AVGVSTINI

BARBOSÆ,

I. V. D. LVSITANI,

EPISCOPI VGENTINI;

COLLECTANEA

IN

CODICEM.

AVGVSTINI
BARBOSÆ,
I.V.D. LVSITANI,
PROTONOTARII APOSTOLICI,

OLIM S. CONGREGATIONIS INDICIS CONSVLTORIS,
& insignis Ecclesiæ Vimaranensis Thesaurarij Maioris,
POSTMODVM VERO' EPISCOPI VGENTINI,
& à Consiliis D. PHILIPPI IV. *Hispaniarum Regis Catholici,*

COLLECTANEA EX DOCTORIBVS TVM PRISCIS, TVM NEOTERICIS,
IN CODICEM IVSTINIANI.

TOMVS PRIMVS
TRES LIBROS PRIORES CODICIS CONTINET,

Cum Summariis, & sex Indicibus, I. & II. Titulorum, III. Legum, IV. Authenticarum, V. Legum incidenter discussarum, VI. Rerum & verborum notabilium.

Opus tam in scholis, quàm in foro versantibus apprimè necessarium, ac vtile.

EDITIO VLTIMA.

LVGDVNI,
Sumpt. Philip. Borde, Laur. Arnaud, & Cl. Rigaud.

M. DC. LVII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

REGI REGVM,

ET

DOMINO

DOMINANTIVM,

AVGVSTINVS BARBOSA

D. D. D.

CVI potius quàm Tibi,(SAPIENTISSIME LEGISLATOR, ET SVMME RERVM OMNIVM ARBITER.)has meas in Iustinianeum Codicem elucubrationes, & primum Collectaneorum volumen offeram,cùm à Te omnis vera iuris notitia deriuetur. Æquiúsne aliquid esse potest, quàm vt radij ad suum Solem,stillæ ad riuos,riui & aquarum diuortia ad fluuium, fluuij denique ad fontes, imò fontes & scaturigines ad Oceanum tanquam ad primam scatebram reuocentur? vt Tu Salomonis verbis nos admones, Omnia flumina intrant in mare,& mare non redundat: ad locum,vnde exeunt flumina, re- *Eccl. 1. v. 7.*

uertuntur, vt iterum fluant. Tu, ſcilicet, SVPREME RERVM OMNIVM PARENS, legem æternam, id eſt, primigeniam in ipsâ æternitatis immenſitate, & ante omnia temporum ſpatia mente complexus es, & illam ipſam tunc longè illuſtriùs promulgaſti, vt cum Angelico Doctore loquar, quam poſtea in Sinæo & fumanti Orebi vertice repetito tonitruorũ fragore, & intermicantibus fulgetris edixeris, licèt ſine verbis & voce dum Verbum tuum. id eſt, omnis Eloquentiæ exemplar, & hypoſtaticam illam Sapientiam ęterna mente parturiſti. Nimirum tunc elinguis & facundus eras, dum verba omnia vno Verbo, & rerum omnium creandarum ac poſſibilium ſeriem, eloquentiſſimo licèt ſilentio, eloquerereris, & fœcunda eloquentia Filium ac illũ Sermonem tuum ſubſtantialem & ſubſiſtentem ex intellectu tanquam ex vtero & ore ante Luciferum effunderes. Tu deinde poſtquam hunc Orbem aſpectabilem molitus es, hanc legem & Codicem tuum incorruptum ſeruandum hominibus etiam pœnarum ęternarum interminatione denunciaſti, non alia pręconis voce, quàm conſcientię perpetua expoſtulatione, quam ipſę etiam Barbarę nationes, & efferatę Gentes audire coguntur. Quis enim poteſt ad internum illum fremitum conquerentis Rationis,

Pſal. 109. Eccli. 14.

nis, & natiuam veluti clarigationem obſurdeſcere? Parum tamen fuiſſent hæc omnia, niſi etiam Filium tuum ad nos delegaſſes, vt humana voce tonaret, & qua flexanimâ Eloquentiá, qua miraculis ad obſequium & ſanctionum ſuarum obſeruationem hortaretur. Ego igitur earum toties violatarum reus, & criminum meorum conſcius ſtatui exiguo hoc commentationum mearum munuſculo tuam Bonitatem demereri, vt omnibus, qui has notas meas lecturi ſunt, innoteſcat, hunc laborem eo conſilio à me ſuſceptũ, Tibíque REGI Regum dicatum, vt à tua indulgentiſſima liberalitate, licèt læſæ ſæpiùs Maieſtatis tuæ perduellis, cœlum tandem aliquando accipiam, quod vnum maximè & expeto & expecto.

APPRO

APPROBATIO DOCTORVM.

NOs infrascripti sacræ Theologiæ Doctores fidem facimus legisse ac perlegisse librum, cui inscriptio est: *Doctoris Augustini Barbosæ Collectanea Doctorum in Codicem Iustiniani*, nihilque in eo fidei Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ, aut bonis moribus contrarium reperisse. Lugduni die 13. Maij 1637.

Fr. BERNARDINVS MOLLIASSON.

Fr. BONAVENTVRA DE LA CLOISTRE,
Guardianus Conuentus S. Bonauenturæ.

Consensus D. Vicarij Generalis substituti.

PErspectis à Nobis præfatorum in Theologia Doctorum approbationibus, hoc Opus, cui inscriptio est: *Collectanea Doctorum in Codicem Iustiniani, Authore Doctore Augustino Barbosa*, sub prælum mittendi, & in lucem edendi vltrò facimus facultatem. Lugduni Idibus Maij M. DC. XXXVII.

DE VILLE, Vic. Gen. Subst.

Summa Priuilegij Regis Christianissimi.

LVDOVICVS XIV. Dei gratiâ Galliarum & Nauarræ Rex Christianissimus, singulari Priuilegio sanxit, ne quis per vniuersos Regnorum suorum fines, intra decem annos à die finitæ impressionis computandos imprimat, seu typis excudendos curet, & venales habeat Libros, tam editos, quàm edendos, *D. D. Augustini Barbosæ Lusitani, I. V. D. Episcopi Vgentini, &c.* præter Laurentium Arnaud Bibliopolam Lugdunensem, aut illos quibus ipsemet concesserit. Prohibuit insuper eadem auctoritate Regiâ omnibus suis subditis eosdem libros extra Regni sui limites imprimendos curare, vel quempiam vbicunque fuerit, ad id agendum impellere, ac instigare, sine consensu dicti Laurentij Arnaud. Idque omne sub pœna confiscationis librorum, aliisque contra delinquentes expressis, vt latiùs patet in litteris datis Parisiis, die 26. Iunij 1650.

Ex mandato Regis. Signatum BERAVD.

Hæc vltima Editio desiit excudi die 10. Iunij 1657.

INDEX PRIMVS TITVLORVM,

Ordine librorum, & materiarum.

CODICIS.

LIBRI PRIMI

LIBRI SECVNDI

De

LIBRI TERTII.

INDEX II.

EORVNDEM TITVLORVM; SERIE ALPHABETI.

Ne

N

ẽ 3

INDEX

INDEX III.

LEGVM.

Cùm

Filiam,

T

Testa

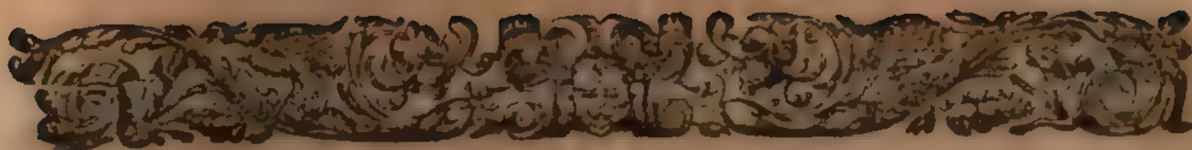

INDEX IV.

AVTHENTICARVM.

INDEX

INDEX V.

Legum, & iurium incidenter discussorum, correctorum, conciliatorum;

CODICIS,

DIGESTORVM

AVTHENTICA

DECRETALIVM

COLLE

COLLECTANEA DOCTORVM In Codicem IVSTINIANI.

IN SVPERSCRIPTIONEM, ET PROOEMIVM.

SVMMARIVM.

1 *Nomen Domini in principio cuiusque rei inuocandum.*
2 *Citra diuini Numinis præsidium nihil quicquam moliri possumus.*
3 *Initium bonum sequitur ex inuocatione diuini Nominis.*
4 *Reges Catholici Dei gratia regna sua prouenire profitentur.*
5 *Vtile quàm sit in principio cuiusque rei inuocare diuinum Numen, seu nomen Domini.*
6 *Imperator vocatur Dominus.*
7 *Domini nomen, est nomen superioritatis, & proprium Principum.*
8 *Imperatores plures nomine Domini vocari aliis prohibuerunt*
9 *Octauianus Augustus prohibuit ne Dominus appellaretur.*
10 *Dominus dicitur Hispanicè, & Gallicè* Señor, *à particula,* senior.
11 *Philippus II. pro Regnis Castellæ, Legionis, & Lusitaniæ legem tulit super illis, qui Domini appellari possent.*
12 *Verbum* Don *in Hispania, vnde originem duxerit.*
13 *Iustinianus cur sic dictus, & à qua familia originem duxerit.*
14 *Augustus dicebatur Iustinianus, eo quòd illis Deus omnia prosperè pollicebatur felicibus auguriis, & signis.*
15 *Codex cur ita dicatur.*

1
N nomine Domini nostri Iesu Christi, &c.] Præclarè Iusti-
nianus *in principio hic, & in*
auth. de armis, in princ. collat.
6. nomen Domini inuoca-
uit, quia, vt rectè nos hor-
tatur Apost. ad Colossens.
cap. 3. *Omne quodcumque fa-*
citis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini
Iesu Christi facite, gratias agentes Deo, & Patri per
ipsum. in gloriam namque Dei omnia peragenda sūt,
vt idem Apostolus nos admonet, 1. *ad Corinth. c.* 10.
Aliter enim citra diuini Numinis præsidium nihil 2
quicquam moliri possumus, quia omne datum opti-
mum, & omne donum perfectum de sursum est, vt
ait S. Iacobus *epist.* 1. tum etiam, quia omne causa-
tum principium debet referri ad principium, quod
est ipsius causa, & maxime ad principium, quod est
prima causa causarum, sicut est Deus, vt tradit Bald.
in hoc procem. num. 1. præsertim quia ex inuocatione 3
diuini Nominis bonū sequitur initium, melius me-
dium, optimus finis. §. *nos igitur, in auth. quomodo*
oport. Episcop. Gloss. *verbo in nomine, in authēt. de ha-*
red. & falcid. Quamobrē prudēter Serenissimi Por- 4
tugaliæ Reges huius religiosæ institutionis memo-
res suis titulis præfigunt, *Philippus Dei gratia Rex*
Portugaliæ, &c. cuius imperij gloriam omnipotenti
Deo tribuentes palàm Christiana pietate ab eo sui
imperij lora accipere profitentes, iuxta D. Pauli te-
stimonium 1. ad Corinth. 15. *Gratia Dei sum id quod*
sum. Denique quàm vtile sit in principio cuiusque 5
rei inuocare diuinum Numen, seu nomen Domini,
tradunt Conlusitanus noster Ioannes Vallēsis Pei-
xotius *super repet. Signorolo de Homodeis ad rubr.*
infra, qui admitt. n. 1. Mozz *de contractib. tit. quomo-*
do contractus deficiat, n. 27. *cum multis seqq.* Sebast.
Medices *in tract. de definitionib. q.* 1. *n.* 14. Fr. Paulin.
Berti Lucens. *in praxi crimin. Regul. tit.* 4. *in princip.*
num. 6 Stephan. Gratian. *Marchia decis.* 1. *a num.* 1.
late & eleganter Cald. Pereira *de emptione & ven-*
dit. c. 1. *à princip. vsque ad n.* 16. resoluentes non esse
de substantia instrumenti inuocationem diuini No-
minis; & respondet Stephan. Gratian. *d. decis.* 1. *n.* 9.
Iustinianū *in præsenti, & in l.* 1. *de veteri iure enucl.*
& in l. Deo nobis, C. de Episcop. & cleric. cum simi-
libus, in quibus habetur esse incipiendum ab inuo-
cationi diuini Nominis, procedere de consilio, non
autem de præcepto.

Domini.] Ergo Imperator vocatur Dominus, 6
l. proximè, ibi, *rogo te Domine Imperator, audias me*
patienter, ff. de his, quæ in testament. delētur, ac Bar-
tolus Iustinianum ImperatoremDominum appellat
in præsenti, n. 7. Nam hoc nomen *Domini*, est no-
men superioritatis, vt colligitur ex *auth. habita, ad*
fin. infr. ne filius pro patre, & ex c. grauem, de exces-
sib. Prælat. & tradit Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 11
num. 25. ac proinde proprium est Principis, & Su-
periotis

8 perioris, ob idque multi Imperatores hoc nomine
vocari aliis prohibuerunt, & illis solis reseruarunt,
vt scribit Suetonius Tranquil. *in vita Octauij Au-*
gusti cap. 50. & hoc idem Tiberium, & Alexandrū
fecisse asserit Gonzal. *d. gloss* 1. *num* 23. licet non-
nulli alij Imperatores Romani aspernati fuissent
nomen *Domini*, vt refert Arnald Pontac. *in annot.*
9 *ad Eusebium Casariensem, col. mihi* 566. & illud est
memoria dignu quòd cùm quidam laruatus Octa-
uianum Augustum Dominum appellasset, ipse hoc
ægre ferens quasi indignatus prohibuit statim ne
deinceps sic denominaretur, prout attestantur Sue-
ton. *in eius vita, num.* 53. S. Thom. *in opusculo de*
regimine principum, c. 13 Rendina *de maiest. Prin-*
cip. verbo nemini blandum, num. 7. *cum seqq.* Boba-
dil. *in sua politica lib.* 2. *c.* 16. *num.* 23. *in princip.* vbi
aduertit in hoc Octauianum tacite innuisse nomen
illud soli Deo, qui sub eius Imperio nasciturus erat,
conuenire, iuxta illud Psalmi 109. *Dixit Dominus*
Domino meo, &c. quod citat Gonzal. *d. gloss.* 1. *n.* 18.
10 Dominus dicitur Hispaniacè & Gallicè *Señor*, à
particula *Senior*, quia in sacra Scriptura, & apud
antiquos Romanos, Seniores dicebantur, qui guber-
11 nio addicti erant, ita Bobadil. *dict. c.* 16. *n.* 2; Sed po-
tentissimus Philippus II. Hispaniarum Rex noster,
per suam pragmaticam de vrbanitate intitulatam
pro Regnis Castellæ & Legionis legem tulit anno
1585. super illis qui Domini appellari possent, &
pro Lusitaniæ regno aliam promulgare iussit de an-
12 no 1597. Vnde autem originem duxerit verbum
Don in Hispania tradunt Petrus Sanchez portiona-
rius S. Ecclesiæ Toletanæ *in triangulo theologica-*
rum virtutum in virtute spei, art. 7. Gardiola *de la*
nobleza de España cap. 39. Garibai *lib.* 1. *sui Com-*
pendij historialis, c. 2. *pag. mihi* 399. Fr. Hieron. Ro-
man. *lib.* 4. *de Republ. gentilica cap.* 30.
13 *Iustinian.*] Hoc nomen à Iustino Imper. eius
auunculo, à quo & adoptatus, & in Imperij socie-
tatem adscitus fuit, habuisse, referunt nonnulli iu-
niores; sed, vt rectè Hottoman. *in eius vita* obseruat,
maximus is est error, cùm satis ex Consularibus fa-
stis constet illum ante adoptionem hoc nomen ha-
buisse, consulatúmque gessisse anno videlicet ab
Vrbe condita 1273. & à Christo nato 521. quod &
tradit Arnald. Vuion Belga Duacensis, Monachus
S. Benedicti, *de antiquissima familia Anicia* §. 8.
quem tractatum ipse libro, cui titulum indidit, *Li-*
gnum vitæ, præposuit, vbi probare etiam multis
nititur Iustinianum (quamuis humili & obscuro
genere ortum finxe plurimi comminiscantur) ex no-
bilissima, & antiquissima Aniciorum familia origi-
nem duxisse refert Richard *in proœm. Instit. ex n.* 14.
Augusti.] Ab augurio dicitur, & fortunatum si-
14 gnificat, cui scilicet Deus omnia prosperè pollice-
tur felicibus augurijs & signis, quæ appellatio re-
ctissimè tribuitur Principi, cuius potestati adest
Deus. Et hinc anno Vrbis conditæ septingentesimo
duodecimo, mos Romæ repetitus vni parendi pro
Rege Imperatori, vel sanctiori nomine Augusto
appellato, Octauianóque ex Numacij Planci sen-
tentia Senatus cognomen hoc primum tribuit; non
tam nouo (vt inquit Suetonius) quàm ampliori no-
mine, quasi sanctum, fortunatum, & cui prospera
omnia Dij ipsi pollicerentur. Cæteri Romani Prin-
cipes ab illo dicti Augusti sunt, vt tam augusto,
splendidóque nomine sibi adepto ad easdem egre-
gias virtutes inuitarentur, ita Richard. *dict. proœm.*
num. 32.
Codicis.] Dicitur in arboribus, & fructibus id,
15 quod à radice crassius supra terram assurgit, ex quo
tabulas antiqui faciebant, hisque cera illitis stylo
scribebant, vnde Leo Imper. *in l.* 3. *de agent. in re-*
bus, lib. 11. Codices appellat tabulas continentes no-
titiam dignitatum, & administrationum, & sic con-
stitutionum Imperatoriarum volumina Codices ap-
pellata sunt. Ita Caluin. *in Lexic. verbo Codex.*

De nouo Codice faciendo.

SVMMARIVM.

1 *Codice vno Iustinianus collegit constitutiones tri-*
bus Codicibus, & Nouellis contentas.
2 *Constitutiones Imperatorum ad Diocletiani vsque*
tempora in immensum excrescentes tempore
Constantini Magni in duos Codices Hermo-
genianum, & Gregorianum collata sunt.
3 *Codex Theodosianus comprehendit omnes Constan-*
tini Magni & sequentium Imperatorum con-
stitutiones.
4 *Iustinianus in hoc vnum volumen & corpus diges-*
sit constitutiones illas in tres Codices dispersas.
5 *Superfluum omne est à iure reprobatum.*
6 *Prioritas ex ordine scripturæ probatur.*
7 *Factum prius præsumitur in dubio, quod prius in*
ordine reperitur scriptum.
8 *Instrumenta duo si reperiuntur in eodem libro, vel*
charta conscripta, id priùs factum præsumi-
tur, quod primò scriptum est.
9 *De tribus veteribus Codicibus, remissiuè.*
10 *Glossa est dictio Græca, & significat linguam.*
11 *Glossarum auctoritas maxima est in iure.*
12 *Ordinatio Regia Lusitan. iubet recurri ad glos-*
sas Accursij, deficiente lege Regni, vel lege
Imperiali.
13 *Contrarietas nulla est in legibus.*
14 *Dictio, immò, aliquando ponitur copulatiuè &*
ampliatiuè, quando scilicet adiungitur ei dictio,
etiam.

Hæc, quæ necessariò, &c.

Imp. IVSTINIANVS A. *ad Senatum*
vrbis Constantinop.

VNo Codice colligere profitetur Iustinianus 1
constitutiones, quæ tribus Codicibus Grego-
riano, Hermogeniano, atque Theodosiano, & No-
uellis continebantur. Colligunt ex Ordin. Bart. Sali-
cet. & Paul. de Castro. Vide Richard. *in inscriptio-*
nem Institutionum, vbi late, & præcipuè *n.* 11. nar-
rat quòd cùm Respublica ad Cæsares translata fuis-
set, septima Iuris Romani accessio ex Imperatorum
constitutionibus fuit, quæ ab Augusto initium cœ-
pere, quarum multitudo cùm ad Diocletiani tem- 2
pora in immensum excreuisset, tempore Constanti-
ni Magni in duos Codices collatæ sunt, quorum
alter Hermogenianus, alter Gregorianus ex compo- 3
sitorum nominibus appellatus est; paulo pòst Co-
dex Theodosianus accessit, in quem Theodosij Im-
peratoris mandato omnes Constantini Magni, &
sequentium Imperatorum Constitutiones relatæ fue-
runt. hicque Romani iuris progressus fuit vsque ad
Iustinianum, hicque status eo imperante erat. De-
creuit ergo is, infinitis legum commentariis, & im-
mensæ iuris ciuilis difficultati ex librorum ortæ
multitudine remedium imponere (quod & alij iam
Cæsares

Cæsares, Pompeius Magnus & Iulius Cæsar in animum induxerant, præstare tamen bellis impediti non potuerunt) & Indictione septima Imperij sui,
4 anno autem Christi 531 constitutiones illas in tres Codices, Gregorianum, Hermogenianum, & Theodosianum dispersas, in eo etiam tamen dissimilitudine inter se pugnantes, inutilibus reiectis, superadditis necessarijs in vnum corpus, & volumen digessit, quod suo nomine Iustinianeum intitulari voluit.
5 In §. *Quibus ibi, resecuimus tam superuacuas.* Quia omne superfluum est a iure reprobatum, per ea, quæ adduximus *in collect. ad proœm. Decretalium, ex num. 28.*
6 *Primis quidem in primo loco,* &c.] Ergo prioritas ex ordine scripturæ probatur, vt citata hac lege tenet Mascard. *de probat. conclus. 1171. alias 1176.*
7 *num. 56.* & in dubio quod prius in ordine reperitur scriptum, præsumitur prius factum, argumento *huius l.* dicit Gom. *ad l. 50. Tauri, n. 40. in med.* Vnde
8 notatur ad hoc quòd si reperiuntur duo instrumenta in eodem libro, vel charta conscripta, id prius factum præsumitur, quod primò conscriptum est, vt per Bart. [illegible] & Bald. *præ[illegible]*, Ludou. Peguera *decis. 48.* [illegible] Mascard. *de probat. conclus. 1218. alias 1235. n. 12. & 13.* D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 2. num. 6.*
9 *In tribus veteribus Codicibus.*] Vide Padil. *in l. si qua, n. 4.* C. *de diuersis rescriptis.*

AD GLOSSAS.

10 Glossa est dictio Græca, & significat linguam, & sicut lingua explicat animum alterius, ita Glossa textus veritatem declarat, ita dixi *in meo Dictionar. Lusitano-latino* 593.
11 In iure nostro est maxima glossarum auctoritas, & quantum ad veritatem præualet opinioni Doctorum, & earum auctoritas cæteros antecellit, vide Socin. *consil. 80 num. 4. vol. 1* qui dicit in decisionibus cautarum non esse recedendum ab opinione glossæ. Vant. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 12. de pœna iudicis, qui male iudicauit, num. 20. vers. & licet similiter, pag. 252.* Barthol. Bologn. *in repet. auth. habita, C. ne filius pro patre, num. 258.* Palat. *in repet. cap. per vestras, notab. 5. n. 8.* Aulés *ad cap. 1. Prætor. verbo fiel, num. 15. pag. 31.* Moll. *in emporio iuris p. 1. tit. 1. quæst. 12 n. 4.* Mascard. *de probat. conclus. 841. & conclus. 1138. n. 13. cum seqq.* Ceuall. *in præfat. commun. contra commun. ex num. 61.* vbi n. 67. dicit ob hanc rationem Gregorij Lopez auctoritatem in interpretatione legum Partitarum tanquam illarum Glossatoris esse magni ponderis, & momenti, & semper in dubio amplectendam, & cæteris Auctoribus præponendam, Cened. *ad Decretal. collect. 18. num. 6. & canonic. quæstion lib. 1. quæst. 8. num. 19.* Et
12 meritò apud Lusitanos Ordinatio Regia *lib. 3. tit. 64. §. 1.* iubet recurri ad glossas Accursij deficiente lege Regni, vel lege Imperiali, de quibus plura congerit Franc. a Souza *in repet. l. fœmina ff. de regulis iuris, p. 1. n. 251.*
13 In gloss. *Præterquam.* ibi, *quia nullum contrarium inuenitur,* iuncta additione marginali, ibi, *contrarietas nulla est in legibus.* De quo late dixi *in collect. proœm. Decretal. n. 42. cum seqq.*
14 In gloss. *Imo* ibi, ponitur pro, &. Aliquando igitur ponitur hæc dictio, *imo*, copulatiuè, & ampliatiuè; quando scilicet adiungitur dictio, *etiam*, vt per Cened. *sing. 51. n. 5.* Vulpes *de Præpos. & Aduerb. signif. sub illa dict. pag. 43.* & alio. quos refero *de dictionib. vsufreq. dict. 151. n. 4.*

De Iustinianeo Codice cõfirmando.

SVMMARIVM.

1 *Codicem nouiter factum confirmat Iustinianus, & mandat ipsum publicari.*
2 *Regna gubernantur tam per iustitiam, quàm per arma bellica.*
3 *Legem, vel canonem derogatum ex legitima causa, non licet vlterius allegare, & qui contrarium fecerit, in pœnam falsi incidit.*
4 *Leges abrogatæ in dubio non præsumuntur, & qui dicit contrarium, debet probare.*
5 *Lex correcta tunc potest allegari pro interpretatione iuris communis, vel in argumentum, aut inductionem, si lex illa sit inserta in corpore iuris.*
6 *Lex vt dicatur vsu contrario abrogata, quæ requirantur.*
7 *Practica & experientia in iudicando requiritur vltra doctrinam & scientiam.*
8 *Aduocatus iunior si fuerit Doctor, debet præcedere antiquiorem Aduocatum non Doctorem.*
9 *Prius egiu alicui rei, vel personæ specialiter concessis nunquam videtur derogatum per generalem dispositionem.*
10 *Indictionibus veteres vti solebant.*

Summæ Reipubl. tuitio, &c.

Idem Mennæ Præfecto prætorio.

Confirmat Imperator Codicem nouiter factum per viros de quibus in præfat. dictum est, & mandat ipsum publicari, & seruari. Colligunt ex ordin. Bald. & Paul. de Castro. Vide Cardin. Cæs. Baron *tom. 7. annal. Eccles. anno Christi 529. pag. mihi 151.* 1

Armorũ, atque legum, &c.] Notatur ad hæc quòd Regna gubernantur tam per iustitiam, quam per arma bellica, quorum requiritur concursus, & ita adinuicem coadunantur, vt per Challan. *in catalogo gloriæ mundi p. 7. consid. 8. vers. & quia.* 2

In vers. *Hunc igitur* ibi, *falsi criminis,* &c. Notatur ad hoc quòd derogatam legem, vel canonem ex legitima causa non licet vlteriùs allegare, & qui contrarium fecerit, in pœnam falsi incidit, vt per Ias. *in §. in personam, n. 20. instit. de actionib.* Soc. *in regul. 285.* Azeued. *ad l. 4. n. 6 tit 16. lib. 2. noua Recop.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 36. c. 3. sub num. 7.* Menoch. *de arbitrar. casu 366 n. 25.* Rebuff. *ad l. 102. ff. de verb. signif. pag. 410* Hamin Paul. *de resignat. benefic. lib. 11. in præfat. n. 18. cum seqq* Moria *in emporio iuris p. 1. tit. 1. in prælud. n. 58.* Farinac. *de falsitate, & simulat. quæst. 150. num. 79.* In dubio autem non præsumuntur leges abrogatæ, & qui dicit contrarium, debet probare leges esse abrogatas, aliàs succumbet, vt per Mascard. *de probat. conclus. 1168. num. 9.* 3 4

Declara tamen tunc legem correctam posse allegari pro declaratione & interpretatione iuris communis, vel in argumentum, aut inductionem, si lex illa sit inserta in corpore iuris, per text. *in c. auctoritate, vers. sicut contingit, de concess. præbend. in 6.* vbi Papa allegat in argumentum leges correctas, & notat ibi gloss. *verbo agnatus,* Challan. *in cõsuetud. Burgund. rubr. 2. §. 1. num. 14. fol. mihi 88* Gonzal. *ad reg.* 5

8. *Consell.* §. 5. *treem. num.* 1 5 Gutier *in auth. Sacramenta puberum, n.* 5 *C. si aduersus vendit.* Lex vt dicatur viu contrario abrogata quæ requirantur, vide Burlat. *consil.* 339. *n.* 16. *libr.* 3. Menoch. *consil.* 719. *à num.* 30. *lib.* 8.

7 *Quam experientia rerum,* &c.] Notatur ad hoc quòd non doctrina tantum, & scientia in Magistratibus necessaria est, nisi practicam & experientiam in iudicando habeant, vt per Conrad. *in templo omnium iud. c. lib.* 1. *cap.* 1 *vers.* 22. *num.* 8. Rendina *de maiest. Princip. num.* 59 Auiles *ad cap.* 4. *Prætor. in verbo, que ies dicre, num.* 11. Burg. de Paz *l.* 2. *Tauri num.* 65. *cum seq.* Segur. *in director. iudicum, p.* 1. *c.* 4. late Garc. Mastril. *de Magistratib. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 39. *cum multis seq.*

8 *Vir illustris ex magisterio,* &c.] Notatur ad hoc quòd si iunior Aduocatus fuerit Doctor, debet præcedere antiquiorem Aduocatum non Doctorem, sumendo argumentum ab ordine litteræ, quia hic priùs nominatur Doctor, quam Aduocatus, vt per Signorol. de Homod. *consil.* 129 *col. antepen.* Rebuff. *in tract. nominat. q.* 21. *n.* 3.

9 *Si quæ vero pragmatica,* &c.] Notatur ad hoc quòd per generalem dispositionem nunquam videtur derogatum priuilegiis alicui rei, vel personæ specialiter concessis, vt per D. Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto matrim. p.* 1. *n.* 1. *post med.*

10 *Septima indictionis,* &c.] Ergo moris fuit apud veteres indictionibus vti, easque annorum numero hi adiicere solebant, vt per Alciat. *lib.* 8 *parerg. c.* 1. Couar. *var. lib.* 1. *c.* 12. *num.* 4. *cum seqq.* vbi late quo tempore initium habuerit indictionum vsus, & de earum calculo, obseruatione, & à qua anni parte incipiant.

11 In gloss. *Indefesso. ibi, vnde colligitur quòd melius fecerunt, nam in primis horis diei, vel post somnum, quando aliquis est recens, melius facit.* Vide Perez in *l.* 2 *gloss.* 1 *in princ. tit.* 3. *lib.* 2. *ordinam.*

De emendatione Codicis.

SVMMARIVM.

1 *Constitutiones dispersas, opera nominatorum reuiſas & emendatas in titulos congessit.*

2 *Res quælibet est significanda suo nomine per consequentiam litterarum, non per abbreuiaturas.*

3 *Statuta aduersantia iuri communi, vel ipsius derogatoria non recipiunt interpretationem ab ipso iure communi.*

4 *Ius Cæsareum non obligat nostros Lusitanos ex vi sua, sed quatenus Regiis ordinationibus noscitur approbatum.*

5 *Hispanos non obligat ius ciuile, nisi quatenus Regiis legibus fuerit confirmatum.*

6 *Ius Regni, ius commune apud Hispanos nuncupatur.*

7 *Legibus Regiis deficientibus, & consuetudinibus prouinciarum, an potius reuertendum sit ad ius Ciuile, quàm ad ius Canonicum, ostenditur.*

Cordi nobis est, &c.

Idem Senatui vrbis Constantinop.

1 CONstitutiones dispersas & vacillātes Iustinianus opera nominatorum supra, in ordinem iustum & volumen vnum congeri curauit, & vetus ius in 50 decisiones & antiquorum Digesta, & suas constitutiones redegit, Nouellas post Digesta & Codicem sparsas, reuisas, & emendatas opera Triboniani, Dorothæi, Mennæ, & Constantini in titulos congessit, & publici iuris fecit, ac Codicem hunc nouum ex prioribus tribus collectum, sub eiusque auctoritate publicatum ex die publicationis inserto in causis sequentibus obseruandum mandauit. Vide Bald. Alexand. de Leo *super hanc const. fol. mihi* 2. *verso.* Sebast. Næui. *in systemate sel. sub hac const.*

Sine ulla signorum dubietate conscribi iussimus.] 2
Notatur ad hoc quod vnaquæque res est significanda suo nomine per consequentiam litterarum, non per abbreuiaturas, concordant text. *in proœm. Digest.* §. *illud autem,* ibi, *vt nemo audeat eorum, qui libros scribunt, signa in his apponere. l.* 1. *de veteri iure enucl.* ibi, *videmus non per signorum captiones, & compendiosa ænigmata. auth. de testam. imperfecto.* §. *nos igitur, collat.* 8. ibi, *sed per totas litteras declarandas.* & ibi *non signa.* refert Garcia *de nobilit. gloss.* 4. *numer.* 39.

Vel ex aliis constitutionibus quas antea fecimus, &c. Notatur ad hoc quòd statuta aduersantia iuri communi, vel ipsius derogatoria, non recipiunt interpretationem ab ipso iure communi, vt per Tiraq. *in tract. le mort. p.* 2. *decl.* 2. *n.* 2. Intelligi tamen debet vt minus quam potest, lædant ius commune, Chassan. *in consuetud. Burgund. rubr.* 7 §. 3. *in fine, n.* 2 *pag.* 237. Tiraq. *de retract. lign.* § 9. *gloss.* 2. *n.* 55. Menoch. *remed.* 15. *recup. n.* 278. *& de arbitr. casu* 328. *n.* 13. *& consil.* 4 *n.* 8 *& consil.* 5. *n.* ; *& consil.* 88. *n.* 30. Surd. *de aliment. tit.* 8 *priuil.* 50 *ex n.* 4.

Hoc tantum modo in omnibus rebus, & iudiciis & obtineat, & recitetur.] Aduerte ius Cæsareum non obligare nostros Lusitanos ex vi sua, sed quatenus Regiis ordinationibus noscitur approbatum, prout habetur *in Regia ordin. lib.* 3. *tit.* 64. *in princ.* & per eam obseruant Regnicolæ, & præcipuè Gam. *decis.* 3. *n.* 6. *& decis.* 50. *n.* 5. *& decis.* 348. *in fine,* Valasc. *consil.* 103. *n.* 8. Cabed. *p.* 1. *decis.* 211. *cum seq.* Cald. Pereira *de empt. & vendit.* 1. *n.* 5. 4

Apud Hispanos etiam ius ciuile non habet legum auctoritatem, nisi quatenus Regiis legibus fuerit confirmatum, nec leges Pandectarum, nec Imperatorum, in regnis Castellæ, & Valentiæ, tanquam leges, sed tanquam sapientum dicta, sunt accipiendæ, ita Bellug. *in speculo Princip. rubr.* 11. §. *his igitur, n.* 3 Molin. *de primogen. lib.* 3. *c.* 12. *num.* 11. Perez *in proœm. ordin. quæst.* 3. Salzed. *in pract. cap.* 144. *lit. C.* Flores *ad Gam. decis.* 3. *n.* 6. Morla *in emporio iuris p.* 1 *tit.* 1. *qu.* 16. *n.* 13. *vers. vnde apud Hispanos.* Ius enim Regni, ius commune apud Hispanos nuncupatur, ex *l.* 4. *tit.* 12. *lib.* 1. *noua recop.* ibi, *de los derechos communes de nuestros Reynos.* Idem de constitutionibus Neapolitanis attestatur Afflict. *in prælud. co. stit. q.* 1. *n.* 1. 5 6

Sed dubium extat an deficientibus legibus Regiis, & consuetudinibus prouinciarum recurrendum sit potius ad ius Ciuile, quàm ad ius Canonicum? in quo Ordinat. Regia Lusitan. *d. tit.* 64. *in princip.* insinuat ad ius Ciuile esse recurrendum, nisi materia peccatum concernat, quia tunc secundum Canones sunt causæ resoluendæ. At verò in Regnis Castellæ semper ad ius Canonicum recurrendum esse tenent Burg. de Paz *l.* 2. *Tauri, n.* 60. *cum seq.* Perez *in d. ordin. q.* 31. Soar. de Paz *in praxi in princ. annot.* 5 *sub n.* 36. 7

COL

COLLECTANEA DOCTORVM
In Librum primum Codicis.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica, & vt nemo de ea contendere audeat.

TITVLVS PRIMVS.

SVMMARIVM.

1 *Trinitas summa quid.*
2 *Rubrica vnde dicatur.*
3 *Rubrica nihil aliud est, quàm rerum tractandarum index.*
4 *Rubricarum continuatio est admodum vtilis, & librorum tituli sunt congruè connectendi.*
5 *Rubrica ad decisiones causarum allegari possunt, si perfectam orationem contineant.*
6 *Argumentum valet à rubrica, quando scilicet per se clara & ab omni parte perfecta est.*
7 *Rubricarum generalitas est restringenda à congestis in nigro.*

AD RVBRICAM.

1 SVMMA Trinitas est fundamentum fidei Catholicæ, quam amplectitur vniuersalis Ecclesia Christi: de hac fide disserere, id est, in dubium reuocare, hic tit. vetat. Scripserunt in hac rubr. Alban. Cyn. Salicet. Castrens. Bald. Ias. Alciat. Corras. Anton. Fontan. Signorol. de Homod. Ioan. Baptista, Aloys. de Leo, Petr. Gilchen, Sebast. Næuius, item Iacob. Cuiac. Pacius & VVesemb. *in paratitlis super hunc tit.* De materia vide citatos sub hac rubr. *in Decretalib.*

2 Rubrica est terra rubri coloris, qua fabri materiarij lineas ducunt. Quoniam verò librorum indices, & capita terra rubra, seu minio notabantur, effectum est vt per metonymiam rubrica pro ipsis librorum, seu legum titulis acciperetur, quemadmodum Purpura pro Rege, ea de causa quia Regum est insigne, ita Petr. Alphons. de Vasconcellos *in harmonia rubricarum sub hoc tit. in Decretalib. n. 2.* Et hinc Rubrica nihil aliud est quàm rerum tractandarum index. Vigl. *in rubr. si certum petat. n. 20.* Cened. *canon. q. 1. n. 16.*

3 Rubricarum continuatio est admodum vtilis, & librorum tituli sunt congruè connectendi, vt per Laram *in l. si quis a liberis, §. volent, n. 49. cum seqq. ff. de liberis agnosc.* Sebast. Medices *de legib. p. 3. q. 7.* D. Barbos. *ad rubr. ff. solut. matrim. p. 1. n. 11.*

4 Possunt rubricæ ad decisiones causarum allegari, si orationem perfectam contineant, vt per Cott. *in memorab. verbo rubrica, pag. 740.* Mich. Grass. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 17. de legibus, n. 245. pag. mihi 232.* Et ab illis valet argumentum, Bart. per text. 5
ibi, in l. 1. ff. si certum petat. Menoch. *cons. 3. n. 15. & cons. 485. n. 2. 11. & 12.* Honded. *cons. 10. n. 46. tom. 1.* Monet. *de opt. canon. c. 2. n. 4* & alij citati per me *de locis communibus argum. verbo, loco 98. n. 1.* Quando scilicet per se claræ, & ex omni parte perfectæ sunt, 6
nec indigent aliqua suppletione, Alderan. Mascard. *de gener. stat. interp. concl. 2. n. 202. cum seqq.* Anton. Monach. *Florent. decis. 46. n. 76.* Fachin. *cons. 51. n. 14. lib. 1.* Illarum tamē generalitas est restringenda à cō- 7
gestis in nigro, si sequeretur absurdum & iniquitas, vt per Trius. *Venetia decis. 50. n. 13. lib. 2.* Alderan. Mascard. *d. concl. 2. n. 206* Anton. Menoch. *Florent. decis. 47. n. 40.* quos refero *d. loco 98. n. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Fides Catholica circa Trinitatem seruanda.*
2 *Imperatores duo simul, tres, vel quatuor olim fuerūt, & nūc vnus primus, nūc alius sese subscribebat.*
3 *S. Damasus Lusitanus & Vimaranensi oppido natus probatur.*
4 *Parentes pulchra nomina & honesta liberis imponere debent.*
5 *Infames sunt omnes qui Christianæ legis normam abijciunt.*
6 *Imperatorum potestas, & Imperialis dignitas ante Imperij translationem non à Papa, sed ab ipso Deo mediante iure gentium instituta fuit.*
7 *Statuta an & quando ligent forenses.*
8 *Imperator an dicatur Dominus mundi.*
9 *Papa an habeat temporalem iurisdictionem.*
10 *Vsurarum sine labe licite exigitur id, quod creditoris verè interest tam ratione lucri cessantis, quàm damni emergentis, & quid in mutuo.*
11 *Infamia facti non repellit à testimonio. Intellige vt ibi.*

L. Cunctos populos. 1.

Imppp. GRATIANVS, VALENTINIANVS, & THEODOSIVS AAA. *ad pop. vrbis Constantinop.*

FIdes Catholica circa Trinitatem est seruanda secundùm Apostolicam doctrinam, & Euangeli- 1

cam disciplinam, eam seruantes vocantur Christiani, non seruantes dicuntur hæretici, & vt dementes & infames habentur, & à Deo, ac à Principe puniuntur. Colligunt ex ordinariis Bart. Alban. Cyn. Salicet. Castr. Iat. Alciat. Corral. Aloys. Leo, Bald. Petr. Gilchen, Sebast. Naui. & repetentes *vol. 7.* Signorol. de Homod. Ioan. Baptista Caccialupus, ac Petrus de Bellapertica remissiue. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. totius iuris Canonici & Ciuilis, p. 1. & 2.* Vide Mercerium 2. *opinionum c. 7.* & VValth. 1. *Miscellaneorum 3.*

2 In superscr. ibi, *Impp. Gratianus, Valentinianus & Theodosius*, &c. Nota quòd olim duo simul, tres, vel quatuor Imperatores erant, & nunc vnus primus, nunc alius sese in suis litteris, sanctionibus, & rescriptis nominabant, & in multis legibus id factum fuisse comperies, videlicet *in hac lege, & in l. si quis, C. de apostatis, & in l. Iudæi, C. de Iudæ.* alibi eo ordine, de quo in hoc textu, inuerso ita comperies Theodosius, Valentinianus, & Gratianus, videlicet *in l. 2. ff. de offic. mag. equit. & in l. 2. de offic. ciuil. iud. & in l. nobiliores, de commerc. & mercat.* ita Tiraq. *de iure primog. q. 19. n. 14.*

3 *Damasum.*] Cum Beatus Damasus sit luminare magnum totius Lusitaniæ, honor & decus Vimaranensis oppidi, a quo originem duxi, necessarium reputaui Auctores referre, qui eum Vimaranis natum esse affirmant, & ita ex Hispanis id ipsum attestantur Illescas *in Chronica Pontifi.* in vita huius sancti, Garibai *in compendio historiali, p. 1. lib. 7. capit. 52.* Pineda *in monarchia eccles. p. 2. lib. 13. cap. 22.* Fr. Hieron Roman. *in chronica generali Hispania libro 10. c. 40.* Don Maurus Ferrer. *in historia S. Iacobi lib. 2. cap. 13.* & probant ex nostris Gaspar. Barreiros *in sua chorographia cap. de Madrid fol. 54* Bernard. de Britto *in monarchia Lusitana p. 2 lib. 5. cap. 27.* Illustriss. D. Roderic. à Cunha Archiepisc. & Dominus Bracharæ *in historia Archiepiscoporum suæ Ecclesiæ*, & colligitur ex antiquissimo martyrologio Placentino, vbi reperiuntur sequentia verba, *Natale sancti Damasi II. papæ Vimaranensis.* Quamuis eum natum Matriti referunt Lucius Marinæ. Sicul. *lib. 2. rerum memorab. Hispania fol. 13.* Gregor. Lopez Madeira *in libro discursuum montis sancti Granatensis, c. 36. fol. 147.*

4 *Catholicorum nomen.*] Salicet. *in præsenti* per hunc textum exhortatur parentes vt pulchra nomina & honesta liberis imponant, & non turpia, quæ quodammodo præ se ferunt infamiam, & sinistram suspicionem habent, de quo vide Doctores citatos *in collect. ad c. 1. de deposito n. 1.*

5 *Infamiam sustinere*, &c.] Notatur ad hoc quòd omnes, qui Christianæ legis normam abiiciunt, sunt infames, vt per Cald. Pereira *quæst. forens. conf. 13. num. 7* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 7. in fine.* Azeued. *l. 1. num. 62. tit. 13. libr. 8. nouæ Recopilac.* Vide citatos per me *ad authent. Gazaros, de heret.*

6 *Quem ex cælesti arbitrio sumpserimus*, &c.] Ergo Imperatorum potestas à Deo proximè est, non à Romano Pontifice. Item colligitur ex *l. 1. C. de veteri iure enucleand.* ibi, *Deo auctore nostrum gubernante imperium, quod nobis à cælesti maiestate traditum est*, & ex *l. vlt. ad fin. C. de quadrien. præscript.* ibi, *qui nutu diuino imperiales suscepimus infulas*, & ex *l. 1. C. de offi. præf. P. prætor. Afr. in princ.* ibi, *per ipsum enim iura imperii suscepimus.* Et licet Azor, *instit. moral. p. 2 libr. 10. cap. 2. quæst. 1. vers. alia vero, iura* existimauerit Imperatoris iurisdictionem & potestatem esse ac pendere proximè à Romano Pontifice & responderit ad iura in contrarium citata, & alia similia, in quibus habetur imperium esse à Deo, intelligenda esse à Deo quidem, sed non proximè. Nihilominus tamen verius existimo imperialem dignitatem ante imperij translationem non à Summo Pontifice, sed ab ipso Deo mediante iure gentium institutam fuisse, post prædictam tamen translationem à Summo Pontifice factam, ab eo institutam dici, vt probaui *in collect. ad c. venerabilem 34. de elect. n. 3.*

In gloss. *Quos* 1. ibi, *Arg. quod si Bononiensis conuenia ur Mutinæ, non debet iudicari secundum statuta Mutinæ quibus non subest*, &c. An & quando statuta ligent forenses, vide Ceuall. *commu. contra commun. q. 724.* 7

In eadem gloss. ibi, *quod non omnes populos regit Imperator*, &c. An dicatur dominus mundi, vide *in collect. ad c. venerabilem, n. 20 & 21.* 8

In eadem gloss. ibi, *& an Papa temporalem iurisdictionem habeat.* De hoc dixi late *in tract. de officio & potestate Episcopi p. 2. tit. 3. c. 2. num. 19. cum multis seqq.* 9

In gloss. *Petrum* ibi, *sed ut interesse petuntur* Notatur ad hoc quòd id quod creditoris vere interesit tam ratione lucri cessantis, quam damni emergentis, licitè ab eo exigitur absque vsurarum labe, vt per Tiraquel. *de retract. lign. §. 1 gloss. 18 numer. 71. in princip.* Couarr. *lib. 3. var. cap. 4. num. 1.* Cald. Pereira *de exemp. cap. 29. numero 45* Negotiari enim solitis vtroque iure interesse lucri cessantis debetur, *l. 2. §. pr.* vbi gloss. & Doctores, *ff. de eo quod certo loco, l. si sterilis 21 §. cum per venditorem, ff. de action. empt. l. 3. tit. 11. part. 5.* Dec. *cons. 39 num. 5.* late Cagnolin. *l. 1. à num. 35. C. de sent. quæ pro eo quod interest.* Gam. *decis. 110. num 3. & 5.* & in cambiis indubitatum esse asserunt Nauar. *in cap. nauiganti num. 35. de vsuris.* Rot. Genuens. *decis. 6. numer. 6.* Fr. Hieron. de Luca *in tractat. de cambiis, vers. sequitur alius, numer. 15 tom. 6. tractatuum Doctor. par. 1.* Fr. Ludou. Lopez *in instruct. negotiation. lib. 1. tit. de cambiis capit. 13.* Burgos de Paz *cons. 49.* Et in mutuo locum habet in illis prouinciis, in quibus negotiatur communiter, his concurrentibus, videlicet quòd mutuatio sit omnimoda, & immediata causa lucri cessantis: & quòd pecunia, quæ mutuò conceditur, certæ, aut probabili negotiationi & lucro subtrahatur, & denique quòd lucrum impendatur, illud moderando deductis expensis, & ratione periculi & laboris in negotiatione subeundi, vt colligi videtur ex P. Molin. *de instit. tractat. 2. disput. 316.* Nau. *in Man. c. 17. num. 211.* D. Barbosa *in l. de diuisione 5. à numer. 27 ...* mattum Lachinæ *controuers. lib. 11. cap. 39.* Lessius *de iustit. lib. 2. capite 20. dub. 12 à n. 34.* Gasp. Roderic *de annuis redditib. lib. 3. q. 20. n. 20. cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 387. à n. 1.* 10

In gloss. *Diuina* ibi, *hic loquitur de infamia facti, quæ non repellit à testimonio.* Ita gloss. 3. *col. 1. in fin. l. 8. tit. 16. part. 3.* quod intelligendum est in ciuilibus non arduis, secus autem in criminalibus, vt per Hippol. *singul. 109. 476. & 457.* Crot. *de testibus numer. 57. cum seqq.* Couar. *de sponsal. part. 2. capite 8. §. 12. num. 7.* Ceuall. *com mun. contra communes qu. 396. per totum* late Farinac. *in praxi crimin. quæst. 56. n. 100. cum multis seqq.* Card. Pereira *recept. sentent. in comment. ad l. vnic. C. ex delictis defunct. p. 2. num. 44.* 11

SVM

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum nullum, nec vlla congregatio prosit hæreticis, & quidem Nicænæ Synodi articulis renitentibus.*
2 *Iustinianum existimasse in hac lege Spiritum sanctum à solo Patre procedere, nonnulli falso affirmarunt.*
3 *Iustinianum nonnulli retulerunt in Diuorum catalogum.*
4 *Iustinianus à calumnia vindicatur.*
5 *Hæreticus rescripta non impetrat.*
6 *Meretrix & mulier inhonesta expelli potest à vicinia: quid si esset vxorata.*
7 *Meretrici locans domum an peccet mortaliter.*
8 *Iudæi tolerantur, non verò hæretici, quia fides Iudæorum habet primordium veritatis.*

L. Nullus. II.

Iidem A A A. *Eutropio P. P.*

1 HÆretici, & quidem Nicænæ Synodi articu-
lis renitentibus nullus locus, nulla item con-
gregatio, nec vllum rescriptum prosit. Et pro culto-
re Religionis veræ Synodo Nicænæ non aduersæ
habendus est, qui trinum Deum quoad personas es-
sentiâ vnum æqualemque habet, ita vt huius Ni-
cænæ Fidei articulis aduersantes hæretici, liminibus
Ecclesiarum arceantur, nullas habeant congregatio-
nes, & ob factiosos motus vrbibus, & mœnibus sint
exterminandi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 2. n. 1. supr. hoc tit.
2 Non defuerunt multi qui dicant Iustinianum in
hæresim lapsum falsò existimasse in hac lege Spiri-
tum sanctum à solo Patre procedere, qui error in
Græcorum mentes inuasit, & meritò ab Ecclesia im-
probatus est, ex adductis per Magistr. *in 1. senten.*
dist. 11. quæstio. 1. & *ibi* Durand. & alios citatos ab
Arnald. *in rubr. de hæret. quæst. 1. num. 21.* Adducunt
enim verba ibi, *qui Spiritum sanctum, quem ex sum-*
mo rerum parente & speramus, &c. ex quibus pa-
rum piè de Iustiniano sentiunt Zasi. *in proœm. Di-*
3 *gest. in princip.* & Arnald. *numer.* 22. Sed ita Iusti-
niano nostro detrahendum non est, cùm nonnulli
in Diuorum catalogum illum retulerint, vt constat
ex Fabro *in princip. Instit. de action. post num. 3.* &
Beniocas. *sub eodem tit. in præfat. num. 19.* Bolognin.
4 *in auth habita, C. ne filius pro patre*; nam vendicari
à calumnia potest, quoniam licèt Spiritum sanctum
ex summo rerum Parente procedere asseruerit, non
tamen ob id à Filio quoque procedere negasse vide-
tur, ex traditis à D. Thom. *part. 2. quæst. 36. art. 2. ad*
1. vbi asserit omnia attributa Patri per consequen-
tiam quandam necessariam Filio quoque tribui, qui
obiter interpretatur Matthæi locum *capite* 11. vbi
Dominus testatur neminem nosse Filium nisi Pa-
trem, non negat tamen quòd Filius noscat seipsum,
quo argumento ita adstruit D. Thomas, & hoc ma-
gis viget cùm ait Spiritum sanctum à Patre proce-
dere, non negat quòd etiam à Filio procedat, quod
clariùs idem S. Thom *de loco in resp. ad* 2. compro-
bat sub illis verbis, *à Patre procedit*, implicitè con-
tineri, quòd etiam à Filio procedat, quemadmodum
in Synodo Constantinopolitana continebatur, vbi
Filij mentio fuerat prætermissa, Patris tantùm adie-
cta, in hæc verba: *Credimus in Spiritum sanctum ex*
Patre procedentem. Quare ita intelligunt hanc leg.
gloss. *verbo à Filio, in cap. vnic. de Summa Trinitate*
lib. 6. Alciat. *in præsenti, verbo parente*, optimè Cald.
Pereira *de empt. & vend. c. 1. n. 3.*

Si quid speciali quolibet rescripto, &c.] Notatur
ad hoc quòd hæreticus rescripta nõ impetrat, vt per 5
Perez *l. 6. vers. hæreticus, tit. 12 lib. 3. Ordin. pag. 699.*
Qui verò non iisdem, &c.] Per hunc textum Ca-
strens. *num. 50.* & Bald *num. 3.* tenent mulierem in- 6
honestam & meretricem expelli posse ex vicina,
quorum dicta sequuntur Cassan. *in consuetud. Bur-*
gund. rubr. 4. §. 5. num. 57. Reip. *in tractat. de peste p.*
1. vltima partis princ. tit. de remed. præseruatiuis con-
tra pestem n. 164. vers. nam vicinis, Anton. Gom. *l.*
62. Tauri n. 3. & tom. 3. var. c. 6. in fine, Peguer. *decis.*
crimin. 12. per tot. Vicent. de Franch. *decis.* 316. *in*
princip. p. 1. Menoch. *de arbitr. cas. 78. numero 9. cum*
seq. & casu 328. num. 14. Petr. Caball. *resolut. crimin.*
tom. 2. casu 184. numer. 1. Mascard. *de probat. conclus.*
1063. num. 8. Azeued *ad l. 1. num. 32. tit. 10. lib. 8. no-*
uæ Recop Richard. *ad §. ius naturale, num. 20. Instit.*
de iure naturali, Stephan. Gratian *discept. forens.*
c. 35. num. 20. Farinac. *fragment. crimin. p. 2. lit. M,*
num. 407. vbi *num. 408.* declarat procedere ad in-
stantiam vicinorum habitantium in ipsa vicinia, li-
cèt domus, quas inhabitant, sint alienæ, non autem
ad instantiam dominorum earũdem domum, quas
ipsi non inhabitant, sed aliis locant; & *numer. 409.*
post Caball. *d. casu 183. num. 3. 4. & 9.* hoc intelligit
in muliere soluta, non autem in muliere nupta, nisi
fortè hæc maritata meretrix publicè quæstum fa-
ceret, haberetque maritum lenonem, & infamem,
aliàs enim si cum viro habitauerit, expelli non po-
terit ob fauorem matrimonij. Capyc. *decis. 44. num.*
2. Gratian. *d. c. 135. n. 20.*

Et an peccet mortaliter, qui meretrici, vel simili 7
locauerit domum? vide Nauarr. *in man. capite 21.*
num. 25. vers. tum quia licet locare, & cap. 19. numer.
15. vers. decimonono, & c. 17. numer. 195. vers. quarto,
Ludou. Beia *respons. casuum conscientiæ p. 1. casu 28.*
Cened. *ad Decret. collect. 140. n. 5.* P. Molin. *de Iustit.*
tr. 2. disp. 500. vers. tertia.

In gloss. *Obstinatioris*. ibi, *sed aliud est in Iudæis*,
&c. Notatur ad hoc quòd tolerantur Iudæi, non
verò hæretici, quia fides Iudæorum habent primor-
dium veritatis, vt per Felin. *in cap. consuluit. vers. se-*
cundò nota, hoc tit. Decian. *in tractat. crimin. lib. 5. c.*
11. num. 6.

SVMMARIVM.

1 *Disputare nemini publicè licet coadunatis turbis de Fide Christiana, Catholica, & ortodoxa, & num. 2.*
2 *Clerico de Fide Catholica quando liceat disputare*
3 *Conuenticula cùm sint prohibita, præsumuntur illicita, & cum dolo.*
4 *Cõuenticula probanda sunt per participes criminis, & per cõiecturas, cum sint, difficilis probationis.*
5 *Nobiliores mitiùs puniuntur, cum pœna corporalis est infligenda, non verò si pecuniaria, & quoad forum exterius, nõ autem quantum ad interius.*
6 *Puniendi sunt minus qui clam delinquunt, quàm palam delinquentes.*

L. Nemo Clericus. III.

Imp. MARTIANVS A. *Palladio P. P.*

DE Fide Christiana, Catholica & orthodoxa 1
nemini publicè coadunatis turbis disputare
licet.

licet. Item decisa legitimè, vel rectè, iudicata, & disposita in dubium reuocanda non sunt. Vnde Clericus factiosam congregationem contra orthodoxam Religionem tentans, & miles idem committens à consortio Clericorum ac cingulo militari respectiuè sunt priuandi. Colligunt ex Ordinar. citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem quoad primam partem tenent, & declarant S.Thom. 2.2. *quæst. 10. ar. 7.* & *ibi* Caietan. Perez *ad l. 8. Ordinam. pag. mihi* 97. Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 8. c. 26. quæs.* 2. vbi dicit quòd non licet Clerico de Fide Catholica publicè disputare, primò in dubium reuocando, quæ Fide creduntur; deinde coram rudi & imperita plebe, quam ad perfidiam aliquis alius conatur impellere: At verò fas est, addit ipse Azori. de rebus Fidei publicè disputare coram populo, ne Catholicorum silentium audaciores reddat hæreticos, & populum astantem in Fide ac Religione ancipitem, & dubium confirmet; licet item publicè disputare de Fide coram peritis, & doctis gratia exercitationis, & vberiùs, ac plenius cognoscendæ veritatis.

3 *Turbas coadunatas*, &c. Notatur ad hoc quòd conuenticula cùm sint prohibita, præsumuntur illicita, & cum dolo, vt per Mascard. *de probat. conclus.* 450. 4. *aliàs* 451. *num. 1.* vbi *num. 2. cum seq.* dicit quòd conuenticula probanda sunt per participes criminis, & per coniecturas, cùm sint difficilis probationis.

5 *Cæteri autem*, &c.] Ergo mitiùs puniuntur nobiliores, vt per Tiraquell. *de nobilit. capit. 20. n. 108.* & *de pœnis temperand. cap. 31. in princip. & num.* 10. & 27. Clar. *lib. 5. §. fin. q. 60. n. 27.* Couarr. *lib. 2. var. cap. 9. num. 5.* & plures, quos citat Cened. *ad Decretal. collect. 64. in princ.* quibus addo latè Farinac. *in praxi crimin. quæst. 98. num. 93. cum multis sequentib.* Morlan *in empor. iuris p. 1. tit. 1. in prælud. n.* 44. D. Christoph. de Paz *in schol. ad leges styl. l. 43. n.* 24. Quod verum esse intelligunt cùm pœna corporalis est infligenda, non verò si pecuniaria; quia in ista grauiùs punitur nobilis, per *auth. presbyteri, C. de Episcop. & cleric. & l. properandum, §. sin autem vtraque, C. de iudic.* Rursus id verum est quoad forum exterius, non autem quantum ad interius, quia quoad Deum, & in iudicio animæ grauius profectò peccat nobilis, quam ignobilis, vt probat text. optimus *in c. homo Christianus, 40. dist.* vbi gloss. Nauar. *in c. consideret, de pœn. dist. 5. in princ. n.* 49 vbi obseruat nobilitatis circumstantiam esse aggrauantem, non mutantem speciem peccati, ideóque necessarium non esse illam exprimere in confessione, Mexi. *in tract. tasæ panis, conclus. 6. num.* 11. Morla *d. prælud. num.* 45. Tiraq. *d. causa* 31. *n.* 37. *cum seqq.* Farinac. *d. q. 98 n.* 119.

6 In gloss. *Publicè*, ibi, *quid si in priuato*, &c. Notatur ad hoc quòd minus puniendi sunt, qui clam delinquunt, quam palam delinquentes, qui propterea magis offendunt Rempubl. magísque tribuunt aliis scandalum, & magis contemnunt iudicialem auctoritatem, magisque correctionem paruipendunt, & magis exhibent aliis malum exemplum, quàm qui clam delinquunt, ita Farinac. *in praxi crimin. p. 1. q. 18. n. 71. vers. secundo casu.*

SVMMARIVM.

1 *Religio vera à Deo dimanat.*

2 *Regis, Principisque cor in manu Dei, qui quò vult hoc inclinat.*

3 *Pax Ecclesiæ Religionis vnitas.*

4 *Lex ciuilis, & secularis deriuatur ex fontibus iuris naturalis.*

5 *Nihil est quod in Principe æquè fulgeat quàm recta fides.*

6 *Romanam Ecclesiam pro capite omnium aliarum habet Iustinianus, & contradicentes Symbolo Apostolico, in primis Nestorianos, pro Fidei aduersariis tenet.*

7 *Tractus idem est quod terrarum plaga, aut regio.*

8 *Archimandrita Græcum nomen, Latinè dicitur Princeps ciuium, vel Monachorum.*

9 *Catholica Fides ab Imperatore, & pro Magistratu seruanda.*

10 *Montes, & colles differunt.*

11 *Extranei non debent potiri beneficiis statutorum.*

L. Inter claros. IV.

IVSTINIANO. IOANNES *Episcopus vrbis Romæ.*

RActa fides in Principe omni lumine clarior 1 præfulget, Et vera Religio à Deo dimanat, ac cor Regis, Principisque in manu Dei, qui quò vult 2 hoc inclinat. Pax Ecclesiæ Religionis vnitas, & Religionem Apostolicæ doctrinæ conformem Iustinianus confirmauit. Colligunt ex Ordinar. citati 3 *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Per me Reges regnant, &c.] Notatur ad hoc quòd 4 lex Ciuilis & secularis deriuatur ex fontibus iuris naturalis, lex enim humana dependentiam habet à lege æterna, iuxta auctoritatem *Prouerb. cap.* 8. de qua fit mentio in præsenti, cum qua concordat alia D. Pauli *ad Roman. cap. 13.* ibi, *non est enim potestas nisi à Deo*, desumpta ex responsione Christi Domini apud Ioann. cap. 19 *Non haberes potestatem aduersus me vllam, nisi tibi datum esset desuper.* Vide *l. 7. in fine*, vbi gloss. fin. *tit. 1. part. 2.* Fortun. Garc. *in tractat. de vltimo fine vtriusque iuris, col. 4* Anton. Gom. *tom. 2. variar. cap. 10. num. 4. vers. sed attende*, Rojas *in epitom. success. cap. 20. num.* 141. Morlam *in emporio iuris, p. 1. tit. 1. q. 7. num. 6. & 9.* latè Soar. *de legib. lib. 3. cap. 1. num. 2. & cap. 2. per totum*, Marta etiam *de iurisd. p. 1. cap. 38. per totum*, & præcipuè *n. 18. cum seqq.*

Quàm recta fides in Principe, &c.] Notatur ad 5 hoc quòd nihil est quod in Principe æquè fulgeat, quàm recta fides, vt per Hippol. *sing. 32. num. 29. cum seqq. & sing* 166. Neuizan. *cons. 12. num.* 28. inter consilia Bruni Boss. *in tit. de Principe, num.* 17. Aym. *de antiq. temp. p. 1. cap. 2. §. l. 12. num. 14. & 17.* Matienz. *ad l. 3. gloss. 2. num. 2. tit. 10. lib. 5. noua Recopilat.* Surd. *decis. 214. num. 10* Card. Cæs. Baron. *tom. 7. annal. Eccles. anno Christi 534. pag. 197. cum seqq. & pag. 201.*

§. Nos reddentes.

Imperator Iustinianus honorat Pontificem, & 6 Orientales Ecclesias vnit, Apostolicæque Religioni subiicit. Romanam Ecclesiam pro capite omnium aliarum habet, ac contradicentes Symbolo Apostolico, in primis Nestorianos, pro Fidei aduersariis tenet. Colligunt ex Ordinar. citati *ad rubr. huius tit.* & eleganter Cardin. Cæs. Baron. *tom. 7. annal. Ecclesia, anno Christi 527. pag. 127. & anno 533. pag. 180.*

Ideóque omnes Sacerdotes vniuersi Orientalis tra- 7 *ctus.*] Id est, qui in omnibus Orientis prouinciis degunt

gunt, tractus enim, idem est quod terrarum plaga, aut regio, secundum Guid.Pancirol. *in thesauro variarum lect.lib.1.c.87.*

8 *Archimandritæ*]Græcum nomen, Latinè dicuntur Principes ouium, vel Monachorum, vide Alciat. *lib. 1. prater. vis verbo Archimandrita*, Chassan. *in catalog. gloriæ mundi p.4.class.31.vers.item pater.*

§. Liquet.

9 Christiana Fides, vera, Catholica, à Christo instituta, vbique diffusa a Prophetis, & Apostolis roborata per totum orbem Sanctorum confessionibus, confirmata Patrum, & Doctorum sententiis, ab Imperatore, & pio Magistratu seruanda. Colligunt ex Ordinar. citati *in rubr. huius tit.*

10 *Effundant montes iucunditatem, & colles lætitiâ lætabuntur*]Ergo inter montes & colles differentia est, vt ex hac lege notat Hieron. de Monte *de finib. regund.c.24.n.5.*

11 *Æquum quippe est, vt qui nostris,&c.*] Notatur ad hoc quòd extranei non debent potiri beneficiis statutorum, vt multis citatis ex hac lege colligit Tiraquel. *de iure primog.q.44.n.4.*

In gloss. *Colles. ibi, hi qui inferioris vita sunt.* Allegat. Caluin. *in Lexic. verbo colles.*

De sacrosanctis Ecclesiis, & de rebus & priuilegiis earum.

Tit. II.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia acceptio.*
Ecclesia diuisio, ibid.

2 *Leges sub hoc tit. & aliis Codicis contenta de Ecclesiasticis disponentes sunt nulla ipso iure.*

3 *Leges Imperatoriæ si iure Canonico approbentur, vel confirmentur, tunc vim & locum habent.*

4 *Leges huius tit. non valent quoad Clericos, cùm nō possint de illis disponere, quamuis sint illis fauorabiles, nisi vt priuilegiū, si illis sit fauorabile.*

5 *Priuilegia omnia Clericis, aut Ecclesiis in hoc tit. & seq. concessa poterunt eis adimi & immutari per eosdem Principes laicos legislatores.*

1 ECCLESIA hîc signat templa, seu ædes Deo dicatas; quandoque cœtum Christianorum, tuncque diuiditur 1. in triumphantem, & militantem. 2. in vniuersalem, seu Catholicam, & particularē in vno aliquo loco congregatam. 3. in visibilem, quæ est omnium in doctrinâ consentientium; & inuisibilem, quæ solùm electorum. Scripserunt in hanc rubr. Bald. Iason, Aloys. Leo, Petr. Gilchen, Sebast. Næui. & *vol. 7.* repet. Andr. de Begetris, item Curac. Pacius, & VVetembec. *in paratitlis in hunc tit.*

2 Aduertendum est leges sub hoc tit. & aliis Codicis contentas de Ecclesiasticis disponentes, esse nullas ipso iure, emanarunt enim aliquæ ab Imperatoribus in principio nascentis Ecclesiæ ante priuilegia exemptionis ab eisdem Imperatoribus concessa, & à Pontificibus confirmata, & ampliata, quo tempore huiusmodi Clericorum bona Imperatori & Principibus secularibus subiacebant, quæ quidem imperatoriæ sanctiones, expressè, vel specialiter de Clericis, aut Ecclesiarum rebus, & bonis aliquid constituentes, nullius sunt roboris & momenti, quia Imperator in Clericos & Ecclesias iurisdictionem non habet, nam ad Summum Pontificem spectat de his quicquam statuere, vt constat ex *cap. Ecclesia S. Mariæ, de constit.* Verùm si huiusmodi leges imperatoriæ iure Canonico approbentur, vel confirmentur, vel recipiantur, tunc vim, & locum habent, non vt imperatoriæ sunt, sed quatenus iure Pontificio approbantur, vel recipiuntur. Colliguntur hæc ex Abb. *in d.c. Ecclesia S. Mariæ, n.10.* recepto ex Dec. *ibid.n.24.* Bald. *in l. iubemus nullam, n.3. hoc tit.* Couarr. *pract.c.31.n.1.vers. contrarium*, Fortun. Garc. *de vltimo fine iuris, n.162.* Boër. *decis. 31.n.3.* Pinel. *in l.2.C.de rescind.vendit p.3.c.1.n.11.* Mexi. *in tr. tassa panis, cō. l.5.n.155.* Cald. Pereira *de nomin. empt. q.16.n.28.* Sfort *cons 44.n.13.vol 1.* Menchac. *contr. vsufr.lib.1.c.5.à n.1.* Honded. *cons.20. n. 18. tom.1.* Card. Cæs. Baron. *annal. Eccles.tom. 7. anno Christi 565.pag.486.* Surd. *cons. 301.n.9.* Soar. *de legib.lib.3. c.34.per tot.* Azor. *instit.moral.p.2.lib.10.c.7. q.9.* Marta *de iurisdict.p.1.casu 1.n.21.& casu 19. n.1 & casu 86.n.10.& casu 137.num.6.& 7.* Sanchez *in præcepta Decal.tom.2.lib.7.c.9. à n. 4.* Anguian. *de legib.lib.2.controu.14.n.28.in fine, & n. 29.* Anton. de Sousa *in relect.de censuris Bullæ Cœnæ disp. 27. c.15.n.4.* Stephan. Gratian. *discept.forens.tom.1.c.164. n.12.* vbi ait quòd leges huius tituli nō valēt quoad Clericos, cùm non possint de illis disponere, neque de rebus ecclesiasticis, quamuis sint illis fauorabiles, valebunt tamen vt priuilegium, si illis sit fauorabile, ad quod citat Bald. *in c.cum venissent, n.6. de eo qui mittitur in possess. & cons.100.n.4.lib.1.* Surd. *cons. 259.n.20.lib.3.* Aduertit Menchac. *in præfat. lib. 1. de successión. progressu n.154.* quòd omnia priuilegia Clericis, aut Ecclesiis, monasteriis, siue aliis piis locis & causis quæ *in hoc tit. & seq.* concessa & cōprehensa reperiuntur, poterunt eis adimi, & immutari per eosdem Principes laicos legislatores.

3

4

5

SVMMARIVM.

1 *Testamento quid relinquere Concilio orthodoxo, & collegio licitè hic permittitur.*

2 *Constantinus Imper. huius l. auctor quis? remissiuè.*

3 *Personis quibuscumque licet relinquere quātas summas optauerint, cuicunque collegio.*

4 *Ecclesiis olim non legabatur donec Constantinus Cæsar in hac lege permisit.*

5 *Testari ad pias causas non possunt furiosus, mutus, surdus, pupillus, damnatus ad mortem, deportandus, & bannitus.*

6 *Concilium venerabile pro Ecclesia, seu loco pio accipitur in præsenti.*

7 *Communitates, vt Ecclesia, ciuitas, & similes, hæredes institui possunt.*

8 *Stylus liber in hac l. videtur positus ad significādam liberam, liberalemque relinquendi Catholicis collegiis facultatem.*

9 *Inhabiles ad testandum non censentur per hanc l. habilitari ad testandum ad pias causas.*

L. Habeat. I.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad popul.*

CONCILIO Orthodoxo, & collegio licito permissum est testamento quid relinquere, vltimisque 1
volun

voluntatibus defunctorum fauor debetur. Colligunt ex ordinat. Salicet Bart. Bald. Castrens. Iat. Cagnol. Ancl. Leo, Petr. Grechen, tenuissime Ximen. *in concord. §. 1. & 2.* & Catal. *in annot.* & *vol. 7. Repet.* Andr. de Barbatiis, & nouissime vniuersam huius legis materiam doctissima illustrauit repetitione Benedictus Ægidius Conslusitanus noster, vir apprime do-
1 ctus & pius, necnon Hubertus Giphanius *in enarrat. ad 8. libros Codicis super hanc leg.*

In superior. text. ibi, *Imp. Constantinus.* De hoc vi-
2 de Cardin. Cæsar. Baron. *tom. 2. annal. Eccles. anno Christi 253. fol. 444.* Matta *de iure, dict. cap. 1. n. 30.* Benedict. Ægid. *in repet. huius l. p. 1. in initio num. 2.*

Testamenta ad pias causas priuilegia ex hac le-
3 ge colligas, quibuscumque videlicet personis, cuicunque collegio, quantas summas optauerint, quo voluerint stylo relinquere licere, de quo vide Clar. *in §. Testamentum, q. 5. à princip.* vbi dicit, quòd ante hanc legem non licebat priuatis aliquid relinquere collegiis, aut locis piis, at post illam conditam concessa fuit vnicuique facultas relinquendi huiusmodi locis piis ad sui libitum, Grass. *eod. verbo, qu. 17. cum duabus seq.* Cardos. *in praxi iu tic. verbo hæreditas, num. 8.* Gothofred. *ad hanc leg.* Fornerii *libro 1. select. cap. 28.* Christoph. de Paz *in schol. ad leg. stili p. 1. rubr. num. 12.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 42. cap. 33. num. 4. in prim.* vbi pariter dicit quòd olim
4 non legabatur Ecclesiis donec Constantinus Cæsar in hac lege permisit Gabr. Pereira *de manu Regia p. 2. cap. 57. n. 16.*

Virus que.] Habilis scilicet ad testandum, ideó-
5 que furiosus, mutus, surdus, pupillus, damnatus ad mortem, deportandus & bannitus, non possunt ad pias causas testari, vt explicat Gothofred. *in præcit.* & Pichard. *ad tit. quib. non est permissum facere testamentum, n. 8.* vbi ait Constantinum voluisse hic, vt is, qui alias testamentum facere posset, haberet de cætero liberam facultatem relinquendi Ecclesiis, aut earum ministris, quod ex suis bonis optauerit: quod ante Constantini tempus non erat permissum.

Venerabilique Concilio.] Id est, Ecclesiæ, seu loco
6 sacro, vt per Card. Cæs. Baron. *in annot. ad Martyrolog. Romanum die 23. Iunii.* Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lect. lib. 1. cap. 77. vers. Concilium.* Et ideo per hanc leg. tenet Molin. *de iust. tr. 2. disput.*
7 *154. n. 1.* quòd possunt communitates, vt Ecclesia, ciuitas, & similes, hæredes institui.

Liber sit stylus.] Alberic. *hic* stylum pro scripta dispositione accipit; & Angel. *in §. ex non scripto, Instit. de iure natur. num. 5.* ac Salicet. *in l. 2. C. quæ sit longa consuet. num. 23.* pro ordinata capiunt dispositione. Baldus verò *in præsenti n. 1.* diuersitatem constituens inter stylum & arbitrium, refert illud
8 ad scripturas, hoc est ad liberã voluntatem non scriptam, quos citat Christoph. de Paz *in schol. ad leg. stili p. 1. rubr. n. 11. cum seqq.* vbi aduertit nullo præstantiori nomine nostrum Imper. vti potuisse vt significaret liberam, liberalémque relinquendi Catholicis collegiis facultatem.

In gloss. *Habentibus, Habilis ad testandum.* Nota-
9 tur ad hoc quòd inhabiles ad testandum non censentur per hanc leg. rehabilitari ad testandum ad pias causas, sed solummodo concessa facultas habilibus, vt possent relinquere collegiis, & locis piis. Ita Clar. *in §. Testamentum, quæst. 5. n. 2. & quæst. 6.* etiam *num. 2.* Tiraq. *de retract. lign. §. 1. gloss. 7. n. 16.* Rebuff. *in auth. hæc ita, C. ne filius pro patre, verbo communem ad ... 57.* Pinel. *in rubr. de bonis matern. p. 3. n. 15.* Sim. de Prætis *de interpretat. vltim. volunt. lib. 2. interpr. 4. dub. 2. solut. 3. num. 37. & 41.* Cardin. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib. 6. tit. 3. num. 4.* Menoch. *de succes. progress. 9. 1. n. 150.* Grass. *d. qu. 17. n. 2.* Benedict. Ægid. *in repet. huius l. 1. in initio n. 9.* Lusitan. Negretos *in introduct. ad vltimas volunt. lib. 3. c. 24. n. 1.* Barry *de success. testat. & intestat. lib. 1. tit. 4. num. 14.*

SVMMARIVM.

1 *Sepultura humanorum corporum concessa minimè censetur Apostolorum sedes.*
2 *Defunctorum corpora humari in eo loco vbi diuina celebrantur officia, videbatur antiquitus turpe & indignum.*
3 *Sepulturæ honor intra Ecclesiam Episcopis, & aliis personis insignibus deferri cœpit & nunc consuetudine effectum vt quibuscumque liberum iam sit.*

L. Nemo Apostolorum. II.

Impp. GRATIANVS, VALENTINIANVS, & THEODOSIVS AAA.
Pancratio P. V.

APostolorum sedes sepulturæ humanorum corporum concessa minimè censetur. Colli- 1
gunt ex Ordin. citati *ad l. 1. n. 1. huius tit. & tom. 7. Repet.* Signorol. de Homodeis.

Ex hac lege vulgò colligitur, defunctorum cor- 2
pora in Ecclesia sepelienda non esse, videbatur enim antiquitus turpe & indignum humari cadauera in eo loco, vbi diuina celebrantur officia, Deúsque assiduè colitur. Ita Gregor. Lopez. per text. *ibi in l. 1. gloss. 6. tit. 13. par. 1.* Morales *in chronica generali Hispaniæ p. 2. lib. 17. cap. 7.* Cened. *ad Decretum collect. 46.* Stephan. Durand. *de ritibus Eccles. lib. 1. c. 23. ex n. 1.* Ego ipse *in tractat. de iure Ecclesiastico vniuerso lib. 1. cap. 10. n. 16.* vbi aduerto quod S. Chrysostom. *homil. 66. ad populum Antiochenum*, magno honore affectum Constantinum asserit, quòd pro foribus Piscatoris conditus maximi illius imperatoris sepulturæ mandatum fuerit, dictúmque inde fuerit Piscatoris Ianitor & *num.* 7. quòd deinde honor iste 3
sepulturæ intra Ecclesiam Episcopis, & aliis personis insignibus deferri cœpit: & *num. 8.* quod tandem consuetudine effectum fuit, vt quod solis Episcopis, & personis insignibus concedebatur, quibuscunque siue Clericis, siue laicis licitè & liberum iam sit.

SVMMARIVM.

1 *Martyres nemo distrahat, aut mercetur.*
2 *Pseudomachi Martyrum reliquias venditantes occasionem dederunt huic legi.*
3 *Reliquiæ Sanctorum vendi non possunt, nisi quando quæ à prophanis hominibus emerit, vt in Ecclesiis reddantur, & num. 4.*
5 *Sacrilegium committitur si Reliquiæ Sanctorum venales exponantur.*
6 *Reliquias Sanctorum distrahens punitur iudicis arbitrio.*
7 *Lex vbi prohibet aliquid fieri, & vltrà non procedit adiiciendo pœnam, si contra factum fuerit, in eo semper imponitur pœna extraordinaria.*

8 *Vendi*

8 *Venditiones reliquiarum nullæ sunt, & contractus super illis celebrati nulli censentur.*

L. Nemo Martyres. III.

Impp. HONOR. *&* THEOD. AA. *P.V.*

1 MArtyres nemo distrahat, aut mercetur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. huius tit.*

2 Vide quæ tradit eleganter Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 2. c. 162.* vbi asserit, quòd huic legi occasionem dederunt Pseudomachi Martyrum reliquias venditantes.

3 Ex hoc text. vulgò colligitur reliquias Sanctorum vendi non posse, vt per Menoch. *de arbitrar. casu* 282. Nauarr. *cons. 2. num. 1. de reliq. & venerat. Sanctor.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. connet. lib. 4. tit. 5. num 9.* Farinac. *de furtis quæst. 172. n. 65. p. 1.* vbi *num. 68.* refert quod tempore Pauli V. Pontificis Maxim dum illius esset fiscalis, quidam Ioannes Angelus fuit carceratus, conuictus, & confessus quòd ex cœmeterio sancti Sebastiani de Vrbe plures reliquias ex Sanctorum corporibus abstulit, easque etiam pecun. recepta diuersis personis distraxit, quo casu sine dubio intrabat saltem propter delicti iterationem pœna mortis, & vix obtinere potuit, vt ad triremes transmitteretur.

4 Limita hanc resolutionem vt locum non habeat quando quis à prophanis hominibus emerit, vt in Ecclesiis recondantur, ita Alberic. *in præsenti, num. 2.* Farinac. *d. q. 172. n. 67.* Cardin. Mantic. *d. tit. 5. n. 11.* Menoch. *de arbitr. casu 488. in fine.*

5 Aduertas sacrilegium committi, si reliquiæ Sanctorum venales exponantur, vt per Nauarr. *consil. 2. de reliq. & venerat. Sanctorum*, Ludouic. Peguera *crimin. decis 24. n. 11.* Bonif. *in tractat. de furto, §. alienæ rei, sub n. 26.* Decian. *in tract at. crimin. lib. 6. c. 31. n 38 in fine,* Azor. *institut. moral. p. 1. lib. 9. c. 8. q. 7. & cap. 9. à princ.*

6 In gloss. *Distrahat.* ibi, *Quid ergo si contra factū fuerit? Resp. extra ordinē punietur.* Notatur ad hoc quòd reliquias Sanctorum distrahens punitur iudicis arbitrio, vt per Menoch. *d. casu 282. n. 3. & d. casu 488. num 6.* Farinac. *quæst. 172. num. 65.* Vbi enim lex prohibet aliquid fieri, & vltra non procedit adiiciendo pœnam, si contra factum fuerit, tunc semper imponitur pœna extraordinaria, ita per hanc glossam resoluit Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 10 n. 4. & disp. 5. n. 19.* & Gregor. Lopez *l. 11. gloss. 6. in med. tit. 25. part. 4.*

In eadem gloss. ibi. *Nihil valet quod agitur.* Notatur ad hoc quòd venditiones reliquiarum nullæ sunt, & contractus super illis celebrati nulli censentur, vt per Aym. *de antiquit. tempor. p. 4 num. 14. fol. 166* Menoch *dict. casu 282* Farinac. *de q. 172. num. 65.*

SVMMARIVM.

1 *Numerus maior non debet esse in Ecclesia, quàm patiantur facultates ipsius.*

2 *Decanorum Ecclesiæ Constantinopolitanæ numerus quis, remissiuè.*

3 *Decani in hac leg. sunt illi, qui efferendis ad Ecclesiā cadaueribus pium præstabant ministeriū.*

4 *Canonicorum in Ecclesia maior numerus esse non debet, quàm patiantur facultates ipsius.*

5 *Recepti vltra numerum etiam per suffragia potentium, non gaudent priuilegiis eorum, qui sunt intra numerum.*

6 *Receptus simpliciter de mandato Papæ in aliqua Ecclesia, in qua est certus numerus Canonicorum, quando habeat plenum ius Canoniæ.*

L. Non plures. IV.

Iidem AA. *Nicano P.P.*

IN Ecclesia non debet esse maior numerus quàm patiantur facultates ipsius; & si sint aliqui vltra numerum, debet expectari quòd alij moriātur, & in locum eorum debent substitui. Colligunt. ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

De Decanis Ecclesiæ Constantinopolitanæ, eorúmque certo numero non addendo, nec mutando, vide Cuiac. *ad tit. 18. de Collegiatis lib. 11. pag. 486.* Guid. Panciro l *in thesauro var. lect. lib. 1. cap. 52.* 2

Nongenti quinquaginta Decani] Dicūtur in hac lege illi, qui efferendis ad Ecclesiam cadaueribus pium præstabant ministerium, de quo Alciat. *lib 1. parerg. c. 50.* Guid. Pancirol. *variarum lect. lib. 2. cap. 163.* Caluin. *in Lexic. iurid. verbo Decanus.* 3

Præter dictum numerum, &c. Ex his verbis colligit Bald. in Ecclesia non debere esse maiorem numerum Canonicorum, quàm patiantur facultates ipsius, de quo vide Isidor. Moscon *de maiestate militantis Ecclesiæ lib. 1. cap 15. de Eccles. Cathedrali, pag. 292. sub tit.* Anneplum *in tract. de Canonicis & dignit. cap. 3. num. 1.* 4

Et Castrens. colligit quoque receptos vltra numerum etiam per suffragia potentium, non gaudere priuilegiis eorum, quæ sunt intra numerum. Ad quod videas quæ notaui *d. tract. de Canonicis, cap. 3. num. 14.* vbi dixi quòd receptus simpliciter de mandato Papæ in aliqua Ecclesia, in qua est certus numerus Canonicorum, non illi derogando, aut non mandando recipi cum plenitudine iuris Canonicalis, non habet plenum ius Canoniæ, veluti stallum in choro, vocem in Capitulo, & alias omnes prærogatiuas, quibus cæteri Canonici gaudent. 5 6

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia nullum subit onus nisi ordinarium, interdum extraordinarium, propter subitum Principis aduentum.*

2 *Ecclesia & Ecclesiastica persona à collectis, & tributis immunes.*

3 *Clerici non sunt de vniuersitate laicorum.*

4 *Ecclesia an teneatur ad onera realia, ostenditur.*

5 *Coloni laici Ecclesiæ, aut Clericorum, an teneantur soluere gabellas, ostenditur.*

6 *Emphyteuta Clericorum & Ecclesiarum an sint immunes à gabellarum, collectarum, & similium onerum impositione, ostenditur.*

7 *Clerici à collectis, & tributis immunes nō sūt quādo aduentitia, seu repentina vrget necessitas: vel collecta imponuntur propter famem & pestem.*

L. Placet. V.

Iidem AA. *Melitio P.P.*

ECclesia nullum subit onus nisi ordinarium, interdum extraordinarium propter subitum Principis aduentum. Colligunt ex Ordin. citati *ad l. 1. huius tit. num. 1.* & *tom. 7.* Repet. Thomas Parpalias *De*

2 De Eccleſiis, Clericis, & Eccleſiaſticis perſonis à collectis, & tributis immunibus, vide *cap 1. de immun. Eccleſ. in 6. l. 51. tit. 6. p. 1 vbi gloſ. 3. 4. & 6. & l 55. vbi gloſſ. 9 ead. tit. & part. l. 3. tit. 3. lib. 1. & l. 2. tit. 4. ead. lib. 1. nona recop. l. 11. tit. 1. lib. 1. ordin.* vbi Perez *gloſſ. 1. pag. 54. col. 1.* Boer. *d. cſ. 22.* Duen. *reg. 100.* Couar. *lib. 2. var. c. 10. num. 6.* Tiraq. *in tractat. Ceſſante cauſa, p. 1. numero 131.* Azeued. *ad Curiam Piſan. lib. 1. c. 21.* Flores de Mena *variar. quaeſt. lib. 2. q. 21. num. 174.* Cardoſ. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo Clericus, n. 74.* Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad leges ſtyli l. 22 2. num. 2. & 3.* Caſtill. *controuerſ. lib. 7. de Tertiis cap. 9. num. 28. cum ſeqq.* Ceuall. *commun contra commun. tom. 4. q. 899. à princip.* & pręcipue *n. 163.* vbi de intellectu.

3 *Nihil commune habent Clerici cum publicis actionibus, &c.*] Notatur ad hoc quòd Clerici non ſunt de vniuerſitate laicorum, vt per Matt. *de iuriſdict. p. 4. caſu 1. num 28* Poſſunt tamen in ſui fauorem vti priuilegiis & ſtatutis vniuerſitatum. Card. Tuſch. *practic. concl. tom. 8. lit. V. concluſ. 268. num. 1.* Alderan. Maſcard. *de interpret. ſtatut. concl. 1. num. 193.* Bellet *diſquiſit. cleric. p. 1. tit. de diſciplina cleric §. 2 num. 16* quos refert *de appellat. verb. cum vtrinſque iuris ſignificat. appell. 175.*

4 *Nihil praeter canonicum, &c.*] Text. iſte allegari ſolet ad difficilem illam quaeſtionem, an Eccleſia teneatur ad onera realia? de qua vide Kirchou & alios *tom. 1 commun. opin. lib. 1 tit. 1. n. 9. pag. 147.* Henric. à Rotenthan *ſynopſ. feud. tit. de regalibus, cap. 5. concl. 80. num. 3.* Gail. *lib. 2. obſeruat. 52. num. 12.* Syluan. *conſ. 32. num. 7. cum ſeqq. & conſ. 66. numer. 6.* Rebuff. *ad leges Galliae in prooemio gloſſ. 1. num. 7*. Auendan. *de exequendis mand. p. 1. c. 14. n. 19.* Azeued. *ad l. 11. n. 8. tit. 3. lib. 1. nona Recop.* Perez *l. 1. tit. 3. lib. 1. ordin pag. 55. & ſeqq.* Surd. *deciſ. 20 n. 11 & de aliment. tit. 1. quaeſt. 19 n. 8* Gutier. *lib. 1. practic. q. 3. n. 17.* Cald. Pereira *de reſolut. emphyt. c. 4. n. 23.* Flores de Mena *var. qq. lib. 2. quaeſt. 21. num. 96. & à n. 231* Paul. Comitol. *reſponſor. moral. lib. 1. qu. 94* Molina *de iuſtit. tr. 2 diſp 458. & diſp. 662. n. 3.* Azor. *inſtit. mor. p. 1. lib. 5. c. 13. q. 1.* Cardin. Tuſch. *tom. 3. lit. E. concl. 12. cum ſeqq.* Cardoſ. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Clericus n. 75.* Marta *de iuriſdict p. 3. ca n 11. & 12.* Cabed. *Luſit. deciſ. 64. p. 2.* Soar. *de defenſione F. de Cathol. contra Anglicanae ſectae errores lib. 4. cap. 20. à n. 6.* Marcel. Megala *conſ. 61.* Theſaur. *deciſ. 234.* Gnlenz. *conſ. 145.* Paul. Layman. *in Theologia morali lib 4. tract. 9. cap. 6. n. 9* Molfeſ. *in ſumma Theolog. moralis p. 1. tract. 12. c. 22. n. 268.* Bonacin. *de contractib. diſ p. 2. q. 9. puncto 2. n. 4. & de cenſuris in Bulla diſp. 1. q. 19 puncto 53. §. 6. n 17* Duardus *in Bullam Coenae Domini lib. 2. can. 18 q. 6. n. 6.* Antonin. Diana *moral. reſolut. p. 1. tract. 2. reſolut. 242.* Donat. Anton de Marinis *quotid. reſolut. c. 47. per tot.* nouiſſime Sanch. *tom. 1. conſil. moral. lib. 2. c. 4. dub. 57* Qui omnes varie reſoluunt, & diſtinguunt. ſed quaeſtionem ingenue reſoluimus poſt omnes *in tract. de iure eccleſ. vniuerſo lib. 1. c. 39. §. 5. ex num. 53.* videlicet bona ſemel à laicis etiam legitimè poſſeſſa nō ſemper cum onere tributi, & vectigalis tranſire ad Eccleſiam, ſed cum diſtinctione trium ſpecierum bonorum. Prima eſt illorū, quae habet & poſſidet Eccleſia iure ſpirituali & diuino, vt decimae, oblationes, & haec ſemper ac perpetuò immunia ſunt à quibuſcunque oneribus ſecularibus tam perpetuis, quā tranſitoriis, quia immediate habet à Deo, nec miſcentur cum laicis. Secunda eſt ſpecies bonorum, quae à priuatis quidem habuit Eccleſia, ſed ad cultum diuinum, & officium ſpirituale ſunt deſtinata, vt ſitus Eccleſiarum, & coemeterium pro ſepultura, hortus iuxta Eccleſiā, & ſunt haec pariter immunia ſemper ab omnibus tributis, & oneribus nedum publicis, & Regiis, ſed, quod magis eſt, etiam priuatis & praeexiſtentibus, ob eorum ſpecialem ſanctionem. Tertia eſt ſpecies bonorum, quae poſſidet Eccleſia ſorte temporali & iure ciuili, vt titulo venditionis, legati, vel alio ſimili: & in his diſtinguendum eſt inter onera impoſita de tempore, quo penes Eccleſiam bona reperiuntur, & tunc certum eſt ipſis omnino ſuffragari immunitatem: & inter onera impoſita rebus priuſquam ad Eccleſiam deuenirent, & tunc ad illa tenetur Eccleſia quando copulatiue haec omnia concurrunt, quòd ſcilicet onera ſint verè realia, ipſis fundis infixa, & impoſita bonis propter bona, non autem perſonis propter bona: quòd ſint perpetua, certa, & inuariabilia, non autem ex aliquibus cauſis vrgentibus, & illis ceſſantibus remouenda. vide alia *in collect. ad l placet 5. ſup. de ſacroſ. Eccleſ.*

An autem laici coloni Eccleſiae, aut Clericorum teneantur ſoluere gabellas, ſic diſtinguendum eſt; 5
aut ſunt coloni perpetui, atque adſcriptitij Eccleſiae: aut conductitij, & ad tempus: aut denique partiarij. Primi gaudent omni immunitate Eccleſiae & Clericis conceſſa, ſecundum Feder. de Senis *conſ. 111. num. 10* Rip. *de peſte, tit. de remediis ad conſer. vbert. n. 128* Theſaur. *deciſ. 116. n. 12.* Secundi minime, nec etiam ex perſona dominorum, cùm hoc priuilegium ſit perſonale, ex Bertachin. *de gabellis, p. 7. n. 16* Carol de Graſſis *de effect. clerical. effectu 3. n. 62.* Tertij verò gaudent pro portione tangente ipſos Clericos, ſecus verò pro parte fructuum huiuſmodi colonis contingentium, cùm eorum pars minime ſit priuilegiata, niſi ex hoc indirectè grauarentur Clerici, eo quòd ruſtici, & coloni eorum grauantur nimis, ac proinde ſuas poſſeſſiones laborare nolunt. Ita Felin. *in cap. 2. num. 2. de foro comp.* Bertach. *d. p. 7. n. 13. & 15.* Benedict. Capra *reg. 96. n. 86.* Burſat. *conſ. 25. n. 3. & conſ. 42. n. 6. vol. 1.* Theſaur. *deciſ. 116. num. 8.* Surd. *conſ. 501. n. 85.* Vincent. de Anna *ſing. 99.* Carol de Graſſis *d. effectu 3. numer. 59. & 71.* Marta *de iuriſd. p. 4. caſu 112. num. 7. & caſu 13* Ottaſch. *deciſ. 81.* Menoch. *de arbitr. caſu 562. num. 54.* Octauian Glorit. *reſp. 5. n. 61.* Bobadil. *in ſua polit. lib. 2. cap. 18. num 266.* Gutier. *pract lib. 4. quaeſt. 39. num. 9* Valasc. *conſ. 131. n. 14. cum ſeqq* Carot *de locato & conducto p. 4. tit. de collectis, ſub n. 34.* Ego ipſe *d. lib. 1. cap. 39. §. 5. n. 30.* vbi *num. 31.* aſſero ſacram Congreg. Cardinalium negotiis Epiſcoporum, & Regularium praepoſitorum, Illuſtriſſimo Lancelloto referente, cenſuiſſe colonos, aut affictuarios, vel partiarios bonorum eccleſiaſticorum exemptione collectarum tam ordinariarum, quam extraordinariarum, pro portione colonica gaudere.

Sed vtrum emphyteutae ipſorum Clericorum, & 6
Eccleſiarum hoc potiantur priuilegio, immunéſque ſint à gabellarum, collectarum, & ſimilium onerum impoſitione? quaeſtio dubia. In qua Bart. *in l. priuata, C. de excuſ. muner. lib. 10.* affirmat quòd huiuſmodi immunitatis priuilegium conceſſum Eccleſiis, & Clericis prodeſt etiam eorū emphyteutis, ſequuntur Duen. *regul. 100. limit. 3* Felician. *de cenſib. p. 2. in praeſ. 1. num. 1.* Soar. *tom. 1. commun. opin. libr. 4. tit. 39. de vectigalib. n. 10 pag. 647.* Mart. *de iuriſdict. p. 4 caſu 13 n. 2.* ex eo fundamento quòd emphyteuta hic gaudet immunitate conceſſa fiſco, *dict. l. priuata.* Contrariam tamen ſententiam, videlicet quòd huiuſmodi Eccleſiarum, & Clericorum priuilegium

uilegium non extendatur ad emphyteutas, nec eo potiantur ratione sui vtilis dominij, tenent Bertrād. *cons. 4. lib. 1.* Auendan. *de exequendis mand. lib. 2. c. 14. numer. 53.* Ripa *in tract. de peste, tit. de remed. ad conseru. obert. num. 124. & 128.* Valasc. *de iure emphyt. q. 17. n. 11. cum seqq.* Ioan Garc. *de expensis cap. 12. n. 69. & 80.* Menoch. *de arbitr. cent. 1. casu 170. & cent. 6. casu 592. numer. 31.* Gironda *de priuileg. & exempt. explicat. ex n. 369. cum multis seqq.* Quā quidem contrariam opinionem illo casu recipiendam esse existimo, quando pensio, quam emphyteuta præstat Clerico domino directo, est minima, & non correspondens fructibus, sed tantùm præstatur pro recognitione: quia aliàs sequeretur vt Ecclesia & Clerici læderentur ex eo, quia non inuenirent, qui eius prædia in emphyteusim acciperent, aut si inuenirent, essent adstricti illa tanto minus emphyteuticare, quantum est ius collectæ, vt optime aduertunt Carol. de Grassis *d. effectu 3. num. 83.* Squillant... *p... d. cleric. c. 8. n. 62.* quos refero *d. libro 1. c. 98. ... 62.*

7 *Quam aduentitia necessitatis, &c.*] Notatur ad hoc quòd Clerici immunitate huiusmodi non gaudent, quando aduentitia, seu repentina viget necessitas, veluti vbi Princeps inuaditur, secundum Duen. *reg. 100. limit. 12.* & citatos à Marta *de iurisdict. p. 4 casu 10. num. 1. cum seqq.* Vel quando collectæ imponuntur propter famem, & pestem, quia est communis omnium vtilitas, & ad Christianam pietatem maxime conducens, ita Rip. *libr. 2. resp. cap. 22. num. 8* Ioan. Garc. *de nobilit. glos. 9. num. 53.* Menoch. *cons. 800. num. 21.* Flores de Mena *variarum lib. 2 q. 21. num. 213.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. alleg. 47. num. 19* quos refero *d. lib. 1. cap. 39. §. 5. num. 45.*

SVMMARIVM.

1 *Canones sunt in seculari foro seruandi.*
2 *Canonis, vel statuti interpretatio pertinet ad conditorem, si de eius mente dubitetur.*
3 *Ius Canonicum apud Hispanos obseruandum, iure Regio illarum partium deficiente.*
4 *Actum interpretari eius est, cuius est condere.*
5 *Ecclesia Constantinopolitana, Romana appellatur, & cur.*
6 *Roma duplex.*

L. Omni innouatione. VI.

Iidem AA. Philippo P. P. Illyrici.

1 Canones sunt in seculari foro seruandi, & innouata contra eos hic inualidantur. Item inter-
2 pretatio canonis, vel statuti, de cuius mente dubitatur, pertinet ad conditorem. Colligunt ex Ordin. citati *in l. 1. huius tit. num. 1.*

De iure Canonico apud Hispanos obseruando, iu-
3 re Regio illarum partium deficiente, vide Castill. *in l. 1. Tauri, verbo, primeramente,* Cifuentes *l. 3. Tauri q. 1. n. 3.* Perez *in prœm. Ordinam. quæst. 3. per totam.* Auiles *ad cap. 19 Prætorum,* Paz *in practica in princip. annot. 5. numer. 36.* Vide *sup. in collect. ad const. de emendat. Codic. n. 7.*

4 *Vt si quid dubitatis, &c.*] Notatur ad hoc quòd interpretari actum eius est, cuius est condere, seu illum facere, de quo vide plures Doctores quos citaui *de Axiomat. in u vsuf. eq. axiom. 130.*

5 *Quæ Romæ veteris prærogatiua lætatur.*] Ergo Cōstantinopolitana Ecclesia Romana appellabatur, vt per Socrat. *in historia tripartita lib. 2. c. 9.* Sozomen. *lib. 2. historia Ecclesiast. cap. 2.* Hieron. Benucc. & Barnab. Brisson. *de verborum significat. verbo, Roma autem duplex,* Caluin. *in Lexic. verbo, Roma autem ex,* 6
vbi ait Imperatores *in præsenti, & in l. 40. C. de Episcop. & cleric. & in l. vlt. C. in quibus causis ...* voluisse Constantinopolim veteris, & antiquæ Romæ prærogatiua lætari, Azeued. *ad Curiam Pi... lib. 1. c. 11. lit. P.* meipsum *in tract. de officio, & potest. Episcopi p. 1. tit. 3. c. 3. n. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia, & pia loca contribuere tenentur ad refectiones pontium, & viarum, & num. 2.*
3 *Lex ista an sit correcta per* authent. nulla communitas. de Episcop. & cleric.
4 *Clerici an eo casu, quo tenerentur ad contributionem cum cæteris ciuibus in pontium & viarum instructione, compelli possint per iudices seculares, an vero Ecclesiasticos.*

L. Ad instructiones. VII.

Iidem AA. Asclepiodoto P. P.

Ecclesiæ, & pia loca contribuere tenentur ad refectiones pontium, & viarum. Colligunt ex 1
Ordin. citati *ad l. 4. huius tit. num. 1.* & *tom. 7. Repet.* Thomas Parpalias. 2

Hanc eandem conclusionem exornant, & declarant *lex Hispanica 54. tit. 6. par. 1. & l. 30. titulo 32. part. 3. & l. 11. titulo 3. lib. 1 noua Recop* Bald. *cons. 312. p. 3.* Rip. *resp. 10.* Bertach. *in tract. de gabellis, part. 7. num. 19.* Cacheran. *decis. 68* Guilelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem, conclus. 5. n. 468. cum seqq.* Syluan. *cons. 32. num. 18.* Gail. *lib. 2. obseruat. 51. num. 14.* Tiraq. *de nobilit. cap. 20. num. 167.* Auiles *ad cap. 23. Prætor. in glos. den Oraen,* Baëc. *de inope debit. cap. 17. num. 15.* Auēdan. *de exequendis mand. p. 2. cap. 3. num. 8. & cap. 14. numer. 19.* Pech. *de reparat. Eccles. c. 22.* Alphan. *collect. 111.* Perez *l. 1. titulo 5. lib. 1. ordin. pag. 68.* Rebuff. *in l. munus, ff. de verb. signif. pag. mihi 117.* Vitald. *in candelabro aureo p. 2. in explicat. Bullæ in Cœna Domini casu 5. n. 45.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 1 titulo 1. de sacrosanct. Eccles. num. 10.* & Soar. *titulo 2. de Episcopis & cleric. n. 54.* Mench. *controuers. vsufr. c. 5. numer. 4.* Mexi. *in tract. tassa panis concl. 5. num. 63.* Gutier. *pract. lib. 1. quæst. 3 & allegat. 10. n. 2.* Tolet. *in summa lib. 1. c. 29.* Sahagun *in cap. 1. de iudic. num. 25. cum seqq.* Cenall. *commun. contra communes quæst. 415. & tit. 4. q 896. num. 617. cum seqq.* Et Emman. *in addit. Bullæ Cruciatæ §. 9 num. 72* Guid Pancirol. *in thesauro variarum lectionum lib. 3. cap. 32. vers. vltima erat indictionis species.* Henriquez *in summa libr. 10. capitulo 15. §. 5.* Peregr. *consil. decisiuo 12. sub n. 7. libr. 1.* Aldouin. *consil. 59. num. 15.* Flores de Mena *variarum quæstionum libro 2. quæstione 11. num. 213. cum seqq.* Stephan. Quarant. *in summa Bullarij, verbo, priuilegia Regni pag. 415. cum sequentibus,* Azor. *institutionum moralium p. 1. lib. 5. c. 13. quæs. 8. & p. 2. libro 10. c. 7. quæs. 9. vers. hinc soluitur,* Marta *de iurisdict. par. 4. casu 1. numero 24 & casu 9. per tot.* Padil. *in summa legum pœnal. par. 2. casu 48. num. 12.* Molin *de Iustit. tractat. 2. tomo 3. disputation. 672. n. 4 & 5.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imperial. lib. 2. conclus. 52. numer. 15.* Thom. Valasc. *alleg. iuris*

*tom.1.alleg.47.num.*20.Nicol.Garc.*de benefic.p.* 2. *cap.5.num.*12.*cum seqq.*Cardos.*in praxi iudicum, & Aduocat.verbo Clericis,num.*75.Surd.*cons.*301. *à num.*1.Fr.Anton.de Sousa *in relect.de censuris, Bulla Cœnæ,cap.*19.*disp* 91.Bonacin.*de censur.in Bulla Cœnæ disp.*1.*q.*19.*puncto* 3.§.2.*num.*15.Sanch.*to.*1. *consil.moral.lib.*2.*cap.*4.*dub.*55.latè Castil.*lib.*7. *de tertiis,cap.*9.*num.*21. *cum multis seqq.* Ego ipse in *tract.de iure Ecclesiast.vniuerso lib.*1.*cap.* 39. §.5. *num.*43.vbi cum magis communi resoluo Clericos obligari per statuta laicorum imponétia tributa pro reparatione pontium, & viarum, quando ante exactionem præcessit Sum.Pont.consensus, vel saltem Episcopi,si sit tanta necessitas, & pietas quòd sine
3 periculo, aut scandalo ad Papam recurri non possit. Vide quæ dixi *ad auth.nulla communitas* , *de Episcop.& cleric.*vbi an hæc lex sit per illam Auth.correcta.

Vtrùm autem Clerici eo casu,quo tenerentur ad
4 contributionem cum cæteris ciuibus in pontium instructione, & itinerum , viæque ante domum refectionem,compelli possint ad huiusmodi præstationes , & solutiones per iudices seculares,an verò per Ecclesiasticos:vide Greg.Lop *l.*54.*tit.*6. *part.* 1. & *l.*1.*verbo todos,tit.*11.*part.*2.Chassan.*in catal.gloria mundi p.*12.*consid.*12.Tiraq. *de retract. lig.* §. 32. *glos.vnic à n.*80.Mexi.*d.concl.*5.*n.*23.& 70. Add t. ad Mathesil. *sing.*110.*ex num.*34.Gutier.*pract. lib.* 1.*q.*5.*n.*14.Azeued.*ad l.*5.*n* 6.*tit.*5. *lib.*1. *noua Recop.*Cened. *ad Decretum collect.*37.*n.*4.Sanch. *d.c.* 4.*dub.*55.*a n.*30.& *consil.moral.tom.*1.*lib.*2. *cap.*4. *dub.*52.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia,& exemptiones Ecclesiarum strictè intelligenda,nec in læsione ærarij, aut fisci ad extraneos extendenda.*
2 *Ius, quod quis habet iure proprio , potentius est, quàm quod habet iure alieno.*
3 *Capitatio est tributum quod in singula venalium quadrupedum capita pendebatur.*
4 *Priuilegij prætextu illicitum non debet committi.*

L. Sacrosancta. VIII.

Imp. THEOD. A. *Isidoro P. P. Illyrici.*

1
ECclesiarum priuilegia & exemptiones strictè intelligendæ,nec in læsionem ærarij,aut fisci ad extraneos extendendæ.Colligunt ex Ordinar. citati
2 *ad l.*1.*huius tit.num.*1.

Notari solet hic text.ad hoc quòd potentius est ius,quod quis habet iure proprio , quàm quod habet iure alieno,vt per Tiraq.*de iure primog. qu.* 40.
3 *num.*172.

Capitationis.]Capitatio est tributum quod in singula venalium quadrupedum capita pendebatur,ita Caluin.*in Lexic.iuridico,verbo Capitatio* 1.& quantum emolumenti Romani ex illo senserint, exponit
4 Iustus Lipsius *in libro de magnitudine Romana,c.* 3.

Nec extraneorum grauamine, &c.] Notatur ad hoc quod priuilegij prætextu illicitum non debet cómitti , immo quod priuilegium meretur amittere,qui permissa sibi abutitur potestate,vt per iura & Doctores,quos citaui *de Axiomat.vsufreq. axiom.* 190.*num.*8.

SVMMARIVM.

1 *Immunitas,& priuilegium Ordinis causâ officij indultum ob scientiam,professionem & artem, competit iis,qui artem exercent,non nomine artis nudo vtuntur.*
2 *Decani qui remissiuè.*
3 *Collegiati dicuntur,quòd in collegia,seu decanias essent distincti.*
4 *Priuilegium si alicui concedatur ratione officij, vel exercitij,si illud non exercet, non gaudet prædicto priuilegio.*
5 *Scholastici otiosi,qui non student , & scholas non frequentant,non gaudent priuilegiis scholasticorum.*
6 *Primates sunt in præsenti,qui alios vel auctoritate,vel dignitate,vel ætate anteeunt.*

L. Qui sub prætextu. IX.

Impp. THEODOS. & VALENTIN. AA. *Cypro. P.V.*

IMmunitas , & priuilegium Ordinis officij causâ indultum ob scientiam, professionem , & artem, competit iis,qui arté exercent,nó qui nomine artis nudo vtuntur.Colligunt ex Ordin.citati *ad l.*1. *huius tit.num.*1.

Decanorum.] Qui sint , dixi *ad l.non plures,* 4. 2
*num.*2.*suprà hoc tit.*

Seu collegiatorum.]Sic dicuntur quòd in collegia, 3
seu decanias distincti essent,hi vt alicui muneri diligétiùs deseruirent,varia priuilegia consequebantur, erantque ex ipsius vrbis fæce, intérque eos maxime illi numerosi,quos in Nouellis Iustinianus Lecticarios,seu Decanos appellat,ad hos cura libitinæ pertinebat,idest , exequias , sepulturámque defunctorum procurandi , pheretra , lecticásque ferendi. Varius autem eorum fuit numerus donec Iustinianus mille & centum ergasteria solùm illis attribuit, quæ ad maiorem Ecclesiam pertinerent, immunitateque fruerentur. Ita Alciat.*libro* 1.*parerg.cap.fin* Cuiac.*ad l.vnic.de collegiatis lib.*11.Caluin. *in Lexic.iuridico,verbo,Collegiati.*

Ideòque si quis eorum,&c]Notatur ad hoc quòd 4
si alicui concedatur priuilegium ratione officij , vel exercitij, si illud non exercet,non gaudet prædicto priuilegio ,vt per D.Barbos. *in l.*1.*ff. sol. matrim. part.*7.*num.*61.& 62 Garc.Gironda *de priuileg. & exempt.explicat.n* 1207.Vnde colligitur quòd scho- 5
lastici otiosi , qui non student, & scholas non frequentant , non gaudent priuilegiis scholasticorum, nec absentes causa studij fructus suorum beneficiorum percipiunt , de quo vide Duen.*reg.*213.Tiraq *in tract.cessante causa,p.*1.*numero* 213.Horat.Luc. *in tract.de priu.scholast.cap.fin.num.*3.Rebuff.*eod. tract.priuil.*31.*n.*3.& *priuil.*101. Mascard. *de probat.conclus.*1290.*cum seqq.*Fr.Emman.*qq. Regular. to.*1.*q.*9.*ar.*10.Nicol.Garc.*de benefic.p.*3.*c.*2.*à n.*54. D.Barbos.*d p.*7.*n.*62.Cald. Pereira *qq. forens. cons.* 20.*num.*11.

Primatum eius,&c.]Primates in præsenti hi sunt, 6
qui alios vel auctoritate, vel dignitate , vel ætate anteeunt , qui scilicet tenent primum locum,vt per Tiraq.*de nobilit.cap.*37.*numer.*36.Caluin.*in Lexic. iuridico,verbo Primates* , vbi quòd dicti sunt , qui & Summates,siue Optimates , id est,primi in ciuitate.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia nauis non excuſatur ob onere vectura ad publicam vtilitatem ſpectantis.*
2 *Bona dicuntur eſſe de iuriſdictione illius, in cuius territorio ſunt.*
3 *Embola quæ, & cur felix dicatur, oſtenditur.*
4 *Vtilitas publica Eccleſia fauori, atque commodis eſt præferenda.*
5 *Princeps non ſolet priuilegia concedere contra ſe.*
6 *Perſona loquentis nunquam comprehenditur in priuilegiis, ſtatutis, & legibus, vt læſa cẽſeatur.*
7 *Principis reſponſum, ſeu reſcriptum ſacrum, ſeu cæleſte oraculum dicitur.*
8 *Pragmatica ſanctiones dicuntur Principum reſcripta, non de priuatorum negotiis, ſed de corporum, ordinum, & collegiorum cauſis è Conſilij ſententiâ emiſſa.*
9 *Prælati delictum an & quando noceat Eccleſia.*
10 *Princeps eſt quaſi Deus in terris.*

L. Iubemus. X.

Iidem AA. *Florentino P. P.*

1 NAuis Eccleſiæ non excuſatur ab onere vectu-
ræ ad publicam vtilitatem ſpectantis. Colli-
gunt ex Ordin.citati *ad l.1.n.1.hoc tit.*
Solet hic text. allegari ad hoc quòd bona dicun-
2 tur eſſe de iuriſdictione illius, in cuius territorio
ſunt, vt per Rebuff.*in praxi benefic.fol.98.n.57.* Ti-
raq.*de iure maritt.gloſſ.8.n.127.*
Felicem embolam.] Publicatum ſpecierum, copia-
3 rúmque, ſeu annonarum tranſuectionem ſignificat,
quæ quotannis in Ægypto nauibus illatæ Conſtan-
tinopolim deferebantur Ita Caluin.*in Lexic. iuri-
dico, verbo embola.* Et aduertit Alciat.*hic num.1. &
in annotat.ad tres libros Codicis, pag.* 104 appellari
felicem, ab ipſo Principe, qui ſe felicem ſolet appel-
lare.
Publicis vtilitatibus, &c.] Ergo vtilitas publica
4 Eccleſiæ fauori atque commodis eſt præferenda, de
quo vide Burſat.*conſ.16.n.23.& ſeqq.* Franc. Marc.
deciſ.458 n.21.p.1. Oſaſc.*Pedemont.deciſ.108. n. 5.*
Mench.*de ſucceſſ.progreſſu lib.3.§.21.limit.10.num.*
182 Gail *lib.2.obſeruat.52.n.14.& obſeruat.32.n.7.*
Nec ſi cæleſte, &c] Notatur ad hoc quòd Ponti-
5 fex, vel Princeps non ſolet priuilegia concedere
contra ſe, vt per Soar.qui hunc textum allegat, *de
legib.lib.8.cap.8.num.2.* In priuilegiis enim, ſtatu-
6 tis, & legibus nunquam comprehenditur perſona
loquentis vt læſa cenſeatur, vt per Lancel.Galiaul.
conſ.97.ex num.29. Alderan.Maſcard.*de ſtatut. in-
terpr.concluſ 5.n.176.& ſeqq.* & alios per me cita-
tos *in praxi exigendi penſiones q.6.n.46.*
Cæleſte oraculum.] Principis reſponſum, ſeu re-
7 ſcriptum, ſacrum, ſeu cœleſte oraculum pleriſque iu-
ris in locis dici affirmat Caluin. *in Lexic. iuridic.
verb.Oracula.* & hic pro priuilegio Principis accipi,
aſſerit Soar.*de legib.lib.8.c.8.n.2.*
Pragmatica ſanctio. De pragmaticis ſanctioni-
8 bus vide Guid.Pancirol.*in theſauro variarum lectio-
num.libro 1.cap.36.* vbi ait hanc legem dum adimit
nauibus Eccleſiarum priuilegium non tranſuehendi
frumentum Romam, aut Conſtantinopolim, vel
ſpecies, etiamſi pragmatica proferatur ſanctio, eſſe
intelligendam, etiamſi habeat formam legis, & ſic
ex Caluin.*in Lexic.iuridic. verbo Pragmatica ſan-
ctiones.* vbi concludit quòd dicuntur Principum re-
ſcripta, non de priuatorum negotiis, ſed de corpo-
rum, Ordinum, & collegiorum cauſis è Conſilij ſen-
tentia emiſſa.
Publicatione corrigimus.] An & quando delictum 9
Prælati noceat Eccleſiæ? vide Afflict.*in cap.1.§. &
iterum, de capitulis Conradi, n.1.cum ſeqq.lib.3. fol.*
70. Cacheran.*Pedem.deciſ.138.n.27.* Calder.Pereira
de reſolut.emphyt.cap.10.n.17. Cardoſ. *in praxi iu-
dic.verbo delictum, n.32.*
In gloſſ.*Cæleſte.* ibi, *id eſt, Principis, qui eſt quaſi* 10
Deus. Vide Cardoſ.*in praxi iudicum, verbo Rex, n.1.*
S.Thom.*de regimine Princip.cap.11.* ibi, *Hoc igitur
officium Rex ſuſcepiſſe cognoſcat, vt ſit in regno, ſicut
in corpore anima, & ſicut Deus in mundo.* Cœl.Rho-
digin.*lib.14.lect.antiq.c.4.* ibi, *vt Regno, ita demum
ſibi præſidendum, opinetur, ſicuti corpori præſidet ani-
ma, & amplius velut mundo Deus.*

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſiones Eccleſiaſticæ non ſunt immunes ab angariis, parangariis, plauſtriſque ad expeditionem Cæſaris.*
2 *Opera publica debent conſtrui ſumptibus publicis illius loci, in quo fiunt.*
3 *Angaria, & parangaria quæ.*
4 *Angariarum, & parangariarum præſtatio inter vectigalia, quæ Regalia dicuntur, recenſentur.*
5 *Plauſtra ſic dicuntur quod ex omni parte palàm ſit, quod in eis vehitur.*
6 *Plauſtra ſunt vehicula quædam, quibus arma, & alia bello neceſſaria ſpecies ad exercitum ducebantur.*
7 *Plauſtrorum & nauium præſtatio inter Regalia connumerantur.*

L. Neminem. XI.

Iidem AA. *ad Taurum PP.*

ECcleſiaſticæ poſſeſſiones non ſunt immunes ab 1
angariis, & parangariis, plauſtriſque ad expedi-
tionem Cæſariis. Item ad Principis expeditionem
tenetur tam Eccleſia, quàm quilibet priuatus. Col-
ligunt ex Ordin citati *ad l.1.ſupr.hoc tit.n.1.*
Notat Auendan. *de exequendis mandat.libro 2.* 2
cap.13.num.1. ex hac lege probari quòd opera publi-
ca debent conſtrui ſumptibus publicis illius loci,
in quo fiunt.
Angariis, vel parangariis.] De angariis, & paran- 3
gariis, vide Cœl.Rhodigin.*antiq.lect.lib.18. cap. 8.
in vltima edit.* Budæ.*in l.eos, ff.de falſis,* Anton.Au-
guſt.*lib.ſingularium ad Modeſtin. pag.* 316. Tira-
quell.*de nobilit.cap.37 numer.137.* Molin.*de iuſtit.
tractat.2. diſput.661.in fine*, optimè Guid. Panci-
rol. *variarum lectionum lib.3.cap.fin.de angariis, &
parangariis,* Garc.Maſtrill.*de Magiſtratibus lib. 3.
cap.10.numer.330.cum ſeqq* Henric. à Roſenth. *in
ſynopſi, & tractat.feudali part.1.cap.5. concluſ. 70.
& 71.* Hieronym.Schurffium *conſil.55. cent. 3.* vbi
de angariis ad Eccleſias, & Eccleſiæ bona perti-
nentibus, Caluin.*in Lexic.iuridico, verbo anga-
ria*, vbi ait in hac lege eſſe operas publicas ob ne-
gotium aliquod obortum, cui celeriter prouiden-
dum eſt, impoſitas. Et addit *in libro 1.C.de qui-
bus muneribus, vel præſtat.libro 10.* angarias eſſe
equorum præſtationes ad curſum publicum,

& ideo (secundùm Budæ) angarios , & parangarios Galli *postas* vocant , quasi positos collocatosque certis in locis , & semper in procinctu excubantes.

4 Angariarum & perangariarum præstatio , inter vectigalia, quæ regalia dicuntur, recensentur *cap. 1. quæ sint regalia, in vsibus feudor.* Natt. *cons.* 185. *n.* 4. *lib.* 1. Menoch. *cons.* 302. *num.* 29. *vers. duodecimo,* Sixtin. *de regalib. cap.* 15. Caluin. *d. verbo Angariarum & parangariarum præstatio.* Garc. Mastrill. *d. c.* 10. *num.* 229.

5 *Vel plaustris.*] Sic dicuntur, quia ex omni parte palàm fit quod in eis vehitur, & sunt vehicula quæ-
6 dam, quibus arma , & aliæ bello necessariæ species ad exercitum ducebantur, vt per Caluin. *in diction. iuridico, verbo Plaustra,* Guid. Pancirol. *in thesauro*
7 *var. lection. lib. 1. cap. 57. in princip.* vbi dicit plaustrum esse vehiculorum speciem, quo onera, fructus & alia vehebantur. Huiusmodi plaustrorum & nauium præstatio inter Regalia connumerantur, *d. cl. cap.* Menoch. *dict. consil.* 302. *num.* 29. *versic. decimotertio.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia antecessorum fauore Ecclesiæ successor continuat, & confirmat.*
2 *Pragmaticæ sanctiones canonibus aduersæ pro subreptitiis, & abrogatis habentur.*
3 *Constitutio, seu statutum de distribuendo annuatim aliquid ad pias causas iure eleemosynæ, non potest tolli per eos, qui huiusmodi constitutionem fecerunt.*
4 *Priuilegia & immunitates Ecclesiarum inconcussè debent obseruari.*

L. Priuilegia quæ. XII.

Impp. VALENTIN. & MARTIAN. AA. *Palladio P. P.*

1 Priuilegia antecessorum fauore Ecclesiæ succes-
2 sor continuat & confirmat. Pragmaticæ sanctiones canonibus aduersæ pro subreptitiis, & abrogatis, habentur, & constitutiones pauperibus alimenta minuentes, item salaria Ecclesiæ non promouentes, minime obseruandæ. Colligunt ex Ordin. citati *ad l. 1. supra hoc tit. n. 1.*

3 Allegari solet hæc lex ad hoc quòd ordinatio, siue constitutio, vel consuetudo, aut statutum de distribuendo annuatim aliquid ad pias causas iure eleemosynæ, non potest tolli per eos, qui huiusmodi constitutionem, siue ordinationem fecerunt, vt per Tiraq. *de priuilegiis piæ causæ, priuil.* 156. alias 159. vbi dicit hunc textum notabilem, remissiuè *de retract. lign. §. 1. glos. 8. n. 43.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd priuilegia & immunitates Ecclesiarum inconcusse debent obseruari, vt per Petez *l. 2. glos. 1. in princip. tit. 2. lib. 1. Ordin.* qui hunc textum allegat.

SVMMARIVM.

1 *Statuta & consuetudines contra libertatem Ecclesiæ, & priuilegia Ecclesiasticarum personarum sunt nulla.*
2 *Statuta facta contra priuilegia concessa Ecclesiæ vniuersali dicuntur esse aduersus libertatem Ecclesiasticam.*
3 *Priuilegium particularis quando frangitur, non dicitur violari ipsa immunitas; secus verò quando frangitur vniuersale priuilegium.*
4 *Libertatis atque immunitatis Ecclesiasticæ, quando simpliciter & absolutè fit mentio, de libertate, atq; immunitate generali est intelligendū.*
5 *Statuta & constitutiones laicorum an ligent Clericos & Ecclesiam.*
6 *Laici ex vi consuetudinis ius & potestatem in Clericos habere non possunt.*

AATH. Cassa.

Statuta, & consuetudines contra libertatem Ecclesiæ, & priuilegia Ecclesiasticarum personarum 1
sunt nulla, & contemptores priuilegiorum Ecclesiasticis rebus, ac personis concessorum post annuum perseuerantes spatium, bonis priuantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. supra hoc tit. num. 1*

Omnia statuta, &c.] Notatur ad hoc quòd statuta 2
facta contra priuilegia concessa Ecclesiæ vniuersali dicuntur esse aduersus libertatem Ecclesiasticam, non sic statuta facta aduersus priuilegia concessa alicui Ecclesiæ particulari, vt post S. Antonin. Caietan. & Nauar. resoluit D. Barbos. *in l. alia, §. eleganter, n. 22. in princip. ff. soluto matrim.* Quando frangitur priuilegium particularis, non dicitur violari ipsa immunitas, secus verò quando frangitur vniuersale priuilegium, Ludouic. Correa *in repetit. cap. inter alia, de immun. Eccles. q. 4. n. 5.* Ego ipse *in tract. de iure Eccles. vniuerso lib. 2. c. 3. n. 118.* vbi addo quòd quando fit mentio libertatis,
atq; immunitatis Ecclesiast. ex simpliciter & absolu- 4
te, de libertate atque immunitate generali est intelligendum.

Vtrùm & quando statuta & constitutiones laico- 5
rum ligent Clericos, & Ecclesiam, dixi *in collect. ad cap. quæ in Ecclesiarum, n. 2. de constitut.*

Ex consuetudine] Notatur ad hoc quòd laici ex 6
vi cuiuscunque consuetudinis ius & potestatem in Clericos habere non possunt, vt per Roch. *in cap. fin. num. 510. de consuet.* Gutier. *canon. lib. 1. cap. 34. num. 13.* Decian. *tract. crimin. lib. 4. cap. 9. à num. 10.* vbi *n. 14.* extendit etiamsi consuetudo foret præscripta tanto tempore, de cuius initio memoria non extaret, Farinac. *in praxi crimin. p. 1. quæst. 8. num. 2.* Ceuall. *commun. contra communes tom. 4. quæst. 896. numer. 257. cum seqq.* Marta *de iurisdict. part. 4 cent. 1. casu 64.* Azor. *institutionum moralium parte 1. libro 5. cap. 12. vers. sed dubitari posset,* Surdus *consil. 301. num. 54. & decis. 129. numer. 5.* meipsum *in collect. ad dict. cap. quæ in Ecclesiarum, num. 3. de constit. & in tract. de iure Eccles. lib. 1. c. 3. numer. 190.* vbi, quòd non valet consuetudo in præiudicium, & contra Ecclesiam introducta. Sicut & nullius momenti erit illa, quæ inducta fuerit à laicis, vt per Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 4. tit. 7. n. 16.* vbi allegat hunc text.

SVMMARIVM.

1 *Persona Ecclesiastica Deo dicata testamento quid relinquere possunt Ecclesiis, martyriis, Clericis, Monachis, & pauperibus.*
2 *Monachis per hanc leg. permittebatur olim testari, sed deinde prohibitum.*

3 *Diaconissa qua.*
4 *Monasterium accipitur in præsenti pro monasterio.*

L. Generali. XIII.

Iidem AA. Palladio P. P.

1 Ecclesiasticæ personæ Deo dicatæ testamento quid relinquere possunt Ecclesiis, martyriis, Clericis, Monachis, & pauperibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. super hoc tit. n. 1.*

2 Olim per hanc legem permittebatur Monachis testari, quia bona per ingressum non transferebantur in monasterium, sed cùm postea ea ratio correcta fuerit, nempe cum bona ingressi transferantur in monasterium, correcta quoque fuit lex dans facultatem testandi, per *auth. ingressi*, quæ statim sequitur. Ita Tiraquel. *in tract. si cessante causa, par. 1. num. 136.*

3 *Sine Diaconissa.*] De illa vide quæ latè dixi *in tractat. de iure Ecclesiast. vniuerso lib. 1. c. 35.* & dicemus aliquid *ad auth. Diaconissam, infra de Episc. & cleric.*

4 *Monasterio.* Id est, monasterio, secundùm expositionem Guid. Pancirolii *in thesaur. variarum lection. lib. 1. cap. 77.*

SVMMARIVM.

1 *Monasteria ingressi dum se & bona Deo dedicauerint, testamenta condere prohibentur.*
2 *Lex ista non seruatur apud Gallos, cum parentes, vel alij succedant Monachis.*
3 *Ingressi monasteria in hoc text. dicuntur cum effectu, sequuta scilicet professione.*
4 *Conditio, si intrauerit monasterium non est impleta per ingressum ante professionem.*
5 *Nouitij morientes infra annum probationis bona non sunt monasterij, sed placet distinctio.*
6 *Dos data pro ingressu puellæ in Religionem, quæ deinde decessit intra annum probationis, reuertitur ad eos, qui dotem constituerunt.*
7 *Datum monasterio pro dote restituitur si donans non ingreditur, vel inde exeat.*
8 *Monasteria Monialium veniunt appellatione monasterij.*
9 *Monachorum appellatione veniunt Moniales quoad ea quæ sunt proportionabilia.*
10 *Dedicare se, suáque Deo, importat dedicationem, quæ fit professione sequuta.*
11 *Monachus omnia quæ acquirit, monasterio acquirit.*
12 *Monasterium non succedit in Regno.*
13 *Monachus succedit in primogenijs ex bonis patrimonialibus institutis.*
14 *Monachus in maioratu non succedit quando apertè apparet institutorem maioratus agnationi prospexisse.*
15 *Monasterium successionis maioratus capax est, quamuis illi annexa sit iurisdictio temporalis, dummodo per substitutum præstari possit.*
16 *Equites S. Iacobi Calatrauæ, & Alcantaræ, in his maioratibus, a quorum successione Religiosi excluduntur, sunt admittendi.*
17 *Maioratus institutor an valeat Monachos, & Moniales in perpetuum excludere à maioratus successione.*
18 *Monasterium bonorum capax, & à maioratus successione aliqua via non exclusum, totam maioratus commoditatem interim dum Monachus viuit, percipere poterit; eo verò naturaliter mortuo, ad sequentem de familia maioratus transire poterit.*
19 *Maioratus successio ad sequentem deuoluitur statim emissa professione a possessore in monasterio bonorum incapaci.*
20 *Feudum transit in monasterium durante vita feudatarij professi, si eius seruitium reale, aut personale sit quod præstari possit per idoneum substitutum.*
21 *Emphyteusis an & quando transeat in monasterium, ostenditur.*
22 *Monasterium succedit in anniuersariis, capellis, & patronatibus, etiam per viam maioratus factis à personis particularibus, nisi expressè exclusum sit, aut fuerit bonorum incapax.*
23 *Bonorum dominium & possessio est penes ingredientem Religionem, vti accessoria ad personam ipso iure, & absque aliqua apprehensione per ingressum transeunt in monasteriũ.*
24 *Religiosus non solum quærit monasterio, vel Ordini quæsita post professionem, sed etiam per eã quærit ei omnia bona, quæ antea habebat, nisi de illis aliter ante professionẽ disposuerit.*
25 *Religiosi bona transeuntis ex vna in aliã religionem studio melioris vitæ, remanent penes primũ monasterium, acquisita verò post secundam professionem ad secundũ monasterium spectant.*
26 *Professus in Religione incapaci & translatus ad Religionem capacem, recuperat bona post translationem sibi delata ad vtilitatem secundæ Religionis capacis, non autem bona, quæ ante professionem obtinebat.*
27 *Monialis translata ad aliud monasterium pœnitentiæ causa, quicquid postea acquirit, priori monasterio acquirit.*
28 *Religiosus quando transfertur ad aliã Religionem, non vt ibi profiteatur, sed quod delictorum suorum pœnitentiam agat, tunc vsumfructum bonorum priori monasterio acquisitorum est dandus posteriori dum in eo Religiosus permanserit.*
29 *Monachus qui acquisiuit bona monasterio ex patris hæreditate sibi obuenientes, si postea moriatur viua auia, illa non priuatur legitima, & monasterium tantùm succedit in tertio, seu quinto.*
30 *Bona acquisita, per Monachum factum Episcopum, eo defuncto non ad monasterium, sed ad Ecclesiam cuius est Episcopus, pertinent.*
31 *Religiosi expressè, vel tacitè professi non debent testari.*
32 *Equites Hierosolymitani non possunt testari nedũ de bonis, quæ ad eos prouenerunt intuitu suæ Religionis, sed nec etiam de patrimonialibus.*
32 *Religioso facto Episcopo integrum non est testari etiam de bonis patrimonialibus, aut propria industria acquisitis eo modo, quo id fas est Episcopis secularibus.*
34 *Religiosi nec ad pias causas testari valent.*
35 *Monachi propria habere non possunt.*
36 *Professio vitiatur ex adiectione conditionis, siue pacti de retinendo, seu habendo proprio, vtpote contra illius substantiam.*
37 *Professio reseruata facultate testandi de patrimonio suo, est valida.*
38 *Nouitius, vel alius, si intuitu ingressus Religionis donationem faciat de suis bonis, & deinde professio non emittatur, talis donatio est irrita & nulla.*

39 *Precaria dicitur quando quis emit ab eo, qui habet in emphyteusim.*

40 *Libellus dicitur quando quis emit ab eo, qui habet precariam.*

41 *Vsusfructus regulariter non admittitur, nec finitur per ingressum Religionis professione sequuta, sed in monasterium transit.*

42 *Filius, facta à patre professione, vsufructu, quem pater in suis bonis habebat, priuari non debet, sed ille illico reuertetur ad ipsum filium.*

AVTH. Ingressi.

1 MOnasteria ingressi dum se & bona Deo dedicauerint, testamenta condere prohibentur. Colligunt ex Ordinar. citati *ad l. 1. suprà hoc tit. n. 1.* & inter Repetētes Signorol de Homodæis, Rosell. de Aretio, & omnium nouissimus Carolus de Tapia.
2 Non seruatur apud Gallos, cùm parentes, vel alij succedant Monachis, vt per Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. glos. 5. n. 11* Garc. *reg. 320. n. 5.* Gothofred. *in præsenti*, vbi addit quòd in Gallia Religiosi non succedunt proximis, nec monasterium eorum loco, nec potest sæcularis factus successionem reuocare, sed nec Religiosos liberos patres tenentur hodie hæredes instituere, aut legitimam eis relinquere. Potuit enim contraria consuetudine legitimè præscripta derogari huic iuri succedendi in professi bona, secundùm Guillelm Bened. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem nomine Adelasiam, in princ. à n. 210.* Alciat. *cons. 50. n. 6. & 9.* Crass. *§. success. o abintest. q. 8. n. 3.* Azor. *instit. mor. p. 1. lib. 12. c. 8. q. 1.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 7. c. 12. n. 14.*

3 *Ingressi Monasteria.*] Idest, cum effectu, sequuta scilicet professione, secundum Gutier. *canon. libro 2. cap. 1. n. 20. cum seqq.* Pereg. *var. lib. 6. n. 69.* Petr. Cenedo *pract. & canonic. q lib. 1. q. 6. n. 17.* Quamuis Lusit Bened. Ægid. *in repet. l. 1. sup. hoc tit. p. 4. §. 2. n. 19.* & Mart. *de iurisdict. p. 8. casu 95. n. 8.* intelligant hæc verba de primo ingressu.

4 Vnde conditionem, si intrauerit monasterium, non esse impletam per ingressum ante professionem, resoluit Surd. *decis. 303. per tot.* vbi *num. 2.* in hæc verba. Senatus tamen tenebat non euenisse conditionem sub qua factum fuit legatum, quia durante probationis anno non videtur puella prædicta Religionem, aut monasterium ingressa, cùm tunc videatur ingressa quando profitetur, vt præsupponit clarè Castren. *in cons. 222. n. 1.* in duobus locis, *vol. 2.* Bero *cons. 28. num. 1. & 12. vol. 1.* vbi dicit conditionem ingressus Religionis non verificari nisi tempore professionis, idem dicit, Clar. *in §. testamentum quæst. 26. num. 6.* vbi ait impropriùm dici ingressum illum, qui fit ante professionem, Rimin. *in cons. 477. num 9. & seq.* &c. Quamuis contrarium, immo conditionem, si ingrediatur monasterium, per ingressum Religionis ante factam professionem verificari teneat Stephan Gratian. *Marchia decis. 35. per tot.*

5 Hæc etiam bona nouitij morientis infra annum probationis, non esse monasterij, tenent Greg. Lop. *l. 17. verbo entrando, tit. 1. part. 6.* Surd. *d. decis. 303. num. 8* Brunor. à Sole *in locu communib. verb. bona 15.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. quæst. 47. art. 12. & q. 80. art. 12.* Pereg. *var. lib. 6. n. 72.* Andr. Fachinæ. *controu. lib. 6. c. 19.* adden. ad Molin. *de primog. lib. 2. c. 9. num. 48.* licet contrarium tueatur Marta *d. casu 95. n. 8. vers. ex quo* Sed mihi placet distinctio Menoch. *cons. 396. à num. 3.* Vel enim quis ingreditur Religionem bonorum capacem, cui expressè obtulit se & sua, & deinde intra annum probationis moritur, hoc in casu bona censeri acquisita monasterio resoluit: aut constat quòd ingressus est animo experiendi & probandi non autem profitendi Religionem, illique sua obligandi, & deinde intra annum probationis decessit, & tunc tenet quòd bona non acquirantur monasterio, sed reuertantur, atque deferantur venientibus ab intestato. Aut denique verè sumus in dubio, an sit ingressus animo probandi, atque experiendi, vel profitendi, & intra annum decessit, & tunc bona non acquiri monasterio, sed reuerti ad venientes ab intestato resoluit, & *numeris seqq.* ad alios deuenit distinctionis casus.

Hinc denique prouenit vt dos data pro ingressu 6 puellæ, in Religione, quæ deinde decessit intra annum probationis, reuertitur ad eos, qui dotem constituerunt, vt per Calder. *cons. 9. in tit. de Regular.* Bero. *cons. 18. num 13. lib. 1.* Nauarr. *comm. 2. de Regular. num. 491.* Vezin *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 7. de iure dotium, num. 110.* Menoch. *cons. 396. num. 9* Restituitur enim datum monasterio pro do- 7 te si donans non ingreditur, vel inde exeat, vt allegatis Rotæ decisionibus firmat Gratian. *discept. forens. cap. 96. num. 14.*

Monasteria.] Etiam Monachorum, quæ propriè 8 veniunt etiam appellatione monasterij, vt per text. *in cap. monasteria puellarum, 18. q. 2. & c. monasteria, de vita, & hone l. cleric.* resoluunt Mandol. *in prac. ar. reg. 2 Cancel num. 6.* Hamin. Parif. *de resignat. benef. lib. 1. q. 1. n. 74. & de confident. benefic. q. 27. n. 15.* quos refero *in tract. de appellat. verborū vtriusque iuris signif. appell. 155. num. 1.* Vnde etiam ap- 9 pellatione Monachorū veniunt Moniales, quoad ea, quæ sunt proportionabilia, Felin. *in cap. de monialibus, de sent. excomm.* Paul. Fusc. *de visitat. lib. 2. c. 18. num 61.* Menoch *de arbitr. casu 421. num. vlt.* Flores de Mena *var. lib. 1. q. 10. num. 15.*

Se suaque dedicant Deo.] Intellige de dedicatio- 10 ne quæ sit professione sequuta. Aug Bero. *in cap. in præsentia, num. 553. de probat.* Dec *ibi num. 223.* Ni- 11 col. de Vbald. *de success. ab int. tit. de succ ss. Regul. tom. 2 quæst. 80. ar. 2. in princ.* & hodie ex S. Concil. Trid *sess. 25. de Regul. cap. 16.* nouissimè cautum est quòd nihil expresse, vel caute dari, tribuive possit monasterio, vt ei ante professionem acquiratur, ne hac occasione ingressi recedere non audeant. Hondedd. *cons. 4. num. 28. vol. 2.* Ad regulam, quòd omnia, quæ acquirit Monachus, acquirit monasterio, vide Card. Tusch. *practic. conclus. tom. 5. lit. M. concl. 31.* Garc. *regul. 320.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. cap. 8.* Molin. *de iustit. tract. 2 disp. 140.* Perez *variar. lib. 6. n. 68. cum seqq.* Fr. Paul Betti Lucens *in praxi criminal. Regul. tit. 1. cap. 2. num. 17.*

In regno non succedere monasterium, in con- 12 fesso est apud omnes, quos refero & explico *in tract. de iure Ecclesiast. vniuerso lib. 8. c. 31. n. 1.* vbi *n. 2.* idem dico de Ducatu, Marchionatu, & similibus dignitatibus.

In primogeniis ex bonis patrimonialibus institu- 13 tis Monachus succedit, vt per Fr. Emman. *quæst. Regul. to. 2. q. 78. art. 12. col. 2. vers. certum est*, Molin. *de primogen. lib. 1. c. 13. num. 95.* Carol. de Tapia *in repet. huius text. verb. sua, cap. 16. numer. 9.* Velasq. de Auendan. *l. 40. Tauri gloss. 4. num. 13.* Matienz. *l. 2. gloss. 1. num. 18. tit. 7. lib. 5. noua Recop.* Andr. Molfes. *ad consuetud. Neapol. de success. abintest. p. 4. quæst. 65. n. 21.* Gam. *Lusit. decis. 6. num. 1.* & *ibi* Flores *vers. quinta conclusio est*, Molin. *de Iustit. tom 3. disp. 623.* Anguian. *de legib. lib. 2. controu. 17. ex numer. 5.* Don Garc. Mastrillo *Sicilia decis. 65. num. 3. & decis. 153. num. 25.*

num. 25. Castil. *lib.* 3. *controu. cap.* 12. *num.* 56. Sanch. *in præcepta Decalog. tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 15. *n.* 16. meipsum *d. cap.* 31. *num.* 3.

14 Et licet id limitent communiter Doctores in maioratu, in quo agitur de conseruatione agnationis, cum præcepto, ac delatione nominis & armorum, quasi in eo succedere non possit monasterium, quia non est capax agnationis conseruandæ, vt per Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 8. *tit.* 12 *ex num.* 25. Aluaradum *de coniect. mente defunctis lib.* 2. *c.* 3. *n.* 9. Flores *in addit. ad Gam. d. decis.* 6. *vers. quarta conclusio, & var. quæst. q.* 16 *art.* 2. *num.* 3. Iacob. Cancer. *tom.* 2. *var. resolut. cap.* 20. *tit. de legat. num.* 330. *vers. censeo.* Vincent. de Franch. *decis.* 29. *num.* 7. Anton. Fab. *lib.* 6. *Cod. tit.* 2. *diffinit.* 25. Perez de Lara *de anniu. & capell. lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 96. Castill. *lib.* 3. *controuers. c.* 12. *num.* 54. Fontanel. *de pactis nupt. tom.* 2. *claus.* 6. *gloss.* 3. *p.* 3. *num.* 21. Sanch. *d. c.* 15. *ex n.* 19. Nihilominus tamen contrarium verius mihi videtur, nisi apertiùs appareat maioratus institutorem agnationi prospexisse, vt latè probaui *d. c.* 31. *n.* 3. & *ibi* Citatis addo Cancer. *vbi suprà*, Cabed. *decis.* 133. *prope fin p.* 1. Vincent. Fular. *de substitut. q.* 345. *n.* 2. *& q.* 430. *n.* 2.

15 Eodem modo resolui *d. cap.* 31. *à num.* 5. monasterium successionis maioratus capax esse, quamuis illi annexa sit iurisdictio temporalis, dummodo per substitutum præstari possit, nisi monasterium per instituentem expresse a sui maioratus successione repellatur, vel etiam tacitè, quando scilicet descendentes ex proprio corpore procreatos, vel filios legitimos naturales ad sui maioratus successionem solùm vocauit, aut similes vocationes apposuit, ex quibus constet voluisse instituentem intelligere de filiis tantùm naturalibus, & per naturalem generationem procreatis.

16 In his maioratibus, à quorum successione Religiosi excluduntur, sunt admittendi Equites S. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ, quamuis enim hi quodammodo Religiosi esse censeantur, matrimonium contrahunt, filiòsque legitimos procreant, bonaque patrimonialia, dignitatésque Regales, castra, ac oppida possident; & quoad hæc omnes potius laici quàm Religiosi censendi sunt. Ita Molin. *de primog. lib.* 1 *cap.* 13. *n.* 98. ait Molin. *de Iustit. d. disp.* 623. *num.* 5. quæ tamen recepta conclusio limitari potest vbi Religiosi a maioratus successione exclusi sunt aliqua qualitate, quæ his militibus conuenirent, veluti si dictum fuerit successorem maioratus debere aliqua facere, quæ propter obedientiam, quæ magno Magistro præstant, efficere nequirent, tunc eo casu censeretur exclusus ex præsumpta mente ac voluntate institutoris, prout recenset Franc. Molin. *de ritu nupt. libr.* 2. *different.* 3. *numer.* 31. vbi refert etiam consuluisse super ducatu & statu de Cardona ad exclusionem cuiusdam Equitis Ordinis de Alcantara. In Militibus verò Hierosolymitanis nulla est disputatio, vt probant Anton. Fab. *lib.* 6. *Cod. tit. de fideicom. definit.* 33. vbi ait ita decisum, de quo vide Henric. à Rosenth. *tract. de feudis p.* 1. *cap.* 7. *conclus.* 3. *ex num.* 9. maxime si dispositio Religiosos
17 excludit, quia prædicti Milites sunt verè Religiosi, vt palam est. Et an valeat maioratus institutor Monachos & Moniales in perpetuum excludere a maioratus successione, vide dicta *ad l. vlt. Cod. de Episcop. & cler.*

18 Monasterium bonorum capax, & à maioratus successione per instituentem aliqua via non exclusum, totam maioratus commoditatem, interim dum Monachus viuit, percipere poterit, ita Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri num.* 66. Molin. *d. lib.* 1. *c.* 13. *num.* 95. P. Molin. *d. disp.* 623. *num.* 2. Matienz. *l.* 2. *tit.* 7. *gloss.* 11. *n.* 6. *lib.* 5 *nouæ Recopil.* Fr. Emman. *quæst. Regul. to.* 2. *q.* 78. *art.* 12. *vers.* 4. Eo verò naturaliter mortuo ad sequentem de familia maioratus transire debet, nec perpetuò in monasterio remanere poterit, etiamsi maioratus institutor expressisset vt bona maioratus de familia nunquam egrediantur: aut quòd semper in sua generatione remaneant: quia, non obstantibus prædictis clausulis, monasterium bona maioratus, & eius commoditates percipere potest. Ita probaui *d. lib.* 3. *de iure Ecclesiast. c.* 31. *n.* 9.

19 Verùm si monasterium sit bonorum incapax, ac insuccessibile, dubium est an post emissam professionem admitti debeat successor, an verò sit expectanda mors naturalis ipsius Monachi; quod late disputat Castil. *lib.* 3. *controu. cap.* 12. *num.* 83. & in maioratibus Hispaniæ pro successore substituto tenet Sanch. *d. lib.* 8. *cap.* 15. *ex num.* 9. vbi *num.* 10. statim professione sequuta successionem maioratus ad sequentem deuolui contendit, non aliter ac si naturaliter mortuus fuisset, vide Ioseph. de Rusticis *in l. cum anno, in* 5. *cap.* 7. *per totum, ff. de condit. & demonstrat.* P. Molin. *de Iustit. tom.* 3. *disp.* 623. *n.* 1. & 2. Steph. Gratian. *discept. forens. tom.* 3. *c.* 481. *ex n.* 3. quamuis contrarium defendat Thesaur. *lib.* 3. *quæst. forens. quæst.* 36. per ea quæ latè disputaui *in lib. de votis Canon. decis. voto* 7. *dub.* 4. dum egi, vtrùm tertia pars omnium bonorum professi spectet ad eius matrem pro legitima à die professionis, & sic morte naturali professi non expectata

20 In feudo cuius seruitium reale est, aut personale, quod honestè per Monachum, seu per idoneum substitutum præstari possit, tenendum est in monasterium transire durante vita feudatarij professi, vt tenent Cost. *in cap. si pater, verbo si absque l. beris, num.* 61. *de testam.* Clar. *in § feudum, quæst.* 78. *n.* 1. Carol. Tapia *in præsenti verb. sua, cap.* 14. *num.* 37. Cald. Cald. Pereira *de nomin. emphyt. quæstio* 6. *n.* 2. Hieron. Roderic. *in compendio qq. Regul. resol.* 66. *n.* 5. Flores *ad Gam. decis.* 6. *num.* 1. *vers. secunda conclusio,* Petr. Molin. *tr.* 2. *disp.* 140. *vers. regulam suprà statutam,* Valasc. *cons.* 101. *n.* 6. quod ampliandum est vt procedat etiamsi feudum vasallos & iurisdictionem annexam habeat. Gam. *d. decis.* 6. *n.* 1. Menoch. *cons.* 519. *num.* 3. Fr. Emman. *d. ar.* 12. *vers. tertio.* Hieron. Roderic. *d. resolut.* 66. *num.* 5. Ego ipse *d. lib.* 3. *cap.* 31. *num.* 10.

21 In emphyteusi est distinguendum inter Ecclesiasticam, & secularem, ita vt Ecclesiastica, durante vita Monachi, in monasterium transeat, nisi per dominum intra biennium reuocetur, secularis quoque in vita Monachi monasterio acquiratur, neque ita per dominum reuocari possit; de quo tamen vide Clar. *in § emphyteusis, q.* 38. Auendan *in l.* 40. *Tauri gloss.* 4. *num.* 15. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 44. *num.* 116. *pag.* 670. Valasc. *cons.* 101. *n.* 6. Coned. *ad Decretal. collect.* 143. *num.* 87. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *quæst.* 38. *ar.* 2. *& tom.* 2. *quæst.* 78. *art.* 9 P. Molin. *de Iustit. tr.* 2. *disp.* 140. *vers. eandem regulam, & disp.* 482 Rebell. *de obligat. iustit. p.* 2. *lib.* 13. *q.* 15. *a n.* 1 Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 8. *q.* 4. Iacob. de Graffis *tom.* 1. *cons. lib.* 3. *tit. de iure emphyt. cons.* 1. *num.* 8.

22 In anniuersariis, capellis, & patronatibus, & meliorationibus Tertij, & Quinti etiam per viã maioratus factis à personis particularibus succedit monasterium, nisi expressè exclusum sit, aut ex euidentibus coniecturis de exclusione appareat. Vide Perez *lib.* 1. *tit.* 6. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 145. Flores de Me-

na *vt tradit* 1.*quæst.*16.*art.*2.*n.*5 Cast. *lib.* 3.*controu.* *cap.*12.*n.*56.*in fin.*, Crist. per Conciol. *ad Decret. il.* *collect.*5. *num.* 12. Et in his commissis loquitur Card. Petra *de nomin. ampl.* *ut. quæst.*16.*n.*29. Molin. *de Iust. tom.* 3.*disp.*623. *num.*3. nisi monasterium fuerit bonorum incapax, quia tunc statim restituenda sunt, vbi primum gradum ad professionem emiserunt, nec eorum mors naturalis expectanda est, ita Card. Mantic. *de coniect. vlt.* *lib.* 11.*tit.* 7.*num.* 8. Pereg. *de fideicom. art.* 28 *num.* 63. Hondod. *cons.* 62 *num.* 57. & 38. *lib.* 1 Gutter. *canon. quæst. lib.* 1.*cap.* 1 *a num.* 12. Molin. *de Iust. tract.* 2. *disp.* 186 *ex princ.* Steph. Gratian. *discept. forens. cap.* 10. *num.* 8. quæ quidem citant Cotta *in* 1. *& quid si tantum* 5. 2. 12. Alex. Trentacinq. *de resolut. part.* 4. *cap.* 6. *in fine*, Matienz. *l.* 5. *gloss.* 2. *n.* 3. *tit.* 4. *lib.* 5 *Recop.* Alex. Rauden. *de analog. lib.* 1 *cap.* 34 *num.* 18. *et seq.*

23 Non quod bonorum huiusmodi dominium & possessio est penes ingredientem Religionem, & vti accessoria ad personam ipso iure, & absque aliqua apprehensione per ingressum transeunt in monasterium tam quoad proprietatem, quàm quoad possessionem, dummodo in ingressu antequam in monasterium transiret, actum non fuerit quòd illi non applicantur, vt ex aliis resoluit Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 118. *num.* 12 *cum seqq.*

24 Nota etiam quòd Religiosus non solùm quærit monasterio, vel Ordini quæsita post professionem, sed etiam quærit per eam ei omnia bona, quæ antea habebat, nisi de illis aliter ante professionem disposuerit, ita Nau. *comment.* 2. *de Regular. num.* 5. *in fine*, vbi *num.* 6. resoluit quòd Religiosus, præsertim Canonicus Regularis, non simplex, sed beneficiarius, quærit suæ Ecclesiæ, vel beneficio, quod non subest monasterio suo, nec Ordini, quem professus est.

25 Bona Religiosi transeuntis ex vna in aliam Religionem studio melioris vitæ, remanent penes primum monasterium, acquisita verò post secundam professionem ad secundum monasterium spectant, Ita Nau. *in cap. non dicatis*, 12. *q.* 2. *a n.* 31. Card. Peregrin. *si curatorem*, *verb. huic contractum*, *n.* 31. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2 *quæst.* 78. *art.* 2. & *to.* 3. *quæst.* 5. *art.* 5. & *q.* 52. *artic.* 17. & *tom.* 4. *summ. cap.* 12. *n.* 7. Card. Tusch. *tom.* 5 *lit. M. concl.* 322. Ràchin. *p.* 1 *decis.* 160. Thom. Trull. *Decal. lib.* 5, 30 *p.* 1 Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 15. *q.* 3. Molina *de Iustit. tract.* 2 *disp.* 142. *vers. quando Religiosus*, Valasc. *de* 5. 24. Lud. Ion. Miranda *in man. Prælat. tom.* 1. *q.* 31. *art.* 24. Battista S. Fausto *in thesauro Relig. lib.* 5 *q.* 365. Suar. *tom.* 4. *de Relig. tract.* 8 *lib.* 1. *c.* 13. & 14 Benedict. Ægid. *repet.* 1 *Titia p. n.* 50. ff. *de cond. & demonst.* Hieron. Roderic. *in compendio quæst. Regul. resol.* 123. *n.* 8 *v.* Villalob. *p.* 2. *summ. tract.* 35 *diffic.* 14. *per tot.* Mich. Ranosi *in elucub. practic. obseru.* 12. *ex num.* 11. quorum plures cito *in meo tract. de iure eccles. vniuerso lib.* 1. *cap.* 42. *num.* 91.

26 Professus autem in Religione incapaci, & translatus ad Religionem capacem, recuperat bona post translationem sibi delata ad vtilitatem secundæ Religionis capacis, ita Redoan. *de spoliis cleric. quæst.* 8. *num.* 22. Sanch. *in præcepta Decalogi lib.* 7. *c.* 32. *n.* 12. Rota in Romana... 20. *Nouembris* 1637. coram Card. Vrb. Sacra Cong. Concil. sub die 12. *Ianuarii* 1612. Sanch. & *ita tenuit* ... 42. *num.* 9. Non autem bona, quæ ante professionem obtinebat, Buratt. *decis.* 576. *n.* 2. etiam si ... acquisita venientibus ab intestato, S. Cong. Conc. ... 17. *Iunii* 1617. & dispensatio Apost. non potest retrotrahi in tertij præiudicium, Federic. de Senis *cons.* 10. *num.* 3 Buratt. *d. decis.* 576. *num.* 1.

27 Translata moniali ad aliud monasterium pœnitentiæ causa, cum non desinat esse filia prioris monasterij, quicquid postea acquirit, illi priori monasterio acquirit, nisi translatio fuerit facta ad effectum, vt fiat filia secundi monasterij. Ita Rot. *decis.* 109. *per tot. p.* 2. *recentior.*

28 Religiosus quando transfertur ad aliam Religionem, non vt ibi profiteatur, sed quòd delictorum suorum pœnitentiam agat, tunc vsusfructus bonorum prioris monasterij ... reddendus est posteriori dum in illo Religiosus permanserit, nec monasterio posteriori, cui deseruit, sed in illo inclusus ... proprietas verò in priori monasterio ... consolidabitur vsusfructus, mortuo, vel restituto Religioso, vt per Sanchez *d. lib.* 7. *cap.* 32. *num.* 46. & alios, quos refero *d. lib.* 1. *cap.* 42. *n.* 61. ... intelligendum de non integro ... bonorum vsufructu, sed de ea quantitate, quæ ad victum, & vestitum, cæteraque illius Religioso ... necessaria sunt.

29 Quæ ... Monachus acquisiuit bona monasterio ex persona ... obueniente, & postea monasterium ... non priuari legitima, & in monasterium ... succedere in tertio, seu quinto, de quo ... *contra com.* *n.* 86. *n.* 36 ... Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *quæst.* 128. *art.* 2.

30 Bona acquisita per Monachum factum Episcopum, ... ad monasterium, sed ad Ecclesiam, cuius est Episcopus, pertinent, etiamsi iure hæreditario, donatione, propria industria & labore ea bona post Episcopatum acquisita proponantur; & quamuis religiosus ille factus Episcopus sit ex ... Episcopus ius succedendi parentibus, & agnatis recuperat, atque ... succedat Ecclesia. Ita post multos à me citatos resolui *in tract. de officio*, & *potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 114 *à n.* 18. & *ibi* relatis addo Lacunn. ... 29.

31 Ac ... *testantur*. Notandum ad hoc quòd Religiosi expresse, vel tacite professi non possunt testari, vt ... Alphon. ... 40. Gratian. ... 456. Crass. §. *testamentum*, *q.* 34. *num.* 1. Menoch. *illustr. cap.* 102. *n.* 1. Spin. *in speculo testam. gloss.* 6. *subr.* Alex. Pereg. *in comment. ad constit. cleric. Regul. p.* 2. *c.* 1. *lit. G. n.* 34 Molin. *de Iust. tract.* 2 *disp.* 141 Sanch. *in præcepta Decalogi* 10. 2. *lib.* 6 ... Hieron. Roderic. *in compendio quæst. Regul. resolut.* 135. *n.* 2. plures citaui *in tract. de iure Eccles. vniuerso lib.* 1. *cap.* 42. *num.* 205.

32 Amplia primò in Religiosis Equitibus Hierosolymitanis, qui cùm sint veri Religiosi, non possunt testari nedum de bonis ... ad eos pertinentibus intuitu suæ Religionis, sed nec etiam de patrimonialibus. Ita Rot. *decis.* 76 *num.* 1. *p.* 2 *recentior.* Ego ipse *d. cap.* 42 *num.* 206. & *lib.* 32. ... *num.* 5. vbi secus dico de aliis S. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ, cum quibus circa vota magna ex parte dispensatum reperitur, & ideo sub alia forma profitentur, de quo etiam *d. c.* 42. *n.* 220.

33 Amplia secundò in Religioso etiam facto Episcopo cui integrum non est testari etiam de bonis patrimonialibus, aut propria industria acquisitis, eo modo, quo id fas est Episcopis secularibus. Ita plures, quos plena manu refert Sanchez *d. lib.* 6. *c.* 16. *num.* 12. Hieron. Roderic. *d. resol.* ... *n.* 4. Gratian. *discept. forens. cap.* 363. *num.* 15. & *cap.* 880. *num.* 10. Greg. XV. *decis.* ... Gabr. Pereira *Lusit. decis.* 75

decis. 75 n. 1 Francisc. de Sousa *in libello de la obligacion con quedan los Religiosos Obispos*, ex n. 15. Cened *de paupert. Relig. tab. 46.* Thadæ. Paio *lib. 1. var. re.* *vi. cap.* 8. n. 33. Lar. Cutell. *de donat. tom. 1. tract. 1. discurs. 2. p. 3. ex num.* 58. Ego ipse *d. tract. de iure eccles. vniuerso lib. 1. cap. 42. n. 211. & d. tract. de officio, & potest. Episcopi p. 3. alleg. 114. num. 22.*

34 Amplia tertiò, vt nec etiam ad pias causas testari valeant, etiamsi testentur de superioris, Pontifice inferioris, licentia: Ita Sanchez *d. cap.* 8. *ex n.* 3. Ego ipse *d. cap. 42. n. 208. & 209.* vbi *num.* 110. quòd nec etiam de superiorum licentia poterunt codicillos facere, aut donationem aliquam causa mortis, nisi quid moderatum donent.

35 *Nec domini rerum*, &c.] Notatur ad hoc quòd Monachi Propria habere non possunt, ad quod plures citaui Doctores *in collect. ad c. cùm ad monasterium, in fine, de statu monach.* Grat. *reg.* 320 *per tota*, vbi ampliat, & limitat diuersis modis, & præcipue *num.* 5. ... Guilelm. Bened. *in cap. Raynutius, verb. & vxorem nomine Adelasiam, de* ... *in princ. n.* 293. tenet ... non habere in Gallia, & latissime si scire cupis, an & quando Religiosi vtriusque sexus proprium habere possint, vide *in meis collect. ad Conc. Trid. sess. 25. de Regular. cap. 2.*

36 In gloss. *Dedicantibus, item quid si ex pacto aliqua retinuerit? Resp. non valet pactum, sed ingressus non vitiatur.* Immo vitiatur ex tali adiectione conditionis, siue pacti de retinendo, siue habendo proprio, vtpote contra illius substantiam, ex adductis per Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. q. 17. art. 6. in fine*, Fr. Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom. 1. quæst. 28. art. 2.* Barthol. à S. Fausto *in thesauro Relig. lib. 8. q. 21.* Aloys. Ricc. *in decis. Curiæ Archiep. Neap. decis. 340. num. 11. p. 4.* Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp. 13. dub. 1. n. 11.* Bonacin. *de clausur. & pœnis eam violantibus impositis, q. 2. puncto 10. diffic. 2. §. 1. num. 4.* quos refero *in d. tract. de iure Eccles. vniuerso libr. 1. c. 42. n. 150.* vbi *n. 151.* intelligo text. *in c. vlt. qui clerici, vel vou.* in contrarium allegari solitum de retentione, seu reseruatione bonorum ad vsum profitentes in domo propria pro suis necessitatibus tanquam obedientiarij, & ex voluntate Prælati, & *n. 142.* hinc resoluo valere professionem quando profitens vsum solum sibi reseruaret pro suis necessitatibus ex Superioris licentia, eiusque nutu reuocabilem, neque conditionem hoc casu tenere, & *ibi addo* reseruationem aliquorum bonorum tempore professionis à Religioso factam indubio esse hoc modo intelligendam, nempe quoad vsumex licentia Abbatis, ab ipsó que reuocabilem. &

37 *num.* 153. refero sacram Cong. Concilij Trid. *sub die 14. Decembris* 1613. censuisse validam omnino esse professionem reseruata facultate testandi de patrimonio suo.

38 In ead. gloss. ibi, *Item quid si ingressus non tenet, & in aliis contractibus inter viuos factis? Resp. nec oblatio bonorum tenet.* Hinc si nouitius, vel alius intuitu ingressus Religionis donationem faciat de suis bonis, & deinde professio non emittatur, vel quia nouitius ad seculum redit, vel mortuus est ante professionem, aut illam emittit inualidam, talis donatio est irrita, & nulla. Ita Nau. *cons. 1. de statu Monach. in antiq.* aliàs cō. 9. *de success. ab int. in nouis*, Fr. Emman. *in* ... *p. 2. c. 90 n. 6. & to. 3. quæst. Regul. q. 47. art. 12* Hondred. *cons.* 73. à *num.* 16 *vol. 2.* Peregr. *in constit. Cleric. Regul. p. 2. cap. 1 lit. G. §. 14.* Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 2. libro 7. cap. 5. à numer.* 28. Barthol. à S. Fausto *in thesauro Relig. lib. 5. qu.* 186. Fr. Barthol. de Vecchis *in d. prax. disp.* 8. *dub.* 8. *n.* 3. & *dub.* 9. *n.* 5. Laurent. de Pereinis *in constit. sui Ordinis Minimor. constit.* 2. *Sixti IV. n.* 76. Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi p. 3. alleg. 99. n. 11. & in fine, & in collect. ad Concil. Trid. sess. 25. de Regul. c. 16. num. 17.*

In ead. gloss. ibi, *Precaria dicitur quando quis emit ab eo, qui habet in emphyteusim.* Vide Euerard. *in topicis c. 19. ad finem*, Cald. Pereira *de resol. emphyt. c. 7. num. 39.* 39

In ead. gloss. ibi, *Libellus quando quis emit ab eo, qui habet precariam*, &c. Vide Afflict. *in tit. cap. 1. n. 3. & 4. de alienat. feudi lib. 1 fol. 66* Negusant. *de pignorib. p. 2 memb. 2. n. 51. & 52.* Valasc. *de iure emphyt. q. 35.* Cald. Pereira *d. c. 7. n. 40.* Paul. Comitol. *respons. moral. p. 1. q. 29.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 22. tit. 3. à princip.* 40

In eadem gloss. ibi, *vsumfructum.* Aduerte quòd regulariter vsusfructus non amittitur, nec finitur per ingressum Religionis professione sequuta, sed in monasterium transit, vt penes ipsum pro vita duntaxat Monachi resideat, non in perpetuum. Ita *in præsenti* Petr. de Bellapert. *col.* 8 Cyn. *numer.* 19. Odofred. *numer.* 16. Bart. *num.* 42. Alberic. *num.* 23. Bald. *num.* 31. Salicet. *num.* 10. Castren. *num.* 26. Ias. *n.* 48. & Dec. *num.* 27. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis n. 142 vers. immo & in omni vsufructuario*, Cou. *in cap. 2. num. 8. de testam.* Gutier. *canon. lib. 2. cap. 1. num.* 98. Carol. de Tapia *in repet. huius auth. verbo sua, cap. 17. à numer. 1.* Ceuall. *commun. contra communes quæst.* 64. Anton. Gom. *l. 40. Tauri, numer. 76. & l. 48. n. 8 à princ.* Hippol. *sing.* 667. Xuar. *alleg. 20 n. 20.* Perez *ad tit. 2 libr. 5. Ordin. pag.* 103. Spin. *in speculo testam. ad g. ess. rub. p. 4. n. 16.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. q. 16. art. 5.* Castill. *de vsufructu lib. 1. c. 64. num. 3.* Matt. *de iurisd. tit. p. 4. casu 81 num. 6.* Rebello *de obligat. iustit. p. 1. lib. 1. quæstion. 17. sect. 2. num. 21.* P. Molin. *de Iust. tom. 1. disp. 9. vers. vltimo, & disp. 140 vers. an vero*, Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. alleg. 29 n.* 7. Bened. Ægid. *in repet. l. 1 huius tit p. 3. §. 2. num. 9. & 10.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. cap. 8. q. 2.* Galgan. *de condit. & demonst. p. 1. cap. 11. quæst. 18.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. libr. 7. cap. 15. numer. 48.* vbi intelligit quando Monachus aliter non disposuit ante professionem. Et quòd pater non priuetur vsufructu bonorum filij ingredientis Religionem, resoluunt Gutier. *in repet. §. sui, numer. 35. Instit. de hæred. qual. & differ.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis mat. p. 1. n. 43* Emman. Soar. *commun. verbo Religionem si pater, & to. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 29. n. 1.* Mendez de Castro *in l. cùm oportet, p. 2. n. 129. C. de bonis quæ lib.* Cald. Pereira *d. verbo, læsis, n. 143.* P. Molin. *d. disp. 140. vers. virum*, 41

Thom. Valasc. *d. alleg. 29. num.* 108. Nec filius facta à patre professione vsufructu, quem pater in suis bonis habebat, debet priuari, sed ille illico reuertitur ad ipsum filium, secundùm Ceuall. *d. q. 64. n. 4.* Fachin. *controu. lib. 6. cap. 12. vers. ego puto.* Castill. *d. cap. 64. num. 8. cum seqq.* Mendez de Castro *d. p. 2. n. 131.* Benedict. Ægid. *d. §. 2. n. 11. cum multis seqq.* quamuis vsumfructum nequaquam extingui, nec diminui, sed totum pertinere ad monasterium toto paternæ vitæ tempore post Tapi. Matienz. Spin. Gutier. Molin. Azor. Less. Sayr. Rebel. & alios resoluat Sanchez *d. c. 15. num.* 70. 42

SVMMARIVM.

1 *Coniuges liberis carentes per ingressum monasterij res monasterio addicunt, & testari non possunt.*

2 Pater

2 Pater & mater post ingressum monasterij res de quibus ante ingressum disposuerunt, postea inter liberos, salua eorum legitima, licitè disponunt, & quomodo.

3 Doctores referuntur de materia huius text. agentes.

4 Monasterium intrare intelligitur in praesenti sequuta professione.

5 Dispositio huius text. an vim vllam habeat in hac materia, ostenditur.

6 Dispositio huius text. non procedit in professis in Ordine succedendi incapaci.

7 Habet locum si pater vnicum filium habeat, vel quando liberi illi non sunt legitimi, vt num. 8. & quando nullum filium habet, sed alios descendentes, vt num. 9.

10 Professus nequit disponere de acquisitis post professionem, nec quicquam in illis habent ascendentes, aut descendentes.

11 Bona tradita monasterio in dotem Monialis perpetuo apud monasterium durant, quamuis Monialis relictis ascendentibus, aut descendentibus obeat.

12 Diuisio inter liberos quam hac Auth. permittit, non est testamentum, sed diuisio quaedam.

13 Professus inter filios diuidens non potest illis pupillariter substituere, potest tamē instituere & substituere eis inuicem vulgariter.

14 Legitimam non potest minuere fauor piae causae; & in ea magis fauetur filius, quàm Ecclesia,

15 Parens Monachus, qui post ingressum monasterij vult inter liberos testari, adstrictus est suis legitimam absque diminutione relinquere.

16 Professus si substantiam suam pro partibus aequalibus diuidat inter filios, tunc monasterio tenetur dare quantum dederit cuilibet filio, si verò pro partibus inaequalibus, tenetur conferre monasterio quantū confert filio, cui plus dat.

17 Professo patre viuente nulla bonorum diuisione facta an filij percipiant legitimam.

18 Pater quando ante professionem disposuit, non potest post professionem disponere quando testamentum ante professionem factum mansit firmum.

19 Nouitius, & deinde iam professus, an & quando possit testamentum antea factum reuocare, aut saltem declarare, remissiuè.

20 Professus quando solos ascendentes habet, illis debetur sua legitima, in illáque praeferuntur monasterio.

AVTH. Si qua mulier.

1 CONiuges liberis carentes, per ingressum, & dedicationem monasterijs factam, res monasterio
2 addicunt, & testari non possunt. Pater & mater post ingressum monasterij, res de quibus ante ingressum non disposuerunt postea inter liberos salua eorum legitima, licitè disponunt, & liberis non addictas, neque relictas ad monasterium transferunt. Pater autem Monachus omnem suam substantiam inter liberos sic diuidet, vt monasterio liberorum portio & quota vna remaneat: omittenti verò diuisionem, post ingressum liberi in legitima dumtaxat succedūt, reliqua autem bonorum pars ad monasterium transmittitur. Colligunt ex Ordin. citati *ad l. 1. sup. hoc tit. num. 1.*

3 De materia huius text. agit *lex Hispanica* 88. *tit.* 18 *part.* 3. vbi *gloss.* 2. *& l.* 17. *tit.* 1. *part.* 6. vbi *gloss.* 5. *cum seqq* Costa *in cap. si pater p. 2 verbo testatorem n. 7. cum seqq. de testam. in* 6. Auendan. *ad l.* 44. *Tauri gloss.* 7. *num.* 2. *&* 3 Nau. *commento* 2. *de Regular. n.* 45. *cum seqq.* Molin. *de primog lib* 2 *cap.* 9 *num.* 55. *cum seqq.* Azor. *institut. moral p.* 1. *lib.* 12. *cap.* 8. *quaest.* 7. *&* 8. P. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.* 141. *vers. in Authent.* late & eleganter Sanchez *in praecepta Decalogi tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 9. *&* 10.

Monasterium intrauerit.] Et professionem fecerit, vt per Ribaden. *in lib. pro Societate Iesu, cap.* 15. Azor *instit. moral. part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 6. *quaest.* 4. *in fine,* quamuis de primo ingressu intellexerit Marta *de iurisdict. p.* 4. *casu* 95. *n* 9. 4

Dubium est qualiter haec Auth. potuerit disponere circa hanc materiam, quae Religiosos specialiter respicit, nec per Pontificem est approbata, quod mouit Nau. *consil.* 2. *num.* 53. *de Regul.* ad dicendum eius decisionem nullam vim habere, quod est multum conforme illis, quae adduxi *ad rubr. huius tit.* sed occurrunt aliqui, quos refert & sequitur Azor. *d. cap* 6. *quaest.* 4. hanc Auth. vim habere non quatenus est dispositio iuris, sed quia est approbata & canonizata iure Canonico *in cap si qua mulier.* 19. *q.* 23. Verùm nec satisfacit haec responsio, quia haec auth. eo quòd fuerit per Gratianum in Decreto inserta, iuris Canonici vim obtinere non potuit, iuxta ea quae adduxi *in collect. ad proaem. eiusdem Decreti.* Quare melius, & conuenientius est respondere hanc Auth vim ex eo sortiri quòd tacitè sit à Pontificibus approbata, vt asserunt Menoch. *controuers. vsufruct. lib.* 1. *cap.* 5 *num.* 1. Fr. Emman. *quaest. Regular. tom.* 3. *q.* 69. *art.* 2. Molina *de iustit. disp.* 141. *col.* 2. *vers hinc in Regn.*, Less. *de iust. lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 10. *n.* 82 Sanchez *d. lib.* 7. *c.* 9. *n.* 7. 5

Non procedit huius Auth. dispositio professis in ordine succedendi incapaci, vt sunt Minores fratres, & professi ac formati coadiutores in Societate Iesu, inter liberos enim minimè poterūt sic disponere, quia à die professionis reputantur tanquam naturaliter mortui. Sic Sanch. *d. c.* 9. *n.* 2. *&* 3. 6

Liberos habens.] Idem si vnicum filium habeat, quia militat eadem ratio, tum etiam, quia non est sine liberis, cui vnus filius, vnáve filia est, *l. non est sine liberis* 148 *ff. de verb signif.* Et ideo sic declarant Nau. *d. commento* 2 *de Regul. num.* 47. Fr. Emman. *quaest. Regul. tom.* 2. *quaest.* 80. *art.* 2. Sanchez *d. cap.* 9. *num* 12. 7

Idem quoque dicendum quando liberi illi non sunt legitimi, in locis tamen in quibus iuxta eorum leges, & consuetudines filij illegitimi succedunt parentibus ex testamento & ab intestato deficiente prole legitima, integrum erit parenti habenti solos tales filios illegitimos hanc diuisionem inter illos facere, secus quando non sunt illi haeredes necessarij, vt ex Nau. & Fr. Emman. resoluit Sanchez *d. cap* 9. *num.* 15. vbi *num.* 16. hinc deducit in hoc Castellae Regno integrum esse matri professae habenti solos filios illegitimos, hanc diuisionem inter eos facere, siue illi naturales, siue spurij sint, dummodo non sint ex damnato concubitu geniti, aut à professo, siue à professa, aut ab initiato sacris Ordinibus habitorat patri id non permitti, quamuis filij naturales sint. 8

Idem etiam dicendum si nullum filium habeat, sed alios descendentes, vt nepotes, aut pronepotes, quia quamuis in hoc text. fiat mentio de habente liberos, illorum appellatione omnes descendentes comprehenduntur, vt insinuat *d. l. Hispanica* 17. *tit.* 1. *p.* 6. ibi, *si ouiesse hijos, otros herederos que descendiessend el,* Sanchez. *d. cap.* 9. *num.* 13. vbi *numer.* 19. ex paritate rationis hanc Auth. extendit ad ascendentes. & *num* 17. resoluit hanc eandem diuisionem permitti parenti professo habenti solos filios 9

legiti

legitimatos,quia legitimatus filius retinet omnia ſui hæredis iura,rumpitque parentum teſtamentum, in quo præteritur.

10 *Antequam de rebus ſuis*, &c.]Cùm acquiſita poſt profeſſionem nunquam fuerint ſua, ſed monaſterij,ideò de illis nequit profeſſus ille diſponere, nec quicquam in illa habent aſcendentes, aut deſcendentes,vt per Nau.*commento 2.de Regul.n.*56.Valasc.*conſult.*24.*num.*7.Sanchez *d.cap.*9. *numer.* 22. vbi intelligit quando omnino eſt acquiſitio poſt profeſſionem, ſicut ſi profeſſus ſuis operibus aliquid compararet,aut hæres, legatarius ve inſtitutus eſt in aliquo teſtamento, etiam ante profeſſionem, & delata eſt hæreditas poſt profeſſionem, quia hæc acquiruntur monaſterio; ſecus autem eſſet ſi profeſſus ille ſuccederet ab inteſtato alicui conſanguineo:& *num.*23.ait bona tradita monaſterio in do-
11 tem Monialis perpetuò apud monaſterium durare, quamuis Monialis relictis aſcendentibus, aut deſcendentibus obeat:& *n.*24. reſoluit remanere apud monaſterium perpetuò, id quod pacto inito tradidit parens filio, aut monaſterio, vel deſcendens aſcendenti,aut monaſterio, vt renuntiaret futuræ ſucceſſioni.

12 *Liceat ei poſtea inter eos diuidere*, &c]Ergo diuiſio inter liberos,quam hæc Auth.permittit, non eſt teſtamentum,ſed diuiſio quædam, quam profeſſus ille efficit, non vt dominus, ſed vt adminiſtrator à iure conſtitutus ad hunc effectum, vt per Nau.*d. commento 2.de Regul.numer.* 45. Carol. de Tapia *in auth.ingreſſi,verbo,ideoque nec de his,cap.*1. *num.*10.Fr.Emman *tom.*2.*ſumm. cap.* 32. *numer.* 1. Leſſ.*lib.*2.*de Iuſtit.cap.*41.*dub.*10.*num.*82.quos refert & ſequitur Sanchez *d.cap.*9.*num.*10 vbi *n.*34.
13 ait quod profeſſus huiuſmodi inter filios diuidens non poteſt illis pupillariter ſubſtituere, poteſt tamen inſtituere, & ſubſtituere eis inuicem vulgariter, vel per fideicommiſſum:& *num.* 37. tenet quòd profeſſus hic inter filios diuidens nequit filiiſque impuberibus aſſignare tutorem, quia non habet eos in ſua poteſtate.

14 *Legitima nulli diminuta.*]Ergo in legitima magis fauetur filiis quàm Eccleſiæ,illam enim non poteſt minuere fauor piæ cauſæ,vt per Vezin.*tom.* 1. *commun.opin.lib.*1.*tit.*1.*num.*12.*pag.* 148.Tiraq. *in l.ſi vnquam, verbo libertis num.*83.*&* *n.*88.*& verbo donatione largitus num.*326.*& de priuil.pia cauſ. priu.*17.

15 Notatur ad hoc quòd parens Monachus, qui poſt ingreſſum monaſterij vult inter liberos teſtari, adſtrictus eſt filiis legitimam abſque diminutione relinquere,vt per Molin. *de primogen. lib.*2. *cap.*9. *num.*58.

16 *Sed ſi omnem ſubſtantiam*,&c] Aduerte quòd ſi profeſſus ſubſtantiam ſuam pro partibus æqualibus diuidat inter filios, tunc monaſterio tenetur dare quantum dederit cuilibet filio,ſi verò pro partibus inæqualibus, tenetur conferre monaſterio quantum confert filio, cui plus dat, vt ex Angul. *de melioras.l.*2.*gloſſ.*1.*num.vlt.*& aliis,reſoluit Sanchez *d.cap.* 9. *num.*16 vbi *num. ſeq.* id limitandum eſſe cenſet in regno Caſtellæ, vt non aſſignetur monaſterio vltra quintum bonorum, etiamſi filiis maior pars relinquatur: & *num.*29. tenet integrum eſſe parenti huiuſmodi meliorare quemcunque ex filiis in tertia bonorum parte, & ibi citatis adde Soar.*de Relig.tom.*3.*lib.*7.*cap.*16.*numer.*5.*cum ſeqq.* & Adden. *ad Molin.d.c.*9.*num.*57.

17 *Sed ſi poſt ingreſſum*, &c.] Dum diſponitur in præſenti,obeunte patre profeſſo,nulla bonorum diuiſione facta filios percepturos legitimam, videtur à contrario ſenſu probari non percipere viuente patre, de quo an verum ſit oſtendimus *in Collect. ad cap.cum ſimus,de Regularib.*& late tractauimus *in votis deciſiuis Canon.lib.*9.*vot.*7. *n.* 29. *cum ſequentibus.*

In gloſſ.*Competere.*ibi, *Item quid ſi ante ingreſ-* 18
ſum inſtituat extraneum,&c.Vide Sanchez *d.lib.* 7. *c.*10.*n.*7.*cum ſeqq.*vbi reſoluit quòd quando pater ante profeſſionem diſpoſuit,non poteſt poſt profeſſionem diſponere quando teſtamentum ante profeſſionem factum manſit firmum,quia ratio huius Authent.ceſſat diuiſione antea facta, vnde infert diuiſionem inter filios a profeſſo factam ante profeſſionem,poſt illam non poſſe ab illo reuocari,nec etiam à monaſterio.

An & quando nouitius, & deinde iam profeſſus 19
poſſit teſtamentum antea confectum reuocare, aut ſaltem declarare, vide Doctores, quos plena manu citaui *in collect.ad Concil.Trid.ſeſſ.*25.*de Regularibus,c.*16.*n.*21.*cum ſeqq.*

In gloſſ.*Liberos,in princ.* Notatur ad hoc quòd 20
quando profeſſus ſolos aſcendentes habet, illis debetur ſua legitima,in illáque præferuntur monaſterio,quia licèt hæc Authent.de ſolis deſcendentibus loquatur, ex rationis tamen paritate extendenda quoque eſt ad aſcendentes. Ita Auendan. *ad l.* 6. *Tauri gloſſ.*8.*num.vnico,& l.*40.*gloſſ.*4.*n.*25. Tapia *in auth.ingreſſi,verbo,ideoque nec de his,cap.*1.*n.*59. Gutier.*canon.lib.*2.*cap.*1.*num.*95.*&* 96.Ceuall. *commun.contra commun.opin.quæſt.*806.*à num.*51. Valasc.*conſ.*24 *à num.*5 Caſtill.*lib.*1.*de vſufruc.c.* 65. *numer.*2.Fr.Emman.*quæſt.Regul.tom.*2.*q.*80. *art.*2. Bened.Ægid.*in repet. ad l.* 1. *Titia ſi non nupſerit* 100.*p.*1.*n.*50.*ff.de condit.& demonſtr.*Leſſ.*lib.*2. *de Iuſtit.c.*41.*dub.*10.*num.*83.latè Sanchez *d.lib.*7.*c.*9. *num.*19.vbi *num.*20.reſoluit filium profeſſum ſolos aſcendentes habentem non poſſe inter illos hanc diuiſionem facere,quia magis proprium eſt parentum diuidere inter filios,quàm è contra:& *num.*21.ſubdit filio profeſſo mortuo ſuperſtitibus aſcendentibus ſucceſſuros aſcendentes in legitimam bonorum, quæ ſecum ille in monaſterium detulerat,tenerique monaſterium illam reſtituere, & ita monaſterio ſolam partem, de quo profeſſus ille in aſcendentium præiudicium poterat diſponere,remanſuram,quæ in Regno Caſtellæ eſt tertia bonorum pars.*l.*3. *Tauri*, hodie *l.*1.*tit.*8.*lib.*5.*noua Recop.*

In ead gloſſ.ibi, *cùm monaſterium reputetur pro filio.* Vide poſita *in collect.ad cap.in præſentia, de probation.*

SVMMARIVM.

1 *Res immobiles Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ regulariter alienari nequeunt.*
2 *Res Eccleſiæ cum conſenſu œconomi & Clericorũ ſine vrgente & graui cauſa alienari nequeunt.*
3 *Doctores referuntur de alienatione rerum Eccleſiaſticarum regulariter prohibita tractantes.*
4 *OEconomi appellantur actores,ſeu diſpenſatores Eccleſiæ,quibus ſcilicet rerum Eccleſiaſticarum gubernatio,& diſpenſatio de cõſenſu Epiſcopi conceditur.*
5 *Seruus adſcriptitius eſt portio fundi,& inter immobilia computatur.*
6 *Annona ciuiles ſunt certa penſitationes,quæ militaribus,Palatiniſque officiis,& eorum,qui poſſeſſiones tenebant,oblatione erogabantur.*

7 *Dona*

7 *Donatio omnium bonorum facta Ecclesiæ, aut alij pio loco, valida est.*
8 *Redditus annui inter immobilia computantur.*
9 *Alienatio non comprehendit diuisionem, maximè illam quæ fit gratia vberioris culturæ, vel commodioris.*
10 *Diuidua potest regulariter dici qualibet res de mundo.*
11 *Res, quæ aliàs non potest diuidi, tamen potest diuidi quoad commoditatem fructuum.*
12 *Seruitutem constituere non potest qui alienare prohibetur.*
13 *Prælatus, cui est prohibita rerum Ecclesiæ alienatio, potest illas saltem mobiles pro remuneratione meritorum in Ecclesiam collatorum alienare.*
14 *Ecclesia res illicitè emens pretij soluti amissione punitur.*
15 *Prædia Ecclesiastica ab œconomis, aut ipsis Clericis constituta, & alijs concessa vel vendita, Ecclesia cum fructibus & accessionibus vendicat.*
16 *Ecclesiæ bona emens ab illius administratoribus non seruatis solemnitatibus pretium perdit.*
17 *Impensa facta gratia fructuum, fructus minuūt.*
18 *Bona Ecclesiæ alienata non seruatis solemnitatibus, & sic nulliter, debent Ecclesiæ restitui vnà cum fructibus à die alienationis.*
19 *Alienans nulliter rem Ecclesiæ potest talem alienationem reuocare.*
20 *Error iuris resistentis non facit bonam fidem itavt fructus acquirantur.*
21 *Venditionem licèt quis fecerit cum debitis solemnitatibus, & de illo tempore fuisset in bona fide, à fructuum restitutione an excusetur.*
22 *Actus factus contra legem est nullus, licet lex pœnam facienti adiiciat.*
23 *Sacrilegus verè non est, qui rem Ecclesiæ alienat.*
24 *Pretium rerum Ecclesiæ distractarum quando in specie non est conuersum in vtilitatem Ecclesiæ, an & quando possit repeti ab œconomo, administratore, vel Prælato.*
25 *Oeconomo vendens res Ecclesiasticas vltra quod de damnis & restitutione tenetur, priuandus est officio.*
26 *Verbum,* priuetur, *denotat sententiam ferendam, non ipso iure.*
27 *Tabelliones super alienationibus Ecclesiasticis iuri aduersis instrumenta conficientes perpetuo exilio digni sunt.*
28 *Iudices ad alienationes rerum Ecclesiæ vetitas contractúsque illicitos authoritatem interponentes cum bonorū publicatione officia amittūt.*
29 *Iudex & tabelliō potest quis esse in minimis causis.*
30 *Lex vbi imponit pœnam, non tamen eam fisco, nec accusatori applicat, in dubio est applicanda fisco, nisi pœna esset imposita propter iniuriam & delictum commissum, &c.*
31 *Vsusfructus rei Ecclesiasticæ constitui potest pacto expresso vt vsufructuario moriente proprietas consolidata cum fructu ad Ecclesiam redeat.*
32 *Pactum quòd res reuertatur ad Ecclesiam cum meliorationibus, an valeat.*
33 *Possessio rei Ecclesiasticæ transferri non potest si vendatur etiam cum auctoritate administratoris, non adhibita iuris solemnitate, immò ipso iure traditio est nulla.*
34 *Verbum,* relinquo, *solum conuenit vltimæ voluntati, non autem donationi inter viuos.*

L. Iubemus. XIV.

Impp. LEO & ANTHEMIVS A A. *Armosio P. P.*

RES immobiles Ecclesiæ Constantinopolitanæ regulariter alienari nequeunt. Ecclesiis & venerabilibus locis res dicari possūt per testamenta, codicillos, nuncupationes, legata, contractúsque. Item alienari res Ecclesiæ cum consensu œconomi & Clericorum sine vrgente & graui causa nequeunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. suprà hoc tit. nume. 1.* Vide Cuiac. 3. *obseru. 19. & 12. c. 28.* Pileum *q. 1.* Adde Tiraquell. *tract. 2. de iure censt. 3. parte* Oldradum *cons. 109.* Guid Papæ *q. 355.* Alex. *cons. 71.* Ang. *cons. 275.* Rom. *cons. 184* Iat. *in l. 3. ff. quod quis q; iur.* Bart. *in l. si quis ff quæ in fraud. cred.* 1 2

De alienatione rerum Ecclesiasticarum regulariter prohibita, vide Socin. *reg. 168* Duen. *reg. 229.* Garc. Falcon. *reg. 158.* Alphan. *collectar. 492.* Cuiac. *lib. 2. obseruat. c. 19 & lib. 12. cap. 28* Menoch. *de arbitr. casu 172.* Xuar. *alleg. 21* Couar. *var. lib. 1. cap. 17.* Rebuff *in compendio alienat. 9 cum seqq.* Nau. *in simili tract. etiam à num. 9.* Guillelm. Redoan. *in tract. de non alienan. rebus Ecclesiæ in tom. 15. tract. Doctorum part. 2 fol. 393.* Alphons. Villagut. *de rebus Ecclesiæ non ritè alienatis lib. 1. c. 3.* Anton. Gabr. *commun. lib. 3. titulo, de rerum alienat. concl. 1.* Nicol. Mozz. *de contract. lib. titulo, de empt. cap. de rebus quæ emi, vel vendi possunt, numer. 29.* Honded. *cons. 31. & 37. vol. 2* Maluas. *cons. 55. & 56 vol. 1.* Surd. *cons. 115. à numer. 28. & cons. 248.* Ioseph Ludou. *Perus. decis. 93. a numer. 15.* Raudens. *respons. 17. vol. 1* Auendan. *de exequendis mand. c. 4. a num. 33* Mascard. *de probat. conclus. 127.* Sarmien. *de redditib. Eccles. p. 1. cap. 2* Salazar. *de vsu & consuet. c. 8. numer. 37. cum seqq.* Gutier *de iuram. confirm. part. 1. c. 52. & practic. lib. 2. q. 8.* Felician. *de censib. lib. 2. c. 3 numer. 7.* Molin. *de Iustit. tract 1. disput. 468.* Anton. Fabr. *in suo Codice libr. 4. tit. 38. defin. 6.* Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tom. 1. tit. 25. de rebus Eccles. non alien.* Quarant. *in summa Bullarij, verbo, Alienatio rerum Ecclesiæ,* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo, alienatio rerum Ecclesiasticarum, & p. 2. verbo, alienatio* Cardot. *in praxi iudicum, eod. verbo, n. 11.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 9. de rebus Ecclesiæ quæ alienari, vel non alienari queant,* Aloy. Ricc *in praxi rerum fori Ecclesiast. tit. de alienat. rerum Eccles.* Cardin. Tusch. *tom. 1. lit. A. concl. 271.* Valer. Reginald. *in praxi fori Eccles. lib. 30. tr. 3. n. 61. cum seqq.* Bonacin. *var. tract. tit. 1. de alienat. bonorum Eccles.* me ipsum *de officio, & potest. Episcopi p. 3. alleg. 95. & de iure Eccles. vniuerso lib 3. c. 30. & in collect. Bullarij, verbo alienatio, & in collectan. ad tit. de rebus Eccles. non alien. in Decretalib.* 3

Oeconomo.] Appellantur œconomi actores, seu dispensatores Ecclesiæ, quibus scilicet rerum Ecclesiasticarum gubernatio, & dispensatio consensu Episcopi conceditur, Caluinus *Lexic. iurid. verbo, œconomi.* Alciat. *lib. 9. parerg. c. 5.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 7. q. 21. n. 1. & 2.* 4

Vel mancipia.] Notatur ad hoc quòd seruus adscriptitius est portio fundi, & inter immobilia computatur, licèt enim naturaliter sit corpus discretum a fundo, est tamen pars instrumentalis ipsius fundi: vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 7. n. 119.* Connan. *comment. iuris ciuilis lib. 2. c. 10. n. 3.* Azor. *instit. moral. part. 2 libro 2. cap. 32. quæst. 4.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 37. numer. 10. & 15* De his seruis ascriptitiis 5

ptitiis vide dicta *ad l. quisquis 16. C. de Episcopis & clericis.*

6 *Annonas ciuiles*] Alio nomine panes ciuiles appellantur *in l. fin. §. praeterea, C. de iure dotium*, sunt certæ pensitationes, quæ militantibus, palatinisque officiis, ex eorum, qui possessiones tenebant, collatione erogabantur, quas Lusitano idiomate *Terças* appellamus. Vide Alciat. *libr. 8. parerg. cap. 5.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 12. num. 5. & 9.* Gutier. *pract. lib. 3. q. 83. n. 2.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q. 18. num. 16.* & nouissimè *quæst. forens. in comment. ad §. sed hæc, Instit. de inoffic. testament. c. 1. n. 59.* late, & eleganter Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lection. lib. 2. cap. 109.* Mendez à Castro *in speciali tract. de annonis ciuilibus*, Caluin. *in Lexic. iurid. verbo, Annona in Codice.*

Inconcussa ea omnia, &c.] Notatur ad hoc quòd
7 donatio omnium bonorum facta Ecclesiæ, aut alij pio loco, valida est, vt per Duen. reg. . . 19 limit. 1. Tiraquell. *in tract. privil. piæ caus.* . . . Couarr. *in rubric. de testament. p. 2. n. 6.* Clar. §. *donatio, quæstion. 20. num. 3.* Villalob. *commun. lit. D. numer. 140.* Viui. etiam *commun. tom. 2. opin. 17* . . . Anton. Gomez *l. 96. Tauri, numer. 6.* Spin. *in speculo testament. gloss. 11. princip. n. 19. cum sequent. & gloss. 12. à num. 45.* Gutier. *de iurament. confirm. p. 1. c. 12. num. 7.* Anton. Gam. *Lusit. decis. 185. num. 1.* P. Molin *de Iustit. tractat. 2. disput. 280. vers. nostram*, Caldas Pereira *quæst. forens. consil. 28. numer. 5.* Cardin. Tusch. *tom. 2. lit. D. conclus. 648. numer. 41.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2 lib. 13. tit. 28. per totum.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 18. qu. 7. num. 4.*

8 In gloss. *Annonas* ibi, *inter immobilia computantur.* Notatur ad hoc quòd huiusmodi annonæ ciuites, siue annui redditus inter immobilia connumerantur, vt per Tiraquell. *de retract. lign. §. 1. gloss. 6. num. 4.* Couarr. *lib. 2 variarum, cap. 7. num. 2.* Menochius *consil. 19. num. 10.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, contractum, num. 3.* Nicol. Bellon. *consil. 23. num. 9.* Cald. Pereira *quæst. forens. consil. 6. numer. 1.* & plures quos plena manu retuli *de officio & potestate Episcop. p. 3. allegat. 95. n. 46.* Mendez de Castro *de annon. n. 34.*

9 In gloss. *Diuidere, in princ.* ibi, *vt vna pars seminetur vno anno, alia alio anno, diuisione facta per sepes, & fossata.* Notatur ad hoc quòd alienatio non comprehendit diuisionem, maxime illam, quæ fit gratia vberioris culturæ, vel commodioris, vt diuidendo rem per sepes, & fossata, ita Cald. Pereira *de resol. emphyt. c. 5. n. 34.*

10 Notatur etiam ad hoc quòd regulariter quælibet res de mundo potest dici diuidua cùm naturaliter possit per partes diuidi, vt si diuidatur fundus, vel similis res immobilis, vt per Anton. Gomez *to. 2. var. c. 10. n. 1. post princip.*

11 In eadem gloss. ibi, *vel diuidit secundùm H*, &c. Notatur ad hoc quòd res, quæ aliàs non potest diuidi, vt quia est minoris 26. annis, iuxta *l. inter, C. de præd. minor.* tamen potest diuidi quoad commoditatem fructuum, vt per Tiraquell. *de iure primogen. q. 4. num. 53.*

12 In gloss. *Cedere.* ibi, *nam qui alienare prohibetur, seruitutem constituere non potest.* Ita Anton. Gom. *l. 40. Tauri, n. 85.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 10. n. 1. & 2.* Peregrin. *de fideicommiss. ar. 40. num. 114.* Quarant. *in summ. Bullarij, verbo, alienatio, num. 21.* Fusar. *de substitut. quæst. 527. per tot.* vbi *n. 5.* subdit quòd licet prohibitus alienare non possit seruitutem imponere, poterit tamen cedere, & vendere fructuum commoditatem, & perceptionem, plures alios refero ego ipse *de appell. verbor. vtriusque iuris signif. appell. 14. n. 10.*

In gloss. *Permissam.* Notatur ad hoc quòd Prælatus, cui est prohibita rerum Ecclesiæ alienatio, potest illas saltem mobiles pro remuneratione meritorum in Ecclesiam collatorum alienare, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, donatione largitus, num. 27. C. de reuoc. donat.* Ias. *in l. ex hoc iure, n. 60. ff. de iustit. & iure*, Menoch. *de success. resol. lib. 1. § 5. num. 6.* Magon. *Florent. decis. 64. n. 41.* Cardin. Mantic. *de tacitis lib. 28. tit. 6. n. 17.* late Camil. Bortel. *in sum. omnium decis. tom. 1. tit. 15. à n. 12* vbi *n. 14.* declarat procedere dummodo Prælatus remunerationis metas, & limites non excederet, refero ego ipse *de offic. & potestate Episcopi p. 3. alleg. 95 n. 92.* 13

§. Sane si hæc nostræ.

Illicitè res Ecclesiæ emens pretij soluti amissione punitur. Et prædia Ecclesiastica ab œconomis, aut ipsis Clericis constituta, & aliis concessa, vel vendita, Ecclesia cum fructibus, & accessionibus vendicat. Colligunt ex Ordinar. citati *suprà in l. 1. num. 11 hoc tit.* 14 15

Et pretia quidem, & munera, &c.] Notatur ad hoc quòd Ecclesiæ bona emens ab illius administratoribus non seruatis solemnitatibus pretium perdit, vt per Barth. Cæpol. *in cons. ciuili 25. n. 11.* Rebuff. *in tractat. alienat. num. 103.* Cened. *ad Decretal. collect. 71. num. 4.* vbi ait se credere quòd ipse emptor poterit retinere ex ipsis fructibus impensas ab eo factas, quia impensæ, quæ sunt factæ gratia fructuum, minuunt fructus. Valasc. *consult. 83. sub numer. 11.* Camill. Bortel. *in summ. omnium decis. tom. 1. tit. 15. num. 94.* 16 17

Vnde ex hoc text. vulgò colligitur quòd bona Ecclesiæ alienata non seruatis solemnitatibus, & sic nulliter, debent Ecclesiæ restitui vna cum fructibus à die alienationis, vt per *in l. Hispan. 7. & 10. tit. 2. lib. 1. noua Recopil.* Beto *in cap. si quis Presbyterorum, n. 14 de rebus Ecclesiæ non alienan.* Felin. *in cap. cum causa, n. 17. de re iudic.* Curt. sen. *consil. 71. col. 7. num. 13.* Surd. *consil. 115. num. 31. cum seqq. & decis. 45. numer. 10.* Rc. Ioan. *de rebus Eccles. non alien. quæst. 77. c. 5. num. 2.* Perez *l. 10. verbo, sin pretio, tit. 2. lib. 1. ordin.* Tiraquell. *de iure maris. gloss. 6, num. 17. & in præfat. retract. n. 16.* Gutier. *pract. lib. 3. quæst. 8. ferè per tot.* Hermosilla *ad Part. 5 Gregor. Lopez p. 1. fol. 78. n. 100.* Menoch. *remed. 15. recuper. n. 654.* D. Barbosa *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 5. num. 37. & 38.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis. 18. sub tit. de rebus Eccles. non alien.* Rot. *decis. 14. par. 1. diuers. & in Placentina bonorum 26. Iunij 1585.* coram Cardin. Blanchetto, & *in Vlixbonen. nullitatis locationis 1. Iulij 1593.* coram Cardin. Pamphilio, & *in Neapolitana spolij 31. Iunij 1607* coram Cardin. Lancellotto, & *in Placentina decimarum 13. Maij 1630.* coram R. P. D. Dunan. 18

Ab ipsis Clericis, &c.] Notatur ad hoc quòd alienans nulliter rem Ecclesiæ, potest talem alienationem reuocare, vt per Tiraquell. *de retract. lign. §. 26. gloss. 2. numer. 6* Cald. Pereira *de renouat. quæstion. 16. num. 31.* Anton. Gomez *l. 50. Tauri à num. 63.* citatur à Cened. *ad Decretal. collect. 71. num. 2.* Molin. *de primogen. lib. 4. c. 1. à num. 18.* vbi intelligit quando nullus alius est, qui valeat alienationem nulliter factam reuocare, de quo vide latissimè Fusar. *de substitut. quæst. 117.* vbi plures, & propemodum infinitos refert Doctores. 19

20 *Cum fructibus.*] Ex eo, quia error iuris resistentis non facit bonam fidem, ita vt fructus acquirantur, de quo vide Couarr. *lib. 1. variarum, cap. 3. num.* 8. 21 nam licet quis venditionem fecerit cum debitis solemnitatibus, & de illo tempore fuisset in bona fide, quæ excusat à fructuum restitutione, vt in his terminis firmatunt Felin. *in cap. cùm causa, num.* 27. *vers. procederet, de re iudic.* Beto *d. cap. si quis presbyterorum, num.* 41. & alij, quos cumulat Aloys. Ricc. *decis. decis.* 18. *numer.* 3. tamen si in aliquo forma in alienationibus rerum Ecclesiæ obseruanda, fuisset omissa, de qua emens plenam habebat notitiam, non poterit se à mala fide excusare prætextu erroris facti, vel iuris ambigui, ad notata per Curt. iun. *cons.* 185. *num.* 5 *lib.* 2. Gregor. Lopez per text. *ibi in l.* 11. *tit.* 14 *p.* 1. Negusan. iun. *cons.* 394 *num.* 6. *cum seqq.* Surd. *i. cons.* 115. *num.* 12. quos refert Rota *in dicta Placentina decimarum*, & in terminis Gutier. *d. lib.* 3. *q.* 8. *n.* 8.

22 *Quia ea quæ contra*, &c.] Notatur ad hoc quòd actus factus contra legem est nullus, licèt lex pœnam facienti adiciat, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.* 37. *numer.* 38. & etiam quòd lex, siue statutum post prohibitionem actum expresse non annullet, vt dixi *in collect. ad l. non dubium, C. de legib.*

23 In gloss. *Sacrilega.* Notatur ad hoc quòd sacrilegus verè non est qui rem Ecclesiæ alienat, vt per Decian. *in tractat. crimin. lib.* 6. *cap.* 30. *num.* 24. contra quem tamen tenet Farinac. *in praxi crimin. qu.* 172 *n.* 40.

24 In gloss. *Acquirantur.* De materia huius glossæ & an & quando pretium rerum Ecclesiæ distractarum in specie non est conuersum in vtilitatem Ecclesiæ, possit repeti ab œconomo, administratore, vel Prælato vendente, Ecclesia reuendicante suas res sic distractas, etiam quòd emptor fuerit bonæ fidei? vide Gutier. *pract. lib.* 3. *q.* 8. *per tot.*

§. OEconomus.

25 OEconomus vendens res Ecclesiasticas, vltra quòd de damnis & restitutione tenetur, priuandus est officio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *supr. hoc tit. num.* 1.

26 In gloss. *Priuetur.* ibi, *per sententiam, non ipso iure.* Vide Tiraquellum *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.* 26. 32. *&* 177. Bernard. *regul.* 78. Flamin. Paul. *de confident. quæst.* 58. *numer.* 36. Melch. Phœbos *Lusitan. decis.* 88. *num.* 12. *tom.* 1. Cardin. Tusch. *lit. P. conclus.* 719. *numer.* 8. Ioann. de Salas *de legibus, quæstion.* 96. *tractat.* 14. *disput.* 15. *sect.* 3. *sub numer.* 41. *&* *sect.* 6. *sub numer.* 78. Farinac. *fragm. criminal. part.* 2. *verbo lex, num.* 130. Menoch. *cons.* 67. *num.* 29.

§. His tabellionibus.

27 Tabelliones super alienationibus Ecclesiasticis iuri aduersis instrumenta conficientes perpetuo exilio digni sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *sup. hoc tit. n.* 1.

§. His quoque iudicibus.

28 Iudices ad alienationes rerum Ecclesiæ vetitas, contractuique illicitos auctoritatem interponentes cingulo honorum publicatione officia amittunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *supra hoc tit. num.* 1.

29 In gloss. *Ius gestorum.* ibi, *nam iidem erant iudices, & notarij.* Notatur ad hoc quòd in minimis causa potest quis esse iudex & tabellio, vt per Gasp. Valasc. *in repet. l. imperium, col.* 14. *in* 30. *quæstion.* Tiraquell. *in tractat. de iudicio in rebus exigend. vers.* 20. *num.* 30.

30 In gloss. *Bonorum omnium.* ibi, *tu dic, fisco*, &c. Notatur ad hoc quod vbi lex imponit pœnam, non tamen eam fisco, nec accusatori applicat, in dubio est applicanda fisco, vt per Thom. Grammat. *cons.* 6. *num.* 10. Montalu. *in l.* 3. *in gloss.* 1. *vers. an pœna pecuniaria, tit.* 5. *lib.* 4. *fori legum.* Perez *in princ. tit.* 19. *lib.* 8. *ordin. pag.* 359. vbi limitat, nisi pœna esset imposita propter iniuriam, & delictum commissum contra personam particularem ciuiliter, nam tunc applicatur parti.

§. Sanè ne omnis.

31 Rei Ecclesiasticæ vsusfructus constitui potest pacto expresso, vt vsufructuario mortuo proprietas consolidata cum fructu ad Ecclesiam redeat. Colligunt Doctores citati *ad l.* 1 *sup. hoc tit. n.* 1.

32 *Et rebus immobilibus*, &c.] An valeat pactum quòd res reuertatur ad Ecclesiam cum meliorationibus, vide Menoch. *remed.* 15. *recup. n.* 304. Valasc. *de iure emphyt. q.* 25. *n.* 19.

33 *Tanquam nullo*, &c.] Notatur ad hoc quòd si res Ecclesiæ vendatur etiam cum auctoritate administratoris non adhibita iuris solemnitate, non potest transferri possessio, immo ipso iure traditio est nulla, vt per Anton. Gomez *l.* 45. *Tauri n.* 25. *prope fin.* vbi intelligit textum loqui tantum respectu dominij, & non respectu possessionis, quia hic ponitur possessio pro ipsamet re, sicuti in iure nostro multoties reperitur, vt *in l. interdum, ff. de verborum significat.*

34 In gloss. *Derelinquat. fin.* ibi, *in vltima voluntate, vt innuit verbũ, relinquat*, &c. Notatur ad hoc quòd verbum, *relinquo*, solum conuenit vltimæ voluntati, non autem donationi inter viuos, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo, susceperit liberos, n.* 275. *C. de reuoc. donat.* Menoch. *cons.* 344. *n.* 1. & alios per me citatos *in tract. de dictionib. vsufreq. dict.* 347.

SVMMARIVM.

1 *Res, quas Ecclesiæ ab Imperatore habent, pignori dari non possunt: alia autem ob vrgens debitum si Ecclesiæ mobilia bona non sufficiunt ad solutionem, distrahi & pignorari possunt.*

2 *Immobilia Ecclesiæ in solutum non dantur, nec venduntur, nisi ordinator domus scientibus & consentientibus capitularibus & collegiis euidenter probet debitum Ecclesiæ liquidum in Ecclesiæ vtilitatem conuersum.*

3 *Contractus gestus cum Ecclesia non obseruatis solemnitatibus est nullus, Ecclesia ipsa de nullitate opponente, aliàs secus.*

4 *Ecclesia potest dicere contractum nullum ex defectu solemnitatis.*

5 *Xenodochia, & similia locis sacris, & religiosis æquiparantur, illorumque fruuntur priuilegiis.*

6 *Ecclesiæ res non possunt pignorari.*

7 *Solemnitas descripta in hac Auth.* hoc ius porrectum, *non est necessaria in alienatione rerum Ecclesiasticarum, nec seruatur in Francia.*

8 *Dictio,* perpetuò, *sine præfinitione temporis accipitur, & se in infinitum extendit.*

9 *Aliena*

9 *Alienatio rerum Ecclesiæ quando fit, sunt vocandi illi, qui præsentes sunt, non verò absentes, nec qui non seruiunt.*
10 *Electores absentes vocari non debent, sed solùm præsentes.*
11 *Licitatio per viginti dies facienda in distractione bonorum Ecclesiæ, minoris, vel fisci.*
12 *Licitatione plus offerenti est res adiudicanda.*
13 *Ecclesiæ res an semper danda sit ei, qui iusto plus offert.*
14 *Ecclesia non tenetur ex mutuo, nisi probetur ex parte mutuantis versum fuisse in eius vtilitatem, etiamsi Prælatus, & Capitulum confiteatur in instrumento debiti pecuniam fuisse versam in Ecclesiæ vtilitatem, vt num. 15.*
16 *Depositum & venditio rerum Ecclesiæ facta ex causa necessaria vt valeat, debent creditores esse solliciti, & curare, quòd pecunia conuertatur in solutionē debiti, pro quo venditio fuerit facta.*
17 *Contractus contractus initus cum Ecclesia illam non obligat, nisi in eius vtilitatem pretium versum esse per creditorem probetur.*
18 *Emptor rei Ecclesiæ non tenetur docere de conuersione pretij in eius commodum.*
19 *Bona immobilia Ecclesiæ vt possint distrahi, debent esse præsentes duæ saltem partes ex tribus.*
20 *Maior pars duarum sufficit quod consentiat in alienatione rerum Ecclesiæ.*
21 *Probatio versionis in Ecclesiæ vtilitatem non solùm fieri potest per veras probationes, sed etiam per coniecturas & præsumptiones.*
22 *Bona Ecclesiæ vt alienentur non sufficit instantem necessitatem probare, nisi vtilitas probetur.*
23 *Mutuum quod non probatur versum in Ecclesiæ vtilitatem, licèt non valeat in eius præiudicium valet tamen vt Prælatus contrahens per se & suos heredes ad eius solutionem teneatur.*
24 *Probatio versionis in Ecclesiæ vtilitatem non requiritur vt Episcopus, seu administrator, & eorum heredes teneantur.*
25 *Contractus mutui celebratus Ecclesiæ nomine tenet quoad contrahentem cum Ecclesia, si fuit seruata forma.*
26 *Mutui facti tempore quando constat quòd Ecclesia valde indigebat pecunia mutuatitia, & constat administratorem accepisse mutuo eam ob causam, tunc coniectura fit pecuniam fuisse versam in eam causam Ecclesiæ vtilem, & necessariam.*

AVTH. Hoc ius porrectum.

1 RES, quas Ecclesiæ ab Imperatore habent, pignori dari non possunt. Aliæ autem res, quas Ecclesiæ ab aliis quàm Imperatoribus acceperunt, ob vrgens debitum si Ecclesiæ mobilia bona non sufficiunt, ad solutionem distrahi & pignorari possunt. Immobilia verò Ecclesiæ in solutum non dantur,
2 nec venduntur, nisi ordinator domus scientibus & confitentibus capitularibus & collegiis euidenter probet debitum Ecclesiæ liquidum in Ecclesiæ vtilitatem conuersum; ex mobilibus item fructibus solui non posse, nec alienatio, vel in solutum datio subsistit, nisi res mediocres Ecclesiæ per viginti dies sub hasta repetantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. sup. hoc tit. n. 1.* Vide Socin. *reg.* 548. & 600. Decium *cons.* 26. Felin. *in cap. cum causa, de re iud.* & Boer. *cons.* 248.

Allegari solet hic text. ad hoc quòd contractus gestus cum Ecclesia non obseruatis solemnitatibus 3
est nullus, Ecclesia ipsa de nullitate opponente, aliàs secus vt per Bonacos. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 1. num. 56 pag.* 152. & dicit Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 25. tit. 6. num. 48. &* 49. quòd Ecclesia potest dicere contractum nullum ex defectu 4
solemnitatis, si ei sit vtilis, ratum habere, neque is, qui cum illa contraxit potest excipere quòd alienatio sit nulla.

Ad omnem venerabilem locum, &c.] Notatur ad 5
hoc quòd xenodochia & similia locis sacris, & Religiosis æquiparantur, illorúmque fruuntur priuilegiis, vt per Menoch. *remed. 26. recuper. n.* 23.

Vt nec res eorum pignorentur.] Notatur ad hoc 6
quòd res Ecclesiæ non possunt pignorari, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *libr. 1. tit. 24. in princip.* Mozz. *de contractib. tractat. de pignorib. & hypothec. tit. de rebus, quæ pignori dari possunt, num.* 13. Rebello *de obligat. iustit. p. 2. lib. 16. q. vnic. de obligat. contract. pignorat. num.* 4.

Nota quòd solemnitas descripta in hac Auth.
non est necessaria in alienatione rerum Ecclesiasticarum, nec seruatur in Francia, vt attestatur Rebuff. 7
ad leges Galliæ in procem. glos. 5. n. 25.

Et hoc perpetuò.] Natura huius particulæ, *perpetuò*, est, vt sine præfinitione temporis accipiatur, & 8
se in infinitum extendat, ac idem importet quod semper, & omni tempore, vt tenent Doctores propemodum infiniti, quos citaui *de dictionib. vsufreq. dict. 254. n.* 2.

Ibidem seruientium, &c.] Notatur ad hoc quòd ad 9
alienationem rerum Ecclesiæ sunt vocandi illi qui sunt præsentes, non verò absentes, nec qui non seruiunt, vt per Rebuff. *in compendio alien. num. 76. &* 77. Alexand. Trentacinq. *var. lib. 1. tit. quod cuiusque vniuers. nom. resol. 1. num 2. vers. quamobrem.* Et hinc 10
notatur ad hoc quòd electores absentes vocari non debent, sed solùm præsentes, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 4. tit. 7. n. 9. & decis.* 288. & alios citatos per me *de iure Eccles. lib. 1. cap. 16. num.* 89.

Per viginti dies rem Ecclesiæ, &c.] Notatur ad 11
hoc, in distractione bonorum Ecclesiæ, minoris, vel fisci licitationem per viginti dies faciendam esse, vt per Iodoch. *in tractat. subhastat. c. 2. col. 2. &* 3. Menoch. *de arbitr. casu 128. n.* 3.

Vt plus offerenti detur, &c.] Notatur ad hoc quòd 12
in licitatione plus offerenti est res adiudicanda, vt per Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 14. num.* 11. Et an semper res Ecclesiæ danda sit ei, qui iusto plus 13
offert, vide Gutier. *pract. lib. 4. q. 71. num.* 7. vbi dicit quòd Ecclesia potest gratificare ei, qui iustum pretium dat, licèt alius plus offerat. Borrell. *in summ. decis. tom. 1. titul. 1. numer.* 56. Aloys. Ricc. *in praxi decis.* 60.

Probat in vtilitatem diuina domus, &c.] Notatur 14
ad hoc quòd Ecclesia non tenetur ex mutuo, nisi probetur ex parte mutuantis versum fuisse in eius vtilitatem, vt per Bart. *in præsenti num.* 23. & Bald. *n.* 3. Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vend. p. 2. cap. fin. n.* 68. Cou. *lib. 2. var. cap. 17. num.* 3. Redoan. *de rebus Eccles. rubr. an & quando ex mutuo obligetur Ecclesia quæst. 4. num.* 1. Petr. Rebuff. *de alienat. rerum Eccles. numer.* 19. Menoch. *de arbitr. casu* 432. *& cons. 73. num. 22. & cons. 936. num.* 7. Mozz. *de contract. tit. de mutuo, cap. de personis quæ pos. mutuare, n.* 17. Mascard. *de probation. conclus.* 1160. aliàs 1165. *numero* 3. Ioan. Matienz. *l. 22. gloss. 2. numero 2. tit. 11. libr. 5. nouæ Recopil.* Felician. de Solis *in tractat. de*

20 *Cum fructibus.*] Ex eo, quia error iuris resistentis non facit bonamfidem, ita vt fructus acquirantur, de quo vide Couarr. *lib. 1. variarum, cap. 3. num.* 8.
21 nam licet quis venditionem fecerit cum debitis solemnitatibus, & de illo tempore fuisset in bona fide, quæ excusat à fructuum restitutione, vt in his terminis firmarunt Felin. *in cap. cum causa, num.* 27. *vers. procederet, de re iudic.* Beio *d. cap. si quis presbyterorum, num.* 41. & alij, quos cumulat Aloys. Ricc. *decl. decis.* 18. *numer.* 3. tamen si in aliquo forma in alienationibus rerum Ecclesiæ obseruanda, fuisset omissa, de qua emens plenam habebat notitiam, non poterit se à mala fide excusare prætextu erroris facti, vel iuris ambigui, ad notata per Curt. iun. *cons.* 185. *num.* 5. *lib.* 2. Gregor. Lopez per text *ibi in l.* 11. *tit.* 14. *p.* 1. Neguian. iun. *cons.* 394. *num.* 6. *cum seqq.* Surd. 1. *cons.* 115. *num.* 12. quos refert Rota *in d. cta Placentina decimarum*, & in terminis Gutier. *d. lib.* 3. *q.* 8. *n.* 8.

22 *Quia ea quæ contra,* &c.] Notatur ad hoc quòd actus factus contra legem est nullus, licèt lex pœnam facienti adijciat, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.* 37. *numer.* 38. & etiam quòd lex, siue statutum post prohibitionem actum expressè non annullet, vt dixi *in collect. ad l. non dubium, C. de legib.*

23 In gloss. *Sacrilega.* Notatur ad hoc quòd sacrilegus vere non est qui rem Ecclesiæ alienat, vt per Decian. *in tractat. crimin. lib.* 6. *cap.* 30. *num.* 24. contra quem tamen tenet Farinac. *in praxi crimin. qu.* 172. *n.* 40.

24 In gloss. *Acquirantur.* De materia huius glossæ & an & quando pretium rerum Ecclesiæ distractarum in specie non est conuersum in vtilitatem Ecclesiæ, possit repeti ab œconomo, administratore, vel Prælato vendente, Ecclesia reiuendicante suas res sic distractas, etiam quòd emptor fuerit bonæ fidei vide Gutier. *pract. lib.* 3. *q.* 8. *per tot.*

§. OEconomus.

25 OEconomus vendens res Ecclesiasticas, vltra quòd de damnis, & restitutione tenetur, priuandus est officio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *supr. hoc tit. num.* 1.

26 In gloss. *Priuetur.* ibi, *per sententiam, non ipso iure.* Vide Tiraquellum *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.* 26. 32. & 177. Bernard. *regul.* 778. Flamin. Paris. *de confident. quæst.* 58. *numer.* 36. Melch. Phœbos *Lusitan. decis.* 88. *num.* 12. *tom.* 1. Cardin Tusch. *lit. P. conclus.* 719. *numer.* 8. Ioann. de Salas *de legibus, quæstio.* 96. *tractat.* 14. *disput.* 15. *sect.* 3. *sub numer.* 41. & *l. d.* 6. *sub numer.* 78. Farinac. *fragm. crimin. part.* 2. *verbo lex, num.* 130. Menoch. *cons.* 67. *num.* 29.

§. His tabellionibus.

27 Tabelliones super alienationibus Ecclesiasticis iuri a iuetis instrumenta conficientes perpetuo exilio digni sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *sup. hoc tit. n.* 1.

§. His quoque iudicibus.

28 Iudices ad alienationes rerum Ecclesiæ vetitas, contractúsque illicitos auctoritatem interponentes cum bonorum publicatione officia amittunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *supra hoc tit. num.* 1.

29 In gloss. *Ius gestorum.* ibi, *nam iidem erant iudices, & notarij.* Notatur ad hoc quòd in minimis causis potest quis esse iudex & tabellio, vt per Gasp. Valasc. *in repet. l. imperium, col.* 14. *in* 30. *quæstion.* Tiraquell. *in tractat. de iudicio in rebus exigend. vers.* 20. *num.* 30.

In gloss. *Bonorum omnium.* ibi, *in dic. fisco,* &c. 30
Notatur ad hoc quòd vbi lex imponit pœnam, non tamen eam fisco, nec accusatori applicat, in dubio est applicanda fisco, vt per Thom. Grammat *cons.* 6. *num.* 10. Montalu. *in l.* 3. *in gloss.* 1. *vers. an pœna pecuniaria, tit.* 5. *lib.* 4. *fori legum.* Perez *in princ. tit.* 19. *lib.* 8. *ordin. pag.* 359. vbi limitat, nisi pœna esset imposita propter iniuriam, & delictum commissum contra personam particularem ciuiliter, nam tunc applicatur parti.

§. Sanè ne omnis.

Rei Ecclesiasticæ vsusfructus constitui potest pacto expresso, vt vsufructuario mortuo proprietas consolidata cum fructu ad Ecclesiam redeat, Colligunt Doctores citati *ad l.* 1. *sup. hoc tit. n.* 1. 31

Et rebus immobilibus, &c.] An valeat pactum quòd res reuertatur ad Ecclesiam cum meliorationibus, vide Menoch. *remed* 15. *recup. n.* 304. Valasc. *de iure emphyt. q.* 25. *n.* 19. 32

Tanquam nullo, &c.] Notatur ad hoc quòd si res Ecclesiæ vendatur etiam cùm auctoritate administratoris non adhibita iuris solemnitate, non potest transferri possessio, immo ipso iure traditio est nulla, vt per Anton. Gomez *l.* 45. *Tauri n.* 25. *prope fin.* vbi intelligit textum loqui tantum respectu dominij, & non respectu possessionis, quia hic ponitur possessio pro ipsamet re, sicuti in iure nostro multoties repetitur, vt *in l. interdum, ff. de verborum significat.* 33

In gloss. *Derelinquat, fin.* ibi, *in vltima voluntate, vt innuit verbũ, relinquat,* &c. Notatur ad hoc quòd verbum, *relinquo*, solum conuenit vltimæ voluntati, non autem donationi inter viuos, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo, susceperit liberos, n.* 275. *C. de reuoc. donat.* Menoch. *cons.* 144. *n.* 1. & alios per me citatos *in tract. de dictionib. vsufreq. dict.* 347. 34

SVMMARIVM.

1 *Res, quas Ecclesia ab Imperatore habent, pignori dari non possunt: aliæ autem ob vrgens debitum si Ecclesiæ mobilia bona non sufficiunt ad solutionem, distrahi & pignorari possunt.*
2 *Immobilia Ecclesiæ in solutum non dantur, nec venduntur, nisi ordinator domus scientibus & consentientibus capitularibus & collegiis euidenter probet debitum Ecclesiæ liquidum in Ecclesiæ vtilitatem conuersum.*
3 *Contractus gestus cum Ecclesia non obseruatis solemnitatibus est nullus, Ecclesia ipsa de nullitate opponente, aliàs secus.*
4 *Ecclesia potest dicere contractum nullum ex defectu solemnitatis.*
5 *Xenodochia, & similia locis sacris, & religiosis æquiparantur, eorúmque fruuntur priuilegiis.*
6 *Ecclesia res non possunt pignorari.*
7 *Solemnitas descripta in hac Auth.* hoc ius porrectum, *non est necessaria in alienatione rerum Ecclesiasticarum, nec seruatur in Francia.*
8 *Dictio, perpetuò, sine præfinitione temporis accipitur, & se in infinitum extendit.*

9 *Aliena*

9 *Alienatio rerum Ecclesiæ quando fit, sunt vocandi illi, qui præsentes sunt, non verò absentes, nec qui non seruiunt.*

10 *Electores absentes vocari non debent, sed solùm præsentes.*

11 *Licitatio per viginti dies facienda in distractione bonorum Ecclesiæ, minoris, vel fisci*

12 *Licitatione plus offerenti est res adiudicanda.*

13 *Ecclesiæ res an semper danda sit ei, qui iusto plus offert.*

14 *Ecclesia non tenetur ex mutuo, nisi probetur ex parte mutuantis versum fuisse in eius vtilitatem, etiamsi Prælatus, & Capitulum confiteātur in instrumento debiti pecuniam fuisse versam in Ecclesiæ vtilitatem, vt num. 15.*

16 *Depositum & venditio rerum Ecclesiæ facta ex causa necessaria vt valeat, debent creditores esse soliciti, & curare, quòd pecunia conuertatur in solutionē debiti, pro quo venditio fuerit facta.*

17 *Censualis contractus initus cum Ecclesia illam non obligat, nisi in eius vtilitatem pretium versum esse per creditorem probetur.*

18 *Emptor rei Ecclesiæ non tenetur docere de conuersione pretij in eius commodum.*

19 *Bona immobilia Ecclesiæ vt possint distrahi, debent esse præsentes duæ saltem partes ex tribus.*

20 *Maior pars duarum sufficit quod consentiat in alienatione rerum Ecclesiæ.*

21 *Probatio versionis in Ecclesiæ vtilitatem non solùm fieri potest per veras probationes, sed etiam per coniecturas & præsumptiones.*

22 *Bona Ecclesiæ vt alienentur non sufficit instantem necessitatem probare, nisi vtilitas probetur.*

23 *Mutuum quod non probatur versum in Ecclesiæ vtilitatem, licèt non valeat in eius præiudicium valet tamen vt Prælatus contrahens per se & suos hæredes ad eius solutionem teneatur.*

24 *Probatio versionis in Ecclesiæ vtilitatem non requiritur vt Episcopus, seu administrator, & eorum hæredes teneantur.*

25 *Contractus mutui celebratus Ecclesiæ nomine tenet quoad contrahentem cum Ecclesia, si fuit seruata forma.*

26 *Mutui facti tempore quando constat quòd Ecclesia valde indigebat pecunia mutuatitia, & constat administratorem accepisse mutuo eam ob causam, tunc coniectura fit pecuniam fuisse versam in eam causam Ecclesiæ vtilem, & necessariam.*

Avth. Hoc ius porrectum.

Res, quas Ecclesiæ ab Imperatore habent, pigno-
1 ri dari non possunt. Aliæ autem res, quas Ec-
clesiæ ab aliis quàm Imperatoribus acceperunt, ob
vrgens debitum si Ecclesiæ mobilia bona non suf-
ficiunt, ad solutionem distrahi & pignorari possunt.
Immobilia verò Ecclesiæ in solutum non dantur,
2 nec venduntur, nisi ordinator domus scientibus &
consitentibus capitularibus & collegiis euidenter
probet debitum Ecclesiæ liquidum in Ecclesiæ vti-
litatem conuersum; ex mobilibus item fructibus
solui non posse, nec alienatio, vel in solutum datio
subsistit, nisi res mediocres Ecclesiæ per viginti dies
sub hasta repetiantur. Colligunt ex Ordin. Docto-
res citati *ad l. 1. sup. hoc tit. n. 1.* Vide Socin. *reg.* 548.
& 600. Decium *cons.* 36. Felin. *in cap. cùm causa, de re iud.* & Boër. *cons.* 248.

Allegari solet hic text. ad hoc quòd contractus 3
gestus cum Ecclesia non obseruatis solemnitatibus
est nullus, Ecclesia ipsa de nullitate opponente, aliàs
secus vt per Bonacol. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 1.*
num. 56 *pag.* 152. & dicit Card. Mantic. *de tacitis &*
ambig. conuent. lib. 25. *tit.* 6. *num.* 48. *&* 49. quòd Ec-
clesia potest dicere contractum nullum ex defectu 4
solemnitatis, si ei sit vtilis, ratum habere, neque is,
qui cum illa contraxit potest excipere quòd aliena-
tio sit nulla.

Ad omnem venerabilem locum, &c.] Notatur ad 5
hoc quòd xenodochia & similia locis sacris, & Re-
ligiosis æquiparantur, illorúmque fruuntur priuile-
giis, vt per Menoch. *remed* 26. *recuper. n.* 13.

Vt nec res eorum pignorentur.] Notatur ad hoc 6
quòd res Ecclesiæ non possunt pignorari, vt per
Ordin. Reg. Lusitan. *libr.* 1. *tit.* 24. *in princip.* Mozz.
de contractib tractat. de pignorib. & hypothec. tit. de
rebus, quæ pignori dari possunt, num. 13. Rebello *de*
obligat. iustit. p. 2. lib. 16. q. vnic. de obligat. contract.
pignorat. num. 4.

Nota quòd solemnitas descripta in hac Auth.
non est necessaria in alienatione rerum Ecclesiasti- 7
carum, nec seruatur in Francia, vt attestatur Rebuff.
ad leges Galliæ in proœm. glos. 5. *n.* 25.

Et hoc perpetuò.] Natura huius particulæ, *perpe-* 8
tuò, est, vt sine præfinitione temporis accipiatur, &
se in infinitum extendat, ac idem importet quod
semper, & omni tempore, vt tenent Doctores pro-
pemodum infiniti, quos citaui *de dictionib. vsufreq.*
dict. 254. *n.* 2.

Ibidem seruientium, &c.] Notatur ad hoc quòd ad 9
alienationem rerum Ecclesiæ sunt vocandi illi qui
sunt præsentes, non verò absentes, nec qui non ser-
uiunt, vt per Rebuff. *in compendio alien. num.* 76. *&*
77. Alexand. Trentacinq. *var. lib. 1. tit. quod cuiusque*
vniuers. nom. resol. 1. num 2. vers. quamobrem. Et hinc 10
notatur ad hoc quòd electores absentes vocari non
debent, sed solùm præsentes, vt per Cardin. Mantic.
de tacitis, & ambig. conuent. lib. 4. tit. 7. n. 9. & decis.
288. & alios citatos per me *de iure Eccles. lib. 1. cap.*
16. *num.* 89.

Per viginti dies rem Ecclesiæ, &c.] Notatur ad 11
hoc, in distractione bonorum Ecclesiæ, minoris, vel
fisci licitationem per viginti dies faciendam esse, vt
per Iodoch. *in tractat. subhastat. c. 2. col. 2. &* 3. Me-
noch. *de arbitr. casu* 128. *n.* 3.

Vt plus offerenti detur, &c.] Notatur ad hoc quòd 12
in licitatione plus offerenti est res adiudicanda, vt
per Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.* 14. *num.* 11.
Et an semper res Ecclesiæ danda sit ei, qui iusto plus 13
offert, vide Gutier *pract. lib. 4. q. 71. num.* 7. vbi dicit
quòd Ecclesia potest gratificare ei, qui iustum pre-
tium dat, licèt alius plus offerat. Borrell. *in summ. de-*
cis. tom. 1. titul. 1. numer. 56. Aloys Ricc. *in praxi de-*
cis. 60.

Probat in vtilitatem diuinæ domus, &c.] Notatur 14
ad hoc quòd Ecclesia non tenetur ex mutuo, nisi
probetur ex parte mutuantis versum fuisse in eius
vtilitatem, vt per Bart. *in præsenti num.* 23. & Bald.
n. 3. Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vend. p. 2. cap. fin. n.* 68.
Cou. *lib. 2. var. cap.* 17 *num.* 3. Redoan. *de rebus Ec-*
cles. rubr. an & quando ex mutuo obligetur Ecclesia
quæst. 4 *num.* 1. Petr. Rebuff. *de alienat. rerum Ec-*
cles. numer. 19. Menoch. *de arbitr. casu* 432. *& cons.*
73. *num.* 22. *& cons.* 936. *num.* 7. Mozz. *de contract.*
tit. de mutuo, cap. de personis quæ pos. mutuare, n. 17.
Mascard. *de probation. conclus.* 1160. aliàs 1165. *nu-*
mero 3. Ioan. Matienz. *l.* 12. *gloss.* 2. *numero* 2. *tit.* 11.
libr. 5. *nouæ Recopil.* Felician. de Solis *in tractat. de*

censibus, lib. 2. cap. 3. num. 9. & in append. cap. 3. n. 7. vers. fin. Gaspar. Roderic. *de annuis redditibus, libro 1. quæst. 14. numero 33. & 34* Auendan. *de censibus, cap. 63. num. 5.* Seraph. *decis. 566. numer. 3.* Cened. *ad Decretal. collect. 24. numer. 1.* Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. lib. 2. tit. de action. resol. 1. num. 1.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 45. num. 1. & capite 94. n. 46 & cap. 196. num. 7. & 8.* Alphons. Narbona *l. 25. gloss. 10. num. 18. & 24. tit. 21. lib. 4. noua Recopil.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. libro 8 tit. 12. num. 4. & num. 15 & tit. 13. num. 12. & n. 16. vers. unde cum aliis,* Marcel. Cala *de modo articulandi, & proban. numer. 6-5* Matth. Coler. *de processib. execut. par. 1. cap. 10. num. 18. & 19.* Fachinæ. *controuers. libr. 2. cap. 77. lit. A. & cap. 78 lit. D.* Marta *de iurisdict. part. 4. casu 161. num. 4.* Rot. *decis. 301. numero 12. part. 1. recentior.* ex Theologis P. Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput 300. à num. 2.* P. Rebello *de obl. iust. iustit. par. 2 lib 8. de vsuris, quæst. 2. sect. 3.* P. Leonard. Less. *de Iustit. lib. 2. cap. 20. de mutuo & vsura dub. 2. num. 12.* Azor. *instit. moral. par. 3. libr. 7. cap. 3. quæst. 6.*

15 Quæ quidem resolutio procedit, etiamsi speciale habens mandatum, vel Prælatus & Capitulum confiteantur in instrumento debiti pecuniam fuisse versam in Ecclesiæ vtilitatem, secundum Matienz. *dicta gloss. 2. num 5* Felician. de Solis *d. cap. 3. num. 8.* Cardin. Mantic *d. lib. 8. tit. 14. num. 14.* Mascard. *d. concl. 1166. num. 19.* Matth. Coler. *d. tract. p. 2. c. 3. n. 252. vers. idque ampliatur.*

16 Amplia idem esse in deposito, & in venditione rerum Ecclesiæ facta ex causa necessaria pro soluendo ære alieno, nam & tunc sicut in mutuo creditores debent esse soliciti, & curare quòd pecunia conuertatur in solutionem debiti, pro quo venditio fuerit facta Vide Couarr. *d. libr. 3. variarum cap. 17. num. 3* Molin. *de primogen. lib. 4. c. 4. num 20. & 21.* Redoan. *tit. de rebus Eccle. non alienand. rubric. de causis vtilitatis,* Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. P. concl 506. num. 8.* Stephan. Gratian. *d. cap. 35. n. 34. & 35.* Menoch. *cons. 114. num. 8. & 9.* Surd. *decis. 156. numer 9. vers. præterea,* Narbona *dict. l. 25. gloss. 10. num. 18. & 24.* Cardos. *in praxi iud. & aduocat. verbo, depositum n. 9.* Caroc. *de deposito part. 2. qu. 1. in princip.* Molin. *dict. tractat. 2. disp. 525.* Marta *dict. casu 161. numer. 5.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 196 numer. 8* vbi ait quòd contrahens cum Ecclesia in mutuo, deposito, & venditione facta pro debito Ecclesiæ, debet esse solicitus de conuersione in eius vtilitatem, cùm in aliis liberetur debitor si soluat, & si non fuerit versum in vtilitatem Ecclesiæ: & dat exemplum in drappario, qui vendens pannum Abbati pro Monachis vestiendis, potest agere contra monasterium, quamuis Abbas non conuerterit in illius vtilitatem. Rota apud Cencium

17 *post tractat. de censib. decis. 287. num. 4.* Et in contractu censuali inito cum Ecclesia, nam ex eo Ecclesia non tenetur nisi in eius vtilitatem pretium versum esse per creditorem probetur, vt per Gasp. Roderic. *dict. lib. 1. quæst. 14. num. 33.* Felician de Solis *de censib. lib. 2. cap. 2. num. 6. & cap 3. num. 9.* & in appendice eiusdem *cap num 4. vers. fi..* Auendan. *de censib cap. 64. n. 5.* Rota apud Cencium *dict. decis. 278. num. 4.*

18 In aliis verò contractibus præter suprà traditos, & in venditione rei Ecclesiæ facta propter Ecclesiæ vtilitatem, quòd emptor non teneatur docere de conuersione pretij in eius commodum, tenent Pinel. *l. 1. C. ... par. 2. cap fin. numero 70.* Menoch. *cons. 114. n. 9.* Villalob. *in ærario com-* *mun. opin. lit. M. num. 245* Mascard. *de probationib. conclus. 1165. numer. 19* Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 3. numer. 67. lit. I.* Marta *dicto casu 161. numer. 5.* Molin. *de primogen. libr. 4. cap. 4. numer. 20. & 21.* P. Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp. 300. col. 5. vers. cum Innocent.* Stephan. Gratian. *discept. foren. tom 3. cap. 555. num. 7.* vbi tradit sufficere quòd recipiens confiteatur pretium in causam in decreto contentam recepisse, Cardin. Mantic. *d. lib. 4. tit. 7. n. 25. vers. sed hoc habet locum,* Alexand Trentacinq. *variarum resolutionum lib. 2. tit. de actionib. resolut. 1. num. 12.* Rebell. *d. lib. 8. q. 1. sect. 3. n. 23.*

In gloss. *Maiore. ibi, portes duas partes,* &c. Notatur ad hoc quòd licèt absentes non sint vocandi, tamen qui sunt præsentes debent esse duæ saltem partes ex tribus, vt possint rem immobilem Ecclesiæ distrahere, vt per Ias. *cons. 54. num. 1. lib. 1.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 7 n. 10.* vbi hanc glossam notabilem dicit, Menoch. *cõs. 726. num. 2.* Azeued. *ad Curiam Pisanam lib. 1. cap. 2. lit. D. num. 5. in princip.* Trentacinq. *variarum resolutionum lib. 1. tit. quod cuiusque vniuers. nom. resolut. 1 n. 3.* Et maior pars illarum duarum partiũ sufficit quòd consentiat in alienatione, Capyc. *decis. 148. num. 6.* Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 8. num. 181.* Castill. *lib. 1. de vsufr. eq. c. 54. num. 17.* Alexand. Trentacinq. *dict. resolut. 1. numer. 10.* Mantic. *dict. lib. 4. tit. 7. numer. 11.* 19 20

In gloss. *Probat in vtilitatem, fin. ibi, probat ergo fortè per præsumptionem,* &c. Notatur ad hoc quòd probatio versionis in Ecclesiæ vtilitatem non solum fieri potest per veras probationes, veluti per visum euidentem, aut similem, iuxta doctrinam Baldi *cons. 350. num. 2. volum. 3.* Redoan *de rebus Eccles. non alienand. quæst. 4. § penult. num. 3 & 4.* Mascard. *de probat. conclus. 728. num. 9. & conclus. 582 num. 5.* secundùm antiq. impress. Sed etiam per coniecturas & præsumptiones, de quibus vide Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 55. & de arbitr. casu 432. à numer 33.* Redoan. *dict. quæstion. 4. § verum, cum seqq.* Azeued. *l. 6. numer. 17. tit. 2. lib. 1. noua Recopil.* Alexand. Trentacinq. *libr. 2. variarum resolutionum tit. de minorib. resol. 6. num. 7.* Mascard. *de probat. conclus. 728. & 1116, aliàs 1166.* Hect. Felician. *de societ. capite 31. à numer. 29.* Gasp. Roderic. *dict. lib. 1. quæst. 14. num. 31.* Fachin. *lib. 2. controuers. c. 46.* Montan. *de tutel. cap. 33. num. 117. cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 8. tit. 14. & 15.* Rota apud Cenc. post tractatum *de censibus, decis. 19. numer. 3.* 21

Et aduerte quòd non sufficit instantem necessitatem probare, nisi vtilitas probetur, ex Auendan. *dicto c. 63. numer. 10.* Fachin. *dicto libr. 2. cap. 77.* Mascard. *dicta conclus. 1166. num 8.* Cardin Mantic. *dicto libr. 8. tit. 15. num. 2.* Matienz. *l. 22. gloss. 2. num. 7. tit. 11. libr. 5. Recopil.* licet vtilitas non duret, secundùm Menochium *dicto casu 432. num. 42.* vbi intelligit id procedere quando fuit impensum in causam, quæ sui natura erat perpetuò duratura, quia licèt ex euentu non perdurauerit, tenebitur, Mascard. *d. concl. 1166. n. 36.* 22

Et licet mutuum, quod non probatur versum in Ecclesiæ vtilitatem, non valeat in eius præiudicium, valet tamen vt Prælatus contrahens per se, & suos hæredes ad eius solutionem teneatur, vt per Azeued. *leg. 6. numero 12. tit. 2. libr. 2. noua recopilat.* vbi hoc ampliat, etiamsi Rector protestetur se nolle teneri ex mutuo Ecclesiæ facto, & licet emptor rei Ecclesiæ sit malæ fidei, Rebuff. *in compendio alienat. rerum Ecclesiæ, numero 39. versic. si tamen,* 23

Narbona

24 Narbona l.25 glos.10.num.14 tit.21.lib.4. noua Recop. vbi ait hanc probationem versionis in Ecclesiæ vtilitatem non requiri, vt Episcopus, seu administrator, & eorum hæredes teneantur, Marcel. Calla in tract. de modo articulandi & probandi n. 665. vers. pro complemento, Matth. Coler. de process. b. execut. p.2.c.3.num.354. Stephan. Gratian. discept. forens.
25 cap.196.num.6. vbi dicit quòd contractus mutui celebratus Ecclesiæ nomine tenet quoad contrahentem cum Ecclesia, si fuit seruata forma, non tamen vt præiudicetur Ecclesiæ, si non doceatur versum in eius vtilitatem, sed vt Prælatus contrahens per se & suos hæredes teneatur.

29 In ead. glos. ibi, Secundum Azon. valet. Notatur ad hoc quòd quando constat quòd tempore mutui facti, Ecclesia valde indigebat pecunia mutuatitia, constat administratorem accepisse mutuo eam ob causam, nam tunc coniectura fit pecuniam fuisse versam in eam causam Ecclesiæ vtilem, & necessariam, vt per Felin. in cap. cùm causa n.15. & 16. de re iudic. Menoch. d. lib.4. præs.55.n.5. cum seqq. & de arbitr. casu 432.n.34.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio damnosa, & nocua Ecclesiæ acquisitio prohibita censetur.*
2 *Ecclesia nihil potest acquirere ex quo ipsa oneretur vltra quàm acceperit.*
3 *Ecclesia si adiuit hæreditatem sine beneficio inuentarij, valet talis aditio, sed non tenetur vltra vires hæreditatis.*
4 *Hæredes beneficium inuentarij amittunt propter omissionem descriptionis omnium bonorum in inuentario, nisi quando omissio huiusmodi minimè fuisset dolosa, vt num.5.*

AVTH. Sicut alienatio.

1 VT damnosa alienatio, sic nocua Ecclesiæ acquisitio prohibita censetur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati ad l.1. sup. hoc tit.

2 Vulgò notatur ad hoc quod Ecclesia nihil potest acquirere ex quo ipsa oneretur vltra quàm acceperit, vt per Tiraquel. de priuileg. piæ causæ, priuil.88.

3 Bald in præsenti citatus à glos. hic, In casus positione, tenet quòd si Ecclesia adiuit hæreditatem sine beneficio inuentarij, valet talis aditio, sed non tenetur vltra vires hæreditatis, de quo Tiraq. d. pri-
4 uil.88. vbi resoluit quòd nulla habetur ratio beneficij inuentarij pia causa hærede instituta; hocque procedit fauore piæ causæ, licèt in aliis propter omissionem descriptionis omnium bonorum in inuentario, hæredes illius beneficium amittant, vt per Phanuc. de inuentar. num.51 Rimin. iun. cons. 417. n.24. Menoch cons.89.n.146. Roland. cons. 73.n.43. lib.2. Honded. cons.35.num.55. libro 1. nisi quando
5 omissio huiusmodi minimè fuisset dolosa, secundùm Bald. in l. fin. §. cum igitur num 8. C. de iure deliberan. Bellon. cons.30.num. 6. Menoch. cons. 271. à num.1. Honded. cons.53.num.15. & 31. lib.1. Surd. decis.222.num.10. Gregor. XV. decis.169. numer. 3. Rota decis.747.num.4.p.2. recentior. & in Romana legati 17. Decembris 1629. coram R.P.D. meo Pituano. Card. Caualer. decis.508.n.7.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio Ecclesiasticorum bonorum bona Deo dicata prophanans præ cæteris casibus prohibita est.*
2 *Argumentum à maiori ad minus validum & receptissimum est.*
3 *Argumentum A multo magis validum, & frequentissimum est in iure.*
4 *Propter quod vnumquodque tale est, & illud magis tale est.*

AVTH. Multo magis.

ALienatio ecclesiasticorum bonorum bona Deo dicata prophanans præ cæteris casibus prohibita est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l.1. sup. hoc tit. num.1. Vide Rom. cons.43. 1

Hic tex. est multum allegabilis ad hoc quòd à maiori ad minus validum & receptissimum est argumentum, vt per Decian. cons.49.n.55. vol.2. & cons. 22.n.48. vol.4. vbi quòd valet affirmatiue, Flamin. Paril. de resign. benef. lib.1.q.13.n.19. & lib. 5.q.4.a n. 4. cum seqq. & de confident. q.20 n.4. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. glos.9.§.2.n.42. & plures citatos per me de locis communib. argum. iuris, loco 67. per tot. vbi n.5. resolui procedere argumentum huiusmodi in statutis, & correctoriis, & num. 6. cum seqq. limito in dispensationibus, priuilegiis, mandatis, & iurisdictionibus. 2

Et notatur ad hoc quòd argumentum A multò magis, validum & frequentissimum est in iure, Curt. iun. cons.194.num.14.vol.3 Hippol. Riminald. cons. 279.num.171.vol.3 Intellige, si minus contineatur sub eo, quod maius est tanquam species. Decian. cons.65.n.19.lib.3 Card. Tusch. pract. conclus. tom.1. lit. A concl.501.num.7. 3

Notatur denique ad hoc quòd propter quod vnumquodque tale est, & illud magis tale est, Philosoph. lib.1. Poster. Bald. in l. petens. num.33. C. de pactis, Valenzuel. cons.4.num.94. tom.1. 4

SVMMARIVM.

1 *OEconomus, & huius coniuncti res Ecclesiæ cum debita solemnitate licitè præ aliis acquirunt.*
2 *OEconomis, & aliis similibus administratoribus rerum ecclesiasticarum licet eas alienando transferre in suos propinquos.*
3 *Episcopus bona Ecclesiæ solita dari in emphyteusim potius in consanguineos, quam in extraneos alienat.*
4 *Prælatus non potest rem Ecclesiæ etiam seruatis solemnitatibus concedere agnato suo in feudum, vel emphyteusim.*
5 *Prælatus an possit concedere beneficia cognatis benemerentibus.*
6 *Prælatus quomodo excusetur à simonia si dederit famulo beneficium propter obsequium exhibitum.*
7 *Executor datus ad bona inter pauperes distribuendo non potest sibi tanquam pauperi distribuere.*

AVTH. Quibuscumque modis.

OEconomus, & huius coniuncti res Ecclesiæ cum debita solemnitate alienandas licitè præ aliis

al is non acquirunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.supr.hoc tit.n.1.*

2 Allegari solet hic text. ad hoc quòd in vniuersum licet administratori rerum Ecclesiasticarum alienando transferre in suos propinquos, vt per Azor. *instit. moral p.2.lib.9.cap.2.quaest.10.* vbi ex Panorm. sentit id tantùm locum habere in œconomis, & alijs similibus administratoribus, non item in Præpositis, siue Prælatis, & ex Syluest. *verbo Alienatio quaest.12.* tuta credit conscientia posse id etiam œconomum facere ex causa iusta, & debita, & citra vllum Ecclesiæ detrimentum.

3 Notatur ad hoc quòd Episcopus bona Ecclesiæ solita dari in emphyteusim potius in consanguineos, quam in extraneos alienat, vt per Bursat. *cons.127. num.4.* ... *lib.1.* Flamin Paris. *de resignat.benef. lib.9.quaest.17.num.124.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo Emphyteusis, num.21.* Fachinæ. *controu.lib.7.c.31.* Borrel. *in summ.decis.tit.33.n.133.* Absolutè tamen Prælatus non potest rem Ecclesiæ
4 etiam seruatis solemnitatibus concedere agnato suo in feudum, vel emphyteusim, vt citato hoc textu tenent Surd. *de aliment.tit.8.priuileg.92.numero 2.* Menoch. *cons.76.num.4.cum sequent.* Cardos. *dicto l.co.*

5 Et an possit Prælatus concedere beneficia cognatis benemerentibus? vide S. Thom. 2. 2. *quaest. 63. art.2.ad 1. & quolib.4.art.15.* Couarr. *lib.1. variarum cap.5.numer.1.* Alciat. *de praesumpt.regul.3.praesumpt.29.* Flamin Paris. *d.quaest.17 num.124.* Et quo
6 modo à simonia excusetur, si dederit famulo beneficium propter obsequium exhibitum? vide Sot. *de Iust.lib.9.quaest.7.ar.3 ad 1.* Rebuff. *in praxi benefic. tit.quot modis benef.acquir.numero 5.* Nauarr. *in cap. inter alia, 11.quaestion.3.corol.2.numero 24.* Fr. Emman. *in summ.tom.2.cap.59.n.9.& 10.* Sayr. *in claui Regia lib.1.tract.5.c.7.numero 9.* Soar. *de Relig. lib.4.de simonia, c.39.* Nicol Garc *de benefic.p.8.cap.1.à num.117.*

7 *Res huiusmodi accipere, &c.*] Notatur ad hoc quòd executor datus ad bona inter pauperes distribuenda non potest sibi tanquam pauperi distribuere, de quo ego ipse *de iure Eccles.lib.3. cap. 27. num.61.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ res acquirens citra titulum lucratiuum ob omissas solemnitates, rem cum omni incremento medij temporis restituit, nec Ecclesiam, sed alienantem pro pretio, & damnis obligatum habet.*

2 *Donatarius Ecclesiæ ad rei restitutionem cum fructibus tenetur.*

3 *Ecclesiæ rebus sine debita solemnitate in emphyteusim concessis, emphyteuta iure cadit, datum amittit, & ad solutionem incontinenti tenetur, omnibúsque actionibus priuatur.*

4 *Alienationis rei Ecclesiasticæ reuocatio quando fit à bonæ fidei emptore, tunc fit pretij restitutio eidem emptori ab eo qui vendidit.*

5 *Prælatus, vel hæres (si ille promisit emptori euictionem) si non fit soluendo, tunc emptor bonæ fidei recursum habebit contra Ecclesiam, quatenus esset facta locupletior, & non aliter.*

6 *Emphyteusis Ecclesiastica nullo modo potest hypothecari.*

7 *Emphyteutici contractus de natura est vt aliquid pro ingressu detur.*

8 *Emphyteuta re emphyteuticaria etiam ad dominum reuertente, tenetur ad solutionem canonis, seu pensionis pro tempore futuro.*

9 *Mulier soluto matrimonio non tenetur stare contractui facto constante matrimonio sine consensu & auctoritate mariti.*

10 *Obligari non valens, tenetur, siue is sit pupillus, siue alius, quatenus locupletior factus est.*

11 *Verbis futuri temporis quando additur dictio,* omnimodo, *tunc est canon lata sententia.*

AVTH. Qui res.

Acquirens res Ecclesiæ citra titulum lucratiuum ob omissas solemnitates rem cum omni incremento medij temporis restituit, nec Ecclesiam, sed alienantem pro pretio, & damnis obligatum habet. Donatarius Ecclesiæ ad rei restitutionem cum fructibus tenetur. Creditor pignore Ecclesiastico vendicato contra dantem pignus habet regressum, & actionem. Ecclesiæ rebus sine debita solemnitate in emphyteusim concessis, emphyteuta iure cadit, datum amittit, & ad solutionem incontinenti tenetur, omnibúsque actionibus priuatur. Colligunt Doctores citati *in l.1.sup.hoc tit.n.1.* 1 2 3

Sed aduersus eum, qui alienauit, habet.] Notatur ad hoc quòd quando fit reuocatio alienationis rei Ecclesiasticæ à bonæ fidei emptore, tunc fit pretij restitutio eidem emptori ab eo, qui vendidit, & sic à Prælato, Felin. *in cap. cùm causa, num.27. de sent. & re iudicat.* & alij citati a Camill. Borrell. *in summa omnium decis.tom.1.tit.15.a num.67.* ex quo prouenit vt malæ fidei possessor pretium non recuperet, Alex. *consil 5.volum.3* Ioan. Baptista Costa *de facti scient. & ignorant.cent.2.dist.22.à num.17.* Camill. Borrel. *dict.tit.15.numer.71.* Si autem Prælatus, vel hæres (si ille promisit emptori euictionem) non sit soluendo, tunc emptor bonæ fidei recursum habebit contra Ecclesiam, quatenus esset facta locupletior, & non aliter, vt per hunc textum tenent Aym. Crauet. *consil.272.num.19.* Franc. Marc. *decis.1076.vol.1* Bonacos. *de aequitate canon. conclus.13.* Vincent. de Franch. *Neapol. decis. 296. numero 4.* Vanti. *de nullit.tit.quaestes & intra quod, num.54* quos refert & sequitur Camill. Borrel. *dicto tit.15.num.70.* 4 5

Creditor quoque restituta re pignorata.] Notatur ad hoc quòd emphyteusis Ecclesiastica nullo modo potest hypothecari, de quo vide Cald. Pereira *de extinct emphyt.cap.6.numer.60.cum seq.* vbi contrarium defendit. 6

Nec quod dedit, repetat.] An de natura contractus emphyteutici sit, vt aliquid pro ingressu detur? vide gloss. *verbo, emphyteuta, in cap. potuit, de locato,* Specul. *in tit.de locato, §.nunc aliqua, vers.5 num.5.* Valasc. *de iure emphyt.quaest.10.num.2.* Camill. Borrell. *in summa decis.tom.1.tit.33.numer.10.* Rebell. *de obligat.iustit.p.2.lib.13.quaest.7.numer.5.* vbi negatiuè resoluit. 7

Immo statim soluat, &c.] Notatur ad hoc quòd emphyteuta, re emphyteuticaria etiam ad dominum reuertente, tenetur ad solutionem canonis, seu pensionis pro tempore futuro, vt per Boër. *decis. 309.num.1.* 8

Notatur etiam ad hoc quòd mulier soluto matrimonio non tenetur stare contractui facto constante matrimonio sine consensu, & auctoritate mariti, & sic potest hoc casu venire contra factum proprium, vt per Tiraquellum *de iure mariti, gloss.8.numero 104.* 9

In

In gloss. *Eum*. ibi, *tenetur Ecclesia si locupletior*
10 *est*, &c. Notatur quòd ille, qui non potest obligari, tenetur tamen, siue is sit pupillus, siue alius, quatenus locupletior factus est, vt per Tiraq. *de iure maritis, gloss. 5. num. 132.*

In gloss. *Denegandas*. vbi, *subaudi ipso iure*. No-
11 tatur ad hoc quòd quando verbis futuri temporis additur dictio *omnimodo*, tunc est canon latæ sententiæ, vt per Tiraq. in *l. si vnquam, verbo reuertatur, num. 88. C. de reuocan. donat.* Roman. *sing. 2. n. 2.* Mathesil. *sing. 111. in princip.* Hippol. *in pract. §. aggredior, num. 125* Farin. *fragment. crimin p. 2. verbo Lex num. 122.* quos refero *de diction. vsufreq. dict. 239. num. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Domum ruinosam reparationis causa sub certo canone Ecclesia in emphyteusim perpetuam concedere potest.*

2 *Prelatus potest ad meliorandum in emphyteusim perpetuam concedere res Ecclesiæ incultas, & inutiles, modicique valoris.*

3 *Emphyteusis Ecclesiastica concedi solita reuersa ad dominum non debet concedi pro minore pensione, sed concessio facienda est more solito seruatis de iure seruandis.*

4 *Emphyteusis renouatio est facienda illi, qui probauitélioramenta, nisi Ecclesia velit retinere pro se.*

5 *Appellatio datur si renouatio emphyteusis fiat extraneo, & proximior potest petere vt extraneus inuestitus remoueatur.*

6 *Inuestitura concessa filijs post lineam finitam censetur renouatio, nō autem noua concessio, etiam quòd in renouatione sit dictum*, & de nouo concedimus.

7 *Titulus renouationis emphyteusis, nouus dici non potest, sed prioris tituli concessi renouatio.*

8 *Emphyteusis renouatio regulanda est iuxta terminos inuestituræ antiquæ.*

9 *Ecclesia non tenetur renouare emphyteusim proximioribus hæredibus, aut descendentibus accipientis, finitis generationibus, ad quas concessa fuit, quando ipsa Ecclesia pro se retinere illam volet.*

10 *Emphyteusis in infinitum concedi potest, hoc est, pro accipiente & omnibus hæredibus suis.*

11 Auth. de non alienan. §. emphyteusim, collat. 2. *corrigitur per hunc text.*

12 *Emphyteusis si diminuta sit ob cladem, sterilitatem, vel quid simile, tertia tantùm pars illius est soluenda.*

AVTH. Si quis ruinas.

1 DOmum ruinosam reparationis causa sub certo canone Ecclesia in emphyteusim perpetuam concedere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. sup. hoc tit. num. 1.*

2 Ex hoc text. colligitur res Ecclesiæ ruinosas incultas, & inutiles, modicique valoris posse per Prælatum ad meliorandum in emphyteusim concedi perpetuam, vt per Gam. *Lusit. decis. 323. num. 1.* Anton. Fab. *in suo Codice lib. 4. tit. 38. definit. 7. post med. vol. 1.* Bened. Canoph. *in repet. extrauag. Ambitiosa, fallent. 23. 24. & 26.* quos refert Camill. Borrell. *in summ. omnium decis. p. 1. tit. 15. num. 528.* per ea quæ tradit Afflict. *decis. 129. num. 14.* vbi Cæsar de Vrsil. *in annotat à num. 15.*

Vt pensio diminuatur, &c.] Aduerte quòd em- 3
phyteusis Ecclesiastica concedi solita reuersa ad dominum non debet concedi pro minori pensione, sed concessio facienda est more solito, seruatis de iure seruandis, maximè si à principio vt sterilis concessa fuisset, & postmodum facta est fructuosa, vel pretiosa, & reuersa est Ecclesiam, quia concessio illius cum debitis solemnitatibus facienda erit. Ita Benintend. *Bonon. decis 13. num. 8.* Caualca Fiutzan. *decis. 29* siue *73. num. 58. & decis. 30.* siue *74. n. 10. vol. 2.*

De renouatione emphyteusis facienda illi, qui 4
probauit melioramenta, vide Valasc. *cons. 101. n. 4.* Gam. *decis. 41. num. 3.* Cald. Pereira *de renou. emphyt. q. 8. num. 19. & in comment. ad §. sed hæc, Instit. de inoff. testam. cap. 1. num. 82.* Quando autem Ecclesiastica emphyteusis esset finita, & Ecclesia nollet pro se retinere, tenebitur inuestire proximiores: Bart. *in l. 1. §. permittitur, num. 1. ff. de aqu. quotid. & æst.* Roman. *cons. 22. num. 5.* Alex. *cons. 80. num. 17. & 20. lib. 2.* Dec. *cons. 13.* Paris. *cons. 26. num. 1. lib. 1.* Verall. *decis. 504. p. 1.* Villalob. *in ærario commun. opin. verbo Emphyteusis à num. 49.* aliàs *à num. 100.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 22. tit. 35. num. 1.* & in nostro Lusitaniæ Regno comprobatissimum dicit Gam. *d. decis. 41. à princip.* & omnino vide *n. 5.* Valasc. *cons. 101. & 157.* Cabed. *p. 1. decis. 203.* Cald. Pereira *de renouat. q. 8. num. 2.* vbi *à num. 16.* hoc dictum Bartoli ampliat, etiamsi dominus directus velit emphyteusim ad se reuersam sibi & suis successoribus retinere: quod etiam iterum asserit post *quæst. forens. cons. 46. n. 3. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract. 2 disp. 484.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 13. q. 19. per tot.*

Et quamuis hæc opinio procedat ex æquitate, at- 5
tamen si Ecclesia non vult retinere pro se, iniuriam facit proximioribus. Roman. *cons. 22. num. 5.* Alex. *d. cons. 80. num. 10. & 20. lib. 1.* Paris. *cons. 29. num. 1. lib. 1.* etiam fœminis, etiam quòd non sint comprehensæ in prima inuestitura, modò pacta primæ inuestituræ non alterentur, Bero. *cons. 98. & 99. lib. 1.* Marescot. *variar. resolut. lib. 1. cap. 3. num. 5.* Rot. *in Imolen. bonorum 18. Iunij 1618.* coram Reuerend. D. Coccino Decano: & datur appellatio, & proximior potest petere vt extraneus inuestitus remoueatur, Rip. *in l. 1. num. 10. ff. de priuil. cred.* Alciat. *in l. si mihi & Titio num. 31. ff. de verb. oblig.* Gozadin. *cons. 39. n. 21.* Cardin. Mantic. *decis. 10. n. 9.*

Et licèt istam renouationem vocet nouam inuestituram Angel. Aretin. *cons. 41. num. 13. vers. his non obstantibus*, tamen in puncto quòd non solùm renouata dicatur illa concessio, vel locatio, quæ semper vna est, vt per Butr. & alios *in c. 1. de de precar.* sed etiam illa, quæ iam finita est, & extincta, iterúmque eidem, aut consorti, seu filiis conceditur, vt est text. & *ibi* gloss. *in cap. 2. de feudis*, & Imol. ac alij per gloss. *in cap. satis, 14. q. 2. & in cap. 1.* per text. *ibi, de donat.* Bero. *cons. 116. num. 21. vol. 1.* Cald. Pereira *de renou. emphyt. q. 2. num. 16.* Et in terminis de inuestitura concessa filiis post lineam finitam, quòd censeatur renouatio, non autem bona concessio, tenet Bart. *in l. si mihi & Titio, in princ. num. 7.* & *ibi* etiam Alex. *ff. de verb. oblig.* & quòd dicatur antiqua emphyteusis quando filiis renouatur ob lineam finitam, secus ob delictum, Bero. *cons. 122. num. 23. vol. 3.* Cald. *d. tract. de renouat. emphyt. cap. 4. num 18. cum seqq.* Et hæc procedunt etiam quòd renouatione sit dictum, *& de*

nouo concedimus, quia nihilominus non immutatur
natura concessionis antiquæ, itavt semper ista cen-
seatur renouatio, non autem noua concessio. Cas-
sad. *decis. 8. de confirm. vtili.* Alciat. *in d. l. si mihi &*
Titio num. 27. vers. quòd Bart. ff. de verb. signif. Rota
in Tuden. iurisdictionis de Tuacla 1. Aprilis 1587.
7 coram Card. Blanchetto. Et hinc sequitur quòd
titulus renouationis emphyteusis nouus dici non
potest, sed prioris tituli concessi renouatio. Curt.
sen. *cons. 48. num. 46* Felin. *in cap. de causis, num. 1. de*
offic. deleg. Valasc. *de iure emphyt. q. 11. numer. 15. ad*
fin. Gama *decis. 121. numer. 7.* Cald. Pereira *d. tract.*
de renouat. emphyt. q. 3. num. 1. vbi *num.* 2. post infi-
8 nitos, quos allegat, dicit, quòd renouatio emphy-
teusis regulanda est iuxta terminos inuestituræ an-
tiquæ, de quo etiam Card. Mantic. *de tacitis & am-*
big. conuent. tom. 2. libr. 22. tit. 9. num. 6. Menoch.
cons. 54. n. 47.

9 Diximus suprà eo casu teneri Ecclesiam renouare
emphyteusim proximioribus hæredibus, aut de-
scendentibus accipientis, finitis generationibus, ad
quas concessa fuit, quando ipsa Ecclesia pro se reti-
nere illam nollet, quod modò declarandum esse exi-
stimo ne procedat in nostro Lusitaniæ Regno,
vbi seruat praxis quòd Ecclesia etiam hoc casu te-
neatur renouare, licet in inuestitura sit apposita
clausula contraria, quòd finitis generationibus li-
bere ad ipsum dominum, seu Ecclesiam cum me-
lioramentis reuertatur, ita Cald. Pereira *d. tract. de*
renou. q. 8 num. 18 quam quidem praxim iustissima
minime carere ratione attestatur Valasc. *cons.* 123.
in fine, quòd scilicet nociuum esset bono communi
totius Regni pactum, quo renouatio excluditur,
quia penitet cuilibet Reipublicæ domini directi, vt sũt
Magnates & Ecclesiæ, ad quas maxima pars bono-
rum Regni pertinet, finitas emphyteuses sibi pos-
sent retinere; cum ideo concludit supremum Sena-
tum occurrere voluisse, iudicando renouationem
esse concedendam, non obstantibus quibuscum-
que clausulis; quamuis antiquioribus temporibus
fuerit aliter iudicatum, vt fatetur idem Valasc. *de*
iure emphyt. q. 25. n. 19. Anton. Gam. *decis. 76. & de-*
cis. 3. 6. in fine.

10 In gloss. *Dentur.* ibi, *dic in infinitum.* Notatur
ad hoc quòd concedi potest emphyteusis in infini-
tum, hoc est, pro accipiente, & omnibus hæredi-
bus suis, vt per Cald. Pereira *quæst. forens. quæst.* 10.
num. 1.

11 In ead. gloss. ibi, *& corrigatur illa*, de non alien.
&c. Notatur ad hoc quòd *auth. de non alienan. §.*
emphyteusim, collat. 2. dum probat emphyteusim
non posse concedi nisi pro accipiente filio, & nepo-
te, corrigitur per hunc text. & sequentem, proban-
tem posse concedi emphyteusim in perpetuum, in-
telligendo vbi interuenerint debitæ solemnitates,
quia iis concurrentibus valebit emphyteusis per-
petua, cùm tunc possint res omnino alienari, iuxta
resolutionem Angeli *in §. adeò num. 4. Instit. locati*,
Alex. *cons. 489. num. 16. lib. 2.* Socin. *cons. 166. n. 31.*
lib. 2. quos refert & sequitur Cald. Pereira *d. qu.* 10.
n. 3. & per fin.

12 In gloss. *Tertiam partem.* Notatur ad hoc quòd
si diminuta sit emphyteusis ob cladem, sterilitatem,
vel quid simile, tertia tantùm pars illius est soluen-
da, vt per Cald. Pereira *q. ad forens. q. 10. n. 9.* vbi re-
spondet ad Auth. sequentem.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ res in emphyteusim perpetuam in præsentia Prælati, & Capituli, & omnium interesse habentium consensu datur, vt quam minimum fieri possit, redditus nonnisi vltra sextam partem minuantur.*

2 *Œconomus & gubernatores Ecclesiæ in pensione & canone Ecclesiasticæ emphyteusis quid congruum sit attendere & spectare debent.*

3 *Remissio ob sterilitatem an fiat in emphyteusi.*

4 *Ecclesiæ res emphyteuticanda est cum iusta & æquali pensione soluenda.*

5 *Valor æstimandus respectu fructuum magis quàm rei ipsius.*

6 *Emphyteuta Ecclesiæ licèt non possit allegare sterilitatem, tamen emphyteuta priuati potest eam allegare.*

7 *Æstimatio iusta rei illa dicitur, quæ ex pensionibus viginti annorum constituitur.*

AVTH. Perpetua quoque.

IN emphyteusim perpetuam res Ecclesiæ in præ- 1
sentia Prælati, & Capituli, & omnium interesse
habentium consensu datur hac lege, vt quam mi-
nimum fieri possit redditus non nisi vltra sextam
partem minuantur. In pensione verò & canone Ec-
clesiasticæ emphyteusis œconomus, & gubernato- 2
res Ecclesiæ quod congruum sit, attendent, & spe-
ctabunt, & huiusmodi pensio non ex pretio rei in
emphyteusim datæ, sed ex æquo & congruo viri æsti-
manda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.*
supra eo tit. num. 1.

In sextam partem.] Non seruatur ex consuetudi-
ne hodierna, secundum Alexand. *cons. 29. n. 6 libr.* 5. 3

Aut si ob cladem diminuta, &c.] An in emphy-
teusi fiat remissio ob sterilitatem? vide Cottam *in*
memor. verbo, emphyteuta 9. Mozz. *de contract. tit.*
de locato, cap. de accidentalibus locat. n. 50. Valasc.
de iure emphyt. qu. 27 num. 7. 11. & 13. & quæst. 29.
num. 24. Molla *in emporio iuris p. 1. tit. 10. q. 1. n.* 22.
vers. non obstat. Cardos. *in praxi iudicum, verbo,*
emphyteusis, num. 34. Cardin. Mantic. *de tacitis, &*
ambig. conuent. lib. 22. tit. 2. num. 22. D. Barbosa *in l.*
diuortio, § fin. p. 1. numer. 7. ff. soluto matrim. Cald.
Pereira *quæst. forens. lib. 1. q. 10. num. 8. & de empt. &*
vendit. cap. 2. n. 8.

Res subtiliter æstimanda, &c.] Notatur ad hoc 4
quòd res Ecclesiæ emphyteuticanda est, cum iusta
& æquali pensione soluenda, vt per Gam. *Lusit.*
decis. 49. numer. 1. Surd. *decis. 198. numer.* 22. Fachin.
controu. lib. 1. c. 89. Castill. *quotid. lib. 4 p. 1. c. 13. n.* 31.

Notatur etiã ad hoc quòd valor æstimandus est
respectu fructuum magis quam rei ipsius, vt per Ti- 5
raq. *de retractu conuent. §. 24. gloss. 1. n.* 9.

In gloss. *Sextam partem.* ibi, *priuatus remitteret* 6
totum. Notatur ad hoc quòd licèt emphyteuta Ec-
clesię non possit allegare sterilitatem, tamen emphy-
teuta priuati potest eam allegare, vt per Cald. Perei-
ra *qq. forens. lib. 1. q. 10. n.* 8.

In gloss. *Iusta.* ibi, *quæ est collecta in viginti an-* 7
nis, contineat rei æstimationem, &c. Notatur ad
hoc quòd iusta rei æstimatio illa dicitur quæ ex pen-
sionibus viginti annorum constituitur. de quo vide
Cæpol. *in tract. de simul. contract. n.* 32 Cou. *libr.* 3.
var. c. 6. n. 5. Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 63. n.* 14. Pi-
nel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. par. 3. cap. 4. num.* 19.

Tiraq.

Tiraq.*de retractu lig* §.1.*gloss*.6.*num*. 18.*&* 19.Menoch *cons*.343.*num*.24.*& cons*.358.*numer*. 20.Gemin.*de vsuris commento* 2.§.5.*n*.117.Surd.*de aliment*. *tit*.9.*q*.41.*num*.2.Valasc.*de iure emphyt*.*q*.11.*num*. 2.Brunor.à Sole *in locis communib.verbo,contractus* 2.Ioan.Garc.*de expens.cap*.9.*numer*.79. Cardoi. *in praxi iudicum,verbo,pretium num*.4. Molin. *de instit.tract*.2.*disp*.452.*vers.quod attinet*, Cardin.Mãtic.*de tacitis,& ambig.conuent lib*.4.*tit*.20.*n*.12. *& lib*.5.*tit*.2.*num*.15.Bernard.Græuæ.*ad pract.Cameræ Imperial.lib*.2.*concl*.2.*consid*.7.*requis*,.4.Cald.Pereira *quæst.forens.lib*.1.*q*.10.*n*.10.Stephan. Gratian *discept.forens.cap* 545.*num* 13.*& vlt.cap*. 752.*num*. 47.& alios per me citatos *in votis decisiuis canon. voto* 10.*n*.12.

SVMMARIVM.

1 *Permutatio pro re æquali,maiori,vel meliori expostente id Princ.pe,aut Republ.non est Ecclesiæ prohibita.*

2 *Ecclesiæ res quæ non possunt alienari sine solemnitatibus requisitis,possunt permutari cum alio maiori,meliori,vel æquali.*

3 *Ecclesia res deterior non fit quando res æquè bona permutatur.*

4 *Permutatio non prohibetur,prohibita alienatione, quando permutatio fit cum re maiorem afferente vtilitatem,vel commoditatem.*

Avth. Sed & permutare.

1 PErmutatio pro re æquali,maiori, vel meliori,exposcente id Principe, aut Republ. non est Ecclesiæ prohibita. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l*.1.*sup.hoc tit.n*.1.

2 Probat hic text quòd res Ecclesiæ, quæ non possunt alienari sine solemnitatibus requisitis,possunt permutari cum alia maiori,meliori,vel æquali, quia vbi fit permutatio de alia re, quæ non sit deterior, Ecclesia damnum non patitur, vt per Curt.iun. *in tract.de feudis,p*.4.*q*.11.*numer*.101.Castr.*lib*.1 *cons*. 270.Cardin.Mantic.*de tacitis,& ambig.conuent.lib*. 25.*tit*.4 *n*.9 vbi *num*.10.considerat hunc tex.specialiter loqui de Principe,Cald.Pereira *de extinct. emphyteusis,cap*.5.*n*.36.*in fine*,vbi ait huius text. deci-
3 sionem procedere, quia non fit deterior res Ecclesiæ quando res æque bona permutatur Tiraq. *ad leges connub.glos*.8.*num*.65.Rebuff.*de alienat.rerum Ecclesiæ n*.34.*&* 60.Redoan.*de rebus Eccles.non alien. rub.de causa vtilit.num*.185.Decian.*cons*.121.*n*. 56. *lib*.3.Vincent.Fusar.*de substitut.q*.330.*n*.6.

4 Nam licèt alienationis appellatione comprehendatur permutatio latè sumpto vocabulo, vt dixi *in collect.ad l.fin.C.de rebus alien*.Nihilominus tamen quando permutatio fit cum re maiorem afferente vtilitatem,vel commoditatem,non prohibetur prohibita alienatione,vt resoluunt Natta *cons* 470. *n*.5. Socin.iun.*cons*.28.*num*.8.*lib*.2.Cephal.*cons*.719. *numer*.10.*lib*.5.Decian.*cons*.55.*dub*.2.*& cons*.57.*libr*. 3.Menoch.*cons*.1141.*num*.26.Petra *de fideicom.q*.8. *num*.525.*cum seqq*.Pereg.*de fideicom.art*.40. *n*. 31. *cum seqq*. Cardin.Mantic.*d.tit*. 4. Redoan.*de rebus Eccles.non alien.q*.2.*c*.4.Honded.*cons*.58.*n*.32.*libro* 1.Fusar.*d.q*.530.*a n*.4.*cum multis seqq*.vbi multiplicitet limitat:ego ipse *in tract. de appellatiu. verbor. vtriusque iuris sig.if.appell*.14.*n*.7.

SVMMARIVM.

1 *Permutatio mutua Ecclesiasticorum bonorum cõsensu omnium interesse habentiũ facta,rata est.*

2 *Permutatio inter Rectores Ecclesiarum de bonis Ecclesiasticis licitè fieri potest absque Sedis Apost.beneplacito,& consensu.*

Avth. Item sibi.

MVtua Ecclesiasticorum bonorum permutatio consensu omnium interesse habentium facta rata est.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l*. 1. *supra hoc tit.n*.1. 1

Nota quòd permutatio inter Rectores Ecclesiarum de bonis Ecclesiasticis licitè fieri potest absque Sedis Apost.beneplacito, & consensu,vt per Aloys. Ricc.*in praxi rerum fori Eccles.decis*.74.*in* 2. *edit*. aliàs *resol*.60.*in* 2.*edit.& decis*.38.*in* 1.*edit*.aliàs *resol*.35.*in* 2.*edit*.meipsum *de officio,& potest.Episcopi p*.3.*alleg*.95.*n*.55.*&* 56.vbi *n*.57.assero text.*in c. casellas*,10.*q*.2.*& in c.sine exceptione*,12.*q*.2.*Extrauag Ambitiosæ,de rebus Eccles.non alien*.procedere tantum in permutationibus faciendis cum secularibus,ne bona Ecclesiæ profanis vsibus applicentur; & tandem ibi refero ex Aloys. Riccio in praxi seruari contrarium,hoc est,assensum Apost. requiri in huiusmodi permutatione. 2 3

SVMMARIVM.

1 *Prædium inutile propter onus fiscale Ecclesia alienare potest,debita solemnitate obseruata.*

2 *Prædia,quibus tributum nominatim impositum est cum illo onere ad Ecclesiam transeunt, nouum tamen tributum absque superiori obseruatione imponi non potest.*

3 *Vtilitas sine necessitate sufficit in Ecclesia ad diuisionem.*

Avth. Item prædium.

PRædium inutile propter onus fiscale Ecclesia alienare potest, debita solemnitate obseruata. Colligunt ex Ordinar.Doctores citati *in l*.1.*sup. hoc tit.num*.1. 1

Collige ex text. quòd prædia, quibus tributum nominatim impositum est,cum illo onere ad Ecclesiam transeunt, nouum tamen tributum absque superiori obseruatione imponi non potest,vt per Capyc.*decis*.113. Vincent.de Franch.*Neapol.decis*. 9. *num*.5.Palat.*in praxi Theolog.lib*.2.*cap*.2.Valasc. *de iure emphyt.q*.17.*n*.7.quos refert & sequitur Morla *in emporio iuris p*.1.*tit*.1.*de legibus q*.17.*n*. 23. vbi ait ita interpretandum esse textum in præsenti, & alia ad hanc materiam opportuna dixi *in collect.ad l. placet* 5.*sup.hoc tit*. 2

Nisi vt immunitas,&c.]Notatur ad hoc quòd in Ecclesia vtilitas sine necessitate sufficit ad diuisionem, vt per Sarmien.*de redditibus Eccles.p*.1.*cap*.2, *num*.24. 3

SVMMARIVM.

1 *Emphyteuta rei Ecclesiasticæ non soluta pensione per biennij spatium emphyteusi priuatur.*

2 *Emphyteuta pro reddita emphyteusi deteriore expellitur*

pellitur, ad integram solutionem canonis cogitur, damna restituere tenetur, impensas sub prætextu meliorationum non repetit.

3 *Emphyteusis differt à locatione.*

4 *Emphyteuta si rem emphyteuticam deteriorem fecerit, iure optimo potest expelli, siue emphyteusis sit Ecclesiastica, siue priuatorum, vt num. 5.*

6 *Emphyteuta rem emphyteuticam deteriorem faciens potest expelli, etiamsi pactum fuerit conuentum quòd ille non possit expelli.*

7 *Emphyteuta, qui arbores frugiferas cadit, expelli potest.*

8 *Vsufructuarius, qui res fructuarias deteriorauerit, aut virides & fructiferas arbores inciderit, expelli potest, & ius vsusfructus amittit.*

9 *Colonus, & conductor si arbores frugiferas cadat, à iure suo cadit, & de damno dato tenetur.*

10 *Emphyteuta, qui malè versatur in vna re ex pluribus simul sibi in emphyteusim concessis, omnibus est priuandus.*

11 *Deterioratio, propter quam emphyteuta expelli potest, debet esse notabilis, perpetua, culpabilis, & fraudulenta.*

12 *Lex quando aliquid constituit, & principaliter respicit commodum priuatorum, tacitam habet conditionem, si is, de cuius vtilitate agitur, ita velit.*

13 *Syluam caduam emphyteuta potest incidere, quia non intelligitur fundum facere deteriorem.*

14 *Sylua cadua illa dicitur, quæ cùm excisa est, renascitur.*

15 *Emphyteuta incidens arbores non caduas pro reparatione fundi, seu villa, expelli non potest.*

16 *Emphyteuta succidens arbores fructiferas ad domum ædificandam, non est expellendus.*

17 *Emphyteuta incidens arbores opacas, seu densas quo fieret fundus fructuosior, expelli non potest.*

18 *Emphyteuta si loco arborum excisarum alias substituat, expelli non potest.*

19 *Emphyteuta qui extirpauit oliuetum, vt vineam plantaret, non incidit in commissum.*

20 *Emphyteuta deteriorans non est expellendus, si expressè conuenerit quòd non possit expelli, etiamsi rem deteriorem fecerit.*

21 *Emphyteuta canonem per biennium non soluens à suo iure cadit in commissum.*

22 *Dominus directus potest emphyteutam per biennium pensionem non soluentem expellere, & pēsiones simul petere quādo incepit ab expulsione.*

23 *Emphyteuta qui malè versatur in parte, & in parte meliorauerit rem emphyteuticam, non potest opponere compensationem meliorationis ad excusandum se à caducitate.*

24 *Fructus perceptos post caducitatem restituit emphyteuta.*

25 *Emphyteuta, qui incidit in commissum, amittit meliorationes.*

AVTH. Qui rem.

1 EMphyteuta rei Ecclesiasticæ non soluta pensione per biennij spatium, emphyteusi priuatur.
2 Idem emphyteuta pro reddita emphyteusi deteriore expellitur, ad integram solutionem canonis cogitur, damna restituere tenetur, impensas sub prætextu meliorationum non repetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. supra hoc tit. n. 1.*

3 *Conductam, vel in emphyteusim acceptam.*] Ergo emphyteusis differt à locatione, de quo vide Clar. *in §. emphyteusis, quæst. 16.* Valasc. *de iure emphyt. q. 11. ad fin.* P. Molin *de Iustit. tract. 2. disp. 445. vers. hinc oritur.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 9. q. 1. sect. 1. n. 4.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c. 1. n. 18. & quæst. forens. q. 31. num. 16.*

Fecerit deteriorem.] Notatur ad hoc quòd si emphyteuta rem emphyteuticam deteriorem fecerit, iure optimo potest expelli, quia facit contra propriam naturam contractus, quæ talis est, vt qui emphyteusim suscepit, rem ipsam meliorem reddere debeat. Ita Menoch. *cons. 15. num. 4. & cons. 372. n. 30.* Ioseph Ludou. *Perus. decis. 22. & 94.* Burlat. *consil. 91. n. 4. lib. 1.* late Corbul. *in tit. de causa priuationis ob rei deteriorationem, a n. 1.* Pinel. *in l. 1. C. de rescind. vendit. p. 2. cap. ... n. 60. vers. idem in emphyteuta,* Surd. *decis. 102. num. 7.* Fachinæ. *lib. 3. controuers. cap. 16.* Mynsing. *cent. .. obseru. 86.* Gail. *libr. 2. obseru. 67. num. 7.* Cened. *ad Decretal. collect. 144. num. 23. & 24.* Valasc. *consult. 50.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. si fundum, num. 15. cum seqq. ff. soluto matrim.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. to. 2. libr. 22. tit. 23.* Cardos. *in praxi iudicum, verb. emphyteusis, n. 9.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst. 11. n. 10.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 25. n. 548.* Hermosilla *ad gloss. 1 l. 15. tit. 5. p. 5 tom. 2. fol. 79. n. 72. cum seqq.* 4

Amplia primò vt locum habeat non solùm in emphyteusi Ecclesiastica, de qua loquitur text. *in præsenti,* sed etiam priuatorum, quia eadem est ratio, vt bene resoluit Cardin. Mantic. *d. tit. 29. num. 3.* vbi *numer. 4.* extendit etiam ad casum quo emphyteuta rem emphyteuticam deteriorem fieri patiatur. 5

Amplia secundò vt locum habeat, etiamsi pactum fuerit conuentum, quòd emphyteuta non possit expelli, quia tacitam habet conditionem, si ex parte sua facit quod debet, ex eodem Mantic. *d. tit. 29. num. 15.* 6

Amplia tertiò in emphyteuta, qui arbores frugiferas cædit, de quo vide Chassan. *in consuet. Burgund. rubr. 4. § 7. num. 18.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis matern. p. 2. n. 60.* Franc. Marc. *decis. 552.* Clar. *in §. emphyteusis quæst. 26* Nauarr. *in man. cap. 17. num. 193.* Rebuff. *in l. sylua cadua, ff. de verbor. signific. pag. 173.* Burlat *consil 91. num. 3. lib. 1.* Surd. *decis. 286. num. 9.* Ioann. Garcia *de expens. cap. 11. num. 34.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. si fundum, n. 15. & 16. ff. soluto matrimon.* Quarant. *in summ. Bullarij, verb. Alienatio, n. 33. pag. 25.* 7

Amplia quartò in vsufructuario, qui si res fructuarias deteriorauerit, aut virides, & fructiferas arbores inciderit, expelli potest, & ius vsusfructus amittit, de quo Roland. *cons. 49. num. 12. & seq. lib. 2.* Tiraquell *de retractu tit. 2. §. 3. gloss. 1. num 22.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris par. 1. lib. 4. cap. 3. de vsufructu, n. 15. & 16.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 22. n. 5.* Caualcan. *decis. 32. n. 40. p. 1.* Mieres *de maioratu p. 4. quæst 39. num. 5.* Crall. *in §. Legatum q. 33. in princip.* D. Barbos *in d. §. si fundum, n. 17. & 18.* Castill. *lib. 1. de vsufructu c. 21. per tot.* & præcipuè *à num. 9.* Cald. Pereira *qq. forens. lib 1. q. 11. num. 10.* asserentes textum *in præsenti* extendendum ad vsufructuariū, quia quamuis loquatur in emphyteuta, fortiori ratione procedere debet in vsufructuario, cùm ius eius debilius sit iure emphyteutæ. 8

Amplia quintò in colono, & conductore, qui si arbores frugiferas cædat, à iure suo cadit, & de damno dato tenetur, vt per Caroc. *de locato, gradu 4. accident. q. 7. n. 5. & 6. &* Menoch. *cons. 130. n. 4. & seq. & de arbitr. casu 78. n. 3.* Ioseph. Ludou. *Perusina decis. 94. p. 2.* Caualc. *decis 44. n. 72. in princip. p. 1.* Castillo *d. lib. 1. de vsufructu, c. 21. n. 10.* 9

10 Amplia textũ, seu potiùs declara in emphyteuta qui male versatur in vna re ex pluribus simul sibi in emphyteusim concessis, vt omnibus priuandus sit. Ita Tiraq. *de retractu lig.* §. 25. *gloss.* 1. *num.* 2. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 22. *numer.* 6. Castill. *d. libr.* 1. *de vsufructu cap.* 24. *num.* 24. Rebell. *de oblig. at. instit. p.* 2. *lib.* 13. *q.* 3. *num.* 4. Martin. Monter. à Cueua *commentarium ciuilium Regni Aragoniæ decis.* 5. *num.* 68. *& seq. & num.* 74. *cum seqq.* ponit rationem discriminis cur emphyteuta si malè versatur in parte, cadat in totum, & pro parte alienando cadat tantum pro parte.

11 Aduertendum tamen est, quòd ad hoc quòd emphyteuta, & cæteri propter rei deteriorationem, vel arborum incisionem possint expelli, & cadat à iure, &c. non sufficit quælibet deterioratio, sed necessaria est notabilis & non modica deterioratio, item perpetua, culpabilis & fraudulenta: de quo vide Iacob. Mandel. de Alba *cons.* 55. *numer.* 6. *lib.* 1. Maluas. *cons.* 38. *numer.* 8. *vol.* 2. Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto numer.* 157. Surd. *decis.* 101. *num.* 9. Ioseph. Ludou. *decis.* 22. *numer.* 21. *& decis.* 94. *num.* 10. Menoch. *de arbitr. casu* 78. *numer.* 8. Gam. *decis.* 17. *numer.* 1. Ioan. Garc. *de expens. cap.* 11. *numer.* 24. *in fine*, D. Barbos. *in d.* §. *si fundum numer.* 20. *vers. & teneris menti*, Valasc. *cons.* 50. *numer.* 6. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 52. *numer.* 1. Castill. *d. cap.* 21. *numer.* 18. Card. Mantic. *d. libr.* 2. *tit.* 19. *numer.* 19. vbi hinc subdit quòd si emphyteuta duas tantum arbores succiderit, quòd non possit expelli, quia modicum intelligitur detrimentum: at verò si in instrumento emphyteusis dictum sit quòd res conceditur ad meliorandum, non deteriorandum, hoc debet intelligi etiam de leui deterioratione ne pactum sit inutile.

12 Deinde aduertendum est resolutionem suprà dictam cum suis ampliationibus procedere, si ipse dominus voluerit, nam quando lex aliquid constituit, & principaliter respicit commodum priuatorum, tacitam habet conditionem, si is, de cuius vtilitate agitur, ita velit, vt per Card. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 26. *num.* 17. *&* 18. vbi *num.* 22. subdit etiam procedere quando deterioratio facta est circa ipsam rem, vt est incisio arborum, quæ perpetuam respicit vtilitatem ipsius rei, aliud verò dicendum si fructus tãtùm respiciat, quia non pertinet ad perpetuam rei vtilitatem, sed ad commodum ipsius emphyteutæ.

13 Limita primò, vt non habeat locum in sylua cædua, quam emphyteuta potest incidere, quia non intelligitur fundum facere deteriorem: de quo vide Rebuff. *in l. sylua cædua, ff. de verbor. signif.* Connan. *comment. iuris ciuilis, libr.* 4. *cap.* 1. *numer.* 4. *&* 5. Pinel *in leg.* 1. *C. de bonis mat. part.* 2. *numer.* 59. Mieres *de maior. p.* 4. *quæstion.* 39. *numer.* 5. Castil. §. *legatum q.* 63. *vers. at vero quæ arriua*, D. Barbos. *in d.* §. *si fundum, n.* 3. Gutier. *de tutel. par.* 3. *cap.* 17. *num.* 9. Card.

14 Mantic. *d. tit.* 29. *num.* 30. vbi *numer.* 31. tenet syluam cæduam illam dici, quæ cùm excisa est, renascitur: & è contra non cædua dicitur, quæ si fuerit excisa, non renascitur. Hermosil. *ad leges Partitæ tom.* 2. *fol.* 76. *num.* 73.

15 Limita secundò in emphyteuta, qui incidit arbores non cæduas pro reparatione fundi, seu villæ, de quo vide Tiraq. *de retractu conuent.* §. 3. *gloss. vnica n.* 29. Corbul. *in tract. de causis ex quibus emphyteuta iure suo priuetur, causa* 10. *n.* 4. *cum seqq.* Menoch. *cons.* 13. *num. fin.* Maluas. *cons.* 38. *n.* 5. *lib.* 1. D. Barbosa *in d.* §. *si fundum n.* 20. *& in* §. *si vir, à n.* 31. Card. Mantic. *d. tit.* 29. *n.* 33.

16 Limita tertiò in emphyteuta succidente arbores fructiferas ad domum ædificandam, quia in eo admittitur compensatio si fecit partem eiusdem rei meliorem, & alteram deteriorem, vt per Cardin. Mantic. *d. tit.* 29. *numer.* 36. vbi secus dicit in vsufructuario.

Limita quartò si excisis arboribus fieret fundus fructuosior, quam esset antea, veluti si inciderentur arbores opacæ, vel densæ, de quo vide Tiraq. *de retract. conuent.* §. 3. *gloss. vnic. num.* 27. *&* 28. Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 22. *numer.* 5. Ioan. Garc. *de expensis cap.* 14. *num.* 11. *& cap.* 16. *numer.* 41. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 457. *vers. ex dictu.* Hermosilla *d. tom.* 2. *fol.* 76. *n.* 75. vbi refert Bobadil. *lib.* 3. *c.* 8. *num.* 84. *& lib.* 5. *c.* 6. *n.* 21. *circa fin.* 17

Limita quintò, si loco arborum excisarum alias substituat, de quo vide Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 94. D. Barbosa *in d.* §. *si fundum num.* 18. *&* 19. Rebell. *de obligat. iustit. lib.* 13. *qu.* 3. *n.* 1. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 21. *n.* 53. Valasc. *cons.* 50. *n.* 9. vbi à *princip.* resoluit non incidere in commissum qui extirpauit oliuetum, vineamque plantauit. Hermosil. *d. tom.* 2. *fol.* 76. *n.* 74. 18 19

Limita sextò nisi expressè conuenerit emphyteuta quòd non possit expelli etiamsi rem deteriorem fecerit: quia in iis, quæ non respiciunt publicam læsionem, sed priuatam vtilitatem, vnusquisque potest pacisci, & renuntiare fauori suo, vt per Card. Mantic. *d. tit.* 29. *n.* 37. vbi intelligit quando rem deteriorem fecerit ex culpa leui, vel lata, non etiam si dolo versatus fuerit. 20

Aut emphyteuticum canonem per biennium non soluerit, &c.] De hac materia latis dixi *in collect. ad c. potuit, de locato*, & commodius tractabo *in collect. ad l.* 2. *inf. de iure emphyt.* ad quæ loca lectorem remitto. 21

Vt tamen soluat totius temporis pensionem.] Notatur ad hoc quòd dominus directus potest emphyteutam per biennium pensionem non soluentem expellere, & petere pensiones quando incepit ab expulsione, vt per Clar. §. *Emphyteusis quæstion.* 10. *post princ.* Gig. *de pension. q.* 73. *numer.* 8. Boer. *decis.* 309. *num.* 5. Burg. *consil.* 24. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 653. *num.* 38. *cum seqq.* Surd. *decis.* 317. *numer.* 14. *& de aliment. tit.* 7. *q.* 17. *numer.* 45. *cum seqq.* vbi dicit quòd non sunt contraria remedia, expellere emphyteutam, & petere pensionem, quia oriuntur ex diuersa causa, expulsio scilicet prouenit ex mora, petitio autem pensionis descendit ex contractu, & ita vtrumque peti potest, ab expulsione priùs incipiendo. Cum protestatione autem bene potest initium sumi ab executione præteritarum pẽsionum, vt per Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 22. *tit.* 35. *n.* 5. Camill. Borrel. *in summ. omnium decis. tom.* 1. *tit.* 33. *n.* 146. Buratt. *decis.* 624. quos refero *in praxi exigendi pensiones q.* 10. *n.* 4. 22

Et id in quo rem læsit, resarciat.] Notatur ad hoc quòd emphyteuta qui male versatur in parte, & in parte melioraucrit rem emphyteuticam, non potest opponere compensationem meliorationis ad excusandum se à caducitate, vt per Ias. *in præsenti numer.* 8. Corbul. *d. tit. de causis ex quibus emphyteuta iure suo priuatur, causa* 13. *num.* 14. Cardin. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 29. *n.* 9. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 21. *numer.* 24. Castill. *d. lib.* 1. *de vsufructu, cap.* 24. *numer.* 16. 23

Et fructus perceptos post caducitatem restituit emphyteuta, Corbul. *d. tit. de priuat. ob non solutum canonem ampl.* 38. *per totam, & ampl.* 45. *numero* 2. Menoch. *vsufreq. cap.* 64. Surd. *decis.* 21. *numero* 27. Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.* 18. *num.* 8. *&* 19. 24

Non

25 *Non repetiturus*, &c.] Ergo emphyteuta, qui incidit in commissum, amittit meliorationes: de quo v. de Sarmien. *lib. 3. selectt. c. 4. in princ. p.* Valasc. *de iure emphyt. q. 25* Richard. *in §. adeo, n. 31. Instit. locati*, Rebell. *de oblig. in tit. libr. 1, qu. 2. n. 12. in fin.* Cald. Pereira *qq. forens. lib. 1. q. 11. n. 21.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ res tributis ac redditibus maioribus non grauandæ.*
2 *Res pleno iure ad aliquem peruenire dicitur, id est, sine diminutione, & cum omni integritate.*
3 *Dictio* pleno iure, *importat totalitatem.*
4 *Ecclesiæ dicuntur pleno iure ad aliquem pertinere quando vtroque iure, id est, in spiritualibus, & temporalibus eidem subiectæ sunt.*
5 *Subsistutio est directa vbi ponitur hæc dictio*, ipso iure.

AVTH. Hæc vsus.

1 Finito vsu præstito, & concesso per Ecclesias, res ad eas redibit. Res Ecclesiæ tributis ac redditibus maioribus non grauendæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 sup hoc tit. n. 1.*

2 *Res vtraque pleno iure perueniat*, &c.] Id est, sine diminutione, & cum omni integritate, vt per Dec. *cons. 494 num 8. & 9.* Mattam *de clausul. p. 1. clausul. 89. alias 93. num. 3.* Menoch. *cons. 1046. num. 5.* Cardin. Tusch. *pract. concl. to. 2. lit. D. concl. 331. numer. 3.* quia dictio illa, *pleno iure*, importat totalitatem Menoch. *cons. 1. numer. 13. & cons. 87. num. 427. & cons. 191. num. 14.* ita vt pleno iure dicantur Ecclesiæ ad aliquem pertinere, quando vtroque iure idest, in spiritualibus, & temporalibus, eidem subiectæ sunt, vt per Rebuff. *in concord. tit. forma mandati, verbo, plenum.* Card. Tusch. *lit. P. concl. 364. n. 3.* Mattam *d. claus. 93. num. 6.* Latin. à Coch er *de iurisdict. Ordin. in exemptos p. 4. q. 67. n. 5.* meipsum *de clausulis & infreq. claus. 101. n. 16.*

3

4

5 In glos. 1. ibi, *vbi ponitur hoc verbum, pleno iure, quòd substitutio sit directa.* Ita Alex. *cons. 176. incip. Visis narratis n. 7. vers. sed pleno iure, libr. 7.* Matt. *p. 3. claus. 58. n. 2.* Card. Tusch *d. lit. D. conclus. 331. n. 3.* & alij citati per me *d. claus. 101 n. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Tyranni facta superueniente vero & iusto Domino tolluntur.*
2 *Metropolitana Ecclesia super alios Episcopos quoad residendi & creandi ius dignitas & libertas debetur.*
3 *Historiam quæ dedit causam decisioni huius leg. referunt Doctores citati.*
4 *Dextera locus dignior.*
5 *Constantinopolitana Ecclesia primus locus post Romanam datus fuit.*

L. Decernimus. XV.

Iidem AA. Sebastiano. P. P.

1 Tyranni facta superueniente vero & iusto Domino tollontur, & Ecclesiis, Antistitibus, Sacerdotum electionibus prærogatiuæ Episcoporum in præcedendo nullam coactionem, aut subiectionem attrahere possunt. Metropolitanæ Ecclesiæ super alios Episcopos quoad residendi & creandi ius dignitas, & libertas debetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide Cuiac. *lib. 3. obs. c. 1. & lib. 12. c. 28.* & Peleum *q. 1.* 2

De historia & causa cur hæc lex fuerit lata, vide Card. Cæs. Baron *tom. 6. annal. Eccles. anno Christi 472. pag. 125.* Guid. Pancirol. *var. lection. lib. 2. c. 165.* 3

In glos. *Residendi.* ibi, *quis à dextris, & quis à sinistris*, &c. de loco dexteræ quòd sit dignior, dixi latè *in collect. ad cap. solitæ, de maior. & obed. n. 7. cum seqq.* & tetigi *de officio & potest. Episcopi p. 1. tit. 3. c. 8. num. 62.* 4

In glos. *Matrem.* ibi, *Scilicet secundam post Romanam sedem.* Notatur ad hoc quòd primus locus post Romanam Constantinopolitanæ Ecclesiæ datus fuit, vt dixi *d. tract. de officio, & potest. Episcopi p. 1. tit. 3. c. 3. n. 5.* 5

SVMMARIVM.

1 *Donatio Ecclesiæ facta sine insinuatione an valeat.*
2 *Donatio vltra quingentos solidos, excepta Imperiali, prætextu piæ causæ absque insinuatione non procedit.*
3 *Donatio facta Ecclesiæ, vel ad pias causas, insinuatione non eget, cuiuscumque sit valoris.*
4 *Donatio pro redemptione captiuorum in quacumque quantitate sine scriptura, & insinuatione valet.*
5 *Xenodochium dictio Græca, & significat locũ, quo peregrini hospites, vel potius pauperes recipiũtur.*
6 *Nosocomium est locus constitutus propter pauperes ægrotantes, & languentes, in quo infirmis alimenta subministrantur.*
7 *Orphanotrophium est locus in quo filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur.*
8 *Ptochotrophium dicitur locus alendis pauperibus paratus, quem communi vocabulo* Hospitale *vocamus.*
9 *Gerontocomium est locus curandis senibus paratus.*
10 *Brephotrophium, locus, domúsve dicitur, vbi infantes, recenti, que partus expositi, aut egentibus parentibus nati, alebantur.*
11 *Donatio facta pauperibus etiam consanguineis censetur pia, & si magis intuitu pietatis, quam consanguinitatis causa facta.*
12 *Insinuatio non exigitur in Principũ donationibus.*
13 *Acta dicuntur scriptura de actitatis in iudicio.*
14 *Scriptura intimata, hic accipitur pro scriptura in actis.*
13 *Iura exorbitantia agentia de pia causa recipiunt extensionem ex similitudine rationis.*
16 *Donatio facta Deo, Ecclesiæ, vel piæ causæ non valet, nisi sit aliquis, qui nomine Dei, Ecclesiæ, vel piæ causæ eam donationem accipiat.*
17 *Donatio facta Ecclesiæ absenti ante acceptationem non potest reuocari.*
18 *Donatarij acceptatio, & eius consensus requiritur in quacumque donatione facta inter viuos loco non præstante nullo eius nomine acceptante donatio ipsa nulla sit.*
19 *Donatarius si præsens sit, & non contradicat, satis accommodasse consensum videtur vt donatio valeat.*
20 *Donatarius de cuius acceptatione non constat, si reperiatur possidere bona in donatione comprehensa, an ex hoc inducatur præsumptio acceptationis.*

21 *Possessio*

21 *Possessio sequuta intelligitur semper ex titulo praeambulo donationis.*

22 *Donatio inter viuos facta absenti, nemine eius nomine acceptante, poterit ante acceptationem* [redacted]

23 *Donatio facta absenti, si nomine illius per tabellionem tanquam per publicum ministrum acceptata fuerit, non potest reuocari.*

L. Illud, quod. XVI.

Imp. IVSTINIANVS A. *Menna P. P.*

1 DOnatio Ecclesiae facta sine insinuatione valet: & donationes collatae in Ecclesias, Xenodochia, aliaque pia loca ad quingentos solidos, licèt actis publicis non sint insinuatae, subsistunt. Item do-
2 natio vltra quingentos solidos, excepta Imperiali, praetextu piae causae, absque insinuatione non procedit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide Pelenm *quaest. 32.*

3 Licèt alias donatio excedens summam quingentorum aureorum sit insinuanda, vt probat *l. sancimus, C. de donat.* cum concordantiis *ib.* per me citatis, si tamen fiat Ecclesiae, vel ad pias causas, insinuatione non eget cuiuscumque sit valoris, vt per hunc text. resoluunt Duen *reg. 224. fallent. 6.* Tiraquell. *de priuileg. piae causae, priuil. 124.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 4. num. 10.* Anton. Faber *in suo Codice sub tit. de donat. definit. 12.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 1. collect. 177. vers. item donatio ad pias causas,* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 279. vers. his tamen,* alias *numer. 3.* Rebell. *de obligation. iustit. p. 2. lib. 18. q. 7.* Sanctarell. *var. lib. 1. quaest. 69. num. 4.* Azor. *instit. moral. p. 3. lib. 11 de donat. c. 6 q. 7.* Lessi. *de Iustit. lib. 2. cap. 19. dub. 13. num. 102.* Marc Anton. Genuens. *in practicab. Eccles. q. 296.* Cald Pereira *qq. forens. cons. 28. numer. 5.* Mozz. *de contract. lib. tit. de donat. cap. de substantia, num. 15.* Matienz. *in l. 7. glos. 6. num. 13. tit. 10 libr. 5. nouae Recop.* Camil. Borrel. *in summa decis. tom. 3. tit. 81. n. 129.* D. Barbos. *in l. 1. ff. solut. matrim. p. 7. n. 41.* Hermosi la *ad leges Partitae tom. 1. pag. 288. num. 2.* Ego ipse *in tract. de iure Eccles. vniuerso lib. 2. c. 13. num. 22.*

4 Vnde donationem pro redemptione captiuorum in quacunque quantitate, sine scriptura, & insinuatione valere resoluunt Tiraquell. *d. priuileg. 124. & in legibus connub. gloss. 8. num. 282.* Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliae, tit. de donat. insinuan. art. 1. numero 36.* Anton Gom. *d. c. 4. num. 10.* Molin. *d. disput. 289. in princ.*

5 *Vel in Xenodochium.*] Dictio Graeca est, & significat locum in quo peregrini hospites, vel potiùs pauperes recipiuntur, Caluin. *in Lex. iurid. verbo, Xenodochium.*

6 *Vel in nosocomium.*] Locus est constitutus propter pauperes aegrotantes, & languentes quo infirmis alimenta subministrantur, ita Caluin. *in Lex. iurid. sub illo verbo,* vbi citat textum *in praesenti,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 15. cap. 28. num. 15.* Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lect. lib. 2. cap. 171.* vbi subdit quòd Fabiola nobilissima Romana prima Romae nosocomia instituit, quae à viro ob adulterium diuisa id sibi licere putans, alteri temere nupserat, verum errore comperto publica poenitentia crimen diluit, ac facultatibus pauperibus applicatis nosocomium erexit, vt S. Hieron. narrat *epist. ad Oceanum 30.*

Vel in Orphanotrophium.] Est locus in quo filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur. Ita Caluin. *in Lex. iurid. sub hoc verbo,* vbi meminit huius l. Petr. Greg. *d. c. 28. n. 3.*

Vel in Ptochotrophium.] Dicitur locus alendis pauperibus paratus, quem communi vocabulo *Hospitale* vocamus. Ita Caluin. *in Lex. iurid. sub illo verbo,* Petr. Gregor *d. c. 28. n. 7.* Cotta *in memorab. sub hoc verbo, pag. 716.* 8

Gerontocomium.] Locus curandis senibus paratus, in quo tenues homines, qui affecta aetate victū sibi suis operis parare ampliùs non poterant, recipiebantur, & ad reliquum aetatis tempus alebantur. Ita Caluin. *in suo Lexic. iuridico sub hoc verbo.* Petr. Gregor. *d. c. 28. n. 29.* 9

Brephotrophium.] Locus, domúsve dicitur vbi infantes, recentésque partus expositi, aut egentibus parentibus nati, alebantur. Ita Caluin. *in Lex. iuridico sub hoc verbo.* 10

Vel in ipsos pauperes.] Quamuis consanguineos, quia facta illis donatio, seu legatum censetur pium, & hoc magis intuitu pietatis, & Religionis, quàm consanguinitatis causa factum, quia in dubio praesumendum est donatorem, siue testatorem dum cogitat de sua salute pauperi consanguineo legasse, vt animae suae consulat, cùm anima cunctis rebus, ac personis sit anteponenda; tum etiam, quia consanguinitatis ratio non impedit quin possit praesumi tale legatum esse relictum ex misericordia, praesertim cùm eleemosyna magis sit facienda consanguineis pauperibus, quam aliis personis: vnde talem donationem, siue legatum pium esse meritò resoluunt Ias. *cons. 183. col. 2. in princ. vers. 6. vol. 2.* Boer. *decis. 94 numer. 2.* Alexand. *consil. 158. ad finem volum. 7.* Tiraquell. *de priuileg. piae causae, in praefat. numero 16. & 17.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. libro 6. tit. 3. n. 18 & 22.* Menoch. *cons. 167. ferè per totum, & de praesumpt. lib. 4. praesumpt. 415. n. 9.* Ego ipse *in tractat. de iure Eccles. vniuers. lib. 3. cap. 27. n. 10.* licèt contrarium tueantur plures, quos refert & sequitur Sanchez *de matrim. lib. 1. disput. 40. n. 6. vers. hinc quando.* 11

Excepta scilicet Imperiali donatione.] Notatur ad hoc quòd in Principum donationibus insinuatio nō exigitur, vt per Menoch. *consil. 1. numero 375.* vbi intelligit de quocumque Principe Imperij locum in suo dominio obtinente, Ioseph. Ludou. *tom. 3 commun. opin. tit. de donation. conclus. 2. versic fin.* 12

In gloss. *Actorum.* ibi, *id est, scripturarum factarum coram iudice.* Notatur ad hoc quòd Acta dicuntur scripturae de Actitatis in iudicio, vt per Cardos. *in praxi iudicum, verbo, processus, n. 1.* 13

In gloss. *Intimata.* ibi, *id est, scripta in actis.* Vide Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 77. lit. D.* 14

In gloss. *Alia causa.* ibi, *nam in locis similibus praedictis idem iuris est.* Ergo iura exorbitantia agentia de pia causa recipiunt extensionem ex similitudine rationis: de quo vide D. Barbos. *in l. 1. ff. solut. matrim. p. 1. n. 19.* 15

In eadem gloss. ibi, *& sic intellige in pauperes praesentes,* &c. Notatur ad hoc quòd donatio facta Deo, Ecclesiae, vel piae causae non valet, nisi sit aliquis qui nomine Dei, Ecclesiae, vel piae causae eam donationem accipiat, vt per Bart. *hic numero fin.* & Bald. *numer. 2. ad fin.* Capyc. *decis. 180. numer. 8.* Clar. § *donatio, quaestion. 12. numer. 6.* Molin. *de primogen. libro 4. cap. 2. num. 58.* Couarr. *part. 3. rubr. de testament. n. 13.* D. Barbos. *in tit. ff. soluto matrimon. p. 2. rubr. 11. n. 34. & in l. 1. p. 3. n. 18.* Potest enim ante acceptationem reuocari, nisi adsit aliquis qui pro illis stipuletur, 16

vt expressè resoluunt Couarr.*d.num.13.& lib.1.var.cap.14.num.16.*Surd.*cons.351.num.29.*Anton. Gabr. *lib.1.commun.tit.de verb.oblig.con.1.num.72.* Mieres *de maior.p.1.quæst.36.num.11.*Azeued.*l.7.numer.20.vers.f.c sq ò optima,& singularis,tit.10.libro 5.noua Rec p.*Matienz.*ibidem gloss.2.num.*10. Didac. de Paz *quæst.* ... 10.n.2 Peregr.*de iure fisci libr.4.c.7.n 4.& 26* Cancer.*var p.1.cap.8.num.20.* Alex. Trentacinq.*var.resolut.lib.3.tit.de donat.resolut. 1.num 4.*Gutier.*in repet.c quamuis pactum,in princip.num.55.& cons.41.n.5.*Sanchez *de matrimon.libr. 2.disp.6.num.16.*Stephan.Gratian.*discept.forens.to. 3.c 575.num.2.*Seraph.*decis.724.numer.1.& 8.*Gam. *Lusit an.deci 381 num.5.*Rebell.*de oblig.at.iustit. p.2.lib.8.q.1.5 per tot.*Hermosill.*ad leges partita to.1.fol.247.verso,num* ..28.vbi *n.30.cum seqq.*intelligit non procedere hanc resolutionem in donatione facta piæ causæ in Dei honorem, putà, Promitto Deo me daturum tali hospitali, quia tunc valebit, vt votum, & eo casu quod non constat, sed est in dubio an quis voluerit donare, quia tunc in vim voti, seu pollicitationis valet.

17 Contrarium tamen, immo donationem factam Ecclesiæ absenti ante acceptationem non posse reuocari, resoluunt Ioseph Ludou. *Perus.decis.29.n.10.* Gonzal.*ad regul.8.Cancell.gloss.5.§.7.num.*101.102. *&* 108.Cardin.Mantic.*de tacitis,& ambig. conuent.lib.3 tit.7.num.15.*Sanctarel.*var.resolut. quæst.69.n.3.*Ego ipse *in tract de iure Eccles.uniuerso,lib.2.c.13.n.9* & ita sententia est magis pia, licèt prima sit à Doctoribus magis recepta.

18 Acceptatio enim donatarij, & eius consensus requiritur in quacunque donatione facta inter viuos loco non pio, ita vt nullo eius nomine acceptante donatio ipsa nulla sit, secundùm Couarr.*in capite Raynaldus,§.2.num.13.de testament.*Clar.*§.donatio quæst.12.num.6.* Cardin.Mantic.*dict.tom.2.libr.13.tit.6.à num.1.*Cardos.*in praxi iudicum,verbo donatio,num.44.& verbo,promissio,num.7.*D. Barbos. *in l.qua dotis,num.114.ff.soluto matrimonio,* quod non solùm de expressa, sed etiam de tacita acceptatione intelligendum esse existimo, per ea quæ tradunt Tiraquell.*de constit.part.3.limit.30.num* 11. Mieres *de maior.part.1.quæst.36.numer.22.in nouis,*Auendan.

19 *ad l.44.Tauri gloss.9.num.17.*Vnde si præsens fuit donatarius, & non contradixit, satis accommodasse consensum videtur, vt donatio valeat, Couarr.*in rubr. de testament.part.3 numer.11.vers.verum,*Clar. *in §.donatio,quæstion.14.num.5.*Aluarad.*de coniect. mente defuncti lib.3.cap.2.num.56* Molin *de primogen.lib.4.cap.2.num.76.*Menoch *de præsumpt.lib.3 præsumpt.42. num.4* Cald.Pereira *de nominat. emphyt cap.6.num.6.*Anton.Thesaur.*decis.70. num. 12.* Ioseph.Ludou.*Perus.decis 9.num.22.* Cancer. *variar.p.1.cap.18.num.28.*Sanchez *d lib.2.disp.6.num. 11.* Molin. *de Iustit.disp 264 vers. dubium deinde est si promissio,*Cardin.Mantic.*d.tit.6.num.13.*Castill.*quotid.lib.5.cap.80.numer.8.* Fontanel.*de pactis nupt.claus.4.gloss.8. num.23.cum seqq.p.2.*Franc. Molin. *de ritu nupt.lib.3 quæst.* .. *num.25.& 26* Et an præsumatur talis donatio facta absenti acceptata? vide Stephan. Gratian.*disceptat.forens.cap.318.num. 55.* vbi resoluit quòd hoc casu ex lapsu longi temporis à morte donantis non potest dici acceptata per donatarium, sed aliunde erit talis acceptatio probanda.

20 Quid si donatarius, de cuius acceptatione non constat, reperiatur possidere bona in donatione comprehensa, an ex hoc inducatur præsumptio acceptationis? vide *l.Imperator.§.cum viro,ff. de legat.2.*Socin.iun.*cons.122 lib.1.& cons.67 lib.3.* Afflict. *decis.275.num.8.& decis.395.num.8.*Thesaur *decis.40.num.11 vers.senatus tota,*qui omnes tenent acceptationem præsumi, & meritò, quia possessio subsequuta intelligitur semper ex titulo præambulo donationis, gloss.*in l. quadam mulier, ff. de rei vend.* Auend.*de exequend. mand.lib.2.c.1 num. 5. versic.incipiens.*Menoch.*de præsumpt.lib.2 præsumpt. 74.num.11.*Ioan.Baptist Pontan.*de spoliis cleric.cap. 15.num.144.tom.4.*Mieres *d.part.1.cap.36.num. 9.* vbi *num.4.*subdit quòd sufficit ad irreuocabilitatem donationis. 21

Vnde sequitur quòd talis donatio inter viuos facta absenti, nemine eius nomine acceptante, poterit ante acceptationem reuocari, vt expressè tenent Couarr.*lib.1.var.cap.14.num.13.vers. ego vero,& in rubr.de testament.p.3.n.13.*Olan.*in concordia tit. D.n.43.& seq.& lit.P.numer.36* Gom.*d.cap.4.numer.5.ad fin.& cap.11.num.18.ad fin* Gregor.Lopez *l.g.4.verbo,no lo puede hazer,tit.4.par.5.*Auiles *ad capita Prætor.par.2.cap.29.num.11.*Molin.*d.lib.4.capite 2.num.58.& seqq.*Menoch.*de successión.creat. libr. 3.§.21.n.43.*Burg.de Paz *cons.14.num.10.& cons.33.n.12.*alter Burg.præcedentis filius *lib.1.quæstion.10.numer.25 & seq.*Angul.*in l.1.gloss.8 num.18.tit.de las mejorias,lib.5.noua Recop.*Mieres *d.p.1.q.36.n.2. & quæst.63.n.1.*Matienz.*d.l.7.gloss.1.num.15.cum seqq.* Petr.Nauarr.*de restit.p.4.cap.4.dub.1.num.270.in 2.edit.*Auendan.*ad l.44.Tauri gloss.9.num.9.* Molina *in emporio iuris p.1.tit.3.quæst.3.num.7.* Cancer. *var.resol.part 1.c.8 de donat.n.24.*Ceuall.*commun.contra communes q.54.*Castill.*controu.lib.4.c.37.numer.39.& lib.5.c.152.num.13,*Rebell.*de obligat.iustit.p. 2.lib.18.q.2.n.7.* 22

Quod limitandum est, si donatio facta absenti nomine illius per tabellionem tanquam per publicum ministrum acceptata fuerit, quia tunc minimè poterit reuocari, de quo Tiraquel.*de constit.limit.30.num.9.cum seqq.& num.16.*Couarr.*d.lib.1.var.c.14.à num.12.*Menoch.*cons.92.num.65.cum seqq.*Gam.*decis.383.n.2.*Molin.*d.tract.2.disp.264.vers. quando verò tabellio,*Card.Mantic.*lib.13.tit.8.*Cardos.*in praxi iudicum,verbo,donatio,n.44* Rebell.*d.lib. 18.q.2.n.6.* 23

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ res mobiles alienari nequeunt.*
2 *Vasa Ecclesiæ alienata, conflata, & in aliam formam redacta, vendicari possunt.*
3 *Alienatio vasorum, & rerum sacrarum licita est ob causam famis, & captiuitatis.*
4 *Dona quæ ritè ad mysterium Dei dedicata sunt, distrahi non possunt.*
5 *Res sacra, aut religiosa vendi non possunt, & eas vendentes incidunt in crimen læsæ religionis, & venditio non valet.*
6 *Res sacra, vasa, & ornamenta an pro pretio locari possint.*
7 *Res Ecclesiæ, & alia aurea & argentea Ecclesiarum vasa in pignus dari non possunt.*
8 *Res Ecclesiæ sacras, eiúsque aurea & argentea vasa emens, vel in pignus recipiens, pretium perdit, & tenetur eadem Ecclesiæ restituere vnà cum fructibus.*
9 *Vasa Ecclesiæ confracta, aut destructa, itaut sacra tam non sint, vendi possunt laicis.*
10 *Res sacræ & alia bona Ecclesiæ pro redemptione captiuorum alienari possunt.*

11 *Liber*

11 *Libertatis causa, & captiuorum redemptio verè est causa pia, & maximè fauorabilis.*
12 *Redemptio captiuorum est summa pietas, & Reipubl. Christianæ maxime vtilis.*
13 *Alimentorum causa dicitur causa pia.*
14 *Alienandi iustam causam præstat necessitas fatalis.*
15 *Anima cæteris rebus anteponenda est.*
16 *Animarum fauor publicus est.*
17 *Res sacra, sancta, & religiosa in emptorem transeunt cum vniuersitate bonorum.*

L. Sancimus nemini. XXI.

Idem A. Demostheni P. P.

1 RES mobiles Ecclesiæ, vtpote vasa, & vestes, con-
2 similesque alienari nequeunt. Vasa Ecclesiæ alienata, conflata, & in aliam formam redacta vendicari possunt, & repetere pretium pro his licitum
3 est. Item ob causam famis, & captiuitatis, cùm animæ hominum rebus ac bonis sint præferendæ, licita est vasorum, & rerum sacrarum mobilium alienatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. supra hoc tit.* Vide Ferrandum *lib. 2. explicationum, cap. 1.*

4 *Cæteraque donaria.*] Notatur ad hoc quòd dona, quæ ritè ad mysterium Dei dedicata sunt, distrahi non possunt, quia quod semel Deo dedicatum est, ad humanos vsus transferri ampliùs non debet, vt per Card Mantic. *d. lib. 4. tit. 5 n. 12.*

5 *Vel ad venditionem, &c.*] Notatur ad hoc quòd res sacræ, aut religiosæ vendi non possunt, concordant *l. sacra loca, §. fin. ff. de rerum diuis. l. Hispanica 15. tit. 5. par. 5. & l. 22. tit. 11. eadem part* Ordin. Regia Lusitan. *libro 2. tit. 24.* vbi res huiusmodi & alia aurea, & argentea emi à quoquam prohibentur. Couarr. *libr. 2. variarum cap. 16. num.* 8. Anton. Gomez *tom. 2. variarum cap. 2. numer.* 50. Viui *commun opin.* 39. Seraph. *de priuileg. iurament. priuileg. 52. num 4. cum seqq* Mozz. *de contr. clib. tit. de empt. & vendit. cap. de rebus, quæ emi & vendi possunt, numero* 14. Parlad. *libr. 2. rerum quotidianarum cap. fin. part 5. §. 3. numer. 26.* Sigism. Scacc. *de commerc. §. 1. quæst. 1. num. 556. vers. exemplifica tertiò, cum sequent.* vbi subdit huiusmodi res vendentes incidere in crimen læsæ Religionis, & venditionem non valere, Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp. 340. num. 22.* Amat Roder. *de execut. sentent. cap. 5. num. 66.* Azor. *institutionum moralium part. 3. libr. 8. de empt. & vendit. cap. 5. in princip. vers. secundo res sacra.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib. 4. tit. 5. num. 4. cum seqq.* vbi subdit quòd si quis ignorans huiusmodi res sacras pro prophanis emerit, quamuis emptio nulla sit, tamen ex empto actionem habet aduersùs venditorem, quod ei habere non liceat, vt quod sua interest consequatur, nouissimè Hermosilla *ad gloss. 2. l. 15. tit. 5. part. 5. tom. 2. fol. 72. numero 6.* vbi addit quòd omni iure venditio rerum diuinarum, & sacrarum prohibita, & qui emit simoniacus, & qui vendit Giezita dicitur, à duobus huius sceleris auctori-
7 bus, Simone Mago, & Giezi. Verùm autem huiusmodi res sacræ, vasa & ornamenta pro pretio locari possint? vide Vgolin. *de simon. tab. 1. cap. 44. § 1. n. 3. vers. quoad primum casum.* Bonacinam *in simili tractat. quæst. 4. n. 12.* Filliucium *tractat. 45. c. 3. quæst. 12. num. 28.*

Vel pignus trahere, &c.] Notatur ad hoc quòd res Ecclesiæ & alia aurea & argentea Ecclesiarum vasa in pignus dari non possunt, Ordin. Regia Lusitan. *lib. 2 tit. 24.* vbi parens meus, Mozz. *de contract lib. tractat. de pignor. & hypothec. tit. de rebus, quæ pignori dari possunt, n. 13.* Vasquez *in opuscul. de pignor. cap. 2. §. 2. num. 6* Fagundez *in quinque Eccles. præcepta, præcept. 1. lib. 3. cap. 21. a num. 19.* Ego ipse *de iure Eccles. libr. 3. cap. 2. a num. 42. & cap. 3. num. 173.* Rebello *de oblig. iustit. par. 2. lib. 16. quæst. vnic. de oblig. ii. contract. pignor n. 4.* Couarr. *var. lib. 2. cap. 16. n. 8.* Garc. *reg. 158. n. 3. & 4.* 8

Nulla eis actione relinquenda, &c.] Notatur ad hoc quòd emens, vel in pignus recipiens res Ecclesiæ sacras, eiúsque aurea & argentea vasa, pretium perdit, & tenetur eadem Ecclesiæ restituere, vnà cum fructibus, vt per Doctores citatos *suprà in collectan. ad l. iubemus 14. §. sanè si hæc nostra, hoc eodem tit.*

Sin autem, vel conflata sunt, &c.] Notatur ad hoc 9
quòd vasa Ecclesiæ confracta, aut destructa, & conflata, ita vt sacra iam non sint, vendi possunt laicis, vt per Molin. *d. disp. 340. sub numer. 21.* Azor. *d. cap. 5. in princip. vers. secundò,* Ioan. Schneid. *ad §. sacra, n. 5. Instit. de rerum diuis.* Galer. *in margarita casuum conscientiæ, verbo, Ecclesia vasa sacra,* meipsum *d. c. 2. num. 48.*

Excepta videlicet causa captiuitatis, &c.] Notatur 10
ad hoc quòd pro redemptione captiuorum huiusmodi res sacræ, & alia bona Ecclesiæ alienari possunt, concordant *cap. aurum Ecclesia habet, 12. quæst. 2. l. Hispanica 1. tit. 14. par. 1.* Couarr. *d. cap. 16. n. 6. 8. & 9.* Perez *l. 1. col. 12. tit. 2. lib. 1. ordin.* Mozz. *dicto loco,* Felician. *de censib. lib. 2. cap 3. num 7.* Surd. *cons. 367. num. 43.* Cardin. Mantic. *d. lib. 4. tit. 5. num. 13.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 578. numer. 6.* Marta *de iurisdict. p. 4. cent. 1. casu 10. num. 3.* Molin. *d. tract. 2. disp. 340. sub num. 22.* Azor. *d. c. 5. in princip. vers. secundo,* Gutier. *lib. 3. practic. q. 8. num. 2. & 3.* Hermosilla *loco citato fol. 72. verso, num. 13. & 14.* Ioan Garcia *reg. 158. n. 5.* vbi id extendit ad redimendos carceratos.

Libertatis enim causa, & captiuorum redemptio 11
verè est causa pia & maximè fauorabilis, ex Sarmien. *lib. 2. select. cap. 7. num. 35. vers. præterea,* Steph. Gratian. *discep. forens. cap. 108. n. 1.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. libr. 13. tit. 21. numero 6.* Alex. Trentacinq. *variar. resolut. lib. 1. tit. de causa pia resolut. 1. numer. 4* Bened. Ægid. *in repet. l. 1. hoc tit. p. 3. §. de libertate,* late dixi *in tractat. de iure Eccles. vniuerso lib. 3. cap. 27. ex num. 13.* nam redemptionē
captiuorum esse summam pietatem, & Reipublicæ Christianæ maximè vtilem, dicit Tiraquel. *ad leges connub. gloss. 6. n. 277.* 12

Famis.] Ergo causa alimentorum dicitur causa pia, de quo Tiraquel. *de priuileg. piæ causæ, in præfat.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 7. tit. 3. num. 22 & de tacitis lib. 13 tit. 12. num. 1* Ego ipse *de* 13
locis commun. argum. iuris, loco 7. num. vlt. a pari enim procedunt alimentorum causæ, & redemptionis captiuorum: Surd. *cons. 367. n. 42.*

Nam si necessitas fuerit, &c.] Notatur ad hoc 14
quòd necessitas fatalis iustam causam præstat alienandi, vt per Menoch. *de arbitr. casu 182. n. 23. & 24* vbi citat hanc legem.

Animas hominum quibuscunque vasis, &c.] No- 15
tatur ad hoc quòd anima cæteris rebus anteponenda est, vt per Tiraquell. *de pia causa, in præfatione numero 9.* Mascard. *de probation. conclus. 1171. numero 5* Menoch. *de præsumpt. libr. 4 præsumpt. 112. num. 4 & præsumpt. 132. num. 5.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom. 1. lit. A. conclus. 333. numer. 1.* & plures, quos refero *de axiomat. iuris vsufreq. axiom. 16. per*

16 *totum.* Et fauor animarum publicus est, vt dixi *in tractat. de iure Ecclesiast. vniuerso, lib. 3. cap. 27. numer. 45.*

17 Aduertas quòd licèt res sacræ, sanctæ, & religiosæ alienari non possint, in emptorem tamen transeunt cum vniuersitate bonorum, vt per Fabian. de Monte *de empt. q. 4. princ. numer. 44. q. 5.* Ceruantes *l. 6. Tauri num. 126.* Pichard. *in §. 1. Instit. de inutilib. stipulat. n. 16.*

SVMMARIVM.

1 *Vasa Ecclesiæ superflua cum scientia & consensu Prælati & interesse habentium ob debitum Ecclesiæ necessarium, & alio modo non liberandum, distrahi possunt.*

2 *Res Ecclesiæ mobiles sine solemnitate emens & acquirens, pretio amisso ad restitutionem tenetur.*

3 *Mobile pretiosum immobilibus æquiparatur.*

4 *Alienatio rerum Ecclesiasticarum requirit auctoritatem & licentiam Ordinarij.*

5 *Vasa Ecclesiæ confracta, aut destructa, itaut sacra iam non sint, vendi possunt laicis.*

6 *Debitum si vrgeat ab ipsa Ecclesia contractum, eius res alienari permittuntur.*

7 *Alienantes indebitè Ecclesiarum res, quas pœnas hodie incurrant, remissiuè.*

8 *Calix sacer si fuerit destructus, idest, fractus, & inutilis redditus ad sacrorum vsus, desinit esse sacer, & æstimari ac vendi potest, à Sacerdotibus tamen.*

9 *Calix integer quando vendi possit Ecclesiæ, vel etiam priuato Clerico ad vsum Oratorij, & seruitium alterius Ecclesiæ, remissiuè.*

AVTH. Præterea si habeat.

1 OB debitum Ecclesiæ necessarium, & alio modo non liberandum, superflua, vasa cum scientia, & consensu Prælati, & interesse habentium distrahi possunt. Item res Ecclesiæ mobiles sine solemnita-
2 te emens, & acquirens, pretio amisso ad restitutionem tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

3 *Ne quid immobile alienetur, &c.*] Vel mobile pretiosum, cum immobilibus æquiparetur, vt per Doctores quos citaui *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 95. n. 39.* Filliuc. *in qq. moral. to. 3. tract. 34. de alienat. rerum Eccles. c. 4. n. 22.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 465. n. 4.* Hermosill. *ad glos. 1. l. 13. tit. 5. par. 5. fol. 72. verso n. 17. & 18.*

4 *Gestis habitis coram eo, cuius est loci ordinatio.*] Ergo in huiusmodi rerum Ecclesiasticarum alienatione requiritur auctoritas & licentia Ordinarij, *cap. sine exceptione, 12. q. 2.* declarando illud prout dixi *in meis collect.* Vide quæ cumulaui *dicta alleg. 95. n. 37. num. sequentib.* Hermosilla *citato loco n. 52. cum seqq.*

5 *Vel conflata cuilibet alij vendantur.*] Notatur ad hoc quòd vasa Ecclesiæ confracta, aut destructa, itaut sacra iam non sint, vendi possint laicis. Ita Albert. Brun. *in tract. de interitu & perempt. numer. 14. & 27. tom. 17. tract. Doctorum*, Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 25. c. 7. num. 3.* P. Molin. *de Iustitia tract. 2. disp. 340. sub num. 22.* Ioan. Schneid. *ad §. sacra, n. 5. Instit. de rerum diuis.* Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 8. de empt. & vendit. cap. 5. in princ. vers. secundo*, Hermosilla *citato loco fol. 72. verso, numer. 11.* Galet. *in margarita casuum conscientiæ, verbo Ecclesiæ vasa sacra, & verbo, sacrum.* Ego ipse *de iure Eccles. lib. 3. c. 2. num. 48.*

Quo magis debitum persoluatur.] Notatur ad hoc quòd si debitum vrgeat ab ipsa Ecclesia contractum, eius res alienari permittuntur, vt per Marc. Anton. Genuens. *in practicabil. Eccles. quæstion. 459. num. 2.* quem refero ego ipse *dicta allegation. 95. numer. 13.* 6

Eisdem pœnis subiaceat, &c.] Quas pœnas hodie incurrant indebitè alienantes Ecclesiarum res, vide *Extrauagant. ambitiosæ, de rebus Eccles. non alienand.* & Concil. Trident. *sess. 22. de reformat. capite 11.* & quæ dixi *in collectaneis ad vtrumque locum.* 7

In gloss. *Conflata.* ibi, *quòd calix fractus non sit sacer*, &c. Notatur ad hoc quòd calix sacer, si fuerit destructus, idest, fractus & inutilis redditus ad sacrorum vsus, desinit esse sacer, & æstimari ac vendi potest, à Sacerdotibus tamen, vt per Syluest. *verbo, benedictio num. 7.* Brun. *de ceremon. lib. 3. cap. 2.* Decian. *in tract. crimin. lib. 6. c. 30. n. 41.* 8

Quando autem integer calix vendi possit Ecclesiæ, vel etiam priuato Clerico ad vsum Oratorij, & seruitium alterius Ecclesiæ? vide Redoan. *de simon. part. 3. cap. 17. num. 18.* Vgolin. *eod. tract. tab. 1. cap. 3. §. 3. numer. 2.* Rebell. *de obligat. iustit. pars. 2. libro 9. q. 18. sect. 4. num. 34.* Molin. *d. tract. 2. disp. 340. vers. res item sacra*, Fagundez *in quinque Eccles. præcepta, præcept. 1. lib. 3. cap. 22. num. 20.* Suarez *de Relig. lib. 4. de simon. cap. 14.* meipsum *in d. tract. de iure Eccles. vniuerso lib. 3. cap. 2. num. 47.* vbi resoluimus sacrilegium esse, non simoniam, vendere, vel oppignare vasa, aut vestimenta sacra, etiam ad vsus sacros, & seruitium alterius Ecclesiæ, non quatenus sacra sunt, sed ratione materiæ, qua constant, propter irreuerentiam quæ fit rebus sacris, dum sine necessitate venales fiunt. 9

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ lucratiuam descriptionem non soluunt.*

2 *Totius, & partis idem est iudicium.*

3 *Doctores referuntur de materia huius l. agentes.*

4 *Argumentum validum est de toto ad partem, quando eadem, non diuersa militat ratio: & è contra, à parte ad totum, num. 5.*

L. Sancimus. XXII.

Idem A. Demostheni P. P.

ECclesiæ lucratiuam descriptionem non soluunt. 1
Partes etiam religiosarum domuum immunes 2
sunt à lucratiua descriptione. Item totius & partis idem est iudicium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Vide de materia huius leg. & de his lucratiuis inscriptionibus Cuiac. *ad l. vnic. C. de imponend. lucrat. descript.* Ferrand. *lib. 2. explicat. c. 1.* Franc. Gratian. *de concil. legum lib. 1. c. 1. num. 4.* 3

In parte autem, &c.] Ergo à toto ad partem validum est argumentum quando eadem, non diuersa militat ratio, plures citati per me *de locis commun. argum. iuris, loco 114.* sicut è contra validum est argumentum à parte ad totum, *ibidem loco 81.* 4 5

SVM

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia, & ciuitas æquiparantur.*
2 *Præscriptio contra Ecclesiam, & Rempub. non currit nisi per spatium centum annorum.*
3 *Præscriptio, quæ in infinitum non currit, longissimo tempore quoad hominum vitam & quidem spatio centum annorum includitur.*
4 *Ecclesia & ciuitas in rebus relictis iure hæreditario, & in legatis, donationibus, & venditionibus habent priuilegium, vt non minori tẽpore quàm per centum annos præscriptio causari possit.*
5 *Dispositio huius leg. nunc est correcta in ciuitate per Auth.* quas actiones, *immediatè sequentẽ.*
6 *Fiscus & Ecclesia æquiparantur.*
7 *Dominium transfertur in piam causam absque traditione.*
8 *Ista lex de omnibus agit contractibus & actionibus ex quacumque alia causa, vltra in ea contentas.*
9 *Donatio tacita, seu præsumpta facta Ecclesiæ trãsfert dominium ex solo titulo sine traditione.*
10 *Tractat lex ista de omnibus rebus Ecclesiarum, & piorum locorum.*
11 *Nihil speciale tribuit Ecclesiæ Romanæ, sed indistinctè loquitur de omnibus Ecclesiis.*
12 *Ciuitatum appellatione comprehenduntur quandoque castra, seu villæ.*
13 *Indeterminatio est reprobata à iure.*
14 *Dominium non solùm in Ecclesiam ipso iure trãsfertur, sed etiam personalis actio datur.*
15 *Vita hominum longissima est centum annorum, seu præsumitur quis viuere vsque ad centum annos.*
16 *Ætas nonnullorum centum annos excedentium.*
17 *Homines in Suecia ad 130. & 140. annos peruenerunt.*
18 *Ioannes Tempes Gallus vixit 135. annos.*
20 *Intelligitur hæc lex agens de præscriptione centenaria.*
21 *Venditio quando est facta Ecclesiæ & alteri, illa debet præferri, cui primo res est vendita, licèt alteri qui secundo loco habuit contractum, fuisset tradita.*
22 *Possessio sine traditione non transfertur.*

L. Vt inter Diuinum. XIX. & vlt.

1 Ecclesia, & ciuitas æquiparantur. Item contra
2 Ecclesiam, & Rempubl. non currit præscriptio nisi per spatium centum annorum. Pecuniæ ad redemptionem captiuorum legatæ, relictæ, & donatæ intra spatium centum annorum contra Ecclesiam non præscribantur. Præscriptio, quæ in infini-
3 tum non currit, longissimo tempore quoad hominum vitam, & quidem spatio centum annorum includitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. sup. hoc tit.* Vide pro intellectu huius legis Ferrandum *lib. 2. c. 2.* Cuiac. *lib. 3. c. 20. & lib. 5. c. 5.* & Pileum *q. 133.* & post omnes de hac leg. particulariter agentem Habert. Giphanium.

4 Probat hæc lex quòd in rebus relictis iure hæreditario, & in legatis, donationibus, & venditionibus, Ecclesia, & ciuitas habent priuilegium, vt non minori tempore quàm per centum annorum curricula, præscriptio causari possit. Cuius quidem le-
5 gis dispositio iam hodie per *auth. quas actiones,* (quę post hanc legem sequitur) correcta est, & illa præscriptione facta ad præscriptionem 40. annorum secundùm Bæs. *decis.* 164. *num.* 21. Odoard. Caldeira *de erroribus pragm. lib. 3. capite 10. per tot.* vbi hanc partem defendit neruosè. Sed contrarium, immo quòd hæc lex non sit correcta in ciuitate, ex Aym. Crau. Iat. & aliis resoluunt Cou. *in reg. possessor. p. 2. §. 1. num. 9.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 49. num. 2. cum seqq.* D. Barbos. *in l. alia, §. eleg. inter num. 105 ff. sol. matrim.* Rebell. *de obligat. [illegible] lib. 1. de prælud. q. 6. sect. 5. num. 34.* vbi dicit quòd quamuis Ecclesia & ciuitas fuerint hic æquiparatæ quoad illud priuilegium ne aduersus eas curreret minor præscriptio quam centenaria, Ecclesia quidem ob fauorem Religionis, siue propter ius diuinum ciuitas verò propter fauorem publicum. & prophanum, tamen per d. Authent. *quas actiones,* in qua corrigitur, priuilegium illud quoad Ecclesiam, vt sola Romana eo vtatur [illegible] priuilegium ciuitatibus concessum, [illegible] qualis est dicta Auth. ex [illegible] nullam possit admittere extens[illegible]. Et dicit idem D. Barbos. *in l.* [illegible] n. 106. quòd quamuis d. Auth. *quas actiones,* corrigat illud priuilegium in E[illegible] non ob id censetur corrigere ciuitatibus concessum, ob diuersam rationem in specie, quantumcunque similem habeat effectum.

6 Ad vulgarem huius legis allegationem, quòd scilicet fiscus & Ecclesia æquiparentur, vide Perez *l. 10. gloss. 4. per tot. tit. fin. lib. 4. Ordin.* Gutier. *canon. libro 2. q. 8. à num. 67.* Cald. Pereira *de cõtract. emphyt. cap. 2. num. 14.* Marta *de iurisdict. p. 4. cent. 1. casu 11. numer. 48.* Sfort. *de in integ. restit. q. 3. art. 13. & 14.* idem Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, minoribus numer. 62.* Menoch. *cons. 39. numer. 4.* meipsum *in locis communib. argum. iuris, loco 40. n. 4. & loco 49. num. 1.*

7 Et vulgò etiam citari solet ad hoc quòd dominium transfertur in piam causam absque traditione, látè Gaćc. *reg. 467. num. 1. cum seqq.* vbi amphat etiam in relictis vniuersalibus fauore piæ causæ, & in ciuitate & fisco: & *à numero 6.* limitat quando venditio celebratur cum procuratore Ecclesiæ, & in voto in Clericis, in possessione, & permutatione, Tiraq. *de priuil. pia causa, priuileg. 107. & in l. si vnquam, verbo, donatione largitus, n. 328.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. num. 20. vers. legitime,* Surd. *de alimentis tit. 8. priuil. 61. num. 9.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 369. num. 7.*

8 *Si quis aliquam reliquerit hæreditatem,* &c.] Nota hanc legem non solùm de legatis, & donationibus, atque venditionibus tractasse neque de talibus casibus hic contentis, vt Bart. existimauit *in d. authent. quas actiones, num. 2.* & Cou. *in d. reg. possessor. par. 2. §. 1. numer. 9.* sed de omnibus contractibus, & actionibus ex quacunque alia causa, vt per Pinel. *in auth. nisi tricennale, C. de bonis mat. num. 57. vers. infertur quinto,* Odoard. Caldeira *de erroribus pragm. libro 4. cap. 1. ferè per totum, & in cap. 7. numer. 1. in fine,* ait legata hic & donata, & vendita magis pro exemplis posita, quàm pro speciebus.

9 *Vel donationis,* &c.] Procedere dispositionem huius l. quæ transfert rei donatæ dominium ex solo titulo sine traditione fauore Ecclesiæ, in tacita donatione facta Ecclesiæ, tenent relati per Alphan. *collect. 89. vers. quid in donatione tacita,* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, donatione largitus, num. 153. & 176. & in tract. le mort. par. 2. cap. 10. num. 6. & 21. & de iure mariti gloss. 5. num. 59.* Anton. Fab. *decad. 48. errore 2.* Et in præsumpta donatione, Roland. *in tract. de lucro dotis quæst. 75. n. 29.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, donatione largitus, n. 169.* Menoch. *de præsũpt. lib.*

lib.1.q.raf.47.numer.11.& conf.3.numer.9.& n.34. col.2.

10 *Sine sacrosanctis Ecclesiis*, &c.] Hanc legem tractate de omnibus furibus Ecclesiarum, & piorum locorum probat Odoard. Caldeira *d.lib.4.cap.4.per*

11 *tot.* Et nihil speciale tribuit Ecclesiæ Romanæ; sed indistinctè loquitur de omnibus Ecclesiis, Pinel. *in d. auth.nisi.n.57.vers.infertur* 4. Ordoard. Caldeira *d. lib.4.c.3*

12 *Necnon iuri ciuitatum*, &c] Castrorum etiam, seu villarum, vt per Curt.iun.*conf.74.n.33.* Ludou.Gom. *in §.rursus n 28. Instit.de action.* quos refert Ceuall. *commun.contra communes q 4.n.2.*

13 *In infinitum.*] Notatur ad hoc quòd indeterminatio est reprobata à iure, vt per Iaf.*in l. quominus n. 136.ff.de fluminib.* Babadil.*in sua politica libr.5.c.1. n.175* Et infinitas est vitanda, Cald.Pereira *de potest. elig.c.3.n.18.* Stephan Gratian.*discept.forens.tom. 3. c.600.n.30.* Card Tusch *practic.conclus.tom 4.lit. I. concl.118.per tot.* cum aliis per me citatis *de Axiom. iuris vsufreq.axiom.125.*

14 *Non solùm personales*, &c.] Ergo Ecclesiæ datur & realis, & personalis actio, & ita non solùm dominium in Ecclesiam ipso iure transfertur, sed etiam personalis actio datur, vt per Sarmien. *de redditib. Eccles.p.3.cap.2 num.8.* vbi *num.16.* dicit quòd hypotheca, de qua hæc lex loquitur, est vtilis, non directa.

15 *Centum metas annorum*, &c.] Hæc lex communiter allegari solet ad hoc quòd longissima hominum vita est centum annorum, seu quòd quis præsumitur viuere vsque ad centum annos. Vide Viui. *tom.2.commun.opin.libr.7.tit.5 de præscript.30.ann. num.75.* Bertrand.*consil.337.incip. Ex his quæ ex parte numer.4.vol.8* Burg.de Paz *conf.27.num.1.* Cou. *libr.2.var.cap.7.numer.6.& in reg.possessor.parte 2. §.2.numer.9.* Pinel.*in auth.nisi, num.57.C.de bon.u mat.& in leg.2.C.de rescind.vendit.part.3.cap. 4. numer.33* vbi inquit non probari in hoc textu quem præsumi viuere centum annos, sed posse viuere, Magon. *Lucensi decis.44.num.12.* Menoch.*de præs.libr. 6.præs.44 & de arbitr.casu 508.* Fulu.Pacian.*de probat.lib.2.cap.7.ex numer.22.* Card Tusch.*tom.8. lit. V.concl.226* Sanchez *de matrim.lib.2.disput.46.numer.1.* Valenz.*conf.17.numer.52.* Anton.Gabr. *lib.1. commun.tit.de præsumpt.concl.16.numer.3.* Mascard. *de probat.concl.1750.* Gutier.*practic.lib.2.q.7. num. 5.cum seqq.* Ioan.Garc.*de nobilit.gloss.12.numer. 70. cum seqq.* Flamin.Parif.*de resignat.libr.10 q.5.num. 4.* Brunor.à Sole *in locis communib.verbo, antiquum, num.4.* Alphan.*collect.89.prope fin.* Perez de Lara *de capellan.& anniuersf.libr.2.cap.9.numer.44.* Valasc. *conf.193.* Cabed.*p.2.aresto 97.* Castill.*quotid.libr.4. p.1.cap.13.n.32.* vbi ait in hac lege nequaquam id probari, ad quod vulgò citari solet, videlicet iuris præsumptione cuiuslibet hominis vitam censeri vsque ad centum annos, sed solum ex ea probari posse hominem vsque ad centum annos viuere, siue quòd longissimæ vitæ terminus hominis est meta centum annorum.

16 De ætate nonnullorum centum annos excedentium, vide Plin. *naturali historia lib.7.cap.49.* Silu. Nupt. *lib.2.cap.11.* Ioan.Garc.*d gloss.12.a num.76.* Cardin.Cæs.Baron.*tom.8.annalium Ecclesiæ, anno Christi 76 pag.710* Ioan.Boter.*p.2. de la relacion. vniuersal, lib.1.c.de Suecia pag.46* vbi asserit ibi vi-

17 uere homines 120 & 140. annos. Eduar. Noni. de Leon *in chronica Regum Portugaliæ, in vita primi*

18 *Regis Alphonsi Anriquez*, vbi attestatur Ioannem Tempes Gallum vixisse 335.annos, idè asserit Petr. Marizius *in libro quem inscripsit, Dialogos de varia historia fol.321.* P Maphæus *in hist. Indicar. libr.11. pag.mihi 492.* Fr. Henric. Mortol *in apologia contra Archiep.Tiset p.1.c.36 fol.181.* Blas.Aluarez Mirabal *de la conseruacion de la salud,c.5.* Martin Delri.*disquisition.magic.lib.2 q.33* Anton. de Gouuea *en libro quem intitulauit, Iornada de Arçobispo de Goa,lib.2.c.23.*

Hæc autem omnia obseruari sancimus, &c.] Vide Corras.*lib.1.miscel.c.18.* Alciat.*reg.1.præs.44.* Costa *lib.1.select.c.19.n.1.* 19

In gloss. *Moueatur.* Notatur ad hoc quòd hæc lex agens de præscriptione centenaria pro rebus venditis, donatis, & per vltimam voluntatem relictis, locum quidem habet cum agitur contra venditorem, donatorem & hæredem delinquentis, seu aduersus illorum hæredes; secus verò si tertius rem possideat, nam hic ne et singularis successor ab illis causam habeat, præscribit spatio triginta, & quadraginta annorũ aduersus ciuitatem, fiscum, & Principem, vt per Crauet.*de antiq.tempor.in p.4.§.absolutu n.47.* Peteg *de iure fisci lib 6 tit.8.n.7.* Gilchen. *in d.auth.quas actiones c.14.n.18.* 20

In gloss. *In remanere d.*, &c. Notatur ad hoc quòd in venditione facta Ecclesiæ, & alteri, ille debet præferri, cui primò res est vendita, licet alteri, qui secundo loco habuit contractum, fuisset tradita, vt per Anton.Gabr.*lib.1.commun.lib.3.tit. de empt. & vend.concl.2.n.15.* Molin.*de Iustit.tract.2. disp. 369.n.7.* 21

In ead gloss.ibi, *nunquid possessio sine traditione transfertur? resp.non.* Ita Tiraq.*in tract.de mort.p. 2. declar.11.n.2.& de iure mariti §.1.gloss.2.n. 43 & de constitut.limit.26.n.5.* Anton.Gom.*l.45. Tauri n.4 & l.50 n.27* Less.*de Iustit.lib.2.c.3.dub.3.* Rebell.*de oblig.at.iustit.p.1.lib.1.q 8.sect.4.n.18.* Valasc. *de iure emphyt.q.18.n.34.* 22

SVMMARIVM.

1 *Præscriptio 40.annorum spatio currit quoad immobilia contra alias Ecclesias præter Romanam.*

2 *Priuilegium* leg. vlt. sup. hoc tit.de sacrosanct. Eccles. *ciuitatibus concessum, an corrigatur per hanc Auth.*

3 *Tempus 40. annorum iam hodie sufficit, & necessariò requiritur ad præscribendum contra Ecclesiam, & alia pia loca.*

4 *Ecclesia tam Romana, quam particularis res mobiles, & se mouentes triennio præscribi possunt, sicut in aliis.*

5 *Præscriptio centenaria aduersùs Ecclesiam Romanam requiritur.*

6 *Præscriptio centenaria currit aduersus fiscum Romana Ecclesia, & quadraginta annorum contra alias Ecclesias.*

7 *Præscriptio centenaria necessaria est contra Romanum Imperium.*

8 *Extensio ex maioritate rationis non conceditur in correctoriis.*

9 *Ecclesia restituitur in integrum aduersùs decursum tempus.*

10 *Ecclesia potest restitui aduersùs præscriptionem quadraginta annorum intra quadriennium.*

AVTH. Quas actiones.

NVnc sola Romana Ecclesia in rebus præscriptione amittendis centum annorum priuilegio munita 1

munita, contra alias Ecclesias quoad immobilia 40. annorum spatio currit præscriptio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.* Vide pro intellectu huius Authent. Aciam Pinel. *in repet. ad authent. n. si triennale, C. de bon. mat.*

2 Vide quæ dixi *suprà ad l. vt inter diuinum.* immediate præcedētem, ad illam quæstionem, an hæc Authent. corrigat dictæ legis priuilegium ciuitatibus concessum;

3 *Quadraginta annis excluduntur.*] Notatur ad hoc quòd ad præscribendum contra Ecclesiam, & alia pia loca venerabilia tempus quadraginta annorum hodie sufficiat, & necessariò requiratur, vt per *l. Hispan. 26. tit. 29 p. 3 vbi gloss. 1. & 2.* Balb. *de præscript. p. 1. quintæ princ. à princ.* Couarr. *in regul. possess. r. p. 2. § 2. n. 3 vers. imino,* Padil. *in l. 2. n. 45. cum seqq. C. de seruit.* Garc. *regul. 367.* vbi multipliciter declarat, Marta *de iurisd. il. p. 4. cent. 1. casu 48.* Alex. Trentacin. *variarum resolutionum, lib. 2 tit. de in integrum restit. resol. 1 p. 160* Odoard. Caldeira *de error. pragmat. lib. 1. c. 5. 6. & 7.* plures quos citaui *in collect. ad cap. de quarta, n. 4. de præscript.* vbi assero procedere in rebus hospitalium, & piorum locorum, qui instituuntur in pauperum vsus, & etiam contra priuatum, qui cum Ecclesia communem habet rem aliquam indiuisibilem, & etiam in præscribendo fundo dato in dotem Ecclesiæ: & tandem resoluo ibi hoc ipsum locum habere in Ecclesia quæ successit priuato, cuius res immobilis præscribi cœperat, si quidem respectu temporis residui quod deficit ad præscriptionem complendam potitur Ecclesia pro rata suo priuilegio quadraginta annorum, & *in collect. ad cap ad aures 6. & in c. illud 8. eod. tit. de præscript.* probaui Ecclesiam contra Ecclesiam præscribere annis quadraginta.

4 *Vsucapione triennij,* &c.] Notatur ad hoc quòd res mobiles, & se mouentes Ecclesiæ tam Romanæ, quam particularis triennio præscribi possunt, sicut in aliis, vt dixi *in collect. ad cap. cum vobis 14 n. 4. de præscript.* & *ibi* citatis adde Peregrin. *de iure fisci, lib. 6. tit. 8. n. 44.* Molin. *de Iustit. disp. 68. conclus. 1.* Lessium *de Iustit. lib. 2. c. 7. dub. 7. num. 22* Sanchez *in præcepta Decalog. tom. 1. libr. 2. c. 23. num. 90* cuius tamen contrarium probat Marta *d. casu 48. n. 8 cum seqq.* vbi *num. 20.* tenet hanc Authent. minime ligare Ecclesiam, nisi esset recepta de iure Canonico *in d. cap. illud,* quia Ecclesia circa præscriptiones non vtitur alio iure quàm Canonico.

5 *Sola Romana Ecclesia gaudente centum annorū spatio.*] Notatur ad hoc quòd centenaria præscriptio aduersus Ecclesiam Romanam requiritur, vt per Bernard. *reg. 122.* Garc. *reg. 367. numer. 4* Boër. *decis. 264. num. 14. & 25.* Balb. *d. p. 1. quinta princip. à n. 16.* Couarr. *in reg. possess. r. p. 2. §. 2. num. 3. & 9.* Pinel. *in auth. nisi, num. 57. C. de bon. matern.* Surd. *decis. 1. n. 2.* Molin. *de Iustit. disp. 72. vers. secunda,* meipsum *in collect. ad cap. ad audientiam 13. numero 5. de præscription.*

6 Amplia idem in fisco Ecclesiæ, nam in rebus immobilibus, iuribus, & actionibus, siue incorporatis fisco, siue non, dummodo delatis, currit præscriptio centenaria aduersùs fiscum Romanæ Ecclesiæ, & quadraginta annorum contra alias Ecclesias, ita Balb. *d. part. quinta princ. num. 5.* Peregr. *de iure fisci lib. 6. tit. 1. S. num. 52.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 52. num. 5.* vbi *num. 6.* subdit hodie per Bullam in Cœna Domini interrumpi omnem præscriptionem contra Romanam Ecclesiam.

7 Amplia etiam idem centum annorum spatium necessarium esse contra Romanum Imperium, vt per Alexand. *cons. 84. col. 2. vol. 1.* Bruni. *cons. 45. n. 6. & 7.* Surd. *d. cons. 1. n. 2.*

In gloss. *Excluduntur.* ibi, *quia in ea non inuenitur correctum.* Notatur ad hoc quòd extensio ex maioritate rationis non conceditur in correctoriis, vt per Duen. *reg. 286.* Villalob. *commun. opin. lit. E. numero 153.* Tiraquell. *de iure maritis gloss. 2. n. 22.* Marc. Anton. Eugen. *cons. 49. n. 24. vol. 1.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 17. de legib. num. 112. pag. 221.* D. Barbos. *in l. si constante, in princip. n. 106. ff. soluto matrim.* Honded. *cons. 95. num. 9. cum seqq. lib. 1.* Osasch. *Pedem. decis. 147. num. 2.* Farinac. *frag. crimin. p. 1. lit. E. num. 5.* 8

In eadem gloss. ibi, *poterit restitui,* &c. Notatur ad hoc quòd Ecclesia restituitur in integrum aduersùs decursum tempus, vt per Balb. *d. p. 1. quinta, num. 30.* Boër. *decis. 39. n. 3.* Flamin. Paris. *d. resign. benefic. lib. 11. q. 4. n. 60.* 9

In eadem gloss. ibi, *ad quadriennium,* &c. Notatur ad hoc quòd Ecclesia potest restitui aduersùs præscriptionem quadraginta annorum intra quadriennium, de quo vide Couarr. *in reg. possessor. p. 3. §. 3. num. 4.* Mench. *vsufreq. cap. 9. numer. 3.* Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alien. quæst. 23. de restitut. §. 1. num. 7.* Sfort. *de restit. quæst. 90. ar. 3.* Fachin. *controu. libr. 1. cap. 1.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. R. conclus. 297. n. 7.* 10

De Episcopis, & Clericis, & Orphanotrophis, & Xenodochis, & Brephotrophis, & Ptochotrophis, & Ascetriis, & Monachis, & priuilegiis eorum, & castrensi peculio, & redimendis captiuis: & de nuptiis Clericorum vetitis, seu permissis.

TIT. III.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi qui sint.*
2 *Clerici qui.*
3 *Orphanotrophi qui.*
4 *Xenodochi qui.*
5 *Brephotrophi qui.*
6 *Ptochotrophi qui.*
7 *Ascetria quæ.*
8 *Monachi qui.*
9 *Orphanotrophia sunt loca in quibus filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur.*
10 *Ptochotrophia sunt loca alēdis pauperibus parata, quæ nos communi vocabulo Hospitalia vocamus.*

PISCOPI sunt, quibus totius Ec- 1
clesiæ cura incumbit. Clerici sunt 2
Episcoporum Ecclesiæ ministri. Or-
phanotrophi curam habent mino- 3
rum, qui parentibus orbati, & bonis
destituti sunt. Similiter Xenodochi aduenarū, Bre- 4
photrophi infantium, Ptochotrophi inopum curam 5
gerunt, quasi eorum tutores, vel curatores. Ascetriæ 6
dicuntur, quæ, vt liberè Deo seruiant, & diuinis me- 7
dita-

ditationibus se perpetuò exerceant, in ascetriis, id
8 est, locis ad id destinatis, degunt. His similes sunt Monachi, sed in eo differunt, quòd in monasteriis viuunt, id est, in locis desertis à vulgi commercio remotis: hæ omnes personæ religiosæ sunt, & fruuntur variis priuilegiis, & habent quasi castrense peculium, quasi cœlestes, seu religiosi milites. Curare etiam pro sua pietate & religione debent, vt captiui redimantur. Nuptias contrahere alij possunt, alij prohibentur, secundum distinctiones, quæ sub hoc titulo declarantur. Scripserunt in hanc rubricam Bart. Alb. Cyn Barthol. de Capua, Anton. Fontan. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, Sebast. Næuius, item Cuiac. Pacius, & VVelembec. *in paratitl.*

Episcopis.] De officio & potestate Episcoporum integros tractatus edidere Ioannes Bertachinus, & Bartholomæus Vgolinus, alium omnibus numeris absolutissimum edidit in tres partes diuisum.

De promouendis Episcopis libellum promulgauit Sebastianus Medices.

De consecratione Episcopi alium in lucem edidit Stanislaus Socolouius.

De Episcoporum dignitate tractatus edidere Troylus Malnetius, & Iacobus Simanchas.

De sacra Episcoporum auctoritate Ioannes Filesacus.

De statu, & munere Episcopali optimè egit Lælius Zechius.

De optimo Episcopo per dialogos disseruit Ioannes Baptista Signius.

De institutione Episcopi libellum imprimi fecit, qui alio nomine dicitur *Canon Episcopalis*, Petrus Blesensis.

De residentia Episcoporum scripsere Thomas Caietanus, Bartholomæus Carranza, Iacobus Naclantus, Dominicus Soto, & Ambrosius Catharinus.

De Episcopis titularibus particulariter egit Hieronymus Vielmius.

De iurisdictione Episcopi tractatum scripsit Franciscus Vargas.

De ordine, iurisdictione, & residentia Episcoporum pariter scripsit Antonius Paganus.

De iurisdictionis Episcopalis defensione libellum fecit Antonius de Pratis.

De Episcopis, & ministris Ecclesiasticis, scripsit Alphonsus Madrigal.

De erectione Episcopatuum nouorum in Belgio librum edidit Arnoldus Alaluensis.

De Episcopatus appetitione breuiter, sed doctè scripsit Hieronymus Regius.

Episcoporum speculum in lucem edidit Rutilius Benzonius, Episcopus Lauretanus.

De Coadiutore Episcopi scripsit Thomas Campegius *tom. 15. tract. Doctor. p. 2. pag. 539.*

De pensionibus Episcopalibus tractauit Camillus Cautius *tom. 15. tract. Doctor. p. 2. pag. 534.*

De Episcopali & Parochiali Canonia Petrus de Vbaldis *tom. 15. tract. Doctor. p. 2. pag. 198.*

De Episcop. Romani diœcesi scripsit Hieronymus à Leandro iunior.

De statutis Episcoporum Synodalibus, tractatum in lucem edidit Henricus Botteus.

De Episcoporum causis maioribus, & rerum Capitalium ad Papam deferendis, Lælius Iordanus.

De examine Episcoporum volumen edidit Hieronymus Venero & Leuia, Archiepiscopus Montis Regalis.

Episcopalia aphorismata breuiter, sed dilucidè promulgauit Scipio de Rubeis.

Episcoporum enchiridion scripsit P. Bartholomæus Gauantus.

Episcopalem praxim in lucem edidere Thomas Zerola, & Paulus Piatecius, nouissimè Mauritius Alzedo.

Clericis.] Clericalium disquisitionum partem primam edidit Ioannes Maria Belletus.

De Clericorum regularium & secularium successione ab intestato egit Nicolaus de Vbaldo *tom. 9. tract. Doctorum, p. 1. fol. 551.*

De Clericorum instituto peculiariter tractauit Ioannes Belomeque.

De Clericorum præstantia Antonius de Pratis.

De Clericorum & Sacerdotum excellentiis Dionysius Paulus Lopys.

De Clericorum vita & honestate Sebastianus Facinsa.

De Clericorum priuilegiis Paulus Esquillante.

Orphanotrophis.] Hinc Orphanotrophia, loca in 9
quibus filij orbi, & parentibus priuati nutriuntur, vt per Caluin. *in suo Lexic. iuridico sub hoc verbo*, Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 15. cap. 28. n. 3.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 91. n. 5.*

Ptochotrophis.] Hinc Ptochotrophia, loca alendis 10
pauperibus parata, quæ nos communi vocabulo Hospitalia vocamus. Vide Caluin. *in suo Lexic. iuridic. sub hoc verbo*, Petr. Gregor. *d. c. 28. n. 7.*

Et Ascetriis.] Vide *in collect. ad l. omnia priuilegia § 3. infr. hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici onera extraordinaria, & hospitum receptiones non sustinent.*
2 *Famuli conductitij Clericorum nullo exemptionis gaudent priuilegio, sed tantùm mancipia, aut serui, qui in eorum dominio sunt.*
3 *Milites hospitare cogi non possunt Clerici, eorúmque mancipia.*

L. Iuxta I.

Imp. CONSTANTINVS A.
Clericis salutem dicit.

Clerici onera extraordinaria, & hospitum rece- 1
ptiones non sustinent. Colligunt ex Ordinar. Bart. Salicet. Alban. Cyn. Castrens. Bald. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, Sebast. Næui. remissiue Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & Casal. *in annot.*

Et mancipia vestra, &c.] Ex his verbis colligunt 2
Doctores magis communiter famulos conductitios Clericorum nullo exemptionis gaudere priuilegio, sed tantum mancipia, aut seruos, qui in eorum dominio sunt; hi enim eodem modo à tributis eximuntur, quo reliqua Clericorum bona; nam si serui Clericorum grauarentur huiusmodi tributis, ipsi Clerici, seu Ecclesia grauarentur, quia hoc in ipsorum damnum redundat, & quodammodo maneret inutile, & sine effectu priuilegium; & ideo sic resoluunt, & intelligunt text. *in præsenti.* Thesaur. *decis. 22. numer. 5. & decis. 116. num. 12.* Soar. *in defensione Fidei Catholicæ contra Anglicanæ sectæ errores lib. 4. c. 29. n. 12* Ego ipse *de iure Eccles. vniuerso lib. 1. c. 39. § 2. n. 59.*

Neque hospites suscipietis.] Notatur ad hoc quòd 3
Clerici, eorúmque mancipia cogi non possunt ad hospitandam milites, vt per Gregor. *l. 51. tit. 6. par. 1.* Ioan.

Ioan. Anton de Nigris *in Extrauag. Clementis VII. de vita, & honest. cleric. num.* 131. Perez *leg.* 11 *tit.* 2. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 52. & *l.* 1. *tit.* 3 *lib.* 1. *pag.* 60. & *leg.* 27. *tit.* 3. *eod. lib.* 1. *pag.* 109. Rebuff. *in tract. congrua portionis num.* 73. Flores de Mena *var. libr.* 2. *quaest.* 21. *num.* 207 Piasec *in praxi Episcop. p.* 1. *c.* 4. *num.* 56. *vers. neque tenentur*, Matt. *de iurisdict. p.* 4. *cent.* 1. *casu* 86. *n.* 9. Ioan. Franc. de Ponte *de potest. Proregis tit.* 1. §. 6. *n.* 54. Bonacin. *de contract. lib. disput.* 2. *qu.* 9. *puncto* 2 §. 5. Squillante *de privileg. cleric. cap.* 9. *à princip.* vbi *numer.* 4. post Molfes. *in summ. Theolog. moral. p.* 2. *tract.* 12. *cap.* 22. *num.* 166. resoluit quòd in Regno Neapolitano, si Clericus habitauerit in domo pro communi, & indiuiso cum fratribus, & nepotibus laicis, isti laici etiam habent hanc immunitatem, vt in domo non cogantur hospitare milites, & alios officiales, ne Clericus inde sustineat incommoda, sed tenentur contribuere in pecunia. Et idē Squillante *d. loco n.* 5. post Carol. de Grass. *de effect. cleric. effectu* 3. *n.* 287. hoc ipsum dicēdum ait, etiamsi Clericus habitaret cum patre.

In gloss. *Collationibus* ibi, *scilicet sordidorum munerum, vel extraordinariorum.* Vide Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *c.* 77.

SVMMARIVM.

1 *Clerici immunes esse debent à conuentionibus, iniuriis, & exactionibus laicorum.*

2 *Clerici quæ consūpserunt, in vsū pauperū conferent, & quæ collegerūt pro religionis lucro æstimabūt.*

3 *Clerici, eorúmque liberi, familiares, ac ministri à parangariis sunt immunes.*

4 *Fructus illos, qui ad congruam sustentationem necessarij non sunt, in pauperes & pios vsus erogare debent beneficiarij.*

5 *Pauperes, quibus beneficiarij fructus illos erogare debent, qui ad congruam sustentationem necessarij non sunt, illi dicuntur qui ostiatim eleemosynam quærunt, &c.*

6 *Clerici patrimonium habentes possunt illud conseruare, & redditus Ecclesiasticos in vsus proprios expendere.*

7 *Ergasteria sunt loca vbi aliqui operantur, seu officina opificum mechanicorum.*

8 *Parangaria quæ sint, remissiuè.*

9 *Vxores Clericorum, qui in minoribus constituti sunt Ordinibus, an fori priuilegio gaudeant.*

10 *Concubina Clericorum à iudice Ecclesiastico pro modo culpæ puniri possunt.*

11 *Priuilegium concessum patri vti Sacerdoti, censetur etiam concessum filio procreato ex eius vxore ante clericatum.*

12 *Clericorum priuilegio gaudent eorum familiares.*

13 *Clericus in sacris fornicationem faciens committit incestum.*

14 *Priuilegium immunitatis concessum Clericorum filiis intelligitur durante vita parentum.*

15 *Priuilegia competentia patri ratione officij, cui dignitas sit annexa, ad filios non pertinent mortuo patre.*

L. Omnis. II.

Imp. CONSTANTINVS A. & IVL. *Cas. Felici Episc.*

1 Clerici immunes esse debent à conuentionibus, iniuriis, & exactionibus laicorum. Clerici quæ
2 consumpserunt in vsum pauperum conferent, & quæ collegerunt pro Religionis lucro æstimabunt. Item immunitates, & priuilegia Clericorum ad horum mercimonia, & ministros, ac familiares extenduntur, vt ab extraordinariis muneribus immunes conseruentur. Denique Clerici, horúmque liberi, familiares, ac ministri à parangariis sunt immunes. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad leg.* 1. *num.* 1. *hoc tit.* 3

Ad superscriptionem huius leg. vide Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib.* 2. *c.* 166. *in fine.* 4

Id in vsum pauperum, &c.] Notatur ad hoc quòd fructus illos, qui ad congruam sustentationem necessarij non sunt, in pauperes & pios vsus erogare debent beneficiarij, vt per Nau. *de redditib. quæst.* 3. *monitu* 4. Monet. *de distrib. quotid. p.* 3. *qu.* 1. *num.* 15. Molfes. *in summ. Theolog. mor. tract.* 6. *cap.* 9. *num.* 48. Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verbo, donatio differ.* 7. meipsum *in tractat. de iure Eccles. vniuerso lib.* 3. *cap.* 17. *ex numer.* 21. vbi *numer.* 22. teneo posse beneficiarios fructus huiusmodi superfluos insumere in pauperes cuiuscumque loci: & *numer.* 13. quòd ad hunc effectum pauperes dicuntur illi, qui ostiatim eleemosynam quærunt, & qui vitam ex suo patrimonio commode, & honestè iuxta sui status conditionem traducere non possunt: & *numer.* 24. quòd Clerici turpiter, vel in prophanos vsus expendentes fructus beneficiorum, & bona intuitu Ecclesiæ quæsita, licèt grauiter peccent, non tamen ad restitutionem tenentur: & *numero* 26. quòd Clerici patrimonium habentes possunt illud conseruare, & redditus Ecclesiasticos in vsus proprios expendere. 5 6

Ex eorumdem ergasteriis.] Sunt loca vbi aliqui operantur, vel secundum alios: tabernæ mercimoniis deputatæ, aut officinæ opificum mechanicorum. Ita Budæ. *in lingua Græca commentariis*, Ferrand. *libr.* 2. *explicat. in l. rem non nouam. C. de iudic. c.* 7. Caluin. *in suo Lex. iurid. sub hoc verbo.* 7

Ad parangariam, &c.] Quid sit dixi *suprà in collect. ad l. nemine* 11. *de sacros. Eccles.* 8

Vt & coniugia Clericorum, &c.] Notatur ad hoc quòd vxores Clericorum, qui in minoribus constituti sunt Ordinibus, fori priuilegio gaudent, vt per gloss. *in cap. eos*, 32. *distinct.* & *in cap. Clericum*, 11. *quæstion.* 1 Garc. *reg.* 499. *à numer.* 12. Gregor. Lop. *leg.* 32. *gloss.* 7. *tit.* 2. *part.* 3. Decian. *in tract. crimin. libro* 4. *cap.* 9. *numer.* 53 Perez *ad l.* 1. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 47 *vers. vxor veri clerici*, Bobadil. *in sua politica libr.* 2. *cap.* 17 *numer.* 146. Sed contrarium meritò defendo *d. tract. de iure Eccles. vniuerso libr.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 62. vbi respondeo textum *in præsenti* nullum de hoc priuilegio fori habere verbum, sed priuilegio immunitatis à tributis agere; *ibidem* hoc ipsū sustineo etiam in vxoribus Græcorum. Et *n.* 61. resoluo concubinas Clericorum à iudice Ecclesiastico pro modo culpæ puniri posse, ad quod ibi plures citaui Doctores. 9 10

Ac liberi.] Notatur ad hoc quòd priuilegium concessum patri vti Sacerdoti, censetur etiam concessum filio procreato ex eius vxore ante clericatum, vt per Decian. *in tractat. crimin. libr.* 4. *capite* 9. *num.* 49. Carol. de Grassis *de effect. clericat. effectu* 1. *num.* 190. & *effectu* 3. *n.* 133. meipsum *d. tract. de iure Eccles. vniuerso lib.* 1. *c.* 39. §. 2. *n.* 62. *in fine*, vbi assero Sacram Congreg. *Immunitatis in vna Gallien.* 18. *Martij* 1631. censuisse Clerici filium legitimum ante clericatum susceptum gaudere priuilegio fori durante vita eius patris. 11

Eorúmque ministeria, &c.] Notatur ad hoc quòd Cleri 12

Clericorum priuilegio gaudent eorum familiares vt per Christoph. de Paz *ad leges styli l. 32. à n. 2.* vbi *numer. 35.* ampliat ad colonum adscriptitium, partiarium, mercenarium, & conductitium, idque ex hoc text. multis probat Aurel. August. Taurel. apud me *in tract. de iure Eccles. lib. 1. cap. 39. § 4. num. 3.* ex illis verbis, *verùm & hominibus eorundem, qui operam in mercimoniis habent*, quia appellatione hominum hoc casu tam de iure Pandectarum, quàm Codicis continentur procuratores prædiorum, actores, clientes, custodes, coloni, & cæteri homines Clericis seruientes. Et late an id verum sit, dixi *eod. tr. c. 39. § 3. n. 55. cum multis seqq.* vbi plures citaui Doctores, quos hic transcribere non conuenit.

13 In gl. *F* ... ibi, *nam post sacros Ordines essent incestuosi* Ergo Clericus in sacris fornicationem faciens committit incestum, de quo vide Sarmient. *lib. 1. select. cap. 5. num. 4. vers. in clerico autem*, Soar. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 7. de cleric. coniug. num.* 20. *pag.* 175 Clar *lib. 5. § incestus, in princip. vers. quinimo etiam, & § fornicatio, num.* 18 Card. Paleoth. *de nothis, & spur. c. 16. numer. 14.* Ioseph. Gonzalez *var. quæst. cap. 5. num* 8. Vincent. de Franch. *decis. 27 n. 2.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2 q. 29. art.* 2. Cald. Pereira *de nomin. emphyt. qu. 9. num. 51. cum seqq.* Cened. *ad Decret. collect.* 11. 2. *num.* 2. Steph. Gratian. *disc. ept. forens. cap. 36. numer. 23. cum seqq.* Sanch. *de matrimon. lib. 7. disp. 27. numer.* 9. Bernard Græuz. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 115. numer. 17. cum seqq.* Azor. *institut. moral. p. 1. lib. 13. cap. 12 q. 6. vers. soluitur illa.*

14 In ead. glos. ibi, *& viuunt patres.* Notatur ad hoc quòd priuilegium immunitatis concessum Clericorum filiis, intelligitur durante vita parentum, vt per Perez *l. 2. tit. ... lib. 1. Ordin. pag. 257. in princip.* Tiraq. *in tract. cessante causa, p. 1. n. 107.*

15 Notatur etiam ad hoc quòd priuilegia competentia patri ratione officij, cui dignitas sit annexa, ad filios non pertinent mortuo patre, vt per Tiraq *de primog. q. 32. n. 3.* D. Barbos. *in l. quia tale n. 32. ff. soluto matr.*

SVMMARIVM.

1 *Communitas, siue publica & priuata persona collectas, angarias, & exactiones non potest Ecclesiasticis imponere personis.*

2 *Collectas, vel exactiones, angarias, aut parangarias Ecclesiis, piis locis, vel Ecclesiasticis personis imponere non licet.*

3 L. Ad instructiones. C. de sacros. Eccles. *est correcta per hanc Auth.*

4 *Principes non solùm Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis, sed etiam omnibus piis locis, & causis exemptionem à tributis concesserunt.*

5 *Personarum Ecclesiasticarum nomine quoad forū intelliguntur omnes Ordinibus sacris initiati, item quicumque beneficium obtinent Ecclesiasticum, etiamsi sacris Ordinibus initiati non sint.*

6 *Clerici in sacris beneficiati, seu Religiosi accusare possunt eos, qui sibi iniuriam fecerunt, coram iudice Ecclesiastico, vel seculari.*

7 *Respublica & vniuersitas potest delinquere, & ex delicto obligari.*

AVTH: Item nulla immunitas.

1 NEc Communitas, multo minus publica, & priuata persona collectas, angarias, & exactiones Ecclesiasticis imponet personis. Contrafacientes, & requisitionem contemnentes pœnæ triplici & imperialis banni subiacent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. n. 1. sub hoc tit.*

Probat hic text. collectas, vel exactiones, angarias, vel parangarias, Ecclesiis, piis locis, vel Ecclesiasticis personis imponere non licere, vt per *l. Hispan. 15 tit. 6. p. 1. vbi glos. 3. in princip.* Capell. Tholos. *in add. ad decis.* 347. Perez per text. *ibi in l. 1. tit. 3. lib. 1. Ordin.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 670. num. 1. cum seqq. & disp.* 671. Matta *de iurisd. tl. p. 4. casu 11. n. 22.* Castill *tom. 7. de tertiis c. 9. n. 18. cum seqq.* Gabr. Pereira *de manu Regia p. 1. c. 36. n. 1.* 2

Vnde cum per hanc legem Ecclesiæ, & Ecclesiastici facti sint immunes ab omni onere imposito, & imponendo, & pro rebus, & possessionibus suis, per eam videtur corrigi *l. ad instructiones. C. de sacros. Eccles.* vbi probatur Ecclesiam teneri conferre, & contribuere ad instructiones pontium & viarum, & hinc dicit Cacher. *decis. 181. num. 3.* quod est magis cōmunis opinio, *d. leg. ad instructiones*, esse correctā per hanc Auth. Matta tradit idem *de iurisdict. part. 4 cent. 1. cas. 1. ex n. 24.* Molin. *d. tract. 2. disp. 672. n. 4 ante secundam concl.* 3

Vel aliis piis locis] Ergo Principes non solùm Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis, sed etiam omnibus piis locis, & causis exemptionem à tributis concessisse, palam est: vt per Molin. *tract. 2. disput.* 671. Matt. *de iurisdict. p. 4. casu* 14. 4

Aut Ecclesiasticis personis.] Nomine personarū Ecclesiasticarum in re proposita intelligūtur omnes Ordinibus sacris initiati, item quicumque beneficium obtinent Ecclesiasticum, etiamsi Ordinibus sacris initiati non sint. Ita Molin. *d. disp. 671. numer. 4.* vbi *num. 5.* disputat an idem dicendum de illis, qui prima Tonsura initiati sunt, late ego ipse *in tract. de iure Eccles. lib. 1. cap. 59 § 5. num. 21. cum seqq.* vbi Regularibus professis, conuersis, & nouitiis, deque Fratribus & Sororibus tertij Ordinis S. Francisci, & S. Dominici, qui habitum religiosum gestant, & in claustro viuunt; de Eremitis, qui ex quasi traditione per Episcopum alicui Ecclesiæ, vel loco sacro dicati sunt; de Militibus Religiosis in Hispania quoad fructus tantum suarum Commendarum; & demum de colonis partiariis, & aliis, de quibus egi *in collect. ad l. placet 5. de sacros. Eccles.* 5

Et requisiti ab Ecclesia, &c.] Notatur ad hoc quòd permittit Clericis in Sacris, beneficiatis, seu Religiosis accusare posse eos, qui sibi iniuriam fecerunt facto, vel verbo coram iudice Ecclesiastico, vel seculari, quia huiusmodi delictum est mixti fori, vt per Clar. *§. vlt. q. 34. n. 4.* Azeued. *l. 4. n. 4. tit. 1. lib. 4. noua recop.* Parla *d. differ. 9. §. 2. n. 1.* Thom. Valasc. *alleg. iuris tom. 1. alleg. 54. n. 2.* 6

Triplum refundunt, &c.] Ergo Respub. & vniuersitas delinquere poterit, & ex delicto obligari, de quo vide Gail. *lib. 2. de pace publica c. 9.* Mynsing. *cēt. 4. obseru. 78. & 79.* Mascard. *de probat. conclus.* 1420. Menoch. *de arbitr. casu* 598. Cur. Pisan. *lib. 4. c. 5.* Parlad. *differ. 88. §. 1.* Farin. *in praxi crimin. q. 24. n. 109.* optime Anton. Gom. *var. tom. 1. c. 1. n. 52. vers. quinto*, vbi ait ex hoc textu colligi quòd ciuitas, vel vniuersitas aliquid statuens contra libertatem Ecclesiæ, vel Ecclesiasticarum personarum, debet puniri: quod ille intelligit quando deliberato proposito, & communicato consilio ciuitas, vel vniuersitas fecerit, vel iussit fieri, quia tunc videtur fecisse, & deliquisse tanquam vniuersitas; secus verò aliàs, cùm eo casu non videatur facere, vel delinquere vniuersitas, sed singulares personæ. 7

In

8 In gloss. *Ab Ecclesia.* ibi. *ratione ergo delicti erit laicus in foro Ecclesiæ*, &c. Hanc glossam esse valde notabilem affirmat Alber. *in præsenti*, quem refert Thom. Valasc. *d. alleg.* 55. *num.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Clerici pro propriis & patrimonialibus bonis tenentur ad fiscalia, vel pro tributariis prædiis Clerici coguntur ad tributa.*
2 *Ecclesia an & quando teneatur ad onera realia, & num. 3. & 4.*
5 *Clerici possunt pro tributis, & gabellis conueniri coram iudice seculari, si contentio sit inter Clericum, & conductorem tributorum.*
6 *Iudices seculares, Regiaque tribunalia cognoscere possunt etiam priuatiue ad ind. eos Ecclesiasticos de causis decimarum & tertiarum, quæ ex gratia, & concessione Romanorum Pont. ad Principes seculares pertinent.*
7 *Principes qui bella cum hostibus aggressi sunt ex pecuniis ab Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis extortis, infelices successus habuerunt.*

L. De his. III.

Idem A. & Cæsar, ad Taurum P. P.

1 CLerici pro propriis, & patrimonialibus bonis tenentur ad fiscalia; vel pro tributariis prædiis Clerici coguntur ad tributa. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Ille text. allegari solet ad difficilem illam quæst. an & quando Ecclesia teneatur ad onera realia, bonáque semel a laicis etiam legitimè possessa cùm onere tributi, & vectigalis transeant ad illam? Vide Doctores, quos citaui *in collect. ad l. placet* 5. *num.* 4. *sup. de sacros. Eccles.* & eleganter tradita per me *in tract. de iure Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. §. 5. *numer.* 63. Et quamuis Imperatores hac in re laxè loquantur, & Ecclesias teneri ad huiusmodi onera indistinctè affirmare videantur, id effectum, & forsan toleratum fuit illo tempore, quo Ecclesia nondum sibi libertatem actu vendicauerat ab huiusmodi tributis, & in hoc casu dum Ecclesia soluit collectas, non soluit vti tributum, & in recognitionem dominij, vel superioritatis, quam regulariter indicat tributi exactio, ex *cap.* 2. *de censib.* sed ob conditionem inhærentem rei, & inseparabilem, & quemadmodum erga priuatas personas solueret census, & teneretur ad hypothecas, quæ ab eius auctoribus laicis priùs impositæ essent, ita pari ratione tenebitur Ecclesia ad tributa quæ vel ex pacto, vel alia ex causa & conuentione Princeps, dum prædia possessa à laicis sub eius erant potestate, infixit iisdem prædiis, vt ex Fr. Ioanne de Neapoli resolui *d.* §. 5. *n.* 57. *in fine.*

3 Tunc enim bona translata in Ecclesias retinent onus, & obligationem soluendi tributum, si illud à Principe priùs impositum fuisset, expresso pacto inter ipsum & priuatum inito, vel ex peculiari dominio illius prædij, ita vt ipse in priuatos transtulerit, hac sibi reseruata pensione, censu, seu collecta; vt optimè aduertunt Card. Alban. *in tract. de immunit. Eccles.* Gutier. *pract. libr.* 1. *q.* 3. *num.* 15. *vers. præterea*, Soar. *in defensione Fidei contra Anglicanæ sectæ errores lib.* 4. *cap.* 20. *n.* 6. *q.* 11. *cum seqq.* Secus autem si exegisset ex sola vi Regiæ potestatis & iurisdictionis, hæc enim tunc penitus expirat, cùm bona ad Ecclesiam perueniunt, & res deuenit ad statum, qui incapax est illius subiectionis & tributi erga Principem laicum, cùm aliter sit in pactis, & conuentionibus per viam contractus initis, quia vis illorum transit, & continuat in quibuscumque personis quomodocunque exemptis, & priuilegiatis; Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ numer.* 77. *de constit.* Vega *cons.* 7. *numer.* 5. *cum seqq.* Bellon *cons.* 40. *num.* 4. & 5. Festas. *de collectis p.* 4. *cap.* 2. *num.* 31. Alderan. Mascard. *de gener. interp. statut. concl.* 1. *numer.* 100. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 5. *cap.* 13. *q.* 1. *vers. secundò sciendum est*, vbi quòd ratione pacti, vel conditione adiecta in legato, siue contractu Ecclesia tenetur ad collectas bonorum, ad quas alias non teneretur; Soar. *d. lib.* 4. *c.* 20. *num.* 6. *q.* 15. *in fine*, & 28. & *n.* 9. prudenter indicat quomodo probari possit prædia fuisse sub particulari dominio Principis, vel tributum solui ex conuentione, non autem ex solo iure vniuersali principatus.

Illud demum in hac materia obseruandum est, Ecclesiam ad onera imposita rebus priusquam ad Ecclesiam peruenirent, solummodo teneri quãdo copulatiuè hæc omnia concurrerint, quòd scilicèt onera sint vera, realia, ipsis fundis infixa, & imposita bonis propter bona, non autem personis propter bona; quòd etiam sint perpetua, certa, & inuariabilia, non autem ex aliquibus causis vrgentibus, & illis cessantibus remouenda, ita Gemin. *num.* 9. *in cap.* 1. *de immun. Eccles. lib.* 6. Abb. *in cap. fin. num.* 12. *de vita*, & *honest. cleric.* plenè Barbat. *cons.* 1. *per tot. lib.* 3. Felin. *cons.* 46. *in* 4. *dub.* Ioan. Anton de Nigris *in repet. Extrauag. vnica, de vita*, & *honest. cleric. num.* 147. *cum pluribus seqq.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *c.* 94. *num.* 3. 4

Sed etiam pro iis prædiis, &c.] Quia istis casibus magis conueniuntur possessiones, ratione quarum soluuntur census, & tributa, quàm ipsi Clerici, & sunt onera realia prædiis imposita, & ideo ab ipsis debentur, & cum eodem onere transferuntur; per ea quæ tradunt Greg. Lop. *l.* 5. *tit.* 6. *p.* 1. Valasc. *de iure emphyteut. q.* 17. *n.* 7. Sed melius est, & sacris canonibus conuenientius, hæc intelligere iuxta distinctionem à nobis *suprà* traditam.

Eosdem ad pensitanda fiscalia perurgere, &c.] Notatur ad hoc quòd possunt Clerici pro tributis, & gabellis conueniri coram iudice seculari, si contentio sit inter Clericum, & conductorem huiusmodi tributorum. Ita cautum reperitur apud Lusitanos *in Ordin. Regia libr.* 2. *tit.* 1. §. 19. & apud Hispanos *leg.* 46. *tit.* 6 *part.* 1. & *leg.* 5. *tit.* 7. *part.* 7. *l.* 2. *tit.* 2 *libr.* 9. *nouæ Recop.* quod an de iure communi verum sit, vide Gironda *de gabell. part.* 7. *in princ. numer.* 21. Azeued. *ad princip. tit.* 1. *numer.* 8. *libr.* 3. *nouæ Recop.* & *l.* 7. *numer.* 13. *cum seqq. tit.* 18. *libr.* 9. *noua Recop.* Bertachin. *de gabell. par.* 7. *quæstion.* 7. *numer.* 24. Ceuall. *commun. contra commun to.* 4. *q.* 899. *num.* 12. Thom. Valasc. *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 28. *numer.* 71. Oliban. *de iure fisci cap.* 14. *num.* 120. & *cap.* 15. *num.* 14. 5

Et hinc etiam colligunt, iudices seculares, Regiaque tribunalia cognoscere posse etiam priuatiuè ad indices Ecclesiasticos de causis decimarum, & tertiarum, quæ ex gratia, & concessione Romanorum Pontificum ad Principes seculares, aliósque priuatos pertinent, & in eorum patrimonio incorporatæ sunt Menoch. *cons.* 756. *num.* 16. *vol.* 8. Camill. Borrel. *de præstantia Regis Cathol. cap.* 71. *num.* 349. & *seq.* & *cons.* 20. *cent.* 1. Cou. *pract. cap.* 35. *num.* 2. *vers. tertiò quoties*, Lasarte *de decima vendit. c.* 19. *num.* 30. Gutierr. *practic. libr.* 1. *q.* 14. *num.* 4. D Barbos. *in l. Titia n.* 42. *ff. soluto matr.* Bobadil. *in sua politica libro* 2. *c.* 18. *n.* 148. Morla *in emporio iuris par.* 1 *tit.* 2. *de iurisdict.* 6

omnium

omnium iudicum, & in prælud. num. 137. Fontanel. *de pactis nupt. tom. 1. glos. 13. p. 2. n. 58.* Ioseph. Sesse *decis. 162. num. 24.* Cenali *commun. contra commun. tom. 4 q. 897. num. 636 & de cognit. per viam violentiæ part. 2 q. 16. à princ.* latissimè his, & aliis pluribus in id relatis Doctoribus Castill. *to 7. de Tertiis c. 12. per tot.* cuius fundamentis respondere nititur quædam iuris allegatio à Congregatione Ecclesiastica Matriti degente de anno 1634. impressa & publicata, quam mihi dono dedit Doctor Didacus Ortis de Salas, Canonicus Doctoralis sanctæ Ecclesiæ Conchensis, vir quidem apprimè doctus, integerrimus, ac summa virtute præditus, in qua ostendit olim Reges antequam bella ingrederentur, non tributis, sed sacrificiis, & orationibus Ecclesiasticos grauabant, & post partam victoriam Ecclesiis magnificè donabant, non illis sua detrahebant, vt aduertit Ferdinand. Oxea *in historia S. Iacobi cap. 42. num 9.* Ex impositione autem tributorum facta Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis, etiam ex vrgenti causa & necessitate, multa exorta sunt damna, vt ad oculum ostendit Petrus Blesensis Archidiaconus Vatoniensis in quadam epistola, quam scripsit ad Episcopum Aurelianensem, prout refert Cardin. Baron. *tom. 12. annal. Eccles. anno* 1188. in qua illi animosè resistere suadebat cuidam tributo, quod Clericis imponendum dicebatur pro Terræ sanctæ expeditione, cuius autem verba lectu dignissima sequuntur *Quæ ratio est, vt qui pro Ecclesia pugnant, Ecclesiam spolient, quam inimicorum spoliis & donis triumphalibus ampliare debuerunt? Putant sine insipientes & miseri, quod Christus, qui summa iustitia est, velit sibi de iniuriis & sacrilegiis exhiberi sacrificium? aut sustineat commissa ex eis spolia prosperari, si enim testimonio veritatis in ignem æternum mittitur, qui sua pauperibus non dedit, vbi quæso mittendus est, qui bona pauperum, vel Ecclesiæ rapuit, aut fraudauit? Pro his, & consimilibus filius Ephrem intendentes, & mittentes arcum conuersi sunt in die belli, nunquam pauperum, nunquam Ecclesiæ spolia prosperum habuerunt euentum auspicium.* Et paulo infrà. *Quid aliud à Pontificibus, vel à Clero potest, vel debet Princeps exigere quam vt incessanter fiat oratio ab Ecclesia ad Deũ pro eo omnis Pontifex ab hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro Rege & populo, & si iratus est in eis Dominus, Sacerdos medius intercedat, & in tempore iracundiæ fiat reconciliatio.* Hactenus Petrus Blesensis.

8 Infelices penè successus habuerunt Principes, qui bella cum hostibus aggressi sunt pecuniis ab Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis extortis, vt de Carolo Brabantiæ Duce narrat Bolland. illorum Principum historiograph. *c. 28.* Omni, inquit, fauore Numinis destitutum eum, postea nunquam feliciter pugnasse cũ hoste, quod eodem tempore grauissimis exactionibus Clerum onerasset. Refert quoque Petrus Lopez de Ayala *in historia Regis Petri anno eius regnantis 19. fol. 12.* quòd Maurum amiculum de morte sibi præsenti consulens, respondit. *Es verdad lo que te an dicho, per que tomas los algos de las Iglesias, y casas de la oracion, y que te non tiene consciencia.* Regina Domna Vrraca filia Regis Alphonsi, cum non posset exercitum militaré debitis sustentare alimentis, à Monachis sancti Isidori Legionensis postulauit, vt sibi de rebus & diuitiis sui monasterij, quicquam darent; quod cum facere non curassent, Regina propria authoritate ea subtraxit, & non dum portam egressa media crepuit, & mortua est acerbiori castigata supplicio, quam quod passus fuit Eliodorus *lib. 2. Machabæ. c. 3.* De Imperatore Friderico narrat historia quòd cùm cuidam à secretis iniustè oculos extrahere iussisset, postea veritatis conscius illum in suum creauit Consiliarium, & cùm in officio & munere assisteret, vt vindictam de illo iam necessitatibus oppresso sumeret, consilium dedit, vt pro sustinẽdo militari exercitu Ecclesiarum bona susciperet, quod cùm adimpleret, statim diuinum non abfuit supplicium, & tandem ad extremam ruinam est deuentus.

SUMMARIUM.

1 *Officiales publici non adstringuntur iugo clericali dum rationibus reddendis adstricti sunt.*
2 *Clericatus assumptus in fraudem obligationis, aut pœnæ, nihil prodest.*
3 *Primipili dicti sunt olim centuriones, qui Aquilæ in legione præerant.*
4 *Administrator si ante redditas rationes ad Religionem, vel ad Ordines suscipiendos admissus fuerit, ad pristinum statum est reuocandus.*
5 *Obligati ad ratiocinia non ante, sed solùm post redditas rationes ordinari possunt.*
6 *Liberorum appellatione nepotes ex filiis ac omnes descendentes tam masculi, quam fœminæ comprehenduntur.*
7 *Verbis,* Si proles defuerit, *vel,* Si absque prole decesserit, *comprehenduntur filij, & nepotes, ac alij vlteriores descendentes.*
8 *Propinquorum appellatione continentur agnati & cognati, qui admitterentur ab intestato ad successionem de iure ciuili vsque ad decimum gradum.*
9 *Delictum clandestinum plus punitur quàm publicum.*

L. Officiales. IV.

Idem A. ad Tantum P. P.

OFficiales publici non adstringuntur iugo cle- 1
ricali dum rationibus reddendis adstricti sunt. 2
Item clericatus assumptus in fraudem obligationis, aut pœnæ, nihil prodest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1 supra hoc tit.*

Seu primipili.] Quia ij primi pila, idest, tela de- 3
ferebant, dicti sunt olim centuriones, qui Aquilæ in legione præerant, de quibus Vide Cuiac. & Alciat. *ad tit. C. de primip. libr. 12.* eundem Alciat. *de præsumpt. reg. 3. præs. 42. in fine,* Cou. *libr. 1. var. cap. 16. num 7* Neguzant. *de pignorib. p. 5. memb. 2. num. 27.* Capyc. *decis. 129. à num. 12.* Calum. *in suo Lex. iurid. verbo, Primipilus,* Iust. Lipsi. *de militia Romana libr. 2. dialog. 8. prope fin.* Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 11. tit. 18. n. 11.*

Ad priorem conditionem retrahantur, &c.] Nota- 4
tur ad hoc quòd si administrator ante redditas rationes ad Religionem, vel Ordines suscipiendos admissus fuerit, ad pristinum statum est reuocandus, vt per Escobar. *de ratiocin. c. 4. n. 3. & 4.*

Si verò obnoxij ratiociniis, &c.] Notatur ad 5
hoc quòd obligati ad ratiocinia non ante, sed solùm post redditas rationes ordinari possunt, de quo vide Doctores, quos citaui *in collect. ad caput. vnic. de oblig. ad ratiocin. & ad cap. vnic. 53. dist. & in tract. de iure Eccles. vniuerso lib. 1. cap. 33. n. 135.* vbi ampliatur, vt ratiociniis implicati propter administrationem rerum etiam singularium personarum non solum promoueri nequeant, dum gerunt, exercentque

que offi. ium, sed etiam expleta administratione, & officio, si de dolo in administratione, vel redditione computorum perpetrato lis aliqua mota esset, vel in procinctu esset vt moueretur, tunc enim ante litis exitum promoueri non potest, immo si de facto promoueretur, dignus esset depositione, etiamsi postea in causa vinceret; & deinde multipliciter hæc resolutio limitatur, scilicet in eo, qui grauatus est debito sine aliqua administratione contracto, & in eo, qui rerum Ecclesiasticarum, aut miserabilium personarum, vel custodiæ alterius piæ causæ, vel priuatæ administrator fuerit, & in eo, qui publicis ratiociniis adstrictus fideiussores præstiterit, & tandem in eo, qui in aliquo licèt minori constitutus Ordine alicuius, etiamsi particularis personæ tutor, aut generalis quomodolibet fuerit administrator.

Concedant liberis, aut, si proles defuerit, &c.] Ergo
6 liberorum appellatione nepotes ex filiis, ac omnes descendentes tam masculi, quam fœminæ comprehenduntur, vt per Couarr. *in cap. Raynaldus, num. 3. de testam.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4 præsumpt. 84. à num. 22. & præsumpt. 89. num. 74. & cons. 104. n. 50. & consil. 420. num. 26. & consil. 565. num. 8. vers. & dicendum, & consil. 764. num. 2. & consil. 877. n. 14.* Cald. Pereira *de potest. eligend. c. 15. num. 27.* Rustic. *in l. cum auus lib. 6. cap. 8. num. 3. ff. de condit. & demonstrat.* Stephan Gratian. *disceptat. forens. cap. 120. num. 26.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. libr. 7. cap 9. num. 13.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 5. lit. L. conclus. 317. à princ.* Fusar. *de substit. quæst. 326. num. 1.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 3. quæstion. 35. num. 17. & 18.* Rotam coram Reuerendiss. Coccino *decis. 11. numer. 8. & decis. 480. numer. 3.* meipsum *de appellatiua verbor. vtriusque iuris signific. appellat. 130. n. 1.* vbi *numeris seqq.* hæc resolutio multipliciter declaratur.

7 Notatur etiam ad hoc quòd verbis illis, *si proles defuerit*, vel alia, *si absque prole decesserit*, comprehenduntur filij, & nepotes, ac alij vlteriores descendentes, vt per Boër. *decis. 356. numero 1.* Cardinal. Tusch. *practic. conclus. tom. 6. lit. P. conclus. 907. numero 1.* meipsum *d. tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appellat. 223. à num. 1.*

Propinquis] Propinquorum appellatione conti-
8 nentur agnati, & cognati, qui admitterentur abintestato ad successionem de iure ciuili vsque ad decimum gradum, vt per Tiraquell. *de retractu lign. §. 1. gloss. 9. num. 9.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 196. vers. nomine propinquorum*, Cardin. Tusch. *d. tom. 6. lit. P. conclus. 914. num. 1.* Fusar. *de substit. quæst. 367. n. 1.* meipsum *d. tract. appell. 224.*

In glos. *Clandestinis*. ibi, *nota plus puniri clandesti-*
9 *num delictum, quam publicum.* Vide Tiraquell. *de pœnis temper. cap. 57. à princip. & num. 4. & 5.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camer. Imper. lib. 2 conclus. 110. consid. 1. num. 18.*

SVMMARIVM.

1 *Curialis nisi per quindecim annos in monastica steterit vita, ad Clericorum Ordinem non admittendus.*

2 *Clericus vxorem ducens Ordine Clericorum priuatur.*

3 *Curiales, id est, qui propter aliquod officium Curiæ sunt astricti, ordinari non permittuntur; sed hodie id non seruatur, vt num. 4.*

5 *Clerici in minoribus Ordinibus constituti non prohibentur vxores ducere.*

AVTH. Sed neque Curialem.

Curialis nisi per quindecim annos in monastica steterit vita, ad Clericorum Ordinem non ad- 1
mittendus, huic etiam accedenti ad Clericorum Ordinem quarta pars substantiæ relinquenda. Vxorem 2
autem Clericus ducẽs, Ordine Clericorum priuatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 3. suprà hoc tit.*

Sed neque Curialem, aut officialem Clericum fieri 3
permittimus.] Notatur ad hoc quòd Curiales, id est, qui propter aliquod officium Curiæ sunt addicti, ordinari non permittuntur, vt per Maiol. *de irregular. lib. 2. c. 5.* Henriquez *in summ. libr. 14. cap. 5. §. 5. & in comment. lit. D.* Soar. *tom. 5. de censur. disp. 47. sect. 4. n. 1.* vbi addit, Curiales, qui irregularitatem incurrunt, esse omnes, qui in quacunque seculari Curia ministri sunt in causis sanguinis, quomodocunque ad illas cooperentur, vt tabelliones, solicitatores, procuratores, & inferiores ministri, qui vel denuntiant, vel scribunt sententiam: Valer. Reginald. *in prax. fori pœnitent. lib. 3. tract. 2. n. 64.* Campan. *in diuers. iuris Canonic. rubr. 11. cap. 24.* D. Roder à Cunha *in comment. ad cap. 1. n. 8. dist. 51.* Bellet. *disquisit. cleric. tit. de disciplin. cleric. §. 11. n. 6.* vbi principalem resolutionẽ intelligendam esse existimat de iis Curialibus, qui exercuerunt sæua, vel turpia, siue vilia, vt sunt nuncij, lictores, & id genus similia, refero ego ipse in *tractat. de iure Ecclesiast. vniuerso lib. 1. cap. 33. n. 134.*

Aduertendum est quòd Rebuff. *in constitutiones* 4
Galliæ, in proœm. gloss. 5. num. 26. asserit abrogatam esse hanc Authenticam prohibentem Curiales ordinari, & eius prohibitionem hodie non tenere, subditque se vidisse duos Cancellarios Sacerdotes factos tempore sui officij, tractat id quoque Petrus de Belapert. *quæst. 238.*

In quo quis constitutus vxorem ducere non prohi- 5
betur.] Notatur ad hoc quòd non prohibetur constitutus in minoribus Ordinibus vxores ducere, quia vtuntur iure suo, nec recedunt à statu perfecto, sed à statu, qui initium est, & via ad perfectum Ordinis statum, & ita nullam esse culpam, initiatum minoribus Ordinibus retrocedere transeundo ad matrimonium, resoluunt Couarr. *de sponsalib. p. 2. c. 6. §. 3. n. 3. in fine*, Bonacina *de matrimonio, quæst. 3. punct. 9. num. 3. & 4.* Azor. *institutionum moralium p. 1. lib. 13. cap. 14. quæs. 14.* Rebell. *de obligat. Iustit. p. 2. lib. 4. q. 8. num. 27.* & alij citati per me *in collectan. ad cap. seriatim, distinct. 32. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Virgines sacras attentans matrimonij causa, capitale meretur supplicium.*

2 *Virgines sacras violantes quas pœnas incurrant, remissiuè.*

3 *Raptus pœna ordinaria intrat in raptu Monialis ex solo conatu, etiam non sequuto raptu, nedum alio effectu copula carnalis.*

4 *Attentatio punitur.*

5 *Monialem rapiens pœna mortis tenetur, etiam non sequuto raptu, & num. 6.*

L. Si quis non dicam. V.

Imp. IOVINIANVS A. *Secundo P. P.*

1 ATtentans sacras Virgines matrimonij causa, capitale meretur supplicium. Item in atrocioribus punitur affectus, non sequuto effectu. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Ad superscript. & datam huius legis, vide Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lectionum, libro 2. capite* 167.

2 De materia huius legis, & de violantibus sacras Virgines, ac de huius criminis grauitate secum aliorum criminum deformitates inuoluentis, vide ordin. Regium Lusitan. *lib. 5. tit. 15. & l. H span. 11. tit. 13 part. 6.* vbi *gloss.* 6. Cardin. Cæs. Baron. *tom. 4. annal. Eccles. anno Christi* 365. *pag.* 118. Ceuall. *commun. contra communes, tom. 4. quæstion. 90. num.* 50. Decian. *tractat. crimin. lib. 6 cap. 20. & libr. 8. cap. 8. num. 7. & c. 11. num. 1.* late Farinac. *in praxi crimin. quæst* 145. *ex num.* 215. & præcipuè *num.* 22. resoluit quòd raptor à pœna raptus non excusatur, etiamsi mulierem rapuerit animo contrahendi cum ipsa matrimonium, siue mulier fuerit secularis, siue monialis, quia text. iste licèt loquatur in rapiente sacratissimas Virgines, communiter à Doctoribus etiam intelligitur in rapiente virgines non consecratas, & idem repetit *n.* 206.

3 *Sed attentare tantummodo,* &c.] Notatur ad hoc quòd pœna ordinaria raptus intrat in raptu Monialis ex solo conatu, etiam non sequuto raptu, nedum alio effectu copulæ carnalis, vt per Bertrand. *cons.* 39 *num. 5. in fine, vers. fortè vero, libr* 6. Anton. Gomez *l.* 80. *Tauri, num.* 40. *vers. sed his non obstantibus,* vbi per hunc textum quem allegat, dicit quòd eo ipso quòd quis attentauit, & procurauit rapere, licèt non consummauerit, tenetur eadem pœna, Ludou. Peguer. *decis. crimin.* 43. *num.* 9. Decian. *dicto lib* 8. *cap. 7. num* 34. *& cap. 8. num 7. & cap. 11. n.* 21 Batard. *ad Clar. in §. raptus, n.* 23. Menoch. *de arbitr. casu* 191 *in addit. num.* 35 Sanchez *de matrimonio lib. 7. disp. 12. num. 18. in fine,* vbi loquitur, siue raptor non potuerit, siue noluerit, refert & sequitur Farinac. *dicta quæst.* 145. *num.* 204. vbi *num.* 206. subdit in volente rapere Monialem non sufficere quòd raptor deuenerit ad actum verbi, sed requiri, vt perueniat ad aliquem actum facti: nam Anton. Gomez *citato loco* respondet non obstare si dicatur quòd omnis lex quæ punit affectum in delictis, non seruatur de generali consuetudine: quia potest responderi quòd illud est verum, quando non processit quis ad aliquem actum facti.

4 Notatur etiam ad hoc quòd attentatio punitur, de quo vide Tiraquell. *de pœn. cap* 17. *cum seqq.* Clar. *§. fin. quæstion.* 92. Menoch *de arbitr. casu* 360. *numer* 54. Bruno a Sole, *in* [illegible] *commun. verbo, Affectus,* Sayr *in clam Regia l. br. 3. cap. 8. numero* 28. Cardos. *in praxi iudicum, verbo, delictum, numero* 55. Molin. *de Iustit. tom. 4. tractat. 3. disput.* 105. *num.* 12. Cardinal Tusch. *tom. 2. lit. C. concl.* 44. *per totum,* Aloys. Ricc. *in collect. decis.* [illegible] 50. *&* 1895. plures, quos refero *de* [illegible] *axiomat.* [illegible] *usufrequent. axiomat.* 17. Vide Couarr. *in Clement. si furiosus parte 2. in* [illegible] *numero* 1. qui ait in hoc textu non puniri lege humana interiorem tantum actum mentis, sed exteriorem, nempe ipsum conatum, qui per exteriorem operationem processit; & paulo infrà *in vers. contrariam,* resoluit quòd in atrocioribus criminibus punitur pœna ordinaria conatus ipse ad aliquem proximum actum deductus. Et quamuis Farinac. *dicta quæstion.* 145. *numer.* 215. asserat de generali consuetudine censeri derogatum pœnæ huius legis, prout in specie tenuerunt Clar. *§. fin. quæstion. 1. numer. 9. versic. item loquendo,* Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss. 5. num.* 28. Hieron. Gabr. *consil.* 172. *numer. 1. & 2. libr. 1.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.* 15. *numer. 25. in fine,* Nemz. *in sylua nupt. part. 4. numer.* 46. *versic. quinto limita,* cum aliis per me citatis *d. axiom. 17. numer. vlt.* nihilominus tamen idem Farinac. *vbi supra numer* 214. defendit contrarium esse de consuetudine, specialiter in hoc crimine raptus Monialis, licet cum ea non esset sequuta carnalis copula.

Capitali pœna feriatur.] Notatur ad hoc quòd rapiens Monialem, pœna mortis tenetur, vt per Clar. *§ fornicatio, numer.* 17. Padill. *in summa legum pœnal. part 1. capite 6. numer.* 3. Menoch. *de arbitrar. casu* 384. *& casu* 389. *num.* 42. *& casu* 502. *num.* 41. Matta *de iurisdict. part. 2. cap* 10 26. *numer.* 7. Farinac. *in praxi crimin quæst.* 145. *n.* 215. *cum seqq.* vbi *numeris seqq.* ampliat multipliciter, & primò etiam non sequuto raptu, nedum non sequuta copula carnali, & multo magis in rapiente Monialem ex causa contrahendi matrimonium cum ea, qui est casus huius text. & etiam quòd Monialis consenserit se rapi, quia dicitur esse sub potestate Abbatissæ, & sic non habet voluntatem, & etiam quòd rapta non sit velata. 5

In gloss. *Capitali* ibi, *vel capite puniatur, vel ciuitatem amittat.* Hæc glossa videtur tenere quòd pœna capitalis, quæ in hoc textu, non perfecto flagitio imponitur, non sit mortis naturalis, sed amissionis ciuitatis: quod & idem voluerunt in præsenti Cyn. *numer. 3. col. 3. versic. nec obstat si dicas, & vers. octauò oppono,* Bald. *col. 2. numer. 1. ad finem, in 6. oppos. & col. fin. numer.* 10 Alber. *numer. 1. & 2.* Menoch. *de arbitrar. casu* 360. *numer.* 35. *cum seqq.* Sanchez *de matrimon. libr 7. disp. 12 num.* 19. Sed contrarium, immo pœna mortis puniendum, qui non solùm raptam puellam carnaliter non cognouit, sed etiam qui nec raptum perfecit, vtputa, quia aut non inuenit in domo, aut alio modo raptum perficere non potuit, tenuerunt afflict. *decis.* 276. *num.* 2. Anton. Gomez *l.* 80. *Tauri, num.* 40 immo, quod magis est, Farinac. *q.* 124. *num.* 34. *& quæstion.* 145. *num.* 200. vbi ait quòd licèt hic textus loquatur in raptu attentato in Virginem sacratissimam, communiter tamen Doctores ibi videntur illum intelligere etiam in raptu virginum non sacratarum, & *n.* 209. intelligit primam opinionem procedere quando raptor mulierem non cognouit, quia noluit, & forsan pœnituit; aliam verò secundam contrariam quando raptor non potuit aliqua de causa impeditus: ad quod citat plures Doctores, vide apud illum. 6

SVMMARIVM.

1 *Clerici tam in maioribus, quàm in minoribus Ordinibus constituti à personalibus muneribus excusantur.*

2 *Clerici omnes siue in sacris, siue in minoribus, exempti sunt à gabellis, exactionibus, & tributis, quamuis non haberent omnia requisita præscripta à Concil. Trident.*

3 *Clerici in minoribus, in Hispania, & Lusitania, non sunt exempti, nisi actualiter habuerint beneficium.*

4 *Clerici*

4 *Clerici coniugati etiam cum vnica &, virgine, non gaudent exemptione à tributis, nisi sint Clerici orientales.*

5 *Clerici coniugati cum vnica, & virgine, si vidui fiant mortua vxore, & soluto matrimonio, consequuntur, & habent omnia priuilegia, quæ Clerici in minoribus non coniugati habent.*

L. Presbyteros. VI.

Imppp. VALENTINIANVS, VALENS, *&* GRATIANVS AAA *ad Cataphronium.*

1 PResbyteri, Diaconi, Exorcistæ, Lectores, Ostiarij, Acolyti à personalibus muneribus excusantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 2. sup. hoc tit.*

2 Collige ex text. Clericos omnes siue in Sacris, siue in minoribus, exemptos esse à gabellis, exactionibus, & tributis, vt per Ioseph. Ludouic. *tom. 3. commun. opin. tit. de gabellis, conclus. vnic. vers. infertur, pag. 479.* Alexand. Trentacinq *variarū resolutionum libr. 1. tit. de iure fisc., resolut. 5. num. 7. cum seqq.* Molin. *de Iust. tom. 3. disp. 671. num. 5.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 19. num. 16.* Sanchez *in præcepta Decalogi lib. 7. cap. 13. num. 33. & consil. moral. libr. 2. c. 4. dub. 49.* Squillante *de priuileg. clericor. c. 8. num. 7.* incipium *de officio, & potestate Episcopi part. 2. alleg. 13. num. 1.* Quamuis non habeant omnia requisita præscripta à Concilio Tridentino *sess. 23. de reformat. cap. 6.* cum enim Concilium ibi eas conditiones ad solum fori priuilegium retinendum posuerit, id non est extendendum vt sit necessarium ad retinendum cætera priuilegia; priuari enim priuilegiis clericalibus est odiosum, ac proinde restringendum. Ita Paul. Comit. *re spons. moral. lib. 6. quæst. 20.* Bonacina *de censuris in Bulla Cœna Domini, d. sp. 1. quæst. 19. puncto 3. numer. 2.* Sanchez *dicto capite 13. num. 34. & d. dub. 49. n. 6.* Nouar. *de elect. fori qu. 51. sect. 2. in vlt. impress.* Antonin. Diana *moral. resolut. part. 1. tract. 2. resolut. 36.* Aloys. Ricc. *in praxi par. 4. resolut. 458.* Squillante *dicto c. 7. num. 8 versic. ipse verò.* Ego ipse *in tractat. de iure Eccles. vniuerso lib. 1. c. 39. §. 5. num. 15.* vbi *num. 16.* refero sacram Congregationem negotiis Episcoporum & Regularium præpositam *sub die 24. Ianuary* 1631 censuisse Ordinarium non posse Clericos non inseruientes Ecclesiis immunitate à gabellis, & aliis oneribus laicalibus priuare.

3 Verumtamen apud Hispanos per *l. 2. tit. 4. libro 5. noua Recopil.* huiusmodi Clerici in minoribus, non sunt à prædictis exempti, sed contribuere debent sicut laici, nisi actualiter habuerint beneficium Ecclesiasticum. De cuius legis materia, & intellectu agunt Felician *de censibus lib. 2. cap. vlt. num. 13.* Bobadil. *in sua politica lib. 2 cap. 18. num. 110* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp. 671. num. 5.* Flores de Mena *variarum lib. 2. quæst. 21. num. 199.* Gutier. *practic. lib. 1. quæst. 8 & de gabell. quæst. 91.* Sanchez *de matrim. libr. 7. disp. 46. num. 16.* Vasquez *in opuscul. de restit. cap. 6. §. 1. num. 33.* Less. *de iustit. lib. 2. cap. 33. dub. 5. num. 39.* Azor. *institut. moral. part. 1. libr. 3. cap. vnic. quæst. vlt.* Nicol. Garc. *de benef. part. 1. cap. 3. à num. 5.* Diana *dict. tract. 2 resolut. 35.* Idem quoque statutum est apud Lusitanos per Ordin. Regiam *libro 2. tit. 11. in princip.* vt referunt Molin. *dict. disput. 671. numer 5.* Valasc. *consf. 131.* quæ quidem Hispaniæ, & Lusitaniæ leges tacitam, seu expressam Apostolicæ Sedis dispensationem supponunt, alioquin nullitati subiicerentur, vt obseruaui *dicta allegat. 13. numer. 4.*

Quoad Clericos coniugatos etiam cum vnica & virgine, certum est huiusmodi exemptione à tributis non gaudere, vt tenet gloss. *verbo, in cæteris,* per text. *ibi in cap. vnic. de bigam. libr. 6.* Bertachin. *de gabell. part. 2. numer. 17.* Couarr. *practic. capite 31. numer. 9.* Duen. *regul. 100. num. 10.* Tapia *de iure Regni libr. 2. tit. de Episcop. & cler. num. 30.* Sanchez *dicta disp 46. num. 16.* Carol. de Grass. *de effectibus clerical. effectu 3. numer. 44.* Belletr. *disquisit. clerical. tit. de exempt. cleric. §. 6. numer. 2.* Duard. *ad Bullam in Cœna Domini can. 18. quæstion. 13. num. 1.* Bonacina *dicta quæst. 19. puncto 3. §. 3. num 3.* Squillante *dicto cap 8. num. 9.* vbi *num. 10.* idem resoluit de Clericis bigamis; nisi sint Clerici Orientales, qui Græci appellantur, hi enim huiusmodi priuilegio gaudent, cùm verè, & quoad omnia sint Clerici, & personæ Ecclesiasticæ, quamuis vtantur legitimo matrimonio cum vnica, & virgine contracto, vt bene resoluunt Camill. de Curte *in diuers. feudal. parte 2. cap. 2. num. 90* Carol. de Grassis *d. effectu 3. num. 46.* Mostel. *in sum. Theolog. moralis p. 2. tract. 12. c. 22. num. 164.* Bonacina *d. disp. 1. quæst. 19. punct. 3. §. 3. vers. secus.* 4

Verùm si Clerici coniugati cum vnica, & virgine, vidui fiant, mortua vxore, & soluto matrimonio, consequuntur, & habent omnia priuilegia, quæ Clerici minoribus non coniugati habent, quia *in cap. vnic. de cleric. coniugat. libro 6.* tantùm dicitur Clericum coniugatum non gaudere aliis priuilegiis, & non dicitur perdere ea, ad significandum non esse omnino deperdita, sed tantùm suspensa dum manet matrimonium. Ita Couarr. *practic. cap. 31. num. 7. vers. 5.* Sanchez *consf. moral. tom. 1. lib. 2. c. 4. dub. 53.* 5

SVMMARIVM.

1 *Episcopus non compellitur testimonium dicere, & num. 3.*

2 *Testes omnes possunt ad testificandum cogi, nisi expressè priuilegiati reperiantur.*

3 *Clerici non possunt ad testificandum compelli.*

4 *Testes etiam priuilegiati compelluntur ad testificandum, quando aliter veritas sciri non potest.*

5 *Episcopi & Clerici hodie veritatem dicere, & testimonium ferre, sicut laici, coguntur.*

6 *Episcopi, Clerici, & aliæ egregiæ personæ non possunt etiam volentes venire ad domum iudicis, & Notarij, ad se examinandum.*

L. Nec honore. VII.

Imp. THEODOSIVS *dixit.*

EPiscopus non compellitur testimonium dicere. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Quamuis omnes testes possint ad testificandum cogi, nisi expresse priuilegiati reperiantur, Crot. *de testib. par. 3. num. 198. vers. omnes illi,* Farinac. *in praxi crimin. p. 2. quæst. 73. num. 57. cum seqq.* Nihilominus tamen Episcopi non possunt cogi ad testificandum, vt per hunc text. resoluunt Specul. *tit. de teste, §. de testium compulsf. num. 1. in fine, vers. item Episcopus,* Campeg. *reg. 154. in princip.* Boccac. *de litter. remiss.* 2

n ji.cap.2.numer.1- Farinac.*in praxi crimin.part.2. quaest.78.num*-9.immo & Clerici vti hac in re priuilegiati, non possunt etiam ad testificandum compelli;*cap. statuendum, 2.quaest.6.*Gail.*lib.1. obseruat* 100.*num.*16 Clar.*in §.fin.quaest.14.vers.scias tamen,* Farinac *d.quaest.73.num.*-4.nisi aliter veritas haberi non possit, vt ex Carau.*super ritib.magna Curia,ritu.*87.*num.*3.Felin. *in cap.1.num.* 8. *de testib. cogen*: Gail.*d. obseru.*100.*post numer.*16.Farinac.*d.part.*2. *quaest.*61.*num.*93.*cum seq.& d.quaest.*78.*numer.* 77. quia tunc testes etiam priuilegiati compelluntur ad testificandum,ex eodem Farin.*d.quaest.*78.*num.* 108. vbi citat.Campeg.*de testib.reg.*154.*vers.fallit quia,* loquentem de Episcopo.

5 Aduertendum tamen est, quòd Rebuff. *ad leges Galliae in prooem gloss.*5.*num.*27 attestatur se non vidisse seruari hanc legem,nec Auth.*sed iudex*, quae immediate sequitur,sed hodie tam Episcopos,quam Clericos,veritatem dicere,& testimonium ferre sicut laicos cogi.

6 In gloss.*E gitetur.*ibi, *sed nec volens est admittend u.* Collige Episcopum, Clericos,& alias egregias personas,non posse etiam volentes venire addomum iudicis & Notarij ad se examinandum, vt per Ludou.Gomez *in cap.mulieres,ex num.*46.*de iudic.*Carau.*super ritu* 142.*n.*10.quicquid dicat Farinac.*d.q.*78.*n.*141.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus testimonij ferendi causa non iurat ad instantiam iudicis secularis, sed propositis sacris Euangeliis admittitur ad depositionem.*

2 *Iudex mittit Notarium ad Episcoporum domos, si eos examinari contingeret.*

3 *Episcopus etiamsi Cardinalitia dignitate sit condecoratus,vel etiam alius Sacerdos in testem receptus,iurare debet,& aliter non probat,non tactis Scripturis, sed tantummodo propositis, & inspectis sacrosanctis Euangeliis, seu tacto pectore,vt num.4.*

5 *Iuramentum an desideret tactum alicuius rei sacrae,vel Euangeliorum.*

AVTH. Sed iudex.

1 AD instantiam iudicis secularis ministros ad Episcopum mittentis, non iurat Episcopus testimonij ferendi causa, sed propositis sacris Euangeliis admittitur ad depositionem. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.sup hoc tit.*

2 *Mittat ad eos quosdam de suis ministris*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex mittit Notarium ad Episcoporum domos, si eos examinari contingeret, vt per Specul.*in tit.de teste, §.qualiter autem, vers.vel Episcopus*, Carauit.*super ritu magna Curia* 142.*num.*7.vbi de Episcopo,& Cardinale, Mascard. *de probat.in praefat.num.*42.*ad finem*, Virgil.Boccat. *in tract.de litteris remissor.cap.*2.*numer.* 27. Farinac. *in praxi crimin.part.*2.*de testib.quaest.*77.*num.*201. vbi *num.*212 ad Sacerdotes,& Diaconos hanc eandem extendit resolutionem,ita vt ad eos examinandos, iudex ad eorum domus mittere debeat Notarium.

3 *Vt propositis sacrosanctis Euangeliis*, &c.]Quamuis regula sit vt Episcopus,vel etiam alius Sacerdos in testem receptus iurare debeat, & aliter non probet, vt per Rip.*in l.admonendi,num.*194 *versic. amplius etiamsi testis esset Episcopus*,Vestr.*in practica lib.6.cap.2.num.*7.Viui *opin.*931.*num.*4. *ad medium,vers.etiam si esset Episcopus*, quamuis Cardinalitia sit dignitate condecoratus, secundùm Viui.*d.num.*4 *vers.immo si esset Cardinalis*,Burat.*consil.*192.*numer.*27.*lib.* 2. Mascard. *de probat.libro* 1. *quaestion.*5.*numer.*78.*vers.nec Cardinalis, & concl.* 270.*num.*4.

Non tamen tactis Scripturis, sed tantummodo propositis & inspectis sacrosanctis Euangeliis, seu tacto pectore,tum de iure,tum de generali consuetudine iurant. Ita per text. *in praesenti* resoluunt Campeg.*de testib. regul* 16-. *post vers. testis si non fuerit iuratus in* 2.*& in* 8.*fallentia*,Gail.*lib.*1.*obseruat.*101.*numer.*2.*vers.quomodo Episcopus*, Vestr.*d. cap.*2.*numer.*7.& *ibi* Granat.*num* 41.Viu.*dicta opin.* 931.*num.*14.Anton.Thesaur.*Pedem decis.*47.*numer.* 11.& 12.Rebuff.*ad leges Galliae in prooem. gloss.*5.*n* 27 vbi ait quòd in curiis Franciae,non tactis Euangeliis,sed posita manu ad pectus iurant, & addit quòd si veritatem non dicant,sunt ita periuri ac si tetigissent Euangelia,vel aliam rem sacram:Farinac.*d.p* 2. *quaest.*73.*n.* 82. vbi testatur se vidisse semper in Romana Curia Episcopos & Clericos tacto pectore iurare. 4

An & quando in iuramento desideretur tactus alicuius rei sacrae,vel Euangeliorum: vide Viui. *tom.* 1.*commun.opin.libr.*4.*tit.*10.*de testib.num.*314.Hippol.*singul.*606.Sayr *in claui Regia libr.*5.*cap.*1. *numer.*12.Christoph.de Paz *in schol.ad leges styli leg.* 240.*ex num.*1.Sanchez *in praecepta Decalogi tom.*1. *lib.*3.*cap.*1.*num.*4.Valer.Reginald. *in praxi fori poenit.lib.*18.*cap.*1.*num.*10.latè Farinac.*d.p.*2.*quaest.*74. *num.*20. 5

SVMMARIVM.

1 *Presbyteri testimonij causa torturae iniuriam non metuunt,falsa tamen non simulabunt.*

2 *Clerici an & quando torqueri possint.*

3 *Clerici non Presbyteri pro testimonio torqueri possunt sicut alij laici.*

4 *Testis qui verum supprimit,tam falsus est,& de falso punitur,quam qui falsum asserit.*

5 *In Dignitate constituti grauius puniuntur.*

6 *Crimen committentes in occulto vt impunitate potiantur,grauius sunt puniendi.*

L. Presbyteri. VIII.

Idem A. Paulino P. A.

PResbyteri testimonij causa torturae iniuriam non metuunt,falsa tamen non simulabunt. Colligunt ex Ordinat.Doctores citati *ad l.*1.*numer.*1.*suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem tenent in praesenti Butrig.*vers.releuantur Presbyteri*, Cyn. *numero* 1. Boss.*in tit.de tortura testium,post numer.* 4. Carauit. *super ritu magna Curia* 87.*numer.*8.*in fine*,plures citat in idem Farinac.*in praxi crimin.parte* 2.*de testibus,quaestion.*79.*num.*54.vbi *numer.*59.post Bald.*his num.*3.*versic.vel dic*,intelligit procedere, vt scilicet Sacerdotes non torqueantur si vacillent,secus si torquerentur ad purgandam infamiam,si contigerit eos esse infames infamia facti, vel criminosos. An & quando Clerici torqueri possint,vide Palac.*in repet. rub.de donat.inter virum & vxor.§.*37.*n.*19.Clar.*in §.fin.quaest.*25.*numer.*5.Farin.*in d.praxi crim. quaest.* 39.*num.*135. 2

Caeteri

3 *Cæteri verò Clerici, &c.*] Notatur ad hoc quòd Clerici non Presbyteri pro testimoniis torqueri possint sicut alij laici, vt per Bartig. *hic vers. relevantur Presbyteri.* Cyn. *num. 1. vers. cæteri clerici sic, & vers. quæ regula fallit*; vbi tamen isto casu videtur requirere magna indicia contra Clericum antequàm torqueatur, Bald. *ante num. 1. vers. sed in aliis clericis*, Boss. *in tit. de tortura testium, num. 5.* Farin. *d. quæst. 79. n. 56.* vbi *num. 58.* post Albert. & Clar. tenet quòd Clerici isto casu torqueri debent non à iudice sæculari, sed à iudice Ecclesiastico.

4 *Vera suppresserint.*] Notatur ad hoc quòd tam falsus est, & de falso punitur testis, qui verum supprimit, omittitque dicere, quàm qui falsum asserit, vt per Tiraqueil. *de pœn. temper.* [illegible] *causa 44. numer. 15. cum sequent.* M[illegible] *cas. 2. casu 31c. n. 14.* Zanchin. *de hæretic. c. 14. num. 2.* Pegna *in direct.* [illegible] *part. 3.* [illegible] *122. vers. falsum autem testem*, Decian. *in tract. crimin. lib. 6. cap. 10.* [illegible] *num. 20.* Mascard. *de probat.* [illegible] *in præfat. q. 5.* [illegible] *cum seqq. & libro 2. concl.* [illegible] *num. 12.* Farinac. *in praxi crimin. p. 2. q. 67. n. 220.*

5 [illegible] *magis, &c.*] Notatur ad hoc quòd grauiùs puniuntur [illegible] dignitate, sicuti grauius peccant, vt per [illegible] *§. qui mandatum, numer.* [illegible] *ff. de* [illegible] Tiraquell. *de nobilit. cap. 20. numer. 11*[illegible].

6 *Si in occulto inueniatur crimen*] Ergo grauiùs sunt puniendi, qui in occulto [illegible] impunitate potiantur, crimen committunt, vt per Tiraqueil. *de pœnis temper. causa 5*[illegible] *princip. &* [illegible] *num. 4. & 5.* Bernard. Gr[illegible] *ad practic. Cameræ Imper. lib. 2. conclus. 110. consid. 1. n. 18.*

SVMMARIVM.

1 *Presbyteri, seu Diaconi ob falsum in ciuilibus testimonium per triennium suspenduntur ab officio, in causa criminali tenentur ad pœnam falsi, nudato clericatus honore.*
2 *Clerici falsa deponentes quibus pœnis puniantur.*
3 *Clerici in minoribus pro falso testimonio in criminali causa verberibus coerceri possunt.*

AVTH. Presbyteri, seu Diaconi.

1 PResbyteri, seu Diaconi ob falsum in ciuilibus testimonium per triennium suspenduntur ab officio, in causa criminali tenentur ad pœnam falsi, nudato clericatus honore. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Canonizata est hæc Auth. *in cap. 3. §. Presbyteri, 5. quæst. 6.* de quorum iurium intellectu, & alia ad materiam pœnæ Clericorum falsa deponentium, vide Crot. *de testib. num. 379. p. 9.* vbi Moncada *vers. dico ergo*, Clar. *in pract. § falsum, vers. pœna autem Clerici*, Bernard. *in practic. cap. 91.* Fichar. & Suarez. *communium opin. lib. 1. tit. 2. de Episcopis, & Cleric. n. 151. & 152. pag. 167.* Donel. *commentar. iuris ciuilis lib. 2*[illegible] *sub tit. de testib. ad l. nullum 12. pag. mihi 201. in fine*, Ioseph. Ludou. *Lucensi decis. 1*[illegible] *n. 11.* Farin. *in praxi crimin. part. 2. tit. de opposit. contra dicta testium, q. 67. n. 7.*

3 *Verberibus coërceantur.*] Ergo Clerici in minoribus pro falso testimonio in criminali causa verberibus coerceri possunt, vide Hippol. *in l. ex libero, n. 2. ff. de quæstion.*

SVMMARIVM.

1 *Diaconissa ante completum 50. ætatis annum ad officium Diaconatus non admittenda.*
2 *Ætas quæ requiratur in eligenda in Diaconissam, ostenditur.*

L. Nulla. IX.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Tatiano. P. P.*

EX Apostoli præcepto Diaconissa ante completum quinquagesimum ætatis annum ad officium Diaconatus non admittenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Quamuis ætas in Diaconissarum numerum adscribendarum quadraginta annorum communiter fuerit statuta, vt habetur *in Auth. Diaconissam, inf. eod. tit.* tamen maior, prout in præsenti, desiderata inuenitur, quæ viduis deligendis statuta erat, vtpote quia propter experientiam voluptatis maiori indigerent examine, & approbatione. Ita Pamel. *in schol. 72 in lib. Tertullian. de exhortat. castitatis*, Vasq. *in 3. p. to. 3 disp. 245. c. 3. n. 4.* Iul. Lauor. *var. lucubrat. to. 1. tit. 4. c. 34. n. 31. vers. atque hinc*, Guid. Pancirol. *in thesauro var. lectionum lib. 1. c. 82.* Sebast. Cæs. *de Ecclesiast. hierarchia, p. 2. disp. 9. §. 3. n. 4. & 5.* Ego ipse *in tract. de iure Eccles. vniuerso, lib. 1. c. 36. n. 3.* 2

SVMMARIVM.

1 *Ætas ad Presbyteratum, Diaconatum, Subdiaconatum, & Episcopatum præscribitur, tam de iure huius Auth. quam Concilij Trid.*

AVTH. Presbyterum.

ÆTatem præscribit Imper. ad Presbyteratum Diaconatum, Subdiaconatum, & Episcopatum, sed text. iste non obseruatur, quia attento iure communi *in Clem. vlt. de ætate & qual.* potest quis ad Subdiaconatum admitti in decimooctauo anno, ad Diaconatum verò in vigesimo; & Sacerdos fieri si 25. attigerit annum, vt refert Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. glos. 5. num. 32.* Gutier. *canon. lib. 1. c. 26.* Menoch. *de arbitr. casu 41*[illegible] *n. 15.* Ego ipse *de officio & potest. Episcopi part. 1. alleg. 16. num. 1.* Attenta verò noua dispositione Concil. Trid *sess. 23. de reform. c. 12.* nullus in posterum ad Subdiaconatus ordinem ante 22. ad Diaconatum ante 23. ad Presbyteratum ante 25. ætatis suæ annum promoueri potest, & tenent Doctores per me citati *in collect. ad d. Clement. vlt. n. 3. & ad Concil. Trid. in d. c. 12.* 1

SVMMARIVM.

1 *Diaconissa ante completum 40. annum non ordinanda, & num. 3.*
2 *Diaconissis per benedictionem nulla Ordinis potestas conferebatur.*
4 *Diaconissatus ad munus olim eligebantur mulieres, aut virgines, aut viduæ.*

AVTH. Diaconissam.

DIaconissa ante completū quadragesimum annum non ordinanda, & ad officium admittenda. 1

da Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. C. hoc tit.*

2 *Non ordinari præcipimus.*] Id est, benedici, sicut velatam, & quæ Religionis habitum assumit, per hanc enim benedictionem nulla huiusmodi Diaconissis Ordinis potestas conferebatur, vt optimè aduertunt Bul. Pont *de impedim. matrim. c. 10. ver. sed cum in Diaconissa.* Iul. Lauor. *variarum lucubrat. to. 1 tit. 4. c. 24. n. 33.* Et quamuis non defuerint peruersi homines, qui ex *c. Diaconissam,* & ex *cap. Presbyter,* & ex *cap. mulieres, 32. dist.* deprehenderent licuisse fœminas ordinari, cùm Diaconissæ, & Presbyteræ materiis canones illi meminerint, tamen hoc quam falsum sit latè docent Catholici omnes, notantes fœminas ipso iure diuino incapaces esse eorum, quæ sunt Ordinis, vt per Campan *in diuers. iuris Canon. rubr. 11. c. 2. à princip.* Iul Lauor. *d. c. 24. n. 34.* & alios plures, quos refero *in tract. de iure Eccles. vniuers. libro 1. c. 36. n. 6.*

3 *Quæ minor sit annis quadraginta.*] Notatur ad hoc quòd Diaconissa, ante completum quadragesimum annum ordinari non potest, vt per Campan. *d. rubr. 11. c. 2. n. 3. vers. primam,* meipsum *dicto c. 36. n. 3.* vbi dixi tempus illud quadraginta annorum in virginibus, maius verò in viduis deligendis requiri, vt pote quia propter experientiam voluntatis maiori indigerent examine, & probatione.

4 *Aut si ad secundas peruenerint nuptias.*] Notatur ad hoc quòd olim ad hoc munus Diaconissatus eligebantur mulieres, aut virgines, aut viduæ, quæ tantum vnico contentæ fuerint toro coniugali, vt ex S. Clem. dixi *d. c. 36. n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiarum sacrilegus turbator, & inuasor insultans Sacerdoti sacra exercenti, vt criminis publici reus nullæ impunitatis spe gaudeat.*

2 *Effractores templorum, monasteriorum, & ædium Deo dedicatarum, quas pœnas incurrant.*

3 *Doctores referuntur de sacrilegio, eiusque distinctione agentes.*

4 *Sacrilegium committitur in personam, quando scilicet manus violentæ inferuntur in personas diuino cultui dicatas.*

5 *Sacrilegium committitur si irreuerenter imagines tractentur.*

6 *Sacrilegium ratione loci multis modis committitur.*

7 *Ecclesia polluitur per effusionem sanguinis, vel seminis humani in ea contingentem.*

8 *Sacrilegium committit, qui de loco sacro aliquid non sacrum abstulerit.*

9 *Sacrilegium quando committitur surripiendo sacrum de sacro, tunc intrat pœna capitalis.*

10 *Sacrilegium est crimen mixti fori.*

11 *Laicus, qui à iudice Ecclesiastico de sacrilegio punitus est, potest iterum puniri à seculari.*

12 *Episcopus propter reuerentiam sanctitatis debet esse benignus, & promptus ad ignoscendum.*

L. Si quis in hoc genus. X:

Impp. ARCADIVS, & HONORIVS AA. *Theodoro P. P.*

1 SAcrilegus Ecclesiarum turbator, & inuasor insultans Sacerdoti sacra exercenti, vt criminis publici reus nullæ impunitatis spe gaudeat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* vide Menochium *tractat. de arbitr. iud. libr. 2. cent. 4. casu 389. n. 3.*

Vt in Ecclesias Catholicas irruens, &c.] De effractoribus templorum, monasteriorum & ædium Deo dedicatarum, vide Petr Gregor. *syntagm. iuris, lib. 33. capite 14. post numer. 8.* Decian. *dict. libr 6. capite 24. num. 4.* vbi de occupantibus armata manu Templa, & *num. 5.* de diruentibus, & deuastantibus, ac de effringentibus, & *num. 6.* de comburentibus Ecclesias, Farinac. *d. q. 172. num. 35.* vbi *num. 36.* subdit de iure Canonico ad hoc esse textum expressum *in cap. conquestus, de sentent. excommun.* vbi probatur quòd eo ipso sunt excommunicati sacrilegi, qui effringunt, & spoliant Ecclesias; & addit duo esse necessaria, vt pœna illius cap. locum habeat; vnum quòd Ecclesia effringatur, alterum quòd in ea quid subtrahatur, vt bene post alios aduertunt Salzed. *ad Bernard. d. c. 87. lit. O.* Decian. *d. lib 6. c. 24.* Cardin. Tusch. *d. concl. 6. num. 4.* 2

De sacrilegio, eiúsque distinctione, in personas scilicet, vel loca, vel res, vide Clar. *in practic. verbo, sacrilegium,* Gigland *de pun. omnif. coitus quæstion. 1.* Boss. *in tit. de sacrileg.* Didac. Quantereus *in quæst. crimin. cap. 8. rubr. de furtis num. 17.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 33. cap. 14. de sacrileg.* Iacob. de Graff. *in aureis decis. part. 1. lib. 2. capite 48.* Decian. *tractat. crimin. lib. 6. cap. 15.* Soar. *tom. 1. de Relig. libr. 3. cap. 1. & 5. per tot.* Azor. *institutionum moralium part. 1. libr 9. capite 27.* Farinac. *in praxi crimin. tit. de furtis quæstion. 172.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, sacrilegium.* Zerol. *in praxi Episcop. eod. verbo,* Cardin. Tusch. *tom. 7. lit. S. concl. 6.* Padil *in summ. legum pœnal. lib. 1. cap. 32.* Marta *de iurisdict. parte 2. cap. 11.* 3

Sacerdotibus, & ministris, &c.] Committitur ergo sacrilegium in personas, quando scilicet manus violentæ inferuntur in personas diuino cultui dicatas, vt sunt Papa, Cardinales, & alij Clerici atque Religiosi, de quo Cardos. *dicto verbo, sacrilegium, num. 2.* Salzed. *ad Bernard. in practic. cap. 87. lit. B.* Menochius *de arbitr. casu 189. numer. 15.* & latè ampliationibus, limitationibus & declarationibus explicaui *in collectan. ad caput, si quis suadente, 17. quæstione 4. & in tractat. de iure Ecclesiast. vniuerso lib. 1. cap. 39. §. 1.* 4

Ipsi cultui.] Committitur item sacrilegium si irreuerenter imagines tractentur absque honore, & cultu, quem eis tribuendum definit Concil. Trident. *sess. 25. in decreto de inuocat. & venerat. Sanctorum,* & variis miraculis est comprobatissimum, quæ adducit Boss. *de signis Eccles. tom. 2. lib. 5. c. 13. cum seq.* Cardin. Bellarmin. *tom. 1. controuers. 7. de imaginibus Sanctorum, lib. 2. c. 12.* Decian. *in tract. crimin. lib 6. c. 16. n. 3.* Azor. *d. lib. 9. c. 7. quæst. 4.* Less. *d. c. 45. n. 16. cum seqq.* 5

Locóque.] Sacrilegium ratione loci multis modis committitur, per quos sanctitas loco debita violatur; vt est effusio sanguinis, vel seminis humani in loco sacro, per quam, locum seu Ecclesiam pollui, probat *cap. proposuisti, de consecrat. Eccles. vel Altar.* ad quod plures citaui Doctores *in collect. illius c. & de officio & potestate Episcopi p. 2. alleg. 28. ex n. 50. & in tract. de iure Eccles. vniuerso lib. 2. c. 4. n. 16. cum seqq.* 6 7

Ad eandem sacrilegij speciem pertinet, si quis de loco sacro aliquid non sacrum abstulerit, vt probat text. *in cap. quisquis, 17. quæstion. 4.* & tradunt Clar. *§. sacrilegium, numero 2.* Petr. Gregor. *syntag. iuris libr.* 8

lib. 3. *cap.* 14. *num.* 8 Iacob. de Grassiis *dicto c.* 48. *num.* 4 Decian. *d. libr.* 6 *cap.* 30. *a num.* 16. Soar. *dicto libr.* 3. *cap.* 1. *&* *d. cap.* 6. *numer.* 3. Menoch. *de arbitr. casu* 389. *num.* 2. Cardos. *d. verbo, sacrilegium num.* 8. Cardin. Tusch. *tom.* 7. *lit. S. concl.* 6. *in princip.* Marta *de iurisdict. p.* 2. *cap.* 11. *num.* 15. Latè Farin. *in praxi crimin. q.* 172. *ex num* 34. vbi *num.* 41. ait committi sacrilegium in Ecclesia non consecrata respectu loci, præcipue si iã fuerit cœptũ diuina officia in ea celebrari, *&* *num.* 34. quòd crimen sacrilegij non committitur ab eo, qui in aliquo loco etiam religioso, vt puta sepulchro, thesaurum inuenerit, & acceperit, & *numer.* 45. quòd nec etiam committitur sacrilegium, nec eius pœna locum habet quando furtum committitur in re destinata Ecclesiæ, non tamen adhuc tradita, quia nisi fuerit tradita, non potest dici sacra, & *à numer.* 48. latè agit, quæ dicantur loca sacra.

9 *Iniuriam capitali*, &c.] Intellige quando sacrilegium committitur surripiendo sacrum de sacro, tunc enim intrat pœna capitalis in proprio significatu, hoc est, mortis, *leg. sacrilegij capite, ff. ad leg. Iul. pecul.* Boër. *decis.* 254. *num* 6. *vers. & hoc quando factum*, Clar. *d.* §. *sacrilegium numer* 4 *vers. dicit autem*, Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 5. *numer.* 11. Menoch. *de arbitr. casu* 389. *num.* 2. *cum seqq.* vbi videtur etiam hoc casu requirere iudicium iudicis, Padil. *in sum. regum pœnal. part* 1. *cap.* 32. *a num* 2. Cardos. *d. verbo, sacrilegium num.* 17. Marta *d. cap.* 11. *numer.* 21. Farinac. *d. qu.* 172. *num.* 22. Maxime quando interuenit violentia & fractura, ex eodem Boër. *d. decis.* 254. *num.* 13. vel quando furtum fuit magni valoris, vel sacrilegium est multiplicatum, & sæpiùs commissum; ad quod perspiciendum prudens iudex omnia perscrutabitur, & iuxta facti & personarum qualitatem in sacrilegio poterit minuere pœnam, vel augere vsque ad mortem inclusiue, secundum Clar. *d.* §. *sacrilegium n.* 4. Ludou. Peguer. *crimin. decis.* 24. *n.* 20. *&* 21. Boss. *in tit. de sacrileg. num.* 6. Decian. *d. lib.* 6. *cap.* 33. *num.* 5. 14. *&* 15. Farinac. *d. q.* 172. *n.* 15. *cum seqq.* vbi *num.* 35. subdit quòd consentientes, participes, & consocij in crimine sacrilegij pari pœna puniuntur, & *num.* 47. quòd in crimine sacrilegij impubes excusatur.

10 *Nec expectet vt Episcopus*, &c.] Notatur ad hoc quòd sacrilegium est crimen mixti fori, itavt non minus, sed æquè principaliter de eo aduersùs laicum cognoscere possit Ecclesiasticus iudex atque secularis, & inter eos locus sit præuentioni. Vide Roman. *sing.* 3 . 3. Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *num.* 141. Osasc. *decis* 103. *num.* 7. Vincent. de Franc. *decis.* 504. Thesaur. *decis.* 124. Salzed. *ad Bernard. Diaz cap.* 78. *lit. A. vers. & inter laicos*, Decian. *d. lib* 6. *c.* 36. *n.* 7. Soar. de Paz *in pract. tit.* 2. *pral.* 2. *n.* 19. Gut. *practic. lib.* 3. *q.* 1. *num.* 13. Cardos. *d. verbo, sacrilegium numer.* 15. D. Barbos. *in l. Titia num.* 51. *ff. soluto matr.* Card. Tusch. *pract. conclus lit. S. concl.* 6. *n.* 13 Farin. *in praxi crimin. q.* 8. *num.* 132 *&* 156. *&* *q.* 172. *num.* 13. Marta *d. c.* 11. *à princip.* Gabriel. Pereira *de manu Regia p.* 2. *c.* 56. *n.* 32.

11 Quæstio in hac materia difficilis est, vtrùm scilicet laicus, qui à iudice Ecclesiastico de sacrilegio punitus est, possit iterum puniri à seculari? Negatiuam partem amplexa est gloss. *verbo. addidimus, in capite. felicis, de pœnis libr.* 6. quam sequuntur multi, de quibus Anton. Gom. *tom.* 3. *cap.* 1. *nume.* 40. Et magis sequi videtur Salzed. *d. cap.* 88. *vers. sunt tamen*, Cardos. *d. verbo sacrilegium numer.* 16. Sed affirmatiuam partem tenuerunt Doctores magis communiter resoluentes posse secularem iudicem pœnis condignis punire crimen mixti fori priùs quàm Ecclesiasticus puniat, post multos à se relatos comprobant Clar. *in* § *fin. q.* 57. *n.* 14. Cou. *lib.* 3. *var. cap.* 10. *n.* 6. Decian. *d. lib.* 6 *c.* 36. *n.* 8 D. Barbos. *in d. l. Titia n.* 55. Marta *d. c.* 11. *à n.* 21. citati per Farin. *d. qu.* 73. *num.* 32.

Cui sanctitas ignoscendi gloriam dereliquit.] Notatur ad hoc quòd Episcopus propter reuerentiam sanctitatis, debet esse benignus, promptus ad ignoscendum, non seueritate, sed beneuolentia, non verberibus, sed verborum correptione timeri debet, de quo multa ex iure, & sanctis Patribus cumulaui *in tract. de officio, & potest. Episcopi par.* 1. *tit.* 1. *gloss.* 12. *per totam.*

SVMMARIVM.

1 *Clericum, aut Sacerdotem iniuria afficiens, vel verberans, exilij pœnam sustinet.*
2 *Ministeriorum sacrorum exercitium turbans capitis pœnam incurrit.*
3 *Litanias laici non celebrant.*
4 *Iniuria facta Clerico, ac Sacerdoti, dicitur atrox.*
5 *Iniuria facta Clerico censetur etiam facta Episcopo & Ecclesia.*

AVTH. Sed nouo iure.

CLericum, aut Sacerdotem iniuria afficiens, vel 1
verberans, exilij pœnam sustinet. Turbans & 2
prohibens exercitium ministeriorum sacrorum, capitis pœnam luet Item Litaniarum turbatores, aut concussores non sunt impunes. Litanias laici non cele- 3
brent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Pro tali iniuria verberatur, &c.] Quia iniuria 4
facta Clerico, ac Sacerdoti dicitur atrox, ex *l. atrocẽ*, ibi, *cum esses in sacerdotio, C. de iniur.* cum traditis per Gregor. Lop. *l.* 62. *gloss.* 3. *tit.* 6. *part.* 1. Marant. *de ordine iudic. part.* 6. *tit. quibus modis iudicia fir. n.* 141. Gabr. Pereira *de manu Regia p.* 2. *c.* 57. *num.* 8. *vers. illud obiter.* Farin. *in praxi crimin. qu.* 105. *num.* 195. Et bene Menoch. *de arbitr. casu* 389. *numer.* 15. citat textum in præsenti, & aduertit ex Bald. hic, pœnam capitis sacrilegio indictam propter impias manus in Clericos immissas, hodie locum habere cùm plura concurrunt, videlicet quòd sit Clericus, quòd diuina celebrentur, quòd sit in Ecclesia, & quòd diuinum Officium perturbetur. Censetur hæc iniuria facta Clerico, etiam facta Episcopo, & Ecclesię, & propterea Episcopus potest criminaliter contra iniuriantem agere, sed non potest remittendo hanc iniuriam, remittere etiam iniuriarum actionem, quæ competit Clerico nomine proprio, & è contra vt resoluit idem Farin. *d. q.* 106. *n.* 191. *&* 192.

Attenta ordinat. Regia Lusit. *libro* 2. *tit.* 9. §. 3. in- 5
iuria facta Clerico est mixti fori, dum disponit quòd Clericus pro iniuria sibi illata à seculari, eligere potest apud quem iudicem malit agere, secularem scilicet, an Ecclesiasticum; de cuius ordinat. intellectu ac materia agit Gabr. Pereira *d. tract. de manu Regia p.* 1. *c.* 57. *ex n.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Originarij loci, vbi Ecclesia sita est, debent in Ecclesiis ordinari.*
2 *Ordinandorum numerus pro qualitate redditunm*

considerandus, atque taxandus est.

3 *Originarius loci beneficij debet, si est idoneus, alijs extraneis praeferri.*

4 **Papa in dubio intendit cuiquam prouidere in patria sua.**

5 **Doctores referuntur de Clericorum capitationibus agentes.**

L. In Ecclesiis. XI.

Iidem AA. Eutychiano P. P.

1 ORiginarij loci, vbi Ecclesia sita est, debent in
2 Ecclesijs ordinari; & non eius ordinandorum pro qualitate redditiuum considerandus, atque taxandus est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. [illegible] hoc tit.*

3 Ex hoc text. vulgò colligitur eum, qui est ex loco, seu [illegible] beneficij debere, si est idoneus, alijs extraneis praeferri, vt per Decian. *reg.* 201. Roch. *de iurepatron. verbo, honorificum, q. 18. num. 45. & seq* Cou. *pract. tit. cap.* 35 *numer* 5. Spin. *in speculo testam. gloss.* 32. *num.* 32. *cum seqq. & num.* 71. Gutier. *cons.* 2. *n.* 24. Azeued. *[illegible]* 14 *num.* 3. *tit.* 3. *lib.* 1 *noua Recop* Burg. *l.* 3. *Tauri p.* 1. *num.* 374. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 93. *n.* 9. Seuer. *commun. contra commun. q* 693. Nicol. Garc. *de benef. p.* 7. *cap.* 9. *numer.* 5. D. Barbosa *in l. [illegible] ab-se [illegible], art. de foro ratione orig. numer.* 6 *ff. de iudic.* Azor. *instit. moral. p.* 2. *libr.* 6. *c.* 2 [illegible]. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 9. § 1. *num.* 37. *& seq.* Antonin. Diana *resolut. moral. p.* 1. *tract.* 3. *resolut.* 6 plures per me citatos *in collect. ad cap. bona memoria* 4. *numero* [illegible] *de postul. Praelat.* & *num.* 12 asserui quod in dubio
4 Papa intendit cuiquam prouidere in patria sua, itaut si quenquis, vel alienigena impetret beneficium non facta mentione de loco suae originis, seu de sua dioecesi gratia est subreptitia.

5 *Vt pro [illegible] capitationum,* &c.] De Clericorum capitationibus, vide Mandel. *cons.* 8. Viui. *commun. opin.* 105. Cattald. *in [illegible] de imper. q.* 101. Est enim capitatio species quaedam tributi, vt ostendit Caluin. *in suo Lexico iuridico, sub hoc verbo.*

SVMMARIVM.

1 **Curialis etiam bonis cedendo per ordinationem impetratam ciuile officium non deserit.**

2 **Laici licèt non possint per sua statuta disponere in praeiudicium Clericorum, possunt tamen per suũ statutum tollere priuilegium ab ipsis concessum Clericis.**

3 **Clericus quòd quis remaneat, non tamen gaudeat priuilegiis Clericorum, simul stant.**

L. Si quis Curialis. XII.

Iidem AA. Eutychiano P. P.

1 CVrialis bonis etiam cedendo per ordinationem impetratam ciuile officium non deserit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supra hoc tit.*

De Curialibus egi late *in collect. ad auth. sed neque curialem, §. p. hoc tit.*

2 *[illegible] legem prodesse non patimur.*] Notatur ad hoc quòd licèt laici non possint per sua statuta disponere in praeiudicium Clericorum; possunt tamen per suum statutum tollere priuilegium ab ipsis concessum Clericis, & sic qui fecit legem in fauorem Clericorum, potest illam tollere, vt per Tiraquel. *de priuil. pia causa, priuil.* 159. *prope fin.*

3 In gloss. *Remouetur ab[illegible], sed an Clericus esse desinat? R. [illegible] non, sed priuilegio Clericorum non vtitur.* Stant enim simul quod quis remaneat Clericus, non tamen gaudeat priuilegiis Clericorum, vt per Abb. *in cap.* 1. *num.* 6 *de vita, & honest. cleric.* Rot. *in Ferrariens. [illegible] 21. Martij* 1627. coram bonae mem. Cardin. Verili, impressa per me *de officio, & potest. Episcopi p.* 2. *post alleg.* 49.

SVMMARIVM.

1 **Priuilegia Ecclesiarum vbi violantur, ad poenam quinque librarum auri agere licet.**

2 **Immunitatis violatae cognitio, & quaeuis quaestio super ea, potius summorum Pontificum decretis, quàm Imperatorum legibus decidenda.**

L. Si venerabilis. XIII

Iidem AA. Fidiano Vicario.

OB priuilegia Ecclesiarum violata, temeritate, 1
aut neglecta [illegible], ad poenam quinque librarum auri agere licet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Cùm cognitio violatae immunitatis, & quaeuis 2
quaestio super illa super eminens, potius summorum Pontificum decretis, quàm Imperatorum legibus decidi debeat, secundùm *gloss. vlt. in cap. sicut antiquitus,* 17 *q.* 4. Remig. *de immun. [illegible]* 2. Cou. *[illegible] p.* 20. *num.* 1. potius hac in re attendere debemus ad dispensationem text. *in cap. si quis contumax* 17 *q.* 4. vbi pro violata immunitate nongentos solidos Episcopo solui iubetur, prout refero ego ipse *in tractat. de iure Ecclesi. vniuerso lib.* 2 *capite* 3. *num.* 161.

SVMMARIVM.

1 **Communitas si bannita vltra annum in banno permanserit, in Imperiali simul banno esto, nec absoluta ab Ecclesia, ciuili liberatur banno.**

2 *Persona appellatione non venit Communitas, Collegium, seu Vniuersitas.*

3 *Excommunicatio incurritur ob violatam immunitatem.*

4 **Non incurritur ipso iure, sed vigore constitutionis Gregorij XIV.**

5 **Bannitus à quocunque impunè occidi potest.**

6 **A banno nemo absoluendus nisi pacem inierit cum offenso.**

AVTH. Item quaecumque.

OB libertatem Ecclesiae fractam, & violatam, si 1
Communitas bannita vltra annum in banno permanserit, in Imperiali simul banno esto, nec absoluta ab Ecclesia ciuili liberatur banno. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Quaecumque communitas, vel persona.] Ergo per- 2
sonae appellatione secundum propriam significationem non venit communitas, collegium, seu vniuersitas, vt per Put. *decis.* 84. *num.* 2. *libr.* 1. vbi quòd in materia strictè intelligenda, appellatione personae non comprehenditur vniuersitas, & corpus collegiale, Rauden. *decis.* 200. vbi quòd reg. Cancel. 19

de

de idiomate dum loquitur in personis, locum non habet in Collegiis, vel in Capitulis. Tiber. Decian. *resp.* 55. *num.* 24 *vol.* 1. late Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 37. *n.* 1. *cum multis seqq.* Card. Mantic. *decis.* 100. *num* 6. *& de tacitis & ambig. conuent. lib.* 7. *tit.* 14 *n.* 3. Cardin. Tusch. *pract. conclus. to.* 6. *lit. P. conclus.* 118. *a princip.* Seraphin. *decis.* 1450. *n.* 3. & ad plura infero *in tract. de appell. verborum vtriusque iuris signific. appell.* 198. *à princip.* vbi *num.* 9. allero quòd personæ appellatione largè & impropriè sumpto vocabulo, ac minus propria significatione, continentur Vniuersitas, Collegium, ac Communitas, & *num.* 10. intelligo quando materia subiecta sit apta, & proportionabilis ad comprehendendum illa, & *num.* 11. quòd in materiis fauorabilibus venit Collegium, & vniuersitas.

3 *Per annum in excommunicatione*, &c.] Ergo propter violatam immunitatem pœna excommunicationis incurritur, de qua *in cap. quisquis, & in cap. sicut antiquitus*, 17. *q.* 4. Peguer. *in pract. crimin. cap.* 26 *sub n.* 5. *vers præterea text.* Alexand. Ambrosin. *de immunit. c.* 15. *num.* 4. Soar. *tom.* 1. *de Relig. tract.* 3. *c.* 13. *num.* 7. Gambar. *de immun. lib.* 8. *cap.* 1. *numer.* 11. Erasm à Cochier *de iurisdict. Ordin. in exemptos p.* 4. *q.* 65. *ad fin.* Farin. *de immun. n.* 312. qui iure communi attento asserunt hanc excommunicationem non incurri ipso iure, secus vigore constitutionis Gregorij XIV.

4 De intordescentibus per annum in excommunicatione, vide Doctores, quos plena manu citaui *in collect. ad Concil. Trid. sess.* 25. *de reformat. cap...*

Ipso iure Imperiali bãno subiaceat.] Bãnitus à quocumque impune occidi potest, vt per Couar. *libro* 2. *var. c.* 20. *n.* 11. *vers. Tertio*, vbi citat hunc text. Farinac. *in praxi crimin. q.* 27. *n.* 34. vbi dicit quòd quando bannitus potest impunè occidi, potest etiam impune verberari, vulnerari, & bona ei auferri.

5 *A quo nullatenus extrahatur*, &c.] Notatur ad hoc quòd a banno nemo absoluendus est, nisi cũ offenso pacem inierit, vt per Mynsing. *cent.* 5. *obseru.* 11. Gail. *in tract. de pace publica*, *c.* 18. *n.* 16.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus si quietem publicam turbauerit, depositus ad centum milliaria relegandus est.*

2 *Clerici perturbantes rempubl. & eius pacem, necnon rebelles suo Regi, vel nolentes desistere à violentiis, quas inferunt vasallis Regis, possunt à Regno expelli, & priuari iure originis.*

L. Quicunque residentibus. XIV.

Iidem AA. Adriano P. P.

1 EPiscopus quietem publicam si turbauerit, depositus ad centũ milliaria relegandus est. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *n* 1. *sup. hoc tit.*

Ex hoc text. vulgò colligitur quòd Clerici per-
2 turbantes Rempubl. & eius pacem, necnon rebelles suo Regi, vel nolentes desistere à violentiis, quas inferunt vasallis Regiis, possunt à Regno expelli, & priuari iure originis, vt per Chassan. *in consuet. Burgund. rub* §. 5. *in gloss. s'il n'a grace, sub n.* 81. Guillelm. Benedict. *in c. Raynutius, verbo, vxorem nomine Adelasiam decis.* 2. *n.* 460. Carol. de Grass. *libr.* 2. *Reg. Franciæ iure* 7. *col. pen.* Auend. *de exequend. mand. p.* 2. *c.* 6 *num* 12. Salzed *ad Bernard. in pract. cap.* 102. *lit. A.* Gregor. Lop. *l.* 57. *gloss.* 2. *vers. an autem, tit.* 6. *part.* 1. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 9. *num.* 33. Couar. *practic. cap.* 35. *num.* 3. *vers. aduersus.* Segur. *in direct. iudicum p.* 2. *c.* 13. *num.* 53 Humad. *ad Gregor. Lop. l.* 65. *gloss.* 8. *num.* 7. *tit.* 5. *part.* 1. Curi. Philipp. *p.* 3. §. 3. *num.* 2. Mexi. *in tract. tassa panis, conclus.* 5 *numer.* 37. Bobadil. *in sua politica lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 62. Cened. *ad Decretum collect.* 37. *num.* 9. *& practic. ac canon. quæst. libr.* 1. *qu.* 45. *n.* 26. Emman. Barbosa parentem meum *in remiss. ad Ordin. Regias Lusitan. lib.* 2. *tit.* 13. *in princip. n.* 4.

1 ## AVTH. Si quis Episcopus.

EPiscopus ob turbatam quietem in certum re- 1
legatus locum sine venia recedens, ac rediens, in monasterium illius loci correctionis causa detrudendus est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Conuenticula extra Ecclesiam Religionis prætextu non admittenda.*

2 *Conuenticulum appellatur congregatio plurium personarum sine legitimi superioris auctoritate habita.*

3 *Conuenticulum ponitur hic, pro Missis, & sacris ministeriis, quæ in priuatorum ædibus extra Ecclesiam prohibentur celebrari.*

4 *Congregationes quæ conuenticula appellantur, regulariter prohibentur.*

5 *Confraternitatum, seu confratriarum vsus omnino damnatus.*

6 *Collegia illicita, quæ* Sodalitia *dicta, prohibentur.*

7 *Collegia, quæ Principis, aut Senatusconsulti auctoritate approbata sunt, ab hac prohibitione generali excipiuntur.*

8 *Confratriæ Religionis, & pietatis intuitu etiam institutæ, non possunt institui, nisi priùs à Principe, aut alio legitimo superiore earum statuta examinentur, & approbentur.*

9 *Argumentum à contrario sensu non semper validum est.*

L. Conuenticula. XV.

Iidem AA. Studio P. V.

COnuenticula extra Ecclesiam Religionis prætextu non admittenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Conuenticulum appellatur congregatio plurium 2
personarum sine legitimi superioris auctoritate habita, vt per Decian. *tract. crimin. lib.* 7. *cap.* 10. *num.* 7. Marta *de iurisdict. p.* 2. *casu* 23. *à princip.* Caluin. *in Lexic. iurid. verbo, conuenticulum.* Guid. Pancirol. *in*
thesauro var. lection. lib. 1. *cap.* 77. vbi ait quòd con- 3
uenticulum pro Missis, & sacris ministeriis hic ponitur, quæ in priuatorum ædibus extra Ecclesiam prohibentur celebrari, *& lib.* 2. *cap.* 168. vbi de intellectu huius text. Et notatur ad hoc quòd regulariter
prohibentur congregationes, quæ conuenticula ap- 4
pellantur, vt per Menoch. *cons.* 28. *num.* 1. vbi *n.* 18. *in fine* asserit textum *in præsenti*, & iura similia nõ procedere in congregationibus honestis, & ad bonum finem factis.

Vnde non defuerunt, qui confraternitatum, seu 5
confratriarum vsum omnino damnarent, ea ratione, quam ponit Budæ. *in prioribus annotat. ad Pandectas*

decl.at, sub tit.de eff.c.q. asi pag.4. quia potius epulones, seu coepulones dici possunt, cùm plerumque more Gentilium epulandi magis, quàm diuini cultus gratia constituantur. Ideoque lege Franciæ omnino improbari huiusmodi confraternitates refert Rebuff. tom.2. ad leges Galliæ tit. de Confratriis, in princ. a num.10. Duaren. tit. de hered. instit. c.2. vers. alia quæstio, quod meliùs lateque prosequitur Petr. Greg. de Republ. lib.13. cap.3. à princip. Item legibus Castellæ, vt in l.3. tit.14. libr.8. nouæ Recop. vbi Azeued. numer.9. Perez ad l.2. tit.11. lib.7. Ordin. & ex ipso iure communi confirmari videtur in l.1. in princip. ff. de collegal. illic. vbi mandatis Principum præcipitur Præsidibus prouinciarum ne patiantur esse collegia illicita, quæ *sodalitia* vocat.

6

7 Verùm ab hac prohibitione generaliter excipiūtur collegia, quæ Principis, aut Senatusconsulti auctoritate fuerunt approbata, l.3 vers. in summa, ff. de colleg. illic. Brisson. antiq. lib.1. cap.14. Cuiac. lib.7. obser.5. Nau. cons.3. de foro comp. à num.3. Petr. Gregor. syntag. iur. lib.15. c.11. num.16 Mynsing. cent.6. obser.2. Auiles ad cap.2 Prætor. verbo, confederacion, à princip. & num.10. Menoch. de arbitr. casu 597. à

8 princip. Ob idque Confratriæ Religionis, & pietatis intuitu etiā institutę, non possunt institui nisi priùs à Principe, aut alio legitimo Superiore earū statuta examinentur, & approbentur, vt prudenter legibus Castellæ constitutum fuit d.l.3. tit.14. lib.8. nouæ Recop. vbi Azeued. à num.12. Gutier. canon. lib.1. cap.35. num.1. in fine, Garcia de nobil. in rescript. leg. Regni num.13. Christoph. de Paz in schol. ad leges styli, l.8. n.21.

In gloss. *Extra Ecclesiam.* ibi, *idest, Ecclesiasticam religionem.* Vide Guid. Pancirol. in thesauro var. lect. lib.2. c.168

In ead. gloss. ibi, *non enim semper valet argumentum à contrario sensu.* Plures casus, in quibus argumentum à contrario sensu non valet, refero ego ipse in locis communib. argumen. iuris, loco 27. ex n. 20. vsque ad n.40.

SVMMARIVM.

1 *Coloni ascriptitij, vel censiti non debent transire, ac recipi in ordinem Clericorum dominis inuitis.*
2 *Censiti ac coloni dominorum consensu in Clericorum ordinem transeuntes seruitia præstabunt per substitutum.*
3 *Ascriptitij, & coloni, qui terræ colendæ perpetuò sunt ascripti, ordinari non possunt.*
4 *Per substitutum quando quis seruiat, & quænam seruitia præstentur per substitutos, remissiuè.*
5 *Substitutus, siue vices gerens eadem dignitate, & munere fungi dicitur, quibus fungitur ipse principalis.*
6 *Vasallus non potest seruire per substitutum.*

L. Quisquis censibus. XVI.

Impp. HONOR. & THEODOS. AA. *Anthemio P. P.*

1 Coloni ascriptitij, vel censiti inuitis dominis in Clericorum ordinem transire ac recipi non debent. Item censiti ac coloni dominorum consensu in

2 Clericorum ordinem transeuntes per substitutum seruitia præstabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l.1. n.1. supra hoc tit.

Temperet ab omni clericatu. Notatur ad hoc quòd ascriptitij, & coloni, qui terræ colendæ perpetuò sunt ascripti, non possunt ordinari, vt per meipsum in tract. de iure Ecclesiast. vniuerso libr.1. cap.33. n. 133. vbi ex Suar. tom.5. de censur. disp.51. sect.3. nu.m. 15. assero huiusmodi seruitutem tam circa originarios, quàm ascriptitios seruos iam in vsu non esse: refero etiam in collect. ad cap. quis autem leges, n.1. distinct.54. 3

Quo maluerit subrogato vtatur.] Quando autem quis per substitutum seruiat, & quænam seruitia per substitutos præstentur, vide gloss. verbo, decoratus in l. nullus, C. de decurion. vbi Iacob. Rebuff. & Celsus Hug. in addit. Magon. Florent. decis. 35. n.28. Caroc. de deposito fol.117. n.43. & 45. Substitutus, siue vicesgerens eadem dignitate, & munere fungi dicitur quibus fungitur ipse principalis, Menoch. cons.719. n.8. & cons.1042. n.18. 4 5

In gloss. *Subrogato.* ibi, *arg. quòd vasallus possit seruire feudo per substitutum,* &c. Notatur ad hoc quòd vasallus per substitutum seruire non potest, vt per Alexand. cons.10 libr.5. Crauet. cons.303 numero 1. Menoch. de arbitr. casu 68. n.9. cum seqq. & cons.181. n.84. & cons.722. n.17. 6

SVMMARIVM.

1 *Clerici non trahantur ad secularia, nec secularibus se immisceant, sed Diuinis vacent, & adsint ministeriis, nisi proprias agant causas.*
2 *Clerici spectacula, comœdias, fabulas, choreas, hastiludia, & alia his similia vitare tenentur. Limita, vt ibid. remissiue.*
3 *Clerici negotiis secularibus non se immisceant.*
4 *Clerici prohibentur omnes causarum actus exercere apud iudicem secularem.*
5 *Clericus si pro laico comparuerit in iudicio, valebit actus factus contra prohibitionem huius legis parte non opponente.*

L. Placet nostræ. XVII.

Iidem AA. Maximo P. P.

Clerici ad secularia non trahantur, nec secularibus se immisceant, sed Diuinis vacent, & adsint ministeriis, nisi proprias agant causas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l.2. n.1. sup. hoc tit. 1

Neque ad quodlibet publicum spectaculum, &c.] Notatur ad hoc quòd Clerici spectacula comœdias, fabulas, choreas, & hastiludia, ac alia his similia vitare tenentur, vt per Vgolin. de offic. & potest. Episc. c.13. §.30. n.2. late meipsum in tract. de iure Eccles. vniuerso, lib.1. c.30 ex n.56. vsque ad n.63. vbi ostendi, an & quando comœdiis, & agitationibus taurorum interesse possent. 2

Neque ad curia lucum, &c.] Notatur ad hoc quòd Clerici negotiis secularibus se immiscere non debent, de quo dixi ad tit. ne clerici, vel monachi, in Decretal. 3

Neque ad iudicium accedendi licentiam permittimus, &c.] Notatur ad hoc quòd Clerici prohibentur omnes causarum actus exercere apud iudicem secularem, vt per Martam de iurisd. p.4. cent.2. casu 116. à princip. latè meipsum d. tract. de iure Eccles. vniuers. libr.1. c.40. n.85. cum multis seqq. Vnde aduocare coram iudice seculari prohibentur, vt in d. cap.1 de postular. & ibi in collect. plures Doctores, ampliationes, & limitationes adduxi, quas etiam 4

cumulaui *d. tract. de iure Ecclesi. libr. 1. cap. 40. ex n. 86. vsque ad num. 91. & à num. 92.* resolui cum multis, non licere Clericis qui sunt in sacris, notariatus, seu tabellionatus officium exercere, præsertim in secularibus, aut prophanis negotiis, & *ibidem numeris sequent.* idipsum multipliciter limito. Verum si Clericus pro laico in iudicio comparuerit, valebit actus factus contra prohibitionem huius legis parte non opponente, quia quotiescumque lex aliquid prohibet ratione honestatis, actus contra prohibitionem factus non est nullus, vt per Alderan. Mascard. *de generali statut. interpr. conclus. 9. num. 50. cum seq* Farinac. *fragm. crimin. p. 2. lit. L. n. 201.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici variorum Ordinum, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Lectores, à ludis tabularum, aliisque illicitis, horúmque aspectu, exercitio, auxilio, sub pœna suspensionis ab officio triennali abstineant.*
2 *Ludus tabularum Clericis prohibetur.*
3 *Clericis prohibitum facere ad partem cum lusore.*
4 *Pœna imposita ludenti, imponitur etiam ludo præsenti, vel inspectatori.*
5 *Clericus lusor, aut ludi inspectator in triennalem monasterij detrusionem, & in suspensionem per tantundem tempus ab Altaris ministerio condemnandus, reseruato iudici arbitrio dictum tempus minuendi, si dum in monasterio permanserit, se pœnitentem ostenderit.*
6 *Episcopi vocantur sanctissimi.*
7 *Scacorum ludus Clericis permittitur.*

AVTH. Interdicimus.

1 CLerici variorum Ordinum, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Lectores, à ludis tabularum, aliisque illicitis, horúmque aspectu, exercitio, auxilióque, sub pœna suspensionis ab officio triennali abstineant. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 2. suprà hoc tit.*

2 *Ad tabulas ludere, &c.*] Notatur ad hoc quòd ludus tabularum Clericis prohibetur, vt per Paris. de Puteo *in tractat. de ludo numer. 11. vers. mixtus autem ludus. & num. 39. & 40.* Steph. Costa *in simili tractat. de ludo art. 2. post num. 33. in fine, & num. 34. etiam in fine.* Petr. Gregor. *syntag. iuris par. 3. lib. 39. cap. 4. numer. 8,* Azeued. *ad l. 2. num. 42. cum seqq. tit. 7. libr. 8. noua Recopil.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, ludus, numer. 2.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. c. 48. rub. qui ludi sint permissi, vers. secunda species,* latè Farin. *in praxi crimin. q. 109. ex num. 15.* vbi *n. 16.* dicit quòd prohibitus censetur tabularum ludus, quia reputatur mixtus, fortunæ scilicet, & ingenij simul; fortunæ propter taxillorum factum, ingenij propter tabularum inductionem: plures Doctores refero ego ipse *in tract. de iure Eccles. vniuers. lib. 1. c. 40. ex n. 66.*

3 *Aut aliis ludentibus participes esse.*] Notatur ad hoc quòd prohibitum est Clericis facere, prout vulgò dicitur, ad partem, vel societatem cum lusore, vt per Bernard. *in pract. c. 70. num. 5.* vbi Salzed. *lit. H.* vbi post Fulgos. *in præsenti* addit quòd si quis iurauit se non ludere, & det alteri pecuniam vt suo nomine ludat, à periurio minime excusatur, Baiard. *ad Clar. §. ludus, num. 12.* Bonacos. *in quæst. crimin. verbo, ludus, vers. item statuta contra lusores,* Farin. *d. q. 109. n. 37. cum seqq.*

Aut inspectatores fieri.] Notatur ad hoc quòd pœna imposita ludenti, imponitur etiam ludo præsenti, vel inspectatori, vt per Paris. de Puteo *d. tractat. de ludo, post numer. 44.* Caccialup. *in eod. tractat numero 9. ante fin. & num. 32.* Stephan. Costa *in simil. tract. numer. 25 art. 2. & numer. 35. & 36. vers. ex quibus,* Capra *concl. 86. n. 36.* Bernard *d. cap. 70. num. 5* Viui. *opin. 408. ex num. 6* Hippol *sing. 552.* Auiles *ad c. 19. Prator. verbo, ni tableros, num. 2.* Azeued. *loco citato,* Rebell. *de obligat. iustit. par. 2 lib. 12. q. vlt. n. 6.* Farin. *d. q. 109. n. 34.* 4

Si quis autem ex his, &c] Notatur ad hoc quòd de iure huius text. Clericus lusor, aut ludi inspectator in triennalem monasterij detrusionem, & in suspensionem per tantundem tempus ab Altaris ministerio condemnandus, reseruato iudici arbitrio dictum tempus minuendi, si dum in monasterio permanserit, se pœnitentem ostenderit, vt per Caccialup. *d. tractat. de ludo, n. 61. vers. dicit etiam text.* Bernard. *d. c. 70. numer. 5. & ibid.* Salzed. *in addit. lit. G* vbi subdit quòd hæc pœna iuris ciuilis non est approbata a iure Canonico, Menoch. *de arbitr. casu 399. post numer. 3.* Farin. *d. q. 109. num. 93. & 94.* vbi *numeris seqq.* pœnas adducit à iure Canonico contra Clericos ludentes inflictas. 5

In gloss. *Sanctissimis Episcopis.* ibi, *quales omnes esse debent.* Ergo sanctissimi vocantur Episcopi, quia maxima sanctitate præfulgere debent hi, qui velut sol quidam sanctitatis in omnes alios & tanquā sydera quædam sanctitatis suæ radios mittere tenentur, vide Pacian. *de probat. libr. 2. c. 28. n. 12.* meipsum *de iure Eccles. vniuers. lib. 1. c. 8. n. 39.* 6

In gloss. *Ad tabulas.* ibi, *sed quid si ad scacos. Resp. fortè secus, quia in ingenio naturali consistit, nec committitur viribus fortunæ.* Notatur ad hoc quòd scacorum ludus permissus est Clericis, vt per Capr. *cōcl. 86. n. 5.* Steph. Costa *in tractat. de ludo n. 25. in fine,* Salzed. *ad Bernard. d. c. 70. lit. A.* Clar *§. ludus num. 5. vers. quæro nunquid,* Guid Pancirol. *citato loco,* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 19. num. 3. in princ. pag. 430.* Vgolin. *de officio, & potest. Episcopi c. 13. §. 25. in princ.* Paul. Comitol. *responsor. moral. lib. 1. q. 92.* Farin. *d. q. 109. n. 114* Bellet. *disquisit. cleric. par. 1. tit. de discipl. cleric. § 24. n. 7.* vbi *n. 8.* intelligit, modò ludatur causa recreationis, & non causa voluptatis, aut auaritiæ, vel cupiditatis: & *num. 15.* etiam dummodo non distrahatur à diuinis propter longum tempus, quod tali ludo conteritur, refero ego ipse *d. l. 1 cap. 40. à num. 68.* vbi *num. 69.* aduerto quòd licèt huiusmodi ludus ingenio constet, ac proinde permissus censeatur, non multum tamen litteratis hominibus conuenire arbitror, eò quòd mentem iam litterarum studiis fatigatam recreare magis cessatione & quiete, quàm nouo meditationis labore grauare oporteat. 7

SVMMARIVM.

1 *Medici sexcenti in Alexandrina ciuitate iudicio Antistitis eligi, ac constitui debent, & quidem in arte periti.*
2 *Parabolani qui sint.*
3 *Medici contemptim parabolani vocantur, & cur.*
4 *Medicus imperitus quis, eiúsque pœna quæ.*

L. Para

L. Parabolani. XVIII.

Iidem AA. Monaxio P.P.

1 SExcenti Medici in Alexandrina ciuitate iudicio Antistitis eligi, ac constitui debent, & quidem in arte periti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* Vide ad hoc Decium *ad cap. decernimus, coll. 4. ext. de iudic.* & Felinum *ad cap. 1. de sum. Trinit. & fide cath.*

2 Parabolani sunt plebeij quidam famulitio Ecclesiarum, vel hospitalium deputati, & quasi ascriptitij glebæ, vt sicut illis omni vita ab agrorum cultura recedere non licebat, ita his à seruitio ægrotorum, qui in nosocomiis residebant, omni periculo se exponentes, adeò vt grassante peste, & ipsi raperentur. Vide Alciat. *lib. 4. dispunct. cap. 9.* Cœl. Rhodigin. *lib. 29. c. 11.* Cōnan. *comment. lib. 2. cap. 10. num. 5* Turneb. *aduers. lib. 13 cap. 23.* Guid. Panciroll. *var. lection. libr. 1. cap. 77.* Caluin. *in suo Lexic. iurid. sub verbo, Parabolani.* Aghan. *in collect. 949.*

3 Vnde Medici contemptim parabolani vocantur, eo quòd multas habent parabolas, ob id scilicet quòd vt quisque loquacior est, ita doctior Medicus vulgi sententia, & opinione existimatur, vt per Tiraq. *de nobil. cap. 31. num. 415. & 419.*

4 De Medico imperito vide Gregor. Lop. *l. 6. tit. 8. part. 7.* Clar. *§. homicidium, num. 17.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 3. numer. 16.* Rebuff. *in concord. tit. de collat. §. preterea in verbo, Medic. n. 1, pag. 366.* Menoch. *de arbitr. casu 581. cent. 6* vbi resoluit quòd Medicus sua imperitia necans infirmum punitur iudicis arbitrio; si verò dolo, vel lata culpa punitur morte. Maiori enim pœna punitur Medicus errans, quam iudex errans, vt tenet Burg. de Paz *l. Tauri, n. 26.* quem refert Cened. *ad Decretal. collect. 163. numer. 9. in fine,* vbi *num. 10.* ex Alberico dicit, Medicum nouum, esse pestem in Republica.

5 *Exceptis honoratis.*] Vide Ias. *in §. fuerat, n. 7. Instit. de action.* & Hippol. *sing. 553.*

SVMMARIVM.

1 *Virgines, aut fœminæ non habitent cum clericis, præter eas, quæ ex natura, & honestatis præsumptione non inducunt suspicionem læsæ honestatis.*

2 *Sororum consortium quatenus Clericis prohibitum.*

3 *Clerici prohibentur habitare cum mulieribus, vel mulieres in habitationes suas recipere, & retinere, concubinas habere, & cum suspectis mulieribus conuersari.*

4 *Clericus intra septa domus suæ continere potest matrem, filias susceptas ante clericatum, & sorores, seu germanas.*

5 *Præsumptio honestatis, quæ oritur ex consanguinitate, & affinitate, excludit omnes alias præsumptiones.*

6 *Præsumptio iudicatur firmior, quæ est naturalis, illa verò debilior, quæ accidentalis.*

7 *Matrimonium cum sorore; lege diuina, & naturali prohibitum.*

8 *Similis quis illis esse præsumitur, cum quibus illi est amicitia, consuetudo, & familiaritas.*

L. Eum qui. XIX.

Iidem AA. Palladio P.V.

CVm Clericis non habitabunt virgines, aut fœminæ, extra eas, quæ ex naturæ, & honestatis præsumptione non suspicionem læsæ honestatis inducunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Consortio sororia.] Quatenus ex hoc text. videtur colligi sororum consortium Clericis prohiberi, illud intelligendum venit non de veris sororibus, sed illis, quas Clerici sub pietatis nominibus sorores, matres, aut filias appellabant, vt facilius propudia sua obtegerent. Ita Cuiac. *libr. 2. obser. 29.* Stephan Gratian. *discept. forens. capite 135. numero 46. vers. ideo in leg.* 2

Extranearum sibi mulierum, &c.] Notatur ad hoc quòd Clerici prohibentur cum mulieribus habitare, vel mulieres in habitationes suas recipere, & retinere, concubinas habere, & cum suspectis mulieribus conuersari. Vide Crespet. *in sum. Cathol. fidei, verbo, clericus, §. clericis mulierum contubernium, & in verbo, mulier. in princip.* Menoch. *de præsumpt. libr. 5. præs. 17. ex n. 1.* Gutier. *canon. libr. 2. c. 7. à princip.* Carol. de Grassis *de effectibus clericat. effectu 26.* Bellet. *disquisit. cleric. tit. de discipl. cleric. § 25.* Squillante *de obligat. cleric. p. 8. n. 48.* plures quos citaui *in tract. de iure Eccles. vniuerso libr. 1. tit. 40. ex n. 38. & in collect. ad tit. de cohabit. cleric. & mulier. in Decretal.* 3

Vt matres, filias, atque germanas, &c.] Notatur ad hoc quòd Clericus intra septa domus suæ continere potest matrē, filias susceptas ante clericatum, & sorores, seu germanas, quia in his nihil ob cœni criminis existimari fœdus naturale permittit, vt per Mascard. *de probat. concl. 312. num. 8.* Menoch. *de præsumpt. libro 5. præsumpt. 17. à princip.* vbi *num. 6.* limitat quando adesset aliqua violenta præsumptio in contrarium, & *num. 8.* pariter limitat quando nimia adesset familiaritas inter patrem, & filia; infratrem, & sororem, quia tunc mala insurgit præsumptio. 4

In his enim, &c.] Notatur ad hoc quòd præsumptio honestatis, quæ oritur, & colligitur ex consanguinitate, & affinitate, excludit, & eneruat omnes alias præsumptiones, vt per Anton. Gom. *l. 80. Tauri num. 16.* 5

Notatur etiam ad hoc quòd præsumptio illa, & coniectura iudicatur firmior, & potentior, quæ naturalis est, & illa creditur debilior, quæ est accidentalis, vt per Menoch. *de arbitr. casu 471. numer. 19. cum seqq.* 6

Fœdus naturale permittit.] Notatur ad hoc quòd lege diuina, & naturali prohibitum est matrimonium cum sorore, vt per Cou. *de sponsal. p. 2. cap. 6. §. 10. num. 5.* Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 52. num. 10. cum seqq.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 1. libr. 3. q. 5. sect. 3. num. 13.* 7

Sua conuersatione fecerunt.] Notatur ad hoc quòd quis similis illis esse præsumitur, cum quibus illi est amicitia, consuetudo, & familiaritas, vt per Tiraq. *l. 1. connub. glos. 1. p. 5. num. 29.* 8

AVTH. Multo magis.

SOlis Cantoribus, Lectoribúsque nuptias contrahere permittitur, aliis autem omnibus penitus interdicitur: qui si ad secundas peruenerint nuptias, nequaquam ad sacerdotij culmen ascendant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 sup. hoc tit.* 1

Vide

Vide dicta in collect. ad cap. feriatim 32. distinct. & ad aquis. sed neque Curialem, in fine, supra hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia, non extantibus Presbyterorum, Monachorum, & ascetriarum, aliorumque Clericorum parentibus, liberis, agnatis, cognatis, ad instar patronorum succedit ab intestato.*

2 *Clericus non transmittit ad monasterium bona curiæ, aut patrono debita, licet parentibus careat.*

3 *Clericus si moriatur nullo relicto hærede testamentario, vel ab intestato, bona eius pertinent ad Ecclesiam cuius erat Clericus; si non habet Ecclesiam in titulum beneficij, sed Altare, tunc Altare illi succedit, vt num. 4.*

5 *Fiscus non succedit de iure ciuili, nisi defunctus decesserit nullo relicto consanguineo vsque ad decimum gradum.*

6 *Ecclesia iure Canonico succedit Clerico, si decedat ab intestato nullo relicto consanguineo, vsque ad septimum gradum. Intellige in Clerico sacrorum Ordinum, vel in Clerico in minoribus beneficiato, aliis enim minorum Ordinum sine beneficio decedentibus sine hærede, ex testamento, vel ab intestato, vsque ad decimum gradum, succedit fiscus Regius, vt num. 7.*

8 *Ecclesia super bonis Clerici delinquentis, semper præferenda est fisco Imperij.*

9 *Hæres, qui accomodauit tacitam fidem de restituendo filio incapaci, si est laicus, tunc bona debent applicari fisco Regali, & sic seculari: secus si hæres sit Clericus.*

L. Si quis Presbyter. XX.

Impp. THEODOS. & VALENT. AA. *ad Taurum P. P.*

1 Ecclesia, non extantibus Presbyterorum, Diaconorum, Monachorum, & ascetriarum, aliorumque Clericorum parentibus, liberis, agnatis, & cognatis, ad instar patronorum succedit ab intestato.
2 Item Clericus bona curiæ, aut patrono debita, & obnoxia, licèt parentibus careat, ad monasterium non transmittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Vide Cuiac. *ad Nouel.* 131.
3 Ex hoc textu vulgò colligitur quòd si Clericus moriatur, nullo hærede relicto testamentario, vel ab intestato, bona eius pertinent ad Ecclesiam cuius erat Clericus, vt per *l. Hispan.* 53. *tit.* 6. *part.* 1. vbi *gloss.* 2. Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem nomine Adelasiam, tit. de success. ab intestat. num.* 1. Afflict. *in cap. vnic.* §. *vacantia, num.* 6. *quæ sint regalia, in feudis*, Nicol. Vigel. *libr.* 3. *meth. iuris ciuilis cap.* 3. *regul.* 4. Boër. *decis.* 354. *numer.* 9. Carol. Tapia *in auth. ingressi, supr. de sacrosanct. Eccles. verbo, ideoque nec de his c.* 1 *num.* 57. Couar. *variar. libro* 2. *cap.* 9. *num.* 11. Bursat. *cons.* 43. *numer.* 48. Menoch. *cons.* 609. *n.* 4 *vol.* 7. Caualcan. *decis.* 15. *num.* 3. *libro* 1. vbi hoc intelligit de Ecclesia loci vbi bona reperiuntur, Peregrin. *de iure fisci lib.* 4 *tit.* 3. *n.* 10. vbi subdit, quòd si non habeat Ecclesiam in titulum beneficij,
4 sed Altare, tunc Altare illi succedit. Thom. Valasc. *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 57. *numer.* 3. vbi *n.* 4. subdit differentiam inter ius Ciuile, & Canonicum, quia de
5 iure ciuili non succedit fiscus, nisi vbi defunctus decessit nullo relicto consanguineo vsque ad decimum gradum, & de iure Canonico succedit Ecclesia Clerico, si decedat ab intestato nullo relicto consangui- 6
neo, vsque ad septimum gradum, & *numer.* 11. subdit post Concilium Trid. supradicta intelligenda esse 7
in Clerico sacrorum Ordinum, vel in Clerico in minoribus beneficiato; aliis enim minorum Ordinum, sine beneficio decedentibus sine hærede ex testamento, vel ab intestato vsque ad decimum gradum succedit Regius fiscus.

Notatur etiam ad hoc quòd Ecclesia super bo- 8
nis Clerici delinquentis semper præferenda est fisco Imperij, vt per Tiraquel. *in tractat. de mort. part.* 2. *declar.* 15. *num.* 6. *cum seqq.* Mattam *de iurisdict. par.* 4. *cent.* 2. *casu* 137. *num* 12. Franc. de Barry *de succession. testati, & intestati lib.* 18. *tit.* 5. *num.* 8 Et hinc Anton. Gomez *l.* 9 *Tauri, num.* 29. firmata hac conclusione tenet per hunc textum, quòd si hæres, qui ac- 9
commodauit tacitam fidem de restituendo filio incapaci, est laicus, tunc bona debent applicari fisco Regali, & sic seculari: secus verò si hæres, qui accommodauit tacitam fidem, sit Clericus, quia tunc debent applicari fisco Ecclesiæ, & hoc nulla facta differentia an testator pater sit laicus, vel Clericus.

Exceptis iis facultatibus, &c.] Vide Boër. *decis* 264. *num.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Monachus monasterium ingressus sua monasterio dicat, salua liberorum legitima, ac integro vxoris, ac creditorum iure.*

2 *Religiosi testari non possunt.*

3 *Religiosus tempore nouitiatus testari potest etiam nulla petita à Superiore Religionis licentia.*

AVTH. Nunc autem.

Monachus monasterium ingressus sua monasterio dicat, salua liberorum legitima, & integro vxoris, ac creditorum iure. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Ex hoc textu vulgò colligitur Religiosos testari non posse, de quo citati Doctores *in collect. ad auth. ingressi, C. de sacros. Eccles.* 2

Si prius testatus non sit, &c.] Notatur ad hoc quòd Religiosus tempore nouitiatus testari potest etiam nulla petita à Superioris Religionis licentia, ex eo quòd ille nouitiatus anno durante adhuc sui iuris est, cum libera exeundi potestate. Ita Cou. *in cap.* 2. *de testam. numer.* 5. Nauar. *commento* 2. *de Regul. numero* 49. Grass. *in* § *testamentum quæst* 34. *num.* 3. *in fine*, Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 84. *n.* 12. Molin. *de primog. libr.* 2. *c.* 9. *n.* 52. alt. Molin. Theolog. *de Instit. tract.* 2. *disput.* 139. *numer.* 8. *vers. his ita constitutis*, Gutier. *Canon. libr.* 2. *cap.* 1. *numer.* 25. Carol. de Tapia *in authent. ingressi, verbo, sua, capite* 2. *num.* 14. *in fine, & verbo, ideoque nec de his cap.* 1. *numero* 15. Azor. *instit. moral. part.* 1. *libr.* 2. *cap.* 2. *in fine, & capite* 6. *quæst.* 5. Thesaur. *libr.* 2. *quæstion. forens. quæst.* 56. *numer.* 2. Giouagnon. *resp.* 85. *num.* 7. *libr.* 1. Sanchez *in præcepta Decalogi tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 3. *num.* 3. Fr. Barth. de Vecchis *in praxi seruanda in admittendis ad Religionis statutum nouit. disp.* 8. *dub.* 10. *num.* 1. quorum plures, & præcipuè Molina Theolog. aiunt d. auth. *ingressi*, & alia iura similia asserentia ingredientibus monasterium nullam vlteriùs esse facultatem testandi, intelligenda de ingressu irreuocabili ex parte ipsius ingredientis, secus autem de reuocabili tempore nouitiatus. 3

SVMMARIVM.

1 *Curialis factus legitimè Clericus, potest opera curiæ debita præstare per substitutum.*
2 *Seruire quando quis possit per substitutum, remissiuè.*
3 *Titulus honorarius quis sit.*
4 *Episcopus illustris dicitur, & plusquam illustris, num. 5.*

L. Ad similitudinem. XXI.

Iidem AA. Thomæ P. P.

1 CVrialis factus legitimè Clericus, opera ac seruitia curiæ debita per substitutum præstare, ac expedire potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 supr. hoc tit.*

2 Quando autem per substitutum quis seruire possit, v. de dicta *in collect. ad l. qui, quis 16. suprà hoc eodem tit.*

3 *Honorario titulo.*] Id est, sine administratione, secundùm Paul. Montan. *de tutel. & curis, cap. 7. nume. 11.*

4 Ad gloss. in casus positione, ibi, *Nota ex hac lege quòd Episcopi æquiparantur illustribus*, &c. Quamuis Bald. *in præsenti* per hanc gloss. velit Episcopum esse similem illustri personæ, non tamen est illustris, de quo late disputat Pacian. *de probat. libr. 2. cap. 18. num. 30* nihilominus tamen magis communiter resoluunt Doctores illustrem personam dici Episcopum, vt tradunt Bart. *in l. omnes populi, quæst. 4. ff. de iustit. & iure*, Cardin. Tusch. *tom. 3. lit. E. concl. 137. num 8.* Scip. de Rubeis *in aphorismis Episcop. verbo, dignitas num. 3.*

In eadem gloss. ibi, *sed Cardinales sunt illustres sine dubio.* Et plusquam illustres, quia Regibus æquiparantur, & in eis residet tota maiestas Christianæ Reipubl. Duaren. *de sacr. Eccles. minist. libr. 1. cap. 13.* Decian. *consil. 8. num. 63. vol. 1.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, Cardinalis 4.* Surd. *consil. 453. n. 15.* Flamin. Parisi. *de resignat. benef. lib. 7. quæst. 12. n. 18.* Camill. Borrell. *in summ. decis. tom. 1. tit. 5. numer. 26.* Cardin. Tusch. *tom. 1. lit. C. concl. 100. num. 4.* Sanctarel. *var. resol. quæst. 2. numer 17.* Lotter. *de re benefic. libr. 1. quæst. 8. num. 75* vbi dicit quòd Reges locum cedunt Cardinalium collegio, refero ego ipse *de iure Eccles. vniuerso lib. 1. cap. 4. ex n. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Actionem criminalem per calumniam mouens contra Episcopum, punitur triginta pondo auri.*
2 *Clericus non ambulat, neque monasterium egreditur absque licentia Episcopi.*
3 *Clericis peregrinis non creditur absquè litteris, ac sigillo Episcopi.*
4 *Accusatores, aut vituperatores Episcoporum, qualiter audiendi sint, remissiuè.*
5 *Clericatus probatur per litteras Episcopi attestantis se contulisse Ordines, illi, qui se Clericum esse asserit.*
6 *Clericis nulla pateat euagandi licentia sine commendatitiis litteris proprij Episcopi.*
7 *Homo præsumitur in dubio laicus, & non Clericus.*
8 *Causa quando dicatur ciuilis, quando verò criminalis, & num. 9.*
10 *Proponitur sententia Authoris.*
11 *Clericum intonsum verberans non incidit in canonem.*

L. Si qua per calumniam. XXII.

Iidem AA. Florentio P. P.

COntra Episcopum calumniosam actionem mouens criminalem, punitur 30. pondo auri. 1 2
Clericus absque Episcopi licentia non ambulat, neque monasterium egreditur Item Clericis peregrinis non creditur absque Episcopi litteris, ac sigillo. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 3

Qualiter audiendi sint Episcoporum accusatores, aut vituperatores, & alia in causis criminalibus Episcoporum discutienda, & agenda, dixi *de off. & potest. Episcopi, p. 3. alleg. 112.* 4

Litteris Episcopi, &c.] Notatur ad hoc quòd probatur clericatus per litteras Episcopi attestantis se contulisse Ordines illi, qui se Clericum esse asserit, vt per Guid. Papæ *decis. 378. & 682. vers. item cum aliquis*, Chassan. *in consu. t. Burgund. rub. 1. §. 6. vers. sont exems, num. 12* Rebuff. *in praxi benef. tit. de forma litter. tonsur. num. 21. & 24* Cou. *practic. c. 33. num. 3.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect. 378* Menoch *de præsumpt. libr. 6 præs. 76. numer. 2.* Mascard. *de probat. concl. 303. num. 9* Gam. *de sacrum. præstan. vltimo supplicio damnatis quæst. 5. ad fin.* Surd. *consil. 396. num. 13.* Farin. *in praxi crimin. quæst. 8. num. 41.* Gonzal *ad reg. 8. Cancel. gloss. 61. numer. 13.* D. Garcia Mastrillo *Siciliæ decis. 113. num. 1.* Nicol. Garc. *de benefic. part. 7. capite 1. numer. 139.* Matta *de iurisdict. part. 2. capite 31. numer. 3. cum seqq* Thom. Valasc. *allegat. sua in tom. 1. allegat. 22. numer. 3* Rot. *decis. 340. numer. 11. & decis. 349. numer. 3. parte 1. recentissim.* aliàs *in posthumis Farinac. & decis. 532. numer. 3. & decis. 355. num. 1 part. 2. in eisdem posthumis.* 5

Cui vnusquisque eorum iter faciens, &c.] Notatur ad hoc quòd Clericis sine commendatitiis litteris proprij Episcopi nulla patet licentia euagandi, vt dixi *in tract. de offi. & potest. Episcopi p. 2. alleg. 23 per tot.* 6

Quòd si citra hanc fiduciam accesserint, &c.] Notatur ad hoc quòd homo præsumitur in dubio laicus, & non Clericus, quia nemo nascitur Clericus, nec nobis innata est à natura talis qualitas, sed nascitur in laicatu, vt per Mascard. *de probat. conclus. 302. num. 13. & concl. 9 3. num 1.* Menoch. *de præsumpt. libr. 6. præsumpt. 76. num. 1.* Decian. *in tractat. crimin. tom. 1. lib. 4. cap. 9. num. 117.* Pacian. *de probat. lib. 2. cap 74. num. 9* Farin. *dicta quæst. 8. num. 38.* D. Barbosa *in l. Titia num. 31. ff. solut. matr.* Thom. Valasc. *dicta allegat. 22. n. 1. & 2* vbi *num. 3.* citato hoc textu subdit, ei, qui dicit se Clericum, incumbit onus probandi se esse talem. 7

In gloss. *Auri.* Probat hæc glossa causam dici criminalem quando venit imponenda pœna corporalis, ciuilem verò quando pecuniaria, in quo communiter à Doctoribus improbatur, secundùm Decium *in rubr. de iud. c. delict. 1. num. 94.* Anton. Blanc. *in sua praxi crimin fol. 76. num. 158. vers. secunda*, aliàs *in 3. part. incip. Visis indiciis, num. 158.* Flamin. Parisi. *de resignat. benef. libr. 14. quæst. 10. numer. 46.* Clar. *in §. fin. quæst. 1 vers. secunda vero fuit opinio*, Farinac. *in praxi crimin. quæst. 100. num. 12* Cald. Pereira *quæst. forens. in commentat. ad l. vnic. m. C. ex delict. defunct. part. 1. numer. 11.* Vnde schola Docto- 8

rum

rum ferè omnium retinuit ciuile iudicium esse in quo agitur ad pœnam applicandam parti, criminale verò vbi est applicanda fisco. Ita Cephal. *conf.141. num.21.lib.1.* Villalob.*commun.opin.lit. C. num. 25.* Padill.*in l.transire,C.de transact. post numer. 106.* Clar.*§.fin.quaest.5.versic.quarta igitur*, Menoch. *de arbitr.casu 265.num.4.* Cald.Pereira *d.par.1.num.12.* & alij, quos sequitur Farinac.*in praxi crimin.quaest. 100.num.10.* Marant.*de ordine iudic.part.4. in princip.distinct.1.num.2.vers.idem si aliquis*, Peregr. *de iure fisci lib 4.tit.8.num.6.& 8.* Mascard. *de probat. concl.463.num.1.& concl.762 num.9.* Sigism. Scacc. *de iudic. libr.1.c.5.& 6.* Sed ego existimo criminale
10 iudicium dici illud, quando pro delicto principaliter agitur ad commodum publicum, siue pœna applicanda sit in totum parti, secundum Camill. Borrell.*in summ decis.tom.2.tit.42.num.11.* Cabed. *Lusit.decis.14.num.4 part.1* Buccaron.*de different. inter iud.cia ciuilia,& crimin.in proœm.1.num.4.* Rot. *decis.19.num.1.de iudic.in antiq.& decis.113.num.2. post tom.2 consil.Farin.* siue partim parti, & partim fisco, ex Ioseph.Ludou *decis.71.* Cardol. *in praxi iudicum,verbo,causa 3.* Cabed.*decis.14.num.6.* quos retuli, & sequutus fui *in praxi exigendi pensiones q 6. num.42.& 43.*

11 In gloss. *Putabuntur.* ibi, *& sic est argumentum quod si quis verberauerit Clericum intonsum,non incidit in canonem*, &c. Si præter habitus, & tonsuræ dimissionem negotiis secularibus se immiscuerit, & tertiò ab Episcopo suo monitus emendare se contempserit, vt per Sayr.*de censuris libr.3.cap.27. num.* – Auil.*eodem tractat.part.2.cap.5 disput.3. dub.13. casu 4.* Carol.de Grassis *de effectibus clerical. effectu 9.numer.126.cum seqq.* Bonacina *de legib. disput.10. quaest.2 punct.1.§.4..num.20.& de censuris disput.2. quaest.4.punct 4.numer.6.* vbi subdit talem clericum non amittere priuilegium Canonis per solam dimissionem habitus,& tonsuræ clericalis, nisi ter fuerit ab Episcopo suo monitus, Squillante *de priuileg.cleric. cap.6.numer.10.* quos refero ego ipse *de iure Eccles. vniuerso lib.1.cap.39 §.1.num.15.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus inuitus ad iudicem ciuilem,& militarem sine iussu Principis non trahendus: pœna autem trahentis 20.librarum auri, & executoris cinguli amissio.*
2 *Episcopi, eorúmque causæ hodie Summo Pontifici speciali reseruatione immediatè subiiciuntur.*
3 *Episcoporum causæ ciuiles, vel criminales minores in Concilio tantùm Prouinciali terminari possunt, vel à deputandis per Prouinciale Concilium.*

AVTH. Nullus Episcopus.

1 EPiscopus inuitus ad iudicem ciuilem, & militarem sine iussu Principis non trahendus, pœna autem trahentis 20. librarum auri, & executoris cinguli amissio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 Hodie ex noua dispositione Concilij Trid. *sess.13. de reform.cap.6.7. & 8.* Episcopi, eorúmque causæ summo Pontifici speciali reseruatione immediatè subiiciuntur, adeò vt nec quidem citari possint vt personaliter compareant, nisi ob causam ex qua de iure deponendi, siue priuandi venirent, etiamsi ex officio, aut per inquisitionem, seu denuntiationem, vel accusationem, siue alio quouis modo procedatur, & ex quouis delicto etiam atrocissimo ad Romanam Curiam citari non possunt, nisi accedat specialis commissio propria manu Papæ signata, vt statuit Pius IV. *in sua constit.incip. De salute gregis*, anno eius primo, prout refert Erasm. à Cochier *de iurisdict.ordin.in exempt.orp.1.quaest.* 41. de quo vide Stephan Gratian *discept.forens.cap 169.numero 15.* Hieron.Venero y Leyua *de examine Episcop.libr.4. cap.18.num.3.cum sequentib.* meipsum *de officio & potestate Episcopi part.3.allegat.112.numero 5.cum seqq.*

Ciuiles verò, vel criminales minores Episcoporum causæ, in Concilio tantùm Prouinciali cognosci & terminari possunt, vel à deputandis per Concilium Prouincilae. Ita Concil.Trident.*sess.24. de reformat.cap.5.vers.minores*, Armendar.*in addit.ad recopilat.legum Nauarræ lib.1.tit.18.l. 7. de Episcopo num.50.* Hieron.Venero *d.cap.18.num.2.* Ego ipse *d. allegat.112.num.15.* 3

SVMMARIVM

1 *Memoria benemeritorum non ad instar sceleratorum abolenda.*
2 *Historia huius text.narratur.*
3 *Memoria defuncti quando damnatur, pœnæ quæ.*

L. Quoniam venerabilis. XXIII.

Impp. VALENT. *&* MARTIAN. AA. *Palladio P.P.*

MEmoria benemeritorum non ad instar sceleratorum abolenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.* 1

Historiam huius text. narrat Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lectionum lib.2.cap.169.* nam Valentinianus Romæ, & Martianus Constantinopoli imperantes Eutychetis Archimandritæ memoriam in hac lege damnant, & Flauianum Constantinopolis Patriarcham per iniuriam condemnatum, & extinctum, auctoritate Chalcedonensis Synodi 636. Episcoporum conuentu habitæ restitutum, de quo Nicephor.*libr.14.cap.47.* Itaque legendum est *Flauianus*, non *Fabianus*, vt aliàs mendosè impressum fuit. 2

Aboleatur quidem Eutychetis damnosa memoria.] De abolenda,& damnanda hæreticorum, & defunctorum memoria, late agit Tiber. Decian. *in tractat. crimin.lib.5.cap.57.per totum*, & præcipuè *num.13.* citato hoc textu ait, quòd quando damnatur memoria defuncti, pœnæ sunt istæ. Prima, quia damnatur & infamis redditur memoria defuncti. Secunda, quia excommunicabitur, etiamsi sit mortuus. Tertia quia publicabuntur bona, nisi filij essent Catholici & fideles, & bona possedissent per 40. annos cum bona fide, cùm viuens reputatur Catholicus. Quartà, quia si in sacro sepultus fuit, exhumatur, si ossa & cineres eius non fuerint cum Orthodoxis commixti. Quinta neque preces, neque oblationes pro eius anima fient. 3

SVMMARIVM.

1 *Pauperibus relictum sub titulo relicti incertis personis non euanescit,& num.2.*

 F 2 *Institu*

3 *Institutio generalis pauperum, quos Titius voluerit, an sit valida.*
4 *Pauperes qui, remissiuè.*
5 *Heres incertus.*
Legatarius. ibid.

L. Id quod pauperibus. XXIV.

Iidem AA. Palladio P.P.

1 Pauperibus relictum sub titulo relicti incertis personis non euanescit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem Tiraquell. *de privileg. pia causa privileg.* 56. Rebuff. *de privileg. schol. privileg.* 133. Zas. *libr. 1. resp. 1. numer.* 45. Couarr. *in cap. indicante, n. 2. de testament.* Cost. *in cap. si pater p. 1. verbo, pauperes, num.* 13. Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 3. tit. 21. de legatis, à num.* 31. Anton. Gomez *l. 40. Taur. n. 49. & tom. 2. var. cap. 11. n. 8 & tom. 3. de vltim. volunt. cap. 10. n.* 32. Mench. *de success. §. 27. n.* 42. Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. vo unt. l. b. 8. tit. 4. ex n.* 3. Menoch. *cons.* 292. *n.* 32. Grass. *in §. legatum, q.* 64 *n. 3. & fin.* Surd. *de aliment. tit. 8. privileg. 17. n.* 5. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 1. collect.* 226. Cardos. *in p axi Iudicum, & Aduocat. verbo, incertitudo, num.* 6 Lusit. Negrettos *de introduct. ad vltimas volunt. lib. 2. c. 7. n.* 16. Perez de Lara *de anniuers. & capellan. libr. 1. c. 10. num. 97. cum seqq.* Cened. *ad Decretal. collect. 91. num.* 3. Franc. de Barry *de success. testati, & intestati lib. 1. tit. 4. num. 19. & 20.* Buccaton. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. different.* 100. *numer.* 18. Garc. Gironda *de privileg & exempt. explicat. num.* 137. vbi *num.* 150. resoluit pauperes consanguineos semper esse præferendos in legato generaliter relicto. P. Molin. *de Iustitia tract. 2. disput.* 157. *num.* 8. vbi *num.* 9. subdit quòd quando testator reliquit bona sua pauperibus, aut ad opera pia, non exprimendo quæ, aut vbi fiant, in primis executio, & electio pertinet ad eum, quem testator designauit, quòd si nullum signauit, aut ille negligens fuerit, pertinet ad Episcopum loci, vbi testator habebat domicilium.

3 Verum generalis pauperum institutio, quos Titius voluerit, valida sit? Partem affirmatiuam tenent Bart. *in l. illa institutio, num. 9 ff. de hered. instit.* Couarr. *in cap. cum tibi à num. 10 de testament.* Tiraquell. *d. tract. de privileg. pia causa, privileg. 8. in princ p.* Costa *in cap. si pater, verbo, pauperes, num. 5. de testam. lib. 6.* Molina *de Iustit. tract. 2. disp. 157. num. 8.* quæ resolutio procedit eo casu, quo sola electio, vel declaratio voluntatis committitur alterius arbitrio, iuxta meam resolutionem, quam tenui *in tractat. de iure Eccl. sias. vniuerso lib. 1. cap. 27. num. 71.*

4 Paupeces autem qui dicantur, vide *in meo tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris signific. appellat.* 191.

5 In gloss. *Consistat. ibi, aliàs autem in laicis, incertis personis relictum non valet* De persona hæredis est text. *in l. tempus, §. quoties, ff. de hered. instit. & in l. hac consultissima, in princip.* vbi Bald. *numero 4 qui testament. facere poss.* Clar. *in § testamentum, quæst.* 36. *num.* 1. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 4. tit. 6. ex num.* 1. Et de persona legatarij est text. *in §. incertis, Instit. de legat.* Rum. *consil. 177. n. 3. vol. 2.* Cardin. Mantic. *d. li. tractat. de coniect. lib. 8. tit. 4. ex num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Reo plures habente iudices, actor vnum ex his potest eligere, & num.* 5.
2 *Clerici conuenti coram seculari, defensorem ac fideiussorem de iudicio sisti constituunt œconomum.*
3 *OEconomi, & executores Clericorum, sportularum loco duos duntaxat conferunt solidos, Clerici litis sumptus, & expensas minores laicis ferant.*
4 *Clerici poterant olim quem mallent iudicem eligere.*
6 *Nuncius sine commissione, vel licentia citare non potest.*
7 *Commissio hic sententia interlocutoria dicitur.*
8 *Citatio iniussu iudicis facta, est nulla.*
9 *Clerici non caueant sub hypotheca, & obligatione bonorum.*
10 *Ordo iudicij inspiciendus, & attendendus in respicientibus ordinem, & formam iudiciorum, vbi fit executio.*

L. Cum Clericis. XXV.

Imp. MARTIANVS A. *Constantino P. P.*

Reo plures habente iudices, actor ex his vnum eligere potest. Item Clerici conuenti coram seculari, defensorem ac fideiussorem de iudicio sisti constituunt œconomum, qui ad 50 libras auri intercedit. Item executores, & œconom. Clericorum sportularum loco duos duntaxat conferunt solidos, Clerici litis sumptus, & expensas minores laicis ferant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 supr. hoc tit.* 1 2 3

Aduerte quod Clerici poterant olim quem mallent iudicem eligere, scilicet aut Episcopum, aut Præsidem prouinciæ, nec liceret eos ad alios iudices trahi, de quo vide Felician. *de censib. tom. 2. lib. 2. c. 3. n.* 14 Anguian. *de legib. lib. 2. controuers. 21. n.* 38. vide posita *ad l. pen. C. de pactis.*

Volentibus tamen actoribus, &c] Notatur ad hoc quòd quando reus duos, vel plures habet iudices, non iure speciali, sed communi, actor poterit ex illis vnum eligere ad actionem suam prosequendam, vt per gloss. & Doctores *in l. vlt. C. vbi in rem actio, leg.* 32. *tit. 2. p. 3.* vbi *gloss.* 17. latè pro huius legis intellectu Odoard. Calderia *de error. pragm. libr. 1. c. 2. n. 5. cum seqq.* Maynard. *decis.* 33. *lib* 3 Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 16. num.* 44 Fontanel. *de pactis nupt. claus. 4. gloss. 15. num. 76. & 77.* Coler. *de process. b. execut. p. 2, cap. 1. ex num.* 50. Marant. *in l. si actor, num. 33 ff. de procurat. & in o dine iudic. par. 4. dist. 11. n. 6.* Couarr. *var. libr. 1. cap. 18. num. 6.* Suar. de Paz *in pract. tom. 1. temp. 1. in fine num.* 67. Cabed. *Lusit. decis. 54. num. 2. part. 1.* vbi *num. 6.* post suprà citatos resoluit quòd quando reus ex priuilegio plures iudices habet, tunc demum eiusdem rei electio est, & actor sequetur forum rei, id est, conuenire reum debebit coram eo iudice, quem ipse elegerit, per gloss. *in auth. habita, C. ne filius pro patre.* 5

Sententiarum suarum auctoritate pulsantur.] Notatur ad hoc quod Nuncius sine commissione, vel licentia citare non potest, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, not. b. 1. n. 3. pag. mihi* 311. vbi dicit istam commissionem appellari in hoc textu sententiam interlocutoriam, Chassan. *in consuetud. Burgũd. rub. 4. 9. 1. verb sans licence, num.* 1. Cald. Pereira 6

de

de extinct. emphyt. cap. 11. num. 7 vers. nec urges, Gonzal. *ad regul. 8. Cancell. gloss. 47. num.* 46. & de ea debet in scriptis constare. Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *cap. de citat. membr. 1. num* 46. Azeued. *l. 1. numer.* 10. *tit. 3. lib. 4. noua Recop.* D. Barbosa *in l. 1. art. 3. n.* 184. *ff. de iudic.* quos refert parens meus *in remiss. ad ordinat. Regias Lusitan lib 3. tit. 1. in princip. numer.* 2. & requiritur specialis, Rebuff. *ad leges Gallia tit. de citat. in prafat. num. 67. & art. 1. gloss. 2. num.* 3. Menchaca *v, usfrequent. cap. 24. num.* 5. Amat. Roderic. *in*
8 *practic. cap. 4. numer.* 13. Vnde citationem sine iudicis iussu, & commissione, vt supra factam, esse nullam, pro nihiloque haberi tenendum Mynsing. *centur. 6. obseruat. 10 num. 3.* Sor. *in thesauro tit. C. numer.* 62. Brederod. *in tract. de appellat. part. 2. tit.* 22. *vers. an nunc, in col.* 462. Soar. de Paz *in pract. part. 1. tom. 1. temp. 3 num. 27 cum seqq.* Mench. *usfrequent. cap. 24. numer* 3. D. Barbos. *in l. si quis posteaquam, n.* 63. *ff. de iudic.*

9 *Cautionem suam*, &c.] Hanc legem quatenus iubet Clericos debere cauere sub hypotheca, & obligatione bonorum, non habere locum in Ecclesiasticis, dicit Marta *de iurisdict. part. 4. casu* 160. *numer.* 6.

10 *Qua ex consuetudine*, &c.] Notatur ad hoc quòd ordo iudicij inspiciendus, & attendendus est in respicientibus ordinem, & formam iudiciorum vbi executio fit, vt per *l. Hispan.* 31. *tit. 6. lib.* 3. Anton. Gomez *l. 64. Tauri numer.* 8. Azeued. *l. 7. numero* 12. *titul 21. libr. 4. noua Recopilat.* Surdus *decis.* 13. *numer* 8.

In gloss. *Sententiarum.* ibi, *scilicet conuentionalium, seu citationum* Ita Palat. *loco suprà citato*, Bernard. Græuæ. *ad practicam Camera Imper. lib. 1. conclus. 107. num.* 19.

SVMMARIVM.

1 *Clericus pro rebus Ecclesia conuentus non soluit sportulas.*

2 *Causa, in qua pecunia applicatur fisco, an sit ciuilis.*

3 *Notarij recipientes vltra salarium taxatum puniendi sunt.*

4 *Siliqua primum, & minimum pondus apud Romanos.*

AVTH. Sed hodie.

1 CLericus pro rebus Ecclesiæ conuentus non soluit sportulas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. sup. hoc tit.*

2 *In qualibet causa criminali, vel pecuniaria.*] Ergo causa pecuniaria non est criminalis, de quo tamen an verum sit, & quomodo intelligenduum, vide posita *in collect. ad gloss. verbo, auri, in l. si quis per calumniam 22. sup. hoc tit.* & *ibi* citatis adde Ias. *in §. tripli, n. 39. Instit. de action.* & Nauarr. *in rubr. de iudic. n.* 36. vbi dicit ex verbis huius text citatis non significari causam, in qua pecunia applicatur fisco, esse ciuilem.

Amplius quatuor siliquis, &c.] Notatur ad hoc
3 quòd Notarij recipientes vltra salarium taxatum puniuntur, etsi recipiant ab sponte soluente, vt voluit gloss. *hic* in positione casus, Gregor. Lopez per text. *ibi leg. 8. gloss. 4 tit. 9. part.* 2. Siliqua erat pri-
4 mum & minimum pondus apud Romanos, Cuiac. *lib. 16 obseruat.* 23. Caluin *in suo Lexic. iurid. verbo, siliqua.*

SVMMARIVM.

1 *Actor fideiussorem det de prosequenda lite, & de expensis. Hodie auditur actor prosequens litem, licèt non caueat de prosequendo, nec de soluendo expensas, nec decimam litis. ibid.*

2 *Clerici actores coram iudice laico non tenentur satisdare de expensis.*

3 *Stipulatiòne Notarij non potest alteri quæri sine cessione, nisi stipuletur aliquid, quod ad suum officium pertineat.*

4 *Actor in principio litis tenetur præstare satisdationem iudicialem de expensis in casu succumbentia.*

5 *Victus in iudicio sine iusta causa litigasse præsumitur.*

6 *Decima litis quid sit.*

AVTH. Generaliter.

ACtor fideiussorem de prosequenda lite, & de expensis dare debet. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. supra hoc tit.* asserentes istam Authent. non esse hodie in vsu, quia actores non præstant hanc satisdationem de qua hic. Et dicit Rebuff. *ad leges Gallia in procem. gloss. 5. num.* 37. quòd hodie etiam auditur actor prosequens litem, licet non caueat de ea prosequenda vsque ad finem, nec de soluendis expensis, nec decimam litis actor succumbens præstat, idem tenet Marta *de iurisdict. p. 4. casu 160. ex num. 1. & n.* 17. resoluit quòd Cle- 2
rici actores coram iudice laico non tenentur satisdare de expensis.

Aut per tabularios conscribat, &c.] Notatur ad hoc quòd ex stipulatione Notarij non potest alteri 3
quæri sine cessione, nisi stipuletur aliquid, quod ad suum officium pertineat, vt per Tiraq. *de constituto p. 3. limit. 30. num.* 19.

Fideiussorem idoneum periculo, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd actor in principio litis tenetur præstare satisdationem iudicialem de expensis in casu succumbentiæ, vt per Marant. *de ordine iudiciar. part. 6. memb. 8 num. 16.* vbi *num.* 17. resoluit quòd si actor dedit fideiussores de soluendis expensis in casu, quo succubuerit; & euenit quòd reus fuit absolutus ab instantia iudicij, & actor condemnatus ad expensas, quia instantia est perempta, non tenentur fideiussores, ob eam rationem, quia non dicitur, actorem succubuisse, ex quo potest iterum agere ad eandem causam.

Etsi conuictus fuerit iniustè mouisse litem, &c.] 5
Notatur ad hoc quòd victus sine iusta causa litigasse præsumitur, de quo vide Asin. *in praxi §. 32. capite 2. limit. 1. num. 5. & limit. 5. num.* 4. Cou. *pract. cap. 27. num.* 3. Ceuall. *commun. contra commun. q. 539. num.* 4. Menoch. *cons. 100. n. 6. & de præsum. pt. lib. 2. præs. 87. num.* 1.

Sumptuúmque nomine decimam partem, &c.] Hæc 6
litis decima erat ius quoddam, quod olim applicabatur secundùm hunc text. reo pulsato, vt aduertit Thom Valasc. *allegat. iuris tom. 1. alleg. 77. num. 3. in fine.* Hodie apud nostros Lusitanos est ius, quod Regi soluitur post sententiam latam, de quo latè Cabed. *Lusitan. decis. 16. n. 2. p.* 1. Thom. Valasc. *d. alleg. 77. n 4. cum seqq.*

Aut si fideiussorem dare non valeat super iisdem iuratoriam, &c.] Notatur ad hoc quòd quoties 7
quis ex necessitate iuris tenetur satisdare, & eò

F 5 quòd

quòd ſit pauper, non poteſt fideiuſſorem, aut pignora inuenire, ſatisfaciat iuratoriam cautionem præſtando, vt per Iul. Clar. §. *fin. q. 47. verſ. ſed quæro quomodo*, Anton Gom. *lib. 3. var. cap. 6. numer.* 17. Brunor. à Sole *in locis commun. verbo, cautio*, Hippol. *in l. 1. §. præterea num.* 115. *ff. de quæſt.* Xuar. *ad leges Regni tit. de los emplazamientos, in princ. num.* 4. Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloſſ.* 18. *num.* 39. Kirchou. *tom.* 2. *commun. opin. libr.* 7. *tit.* 15. *de fideiuſſ. numer.* 19. *pag.* 574. Surd. *deciſ.* 141. *numer.* 7. *cum ſeqq.* D. Barboſ. *in l. diuortio, §. interdum, numer.* 39. *ff. ſoluto matr.* Sanchez *de matrim. lib.* 10. *diſp.* 13. *num.* 38. vbi id procedere ait ſi præſtans iuratoriam cautionem ſit vir bonæ famæ, alias non eſſet eius iuramento fidendum.

SVMMARIVM

1 *Crux, & Reliquiæ Sanctorum in ædibus ſacris potius, quàm in theatris & curiis aſſeruari debent.*

2 *Crux reſpectu repræſentationis veræ Crucis, in qua D. N. Ieſus Chriſtus paſſus eſt, dicitur ſacra & ſancta, ac proinde inter res ſacras apponenda, & veneranda.*

L. Decernimus. XXVI.

Imp. LEO. A. *Iuliano P. P.*

1 CRux, & Reliquiæ Sanctorum in ædibus ſacris potius quàm in theatris, & curiis aſſeruentur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà hoc tit.* Vide ad hoc Card. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ. tom. 2. anno Chriſti* 112. *pag.* 38.

2 Aduerte quòd Crux reſpectu repræſentationis veræ Crucis, in qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus paſſus eſt, dicitur ſacra, & ſancta, ac proinde inter ſacras res apponenda, & veneranda, Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 5. tit. de furto n.* 11. *verſ. ſed quid dicemus de Cruce*, Clar. *in §. ſacrilegium numer.* 4. *ad med.* vbi ex Foller. quem allegat, refert fuiſſe Neapoli ſuſpenſum quendam Salernitanum, qui Crucem ex Eccleſia ſurripuerat, refert Ludou. Peguer. *crimin. deciſ.* 14. *numer.* 17. *in fine*, & de illius veneratione plures Doctores agentes refert Cened. *ad Sextum: collect.* 22. *num.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Officiales, & milites elapſo officij termino ad clericatus officia, vel ordinem aſpirare poſſunt. Intellige, vt num.* 2.

3 *Otium, & quies poſt longos labores quærenda.*

L. Quiſquis emenſis. XXVII.

Idem A. Eutychio P. P.

1 OFficiales, & milites elapſo officij termino ac tempore, ad clericatus officia, vel Ordinem aſpirare poſſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 *Expletiſque officiis, ſiue muneribus, &c.*] Notatur ad hoc quòd officiales, & alij ratiociniis implicati, expleta adminiſtratione, & officio, poſſunt fieri Clerici; quod neceſſariò intelligendum venit niſi de dolo in adminiſtratione, vel redditione computorum perpetrato lis aliqua mota eſſet, vel in procinctu eſſet, vt moueretur, tunc enim ante litis exitum promoueri non poſſunt, immo ſi de facto promouerentur, digni eſſent depoſitione, etiamſi poſtea in cauſa vincerent. Ita gloſſ. *verbo, obrepſit, in cap. tantis Daniel. diſtinct.* 71. Mariol. *de irregular. lib. 2. cap.* 11. *n.* 4. *verſ. in priuatis.* Salzed. *ad Bernard. in practic. cap.* 20. *num.* 3. Campan. *in diuerſor. iuris Canon. rubr.* 11. *cap* 9. *num.* 3. quos refero *in tractat. de iure Eccleſ. vniuerſo libr.* 1. *c.* 33. *n.* 132. *in med.* Vide quæ dixi *in collect. ad l. officiales* 4. *ſup. hoc tit.*

Ad quæ poſt longos labores laſſitudinem, &c.] Notatur ad hoc quòd poſt longos labores vita quieta eſt eligenda: nam bonorum ac prudentum ea eſt natura, & conditio, quòd quieſcere, & obedire potius, quàm imperare aliis malunt, vt poſt Platonem tradunt Simanch. *de Republ. lib.* 1. *cap.* 8 & Petr. Gregor. etiam *de Republ. lib.* 4 *cap.* 5. *num.* 4. Et ſunt, & 3
fuerunt (vt inquit Cicero *lib.* 1. *de off. c. num.* 99.) qui tranquillitatem expetentes à negotiis publicis ſe remouerint, ad otiumque perfugerint, in his, & nobiliſſimi Philoſophi, longéque Principes, & quidam homines ſeueri, & graues, neque populi, neque Principum mores ferre potuerunt, duxerúntque nonnulli in agris delectari re ſua familiari.

SVMMARIVM.

1 *Legata & inſtitutiones pauperibus, & captiuis ſi debeantur, hæres & legatarius, aut alius quilibet licitè non controuertit.*

2 *Teſtator vbi non deſignauit executorem legati, aut relicti ad pias cauſas, & redemptionem captiuorum, Epiſcopus loci, in quo teſtator mortuus eſt, patronus pauperum, & executor teſtamenti eſt.*

3 *Epiſcopus executor relictorum ad pias cauſas quantitatem relictorum Præſidi prouinciæ denuntiabit, & poſt annum pro communitate de numerò captiuorum diſtribuet pretium.*

4 *Legatum pium ſi abſque expreſſione collationis ſit relictum, & patria teſtatoris non pateat, Epiſcopus loci, in quo teſtator defunctus eſt, habet legati petitionem, & executionem.*

5 *Legatum in vico relictum pauperibus, executore à teſtatore non nominato, Epiſcopus, ſub quo ſitus eſt vicus, exequitur piam defuncti voluntatē.*

6 *Delatio certa fauore piæ cauſæ cuilibet licita eſt, atque laudem conciliat.*

7 *Voluntates defunctorum inuiolabiliter obſeruari publicè intereſt.*

8 *Legatum in genere pauperibus, vel Eccleſiæ, non euaneſcit, vt incertis perſonis relictum.*

9 *Executor teſtamenti pœnali præcepto compelli poteſt ſuſceptum officium exequi.*

10 *Legatum factum pro redimendis captiuis pium dicitur, & valet.*

Quid ſi ſit in redemptionem eius, qui ob ſcelera detinetur in vinculis. ibid.

11 *Agens pro piis cauſis, quilibet auditur de populo.*

12 *Executor poteſt agere contra hæredem, & quoſcunque alios bonorum defuncti poſſeſſores, pro legato pio adimplendo.*

13 *Executor agens pro pia cauſa dicitur agere ſuo nomine.*

14 *Executor non poteſt committere poteſtatem ſuam alij.*

15 *Vir Reuerendiſſimus, de Epiſcopo.*

16 *Statutum originis, atque domicilij eius, de cuius ſucceſſione agitur, attendendum.*

17 *Legatum factum pauperibus, vel infirmis, aut aliis incertis, intelligi debet de ciuitate, oppido, vel patria*

teſta-

testatoris, in qua habebat domicilium.

18 *Eleemosyna deputata in redemptionem captiuorum dantur pro captiuis regni.*

19 *Legatum vbi post mortem heredis factum fuerit pauperibus, an possit distribui illis pauperibus, qui reperiuntur viui ante mortem heredis.*

20 *In Redemptionem captiuorū quādo aliquid relinquitur, non expresso à testatore per quē fieri debeat redemptio, Episcopus, aut eius vicarius accipere debet quod ita legatum est, ad ipsosque, & non ad heredes spectat adimplere tale legatum.*

21 *Ad Episcopos spectat adimpleri facere pias defunctorum voluntates; licèt defunctus interdixerit ne ad Episcopum spectet executio, vt num. 22. 23. 24. 25. & 26.*

27 *Executores testamentorum tenentur rationem reddere de gestis.*

28 *Herede negligente in adimplenda defuncti voluntate intra annum, executio testamenti deuoluitur ad Episcopum.*

29 *Anni vnius spatium, vel aliud à lege præfinitum executori, vt currat, etiam ad effectum deuoluendi ad superiorem, monitio est necessaria: An vnica tantùm monitio sufficiat, remissiuè, n. 30. Et an necessariò sit à iudice personaliter facienda, num. 31. & requiratur specialis, n. 32.*

33 *Annus executoribus datus an currat ignorantibus, vel à die scientiæ, vel mortis testatoris.*

34 *Anno elapso iudici reddenda est ratio, quot captiui bonis defuncti, & quanta pecunia vnusquisque eorum redemptus sit.*

35 *Heredes, aut alij executores quando sunt in mora mandandi executioni voluntatem defuncti, ad quemuis de populo pertinet admonere Prælatos & iudices seculares, ab eisque exigere vt executioni mandetur.*

36 *Ad Magistratus etiā seculares spectat compellere vt defunctorum voluntates executioni madētur.*

37 *Legata à manibus heredis exigenda.*

38 *Priuilegia piæ causæ an extendantur de similibus ad similia.*

39 *Expensæ in qualibet re facta à quolibet administratore, siue executore testamenti, probantur per iuramentum.*

40 *Executorum, qui testamento dantur, duplex genus.*

41 *Episcopo ignoranti an currat tempus exequendi testamentum, sicut executori testamentario, & deuoluatur facultas ad Archiepiscopum; remissiuè.*

L. Nulli licere. XXVIII.

***Idem**, & ANTHEM. AA. Nicostrat. P. P.*

1 LEgata & institutiones pauperibus & captiuis si debeantur, hæres, & legatarius, aut alius quilibet licite non controuertit, ac de his disputat. Vbi
2 executorem legati; aut relicti ad pias causas, & redemptionem captiuorum testator non designauit, Episcopus loci, in quo testator mortuus est, patro-
3 nus pauperum, & executor testamenti est. Item Episcopus executor relictorum ad pias causas, quantitatem relictorum Præsidi prouinciæ denuntiabit, & post annum pro quantitate ac numero captiuorum
4 distribuet pretium. Item legatum pium si absque expressione collationis sit relictum, & patria testatoris non pateat, Episcopus loci in quo testator defunctus est, legati habet petitionem, & executionem. Lega-
5 tum in vico relictum pauperibus, executore à testatore non nominato, Episcopus sub quo situs est vicus, exequitur piam defuncti voluntatem. Fauore piæ 6
causæ delatio certa cuilibet licita est, ac laudem conciliat Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. particulariter egit super hanc leg.

Dispositiones piæ testatoris infringere, &c.] Notatur ad hoc quòd defunctorum voluntates inuiolabiliter obseruari publicè interest, vt per Vigl. *in princ. Instit. quibus non est permissum fac. testament. n. 9.* Mench. *de success. creat. §. 1. n. 5. & §. 3. numer. 8.* Pichard. *in §. sed cum paulatim. n. 4. Instit. de testam.* Padil. *in sum. legum pœnal. p. 1. casu 35. per tot.* Nam voluntas testatoris in testamento totum facit, & omnino obseruanda est, vt per Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. libr. 3. tit. 5.* Petr. Magdalen. *de numero testium in testam. requis. p. 1. cap. 8. à num. 6.* Petr. Anton. de Petra *de fideicom. q. 9.* Pereg. *eod. tract. art. 1. n. 1. cum seqq.* 7

Asserendo incertum esse legatum, &c.] Notatur ad hoc quòd legatum in genere pauperibus, vel Ecclesiæ, non euanescit, vt incertis personis relictum, vt per Doctores, quos plena manu citaui *ad leg. id quod pauperibus 24. sup. hoc eod. tit.* 8

Per quem desiderat, &c.] Notatur ad hoc quòd executor testamenti pœnali præcepto compelli potest susceptum officium exequi, vt per Menoch. *de arbitr. casu 444. n. 1. cum seqq.* 9

Redemptionem fieri captiuorum, &c.] Notatur ad hoc quod legatum factum pro redimendis captiuis dicitur pium, & valet sine denominatione cuiuspiam personæ, licet aliàs legatum ita incertum vitiaretur, vt per Tiraq. *de iure maritis glos. 8. num. 184. & 186.* (prout etiam pium dicitur relictum pro excarcerandis carceratis. Crauet. *cons. 3. numer. 10.* Est enim quælibet causa libertatis, causa pia. Sarmient. *lib. 2. select. cap. 7. num. 35. vers. præterea,* Alex. Trentacinq. *variar. resol. libr. 1. tit. de pia causa, resolut. 1. numer 4.* Benedict. Ægid *in repet. l. 1. C. de sacros. Eccles. pars. 2. §. 2. de liberi.* Sed pulchre quærit Tiraq. *d. gloss. 8. num. 288.* an hæc procederent in redemptione eius, qui ob scelera in vinculis detinetur, & postquam hinc inde Doctores citauit, tandem sub distinctione rem componit *num. 290.* vt scilicet in casu rei subiectæ restitutioni, & similibus non ei subueniatur, qui sua culpa incidit in eam captiuitatem cum præiudicio alterius: secus verò dicendum putat, si nullum alterius versaretur præiudicium. 10

Is qui specialiter designatus, &c.] Notatur ad hoc quòd quilibet de populo auditur agens pro piis causis, vt per Tiraq. *de priuileg. piæ causæ priuil. 151.* Anton. Gom. *l. 36. Tauri, num. 1.* Roman. *cons. 69. n. 4.* meipsum *in tract. de iure Ecclesiast. vniuerso lib. 3. c. 27. n. 104.* 11

Habeat exigendi licentiam, &c.] Notatur ad hoc quòd executor potest agere contra hæredem, & quoscumque alios bonorum defuncti possessores pro legato pio adimplendo, vt per Tiraq. *in tractat. le mort. p. 7. declar. 5. numer. 11. & de pia causa priuileg. 81.* Anton. Gom. *tom. 1. var. cap. 12. numer. 12.* Menoch. *remed. 4. adipisc. num. 268.* Capta *tom. 2. commun. opinion. libr. 6. tit. 21. de execut. & publicat. testam. num. 11. & 15. pag. 140.* Valasc. *cons. 68. num. 6.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, testamentum num. 109.* Stephan. Gratian. *discept. forens. capite 329. num. 4.* vbi *num. 25.* subdit quòd executor agens pro pia causa, dicitur agere suo nomine, Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 248. vers. quoad vltimum, n. 10.* vbi ad quodcunque legatum pium extendit etiam pro alimentis, de quo Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 82. numero 1.* 12

14 *Pro sua conscientia*, &c.] Notatur ad hoc quòd executor non potest potestatem suam alij committere, seu substituere alium in sui locum, vt per Cott. *in memorab. verbo, erog atory*, Vezin. *tom. 2. commun. opin. lib. 6. tit. 21. num. 31. pag. 141.* Maynard. *decis. 13. lib. 2.* Aloys. Ricc. *in collect. decis p. 4 collect. 1201. vers. primo.*

Vir Reuerendissimus.] Idest, Episcopus, ego ipse
15 *dicto tractat. de iure Ecclesiast. vniuerso libr. 1. cap. 8. num. 28.*

16 *Illius ciuitatis ex qua testator oritur.*] Notatur ad hoc quòd inspiciendum est statutum originis, atque domicilij eius, de cuius successione agimus, quoad omnia bona vbicunque sita, vt per Tiraquel. *de iure primog. q. 41. num. 12.*

17 Notatur etiam ad hoc quòd legatum factum pauperibus, vel infirmis, aut aliis incertis, intelligi debet de ciuitate, loco, vel patria testatoris, in qua domicilium habebat, secundum gloss. *verbo, pauperes, in cap. si pater, de testament. in 6.* Tiraquel. *in tractat. de priuileg. piæ causæ priuil. 56. vers. quod intelligitur*, Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. libro 8. tit. 5. numer. 2.* Cou. *in cap. cum tibi, num. 14. de testam.* Camill. Borrell. *in summ. decision. tom. 3. tit. 22. de legatis n. 54.* vbi *num. 55.* post Vincent. de Franchis *dec. 190* & Bened. Capra *cons. 160. num. 2.* re-
18 soluit quòd eleemosynæ deputatæ in redemptionem captiuorum dantur pro captiuis hominibus Regni,
19 & *d. num. 59.* disputat vtrum si post mortem hæredis, legatum factum fuerit pauperibus, possit distributio fieri illis pauperibus, qui reperiuntur viui ante mortem hæredis, & Gutier. *cons. 16. num. 7.* resoluit quòd quando testator indistinctè instituit in genere pauperes hæredes, vel eis aliquid legauit, si in ciuitate, vel oppido sint plura hospitalia pauperum, pauperiori debetur, quòd si dubitetur de pauperiori, Episcopus declarat interloquendo de paupertate.

20 Notatur etiam ad hoc quòd quando aliquid relinquitur in redemptionem captiuorum, si testator non expressit per quem fieri debeat redemptio, Episcopus, aut eius vicarius accipere debet quod ita legatum est, ad ipsumque, & non ad hæredes spectat admouere tale legatum, vt per Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 247. num. 2.*

21 *Pium defuncti propositum*, &c.] Ergo ad Episcopos spectat adimpleri facere pias defunctorum voluntates, de quo vide Tiraq. *de pia caus. priuil. 149.* Gutier *practic. libr. 1. q. 44. à princip.* Bobadil. *in sua politica libr 2. cap. 17. numer. 104.* Galgan. *de condit. & demonst. p. 2. c. 5. qu. 43. num. 3. & 4.* Padil. *in sum. legum pœnal. p. 1. casu 25. num. 6.* Marr. *de iurisdict. par. 2 cap. 18.* meipsum *de officio, & potest. Episcopi p. 3 alleg. 82 num. 13. cum seqq. & de iure Ecclesiastico vniuerso lib. 3 cap. 27. num. 30. cum seqq.* Et statuit Concil. Trid. *sess. 22. de reform. capite 8.* Episcopus in casibus à iure concessis omnium piarum dispositionum sint executores, atque omnia, quæ ad Dei cultum, animarum salutem, seu pauperes sustentandos instituta sunt, ex officio cognoscant, & exequantur. Cuius quidem decisionis dispositio habet locum etiamsi executores sint officiales sanctæ Inquisitionis, & ob id exempti à iurisdictione Ordinariorum, vel Professores in aliqua Vniuersitate ratione litterarum conseruatoriarum, quæ eximunt à iurisdictione ordinaria, non autem à delegata à Sede Apost. vt refert à sacra Cong. resolutum Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p. 2. cap. vlt in fine.*

Quod adeò verum est procedere sine dubio, licèt
22 defunctus interdixerit, ne ad Episcopum executio spectet, seu deuoluatur, vt expressè probat text. *in cap. tua 17. de testam. ibi, licèt etiam à testatoribus id contingeret interdici*, plures Doctores per me citati *d. lib. 3. c. 27. num. 41.*

Sine vlla cunctatione, &c.] Ergo statim nullo ex- 23
pectato temporis spatio, potest Episcopus cogere executores legatorum piorum, vt ea adimpleant, Panorm. *in cap. si hæredes, numer. 4. & 5. de testam.* vbi Cou. *num. 4. l. Hispanica 6 tit. 10. par. 6.* vbi Gregor. 24
Lopez *in glos. 1. & 5.* Boer. *decis. 41. num. 8.* vbi dicit quòd in istis relictis ad pias causas, licet differatur hæreditatis aditio, tamen non debet differri executio, & quòd terminus pendentis inuentarij non differt illorum piorum executionem. Molin. *de Iustit. tract. 2. d. 251. n. 11.* vbi subdit quòd spatium sex mensium in legatis piis exequendis, aut anni in reliquis, 25
intelligendum est ad effectum, vt executores puniantur pœna amissionis muneris, atque vt exigi ab eis ratio possit num integre defuncti voluntatem impleuerint; additque idem Molin. *citato n. 11.* executores peccare posse mortaliter, differendo absque 26
iusta causa per tempus notabile exequi defuncti voluntatem, idque tum aduersus eos, quibus bona defuncti sunt debita, contra quorum voluntatem iniuste bona detinentur, eorumque vsu priuantur; tum etiam aduersus defunctum ipsum, quoad eleemosynas, suffragia, & alia legata pia, eorum quippe executio licet defunctorum merita non augeat, satisfactionem tamen pro peccatis eorum operatur, atque adeò in causa est, vt citius à Purgatorij pœnis eruantur, diuinóque fruantur conspectu.

Statim gestis interuenientibus, &c.] Notatur ad 27
hoc quòd testamentorum executores tenentur reddere rationem de gestis, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 1. tit. 62. §. 1. l. Hispanic. 5. tit. 10. part 6.* Tiraquel. *de iure maritis gloss. 5. n. 190* Escobar *de ratiocin. c. 3. n. 18.* Pichard. *in §. igitur n. 25. Instit. de obligat. quæ ex quasicont.* Gutier. *de tutel p. 3. cap. 1. n. 15.*

Post vnius verò anni spatium, &c.] Notatur ad 28
hoc quòd hærede negligente adimplere defuncti voluntaté intra annum, executio testamenti tam ad non pias, quàm ad pias causas deuoluitur ad Episcopum, vt per citatos à Cened. *ad Decretal. collect. 114 numer. 1.* & alios per me relatos *de officio, & potest. Episcopi p. 3. alleg. 82. numer. 15. cum seqq. & in tract. de iure Eccles. vniuerso libr. 3. c. 27. ex num. 30.* vbi *num. 34.* resoluo quòd vt spatium vnius anni, 29
vel aliud à lege præfinitum executori currat, etiam ad effectum deuoluendi ad superiorem, monitio est necessaria, & *num. 35.* disputo an vnica tantùm moni- 30
tio sufficiat, & *num. 36.* an necessariò sit a iudice per- 31
sonaliter facienda, & *numer. 37.* an requiratur spe- 32
cialis.

An dictus annus executoribus datus currat igno- 33
rantibus, vel à die scientiæ, vel mortis testatoris? vide Grass. *lib. 2. artic execut. vltima vol. q. 5. num. 5.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q. 6. n. 23.* Ceuall. *commun. q. 374.* meipsum *d. alleg. 82. num. 21. cum seqq. & d. lib. 3. cap. 27. num. 38.* vbi resoluo currere à die scientiæ, & *num. 39* quòd huiusmodi annus potest à iudice restringi.

Et numerum captiuorum, &c.] Notatur ad hoc 34
quòd anno elapso, iudici ratio est reddenda quot captiui eis bonis, & quanta pecunia vnusquisque eorum redemptus est, vt per *dict. l. Hispan. 5. tit. 10. p. 6.* Molin. *de Iustit. tract.... disput. 247. numer. 3. prope fin.*

Qui id quocumque modo cognouerint, &c.] Notatur ad hoc quòd quando hæredes, aut alij executo- 35
res sunt in mora mandandi executioni voluntatem defuncti

defuncti, ad quemuis de populo spectat admonere Prælatos,& iudices seculares, ab eisque exigere, vt executioni mandetur Ita *l. Hispanic. 7. tit. 10. part. 6.* vbi Gregor. Lopez, Molin. *d. disp.* 150. *in fine*. Couarr. *in cap. si hæredes, num. 2. de testam.*

36 *Vel in viri clarissimi*,&c.]Ergo ad seculares etiã Magistratus spectat compellere, vt defunctorum voluntates executioni mandentur, ita vt res hæc sit mixti fori, sitque proinde locus præuentioni, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 1. tit. 62* §. 4. *in princ. l. Hispan. 7. tit. 10. part. 6*, vbi Gregor. Lop. Couarr. *in cap. si hæredes, num. 4. de testam.* Padil. *in l. 1. num. 29 ff. de legat. 2.* Valasc. *cons.* 105. *n.* 61. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.* 150. *per tot.*

37 In gloss. *Exigendi*. ibi, *ab hærede, vel legatario*. Notatur ad hoc quòd debet accipere per manus hæredis, vt per Tiraquell. *in tract. le mort. part. 7. declar. 3. num* 1.

38 In gloss. *Licentiam* 2. ibi, *sed fallit si ad pias causas*, &c. Notatur ad hoc quòd priuilegia piæ causæ tanquam fauorabilia extenduntur de similibus ad similia, vt per Tiraquell. *de pia causa, priuil.* 162.

39 In ead. gloss. ibi, *Sed an de expensis credatur sacro Commissariorum*, &c. Notatur ad hoc quòd expensæ in qualibet re factæ à quolibet administratore, siue executore testamenti probantur per iuramentum, dummodo non sint præter modum, & magni ponderis, vt per Mascard. *de probat. conclus.* 717. *num. 3.*

40 In ead gloss. ibi, *commissarij*, &c. Vide Guid. Pancirol. *var. lection. libr. 3. cap.* 21. vbi ait quòd duo sunt genera executorum, qui testamento dantur, primum eorum, qui nullo scripto hærede bona defuncti curare,& in certos vsus conuertere iubentur, & hi quod ad administrationem attinet hæredum locum obtinent,& maxime frequentantur vbi redditus bonorum inter pauperes distribui iubentur, vocantúrque commissarij à gloss. *in præsenti*.

In gloss. *Cunctatione*. ibi, *id est, sine vlla mora*. Vide Galganet. *in tract. de condit. & demonstr. par. 2. cap. 5. quæst. 13. num. 3.*

41 In gloss. *Impleturus*. ibi, *alioquin succedit Archiepiscopus*, &c. Disputat Boër. *decis. 39. n.* 15. an Episcopo ignoranti currat tempus exequendi testamentum, sicut executori testamentario, & deuoluatur facultas ad Archiepiscopum.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus testatore inuito se intromittit pro voluntatis executione.*

2 *Executores testamenti negligentes moniti priuantur commodo executionis, & executio transfertur ad Episcopum.*

3 *Clausula testamenti in qua ab eius executione, & causa pia ad se pertinentis excluditur Episcopus, non valet.*

4 *Testator si secundos executores constituat, interdicatque ne ad Episcopum executio deuoluatur, potest nihilominus ipse exequi, vel executores compellere.*

5 *Testator si prohibeat rationem exigi ab executore à se designato, nihilominus possunt ac debent iudices Ecclesiastici, & seculares eam ab illo exigere.*

6 *Salarium non debetur culpabiliter, vel dolosè administranti.*

7 *Monitio vnica sufficit ad effectum, vt data negligentia hæredis ad Episcopum deuoluatur exequendi potestas.*

AVTH. Licèt testator.

TEstatore inuito Episcopus se intromittit pro voluntatis executione. Item executores negli- 1
gentes moniti priuantur commodo executionis, & 2
executio ad Episcopum transfertur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Interdixerit ei aliquid, &c.]Notatur ad hoc quòd 3
clausula testamenti in qua ab eius executione, & causæ piæ ad se pertinentis excluditur Episcopus, non valet,& nihilominus poterit Episcopus ad executionem testamenti,& causæ piæ se intromittere, vt per Spin. *in speculo testam. gloss. 4. n. 40. cum seqq.* Garc. Gironda *de priuileg. & exemptionum explicat. n.* 715.

Notatur etiam ad hoc quòd si testator secundos 4
executores constituat, interdicátque ne ad Episcopum executio deuoluatur, potest nihilominus ipse exequi, vel executores compellere, vt per Couarr. *in cap. tua, num. 6. de testament.* Matt. *d. iurisdict. p. 4. casu 88. n. 14. cum seqq.* Mench. *de success. creat. lib. 1. §. 7. n. 14.* Galganet. *in tract. de condit. & demonstrat. p. 2. c. 5. q. 13. n. 3.* meipsum *de iure Ecclesiast. vniuerso lib 3. cap. 27. num. 43.* Vnde hinc etiam per hunc text. vulgò colligitur, quòd si testator vulgò prohibeat ra- 5
tionem exigi ab executore à se designato, nihilominus possunt ac debent iudices Ecclesiastici,& seculares eam ab illo exigere, quia exigere huiusmodi rationes est munus publicæ potestatis in Re. pub. commune bonum introductum, quod testator non potest impedire. Ita P. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 251. n. 8.* Ego ipse *de officio & potestate Episcopi p. 3. alleg. 82. num. 18. & d. lib. 3. cap. 27. num. 42.*

Sed si hi qui facere iussi sunt, &c.]Notatur ad hoc 6
quòd salarium non debetur culpabiliter, vel dolosè administranti, vt per Baeçam *in tract. de decima tut. cap. 13. num. 2.* Gutier. *de tutel. p. 3 cap. 14. num. 2.*

Semel, vel bis.] Ergo vnica monitio sufficit ad 7
effectum, vt data negligentia hæredis, ad Episcopum deuoluatur exequendi potestas, vt per Menes. *in auth. hoc amplius, numer. 14. vers. prima conclusio, & num. 16. C. de fideicommiss.* Gregor Lopez *l. 8. gloss. 1. tit. 10 part. 6* Menoch. *de arbitr. casu 498. numer. 53.* meipsum *d. libr. 3. cap. 27. num. 35.* vbi resoluo hoc procedere quando agitur de priuando hærede post annum.

Amittunt lucrum.] Hoc est, ipso iure, per ea, quæ tradunt Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, num. 151. cum seqq.* Rebuff. *in l. Labeo 14. §. item si dominus pag.* 102. Sayr. *in claui Regia lib. 3. c. 8. num. 21.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 1. libr. 2. quæst. 6. sect. 6. num. 37. vers. de verbis*, Farinac. *fragm. crimin. p. 2. verbo, lex, n.* 126. cum aliis per me citatis *de diction. vsufreq. diction. 30.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus humilis, & dignus officio, absque ambitu & simonia crimine eligendus est.*

2 *Simonia crimen etiam de iure ciuili prohibitum.*

3 *Simonia crimen merè est Ecclesiasticum, & illius cognitio ad iudices tantùm Ecclesiasticos spectat.*

4 *Castitas ministris Christi Altaris maximè necessaria est.*

5 *Humilitas sola est officij sacerdotalis erectio.*

6 *Episcopatus muneris ratio.*

L. Si

L. Si quemquam. XXIX.

Iidem AA. Armasio P. P.

1 EPiscopus humilis, & dignus officio absque ambitu, & simoniæ crimine est eligendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 *Nemo gradum*, &c.] Per hunc text. tenet Thom. Valasc. *alleg. iuris tom. 1. alleg. 13. numer. 145.* crimen simoniæ etiam de iure ciuili esse prohibitum, & ex Salic. *in præsenti* dicit quòd mundus bene regebatur quando hæc lex seruabatur.

3 Licet crimen hoc publicum sit, ex Bald. & Salicet. *in præsenti*, & Tiber. Decian. *in tract. crimin. libr. 5. c. 85. num. 3. & cap 85. num. 1.* nihilominus tamen est mere Ecclesiasticum, & illius cognitio ad iudices Ecclesiasticos tantum spectat, secundum glos. *in cap. cùm sit generale, de foro comp.* Clar. in *§. simonia, num. 7.* Bonacos. *verbo, simonia crimen, & tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 15. num. 4.* Decian. *d. c. 86. n. 4.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. quæst. 8. num. 128.* Mexi. *in tract. tassæ panis concl. 5. num. 9.* Curi. Philip. *p. 1. § 2. num. 9.* Matta *de iurisdict. p. 2. c. 37. num. 1.* & statuit *l. Hispan. 58. tit. 6 p. 1.* vbi Gregor. Lopez *in glos. 3.* Thom. Valasc. *d. alleg. 13. num. 149 & num. 150* subdit asserentes hoc crimen esse mixti fori, intelligendos procedere in punitione, non in cognitione.

4 *Itaque castus*, &c.] Nota quòd castitas omnibus pernecessaria, sed maxime ministris Christi Altaris, vide quæ cumulaui *d. tract. de offic. & potest. Episcopi p. 1. tit. 2. gloss. 8. n. 7. cum multis seqq.*

5 *Et humilis nostris temporibus eligatur Episcopus.*] De quo S. Gregor. *libr. 2. epist.* 54. ad Ioannem Rauennatensem Episcopum: Sola, inquit, humilitas, vt bene nostis, est officij sacerdotalis erectio. Decorari pallio volumus forsan moribus indecori; dum nihil in Episcopali ceruice splendidius fulget quam humilitas. Et *serm. 1. de natiuit.* Studere humilitati, quæ fundamentum est, castósque virtutum, & gratiosus omnibus, & iucundus, & perpetuæ pacis socius, nullam bellorum habet materiam, &c. cum aliis per me adductis *d. tit. 2. gloss. 13. n. 8. cum seqq.*

6 *Vt quæratur cogendus*, &c.] Cum profectò tot ac tanta requirat in Episcopo Paulus Apost. 1. *ad Timoth. 3.* & muneris eius, ac officij ratio tam multa postulet, quisque sibi meritò timere debet, ne dicam exhorrescere, cùm tantum munus assumit, quæ causa multis sanè ac magnis in Ecclesia Dei viris fuit id muneris refugiendi, quorum memini *de offi. io, & potest. Episcopi p. 1. tit. 2. gloss. 1. num. 14. cum seqq. vsque ad n. 25.* Sed iam abiit in desuetudinem, vt ad Episcopatum quis inuitus eligatur, & hodie curritur ad Ecclesiasticas curas tanquam sine curis, contra quos Petrarcha *de remedio vtriusque fortunæ lib. 1. dial. 170.* sic inuehitur. *O vertigo morũ pessima, ad quod olim consueuerant, & deberent cogi homines, inde nunc retrahi non possunt.*

SVMMARIVM.

1 *Orphanotrophi causas agentes in iudicio ex pia cõmiseratione immunes sunt à satisdationibus iudicialibus, & rationibus strictè dandis, & ob necessitatem res orbatorũ, quæ seruari commodè non possunt, licitè distrahunt.*
2 *Administratores, qui tenentur reddere rationem, debent facere inuentarium.*
3 *Inuentarium caput omnium rationum dicitur.*
4 *Hospitalarij tenentur reddere rationem administrationis.*
5 *Orphanotrophium est locus in quo filij orbi nutriuntur.*
6 *Orphanus dicitur qui sine patre & matre est.*
7 *Hospitalarij officium & administrationem ad instar tutorum, seu curatorum habere dicuntur.*
8 *Tabularij qui, & vnde dicti.*
9 *Bona ad hospitalia pertinentia licitè alienari non possunt absque solemnitatibus in rerum Ecclesiasticarum alienationibus requisitis.*
10 *Hospitalia gaudent beneficio restitutionis, si sunt instituta auctoritate Episcopi, alias non.*
11 *Proponitur sententia Autheris.*
12 *Hospitale etiam sine Episcopi auctoritate institutum, piũ dicitur, & religiosum, & inter pias causas connumerandum.*

L. Orphanotrophos. XXX.

Iidem AA. Dioscoro P. P.

ORphanotrophi causas in iudicio ex pia commiseratione agentes, immunes sunt à satisdationibus iudicialibus, & rationibus strictè dandis, iidem ob necessitatem res orbatorũ, quæ seruari commodè non possunt, licitè distrahunt. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide ad hanc leg Ioan. Bapt. Pium *annotamen. cap. 42.* 1

In sum. text. ibi, *& debent inuentarium facere.* 2
Notatur ad hoc quòd inuentarium facere debent administratores, qui tenentur reddere rationem, quia dicitur inuentarium caput omnium rationum, 3
vt per Boer. *deci. 61. num 6.*

In eod. summ. ibi, *administrationis rationem reddere.* Notatur ad hoc quòd hospitalarij administrationis rationem reddere tenentur, vt per Gutier. 4
de tutel. part. 3. cap. 1. numer. 17 Rebuff. *in l. bonus, §. hoc sermone, vers. decimosexto*, Escobar. *de ratiocin. cap. 5. num. 7.* Regulariter enim quilibet administrator, quocunque nomine, titulo, vel causa administrauerit, rationem administratoris reddere tenetur, de quo vide Menoch. *de arbitr. casu 109.* Baeç. *de decim. tut. cap. 2. num. 152. & 157.* latè Gutier. *d. cap. 1. num 9. cum seqq.* & Escobar *d. cap. 5. per tot.*

Orphanotrophos.] Hinc Orphanotrophium dicitur locus in quo filij orbi, & parentibus priuati 5
nutriuntur, de quo dixi *ad l. illud 16. de sacros. Eccles.* quia orphanus dicitur ille, qui sine patre & matre 6
est, secundùm Roland. *cons. 76. num. 43. lib. 1.* Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de sentent prouis. gloss. vlt. col. 2. vers. secundo orphani*, Steph. Gratian. *discept. forens. c. 182. num. 1.*

Huius inclytæ vrbis.] Idest, Constantinopolis, secundùm Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. libr. 1. cap. 8. de epithetis.*

Qui quidem pupillorum sunt quasi tutores, &c.] 7
Notatur ad hoc quòd hospitalarij, officium, & administrationem ad instar tutorum, seu curatorum habere dicuntur, vt per Ioan. Seluam *de benefic. p. 1. q. 3. num. 9.* Corras. *in simili tract. p. 1. cap. 3. n. 1.* Rebuff. *de nominat. q. 15 num. 16* alias 12. Quintana Duegnas *Ecclesiast. libr. 4. cap. 3. numer. 13.* & alios quos refert Nicol. Garcia *de benefic. p. 1. cap. 3. num. 1.*

Tabularij] Sic dicti, quia in foro stationes habebant, in quibus contrahentibus instrumenta di- 8
ctabant, etsi ob negotiorum multitudinem ipsius vacare non poterant, aliorum vicaria opera in scribendis instrumentis vtebantur, quæ cùm testium, ac

contra

contrahentium signa, & subscriptiones haberent, instrumenta publica, seu forensia vocabantur. Vide Alciat. lib. 6. parerg. cap. 19. Guid. Pancirol. in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 26. vers. antiqui vero tabularij.

9 Prius habita aestimatione liceat eis alienationis, &c.] Notatur ad hoc quòd bona ad hospitalia pertinentia licitè alienari non possunt absque solemnitatibus in rerum Ecclesiasticarum alienationibus necessariis, si ipsa hospitalia instituta sint cum Episcopi auctoritate, aliàs secus. Ita Anton. Gabr. libr. 6. commun. opin. tit. de pia causa, concl. 2. num. 9. & 10. Mascard. de probat. concl. 869. num. 31. Valasc. cons. 105. n. 34. Cardin. Tusch. practic. conclus. lit. H. concl. 163. à numer. 9. Ego ipse de officio, & potest. Episcopi p. 3. alleg. 75. à num. 32. Marta de iurisd. p. 4. casu 113. n. 27.

10 Eandem distinctionem tenent communiter Doctores circa beneficium restitutionis in integrum, dum resoluunt illo gaudere hospitalia Episcopi auctoritate instituta, non autem illa, quae absque ea instituuntur. Ita Anton. Gabr. d. tit. de pia causa concl. 1. numer. 21. & concl. 2. numer. 16. Gutier. canon. libr. 2. cap. 35. num. 14. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo, minoribus, num. 63. Sfort. de in integ. restitut. qu. 3. n. 45. Valasc. d. cons. 105. numer. 44. Marta d. casu 113. num. 26. contra quos omnes ego d. alleg. 75. num. 42. existimo verius esse in puncto iuris omnia hospitalia, etiam absque Episcopi auctoritate instituta, gaudere huiusmodi beneficio restitutionis in integrum; ex eo quòd non sine violentia restringitur littera huius text. ad ea hospitalia, quae cum Episcopi auctoritate instituuntur, immo aequiparatio, quàm textus facit administratoris hospitalium, & tutoris minorum, nihil commune habet cum auctoritate Episcopi; sed omnibus hospitalibus absque illa institutis maximè conuenit.

11 Huiusmodi autem pium atque religiosum, &c.] Notatur ad hoc quòd hospitale etiam sine Episcopi auctoritate institutum, pium dicitur, & religiosum, ac inter pias causas connumerandum, de quo vide Tiraquel. in tract. pia causa in praef. pag. 1. vers. item relictum hospitalibus, Anton. Gabr. d. tit. de pia causa concl. 2. num. 2. vers. contraria, Bobadil. in sua politic. lib. 2. cap. 18 numer. 228 Menoch. remed. 15. recuper. num 22. & seqq. Zerol. in praxi Episcop. parte 1. verbo, hospitale §. 5. dubit. 2. Ceuall. commun. contra commun. tom. 4. q. 896. num. 981. Flores de Mena var. lib. 2. qu. 21. num. 176. cum seqq. Valasc. cons. 105. num. 38. Card. Tusch. pract. conclus. to. 4. lit. H. concl. 158. & concl. 163. num. 2. & 4. & tom. 6. lit. P. concl. 348. Mart. de iurisdict. p. 2. cap. 23. numer. 19. Cardin. Mantic. de tacitis, & ambig. conuent. libr. 25. tit. 6. num 69. Carol. de Grassis de effectib. clerical. effectu 1. n. 121. cum seqq. Benedict. Aegid. in repet. l. 1. C. de sacros. Eccles. p. 1. in initio num. 54. plures quos refero d. alleg. 75. num. 3. & 4.

SVMMARIVM.

1 *Clerici extra prouinciam in ius trahi non debent.*
2 *Clerici extranei, non prouinciales, in ciuitate Constantinop. reperti conueniuntur coram Praefecto Imperatoris.*
3 *Monachi vtriusque sexus, & Clerici olim conueniebantur in prouinciis apud Praesidem, in vrbe apud Praefectum praetorij, & vocati in forum compellebantur.*
4 *Monachi olim omnes propriis Episcopis erant subiecti, in quorum dioecesibus sita erant monasteria.*
5 *Clericus coram suo proprio Episcopo conueniendus est, nisi accedat voluntas Episcopi; quod intellige de Clerico volente, & expressè prorogante, non autem de illo, qui contrahendo, vel delinquendo prorogat, vt num. 6.*
7 *Clerici exacti, vt fideiussores de iudicio sisti, aut iudicato soluendo dent, offerendo oeconomos, & coenobiorum defensores, sufficientem cautionem praestare censentur.*
8 *Pulsatus, pro in ius vocatus sumitur.*
9 *Executorum, & famulorum officialium, & rapax conditio.*
10 *Clerici extranei conuenti in vrbe Constantinop. tenentur praestare fideiussores, quibus non inuentis liberantur sub promissione.*
Vrbe inclyta, de Constantinopoli, ibid.
11 *Fideiussorem dare obligatus magis grauatus dicitur, quam obligatus constituere pignora, seu hypothecam.*
12 *Oeconomus ordinatus in causa Ecclesiae conueniendus est.*
13 *Oeconomus quis, & quod eius officium.*
14 *Oeconomi alienantes res Ecclesiarum in casibus prohibitis, quas poenas incurrant.*
15 *Oeconomi rationem oeconomiae reddere debent coram Episcopo.*
16 *Oeconomus debet constitui ab Episcopo, sed cum consensu Capituli.*
17 *Oeconomus Ecclesiae, & Episcopi an debeat esse Clericus.*
18 *Capitulum alicuius Ecclesiae si emit rem quampiam immobilem, an & quando illi debeat fieri retractus oblatio.*
19 *Sportulae sunt soluendae per Clericos secundùm quantitatem taxatam.*
20 *Apparitor quis sit.*
21 *Iudex domicilij an possit per proprios nuntios, & ministros citare suos subditos existentes in territorio alieno.*
22 *Clerici etiam sub praetextu executionis immunes sint ab iniuriis, cõuitiis, molestiis, & vexationibus caeterorum, sub poena cinguli, & patrimonij amittendi.*
23 *Apparitores non debent percutere, vulnerare, nec malè tractare vinctos.*
24 *Cingulum magistratuum militúmque insigne, remissiuè.*

L. Omnes qui. XXXI.

Iidem AA. Eutropio P. P.

Clerici extra prouinciam in ius trahendi non sunt. Item Clerici extranei, non prouinciales, in ciuitate Constantinopolitana reperti coram praefecto Imperatoris conueniuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. numer. 1. sup. hoc tit. Vide ad hoc Ioan. Bapt. Pium annot. capite 42. & Lapum allegat. 46. 1 2

Aduerte quòd olim Monachi vtriusque sexus, & Clerici conueniebantur in prouinciis apud Praesidem, in vrbe apud Praefectum Praetorij, & vocati in forum venire compellebantur, vt per Felician. de censib. tom. 2. libr. 2. cap. 3. num. 14. pag. 106. Anguian. de legib. libr. 2. controu. 21. num. 36. vide posita in leg. eu. C. de pactis. 3

Monachi quoque, &c.] Notatur ad hoc quòd olim omnes Monachi propriis Episcopis fuerunt subiecti, in quorum dioecesibus monasteria sita erant, itaut Episcopi veluti Generales Monachorum 4

quosdam

quæstum ad professionem admittere, alios expellere potuissent, de quo est text. *in c. qui vere. 16. qu. 1. c. viduitatis, 27. q. 1.* cum similibus, Concil. Tolet. IV. *c. 50.* Conc. Aurelianen. I. *cap. 21.* Syluest. *in summa verbo, Religio 3. q. 4.* Nauar. *in cap. non dicatis, 12. quæst. 2. numer. 63. vers. addo secundò,* Cabed. *diuers. iuris argum. libr. 3. cap. 18 à princip.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. q. 63. art. 1. & art. 3. in princip.* Iacob. de Graff. *tom. 2. consil. lib. 3. tit. de Regular. cons. 10. num. 3.* Cened. *practic. & Canon. quæst. lib. 1. q. 26. num. 1.* Campan. *in diuersor. iuris Canon rubr. 12. cap. 13. num. 1.* Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi p. 3. alleg. at. 105. num. 1.* vbi *à num. 11.* ostendo à quo tempore Regularium monasteria à potestate Episcoporum exempta esse cœperunt.

Sed apud nos iudices ordinarios, &c.] Notatur ad
5 hoc quòd Clericus coram suo proprio Episcopo conueniri debet, nec illum deserere valet, aut alienum ex vi formalis consensus adire, vt per Cou. *pract. cap. 10. n. 5. vers. octauo,* Soar. de Paz *in pract. tom. 2. pral. 1. num. 1. cum seqq.* D. Barbos. *in l. 1 ff. de iudic. art. 3. n. 179. cum seqq.* Anguian. *de legib. lib. 3. contron. 26. n. 8.* & plures quos retuli *in collect. ad c. 2. de foro comp. num. 2.* Nisi Episcopi diœcesani voluntas accedat, sicut resoluunt plures, quos similiter citaui *in collect. ad cap. significasti 18. eod. tit. de foro comp.* vbi specialitatis redditur ratio quare Clericus non possit in iudicem non suum consentire sine Episcopi diœcesani voluntate.

Intellige de Clerico volente, & expressè proro-
6 gante, non autem de illo, qui contrahendo, vel delinquendo prorogat, quia tali casu poterit absque vllo sui Episcopi consensu, & licentia prorogare iurisdictionem alieni illius loci in quo contrahit, vt in propriis terminis resoluunt Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 12. num. 24.* Francisc. Molin. *de brachio Regio cap. 28 num. 14.* Marta *de iurisdict. p. 2. cap. 6. num. 46* Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, tom. 4. c. 13. n. 13.* D. Barbos. *d. art. 9. n. 222.* & expressiùs *ad l. hæres absens §. 1. à num. 61. ff. eod. tit. de iudic.* latissime ego ipse *in praxi exigendi pensiones q. 3. à princip.*

§. Præterea cùm.

Clerici exacti, vt fideiussores de iudicio sisti, aut iudicato soluendo dent, offerendo œconomos, & cœnobiorum defensores, sufficientem præstare cautionem censentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Contract. bi sive pulsentur.] Idest, in ius vocantur,
8 & hinc pulsatus, idest, in ius vocatus, cuius verbi significatio imperantibus Diocles. & Maxim. Imperatoribus erat introducta, vide Guid. Pancirol. *in thesaur. var. lection. lib. 1. cap. 77.*

Executoris pertinax & auara proteruitas.] Ergo
9 executorum & famulorum officialium conditio est rapax, de quo Azeued. *ad l. 18. numer. 13. tit. 9. lib. 3. noua Recop.* optime Bobadil. *in sua politica lib. 1. cap. 13. num. 33.*

§. In hac autem.

Clerici extranei in vrbe Constantinopolitana conuenti tenentur præstare fideiussores, quibus non inuentis sub promissione liberentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

In hac vrbe.] Idest, Constantinopolitana, secun-
10 dum Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lection. lib. 2. cap. 177.*

Nulla prabendi fideiussores molestentur iniuria, &c.] Notatur ad hoc quod magis grauatum illum dicimus, qui fideiussorem dare, quàm qui pignora, seu hypothecam constituere obligatus est, vt per Hering. *de fideiuss. cap. 6. numer. 148.* Giurba *decis. 4. nu-* 11
mer. 10.

Aut vicariis fideiussoribus, &c.] Hæc verba loquentia de vicariis fideiussoribus dandis à Clericis coram Sede Prætoriana conuentis, dubia valde esse, & non posse rectè explicari nisi referantur, quæ circa hoc in Nomocanone habentur, refert Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 170.* quæ verba sunt huiusmodi. *Episcopi, Clerici, & Monachi à regione in regionem non protrahantur, sed apud prouinciarum præsides conueniuntur: sin autem Constantinopoli inueniantur, apud solos Præfectos prætorio cõueniuntur, vbi etiam eis honor habetur, & Aduocatos accipiunt. Quod si in prouinciis de rebus priuatis conueniãtur, solos œconomos, vel Ecclesiæ defensores dãt fideiussores. Sin autem apud Præfectos prætorio pecuniariè conueniantur, vel pro se inuicem fideiubent, vel sub hypotheca prebent cautionem.*

Quas tamen stipulationum, &c.] Vide Couras. *lib. 1. miscel. cap. 25. num. 4.*

§. Hoc nihilominus.

OEconomus ordinatus in causa Ecclesiæ est conueniendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 12
1. num. 1. sup. hoc tit.

De œconomo, & quis dicatur, & cuius sit offi- 13
cium, vide Bonacos. *commun. opin. verbo, œconomus, & commun. opinion. lib. 1. tit. de Episcopis, & cleric. num. 10.* latè meipsum *in tractat. de iure Eccles. vniuerso libr. 1. cap. 16. ex num. 5* vbi *numer. 8. de officio œconomi, & numer. 9. cum seqq.* de œconomis alienantibus 14
res Ecclesiarum in casibus prohibitis, quas pœnas incurrant: & *n. 12.* quòd œconomi coram Episcopo rationem œconomiæ reddere debent. Gregor. Lopez.
l. 61. glos. 1. tit. 5. p. 1. vbi per hunc textum tenet quòd 15
œconomus debet constitui ab Episcopo, sed cum 16
consensu Capituli, quando scilicet Prælatus vellet constituere œconomum generalem, qui omnia negotia gerat tam in iudicio, quàm extrà; quia hoc potest computari inter ardua; & *glos. 2.* disputat, an 17
œconomus Ecclesiæ, & Episcopi debeat esse Clericus? & concludit, quòd eo casu quo œconomus non habet iurisdictionem in Clericos seu præeminẽtiam in rebus Ecclesiasticis, sed tantùm ad temporalia, & bona ruralia Episcopatus constitueretur, poterit esse laicus.

Hunc enim sine dubio, &c.] Allegat Tiraq. *de re-* 18
tractu lig. §. 1 gloss. 13. num. 36. ad quæst. si Capitulũ alicuius Ecclesiæ emit rem quampiam immobilem, an, & quando illi debeat fieri retractus oblatio.

§. Executoribus.

Sportulæ sunt soluendæ per Clericos secundùm 19
quantitatem taxatam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Verum si apparitor, &c.] Est magistratus minister,
qui eius iussa exequitur, secundùm Caluin. *in suo* 20
Lex. iurid. verbo, Apparitores. Et per huiusmodi apparitores, nuncios, seu iuratos, & sceulentes curiarum regulariter fit citatio. Marant. *de ordine iud. p. 6. de citat. à num. 42.*

In prouincia degentes, &c.] Verùm iudex domici- 21
lij possit per proprios nũtios & ministros citare suos subditos in alieno territorio existentes, vide Couar. *practic.*

practica q.10.numer.2.vers.sed &, Clar.*in § fin.quæstion 39.num.3.* Marant *d.p.6.de citat.num.40.* Perez *ad l.1.vers.quare tertiò tit.2 lib.3.Ordin.* Rebuff *to.3 ad leges Galliæ, tit. de domicily elect in præfat.n 13.* Bernard.Græux.*ad pract.Camera Imper.libr. 1.conclus.56.*

§. Præterea nullus.

Clerici in executionibus etiam sub prætextu of-
22 ficij ab iniuriis, conuitiis, molestiis, & vexationibus executorum immunes sint, sub pœna cinguli, & patrimonij amittendi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr. hoc tit.*

23 *Nullus executor vexare contumeliis*, &c]Notatur ad hoc quòd apparitores non debent percutere, vulnerare, nec malè tractare vinctos, vt per Paulin.*in tractat.visitat.q.7.numer.11.* Iodoc. *in pract. crimin. cap.15.de citat.reali num.27.* B *decis.170.num. 6.* ideo si talia commiserint captum, vel capiendum malè tractando, iniuriando, percutiendo, vulnerando, aut occidendo, non solùm tenentur de iniuria, de percussione, de vulnere, & homicidio, vt per Foller.*in pract crimin. in verb.,notatos capias de persona num.16 ... 36.& ibidem num. 30. vers. multo minus fol. 9* Farin.*in praxi crimin.q.32.num.61.in fin.*; sed etiam resisti eis impunè posse affirmant Platea *in l.2.numer.3.C.de exactor.tribut. libr.10* Rebuff.*ad leges Galliæ tit.de litteris requis.num.31.* Et custodes carcerum debent compelli per iudices ne malè, & inhumaniter tractent incarceratos, Cardos.*in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, custos numer.10.*

Post amissionem cinguli.] De cingulo magistra-
24 tuum militúmque insigni, vide Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lectionum libro 1. cap. 11. per totum.*

SVMMARIVM.

1 *Causa contra Monachum, aut Monialem in cœnobiis degentem apud iudicem secularem mota, remittenda est ad Ecclesiasticum competentem.*

2 *Iudex secularis remittens Clericum ad iudicem Ecclesiasticum, non minus præmium acquirit, quam Sacerdos sacrificium offerens Altari.*

3 *Episcopus habet potestatem detrudendi laicum in carcerem. Intellige, vt ibi.*

4 *Iudex condemnãs tres in centum ex eodem delicto, vnusquisque censetur condemnatus pro portione virili.*

AVTH. Causa quæ.

1 CAusa contra Monachum, aut Monialem in cœnobiis degentem apud iudicem secularem mota, remittenda est ad Ecclesiasticum competentem, & iudex secularis cognitionem in se recipiens, nec eam remittens, officium amittit, & decem auri libris mulctatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.n. 1.sup. hoc tit.*

2 De pœnis iudicum, qui de Clericorum causis cognoscunt, & illas ad Ecclesiasticos iudices non remittunt, vide Alex. de Neuo *cons.56.num.14. cum seqq. & cons.59.numer.12. cum seqq.* Alex. *cons. 8. num.11. cum seqq. vol.1.* vbi concludit quòd iudex secularis remittens Clericum ad iudicem Ecclesiasticum, non minus præmium acquirit, quàm Sacerdos sacrificium offerens Altari; opus misericordiæ exercet, Deúmque habet retributorem hic, & in alio seculo, Sigism Scacc.*de iudic.caus.ciuil.& crimin.lib.1. cap.11.num.34.cum seqq.* latè Farinac.*in praxi crimin.part.1.q. ... 8.in princip.* & præcipuè *numer.31.* vbi ait quòd iudex, qui differt remittere Clericum ad Ecclesiasticam curiam, quando ad id ex debito sui officij tenebatur, peccat mortaliter, & tenetur ad interesse non solùm ipsius Clerici, quem non remisit, sed etiam Ecclesiæ & iudicis Ecclesiastici, & potest excommunicari, iudiciaria auctoritate, & Ecclesiasticis feudis si quæ habet priuatur, de quo vide etiam per me dicta *in collectan.ad cap.2.de foro competent.*

Ab ipsis sanctissimis Episcopis, &c.]Ergo Episco- 3
pus habet potestatem detrudendi laicum in carcerem, quod tamen Palat.*in repet.c.per vestras, not.1. §.1.numer.21.vers.adducunt, pag. 329.* intelligit in terris Imperij, vbi Imperator potuit dare Episcopo hanc facultatem.

In gloss. *Cum officio.* ibi, *id est, iudex in quin-* 4
que, & officiales in aliis quinque. Notatur ad hoc quod si iudex condemnauit ex eodem delicto tres in centum, vnusquisque censetur pro virili portione condemnatus, vt per Boër.*decision.310.numer.5.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus in causa pecuniaria apud secularem iudicem non litigat, nisi præcesserit cognitio, & remissio iudicis Ecclesiastici. In criminali verò causa Clerici cognoscit iudex secularis per instantiam duorum mensium, non autem punit conuictum antequam hunc Ecclesiasticus honore nudauerit.*

2 *Episcopus quomodo & quando possit procedere ad depositionem, seu degradationem, remissiue.*

3 *Clericus taliter est exemptus à seculari iurisdictione, vt si contingat ipsum absolui, talis absolutio non valet.*

4 *Iudex secularis an possit Clericos criminum reos absoluere, licèt non possit condemnare.*

AVTH. Clericus quoque.

CLericus in causa pecuniaria apud secularem iu- 1
dicem non litigat, nisi cognitio, & remissio iudicis Ecclesiastici præcesserit. In criminali verò causa Clerici cognoscit iudex secularis per instantiam duorum mensium, non autem punit secularis iudex conuictum antequam hunc Ecclesiasticus honore nudauerit. Colligũt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1.sup.hoc tit.* Vide dicta *in auth.causa, quæ,* immediatè præcedenti.

Nec tamen prius puniatur quàm per Episcopum 2
sacerdotio spolietur.]Episcopus ad depositionem, seu degradationem quomodo & quando procedere possit, vide quæ late dixi *de officio, & potest. Episcopi, p. 3.alleg.110.per tot.*

Episcopalis erit examinatio, & castigatio.] No- 3
tatur ad hoc quòd Clericus taliter est exemptus à seculari iurisdictione, vt contingat ipsum non condemnari, sed absolui, adhuc talis absolutio non valet, vt per Bald. *in præsenti numero 12.* Farinac.*in praxi crimin.par.1.quæst.8.num.46.vers.amplia 19.*

In gloss. *Etiamsi reus.* Probat hæc glos. iudicem secularem posse Clericos criminum reos absoluere, licèt non possit condemnare, vt per Francisc. Marc. *Delphin. decis.* 514. *part.* 1. Aufret. *in tractat. de potest. secularis in Ecclesiasticos reg* 4. *fallent.* 2. Sed contrarium meritò defendit Marta *de iurisdict. p.* 4. *casu* 15. *per tot.* vbi *num.* 12. post Bald. dicit hanc glossam falsam, quia illa absolutio non valet ex defectu iurisdictionis, cùm sit æqualis soluendi, & ligandi potestas.

SVMMARIVM.

1 *Clericus in nulla causa ad iudicium seculare trahi debet, & num.* 2.

3 *Persona Ecclesiastica quæ sint.*

4 *Exemptio Clericorum quoad forum est iuris humani. Contrarium vide num.* 5.

6 *Pœna quam incurrit Clericus propter armorum prohibitorum delationem, ab eo coram Ecclesiastico iudice exigenda erit, non coram seculari.*

7 *Laicus si conuenerit Clericum coram iudice seculari, causâ cadit; etiamsi clericus sit coniugatus, dummodo contraxerit cum vnica, & virgine & in habitu incesserit, num.* 8.

9 *Clericus trahens Clericum ad forum iudicis secularis, causâ cadit: si tamen pœnituerit ante litem contestatam, poterit euitare pœnam causæ amissionis, num.* 10.

AVTH. Statuimus.

1 CLericus in nulla causa ad iudicium seculare trahi debet, & laicus trahens Clericum ad forum seculare, vt incompetens, ius suum amittit. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 2. *sup. hoc tit.* Vide ad hoc Socin. *cons.* 12. *col.* 5. *vers. solus.* & Roman. *cons.* 369.

2 Pie admodum Rebuff. *in proœm. ad constit. Galliæ glos.* 5. *n.* 33. ait, Vtinam seruaretur hæc Auth. dum statuit iudices seculares iudicantes personas Ecclesiasticas tam in ciuili, quam in criminali, esse priuatos officio iudicandi, quia omnes fere iudices essent priuati dum in perniciem animarum suarum contra Clericos decernere non verentur: refert Azeued. *l.* 5. *num.* 7. *tit.* 5. *lib.* 1. *Recop.*

3 *Ecclesiasticam personam.*] Huiusmodi sunt Regulares professi, eorumque conuersi, & nouitij, Moniales, Fratres & Sorores tertij Ordinis, qui habitum religiosum gestauerint, atque collegialiter vixerint: mulieres, quæ in aliquibus domibus se recludunt vt pœnitentiam agant; Milites S. Iacobi, Calatrauæ, & similes; Hospitalarij si Prælati authoritate perpetuò deputati sint ad seruitium alicuius hospitalis auctoritate Episcopi erecti, & seruientes Ecclesiæ, de quibus omnibus latè egimus *in tract. de iure Eccles. libr.* 1. *cap.* 39. §. 2. *à numer.* 40. *vsque ad num.* 52.

4 *Contra constitutiones Imperiales, &c.*] Ergo exemptio Clericorum quoad forum est iuris humani, vt per Couar. *pract. cap.* 31. *numer.* 2. *vers. contrariam,* Mench. *Illustr. cap.* 22. *num.* 8 Ioan Garc. *de nobilit. glos.* 9. *ex num.* 1. Ceuall. *commun. contra communes q.* 550. Cened. *ad Decretum collect.* 37. *num.* 1. *& practic. qu.* 4 Molin. *in emporio iuris tit.* 2. *qu.* 12. Sele *de subd. t. cap.* 8. §. 1. *ex numer.* 1. Castil. *tom.* 7. *de tertiis cap.* 9. *ex num.* 14. P. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 31. *concl.* 1. *&* 3.

5 Sed contrarium, immo Clericos iure diuino à seculari potestate esse exemptos, tenent Gregor. Lop. *l.* 1. *in glos. verbo, señal. den orden col* 3. *vers. pro parte tit.* 7. *part* 1. Surd. *cons.* 301 *numer.* 16. *&* 55. Gilenzon. *cons.* 53. *numer.* 16. Ambrosin. *de immun. Eccles. capite* 16. *numer.* 4. Sayr. *in claui Regia libro* 12. *cap.* 8. *num.* 6 Marta *de iurisdict parte* 2. *cap.* 5. Anastat Germon. *de sacror. immun. lib.* 3. *cap.* 15. *ex n.* 16. Mart. *de iurisdict. part.* 4. *casu* 64. Fr. Anton. de Sousa *in relect. de censuris Bullæ Cœnæ cap.* 19. *disput.* 91. Paul. Comit. *resp. moral. lib.* 1. *quæst.* 62. *& seqq.* Azor. *institut. moral. part.* 1. *libr.* 5. *cap.* 12 Bobadil. *in sua polit. lib.* 2 *cap.* 18. *ex num* 252. Diana *resolut. moral. tit. de immun. Eccles resol.* 1. Carol. de Grassis *de effect. cleric. al effectu* 1. *numer.* 2. Octau Glorit. *resp.* 13. *num.* 4. Filliuc. *in quæst. moral. tract.* 16. *cap.* 11. *q.* 10. *num.* 316 Duard *in Bullam Cœnæ can.* 15. *quæst.* 18. *num.* 6. *cum seqq.* Bonacin. *de censuris in Bull. Cœnæ disp* 2. *quæst.* 16. *sect.* 1. *puncto* 2. *num* 5. Ludou. Correa *in repet cap inter alia, de immun. Eccles. part.* 2. *numer.* 40. Alzed. *in praxi Episcop. part.* 2. *cap.* 3. *n.* 36. Ascan Tambur. *de iure Abbatum tom.* 1. *disput.* 15. *quæst.* 19 & 20. Hieron. Rodet. *in compendio quæstion. Regular. resolu.* 61. Squillante *de priuilegiis cleric. cap.* 8. *à princip.* Ego ipse *in tractat. de iure Eccles. vniuers. libr.* 1. *cap.* 19. §. 2. *à princip. &* §. 5. *etiam à princip.*

Quod si actor fecerit, &c.] Notatur ad hoc quòd pœna in quam incurrit Clericus propter armorum prohibitorum delationem, ab eo coram Ecclesiastico iudice exigenda erit, non coram seculari, vt per Perez *in l.* 2. *glos.* 1. *pag.* 526. *col.* 2. *post med. tit.* 14. *libr.* 2. *Ordin.* 6

A suo iure cadat, &c.] Notatur ad hoc quòd si laicus conuenerit Clericum coram iudice seculari, perdit causam, vt per Roman. *cons.* 369. *num.* 39. Salzed. *ad Bernard in pract. cap.* 62. *numer.* 22. *cum seq.* Marta *de iurisdict. part.* 4. *casu* 126. *num.* 2. Bernard. Gr ruz. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 37. *in princip* & hoc procedere etiam in Clerico coniugato, dummodo contraxerit cum vnica, & virgine, & in habitu incesserit, vt per eundem Marta *d. casu* 126. *n.* 3. *& n.* 4. subdit commodum causæ amissæ debere alteri parti applicari, & si ambo consentiunt in iurisdictionem laicorum, tunc applicari Ecclesiæ, cui facta est iniuria, atque ipsius eius iurisdictio. 7 8

Similiter Clericus trahens Clericum ad forum iudicis secularis perdit causam, vt per Doctores citatos *in collectan. ad c. si diligenti* 12. *de foro compet. n.* 6. 9

Qui quidem trahens reum Clericum ad forum vetitum poterunt pœnam amissionis causæ euitare, si pœnituerint ante litem contestatam. Iofred. Balb. *decis.* 229. *incip. Trahens,* Camill. Borrel. *in summ. decis. tom.* 1. *tit.* 43. *de foro compet. numer.* 84. *cum seq.* Marta *d. casu* 326. *numer.* 2. Gutier *pract. libro* 3. *quæst.* 3. 10

Cadat.] An ipso iure, vide Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur numer.* 186. Moner. *de distrib. quotid. part.* 3. *quæst.* 7. *numer.* 19. *cum sequentib.* Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 1. *quæstion.* 6. *sect.* 5 *num.* 44. meipsum *de diction. vsufrequent. dict.* 50. *num.* 4.

Iurisdictionem suam amittat.] Id est, ipso iure, secundum Soar. *de legibus libr.* 5. *cap.* 6. *numero* 25. Farinac. *fragment. crimin. part.* 2. *verbo, lex, numero* 126. plures per me citati *de diction. vsufrequent. dict.* 30.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Clerici in parentum potestate constituti lucra occasione clericatus acquisita sibi habent.*
2 *Filiusfamilias effectus Clericus, si testetur vt potest, non valet aliquo modo disponere de vsufructu, quem pater habebat ante clericatum filij, & num. 3.*
4 *Pater in fructibus prabenda filij non habet vsumfructum.*
5 *Pater, vel mater si dedit, & concessit filio aliquam rem, vel fundum, vt possit ad illius titulum ordinari, non confertur.*

L. Sacrosanctæ. XXXII.

Iidem AA. Eutropio P. P.

1 Clerici in parentum potestate constituti lucra occasione clericatus acquisita sibi habent, ac de iis, vel per contractum inter viuos, aut prætextu vltimæ voluntatis disponunt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 *In eodem clericatus gradu*, &c.] Notatur ad hoc quòd filiusfamil. effectus Clericus, si testetur, vt potest, non valet aliquo modo disponere de vsufructu, quem pater habebat ante clericatum filij, vt per Anton. Gomez *l. 48. Tauri, numer. 5. & 7.* Pinel. *in l. 1. part. 1. num. 43. C. de bonis matern.* Alcan. Clement *de patria potestate, effectu 2. numer. 34. vers. 7. amplia*, Surd *de aliment. tit 9. quæst. 20. num. 34* Mendez de Castro *in d. l. cum oportet, parte 4 num. 164.* Pelaëz *de maior. in 2. part. quæst. 1 num. 45.* & alios quos refert & sequitur Gutier. *pract. lib. 2. quæst 40. num. 1.* Caualcan. *de vsufructu num. 180.* Paschal. *in tractat. de patria potestate part. 1. cap. 5. num. 6. 34. & 35. fol. 34.* Valasc. *cons. 5. num. 27.* vbi *ex numer. 29.* agit de acquisitis à Clerico primæ tonsuræ, Stephan. Gratian. *disceptat. forens. tom. 5 cap. 810. num. 13.* P. Molin. *de Iustit. tract. 2 disp. 138. ex numer. 5.* Bened. Ægid. *in l. 1. part. 1. §. 7. num. 10. ad finem, C. de sacrosanct. Eccles.* Sanchez *in præcept. Decal. tom. 1. libr. 6. cap. 13. numer. 26.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. 29. numer. 16.* Nam cùm per patriam potestatem acquiratur vsusfructus aduentitiorum, satis est, quòd illa interuenerat tempore acquisitionis, postquam enim semel est operata suum effectum, quamuis cesset & finiatur, non tamen extinguitur vsusfructus semel quæsitus, secundùm Molin. *de primog. lib. 1. cap. 19. num. 28. & lib. 2. cap. 9. num. 24.* Menoch *de success. progressu libr. 1. §. 1. num 37.* Gutier. *pract. lib. 3. quæst. 78. numer. 3. & in repet. §. sui, num. 24. & 26. Instit. de hæred. qual. & differ.* Surd. *cons. 116 num. 46* Castill. *libr. 1 de vsufructu cap. 3. num. 45. cum seq.* quos refert & sequitur Stephan. Gratian. *d. cap 820 num. 14.*

3 Nam de bonis filij Clerici, siue sint intuitu clericatus, siue ex proprio patrimonio, siue aliunde, ab eo vt Clerico etiam primæ tonsuræ acquisita pater vsumfructum percipere non potest, vt per Xuar. *in quæst. maioratus n. 32. & 33.* Palat. Rub. *in rubric. de donation. inter virum, § 41. n. 7. cum seqq.* Molin. *d. lib. 1. cap. 19. n. 25. cum seqq.*

4 *Tanquam bona propria*, &c.] Notatur ad hoc quòd pater in fructibus prabendæ filij non habet vsumfructum, quia in his, quæ cohærent personæ filij, pater nihil iuris habet, vt per Boër. *decis. 199. num. 4.*

5 *Nunquam ad diuisionem veniant*, &c.] Textum istum notabilem dicit Anton Gom. *ad l. 29. Tauri, num 21. in med.* ad hoc quòd si pater, vel mater dedit, & concessit filio aliquam rem, vel fundum, vt possit ad illius titulum ordinari, non confertur, quia reputatur quasi castrense, de quo vide Matienz. *l. 5. gloss. 2. numer. 14. tit. 8. libr. 5. nouæ Recop.* Perez *l. 4. tit. 12. libr 3 Ordin. pag. 1187.* Azeued. *leg. 10 num. 29. tit. 6. libr. 5. nouæ Recop.* Mendez de Castro *in l. cum oportet. C. de bonis quæ lib. part. 4. num. 165.* Parlad. *differ. 150. §. 4. à numer. 6* Nicol. Garc. *de benefic. part. 2. cap. 5. numer. 159. cum seq.* Spin. *in specula testam. gloss. 18. num. 66. cum seqq.* Quintanad. *Ecclesiast. part. 2. libr. 3. ad finem*, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, læsis, num. 103. & 133. & quæst. forens. in comment. ad §. sed hæc, part. 2. num. 48. vers. ex quo, Instit. de inoffic. testam.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 682.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis. 594. in 1. edit. alias resol. 522. in 2. edit.* Stephan. Gratian. *discept. forens. capite 159. num. 31. cum sequen.* Campan. *in diuers. iuris Canon. rub. 8. cap. 6. num. 11.* Molin *de legitima, libr. 2. tit. 2. quæst. 23.*

SVMMARIVM.

1 *Dignitas à curia liberans, cui annumeratur Episcopalis, filium à patria potestate liberat, non verò nepotem, & num. 2.*
3 *Filius Episcopus iura suitatis retinet.*
4 *Dignitas Episcopalis filium à patria potestate liberans non est quoad omnes iuris effectus, sed tantum quoad vtiles filio Episcopo, & quoad ea quæ illi sunt fauorabilia.*
5 *Filij Episcopi non liberantur à potestate patria.*

Auth. Sed Episcopalis.

Dignitas à curia liberans, cui annumeratur Episcopalis, à patria potestate filium liberat, non nepotem mortuo patre, qui dignitatem promeruit, quo autem superstite Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Episcopalis dignitas soluit ius patriæ potestatis.] Ita Bernard. *reg. 285.* Couar. *in cap. quia nos, num. 5. de testam.* Cott. *in memorabilib. verbo, Episcopalis dignitatis*, Alphan *collectan 446.* Gratian. *regul. 198.* Viui. *tom 2. commun. opin. libr. 8. tit. 29. de patria potest. num. 4. pag. 403* Gutier *in repet. §. sui, numer. 10. & sequent. Instit. de hæred. qual.* Pinel. *in leg. 1. part. 1. numer. 41. C. de bonis mater.* Alcan *de patria potest. cap. fin. numer. 49.* Marta *de iurisd. &. part. 4. casu 27 numer. 4* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 229. vers. sextus*, Rebell. *de obligation. iustit. parte 2. lib. 1. quæstion. 8. numer. 60. versic. secundo*, Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. 29. numer. 79.* Ego ipse *de officio, & potestate Episcopi part. 2. allegat. 1. num. 20.* 2

In tantum quòd talis filius Episcopus retinet iura suitatis, secundùm Gutier. *in d. §. sui, num. 12.* Gratian. *dicta reg. 198. numer. 7.* P. Molin. *d. disput. 229. vers. octauus*: Thom. Valasc. *dicta allegat. 29. num. 81.* 3

Quæ quidem solutio patriæ potestatis per Episcopalem dignitatem non est quoad omnes iuris effectus, sed tantùm quoad vtiles filio Episcopo, & quoad ea quæ sunt illi fauorabilia, vt resoluunt Bernard. *reg. 235. limit. 1.* Gregor. Lopez *l. 14. glos. fin. tit. 18. part. 4.* Tiraq. *de nobilit. cap. 6. num. 49. & 50. & cap. 14. num. 7.* Alphan. *d. collect. 446.* Viui. *d. n. 4. vers. & hæc omnia*, Guillelm. Benedict. *in cap. Raynutius*, 4

tin tit. verbo, si absque liberis, de cl. 2. num. 52. de testam. Thom. Valasc. *d. alleg. 19. n. 80.*

Et supradicta non procedunt in filiis, Episcopi,
5 ipsi enim non liberantur à patria potestate, Bernard. *d. cla regul. 235. limit. 2.* Gratian. *d. regul.* 198. *num.* 8.

6 *Sicut & consularis.*] Notatur ad hoc quòd patria potestas per dignitatem Consulis soluitur, vt per Thom Valasc. *d. alleg. 29. n. 85.* & Molin. *d. disp. 229. vers. octauus.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus, & cæteri Prælati testari possunt de bonis propriis, non contemplatione officij acquisitis; eo verò mortuo, vel ministro Ecclesiæ absque testamento, & successore legitimo, Ecclesia succedit.*

2 *Bona inuenta penes Episcopum, in dubio præsumuntur intuitu Episcopatus quæsita interim dum aliud legitimè non probatur, nisi constet de tenuitate Episcopatus, & de bonis, ac diuitiis propriis Episcopi, num. 3.*

4 *Episcopus tempore quo Episcopatum consequitur, debet facere inuentarium illarum rerum, quas ex patrimonio, vel alio titulo comparauit.*

5 *Episcopo etiam Regulari hereditas proximi ab intestato decedentis competit.*

6 *Regularis ad Episcopatum promotus recuperare potest ius succedendi quoad bona delata post assumptionem ad Episcopatum, in commodum tamen suæ Ecclesiæ respectu proprietatis.*

7 *Renuntiatio facta à nouitio profiteri volenti in Religione, an si post emissam valide professionem efficiatur Episcopus, ab eo reuocari possit, isque legitimam vindicare.*

8 *Episcopus bona suo labore, & industria, quamuis ratione Ordinis, acquisita, cui vult, dare testamento potest.*

AVTH. Licentiam.

1 EPiscopus, & cæteri Prælati testari possunt de locis propriis, non contemplatione officij acquisitis. Moriente verò Episcopo, aut ministro Ecclesiæ absque testamento, & successore legitimo, Ecclesia succedit Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Quæcunque ante Episcopatum probatus fuerit habuisse] Ergo inuenta bona penes Episcopum in du-
2 bio præsumuntur intuitu Episcopatus quæsita interim dum aliud legitime non probatur. Ita Camill. Borrel. *in summ. d. tit. tom. 1. tit. 6. numer.* 35. Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de bonis cleric. §. 2. n.* 3. Pelaez *de maioratu part. 1. quæst. 1 num.* 19. Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 51. num. 21. & præsumpt.* 53. *per t.* Cen. *d. 11 De cret'. colle. l.* 145. *n. 2. in med.* Ego ipse *de officio & potestate Episcopi part. 3. alle-*
3 *gat. 114. num. 11. cum seqq.* nisi constet de tenuitate Episcopatus, & de bonis, ac diuitiis propriis Episcopi, quia tunc bona reperta præsumuntur potius
6 quæsita ex bonis Episcopi, quàm Ecclesiæ. Bellet. *d. tit. de bonis cleric. § 6. numer.* 8. Couarr. *in capite* 1. *numer. 10. de testament.* Ego ipse *dicta allegat.* 114. *num.* 14.

4 Quare, vt hac in re omnis dubietas tollatur; debet Episcopus tempore, quo Episcopatum consequitur, inuentarium illarum rerum facere, quas ipse ex patrimonio, vel alio titulo comparauit. Ita Cened. *d. collect.* 145. *in princ.* Ego ipse *d. allegat.* 114. *num.* 15.

Et quæcumque post Episcopatum iure cognationis, &c.] Episcopo etiam Regulari hæreditas proximi 5
ab intestato decedentis competit, non obstante generali in patrem conuentum iure hæreditatis ante professionem facta renuntiatione, Alexand. Trentacinq. *cons. 13. vol.* 1. Nam is Regularis ad Episcopa- 6
tum promotus recuperare potest ius succedendi quoad bona delata post assumptionem ad Episcopatum, in commodum tamen suæ Ecclesiæ respectu proprietatis, *in cap. statutum 18. q. 1. & lion.* 1. Nauar. *cons. 1. n. 4. de Regularibus, & de renunt. lib. Eccle. qu. 1. monitu 9. numer.* 1. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. qu. 59. art.* 7. Ego ipse *de iure Ecclesiast. vniuerso libro 1. cap. 42. num.* 143. An autem renuntiatio facta à no- 7
uitio profiteri volenti in Religione, si post emissam valide professionem efficiatur Episcopus, ab eo reuocari valeat, legitimamque vindicare, in qua quæst. alii aliam partem tenuerunt in puncto Monteſ. *post consuet. Neapol. cons. 1. & 39.* Pascal. *de viribus patriæ potest. part. 1. cap. 5. numer.* 98. Aloys. Riccius *in praxi aurea re o. 152.* Marc. Anton. Genuensi. *in pra. lic. Eccles. c.* 263. Contrarium verò tenent Fab. de Anna *cons. 45. per tot. vol. 1.* latè Mari. Cutel. *in tract. 1. de donat. contemp. matrimon. factis tom. 1 tract. 1. discursu 2. partic. 3 ex n.* 132. quas ad concordiam reduxi *d. lib. 1. c. 42. n.* 242.

Cæteris rebus alio modo acquisitis, &c.] Non tamen suo labore, & industria, quamuis ratione Or- 8
dinis, quales sunt quæ Episcopus acquirunt quatenus Vic. Rom., vel ab illo capit qui a i Ordines promouentur, stipendium, & illud quod Cardinales accipiunt a Romano Pontifice ratione Cardinalitij galeri, vt vocant. Ita Couar. *in cap. 1. de testam. n.* 11. Nau. *de reddit. Eccles. q. 1. n.* 19. *n.* 1. Molin. *d. l. 2. c. 10. n.* 27. Grass. *§. testamentum, q. 27. n.* 3. Ego ipse *d. alleg.* 114. *num.* 10

SVMMARIVM.

1 *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, licèt in patrum potestate sint, de rebus, quæ instar peculij castrensis sunt, testari possunt.*

2 *Clerici dominium habent in redditibus ratione beneficij acquisitis.*

3 *Bona omnia, quæ in Clericorum dominium adueniunt, eo ipso sortiuntur rationem bonorum quasi castrensium.*

4 *Filiusfam Clericus de bonis suis testari potest. Intellige, vt num. 5. 6. 7. & 8.*

9 *Clericus quamuis Sacerdos, non liberatur à patria potestate.*

10 *Filiusfam Clericus testamentum faciens, non potest præiudicare parentibus in sua legitima.*

11 *Filius Clericus relicta patri legitima poterit disponere de alia parte ad se pertinente tam in proprietate, quàm in vsufructu.*

12 *Testamenta Clericorum non subiacent querelæ inofficiosi.*

AVTH. Presbyteros.

PResbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, licèt 1
in patrum potestate sint, de rebus, quæ instar peculij castrensis sunt, testari possunt Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Quemo solicet ad eorum d minium venientes.] Er-
go Clerici dominium habent in redditibus ratione 2
beneficij

beneficij acquisitis, de quo Sarmien. *de redditib. p. 4. cap. 6. num. 2.* Spin. *in speculo testam. glos. 14. numer. 4.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 142.* D. Barbos. *in l. diuortio, ff. soluto matr. part. 2. numer. 59.* Gutier. *practic. libr. 2. quæst. 114.* Nicol. Garc. *de benefic. part. 2. cap. 1. num. 5.* Vasq. *de redditib. cap. 1. §. 2. dubit. 1.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. libr. 39. tract. 3. numer. 78.* Less. *de Iustit. libr. 2. cap. 4. dub. 6. numer. 44.* Moiset. *in sum. Theolog. moral. tract. 6. cap. 10. numer. 42.* Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 1. libr. 2. cap. 20. numer. 24.* Filliuc. *in quæst. moral. tom. 3. tract. 43. cap. 4. numer. 6. & tractat. 41. cap. 6. quæst. 4.* Bonacin. *var. tract. disput. 4. de obligat. benefic. puncto 1. numer. 5.* Squillante *de obligat. cleric. part. 2. numer. 28.* Egoipse *in tractat. de iure Eccles. vniuers. lib. 3. cap. 17. num. 9. cum multis seqq.*

3 *Ad similitudinem castrensium peculiorum.*] Notatur ad hoc quòd bona omnia, quæ in Clericorum dominium adueniunt, eo ipso sortiuntur rationem bonorum quasi castrensium, ac proinde esto filij sint familias, ad eos pertinet eorum administratio, & vsufructus, possuntque de eis liberè donare, & testari, dūmodo, si filios legitimos habeat, illis relinquant suas legitimas portiones, sin minus suis ascendentibus. Ita Syluestr. *in sum. verbo, clericus 4. quæstion. 14. numer. 10.* Nau. *in man. cap. 17. num. 141.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis mat. part. 1. numer. 43.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, §. 41. numer. 6.* Decian. *reg. 222. limit. 3.* Cou. *in cap. quia nos, numer. 1. de testam.* Menoch. *remed. 4. adip. sc. numer. 282.* Auendan. *ad l. 29. Tauri, glos. 3. numer. 9.* Spin. *in speculo testam. glos. 4. rub. numer. 21. & 22.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 19. cap. 5. col. antepen. vers. sed ad superioris,* Aluar. Valasc. *cons. 87. numer. 5. & cons. 108. numer. 11,* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, læsis numer. 103. cum seqq. & quæstion. forens. in comment. ad § foror. numer. 39. Instit. de inoffic. testam.* Azor. *instit. moral. part. 2. libr. 2. cap. 23. quæst. ..* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 138. numer. 3. vers. licet,* vbi *numero* 4. id extendit ad Clericos in minoribus constitutos, propter hanc Auth. quæ Cantores, & Lectores commemorat, & quæ de portionibus filiorum meminit propter Clericos coniugatos, credit tamen ipse Molina per contrariam consuetudinem, & propter multitudinem eorum, qui ad primam tonsuram, & minores Ordines præteritis temporibus promouebantur, id locum non habere nisi in his Clericis primæ tonsuræ, qui vel beneficiū habent Ecclesiasticum, vel hodie iuxta Concil. Trid. *sess. 23. cap. 6. de reform.* gaudent priuilegio fori, idem repetit *disput. 231. vers. item quasi,* illum refert & sequitur Thom. Valasc. *d. alleg. 29. num. 123.* quidquid aliud teneant Parlad. *differ. 123. §. 2. num. 7.* & Mendez de Castro *ad d. l. cum oportet numer. 167.* & Sanch. *in precept. Decal. libr. 7. cap. 13. num. 35.*

4 *Et in his testari,* &c.] Notatur ad hoc quòd filiusfam. Clericus potest de bonis suis testari, vt per Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo, matrem, numer. 18. & 19.* Perez *ad leg. 1. vers. clericus præterea, tit. 3. lib. 1. Ordin. pag. 112.* Petr. Gilchen. *tom. 2. comment. ad præcipuos vniuersi Codicis libr. ad l. fin. n. 4. C. qui testam. facere poss.* Grass. *§. testamentum quæst. 13. vers. pen.* Pinel. *ad l. 1. par. 1. numer. 43.* Mendez de Castro *in d. l. cum oportet part. 4. numer. 162. cum seq.* Cald. Pereira *d. verbo, læsis, vers. denique, & ad princip. Instit. de inoffic. testam. n. 15.* Cardos. *in praxi iudicum & aduocat. verbo, clericus num. 70.* Aluar. Valasc. *d. cons. 108. num. 13.* Thom. Valasc. *d. alleg. 29. num. 16.* Benedict. Ægid. *in repet. ad l. 1. C. de sacros. Eccles. p. 1. §. 7. num. 10.*

Quæ quidem facultas testandi concessa filiisfam. Clericis intelligitur tributa tam in bonis, quæ ipsi acquirunt intuitu Ecclesiæ, & post Ordines susceptos, quàm in his, quæ ante clericatum habebant etiam ex causa aduentitia, ponderando particulam illam, *quomodolibet,* de qua *in hoc text.* quæ cum sit vniuersalis, omnia comprehendit, vide Boer. *decis. 76. num. 2.* Perez *l. 1. tit. 3. lib. 1. Ordin. pag. 65.* Molin. *de primog. libr. 1. cap. 19. num. 26.* Thom. Valasc. *d. alleg. 29. num. 124.* 5

Vtrum cum in hac Auth. non de omnibus Clerici bonis fiat mentio, sed de solis illis, quorum Clericus dominium acquirit, ibi, *res ad eorum dominium venientes,* &c. & peculij profectitij non acquiratur filiofam. dominium, ideo, hæc Auth. locum habere non potest in bonis profectitiis post clericatum à filiofam acquisitis, ac proinde ea omnia erunt patris quoad proprietatem, & vsumfructum, vt per Cald. Pereira *d. verbo, læsis numer. 103.* Mendez de Castro *in d. l. cum oportet part. 4. numer. 162. & seqq.* Thom. Sanch. *d. lib. 7. cap. 13. numer. 28.* Cæterùm cùm omnia prorsus, quæ in laico essent aduentitia, si post clericatum acquirantur, fiant quasi castrensia, patri nequaquam acquiritur illorum vsusfructus, sed pleno iure quoad omnia acquiritur filio. Ita Cou. *in d. cap. quia nos, numer. 1.* Gregor. Lop. *leg. 2. verbo, aduentitia tit. 21. part. 2.* Spin. *d. glos. 4. rub. numero 21. & 22.* Azeued. *ad l. 9. num. 15. tit. 1. libr. 5. Recop.* Matienz. *l. 9. glos. 2. num. 12. tit. 1. eod. libr. 5.* Molin. *d. disput. 231. vers. item quasi castrensia,* Azor. *instit. moral. part. 1. libr. 12. cap. 8. quæst. 9. & part. 2. lib. 3. cap. 23. quæst. 9.* Less. *de Iustit. lib. 2. cap. 4. dub. 3. n. 7. vers. quasi castrense,* Bened. Ægid. *in d. l. 1. part. 1. §. 7. numer. 10.* Sanch. *d. cap. 13. num. 31.* 6

Limita iam supradicta, vt non procedant ita indistincte quoad bona ante clericatum quæsita, quia licèt de illis possit Clericus testari, hoc tamen fiet absque præiudicio vsusfructus paterni, quem patet non amisit per clericatum filij subsequentem, vt tenent Doctores citati *ad l. sacrosanctæ 32. sup. hoc tit.* 7

De quibus autem bonis Clerici libere disponere possint, & ad hæredes transmittere, & in quibus succedat Ecclesia, cui seruiunt, id est, cuius erat beneficium, quod moriens obtinebat, latè dixi *in tract. de iure Ecclesi. vniuers. libr. 3. cap. 17. numer. 50. cum multis sequentib.* 8

Licèt sub parentum potestate sint.] Ergo Clericus quamuis Sacerdos non liberatur à patria potestate, de quo vide Boer. *decis. 121. numer. 12.* Couar. *in cap. quia nos, num. 5. de testament.* Anton. Gom. *l. 48. Tauri, numer. 7.* Perez *l. 1. vers. clericus præterea tit. 3. libr. 1. Ordinam.* Alcan. *de patria potest. cap. 8. numer. 63.* Ferdinand. Paez *de excusandis parent. numer. 72.* Cald. Pereira *d. verbo, læsis, numer. 130.* Gutier. *in repet. d. §. sui, numer. 8.* Molin. *d. tract. 2. disput. 229. vers. sextus, in med.* Aluar. Valasc. *dicto cons. 108. num. 6. cum sequentib.* Thom. Valasc. *d. allegat. 29. numer. 1. & 72.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. libr. 1. quæstion. 8. sect. 6. numer. 60. vers. sed quid,* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 1. libr. 4. capite 33. numer. 37.* quamuis omnes Clericos tam in maioribus, quàm in minoribus Ordinibus constitutos à patria potestate liberos esse tueatur Marta *de iurisdict. parte 4. casu 27. num. 5.* 9

Sic tamen vt horum filij; &c.] Notatur ad hoc quòd filiusfam. Clericus testamentum faciens, non potest parentibus præiudicare in legitima, vt per Nauar. *in man. cap. 17. num. 141.* Molin. *de primogen. libr. 1. cap. 19. n. 21. alt.* Molin *de Iustit. disp. 138. vers. clericatus,* Ceruantes *d. l. 5. Tauri, à num. 21.* Valasc. 10

un ...,verbis,si absque liberis,de ... 2.num.5 2. de testam Thom. Valasc.d.alleg. 29.n.80.

5 Et supradicta non procedunt in filiis, Episcopi, ipsi enim non liberantur à patria potestate, Bernard.dicta regul.235.limit.2.Gratian. d. regul. 198. num. 8.

6 [*Sicut & consulatis.*] Notatur ad hoc quòd patria potestas per dignitatem Consulis soluitur, vt per Thom Valasc.d.alleg.29.n.85.& Molin.d disp.229. vers.octauus.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus,& cæteri Prælati testari possunt de bonis propriis,non contemplatione officij acquisitis;eo verò mortuo,vel ministro Ecclesiæ absque testamento, & successore legitimo, Ecclesia succedit.*

2 *Bona inuenta penes Episcopum,in dubio præsumuntur intuitu Episcopatus quæsita interim dum aliud legitimè non probatur, nisi constet de tenuitate Episcopatus, & de bonis,ac diuitiis propriis Episcopi, num. 3*

4 *Episcopus tempore quo Episcopatum consequitur, debet facere inuentarium illarum rerum,quas ex patrimonio,vel alio titulo comparauit.*

5 *Episcopo etiam Regulari hæreditas proximi ab intestato decedentis competit.*

6 *Regularis ad Episcopatum promotus recuperare potest ius succedendi quoad bona delata post assumptionem ad Episcopatum,in commodum tamen suæ Ecclesiæ respectu proprietatis.*

7 *Renuntiatio facta à nouitio profiteri volenti in Religione, ac si post emissam valide professionem efficiatur Episcopus,ab eo reuocari possit, isque legitimam vindicare.*

8 *Episcopus bona suo labore,& industria, quamuis ratione Ordinis,acquisita,cui vult, dare testamento potest.*

AVTH. Licentiam.

1 Episcopus,& cæteri Prælati testari possunt de locis propriis, non contemplatione officij acquisitis. Moriente verò Episcopo,aut ministro Ecclesiæ absque testamento, & successore legitimo, Ecclesia succedit Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1.sup.hoc tit.*

2 *Quæcunque ante Episcopatum probatus fuerit habuisse.*] Ergo inuenta bona penes Episcopum in dubio præsumuntur intuitu Episcopatus quæsita interim dum aliud legitime non probatur. Ita Camill. Borrel.*in summ.d ... tom.1.tit.6. numer. 35.* Bellet. *de quisit.cleric.p.1 tit.de bonis cleric.§.2.n.*3. Pelaéz *de maioratu part.1.quæst.1.num.19.* Menoch.*de præsumpt.libr.3 præsumpt.51 num.23.& præsumpt. 53. per t.* Cen.*d.1 l De ... collect.145. n.2. in med.* Ego ipse *de officio & potestate Episcopi part.3. alle-*

3 *gat.114.num.11.cum seqq.* nisi constet de tenuitate Episcopatus, & de bonis, ac diuitiis propriis Episcopi, quia tunc bona reperta præsumuntur potius quæsita ex bonis Episcopi, quam Ecclesiæ. Belliet. *d.tit.de bonis cleri.§ 6.numer.8.* Couarr. *in capite 1. numer.10.de testament* Ego ipse dicta *allegat. 114. num.14.*

4 Quare,vt hac in re omnis dubietas tollatur, debet Episcopus tempore, quo Episcopatum consequitur, inuentarium illarum rerum facere, quas ipse ex patrimonio, vel alio titulo comparauit. Ita Cened *collect.145.in princip.* Ego ipse *d.allegat. 114. num.15.*

Et quæcumque post Episcopatum iure cognationis, 5 &c.] Episcopo etiam Regulari hæreditas proximi ab intestato decedentis competit, non obstante generali in patrem conuentum iure hæreditatis ante professionem facta renuntiatione, Alexand. Trentacinq.*cons.13.vol.1.* Nam is Regularis ad Episcopatum promotus recuperare potest ius succedendi 6 quoad bona delata post assumptionem ad Episcopatum, in commodum tamen suæ Ecclesiæ respectu proprietatis,*in cap.statuimus 18.quæstion.1.* Nauar. *cons.tit.n.4.de Regularibus,& de reddit.b. Eccles.quæst.1. monitu 9.numer 1* Fr.Emman.*quæst.Regul.tom.2.qu. 59 art.7* Ego ipse *de iure Ecclesiast.vniuerso libro 1. cap 42.num.143.* An autem renuntiatio facta à nouitio profiteri volenti in Religione, si post emissam 7 valide professionem efficiatur Episcopus, ab eo reuocari valeat,legitimamque vindicare, in qua quæst. affirmatiuam partem tenuerunt in puncto Montes. *post consuet. Neapol.cons.1. & 39.* Pascal.*de viribus patr. potest. part.1.cap.3.numer 98.* Aloys. Riccius *in praxi aurea resol.152.*Marc.Anton. Genuens. *in praxi ... Eccles.q.263.* Contrarium verò tenent Fab. de Anna *cons.45.per tot.vol.1.* latè Mari. Cutel. *in tract.1.de donat contempl. matrimon. factis tom.1 tract. 1.d... 2.part.c.3 ex n.132.* quas ad concordiam reduxi *d.lib.1.c.42.n.242.*

8 *Cæteris rebus alio modo acquisitis,* &c] Non tamen suo labore, & industria, quamuis ratione Ordinis, qualia sunt quæ Episcopus acquisiuit quatenus Vice Rex,vel ab illis capit,qui ad Ordines promouentur,stipendium,& aliud quod Cardinales accipiunt à Romano Pontifice ratione Cardinalitij galeri,vt vocant. Ita Couarr.*in cap.1.de testam.n.11.* Nau.*de redditibus Ecclesiast.q.1.n.19.n.1.*Molin.*d.l. 2.c.10.n.17* Grati.*§.testamentum,q.27.n.3* Ego ipse *d.alleg.114.num.10*

SVMMARIVM.

1 *Presbyteri,Diaconi,Subdiaconi, Lectores,licèt in patrum potestate sint,de rebus,quæ instar peculij castrensis sunt,testari possunt.*

2 *Clerici dominium habent in redditibus ratione beneficij acquisitis.*

3 *Bona omnia,quæ in Clericorum dominium adueniunt,eo ipso sortiuntur rationem bonorum quasi castrensium.*

4 *Filiusfam.Clericus de bonis suis testari potest. Intell ge,vt num.5.6.7.& 8.*

9 *Clericus quamuis Sacerdos,non liberatur à patria potestate.*

10 *Filiusfam Clericus testamentum faciens,non potest præiudicare parentibus in sua legitima.*

11 *Filius Clerici relicta patri legitima poterit disponere de alia parte ad se pertinente tam in proprietate,quam in vsufructu.*

12 *Testamenta Clericorum non subiacent querela inofficiosi.*

AVTH. Presbyteros.

1 Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectores, licèt in patrum potestate sint,de rebus,quæ instar peculij castrensis sunt, testari possunt Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 *Quomodo volueris ad eorum dominium venientes.*]Ergo Clerici dominium habent in redditibus ratione beneficij

beneficij acquisitis, de quo Sarmien. *de redditib. p. 4. cap. 6. num. 2.* Spin. *in speculo testam. glos. 14. numer. 4.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 141.* D. Barbos. *in l. divortio, ff. soluto matr. part. 2. numer. 59.* Gutier. *practic. libr. 2. quaest. 114.* Nicol. Garc. *de benefic. part. 2. cap. 1. num. 5.* Vasq. *de redditib. cap. 1. §. 2. dubit. 1.* Valer. Reginald. *in praxi fori poenit. libr. 39. tract. 3. numer. 78.* Less. *de Iustit. libr. 2. cap. 4. dub. 6. numer. 44.* Moises *in sum. Theolog. moral. tract. 6. cap. 10. numer. 42.* Sanch. *in praecepta Decalogi tom. 1. libr. 2. cap. 20. numer. 24.* Filliuc. *in quaest. moral. tom. 3. tract. 43. cap. 4. numer. 6. & tractat. 42. cap. 6. quaest. 4.* Bonacin. *var. tract. disput. 4. de obligat. benefic. puncto 1. numer. 5.* Squillante *de obligat. cleric. part. 2. numer. 28.* Ego ipse *in tractat. de iure Eccles. vniuers. lib. 3. cap. 17. num. 9. cum multis seqq.*

3 [*Ad similitudinem castrensium peculiorum.*] Notatur ad hoc quòd bona omnia, quae in Clericorum dominium adueniunt, eo ipso sortiuntur rationem bonorum quasi castrensium, ac proinde esto filij sint familias, ad eos pertinet eorum administratio, & vsufructus, possuntque de eis liberè donare, & testari, dùmodo si filios legitimos habeat, illis relinquant suas legitimas portiones, sin minus suis ascendentibus. Ita Syluest. *in sum. verbo, clericus 4. quaestion. 14. numer. 10.* Nauar. *in man. cap. 17. num. 141.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis mat. part. 1. numer. 43.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, §. 41. numer. 6.* Duen. *reg. 121. limit. 3.* Cou. *in cap. quia nos, numer. 1. de testam.* Menoch. *remed. 4. adipisc. numer. 282.* Auendan. *ad l. 29. Tauri, glos. 3. numer. 9.* Spin. *in speculo testam. glos. 4. rub. numer. 21. & 22.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 19. cap. 5. col. antepen. vers. sed ad superioris,* Aluar. Valasc. *cons. 87. numer. 5. & cons. 108. numer. 11,* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, lesis numer. 103. cum seqq. & quaestion. forens. in comment. ad §. forer. numer. 39. Instit. de inoffic. testam.* Azor. *instit. moral. part. 2. libr. 2. cap. 23. quaest.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 138. numer. 3. vers. licet,* vbi *numero 4.* id extendit ad Clericos in minoribus constitutos, propter hanc Auth. quae Cantores, & Lectores commemorat, & quae de portionibus filiorum meminit propter Clericos coniugatos, credit tamen ipse Molina per contrariam consuetudinem, & propter multitudinem eorum, qui ad primam tonsuram, & minores Ordines praeteritis temporibus promouebantur, id locum non habere nisi in his Clericis primae tonsurae, qui vel beneficiū habent Ecclesiasticum, vel hodie iuxta Concil. Trid. *sess. 23. cap. 6. de reform.* gaudent priuilegio fori, idem repetit *disput. 231. vers. item quasi,* illum refert & sequitur Thom. Valasc. *d. alleg. 29. num. 123.* quidquid aliud teneant Parlad. *differ. 123. §. 2. num. 7.* & Mendez de Castro *ad d. l. cum oportet numer. 167.* & Sanch. *in praecept. Decal. libr. 7. cap. 13. num. 35.*

4 *Et in bis testari,* &c.] Notatur ad hoc quòd filiusfam. Clericus potest de bonis suis testari, vt per Guilielm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo, matrem, numer. 18. & 19.* Perez *ad leg. 1. vers. clericus praeterea, tit. 3. lib. 1. Ordin. pag. 112.* Petr. Gilchen. *tom. 2. comment. ad praecipuos vniuersi Codicis libr. ad l. fin. n. 4. C. qui testam. facere pos.* Grass. *§. testamentum quaest. 23. vers. pen.* Pinel. *ad l. 1. par. 1. numer. 43.* Mendez de Castro *in d. l. cum oportet part. 4. numer. 162. cum seq.* Cald. Pereira *d. verbo, lasis, vers. denique, & ad princip. Instit. de inoffic. testam. n. 15.* Cardos. *in praxi iudicum & aduocat. verbo, clericus num. 70.* Aluar. Valasc. *d. cons. 108. num. 13.* Thom. Valasc. *d. alleg. 29. num. 16.* Benedict. Aegid. *in repet. ad l. 1. C. de sacros. Eccles. p. 1. §. 7. num. 10.*

Quae quidem facultas testandi concessa filiisfam. Clericis intelligitur tributa tam in bonis, quae ipsi acquirunt intuitu Ecclesiae, & post Ordines susceptos, quam in his, quae ante clericatum habebant etiam ex causa aduentitia, ponderando particulam illam, *quomodolibet,* de qua *in hoc text.* quae cum sit vniuersalis, omnia comprehendit, vide Boer. *decis. 76. num. 2.* Perez *l. 1. tit. 3. lib. 1. Ordin. pag. 65.* Molin. *de primog. libr. 1. cap. 19. num. 26.* Thom. Valasc. *d. alleg. 29. num. 124.* 5

Vtrùm cum in hac Auth. non de omnibus Clerici bonis fiat mentio, sed de solis illis, quorum Clericus dominium acquirit, ibi, *res ad eorum dominium venientes,* &c. & peculij profectitij non acquiratur filiofam. dominium, ideo, haec Auth. locum habere non potest in bonis profectitiis post clericatum à filiofam. acquisitis, ac proinde ea omnia erunt patris quoad proprietatem, & vsumfructum, vt per Cald. Pereira *d. verbo, lasis numer. 103.* Mendez de Castro *in d. l. cum oportet part. 4. numer. 162. & seqq.* Thom. Sanch. *d. lib. 7. cap. 13. numer. 28.* Caeterùm cum omnia prorsus, quae in laico essent aduentitia, si post clericatum acquirantur, fiant quasi castrensia, patri nequaquam acquiritur illorum vsusfructus, sed pleno iure quoad omnia acquiritur filio. Ita Cou. *in d. cap. quia nos, numer. 1.* Gregor. Lop. *leg. 2. verbo, aduentitia tit. 21. part. 1.* Spin. *d. glos. 4. rub. numero 21. & 22.* Azeued. *ad l. 9. num. 15. tit. 1. libr. 5. Recop.* Matienz. *l. 9. glos. 2. num. 12. tit. 1. eod. libr. 5.* Molin. *d. disput. 231. vers. item quasi castrensia,* Azor. *instit. moral. part. 1. libr. 12. cap. 8. quaest. 9. & part. 2. lib. 3. cap. 23. quaest. 9.* Less. *de Iustit. lib. 2. cap. 4. dub. 3. n. 7. vers. quasi castrense,* Bened. Aegid. *in d. l. 1. part. 2. §. 7. numer. 10.* Sanch. *d. cap. 13. num. 31.* 6

Limita iam supradicta, vt non procedant ita indistinctè quoad bona ante clericatum quaesita, quia licet de illis possit Clericus testari, hoc tamen fiet absque praeiudicio vsusfructus paterni, quem pater non amisit per clericatum filij subsequentem, vt tenent Doctores citati *ad l. sacrosanctae 32. sup. hoc tit.* 7

De quibus autem bonis Clerici libere disponere possint, & ad haeredes transmittere, & in quibus succedat Ecclesia, cui seruiunt, id est, cuius erat beneficium, quod moriens obtinebat, latè dixi *in tract. de iure Eccles. vniuers. libr. 3. cap. 17. numer. 50. cum multis sequentib.* 8

Licèt sub parentum potestate sint] Ergo Clericus quamuis Sacerdos non liberatur à patria potestate, de quo vide Boer. *decis. 121. numer. 12.* Couar. *in cap. quia nos, num. 5. de testament.* Anton. Gom. *l. 48. Tauri, numer. 7.* Perez *l. 1. vers. clericus praeterea. tit. 3. libr. 1. Ordinam.* Ascan. *de patria potest. cap. 8. numer. 63.* Ferdinand. Paez *de excusandis parent. numer. 72.* Cald. Pereira *d. verbo, lasis, numer. 130.* Gutier. *in repet. d. §. sui, numer. 8.* Molin. *d. tract. 2. disput. 229. vers. sextus, in med.* Aluar. Valasc. *dicto cons. 108. num. 6. cum sequentib.* Thom. Valasc. *d. allegat. 29. numer. 1. & 72.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. libr. 1. quaestion. 8. sect. 6. numer. 60. vers. sed quid,* Sanchez *in praecepta Decalogi tom. 1. libr. 4. capite 33. numer. 37.* quamuis omnes Clericos tam in maioribus, quàm in minoribus Ordinibus constitutos à patria potestate liberos esse tueatur Marta *de iurisdict. parte 4. casu 27. num. 5.* 9

Sic tamen vt bonum filij; &c.] Notatur ad hoc quòd filiusfam. Clericus testamentum faciens, non potest parentibus praeiudicare in legitima, vt per Nauar. *in man. cap. 17. num. 142.* Molin. *de primogen. libr. 1. cap. 19. n. 21. alt.* Molin. *de Iustit. disp. 138. vers. clericatus,* Ceruantes *d. l. 5. Tauri, à num. 21.* Valasc. 10

*conf.24.num.5 & conf.108.num.11.*Cardos. *in praxi Iudicum,& Aduocat.verbo,filius,num.28.& verb.testamentum,num.64 in fine,*Thom.Valasc.*d. alleg.29.num* 130.

11 Relicta patri legitima poterit filius Clericus disponere de alia parte ad se pertinente tam in proprietate, quam in vsufructu, si dispositio fiat de bonis quaesitis post clericatum: at verò si fiat de aliis bonis ante clericatum, in quibus pater vsumfructum habet, iuxta ea quae diximus *in collect.ad l.sacrosancta 32.sup.hoc tit.*tunc de sua tertia in proprietate, & non in vsufructu, poterit tam in vita, quàm in morte disponere, & testari, sicut resoluunt Rojas *de success.c.29.num.23.versic.quartò ampliatur,* Auendan.*dicta l.5.Tauri,gloss 5.*Azeued.*l.1.num. 5.tit.8.lib.5.Recopil.*Gutier.*practic.lib.2.quaest* 40.*n.*3. Nam legitima parentum sunt omnia bona filij, excepto tertio, Angul.*de meliorat.l.10 gloss.3.num.11.*Molin.*d.tract.2.disp.158.vers.de iure,*& alij citati per Thom. Valasc. *d.alleg.29.num.*133.

12 In gloss. *Ferant, finabi, tu dic,*&c.] Notatur ad hoc quòd Clericorum testamenta non subiacent querelae inofficiosi testamenti, de quo vide Couarr. *in d.cap.quia nos,num.6.*Perez *ad l.1.col.7.versic. aliud etiam,tit.3.lib.5.ordin* Menoch *de success.resolut.libr. 1.c.9.num.85.& de success.creat.lib.3.§.22.num.37. cum seqq.*Thom.Valasc.*d.alleg.19.numer.* 134.*cum seqq* Xuar *in l.quoniam prioribus,in euidentialib. n.*11.*&* 12.*pag.*7.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia antecessorum Imperatorum piis locis concessa,in robore suo Imperator relinquit.*
2 *Metatores qui,& vnde dicti.*
3 *Asceteria idem ferè quod monasteria.*
4 *Zoticus primus Orphanotrophia instituisse fertur.*
5 *Collegia instituta pro sustentatione studentium pauperum,& aliorum egenorum,sunt loca pia, & gaudent priuilegiis Ecclesiae.*
6 *Priuilegia locorum quando pereant si loca mutentur,& in aliam transferantur potestatem, rem fine.*

L. Omnia priuilegia. XXXIII.

Iidem AA. Dioscoro P. P.

1 PRiuilegia antecessorum Imperatorum piis locis, vtpote asceteriis, monasteriis, & ptochotrophiis concessa, in robore suo Imperialis Maiestas relinquit. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1. suprà hoc tit.*Vide ad hoc Cuiac.*lib.1.obseru. cap.*12.

2 Circa ius metatorum.] Metatores à metando dicti sunt illi, qui praecedentes locum eligunt castris, item qui diuersoriorum, & hospitiorum designant loca. Ita Caluin. *in suo Lexic.iuridico,verbo,metatores.*

3 Sine asceteriis.] Sunt veluti monasteria, & ab illis in nullo differunt, nam Ascetae, & Monachi idem sunt; hinc Ascetriae puellae Deo dicatae. Vide Molalez *ad* ... *Eulogium f.*129 Budae.*ad linguam Graecam* ... 273 Guid Panciro̧l.*in thesauro variarum lectio* ... *c.*1.*c.*82 *in fine,*Caluin.*in Lexic.iurid.verb.,Asceteria.*

4 *Zoticus beatissimae memoriae.*] Primus orphanotrophia, in quibus parentibus orbati alerentur, Zoticus Constantinopoli instituisse fertur, vt testatur Graecum Menolegium sub die vltimo Decembris, ità scribens, *Commemoratio sancti Zotici Orphanorum nutritoris,qui clarus parentibus ortus ex vrbe Roma à Constantino Magno in ciuitatem Constantinopolitanam cum aliis nobilibus ductus.*Martyrologium quoque Latinum, *sub eodem die,*de eo ita scribit. *Eodem die sancti Zotici Presbyteri Romani,qui Constantinopolim profectus alendorum Orphanorum curam suscepit.*De quo vide Cardin Caes.Baron.*ad Martyrol. Romanum die 31.Decembr.pag mihi 583.*Guid.Panciroll.*in thesauro variarum lectionum,lib.2. cap.*171 *in princip.*

De Xenodochio, nosocomio, Orphanotrophio, Ptochotrophio, gerontocomio, & Brephotrophio, egi in collect. *ad l.illud 16. C. de sacrosanctis Ecclesiis.*

De hospitalibus etiam sine Episcopi auctoritate institutis quòd inter pias causas connumerentur, eorumque gaudeant priuilegiis, vide Doctores citatos *in collect.ad l.Orphanotr ph 1 30.in fine,supr.hoc eodem tit.*Et multa priuilegia concessa Ecclesiis, quae competunt etiam hospitalibus, cumulat Aloys.Ricc. *in collectan.decision.part.3.collect.648.& par.4.collect.*1097.

Et nota quòd collegia instituta pro sustentatione studentium pauperum, & aliorum egenorum, sunt loca pia, & gaudent priuilegiis Ecclesiae, & si sunt instituta, seu erecta auctoritate Ecclesiastica, non solùm sunt loca pia, sed etiam religiosa, vt per Nicol Garcia *de benefic part.5 cap.1.num.*612. vbi allegat Azeued.*in l.3.numer.3.tit.18.lib.9.nouae Recopilat.* 5

Omnibus priuilegiis,&c.] De priuilegiis ad instar, & ad similitudinem, an & quando aucto exemplari per nouas concessiones augeatur concessum ad instar; vel si vni concessum alteri communicetur, si prius illud augeatur, minuatur, vel reuocetur, auctum etiam diminutum, vel reuocatum censeri debeat in persona illius, cui communicatur? dixi *in collectan.ad cap.quod nonnullis 25.num.3.& 4.de priuileg.*

Quando verò priuilegia locorum pereant, si loca mutentur, & in aliam transferantur potestatem? vide Petr. Pechi. *ad cap.decet,num.2.de re iudic.lib.6.* Gail *lib.2.obseru.*61. 6

SVMMARIVM.

1 *Adscriptitij in Ordinem Clericorum recipi nò debent,nec possunt absque dominorum voluntate.*
2 *Serui,nisi dominis consentientibus liberati sint,ad Ordines promoueri nequeunt.*
3 *Clerici ad instantiam laicorum coram tribunalibus laicorum non comparebunt.*

L. Iubemus adscriptitiorum. XXXIV.

Iidem AA. Sebastiano P. P.

ADscriptitij in Ordinem Clericorum recipi non debent, nec possunt absque dominorum voluntate. Serui nisi dominis consentientibus liberati sint, ad Ordines sacros promoueri ac aspirare nequeunt. Item Clerici ad instantiam laicorum coram tribunalibus laicorum non comparebunt, & iudex officij sui memor ad tribunal vocabit accusatos, non eorum aedes, vt ius dicat, adeat. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.1.num. 1. suprà hoc tit.* 1 2 3

Vide

Vide quæ dixi *in collect. ad leg. quisquis censibus 16. hoc cod. tit. de Episcop. & cleric.*

AVTH. Adscriptitio.

1 Adscriptitij eatenus Clerici fiunt, quatenus subrogent alium agriculturam exercentem, qui domino canonem soluat. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 supr. hoc tit.* Vide ad hoc per me dicta *in collect. ad l. quisquis censibus 16. sup. hoc cod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus non contradicente domino Clericus factus libertatem acquirit.*
2 *Seruus ignorante domino Clericatum assumens, intra anni spatium reuocari potest in seruitutem.*
3 *Seruus fugiens ex monasterio, in potestatem domini redit.*
4 *Seruus in quo ius pigneris habebam, si me sciente & patiente fuerit donatus Ecclesiæ, videor consentire, & num. 5.*
6 *Seruus si domino sciente, & non contradicente ordinatus fuerit, eo ipso euadit liber & ingenuus.*
7 *Seruus ignorante domino ordinatus quas pœnas incurrat, & qualiter reddatur domino, remissiuè.*

AVTH. Si seruus.

1 Seruus non contradicente domino Clericus factus libertatem acquirit. Ignorante domino clerica-
2 tum assumens, intra anni spatium reuocari in seruitutem potest. Item fugiens ex monasterio in domini
3 redit potestatem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

De seruis non ordinandis latè egi *in collect. ad tit. de seruis non ordinan. in Decretalib. & ad dist. 54. in Decreto.*

4 *Sciente domino, & non contradicente.*] Notatur ad hoc, quòd si seruus in quo ius pignoris habebam me sciente, & patiente fuerit donatus Ecclesiæ, videor consentire, vt per Negusant. *de pignorib. in 3. membro 6. partis princ. num. 23. vers. secundò restringitur,* Mascard. *de probat. concl.* 1573. aliàs 1578. *n.* 25. Cou. *practic. c.* 15. *num.* 5. *vers. huic verò conclusioni,*
5 vbi dicit per hunc text. probari quòd qui tacet, ac sciens non repugnat, fauore Religionis consentire videtur; additque propter fauorem libertatis induci, vt seruus pignori datus, sciente creditore, & tacente manumissus, non possit postea per ipsum creditorem iure pignoris peti, cùm censeatur ex scientia, & patientia ius pignoris remisisse. Tiraq. *de pia causa priuil.* 131. vbi citato hoc text. tenet quòd si quis præsente, & tacente creditore donaret fundum obligatum pio loco, censetur pignus remissum.

6 *Liber & ingenuus erit.*] Notatur ad hoc quòd si seruus domino sciente, nec contradicente ordinatus fuerit, eo ipso euadit liber, & ingenuus, vt per Bernar. *in practic. cap. 19. in princ.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. libr. 30 tract. 2. num.* 63. Campan. *in diuers. iuris Canon. rubr.* 11. *capite* 8. Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina cleric.* §. 14 nam, vt dicit per hunc text. Menoch. *de præsumpt. libr. 6. præsumpt.* 74. *num.* 1. cùm dominus scit seruum suum clericari; non impedit, cum libertate donare præsumitur.

7 *Si verò ignorante domino, &c.*] De seruo ignorante domino ordinato quas pœnas incurrat, & qualiter domino reddatur, vide *in collect. ad caput 2. de seruis non ordinan. & ad cap. si seruus absente, distinct.* 54.

Intra anni vnius spatium.] Computandi scilicet à scientia domini, nõ ab ordinatione serui, vt per Sayr. *de censur. lib. 6. cap. 54. num* 5. Campan. *in diuers. iuris Canon. rubr.* 11. *cap.* 8. *num.* 12. Ludouic. Miranda *in man. Prælat. tom.* 2. *q.* 17. *art.* 2. *concl.* 4. *in fine,* Valerã Reginald. *d. lib.* 30. *tract.* 2. *num.* 63. Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 5. cap. 4. n.* 46.

SVMMARIVM

1 *Serui cum licentia domini Monachi fiunt, monasticam autem vitam deserentes in dominorum potestatem redeunt, & num. 2.*
3 *Serui absque licentia dominorum Religionem ingressi, possunt intra triennium repeti à dominis suis, & sunt restituendi cum omnibus quæ attulerunt, fide tamen accepta de eorum impunitate.*

L. Seruis si dominorum. XXXV.

Iidem AA. Sebastiano P. P.

Serui cum licentia domini Monachi fiunt, monasticam autem vitam deserentes in dominorum potestatem redeunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. tenent, & ex hoc text. colligunt Syluest. *in summ. verbo, Religio 2. qu.* 3. Ludou. Miranda *in man. Prælat. to. 2. q. 17. art. 2. conclus.* 1. Azor. *instit. moral p. 1. lib. 12. cap. 1. quæst.* 3. Less. *de instit. lib. 2. cap. 16. sub num.* 70. Campan. *in diuers. iuris Canon. rub.* 11. *cap.* 8. *num.* 12. Fr. Barthol. de Vecchis *in praxi seruanda in admittendis ad Religionis statum nouitiis, & disp. 2. dub. 2. num.* 2. 2

Nota quòd serui absque licentia dominorum Religionem ingressi, possunt intra triennium repeti à dominis suis, & sunt restituendi cum omnibus quæ attulerunt, fide tamen accepta de eorum impunitate, *cap. si quis incognitus, 17. quæst.* 2. Si verò per triennium à notitia, & scientia dominorum computandum perdurauerint in monasterio, & professionem emiserint, videntibus dominis, iugum seruitutis euadunt, ita Syluest. *d. qu.* 3. Ludouic. Miranda *d. q. 17. ar. 2. concl. 2. & 4.* Campan. *d. c. 8. num.* 12. 3

AVTH. Episcopalis Ordo.

Episcopalis Ordo à fortuna seruili, non curiali liberat, & seruitia per interpositam personam sunt præstanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide posita *ad Auth. sed Episcopalis, sup. hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Seruus transacto triennio, eóque triennio legitimè probatus per monasticam professionem, à seruitute liberatur, & num. 2.*
2 *Triennium istud à quo tempore computandum sit.*

AVTH. Verùm etsi.

Seruus transacto triennio in monasterio, & hoc triennio legitimè probatus per monasticam pro- 1

 fessionem

fessionem à seruitute liberatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. tenent Syluest. *in summ. verbo Religio 2. qu. 3.* Campan. *in diuersis iuris Canon. rubr. 11. c. 8. num. 12.* Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom. 1. q. 17. art. 2. concl. 2.*

3 *Per triennium.*] Computandum scilicet, non à die susceptionis habitus, sed notitiæ, & scientiæ domini, vt per Campan. *d. num. 12.* Ludou. Miranda *d. art. 2. concl. 4. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Insinuatio & publicatio testamentorum in vrbe coram magistratu censuum, non coram Clericis facienda est, & num. 2.*

3 *Lex, vel statutum quando concedit alicui iurisdictionem cognoscendi de certis causis, tunc alij iudices non poterunt de illis cognoscere, etiã virtute prorogationis inducta de consensu partiũ.*

4 *Argumentum ab absurdo vitando, seu remouendo valet.*

5 *Clericis opprobrosum esse si velint se peritos ostendere in forensibus disceptationibus.*

L. Repetita promulgatione. XXXVI.

Imp. IVSTINIANVS A. *Archelao P. P.*

1 INsinuatio & publicatio testamentorum fiet in vrbe coram magistratu censuum, non coram Clericis. Colligunt ex Ordin. Doctres citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. colligunt *l. Hispan. 5. tit. 4. lib. 5. Ordin.* Gutier. *pract. lib. 2. q. 48. numer. 1.* D. Barbos. *in l. hæres absens, in princip. n. 185. ff. de iudic.*

3 *Ne vero attingant, &c.*] Notatur ad hoc quòd quando lex, vel statutum concedit iurisdictionem alicui ad cognoscendum de certis causis, itavt alij de cognitione illarum causarum non possent cognoscere, nec se intromittere, nunc alij iudices non poterunt de illis cognoscere etiam virtute prorogationis inductæ de consensu partium, vt per D. Barbos. *in l. 1. art. 1. n. 105. ff. de iudic.*

4 *Absurdum etenim, &c.*] Nam ab absurdo vitando, seu remouendo valet argumentum, de quo plures citant Doctores *de locis communibus argumentor. iuris, loco 2.* vbi dicitur locum habere etiam contra piam causam, itavt si fauor animæ concurrat ex vna, & absurditas intellectus, puta contrarietas, vel elusoria dispositio ex altera parte, cessat fauor causæ piæ, & præualet absurditas, vt ea tollatur.

5 *Si peritos se velint ostendere, &c.*] Dicit hic text. Clericis esse opprobrosum si peritos se velint ostendere forensium disceptationum, de quo vide Padil. *in l. 2. C. de iuris, & fact. ignor. numer. 7.* Menoch. *de arbitr. cas. 425. numer. 33.* vbi similem allegat decisionem *in cap. non magnopere, ne clerici, vel Mon.* subditque Alexandrum III. loqui de Monachis claustralibus, qui cùm claustris addicti sint, & omnino à rebus humanis secuti separati, sub eo prætextu quòd leges ciuiles ediscere vellent, claustra egrediebantur, & ideo intelligi totum Alexandrum non interdixisse Clericis, vel Monachis iuris ciuilis studia, sed solum eos ea de causa egredi monasterio, & cum laicis conuersari.

SVMMARIVM.

1 *Relictum pauperibus, & captiuis, sine quarta deductione, vt debitum, præstandum est.*

2 *Relictum captiuis per testatorem non nominatis, distribuitur per Episcopum inter captiuos illius loci vbi vixit, & domicilium habuit testator.*

3 *Falcidia fauore pauperum ac piæ causæ, etiam hærede non instituto cessat.*

4 *Pauperes si indistinctè sunt instituti, xeno adit hæreditatem, & in ægrotos confert relicta.*

5 *Pauperrimus is est, qui corpore laborans, ac egrotans victum acquirere nequit.*

6 *Xeno tam pauperum nomine adit hæreditatem, quam agit, & licitè exigit pro pauperum alimentis.*

7 *Xenones inter plures in impetranda pecunia assignatione ditioribus præfertur.*

8 *Xenone, aut curatore à testatore nominato, alius non admittitur ad curam, & distributionem legatorum ad pios vsus.*

9 *Relicta piis, miserabilibus, piisque locis onus falcidiæ non sustinent.*

10 *Administratores rerum sanctarum commoda propria, non sacra sectantes, nemesin diuinam metuant.*

11 *Legatum factum pro redimendis captiuis, quamuis incertum, sine denominatione cuiusquam personæ valet.*

12 *Legatum pauperibus factum speciali fauore pietatis & religionis valet, tametsi videatur incertum.*

13 *Bona vbicumque diuidi, & distribui inter pauperes, vel pias causas iubentur, intelligendum est de pauperibus, vel piis causis illius loci in quo testator habebat domicilium habitationis.*

14 *Alimenta quando relinquuntur personis non morituris, tunc debentur annuatim.*

15 *Relictis ad pias causas nihil detrahit Episcopus.*

16 *Executor particularis, & mermis, nominatus ad legata pia exequenda, habet actionem aduersùs hæredes & alios quoscumque.*

17 *Pauperum numero continetur qui licèt non sit mẽdicans, tamen secundùm statum natalium suorum aliqua eget sustentatione.*

18 *Consanguinitatis qualitas, non pietas consideratur.*

19 *Falcidia non detrahitur de legato facto ad pias causas. Intellige, vt ibi.*

20 *Falcidia non deducitur ex relictis confraternitatibus, neque ex relictis Hospitalibus, num. 21.*

22 *Falcidiam an deducat pia causa contra aliam similiter piam.*

23 *Trebellianica non potest detrahi ex relicto piæ causæ.*

L. Si quis ad declinandam. XXXVII.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P. P.*

PAuperibus, & captiuis relictum sine quartæ deductione, vt debitum, præstandum est. Item relictum captiuis per testatorem non nominatis, distribuitur per Episcopum inter captiuos illius loci vbi vixit, & domicilium habuit testator, *in vers. & siquidem captiuos.* Item falcidia fauore pauperum ac piæ causæ etiam hærede non instituto cessat, *in vers. si enim.* Item pauperes si indistinctè sunt instituti, xeno adit hæreditatem, & in ægrotos confert relicta adhibita discretione, vt illa, quoad fieri potest non

non conſumantur, ſed ad annuos redditus redigantur,vt inde ægrotantes ſuſtentationem habeant, *in*
5 *verſ. vbi autem.* Item pauperrimus is eſt,qui corpore laborans, ac ægrotans victum acquirere nequit,
6 *in verſ. quo enim pauperior.* Item xeno, aut pauperum,ægrotorumque curator tam pauperum nomine adit hæreditatem, quàm agit, & debita licitè exigit pro pauperum alimentis, *in verſ. licentia omnino.* Item inter plures xenones pauperior in impe-
7 tranda pecuniæ aſſignatione Ditioribus præfertur, *in verſ. ſin autem.* Item xenone,aut curatore à
8 teſtatore nominato, alius non admittitur ad curam & diſtributionem legatorum ad pios vſus, *in verſ. Hoc autem.* Relicta piis, mutabilibus piiſque lo-
9 cis onus falcidiæ non ſuſtinent. Adminiſtratores re-
10 rum ſanctarum commoda propria, non ſacra ſectantes nemeſin diuinam ac humanam metuant, *in verſ. ſin autem.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

Pro redemptione captiuorum, &c.] Notatur ad
11 hoc quòd legatum factum pro redimendis captiuis, quamuis incertum, ſine denominatione cuiuſpiam perſonæ, valet, vt per Doctores citatos *ad l. nulli licere 28. l. ſ. inc. tit.*

Sed & ſi pauperes, &c.] Notatur ad hoc quòd
12 legatum pauperibus factum ſpeciali fauore pietatis, & Religionis valet, tametſi incertum videatur, vt per Coſt. *in cap. ſi pater p.1. verbo, pauperes, in princ. & numer.3. cum ſeqq.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.* 8. *numer* 93. Menoch. *de præſumpt. lib.4. præſ* 125. *à n.1.* Bened. Ægid. *in repet. l.1. C. de ſacroſ. Eccleſ. part.1. in initio num.36. col.2.* Surd. *de aliment. tit.8. priuil.17. n.5.* vbi loquitur de quolibet legato pio quibuſcumque incertis perſonis relicto.

In qua teſtator Larem fouere, &c.] Notatur ad
13 hoc quòd vbicumque bona diuidi, & diſtribui inter pauperes vel pias cauſas iubentur, id eſt intelligendum de pauperibus, vel piis cauſis illius loci in quo teſtator habebat domicilium habitationis, vt per Anton. Gom. *l.32. Tauri, num.3.* Cou. *in d. cap. Raynaldus* §.3. *n.7.* Tiraquel. *de pia cauſa, priuil.56.* Cardin. Mant c. *de coniect. vlt. lib* 8. *tit.5. numer.2.* Et ſubdit Menoch *de arbitr. caſu* 222. *num.* 4. argum. huius text. quòd ſi aliquid pauperibus relinquatur, & illius loci egeni non extiterint, tunc vicinis erogandum eſt.

Siue per annuos redditus.] Notatur ad hoc quòd
14 quando alimenta relinquuntur perſonis non morituris, vt hoſpitalibus, collegiis, & ſimilibus, tunc debentur annuatim, vt poſt Bart. Angel. & alios, citato hoc text. tenent Surd. *de aliment. tit.4. q.17. n.16.*

Nullo penitus, &c] Notatur ad hoc quòd de re-
15 lictis ad pias cauſas nihil detrahit Epiſcopus, vt per Tiraq. *de pia cauſa, priuil.28.* Aluar. Valaſc. *conſ.105. num.* 14. quod ſine animo fraudandi Epiſcopum intelligit.

Si enim propter hoc, &c.] Notatur ad hoc quòd
16 executor particularis, & merus nominatus ad legata pia exequenda, habet actionem aduerſùs hæredes, & alios quoſcumque, vt per Aluar. Valaſc. *conſ.67. num.* 6 Executores enim qui nullo ſcripto hærede bona defuncti curare, & in certos vſus conuertere iubentur, quoad adminiſtrationem attinet, hæredum locum obtinent, & maximè frequentatur vbi redditus bonorum inter pauperes diſtribui iubentur. Ita citato hoc text. dicit Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib.3. cap.21.* vbi etiam ſubdit quòd quando aliquid piæ cauſæ relinquitur, ſemper Antiſtes
17 executor eſſe intelligitur.

Vel alia ſuſtentatione egentibus.] Notatur ad hoc quòd inter pauperes connumeratur, qui licet non ſit mendicans, tamen ſecundùm ſtatum natalium ſuorum aliqua eget ſuſtentatione, vt per Palat. *in repet. rubr. de donation.* §.11. *numer.21. & in repet. cap. per veſtras, notab.3.* §.13. Tiraquel. *de pia cauſa in præfat. num.10. & de nobilit. cap.20. num.156.* Surd. *de aliment. tit.7. q.9. num.27. cum ſequent.* D. Barboſ. *in l.1. p.1. num.60. ſſ. ſoluto matr.* ſtoue vetiti an poteſt in habente plures filias nobiles, ex eod. Surd. *tit.1. q.93. num.33.*

Vnde ſi teſtator vocauit in genere vnum pauperem conſanguineum, & ſuperſint duo conſanguinei, quorum alter ſit pauperior; ſed remotior in gradu; alter verò non ita pauper, teſtatori tamen propinquior, hic ſecundus præferendus eſt, cùm in
hoc caſu qualitas conſanguinitatis, & non pietatis 18
conſiderata fuiſſet, vt reſoluunt Peralta *in l. vnum ex familia* §. *ſi de falcidia num.13 ff. de legat.2.* Nicol. Garc. *de benefic p.7. cap.15. num.17.* Gutier. *conſ.* 26. Azeued. *conſ.16 à princ.*

Nulla falcidia in hac parte intercedente.] Notatur 19
ad hoc quòd de legato facto ad pias cauſas non detrahitur falcidia, vt per Tiraquel. *de priuileg. piæ cauſæ priuil.26.* Capell. Toloſ. *qu.83.* Coſt. *in cap. ſi pater, verbo, Trebellianica, à numer.13. de teſtam. in 6.* Cou. *in cap. Raynaldus* §.3. *num.7. de teſtam.* Menoch. *de ſucceſſ. progreſſu, tit. de fideicommiſſ. inſtit. libro 3.* §.26. *num.24.* Sim. de Prætis *de interp. et. vltim. volunt. lib.4. dub.12. num.5 & ſeqq.* Vincent. de Franch. *deciſ.63. n.14.* Donell. *comment. iuris ciuilis libro* 8. *cap.27. verſ. vtrum autem,* Grall. §. *falcidia, qu.3. n.5.* Petr. Greg. *ſyntagm. iuris libr.20. cap.6. in fine, & lib. 42. cap.34. numer.11.* Matheac. *de legatis lib.4. cap.6. numer.16.* Surd. *de aliment. tit* 8. *priuil.18. à num.2.* Marta *de iuriſd. p.4. caſu* 180 *num.5.* Franc. de Barry *de ſucceſſion. teſtati ac inteſtati lib.15. tit.7. n.8* meipſum *in tractat. de iure Eccleſ. vniuerſo lib.3. c.27.* Quod quidem intelligitur procedere quando ſimpliciter ad vſum non determinatum relictum eſt; nam ſi ad vſum certum, puta ad conſtitutionem alicuius capellæ, tunc ſi detracta falcidia ſuperſit adhuc, quod ſufficiat ad illam conſtituendam, falcidiam permitti dicunt Mench. *dicto num.24.* Franc. de Barry *d. n.8. prope fin.*

Vnde falcidiam non deduci ex relictis Confrater- 20
nitatibus reſoluunt Maſcard. *de probat. concl.* 869. *numer.12* Gutier. *canonic. lib.1. cap.35. numer.* 12. Flores de Mena *var. lib.1. q.21. num.190.* Cabed. *Luſit.*
deciſ.51. num.2. p.1. Neque ex relictis Hoſpitalibus, 21
tenent Anton. Gabr. *libr.6. commun. tit. de pia cauſa concl.2. num.16.* Maynard. *deciſ.29. numer.2.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.30. num.8.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p.3. collect.648. verſ. infertur tertio,* Valaſc. *conſult.105. num.39.*

Vtrum autem pia cauſa contra aliam ſimiliter de- 22
ducat falcidiam? vide Tiraquel. *d. priuil.* 26. Coſt. *d. verbo, Trebellianica, numer.13.* Anton. Gabr. *tit. ad Trebell. concl.11. à num.8.* Azeued. *ad l.13. numer.22. tit.3. libr.5. nouæ Recop.* Pereg. *de fideicom. miſſ. art.3. num.69.* Surd. *d. priuil.18. à num.6.* Moll. *in emporio iuris p.1. tit.5. in prælud. num.37. verſ. neque.* Ceuall. *commun. contra commun. quæſt.155.* vbi negatiuè reſoluit.

Similiter ex relicto piæ cauſæ Trebellianicam tra- 23
hi non poſſe, tenent Couar. *in d. cap. Raynaldus* §.3. *num.7.* Guid. Papæ *quæſt.188* Intrigl. *de ſubſtit. cent. 1. q.71. num.117.* Petr. Gregor. *d. libr.42. cap.31. n.8.* Grall. § *Trebellianica qu.6* Tepat. *var. tit. de Trebell. cap.3.* Pereg. *d. art.3. num 62. & 63* Decian. *conſ.44. numer.90. verſ. non obſtat etiam, vol.3.* Ioan. Anton. Bellon.

Bellon *conf.84.numer.* 25. & 26. Franc. de Barry *d. lib.15.tit.7.num.8.in princip.* vbi ampliat diuersimodè, veluti si relictum fuerit in piam causam, quamuis locus non sit pius, vel si fuerit relictum pauperibus, aut hospitali priuato, & limitat multis aliis modis, putà si relictum fuerit hospitali, sine auctoritate Episcopi fundato, vel si pius locus grauatus esset restituere alteri pio loco, sed contrarium huius vltimæ limitationis sustinent Mench. *d.num.* 24. & Gratl. *d.q.3.num.9.*

SVMMARIVM.

1 *Heres captiuum testatorem non redimens, vt indignus successione Ecclesiæ aditum ad hæreditatem parat, & num. 2. etiamsi filius in redimendo patre captiuo minimè fuisset per eum exhæredatus, num. 3.*

4 *Filius non redimens patrem è carceribus exhæredari potest, non minus ac si non redemisset ex captiuitate. Excusatur tamen si pro liberatione patris carcerati pro inuestigatione delicti nō fecerit solutionem ante prolationem sententiæ, & eius transitum in iudicatum: non autem excusatur si non præstitit assistentiam, defensionem, auxilium, num. 5.*

6 *Filius non redimens patrem captiuum exhæredari potest, si habet octodecim annos, & sit masculus: quòd si fideiubeat pro patre incarcerato, tenetur, & efficaciter obligatur.*

7 *Minor si alienauit bona ad redimendum captiuum, non restituitur aduersus huiusmodi alienationem.*

8 *Filius potest obligare, & vendere bona patris pro eius redemptione.*

9 *Res alterius potest sine mandato alienari ob redemptionem, & captiuus tenetur eam alienationem sine eius mandato factam ratam habere.*

10 *Filius licet non cogatur pro patre obligari, nec è contra, fallit tamen in casu redemptionis à carcere captiuitatis.*

11 *Pater de suo expendit impensas à se factas vt filium ab hostibus redimat; etiamsi filius captus sit à Christianis.*

12 *Filio maiori 18. ann. qui patrem è carceribus redimere non curauit, non succurritur auxilio restitutionis aduersus amissionem paternæ successionis.*

13 *Minor 18. ann. excusatur à delicto quod fit omittendo.*

AVTH. Si captiui.

1 HÆres captiuum testatorem non redimens, vt indignus successione Ecclesiæ aditum ad hæreditatem parat. Colligũt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.numer.* .. *supr. hoc tit.* Vide Lud. Bolog. *col.4.§. Cato,ff. de verb. oblig. numer.* 123. & 124. Fulgos. *cons.21. in causa, quæ vertitur.* Tiraquel. *in tract. cess. caus. in 1. part. num.25. & post l. connub. gloss.8. num.* 284. & 288.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispaniæ.6.tit.7.part.6. & l.3.tit.29.part.2. vbi gloss. 1. & 2.* Molin. *de primog. libr.1. cap. 9. num.* 22. latè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p.2. q.82. art.* 1. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, læsis num.* 30. 3 *C. de in integ. restitut. minor. & in comment. ad §. fororum 27. l. si fil. de inoff. testam.* vbi intelligit etiamsi filius negligens in redimendo patre captiuo minimè fuisset per eum exhæredatus; Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss. 5. num.* 18. vbi dicit quod quatenus in hac Auth. disponitur quòd in bonis captiui non potest succedere is, qui neglexit illum à carcere vel captiuitate liberare, sed successio eius applicatur Ecclesiæ, non seruatur, sed ille captus eligit, cui dare sua voluerit bona, & si non dederit, proximus ei succedit, quia ipse ingratitudinem videtur remisisse si non est in vita conquestus, quod est verum si fuerit liberatus, & ad bona sua reuersus; secus verò si mortuus fuerit in captiuitate, quod tradit Perez *l. 2. in pr. tit. 12. lib. 1. Ordin. pag.* 186. *prope fin.* addens quòd si in captiuitate decedat, poterit hæc Auth. seruari, & bona fisco applicari.

Si captiui.] Vel in carceribus detenti, quia iura de redimendis captiuis apud hostes procedunt etiã in carceratis, siue ex delicto, siue ex maleficio, cum semper sit causa pia, vt per Palat. *in repet. rub. de donat. inter. § 78. n. 30. in fine,* Rota *decis.63. n. 5. p. 2. diuer.* vbi ex hoc concludit posse filium exhæredari si non liberauerit patrem è carceribus, prout si ex captiuitate non redemisset, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.198. ex num.5.* vbi à *num.19.* post Rot. *d. decis.63. ex num.* 20. subdit filium esse excusandum si pro liberatione patris carcerati pro inuestigatione delicti non fecerit solutionem ante prolationem sententiæ, & eius transitum in iudicatum, non tamen excusari si non præstiterit assistentiam, defensionem, & auxilium. 4 5

Excipitur minor 18. annis.] Notatur ad hoc quòd potest exhæredari filius non redimens patrem captiuum, dum tamen habeat octodecim annos, & sit masculus, vt per Anton. Gom. *tom.2. var. cap.* 13. *num.19.* vbi subdit quòd si fideiubeat pro patre incarcerato, tenetur, & efficaciter obligatur. Et Tiraq. *in tract. cessante causa, in princ. num.25* resoluit quòd licet minor 18. annis, qui non redemit patrem, excusetur ne priuetur illius hæreditate, si factus sit maior, patre semper captiuo, nec postea eum redemit, certè priuatur, cessante scilicet ætate minori, quæ illum excusabat, quia priuilegium datum ætati non durat post eam ætatem, & idem breuiter insinuat *ibidem limit.4. num.7.* late Sfort. Odd. *d.q.82. art.1.* vbi *numer.8.* ampliat etiam quando pater fuit captus dum filius erat minor 18. annis, postea verò factus maior perseuerauit in eadem negligentia, & ingratitudine, quia neque hoc casu restituitur.

Qui autem redimere student, &c.] Notatur ad hoc quòd si minor alienauerit bona ad redimendum captiuum, ad cuius redemptionem tenebatur, iuxta hunc text. aduersùs huiusmodi alienationem non restituetur, vt per Bald. Nouell. *de dote 6. part. priuil. 63.* Palat. *in repet. cap. per vestras notab.3. §.26. num.6. pag.161.* D. Barbos. *in l.1. ff soluto matr. part.4. num.128. in fine.* 7

Notatur etiam ad hoc quòd filius potest obligare, & vendere bona patris pro redemptione à sua captiuitate, vt per Palat. *in repet. rubr. §.22. n.6.* 8

Notatur etiam ad hoc quod sine mandato potest res alterius alienari ob redemptionem captiuorũ, & captiui tenẽtur eam alienationem sine eorum mandato factam habere ratam, vt per Tiraq. *de iure mariti gloss.8. num.284* 9

Notatur etiam ad hoc quòd licèt non cogatur filius pro patre obligari, nec è contra, hoc fallit in casu redemptionis à carcere captiuitatis, quo casu filius recusans priuatur hæreditate, & potest exhæredari, vt per Boer. *decis.21. ex num.2.* 10

Eadem pœna est parentum, &c.] Notatur ad hoc quòd pater de suo expendit expensas à se factas, vt filium 11

filium captum ab hostibus redimat, vt per Padil. *in auth. res quæ, num. 95. C. communia de legat.* vbi *n. 96. & 97.* extendit, etiamsi filius captus sit à Christianis, Ioan. Garc. *de expensis, cap. 4. num. 12.*

12 In gloss. *Capitulo.* ibi, *quintum, quia maior 18. ann. minor 25. non restituitur regulariter.* Notatur ad hoc quòd filio maiori 18. ann. qui patrem à carceribus redimere non curauit, non succurritur auxilio restitutionis aduersùs amissionem paternæ successionis, vt per Boër. *decis. 65. num. 7.* gloss. *verbo, mayores leg. 6. tit. 7. part. 6.* Palat. *in reper. cap. per vestras, in princip. §. 26. num. 5.* late Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, læsis. num. 10. cum seqq.* vbi, id fauore libertatis introductum esse, & quia scilicet ad hunc casum ætas legitima fuit constituta in 18. ætatis anno.

13 Notatur etiam ad hoc quòd minor 18. annis excusatur à delicto quod fit omittendo, vt per Tiraq. *in tract. de pœnis temper. causa, 44. num. 45.* Menoch. *consil. 101. num. 45.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopi, Diaconi, Presbyteri, de peculio quasi castrensi licitè testantur, salua legitima parentibus, ac liberis debita.*

2 *Episcopi ac Clerici quatenus nunc per priuilegium Summi Pontificis habeant licentiam ac potestatem testandi, remissiuè.*

4 *Elogia, idest testamenta.*

L. Cùm lege. XXXVIII.

Idem A. Ioanni P. P.

1 Episcopi, Diaconi, Presbyteri de peculio quasi castrensi licitè testantur, salua legitima parentibus, ac liberis debita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. sup. hoc tit.* Vide dicta *in auth. Presbyteros supr. hoc eod. tit.* vbi late de materia. Et aduertas secundum Xuar. *in l. quoniam in euidentialibus, num. 11. pag. mihi 7.* quòd licèt hæc lex expressè dicat quòd Clerici de peculiis quasi castrensibus possint liberè testari, ita vt eorum testamenta minimè subiaceant querelæ inofficiosi testamenti, nihilominus tamen dicta Auth. *Presbyteros,* venit correctiuè secundum quosdam ad hanc legem, vel limitatiuè, sed declaratiuè secundum alios, ideo vide quæ *ibi* diximus.

2 *Sancimus itaque viris Reuerendissimis Episcopis, &c.*] Quatenus nunc Episcopi, & Clerici per priuilegium Summi Pont. habeant potestatem ac licentiam testamenti condendi, vide *in tract. de offic. & potest. Episcopi, p. 3. allegat. 114. & in collect. ad cap. 1. & 2. de testam. in Decretalib.*

3 *Elogia.*] Id est, testamenta, vt per Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 37.* vbi de multiplici elogij significatione.

SVMMARIVM.

1 *Clericus confessione, vel pacto renuntians foro proprio, alienum sortitur forum.*

2 *Fauori suo renuntiare quilibet licitè potest.*

3 *Priuilegium fori cõcessum Clericis, licèt attẽto iure Codicis nõ esset iuris publici, sed priuati; nihilominus tamen Pontifices maximi statuerũt huiusmodi priuilegium iuris publici esse, & n. 4. & 5.*

L. Si quis in conscribendo. XXXIX.

Idem A. Ioanni P. P.

Clericus confessione, vel pacto renuntians foro proprio, alienum sortitur forum. Item fauori suo quilibet licitè renuntiare potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1 2

Licèt attento iure Codicis priuilegium fori Clericis concessum, non esset iuris publici, sed priuati, ac proinde potuissent Clerici voluntariè adire seculares iudices, prædictúmque priuilegiũ pacto remittere, vt deciditur in hac lege; nihilominus tamen Pontifices maximi statuerunt huiusmodi priuilegium iuris publici esse, vtpote quia toti collegio Ecclesiastico publicè indultum extitit, cui Clerici nec inuiti, nec voluntarij renuntiare possunt, vt expressè probat text. *in cap. si diligenti, de foro compet.* & resoluunt Doctores per me citati *ibi num. 2.* 3

Sed mirè variant in explicanda ratione, quare priuilegium ne Clerici ad seculare trahantur iudicium, iuris publici dicatur, & toti Ordini concessum, cùm magis contrarium, & renuntiabile videatur si attendamus ad primæuos canones, secundùm quos concessum reperitur sub ea forma, Ne Clerici Clericos ad iudicia publica pertrahant, vt patet ex *cap. insolita, 11. quæst. 1.* quæ verba solùm ad inuitos propriè referuntur, non ad volentes, vt per text. *in l. 1. C. de agricol. lib. 11.* notat Roman. *consil. 197. num. 5.* propter quæ Cuiac. *in d. cap. si diligenti, & l. ius publicum, ff. de pactis,* Summos Pontifices temere incusare ausus est. Sed minimè audiendus, quia licèt à principio priuilegium Clericis sub ea forma fuerit concessum ne ad iudicia secularia trahantur, seu venire compellantur, vt in Concil. Mileuit. de quo *in d. cap. insolita,* per sequentes tamen Pontifices aucta est prohibitio, & merito constitutum, vt etiam volentes coram seculari iudice se purgare, aut litigare, vel respondere non possint, vt in Concil. Carthaginen. de quo *in cap. placuit, 11. quæst. 1.* ne scilicet redundaret in opprobrium totius Ordinis si Clerici diuinis officiis dedicati per iudicia secularia vagentur, atque ideo Pontifex in principio text. *in d. cap. si diligenti,* vtrumque illud Concilium coniunxit, vt scilicet ostenderet priorem prohibitionem non sufficere, sed fuisse necessariam posteriorem, quæ specialiter prohibet Clericis ne in secularem iudicem consentiant; aut priuilegio renuntiare valeant; & iam ex tempore, quo Clericis prohibitum est ne volentes in seculari iudicio respondere possint, meritò prohibitionem non respicere intelligitur singulorum priuatam vtilitatem, sed potiùs legem publicum fauorem respexisse totius Ordinis. 4

Quare tenendum est, textum in præsenti procedere secundùm tempus antiquius; quia illa prohibitio in ipsos Clericos volentes scripta non erat, & ita non est necessarium recurrere ad intellectum eorum, qui confingunt hunc textum, & similem *in l. penult. C. de pactis,* non agere de priuilegio fori, & exemptionis Clericorum à foro seculari, sed de alio, quod specialiter aliquibus dabatur Clericis, vt ex pluribus iudicibus, quem vellent, eligere possent, vt videtur communis ex Scribentibus in vtroque loco. 5

SVMMARIVM.

1 *Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, & præcipuè*

præcipuè Monachi, licèt non sint Clerici, sunt immunes ab onere tutelæ, vel curæ, vt inhæreant diuinis ministeriis.

2 *Episcopi, & Clerici in sacris constituti immunes sunt ab onere tutelæ, ita vt nullam, vel testamẽtariam, vel datiuam curam subire teneantur.*

3 *Religiosi non possunt esse tutores testamentarij, aut datiui.*

4 *Clerici & Monachi tantùm liberi sunt à cura, & tutela, qui apud sacrosanctas Ecclesias, vel monasteria permanent, non vagantes.*

5 *Gratia causa cessante cessat gratia.*

L. Generaliter sancimus. XL.

Idem A. Ioanni P P.

1 EPiscopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, & præcipuè Monachi, licet non sint Clerici, sunt immunes ab onere tutelæ, vel curæ, vt inhæreant diuinis ministeriis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 *Episcopos, necnon Presbyteros*, &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopi, & Clerici in sacris constituti immunes sint ab onere tutelæ, vt per *l. Hispan. 14. tit. 16. part. 6. ib. gloss. 2. & 3.* Guil. *Bened. in cap. Raynutius, verbo, & vxorem. num. 118.* Rodrig. *ad Mirant. de ordine iudic. p. 4. dist. 11. num. 65.* Baeça *de de. sin. tutor. cap. 2. num. 38.* Anton. Piag. *de tutor. & curat. quæst. 3 num. 3.* Caualcan. *in eod. tract. num. 188.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 35. num. 193.* Gutier. *in simili tract. p. 1. cap. 1. num. 26.* Matta *de iurisdict. p. 4. casu 110 à princip.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. 47. num. 18.* Anastat. Germon. *de sacrorum immunit. lib. 2. c. 15. num. 13.* Carol. de Graffis *de effect. b. cleric. effectu 16 per tot.* Ludou. Correa *in repet. cap. inter alia, de immunit. Eccles. p. 2. numer. 38.* Guil. Pancirol. *in thesauro variar. lect. lib. 2 cap. 166.* vbi dicit per hanc leg. fuisse ampliatam aliam incip. *Presbyteros supra hoc tit.* & de nouo præceptum vt nullam, vel testamentariam, vel datiuam curam Clerici subire cogerentur.

3 *Et præcipuè Monachos*, &c.] Notatur ad hoc quòd Religiosi non possunt esse tutores testamentarij, aut datiui, vt per *d. l. Hispan. 14.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 12. cap. 11. q. 2.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 6. cap. 14. num 22.*

4 *Eos tamen Clericos*, &c.] Notatur ad hoc quòd illi tantùm Clerici & Monachi immunitatis beneficio gaudent, hoc est, liberi sunt à cura & tutela, qui apud sacrosanctas Ecclesias, vel monasteria permanent, non vagantes, quia ab omni ratione naturali alienum est, vt ij, qui præficiuntur Ecclesiarum administrationi & curæ, à suis Ecclesiis abiint, suis nve manus deserant, aut negligunt, vt per Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 7. cap. 3. in princip.*

5 *Cum propter hoc ipsum beneficiũ eis indulgeamus* &c.] Notatur ad hoc quod gratiæ causa cessante cessat gratia, vt per Tiraquell. *in tract. cessante causa, in princip. num. 116.* Et priuilegij causa cessante cessat priuilegium, *ibidem num. 210. & de primogen. qu. 40. num. 1* ... plures quos refero ego ipse *de Arictm. vsufruct. ax omat. 40. num. 4. cum multis seqq.* vbi diuersimode amplio, & limito.

SVMMARIVM.

1 *Clerici in sacris constituti ad tutelas cognatorum suscipiendas præter consensum, ac voluntatẽ non coguntur; itavt ex aliena tutela, & cura nullum sentiant præiudicium si intra quatuor mẽses se excusent.*

2 *Episcopi, & Monachi tutelis non subiiciendi Imperatore sic prohibente.*

3 *Clerici sacrorum Ordinum possunt esse tutores legitimi proximiorum consanguineorum, si intra quatuor menses declarauerint in scriptis apud competentem iudicem se velle eam tutelam & curam sponte & propria voluntate suscipere.*

4 *Episcopi & Monachi ex nulla lege tutores, aut curatores cuiuscumque personæ fieri possunt, nisi in tutela honoraria, quam suscipere potest Episcopus, num. 5.*

6 *Tutor honorarius quis sit.*

7 *Episcopus tenetur suscipere tutelam miserabilium personarum, & eam Clerico alicui mandare.*

8 *Clerici in minoribus possunt compelli ad tutelam*

AVTH. Presbyteros.

CLerici in sacris constituti ad tutelas cognatorum suscipiendas præter consensum, ac voluntatem non coguntur: itavt ex aliena tutela & cura nullum sentiant præiudicium si intra quatuor menses se excusent. Item Episcopi & Monachi tutelis non subiiciendi, Imperatore vetante. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide ad hoc Bart. *ad l. legitimos. §. fin. ff. de legit. tut.* Abbat. *in cap. ex parte 1. de appellat.* 1 2

Iure cognationis ad tutelam, vel curam vocatos, &c.] Notatur ad hoc quòd Clerici sacrorum Ordinum possunt esse tutores legitimi proximiorum consanguineorum, si intra quatuor menses declarauerint in scriptis apud competentem iudicem se velle eam tutelam & curam sponte & propria voluntate suscipere, vt per Gregor. Lopez *d. l. 14 tit. 16. par. 6.* Caualcan. *de tutorib. cap. 188.* Anton. Piag *eod. tract. quæst. 3. num. 2.* Paul. Montan. *de curis cap. 35. reg. 2. numer. 195.* Gutier. *in simili tract. part. 1. cap. 1. num. 26* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 221. vers. clerici*, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 57. num. 31.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1 allegat. 47. numer. 29.* Anton. de Virgilio *in tract. de legitim. persona c. 9. num 19. & 20.* Matta *de iurisd. part. 4. casu 110. n. 3.* Bellet. *de disquisit. clerical. par. 1. tit. de disciplin. cleric. §. 32.* meipsum *de iur. Ecclesiast. vniuerso libr. 1. c. 39. §. 5. n. 73.* Squillante *de priuileg. clericor. c. 14. à princip.* 3

Episcopos autem, &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopi & Monachi ex nulla lege tutores, aut curatores cuiuscumque personæ fieri possunt, vt expressè habetur *in d. l. Hispan. 14.* ibi, *Obispo ni monge ni otro Religioso no puede ser guardador de huerfano, porque estos tales han de seruir à Dios en las Iglesias*, &c. In Episcopis ita resoluunt Lancell. *in templo omnium Iudicum libr. 2. cap. 5 §. 3. n. 36.* Montan. *d. cap. 35. reg. 2. de excusat. tut. n. 194.* Molin. *de Iustitia tr. 2. disp. 221. vers. Episcopus*, Gutier. *de tutel. p. 1. cap 1. num. 30.* Galganet. *in simili tract. libr. 1. tit. 6. num. 36.* Alzedo *in praxi Episcop. p. 1. cap. 12. num. 31.* Ego ipse *d. §. 5. num. 72. in fine.* In Religiosis quòd nec legitimam tutelam suscipere possint expresse tenent Molin. *d. disp. 221. vers. Religiosus tutor*, Ioan. Bapt. Costa *de remed. subsid. remed. 72. n. 7.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 6. c. 14. n. 25.* Ego ipse *loco proximè citato.* 4

Limita hanc conclusionem in tutela honoraria, quam suscipere posse Episcopum firmat Gutier. *d. c. 1. n. 30. in fine.* Dicitur autem tutor honorarius qui datur 5

datur, vt pupillus sit magis honoratus eius auctoritate & protectione, non autem, vt secularibus negotiis se immiscere debeat, puta si quis plebeius Magnatem aliquem, vel Antistitem, aut insignem Rempubl. tutorem, vel tutricem filio reliquit, quo filius magis ab omnibus coleretur, per ea quæ tradunt Baeç. *de decima tutor. cap. 6. num. 2.* Escobar. *de ratiocin. c. 28 n. 20.* Gutter. *d. p. 1. cap. 17. n. 1.* Alzed. *d. c. 12. n. 32. & 34.* Ego ipse *d. §. 5. num. 76.*

7 Limita etiam in tutela miserabilium personarum, quam Episcopus tenetur suscipere, & Clerico alicui mandare, vt probat text. *in cap. Episcopus gubernationem 88. distinct.* Gutier. *d. p. 1. cap. 1. n. 30 in fine*, prout etiam in Clericis quibuscunque limitat Marta *d. casu 110. num. 5.* & in Monacho, Rodel. *verbo, tutela, n. 2.* Angel. *n. 1.* Syluest. *nu. 3.* Armill. *n. 2.* quorum tamen opinionem reprobat Sanch. *7 d. cap. 14. n. 16.* existimans nec personarum miserabilium posse Religiosos esse tutores.

8 In gloss. 1. ibi, *His nota quòd his scilicet tantùm, qui sunt in sacris Ordinibus constituti, datur immunitas; ergo inferioribus denegatur.* Notatur ad hoc quòd Clerici in minoribus possunt compelli ad tutelam, vt per Gregor. Lopez *d. l. 14 in gloss. missas cantadas*, Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 18 à num. 26.* Gutier. *d. cap. 1. num. 27.* Thom. Valasc. *d. allegat. 47. num. 50.*

SVMMARIVM.

1 *Raptores Virginum Deo dicatarum capitis supplicium ferant, eius quæ bona monasterio addicantur cum pleno dominio in solatium raptæ, & num. 2.*

3 *Raptorum pœna extenditur ad comites in inuasione, eorúmque adiutores: hospites & ministri mortis supplicium bonis retentis subeunt, numer. 4.*

5 *Virginitas quomodo probetur, vt stuprum intelligamus attentatum.*

6 *Vidua honesta, remissiuè.*

7 *Honestatis qualitas, & quòd vidua viuat honestè non præsumitur, nisi ab ea probetur.*

8 *Diaconissæ, remissiuè.*

9 *Rapiens Monialem pœna mortis tenetur.*

10 *Raptores vbique capi possunt, & puniri, nec sunt transmittendi ad iudicem loci, in quod deliquerunt.*

11 *Raptores eorúmque auxiliatores in flagranti crimine comprehensi possunt impunè occidi à parentibus, & consanguineis mulierum rapiendarum, vel ab earũ tutoribus, & curatoribus, patronisue ac dominis. Non seruatur hodie, quia possunt eos prehendere, & ducere ad iudices.*

13 *Delictum an, & quando probetur per fugam.*

14 *Bona rapientis mulierem Deo dicatam, applicantur illi monasterio, in quo rapta illa permanebat.*

15 *Possessio Ecclesiastica nunquam dicitur vacua.*

16 *Bona rapientis Monialem fisco applicari, reseruatis monasterio quibusdam emendis arbitrio iudicum imponendis.*

17 *Possessio vera sine facto ipsius possessoris, seu alio corporeo actu, vel adminiculo interueniente, lege, vel statuto induci, & acquiri potest.*

18 *Rapiens Monialem, seu fœminam Deo dicatam, pœna raptus omnino punitur, etiam quod consenserit se rapi.*

19 *Rapiens Virginem Deo dicatam, vt pœna mortis puniatur, debet esse consecrata.*

L. : Raptores virginum. XLI.

Idem A. Hermogeni mag. offic.

Raptores Virginum Deo dicatarum capitis supplicium ferant, *a princip.* Fugientes verò in loco vbi capiantur conuicti legitime, non obstante fori præscriptione, mortis supplicio afficiendi sunt, *in vers. fin. autem.* Bona rapientis Monialem addicuntur monasterio cum pleno dominio in solatium raptæ, *in vers. Bona autem eorum.* Raptorum pœnæ ad comites in inuasione extenduntur, *in vers. Pœnas autem.* Eorum adiutores, hospites & ministri mortis supplicium bonis retentis subeunt, *in vers. Cæteros autem.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 suprà hoc tit.* Vide ad hoc Guid. Papæ *decis. 555.* & Aret. *in l. 1. in princ. num. 24. vers. non constat v. prores. ff. de acquir. poss.* 1 2 3 4

Virginum.] Quomodo probetur, aliquam fœminam esse virginem, vt stuprum attentatum intelligamus: Dic iuramento puellæ standum esse, vel aliis etiam modis, coniectura, indiciis, inspectione obstetricum, & aliis similibus probationibus, de quo vide Thesaur. *Pedem. decis. 3. num. 1.* Clar. *§ stuprum, n. 41. & §. fin. q. 4. num. 3. sub vers. quando vero*, Mascard. *de probation. conclus. 1313. n. 5.* Fului. Pacian. *eod. tract. libro 2. c. 2. n. 12 & seqq.* Menoch. *de præsumpt. libr. 6. præsumpt. 89. per totam*, Cardos. *in praxi Iudicum, verbo, probatio, n. 9.* Farinac. *in praxi crimin. q. 147. n. 130. cum multis seqq.* vbi *n. 135.* resoluit quòd stupratæ asserenti se fuisse virginem tempore stupri, creditur, iuramento præstito: & *n. 141* quòd obstetricum relationi & iudicio statur nunquid puella sit virgo, vel non, dummodo sint honestæ, prouidæ, ac prudentes matronæ, & *n. 148.* quòd probatur, virginem fuisse defloratam, quando constat eius interulam tempore stupri fuisse repertam sanguine aspersam; vel linteamina in quibus cubauit cum viro, sanguinolenta. Bened. Ægid. *in tract. de iure, & priuileg. honest. art. 4. de virginib. num. 4.* vbi ait quòd mulieres, quæ adhiberi solent ad testificandum de virginitate, honestæ esse debent, & aliàs non admittuntur, quamuis peritæ sint. 5

Vel viduarum.] De vidua honesta vide Rebuff. *in l. inter stuprum ff. de verbor. signif.* Pinel. *in l. vlt. n. 4. C. de bonis mater.* Bened. Ægid. *d. tract. de iure & priuileg. honest. art. 5. de viduis.* Et qualitas honestatis, & quòd vidua viuat honestè, non præsumitur, nisi ab ea probetur, ex traditis per Alciat. *de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 2.* Roland. *consil. 89. numer. 9.* Bursat. *consil. 69. num. 4. lib. 1.* quos refert & sequitur Thom. Valasc. *alleg. iur. tom. 1. alleg. 65. n. 27.* 6 7

Vel Diaconissarum.] De Diaconissis dixi *suprà in collect. ad auth. Diaconissam, supr. hoc tit.* 8

Capitis supplicio plectendos, &c.] Notatur ad hoc quòd rapiens Monialem, pœna mortis tenetur, vt per. Ordin. *Regiam Lusitan. lib. 5. tit. 15. l. Hispan. fin. tit. 20 part. 7 vbi gloss 1. & l. 3. tit. 13. libr. 8. noua Recop.* Griland. *de pœnis omnif. coitus quæst. 1. &* ibi Octauian *Pedem. decis. 103.* Clar. *§. fornicatio, num. 14.* & ib Baiard. *num 17.* Anton. Gom. *l. 40 Tauri, n. 46.* Bernard. *in pract. Canon cap. 81.* Menoch. *de arbitr. casu 589. numer. 24. & casu 502. numer. 41.* Decian. *in tract. crimin. lib. 6. cap 22. numer. 71. & libr. 8. cap. 8. num. 7.* Mascard. *de probat. conclus. 1253. num. 7.* Farinac. *in praxi crimin. quæst. 145. num. 215.* vbi *numeris seqq* multipliciter ampliat, etiam non sequuto raptu, & nedum non sequuta copula carnali, & etiam quòd consenserint se rapi, & etiam quòd rapta non 9

 sit

sit velata, & etiam in rapiente seculatem de monasterio.

10 *Inuenti fuerint*, &c.] Speciale est in hoc crimine vt illud committentes vbique possint capi, & puniri, nec sunt transmittendi ad Iudicem loci, in quo deliquerunt, vt per Duen. *reg*. 378 *limit*.6.

11 *Consanguineis*.] Vel amicis, ad tradita per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 22.*n*.42.

12 *Conuicti interficiantur*.] Notatur ad hoc quòd raptores eorúmque auxiliatores in flagranti crimine comprehensi, possunt impunè occidi à parentibus, & consanguineis mulierum rapiendarum, vel earum tutoribus, & curatoribus, patronisve ac dominis, vt per Viui. *opin*.679.*in verbo, raptor, num*.1. Decian. *tract. crimin. lib*.8.*cap*.8.*n*.2.*& cap*.9 *n*. 20. *cum seqq*. Farinac. *d.q*.145.*num*.13.*cum seqq*. Aduertit tamen Rebuff. *ad leges Gallia in procem glos*.5. *n*. 34. quòd hæc lex dum permittit licere parentibus, vel consanguineis interficere raptores, non seruatur sed quòd possunt eos prehendere, & ad iudices ducere.

13 *Aut fuga*, &c.] An & quando delictum per fugam probetur, vide Bernard *regul*.203. Duen. *regul*. 389 Boer. *decis*.115.*num*.10. Ciar. §. *fin. quastion*. 21. *num*.21.*cum seq*. Couar. *libr*.1.*var. cap* 2.*num*.6. *cum seqq*. Hippol. *sing*.115. Mathes. *sing*. 145. Iacob. Simanch. *de cathol. instit. cap*. 16.*ex num*. 23. Anton. Gomez *tom*.3.*var. cap*.9.*num*.11. Mascard. *de probat. concl*.498.*n*.14.*& concl*.819.*& concl*.531. Seraphin. *de privil. iuram. privil*.6.*à princip*. Menoch. *cons*. 95. *num* 36.*& cons*.100 *num*.63.*& de prasumpt. libr*.1. *prasumpt*. 89. Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo, probatio, numer*.17. Garc. *regul*. 127. *per totum*.

14 *Bona autem eorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd bona rapientis mulierem Deo dicatam, applicantur illi monasterio, in quo rapta illa permanebat, vt per Baiard. *ad Clar. in* §. *fornicatio, numer*. 17. Decian. *in tractat. crimin. lib*.8.*cap*.11.*num*.4.*& cap*.12.*num*.4. Padil. *dict. part*.1.*cap*.6.*num*.4. Cardos. *in praxi Iudicum, verbo, raptus, num*.15.*& verbo, bona illius, n*. 14 Farinac. *d. quast*.145.*num*.10 vbi *numer*. 11. post Decian. *d. lib*.8.*cap*.12.*n* 9. subiit quòd talis amissio bonorum non solùm ipsos principales raptores, sed etiam auxiliatores afficit, eos tamen qui in ipsa rapina, & inuasione operam & opem præstiterunt; secus si non actu rapinæ, sed aliàs antè, vel pòst, huius criminis fuerunt conscij, ministri, susceptores, vel quocunque alio modo ad delictum auxilium præstiterunt. qui non pœna amissionis, sed tantùm capitis puniuntur.

15 *Pleno habeat dominio*.] Notatur ad hoc quòd Ecclesiastica possessio nunquam dicitur vacua, quia Ecclesia semper possidere, & ius habere dicitur, vt per Guid. Papæ *decis*.355.*numer*. 4. Gig. *de pension. quast*.46 *numer*.9. Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib*.14. *quast* 6.*num*.40. Et semper manet penes Ecclesiam, licèt Prælatus moriatur, quia Ecclesia nunquam moritur. Tiraquel. *de constituto, part*. 3. *limit*. 16.*num*.3. Auendan. *l*.45.*Tauri gloss*.6. *num*. 8. Mastril. *Sicilia decis*.228.*num*.15. Marta *de iurisdict. p*.4. *cas*. 16 *num* 36.

16 *Si autem Diaconissa*, &c.] Notat Rebuff. *d. gloss*.5. *num*.34. non seruari hanc legem, dum statuit bona rapientis Monialem applicari illi monasterio in quo residet, & vsumfructum Monialis quandiu viuet consequatur, Ecclesia verò proprietatem, additque se vidisse seruari quòd bona rapientis applicentur fisco, reseruatis monasterio quibusdam emendis arbitrio Iudicum Franciæ imponendis.

Et plenam possessionem earundem rerum, &c.] Notatur ad hoc quòd vera possessio sine facto ipsius possessoris, seu alio corporeo actu; vel adminiculo interueniente, lege, vel statuto induci & acquiri potest, vt expresse colligitur ex hac lege quæ hanc possessionem appellat plenam cum plenum id dicatur, cui nihil omnino deest ad perfectionem, ita Tiraquell. *in tractat. le mort. par*.5.*declar*.5.*numer*.6.*& part*.1.*declar*.6. *&* 7.*& part*.2.*declar*. 8 *num*.1. Guilhelm. *in cap. Raynutius, verbo, mortuo el* 1.*numer*.67. *cum seqq. de testament*. Menoch. *cons*.302.*numer*. 12. Mascard. *de probat. conclus*.1251.*num*.7. Valasc. *de iure emphyt. quast*.18. *num*. 18. Et talis possessio non est ficta, sed vera Gutier. *pract. lib*.2 *quast* 87.*num*. 7. Et pro ea datur interdictum recuperandæ, vel adipiscendæ possessionis, secundùm Anton Gabr. *libro* 5. *commun. tit. de acquirend. possess. concl*.7. Menoch. *remed*.1.*recuper. num*. 393.*cum seqq*. Valasc. *de partit. c*. 6 *num*.15.

Siue volentibus, siue nolentibus Sanctimonialibus.]
Notatur ad hoc quòd rapiens Monialem, seu fœmi- 18
nam Deo dicatam, pœna raptus omnino punitur, etiam quòd consentient se rapi, quia dicitur esse sub potestate Abbatissæ, & sic non habet voluntatem, vt per Ludou. Peguer *crimin. decis*. 43.*num*.9. Farin. *in praxi crimin. q*.145 *num*.220.

In gloss. *Diaconissa*. ibi, *& ita consecrata*. Notatur ad hoc quòd rapiens Virginem Deo dicatam, vt pœna mortis puniatur, debet esse consecrata, vt per Decian. *d. lib*.8 *cap*.11.*num*.22 Farinac. *d. q* 145. *num*.225.

SVMMARIVM.

1 *Sponsus & Sponsa sine arrharum amissione licitè possunt monasterium ingredi, & ibi persistere.*
2 *Mors ciuilis quando equiparetur naturali.*
3 *Argumentum à morte ciuili ad naturalem, an & quando sit validum.*
4 *Religionem ingressus & professus, ciuiliter mortuus dicitur: Intellige vt ibi.*
5 *Sponsus, aut Sponsa si ad Religionem transeant, eáque de causa non celebretur matrimonium, non amittunt arrham datam, neque tenentur duplicatam restituere quam acceperunt.*
6 *Matrimonium copula consummatum non soluitur per ingressum Religionis.*
7 *Mulier si post matrimonium copula consummatum ingreditur Religionem de consensu mariti, locus erit pacto lucranda dotis, ac si morte naturali fuisset solutum matrimonium.*
8 *Filius patre inuito, retento etiam successionis iure, monastica vita se adiungere potest.*
9 *Filius Monachus patri intestato decedenti succedit, non obstante monastica vita.*
10 *Filiusfam. per monachatum exit à patria potestate: Intellige, vt num. 11.*
12 *Filiusfam. patre inuito Religionem potest ingredi.*
13 *Pater non potest exhæredare filium, eo quòd illo inuito fuerit ingressus monasterium.*
14 *Monachus per professionem non amittit iura suitatis & agnationis: Intellige, vt ibi.*
15 *Statutum excludens Monachos à successione, est iniquum, & irritum, ac quodammodo contra libertatem Ecclesiasticam; poterit tamen maioratus institutor Monachos, Moniales, & Monasteria excludere à successione in perpetuum, numero 16.*

17 *Testa*

17 *Testator si vel quis fideicommissum ad fauorem filiorum, si filij sint ingressi monasterium successiuè capax, monasterium admittitur.*

18 *Suitatis iura non competunt Monacho, sed monasterio immediatè, in quod per professionem translata sunt.*

19 *Ingratitudo præterita, cuius causa filius profitens exhæredari poterat, non deletur per Religionis professionem.*

20 *Bona monasterio quæsita per ingressum non reuocantur, licèt ingressi ad secularem remeauerint vitam.*

21 *Iudæus seruum Christianum inuitum in seruitio non detinet.*

22 *Iudæi seruos à professione Catholicæ fidei non impedient, & professurus seruus Catholicam fidem misso Iudæi ministerio liber fit.*

23 *Serui Iudæorum post ac ... ad fidem Catholicam libertatem nacti, post quam Iudæi domini ad Catholicam professionem accesserunt, non incidunt in pristinam seruitutem.*

24 *Priuilegia piorum locorum & religiosorum violantes tam pecuniæ, quàm capitis pœna affici possunt.*

25 *Iudæus si Christianum mancipium possidet, mancipium illud manet liberum, idemque de Mahometanis, qui tunc temporis nec paganorum, nec hæreticorum nomine comprehendebantur.*

26 *Iudæus, vel paganus, vel hæreticus si seruum Christianum quocunque titulo possideat, eo ipso seruus ille libertatem consequitur.*

L. Deo nobis. XLII. & vlt.

Idem A. Ioanni P. P.

1 SPonsus, & sponsa sine arrharum amissione licitè monasterium ingredi possunt, & ibi persistere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* Adde his Lap. *allegat.* 109. *in quæst. propos & sequent.* Roman. *singul.* 37. Tiraquell. *in tractat. le mort. 2. part. decl.* 14. *in fin.* Doctores *ad repet. l. Gallus. §. & quid si tantum, ff. de lib. & posthum.* vbi Fortun. Garsi *num.* 55. Tiraq. *de vtroque retract. tit. 1. §. 1. gloss. 8. num. 29.*

2 Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd mors ciuilis æquiparatur naturali, quod assumptum intelligunt nonnulli habere locum in casibus à iure expressis; alij rectiùs tenent tunc mortem ciuilem æquiparari naturali, quando operatur omnes effectus quoad omnia, quos naturalis produceret, de quo vide Sebast. Medices *tr. de morte à n. 21. ad* 28. *pag. 154. & sequent.* Gallin. *de verborũ signific. lib. 3. c. 20. à n. 3* Carol. Tap. *in authent. ingressi, C. de sacrosanct. Eccles. verbo, sua, cap.* 17. Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect.* 531. Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom. 5. lit. M. conclus.* 394. Farinac. *fragm. crimin. part. 2. lit. M. num.* 364. *cum seqq.* Castill. *controuers. tom. 3. cap. 11. à princip.* Fusar. *de substitut. quæst.* 430. *à n.* 15. Rot. *decis.* 543. *part. 2. recentior.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 63. Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. libr. 2. conclus.* 14. *consider.* 1. D. Barbos. *in l. 2. part. 1. numer.* 154 *ff. soluto matrim.* plures, quos refero *in tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris signific. appell.* 156. vbi multipliciter declaratur.

3 An & quando validum sit argumentum à morte ciuili ad naturalem, latè dixi *de locis communibus argument. iuris loco* 74.

4 *Et à seculari conuersatione recedere, &c.*] Notatur ad hoc quòd Religionem ingressus & professus dicitur ciuiliter mortuus, vt per Peregr. *de iure fisci lib. 3. cap. 5. num.* 12 Card. Tusch. *d. lit. M. concl.* 392. *per tot.* D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matr. par. 1. n.* 76. vbi rationem reddit, quia per obedientiam propriam mactat voluntatem, & illam à se tollit, & transfert in Deum, vel eius ministrum, & abrenuntiat seculo totaliter se Dei seruitio mancipando, & assumendo statum perfectionis. Intellige quoad possessionem propriæ voluntatis, & bonorum temporalium, secus verò quoad perdenda naturalia, licèt ea contemnere debeat, secundùm Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disput.* 13. *dub.* 9. *num.* 3. quem refero *d. loco* 74. *num.* 3.

Sponsus quidem omnia, quæ arrharum nomine, &c.] 5
Notatur ad hoc quòd si sponsus, aut sponsa ad Religionem transeant, eáque de causa matrimonium non celebretur, non amittunt arrham datam, neque tenentur duplicatam restituere quam acceperant, vt per Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.* 431. *num.* 1. Sanch. *de matrim. lib. 1. disp.* 36. *num. 4. & lib. 6. disp.* 21. *n.* 4. Rebell. *de obligat. iustitiæ, p. 2. lib. 4. q. 8. sect. 6. num.* 35.

Nam & maritis & vxoribus, &c.] Ex hoc text. 6
videtur probari matrimonium copula consummatum per ingressum Religionis solui, vt per Paul. Castr. *hic num.* 2. quod est contra veram & Catholicam doctrinam, de qua *in collect. ad cap. ex publico, de conuers. coniug.* & per Sanch. *de matrim. lib. 1. disp.* 13. Nam text. *in præsenti,* & alius similis *in auth. de sanctiss. Episcop. §. sponsalibus, collat.* 9 correcti sunt per ius Canonicum, vt constat expresse *ex cap. sunt quidam, 27. quæst.* 2. & in materia matrimoniali ius ciuile cedit Canonico. Vel etiam possunt intelligi prædictæ leges ciuiles, vt matrimonium copula consummatum per ingressum Religionis non soluatur quoad vinculum, sed tantùm quoad torum, & mutuam cohabitationem, obseruata distinctione *cap. cùm sit, & cap. vxoratus, de conuers. coniug.* quo sensu prædictas leges ciuiles accipit Gloss. *in cap. 2. de conuers. coniug.* Panor. *cons. 1. col. fin. libr.* 2. Sot. *in 4. distinct. 27. quæst. 1. art. 4. col. 4. vers. ad primum.* quos refert D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrimonio, part. 2. num.* 73. *in fine, & 74. & in l. 2. in princ. par. 1. num.* 154. *eodem tit.* vbi ait quòd magis communis intellectus huius text. est, vt restringatur ad terminos iuris Canonici, scilicet quando consummato matrimonio coniux ingreditur Religionem de consensu alterius, & vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 28. *cap. 10. num.* 14. *in fine.*

Vel ex pacto per casum mortis exigere.] Notatur 7
ad hoc quòd si post matrimonium copula consummatum mulier ingrediatur Religionem de consensu mariti, locus erit pacto lucrandæ dotis, ac si morte naturali fuisset solutum matrimonium, vt per Roman. *in l. si cùm dotem, in princip. num. 15. ff. soluto matrim.* D. Barbos. *in d. l. 2. in princip. part. 1. num.* 154. vbi dicit hanc resolutionem esse intelligendam sano modo, scilicèt quando consummato matrimonio coniux ingreditur Religionem de consensu alterius; additque quòd quatenus pertinet ad matrimonium, & vsum illius, eundem operatur effectum mors ciuilis procedens ab ingressu Religionis, quem operatur mors naturalis, cùm non possint inuicem cohabitari, nec coniungi, aut vti aliis matrimonij effectibus.

§. Hoc etiam cognitum.

8 Filius patre inuito, retento etiam successionis iu-
9 re monasticæ vitæ se adiungere potest. Filius Mo-
nachus patri intestato decedenti succedit non ob-
stante monastica vita. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l.1 num.1.supr. hoc tit.* Vide ad hoc Gome-
sium *tom.var.resol cap.5.* Raynaldum Corsum *lib.2.*
indag cap 23. Boetium *q.34.* Lapum *alleg.* 106.

10 *Si quis in parentum potestate constitutus,*&c.] No-
ta quòd filiusfamil. per monachatum exit à patria
potestate, vt per Xuar. *l.9 tit 11. de los pleitos, num.*
26. lib 1. legum fori, Couarr. *in cap. quia nos, n.5. de te-*
stam. Anton. Gom *l.48. Tauri, num.7. in fine,* Nauarr.
commento 3. de Regul. num.41. Pinel. *in l. 1. num.46.*
C. de bonis matern. Molin. *de Iustit. tract.2. disp.140.*
vers. vtrùm autem, Cost. *in cap. si pater, p 2. verbo, te-*
statore mortuo, num.11. de testam. libr. 6. Sanchez *in*
præcept. Decalog. tom.2. lib 5. cap.7. num.29. meipsum
de iure Ecclesi. vniuerso lib.1. cap.42. num.201.

Hoc autem intelligitur in iis solùm, in quibus
11 vtile esset ipsi filio liberari patria potestate, secus in
iis, in quibus id esset in eius damnum, ita Xuar. Nau.
& Couarr. *citatis locis,* Ascan. *de patria potestate*
cap. vlt. num.76 Anton. Gomez *tom.1. variar. cap. 9.*
num.10. & 13. Molin. *de primogen. lib.1. cap.8. n.75.*
Gutier. *consil.28. num.5. & in repet. §. sui, num. 35. In-*
stit. de hered. qualit. Bened. Pinel. *lib.2. select. cap.19.*
numer.11. Sanchez *dict. cap.5. num.30.* Ego ipse *dicto*
num.201.

12 *Non liceat parentibus eosdem,*&c] Notatur ad hoc
quòd filiusfam. patre inuito Religionem ingredi po-
test, & in illa etiam patre dissentiente permanere, vt
per Ascan. Clement. *de patria potest. c. 5. effectu 6 à*
num.24. vsque ad num.29. Paul. Montan. *de tutel. &*
curis cap.37. num.56.

13 *Propter hanc tantummodo causam, quasi ingratū,*
&c] Notatur ad hoc quòd pater non potest filium
exhæredare, eo quòd illo inuito fuerit ingressus mo-
nasterium, vt per Xuar. *alleg.15. n.4. vers. quinto,* Co-
sta *in l. Gallus §. & quid si tantum, p.3. n. 195.* Vide
infrà ad gloss. verbo, quasi.

14 *Ad successionem vocentur.*] Ergo Monachus per
professionem non amittit iura suitatis & agnatio-
nis, sed succedit tanquam suus hæres, & transmittit
ad monasterium iura suitatis, sicut transmitteret ad
alios hæredes, vt per Tiraquell. *de retractu lign. §.1.*
gloss.8. numer.19. & in l. si vnquam, verbo, susceperit
liberos, num.42. Anton. Gomez *tom.1. cap.3. n. 20. ad*
fin. & cap.9. num.10. Guillelm. *in c. Raynutius. verbo,*
& vxorem nomine Adelasiam. tit. de success. ab intest.
num.114 Bonacol. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit. 33.*
numer.22. pag.165. Surd. *de aliment. tit.7. quæst.1. n.*
18. D. Barbos. *in l. si cum dotem, in princ. n. 45. cum*
seqq. ff. solut. matrim. & in l. heres absens, §. vlt, n.221.
ff. de iudic. Azor. *institutionum moral. part.2. libro 2.*
cap.22. quæst.4. Molin. *de Iustit. tract.2. disput. 179.*
vers. ob eruendum, Thom. Valasc. *allegat. iuris tom.1.*
alleg.29. num.112 Sanchez *in præcept. Decalog. tom.*
2. lib.7. c.12. num.5. cum seqq. vbi *num.6.* intelligit in
monasterio habēte bona in communi, quia cùm in
monasterio iis carente, ac proinde incapaci succe-
dendi, reputetur professus tanquam mortuus quoad
omnia successionis iura, non retinet ius suitatis,
quales sunt Fratres Minores, & similes, qui non fa-
ciunt in successione partem, nec inter hæredes nu-
merantur, ex Surd. *de aliment. tit.1. quæst.1. num. 44.*
& ideo qui decedit cum filio de hoc Ordine, dici-
tus decedere sine liberis, ex Bart. *in l. fin. num. 2. C.*
quomodo, & quibus quarta pars libr.10. Viui. *tom.1.*
commun. opin. tit. de instit. & substit. num.158. pag.8 1.
num.7. dummodo Monachus sic viuat, nam vbi pri-
mùm ante delatam sibi parentum hæreditatem obiit,
cessat prorsus ius monasterij, quia cum ius succeden-
di non competat nisi post eius obitum, cui succeden-
dum est, professus nequit hoc ius in monasterium
transferre, sed solam spem, quæ euanescit, vbi pri-
mùm professus ille desinit esse filius illius monaste-
rij, & *num.9.* quòd monasterium in iis, quæ sibi ac-
quiruntur, vel iis quæ ex Monachi persona succedit,
illis actionibus agere potest, quæ professo ante in-
gressum competebant, quippe in omnia eius iura
succedit, & *num.10.* quòd si pater filium Monachum
non instituat, rumpi potest testamentum tanquam
filio præterito; & *num.14.* quòd potest contraria
consuetudine legitimè præscripta derogari huic iuri
succedendi in professi bona; & sic derogatum est
apud Gallos, vt omnia professi bona pertineant ad
propinquiores consanguineos, nisi ipse aliter dispo-
suisset, de quo dixi *in collect. ad auth. ingressi, in princ.*
supr. de sacrosanct. Eccles.

Aduertas quòd statutum excludens Monachos à 15
successione, est iniquum, & irritum, ac quodammo-
do contra libertatem Ecclesiasticam, de quo vide Ti-
raquel. *de iure primog. q.43. n.12. & in tract. le mort.*
p.1. decl.15. n.26. Couar. *in cap. quamuis pactum p.3.*
§.2. n.4. vers. illud sanè, Bursat. *consil.351. n.69. libr.2.*
Honded. *consil.11. n.14. libr.1.* Menoch. *consil.199. n. 22.*
& de præsumpt. lib 4. præsumpt.83. n.14. Lael. Zechi.
de Repub. Eccles tit. de Regularib. c.3. n. 14. appel.21.
Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.2. q.77. art.2.* Sanchez *d.*
lib.7. cap.12. num.18. Marta *de iurisd. par.4. casu 25.*
per tot.

Poterit tamen maioratus institutor Monachos, 16
Moniales, & monasteria à successione in perpetuum
excludere, quia eius intentio est posteritati & fami-
liæ suæ consulere, non verò aliquem ab ingressu
Religionis diuertere: quòd si fortè eueniat, id enim
contingit præter animum & mentem testatoris, qui
ob causam sic non disposuit, videas Couar. *var. lib.1.*
cap.19. num.11. Pelaez *de maioratu partez. quæst.3.*
à num.1. Menoch. *de præsump. lib.4 præsumpt.83. n.1.*
cum seqq. Aluar. *de coniect. mente defuncti lib.2. cap.3.*
n.3. Spin. *in speculo testam. gl. ff.12. n.33. vers. in ter-*
tio vero casu, Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt.*
lib 8 tit.12. n.29. & lib.11. tit.7 n.4. Molin. *de primo-*
gen. lib.2. c.12. n.54. & cap.10 à num.81. & cap. 11.
numer.26. alter. Molin. Theolog. *de Iustit. tractat. 2.*
disp.107. ad fin. in solut. ad 1. & tom.3 disp.613. n.12.
& disp.623. n.2. vers. quando autem, Gutier. *canon.*
2. cap.15. num.5. Flores *ad Gam. decis 6. concl.6. vers.*
nisi fundator contrarium velit, & var. lib.1. q.16. art.
2. n.5. & 7. Cabed. *Lusit. decis.133. n.6. p.1.* Sanchez
de matrim. lib.1. disp.34. n.11. Castill. *quotid. lib.3. c.*
12. n.36. cum seqq.

Si testator reliquit fideicommissum ad fauorem 17
filiorum, si filij sint ingressi monasterium successio-
nis capax, monasterium admittetur, ita per hunc tex-
tum resoluunt Couar. *lib.3. variar. cap.19. à numero 6.*
Card n. Mantic. *de coniect vltim. volunt. lib.8. tit.7. in*
fine Tular. *de substit. q.313. à prin.* vbi *num.2.* limitat
quando testator fecit fideicommissum, vt bona con-
seruarentur in agnatione.

Ad illud quod supra diximus ex hoc text. Mona- 18
chos tanquam suos hæredes succedere in omnem
parentum substantiam, non obstante monastica pro-
fessione, pro nunc addo iura hæc suitatis non com-
petere Monacho, sed monasterio immediate, in quod
per professionem translata sunt, & sic nulla opus esse
Mona

Mena in aditione ad hæreditatem acquirendam. Ita Coman. in c. 1. n. 11. *de testament.* Vincent. de Franch. *Neap. l. 1. decis. 40. num. 2.* Spin. *in speculo testament. gloss. 12. princip. num. 17. cum seqq.* Viui. *tom. 2. commun. opin. lib. 6. tit. 15. de instit. n. 172. pag. 83.* Gam. *decis.* 308. Menoch. *remed. 4. ad pisc. n.* 294. Carol. Tapia *in auth. ingressi, verbo, ipso ingressu, in princip. n.* 94. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 2. q. 77. art. 2.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 6. n. 17.* latè Sanchez *in præcepta Decalog. tom. 2. lib. 7. c. 12. à n. 35.* vbi *num.* 40. resoluit integrum esse monasterio adire hæreditatem Monacho delatam, quantumcunque Monachus ignoret, aut contradicat, aut repudiet, & *num.* 42. tenet integrum esse Abbati repudiare hæreditatem Monacho delatam ipso inuito, & *num.* 43. firmat Monacho facto amente ante hæreditatis delationem posse monasterium eam delatam adire, & *n.* 47. resoluit mortuo monacho post delatam, nondum tamen aditam hæreditatem, esse integrum monasterio illam adire, atque ita excludi substitutum, & alios hæredes.

19 In gloss. *Quasi ingratum.* ibi, *sed quid si ante ingressum ingratitudinis causam commisit,* &c.] Notatur ad hoc quòd per Religionis professionem deletur ingratitudo præterita, cuius causa filius profitens exhæredari poterat, vt per Hippol. *sing. 414. n. 6. & in rubr. de fideiussor. n.* 116 Couar. *in cap. Raynutius in princ. num. 20. de testam.* Cost. *in l. Gallus §. & quid si tantum p. 3. n. 195. cum seqq.* Tiraq. *de priuileg. piæ causæ priuil.* 30. Surd. *de aliment. tit. 7. q. 1. n. 30. cum seqq.* Laurent. de Palatio *in tractat. de statuto exclus. fœm. n. n.* 108. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 176. dub. vlt.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 1. qu. 77. art. 2. & qu. 78. art. 11. vers. nec minus,* Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo, pater, num.* 13. Marta *de iurisdict. p. 4. casu 26. n. 18. & 19.* Campan. *in diuers. iuris Canon. rub. 12. cap. 10. n. 5.* Sanch. *in præcepta Decalogi lib. 5. cap. 5. à num.* 32. Duard. *in Bullam Cœnæ Domini lib. 2. can. 15. q. 17. n. 7.* Merlin. *de legitima lib. 4. tit. 1. q. 7. n. 3.* Scipium *in tract. de iure Eccles. lib. 1. c. 42. num. 203. & 304.*

§. Huius autem.

20 Bona monasterio quæsita per ingressum non reuocantur licet ingressi ad secularem remeauerint vitam. Colligũt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide posita *in collect. ad auth. ingressi, C. de sacrosanct. Eccles vers. bona religiosi.*

§. ita dispositis.

Iudæus seruum Christianum inuitum in seruitio
21 non detinet. Iudæi seruos à professione Catholicæ
22 Fidei non impedient, & professurus seruus Catholicam Fidem nullo Iudæi ministerio liber fit. Item
23 serui Iudæorum per accessum ad Fidem Catholicam libertatem nacti postquam Iudæi domini ad Catholicam professionem accesserunt, non inci-
24 dunt in pristinam seruitutem. Denique priuilegia piorum locorum & religiosorum violantes tam pecuniæ, quàm capitis pœna affici possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Repetita lege iubemus] Id est *in l. vnica, infr. ne*
25 *Christian. mancip.* Sicut docet Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 39. vers. quintus,* vbi ex hoc nostro textu colligit, quòd si Iudæus Christianum mancipium possideat, mancipium illud manet liberum, & addit idem hodie dicendum de Mahometanis, qui tunc temporis nec paganorum, nec hæreticorum nomine comprehendebantur.

Ex quo infertur Christiana mancipia eorum, qui in Tribunali S. Inquisitionis de crimine hæreseos, aut apostasiæ à Fide, damnantur, libera manere, sicuti resoluunt Alphons. à Castro *libr. 2. de iusta hæret. punit. cap. 7.* Iacob. Simanch *de cathol. instit. tit. 61. à num. 8.* Francisc. Peña *ad 3. part. direct. Inquis. q. 119. comm. 168.* quos refert & sequitur Molin. *d. tract. 2. disp. 40. per tot.* vbi affirmat ita esse vsu receptum in Regno Castellæ.

In præsenti autem hoc amplius, &c.] Notatur ad 26
hoc quòd si Iudæus, vel paganus, vel hæreticus seruum iam Christianum quocunque titulo possideat, eo ipso seruus ille libertatem consequitur, nullo persoluto pretio: quòd si possideat seruum nondum Christianũ, & seruus ille Baptismum suscipere voluerit, eo ipso quòd Christianus fuerit effectus, consequitur similiter libertatem, & esto dominus postea fidem etiam suscipiat, non propterea seruus ille amittit suam libertatem. Vide Rebell. *de obligat. iustit. part. 1. lib. 1. quæst. 13. à num. 2.* Molin. *d. tractat. 2. disput. 39. vers. quartus est, & in vers. quintus, in fine,* subdit supradicta locum non ratò habere in iis infidelibus Indiæ Orientalis, qui ditioni Christianorum sunt subiecti.

De Episcopali audientia, & diuersis capitulis, quæ ad ius, curámque & reuerentiam pertinent Pontificalem.

TIT. IV.

NOn dixit, de Episcopali *iurisdictione*; quoniam Episcopi non habent iurisdictionem, sed tantùm notionem, *l. Episcopale, infr. hoc tit.* Scripserunt in hanc. rubr. Salicet. Cyn. Castrens. Bald. Angel. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi quondam modum & quantitatem rerum iusto pretio emendarum & vendendarum statuebant.*
2 *Respublica si annonæ inopia grauetur, cogi possunt habentes frumentum, & alias merces necessarias hominum alimentis, iusto pretio à iudice taxato vendere, etsi res venales non exposuerint, nec publicè venditioni obtulerint, vt num. 3. amplia vt num. 4.*
5 *Pretium iustum & legitimum quod sit & num. 6.*
7 *Eleemosyna, eiúsque obligatio, virtus & effectus remissiuus, & vtrum quis compelli possit ad eleemosynam, num. 8.*
9 *Eleemosynam in casu necessitatis esse de præcepto.*
10 *De Hospitalitate quid sit.*
11 *Annona victualia iusto pretio vendi facere, ne pauperes fame pereant, pertinet ad Episcopos.*

L. Negotiatores. I.

Impp. VALENTIN. *&* VALENS AA.
ad Iulianum Comitem Orientis.

1 EPiscopi quondam modum, & quantitatem rerũ iusto pretio emendarum & vendendarum statuebant. Colligunt ex Ordin. Salicet. Bart. Alban. Cyn. Castrens. Bald. Angel. Aloys. Leo, Sebast. Naeui.remissiue Ximen.*in concord.*& Casal.*in annot.*

Aduertit Guid.Pancirol. *in thesauro var. lectiom lib .2.capite* 172. hanc legem haud.dubiè esse partem *l. 1. C.de commerc.& mercat.*vt ex *l.5. C. Theodo .de instr.collat.* apparet. Itaque eas deprauarunt, qui diuersis Principibus eas adscribunt, & diuersis annis, diebúsque conditas volunt, 15. enim Kal. non Martias, sed Maias, vtraque, seu eadem lex scripta fuit: nam 14. Kal. Martias defuncto Iouiano nondum declaratus Imperator Valentinianus postridie hanc legem condere non potuit. Minus Valens eius auctor haberi potuit, qui Kal. Apriles à fratre Imperator est renuntiatus. Et deinde declarat quid vtraque lex disponat, adeò enim tam in Codice Theodosiano, quam Iustiniani hæc iura sunt corrupta, vt vix aliquis inde sensus possit elici.

2 *Ne modum mercandi videatur excedere.*] Notatur ad hoc quòd ob publicam vtilitatem & necessitatem si Respubl. annonæ inopia grauetur, cogi possunt habentes frumentum, & alias merces necessarias hominum alimentis iusto pretio à iudice taxato vendere, etsi res venales non exposuerint, nec publicè venditioni obtulerint, ita Bart. *in præsenti* Fabian.de Monte *de empt.& vend.q.3 princ.n.39.in 3.fallent.*Capel.Tolos. *decis.* 447.Peguer.*decis.* 88. Couar.*libr.3.var.cap.*14.*num.*3 Anton.Gom. *tom.* 2. *var.cap.2.numer.52.vers secundus casus est*, Perez *.2. col.antepen.vers.iste tamen tertius, tit.fin.libr.2. Ordin.* Mexi. *in tract.tassæ panis concl.1. num.64.* Matienz.*l.6.glos.2.numer.41.tit.12.lib.5.noua Recop. & l.1.glos.9.tit.25.*Surd.*de aliment.tit.1. quæst. 77. num.6.& tit.8.qu.94.num.4.&* 5 Franc. Viui. *decis.* 28.*num.7.libr.1.*Auendan.*de exequend.mand. c. 19. num.33.* Auiles *ad cap.17. Prat. numer. 9.*Azeued. *l.1.num.21.cum seqq.tit.25.lib.5.noua Recopilat.* Bobadil.*in sua politic.lib.3.cap.3.num.14.& c.4. n.66.* Iacob.Cancer.*variarum resolut p.1.cap.13. de empt. & vend.numer.77.*Cardin.Tusch. *pract. concl.lit. V. concl.59.num.7.&* 8.Morl.*in emporio iuris p.1.tit.9. de contrahend.empt.quæst.1.num.4.&* 5.Valasc. *cons.* 22.*num.*2.Vincent.de Franch.*decis.*9. Mastrill. *Sicilia decis.17.num.1.* Stephan.Gratian. *discept.forens. cap.149.num.40.&* 41.Ioan.Bapt. Valent. *consil.*18. *num.1. &* 2.Aluarez *de priuil.pauper.p.1. qu.24.* vbi probat tempore penuriæ compelli posse diuites ad vendendum comestibilia.

3 Quod quidem procedit non solùm in victualibus, sed etiam in mercibus ad vestitum pertinentibus, quia hæc sunt necessaria ad hominum vitam, Bald.*in præsenti num.1.*Strach.*de mercat.in 4.part. tit.mercat.in quibus casibus poss.exerc.num.51.*Auiles *ad cap.17.Prat.verbo,arazonables precios n.5.* Petr. Caball.*resolut.crimin.cent.1.casu 9.num.3.& 4.*Surd. *d.tit.8.quæst.48 num.8* Et habere locum non solùm in laicis, sed etiam in Ecclesiis, Clericis, & aliis Ecclesiasticis personis quacunque dignitate fulgentibus, probat *l.1.tit.25.l.5.Recopil.*& resoluunt Gregor. Lopez *l.54.gloss.1.tit.6.part. 1.* Perez *l. 12.gloss. 1. super verbo, pero si acaeciere por tit.2.libr.1.Ordin.* Azeued.*d.l.1. num.19.*Mexi. *d.concl.5. num.* . Vincent.de Franch.*d.decis.9.num.3.* Caualcan. *parte 2. decis.37.num.67.68 & 69.& numer.76 & 77.*Gutier.*lib.2.practic.quæst.13* Menoch.*cons.137.à n. 9.* vbi de Episcopo, *& cons.1000.n.22.cum multis seqq.* Bobadil.*d.libr.3.cap.3.n.3.*Cabal.*d.casu 9.n. 6. cum seqq.*Stephan.Gratian.*d.cap.149.num.45.* Ignat. del Villar.*in sylua responsor.libr.1.resp.5.p.3.n.14. cum seqq.*vbi multipliciter ampliat, & limitat, Mastrill. *d.decis.17.num.23 & 35.*Aluarez *dicta quæstion.24. num.5.*

Solet etiam allegari hic text.ad hoc quòd si qui 4
res proprias ad victum, & vestitum hominum pertinentes venditioni exposuit, etiam cessante inopia potest cogi ad earum venditionem, nam æquum est & Reipubl.conueniens quòd publicus venditor cogatur vendere res iusto pretio à iudice taxato: per Couarr. *lib.3.variar.cap 14 num.* 1. Auiles *dict. cap.17.a gloss.razonables precios num.* 1. Perez *l. 2. vers.tertius casus pag.414.tit.23.libr.2.Ordin.* Morl. *d.tit.9.quæst.1.num.13.*Surd.*cons.205.numer. 6.* vbi etiam quòd dominus postquam res exposuit venditioni non potest pœnitere, & eas à vendendo retractare, & *numer. 27. &* 28. intelligit procedere quando res venditioni exposita esset de his, quæ spectant ad victum, & sustentationem hominum, secus verò si de his non esset, nisi iusta causa adesset mutandi propositum, quia tunc etiamsi res exposita venditioni spectaret ad victum, adhuc posset pœnitere, iusta enim causa reputatur si velit rem pro suo vsu retinere, de quo etiam Gratian. *dicto cap.149. num.* 28. Quoticscumque enim lex permittit rem ob publicam vtilitatem, vel necessitatem auferri, hoc intelligi debet iusto pretio soluto, & non aliter *l.H.span.1.tit.1.part.2.l.31.tit.24 part.3.* Pinel. *in l.2.C.de rescind. vend.part.1.rub.cap.2.à num.14.* Salzed.*ad Bernard.reg 209.vers.tertio amplia,*Mieres *de maioratu p 4.q.1.num.*116.Menoch.*cons.* 137, *num.1.cum seqq.*

Iustum & legitimum pretium est quod à Princi- 5
pe, lege, Republica, vel à iudice taxatur, secundum Pinel *in l.2.C.de rescind.vend.part.3.cap. fin. num.* 45.Couar.*libr 2.var.cap.2.n.5.vers.vel ita accipiendum est,*Perez *l.2.vers.prior pars tit.23.lib.2.Ordin.* Matienz.*l.1.glos.2.num.9.tit.11.lib.5.noua Recopil.* Gemin.*commento 1.de vsuris §.8.n.169 & com.2.§. 5.n.159.*Mascard.*de probat.concl.445.n.10. & concl. 641.num. fin.& concl.1356.* alias 1401.*n.39.*Auendan.*de censib.cap.27.&* 28 Felician.*in similis tractat. lib.1.cap.3.n.15.vers.quartò potest,& libr.2.cap.1.n. 2.& n.12.vers.legitimum verò,*Cabed. *Lusit.decis.92. p.2.*Iacob.de Graffis *tom.1.consil.tit.de empt.libr. 3. cons.vnico n.4.*Valasc.*cons.43.n.12.*Morl. *in emporio iuris p.1.tit.5.de contrab.empt.q.6.n.4* Gasp. Rodetic.*de annuis redditibus lib.1.q 115 in fine,*Molin. *de iustit.tract.2.disp.347.per tot.*Sigism.Scacc. *de commerc.& camb.§.1.quæst.7.part.2.ampl.10.num 65.in fine,*Valer.Reginald.*in praxi fori pœnitent.tom.2.lib. 25.num.288.*

Prout etiam iustum rei pretium censetur illud 6
pro quo vendi potest in foro, per ea quæ tradunt Tiraq.*de retract.lig.§.1.glos.18.num 1.*Couar.*d.cap. 3.num.4.in fine.*Pinel.*d.p.3.c.fin.n.17* Gemin.*d.commento 1.§.8.num.167.*Menoch.*cons.137.n.4.*Mexi.*in tract.tassæ panis concl.4.n.26.*Perez *l.2.tit.23.lib.2. Ordin.p.* 429.Mascard.*de probat.concl.1403.n.* 35. Mich.Salon.*in 2 2 D.Thomæ tom.2.quæst.77.art.1. controu.3.*Donel.*ad l.2.num.3.C.de rescind.vendit. pag.312* Mol.*d.q.6.num 4.*Mastrill. *Sicilia decis.17. num.16.*Iacob.de Graffis *d.cons.vnico num. 2. & 3.*

Cardin.

Cardin.Mantic.*de tacitis & ambig.connent.lib.4.tit.*
20.*num*.8.
7 *Quibus verus cultus eſt adiuuare pauperes.* De
eleemoſyna cuiuſque obligatione, virtute, & effecti-
bus,vide Doctores per me citatos *ad c.placet diſtinct.*
86.quibus addo Spin.*in ſpeculo teſtam gl.ſſ 6 princ.*
num.1.Surd.*de aliment.tit*.1.*q*.90.Azor.*inſtit.moral.*
p.2.*libr*.12.*cap*.7.Valer.Reginald. *in praxi fori pæ-*
nit.lib.4.*num*.237.*cum ſeqq.*
8 Vtrùm autem poſſit aliquis compelli ad eleemo-
ſynam?vide Cou.*lib*.3.*var.cap*.14. *num*.5. Tiraquel.
de nobilit.cap.29.*num*.46. & *de pœnis temper.cauſa*
44.*num*.10.Mexi.*in tract.taſſa panis concl*.1.*num*. 5.
Surd.*de aliment.tit*.3.*qu*.3.*num*.27. Azor. *d.libr*.12.
cap.13.*q*.3.Valer.Reginald.*d.libr*.4.*numer*.237. *cum*
ſeqq.Matt. *de iuriſd.par*.4 .*caſu* 163.*n*.13.vbi quòd
9 eleemoſyna in caſu neceſſitatis eſt de præcepto. Quid
10 ad hoſpitalitatem?vide Tiraquel.*d.cauſa* 44.*num*. 19.
Spin.*in ſpeculo teſtam.gloſſ*.6.*princ.n*.8. Corduba de
Lara *in l.ſi quis à liberis*,§.*& ſi impubes*,*n*. 37. Me-
noch.*de arbitr.caſu* 181.*num*.43.

Prouideant Epiſcopi] Ad eos enim pertinet annonæ victualia iuſto pretio vendi facere, ne pauperes fame pereant, Cardin.Mantic. *de tacit. & ambig convent.lib*.4.*tit*.4.*num*.12.*& tit*.20. *d. num*. 13. *cum ſeqq*.Matt.*de iuriſd.p*.4.*caſu* 1.*num*.50.& compellere ſubditos ad eleemoſynam, Tiraquel. *de pia cauſa,priuil*.149.Cou.*lib*. 3.*variarum cap* 14. *num*.5. Fr.Gabr.del Toro *in libro quem inſcripſit, Theſauro de la miſericordia,cap*.50.

SVMMARIVM.

1 *Appellans ante ſententiam fruſtrandi iudicij cauſa mulctandus; & Clerici mulcta non infertur fiſco,ſed diſtribuitur inter pauperes.*
2 *Appellare non licet ante ſententiam definitiuam.*
3 *Commiſſio extorta ante ſententiam grauaminis nulla eſt.*
4 *Pœna temere appellantium,& quomodo puniantur, remiſſiuè.*
5 *Appellatio friuola quæ,remiſſiuè,& num*.6.
7 *Appellare non poteſt qui non eſt grauatus.*
8 *Libra quando vt pondus auri, vel argenti inducitur,erit referenda in tot argenteos denarios,vel aureos nummos,quot Romana lege, Regia,vel prouinciali duodecim vnciis auri, vel argenti percutiuntur.*
9 *Lex prohibita cùm imponit pœnam extrinſecam, ſi fiat contra prohibitionem,an cenſeatur actum contra prohibitionem annullare,remiſſiuè.*

L. Si Clericus ante. II.

Iidem A A. ad Claudium P. P.

1 APpellans ante ſententiam, fruſtrandi iudicij
cauſa,mulctandus; & Clerici mulcta non in-
fertur fiſco, ſed diſtribuitur inter pauperes. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l*.1.*p*.1.*ſup.hoc tit*.
Vide Cuiac *lib*....*obſ*.12.*c*.6.
2 *Ante definitiuam ſententiam* , &c.] Notatur ad
hoc quòd ante ſententiam definitiuam appellare
non licet,vt per *l. Hiſpan*.13.*tit*.23.*par*. 3.*vbi gloſſ*.1.
3 Vnde commiſſio extorta ante ſententiam grauami-
nis eſt nulla, vt cenſuit Rot.*in Romana pecuniaria*
de Ruſpolis 10.*Maij* 1589.coram Card.Platto, im-
preſſa per Marcheſan.*p*.3.§.2. *pag*. 43. ibi, Prima
cauſa non placuit Dominis, quia cùm commiſſio,
cuius vigore inhibitio emanauit, fuerit extorta antequam per Auditorem Cameræ fuiſſet grauamen diffinitiue illatum, clarum eſt eam fuiſſe nullam & nullam tribuiſſe iuriſdictionem, *l. fin. de vſucap.* gloſſ.*in cap*.2.*de appell*.Ægid. *deciſ*. 100. Rot. *deciſ* 2.*de except.in nouis*, & propterea huiuſmodi inhibitio non cauſat attentata, Rot.*deciſ*.75.*de appell. in antiq*.Felin.*in cap.ex tenore, numer*.2. *de reſcript*. Ægid.*deciſ*.239. & licèt regulariter ſoleat dici inhibitionem Rotalem ſiue iuſtam, ſiue iniuſtam eſſe timendam, attamen in caſu iſto de ſtylo Rotæ licitè inhibitio ſperni poteſt. Hactenus Rota. Et quòd commiſſio appellationis expedita ante appellationem interpoſitam non tribuit iuriſdictionem, tradit Lancel.*de attent.p*.2.*cap*.10.*limit*.12.*num*. 1. quem refert & ſequitur Rot.*deciſ*.789.*num*.1.*par*.1.*recent*.alias *tom*.1.*in poſthumis Farin*.vbi *numer*.4. id limitatur exiſtente clauſula, *quam, & quas*,&c.quæ comprehendit cauſam appellationis, & etiam alias cauſas mouendas, & futuras circa idem negotium, ita vt impetrans poſſit ſpecificare cauſas, quas vult: & ego vidi in tribunali Nunciaturæ Hiſpaniarum hanc deciſionem allegari ad ſuſtinendam commiſſionem impetratam tempore, quo adhuc non fuerat lata ſententia, nec interpoſita appellatio ab aliquo grauamine: propter quod non ſemel dubitaui, an illa clauſula vim & effectum prædictum haberet, eo quòd cùm ſit acceſſoria ad grauamen narratum, de quo tunc temporis non conſtabat, neceſſe eſt vt dicamus, eo non exiſtente vti principali, dictam clauſulam velut acceſſoriam annullari, iuxta ea quæ reſolui *in praxi exigendi penſiones q*.1.*ex n*.30. omnes enim clauſulæ appoſitæ in conceſſione ſubreptitia,ſunt quoque ſubreptitiæ, & nullum producunt effectum, Decian.*reſp*.23.*n*.47.*vol*.1.Rainoſo *obſeru*.45.*num*.30.

De pœna temere appellantium,& quomodo pu- 4
niantur, vide Marant.*de ordin.iudic.p*.6.*tit. de ap-*
pellat.n.335.Roland *conſ*.72.*n*.26.*lib*.3. Menoch.*de*
arbitr.caſu 445. Et quæ dicatur appellatio friuola, 5
tradit Scacc.*de appellat.q*.2.*num*.48.vbi aſſerit appel-
lationem friuolam dici illam,quæ interponitur ſine le- 6
gitima cauſa,vt quando quis non grauatus appellat,
& *q*.5.*à n*.94.*cum ſeqq*.reſoluit quòd is, qui non eſt 7
grauatus,non poteſt appellare.

Quinquaginta librarum argenti.] Nota Couar. *in* 8
tract.veterum collatio numiſmatum,*c*.3.§.4.*n*.1. quòd
quando libra; vt pondus auri, vel argenti inducitur, erit referenda in tot argenteos denarios, vel aureos nummos, quot Romana lege, Regia, vel prouinciali duodecim vnciis auri, vel argenti percutiuntur. Argenti etenim libra quælibet duodecim vnciarum æſtimatur nonaginta ſex nummis argenteis Regalibus iuſtiſſimi ponderis, nempe drachmalibus, aut centum ex his, qui publica & Regia percuſſi auctoritate in commutationibus expenduntur. Adde Caluin.*in ſuo Lexic.iurid.verbo,libram argenti*,vbi ait quinque ſolidos illam conſtituere.

Cogatur expendere.] Allegat Tiraquel.*de nobil.cap*. 9.
37.*num*.78. ad illam quæſt. Vtrùm cùm lex prohibitiua imponit pœnam extrinſecam; ſi fiat contra prohibitionem,cenſeatur actum contra prohibitionem annullare, de qua vide poſita *in collect.ad l.non dubium,inf.de legibus*.

In gloſſ.1.ibi,*quia cui plus committitur,ab eo plus exigitur*.Refert Bobadil.*in ſua politica lib*.5.*cap*.1.*n*.78.*in gloſſ.lit.E*.

SVMMARIVM.

1 *Carcerati circa Paschatis festum relaxandi, etiam quòd agatur de pœna corporali, nisi crimen grauissimum sit, vt n.7. & an isto casu liberi dimittantur, an verò cum fideiussore, vt reuertantur ostenditur, num.7.*

2 *Festorum, & feriarum intuitu turbantes quietem, & gaudia atque lætitiam ex feriis habere sperãtes, non fruũtur relaxatione ob ferias indulta.*

3 *Priuilegiis & fauore indigni sunt malefici.*

4 *Sacrilegi, adulteri, scortatores, incestum committentes, raptores, & sepulchrorum violatores feriarum quiete sunt indigni.*

5 *Feriarum fauore impunitatis spe non gaudeant venefici, adulteri, parricidæ, rei maiestatis, sed promeritas patiantur pœnas.*

6 *Criminum remissio non frequentanda, sed semel remissa perniciosè iterata vindictam publicam prouocat.*

9 *Pœna sacrilegij est capitalis, eo quòd hic inter capitalia delicta numeratur.*

10 *Malefici nullis gaudent priuilegiis, omnique fauore sunt indigni.*

11 *Tortura ad inuestigationem enormium delictorum adhiberi potest etiam diebus paschalibus.*

12 *Delicti reiteratio gratiam impedit.*

13 *Venia Principis impetrata, non facta mentione de iterato crimine, nulla est.*

L. Nemo deinceps. III.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Neotherio P. P.*

1 CArcerati circa Paschatis festum relaxandi, *in*
2 *princ.* Festorum, & feriarum intuitu turbantes quietem, & gaudia atque lætitiam ex feriis habere sperantes non fruuntur relaxione ob ferias indul-
3 ta. Item priuilegiis & fauore malefici indigni sunt,
4 *in vers. sed ab his.* Sacrilegi, adulteri, scortatores, incestum committentes, raptores, & sepulchrorum violatores, feriarum quiete sunt indigni, nec rela-
5 xandi feriarum fauore, *in vers. quis enim* Feriarum fauore impunitatis spe non gaudeant venefici, adulteri, parricidæ, rei maiestatis, sed promeritas patiantur pœnas, *in vers. patiantur.* Criminum remissio
6 non frequentanda, sed semel remissa perniciosè iterata vindictam publicam prouocat, *in §. his ergo.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

Vbi primùm dies paschalis extiterit, &c.] Nota-
7 tur ad hoc quòd in die Paschatis relaxantur carcerati, etiam quòd agatur de pœna corporali, nisi crimen grauissimum sit, vt per Ias. *in §. bonæ fidei 28. num. 38. Instit. de action.* Azeued. *l. 1. numer. 51. cum seqq. tit. lib. 8. nouæ Recop.* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. p. 5. § 6. num 8.* optimè Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 15. num. 107.* Bernard. Græuæ *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl 44. num. 12.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 33. num. 77.*

8 Sed an isto casu carcerati liberi dimittantur, an verò cum fideiussore reuertantur, non bene constat, nam Bald. *in tit. de car. fideiuss. commit. num. 27.* & Clar. *in §. fin. q. 46. vers. solent etiam,* quos refert & sequitur Menoch. *de arbitr. casu 303. numer. 38.* resoluunt illo tempore relaxari carceratos sub fideiussione, & addit Farin. *d. num. 77.* Romæ seruari quod omnes detenti pro causa ciuili in iis diebus laxentur cum cautione sub pœna debiti de se repræsentando in iisdem carceribus post festa, à quindecim scutis suprà: à quindecim verò scutis infrà, facta obligatione per eos, & interim nec etiam possunt exequi alia mandata contra debitores: detenti verò pro causa criminali, si delictum non est atrox, vel si indicia non sunt grauia, relaxentur sub fideiussore de se repræsentando post eadem festa, vel de habenda domo pro carcere, aut alias arbitrio Dominorum visitatorum carcerum, qui iis temporibus omnia prudenter inspiciunt, & piissimè agunt.

Quis enim sacrilego, &c.] Ex hoc text. colligit 9
Boër. *decis. 251. num. 5.* quòd pœna sacrilegij est capitalis, eo quòd hic inter capitalia delicta numeratur.

Nullam accipiat, &c.] Notatur ad hoc quòd 10
malefici nullis gaudent priuilegiis, omnique fauore sunt indigni, vt per Horat. Luc. *de priuileg. schol. priuil. 64. fol. 370.*

Patiatur tormenta, &c.] Notatur ad hoc quòd 11
in diebus etiam paschalibus potest adhiberi tortura ad inuestigationem enormium delictorum, vt per Tiraquel. *de pœnis temper. causa 49. num. 27.* vbi hunc text. appellat omnium Codicis elegantissimum.

Quod fecit semper expectet.] Vide Chassan *in consuet. Burgun. rubr. 1. §. en droict. num. 4.* Hippol. *sing. 270. & 454.*

Vt remissionem veniæ crimina nisi semel commissa non habeant.] De hoc vide Palat. *in repet. cap per vestras, notab. 4. in princ. num. 11 pag. 416.* Clar. *in §. fin. q. 59. num. 9.* Bald. *in l. transigere numer. 69. cum seqq. C. de transact.* Nau. *cons. 1. numer. 53. de constit.* Menoch. *de arbitr. casu 203. num. 31.* Vincent. de Franch. *decis. 230. numer. 3. & 6.* Perez *leg. 2. tit. 11. libro 1. Ordinam. pag. 176.* Gutier. *canon. libro 2. capite 15.* Cald. Pereira *in leg. si curatorem, verbo, vel aduersarij dolo numer. 51.* Sanchez *de matrim. lib. 8. disp. 21. numer. 2.* Quia reiteratio delicti impe-
dit gratiam. Boër. *decis. 217. numer. 22.* Couar. *var. li-* 12
bro 2. cap. 10. numer. 2. in fin. Azeued. *leg. 2. numer. 15. & 16. tit. 25. libr 8 nouæ Recop.* Carol. de Grassis *de except. exc. 14 num. 47.* Muta *super consuet. Panorm. cap. 9. num. 33.*

Et venia principis impetrata non facta mentione 13
de iterato crimine, nulla est, de quo Tiraq. *loco proximè citato.* Padil. *in d. l. transigere num. 63.* Sebast. Medices *de regulis iuris reg. 3. num. 54* Plac. *in epitome delict. 38. n. 4* Ioan. Arno *sing. 11.* Ioann. Anton. Trigo *sing. 31.* Ioan Vincent. de Anna *sing. 239.* Vincent. de Franch. *decis. 330. num. 3.* Mascard *de probat. concl. 838. num. 8.* Mandel *cons. 723 vol. 4.* Carol. de Grassis *d. except. 14. à num. 51.* Cened *ad Decretal. collect. 43. num. 4.* Farin. *in praxi crimin. qu. 61. num. 49.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 7. lit. S. concl. 730* Nicol. Narc. *de benefic part. 8. cap. 3. n. 28.* Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 3 num. 60. & cap. 13. num. 28. vers. item adde.* vbi tenet quòd si delictum sit qualificatum, puta factum proditoriè, vel cum igne, vel sagitta, remissio generalis, vel particularis non prodest delinquenti, nisi expressa mentio fiat de illa qualitate, latè Garc. Mastril. *de indulgent. general. cap. 28. per tot.*

L. Tres tantummodo. IV.

Imperator.

TRes Pistores in vrbe Constantinopolitana 1
singulis annis ad disceptationem, & retractationem

ctationem causarum olim constituti fuerunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc cod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Mimæ habitum Monialium non induent impunè.*
2 *Meretrices vestibus honestarum non se ornent.*
3 *Mimæ quæ sint.*
4 *Meretrices publicæ quæ.*
5 *Meretrices an cogi possint habitum portare distinctum, aut aliud signum, ostenditur.*
6 *Mulierem viri veste, aut virum fœminea, deambulare prohibetur.*
8 *Mimi & histriones veste religiosa vtentes ad vituperiosa, peccant mortaliter.*

L. Mimæ. V.

Imppp. THEOD. ARC. *&* HONOR. AAA. *Rufino P. P.*

1 Mimæ habitum Monialium non induent impunè: &
2 meretrices vestibus honestarum non se ornent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. sup. hoc tit.*

3 *Mimæ.*] Latinè effictrix dicitur, quæ vel intra, vel extra scenam gesticulationes exercet, imitatur dicta, factáque ac mores hominum, ac naturas cum lasciuia, vt per Caluin *in suo Lexic. iurid. verbo. Mimi*, eleganter, vt solet, D. Laurentius Ramirez de Prado, vir in omni scientiarum genere apprimè versatus, *ad Martial. lib. 1. epig. 41.*

4 *Quæ ludibrio corporis sui quæstum faciunt.*] Quæ autem sint publicæ meretrices, vide Mathesil. *de success. ab intest. memb. 2. art. 1. numer. 3.* Ioan. Bapt. *in l. si qua illustris numer. 70 C. ad Orfician.* Couar. *de sponsal. p. 2 c. 8 §. 11. n. 5. vers. meretrix autem*, Petr. Caball. *resol. crimin. casu 113. num. 6. cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 135. numer. 8.* vbi resoluit quòd meretrix illa dicitur, quæ passim & palàm omnibus patet, & cuius turpitudo est publicè venalis, siue in lupanari, siue in alio loco, siue cum quæstu, vel sine quæstu, pudori suo non parcens, palam se prostituat, de quo late Bened. Ægid. *in tractat. de iure & priuileg. honestat. art. 9. de meretrice à princip.*

5 *Habitum earum virginum, &c.*] Notatur ad hoc quòd possunt cogi meretrices portare habitum aliquem distinctum, aut aliud signum, vt per Bald. *in præsenti*, Bermon. *de publicis concubin. rub. de stupro numer. 32.* Petr. Gregor. *syntag. iuris libr. 10. capite 2. numer. 38* Menoch. *de arbitr. casu 535. num. 18.* Sed meritò ab horum opinione dissentit Bened. Ægid. *d. art. 9. de meretrice num. 15.* tenens de iure non probari, vt cogi possint meretrices certum aliquod signum portare, quo ab honestis mulieribus discernantur, additque hanc legem, ex qua Bald. & cæteri post illum citati, contrarium annotarunt, illud probare; planè enim loquitur in mimis, & meretricibus portantibus habitum virginum Deo dedicatarum, quo illis vti prohibetur ibi, non tamen iubetur, vt certum aliquem ferant habitum, quo ab aliis honestis mulieribus discernantur, quinimo prohibito illo, qui peculiaris est virginum, quæ Deo dedicatæ sunt, alij omnes permissi censentur, iuxta reg. *l. cùm Prætor, in princ. ff. de iudic.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd prohibitum est mulierem viri veste, aut virum fœminea deambulare, vt per *l. Hispan. 36. tit. 6. part. 1.* Tiraquell. *in leg. 3. connub. glos. 1. part. 3. num. 58.* Bobadil. *in sua politica lib. 1. cap. 13. num. 24.*

Vnde colligit Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 2. quæst. 77. art. 7.* quòd mimi & histriones veste religiosa vtentes ad vituperiosa, peccant mortaliter. 7

SVMMARIVM.

1 *Archigerontes, Diœcetásque ergasiotanorum nonnisi Christianos dirigi præcipitur.*
2 *Archigerontes, & diœceta, quid & num. 3.*
4 *Iudex post sententiam diffinitiuam latam contrà reum, debet ei mittere Sacerdotem, vel Religiosum, vt confiteatur peccata sua, & dare sibi aliquod tempus, vt possit prouidere ea, quæ ad conscientiam & animam suam faciunt.*

L. Archigerontes VI.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. AA. *Gennadio P. P. Augustali.*

Archigerontes, Diœcetásque ergasiotanorũ non nisi Christianos dirigi præcipitur in hoc text. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. nu. 1. sup. hoc titulo.* 1

Qui fuerint non benè constat inter scribentes; quidam enim, ex quorum numero est Accursius, Archipresbyteros, aut Episcopos, vel minores Sacerdotes interpretantur, qui damnatorum in metalla confitentium peccata audiebant: quod quàm erroneum sit, nemo est, qui non intelligat: neque enim auditum est, Archigerontes, Præsules, aut Sacerdotes appellari. Alij de iis, qui mensam Principis, aut alia negotia procurant, intelligi opinantur; sed nullibi (quod sciam) hi Archigerontes vocantur, qui Latinè senum principes interpretantur. Vide Alciat. *libr. 3. dispunct. cap. 18* Cuiac. *libr. 23. obseruat. 3.* Caluin. *in Lex. iurid. verbo, Archigerontes*, vbi ait leuissima mutatione adhibita locum sic corrigendum, *Archigerontes, & diœceta ergasticorum non nisi Christiani, &c.* 2

Verùm Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. libr. 2. cap. 173.* tenet verisimilius intelligi senes, qui Gynæciis præerant, vbi vestes Principis, & lintea texebant, de quibus *in tit. de murilegulis; Gynaeciariis lib. 11.* His enim ob seruandam mulierum pudicitiam præficiebantur senes, Archigerontes vocati, & diœcetæ, id est, administratores, scilicet purpuræ, lanæ, lini, & huiusmodi rerum, quas in cubiculis fœminæ operabantur, quarum erant præfecti illi, qui Archigerontes nominabantur, quos lex ista præcepit vt Christiani essent, & idem de diœcetis, qui eas res tractabant. 3

Allegari solet hic text ad hoc quòd iudex post sententiam diffinitiuam latam contra reum, debet ei mittere Sacerdotem, vel Religiosum, vt confiteatur peccata sua, & dare sibi aliquod tempus, vel spatium, vt possit prouidere ea, quæ ad conscientiam, & animam suam faciunt, vt per Bald. Paul. de Castro, & communiter Doctores *in præsenti.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. vlt. num. 6.* Clar. *in §. fin. qu. 97. num. 4.* 4

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Damnatos ad supplicium nemo eripiet è manibus & vinculis executorum sub pœna 30. auri marcarum.*
2 *Monachi captiuos liberantes si per ordinarios Episcopos non puniuntur, Episcopi de culpa tenentur.*
3 *Monachi pro condemnatis ad mortem si tempora suffragantur, appellationem interponere possunt.*
4 *Addicti, de vltimo supplicio damnatis.*
5 *Clericos, in his, quæ concernunt vtilitatem publicam, comprehendi.*
6 *Synoditæ qui sint.*
7 *Iudici, aut eius executoribus resistere minimè licitum. Limita quando iudex procederet iuris ordine non seruato, n. 8 aut quando iudex voluisset exequi sententiam nullam, n. 9. aut quando officiales, & executores excederent modum suæ executionis, num. 10. vel quando iudex de facto vellet suam exequi sententiam, num. 11.*
12 *Captum eripiens è manibus familiæ, qui iam confessus, conuictus, aut condemnatus est, vel ducitur ad supplicium, puniri debet, & tenetur crimine læsæ maiestatis: nisi eximat de manibus familiæ eum, qui iniustè, & indebitè captus est, & multo magis si iniustè damnatus ducitur ad supplicium, tunc enim eximens nulla pœna tenetur.*
13 *Primates qui sint.*
14 *Appellatio interponenda pro reo cõdemnato potest fieri per Procuratorem. Imò pro criminaliter condemnato in causa criminali non solùm admittitur Procurator, sed etiam vnusquisque extraneus, num. 15. Amplia etiam, vt non solùm laicus, sed etiam Clericus possit pro condemnato capitaliter appellare, num. 16.*

L. Addictos. VII.

Iidem AA. Rufino P. P.

1 DAmnatos ad supplicium nemo eripiet è mani-
bus & vinculis executorum sub pœna triginta
2 auri marcarum, *in princip.* Monachi captiuos libe-
rantes si per ordinarios Episcopos non puniuntur,
Episcopi de culpa tenentur, *in vers. Ad Episcoporum*
3 Monachi pro condemnatis ad mortem, si tempora
suffragantur; appellationem interponere possunt,
in vers. quibus. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati
ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit. Vide ad hoc Ægid. Bossium
tit. de captura, num. 15.

4 *Addictos*]Dicuntur vltimo supplicio damnati,
secundùm Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo addicti,*
Cott. *in memorab. verbo, addictio.* Et particula illa *addictos*, intelligitur de addictione, quæ fit per sententiam condemnantem, non verò per executionem facti, non obstantibus nonnullis verbis huius l. quæ facti executionem denotare videntur, ibi, *sed & reos ad locum pœnæ. &c.* quia responderi oportet verba vltima huius l. ibi, *si tempora suffragantur,* esse referenda ad principium legis, in quo agitur de condemnatione per sententiam, non verò referenda esse ad ampliationem, quia constat ex principiis iuris tempora non suffragari, vt appellatio interponi possit postquam sententia in rem iudicatam transiit, qualis est illa, per quam fit executio actualis, & reus deducitur ad locum pœnæ.

Nulli clericorum, &c.]Allegat Perez *tit. 2 in prin cap. lib. 8. Ordinam. pag. 33.* ad hoc quòd in his, quæ
concernunt vtilitatem publicam, comprehenduntur
Clerici. 6
Etiam quos synoditas vocant.]Synoditas existimat Accurs. esse Prælatos, qui Synodo, & Congregationi præsunt, sed vocabulum huiusmodi in hoc sensu nullibi reperiri existimat Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1. cap. 174.* vbi censet synoditas esse Clericos simul canentes. 7
Per vim atque vsurpationem vindicare]Notatur ad hoc quòd iudici, aut eius executoribus resistere minimè licet, vt per Socin. *reg. 442.* Bernard. *reg. 382. in princip.* Duen. *reg. 193. in 4. limit.* Plaça *in epitom. delict. cap. 28. post num. 9.* Gratian. *reg. 406.* Farinac. *in praxi crimin. quæst. 32. num. 86. cum multis seqq.*
vbi *n.* 88. limitat quando iudex ipse, vel eius officia- 8
les & executores iniustè agunt, vel exequuntur, vel
ageretur de damno irreparabili, & *num* 97. limitat
etiam quando iudex procederet iuris ordine non 9
seruato, & *numer.* 100. pariter limitat quando iudex 10
voluisset exequi sententiam nullam, & *numero* 101.
idem dicit quando officiales & executores excede- 11
rent modum suæ executionis, & *num.* 108 hoc ipsum affirmat si interposita & pendente appellatione (in casu tamen in quo de iure illa recipi debebat) iudex de facto vellet suam exequi sententiam, quia tunc pariter & de facto posset ei resisti tanquam sine iurisdictione, & inique agenti.
Allegari etiam solet ad hoc quòd eripiens captum è manibus familiæ, qui iam confessus, conuictus, aut condemnatus est, vel ducitur ad supplicium, puniri debet, & tenetur crimine læsæ maiestatis, de quo vide Duen. *reg. 281.* Marant. *disp. 1. numer. 11.* Clar. *in practic. §. fin. qu. 68. vers. eximens de manibus iustitiæ condemnatum,* Decian. *in tract. crimin. tom. 2. lib. 7. cap. 11. num. 2. 7. & 12.* Farin. *in pra-*
xi crimin. q. 32. num. 2. cum multis seqq. vbi *num. 66.* 12
limitat non procedere in eximente de manibus familiæ eum, qui iniustè, & indebitè captus est, & multo magis si iniustè damnatus ducitur ad supplicium, tunc enim eximens nulla pœna tenetur, quia talis
ereptio licita est. 13
Et primates.] De primatibus officiorum loquitur hæc lex, & dicuntur hi, qui tenent primum locum,
vt per Tiraquell. *de nobilit. c. 37. num. 36.* 14
Quibus in causa criminali, &c.] Notatur ad hoc quòd appellatio interponenda pro reo condemnato potest fieri per Procuratorem, vt per Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 1. num. 15.* Mench. *illustr. controuers.*
cap. 41. num. 9. 15
Immo pro criminaliter condemnato in causa capitali non solùm admittitur Procurator, sed etiam vnusquisque extraneus, & non coniunctus sine mandato ad appellandum, & etiam eo inuito, vt citato hoc textu resoluunt Bernard. *in pract. cap. 144. num. 4.* vbi Salzed. *lit. B.* Anton. Gom. *d. tom. 3. cap. 13. num. 31. vers. item etiam, el 1.* Clar. *§. fin. quæst. 94. post numer. 4. vers. regulariter autem,* vbi Baiard. Decian. *in tract. crimin. lib. 2. cap. 6 num. 17.* Mench. *vsufrequent. cap. 39. ex num. 1.* Ruginel. *de appellat. §. 2. c. 1.*
num. 53. cum seqq. Sigism. Scacc. *de appellat. quæst. 5.* 16
num. 43. cum multis seqq. Farinac. *in praxi crimin. quæst. 101. num. 23. cum seqq.* vbi etiam præcipue duo vltimo loco citati ampliant, vt non solùm quisquis laicus, sed etiam Clericus possit pro condemnato capitaliter appellare, qui quidem non solùm ad appellandum sine mandato, & inuito condemnato, admittuntur, sed etiam ad prosequendam appellationem.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Prorogantes iuriſdictionem Epiſcopi tenentur eius iudicio ſtare. Item in Epiſcopum non ſubditi, vt in arbitrum compromittere poſſunt, & tales cõpromittentes ſi ſunt præſentes, ſtare laudo tenentur num. 2.*

3 *Secularis poteſt prorogare iudicis ſecularis iuriſdictionem. At aliter obſeruatur in Regno Portugaliæ, & Regno Franciæ, num. 4.*

5 *Prorogationi non datur locus in criminalibus.*

L. Si quis ex conſenſu. VIII.

Iidem AA. *Eutychiano P. P.*

1 PRorogantes iuriſdictionem Epiſcopi tenentur
2 eius iudicio ſtare. Item in Epiſcopum non ſubditi, vt in arbitrum compromittere poſſunt, & tales compromittentes ſi ſunt præſentes, ſtare laudo tenentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 ſup. hoc tit.* Vide ad hoc Benedict. Capra *in regulis, in tract. de prorogationib. poſt concl. 153.*

3 *Non vetabuntur.*] Notatur ad hoc quòd ſecularis poteſt prorogare iudicis ſecularis iuriſdictionem, vt per *l. 11 ſpan. 46. tit. 6. part. 3. vbi gloſſ. 5.* Boer. *deciſ. 69 n. 4. & 5.* Azeued. *l. 11. num. 16. tit. 1. lib. 4. noua Recop.* Oſtaman. *deciſ. 78. n. 2.* Anton. Natta *conſ. 413. n. 4. lib. 2.* D. Barboſ. *in l. 1. artic. 3. num. 133. ff. de iudic.* Card. Cæſ. Baron. *tom. 5. annal. Eccleſ. anno Chriſti 398. pag. 46* plures per me citati *in collectan. ad cap. ſignificaſti, de foro comp. num. 5.*

Verùm licet hæc attento iure veriſſima ſint, nihilominus tamen in Regno Portugaliæ per *Ordinat. Regiam libr. 1. tit. 1. §. 14.* & apud Hiſpanos per *l. 11. tit. 1. libr. 4. Ordin.* prohibitum eſt pœnis adiectis ne laici prorogent iuriſdictionem iudicis Eccleſiaſtici, quod etiá ex conſuetudine generali obſeruari in Regno Franciæ aſſerunt Aufrer. *de poteſt. Eccleſiæ ſuper. l. eos q. 31.* Guilhelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem, deciſ. 2. num 53.* Et idem etiam obſeruari in Regno Nauarræ teſtatur Nau. *conſ. 51. n. 4. de ſent. excom.*

4 De harum legum, & conſuetudinis validitate vide vltra ſupra citatos Segur. *ad l. 1. §. ſi vir vxori, n. 138 ff. de acquir. poſſ.* Fortun. *de vltimo fine, illat. 20.* Pinel. *ad l. 1. C. de reſcind. vendit. p. 3. cap. 1. num. 31.* Anton Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 22.* Perez *ad l. 6. tit. 1. lib. 3. Ordinam.* Cou. *in cap. quamuis pactum, p. 1. §. 3 num. 22. de pactis lib. 6.* Gutier. *in auth. ſacramenta puber. C. de in integ. reſtit. tom. num. 151.* Ioſeph. Seſſe *in tractat. de inhibit. cap 9. § 3.* Padil. *in ſumm. leg. pœnal. cap. 9. § 9.* Matta *de iuriſd. p. 4. cent. 1. caſu 92.* D Barboſ. *d. art. 3. num. 139.*

5 *In cauſis dumtaxat negotio.*] Ergo videtur probari in criminalibus locum non eſſe prorogationi, de quo vide Morlam *in emporio iuris p. 1. tit. 2. q. 21. num. 15.* D. Barboſ. *in l. 1. art. 4. num. 4 ff. de iudic.* at *numer. 6.* contrarium reſpondet, & *numer. 11.* ait ideo præſupponi in hoc text. de cauſa criminali etiam virtute prorogationis Epiſcopum cognoſcere non poſſe, quia cùm in ſubditos non poſſet cognoſcere de criminibus, *cap. in Archiepiſcopatu, de raptorib.* neque in prorogantes ea vti poteſt cognitione, quia regula eſt iudicem prorogatum non poſſe alia iuriſdictione vti in prorogantes, quàm poſſet exercere in ſubditos.

SVMMARIVM.

1 *Appellare non licet ab Epiſcopi per prorogationem electi iudicio, & ſententia, & n. 2. Contrarium vt le num. 3.*

4 *Proponitur D. Barboſæ ſententia.*

5 *Iudex prorogatus non poteſt ſuam ſententiam exequi, ſed executio debet fieri per ordinarium competentem.*

6 *Appellare etiam non licet à præfecti prætorio ſententia.*

L. Epiſcopale. IX.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Theodoro P. P.*

AB Epiſcopi per prorogationem electi iudicio, & ſententia illicita eſt appellatio. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc titul.* 1

Hanc eandem concluſ. declarant Grammat. *deciſ. 9.* latè & eleganter D. Barboſ. *in l. 1. ar. 5. n. 15. cum multis ſeqq. ff. de iudic.* D. Marta *de iuriſdict. p. 1. c. 50. n. 19. & p. 2. cap. 29. num. 14* vbi ex Guil. Papæ *ſing. 770.* aſſerit hunc text. loqui de Epiſcopo iudicante, vt arbitro, & ſic per iuriſdictionem prorogatam, non autem ordinariam, Nicel. *in tract. de concordia gloſſ. concor. 6. fallent. 21. num. 62. fol. 193.* Ruginel. *in tract. de appellat. §. 2. cap. 2. num. 31. verſ. non appellatur,* Sigiſm. Scacc. *in ſimili tract. q. 16. limit. 18.* 2

Verùm obſtat text. *in auth. ſi quis litigantium,* quæ immediate ſequitur, vbi habetur quòd veri ſubditi à ſententia Epiſcopi appellare poſſunt, ergo idem dicendum in prorogantibus eius iuriſdictionem, ſemper enim partes prorogantes videntur reſpexiſſe ad qualitatem iudicis, cuius prorogarunt iuriſdictionem, vt ex hoc text. colligunt Bart. & Paul. *numer. 2. hic,* Roman. *ſing. 11.* Decian. *in tract. crimin. lib. 4. cap. 23. à num 7.* atque ſi ab eo, cuius iuriſdictio prorogata eſt, non poſſit appellari, ita nec ab hac ſententia lata in cauſa prorogata; vt per Anton. de Matthæis *in tract. prorogationis fori cap. 6. poſt princ.* Anton Gam. *Luſit. deciſ. 222. numer. 11. in princip.* Quapropter Doctores varias excogitarunt ſolutiones. Quidam enim exiſtimarunt ſpeciale eſſe in laicis prorogantibus iuriſdictionem Epiſcopi Eccleſiaſtici, vt ab eius ſententia appellare non poſſint, quantumcunque veri ſubditi ab eius ſententia appellare valerent; vt tenent Alberic. *numero 10.* Paul. Caſtren. *num. 5.* & Iacobin. *numer. 12. in l. 1. ff. de iud.* & alij citati per Marant. *de ordine iudic. part. 2. vltima partis num. 245.* Sed hæc communis reſponſio admitti non debet, quia non aſſignatur congrua huius ſpecialitatis ratio, & ſpecialia non ſunt facilè admittenda. 3

Quare doctiſſimus D. Barboſ. *in d. l. 1. art. vlt. numer. 21.* reprobata aliorum ſententia aliter atque aliter ſentientium, tandem ait quòd tempore, quo fuit condita hæc lex, veri ſubditi non poterant appellare ab Epiſcopi ſententia. quòd clarè ex eo apparet, quia iure Authenticorum *in d. authent. ſi quis litigantium,* quæ immediatè ſequitur, nouè inductum fuit, vt veri ſubditi à ſententia Epiſcopi appellare poſſent, & ideo mirum ſi hæc lex prohibet etiam prorogantes non poſſe appellare ab Epiſcopi ſententia; cæterum cum id hodie mutatum 4

ſit

sit quasi veros subditos, per *d. auth. si quis litigantium* [illegible] & debet videri mutatum quoad protogantes Episcopi iurisdictionem, & hanc dicit responsam veram idem D. Barbosa *ibidem numer. 22.* quia correcta ratione legis, & ipsa lex censetur correcta, & *numer. 23. & 24.* hinc refert quòd prove etiam stante dispositione huius legis, Clerici protogantes iurisdictionem Episcopi poterant nihilominus ab eius sententia appellare, quia dispositio secularis, de qua in præsenti, non poterat Clericos ligare, ita a fortiori idem poterant olim facere laici protogantes iurisdictionem Episcopi, quia hodie hæc lex generaliter correcta est.

5 *Per iudicum quoque officia*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex protogatus non potest suam sententiam exequi, sed executio debet fieri per ordinarium competentem, vt per Curt. iun. *in leg. cùm quadam puella 19. in 5. notab. numer. 17. de iurisd. omn. iudic.* Palat. *in repet. c. per v stras i notab. 2. §. 1. num. 8. & 9. pag. 326.* Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 12. num. 19.* Cou. *practic. cap. 10. numer. 1.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 66 num. 4.* vbi *num. 5.* subdit quòd iurisdictio protogata detrahit iurisdictioni ordinariæ, ac proinde tanquam odiosa debet strictè interpretari. Ex hoc text. colligit Boër. *decis. 363. num. 3.* Episcopos licet diœcesin habeant, non posse sententias suas exequi, sed iudices seculares, de quo quàm falsum & à veritate alienû sit, probaui *de offi. 10, & potest. Episcopi par. 3. alleg. 107. n. 4. & in tract. de iure Eccles. vniuers. lib. 1. cap. 39. §. 4. ex n. 49.*

6 In gloss. *Vestra*, ibi, *Præfectus prætorius loquitur, à quorum sententiis non appellatur.* Notatur ad hoc quòd à Præfecti prætorio sententia non appellatur, vt per Cantiunc. *in tract. de officio iudic. libr. 2. cap. 4. sub num. 5. tom. 3. tract. Doctor. p. 1. fol. 81.* Petr. Gregor. *de appellat. lib. 3. cap. 12. num. 1.* Ruginel *in simili tractat. §. 1. cap. 2. num. 35. vers. à sententia præfecti prætorii*, Farin. *in praxi crimin. qu. 101. limit. 14. n. 72.* Sigism. Scacc. *in tract. de appellat. quæst. 16 limit. 9. n. 1.* vbi *num. 1.* declarat quòd sententia Præfecti prætorio habet executionem media cautione, & *n. 3.* allegat quòd hodie Imperator non habet in Curia Præfectum prætorio.

SVMMARIVM.

1 *Appellari potest ab Episcopo cognoscente ex protogatione, si feratur sententia confirmatoria.*
2 *Appellare licet ab Episcopo vt delegato ad delegantem.*
3 *Sententia prima si fuit expressè confirmata per iudicem appellationis, executio spectat ad ipsum iudicem appellationis.*
4 *Appellatur ab Episcopo delegato à domino temporali, ad ipsum dominum delegantem.*

AVTH. Si quis litigantium.

1 AB Episcopo cognoscente ex protogatione potest appellari, semel tantùm si feratur sententia confirmatoria. Ab Episcopo, vt delegato ad de-
2 legantem licita est appellatio. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. ar. num. 1. hoc tit.* Vide dicta in l. præcedenti, quæ videbatur contrariari huic textui, nam ibi de eorum egi concordia.

Et executionis propria, &c.] Notatur ad
3 hoc quòd si prima sententia fuit expressè confirmata per iudicem appellationis, executio spectat ad ipsum iudicem appellationis, vt per Bernard. & *ibi* Salzed. *reg. 676* Marant. *de ordine iudic. p. 6. in 3. actu princip. numer. 6.* Vincent. de Franch. *decis. 335.* Flamin. Carthar. *decis. 10.* Mynsing. *cent. 4. observ. 94.* Mustel. *in praxi rib. 1. q. 3. gloss. reformando, num. 10.* late Gutier. *practic. libr. 1. q. 9* *per tot.* Roland. *cons. 37. num. 1. libr. 1.* Card. Pereira *quæst. forens. libr. 1. qu. 8. n. 1. prope fin.* Ceuall. *commun. contra commun. qu. 617. per tot.* vbi *num. 9.* attestatur esse communem practicam, quòd quotiescunque confirmatur sententia, remittatur eius executio ad iudicem ordinarium, qui illam protulit: at verò si sententia reuocetur, iudex appellationis exequetur suam sententiam, siue ex eisdem actis processus, siue ex nouis probationibus reuocetur, Farin. *in praxi crimin qu. 34 numer. 113. cum seq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 978. num. 21.*

Si tamen ex Imperiali iussione, &c.] Notatur ad 4 hoc quòd ab Episcopo delegato à domino temporali appellatur ad ipsum dominum delegantem, vt per Franch *in rubr. de appellat. n. 37. vers. tertiò quæritur, & n. 39. vers. tertiò infertur, & in cap. Romana 3. §. debet, sub n. 2. eod. tit. in 6.* Greg. Tholos. *de appellat. lib. 4. c. 5. num. 3. vers. potest.* Sigism. Scacc. *in simili tract. q. 3. num. 94.*

SVMMARIVM.

1 *Carcerati si culpa iudicis Dominicis diebus non interrogati patiantur inediam, & squalorem, per commentariensis seuitiam, iudices ad 20. libras auri tenentur cum discrimine officiorum.*
2 *Custodes carcerum non debent male tractare incarceratos.*
3 *Libella quid sit.*
4 *Commentariensis qui.*
5 *Libra auri, remissiuè.*

L. Iudices Dominicis. X.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Cæciliano P. P.*

CArcerati si culpa iudicis Dominicis diebus non 1 interrogati patiantur inediam, & squaloré, per commentariensis sæuitiam, iudices ad 20 libras auri tenentur cum discrimine officiorum. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. numer. 1. suprà hoc titulo*

Allegari vulgò solet hic text. ad hoc quòd custo- 2 des carcerum non debent male & inhumaniter tractare incarceratos, nec permittere quòd aliqua molestia, vel iniuria eis irrogetur, & ne alimenta & reliqua necessaria illis deficiant. Ita *l. Hispan. 11 titul. 29. p. 7 & l. 3. & 6. tit. 24. libr. 4. nona Recop.* Additio *ad Capell. decis. 100.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. c. 3. §. 2. n. 17. pag. 135.* Valasc. *cons. 1. n. 8.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verb. custos n. 10.* Tallada *de carcere cap. 7.* eleganter Bobadil. *in sua politica lib. 3. c. 15. n. 120 cum seqq.* Cardin. Cæs. Baron. *tom. 5. annal. Eccles. anno Christi 409. pag. 210.*

Libellis duabus.] Libella est dimidia chœnicis 3 pars, & iubet hæc lex duas libellas, idest, chœnicem, victualis substantiæ custodis præstari. ita Alciat. *lib. 1. parerg.* [illegible] *in pena iuris cap. 23.* Caluin. *in Lex. iurid. verb. libella.* Rebuff. *in comment. 166. ff. de verb. sign. pag. 510. vers. non tamen*, Valasc. *de iure empt.* [illegible]

Commentariensis, &c. [illegible] ad quos rece- 4 ptarum

ptarum personarum custodia, obseruatióque pertinebat, quia comitari debent illum, quem custodiunt, vel meliùs quòd in commentarios nomina eorum, qui carcere continentur, referunt. Ita Caluin. *in suo Lex. iurid. verbo, commentarienses.*

Mulcta iudicibus viginti librarum auri.] De his libris auri vide posita *ad l. 2 prope fin. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Libri improbatæ fidei volente Episcopo sunt comburendi: & perseuerantes in errore deportandi.*
2 *Mathematicorum ratio, remissiuè.*
3 *Astrologia iudiciariæ & disciplinarum diuinatoriarum studium, perniciosissimum in Ecclesia Dei.*
4 *Astrologorum iudiciariorum pœna quæ.*
5 *Libri de superstitiosis artibus concremandi sunt.*

L. Mathematicos. XI.

Iidem AA. *Cæciliano P. P.*

1 Libri improbatæ fidei volente Episcopo sunt comburendi: & perseuerantes in errore deportandi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

2 De Mathematicis, & aliis, qui vanam & falsam syderum & astrorum scientiam professi ex motu syderum & astrorum prædicabant futura fortuita, aut præsentia & præterita penitus hominibus occulta, vide Azor. *instit. moral. part. 1. libr. 9. cap. 13. quæst. 1.* Martin. Delri. *magic. disquis. libr. 4. capite 3. quæst. 1. pag. 195.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 1. capite 14. num. 5. & 9.* vbi quòd Mathematici fuerunt vrbe pulsi. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 17. num. 172.*

3 Astrologiæ iudiciariæ & disciplinarum diuinatoriarum studium perniciosissimum in Ecclesia Dei, illud profitentes, præterquam circa artem medicam, nauigationem, & agriculturam, aliqua de futuris contingentibus vaticinari præsumentes ab Ordinariis puniuntur, & huiusmodi Astrologiæ iudiciariæ libros, sicut & Geometriæ, chiromantiæ, pyromantiæ, onomantiæ, gilantiæ, & negromantiæ secum retinentes, ac legentes ab Inquisitoribus puniri possunt. Sixtus V. *const. 17. incip. Cœli & terræ, Nonis Ianuarij 1585.*

4 Astrologi iudiciarij, qui de statu Reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apost. seu vita Romani Pont. aut eius consanguineorum iudicia faciunt, seu facta in posterum penes se retinent, vel alicui ostendunt, aut verbis tractant, incurrunt pœnas nedum excommunicationis maioris latæ sententiæ, sed etiam vt læsæ maiestatis rei vltimi supplicij, ac confiscationis omnium bonorum suorum, & priuationis beneficiorum ac officiorum si Clerici fuerint, &c. Vrbanus VIII. *const. 4.* aliàs 113. *incip. Inscrutabilis, Kal. Aprilis 1631.*

Incendio concremata.] Notatur ad hoc quòd
5 libri de superstitiosis artibus sunt concremandi, vt per Soar. *de Relig. tom. 1. libr. 2. de superstit. cap. 15. num. 16.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopi ab iniuriis defendere debent redeuntes ex captiuitate.*
2 *Absentes captiuitatis causa iuuandi, & restituendi, remissiuè.*

L. Christianos. XII.

Iidem AA. *Theodoro P. P.*

Episcopi ab iniuriis defendere debent redeuntes ex captiuitate. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

De absentibus captiuitatis causa iuuandis, & restituendis, vide Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restitut. p. 2. q. 8. art. 6. ex num. 44.* 2

SVMMARIVM.

1 *Pater leno ob prostitutionem filiæ patriam potestatem amittit ad filiæ implorationem.*
2 *Lenocinium, & eius pœna, remissiuè.*
3 *Pater, vel dominus qui prostituit filias, vel ancillas, aut illis necessitatem peccandi imposuit, earum potestate priuatur.*

L. Si lenones. XIII.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Florentio P. P.*

Pater leno ob prostitutionem filiæ, patriam potestatem amittit ad filiæ implorationem. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad leg. 1. numer. 1. suprà hoc. tit.* 1

Lenones.] De lenocinio, & eius pœnis, vide *l. Hispan. 7. tit. 17. part. 7. & l. 2. tit. 22. eadem parte 7. l. 2. vers. mandamos tit. 4. lib. 8. Ordin.* Ordinat. Reg. Lusitan. *lib. 5. tit. 32.* Anton. Gom. *in l. Tauri, n. 74. cum seqq.* Iodoch. *in praxi crimin. cap 91.* Ludou. Peguer. *decis. crimin. 15* Clar. *in pract. §. fin. quæst. 69. numer. 24.* Bonacos. & Soar. *commun. opin. verbo, lenones.* Petr. Gregor. *syntag. iuris libr. 36. cap. 11.* Menoch. *de arbitr. casu 114. 224. & 534.* Petr. Caball. *resol. crimin. casu 171.* Farin. *in praxi crimin. qu. 144. per tot.* Perez *d. l. 2. tit. 4. libr. 8 Ordinam. glos. 4. per totam,* Azeued. *l. 4. num. 5. tit. 11. libr. 8. noua Recop.* Padil *in sum. legum pœn. part. 1. capite 10.* D. Barbos. *in l. 2. part 1. numer. 101. cum multis seqq. & in l. viro à num. 11. ff. soluto matrim.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. 15. num. 98. cum multis seqq.* Benedict. Ægid. *in tractat. de iure & priuil. honest. art. 6. num. 22.* 2

Vulgò allegatur hic text. ad hoc quòd pater vel dominus qui prostituit filias, vel ancillas, aut illis necessitatem peccandi imposuit, earum potestate priuatur, vt per Perez *dicta gloss. 4 prope fin. vers. item etiam, pag. 277. in princip.* Gregor. Lopez *per text. ibi in l. 4. tit. 22. parte 4.* Ludou. Peguer. *d. decis. 15. numero 10. vers. atque in patre, vel domino,* Petr. Gregor. *dicto libr. 36. cap. 11, numer. 5.* Farinac. *in praxi crimin. quæst. 144. num. 16.* Richard. *in §. sed & maior. num. 4. & 8. Instit. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris,* Connan. *comment. lib. 2. c. 14. numero 3.* vbi quid si non imponant peccandi necessitatem, sed exemplo suo inuitent ad turpitudinem? Molina *de Iustit. tract. 2. disput. 39. vers. tertium, & disp. 229. num. 14.* Cardos. *in praxi Iudicum, verbo, lenocinium, numer. 6.* Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de instit. & iure, part. 1. in initio numer. 25.* vbi ampliat et si pater, vel dominus non publicè, nec passim, 3

sed vni tantum prostituat, Thom. Val. in d. allegat. 13. a num. 116. vbi ait esse casum specialem in quo filia emancipatur, & ancilla à dominica potestate liberatur, nouissime Hermosilla *in addit. ad Gregor. Lop. in gloss. 6. numer. 1. l. 3. tit. 5. part. 5. fol. 17. verso.* Surdus *de aliment. tit 8 priuil. 65. num. 44.* vbi *n. 48.* subdit quòd pater, qui patria priuatur potestate, eo quò filiam induxerit ad peccandum, non eam recuperat, licet redeat ad honestam vitam.

L. Decernimus. XIV.

Imp. MARTIAN. A. *Constantino P. P.*

1 IN vrbe Constantinopolitana iudex Clericorum erat Archiepiscopus, vel Præfectus ab actore electus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

L. Nemo. XV.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Nicostrato P. P.*

1 ADuocatus, qui non est verus Christianus, ad publicum exercitum aduocandi non est admittendus. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* Vide Cardin Cæs. Baron. *tom. 6. annal. Eccle. Christi 468 pag. 215.*

SVMMARIVM.

1 *Nuptiarum legitimarum impedimentum stans à principio imputatur scienti, & non ignoranti.*
2 *Vxor scire præsumitur quicquid scit vir.*
3 *Ignorantia præsumitur, nisi scientia probetur. Intellige vt ibi.*
4 *Ignorantia non præsumitur, sed scientia illius facti, quod denuntiatum fuit domi eius, qui ignorantiam allegat.*

L. Si legibus. XVI.

Iidem A A. *Erythrio P. P.*

1 IMpedimentum nuptiarum legitimarum stans à principio imputatur scienti, & non ignoranti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supra hoc tit.*

2 *Si quidem probatum fuerit ante datas, &c.*] Notatur ad hoc quòd vxor scire præsumitur quicquid scit vir, vt per Tiraquell. *l. 12. connub. in princ. num. 1.* Ioan. Bapt. Costa *in tract. de facti scientia & ignorant. inspect. 73* vbi ex Bursat. *cons. 143. numer. 71. libr. 2.* declarat non procedere in vxore absente, vel infirma, Farinac. *fragm. crimin. part. 2. verbo, ignorantia, num. 85.*

3 In gloss. *Probatum fuerit.* ibi, *nam præsumitur ignorantia, nisi probetur scientia.* Intellige regulariter in dubio quando ignorantia est facti alieni, Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 23. num. 51. cum seqq.* Socin. *regul. 176 in princip.* Mascard. *de probat. conclus. 879. numer. 1. & 2. & conclus. 810. numer. 3.* & plures, quos refert & sequitur Farinac. *dicto verbo, ignorantia, num. 91* vbi *numeris seqq.* multipliciter declarat.

4 In eadem gloss. ibi, *item ei quod dicis, &c.*] Notatur ad hoc quòd ignorantia non præsumitur, sed scientia illius facti, quod denuntiatum fuit domi eius, qui ignorantiam allegat, Socin. *regul. 176 in 1. fallent.* Tiraquell. *de retract. l. gr. § 9. gl. 2 num. 40. & 41.* vbi dicit per hanc gloss. quòd ex citatione domi facta præsumitur domesticos & familiares id denuntiasse citato, Menoch. *d. præsumpt. 23. num. 71.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 4. num. 34.* vbi *n. 159 cum seqq.* resoluit quòd ignorantia citationis domi factæ non præsumitur, Farinac. *d. verbo, ignorantia, num. 110.*

L. Iubemus. XVII.

Imp. ANASTASIVS A. *Eustachio P. P.*

1 DEfensores ciuitatum Orthodoxæ fidei possessores eligendi sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. C. hoc tit.* Vide Card. Cæs. Baron. *tom. 6. annal. Eccles. anno Christi 505 pag. 435.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 18 cap. 18. n. 4. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Defensores ciuitatum per habitatores bonæ opinionis, consentiente & suffragante simul loci Episcopo eligendi sunt ad officia.*
2 *Defensoris officium sub pœna quinque librarum auri nemo declinat.*
3 *Defensor ciuitatis in domo publica per actuarium acta ad suum officium pertinentia custodiat.*
4 *Defensores ex ciuitatum nobilioribus habitatoribus eligi debent.*
5 *Villani, h. e. plebeij, non à villa, sed potiùs à vilitate dicuntur.*
6 *Nobiles qui in vrbe morantur, in maiori pretio habentur.*
7 *Nobiles præferendi sunt in assequendis magistratibus.*
8 *Defensores ciuitatum ex ditioribus, & nobilioribus ciuitatum eligebantur.*
9 *Defensores ciuitatum, sint correctores, non priuata hospitia, sed publicam habitationem perquirere debent.*

AVTH. Præsides gentium.

DEfensores ciuitatum per habitatores bonæ opinionis consentiente, & suffragante simul loci Episcopo eligendi sunt ad officia, *in princ.* Defensoris officium sub pœna quinque librarum auri nemo declinat, verum soluta pœna illum inuitus suscipit, & post acceptum officium, testamenta ad recipit, illaque custodit, *in vers. & nulli liceat.* Defensor ciuitatis in domo publica per actuarium acta ad suum officium pertinentia custodiat, *in vers. præterea habeat.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* 1 2 3

De defensoribus ciuitatum plura tradit Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 18. cap. 18. per tot.* vbi *numer. 3.* ex hoc text. colligit quòd defensores ciuitatum ex nobilioribus habitatoribus eligi debent, neque licitum est municipibus munus impositum repudiare, quacunque præemineant dignitate, secundum videlicet ciuium idoneorum. 4

Homines non vilissimos, sed nobiliores.] Ergo homines villani, hoc est, plebeij, non à villa, sed potiùs à vilitate tanquam scilicet viles dicuntur. vt per Tiraquell. *de nobilit. cap. 2. num 61.* 5

Sed nobiliores ciuitatum habitatores.] Ergo in maiori 6

iori pretio habentur nobiles qui in vrbe morantur, vt per Tiraquell. *eod. tract. d. cap. 2. n. 55*

Notatur etiam ad hoc quòd nobiles sunt præferendi in alloquendis magistratibus, vt per Tiraquell. *d. tract. de nobilit. cap. 20. num. 1. & 2.* 7

8 Notatur etiam ad hoc quòd defensores ciuitatum ex ditioribus, & nobilioribus ciuitatum eligebantur, vt per D. Barbos. *in l. 2 §. fin. numer. 75. ff. de iudic.*

Habeat publicam habitationem, &c.] Notatur ad

9 hoc quòd defensores ciuitatum, siue correctores priuata hospitia, seu domus occupare non debent, sed publicam habitationem perquirere & inhabitare tenentur, vt per Azeued. *l. 8. num 4. tit. 6 lib 3. noua Recop.* & alios, quos refert & sequitur Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 1. num. 20.*

SVMMARIVM.

1 *Præsides ciuitatum damnatos de hæresi per Ecclesiam exterminabunt.*

2 *Hæreticorum consortia vrbe ableganda, & hæreticos non castigantium Principum ditiones in prædam primo occupanti concedendæ.*

AVTH. Statuimus.

1 PRæsides ciuitatum damnatos de hæresi per Ecclesiam exterminabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

2 De hæreticorum consortiis vrbe ablegandis, & de hæreticos non castigantium Principum ditionibus in prædam primo occupanti concedendis, vide P. Gregor. *syntagm. iuris lib. 33. cap. 9. num. 1. & 2.*

Et tunc irritas decernimus.] Id est, ipso iure, vt citato hoc textu probat Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, num. 47. C. de reuocand. donat.* Farinac. *fragm. crimin. part. 1. lit. L. verbo, lex, numer. 96.* cum aliis per me citatis *in tract. de dictionib. vsufrequent. dict. 118. num. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, quæ magistratui metu eiusdem officij opponi non potest, tutò coram Episcopo obiici potest.*

2 *Exceptio dotis non numeratæ, quæ ad interrumpendam præscriptionem magistratui metu officij non potest obiici, coram Episcopo loci tutò eidem obijcitur.*

3 *Magistratus maior licèt non possit in ea ciuitate, in qua est magistratus, conueniri, tamen citatio facta ad domicilium originis valet, & sufficiens est ad interrumpendum cursum præscriptionis.*

4 *Exceptionem non numeratæ pecuniæ intra biennium opponendi, vel proponendi querelam licentia datur. Idem est de exceptione non numeratæ dotis, num. 5.*

L. Si præsens. XVIII.

Imp. IVSTINIAN. A. Menæ P. P.

1 EXceptio non numeratæ pecuniæ, quæ magistratui metu eiusdem officij opponi non potest, tutò coram Episcopo obiici potest, *in princip.* Exce-

2 ptio dotis non numeratæ, quæ ad interrumpendam præscriptionem magistratui metu officij non potest

obiici, coram Episcopo loci tutò eidem obiicitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc titul.*

Alios iudices adire, &c.] Notatur ad hoc quòd 3 licèt magistratus maior non possit in ea ciuitate, in qua est magistratus, conueniri, tamen citatio facta ad domicilium originis valet, & sufficiens est ad interrumpendum cursum præscriptionis, vt per Boër. *decis. 11.*

Exceptionem huiusmodi, &c.] Notatur ad hoc 4 quòd datur licentia opponendi intra biennium exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel proponendi querelam, vt per Cardin. Mantic. *de tacitu & ambigu conuent. tom. 2. libr. 18. tit. 2. num. 14.* vbi *numer. 31.* id intelligit vt habeat locum nisi reus onus probandi suscipiat, quod & firmarunt Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 145. num. 13.* Stephan. Gratian. *Marech. decis. 164. numer. 9. 10. & 11.* Anton. Fab. *in suo Cod. tit. de non numer. pecun. defin. 1.* Ceuall. *communi contra commun. quæst. 38. & 39.* Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. libr. 3. tit. de solution. resol. 20. num. 30. versic. secunda est opinio*, Richard. *in princ. Instit. de liter. obligat. num. 12. & 15.* Rota Genuens. *decis. 26. à num. 1.*

Quod etiam in exceptione non numeratæ dotis.] Intellige siue dotem promiserit mulier, siue alius quicumque, vt per D. Barbosa *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 6. num. 49.* 5

SVMMARIVM.

1 *Infantes expositos tollentes, & educantes, propter alimenta non acquirunt ius dominicæ potestatis.*

2 *Infantis expositi educatio non tribuit ius succedendi infanti, nec id successoribus legitimis aufert.*

L. Nemini licere. XIX.

Idem A. Demostheni P. P.

EXpositos infantes tollentes, & educantes, propter alimenta non acquirunt ius dominicæ potestatis. Item educatio infantis expositi nutrienti infanti non tribuit succedendi ius, nec hoc legitimis successoribus aufert. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1 2

De infantibus expositis multa dixi *ad tit. de infantib. & languidis expos. in Decretalib. & ad tit. infrà de infantibus expositis.*

SVMMARIVM.

1 *Curator in testamento furiosi nominatus prò alius confirmatione dignus est si satisdationem præstet, & inuentarium conficiat.*

2 *Furioso ex testamento curatorem non habenti, & agnatis, cognatisque carenti, Præses cum Episcopo curatorem assignat idoneum, & hunc ad satisdandum admonet.*

3 *Curator furioso datus iuramentũ de vtiliter rebus furiosi agendis præstare debet; inuentariúmque bonorum publicè scribere, & pro sua administratione bona propria specialiter obligare, & hypotheca supponere. Liberabitur tamen à prædicto onere, si notoriè sit diues, & sufficiẽs repromittere cum hypotheca bonorum, num. 4.*

5 *Tutor si non obliget expressè bona, non tamen nulla erit*

erit tutela, nisi ex speciali aliqua ratione intersit minoris habere quoque hypothecam expressam vltra tacitam.

L. De creationibus. XX.

Idem A. Iuliano P. P.

1 CVrator in testamento furiosi nominatus præ alijs confirmatione dignus est si satisdationem præstet, & inuentarium conficiat. Item furioso ex
2 testamento curatorem non habenti, & agnatis, cognatisque carenti Præses cum Episcopo curatorem assignat idoneum, & hunc ad satisdandum admonet Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Tactis sacrosanctis Scripturis, &c.] Notatur ad hoc
3 quòd curator furioso datus iuramentum de vtiliter rebus furiosi agendis præstare debet, inuentariúmque bonorum publicè scribere, & pro sua administratione bona propria specialiter obligare, & hypothecæ supponere, vt per *l. Hispan. 94. tit. 18. part. 3. vbi gloss. 5 ... 9. & vlt. tit. 16. part. 6* Menoch. *de arbitr. casu 150. num. 25. & 26.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 223. num. 8. & 9.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 32. regul. 2.*

Ita vt si quidē curator, &c.] Notatur ad hoc quòd
4 vbi quis tenetur satisdare, & sic dare fideiussores, vel pignora, si notoriè sit diues, liberabitur à prædicto onere, & sufficiet repromittere cum hypotheca bonorum, vt per Socin. *regul. 45. in fine*, Alex. *consil. 37. num. 15. lib. 2.* Octauian. *Pedem. decis. 70. n. 6.* Viui. *in 2. commun. opin 117.* Tiraq. *de pœnis temper causa 51. à n. 39.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. interdum, n. 32. ff. soluto matrimon.* vbi contrarijs respōdet, Cardol. *in praxi iudic. m. & Aduocat. verbo, fideiussor. num. 29.* vbi tenet quòd possidens bona immobilia idonea ad debitum persoluendum, fideiussorem dare non tenetur, quando de dilapidatione bonorum nulla suspicio est.

Et aduertit Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 28.*
5 *num. 3. cum seqq.* quòd si tutor non obliget expressè bona, non tamen ideo erit nulla tutela nisi ex speciali aliqua ratione intersit minoris habere quoque hypothecam expressam vltra tacitam, & addit textum in præsenti asserentem tutorem, debere expressè obligare bona, intelligendum esse quando interesset minoris habere expressam hypothecam, & ad hoc citat Surd. *de alim. tit. 9. q. 44. n. 50. & 51.*

SVMMARIVM.

1 *Liberi furiosi & dementis nuptias legitimè contrahunt, & dotes ac donationes propter nuptias intercedentibus curatoribus constituunt.*
2 *Demens à furioso distinguitur.*
3 *Dos vt constituatur, conditio mulieris, quæ matrimonio collocatur, perpendi debet.*
4 *Inter Nobiles alij sunt nobiliores.*
5 *Pauper tabellioni nihil dare tenetur.*
6 *Notario non debetur salarium pro instrumento facto paupere.*

L. Tam dementis. XXI.

Idem A. Iuliano P. P.

1 LIberi furiosi & dementis nuptias legitimè contrahunt, & dotes ac donationes propter nuptias intercedentibus curatoribus constituunt Colligunt ex
2 Ordin Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Tam dementes, quam furiosi.] Ergo demens distinguitur à furioso, de quo vide Boer. *decis. 23. num 42.* Duen. *reg. 159. vers. amplia 9.*

Tam opinione, &c.] Notatur ad hoc quòd ad do- 3
tem constituendam, conditio mulieris, quæ matrimonio collocatur, perpendi debet, vt per *l. Hispan. 9. vbi gloss. 4. tit. 11 par. 4* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 12. tit. 21. n. 4. vers. tertio.* Et dicit Tiraquell. *de nobilit. cap. 20. num. 176.* per hunc textum, quòd pater non tenetur dotare filiam, quæ indigno nupsit indignum autem, siue indignam vocat illam, cui sine dedecore considerata qualitate natalium vtriusque nubere non potest.

Qui ex genere eorum nobiliores.] Ergo alij inter 4
nobiles sunt nobiliores, vt per Tiraquell. *de nobilit. c 37. n. 69. & cap. 20. num. 25.*

In gloss. *Prægrauetur, fin.* ibi, *nihil dabit tabellioni* Notatur ad hoc quòd pauper tabellioni nihil dare 5
tenetur, & Notarius non debet pro instrumento pro 6
paupere confecto salarium recipere. Gregor. *in leg. 6. gloss. 3. tit. 22. p. 3.* Gerard. *sing. 73. n. 4. & 7.* Quesada *diuers. quæst. cap. 31. n. 26. vers. cum autem*, Perez *l. 2. tit. 5 libr. 2. ordin. pag 435 in fine, vers. decimotertio,* Couarr. *practic. cap. 6. n. 4.* Gigas *de pension. qu. 80. n. 40* Tiraquell *de nobilit. qu. 29. num. 41.* Bobadil. *in sua politica, lib. 3. cap. 14. n. 18.* Cornel. Benincas. *de paupert. sper. 1. in iudic. n. 14.* Gaspar. Baëç. *de decima tutor. cap. 2. n. 31. & cap. 10. n. 13.* Sebast. Medic. *de casib. fortuit. p. 1. qu. 4. num. 11.* Franc. Viui. *decis. 159. n. 4.* Roland. à Valle *consil. 87. num. 30. cum seqq* Petr. Ruiz Maur *Lituan decis. 4. n. 294. cum seqq.* Vincent. Caroc. *de locato q. 8 tit. de fructib. & lit. expens. n. 12. fol. 24.* Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 1. tit. 66. numer. 76.* Vnde posse iudicem ad quem Notarium iudicis à quo compellere, vt stante paupertate appellantis det copiam processus sine salario, resoluunt Neuizan. *consil. 44. n. 13.* Grauat. *ad Gestr. in practic. libr. 4. cap. 4. de dolo, & contumac. lit. I. verbo, paupertas, n. 33.* Marchel. *de commissionib. p. 2. de commiss. aduocat. causarum, §. 1. n 20.* & est statutum per *l. Hispan. 2. tit. 18. lib. 4. noua Recopilat.* ibi, *y el Escriuano sea apremiado de le dar el processo depleito sin deneros.*

AVTH. Liberi.

LIberi si parentes furiosos negligunt, nec eos- 1
dem curant, successione indignos se reddunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hispan. 5. & 11. tit. 7. part. 6. vbi gloss. 9.* Guillelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem, decis. 5. n. 259.* Peregr. *de iure fisci lib. 4. tit. 5. de bonis vacant. n. 17.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp. 176. vers. duodecima est.*

L. Sancimus. XXII. & vlt.

Idem A. eidem P. P.

ADuersario absente, aut furioso, libelli porrectio 1
facta coram Præside, vel Episcopo interrumpit præscriptionem. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.* Vide posita *in l. 1. infrà de annal. except.*

De

De Hæreticis, & Manichæis, & Samaritis.

Tit. V.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici qui sint.*
2 *Hæresis omnis cōstat ex veris, & falsis dogmatibus.*
3 *Samaritæ qui, eorúmque secta quæ, & vnde constet, num. 5.*
4 *Manichæi qui, eorúmque secta vnde & quæ.*

1 HÆretici sunt, qui veram religionem non omnino abolent, sed polluunt falsis dogmatibus permixtis. Omnis enim hæresis constat ex veris
2 & falsis dogmatibus. Quare Samari-
3 tæ Iudæis hæretici fuerunt, Manichæi Christianis;
4 horum secta constat ex Christianismo, sed Christum negant esse verum hominem. Illorum secta constat ex Iudaismo, & Paganismo. Scripserunt in hanc rubr. Aloys. de Leo, Sebastian. de Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec. Et aduertit Surd. *consil. 386. num. 3.* quòd leges huius tit. quatenus hæreticos prosequuntur, approbatæ sunt à iure Canonico, & seruari debent.

De materia vide Doctores quos plena manu citaui *ad rubr. de hæret. in Decretal.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegiis ob veram confessionem indultis non fruuntur, qui aduersari veræ confessioni deprehenduntur.*
2 *Hæreticus priuatur omni priuilegio quod contemplatione Religionis Christianæ habuerit.*
3 *Auxilium legis frustrà inuocat, qui committit in legem.*
4 *Priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.*

L. Priuilegia. I.

Imppp. Constantin. Constantius, & Constans AAA. *ad Gracil. P. V.*

1 PRiuilegiis ob veram confessionem indultis non fruuntur isti, qui aduersari veræ confessioni deprehenduntur. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Salicet. Aloys. de Leo, Sebast. Næui. remissiue Ximen. *in concor. p. 1. & 2.* & Calal. *in annot.*

2 Vulgò allegatur hic text. ad hoc quòd hæreticus priuatur omni priuilegio quod contemplatione Religionis Christianæ habuerit, vt per Petr. Gregor. *Syntagm. iuris lib. 33. cap. 8. num. 8. vers. in primis,* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 43. sub num. 8.* Farinac. *in tractat. de hæresi quæst. 189 § 4. numer. 45.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, hæreticus, n. 11.*
3 Auxilium enim legis frustrà inuocat, qui committit in legem, vt per citatos *in meo tract. de Axiom. iuris vsufrequent. axiom. 136. num. 21.* & priuilegium me-
4 retur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, *axiom. 1. co. num 8.*

SVMMARIVM.

1 *Mulier hæretica ius tacitæ hypothecæ, & vt præferatur aliis creditoribus, amittit, & num. 2.*
3 *Mulieres hæreticæ non habent tacitam hypothecam, quam aliàs haberent si essent Catholicæ.*
4 *Mater hæretica tenetur dotare filiam orthodoxam, licèt aliàs dotare non teneretur.*
5 *Mulieribus hæreticis pro aliis fideiubentibus denegatur beneficium Senatusconsulti Velleiani, quod aliàs non denegaretur.*
6 *Vxor hæretica non gaudet priuilegiis concessis mulieribus dotatis.*

Avth. Item priuilegium.

HÆretica mulier ius tacitæ hypothecæ, & vt præferatur aliis creditoribus, amittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Palat. *in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor. § 35. num. 3.* Negusant. *de pignorib. p. 2. membr. 4. num. 68. & p. 5. membr. 2. n. 15.* Padil. *in l. fin. n. 6. C. de iur. & fact. ignor.* Petr. Gregor. *syntag. iuris libr. 33. c. 8. n. 8. vers. mulier hæretica,* Ioan. à Rojas *sing. 135. n. 3.* vbi 2
bene dicit quòd mulieres hæreticæ non habent tacitam hypothecam, quam aliàs haberent si essent 3
Catholicæ, & *sing. 129. num. 4.* quòd mater hæretica 4
tenetur dotare filiam orthodoxam, licèt aliàs dotare non teneretur, & *sing. 136. n. 2.* vbi quòd mulieribus
hæreticis pro aliis fideiubentibus denegatur benefi- 5
cium Senatusconsulti Velleiani, quod aliàs non denegaretur, & *sing. 214.* vbi pariter dixit quòd vxor 6
hæretica non gaudet priuilegiis concessis mulieribus dotatis, de quibus *in l. 1. & in l. assiduis, C. qui potiores in pignore hab.* refert & sequitur Farin. *in tract. de hæresi q. 189. § 4. num. 45.*

SVMMARIVM.

1 *Hæreses legibus diuinis, atque Imperialibus aduersæ conquiescant, nec patronos ministrósque habeant.*
2 *Hæretici indigni iudicum tolerantiâ, & conniuentiâ.*
3 *Hæreticus quis sit.*
4 *De Hæresi quis leui argumento conuincitur.*
5 *Denarius falsus, non est denarius.*

L. Omnes vetitæ. II.

Imppp. Gratian. Valent. & Theod. AAA. *ad Hesperidum. P. P.*

HÆreses legibus diuinis, atque Imperialibus aduersæ conquiescant, nec patronos, ministrósque habeant. Hæretici sūt indigni iudicum tolerantia 1
& conniuentia. Hæreticus dicitur qui conuictus est 2
quòd deuiat per leue argumentum à tramite Catho- 3
licæ Religionis. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* De hoc text. meminit Card. Baron. *annal. Eccles. tom. 4. anno Christi 379. pag. 300.*

Qui vel leui argumento, &c.] Notatur ad hoc quòd 4
leui argumento quis conuincitur de hæresi, vt per Palat. *in alleg. in materia hæresis, § 2. n. 4.* vbi declarat quoad hoc vt contra aliquem suspectum de crimine procedatur ad inquisitionem, vel purgationem, vel quoad imponendam pœnitentiam, non autem quoad pœnam corporalem, vel temporalem imponendam:

I 3 deinde

dende secundùm alios intelligit de leui argumento, id est, quod de facili potest probari.

5 In gloss. *Habent.* ibi, *falsus denarius non est denarius.* Vide Tiraq. *de iure mariti gloss. 8. n. 234. & de retractu lign. §. 1. gloss. 20. n. 11. & seqq.* Palat. *in repet. rub. de donat. int. vir. virum & uxorem, §. 70. n. 31.* Menoch. *de successi. creat. §. 17. n. 65.* Rebuff. *tom. 1. ad leges Gallia tit. de litter. oblig. art. 1. gloss. 9. num. 16.*

SVMMARIVM.

1 *Heretici loca ad conuenticula publica, multo minus priuata, non habeant, & talia Ecclesie vindicat.*
2 *Litanias aliaque exercitia hereticis Presides sub comminatione mulcte centum librarum auri non concedant.*
3 *Hereticorum conuenticula inhibenda sunt.*
4 *Diaconica, seu Decanica que sint.*

L. Cuncti hæretici. III.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Clearcho P. V.*

1 HÆretici loca ad conuenticula publica, multò minus priuata, non habeant, & talia Ecclesiæ vindicent. Litanias aliaque exercitia hæreticis Præsi-
2 des sub comminatione mulctæ centum librarum auri non concedant. Colligunt ex Odinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

3 Ex hoc text. colligit Petr. Gregor. *syntagm. iuris libr. 34. cap. 9. num. 1.* hæreticorum conuenticula inhibenda esse, quæ si facta comprobentur, loca fisco adiudicanda, seu proscribenda, si domini permiserint, ibi ea fieri, vel si insciis dominis conductores conuenticulis loca præbuerint, mulctis castigandi. Item sancitum est *l. Hispan. 5. tit. 26. part. 7.*

4 *Siue Diaconica appellentur, vel etiam Decanica.*] Sunt loca publica, quæ tamen non sunt carceres, licèt in ea quandoque rei conniciantur custodiæ causa, cùm & haberi in eis Conuentus soleant, & recondi res pretiosæ. Ita Caluinus *Lexic. iuris, verbo, Decanica.*

Centum librarum auri.] De illis Vide quæ dixi *in collectan. ad l. 2. prope fin. supr. de Episc. audient.*

SVMMARIVM.

1 *Manichei, & Donatiste commodis legum ac statutorum sunt indigni, & eos quilibet accusat, suntque indigni successionibus, aliisque similibus commodis.*
2 *Hereticis interdicta donatio, emptio, venditio, successio istorum. Item memoria ad instar reorum lese maiestatis humane dānata, nisi pœniteant.*
3 *Hereticorum serui licitè dominos deserunt, & veram sequuntur Ecclesiam.*
4 *Manichei, eorùmque origo, secta, & errores, remissiue.*
5 *Heresis crimen est publicum.*
6 *In heresi, & aliis criminibus exceptis omnes admittuntur ad accusationem, exceptis inimicis, suspectis, & conspiratoribus.*
7 *Heresis ob crimen bona omnia confiscantur.*
8 *Bonorum omnium appellatione veniunt mobilia, & se mouentia, immobilia, nomina debitorum, iura & actiones.*
9 *Hereticus priuatur successione hereditatis alicuius tam ex testamento, quam ab intestato.*
10 *Hereticus non est capax successionis etiam ex testamento militis: nec in credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus hereticorum, & in apostatis, num. 11.*
12 *Filium etiam propter heresim exheredari potest. Amplia etiam in heretico pœnitente, & reconciliato, num. 13.*
14 *Hereditas delata heretico ex testamento, vel ab intestato, cuius ipse propter heresim incapax est, defertur proximioribus venientibus ab intestato, non autem fisco.*
15 *Hereticus de heresi conuictus nullo pacto donare, siue alienare potest bona sua: & si donauerit, seu alienauerit, talis donatio, seu alienatio minimè valet.*
16 *Bona hereticorum post crimen heresis incursum distracta vendicantur à fisco, etiam nullo restituto pretio emptori, seu possessori eorum, &c.*
17 *Fiscus non tenetur restituere melioramenta facta per emptorem in bonis heretici; quin pariter reuocare potest omnes fructus perceptos ab emptore bonorum heretici, n. 18 etiam quod alienata bona transiuerint per plures manus, num. 19. limita in bonis alienatis per hereticum ex causa necessaria, num. 20.*
21 *Hereticus non potest contrahere.*
22 *Heretico mortuo contra illum inquiri, & procedi potest ad damnandam eius memoriam. Amplia vt quando defuncti heretici memoria damnatur, tunc eius pœna sit etiam infamie, excommunicationis, & denegationis sepulture, num. 23. procedique possit contra defunctum hereticum ad damnandum eius memoriam, etiam quòd dum viueret esset bone fame, nec alias de heresi infamatus, num. 24.*
25 *Heretici defuncti memoria, vt damnari possit, debet de illius heresi constare planè & concludenter. Secus in defensoribus, fautoribus, & receptatoribus hereticorum, quorum post mortem memoria non damnatur, num. 26.*
27 *Heretici defuncti memoria quando damnanda est, citandi sunt filij, & heredes ad suscipiendam eius defensionem, & quicumque admittuntur ad illum defendendum.*
28 *Hereticus testari nequit, & si testatur, eius testamentum est nullum, nisi testamentum factum sit ante sententiam declaratoriam, tunc ipso iure non est nullum, sed bene per subsecutam sententiam num. 29.*
30 *Heretici non possunt testari etiam ad pias causas; nec testamentum ab heretico factum conualidatur per subsecutam pœnitentiam, num. 31.*
32 *Filij Catholici non priuantur hereditate patris propter paternam heresim.*
33 *Hereticis pœnitentibus parcitur.*
34 *Hereticus pœnitens qui dicatur.*
35 *Heresiarche, dogmatiste, & magistri errorum, si verè pœnitentes sint, admittūtur ad misericordiam. Idem de apostata, num. 36. etsi hereticus etiam in mortis articulo pœniteat, errorémque suum abneget, n. 37. Declara, vt num. 38. & 39. De relapso quid, num. 40.*
41 *Hereticos receptans punitur eadem pœna, qua ipse receptatus hereticus puniendus est. At verius est eos non puniri eadem pœna, sed arbitraria, & extraordinaria, num. 42.*
43 *Serui hereticorum fiunt liberi, & non confiscantur si fuerint Christiani, seu Catholici.*

44 *Here*

44 *Hæretici defuncti memoria damnari potest infra quinquennium, & non postea.*

45 *Apostata defuncti memoria post eius mortem damnatur, non vero ultra quinquennium, num. 46.*

L. Manichæos. IV.

Iidem & THEODOS. AAA. ad Senatorem P. V.

Manichæi, & Donatistæ commodis legum ac
1 statutorum sunt indigni, & eos quilibet accusat, suntque indigni successionibus, aliisque ciuilibus commodis. Hæreticis interdicta est donatio emptio,
2 venditio, successio aliorum. Item memoria ad instar reorum læsæ maiestatis humanæ damnata, nisi pœniteat. Hæreticorum serui liceat dominos deserunt, & veram sequuntur Ecclesiam. Colligitur ex Ordin. Doctores
3 citati ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit. Vide ad hoc Cuiac. libro 12. obs. cap. 30.

De Manichæis, eorumque origine, secta & erro-
4 ribus, vide Guid. Panciroll. in thesauro var. lect. lib. 2. cap. 175. in fine pag. 357.

Volumus esse publicum crimen.] Notatur ad hoc
5 quòd hæresis crimen est publicum, vt per Anton. Gom. to. 3 var. cap. 1. in princ. Cald. Pereira cons. 13. n. 7. Et quæ sint publica crimina, vide Soar. de Paz in praxi tom. 1. p. 5. c. 3. n. 45. Molin. de Iustit. tom. 4. tract. 3. disp. 44. n. 1. Less. de Iustit. tom. 1 lib. 2. cap. 30. dub. 3. n. 19. Cald. Pereira ad l. vnic. C. ex delictis defunct. p. 2. num. 1. & 2.

Vnde in hæresi, & aliis criminibus publicis om-
6 nes ad accusationem admittuntur, exceptis inimicis, suspectis, & conspiratoribus, de quo vide Mascard. de probat. conc. 557. n. 40. Fr. Emman. quæst. Regul. to. 2. q. 15. art. 2. Martin. Delr. disquis. magicar. libr. 5 qu. 2. pag. 459. Paulin. Bern. Lucens. in praxi crimin. Regular. tit. 6. cap. 10. num. 40.

Quos bonorum etiam omnium publicatione persequi-
7 *mur.*] Notatur ad hoc quòd propter crimen hæresis bona omnia confiscantur, vt per Zanchin de hæretic. cap. 25. & seq. Decian. in tract. crimin lib. 4. capite 57. num. 13. vers. tertia, quia publicantur bona, Menoch. de arbitr. casu 374. num. 3. & de præsumpt. lib. 5. præs. 47. Petr. Gregor. syntag. iuris libr. 33. c. 9. n. 1. Peña in addit. ad directt. inquisit. p. 3. q. 109. comment. 158. vers. nec refert, D. Barbos. in l. 1. ff. soluto matr. p. 4. numero 82. cum seqq. Farin. in tract. de hæresi qu. 10 §. 1. num. 1. cum multis seqq. Vide posita in collect. d. cap. vergentis, de hæret. in Decretal. & ad cap. cum secundum, eod. tit. in 6.

8 Bonorum omnium appellatione veniunt mobilia, se mouentia, immobilia, nomina debitorum, iura, & actiones, vt dixi & late declaraui in tract. de appellat. verborum vtriusque iuris significat. appell. 35. num. 1. cum seqq.

9 *Ipsos volumus amoueri ab omni liberalitate, &c.*] Notatur ad hoc quòd hæreticus priuatur successione hæreditatis alicuius tam ex testamento, quàm ab intestato, vt per Simanch. de Cathol. instit. tit. 46. rub. de pœnis num. 55. & in enchirid. violata Relig. tit. 67. etiam de pœnis num. 3. Carrer. in tract. de hæret. n. 151. Rojas sing. 79. num. 1. Petr. Gregor. d. libr. 33. cap. 8. numer 10. Decian. libr. 5. cap. 43. numer. 17. in princip. vers. extende, Cald. Pereira post quæst. forenses cons. 13. num. 8. in medio. Molin. de Iustit. tract. 2. disp. 153. vers. de iure commun. late Farin. de hæresi q. 190. §. 7. n. 94. cum multis seqq. vbi, numer. 96. ampliat vt hæreticus
10 non sit capax successionis, etiam ex testamento militis, & num. 97. & 98. ampliat etiam in credentibus, 11 receptatoribus, defensoribus, & fautoribus hæreticorum, & in apostatis, & num. 99. resoluit, vt filius etiam 12 propter hæresim exhæredari possit, & n. 101. ampliat etiam in hæretico pœnitenti, & reconciliato: & n. 102. 13 tenet hæreditatem delatam hæretico ex testamento, 14 vel ab intestato, cuius ipse propter hæresim incapax est, deferri proximioribus venientibus abintestato, non autem fisco.

Præterea non donandi, &c.] Notatur ad hoc quòd 15 hæreticus de hæresi conuictus nullo pacto potest donare, siue alienare bona sua, & si donauerit, seu alienauerit, talis donatio, seu alienatio minimè valet, vt per Lael. Zecch. in sum. p. 1. tit. de Fide, rubr. de hæresi tit. 11. num. 16. vers. ampliatur, vt procedat, Zanchin. de hæret. cap. 27. numer. 1. cum seqq. Rojas singu. 185. num. 4. Azor instit. moral. part. 1. libr. 5. capite 7. q. 7. vers. quoad secundum, Sanch. in præcepta Decalogi tom. 1. libr. 2. cap. 12. numer. 48. Farin. in tractat. de hæresi q. 190. §. 5. num. 70. cum seqq. vbi num. 76. cum 16 seqq. resoluit, bona hæreticorum post crimen hæresis incursum distracta, vendicari à fisco, etiam nullo restituto pretio emptori, seu possessori eorum, nisi pretium bonorum ipsius hæretici, vel aliquid loco pretij reperiretur inter bona confiscata dicti hæretici, & sic in fisci vtilitatem versum esset, & numer. 79. quòd neque fiscus tenetur restituere melioramenta 17 facta per emptorem in bonis hæretici, & numero 80. quòd pariter à fisco reuocari possunt omnes fructus 18 percepti ab emptore bonorum hæretici, & numer. 81. etiam quòd alienata bona transiuerint per plures 19 manus, & numer. 87. cum pluribus, quos citat, & limi- 20 tat in bonis alienatis per hæreticum ex causa necessaria, vt putà pro victu, pro vestitu, & pro medicinis, quia talis alienatio non poterit per fiscum reuocari.

Non postremò contrahendi, &c.] Notatur ad hoc 21 quòd hæreticus non potest contrahere, vt per Carrer. d. numer. 151. Petr. Gregor. d. libr. 33. cap. 8. numer. 10. Pacian. cons. 19 num. 2. cum seqq. Sanch. d. lib. 2. capite 22. n. 48. Farin. d. q. 190 §. 5. num. 75. vbi num 72. dicit quòd requiritur in proposito hæreticum esse conuictum.

In mortem quoque inquisitio extendatur, &c. Notatur ad hoc quòd etiam post mortem contra hære- 22 ticum inquiri, & procedi potest ad damnandam eius memoriam, vt per Carrer. de hæret. numer. 138. Ioan. à Rojas sing. 139. n. 9 Clar. in pract. verbo, hæresis, n. 19. Didac. Quanter. in quæst. crimin. rub. de hæret. capite 2. num. 7. Ludou. à Paramo de origine S. Inquisit. libr. 3. qu. 4. numer. 77. cum seqq. Simanch. de cathol. instit. tit. 4. de accusat. numer. 5. & tit. 18. rubr. de defunctis num. 1. cum seqq. late Farin. in tract. de hæresi qu. 197. §. 4. num. 86. cum multis seqq. vbi num. 91. ampliat vt 23 quando defuncti hæretici memoria damnatur, tunc eius pœna sit etiam infamiæ, excommunicationis, & denegationis sepulturæ, cùm propterea ossa exhumentur si ab aliis discerni possint, & numer. 98. tenet 24 procedi posse contra defunctum hæreticum ad damnandum eius memoriam, etiam quòd dum viueret esset bonæ famæ, nec aliàs de hæresi infamatus, & numer. 103. quòd vt defuncti hæretici memoria dam- 25 nari possit, debet de illius hæresi constare plenè & concludenter, & n. 104. limitat in defensoribus, fau- 26 toribus, & receptatoribus hæreticorum, quorum post mortem memoria non damnatur, & n. 106. cum seqq. asserit quòd quando defuncti hæretici memoria damnanda est, citandi sunt filij & hæredes ad suscipien- 27 dam eius defensionem, & quicunque admittuntur ad illum defendendum.

28 *Fi... & suprema illius scriptura*,&c.]Notatur ad
hoc quòd hæreticus non potest testari,& si testetur,
eius testamentum est nullum. vt per Simanch.*de ca-*
*thol.instit tit.46.rub.de pæni.,numer.*55.Petr.Gregor.
*d.libr.*33.*cap.*8.*numer.*10 Rojas *sing.*61. *numero* 2.
Bursat.*cons*.14.*num.*1.*lib.*1.Sanch.*d.lib.*2. *capite* 24.
*num.*1.*cum seqq.* vbi tamen subdit testamentum fa-
29 ctum ab hæretico ante sententiam declaratoriam
non esse ipso iure nullum, sed bene per subsequu-
tam sententiam, latè Farin.*de heresi q.*190.§.6.*n.* 89.
vbi *num.*92.tenet quòd hæretici non possunt testa-
30 ri etiam ad pias causas,& *numer.*93. quòd testamen-
31 tum ab hæretico factum non conualidatur per sub-
sequutam pœnitentiam.

Sed nec filios heredes eis existere, &c.]. Notatur
32 ad hoc quòd propter paternam hæresim filij Catho-
lici non priuantur hæreditate patris, vt per Roland.
*cons.*8.*à num.*36.*libr.*3 Clar.*in pract.*§.*fin.qu.*78. *n.*4.
vers.apostata punitur,Carter.*in tract.de heret.n.*140.
Zanchin.*eod.tract.cap.*25.*num.*4.*vers.& certè*, De-
cian.*libr.*5.*cap.*72.*num.*7.*vers.publicantur tamen bo-*
na,Menoch.*de arbitr.casu* 546.*numer.*10.Surd *cons.*
38 *num.*11.Peña *in direct.inquis p.*3.*q.*109.*commen-*
to 158 *vers. cæterùm.* Sed quòd hæreticorum filij
etiam orthodoxi priuentur hæreditate paterna, nisi
fuerint Manichæi, de quibus loquitur iste text.te-
nent Decian.*lib.*5.*cap.*26.*n.*3.Sanchez *d.lib.*2.*c.* 29.
*n.*9.Farin.*d.tract.de heresi q.*191.§.1.*n.*29. *cum seqq.*
vbi declarat multipliciter.

Delicti enim veniam pœnitentibus damus.]Notatur
33 ad hoc quòd pœnitentibus hæreticis parcitur, vt
per Paul.Griland.*in tract.de heret.q.* 5. *num.*1. Car-
ter.*in eod.tract.num.*133.*post med.vers.nam etiam in*
tali crimine, Simanch.*de cathol. instit.tit.* 47. *rubr.*
*de pœnitentib.& conuersis,ex numer.*1. *& in enchirid.*
*tit.*58.*etiam de pœnit.num.*1.Ioan.Rojas *in tract.de*
*heretic.p.*2.*num.*189.*& sing.*1.*num.*14.*& sing.* 254.
*num.*2.Menoch.*de arbitr.casu* 373.*num.*1.*&* 2.Boër.
*decis.*341.*num.*1.Decian.*libr* 5.*cap.*20. *numer.* 50. *&*
*cap.*38.*num.*5. Ludou.à Paramo *de origine S. Inqui-*
*sit.lib.*3.*q.*9.*à num.*51.Paul.Comitol.*respons. moral.*
*lib.*4.*q.*1.latè Farin.*in tract.de heresi q.*193.§.1.*n.* 2.
*cum multis seqq.*vbi *num.* 4. subdit quòd pœnitens
34 hæreticus dicitur ille, qui aliquando errorem in
mente habuit, illúmque verbis, aut facto ostendit,
postmodum tamen ad se reuersus, saniorique con-
silio edoctus, ab errore corde resiliuit, & opere il-
lum abiurauit, & *num.*5.ampliat vt etiam ad mise-
35 ricordiam admittantur hææresiarchæ, dogmatistæ, &
magistri errorum si verè pœnitentes sint,& *num.*14.
36 extendit ad apostatam, qui si pœnitens fuerit, ad
misericordiam recipitur, sicut recipitur hæreticus
pœnitens,& *num.*20. ampliat etiamsi in mortis arti-
37 culo hæreticus pœniteat, errorémque suum abne-
get, & *numero* 27.declarat debere sponte redire ad
38 Fidem,secus si non sponte, sed metu mortis,& *num.*
39 30.limitat vt parcendus non sit, nec ad misericor-
diam recipiendus ille, qui non puro corde, sed per
fraudem,& simulatè ad Fidem redit,& *num.*32.limi-
40 tat etiam in relapso.

In eos etiã auctoritatis,&c.]Notatur ad hoc quòd
41 receptans hæreticos punitur eadem pœna, qua ipse
receptatus hæreticus puniendus est, vt per Carter. *in*
*tract.de heret.num.*165.*ver non iure communi.* At ve-
rius est eos non puniri eadem pœna, vt per Decian.
*lib.*5.*cap.*18.*vers.*29.*& c* 51.*n.*65.sed arbitraria, & ex-
traordinaria pœna:Simanch.*de cathol.instit.tit.*15.*de*
*credentib.n.*15.*& in enchirid.tit.*16 *rubr. de recepta-*
*tor.n.*2 Menoch.*de arbitr.casu* 548.*n.* 6. Farinac. *d.*
*tract.de heresi q.*182.§.9.*n.*13.*cum seqq.*

Seruos insuper extra nexum, &c.]Notatur ad hoc 43
quòd serui hæreticorum fiunt liberi; & non con-
fiscantur si fuerint Christiani, seu Catholici, vt per
Simanch.*de Cathol.cap.*48.*num.*28 Azor.*instit. mo-*
*ral.p.*1.*lib.*8.*cap.*12.*q.*7.Molin.*de iustitia tractat.* 2.
disp 40.Rebell.*de obligat.iustit.p.*1.*lib* 1.*q* 13.*num.*2.
*cum seqq.*Sanchez *in præcepta Decalogi libr.*2.*c.* 24.
cum seqq.

In gloss.*Subire*.ibi,*vsque ad quinquennium*, &c. 44
Ergo memoria defuncti hæretici potest damnari in-
fra quinquennium,& non postea, de quo vide Hip-
pol *sing.*307.Roman.*sing.*451.Duen. *reg.* 173. Zan-
chin.*de heretic.cap.*24.*num.*5.Balb.*de præscript.p.* 2.
in 5.*pars.prima partis quæst.*1.*num.*4.Ioan.à Rojas *in*
*tract.de heret.p.*2.*num.*193.*cum seqq.& sing.*50 Cou.
*in reg.possessor.p.*2.§.2.*num.*6 Clar.§.*fin.qu.*51.*n.* 14.
Boër.*decis.*164.*numer.*18.*&* 19.Anton.Gom. *tom.*3.
*var.cap.*1.*numer.*81.Peña *ad direct.Inquis.p.* 3. *com-*
mento 42.*vers.his ita positis*, Ludou.à Paramo *de*
*origine S.Inquisitionis lib.*3.*q* 4.*rubr.de forma & or-*
*dine iudic.n.*83.Iacob.de Graff.*in decis.aureis lib.*2.
*cap.*11.*num.*12.*vers.& hoc intellige*, Pereg. *de iure*
*fisci lib.*6.*tit.*8.*num.* 19.Decian.*lib.*5.*cap.*44.*à num.*1.
Molin.*de Iustit tract.*2.*disp.*73.*vers.quarta conclusio*,
Cald.Pereira *in comment.ad l.vnic.C.ex delictis def.*
*p.*2.*num.*18.Azor.*instit.moral.p.*3.*lib.*1.*cap.* 18. *vers.*
nihilominus tamen,Sanch.*d.libr.*2.*c.*22.*num.*38. *cum*
*seqq.*Farin *in tract.de heresi,q.vlt.quæ est* 197.§.4. *n.*
132.*cum seqq.*

In ead.gloss.ibi,*sic & in apostatis*, &c. Notatur 45
ad hoc quòd sicut hæretici defuncti memoria dam-
natur,ita etiam memoria defuncti apostatæ post eius
mortem damnatur,vt per Farin.*d.tractat. de heretic.*
*q.*173.§.4.*num.*40.Et quòd apostatæ memoria non
possit damnari vltra quinquennium, ex hac gloss. 46
colligunt Petr.Gregor.*d.lib.*33.*cap.* 18. Mascard. *de*
*probat.concl.*112.*n.*30.Menoch. *de arbitr.casu* 546.
*num.*14.Farin.*d.q.*197.*num.*114.

AVTH. Si verò Dominus.

TEmporalibus Dominis negligentibus in extir- 1
pandis hæreticis, Catholici hæreticorum bona
licitè occupant post annum à die factæ monitionis,
soluto iure directi dominij, si fuerint feudatarij.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1.*n.*1.*suprà*
hoc tit.

Hanc eandem resolutionem ex hoc text. desu- 2
munt Repert. Inquisit. *verbo,Dominus castri,vers.*
*primo,cum seqq.*Simanch.*de Catholicis instit. tit.*23.
*rub.de dominis temporal.ex n.*1.*& in enchirid.tit.*21.
*rub.de princip.n.*4.*&* 5.Carter.*in tract.de heret.num.*
175.*vers.item punitur dominus*,Petr.Gregor.*d.lib.*33.
*c.*9.*n.*2.Decian.*in tract.crimin.lib.*5.*c.*51.*n.*11.Sanch.
*in præcept. Decalog.tom.*1.*lib.*2.*c.*10.*n.*10.*vers.nec so-*
*lùm.*latè Farin.*in tract.de heresi q.*182.§.2. *ex n.* 15.
cum multis seqq.

Saluo iure domini principalis,&c.]Vide Valasc.*de*
*iure emphyt.q.*13.*n.*3.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticorum receptatores, fautores & defensores, impunitatis spe nullo modo gaudent, sed excommunicatos fouentes, famam, officia, ius testandi amittunt.*
2 *Contractus & obligationes cum hæreticis initæ euanescunt quoad ius hæreticorum.*
3 *Hæreticus iudex & receptator hæreticorum nulliter iudicat*

iudicat ob hæresim.
4 Aduocati & tabelliones ob hæresim facultatem patrocinandi & instrumenta conficiendi amittunt.
5 Hæreticorum defensores excommunicati si in excommunicatione per annum insorduerint, ipso iure facti sunt infames, nec ad publica officia admittuntur.
6 Hæreticorum fautores, defensores, credentes, receptatores ad testimonium admittendi non sunt.
7 Hæreticorum fautores, defensores, credentes, & receptatores sunt intestabiles, nec capaces successionis hæreditatis tam ex testamento, quàm ab intestato: num. 8.
9 Hæretici, eorúmque fautores, & receptatores non possunt agere, sed conueniri. Nō possunt esse Iudices, num. 10 nec. Aduocati, num. 11.
12 Hæretici sunt incapaces gradus Doctoratus.
13 Hæreticus, hæreticorúmque fautor defensor, credens, & receptator Notarius esse non potest, & ideo instrumenta per eum confecta non valent.

Avth. Credentes.

1 Receptatores, fautores, & defensores hæreticorum impunitatis spe nullo modo gaudent, sed excommunicatos fouentes, famam, officia, ius testandi amittunt. Item contractus, & obligationes
2 cum hæreticis initæ euanescunt quoad ius hæreticorum. Hæreticus iudex & receptator hæreticorum
3 nulliter iudicat ob hæresim. Aduocati & tabelliones
4 ob hæresim facultatem patrocinandi, & instrumenta conficiendi amittunt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc titul.*

Intra annum, ex tunc ipso iure sit infamis.] Nota-
5 tur ad hoc quòd si defensores hæreticorum excommunicati in excommunicatione per annum insorduerint, ipso iure sunt facti infames, nec ad publica officia admittuntur, vt per Farin. *in tract. de haresi q. 182. § 3. num. 59. & § 4. num. 59. & 60.* vbi declarat Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 2. capite 26. num. 1.*

7 *Neque ad testimonium admittatur.*] Notatur ad hoc quòd fautores, defensores, credentes, & receptatores hæreticorum ad testimonium admittendi non sunt, vt per Gondisalu. *d. q. 56. sub num. 1.* Decian. *d. cap. 51. sub num. 79.* Farinac. *dicta quæst. 182. num. 47.*

8 *Sit etiam intestabilis, &c.*] Notatur ad hoc quòd fautores, defensores, credentes, & receptatores hæreticorum sunt intestabiles, vt per Gondisalu. *in tract. de heret. q. 15. sub num. 1.* Repert. Inquis. *verbo, credentes, vers. quæ pœna,* Decian. *tractat. crimin. lib. 5. cap. 51. num. 79.* Farinac. *d. tract. de hæresi q. 182. num. 45.*

Nec ad hereditatis successionem accedat.] Notatur
9 ad hoc quòd fautores, defensores, credentes & receptatores hæreticorum non sunt capaces successionis hæreditatis tam ex testamento, quàm ab intestato, vt per Zancin. *de hæretic. cap. 17. num. 2. in fine,* Gondisalu. *eod. tract. q. 15. sub num. 1.* Decian. *d. lib. 5. 1. sub n. 79* Farin. *d. q. 182. num. 46.*

Nullus præterea ei super quocumque, &c.] Notatur ad hoc quòd hæretici, eorúmque fautores, & receptatores non possint agere, sed conueniri, vt per Carrer. *in tract. de hæretic. num. 151.* Simanch. *de cathol. institut. tit. 46. rubr. de pœnis num. 57.* Barsat *cons. 14. num 1. cum seqq.* Farin. *d. tract. de hæresi. qu. 189. § 4. num 48.*

10 *Quòd si fortè iudex extiterit.*] Notatur ad hoc quòd hæretici, hæreticorúmque fautores, defensores, credentes, & receptatores, Iudices esse non possunt, vt per Ioan. à Rojas *sing. 20.* vbi quòd hæreticus nec etiam potest esse arbiter, aut arbitrator, & *sing. 88.* vbi quòd iudicium agitatum coram iudice hæretico est nullum, & *sing. 119. & num. 178.* vbi ampliat, etiam quòd hæreticus communi opinione reputetur fidelis, Simanch. *de cathol. instit. t. 46 rubr. de pœnis à num. 58.* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 43 num. 3.* vbi propterea quòd sententia à iudice hæretico lata est nulla, refert Farin. *d. tract. de hæret. qu. 189. § 4. num. 39.*

Si verò fuerit Aduocatus, &c.] Notatur ad hoc 11
quòd hæreticus, hæreticorúmque fautor, defensor, credens, & receptator, non potest esse Aduocatus, vt per Simanch. *d. tit. 46. rubr. de pœnis numer. 61* Carrer. *d. tract. de hæret. numer. 51.* Ioan. à Rojas *sing. 105.* vbi subdit quòd hæretici sunt incapaces gradus Doctoratus, Decian. *d. lib. 5. cap. 43. n. 4. & cap. 51. sub num. 9* Farin. *d. q. 189. num. 51.*

Si tabellio, instrumenta, &c.] Notatur ad hoc 13
quòd hæreticus, hæreticorúmque fautor, defensor, credens, & receptator, Notarius esse non potest, & ideo instrumenta per eum confecta non valent, vt per Carrer. *d. numer. 151.* Rojas *sing. 69. & 119.* Simanch. *d. tit. 46. num. 61.* Decian. *d. lib. 5. cap. 43. num. 5. & cap. 51. sub num. 79.* Sigism. Scacc. *de iudic. caus. ciuil. crimin. & hæret. cap. 98. numer. 19.* Farinac. *d. q. 189. num. 50.*

SVMMARIVM.

1 Arriani, & alij in hac lege expressi hæretici in foro Romano domicilia habere non possunt.
2 Manichæi ciuitatibus, & domicilij iuribus indignè sunt.
3 Leges contra Arrianos, & consimiles latæ non vt abolitæ habendæ, sed adhuc in odium istorum obseruandæ sunt.
4 Hæreticorum genera quot in hac lege, vnde sic dicti, & eorum secta & errores, remissiuè.
5 Hæretici impœnitentes pœna mortis puniuntur: imò & pœna ignis illis infligitur ex generali consuetudine, n. 6. & viui comburuntur, ibid.
7 Lex scripta semper loquitur, & est in viridi obseruantia.
8 Hæreticus est incapax donationis inter viuos.
9 Hæreticus vbicunque puniri potest, nec fiet remissio.
10 Nobiliores mitiùs puniuntur.

L. Arriani. V.

Imp. Theodos. A. & Valenti *Cæs. Florentino P. P.*

Arriani & alij in hac lege expressi hæretici in 1
foro Romano domicilia habere non possunt.
Manichæi ciuitatibus, & domicilij iuribus indigni 2
sunt. Leges contra Arrianos & consimiles latæ, non 3
vt abolitæ habendæ, sed adhuc in odium istorum obseruandæ sunt. Colligunt ex Odinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Hæreticorum genera quot in hac lege numeren- 4
tur, & vnde sic dicti, & eorum sectas & errores exprimit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. libr. 2. cap. 175. per tot.*

Et vltimo supplicio tradendis, &c.] Notatur ad 5
hoc

hoc quòd hæretici impœnitentes pœna mortis puniuntur, vt per *l. 11. tit. 2. tit. 26. part. 7. vbi gloss. 9.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 2. num. 1. vers. item el 1.* Couar. *var. libr. 2. cap. 10. num. 10. in princ.* Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 33. cap. 8. num. 20.* Menoch. *de arbitr. casu 374. n. 1* Farin. *in tract. de hæretic. q. 189. §. 2. num. 5.*

6 Immo & pœna ignis illis infligitur ex generali consuetudine, vt testantur Anton. Gom. & Couar. *dictis locis,* Menoch. *casu 374. de arbitr.* Rojas *sing. 91.* Decian. *in tractat. crimin. libr. 5. cap. 42. numer. 4.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 8. cap. 13. vers. vltima pœna hæreticorum est.* Cald. Pereira *post quæst. forens. in comment. ad l. vnic. C. ex delicto defunct. p. 5. num 6.* Martin. Delri. *disquisit. magic. libr. 5. sect. 16. vers. quoad ignis pœnam;* & viui comburuntur, Simanch. *de cathol. instit. tit. 45. rub. de pœnis num. 49. & in enchirid tit. 67. num. 11.* Rojas *in tract. de hæret. part. 2. num. 360. cum seqq.* Baiard. *ad Clar. §. hæresis, num. 15.* Farinac. *d. q. 189. num. 4. & 5.* Perez *l. 3. tit. 4. libro 8. Ordin.*

Semper viridi obseruantia valituris.] Notatur ad

7 hoc quòd lex scripta semper loquitur, & est in viridi obseruantia, vt per Xuar. *in proœm. legum fori num. 3.* Tiraq. *in l. boues §. hoc sermone, limit. 9. n. 1.* Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss. 5 num. 3.* Gut. *pract. lib. 3 q 17. num. 147.* Bernard Græuæ. *ad pract. Cameræ Imperialis lib. 1. conclus. 60. coroll. 2. num. 3.*

8 *Siue de donationibus,* &c.] Notatur ad hoc quòd hæreticus est incapax donationis inter viuos, vt per Quemada *in suis quæst. fiscal. q. 18.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5 cap. 8 qu. 1. & libr. 8. cap. 12. qu. 8.* Farin. *d. tract. de hæretic. qu. 290 §. 7. num. 96.* vbi resoluunt res illi donatas non ad fiscum pertinere, sed donanti reddendas esse; quamuis Sanch. *in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 2. cap. 14. n. 36.* dixerit hæretico donata post sententiam fisco acquiri.

9 *Vel conniuente conuenerint,* &c.]Notatur ad hoc quòd hæreticus potest vbicunque puniri, nec fiet remissio, vt per Decian. *in tract. crimin. libr. 4. cap. 19. num. 23.* Duen. *reg. 378. num. fin.* Azeued. *l. 1. n. 41. tit. 16. lib. 8. nouæ Recop.*

Vel exilium, si sit ingenuus.] Ergo mitiùs puniun-

10 tur nobiliores, de quo Tiraquell. *de nobilit. cap. 20. num. 108.*

SVMMARIVM.

1 *Nestorij portentosum dogma propagantes, & hoc sequentes, legum & domicilij iure sunt indigni in Imperio Romano.*
2 *Nestorianorum libri indigni luce, & lectione, concremandi sunt.*
3 *Nestoriani cœtus non habeant sub pœna publicationis bonorum.*
4 *Nestoriani, & Porphyriani, eorúmque secta, & errores, remissiuè.*
5 *Hæreticorum libros nemo penes se retinere potest, nedum eos legere, aut rescribere, sed statim eos comburere tenetur.*
6 *Merces apothecariorum & aliorum, si sint corruptæ, publicè concremari possunt.*

L. Damnato. VI.

Iidem AA. ad Leonium P. V.

1 NEstorij portentosum dogma propagantes, & hoc sequentes, legum & domicilij iure sunt indigni in Imperio Romano. Impij Nestorianorum 2
libri indigni luce, & lectione, concremandi sunt Ne- 3
storiani cœtus non habeant sub pœna publicationis bonorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.*

4 De Nestorianis, & Porphyrianis, eorúmque sectis, & erroribus latè Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 176.* & aliqua penes Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 33. cap 8. num. 21.* vbi dicit Nestorium habuisse linguam vermibus corrosam, & ita cum ingenti dolore expirasse, dicentem se ad maiores vocari pœnas.

5 *Nec verò impios libros,* &c] Notatur ad hoc quòd nemo penes se retinere potest hæreticorum libros, nedum eos legere, aut rescribere, sed statim eos comburere tenetur, aliàs enim de hæresi suspectus redderetur, vt per Simanch. *de cathol. instit. tit. 38. de libris num. 1. cum seqq. & enchirid. tit. 39. numer. 5.* Albertin. *de agnoscend. assertion. q. 28. num. 5.* Petr. Gregor. *vbi sup. lib. 34. cap. 1. num. 10.* Menoch. *de arbitr. casu 374. num. 12.* Gratian. *reg. 55. numer. 31.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 8. cap. 16. q. 9.* citatos per Cened. *ad Decretal. collect. 8. num. 1* Farin. *in tract. de hæret. q. 180. §. 1. n. 1. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl. 745. num. 10. & concl. 862.*

6 Hinc argumento huius text. colligit Auendan. *de exequendis mandat. p. 1. cap. 19. num. 30. vers. secundò infertur,* quòd merces apothecariorum & aliorum, si sint corruptæ, possunt publicè concremari.

L. Curiales omnium. VII.

Iidem AA. Florentio P. P.

POEna nulli tribuat immunitatem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Eutychetis secta inhærentes in Imperio Romano domicilia & sedes non habeant.*
2 *Apollinaris sectam sequentes pœnas in alios hæreticos statutas non dissimiles patiantur.*
3 *Apollinaristæ, & Eutychiani indigni sunt nomine Sacerdotum, iisdemque domicilia & patrocinia sunt deneganda, &c.*
4 *Rectores & moderatores prouinciarum & ciuitatum negligentes in imponendo pœnas statutas hæreticis, denarum librarum auri pœna mulctentur, & insuper etiam existimationis suæ periculum sustineant.*
5 *Magistratus ex sola omissione & negligentia non comprehendendi hæreticos, censeri eorum fautores.*
6 *Magistratus nõ infestantes, nec persequentes hæreticos, puniuntur vt fautores.*

L. Quicumque in hac vrbe. VIII.

Impp. VALENTIN. & MARTIAN. AA. *Palladio P. P.*

EVtychetis sectæ inhærẽtes in Imperio Romano 1
domicilia & sedes non habeant. Sectam Appol- 2
linaris sequentes pœnas in alios hæreticos statutas, non dissimiles patiantur. Apollinaristæ & Eutychia- 3
ni indigni sunt nomine Sacerdotum, iisdémque domicilia & patrocinia sunt deneganda; & monasteriis, Ecclesiis, conuenticulis diurnis ac nocturnis carere,

rete, possessionésque alienas vitare debent; militia illis interdicenda, nec domicilium in patria, aut alibi concedendum, quibus interdicta etiam sunt dispositionum exercitia, & illis pœna vltimi supplicij imponitur, & eorum libri ac chartæ flammis comburi iubentur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Totam huius legis historiam, quæ impiam Apollinaris, & Eutychetis sectam improbat, narrat Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lection. libr. 2. cap. 177. per tot.*

Quòd si fecerint, &c.] Notatur ad hoc quòd Re-
4 ctores & moderatores prouinciarum & ciuitatum negligentes in imponendo pœnas statutas hæreticis, denarum librarum auri pœna mulctentur, & insuper etiam existimationis suæ periculum sustineant, vt per Simanch. *de cathol. instit. tit. 15. de credentib.*
5 *num. 11.* vbi generaliter dixit Magistratus ex sola omissione & negligentia non comprehendendi hæreticos, censeri eorum fautores, Peña *ad direct. Inquisit. p. 2. q. 53. comment. 78. lit. E. ver. qua vero pœ-*
6 *na*, Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 51. num. 33.* vbi quòd Magistratus non infestantes, & non persequentes hæreticos puniuntur vt fautores, Sanchez *in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 2. cap. 10. num. 11. cum sequent.* vbi de Inquisitoribus, & aliis ministris S. Officij, necnon etiam terrarum gubernatoribus negligentibus capere hæreticos, & eos respectiuè punire, an & quando sint excommunicati.

7 *Militari cingulo soluti, &c.*] Ergo hæreticus miles esse non potest, vt per Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 41. num. 4. in fine*, Farin. *in tract. de hæres. q. 189. § 4. num 53.*

SVMMARIVM.

1 *Liberi orthodoxi succedunt parentibus, & alimenta, dotem donationémque propter nuptias consequuntur.*
2 *Filij orthodoxi propter paternam hæresim non priuantur hæreditate paterna.*
3 *In Dote congrua constituenda consideranda sunt facultates eius, qui tenetur dotare.*
4 *Mater hæretica cogitur dotare filias Catholicas.*
4 *Bona hæreticorum hodie confiscantur, neque liberis Catholicis reseruantur.*
6 *Mulieri in hæresi lapsæ, & ab Ecclesia receptæ cum detrusione in carcerem, maritus alimenta præstare non cogitur.*

L. Cognouimus. IX.

Imp. IVSTIN. A. *Demostheni P. P.*

1 Liberi orthodoxi succedunt parentibus, & alimenta, dotem, donationémque propter nuptias consequuntur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Ex hoc text. vulgò colligitur, filios orthodoxos
2 propter paternam hæresim non priuari hæreditate paterna, de quo an verum sit attento iure Ciuili, & quid de iure Canonico, vide Farin. *in tract. de hæresi q. 191. §. 1. num 29. cum seqq.* Et an possit filio orthodoxo assignari legitima viuente patre hæretico, per hunc text. saltem iure Ciuili attento? affirmatiuè respondent Ioan. a Rojas *sing. 95.* Surd. *cons. 386. num. 14.* Farin. *in praxi crimin. quæst. 24. num. 44. & d. tract. de hæresi q. 191. §. 3. & 4.*

3 *Secundum vim patrimonij, &c.*] Notatur ad hoc quòd in constituenda congrua dote, considerandæ sunt facultates eius, qui tenetur dotare, vt per Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuention. tom. 1. libro 12. tit. 21. num. 4.*

Sed & dotes pro filiabus, &c.] Notatur ad hoc quòd mater hæretica cogitur dotare filias Catholi- 4
cas, vt per Palat. *in rep. rubr. de donat. inter virum, § 21. num. 5.* Padil. *in auth. res quæ, numer. 61. C. commun. de legat.* Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis, §. si mater, num. 16.* Sed quicquid sit de iure antiquo, hodie certum est bona hæretici confiscari, neque
liberis Catholicis reseruari, per *auth. Gazaros, hoc eod. tit.* & esse communem ac receptam sententiam post Ripam, Palat. Simanch. & alios dicit D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 4. num 83. & num. 85.* resoluit quòd mulieri in hæresim lapsæ, & ab Ec- 5
clesia receptæ cum detrusione in perpetuum carcerem, non cogitur maritus alimenta præstare. 6

SVMMARIVM.

1 *Inter Liberos, si aliqui sint orthodoxi, aliqui non, ad orthodoxos deuoluitur successio: & qui non admittitur ad partem, minimè constituit partem, num. 2.*
3 *Hæreticorum filij tam ex testamento, quàm ab intestato possunt succedere ascendentibus Catholicis, vel etiam quibuscumque consanguineis, aut extraneis.*
4 *Restitutus & indultatus ex gratia Principis ad bona, non recuperat fructus interim perceptos. Non procedit in restituto per viam iustitiæ, seu per viam reformationis, num. 5. Nec in restituto plenissimè, perinde ac si condemnatus non fuisset, num. 6.*
7 *Ecclesia præfertur fisco sæculari in bonis confiscatis propter crimen hæresis.*

AVTH. Idem est de Nestorianis.

Inter liberos si aliqui sint orthodoxi, aliqui non, ad orthodoxos deuoluitur successio. Qui ex de-
licto non admittitur ad partem, minimè constituit 1
partem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 2

His solis testamento, &c.] Notatur ad hoc quòd
hæreticorum filij tam ex testamento, quàm ab in- 3
testato possunt succedere ascendentibus Catholicis, vel etiam quibuscumque consanguineis, aut extraneis, vt per Azeued. *leg. 5. numer. 3. tit. 3. libr. 8. nouæ Recopilat.* Molin. *de Iustit. tom. 3. disp. 658. num. 19. & 25.* Sanch. *in præcepta Decal. tom. 1. libr. 2. c. 29. n. 13.*

Sed absque ratione fructuum & administratione 4
&c.] Notatur ad hoc quòd restitutus & indultatus ex gratia Principis ad bona, non recuperat fructus interim perceptos, vt per Crot. *cons. 137. numer. 9.* Roman. *sing. 549.* Alphan. *collect. 307.* Anton. Trigl. *sing. 119.* Chassan. *in consuetud. Burgund. rubr. 1. §. 6. numer. 140.* Boër. *decis. 98. num. 5.* Roland. *cons. 45. numer. 8. vol. 4.* Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, numer. 276. C. de reuoc. donat.* Gregor. Lop. *leg. 2. gloss. 5. post princ. tit. 32. part. 7.* Sarmien. *select. libr. 5. in l. Gallus, §. & quid si tantum, numer. 66. ff. de liber. & posth.* Anton. Gom. *tom. 3. variar. cap. 13. numero 38. vers. item adde, & l. 1. Tauri, in fine, vers. vnum tamen est,* Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis §. sed vtrum num. 9. cum seqq. ff. de liber. agnosc.* Cou. *lib. 2. var. c. 3. num. 15. in fin.* Bonacos. *commun. crimin. verbo, gratia, seu remissio delicti, col. 3.* Emman. Costa *in d. §. & quid*

*quid si tantùm p.1.numer.*74 Brunor.à Sole *in locis communib.verbo,bannitus* 14 *& quæst.legal.qu.* 19. *num.67.vers.aduerte tamen*, Clar.*in § fin. quæst.* 59. *numer.*7.vbi Baiard.*num.*66.Decian.*in tract.crimin. lib.*3.*tit.de abolitionib.num.*10 Sfort. *de restit. in integ.q.*99.*art.*14.*num.*123.Pereg.*de iure fisci libr.* 5. *tit.*2.*numer.*61.Ioan.Garc.*de nobilitate gloss.*6.§.1. *num.*46 late Gutier.*pract.lib.*4.*qu.*69.*numer.* 2. *cum sequent.*& præcipue *num.*10.vbi quòd hic fit restitutio ex gratia, non verò ex iustitia, Carol. Tapia *in rubr.de constit.Princip.cap.*3.*numer.* 29. Morl.*in emporio iuris p.*1.*tit.*5.*qu.*1.*numer.*38. Aloys.Ricc.*in collect.decis.p.*3.*collect.*567. Ceuall. *commun. contra communes,q.*536.*num.*19.Vincent.de Anna *in c.* 1. *num.*226.*&* 227.*de vasall. decrepit.ætat.* Farin. *in praxi crimin.q.*6.*num.*44. *vers.horum tamen*, Mastrill.*Sicilia decis.*33 *num* 3.Cabed *Lusit.decis.*192. *num.*1.*part.*1.

5 Hæc resolutio, quæ singulariter probatur ex hoc
text.limitatur primò vt non procedat in restituto
per viam iustitiæ,seu per viam reformationis, Crot.
*in d.§.& quid si tantum numer.*121.*in fine*, & Gabaul.*numer.*67.*in fine*, ac Fortun.Garc.*numer.* 251. Cou.*d.libr.*1.*var.cap.*3.*num.*15.*in fine*, Cordub de Lara *in d.l.si quis à liberis §.sed vtrum,num.*10.*ff.de liber.agnosc.*Sfort.*d.q* 99.*art.*14.*num.* 131. Farinac. *d.q.*6.*num.*44.Gutier.*d.lib.*4.*practic.q* 69.*num.* 10. Carol.Tapia *in dicta rubr.de constit. Princip.cap.* 3. *num.*38.

Limita secundò vt non procedat in plenissimè
9 restituto,perinde ac si condemnatus non fuisset:taliter enim restitutus recuperat etiam fructus perceptos,vt per Bonacos.*commun.crimin.in verbo, gratia principis facta bannito*,Bursat.*cons.*54.*num.*13.*lib.*1. Sfort.*d.q* 99.*art.*14.*num.*130.

Ab Ecclesia intra annum admittatur.] Ergo Ec-
7 clesia præfertur fisco seculari in bonis confiscatis propter crimen hæresis, de quo vide Martam *de iuris dict.p.*4.*casu* 137.*num.*12.

SVMMARIVM.

1 *Filij hæreticorum non succedunt parentibus, & num.*2.

3 *Gazari, Patareni, Leonistæ, &c.eorumque secta, & errores,remissiuè.*

4 *Hæretici propter hæresim incurrunt infamiam, & si fuerint nobiles,vt viles ac plebeij puniendi sunt. Amplia quòd ob solam hæresis suspicionem quis infamis est,nisi ab ea se purgauerit,num.*5.

6. *Hæretici tanquam infames repelluntur ab omnibus honoribus,& dignitatibus,intellige vt n.*7.

8 *Hæretici non possunt exercere aliqua officia publica; & censentur exclusi ab omni legitimo actu,n.*9.

AVTH. Gazaros.

1 Filij hæreticorum non succedunt parentibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
2 Ordin.Regia Lusitan.*lib.*5.*tit.*1.*in fine principij,leg. Hispan.l.*7.*tit.*7.*part.*6 *vbi gloss.*1.Perez *l.*1.*gloss.* 6. *pag.*21.*col.*2.*tit.*1 *libr.*1.*Ordinam.& l.*3.*gloss.*1.*pag.*136.*col.*2.*tit.*4.*lib.*8.*etiam Ordin.*Azeued.*l.*1.*n.*160. *cum seqq.& à num.*216.*tit.*3.*lib.*8.*noua Recop.*Duen. *reg.*345.*vers.limita secundò*,Gratian.*reg.*55.*num.*26. Decian.*in tract.crimin.libr.*5.*cap.*45.*num.*3.D. Barbos.*in l.*1.*ff.soluto matrim.p.*4.*num.*83.Farin.*in praxi crimin.q.*24.*num* 44.Thom.Valasc.*allegat.* *iur.tom.*1.*alleg.*13.*num.*18. Sanchez *in præcepta Decalogi lib.*2.*c.*29.*num.*9.Vide posita *ad l. Manichæos, & l.cognouimus,sup.hoc tit.*

Gazaros, Patarenos, Leonistas, &c.] De his hæ-
reticis,eorùmque sectis,& erroribus agit latè Guid. 3
Pancirol.*in thesauro var lection.libr.*2.*cap.* 178. *per tot.*vbi *in principio* aduertit Fridericum II hanc constitutionem edidisse *anno* 1219. quo ab Honorio III. Romæ est coronatus, vnde ipsi ille Summus Pontifex subscripsit, vt apparet ex huius constitutionis contextu, quam postea Gregorius IX. ampliando laudauit *in cap.excommunicamus* il 2. *de hæret.*

Perpetua damnamus infamia.] Notatur ad hoc 4
quòd hæretici propter hæresim incurrunt infamiam, & si fuerint nobiles, vt viles ac plebeij puniendi sunt,vt per Simanch. *in enchirid. viol. Relig. tit.*67.*rubr.de pœnis n.*5.*&* 6.Zanchin.*in tractat. de hæret.cap.*18.*num.*3.Ioan.à Rojas *sing.*81.Did.Quanter.*in quæst.crimin.rubr.de hæretic. cap.*1. *numero* 9. Petr.Gregor.*syntagm.iuris lib.*33.*cap.*8.*numer.* 3 *in*
fine,vers.item sunt infames,& *num.*12 ampliat quòd 5
ob solam hæresis suspicionem,nisi quis ab ea se purgauerit, infamis est, late Farin.*de hæresi q.*189 §.4. *num.*40.*cum seqq.*

Vnde hæretici tanquam infames repelluntur ab 6
omnibus honoribus, & dignitatibus, vt resoluunt Ioan.à Rojas *sing.*81.Didac. Quanter.*in quæst. cri-*
*min.tit.de hæret. cap.*1. *numer.* 10. vbi declarat hoc 7
procedere in vero hæretico, secus in suspecto tantùm,Decian.*d.libr.*5.*cap* 45.*num.*8 Farin.*d.qu.* 189.
*numer.*43.vbi *numer.*44.resoluit propterea non posse 9
hæreticos exercere aliqua officia publica,& *num.*46. 8
quòd censentur priuati & exclusi ab omni legitimo actu.

Cùm longè grauius sit æternam,quàm temporalem offendere Maiestatem.] Vide Cald. Pereira *quæst. forens.in commentar.ad l.vnic. C. ex delict. defunct. p.*5.*num.*3.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici vt testes contra Christianos non admittendi,& num.*3 *item neque Iudæi,& num.*4.

2 *Manichæis,Borboritis, & paganis testimonia, & conuersationes cum Christianis interdicuntur.*

5 *Neophytus contra Christianum non admittitur in testem.*

6 *Iudæus contra Iudæum non prohibetur esse testis.*

7 *Samarita,remissiuè.*

8 *Hæretici testimonium non repellitur in extraiudicialibus.*

9 *Hæretici testes adhiberi possunt in contractibus & vltimis voluntatibus.Intellige,quando alij inueniri non possunt vbi contractus celebratur,vel testamentum,vt ibid.Non possunt tamen admitti de iure Canonico,ibid.*

10 *Probationum copia coangustanda non est.*

11 *Testimonium criminosi recipiendum, quando in causa alij testes deficiunt,maximè vbi res sua natura difficilis probationis est.*

12 *Hæreticus in testem productus ab hæretico contra Christianum non probat, etiam ad fauorem Christiani.Contrarium vide num.*13.

14 *Testis hæreticus probat de consensu partium.*

L. Quo

4. Quoniam multi iudices. X.

Idem A. Ioanni P. P.

1 HÆretici vt testes contra Christianos non admittendi, item neque Iudæi; Manichæis autem,
2 Borboritis, & paganis testimonia, & conuersationes cum Christianis interdicuntur. Denique ne probationum facultas coangustetur, hi qui testimonium non ferunt, in vltimis voluntatibus, & contractibus, ad testimonia admittantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Sancimus contra Orthodoxos quidem litigantes,
3 &c.] Notatur ad hoc quòd hæreticus contra Christianum à testimonio repellitur, *l. Hisp. 8 tit. 16. p. 3. vbi gloss. 21.* Simanch. *de cathol. instit. tit. 46. n. 41. & in enchirid. viol. Relig. tit. 35. de testib. num. 21.* Zanchin. *in tract. de haretic. cap. 13. num. 1.* Ioan. Rojas *sing. 75. numer. 1. sing. 84. etiam numer. 1. & sing. 189. etiam numer. 1.* Butlat. *cons. 14. numer. 1.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris libr. 33. cap. 8. numer. 16.* Peña *in direct. Inquisit. part. 3. quæst. 68. comment. 117. vers. nec nono iure ciuili.* Decian. *in tractat. crimin. libr. 5. cap. 43. numer. 2.* Farinac. *in praxi crimin. quæstion. 56. numer. 206. & in tract. de hæresi quæst. 188. §. 7. num. 1. cum seqq.* vbi ampliat in dubio in Fide, & in apostata.

Vel iis etiam, qui Iudaicam superstitionem, &c.]
4 Notatur ad hoc quòd Iudæus contra Christianum non admittitur in testem, vt per Alphan. *collect. 466.* Ioan. Rojas *sing. 75. num. 1.* Peñam *ad direction. Inquisit. part. 2. commento 13. ad cap. contra Christianos, de hæretic. in 6. lit. A. vers. 1.* Ludou. Paramo *de origine S. Inquisitionis lib. 3. quæst. 9. num. 103.* Farinac. *d. q. 108 num. 121.* vbi *num. 122.* ampliat vt idem in neo-
5 phyto.

Inter se autem, &c.] Notatur ad hoc quòd con-
6 tra Iudæum Iudæus non prohibetur esse testis, vt per Franc. Peñam *loco proximè citato, vers. ad hac fol. mihi 114.* Farin. *d. q. 188. num. 123.*

Samaritis.] De his vide Cardin Cæs. Baron. *annal.*
7 *Eccles. tom. 7. anno Christi 530. pag. 156.*

Aliis vero hæreticis tantummodo iudicialia. &c.]
8 Ergo in extraiudicialibus hæretici testimonium non repellitur, vt tenent omnes in hac lege, prout eos refert Farinac. *d. q. 188. num. 128. limit. 2.*

Cæterùm testamentaria testimonia eorum, &c.] Notatur ad hoc quòd hæretici in contractibus, & in
9 vltimis voluntatibus testes adhiberi possunt, vt per Carrer. *in tract. de heret. numer. 143.* Ioan. Rojas *sing. 75. num. 2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris libr. 33. cap. 8. num. 15.* Decian. *dicto lib. 5. cap. 43. num. 2. vers. item possunt.* Farinac. *de testib. quæst. 56. numer. 221. cum seq. & in tractat. de heresi, quæst. 188. numer. 129.* vbi *num. 130.* declarat tunc demum posse hæreticos esse testes in contractibus, & vltimis voluntatibus, quando in loco vbi celebratur contractus, vel testamentum, non inuenitur alius quàm hæreticus, & *n. 131.* resoluit de iure Canonico testes hæreticos non admitti etiam in contractibus, & vltimis voluntatibus, cùm sint excommunicati, ac propterea cum illis prohibita omnis conuersatio.

10 *Ne probationum facultas angustetur*] Notatur ad hoc quòd probationum copia non est coangustanda, vt per Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 7. num. 36.* Burg. de Paz *quæst. ciuili 2. num. 35.* Surd. *decis. 153. num. 25. & decis. 277. num. 9* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. alleg. 72. n. 108.* Anguian. *de legib. lib. 3. controu. 18.*

Vnde colligunt Doctores testimonium criminosi esse recipiendum quando in causa alij testes deficiunt, maximè vbi res sua natura difficilis probationis est, de quo Alex. *cons. 64. vol. 1.* Roland. *cons. 25. num. 26. libr. 1.* Mascard *de probat. concl. 463. n. 9. cum seqq. & n. 15.* 11

In gloss. *Contra Orthodoxos.* ibi, *sed nec pro eis,* &c. Notatur ad hoc quòd hæreticus in testem productus ab hæretico contra Christianum non probat etiam ad fauorem Christiani, vt per Butrig. *in præsenti post num. 19.* Sed contrarium per text. *in cap. si hæreticus, vers. sin autem, 2. q. 7.* videntur tenere Carrer. *in tract. de heret. num. 143.* Ioan. Rojas *sing. 198. num. 2.* Farinac. *d. quæst. 188 §. 7. n. 118. & 119.* vbi *num. 120* dicit hanc disputationem iam cessare, quia non datur casus in quo hæreticus possit admitti in testem. 12 13

In eadem gloss. ibi, *sed an pars orthodoxa,* &c. Notatur ad hoc quòd testis hæreticus probat de consensu partium, quia potest Christianus de consensu partium renuntiare, vt per Simanch. *de cathol. instit. tit. 64. de testib. num. 45.* Peñam *ad direct. Inquisit. p. 3. qu. 68. comment. 117. vers. placet tamen,* Farin. *dict. quæst. 188. §. 7. num. 132.* 14

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus ex militari testamento nil institutionis, legatiue, aut fideicommissi titulo acquirit, & accipit.*

2 *Hæreticus non est capax successionis, etiam ex testamento militis.*

L. Diuinam. XI. & vlt.

Idem A. eidem P. P.

HÆreticus ex militari testamento nil institutionis, legatiue, aut fideicommissi titulo acquirit, & accipit Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Etiam in vltimis militum voluntatibus, &c] Notatur ad hoc quòd hæreticus nó est capax successionis etiam ex testamento militis, vt per *l. Hispan. tit. 3. part. 6.* Gregor. Lopez *l. 4. gloss. 6. tit. 26 part. 7.* Carrer. *in tractat. de heret. num. 151.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 33. cap. 8. num. 13.* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 44. n. 17. vers. nec etiam ex testamento militis.* Cardin Cæs Baron. *annal. Eccles. tom. 7. anno Christi 531. pag. 170.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 154. vers. de iure communi,* Farin. *in tractat. de hæresi q. 199. §. 7. n. 95.* 2

Ne sanctum Baptisma iteretur.

TIT. XI.

DAMNATVR secta, siue hæresis Anabaptistarum. Scripserunt in hanc rubricam Aloys. Leo, Sebast. Nævius, item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia vide *l. Hispan. 9. tit. 4. part. 4.* Angl. *in floribus Theolog. quæstionum, quæst. 1. de essentialibus Baptismi, art. 7* Bernard. & Salzed. *in pract. cap. 15.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris libr. 2. cap. 4. numer. 15.* Ioan.

Ioan. Nicol. Arelat. *in tract. de haeret. notab.* 39. *num.* 1. *pag.* 119. Padil. *in summ. legum poenal. par.* 2. *casu* 32. Henriq. *in summ. lib.* 2. *cap.* 31.

SVMMARIVM.

1 *Antistes baptizatum iterum baptizans, vt indignus sacerdotium amittit.*
2 *Rebaptizati & rebaptizantes scienter, irregularitatis labe afficiuntur.*

L. Antistitem I.

Imppp. VALENT. VALENS, *&* GRATIAN. AAA. *ad Florianum Vicarium Asiae.*

1 ANtistes semel baptizatum iterum baptizans, vt indignus sacerdotium amittit. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Cyn. Sancet. Aloys. Leo, remissiue Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. Alciat. 2. *praesumpt* 4. & Catal. *in annot.*

2 *Sacerdotio indignum esse censemus.*] Notatur ad hoc quòd scienter rebaptizati & rebaptizantes irregularitatis labe afficiuntur, vt per Albert. Trot. *de vero & perfecto clerico, lib.* 1. *cap.* 14. *requis.* 9. Couarr. *in Clem. furio* *si p.* 1. *in initio num.* 8. Henriq. *in summ. lib.* 14. *de impedim. irregul. c.* 4. §. 5. Salzed. *ad Bernard. c.* 15. *lit. B. in princ.* Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo, sacramentum Baptismi, num.* 30. *& verbo, irregularitas, n.* 27. Pradil. *in summ. legum poenal. parte* 2. *casu* 32. *num.* 3. *l. Hispan.* 9. *tit.* 4. *par.* 1. *vbi gloss. fin. & l.* 4. *tit.* 3. *part.* 7. *vbi gloss.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Rebaptizans, & baptizatus scienter, dum capax criminis sit per aetatem, capitali supplicio puniendi sunt. Iure Pontificio & Caesareo maximis poenis puniuntur, num.* 2.

L. Si quis rebaptizare. II.

Impp. HONOR. *&* THEODOS. AA. *Anthemio P. P.*

1 SCienter rebaptizans, & baptizatus dum capax criminis sit per aetatem, capitali supplicio puniendi sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num* 1. *sup. hoc tit.*

2 Nota quòd maximis poenis iure Pontificio & Caesareo puniuntur, qui rebaptizant, & rebaptizantur, vt attestatur Couarr. *in Clem. si furiosus p.* 1. *in initio n.* 8. Henriq. *in sum. lib.* 2. *c.* 31. §. 1. vbi *in comment. lit. C.* allegat hanc legem, in qua dicit imponi poenam capitis rebaptizanti, quod etiam dicit Petr. Gregor. *lib.* 33. *cap* 8. *num.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Ingenuos, aut seruos legitimè baptizatos nullus impunè quoquo titulo ad se pertractos rebaptizabit.*
2 *Ingenuum rebaptizans testamenti factionem amittit.*
3 *Baptismo iterato se subiiciens, nec factum deferens, testamenti factionem amittit, cum mulcta decem librarum auri.*
4 *Rebaptizantes, & rebaptizatos, iudices poena legibus expressa vindicabunt, aut ob dissimulationem patientur id quod alius concesserunt, & num* 5.
6 *Iudex qui in causis criminalibus minorem poenam imponit, quam de iure imponere debebat, puniri debet eade poena, qua reus puniendus erat, & n* 7.

L. Nulli. III. & vlt.

Impp. VALENT. *&* THEOD. AA. *Florentio P. P.*

INgenuos, aut seruos legitimè baptizatos nullus 1
impunè quoquo titulo ad se pertractos rebaptizabit. Item ingenuum rebaptizans testamenti fa- 2
ctionem amittit. Eandem patitur poenam Baptis- 3
mo iterato se subiiciens, nec factum deferens, cum mulcta decem auri librarum. Denique rebaptizan- 4
tes & rebaptizatos, iudices poena legibus expressa vindicabunt, aut ob dissimulationem patientur id, quod alius concesserunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

Ac decem librarum auri.] De his libris vide posita 5
in collect. ad l. 2 *prope fin. C. de Episc. audient.*

*Nulli iudicum liceat delatum ad se crimen minori, 6
aut nulli coërcitioni mādare.*] Vide Auil. *ad c.* 2. *Praetor. gloss. en iusticia, n.* 7. *&* 8. Marant. *de ordine iudic. p* 6. *num.* 191. Decian. *in tract. crimin. lib.* 5. *c.* 51. *n.* 26. *cum seqq.* Petez *l.* 1. *prope fin. vers. virum autem si iudex tit.* 1. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 4. Bobadil. *in sua politica lib* 5. *c.* 1. *num.* 149.

Quod aliu dissimulādo concesserit.] Notatur ad hoc 7
quòd iudex qui in causis criminalibus minorem poenam imponit, quàm de iure imponere debebat, puniri debet eadem poena, qua erat puniendus reus, vt per Clar. *in pract.* § *fin. quaest.* 85. *num.* 10. *vers. caueant tamen*, vbi ex Andr. Itern. refert quòd Rex Carolus Primus fecit quendam iudicem furca suspendi, ex eo quòd quendam reum, qui erat condemnandus amputatione capitis, condemnauit tantùm in amputationem manus, Tiraq. *de poen. temper. in praefat. n.* 9. & citat plures Doctores, & Roman. *sing.* 77. *incip. Veni*, Couarr. *lib.* 2. *var. cap.* 9. *num.* 1.

De Apostatis.

TIT. VII.

APOSTATAE sunt qui à Christiana religione 1
omnino defecerunt, vt Iulianus Imp. qui ob hanc causam Apostata cognominatus est. Scripserunt in hanc rubr. Leo, Sebast. Naeui. item Cuiac. Pac. & VVelemb.

De materia vide Doctores quos citaui *ad rubr. de Apostatis, in Decretalib.*

SVMMARIVM.

1 *Christianus ad Iudaeos se conuertens confiscatione bonorum punitur, & num.* 2.
3 *Apostata fidei quis sit.*
4 *Apostata punitur eisdem poenis, quibus punitur haereticus.*
5 *In Apostasia crimine, sicut in crimine haeresis, confiscantur bona.*

6 Aposta-

6 *Apostatarum bona feudalia confiscantur.*
7 *Subditi & vasalli apostata fidei, liberi fiunt ab eius dominio, & iuramento fidelitatis.*
8 *Apostatarum bona confiscantur ipso iure.*

L. Siquis lege. I.

Imp. CONSTANTIVS A. & IVLIANVS *Cæsar ad Thalassium P. P.*

1 CHristianus ad Iudæos se conuertens confiscatione bonorum punitur. Colligunt ex Ordinar. Alban. Cyn Salicet Aloys. Leo. Sebast. Næui remissiue Ximen. *in concord. p. 1. & 2.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Petr.
2 Gregor. *syntag. iuris lib 33. c. 8 n. 17.*
Et ex Christiano Iudæus effectus, &c.] Notatur ad
3 hoc quòd apostata Fidei est ille, qui in totum recedit à Fide Christi, vt si Christianus efficiatur Iudæus, vel Turca, ita Clar. *in pract. §. fin. q. 78. num. 4. vers. apostata punitur,* Paul. Griland. *in tract. de haeret. quæst 2. ... n. 8.* Ioan a Rojas *in tract. de haeret. par. 1. num. 448.* Vmbert Locat. *in indic. inquis. verbo Apostata num. 4.* Simanch *de cathol. institut. tit. 39. de Mahumetanis num. 6. & in enchirid. violata Relig. tit. 18. etiam de Mahumetanis num. 1.* Menoch *de arbitr. casu 546. n. 1.* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. c. 71. n. 4. & cap. 71. n. 1.* Barthol. Vgolin. *in tract. de censur. Pontific. reseru. pars. 2. in gloss. & à Christiana Fide apostata, in princ. n. 3. & 4.* Card. Tusch. *practic. concl. tom. 1. lit. A. concl. 414. num. 2.* Valer. Reginal. *in praxi fori pœnit. lib. 17. tract. 1. cap. 5. num. 72. cum seqq.* Sanch. *in præcepta Decal. tom. 1. lib. 2. c. 7. n. 16.* Farin. *in tract. de haeresi qu. 183. §. 2. n. 13. cum multis seqq.* vbi *n. 15.* quòd apostata punitur eisdem pœnis, qui-
4 bus punitur hæreticus, de quo etiam Cald. Pereira *post quæst. forens. in comment. ad l. vnic. C. ex delictis defunctor. p. 5. num. 14.*
Facultates eiusdem, &c.] Notatur ad hoc quòd
5 sicut in crimine hæresis, ita & in crimine apostasiæ bona confiscantur, vt per Clar. *in pract. § fin. qu. 78. num. 4. vers. apostata punitur,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris libr. 33. cap. 8. n. 17.* Card. Tusch. *pract. conclus. lit. A. conclus. 514. numer. 8.* Menoch. *de arbitr. casu 546. num. 10.* Decian. *in tract. crimin. libr. 5. capite 72. num. 7. vers. publicantur tamen bona apostatarum,* Farin. *d. tract. de haeresi quæst. 183. §. 4. num. 35.* & *n. 36.*
6 ait quòd apostatarum bona feudalia confiscantur, &
7 *num. 37.* quòd subditi & vasalli apostatæ Fidei liberi fiunt ab eius dominio, & iuramento fidelitatis, &
8 *num. 39.* quòd apostatarum bona non confiscantur ipso iure.

SVMMARIVM.

1 *Apostasiæ criminis accusatio per quinquennium, mortuo etiam apostata, licita est.*
2 *Apostata à Fide testari non potest.*
3 *Hæretici defuncti, vel apostatæ memoria, an & quando damnari post quinquennium possit, remissiuè.*
4 *Apostatæ dum viuit accusatio perpetuò durat, post obitum vero tantùm ad quinquennium.*
5 *Crimen hæresis, & læsæ maiestatis etiam post mortem obiici potest.*

L. Siquis functum. II.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *ad Hypatium P. P.*

APostasiæ criminis accusatio per quinquen- 1
nium mortuo etiam apostata licita est. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*
Testari minimè potuisse, &c.] Notatur ad hoc quòd 2
apostata à Fide testari non potest, vt per Repert. Inquis. *in verbo, apostasia, vers. sed apostata aliens sunt à testamentis,* Petr. Gregor. *syntag. iuris libr. 33. cap. 8. num. 17.* Menoch. *de arbitr. casu 546. num. 13.* Farin. *in tract. de haeresi q. 183. §. 4. n. 48.*
Intra iuge quinquennium, &c.] An & quando me- 3
moria defuncti hæretici, vel apostatæ damnari post quinquennium possit, vide posita ad gloss. *verb. subire in l. Manichæos 4. de hæretic.*
Et aduertas quòd Farin. *in praxi crimin. quæst. 10.* 4
num. 19. dicit quòd dum viuit apostata, accusatio perpetuò durat, post obitum verò durat quinquennium tantùm. Et quòd crimen hæresis, & læsæ ma- 5
iestatis etiam post mortem obiici possit, tenent Menoch. *cons. 99. n. 16.* Cardos. *in praxi Iudicum verbo, delictum n. 34.* Cald. Pereira *in comment. ad l. vnic. p. 5. num. 2. & 3.*

SVMMARIVM.

1 *Apostatæ, & rebaptizati instar infamium à testimoniis ciuilibus arcentur, & indigni sunt successionibus, aliisque cōmodis: qualitatem ac statum amittunt, eorúmque memoria damnationem meretur.*
2 *Apostatis lapsis, & errantibus subueniendum.*
3 *Baptisma prophanantibus nullo remedio succurrendum est.*
4 *Apostata à ferendo testimonio repellitur.*
5 *Apostata est incapax sibi delatæ hæreditatis, tam ex testamento, quam ab intestato.*
6 *Apostatæ non sunt expellendi ex ciuitate, sicut hæretici, sed contrarium verius, num. 7.*
8 *Apostata pœnitens minimè est audiendus, nec à pœna pro eo crimine irroganda vllatenus excusandus. Controuertitur, num. 9.*

L. Hi qui. III.

Imppp. THEOD. VALENT. & ARCAD. AAA. *Flauiano P. P.*

APostatæ, & rebaptizati instar infamium à testi- 1
moniis, & consortiis ciuilibus arcentur, & indigni sunt successionibus, aliisque commodis: qualitatem ac statum amittunt, eorúmque memoria damnationem meretur. Item apostatis lapsis, & erranti-
bus subueniendum, sanctum Baptisma prophananti- 2
bus nullo remedio succurrendum est. Colligunt ex 3
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 suprà hoc tit.*
A testimoniis alieni testamenti, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd apostata repellitur à ferendo testimonio, Menoch. *de arbitr. casu 546. num. 12.* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 73. num. 7.* Farin. *in tract. de haeresi q. 183. §. 4. num. 46.*
Nulli in hæreditate succedāt, &c.] Notatur ad hoc
quòd apostata est incapax hæreditatis sibi delatæ tam 5
ex testamento, quàm ab intestato, vt per Menoch. *d. casu 546. n. 11.* Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 33. c. 8. n. 17.* Farin. *d. q. 183. §. 4. num. 49.*

6 *Quos etiam praeciperemus procul abiici*, &c.] Notatur ad hoc quòd apostatae non sunt expellendi ex ciuitate, sicut haeretici, vt per Salicet. Azon. & Host. quos refert Farin. *d. cit. quaest.* 18 3. §. 4. *n.* 50. sed *num.* 51. contrarium verius affirmat ex eo, quia si haeretici,
7 qui non in totum à Fide deuiant, expelluntur, multo magis expelli debent apostatae Fidei, qui in totum à Fide recedunt, & magis delinquunt.

Hunc text. vidi allegari ad hoc quòd excommunicatio in foro seculari sicut in Ecclesiastico proponi potest penes Roman *sing.* 685. Tiraq. *de retract. lig.* § 1. *gl. ff.* 9. *num.* 281.

8 *Sed nec vnquam in statum pristinum*, &c.] Notatur ad hoc quòd apostata poenitens minimè audiendus, nec à poena pro eo crimine irroganda vllatenus excusandus, vt per Cald. Pereira *post quaest. forens. in comment. ad l. vnic. C. ex delicto defunct. n.* 14. *in fine*, Anton. Gam. *in tract. de sacramentis praestan. vltimo suppl. damnat. quaest.* 1. *numbr.* 10.

9 Sed an de iure Canonico id obtineat locum, inter Doctores est controuersum; nam Villadieg. *in tract. de haeret. qu.* 10. *n.* 1. & 3. tenet quòd non, quia, vt ibi numeris praecedentibus docuit, haeretici ad fidem reuersi sunt audiendi, & apostasia diuersam criminis speciem non constituit, & sic quod in haeretis crimine statutum est poenitentes reos fore audiendos, sanè in apostatis obseruari debet: sequuntur Cald. Pereira *d. §* 5 *num.* 15. *in princip.* vbi respódet ad hunc text. nihil obstare quoniam res ista merè Ecclesiastica, & spiritualis est ab omni imperio, & potestate secularis immunis & exempta, ac proinde dicit huiusmodi legem nullius esse roboris. Gregor. Lop. *l.* 5. *gloss.* 1. *tit.* 25. *part.* 7. Simanch. *de cathol. instit. tit.* 7. *numer.* 1. Castro *de iusta haeret. punit. lib.* 1. *cap.* 23. D. Barbosa *in l. Titia* 35. *ff. soluto matrimon. numer.* 55. Azor *instit. moral. part.* 1. *lib.* 8 *capite* 21. *quaest.* 5. Quamuis Gama *d. num.* 10. existimauerit dispositionem huius legis procedere quoad poenam temporalem, ad quam euitandam dicit non sufficere poenitentiam ipsius apostatae, non verò quoad spiritualem, cùm textus hic negare non potuerit his etiam relapsis si poeniterent, danda esse sacramenta Poenitentiae, & Eucharistiae.

SVMMARIVM.

1 *Apostasiae crimen vt publicum, perpetuam in vita apostatae admittit accusationem.*
2 *Apostata donandi & testandi licentiam facultatemque amittunt.*
3 *Venditiones contra legis prohibitionem, & in legis fraudem apostatis interdicta, & apostatarum successoribus ab intestato simulatè empta, & vendita cedunt.*
4 *Apostasiae crimine post mortem detecto licitum est agere, & cognatus orthodoxus apostatae sua bona vendicare.*
5 *Sacrificia sacrilega sub Christiano nomine amantes, & eorum exercitia curantes, intestabiles se reddunt, horúmque testamentis rescissis, haereditates istorum ab intestato deferuntur.*
6 *Apostasiae crimen non praescribitur.*
7 *Apostata fidei testari nequit.*
8 *Apostata fidei non potest donare, vendere, aut alienare.*
9 *Apostatae defuncti memoria quando damnatur, illius bona non confiscantur.*
10 *Apostasiae crimen morte delinquentis non extinguitur.*
11 *Alienata ab haeretico per fiscum reuocari possunt.*

L. Apostatarum. IV.

Impp. THEOD. & VALENTIN. AA. *Basso P.P.*

Crimen apostasiae vt publicum, perpetuam in vita apostatae admittit accusationem. Apostatae donandi & testandi licentiam facultatemque amittunt. 1 2
Cótra legis prohibitionem, & in legis fraudem venditiones apostatis sút interdictae, & apostatarú successoribus ab intestato simulatè empta, & vendita cedút. 3
Apostasiae crimine post mortem detecto licitú est agere, & cognatis orthodoxis apostatae sua bona védicare. 4
Sub Christiano nomine sacrificia sacrilega amantes, & eorum exercitia curantes intestabiles se reddunt, horúmque testamétis rescissis, haereditates istorú ab intestato deferuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 5

Et nullis finita temporibus, &c.] Notatur ad hoc quòd apostasiae crimen non praescribitur, vt per Decian. *in tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 26. *num.* 2. Farinac. *d. q.* 183. *num.* 9. 6

Ne postquam à Fide deuiauerint testandi, &c.] Notatur ad hoc quòd apostata Fidei non potest testari, vide posita *in collect. ad l.* 1. *sup. hoc tit.* 7

Aut donandi quidpiam, &c.] Notatur ad hoc quòd apostata Fidei non potest donare, vendere, nec alienare, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 33. *cap.* 8. *n.* 17. Farin. *d. q.* 183. 8. 4. *n.* 47. 8

Totúmque ab intestato, &c.] Notatur ad hoc quòd apostatae defuncti memoria quando damnatur, illius bona non confiscantur, vt per gloss. *hic verbo, deferatur*, Iacob Butrig. *in fine vers. & eius bona*, Salicet. *post num.* 1. *in praesenti*, & alios, quos refert Farin. *in tract. de haeresi quaest.* 183. §. 4. *n.* 41. vbi subdit horum opinionem tenendam non esse, cùm hodie de iure Canonico, quo in hac parte ius ciuile correctum est, apostatarum bona quandocunque confiscantur, nedum in praeiudicium proximorum agnatorum, sed etiam in praeiudicium propriorum filiorum. 9

Quorum etiam post mortem, &c.] Notatur ad hoc quòd apostasiae crimen morte delinquentis non extinguitur, vt per Cald. Pereira *in l. vnic. C. ex delicto defunct. p.* 5. *n.* 14 *pag.* 213. 10

Vt donationibus, testamentisque rescissis, &c.]. Notatur ad hoc quòd alienata ab haeretico per fiscum reuocari possunt, vt per Zanchin. *de haeret. c.* 17. *n.* 2. *in fine*. Anton. Gom. *var. tom.* 3. *c.* 2. *n.* 1. Decian. *in tract. crimin. lib.* 5. *cap.* 44. *n.* 4. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 8. *cap.* 12. *quaest.* 6. Sanch. *in praecepta Decalogi tom.* 1. *libro* 2. *c.* 22. *n.* 31. Pacian. *cons.* 19. *n.* 2. *cum seqq.* Farin. *d. tract. de haeresi q.* 190. §. 5. *n.* 71. 11

SVMMARIVM.

1 *Seruum, aut ingenuum cogens, aut maliciosè ad apostasiam seducens, vitam, ac bona amittit, & num.* 2.
3 *Christianos persuadens vt à fide discedat, capite, & confiscatione bonorum punitur, & n.* 4. & 5.
6 *Facta per importunam persuasionem dicuntur fieri propè violenter.*

L. Eum

L. Eum qui ſeruum. V.

Iidem AA. *Florentio P.P.*

1 SEruum, aut ingenuum cogens, aut malitiosè ad apoſtaſiam ſeducens, vitam, ac bona amittit. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupra hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. colligunt *lex Hiſpan. 2. tit. 24. par. 7. vbi gloſſ. 2.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris libr. 33. cap. 8. n. 17. in fine*, Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 74. numer. 2.* Hippol. Riminald. *conſ. crim. diuerſ.*
3 *83. n. 4. lib. 2.* vbi dicit perſuadentem Chriſtiano vt à Fide diſcedat, capite, & confiſcatione bonorum puniri, Marta *de iuriſdict. p. 1. cap. 24. num. 15* vbi pari-
4 ter aſſerit, quòd qui aliquem coëgerit, aut perſuaſerit apoſtatare, rerum ſuarum dominium amittit, & plectitur capite. Farinac. *in tract. de hæreſi q. 183. §. 2.*
5 *num. 21.* vbi *in §. 6. num. 86.* reſoluit pari modo capite puniri illum qui perſuaſerit, ſicut qui & coëgerit apoſtatare à Fide.

6 *Inuitum.* [*In*] *ſuaſione, &c.*] Ergo facta per importunam perſuaſionem, dicuntur fieri propè violenter, vt per Salicet. [illegible], quem refert Caſtill. *lib. 3. quotid. c. 1. n. 112.* Ego ipſe *in votis decisiuis Canon. tom. 1. voto 1. num. 30. cum ſeqq.*

L. Eos qui. VI. & vlt.

Impp. VALENT. & MARTIAN. AA. *Palladio P.P.*

1 MOnachi ad Eutychetis, & Apollinaris hæreſim deficientes, pœnas aduersùs hæreticos conſtitutas ferant, & ex Imperij Romani limitibus
2 expellantur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.* Vide Cardin. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ. anno Chriſti 450. pag. 88. in fine.*

3 ❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧

Nemini licere ſignum Saluatoris Chriſti humo, vel in ſilice, ſeu marmore, aut inſculpere, aut pingere.

TIT. VIII.

1 HIc titulus non omnino vetat ſignum Chriſti ſculpi, aut pingi, ſed prohibet ne quis humi pingat, vel in ſilice, aut marmore humi poſitis inſculpat. Scripſerunt in hanc rubr. Sebaſt. Næui. item Cuiac. Pac. & VVeſemb. Vide ad hoc VValther. *lib. 2. miſcell.* Pechium *in praf. de ſacroſ. & cathol. Eccleſ. reparat. num. 5.* Quòd autem hic titulus non obſeruetur in Gallia, tradit Bugnon. *in legib. abrog.*

SVMMARIVM.

1 *Signum Saluatoris marmoribus humi poſitis inſculpere, & appingere prohibetur, & n. 2. 3. & 4.*
5 *Culpa morte punitur.*
6 *Imagines Saluatoris noſtri, vel Sanctorum fœdans, & ſpurcans, vel feriens temerario & ſacrilego auſu, pœna mortis puniendus eſt.*

L. Cùm ſit nobis. vnic.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Eudoxio P.P.*

SIgnum Saluatoris marmoribus humi poſitis inſculpere, & appingere eſt prohibitum. Colligunt ex Ordin. Bart. Alb. Cyn. Salic. Bottig. Sebaſt. Næui. remiſſiuè Ximen. *in concordant. p. 1. &* 2. 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan 5. tit. 18. par. 7. vbi gloſſ. 1.* Gregorij Lop. *l. 4. tit. 1. lib. 1. Ordin.* vbi Perez, & *l. 3. tit. 1. libr. 1. noua* 2
Recop. vbi Azeued. in quibus legibus ſub certis pœnis 3
prohibetur, ne vllus ſignum Crucis, Sancti Sanctæve humi, vel alio in loco, vbi conculcari poſſit, apponat, & ſi quid taliter factum ſit, deleatur, Chaſſan. *in Catalog. gloria mundi par. 1. conſid. 58* Nauar. [illegible] 3. *n. 1. de reliq. & vener. Sanctor.* vbi per hunc text. conſuluit, Synodum Prouincialem, vel Epiſcopalem poſ- 4
ſe ſtatuere, ne ſignum Crucis pingatur, vel ſculpatur in re aliqua humi iacente Petr. Pechi. *de reparat. Eccleſ. in præfat. n. 3.* Menoch. *de arbitr. caſu 376. n. 2.* Stephan. Durant. *de ritibus Eccleſ. lib. 1. c. 6. n. 9* Cardin. Cæſ. Baron. *annal. Eccleſ. tom. 5. anno Chriſti 427. pag. 82* Padilan *iura. legum pœnal p. 2. cap. 1.*

In gloſſ. *Grauiſſima.* ibi, *ſcilicet pœna mortis, quæ eſt* 5
grauiſſima Ergo morte punitur culpa, de quo Tiraq. *de pœn. temper. cauſa 14. n. 5* Menoch. *d. caſu 376. n. 4.*

Imagines Saluatoris noſtri, vel Sanctorum fœ- 6
dans, & ſpurcans, vel feriens temerario & ſacrilego auſu, pœna mortis puniendus eſt, vide Boër. *deciſ. 301. n. 18.* Caſan. *conſ. 1. in 5 præſu. poſito.* Menoch. *d. caſu 376.* Clar. *lib. 5. §. fin. q. 68. n. 19.* Azeued. *d. l. 3. n. 6.* Padil. *in d. cap. 1. num. 2.*

❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧

De Iudæis, & Cœlicolis.

TIT. IX.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi qui ſint.*
2 *Cœlicolæ qui.*

IVDÆI ſunt, qui vetus fœdus malè in eo quod ad Chriſtum pertinet, intellectum amplectuntur, nouum autem omnino reſpuunt. Cœlicolæ, qui cœleſtia corpora adorant. Scripſerunt in hanc rubr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næui. item Cuiac. Pac. & VVeſemb. 1 2

L. Quod Cornelia. I.

Imp. ANTONIN. A. *Claudio Triphonino.*

COllegio Iudæorum legari non poteſt. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Salicet. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næui. remiſſiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & Caſal. *in annot.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Cuiac. *lib. 7. obſeruat. 30* Molin. *de Iuſtit. tr. 2. diſp. 154. n. 1. in princ.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris libr. 42. c. 33. num. 4.* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. c. 13. n. 16* vbi re- 2
ſoluit Iudæos nil poſſe capere ex teſtamento Chri- 3
ſtiani, additque hanc legem locum habere non modò quando relinqueretur Collegio, ſiue ſectæ Iudæorum, ſed quando etiam vni tantùm ex eis

SVMMARIVM.

1 *Iudæi conuersos ad Christianam fidem lædentes, & atrocibus iniuriis afficientes, ignis supplicium promerentur, & n. 2. & 3.*
4 *Maiores, de Rabinis.*
5 *Furoris signum est, lapides priuatim & publicè furiosorum more proijcere.*

L. Iudæis. II.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Euagr.* P. P.

1 IVdæi conuersos ad Christianam Fidem lædentes, & atrocibus iniuriis afficientes, ignis supplicium promerentur.. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 6. tit. 24. part. 7.* Cardin. Cæs. Baron. *annal. Eccles. tom. 3. anno Christi 327. pag. 284.* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 12. num. 10.* vbi ait quòd Iu-
3 dæi puniuntur flammis, si ausi fuerint saxis, vel aliis corporalibus iniuriis conuersum ad Fidem ex Iudaismo persequi. Azor. *institut. moral. p. 1. libro 8. cap. 22. q. 11.*

4 *Et maioribus eorum*] Id est, Rabinis, vt explicat Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 14. num. 4.*

Saxis, aut alio furoris genere, &c.] Ergo furoris
5 signum est, lapides priuatim, & publice furiosorum more proiicere, vt per Xuar. *allegat. 1. num. 6.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 2. tit. 5. n. 12.* Mascard. *de probat. conclus. 826. num. 32.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 1. num. 48.*

SVMMARIVM.

Christiani in Synagogas Iudæorum irruere non debent, & num. 2.
3 *Iudæi suis titulis vtuntur.*

L. In Synagoga. III.

Impp. VALENTIN. *&* VALENS AA. *Remigio magistro officiorum.*

1 CHristiani in Synagogas Iudæorum irruere non debent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 4. tit. 24 part. 7. vbi gloss. vlt.* Cardin. Cæs. Baron. *annal. Eccles. tom. 3. anno Christi 327. pag. 284.*

3 *Iudaica legis, &c.*] Ergo Iudæi suis titulis vtuntur, vt per Tiraquell. *de iure primogen. qu. 66. n. 22.* Surd. *decis. 133. per tot.*

L. Iussio. IV.

Imppp. GRATIAN. VALENT. *&* THEOD AAA. *Hypatio P. P.*

1 IVdæi ad curialia munera ampliùs non sunt admittendi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hac lege desumit *l. Hispan. 3. tit. 24. part. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæus sub metu capitalis supplicij Christianæ mulieri, vel mulier Christiana Iudæo matrimonialiter se copulare non potest: & n. 2.*
3 *Christiani per matrimonium se coniungentes cũ Iudæis, de iure Canonico, & in foro pœnitentiæ puniuntur pœnitentia septennali: in foro autem contentioso, puniuntur pœna excommunicationis.*
4 *Liberi suscepti ex matrimonio Christiani cum Iudæa non reputantur legitimi, sed incestuosi, ita quòd à patre alendi non sint, & successionis incapaces reputentur.*
5 *Iudæus extra matrimonium cognoscens Christianã, non pœna mortis, sed alia mitiori plectendus est arbitrio iudicis. Amplia in Iudæo carnaliter cognoscente mulierem inhonestã, & meretricẽ, n. 6.*

L. Ne quis. V.

Imppp. VALENT. THEOD. *&* ARCAD. AAA. *Cynegio P. P.*

IVdæus sub metu capitalis supplicij Christianæ mulieri, vel mulier Christiana Iudæo matrimonialiter se copulare non potest. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 9. tit. 24. part. 7. vbi gloss. 1.* Alciat. *lib. 7. parerg. cap. 23.* Couarr. *de sponsalib. p. 2. c. 6 §. 11. num. 3.* Marquard *de Iudæ. part. 2. cap. 3. num. 15* Hippol. Riminald. *in l. imperium, num. 58. ff. de iurisdict. omnium iudic.* Roland. *consil. 35. n. 47. vol. 2.* Anton. Gom. *l. 80. Taur. n. 26.* Menoch. *de arbitr. casu 290. num. 2.* Decian. *in tract. crimin. lib 5. cap. 12. num. 23. & cap. 16. num. 3.* Bermond. *de publicis concub. sub tit. de adulter. num. 15.* Mozz. *de contract. tit. de matrim. cap. qui possunt contrahere matrim. num. 25.* Molin. *de Iustit. tom. 4. tract. 3. disp. 104. num. 6.* Padil. *in summ. legum pœnal. part. 2. casu 6. num. 1.* plures per Farin. *in praxi crimin. qu. 139. à num. 36.* vbi *num. 40.* subdit non mirum tam grauem pœnã in isto casu imponi, cùm talis commixtio sit grauior, & deterioris conditionis quàm adulterium, & incestus, & quàm cum propria consanguinea coire. 2

De iure autem Canonico & in foro pœnitentiæ Christiani sic per matrimoniũ se coniungentes cum Iudæis, puniuntur pœnitentia septennali, de qua in *cap. hoc ipsum, 32. q. 2.* in foro autem contentioso puniuntur pœna excommunicationis, vt per Griland. *de pœn. omnif. coitus, q. 12. num. 1. & 2.* Menoch. *d. casu 290. n. 6. in fin.* Farin. *d. q. 139. n. 41.* vbi *n. 42.* ex Griland. *cit. loc. n. 3. & 4* resoluit quòd si ex hoc matrimonio fuerint suscepti liberi, illi quidem non reputantur legitimi, sed incestuosi, ita quòd à patre alendi non sint, & omnis successionis incapaces reputentur. 3 4

Extra autem figuram matrimonij Iudæus carnaliter cognoscens Christianam, non pœna mortis, sed alia mitiori plectendus est arbitrio iudicis, de quo vide Villalob. *commun. opin. lit. I. n. 118.* Marquard. *de Iudæ. p. 2. cap. 3. n. 1. cum seqq.* Viui. *opin. 391. n. 1.* Clar. *§. fornicatio, n. 20.* Menoch. *d. casu 290. n. 9. cum seqq.* Decian. *in tract. crim. lib. 5. cap. 12. n. 20. vers. attamen communis,* Card. Tusch. *pract. concl. verbo, Iudæus, cõcl. 373. n. 7. cum seqq. & à n. 32.* Farinac. *fragm. crimin. p. 2. lit. I. num. 665.* & latissimè *d. q. 139. n. 1. cum multis seqq.* ampliat in Iudæo carnaliter cognoscente mulierem inhonestam, & meretricem. 5 6

SVM

SVMMARIVM.

1 *Nuptiæ inter Christianos prohibitæ, etiam Iudæis interdicta sunt, lege Iudæorum cessante.*
2 *Iudæi si haberent duas vxores, punirentur sicut Christiani, qui in id crimen incurrissent. Fallit nisi primam repudiasse 3, quod facere licet Iudæis ex lege Moysi, num. 3.*
4 *Vxores duas qui duxerit, pœna capitis puniendus est.*
5 *Iudæis plures vxores vno tempore habere interdicitur.*

L. Nemo Iudæorum. VI.

Imppp. THEOD. ARCAD. *&* HONOR. AAA. *Infantio Comiti Orientis.*

1 NVptiæ inter Christianos prohibitæ, etiam Iu-
dæis interdictæ sunt, lege Iudæorum cessante.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà*
hoc tit.
2 Vulgò citatur hic text. ad hoc quòd Iudæi si ha-
berent duas vxores, punirentur sicut Christiani, qui
in id crimen incurrissent, vt per Decian. *in tractat.*
3 *crimin. lib. 5. cap. 13. num. 13.* vbi subdit id fallere nisi
primam repudiassent, quod facere licet Iudæis ex
lege Moysi. Et Tiraquell. *in l. 7. connub. gloss. 1. p. 7.*
4 *num. 24.* citato hoc text. asserit pœna capitis puniri
illum, qui duas duxerit vxores. Additque Menoch.
5 *de arbitr. casu 410. num. 94.* Imperatores in præsen-
ti interdixisse Iudæis plures vxores vno tempore
habere, & ait declarasse Bald. *in consil. 428.* Inquisi-
tio prædicta *col. 2. vers. hoc præmisso, libr. 5.* non pro-
cedere in Iudæo, qui iuxta ritum suum primam re-
pudiauit, & secundam duxit. Nam licèt Christianus
non possit habere duas vxores viuentes potest ta-
men Iudæus repudiata prima aliam superinducere,
neque ideo punietur, secundùm Tiraquell. *de iur.*
primog. q. 66. sub num. 25. Decian. *in tract. crim. lib. 5.*
cap. 14. num. 7. post med. Marquard. *de Iuda p. 2. cap. 4*
num. 10. & cap. 8. num. 4. Farinac. *fragment. crimin. p.*
2. lit. I. num. 652.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi habent ea, quæ sunt ciuium Romanorum: & coram iudice Christiano litigare tenentur.*
2 *Iudæi ad causas cinacæremonias, ac ritus eorum, iudices non habent Hebræos.*
3 *Iudæi legibus Romanorum ligantur, & propterea iure communi vtuntur, iudicantúrque & puniuntur secundùm Imperialia, & ciuilia iura. Intellige vt num. 4.*

L. Iudæi. VII.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. AA. *Eutychiano P. P.*

1 IVdæi habent ea, quæ sunt ciuium Romanorum:
& coram iudice Christiano litigare tenentur.
Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1.*
sup. hoc tit.
In iis causis, quæ tam ad superstitionem eorũ, &c.]
2 Ergo Iudæi ad causas cinacæremonias, ac ritus eo-
rum iudices non habent Hebræos, de quo vide Mar-
quard. *de Iuda p. 2. cap. 6. a num. 15.* Decian. *d. libr. 5.*
cap. 14. num. 4.
Omnésque Romanis legibus, &c.] Notatur ad hoc
quòd Iudæi legibus Romanorum ligantur, & pro-
pterea iure communi vtuntur, iudicantúrque & pu-
niuntur secundùm Imperialia, & ciuilia iura, vt per
l. Hispan. 16. tit. 2. part. 1. vbi gloss. 6. & l. 5. tit. 24. p. 7.
vbi gloss. 2. Alphan. *collect. 58.* Xuar. *in l. post rem iu-*
dicatam notab. 8. n. 3. Marant. *de ordine iudic. dist. 2.*
num 49 Brun. *de cess. bonor. quæst. 36. sub numer. 3. in*
4. quæst princ. Marquar. *de Iuda p. 2. cap. 1. num. 1.* vbi
ampliat textum in præsenti, vt intelligatur tam in 4
his, quæ respiciunt ordinem iudiciarium, quàm in
concernentibus decisionem causarum. Menoch. *re-*
med. 9. recuper. num. 289. Viui. *commun. opin. 392. n. 2.*
Decian. *tract. crimin. libr. 5. cap. 14. num. 5.* Tiraquell.
de iure primog. q. 66. n. 1. cum seqq. Card. Tusch. *præ-*
ctic. concl. verbo, Iudæus, concl. 369. n. 5. 11. 30. & 33.
Mascard. *de probat. concl. 191. num. 8.* Surd. *decis. 133.*
Mart. *de iurisdict. p. 4. casu 166. n. 4.* Farinac. *fragm.*
crim. p. 2. lit. I. n 621. cum seqq. vbi *n. 623* dicit quòd
ligantur etiam statutis, & consuetudinibus illius ci-
uitatis in qua morantur, & cuius subditi dicuntur.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi non possunt cogi ad vendendum aliter ac Christiani, & cuique res sua committendæ.*
2 *Magistratus constituentes Christianis pretia rerum vendendarum, Iudæis eadem assignabunt.*
3 *Bonis Iudæorum non debent Christiani statuere pretia.*
4 *Proceres, de Rabinis.*

L. Nemo exterus. VIII.

Iidem AA. *ad Iudæos.*

IVdæi non possunt cogi aliter ad vendẽdum quàm 1
Christiani, & cuique res suæ committendæ. Item
Magistratus constituentes Christianis pretia rerum 2
vendendarum, Iudæis eadem assignabunt. Colligunt
ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*
Ex hoc text. colligit Decian. *in tract. crimin. lib. 5.*
c. 11. n. 7. vers. & ideo, quòd bonis Iudæorum non de- 3
bent Christiani pretia statuere.
Proceresque vestros.] Id est, Rabinos, secundùm
Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 14. num. 4.*

L. Quicumque ex Iudæis. IX.

Iidem AA. *&* THEOD. A. *Eutychiano P. P.*

IVdæi Curiæ obnoxij comprobati, Curiæ sunt mancipandi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæi celebrantes sua solemnia in cõtemptum Christianæ fidei, nihil agent: & in permissis illicita sectantes, perdunt priuilegia, num. 2.*
3 *Textus dubius elucidatur.*
4 *Iudæi delinquentes puniendi sunt; si Crucis signo vtantur, & illud immisceant in locis, solemni-*

tatibus & superstitionibus eorum.
5 *Iudæis permittitur seruare eorum ritus, modò non in vilipendium Christianæ Respubl.*

L. Iudæos. X.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Anthemio P.P.*

1 IVdæi celebrantes sua solemnia in contemptum
Christianæ Fidei, nihil agent. Item in permissis il-
2 licita sectantes, priuilegia perdunt. Colligunt ex Or-
din. Doctores citati *ad l.1.n.1 suprà hoc tit.*

Dubia videtur huius text dispositio quatenus Iu-
3 dæos nec festiuitatis suæ solemnia ad pœnæ
quandam recordationem incendere prohibet, sed
quidnam incendere prohibeantur, non apparet, ideo
Guid.Pancirol.*in thesauro var.lection.libr. 2.cap.79.*
historiam narrat de Aman Regis Assueri Præfecto,
cuius Aman effigiem cùm Iudæi ob pœnæ olim ei
illatæ memoriam crucifixam Honorij & Theodosij
temporibus se incendere simularent, in Christianæ
Religionis contemptum multa impiè committe-
bant. Et asserit Decian.*in tract.crim.libr.3.c.18.n.5.*
Iudæos pro desolatione Ecclesiæ, & Christianorum;
orare in festo Mardochæi, quod celebrant 15. Ka-
lend.Martij, conterunt enim ollas in Synagogis, di-
centes: sicut contritus est Aman, sic conteratur velo-
citer Regnum Christianorum.

4 *Et sanctæ Crucis adsimulatam speciem,&c.*]Nota-
tur ad hoc quòd Iudæi vt delinquentes puniendi
sunt, si Crucis signo vtantur, & illud immisceant in
locis, solemnitatibus, & superstitionibus eorum, vt
per Decian.*d.l.5.cap.12.n.18.in fine.*

5 *Sed ritus suos,&c.*]Notatur ad hoc quòd Iudæis
permittitur seruare eorum ritus, modò non sint
in vilipendium Christianæ Reipubl. vt per Decian.
tract.crimin.libr.5.c.11.num.3. Ergo videntur in suis
legibus relinquendi, nec legibus Romanorum li-
gari: de quo tamen vide Doctores citatos *ad l.Iudæi 7.supr.hoc tit.*

L. Cœlicolarum. XI.

Iidem AA. *Ionio P.P.*

1 COElicolæ nisi ad sanam redeant confessionem,
2 instar hæreticorum puniuntur. Item ædificia
Cœlicolis non relinquenda, sed ab Ecclesia vindi-
canda sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n.1.supr. hoc tit.*

L. Die Sabbati. XII.

Iidem AA. *Ionio P. P. post alia.*

1 IN diebus Sabbati Iudæi alios non conueniunt,
nec conueniendi sunt. Colligunt ex Ordinar. Do-
ctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus.ex hoc text. desumunt *lex
Hispan.5.tit.34.p.7.vbi gloss.1.* Seraphin.*de priuileg.
iuram.priuileg.123.num.1.* Cardin.Cæs.Baron.*annal.
Eccles.tom.3.anno Christi 327.pag.282.* Decian. *in
tract.crimin.lib.5 cap.11.num.7.in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæos inuadere, eorúmque bona occupare non licet.*
2 *Iudæi priuilegiis domicilij, & conuersationis cum Christianis modestè ab que insolentia fruantur.*
3 *Iudæi in ciuitatibus tolerari possunt cum eorum ritibus, & Synagogis.*
4 *Priuatus sibi ius dicere non potest.*
5 *Iudæi committentes homicidium puniuntur sicut Christiani.*
6 *Priuatus potest iniuriam sibi factam vlcisci propria auctoritate, quoties ei permissum non est, nec suppetit facultas vocandi offensorem ad iudicium, & num.7.*

L. Nullus tanquam. XIII.

Iidem AA. *Philippo P.P. per Illyricum.*

IVdæos inuadere, eorúmque bona occupare non 1
licet. Vicissim Iudæi priuilegiis domicilij, & con- 2
uersationis cum Christianis modestè ab que inso-
lentia fruantur. Colligunt ex Ordinar. Doctores cita-
ti *ad l. 1.num.1.supr.hoc tit.*

Non passim eorum Synagoga,&c.]Notatur ad hoc 3
quòd Iudæi in ciuitatibus tolerari possunt cum eo-
rum ritibus, & Synagogis, vt per Farinac. *fragment
crimin.p.2.lit.I.num.613.*

Ne quisquam sibi ipsi permittere videat vltionem.] 4
Notatur ad hoc quòd priuatus sibi ius dicere non
potest, vt per *l.Hispan.14.tit.14.par.5.vbi gloss.3*
Roman.*cons.119* Bart.*in l.generali.n.9. C. de decur
lib.10.* Duen.*reg.67* Ceuall.*commun. contra com.num
q.906.num.47.tom.4*

Ne Iudæi forsitan,&c.]Notatur ad hoc quòd Iu- 5
dæi committentes homicidium puniuntur, sicut qui-
libet Christiani, vt per Decian.*in tract.crimin. lib.4.
cap.10.num.14.*

In gloss *l'Itionem, fin.*ibi,*resp.secundùm Ioan.*&c. 6
Notatur ad hoc quòd priuatus potest iniuriam sibi
factam vlcisci propria auctoritate, quoties ei per-
missum non est, nec suppetit facultas vocandi offen-
sorem ad iudicium, vt per iudicem is cogatur iniu-
riam compensare, & satisfacere iniuriam passo, Pa-
lat.*in repet.cap.per vestras, not.1. in princ.n.14.* Co-
uarr.*in reg.peccatum, p.2.§.9.num.3.*

Notatur etiam ad hoc quòd quis potest rem suam 7
propria auctoritate capere, quando aliter per iudi-
cem illã consequi non potest, vt per Valasc.*cons.173.
num.13.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæus actor, vel reus forum & iudicem sequitur Christianum, & num.2.& 3.*
4 *Seniores Iudæorum, de Rabinis, & iudicibus, n.5.*

L. Si qua inter. VIV.

Iidem AA. *Aureliano P.P.*

IVdæus actor, vel reus forum & iudicem sequi- 1
tur Christianum. Colligunt ex Ordinar. Doctores
citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclus.ex hac lege desumit De- 2
cian. *in tract.crimin.lib.5 cap. 14. num.3.* vbi subdit 3
quòd iudices ordinarij Christiani iudicant etiam
inter ipsos Iudæos, & tunc tenentur iudicare secun-
dùm eorum leges, non autem secundum nostras.

Non à senioribus Iudæorum. Id est, Rabinis, secun- 4
dùm Decian.*d.libr.5.cap.14.num. 4.* Vel Iudicibus,
qui Seniores nominabantur, habetur enim *Dan.13.*
Iudæos

Iudæos sibi constituisse duos senes iudices, vt per Tiraquel. *de iure primog. in præfat. num.* 174.

L. Iudæi & bonorum. XV.

Iidem AA. Asclepiodoto P.P.

1 Bona Iudæi Christianum circumcidentis sunt publicanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Decian. *in tract. crimin. lib. 5. c. 12. num. 11.* & Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 8. cap. 22. q. 11.*

SVMMARIVM.

1 *Primates Iudæorum canonem imperiali fisco debitum colligent, & eundem persoluent.*
2 *Primates synedriorum Iudæorum exigunt à singulis, quod olim eorum Patriarchæ auri coronarij nomine soluere consueuerant.*
3 *Primates Iudæorum, de Rabinis.*
4 *Palæstina duæ, superior scil. & inferior.*
5 *Synedrium quid sit.*
6 *Canon anniuersarius, remissiuè.*
7 *Iudæi soluunt magnas collectas Principibus, vt inhabitare permittantur terras Christianorum.*

L. Iudæorum. XVI.

Impp. THEODOS. & VALENT. AA. *Ioanni Comiti sacrarum largitionum.*

1 Iudæorum primates canonem imperiali fisco debitum colligent, & eundem persoluent. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc titul.*

2 Præcipit Theodosius vt primates synedriorum Iudæorum exigant à singulis, quod olim eorum Patriarchæ auri coronarij nomine soluere consueuerant; erant hæ binæ drachmæ, quas Iudæi templo Hierosolymorum inferre solebant, quas euersis Hierosolymis Vespasianus Capitolio Romæ, fortè ad alendos Iouis Sacerdotes, vel sarcienda eius templi tecta, pendi iussit. Hanc pecuniam Capitolio ademptam Theodosius fisco suo vendicauit: dicit autem coronarij nomine Patriarchæ solui solitam, quia Summo Sacerdoti, quem Patriarcham appellant, pro eius corona pendi consueuit. Ita Guid Pancirol. *in thesauro variar. lection. lib. 2. cap.* 180. Vide Cardin. Cæsar. Baron. *annal. Eccles. tom. 5. anno Christi 399. pag. 73.*

3 *Iudæorum primates.*] Idest, Rabini, secundùm Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 14. n. 4.*

4 *In vtriusque Palæstinæ, &c.*] Vtramque in hac lege Theodosius Palæstinam nominat, quia tunc erant duæ tantum, prima, seu superior, & secunda, seu inferior. Ita Guid. Pancirol. *d. cap. 180. in fine.*

5 *Synedriis dominantur.*] Synedrium verò erat Côcilium Iudæorum, Latinè consessus dicitur, ex 72. senioribus ac magistris constans, horum summa erat auctoritas, legem enim interpretabantur & Prophetas, de Regibus etiam iudicabant, vt per Guid Pancirol. *d. cap. 180. vers. hanc pecuniam.* Alciat. *libr. 5. prætermiss. verbo synedria,* Caluin. *in Lexic. iurid. eod. verbo.*

6 *Anniuersarium canonem.*] Vide Alciat. *libr. 6. parerg. cap. 4.*

7 *Nostris largitionibus inferatur.*] Notatur ad hoc quòd Iudæi soluunt magnas collectas Principibus vt inhabitare permittantur terras Christianorum, vt per Cæpol *cons. 74 numer. 7. vers. præterea lex iussit,* Decian. *d. lib. 5. cap. 14. num. 11.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæi contra Christianos officia, honorésque publicos impetrare, ac exercere non debent.*
2 *Synagoga Iudæorum ruinosa per tolerantiam conseruanda, & fulcienda sunt, non autem de nouo merentur fabricari.*
3 *Iudæi dignitates ac honores, nouásque Synagogarum fabricas contra Imperiales sanctiones impetrantes in pœnam 50. librarum incidunt, aliquãdo publicationem bonorum, sanguinisque pœnam luunt.*
4 *Iudæi apud Christianos honorum, dignitatem, vel administrationem aliquam habere non possunt: Intellige de dignitatibus publicis, non autem priuatis, num. 5. & 6.*
7 *Iudæi nouas Synagogas fabricare prohibentur, & sine licentia facere attentantes pœna librarum 50. auri puniuntur, vel publicantur eorum bona, & etiam aliquando pœna sanguinis plectuntur.*
8 *Synagoga noua non dicitur fabricari si quis Iudæus in domo sua secum habeat solitarium, in quo teneat libros & lampades suas accensas, & ipse cum aliis Iudæis ibi oret.*
9 *Iudæi licèt non possint de nouo facere Synagogam, tamen illam antiquam readificare permittitur.*

L. Hac valitura. XVII. & vlt.

Iidem AA. Florentino P. P.

Iudæi contra Christianos officia, honorésque publicos impetrare, ac exercere non debent. Item 1 2
Synagogæ Iudæorum ruinosæ per tolerantiam conseruandæ, & fulciendæ sunt, non autem de nouo fabricam merentur. Denique Iudæi dignitates, ac honores, nouásque Synagogarum fabricas contra 3
Imperiales sanctiones impetrantes in pœnam 50. auri librarum incidunt, aliquando publicationem bonorum, sanguinisque pœnam luunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.*

Quibus omnes administrationes, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd Iudæi apud Christianos honorem, dignitatem, vel administrationem aliquam habere non possunt, vt per *l. Hispan. tit. 24. part. 7. vbi gloss. 3. & l. 4. tit. 26. part. 7. item l. 4. tit. 3. lib. 8. Ordin.* vbi Perez *gloss. 1. col. 2. in med.* Tiraquel *de nobil. cap. 29. numer. 13. & de iure primog. q. 66. num. 42.* vbi *num. 43.* 5
intelligit de dignitatibus publicis non autem priua- 6
tis. Cou. *in clem. si furiosus p. 1. §. 1. num. 7.* vbi subdit procedere hanc legem non tantùm iure ordinario, sed & delegationis ratione, vt nec ex commissione tanquam delegatus alterius possit Iudæus apud Christianos officia publica exercere, Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Iudæus num. 4. in fine,* Azor *instit. moral. p. 1. lib 8. c. 22 q. 10.*

Illud etiam pari consideratione, &c.] Notatur ad 7
hoc quòd Iudæi nouas Synagogas fabricare prohibentur, & sine licentia facere attentantes, pœna librarum 50. auri puniuntur, vel publicantur eorum bona, & etiam aliquando pœna sanguinis plectuntur, vt per *l. Hispan. tit. 24. part. 7. vbi gloss. 1.* Azeued. *in rubr. tit. 2. num. 9. ad fin. num. 10. libr. 8. nouæ*

Recop.

8 *Recop.& in l.1.num.13.tit.3.eod.lib.8.* Decian. *dicto lib.5.tract.crimin.cap.12.num.14.* vbi addit non dici fabricari Synagogam nouam, si quis Iudæus in domo sua locũ solitariũ habeat, in quo teneat libros, & lampades suas accensas, & ipse cum aliis Iudæis bi oret.

Fulciendi veteres permissa licentia,&c.] Ergo licèt
9 Iudæi non possint de nouo facere Synagogam, tamen illis antiquam reædificare permittitur, vt per Anton.Gom.*l.45.Tauri,num.15.* & citatos per me *in collect.ad cap.consuluit,hoc tit.in Decretal.*

Ne Christianum mancipium hæreticus, vel Iudæus, vel paganus, habeat, vel possideat, vel circuncidat.

TIT. X.

1 CAVETVR ne hæreticus, vel Iudæus, vel paganus seruum Christianum habeat, vel possideat. Deinde plectitur Iudæus, vel hæreticus, &c. qui Christianum mancipium, aut alterius sectæ circuncideiit. Scripserunt in hanc rubr. Aloys.Leo, Sebast.Næui.Cuiac Pac.& VVesemb.

SVMMARIVM.

1 *Iudæus seruum Christianum non habebit, & ob huius circuncisionem vltra serui amissionem capitale supplicium non euadet, & n.2.*
3 *Iudæo nec serui æstimatio soluenda est.*
4 *Iudæi si Christianum teneant mancipium, seruus ille liber confestim fit, nullo dato pretio.*
5 *Pœna Iudæi Christianum circuncidentis, remissiuè.*
6 *Pœna capitalis in dubio intelligi debet de perpetuo exilio.*

L. Iudæus. Vnic.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Monaxio P. P.*

1 IVdæus seruum Christianum non habebit, & ob huius circuncisionem vltra serui amissionem capitale supplicium non euadet. Colligunt ex Ordinar. Bart. Alban.Cyn Aloys.Leo, Sebast. Næui. remissiuè Ximen.*in concord.p.1.& 2.*& Casal.*in annot.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hac lege desumunt *l.Hispan.6.tit.3.part.5. vbi gloss.5 & lex 1. tit.21 part.3.vbi etiam gloss.5.& l.8.tit.21.part.4. vbi gloss.1 & 2.& l 22.tit.11.part.5.& l.13.tit.9. part.6.vbi gloss.10 & l.10 tit.24.part.7.vbi gloss.1. & 2.& l.1 tit.1.lib.4,for.leg.* vbi Montalu. *& l.15. tit.3.lib.8.Ordin.* vbi Perez *gloss.1.* Menoch. *remed.*
3 *9.recup.n.285 cum seqq.*vbi *num.292.* resoluit Iudæo nec serui æstimationem soluendam esse, Mozz.*de contract.lib.tit. quomodo contractus deficiat,num.24.* Decian.*in tract crimin.lib.5.c.12.n.30.* vbi dicit quòd si Iudæi Christianum teneant mancipium, seruus ille
4 liber confestim fit, nullo dato pretio, Petr.Gregor.*syntag.iuris lib.14.c.1.n.20.*Cardos.*in praxi Iudicum &*
*Aduocat.verbo,seruitus n.59.*Molin. *de Iustit. tract. 2.disp.39.vers.quintus.*

Et id circunciderit,&c.] De pœna Iudæi Christianum circuncidentis, vide Decian.*in tract.crimin. lib.5.c.12.num.11.*Pradil.*in summ.legum pœnal.p.2. casu 57.num.4.* 5

In gloss.*Capitali,fin.*ibi,*idest,perpetuo exilio,&c.* 6
Notatur ad hoc quòd pœna capitalis in dubio intelligi debet de perpetuo exilio, vt per Bernard.*reg.541.* Duen.*reg.363.in 9.limit.*Marant.*de ordine iudic.p.4. dist.1.n.3.*Boër.*decis.254.num.10.* Strach. *de mercat. p.4.num.18* Afflict.*decis.404.n.14. vers. quarta difficultas,*vbi Cæs.de Vrsill.*in addit.numer.16.* Alphan. *collect.421* Clar.*in pract.§.fin.qu 67.in princ.* Franc. Marc.*decis.913.num.5.in fine*, Padil.*in l.transigere n.35.C.de transaction.*Chætian.*tom.2.commun. opin. lib.9.tit.34.de verb.signif.n.327.pag.582.*Soar. *eod. tom.2.lib.9.tit.30.de pœnis n.34.pag.545.*Menoch.*de arbitr.casu 316.n.10 & de præsumpt.lib.5.præs 49.n. 3.*Anchar.Regien.iun.*p.2.q.30.num.7.& seq.*Mich. Grass.*commun.opin.lib.2.cap.6.q.1.*Flamin. Carthar. *in tract de exequut.sent.capto bannito cap.fin.n.295. cum seqq.*Farin.*in praxi crimin.qu.19.num.3.* Cald. Pereira *post quæst.forens.in comment. ad l.vnic. C. ex delicto defunctor.p.2.num.42.*

De Paganis, & sacrificiis, & templis eorum.

TIT. XI.

SVMMARIVM.

1 *Pagani qui, & vnde dicti, & num.2.*

PAGANI sunt, quos Iudæi Ethnicos, seu Gentiles appellabant, id est, simulacrorum, & dæmonum cultores, sic accipiuntur in præsenti. Scripserunt in hanc rubr. Sebast.Næui. Cuiac.Pac.& VVesemb. 1

De materia vide Doctores citatos *in collect. ad rubr.huius tit.in Decretalib* Et apud Guid. Panci- 2
rol.*in thesauro var.lect.lib.2.c.181.* Quidam nomen Pagani, à pago quod villam significat, deduci existimant; alij verò, quos ipse sequitur, Romam in Tribus quatuor, quas antiqui Pagos vocabant, diuisam fuisse asserunt: qui ergo domi relinquebantur, à pagis dicebantur pagani, ad eorum, qui ad bellum exibant, differentiam. Horum paganorum exemplo à Fide nostra alienos Paganos appellari existimat Pancirol.*dicto loco*, tanquam sub Christo non militantes, cui addicti simul cum Christo militare dicuntur: vnde Ecclesia Militans appellatur.

SVMMARIVM.

1 *Templa Paganis claudenda sunt vt delinquendi ansa hisce præcidatur, & num.2.*
3 *Templa idolorum claudi, & impia sacrificia cessare iussum.*
4 *Iudex qui non vindicat delicta, eadem pœna tenetur, qua delinquentes puniri debuerant.*

L. Placuit

L. Placuit. I.

Imp. CONSTANT. A. *ad Taurum P. P.*

1 TEmpla Paganis claudenda sunt vt delinquendi ansa hisce praecidatur. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Cyn. Salicet Sebast. Naeui. Ximen. Tolet. *in concord. part. 1. & 2.* & Calal. *in annot.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lop. *l. 16. in gloss. 6. verb. de creencia, in fine tit. 16. par. 1. & in l. 2. gloss. 3. col. 17. in med. tit. 23. part. 2.* Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 10. num. 20.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection lib. 2. cap. 181. vers. Constantius,* vbi ait quòd Constantius ad abolendam impietatem sacrificia prohibuit, & templa claudi iussit, non euertit; sequentes verò Principes sacrificia prohibuerunt.

3 *Et accessu vetito*, &c.] Constantius in praesenti idolorum Templa claudi, & impia sacrificia cessare iussit, vt tradit Niceph. *lib. 9. historia Eccles. c. 25.* ibi, Primus Constantius sacrificare daemonibus prorsus prohibuit, aras autem eorum sustulit, mandato illo promulgato vt Deorum fana clausa essent, ne ab aliquo adiri possent: idem filij eius fecere, sed Theodosius legem tulit, vt Deorum fana diruerentur, refert Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 8. cap. 23. q. 17.*

4 *Facultates etiã*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex qui non vindicat delicta, eadem poena tenetur, qua delinquentes ipsi puniri debuerant, vt per Tiraquell. *de poenis temper. in praefat. num 9. & 10.*

SVMMARIVM.

1 *Sacrificuli ex inspectione iecoris, extorúmque praesagientes euentura, non impunes sunt.*
2 *Veritatẽ rerum futurarum illicitis mediis explorãtes acerbissimorum suppliciorũ cruciatus merẽtur.*

L. Ne quis mortalium. II.

Imppp. THEOD. GRATIAN. & VALENT. AAA. *Cynegio, P. P.*

1 SAcrificuli ex inspectione iecoris, extorúmque praesagientes euentura, non impunes sunt. Veri-
2 tatem rerum futurarum illicitis mediis explorantes acerbissimorum suppliciorum cruciatus merentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Acerbioris etenim, &c.] Id est, Crucis, vt ex Balsamone interpretatur Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 181. vers. Constantius.*

SVMMARIVM.

1 *Ornamenta publicorum operum destruenda non sunt: & num. 2.*
3 *Aduersarius si retinet instrumentum, quod credo & dico falsum, possum ipsum vi eripere, & dilaniare.*

L. Sicut sacrificia. III.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Macrobio, & Praeliano.*

1 PVblicorum operum ornamenta non sunt destruenda, & contra illa legis praetextus, nec chartae allegatio nihil valet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit 2
Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 181. vers. Constantius.*

Abrepta huiusmodi charta ex eorum manibus, &c.] 3
Notatur ad hoc quòd si aduersarius retinet instrumentum, quod credo & dico falsum, possum ipsum vi eripere, & dilaniare, si eo contra me vti velit, vt per Boer. *decis. 292. num. 7. vers. & nota.* Et aduertit Rebuff. *ad leges Galliae in prooem. gloss. 1. n. 48.* quòd si quis detineat rem meam, & sit potens, & ego auctoritate iudiciali non valeam eam recuperare, possum iure poli aliam aequiualentem furari, vel auctoritate propria aliam apprehendere citra scandalum & perturbationem.

L. Vt prophanos. IV.

Iidem AA. & THEOD. A. *Apollodoro Proconsuli Africae.*

COnuentus ciuium, horúmque laetitias, ac festa publica nemo impediat. Colligunt ex Ordinar. 1
Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

L. Omnia loca. V.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Populo Carthaginensi.*

PRinceps potest publica loca donare, & dona 1
istiusmodi perpetuò apud donatarium permanebunt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Vide posita *in collect. ad cap. intellecto 33. n. 2. de iureiur. in Decretalib.*

SVMMARIVM.

1 *Christiani sub praetextu purioris Religionis Iudaeos pacificos nullis contumeliis, aut iniuriis lacessant.*
2 *Iudaeos quietè viuentes ex lasciuia turbantes, eorúmque bona diripientes, cum ablata re duplum restituant.*
3 *Rectores prouinciarum turbas conuenientes ad Iudaeorum vexationes, maturè non impedientes, impunes non manent.*
4 *Iudaei & Pagani bonis suis sine causa priuari non possunt.*
5 *Bellum aduersus infideles, ex eo solùm quòd infideles sint, etiam auctoritate Imperatoris, vel Papae iustè indici non potest.*

L. Christianis. IV.

Iidem AA. *Asclepiodoto P. P.*

CHristiani sub praetextu purioris Religionis Iu- 1
daeos pacificos nullis contumeliis, aut iniuriis lacessant. Iudaeos quietè viuentes ex lasciuia 2
turbantes, eorúmque bona diripientes, cum ablata re duplum restituant. Rectores prouinciarum tur- 3
bas conuenientes ad Iudaeorum vexationes, & afflictiones, maturè nõ impedientes, nec odiosas turbationes, impunes non manent. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* Huius l. meminit

meminit Cardin. Cæs. Baron. *annal. Ecclesia tom. 5. anno Christi 399. pag. 68.*

Vel eorum bona diripuerunt, &c.] Notatur ad hoc
4 quòd Iudæi & Pagani bonis suis sine causa priuari non possunt, neque in persona offendi, ut per *l. Hispan. 1. in fine tit. 25. par. 7. ubi gloss. 3.* Paris. *consil. 2. n. 14. vol. 4.* Socin. *consil. 63. num. 11. cum seqq. vol. 1.* Ludou. Gom. *in §. ex maleficiis, n. 33. Instit. de action.* Menoch. *remed. 9. recup. n. 334. & seq.* ubi ait quòd hæc lex non prouidet circa restitutionem possessionum, sed tantùm punit Christianos occupantes, seu rapientes bona Iudæorum, quam intelligit quoad sola bona mobilia, Decian. *in tract. crimin. lib. 5. cap. 11. num. 7. in fine.*

5 Hinc etiam Couarr. *in reg. possessor. p. 1. §. 10. num. 1. in fine*, ponderat hunc text. ad hoc quòd bellum aduersùs infideles ex eo solùm quòd infideles sint, etiam auctoritate Imperatoris, vel Papæ iustè indici non potest, de quo vide per me latè tradita *de officio & potestate Episcopi p. 1. tit. 3. cap. 2. num. 38. cum seqq.*

In duplum quæ rapuerint, &c.] Ergo pro hac rapina agitur ad duplum, vt per Gregor. Lop. *l. 3. verbo, contrestare tit. 13. par. 7.* Perez *l. 1. gloss. 1. post princ. tit. 16. lib. 8. Ordin.*

SVMMARIVM.

1 *Delubra Imperiali auctoritate clausa semel, venerandi, adorandique prætextu priuatus non referet.*
2 *Simulachris nefandis, execrandisque diuinus honor non reddendus.*
3 *Delubra semel clausa referans, & vetita Religionis exercitia cum publico scandalo renouans, cōfiscationes bonorum, & vltimum supplicium non euitabit.*
4 *Conscij simulacrorum abrogatorum reparationis cū auctoribus abrogata simulachra contra prohibitionem reducentibus, eandem cum ipsis pœnam ferunt.*
5 *Rectores Prouinciæ negligentes post crimē idololatriæ delatum in puniendo 50. auri libras iudices cum officio totidem fisco inferre tenentur.*

L. Nemo venerandi. VII.

Impp. VALENT. *&* MARTIAN. AA.
Palladio P. P.

1 DElubra Imperiali auctoritate clausa semel, venerandi adorandique prætextu priuatus non
2 referet. Nefandis, execrandisque simulachris diui-
3 nus honor non reddendus. Delubra semel clausa referans, & vetita Religionis exercitia cum publico scandalo renouans, confiscationes bonorum, & vlti-
4 mum supplicium non euitabit. Conscij simulachrorum abrogatorum reparationis cum auctoribus abrogata simulachra contra prohibitionem reducentibus eandem cum ipsis pœnam ferunt. Denique Recto-
5 res Prouinciæ negligentes post crimen idololatriæ delatum in puniendo 50. auri libras iudices cum officio totidem fisco inferre tenentur.

Plura circa disposita in hac lege tradit *l. 1. Hispan. vers. pero en las villas tit. 25. part. 7.* Cardin. Cæs. Baron. *annal. Eccles. tom. 6. anno Christi 468. pag. 215.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 181. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Domus in qua Paganica fiunt sacrificia sacro ærario addicenda.*
2 *Sinentes in domibus Paganica exercitia haberi, si nobiles sunt domini domuum, cum bonis dignitatem amittunt; viliores post cruciatus corporis passos in metallum damnandi.*
3 *Militia non est dignitas.*
4 *Nobiles mitius puniuntur, quàm plebeij.*

L. Nemo ea quæ sæpiùs. VIII. & vlt.

Impp. LEO, *&* ANTHEMIVS AA.
Dioscoro P. P.

DOmus in qua Paganica fiunt sacrificia sacro 1
ærario addicēda. Sinentes in domibus Paganica 2
exercitia haberi, si nobiles, aut milites sunt domini domuumcū bonis dignitatē amittūt; viliores autē post cruciatus corporis passos in metallum damnandi. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc titul.*

Dignitatis, vel militiæ.] Ergo militia non est digni- 3
tas, de quo Tiraquell *de nobilit. cap. 8. num. 8.*

Priuata verò conditionis, &c.] Ergo mitius puniun- 4
tur nobiles, quàm plebeij, de quo vide Doctores per me citatos *in collect. ad l. 3. C. de summa Trinit.* vbi multipliciter declaro.

De his, qui ad Ecclesias confugiunt.

TIT. XII.

IN quibusdam codicibus additur, *& ne* 1
quis ab Ecclesia extrahatur. Hoc quoque titulo Ecclesiæ vocantur sacræ ædes, *supr. tit. 2.* Scripserunt in hanc rubr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia vide Doctores, quos plena manu citaui *in collect. ad rubr. de immunit. Eccles. in Decretalib. & in tract. meo de iure Ecclesiast. vniuerso lib. 3. c. 3. de immunit. Ecclesiarum.*

SVMMARIVM.

1 *Iudæi cōfugientes ad Ecclesias non citiùs speratā immunitatem cōsequūtur, quàm si debita vniuersa soluerint, aut criminis suspicione se purgauerint.*
2 *Iudæi Ecclesiastica immunitate indigni. Contrariū, n. 3. declara vt n. 4. opinio verior quæ, n. 5.*
6 *Debitis fatigati non gaudent immunitate Ecclesiastica.*
7 *Vsus frequentioris gratia dicta non restringunt dispositionem.*

L. Iudæi. I.

Impp. ARCAD. *&* HONOR. AA.
Archelao P. A.

IVdæi ad Ecclesias confugientes non citiùs spe- 1
ratam immunitatē consequuntur, quàm si debita vniuersa

vniuersa soluerint, aut criminis suspicione se purgauerint. Colligunt ex Ordinat. Bart. Alban. Cyn. Salicet. Aloys. Leo, Sebast. Naeui. remissiue Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & Casal. *in annot.*

2 Per hunc text. iuncta gloss. tenent Doctores Iudaeos indignos esse ecclesiastica immunitate, ex eo quòd sunt perfidissimi Christiani nominis hostes, & Ecclesia non debet praestare patrocinium illis, qui semper nituntur eam impugnare. Ita Couarr. *variar. lib. 2. cap. 24. num. 11.* Gigan *tract. de crimine lasa maiest. lib. 3. tit. de plurib. & diuers. quaest. quaest. 3. in fine n. 18.* Marquard. *de Iude. part. 1. cap. 8.* Boër. *decis. 110. num. 4.* vbi dicit quòd licet aliqui ex Dominis Consilij Burdegal. vellent contrarium tenere, tamen haec opinio in illo Senatu praeualuit. Cardin. Tusch *practic. conclus. verbo Ecclesia conclus. 10. num. 7.* late Farinac. *de immunitate, n. 72. cum multis seqq.* vbi *num. 81.* amphat etiam quòd Iudaeus dicat se velle baptizari. Clar. §. *fin. quaest. 30. vers. praeterea quaero,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris par. 3. lib. 33. cap. 22. num. 1.* Decian. *in tract. crimin. lib. 7. cap. 26. num. 2.* vbi dicit non obstare hanc legem quae videtur à contrario sensu innuere, quòd si non simularet Iudaeus, sed verè, & absque fraude vellet fieri Christianus, quòd deberet esse tutus: quia immo haec lex praesumit quòd simulate id faciat, quia quomodo posset probari quòd non fictè faceret? certè hoc probari non posset, quia in illa Ecclesia posset etiam se baptizari facere, & postea redire ad Iudaismum, & ideo lex ista statim quòd Iudaeus ex aliquo delicto, vel propter debita, & aes alienum aufugit in Ecclesiam, praesumitur iuris praesumptione quòd simulatè, non contrito corde hoc faciat, ideo non vult eum esse tutum: Farinac. *in praxi crimin. part. 1. quaest. 28. num. 68. & de immunit. n. 84. & 85.* post Soar. *loco infrà citando num. 11. & 12.* aduertit quòd haec praesumptio est iuris, non verò iuris & de iure, itavt si Iudaeus ante commissum delictum & conceptum iudicis timorem conuersionis suae voluntatis signa ostenderit, tunc si postea commisso delicto ad Ecclesiam confugiat, & petat Baptismum, illud non simulatè petere praesumitur.

3 Contrarium verò, immo Iudaeum, siue alium infidelem ad Ecclesiam confugientem gaudere eius immunitate, per gloss. *verbo extrahendus in cap. inter alia, de immunitate Eccles.* tenent *ibi* Ioan. Andr. *num. 8.* Hostiens. *num. 1. in verbo ab Ecclesia,* Siluest. *in sum. verbo immunitas 3. n. 2. vers. primus Iudaeus,* Hippol. de Marsil. *in l. vnic. n. 114. C. de raptu virg.* Tiraquell. *in iure primogen. quaest. 65. num. 8.* Soar. *de Relig. tom. 1. lib. 3. tract. 2. cap. 10. num. 9. & 11. vers. ideòque probabiliorem,* Ceuall. *commun. contra commun. quaest. 269* Mari. Ital. *de immunitate Eccles. lib. 1. cap. 3. num. 3* Anton. Ricciul. *de iure person. extra gremium Eccles. existent. lib. 2. cap. 12. per tot.* & secundùm hanc sententiam censuit sacra Congregat. iurisdictionalibus controuersiis praeposita de mense Februarij 1631. cuius decisionem oculatus testis ego vidi.

4 Alij mediam inter vtramque opinionem eligentes viam, resoluunt Iudaeum, vel alium infidelem ad Ecclesiam confugientem illius immunitate gaudere, si priusquam ab illa egrediatur Baptismum petat, & accipiat. Ita Ordin. Regia Lusitan. *lib. 2. tit. 5. §. 1.* Gutier. *practic. lib. 3. quaest. 7. num. 51.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 5. cap. 3. §. 3. num. 106.* Ioan. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. par. 1. cap. 13. n. 30.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo Ecclesia, n. 81.* Portel. *in dubiis Regular. verbo Ecclesia immunitas, num. 10.* Doard. *in Bullam Coenae Domini lib. 1. can. 15. q. 16. num. 15.* Gabr. Pereira *de manu Regia part. 1. cap. 50.* Anton. Diana *moralium resolut. tract. 1. resol. 22.* Fagundez *in quinque Ecclesiae praecepta, praecept. 2. lib. 4. cap. 4. num. 49.* Ludou. Correa *in repetit. cap. inter alia, part. 3. num. 3. de immunitate Eccles.*

Ex his opinionibus secunda videtur in praxi magis vera & sequenda, propter auctoritatem sacrae Congregationis. De haereticis verò, & à Fide apostatis nulla est dubitatio, quia cùm in ipsam Ecclesiam delinquere dicantur, & proditores Dei sint, eius immunitate minimè gaudere posse resoluunt per me citati *in d. tract. de iure Ecclesiast. vniuerso, lib. 1. cap. 3. num. 45.* 5

Quam debita vniuersa reddiderint, &c.] Ergo debitis fatigati immunitate ecclesiastica non gaudent, de quo tamen vide Remig. *de immunit. fallent. 27.* Rebuff. *tom. 2. ad leges Gall. & sub eodem tit. art. 1. gloss. 2.* Anastas. Germon *de sacrorum immunit. lib. 3. cap. 16. à num. 109.* Parlad. *lib. 2. rerum quotidianarum cap. fin. part. 5. §. 6. num. 2.* Decian. *dict. lib. 6. cap. 28. num. 34.* Soar. de Paz *cap. 3. §. 3. à num. 150.* Gutier. *in l. nemo potest, num. 183. vers. sed contrarium, ff. de legat. 1. & practic. lib. 1. quaest. 1. num. 13.* Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 14. n. 62 lit. C.* Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Ecclesia, num. 86.* Azor. *institut. moral. part. 2. lib. 9. cap. 9. quaes. 9. post vers. item dubia quaestionis est,* Alex. Ambrosin. *in tract. de immunitate Eccles. c. 13. n. 1. cum seqq.* Mar. Italia *d. lib. 1. cap. 5.* Gambac. *de immunitate Eccles. lib. 4. cap. 12. num. 3.* Farinac. *in simili tract. num. 57. cum multis seqq.* Ludou. Correa *in d. repetit. cap. inter alia p. 3. num. 10.* Fagundez *d. lib. 4. cap. 4. num. 53.* meipsum *d. lib. 1. cap. 3. num. 46. in fine,* vbi refero sacram Congregat. negotiis Episcoporum, & Regularium praepositam, censuisse immunitate Ecclesiastica gaudere pro debito ciuili ad Ecclesiam confugientem, & *num. 47.* plures citaui Doctores disputantes an eadem immunitate gaudeant debitores falliti, seu decocti. 6

In gloss. 1. ibi, *Sed ista verba denotant frequentiā.* Notatur ad hoc quòd ea, quae dicta sunt gratia frequentioris vsus, non restringunt dispositionem, vt per Ias. *in l. 1. num. 14. ff. de test. ment.* Rebuff. *in tract. nominat. quaest. 14. num. 20. & in comment. ad l. 31. ff. de verborum significat. pag. 193.* Hippol. Riminald. *in princip. Institut. de donation. num. 311.* Octauian. *Pedem. decis. 45. num. 14.* Menoch. *remed. 8. recuper. num. 98. & consil. 106. num. 248.* Azeued. *ad l. 2. à princip. tit. 13. lib. 8. noua Recop.* Surd. *decis. 19. num. 3.* D. Darbos. *in l. cùm praetor, in princip. num. 51. ff. de iudic.* Valasc. *cons. 8. num. 2.* Sanchez *de matrim. lib. 9. disp. 24. num. 16.* 7

SVMMARIVM.

1 *Inuitus nemo ex Ecclesia extrahendus, & num. 2.*
3 *Extrahentes confugientes ad Ecclesiam quas poenas incurrant, & num. 4*
5 *Homicida non gaudet immunitate Ecclesiae de iure ciuili, secus de iure canonico, num. 6*
7 *Raptores virginum, & adulteri non gaudent ecclesiastica immunitate.*
7 *Confugiens ad Ecclesiam pro quocunque graui & atroci crimine, inde extrahi potest. Contrarium de iure Canonico, num. 9.*

L. Fideli. II.

Impp. HONOR. & THEODOS. AA.
Ionino P. P.

1 INuitus ex Ecclesia nemo extrahendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1 suprà hoc tit.* Vide ad hoc Alciat.*lib.8.parerg.cap.42.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hac lege desumunt Clar.*in pract.§.fin. quaest.* 30. *in princip.*Surd. *de aliment.tit.9.quaest.17.num.1.*Cardin.Caes. Baroni *annal.Eccles.tom.5.anno Christi 397.pag.32.& anno 407 pag.199.*Petr.Gregor.*syntagm.iuris lib.33. c. 21.n.3.& 4.*Villagut.*de extensione legum cap.fin.n 4. & 5.*Decian.*in tract.crimin.lib.6.c.25.n. 1. vers. & est regula certa,& cons.80.n.5 cum seqq.lib.3.*Card. Tusch.*pract.conclus.verbo, Ecclesia, conclus.10. n.1.* Gaganet.*de iure publico lib.3 tit.69.n.7.*Farinac. *in praxi crim p 1.q.28.n.1.cum seqq.& de immunit n. 6.cum multis seqq.*Bonacin.*de censur.extra Bullam disp.2.q.5.punct.16.§ 3.n.10.*Ego ipse *in tract.de iure Eccles vniuerso lib.2.cap.3.num.50.cum seqq.*

3 *Vt si quisquam contra hanc legem,&c.*] Notatur ad hoc quòd extrahentes confugientes ad Ecclesiam poenas in hoc text. incurrant etiam effectu non sequuto,& sic non extracto confugiente, cùm isto casu sufficiat sola extrahendi attentatio, vt per Farin. *in tract.de immun.Eccles.num.322.*

Sciat se maiestatis crimine esse retinendum.] No-
4 tatur ad hoc quòd extrahentes ad Ecclesiam confugientes puniuntur poena vltimi supplicij,& laesae maiestatis crimine tenentur,vt per Petr.Greg.*d.lib. 33. cap.21. num.1.* Ludou.Peguera *in sua pract. crimin. c.26.num.5.vers.item & l.2.*Cardin.Tusch. *d. verbo, Ecclesia conclus.8.n.1.& 4.*Anastas.Germon. *de sacrorum immun.lib.2.c.16.num.6.*Alex. Ambrosin. *de immun.& libert.Eccles.cap.1.num.2.& cap.15.num. 5.& 6.*Azor. *instit.moral.p.2.lib.9.cap.9.q.11.*Farin. *d.tract.de immunit.num.309.*

In gloss. *Abducere.*ibi, *praeter homicidas.* Notatur
5 ad hoc quòd de iure ciuili homicida ad Ecclesiam confugiens, illius non gaudet immunitate, vide Boer. *decis 109.num.1.* Couarr.*lib.2.variar. cap. 20. num.7.vers.9* Azor.*instit.moral.p.2.lib 9.cap.9.vers. quod verò,*Farinac.*d. tract.de immunit.num.* 107. & 108.vbi de iure Canonico contrarium esse tenendum asserunt.

In eadem gloss. ibi,*adulteros*,vide Remig.*in tract.*
6 *de immunit.fallent.3.vers.sextò ampliatur,n.*8.Perez *l.1.tit.25.lib 8.Ordin.pag.*290.& videas *infrà.*

In eadem gloss ibi,*& virginum raptores.* Notatur
7 ad hoc quòd raptores virginum, & adulteri non gaudent Ecclesiastica immunitate,vt per Boer.*d. decis.9.num.1.*Petr.Gregor.*d.lib.33.c.22.§. sed & tertiò,*Decian.*in tract.crimin.libr.6.cap.28.num.*20. vbi hanc sententiam probat, & seruandam esse dicit in terris Imperij,quando raptus commissus fuit praecedentibus insidijs, & malis artibus. Verùm Farinac. *d.tract.de immunit.num* 87.aduertit id de iure Canonico esse correctum, cui standum potius est in hac parte,quàm iuri Caesareo.

8 In eadem gloss ibi,*hodie idem,*&c.Notatur ad hoc quòd pro quocumque graui & atroci crimine confugiens ad Ecclesiam possit inde extrahi, vt per Bellapert.Salicet.Cyn Odofred.& alios *in praesenti,* Decian. *d.libr.6.cap.28. num.20.in fine.* Verùm de iure Canonico ex text.*in cap.inter alia, de immunit. Eccles.*confugientes ad Ecclesiam illius immunitate gaudent, & non possunt ab ea extrahi inuiti pro quocumque crimine, etiam enormi & grauissimo, nisi tantùm in casibus à iure expressis. Ita Gutier. *pract.lib.3.quaest.1.num.3.& quaest.4. num.12.* Anastas.Germon.*de sacrorum immunit.lib 3.c.16. numer. 54.in fine,*Farinac.*d.quaest.28.n.15.& d.tract. de immunit.Eccles.num.85.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus armatus in Ecclesiam irruens Ecclesiae immunitate non gaudet,& licitè ab Ecclesia potest extrahi.*

2 *Seruus armatus in Ecclesia domino resistens quibuscunque mediis, tam viuus vulneratus, quàm mortuus extrahi potest.*

L. Si Seruus. III.

Impp. THEOD. & VALENT. AA.
Imperio P. P.

SEruus armatus in Ecclesiam irruens Ecclesiae im- 1
munitate non gaudet,& licite ab Ecclesia extrahi
potest.Item seruus armatus in Ecclesia domino resi- 2
stens,quibuscumque mediis, tam viuus vulneratus, quàm mortuus extrahi potest.Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 3
munt Decian.*in tract.crimin.lib.6.cap.26. n. 9. vers. verùm si seruus,*Couarr.*lib.2.var.c.20.num.14.vers. his suffragatur,*Soar.*de Religion.tom.1.lib.3.tract. 2. cap.10.num.2.post med.vers.additur verò,*optimè Farinac.*in tract.de immun.n.72.*eleganter Guid.Pancirol.*in thesauro var.lect.lib.2.cap.182.*vbi tradit quid mouerit Theodosium iuniorem ad statuendum in hac lege vt nullus seruis armatis & confugientibus securus aditus sit, & historiam narrat ex Socrate *lib.7.c.33.Cuiusdam,*inquit,*praepotentis viri octoginta serui genere barbari cum immanē heri sui feritatem experti,eam ferre non possent,ad Ecclesiam cōfugerunt,atque gladiis cinlti ad altare prosilierunt: rogati vt abirent,obsequi nullo modo volebant,sed sacris mysteriis obeundis erant impedimento:quin etiam dies complures strictos tenuere gladios parati ad quēcunque obtruncandum, qui illos adiret. Itaque vno Clerico interfecto,altero vulnerato,ad extremum sibi ipsis necem consciuere.* Et ideo Theodosius ad annum salutis 431.sanxit hic,vt serui cum armis ad Ecclesiam confugientes possent extrahi.

Nulla erit eius noxa,&c.] Hinc occasionem arripuerunt Alciat.*lib.2.parerg.cap.45.*Couarr *lib.3.var. cap.vlt.n.14.*Menoch *remed.8.recup.n.40.*ad asserēdum hanc legem esse admodum iniquam, & aduertit qui vltimo loco citatur,idem sensisse S. Chrysost. contra Eutropium Constantij Imperatoris Eunuchum,cuius suasionibus lex illa fuit promulgata.

SVMMARIVM.

1 *Seditiones,conclamationes,tumultus,item & conuenticula contra quietem Ecclesiae cessabunt.*

2 *Conuenticula,pro congregationibus factis repentè, & sine Praelato.*

3 *Offendi timens ab alio,ambulare potest officium iudicis,vt illum compellat sibi praestare cautionē de non offendendo.*

L. Denunciamus. IV.

Imp. MARTIANVS A. *ad populum.*

1 SEditiones, conclamationes, tumultus, item con-
uenticula contra quietem Ecclesiæ cessabunt.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Vide Cardin. Baron. *tom. 6. annal. Eccles. anno Christi 451. pag. 100.* Decian. *in tract. crimin. libr. 7. cap. 19. num. 51.* vbi textum intelligit quando à principio facta est congregatio, vt Ecclesia occupetur, Guid Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1 cap 168. in*
2 *medio*, vbi conuenticula hic accipienda asserit pro
congregationibus factis repentè, & sine Præsule.

Et legitimum præstare præsidium.] Notatur ad
3 hoc quòd quando aliquis timet offendi ab alio, potest implorare officium iudicis, vt illum compellat sibi præstare idoneam cautionem & securitatem de non offendendo, vt per Hippol. Riminal. *in l. 1. §. præterea num. 45. ff. de quæstion.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 6. num. 16.* Herculan. *in tract. de caut. de non offendendo cap. 3. num. 1.* Petr. à Plaça *in epitom. delict. lib. 1. c. 7. num. 1* Vulpel. *in tract. de pace quæst. 35. num. 3.* Andr. Gail. *de pace publica lib. 1. cap. 2. num. 1. cum seqq.* late Farin. *in praxi crimin. quæst. 107 n. 14.* vbi *num. 15.* tenet quòd si iudex requisitus ab eo, qui timet se offendi, non coëgerit eum, de quo timetur, ad præstandam hanc cautionem, dicitur, iniustitiam facere, & in syndicatu tenetur de omni scandalo, & damno sequuto, & *num. 18* quòd debet præcedere partis citatio, & causæ cognitio, & *numer. 23.* quòd iudex non potest cogere vnam solam partem ad præstandum cautionem quando altera pars etiam iuste timens petit sibi recaueri: & à *num. 25* latè disputat an & quando cautio de non offendendo sit præstanda cum fideiussione, vel sine.

SVMMARIVM.

1 *Confugientes ad Ecclesiam fidei orthodoxæ, expelli ex iis inuiti non possunt.*

2 *Sacrilegi, & violatores quietis Ecclesiasticæ, non gaudent priuilegio immunitatis, & pro cognitione, & effectu tales violatores, vltimum supplicium sentient.*

3 *Refugæ Ecclesiarum victu ac vestibus non sunt spoliandi. Possunt in Ecclesiis Iudicibus respõdere, & se legitimè defendere, num. 4.*

5 *Latitans in finibus Ecclesiæ per œconomum, aut defensorem, ad instantiam laici Iudicis offerendus, & præsentandus Iudici laico.*

6 *Ab Ecclesia nemo extrahendus.*

7 *Clerici & laici immunitate Ecclesiastica gaudeant.*

8 *Pœna mortis afficiendi sunt illi, qui non modò re ipsa fugientem ad Ecclesiã, ex ea extraxerunt, sed & qui extrahere cogitauerunt.*

9 *Extrahens confugientem ad Ecclesiam pœna vltimi supplicij punitur.*

10 *Confugiens non solum ad Ecclesiam, sed etiam ad fines Ecclesiæ, illius immunitate gaudet, & inuitus inde extrahi non potest.*

11 *Confugientes ad Ecclesiam, nec directè, nec indirectè inde extrahi possunt, ac propterea illis nec alimenta, nec quiescendi commoditas negari potest.*

12 *Citatio an possit fieri in Ecclesia.*

13 *Citatus in Ecclesia latitans, per se, vel Procuratorem comparere potest, & contra latitantem primum decretum decernitur.*

14 *Bona latitantis in Ecclesia extra illam sita item occultata, iudex secularis excutere, & ad commodum publicarum, priuatarúmque rationum distribuere potest.*

15 *Debitorum fugitiuorum res in Ecclesia, & huius limitibus occultata, per œconomum, & defensorem ad solutionem debitorum Ecclesiæ, fisci, priuatorúmque creditorum sunt inquirenda, & inuenta exhibenda.*

16 *Antistes ob suspicionem iustam allegatam custodientem res fugitiui occultatas in præiudicium creditorum sub iurisiurandi religione interrogare potest Clericum de rebus custoditis.*

17 *Priuilegium reis, debitoribus, refugis ad Ecclesiam competens, ad fideiussores, mandatores familiares, sociosque pertinet, &c.*

18 *Serui, coloni adscriptitij cum rebus subtractis ad Ecclesiam confugientes immunitatem impetrant.*

19 *Defensor & œconomus Ecclesiarum Iudices refugarum Ecclesiast. eorum post traditos refugas instruant, vt æquitatem conuenientem in executione adhibeant.*

20 *Bona quæ in Ecclesia posita sunt per vim inde auferri non possunt.*

21 *Debitor ad Ecclesiam confugiens pro debito etiam publico & Reipubl. capi non potest.*

22 *Seruum ad Ecclesiam confugientem potest dominus petere sibi restitui.*

23 *Confugienti ad Ecclesiam ab eadem Ecclesia præstari alimenta debent, si ipse confugiens non habet vnde se alat.*

24 *Alimentarius non debet esse otiosus, sed tenetur operari ad commodum eius, qui præstat alimenta.*

25 *Iudicibus secularibus, & magistratibus delinquentes in Ecclesia perquirere prohibitum.*

26 *Decretum quo quis alimenta decreuit, dicitur sententia interlocutoria.*

L. Præsenti lege. V.

Imp. LEO A. *Erythrio P. P.*

COnfugientes ad Ecclesiam Fidei orthodoxæ 1
expelli, aut trahi ex iis inuiti non possunt.
Sacrilegi, & violatores quietis Ecclesiasticæ, priui- 2
legio immunitatis non gaudent, & pro cognitione,
& effectu tales violatores vltimum supplicium sen-
tient. Refugæ Ecclesiarum victu ac vestibus non
spoliandi, nec priuandi. Iidem in Ecclesiis Iudicibus 3
respondere, & se defendere legitimè possunt. Lati- 4
tans in finibus Ecclesiæ, per œconomum, aut de- 5
fensorem, ad instantiam laici Iudicis offerendus, &
præsentandus iudici laico. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Vide Corras. *lib. 3. miscell. cap. 21.* Ias. *in l. vinum, 6. ff. si certum petatur.* & vid. Boër. *decis. 109. cum sequent.* Guid. Pap. *quæstion. 125.* Alciat. *de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 33.*

Leo Imperator hanc legem condidit, qua statuitur 6
vt nemo ab Ecclesia extraheretur inuitus, exemplo Ardaburij, qui infensum sibi Ioannem in Marcelli cœnobio latitantem missis militibus extrahere conabatur, cum splendidissima Crux igne circundata erupit, & ignea fulgura in milites contorsit, eosque fugere coëgit. Rei miraculo territus Impera-

tor ita sanxit, sicut historiam narrant Surius die 2. Decembris, Card. Cæs. Baron. annal. Eccles. tom. 6. anno Christi 466. pag. 207. Guid. Pancirolus thesauro var. lect. lib. 2. cap. 183.

7 *Cuiuscunque conditionis*, &c.] Vtrùm Clerici & laici gaudeant immunitate Ecclesiastica, dixi latè in collect. ad cap. de immun. Eccles. in Decretal. & in tract. de iure Eccles. vniuers. libr. 2. cap. 3. à numero 135.

8 *De sacrosanctis Ecclesiis*, &c.] Licèt interdictæ, vel pollutæ, aut nondum consecratæ, aut etiam dirutæ & destructæ, si adsit refectionis spes, vt late dixi in collect. ad cap.... de immun. Eccles. in Decretal. & d. lib. 2. cap. 3. à num. 59.

9 *Aut nuda saltem cogitatione*, &c.] Notatur ad hoc quòd pœna mortis afficiendi sunt illi, qui non modò re ipsa fugientem ad Ecclesiâ ex ea extraxerunt, sed & qui ex trahere cogitauerunt, quem casum specialem esse fauore Ecclesiæ ex Baldo, Corral. & Couar. dicit Menoch. de arbitr. c. ju 360. num. 68. subdit tamen quòd licet hic text. considerare videatur solam nudam cogitationem, tamen credit verius vnà cum Gloss. exponendum, nuda cogitatione & tractatu sequuto, ita quòd actus aliquis extrinsecus factus sit, Decian. in tr. crimin. lib. 6. c. 27. n. 5. vbi n. 6. ob id forsan dicit paria esse quòd quis extrahat, vel quòd obsideat confugientem in ipsam Ecclesiam, & ei prohibeat præstari alimenta, vel compedibus, aut vinculis detineat in ipsa Ecclesia ne aufugiat. Farin. in praxi crimin. p. 1. quæst. 28. n. 4. & d. tract. de immunit. Eccles. num. 322. vbi num. 323. post Alex. Ambrosin. in tract. de immun. cap. 15. num. 6. & Mar. Ital. eod. tract. lib. 1. cap. 6. §. 1. à num. 54. & alios, declarat vt sola cogitatio ad tractatum, seu alium extrinsecum actum non perducta minimè sufficiat ad incurrendam pœnam huius leg.

10 *Capitalis & vltimi supplicij*, &c.] Notatur ad hoc quòd extrahens confugientem ad Ecclesiam, pœna vltimi supplicij punitur, ad quod plures citaui Doctores in collect. ad l. 2. sup. hoc tit.

11 *Eorúmque finibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd confugiens non solùm ad Ecclesiam, sed etiam ad fines Ecclesiæ, illius immunitate gaudet, & inuitus inde extrahi non potest, vt per Farinac. dicto tract. de immunit. n. 183. vbi num. 284. cum seqq. per c. p. sicut antiquitus, 17. quæst. 4. tenet confine Ecclesiæ esse intra triginta passus si Ecclesia non fuerit Cathedralis; si verò fuerit maior & Cathedralis, intra 40. passus, & quòd isti 30. aut 40. passus incipiunt à foribus Ecclesiæ; & tandem num. 294. asserit hoc de consuetudine non obseruari.

12 *Nec in ipsis Ecclesiis*, &c.] Notatur ad hoc quòd ad Ecclesiam confugientes nec directè, nec indirectè inde extrahi possunt, ac propterea illis nec alimenta, nec quiescendi commoditas negari potest, vt per Anastas. Germon. de sacrorum immun. lib. 3. c. 16. num. 94. Azeued. l. 3. num. 21. ad fin. tit. 2. libr. 1. nouæ Recop. Villag. de extens. legum cap. fin. num. 4. in fine. Couar. var. libr. 2. cap. 20. numer. 17. vers. 31. Anton. Gom. tom. 3. var. cap. 10. numer. 1. vers. adde, Surd. de alim. tit. 9. quæst. 17. num. 3. Decian. in tract. crimin. lib. 6. cap. 26. num. 6. Soar. de Relig. tom. 1. libr. 3. cap. 12. num. 4. Farinac. in praxi crimin. q. 28. n. 9. & d. tract. de immunit. num. 195.

13 *Et se in sacris locis offerant quærentibus conueniendo*, &c.] Ergo citatio potest fieri in Ecclesia, de quo & an verum sit, vide Valasc. consult. 81. per tot. Tiraquell. de retract. lig. in fine num. 81. Aloys. Ricc. in collect. decis. part. 1. collect. 109. vers. sed num possis, Azeued. ad Curiam Pisan. lib. 1. cap. 5. num. 4. lit. F. Ludou. Correa in repet. cap. inter alia, de immun. Eccle. par. 2. num. 2. Donat. Anton. de Marinis quotid. resolut. cap. 44. num. 5.

§. Cùm autem monitus.

Citatus in Ecclesia latitans, per se, vel Procuratorem comparere potest, & contra latitantem primum decretum decernitur. Bona latitantis in Ecclesia extra illam sita, item occultata, iudex secularis excutere, & ad commodum publicarum, priuatarúmque rationum distribuere potest. Debitorum fugitiuorum res in Ecclesia, & huius limitibus occultatæ, per œconomum, & defensorem ad solutionem debitorum Ecclesiæ, fisci, priuatorúmque creditorum sunt inquirendæ, & inuentæ exhibendæ. Antistes ob suspicionem iustam alligatam custodientem res fugitiui occultatas in præiudicium creditorum sub iurisiurandi religione interrogare potest Clericum de rebus custoditis. Priuilegium reis, debitoribus, refugis ad Ecclesiam compe|tens, ad fideiussores, mandatores, familiares, sociósque pertinet, cum onere excussionis, exhibitionis, inquisitionis, distractionisque bonorum. Serui, coloni adscriptitij cum rebus subtractis ad Ecclesiam confugientes immunitatem impetrant, cum rebus autem subtractis, intercessione Antistitis ne propter alimenta Ecclesiæ oneri sint restituuntur Dominis. Denique defensor & œconomus Ecclesiarum iudices refugarum Ecclesiasticorum post traditos & exhibitos refugas instituant, vt æquitatem conuenientem in executione adhibeant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit. 14 15 16 16 18 19 20

Sanè si intra fines, &c.] Aduerte quòd bona, quæ in Ecclesia posita sunt, per vim inde auferri non possunt, Ange. in sum. verb. Immunitas num. 10. Farin. d. tract. de immun. n. 55. Ego d. tract. de iure Eccles. lib. 2. cap. 3. num. 55. 21

Vt eorum quoque bonis publica debita, &c.] Notatur ad hoc quòd debitor ad Ecclesiam confugiens pro debito etiam publico & Reipubl. capi non potest, vt per Farin. d. tract. de immunit. Eccles. num. 57. cum seqq. & præcipuè num. 61. 22

Si verò seruus fuerit, &c.] Notatur ad hoc quòd seruum ad Ecclesiam confugientem potest dominus petere sibi restitui recepto iuramento ab ipso domino, vel si iudici videbitur, recepta securitate de illum non offendendo, vt per Anast. Germon. d. libr. 3. c. 16. n. 55. Decian. d. tract. libr. 6. cap. 26. numer. 9. in princip. Azor. instit. moral. part. 1. libr. 9. cap. 9. quæst. 9. in fine, vers. quid dicendum de seruo. Soar. dicto lib. 3. c. 10. n. 2. Farinac. d. tract. de immunit. num. 73. 23

Et ipsi per incommodum Ecclesia egentium, &c.] Notatur ad hoc quòd ad Ecclesiam confugienti ab eadem Ecclesia alimenta præstari debent, si ipse confugiens aliunde non habeat, vnde se alat, vt puta de suo proprio, vel à consanguineis, vel amicis, vt per Boer. decis. 3... num. 3. Decian. dicto libr. 8. c. 29. num. 3. Azor. instit. moral. & Villag. ac alios, quos refert Farin. d. tract. de immunit. num. 96. 24

Nec alimentarius debet esse otiosus, sed tenetur operari ad commodum eius qui præstat alimenta, vt per Surd. de aliment. tit. 4. q. 29. num. 1. 25

Inter hæc autem quæ seculo, &c.] Notatur ad hoc quòd secularibus iudicibus, & magistratibus prohibitum est delinquentes in Ecclesia perquirere, vt per Franc. Marc. decis. 113. p. 1. Farin. d. tract. de immun. num. 31. 26

In gloss. *Admodum*, in fine, ibi *præterea hæc non est diffinitiua, sed interlocutoria*. Notatur ad hoc quòd decretum 27

decretum quo quis alimenta decernit, dicitur sententia interlocutoria, vt per Roman. *sing.* 602. Marant *de ordine iudic. par. 6. actu 2. tit. & demum fertur appellatio, num. 19.*

De his, qui in Ecclesiis manumittuntur.

TIT. XIII.

Etiam hic Ecclesiæ pro templis, seu sacris ædibus accipiuntur. Scripserunt in hanc rubr. Aloys. Leo, item Cuiac. Pac. & VVesemb.

SVMMARIVM.

1 *Domini seruos suos manumittere poterant in Ecclesia, & num. 2.*
3 *Contractus fieri possunt in Ecclesia.*
4 *Antistitibus, pro Antistite.*

L. Iamdudum. I.

Imp. CONSTANT. A *ad Protogenem Episc.*

1 IN Ecclesia domini seruos suos manumittere poterant. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Cyn. Salic. Gothfred. Aloys. Leo, Sebast. Næui.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, & declarant Cónan. *lib. 2. comment. iuris cap. 4. num. 21.* Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 14. cap. 5. n. 10.* Cardin. Cæs. Baron. *annal. Eccles. tom. 3. anno Christi 316. pag. 126.* vbi etiam de antiquitate, & intelligentia huius tit. Pichard. *ad §. manumissi, num. 3. Instit. de libertin.*

3 *Vt in Ecclesia, &c.*] Ergo contractus in Ecclesia fieri possunt, vt per Armil. *in sum. verb. immunitas, n.* Ludou. Correa *in repet. cap. inter alia, de immun. Eccles. p. 2. n. 17.* meipsum *in tract. de iure Eccles. vniuerso lib. 2. c. 3. num. 12. cum seqq.*

4 In gloss. *Antistitibus.* ibi, *id est, Antistite, plurale pro singulari.* Vide Costam *in cap. si pater, verbo, si absque liberis, num. 26. de testam. in 6.*

SVMMARIVM.

1 *Libertas seruis coram Antistite data in Ecclesia, æquipollet libertati quam ciuitas Romana dabat, & num. 2.*
3 *Libertate donati in Ecclesia, Sacerdotibus testibus ciues Romani fiebant.*

L. Qui religiosa. II. & vlt.

Idem A. Osio.

1 LIbertas seruis coram Antistite in Ecclesia data, æquipollet libertati, quam ciuitas Romana dabat. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. supr. hoc tit. 1.*

2 Hanc eandem conclus. desumunt ex hoc text. Cónan. *comment. iuris ciuilis lib. 1. cap. 4. num. 11.* Cardin. Cæs. Baron. *annal. Ecclesiæ tom. 3. anno Christi 316. pag. 126.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris libr. 14. capite 5. num. 10.* vbi ex Niceph. *hor. lib. 7. histor. Eccles. cap. 46.* & Sozom. *histor. trip. libr. 1. cap. 9.* ait quòd ex lege Constantini libertate donati Sacerdotibus testibus in Ecclesia ciues Romani fiebant. 3

De legibus, & constitutionibus Principum, & edictis,

TIT. XIV.

DE legibus vide *ff. lib. 1. tit. 3.* de constitutionibus & edictis *lib. 1. tit. 4.* Scripserunt in hác rubr. Bart. Alban. Cyn. Salicet. Bald. Castrens. Alciat. Pichard. Alex. Duaren. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De tit. integros tractatus edidere Antonius August. Sebast. Medices, Ludouicus Carbo, Durandus de S. Porciano, Ioannes Salas, Alexander Turriani, Franciscus Suarez, Christophorus Anguianus, &. Martinus Bonacina,

De potestate legis pœnalis Alphonsus à Castro.

De legibus connubialibus Andreas Tiraquellus.

De potestate legis humanæ, præsertim Ecclesiasticæ, Gregorius de Valentia.

De lege Salica Ioannes Pyrrhus.

De legis potentia Constantius Rogerius *tom. 1. tractat. Doctorum, fol. 395.*

De legum interpretatione Stephan. de Federicis *d. tom. 1. fol. 208.*

De legibus duodecim tabularum Franciscus Balduin. *d. tom. 1. fol. 225.* Iacobus Reuardus *eod. tom. 1. fol. 224.* Ludouicus Carondas *fol. 167.* Mattinus Schicuardus.

De materia vide Cardos. *in praxi Iudicii & Aduocat. verb. lex,* Motlam *in empor. iuris ciuilis p. 1. tit. de legib.* Camil. Borrell. *in sum. omnium decis. to. 1. tit. 13. de legib. constitutionibus Principu, edictis, & pragmaticis,* Alex. Trentacinq. *variresol. lib. 1. tit. 1. de legib. & constitut.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 6.* Arumn. Tepat. *var. sent. tit. 41. de legib. & constit. Principum,* Farin. *fragm. crim. p. 2. lit. L. n. 1. cum multis seqq.* Nicol. Serrar. *to. 2. opu'cul. Theolog. in disp. de legib.* Lorca *in 1. 2. to. 2. tract. de legib.* Becan. *in sum. Theolog. p. 2. tr. 3.* Malder. *in 1. 2. D. Thoma q. 96. art. 6* vbi Granado *contron. 7. tract. 3.* Laymann. *in Theolog. moral. tract. 4.* Anton Diana *resolut. moral. p. 1. tit. de legibus.*

SVMMARIVM.

1 *Æquitatem contra legem scriptam solus Princeps mitigando ius scriptum attendit in interpretatione legum.*
2 *Contrarietas l. inter æquitatem, de legib. & constit. & l. placuit, de iud. dilvitur, & num. 3. 4. 5.*

L. Inter æquitatem. I.

Imp. CONSTANTINVS A. *Basso P. V.*

ÆQuitatem contra legem scriptam solus Princeps mitigando ius scriptum attendit in interpretatione legum. Colligunt ex Ordinar. Bart. Alban. 1

ban Cyn. Sal cet. Bald. Castrens. Odofred. Alber. B. lapert. Iacob. Buttig. Fulgos. Ias. Sichard. Aloys. Leo, Sebast Næui post omnes Hubert. Giphan. remissiue Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* & Catal. *in annot.*

2 Quædam contrarietas videtur extare inter hanc legem, & *l. placuit, infr. de iudic.* in qua diluenda plura consumunt se se maniter torquentes tam Theologiæ, quàm Iurisprudentiæ Doctores, vt videre est apud Duaren. *in tit. de iudic. cap. de varijs iudic. precept. pag. mihi 186. post med.* Albert. Bolognet. *tract. de lege, iure & æquit. cap. 35.* Cuiac. *lib. 7. obseruat. 18. & de feudis lib. 2. tit. 1. pag. 1838.* Donell. *comment. iuris lib. 26. cap. 2. prope fin.* Mendoça *de pactis lib. 2. c. 3 num. 9* Morlam *in emporio iuris part. 1. tit. de legib. q. 11.* Nicol. de Passeribus à Genoa *in conciliat. contrar. legum pag 699.* Anguian *de legib. lib. 1. contr. 8.* Soar. *in suo. de tract. lib. 6. cap. 8 num. 14.*

3 In hac lege Constantinus Imper. & Licinius dicunt quòd inter æquitatem & ius interpositam interpretationem illis solis & oportet & licet inspicere, ex quo probatur ius scriptum necessariò esse seruandum, nec iudices posse æquitatem sequi temperato rigore sine Principis licentia. At verò idem Constantinus *in l. placuit, infra de iudic.* ita ait: *Placuit in omnibus rebus præcipuam esse iustitiæ, æquitatisque scriptæ, quam stricti iuris rationem,* ex qua videtur clare constare æquitatem scriptam esse posse, & præferendam semper esse rigori.

4 Primo loco Accurs. Bart. Bald. Alex. Ias. & cæteri in dictis iuribus, & alij, quos refert, sed non sequitur, Morla *dicta quæst. 11. num. 7.* confingunt falsò duplicem æquitatem, scriptam, & non scriptam; & de scripta dicunt intelligendum textum in præsenti, & de non scripta *d. l. placuit*; quod non potest defendi: nam æquitas (vt dicit Mendoç. *citato loco,*) cùm scribitur, vel promulgatur, æquitas esse desinit, & ius incipit esse legitimum, vt constat ex definitione Aristotelis dicentis esse iustum præter legem.

5 Secundo loco Perez *in proœm. ad leges ordin. q. 2.* Morla *d. quæst. 11. num. 20. cum seqq.* dicunt textum in præsenti intelligendum esse, cum mens, & intentio legis dubia est & incerta, & meritò ignoratur an oporteat strictum ius æquitate temperari, quia ex verbali obseruatione nihil iniusti natura, aut absurdi nascitur; quia tunc soli Principi, cuius fuit condere, licebit eam legem interpretari, sicut & ad Principem solùm spectat legem duram corrigere & coarctare, non verò subdito id licet, *l. prospexit, ff. qui & à quibus.* At verò *dict. l. placuit,* ac proinde æquitas rigori à quolibet præferenda, procedit quando mens legis est certa, tunc enim licebit & iudici, & alteri subdito extendere & limitare verba ac dispositionem legis æquitate suadente, omissa scriptura & verbi significatione, quod eleganter confirmat Ferdinand de Mendoça *citato loco vers. dicas,* & Cuiac. *ad l. 7. ff. de iustit. & iur. col. 2. pag. 129.* vbi expressè dicit hanc legem esse intelligendam de iure obscuro, nam si sit apertum ius scriptum & clarum, etiamsi euidens æquitas refragetur, sequimur potius duritiem iuris scripti, quàm benignitatem æqui & boni, *d. l. prospexit.*

SVMMARIVM.

1 *Concessum alicui ex gratia, vel priuilegio, ius vniuersale non inducit.*
2 *Relatio simulata ad impediendum priuilegij effectum ipso iure nulla est.*
3 *Rescripta Principum impetrans, astutè, falsò, & subreptitiè consequens eadem, fructum nullum sentire debet, nec impunis manet.*
4 *Lex à priuilegio distinguitur.*
5 *Priuilegium vim legis habet inter illas personas, vt non faciat ius generale.*
6 *Priuilegium, consuetudo, aut statutum non sunt absurdè interpretanda.*
7 *Subreptio vitians impetrationes ac rescripta, remissiuè.*

L. Quæ ex relationibus. II.

Impp. THEOD. A. & VALENT. *Cæs. ad Senatum.*

Concessum alicui ex gratia, vel priuilegio ius 1
vniuersale non inducit. Item relatio simulata 2
ad impediendum priuilegij effectum ipso iure nulla est. Rescripta Principum impetrans, astute, falsò, & su- 3
breptitie consequens eadem, fructum nullum sentire debet, nec impunis manet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 supra hoc tit.*

In commune, &c.] In hoc distinguitur lex à pri- 4
uilegio, quia illius conditio est ordinari in bonum commune, & respicere publicam vtilitatem, huius verò natura est bonum priuatum respicere, ita Anguian. *de legib lib. 3. controu. 1. num. 40. & lib. 3. controuers. 1.*

His dumtaxat, &c.] Notatur ad hoc quòd priui- 5
legium habet vim legis inter illas personas, non vt faciat ius generale, vt per Gregor. Lop. *l. 28. gloss. 1. verbo, dezimos tit. 18. part. 3.*

Notatur etiam ad hoc quòd priuilegium, con- 6
suetudo, aut statutum non sunt absurde interpretanda, vt per Boer. *decis. 130 num. 5.*

Notam infamiæ, &c.] Per sententiam scilicet, non ipso iure, vt per Gregor. Lop. *l. 27 gl. fi. vlt. verbo, por malo e por infamador tit. 18. part. 3.*

Per subreptionem, &c.] De subreptione vitiante 7
impetrationes, ac rescripta, vide Menoch. *de arbitr. casu 202* Baptist. Leoncl. *in speciali tract. de subreptione rescripti.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 1. tit. de rescript. resol. 5.* Sanchez *de matrim. lib 8 disp. 21.* Cardin. Tusch *practic. conclus. tom. 7. lit. S concl. 722. cum seqq.* meipsum *in collect. ad cap. super litteris 20. de rescript. in Decretalib.*

SVMMARIVM.

1 *Leges generales cuncti attendere, & obseruare tenentur.*
2 *Interlocutiones Imperiales extra casum specificum vim legis generalis contra rescripta priuatis concessa non habent.*
3 *Leges omnes æqualiter ligant, & ab omnibus debent obseruari.*

L. Leges vt generales. III.

Iidem AA. ad Senatum.

Leges generales cuncti attendere & obseruare 1
tenentur, illæque per edicti nuncupationem, & pragmaticam sanctionem ad omnes iudices, & populos diriguntur, aut per extensionem demandatam generales censentur. Interlocutiones verò Im- 2
periales extra casum specificum vim legis generalis contra

contra rescripta prioris concessa non habent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

3 *Ad omnibus æqualiter in posterū obseruentur.*] Notatur ad hoc quòd leges omnes æqualiter ligant, & ab omnibus debent obseruari, de quo vide posita *in collect. ad c. 1. n. 2. cum seqq. de constit.*

SVMMARIVM.

1 *Princeps legibus se submittit, iisque paret, & n. 2. Declara vt n. 3.*

4 *Princeps an possit vti potestate absoluta, remissiuè.*

L. Digna vox. IV.

Iidem AA. ad Volusianum P. P.

1 PRinceps submittit se legibus, & legibus paret. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc conclus. ex hoc text. desumunt, resoluuntque ex iure & æquitate naturali ac diuina, Principem teneri in conscientia leges suas seruare, non vi coactiua, sed directiua. S. Thom. *1. 2. q. 96. art. 5. ad 3.* Sot. *de Iustit. lib. 1. q. 6. artic. 7. conclus. 3.* Corras. *lib. 2. miscel. cap. 25.* Connan. *comment. iuris ciuilis lib. 1. cap. 8. num. 5. & lib. 9. cap. 7. num. 8.* Marc. Mantu. *sing. 21.* Cuiac. *lib. 5. obseru. 30.* Cou. *in cap. alma mater p. 1. §. 1. num. 3. & 4.* Nauar. *in cap. si quando, de rescript. except. 8. n. 12. & 13. & in apolog. de redditib. quæst. 1. num. 32. & in rubr. de iudic. num. 100.* Anastas. Germon. *lib. 3. animaduers. cap. 1.* Mench. *controuers. illustr. lib. 1. cap. 1. & c. 2. num. 2. & c. 26. num. 13. & vsufreq. lib. 1. cap. 2. num. 29.* Bellug. *in speculo Princip. rubr. 11. §. restat, num. 1.* Mexi. *in tract. tassæ panis concl. 5. num. 52.* Treutler. *in disp. 1. thesi 6. fol. 7.* Menoch. *de arbitr. quæst 7. num. 70. & cons. 331. num. 64. & cons. 138. num. 16. & 17. & cons. 158. num. 25.* Budæ. *in annot. ad Pandectas, ad l. Princeps, ff. de legib.* Fortun. Garc. *in l. Gallus §. & quid si tantum, num. 194. ff. de liber. & posth.* Hippol. Rimin. *in l. 1. num. 167. ff. quod quisque iuris*, Cónan. *comment. iuris ciuilis lib. 1. c. 16.* Matienz. *lib. 3. gloss. 2. ex num. 1. tit. 10. lib. 5. noua Recop.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 72. num. 26.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Princeps num. 10.* Ferdinand. Mendoça *de pactis lib. 1. cap. 5. num. 33.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 146. num. 1.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 1. num. 10. cum seqq.* Ioan. Andr. Georg. *alleg. siue quæst. feudali 54. num. 5. cum seqq. & q. 55.* Philip. Paschal. *de viribus patriæ potest. part. 1. c. 1. num. 90.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 3. quæst. 1. n. 16. cum seqq.* Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 10. num. 51.* Morla *in emporio iuris p. 1. tit. 1. quæst. 1. per tot.* Mendez de Cabedo *diuers. iuris argum. lib. 3. cap. 1. sub n. 3.* Anton. Merenda *controuers. iuris lib. 2. cap. 14. pag. 195.* Ignat. del Villar. *in sylua responsor. resp. 8. num. 15. & 23.* Simanch. *de Repub. lib. 4. cap. 15.* Camill. Borrell. *de præstantia Regis Cathol. cap. 31. num. 38.* Mastrill. *de magistratib. tom. 1. lib. 3. cap. 3. à num. 70.* Franc. de Alpharo *de officio fiscalis gloss. 34. num. 10. & 11.* Georg. de Cabedo *Lusit. decis. 73. p. 2.* Andr. Fachin. *controuers. iuris lib. 1. cap. 2. per tot.* Ioseph. Gonzal. *var. cap. 1. num. 11. & 12.* Paul. Christin. *decis. 9. per tot. lib. 1.* Ioan. de Balboa *in cap. 1. de probat. ex num. 19.* Ceual. *en el arte Real. cap. 13.* Sebast. Medices *in cap. erit autem lex, dist. 4. ex num. 34. & de legib. q. 3. p. 4.* Gregor. de Valent. *tom. 2. comment. Theolog. disp. 7. quæst. 5. art. 4.* Sayr. *in claui Regia lib. 3. c. 4. ex num 4.* Ioan. Pineda *in Iob. tom. 2. cap. 34. vers. 18. pag. 637.* Nicol. Serrarius *tom. 2. opusculor. theologicor. di p. de legibus art. 52. p. 40.* Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 5. cap. 11. a princ.* Less. *de Iust. 1. lib. 2. cap. 35. dub. 5. ex num. 33.* Malder. *in 1. 2. D. Thomæ quæst. 96. art. 5. col. 1. pag. 405.* vbi Granado *controuers. 7 tract. 3. par. 1. disp. 6. sect. 1.* Laymann *in Theolog. moral. tract. 4. c. 9.* Becan. *in sum. Theologiæ p. 2. tract. 3. c. 6 q. 12.* Ioan. de la Cruz *in relect. Conscientiæ in proœm. dub. 3. con. l. 2.* Lorca *in 1. 2. tom. 2. tract. de legib. disp. 26. membr. 3.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. tom. 1. lib. 2. cap. 17. n. 167. & 168.* Franc. Soar. *de legib. lib. 3. c. 35 per tot.* D. Roder. à Cunha *in comment. ad c. 2. dist. 9.* Mar. Cutell. *de donat. tract. 1. disp. 2. p. 6. n. 13.* Antonin. Diana *resol. moral. part. 1. tit. de legib. resol. 20.*

Qui ferè omnes intelligunt textum aliàs in cótrarium adduci solitum *in l. Princeps, ff. de legibus*, de vi coactiua, quia nemo potest Reges, & Principes ad legum obseruantiam cogere. At verò legem in præsenti cum similibus, quæ statuunt Principes legibus suis viuere debere, & dignam vocem esse maiestate regnantis legibus alligatum se Principem profiteri, procedere aiunt in vi directiua, quæ ita ad legum obseruantiam dirigit Reges & Principes sicut priuatos, vide apud illos. Et ideo non est secundùm nonnullos specialiter referenda *d. l. Princeps*, ad legem Iuliam, & Papiam, vt sit sensus, legibus Caducariis, Iulia scilicet, & Papia Principem esse solutum, prout existimarunt Morla *d. quæst. 1. numer. 13. & 14.* Ioan. de Balboa *in dicto cap. 1. de probat. num. 21.* Christinæ. *dicta decis. 9. num. 13.* 3

Hinc plures ex supra dictis Doctoribus disputant an possit Princeps vti absoluta potestate, de quo vide Duen. *reg. 45. vers. quintò fallit*, Couar. *lib. 3. variarum cap. 6 n. 8.* Pinel. *in rubr. C. de bonis mater. num. 24.* Mench. *illustr. cap. 5. num. 17. & vsufreq. cap. 1. num. 4.* Azeued. *ad l. 1. num. 25. tit. 1. lib. 4. noue Recop.* Morla *in emporio iuris part. 1. tit. 1. q. 65. num. 7.* Peregrin. *de iure fisci lib. 1. tit. fin. num. 65.* Henriquez *in summ. lib. 14. cap. 17. §. 5. lit. Z.* Sanchez *de matrim. lib. 2. disp. 15. n. 5.* Matta *de iurisd. part. 4. casu 195. num 12. cum seqq.* faciunt posita *in collect. ad cap. 2. de præbend. lib. 6.* 4

SVMMARIVM.

1 *Verba legis ad opprimendam, & euertendam legis mentem detorquens in legem committit.*

2 *Pœnas legales non euadit qui contra iuris sententiam sana prærogatiuā verborum fraudulenter excusat.*

3 *Contractus, conuentiones, pactaque dum legibus aduersantur pro nullis habenda.*

4 *Interpretationes legibus aduersæ vt prohibitæ ac omissæ per Imperatores vitandæ sunt, expressa quasi ex legis voluntate colligenda.*

5 *Lege interdicente quæ fiunt cassa atque irrita sunt.*

6 *Contra legem facere, vel facere in fraudem legis, paria sunt ad effectū incurrendi pœnas legales.*

7 *Regula*, Is in legem delinquit, qui verba legis amplectens, contra legis nititur voluntatem & intentionem, *declaratur.*

8 *Pœnæ quæ non debeantur in foro conscientiæ.*

9 *Pœna an debeatur quæ promittitur in contractibus nullis.*

10 *Lex, seu statutum aliquid fieri prohibens reddit*

actum contra factum nullum, etiam quòd eadem lex siue statutum post prohibitionem actum expresse annullet. Declara vt num. 11.

12 *Lex, seu statutum prohibens actum alterius, quando procedit imponendo pœnam, an tunc speciali pœna per legem imposita faciat cessare actus nullitatem, remissiuè.*

13 *Lex omnis habet tacitam clausulam decreti irritantis circa actum contrarium.*

14 *Lex, aut statutum, si aliquid prohibeat, actus contra prohibitionem factus non solum est nullus & inutilis, sed etiam habetur pro non facto, & sic ipso iure nullus est.*

15 *Lex, vel statutum si aliquid fieri prohibeat, non solum est nullus actus principalis factus contra prohibitionem legis, sed etiam accessorius, & sic quod inde secutum est.*

16 *Iuramentum præstitum super actu nullo contra prohibitionem legis, non valet.*

17 *Mens magis attendenda, quam verba.*

18 *Fideiussio præstita super contractu nullo, & contra prohibitionem legis inito, nulla & inualida est.*

19 *Lex siue statutum si aliquid prohibeat, tunc demum quod contra prohibitionem factum est, remanet nullum, etiam quòd expressè actus non annulletur, quando prohibitio facta à lege, seu statuto est perpetua.*

L. Non dubium. V.

Iidem AA. Florentio P. P.

1 VErba legis ad opprimendam, & euertendam legis mentem detorquens in legem committit.
2 Pœnas legales non euadit qui contra iuris sententiam sæua prærogatiua verborum fraudulenter excusat. Contractus, conuentiones, pactaque dum
3 legibus aduersantur pro nullis habenda. Inter-
4 pretationes legibus aduersæ vt prohibitæ ac omissæ per Imperatorem, vitandæ sunt. Expressa quasi ex legis voluntate colligenda Denique interdicen-
5 te lege quæ fiunt, cassa atque irrita sunt Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & post omnes Hubert. Giphan. specialiter egit *super hanc l.*

Non dubium est in legem committere, &c.] Nota-
6 tur ad hoc quòd paria sunt ad effectum incurrendi pœnas legales, facere contra legem, vel facere in fraudem legis, vt per Soar. *de legib. lib. 5. cap. 28. n. 2. cum seqq.* Ioan. de Salas *in simili tract. quæst. 96. tract. 14. dist. 16. sect. 8 num. 24.* Farin. *fragmentor. crimin. part. 2 tit. L. num 172. cum seq.* vbi *num. 174.* notat tres terminos in hac materia, videlicet facere contra legem, committere in legem, & demum facere fraudem legi. Primus est, quando quis facit de directo contrà verba & mentem legis: Tertius quando quis non venit contra verba legis, sed contra mentem: Secundus verò est terminus generalis ad duos prædictos speciales terminos, siue enim directè quis faciat contra legem, siue faciat contra solam mentem legis, vtroque casu dicitur committere in legem.

Contra legis nititur voluntatem] Vulgarem regu-
7 lam ex hac lege desumptam, scilicet, *is in legem delinquit, qui verba legis amplectens contra legis nititur voluntatem, & intentionem*, explicat & declarat Sanchez *in præcepta Decalog. tom. 1. lib. 1. capit. 14. num. 4.* vt intelligatur de voluntate intrinseca legis, qua intendit obligare ad aliquid tanquam ad materiam præcepti, non autem de voluntate, & intẽtione legis, qua intendit aliquid vt materiæ illius præceptæ finem, qui dicitur extrinsecus legis legis finis, & hoc idẽ optime explicat ex D. Thom. *tom. 2. q. 100. art. 9. ad 2.* & aliis in locis, dicente intentionem Legislatoris esse duplicem, alteram de qua intendit præceptum inducere, alteram autem ad quam intendit per præceptum inducere: & primam solam cadere sub præcepto: nec omnis fraus legi facta est illicita, sed illa sola, qua materia lege præcepta violatur. Vnde omnes illæ cautelæ, quæ à Iurisperitis inueniuntur, vt violantes extrinsecam legis intentionem, non fiant materiæ legis transgressores, licitæ sunt: prout etiam implẽs præceptũ ob finem malum, verè id adimplet, licèt contra legis intentionem agat, vt videre est in eo, qui semel in die ieiunij comedit, curans ita stomachum cibis replere, vt nil prorsus famis patiatur, nam iste verè implet præceptum, quamuis legis intentionẽ, quæ est fame aliqua carnem macerare defraudet.

Nec pœnas legibus in erta seuitabit] Quas in fo- 8
ro conscientiæ non deberi resoluunt Garcian. *reg. 294.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 687.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 51. n. 4.* Azor. *institut. moral. part. 1. lib. 5. cap. 7. quæst. 1.* P. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 95. num 15. & 16.* late Cened. *practic. & canon. quæst. lib. 1. q. 19. a princip.* vbi *num. 3.* hinc resoluit non teneri quemquam in conscientia manifestare rẽ propriam in commissum incidisse, nec pœnam conuentionalem soluere si non petatur, & *num. 7.* quòd executor intra annum testatoris voluntatem non adimplens, etiamsi per constitutionem sit priuatus emolumento, & officio, non tenetur in conscientia dictas pœnas aduersùs se ipsum exequi, & *num. 9.* dicit quòd pœna imposita à testatore ipsi legatario debetur in foro conscientiæ, nulla expectata iudicis declaratione, aut sentẽtia, & *num. 10.* quòd pœna, quæ nullum iudicis actum exigit, habet suum effectum in foro conscientiæ ante vllam iudicis sententiam.

Nullum enim pactum, &c.] Vtrùm in contracti- 9
bus nullis pœna quæ promittitur debeatur vide gloss. receptam *verbo Fabiana, in l. si patronus, ff. si quid in fraudem patron.* Tiraquel. *de constitut. p. 2. limit. 7. num. 18.* & de iure mariti *gloss. 5. num. 110.* Anton. Gomez *l. 17. Tauri num. 15. & l. 45. num. 3.* Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vend part. 1. cap. 2. num. 26.* Couar. *in cap. quamuis pactum part. 2. cap. 4. num. 4.* Gutier. *in l. nemo potest num. 40. ff. de legat. 1. & de iurament. confirmat. part. 1. cap. 36. num. 6.* Matienz. *l. 2. gloss. 5. n. 2. tit. 16. lib 5. Recopil.* Cardoso *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo pœna, num. 15.* Valasc. *consl. 75. n. 2.* Surd. *decis. 7 num. 29.* Reinolo *obseru. 45. num. 25.* me ipsum *in praxi exigendi pensiones q. 1. a num. 31.*

Qui contrahunt lege contrahere prohibente, &c.] 10
Notatur ad hoc quòd lex, seu statutum aliquid fieri prohibens, reddit actum contra factum nullũ, etiam quòd eadem lex, siue statutum post prohibitionem actum expressè non annullet, vt præter ordinarios notãt Alphan. *collect. 27* Ioan. Garcian. *regul. 14.* Gregor. Lopez *l. 18. in gloss. verbo contra, tit. 11. p. 5.* Mench. *vsufrequent. cap. 10. num. 5. cum seqq.* Vanti. *de nullit. tit. quot & quibus modis nullitas in iudicio propon. n. 52* Redoan. *de rebus Eccles. non alien. q. 22. num. 14. fol. 459.* Virgil. Boccac. *in constitut. Picen. reg. c. 6 n. 110.* late Mendoç. *de pactis lib. 1. c. 4. num. 39. & 40.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli, l. 250. num. 8.* Calx. Pereira *in l. si curatorẽ, verbo minoribus, n. 5. C. de in integr. restit. minor.*

minor. Soar. *de Relig. tom. 2. lib. 1. cap.* 29. *num.* 20. *&* *de legib. lib.* 5. *c.* 25. *num.* 1. *&* 2. *& cap.* 27. *num.* 2. *&* *cap.* 18. *a princip.* Anguian. *eodem tract. lib.* 3. *controu.* 5. *num.* 10. *& controuers.* 7. *num.* 21. Ioan. de Salas *in simili tract. q.* 96. *tract.* 14. *disp.* 15. *sect.* 8. *n.* 16. Farin. *d. lit. L. num.* 170.

11 Hæc conclusio venit declaranda vt procedat, quando prohibitio facta à lege, seu statuto est perpetua, secus in prohibitione facta ex causa nō perpetua, vt per Vant. *d. num.* 51. *vers. idem foret*, Soar. *d. lib.* 5. *cap.* 25. *num.* 7. *cum seqq.* Salas *d. sect.* 8. *n.* 19.

12 Farin. *d. lit. L. n.* 191. Sed an & quando lex, seu statutum prohibens actum alterius, procedit imponendo pœnam, tunc speciali pœna per legem imposita faciat cessare actus nullitatem? vide Vanti. *vbi sup. n.* 54. Tiraq. *in leges connub. gloss.* 4. *n.* 5. vbi quòd quando lex loquitur per verba *non possit*, tunc actus est nullus, quamuis post prohibitionem imponat pœnam, Redoan. *d. q.* 12. *in princip. n.* 12. vbi tenet per prohibitionem legis actum remanere nullum, etiam quòd lex pœnam adiiciat. Virgil. Boccac. *d. gloss.* 6. *n.* 107. *in fine, vers. quarto casu*, *&* *n.* 108. *&* 109. *cum multis seqq.* & præcipuè *n.* 166. vbi quòd per appositionem pœnæ contra facienti censetur forma inducta, & consequenter pœnæ adiectio non tollit nullitatem actus, Soar. *d. lib.* 5. *c.* 25. *n.* 3. *cum seqq. & c.* 28. *n.* 19. Alderan. Mascard. *de generali statut. interpret. concl.* 9. *n.* 38. *cum seqq.* Salas *ad se.* 18. *num.* 17. *&* 18. Farin. *d. lit. L. n.* 195. vbi *num.* 196. intelligit principalem conclus. suprà ex hac leg. desumptam, vt procedat quando eadem lex, seu statutum prohibitiuè disponit, & sic quando resistit actui, & *n.* 201. limitat vbi lex aliquid prohibet ratione honestatis, quia tunc actus contra prohibitionem factus non est nullus.

13 *Prohibuisse sufficiat.*] Notatur ad hoc quòd omnis lex habet tacitam clausulam decreti irritantis circa actum contrarium, vt per Anguian. *de legib. lib.* 3. *controu.* 6. *num.* 10.

14 *Non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur.*] Notatur ad hoc quòd si lex, aut statutum aliquid prohibeat, actus contra prohibitionem factus non solùm est nullus & inutilis, sed etiam habetur pro non facto, & sic ipso iure nullus est: Vanti. *d. tit. quot & quibus modis nullitas in iudicio proponatur, num.* 52. *ad fin.* Virgil. Boccac. *in constit. P. ceni gloss.* 6. *n.* 116. Soar. *de legib. lib.* 5. *c.* 28. *per tot.* Ioan. de Salas *eod. tract. q.* 96. *tract.* 14. *disp.* 16. *sect.* 8. *n.* 28. *cum seqq.*

15 *Sed & si quid fuerit*, &c.] Notatur ad hoc quòd si lex, vel statutum aliquid fieri prohibeat, non solùm est nullus actus principalis factus contra prohibitionem legis, sed etiam accessorius, & sic quod inde subsequutum est, vt per Aldaran. Mascard. *de generali stat. interp. concl.* 9. *n.* 34. *in* 9. *ampliat.* Farin. *d. lit. L. n.* 176.

16 *Nec sacramentum*, &c.] Notatur ad hoc quòd non valet iuramentum præstitum super actu nullo contra prohibitionē legis, de quo vide Riminald. *in* §. 1. *num.* 276. *Instit. de donat.* Couar. *in l. qui liberos, n.* 200. *ff. de ritu nupt.* Gregor. Lopez *l. fin. verbo que la pl...in fine tit.* 1. *part.* 6. Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.* 3. *lib.* 5. *cap.* 12. *num.* 4. Fortun. Garc. *de vltimo fine, illat.* 19. *num.* 212. Gutier. *in auth. sacramenta puberum n.* 125. Mench. *de success. creat.* §. 5. *n.* 3. *&* §. 16. *num.* 43. D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 5. *n.* 74. *ff. soluto matrim.* Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 149. Soar. *de Relig. tom.* 2. *lib.* 1. *cap.* 18. *a n.* 3. Sanchez *de matrim. lib.* 4. *disp.* 20. *num.* 1. *cum seqq.* in terminis Farin. *d. lit. L. n.* 177. *cum seqq.*

In gloss. *Amplexus*. ibi, *sic ergo non licet mentem offendere*, &c.] Notatur ad hoc quòd mens magis debet attendi, quàm verba, quia mens potentior est verbis, de quo vide posita *in tract. Axiom. vsufr. eq. axiom.* 148. *per tot.* vbi multipliciter amplio. 17

In gloss. *Ob id*. ibi, *vt fideiussor*, &c.] Notatur ad hoc quòd fideiussio præstita super contractu nullo, & contra prohibitionem legis inito, nulla & inualida est, vt per Bellapert. *in præsenti, col... in fine*, & Bart. *post n.* 28. Farin. *d. lit. L. n.* 179. 18

In ead. gloss. ibi, *dic quod in perpetuò prohibitis loquatur.*] Notatur ad hoc quòd lex, siue statutum si aliquid prohibet, tunc demum quod contra prohibitionem factum est, remanet nullum, etiam quòd expressè actus non annulletur, quando prohibitio facta à lege, seu statuto est perpetua, vt dixi *supra num...* 19

SVMMARIVM.

1 *Fauore priuatorum introducta, in eorundem odia retorqueri iniquum ac improbum est, & num.* 2.
3 *Priuilegij etymon.*

L. Quod fauore. VI.

Iidem AA. *Florentino P. P.*

FAuore priuatorum introducta in eorundem odia retorqueri iniquum ac improbum est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Boer. *decis.* 48. *n.* 11. Thom. de Thomas. *in floribus legum reg.* 243. vbi ait procedere, nisi aliquis in legem ipsam peccauerit, *& reg.* 158. vbi intelligit, nisi sua culpa retorqueatur, Tiraq. *in tract. le mort. p.* 7. *à princ. de iure m... gloss.* 8. *num.* 117. Surd. *decis.* 195. *num.* 5. Monet. *in tract. de opt. canonica cap.* 3. *num.* 142. Carc. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib.* 2. *tit.* 12. *num.* 17. Octau. Glorit. *resp.* 1. *p.* 3. *n.* 39. Seraphin. *de priuil. iuram priuil.* 107. *num.* 10. 2

In gloss. vnic. ibi, *priuilegium, idest, priuata lex.* Ita Sebast. Medices *tom.* 1. *de legib. & statut. part.* 4. *q.* 33. *& de definit. q.* 17. Hentic. Caniz. *in summ. iuris Canon. lib.* 2. *tit.* 2. §. *duplex genus placitorum*, Petr. Gregor. *de iuris arte cap.* 7. *n.* 14. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 1. *q.* 7. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 35. *num.* 5. *cum seqq.* Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 22. 3

L. Leges & constitutiones. VII.

Iidem AA. *Cyro P. P. & Consuli designato.*

LEges de futuris, nō de præteritis, nisi hoc specialiter exprimatur, disponunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem exornant Doctores plena manu per me citati *in collect. ad c.* 2. *de constit. in Decretal. lib.* quod concordat cum hac lege, vbi latissimè declaraui hanc materiam. 2

SVMMARIVM.

1 *In casu lege expressa non deciso recurrendum ad Principis, & huius palatij consilium, & inde responsum petendum.*

2 Leges

2 *Leges posteriores sine forma solemni promulgatæ, priores non tollunt, & quæ cum Imperiali consilio ordinatæ sunt, ad Imperij beatitudinẽ, & gloriam legislatoris redundant, n. 3.*

4 *Rex in suo Regno statuta condat cum deliberatione procerum suorum populorum, & suorum senatorum.*

5 *Papa in decidendis causis Fidei, alijsque arduis, solet requirere consilium Cardinalium.*

6 *Proceres, de nobilibus non vulgaribus, sed inter cæteros eminentibus, item de ordinarijs consularibus, aut præfectorijs, seu Proconsulibus alijsve Pratorijs.*

7 *Ad Legis substantiam an requiratur quòd sit scripta, vel non.*

8 *In Legibus cōdendis accedant suffragia Senatus, & publicatio, eo tamen cauto vt auctoritate Principis firmentur.*

9 *Clausula derogatoria apposita, leges postea factæ, hac forma non seruata, non minorem vim habet, etiam si in eis de hac lege nulla fiat mentio.*

L. Humanum esse. VIII.

Iidem AA. ad Senatum.

1 IN casu lege expressa non deciso recurrendum ad Principis & huius palatij consilium, & inde responsum petendum Item leges posteriores sine
2 forma solemni promulgatæ, priores non tollunt. Et
3 quæ cum Imperiali consilio ordinatæ sunt, ad Imperij beatitudinem, & gloriam legislatoris redundant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 supra hoc tit.* Vide Sarmientum *lib. 3., selett. cap. 14.*

4 *Id ab omnibus antea tam proceribus, &c.*] Notatur ad hoc quòd Rex debet in suo Regno statuta condere cum deliberatione procerum suorum populorum, & suorum senatorum, *l. Hispan. 9. tit. 1. p. 1. ibi, e que las faga in con consejo de omes sabidores, e entendidos, e leales y sin cobdicia, l. 8. tit. 1. lib. 2. Recop.* vbi Azeued. & *l. 2. tit 7. lib 6. etiam Recop.* Ordin. Reg. Lusitan *lib. 1. tit. 3. in principal. ibi, con acordo de alguns de se conselj e desembargo.* Tiraq. *de nobilit. c. 20. num. 26* Cardot *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo Rex num. 5.* vbi subdit de consuetudine non obseruari quòd Reges cum deliberatione senatorum, & procerum suorum Regnorum condat, sed illas per se condunt, & publicari faciũt. Morla *in emporio iuris tom. 1 p. 1. tit. 1. q 3. num. 9.* vbi dicit quòd procedit de honestate quòd Imperator faciat legem de consilio suorum procerum. Aviles *ad capita Pratorũ in proœm. gloss. ordenanças fol. 17. verso.* Burg. de Paz *in proœm. legum Tauri num. 297. cum seq. & a num. 442.* Azeued *ad l. fin. n. 1. tit. 1. lib. 2. noua Recop.* vbi ait dispositionem huius text. procedere de voluntate Regis & de consilio, non verò ex necessitate, quia Rex ipse solus & legem cōdere, & reuocare potest, absque procerum, & Doctorum consilio. Valasc. *consl. 148 num. 35.* vbi idem fere tenet, dum inquit quòd vt Rex legem condat, hodie necesse non habet proceres, & sapientes Regni ad eam faciendam conuocare, subditque hanc legem procedere tantùm de consilio & de honestate, non verò de necessitate. Castill. *in proœm. legũ Tauri in gloss. verbo de mi consejo,* Azeued. *in Curia Pisan. lib. 2. c. 13. lit. N* Ceuall. *commun. q. 645. in princ.* Matt. *de iurisd p. 1. c. 37 n. 1.* Garc. Mastrill. *de magistrat. tom. 1 lib. 3. cap. 3. n. 62.*

5 Sic similiter in decidendis causis Fidei, alijsque arduis, solet Papa Cardinalium consilium requirere, passim enim videmus in rescriptis apponi claus. *De S. R. E. Cardinalium consilio,* vt aduertunt Doctores *in rubr. de cōstit.* vbi Dec. *n. 10.* Ripa *n. 14.* & Bero. *num. 42.* Cardin. Paleoth. *de consult. sacri consistor. p. 1. q. 3. art. 2. cum seqq.* Sed consilium huiusmodi non de necessitate, sed de decentia requiri, asserunt Chassan. *in catal. gloria mundi, p. 3. consid. 47.* Marc. Anton. Cucch. *instit. maiorũ lib. 2. tit. 1. de Summo Pont. n. 59.* Cardin. Iacobat. *de Concil. lib. 7. art 5.* Mascard. *de probat. concl. 262. n. 56.* Flamin. Parif. *de resignat. benefic. lib 3. q. 18. num. 114. & lib. 7. q. 5. n. 14* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 48 §. 3. n. 53.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 645. num. 3.* Dionys. Paul. *de vera quatuor Patriarch. Sedium erect. cap. 20. num. 18.* Morla *in emporio iuris p. 1. tit. 1. de legib. q. 3. n. 12. cum seqq* Soar. *de legib. lib. 4. cap. 3. num. 13.* quorum plerique aduertunt clausulam illam, *de fratrum nostrorum consilio*, decentiæ magis esse, quàm necessitatis, quod etiam tenet Ceuall. *commun. d. q. 645. n. 5.*

Proceribus.] Dicuntur nobiles non vulgares, sed inter cæteros eminentes, secundum Tiraq. *de nobilit. c. 37. n. 34.* Et ordinarios consulares, aut Præfectorios, seu Proconsules aliosve Pratorios esse tradit Guid Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 8. prope fin.* 6

Legem dictari.] Ergo de substantia legis est quòd sit scripta, de quo tamen vide Selu. *de benefic. p. 3. q. 22. ex n. 2* Gregor. Lop. *l. 4. verbo ley tit. 1. part. 4.* Beltug. *in speculo Principum rubr. 47. §. sciendum, ex n. 9. vers. & primo,* Fusc. *de visitat. lib 1. cap. 32. ex num. 8.* Mich. Añinon. *de vanitate omniũ & pastor. c. 28. n. 6. in fine,* Menoch. *de arbitr. casu 420. num. 25. cum seqq.* Morla *in emporio iuris p. 1. tit. 1 q. 4. per tot.* Cened. *ad Decretum collect. 1. num. 4.* Mastrill. *de Magistrat. tom. 1. lib. 3. cap. 3. n. 95. cum seqq.* Flamin. Parif. *de resignat. lib. 10 q. 1. num. 5.* Azor *instit. moral. p. 1. lib 5 cap 2. q. 4.* Soar *de legib. lib. 1. cap. 11. num. 8.* Anguian. *in simili tract. lib. 1 controu. 9. per tot.* Molin. *de Iust. tom. 6. tract. 5. disp. 71.* asserentes nulla ratione requiri ad essentiam & substantiam legis quòd scripta sit, sufficereque si lingua & voce dumtaxat proferatur. Ad text. verò *in præsenti,* & alia similia iura quæ videntur petere quòd constitutiones, siue leges omnes reducantur ad scripturã respondet Anguian. *d. controuers. 9. n. 22.* intelligẽda esse de quadam solemnitate accidentali, non quòd requiratur pro substantia legis, sed ad melius esse quo facilius & commodiùs ordinari possint omnes in bonum commune medijs legibus, quod minime negari potest, in quo fatendum est quòd foret magis vtile, & conducibilius publicæ vtilitati si leges scriberentur, non tamen inde sequitur præcise necessariam fore scripturam Et Morla *d. q. 4. n. 7.* respondet ordinem, de quo in hac lege, non esse de necessitate, sed de voluntate. Et Azor. *d. q. 4. in fine,* dicit quòd in hac lege nihil continetur, quo probetur scripturam ad legis substantiam esse necessariã, nisi quatenus scribebatur, vt ex scripto corã omnibus recitaretur, & esset omnibus nota. 7

Et nostra Serenitatis auctoritate firmetur.] Aduertit Petr. Gregor. *syntag. iuris p. 3. lib. 47. cap. 23. n. 32 citato hoc text.* quòd voluerunt Theodosius & Valentinianus vt in legibus cōdendis suffragia Senatus & publicatio accederent, eo tamen cauto vt auctoritate Principis firmarentur. 8

Scitote igitur, Patres conscripti, &c.] Notatur ad hoc quòd clausula derogatoria apposita, leges postea factæ, hac forma non seruata non minorem 9

vim

vim habent, etiamsi in eis de hac lege nulla fiat mentio, vt per Sarmien. *select. lib. 3. cap. 14. ex n. 4.* vbi varios affert intellectus, & videtur distinguere inter clausulam derogatoriam respicientem potestatem, & inter eam, quæ respicit voluntatem, vt prima nil penitus operetur, vbi verba simpliciter potestatem respiciunt; at verò si sit certa forma adiecta, licèt verba potestatem respicere videatur, tamen voluntatis habeat effectum, & in his terminis ait loqui textum in præsenti.

SVMMARIVM.

1 *Legum publicarum ignorantia nullum excusat, dum scientia omnibus iniungitur.*
2 *Legem obscuram interpretatur, duram autem mitigat Imperator, vel Princeps.*
3 *Leges, quæ ad eorum officia pertinent, omnes scire tenentur, & lata culpa est iuris clari dispositionem ignorare.*
4 *Ius si fuerit dubium, obscurum, seu difficile, & arduum, tunc excusat illius ignorantia.*
5 *Ius dubium quod sit.*
6 *Lex humana neminem obligat priusquam promulgetur.*

L. Leges sacratissimæ. IX.

Impp. VALENT. & MARTIAN. AA. *ad Palladium P. P.*

1 Legum publicarum ignorantia nullum excusat dum scientia omnibus iniungitur. Legem ob-
2 scuram interpretatur, duram autem mitigat Imperator, vel Princeps. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide ad hoc Bened. Capt. *in regul. concl. 3. 4. & 14 §. 9.* Alciat. *præs. 31.*

3 *Intelligi ab omnibus debent.*] Ergo omnes scire tenentur leges, quæ ad eorum officia pertinent, & lata culpa est iuris clari dispositionem ignorare, de quo vide *l. Hispan. 20. tit. 1. part. 1.* vbi Gregor. Lop. *gloss. 1.* S. Thom. 1. 2. *quæst. 6. art. 1.* Connan. *lib. 1. comment. iuris c. 9.* Corral. *lib. 4. miscel. cap. 17. in princ.* Castr. *de lege pœnali lib. 2. cap. 14.* Zas. *lib. 1. respons. cap. 1. num. 22.* Afflict. *lib. 1. constitut. rubr. 10. n. 15.* Tiraq. *de iure mar. gloss. 8. num. 219.* Gail. *obseru. 48. num. 22.* Nau. *in man. cap. 23. num. 45.* Cuiac. *lib. 2. obseru. 32.* latè Castill. *ad l. 2. Tauri verbo de la dichas leyes.* Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss. 1. n. 56. & 62.* Cou. *in reg. possessor. p. 2. §. 7. num. 7.* Pinel. *in l. 2. C. de rescinden. vendit. part. 1. c. 2. à num. 31. & part. 2. c. 4. num. 36.* Alphan. *collect. 5.* Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 6. tit. 6. num. 6. & 11. cum seqq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 8. col. 6. vers. est enim,* Mascard. *de probat. concl. 636. num. 11. cum seqq. & concl. 639. num. 1. & 2.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 23. num. 10. cum seqq.* Sfort. Odd. *de restit. in integ. p. 1. quæst. 8 num. 30. & 40.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. verbo ignorantia conclus. 11. num. 1. & 2.* Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 1. cap. 16.* Sayr. *in claui Regia lib 2. cap. 9. num. 10. vers. deinde.* Valasc. *consult. 138. num. 24.* vbi ait dictum vulgare quòd omnes scire tenentur leges, intelligi, non quòd sciant, sed quia de illis ad actus, quos gerût, tenentur consulere peritos. Sanch. *de matrim. lib. 5. disp. 3. n. 13.* Morla *in emporio iuris p. 1. tit. 9. in prælud. num. 90. vers. sic etiam,* vbi aduertit quòd abiurdè vulgus notat hanc legem ad probandum quélibet præsumi leges scire, cùm in iure exercitatissimi, ea quæ iuris sunt, vix assequi possunt. & ideo putat in hac lege hoc tantùm probari, videlicet neminem prætextu ignorantiæ iuris excusari, quia potest consulere peritos, Anguian. *de legib. lib. 4. contron. 3. n. 8.* vbi ait hunc textum ita esse accipiendum vt loquatur de legibus, edictis, aut constitutionibus Principum, quæ necessariæ sunt respectu cuiusque particularis ad actus, qui celebrantur, ritè, & rectè peragendos.

Si verò fuerit ius dubium, obscurum, seu difficile, & arduum, tunc excusat illius ignorantia: ita 4
Sebast. Medic. *in tract. de casu fortuito p. 1. quæst. 3. num. 1. vers. nisi esset ignorantia iuris obscuri,* Mascard. *de probat. concl. 639. num. 19.* Sfort. Odd. *de restit. in integ. p. 1. q. 8. num. 44.* Seraphin. *de priuileg. iuram. de priuil. 4. n. 16. & 17.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. verbo error, conclus. 320. n. 27. cum seqq. & verbo ignorantia concl. 11. n. 15.* Ius autem dubium 5
dicitur esse quod à Doctoribus controuersum est in eorum variis opinionibus, & contrariis, Alex. *cons. 19. n. 11. lib. 7.* Card. Tusch. *d. concl. 11. n. 13.* Seraphin. *d. priuil. 4. n. 16. & 17.* In tantû vt hæc opinionum diuersitas & dubietas iuris excuset etiam Doctorem & Iurepcritum, secundùm Olasc *Pedem. decis. 54. n. 7. & 8.* Steph. Lamberteng. *de contract. ib. gloss. 1. n. 70.* Card. Tusch. *d. cõcl. 11. n. 13. & 14.*

Vt vniuersi præscripto earum manifestiùs cogniti, 6
&c.] Ergo lex humana neminem obligat priusquam promulgetur, de quo tamen vide Sebast. Medic. *in cap. erit autem lex, distinct. 4. num. 67. & de legib p. 3. q. 134* Mench *illustr. cap. 44. & 45.* Perez *l. 1. col. 2. vers. postremò quæro, tit. 4. lib. 1. Ordin.* Humada *l. 16. gloss. 4. n. 7. tit. 1. part. 1.* Mastril. *de magistrat. tom. 1. lib. 3. cap. 3. num. 99.* Gregor. de Valentia *tom. 2. disp. 7. q. 5. punct. 5.* Gabr. Vasq. 1. 2. *tom. 2. disp. 155. cap. 2.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo pragmatica, in princ.* Sayr. *in claui Regia lib. 3. c. 5. & de censur. lib. 1. cap. 2 num. 3.* Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 5. c. 3.* Soar. *de legib. lib. 3. cap. 16.* Anguian. *in simili tract. lib. 2. contron.* Morla *in emporio iuris p. 1. tit. 1. quæst. 5.* plures Doctores refert Cened. *ad Decretal. collect. 1. num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Dubitatio super noua lege emergens interpretanda, & dirimenda per legis conditorem. Illam tamen declarare secundùm verum sensum & iuri consonum vnicuique Doctori licet, num. 2.*

L. Cùm de nouo. X.

Impp. LEO, & ZENO. AA.

Dvbitatio super noua lege emergens interpretanda, & dirimenda per legis conditorem. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Dubitatio emergat, &c.] Nota quòd licet super 2
dubitatione emergenti super noua lege interpretatio fieri non debeat nisi per Principem eiusdem legis conditorem, tamen vnicuique Doctori licebit illam declarare secundùm verum sensum, & iuri consonum: vt per Perez *in proœm. Ordinam. q. 2.* Valasc. *cons. 42. n. 7.* Henriq. *in sum lib. 7. de Indulgent. c. 27. §. 4.* vbi ait quòd sensus dubius Concilij Trident. à Papa petendus est, vel à S. Congregatione Cardinalium deputatorum, & tamen ipsum interpretantur

pretantur in Tribunalibus Iudices, & in Academiis Lectores pro causæ vtilitate; Regni quoque legum intepretatio reseruatur Regi, aut Regio Senatui, quas tamen interpretantur Iurisperiti,& per æquitatem, seu per Epiixiam temperant legum rigorem iuxta intentionem præsumptam Legislatoris. Alioquin multa sine quibus Respubl gubernari non potest, penderent in ancipiti si sub generali prohibitione vetarentur Iudices & Doctores Academiæ interpretari Concilia,leges & priuilegia iuxta planum verborum sensum: quòd si dubium fuerit de intentione, præsumitur Princeps accommodare illam secundùm iura,& secundùm sensum, & qui vulgò & communi vsu receptus est, & iuxta constitutiones eius Prouinciæ, & consuetudinem patriæ. Hactenus Henriquez. Vide quæ dixi *in proœm. apologetico in Concil.Trid. & in collectan. ad idem, sess. 25. de reform.cap..*

SVMMARIVM.

1 *Sententia diffinitiua Principis, & eius declaratio habet vim legis.*
2 *Legis interpretatio, quam Princeps consultus dedit, subtilitate omni correcta, & irrita, ad instar legis rata ac firma manet.*
3 *Legum ænigmata is solus soluit, qui leges dedit.*
4 *Imperator est conditor & interpres legum solus.*
5 *Sententia lata in præsentia Regis vt vim legis habeat, debet Rex cognoscere, examinare, & decidere causam per se.*
6 *Contra id quod Princeps declarat, non debet probatio admitti in contrarium.*
7 *Sententia Principis lata in vna causa, lex est decisoria similium.*
8 *Sententia Senatus an faciat ius quoad omnes similes casus: remissiuè.*
9 *Imperator solus, Rex & Princeps potest condere legem.*
10 *Principes, vltra Reges & Imperatorem, qui iura Regalia possident, leges condere pariter poterunt.*
11 *Interpretari eius est, cuius est condere.*
12 *Interpretatio priuilegij spectat ad concedentem.*
13 *Sententia vt aliis noceat debet præferri contra præsentem.*
14 *Populus transtulit potestatem in Principem.*

L. Si Imperialis. XI. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Demosthení P. P.*

SEntentia diffinitiua Principis, & eius declaratio
1 habet vim legis. Legis interpretatio,quam Prin-
2 ceps consultus dedit, subtilitate omni correcta, &
3 irrita,ad instar legis rata ac firma manet.Legũ æni-
4 gmata is solus soluit,qui leges dedit. Imperator est
conditor & interpres legum solus. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.supr.hoc tit.*

5 *Caus.m cognitionaliter examinauerit,* &c.]Notatur ad hoc quòd vt sententia lata in præsentia Regis vim legis habeat,debet Rex cognoscere, examinare, & decidere causam per se,vt per Valasc. *cons.* 148. *num.*28 vbi ait quòd Salicet. ita summat hunc text. quòd sententia Principis diffinitiua lata super causa de qua plenè cognouit, vim habet legis generalis, prout eum citat Tiraq.*de primogen.q.*40.*n.*162.Idem tenent Menoch.*de arbitr.lib.*2.*quæst.*7.*num.*53.*& casu* 68.*num* 30.Pereg.*lib.*2.*cons.*5.*num.* 7. Cardos. *in praxi Iudicum,& Aduocat.verbo,sententia,num.*76. Alexand.Trentacinq. *var. resolut. lib.*1.*tit. quod cuiusque resol.*2.*num.*1.

Vt Regalem sensum contemnere audeat.] Notatur 6
ad hoc quòd contra id quod Princeps declarat, non debet probatio admitti in contrarium, vt per Ioan.
Garc.*de nobilit gloss.*2.*n.*22.*vers.& est ratio.* 7

Siue in iudiciis,&c.]Notatur ad hoc quòd Principis sententia in vna causa lata, lex est ad decisionem similium, vt per Perez *l.* 8. *prope fin. vers. nec obstat etsi dicatur,tit.*4 *lib.*2.*Ordin.*vbi intelligit de sententia diffinitiua, & quando est lata à Principe cum causæ cognitione,& est præter ius, quia si esset contra ius, non debebat trahi ad consequentiam, cùm legum correctio sit vitanda. Benedict. Ægid. *ad l.ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part.* 2.*cap.*8. *num.*23.

Vtrum autem sententia Senatus faciat ius quoad 8
omnes similes casus? vide Pinel.*in l.* 2. *C. de rescind. vendit part.*2.*cap.*4.*num.*2.Gam. *Lusitan. decis.* 33. *in fine,& decis.*174.*num.*10.*& decis.*228. Menoch. *cons.*59.*num.*10.*cum seqq.& cons.* 180. *num.* 30. *& num.*51.Vincent.de Franch.*decis.*238 *num.* 3. Mascard. *de probat. conclus.* 484. vbi de decisionibus Rotæ,Gutier.*practic.lib.*3.*quæst.*16.*numer.* 74. Caldas Pereira *de renouat.emphyt.quæst.* 15. *numer.* 27. Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imperialis in proœm.num.*5.*&* 19.*cum seqq.&* 26.*&* 60.*cum seqq.* vbi de decisionibus Rotæ,Cabed. *Lusit. decis.*212.*n.*1.*part.*1.

Soli Imperatori concessum est.&c.]Notatur ad hoc 9
quòd solus Imperator,Rex, & Princeps,potest condere legem; vt per Ordin.Reg. Lusitan.*lib.*3.*tit.*75. §.1.*in fine,& l.Hispan.*1.*tit.*12.*part.*1.*vbi gloss.*1.*&* 2.Bart.*in l.omnes populi,num.* 1. *ff. de iustit.& iur.* Rimmald.*in l.imperium,num.*403.*ff. de iurisd. omn. iudic.*vbi Gasp.Valasc.*num.*96 *&* 199. Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss.*1.*num.*4. Auiles *ad capita Prætor. in proœm. gloss. verbo ordenamentes, num.*1. Anton.Gom.*l.*1.*Tauri num.*6.*&* 7. *& l.* 40.*num.*10. Sebast. Medices *de legib. part.* 1. *quæst.*17 Menoch. *illustr.lib.*1.*cap.*1.*num.*6.Menoch.*cons* 684. *num.*23. Moll.*in emporio iuris part.*1.*tit.*1.*in prælud.num.* 20. *&* 23.Afflict.*in proœm.constit.Regni quæst.* 1.*num.*1. *&* 4. Ludou. Carbo *de legib. lib.* 1. *cap.*9. *& lib.* 3. *cap.* 6. Ceuall *contra commun. quæst.* 645. *num.* 1. Cancer. *var. resolut. lib.* 3. *cap.*3.*num.* 53. *cum seq.* Cardin Bellarm. *tom.* 2. *lib.*3.*de laicis cap.* 10. Soar. *de legib.lib.*1.*cap.*8.*n.*9.*& lib.*3.*cap.*1.*num.*9. *& cap.* 9. Salas *in simili tract.disp.*7.*sect.* 10. Anton. Sola *super decret Sabaudiæ in proœm. gloss.* 1. *& gloss.*3. *num.*36.Conrad.*in templo omnium iudic.lib.*1.*cap.*1. *de Imperat.*§. 4. *in verbo legem condere, sub num.* 6. Camill.Borrell.*de præstantia Regis Cathol. cap.* 31. *num.*32.Cardos.*in praxi Iudicum,& Aduocat. verbo lex num.*5.Matta *de iurisdict.part.*1.*cap.* 37. *n.*2. latè Garc.Mastrill.*de magistrat.tom.*1.*lib.*3.*c.*3.*n.*17. *cum multis seqq.*

Vnde Principes, vltra Reges & Imperatorem, qui 10
iura Regalia possident, leges pariter condere poterunt,vt de Duce Sabaudiæ,& Mediolani, ac Republica Veneta,expressè comprobat Mastrill. *d. cap.*3. *n.* 37 *cum seqq.*Quare alios Duces,Comites,& Barones,qui Regalia huiusmodi iura non habent, sed quemcumque alium Superiorem recognoscunt, sub eiúsque imperio & potestate subsistunt, leges condere minimè posse,resoluunt Tiraquell.*de primogen. quæst.*16.*num.*3.Sebast.Medices *de legib.part.*1.*q.*20. Menoch.*cons.*684.*num.*6 Molina *d p.*1. *tit.* 1. *in prælud.n.*13.Bobadil.*in sua politica lib.*2.*cap.*16.*n.*128.

Salas

Salas d.d. 7.-.sect. 13. Cardin. Tusch. practic. conclus. tom. 1. lit. B. conclus. 28. n. 11.

11 *Et leges interpretari*, &c.] Notatur ad hoc quòd eius est interpretari, cuius est condere, vt per *l. Hispan. 14. tit. 1. part. 1.* Thom. de Thomass. *in floribus legum, regul. 142.* vbi asserit procedere in subsidium, & quando non potest ex consuetudine & practica iudiciorum aliter haberi interpretatio legis, Decian. *cons. 36. num. 8. cum seqq. vol. 5.* Menoch. *cons. 3. n. 22. & cons. 383. num. 18.* Gutier. *practic. lib. 3. q. 18. à n. 2.* Hieron. Gabr. *cons. 182. per tot. lib. 2.* vbi declarat quòd si agatur de potestate, vel de intentione Principis concedentis, vel de eius interesse, interior non potest interpretari, secus si agatur de subreptione, vel obreptione, aut de dubietate modica verborum inter priuatos, quæ non respiciat neque potestatem, neque intentionem, neque interesse Superioris concedentis, Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 1. §. 1 num. 2.* Fr. Ludou. Mirando *de ordine iudic. quæst. 3. art. 2. concl. 1.* Alderan. Mascard. *de gener. statut. interp. concl. 2. n. 146.* Moll. *in emporio iuris part. 1. tit. 1. in prael. n. 20.* Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo lex, num. 6.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 39. n. 22.* Cardin. Tusch. *pract. cōclus. tom. 4. lit. l. concl. 329. per tot.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 2. tit. 1. n. 1.* Octauian. Glorit *resp. 13 n. 19. vers. eius enim,* optime Mench. *in præfat. lib. 1. de success. progressu, n. 95.* vbi intelligit & declarat Axioma illud quòd lex à solo Principe recipit interpretationem, hoc est, generalem, quæ faciat ius quoad omnes subditos, non secus quàm ipsamet lex; nam interpretationem particularem quæ deseruiat ad solius causæ occurrentis definitionem, & in foro contentioso, quisque iudex & facere potest, & debet.

12 Ampliat vt etiam interpretatio priuilegij spectet ad concedentem, Surd. *cons. 558. num. 6.* Anton. Gabr. *lib. 6. commun. tit. de regulis iuris concl. 3. a n. 7.* Burg. de Paz *in proœm. legum Tauri à num. 307.* Henriquez *in sum. lib. 7. cap. 29. §. 3.* Cardin. Tusch. *d. litt. l. conclus. 329 num. 3.* Cardin. Mantic. *dict. lib. 2. tit. 1. num. 55. & 56.* Cardos. *in praxi Iudicum, verbo priuilegium, num. 36.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gloss. 52. num. 35.*

In gloss. *Si Imperialis* 1. ibi, *hanc legem intellige in iis, quæ non sunt decisa per leges.* Ita Perez *vbi supra*, Bernard. Græuæ *in d. proœm. n. 14.*

13 In gloss. *Cominus*, ibi, *id est, præsentialiter, aliàs nō valeret.* Notatur ad hoc quòd sententia vt aliis noceat, debet contra præsentem proferri, vt per Hippol. *in l. de vnoquoque, num. 10. ff. de re iudic.* Tiraquell. *in tract. res inter alios, num. 7. pag. 22. & de nobilit. cap. 37. num. 12.*

14 In gloss. *Solus*, ibi, *populus transtulit potestatem in Principem*, &c. Vide Connan. *comment. iuris ciuilis lib. 1. c. 16.* Duaren. *lib. 2. disp... cap 19.* Corras. *lib. 6. miscell. cap. 8.* Charond. *verosimil. cap. 19* Anton. Gouean. Lusitan. *lib. 2. variar. cap. 30.* Hotoman. *lib. 2. obseru. 4.* Couarr. *in reg. peccatum, part. 2. §. 9. num. 6. & practic. cap. 1. num. 3.* Mench. *illustr. lib. 1. cap. 1. num. 6. & c. 45. num. 4. & de success. progressu, in præfat. num. 45.* Mendoç. *lib. 1. de pactis cap. 5. num. 14.* Parlador. *rerum quotidian. lib. 2. cap. 1. num. 5.* Azeued. *l. 1. num. 1 tit. 5. lib 4. noua Recopilat.* Matienz. *l. 1. gloss. 21. num 4. tit. 10. lib. 5. noua Recop.* Morla *in emporio iuris p. 1. tit. 2. in prælud. num. 5. in fine.* Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 8. num. 152.* Soar. *de legib. lib. 3. c. 3. num. 3. & cap. 9. num. 2.* Cabed. *Lusit. decis. 40. num. 8 p. 2.*

De mandatis Principum.

TIT. XV.

HÆc mandata nihil aliud sunt, quàm præcepta, seu iussiones à Principe datæ certæ personæ, vt Præsidi Prouinciæ. Scripserunt in hanc rubr. Ferret. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. & Pac. VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Referenti se ad Principis mandatum, sine editione & exhibitione mandati non creditur.*
2 *Delegatus debet probare suam iurisdictionem.*
3 *Mandatum Principis scriptis probari debet.*
4 *Gratia Principis non potest probari nisi per litteras.*
5 *Cardinali asserenti se esse Legatum creditur circa potestatem ordinariam, etiamsi litteras suæ legationis testes non exhibeat, prout etiam creditur si attestetur de speciali mandato Sedis Apost. aut de mente Summi Pontif. ab quo iusserit ius mandati, num. 6. Declara vt n. 7.*
8 *Notarius Principis an dignitatem habeat.*

L. Si quis asserat. vnic.

Imppp. GRATIAN. VALENT. *&* THEOD. AAA. *ad Eusignium P.P.*

REferenti se ad Principis mandatum, sine editione & exhibitione mandati non creditur. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban. Cyn. Salicet. Bald. Castren. Philip. Deci. Ferret. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiue Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & Catal. *in annot.* Cuiac. *lib. 12. obseru. c. 31.* & Pechius *de repar. Eccles. c. 19 n. 2.* 1

Nisi quod scriptis probauerit, &c.] Notatur ad hoc quòd delegatus debet probare suam iurisdictionem, quia delegata iurisdictio non præsumitur in persona quantumuis illustri & excelsa facta, vt per Bernard. *reg. 419.* Garcian *reg. 200.* Gregor. Lop. *l. 23. gloss. 2. tit. 9. p. 3.* Mantu. *dialog. 68 vers. commissio*, Mascard. *de probat. conclus. 317. a princip. & conclus. 442. n. 7.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 15. n. 3.* Camill. Gallin. *ad tit. de verbor. significat. lib. 5. cap. 19. n. 187.* Tiraquell. *de iure maritim. gloss. 8. n. 154.* 2

Quod scriptis, &c.] Ergo Principis mandatum scriptis probari debet, de quo vide Afflict. *in cap. 1. num. 53. cum seqq. de prohib. feudi alienat. per Loth.* Auendan. *ad l. 24. Tauri gloss. 2. num. 11.* Menoch. *de arbitr. casu 48. num. 5.* Brunor. à Sole *in locis commun. verbo, iurisdictio 2. & verbo, Princeps 38.* Mascard. *de probat. conclus. 845.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 11. num. 4.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. cap. 2.* 3

Idem in gratia Principis, quæ non potest nisi per litteras probari, vt per Rebuff. *de nominat. quæst. 10. num. 8. & de pacific. possess. num. 50.* Perez *lib. 4. Ordin. pag. 842.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 8. num. 8.* Azeued. *l. 7. num. 4. tit. 1. lib. 6 & l. 2. num. 2. tit. 25. lib. 8. noua Recopilat.* Mascard. *de probat. conclus. 845. à princ.* Auendan. *ad l. 51. Tauri gloss. 62. n. 3.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 3. q. 22. art. 1.* Paul. Comitol. 4

M *respons.*

respons. moral. lib. 1. q. 8. 5. n. 2 Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. § 3. proœm. n. 110* vbi quòd gratia Papæ non possit nisi per litteras probari.

5 *Nullius dignitatis terrer*, &c.] Limita in Cardinale, cui asserenti se esse Legatum creditur circa ordinariam potestatem, etiamsi litteras suæ legationis testes non exhibeat, vt per Seln. *de benefic. part. 2. q. 3. num. 4. vers. octauum* Bero. *cons. 65. num. 144. cum seqq. lib. 1.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. C. conclus. 103. num. 5.* Pacian. *de probat. lib. 2. c. 33. ex num. 66.* Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 4. cap. . quæst. 10. vers. 5. & lib. 5. cap. 27. quæst. 8.* Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verbo obedientia, differ. 4. n. 1. vers.*

6 *limita.* Prout etiam creditur si attestetur de speciali mandato Sedis Apost. aut de mente Summi Pontif. absque litteris sui mandati, ita Rota *decis. 33. de probat in antiq.* Lap *alleg. 32. num. 3. vers. an credatur*, Mascard *de probat. conc. 1491. num. 10.* Farin. *in praxi crimin. part. 1. 3. quæst. 97. n. m. 56.* Cardin. Mantic. *de tacitis & amb. g conuent. lib. 7. tit. 5. num. 2.* Sayr. *sub tit. de offic. deleg. tract. 9* Aloys. Ricc. *in col ecl. decis. pa t. 4. collect. 1459* Rot. *decis. 339. num. 1. part. 2. recentior.* Declara, Cardinali Legato circa demanda-

7 tam sibi iurisdictionem credi in his, quæ iure communi Legato competunt, secus circa ea, in quibus requiritur speciale mandatum, ita Gemin. *consil. 62. num. 8. vers. nec obstat*, Gasp. de Petul. *in tract. de reservat. in 15. vol. tractatuum Doctor. fol. 127.* Bero. *cons. 65. num. 143. & seqq. lib. 1* quos refert Cardin. Tusch. *d. lit. C. concl. 103. num. 18.* vbi *num. 19.* subdit quòd creditur quando sunt talia, quæ principaliter non diriguntur in præiudicium tertij, aliàs secus, de quo plures refert DD. Octau. Glorit. *resp. 12. n. 84.*

9 *Notarij.*] Ergo Notarius Principis habet dignitatem, de quo tamen vide Gregor. Lopez *l. 1. verbo de casa del Rey tit. 19. part. 3.* Beer. *decis. 222. numer. 8.* Tiraquel. *de nobilit. c. 30. num. 8. cum seqq.* Chassan. *in catal. gloriæ mundi p. 11. consid 19.* Couar. *pract. cap. 19. num. 5. vers. prima conclusio*, Gutier. *pract. lib. 1. q. 137. num. 14 cum seqq.* Flores de Mena *in addit. ad Gam. decis. 325. vers quarto.*

De Senatusconsultis.

TIT. XVI.

SENATVSCONSVLTVM est, quòd Senatus iubet, atque constituit. *Instit. de iur. nat. §. Senatusconsultum.* Scripserunt in hanc rubr. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. VVelenb. c.

SVMMARIVM.

1 *Senatusconsulta sunt seruanda, & contra ea rescripta non valent.*
2 *Referuntur Doctores de senatusconsultis scribentes.*
3 *Senatusconsulta quæ sint.*

L. Quamuis. Vnic.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *ad Senatum.*

1 SEnatusc̄osulta sūt seruāda, & cōtra ea rescripta nō valēt, & si quis corū formā trāsire tētauerit, tertia patrimonij parte mulctatur, & dānatus ambitus crimine manet infamis. Colligit ex Ord. Salic. Seb. Næu.

De his senatusconsultis tractant Alex. ab Alex. *lib. 4. dier. genial. c. 11. vers. senatusque consultū, & in vers. cūm que antea senatusconsulta*, Anton. Aug. *lib. sing. de leg. ib. p. 2.* Pichard. *d. § senatusconsultum 7. Instit. de iure natur.* Cuiac. *ad tit. ff. de origine iuris, in vers. deinde cum. pag. 147.* la c. agit Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 47. c. 15 fere per tot.* vbi *num. 24.* 2
dicit quod senatusconsulta erant statuta per senatum ad rogationem, seu consultationem eorum, 3
qui ius agendi, & habendi senatum haberent, solemni more facta, Sole exorto, & ante Solis occasum. Si quidem cautum illud lege erat, ante Solis ortum, aut post occasum facta rata non haberi, & Censorum notis exposita esse. Hæc non fiebant de rebus, quæ alicuius momenti essent, minori numero quam centum conueniente; interdum & plures adesse debebant pro varietate temporum Talis tunc erat Senatorum auctoritas: sed postea adueniente Principatu, oppressa Republ. à Iulio Cæsare & Octauio cœpit corruere eius splendor; nec postea Senatus ampliùs exercitus mandauit, nec prouincias decreuit, nec insignia Regni gessit, quia tunc ad vnius arbitrium translata sunt, & tunc de reis Senatus cœpit iudicare, & eorum causas audire, cùm antea non fuisset vsitatum, nec esset Senatorum; cœperunt & peti sub Domitiano iudices ab eo. Remansit illi auctoritas vt ex formulis legum non teneretur iudicare, nec liceat ab illo appellare, aut rescripta contra eius sententiam impetrare à Principe, vt probatur ex hoc text. Et ita forsan tunc temporis ius facere potuisse Senatum non ambigitur, quod est de iudicio intelligendum, non de lege generali, cuius auctoritatem sibi soli retinuit Princeps Romanus, vt aduertimus suprà *ad l. 1. & de legib.* Eodeo Iustinianus cum leges ordinari iussit, pleraque senatusconsulta prisca abrogauit, & pauca pro legibus inseri iussit, quæ facta fuissent tempore Imperatorum, vel relatione Consulum, vel oratione habita à Principe ad Senatum, qualia Velleianum, Syllanianum, Macedonianum, & similia in hoc corpore iuris Iustinianei contenta, de quibus suis in locis sigillatim agemus.

De veteri iure enucleando, & de auctoritate Iurisprudentum, qui in Digestis referuntur.

TIT. XVII.

IVs vetus hîc appellatur, quod continetur libris veterum iure consultorum: hoc enucleari, inutilia relinqui, vtilia sumi, & ex his Digesta, seu Pandectas componi iussit, itavt omnium auctorum in Digesta relatorum auctoritas æqualis esset, omnium responsa vim legis haberent. Scripserunt in hanc rubr. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVelembec.

De Iurisprudentibus agit Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 47. cap. 7. num. 10.* vbi ait quòd olim Iurisconsultorum auctoritas magni habita erat, & ab eorum responsis non licebat iudicibus discedere, ac etiam post mortem eorum responsa vt iuris decreta habebantur, donec primi Theodosius & Valentinianus sancierunt Papiniani, Pauli, Caij, Modestini omnia scripta firmata tantùm, & ratam eorum esse sententiam. Eorum quoque, qui horum sententias operibus suis miscuerint, vt Scæuolæ, Sabini, Iuliani, Mar

Marcelli, omniumque quos illi celebrarunt. In contrariis sententiam Papiniani teneri. Infirmat autem aliorum scripta, & notas in Papiniani, Pauli, Vlpiani corpus factas, vt antea quoque dudum factum fuisse referunt. Subinde Iustinianus iussit omnibus Iurisconsultorum libris adnci lineam, & meliorem responsorum delectum haberi; cæteris, quæ non fuissent in corpus Pandectarum transcripta, abrogatis: potuit enim Iustinianus hoc facere, qui legem condendi & antiquandi ius vt Imperator solus tunc habebat.

SVMMARIVM.

1 *Imperij maiestas non armis, ac robore humano, sed precibus ad Deum conseruatur.*
2 *Legum auctoritas diuinas, ac humanas res disponit, & omnem iniquitatem repellit.*
3 *Res insperatæ, Deo adiutore, per artifices peritos laborum collegas perficiuntur.*
4 *Responsa prudentum in vnum codicem collecta. Codex ibid.*
5 *Pandectæ, siue Digesta.*
6 *Auctores, ex quibus Tribonianus cum collegis Pandectarum iura desumpsit, æquam dignitatem habuerunt.*
7 *Auctor vnus in certis altero melior.*
8 *Ex Auctorum multitudine eandem sententiam de iure sequentium is eligendus, qui meliorem, & æquiorem fouet, vel tuetur sententiam.*
9 *Papiniani notæ sub imperiali nomine à Triboniano, & collegis suppletæ, & approbatæ, non abrogandæ.*
10 *Auctoritatem, & nomen impertiens ex Principis maiestate priuatis scripturis rem suam facit.*
11 *Emendatio facti subtilis laudabilior inuentione.*
12 *Similitudines superuacuæ legibus, & constitutionibus Imperialibus inesse non debent.*
13 *Leges antiquæ nouis Iustiniani legibus nil derogant, & noua lex ob electionem Iustiniani antiquæ contraria obseruanda.*
14 *Antinomia & contrarietas nulla in Codice Iustinianeo extet, vel toleretur.*
15 *Ob Antinomias vitandas antiquæ constitutiones omittendæ, præterquam diuisionis, repletionis, & indaginis plenioris causa.*
16 *Leges desuetudine abolitæ allegationem non merentur, sed in iudicio frequentatæ.*
17 *Consuetudinem Romanam quælibet inferiores ciuitates sequentur.*
18 *Codicibus duobus Iustinianeis omnia gubernanda.*
19 *Institutiones Iustiniani prosunt incipientibus iuri operam dare.*
20 *Pandectæ Iustiniani commentariis Doctorum potius obscuriores, quam illustriores redduntur.*
21 *Interpretationes pro conciliatione iuris ex iure antiquo desumi possunt admonitionis, non corrigendi noui iuris causa.*
22 *Signa & characteres loco expressarum litterarum adhibita, leges obscurant, & antinomiis implicant.*
23 *Lex datis & distinctis litteris scripta appareat.*
24 *Imperialis dignitas ab ipso Deo mediante iure gentium tradi dicitur.*
25 *Imperium Rom. post translationem à Græcis in Germanos à Summo Pontifice haberi dicitur.*
26 *Numen diuinum in principio cuiusque rei inuocandum, & ab eo adiutorium petendum.*
27 *Opinio vnius, omissa multorum sententia, attendenda, quando illa opinio est æquior, melior, & verior.*
28 *Vnus multoties ex subtili ingenio, & optimis rationibus multorum sententiam superat.*
29 *Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem impartimur.*
30 *Actus tribuitur ordinanti, & non exequenti.*
31 *Perfectio inchoatione dignior.*
32 *Antinomia nulla in iure, neque superfluum, neque contrarium.*
33 *Ab abbreuiaturis abstinendum, quia sunt periculosæ.*
34 *Nobilitas quo antiquior, eo quoque maior.*
35 *Filius præsumitur peritus, qui patrem peritum habuit.*
36 *Superfluum omne est à iure reprobatum.*
37 *Leges abrogatæ, amplius non allegandæ, remissiuè.*
38 *Per antiquitatem omne fit nobilius.*

L. Deo auctore. I.

Imp. IVSTINIANVS A. *Triboniano, Viro eminentiss. Quæst. sacri Palatij.*

NOn armis, ac robore humano, sed precibus ad 1
Deum Imperij maiestas conseruatur, *in princip.*
Legum auctoritas diuinas, ac humanas res disponit, 2
& omnem iniquitatem repellit, *in vers. cum itaque.*
Res insperatæ, Deo adiutore, per artifices peritos la- 3
borum collegas perficiuntur, *in vers. Quod nemo.*
Ex veteribus prudentum, Principum decreto respon- 4
dentium libris Tribonianus iussu Iustiniani in vnum
Codicem collegit responsa ac iura, & ex mandato
Imperatoris fieri potuit Codex, nulla similitudine,
aut discordia relicta, *in vers. His itaque.* Quinqua- 5
ginta Pandectarum libri ad imitationem edicti per-
petui, & constitutionum Codicis, vt sacrum iusti-
tiæ Templum totum ius digestum continent, *in vers.* 6
Cúmque hæc materia. Auctores ex quibus Triboniа-
nus cum collegis Pandectarum iura desumpsit, æquã
dignitatem habuerunt. Auctor vnus in certis altero
melior, *in vers. Omnibus auctoribus.* Ex multitudine 7
Auctorum eandem sententiam de iure sequentium 8
eligendus, qui meliorem, & æquiorem fouet, vel tue-
tur sententiam, *in vers. Sed neque.* Papiniani notæ 9
sub Imperiali nomine à Triboniano, & collegis sup-
pletæ, & approbatæ non abrogandæ. Auctoritatem 10
& nomen impertiens ex Principis maiestate priua-
tis scripturis rem suam facit. Emendatio facti sub- 11
tilis laudabilior inuentione, *in vers. & ideo.* Malè po- 12
sita superflua, imperfecta, similitudines item su-
peruacuæ legibus, & constitutionibus Imperialibus
inesse non debent, *in vers. Sed & hoc.* Leges antiquæ 13
nouis Iustiniani legibus derogabunt, & noua lex
ob electionem Iustiniani antiquæ contraria obser-
uanda, *in vers. Cum etiam.* Antinomia contrarie- 14
tas nulla in codice Iustinianeo extet, vel toleretur.
Item ob vitandas antinomias antiquæ constitutio- 15
nes omittendæ, præterquam diuisionis, repletio-
nis, & indaginis plenioris causa, *in vers. Nulla itaque.* 16
Leges desuetudine abolitæ allegationem non me- 17
rentur, sed in iudicio frequentatæ. Item consuetudi-
nem Romanam quælibet inferiores ciuitates sequen- 18
tur, *in vers. sed etsi quæ leges.* Codicibus duobus Iu- 19
stinianeis omnia gubernanda. Institutiones autem Iu-
stiniani prosint incipientibus iuri operam dare, *in*
vers. Ideoque iubemus. Pandectæ Iustiniani commen- 20
tariis Doctorum potius obscuriores, quam illustrio-
res redduntur, *in vers. nostram autem.* Interpretationes
pro conciliatione iuris ex iure antiquo desumi pos- 21
sunt admonitionis, non corrigendi noui iuris causa, *in*

22 *vers. sed & sufficiat.* Signa & characteres loco expressarum litterarum adhibita, leges obscurant, & antinomiis implicant. Lex claris & distinctis litteris scripta appareat, *in vers. Non autem.* Colligunt ex Ordin. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiue Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* Vide ad hoc Contium *lib. 1. lect. subcis. c. 7.* Cuiac. *lib. 5. obser. cap. 2.* Constant. Landum *enarrat. ad tit. ff. de iust. & iur. c. 1.*
23

24 *Imperium quod nobis à cœlesti Maiestate traditum est.*] Ergo Imp. rialis dignitas ab ipso Deo mediante iure gentium tradi dicitur, vt per Menoch *illust. lib. 1. cap. 21. a num. 23.* meipsum *de off. ... & potest. Episcopi p. 1. tit. 3. cap. 2. num. 87.* vbi *num.* 88. subdo, Imperium Romanum post translationem à Græcis in Germanos à Summo Pont. haberi dicitur, & magis pendet ab eo, quam aliud quodlibet Regnum.
25

26 *Et ita nostros animos ad Dei Omnip. erigimus adiutorium.*] Diuinum numen in principio cuiusque rei esse inuocandum, & ab eo adiutorium petendum, ... docent Ribadeneir. *de Principe Christiano lib. 2. cap. 41.* Bobadil. *in sua politica lib. 4. cap. 3. num. 2.* & ... per me *in procem. Codicis num. 1.*

27 *Sed neque ex multitudine,* &c.] Notat Anton Mati. Corat *in tract. de commun. opin. ... b. 1. tit. 8. num. 6.* hunc textum non dicere quod multorum opinio sit contemnenda, & vnius seruãda, sed velle quòd omissa multorum sententia attendatur opinio vnius, quando illa opinio est melior, æquior, & verior.

28 *Cum possit vnum forsan,* &c.] Notatur ad hoc quòd vnus ... meliores ex subtili ingenio, & optimis rationibus multorum sententiam superat, vt per Syluest. ... 102. *in fin.* Anton. Gomez *l. 1. Tauri n. 9* Tiraquel. *l. 11 connub. gloss. 1. p. 11. n. 4.* Chassan. *in catal. gl. ... mundi ... 11 ... sid. 11.* Nauarr. *in repet. c. nouit, de iud. notab. 2. n. 3.* Paul. Comitol. *resp. moral. lib. 5. q. 13. n. 6.*

29 *Omnia enim nostra facimus,* &c.] Notatur ad hoc quòd omnia nostra facimus, quibus auctoritatem impartimur, vt per Corrat. *lib. 5. miscel. cap. 17. n. 6.* Hyppol. *sing. 567.* Anton Gom. *l. 48. Tauri n. 4.* Valenz de Velasquez ... 93. *num.* 14. Castill. *tom. 7. de tertiis c. 8. n. 5.* Rebuff. *in praxi benefic. p. 1. tit. de infirmis gloss. 2. num. 3. pag. 204.* Cardin. Tusch. *pract. concl. tom. 5. lit. N. concl. 67.* Valasc. *cons. 105. n. 63.* meipsum *de Axiomat. iuris vsufruct. axiomat. 163. n. 1.*

30 Notatur etiam ad hoc quòd actus tribuitur ordinanti, & non exequenti, vt per Cardin. Tusch. *pract. concl. tom. 1. lit. A. conc. 134.* Surd. *de aliment. tit. 8. privil. 56. n. 88. & privil. 65. n. 47. & decis. 192. n. 9.* Marti. Antonin. *var. resol. lib. 3. resol. 19. n. 5.* meipsum *in praxi ex ... pensiones, quæst. 2. n. 31. & de Axiom. iuris vsufruct. axiom. 12. n. 4.*

31 Notatur etiam ad hoc quòd perfectio est dignior inchoatione, vt per Brunor. à Sole *in locis communib. verbo creditum 1.*

32 *Nulla itaque in omnibus prædicti Codicis membris antinomia sit.*] Notatur ad hoc quòd nulla est in iure antinomia, neque superfluum, neque contrarium, vt per Franc. Connan. *comment. iuris lib. 4. cap. 5. num. 1.* Franc. de Garzatorib. *in tract. de conciliatione legum*, Vlderic. Zas. & Ioan. Bellon. *in specialib. tract. de dissolutione antinomiarum*, Castil. *quotidian. lib. 1. de vsufruct. cap. 18. num. 14. in med.* latè Molina *in emporio iuris part. 5. tit. 1. quæst. 11. l. 2. per tot.* Garc. *in tit. de pactis fol. ... 342. n. 181.* Ioan. Mercerium *in suo conciliatore*, Angel. Matheac *de via, & ratione iuris lib. 2. c. 2.* Iulium Pacium *de antinom. ...*, Theodor. Strutthman. *in similis tract. ...* Nicol. de Passerib. à Genoa *in conciliatione cunctarum legũ, quæ in toto corpore iuris cuius inuicem quasi ex diametro sibi contrariari videbantur,* Ioan. Garc. *de expensis c. 23. num. 15. & 16.*

Non per signorum captiones, &c.] Aduertit Ioan. Garc. *de nobili. gloss. 4. num. 39. in fine*, errare, qui expungunt verbum *signorum*, & reponunt verbum, *singulorum*. Nam ex reliquis legibus, videlicet *l. 1. C. de emendat. Codic. auth. de testament. imperfectio §. nos igitur, col. 8.* ubi *non signis*, cum similibus, satis constat, legendum esse *signorum*, ita vt nihil sit expungendum. Vide Iust. Lips. *select. epist. 101. ad Belgas epist. 27.*

33 Hinc Ioan Garc. *citato loco* colligit abstinendum esse ab abbreuiaturis, quia sunt periculosæ, sed quamque rem suis litteris, & litterarum consequentia significandum.

34 *Vir ab antiqua stirpe legitimè procedens.*] Notatur ad hoc quòd nobilitas quo antiquior est, eo quoque maior est, vt per Tiraq. *de nobilit. c. 19. n. 1.* vbi dicit hunc textum optimum ad hoc.

35 Notatur etiam ad hoc quòd filius præsumitur peritus, qui patrem peritum habuit, vt per Menoch. *de præsumpt. l. b. 6. præs. 58 n. 9.*

36 *Vel aliquid superfluum,* &c.] Quia omne superfluum est a iure reprobatum, per ea quæ adduximus *in collect. ad procem. Decretal. ex num. 18.*

37 *Et nemo ex cõparatione,* &c.] De legibus abrogatis amplius non allegandis vide posita *ad l. vnic. sup. de Iustinianeo Codice confirmando.*

38 *Tanta autem nobis antiquitati,* &c.] Notatur ad hoc quòd omne per antiquitatem fit nobilius, vt per Chassan. *in catal. gloria mundi part. 4. consid. 36.* Valdes. *de dignitate Regum Regnorumque Hispania, cap. 5. num. 3.*

Commentarios eisdem legibus annectere, &c.] Vide Cott. *in memorab. verb. Parasitula*, Alciat. *lib. 1. dispunct. cap. 23.*

SVMMARIVM.

1 *Iustinianus sanctiones Romanas ab annis 1400. in vnam redaxit consonantiam, cum assertione vt nil contrary, similitudinis, omissis geminationibus, in Codice, vel Digestis Iustiniani reperiatur.*

2 *Imperator per peritos legum noua iura concinnans & confirmans, iura vt à se post Deum inuenta publicat.*

3 *Imperatoria maiestas legum emendandarum, & in formam redigendarum habet licentiam.*

4 *Codicem diuina ope concinnatum, constitutiones Principum duodecim libris continentem, suo sub nomine Iustinianus edidit.*

5 *Iustinianus recentiora iura ex vetustissimis legum, & antiquorum iurium voluminibus 2000. per Tribonianum collegit.*

6 *Leges antiquæ in 2000. voluminibus contenta redacta sunt in 50 Digestorum libros.*

7 *Pandecta & Digesta continent decisiones disputationum in 150000. versibus, & septem partibus, quæ recensentur, num. 8 9 10. 11. 12. 13. 14*

15 *Pandectarum partes septem collecta & concinnata per Tribonianum.*

16 *In Pandectis concinnandis operam communem vltra Tribonianum qui contulerunt.*

17 *Iurisconsulti testimonio virtutis impetrato ab Imperatore ad legum concinnationem laudabiliter eliguntur, & vnica gubernatione Imperatore auctore mutuo consensu iura conscribunt.*

18 *Anti*

18 *Antiquitati honos non detrahendus.*
19 *Labores alieni imperiali auctoritate Imperatorum esse censentur.*
20 *Institutionum compositio quibus iniuncta.*
21 *Ius Romanum contentum per Institutiones & Digesta triennij spatio concinnatum & finitum est.*
22 *Ius ciuile sparsum olim, nunc concinnatum vili redemptione ac pecunia patet tam ditioribus, quàm vilioribus.*
23 *Simile si in iure reperitur, vituperandi iuris occasio inde non sumenda, ob fragilis memoria humana considerationem.*
24 *Similitudines propter diuersitatem rerum cognoscendarum, & titulorum intellectum in iure toleranda.*
25 *Diuersitatis ratio considerata omnem in iure cõtrarietatem tollit.*
26 *Pauca idonea effundere vtilius, quàm multis inutilibus homines pragrauare.*
27 *Lites qua olim ob inscitiam & librorum multitudinem comparatu impossibilem, sine legibus decidebantur, nunc legibus ex compluribus decidi possunt.*
28 *Res diuina perfectissima, humana in infinitum excurrentes, inconstantes, & lubrica.*
29 *In Dubiis emergentibus lege expressè non decisis, Imperatoris, aut Principis superstitis sanctio dubium casum decidat.*
30 *Pro Opere Iustinianeo Deo agenda sunt gratia.*
31 *Leges noua antiquioribus quiescentibus seruanda.*
32 *Leges noua cum antiquis non sunt comparanda.*
33 *Legum allegatio ad leges Digestorum, Codicis, & Institutionum restringitur.*
34 *Digestorum primordium auctores legum antiquarum in Iustiniani Pandectas relatarum innuit.*
35 *Legislatorum priorum nomina in legibus nouis ex veteribus concinnatis, non sunt omittenda.*
36 *Commentatores legum Iustinianus vno dignitatis apice dignatus est.*
37 *Leges Codicis vt suas suo sub nomine Iustinianus publicauit.*
38 *Legum Codicis translatio in Graecum sermonem non interdicta Iurisperitis.*
39 *Commentatio confusionem patiens omnino prohibita.*
40 *Casus iuris vbi ambiguus, & à nullo decisus, tunc Princeps adeundus.*
41 *Codicis libros nemo per characteres & signa scriptos habeat, sub pœna.*
42 *Leges Iustiniani in causis post publicationem emergentibus, & in iudicio adhuc pendentibus obseruanda sunt.*
43 *Pacta iudiciali sententia, vel amicabili finita, resuscitanda non sunt.*
44 *Leges tertio Consulatus anno à Iustiniano edita.*
45 *Iudices omnes ex Iustiniani pracepto secundum Iustiniani leges iudicabunt.*
46 *Triboniani laudes, remissiuè.*
47 *Nobilitas quo antiquior, eo maior est.*
48 *Senioribus debita obedientia prabenda.*
49 *Institutiones.*
50 *Leges, sine textus omnes congruis titulis dispositi sunt.*
51 *In nullo penitus peccare diuinitatis potius, quàm humanitatis est.*
52 *Votum de nunquam peccando inualidum.*

L. Tanta II. & vlt.

Imp. Cæs. Fl. IVSTINIAN. A. *ad Senatum, & omnes populos.*

IVstinianus diuino armatus auxilio sanctiones Ro- 1.
manas ab annis 1400. in vnam reduxit consonã-
tiam cum assertione, vt nil contrarij, similitudinis,
omissis geminationibus in Codice, vel Digestis Iu-
stiniani reperiatur, *in princip.* Imperator per peritos 2
legum noua iura concinnans, & confirmans iura vt
à se post Deum inuenta publicat, *in vers. nos itaque.*
Imperatoria maiestas legum emendandarum, & in 3
formam redigendarum, habet licentiam, *in vers.*
nostra quoque. Codicem diuina ope concinnatum, 4
constitutiones Principum duodecim libris conti-
nentem suo sub nomine Iustinianus edidit, *in*
vers. omnia igitur. Ex vetustissimis legum, & anti- 5
quorum iurium voluminibus 2000. per Triboni-
num Iustinianus recentiora iura collegit, *in vers.*
Postea vero. Leges antiquæ in 2000. voluminibus 6
contentæ redactæ sunt in 50. Digestorum libros,
in vers. Quod cœlesti. Pandectæ, & Digesta conti- 7
nent decisiones disputationum in 150000. versi-
bus, & septem partibus; *in vers. nomenque.* Di- 8
gestorum pars prima quatuor libros priores continet. 9
Secunda Pandectarum pars iudiciariam septem 10
libris. Tertia pars octo libris res. Quarta totidem 11
pignora tum ædilitiam materiam vsurarum, nu-
ptiarum, dotium, tutelarum, & curatum iura 12
continet. Pandectarum liber quintus, testamen-
torum, codicillorum, legatorum, & fideicommis- 13
sorum materia absoluitur. Sexta Digestorum pars
bonorum possessiones, gradus, & affinitates, suc-
cessiones ab intestato, noui operis nunciationem,
satisdationes prætorias, donationes, manumissio-
nes, bonorum detentiones, & venditiones, excep-
tiones, ac obligationes continet. Septimus Pande- 14
ctarum liber sex libris materiam stipulationum,
obligationum, fideiussorum, mandatorum, nouatio-
num, acceptilationum, solutionum, stipulationum,
delictorum priuatorum, & publicorum, appellatio-
num, iurium municipalium, & publicorum compre-
hendit, *in vers. Igitur prima, cum seqq.* Partes Pande- 15
ctarum septem collectæ, & concinnatæ per Tribo-
nianum virum excelsum, & Constantinum virum il-
lustrem magistrum scrinij, *in vers. qua omnia.* In Pan- 16
dectis concinnandis operam communem contule-
runt vltra Tribonianum & Constantinum, Theo-
philus, Dorotheus, Anatolius, Leontius, Menna,
Timotheus, Leonides, Plato, Iacobus Constan-
tinus, *in vers. nec non,* Iurisconsulti testimonio vir- 17
tutis impetrato ab Imperatore ad legum concin-
nationem laudabiliter eliguntur; & vnius guber-
natione Imperatore auctore mutuo consensu iura
conscribunt, *in vers. omnes autem.* Antiquitati honos 18
non detrahendus, & bene de Republ. meritis in al-
legandis responsis, fama conseruanda, salua tamen
correctione responsorum Imperatoria, *in vers. Tan-*
ta autem. Imperiali auctoritate alieni labores Impe- 19
ratorum esse censentur per emendationem Impera-
toris iussu factam, *in vers. vndique omnibus.* Tribo-
niano, Dorotheo, & Theophilo vt peritis in iure In- 20
stitutionum iuris compositio iniuncta, *in vers. sed*
cum prospeximus. Ius Romanum contentum per In- 21
stitutiones & Digesta, triennij spatio concinnatum
& finitum est, *in vers. omni igitur.* Ius ciuile sparsum
olim, nunc concinnatũ vili redemptione ac pecunia 22
patet tã ditioribus, quàm vilioribus, *in vers. omnibus*

itaque. Simile si in iure reperitur, vituperandi iuris
23 occasio inde non sumenda, ob fragilis memoriæ hu-
manæ considerationem, *in vers. Si quid.* Similitudi-
24 nes propter diuersitatem rerum cognoscendarum, &
titulorum intellectum in iure tolerandæ, *in vers. Aut*
25 *enim.* Diuersitatis ratio considerata omnem in iure
26 contrarietatem tollit. Pauca idonea effundere vtilius,
quàm multis inutilibus homines prægrauare, *in*
27 *vers. Contrarium autem.* Lites quæ olim ob inscitiam
& librorum multitudinem comparatu impossibilem
sine legibus decidebantur, nunc legibus ex complu-
ribus voluminibus collectis & concinnatis per leges
28 decidi possunt, *in vers. Mirabile autem.* Res diuinæ,
perfectissimæ: humanæ, in infinitum excurrentes, in-
constantes, & lubricæ, & emergentia noua negotia
29 pristinis legibus enodari non possunt, *in vers. Sed
quæ diuina.* In emergentibus dubiis lege expresè
non decisis ad imitationem Iuliani & Adriani Impe-
ratorum, Imperatoris, aut Principis superstitis san-
ctio, & resolutio, edictorúmque imitatio dubium
30 casum decidat, *in vers. Si quid igitur.* Pro opere Iu-
stinianeo antiquas & diffusas leges per ordinem com-
31 prehendente, Deo agendæ sunt gratiæ, *in vers. Hæc
igitur omnia.* Leges nouæ antiquioribus quiescenti-
bus seruandæ, & Numinis instar attendendæ sunt, *in*
32 *vers. Has itaque.* Leges nouæ cum antiquis non
sunt comparandæ, & si dissonantia inter leges anti-
33 quas, & nouas apparet, id quod noua lex dictat,
sequi debemus, *in vers. Nemoque.* Legum allegationes
ad leges Digestorum, Codicis, & Institutionum tex-
tus sub pœna falsi Iudicem & Aduocatum leges
alias admittentem, vel citantem adstringit, *in*
34 *vers. Nec in iudicio.* Primordium Digestorum in-
nuit auctores legum antiquarum in Iustiniani Pan-
35 dectas relatarum. Legislatorum priorum nomina in
legibus nouis ex veteribus concinnatis, non sunt
omittenda, *in vers. Ne autem incognitum.* Commen-
36 tatores legum Iustinianus vno dignitatis apice di-
gnatus est, nulla prærogatiua vlli ex his concessa, *in*
vers. Legislatores autem. Leges Codicis constitutio-
37 num vicem habentes omissis commentatorum æqui-
paratorum nominibus vt suas suo sub nomine pu-
38 blicauit Iustinianus, *in vers. Cum enim.* Legum Co-
dicis translatio in Græcum sermonem non interdicta
39 Iurisperitis. Commentatio confusionem patiens om-
40 nino prohibita, *in vers. Cùm vna dignitas.* Ambi-
guitas vbi emergit iuris casus à nullo decisus, tunc
41 a secundus Princeps. Codicis libros nemo per chara-
cteres, aut signa scriptos habeat sub pœna allegatio-
nis inanis dupli librario irroganda, *in vers. Si quid*
42 *verò.* Leges Iustiniani in Pandectarum, Codicis, &
Institutionum libris contentæ in causis post publi-
cationem emergentibus, & in iudicio adhuc pen-
43 dentibus obseruandæ sunt, *in vers. Leges autem.* Iudi-
ciali sententia, vel amicabili pacto finita resuscitan-
44 da non sunt, *in vers. Quæ enim.* Tertio Consulatus
anno Iustinianus leges concinnatas ex voluminibus
45 antiquis edidit, *in vers. Bene autem.* Iudices omnes
ex Iustiniani præcepto secundùm Iustiniani leges
iudicabunt, *in vers. Itaque omnes.* Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

46 *Ex consulem Tribonianum.*] De eo & eius laudi-
bus vide Mantuam *in vitis Iureconsult. sub huius
vita.* Bennium *de priuilegiis Iurecons.* Valentin. For-
ster. *in historia iuris ciuilis sub hoc nomine,* Ant. Aug.
in particulari libro de nominibus propriis Iurisconsul.

In Berytiensi splendidissima ciuitate.] Id est, nobi-
lissima, secundùm Tiraquell. *de nobilit. cap. 12. num. 4.*
iunctis quæ dixi *de offic. & potestate Episcopi p. 1. tit.
3. cap. 8. num. 2.*

Vir ab antiqua stirpe, &c.] Notatur ad hoc quòd 47
nobilitas quò antiquior, eò maior est, vt per Tira-
quell. *vbi suprà l. præced.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 6.
num. 17.*

Tanta autem à nobis antiquitati, &c.] Ergo debita 48
senioribus præbenda obedientia, vt per Tiraquell.
de iure primogen. in præfat. n. 85. Quàm benè de ve-
teribus tam Consultis, quam Principibus meritus sit
Iustinianus in vniuersa legislatione sua ipse locu-
pletissimus testis sibi esse videtur *in præsenti*, vt re-
fert Anton. Cont. *lectionum successiuarum lib. 1. c. 9.*
vbi declarat quod reuerentiæ genus hoc fuerat de
quo loquitur Imp. *in præsenti.*

Et Institutiones vocabantur, &c.] Vide Angel. Po- 49
litian. *miscell. c. 48.* ibi, *Institutiones hæ, quæ vocantur
in iure ciuili, Iustiniani Principis nomine editæ, sed
à Triboniano tamen, doctisque aliis viris compositæ,
etiam Græcè scriptæ, sub eodē prorsus intellectu re-
periuntur.* Pichard. *in inscriptionē Institutionū, n. 2. & 3.*

Omnia verò, id est, nomina prudentum, & titulos, 50
&c.] Notatur ad hoc quòd omnes leges, siue textus
congruis titulis dispositi sunt, vt per Morlam *in em-
porio iuris p. 1. tit. 1. q. 11. n. 24.* Et extendendæ sunt
iuxta generalitatem rubricæ, quando non est repug-
nantia, nec absurdum aliquod. Soar. *de legib. lib. 3. c.
16. num. 10.*

In nullis penitus peccare diuinitatis potius est, 51
quàm humanitatis.] De hoc vide Bobadil. *in sua po-
litica lib. 5. cap. 1. n. 134.* Cardin. Mantic. *de coniect. vl-
tim. volunt. lib. 12. in tit. fin. n. 41. & de tacitis & am-
big. conuention. tom. 2. lib. 27. tit. 7. in fine.* Vnde votum 52
de nunquam peccando, inualidum esse tenent Fr.
Emman. *in sum. part. 2. cap. 94. conclus. 5.* Azor. *instit.
moral. part. 1. lib. 11. cap. 14. quæst. 4.* Sayr. *in claui Re-
gia lib 6. cap. 5. num. 9.* Soar. *de Relig. tom. 2. lib. 2. de
voto cap. 3. num. 2. & 3.* Lessi. *de Iustit. lib. 2. cap. 40.
dub. 5. num. 33.*

Solum autem Senatusconsf. Trebellianum, &c.] De 53
hoc vide Anton. Contium *lection. successiuar. lib. 1. c.
9.* Gouean. *lectionum iuris lib. 1. cap. 29.* vbi late de in-
tellectu horum verborum.

De iuris & facti ignorantia.

TIT. XVIII.

EXPOSITIS partibus iuris, subiicitur accidens quoddam, id est, ignorātia, quæ opponitur scientiæ. Scripserunt in hanc rubr. Sichard. Anton. de Padilla, Aloys. Leo, Sebast. Næui Cuiac. Pac. & VVesẽbec. itē Anton. Mensius, & Constant. Landus.

De hac materia vide Ioan. Bapt. Costam *in speciali tract. huius tituli,* Cardin Tusch. *pract. conclus. lit. I. conclus. 17. cum seqq.* Farinac *fragm. crimin. p. 2. lit. I. num. 86. cum seqq.* Donat. a Pina & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 18. de iuris & facti ignor.*

SVMMARIVM.

1 *Miles ex imperitia exceptionem omissam opponere ante sententiam, & post sententiam peremptoriè obiicere potest.*

2 *Ignorantia iuris præsumitur in militibus, & eos excusat.*

3 *Militia*

3 *Militia armata non habet locum in Clerico. Nec in militibus hodiernis, qui minimè fruuntur priuilegiis antiquitus militibus concessis, num.4.*
5 *Minor restitui potest aduersùs lucrum omissum.*
6 *Exceptio, quæ actioni opponitur, dicitur defensio.*
7 *Exceptio defectum personæ iudicis respiciens potest post sententiam opponi.*
8 *Iudex secularis potest de exceptione excommunicationis coram ipso opposita incidenter cognoscere.*
9 *Exceptio falsi Procuratoris in quacumque parte iudicij opponitur.*

L. Quamuis.

Imp. ANTONIN. A. *Maximo milit.*

1 MIles ex imperitia exceptionem omissam opponere ante sententiam, & post sententiam peremptoriè obiicere potest. Colligunt ex Ordin. Bart. Alban Cyn Salicet. Angel. Castr. Bald. Sichard. Anton. de Badilla, Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiue Ximen. *in concord. p.1. & 2.* & Casal. *in annot.* Vide ad hoc Mercerium *lib.1. opin. cap.10.*

2 *Ignorantia iuris propter simplicitatem armatæ militiæ, &c.*] Ergo ignorantia iuris præsumitur in militibus, & eos excusat, vt per Mascard. *de probat. concl.* 639. *n.*15. Cardin. Tusch. *pract. concl. verbo ignorantia concl.*13. *n.*23. *&* 24. Sfort. Odd. *de in integ. restitut. p.*1. *q.*10. *per tot.* vbi *à num....* ponit octo casus, in quibus expressè iura militibus succurrunt propter iuris ignorantiam, refert Farin. *fragment. crimin. p.*2. *verbo ignorantia num.*277.

3 *Armata militia.*] Non habere locum in Clerico probat Ceuall. *commun. contra commun. q.*388.

4 Nec in militibus hodiernis, qui minimè fruuntur priuilegiis antiquitus militibus concessis, de quo vide Alex. *in l. centurio, num.*24 & *ibi* Galiaul. *n.*17. *col.*5. *ff. de vulgari*, Matthæ. de Afflict. *in constit. Regni Siciliæ lib.*1. *rubr.*9. *n.*18. *& lib.*2. *rubr.*31. *n.* 28. Gregor. Lop. *lib.*23. *gloss.*1. *tit.*21. *part.* 2. Ioan. Bapt. Costa *de facti scientia, & ignor. inspect.* 84. *num.*12. Bobadil. *in sua politica lib.*4. *cap.*1. *num.*14.

5 *Allegationes competentes omiseris, &c*] Notatur ad hoc quòd minor restitui potest aduersùs lucrum omissum, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 35. *gloss.*2. *num.*9. Mauric. *de restitut. cap.*140. Cald Pereira *post quæst. forens. cons.*30. *num.*32.

6 *Defensionibus tuis vti.*] Ergo exceptio, quæ actioni oponitur, dicitur defensio, vt per Cou. *in reg. possessor, in princip. num.*4. *col.*1.

7 In gloss. *Vti, vlt.* ibi, *quia iudex incompetens.* Ergo exceptio defectum personæ iudicis respiciens, potest post sententiam opponi, vt per D. Barbos. *in l. cùm prætor, §. fin. num.* 13. *cum seqq. ff. de iudic.* Parentem meum *in Remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib.*3. *tit.*49. §. 2. *num.*9.

8 In ead. gloss ibi, *vel excommunicatus.*] Notatur ad hoc quòd secularis iudex potest de exceptione excommunicationis coram ipso opposita incidenter cognoscere, vt per Menoch. *remed.*3. *retin. num.* 336. Gig. *de pension. q.*100. *n.*19. Tiraq. *de retractu lig.* §. 6. *gloss.*9. *n.*285. D. Barbos. *in l. Titia n.*24. *ff. soluto matr.* Matt. *de iurisd. p.*3. *c.*16 *n.*7. *cum seqq.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib.*1. *q* 25. *n.*20.

9 In ead. gloss. ibi, *& in falso Procuratore.*] Ergo exceptio falsi Procuratoris in quacumque parte iudicij opponitur; vt per Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.*4. *tit.*24. *n.*36 *pag.*612 Rebuff. *de except. n.* 389. Perez *l.*1. *tit.*4. *lib.*3. *Ordin. pag.*533. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. cap.*17. *num.*32. Menoch. *consil.* 345. *num.*12 Menchac. *vsufreq. cap.*16. *num.*5 Cardol. *in praxi Iudicum, & Aduocator. verbo exceptio, n.*7. *&* 8. Amat. Roderic. *in practica de modo & forma videndi, seu examinandi processum cap.*5. *n.*73. Bernardin. Muscatel. *in sua praxi aurea ciuili Neapol. par.*2. *gloss. vement, num.*4.

SVMMARIVM.

1 *Maiori renuntianti hæreditati maternæ per iuris prætensam ignorantiam iura non succurrunt, & num.*2. *&* 3.
4 *Verba*, non sum hæres, *vel*, nolo esse hæres, *vel* nolo adire, *non inducunt repudiationem.*

L. Cùm ignorantia. II.

Imp. GORDIANVS A. *Iuuenali.*

MAiori renuntianti hæreditati maternæ per iuris prætensam ignorantiam non succurrunt iura. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem desumunt Ioan. Baptista Costa *de facti scient. & ignor. inspect.*88. *num.*1. *&* 2. Cald. Pereira *ad l. si curatorem, verbo læsis n.*42. *C. de restit. in integ. & de nominat. emphyt. q.*1. *n.* 18. Valasc. *de partition. cap.*15. *n.* 58. vbi conciliat textum *in præsenti* cum *l. fin. C. de repudianda hæreditate*, vt scilicet hæc procedat in paterna hæreditate, iste verò textus in materna, quod etiam tenet Cald. Pereira *d. verbo læsis, num.*42. 2

Nec huic resolutioni oberit textus fortis *in l. filij matrem* § 1. *ff. ad Trebell.* respondetur enim quinque modis, quos recenset seriatim Padil. *in præsenti, n.* 10. & Cald. Pereira *d. tract. de nomin. emphyt. q.*1 *num.*18. vbi ait textum *in præsenti* loqui & procedere in repudiante, qui prorsus à se dicit hæreditatem abdicasse, quocumque iure illam possit habere, ciuili, vel prætorio: quod non contingere dicit in casu dictæ *l. filij*, vbi filius tantùm dixit nolle se hæreditatem adire, quibus verbis solùm videtur neglexisse modum consequendi hæreditatem de iure ciuili, non de iure prætorio. 3

In gloss. *Desideras, fin.* ibi, *an dicat, non adeò, &c.*] Notatur ad hoc quòd per illa verba, *non sum hæres*, vel *nolo esse hæres*, vel, *nolo adire*, non inducitur repudiatio, quia talia verba possunt accipi negatiuè citra intellectum repudiationis, vt per Padil. *in præsenti num.*11. *vers. mihi vero* Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib.*12. *tit.*14. *num.*3 vbi videtur asserere quòd in casibus, quibus apparuerit prædicta verba fuisse deliberatè prolata, inducetur ex illis repudiatio irreuocabilis: & ex *num.*17. hanc deliberationem deducit ex qualibet septem coniecturarum, quas refert Valasc *d. tract. de partit. c.*15. *n.* 47. *cum seqq.* 4

SVMMARIVM.

1 *Temporis lapsus petendi bonorum possessionem operatur repudiationem irreuocabilem.*
2 *Renuntiatio hæreditatis paternæ, quæ tacitè inducitur à lege per lapsum temporis, non potest post illud tempus reuocari.*
3 *Ignorantia iuris non excusat in lucro, aut quasi lucro captando.*

4 *L. fin. C. de rep. ad. hæred. dum permittit reuocationem abstentionis intra trienium, non procedit in filio emancipato.*
5 *Legitima non est debita filiis, sed quasi debita.*
6 *Legitima non debetur filiis in vita parentum.*
7 *Filius exclusus de iure pretorio per lapsum anni, vel de iure ciuili per lapsum 30. annorum, intelligitur solùm excludi à primo capite, non à sequentibus.*
8 *Nemini parcitur in his, quæ ad rigorem iuris conseruandum sunt introducta.*

L. Si emancipata. III.

Imp. PHILIPPVS A. *Marcellæ.*

1 Lapsus temporis petendi bonorum possessionem operatur repudiationem irreuocabilem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd renuntiatio hæreditatis paternæ, quæ tacitè inducitur à lege per lapsum temporis, non potest post illud tempus reuocari, vt per Tiraq. *de iure maritis gloss. 7. n. 74.*

3 Notatur etiam ad hoc quòd ignorantia iuris non excusat in lucro, aut quasi lucro captando, vt per Tiraq. *de retractu lig. § 8 gloss. 7. num. 22.* Ioan. Bapt. Costa *de facti & iuris scient. & ignorantia, inspect. 96. num 3.*

4 In gloss. *Si emancipata 1.* ibi, *secus si non emancipata.* Notatur ad hoc quòd *l. fin C. de repud. hæred.* dum permittit reuocationem abstentionis intra triennium, non procedit in filio emancipato, vt per Padil. *in præsenti num. 10.* Valasc. *in tract. partition. cap. 15. num. 59.*

5 In gloss. *Rationibus*, ibi, *resp. non est debita, sed quasi debita.* Notatur ad hoc quòd legitima non est debita filiis, sed quasi debita, & sic pater non est filij sui propriè debitor respectu legitimæ, de quo vide Xuar. *in l. quoniam, in euidentialibus, num. 5.* Palat. *in repet. cap. per vestras, notab. 3 §. 21. num. 5.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num. 113.* Neguzant. *de pignorib. p. 2. memb. 4. n. 164. vers. 24.* Padil. *in præsenti ex num. 33.* vbi *num. 37.* hinc infert bona patris non esse tacitè in fauorem ipsius filij obligata pro legitima illius, Mich. Grass. *in §. legitima q. 14. num. 1.* Gutier. *pract. lib. 3. q. 55. num. 27.* Mench. *de success. creat. §. 0. num. 320.* Pereg. *de fideicommiss. art. 36. num 31.* Sanch. *de matrim. lib. 4. disp. 26. n. 1.* Aluar. Valasc. *de partition. cap. 18. num. 34.* Thom. Valasc *allegat. iuris tom. 1. alleg. 63. num. 3.* Cald. Pereira *post quæst. forens. in comment. ad § si tutor, n. 8. Instit. de inofficioso testam.*

6 Vnde legitimam filiis non deberi in vita parentum, resoluunt Bart. *in l. si quis legatum §. fin. ff. de falsis, & in l. fin. n. 2. ff. de liber. agnosc.* Segura *in repet. l. 3. §. fin. ff. de liber. & posthum.* Tell. Fernand. *in l. 23. Tauri num. 11.* Morcheq. *de diuis. bonorum lib. 3. cap. 1. num. 4* Cacheran *decis. 172. num. 15.* Paschal. *de viribus patria potest p. 2. cap. 4. num. 25.* Angul. *de meliorat. l. 1. gloss. 2 n. 7. tit. 6. lib. 5.* Menoch. *cons. 77. num. 6 vol. 1.* Castill. *controuers. lib. 1. cap. 64. num. 11* quia illa datur filiis ex bonis hæreditatis, *l. scimus §. repletionem, C. de inoffic. testam. & in l. non amplius § fin. ff. de legat. 1.* Matienz. *l. 4. gloss 1. num. 3. in fine tit. 6 lib. 1. nouæ Recop.* In vita autem parentum eius hæreditas esse non potest, *l. 1. ff de hæred. vel act. vend.* Anton. Mangil. *de imputat. quæst. 91. num. 11. & q. 18. n. 5.*

7 In ead. gloss. ibi, *idem admitti potest ex alio capite,* &c. Notatur ad hoc quòd filius exclusus de iure prætorio per lapsum anni, vel de iure ciuili per lapsum triginta annorum, intelligitur solùm excludi à primo capite, non sequentibus, vt per Tiraq. *de retractu tit. 2. §. 2. gloss. 1. n. 19. & 20. & de iure mariti gloss. 7. num. 79.*

Notatur etiam ad hoc quòd in his, quæ ad rigorem iuris conseruandum sunt introducta, nemini parcitur, vt per Tiraquel. *de retractu lig. §. 8. gloss. 7. num. 23.* 8

SVMMARIVM.

1 *Diuisio errore facta, detecto pòst errore, diuidenti non obest.*
2 *Testamenti scriptura diluitur si fides veri deficit, vel testamentum iuris ratione subsistere non potest.*
3 *Diuisio per errorem facta retractari potest errore detecto.*
4 *Error satis probari dicitur, si ostendatur rem aliter se habere quam fuerit dictum, vel declaratum. Limita vt ibi.*
5 *Diuisio facta per verum heredem cum herede putatiuo per ignorantiam, non præiudicat vero heredi probata veritate, fallit si per sententiam iudicis facta condemnatione solutum sit.*
6 *Diuisio bonorum æqualiter facienda est.*
7 *Ignoranter, vel per errorem aliquid faciens, non præiudicat iuri suo.*
8 *Errorem allegans, tenetur eum probare.*
9 *Testamentum in dubio præsumitur validum, & solemne.*
10 *Actus omnis ita præsumitur gestus vt omnino valeat, non autem pereat.*
11 *Solemnitate iuris positiui prætermissa in aliquo actu, non tenetur quis de hoc sibi facere conscientiam in foro animæ, ex quo non interuenit ibi aliqua deceptio, & ad fuit consensus habentium actum explicare.*
12 *In Testamento minus solemni naturalis oritur obligatio.*

L. Si post diuisionem IV.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Iulianæ.*

Diuisio errore facta, detecto pòst errore, diuidenti non obest. Testamenti scriptura vitiatur 1
si fides veri deficit, vel testamentum iuris ratione 2
subsistere non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Ex hoc text. vulgò colligitur quòd diuisio per errorem facta retractari potest errore detecto, vt 3
per Socin. sen. *cons. 25. num. 4. & 5. lib. 4.* Crauet. *cons. 26. in fine, & cons. 188. num. 9. & cons. 221. n. 8.* Pancirol. *cons. 1. num. 95.* Menoch. *cons. 320. num. 11. & 18.* Surd. *decis. 130. num. 1.* Et in hoc text. diuisionem non rescindi propter inæqualitatem in pretio, sed ex eo quòd constitit alterum non esse cohæredem, tenent Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. p. 2. cap. 1. num. 3.* Morla *in emporio iuris part. 1. titul. 9. q. 19 num. 2.*

Notatur ad hoc quòd satis probatur error si 4
ostendatur rem aliter se habere, quàm fuerit dictum, vel declaratum, vt per Menoch. *cons. 98. num. 57.* Honded. *cons. 69. num. 69. & cons. 102. num. 44.* Farin.

in

in praxi crimin.q.81.num. 343. Mascard.*de probat. conclus.* 641. vbi quod error confessionis probatur probando rem aliter se habere, D.Barbos. *in l.si alienam* 12.*num.*90 *ff.soluto matr.*vbi limitat, nisi constet illum scienter rem suam accepisse vt alienam, nam tunc præsumetur donandi animus.

5 Et per hunc text. resoluit Gutier. *de iuram. confirm.p.3.cap.7. à num.*1. quòd diuisio facta per verum hæredem cum hærede putatiuo per ignorantiam non præiudicari vero hæredi probata veritate, vbi *num.*2.id fallere ait si per sententiam iudicis facta condemnatione solutum sit, & *post num.*15.*vers. sed contra*, procedere suam principalem resolutionem, etiamsi in prædicta diuisione facta per hæredem verum cum hærede putatiuo interuenisset iuramentum veri hæredis, quia iuramentum non confirmat actum erroneum.

6 Notatur etiam ad hoc quòd diuisio bonorum æqualiter fieri debet, itavt si vnus minus haberet quam alius, teneretur supplere, vt per Boër. *decis.* 46.*num.*1.

7 *Præiudicium tibi non comparabitur.*] Ergo qui ignoranter, vel per errorem aliquid facit, non præiudicat iuri suo, vt per Menoch.*consil.*162.*n.*25.

8 *Ostende igitur*, &c.] Ergo qui allegat errorem, tenetur eum probare, de quo vide Boss. *in pract. crimin.tit.de confessis à num.*59. Gutier.*de iuram.confirm.part.*3.*cap*.... *a princip.*Mascard.*de probat.concl.* 378.*& concl.*637.Menoch.*de præsumpt.lib.6. præs.* 22.*num* 2.*& præs.*23 *num.*37. Farin.*in praxi crimin. q.*38.*n.*101.

9 *Testamentum, vel fide veri deficere*, &c.] Ergo testamentum in dubio præsumitur validum, & solemne, vt per Mascard.*de probat.cõclus.*1353.*aliàs* 1359.

10 In gloss. *Non posse*, ibi, *& præsumitur solemne donec contra probetur.* Notatur ad hoc quòd omnis actus ita præsumitur gestus vt omnino valeat, non autem vt pereat, vt per Menoch.qui hanc gloss.citat, *de præsumpt.lib.6.præs.*4.*num.* 1. & plures quos plena manu citaui *de Axiomatib. iuris vsufrequentior. axiom.*12.*num.*17.

11 In gloss. *Obtineas*, ibi, *item videtur nullo modo repeti*, &c. Notatur ad hoc quòd si fuerit prætermissa solemnitas iuris positiui in aliquo actu, non tenetur quis de hoc sibi facere conscientiam in foro animæ, ex quo non interuenit ibi aliqua deceptio, & adfuit consensus habentium actum explicare, vt per Tiraq.*de iure mariti*, *gloss.*4.*n.* 21. *cum seqq.* Et an quis in foro animæ obligetur ex minus solemni testamento, disputat Mench *de testatoris potentia lib.* 1.*§.*1.*n.*23.vbi negatiue respondet.

12 In ead.gloss.ibi, *naturaliter enim erat debita*, &c.] Notatur ad hoc quòd ex minus solemni testamento naturalis oritur obligatio, vt per Bartol.*in tract. Maioricarum c.*3.Ias.*in l.si pacto quo pœnam, n.*6. *C. de pactis.*Sed contrarium tenent Cou.*in cap.cùm esses, n.* 9.*de testam.*Petr.Loriot.*de iuris arte tract.*11.*c.* 11. Mench.*d.lib.*1.*§.*1.*ex num.*22.*& l. Hispan.*31.*tit.*14. *p.*5.vbi habetur quòd soluens legatum in testamento inualido relictum repetere non potest, etiamsi prætendat iuris ignorantiam, dicens quòd credebat tale testamentum de iure valere, vbi Greg. Lop.intelligit sermonem illic esse de imperfectione solemnitatis, non voluntatis.

SVMMARIVM.

1 *Confessio falsa non mutat veritatem, & veritate probata confessio falsa non præiudicat.*

2 *Veritas immutari non potest per nostrum affirmare, vel negare, nec sibi præiudicat, qui fatetur rem suam alterius, cum vere non sit, n.*3.

4 *Confessio falsa non probat, nec nocet, dummodo probetur veritatem esse in contrarium.*

L. Cùm falsa. V.

Iidem A A. *&* CONST. *&* MAXIMIAN. *Cass. Martiali.*

CONfessio falsa non mutat veritatem, & veritate probata confessio falsa non præiudicat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *hoc tit.* Vide ad hoc Hotoman. 25. *illust. quæst.*Cuiac. *lib.* 14.*obseru.cap.*19. 1

Mutari substantia veritatis minimè possit, &c.] 2
Notatur ad hoc quòd per nostrum affirmare, vel negare immutari veritas non potest, vt per Menoch. *cons.*107.*num.*29.*&* 30.*& cons.*372.*num.*18. Tiraq. *de retractu lig.§.*32.*gloss.*1.*num.*32.vbi ait quòd veritatem rei non immutat etiam Papatus denominatio, & *de iure Constituti p.*2.*ampl.*2.*num.*3.vbi dicit quòd si quis simpliciter fateatur alterum possidere, cùm ipse, qui fatetur, possidet, per huiusmodi confessionem minimè perdit possessionem quam habet, nec in eum, quem fatetur possidere, eam transfert. Anton.Gom.*l.* 45. *Tauri n.*21. *post med.* vbi singulariter dicit quòd si quis scienter confitetur extra iudicium rem suam esse alterius, & constituit se nomine eius possidere, vel alium actum fictum interponat, non transfert in alium dominium, nec possessionem.

Hinc etiam colligitur minimè sibi præiudicare illum, qui fatetur rem suam esse alterius, cum verè non sit, vt per Alex.*cons.*9.*n.*10.*lib.*1.Curt.iun.*cons.* 17. *n.* 8.Alciat.*de præsumpt.reg.* 3. *præsumpt.* 21. Menoch. *cons.*105.*n.*94.*& cons.*191.*n.*53.vbi post Anchar.& Alexand. subdit quòd is, qui cum fratre & consanguineis diuisit bona, quæ communia existimabat, cum verè non essent, sibi non præiudicat, D.Barbos. *in l.si alienam* 12.*n.*73.*vers. nec obstant ff.soluto matr.*vbi ait quòd illi, qui recognouit vendicantem dominum esse, incumbet onus probandi illum non esse dominum, quod si probauerit, constabit illam recognitionem esse falsam & erroneam, & ideo ea minime illi præiudicabit, & *n.* 90. *in princip.* resoluit quòd accipiens ab Ecclesia rem suam in emphyteusim, vel feudum, non videtur habuisse animum donandi, sed magis creditur errasse, & per errorem credidisse rem suam esse Ecclesiæ; & ideo is error illi præiudicare non debet. 3

Notatur ad hoc quòd confessio falsa non probat, nec nocet, dummodò probetur veritatem esse in contrarium, vt per Mascard. *de probat. concl.* 384. *n.*1.vbi *n.*2.ampliat vt procedat etiam in confessione in parte falsa, quæ in totum præsumitur falsa, & ideo non probat, & *n.*3.ampliat etiam quando confessio esset in se vera, sed causa ipsius confessionis esset falsa. 4

SVMMARIVM.

1 *Promissio pro parte indebita per errorem facta reuocari potest.*

2 *Promissio facta per errorem non debet impleri.*

L. Si

L. Si non transactionis. VI.

Iidem AA. *&* CC. *Tauro & Pollioni.*

1 PRomissio pro parte indebita per errorem facta reuocari potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1 n.1.sup.hoc tit.*

2 Ad hoc quòd promissio facta per errorem non debet impleri, vide Bald. *in l.iurisgentium, in princ. in 2.lect.n.3.ff.de pact.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig.conuent.lib.24.tit.8.n.21.* vbi à *n.22.* disputat quòd si Notarius scripserit, Titius non per errorem, sed ex certa scientia promisit, &c. an ei credendum sit: & de promissione indebita quam hæredes reuocant, vide Ioan. Bapt. Costam *in tract. de facti scientia & ignor.inspect.7.n.4.& 6.*

SVMMARIVM.

1 *Error facti finito negotio allegatus nulli prodest, & causa decisa velamento facti erronei non reuocatur.*

2 *Confessio reuocari potest vsque ad sententiam probato errore.*

3 *Error non potest probari post conclusum in causa, sed bene potest reuocari confessio quando nihil venit probandum.*

4 *Confessio erronea in prima instantia emissa, potest reuocari in causa appellationis.*

5 *Confessio facta in iudicio cum iuramẽto, potest prætextu erroris reuocari probato errore, nisi confessio illa fuisset expressè acceptata per partem aduersam, num.6. Vel quando in iudicio aliquis produceret instrumentum in quo confitetur aliquid in instrumento contentum, n.7.*

8 *Confessio erronea non probat, neque præiudicat confitenti, etiamsi sæpius & identidem fuisset repetita, & esset deliberata, & etiamsi fuerit iurata, & siue error sit facti, siue iuris, n.9.*

10 *Confessio in dubio non præsumitur facta per errorem.*

11 *Confessio erronea non nocet, & confiteri non videtur qui errat.*

12 *Error quo pacto detegatur.*

13 *Confessio erronea reuocari potest etiam post sententiam in criminalibus.*

14 *Exceptiones quæ iure sunt ante litis contestationem proponendæ, admittuntur post litem contestatam.*

15 *Exceptio bene admittitur etiam post litis contestationem, si causa recusationis de nouo venerit.*

16 *Confessio non posset reuocari si verba apposita in libello essent dispositiua, nisi probato errore, secus si essent verba simpliciter narratiua, seu enunciatiua.*

L. Error facti. VII.

Iidem AA. *&* CC. *Zoæ.*

1 ERror facti finito negotio allegatus nulli prodest, & causa decisa velamento facti erronei non reuocatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num.1.sup.hoc tit.* Vid. Bossium *in tit.de confessis n. 6. & seqq.*

2 Vnde vulgò colligitur ex hoc text. confessionem posse reuocari vsque ad sententiam probato errore, vt per Socin. *reg. 64. 65. & 69* Lancel. *in tract. de officio Prætor. in caus. crim. in tit. de conf. crim.* Gregor. *per text. ibi in l.5. verbo prouar, tit. 13. part. 3.* Sarmien. *select. lib. 3. cap. 13. num. 6. vers. sed si subtiliter, & num. 7.* quomodo accipiatur error in restitutione minoris, Corset. *lit. C. sing. 1.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 18. n 16 pag 25; tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 19. de confessis, num. 254. pag. 300.* Anton. Gabr. *tom. 3. etiam tit. de confessis, concl. 4 n. 12.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 4 col. 1. & 2.* Gutier. *de iuram. confirmat. p. 1. cap. 8. num. 1.* vbi *n. 2* quòd error non potest probari post conclu- 3
sum in causa, sed bene potest reuocari confessio quando nihil venit probandum, & *num. 4.* quòd con- 4
fessio erronea in prima instantia emissa potest reuocari in causa appellationis, & *num. 9.* resoluit quòd 5
confessio in iudicio facta cum iuramento potest prætextu erroris reuocari probato errore. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo confessio iudicialis num. 21.* vbi limitat nisi confessio illa fuisset expressè 6
acceptata per partem aduersam, quia tunc non poterit reuocari quando per talem acceptationem fuit parti ius quæsitum: & iterum limitat quando in iu- 7
dicio aliquis produceret instrumentum, in quo confitetur aliquid in instrumento contentum.

Hinc etiam notatur hic text. ad hoc quòd con- 8
fessio erronea non probat, neque præiudicat confitenti, etiam quòd fuerit firmiter probata & acceptata, deliberata & repetita, sed reuocari potest, vt per Brunor. à Sole *in locis commun. verb. confessio etiã geminata,* Honded. *cons. 102. num. 43. vol. 1.* Farin. *in praxi q. 81. n. 324.* Mascard. *de probation. concl. 378. num. 1.* vbi *numeris seqq.* post Herculan. *de probanda negatiua num. 198. vers. 16. fallit,* ampliat etiamsi sæ- 9
piùs & identidem fuisset repetita, & esset deliberata, & etiamsi fuerit iurata, & siue error sit facti, siue iuris, & *num. 5.* aduertit in dubio non præsumi confessionem fuisse errore factam, quinimo illum erro- 10
rem allegans tenetur probare, late Farin. *in praxi crimin. q. 81. n. 315. cum seqq.* Honded. *cons. 66. n. 66. cum seqq. tom. 1.*

Et allegatio vulgaris est quòd confessio erronea 11
non nocet, & confiteri non videtur qui errat, vt per Socin. *reg. 30.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 1. num. 66.* Surd *cons. 345. num. 17.* Mari. Antonin. *var. resol. lib. 3. resol. 1. n. 63.* Mascard. *de probat. concl. 1176. aliàs 1181. num. 17.* Card. Tusch *practic. concl. tom. 2. lit. C. concl. 649* quos refero *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom. 49. num. 3.*

Quo pacto error detegatur, vide Menoch. *cons. 1.* 12
num. 92. Tiraq. *de retract. lig. §. 4. gloss. 1. num. 10.* Cott. *in memorab. verbo confessio il 2.* Clar. *§. fin. q. 55. num. 18.* Mantu. *dial. 112. vers. non prima facie,* Mascard. *de probat. concl. 1176. aliàs 2181. num. 19.* Card. Tusch. *d. lit. C. concl. 640* Farin. *d. q. 81. num. 437.*

Nam causa decisa, &c.] Intellige in ciuilibus, 13
nam in criminalibus etiam post sententiam potest confessio erronea reuocari, vt per Grammat. *vot. 7. num. 2* Farinac. *dicta quæstion. 81. num. 327.* vbi *num. 318.* dicit quòd possit reuocari etiam in causa appellationis.

In gloss. *Error. 1.* ibi, *quia videtur confiteri quasi ex transactione cum conueniebatur actione, quæ crescit per infitiationem.* Recipitur secundùm Bart. *num. 3.* Salicet. *num. 4.* & Paul. *num. 18. in præsenti.*

In gloss. *Facti,* ibi, *item in qualibet exceptione etiã* 14
dilatoria, quæ omissæ per errorem facti possunt opponi etiã post litem contestatam, &c. Notatur ad hoc quòd exceptiones quæ iure sunt ante litis contestationem proponendæ, admittuntur post litem contestatam, etiamsi

etia nisi prius fuerint ortæ, modò ipse reus post litis contestationem earundem cognitionem ac scientiam habuerit, vt per Cou. *pract. cap 26. num. 2. in princip.* Rebuff. *de except. num.* 378. vbi *num.* 179. idem resoluit, quando pars ignorabat illam exceptionem sibi competere, vide parentem meum *in remiss. ad Ordination. Regiam Lusitan. lib. 3. titul.* 49. §. 2. *num.* 8.

15 Notatur etiam ad hoc quòd si causa recusationis de nouo venerit, benè admittitur etiam post litis contestationem, vt per Soar. de Paz *in practic. tom.* 2. *p.* 1. *cap.* 6. *num.* 6.

16 In gloss. *Tal.* Notatur ad hoc quòd si verba apposita in libello sint dispositiua, confessio non posset reuocari, nisi probato errore: secus si essent verba simpliciter narratiua, seu enuntiatiua, vt per Mascard. *de probat. concl.* 367. *num.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Confessio erronea super viribus testamenti non praeiudicat confitenti, eadem & libertati non obest.*

2 *Ratificatio, siue approbatio vt det robur actui, necesse est vt ratificans, vel approbans, siue consensum, aut auctoritatem praestans, habeat plenam ipsius actus notitiam.*

3 *Liberti orcini, qui sint.*

4 *Errantis nullus est consensus, & voluntas.*

L. Cùm testamentum. VIII.

Iidem AA. *&* CC. *Dionysia.*

1 ERronea confessio super viribus testamenti non præiudicat confitenti, eadem & libertati non obest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd vt ratificatio, siue approbatio det robur actui, necesse est vt ratificans, vel approbans, siue consensum, aut auctoritatem præstans, habeat plenam ipsius actus notitiam, vt per Tiraq. *de iure mariti gloss* 8. *num.* 183. vbi addit quòd non dicitur quis habere alicuius rei notitiam, siue scientiam, nisi plenè sciuerit, & cum omnibus eius rei qualitatibus, & circunstantiis.

3 *Orcini.*] Liberti dicuntur, qui directam ex testamento libertatem acceperunt, nec vnquam patronum viuum habuerunt, quasi testatoris orco dimissi: de quo vide Cæl. Rhodigin. *antiq. lect. an. lib.* 6. *cap.* 18. *in* 1. *edit.* aliàs *lib.* 10. *c.* 18. *in* 2. *edit.* Cuiac. *lib.* 3. *obseru.* 3. Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo libertis, num.* 124. Caluin. *in suo Lexic. iuridico, verbo Orcinus.*

4 *Cùm errantis voluntas nulla sit.*] Notatur ad hoc quòd errantis nullus est consensus & voluntas, vt per Alex. *in l. quidam consulebant n.* 41. *ff. de re iudic.* Paris. *cons.* 72. *num.* 60. *& cons.* 131. *num.* 36. *vol.* 1. *& cons.* 11. *n.* 98. *vol.* 2. Socin iun. *cons.* 3. *num.* 28. *vol.* 2. Roland. *cons.* 32. *n.* 70. *vol.* 4. Mascard. *de probat. concl.* 1181. *num.* 16. Menoch. *cons.* 179. *num.* 10. *& cons.* 196. *num.* 56. *& cons.* 857. *num.* 13. *& de praesumpt. lib.* 2. *praes.* 19. *num.* 9 Surd. *cons.* 202. *num.* 10. *& decis.* 114. *num.* 20.

SVMMARIVM.

1 *Verba enuntiatiua per errorem in contractu, vel quasi, emissa non disponunt.*

2 *Verba enuntiatiua in contractu expressa an dispositionem inducant.*

3 *Error excludit consensum.*

L. Non idcirco. IX.

Iidem AA. *&* CC. *Caio & Anthemio.*

VErba enuntiatiua per errorem in contractu, vel quasi, emissa non disponunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

De verbis enuntiatiuis in contractu expressis an dispositionem inducant, vide Roman. *sing.* 540. *incip. Enuntiatiua*, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib.* 2. *tit.* 6. vbi late agit qualis interpretatio in conuentionibus sit accipienda ex verbis enuntiatiuis. 2

Cùm nullus sit errantis consensus. Notatur ad hoc quòd error excludit consensum, vt per Paris. *cons.* 160. *num.* 22. *vol.* 4. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 18. *num.* 23. *&* 27. *pag.* 253. Thom. de Thomasset. *in floribus legum num.* 198. Bertazol. *de clausul. instrum. claus.* 11. *gloss.* 3. *num.* 2. Surd. *cons.* 28. *num.* 122. Anton. Monach. *Lucensi decis.* 59. *num.* 10. Mar. Antonin. *var. resolut. lib.* 1. *resol.* 1. *num.* 6. Card. Seraphin. *decisione* 1190. *num.* 2. Rot. *decis.* 524. *n.* 4. *p.* 1. *recentior.* 3

SVMMARIVM.

1 *Indebitum ciuiliter tantùm facti errore, non iuris, solutum, repetitur, & num.* 2.

3 *Succedens abintestato, eo quia testamentum non fuit solemne, non tenetur naturaliter haeredibus institutis in eo.*

4 *Mulier per ignorantiam iuris solutum indebitum repetit.*

5 *Debitor in diem certum si soluat ante diem errore iuris, vel facti, non potest repetere, secus si esset debitor sub conditione, & soluat ante aduentum conditionis, num.* 6.

L. Cùm quis. X.

Iidem AA. *&* CC. *Araphiae.*

INdebitum ciuiliter tantùm facti errore, non iuris solutum repetitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* post omnes Hubert. Giphanius qui specialiter egit super hanc legem. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, & declarant Vital. *lib.* 2. *var. lection. cap.* 22. Robert. *lib.* 1. *sentent. cap.* 6. *à princip.* Duaren. *sub hoc titul. cap.* 3. Donel. *comment. iuris ciuilis lib.* 14. *cap.* 14. Cuiac. *in lib.* 19. *quaest. Papin. ad l.* 7. *ff. de iuris & facti ignor. col.* 4. *& lib.* 14. *obseru.* 39. Ioan. Bapt. Costa *de facti scientia & ignor. cent.* 1. *dist.* 28. *num.* 16. *&* 17. *l. Hispan.* 51. *tit.* 14. *part.* 5. vbi statuitur quòd soluens legatum in testamento inualido relictum repetere non potest, etiamsi prætendat iuris ignorantiam, dicens quòd credebat tale testamentum de iure valere, & *ibi* Gregor. Lop. *gloss.* 1. *in fine*, notat quòd succedens ab intestato, eo quia testamentum non fuit solemne, non tenetur naturaliter hæredibus institutis in eo. 2 3

In gloss. *Cùm quis* 1. ibi, *fallit in muliere, & in minore, qui repetunt etiam per ignorantiam iuris solutum tale indebitum.* De muliere loquitur Anton. Gom. 4

var.

c tr.tom.2.c.13.n.16 p st med. vbi attestatur ita practicasse in quadam vidua quæ fuit obligata instrumento garentigio tanquam fideiussor alterius, cuidam mercatori, & facta executione soluit, & addit suo consilio egisse condictione indebiti ad repetitionem pecuniæ, & obtinuisse.

In ead. gloss. ibi, *secus si iuris*, &c.] Notatur ad hoc
5 quòd si debitor in diem certam, soluat ante diem errore iuris, vel facti non potest repetere, vt per An-
5 ton. Gom. *d. tom. 2. cap. 11. num. 23. in princip.* vbi dicit, secus si esset debitor sub conditione, & soluat ante aduentum conditionis, quia tunc bene potest repetere, *l. Hispan. 32. tit. 14. part. 5.* vbi Gregor. Lop. *in princip.* summat, soluens conditionale debitum ante conditionis euentum, potest repetere, si talis est conditio, quæ potest existere, vel non, si autem de necessitate extitura est, vt promitto si moriar, non potest repetere, licet ante existentiam soluat. Tiraquel. *de retractu lig. §. 1. gloss. 18. n. 37.* vbi ait quòd si quis ignoranter ante diem soluerit, potest repetere id medij temporis commodum.

In ead. gloss. ibi, *sed respondetur, non dicitur hæres habere exceptionem, cum legatarij nullam habeant actionem ex non solemni voluntate.* Vide Ias. *in l. nemo potest, n. 70. ff. de legat.* 1. Robert. *lib. 1. sentent. c. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Mulieribus non succurritur ob ignorantiam iuris in lucris captandis, nisi sint minorennes.*
2 *Ignorantia iuris non excusat quando agitur de lucro captando: secus si de damno vitando, & de amittendo iure quæsito.*
3 *Minor ad lucrum restituitur.*

L. Quamuis. XI.

Imp. CONSTANT. A. *Valeriano vicario.*

1 MVlieribus non succurritur ob ignorantiam iuris in lucris captandis, nisi sint minorennes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 *In lucro.*] Ergo ignorantia iuris non excusat quando agitur de lucro captando, secus si de damno vitando, & de amittendo iure quæsito, vide Crescent. *decis. 10. num. 15. de dolo*, Sebast. Medic. *de casu fortuito p. 1. q. 3. num. 3.* Sfort. Odd. *de restitut. in integ. p. 1. q. 8. n. 76. cum multis seqq.*

3 *Attamen contra ætatem adhuc imperfectam*, &c.] Ergo minor etiam ad lucrum restituitur, de quo vide Cou *lib. 1. var. cap. 5. num. 2.* Tiraq. *de retract. lig. §. 35. gloss. 2. num. 7. & 9. & gloss. 4. num. 48. & in l. si vnquam, in princip. num. 101.* Paris. *de resignat. benefic. lib. 3. quæst. 7. num. 41.* Cald. Pereira *de resol. emphyt. cap. 14. num. 28.*

L. Constitutiones. XII.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Flauiano P.P.*

1 IVs publicum, & Principum constitutiones ignorare, nullum decet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

De hoc dixi late *in collectan. ad l. leges sacratissimas, sup. de legibus.*

SVMMARIVM.

1 *Mulieribus non magis, quàm masculis iura ob ignorantiam subueniunt, & num. 2.*
3 *Mulieri non succurritur nisi in casibus expressis.*
4 *Mulieribus an subueniatur in casibus à iure expressis, si clam actum faciant, remissiuè.*
5 *Rusticis in casibus iure expressis subuenitur, quando non potuerunt consulere peritiores.*
6 *Non actum præsumitur quod in actis scriptum non reperitur.*

L. Ne passim. XIII. & vlt.

Impp. LEO, & ANTHEMIVS AA. *Erythrio P.P.*

MVlieribus non magis, quàm masculis iura ob ignorantiam subueniunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Sfort. Odd. *de in integ. restit. p. 1. q. 10. art. 1. cum quinque seqq.* 2

Vulgò colligitur ex hoc text. mulieri non succurri nisi in casibus à iure expressis, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, in præfat. n. 100. in princip.* Mascard. *de probat. concl. 1076. alias 1081 num. 24.* idem Tiraq. *de pœnis temper. causa 11. n. 23.* Cald. Pereira *de resol. emphyt. c. 7. n. 20.* Vincent. de Franch. *decis. 129. n. 1.* Gregor. Lop. *l. vlt. gloss. 10. tit. 1. p. 2.* vbi ait quòd iuris ignorantia regulariter mulieres non excusat, Rip. *de peste p. 3. princip. n. 218.* Molin. *de primogen. lib. 2. c. 15. n. 33.* Valasc. *de iure emphyt. q. 38. n. 15.* Sfort. Odd. *de restitut. in integr. p. 1. q. 10. n. 1. & 2. cum multis seqq.* vbi ponit vndecim casus, in quibus iura expressè mandant mulieribus succurri propter iuris ignorantiam, Farinac. *fragment. crimin. p. 2. verbo Ignorantia, num. 276.* 3

Vtrùm autem mulieribus subueniatur in casibus à iure expressis, si clam actum faciant: vide Tiraq. *de retractu, tit. 2. in præfat. num. 14.* vbi negatiuè resoluit, subdens quòd nec sexus, nec rusticitas excusat à clandestinis actibus. Mascard. *d. conclus. 1081. ex n. 24.* vbi *n. 25. & 26.* declarat in illis casibus succurri mulieribus, sicut rusticis ex iusta causa quando non potuerunt consulere peritiores, alias secus, & tunc tenentur requirere peritiores, etsi non sint in loco. 4 5

6 *In quibus præteritarum*, &c.] Notatur ad hoc quòd præsumitur non actum quod in actis scriptum non reperitur, vt per Mascard. *de probat. concl. 35. n. 1.* vbi *numeris seqq.* multis modis ampliat, & limitat.

De precibus Imperatori offerendis.

TIT. XIX.

QVæ vsque actum est de iure, & eius partibus: consequenter agitur de iudicijs principalibus. Imploramus autem opem Principis vel preces offerendo, vel ad eius statuas confugiendo: de vtroque igitur modo dicitur, & primò de precibus. Preces autem sunt quæ in libellum supplicem Principi offerendum conferuntur. Scripserunt in hanc rubr. Bald. Ias. Sich. Aloys. de Leo, & Seb. Næu. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

L. Licet

SVMMARIVM.

1 *Fisco damnosa, aut contraria rescripta impetrata, nulla sunt, & num. 2.*

3 *Rescripta, mandata, seu privilegia Principis contra iura non valent. Secus quando constat de Principis voluntate, num. 4.*

L. Nec damnosa. III.

Idem A. ad populum.

1 Fisco damnosa, aut contraria rescripta impetrata, nulla sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, *l. H. tit. 29. tit. 18. part. 3.* Xuar. *alleg. 18. num. 17. & 18.* Boër. *decis. 2. 6. num. 65.* Padill. *in sum. legum* [illegible] *n. 41. n. 4.* Carol. de Grassis *de except. tion. except. 31. n. 22.* Nicol. Genoa *de script. privata lib. 3. tit. de litteris* [illegible] *vel morator. in princ. a n. 48.* Peregr. *de iure fisci lib. 6. tit. 7. n. 22* Matth. Apicel. *in* [illegible] *tit. 2. de morator. Princip. n. 20.* & *ibi* eius filius Mauric. Apicella.

3 *Nec iuri contraria.*]Notatur ad hoc quòd rescripta, mandata, seu privilegia Principis contra iura non valent, vt per Salicet. *in l. fin. in fine sua distinctionis sub num 4. C. si contra ius, vel util. publ.* Menoch. *cons.* [illegible] *8 num. 21. & cons. 411. num. 19.* meipsum *de clausul. vsufreq. clau. 83. num. 2.* vbi *num. 4.* post Carol. Tap. *in rub. ff. de constit. Princip. cap. 4. num.* [illegible]*07.* assero, secus esse quando constat de

4 Principis voluntate, quia tunc mandatum eius valet, licet sit contra ius.

SVMMARIVM.

1 *Rescripta solutionis dilatoria non aliter valēt nisi fideiussio idonea super debiti solutione prabeatur, & n. 2. Amplia, etiam si talis fideiussio in moratoria remittatur, n. 3. Seu debitor sit dives, valdeque idoneus, n. 4. Vel etiamsi moratoria sit annalis, n. 5. Nisi in cōtrarium suaderet stylus, n. 6. Intellige, si à creditore oppositum, & petita sit satisdatio, num. 7.*

8 *Reges & Principes supremi moratorias litteras indulgere valent pauperibus debitoribus, dummodo pracedat causa cognitio. Imò etiā à Senatoribus, siue Auditoribus regiis. Limita tamē in Dominus inferioribus superiorem recognoscentibus.*

9 *Moratoria vt locum habeat satisdatio debet esse cū fideiussoribus. Quia si debitor esset adeò pauper quòd fideiussionem praestare non valeret, n. 10.*

11 *Rescriptum solutionis dilatorium impetrans tenetur satisdare de soluendo debitum finita dilatione, dummodo talis satisdatio petatur à creditore, alias non.*

12 *Actus quilibet tendens ad fauorem alterius, est intelligendus parte petente.*

L. Vniuersa. IV.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *Floriano P.P.*

1 Rescripta solutionis dilatoria non aliter valent nisi fideiussio idonea super debiti solutione praebeatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 2 sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2 Dec. *in cap. 1. num. 13. de testib.* Duen. *reg. 86. vers. fin.* Afflict. *decis. 5* Ioan. Garcian. *reg. 137.* Bernard. *reg. 58. limit. 2.* & *ibi* eius Additionator. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n. 40.* Catald. de Boncompagn. *in suo tract. de syndicatu q. 156. num. 99. vers. adde quòd habens saluum conductum,* Quintan. Mandos. *in sua pract. commiss. in tract. de signatura gratia, tit. de saluo conductu, vers. pro firmiori validitate,* Lancel Conrad. *in templo omnium iudic. lib. 1. c. 1. §. 4. de Imper. in verbo, debitoribus dilatione indulgere, num 8.* Vincent. de Anna *sing. 463.* Carol. de Grassis *de exceptionibus except. 32. n. 112. cum seqq.* Lusitan. Soar. *tom. 1. comm. opinion. lib. 4. tit. 2 si certum petatur num. 74. pag. 458.* Garc. Mastrill. *Sicilia decis. 16. & in fine tract. de magistratib. in con ment. ad* [illegible] *cap. 46. num. 19.* Farinac. *in praxi crimin. q. 29 ex num. 27.* Castill. *lib. 7. de tert. m. cap. 41. n. 101. vers. limitat quoque,* Gabr. Aluarez *in tract. de privileg. pauperum, & miserab. personar. q. 44. ex n. 85* Bobadil. *in sua politica tom. 2. lib. 5. c. 13. n. 20.* Zerola *praxi Episcop. verbo quinquennales vers. 2.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de solution. resol. 3. n. 6.* Luc. Matth. Apicella *in tract. pauperum tit. 2. de moratoria Princip. n. 5. & 6.* vbi Mauric. Apicell. *in addit. n. 466.* Nicol. Genoa *in tract. de scriptura privata lib. 3. tit. de annal. & quinquen. dilat. n. 15.* D. Barbosa *in l. omnibus n. 9. & 10. & in l. si debitore 21. n. 153 ff. de iudic.*

Amplia procedere, etiamsi talis fideiussio in moratoria remittatur, remissione enim non obstante 3 huiusmodi praedictam fideiussionem praestare debitor tenetur ob magnam, quae inde creditori insurgeret, laesionem, Carol. de Grassis *de exception. ad* [illegible] *statuit exclud omnes exceptiones, except. 32. n. 98* Vincent. Carot. *de remed. contra praeiudic. sentent. vel damnosas execut except. 168. n. 43.* Alex. Trentacinq. *d. resol. 1 n. 7.* Nicol. Genoa *d. loco n. 15. & 16.* Vel quamuis debitor sit dives, valdeque idoneus, Vincent. Carot. *d. excep. 168. n. 48.* Carol. de Grass. *d. except. 31. n. 118.* Luc. Matth. Apicell. *d. tit. 2. n. 12.*

4 seu etiamsi moratoria annalis sit, adhuc enim fideiussio praestari debet, Boër. *decis. 296 num. 1.* Anton.

5 Thesaur. *decis. 91. num. 1.* nisi in contrarium sua- 6 deret stylus, Nicol. Genoa *d. tit. de annali & quinquen. num. 11. & 12.* Luc. Matth Apicell. *d. tit. 2. numer. 8.*

Intellige si à creditore oppositum, sitque satisdatio 7 petita, secus autē si eā non petat, quia tunc non data satisdatione, seu fideiussione, moratoria gaudebit debitor, Surd *cons. 124 num. 1. & 2.* Franc. Marc. *Delphin. decis. 3. n. 1. p. 1.* Alex Trentacinq. *d. tit. de solut. resol. 1. n. 8.* Osuald. *ad Donel. lib. 22. c. 9. lit. N. vers. sed ita si creditores petant,* Nicol. Genoa *vbi suprà n. 18. cum seqq* D. Barbos. *in l. si debitore n. 155. ff. de iudic.* Vincent. Carot. *d. except. 168. n. 44.* Carol. de Grass. *d. except. 32. n. 100.* Luc Matth. Apicell *d. tit. 2. num. 6. vers. quam conclusionem, & n. 7.* vbi Mauric. Apicell. *in addit. n. 466.*

Vniuersa rescripta, &c]Notatur ad hoc quòd Re- 8 ges & Principes supremi moratorias litteras indulgere valent pauperibus debitoribus, dummodo praecedat causae cognitio: imò etiā à Senatoribus, siue Auditoribus Regiis, vt per Gabr. Aluarez *d. q. 44. ex n. 28.* Castill. *d. tom. 7. c. 41. n. 101. vers. secundo;* sed limitant in Dominis inferioribus superiorem recognoscentibus.

Nisi fideiussio idonea, &c] Ergo satisdatio huius- 9 modi debet esse cum fideiussoribus, vt per Catald. *d. tract. de syndicatu q. 156. num. 93. vers. animaduertendum*

tendum, Conat. *lib. 3. var. cap. 3. num. 6.* Sanch. *de matrim. lib. 10. disp. 18. n. 35.* Farin. *d. q. 28. n. 29.* D. Barbos. *in l. diuortio §. interdum n. 13. in princip. ff. solute matrim.*

10 Verùm si talis debitor esset adeò pauper quòd fideiussionem præstare non valeret, poterit vtique admitti ad iuratoriam cautionem, vt per Bald. Nouell. *in tract. de dote p. 8. priuil. 11. vers. & sic facit argumentum.* Ioseph Ludou. *Perus. decis. 63. num. 9. p. 2.* Farin. *d. num. 29.* qui dicunt isto casu talem iuratoriam cautionem debere esse cum generali hypotheca bonorum, & etiam cum adiectione pœnæ, Nepita *in consuetud. ciuitat. Catan. tit. 1. consuet. 4. n. 10 & 11.* Caroc. *in tract. de oblationib. p. 2. q. 78. n. 2.* Carol. de Grassis *de except. except. 32. n. 160. cum seqq.* Nicol. Genoa *d. t. 1. de annali & quinquen. dilat. à n. 31.* Osuald. *in Donell. enucleatum lib. 22. cap. 9. lit. N.* Quòd autem fideiussorem debitor non inueniat, per ipsius debitoris iuramentum, cui statur, probare sufficit, Anton. Scap. *de iure non scripto lib. 5. cap. 74. num. 5.* Maurit. Apcel. *ad patrem in tutam. . pauperum tit. 1. n. 492.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom. 1. tit. 60. de iuram. n. 219. & 120.*

1 In gloss. *Præbeatur, fin. ibi, demum si aduersarius postul.* Notatur ad hoc quòd impetrans rescriptum solutionis dilatorium, tenetur satisdare de soluendo debitum finita dilatione, dummodo talis satisdatio petatur à creditore, aliàs secus, vt per Catald. *decis. q 156. num. 99. ad finem.* Gregor. Lop. *l. 33. verbo, fiador tit. 18. part. 3.* Farinac. *d. q. 28. num. 18.* Surd. *decis. 57. in princip.*

Notatur etiam ad hoc quòd quilibet actus tendens ad fauorem alterius, est intelligendus parte petente, late Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 46. per tot.* Hippol. *in rub. de fideiussor. num. 164. & in l. vnica §. cogniturum n. 6 ff. de quæstion. & sing. 341.* Rot. Bononien. *decis. 55.* Duen. *reg. 86. in fine*, Gregor. *d. l. 33. verbo, fiador*, Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 56. n. 108.* Steph. Gratian. *discept. forens. cap. 100. num. 9.* late Aloys. Ricc. *in collect. in decis. part. 4. collect. 1189. in princip.* vbi infert ad plura vtilia in hac materia.

L. Si quis aduersùs. V.

Impp. Valent. & Valens AA. *ad Volusianum P. P.*

1 Contra Præfectum prætorio sententias semel supplicare licitum est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide Bossium *in tit. de supplic. aduers. sent.*

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 95 §. 9. & l. Hispan. 17. tit. 23. part. 3. vbi gloss. 5. & l. 2. tit. 19. lib. 4. noua Recop.* Guid. Papæ *decis. 345.* Rebuff. *ad leges Galliæ tract. de supplication. in præfat. pag. 305 num. 45.* Ludou. Bened. *in tract. de reuisionib. conclus. 10. num. 31.* Roland. *cons. 1. num. 56. lib. 1.* Soar. de Paz *in praxi tom. 1. t. 6. cap. 2. num. 10.* Vincent. de Franchis *decis. 135. num. 3. & decis. 193. num. 1.* vbi addit. Amendolæ *num. 2.* Bernardin. Muscatell. *in practic. sacri Consil. lib. 2. pag. 3. gloss. appellari n. 11. & gloss. prouocare num. 48.* Peregrin. *Patau. decis. 60.* Christoph. de Paz *in scholiis ad leges styli, l. 171. num. 6.* Valasc. *consult. 51. num. 19* vbi magistraliter docet quando censeatur supplicatio semel denegata. Cabed. *Lusitan. decis. 12 n. 7. cum seqq. p. 1.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. alleg. 80. num. 24 & 25.* vbi subdit quòd si Princeps vellet, posset rursus admittere supplicationem, quia hoc est ei voluntarium.

SVMMARIVM.

1 *Supplicatione exhibita Præfecto prætorio, sententia sine satisdatione intra decem dies non mandatur executioni, & num. 2.*
3 *Supplicationes, seu Reuisiones, remissiuè.*
4 *Fideiussio præstanda si intra decem dies post sententiam petatur remiss.*
5 *Supplicare, & reclamare licet à sententia Principis, siue Præfecti prætorio.*
6 *Per supplicationem non impeditur executio latæ sententiæ.*
7 *Exceptio satisdationis non præstitæ iuxta hanc Authent. an sit dilatoria, & an aduersùs eam omissam restituatur minor.*
8 *Cautionem iuratoriam præstare sufficit si fideiussorem non inueniat.*
9 *Constitutionis tempus non obseruans, haud eius formam obseruare dicitur.*
10 *Ad supplicandum statutum est biennium in regno Franciæ. In regno Castellæ dies quadraginta, n. 11. In regno Lusitaniæ duo menses à tempore latæ sententiæ in reuisionibus, n. 12.*

Avth. Quæ supplicatio.

Supplicatione exhibita Præfecto prætorio, sententia sine satisdatione intra decem dies non mandatur executioni, post decem dies sententia absque satisdatione executionem prouocat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. *Hispan. 6. tit. 24. p. 3. & l. 52. tit. 4. lib. 2. noua Recop.* Capell. *decis. 470.* Afflict. *in prælud. constit. quæst. 10 num. 5. cum seqq.* Boer. *decis. 52. n. 4.* Duen. *reg. 43. limit. 3.* Thesaur. *Pedem. decis. 181.* Seraphin. *de priuil. iuram. priuileg. 18. num. 3.* late Gutier. *pract. lib. 3 quæst. 38 à princip.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. actu 2. num. 16* Lancel. *de attent. p. 2. cap. 12. limit. 50. num. 56. cum seqq.* Thom. Valasc. *alleg. iuris tom. 1. alleg. 90. num. 8* Molina *in emporio iuris part. 1. tit. 2. in prælud. num. 62.* vbi *num. 73.* ait de iure Castellæ aliter se res habere, vt *in l. 1. tit. 19. & in l. 1. tit. 20. lib. 4. noua Recop.* in quibus supplicatio ad eosdem iudices intra triduum ab interlocutoria, intra decem dies à definitiua interponi iubetur; ad Principem verò cum pœna mille & quadraginta duplarum auri intra viginti dies. Additque quòd de iure regni Aragoniæ supplicatio debet interponi intra decem dies, & pars supplicans infra vnum annum à die supplicationis continuò sequuturum, causam eiusdem supplicationis prosequi tenetur in supremo Regio Concilio, alias lapso dicto anno prædicta sententia transit in rem iudicatam; deinde non admittitur supplicatio ad supremum Concilium, nisi priùs supplicans dederit cautionem quòd casu quo in causa eiusdem supplicationis succumbat, expensas faciendas, & damna sustinenda per alteram partem occasione dictæ causæ soluet, & integrè & completè resarciet. Et in Curiis Franciæ nemo admittitur ad supplicandum nisi prius deponat 2.0. libras Parisienses pro mulcta in casu quo succumberet secundùm Rebuff. *in tract. de suppl. cat. in præfat. sub num. 19.* Petr. Gregor. *de appellat. lib. 1. cap. 6. sub num. 18.* Scacc. *in summa tractat. quæst. 19. remed. vbi numero 19.* 2

De

3 De supplicationibus, siue reuisionibus, vide Auendan. *in speciali tractatu de secunda supplicatione*, Rebuff. *ad leges Galliæ tractat. de supplicationib.* Afflict. *decis.* 31. Guid. Pap. *decis.* 420. Gail. *lib.* 1. *obseru.* 131. Soar. de Paz *in pract. tom.* 1. *par.* 7. *cap. vnic.* Perez *l.* 25. *tit.* 3. *lib.* 2 *Ordin. pag.* 218. & *l.* 8. *tit.* 4. *pag.* 233. Menoch. *de arbitr. lib.* 1 *quæst.* 70. & *cons.* 218. *n.* 8. *cum seqq.* Monterol. *in sua practic. tractat.* 5. *cap.* 8. Christoph de Paz *in schol. ad leges styli l.* 171. *per totam*, Bernard. Greuæ. *ad pract Cameræ Imperialis lib.* 1. *conclus.* 135. *consid.* 1. Sigism. Scacc. *de appellat. quæst.* 19. *remed.* 3. Cabed. *Lusitan. decis.* 144. & 190. *part.* 1. & *decis.* 67. & *aresto* 47. & 95. *part.* 2. Aluar. Valasc. *cons.* 51. Thom V ualc *d. alleg* 90.

4 *Intra decem dies*, &c.] Notatur ad hoc quòd fideiussio præstanda est, si intra decem dies post sententiam petatur reuisio, vt per Cagnanol. *ad decretum Montisferrati* 14. §. 1. *q.* 3. *n.* 22. Surd *decis.* 276. *num.* 19. Giurb. *decis.* 4. *nic num.* . Scacc. *de appell. q.* 19. *remed.* 3. *sub n.* 27. *vers. subdeclara.*

5 *Offerenda est*, &c.] Notatur ad hoc quòd supplicare, & reclamare licet à sententia Principis, siue Præfecti prætorio, vt per Viui. *tom.* 2. *communn. opin. lib.* 7 *tit.* 25. *quorum appellationes non recip. num.* 21. *pag.* 522 Menoch *remed.* 4. *in pr. c.* 896.

6 *Quo subsequuto*, &c.] Notatur ad hoc quòd per supplicationem non impeditur executio latæ sententiæ, vt per Affl ct. *decis.* 341. Azeued. *l.* 14. *num.* 49. *tit.* 3. *lib.* 1. *noua Recop.* Contar. *in l. vnic. quæst.* 8. *num.* 41. *vers. nam regulariter, C. si de mom. possess.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, per quos, n.* 32. Valasc *consult.* 51. *n.* 28. Cauaican. *decis.* 4. *num.* 42. *part.* 1. Giurba *decis.* 4. *num.* 17. *in fine.* Surd. *decis.* 276. *num.* 19. Scacc. *de appel. quæst.* 19. *remed.* 3. *num* 27. Nam pendente supplicatione sententia mandatur exequutioni, secundùm Lancel. *de attentat. part.* 2. *cap.* 19 *a num.* 16. Salgado *de Regia protect. part.* 4. *cap.* 3. *a num.* 237. meipsum *in col ett. ad cap. ex litteris n.* 7. *de in integ. restit.* & *in votis decisiuis Canon. voto* 4. *num.* 76. *in fine*, nisi irretractabilis & periculosa sit. Anton. Gabr. *commun. tit. de execut. rei iudic. conclus.* 8. *num.* 21. Anna *allegat.* 63. *num.* 3. & *alleg.* 82 *num* 7. Mulcatel. *in praxi ciuil. part.* 7. *gloss. condemnando, num.* 101. Cardin. Tusch. *tom.* 7. *lit. R. concl.* 314. *num.* 9.

7 An exceptio satisdationis non præstitæ iuxta huius Authent. dispositionem, sit dilatoria, & ad eam omissam restituatur minor? negatiuè resoluit Vincent. Franch. *decis.* 190.

8 *Fideiussionem præbuerit*, &c.] Iuratoriam cautionem præstare sufficit si fideiussorem non inuenit, Pap. *decis.* 50. *num.* 2. & *decis.* 189. *num.* 3. Roland. *cons.* 43. *num.* 22. *vol.* 1. Franc. Marc. *decis.* 496. *part.* 1. Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de sentent. execut. art.* 1. *gloss.* 16. *tom.* 1. *tit. de supplicat. art.* 5. *gloss. vnic. vers. quæro quid si sit pauper.* Monterol. *in practic. tract.* 5. *cap.* 8 *num.* 7. *in nouiss. impres.* Soar. de Paz *in pract. tom.* 1. *part.* 7. *cap.* 11. *num.* 95. Azeued. *l.* 2. *num.* 11. *tit.* 20. *lib* 4. *nouæ Recop.* Crauet. *cons.* 199. Rimin. iun. *cons.* 48. *num.* 20 Bec. *cons.* 1. Gail. *lib.* 2. *obseru.* 47. *num.* 9. Anton. Sola *ad constit. Sabaudiæ tit. de sentent. execut. decr. ne sup. debitis gloss.* 3. *num.* 5. Vrsil. *ad Afflict. decis.* 231. Andr. Claud. *de sequestr. cap.* 10. *num.* 18. Bender. *in tract. de Reuisione concl.* 7. *per tot.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 2. *tit. de appellat. resol.* 1. *num.* 9. Hering. *de fideiussor. cap.* 18. *num.* 101. Vb. enim lege, vel statuto ad dandum fideiussorem, vel pignus certo in casu quis obligatur, nec tamen sui inopia pignus, aut fideiussorem dare potest, ad iuratoriam cautionem statuto non obstante admittitur, Osasch. *decis.* 70. *num.* 3. Bec. *d. cons.* 1. *ex num.* 18. VVesembec. *in paratit. ad tit. ff qui satisd. cog. num.* 10. Sebast. Medic. *de casibus fortuit. p.* 2. *q.* 4. *num.* 23. Caroc. *de oblationib. p.* 2. *q.* 10. *n.* 41. D. Barbos. *in l. diuortio* §. *interdum num.* 15. & 19 *ff. soluto matr.* Ceuall. *commun. contra commun quæst.* 66. *num.* 5. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 18. *n.* 1. 2. & 33. Gutier. *in l. nemo potest, num.* 294. *ff. de legat.* 1. & *quæst. Canon. lib.* 2. *quæst.* 19. *num.* 4. Surd. *cons* 68. *num.* 7. & *decis.* 141. *ex num.* 7 Borrel. *cons.* 54. *num* 9. Fachinæ. *controu. iuris lib.* 11. *cap.* 63. Farinac. *in praxi crimin. q.* 107. *num.* 38. Hering. *de fideiussor. cap.* 18. *num.* 89. Schrad *de feudis, part.* 10. *sect.* 20. *num.* 296. Matt. *voto* 158. *num.* 8. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom.* 1. *lit. C. conclus.* 166 *num.* 5. & *conclus.* 175. *num.* 13. Scacc. *d. quæst.* 19. *remed.* 3. *num.* 27. *vers. subdeclara.*

Nisi sub hac forma, &c.] Notatur ad hoc quòd qui non obseruat tempus constitutionis, non dicitur eius formam obseruare, vt per Tiraq. *de retract. lig.* §. 3. *gloss.* 4. *num.* 3. Cum tempus huiusmodi ad formam & solemnitatem pertineat, idem Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloss.* 10. *n.* 90. 9

Vt intra biennium, &c.] Idem biennium statutum est in Regno Franciæ ad supplicationem, vt per Rebuff. *d. tit. de supplication. in præfat. num.* 75. Guilielm Benedict. *in c. Raynutius, verbo mortuo itaque testat. rc, in* 1. *num.* 273 In Regno Castellæ dantur quadraginta dies, Auendan. *d. tract. de supplicat. num.* 19. Perez *l.* 42. *tit.* 4. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 391. *verbo supplicans*, Soar de Paz *d. cap. vnic. num.* 96. Monterol. *vbi supra num.* 1. In Regno autem nostro Lusitano dantur duo menses à tempore latæ sententiæ in reuisionibus, quæ petuntur ex gratia, nisi sententiæ executio impedita sit exceptionibus obiectis, quia tunc computabuntur ab eo tempore, quo lata fuerit super huiusmodi exceptionibus, ex Ordin. Regia Lusit. *lib.* 3. *tit.* 95. §. 3. Aluar. Valasc. *d. consult.* 51. *num.* 32. 10 11 12

L. Vniuersis. VI.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Isidoro P. P.*

Rescriptum sufficit esse concessum, non attento per quem fuerit impetratum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Quamuis ad impetrandum rescriptum speciale requireretur mandatum, iuxta posita *in collect. ad cap. nonnulli num.* 16. *de rescript.* & *ibi* citatis addo Vezin. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 10. *num.* 131 tamen, vt aduertimus *citato loco*, textus ille non seruatur in praxi, & ideo huius textus dispositio communiter recipitur.

SVMMARIVM.

1 *Rescripta iuri contraria, & alium lædentia non valent, & num.* 2. & 3.

4 *Rescriptum si sit contra ius commune non valet nisi faciat mentionem de iure.*

5 *Per rescriptum non potest auferri ius quæsitum subditis.*

6 *Remissio Principis ante condemnationem tollit pœnam delicti. Intellige, vbi læsus remiserit, vel illi satisfactum fuerit, ibid.*

L. Rescripta. VII.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *ad Senatum.*

1 RESCRIPTA iuri contraria, & alium lædentia non valent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hac leg. desumunt *l.Hispan.30.tit.18.part.3.vbi gloss.1.* Dec. *cons.156. num.1.* Ioan.Garc.*regul.406.num.8.* Perez *l.6. vers. regulariter tit.12.lib.3.Ordin.pag.700.* Azeued.*l.2. num.7.cum seqq.tit.14.lib.4.noua Recop.* Spin.*in speculo testament.gloss.30.princip.num.20.* Marchesi. *de commission.& rescript.part.1.cap 3.num.8.* Menoch. *cons.291.num.23.lib.3.* Ludou.Bender.*in tract.de remissionib.concl.33.num.5.pag.517.* latè Trentacinq. *var.resolut.lib.1.tit.de rescript.resol.6.per totam.*

3 Ratio est, quia Princeps secundùm ius commune rescribere censetur, & illi se conformare, vt per Iacob.Omphal.*de Principis funct.lib.1.cap.9.* Cabed. *Lusit. decis. 93. num. 3.part.2.* ac eius voluntas talis præsumitur, qualem de iure esse oportet. Bald. *in l.1.num.6 ff.de constitut. Princip.* Ias. *consil.236. col.2.vol.1.* Grammat *consil. 34. num. 5. consil. 45. num.33.in crimin.* Dec. *cons.64.num.7.& cons.580. num.2.* Gozadin.*cons.103.num. 10.* & illud quod de iure est, cogitasse præsumitur, Roland.*cons.86.n.58. vol.1.* Menoch.*cons.411.num.15.& cons. 1156. n.1.* Carol.Tapia *in rub. ff. de constitut. Princip.cap. 2. num. 1.* sicut & præsumitur in dubio semper vti voluntate & auctoritate legibus ordinata. Boss. *in tit. de Principe,num.193.* Roland.*cons.86.num.18.vol.1.* Menoch.*de præsumpt.lib.2.præsumpt.12. num.1.* Ludou.Rodolphin.*de absoluta Principis potestate c. 3. num.1.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd rescriptum si sit contra ius commune non valet nisi faciat mentionem de iure, vt per Xuar.*allegat. 28. n.17* Mart.*de clausul.p.1.claus.79.num.1.* Monet. *de commutat. vltim. volunt.cap.7.num.176.* meipsum *de clausul. vsufreq. claus.82.num.13.*

5 *Quòd non lædat alium,&c.*]Notatur ad hoc quòd per rescriptum non potest auferri ius quæsitum subditis, vt per Anton.Gomez *l.40.Tauri,num. 89. vers. primo sine iusta causa.* Mench.*vsufreq.quæst.c.1. n.6.* Princeps enim ius alterius in rescriptis suis derogare non intendit, vt per Xuar.*allegat.7.n. 4.* Hippol. *singul.295 vers.secundo scias,* D. Roder.à Cunha *in comment.ad cap.4.num.1.dist.99.* Cardin. Tusch.*tom. 6.lit.P.conclus.687.ex n.1.*

6 *Vel crimen supplicantibus indulgeat.*] Notatur ad hoc quòd remissio Principis ante condemnationem tollit pœnam delicti, vt per Anton. Gomez *tom.3. var.cap.13.n.38.vers.item adde, post princ.* Azeued. *l.1 num.10.cum seqq.tit. 15.lib.8. Recopil.* Intellige vbi læsus remiserit, vel illi satisfactum extiterit, de quo vide Chassan.*in consuet.Burgund.rubr.1. §.3.n. 163.pag.59.*

SVMMARIVM.

1 *Supplicationē effectum solummodo instrumenti, non vniuersum instrumenti tenorem, continere sufficit.*

2 *Instrumenti sensum, non autem verba inserere precibus satis est.*

3 *Expressio debet esse clara, & certa.*

L. Instrumentorum. VIII. & vlt.

Iidem AA. Florentio P.P.

SVpplicationē effectū solummodo instrumenti, non vniuersum instrumenti tenorem continere sufficit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1. sup.hoc tit.* 1

Ex hoc text. vulgò colligitur, vt tantùm partis instrumenti, de qua dubitatur, sensus, non autem verba precibus inseratur: de cuius intellectu agit Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lection.lib.2.cap.185.* vbi tandem ita concludit. Existimo itaque hanc fuisse Lellius mentem, vt totius instrumenti sententia, non autem verba precibus inserantur, vt rem, de qua agitur, Princeps cognoscere possit; sed si super instrumenti verbis dubitari contigerit, tunc non sententia, sed verba, de quibus est quæstio, scribenda sunt: ait enim hæc sola cùm necessitas exegerit, verba precibus inserenda, quorum de sensu inter partes dubitari contigerit, quæ etsi quis rectè intueatur, nullum alium sensum recipiunt. Non ergo partis tantùm, quod Doctores arbitrantur, sed totius instrumenti ius exponi debet, & etiam verba si super iis dubitari contigerit. 2

Vera precamo rem aperiat cognoscendam,&c.]Notatur ad hoc quòd expressio debet esse clara & certa, id est, per verba clara & specialia, quibus, cessante dubio, incertitudine, aut æquiuocatione Superior omnino certus esse possit de omnibus necessariis, & plene instruatur, vt per Xuar. *alleg. 12.num.34.* Rebuff.*de nomin.quæst.9.num.18.* 3

Quando libellus Principi datus, litis contestationem faciat.

TIT. XX.

CVM actum sit de precibus offerendis; consequenter dicitur de earumdem oblatarum effectu. Imperator ponit regulam, quòd libellus Principi oblatus habet vim litis contestatæ, itavt actionem perpetuet, atque in hæredes transmittat. Scripserunt in hanc rubr. Bart. & alij, Ias. Sebast. Næui. Cuiac. Pac.& VVesembec. Vide Brissonium *lib.3.select.cap.7.*

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum Principis æquiualet libello, & litis contestationi.*

2 *Litis contestationem ex libello existere, colligitur.*

3 *Libellus, pro ipsis precibus Principi datis.*

4 *Scheda supplex, pro supplicatione.*

L. Dubium. I.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Remigio P.P.*

RESCRIPTUM Principi æquiualet libello, & litis contestationi. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr. Ias. Sebast Næui. remissiue Ximen. Tolet. *in concord.p.1.* 1

Vulgò

Vulgò colligitur ex hoc text. litis contestationem
2 ex libello existere, de quo Quintanaduen. *de iure & imper. lib. 1. tit. 11. num. 18.* vbi intelligit, & conciliat *l. libellum, ff. de in ius vocando, & l. quaesitum, ff. ad senatusconsf. Turpil.* Et libellum sumi hoc loci pro
3 ipsis precibus Principi datis, tenent Budæ. & Alciat. *in l. nec quicquam §. vbi decretum, ff. de offic. Proconf.* Menoch. *de arbitr. casu* 314. *num.* 12. & dicit Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, libellus appellatur*, quod *in hoc tit.* dicitur scheda supplex, quam vulgò supplica-
4 tionem dicimus, qua populares postulata sua Principibus exponere solent.

SVMMARIVM.

1 *Per supplicationem, & insequentia Imperatorum rescripta, actiones temporales redduntur perpetuæ.*

2 *Per litem contestatam perpetuatur actio annalis.*

L. Temporales II. & vlt.

Imp. IVSTINIAN. A. *Menna P. P.*

1 PEr supplicationem, & insequentia Imperatorum rescripta, actiones temporales perpetuæ redduntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Notatur hic text. ad hoc quòd per litem contestatam perpetuatur annalis actio, vt per Ias. *in §. præiudiciales* 13. *num.* 25. *& in §. pœnales* 12. *n.* 125. *Instit. de actionib.* Tiraquel. *de retractu lign. §. 1. gloss.* 10. *n.* 75. *& in fine tit. num.* 33.

Vt lite pendente, vel post prouocationem, aut diffinitiuam sententiam nulli liceat Imperatori supplicare.

TIT. XXI.

QVANDOQVE etiam post prouocationem lis pendet in secunda instantia. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Angel. Castr. Bald. Ias. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata post supplicationem exhibitam antequam Princeps respondeat, valet.*

2 *In supplicationibus admittendis aduersùs res indicatas Princeps non sit facilis.*

L. Licèt postquam. I.

Imp. ALEXANDER A. *Camerio.*

SEntentia lata post supplicationem exhibitam an-
tequam Princeps respondeat, valet. Colligunt ex
1 Ordin. Cyn. Salic. Bart. Angel. Castr. Bald. Ias. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. & Casal. *in annot.*

2 Aduerte quòd Princeps non debet esse facilis in admittendis supplicationibus aduersùs res iudicatas; de quo Roland. à Valle *cons.* 38. *sub num.* 12. *lib.* 2. Achil. Personal. *in tract. de adipisc. possess. sub n.* 330. *vers. & malè*, Contar. *in l. vnic. q.* 8. *n.* 31. *C. si de mom. possess.* quos refert & sequitur Sigism. Scacc. *de appell. quæst.* 19. *remed.* 3. *n.* 29.

SVMMARIVM.

1 *Supplicare non licet citra editionem actorum necessariorum processu pendente.*

2 *Priuilegium, seu rescriptum lite pendentè impetratum, nihil prodest, non facta mentione litis pendentia.*

3 *In commissione ad lites, seu supplicatione ad beneficia, inseri solet hæc claus.* cuius litis statum, *&c. quæ operatur vt dicatur sufficienter mentio facta litis. Sententia Authoris proponitur, n. 4.*

5 *Appellatio datur quando Iudex denegat copiam actoru.*

L. Supplicare. II.

Imp. CONSTANTIN. A. *Probiano suo S.*

PEndente processu citra editionem actorum ne- 1
cessariorum supplicare non licet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Nisi vel actorum communium, &c.] Notatur ad 2
hoc quòd priuilegium, seu rescriptum lite pendente impetratum nihil prodest, non facta mentione litispendentiæ, vt per Capyc. *decis.* 86. *n.* 20. Bapt. Ferret. *cons.* 229. *n.* 6. *lib.* 2. Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter vir. et vx. notab.* 4. *in princ. n.* 19. Lancellot. *de attent. p.* 1. *cap.* 4. *à n.* 6 50. Menoch. *de arbitr. casu* 206. *à n.* 4 Octauian. *de stylo Curiæ lib.* 3. *cap.* 9. *à num.* 6. Rebuff. *in praxi benef. p.* 3. *signatura, verbo, quatenus litigiosum*, Mandos. *in forma commission. gloss. vlt.* D. Barbos. *in l. si quis postea quam, n.* 120. *ff. de iud.*

In commissione ad lites, seu supplicatione ad be- 3
neficia inseri solet hæc claus. *cuius litis statum*, &c. quæ operatur vt dicatur sufficienter mentio facta litis, Achil. *decis.* 9. *de rescript.* Marches. *de commiss. p.* 1. *pag.* 481. *n.* 11. *in vlt. impress.* Mantic. *decis.* 113. *n.* 8. Monet. *de commut. vlt. volunt. cap.* 6. *n.* 330. plures ci-
tati per me *in tract. claus. vsufr. claus.* 77. *num.* 1. vbi 4
n. 3. assero quòd illa clausula non operatur effectum, quando adest res iudicata.

Notatur etiam ad hoc quòd datur appellatio 5
quando iudex denegat copiam actorũ, vt per Duen. *regul.* 52. *fallent.* 5. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 9 *§.* 1. *in annot. n.* 198.

Protinus condemnetur.] Id est, ipso iure, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n.* 102. *& seq. C. de reuoc. don.* Cot. *in memorab. verbo, protinus, pag.* 715. Cald. Pereira *de resolut. emphyt. c.* 16. *n.* 89. Farin. *fragm. crimin. p.* 2. *verbo, lex, n.* 115. & alios per me citatos *de dictionib. vsufrq. dict.* 295. *n.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Non appellanti silentium est impositum ipso iure; & per rescriptum tentans retractare decisa, desiderio cum ignominia pœna carebit.*

2 *Supplicans Principi pro retractando sententiam, quæ in iudicatum transiuit, incurrit infamiam.*

3 *In quæsitis iure positiuo potest Princeps pœnam publicam, vel fiscalem remittere.*

4 *Dispositio pœnalis, quæ nullam temporis præfinitionem continet, perpetua est.*

5 *Appellare nequens à sententia, quæ transiuit in rem iudicatam, pariter aduersùs eam supplicare non potest.*

6 *Remissionem petens, si renunciauit appellationi, quæ est iuris communis remedium, sit gratia & prouisione Principis indignus.*

7 *Remissionis renuntianti beneficio, an sit deneganda remissio.*

8 *Appellatio vbi remouetur ad abbreuiandum lites, tunc censetur etiam remota supplicatio.*

L. Qui licitam. III. & vlt.

Idem A. ad vniuersos Prouinciales.

1 NOn appellanti silentium est impositum ipso iure, & per rescriptum tentans retractare decisa, desiderio cum ignominiæ pœna carebit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Vulgò notari solet hic text. ad hoc quòd supplicans Principi pro retractando sententiam, quæ in iudicatum transiuit, incurrit infamiam, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, not. b. 4. in princ. num. 25.* vbi subdit quòd si iste talis produceretur in testem, posset sibi obiici quòd non esset habilis quod aiit menti tenendū secundùm Paul. quia posset facere libnorem si casus occurreret, cum pauci sint qui aduertant, & sciant de hoc excipere; & demum aduertit hoc debere intelligi quando sententia esset valida, secus si nulla, Cæpol. *caut. 220.* Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ tit. de appellat. art. 14. gloss. vnic. num. 1.* Azeued. *l. 7. num. 128. tit. 18. lib. 4. noua Recop. & ad Curiam Pisanam lib. 4. c. 6. n. 173.* Mascard. *de probat. concl. 1356.* aliàs *1362. num. 30.* Aduertit tamen Rebuff. *ad leges Galliæ to. 1. in proœm. gloss. 5. num. 45.* se non vidisse seruari hanc legem quoad infamiam, quòd licèt infamia huiusmodi fuerit contra vnum opposita, tamen fuit in testimonium admissus.

3 Notatur etiam ad hoc quòd in quæsitis iure positiuo potest Princeps pœnam publicam, vel fiscalem remittere, vt per Restaur. Castald. *in tract. de Imperio, quæst. 111. ca n. 7.* Pinel. *in rubr. de rescind. vendit. p. 1. c. 2. sub n. 12.*

4 *Perpetuo silere debebit.*] Notatur ad hoc quòd dispositio pœnalis quæ nullam temporis præfinitionem continet, perpetua est, vt per Ioan. Garcian. *reg. 143.*

5 *Petere per supplicationem*, &c.] Notatur ad hoc quòd qui non potest appellare à sententia quæ transiuit in rem iudicatam, pariter aduersùs eam supplicare non potest, vt per Roland. à Valle *cons. 38. n. 10, vers. quibus tamen non obstantibus, tom. 2.* Kirchou. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 27. si de momentan. possess. n. 2. pag. 323.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd petens remissionem si renuntiauit appellationi, quæ est iuris communis remedium, fit gratia & prouisione Principis indignus, vt per Valasc. *cons. 51. num. 34.* vbi *num. 35.* post Corset. Capell. Tholosan. Rebuff. & alios aduertit quòd licet in præsenti contra omittentes appellationis remedium disponatur, idem à fortiori tenendum contra renuntiantes, quod grauius est, & sic vtroque casu, nempe de renuntiante tacite, vel expressè, hanc text. intelligit. & *num. 36.* tenet hanc leg. quæ loquitur de renuntiante appellationi post sententiam latam, non procedit in renuntiante ante sententiam; quia ille, qui ante sententiam renuntiat appellationi futuræ, non est tam culpabilis, cùm spe bonæ & iustæ sententiæ potuit ad hoc allici, prout est ille, qui post latam sententiam, & iam cognitam atque examinatam causam appellationi renuntiat; & addit sæpissime vidisse concessam remissionem renuntiantibus de licentia Regis futuræ appellationi, nunquam verò illis, qui post latam sententiam renuntiant appellationi, & remedio ordinario, & *n. 38.* 7
disputat an renuntianti remedio remissionis sit deneganda remissio.

In gloss. *Omiserit*, fin. Notatur ad hoc quòd vbi 8
appellatio remouetur ad abbreuiandum lites, tunc censetur etiam remota supplicatio, vt per Ias. *in auth. quæ supplicatio, n. 6. C. de precibus Imper. offer.* Surd. *decis. 36. num. 22.*

Si contra ius, vel vtilitatem publicam, vel per mendacium fuerit aliquid postulatum, vel impetratum.

TIT. XXII.

Is casibus regulariter rescriptū Principis impetranti non prodest. Scripserūt in hac rubr. Angel. Castren. Bald. Aleys. Leo, Seb. Naui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

SVMMARIVM.

1 *Supplicatio non vitiatur ob leuem omissionem.*

2 *Omissa non vitiant rescripta, quæ expressa rescripti decretum magis promouissent.*

3 *Delegatum posse cognoscere, & definire, quamuis ab eo, qui rescriptum impetrauit, omissa fuerint nonnulla ex his, quæ erant exprimenda, quomodo intelligendum sit.*

4 *Subreptitia non reputatur gratia, licèt in ea non fuerit vnum narratum, quod si narratum esset, Princeps vel non concessisset, vel saltem difficilius.*

L. Non idcirco. I.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA *Gregorio.*

SVpplicatio non vitiatur ob leuem omissionem. 1
Omissa non vitiant rescripta, quæ expressa re- 2
scripti decretum magis promouissent. Colligunt ex Ordinat. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Castrens. Bart. Bald. Aleys. Leo, Sebastian. Naui. remissiue Ximen. Tolet. *in concordant. part. 1. & 2* & Catal. *in annot.*

De materia subreptionis & obreptionis dictum est *in collect. ad cap. super litteris, de rescript.* & adde Menoch. *de arbitr. iudic. l. 1. q. 57.* Benedict. Capr. *in regulis, concl. 46. & 47.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 2. collect. 325.* Cabed. *post decisiones Lusitaniæ, p. 2. aresto 74.*

Quod ex gestis, &c.] Text. iste, dum habet de-
legatum posse cognoscere, & diffinire, quamuis ab 3
eo, qui rescriptum impetrauit, omissa fuerint nonnulla

nulla ex his, quæ erant exprimenda, intelligitur secundum gloss. & Doctores communiter procedere vbi ea sunt omissa, quibus expressis superior æque facile cautam sub eadem forma commisisset. Sed planiùs & generaliùs intelligitur vt procedat indistinctè vbi omittuntur ea, quæ pertinent ad iustitiam causæ, & pro quibus competit exceptio peremptoria, itavt particula, *gestu*, referatur ad ea, quæ inter partes gesta sunt circa ipsam causam principalem, & merita illius, iuxta interpretationem communis præceptoris Ludouici Correa in Conimbricensi Academia olim Pontificij iuris Interpretis insignis.

4 *Omissa proponi.*] Aduerte quòd subreptitia non reputatur gratia, licèt in ea non fuerit vnum narratum, quòd si narratum esset, Princeps vel non concessisset, vel saltem difficiliùs concessisset, dummodo per testes probetur Principem illud sciuisse quod in gratia narratum non fuit, & nihilominus concesserit gratiam, ita Verall. *p. 3. decis. 221. n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium obreptitiè, & per mendacium impetratum non releuat.*
2 *L. præscriptione 2. si contra ius, & cap. super litteris, de rescript. conciliantur.*
3 *Mendacium, & an mendax præsumatur esse in dolo, ibid.*
4 *Testis, qui verum supprimit, omittitque dicere, tam falsus est, quàm qui falsum asserit.*
5 *Condemnatus pro homicidio in mille, si supplicauit Principi pro compositione inserta in supplicatione, narrando quòd erat condemnatus in mille, sed non qualiter fuerit condemnatus, rescriptum est subreptitium, & nullum.*
6 *Iudices delegati, siue per litteras dati, cognoscunt an sua sit iurisdictio, & pronuntiant super exceptionibus sui fori declinatoriis, & incompetentiæ sicut iudices ordinarij. Amplia etiamsi ex tali pronuntiatione iudices aliquod interesse prætendant, num. 7.*
8 *Litteræ subreptitia, vel obreptitiæ nullam tribuunt iurisdictionem.*

L. Præscriptione. II.

Iidem AA. & CONST. & MAXIMIAN. CC. *Statio.*

1 PRiuilegium obreptitiè, & per mendacium impetratum non releuat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Circa intellectum huius text. dum probare videtur rescriptum impetratum expressa falsitate, vel suppressa veritate per fraudem, valere ad effectum vt iudex in eo delegatus secundùm iuris ordinem, licèt non secundùm formam specialem ipsius procedere possit, multi multa scripserunt, vt per Bald. & Bart. *n. 1. & 22. cum seq. in præsenti*, Abb. *n. 3. vers. itē facit*, Card. *oppos. 2. & q. 4.* Anton. *à n. 20.* Bero. *lect. 1. num. 9. & 20. & in 2. n. 25. in cap. super litteris 20. de rescript.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 2. sub tit. de rescript. in præfat. num. 168.* ex quibus septem colliguntur intellectus, qui tamen ferè omnes licèt in se veri sint, vel non conueniunt verbis, & litteræ textus, quam multis in locis offendunt, impropriant, & restringunt, vel diminant, & supplent aliquid, vel constructionem peruertunt, aut denique decisionem illius alioquin notabilem inutilem reddunt.

Vnde pro vero intellectu & concordia distinguendùm est inter mendacium, quod committitur, seu falsitatem, quæ per malitiam & fraudem impetrantis exprimitur, aut veritas supprimitur circa iustitiam & merita causæ principalis, & ita circa exceptionem aliquam peremptoriam aduersario competentem. Et inter mendacium quod committitur, vel falsitatem expressam, aut veritatem suppressam, non circa merita & iustitiam causæ principalis, sed circa concessionem rescripti, & iudicis delegationem, seu merita processus, & consequenter circa dilatoriam exceptionem, quæ aduersario competit. In priori membro patet exemplum si quis per fraudem, vel maliciam exprimat se beneficio spoliatum fuisse à Titio qui in eodem violenter intrusus permanet, & per rescriptum iudicem impetrat, qui eiecto Titio impetrantem spoliatum restituat, cùm tamen nec is spoliatus, nec ille spoliator, aut intrusus sit: vel si per eandem malitiam, vel fraudem impetrans inferat rem aliquam ab alio possessam ad se iure dominij pertinere, & ab alio iniustè occupatam, supprimens se eandem illi vendidisse, vel donasse & tradidisse. In posteriori verò patet exemplum, si impetrans fraudulentus, vel malitiosus exprimat iudicem ordinarium vel sibi inimicum, vel parti aduersæ maximè propitium, & in ita suspectum existere, vel sæpiùs requisitum iustitiam ministrare noluisse, seu aduersarium longè potentiorem, aut supprimit litem iam pendentem, vel priuilegium aduersario competens, vt non nisi sub certo iudice conueniatur, aut suam ipsius impetrantis qualitatem, & dignitatem, quæ fuerat exprimenda, iuxta *cap. ad aures, de rescript.* Iuxta hanc igitur distinctionem patet concordia inter hanc legem, & text. *in c. super litteris, illo tit. de rescript.* vt scilicet in posteriori membro procedat iste text. in priori verò nostra lex, prout illam intelligunt Fulgos. *hic num 8.* & Paul. Castren. *num. 3.* & Bald. *num. 4.*

Mendacium reperiatur.] De mendacio multa scribunt Guilielm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo, si absque liberis il 2. num. 163. de testamen.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 31. num. 41. cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præs. 3. num 53.* Valasc. *cons. 183. num. 29. & seqq.* Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. q. 18. art. 3.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 24. num. 35.* Et an mendax præsumatur esse in dolo? vide Menoch. *d. præs. num. 53.* Surd. *decis. 165. num. 14.* Mascard. *de probation. concl. 531. num. 19.* 3

Sine in tacendi, &c.] Notatur ad hóc quòd tam falsus est, & de falso punitur testis, qui verum supprimit, omittitque dicere, quàm qui falsum asserit, per Tiraq. *de pœnis temper. causa 44. n. 15.* 4

Notatur etiam ad hoc quòd condemnatus pro homicidio in mille, si supplicauit Principi pro compositione inserta in supplicatione, narrando quòd erat condemnatus in mille, sed non narrauit qualiter pro homicidio fuit condemnatus, & sic non expressit facti seriem, rescriptum est subreptitium, & non valet, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, notab. 4. in princip. n. 10. pag. 416.* 5

Datum iudicem cognoscere debere, &c.] Notatur ad hoc quòd iudices delegati, siue per litteras dati cognoscunt an sua sit iurisdictio, & pronuntiant super exceptionibus sui fori declinatoriis, & incompetentiæ, sicut iudices ordinarij, vt per Felin. *à n. 16. dec. 11.* Bero. *in 1. lect. à n. 19. & in 2. lect. à n. 25. & à num. 7.* Cosset. *in singul. v. iurisdictio*, Perez *ad l. 2,* 6

l. 2. vers. item, tit. 1. lib. Ordin. Hippol. *in l. si quis ne quæsti ff. de quæst. num. 20. cum seqq. & num. 99. & 100.* Alciat. *lib. 2. paradox. cap. 5. col. 2. ad med.* Ioan. Garcian. *reg. 123.* vbi multipliciter ampliat, & limitat. Auendan. *de exequendis mandat. p. 1. cap. 1. num. 13. & p. 2. cap. 23.* Surd. *cons. 286. num. 6.* Ca-
7 bed. *Lusitan. decis. 41. num. 2. p. 1.* vbi *num. 9.* ampliat, etiamsi ex tali pronuntiatione Iudices aliquod interesse prætendant, puta sportulas, seu signaturam. Cald. Pereira *quæst. forens. cons. 26. n. 8.*

8 Notatur etiam ad hoc quòd litteræ subreptitiæ, vel obreptitiæ nullam tribuunt iurisdictionem, præsertim si omissum fuit, vel expressum tale quid, quo non omisso, vel expresso rescriptum non fuisset impetratum, vt per Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo, Littera 1.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex impediens subreptitij rescripti deductionem, ac probationem, decem auri libris mulctatur.*
2 *Executor merus etiam de falsitate rescripti cognoscit.*
3 *Prelati minores non debent timere veritatem sectari, & litteris non obedire Principis.*

L. Puniri iubemus. III.

Imp. CONSTANT. A. *ad Bassum P. P.*

1 IVdex impediens subreptitij rescripti deductionem, ac probationem, decem auri libris mulctatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Ex hoc text. colligit Gregor. Lop. *l. 52. gloss. 3. tit. 18. part. 3.* quòd etiam merus executor cognoscit de falsitate rescripti.

3 In gloss. *Iudices.* Aduertit Marant. *disp. 1. num. 10.* notanter ex hac glossa quòd non debent timere minores Prælati veritatem sectari, & litteris Principis non statim obedire.

SVMMARIVM.

1 *Iudex executionis super subreptione, & obreptione cognoscere potest, & n. 2. Intellige vt n. 3.*

L. Etsi non cognitio. IV.

Idem A. ad Pompeianum Consularem Campaniæ.

1 IVdex executionis super subreptione, & obreptione cognoscere potest, & si fraus interuenerit, de toto negotio cognoscere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordinat. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 76 §. 3. l. Hisp. 48. tit. 18 part. 3. & ibi gloss. 1. & 2.* Bart. *in l. à diuo Pio, in princ. num. 2 ff. de re iudicat.* Gregor. Lop. *l. 5 vers. 1 señalade tit. 18. part. 3.* vbi ait quòd hæc lex loquitur in executore mixto, ex quo committitur executio negotij non simpliciter. Pinel. *in rubr. de re iud. vend. 1 p. 1 cap. num. 18. vers. hoc autem,* Coler. *de process. execut. lib. 4. cap. 1. num. 813.* Cald. Pereira *in quæst. forens. cons. 26. num. 8* Menoch *de arbitr. lib. 2. q. 38. à princip. & num. 3. 7. & vlt.* vbi intelligit si executio fuerit demandata nulla præcedente causæ cognitione.

Sed pro vero intellectu huius text. ex mente Præceptoris Conimbricensis dicendum, illum procedere in veritate precum, & fraude circa illam commissa per malitiam impetrantis, siue in his, quæ respiciunt merita & iustitiam negotij principalis, pro quibus peremptoria competit: siue in aliis, quæ pertinent ad concessionem rescripti, & ita dilatoriam exceptionem. Et ad vtrumque membrum referenda esse verba illa, *de toto negotio cognoscatur,* sed diuerso modo, & data inter vtrumque differentia. Nam in priori potest idemmet Iudex delegatus cognoscere de toto negotio, idest causa principali: in posteriori verò si delegatus de precum veritate cognoscens deprehenderit fraudem interuenisse, idest, veritatem suppressam, aut falsitatem expressam per malitiam impetrantis, iam idem non poterit de toto negotio cognoscere, sed Ordinarius, vel iudex alias competens cogniturus est, & ita verbum, *cognoscatur,* de quo *in hoc text.* absolutè, & impersonaliter prolatum quatenus refertur ad priorem speciem, intelligitur, scilicet ab eodem iudice, qui datus fuerat, vt hic Paul. Fulgos. & alij, Bart. & relati per Pinel. & Menoch *ib. supra,* quatenus verò refertur ad posteriorem, intelligitur non ab eodem, qui datus fuerat, sed ab alio competenti & habili secundum ius, vt intelligunt antiquiores *hic.* 3

SVMMARIVM.

1 *Impetrator mendax careat petitis, & priuilegium per mendacium impetratum nulli prosit, & n. 2 & 3.*
4 *Impetrans per obreptionem, vel subreptionem non incidit in aliquod specificum criminis nomen.*

L. Etsi legibus. V.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *ad Senatum.*

MEndax impetrator careat petitis, & priuilegium per mendacium impetratum nulli prosit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc. tit.* 1

Hanc eandem conclusionem *l. Hispan. 52. vers. mandamos tit. 18. part. 3.* vbi Gregor. Lop. *gloss. 1.* Perez *l. 4. q. 8. pag. 689. tit. 12. lib. 3. Ordin.* vbi quòd mendax precator carere debet impetrantis, & quòd rescriptum impetratum fraudulenter est nullum, & impetrans punitur, Menoch *cons. 1. num. 399. cum seq. & de arbitr. casu 314 à princip.* Xuar. *alleg. 12. num. 31.* vbi ait quòd si aliquis priuilegium impetrat à Principe per subreptionem modò falsitatem dicendo, vel veritatem tacendo, priuilegium gratiosum est nullum ipso iure. 2

Careat penitus impetratis.] Idest, omnibus, quæ impetrauit, non solùm ex ea parte litterarum, in qua verum suppressum, vel falsum aliquod expressum fuit, sed ex omnibus aliis etiam separatis, in quibus neutrum interuenit, si quidem indistinctè & quoad omnes partes etiam distinctas, corruunt litteræ, vbi in aliqua parte, vel articulo illas per dolum, aut malitiam impetrantis falsum aliquid exprimitur, aut verum supprimitur, vt per Abb. Dec. & late Felin *num. 1 in cap. sedes, de rescript.* Cardin. *num. 4.* Sicul. *n. 25.* Beto. *in 1. lect. à num. 4. & in 2. à num. 13.* 3

*num.*122 Anton Gabr. *tom.* 3. *commun. opin. tit. de citat. concl.* 1. *num.* 127. Pinel *in rub. de rescind. vendit. part.* 1 *cap* 2 *num.* 11. Couar. *practic. cap.* 21. *num.* 4. Palladot *rerum quotid. lib.* 2 *cap. fin. p.* 1. § 12 *limit.* 2. Aulles *ad cap.* 19. *Prator num.* 1. Menoch. *consil.* 171. *num.* 28 Mascard. *de probat. concl.* 711. *& seq. & conclus.* 1388 Fr. Emman. *quaest. Regular. tom.* 1. *q.* 8. *art.* 16. Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.* 1. *q.* 6. *num.* 34. Bruno a Sole *in locis communib. verbo executio* 5. Cardos. *in praxi* [illegible] *&* *Aduocat. verbo instrumentum, num.* 25. Molin. *in emporio iuris tom.* 1. *tit.* 11. *de fide instrum. q.* 1. Castil. *controuers. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 51.

SVMMARIVM.

1 *Beneficia personalia sine die, & consule non valent, num.* 2.
3 *In Rescriptis gratiosis etiam dies apponenda est.*

L. Si qua. IV.

Imp CONSTANT. A. *ad Lusitanos.*

1 BEneficia personalia sine die & consule non valent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 44. ibi, *e el dia, e el mes, e el año, tit.* 18. *part.* 3. *glo.* 11. *verbo el lugar.* ibi, *& quod habeant diem, & consulem d. tit.* 18. *part.* 3. Math. sil. *sing.* 45. Cott. *in memor. verbo, actus d. es,* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 4. *num.* 18. vbi per hunc text. resoluit quòd in rescriptis gratiosis etiam dies apponenda est.

L. Sacrilegij instar. V.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. *ad Nicenam P.P. tunorica*

1 NEgare Principis potestatem & facultatem, instar. sacrilegij est. Colligunt Doctores citati *ad* l. 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hoc idem resoluunt Afflict. *d. cis.* 265. *ex num.* 61. Lancel. Conrad *in templo omnium iudicum, lib.* 1. *c.* 1. § 1. *q.* 2. *num.* 9. *fol.* 3. *&* §. 4. *tit. de prastant. & potest. Imper. verbo, Imperator habet domin. vniuers. num.* 4. Hieron. de Monte *var. iuris quaest. q.* 6. *ex n.* 48 Burg. de Paz *in prooem. legum Tauri num.* 347. Mendoç *disput. iuris lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 2. Socin. iun. *cons.* 91. *num* 6. *& cons.* 14. *n.* 42. *lib.* 2. Cephal. *cons.* 87. *num.* 3. *lib.* 1 Sebast. Medic. *de legib. & statut p.* 1. *q* 8. *in princip.* Menoch. *cons.* 103. *num.* 38.

SVMMARIVM.

1 *Rescripta Imperialia scribenda purpureo colore, & in membranis, Caesaris manus propria ipsius subscriptionem habeant.*
2 *Insignia Regia alium quàm ipsummet Regem portare* [illegible] *decens est.*
3 *Rescriptum quando est impetratum contra consuetudinem & stylum Principis, suspectum est de falso.*
4 *Encaustum liquoris genus vnde factum.*

L. Sacri affatus. VI.

Imp. LEO A. *Hilariano mag. officiorum & patricio.*

REscripta Imperialia scribenda purpureo colore, & in membranis, Caesaris manus propriae ipsius subscriptionem habeant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1 *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Vulgò citari solet hic text. ad hoc quòd insignia Regia alium quam ipsummet Regem portare esseque vti neque licet, neque decens est, vt per Azeued. 2 *l.* 8. *n.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4 *noua Recop. & in l.* 1. *n.* 1. *tit.* 12. *lib.* 7. *etiam noua Recop.* Strach. *de mercatura p* 4 *num.* 7. Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *cap.* 24. *in fine.*

Notatur etiam ad hoc quòd quando rescriptum impetratum est contra consuetudinem & stylum 3 Principis, suspectum est de falso, vt per Mendos. *super reg. Cancel. in reg. de infirmis q.* 16. *n.* 8 Alciat. *de praesumpt. reg.* 2. *praesumpt.* 30. *in fin.* Mascard. *de probat. concl.* 1269. alias 1175. *n.* 3.

Hinc autem sacri encausti, &c.] Encaustum erat liquoris genus, quo Imperator vtebatur ad scribendum, & fiebat ex cocto murice, & trito conchilio, 4 eoque ad subscribendum solus vti poterat Princeps. Ita Guid. Pancirol. *d. lib.* 1. *cap.* 77. *vers. Encausti.*

SVMMARIVM.

1 *Rescripta cunctá praesupponunt veritatem narratorum, & supplicationis.*
2 *Precator mendax fructum precum nullum sentiat, nisi veritatem precum deducat, aut rescripto inserta sit veritas petitionis.*
3 *Dictantes, & scribentes ad falsas subreptitiásque preces rescripta, omissa veritatis clausula, reprehensionis, alias que poenas non euitant.*
4 *Pragmatica sanctiones corporis, scholae, officij, curiae, ciuitatis, & prouinciae, non priuatorum insequuntur preces.*
5 *Adnotatio, id est, Principis subscriptio.*
6 *In vnoquoque Rescripto, & mandato semper subintelligitur Claus.* Si preces veritate nitantur.
7 *Magistri scriniorum qui fuerint.*
8 *Scrinium memoria, in quo annotationes Principis seruabantur.*
9 *Pragmatica sanctiones, remissiuè.*
10 *Quaestor, de Cancellario.*

L. Vniuersa. VII. & vlt.

Imp. ZENO A. *Sebastiano P.P.*

REscripta cuncta praesupponunt veritatem narratorum, & supplicationis. Item mendax preca- 1 2
tor fructum precum sentiat nullum, nisi veritatem precum deducat, aut rescripto inserta sit veritas petitionis. Item dictantes, & scribentes ad falsas subre- 3
ptitiasque preces rescripta, omissa veritatis clausula, reprehensionis, aliásque poenas non euitant. Item 4
pragmaticae sanctiones corporis, scholae, officij, curiae, ciuitatis, prouinciae, non priuatorum insequuntur preces. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Adnotatio.] Id est, Principis subscriptio, secun- 5
dùm Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *c.* 77. *in princip.*

Q. [illegible] *sub* [illegible]

L. Si non transactionis. VI.

Iidem AA. *&* CC. *Tauro & Iollioni.*

1 PRomissio pro parte indebita per errorem facta reuocari potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 Ad hoc quòd promissio facta per errorem non debet impleri, vide Bald. *in l.iurisgentium, in princ. in 2.lect.n.3.ff.de pact.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig.conuent.lib.14.tit.8.n.21.* vbi *à n.22.* disputat quòd si Notarius scripserit, Titius non per errorem, sed ex certa scientia promisit, &c. an ei credendum sit? & de promissione indebita quam hæredes reuocant, vide Ioan. Bapt. Costam *in tract. de facti scientia & ignor.inspect.7.n.4.& 6.*

SVMMARIVM.

1 *Error facti finito negotio allegatus nulli prodest, & causa decisa velamento facti erronei non reuocatur.*
2 *Confessio reuocari potest vsque ad sententiam probato errore.*
3 *Error non potest probari post conclusum in causa, sed bene potest reuocari confessio quando nihil venit probandum.*
4 *Confessio erronea in prima instantia emissa, potest reuocari in causa appellationis.*
5 *Confessio facta in iudicio cum iuramēto, potest prætextu erroris reuocari probato errore, nisi confessio illa fuisset expressè acceptata per partem aduersam, num.6. Vel quando in iudicio aliquis produceret instrumentum in quo confitetur aliquid in instrumento contentum, n.7.*
8 *Confessio erronea non probat, neque præiudicat confitenti, etiamsi sæpius & identidem fuisset repetita, & esset deliberata, & etiamsi fuerit iurata, & siue error sit facti, siue iuris, n.9.*
10 *Confessio in dubio non præsumitur facta per errorem.*
11 *Confessio erronea non nocet, & confiteri non videtur qui errat.*
12 *Error quo pacto detegatur.*
13 *Confessio erronea reuocari potest etiam post sententiam in criminalibus.*
14 *Exceptiones quæ iure sunt ante litis contestationem proponendæ, admittuntur post litem contestatam.*
15 *Exceptio bene admittitur etiam post litis contestationem, si causa recusationis de nouo venerit.*
16 *Confessio non posset reuocari si verba apposita in libello essent dispositiua, nisi probato errore, secus si essent verba simpliciter narratiua, seu enunciatiua.*

L. Error facti. VII.

Iidem AA. *&* CC. *Zoæ.*

1 ERror facti finito negotio allegatus nulli prodest, & causa decisa velamento facti erronei non reuocatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num.1.sup.hoc tit.* Vid. Bossium *in tit.de confessis n. 6. & seqq.*

2 Vnde vulgò colligitur ex hoc text. confessionem posse reuocari vsque ad sententiam probato errore, vt per Socin. *reg. 64. 65. & 69* Bancel. *in tract. de officio Pretor. in caus.crim. in tit.de conf.crim.* Gregor. per text. ibi *in l.5.verbo pronar, tit. 13. part. 3.* Sarmien. *select.lib.3.cap.13.num.6.vers.sed si subtiliter, & num. 7.* quomodo accipiatur error in restitutione minoris, Corset. *lit.C.sing.1.* Donat. à Fina *tom.1. commun.opin.lib.1.tit.18.n.16 pag 253.tom. 2. commun.opin.lib. 7. tit. 19. de confess, num. 254 pag. 300.* Anton. Gabr. *tom. 3.etiam tit.de confessis, concl. 4 n.12.* Donel. *comment.iuris ciuilis lib.18. cap.4.col. 1.& 2.* Gutier. *de iuram.confirmat.p.1.cap. 8. num.1.* vbi *n. 2* quòd error non potest probari post conclu- 3
sum in causa, sed bene potest reuocari confessio quando nihil venit probandum, & *num.4.* quòd con- 4
fessio erronea in prima instantia emissa potest reuocari in causa appellationis, & *num. 9.* resoluit quòd 5
confessio in iudicio facta cum iuramento potest prætextu erroris reuocari probato errore. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo confessio iudicialis num.21.* vbi limitat nisi confessio illa fuisset expressè 6
acceptata per partem aduersam, quia tunc non poterit reuocari quando per talem acceptationem fuit parti ius quæsitum: & iterum limitat quando in iu- 7
dicio aliquis produceret instrumentum, in quo confitetur aliquid in instrumento contentum.

Hinc etiam notatur hic text. ad hoc quòd con- 8
fessio erronea non probat, neque præiudicat confitenti, etiam quòd fuerit firmiter probata & acceptata, deliberata & repetita, sed reuocari potest, vt per Brunor. à Sole *in locis commun.verb.confessio etiā geminata,* Honded. *cons.102.num.43.vol. 1.* Farin. *in praxi q.81.n.324.* Mascard. *de probation. concl. 378. num. 1.* vbi *numeris seqq.* post Herculan. *de probanda negatiua num.198.vers.16.fallit,* ampliat etiamsi sæ- 9
piùs & identidem fuisset repetita, & esset deliberata, & etiamsi fuerit iurata, & siue error sit facti, siue iuris, & *num.5.* aduertit in dubio non præsumi confessionem fuisse errore factam, quinimo illum erro- 10
rem allegans tenetur probare, late Farin. *in praxi crimin.q 81.n.315.cum seqq.* Honded. *cons.66.n.66. cum seqq.tom.1.*

Et allegatio vulgaris est quòd confessio erronea 11
non nocet, & confiteri non videtur qui errat, vt per Socin. *reg.30.* Anton. Gom. *tom. 3.var.cap.1.num. 66.* Surd *cons.345.num.17.* Mari. Antonin. *var.resol. lib. 3.resol.1.n.61.* Mascard. *de probat. concl. 1176.* aliàs *1181.num.17.* Card. Tusch *practic.concl. tom. 2. lit. C.concl.649* quos refero *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom.49.num.3.*

Quo pacto error detegatur, vide Menoch. *cons.1.* 12
num.91. Tiraq. *de retract lig. §. 4. gloss.1. num. 10.* Cott. *in memorab.verbo confessio il 2.* Clar. *§.fin.q.55. num.18.* Mantu. *dial.112.vers.non prima facie,* Mascard. *de probat.concl.1176.* aliàs *2181.num.19.* Card. Tusch. *d.lit.C.concl.640* Farin. *d.q.81.num.437.*

Nam causa decisa, &c.] Intellige in ciuilibus, 13
nam in criminalibus etiam post sententiam potest confessio erronea reuocari, vt per Grammat. *vot. 7.num.1* Farinac. *dicta quæstion 81. num. 327.* vbi *num. 318.* dicit quòd possit reuocari etiam in causa appellationis.

In gloss. *Error. 1.* ibi, *quia videtur confiteri quasi ex transactione cum conueniebatur actione, quæ crescit per inficiationem.* Recipitur secundùm Bart. *num. 3.* Salicet. *num. 4.* & Paul. *num. 28. in præsenti.*

In gloss. *Facti,* ibi, *item in qualibet exceptione etiā dicatoria, quæ omissæ per errorem facti possunt opponi etiā post litem contestatam,* &c Notatur ad hoc quòd 14
exceptiones, quæ iure sunt ante litis contestationem proponendæ, admittuntur post litem contestatam, etiamsi

etiã nisi prius fuerint ortæ, modò ipse reus post litis contestationem earundem cognitionem ac scientiam habuerit, vt per Cou. *pract. cap 26. num. 2. in princip.* Rebuff. *de except. num.* 378. vbi *num.* 179. idem resoluit, quando pars ignorabat illam exceptionem sibi competere, vide parentem meum *in remiss. ad Ordination. Regiam Lusitan. lib.* 3. *titul.* 49. §. 2. *num.* 8.

15 Notatur etiam ad hoc quòd si causa recusationis de nouo venerit, bene admittitur etiam post litis contestationem, vt per Suar. de Paz *in practic. tom.* 2. *p.* 1. *cap.* 6. *num.* 6.

16 In gloss. *Tal*. Notatur ad hoc quòd si verba apposita in libello sint dispositiua, confessio non posset reuocari, nisi probato errore: secus si essent verba simpliciter narratiua, seu enuntiatiua, vt per Mascard. *de probat. concl.* 367. *num.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Confessio erronea super viribus testamenti non præiudicat confitenti, eadem & libertati non obest.*
2 *Ratificatio, siue approbatio vt det robur actui, necesse est vt ratificans, vel approbans, siue consensum, aut auctoritatem præstans, habeat plenam ipsius actus notitiam.*
3 *Liberti orcini, qui sint.*
4 *Errantis nullus est consensus, & voluntas.*

L. Cùm testamentum. VIII.

Iidem AA. *&* CC. *Dionysia.*

1 ERronea confessio super viribus testamenti non præiudicat confitenti, eadem & libertati non obest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd vt ratificatio, siue approbatio det robur actui, necesse est vt ratificans, vel approbans, siue consensum, aut auctoritatem præstans, habeat plenam ipsius actus notitiam, vt per Tiraq. *de iure mariti gloss* 8. *num.* 183. vbi addit quòd non dicitur quis habere alicuius rei notitiam, siue scientiam, nisi plenè scierit, & cum omnibus eius rei qualitatibus, & circunstantiis.

3 *Orcini.*] Liberti dicuntur, qui directam ex testamento libertatem acceperant, nec vnquam patronum viuum habuerunt, quasi testatoris orco dimissi: de quo vide Cœli. Rhodigin. *antiq. lection. lib.* 6. *cap.* 18. *in* 1. *edit.* alias *lib.* 10. *c.* 18. *in* 2. *edit.* Cuiac. *lib.* 3. *obseru.* 3. Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo libertis, num.* 124. Calum. *in suo Lexic. iuridico, verbo Orcinus.*

4 *Cum errantis voluntas nulla sit.*] Notatur ad hoc quòd errantis nullus est consensus & voluntas, vt per Alex. *in l. quidam consulebant n.* 41. *ff. de re iudic.* Paris. *cons.* 72. *num.* 60. *& cons.* 132. *num.* 36. *vol.* 1. *& cons.* 12. *n.* 98. *vol.* 2. Socin iun. *cons.* 3. *num.* 28. *vol.* 2. Roland. *cons.* 32. *n.* 70. *vol.* 4. Mascard *de probat. concl.* 1181. *num.* 16. Menoch. *cons.* 279. *num.* 10. *& cons.* 196. *num.* 56. *& cons.* 857. *num.* 13. *& de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 19. *num.* 9 Surd. *cons.* 202. *num.* 10. *& decis.* 114. *num* 20.

SVMMARIVM.

1 *Verba enuntiatiua per errorem in contractu, vel quasi, emissa non disponunt.*
2 *Verba enuntiatiua in contractu expressa an dispositionem inducant.*
3 *Error excludit consensum.*

L. Non idcirco. IX.

Iidem AA. *&* CC. *Caio & Anthemio.*

VErba enuntiatiua per errorem in contractu, vel quasi, emissa non disponunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

De verbis enuntiatiuis in contractu expressis an dispositionem inducant, vide Roman. *sing.* 540. *incip. Enuntiatiua*, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib.* 2. *tit.* 6. vbi late agit qualis interpretatio in conuentionibus sit accipienda ex verbis enuntiatiuis. 2

Cum nullus sit errantis consensus. Notatur ad hoc quòd error excludit consensum, vt per Paris. *cons.* 160. *num.* 22. *vol.* 4. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 18. *num.* 23. *&* 27. *pag.* 253. Thom. de Thomasset. *in floribus legum num.* 198. Bertazol. *de clausul. instrum. claus.* 11. *gloss.* 3. *num.* 2. Surd. *cons.* 28. *num.* 122. Anton. Monach. *Lucensi decis.* 59. *num.* 10. Mar. Antonin. *var. resolut. lib.* 1. *resol.* 2. *num.* 6. Card. Seraphin *decisione* 110. *num.* 2. Rot. *decis.* 524. *n.* 4. *p.* 1. *recentior.* 3

SVMMARIVM.

1 *Indebitum ciuiliter tantùm facti errore, non iuris, solutum, repetitur, & num.* 2.
3 *Succedens abintestato, eo quia testamentum non fuit solemne, non tenetur naturaliter hæredibus institutis in eo.*
4 *Mulier per ignorantiam iuris solutum indebitum repetit.*
5 *Debitor in diem certum si soluat ante diem errore iuris, vel facti, non potest repetere, secus si esset debitor sub conditione, & soluat ante aduentum conditionis, num.* 6.

L. Cùm quis. X.

Iidem AA. *&* CC. *Araphiæ.*

INdebitum ciuiliter tantùm facti errore, non iuris solutum repetitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* post omnes Hubert. Giphanius qui specialiter egit super hanc legem. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, & declarant Vital. *lib.* 2. *var. lection. cap.* 12. Robert. *lib.* 1. *sentent. cap.* 6. *à princip.* Duaren. *sub hoc titul. cap.* 3. Donel. *comment. iuris ciuilis lib.* 14. *cap.* 14. Cuiac. *in lib.* 19. *quæst. Papin. ad l.* 7. *ff. de iuris & facti ignor. col.* 4. *& lib.* 14. *obseru.* 39. Ioan. Bapt. Costa *de facti scientia & ignor. cent.* 1. *dist.* 28. *num.* 16. *&* 17. *l. Hispan.* 51 *tit.* 14. *part.* 5. vbi statuitur quòd soluens legatum in testamento inualido relictum repetere non potest, etiamsi prætendat iuris ignorantiam, dicens quòd credebat tale testamentum de iure valere, & *ibi* Gregor. Lop. *gloss.* 1. *in fine*, notat quòd succedens ab intestato, eo quia testamentum non fuit solemne, non tenetur naturaliter hæredibus institutis in eo. 2 3

In gloss. *Cum quis* 1. ibi, *fallit in muliere, & in minore, qui repetunt etiam per ignorantiam iuris solutũ ta'e indebitum.* De muliere loquitur Anton. Gom. *var.* 4

SVMMARIVM.

1 *Fisco damnosa, aut contraria rescripta impetrata, nulla sunt, & num. 2.*

3 *Rescripta, mandata, seu priuilegia Principis contra iura non valent. Secus quando constat de Principis voluntate, num. 4.*

L. Nec damnosa. III.

Idem A. ad populum.

1 Fisco damnosa, aut contraria rescripta impetrata, nulla sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, *l. H. tit. 29. tit. 18. part. 3* Xuar. *al. reg. 18. num. 17. & 18.* Boer. *decis. 2. 6. num. 65.* Pad. *l. in sum. legum poen. d. p. 2. ca. n. 41. n. 4.* Carot. de Grassis *de except. tion. except. 32. n. 22.* Nicol. Genoa *de script. priuata lib. 3. tit. de litteris iudicial. ib. de morator. in princ. a n. 48.* Peregr. *de iure fisci lib. 6. tit. 7. n. 22.* Matth. Apicel. *in tutam. pauperum tit. 2. de morator. Princip. n. 20.* & ibi eius filius Mauri. Apicella.

3 *Nec iuri contraria.*]Notatur ad hoc quòd rescripta, mandata, seu priuilegia Principis contra iura non valent, vt per Salicet. *in l. fin. in fine sua distinctionis sub num 4 C. si contra ius, vel vtil. publ.* Menoch. *consil. 18 num. 21. & consil. 411. num. 19.* meipsum *de clausul. vsufreq. claus. 83. num. 2.* vbi *num. 4.* post Carol. Tap. *in rub. ff. de constit. Princip. cap. 4. num. 107.* assero, secus esse quando constat de Principis voluntate, quia tunc mandatum eius valet, licet sit contra ius. 4

SVMMARIVM.

1 *Rescripta solutionis dilatoria non aliter valẽt nisi fideiussio idonea super debiti solutione prabeatur, & n. 2. Amplia, etiam si talis fideiussio in moratoria remittatur, n. 3. Seu debitor sit diues, valdeque idoneus, n. 4. Vel etiamsi moratoria sit annalis, n. 5 Nisi in cõtrarium suaderet stylus, n. 6. Intellige, si à creditore oppositum, & petita sit satisdatio, num. 7.*

8 *Reges & Principes supremi moratorias litteras indulgere valent pauperibus debitoribus, dummodo pracedat causa cognitio. Imò etiã a Senatoribus, siue Auditoribus regiis. Limita tamẽ in Dominis inferioribus superiorem recognoscentibus.*

9 *Moratoria vt locum habeat satisdatio debet esse cũ fideiussoribus. Quid si debitor esset adeò pauper quòd fideiussionem praestare non valeret, n. 10.*

11 *Rescriptum solutionis dilatorium impetrans tenetur satisdare de soluendo debitum finita dilatione, dummodo talis satisdatio petatur à creditore, alias non.*

12 *Actus quilibet tendens ad fauorem alterius, est intelligendus, parte petente.*

L. Vniuersa. IV.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *Floriano P.P.*

1 Rescripta solutionis dilatoria non aliter valent nisi fideiussio idonea super debiti solutione praebeatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 2 sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Dec. *in cap. 1. num. 13. de testib.* Duen. *reg. 86 vers. fin.* Afflict. *decis. 5* Ioan. Garcian. *reg. 137.* Bernard. *reg. 58, limit. 2.* & ibi eius Additionator, Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n. 40.* Catald. de Boncompagn. *in suo tract. de syndicatu q. 156. num. 99. vers. adde quod habens saluum conductum,* Quintan. Mandos. *in sua pract. commiss. in tract. de signatura gratia, tit. de saluo conductu, vers. pro firmiori validitate,* Lancel Conrad. *in templo omnium iudic. lib. 1. c. 1. §. 4. de Imper. in verbo, debitoribus dilationẽ indulgere, num 8.* Vincent. de Anna *sing. 463.* Carol. de Grassis *de exceptionibus except. 32. n. 112. cum seqq.* Lusitan. Soar. *tom. 1. comm. opinion. lib. 4. tit. 2 si certum petatur num. 74. pag. 458.* Garc. Mastrill. *Sicilia decis. 16. & in fine tract. de magistratib. in comment. ad indulta generalia cap. 46. num. 19.* Farinac. *in praxi crimin. q 29 ex num. 27.* Castill. *lib. 7. de tertiis, cap. 41. n. 101. vers. limitat quoque,* Gabr. Aluarez *in tract. de priuileg. pauperum, & miserab. personar. q. 44. ex n. 85.* Bobadil *in sua politica tom. 2. lib. 3. c. 13. n. 20.* Zerol. *in praxi Episcop. verbo quinquennales vers. 2.* Alex. Trentacinq. *2. var. resol. lib. 3. tit. de solution. resol. 1. n. 6.* Luc. Matth. Apicella *in tutam. pauperum tit. 2. de moratoria Princip. n 5. & 6.* vbi Mauric. Apicell. *in addit. n. 466.* Nicol. Genoa *in tract. de scriptura priuata lib. 3. tit. de annal. & quinquen. dilat. n. 13.* D. Barbos. *in l. omnibus n. 9. & 10. & in l. si debitori 21. n. 153 ff. de iudic.*

3 Amplia procedere, etiamsi talis fideiussio in moratoria remittatur, remissione enim non obstante huiusmodi praedictam fideiussionem praestare debitor tenetur ob magnam, quae inde creditori insurgeret, laesionem, Carol. de Grassis *de exception. ad ma etiã statuis exclud omnes exceptiones, except. 32. n. 98* Vincent. Carot. *de remed. contra prauas sentent. vel damnosas execut except. 168. n. 43.* Alex. Trentacinq. *d. resol. 1 n. 7* Nicol. Genoa *d. loco n. 15. & 16.* Vel quamuis debitor sit diues, valdeque idoneus, Vincent. Carot. *d. excep. 168. n. 48.* Carol. de Grass. *d. except. 31. n 118.* Luc. Matth Apicell. *d. tit. 2. n. 12.* 4
seu etiamsi moratoria annalis sit, adhuc enim fideiussio praestari debet, Boër. *decis. 196 num. 2.* Anton. 5
Thesaur. *decis. 91. num 2.* nisi in contrarium suaderet stylus, Nicol. Genoa *d. tit. de annali & quinquen. num. 11. & 12.* Luc Matth Apicell. *d. tit. 2. numer. 8.* 6

7 Intellige si à creditore oppositum, sitque satisdatio petita, secus autẽ si eã non petat, quia tunc non data satisdatione, seu fideiussione, moratoria gaudebit debitor, Surd *cons. 124 num. 1. & 2.* Franc. Marc. *Delphin. decis. 33. n. 1. p. 1.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de solut. resol. 1. n. 8.* Osuald. *ad Donel. lib. 22. c. 9. lit. N. vers. sed ita si creditores petant,* Nicol. Genoa *vbi suprà n. 18. cum seqq* D. Barbos. *in l. si debitori n. 155. ff. de iudic.* Vincent. Carot. *d. except. 168. n. 44* Carol. de Grass. *d. except. 32. n. 100.* Luc Matth. Apicell *d. tit. 2. num. 6. vers. quam conclusionem, & n. 7.* vbi Mauric. Apicell. *in addit. n. 466.*

8 *Vniuersa rescripta, &c*]Notatur ad hoc quòd Reges & Principes supremi moratorias litteras indulgere valent pauperibus debitoribus, dummodo praecedat causę cognitio: imò etiã à Senatoribus, siue Auditoribus Regiis, vt per Gabr. Aluarez *d. q. 44. ex n. 28.* Castill. *d. tom. 7. c. 41. n. 101. vers. secundò;* sed limitant in Dominis inferioribus superiorem recognoscentibus.

9 *Nisi fideiussio idonea, &c*] Ergo satisdatio huiusmodi debet esse cum fideiussoribus, vt per Catald. *d. tract. de syndicatu q. 156 num. 93. vers. animaduertendum*

tendum, Couar. lib. 3. var. cap. 3. num. 6 Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 18. n. 35. Farin. d. q. 28. n. 29. D. Barbos. in l. diuortio §. interdum n. 13. in princip. ff. soluto matrim.

10 Verùm si talis debitor esset adeò pauper quòd fideiussionem præstare non valeret, poterit vtique admitti ad iuratoriam cautionem, vt per Bald. Nouell. in tract. de dote p. 8. priuil. 11. vers. & sic facit argumentum. Ioseph Ludou. Perus. decis. 63. num. 9. p. 2. Farin. d. num. 29. qui dicunt isto casu talem iuratoriam cautionem debere esse cum generali hypotheca bonorum, & etiam cum adiectione pœnæ, N pita in con, ucend ciuitat. Catan. tit. 1. consuet. 4. n. 10 & 11. Caroc. in tract. de oblationib. p. 2. q. 78. n. 2. Carol. de Grassis de except. except. 32. n. 160. cum seqq. Nicol. Genoa d. tit. de annali & quinquen. dilat. à n. 31. Osuald. in Donell. enucleatum lib. 22. cap. 9. lit. N. Quòd autem fideiussorem debitor non inueniat, per ipsius debitoris iuramentum, cui statur, probare sufficit, Anton. Scap. de iure non scripto lib. 5. cap. 74. num. 5. Mauric. Ap cel ad patrem in tutam... c pauperum tit. 1. n. 492. Camill. Borrel. in sum. decis. tom. 1. tit. 60. de iuram. n. 219. & 220.

1 In gloss. Præbeatur, fin. ibi, demum si aduersarius postul. Notatur ad hoc quòd impetrans rescriptum soluitionis dilatorium, tenetur satisdare de soluendo debitum finita dilatione, summodo talis satisdatio petatur à creditore, aliàs secus, vt per Catald. dist. q. 156. num. 99. ad finem. Gregor. Lop. l. 33. verbo, fiador tit. 18. part. 3. Farinac. d. q. 28. num. 18. Surd. decis. 57. in princip.

Notatur etiam ad hoc quòd quilibet actus tendens ad fauorem alterius, est intelligendus parte petente, late Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 46. per tot. Hippol. in rub. de fideiussor. num. 164. & in l. vnius §. cogniturum n. 6 ff. de quæstion. & sing. 341. Rot. Bononien. decis. 55. Duen. reg. 86. in fine, Gregor. d. l. 33. verbo, fiador, Gonzal. ad reg. 8 Cancel. gloss. 56. n. 108. Steph. Gratian. discept. forens. cap. 100. num. 9. late Aloys. Ricc. in collectan. decis. part. 4. collect. 1189. in princip. vbi infert ad plura vtilia in hac materia.

L. Si quis aduersùs. V.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *ad Volusianum P. P.*

1 Contra Præfectorum prætorio sententias semel supplicare licitum est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit. Vide Bossium in tit. de suppli. aduers. sent.

Hanc candem concl. ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 95 §. 9. & l. Hispan. 17. tit. 23. part. 3 ibi gloss. 5. & l. 2. tit. 19. lib. 4. noua Recop. Guid. Papæ decis. 345. Rebuff. ad leges Galliæ tract. de supplication. in præfat. pag. 305 num. 45. Ludou. Bendet. in tract. de reuisionib. conclus. 10. num. 31. Roland. cons. 1. num. 56. lib. 1. Soar. de Paz in praxi tom. 1. p. 6 cap. 2. num. 10. Vincent. de Franchis decis. 135. num. 3. & decis. 193. num. 1. vbi addit. Amendolæ num. 2. Bernardin. Muscatell. in practic. sacri Consil. lib. 2 pag. 3. gloss. appellari n. 11. & gloss. prouocare num. 48. Peregrin. Patau. decis. 60. Christoph. de Paz in schol. ad leges stili, l. 171. num 6. Valasc. cons. ult. 51. num. 49. vbi magistraliter docet quando censeatur supplicatio semel denegata. Cabed. Lusitan. decis. 12... 7. num. seqq. p. 1. Thom. Valasc. allegat. iuris t. n. 1. alleg. 80. num. 24 & 25. vbi subdit quòd si Princeps vellet, posset rursus admittere supplicationem, quia hoc est ei voluntarium.

SVMMARIVM.

1 *Supplicatione exhibita Præfecto prætorio, sententia sine satisdatione intra decem dies non mandatur executioni, & num. 2.*

3 *Supplicationes, siue Reuisiones, remissiuè.*

4 *Fideiussio præstanda si intra decem dies post sententiam petatur reus, n. 12.*

5 *Supplicare, & reclamare licet à sententia Principis, siue Præfecti prætorio.*

6 *Per supplicationem non impeditur executio latæ sententiæ.*

7 *Exceptio satisdationis non præstitæ iuxta hanc Authent. an sit dilatoria, & an aduersus eam omissam restituatur minor.*

8 *Cautionem iuratoriam præstare sufficit si fideiussorem non inuenit.*

9 *Constitutionis tempus non obseruans, haud eius formam obseruare dicitur.*

10 *Ad supplicandum statutum est biennium in regno Franciæ. In regno Castellæ dies quadraginta, n. 11. In regno Lusitaniæ duo menses à tempore latæ sententiæ in reuision. bis, n. 12.*

AVTH. Quæ supplicatio.

Supplicatione exhibita Præfecto prætorio, sententia sine satisdatione intra decem dies non mandatur executioni, post decem dies sententia absque satisdatione executionem prouocat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hispan. 6. tit. 24. p. 3. & l. 52. tit. 4. lib. 2. noua Recop. Capell. decis. 470. Afflict. in prælud. constit. quæst. 10 num. 5. cum seqq. Boer. decis. 52. n. 4. Duen. reg. 43. limit. 3. Thesaur. Pedem. decis. 181. Seraphin. de priuil. iuram. priuileg. 18. num. 3. late Gutier. pract. lib. 3 quæst. 38 à princip. Marant. de ordine iudic. p. 6. actu 2. num. 16 Lancel. de attent. p. 2. cap. 12. limit. 50. num. 56. cum seqq. Thom. Valasc. alleg. iuris tom. 1. alleg. 90. num. 8. Molin. in emporio iuris part. 1. tit. 2. in prælud. num 62 vbi num. 73. ait de iure Castellæ aliter se res habere, vt in l. 1. tit. 10. & in l. 1. tit. 20. lib. 4 nouæ Recop. in quibus supplicatio ad eosdem iudices intra triduum ab interlocutoria, intra decem dies à definitiua interponi iubetur; ad Principem verò cum pœna mille & quadraginta duplarum auri intra viginti dies. Additque quòd de iure regni Aragoniæ supplicatio debet interponi intra decem dies, & pars supplicans infra vnum annum à die supplicationis continuò sequuturum, causam eiusdem supplicationis prosequi tenetur in supremo Regio Concilio, aliàs lapso dicto anno prædicta sententia transit in rem iudicatam; deinde non admittitur supplicatio ad supremum Concilium, nisi priùs supplicans dederit cautionem quòd casu quo in causa eiusdem supplicationis succumbat, expensas faciendas, & damna sustinenda per alteram partem occasione dictæ causæ soluet, & integrè & completè restituet. Et in Curiis Franciæ nemo admittitur ad supplicandum nisi prius deponat 120. libras Parisienses pro mulcta in casu quo succumberet secundùm Rebuff. in tract. de supplicat. in præfat. sub num. 19. Petr. Gregor. de appellat. lib. 1. cap. 6. sub num. 18. Scacc. in primis tractat. quæst. 19. remed. sub numero 19. 2

De

3 De supplicationibus, siue reuisionibus, vide Auendan. in speciali tractatu de secunda supplicatione, Rebuff. ad leges Galliæ tractat. de supplicationib. Afflict. decis. 231. Guid. Pap. decis. 420. Gail. lib. 1. obseru. 132. Soar. de Paz in pract. tom. 1. part. 7. cap. vnic. Perez l. 25. tit. 3. lib. 2. Ordin. pag. 218. & l. 8. tit. 4. pag. 233. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 70. & cons. 218. n. 87. cum seqq. Monterol. in sua practic. tractat. 5. cap. 8. Christoph de Paz in schol. ad leges styli l. 171. per totam, Bernard. Greuæ. ad pract. Cameræ Imperialis lib. 1. conclus. 135. consid. 1. Sigism. Scacc. de appellat. quæst. 19. remed. 3. Cabed. Lusitan. decis. 144. & 190. part. 1. & decis. 67. & aresto 47. & 95. part. 2. Aluar. Valasc. cons. 51. Thom. Valasc. d. alleg. 90.

4 *Intra decem dies, &c.*] Notatur ad hoc quòd fideiussio præstanda est, si intra decem dies post sententiam peratur reuisio, vt per Cagnanol. ad decretum Montisferrati 14. §. 1. q. 3. n. 22. Surd. decis. 276. num. 19. Giurb. decis. 4. in fine num. . Scacc. de appell. q. 19. remed. 3. sub n. 27. vers. subdeclara.

5 *Offerenda est, &c.*] Notatur ad hoc quòd supplicare, & reclamare licet à sententia Principis, siue Præfecti prætorio, vt per Viui. tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 25. quorum appellationes non recip. num. 21. pag. 522. Menoch. remed. 4. in pr. c. 896.

6 *Quo subsequuto, &c.*] Notatur ad hoc quòd per supplicationem non impeditur executio latæ sententiæ, vt per Afflict. decis. 341. Azeued. l. 14. num. 49. tit. 3. lib. 1. nouæ Recop. Contar. in l. vnic. quæst. 8. num. 41. vers. nam regulariter, C. si de mom. possess. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo, per quos, n. 52. Valasc. consult. 51. n. 28. Caualcan. decis. 4. num. 42. part. 1. Giurba decis. 4. num. 17. in fine. Surd. decis. 276. num. 19. Scacc. de appel. quæst. 19. remed. 3. num. 27. Nam pendente supplicatione sententia mandatur exequutioni, secundùm Lancel. de attentat. part. 2. cap. 19. à num. 16. Salgado de Regia protect. part. 4. cap. 3. à num. 237. meipsum in col. ect. ad cap. ex litteris n. 7. de in integ. restit. & in votis decisiuis Canon. voto 4. num. 76. in fine, nisi irretractabilis & periculosa sit. Anton. Gabr. commun. tit. de execut. rei iudic. conclus. 1. num. 21. Anna allegat. 63. num. 3. & alleg. 82. num. 7. Muscatel. in praxi ciuil. part. 7. gloss. condemnando, num. 101. Cardin. Tusch. tom. 7. lit. R. concl. 314. num. 9.

7 An exceptio satisdationis non præstitæ iuxta huius Authent. dispositionem, sit dilatoria, & ad eam omissam restituatur minor? negatiuè resoluit Vincent. Franch. decis. 190.

8 *Fideiussionem præbuerit, &c.*] Iuratoriam cautionem præstare sufficit si fideiussorem non inuenit, Pap. decis. 50. num. 2. & decis. 189. num. 3. Roland. cons. 43. num. 22. vol. 1. Franc. Marc. decis. 496. part. 1. Rebuff. ad leges Galliæ tit. de sentent. execut. art. 1. gloss. 16. tom. 2. tit. de supplicat. art. 5. gloss. vnic. vers. quæro quid si sit pauper. Monterol. in practic. tract. 5. cap. 8. num. 7. in nouiss. impres. Soar. de Paz in pract. tom. 1. part. 7. cap. 11. num. 95. Azeued. l. 1. num. 11. tit. 20. lib. 4. nouæ Recop. Crauet. cons. 299. Rimin. iun. cons. 48. num. 10. Bec. cons. 1. Gail. lib. 2. obseru. 47. num. 9. Anton. Sola ad constit. Sabaudiæ tit. de sentent. execut. decr. ne sup. debitis gloss. 3. num. 5. Vrsil. ad Afflict. decis. 231. Andr. Claud. de sequestr. cap. 10. num. 18. Bender. in tract. de Remission. concl. 7. per tot. Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 2. tit. de appellat. resol. 1. num. 9. Hening. de fideiussor. cap. 18. num. 101. Vbi enim lege, vel statuto ad dandum fideiussorem, vel pignus certo in casu quis obligatur, nec tamen sui inopia pignus, aut fideiussorem dare potest, ad iuratoriam cautionem statuto non obstante admittitur, Olasch. decis. 70. num. 3. Bec. d. cons. 1. ex num. 18. VVesembec. in paratit. ad tit. ff. qui satisd. cog. num. 10. Sebast. Medic. de casibus fortuit. p. 2. q. 4. num. 23. Caroc. de oblationib. p. 2. q. 10. n. 41. D. Barbos. in l. diuortio §. interdum num. 15. & 19. ff. soluto matr. Ceuall. commun. contra commun. quæst. 66. num. 5. Seraphin. de priuileg. iuram. priuil. 18. n. 1. 2. & 33. Gutier. in l. nemo potest, num. 294. ff. de legat. 1. & quæst. Canon. lib. 2. quæst. 19. num. 4. Surd. cons. 68. num. 7. & decis. 141. ex num. 7. Borrel. cons. 54. num. 9. Fachinæ. controu. iuris lib. 11. cap. 63. Farinac. in praxi crimin. q. 107. num. 38. Hening. de fideiussor. cap. 18. num. 89. Schrad. de feudis, part. 10. sect. 20. num. 296. Matt. voto 158. num. 8. Cardin. Tusch. practic. conclus. tom. 1. lit. C. conclus. 166. num. 5. & conclus. 175. num. 13. Scacc. d. quæst. 19. remed. 3. num. 27. vers. subdeclara.

Nisi sub hac forma, &c.] Notatur ad hoc quòd qui non obseruat tempus constitutionis, non dicitur eius formam obseruare, vt per Tiraq. de retractu lig. §. 3. gloss. 4. num. 3. Cum tempus huiusmodi ad formam & solemnitatem pertineat, idem Tiraq. de retract. lig. §. 1. gloss. 10. n. 90. 9

Vt intra biennium, &c.] Idem biennium statu- 10
tum est in Regno Franciæ ad supplicationem, vt per
Rebuff. d. tit. de supplication. in præfat. num. 75. Gui-
lelm. Benedict. in c. Raynutius, verbo mortuo itaque
testat. res, in 1. num. 273. In Regno Castellæ dantur 11
quadraginta dies, Auendan. d. tract. de supplicat.
num. 19. Perez l. 42. tit. 4. lib. 2. Ordin. pag. 391. ver-
bo supplicans, Soar. de Paz d. cap. vnic. num. 96. Mon-
terol. vbi supra num. 1. In Regno autem nostro Lu- 12
sitano dantur duo menses a tempore latæ sententiæ
in reuisionibus, quæ petuntur ex gratia, nisi senten-
tiæ executio impedita sit exceptionibus obiectis,
quia tunc computabuntur ab eo tempore, quo lata
fuerit super huiusmodi exceptionibus, ex Ordin.
Regia Lusit. lib. 3. tit. 95. §. 3. Aluar. Valasc. d. con-
sult. 51. num. 32.

L. Vniuersis. VI.

Impp. HONOR. & THEOD. AA.
Isidoro P.P.

RExcriptum sufficit esse concessum, non attento per quem fuerit impetratum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit. 1

Quamuis ad impetrandum rescriptum speciale requireretur mandatum, iuxta posita in collect. ad cap. nonnulli num. 16. de rescript. & ibi citatis addo Vezin. commun. opin. lib. 1. tit. 10. num. 131. tamen, vt aduertimus citato loco, textus ille non seruatur in praxi, & ideo huius textus dispositio communiter recipitur.

S V M M A R I V M.

1 *Rescripta iuri contraria, & alium lædentia non valent, & num. 2. & 3.*

4 *Rescriptum si sit contra ius commune non valet nisi faciat mentionem de iure.*

5 *Per rescriptum non potest auferri ius quæsitum subdito.*

6 *Remissio Principis ante condemnationem tollit pœnam delicti. Intellige, vbi læsus remiserit, vel illi satisfactum fuerit, ibid.*

L. Rescripta. VII.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *ad Senatum.*

1 Rescripta iuri contraria, & alium lædentia non valent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hac leg. desumunt *l.Hispan.30.tit.18.part.3.vbi gloss.1.* Dec. *cons.156. num.1.*Ioan.Garc.*regul.406.num.8.*Perez *l.6. vers. regulariter tit.12.lib.3.Ordin.pag.700.*Azeued.*l.1. num.7.cum seqq.tit.14.lib.4.noua Recop.*Spin.*in speculo testament.gloss.30.princip.num.20.* Marches. *de commission.& rescript.part.1.cap 3.num.8.*Menoch. *cons.291.num.25.lib.3.*Ludou.Bender.*in tract.de remissionib.concl.33.num.5.pag.517.* latè Trentacinq. *var.resolut.lib.1.tit.de rescript.resol.6.per totam.*

3 Ratio est, quia Princeps secundùm ius commune rescribere censetur, & illi se conformare, vt per Iacob.Omphal.*de Principis funct.lib.1.cap.9.* Cabed. *Lusit. decis. 93. num. 3.part.2.*ac eius voluntas talis præsumitur, qualem de iure esse oportet. Bald. *in l.1.num.6 ff.de constitut. Princip.* Ias. *consil.236. col.2.vol.1.*Grammat *consil. 34. num. 5. consil. 45. num.33.in crimin.* Dec. *cons.64.num.7.& cons.580. num.2.*Gozadin.*cons.101. num. 10.* & illud quod de iure est, cogitasse præsumitur, Roland.*cons.86.n.58. vol.1.*Menoch.*cons.411.num.15.& cons. 1156. n.1.* Carol.Tapia *in rubr. ff. de constitut. Princip.cap. 2. num. 1.* sicut & præsumitur in dubio semper vti voluntate & auctoritate legibus ordinata. Boss. *in tit. de Principe,num.193.*Roland.*cons.86.num.18.vol.1.* Menoch.*de præsumpt.lib.2.præsumpt.12. num.1.* Ludou.Rodolphin.*de absoluta Principis potestate c. 3. num.1.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd rescriptum si sit contra ius commune non valet nisi faciat mentionem de iure, vt per Xuar.*allegat. 28. n.17* Matt.*de clausul.p.1.claus.79.num.1* Monet. *de commutat. vltim. volunt.cap.7.num.176.*meipsum *de clausul. vsufreq. claus.82.num.13.*

5 *Quod non lædat alium,*&c.] Notatur ad hoc quòd per rescriptum non potest auferri ius quæsitum subditis, vt per Anton.Gomez *l.40.Tauri,num. 89. vers. primo fine iusta causa.*Mench.*vsufreq.quæst.c.2. n.6.* Princeps enim ius alterius in rescriptis suis derogare non intendit, vt per Xuar.*allegat.7.n. 4.* Hippol. *singul.295.vers.secundò scias,* D. Roder.à Cunha *in comment.ad cap.3.num.1.dist.99.*Cardin. Tusch.*tom. 6.lit.P.conclus.687.ex n.1.*

6 *Vel crimen supplicantibus indulgeat.*] Notatur ad hoc quòd remissio Principis ante condemnationem tollit pœnam delicti, vt per Anton. Gomez *tom.3. var.cap.13.n.38.vers.item adde, post princ.*Azeued. *l.1 num.10.cum seqq.tit. 25.lib.8. Recopil.* Intellige vbi læsus remiserit, vel illi satisfactum extiterit, de quo vide Chassan.*in consuet.Burgund.rubr.1. §.5.n. 163.pag.59.*

SVMMARIVM.

1 *Supplicationē effectum solummodo instrumenti, non vniuersum instrumenti tenorem, continere sufficit.*
2 *Instrumenti sensum, non autem verba inserere precibus satis est.*
3 *Expressio debet esse clara, & certa.*

L. Instrumentorum. VIII. & vlt.

Iidem AA. Florentio P.P.

1 SVpplicationē effectū solummodo instrumenti, non vniuersum instrumenti tenorem continere sufficit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1. sup.hoc tit.*

2 Ex hoc text. vulgò colligitur, vt tantùm partis instrumenti, de qua dubitatur, sensus, non autem verba precibus inferatur: de cuius intellectu agit Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lection.lib.2.cap.185.* vbi tandem ita concludit. Existimo itaque hanc fuisse Illius mentem, vt totius instrumenti sententia, non autem verba precibus inserantur, vt rem, de qua agitur, Princeps cognoscere possit, sed si super instrumenti verbis dubitari contigerit, tunc non sententia, sed verba, de quibus est quæstio, scribenda sunt: ait enim hæc sola cùm necessitas exegerit, verba precibus inserenda, quorum de sensu inter partes dubitari contigerit, quæ etsi quis rectè intueatur, nullum alium sensum recipiunt. Non ergo partis tantùm, quod Doctores arbitrantur, sed totius instrumenti ius exponi debet, & etiam verba si super iis dubitari contigerit.

3 *Vera precamo rem aperiat cognoscendam,*&c.] Notatur ad hoc quòd expressio debet esse clara & certa, id est, per verba clara & specialia, quibus, cessante dubio, incertitudine, aut æquiuocatione Superior omnino certus esse possit de omnibus necessariis, & plene instruatur, vt per Xuar. *alleg. 12.num.34.*Rebuff.*de nomin.quæst.9.num.18.*

Quando libellus Principi datus, litis contestationem faciat.

TIT. XX.

QVm actum sit de precibus offerendis; consequenter dicitur de earumdem oblatarum effectu. Imperator ponit regulam, quòd libellus Principi oblatus habet vim litis contestatæ, ita vt actionem perpetuet, atque in hæredes transmittat. Scripserunt in hanc rubr. Bart. & alij, Ias. Sebast. Næui. Cuiac. Pac.& VVesembec. Vide Brissonium *lib.3.select.cap.7.*

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum Principis æquiualet libello, & litis contestationi.*
2 *Litis contestationem ex libello existere, colligitur.*
3 *Libellus, pro ipsis precibus Principi datis.*
4 *Scheda supplex, pro supplicatione.*

L. Dubium. I.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Remigio P.P.*

1 REscriptum Principi æquiualet libello, & litis contestationi. Colligunt ex Ordin.Cyn.Salicet. Bart.Bald. Castr. Ias.Sebast Næui.remissiue Ximen. Tolet.*in concord.p.1.*

Vulgò

Vulgò colligitur ex hoc text. litis contestationem
2 ex libello existere, de quo Quintanaduen. *de iure & imper. lib. 1. tit. 11. num. 18.* vbi intelligit, & conciliat *l. libellum, ff. de in ius vocando, & l. quaesitum, ff. ad senatusconf. Turpil.* Et libellum sumi hoc loci pro
3 ipsis precibus Principi datis, tenent Budae. & Alciat. *in l. nec quicquam §. vbi decretum, ff. de offic. Procons.* Menoch. *de arbitr. casu 314. num. 12.* & dicit Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, libellus appellatur,* quod *in hoc tit.* dicitur scheda supplex, quam vulgò supplica-
4 tionem dicimus, qua populares postulata sua Principibus exponere solent.

SVMMARIVM.

1 *Per supplicationem, & insequentia Imperatorum rescripta, actiones temporales redduntur perpetuae.*
2 *Per litem contestatam perpetuatur actio annalis.*

L. Temporales II. & vlt.

Imp. IVSTINIAN. A. *Menna P. P.*

PEr supplicationem, & insequentia Imperatorum
1 rescripta, actiones temporales perpetuae redduntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Notatur hic text. ad hoc quòd per litem contesta-
2 tam perpetuatur annalis actio, vt per Ias. *in §. praeiudiciales 13. num. 25. & in §. poenales 12. n. 125. Instit. de actionib.* Tiraquel. *de retractu lign. §. 1. gloss. 10. n. 75. & in fine tit. num. 33.*

Vt lite pendente, vel post prouocationem, aut diffinitiuam sententiam nulli liceat Imperatori supplicare.

TIT. XXI.

QVANDOQVE etiam post prouocationem lis pendet in secunda instantia. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Angel. Castr. Bald. Ias. Aloys. Leo, Sebast. Naeui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata post supplicationem exhibitam antequam Princeps respondeat, valet.*
2 *In supplicationibus admittendis aduersùs res iudicatas Princeps non sit facilis.*

L. Licèt postquam. I.

Imp. ALEXANDER A. *Camerio.*

SEntentia lata post supplicationem exhibitam antequam Princeps respondeat, valet. Colligunt ex
1 Ordin. Cyn. Salic. Bart. Angel. Castr. Bald. Ias. Aloys. Leo, Sebast. Naeui. remissiue Ximen. *in concord. p. 2.* & Casal. *in annot.*
2 Aduerte quòd Princeps non debet esse facilis in admittendis supplicationibus aduersùs res iudicatas; de quo Roland à Valle *cons. 58. sub num. 12. lib. 2.* Achil. Personal. *in tract. de adipisc. possess. sub n. 350. vers. & malè,* Contar. *in l. vnic. q. 8. n. 32. C. si de mom. possess.* quos refert & sequitur Sigism. Scacc. *de appell. quaest. 19. remed. 3. n 29.*

SVMMARIVM.

1 *Supplicare non licet citra editionem actorum necessariorum processu pendente.*
2 *Priuilegium, seu rescriptum lite pendente impetratum, nihil prodest, non facta mentione litis pendentia.*
3 *In commissione ad lites, seu supplicatione ad beneficia, inseri solet haec claus. cuius litis statum, &c. quae operatur vt dicatur sufficienter mentio facta litis. Sententia Authoris proponitur, n. 4.*
5 *Appellatio datur quando Iudex denegat copiam actoru.*

L. Supplicare. II.

Imp. CONSTANTIN. A. *Probiano suo S.*

PEndente processu citra editionem actorum necessariorum supplicare non licet. Colligunt ex 1
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Nisi vel actorum communium, &c.] Notatur ad 2
hoc quòd priuilegium, seu rescriptum lite pendente impetratum nihil prodest, non facta mentione litispendentiae, vt per Capyc. *decis. 86. n. 20.* Bapt. Ferret. *cons. 229. n. 6. lib. 2.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum: notab. 4. in princ. n. 19.* Lancellot. *de attent. p. 1. cap. 4. à n. 630.* Menoch. *de arbitr. casu 206. à n. 4.* Octauian. *de stylo Curiae lib. 3. cap. 9. à num. 6.* Rebuff. *in praxi benef. p. 3. signatura, verbo, quatenus litigiosum,* Mandos. *in forma commission. gloss. vlt.* D. Barbos. *in l. si quis postea quam, n. 120. ff de iud.*

In commissione ad lites, seu supplicatione ad be- 3
neficia inseri solet haec claus. *cuius litis statum,* &c. quae operatur vt dicatur sufficienter mentio facta litis, Achil. *decis. 9. de rescript.* Marches. *de commiss. p. 1. pag. 481. n. 11. in vlt. impress.* Mantic. *decis. 113. n. 8.* Monet. *de commut. vlt. volunt. cap 6. n. 330.* plures citati per me *in tract. claus. vsufr. claus. 77. num. 3.* vbi 4
n. 3. assero quòd illa clausula non operatur effectum, quando adest res iudicata.

Notatur etiam ad hoc quòd datur appellatio 5
quando iudex denegat copiam actorũ, vt per Duen. *regul. 52. fallent. 5.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gloss. 9 §. 1. in annot. n. 198.*

Protinus condemnetur.] Id est, ipso iure, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n. 102. & seq. C. de reuoc. don.* Cot. *in memorab. verbo, protinus, pag. 715.* Cald. Pereira *de resolut. emphyt. c. 16. n. 89.* Farin. *fragm. crimin. p. 2. verbo, lex, n. 115.* & alios per me citatos *de dictionib. vsufreq. dict. 295. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Non appellanti silentium est impositum ipso iure; & per rescriptum tentans retractare decisa, desiderio cum ignominia poena carebit.*
2 *Supplicans Principi pro retractando sententiam, quae in iudicatum transiit, incurrit infamiam.*
3 *In quaesitis iure positiuo potest Princeps poenam publicam, vel fiscalem remittere.*

4 *Dispositio pœnalis, quæ nullam temporis præfinitionem continet, perpetua est.*
5 *Appellare nequiens à sententia, quæ transiuit in rem iudicatam, pariter aduersus eam supplicare non potest.*
6 *Remissionem petens, si renuntiauit appellationi, quæ est iuris communis remedium, fit gratia & prouisione Principis indignus.*
7 *Remissionis renuntianti beneficio, an sit deneganda remissio.*
8 *Appellatio vbi remouetur ad abbreuiandum lites, tunc censetur etiam remota supplicatio.*

L. Qui licitam. III. & vlt.

Idem A. ad vniuersos Prouinciales.

1 NOn appellanti silentium est impositum ipso iure, & per rescriptum tentans retractare decisa, desiderio cum ignominiæ pœna carebit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Vulgò notari solet hic text. ad hoc quòd supplicans Principi pro retractando sententiam, quæ in iudicatum transiuit, incurrit infamiam, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, not. b. 4. in princ. num.* 25. vbi subdit quòd si iste talis produceretur in testem, posset sibi obiici quòd non esset habilis quod ait menti tenendũ secundùm Paul. quia posset facere honorem si casus occurreret, cum pauci sint qui aduertant, & sciant de hoc excipere; & demum aduertit hoc debere intelligi quando sententia esset valida, secus si nulla, Cæpol. *caut.* 220. Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ tit. de appellat. art. 14. gloss. vnic. num.* 1. Azeued. *l. 7. num* 128. *tit.* 18. *lib. 4. noua Recop. & ad Curiam Pisanam lib. 4. c. 6. n.* 173. Mascard. *de probat. concl.* 1356. alias 1362. *num.* 30. Aduertit tamen Rebuff. *ad leges Galliæ to. 1. in proœm. gloss. 5. num.* 45. se non vidisse seruari hanc legem quoad infamiam, quòd licet infamia huiusmodi fuerit contra vnum opposita, tamen fuit in testimonium admissus.

3 Notatur etiam ad hoc quòd in quæsitis iure positiuo potest Princeps pœnam publicam, vel fiscalem remittere, vt per Restaur. Castald. *in tract. de Imperio, quæst. 111. casu* 7. Pinel. *in rubr. de rescind. vendit. p. 1. c. 2. sub n.* 12.

4 *Perpetuo silere debebit.*] Notatur ad hoc quòd dispositio pœnalis quæ nullam temporis præfinitionem continet, perpetua est, vt per Ioan. Garcian. *reg.* 143.

5 *Petere per supplicationem*, &c.] Notatur ad hoc quòd qui non potest appellare à sententia quæ transiuit in rem iudicatam, pariter aduersùs eam supplicare non potest, vt per Roland. à Valle *cons.* 38. *n.* 10, *vers. quibus tamen non obstantibus, tom.* 2. Kirchou. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 27. si de momentan. possess. n. 2. pag.* 323.

6 Notatur etiam ad hoc quòd petens remissionem si renuntiauit appellationi, quæ est iuris communis remedium, fit gratia & prouisione Principis indignus, vt per Valasc. *cons.* 51. *num.* 34. vbi *num.* 35. post Corset. Capell. Tholosan. Rebuff. & alios aduertit quòd licet in præsenti contra omittentes appellationis remedium disponatur, idem à fortiori tenendum contra renuntiantes, quod grauius est, & sic vtroque casu, nempe de renuntiante tacite, vel expressè, hanc text. intelligit. & *num.* 36. tenet hanc leg. quæ loquitur de renuntiante appellationi post sententiam latam, non procedit in renuntiante ante sententiam; quia ille, qui ante sententiam renuntiat appellationi futuræ, non est tam culpabilis, cùm spe bonæ & iustæ sententiæ potuit ad hoc allici, prout est ille, qui post latam sententiam, & iam cognitam atque examinatam causam appellationi renuntiat; & addit sæpissime vidisse concessam remissionem renuntiantibus de licentia Regis futuræ appellationi, nunquam verò illis, qui post latam sententiam renunciant appellationi, & remedio ordinario, & *n.* 38. 7
disputat an renuntianti remedio remissionis sit deneganda remisio.

In gloss. *Omiserit*, fin. Notatur ad hoc quòd vbi 8
appellatio remouetur ad abbreuiandum lites, tunc censetur etiam remota supplicatio, vt per Iat. *in auth. quæ supplicatio, C. de precibus Imper. offer.* Surd. *decis.* 36. *num.* 22.

Si contra ius, vel vtilitatem publicam, vel per mendacium fuerit aliquid postulatum, vel impetratum.

Tit. XXII.

HIs casibus regulariter rescriptũ Principis impetranti non prodest. Scripserũt in hũc tulũ Angel. Castren. Bald. Aloys. Leo, Seb. Næu. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

SVMMARIVM.

1 *Supplicatio non vitiatur ob leuem omissionem.*
2 *Omissa non vitiant rescripta, quæ expressa rescripti decretum magis promouissent.*
3 *Delegatum posse cognoscere, & definire, quamuis ab eo, qui rescriptum impetrauit, omissa fuerint nonnulla ex his, quæ erant exprimenda, quomodo intelligendum sit.*
4 *Subreptitia non reputatur gratia, licèt in ea non fuerit vnum narratum, quod si narratum esset, Princeps vel non concessisset, vel saltem difficilius.*

L. Non idcirco. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA *Gregorio.*

SVpplicatio non vitiatur ob leuem omissionem. 1
Omissa non vitiant rescripta, quæ expressa rescripti decretum magis promouissent. Colligunt ex 2
Ordinar. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Castrens. Bart. Bald. Aloys. Leo, Sebastian. Næui. refusiùs Ximen. Tolet. *in concordant. part. 1. & 2.* & Casal. *in annot.*

De materia subreptionis & obreptionis dictum est *in collect. ad cap. super litteris, de rescript.* & adde Menoch. *de arbitr. iudic. l. 1. q.* 57. Benedict. Capr. *in regulis, concl.* 46. & 47. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 2. collect.* 325. Cabed. *post decisiones Lusitaniæ, p. 2. arresto* 74.

Quod ex gestis, &c.] Text. iste, dum habet delegatum posse cognoscere, & diffinire, quamuis ab 3
eo, qui rescriptum impetrauit, omissa fuerint nonnulla

nulla ex his, quæ erant exprimenda, intelligitur secundum gloss. & Doctores communiter procedere vbi ea sunt omissa, quibus expressis superior æque facile causam sub eadem forma commisisset. Sed planius & generaliùs intelligitur vt procedat indistinctè vbi omittuntur ea, quæ pertinent ad iustitiam causæ, & pro quibus competit exceptio peremptoria, itavt particula, *gestis*, referatur ad ea, quæ inter partes gesta sunt circa ipsam causam principalem, & merita illius, iuxta interpretationem communis præceptoris Ludouici Correa in Conimbricensi Academia olim Pontificij iuris Interpretis insignis.

4 *Omissa proponis.*] Aduerte quòd subreptitia non reputatur gratia, licèt in ea non fuerit vnum narratum, quod si narratum esset, Princeps vel non concessisset, vel saltem difficiliùs concessisset, dummodo per testes probetur Principem illud sciuisse quod in gratia narratum non fuit, & nihilominus concesserit gratiam, ita Verall. *p. 3. decis.* 221. *n.* 1.

SVMMARIVM.

1 ***Priuilegium obreptitiè, & per mendacium impetratum non releuat.***
2 ***L. præscriptione 2. si contra ius, & cap. super litteris, de rescript. conciliantur.***
3 ***Mendacium, & an mendax præsumatur esse in dolo, ibid.***
4 ***Testis, qui verum supprimit, omittitque dicere, tam falsus est, quam qui falsum asserit.***
5 ***Condemnatus pro homicidio in mille, si supplicauit Principi pro compositione inserta in supplicatione, narrando quòd erat condemnatus in mille, sed non qualiter fuerit condemnatus, rescriptum est subreptitium, & nullum.***
6 ***Iudices delegati, siue per litteras dati, cognoscunt an sua sit iurisdictio, & pronuntiant super exceptionibus sui fori declinatoriis, & incompetentia sicut iudices ordinarij. Amplia etiamsi ex tali pronuntiatione iudices aliquod interesse prætendant, num. 7.***
8 ***Littera subreptitia, vel obreptitia nullam tribuunt iurisdictionem.***

L. Præscriptione. II.

Iidem AA. & CONST. & MAXIMIAN. CC. *Statio.*

1 PRiuilegium obreptitie, & per mendacium impetratum non releuat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Circa intellectum huius text. dum probare videtur rescriptum impetratum expressa falsitate, vel suppressa veritate per fraudem, valere ad effectum vt iudex in eo delegatus secundum iuris ordinem, licèt non secundum formam specialem ipsius procedere possit, multi multa scripserunt, vt per Bald. & Bart. *n. 1. & 22. cum seq. in præsenti*, Abb. *n. 3. vers. itē facit*, Card. *oppos. 2. & q. 4.* Anton. *a n. 20* Beto. *lect. 1. num. 9. & 19. & in 2. n. 35. in cap. super litteris 20. de rescript.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 2. sub tit. de rescript. in præfat. num.* 168. ex quibus septem colliguntur intellectus, qui tamen ferè omnes licèt in se veri sint, vel non conueniunt verbis, & litteræ textus, quam multis in locis offendunt, improprians, & restringunt, vel diminuunt, & supplent aliquid, vel constructionem peruertunt, aut denique decisionem illius aliquam notabilem inutilem reddunt.

Vnde pro vero intellectu & concordia distinguendum est inter mendacium, quod committitur, seu falsitatem, quæ per malitiam & fraudem impetrantis exprimitur, aut veritas supprimitur circa iustitiam & merita causæ principalis, & ita circa exceptionem aliquam peremptoriam aduersario competentem. Et inter mendacium quod committitur, vel falsitatem expressam, aut veritatem suppressam, non circa merita & iustitiam causæ principalis, sed circa concessionem rescripti, & iudicis delegationem, seu merita processus, & consequenter circa dilatoriam exceptionem, quæ aduersario competit. In priori membro patet exemplum si quis per fraudem, vel malitiam exprimat se beneficio spoliatum fuisse à Titio qui in eodem violenter intrusus permanet, & per rescriptum iudicem impetrat, qui ejecto Titio impetrantem spoliatum restituat, cùm tamen nec is spoliatus, nec ille spoliator, aut intrusus sit: vel si per eandem malitiam, vel fraudem impetrans inferat rem aliquam ab alio possessam ad se iure dominij pertinere, & ab alio iniustè occupatam, supprimens se eandem illi vendidisse, vel donasse & tradidisse. In posteriori verò patet exemplum, si impetrans fraudulentus, vel malitiosus exprimat iudicem ordinarium vel sibi inimicum, vel parti aduersæ maximè propitium, & in ira suspectum existere, vel sæpiùs requisitum iustitiam ministrare noluisse, seu aduersarium longè potentiorem, aut supprimit litem iam pendentem, vel priuilegium aduersario competens, vt non nisi sub certo iudice conueniatur, aut suam ipsius impetrantis qualitatem, & dignitatem, quæ fuerat exprimenda, iuxta *cap. ad aures, de rescript.* Iuxta hanc igitur distinctionem patet concordia inter hanc legem, & text. *in c. super litteris, illo tit. de rescript.* vt scilicet in posteriori membro procedat ille text. in priori verò nostra lex, prout illam intelligunt Fulgos. *hic num* 8. & Paul. Castren. *num.* 3. & Bald. *num.* 4.

Mendacium reperitur.] De mendacio multa scribunt Guilhelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo, si absque liberis il 2. num. 163. de testamen.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 31. num. 41. cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præs. 3. num* 53. Valasc. *cons.* 183. *num. 29. & seqq.* Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. q. 18. art. 3.* Valer. Reginald. *in praxi fori pænitent. lib. 24. num.* 35. Et an mendax præsumatur esse in dolo? vide Menoch. *d. præs. num.* 53. Surd. *decis.* 165. *num.* 14. Mascard. *de probation. concl.* 531. *num.* 19. 3

Sine in tacendi, &c.] Notatur ad hoc quòd tam falsus est, & de falso punitur testis, qui verum supprimit, omittitque dicere, quàm qui falsum asserit, per Tiraq. *de pœnis tempor. causa 44. n.* 15. 4

Notatur etiam ad hoc quòd condemnatus pro homicidio in mille, si supplicauit Principi pro compositione inserta in supplicatione, narrando quòd erat condemnatus in mille, sed non narrauit qualiter pro homicidio fuit condemnatus, & sic non expressit facti seriem, rescriptum est subreptitium, & non valet, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, notab. 4. in princip. n. 10. pag.* 416. 5

Datum iudicem cognoscere debere, &c.] Notatur ad hoc quòd iudices delegati, siue per litteras dati cognoscunt an sua sit iurisdictio, & pronuntiant super exceptionibus sui fori declinatoriis, & incompetentiæ, sicut iudices ordinarij, vt per Felin. *à n. 16. dec. 11.* Beto. *in 1. lect. à n. 19. & in 2. lect. à n. 25. & à num. 7.* Corset. *in singul. v. iurisdictio*, Perez *ad l. 2*, 6

num. 121 Anton Gabr. *tom.* 3. *commun opin. tit. de citat. concl.* 1. *num.* 127. Pinel *in rub. de rescind. vendit. part.* 1. *cap* 2 *num.* 13. Couar. *practic. cap.* 21. *num.* 4. Palladot *rerum quotid. lib.* 2 *cap. fin. p.* 1. § 12 *limit.* 2. Auiles *ad cap.* 19. *Prator. num.* 2. Menoch. *conf.* 175. *num.* 28. Mascard. *de probat. concl.* 711. *& seq. & conclus.* 1388. Fr. Emman. *quaest. Regular. tom.* 1. *q.* 8. *art.* 16. Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.* 2. *q.* 6. *num.* 34. Bruno. a Sole *in locis communib. verbo executio* 5. Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo instrumentum, num.* 23. Moll. *in emporio iuris tom.* 1. *tit.* 11. *de fide instrum. q.* 1. Castil. *controuers. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 51.

SVMMARIVM.

1 *Beneficia personalia sine die, & consule non valent, num* 2.

3 *In Rescriptis gratiosis etiam dies apponenda est.*

L. Si qua. IV.

Imp CONSTANT. A. *ad Lusitanos.*

1 BEneficia personalia sine die & consule non valent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 44. ibi, *e el dia, e el mes, e el año, tit.* 18. *part.* 3. *glo* 11. *verbo el lugar.* ibi, *& quod habeant diem, & consulem d. tit.* 18. *part.* 3. Mathesil. *sing.* 45. Cott. *in memor. verbo, actus d. est,* Cald. Pereira *de empt. & vendit cap.* 4. *num.* 18. vbi per hunc text. resoluit quòd in rescriptis gratiosis etiam dies apponenda est.

L. Sacrilegij instar. V.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD *ad Neotuam P.P. annona*

1 NEgare Principis potestatem & facultatem, instar sacrilegij est. Colligunt Doctores citati *ad* l. 1. *num.* 1. *sup hoc tit.*

2 Hoc idem resoluunt Afflict. *d. cis.* 265. *ex num.* 61. Lancel. Conrad *in templo omnium iudicum, lib.* 1. *c.* 1. § 1. *q.* 2. *num.* 9. *fol.* 3. & §. 4. *tit. de praestant. & potest. Imper. verbo, Imperator habet domin. vniuers. num.* 4. Hieron. de Monte *var. iuris quaest. q.* 6. *ex n.* 48 Burg. de Paz *in proem. legum Tauri num.* 347. Mendoç *disput. iur. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 2. Socin. iun. *cons.* 91. *num* 6. & *cons.* 14. *n.* 42. *lib.* 2. Cephal. *cons.* 87. *num.* 3. *lib.* 1 Sebast. Medic. *de legib. & statut p.* 1. *q.* 8. *in princip.* Menoch. *cons.* 103. *num.* 58.

SVMMARIVM.

1 *Rescripta Imperialia scribenda purpureo colore, & in membranis, Caesaris manus propria ipsius subscriptionem habeant.*

2 *Insignia Regia alium quàm ipsummet Regem portare, eisque vti nec licet, nec decens est.*

3 *Rescriptum quando est impetratum contra consuetudinem & stylum Principis, suspectum est de falso.*

4 *Encaustum liquoris genus vnde factum.*

L. Sacri affatus. VI.

Imp. LEO A *Hilariano mag. officiorum & patricio.*

REscripta Imperialia scribenda purpureo colore, & in membranis, Caesaris manus propriae ipsius subscriptionem habeant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Vulgò citari solet hic text. ad hoc quòd insignia Regia alium quàm ipsummet Regem portare eisque vti neque licet, neque decens est, vt per Azeued. *l.* 8. *n.* 1. *tit.* 1. *lib.* 4 *noua Recop. & in l* 1. *n.* 1. *tit.* 12. *lib.* 7. *etiam noua Recop.* Strach. *de mercatura p* 4 *num.* 7. Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *cap.* 24. *in fine.* 2

Notatur etiam ad hoc quòd quando rescriptum impetratum est contra consuetudinem & stylum Principis, suspectum est de falso, vt per Mendos. *super reg. Cancel. in reg. de infirmis q.* 16. *n.* 8 Alciat. *de praesumpt. reg.* 2. *praesumpt.* 30. *in fin.* Mascard. *de probat. concl.* 1269. alias 1275. *n.* 5. 3

Hinc autem sacri encausti, &c.] Encaustum erat liquoris genus, quo Imperator vtebatur ad scribendum, & fiebat ex cocto murice, & trito conchilio, eóque ad subscribendum solus vti poterat Princeps. Ità Guid. Pancirol. *d. lib.* 1. *cap.* 77. *vers. Encausti.* 4

SVMMARIVM.

1 *Rescripta cuncta praesupponunt veritatem narratorum, & supplicationis.*

2 *Precator mendax fructum precum nullum sentiat, nisi veritatem precum deducat, aut rescripto inserta sit veritas petitionis.*

3 *Dictantes, & scribentes ad falsas subreptitiásque preces rescripta, omissa veritatis clausula, reprehensionis, aliásque poenas non euitant.*

4 *Pragmaticae sanctiones corporis, scholae, officij, curiae, ciuitatis, & prouinciae, non priuatorum insequuntur preces.*

5 *Adnotatio, id est, Principis subscriptio.*

6 *In vnoquoque Rescripto, & mandato semper subintelligitur Claus.* Si preces veritate nitantur.

7 *Magistri scriniorum qui fuerint.*

8 *Scrinium memoriae, in quo annotationes Principis seruabantur.*

9 *Pragmaticae sanctiones, remissiuè.*

10 *Quaestor, de Cancellario.*

L. Vniuersa. VII. & vlt.

Imp. ZENO A. *Sebastiano P.P.*

REscripta cuncta praesupponunt veritatem narratorum, & supplicationis. Item mendax precator fructum precum sentiat nullum, nisi veritatem precum deducat, aut rescripto inserta sit veritas petitionis. Item dictantes, & scribentes ad falsas subreptitiásque preces rescripta, omissa veritatis clausula, reprehensionis, aliásque poenas non euitant. Item pragmaticae sanctiones corporis, scholae, officij, curiae, ciuitatis, prouinciae, non priuatorum insequuntur preces. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1 2 3 4

Adnotatio.] Id est, Principis subscriptio, secundùm Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *c.* 77. *in princip.* 5

6 *Sub ea conditione profert: præcipimus, si preces veritate nitantur.*] Notatur ad hoc quod in vnoquoque rescripto & mandato semper intelligitur hæc clau. *si preces veritate nitantur*, vt per Hippol. *sing.* 153 Gemin. *cons.* 120. *num.* 19. Azeued. *l.* 4. *num.* 2. & 3. *tit.* 16. *lib.* 8. *noua Recop.* vbi loquitur de rescripto Regis, Menoch *cons* 103. *num.* 22. Perez *ad l.* 1. *q.* 14. *col.* 2. *tit.* 12. *lib.* 5. *Ordinam.* Gail. *lib.* 1. *obseru.* 14. *num.* 1. Lancelot *de attent. part.* 2. *cap.* 20. *limit.* 11. *num.* 4. Mascard. *de probat. concl.* 1210. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. glos.* 9. *in annot. num.* 229. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 1. *tit. de rescriptis, resolut.* 7. *num.* 1. & 3. Soar. *de legib. lib.* 8. *cap.* 18. *num.* 19. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, rescriptum, num.* 1. Cald. Pereira *post quæst. forens. cons.* 26. *num.* 7 *in fine*, Melch. Phœbos *Lusit. decis.* 41. *num.* 1. & 2. *tom.* 2. Mart. *de clausul. p.* 2. *claus.* 71. Et quòd in omni rescr. pro Apost. ac quaelibet gratia ex tacita conditione insit, tenent Campan. *in diuersor. iuris Canon. rub.* 11 *cap.* 13. *num.* 195. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom.* 1. *lit. C. concl.* 305. *num.* 1. Rot. *decis.* 121. *p.* 2. *diuers.* & apud Marchet. *de commiss. or. p.* 1. *pag.* 164. *n.* 155. & *pag.* 573. *n.* 1. & *p.* 2. *pag.* 174. & *p.* 3. *pag.* 374. *num.* 13. *in vlt. impress.* latè ego ipse *de clausul. vsufreq. claus.* 166

7 *Magistri scriniorum.*] Dicebantur qui capsulis, in quibus Principum rescripta conseruabantur, præfecti erant, vt per Caluin. *in suo Lex. iurid. verbo Magistri scriniorum.*

8 *Scrinij memoriales.*] Scrinium memoriæ in hoc tex. dicitur, in quo annotationes Principis asseruabantur, vt per Caluin *in suo Lexic. verbo Scrinia in libris Codicis*, Azor. *institut. moral. p.* 2. *lib.* 5. *c.* 16. *q.* 2.

9 *Pragmaticas præterea sanctiones.*] De his vide posita *ad l. vlt. num.* 2. *sup. si contra ius.*

10 In glos. *Quæstor. ibi, id est, Cancellarius.* &c. Vide Chassan. *in catal. gloriæ mundi, p.* 7. *consid.* 7. Boër. *de potestate magni Consilij num.* 8.

De statuis, & imaginibus.

TIT. XXIV.

IMPLORAMVS opem Principis, aut per libellum, de quo suprà dictum fuit; aut confugiendo ad eius statuas, vel imagines. Statua est imago per sculpturam, aut fusionem facta. Effigies est imago picta: & hæc propriè dicitur imago, vt in hac rub. Scripserunt in illam Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb. hec.

De hac materia vide Tiraq. *de nobilit. cap.* 6. *n.* 15. *cum seq.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 35 *cap.* 7. *num* 4. & 5. Auendan. *de exequendis mandat. p.* 1. *cap.* 1 *n.* 4 Azeued. *l.* 3. *num.* 6. *tit.* 1. *lib.* 1. *noua Recopil.* late Decian. *in tract. crimin. lib.* 7. *c.* 51 *per tot.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 1. *cap.* 44. *vers. qui signat.*

L. Si quis. I

Impp ARCAD. & HONOR. AA. *Theodoro P.P.*

1 PRincipis absque permissu statuæ nullæ erigendæ sunt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Castr. Fulgos. Sebast. Næui.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Decian. *in tract. crimin. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 51. *num.* 10. vbi à *princip. cap.* ostendit quæ statuæ, & imagines in magna fuerint veneratione, & qui primi eas erexerint. 2

SVMMARIVM.

1 *Statua Principis erigenda index adesse debet, sed absque adorationis veneratione, & num.* 2.
3 *Præsentia non præsumitur, nisi probetur.*

L. Si quando. II.

Impp. THEOD. A. & VALENT. *Cæs. Aetio P.P.*

STatuæ Principis erigendæ iudex adesse debet, sed absque adorationis veneratione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hac lege desumit Decian. *in tract. crimin. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 51. *num.* 10. 2

Sua probet accessisse præsentia.] Ergo si inspecta donationis scriptura non constet an donatarius fuerit præsens, nec ne, præsentia illius non præsumitur, quia in facto consistit, & facta non præsumuntur nisi probentur, vt per Bald. & Alberic. *ibi num vltic.* Felin. *in cap. tenor, n.* 3 *de sentent. & re iudic.* Mascard. *de probation. concl.* 165. *n.* 1 Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 18 *n.* 1. & 2. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 6. *n.* 11. *vers. his tamen non obstantibus*, quamuis in his terminis præsentiam præsumi sentiant Boer. *decis.* 353. *n.* 3. Auendan. *de exequend. mandat. p.* 2. *cap.* 1. *n.* 4. *in fine* 3

SVMMARIVM.

1 *Populares non cogendi vt conferant sumptus ad erectiones statuarum Principis.*
2 *Principes non potest collectare ciues suos pro filia sua matrimonio collocanda.*

L. In nostræ. III.

Iidem A. & Cæs. Florentio P.P.

POpulares non cogendi vt conferant sumptus ad erectiones statuarum Principis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* Vide ad hoc Alciat. *lib.* 6 *parergon. cap.* 4. 1

Ne quod in eis, &c.] Ergo non potest Princeps ciues suos collectare pro filia sua matrimonio collocanda, vt per Menchac. *illustr. quæst. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 3. Boër. *decis.* 126 *num.* 6. 2

SVMMARIVM.

1 *Statua non sumptibus, & collectis popularium, & ciuium, sed eius, cuius ad honorem ponuntur, erigenda sunt.*
2 *Virtutum præmia tribui merentibus conuenit.*

L. Et virtutum. IV. & vlt.

Iidem A. & Cæs. ad Nemum comitem & mag. officiorum.

VIrtutum præmia si benemeritis per statuarum positionem distribuuntur, statuæ non sumptibus 1

bus & collectis populatium & ciuium, ſed eius, cuius ad honorem ponuntur, erigendæ ſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

2 *Virtutum præmia tribui merentibus conuenit.*] Vide Tiraquel *de nobilitat. cap. 4 num. 15.* Chaſſan. *in catal. gloriæ mundi, part. 11. conſid. 20. & 21.* Gregor. Lopez *l. 51. gloſſ. fin. titul. 18. part. 3.* vbi cum Ioan. de Platea *in l. 1. C. de conſulib. lib. 12.* allegat illud vulgare dictum, *Non creditur eſſe virtus cum ſequeſtratur à præmio.* Perez per text. *ibi in l. 2. gloſſ. 1. tit. 8. lib. 1. Ordin.* Bobadil. *in ſua polit. lib. 1. c. 13. n. 48.* vbi adducit illud, *Optat præmium quiſque labor.* & citat Tullium *1. Tuſcul. Præmia ſtimulant ad virtutem,* & Claudian. *lib. 1.*

——— *Egregios inuitant præmia mores.*

Gonzal. *ad reg 8. Cancel. gloſſ. 4 n. 8. cum ſeqq.* vbi *n. 10* quòd ſpem præmiorum iura ciuilia illorum profeſſoribus pollicentur.

De his, qui ad ſtatuas confugiunt.

TIT. XXV.

Sicut ad Eccleſias, *ſupr. de his qui ad Eccleſias confugiunt*; ita & ad ſtatuas Principum, ceu ad aſylum homines confugiunt. Scripſerunt in hanc rubr. Caſtren. Sebaſt. Næui, item Cuiac. Pac. & VVeſembec.

De materia tituli vide Decian. *in tract. crimin. tom. 2. lib. 7. c. 51. n. 17 cum ſeqq.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib. 1. cap. 44. verſ. quaſi ſigna.*

SVMMARIVM.

1 *Ad ſtatuas confugientes ex iuſta cauſa, ab omni violentia tuti ſunt. Ex cauſa iniuſta, ſpem nullã conſequuntur, & num. 2.*

L. Qui ad ſtatuas. Vnic.

Imppp. VALENT THEOD. & ARCAD. AAA. *Cynegio P.P.*

1 Ex iuſta cauſa ad ſtatuas confugientes ab omni violentia tuti ſunt. Ex iniuſta cauſa eò ſe conferentes impunitatis ſpem nullam conſequantur. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Caſtren Sebaſtian. Næui. remiſſiue Ximen. *in concordant. part. 2.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Caſtald. *de Imperat. q. 96. pag. 66* Remig. *de immunit. ampl. 21. & 24* Ferrand. *lib. 2. explicat. cap. 4.* Clar. *in §. fin. q. 30. num. 27.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 5. cap. 3. §. 3. num. 51.* vbi ait procedere niſi quis malitioſè ad ſtatuam Principis confugiſſet. Decian *in tract. crimin. tom. 2 lib. 7. cap. 51. num. 17.* vbi dicit quòd in honorem Imperatorum ſi ad ſtatuas confugiſſent quorumcunque criminum rei, etiamſi ſerui forent, eos lædere nefas erat. Farin. *in praxi crimin. p. 1 q. 28. num. 49.*

De officio Præfecti prætorio Orientis & Illyrici.

TIT. XXVI.

A Principe, & iudiciis Principis deſcenditur ad magiſtratus, & iudicia magiſtratuum: inter hoc meritò primus locus datur Præfecto prætorio, quippe qui proximus eſt Principi. Vocaturque Præfectus prætorio, quaſi dicatur Præfectus aulicus: nam veteres Prætorium pro tabernaculo Imperatoris, qui exercitui præeſt, inde & pro aula Principis, acceperunt. Scripſerunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Sebaſt. Næui. item Cuiac. Pac. & VVeſemb.

De materia tituli vide Bodin. *lib. 3. de R. publ. c. 6. in princip.* Bertr. *Pithanõn diatrib. lib. 1. cap. 8* Ferrand. *lib. 1. explicat. tit. 11.* Petr. Gregor *ſyntagm. iuris lib. 47. cap. 30. n. 13. cum ſeqq.* Cardin. Baron. *in addit. ad Martyrolog. Roman. die 27. Maij pag. 235.*

Aduerte quòd poſtquam Reipubl. Romana fuit erecta in monarchiam, Imperatores Vicesgerentes nominabant, eoſque Præfectos prætorio appellabant, quibus ſupremum ius erat etiam in legibus condendis & multis aliis, de quibus Sim. Sichard. *in Lex. iuris, verbo, præfectus prætorio,* Petr. Gregor *ſyntagm. iuris lib. 6. c. 8. n. 7. & lib. 19. c. 18. n. 3. & lib 47. c. 30. n. 12.* vbi ſubdit quòd ſub eadem poteſtate Præfecti prætorio fuerunt poſtea creati Illyrici, Franciæ, Italiæ, & Africæ, Maſtrill. *de magiſtrat. lib. 5. c. 6. n. 18. cum ſeqq.* Perez Iannin. *in tract. de citatione reali lib. 1. cap. 1. à n. 793. ad 804.*

L. Libellus. I.

Imp ALEXANDER A. *Theodoro.*

Libellus Præfecto prætorio exhibitus vim litis conteſtatæ non habet. Colligunt ex Ordin. Sebaſt. Næui. remiſſiuè Ximen. *in concord. pag. 2.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Bart. *in l. Imperium, num. 18. ff. de iuriſd. omn. iudic.* Corraſ. *epiſtol. quæſt. cap. 5.* Grammat. *deciſ. 40. n. 10.* 2

SVMMARIVM.

1 *Præfectus prætorio legem non contrariam Imperatoris legibus, approbante Imperatore, condere potuit, & n. 2.*

3 *Legem condendi poteſtatem habens, non poteſt ſtatuere contra ius commune.*

L. Formam. II.

Idem A. Reſtituto.

Præfectus prætorio legem non contrariam Imperatoris legibus, approbante Imperatore, condere potuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib. 47. cap. 30. n. 12. & 17.* Cuiac. *lib. 6. obſeru. 10.* Alciat. *lib. 1. paradox. cap. 9.* Angel. à S. Ioanne *antiparadox. contra Alciat. cap. 4.* Olu ald. *in Donel. lib. 26. c. 6. ſub lit. V.* vbi dicit quòd forma huius text. non legem ſignificat generalem, ſed edictum ex bono & æquo editum. 2

3 *Legibus, vel constitutionibus contraria,* &c]Notatur ad hoc quòd habens potestatem condendi legem, non potest statuere contra ius commune, vt per Gregor. Lop. *l.12. gloss.1. vers. Tertiò limita, tit.1. part.1.* vbi dicit quòd populi non possunt statuere contra legem iuris communis, Guid. Papæ *decis.354.* Afflict. *in prælud. constitut. quæst.3. n.6.* Deci. *cons.17. num.2.* vbi ait quòd ille, cui conceditur potestas condendi legem, non potest facere legem per quam derogetur legi concedentis illam potestatem, & *cons.403. n.4.* vbi dicit quòd potestas condendi legem data alicui intelligitur quòd contra ius commune, & contra legem Superioris aliquid statuere non possit, Socin. *cons.172. n.7. & 8. lib.2.* Duen. *reg.250.* Tiraquel. *de iure primog. q.16. n.3.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices quando remoueri possint.*
2 *Iudex seu officiales negligent in faciendo iustitiam, seu alias, an & quomodo puniatur, seu teneatur tam ciuiliter, quam criminaliter.*

L. Si quod iudices. III.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Tatiano P P.*

1 PRopter valetudinem, negligentiam, furta, præuaricationes, & corruptiones iudices remoueri possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.*

2 *Propter negligentiam,* &c.] An & quomodo puniatur, seu teneatur tam ciuiliter, quàm criminaliter, iudex, seu officialis negligens in faciendo iustitiam, seu alias; vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.1. tit.99. in princip. & lib.3. tit.9. in princip. l. Hispan.7. tit.18. lib.4. noua Recopil.* Ludou. Gom. *super regulis Cancel. reg. de triennali possess. quæst.18.* vbi ponit casus 59. in quibus particulariter iudex de negligentia punitur, Aufles *ad cap.1. Prator. verbo, fiel, n.41.* Menoch. *de arbitr. casu 341. num.5.* Clar. *pract. §. fin. quæst.73. num.3.* Azeued. *l.14. num.12 cum seqq. tit.9. lib.3. noua Recopil.* Bobadil. *in sua politica, lib.5. cap.1. num.153.* Card. Tusch. *practic. conclus. tom.5. lit. N. conclus.33. num.8.* Prabil. *in summa legum pœnal. p.2 casu 36. n.2. & 3* Farinac. *in praxi crimin quæst.111. n.396. cum seqq.* Valasc. *tom.1. consult.26.* Morl. *in emporio iuris p.1. tit.1. q.6. n.8* D. Barbos. *in l. filius familias 15. n.75. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *De iudicis Præfecto subditi iniuria, seu iniustitia cognoscit Præfectus.*
2 *Dux regulariter cognoscit contra militem.*

L. De ordinario. IV.

Iidem AAA. *Addeo comiti & Mag. vtriusque militia.*

1 DE iniuria vel iniustitia iudicis Præfecto subditi cognoscit Præfectus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.*

2 *Licet militari viro,* &c.]Notatur ad hoc quòd regulariter Dux cognoscit contra militem, de quo vide Gregor. Lop. *in l.16. in gloss. duques, tit.9. p.2.* Clar. *in pract. §. fin. q.55. n.24.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.2. lib.19. c.17. pag.513. & p.3. lib.47. c.6. num.6. in med.* Mosquera *de militari discipl. lib.4. pag.121.* Bobadil. *in sua politica, lib.4. c.2. n.67.*

L. Si qui posthac. V. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Anthemio P P.*

INdebitè onerati per nauicularias, aut transuectionum rationes supplicando rescripta pro remissione impetrare possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* 1

De officio Præfecti prætorio Africæ, & de omni eiusdem diœceseos statu.

TIT. XXVII.

A Principe, & iudiciis Principis descenditur ad magistratus, & iudicia magistratuum: inter hos meritò primus locus datur Præfecto prætorio, quippe qui proximus est Principi. Vocatur autem Præfectus prætorio quasi dicatur Præfectus aulicus. Scripserunt in hanc rubr. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Paul. Manut. *de legib. Rom.* Fenestell. *in cõment de magistrat. b. Roman.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.7. cap.30. ex n.12.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib.2. cap.186.*

Et de omni eius diœceseos.] Aduertit Guid Pancirol. *in d. suo thesauro, lib.1. cap.87. in princ.* diœcesim esse plurium prouinciarum plagam, seu regionem sub vno à pluribus administratam significari; addítque in regionibus, quæ occidentalis Imperij fuerunt, solùm Africanam diœcesim nominari, quod inde fortè euenire ait, quia sub posterioribus Principibus, occupatæ à Barbaris erant Occidentis prouinciæ.

SVMMARIVM.

1 *Africam per Vandalos occupatam, Iustinianus pulsis Vandalis ad fidei corporúmque libertatẽ trãstulit.*
2 *Afri à Vandalica seruitute liberati agnoscunt Dei misericordiam, & libertatem vitæ, beneficio Iustiniani impetratam.*
3 *Africa instar Orientis & Illyrici proprium sortita Præfectum diœcesim regentem in vrbe Carthagine, & num.11.*
4 *Præfecti prætorio sub se Consules, ac Præsides regentes prouincias habuerunt.*
5 *Iudices auaritiam & cupiditatem vitent in Africa, immunes sint ab omni violentia.*
6 *Exactores in tributis Imperialibus exigendis veritatem & iustitiam ostendant.*
7 *Sportularum taxationem officialis nullus excedat.*
8 *Iudices diœceseos Africanæ pro codicillis & chartulis vltra sex solidos nil accipiant.*
9 *Officiales iudicum sportulas immoderatas vltra taxationem exigentes impunes non sunt.*

10 *Iussiones Imperatoris excedens dignitatis ac substantiæ periculum sustineat.*
11 *Africæ à Vandalis occupatæ historiam qui narret.*
13 *Africa à Præfecto Italiæ directa.*
14 *Scriniorum varia genera, remissiuè.*

L. Quas gratias. I.

Imp. Cæs. Flau. IVSTINIANVS, &c. *Archelao P.P.*

1 AFricam per Vandalos occupatam, & mirifice tam quoad subditorum conscientiam, quam vitæ libertatem, afflictam, Iustinianus pulsis Vandalis ad fidei, corporúmque libertatem transtulit, *in*
2 *princip.* Afri à Vandalica seruitute, & horum iugo barbarico liberati agnoscant Dei misericordiam, & libertatem vitæ, beneficio Iustiniani impetratam, *in*
3 *ver. Quo ergo sermone.* Africa instar Orientis & Illyrici proprium destinatione Iustiniani sortita Præfectum diœcesim regentem in Carthag. vrbe, *in vers.*
4 *Hoc etiam* Præfecti prætorio sub se Cõsules, ac Præ-
5 sides regentes prouincias habuerunt, *in vers. In officiis.* Iudices auaritiam & cupiditatem vitent in Afri-
6 ca, immunes sint ab omni violentia, *in vers. Optamus.* In tributis Imperialibus exigendis veritatem & iustitiam exactores ostendant, *in vers. ergo iubemus.* Spor-
7 tulis iudici taxationem officialis nullus excedat, ne tributarij Africæ prægrauentur, *in vers. Sportulas etiam.*
8 Iudices diœceseos Africæ pro codicillis & chartulis vltra sex solidos nil accipiant, sub pœna tri-
9 ginta auri librarum, *in vers. Iubemus ergo.* Officiales in bicum sportulas immoderatas vltra taxationem exigentes impunes non sunt, *in vers. Officium verò.*
10 Iussiones Imperatoris, excedens dignitatis ac substantiæ periculum sustineat, *in vers. Nam si aliquis.* Colligunt ex Ordinat. Sebast. Næui. remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* Vide Cardin. Cæs. Baron. *tom. 7. annal. Eccles. anno Christi* 534. *pag.* 207. *& in addition. ad martyrolog. Romanum die* 12. *Octobris.*

11 *Antea 95. annos à Vandalis captiuata,* &c.] Africæ a Vandalis occupatæ historiam narrat Victor *lib. de persecutione Vandalica*, Procopius *de bello Vandalico*, Isidor. *in historia Vandalor.* Paul. Diacon. *de gestis Roman. lib.* 14. *cum quatuor seqq.* Gregor. Turonensis *in historia Francorum, lib.* 2. *cap.* 3. quos refert Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lection. lib.* 2. *cap.* 187. vbi ex Iustiniano in præsenti nonaginta annos Vandalos Africam tenuisse narrat, quos ab eo tempore, quo capta Carthagine tota Africa sunt potiti, enumerari existimat.

12 *Ita & Africa Prætoriana*, &c.] Notatur ad hoc quòd Africa instar Orientis, & Illyrici proprium destinatione Iustiniani sortita est Præfectũ diœcesim regentem in Carthagine vrbe, Cuiac. *lib.* 2. *obser.* 40. & de Præfectis prætorio vide Doctores citatos *ad tit. de officio Præfecti prætorio Orientis.*

13 *Cuius iidem iubemus,* &c.] Aduertit Guid. Pancirol. *d. l. lib.* 2. *cap.* 188. quòd rebus Imperij Romani declinantibus Africa à Præfecto Italiæ regebatur, quæ à Vandalis occupata, & postea à Iustiniano circa annum salutis 533. recepta in antiquum statum restituta fuit. Hic extincto Proconsule Præfectum prætorio Carthagini vrbi Proconsul, degere consueuerat, residere voluit, ac primum Archelaum ad eum magistratum prouexit, aliósque plures magistratus tum Consularem, tum Præsidem renouauit. Mauritaniam enim, Tingitanam, Africa vbi erat Proconsul, & Carthago, Bizancium, & Tripolitanam Consulares fecit, Numidiam, & Mauritaniam Cæsariensem præsidiales, iisque Sardiniam & ipsam Præsidialem adiecit, quæ prius iuris Italiæ fuerat.

Vel in scriniis, &c.] De variis generibus scriniorum agit Guid. Pancirol. *d. lib.* 2. *cap.* 188. *vers. Princeps, cum seqq.* 14

Iubemus ergò vt iudices, &c.] Multa quæ hic circa salaria dicuntur, mendis vbique scatent, sed litteram genuinam textus restituere conatur Guid. Pancirol. *d. c.* 188. *statim post princip.* quem vide.

SVMMARIVM.

1 *Auxilij diuini inuocatio perquam necessaria, & vtilis.*
2 *Militum ducibus Iustinianus sedes constituit.*
3 *Hispaniæ septa & traiectum per milites & tribunos ducũ moderatione conseruabit Præfectus.*
4 *Sardiniæ fines per duces, ac milites Præfectus defendet.*
5 *Militum limites custodientium numerum in Africa constituit Præfectus, salua Imperatoris confirmatione.*
6 *Milites tam limitanei, quàm comitatenses à gymnasticis exercitiis non trahendi.*
7 *Milites limitanei ac prouinciarum præsidiarij tributarios prouinciæ non deprædentur, aut vlla molestia afficiant.*
8 *Africæ limites antiquos reparabit Præfectus prætorio Africæ.*
9 *Castella talia ædificanda vt per pauciores præsidiarios defendi possint.*
10 *Stipendia taxata quibuslibet soluenda.*
11 *Duces & Officiales Africæ, emolumenta ac stipendia ex tributis Africanis Kalendis Septembris percipient.*
12 *Regna Hispaniæ & Galliæ nõ subsunt Imperatori.*
13 *Dromones quid sint.*
14 *Duces militum, horúmque origo, hodierna potestas ac dignitas, remissiuè.*
15 *Castella, remissiuè.*
16 *Castrum vnde dicatur, & quomodo distinguatur à ciuitate, oppido & villa, remissiuè.*
17 *Confinia probantur per custodiam locorum & per clausuras.*
18 *Pragmatica sanctio, remissiuè.*

L. In nomine Domini. II. & vlt.

Idem A. Belisario, mag. milit. per Orientem.

AVxilij diuini inuocatio perquam necessaria, & 1
vtilis, *in princip.* Militum ducibus Iustinianus 2
sedes constituit, *in vers. sancimus.* Septa & traiectum 3
Hispaniæ per milites, & tribunos ducum modera- 4
tione conseruabit Præfectus, *in vers. iubemus.* Sardiniæ fines per duces, ac milites sufficientes Præfectus contra incursiones Vandalorum, & Maurorum defendet, *in vers. in Sardinia.* Militum limites custo- 5
dientium numerum in Africa constituebat Præfectus, salua Imperatoris confirmatione, & augmentatione, *in vers. quantos.* Milites tam limitanei, quàm 6
comitatenses à gymnasticis exercitiis non trahendi: locum ex stipendiis nullus tribunorum, nec quisquam ducum sub quadrupli pœna commodum affectet, *in vers. hæc autem.* Milites limitanei ac prouin- 7
ciarum

ciarum Præsidiarij tributarios Prouinciæ non deprædentur, onerent, vllóque molestia afficiant, *in vers. si*
8 *autem.* Africæ limites, ac fines antiquos reparabat iussu Imperatoris Præfectus prætorio Africæ, *in vers.*
9 *cum autem.* Castella nimiæ magnitudinis conseruatu difficilia, vt per pauciores præsidiarios defēdi nō possint ædificada nisi ex nō Imperatoris cōfirmatione, &
10 ratificatione, *in vers. interea verò.* Stipendia taxata sub indignationis Cæsareæ pœna, quibuslibet sol-
11 uenda tam iudicibus, quàm priuatis, *in vers. hoc etiam decernimus.* Duces, & Officiales Africæ emolumenta ac stipendia ex tributis Africanis, Kalendis Septembris percipient. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup hoc tit.*

In nomine Domini.] Vide posita *sup. in superscript. & præam. huius l bri Codicis.*

12 *Et omnia quæcumque in partibus Hispaniæ, vel Galliæ, &c.* Regna huiusmodi Hispaniarum, & Galliæ non subsunt Imperatori, de quo vide posita *in collect. ad cap. per venerabilem, n. 21. cum seqq. qui filij sint legitimi.*

13 *Dromones.*] id est, leuia nauigia, secundùm Guid. Pancirol. *d. lib. 2. cap. 189.* Caluin. *in Lexic. iuridico, verbo, Dromones,* vbi ait esse nauigia celerrima, quasi cursoria.

14 *Et duces militum ordinare, &c.*] Vide Card. Cæs. Baron. *tom. 5 annal. Eccles. anno Christi 402. pag. mihi 115. & tom. 7. anno Christi 534 pag. 208.* De ducibus militum, horúmque origine, hodierna potestate, ac dignitate, vide Petrum Heigium *in miscel. quæst. p. 1. q. 1. n. 34. & 35.* Pereg Iannin. *in tract. de ciuit. realis lib. 1. cap. 1. n. 766. & 768.*

15 *Ciuitates, seu castella.*] De castellis agit Boër. *decis. 310. n. 2. cum seqq.*

16 *Qui possunt & castra, & ciuitates limitis defendere.*] Vide dicatur castrum, & quomodo distinguatur à ciuitate, oppido, & villa: vide Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib 4. tit. 14. numer. 1. & 2.*

17 *Habentem milites pro custodia locorum, &c.*] Notatur ad hoc quòd confinia probantur per custodiam locorum, & per clausuras, nam arguit custodia fines illos esse custodientis, vt per Menoch. *cons. 147. num. 17.* Mascard. *de probat. conclus. 402. num. 1. & conclus. 403. num. 1.* Cald. Pereira *de empt. cap. 21. num. 19.*

18 *Per hanc pragmaticam sanctionem, &c.*] De pragmatica sanctione vide posita *in collect. ad l. vlt. n. 1. supr si contra ius, vel vtilit. publ.*

De officio Præfecti vrbis.

TIT. XXVIII.

PRÆFECTVS vrbi dicitur, cuius fidei vrbs commissa est. Vrbem intelligo Romanā κατ᾽ ἐξοχὴν, id est, Romam veterem, & Romam nouam, quæ est Constantinopolis: in vtraque enim suit Præfectus vrb. Scripserunt in hanc rubr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia eius agit *l. Hispan. 9 tit. 18. p. 4. & tit. 4 p. 3* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 47. cap. 35. num. 1.* Thom Vala *in colleg. i. iur. tom. 1. allegat. 29. num. 88.* vbi ait quod hæc dignitas liberat filium à patria potestate.

SVMMARIVM.

1 *Annonæ cura cum discretione viris integris demandanda.*
2 *Imperator inferioris iurisdictionis actum demandans, superioris, aut concurrentis iurisdictionis demandasse officium præsumitur.*
3 *Annonaria rei cura penes quos fuerit, remissiuè.*
4 *Annonæ Præfectus fuit sub dispositione Præfecti vrbi, & circa annonam communem habuit potestatem cum eo.*
5 *Iurisdictio censetur in dubio concessa cumulatiuè, non priuatiuè.*
6 *Iurisdictio vni data, non censetur adempta alteri.*

L. Studentibus. I.

Impp. VALENT. *&* VALENS AA. *Vel fiano P. . .*

ANnonæ cura cum discretione viris integris demandanda. Imperator inferioris iurisdictionis actum demandans in vim sollicitudinis non abdicādæ, aut priuandæ, superioris, aut concurrentis iurisdictionis demandasse officium præsumitur. Colligunt ex Ordin Cyn. Salicet. Bart. Castr. Fulgos. Aloys. Leo, Sebast. Næui. 1 2

Eiusdem annonæ curam, &c.] De annonariæ rei cura penes quos fuerit, vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 47. cap. 31. ex num. 10. & de annona militari lib. 19 cap. 6.* late Bobadil. *in sua politica, lib. 3. cap. 3. n. 3.* late etiam Tiber Decian. *in tract. crimin. lib. 7. cap. 22. ex num. 8* 3

Sed vt ambæ potestates, &c.]Notatur ad hoc quòd Præfectus annonæ fuit sub dispositione Præfecti vrbi, & circa annonam communem habuit potestatem cum eo, vt per Tiber. Decian. *d. lib. 7. cap. 22. n. 10.* Bobadil. *d. lib. 3. cap. 4. num. 69* vbi *in gloss. lit. E.* ad hoc plures Doctores allegat. 4

Notatur etiam ad hoc quòd iurisdictio censetur in dubio concessa cumulatiuè, non priuatiuè, vt per Grammat. *decis. 30.* Couar. *in cap. alma mater, p. 1. §. 12. num. 3.* Ias. *in l. quod in rerum, §. si quis, post n. 8. & in l. Titia textores, in princ. à num. 29. ff de legat. 1.* Capyc. *decis. 9.* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu iurisdictionis, n. 25.* Put. *decis. 238. lib. 3. in correctis,* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 40 à n. 5. & remed. 3. retinen. n. 367.* Soar. de Paz *in pract. tom. 3. pral. 1. num. 91* Surd. *cons. 1. num. 73.* Gutier. *pract. lib. 3. q. 24. à n. 2.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 2. collect. 392.* Rot. *decisi 121. num. 4. p. 1. & decis. 50. n 5. p. 2. recentior.* Cabed. *Lusitan. decis. 13 à princ. p. 2.* D. Barbos. *in l. 1. art. 4. à num. 76. cum seqq. ff. de iudic.* vbi *num. 86.* etiam per hunc text. dicit quod iurisdictio vni data, alteri non censetur adempta, & *num 99. cum seqq.* asserit decisionem huius text. procedere etiamsi in concessione addatur dictio taxatiua *solum*, vel, *tantum*, nisi vlteriùs addantur ea verba expressa, quòd nullus alius de illis causis cognoscat: & *num. 113.* ait procedere quando alicui priùs competebat iurisdictio generalis, & postea aliqua species illius generis fuit alteri concessa: & *n. 123. cum seqq.* limitat non procedere, si constaret ea ratione magistratum specialem creatum esse, quia generalis propter multitudinem negotiorum non poterat illa commodè expedire: & *num. 134. cum seqq.* limitat etiam vt non procedat quando iurisdictio specialis conceditur per viam priuilegij in fauorem certarum personarum, nam tunc vt priuile- 5

gium

gium aliquid operetur, credendum est iurisdictioné datam fuisse priuatiuè ad alios iudices, & non cumulatiuè, & *num.* 143. limitat quoque quando sunt plures iudices ordinarij & generales, & vni ex illis certum genus causarum specialiter cõmittitur, quia tūc videtur concessū priuatiuè ad collegam. latè disputo ego ipse *de off. & pot. Episc. p.* 3. *alleg.* 124. *per tot.*

L. Quod promulgatis. II.

Iidem AA. ad Pelium P P.

1 INquisitorio processui sine fama præcedente non est locus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. tenent Menoch. *cons.* 100. *num.* 58. Oziasc *cons.* 64. *ex num.* 1. *lib.* 1. plures quos refert Farinac. *in praxi crimin. tit. de Inquisit. qu.* 9. *num.* 1. vbi *numeris seqq.* ampliat in iudice habente
2 plenum, & liberum arbitrium, tam delegato, quam ordinario, & etiam procedente ex officio, & quòd talis fama debeat esse vehemens, clamorosa, & scandalosa, ac ortum habens à fide dignis personis: & *à num.* 11. limitat in inquisitione quæ fit ad denunciandum publicum officialem, & parte non opponente, & in inquisitione formata de Principis mandato, & in crimine hæresis ac læsæ maiestatis, ac aliis enormibus delictis. Vide posita *in collect. ad cap. inquisitionis, & ad c. qualiter, & quando; el* 2. *de accus.*

L. Præfectura vrbis. III.

Imppp. VALENS, GRATIAN. & VALENT. AAA *ad Rusticum.*

1 PRæfectus vrbi cunctis Magistratibus, & officialibus in vrbe præerat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Hoc idē ex hoc text. refert Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 47. *c.* 35. *n.* 1.

L. Omnia. IV.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Seuerino comiti sacrar. largit.*

1 OMnes ciues cum collegiis Præfecto vrbi subiiciuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n.* 1. *sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Primicerio post officium morte, aut bienny spatio finitum, succedit proximè post gerens officium matricula inscriptus.*
2 *Primicerius, cuiusque officium, remissiuè.*

L. Primicerius. V. & vlt.

Imp THEOD. A *Constantino P P.*

1 PRimicerio post officium morte, aut biennij spatio finitum succedit proximè post gerens officium matriculæ inscriptus. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 De Primicerio, & eius officio, vide Grammat. *decis.* 64. *n.* 6. *cum seqq.* Chassan. *in catal. gloriæ mundi p.* 4 *consid.* 42. Tiraq. *de iure primog. in præfat. n.* 1. Petr. Gregor. *syntag. iuris, lib.* 15. *c.* 22. *à princip.* Guid. Pancirol. *in thes. auro var. lection. lib.* 1. *c.* 85. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 16. *quæst.* 1. Sebast. Cæs. *in relect. de ecclesiast hierarch. q.* 2. *proæm. n.* 10. Connan. *comment. iuris ciuil. lib.* 4. *c.* 14. *n.* 6. incipium *de Canon. & Dignit. cap.* 9. *à princip.*

De officio Magistri militum.

TIT. XXIX.

PRÆFECTIS prætoriorum & vrbis rectè subiicitur Magister militum, quoniam horum omnium æqualis est dignitas. Dicitur autem Magister militum qui talem habet potestatem in milites, & Duces militares, qualem Præfectus prætorio in paganos, & Præsides prouinciarum. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgos. Castr. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli agunt *l. Hispan* 16. *tit.* 9. *part.* 2. Chassan. *in catalogo gloriæ mundi, p.* 7. *consid.* 4. & *p.* 9. *consid* 4. *vers. prædicti*, Tiraq. *de nobilit. cap.* 8. *n.* 15. Rebuff. *ad l.* 57. *ff. de verbor. signif. pag.* 295. Petr. Gregor *syntagm. iuris lib.* 47. *cap.* 18. Thom. Valasc. *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 19. *num.* 89. vbi quòd hæc dignitas liberat à patria potestate.

L. Viri illustres. I.

Imppp. VALENT. GRATIAN. & THEOD. AAA. *ad Eugenium P.P.*

COmites, & Magistri militum in prouinciales nullam habent potestatem. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgos. Castr. Sebast. Næui. 1

L. Apparitores per Orientem. II.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *ad Hypatium Mag. militum.*

MIlites in ciuilibus & criminalibus coram suo Ordinario conueniendi sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Milites supernumerary coram ciuilibus iudicibus ratione tributariarum collationum etiam comparere tenentur.*
2 *Stipendiary si statuto caueatur vt tractarentur sicut ciues, & aliquis est scriptus in libro stipendiariorum vltra numerum determinatum, talis non gaudebit beneficio statuti.*
3 *In Matricula non conscripti, sunt tanquam priuati.*

L. Eos qui vltra. III.

Imp. ZENO A. *Sebastiano P.P.*

MIlites supernumerarij coram ciuilibus Iudicibus ratione tributariarum collationum etiam comparere tenentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Et hunc text. tenet Boër. *decis. 260. num. 21.* quòd
2 si statuto caueatur, quòd omnes stipendiarij tractarentur sicut ciues, & aliquis est scriptus in libro stipendiariorum vltra numerum determinatum, talis non gaudebit beneficio statuti.

In gloss. *Qui*, ibi, *Nota quòd qui non sunt in matriculis, sunt tanquam priuati.* Ita Mascard. *de probat. conclus. 261. n. 65. & concl. 1033.* alias *1037. n. 1.*

L. Cùm propitia. IV. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Zeta, viro illustri, &c.*

1 MAgistro militum in Illyrico Armeni, & Polemiaci inspectio demandatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

De hoc vide Cardin. Cæs. Baron. *tom. 7. annal. Eccles. anno Christi 529. pag. 150.*

De officio Quæstoris.

TIT. XXX.

MAGISTRATVS, de quibus hactenus, illustres sunt: rectè igitur iis adiungitur Quæstor, nam & hic illustris est. Scripserunt in hanc rubr. Cyn Salicet. Bart. Angel. Fulgos. Castr. Seb. Næu. item Curac. Pac. & VVelemb.

De materia tituli vide *l. 11. Hispan. 10. tit. 18. part. 4.* Bullon *antiquit. lib. 1. cap. 17. & lib. 3. cap. 19.* Petr. Gregor *syntag. iuris lib. 47. cap. 35.* Menoch. *de arbitr. casu 68. num. 8. cum seqq.* Thom. Valasc. *allegationes tom. 1. alleg. 19. sub num. 88.* vbi quòd hæc dignitas liberat à patria potestate, Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. on. lib. 2. cap. 11.*

SVMMARIVM.

1 *Laterculi minoris, item Præpositura, Tribunatus, ac Præfectura castrorum cura ad Quæstorem Romanum pertinebat.*
2 *Laterculum quid sit.*
3 *Laterculensis quis.*
4 *Scrinium memoriæ quid.*
5 *Quæstoris potestas olim quæ.*

L. Totius minoris. I.

Imp. THEOD. A. *Salustio Quæstori.*

1 CVra minoris laterculi, item Propositurae Tribunatus, ac Præfecturæ castrorum ad Quæstorem Romanum pertinebat. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgos. Castren. Sebastian. Neui

2 *Laterculi curam, &c.*] Laterculum est codex in quo ciuilium & militarium dignitatum, administrationúmque ratio, item mandatorum Principalium, & promotionum, ac consuetudinum notitia præscripta est: sic dictum quòd in eo laterent arcana. Duplex memoratur in iure; maius, quod apud Principem seruabatur sub cura Primicerij Notariorum: minus, quod sub cura, & solicitudine Quæstoris erat. Ita Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Laterculū*, vbi addit Laterculensem appellari, cui laterculi cura, & custodia mandata erat. 3

Et scrinio memoriæ.] Illud dicitur, in quo annotationes Principis asseruabantur, secundùm Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, scrinia.* Et de variis generibus scriniorum apud Romanos Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 188.* 4

Omnes tribunatus, &c.] Notatur ad hoc quòd tanta fuit Quæstoris potestas, quòd eius arbitratu magistratus, & dignitates dabantur, vt per Menoch. *de arbitr. casu 68. num. 9.* 5

SVMMARIVM.

1 *Laterculi minoris dignitates ad militum Magistros per temporum continuationem translata reddita sunt Quæstoribus.*
2 *Quæstores illustri dignitate præditi.*

L. Omnes minoris. II.

Idem A. H. leoni, comiti & mag. officiorum.

LAterculi minoris dignitates ad militum Magistros per temporum continuationem translatæ, redditæ sunt per Iustinianum Quæstoribus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Viri illustris Quæstoris.] Quæstores ergo illustri dignitate fulgent, vt per Menoch. *de arbitr. casu 68. num. 8.* vbi *numeris seqq.* asserit Quæstores appellari candidatos, magnificos, magnificentissimos, & eminentissimos.

SVMMARIVM.

1 *Quæstorum officia nullus sine Cæsaris subscriptione quondam paragebat.*
2 *Quæstores, alicuius Sancti nomine petitoria facientes, non permittantur nisi Regias litteras ostendant, & num. 3.*

L. Officia. III. & vlt.

Imp. ANAST. A. *Eusebio, mag. offic.*

OFficia Quæstorum nullus sine Cæsaris subscriptione quondam peragebat, contra facientes tribus auri libris mulctabantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Ad huius legis exemplum cautum est per Ordinat. Regiam Lusit. *lib. 5. tit. 103.* Quæstores, alicuius Sancti nomine petitoria facientes, permittantur, nisi Regias litteras ostendant, si aliter factum sit, omnes pecunias ab illis quæsitas, Quæstori redemptionis captiuorum tradendas præcipit, cuius auctoritatē ita refert Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, eleemosyna, n. 2.* & practicatum fuisse asserit Cabed. *Lusit. decis. 193. p. 1.* 2

Simile apud Hispanos statutum extat *in l. 1. & 2. tit. 8. lib. 1. Ordin.* vbi Did. Perez, quæ nunc est *l. 1. tit. 9. lib. 1. noua Recop. & l. 17. tit. 6. lib. 3. eiusdem nouæ Recopil.* vbi Azeued. Auendan. *de exequendis mand. lib. 2. cap. 30.* Et apud Gallos idem Regij Senatus decreto esse dispositum affirmat Renat. Chopin. *de sacra politia, lib. 3. tit. 5. à n. 21.* 3

De

De officio Magistri officiorum.

TIT. XXXI.

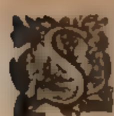

SEQUITUR alius magistratus illustris, Magister officiorum, qui præest officiis & scholis aulicis. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Fulgos. Castr. Seb Næu. Item Cuiac. Pac. & VVesem.

De materia tituli vide Chassan. *in catal. gloria mūdi, p. 6. cōsid. 7.* Rebuf. *ad l. 57. ff. de verb. signif. p. 295.*

SUMMARIUM.

1 *Priuilegiis scholæ indultis nemo fruatur per suffragium, sed virtute, labore, animi vigilantia, ac testimonio morum & artium à præceptoribus impetrato ad talia deueniat.*
2 *Scholarum multiplex genus, remissiuè.*
3 *Ducena quid sit.*
4 *Biarchia quid, remissiuè.*

L. Priuilegiis. I.

Imp. CONSTANT. A *ad Agentes in rebus.*

1 PRiuilegiis scholæ indultis nemo per suffragium fruatur, sed virtute, labore, animi vigilantia, ac testimonio morum & artium à præceptoribus impetrato ad talia deueniat. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Fulgos. Castr. Sebast. Næui.

2 *Schola vestra*, &c.] De multiplici scholarum genere agit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 188. pag. 369. in fine.*

3 *Ad ducennariam.*] Ducenam legi oportere ait Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Ducena*, vbi dicit quod est gradus dignitatis, promotionisve in scholis agentium in rebus.

4 *Et biarchiam.*] De qua vide Caluin. *in suo lexic. iurid. verbo, Biarchia.*

SUMMARIUM.

1 *Militiæ ordinem, atque stipendia nemo peruertat, & is gradu antecedat, qui virtute & labore alios superat.*
2 *Ordinum & dignitatum gradus obseruandi sunt.*
3 *Administrantium dignitas quanta, & qualis sit, ex modo mensuráve emolumenti colligitur.*

L. Nemo agentium. II.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *ad Patricium Mag. officiorum.*

1 ORdinem militiæ, atque stipendia nemo peruertat, & is gradu antecedat, qui virtute & labore alios superat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 *Ordinem militiæ ac stipendia peruertat.*] Notatur ad hoc quòd ordinum & dignitatum gradus sunt obseruandi, vt per Menoch. *cons. 51. num. 4. tom. 1.* Chassan. *in catalogo gloriæ mundi, p. 10. consid. 27.* Tiraq. *de nobilit. cap. 20. ex num. 51.*

3 *Vt is gradu cæteros antecedat, quem stipendia meliora*, &c.] Notatur ad hoc quòd ex modo, mensuráve emolumenti administrantium colligitur, quanta, qualisve sit eius dignitas, aut eminentia, vt per Menoch. *illustr. controuers. lib. 1. in præfat. num. 80.*

SUMMARIUM.

1 *Comes scholarum prohibetur verberare, & regradare Senatores, & Ducenarios: nec eius domesticus, Senator, vel Ducenarius, Cētenariúsve fieri potest.*
2 *De priuilegiis scholarium tractantes referuntur.*
3 *Comites scholarum qui sint.*
4 *Scholæ olim vndecim, quæ Principem comitabantur.*
5 *Senator quis.*
6 *Ducenarius quis.*

L. Scholarium. III.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Pleitio comiti, & mag. offic.*

COmes scholarum prohibetur verberare, & regradare Senatores, & Ducenarios: nec eius domesticus, Senator, vel Ducenarius, Centenariúsve fieri potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hoc idem ex hoc text. colligit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 190. in princ.*

Seruandáque eorum priuilegia, &c.] De priuilegiis scholarium speciales edidere tractatus Petrus Rebuffus, Horatius Lucius, & Petrus Bennius. 2

Comitibus scholarum.] Comites scholarum sunt, ad quos scholarum agentium in rebus gubernatio pertinet, & sunt ornati comitiua primi ordinis, ita Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, comites scholarum.* 3
Scholæ erant vndecim, quæ Principem comitabantur, de quibus Guid. Pancirol. *d. lib. 2. cap. 206.* 4

Senatores, & Ducenarios.] Senator erat veluti in legione peditum, Ducenarius, qui ducentos regebat milites, secundùm Guid. Pancirol. *d. lib. 2. cap. 190. vers. hi sine dubio.* Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Ducenarij.* 5 6

SUMMARIUM.

1 *Ad scholarium militiam qui admittendi sint: eorum ordo & dignitas obseruari iubetur, num. 2.*
3 *Cohortes duæ ex primariis militibus constituta Imperatorem à tergo præsidij causa proximè sequebantur.*
4 *Notitia, idest, scholarium breuis, & catalogus.*
5 *Scholare recedente non debet alius sibi locum illum vendicare sine licentia Domini.*

L. Iubemus eum. IV. & vlt.

Impp IUSTINUS & IUSTINIAN. AA. *Tatiano mag. offic.*

AD militiam scholarium admittendi hi, qui Imperiali iudicio ac decreto digni censentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Non solum ea se priuari, &c] Notatur ad hoc quòd postremus locum anterioris, quem per labores assiduos, & strenuam in militia nauatam operam 2

operam meruit, occupare non valet, vt per Menoch. *remed. 13. recuper. num. 100.*

3 *Ad hæc quadrimenstruos breues*, &c.] Duæ cohortes ex primatus militibus constitutæ Imperatorem proximè à tergo præsidij causa sequebantur, quæ quidem non sine Principis comprobatione eligi poterant, oportebátque singulorum nomina singulis quatuor mensibus in breuibus scribi, vt plerisque discedentibus substitutorum gradus in laterculo recondi, & eorum nomina scri possent. Ita Guid. Pancirol. *in dicto thesauro, lib. 2. cap. 106. vers. auctor est.*

4 *Vt semper notitia.*] Idest, breuis & catalogus scholarium, de quo ag. 1 Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 77.*

5 In gloss. ibi, *nam scholare recedente non debet alius sibi locum illum vendicare sine licentia Domini.* Vide Menoch. *d. remed. 13. recuper. a num. 97.* vbi ait quòd hæc constitutio in antiqua illa schola militiæ loquitur, in qua gradus constituebatur, omniúmque postremi tyrones, & maxima erant priuilegia iuxta vniuscuiusque gradum & locum: Bolognin. *in repet. auth. habita, num. 378. C. ne filius pro patre*, Reboff. *in priuileg. scholar. priuil. 101.* vbi ait se credere istud esse introductum ratione pacis, & concordiæ inter scholares seruandæ, & ob scandalum vitandum.

De officio Comitis sacrarum largitionum.

Tit. XXXII.

Sequitur adhuc alius magistratus illustris, Comes sacrarum largitionum, cuius curæ committuntur sacræ largitiones, id est, thesauri Principis.

SVMMARIVM.

1 *Palatini per Notarios super negligentia iudicum conqueri possunt. Iidem & accusant iudices propriis potius, quàm publicis vtilitatibus studentes, n. 2.*

3 *De comitibus sacrarum largitionum agentes referuntur.*

L. Palatinis. Vnic.

Impp. Arcad. & Honor. AA. *Laurentio comiti*

1 Palatini per Notarios super negligentia iudicum conqueri possunt. iidem & accusant iudices pro-
2 priis potius, quam publicis vtilitatibus studentes.

3 De Comitibus sacrarum largitionum agunt Cassiodor. *lib. 6. de comitiua sacrarum largitionum*. Connan. *commentar. iuris ciuilis lib. 4 cap. 14. num. 6.* Caluin. *in Lexic. iuridico, verbo, Comes sacrarum largitionum*, vbi ait fuisse illos, qui thesauris sacris, idest, Imperatoriis & augustalibus pecuniis præerant, vel qui liberalitatis, & donorum curam gerebant, quorum nulla fuit inter priuatos iurisdictio, sed tantùm pecuniæ fisci, quæ liberalitati Principis suppeteret, cura erat demandata. Et addit idem Caluin *eod. verbo*, largitiones sacras pro thesauris munerationum Principis accipiendas.

De officio Comitis rerum priuatarum.

Tit. XXXIII.

Vltimo inter illustres magistratus loco numeratur Comes rerum priuatarum, cuius curæ committitur res priuata, & proprium patrimonium Principis.

L. Si quid. Vnic.

Impp. Valent. & Valens AA. *ad Honoratum consularem Byzantij*

Comes rerum priuatarum de comodis fiscalibus prospiciebat, & in dubiis casibus Imperatorem consulens quid fieri oporteret, mandata accipiebat. 1

De hoc vide Cassiodor. *lib. 6. in formulis*, Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Comes rerum priuatarum*, vbi ait videri hunc fuisse, qui vacantia bona fisci nomine occupabat.

De officio Comitis sacri Palatij.

Tit. XXXIV.

Hvnc titulum improbat Cuiacius, cùm talis Comes nunquam fuerit, eiúsque loco legit titulum subsequentem, *De officio Comitis sacri patrimonij.*

SVMMARIVM.

1 *Palatini curam rationum Imperialium & iuris emphyteuticarij exactiones olim colligebant.*

2 *Comites Palatini, remissiuè.*

3 *Perpetuarij qui sint.*

L. Ad Palatinorum. I.

Impp. Arcad. & Honor. AA. *Minervio comiti rerum priuatarum.*

Palatini curam rationum Imperialium, & iuris emphyteuticarij exactiones olim colligebant. 1

De comitibus Palatinis vide Guid Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap 88.* Caluin. *in Lexic. iurid.* 2 *verbo, comes Palatinus.*

Perpetuarij.] Dicuntur, qui fundum à Principe, vel à Republica conductum certo canone in vitam 3 suam habent, vel etiam hac lege, vt ad alios transferre possint; de quibus vide Alciat. *lib. 1. parerg. cap. 37.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gl. ff. 14. num. 84.* Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Perpetuarij dicuntur*, Valasc. *de iure emphyt. q. 29. ad fin. col. pen.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c. 2. n. 7. & quæstionum forens. cons 31. num. 16.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio vna aliam non turbabit, & res ad cognitionem Comitis rerum priuatarum pertinentes alij Magiſtratus ſine periculo ad ſe minime trahent.*
2 *Iuriſdictiones non confundendæ, ſed mutuo auxilio ſeparatim conſeruandæ.*

L. Si quis iudicum. II. & vlt.

Iidem AA. Vrſatio comiti R.P.

1 Iuriſdictio vna aliam nō turbabit, & res ad cognitionem Comitis rerum priuatarum pertinentes alij Magiſtratus ſine periculo ad ſe minime trahent.
2 De iuriſdictionibus non confundendis, ſed mutuo auxilio ſeparatim conſeruandis, vide poſita *ad l. nemo, inf. de iuriſd. omn. iud.*

De officio Comitis ſacri patrimonij.

[Al. deeſt iſta rubrica cùm ſequens conſtitutio faciat legem 2. tit. ſubſequentis, *De off. Procon. & Legat.*]

Comiti rerum priuatarum ſimilis eſt Comes ſacri patrimonij, vterque enim priuatæ ſubſtantiæ Principis curam habet.

SVMMARIVM.

1 *Vicariani ſub Comite ſacri patrimonij ex Cæſarum deſtinatione conueniebantur.*
2 *Comes ſacri patrimonij quis ſit.*

L. Officium Helleſponti. Vnic.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Simplicio proconſuli Aſiæ.*

1 Vicariani ſub Comite ſacri patrimonij ex Cæſarum deſtinatione conueniebantur.
2 Comitem ſacri patrimonij accipere debemus eum, qui patrimonium ſacrum Principis curat, cuique id creditum erat pro ſubleuandis patrimoniorum fortunis. Ita Caluin. *in ſuo Lexic. iuridico, verbo, Comes ſacri patrimonij.*

De officio Proconſulis & Legati.

TIT. XXXV.

Actenus Magiſtratus illuſtres. Sequūtur ſpectabiles: inter quos primus locus datur Proconſuli; cui more Maiorum adiungitur Legatus.

SVMMARIVM.

1 *Legati cauſas ad ſe remiſſas audiunt.*
2 *Proconſulum inſignia, remiſſiuè.*

L. Legati. Vnic.

Imp. CONSTANT A. *Æliano proconſuli Africæ.*

Legati cauſas ad ſe remiſſas, ciuiles, ac criminales audiunt atque tractāt. Vide Pacium *lib. 1. enunt.* 48. De Proconſulum inſignibus agit Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 1. cap. 10. verſ. eadem fermè: & cap. 12. ante med.* 1

De officio Comitis Orientis.

TIT. XXXVI.

Seqvitvr alius Magiſtratus ſpectabilis, Comes Orientis, qui eſt xv. prouinciis Orientis, id eſt, Palæſtinis tribus, Syriis duabus, Ciliciis duabus, Phœniciis duabus, Cypro, Euphratenſi, Oſrœnæ, Meſopotamiæ, Iſauriæ, Arabiæ.

SVMMARIVM.

1 *Alytarchia ludi cura ad Comitem Orientis ſpectabat.*
2 *Sacerdotium ipſum eſt munus ad editionem ludorū pertinens in Syria.*
3 *Syriarchia ſacerdotij genus in Syria.*

L. Titulos qui. Vnic.

Imp. LEO. A. *Viſco P.P.*

Alytarchiæ ludi cura ad Comitem Orientis ſpectabat. 1

Alytarchia.] Sacerdotium ipſum eſt munus ad editionem ludorum pertinens in Syria, Cott. *in memorabil. verbo, Lyminarcha,* Caluin. *in ſuo Lexic. iurid. verbo, Alytarchia,* Cuiac. *lib. 2. obſeru. 12.* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lect. lib. 2. cap. 158. in fine.* 2

Syriarchia.] Sacerdotij genus in Syria. Vide Alciat. *lib. 1. prætermiſſor. verb. Syriarchia,* Theſaur. linguæ Latinæ, & Caluin. *in ſuo Lexic. iurid. eod. verb.* 3

De officio Præfecti Auguſtalis.

TIT. XXXVII.

Svccedit alius Magiſtratus ſpectabilis Præfectus Auguſtalis, qui & Præfectus Ægypti nominatur, quoniam Ægyptio redactæ in prouinciæ formā ab Auguſto præpoſitus eſt.

SVMMARIVM.

1 *Tributa Præfectus per Ægyptiacam diœceſim colligebat, & cōtumaces militari auxilio ad ſolutionem cogebat.*
2 *Nobiles tenentur contribuere cum aliis in collectis, ratione eorum bonorum, pro quibus ſeruitia non præſtant Regi.*

L. Omnia

L. Omnia tributa. I.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Florentio P. P.*

1 TRibuta hic Præfectus per Ægyptiacã diœcesim colligebat & contumaces ac morosos in soluendo militari auxilio ad solutionem cogebat.

2 Notatur ad hoc, quòd nobiles tenentur contribuere cum aliis in collectis, ratione eorum bonorum, pro quibus seruitia non præstant Regi, vt Tiraq. *de nobil. lit. cap.* 20 *num.* 166.

L. Præfectus prætorio. II. & vlt.

Imppp. THEOD. ARCAD. & HONOR. AAA. *Rufino P. P.*

PRætorio Præfectus ordinariorum iudicum sibi subiectorum ſlagitia examinandi, & referendi, non puniendi, amouendique potestate fruebatur.

De officio Vicarij.

TIT. XXXVIII.

VICARIVM intellige Præfecti prætorio.

De Vicariis magistratuum & militum, de quibus agit hic titulus, meminit Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. 9. gloss.* 1. § 3. n. 4. & Caluin. *in Lexic. iurid. verbo, Vicarius, sub tit. Cod.*

SVMMARIVM.

1 *Vicarii in causis ciuilibus comitibus militum anteferuntur, & in iudicando si conuenit vicarius cum comite militum, votum vicarius præ comite habet.*
2 *Præfectura, vt dignius officium, vicem gerenti, vel vicario præfertur.*
3 *Dignius ad se dignum trahit, & n. 6.*
4 *Comites militum, de quibus in hac lege, remissiuè.*
5 *Maior ordine, senior atque dignior præferri debet in iudiciis, votis, sessionibus.*

L. In ciuilibus. I.

Imppp. VALENT. VALENS. & GRATIAN. AAA. *Antonio P. P.*

1 IN causis ciuilibus Vicarij comitibus militum anteferuntur, & in iudicando si conuenit vicarius
2 cum comite militum, votum vicarius præ comite
3 habet. Præfectura, vt dignius officium, vicem gerenti, vel vicario præfertur. Item dignius ad se trahit dignum.

4 De comitibus militum, de quibus in hac lege, meminit Caluin. *in Lexic. iurid. verbo, Comes militum*, vbi ait quòd hi in partibus Orientis erant, per Ægyptum vnus, per Isauriam alter.

5 *Priori loco*, &c.] Notatur ad hoc quòd in iudiciis, votis, sessionibus qui maior ordine, item senior, atque dignior, præferri debet, vt per Burfat. *cons.* 343. *lib.* 4 Fab. de Anna *cons.* 40. *num.* 14. *cum seqq.* & de magis digno quòd trahat ad se minus dignum, de quo citauit plures Doctores *Alciat. num.* 42.

L. Relationes. II. & vlt.

Iidem AAA. ad Hesperium P. P.

RElationes vicariorum, & quod cum propter auctoritatem referentium audiat Imperator. 1

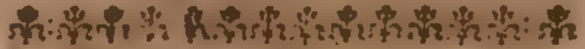

De officio Prætoris.

TIT. XXXIX.

EXPOSITIS Magistratibus illustribus, necnon etiam spectabilibus, qui medium locum tenent inter Illustres & Clarissimos, nunc sequuntur Clarissimi, quales sunt in Vrbe Prætores, & in prouinciis Rectores, seu Præsides. 1

De materia tituli vide Iust. Lipsium *de militia Romana lib. 5. dial.* 2. Peregrin. Iannin. *in tract. de ciuitat. reato lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 954. Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 2. *cap.* 11. *per tot.* Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Prætor.* Petr. Gregor. *syntag. iuris lib.* 47. *cap.* 30. 2

SVMMARIVM.

1 *Prætoris officium consistebat in concedendo restitutiones in integrum, tutorum constitutione, emancipatione, manumissione, & num. 2.*
3 *Libertatis cognitio ad Prætores Romæ, ad Præsides & Præfectos in prouinciis spectat.*

L. Prætori. I.

Imp. CONSTANTIVS *A. ad Senatum.*

PRætoris officium consistebat in exercendo restitutiones in integrum, tutorum constitutione, emancipatione, & manumissione. 1

Hanc eandem conclus. ex hac lege desumunt Thom. Mich. *in thesi de iurisd. thesi* 119. *& seq.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 2. *cap.* 11. *vers. Constantinus autem.* 2

Sedula seruitus libertatem.] Notatur ad hoc quòd libertatis cognitio ad Prætores Romæ, ad Præsides verò & Præfectos in prouinciis spectat, vt per Fornet. *lib. 2. select. c.* 24. Cuiac. *lib. 9. obseru.* 37. *in fine*, Morla *in empor. iuris tom.* 1. *tit.* 3. *in prælud. num.* 147. vbi *num.* 148. intelligit text. *in l.* 1. *C. de manu. vind.* qui in contrarium adduci solet. 5

SVMMARIVM.

1 *Prætores tres ad competentium cognitionem in Vrbe ordinati fuerunt.*
2 *Prætores vrbani larem & domicilium habentes in Vrbe, præferebantur in electionibus, officiorúmque impetratione prouincialibus.*
3 *Prouinciales ad Præturæ officia non perueniebant, si aderant in Vrbe habentes domicilia.*
4 *Prætores officia sumptu proprio non tenebant, nec administrabant.*
5 *Prætor vrbanus, & prouincialis, remissiuè.*
6 *Originarij in magistratus eligendi.*

L. Tres

L. Tres tantummodo. II. & vlt.

Impp. VALENT. & MARTIAN. AA. *Tatiano P.P.*

1 TRes Prætores ad competentem cognitionem
2 in Vrbe ordinati fuerunt. Prætores vrbani Larem & domicilium habens in Vrbe, præferebantur in electionibus, officiorúmque impetratione
3 prouincialibus. Prouinciales ad Præturæ officia non peruenirebant, si aderant in Vrbe habentes do-
4 micilia. Prætores officia inuiti sumptu proprio non tenebant, nec administrabant.

5 De Prætore vrbano & prouinciali agit Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 47. cap. 30. num. 6. cum seqq.* Calu. in *suo Lexic. iurid. verbo, Prætor prouincialis, & Prætor vrbanus.*

6 *Qui proprium Larem,* &c.] Notatur ad hoc quòd originarij in Magistratus eligendi, vt per Franc. Patric. *in tr. de instituen. republ. lib. 3. tit. 2.* vbi dicit quòd longè melius ciues administrabunt, quàm peregrini, Chassan. *in catal. gloriæ mundi, p. 11. consid. 22.* Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 47. cap. 10. num. 13.* Gregor. Lop. *l. 9 gloss. 10. tit. 1. p. 1. 2.* Capol. *in tract. de imper. milit. eligen. cap. 2. num. 5.* Aviles *in cap. 4. Prætor. num 6. & seq.* Burg. de Paz *in l. 2 Tauri, n. 83.* Azeued. *l. 1 Curiam Pisan. lib. 1. cap. 12. num. 8.* Capiblanc. *de Baronib. pragm. 5. num. 93. & pragm. 10. num. 74* Imbrian. *de iudicib Regni, p. posteriori, n. 2. & seq.* latè Mastrill. *de magistratib. lib. cap. 7. n. 8. cum seqq.*

De officio Rectoris prouinciæ.

TIT. XL.

SEQVVNTVR Rectores prouinciarum, nam hi quoque sunt Clarissimi, vt Correctores, Præsides, & Consulares.

SVMMARIVM.

1 *Præses de falso causam cognoscens potest incidentem proprietatis quæstionem decidere.*
2 *Iudex an, & quando possit cognoscere ratione incidentia & connexitatis, remissiuè.*

L. Potest. I.

Imp. ALEXANDER A. *Iuliano.*

1 PRæses de falso causam cognoscens potest incidentem proprietatis quæstionem decidere.

2 Ratione incidentiæ & connexitatis an & quando iudex de proprietate possit cognoscere, vide Decian. *in tract. crimin. lib. 4. c. 30. per tot. &* citatos *in collect. ad cap. causam quæ 7. n. 2. cum seqq. qui filij sint legit.*

SVMMARIVM.

1 *Præsides prouinciarum oppressos contra vim potentiorum tuebuntur, aut si vindicare non possunt, Imperatoris, aut Præfectorum prætorio auxilium implorabunt.*
2 *Accusatores, vel accusati quando perhorrescunt aduersariorum potentiam, recurrunt ad Gubernatorem, seu Præfectum prætorio prouinciæ.*

L. Præsides. II.

Imp. CONSTANT. A. *ad Maximianum Præsid. prou.*

PRæsides prouinciarum oppressos contra vim potentiorum tuebuntur, aut si vindicare non possunt, Imperatoris, aut Præfectorum prætorio auxilium & brachium implorabunt. Vide Peguer. *in prælic. ciuili rubr. 4. n. 19.* Thom. Valasc. *allegation. iuris tom. 1. alleg. 65. num. 31.* vbi ait quòd quando accusatores, vel accusati perhorrescunt aduersariorum potentiam, recurrunt ad Gubernatorem, seu Præfectum prætorio prouinciæ. 1 2

SVMMARIVM.

1 *Iudices vigilantes ac iusti laudibus publicis licitè honorantur: malefici autem, & negligentes accusationis notam non euitant.*
2 *Laudem à clientibus datam Præsidibus, Præfecti prætorio Imperatoribus referent.*
3 *Iudices recti in officio se bene gerentes collaudandi sunt, iniusti verò culpandi, num. 4.*

L. Iustissimos. III.

Idem A. ad Prouinciales.

IVdices vigilantes ac iusti laudibus publicis licitè honorantur, malefici autem, & negligentes accusationis notam non euitant. Laudem Præsidum verá à clientibus datam Præsidibus, Præfecti prætorio Imperatoribus referent. 1 2

Collaudandi damus omnibus potestatem.] Notatur ad hoc quòd iudices recti in officio se bene gerentes collaudandi sunt, vt per Parid. de Puteo *de syndicatu, verbo, euidentialia, cap. 1. num. 5. fol. 106.* Azeued. *l. 7. num. 1. tit. 7. lib. 3. nouæ Recopil.* Bobadil. *in sua politica, lib. 5. cap. 1. num. 52.* 3

Et è contrario iniustos, &c.] Notabilem dicit Bald. *in auth. habita, ne filius pro patre,* Rip. *in l. fin. n. 27. inf. de reuoc. don* addit. ad Capell. *decis. 127.* Bobadil. *d. lib. 5. cap. 1. n. 29.* 4

SVMMARIVM.

1 *Officiales Præfectorum cursum publicum turbantes, Præses culpa horũ Præfecto significata vindicat.*
2 *Iudex minor maiorem punire potest si delinquat in eius territorio.*

L. In officiales. IV.

Idem A. ad Periclem præsidem.

OFficiales Præfectorum cursum publicum turbantes, & contra publicã vtilitatẽ quid moliẽtes, Præsés culpâ horũ Præfecto significatâ vindicat. 1
Notatur ad hoc quòd minor iudex maiorem punire potest si delinquat in eius territorio, de quo vide Guid. Pap. *q. 32. num. 8.* Boër. *decis. 9. num. 4.* 2

SVMMARIVM.

1 Reuerentia competens iudicibus superioribus ab inferioribus deferatur.
2 Iudex inferior veritatem inuestigando iniuriam maiori non infert.
3 Insignia, & dignitatis officium nullus cum oppressione innocentium exercebit.
4 Digniores altiori loco sedeant.
5 Minori interdum reuelatur quod maior nescit.
6 Insipientium quoque consilium petendum.

L. Potioris. V.

Impp VALENT. & VALENS AA. *ad Apronianum P V.*

1 REuerentia competens iudicibus superioribus ab inferioribus deferatur. Iudex inferior veri-
2 tatem inuestigando iniuriam maiori non infert. In-
3 signia, & dignitatis officium nullus cum oppressione innocentium exercebit.

4 Notatur ad hoc quòd digniores debent sedere altiori loco, vt per Tiraq *de nobilit. cap. 20. num. 53.*

Etsi minor iudex,&c.]Notatur ad hoc quòd in-
5 terdum reuelatur minori, quod maior nescit, vt per Chassan. *in catal. gloria mundi, p. 1. consid. 7.* Tiraq. *l. 11. connub. gloss. 1. p. 11. n. 5.* vbi ait insipientium quo-
6 que consilium petendum, & Bartolum sæpe cũ mercatoribus consilia sua cõmunicasse, & nõnũquam ab improbatissimo viro probatissimã sentẽtiã emanasse.

SVMMARIVM.

1 Ob nauigationem hybernam periculosam, iudices Rhodiorum, & quinque vrbium, per quinos menses hyemabunt, & num. 3.
2 Imperatores olim omnes in suis litteris se nominabant, nec eodem ordine.

L. Ciuitas VI.

Imppp. VALENT. GRATIAN. & THEOD. AAA. *Cynegio P. P.*

1 OB nauigationem hybernam periculosam, iudices Rhodiorum, & quinque vrbium per quinos menses hyemabunt.

In superscript. text. ibi, *Imperatores Valentinia-*
2 *nus, Gratianus, Teodosius.* Nota olim cùm erant duo vel tres Imperatores, omnes in suis litteris, sanctionibus & rescriptis se nominabant, sed non eodem ordine, ne si semper vnus primus fuisset nominatus, veluti alijs superior esse videretur, & minor, ita Tiraq. *de iure primog. q. 19. num. 3.*

Hyemis nauigatio sæpe periculosa est.]De hoc Vi-
3 de Strach. *de mercatura tit. de nautis p. 3. n. 1. & 10. & tit. de naufrag. num. 4.*

L. Qui ordinariam. VII.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *eidem P. P.*

1 ORdinariam gerens dignitatem sine dispendio pudoris, ac fortunæ nil profligat ex venturæ dignitatis titulis.

SVMMARIVM.

1 Iudices in prouincia Præfectianis Palatinis, vel militibus ad instantiam litigatorum executionem non deferent, nec damnabunt.
2 Contra Consulta diualia peccans, cum officio detrimentum famæ, & patrimonij damna sentiet.
3 Præfectianus, id est, qui Præfecti pratorio apparitor erat.
4 Consulta cœlestia, id est, iura Principis.

L. Ne quis. VIII.

Iidem AAA. *eidem P. P.*

IVdices in prouincia Præfectianis Palatinis, vel militibus ad instantiam litigatorum executionem 1
non deferent, nec damnabunt. Contra consulta diualia peccans cum officio detrimentum famæ, & pa- 2
trimonij damna sentiet.

Præfectianum.]Id est, illum, qui Præfecti prætorio apparitor erat, vt per Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo Præfectiani.* 3

Consulta cœlestia.] Id est, iura Principis, ita Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1. cap. 77.* 4

SVMMARIVM.

1 Moderator prouinciæ vrbem Augustam sine speciali iussu non adibit. Adiens Vrbem contra decreta congrua condemnatione plectetur, numero 2.
3 Vrbs augustissima, de Roma.

L. Nullis prouinciæ. IX.

Iidem AAA. *Polemio P. P. Illyrici.*

MOderator prouinciæ Vrbem Augustam sine speciali iussu non adibit. Adiens vrbem con- 1
tra decreta, congrua condemnatione plectetur. 2

Augustissimam Vrbem] Id est, Romam, secundùm Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. c. 8. de epithetis.* 3

SVMMARIVM.

1 Palatini cum prouincialibus nullum habebant commercium, sed iudices Palatinorum pareant, & obsecundent.
2 Palatini, remissiuè.

L. Nullum Palatinis. X.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Limenio comiti sacr. larg.*

PAlatini cum prouincialibus nullum habebunt commercium, sed iudices Palatinorum pareant, 1
& obsecundent.

De Palatinis vide posita *in collect. ad l. 1. de officio Comitis sacri Palatij.* 2

L. Mode

L. Moderatores. XI.

Imppp ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Theodoro P. P.*

1 PRouinciarum moderatoribus incumbit cura ne Potentium procuratores perperam, & iniustè quid committant.

L. Omnes per prouincias. XII.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Monachio P P.*

2 APparitores olim nudi incedebant, vt facilior esset executio rerum iudicatarum, & insolentes iudicum seueritate coërcerentur.

Verberibus subiacere præcipimus.] Refert Bobadil. *in sua politica, lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 46.

SVMMARIVM.

1 *Obligatus ad cohortalia obsequia, regimen prouinciæ, aut cingulum militiæ non affectabit, nec liberalitate Cæsaris per inanem instantiam fruetur.*
2 *Militia non est dignitas.*

L. Si quis cohortalibus. XIII.

Imp. LEO A. *Constantino P. P.*

1 OBligatus ad cohortalia obsequia, regimen prouinciæ, aut cingulum militiæ non affectabit, nec liberalitate Cæsaris per inanem instantiam fruetur.

2 *Militiæ, dignitatis ue.*] Ergo militia non est dignitas, de quo vide Tiraq *de nobilit. cap.* 8. *n.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Palatia, & prætoria inhabitabunt Rectores prouinciarum, relictis priuatorum domibus.*
2 *Palatia vrbium habitationi Prætorum inseruiant, hisce autem reparandis curam adhibeant Prætores.*
3 *Palatij nomen habitatio Imperatoris obtinet, quocumque ille diuerterit.*
4 *Prætorium est domus, vbi ius dicitur, quæ ipsi Præsidi datur.*

L. Nulli iudicum. XIV.

Idem A. eidem P. P.

1 PAlatia, & prætoria inhabitabunt Rectores prouinciarum, relictis priuatorum domibus, quæ nunc fit ratio & conditio palatiorum quoad nuptias, & conniuia priuatorum Palatia vrbium habitationi
2 Prætorum inseruiant, hisce autem reparandis curam adhibeant Prætores.

De hoc vide Parid. de Puteo *de syndic. verbo, expense cap.* 1. *num.* 5. Auiles *ad cap.* 18. *Prætor. in gloss. vel consilio, num.* 1. Azeued. *l.* 8. *num.* 4. *tit* 6. *lib.* 3. *Recop.* Bobadil. *in polit. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 26 Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 19. Guid. Panci-

rol. *in thesauro var. lection. lib.* 2. *cap.* 191. vbi etiam ait quòd quocumque Imperator diuertat, eius 3
habitatio palatij nomen obtinet; Prætorium verò est 4
domus, vbi ius dicebatur, quæ ipsi Præsidi dabatur.

L. Nulli patriæ. XV. & vlt.

Idem A.

ADuertit Guid. Panciroll. *in thesauro var. lection. lib.* 2. *cap.* 192. hanc legem ponendam esse pro prima tituli sequentis sub nomine M. Antonini, & proprium titulum separat cum inscriptione, *Vt nulli patriæ suæ administratio sine permissu speciali Principis permittatur.*

Administratio patriæ nulli sine Principis permissu 1
concedenda.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hispan.* 1. *tit.* 18 *part.* 1. Perez *gloss.* 1. *per text. ibi in l.* 8 *tit.* 16. *lib.* 2. *Ordin.* Marsil. *singul.* 553. Auil. *ad cap.* 4. *Prætor. gloss.* 1. Azeued. *l.* 8. *num.* 4. *tit.* 6. *lib.* 3. *noua Recop.* Brun. *cons.* 51. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 47. *cap.* 10. *n.* 3. Guihelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem nomine Adelasiam, decis.* 5. *n.* 289. Segur. *in direct. iudicum, p.* 1 *cap.* 9. *n.* 4. & 5. vbi rationem reddit, quia originariis iudicibus nunquam deesse noscuntur amici, atque coniuncti, in quibus affectio præsumitur. Simanch. *de Republ. lib.* 8. *cap.* 6. Anton. Sola *super consuetud. Sabaudiæ, tit. de castell. §. præterea n.* 1. *cum seq.* Bobadil. *in sua politica, lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 23. & 52. Garc. Mastrill. *de magistrat. lib.* 2. *cap.* 7. *ex num.* 1.

De officio Præfecti vigilum.

TIT. XLI.

PRÆFECTVS vigilum, & Præfectus annonæ sunt ordinarij Magistratus, sed extra ordinem ius dicunt.

SVMMARIVM.

1 *Præfecti vigilum in capitalibus causis pro sua auctoritate nihil statuent.*
2 *Præfectorum vigiliis cura quæ.*

L. Præfecti vigilum. Vnic.

Impp. THEOD. & ARCAD AA. *Nephridio P vig.*

PRæfecti vigilum in capitalibus causis pro sua auctoritate nil statuent. Ita *in hac leg.* 1

Præfectorum vigiliis fuit cura hæc aliquando, & 2
antea Triumuirorum nocturnorum, qui excubias agebant, arcendorum incendiorum causa in vrbe Romana: interueniebant & Ædiles, & tribuni plebis: erant & familiæ incendiis sopiendis destinatæ. Ita Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 36. *cap.* 19. *numer.* 13. Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo, Præfectus vigilum.*

P 2 De

De officio ciuilium Iudicum.

Tit. XLII.

IVdices ciuiles sunt qui iurisdictionem & imperium habent in paganos, vel in milites, si contra paganos agant, secundùm regulam, qua actor iubetur sequi forum rei.

SVMMARIVM.

1 *Honorati iudicibus ciuilibus assidentes eo tempore quo propriæ in iudicio causæ ventilantur. Suis causis honestè interesse non possunt.*
2 *Aduocati dum causæ merita, vel facta panduntur, non habent facultatem sedendi cum iudice.*
3 *Honorati qui sint.*

L. Honorati. I.

Imppp. Arcad. Honor. *&* Theod. AAA. *Curtio P.P.*

1 HOnorati iudicibus ciuilibus assidentes, eo tempore, quo propriæ in iudicio causæ ventilantur, suis causis honestè interesse non possunt.

Celebris est iste text. ad probandum quòd Do-
2 ctores Aduocati, dum causæ merita, vel facta panduntur, non habent sedendi cum Iudice facultatem, vt per Boer. *decis.* 222. *num.* 14. *vers. ad hoc est bonus text.* Gregor. Lop. *per text. ibi in l.* 7. *gloss.* 1. *tit.* 6. *par.* 3. vbi asserit quòd ex vsu sedentes orant, & quòd tantùm est in vsu, vt reuerenter tollant pileum in principio orationis, Anton. Gom. *l. vlt. Tauri, n.* 17. *vers. octauum priuilegium,* Tiraquel. *de nobilit. c.* 37. *n.* 36. Bobadil. *in sua politic. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 56.

Honorati.] Id est, Aduocati secundùm Bobadil. *in*
3 *sua politica, lib.* 3. *c.* 1. *n.* 16 Sed Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib.* 1. *c.* 32. honoratos vocat Iudices, qui intermisso patrocinãdi munere ob gestum Magistratum ad pristinum officium volunt reuerti.

SVMMARIVM.

1 *Excusaturus se à publicis functionibus adeat iudicem: hunc, si morosum reperit, mulcta 30. librarum auri implicet.*
2 *Index præsumitur rectè officium suum exequi.*

L. Si quis pro publicis. II. & vlt.

Impp. Honor. *&* Theod. AA. *Anthemio P.P.*

EXcusaturus se à publicis functionibus adeat Iu-
1 dicem: hunc si morosum reperit, mulctæ triginta librarum auri implicet.

Allegari solet hic text. ad hoc quòd iudex præ-
2 sumitur rectè officium suum exequi, & omnia ritè & rectè interuenisse præsomuntur, vt per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 58. *num.* 2. Gam. *Lusit. decis.* 37. *num.* 1. Auil. *in cap.* 1. *Prætor. verbo, fiel, num.* 19. *& in c.* 4. *syndicatus, num.* 2. *in fine,* Menoch. *de præsumpt. lib.* 2 *præsumpt.* 67. *& cons.* 100. *n.* 1. *cum seq.* Marant. *de ordine iudic.* 2. *p.* 6. *in princip. tit.* 9 *n.* 21. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 120. *n.* 11. Mascard. *de probat. concl.* 1003. *n.* 21. *& conclus.* 1132. *n.* 1. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom.* 6. *lit. P. concl.* 621. *per tot.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.* 9. *q.* 22. *n.* 9. *& lib.* 13. *q.* 5. *n.* 14. Bobadil. *in sua politica, lib.* 5. *c.* 1. *n.* 199. Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 7. *num. vlt.* Octau. Glorit. *resp.* 9. *n.* 13. & alios quos refero *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom.* 131. *num.* 4.

De officio militarium Iudicum.

Tit. XLIII.

IVdices militares, sunt iudices, vel inter milites, vel inter actorem paganum, & reum militem.

SVMMARIVM.

1 *In negotiis priuatorum cessabit initio & executio militaris.*
2 *Index militaris quis Caluino.*

L. Nunquam. I.

Imppp. Valent. Theod. *&* Arcad. AAA *mag. & comit. vtriusque milit.*

IN negotiis priuatorum initio & executio milita- 1
ris cessabit.

Aduertit Caluin. *in suo Lexic. iurid verbo, militaris iudex,* quòd ille est, qui de curialibus, vel priuatis 2
personis habet cognoscendi iudicandique potestatem.

SVMMARIVM.

1 *Curiales & priuati in iudicio militari litigare inuiti non tenentur.*
2 *Pœna adeuntis incompetentem iudicem qua, remissiuè.*

L. Præcipimus. II.

Impp. Honor. *&* Theod. AA. *Monachio P.P.*

CVriales & priuati in iudicio militari litigare 1
inuiti non tenentur, & eos inuitos in forum
militare, & incompetens trahens, impunis non est. 2

De pœna adeuntis & requirentis incompetentem iudicem, vide posita *in collect. ad cap. si diligenti, de foro compet.*

SVMMARIVM.

1 *Miles completa militia schola agentium subreptitiè, & obreptitiè non associetur.*
2 *Priuilegia militum circa illorum iudicem, remissiuè.*

L. Nemo

L. Nemo de his. III.

Impp. THEOD. *&* VALENT. AA *Anatolio mag. mil.*

1 MIles completa militia scholæ agentium subreptitiè,& obreptitiè non associetur.

2 De priuilegiis militum circa illorum iudicia vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 19. cap. 17. per tot.*

L. Duces militum. IV. & vlt.

Iidem AA. *Nomo mag. officiorum.*

1 DVces militum limites, ac fines tutos conseruabunt, iidémque reficiendorum castrorum curam habuerunt. Vide posita in collectan. *ad l. officium 12. ff. de re milit.*

Ne Comitibus rei militaris, vel Tribunis lauacra præstentur.

TIT. XLIV.

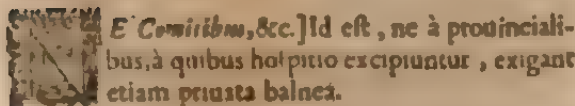

[N]E *Comitibus*,&c.] Id est, ne à prouincialibus, à quibus hospitio excipiuntur, exigant etiam priuata balnea.

SVMMARIVM.

1 *Balnea olim publica, & priuata, remissiuè.*
2 *Balnea, eorúmque vsus illiciti, remissiuè.*

1 DE balneis olim & publicis & priuatis agit Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 2. lib. 18. cap. vlt. à n. 6.*
2 & Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1. cap. 32. de balneis.* Et de balneis, balneorúmque vsibus illicitis, vide Petr. Gregor. *p. 3. lib. 37. cap. 13. num. 3. & 4.*

L. Omnem. Vnic.

Imppp. ARCAD. HONOR. *&* THEOD. AAA. *Anthemio P.P.*

1 LAnacri, & in condendorum balneorum onere Tribuni, Duces, Comitésque militiæ, ciuitates non grauent. Vide posita *in collect. ad l. congrui, ff. de offi. Præsid.*

De officio diuersorum Iudicum.

TIT. XLV.

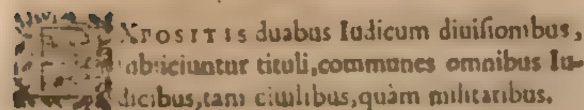

EXPOSITIS duabus Iudicum diuisionibus, subiiciuntur tituli, communes omnibus Iudicibus, tam ciuilibus, quàm militaribus.

SVMMARIVM.

1 *Mulier honesta, dum domus quam inhabitat, pro debitis obligata hæret, ex domicilio non trahenda in publicum.*
2 *Mulier si honesta conditionis sit, pro debito, præsertim pecuniario, carcerari minimè potest. Amplia, etiamsi mulier renuntiauerit priuilegio ne in carcerem detrudatur pro ciuili debito, n. 3.*
4 *Mulier carcerari nequit, non solùm pro debito pecuniario alicuius priuatæ personæ, sed etiam pro debito publico.*
5 *Mulier tam pro causa ciuili, quàm criminali, carcerari nequit.*
6 *Mater, seu auia pro debito ex administratione tutela carcerari non potest: quamuis contrarium teneatur, n. 7. Secus in muliere meretrice, vel inhonestè, ac luxuriosè viuente, n. 8.*
9 *Iudex qui mulierem honestam contra iuris dispositionem carcerari iubet, capitaliter puniendus est; secus de iure Authenticorum, num. 10.*

L. Nemo iudex aliquem. I.

Imp. CONSTANT. A. *ad Domitium Celsum Vicarium.*

OB debita mulier honesta dum domus, quam inhabitat, pro debitis obligata hæret, ex domicilio non trahenda in publicum. 1

Vulgò allegari solet hic text. iuncta Auth. sequenti ad hoc quòd mulier si honestæ conditionis sit, pro debito, præsertim pecuniario, carcerari minimè potest, vt per Ordinat. Reg. Lusitan. *lib. 4. tit. 76. §. 5.* vbi latè parens meus, *& l. Hispan. 3. tit. 7. part. 3* vbi Gregor. Lop. *gloss. 1. & 2. & l. 10. tit. 3. lib. 5. noua Recop* vbi Azeued. & Matienz. Duen. *reg. 312. vers. fœmina pro delicto,* Tiraquell. *l. 11 connub. gloss. 1. part. 10. num. 30.* Couarr. *var. lib. 2. cap. 1. n. 3. vers. fœmina tamen publicam vitam agentes,* Marsil. *in tract. de bannitis in verbo, carcerati, n. 4. & sing. 243* Boër. *decis. 349. num. 11.* Clar. *in §. fin. q. 28. vers. quæro igitur, n. 5.* Baez. *in tract. de inope debit. cap. 16. ex num. 3. cum seqq.* Mench. *illustr. lib. 3. c. 97. num. 2.* Menoch. *de arbitrar. lib. 1. quæst. 88. n. 10. & casu 328. in fine.* Soar. de Paz *in practic part. 4. tom. 1. cap. 2. num. 34.* Viui. *tom. 1. commun. opinion. lib. 9. tit. 3. n. 19.* Iasried. Balb. *decis. 393.* Gutier. *practic. lib. 2. quæst. 25.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, sine curatore, n. 108. C. de in integr. restit.* Farinac. *in praxi crimin. part. 1. quæst. 27 n. 42. cum seqq.* Pradil. *in sum. legum pœnal. part. 2. casu 26. num. 5.* Aloys. Ricc. *in collect. decis p. 2 collect. 332. vers. secundo,* Bobadil. *in sua politica, lib. 3. cap. 15. n. 30.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, carcer, n. 6.* Bernard. Græue. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. conclus. 26. n. 7.* Stephan. Gratian. *disceptat. forens. cap. 320. num. 16* Benedict. Ægid. *in tract. de iure & priuileg. honest. art. 3. de carceris exempt. honest. causa, fol. 15.* 2

Amplia primò procedere, etiamsi mulier renuntiauerit priuilegio ne in carcerem detrudatur pro ciuili debito, vt per Baëç *d. cap. 15. & seq.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 88. num. 1.* D. Barbos. *in l. alia, §. eleganter, num. 24 ff. soluto matrim.* Benedict. Ægid. *d. art. 3. num. 7.* 3

Amplia secundò, vt non solùm pro debito pecuniario alicuius priuatæ personæ, sed etiam pro debito publico, & fiscali mulier carcerari non possit, de quo dicam *infrà in collectan. ad auth. seq.* 4

Amplia tertiò, vt non solùm pro causa ciuili, sed nec etiam pro causa criminali (si crimen quod prætenditur leue sit, & non atrox) possit mulier carcerari, sed præstito fideiussore de iudicio sisti; si fideiussorem habeat, sin minus cum iuratoria cautione 5

extra carceres auditur, §. *necessarium*, *vers. si verò criminum*, *in auth. vt nulli iudic.* Grammat. *decis.* 33. *num.* 9. Menoch *d. quæst.* 88. *n.* 9. Farinac. *d. quæst.* 27. *num.* 45.

6 Amplia quartò, vt nec mater, seu auia pro debito ex administratione tutelæ incarcerari possit. Ita Couarr. *lib.* 2. *variar. cap.* 1. *num.* 5. Duen. *reg.* 312. *limit.* 2. *vers. vico tamen*, Ludou. Gom. *in cap.* 2. *num.* 22. *de iudic. in* 6 Menchac. *de success. creat. lib.* 3. §. 22. *limit.* 18. *num.* 82. *& illustr. lib.* 3. *cap.* 97. *num.* 1. Plaç. *de delictis lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 12. Bacç. *de inope debitor. cap.* 15. *num.* 13. *& de decima tutor. cap.* 4. *num.* 46. *&* 78. Menoch. *dict. quæst.* 88. *num.* 12. Matienz. *l.* 10. *gloss.* 1. *num.* 2. vbi Azeued etiam *num.* 3. *tit.* 3. *lib.* 5. *nouæ Recopilat.* Farinac *dict. quæst* 27. *num.* 62. *&* 63. Cald. Pereira *in d. l. si curatorem*, *verbo sine curatore*, *num.* 108. *vers. cæterùm*, Gutier. *de tutel. p.* 1. *cap.* 8. *num.* 33. 34. *&* 36 Bernard. Græuæ *ad pract. Cameræ Imper. conclus.* 90. *consid.* 1. *n.* 2. D. Barbos. *in d. l. alia*, §. *eleganter*, *num.* 24. *vers. quod etiam*. Benedict. Ægid. *d. art.* 3. *num.* 5.

7 Quamuis contrarium teneant Gregor. Lop. *l.* 3. *verbo persona diuiente*, *tit.* 7 *part.* 5. Anton. Gom. *l.* 62. *Tauri*, *n.* 2. vbi Palat. *num.* 3. Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de litteris obligat. art.* 2 *gloss.* 3. *num.* 31. Pradil. *in summ. legum pænal. p.* [illegible] *casu* 16. *n.* 5. Cardos. *in praxi iudicum*, *verbo*, *carcer*, *num.* 6.

8 Limita primò non procedere in muliere meretrice, vel inhonestè, ac luxuriosè viuente, quæ & in iudicium ad personaliter comparendum vocari, ac etiam pro quacunque causa tam criminali, quàm etiam ciuili carcerari poterit, vt per Socin. *reg.* 159. *in* 2. *limit.* Duen. *d. regul.* 312. *in* 1. *limit.* Plaç. *d. lib.* 1. *cap.* 34. *sub vers. rursus obiter menti occurrit*, Clar. *dict. quæst.* 18. *vers. quæro igitur*, Menoch. *d. q.* 88. *num.* 13. Azeued. *l.* 1. *à n.* 114. *cum seqq. tit.* 13. *lib* 8. *nouæ Recopilat.* Farinac. *d. quæst.* 27. *num.* 55. Benedict. Ægid. *d. art.* 3. *n.* 2. *in fine*. Nisi sit meretrix maritata, quam propterea minimè carcerari posse tradiderunt Plaç. *d. cap.* 34. *num.* 13. *prope fin.* Benedict. Ægid. *d. art.* 3. *num.* 2. *in fine*, Farinac. *d. quæst.* 27. *num.* 56 vbi *n.* 58. hoc intelligit procedere quando maritus est ignorans, & non participans meretricij, ac inhonestæ vitæ, quam tenet vxor.

9 *Capitali pœna plectetur.*] Notatur ad hoc quòd lu lex, qui mulierem honestam contra iuris dispositionem carcerari iubet, capitaliter punitur, vt per Plaç. *d. c.* 34. *n.* 12. *vers. principaliter deducitur*, Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 68. *vers. extrahens*, Grammat. *decis.* 33. *n.* 9 Duen. *reg.* 312. *ampl.* 3 Farinac. *d. q.* 27. *n.* 46. vbi *num.* 47. subdit quòd hodie de iure Authenticorum non potest imponi talis capitalis pœna, sed iudices, qui mulieres carcerare præsumpserint, si maiores erunt, viginti librarum, si verò minores, decem librarum auri pœnæ subiacebunt.

SVMMARIVM.

1 *Mulier non est incarceranda pro fiscalibus & priuatis debitis, sed ad legitimam defensionem viua voce, aut per procuratorem interponendam admittitur. Nec incarcerari potest pro debito publico, & fiscali, num.* 1.

AVTH. Sed hodie.

1 PRo fiscalibus, & priuatis debitis incarceranda non est mulier, sed ad legitimam defensionem viua voce, aut per procuratorem interponendam admittitur.

Hinc vulgò colligunt Doctores, vt etiam pro debito publico, & fiscali mulier carcerari non possit, vt per Nicol. Boër. *in repet. l. consentaneam*, *num.* 139. *C. quomodo & quando iud.* Grammat. *decis.* 33 *num.* 9. Duen. *regul.* 312. *ampl.* 2 Plaç. *in epit. delict. cap.* 34. *num.* 11 *prope fin.* Menoch *de arbitrar. lib.* 1. *quæst.* 88. *num.* 10. Anton. Gom. *l.* 62. *Tauri in princip.* Marant. *de ordine iudic. part.* 6. *tit.* 8. *num.* 3. Flores de Mena *var. lib.* 2. *quæst.* 21. *num.* 152. Farinac. *dict. quæst.* 27. *num.* 44. Benedict. Ægid. *in tract. de iure & priuilegio honest. art.* 3. *num.* 3. 1

SVMMARIVM.

1 *Honor iuris celsioribus deferendus est.*
2 *Viri celsiores qui sint.*
3 *Seniores, fratres appellare non licet.*

L. Singuli quinque. II.

Impp. VALENT. THEOD. *&* ARCAD. AAA. *ad Principium PV.*

HOnor viris celsioribus est deferendus. 1

Celsioribus viris, &c.] Id est, legum Doctoribus, vt ex Accursio intelligit Caluin. *in suo Lexic. iur. verbo, celsiores*, vbi subdit quòd eorum indicio iudices prouehuntur, & sic meritò Patres appellantur, cùm à iudicibus fratres vocari vetentur. 2

Fratres audeant nominare.] Notatur ad hoc quòd seniores fratres appellare non licet, vt per Tiraq. *de iure primog. in præfat. num.* 83. 3

SVMMARIVM.

1 *Secretariis Consistorij Imperij honor non denegetur, & sedendi cum iudice facultas non detrahatur.*
2 *Cornicularij qui sint.*
3 *Viri honorati, de iudicibus.*
4 *Secretarium quid.*
5 *Nobiles in salutatione præ aliis debent honorari.*
6 *Aduocati coram iudice sedent.*

L. Sciant Principes. III. & vlt.

Iidem AAA. *Constant. P.P. Galliarum.*

SEcretariis Consistorij Imperij honor non denegetur, & sedendi cum iudice facultas non detrahatur. 1

Et cornicularij.] Dicuntur officiales, qui præsunt cornibus secretarij, secundùm Cassiodor. *lib.* 11. *var.* Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo, Cornicularij*, Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib.* 2. *cap.* 183. *vers. scrinium verò*, vbi ait eos esse, qui decreta, sententias, & mandata PP. conseruabant, & exequebantur. 2

Si honoratis viris, &c.] Id est, iudicibus, nam eos, qui in Vrbe honores, id est, magistratus gerunt, Honoratos vocari censet Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 2. *cap.* 32. *post princip.* 3

Secretarij iudicum, &c.] Secretarium locus est in quo iudices causas audiunt, quasi consistorium Principum, ita Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo, Secretarium* 4

Aut reuerentia non fuerit in salutatione delata.] Ergo nobiles in salutatione præ aliis debent honorari, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.* 20. *n.* 51. 5

Aut

6 *Aut sedendi cum iudice societas denegata.*] Ergo Aduocati sedent coram iudice, de quo vide posita *in collect. ad l. 1. C. de off. ciuil. iud.*

Vt omnes Iudices tam ciuiles, quàm militares post administrationem depositam, per quinquaginta dies in ciuitatibus, vel certis locis permaneant.

Tit. XLVI.

SCilicet, vt ciuiliter, vel criminaliter conueniri possint, si quid forte in potestate positi deliquerunt.

De materia tituli vide Parid. de Puteo *in tract. de syndicat.* Angel. de Perus. *tom. 7. tract. Doctor. fol. 226.* Cataldin. de Boncompagnis *ibid. p. 2. fol. 349.* Augustin. Dulcet. *ibid. fol. 360* Alciat. *lib. 2. paradox. c. 6. col. 1.* Fr. Emman *quest. Regul. tom. 3. quest. 77 art. 1.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 153.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. p. 8. cap. vnic.*

SVMMARIVM.

1 *Præsides, & consules finitis officiis, successoribúsque substitutis, per 50. dies in loco, vbi officia administrauerint, permanebunt.*

2 *Magistratus præmissi finito officio sui videndi & & conueniendi copiam exhibeant. Immunes sint ab iniuriis, & admissi ad iuratoriam cautionem, legitimis defensionibus non sunt priuandi, numero 3.*

4 *Magistratus reus cuiuscunque criminis sit immunis ab omnibus iniuriis. & successores magistratuum negligentes antecessorum conuentorum defensionem non impunitatis spe alliciantur ad pœnæ remissionem.*

5 *Antecessor in officio, huius liberationem ante aduentum successuri officialis non impetrat.*

6 *Antecessorem magistratum si successor contra præscriptum Imperatoris, ante quinquagesimum diem discedere indulget, tunc 30. auri libris nouus magistratus punitur.*

7 *Officialis finito officio intra 50. dies super furto ciuiliter conuentus pendente instantia ante sententiam latam relicto domi Procuratore discedere licite potest.*

8 *Iudices controuersias super syndicatu motas intra 20. dies, postquam ortæ fuerint, terminabunt: illas præfinito 20. dierum spatio non terminantes, libris 30. auri mulctentur, num. 9.*

10 *Magistratus debent esse temporales, non perpetui.*

11 *Magistratus intra 50. dies stare debet ad syndicatum, de iure Lusitaniæ intra mensem, n. 12. Idẽ apud Hispanos, ibid. Si fugit intra 50. dies, secundum ius commune, vel intra 30 vt seruatur hodie, punitur tanquam si confessus esset crimina Barratariæ, n. 13. Si post fugam redeat, nulla probatio ex fuga inducitur, n. 14.*

15 *Magistratus durante syndicatu fugiens ad Ecclesiam, non gaudet eius immunitate.*

16 *Syndicatus instantia an finiatur tempore.*

17 *Termini lapsus nunquam excludit iudicem à cognitione ac pronuntiatione.*

18 *Magistratus syndicatus tenetur de illis, quæ vxor & domestici deliquerunt.*

L. Nemo ex viris. Vnic.

Imp. ZENO A. *Sebastiano P. P.*

PRæsides, & Consules finitis officiis, successori- 1
búsque substitutis, per quinquaginta dies in lo-
co, vbi officia administrauerint, permanebũt, *in princ.*
Finito officio Magistratus præmissi per 50. dies sui 2
videndi & conueniendi copiam exhibeant, *in vers.*
Sed per ea. Magistratus finito officio conuenti immu- 3
nes sint ab iniuriis, & admissi ad iuratoriam cau-
tionem legitimis defensionibus non sunt priuandi,
in vers. Itaut. Magistratus reus cuiusque criminis sit 4
immunis ab omnibus iniuriis, & successores magi-
stratuum negligentes antecessorum conuentorum
defensionem non impunitatis spe alliciantur ad pœ-
næ remissionem, *in vers. Quod si quis.* Antecessor in 5
officio, huius liberationem ante aduentum successuri
officialis non impetrat, *in vers. Administrationem.*
Antecessorem magistratum si successor contra præ- 6
scriptum Imperatoris ante quinquagesimum diem
discedere indulget, tunc triginta auri libris nouus
Magistratus punitur, *in vers. Officium.* Officialis fini- 7
to officio intra 50. dies super furto ciuiliter conuen-
tus, pendente instantia, ante sententiam latam, relicto
domi Procuratore discedere licite potest, *in vers. Quod* 8
si intra. Iudices controuersias super syndicatu mo-
tas intra viginti dies, postquam ortæ fuerunt, termi-
nabunt, *in vers. Sciant autem.* Iudices syndicatus con-
trouersias præfinito 20. dierum spatio non terminan- 9
tes, libris 30. auri mulctandi, *in vers. Nam si.*

Postquam sibi successum fuerit, &c.] Notatur ad 10
hoc quod temporales, non perpetui debent esse ma-
gistratus, Coriet. *in tract. de potest. Regis, p. 1. num. 9.*
Boër. *decis. 149. n. 4.* Gregor. Lop. *l. 9. gloss. 5. tit. 18. p. 2.*
Capyc. *decis. 121. num. 5.* Ann. *sing. 369.* Surd. *cons. 161.*
n. 3. Caualcan. *decis. 32. n. 30. p. 2.* Mastrill. *de magi-*
stratib. lib. 1. cap. 23. n. 1.

Antequam quinquaginta dierum, &c.] Notatur ad 11
hoc quòd magistratus intra quinquaginta dierum
spatium stare debet ad syndicatum, vt per Burg.
cons. 12. num. 1. Perez *l. 6. tit. 16. lib. 2. ordin. pag. 378.*
Mascard. *de probat. concl 821. num. 8.* De iure autem 12
Lusitaniæ intra mensem, Ordin. Regia *lib. 1. tit. 60.*
§. 1. Idem apud Hispanos ex *l. 13. tit. 7. lib. 3. noua Re-*
cop. secundùm Christoph. de Paz *in scholiis ad leges*
styli l. 135. in fine, num. 2. Bobadil. *lib. 5. cap. 1. nu-*
mero 77.

Non domi, vel intra sacrosanctos terminos, &c.] 13
Quia si magistratus fugit intra 50. dies secundùm
ius commune, de quo *in hoc text.* vel intra 30. dies,
per quos hodie stare tenetur in syndicatu ex forma
iuris Regni Lusitaniæ, & Castellæ, punitur tan-
quam si confessus esset crimina Barattariæ, de quo
Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 1. tit. 60. § 3.* Paris de Puteo
de syndicatu, verbo, fuga officialis, Amadæ. *de syn-*
dicat. num. 183. ad finem, & n. 187. vers. verum. Dul-
cet. *eod. tract. num. 28.* Clar. *§ fin. q. 21. n. 29.* Perez *l. 6.*
gloss. e den fiadores tit. 16. lib. 2. Ordin. pag. 378. Aze-
ued. *l. 23. num. 9. tit. 7. & l. 6. num. 7. tit. 9. lib. 3. noua*
Recop. Vriui. *tom. 1. opin. 120. vers. vndecimò limitatur,*
Griland. *de relaxat. carcerator. tit. de fuga incar. §.*
quæro 1. num. 5 Gomez *l. 76. Tauri, num. 10. & 11.*
Auil. *ad cap. 1. Prætor. verbo, dadsuas, n. 19. cum seq.*

Soar de Paz *in pract. p 8 cap. vnic. num.* 13. Bobadil.
14 *in sua politica, lib 5. cap 1 num. 117 cum seqq.* Si verò post fugam iudex, aut officialis syndicatus fugiens redeat, nulla probatio ex fuga inducitur, etiamsi inuitus, & non sponte reducatur, secundùm Auil. *ad cap. 1. Prætor. verbo, dadinas, n. 23.* Perez *loco proximè citato*, Azeued. *d. l. 23. num. 9.*

15 Notatur ad hoc quòd magistratus durante syndicatu fugiens ad Ecclesiam non gaudet eius immunitate, vt per Auil. *d. gloss. dadinas, num.* 25. Paris. de Puteo *de syndicatu, verbo, officialis, cap. 8. n. 6. & verbo, probatio in syndicatu, § fin.* Soar. de Paz *d. cap. vnic. num.* 23 Bobadil. *in sua politic. lib. 2. cap. 14. num. 77. & lib. 5. cap 1. num. 120.*

16 *Nam si superséderit, &c.*] Instantia syndicatus an finiatur tempore, vide Parid. de Puteo *de syndic. verbo, instantia syndicatus, cap. 5. num 4. vers. quod si deinde*, Bobadil. *d. lib. 5. cap. 1. num.* 166

17 Notatur ad hoc quòd lapsus termini nunquam excludit iudicem a cognitione atque pronuntiatione, vbi statutum ad finiendam causam ponit terminum personæ iudicis, verbis in eum directis, vt per Roman. *consil. 215. in fine*, Marsil. *sing. 183. Lapsus, post med.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, Lapsus.*

18 In gloss. *Fer ... ibi, scilicet suis, & domesticorum, &c.*] Notatur ad hoc quòd magistratus syndicatus tenetur de illis, quæ vxor & domestici deliquerunt, vt Bobadil. *d. lib 5. cap. 2. num. 78.*

De officio eius, qui vicem alicuius Iudicis, vel Præsidis obtinet.

TIT. XLVII.

IVDICIS cuiuscunque vicem obtinere dicitur, cui administratio ad tempus commissa est, vt puta cui commissa est prouincia defuncto Præside.

In gloss. huius rubr. Notatur ad hoc quòd Vicarij seu vices gerentes alicuius Magistratus, (quales sunt Correctorum in Hispania, quibus permittitur, immo iubetur, vt secum habeant Locum tenentes, seu Vicarios Iurisperitos ex *l. 10. tit. 5. nouæ Recop.*) ordinarij iudices sunt, vt per Alciat. *in rubr. de officio ordin. num.* 15. Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 5. num. 17. & 18.* Auiles *ad cap. 4. Prætor. verbo, iustitia*, Cou. *lib. 3. var. cap. fin. num* 4. Sanch. *de matrim. lib. 3. disp. 29. num* 3 Molin *de primogen. lib. 1. cap. 25. num. 11. vers. aut enim*, alt. Molin. *de iustit. tract. 5. disp. 13. num. 2.* Bobadil. *in sua politica, lib. 1. cap 10. num. 44.* Azeued *d. l. 10. num.* 9. Nicol. Garc. *de benefic. p. 5. cap. 8. num. 26.* quos refero *de offic. & potest. Episc. p. 3 alleg. 54. num. 27.*

SVMMARIVM.

1 *In causa concernente vtilitatem publicam, Præsidis loco administrans cognitionem habet.*

2 *Rebuspublicis læsis ac circumuentis restitutionis in integrum beneficium vti minoribus prodest, & num. 3.*

L. In causa. I.

Imp. GORDIANVS A. *Demitio P P.*

SVper causa concernente publicam vtilitatem, Præsidis loco administrans cognitionem habet. 1
Rebuspublicis læsis ac circumuentis restitutionis in integrum remedium & beneficium vti minoribus 2
prodest.

Restitutionis beneficium possunt efflagitare.] Notatur ad hoc quòd Respubl. fungitur vice minoris, & 3
restituitur, vt per Stort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. q. 7. art. 9. num. 63.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, C. de in integ. restit. minor. in princ. n. 12. & verbo, minoribus, num. 61.*

SVMMARIVM.

1 *Locum Rectorum in prouinciis tenentes tutores petentibus assignant, decreta pro rebus minorum alienandis dant, emancipationes, & omnia, quæ ad officium Rectoris pertinent, expediunt.*

2 *Locum tenens si constitutus sit a Principe, vel alio superiore, potest facere ea, quæ poterat ille, in cuius locum substituitur.*

3 *Iura etiam personalia censentur communicata subrogato.*

4 *Imperium merum versatur, cùm imponitur pœna per quam vita adimitur, vel membrum.*

L. Suggerente. II. & vlt.

Mandata Impp. THEOD. *&* VALENT. AA. *missa Antiocho, cæterisque P P. per Referendarium.*

LOcum Rectorum in prouinciis tenentes, tutores petentibus assignant, decreta pro rebus mi- 1
norum alienandis dant, emancipationes, & omnia, quæ ad officium Rectoris pertinent, expediunt.

Notatur ad hoc quòd locum tenens si constitutus sit à Principe, vel alio Superiore, qui habet pote- 2
statem constituendi Vicarium, seu Ordinarium, puta in loco Ordinarij absentis, vel mortui, potest facere ea omnia, quæ poterat ille Ordinarius, in cuius locum substituitur, & expedire omnes causas, etiam meri Imperij, vsque ad mortem & membri abscissionem inclusiuè, ita reprobata gloss. *in præsenti*, quæ dicit quòd non potest imponere vltimum supplicium, & membri abscissionem, per hunc text. resoluit Marant. *de ordine iudic. p 4. dist. 6. num* 21.

Notatur etiam ad hoc, quòd iura etiam persona-
lia censentur communicata subrogato, vt per Alex. 3
in l. more maiorum, num 46 ff. de iurisd. omn. iudic. Cassador. *decis. 4. n. 1. de constitut.* Hippol. *sing. 646.* D. Barbos. *l. maritum, num. 45 ff. soluto matrim.*

In gloss. *Rectorum*, ibi, *est enim Vicarius Ordinarius à lege non delegatus.* Citaui plures Doctores *in meo tract. de offic. & potest. Episcopi, p. 3. alleg. 54. n. 41. cum seqq.*

In gloss. *Actitare, vlt.* ibi, *præter vltimum suppli-*
cium forte, &c.] Notatur ad hoc quòd merum im- 4
perium versatur, cùm imponitur pœna per quam vita adimitur, vel membrum, vt per Riminald. *in l. Imperium. ff. de iurisd. omn. iudic. num* 419 Morl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 2. in prælud. num. 44.*

De

De Assessoribus, domesticis, & Cancellariis Iudicum.

T I T. XLVIII.

Ssessores sunt iuris periti, qui iudicibus assident, consilij de iure præbendi causa: vnde etiam Consiliarij appellantur. Domestici dicuntur, qui sunt ex eadem domo, seu qui vnà cum iudice habitant, vt vxor, liberi, familia; Cãcellarij vocantur, qui sunt iudicibus à secretis.

De materia tituli quatenus Assessores respicit, vide Chassan. *in catal. gloriæ mundi, p. 7. consider.* 27. Ludou. Schrader. *in tract. de feudis, p. 10. sect. 13. fol.* 400. Donel. *comment. iuris ciu. lib.* 18. *c.* 2. Cardol. *in praxi iudicum, verbo, Assessor.*

De Cancellariis vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 15. *cap.* 19 Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib* 5. *cap.* 36. Peregr lanum. *de citat. reali lib.* 1. *cap.* 1. *num* 813.

S V M M A R I V M.

1 *Studiorum labor honorificam societatem, & loco publicæ administrationis meretur præmia.*
2 *Virtutum præmia tribus benemerentibus conuenit.*

L. Studiorum labor. I.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *Paulino.*

1 STudiorum labor honorificam societatem, & loco publicæ administrationis meretur præmia.

2 Ad illud, quod virtutum præmia tribus benemerentibus conuenit, vide posita per me *in collect. ad l. vlt. num.* 2. *sup de statuis & imagin.*

Spe præmiorum, & honorificentia prouocentur.]Vide l. 18. 21. *&* 22. *tit.* 9. *part.* 2. *& l. fin. tit.* 10. *ead. partita,* Cosm. *in pragm. sanction. verbo, spe, fol.* 38. Donel. *cõmentar. iuris ciuilis, lib.* 18. *cap.* 2. *col.* 4. Bobadil *in sua politica, lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 53.

S V M M A R I V M.

1 *Præsides libellis propria manu, non per Assessores subscribant, & num.* 2.
3 *Subscriptio importat approbationem eorum, quæ subscripta sunt.*

L. Præsides. II.

Imp. CONSTANT. A. *ad Bassum P. V.*

1 PRæsides libellis propria manu, non per Assessores subscribant.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Alciat. *lib.* 2 *paradoxor. cap.* 3. Donel. *comment. iuris ciuilis, lib.* 18. *cap.* 2. *col.* 6.

3 Notatur ad hoc quòd subscriptio importat approbationem eorum, quæ subscripta sunt, vt per Alexand. *consil.* 147. *num.* 3. *&* 4. *lib.* 2. Decian. *cons.* 29. *num* 30. *&* 31. *lib.* 2. Menoch. *consil.* 121. *num.* 9. *& consil.* 450. *n.* 1. *& consil.* 639. *num.* 10. Rot. *decis.* 666. *n.* 2. *p.* 2. *recentissim.* aliàs *in posthumis Farinac.* Surd. *decis.* 137. *num.* 3.

S V M M A R I V M.

1 *Consiliarij Iudicum, Cancellarij & domestici post finitam administrationem per 50. dies manebunt in prouincia, vbi priùs officia habuerunt, & num.* 2.
3 *Officiales publicus, qui post finitum officium ante 50. dies aufugerit, habetur pro confesso. De officialibus qui inculpantur de aliquo, si aufugiant, quid, num.* 4.

L. Consiliarios. III.

Impp. ARCAD *&* HONOR. AA. *Messalæ P. P.*

COnsiliarij Iudicum, Cancellarij, & domestici 1
post finitam administrationem per 50. dies manebunt in prouincia, vbi prius officia habuerunt. Eos subtrahens, & impediens illorum accusationem pro confesso habendus, quadruplum amissorum soluit, cuius quadrupli dimidium ad fiscum, altera portio parti læsæ soluenda est.

Post depositam administrationem 50. dies, &c.]Notatur ad hoc quòd Magistratus post finitam administrationem per 50. dies manere debent in prouincia, vbi priùs officia habuerunt, de quo vide posita *ad l. vnic. supr. vt omnes iudices, tam ciuiles,* &c. Periculosum enim reputo; vt syndicatus Iudices calumniantium euadant hominum malitias, cùm non sit possibile in iustitia administranda omnibus placere, quod elegantibus verbis insinuauit Cicer. *pro Quinto Roscio. O miseras conditiones administrandarum prouinciarum, in quibus diligentia plena simulationũ est, negligentia vituperationum, vbi seueritas periculosa, liberalitas ingrata, sermo insidiosus, assentatio perniciosa, frons omnis familiaris, multorum animus iratus, iracundia occulta, blanditia operta, venientes Prætores expectant, præsentes inseruiunt, abeuntes deserunt.* 2

Pro confesso autem tenebitur, &c.]Notatur ad hoc quòd Officialis publicus, qui post finitum officium ante 50. dies aufugerit, habetur pro confesso, de quo vide posita *in d. l. vnic. supr. vt omnes iudices, tã ciuiles,* &c. Quid de Officialibus, qui inculpantur de aliquo, si aufugiant an habeantur pro confessis, vide Duen. *reg.* 307. Mascard. *de probationib. conclus.* 821. *num.* 4. Mynsing. *cent.* 6. *obseru.* 98. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præsumpt.* 85. *num.* 22. 3 4

S V M M A R I V M.

1 *Domesticus iudicis actibus publicis absit.*
2 *Romani Senatorum filios vnà cum patribus in Curiam admittebant, vt negotia assisterent exemplo parentis terminandis.*

L. Domesticus. IV.

Iidem & THEOD: AAA. *ad Cæcilianum vicarium*

IVdicis domesticus publicis actibus non adsit: 1
itavt si contra legis prohibitionem se immiscuerit actibus

actibus iudicialibus præsente iudice patre per Præsidem puniendus sit.

2 Romani Senatorum filios unà cum patribus in Curiam admittebant, vt negotiis assisterent exemplo parentis terminandis, vt referunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.3. lib.47. cap.9. sub num.23. vers. bene consultum*, Garc. Mastrill. *de magistrat. lib. 1. cap. 28. num. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Cancellarij, & domestici ministerium, qui semel in prouinciis gessit, ad officij continuationem non admittitur.*

2 *Officiorum ampliatio, & an officium ampliatum sit idem officium, remissiuè.*

L. Nemo. V.

Impp. HONOR. *&* THEOD. AA. *Seleuco P.P.*

1 Cancellarij, & domestici ministerium, qui semel in prouinciis gessit, ad officij continuationem non admittitur.

De intellectu huius text. & conciliatione cum *l. liceat 12. in hoc tit.* vide Donell. *commentariis ciuilis lib.18. cap.2. col.5.*

2 De officiorum ampliatione latè agit Mastrill. *in tract. de magistratib. lib. 1. cap. 27. per tot.* vbi à *n. 67.* quærit an officium ampliatum, sit idem officium.

SVMMARIVM.

1 *Domestici Ducum militarium post completum destinati temporis actum ad pristinam solicitudinem impunè non aspirant.*

2 *Officiorum emptiones illicita.*

3 *Magistratus debent ambitionem dimittere.*

4 *Ambitiosus quos malos effectus operetur, remissiuè.*

5 *Auari non admittendi ad magistratuum administrationem, remissiuè.*

6 *Officiorum venditiones moraliter fiunt illicitè.*

L. Nemo. VI.

Iidem A A. Vitaliano duci Libyæ.

1 Domestici Ducum militarium post completum destinati temporis actum ad pristinam solicitudinem impune non aspirant. Item officiorum em-
2 ptiones illicitæ.

3 *Si per ambitionem, vel auaritiam, &c.*] Magistratus igitur ambitionem dimittere debent Matienz. *in Dial. 4. relator. c. 8 & seq.* Simanch. *de Rep. lib. 6. cap. 13.* Ambitiosus quos malos effectus operetur,
4 vide Innocent. *de vilitate conditionis humanæ*, Garc. Mastrill. *in magistratib. lib. 1. cap. 30. num. 11.* Et de
5 auaris non admittendis ad magistratuum administrationem, idem Garc. Mastrill. *lib. 2. cap. 12. ex num 66.*

6 Vnde, quia frequentiùs officia emunt ambitiosi, cupidi, immeriti & ignobiles, ideo officiorum venditiones moraliter illicitè fiunt, & multa mala exinde sequuntur, quæ referunt Caiet. *in summ verb. officiorum secularium venalitas*, Sot. *de iustit. lib. 3. q. 6. art. 4. in resp. ad 2. in secunda conclus.* Gregor. de Valentia *in 2. 2. D. Thomæ q. 7 disp. 5 princ. 2. q. 5. in fine, vers. Tertio dico*, Azor. *instit. moral. p. 3. lib. 8. c. 7. q. 3.* Azeued. *cōsil. 8.* Card. Pereira *ad tit. Instit. de inoffic. testam. cap. 2. num. 10. cum seqq.* late Garc. Mastrill. *de magistrat. lib. 1. cap 20 per tot.* vbi ex professo tractat an officia possint per Principem vendi, vbi tandem *num. 23.* plura damna ex huiusmodi venditionibus prouenientia commemorat, & præcipuè quòd omnis virtutum, & studiorum tollitur ratio, quia tunc solùm aut adolescentes rerum imperiti, aut opulentiores quamuis imprudentes Senatores fiunt; deinde emptores, vt extorqueant pretium quod dederunt, & aliquid amplius lucrentur, multa peccata committunt, nam lites excitant, & prorogant de industria, & pecunias per fas, & nefas acquirunt, quod optime ostendit S. Gregor. *in epist. 114. lib. 7. vbi non merita, sed pecunia suffragantur, restat vt nihil sibi prauitas, nihil sibi defendat industria, sed totum auri prophanus amor obtineat.* Item S. Thom *in opusculo 21. ad Ducissam Brabantiæ dub. 5. Cùm officium sub mercede venale disponitur, nihil nisi ad recuperandum, & rebursandum pretium attenditur.*

SVMMARIVM.

1 *Lucra parentum ex officiis licitis cumulata filij quasi castrensia peculia, licitè sibi vendicant, & num. 2. & 3.*

4 *Officium emptum filio ex pecuniis paternis an sit ei in legitimam imputandum.*

5 *Officia empta constante matrimonio an sint communia, remissiuè.*

L. Velut castrense. VII.

Iidem AA. Eustathio P. P.

Lucra parentum ex officiis licitis cumulata filij, 1
vt quasi castrensia peculia licitè sibi vendicant.

Veluti castrense peculium, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd lucrum quod habet filiusfamil. ex salario ratione administrationis alicuius officij proueniente, accedit peculio quasi castrensi, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & uxor. §. 62. n. 18.* vbi *num. 19.* ex Speculat. subdit quòd illi, qui stipendia 3
de publico habent, dicuntur habere peculium quasi castrense, & ponit exemplum in Aduocato fisci, vel pauperum, & similibus, quibus de publico datur salarium, Riminald. *in §. 1. num. 81. cum seqq. Instit. per quas personas*, Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 1. col. 7.*

Vtrùm officium emptum filio ex pecuniis paternis sit ei in legitimam imputandum? vide posita *in* 4
votis decisiuis canonic. voto 6. dub. 3.

An autem officia empta constante matrimonio sint communia, vide Doctores citatos à Garc. Mastrill. *in tract. de magistratib. lib. 1. cap. 20. num. 58.* 5

SVMMARIVM.

1 *Iudices ad prouinciam sibi commissam Cancellarios & domesticos secum non ducent.*

2 *Cancellarij sub fide gestorum ex eodem officio electi iudicibus applicandi sunt.*

3 *Iudex ex causa idonea ad flagitiorum inquisitionem torturæ subijci potest.*

4 *Magistratuum vita & mores, remissiuè.*

5 *Decuriones an & quando torqueri possint, remissiuè.*

L. Nul

L.Nullus iudicum. VIII.

Iidem AA. Asclepiodoto P.P.

1 IVdices ad prouinciam sibi commissam Cancella-
2 rios & domesticos secum non ducent. Cancellarij sub fide gestorum ex eodem officio electi iudicibus applicandi sunt; & post depositam administrationem, vt alij iudices per 50. dies se exhibeant, ne accu-
3 sandi alia tollatur. Iudex ex causa idonea ad flagitiorum inquisitionem torturæ subiici potest.

4 De vita & moribus Magistratuum latè Garc.Mastrill.*in tract.de magist.attrib.lib.2.cap.2.per tot.*

5 *Ad detegenda iudicis flagitia,*&c.] An & quando Decuriones torqueri possint, vide Farinac. *in praxi crimin.quæst.41.num.57.cum seqq.*vbi *num.*64. tenet posse torqueri Decuriones pro delictis commissis in officio.

SVMMARIVM.

1 *Iudices finito officio domesticos suos accusatos exhibere tenentur,& num.2.*
3 *Potestas tenetur pro omnibus, quos secum ducit. Quid si fuit in culpa malè eligendo eos, an liberetur exhibendo, num.4.*
5 *Potestas tenetur repræsentare omnes suos officiales tempore syndicatus.*
6 *Magistratus pro suo officiali accusato satisfaciet, si eum exhibeat.*

L. Si post depositam. IX.

Impp. THEOD. *&* VALENT. AA. *ad Taurum.*

1 IVdices finito officio domesticos suos accusatos exhibere tenentur, *l.fallaciter,infr. de abolitionib.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.1.vers.ea estos,tit.16.p. 3.* vbi *gloss. 2.*
3 *verbo,constrenidos de aduzir, & gloss.seq.*resoluit Potestatem teneri pro omnibus, quos secum ducit, etiamsi non sint præpositi alicui officio, sed prætextu
4 officij Domini delinquunt, sed liberari exhibendo; & deinde sic quærit, quid, si fuit in culpa malè eligendi eos, an liberetur exhibendo; & *in gloss.5. verbo, fagan derecho,*dicitur: Hinc patet quòd Potestas tenetur re-
5 præsentare omnes suos officiales tempore syndicatus. Capell.Tholos.*decis.*195.

6 Notatur ad hoc quòd Magistratus pro suo officiali accusato satisfaciet, si eum exhibeat, & ab obligatione per talem exhibitionem liberabitur, *l. Hispan 4.tit.6.lib.3.noua Recop.*Auil.*ad c.4. Prætor. in gloss.verbo,entregare,*Soar.de Paz *in practic.tom.1.p.8.cap.vnic.num.18.pag.*226.

SVMMARIVM.

1 *Consiliarij olim impunè vltra quatuor menses moderatoribus non obstabant, & cum hisce sedebant.*
2 *Assessor quis est impune in sua prouincia vsque ad quatuor menses, non vltrà, nisi ex Principis permissu. Intellige vt num.3.*

L. In Consiliariis. X.

Iidem AA. Florentio P.P.

COnsiliarij olim impunè vltra quatuor menses moderatoribus non obstabant, & cum hisce sedebant. 1

Ex hoc text. vulgò colligitur posse quem impunè Assessorem esse in sua prouincia vsque ad quatuor menses, non vltrà, nisi ex Principis permissione, vt per Mol.*in emporio iuris p.1.tit. 2. quæst. 6. num.25.vers.quod confirmatur,*vbi hoc intelligit procedere vbi Assessor ad breue aliquod tempus, veluti quatuor mensium, eligatur; aliàs verò secus, cùm requiratur exterus, & non ab ea ciuitate oriundus: vt docent Puteus *de syndicatu,verbo,assessor, cap. 1. num.16.fol.*130 Hippol.*in rubr.de probat. num.* 343. Auil.*ad cap. 3.Prætor.vers.tierra,n.4.*Bobadil. *in sua politica,lib.1.cap.12.num.25.*Menoch.*de arbitr.casu 253. in fine,* Donel. *commentar. iuris ciuilis, lib.* 18. *cap.2.col.3.* 2 3

SVMMARIVM.

1 *Assessores liberalitate non minus, quàm Magistratus digni sunt.*
2 *Consiliarij Præfectorum prætorio vrbis Constantinopolitanæ Magistrorum militum officio functi, deposito officio immunes sunt ab onere indictionum ciuilium & militarium, sub pœna.*
3 *Priuilegia concessa antiquis Consiliariis ad nouos in eadem Curia extendi debent.*
4 *Indictio quid sit.*

L. Non parum. XI.

Iidem AA. Zotlo P.P.Orientis.

ASsessores liberalitate non minus, quàm Magi- 1
stratus digni sunt. Consiliarij Præfectorum 2
prætorio vrbis Constantinopolitanæ Magistrorum militum officio functi, vel fungentes, deposito officio, immunes sunt ab onere indictionum ciuilium & militarium sub quinquaginta librarum auri pœna.

Seu fungentur in posterum, &c.] Notatur ad hoc quòd priuilegia concessa antiquis Consiliariis, ad nouos in eadem curia extendi debent, vt per Boër.*decis.* 246.*n.4.in med.* 3

Ab omni indictionis onere,&c.] Indictio nil aliud est quam annona, seu tributum, id est, annonaria, & tributaria functio, rebus, non personis indicta: vt per Caluin.*in suo Lexic.iurid.verbo, indictiones.* 4

SVMMARIVM.

1 *Iudices illustres Consiliarios sibi semel probatos absque nouo examine adiungere vicissim possunt.*
2 *Approbatum semel, amplius reprobari non potest.*
3 *Examinatus & approbatus ad vnũ officiũ, seu beneficiũ, non amplius examinatur ad aliud simile.*

L. Liceat omnibus. XII.

Impp VALENT. *&* MARTIAN. AA. *Palladio P.P.*

IVdices illustres Consiliarios sibi semel probatos absque nouo examine adiungere vicissim possunt. 1

De

De intellectu huius text. & conciliatione cum *l. nemo 5. sup. hoc tit.* vide Donell. *commentar. iuris ciuilis, lib. 18. cap. 2. col. 5.*

2 *Non debet ob hoc solum quòd iam probatū est improbari.*] Notatur ad hoc quòd semel approbatum non potest ampliùs reprobari, vt per Sanch. *de matrim. lib. 9. d. 36. num. 9.* Cardin. Mantic. *decis. 274. num. 2. & 3.* Rot. *decis. 456. num. 4. part. 2. recentior.*
3 & alios per me citatos *Axiom. 51. num. 3. & 4.* Vnde semel examinatus & approbatus ad vnum officium, seu beneficium, non ampliùs examinatur ad aliud simile: ita Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 4. num. 84.* Aloys. Ricc. *in prax. fori ecclesiast. decis. 419. in 1. edit. alias resol. 756. in 2. edit.* Campan. *in diuers. iuris Canon. rub. 5. cap. 3. num. 8. prope fin.* Ego ipse *de offic. & potest. Episcopi, p. 3. alleg. 60. n. 89. & 98. & de clausulis vsus frequent. claus. 151. n. 7. cum seq.*

SVMMARIVM.

L. Nemo ex his. XIII. & vlt.

Imp. IVSTINIAN. A. *Demostheni P.P.*

1 CONsiliarij & Aduocati munere nemo simul honestè fungitur, combinatio enim vtriusque expeditionem legitimam impedit. Consiliarius autem
2 perfuncto munere, aduocationis munus in se licitè
3 recipit. Consiliariis non licet duobus Magistratibus
4 assidere, & vtriusque iudicij curam peragere. Callidis machinationibus, & mutatis titulis nemo illici-
5 ta, & legibus aduersa tentabit. In legem committunt, qui vigorem eius scrupulosis, & excogitatis ar-
6 tibus elidere conantur. Aduocati & Consiliarij munus quoquo etiam velo simul impetrans matriculam perdit, & decem auri libris mulctatur. Pœ-
7 na decem auri librarum Consiliariis, & Aduocatis simul causæ comminata aggreditur Consiliarios causarum, in quibus aduocando patrocinantur. Aduo- 8
catus & iudex sine corruptionis crimine ac suspicione nemo simul esse potest.

Vel per aduocationem causis, &c.]Notatur ad hoc 9
quòd Aduocatus repellitur à munere iudicandi ob suspicionem affectionis, vt per Menoch. *de Arbitrar.* 10
lib. 1. quæst. 73. num. 5. & nullus potest esse iudex in ea causa, in qua fuit Aduocatus, & vt suspectus recusari in illa poterit, secundum Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ tract. de recusat. art. 9. num. 31.* Don Garc. Mastrill. *Siciliæ decis. 161. num. 35. & 41.* Cabed. *Lusitan. decis. 20. num. 2. part. 1.* Carpill. Borrel. *in summa omnium decis. tom. 1. tit. 65. de Aduocatis, num. 125.* Auiles *ad cap. 5. Prætor. verbo, abogados,* Morla *in emporio iuris, p. 1. tit. 2. quæst. 6. n. 30.* vbi ait quòd nec 11
Assessor esse poterit in ea causa in qua aliquando fuit Aduocatus, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 4. num. 3.* vbi *num. 21.* dicit quòd si Aduocatus pronun- 12
tiaret, sententia non fieret nulla, nisi recusatus esset vt suspectus: & *num. 16.* subdit vt possit recusari ab eo tantùm, contra quem fuit Aduocatus, & non ab alio pro quo postulauit: & *num. 7.* resoluit quòd si priùs sententiam tulit, posset in eadem causa esse Aduocatus defendendo quod iudicauit, de quo etiam Morla *d. num. 30. in fine.*

Signum, quod solitum est, chartis imponant.]Nota- 13
tur ad hoc quòd pro substantia publicæ scripturæ requiritur quòd signum apponatur, de quo vide Bartol. *in proœm. Digest. num. 5.* Marc. Anton. *in §. possunt, in princip. & num. 3. Institut. de testament.* Gregor. Lopez *per text. ibi in l. 54. verbo, su signo, tit. 18. part. 3.* Azeued. *l. 13. num. 44. tit. 25. lib. 4. & l. 2. num. 19. tit. 4. lib. 5. nouæ Recop.* late Gutier. *practic. lib. 1. q. 138. per tot.* latiùs Ceual. *commun. contra communes, quæst. 512. per tot.*

Notatur etiam ad hoc quòd Assessores consilia, 14
quæ dabant Præsidibus, signabant, vt dicit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1. c. 26. de signis veterum instrum. in princ.*

Cùm in legem committant ij, &c.]De iudicibus ob 15
nimiam subtilitatem scrupulosis, vide Garc. Mastrill. *de magistratib. lib. 2. cap. 2. à num. 86.*

De annonis, & capitatione administrantium, & eorum Assessorum, aliorúmve publicas sollicitudines gerentium, vel eorum, qui aliquas consecuti sunt dignitates.

TIT. XLIX.

SVMMARIVM.

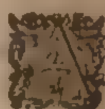

ANNONÆ dicuntur, quæ ad hominum alimenta pertinent, vt panis, vinum, oleum, 1
&c. capita verò, seu capitatio, sunt pabula 2
iumentorum, vt fœnum.

De annonis vide *l. Hispan. 10. tit. 18. part. 3.* Mendez de Castro *de annonis ciuilib. in rub. n. 3.* Fichard. 3
Bonacos.

Bonacos.& alios *tom.1. commun.opinion.lib* 1.*tit.*25. Petr. Gregor *syntagm. iuris lib.* 36. *cap.*30.*per tot.* Guid.Pancirol.*in thesauro variar.lection.li*.2.c.2.5. *versic.dabantur,& cap.*160. Caluin.*in suo Lexic.iuridico,verbo, Annona in Codice*, vbi ait in hoc tit. illas esse, quæ militaribus, palatinísque officiis, ex eorum, qui possessiones tenebant, collatione erogabantur.

4 De capitatione vide Petr Gregor. *syntagm. iuris lib.*5.*cap.*5.*ex num.*11. Guid.Pancirol.*d.lib.*2.*c.*151. *vers.Tertia erat capitatio,& c.*254.*& lib.*3.*c.*31.*sub tit.de capitatione,& de incolarum capitatione*, Caluin.*in suo Lexic.iuridic.verbo,capitatio.*

L. Omnibus. Vnic.

Impp. THEOD. & VALENT. A A. *Florentino P.P.*

ANnona cuilibet secundùm peculiares delegationes est assignanda. Vide Doctores citatos *suprà ad rubr.huius tit.*

De contractibus Iudicum, vel eorum, qui sunt circa eos, inhibendis, donationibus in eos faciendis, & ne administrationis tempore proprias ædes ædificent sine sanctione pragmatica.

TIT. L.

IN contractu, vt in emptione & venditione, est mutuus consensus habens vim parendæ ciuilis obligationis, & actionis. De pragmatica sanctione dictum est supra *tit.*13.

SVMMARIVM.

1 *Administrationem gerentes quondam emere, non autem ædificare sine permissu Imperatoris poterant.*

2 *Donationes Officialibus durante officio factæ inualidæ sunt vsque post administrationem specialiter ratificentur post lapsum quinquennium.*

3 *Prouinciarum moderatores tam emptiones citra alimentorum necessitatem, quam ædificiorum reparationem intermittent durante officio.*

4 *Donatum & venditum ratihabitione donatoris & venditoris per quinquennij cursum non conualescit.*

5 *Contractus officialibus prohibiti ad domesticos & interpositas personas extenduntur.*

6 *Iudices durante officio in prouincia in qua gubernant, emere, aut alium contractum facere non possunt. Amplia, etiam per interpositam personam, n.*7. *Nec ipsorum domestici & familiares, num.* 8. *Siue iudices sint de maioribus, siue de minoribus, n.*9. *Nec etiam perpetui, num.* 10. *Procedit ista conclusio non solum in contractu emptionis, sed etiam in alijs contractibus, n.* 11. *Etsi iudices talam & bona fide emant, & cum auctoritate alterius administratoris, vel iudicis, num.* 12. *Limita in iudicibus perpetuis, quibus à subditis in prouincia sua emere licet, oppressione cessante, num.*13. *in iudicibus item originariis, quibus etsi sint temporales, à subditis emere, & cum eis contrahere licet, num.* 14. *& in officialibus, qui non habent iurisdictionem, num.*15.

16 *Exactores tributorum, qui nullam habent iurisdictionem, emere, vendere & contrahere possunt in prouincia.*

17 *Decuriones, siue sint perpetui, siue annales, rectè contrahunt, emunt, & vendunt in patria durante officio.*

18 *Iudices cum non subditis suæ iurisdictionis contrahere possunt, & ab eis fundos emere. Possunt emere in prouincia quæ sunt necessaria ad victum, & vestitum quotidianum, ad sui & suorum sustentationem, n.*19. *Item rectè emunt & contrahunt cum licentia Principis, n.* 20. *Et res quæ fuerunt Maiorum suorum, n.*21. *Item res paternas quæ fuerunt confiscata, n.*22. *Et demum rem sui patrimonij, vel generis, alius venditam retrahere, num.*23.

24 *Iudicibus legari, & relinqui per vltimam voluntatem potest.*

25 *Iudici fieri potest donatio renumeratoria, si merita officium præcessisse probentur.*

26 *Emptio facta à iudice, vel alius contractus ex his, qui ei sunt prohibiti, an confirmetur iuramento, & num.*27.

28 *Iudex finito officio emere & contrahere poterit, & contractus valebit, quamuis statim finito officio contrahat, nisi legitima præsumptio concurrat quod adhuc ratio prohibitionis duret.*

29 *Iudices in territorio suæ iurisdictionis possunt sibi subditis rem sui patrimonij vendere & donare. Item pignus accipere pro securitate contractus celebrati ante officium, num.*30.

31 *Iudicibus an liceat contrahere matrimonium cum subditis.*

32 *Iudex non potest emere mobilia bona durante officio in prouincia quam gubernat.*

33 *Emptio de qua in hoc textu, an ideò sit nulla, vt consensu de nouo superueniente finito officio confirmari non possit.*

34 *Emisse præsumitur qui reperitur possidere, & fructus percipere per interpositam personam.*

L. Quicumque. Vnic.

Imp. IVSTINIANVS A. *Mennæ P.P.*

ADministrationem gerentes quondam emere, 1
non autem absque Imperatoris permissu ædificare potuerunt. Donationes Officialibus du- 2
rante officio factæ inualidæ sunt vsque post administrationem specialiter ratificentur post quinquennij lapsum. Prouinciarum moderatores tam em- 3
ptiones circa alimentorum necessitatem, quàm ædificiorum reparationem intermittent durante officio. Donatum & venditum ratihabitione donato- 4
ris & venditoris per quinquennij etiam cursum non conualescit, & corroboratur contra legis prohibitionem. Contractus officialibus prohibiti ad domesticos, & interpositas personas extenduntur, 5
& prohibitum vna via, per aliam indultum minimè censetur.

Q... Allegari

6 Allegari solet hic text. ad hoc quòd iudices in prouincia in qua gubernant, durante officio emere, aut alium contractum facere nequeunt, vt per Ordin. Regiam Lusitan. *lib. 4. tit. 15. l. Hispan. 5. tit. 5. par. 5. vbi gloss. 2. l. 1. titul. 5. lib. 5.* Ordinam. Did. Perez *gloss. 1. col. 2. in princip. & l. 2. tit. 6. lib. 3. noua Recop.* vbi Azeued. *& l. 4. tit. 10. libr. 9 eiusdem noua Recop.* vbi idem Azeued. *numer.* 7. Duen. *reg.* 31. Socin. *reg.* 341. Ludou. Roman. *cons. 509. col.* 4. Matienz. *in dial. relatoris part. 3. cap 27 & cap. 30. numero* 6. Ioan Garcian. *reg.* 267. Alciat. *lib. 2. parerg. capite* 49. Moyn. *libr. 2. [illegible] cap. 27. pag.* 17.. Gulielm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo, duas habens filias, à numer.* 48. Roland. *cons.* 83. *libr.* 2. Afflict. *in constitut.* [illegible] Aduan. Putux. *ad edictum de alienat. iudicij capite 9. n. med.* Anton. Gom. *l. 5. Tauri, numer* 125. Soar. de Paz *in practic. tom. 1. parte 8. cap. vnic. de ordine procedendi, num. 13. ad fin.* Peregrin. *de iure fisci lib. 4. tit. 7. num. 6. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra communes quaest.* 445. *ex num.* 1. Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 12. numer.* 54. *&* 60. Molin. *de iust. tract. 2. disp. 341. in princip. & disp. 488 vers. de iure,* Cardos. *in prax. iud. [illegible] verbo, Iudex num* 16. Auiles *ad c. 2. Praetor. in gloss. de mercaderia numer.* 50. *cum seqq.* Felician. *de societ. cap.* 8. *num.* 1. Cancer. *p. 3. [illegible] num. 97. &* 98. Fachin. *controu. libr. 2 cap* 78 Cald. Pereira *post quaest. forens. cons.* 34. *[illegible] de empt. & vendit. cap* 8. *num.* 4. *cum multis seqq.*

7 Amplia primò procedere supradictam resolutionem etiam per interpositam personam, vt per Tiraq. *de nobilit. cap. 17. num.* 109. Menoch. *cons.* 311. *num.* 19. *& de arbitr. casu* 459. *num.* 12. *cum seqq.* Matienz *d. p. 3 cap. 28. num.* 14. Pereg. *de iure fisci libr. 4. tit. 7. num.* 7. Gregor. Lop. *d. l. 5. gloss.* 5.

8 Amplia secundò in domesticis, & familiaribus ipsorum iudicum, qui non possunt emere, nec contrahere in territorio iurisdictionis eorum, ita Put. *de syndic. [illegible] verbo, contrahere, num.* 8. vbi de vxore, Auendan. *in c. 2. de exequen. mandat. n.* 22. *vers. & iure quoque Regni,* vbi ampliat ad Consiliarios illorum, Auiles *ad cap. 2 Praetor. in gloss. verbo heredad. num.* 2. Matienz. *in dial. relator. p. 3. cap. 18. num.* 15. vbi declarat qui sunt isti domestici & familiares, Peregrin. *d. lib. 4. tit. 7. num. 2 ampl.* 2.

9 Amplia tertiò in quibuscunque iudicibus siue sint de maioribus, siue de minoribus, vt per Auiles *ad d. c. cap. 2 Praetor. in gloss. verbo, heredad. num. 2. &* 3. Molin. *tom. 2. de iustit. disp.* 345. *in princ.*

10 Amplia quartò procedere in iudicibus perpetuis, in quibus maior ratio prohibitionis militat, quàm in temporalibus, Gregor. Lop. *d. l. 5 gloss.* 2. Fachinae. *controuers. iuris lib. 2 capite* 68. *vers. quod igitur,* vbi fundamentis vtriusque opinionis ponderatis hanc veriorem agnoscit, Cald. Pereira *de empt. cap. 8. n.* 61. *cum duobus seqq.* vbi de stricta iuris ratione contra communem defendi posse testatur, sequitur Bobadil. *in sua politica libr. 2. cap. 12. numero 36. cum duobus seqq.*

11 Amplia quintò prohibitionem supradictam ad alios contractus quàm emptionis extendi, vt per *l. Hispan. 2 tit. 6 lib. 2. noua Recop.* vbi Azeued. *n.* 12. Auendan. *ad c. p. 2. de exequen. mand. num.* 22. *vers. item [illegible],* Auiles *ad d. cap. 2. Praetor. in gloss. verbo mercaderia num. 1. &* 6 Matienz. *in d. dial. relat. p. 3. cap. 27. num.* 1. Peregr. *d. libr. 4 tit 7. n.* 12. Bobadil. *d. lib. 2. cap. 12. num.* 34 *&* 40 Cald. Pereira *de empt. cap 8. num. [illegible] vers. [illegible],* Sigism. Scacc. *in tract. [illegible] §. 1. quaest. 7. p 3 limit. 17. num.* 16. etiam si contrahatur per viam mercantiae, ex Azeued. *ad d. l. 2. num. 12 in fine, & num.* 12 nam mercantia iudicibus quibuscumque etiam perpetuis, & Auditoribus Regalis Cancellariae prohibita est, Matienz. *in dial. relat. p. 3. cap. 18. n. 8. & 9.* Scacc. *de commerc. § 1. q. 7. p. 3. limit. 17. num.* 17. Azeued. *d. num. 13. vers. non tamen procedet.*

Amplia sextò etsi iudices palàm & bona fide emant, & etiam cum auctoritate alicuius administratoris, vel iudicis, ita Auiles *in d. gloss. mercaderia num.* 27. Azeued. *d. l. 2. n.* 13. Bobadil. *d. c. 12. n.* 35. *vers. la quinta,* Peregr. *d. lib 4. tit. 7. n. 12. in 7. ampliat.* Ceuall. *commun. contra communes quaest.* 445. *num.* 5. *vers. sed contrariam opinionem,* Fachin. *controu. l. b. 2. c.* 79. *vers. sed contrariam sententiam.* 12

Limita primò in iudicibus perpetuis, quibus à subditis in prouincia sua emere licet oppressione cessante, ita Oranus *antin verbo, iudex numer.* 63. Caccheran. *decis.* 144. *num.* 12. *& 14. vers. secundo ref. [illegible],* Roland. *cons.* 83. *num. [illegible] lib.* 2. Azeued. *d. l. 2. n.* 11. *&* 12. Scacc. *de commerc. §. 1. q 7. p. 3 limit. 17. n. 16. in fine,* Cald. Pereira *de empt. c. 8. numer* 60. vbi *n.* 64. extendit ad Duces, Marchiones, & Comites, qui iurisdictionem perpetuam habent. 13

Limita secundò in iudicibus, [illegible] (vbi de consuetudine [illegible]) [illegible] iudices quibus etsi sint temporales, a subditis emere, & cum eis contrahere licet, Azeued *d. l. 2. num.* 11. Peregr. *d. libr. 4. tit. 7. n.* 9. Scacc. *d. limit. 17. n.* 17. Bobadil. *d. lib. 2. cap. 12. num.* 156. 14

Limita tertiò in Officialibus, qui non habent iurisdictionem Matienz. *in dial. relat. p. 3. cap. 17. num. 14. & cap 28. num.* 15. Auiles *ad d. cap. Praetor. gloss. de mercaderia, n.* 31. Peregr. *d. lib. 4. tit. 7. n.* 14. 15

Vnde exactores tributorum, quia nullam habent iurisdictionem, non comprehendi in hac prohibitione, 16

tenet Matienz. *d. p. 3. cap. 28. num.* 15. Et Decuriones siue sint perpetui, siue annales posse contrahere emere, & vendere in sua patria durante officio. 17

Limita quartò, iudices cum non habentibus suae iurisdictioni contrahere posse, & ab eis fundos emere, Matienz. *d. cap. 27. num. 20. in fine,* Peregrin. *dict. lib. 4. tit. 7. numer.* 11. Auiles *ad cap. 2. Praetor. verbo de mercaderia, num.* 22. Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap 12. num.* 53. [illegible] subditi frequenter conuersarentur in loco suae iurisdictionis, quia tunc pro subditis reputantur, Auiles *d. numer. 22. vers. sed istam, & in gloss. verbo tales pueblos, num.* 3. Bobadil. *loco proximè citato.* 18

Limita quintò, vt iudices in sua prouincia ea quae sunt necessaria ad victum, & vestitum quotidianum ad sui, & suae familiae sustentationem emere possint, Auiles *in dict. gloss. de mercaderia, num.* 8. Matienz. *d. p. 3. cap. 27. num. 3. &* 11. Peregrin. *d. tit. libr. 4. tit.* 7. *num. 12. vers. limita secundo* Bobadil. *d. lib. 2. cap.* 12. *num* 48. Scacc. *de commerc. §. 1 quaest. 8 p. 3. limit.* 17. *num.* 16. Adeò enim hoc eis licet, vt si non inueniant vendentia, possint ea pretio solito auferre, & cogere subditos ad vendendum. Auiles *in d. gloss. de mercaderia, num.* 19. Bobadil. *d. cap. 12. num.* 49. Et sic eis licebit emere equos in quibus equitent, quia non debent ire pedites, Put. *de syndicatu. verbo contrahere, num.* 3. Auiles *d. gloss. de mercaderia n.* 19. Bobadil. *d. c. 12. n.* 53. 19

Limita sextò, vt cum licentia Principis possint iudices emere, & contrahere, Auiles *vbi proximè n.* 31. Peregrin. *d. lib. 4. tit. 7 numer. 1. vers. limita pluribus modis.* 20

Limita septimò si emant res, quae fuerunt Maiorum suorum, Auiles *d. gloss. de mercaderia, numero* 30. Matienz. *d. p. 3. dial. 27. n.* 7. Peregrin. *d. tit. 7. num.* 8. 21

Cald.

Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo, sua facilitate, n. 4. ... tract. de empt. & vendit. c.
22 8. n. 5 ... posse etiam iudicem emere res
23 paternas, quæ fuerunt confiscatæ. Et dominum posse rem sui patrimonij, vel generis alius venditam retrahere, resoluunt Anton. Gom. ... 7. Tauri, num. 12 & n. 40 Bobadil. d. lib. 2. cap. 1 & num. 53.

24 Limita octauò, vt possit eis per vltimam voluntatem relinqui, & legari, Auil. d. gloss. ... mercaderia, n. 51. Peregr. d. tit. 7. num. 13 Bobadil. d. cap. 12. num. 45. Cald. Pereira d. cap. 8. num. 49.

25 Limita nonò in donatione remuneratoria, quæ à subdito sui ei fieri potest, si merita officium præcessisse probentur, ita Pute. de syndicatu, verbo contrahere, num. 1 & 5. Decian. reg. 3 1. in princip. vers. quarto fallit. Auiles ... cap. 1. prætor. verbo, donaciones ... 5. & verbo, le mercaderia, num. 26 Azeued. ... n. 22. tit 6. lib 3. noua Recopilat. Peregr. d. tit. 7. n. 12. vers. limita quinto, Lachin controuersiarum, ... cap. ... Steph. Gratian. ... cept. forens. cap. 101. n. 4. quicquid dicat Cald. Pereira d. cap. 8 num. 47.

26 Limita decimò, nisi emptio facta à iudice, vel alius contractus ex his, qui ei sunt prohibiti, iuramento confirmetur, secundùm Butr. Alciat. & alios, quos refert & sequitur Gutier. de iurament. confirmat. p. 1. c. 40 ... ol. 2. Sed contrarium, imò talem
27 emptionem iuramento non firmari, verius est & receptius. & expressè tenent Auiles d. gloss. de mercaderia, num. 58 Menchac. de successionu. c. 9 28. num 56. & num 60 Matienz. d. p. 3. cap. 28. num. 10 Azeued. l. 2. n. 13. ti. 6. lib 3. noua Recopil. Peregr. d. lib. 4. tit. 7. num. 12 & 15. ampl. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. ... num. 2. ... 3. & ibi Benechendor. num. 1. & 2. Bobadil. d. lib. 2. c. p. 12. n. 60. Ceuall. commun. contra communes, q. 4 ... num. 1.

28 Limita vndecimò finito officio, nam tunc iudex emere, & contrahere poterit, & contractus valebit, quamuis ... finito officio contrahat, nisi legitima præsumptio ... quòd adhuc ratio prohibitionis durat, l. 1. ... tit. 6 lib. 3. noua Recopil. vbi ... Auiles ad cap. 1. prætor. in gloss. durante su officio, ... Matienz. d. p. 3. cap. 25. n. 6. & 7. & cap. 27. num. 5 Bobadil. ... 2. c. 12 num 55. vers. ia tercera, Peregr. ... tit. 7. num. 1. vers. amplia 2. Cald. Pereira d. ... num. 58.

29 Limita duodecimò, vt iudices in territorio suæ iurisdictionis ... rem sui patrimonij vendere, & dotare possint, vt per Azeued. l. 2 num. 13. vers. ... tit. ... l. 3. noua Recopilat. Bobadil. in sua politica, lib. 4 cap. 4 num. 39. & in comment. ibidem. Et quicquid dicat Cald. Pereira dict. cap. 8. num. 48.

30 Limita decimotertiò, vt possint iudices pignus accipere pro securitate contractus ante officium celebrati, Auiles ad d. cap. 1. prætor. in gloss. de mercaderia, n. 39. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo, vendidisti, num. 3. Matienz. d. p. 3. cap. 27. num. 4 Bobadil. d. lib. 4. cap. 4. num. 39.

31 Vtrum autem iudicibus liceat matrimonium contrahere cum subditis, vide l. Hispan. 2. tit. 1. p. 4. Auiles d. gloss. de mercaderia, num. 37. Guiliem. Benedict. in cap. Raynutius, verbo, duas habens filias, num. 47. cum seqq. Bobadil. dict. lib 2. cap. 12. num 55. in fine, & lib. 5. cap. 3. num. 119. qui eis & filijs suis non licere docent, filiabus verò permissum esse.

32 *Mobilia vel*, &c.] Notatur ad hoc quòd mobilia bona emere non potest iudex durante officio in prouincia, in qua gubernat, vt per Menoch. de arbitr. casu 18 ... num. 29. Peregr. ... lib. 4. tit. 7. num. 1. Cald. Pereira dicto tractat. de empt. cap. 8. num 47.

Nisi post administrationem depositam, &c.] Vtrum 33 autem emptio, de qua in hoc text. adeò sit nulla, vt confirmari de nouo superueniente, finito officio, confirmari non possit? vide Cald. Pereira post quæst. forens. cons. 34 num. ...

Hæc autem etiam ad domesticos, & Consiliarios, &c.] Vide posita supra ... 2.

Vt nec per interpositam personam, &c.] Vide supra posita ampliat. 1. Qui enim reperitur possidere & 44 fructus percipere per interpositam personam præsumitur emisse, vt per Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 55. num. 24.

De modo mulctarum, quæ à iudicibus infliguntur.

TIT. LI.

Mvlcta est coërcitio pecuniaria, quæ arbitrio iudicis mulctantis infligitur. Etenim quæ à lege irrogatur, & certa est, quamuis pecuniaria sit, tamen appellatur pœna, non mulcta.

De modo] Id est, forma, seu moderatione, secundùm Galganet. de condit. & demonstrat. p. 1. cap. 91. num. ...

Vide ad hoc Alberic. in suo diction. verbo, mulcta, Caluin. in suo Lexic. iurid. eodem verbo, Bossi. in practic. tit. de mulcta, Vlm. Soar. Kirchou. & alios tom. 1. commun. opin. lib 1. tit. 24. pag. 127. D. Barbos. in l. 2. §. fin. ff. de iudic. Garc. Mastrill post tract. de magistratib. in comment. ad ... c. 18. de mulctis, Peregr. de iure fisci, lib. 4. tit. 8.

SVMMARIVM.

1 Mulctæ solutio non infert damnum famæ.
2 Condemnatus per viam Inquisitionis de crimine infamiam irrogante per viam accusationis, euitat infamiam.
3 Condemnatus per contumaciam in non respondendo, non fit infamis.

L. Mulcta l.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. Firmo.

Mvlctæ solutio famæ damnum non infert. 1 Nam lege Calphurnia ambitus damnati, vt ignominiis, mulctáque damnati, ad Magistratum aspirare non poterant, ita Petr. Gregor. syntagmat. iuris lib. 36. cap. 19 num. 16. & dicit Rebuff. ad l. 131. prope finem, verbo ... ff. de verbor. signific. it. quòd mulcta non infamat, vt pœna, nisi quis esset condemnatus ad mulctam pro famoso crimine.

Allegari solet hic text in summario ad hoc quòd 2 condemnatus per viam Inquisitionis de crimine infamiam per viam accusationis irrogante euitat infamiam, vt per Capell. decis. 274. in fine, Boet. decis. 64. num. 9. Tiraquell. de pœnis temper. causa 53. num. 1.

5 Notatur etiam ad hoc, quòd condemnatus per contumaciam in non respondendo, non sit, nec efficitur infamis, vt per Bart. *cons.* 11. *Quaeritur, col. pen.* Perez *l.* 1. *vers. est tamen dubium, tit.* 1. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 521.

L. Procuratores. II.

Imp. ALEXANDER A. *Decimio P. P.*

1 PRocuratores rationales ius mulctandi non habuerunt

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donel. *comment. iuris ciuilis, lib.* 18. *cap.* 2. *col.* 4. Farinac. *in praxi crimin. part.* 1. *quaest.* 18. *num.* 48. vbi quòd non poterit mulctare Procurator Caesaris & fisci D. Barbos. *in l.* 2. *§ vlt. num.* 95. *ff. de iudic.* vbi subdit quòd licèt Odofred. & Alberic. *hic* dicant hanc legem tantùm procedere, quando lis illa agitur inter priuatos, non sic si inter fiscum, & priuatum, nihilominus tamen repugnat generalitas huius text. & quia Procurator fisci non potest cognoscere inter priuatos nisi ex illorum prorogatione, *l.* 1. *de iurisdict. omn. iudic.* vnde si ex sua iurisdictione non posset mulctam indicere, neque eam posset indicere inter prorogantes, iuxta *dict. l.* 1. & generaliter quòd Procurator fisci non possit mulctam indicere, significat *l. vnic. de vsuris fiscalib. lib.* 10. optimè explicata per Cuiac. *ibi.*

SVMMARIVM.

1 *Mulctandi ius non habuit curator Reipublicae. An habeat iudex delegatus, remissiue, num.* 2.

L. Curator. III.

Imp. GORDIANVS A. *Celeri P. P.*

1 REipublicae curator ius mulctandi non habuit.

2 Ius mulctandi an habeat iudex delegatus, vide Peregrin. Iannin. *de reali citat. lib.* 1. *cap.* 1. *a num.* 617. D. Barbos. *in l.* 2. *§. fin. num.* 85. *cum multis sequentib. ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Mulctandi ius habent Praefecti praetorio ob grauissima peccata, ad* 50. *auri libras.*
2 *Libra auri quid sit.*

L. Illustres. IV.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *Eutropio P. P.*

1 PRaefecti praetorio ob grauissima peccata ius mulctandi ad 50. auri libras habent.

2 *Ad* 50 *auri libras, &c.*] Libram auri septuaginta duos aureos constituere asserit Caluin. *in suo Lexic. iurid. verb. libram auri.*

SVMMARIVM.

1 *Mulcta nisi ad opera publica, & alias probabiles causas conferantur, pertinent ad aerarium Principis. Et poterit iudex hanc mulctam adiudicare operibus publicis, vel aliis causis necessariis, num.* 2.
3 *Mulcta omnis crudelis est, & seuera.*
4 *Mulcta pertinent ad fiscum.*
5 *Mulcta potest per iudicem parti applicari in comminatione, & deputari pro fabrica palatij.*
6 *Poena regulariter fisco applicanda in dubio.*
7 *Mulcta rerum, aliaque ad fiscum pertinentia donari possunt à iudice causa remunerationis.*

L. Mulctarum seuera. V.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *ad Praetextatum P. P.*

MVlctae nisi ad opera publica, & alias probabiles causas conferantur, ad aerarium Principis pertinent. 1

Notatur ad hoc quòd poterit iudex hanc mulctam adiudicare operibus publicis, vel aliis causis necessariis, vt per Aufrer. *in addit. ad Capell. Tholos. quaest.* 274. *vers. adde quòd iudex*, Rebuff. *ad l.* 131. *vers. secundò potest intelligi, ff. de verborum signific. pag.* 450. 2

Seuera compendia, &c.] Notatur ad hoc quòd omnis mulcta crudelis, & seuera est, cùm ob solam contumaciam infertur, vt per Alexand. *consil.* 216. *num.* 10. *vol.* 1. Farinac. *in prax. crimin. p.* 1. *quaest.* 18. *num.* 51. 3

Aerario nostro, &c.] Ergo mulctae ad fiscum pertinent, vt per Garc. Mastril. *post tractat. de Magistratib.* vbi de indultis generalibus, *cap.* 18. *num.* 7. *in fine*, vbi *num.* 18. subdit quòd mulcta potest per iudicem parti applicari in comminatione, & quòd potest deputari pro fabrica palatij. Et notatur ad hoc quòd regulariter in dubio poena fisco applicari debet, secundùm Azeued. *l.* 5. *num.* 3. *tit.* 7. *lib.* 1. *nouae Recopilat.* 4 5 6

Vel aliis necessariis causis, &c.] Notatur ad hoc quòd potest Iudex mulctas rerum, aliáque ad fiscum pertinentia donare causa remunerationis, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verb. donatione largitus, num.* 33. *de reuocand. donat.* 7

SVMMARIVM.

1 *Mulctandi licentiam vltra duas vncias non habent Moderatores ordinarij prouinciarum.*
2 *Mulctandi potestatem ad sex libras habuit Proconsul pro tuenda iurisdictione.*
3 *Mulcta iterari trina vice potest ob peccatorum continuationem.*
4 *In mulctando modum excedens ad poenam dupli fisco soluendam tenetur.*
5 *Peculatus, depraedationum, concussionum, furtorúmque flagitia mulctis non vindicabunt iudices.*
6 *Mulctari, aut condemnari nemo debet sine culpa ob praecipitem persuasionem.*
7 *Poena legis sine rubore ac varietate iudicij pro arbitrio non immutanda, extra paupertatis casum.*
8 *Mulcta ius pertinet etiam ad delegatum.*
9 *Mulcta hodie imponuntur pro arbitrio iudicum.*
10 *Poena vna non sufficit diuersis delictis.*
11 *Mulcta remitti, vel minui potest stante paupertate.*

L. Eos

L. Eos qui. VI. & vlt.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Messala P.P.*

1 ORdinarij prouinciarum moderatores mulctan-
2 di licentiam vltra duas vncias non habent.
Proconsul pro tuenda iurisdictione potestatem mul-
3 ctandi ad sex libras habuit. Trina vice mulcta iterari
4 potest ob peccatorum continuationem. Modum in
mulctando excedens, ad pœnam dupli fisco soluen-
5 dam, tenetur. Peculatus, Deprædationum, concussio-
num, furtorúmque flagitia mulctis non vindicabunt
6 iudices. Sine culpa ob præcipitem persuasionem ne-
7 mo mulctandus, aut condemnandus. Pœna legis sine
rubore ac varietate iudicij pro arbitrio non immu-
tanda extra paupertatis casum.

8 *Ordinario.*]Non ideo excluditur delegatus, quia
ideo de Ordinario meminit, cum in hoc tit. agatur
de imponendis mulctis ratione delictorum, quæ ad
iudices ordinarios pertinent, ac proinde mulctæ ius
ad iudicem delegatum Principis pertinere resol-
uunt Capell. Tholos. *decis.* 274. Kirchou. & Bona-
cos. *tom. 1. commun. opinion. lib. 1. tit. 24. à num. 1. pag.*
275. Rebuff. *ad l. 131. ff. de verbor. signif.* D. Barbos. *in
l. 1. § fin. n. 85. cum seqq. ff. de iudic.* Morl. *in emporio
iur. p. 1. tit. 2. q. 18. per tot.* & præcipue *n. 6.* Farin. *d.
q. 18. num. 49.*

9 *Vltra duarum onciarum auri summam condemnare
non patimur.*] Nota quòd dispositio huius text. de
consuetudine hodie non seruatur, & iudices de fa-
cto eam non seruant, sed imponunt mulctas ad co-
rum arbitrium, ita Boss. *in tit. de mulct. num.* 8. *in fi-
ne, & seq.* Maran. *de ordine iudic. p. 4. dist. 5. num.* 69.
aliàs 74. Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu* 180. *num.* 1.
Roland. *cons. 17. num. 13. & 14 vol. 2.* vbi *num. 15.* di-
cit quòd dispositio huius l. procedit quando in præ-
cepto non est taxata per iudicem certa pœna, secus
si certa, & determinata sit pœna, refert Farin. *in pra-
xi crimin. p. 1. q. 18. num* 31.

10 *Id quoque obseruandum,*&c.]Notatur ad hoc quòd
vna pœna non sufficit diuersis delictis, vt per Tiraq.
de retractu convent. § 2. gl. ff. 1. num. 21.

11 *Nisi paupertas,*&c.] Notatur ad hoc quòd iudi-
ces stante paupertate possunt remittere, vel minue-
re hanc mulctam, vt per Boss. *de mulct. n. 14.* Clar. *in
§. fin. q. 31. n. 6. & q. 95. n. 7.* Brun. *de cess. bonor. n.* 49.
princip. n. 5. Peregrin. *de iure fisci, lib. 4. tit. 8. n. 19.* Ti-
raq. *de pœnis tempor. causa* 32 *à princip.* Garc. Mastrill.
post tract. de magistratib. vbi de indult. gener. *cap.* 18.
num. 13.

De defensoribus ciuitatum.

TIT. LII.

Rdines & Magistratus municipales proportione quadam respondent, & similes sunt vrbicis: vt curia Senatui, decuriones Senatoribus, duumuiri Consulibus defensores ciuitatum (qui & defensores plebis) Tribunis plebis.

De materia tituli vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 8. c. 18.* Chassan. *in catal. gloriæ mundi, p. 11. consid.* 5. Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 1. c. 26. vers. Constantinopoli,* D. Barbos. *in l. 1. § fin. n. 84. cum seq. ff. de iud.*

L. Si quis. I.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *Senecæ defensori.*

DEfensor ciuitatis cognoscebat de causis ad 50. 1
solidos æstimatis contemplatione debitorum
seruorum fugitiuorum. Vide Ias. *in l. cum quadam, §. quoties, num. 1. ff. de iurisdict. omn. iudic. & in l. si idem, à princip. & num. 6 ff. eod.* Aufrer. *ad Capell. Tholos. decis.* 343. Alciat. *lib. 3. dispunct. cap.* 5. Petr. Greg. *syntag. iuris, lib. 18. c. 18. n. 3. vers. cognoscit porrò.* Et sic cognoscebant de causis quorumcunque, quæ essent paruæ quantitatis, Pancirol. *de magistrat. municip. cap. 9.* D. Barbos. *in l. 2. §. fin. n. 78. ff. de iudic.*

L. Defensores. II.

Iidem AA. ad Probum P. P.

COhortales & curiales defensores ciuitatum 1
non sunt legitimi. Hoc idem dicit Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 18. cap. 18. n. 3. vers. non tamen ex ordine decurionum, vel cohortalium.* Alciat. *lib. 3. dispunct. cap. 5.* Rebuff. *ad l. 228. inc p. municipales, ff. de verbor. signific. vers. etiam Alciat. ait, pag.* 645.

L. Vtili ratione. III.

Iidem & GRATIAN. AAA. *ad Senatum.*

RVsticorum patroni in ciuilibus causis sunt ciui- 1
tatum defensores. Hoc idem ex hoc text. desumit Menoch. *de arbitr. casu 194. num. 73. & seq.* vbi dicit in hac lege tributum esse priuilegium rustico, vt apud defensorem ciuitatis litigare possit, quod sane priuilegium ipse intelligit, vt olim, vt vltra summam quinquaginta coronatorum concedatur, nam cùm sit ordinaria ipsius defensoris potestas ad summã illã vsque cognoscere; fauore rusticitatis dicendũ est, defensorẽ vltra illam summam iudicare potuisse: hodie autem poterit vltra summam trecentorum coronatorum, cum ordinarie de tanta summa possit iudicare, *§. & iudicare, in auth. de defensorib. ciuit.* alioqui nihil fauore rusticitatis à legislatore constitutum esset.

SVMMARIVM.

1 *Defensor ciuitatis per quinquennium secundùm præscriptam formam muneri suo præest.*
2 *Defensorum munus est quinquennale, hodie biennij, num. 3.*
4 *Defensori forma defensionis præscribitur.*

L. In defensoribus. IV.

Imppp. GRATIAN VALENT. & THEOD. AAA. *Theodoro defensori.*

DEfensor ciuitatis per quinquennium statutum 1
muneri suo secundum præscriptam formam
præest. Si rusticos instar patris amet, non patiatur rusticos descriptionibus affligi, & procacitati iudicum occurrat.

Et tempus quinquennij,&c.]Notatur ad hoc quòd 2

defensorum munus est quinquennale, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 18. *cap.* 18. *num.* 5. vbi ad-
3 uertit quòd hodie ex nouella Iustiniani, §. *iusiurandum, &* §. *fin. hoc tit.* est biennij.

4 *Vt in primis,* &c.] Defensori forma defensionis præscribitur, de qua Petr. Gregor. *d. cap.* 18. *num.* 5. *in med.*

SVMMARIVM.

1 *Defensores ciuitatum insolentiam & indebiti vendicationem vitent, sine mulcta officium exerceant, plebem contra insolentiam & temeritatem tueantur, & reipsa, non tituli beneficio, defensorum munus gerant. Mulctam indicere nequeunt, num.* 2.

3 *Quæstionem exercere est meri imperij.*

L. Defensores. V.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Potamio P. A.*

1 INsolentiam & indebiti vendicationem ciuitatum defensores vitent: sine mulcta officium exerceant: & plebem contra insolentiam & temeritatem tueantur: & re ipsa, non tituli beneficio, defensorum munus gerant.

2 *Nullas infligant mulctas.*] Notatur ad hoc quòd defensores ciuitatum mulctam indicere non possunt, vt per D. Barbos. *in l.* 2. §. *fin. num.* 73. *ff. de iudic.* vbi *numeris sequentib.* rationem reddit, & tradit in quo differant à reliquis Magistratibus municipalibus.

3 *Non exerceant quæstiones.*] Alber. *in l. Imperium num.* 15. *ff. de iurisd. omn. iudic.* ait quòd exercere quæstionem est meri imperij, cùm indistinctè neget defensoribus ciuitatum. Et licèt Deci. *in præsenti num.* 48. teneat hæc verba referri ad torturam, quæ fit ad pœnam, melius tamen videtur text. intelligendus de tortura, quæ fit ad inuestigationem veritatis, siquidem hæc videtur propriè inuestigatio quæstionis à quærendo.

SVMMARIVM.

1 *Defensores latrones non ferant, crimina puniant, & horum occasiones tollant, auxiliatoresque scelerum sub se non patiantur.*

2 *Aduocatus denegatur ob criminis immanitatem.*

L. Per omnes regiones. VI.

Iidem AAA. *Tatiano P.P.*

1 DEfensores latrones non ferant, crimina puniant, & horum occasiones tollant, auxiliatoresque scelerum sub se non patiantur. Vide Hottoman. *lib.* 5. *obseru.* 20 Hippol. *cons.* 9. *num.* 15. Gom. *de po. est. in se ip. num, lib.* 1. *cap.* 19. *n* 4

2 *Remoueant patrocinia*] Notatur ad hoc quòd propter criminis immanitatem denegatur Aduocatus, de quo vide Hippol. *in l.* 2. *num.* 37. *& in l. vnicu,* § *cognitururum, num.* 76. *ff. de quæst.* Mantu. *lib.* 1. *dial.* 5. Tiraq. *de pœnis temper. causa* 49. *n.* 30 G. min. *de vsuris commento* 4. *in præfat. num.* 16. vbi de vsurario, Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gl.* 5. *num.* 40. Perez *ad l.* 1. *tit.* 19. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 400. Martin. Delri. *disquisit. magic. lib.* 5. *q.* 38 *pag. mihi* 464.

L. Defensores ciuitatum. VII.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Cæciliano P.P.*

LAtrones, & homicidas notorios, in ipso facto deprehensos adulteros manifestato crimine, & nominatis accusatoribus idonea persecutione Defensores ad iudicium dirigent. Vide Petr. Gregor. *syntag. iuris lib.* 18. *cap.* 18. *num.* 5. 1

SVMMARIVM.

1 *Defensores orthodoxæ fidei ab Episcopo, & Clerico, ac Honoratorum curialium decreto constituebãtur. Videntes contra publicã disciplinã possessores lædi, commissos excessus deferant, n.* 2. *&* 3.

4 *Honorati, pro Duumuiris.*

L. Defensores ita. VIII.

Iidem AA. *Cæcilio P.P.*

DEfensores orthodoxæ fidei ab Episcopo, & Clerico, ac Honoratorum curialium decreto constituebantur. Videntes contra publicam disciplinã possessores lædi, cõmissos excessus deferãt apud Præfectos prætoriorum, Magistrósque equitum, ac peditum, & Comites tam sacrarum largitionum, quàm rerum priuatarum. 1 3

Hoc idem ex hoc text. desumit Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 18. *cap.* 18. *num.* 3. *vers. ex decreto reuerendissimorum.* 2

Et Honoratorum.] Pro Duumuiris hic accipiuntur, vt per Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib.* 1. *cap.* 32. 4

SVMMARIVM.

1 *Ponderum, ac mensurarum curã habuerunt defensores ciuitatum, ne subditi per auctas mensuras, & pondera grauiora premerentur nimium.*

2 *Contestatio in actis fieri solita.*

3 *Magistratus, ad quem adulterinæ mensuræ spectat castigatio, illas frangere debet.*

L. Iubemus. IX.

Iidem AA. *eidem P.P.*

POnderum, ac mensurarum curam, ne subditi per auctas mensuras, & pondera grauiora nimium premerentur, habuerunt ciuitatum defensores: qui si denegent Prouincialibus contestari iniurias, harum consignationem necessariam ac libelli confectionem, Notarij per Prouinciales requisiti sub pœna non denegabunt requirentibus. Vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 18. *cap.* 18. *num.* 5. *prope fin. vers. adducunt Honorius.* 1

Velit de iniuria contestari, &c.] Ergo in actis fieri solita fuit contestatio, vt per Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.* 3. *cap.* 22. *vers. testatio verò.* 2

Sed eas deprehensas, &c.] Notatur ad hoc quòd Magistratus, ad quem spectat adulterinæ mensuræ 3

castiga-

castigatio, debet illas frangere, vt per Ioan. Regnaud. *in suo tract. de mensur. num. 4. cum seq.* Malcard. *de probat. concl.* 1044. aliàs 1048. *num.* 5. Mexi. *in tract. tassa panis concl.* 1 *num.* 166.

L. Nulli defensorum. X. & vlt.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Cyro P.P.*

1 DEfensor ciuitatis Præfecto prætorio inscio sine Cæsaris permissu officium deserere non potuit. Vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 18. *cap.* 18. *n.* 6.

De Magistratibus municipalibus.

TIT. LIII.

MAgistratibus municipalibus.] Vt duumuiris. Vocantur etiam Magistratus simpliciter, & sine vlla adiectione, *l.* 2. *hoc tit.* & *infr. tit. prox. l. vnic.* & aliis locis.

De materia tituli vide Alciat. *lib.* 1. *dispunct. c.* 5. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 18. *cap.* 17. *per tot.* & *lib.* 32. *cap.* 10. *à princ.*

SVMMARIVM.

1 *Magistratus, seu Decuriones pro annona curanda ante officij aditum trimenstruo spatio nominandi,* & *num.* 2.

L. Decuriones. I.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Florentium P.V.*

DEcuriones pro annona curanda ante officij aditum trimestruo spatio nominentur, vt in casu excusationis probabilis alius maturè substitui possit. 1

Ante tres menses, &c.] Notatur ad hoc quòd magistratus tribus mensibus ante subeundam administrationem nominantur, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 18. *cap.* 17. *num.* 1. *in princ.* 2

PRIMI LIBRI FINIS.

COLLECTANEA DOCTORVM

In Librum secundum Codicis.

DE EDENDO.

TITVLVS PRIMVS.

PRÆCIPVE hic agitur de edenda actione, vt reus intelligens qua actione conueniatur, sciat vtrum cedere, an contendere malit; & si contendendum putat, veniat instructus ad defendendum. *Edere* autem est apud iudicem proferre, seu demonstrare, *infr. l. 3. & ff. eod. l. 1. §. 1.* vel suâ, *d. l. 1. §. edenda*, vel aduersarij causâ, *l. 5.* Eodem sensu sæpe dicitur exhibere, vt *l. 1. & 2.* Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Castr. Fulgos. Alexand. Socin. Ias. Dec. Iacob. Riminald. Cagnol. Ripa, Bolognet. Alciat. Gozadin. Ferret. Aloys. de Leo, Donel. Cuiac. Andr. Alciat. Petr. Gilchen, Sebast. Næu. & ex Repetentibus *tom. 7.* Francisc. Niconizius, Francisc. Curtius, Ioann. de Vicomercato, Hieronym. Butigella. Item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Suar. Viui. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 1. pag.* 278. eleganter Reginald. Corsum *indagationum iuris lib. 1. c. 2.* vbi agit late de continuatione huius rubr. & quare de *edendo* inscriptus fuerit titulus, & non de *Editione*, vbi inter alia sic censuit. Libuitque vti gerundio magis quam nomine, quia cùm vicissim reus & actor edant, quin & Notarius, *l. 2. infr. eod.* gerundium ex Grammaticorum sententia rectè vtramque recipit significationem, actiuam scilicet, & passiuam: item accommodatur magis ad negandum, & affirmandum, quàm nomen, ideo inscriptum est de *edendo*, quasi cogitatum etiam fuerit, *vel non edendo*: est enim aliquando edendum, aliquando non edendum.

In gloss. huius rubr. ibi, *sed quaeritur quare dicit de edend. per gerundium*, &c.] Notatur ad hoc quòd gerundiuam formam inducit. Dec. *cons. 607. num. 5. & cons.* [illegible] *num. 6.* Et inducit conditionem, Paris. *in l. si ita scriptum ex parte, num. 1. ff. de acquir. hared.* [illegible] *num.* 81. Rebuff. *tom. 1 ad leg.* [illegible] Gail. [illegible] *pag* 163. Surd. *de aliment. tit. 5. q. 3. n. 41.* [illegible] *noua* [illegible]. Cald. Pereira [illegible] *l. eugen.* [illegible] *num.* 30. Valasc. *cons.* 149. *num.* [illegible]

SVMMARIVM.

1 *Pecuniæ depositionem allegans, depositionis probationem præsto habeat.*

2 *Instrumentorum exhibitio petita, à iudice cum causa cognitione decernitur.*

3 *Edere iudicis officio, vel iure actionis an quis cogatur, remissiue.*

4 *Reus conuentus non tenetur edere actori rationes, & instrumenta, quibus actor contra ipsum reum vtatur.*

5 *Libellus obscurus, vel ineptus si offeratur, repelli poterit à iudicio.*

L. Ipse. I.

Imp. ANTONINVS PIVS A. *Æmilio.*

PEcuniæ depositionem allegans, depositionis 1
probationem præstò habeat. Exhibitio instru- 2
mentorum petita, à iudice cum causæ cognitione decernitur. Colligunt ex Ordin. Bart. Bald. Salicet. Castr. Ias. Deci. Rip. Donel. Alciat. Aloys. de Leo, Petr. Gilchen, post omnes Hubert. Giphan. *tom. 1. pag.* 27 Et repetitiones super hac lege ediderunt Ioan. de Vicomercato, Francisc. Curtius, Francisc. Purpurat. Ludou. Gozadin. Zoanettus, Hieronymus Butigella.

Controuersia est non modica hic inter Gloss. & 3
Doctores, an quis cogatur edere officio iudicis, vel iure actionis, de qua late & ex professo per Nicol. Bellon. *supputationum iuris lib. 2. cap.* 11.

Nam quod desideras, vt rationes, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd reus conuentus non tenetur edere actori rationes, & instrumenta, quibus actor contra ipsum reum vtatur, vt per Menoch. *de arbitrar. casu 499. à princip.* Surd. *de alimentis tit. 8. priuileg. 3. n. 2.* & alios per me citatos *in collect. ad cap. 1. de probation. num.* 13.

Id ex causa ad iudicis officium, &c.] Notatur ad 5
hoc quòd si libellus obscurus offeratur, ineptúsve sit vel absque causa, poterit iudex à iudicio eum repellere, vt per Ias. *in § omnium, n. 175. Inst. de actionib.* Dec. *in cap. 1. num. 41. de probat.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli, lib 1. num* 65.

SVMMARIVM.

1 *A*[illegible] *tam criminalia, quàm ciuilia edenda iudici, vel parti habenti interesse, & num. 2. Intellige vt num. 3.*

4 *In causis fisci reus ab eo conuentus illi edere instrumenta*

menta tenetur ad fundandum eius intentionem. Secus in causis criminalibus, n. 5. Extenditur illa de fisco sententia ad Ecclesiam, matrimoniũ, dotem, libertatem, miseras personas, liberalem causam, causam scholastici studij, & quamcunque aliam fauorabilem, vt alimentorum, n. 6.

8 *Attestationes testium edi non debent parti ante illarum publicationem.*

9 *In causa criminali reus non tenetur edere instrumenta fisco. Limita, vt num. 10.*

11 *Reus si non edit, probata existentia instrumentorũ, quæ fiscus edere prætendit penes reum, illa vtique subtraxisse præsumitur.*

12 *Res inter alios acta præsumptionem facit.*

L. Is apud quem II.

Impp. SEVERVS & ANTON. AA. *Fausto.*

ACta tam criminalia, quàm ciuilia edenda sunt
1 iudici, vel parti habenti interesse. Colligunt ex
Ordin. Doctores & Repetentes citati *ad l. 1. sup. hoc tit. num. 1.* & ex Repetentib. *tom. 7.* Ludouic. Gozad. Hieron. Butigella.

Hanc eandem decisionem ex hoc text. desumunt,
2 multique exornant, Duen. *reg. 5.* Socin. *reg. 8. & 112.* Alciat *lib. 5. parerg. c. 20.* Mantic. *lib. 1. Dialog. 1. vers. tabellionem*, Boer. *decis. 15. n. 4* Maranta *de ord. iudic. p. 6. actu 10. n. 56* vbi intelligit, dummodo talis editio
3 fiat iudice mandante, aliàs sine mandato iudicis non tenetur Notarius actorum, edere acta. Nicol. Boiлон. *appunt. iuris libr. 2. c. 12.* Donel. *commentar. iuris ciuilis lib. 8. c. 15. col. 12.* & latiùs *lib. 25. cap. 8.* Cardol. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, instrumentum, num. 28 & 32.*

In fisci causis certum est, quòd reus ab eo conuen-
4 tus tenetur illi edere instrumenta ad fundandam eius intentionem, iuxta *l. nec quisquam 3. ff. hoc tit & l. 2. §. diuus, ff. de iure fisci*, Landen. *in tract. de fisco, q. 237.* Franc Lucan *eod. tractat. numer. 7.* Socin. *reg. 12. fallent. 4.* Gail. *lib. 1. obseru. 106, num. 11.* Marant *de ordine iudic. 2. p. 6. tit. 10. n. 45.* Clar. *libro 5. §. fi. quæst. 27. n. 2.* vbi etiam subdit hoc ipsum di-
5 cendum non esse in causis criminalibus, Mascard. *de probat. concl. 393. num. 16. & 26. & concl. 806. n. 1.* latè Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 2. §. 1. num. 25. cum seqq & num. 27* hanc de fisco sententiam ad Ec-
6 clesiam, matrimonium, dotem, libertatem, miseras personas, liberalem causam, causam scholastici, & studij, & quamcunque aliam fauorabilem, puta alimentorum, extendit: & *num. 29.* præfatam de fisco
7 resolutionem limitat in causis criminalibus, Pereg. *de iure fisci lib 7. tit. 3. num. 11. & num. 23. cum seqq.* Surd. *de alimen. tit. 8 priuileg. 3.* vbi de causis piis cum fisco, Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 106. consid. 1.* vbi *num. 2. cum seqq.* de fisco criminaliter agente, Tiraquel. *de pia causa in præfat. pag. 15. & priuil. 155.* vbi de causis piis, & studiis, latissime Farin. *fragm. crimin. p. 1. lit. F. n. 159. cum seqq.*

8 In gloss. *Is apud quem. ibi, de publicatione testium*, &c. Notatur ad hoc quòd attestationes testium ante publicationem edi non debent parti, sed debent esse secretæ penes iudicem, & actorum Notarium, ob timorem subornationis, vt per Marant. *de ordine iud. p. 6. actu 10. num. 56.*

9 In gloss. *Exhiberi, fin. ibi, sed videtur quòd criminalia acta etiam fisco non edantur*, &c. Notatur ad hoc quòd in causa criminali, vbi scilicet agitur de crimine, & pœna inferenda, reus non tenetur fisco edere instrumenta, vt per Socin. *regul. 112. in 4 fallent.* Clar. *in §. fin. quæst. 27. num. 2. vers. sed hic incidenter quæro*, Peregrin. *d. libr. 7. tit. 3. n. 23.* Menoch. *de arbitr. casu 499. num. 22.* Fului. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 65. num. 123.* latè Farinac. *d. lit. F. num. 174.* vbi *num. 175.* ait procedere hanc resolutionem non solùm vbi agitur de pœna corporali, sed etiam si
agatur de pœna pecuniaria, & *numer. 176.* limitat vt 10
non procedat in casu, in quo seruus de iure torqueri potest contra dominum, prout est in crimine adulterij, fraudatæ annonæ, læsæ maiestatis, & similibus, de quibus *in l. 1. de quæstion.* quia in his casibus reus etiam fisco, & contra se ipsum cogi potest ad edendum acta, & instrumenta.

In eadem gloss. ibi, *sed in ciuili, eo ipso quòd non* 11
exhibentur, finguntur fisco subtracta, &c. Notatur ad hoc quòd si reus non edat, probata existentia instrumentorum, quæ fiscus edere prætendit penes reum, illa vtique subtraxisse, & occultasse præsumitur, vt per Franc. Lucan. *d. tractat. de fisco, part. 1. num. 89.* Boss. *in tit. de fisco & eius priuileg. num. 12.* Farinac. *fragm. crimin. part. 1. lit. F. num. 171* vbi *numer. 172.* subdit quòd licèt hæc gloss. dixerit ob istam subtractionis, & occultationis præsumptionem reum teneri de furto: nihilominus tamen contrarium sustinet, quia absurdum est quem in actione furti ex præsumptionibus condemnare: & *num. 173.* id intelligit procedere dummodo fiscus probet per testes tenorem instrumenti.

In eadem gloss. ibi, *quòd prosunt, scilicet ad præ-* 12
sumptionem, &c. Notatur ad hoc quòd res inter alios acta præsumptionem facit, vt per Tiraquell. *in tractat. res inter alios acta, limit. 19.* Menoch. *cons. 1. n. 206* Mascard. *de probat. concl. 1267. alias 1273.* Surd. *decis. 315. num. 22.*

SVMMARIVM.

1 *Editio actionis speciem futuræ litis demonstrabit.*

2 *Libellus actoris editus clarè litem futuram continebit.*

3 *Libelli emendatio vsque ad litis contestationem licita.*

4 *Actionis nomen non cogitur exprimere actor in libello.*

5 *Libellus ante litis contestationem emendandus, vel incontinenti post ibid. 6. Intellige vt ibid. 7.*

8 *Actor potest ante litis contestationem ab vno libello formare alium nouum.*

L. Edita actio. III.

idem AA. *Valenti.*

EDitio actionis demonstrabit futuræ litis speciem. Libellus actoris editus continebit clarè 1
litem futuram. Libelli emendatio vsque ad litis con- 2
testationem licita. Colligunt ex Ordinar. Doctores 3
citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. *to. 1. pag. 29.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Ioan. de Vicomercato, Philippus Corneus, Franciscus Curtius, Ludouicus Gozadinus.

De materia & intellectu huius text. Vide Bacon. ab Acunha *iuris ciuilis declarat. lib. 1. declar. 26. n. 12. & lib. 6. declar. 88. & 89 per tot.*

Speciem futuræ litis demonstrat] Ergo actionis 4
nomen non cogitur actor exprimere in libello, sed sufficit proponere factum purè & simpliciter, ita tamen vt veritas negotij clarè, & distinctè ostendatur,

tur, vt per Cardos. [illegible] *verbo litio, n. 12.* Suar. de *Paz* [illegible] *in initio, n. 7.* vbi ait necessarium non esse exprimere nomen actionis, sed solummodo superè, & simpliciter factum, ex quo resultat nomen actionis, & ibi magis plenius declarat, & nonnulla iura ad hoc probandum allegat.

5 *Quam emendare, vel mutare licet,* &c.] Notatur ad hoc quòd libellus ante litem contestatam emendari & mutari potest, vt per Afflict. [illegible] *num. 5.* Valer. à Vacuna *lib. 6. nouissima declarationum, declar.* 87. *num.* [illegible] *seqq.* Menoch. [illegible] *cap. 7.* Crauet. *cons. 173. num. 7.* Bellon. *lib. 1. supplem. cap. 9.* Tiraquell. *de retract. lignag.* § 8 *gloss. 7. num. 14. & tit. 2.*
6 *gloss. 1. num. 3.* vbi quòd potest fieri etiam post litis contestationem incontinenti, Anton. Gom. *tom. 3.*
7 *variarum c.* [illegible] *num. 8. à princip.* vbi intelligit circa substantialia, secus verò circa aliquam qualitatem omissam, quæ illa bene potest cumulari, addi, vel detrahi non alterando substantiam facti propositi, Seraph. *de* [illegible] *126. num. 16.* D. Barbos. *in l. si arbitro 21. num. 11. ff. de iudic.* vbi ait quòd hic text. loquitur de editione formulæ actionis, quæ fiebat ad requisitionem rei vt deliberaret vtrum vellet cedere, vel contendere, & ideo cùm adhuc non esset ventum ad iudicium, neque lis esset contestata, poterat actor mutare propositum, & nouam formam actionis eligere, dummodo illius faceret editionem reo, ad prædictum effectum, vtrùm vellet cedere, vel contendere; idem D. Barbos. *in l. non potest videri 23. ex n. 28. eod. tit. de iudic.* vbi dicit quòd possit quis emendare libellum addendo, vel detrahendo, retenta eadem actione, & substantia causæ, dummodo id fiat ante litem contestatam, vel etiam post incontinenti, Rebuff. *in comment. ad l. 7. vers. decimo. ff. de verb. signif.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 23. cap. 5.* Nicol. Reusner. *decis. 18. num. 26. lib. 3.* Mascard. *de probat. concl. 347. num. 18.* Bernardin. Muscatel. *in sua praxi aurea ciuili Regni Neapol. part. 1. gloss. petitur, n. 50.* Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tom. 1. tit. 29. de libello num. 5. cum seqq.* Ordin. Regia Lusit. *lib. 3. tit. 20. §. 7.*

8 Quod adeò verum est, vt absque dubio possit actor ante litis contestationem desistendo ab vno libello alium nouum formare, secundum Felin. *in cap. significantibus, num. 17. de libelli oblat.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 815. *num. 5. cum seqq.* D. Barbos. *in d. l. non potest videri, num. 32.*

SVMMARIVM.

1 *Reus regulariter non tenetur actori edere instrumenta ad fundandam eius intentionem, & num. 4.*
2 *Actore deficiente in probatione, reus absoluitur.*
3 *Heliogabalus omnium monstrosissimus dicitur.*
5 *Personis miserabilibus tenetur reus instrumenta edere ad fundandam intentionem.*
6 *Reus ad fundandam replicationem tenetur eius instrumenta edere actori.*
7 *Intentionis suæ fundamentum probare quilibet tenetur.*
8 *Accusatore non probante reus absoluendus est. Quid, si tamen plenè probauit, reum sit [illegible], n. 9. Procedit etiamsi reus sit nequam, num. 10. Etiam in ciuilibus, num. 11.*
12 *[illegible] melior conditio.*

L. Qui accusare. IV.

Imp. ANTONINVS A. *Epaphrodito.*

Reus regulariter non tenetur actori edere instrumenta ad intentionem fundandam, sed actore in probatione deficiente reus est absoluendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & ex Repetentibus Franciscus Curtius. 1 2

In supscript. ibi, *Imper. Antoninus.* Id est, Heliogabalus, quem omnium monstrosissimum dicit Tiraq. *de iure primogen. quæst. 1. opin. 4. num. 51.* 3

Vt alienorum instrumentorum, &c.] Notatur ad hoc quòd reus non tenetur actori edere instrumenta ad intentionem fundandam, vt per Doctores citatos *ad l. 1. num. 2. supr. hoc tit.* Carol. *in praxi iudicum, verbo instrumentum, num. 17.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 2. §. 1. num. 12. cum seqq.* Menoch. *de arbitr. cent. 5. casu 499. à princip.* Sigism. Scacc. *de iudiciis, [illegible] lib. 2. cap. 11. num. 480. cum seqq.* Nicol. Genua *de script. priu. lib. 4. tit. 1. num. 141. cum seqq.* Fulu. Pacian. *de prob. [illegible] cap. 61. num. 48. cum seqq. & cap. 62. & 63.* Quod procedit in iudicio quantumuis summario, & in quo de plano, sineque figura iudicij proceditur, ex Menoch. *d. casu 499. num. 2.* & Ful. Pacian. *d. cap. 61. num. 51.* 4

At verò miserabilibus personis instrumenta ad intentionem fundandam edere reus tenetur, Ioan. Cephal. *cons. 165. num. 8. lib. 2.* Pacian. *d. lib. 1. cap. 63. num. 51.* Rebuff. *ad leges Gall. tit. de sentent. promiss. art. 3. gloss. vlt. num. 21.* Menoch. *dicto casu 499. numer. 50.*

Sic etiam reus ad fundandam replicationem eius instrumenta edere tenetur actori, secundum Bart. *in l. fin. num. 1. vers. 3. quod reus edere, supr. hoc tit.* Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 1. num. 10. pag. 279.* Socin. *reg. 149. vers. tertio fallit;* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 8. num. 8.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imperialis lib. 1. conclus. 166. consid. 2. num. 10.*

Notari etiam solet, & communiter allegari hic text. ad hoc quòd fundamentum intentionis suæ quilibet probare tenetur, vt per Brunet. à Sole *in locis commun. verbo actor, num. 3.* Ioseph Ludouic. *tom. 3. commun. opin. tit. de probat. concl. vnic.* cum aliis per me citatis *axiom. 128. num. 1.* 7

Actore enim non probante, &c.] Notatur ad hoc quòd accusatore non probante reus absoluendus est, etiamsi quod pro sua innocentia nihil deduxerit, aut probauerit, vt per Gigan. *de crimine læsæ maiestatis tit. 2. n. 1. quando crimen læsæ maiestatis probetur, q. 30. num. 1.* Roland. *cons. 90. num. 3. lib. 1.* Bursat. *cons. 246. num. 1.* Ioseph Ludou. *conclus. 14. in 4. ampl.* Couarr. *lib. 1. var. cap. 1. num. 8.* Mascard. *de probat. concl. 1224. num. 29.* vbi subdit rationem, quia quando accusator nihil probauit, reus plenissimè dicitur docuisse de sua innocentia, Anton. Fab. *de error. pragm. decad. 19. errore 1.* vbi quid si tamen plenè probauit, latè Farin. *fragm. crimin. part. 1. lit. A. num. 26. cum seqq.* vbi *num. 29.* asserit procedere etiam quòd reus sit homo nequam. 8 9 10

Procedit hæc conclusio etiam in ciuilibus, in quibus vulgata est regula quòd actore non probante reus absoluitur, vt *in l. frustra, & in l. actor, de probat.* vbi vide posita, interim consule plures Doctores, quos plena manu citaui *in mea vniuers. iuris synthes. axiom. 10. num. 1.* quibus addo Castill. *tom. 7. de Tertiis, cap. 7. à princip.* 11

Qui

12 *Qui conuenitur.*] Notatur ad hoc quòd melior est conditio possidentis, vt per Tiraq. *de iure primog. q. 17. opin. 1 1. num. 20. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Mercator & argentarius tenentur codices edere, & rationum libros, & num. 2. Etiam pro eorum memoria confectos, probata existentia, & interesse petentis illos, num. 3.*

4 *Reus quare actori rationes suas edere non cogatur, remissiuè.*

L. Non est nouum. V.

Imp. ALEXANDER A. *Valentinianæ.*

1 Mercator & argentarius tenêtur edere codices, & rationum libros. Colligunt ex Ordin Doctores citati ad l. 1. n. 1. *sup. hoc tit.* & ex Repetentibus Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Duen. *reg.* 20. Menoch. *de arbitr. casu* 91. *cum duobus seqq.* Guid Papæ *decis.* 243. *& seq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 23. *cap.* 6. *col.* 1. Villalob. *commun. opin. tom.* 1 *lib.* 2. *tit.* 1. *num.* 42. *cum seqq.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.* 4. *collect.* 1022. Rot.

3 *decis.* 348. *num* 3. *part.* 1. *recentior.* vbi quòd mercatores tenentur libros exhibere etiam pro eorum memoria confectos, probata existentia, & interesse petentis illos exhiberi, *& deci.* 259. *num.* 9. *ead. part.* 1. vbi quòd libros alteri exhibere quis non tenetur nisi probata existentia penes eum plenè & concludenter, ac etiam de tempore motæ litis.

4 Quare autem reus actori suas rationes edere non cogatur? vide Donel. *d. lib.* 23. *cap.* 7. *col. fin.*

L. Iustum est. VI.

Idem A. Vranio.

1 Fisco, vt pateat quid sit solutum, vel non, edendæ sunt rationes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. colligunt Dec. *in cap.* 1. *num.* 28. *de probat.* Duen. *reg.* 20. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 23. *cap.* 6. *col.* 1. Kirchou. *commun. opin. tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 1. *numer.* 14. *pag.* 2-9 Pereg. *de iure fisci, lib.* 7. *tit.* 3. *num* 27. Pacian. *de probat. lib.* 1. *c.* 65. *n.* 61. *vers. prædictis tamen obstare videtur,* Farin. *fragm. crimin. p.* 1. *lit. F. n.* 166.

SVMMARIVM.

1 *Instrumenta communia fisco & priuatis fiscus tenetur edere.*

2 *Instrumenta communia custodiri debent apud seniorem & digniorem in familia.*

3 *Legatarius petens legatum, non tenetur edere testamentum, quamuis in libello faciat illius mentionem.*

L. Procurator. VII.

Idem A. Valenti.

1 Instrumenta communia fisco & priuatis, fiscus edere tenetur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* & ex Repetentibus Franciscus Curtius.

2 *Apud digniorem,* &c.] Notatur ad hoc quòd Instrumenta communia custodiri debeat apud seniorem, & digniorem in familia, de quo Bart. & Alexand. *in præsenti,* Tiraquel *de iure primog in præfat. n.* 127. *cum seqq* D. Barbos. *in l.* 1. *part.* 7. *num.* 8. *ff. soluto matr.*

In gloss. *Morem.* Notatur ad hoc quòd legatarius petens legatum, non tenetur edere testamentum, quamuis in libello faciat mentionem illius, quoniam debet esse apud hæredem, & non apud legatarium, vt per Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, legatum, num.* 39. 3

SVMMARIVM.

1 *Copia & exemplum sine originali non probant: & num.* 2.

3 *Instrumentum faciens mentionem de alio, non probat id, de quo facit mentionem, nisi illud aliud edatur. Limita vt num.* 4.

5 *Scriptura extracta ex originali parte citata edi debet, alias non probat. An in dubio præsumatur citationem partis interuenisse, n.* 6.

7 *Copia, siue exemplum, vt probet quale sit, & quid si pars opponat, remissiuè, num.* 8.

9 *Confessio iudicialis an sit vera probatio.*

AVTH. Si quis in aliquo.

Copia & exemplum sine originali non probant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supra hoc tit* & ex Repetentibus Franciscus Curtius. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. & alibi desumunt Cou. *pract. c. cap.* 19. *num.* 2. *& cap.* 21. *per tot.* Roland. *cons.* 69. *n.* 53. *cum seqq. vol.* 3. Duen. *reg.* 280. Parlador. *rerum quotid. lib.* 2. *cap. fin. p.* 1. §. 12. *litera* 2. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, instrumentum, num.* 12 Molla *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 11. *de fide instrum. quæst.* 1. *per tot.* Castill. *controuers. iuris lib.* 2. *cap.* 16. *n.* 52. *& lib.* 4. *cap* 43. *n.* 4. 2

Allegari etiam solet hic text. ad hoc quòd instrumentum faciens mentionem de alio, non probat in illo, de quo facit mentionem, si illud aliud non edatur, vt per Socin. *reg.* 136. Beroi. *decis.* 28. *num.* 4. Dec. *in cap. pen. num.* 8. *de confirm. vtili.* Hippol. *in rubr. de fideiuss. num.* 283. Capell. Tholos. *decis.* 417. Cou. *practic. cap.* 21. *num.* 2 *vers. quod si fiat.* Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gl* §. 1. *num.* 10. Vezin. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 7. *tit.* 33. *de reuocand. his qua in fraudem, num.* 14. Surd. *decis.* 231. *num.* 2. *cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 404. *& concl.* 923 *& conclus.* 1065. *num.* 3. *cum seqq. & concl.* 711. *n.* 9. Gutier. *cons.* 23. *n.* 9. Cardos. *d. verbo, instrumentum, n.* 24 Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 7. *tit.* 4. *n.* 6. Castill. *d. lib.* 2. *cap.* 16. *num* 60. Molla *d. q.* 1. *n.* 22. Alphan. *collect.* 436. 3

Limita textus conclusionem, quando exemplum huiusmodi reperitur in archiuio publico alicuius loci, siue ciuitatis, quia tunc illud exemplum legitimè probaret, vt per Alex. *cons.* 16. *num.* 5 *lib.* 5. Cou. *practic. cap.* 21. *num.* 6. Ofasc. *Pedem. decis.* 69. *n.* 7. Mascard. *d. concl.* 711. *num.* 61. vbi *numeris seqq.* multipliciter intelligit. 4

In gloss. *Documento* 1. ibi, *idest exemplatum;* iuncta marginali additione, ibi, *vocata parte, si cuius interest, aliàs non creditur exemplo.* Notatur ad hoc quod 5

quod sit prius extracta ex originali parte citata edi debet, alias non probat, de quo vide Marant. *de ordine iudic. part. 6. actu 10. de actorum editione, n. 16. vers. & primò*, Cou. *practic. cap. 22. num. 4.* Padil. *in l. 3. num. 6. C. de diuers. rescript.* Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 13. num. 49.* Anton. Gabr. *commun. opinion. lib. 2. tit. de citat. concl. 1. num. 127.* Castill. *quotid.*
6 *lib. 2. cap. 16. num. 56. post med.* vbi *num. 57.* quærit vtrum in dubio præsumendum sit citationem partis interuenisse.

7 Exemplum autem, vt probet qua forma, & solemnitate sit transcribendum ex originali, aut ex protocollo, & quæ interuenire debeant in actu prædicto, vide Doctores, quos plena manu citat Castill. *d. cap. 16. num. 55.* Et quid si pars non opponat, vide Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 171. num. 10.*

8 In gloss. *Alia probatio*, ibi, *vel per confessiones*, &c. An confessio iudicialis sit vera probatio, vide Iason *in l. cum te, num. 11.* vbi Padil. *num 8. C. de transact.* Alban. *ad Bart. in l. 1. num 9. cum seqq. ff. de ex. fr. consultis*, Valasc. *de iure emphyt. q. 7. num. 17.* Mascard. *de probat. lib. 1. q. 8. a num. 5.* Perez *ad l. 5. gl. ff. fin. col. 1. tit. 8. lib. 3.* Ordinam.

SVMMARIVM.

1 *Actor tenetur reo instrumenta edere ad fundandam intentionem & num. 2.*
3 *Alexander Antonius Heliogabali filius adoptiuus*

L. Et quæ à diuo. VIII. & vlt.

Idem A. Floro.

1 REo tenetur actor edere instrumenta ad fundandam intentionem, & exceptionem Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ex Repetentibus Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Kirchou. *tom. 2. commun. opin. lib. 2. tit. 1. num 1. pag. 178.* Rebuff. *de priuil. schol. priuil. 116.* Alexand. Raudens. *de analog. & æquiuoc. cap. 34. num. 11.* Pereg. *de iure fisci, lib. 7. tit. 3. num. 27.* Farinac. *fragment. crimin. part. 1. lit. E. num. 166.* Menoch. *de arbitr. cent. 5. casu 499. à princip.* Sigism. Scacc. *de iudic. causar. ciuil. & crimin. lib. 2. c. p. 11. num. 480. cum seqq.* Nicol. Genou. *de script. priu. lib. 4. tit. 1. n. 140. cum seqq.* Fului. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 61. n. 48. cum seqq. & c. 62. & seq.* Ioan. Domin. Gaito *de credito cap. 2. tit. 5. art. 2. insp. ect. 2. n. 1075. cum seqq.*

3 *A diuo Antonino, patre meo, &c.*] Aduerte quòd Alexander conditor huius leg. Antoninum Heliogabalum in *l. qui accusare inpr. hoc tit.* conductorem vocat patrem suum, vt qui eum adoptauerat, sicut recenset Tiraquel. *de iure primog. q. 17. opin. 5. n. 31.*

Originem petitionis, &c.] Ergo à contrario sensu bene tenebit, vt per Decian. *c. 1. n. 33. de probat.*

De in ius vocando.

TIT. II.

IN ius vocatio est initium omnium actionum instituendarum, &c. *l. fl. de pæn. tem. litigan. tium.* In ius vocare, est ad eum, qui iurisdictioni præest, *ff. si quis in ius vocat. non ierit. l. 2. & re quis eum, qui in ius voc. ab. vi exim. l. 3. §. 1.* experiundi, idest, agendi causa vocare, *ff. hoc tit. l. 1.* Scripserunt in hanc rubr. Bart. Socin. Cyn. Salicet. Alex. Iacob. Ial. Dec. Castrens. Alciat. Bald. Ioan. Marc. Rimminald. Cuiac. Donell. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb. & ex Repetent. *tom. 7.* Franciscus Curtius, Hieronym Butigella.

De materia tituli, & de citationibus, vide eundem Cuiac. *lib. 13. obs. cap. 11.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 1. & l. Hispan. tit. 7. part. 3.* Specul. *tit. de citat.* Socin. *ead. tract.* Afflict. *lib. 1. constitut. rub. 95.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. tit. de citat.* Viui. Soar. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. titu. 1.* Brisson. *de verbor. signif. lib. 3. verbo, citare*, Iodoc. *in pract. cap. 27.* Cott. *in mem orab. verbo, citatio*, Brunor. à Sole *in compendio resolut. eod. verbo*, Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. eod. verbo*, Rebuff. *tom. 3. ad leg. s Gallia. tract. de citat.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu citat.* Donell. *commen. iuris ciuilis, l. 1. 23. cap. 2.* Mascard. *de probat. concl. 290. cum seqq.* Cutl. Philip. *part. 1. cap. 12.* Soar. *in practs. tom. 2. part. 1. temp. :* Et Ludou. Miranda *de ordine iudic. q. 14. art. 4.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 1. tit. de citat.* Camill. Borrellus *summa omnium decis. tom. 1. tit. 44. de citat.* Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum c. 4. de citat.*

SVMMARIVM.

1 *Reuerentia marito debita extenditur ad vxorem.*
2 *Constitutio pœnalis ratione viri porrigitur ad vxorem, & num. 3.*
4 *Reuerentia quælibet huius sufficit.*
5 *Vxor non potest vocare maritum in ius sine venia.*

L. Sicut bonis. I.

Imp. ALEXANDER A. *Trophinio.*

REuerentia marito debita ad vxorem extenditur. Item pœnalis constitutio ratione viri porrigitur ad vxorem Colligunt ex Ordin. Bald. Cyn. Bart. Salicet. Ial. Castr. Dec. Cuiac. Alciat. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius, & Hieronym. Butigella. 1 2

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Frideric. Bruxman. *in tract. de different. inter vtrumque sexum p. 1. princ. membr. art. 8. n. 6. cum duobus seqq.* 3

Conuenit, reuerentiam, &c.] Notatur ad hoc quòd cùm hæc impetratio veniæ sit res parui præiudicij, ad illam petendam, sufficit quælibet reuerentia, vt per D. Barbos. *in l. maritum 15. num. 64. in fine, ff. soluto matr.* 4

Ita re exigente, &c.] Notatur ad hoc quòd vxor non potest vocare in ius maritum in ius sine venia, cum illa reuerentiam debeat marito, vt per D. Barbos. *d. num. 64. post med.* 5

SVMMARIVM.

1 *Reuerentia ius transit ad patronum.*
2 *Patroni ac liberti non vocantur in ius sine venia.*

3 *Pœna*

3 *Pœna alicui applicanda ex legis dispositione, Principis rescripto tolli nequit.*
4 *Ius vocandi certas personas in ius sine venia, transit ad hæredes etiam extraneos.*
5 *Rusticus mulctandus est pœna edicti Prætoris, si patrem, vel Dominum, ac similes in ius vocauit non impetrata venia.*
6 *Ignorantia iuris naturalis, vel quasi, nec mulierem, nec minorem, aut rusticum excusat, nec etiam iuris ciuilis ignorantia, n. 7.*
8 *Ignorantia non datur in his quæ fiunt contra rationem naturalem.*
9 *Error iuris non excusat.*
10 *Pœna pecuniaria parti applicanda non potest remitti per rescriptum Principis. Secus est ac pœna quæ applicantur fisco, n. 11. Declara vt n. 12. Et limita vt num. 13.*
14 *Dispositio punitiua censetur fauorabilis respectu illius, cui iniuria facta est.*
15 *Contra naturam peccantibus minimè parcendum.*
16 *Pœna pecuniaria parti applicanda non potest remitti à Principe.*

L. Venia. II.

Imp GORDIANVS A. *Nectutno.*

REuerentiæ ius ad patronum transit. Patroni à
1 libertis in ius sine venia non vocantur. Item
2 pœna alicui ex legis dispositione applicanda Princi-
3 pis rescripto tolli nequit. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 supr. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom 7.* Franc. Curtius, & Hieronym. Butrigella.

4 *Hæredes insuper,* &c.] Notatur ad hoc quòd ius vocandi certas personas in ius sine venia, ad hæredes etiam extraneos transit, vt per D. Barbos. *in l. maritum 13. num. 65. in princip. ff. soluto matrimonio.*

5 *Nec in ea re rusticitati,* &c.] Notatur ad hoc quòd rusticus mulctandus est pœna edicti Prætoris si patrem, vel Dominum, ac similes venia non impetrata in ius vocauit, quia ipsa naturalis ratio dictat esse illis honorem præstandum, ita Menoch. *de arbitr. casu 194. à num. 6.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd ignorantia iuris naturalis, vel quasi, nec mulierem, nec minorem, aut rusticum excusat, vt per Tiraquell. *de pœnis temper. causa 18. num. 7.* Sebast. Medices *de casu fortuito p. 1. quæst. 1. num. 1. vers. iuris tamen naturalis ignorantia,* Duen. *reg. 351. ampl. 8.* Menoch. *remed. 9. recuper. num. 18. cum seqq. & de præsumpt. lib. 6. præsum. pt. 23. num. 23* Mascard. *de probationib. concl. 639. n. 14. & concl. 640 num. 4. & seq.* Peguer. *crimin. decis. 34. n. 3. vers. neque huius iuris,* Sfort. Odd. *de in integr. restitut. part. 1. quæst. 8 num. 80.* Farinac. *fragmentor. crimin. p. 2. lit. I. num. 187.* vbi *num. 288.* id procedere ait non
7 solum in ignorantia iuris naturalis, sed etiam in ignorantia iuris ciuilis.

8 *Cum naturali ratione,* &c.] Ergo in his quæ contra naturalem rationem fiunt, non datur ignorantia, de quo vide Tiraquel. *de retractu tit. 1. § 45. gloss. 7. num. 19. & de pœnis temper. causa 18. n. 7.* Nec iuris
9 error excusat, D. Barbos. *ad l. si mora ff. soluto matrim. in princ. num. 21.*

Rescripto tibi concedi temere desideras.] Notatur
10 ad hoc quòd Princeps per suum rescriptum non potest remittere pœnam pecuniariam applicandam parti; secùs in ea quæ applicatur fisco, vt per Al-
11 phan *collect. 302.* Bened. ... *65. n. 3.* Neil. *de ban...*

p. 1. Tertij temporis q. 9. Grammat. *cons. 34. & voto 15. num. 9.* Paris. *consil. 1. num. 21. volum. 4. & cons. 69. num. 196. vol. 3.* Roland. *cons. 45. num. 4. vol. 4.* Anton. Gomez *variarum tom. 3 cap. 13. num. 39 vers. Tertio,* Bertazol. *cons. 163. num. 7. volum. 1.* Brunor à Sole *quæst. 19. num. 49.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 96. & casu 194. num. 6. & casu 447. num. 17. & cons. 185. n. 4.* Challan. *in cons. Burgund. tit. des iustices, §. 5. in gloss. s'il n'a grace, n. 163.* Clar. *lib. 5. §. fin. quæst. 59.* Menoch. *illustr. cap. 24 num. 15.* Perez *l. 3. tit. 11. lib. 1. Ordinam. pag. 179.* Cabed. *Lusitan. decis. 12. num. 16. & decis. 75. num. 2. part. 1.* Decian. *tractat. crimin. lib. 3. cap. 35 n. 53* Peregrin. *de iure fisci, lib. 4. tit 8. num. 12. cum seqq.* Farinac. *in praxi crimin. part. 1. q. 6. ante num. 58.* Sfort. *de restitut. in integrum quæst. 99. art. 1* Alphan. *in tractat. de iure fisci gloss. 20. §. 10. num. 446.* late & eleganter Garc. Mastrill. *post tract. de magistratib.* vbi de indultis generalibus *cap. 21. à prin. ip.* vbi *num. 20.* declarat quòd licet Princeps non 12
possit remittere pœnam parti applicandam, potest tamen parti imponere silentium, & illi prohibere audientiam, & *num. 21.* limitat principalem conclu- 13
sionem, quando pœna veniret applicanda parti, non propter iniuriam sibi illatam, sed propter aliam causam, quia tunc indulgentia generalis ad ea bona, & pœnas extenditur.

In gloss. *Libertis,* ibi, *ex parte patroni est fauor,* &c. 14
Notatur ad hoc quod dispositio punitiua censetur fauorabilis respectu illius, cui iniuria facta est, vt scilicet damnum ei resarciatur, & censetur odiosa respectu alterius, qui iniuriam intulit, & damnum pati debet; & sic venit extendenda quatenus est fauorabilis, restringenda verò quatenus est odiosa, vide Couarr. *lib. 1. variarum, c. 11. num. 5.* Tiraquell. *in præfat. retractus, num. 64. cum seqq. & tit. 1. de retractu lign. §. 1. gloss. 9. num. 234.* Alciat. *lib. 1. paradox. cap. 13.* Menoch. *remed. 1. recuper. n. 33.* D. Barbos. *in prælud. l. si mora, num. 1. in fine, ff. soluto matrimonio,* Sanchez *de matrimonio lib. 1. disp. 1. num. 4.*

In gloss. *Naturali ratione.* Notatur ad hoc quòd 15
iis non est parcendum qui contra naturam peccant, vt per Tiraquell. *de retract. tit. 1. §. 4. gloss. 7. num. 19.*

In gloss. *Pœnam,* ibi, *id est, quinquaginta aureorum,* &c. Vide Camill. Borrel. *in summ. omn. decis. tom. 1. tit. 45. num. 78.* vbi dicit quòd pars remittere potest hanc pœnam, non fiscus.

In gloss. *Concedi, fin.* Notatur ad hoc quòd pœna 16
pecuniaria parti applicanda à Principe remitti non potest, in quo illam dicit notabilem Caian. *cons. 27. num. 5.* quem refert Perez *l. 1. tit. 11. lib. 1. Ordinam. pag. 179.* citaui suprà plures Doctores *hac eadem leg. num. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Filius in patris potestate non vocat patrem in ius sine, vel etiam cum venia. Secus est in emancipato, n. 2. & 3. Amplia vt n. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.*
11 *Filius in potestate etiam petita venia contra patrem nec agere, nec illum in ius vocare potest.*
12 *Exceptio veniæ non petitæ quando proponi debeat.*
13 *Pater à filio conueniri sine venia nequit, etiamsi filius agat contra patrem in castrensibus.*

R L. Qui

L. Qui in potestate. III. & vlt.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *Rosana.*

1 Filius in patris potestate non vocat patrem in ius
2 sine, vel etiam cum venia, secus in emancipato. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius, & Hieron. Butigella.

3 Hanc eandem conclus. ex hac lege desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 3. *tit.* 9. §. 1. *l. Hispan.* 3. *tit.* 2. *part.* 3. Duen. *reg.* 351. Bernard. Diaz. *reg.* 195. Ioan. Garcian. *reg.* 114. Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, donatione largitus, n.* 289. Ascan. *de patria potest. cap.* 6. *effectu* 3. *num.* 1. Iacob. Lectius *de pœnis ad Modestin. cap.* 3. Mayn. *lib.* 2. *action. cap.* 26. Cur. Philipp. *part.* 1. §. 10. *n.* 5. Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuileg.* 6 *ad finem*, Suar. de Paz *in pract. tom.* 1 *part.* 1. *temp.* 2. *à num.* 4. Viui. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 2. *tit.* 2. *num.* 20. *pag.* 289. D. Barbos. *in l. alia,* §. *eleganter, num.* 32. *& in l. maritum, num.* 64 *ff. soluto matrim.* Molin. *de Iustit. tr.* 2. *disp.* 428. *vers. filias,* Cardos. *in praxi Iudicum, verbo, pater, n.* 2. Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tom.* 1. *tit.* 45. *de in ius vocand. n.* 37. *cum multis seqq.* Amat. Roder. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap.* 3. *num.* 30. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 2 *collect.* 419.

4 Amplia primò conclusionem procedere in filio naturali, vt etiam hic sine venia vocare in ius non valeat patrem naturalem, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *d. lib.* 3. *tit.* 9. §. 1. *ibi, ou natural somente*, Duen. *d. reg.* 351. *ampl.* 1. Camill. Borrel. *d. tit.* 45. *num.* 40. secus autem erit in filiis incestuosis, & aliis natis ex damnato coitu & accusabili, quia isti possunt parentes in ius vocare sine venia, Bonacos. *commun. crimin. p.* 1. *verbo, filius, fol.* 71. Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q.* 21. *num.* 8.

5 Amplia secundò in filio adoptiuo, qui non potest patrem adoptantem sine venia in ius vocare quandiu adoptio durat, *l. adoptiuum, ff. hoc tit.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 3 *tit.* 9. §. 2. Ias. *in* §. *pœnales, n.* 52. *Instit. de actionib.* & *ibi* Ludou. Gom. *num.* 24. Ioan. Garcian. *d. reg.* 114. *num.* 3. Ascan. *d. effectu* 3. *à n.* 14. Camill. Borrel. *d. tit.* 45. *num.* 41.

6 Amplia tertiò in filiis, qui leuati sunt de sacro fonte, itavt pater, vel mater, qui eos susceperint, vocari per ipsos non possint absque venia: ita Duen. *reg.* 351. *ampl.* 2. Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, susceperit liberos, n.* 28. *&* 36. Ascan. *d. effectu* 3. *sub num.* 7 Chassan. *in catal. gloria mundi, p.* 11. *consid.* 16. *vers. & non solum,* Franc. Viui. *decis.* 230. *n.* 18. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 11. *num.* 10. Camill. Borrel. *d. tit.* 45. *num* 42. Stephan. Gratian. *disceptat. forens. cap.* 100. *num.* 19.

7 Amplia quartò in genero respectu soceri, socrúsve, & in priuigno respectu vitrici. Ita Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 9 §. 2 Ias. *in* §. *pœnales, num.* 75. *Instit. de action.* Cur. Philipp. *p.* 1. §. 10. *num.* 5. Suar. de Paz *tom.* 1 *p.* 1. *temp.* 2. *num.* 8. Ludou. Rodolphin. *quæst. vnic. lib.* 2. *q.* 31. *à num.* 1. Camill. Borrel. *d. tit.* 45. *num.* 67. D. Barbos. *in l. maritum, num.* 65. vbi hoc intelligit dum durat affinitas.

8 Amplia quintò in nutrice, quæ ab alumno in ius vocari non potest sine venia: ita Gregor. Lop. *verbo, compadres tit.* 20. *in princip. part.* 4. Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis,* §. *etsi impubes, num.* 41. *& seq. ff. de liberis & posthum.* & faciunt quæ Gellius *noctium Atticar. lib.* 12. *cap.* 1. Perez *l.* 2. *tit.* 3. *lib.* 8. *Ordinam. pag.* 57. *cum seq.* Farinac. *in praxi crimin. quæst.* 14. *num. vlt.* D. Ramirez de Prado *ad Martialem lib.* 1. *epigr.* 101.

9 Amplia sextò in marito, qui non potest ab vxore absque venia in ius vocari, cum illa reuerentiam debeat marito: ita D. Barbos. *in l. maritum, num.* 64. *&* 65. *ff. soluto matrim.*

10 Amplia septimò in præceptore, qui non potest à discipulo in ius vocari sine venia: vide Leuin. Lemnium *in exhortat. ad vitam optimè institutam, cap* 8. Cordub. de Lara *d.* §. *etsi impubes, num.* 13. *cum seqq.* Rebuff. *in priuileg. scholast. priuileg.* 70. Menoch. *de arbitrar. casu* 500. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 55. *n.* 8. Camill. Borrel. *d. tit.* 45. *num.* 59. *cum seqq.*

11 *Aduersus eos experiri non possunt.* Notatur ad hoc quòd filius in potestate etiam petita venia agere non potest contra patrem, nec illum in ius vocare, Duen. *d. reg.* 351. *limit.* 1. Ioach. Mynsing. *in d.* §. *pœnales, sub num.* 41. Ascan. *d. effectu* 3. *sub num.* 1. Camill. Borrel. *d. tit.* 45. *num.* 45. vbi *num.* 47. per hunc text. asserit filium, vel filiam emancipatam, & sub patris potestate non existentes, sine venia contra patrem agere & illum in ius vocare non posse.

12 Aduerte quòd exceptio veniæ non petitæ proponi debet in primo actu, & prima replicatione, quam pater, vel patronus reus facit, aliàs imposterum non auditur, ita Cacheran. *Pedem. decis.* 30. *num.* 21. Camill. Borrel. *cons.* 16. *num.* 26. *&* 27. *cent.* 2. *& in summ. omn. decis. tom.* 1 *tit.* 45. *num.* 79. Et ita venia huiusmodi est de substantia iudicij si petatur, non si omittatur, vel tacitè remittatur, de quo tamen vide Suar. de Paz *d. temp.* 2. *num.* 11. D. Barbos. *in l. alia,* §. *eleganter, num.* 1. *&* 2. *& in l. maritum, n.* 28. *& seq. ff. solut. matrim.* Ludou. Rodolphin. *d. quæst.* 32. *num.* 2. *&* 5.

13 In gloss. *Aduersùs eos*, ibi, *nisi in castrensi, vel quasi.* Aduerte quòd conueniri non potest pater à filio sine venia, etiamsi filius agat in castrensibus contra patrem, gloss. *in l. cogi,* §. *si pater, ff. ad Trebell.* Didac. de Segura *in repet. l. Imperator, ff. ad Trebell. num.* 75. Ioan. Garcian. *d. reg.* 114. *num.* 2.

De pactis.

TIT. III.

PACTVM est duorum, pluriúmve conuentio, *ff. hoc tit. l.* 1. §. *& est pactio,* de re danda, vel facienda, *infr. de nupt. l. sancimus si quis* 24. proprio contractus nomine carens, vt colligitur ex *l.* 1. §. *vlt. & l.* 7. *ff. hoc tit.* Scripserunt in hanc rubric. Cyn. Bart. Salicet. Alex. Ias. Fulgos. Alberic. Roman. Castrens. Bald. Iacobin. Riminald. Bologn. Ripa, Alciat. Fontan. Ferret. Sichard. Donel. Alert Leo. Petr. Gilchen item Cuiac. Pac. & VVelembec. Et ex Repetentib. *tom.* 7. Ludou. Gozadinus, Hubertinus Zuchardus, Hieronym Butigella.

De materia tituli vide Ferdinand. de Mendoça *disputationum iuris ciuilis in difficiliores leges, ff. de pactis lib. tres,* Hottoman. & Eguinar. Baro. *in disput. de pactis,* Moth. *in emporio iuris, p.* 1. *&* 3. *de pactis,* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, pactum,* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 24. *à tit.* 1. Antonio Tepat. *variarum resolut. tom.* 2. *tit.* 360. *de pact.* Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. lib.* 3. *tit. de pactis.*

De

De pactis integros tractatus ediderunt Andreas ab Exea *tom.6.tract.Doctor.part.2.fol.2.* & *ibi* Bald.de Vbaldis etiam *fol.* 2. Franciscus Duaren. *fol.* 13. Georgius Natta *fol.*10. Ioannes Baptista Caccialup. *fol.*8. Valentinus Gulielmus Forsterus, Matthæus Cunon, Vlricus Honnius, Pyrrhus Alphanus.

De pactis conuentis inter decoctores, & creditores, Beneuentus Stracha *dicto tom.* 6. *part.* 1. *fol.*321.

De pactis & promissionibus pro obtinenda gratia, vel iustitia, Martinus Nauarrus, Virginius de Boccaciis.

De pactis francandi, Nicolaus Mongiorgius.

De pactis futuræ successionis, Antonius Contius.

De pactis nuptialibus, seu capitulis matrimonialibus, Ioannes Petrus Fontanella.

S V M M A R I V M.

1 *Pactum super incerto remittendo valet.*
2 *Fideicommissum ex euentu pendens pacto remitti potest.*
3 *Pacta super fideicommisso conditionali licita sunt.*
4 *Fideicommissum sub conditione relictum, an, & quando reuocata conditione ipsum reuocatum censeatur, remissiuè.*
5 *Alienatio facta à grauato restituere, si decesserit sine liberis, valet.*
6 *Ius fideicommissi, & bonorum emphyteuticorum remitti potest.*
7 *Datum sub conditione vt remittatur quidpiam maius, non reuocatur per susceptionem liberorum.*
8 *Iuri nondum delato, & sic de futuro, renuntiari pacto potest.*
9 *Renuntiatio iuris de futuro extra iudicium facta non valet.*
10 *Ius quæsitum iure quærendo fortius.*
11 *Pactū quo quis renunciat futuræ successioni alicuius defuncti, valet.*
12 *Causa quando est momentanea, nihil refert si cesset post effectum.*
13 *Fideicommissum remitti pacto potest, accepto modico.*
14 *Sorti scienter se committenti in diuisione facienda, succurrendum non est propter inæqualitatem.*
15 *Regula* Cessante causa, *procedit in causa finali, non autem impulsiua. Procedit in causa propinqua & immediata, non autem in remota, siue mediata, num.*16.
17 *Cautio Mutiana in contractibus nulla.*

L. Conditionis. I.

Impp. SEVERVS & ANTONIN AA.

Philino

1 PActum super incerto remittendo valet. Fideicommissum ex futuro euentu pendens pacto re-
2 mitti potest. Colligunt ex Ordin. Cyn Salicet. Bart. Alex Ial. Deci. Fulgos. Alberic. Donell. Alciat Ripa, Aloys. de Leo, Petr. Gilchen. & post omnes Hubert. Gipbau. *tom.*1. *pag.*36. & ex Repetentibus Ludouic. Gozadin Vbertin. Zuchardus, Franciscus Curtius, Martinus Monter-à Cueua, Hieronymus Butigella.

In superscript. ibi, *Impp. Seuerus, & Antoninus.* Aduertit Tiraquel. *de iure primogen. quæst.* 17. *opin.* 4. *num.*30. auctorem huius text. esse solum Seuerum, qui solus primùm imperauit, & postea filium ad imperium adsciuit. Subditque omnes leges Codicis fuisse in vnoquoque titulo appositas secundùm ordinem Imperatorum.

Notatur hic text. ad hoc quòd pacta super fidei- 3
commisso conditionali sunt licita, Fusar. *de substitut. quæst.*310. *num.*1.

Ad illam quæst. an & quando fideicommissum
sub conditione relictum, reuocata conditione etiam 4
ipsum reuocatum censeatur, latè dissent Menoch. *de præsum. lib.*4. *præsumpt.* 169. *ex num.*6. vbi ad text. in præsenti varios adducit intellectus.

Cùm igitur verbis, &c.] Notatur ad hoc quòd 5
alienatio facta à grauato restituere si decesserit sine liberis, valet; ita ex hoc text. colligi dicit Menoch. *d. lib.*4 *præsumpt.* 76. *num.* 15. addens alienationem huiusmodi non valere, eo grauato mortuo. in detrimentum liberorum si liberi ipsi essent vocati ex testamento *l. vlt.* §. *sed quia*, *C. commun. de legat.* & ex Roman. ait Philinum, de quo *in hoc text.* grauatum nihil alienasse quòd esset à se filiis restituendum, sed tantummodo suam legitimam distraxisse.

Notatur etiam ad hoc quòd ius fideicommissi, &
bonorum emphyteuticorum potest remitti, vt per 6
Boër. *decis.*147. *num.*5. Menoch. *de præsumpt. lib.*3. *præsumpt.*155. *à princip.* Fusar. *de substit. q.*587.

Ex hoc text. resoluit Tiraq. *in l. si vnquam, verbo
donatione largitus num.*133. quòd illud quod datum 7
est vt remittatur quidpiam maius, quod incertum est an futurum sit, necne, non reuocatur per susceptionem liberorum; cùm potuisset contingere, vt id non euenisset: propter incertum ac dubium euentum: & *num.* 139. asserit optimum hunc textum ad probandum, *d. l. si vnquam, C. de reuocan. donat.* non habere locum in quacunque donatione onerosa, & quæ fit gratia vtriusque &, dantis, & recipientis.

Notatur etiam ad hoc quòd iuri nondum delato, 8
& sic de futuro potest pacto renuntiari. Tiraquel. *in l. si vnquam, in princip. num.*138. & *de retract. lign.* §. 2 *gloss.*9. *num.*123. & 124. vbi aduertit quòd iura contrarium statuentia, vel loquuntur de simplici renuntiatione sine mentione iuris futuri, ad quod in dubio non trahitur; vel si de eo quoque exprimātur, certè loquuntur & intelliguntur de ea renuntiatione, quæ fit absente parte, & sic intelligendus Surd. *cons.*70. *num.*10. & *decis.*317. *num.* 12. Anton. Gomez *l.*22. *Tauri num.*1. *in med.* & *num.*2. *in fine*, vbi ait quòd in hoc text. erat ius de futuro ex causa de præsenti, & sic reputatur aliquod ius probabile inspecta causa de præsenti, & nihil mirum si aliquibus visum sit ex hoc text. probari non valere pactum, quo quis renuntiat iuri de futuro. Rebuff. *in
tract. nominat. quæst.*12. *num.*19. vbi ait quòd renun- 9
tiatio iuris de futuro extra iudicium facta non valet, Gutier. *de iuram. confirmat. part.*1. *cap.* 25. *num.*3 vbi quòd renuntiatio iuris de futuro in iudicio facta valet, & tenet, Donat. a Fina *commun. opin. lib.*1. *tit.*3.
*num.*97. 10

Hinc prouenit vulgare Axioma quòd ius quæsitum est fortius, quàm ius quærendum, vt citato hoc text. dicit Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, ius quærendum*, Card. Tusch. *pract. concl. tom.*3. *lit. F. concl.*12. *n.*7. Ego ipse *axiom.*135. *n.*2.

Notatur etiam hic text. ad hoc quòd valet pa- 11
ctum, quo quis renuntiat futuræ successioni alicuius defuncti, licèt debeatur sibi per viam fideicommissi & restitutionis post mortem alterius, ex eo,

quæ in præſenti filius grauatus de reſtituenda ſua parte hæreditatis alteri fratri ſi liberos non ſuſcepit, fecit pactum cum fratre fideicommiſſario vt reſtituta de præſenti certa parte hæreditatis, remitteret ſibi alter frater ius & ſpem fideicommiſſi conditionalis:& dicit text. iſte quòd alter remiſit, & valet pactum illud:cuius ratio poteſt eſſe, quia per fideicommiſſariam ſubſtitutionem ſuccedìtur teſtatori defuncto,& non hæredi grauato,ita Anton. Gomez *l.22.Tauri.num.*15.vbi dicit hunc textum notabilem. Adde Morl *in emporio iuris tom.1.tit.3.quæſt.5.n.* 12. vbi ait quòd licèt de hæreditate viuentis paciſci non poſſimus, rectè tamen paciſcimur de hæreditate mortui, & ideo ſubiungit pactum de remittendo fideicommiſſo, non eſſe de hæreditate viuentis, ſed defuncti:ac proinde mero iuré valere.

12 *A patre tuo profitearis*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando cauſa eſt momentanea, habens etiam momentaneum effectum, nihil refert an cauſa ceſſet poſt completum effectum, quia tunc non ceſſat ipſe effectus,vt per Tiraq.*in tract.Ceſſante cauſa, limit.*23.*num.*5.qui dicit de hoc eſſe caſum in hoc text. vbi pactum, ſiue contractus innominatus, ſcilicet dationis ſextantis ex parte filij teſtatoris ab ipſo teſtatore rogati reſtituere hæreditatem Licinio Frontoni,ſi ſine liberis decederet, & remiſſionis eius fideicommiſſi ex parte eiuſdem Frontonis fuit completus: & ideo licèt cauſa propter quam contractus, ſiue pactum interuenerat,ſcilicet metus filij ne decederet ſine liberis,ceſſet, quia deceſſit relictis liberis,non tamen ceſſat effectus,quia non reuocatur contractus completus.

Inducit hunc tex. Anton.Gom *var. lib.* 1. *cap.*5. *num.*42.*verſ.quartò facit*,& ait quòd in præſenti hæres fuit grauatus alteri poſt mortem bona reſtituere ſub conditione, ſi ſine liberis deceſſerit, & medio tempore ante mortem,cùm non haberet filios, fecit pactum cum ſubſtituto, vt pro certa parte hæreditatis ſibi danda, remitteret ius ſubſtitutionis, & fideicommiſſi,& ſic remiſit poſtea prædictus: hæres grauatus habuit liberos, quos reliquit tempore mortis: Dubitabatur an liberi,vel deſcendentes nati ex prædicto hærede grauato poſſent reuocare & annullare illud pactum, & illud non adimplere; vel partem ſolutam repetere; & dicit text. quòd non, immo tenentur ſeruare, & adimplere; ergo ſi eſſent tacitè per teſtatorem vocati & ſubſtituti, non tenerentur ſeruare, nec illam partem hæreditatis promiſſam ſoluere, & ſolutam poſſent repetere, quia bona eſſent vinculata,& ſubiecta reſtitutioni, & ſic non poſſent per hæredem granatum alienari.

13 *Pactum eo tempore de ſextante*, &c.] Notatur ad hoc quòd remiſſio fideicommiſſi pacto fieri poteſt modico accepto,hoc eſt,data ſexta parte,vt per Fuſar. *de ſubſtitut.q.*587 *num.*19.

14 *Facta, ſicut placuit, diuiſione.*] Ergo qui ſcienter ſorti ſe commiſerant in diuiſione facienda, illis ſuccurrendum non eſt propter inæqualitatem, vt per Pinel.*in l.2.C.de reſcind.vend.p.* 2.*cap.*1 *n.*8. *in fine.*

Alia de materia & intellectu huius text.vide apud Duaren.*lib.*1.*de pactis,cap* 4.*num.*1. Mantu.*lib.*2.*locorum cap.*27.*col.*1.Corraſ.*lib.*2.*miſcel.cap.*19.*n.* 10. Alciat.*lib.*9.*parerg.cap.* 20.Connan.*commentar.lib.*5. *cap.*5.*num.*7.

15 In gloſſ.*Te filio,in §.oppoſito* ibi, *fuit impulſiua, non finalis.*Notatur ad hoc quòd regula, *Ceſſante cauſa*,procedit in cauſa finali, non autem impulſiua, vt per Tiraquell.*in tract Ceſſante cauſa,limit.*1.*num.*1 *&* 2.& plures, quos refero ego ipſe *de Axiomat.iuris vſufrequent.axiom.*40.*ex num.*5.

In ead.gloſſ. ibi, *proxima fuit remiſſio*,&c.Notatur ad hoc quòd regula, *Ceſſante cauſa*, procedit in cauſa propinqua & immediata, non autem in remota,ſiue mediata,vt per Tiraq.*d.tract.limit.*20. *num.*1. Cauſa enim proxima magis attenditur quàm remota, vt per plures,quos citaui *d.axiom.*40.*n.* 30. 16

In eadem gloſſ.ibi,*locum habeat tantùm*, &c.Notatur ad hoc quòd in contractibus non habet locum cautio Mutiana,ſed omnino ſuſpenditur actio & obligatio donec verificetur conditio negatiua,vt per Anton.Gom.*tom.*2.*cap.*11.*num.*37.*col.*2. 17

SVMMARIVM.

1 *Pactum tacitum prodeſt abſenti & ignoranti, & nocet creditoribus Procedit vt num.*5.

2 *Pactum verum requirit præſentiam partis,non tacitum, & num.*3.

4 *Legis effectus,& acquiſitio non negatur abſentibus, & ignorantibus.*

6 *In Conuentione tacita non requiritur præſentia.*

L. Poſt venditionem. II.

Impp. SEVERVS *&* ANTONINVS

AA. *Claudio.*

TAcitum pactum prodeſt abſenti & ignoranti, 1
& nocet creditoribus; pactum verum requirit 2
præſentiam partis, non tacitum.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſupra hoc tit.*& ex Repetentibus *tom.*7.Franciſcus Curtius, & Hieron.Butigella.

Hanc eandem concluſ.& quòd pactum tacitum
abſenti profit, ex hoc text. deſumunt Mantu. *lib.*2. 3
*locorum cap.*34.*à princip.*Cõnan.*commen.lib.*5.*cap.*4
*n.*3.Pinel.*in l.*1.*C. de bonis matern. p.*1.*num.*56.vbi
dicit quòd effectus,& acquiſitio legis abſentibus, & 4
ignorantibus non negatur. Cald. Pereira *de empt. & vendit.cap.*13.*num.*69.*& num.*75. vbi ait, regulam
ſuprà poſitam, quòd ſcilicet pactum tacitum abſenti 5
profit,procedere in caſibus à iure expreſſis. Cardin. Mantic.*de tacitis,& ambig.conuent.lib.*1.*tit.*5.*n.* 12. *cum ſeqq.*vbi *num.*16. quòd in tacita conuentione
non requiritur præſentia, Vincent. de Franch. *deciſ* 6
100.*ſub num.*23.vbi ait quòd diſpoſitio huius text. eſt fundata in tacita remiſſione.

SVMMARIVM.

1 *Seruus paciſcendo facere poteſt conditionem domini meliorem,non deteriorem,& num.*2.

3 *Seruus in acquirendo domino,poteſt ei præiudicare apponendo modum & conditionem. Nec poteſt dominus acceptare niſi cum ſua forma,num.*4.

L. Seruus. III.

Iidem AA. *Reſtituto.*

SEruus paciſcendo,domini conditionem meliorem,
non deteriorem facere poteſt.Colligunt ex Ordin. 1
Doctores citati *ad l.*1.*num.* 1.*ſuprà hoc.tit.*& ex Repetentibus *tom.*7 Hieron.Butigella.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. deſumunt
Duaren *de pactis cap.*3.*num.*3. Alciat. *de præſumpt.* 2
reg 3.*præſumpt.*21.*num* 5

In

5 In gloss. *Non potest, fin. ibi, item nota*, &c. Notatur ad hoc quòd seruus in acquirendo dominio, potest ei præiudicare apponendo modum, & conditionem, nec post dominus acceptare nisi cum sua forma, vt per Tiraquell. *de retractu, ad finem, tit. 1. num. 6. & 7.*

SVMMARIVM.

1 *Renuntiatio litis aufert procedendi licentiam renuntianti.*

2 *Renuntiari potest instantia.*

3 *Renuntians liti simpliciter, non præsumitur id facere animo donandi.*

4 *Renuntians liti, & causæ, non potest redire amplius.*

5 *Renuntiatio iudicialis parte absente facta valet quando iudex pro absente recipit.*

6 *Renuntiatio non præsumitur in dubio.*

7 *Lis mota dicitur, facta litis contestatione.*

8 *A libello per se dato desistens, & alium offerens ante litis contestationem, non à tota causa desistit.*

9 *Ius suum cedens, vel renuntians, non habet amplius regressum ad illud.*

10 *Renuntiare non quis potest liti, vel instantiæ, intelligitur aduersario consentiente, vel quòd sua non interest.*

11 *Renuntians liti, censetur renuntiare instantiæ, & iuri. Fallit in beneficialibus, num. 12.*

13 *Renuntians liti non videtur fateri quòd aduersarius ius habeat.*

14 *Renuntiare quis potest parte absente, odio litium: dummodo fuerit renuntiatum præsente iudice, vel aliqua alia persona publica pro absente acceptante. num. 15. Quid si non acceptauit, an noceat renuntianti, remissiue, num. 16.*

17 *Renuntiatum non videtur priuilegio speciali minorum, nec derogatum, nisi caueatur expressè.*

18 *Priuilegium & beneficium speciale non censetur sublatum per verba generalia statuti, sed specialia requiruntur.*

L. Postquam liti. IV.

Idem AA. Valeria.

1 Renuntiatio litis aufert procedendi licentiam
2 renuntianti. Item instantiæ quis potest renuntiare, Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphani. *tom. 1. pag. 38.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Ludou. Gozad. Franc. de Curtius, & Signorol. de Homod. Hieron. Bargalia.

3 De materia & intellectu huius text. vide Alciat. *lib. 2. paradox. cap. 17.* Connan. *commen. lib. 5. cap. 4. num. 3.* Alphan. *collect.* 348. Matth. Coler. *decis.* 129. Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. n. 83. pag. 80;* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 201.* vbi tenet quòd renuntians liti simpliciter, non præsumitur id facere animo donandi, & *num. ...* hoc decidit Anton. Gom. *...45.* ... vbi ex hoc text. conclusionem colligit quòd si quis renuntiat liti & causæ, amplius ad
4 eam redire non potest, vt non transeat dominium ..., sed tantum quæratur sibi exceptio. Brunor. à Sole *in locis commun. verbo, renuntiare iudicialiter,*
5 vbi citatò hoc text. tenet renuntiationem iudicialem absente parte factam valere, quando iudex pro absente recipit, idem resoluit Anton. Gabr. *tom. 3. commun. lib. 1. tit. de confessis, concl. 1. num. 32.*

7 Notatur hic text. ad hoc quòd in dubio renuntiatio non præsumitur, nam Deci. *hic num. 16* per hunc text. docuit non censeri iuri proprio renuntiatum, nisi expressè ita actum fuerit, ita plures, quos refert Menoch. *cons. 1. n. 212. & cons. 335. num. 1.* 6

Litis de prædio mota, &c.] Nota quòd lis mota dicitur postquam litis contestatio facta fuerit, iuxta text. expressum *in cap. ex parte 30. de verbor. significat.* iunctis traditis per Rebuff. *in l. litis nomen, vers. 6 ff. de verborum significat.* Cabed. *Lusitan. decis. 15. num. 10. part. 2.* Marant. *de ordine iudic. part. 5. num. 4.*

Hinc parens meus *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 20. §. 7. n. 3.* resoluit desistentem à libello per se dato, & ante litem contestatam offerentem alium nouum, non desistere à tota causa, ad notata per D. Barbos. *in l. non potest videri, numer. 32. ff. de iudic.* & per Ceual. *commun. contra communes, qu. 815. num. 5.* 8

Causam finitam instaurari, &c.] Facit ad vulgare axioma quòd ius suum cedens, vel renuntians non habet amplius regressum ad illud, de quo plures citant Doctores *axiom. 135. num. 14.* 9

Aduertit Boer. *decis. 46. num. 7.* conclusionem quòd possit quis liti, vel instantiæ renuntiare, intelligi aduersario consentiente, vel quòd sua non interest. 10

In gloss. *Postquam liti. 1.* Notatur ad hoc quòd renuntians liti censetur renuntiare instantiæ, & iuri, vt per Alphan. *collect.* 348. *num. 2.* vbi ex Rot. & Papa ait quòd fallit in beneficialibus, & hoc ipsum sentit Mascard. *de probat. conclus. 347. ex num. 64.* tenentem quòd per talem renuntiationem litis, & causæ non vacat beneficium, & addit idem Alex. *d. collect. 348. num. 2.* post Roman. *sing. 790.* & Tiraquell. *in d. l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 10.* quòd renuntians liti non videtur fateri quòd aduersarius habeat ius. 11 12 13

In gloss. *Renuntiasse*. Notatur ad hoc quòd potest quis liti renuntiare absente parte odio litium, vt per Brunor. à Sole *in locis commun. b. verbo renuntiare litis potest*, Anton. Gabr. *tom. 3. commun. libr. 1. tit. de confessis, conclus. 1. num. 33.* Mascard. *de probat. concl. 347. n. 63.* vbi subdit dummodo, fuerit renuntiatum præsente iudice, vel aliqua alia persona publica pro absente acceptante, & *num. 108* tenet quòd quando quis renuntiauit iuri reali, etiamsi non confessus fuerit expressè se habere rem pro derelicto, illa renuntiatio probat. & valet in fauorem absentis, siue expressè, siue tacitè facta fuerit. 14 15

Quid si non acceptauit, an noceat renuntianti? vide Aretin. *col. fin. vers. sin autem nondum*, Socin. *num. 5. in 1. casu*, Deci. *num. 7. & seqq.* Curt. *num. 9. in præsenti*, Rum. *cons. 164. num. 12. vol. 5.* quos refert & sequitur Surd. *cons. 363. num. 10.* qui resoluunt renuntiantem liti posse reuocare renuntiationem, quando aduersarius illam non acceptauit. 16

In gloss. *Nulla ratio, fin. ibi, & communi iure, secus speciali, vt in minore.* Notatur ad hoc quòd priuilegio speciali minorum non videtur renuntiatum, nec derogatum, nisi expressè caueatur, vt per Azeued. *l. 1. num. 21. tit. 6. & l. 4. num. 3. tit. 17. lib. 4. nouæ Recopil.* Garci Gironda *de priuileg. & exempt. explicat. num. 285.* Vnde hinc vulgò colligitur quòd nunquam censetur exclusum remedium restitutionis in integrum denegata quacunque actione, nisi fiat specialis de ea mentio, vt per Molin. *lib. 1. de primogen. cap. 13. num. 65.* Perez *l. 1. tit. 8. lib. 3. Ordin. pag. 594.* 17

R 3 Pinel.

Pincl.*in l.2.C.de rescind.vendit.p.3.cap.1. num.* 15. Couarr.*pract.c.*17.*num.*4.Tiraquel. *de retractu lign.* §.35.*gloss.*4. *num.*32. Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de restitut.art.*2 *gloss.*4.*n.*13.Simi de Prætis *de interpr. vlt.volunt.lib.*3.*interpr.*1.*dub.*5.*solut.*4.*n.* 34. Azeued.*l.*5.*tit.*5.*lib.*4.*noua Recop.* Cald. Pereira *in l. si curatorem,verbo,implorare,n.*45. Alexand. Raudens. *de analog.lib.*1.*c.*33.*n.*141. latè Sanchez *de matrim. lib.*7.*disp.*37.*n.*22.*vers.sextò.*Castill. *controuers. iuris lib.*2.*cap.*5.*num.*15.*cum seqq.*

18 Notatur etiam ad hoc quòd speciale priuilegium & beneficium per verba generalia statuti non censetur sublatum,sed specialia requiruntur,vt per Menoch.*cons.*187.*num.*44. Et generalis exclusio remediorum, vel beneficiorum intelligitur de his quæ competunt de iure communi,non verò de his, quæ de iure speciali, vt per hanc gloss. tenet Perez *l.*8. *vers.facit etiam,tit.*4.*lib.*2.*Ordin.pag.*236.

SVMMARIVM.

1 *Causa in pactis liberatoriis non attenditur, sed in obligatoriis.*
2 *Solutio & pactum quandoque liberant.*
3 *Debitor qui partem soluit,de parte autem non petenda pactum conuentum fecit,pro illa parte iure ciuili,pro hac iure prætorio liberatus est.*
4 *Aduocati non inhonestè mercedem accipiunt.*

L. Creditori tuo. V.

Imp. ANTONINVS. *Demagoræ.*

1 CAusa in pactis liberatoriis non attenditur, sed
2 in obligatoriis. Solutio & pactum quandoque liberant.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.* 1. *num.*1.*supr.hoc tit.*& ex Repetentibus *to.*7. Francisc. Curtius.

3 De materia & intellectu huius text. vide Cōnan. *commentar.libr.*5.*c.*3.*num.*7.Cott.*in memorab. verbo creditor.el* 3.Ferdinand.de Mendoça *disput. iuris ciuilis lib.*3.*c.*10.*num.*3.*prope fin.*vbi dicit in hoc text. decisum esse debitorem qui partem soluit, de parte autem non petenda pactum conuentum fecit, pro illa parte iure ciuili, pro hac autem iure prætorio liberatum esse,quia horum prius à iure ciuili, secundum autem à iure prætorio ortum dissoluendæ obligationis habuerunt.

4 *Tuo patrocinio,*&c.] Ergo Aduocati non inhonestè mercedem accipiunt,vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.*19.*num.*27.

SVMMARIVM.

1 *Pacta contra leges,constitutiones, & bonos mores non sunt concipienda,& num.*2.
3 *Pacta contra leges quando dicantur fieri.*

L. Pacta quæ. VI.

Idem A. Basilæ.

1 PActa contra leges,constitutiones, & bonos mores non concipienda sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*sup.hoc tit.*& ex Repetentibus *tom* 7.Hieron.Butigella.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hispan.*28.*tit.*11.*p.*5.*& l.*19.*vbi gloss.* 1. *in princ.eod.tit.*Cōnan.*comment.lib.*5.*c.*5. *num.*4. Duaren.*lib.*1.*de pactis cap.*4.*num.*3.Cadiol. *in praxi Iudicum & Aduocat.verbo pactum,n.*12.Donat.à Fina *tom.*1.*commun.opin.libr.* 2.*tit.*3.*n.*20.*prope fin.pag.* 298.Franc.Hieron.Leo *Valentin decis.*29.*n.*14. vbi subdit quòd pacta contra legem fieri dicuntur,quando lex eadem fieri prohibet. 3

SVMMARIVM.

1 *Creditor si debitori succedit confunditur actio, & num.*2.
3 *Hæres creditor grauatus restituere hæreditatem,potest retinere suum creditum, & deducere.*
4 *Actiones hæredi competentes contra defunctum,vel eius hæreditatem,confundi per aditionem.*
5 *Tò Conditio pro pacto,aut lege plerunque ponitur.*

L. Debitori. VII.

Idem A. Maximo.

CReditor si debitori succedit, confunditur actio. 1
Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*n.*1. *supr.hoc tit.*post Hubert.Giphan.*tom.*1 *pag.*39.& ex Repetentibus Franc Curtius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hispan.*8 *tit* 6 *par.*6.Villalob.& Vezin.*to.* 1. 2
*commun.opin.lib.*4.*tit.*5.*num.* 15. *pag.* 466. Hippol. *sing.*162.Duen.*reg.*18.Bernard.Diaz *regul.*160. Socin.iun.*cons.*9.*n.*5.*lib.*2.Cranet.*cons.*144.*n.*5. *& cons.* 300.*n.*7.Tiraquell.*de retract.lign.*§.29.*gloss.*2.*n.* 10. Padil.*in l.cum secundum,num* 12. *C.de fideicommiss.* Roman.*cons.*176.Anton Gomez *tom.*2.*variar.c.* 1. *n.*18.*vers.item modo,*Brunor.à Sole *in locis communib.verbo,creditum,*Surd.*decis.* 92. *ex n.*1. vbi quòd hæres creditor grauatus restituere hæreditatē, potest 3
suum creditum retinere, & deducere,*& decis.*224. *num.*7 vbi quòd per aditionem confunduntur actiones hæredi competentes contra defunctum, vel eius 4
hæreditatem,*& decis.*310.*num* 10.*& cons.*7.*num.*19. Menoch.*cons.*89.*num.*45 Ioan.Garc.*reg.*11. vbi ampliat & limitat multis modis.

Ea conditione,pactoque,&c.]Notatur ad hoc quòd *conditionis* verbum plerumque pro pacto, aut lege 5
ponitur,vt per Tiraq.*de retract.tit.*2.§.2 *glos.*1.*n.*76. Molin.*de pr.mogen.lib.*2.*cap.*12.*num.*5.vbi quòd sub nomine conditionis vt adijciatur tanquam modus, non autem tanquam conditio, iudicandum erit.

SVMMARIVM.

1 *Pactum appositum super fœtibus pecorum inter dominum & pastorem diuidendis,seruandum est, & num.*2.
3 *Regula societatis ouium & pecudum,cum num.*4.
5 *Societas pecuniæ an & quomodo sit diuidenda vbi nihil conuentum est expresse.*
6 *de Animalis ad pastum dati interitu nocente domino,quid statuendum.*

L. Si adipiscendæ. VIII.

Idem A. Mucatraulio.

PActum appositum super fœtibus pecorum inter dominum & pastorem diuidendis, est seruādum. 1
Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*supr. hoc*

hoc tit. & ex Repetentibus Philippus Corneus, & Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donat. à Fin. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. num. 20. in fine.* Afflict. *decis.* 58. & *ibi* Vrsil. *in addit.* Franc. Marc. *Delphin. decis.* 888. *part.* 1. Baptista Costa *de rata & quota q.* 118. Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & uxor. notab.* 6. §. 11. *num.* 4. *pag.* 459. vbi hunc text. cum gloss. notabilem dicit, ad hoc quòd possit inter duos societas contrahi, vt vnus ponat pecudes, alter verò custodiam & operam tantùm, & in fine certi temporis, fortè quinquennij, foetus diuidantur per portiones inæquales, puta quòd ponens operas habeat duas partes, & ponens pecudes vnam tantùm, quia opera vnius aliquando plus operatur, quàm pecunia, vel res alterius: hoc idem subscripserunt Theologi Cæsaraugustani, quos refert Michael Sebastian. *in acromatica & apodictica accusatione in vulgo mediū lucrum*, impressa Cæsaraugustæ de anno 1620. vbi habetur, quòd in hac materia regula est certa & indubitata quòd industria & impensæ in pascendis pecoribus factæ debent æquipollere valori pecudum ad hoc vt lucra æqualiter diuidantur, alias enim diuisio facienda erit habito respectu ad expensas factas in operibus, & custodia, & ad valorem pecudum.

In qua materia societatis ouium & pecudum duæ regulæ etiam certissimæ sunt, & indubitabiles,

3 quas ponit Martin. Carrillo scriptor luculentissimus apud Michael. Sebastian. *vbi sup.* Prima est, Omnis societas circa animalia in qua ponuntur pacta, quibus alicui sociorum expertorum arbitrio damnum irrogatur, est iniqua, deuiat quippe à iustitia.

4 Secunda regula est, Quando capitale in toto, vel in parte stat periculo accipientis in casu fortuito, & non communicant æquè seruata proportione, omnia pericula, & damna, & lucra pro rata eorum, immo ex primis fructibus, & foetibus totum capitale restituitur, antequam socius aliquam accipiat vtilitatem ratione laborum, sumptuum, & expensarum, talis contractus reprobatur & condemnatur, vt per Syluest. *in summ. verbo, societas* 2. S. Antonin. *part.* 2. *tit.* 5. *cap.* 7. §. 39. Nau. *in man. cap.* 17. *à numer.* 260. Angel. *in floribus Theolog. p.* 2. *quæst. de contractu societ. art.* 1. *definit.* 4. Ludou. Lop. *in instruct. negotiant. lib.* 1. *cap.* 57. Petr. Nauarr. *de restit. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 377. P. Molin. *de Iu, tit. tract.* 2. *disp.* 420. vterque enim socius æque expositus esse debet amittendi vel operas, vel capitale, alioquin societas erit leonina, iuxta *l. si non fuerint, §. Aristo, l. Mutius, & l. societas, ff. pro socio, §. de illa, Instit. de societ.* Panor. *in cap. per vestras, num.* 11. *de donat. inter vir. & uxor.* Petr. de Perus. *in tract. de duobus fratribus, p.* 4. *q.* 1. Marian. Socin. *cons.* 74. *num.* 7. *cum seqq. part.* 2. Cou. *lib.* 3. *var. cap.* 2. *num.* 2. & 3. Morquech. *in tract. de diuis. bonor. lib.* 2. *cap.* 3. Mich. Salon. *de iustit. & iure tom.* 2. *de contractu societ. art.* 5.

5 Vtrùm autem & quomodo societas pecuniæ sit diuidenda si nihil conuentum est expressè, vel tacitè, quia nulla est conuentio de hoc, vide Siluest. *d. verbo societas* 2. *num.* 2. Caiet. *in summ. eod. verbo,* Ludou. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 415. *concl.* 1. Less. *de iustit. & iure lib.* 2. *cap.* 25. *de contractu societ. dub.* 2. *num.* 8. qui Molinam sequutus inquit, vt is, qui operas confert, admittatur vt verus socius, & solùm sit particeps lucri secundùm æstimationem operarum, quasi tantum pecuniæ in societatem contulisset, quanti valent operæ, &c.

6 Iam *in præsenti, num.* 2. mouet quæstionem de animalis ad pactum dati interitu nocente Domino, & *num.* 4 resoluit quòd in tali interitu casus fortuitus à pastore sit probandus, de quo Alciat. *resp.* 119. *num.* 4. *cum seqq.* Palat. *in repet. d. cap. per vestras, notab.* 6. §. 11. *num.* 11. *in fine*, vbi dicit quòd non sufficit hoc casu ipsi custodi, vel laboratori probare interitum, nisi etiam probet casum fortuitum. Et ideo non sufficit pastori, vel caprario portare pelles animalium, quamuis per hoc constet de interitu, nisi probet casum fortuitum, putà mortalitatis, vel similem, ita idem Palat. *citato loco, num.* 12. Arnald. *sing.* 31. Rebuff. *ad l.* 30. *ff. de verbor. signif. pag.* 190. Mascard. *de probat. concl.* 634. *num.* 2.

L. Cùm posteaquam. IX.

Imp. ALEXANDER A. *Dionysio.*

Remittens dolo aduersarij ius ex sententia quæsitum, sibi non nocet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* ex Repetentibus *tom.* 7. Franc. Curtius. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 3. *n.* 98. 2

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum appositum iuxta rei traditionem vestiri ab ea.*

2 *In traditione rei suæ talem quis legem ponit, qualem vult.*

3 *Ex pacto non nascitur actio.*

4 *Pactum nudum iuratum an pariat actionem attento iure ciuili.*

L. Legem quam. X.

Idem A. Nitæ.

Pactum nudum appositum iuxta rei traditionem vestitur ab ea. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* ex Repetentib. *tom.* 7. Franciscus Curtius. 1

Legem, quam dixisti, &c.] Notatur ad hoc quòd in traditione rei suæ potest quis ponere legem, quam velit, de quo vide Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 56. *num.* 93. & *tit.* 9. *q.* 18. *num.* 13. & 14. Cald. Pereira *de potest. eligen. cap.* 16. *num.* 6. & *de extinct. emphyt. cap.* 3. *num.* 11. 2

Ex pacto actionem non nasci, &c.] De hoc vide Vi. *ui.* & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 3. *n.* 53. *cum seqq. pag.* 300. Alciat. *lib.* 5. *paradox. c.* 3. Connan. *comment. lib.* 5. *cap.* 3. *num.* 5. Bacon. à Vacuña *lib.* 1. *nouarum declarat. declar.* 23. Anastas. Germon. *lib.* 1. *animaduers. cap.* 4. Anton. Gom. *tom.* 2. *var. c.* 9. *n.* 2. Cou. *in cap. quamuis pactum, p.* 2. §. 4. *n.* [illegible]. Menoch. *cons.* 1. *num.* 236. *cum seqq.* Perez *l.* 3. *titul.* 8. *lib.* 3. *Ordin.* Seraphin. *de priuileg. iuram priuil.* 19. *n.* 3. Mol. *in emporio iuris, p.* 1. *tit.* 3. *q.* 1. *per tot.* Fachinæ. *controu. lib.* 2. *c.* 100. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 257. *col.* 2. *in med.* & *tom.* 6. *tract.* 5. *disp.* 34. *num.* 2. Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, pactum, n.* 6. Rebell. *de obligat. iustit. p.* 2. *lib.* 10. *q.* 1. *à num.* 17. 3

Vtrùm autem pactum nudum iuratum attento iure ciuili pariat actionem? vide Couar. *in cap. quamuis pactum, p.* 2. §. 4. *num.* 13. & 15. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 315. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 256. *vers. secunda conclusio,* Seraphin. *d. priuil.* 19. *n.* 2. 4

SVMMARIVM.

1 *Pactum ad eos extenditur, ad quos extenditur illud super quo interponitur. Transit ad hæredes ob interesse causarum, n. 2. Porrigit effectum ad eũ, cuius interest, n. 3. & 4.*
5 *Agens non auditur sine interesse.*
6 *L. ex conuentione, de pactis, conciliatur cum l. 1. sine censu, vel reliq. remissiuè.*
7 *Dominus non potest agere, nisi sua interest.*
8 *Pars instrumenti sola edi, & ostendi debet.*
9 *Æstimatio, ne sit emptio.*

L. Ex conuentione. XI.

Idem A. Capitoni.

AD eos extenditur pactum, ad quos exten-
1 ditur illud super quo interponitur. Item pa-
2 ctum ob interesse causarum ad hæredes transit. Vel
3 pactum porrigit effectum ad eum, cuius interest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

4 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Duen. *reg. 12* Tiraq *de retractu lig. §. 1. gloss. 2. num 53.* vbi quòd agens non auditur sine interesse,
5 Ioseph. Ludou. *commun. concl. 16.* & *Perus. decis. 89. n. 4. p. 2.* Connan. *comment. lib. 7. cap. 6. n. 1.*

6 Ad conciliationem huius text. cum *l. 1. sine censu, vel reliq.* quæ adinuicem, & de directo contrariantur, vide Geno. *in conciliatione legum in iure ciuili contrariarum, pag. 609. cum duabus seqq.* vbi vltimo loco refert, inter cæteros Dec. *in præsenti, num. 9. in fine*, existimasse dictionem illam negatiuam, *non*, quæ adest in contextu dictæ l. 1. delendam esse, quia eadem & vnica lex videtur hæc, de qua in præsenti, & quia eidem dirigitur, sequi videntur Donel. *in præsenti, num. 5 & in d. l. 1. n. 7. 14. & 15. cum seqq* Petr. Gilchen. *in præsenti, in fine*, sed hanc interpretationem respuendam esse tradit idem Geno. eo quòd repugnet vulgatorum Codicum lectioni, se asserens nullam solidam conciliationem adinuenisse.

Actio tibi aduersùs eam, &c.] Notatur ad hoc
7 quòd dictum de quo *supra*, videlicet Dominum non posse agere quia sua non interest, procedit non obstante quòd tempore celebrati contractus interesset, quia sat est quòd non intersit nunc quando iudicium instituitur, immo si post actionem propositam desinat interesse, desinit & actio competere: vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1 gloss. 2. num. 51.* Surd. *decis. 52. num. 3. & 4.*

8 *Pars instrumenti.*] Ergo pars sola edi, & ostendi debet, de quo vide Boër. *decis. 253. n. 6. col. 2.*

9 In gloss. *Vendere. hic, æstimatio enim facit emptionem*, &c.] Notatur ad hoc quòd vbi facta est mentio æstimationis rerum dotalium, in dubio interpretabitur interuenisse tacitam venditionem, vt per Roland. *cons. 64. num. 4. lib. 4.* Cremen. *sing. 18.* Afflict. *decis. 70. num. 2.* Tobi. Non. *cons. 52. à n. 5.* Card. in pr. *lit. c. 28.* ... quos & alios refert & sequitur D. Barbos. *in l. æstimatis 50. n. 3. ff soluto matr.*

SVMMARIVM.

1 *Pacta nouissima prioribus contraria, seruanda sunt.*
2 *Vltima prioribus derogant tam in contractibus, quàm in testamentis, & num. 3. & 5. Amplia vt num. 6.*
4 *Pactum secundum primo contrarium non tollit illud nisi ope exceptionis, & num. 7.*

L. Pacta nouissima. XII.

Idem A. Flacillæ.

PActa nouissima prioribus contraria, præsertim apud acta facta seruanda sunt. Item vltima prio- 1
ribus derogant tam in contractibus, quam in testa- 2
mentis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 3
munt *l. Hispan. 21. & 22. tit. 1. part. 6.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. num. 21.* Bart. *in l. si vnus, § pactus, num. 1 ff. hoc tit.* Cardol. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, pactum, num. 30.* Molin. *in emporio iuris p. 1. tit. 3. in prælud. num 51.* vbi ait secun- 4
dum pactum primo contrarium non tollere illud ipso iure, sed ope exceptionis.

Vnde vulgo allegari solet hæc lex ad hoc quòd 5
vltima derogant prioribus, de quo Alex. *cons. 112.*
lib. 4. vbi ampliat in statutis, contractibus, pactis, 6
vltimis voluntatibus, rescriptis, & constitutione Procuratorum. Anchar. *cons. 208. num. 15.* vbi agit de opinionibus, quia statur vltimæ. Hippol. *in pract. § quæritur, num. 3* Rib. ... *ff. de verbor. signif.* Flamin. Pari. *de resign. benefic. lib. 3. q. 7 n. 10.* Gam. *Lusitan. decis. 50 num. 3.* Menoch. *cons. 64. num. 14.* vbi quòd noua pacta veteri derogant, Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. c. p. 74. a princip.* vbi quòd procedit in contractibus, testamentis, codicillis, sententia definitiua, constitutione Procuratoris, rescriptis, legibus, statutis, consuetudinibus, fama, mota, opinionibus relatis in dubio, & *ibi num. 2.* resoluit hanc regulam non procedere quando primum pactum fuisset iuratum, secundum verò non, quia tunc primum valet virtute iuramenti confirmatorij, & *num. 3.* disputat, an hæc limitatio procedat etiam quando secundum pactum esset quoque iuratum sicut primum, Surd. *decis. 51. ex num. 1.* vbi ex Dec. *hic num. 3.* dicit quòd vltima scriptura, vltima sepulturæ electio, vltima Ecclesia, vltimus fletus, vltima conditio, vltima verba sententiæ, vltima appellatio, vltima quasi possessio patronatus, attenditur, & quòd quando duo contractus sunt inuicem incompatibiles attenditur secundus: idem Surd. *decis. 72. num. 1. & decis. 195. num. 7. & decis. 289. num. 15. cum seqq. & cons. 102. num. 1. & cons. 359. num. 35.* Brunor. à Sole *in locis commun. lib. verbo, vltima,* Aloys. Ricc. *in collect. decision. p. 3. collect. 676.* Cardin. Tusch. *practic. concl. f. tom. 6. lit. P. concl. 451. per tot. & tom. 8. lit. V. concl. 228.* alios refero *de Axiomat. iuris vtriusq. axiom. 183.*

In gloss. *Nouissima.*] Hanc glossam reputari singularem dicit Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 13. num. 12. in fine*, ad probandum quòd in vltimis voluntatibus clausula derogatoria, vel protestatio valet & tenet, ac impedit futuram obligationem, dum tamen fiat de voluntate expressa, vel tacita alterius partis.

In gloss. *Prohiberis, fin.* Notatur ad hoc, pactum 7
primo contrarium non tollere illud ipso iure, sed ope exceptionis, vt per Molin. *in emporio iuris tom. 1. tit. 3. in prælud. num. 51.* vbi *num. 52. cum multis seqq.* plura ... huius conclusionis intelligentia. Pactum de non petendo non tollit ipso iure actionem,

actionem, licèt elidat ciuilem obligationem, cùm producat exceptionem, Donat. à Fina *tom. 1. commun.opin.lib.2.tit.3.n.30.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum appositum iuxta contractum incontinenti actionem parit, & num. 2. & 3.*
4 *Pactum seu conditio potest incontinenti apponi in contractu, etiam illo absoluto, modò contrahentes aliò non diuerterint.*
5 *Incontinenti fieri dicitur quod fit paulo antè, vel post.*
6 Postea *interuallum significat.*

L. In bonæ. XIII.

Imp. MAXIMIANVS A. *Mario.*

1 PActum appositum iuxta contractum incontinenti parit actionem. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1.supra hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. specialiter egit *super hanc l. tom. 1. pag.* 42. & ex Repetentibus *tom.7.* Frãciscus Curtius,

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cõnan.*comment.lib.5.cap.2.num.* 7. & 8. Alciat.*lib* 5.*paradox.cap.*1. Cuiac.*libr.* 10. *obseru.* 24. Fachinæ.*libr.2.controuers.c.*99 Donat. à Fina *tom.* 1. *commun.opin.lib.2.tit.3.num.*52. Mottl.*in emporio iuris part.2.tit.3.q.4.n.2.*

3 In gloss. *Actio.* Notatur ad hoc quòd ex quocunque pacto incontinenti apposito oriuntur duæ actiones: prior ex ipso contractu informata, & ad pactum extenta: altera præscriptis verbis, quæ ex eodem contractu nascitur, vt per Tiraq. *de retractu tit.2.§.1.g.oss.1.num.3.*

4 In gloss. *Incontinenti.* ibi, *idest, in ingressu, vel egressu contractus,* &c. Notatur ad hoc quòd pactum seu conditio potest incontinenti apponi in contractu, etiam illo absoluto, modò contrahentes aliò non diuerterint, vt per Tiraquel.*tit.2.§.1. gloss.* 5. *num.*25. nam incontinenti fieri dicitur quod fit paulo antè, vel paulò pòst, vt per Negusant.*de pignorib. p.4.princip.n.*45. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent.lib.2.tit.* 15.*n.* 45. cum aliis per me citatis *de dictionib.vsufreq.dict.*155.*ex num.*5.

5 In gloss. *Postea,* ibi, *scilicet ex interuallo.* Notatur ad hoc quòd dictio *postea*, significat interuallum. Corset.*sing.*221.*incipien.Postea,* Tiraquel.*in l. si vnquam, verbo postea, ex num.*2. Cou.*lib.1.var.cap.* 14. *num.*1. Ego ipse *dict.*27.*num.*1.

SVMMARIVM.

1 *Stipulatio pœnalis dum incipit à præcedenti conuentione nuda, agitur ex stipulatu, non pacto.*
2 *Stipulatio pœnalis non vestit pactum nudum, & num.* 3.

L. Si pacto. XIV.

Imp. GORDIANVS A. *Cælio militi.*

1 STipulatio pœnalis dum incipit à præcedenti conuentione nuda, agitur ex stipulatu, non pacto. Stipulatio pœnalis non vestit pactum nudum.

2 Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr.hoc tit.* & ex Repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius, & Ludou. Gozadinus.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, de illiúsque intellectu agunt Alciat. *ad rubr. de verbor.obligat.num.*14.& *ibi* Hieron. Vezin.*n.*118. Iacob. de Nigris *numer.*51. Bart.*in l.lecta,num.*8.*ff. si certum pet.* & *in l.iurisgentium,§.quinimo,n.*5. *ff. eod. tit.* Mayn.*lib.1.actionum c.*1.*pag.*3. Mathesilan. *sing.* 56.*n.*8.*in annot.* Connan.*commentar.lib.*5.*c.*5.*num.*8. Aquilin.*in rubr.de verbor.obligat.n.*134.*fol.mihi* 56. citatur per Alphan.*collect.*572. 3

SVMMARIVM.

1 *Pactum auferens liberam testandi facultatem inualidum est.*
2 *Fauor testamentorum præfertur fauori dotis.*
3 *Pactum de succedendo nullum est, & inualidum.*
4 *Pacisci non licet de hæreditate viuentis, etiam inter eos, qui spem habent proximam succedendi. Amplia vt num.5.& limita vt num.6.& 7.*
8 *Statuta duo apud Hispanos adnotata.*

L. Pactum quod dotali. XV.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALERIAN. *nobilis Cæs. Pactumeio.*

PActum auferens liberam testandi facultatem inualidum est. Item fauor testamentorum præfertur dotis fauori. Item pactum de succedendo non valet, & nullam obligationem inducit. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1 supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan.*tom.1.pag.*49.*in fine,* & ex Repetentibus Frãcisc. Curtius, & Martinus Monter-a-Cueua. 1 2 3

Vulgaris est huius text. allegatio ad hoc, quòd non licet pacisci de hæreditate viuentis, etiam inter eos, qui spem habent proximam ad succedendum, vt in filiis. nam huiusmodi pactum de succedendo non valet, nec vllam obligationem inducit, vt per *l.Hisp.*33.*tit.*11.*par.*5.& *l.6.tit.6.lib.5.noua Recop.* Cõnan.*comment.lib.5.cap.5.ex num.*7. Anton. Gom. *l.*28.*Tauri,* Mench.*de success.creat.lib.1.§.*18. *n.* 16. Duen. *reg.*130. Donat. à Fina *tom.1.commun. opin. lib.2.tit.3.num.*44. vbi, quòd pactum factum cum filia vt æqualiter succedat cum fratre, non valet: & *num.*74. quòd pactum de perdenda hæreditate, idest, de non succedendo, non valet, Tiraq. *de iure primog.q.6 num.*16.*cum seqq.& num.*10.& 25. Menoch.*cons.*1.*num.*139.*cum seqq.& cons.* 92. *ex n.* 15. vbi quòd nec etiam fauore matrimonij licet super hæreditate pacisci, quia potior est fauor liberi arbitrij, quàm matrimonij, Gutier.*de iuram. confirmat. part.1.cap.*59.*à princip.* Valasc.*de partition.cap.*16. *à princip.* vbi rationem præstat, vel quia præsumit lex quòd filius pro modica re dimitteret multa, vel quia filij meritis inuitandi, non verò pactionibus adstringendi sunt. Fachin.*controuers.lib.2.cap.*101.& *lib.*5. *cap.*84.& 85. Grass.*in § successio ab intestato quæst.*9. Pereg.*de fideicommiss.art.*51.*num.* 25. latè Francisc. de Barry *de successionibus testati ac intestati lib.2 tit. 3.per tot.* Fusar.*de substitut. & fideicommiss.qu.* 308. *num.*2. 4

Amplia, quamuis pactum supradictum, de quo in hac lege, iuramento confirmetur, secundùm Ordin. Reg.*lib.4.tit.*70.*§.* 3. latè Fusar. *de fideicommiss.qu.*308.*num.*18.*cum seqq.* Grass.*d.q.*9.*numer.* 7. 5

Pereg.

Peregr. *d. art.* 51. *num.* 24. Mench. *de successión. libr.* 2. § 18. *num.* 197. *&* 255. Coudrt. *in c. quamuis pactum p.* 3. *in initio num.* 3. vbi ait quòd Bald. dum voluit pactum illud de succedendo, cuius mentio fit *in hac l.* quoad futuram successionem iuramento confirmari, ferè omnium consensu reprobatur, quamuis ipse paulo infra existimet quòd si pactum fiat eo modo, quo in hac lege traditur, nempe per ipsum, cui succedendum est, iuramento confirmatur, Gutier. *d. cap.* 59. *n.* 5. cum quibusdam declarationibus, & moderationibus, quas præstat. Et hæc ampliatio locum habet quamuis pœnalis stipulatio pacto huiusmodi iurato interesse nomine adiecta sit, & conuentum in tabulis nuptialibus, vt dicit Grass. *d. quæst.* 9. vel in transactione, seu in laudo arbitratorum, secundùm Peregrin. *d. num.* 25. sic accipiens vxorem intuitu pacti & promissi ab aliquo sibi facti quòd illam vxorem faciet hæredem, non poterit ille, qui accipit vxorem sub eo pacto agere contra promittentem ad aliquod interesse, & nihilominus matrimonium valet, Ranchin *p.* 1. *concl.* 241. non obstante contraria resolutione Menoch. *cons.* 92. quia in terminis illius consilij contraria obseruatio erat ex consuetudine, vt aduertit Peregr. *d. num.* 25. Quæ omnia extenduntur vt procedant, licet pactum illud iuratum factum sit inter patrem & filium, vt videlicet filius succedat patri, secundum eundem Peregr. *d. ar.* 5. *num.* 24. *vers. hac autem*, vbi *num.* 32. idem dicit, etsi pactum conceptum sit per modum promissionis, vel donationis, vt si dixerit, *Dono tibi post mortem meam hæreditatem meam*, aut, *successionem meam*. Denique præsens resolutio extenditur vt procedat, licèt iuratum pactum sit reciprocum, veluti si fratres, aut alij conuenerint de inuicem succedendo, vt scilicet superstes succedat ei, qui prior decesserit sine liberis, Cachetan. *decis.* 300 Tiraq. *d. qu.* 6. *num* 24. Grass. *d. quæst.* 9. *num.* 9. Peregrin. *d. art.* 51. *num.* 25. Fachin. *controuers. lib.* 5. *c.* 86. late Franciscus de Barry *d. tit.* 3. *n.* 1. *in fine*, subdens quòd non interest vt verba pacti, siue contractus sonent in vim successionis, aut in vim promissionis, in tantum, vt nec quidem in vim vltimæ voluntatis valeat.

6 Limita principalem conclusionem vt non procedat quando pactum de succedendo factum est inter milites, vt dicam *in collect. ad l. licet, infra hoc tit.* Vel factum est inter Principes licet recognoscant Superiorem, habentes tamen auctoritatem legis condendæ in suo statu, secus in alijs Nobilibus illustribus non habentibus huiusmodi auctoritatem, Peregrin. *d. art.* 51. *num.* 34 Franciscus de Barry *d. tit.* 3. *n.* 4. *vers. secundò fallit.* Vel factum est fauore piæ causæ, vt per Capreol. *de success. ab intest. lib.* 1. *num.* 145. licèt non improbabiliter pactum illud non valere teneant Petr. Gregor. *Syntagm. iuris lib.* 41. *c.* 5. *n.* 27. Mench. *de success. progressu lib.* 2. § 10. *num.* 19. Vel denique factum est inter coniuges, quo conueniunt, quòd superstes in casu non existentium liberorum præmorienti succedat, quod pactū valere tam de iure, quam de consuetudine in Germania, dicit Andr Gail. *lib.* 2. *obseru.* 127 quem refert & sequitur Franciscus de Barry *d. tit.* 3. *num.* 4. *in fine.*

7 Limita deinde vt non procedat stante statuto, vel consuetudine, vt hoc pactum valeat, vt per Tiraquel. *de iure prim. gen. qu.* 6. *num* 21 Menoch. *d. lib.* 2. § 18. *num.* 221. Grass. *d. qu.* 9. *num.* 8. Octau. *Pedem. decis.* 100. *numer.* 4. *in fine*, Menoch. *cons.* 1. *numer.* 163. *&* *cons.* 92. *num.* 52. Fusar. *d. q. ast.* 308. *num.* 46 Peregr. *d. art.* 51. *n.* 35. Menoch *cons.* 92. *num.* 52. Franciscus de Barry *d. tit.* 3. *num* 8. vbi dicit hanc sententiam seruari in pactis dotalibus ex consuetudine Germaniæ, & in Regno Franciæ, vbi ex Mainar. *lib.* 5. *cap.* 90. subdit quòd vt valeat pactum istud ex consuetudine Regni Franciæ, non sufficit vt fiat contemplatione matrimonij, sed debere fieri in ipsomet matrimonij contractu.

Hinc apud Hispanos duo principaliter statuta sunt, quorum saltem primum videtur corrigere decisionem huius text. vt *in l.* 6. *tit.* 6 *lib.* 5 *noua Recopil. Que si el Padre, o la madre, o alguno de los ascendientes prometio por contrato entre viuos de no mejorar a alguno de sus hijos o descendientes, y passare sobre ello escriptura publica, en tal caso no pueda hazer la dicha mejoria de tercio ni de quinto, y si la hiziere que no valga.* Deinde *que si prometio el padre o la madre, o alguno de los ascendientes de mejorar a alguno de sus hijos, o descēdientes en el dicho tercio o quinto, por via de casamiento, o por otra cosa onerosa alguna, que en tal caso sean obligados a lo cumplir y hazer, y si no lo hizieren que passados los dias de su vida la dicha mejoria y mejorias de tercio y quinto sean auidas por fechas*, &c. de cuius legis intellectu agit Gutier. *d. c.* 59. *num.* 8. 8

SVMMARIVM.

1 *Fideicommissum fratribus reciprocè iniunctum pacto remitti potest, & num.* 2.

3 *Fideicommissum pacto gratuito remitti, seu illi renuntiari potest, siue purum sit, siue conditionale. Amplia vt num.* 4.

5 *Si alienetur res prohibita alienari eo præsente, & non contradicente, cuius fauore facta est ea prohibitio, is ita sibi præiudicat, vt non possit eam alienationem retractare ampliùs.*

L. Cùm proponas, j. XVI.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *Diaphanto.*

Fideicommissum fratribus reciprocè iniunctum pacto remitti potest. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumūt Bart. *in l. de his, n.* 6 *ff. de transact. & in l. qui Romæ*, § *fin. n.* 17. *ad med. ff. de verb. obligat.* Duaren. *lib.* 1. *de pactis c.* 4. *n.* 1 Bellacomb. *to.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 3. *n.* 94. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 16. *n.* 52. vbi ait, quòd Doctores hanc legem intelligunt, si seruus commodè applicari fideicommissario non posset, quoniam hic sermo erat de fratribus ius habentibus de præsenti in re ipsa donata, quare contradicentes poterant donationem, seu alienationem impedire. 2

Fideicommisso persecutio cessat.] Notatur ad hoc quòd pacto gratuito fideicommissum remitti, seu illi renuntiari potest, siue purum sit, siue conditionale, ita Bursat *cons.* 195. *num.* 11 *lib.* 2. Papon. *lib.* 16. *tit.* 4. *arrest.* 6 Ranchin. *decis. p.* 2. *concl.* 181. Duen. *reg.* 339. Boer. *decis.* 147. *n.* 7. *&* 8. Afflict. *decis.* 58. *n.* 5. Osasc. *Pedem. decis.* 112. *n.* 16. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 19. *n.* 6 Magon. *Florent. decis.* 102. *n.* 9 Caualcan. *decis.* 36. *num.* 2. *p.* 1. Gam. *Lusit. decis.* 264. Don Garc. Mastrill. *Sicilia decis.* 65. *num.* 4. *in fine*, Cephal. *cons.* 106. *n.* 26. *& cons.* 610. *num.* 48. *cum seqq.* Peregr. *cons.* 52. *n.* 16. *cum seqq. lib.* 5. Gabr. *lib.* 4. *commun. tit. de fideicommiss. concl.* 1. *num.* 22. Menoch. *consil.* 87. *num.* 27. *cum seqq.* Grass. *in* § *fideicommissum, quæst.* 62. *num.* 1. 3

Sim.

Sim de Prætis *de interpret.vit.volunt.fol.*372. *num.*4. Intrigl.*de substitut cent.* 3.q. 91. *num.* 6. Mench. *de successi n. tit. de testatoris potentia* §. 10. *num.*182. Sfort.Odd.*de restitut.in integrum quæst.*85.*num.*29. Gall.*de exception.except.*26. *num.* 32.*cum seqq.* nouissime Francisc. de Barry *in tract. de success. testati, ac intestati lib* 8.*tit.* 4. *num.* 3. late Fusar. *de*
4 *substitut.quæst.*587.*num.*15.vbi *num.* 16.ampliat siue fideicommissum sit reciprocum,siue non, & *num.*17. ampliat quoque procedere etsi testator prohibuisset talem remissionem fieri posse, & *num.*19.ampliat etiam vt talis remissio possit fieri etiam modico accepto,vel gratis.

5 In gloss.*Cùm proponas tibi, item si vnus fratrum cùm alter frater rem venderet,præsens non contradixit, dico eum sibi fecisse præiudicium.* Notatur ad hoc quòd si alienetur res prohibita alienati eo præsente, & non contradicente,cuius fauore facta est ea prohibitio,& in quem transferri debet,is ita sibi præiudicat, vt non ampliùs possit eam alienationem retractare,ita per hanc gloss.tenent Roman.*cons.*457. *circa propositam consultationem,in fine*, Tiraq.*de retractu lig.*§.1.*gloss.*9.*num.*115.licet *num.*116.contrarium resoluere videatur; refert & sequi videtur Cald.Pereira *de extinct.emphyt.cap.*11.*part.*4. *in med.* sed idem Cald.Pereira *de renouat.emphyt. quæst.* 16. *num.*48.tenet hanc gloss.communiter reprobari, eo quòd contrarium sibi magis placere dicat. & *n.* 51. *in med.* ait hanc glossam damnari, dum vult fideicommissarium præsentem alienationi rei fideicommisso subiectæ & tacentem,sibi nocere, non minus quam si consensum præstitisset. Nihilominus tamen videtur huiusmodi glossæ resolutio amplectenda, quia citatis Abb. Alex. Deci. & Crauet. resoluit Menoch *de præsumpt. lib.*3. *præs.* 116. *num.*1. fratrem præsentem alienationi bonorum fideicommissi, vel emphyteusis tacentem præsumi remisisse ius suum, & *num.*3. extendit vt locum habeat etiam respectu pretij, quod hic frater sic consentiens recuperare non potest, & *num.*4.limitat quando frater præsens & tacens impedire non potuisset alienationem etiamsi contradixisset, quia tunc non præsumitur consensisse.

SVMMARIVM.

1 *Pactum siue scriptum, siue non, in scripturam redactum seruandum est.*
2 *Fides promissa,licet in scripturam non sit redacta, seruanda.*
3 *Scriptura in contractu emptionis,& venditionis, vel quolibet alio,non requiritur,nisi in casibus in iure expressis,& determinatis.*

L. Pactum quod bona fide. XVII.

Iidem AA. *Deximacho.*

1 Pactum siue scriptum, siue non, in scripturam
2 redactum seruandum est. Item fides promissa, licèt in scripturam non sit redacta, seruanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*sup.hoc.tit.* & ex Repetentibus *tom.*7 Franciscus Curtius.

3 Hunc text.formalem & expressum dicit Anton. Gom.*var.tom.*2.*cap.*2. *num.* 17. *in princip.* ad probandum quòd scriptura in contractu emptionis, & venditionis,vel quolibet alio, non requiritur nisi in casibus in iure expressis, & determinatis, de quo Padilla *l. cum mota, num.* 5. *de transact.* Valasc. *de iure emphyt.quæst.*7.*num.*1. Surd.*decis.*177.*num.*1. Mench.*controuers.vsufreq.lib.*2. *cap.* 16. *num.*7. vbi per hunc text.resoluit ad nullius dispositionis substantiam scripturam requiri nisi in casibus à iure expressis, cùm scripturæ solemnia ad faciliorem probationem, non verò ad dispositionis substantiam desiderentur.

SVMMARIVM.

1 *Correi debendi admissi ad solutionem diuisam à creditoribus,solidi onus à se abiiciunt.*
2 *A correis inducitur crediti diuisio,solidaque solutionis remissio,per receptionem partis debiti.*
3 *Condemnati simpliciter, intelliguntur pro viribus, licèt obligatio & libellus concludant in solidum.*
4 *Creditor vbi partem debiti acceperit ab vno ex reis debendi,tacitè videtur conuenisse in crediti diuisionem.*
5 *Creditor partem petens ab vno,non potest postulare partes aliorum ab eodem. Limita vt n.*6.
7 *Diuisio obligationis non inducitur ex simplici receptione partis debiti,nisi adsit aliqua expressa clausula. Amplia vt num.*8.

L. Si creditores vestros. XVIII.

Iidem AA. *ulio & Æmilio.*

Correi debendi admissi ad solutionem diuisam & separatam à creditoribus, solidi onus à se abiiciunt. Item per receptionem partis debiti à debitoribus correis inducitur crediti diuisio, & solidæ solutionis remissio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1. *sup.hoc tit.*& post omnes Hubert. Giphan.*in speciali explicat.huius l.tom.*1. *pag.* 44.& ex Repetentibus *tom.*7 Franciscus Curtius, & Petrus Stella. 1 2

De materia & intellectu huius l. vide Duen.*reg.* 266.Connan.*comment.lib.*5.*cap.*4.*num.*3.Boer.*decis.* 59.*num.*8.ad hoc quòd condemnati simpliciter, intelliguntur pro viribus, licèt obligatio & libellus procedant, & concludant in solidum,Cardin. Mantic.*de tacitis & ambig.conuent.lib.*1.*tit.*5.*num.*8. vbi quòd si creditor partem debiti acceperit ab vno ex reis debendi, tacitè videtur conuenisse vt inter omnes fiat diuisio, neque quisquam nisi pro virili sua portione possit conueniri, Cald. Pereira *de emption. & vendit.cap.*33.*num.*54. 3 4

Ne alter pro altero exigatur, prouidebit.] Notatur ad hoc quòd creditor, qui partem ab vno petit,aliorum partes ab eodem postulare non potest, vt per Duen.*reg* 266. Villalob. *commun. opin.verbo diuisio*, Cald.Pereira *d.cap.*33. *num.* 56. asserentes exceptionem taciti pacti de non petendo induci ex receptione partis debiti facta ab vno ex pluribus in solidum obligatis, quemadmodum soluens partem debiti, totum debitum agnouisse videtur; & idem Cald.Pereira *citato loco* respondet *ad text. in l.reos, de fideiussor.*vbi qui agit contra vnum pro parte, potest reintegrare petitionem suam, vt scilicet procedat nisi alius sit non soluendo, quoniam tunc in subsidium poterit iterum illum conuenire. Limitatur multipliciter principalis resolutio per Cald. Pereira *d.cap.*33. *num.*57. *cum seqq.* vt solùm procedat quando reus soluit partem suam virilem, non plus, vel minus, aliàs induci nequit diuisio. Secundò quando fideiussor partem soluit tanquam sibi competentem & diuisam,secus verò si simpliciter soluat. 5 6

Tertiò,

Tertiò quando creditor recepit ab vno ex correis debendi partem suam totius, seu debiti principalis, secus verò si recepit partem vsurarum debitarum, vel pœnæ promissæ, aut alterius accessorij, quoniam ex huiusmodi perceptione non fit argumentum ad principale. Quartò quando creditor partem recepit cum clausula & protestatione exigendi in solidum, quo casu cessat diuisio debiti.

7 Vnde colligitur ex simplici receptione partis debiti non induci diuisionem obligationis, nisi adsit illa clausula expressa, quòd pro persona sua tantum soluit: vel adiciatur quòd solutio fit pro portione, parte, aut quota debita, vt optimè probat Cald. Pereira *d. cap. 33. num. 61. cum seqq.* & *num 64.* ait non modò procedere quando alij correi sunt præsentes, sed etiam si sunt absentes, & non soluendo, & *n. 65.* subdit hunc text. procedere in omni specie debitorum, dummodo in solidum sint obligati. & *num. 66.*
8 extendit, vt huiusmodi diuisio non modò prosit ipsi debitori qui pro parte sua soluit, ne conueniri possit ad reliquum, quemadmodum a principio poterat, sed etiam alijs correis, inter quos similiter dicitur facta diuisio pro virili, quamuis absentes sint & ignorantes.

SVMMARIVM.

1 *Pactum de inuicem succedendo à priuatis initum non habet vim vltimæ voluntatis, & num. 4.*
2 *Post mortem collatum colore donationis causa mortis, non subsistit.*
3 *Hæreditas non datur per donationem causa mortis, aut codicillum.*
5 *Pactum de futura mutua successione permissum militibus. Amplia vt n. 6 & Intellige vt numer. 7.*
8 *Pactum successionis, vel hæreditatis propriæ dandæ fauore piæ causæ valet.*
9 *Argumentum à milite armata militia ad militem cœlestis militiæ validum.*
10 *Maritus & vxor fauore militum se inuicem instituunt.*
11 *Pactum mutuæ successionis donationi simile, sed non est verè donatio causa mortis.*
12 *Pactum reciprocum habet in se onus ob vicissitudinem.*
13 *In donatione causa mortis non potest onus adyci.*
13 *Voluntas vltima etiam in genere repetitur.*

L. Licèt inter. XIX.

Iidem AA. Victoriano militi.

1 PActum de inuicem succedendo à priuatis initum non habet vim vltimæ voluntatis. Item post mortem collatum colore donationis causa mortis, non
2 subsistit. Item hæreditas non datur per donationem causa mortis, aut codicillum. Colligunt ex Ordin. Do-
3 ctores citati *in l. 1. sup. hoc tit.* & ex Repetentibus *tom. 7* Franciscus Curtius.

Nec enim tamen omnem militis, &c.] Notatur ad hoc quòd pactum de succedendo inuicem non habet vim
4 vltimæ voluntatis; vt per Xuar. *in l. quoniam in prioribus, in declar. leg. Regn. limit. 5. n. 11. in princip. pag. 210.* Tiraq *de iure primog. quæst 6. n. 24.* vbi ait quod in super futura successione non valent pacta etiam vicissitudinaria, vt si inter ex duobus priuatis, is qui superuixerit, alterius rebus potiatur. Donat a Bina *to. 1. ... lib. 2. ... num. 18 pag. 259.* Anton. Gom. *l. 3. Tauri num. 66.* vbi dicit hunc text. singularem & vnicum, ad hoc quòd potest dari & reperiri vltima voluntas in genere & innominata, quæ non sit testamentum, nec codicillus.

Tamen cum voluntas militum, &c.] Notatur ad 5
hoc quòd militibus permissum est de futura mutua successione pacisci, vt per *l. Hispan. 33. post med. tit. 11. part. 5.* eleganter Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus,* vbi declaratio legis Regni *limit. 5. n. 10. pag. 510.* vbi subdit quòd pactum, & fides data inter milites de se inuicem instituendo, non obligat ad illos
adstringendos pactum adimplere, immo eo non 6
obstante habent liberam testamenti factionem, & possunt bona sua relinquere quibus velint: latè Sarmient. *lib. 1. select. cap. 5. per tot.* vbi ostenditur qualis & quæ sit ea voluntas, quæ inter milites hic permittitur, Anton. Gom. *l. 22. Tauri num. 18.* vbi in hoc reputat hunc text. singularem & vnicum,
& intelligendum esse ait, quando tales milites essent 7
in expeditione belli, per illa verba ibi, *ad discrimen prælij pergentes.* & *num. 21. vers. tertiò,* resoluit quod pactum huiusmodi etiam reciprocum non obligat milites, vt necessariò & præcisè teneantur adimplere promissa, sed tantum valet si perseuerauerint vsque ad mortem in illa voluntate; secus verò si vellent reuocare. Menoch. *cons. 923. num. 12.* vbi loquitur etiam quando sunt extra castra, & *num seq.* ampliat ad Marchiones & Comites, qui gaudent priuilegiis militum, Honded. *cons. 40. num 19. lib. 1.* Fusar. *de fideicom. q. 308. num. 32.* Tiraq. *de iure primog. q. 6. num. 24.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 12. tit. 34. num. 9.* vbi intelligit hoc esse ius speciale vt pactum huiusmodi inter milites factum de futura successione valeat iure testamenti, seu vltimæ voluntatis, Bernard. Græue. *ad pract. cameræ Imp. lib. 2. concl. 126.* Francisc. de Barry *de successionib. testati & intestati lib. 2. tit. 3. num. 4. vers. quam conclusionem,* vbi post Menoch. *de success. creat. lib. 2. §. 18. num. 233.* & Pereg. *de fideicom. art. 51. num. 33. & 34.* ait non procedere nisi in militibus, qui pergunt ad bellum Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 7. cap. 2. à num. 44.* vbi *num. 51.* post Greg. Lop. *d. l. 33. verbo, dos,* ait hoc procedere etiam vbi pactum non esset reciprocum, quia hic text. procedit etiamsi miles in non militem disposuisset, quia ex sola facti contingentia in hoc text. dispositio collata fuit in alium militem, & *n. 45.* rationem præstat quare valeat inter milites pactum mutuæ successionis.

Qui quidem militum fauor extenditur ad pias 8
causas, ita vt pactum successionis, vel hæreditatis propriæ dandæ fauore piæ causæ valeat, vt resoluunt Greg Lop. *d. l. 33. verbo caualleros,* Xuar. *d. limit. 5. num. 10. post med. vers. & idem erit si illud pactum fiat ad pias causas,* vbi insurgit contra hanc resolutionem, dicendo quòd text. *in præsenti,* loquitur in pacto reciproco successionis post mortem, quod pactum non cadit in Ecclesiam, quia nunquam moritur. *cap. gratiosè, de rescripi. in 6.* respondet etiam hanc legem locum habere quando pactum non esset reciprocum. Iacob Rebuffus *in tract. de vnione prolium cap. vlt. num. 24.* habetur *tom. 6. tractatuum part. 1.* Guilielm Bened. *in cap. Raynutius, verbo duas habens filias a num 206. de testament.* Tiraq. *de priuil. piæ causæ priuil. 105.* Anton. de Petra, *de fideicommiss. quæst. 4 post num. 8. casu. 2. limit. 2.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 7. cap. 2. num. 51.* Francisc. de Barry *loco proximè citato.* Valet enim argumen-
tum à milite armatæ militiæ ad militem cœlestis mi- 9
litiæ. Ego ipse *de locis communibus argument. iuris, loco 71. num. 1.*

Extenditur quoque huiusmodi fauor militum ad 10
maritum

maritum respectu vxoris, illi enim possunt se inuicem instituere, Fichar. *tom. 2. commun. opinion. lib. 6. tit. 13. de testament. num. 23. pag* 40. Conan. *commentar. lib. 10 cap. 6. numer. 6.* Anton. Gom. *leg 22. Tauri num. 18.* Clar. *in §. testamentum quæst 60. num. 1.* Gam. *Lusit. decis. 231. numer. 1. & decis. 246. num. 2.* Burg. *cons. 2. numer. 6.* Menoch *cons. 92. num. 48. & de præs. lib. 4. præs. 165. num. 20.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo testamentum num. 79.* Valasc. *cons. 117. numer. 1. & cons. 178. num. 2.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 178. num. 7.* Benedict Pinel. *sel. ct. lib. 1. cap. 10. per tot. & à num. 17. &* 40. & poterit huiusmodi institutio ab altero eorum pro sua parte reuocari, Burg. *d. num. 16. & in l. 3. Tauri part. 2. num. 1215* alt. Burg. *consilium q. 1. num. 13.* Menchº *de success. resolut. lib. 1. §. 1. num. 10.* Aluarad. *de coniectur. mente defuncti lib. 2. capite 2. §. 1. num. 97.* Salaz. *de vsu, & consuetud. cap. 4. numer. 27.* Angul. *ad leges meliorat. l. 2. glos. 2. in princip. fol. 97.* Crall. *in §. testamentum q 99. num. 2* Gutierr. *in capite quamuis pactum, n. 96 & pract. lib. 3. quæst. 75. num. 12.* Ceuall. *commun. quæst. 265. num. 17. & quæst. 310. n. 9.* Molin. *de Iust. tract. 2. disp. 152.* Spin. *in speculo testam. gloss. 18. n. 53. & 54.* Pichard. *in §. igitur, n. 3. Instit. de pupil. substit.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q. 7. n. 7.* Benedict. Pinel. *d. lib. 1. c. 10.*

11 In gloss. *Mortis causa* ibi, *sed tamen non est*, &c. Notatur ad hoc quòd pactum mutuæ successionis est simile donationi, at verè non est donatio causa mortis, vt per Sanch. *in præcepta Decalog. tom. 2. lib. 7. cap. 2. num. 46. cum seqq.* vbi disputat an text. *in præsenti* prohibens pactum mutuæ successionis intelligatur comprehendere donationem causæ mortis.

12 . In ead. gloss. ibi, *hîc autem etiam onus habet propter vicissitudinem*, &c. Notatur ad hoc quòd pactum reciprocum, vt qui superuixerit rebus alterius potiatur, hab[illegible] in se onus etiam propter, vicissitudinem, vt per Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, limit. 6. num. 5. vers. præterea. pag. 594.* vbi ad hoc dicit hanc glossam esse famosam, & eam notat ad illud quòd si fuit factum inter fratres, ita quòd quilibet donauit alteri omnia bona præsentia, sub hac conditione quòd superstes haberet bona præmorientis, quod ista donatio non eget insinuatione, cùm non sit donatio mera, immo continet onus propter vicissitudinem, de quo etiam Clar. §. *donatio q. 2. n. 2.* Molin. *de Iust. tract. 2. disp. 279. n. 9. vers. in donatione.*

13 Notatur etiam ad hoc quòd in donatione causa mortis nullum potest adiici onus, vt per Viui. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 35. de donat. causa mortis n. 17. vers. & finaliter, pag. 429.*

14 In gloss. *Compendium, fin.* Notatur ad hoc quòd vltima voluntas in genere etiam reperitur, hoc est sub nomine generis; sed tamen illa, quæ reperitur, necesse est vt sit specialis, seu singularis alicuius hominis voluntas, quæ generaliter vltimas voluntas dicitur absque alio nomine speciali, vt per Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib. 1. titul. 4. n. 2.* qui dicit ita loqui & intellige textum *in præsenti*, Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 12. n. 19.* vbi ait quòd in iure dabilis est vltima voluntas simplex, generica, ac innominata stans in meris terminis vltimæ voluntatis, quæ testamentum, seu codicillus non sit.

SVMMARIVM.

1 *Traditio est optimus transferendi, & acquirendi modus, & num. 2.*

3 *Traditio non requiritur in spiritualibus & beneficialibus. Item in legatis, & vltimis voluntatibus, n. 4. Item si Princeps, cuius est leges condere, velit eo ipso solo titulo, absque traditione, dominium rerum suarum transferre in alterum, n. 5.*

6 *Dominium quid sit.*

7 *Dominium directum non transferri ex præscriptione, vtile verò sic.*

8 *Alienatio, & translatio dominij quando impediri possit.*

9 *Dominium non transfertur sine causa habili, & legitimo titulo. Transfertur ex pacto addictionis in diem, vel legis commissoriæ, absque noua traditione, num. 10.*

L. Traditionibus. XX.

Iidem AA. & CC. Martiali.

TRaditio optimus est transferendi, & acquirendi dominij modus, cùm regulariter dominium nequeat in alium transferri aliter quàm per traditionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. numer. 1. supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphani specialiter egit super hanc l. *tom. 1. pag. 47.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franc. Curt. & Ludou. Gozadin. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 46. tit. 28. part. 3.* vbi Gregor. Lopez *gloss. 1.* Roman. *sing. 433.* Conan. *comment. lib. 2. cap. 7. num. 1.* Alphan. *collect. 183.* Hotoman. *lib. 1. illustr. quæst. 11. & 12.* Conti. *lib. 1. disp. cap. 8.* Zoanett. *rerum quotid. cap. 1.* Cuiac. *lib. 11. obseru. 19.* Chærian. *commun. opin. lib. 2. tit. 3. num. 3. pag. 295.* Anton. Gomez *l. 40. Tauri num. 16. & l. 45. num. 4. & l. 50. num. 27.* Tiraq. *de priuileg. pia causa, priuil. 107. & de iure maritis §. 10 gloss. 2. num. 43. & de constit. limit. 26. num. 5. & de retract. tit. 2. §. 1. gloss. 7. num. 6. & 16.* Donel. *comment. iuris lib. 4. cap. 16. cum seqq.* Couar. *var. lib. 2. cap. 19. in princip.* Spin. *in speculo testament. gloss. 4. princip. num. 93.* Suar. de Paz *in practic. tom. 3. cap. 6. §. 1. n. 8.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 20. cap. 10. num. 4.* Surd. *de aliment. titul. 8. priuil. 61. num. 5.* Mench. *controuers. vsufrequent. lib. 3. cap. 69. a princip.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verb. sua facultate, num. 55.* D. Ferdinand. de Mendoça *de pactis lib. 3. cap. 2. num. 12.* D. Barbos. *p. 2. rub ff. soluto matrim. num. 83.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 9. quæst. 5. à princip.* Less. *de Iustit. lib. 2. c. 3. dub. 3.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 32. n. 70. cum seqq.* 2

In spiritualibus & beneficialibus cùm ex solo titulo & institutione superioris acquiratur ius & dominium sine vlla traditione, ideo in his possessio & traditio necessaria non est, ita Spin. *in speculo testam. gloss. 4. princip. numer. 93.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp. 3. numer. 17. & 18.* vbi resoluit quòd ad comparandum dominium de re aliqua, siue illud plenum sit, siue non, præter titulum necessaria regulariter est traditio, seu apprehensio, nisi Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, & aliis quibusdam piis locis, ciuitatibus, vel in redemptionem captiuorum hæreditas aliqua, legatum, aut fideicommissum est relictum, vel donationis titulo aliquid eis datum, aut etiam venditum est. 3

Idem in legatis, & vltimis voluntatibus, hæres enim siue ex testamento, siue ab intestato succedat in bonis defuncti, continuò atque hæreditatem adit comparat dominium illius absque vlla talium bonorum traditione & apprehensione, *l. cùm heredes, ff. de acquir. possess.* Duen. *reg. 210.* Card. Pereira *de nomin. emphyt. quæst. 16. num 23. cum seqq.* Molin. *d. disp. 3. n. 18. vers. secundo,* Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 11. tit. 17. n. 12.* 4

5 Idem quoque si Princeps, cuius est leges condere, velit eo ipso solo titulo absque traditione dominium suarum rerum in alterum transferre, quia re vera illud in eum transferat, vide Couar. *d. lib. 2. var. cap. 19. num. 8.* Cassan. *in catal. gloria mundi, part. 4. consid. 24 & p. 12. consid. 99.* Tiraquell. *de nobilit. c. 37. num. 57.* Auendan. *ad l. 44. Tauri gloss. 2. numer. 3.* Peregr. *de iure fisci lib. 1. tit. habentes iura fisci, num. 47. & 48.* Molin. *d. disp. 3. num. 18. vers. quia vero*, vbi ait in contractibus non transferri dominium, nisi de voluntate Principis aliunde constet, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 310. num. 5. cum seqq.* vbi tenet quod dispositio huius leg. non habet locum in Principe, nisi appareat de voluntate illius tacita, vel expressa, & *num. 11.* subdit quod in contractibus Principum non requiritur traditio, & *num. 14.* intelligit dummodo possessio non esset ab aliquo occupata, quia tunc per huiusmodi actum fictum, cum alius sit in possessione, non transfertur possessio ciuilis. Cald. Pereira *post quaest. forens. cons. 28. n. 25. & de empt. & vend. cap. 12. n. 40.*

6 *Dominia rerum*, &c.] Dominium quid sit, vide *l. Hispan. 1. tit. 28. part. 3.* Sot. *de Iustit. lib. 4. q. 1. art. 1.* Cordub. *de Lara in leg. si quis à liberis, §. etsi impubes, num. 56.* Menchac. *illustr. cap. 17. numer. 6* & late *in praefat. lib. 1. de success. progressu ex num. 176.* Vacon. à Vacuna *lib. 2. declar. 43.* Cald. Pereira *de resolut. emphyt. c. 15. n. 40.* Sayr *in claui Regia lib. 9. c. 2. n. 3.*

7 In gloss. *Et vsucapionibus 2.* Notatur ad hoc quod dominium directum ex praescriptione non transfertur, vtile verò sic vt per Donat. à Fina *tom. 2. con. ... lib. 7. tit. 1. de acquirenda possess. num. 175. pag. 110.* Pinel. *in authent. nisi, num. 36. de bonis matern.* Couarr. *in reg. possessor p. 3. in initio n. 2.* Mench. *suc controuers. p. 1. lib. 2. cap. 54. a princip.* Valasc. *de iure emphyt. lib. 1. q. 13. num. 3.*

8 In gloss. *Non nudu, fin.* Nota quod in casibus in quibus ex solo titulo sine traditione vera, vel ficta transfertur dominium, qui habentur in hac gloss. in eisdem potest impediri alienatio, & translatio dominij solo pacto, & conuentione partium, vt per Anton. Gomez *l. 40. Tauri num. 15. vers. ex quibus infero singulariter*, Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num. 19.* vbi ait quod in casibus in quibus dominium ipso iure transfertur sine traditione, transferretur etiam dominium ex statuto annullante contractum sine alia traditione.

9 Notatur etiam ad hoc quod dominium non transfertur sine causa habili, & titulo legitimo, & non sufficit sola traditio, vt per Alciat. *cons. 435. n. 2.* Tiraq. *de retr. ... tit. n. 64.* Surd. *cons. 4. n. 41.*

10 In eadem gloss. ibi, *fallit in pacto legis commissoriae*, &c. Notatur ad hoc quod ex pacto additionis in diem, vel legis commissoriae transfertur dominium absque noua traditione, vt per Tiraquel. *de retract. tit. 1. §. 1. gloss. 7. num. 3. & à n. 7.* Anton. Gomez *var. tom. 2. cap. 2. num. 30. vers. item etiam*, Couar. *lib. 3. var. c. 8. num. 1. vers. prima conclusio.*

SVMMARIVM.

1 *Actio non datur ex pacto diuisionis, sed exceptio, quae tollitur in replicis.*
2 *Pactum in conuentionibus nominatis non obligat si ille cum quo contraxeris, ex parte sua non adimplet contractum.*
3 *Ex contrahentibus prius adimplere ille debet qui prior agit ad contractum conditionalis adimplementum.*
4 *Exceptio non obseruati contractus litis ingressum impedit, & dicitur litis finitae. Semper opponitur, licet statutum, vel lex regia omnes exceptiones excludat, num. 5.*
6 *Contractum ex parte approbare, & reprobare ex parte non licet.*
7 *Regula, Qui non facit quod debet, non recipit quod oportet.*

L. Cùm proponas, ij. XXI.

Iidem AA. & CC. Eusebio.

EX pacto diuisionis non datur actio, sed exceptio, quae tollitur ob fidem non seruatam in replicis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 9.* Francisc. Curt. 1

Notatur ad hoc quod pactum in conuentionibus nominatis non obligat, si ille cum quo quis contraxit, ex parte sua non adimplet contractum, quoniam fides non est seruanda illi, qui fidem non seruat, & tunc potest rediri ad primam actionem, vt per Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo pactum, n. 18.* Magon. *Lucen. decis. 21. ex num. 16.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 27. num. 5.* Valasc. *cons. 153. num. 15.* vbi ait regulam huius text. procedere tantum in contractibus innominatis, prout transactio in qua loquitur, secus in contractibus nominatis, quia si tu non impleas non statim, ego etiam possum poenitere, & fidem tibi frangere, sed cogeris adimplere. Item *l. Hispan. 28. tit. 11. part. 3.* censuit duobus vicissim quid facturis iurantibus, vno eorum prius iuramentum frangere, non esse alium periurum quod promisit non adimplendo, vbi Gregor. Lop. gloss. intelligit regulam procedere in obligationibus respectiuis secus in diuersis, Pinel. *in rub. de rescind. vend. p. 2. c. 2. num. 16.* vbi ait procedere supradictam conclus. etiam in contractibus nominatis suadente ratione Menoch. *cons. 35. num. 2.* vbi quod venditio, vel pactum vt violatum censeatur, sufficit quod quid minimum immutatum sit. 2

Adimplere debet priùs ille ex contractibus, qui prior agit ad contractus conditionalis adimplementum. Alex. *cons. 49. num. 4. vol. 2.* Crauet. *cons. 151. num. 10. vol. 1.* Olasch. *decis. 51. num. 6.* Gail. *lib. 2. obseruat. 17. num. 15.* Ioseph. Ludou. *commun. concl. 3. illat. 94.* Veral. *decis. 326. num. 1. part. 3.* Surd. *decis. 253. à princip.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 3. tit. 16. num. 15.* 3

Exceptio non obseruati contractus impedit litis ingressum, & dicitur litis finitae. Bec. *cons. 45. num. 11. in fine*, Menoch. *cons. 55. num. 14.* Ioseph. Ludou. *concl. 14. ampl. 8.* Roland. à Valle. *cons. 69. n. 13. lib. 4.* Fului. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 57. num. 19.* Reusner. *cons. 4. num. 4. lib. 1.* Honded. *cons. 83. num. 26. vol. 1.* Bursat. *cons. 309. num. 8.* Camill. la Rata *cons. 18. à num. 18.* Zanger. *de except. p. 3. cap. 20.* Mascard. *de probat. concl. 1387. n. 42.* Anton. Fabr. *in suo Cod. tit. de exceptionib. decis. 43.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 2. cap. 307. num. 15.* etiamsi defectus non implementi sit in minimo, Mascar. *cons. 1388. n. 25.* Veral. *decis. 316. num. 2. p. 3.* Marescot. *var. lib. 1. cap. 88. n. 6.* Menoch. *cons. 1. num. 368. & cons. 56. numer. 6.* Surd. *cons. 52. num. 35. & cons. 82. num. 3. & cons. 101. num. 1. & cons. 400. num. 28.* Barzi. *decis. 36. num. 23.* Magon. *Lucensi decis. 21. num. 18.* Cel. Mancin. *decis. 8. n. 22.* Honded. *cons. 86. num. 16. lib. 1.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 50. num. 3.* Coccin. *decis. 33. num. 4.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 301. n. 15.* 4

Quae quidem exceptio non obseruati contractus semper opponi potest, licet statutum, vel lex Regia omnes 5

omnes exceptiones excludat, Roman. *cons.* 244. *col.* 2. Rub. *cons* 30. *num.* 4. Cephal. *cons.* 407. *num.* 19. *lib.* 3. Roland. à Valle *cons.* 53. *n.* 32. *lib.* 1. Crauet. *cons.* 127. *n.* 14. *& cons.* 348. *& cons.* 245. *col.* 2. *lib.* 4. etiam post sententiam diffinitiuam, & in executiotione chartæ executoriæ, Affl ct. *decis.* 220. *à num.* 4. Crauet. *cons.* 79. *num.* 5. Decian. *resp.* 60 *num.* 45. *lib* 2. Menoch. *d. cons.* 55. *n.* 167. Mol. *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 5. *quæst.* 3. *num.* 25. Et potest suppleri à iudice etiam parte non petente, & ex officio. Cephal. *d. cons.* 407. *num.* 10. *& cons.* 148. *n.* 144. *lib.* 3. Stephan. Gratian. *d. cap.* 307. *n.* 27. *cum seqq.*

6 *Transactione vti*, &c.] Notatur ad hoc quòd non licet partem contractus approbare, & partem reprobare, sed vel totum approbandum cum suis qualitatibus & causis, aut totum reprobandum, vt per Tiraq. *de retractu ad finem tit. num.* 5. cum aliis multis per me citatis *in praxi exigendi pension. q.* 1. *num.* 22. *cum seqq.*

7 In gloss. *Notam.* Notatur ad hoc quòd qui non facit quod debet, non recipit quòd oportet, vt per Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 14. *n.* 36.

SVMMARIVM.

1 *Administrator non remittit debitum liquidum.*
2 *Tutor accipiendo solutiones pupilli debitores liberat non remittendo.*
3 *Remittere an sit donare, remissiuè.*
4 *Tutor non potest donare ea, quæ sunt pupilli, limita vt num.* 5.
6 *Curator si remittit debitum pupilli, an & quando valeat.*
7 *Tutor, vel curator non potest gratis remittere ius pupillo competens.*
8 *Tutor potest donare pro dignitate parentis, cui pupillus successit. An & quando pacem facere pro pupillo, num.* 9.
10 *Filius minor an possit transigere super morte patris, remissiuè.*
11 *Tutor licèt non possit remittere debitum liquidum, potest tamen non liquidum.*

L. Pactum curatoris. XXII.

Iidem AA. & CC. Archelao.

1 Administrator debitum liquidum non remittit:
2 Item tutor solutionem accipiendo liberat pupilli debitores non remitendo. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius. Vide Tiraq. *in leg. si vnquam, verbo donatione largitus num.* 171. 173.
3 *&* 202. *cum seqq.* vbi latè an remittere sit donare, Menoch. *cons.* 22. *num.* 14. vbi post Dec. *cons.* 402. *n.* 2. Ruin. *cons.* 107. *num.* 12. *& cons.* 176. *numer.* 27. *lib.* 1.
4 tenet per hunc text. tutorem ea, quæ sunt pupilli, donare non posse: idem citata hac lege resoluit Ioan:
5 Garc. *de donat. remunerat. num.* 22. vbi limitat causa remunerationis, de quo etiam Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 23. *numer.* 12. D. Barbos. *in leg. si ante num.* 17. *in fine, ff. soluto matr.* vbi dicit probari in hoc text. secundum intellectum Curtij iun. & Alciati,
6 quòd si curator remittat debitum pupilli, hæc remissio non valebit cùm contineat donationem; si tamen accedat concensus minoris mero iure, valebit ea remissio, ita vt ad eam rescindendam sit necessaria in integrum restitutio.
7 *Non etiam remittentes*, &c.] Notator ad hoc quòd tutor, vel curator non potest gratis remittere ius pupillo competens, vt per Cald. Pereira *in leg. si curatorem, verbo sine curatore* 120. & *num.* 119. resol-
uit quòd tutor potest donare & munera conferre 8
pro dignitate, & conditione parentis, cui pupillus successit, & *verbo læsis num.* 27. disputat an minor possit restitui aduersùs remissionem iniuriæ à suo tutore factam.

Aduerte quòd tunc demum tutor potest pro suo 9
pupillo facere pacem, quando scilicet talis pax est eidem vtilis & expediens, secus si pax non vtilis, sed ignominiosa esset, vt per Petr. à Placa *in epit. delict. cap.* 45. *num.* 7. Sfort. Odd. *de restitution. in integrum part.* 2. *quæst.* 85. *art.* 7. *num.* 44. Octau. Vulpel. *in tract. de pace quæst.* 18. *n.* 4. Farin. *in praxi crimin. quæst.* 15. *num.* 62.

Vtrùm autem filius minor possit transigere super 10
morte patris, vide Anton. Gom. *var. tom.* 3. *cap.* 3. *num.* 66. vbi resoluit quòd si talis minor sit adultus, ipse cum auctoritate tutoris potest remittere ac concordiam & transactionem facere; si verò sit impubes potest solus eius tutor facere, nec isto casu requiritur decretum, & auctoritas iudicis.

In gloss. *Remittentes, vnic.* ibi, *sed ibi non erat li-* 11
quidum, &c. Notatur ad hoc quòd licèt debitum liquidum remittere non possit, secus tamen est in debito non liquido, vt per Kirchou. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 23. *de administrat. tutor. n.* 13. *pag.* 761. Tiraquell. *in leg. si vnquam, verbo donatione largitus num.* 196. Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 306. *per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Filius pacto, & acceptilatione patri inscio & dissentienti non obest.*
2 *Filius pro patre non admittitur ad agendum ea, quæ mandatum speciale exigunt.*
3 *Soluens ei cum quo contraxit, liberatur.*
4 *Filiusfam. si patris pecuniam mutuo dat, ipsi rectè fit solutio.*
5 *Monacho mutuanti rectè soluitur.*
6 *Filio & seruo soluens ex proprio contractu liberatur.*
7 *Filius si vendiderit rem patris, ipso patre viuente, effectu et postea patris heredi nocet venditio.*

L. Filius paciscendo. XXIII.

Iidem AA. & CC. Honorato.

Filius pacto, & acceptilatione patri inscio & dis- 1
sentienti non obest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius.

Vide pro materia huius text. Tiraq. *de retractu lig.* 2
§. 1. *gloss.* 10. *num.* 101. vbi dicit quòd filius pro patre non admittitur ad agendum ea, quæ mandatum speciale exigunt, licèt secus sit è conuerso. Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri num.* 30. *vers. secundò.* vbi citata hac lege ait quòd ius mihi quæsitum ex contractu filij, vel serui, non potest ab eis mihi auferri Couar. *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 5. *post princip.* vbi tenet non esse admittendum præter patrem, aliquem ex consanguineis ad petendam in integrum restitutionem.

Vel debitum accipiendo, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd soluens ei cum quo contraxit, liberatur, vt per Surd. *decis.* 60. *num.* 8. vbi subdit tenere omnes in præsenti, hoc procedere etiamsi recipiens non esset do-

minus, & hinc infert, quòd vbi plures sunt creditores eiusdem debitoris, licet ita vni soluere, vt alij non detur actio ad repetendum solutam pecuniam, quamuis solutio facta sit posteriori, & alius extet anterior, & hypothecarius creditor, & idem Surd.
4 *decis.229. ex numer. 9.* per hunc text. tenet quòd si filiusfam. patris pecuniam mutuo dat, ipsi rectè fit solutio, quamuis ex eo mutuo patri actio quæratur
5 & refert Bartolum *in præsenti*, hinc inferre Monacho mutuanti rectè solui, & Baldum, colligere quòd
6 filio & seruo soluens ex proprio contractu liberatur, & demum id totum verum asserit etiamsi contractus sit factus nomine alterius, quia ipsi nihilominus bene soluitur, cùm enim fuerit approbata persona ad contrahendum, videtur approbata etiam ad recipiendam solutionem, Afflict. *decis.147. num.2.* vbi tenet quòd Monacho qui mutuauit potest solui, licèt actio quæsita sit monasterio, & *ibi* Vrsil *in addit. num.3.* subdit quòd debitor Monachi soluens ipsi Monacho sine consensu Abbatis liberatur, & etiam resoluit quòd soluens ei, qui commisit crimen maiestatis ignoranter, & antequam fuisset illo crimine lacessitus, & accusatus, liberatur.
7 Nota quòd si filius vendiderit rem patris ipso patre viuente, postea ei hæredi patris effecto talis venditio nocet, vt per Tiraq. *de iure maritis gloss.8. n.102.* vbi *n.7.* agit de filio qui viuente patre liberauit debitores ipsius patris.

SVMMARIVM.

1 *Pactum heredis putatiui intuitu initum verò heredi non prodest.*
2 *Obligationes & pacta ad veros heredes transeunt.*
3 *Pactum de non petendo legatum aliquibus heredibus factum alijs coheredibus non prodest.*
4 *Legatarius si vni ex pluribus heredibus promisit non petere legatum, intelligitur pro sua tantum parte.*
5 *Renunciatio emphyteusis facta in fauorem Titij, cessat mortuo Titio, & n.6.*
7 *Sorores vbi sunt duæ, & illa quæ nubit, facit pactum de non petendo hereditatem paternam, non intelligitur per hoc renunciare vt crescat sorori, sed solùm prodest ei, cui fit pactum.*

L. Si actionem. XXIV.

Iidem AA. & CC. *Dominæ.*

1 PActum hæredis putatiui intuitu initum vero
2 hæredi non prodest. Item obligationes & pacta ad hæredes veros transeant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius.
3 Probat hic text. pactum de non petendo legatum aliquibus hæredibus factum aliis cohæredibus minimè prodesse, vt per Cald. Pereira *de potestate eligen. cap. 9. num. 6.* vbi præstat rationem, quia pacta sunt personalia, & in fauorem vnius emissa, aliis non prosunt, *leg. si vnus, §. ante omnia, ff. hoc tit.* Vnde infert
4 quòd si legatarius vni ex pluribus hæredibus promisit legatum non petere, intelligitur pro parte sua duntaxat, ne quo modo aliis illa promissio prosit quando de illorum portione nulla fuerit facta mentio; qua ratione, vt ille ait, vtiliter Roman. *cons. 22.*
5 *dub. 2. col. 1.* resoluit renunciationem emphyteusis factam in fauorem Titij per quandam Beatrisiam cessare, & extingui mortuo Titio, in cuius fauorem illa renunciauit; conualescit enim, inquit Roman. ius renunciantis per mortem eius in cuius fauorem facta est renunciatio citatque textum *in præsenti.*

Notatur ad hoc quòd vbi alicuius personæ con- 6
templatione facta fuit renunciatio, illo defuncto ea renunciatio cessat, quia personalis est, & cum persona extinguitur, vt per Cald. Pereira *d. cap. 9. num. 16.* vbi dicit ad hoc bonum textum istum de quo *in præsenti.* Et allegatur etiam ad hoc quod renunciatio intelligitur facta sub conditione, firmo scilicet manente eodem rerum statu, at eo mutato, non subsistit, vt per Hieron. Gabr. *cons. 89. num. 6. & 10. vol. 1.* Honded. *cons. 36. num. 18.* Surd. *cons. 113. n. 33. & decis. 163. n. 13.*

Et etiam per hunc textum resoluit Boër. *decis. 104.* 7
n.3. quòd si sint duæ sorores, & illa, quæ nubit, facit pactum de non petendo hæreditatem paternam, non intelligitur per hoc renunciare vt crescat sorori, sed solùm prodest ei, cui fit pactum.

SVMMARIVM.

1 *Debitores suis pactis creditorum ius non minuunt, & num. 2.*
3 *Princeps non potest alienare subditos inuitos.*
4 *Subditi possunt resistere domino ne alienet castrum & iurisdictionem, vt subijciantur alteri domino, intellige vt num. 5.*

L. Debitorum. XXV.

Iidem AA. & CC. *Euchemero.*

DEbitores suis pactis creditorum ius non mi- 1
nuunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Boer. *decis. 57. num. 3.* Conan. *lib. 5. cap. 4. num. 3.* Neguzant. *de pignoribus. part. 5. membr. 1. num. 53.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. de pactis, num. 28.* Surd. *decis. 74. num. 12.* vbi ait quòd sicuti debitor nihil expressè facere potest in præiudicium creditoris, vt probat text. *in præsenti*, ita non tacitè patiendo, & *decis. 286. num. 1.* vbi dicit conclusionem huius text. procedere præcipuè quando agimus de iure quæsito.

Ex hoc text. notat Riminald. *ad Salicet.* Princi- 3
pem non posse alienare subditos inuitos, ita Doctores *in cap. dilecti, de maior. & obedient.* resoluentes quòd subditi possunt resistere domino ne alienet castrum & iurisdictionem, vt subijciantur alteri domino, Rip. *repet. 11. tit. de diuersis rescript.* aliàs *resp. 179. ex num. 3.* Afflict. *in cap. 5. §. præterea ducatus, not. 3. num. 20 cum seqq. de prohib. feud. alienat. per Federic.* Neuizan. *cons. 12.* inter consilia feudalia. Albert. Brun. *num. 109.* Paschal. *de patria potestate, p. 1. cap. 1. num. 33. & 34.* Cephal. *cons. 628. num. 23. vol. 5.* Crauet. *cons. 241. num. 6. & 7.* maximè quando alienatio fit a corona Regia ad alium dominum inferiorem, quia hoc casu interest vasallorum gubernium non mutari ob continuas molestias & vexationes, quas domini terrarum suis vasallis faciunt, ita Luc. de Peña *in leg. vnica, de capit. ciui. cens. exim. lib. 11. num. 10.* Isern. *in capit. imperialem, de prohib. feud. alienat. num. 47. in fine*, Tiraquell. *de iure primogen. quæst. 69. num. 6.* Scip. Theodor. *alleg. 10. à num. 59. & alleg. 45. num. 1.* Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 16. num. 12.* Paschal. *d. capit. 1. num. 33.* Camil. de Medic. *cons.*

conf.50.num.1. Fontanel. *de pactis nuptialibus, tom.2. clausul.4.gloss.5.n.52.versic.vniversitatis Regia.*

5 Intellige, & declara quòd etiamsi maior pars vasallorum sponte consentiant alienationi, nihilominus ex quo eorum consensus tendit contra libertatem, vel strictiorem subiectionem, ideo non possunt aliis dissentientibus præiudicare, sed minoris partis contradictio præfertur *l.1.2.& 3.ff.de liber. causa*, Roman. *in rub. ff. de arbitr. num.41. vers. secundò limita*, Ias. *in leg.iurisgentium §. hodie, num.8. vers.limita 13.ff.de pactis*, Felin. *in cap.cùm omnes, de constitut.num.18.col.2.vers.quintò fallit*, Andr.ab Exea *ibid.num.168* Ludou.Gom. *in §.item Seruiana, Instit. de act. numer.41. versic. imò si maior pars*, Villag. *de alienat. rerum Eccles. lib.1.cap.37.* Rosenth. *de feudis cap.9. memb.1.conclus.62.numer.13.* ibi, sed tamen consensus maioris partis minori non obest parti, cùm de singulorum iure agatur. Camill. Salernit. *in addit.ad Neapodan.in proœm. consuetud.Neapol.verbo magna est Principis potestas, pag.32.* Camill.de Curte *in diuers.iuris feudal.p.1.vers. licèt autem verissima & indubitata sit conclusio num.70.col.3.* Neuizan.*cons.12. inter consilia feudalia.* Albert. Brun. *num. 116.* Capiblanc. *in tract.de Baronib.pragm.8.part.3.num.157. pag.319.* Ioan. Bapt.del Thoro *in compendio decis.lit. D, vers.demanium an sit concedendum, pag.154.* Philip. Paschal. *d.part.1.num.38.* Camill.de Medicis *Neapol. consuetud.50.num.1.cum seqq. & cons.118. num.13. & cons. 166 per tot.* vbi latè probat maiorem partem non posse minori in hoc iure demanij præiudicare, Fabi.de Anna *cons.55.ex num.26.lib.1.* Scip. Rouit. *super pragm. Regni Neapol.pragm.63.de officio procurator.Cæsaris num.20.& 21.* Anton.Gabr. *commun.tit. de iure quæsito non tollendo, concl.8.num.91.* Camil. de Larata *cons.84.num.8.cum seqq.* Nouarr. *ad pragm. Neapol. collect.168. n.14.& quæst.forens. lib.1.q.106. n.7.& q.129.n.8.& 9.*

SVMMARIVM.

1 *Creditor non adstringitur ad seruanda pacta hæredum debitoris.*
2 *Obligatio defuncti diuiditur inter hæredes pro proportione.*
3 *Ius honorarium quid antiquis.*

L. Pacto successorum. XXVI.

Iidem AA. & CC. Corneliæ.

1 Creditor non adstringitur ad seruanda pacta
2 hæredum debitoris. Item obligatio defuncti diuiditur inter hæredes pro portione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1.numer.1.supra hoc titul.*

Vide de materia huius text. Bart. *in leg. legitima, num.3.ante medium. ff. hoc tit.* Socin. iun. *consil.94. num. 29. lib.2.* Aym. *consil. 241.num.4.& 15.* Neguzant. *de pignorib. part.5.membr.2. num.53. versic. sed etiam.*

3 *Quod & in honorario, &c.*] Honorarium ius antiqui appellarunt, quod ex edictis Prætorum descendit, sicque, vt Papinianus scribit, ad honorem Prætorum nominatum, Caluin. *in suo Lexic.iuridic. verb. honorarium ius.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum nudum appositum contractui stricti iuris veterem actionem infirmat, & nouum parit. Ap-*
2 *positum stipulationi vestitur cohærentia stipulationis, num.2.& 3.*
4 *Actus correspectiui quando vnus causa alterius conficitur.*
5 *Post adiunctum particula statim, nullum, aut modicum interuallum significat.*
6 *Vsuræ permitti & exigi possunt causa remunerationis.*
7 *In Contractu innominato ante implementum oritur saltim naturalis obligatio; re secuta, oritur obligatio ciuilis.*

L. Petens. XXVII.

Iidem AA. & CC. Aurelio Chresimo.

Pactum nudum appositum contractui stricti iu- 1
ris veterem actionem infirmat, & nouum parit. Item pactum nudum appositum stipulationi vesti- 2
tur cohærentia stipulationis. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad leg.1.num.1.sup.hoc tit.* post omnes Gubert. Giphani specialiter egit de hac lege *tom. 1. pag.51.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius, Bulgarinus de Bulgarinis, & Ludouicus Gozadinus.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Al- 3
ciat. *libro 5. paradoxor. capit. 2.* Conan. *commentar. lib.5.cap.3.num.8.* Torniel. *ad rub. de verbor. obligat. num.34.& 51.* Forcatul. *in necyomant. iur. dial. 90. num.5.* Cuiac. *lib.10. obseruat.24.* Vacon. à Vacuna *lib.5. declar. 67. a princip.* vbi pactum cur aliud nudum, aliud vestitum. Donat. à Fina *tom.1. commun. opin. lib.2. tit. 3.num.25.vers.ex pacto, & num.46. & num.52.* Menoch. *de testatoris potentia lib.1. §.5. n.13. vers. 36.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit.3. quæst. 4. num. 3.* vbi ait quòd pactum de quo in hoc text. non continet quòd diuersum ab stipulatione, sed idem, ita vt significet Imper. per stipulationem confirmari pactum, siue subsequatur, siue antecedat, cùm siue mandatum aliarum obligationum gratia inuentæ sint stipulationes *l.5.§.conuentionalis, ff.de verbor.obligat.*

Doctores ex hoc text colligunt quòd actus cor- 4
respectiui esse censentur quando vnus causa alterius conficitur, vt per Deci. *hic num.3.* Tiraq. *in leg. si vnquam, verbo donatione largitus, numero 118.* Crauet. *cons.298.num.13.* Menoch. *consil.156. numer.14.* vbi *num.15.* subdit quòd ea est correspectiuorum actuum natura, vt si vnus extinguitur, & alter pariter annulletur, & *num.16.* quòd in contractibus, quorum vnus sine altero non fuisset celebratus, si vnus contrahentium non satisfacit, & implet ex sui parte, totus ipse contractus volente aduersario rescinditur.

Seu post statim interpositum sit.] Notatur ad hoc 5
quòd dictio *post* adiuncta particulæ *statim* nullum, aut modicum interuallum significat, vt per Tiraq. *in l.si vnquam, verb.postea n.17.* Et quòd satis dicitur fieri antè si fiat post incontinenti, per hunc text. dicit idem Tiraq. *de retract.tit.2.§.1.gloss.5.num.3.* vbi not. probat quod quæ post, vel ante actum statim fiunt in ipso facta fuisse videntur.

In gloss. *Petens 1.* ibi, *sed si daret vsuras, &c.* No- 6
tatur ad hoc quòd vsuræ permitti & exigi possunt causa remunerationis, cùm videlicet creditor se per illas onerauit ad aliquid æquale faciendum, vt per Tiraq. qui hanc gloss. ad hoc dicit notabilem *in leg. si vnquam, verbo donatione largitus, n.62.* Neguz. *de pignorib.p.4.post princip.n.40.ad fin.*

In ead. gloss. ibi, *resp. non quia ab initio fuit nota tantum naturalis obligatio.* &c. Notatur ad hoc quod si in contractu innominato ante implementum oritur saltim naturalis obligatio, re sequuta oritur obligatio ciuilis, vt per Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 8. num. 4. in fine ante vers. secundò, & principaliter*, vbi ait hanc esse communem opinionem.

SVMMARIVM.

1 *Praestatio diutina non vestit pactum nudum.*
2 *Pactum nudum non corroboratur ex pluribus praestationibus & solutionibus insecutis.*
3 *Tempus non est modus inducendae obligationis.*
4 *Praestatio certorum annorum eius quod nudo pacto conuenit praestari, an inducat obligationem ad praestandum in futurum indebitum solutum, controuertitur.*
5 *Solutio facta etiam per decem annos non inducit per se obligationem pro tempore futuro.*
6 *L. si certis annis, de pactis, conciliatur cum l. excepto, locati.*

L. Si certis annis. XXVIII.

Iidem AA. & CC. *Leontio.*

1 Diutina praestatio non vestit pactum nudum. Ex
2 pluribus praestationibus & solutionibus inse-
3 cutis pactum nudum non corroboratur. Item tempus non est modus inducendae obligationis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius, & Ludouicus Gozadinus.

4 Probat hic text. quòd praestatio certorum annorum eius, quod nudo pacto conuenit praestari, non inducit obligationem ad praestandum in futurum indebitum solutum nisi stipulatio intercesserit, cuius contrarium videtur probare *l. cùm de in rem verso, ff. de vsur.* dum habet quòd tempus longum decennalis praestationis inducit obligationem vt in futurum quoque soluantur vsurae: quae iura quodammodo sibi repugnantia omissis aliis solutionibus ita concilianda sunt, scilicet quòd aut quis vult probare pactum nudum, quod quidem est inefficax de per se iure communi, per decennalem praestationem, & tunc tempus nihil praestat, quia non facit, nec inducit obligationem efficacem: idem esset si pactum nudum non praecessisset, sed solùm diutina praestatio, & per eam solam vellet quis probare debitum, seu obligationem, & ita procedit text. *in praesenti.* Aut verò quis allegat obligationem efficacem, & sic stipulationem praecessisse, & ad probandum id adducit diuturnitatem temporis, & tunc sufficit, & admittitur talis probatio, quia hoc casu tempus non inducit obligationem, sed probat esse inductum, & ita procedit, & intelligitur text. *in dict. leg. cùm de in rem verso*, & hunc esse verum intellectum & concordiam ad haec iura tradit Gutter. *in repet. l. nemo potest. ff. de legat. 1. num. 199.* Flores de Mena *var. lib. 1. quaest. 2. num. 12. & 17.* Perez de Lara *de capellan. & anniuers. lib. 1. cap. 12. ex num. 3.* vbi *num. 9.* quòd in hac lege non potuit praesumi titulus, quia apparebat expressus titulus inualidus, qui erat pactum nudum, & sic in terminis huius leg. nihil proficere potuit praestatio aliquorum annorum, etiamsi esset longissima & immemorialis. & *num. 11.* subdit quod potest etiam responderi quòd in hac lege non fuit diuturna, seu decennalis praestatio, sed aliquorum annorum, in quo etiam casu procedere ait *leg. creditor, de vsuris.* Vide pro horum totium materia & intellectu Cortal. *lib. miscel. 3. c. 15.* Thoming. *decision. 33.* Menchac. *libro 2. controuers. illustr. capit. 61. & 83.* Magon. *Lucensi decision. 146.* Ioan. Bapt. Costa *de facti scient. & ignor. cent. 1. dist. 43. num. 2.*

Vnde vulgaris est huius text. allegatio ad illud 5
quòd solutio facta etiam per decem annos, de per se non inducit obligationem pro futuro tempore, de quo an & quando verum sit, vide Paris. *cons. 77. à num. 41. lib. 3.* Tiraquell. *de praescript. §. 1. numero 13. cum seqq.* Balb. *in simili tractat. 2. part. tertia princip. quaest. 10. fol. mihi 71. cum sequentib.* Couarr. *in reg. possessor, part. 2. §. 4. num. 2. & var. lib. 1. cap. 17. num. 11. vers. sed quia in medio*, Mascard. *de probat. concl. 483. numer. 1. & 2.* resoluit quòd debitum praesumitur praecessisse ex solutione decem annorum, nisi fieret vna solutio per decem annos, & *conclus. 1362.* Menoch. *de praesump. libro 3. praesumpt. 131. numer. 56.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 208. ex numer. 1. vsque ad num. 15. & cap. 562. ex numero 46.* Flores de Mena *variar. lib. 1. quaest. 2. per tot.* latè Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 21 à princip.* vbi firmat conclusionem quòd solutio facta per decem annos de per se non inducit obligationem pro futuro tempore, sed necesse est allegare titulum, & probare solutionem decennalem, & *à num. 28.* dicit quod quando solutio non esset facta in singulos annos, sed vnica solutione praestitisset quis alimenta pro tribus annis, tunc ea solutio non induceret obligationem pro futuro tempore, Valasc. *de iure emphyt. quaestion. 8. num. 18.* vbi resoluit quòd si quis ad titulum emphyteusis soluat alteri vnicam & vniformem pensionem per decem annos, praesumetur concessa emphyteusis, licèt instrumentum emphyteuticum, aut alius titulus non ostendatur, Calder. Pereira *de renouat. emphyt. cap. 15. num. 12. cum duobus seqq.* vbi asserit quòd ex possessione decennalis praesumitur titulus allegatus, Felician. de Solis *de censib. lib. 2. cap. 5. num. 24.* Alexand. Raudens. *cons. 10. num. 129.* Roderic. *de annuis redditib. lib. 1. quaest. 15. à num 5.* Garc. Mastrill. *Sicilia decis. 227.* D. Barbos. *in leg. qua dotis 34. numer. 53. ff. soluto matrim. & in l. 2. de praescript. triginta, ex num. 109. cum multis seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 3. tit. 15. n. 52. cum seqq.* Ioan. Garcian. *reg. 465.* vbi refert Bernard. *reg. 26.* & alios.

Pro intellectu & conciliatione huius text. cum 6
leg. excepto, locati, vide Pinel. *in rubr. de rescind. vendit. part. 2. cap. 7. num. 7.* vbi ait inter has leges nullam esse repugnantiam, quia *in d. l. excepto*, onerarur aliquis in futurum ex praeteritis solutionibus, in hac verò l. agebatur de aliquo onerando ad soluendum ex praeteritis in futurum, causa non probata cùm alterius re non fruebatur.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegio fori renuntiari potest.*
2 *Declaratur textus l. si quis in conscribendo, de pactis, & num. 3. & 4.*
5 *Cingulum, id est priuilegium militare.*
6 *Militia non est dignitas.*
7 *Renuntiare quilibet potest fauori suo.*

L. Si

L. Si quis in conscribendo. XXIX.

Imp. IVSTINIAN. A. *Ioanni P. P.*

1 PRiuilegio fori potest renunciari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex repetenti ius *tom. 7.* Franciscus Curtius.

2 De hac conclusione vide Perez *l. 3. vers. sed est dubium, in fine, tit. 2. lib. 1. Ordin. pag. 469.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 4. collect. 750.*

Difficilis est hic text. dum constituit in fori præscriptione ius esse renunciari sacerdotij prærogatiuæ, quasi id ceruatur in iure priuatorum: quod graue atque durum videtur cùm Sacerdotibus ne quidem iudicum ecclesiasticorum iurisdictionem prorogare fas sit sine sui diœcesani licentia, *cap. significasti, de foro compet.* cum citatis per me *in praxi exigendi pensiones, quæst.... à princip.* pertinet enim ad boni pastoris officium oues suas cognoscere, atque eas pro cuiusque natura pascuis propellere, vt verbis Domini expressum est. Neque eis iuri publico renunciare licet quod sacris & Sacerdotibus, & magistratibus definitur, *l. 1. §. ius publicum, ff. de iustit. & iure, cap. ius publicum 1. dist.* vt eo spreto apud iudices profanos causam dicant, *cap. si diligenti, de foro compet.*

3 Pro quorum iurium conciliatione, & intellectu videndi sunt Felician. *de censib. tom. 2. lib. 2. cap. 3. num. 14. pag. 106.* Eduard. Caldeira *de erroribus pragmat. lib. 2. cap. 2. per totum,* Anguian. *de legibus, lib. 2. controuers. 21, num. 38. cum seqq.* Et illa videtur verior interpretatio, præsupponendo quòd olim Monachi vtriusque sexus & Clerici conueniebantur in prouinciis apud Præsidem, in vrbe apud Præfectum prætorij, & vocati ad forum venire compellebantur ex constitutione Leonis *in l. omnes, qui vbicumque, de Episcop. & clericat.* & actore volente conueniebantur coram Episcopo, *leg. decernimus, de Episcop. audient.* Immo poterant quem mallent iudicem eligere, scilicet aut Episcopum, aut Præsidem prouinciæ, nec licebat eos ad alios iudices trahi. Vnde nil mirum si pactiones illæ, de quibus in hoc textu, valerent, cùm versarentur circa priuatam Clericorum vtilitatem, quam singuli percipiebant ex publico priuilegio, nec illis temporibus competitum fuit quòd tales renunciationes ordini clericali nocumentum inferrent, quas postea docuit experientia statui ecclesiastico iniurias esse, visúmque fuit Principibus ecclesiasticis, maximè Innocentio III. Pontifici M[illegible] vtile, & gloriosum futurum, si Clerici à cæteris secularibus in litibus, & contentionibus segregarentur, in quem finem in lucem emiserunt quamplurima salutaria decreta, quorum agmen ducit text. *in d. capit. si diligenti.*

4 Varij quidem ac adinuicem contrarij extitere Africanus Iureconsultus *in l. si conuenerit, ff. de iurisdict. omnium iudic.* & Imperator Iustinian. *in præsenti textu,* in ea quæstione dissoluenda an pacto de litigando coram iudice non suo quis stare cogi possit? Pro quorum iurium conciliatione laborant Accurs. Odofred. Alexand. Deci. Socin. Bald. & alij Ordinarij *in præcitatis iuribus,* Nicol. de Salis *in suis sicilimentis iuris ciuilis pag. 3.* Ioan. Corras. *lib. 4. miscell. cap. 5.* Fachin. *controuers. iuris lib. 1. cap. 61.* Marc. Anton. Delri. *in annot. ad d. l. si conuenerit,* & *ibi* Gouean. *num. 5.* Euerard. Bronchorst *cent. 1. assert. 24.* Anton. Fab. *in suis Rationalib. in Pandectas, in d. l. si conuenerit,* Iul. Pac. *cent. 1. tit. de iurisdict. quæst. 60.* Nicol Genoa *de conciliatione legum quæ in toto corpore iuris ciuilis inuicem quasi ex diametro sibi contrariari videbantur, pag. 401.* aliàs 612. vbi existimat verissimum intellectum illum Petri Rebuffi *in d. leg. si conuenerit, in princip.* dum ratus est quòd in casu ipsius Africani intercessit nuda conuentio extra iudicium facta inter partes, seu pactum nudum, quod obligationem non parit, vt scribit Vlpian. *in leg. iurisgentium, ff. de pactis,* vt constat ex eius verbis ibi, *priusquam adiretur mutata fuit voluntas.* Nam verbum *adeo,* capitur pro accedo, quasi ad iudicem eo; & deinde ex eo verbo, *conuenerit,* quod regulariter & in dubio ad nudum pactum coërcetur, & non importat stipulationem nisi euidenter materia subiecta exigat, vt *in leg. lecta, ff. si certum petatur;* ideò non mirum si licet vnicuique ipsarum partium ab ipsa conuentione extraiudiciali resilire. In casu autem textus *in præsenti* conuentio facta fuit in instrumento cum solemni stipulatione de respondendo coram iudice aliquo; ergo nil mirum si contrarium hic statuitur, stipulatio enim obligat, quamuis pactum nudum non. *leg. pacto, supr hoc eodem tit.* Hoc idem videtur insinuare Mol. *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 2. de iurisdict. omnium iudicum, in prælud. num. 117.* dum verius existimat *in dicta l. si conuenerit,* ideo potuisse partem recedere & pœnitere à promissione, quia ante aditionem iudicis conuentio fuit nuda, & ideo non potuit compelli promittens.

Non vsurum fori præscriptione propter cingulum, &c.] 5
Id est, militare priuilegium, vt per Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 11.* vbi ait quòd hoc cingulum purpura, auróque intextum ductores militum gestabant.

Militia sua, vel dignitatis, &c.] Ergo militia digni- 6
tas non est, vt per Roman. *sing. 505.* Tiraquel. *in tract. de nobilit. cap. 8. num. 5.* Ioan. Garcian. *reg. 135.* vbi ex Guid. Pap *sing. 531. § militia,* addit quòd licèt non sit dignitas, nobilitat.

Omnes licentiam habere his, quæ pro se introducta 7
sunt, renunciare.] Notatur ad hoc quòd quilibet renunciare potest fauori suo vt per Socin. *regul. 339.* Damas. *regul. 158.* Aloys de Alber. *singul. 87.* Cassan. *in catalog. gloriæ mundi, part. 7. consid. 13.* Marsil. *singul. 551.* Tiraquell. *in tractat. le mort, part. 7. declar. 1. num. 1. & 4. & de iure primogen. quæst. 24. à num. 4.* Alphan. *collectan. 447.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 18. part. 3. col. 9. vers. deinde,* Mascard. *de probationib. conclus. 1269.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 41. & consil. 910. num. 1.* Surd. *consil. 198. num. 2.* Aloys. Ricc. *in collectan. decis. part. 1. collect. 153.* vbi occasione huius regulæ plures casus decisos collegit, in quibus quis potest, vel non iuri suo renunciare, Anton. Gomez *variar. tom. 2. cap. 13. num. 17.* Mol. *in emporio iuris part. 1. tit. 1 in prælud. num. 19. & tit. 10. de locato quæst. 2. num. 12.* D. Barbos. *in l. alia, §. eleganter, num. 12. cum seqq. ff. soluto matrimon* Cardin. Mantiq. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 12. tit. 18. num. 20.* Cardin. Tusch. *tom. 6. litt. R, conclus. 170. cum seqq.* Azor. *institutionum moralium part. 1. lib. 5. cap. 22. quæst. 10.* Monet. *de opt. canon. cap. 3. num. 207. & cap. 6. num 4.* Mar. Antonin. *variarum resolutionum lib. 1. resolut. fin. casu 13.* Ferret. *in constitut. Cathalon. gloss. 4. num. 86.* Soar. *de legibus lib. 8. cap. 33.* Rot. *decis. 265. num. 3.* apud Farinac. *part. 1. recentior.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opinion. lib. 2. titul. 3. num. 110. pag. 304.*

S [illegible] SVM

SVMMARIVM.

1 *Pactum quo disponitur de hæreditate viuentis, non valet dissentiente illo, de cuius hæreditate agitur, aut consentiente non ad mortem in consensu perseuerante, & n. 2. nec confirmatur iuramento, n. 3. nec valet fauore piæ causæ, n. 4. nec denique stante statuto, vel consuetudine, vt pacta futuræ successionis absque consensu eius de cuius hæreditate agitur, valerent, n. 5.*

6 *Pacisci non possunt filij de hæreditate parentum superstitum absque eorum consensu.*

7 *Renuntiatio, siue pactum circa hæreditatem personæ incertæ valet.*

8 *Renuntiationi hæreditatis personæ viuentis si adsit consensus illius, de cuius hæreditate pactum initur, valet talis renunciatio, & quodcunque aliud pactum circa illam hæreditatem initum.*

9 *Pactum de futura successione quærenda valet, quando ille, de cuius successione agitur, consentit, & in huiusmodi consensu perseuerat vsque ad mortem, limita vt n. 10. Sufficit autem tacita illius consensus reuocatio, n. 11. & 12.*

13 *Pactum cum extaneo de bonis fideicommissi an fieri possit viuente grauato.*

14 *Spes succedendi in filio viuente patre non est legitima.*

15 *circa Hæreditatem tertiæ personæ viuentis non potest fieri donatio, stipulatio, hypotheca, seu quiuis alius contractus.*

16 *Pactum remunerationis hæreditatis personæ viuentis absque eius consensu non valet, quamuis non sit de tota hæreditate, sed de eius parte.*

17 *Fisco locus fit quando quid aufertur propter læsos bonos mores naturales, siue iuris gentium.*

18 *Donatio hæreditatis per viam contractus valida.*

19 *Pactum veniens in consequentiam alterius contractus præcedentis valet.*

L. De quæstione. XXX. & vlt.

Idem A. Ioanni P. P.

1 PActum quo disponitur de hæreditate viuentis, non valet dissentiente illo, de cuius hæreditate agitur, aut consentiente non ad mortem in consensu perseuerante. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius, & Ludou. Gozadinus.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, multisque exornant, *l. Hispan. 13. tit. 5. part. 5. & l. 33. tit. 11. part. 5. vbi gloss. 2.* Ias. *in l. iurisgentium §. si autem, num. 2. cum duobus seqq. ff. hoc tit.* Socin. *reg. 344. cum seqq.* Bernard. *reg. 524.* Alexand. *cons. 28. vol. 3.* Marsil. *singul. 333.* Stephan. Forcatul. *in necyomant. iuris, dialeg. 55. num. 4.* Alphan. *collect. 93.* Pille. *quæst. 67.* Anton. Gom. *l. 22. Tauri, num. 30. & variar. tom. 1. cap. 11. num. 14. post princip.* Ioan. Garc. *reg. 335.* Guilhelm. Benedict. *in cap. Raynutius, de testam. verbo duas habens filias, num. 235. cum seqq.* Roderic. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, de inoffic. testam. limit. 5. ad legem Regni a num. 1.* Gail. *lib. 2. obseruat. 125. & seq.* Couarr. *in cap. quamuis pactum p. 3. in initio num. 5. & 8.* & *ibidem* Ioan. Guttier. *in initio repet. illius text. num. 4. & 5. & verbo improbet lex ciuilis, num. 2. & de iuram. confirm. p. 2. cap. 5. à princ.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. num. 28. vers. pactum super hæreditate,* Turzan. *ibidem num. 80.* Viui. *num. 81.* Anton. Gabr. *lib. 3. commun. tit. de pactis, conclus. 1. num. 11.* Hippol. *cons. 106. num. 12.* Tell. Fernandez *leg. 6. Tauri numer. 64.* Tiraquell. *in leg. si vnquam. verbo donatione largitus, num. 267. & de iure mariti gloss. 8. num. 199.* Menchac. *vsufrq. cap. 44. & illustrium cap. 37. num. 6. & de successión. creat. lib. 2. §. 18. num. 198. & seq.* Menoch. *cons. 1. numer. 139. cum seqq. & cons. 92. numer. 9. cum sequentib.* Valent. Forst. *de success. ab intest. lib. 1. quæst. 2.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 3. numer. 3. & 4.* Octauian. Cacheran. *Pedem. decis. 100. num. 31.* Mich. Grall. *recept. sentent. §. successio ab intest. quæst. 9. num. 6.* Seraphin. *de priuileg. iuramenti priuileg. 20.* Hodcd. *cons. 40. num. 35. lib. 1.* Spin. *in speculo testament. gloss. 4. princ. num. 105.* Surd. *de alimen. tit. 9. quæst. 11. num. 4. & 5.* Vincent. Machin. *in tract. de iurament. part. 4. effectu 61. num. 5.* Gam. *Lusitan. decis. 377.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 271.* Cabed. *Lusitan. decis. 164. num. 1. & 5. p. 1.* latè Castill. *controuers. lib. 3. cap. 9. per tot.* latè etiam Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. libr. 7. cap. 2.* Franc. de Barry *de successión. testati, & intestati lib. 11. tit. 25. de pacto de non succedendo,* Valasc. *de partit. cap. 16. num. 41. cum seqq.* vbi *numero 49.* ait quòd secundùm casum huius text. debet fieri pactum super hæreditate obuentura certo modo disponenda, seu diuidenda postquam in ea ipsi fratres patri successerint.

Cum huiusmodi pactum reprobetur tanquam contra bonos mores, non solùm ciuiles, sed etiam Canonicos & naturales propter periculum peccati & damni tertiæ personæ, de cuius hæreditate agitur, nempe periculum captandæ eius mortis, ideo nequaquam iuramento confirmari resoluunt Couarr. *in d. cap. quamuis pactum p. 2. in initio num. 2. & part. 3. etiam in initio num. 2. & 3.* Xuar. *d. limit. 5. num. 2. & 3.* Anton. Gom. *l. 22. Tauri num. 31.* Molin. *d. lib. 2. capit. 3. numer 3.* Guttier. *in d. cap. quamuis pactum, in initio num. 4. & 5. & de iuram. confirmat. p. 1. cap. 5. num 2. cum seqq.* Simon. de Prætis *de interpret. vlt volunt. lib. 2. dub. 1 solut. 4 num. 103. & 104.* Surd. *cons. 113. num. 17. & cons. 480. num. 1.* Grass. *d. quæst. 9. numer. 6.* Anton. Thesaur. *Pedem. decis. 225. num. 6.* Bursat. *cons. 432. num. 70. & 471. num. 24. vol. 4.* Peregrin. *de fideicommiss. art. 51. num. 24. ad fin.* Fachin. *controuers. lib. 8. cap. 72. in 3. sententia,* Seraphin. *d. priuileg. 20.* Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 3. q. 6.* Castill. *d. lib. 3. cap. 9. num. 5.* Cald. Pereira *de emptione & vendit. c. 50. num. 41.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 1. quæst. 9. num. 2. vers. vnde colliges,* Molin. *de Iustit. tom. 3. disp. 579. num. 38. & 80.* Azor. *institutionum mor. p. 2. lib. 2. cap. 28. quæst. 2.* Sanchez *d. lib. 7. cap. 2. num. 33.* vbi *num. 35.* resoluit quòd licèt id iuramentum non confirmet contractum, obligat tamen, ita vt periurus sit illud non implens, & *num. 36.* perquirit an possit concedi huius iuramenti relaxatio ab Episcopo, sicut conceditur relaxatio iuramenti soluendi vsuras. 3

Nec etiam fauore piæ causæ pactum hoc de hæreditate tertiæ personæ viuentis valere posse tenent Menoch. *cons. 1. num. 131.* Menchac. *d. §. 18. num. 220. & de success. resolut. §. 6. num 44.* Tiraquell. *de pia causa priuil. 105. & in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 317.* Seraphin. *d. priuileg. 20. num. 30.* Sanchez *d. lib. 7. cap. 2. num. 40.* 4

Nec denique stante statuto, vel consuetudine vt pacta futuræ successionis absque consensu eius, de cuius hæreditate agitur, valerent, quia cùm pactum hoc sit bonis moribus aduersum, nullo statuto, aut consuetudine validum reddi potest, vt per Villalob. *commun. verbo pactum, num. 2.* aliàs *tom. 1. commun. opinion. lib. 2. titul. 3. numer. 99. vers. amplia 1.* Mench. *d. lib. 2. §. 18. num. 258.* Grass. *d. quæst. 9. num. 8.* 5

Capell.

Capell. Tholos. *decis.* 453. *in fine.* Fachinæ. *controuers. lib.* 8. *cap.* 72. *vers. respondeo negando vtrumque.* quamuis contrarium teneat Auther. *ad Capell. d.cit. decis.* 453. *num.* 4. Tiraquel. *de iure primogen. quæst.* 7. *num.* 5. *&* 6. Menoch. *d. consil.* 1. *num.* 160. *in fine*, *&* saltem quando consuetudo esset legitimè præscripta, Sanch. *d.c.* 2. *n.* 38.

6 *Spes aliena hæreditatis*, &c.] Decisio huius text. habet locum in filiis, itavt non possint de hæreditate parentum superstitum absque eorum consensu pacisci, quia ratio legis in filiis quoque procedit; quamuis enim naturali charitate erga parentes alligentur, ac de eorum hæreditate his inconsultis paciscentes ostendant satis cupiditatem succedendi ei amori ab ipsi præferri: ita gloss. *verbo aliena in præsenti*, Menoch. *d. lib.* 2. §. 18. *num.* 214. *& controuers. vsufreq. lib* 3. *cap.* 44. *num.* 13. Crass. *d. q.* 9. *num.* 3. Pereg. *d. art.* 51. *num.* 24. Sanchez *d. cap* 2. *num.* 11. vbi ait non obstare textum *in præsenti* loqui de aliena hæreditate, quia etiam respectu filiorum dicitur aliena, eo quòd non habeant patre viuente eius dominium, quamuis propter spem dicantur quasi domini, §. *sui. Instit. de hæred. qualit.* & *num.* 12. asserit decisionem huius text. habere quoque locum in parentibus, si enim de filiorum hæreditate absque eorum consensu paciscantur, pactum erit irritum.

Hæreditatis ex cognatione fortè ad eos deuoluenda.] Hæc verba apponuntur gratia exempli, ac frequentioris vsus, frequentiùs enim hæ couentiones fiunt de hæreditate cognatorum, ac proinde dispositionem non restringunt etiam quando extranei paciscuntur de hæreditate alicuius viuentis. Menchac. *dict. lib.* 2. §. 18. *num.* 218. Sanchez *dict. lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 13.

Pactaque inter eos inita, &c.] Intellige, & decisionem text. amplia, siue pactum sit de succedendo, siue de non succedendo cum fratribus initum super hæreditate parentum viuentium, quia eiusmodi non succedendi pactum, si effectum consideremus, est pactum de succendendo, siue de certo quodam modo quo futura viuentis hæreditas distribuenda sit, ita vt in illius diuisione nullam partem habeat renuntians, sed cæteris fratribus accrescat, & hoc initur sine consensu patris de cuius hæreditate tractatur: ita Xuar. *d. limit.* 5. *num.* 3. Anton. Gom. *l.* 22. *Tauri num.* 31. Menchac. *vsufreq. lib.* 3. *cap.* 44. *num.* 2. Cou. *in d. cap. quamuis pactum. part.* 3. *in init. num.* 7. *vers. cæterùm*, Sanch. *d.c.* 2. *n.* 7.

7 *Si ille mortuus fuerit*, &c.] Aduerte quòd renunciatio, siue pactum circa hæreditatem personæ incertæ valet, quia si persona, de cuius hæreditate conuenitur, certa prorsus sit, nullum capiendæ mortis periculum subest, ac proinde quasi ratione huius leg. cessante, cessat eius dispositio; ita *l. Hispan.* 13. *tit.* 5. *part.* 5 Monter. *in repet. l. pactum quod dotali num.* 14. *sup. hoc tit.* Anton. Gom. *l.* 22. *Tauri num.* 31. *limit.* 1. Bernard. *d. reg.* 524. *limit.* 2. Guttier. *de iuram. confirm. p.* 2. *cap.* 5. *num.* 4. Crass. *d. q.* 9. *num.* 16. Molin. *d. disp.* 579. *num.* 38. Sanchez. *d. cap.* 2. *n.* 22.

8 *Voluntatem suam eis accommodauerit*, &c.] Notatur ad hoc quod si renunciationi hæreditatis personæ viuentis adsit consensus illius, de cuius hæreditate pactum initur, tunc valet talis renunciatio, & quodcunque aliud pactum circa illam hæreditatem initum, quippe quòd is consensus tollit periculum captandæ mortis: ita Xuar. *dict. limit.* 6. *num.* 1. Seraph. *d. priuil.* 20. *num.* 31. Sanchez *d. lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 14. Castill. *d. lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 6. Et ad hunc effectum tacitum consensum illius, de cuius hæreditate agitur, sufficere tenent Guzadin. *cons.* 98. *collect.* 1. *&* 2. Cephal. *cons.* 146. *num.* 5. *lib.* 1. & alij quos refert & sequitur Menoch. *d. cons.* 1. *num.* 16. *& cons.* 91. *numer.* 47. Surd. *cons.* 355. *num.* 18. Sanchez *dict. lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 26. vbi *num* 28. resoluit quod satis est consensus eius de cuius hæreditate agitur superueniens contractui de hæreditate futura inito, & citat Mench. *d.* §. 18. *num.* 269. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 71. *in fine part.* 2. Surd. *d. consil.* 355. *num.* 15. Viui. *loco citato* Non tamen præsumitur ex longo tempore interuenisse, Menchac. *illustr. cap.* 64. *num.* 18.

Et in ea vsque ad extremum vitæ spatium perseuerauerit.] Notatur ad hoc quòd dictum pactum de futura successione quærenda valet & tenet quando ille, de cuius successione agitur, consentit, & in huiusmodi consensu perseuerat vsque ad mortem, vt per Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *titul.* 3. *num.* 81. 9
vers. limitatur primò, reuocante consensum eo, de 10
cuius hæreditate conuentum est, liberantur prorsus paciscentes obligatione pacti, quippe ea pendebat ex eo consensu, Sanchez *dict. lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 18. itavt ex hoc consensu nullum ius acquisitum sit paciscentibus, si enim ius aliquod acquireretur, nequaquam integrum esset consentienti reuocare consensum inuitis paciscentibus, idem Sanchez *num.* 16. *citato loco.*

Sufficit autem tacita illius, voluntatis, siue consensus reuocatio, puta disponendo aliquid contra vim pacti, Cou. *d. p.* 3. *in initio. num.* 8. statim *in princ.* Mench. *vsufreq. lib.* 3. *cap.* 44. *num.* 11. Sanchez *dict. cap.* 2. *num.* 15. Non tamen præsumitur ea voluntatis mutatio, sed magis perseuerantia, vt de quacunque alia voluntate agentes firmat Aym. Cranet. *cons.* 113. *n.* 6. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 176. *num.* 6. *&* 7. Ioan. Mar. Nouar. *quæst. fore.* 5. *p.* 1. *q.* 108. & plures per me citati *axiom.* 25 ... 7. 11

Quod adeò verum est, vt licèt talis consentiens, seu tali pacto voluntatem suam accommodans iurauerit se consensum, aut voluntatem huiusmodi non reuocaturum, adhuc poterit illam reuocare, quia id pactum non alia ratione in hac leg. approbatur, nec firmatur iuramento, nisi quatenus accedit consensus perseuerans vsque ad mortem; quare eo ipso quòd consensus ille mutatur, ac desinit esse, cessabit pariter obligatio pacti & iuramenti: ita Anton. Gom. *d. l.* 22. *Tauri n.* 31. Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 4. Mench. *d. lib.* 2. §. 18. *num.* 198. *&* 199. *& vsufrequent. lib.* 3. *cap.* 44. *ex num.* 11. Crass. *dict. quæst.* 9. *num* 13. Franc. Viui. *Neapol. decis.* 507. *num.* 9. *lib.* 3. Surd. *decis.* 14. *num.* 7. Mancin. *de iuram. part.* 4. *effectu* 61. *num.* 5. Castill. *d. lib.* 3. *c.* 9. *n.* 6. *cum seq.* Molin. *d. tom.* 3. *disp.* 579. *n.* 40. 12

Verum pactum cum extraneo de bonis fideicommissi viuente grauato fieri possit? Affirmatiua pars verior videtur; ratio est, quia valet pactum de hæreditate mortui, vt notatur in hoc text. & substitutus per fideicommissum succedit testatori iam mortuo, *l. cohæredi* § *cum filia. ff. de vulgari*, ita Ias. *in l.* 1. *n.* 18. *sup. hoc tit.* Gama *Lusit. decis.* 92 Fusar. *de substitut. quæst.* 309. vbi ampliat siue pactum inter ipsos confideicommissarios, siue cum tertio Idem in maioratu viuente possessore, Molin. *de primog. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 22. Guttier. *practic. lib.* 5. *q.* 79. *num.* 8. Phæb. *Lusit. decis.* 2. *à num.* 12. *tom.* 1. 13

Acerbissima spes. &c.] Notatur ad hoc quòd spes succedendi in filio viuente patre non est legitima, de quo vide Tiraquell. *de iure primog. quæst.* 40. *num.* 220. 14

Iubemus etenim neque donationes, &c.] Notatur ad hoc quòd circa hæreditatem tertiæ personæ viuentis non potest fieri donatio, stipulatio, hypotheca, seu 15

seu quiuis alius contractus, vt per Sanchez *d. lib. 7. cap. 2. numer. 4.* vbi *numer. 5.* resoluit quòd in generali hypotheca non continetur quæ ex viuentis hæreditate ad se inde peruenerint, & *num. 6.* quòd non valet huiusmodi pactum, siue sit de diuidenda hæreditate viuentis post eius mortem, siue de deferenda alicui agatur, siue de donanda alicui, vel quæuis alia conuentio fiat.

16 In gloss. *Declarabitur.* ibi, *dabo tibi tertiam partem*, &c. Notatur ad hoc quòd pactum huiusmodi renunciationis hæreditatis personæ viuentis absque eius consensu inualidum est, quamuis non sit de tota hæreditate, sed de eius parte; quia text. *in præsenti* simpliciter irritat pactum de re aliena in quam post mortem succedendum est, cum etiam, quia cùm prohibitionis eadem sit ratio (nempe periculum captandæ mortis) in parte, quæ est in tota, idem ius debet esse in parte, quæ est in tota. Ita Mench. *d. lib. 2. §. 28. numer. 227.* Villalob. & Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. num. 99.* Viui *ibid. num. 81. vers. limitatur secundò.* Sanchez *d. lib. 7. cap. 2. numer. 3.* vbi ob eandem rationem idem dicendum asserit etiamsi pactum sit de specie aliqua, aut re particulari illius hæreditatis, vt si dictum fuisset, quòd altero moriente alter succedat in bonis immobilibus, vel tali domo, villa, seu castro. Sed contrariam sequuntur Hippol. *sing. 331.* Crauet. *cons. 19. num. 9* Peregrin. *dict. art. 51. num. 29. cum seqq* Crass. §. *successio, quæst. 9. num. 10. & seqq.* Magon. *Florent. decis. 102.* Hieron. Gabr. *cons. 137. num. 17. & 33. vers. hinc est, & num. 37. lib. 1.* Honded. *cons. 40. num. 32. & 47. lib. 1. & per tot. cons.* Octauian. *Pedem. decis. 100. num. 26.* Menoch. *cons. 1. num. 161. & cons. 92. num. 48. & cons. 923. n. 13. vers. secundo, & cons. 1126.* Surd. *cons. 147. num. 4. & cons. 517. num. 2. vers. demum*, latè Fusar. *de fideicom. quæst. 308. à num. 68. vsque ad num. 81.* vbi respondet ad contraria.

17 In gloss. *Obseruari.* ibi, *sed potiùs aufertur eis hæreditas vt ab indignis*, &c. Notatur ad hoc quòd fisco locus sit quando quid aufertur propter læsos bonos mores naturales, siue iurisgentium, vt per D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 7. num. 18.*

18 In gloss. *Accomodauerit.* ibi, *vt si promittam tibi bona mea post mortem meam*, &c. Notatur ad hoc quòd per viam contractus valet donatio hæreditatis, vt per Gozadio. *cons. 87. num. 2. & 3.* Tiraquell. *de iure primogen quæst. 6. num. 5.* Menoch. *cons. 97. n. 44.* Fusar. *d. quæst. 308. num. 37.*

19 In gloss. *Pacisci, in addit. marginali.* ibi, *tu dic quòd ibi pactum venit in consequentiam alterius contractus præcedentis, ideo valet.* Ita Bernard. *reg. 524. limit. 3.* Anton. Gomez *l. 22. Tauri num. 16. in fine*, Montet. *in l. pactum quod dotali, num. 14. supr. hoc tit.* Mench. *de success. creat. lib. 2. §. 18. n. 256.* Guttier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 43. num. 3.* Sanchez *dict. lib. 7. cap. 2. num. 41.*

De transactionibus.

TIT. IV.

TRANSACTIO est rei dubiæ, vel controuersæ decisio: vt obligationis conditionalis, aut rei litigiosæ, sicque aut nudo pacto, aut stipulatione. *l. 2. l. pacto 15. eod. tit.* Scripserunt in hanc rubric. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Angel. Castrens. Fulgos. Philip. Dec. Iaf. Curt. Ioan. Mar. Iacobin. Riminald. Bolognet. Alciat. Sichard. Donell. Padilla, Aloys. de Leo, Petr. Gilchen. Sebast. Næuius, post omnes Hubert. Giphan. item Cuiac. Pac. & VVesembec. & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

De materia huius tit. vide Medic. *de definit. p. 2. definit. 47.* Conan. *lib. 5. comment. cap. 6.* Corras. *lib. 1. miscellan. cap. 23.* Mol. *in emporio iuris part. 1. tit. 4. de transactionib.* Alexand. Trentaciq *var. resolut. lib. 3. tit. de transact.* Arimin. Tepat. *vers. sentent. tom. 2. tit. 361. de transact.* Molin. *de iustit. tract. 2. disput. 556. cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. comment. tom. 2. lib. 26.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 25. num. 606. cum seqq.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 16. de transact.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio inita cum vno ex pluribus tutoribus obligatis, ad alios non porrigitur. Cum vno pro parte sua facta, illa non obstante alij possunt pro eorum parte conueniri, num. 2. facta cum quibusdam tutoribus, vel curatoribus, non prodest cæteris, num. 3. facta cum vna persona, non prodest alij, neque nocet, n. 4. 5. 6. 7. & 8.*

L. Neque pactio I.

Imp. ANTONINVS A. *Celerio.*

TRansactio inita cum vno ex pluribus tutoribus 1
obligatis, ad alios non porrigitur. Colligunt ex Ordin. Bart. Bald. Cyn. Salicet. Angel. Castr. Fulgos. Deci. Bald. Ias. Iacobin. de S. Georgio, Bellapert. Roman. Curt. iun. Ioan. Sichard. Alciat. post omnes Hubert. Giphanius, Riminald. Bolognet. Donel. Padilla, Aloys Leo, Petr. Gilchenius, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

De materia vide Boër. *decis. 59. num. 8.* vbi trans- 2
actio cum vno pro parte sua facta, illa non obstante alij possunt pro eorum parte conueniri, Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. de transactionibus, num. 27. pag. 305.* vbi quòd transactio facta cum qui- 3
busdam tutoribus, vel curatoribus non prodest cæteris, & *num. 37.* vbi quòd transactio facta cum vna 4
persona alij non prodest, neque nocet. Mol. *in emporio iuris part. 1. tit. 4. in prælud. num. 26. & 27.* vbi 5
quòd transactio cum vna persona interposita alij nocet, neque debet extendi ad alium, etiamsi habeat ius connexum. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 26. tit. 4. num. 1.* vbi per hunc textum tenet quòd transactio facta cum vno regulariter ad 6
alios non porrigitur, & *num. 8.* quòd transactio facta 7
cum quibusdam administratoribus, cæteris cum quibus non est transactum non suffragatur, & *num. 9.* 8
quòd transactio non prodest, neque nocet alij habenti ius connexum cum transigente. latè Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 36. tit. 4. num. 1. cum seqq. n. 8.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 25. n. 606. vers. quartum est, in med.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio timore litis exititura facta, valida est, & num. 2. & 3.*

4 *Transactio propriè dicitur non solùm super lite pendente, sed etiam futura.*

5 Timor

5 *Timor futuræ litis idem operatur, quod ipsa lis si esset de præsenti. & n.6.*

7 *Solutio indebitè facta ex causa transactionis non repetetur; etiamsi extitisset per errorem solutum.*

L. Cùm te. II.

Idem A. Luctatio.

1 TRansactio timori litis extituræ facta valida est. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.* & ex repetentibus Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Conan. *comme. t. lib 1.capit.6.numer.4.* Cuiac. *lib.9.obseru.* 24. Anton. Fabr. *lib. 17. coniect. cap.4.* Valasc. *de iure emphyt.quæst.27. num.13. vers. rursus.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo per quod, num.15. vers. tertiò*, vbi ait probari *in præsenti* non modò ipsam litem transactioni causam dare posse, sed etiam
3 timorem futuræ litis, & *numer.* 17. colligit ex hoc text quod solus timor litis sufficit ad transactionem validandam, quamuis aliàs necessaria sit lis & controuersia, vt transigi de iure possit, optimè Card. Mantic. *de tacitis, & ambig.conuent.tom 2.lib.26.tit.8. num.20. & 21.* vbi ait quòd si quis habuit propositum instituendi litem, sed nunquam edidit actionem, etiamsi haberet animum calumniandi, transactio valet. & *eod.lib.26. titul.1.num.16.* resoluit satis esse litem moueri de facto, vel timorem esse litis
4 futuræ, vt transactio valeat, & *num.19.* subdit quòd transactio propriè dicitur non solùm super lite pendente, sed etiam futura.

5 *Tamen propter timorem litis, &c.*] Gregor. Lopez *l.22. gloss.1. tit.1 part.7.* ex hoc text. colligit quòd timor futuræ litis idem operatur, quod ipsa lis si de præsenti esset, est enim in potentia propinqua, & habetur proinde ac si iam esset.

6 Eundem enim operatur effectum suspicio metus futuri, ac ipse metus, de præsenti. Bald. *cons.165.ad fin. lib. 2.* Hippol. Riminald. *cons.77. num.26. lib.1.* Philipp. Pascal. *de viribus patriæ potestatis p.3.cap.2. num.39.* Gregor. XV. *decis.574.num.17.* ac alij per me citati *in votis decisiuis Canon. voto 1.num.130.cum sequentib.*

7 *Repetere non posse, &c.*] Notatur ad hoc quòd solutio indebite facta ex causa transactionis non repetetur etiamsi extitisset per errorem solutam, vt per Deci. *cons.351. In casu proposito, num.2.* Viui. *tom.2. commun. opin.lib.8.tit.27.n.13.vers.sed hoc non procederet, pag.391.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio facta super parte litis, partem expressam ac nominatam peremit.*

2 *Transactio specialis specialem operatur effectum.*

3 *Reus, qui opponit exceptiones generales, tenetur eas declarare quando consistunt in facto, & non in iure, intellige vt n.4.*

5 *Transactio quando est specialis, ad aliam rem, seu speciem non porrigitur, intellige vt n.6.*

7 *Causam certis finibus circumscripta effectum producendum restringit.*

8 *Fides bona generaliter requiritur tam in iudiciis, quam in contractibus.*

L. Age cum Geminiano. III.

Imp. ALEXANDER. A. *Tuliæ.*

TRansactio facta super parte litis, partem expressam ac nominatam peremit. Item specialis transactio specialem operatur effectum. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius. 1 2

Vide Bald. *in l. fin.collect.1. vers. sed exceptione; de fideicommiss.* qui allegat hunc text. ad hoc quòd reus, qui opponit exceptiones generales, tenetur eas declarare quando consistunt in facto, & non in iure, refert & sequitur Vincent. de Franch. *decis.163. n 1.* 3
quod intelligendum asserit quando actor habet suam intentionem fundatam, & *num.2.* firmat quòd reus in exceptione est actor, & quemadmodum tenetur actor declarare libellum generalem, ita & reus exceptionem generalem, cum debeat exceptio 4
esse clara. Et notatur ad hoc quòd quando transactio est specialis, ad aliam rem, seu speciem non porrigitur, vt per Molin. *de instit.tract.2.disp.558. num.1.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent.libro 26. tit. 6. num.7. vers.primus*, vbi intelligit nisi sit de ap- 5
pendicibus. Vnde vulgaris est huius text. allegatio ad illud Axioma quòd limitata causa limitatum producit effectum, vt per Palat. *in repet. capite per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab. 3. §.24.* 6
num.1. pag. 196. vbi citato hoc text. ait quòd causa certis finibus circumscripta effectum producendum limitat, & restringit, Tiraq. *in tract. cessante causa part.1.num.142. & de retract.lig.§.32.gloss.1.num.49.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo causa 9.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. eodem verbo n.3.* Surd. *cons.10.num.49.* Guttier. *practic.lib.9.quæst.31. num.7.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel. §.6.proœm.num. 8.* Stephan. Gratian. *Marchiæ decis.56. num.5.* Cardin. Mantic. *decis.232.num.9. & decis.267. numer.4.* plures refero *de Axiomat. iuris vsufrequent. axiom. 40. num.29.* 7

Iudex contemplatione iudicij quod bonæ fidei est, &c.] Intelligitur iste text. se referre ad bonam fidem, quæ generaliter requiritur tam in iudiciis, quàm in contractibus. *l. bonam fidem, ff. de action. & obligat.* quæ bona fides mouet iudicem ad interrogationes faciendas in iudicio vbicumque ratio & æqualitas illum mouerit. *l.vbicumque, ff.de interrog.action.* ita Valasc. *consult.97.n.2.* 8

SVMMARIVM.

1 *Ad Actionem extinctam non datur regressus sed de dolo actio.*

2 *Actio extincta per acceptilationem, nisi interuenerit dolus, retractari ampliùs non potest. & num.3.*

4 *Actione remissa non censetur remissus dolus.*

5 *Actio semel extincta non reuiuiscit.*

L. Actione. IV.

Idem A. Numidio.

AD actionem extinctam non datur regressus, sed de dolo actio. Item actio extincta per acceptilationem, nisi interuenerit dolus retractari ampliùs non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1.sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius. 1 2

Hanc

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Conan. *commentar. lib. 5. cap. 6. num. 5.* Fulgos. *in l. si pecuniam, in princ. ff. de condict. causa data*, Alciat. *lib. 5. paradox. cap. 7.* Xuar. *allegat. 19. num. 12.* vbi ait quòd vbicunque per transactionem fuit extincta actio, ipso iure actio prima non resuscitatur, sed contra non implentem dantur certa remedia personalia, de quibus *in præsenti*, sed cùm dicta remedia sint personalia contra tertium possessorem, cessat actio in rem iam extincta per dominium translatum in dictum tertium possessorem. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 26. tit. 7. num. 15. in princip.* ad hoc quod per transactionem extinguitur actio.

4 Notatur ad hoc quòd remissa actione non censetur dolus remissus, de quo an verum sit, & ad gloss. *in præsenti* contrarium resoluentem, vide Couarr. *var. lib. 2. cap. 15. num. 3. & 4.* Cels. Burg. *de dolo lib. 2. tit. de præterito, & de futuro dolo, num 46. & 49.* Farinac. qui quadrupliciter distinguit, *fragm. crimin. p. 1. lit. D, ex num. 158.*

5 *Et per acceptilationem extincta*, &c.] Notatur ad hoc quòd actio semel extincta non reuiuiscit, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num. 191. de reuocand. donat.* Gam. *Lusit. decis. 133. num. 9.* Aym. *cons. 293. num. 10.* Card. Tusch. *practic. conclus. tom. 1. lit. A, conclus. 116. per tot.* Menoch *cons. 176. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Confessio probat, & defectus scripturæ transactionem non vitiat.*
2 *Confessionis propriæ probatio æquipollet iuramento.*
3 *Confessio idem operatur quod publicum instrumentum factum de contractibus.*
4 *Confessio non requirit scripturam.*

L. Cùm te transegisse. V.

Idem A. Euocato.

1 CONfessio probat, & defectus scripturæ transa-
2 ctionem non vitiat. Item confessionis propriæ probatio æquipollet iuramento. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

3 In summ. text. ibi, *idem operatur confessio quod publicum instrumentum factum de contractibus.* Ita Ordin. Regia Lusit. *lib. 4. tit. 19. §. 2.* Roland. *cons. 6. num. 26. lib. 3.* Gam. *Lusit. decis. 43. num. 2.* Angul. *in l. 6. de meliorationi. gloss. 10. num. 4.* Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæst. 7. num. 27.* Azeued. *l. 6. tit. 6. num. 17. lib. 5. nouæ Recopilat.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. 72. num. 53.*

4 *Nullum instrumentum intercesserit*, &c.] Ergo transactio non requirit scripturam, de quo vide Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 2. conclus. 71.* Molin. *de Iustitia tract. 2. disp. 556. num. 9. prope fin.* ibi, *habéntque verum, etiamsi transactio sine scriptura acta sit.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio super inofficioso testamento à matre inita obligat hæredes.*
2 *Lis parentum transactione sopita per hæredes non restauratur.*
3 *contra Transactionem non implentem seruantémque, implere & seruare parato actio ad interesse competit.*
4 *Stipulatio sequitur naturam contractus principalis.*

L. Cum mota. VI.

Idem A. Pomponiis.

TRansactio super inofficioso testamento à matre inita obligat hæredes. Item lis parentum 1 2
transactione sopita per hæredes non restauratur. 3
Item contra non implentem & seruantem transactionem implere & seruare parato actio ad interesse competit aliquando ex stipulatu, interdum præscriptis verbis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. *tom. 1. pag. 53.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

De materia & intellectu huius text. & conciliatione *cum l. si instituta, ff. de inoffic. testam.* vide Alciat. *lib. 5. paradoxor. cap. 6.* Corras. *lib. 2. miscel. cap. 10.* Conan. *commentar. lib. 7. c. 15. num. 8. & 9.* Mayn. *lib. 1. de actionib. cap. 17. pag 4. & 5.* Strach. *de mercat. tit. de sponsionib. p. 2. num. 4. vers. aut in tertio*, Padil. *in l. naturalis, §. quod si faciam, n. 7. de præscript. verb.* Alphan. *collect. 370.* Albert. Bolognet. *ad rubr. de verb. obligat. cap. 43. num. 3. & cap. 43. n. 2.* Fachin. *controuers. lib. 1. cap. 10.* Iul. Pacium *cent. 3. tit. de inoffic. testam. quæst. 36.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 20. num. 6.* Ioan. Borcholt *in tit. de transact. cap. vlt. num. 15. cum seqq.* P. Grangianum *in suis paradoxis iuris ciuilis, cap. 31.* Hieron. Torniel. *ad rubr. de verb. oblig. n. 144.* Genoa *in conciliatione cunctarum legum quæ in toto corpore iuris ciuilis inuicem quasi ex diametro sibi contrariari videbantur, pag. 112.* qui omnes varias excogitarunt conciliationes ad præcitata iura, & illa videtur verior, nempe in specie ab Vlpiano proposita. *in d. leg. si instituta*, ita fuisse transactum, & conuentum vt à querela inofficiosi testamenti recederetur, aduersarius verò aliquid daret. Sed in specie Alexandro proposita *in præsenti text.* conuentum fuisse vt certa bonorum pars transigenti & querelam remittenti daretur, de quibus agebatur in accusatione inofficiosi testamenti, ideo hoc posteriori casu querela instaurari non potest: nam querela ipsa inofficiosi testamenti, quæ vniuersa bona vindicabat, per transactionem factam rescissa est ac diuisa in hunc modum, vt scilicet pars bonorum debeatur querelam remittenti, altera verò pars possessori cedat. Quare si accusatione instaurata omnia bona peterentur, pacti obstaret exceptio ex quadam æquitate, quemadmodum *in l. si maior. 36. infr. hoc tit.* habetur, exceptionis æquitatem proficere vt nil ampliùs peti possit quàm quod transactionis placito promissum est, quæ ratio in priore casu locùm non habet. Etenim in specie ista is, contra quem inofficiosi querela fuit instituta promittendo actori partem bonorum de quibus agebatur, aliquid actori præstitit, quia iam non amplius exceptionibus suis vt quoad illam partem potest, & ideo actor debet cum conuenire, vt partem bonorum promissam tradat, non autem ipsam transactionem infringere: at in specie *d. l. si instituta*, nihil reus conuentus præstitit, ideo dicta ratio cessat, & iure transactio rescindi potest. Ita Hieron. Torniel. Andr. Fachin. & Nicol. de Passeribus à Genoa *citatis locis.*

Aut enim, &c.] Notatur ad hoc quòd stipulatio 4
sequitur naturam contractus principalis, vt per Tiraquell. *de constituto p. 3. limit. 7. num. 38.*

SVM

SUMMARIUM.

1 *Procurator ad agendum constitutus transigendo non praeiudicat domino, & n. 3.*
2 *Actionis habens exercitium, potestate decidendi non censetur instructus.*
4 *Procurator alicuius constitutus ad agendum & defendendum, non potest transigere, aut compromittere, nisi ad id facultatem habeat specialem.*
5 *Administrator, vel syndicus an possit transigere sine mandato speciali.*

L. Transactionis placitum. VII.

Imp. GORDIANUS A. *Iunio militi.*

1 PRocurator ad agendum constitutus transigendo
2 non præiudicat domino. Item exercitium actionis habens, potestate decidendi instructus non censetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, Gregor. Lopez *l. 19 gloss. 2. tit. 5. p. 3.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 5. cap. 6. num. 1.* Marant. *de ordine iudicior. part. 6. actu 2. de compromisso num. 8.* Couarr. *lib. 1. var. cap. 6. num. 3. vers. quinto*, vbi ait quòd licèt habens generale mandatum non possit transigere, si tamen illud mandatum processerit cum libera administratione, poterit transigere, & expedire ea, quæ mandatum speciale requirit, Tiraquell. *de iure mariti gloss. 8. n. 81. & de iudicio in rebus exiguis vers. 41.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 25. num. 606. vers. quintum est*, ad hoc quòd Procurator transigere non potest, etiamsi liberam habeat agendi potestatem. Molin. *de Iustit. tractat. 2.*
4 *disp. 157. n. 19.* vbi quòd Procurator alicuius constitutus ad agendum ac defendendum non potest transigere, aut compromittere, nisi ad id habeat specialem facultatem.

5 An administrator, vel syndicus possit transigere sine speciali mandato, vide Bernard. Græuæ *ad praticam Cameræ Imperialis lib. 2. concl. 72. consid. 1.*

SUMMARIUM.

1 *Transactio super futuris alimentis adhuc debitis absque Prætoris cognitione illicita est, & num. 2.*
Quid si firma sit iuramento, n. 3.
4 *in Alimentis præteritis futurorum fauor cessat.*
5 *Alimenta præterita quæ sint.*

L. De alimentis. VIII.

Idem A. Licinio.

1 SVper futuris alimẽtis adhuc debitis absque Prætoris cognitione & decreto illicita est transactio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curt.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ias. *in l. diuortio, in princ. num. 19. ff. soluto matr.* Felin. *in cap. ex parte, num. 4. de accusat.* Anton. Gom. *l. 80. Tauri n. 13.* Rojas *in epit. success. cap. 21. num. 42.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 15. num. 43. cum seqq.* Cordub. de Lara *in l. si quis à libris §. parens num. 52. & n. 76. ff. de liber. agnosc.* Menoch. *de successiõn. lib. 2. §. 18. requis. 29. limit. 1. n. 269. pag. 421.* Menoch. *de arbitrar. casu 170.* Vincent. de Franchis *Neapol. decis. 203. num. 3.* Fachinæ *controuers. iuris lib. 3. cap. 21.* Surd. *de aliment. tit. 5. quæst. 1. num. 40. & tit. 6. q. 10. num. 1. & tit. 8. priuil. 56. num. 4.* Gutier. *de iurament. confirm. part. 3. cap. 3. à princip.* Mol. *in emporio iuris p. 1. tit. 4. in prælud. num. 40. cum seqq.* Aldouin. *consl. 73. num. 1.* D. Barbos. *in l. 1. part. 4. n. 9. ff. soluto matr.* Rebell *de obligat. iustit. part. 2. lib. 16. quæst. fin. num. 2.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 26. tit. 3.*

Quid si iuramento firmata sit transactio super alimentis, de quo vide Padil. *in præsenti n. 5.* Tiraq. *in l. si vnquam, in princip. num. 141. & 151.* Couar. *in cap. quamuis pactum p. 2. §. 6. num 6.* Mench. *de successi. lib. 2. §. 18. requis. 29. limit. 1. num. 169.* vbi dicit quòd ista transactio cum iuramento bene valet, secus autem dicit si quis iurasset non transigere super alimentis. Cardin. Mantic. *d. tit. 3. num. 11 cum seq.* vbi tenet quòd inconsulto Prætore de alimentis futuris transigi potest si fuerit interpositum iuramentum, nisi alimenta relicta sint à patre filio, vel iuramentum à minore & paupere sit interpositum. Gutier. *de tract. de iuram. confirm. part. 1. cap. 3. n. 3. cum seqq.* Mol. *in emporio iuris p. 1. tit. 4. in prælud. n. 45.* vbi *n. 46.* resoluit eam prohibitionem transigendi super alimentis inconsulto Prætore & sine causæ cognitione non procedere vbi transactio euidenter vtilis esset transigendi. 3

De alimentis Præteritis, &c.] Notatur ad hoc quòd in præteritis alimentis futurorum fauor cessat, vt per Deci. *notab. 3.* & Anton. de Padil. etiam *not. 3. in præsenti*, Vincent. de Franch. *decis. 203. n. 2.* Anton. Thesaur. *decis. 44.* Dicuntur autem in hac specie alimenta præterita, quæ vsque ad diem litis motæ, futura verò, quæ à die litis motæ in futurum debentur, de quo vide Veral. *decis. 20. num. 4. & decis. 22. à num. 2. & decis. 24. per tot.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 60. n. 16.* Ceuall. *commun. q. 897. n. 918.* Vincent. de Franch. *decis. 605. n. 2.* Sigism. Scacc. *de appellat. q. 17. limit. 7. num. 15.* Marescot. *lib. 2. var. resol. c. 83. n. 1.* Mari. Giurba *decis. 4. n. 47. & in consuet. Messan. cap. 7. gloss. 15. 13.* Gall. *de except. part. 2. tit. 4. except. 1. num. 44.* Fontanell. *de pactis nupt. clauf. 6. gloss. 2. part. 3. ax n. 43.* 4 5

Sine prætore, seu Præside, &c.] Qui decernet an transigendum sit, vel non, præhabita causæ cognitione, quæ versabitur circa causam transigendi modum, & personas transigentium, vt per Menoch. *de arbitr. casu 117. à n. 6.* Mol. *d. tit. 4. in prælud. n. 46. in fine*, Card. Mantic. *d. tit. 3. n. 7.*

SUMMARIUM.

1 *Transactio conditionalis valet si aliquid ad transigentem perueniat, & talis transactio parit exceptionem contra realem actionem, & n. 2.*
3 *Dimittens simpliciter non dicitur velle transferre dominium.*
4 *Mora purgatio non admittitur in conditionibus, etiam fauore libertatis.*
5 *Mulier non potest ingredi fundum dotalem propria auctoritate, si alius tenet & contradicit.*

L. Si super. IX.

Idem A. Agrippino.

TRansactio conditionalis, valet, si aliquid ad transigentem perueniat, & talis transactio parit exce-

exceptionem contra realem actionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.supr.hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Card. Mant. *de tacitu & ambig. conuent. to. 2. lib. 26. tit. 1. n. 25.* vbi hoc text. deducit quòd si promitto tibi centum, si filius tibi nascatur, vt recedas à lite, huiusmodi transactio valet, & licèt conditio deficiat, quia filius non sit natus, nó potest ampliùs agi, quasi nihil datum, vel promissum fuerit, quia sufficit spes quòd dare potuerit si filius natus esset.

3 *Possessione ei cederes.* &c.] Notatur ad hoc quòd dimittens simpliciter, non dicitur velle transferre dominium, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gl. 14. n. 70.*

4 *Vlteriùs quæstionem non patereris*, &c.] Notatur ad hoc quòd in conditionibus non admittitur moræ purgatio etiam fauore libertatis, vt per Tiraq. *de retract. tit. 2. §. 2. gl. 1. n. 4.*

5 *Interpellatus, vim fieri prohibebit.*] Notatur ad hoc quòd mulier non potest auctoritate propria ingredi fundum dotalem si alius tenet & contradicit, quia tunc iudex debebit vetare ne hæres accedat ad possessionem sine illius licentia vt per Xuar. *sua declar. l. 8. lib. 2. foro 55. tit. de aditione hæreditatis n. 5. pag. 344.* & fuit dispositum per *l. Hispan. 3. tit. 13. lib. 4. noua recop.* vbi Azeued. *num. 35. 37. & 57.* Menoch. *remed. 9. recup. n. 215. & remed. 4. adipisc. n. 421.* Gutier. *in §. sui, n. 76. Instit. de hæred. qual. & differ.* Perez *l. 1. verbo por el mesmo tit. 14. lib. 5. Ordin.*

SVMMARIVM.

1 *Transactionis exceptio impedit processum inchoari super his, quæ per transactionem fuerunt remissa.*
2 *Transactio fieri potest super quæstione an quis sit legitimus, vel non.*
3 *inter Fratres & liberos concordia, pax & amicitia seruanda est.*
4 *Transactione facta inter partes lis dicitur finita.*
5 *Transactionis exceptio peremptoria est.*

L. Fratres tui. X.

Imp. PHILIPPVS A. *Apollophaniæ.*

1 EXceptio transactionis impedit processum inchoari super his, quæ per transactionem remissa
2 fuerunt. Item transactio fieri potest super quæstionem, an quis sit legitimus, vel non. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

3 *Parum probè postulas*, &c.] Quia inter fratres & liberos concordia, pax & amicitia est seruanda, atq; præ cæteris quibusuis rebus expetenda, vt per Tiraq. *de iure primog. q. 4. n. 8.* vbi citat hunc textum.

4 *Nullus etenim erit litium finis*, &c.] Notatur ad hoc quòd facta transactione inter partes lis dicitur finita vt per Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 3. num. 38.* Viui *eod. tom. 1. lib. 2. tit. 26. de receptis arbitr. num. 14. vers. nec non ipsum, pag. 349.* Gregor. Lopez *l. 12. gloss. 11. quæst. 2. col. 1. ante fin. tit. 1. p. 7.* vbi quòd instantia & processus per transactionem extinguitur, Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 26. tit. 19. n. 45.* Marant. *de ordine iudiciar. part. 6. membr. 8. num. 12.* vbi quòd exceptiones litis finitæ, vt est transactionis exceptio, impediunt litis ingressum, & ideo sic appellantur, quia sunt inductæ ꝓ fine litium finis. Molin. *de primogen. lib. 4. c. 8. num. 39.* vbi quòd transactionis laudo, & emologatione subsequutis litis ingressum præcludere solent, adeò vt si de eis excipiatur ante litis contestationem agendum sit, Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 256. n. 5.* vbi quòd exceptio transactionis finem liti imponit.

Vnde per hunc textum tenent communiter Doctores transactionis exceptionem esse peremptoriam, vt per Vezin. *tom. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 20. num. 20.* Menoch. *de arbitr. casu 202. num. 606.* Suar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 1. temp. 7. num. 2.* Bernardin. Muscatell. *in sua praxi aurea ciuili Neapol. p. 4. gloss. transactionis pag. 601. cum seqq.* Alex. Trentacinq. *variar. resolut. lib. 2. tit. de exemptionib. resol. 1. num. 12.* Mendez de Castro *in praxi Lusitana lib. 3. c. 4. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum successionis reciprocum inter fratres improbabile votum captandæ mortis remouet.*
2 *Fidei commissum inter fratres potest remitti per transactionem, & pactum.*
3 *Fideicommissum reciprocum super spe pendente remissum à minore non potest peti postea.*
4 *Renunciatio hæreditatis, & futuræ successionis valet etiam inter minores.*
5 *Læsio non datur in his, quæ pendent à futuro euentu.*
6 *Restitutio denegatur ratione dubij euentus.*
7 *Minor non restituitur aduersùs ea quæ se habent ad lucrum & damnum.*
8 *Fideicommissum conditionale, vel in diem, potest renunciari.*
9 *Minor, seu tutor non restituitur aduersùs renunciationem fideicommissi, quando illud fuisset reciprocum, & interuenisset renuntiatio mutua limita vt n. 10.*

L. De fideicommisso. XI.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALERIAN. *nobilis Cæs.* *Caiano militi.*

PActum successionis reciprocum inter fratres remouet improbabile votum captandæ mortis. 1
Item fideicommissum inter fratres potest remitti per 2
transactionem & pactum. Item reciprocum fideicommissum super spe pendente remissum à minore 3
postea peti non potest Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Celebris est hic text. secundùm Pinel. *in l. 1. p. 3. num. 57. col. 4 vers. mihi autem places*, & illam singularem & vnicum in iure vocat Anton. Gom. *l. 22. Tauri n. 15. & 17.* ad probandum quòd renunciatio hæreditatis, & futuræ successionis valet etiam inter minores, quia est reciproca, intelligendo de remissione & renunciatione futuræ successionis testatoris iam defuncti, quam quis sperabat virtute fideicommissi conditionalis, iterum illum dicit singularem & vnicum in suo casu. idem Anton. Gomez *l. 30. Tauri num. 66. col. 1. & l. 69. num. 1. & variar. tom. 2. cap. 2. num. 34.* dum habet quòd si duo, vel plures hæredes ad inuicem remittunt sibi fideicommissum reciprocum iniunctum à testatore, vt ille qui decedat sine liberis, restituat alteri suam partem, 4

valet

valet & tenet, nec competit restitutio, licèt aliquis eorum sit minor, & in eo sit verificata conditio, & *cap. 5. num. 3. paulo post princip.* vbi pariter text. istum dicit singularem & vnicum in suo casu dum probat quòd valet remissio, & renunciatio fideicommissi reciproci etiam inter minores propter dubium euentum, adeò quòd non habet locum restitutio ex persona alicuius. Pro vnico commendat ex Baldo *in reper. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 50. num. 11 ad finem.*

5 *Et non potest eo casu rescindi*, &c.] Notatur ad hoc quòd læsio non datur in his quæ pendent à futuro euentu, de quo vide Boër. *decis. 62. n. 8. & 11.* Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 128. & de iure primog. quæst. 6 num. 4. & q. 17. opin. 1. num. 96.* Menoch. *cons. 37. n. 152. & cons. 156. num. 37. & cons. 196. num. 18 & 19.* latissimè Menchac. *controuers. vsufreq. p. 2. c. 68. à princ.* vbi exornat & eleganter intelligit hunc text. dum probat
6 quòd dubij euentus denegatur restitutio, Surd. *de aliment. tit. 9. quæst. 11. num. 11. cum seqq. & dec. 278. n. 9.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo vel aduer-*
7 *sarij dolo, num. 12.* ad hoc quòd minor restitui non potest aduersùs ea, quæ se habent ad lucrum & damnum. Sfort. Odd. *de restitut. in integrum quæst. 85. num. 26. & 27. & quæst. 69. n. 17. vers. ad 3.* Decian. *cons. 39. num. 111. lib. 2.* vbi ait dispositionem huius generaliter procedere in quacunque conuentione, nam si ea vterque ex contrahentibus potest consequi damnum & lucrum, licèt postea ex euentu damnum alter passus sit, non per hoc læsus dicetur, etiamsi sit minor.

8 *Cum pacto tali consenserit*, &c.] Notatur ad hoc quòd fideicommissum conditionale, vel in diem relictum potest renuntiari, ac proinde per renuntiationem excluditur fideicommissarius si illa transiret in pactum, vt per Peregr. *de fideicommiss. art. 52. n. 11. & 14. & cons. 52. n. 16. cum seqq lib. 5.* plures quos refert & sequitur Fusar. etiam *de fideicommiss. q. 587. n. 15.* vbi *n. 16.* ampliat siue fideicommissum sit reciprocum, siue non, & *n. 17.* quòd procedit etsi testator prohibuisset talem remissionem fieri posse, & *num. 19.* quòd talis remissio potest fieri etiam modico accepto, vel gratis.

9 *Neque eam, cui subueniri*, &c.] Notatur ad hoc quòd minor, seu tutor non restituitur aduersùs renuntiationem fideicommissi à se factam quando illud fuisset reciprocum, & interuenisset mutua renuntiatio, vt per Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 128.* Peregr. *d. art. 52. num. 50.* Magon. *Florentin. decis. 92. n. 7. & seq.* Sfort. Odd. *de restit. in integr. q. 85. n. 25. cum seqq.* Osasch. *Pedem. decis. 212. n. 16.* Fusar. *d. tract. de fideicommiss. q. 596.*
10 *num. 4.* vbi *num. 5.* id limitat si adesset aliqua considerabilis imparitas ex parte minoris.

SVMMARIVM.

1 *Administrator Reipubl. super re dubia transigit, non autem debitum liquidum remittit.*
2 *Administratores à lege administrationem habentes intelliguntur mandatum cum libera habere.*
3 *pro Transactione rerum ciuitatis sufficit sola licentia Præsidis.*
4 *Administrator ciuitatis potest transigere quando ius est dubia.*
5 *Procurator Reipubl. non potest remittere debitum liquidum procedit in Procuratore, vel administratore simplici, non autem in domino, n. 6.*
7 *Remissio eius quod debetur, non autem liquido, non est donatio propria, nec insinuatione indiget.*
8 *Procurator Reipubl. non potest donare, licèt censeatur habere mandatum cum libera. limita vt num. 9.*
10 *Tutor minoris non potest remittere debitum non liquidum, etiam minimum.*
11 *Pater an possit transigere in peculio aduentitio filij.*
12 *Præses ciuitatis non potest expressè præiudicare ciuitati.*
13 *Tutores, curatores, & alij administratores remittendi debiti vsurarij ius habent.*
14 *Tutor potest pro salute animæ pupilli pecuniam vsuris extortam restituere absq; decreto iudicis.*

L. Præses prouinciæ. XII.

Iidem AA. Primo.

Administrator Reipubl. super re dubia transigit, non autem debitum liquidum remittit. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Vulgò citari solet hic text. ad hoc quòd admini- 2
stratores à lege administrationem habentes intelliguntur mandatum cum libera habere, de quo latè Trentacinq. *var. resolut. lib. 2. de procurat. resolut. 2. per tot.*

Præses prouinciæ, &c.] Ergo pro transactione re- 3
rum ciuitatis sufficit sola licentia Præsidis, & non requiritur Regis, de quo Gregor. Lopez *l. 24. gloss. 3. tit. 4. part. 3.*

Verum de dubia lite, &c.] Notatur ad hoc quòd ad- 4
ministrator ciuitatis potest transigere quando ius est dubia, vt per Menoch. *cons. 887. n. 22. cū seqq.* Mol. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 4. in prælud. num. 12.*

Id quod indubitatè deberi posset, &c.] Notatur ad 5
hoc quod Procurator Reipubl. debitum liquidum remittere non potest, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 1. tit. 66. §. 17.* Escobar *de ratiocin. cap. 24. num. 5.* Anton. Gomez *var. tom. 1. c. 5. n. 2. in fine*, vbi quòd
procedit in Procuratore, vel simplici administrato- 6
re, non autem in domino, licèt grauato restituere, & Couarr. *lib. 2. var. c. 4. n. 12. ad finem.*, nunc textum
optimè dicit ad hoc quòd remissio eius, quod de- 7
betur, non autem liquidò donatio propria non est, nec insinuatione indiget.

Notatur etiam ad hoc quòd Procurator Reipubl. 8
non potest donare, licèt censeatur habere mandatum cum libera, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore, n. 120.* Guttier. *de tutel. p. 2. c. 6. n. 2.* Ioan. Garc. *de donat. remuner. n. 23.* vbi limitat 9
nisi remunerando.

Notatur etiam ad hoc quòd tutor minoris debi- 10
tum non liquidum etiam minimum remittere non potest, de quo vide Paul. Montan. *de tutel. & curat. cap. 33. num. 347. cum seqq.* Cald. Pereira *d. verbo sine curatore, num. 120.* Ioan. Garc. *de expens. capit. 20. num. 9. vers. vnde in Prælatis,* Gutier. *d. cap. 6. num. 5.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 8. lit. T, conclus. 448. à n. 2.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo tutela, n. 17.* Idem in Prælato Ecclesiæ resoluit Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo vel aduersarij dolo, num. 16. cum seqq.* quicquid dicat Paul. Montan. *d. cap. 33. num. 357.* Verùm si tutor non habet probationes quibus se tueatur, & dubitet de iure minoris, potest licitè remittere debitum, iuxta doctrinam *gloss. vlt. in l. contra iuris 29. ff. de pactis,*

quam sequuntur Pinel. *in l. 1. de bonis matern. p. 3. num. 46. vers. sed ego* Couar. *lib. 2. var. cap. 4. num. 12. vers. tertia ratio.* Guttier. *de iurament. confirmat. p. 1. c. 50 num. 12.*

11 Vtrùm autem pater in peculio aduentitio filij ius transigendi habeat? vide Pinel. *d. p. 3. n. 11. & 46.* Mynsing. *cent. 6. obseru. 61 num. 5.* Gail. *lib. 2. obseru. 71. num. 14.* Petr. Gilchen. *de praescript. part. 3. cap. 3. n. 389.*

12 *Nocere ciuitati,* &c.] Notatur ad hoc quòd Praeses ciuitatis non potest expressè ciuitati praeiudicare, vt per Tiraquell. *de retract. tit. 2. ad fin. num. 20. & de iure mariti gloss. 7. num. 77.*

13 In gloss. *Non finet, fin. ibi, sed quia fortè vsura erat,* &c. Notatur ad hoc quòd tutores, curatores, & alij administratores remittendi debiti vsurarij ius habent, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 202.* vbi hanc glossam ad hoc notabilem dicit. Et eam allegat Farinac. *in praxi crimin. p. 1.*
14 *quaest. 15. num. 9. vers. vt ergo,* ad hoc quòd tutor pro salute animae pupilli potest absque iudicis decreto pecuniam vsuris extortam restituere, in quo asserit hanc glossam communiter recipici à Doctoribus.

SVMMARIVM.

1 *Transactio metu facta non ratificatur, nulla est, & inualida, num. 2.*
3 *Metus iustus rescindens contractum erit mortis periculum, aut corporis cruciatus.*
4 *Metus iustus quis sit.*
5 *Dolus vt probetur, siue metus, qualitas causae praecedentis non sufficit.*
6 *Metus reuerentialis an sufficiat ad rescindendum contractum, non probato metu aliàs quàm per solam reuerentiam, nempe per minas, aut verbera.*
7 *Dominus non tenetur fidem seruo praestare, declara vt n. 8.*
9 *Metus non sufficit vt probetur in genere, nisi etiam probetur qualitas metus illati.*
10 *Metum iustum cognoscendi non datur in iure certa regula, sed iudicis arbitrio relinquitur.*

L. Interpositas. XIII.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. *Probae.*

1 Transactio metu facta non ratificatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius, & Adrianus Pulaeus.

2 *Ratas non haberi,* &c.] Notatur ad hoc quòd metu facta transactio nulla & inualida est, vt per Sebast. Naeu. *de casib. fortuitis p. 1. q. 7. num. 52.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. verb. metus, conclus. 216. n. 13. & conf. 221. n. 14.* Farinac. *fragm. crimin. part. 1. lit. M, num. 36.*

3 *Nec tamen quilibet metus,* &c.] Notatur ad hoc quòd metus iustus rescindens contractum erit mortis periculum, aut corporis cruciatus, vt per *l. Hisp. 7. tit. 33. part. 7. vbi gloss. 4.* Mascard. *de probat. concl. 1051. num. 18.* Herculan. *de caut. de non offendendo cap. 1. num. 11.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis. 18. n. 6.* Anton. Gom. *variar. tom. 2. c. 14. num. 17. vers. de his,* Burg. *cons. 5. num. 11.* Decian. *cons. 96. num. 15. & 16. lib. 3.* Cardin. Tusch. *dicto verbo metus, conclus. 215. n. 7. 9. 14. & 30. & conclus. 217. num. 1. & 2. & conclus. 223. num. 44.* Farinac. *dicta lit. M, num 84.* Sanchez *de matrimonio lib. 4. disp. 5. n. 4.* Et vtiliter aduertit Farinac. *loco proximè citato num. 86* non sufficere metum alium si leuior sit quam mortis, aut cruciatus corporis, intelligendo vt text. procedat solùm quando agitur ad rescindendum contractum meticulosum directa actione *quod metus causa,* secus si ad idem ageretur eadem actione non directa, sed vtili, vel officio iudicis, vel conditione ex lege, aut aliàs proue à iure permissum est, tunc enim sufficit leuior metus quàm mortis, aut corporis cruciatus, & *num. 89.* resoluit quòd metus dicitur 4
iustus & cadens in constantem virum, quando ex eo timetur amissio omnium bonorum, aut maioris partis eorum.

Ad vim tamen, vel dolum arguendum, &c.] Collige 5
ex text. ad probandum dolum, vel metum qualitatem causae praecedentis non sufficere, vt per Cardin. Mant. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 26. tit. 9. n. 11.* vbi subdit hunc tex. intelligi secundùm communem sensum ex eo dolum, vel metum non praesumi quòd quis causam claram & magnae vtilitatis modica pecunia accepta remiserit: vnde etiam infert quòd si quis supra dimidium, quod considerato dubio litis euentu percipere verisimiliter potuisset, se laesum esse dixerit, transactio rescindi non debet.

Sed quoniam eum, &c.] Aduerte metum reueren- 6
tialem non esse sufficientem ad rescindendum contractum nisi probato metu aliàs quàm per solam reuerentiam, nempe per minas, aut verbera, ita Tiraq. *ad leges connub. gloss. 5. num. 39.* Couarr. *de sponsalib. part. 2. cap. 3. §. 6. n. 4.* Mascard. *de probat. concl. 1051. n. 16, & 17.* Menoch. *de praesumpt. lib. 3. praesumpt. 127. num. 1. cum seqq.* Sanchez *de matrim. lib. 4. disp. 6. ex n. 1.* Castill. *controu. lib. 3. cap. 1. num. 153.* latè Farin. *d. lit. M, num. 125. cum seqq.* vbi *n. 127.* intelligit nisi loco minarum, seu verberum concurrerent aliquae metus coniecturae, vel quando ille, cui debetur reuerentia, esset solitus malè tractare sibi non obedientes; & *num. 130.* resoluit quòd licèt metus ex sola reuerentia iustus non reputetur, vbi tamen vltra reuerentiam in actu de quo agitur, interuenit laesio, tunc ex reuerentia & laesione simul iustus inducitur metus ad rescindendum actum sufficiens, de quo etiam bene Castil. *d. c. 1. n. 155.*

Nec etiam iuris dubij est dominos cum seruis, &c.] 7
Notatur ad hoc quòd dominus minimè tenetur fidem seruo praestare, quia inter illos nulla cadit obligatio, vt per *l. Hispan. 6. tit. 11. part. 5.* Bald. *in praesenti num. 5.* Padil. *num. 35.* Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 24. num. 21.* vbi *num. 22.* declarat id proce- 8
dere quoad obligationem ciuilem, secus quoad naturalem.

In gloss. *Ne tamen.* ibi, *licèt dicat generaliter de* 9
metu, &c.] Notatur ad hoc quòd metum probare non sufficit in genere, nisi etiam probetur qualitas metus illati, vt per Alexand. *post num. 2. in 2. notab.* Salicet. *num. 1. vers. item quod metus,* Riminald. *n. 3.* Sebast. Medic. *de casibus fortuitis p. 1. quaest. 7. n. 10.* Mascard. *de probat. concl. 1051. n. 12.* Farinac. *d. lit. M, n. 168.*

In gloss. *Cruciatum.* ibi, *quod iudicis decernitur ar-* 10
bitrio. Notatur ad hoc quòd ad cognoscendum quis sit iustus metus, non datur in iure certa regula, sed iudicis arbitrio relinquitur, vt per Boër. *decis. 101. num. 3.* Couarr. *de sponsalib. p. 2. cap. 3. §. 4. num. 8.* Menoch. *de arbitr. casu 135. n. 3. & casu 136.* Mascar. *de probat. conclus. 1052. num. 3.* Guttier. *cons. 16. n. 12.* Flamin. Paril. *de resignat. benefic. lib. 13. quaest. 1. n. 59.* &

& lib.9.quæst.25.num.38. Castill. *lib.3.quotid.c.1.num.143.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio consensu & actu contrario dissoluitur, & num.2.*
3 *Transactionem volens rescindere non auditur, nisi priùs receptum illius vigore restituat.*
4 *Sententia secunda contra primam ferri non potest consensu partium.*

L. Si diuersa. XIV.

Idem AA. *Sopatriæ.*

1 TRansactio consensu & actu contrario dissoluitur. Colligitur ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* & post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom.1. pag.77.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Aym. *de antiquit. temporum p.1. c.3. num.40. fol. mihi 23.* Roman. *singul.185. incip. Dictum,* Grammat. *dec.66.n.22.* Roder. Xuar. *allegat.19.n.8. & 9.* Syluan. *cons.81.n.34.* Cald. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.26. tit.8.n.1.*

3 *Refusa pecunia,* &c.] Notatur ad hoc quòd transactionem rescindere volens non auditur nisi priùs receptum illius vigore restituat, vt per Afflic. *decis.220.num.4.* Caputaquen. *decis.217. n.2. & per tot. part.3.* vbi *n.5.* post Ias. *in præsenti,* hoc dictum intelligit quando mutuo consensu partium dissoluitur transactio, quia tunc sub illa conditione resolui videtur vt omnia restituerentur, non autem quando resoluitur culpa alterius partis non adimplentis, Puteus *decis.358.* aliàs 343. *num.5. lib.1. in correctis,* Molin. *de primogen. lib.4.c.9 num.49.* Viui, *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.4.n.33. vers. itaque, pag.306.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.556. n.9. vers. quòd si contractum.* Sanchez *de matrim. lib.6. disp.21. num.6.* Gonzal. *ad regul.8. Cancel. gloss.27.n.22. & gloss.56. num.104.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.26. tit.9.n.39.*

4 In gloss. *Agi, vlt. ibi, item quare secus in sententia,* &c. Notatur ad hoc quòd non potest de consensu partium ferri secunda sententia contra primam, vt per Bald. *num.3.* & Ias. *num.5. in præsenti,* qui dicunt hanc glossam notabilem & singularem, & non esse alibi, Franc. Marc. *decis.486.p.1.* Caroc. *de remed. contra præiudiciales sent. except.41. n.17.* nam simplex consensus non tollit rem iudicatam, vt per Felin. *in cap. inter monasterium, n.16. & n.23. vers. demum, de re iudic.* Deci. *in cap. quoniam contra num.38. de probat.* Xuar. *allegat.19. num.16.* Surd. *decis.185.n.20.* Sic etiam de consensu partium non potest recipi appellatio post decem dies, Lancellot. *de attent. p.2. cap.12. limit.50. num.85.* Scacc. *de appell. quæst.12.n.101.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio si fiat per acceptilationem præcedente Aquiliana stipulatione, non potest actor redire ad pristinam, etiam realem, licèt reus non obseruet transactionem.*
2 *Responsores prudentes non respondent præcisè, sed cum distinctione, si possunt.*

L. Vt responsum. XV.

Iidem AA. *Pontio.*

SI transactio fiat per acceptilationem præcedente Aquiliana stipulatione, non potest actor ad pristinam, etiam realem redire, licèt reus transactionem non obseruet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius. 1

Notatur ad hoc quòd prudentes responsores non respondent præcisè, sed cum distinctione si possunt, quia magis tuta est illa responsio, quàm præcisa, vt per Boer. *decis.44. num.6. versic. quare prudentes.* 2

SVMMARIVM.

1 *Transactio legitima non rescinditur per rescriptum Principis, & n.2.*
3 *Rescriptum simplex Principis non tollit rem iudicatam.*
4 *Lis an dicatur post contestationem, & causa antè, controuertitur.*
5 *Exceptio quæ oritur ex transactio, est litis finitæ.*
6 *Lis dicitur finita per sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam intellige vt n.7.*
8 *vt Causa generale est, & comprehendit ciuilem, & criminalem.*
9 *Causa licèt sit sopita transactione, potest nihilominus resuscitari, per rescriptum Principis, docentis, non obstante tali lege.*

L. Causas, vel lites. XVI.

Iidem AA. & CC. *Cæcilio.*

LEgitima transactio per Principis rescriptum non rescinditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7* Franciscus Curtius. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hispan.5. tit.24. p.3. vbi gloss.1.* Deci. *in cap. fin. n.5. de const.* Socin. *cons.120. incip. circa primum, lib.4.* Gerard. *singul.20.* Alciat. *parerg. lib.10. cap.22.* Menoch. *de arbitr. lib.1. quæst.52. num.2.* vbi quòd rescriptum simplex Principis non tollit rem iudicatam, Morl. *in emporio iuris p.1. tit.1. quæst.6. num.6.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.26. tit.7. num.12.* 2 3

Causas, vel lites, &c.] Hinc Doctores aliqui in præsenti existimarunt litem dici post contestationem, causam antè, de quo tamen an verum sit, vide Alciat. *lib.2. dispunct. cap.24.* Canon. *comment. iuris lib.5. c.6. col.3.* Rebuff. *ad l. litis nomen 37. vers. sextò, ff. de verbor. signific.* Cabed. *Lusitan. decis.15. n.10. cum seq. p.2.* 4

Transactionibus legitimis finitas.] Notatur ad hoc quòd exceptio quæ oritur ex transactione, est litis finitæ, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.26. tit.7. n.6.* nam lis dicitur finita per sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.1. cap.66. n.18.* vbi *num.20.* id intelligit dummodo executioni demandata sit, & postquam res datur ei qui vicerit, quia aliàs per sententiam & rem iudicatam non dicitur lis finem accipere, hoc idem iterum tenet *cap.114. num.34. & seqq.* 5 6 7

T 3 In

1 In gloss. *Causas* 1. Notatur ad hoc quòd nomen, *causa*, est generale, comprehendens ciuilem & criminalem, vt per Marant. *de ordine iudic. p.2.n.14. pag.7.*

2 In gloss. *Oportet, fin.* ibi, *nisi diceret, non obstante hac lege.* Notatur ad hoc quòd licèt causa sit sopita transactione, potest nihilominus resuscitari per rescriptum Principis, dicentis, non obstante tali lege, vt per Xuar. *alleg. 12.n.58.vers. facit gloss. singularis,* Cardin. Mantic. *d.lib.26.tit.7.num.13.*

SVMMARIVM.

1 *ex Transactione pœnali, cum clausula,* Rato manente pacto, *datur exceptio, & pœnæ exactio, & num.2.*

3 *Clausula,* Rato manente pacto, *operatur quòd debitum principale simul & pœna exigi possint, & vtrumque debeatur.*

4 *in Alternatiua remediorum electio non est debitoris, sed creditoris, cui remedia competunt.*

L. Cùm proponas. XVII.

Iidem AA. & CC. *Marcello.*

1 EX transactione pœnali cum clausula, *Rato manente pacto*, datur exceptio, & pœnæ exactio. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.n.1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Hippol. *singul.337.* Alciat. *lib.5.paradox.c.6. & 7.col.2.* Gigas *de pension. quæst.65.n.3.* Rebell. *de obligat. iustit. part.2.lib.16. tractat. de transact. quæst.2.num.3.* Molin. *de Iustit. tract.2.disput.556. num.10.*

3 Notatur ad hoc quòd clausula, *Rato manente pacto*, operatur quòd debitum principale simul & pœna exigi possint, & vtrumque debeatur, vt per Vital. de Camban. *in tract. clausul. pag.3. num.1. cum seqq.* Salust. Tiber. *in formul. instrument. lib.1.cap.14. num.10. & cap.19. n.14.* Guttier. *in repet. l. nemo potest, num.423. ff. de legat.1.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.30.n.52.* quos refero *in tract. de clausul. vsufrequent. clausul.128.num.5.* vbi *n.10.* relato hoc text. dixi etiam operari quòd quis possit vti remedijs contrariis.

4 *Quod exceptionem pacti, & actionem,* &c.] Notatur ad hoc quòd in alternatiua remediorum electio non est debitoris, sed creditoris, cui remedia competunt, quia eius fauore videntur posita & concessa, vt per Anton. Gomez *tom.2.variar.cap.11.n.42, in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Transire licet super omni crimine capitali, excepto adulterio, & num.3.11. & 21.*

2 *Transactio licita est in criminalibus ingerentibus pœnam sanguinis.*

4 *Transigens an dicatur fateri delictum super quo transegit.*

5 *Transactio facta cum fisco, seu parte, nullam inducit delicti, super quo transigitur, confessionem, si ea quidem fiat in casu à iure permisso, & in casibus in quibus de iure transigere licet: secus si fiat in casu non transigibili.*

6 *Crimen capitale, id est, pro quo ingeritur pœna mortis.*

7 *Transigi an possit super crimine, pro quo de iure communi imponitur pœna mortis.*

8 *Transigere licet non solùm in criminibus pro quibus ingeritur pœna mortis, sed etiam in illis, pro quibus ingeritur pœna mutilationis membri, & vbi solummodo ingeritur pœna fustigationis, n.9. Secus si agatur de crimine, pro quo venit imponenda pœna perpetui carceris, n.10.*

12 *Dolo futuro, aut delicto committendo non potest renuntiare etiam ille, ad quem vtilitas negotij pertinet.*

13 *Transactio in quibus criminibus sit licita, & in quibus non, n.14.*

15 *Transactio etiam valida in crimine falsi, sicut in delictis pro quibus imponitur pœna sanguinis.*

16 *Criminis capitalis nomine intelligitur crimen, pro quo imponenda venit pœna mortis naturalis.*

17 *Transigere licet non solùm delinquenti vt redimat sanguinem suum, sed etiam patri & consanguineis delinquentis.*

18 *Remissionem si fecerit pars offensa delinquenti, poterit aliquis tertius, cui in tali crimine competit ius accusandi, non obstante tali remissione ipsum delinquentem de eo crimine accusare.*

19 *Pax facta cum heredibus proximioribus defuncti occisi, vel in aliis criminibus, præcludet alios accusare nolentes.*

20 *Transigi potest super crimine raptus.*

L. Transigere. XVIII.

Iidem AA. & CC. *Valenti.*

TRansigere licet super omni crimine capitali, 1
excepto adulterio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom.1.pag.78.* & ex repetentibus Franciscus Curtius, & Iacobus à Villalpanda, item Martin. Delrius, & Ioannes Bernard. Brancha.

De materia & intellectu huius text. vide *l. Hispan. 22.tit.1.p.7.* Roman. *sing.681.* Alciat. *lib.5. paradox.c.9.* Corras. *lib.2.miscel.c.1.* Conan. *comment. lib.5.c.7.n.1.* Anton. Gouean. Lusitan. *lectionum iuris var. lib.1.c.30. per tot.* Iacob. Ræuard. *var. siue de iuris ambiguitatibus lib.4.c.6.* Donat. à Fina *tom.1. commun. opin. lib.2.tit.4. num.7.pag.305.* vbi quòd 2
transactio licita est in criminalibus ingerentibus pœnam sanguinis, & *n.39.* quòd in crimine adul- 3
terij non est licita talis transactio, vel pactum. Plaça *lib.1.delict.c.39.n.3.* latè iur. Clar. *recept. sentent. §. fin. q.58.n.5. cum multis seqq.* Fachin. *lib.1. controu. c.8. & 9.* Perez *l.1. sub vers. quæritur vlteriùs quando tempore, tit.15.lib.8. Ordinam. pag.308.* Anton. Gom. *var. tom.3.c.3.n.54.* Thesaur. *Pedem. dec.157. num.15. cum seqq.* Mol. *in emporio iuris p.1.tit.4.de transact. in prælud. num.47.* vbi intellitur in omni crimine ex duo imponenda venit pœna sanguinis, latè D. Barbos. *in l.2. ff. soluto matrim. in princip. ex num.104.* vbi *num.110. in fine*, explicat, an & quibus casibus decisiones huius l. sint receptæ in regno Castellæ, & Portugalliæ, Cardos. *in praxi iudic. & Aduocat. verbo adulterium, n.106.* Cabed. *Lusit. decis.113. per tot. p.1.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.26.tit.8.n.23. cum seqq.* Aloys. Ricc. *in collect. dec. p.2. collect.192.* Rebell. *de oblig. iustit. p.2.lib.16.q.fin.n.3. cum seqq.* Decian. *in tract. crim. lib.3.c.34.n.25. cum multis seqq.* Collantes *in pragmat. agricolar. lib.1.c.11.n.12. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract.3.disp.46. per tot.*

Verùm

4 Verùm autem sic transigens dicatur fateri delictum super quo transegit: vide Anton. Gom. *var. to. 3. tit. de homicid. sub num.* 54. Osasc. *Pedem. dec.* 138. *num.* 14. *in fine, & seqq.* Andr. Gabr. *commun. lib.* 7. *tit. de malefic. concl.* 13. *num.* 1. *cum seqq.* Fichard. & Bonacol. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *num.* 52. Octou. Vulpel. *in tract. de pace q.* 27. *num.* 7. Mascard. *de probat. concl.* 500. *num.* 7. *&* 8. Morla *d. num.* 47. *vers. quare, in med.* Collant. *in pragm. agricol. lib.* 3. *cap* 11. *ex num.* 12. Molin. *d. tract.* 3. *disp.* 46. *num.* 15. *vers. secunda verò pars,* Decian. *d. lib.* 3. *c.* 34. *à n.* 64.
5 Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *q. num.* 18. ex quorum magis vera resolutione tenendum est quòd transactio facta cum fisco, seu parte, nullam inducit delicti, super quo transigitur, confessionem, si ea quidem fiat in casu à iure permisso, & in casibus in quibus de iure transigere licet, secus autem si fiat in casu non transigibili, quia tunc fateri videtur delictum.

6 *De crimine capitali.*] Idest, pro quo ingeritur
7 pœna mortis. Sed quid si pro crimine pro quo de iure communi imponitur pœna mortis, puta homicidio, & ex statuto, imposita sit pœna pecuniaria, nunquid eo casu poterit super tali crimine transigi, vel paciscí? in quo dubio Clar. *dict. quæst.* 58. *num.* 17. respondet quod non.

8 Amplia textum procedere non solùm in criminibus pro quibus ingeritur pœna mortis, sed etiam in illis pro quibus ingeritur pœna mutilationis membri, vt per Anton. de Padilla *in præsenti, num.* 8. Clar.
9 *d. q.* 58. *num.* 7. *vbi num.* 8. quòd etiam licita est transactio vbi solummodo ingeritur pœna fustigationis,
10 & *num.* 9. quòd non erit licita transactio si agatur de crimine pro quo venit imponenda pœna perpetui carceris, de quibus etiam vide Decian. *dict. lib.* 3. *cap.* 34. *ex num.* 25.

11 *Excepto adulterio.*] Notatur ad hoc quòd licèt pro crimine adulterij imposita sit de iure communi pœna mortis, Tiraq. *l.* 13. *connub. num.* 19. *& seq. & de pœnis tempor. causa* 44. *num.* 27. D. Barbos. *in d. l.* 2. *in princip. à num* 105. Morl. *d. num.* 47. *vers. secunda.* nihilominus tamen non est super illo licita transactio, vt per Clar. *d. quæst.* 58. *num.* 11. vbi reddit rationem propter frequentiam, & immanitatem ipsius criminis, Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 5. *tit.* 29. *§.* 2. Morla *d. num.* 47. *vers. secunda,* vbi existimat ideo prohiberi transactionem super adulterio, quia vix fieri possit sine delicto. Decian. *d. lib.* 3. *cap.* 34. *num.* 31. vbi *num.* 32. ait procedere in adulterio vero, non autem in præsumpto, & *num.* 33. extendit locum habere in transactione qua aliquid datur, secus in pacto gratuito, Fichar. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *num.* 59. *pag.* 308. latè D. Barbos. *in d. l.* 2. *in princip. num.* 104. *vers. vlterius & circa,* D. Marta *de iurisdict. part.* 2. *c.* 19. *num.* 21. Perez *l.* 1. *sup. vers. quæritur vlteriùs tit.* 15. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 308. Cabed. *d. Lusitan. decis.* 113. *n* 7. *part.* 1. Molin. *de Iust. tract.* 3. *disp.* 46. *num.* 7. vbi *num.* 9. *&* 10. respondet ad aliqua iura quæ in contrarium faciebant, Sanch. *de matrimon. lib.* 10. *disp* 6 *num.* 10 vbi ex D. Barbos. *d. l.* 2. *in princ. num.* 115. & Gam. *decis.* 13. *num. vnic.* non valere remissionem adulterij pecuniâ factam, vel sub alio pacto lucrum afferente ipsi marito, secus sub alio quouis pacto carente eo lucro, & exemplificat Gam. vt est pactum vt vxor includatur, exulétque, idem Sanchez *eod. lib.* 10. *disput* 8. *num.* 22. P. Rebello *d. lib.* 16. *de transaction. qu. vlt. n.* 6. *& lib.* 6. *quæst.* 11. *num* 31.

12 *Prohibitum non est.*] Post delictum scilicet commissum, dolo enim futuro, aut delicto committendo non potest renuntiare etiam ille, ad quem vtilitas negotij pertinet, & de quo vide Conan. *commentar. lib.* 5. *cap.* 5. *num.* 4. Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 14. *num.* 3. Alphan. *collect.* 757. Anton. Gom. *l.* 9. *Tauri num.* 16. Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.* 16. *cap.* 6. *col.* 6. Gutier. *de iuram. confirmat. part.* 1. *c.* 10. *num.* 5. Petr. Greg. *syntagm. iuris lib.* 21. *cap.* 2. *num.* 12.

In alijs autem publicis criminibus, &c.] Seu priuatis, nam si pro illis, puta pro furto, vel huiusmodi imposita sit pœna sanguinis, vtique etiam in illis licita erit transactio, vt per Anton. Gom. *d. cap.* 3. *n.* 54. Clar. *d. quæst.* 58. *num.* 6. Decian. *d. lib.* 3. *c.* 34. *num.* 42. Cabed. *d. Lusit. decis.* 113. *num.* 10. *part.* 1. Molin. *d. tract.* 3. *disp.* 46. *num.* 1. *prope fin.* 13

Quæ sanguinis pœnam non ingerunt.] Notatur ad hoc quòd super criminibus, pro quibus non ingeritur pœna sanguinis, non potest fieri pax, siue transactio, ne scilicet delicta maneant impunita, vt per Padill. *hic num.* 103. Anton. Gom. *d. cap.* 3. *num.* 54. Clar. *d. quæst.* 58. *n.* 51. vbi *num.* 16. amplia vt locum habeat etiamsi agatur de criminibus priuatis, Molin. *d. tract.* 3. *disp.* 46. *num.* 13. Decian. *d. lib.* 3. *cap.* 34. *num.* 41. vbi *num.* 42. vt procedat non modò in publici criminibus, sed etiam in priuatis. 14

Circa falsi accusationem.] Notatur ad hoc quòd licèt crimen falsi publicum sit, & vt plurimum non puniatur pœna sanguinis, in eo tamen licita validaque est transactio, sicut in delictis pro quibus pœna sanguinis imponitur, vt per *d. l. Hispan.* 22. *tit.* 1. *part.* 7. vbi Gregor. Lop. *verbo falsedad,* Alciat. *lib* 5. *paradox. cap.* 9. Padil. *in præsenti num.* 19 Clar. *dict. q.* 58. *n.* 18. Tiraq. *de retractu lig. §.* 1. *gloss.* 11. *n.* 69. *& in l. si vnquam, in princ. num.* 7. *& de pœnis tempor. causa* 44. *num.* 27. Cuiac. *lib.* 6. *obseru.* 11. Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 3. *num.* 54. Morla *d. num.* 7. *vers. quarta,* Molin. *d. disp.* 46. *num.* 16. vbi rationem præstat, quia qui de crimine falsi condemnaretur, incideret in admodum notabilem infamiam, inutilisque hominum conuictui remaneret, eaque de causa iura voluerunt permittere transactionem circa hoc crimen, sicut & circa crimina capitalia. 15

In gloss. *Capitali* 2. ibi, *Primo dicitur vltimum, supplicium.* Notatur ad hoc quòd nomine criminis capitalis intelligitur crimen pro quo imponenda venit pœna mortis naturalis, vt per P. Molin. *d. tract.* 3. *disp.* 46 *num.* 2. *in princ.* maximè in criminibus atrocissimis, ex adductis per me *in tract. de appellat. verborum vtriusque iuris significat appell.* 204. 16

In ead. gloss. ibi, *secundò amissio libertatis.* Notatur ad hoc quòd decisio huius l. non procedit in capitalibus, in quibus ingeritur pœna mortis ciuilis, amissio scilicet ciuitatis, & libertatis, vel ciuitatis tantùm, vt per Boër. *decis.* 254 *num.* 4. Duen. *reg.* 393. *limit.* 5. Clar. *d. qu.* 58. *n.* 10. Decian. *d. lib.* 3. *cap.* 34. *n.* 38. Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *q.* 19. *n.* 2. Molin. *dict. tract.* 3. *disp.* 46. *sub num.* 4. *vers. neque in crimine.*

In gloss. *Prohibitum* 3. ibi, *sed accusato licet qualitercunque redimere sanguinem suum,* &c. Et non solùm licet delinquenti transigere vt redimat sanguinem suum, sed id etiam licet patri & consanguineis delinquentis, & numeratis, per text. & gloss. *in l. lex Cornelia ff. de iniur.* vt per Decian. *d. lib.* 3. *cap.* 34. *n.* 28. Fichard. *tom.* 1. *commun. opin. lib* 2. *tit.* 4. *n.* 49. *pag.* 307. Molin. *d. tract.* 3. *disp.* 46. *num.* 5. vbi dicit quòd in causa sanguinis filij potest pater transigere, eo quòd proprium sanguinem videtur redimere. neque ex tali transactione inducitur probatio delicti filij. 17

In ead. gloss. ibi, *Item nunquid transactio talis*

praeiudicabit aliis si velint eum interim de eodem crimine accusare. Notatur ad hoc quòd si pars offensa fecerit remissionem delinquenti, poterit aliquis tertius, cui in tali crimine competit ius accusandi, non obstante tali remissione ipsum delinquentem de eo crimine accusare, vt per Couar. *lib. 2. var. c. 10. post num. 5. vers. nonò idem*, Padil. *in praesent in. §1.* Anton. Gom. *var. tom. 3. c. 1. num 36. col. 1.* Clar. *d. quaest. 58. n. 4.* Perez *l. 2. tit. 11. lib. 1. Ordin. pag. 178* vbi resol-
19 uit quòd pax facta cum haeredibus proximioribus defuncti occisi, vel in aliis criminibus praecludit alios accusare volentes.

20 In ead. gloss. ibi, *idem statuitur in raptu virginum*, &c. Nota quòd super crimine raptus transigere licet, vt per Hieron. Gabr. *cons. 172. num. 43. vol. 1.* Fichard. *tom. 1. commun opin. 2. tit. 4. n. 48. pag. 307.* Boër. *decis. 91. num. 1. cum seq.* Duen. *reg. 36. limit. 9.* Molin. *d. tract. 3. disp. 46. num. 8.* vbi *n. 9.* tenet quòd in casu in quo pro stupro poena sanguinis venit imponenda, licita est transactio.

In ead gloss. ibi, *Item contrà in eo quod hic dicit de adulterio, non posse transigi, in auth. vt liceat matri & aui §. fin. collat. 8.* Vide pro solutione Molin. *dict. tract. 3. disp. 46. num. 9. vers. I. transigere, & in vers. eidem legi respondet ad auth. vt nulli iudic. §. adulteram.*

In gloss. *Publicis.* ibi, *quid autem erit in priuatis delictis*, &c. Hanc glossae distinctionem amplectuntur Bart. & Doctores communiter, vt per Gregor. Lop. *d. l. 22. verbo sobre yerro alguno*, Padil. *in praesenti num. 14.* Anton. Gom. *d. tom. 3. cap. 3. num. 54.* Clar. *d. quaest. 58. num. 16.* Molin. *d. tract. 3. disp. 46. num. 14.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio bona fide inita praetextu instrumenti reperti non rescinditur.*
2 *Dolus surripientis & occultantis instrumenta, ob quorum amissionem transactio fuit extorta, transactionem vitiat, & n. 3.*
4 *Transactio est stricti iuris, & strictè debet intelligi.*

L. Sub praetextu. XIX.

Iidem AA. & CC. Irenaeo.

1 Transactio bona fide inita praetextu instrumen-
2 ti reperti non rescinditur. Item dolus surripientis & occultantis instrumenta, ob quorum amissionem trasactio fuit extorta, vitiat transactionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & Giphan. item ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Hanc eandem conclus. quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt Bart. *in leg. tres fratres num. 3. ff. hoc tit.* Hippol. *in rub. de fideiuss. num. 76.* Conan. *comment. lib. 7. cap. 9. num. 13. & lib. 1. cap. 6. col. 3.* Socin. *reg. 361.* Sfort. Odd. *de restitut. in integrum q. 73. à princip.* Boë. *decis. 307. col. 2.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 17. n. 51.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo laesis num 153. vers. iuuat, in fin.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. num. 41. pag 306.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 26. tit. 7. num. 4. & tit. 9. num. 10.* Ceuall. *commun contra commun. tom. 3. qu. 838. à princ.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 4. in prelud. n. 20. cum seqq.* vbi *num. 23.* notat omnes interpretes existimasse regulam huius l. perpetuam non esse, sed pluribus in causis limitari, vt in negotio publico instrumentis postea repertis liceat causam agere, *l. Imperatores, ff. de re iudic.* & in pupilli causa poterit etiam retractari sententia. *leg. Rempubl. de iure Reip. lib. 10.* Sed idem Morla verius existimat rescriptum huius l. vetare rescindi transactionem, non rescinditur autem in dictis iuribus transactio, quae nulla fuit. Valer. Reginald. *in praxi fori poenitent. lib. 25. n. 606. vers. secundum est, in fine.*

Notatur ad hoc quod transactio est stricti iuris, & strictè debet intelligi, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & conuention. lib. 26. tit. 6. n. 1.* 4

SVMMARIVM.

1 *Transactio & res iudicata, quoad obsequium & obseruantiam, fideique implementum, aequiparantur, & num. 2.*
3 *Pacta vt seruentur, iuris naturae & rationis est.*
4 *Actus omnis extraiudicialis potest fieri de nocte.*
5 *Hora noctis secunda, id est, secunda ex duodecim, in quas nox ipsa diuiditur.*

L. Non minorem. XX.

Iidem AA. & CC. Antistiae.

Transactio & res iudicata quoad obsequium & 1
obseruantiam fideique implementum, aequiparantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

Hanc eandem conclus. ex hoc tex. desumunt Co- 2
nan. *comment. lib. 5. cap. 6. num. 1.* Padil. *in leg. si post n. 24. in fine, de iureiur.* Menchac. *illustrium controuers. cap. 67. num. 2. in princ.* Hiedeman. *p. 1. disp. 7. thesi 42.* Valer. Reginald. *in praxi poenitent. lib. 25. num. 606. vers. secundum est, in princ.* Cardin. Mantic. *de tacitu ambig. conuent. lib. 26. tit. 7. sub num. 1. & tit. 9. n. 48. in fin. & n. 14.*

Siquidem nihil ita fidei congruit humanae, &c.] No- 3
tatur ad hoc quòd iuris, & naturae, ac secundùm dictamen rationis est vt pacta seruentur vt per Mozon. *de trenga & pace q. 17. n. 2.* metipsum *in Axiom. iuris vsufrequent. axiom. 173. n. 2.*

Quod hoc secunda hora noctu, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd omnis actus extraiudicialis potest de nocte fieri, vt per Ias. *in l. non solùm, §. morte, num. 43. ff de noui oper. nunciat.* Felin. *in cap. cum M, num. 58. de constitut.* Deci. *in cap. consuluit in 3. col. de offic. deleg* Robert. *lib. 1. sentent. iuris cap. 1.* Cassan. *in consuetud. Burgund. rub. 10. §. 1. num. 1. & 2. fol. 336.* Vezin. *tom. 2. comm. opin. lib. 7. tit. 14. de re iudic. n. 202. pag. 272.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 11. num. 8.* vbi ait quòd partes contractum noctu facere possunt, & quòd contractus nocte factus ex die designari potest.

Aduertit Couar. *lib. 4. var. cap. 20. num. 14. in med.* 5
vers. sic & in l. quòd in hoc text. secunda hora noctis intelligitur, quae est ex secunda ex duodecim, in quas nox ipsa diuiditur.

SVMMARIVM.

1 *Emptio simulata transactionis causa facta emptorem non obligat ad soluendum pretium.*
2 *Traditio simulata non transfert possessionem.*
3 *Contractus simulatus dicitur depictus, seu coloratus.*
4 *Simulatè gesta haberi pro infectis.*

L. Cum.

L. Cùm ea, quæ. XXI.

Iidem AA. & CC. *Geminiano.*

1 SImulata emptio transactionis causa facta emptorem non obligat ad soluendum pretium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* & ex repetentibus *to. 7.* Franciscus Curtius.
2 *Ius quæ simulatè geruntur pro infectis habitis.*] Notatur ad hoc quòd simulata traditio non transfert possessionem, vt per Tiraq. *de retractu lig. 1. gloss. 2.*
3 *num. 15.* contractus enim simulatus dicitur depictus, seu coloratus, quia extrinsecus aliquis apparet, sed intrinsecus non habet substantiam, Paris. *cons. 53. n. 10. & seq. & cons. 54. n. 26. lib. 1.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 13. tit. 35. num. 3.*
4 *Pro infectis habitis.*] Si factum fieri infectum non potest, non solùm à lege, vel homine, sed nec quidem à Deo, vt in confesso est apud omnes; quare ergo Imper. *in præsenti* pro infectis haberi voluit ea, quæ simulatè geruntur? optimè respondet Tiraq. *de constituto p. 3. limit. 7. n. 44.* vt scilicet non possit facere quia id factum sit quantum ad rem ipsam quod semel factum est. Potest autem facere lex, vel legislator vt pro non facto habeatur quantum ad iuris effectum, siue rei ipsius validitatem.

SVMMARIVM.

1 *Transactio non rescinditur ex protestaitone super dolo facta à maiori.*
2 *Protestatio facta de metu ad metum probandum non sufficit.*

L. Si maior. XXII.

Iidem AA. & CC. *Alexandro.*

1 TRansactio non rescinditur ex protestatione super dolo facta à maiori. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 n. 1 sup. hoc tit.*
2 Notatur ad hoc quòd sola protestatio de metu ad metum probandum non sufficit, vt per Paris. *cons. 10. num. 36. lib. 1.* Menoch. *cons. 1. num. 288.*

SVMMARIVM.

1 *Exceptio facti vel intentionis non potest opponi post transactionem lite finita.*
2 *Exceptio, Non sum hæres, opposita creditoribus hæreditarijs, est intentionis.*
3 *Defensio cui denegatur, eidem actio magis interdicitur, & n. 4.*

L. Nec intentio. XXIII.

Iidem AA. & CC. *Tatiano.*

1 EXceptio facti, vel intentionis non potest oppo-
2 ni post transactionem lite finita. Item exceptio, Non sum hæres, opposita creditoribus hæreditarijs
3 est intentionis. Defensio cui denegatur, eidem actio magis interdicitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.
4 *Indebiti promissi velamento defendi non posses. &c.*] Notatur ad hoc quòd cui defensio denegatur, eidem actio magis interdicitur, nam defensio facilior est quàm actio, & qui potest agere, multo magis potest excipere, *c. qui ad agendum, de regul. iuris lib. 6.* vbi in collect. plures retuli Doctores, & *in Axiom. iuris vsufreq axiom. 85. n. 1. & 2.*

SVMMARIVM.

1 *Solutio partis debiti ex causa transactionis inducit liberationem à toto, secus in confessione partis facta à reo.*
2 *Transigens pro certa summa, reliquum remisisse videtur.*
3 *τὸ* Tantùm *non qualificat.*

L. Si quidem ex causa XXIV.

Iidem AA. & CC. *Victorino.*

SOlutio partis debiti ex causa transactionis inducit liberationem à toto, secus in confessione partis facta à reo. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus. 1

De materia text. Vide Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 26. tit. 7. num. 5.* vbi ait quòd qui transigit pro certa summa, reliquum remisisse videtur, quia ea est natura transactionis vt ampliùs non petatur, Menoch. *de arbitr. casu 93. à num. 34.* vbi dicit quòd quando debitor interrogatus an deberet centum, respondit se debere quinquaginta tantùm, hac confessione creditor vti potest ad sui commodum vt quinquaginta consequatur, neque prohibetur ex hoc quin residuum petere possit, & probare tenetur; nam quamuis text. in præsenti 3 concedat petitionem, nec de probatione verbum faciat, nihilominus ita intelligi debet: nam dum ibi præsupponitur debitorem illum ante litem confessum esse se quinquaginta putà tantùm debere, cùm creditor peteret centum, non dicitur fateri totum sub qualitate, sed solùm partem: vt ergo creditor residuum consequatur, probare illud debet, quoniam eis sola assertio non sufficit, & ideo in præsenti rectè Salicet dicit dictionem, *tantùm*, non qualificare, super quo *ibi* Ias. hoc non intelligens dubitare se ait; qualificaret enim si ita facta esset confessio, *Fateor me olim mutuo centum à Caio suscepisse, ex quibus nunc solùm debeo quinquaginta.* nam confessio illa de centum deinde qualificatur ex sequenti parte confessionis, quæ tamen qualificatio contrariam probationem non impedit. Hactenus Menochius Mascardus item *de prob. concl. 980.* aliàs *983. & num. 18. vsque ad fin.* hoc idem ferè tenet dum resoluit liberationem debitoris à reliquo non probari ex eo quòd debitor partem debiti soluens creditori dixerit, Accipe centum quæ tibi debeo, cùm debitum maioris summæ esset, etiamsi debitor soluens commodo vsus fuisset dictione taxatiua *tantum*, vel simili, & etiamsi creditor maioris summæ minorem petierit, nam eo casu non præsumitur liberatio à reliquo. Menochium in resolutione suprà proposita refert & sequitur Cald. Pereira *de empt. & vendit. c. 19. num. 37. & 38.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio non rescinditur ob defectum causæ non expressæ & num. 2.*

3 *Voluntas*

3 *Voluntas in mente retenta pro nihilo reputatur.*
4 *Voluntas captatoria qua fit.*

L. Si maiores. XXV.

Iidem AA. & CC. *Marcella & Quirilla.*

1 TRansactio non rescinditur ob defectum causæ non expressæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supra hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bartol. *in l.cum quid, num.9.in fine, ff. si certum petatur,* Conan.*commentar.lib.5.c.6.in fine,* Tiraquel. *in tract.Cessante causa limit.21.n.1.& 2.*

3 Vulgò notari solet ad hoc quòd voluntas in mente retenta nihil operatur, pro nihilóque reputatur Tiraq.*in l.si vnquam,verbo libertis n.24. de reuocan. donat.* vbi hunc text. citat, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo propositum,* Rot.*dec.354.n.6.* apud Farin.*part.1.recentior.*

4 *Eius hæreditatis captandæ causa,* &c.] Notatur ad hoc quòd captatoria voluntas illa dicitur, quæ fit sub spe reciprocæ voluntatis, captare enim est aucupari hæreditatem alterius donis illecebris, aut spe maiorum, vt per Conar. *in cap. cùm tibi, num.1. de testament.*

L. Transactione matris. XXVI.

Iidem AA. & CC. *Dionysiadæ.*

1 MAter transigendo filiis seruitutis iugum imponere nequit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius, & Martinus Delrius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Conan.*comment.lib.5.cap.7.num.1.* Bapt.Costa *de facti scient.& ignor.inspect.53.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig.conuent.lib.26.tit.4.n.3.*

SVMMARIVM.

1 *Æger corpore, sanus autem mente licitè transigit, & num.2.*
3 *Sanitas mentis quomodo probari possit.*

L. Sanum mente. XXVII.

Iidem AA. & CC. *Catoni.*

1 ÆGer corpore, sanus autem mente licitè transigit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius.

2 Per hunc text. resoluit Flamin.Paris. *de resignat. benef. lib.3. quæst.10. num.3.* infirmum posse transigere.

3 Quomodo probetur sanitas mentis? vide Boër. *decis.23.num.61.cum seqq.* & per me citatos *in votis decisiuis Canonicis, voto 11.n.7.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Transactionibus legitimè factis standum est.*
2 *Transactio cum scriptura, vel sine scriptura facta in iudicio, item apud acta, vel extrà producit exceptionem, actionem verò nunquam, si fuit facta per nudum pactum, & num.3.*
4 *Possessor penes quem virtute transactionis res dimittitur, retinet eam vt propriam, non vt rem actoris, nec dicitur ab eo causam habere.*
5 *Transactio est ex iis contractibus, in quibus vltrò citróque nascitur obligatio, & in quibus contrahentes mutuò alter alteri aliquid dare, vel facere obligantur.*
6 *Transactio nuda non interposita stipulatione regulariter actionem non parit.*
7 *Rem, vel fundum, petens à possessore facta inter eos transactione vt aliquo dato actor dimittat rem penes reum conuentum, & discedat à lite, non transfertur dominium si actor erat dominus, sed tantum paratur reo exceptio.*

L. Siue apud acta. XXVIII.

Iidem AA. & CC. *Saparitæ.*

TRansactionibus legitimè factis standum est. 1
Transactio cum scriptura, vel sine scriptura facta in iudicio, item apud acta, vel extrà producit exceptionem, actionem verò nunquam si fuit facta per nudum pactum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l.tom.2.pag.65.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius, Petrus de Bellapertica. 2

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart.*in l.1.§.1.num.1.ff.de pactis,* Aquilin. *ad rubr.ff.de verbor.obligat.num.239. & seq.* Mathesil. *sing.106.num.9.* Corras. *lib.1.miscel. c.23.in princ.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.101. num.1.cum seqq.* Molin.*de Iustit.tract.2.disp.556.num.9.prope fin.* 3

Nec huius rei causa stipulationem, &c.] Notatur ad hoc quòd possessor, penes quem virtute transactionis res dimittitur, retinet eam vt propriam, non vt rem actoris, nec dicitur ab eo causam habere, vt per Antonin.Gom. *variar. tom.2. cap.2.num.38. post med.* 4

Notatur etiam hic text. ad hoc quòd transactio est ex iis contractibus, in quibus vltro citróque nascitur obligatio, & in quibus contrahentes mutuo alter alteri aliquid dare, vel facere obligantur, vt per Caccialup.*in tract.de transaction.q.5. in princip.* Hieronym.Gabr. *cons.154.num.12. tom.1.* Mascard. *de probat.concl.1387.* aliàs *1393.num.1.* vbi *num.2.* cum Bart.*in præsenti,* resoluit non ante agi posse ab aliquo contrahentium, quàm ipse ex parte sua ad vnguem adimpleuerit, & se adimpleuisse liquidissimè probauerit. 5

Quamuis ex pacto non potuit nasci obligatio.] Notatur ad hoc quòd nuda transactio non interposita stipulatione regulariter non parit actionem, sed si aduersarius non impleat promissionem, actor, qui transegit, potest redire ad veterem actionem, vt per Cardin.Mantic.*de tacitis & ambig. conuent. tom.2. lib. 26.tit.7.num.15.in fine.* Nam actio de iure communi non oritur ex pacto nudo, vt per Guid. Pap. *sing.343.* Auiles *ad cap. 10. Prætor. gloss. execution. num.20.* Ioan.Garcian. *reg.16.* vbi aduertit de iure Regio Hispano *ex l.2.tit.16.lib.5.noua Recop.* hodie non procedere, nam quomodocunque videatur quis se velle obligare, remanet obligatus. 6

Tamen rerum vindicatione pendente, &c.]Notatur ad hoc quòd si quis petit à possessore rem, vel fundum, & fiat inter eos transactio vt aliquo dato actor dimittat rem penes reum conuentum, & discedat à lite, tunc non transfertur dominium si actor erat dominus, sed tantum paratur reo exceptio, si amplius ille 7

ille fundus, vel res petatur ab actore, vel successoribus eius, vt per Anton. Gom. *l. 45. Tauri num. 71. vers. sed attende.* Morl. *in emporio iuris tom. 1. tit. 4. quæst. 1. num. 1.* vbi *n. 9.* rationem præstat, quia retinens eandem rem, transactionem non adimpleuit, quo casu non censetur dominium in eum translatum, quantumuis translatum esset à principio. Et Xuar. *alleg. 19. num. 14.* vocat textum istum fortem ad probandum quòd si actori transigenti competebat rei vendicatio, si reus veniat contra transactionem, actor potest redire ad primæuam actionem, scilicet rei vendicationem.

SVMMARIVM.

1 *Transactionem generaliter finitam species reperta non rescindunt.*
2 *Transactio generalis perit generali exceptione in eo quod tunc poterat sub transactione includi.*
3 *Error si potius ab alio, quàm transgredientibus causatur, non rescindit transactionem.*
4 *Transactio generalis non rescinditur propter species de nouo repertas, non tamen extenditur ad ea, quæ tunc non poterant sub generali transactione comprehendi.*
5 *in Transactione generali veniunt omnia, etiam quæ non fuerunt cogitata. limita vt n. 6. 7. 8. & 9.*
10 *Actione reali in iudicium deducta, transactio ad realem etiam actionem pertinet.*

L. Sub prætextu, ij. XXIX.

Iidem AA. & CC. *Martiæ.*

1 TRansactionem generaliter finitam species re-
2 pertæ non rescindunt. Item generalis trans-
actio perit generali exceptione in eo, quòd tunc po-
3 terat sub transactione includi, Error si potius ab
alio quàm transigentibus causatur, non rescindit
transactionem. Colligunt ex Ordin. Doctores ci-
tat *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.*
Franciscus Curtius.

4 *Specierum post repertarum,* &c.] Notatur ad hoc
quòd generalis transactio non rescinditur propter
species de nouo repertas, non tamen extenditur ad
ea, quæ tunc non poterant sub generali transactio-
ne comprehendi, vt per Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. n. 21. pag. 305.* Hippol. *in l. patre num. 67. ff. de quæstionib.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 26. tit. 6. num. 7. & tit. 7. n. 5.*

5 Notatur etiam ad hoc quòd in generali transactio-
ne veniunt omnia, etiam quæ non fuerunt cogi-
tata, vt per Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 14. num. 20. col. 3.* Bellacom. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 4. n. 5. pag. 304.* Surd. *decis. 185. num. 1.* Valasc. *consult. 39. num. 6.* vbi per hunc text. tenet quòd quando petitio est generalis, & transactio, seu quictatio est etiam generalis, præiudicat in omnibus, etiamsi aliqua sint ignorata, & incognita, præsumitur enim qui generaliter loquitur, omnium quæ sub generali sermone possunt rectè comprehendi, meminisse, &
6 transactio generalis inter easdem personas & in ea-
dem causa omnes species complectitur, & *num. 7.* limitat primò vt procedat de ignoratis & cogitatis in specie, sed tamen in genere saltem fuit de eis cogitatum, & *num. 11.* limitat secundò quando licèt petitio fuerit generalis, & transactio generalis, fuit prosequutio specialis, quoniam eo casu generalis transactio restringitur ad prosequuta tantùm, &
num. 12. limitat tertiò quòd etiam nimis generalis 8
transactio, non nocet quoad dolore occulta per frau-
dem alterius partis, & *n. 13.* limitat quartò præter- 9
quam in iis quæ dependent ex testamento & *n. 14.* formam præstat, qua poterit quis facere transactionem, seu quitationem talem, per quam omnia sopiantur, vt sit plenissima, Valascum refert & sequitur Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 558. n. 4. vers. tertia conclusio.*

In gloss. *Potest, vlt.* &c.] Notatur ad hoc quòd 10
quando actio realis in iudicium est deducta, tunc transactio ad realem etiam actionem pertinet, vt per Cou. *lib. 2. var. cap. 14. num. 1. vers. tertio, in fine,* Card. Mantic. *d. lib. 26. tit. 6. n. 10.* vbi asserunt hanc glossam esse communiter receptam.

SVMMARIVM.

1 *ad Transactionem rescindendam proprium dolum allegans repellitur dum crimen fateri videtur.*
2 *Dolum ad sui commodum nemo regulariter allegare potest.*
3 *Turpitudinem, vel dolum suum allegans non auditur.*
4 *Nullitas non potest opponi nisi ab illo, in cuius fauorem fuit introducta.*

L. Transactione finita. XXX.

Iidem AA. & CC. *Antonino.*

AD rescindendam transactionem proprium do- 1
lum allegans repellitur dum crimen fateri vi-
detur. Item dolum ad sui commodum nemo regula- 2
riter allegare potest. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad leg. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.*
Franciscus Curtius.

Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd turpi- 3
tudinem, vel dolum suum allegans non auditur, vt per Bernard. *reg. 24.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 18. n. 14. & 15. & in tr. Cessante causa, limit. 2.* Paul. Fusc. *lit. A. sing. 52.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo allegatio num. 5.* Surd. *decis. 196. num. 6. & decis. 309. num. 16.* Cardin. Tusc. *practic. conclus. tom. 8. lit. T, concl. 404. per tot.* plures refero ego ipse *de Axiomatib. iuris vsufrequent. axiom. 221. per tot.* vbi multiplicitur ampliat & limitat.

Notatur etiam ad hoc hic text. quòd nullitas non 4
potest opponi nisi ab illo in cuius fauorem introducta, de quo tamen vide Ias. *in §. actionem num. 41. Inst. de actionib.* Cassan. *in consuetud. Burgund. rub. 4. §. 1. num. 26. fol. mihi 129.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 9. num. 42. & post lege connub. gloss. 6. num. 89.* Menoch. *cons. 20. n. 55. lib. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Verba generalia transactionum restringuntur ad causam super qua litigabatur, & num. 5.*
2 *Clausula generalis refertur ad specificata.*
3 *Transactio quantumuis generalis facta per verba generalia, restringitur ad rem super qua litigabatur.*
4 *Renuntiatio quantumuis generalis non trahitur ad incogitata.*

L. Si

L. Si de certa re. XXXI.

Iidem AA. & CC. Proculo.

1 GEneralis verba tranſactionum reſtringuntur
2 ad cauſam ſuper qua litigabatur. Item clauſula generalis refertur ad ſpecificata, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius.

3 De materia huius text. vide Bellacomb. *tom.1. communium opin. lib. 2. tit.4.n.4. pag.* 304. vbi tenet quòd tranſactio quamtumuis generalis facta per verba generalia reſtringitur ad rem ſuper qua litigabatur, niſi id eſſet acceſſorium illius rei, quæ petebatur, vel eſſet connexa cum re ſuper qua facta fuit tranſactio, idem dicit Donat. à Fina *ibidem n.* 43. Afflict. *decis.* 285. *num.* 4. vbi ait legato hoc text. quòd verba generalia poſita in contractu poſt verba ſpecialia videntur reſtringi ad ſpecificata, & *n.*13. hanc l. procedere ait ſolùm in tranſactione facta per verba generalia, quæ reſtringitur ad rem, vel cauſam ſpecificatam, per quam deuentum eſt ad tranſactionem, Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 26. *tit.* 6. *num.* 12. vbi dicit quòd quando petitio eſt ſpecialis, & tranſactio generalis quoad verba, tunc illa debet reſtringi ad ſpeciem petitam, & intelligit procedere vbi tranſactio generalis ſalua ratione recti ſermonis ad petitionem reſtringi
4 poteſt. Menoch. *conſ.* 335. *num.* 12. ad hoc quòd renunciatio quantumuis generalis non trahitur ad incogitata. Flamin. Pariſ. *de reſignat. benefic. lib.* 11. *q.* 11. *n.* 7. & 43. vbi citato hoc text. dicit quòd verba generalia poſita reſtringuntur ad cauſam pro qua conſtitutio emanauit. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 25. *num.* 606. *verſ. quartum eſt*, vbi per hunc text. tenet tranſactionem ad alias res, vel perſonas, non extendi quàm illas, de quibus nominatim in ea actum eſt.

5 Vnde ex hoc text. vulgò colligitur generalitatem, ſiue generalia verba, aut diſpoſitionem quamcunque generalem reſtringi ad rem, & caſum ſpecificatum ſuper quo agebatur, & ad cauſam præcedentem, quam concluſ. multis exornant Anton. Gabr. *commun. lib.* 6. *tit. de regulis iuris, concl.* 4. Marc. Anton. Eugen. *tom.* 1. *conſ.* 13. vbi quòd habet locum prædicta concluſio huius l. in compromiſſis, computis, pactis, renunciationibus, refutatione, tranſactione, rebus, & perſonis, prout ibi latiùs comprobat ex *num.* 21. *vſque ad num.* 30. idque maximè quando generalitati adiicerentur aliqua verba, quæ reſtrictionem ſua natura denotarent, tunc namque diſpoſitionem reſtringerent ad caſum ſpecialem, & in indiuiduo expreſſum, vel ad rem, aut cauſam, ſeu perſonam ſuper qua interponebantur, Menoch. *conſil.* 496. *ex num.* 54. Surd. *conſ.* 246. & 431. & *deciſ.* 218. *per tot.* & præcipuè *à num.* 6. & *deciſ.* 185. Honded. *conſ.* 49. *per tot. lib.* 1. Anton. Fab. *in Cod. ſub hoc tit. diffinit.* 5. 6. & 12. Cardin. Tuſc. *practic. concluſ. tom.* 8. *lit. T, concl.* 356. Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 3. *ſub hoc tit. de tranſact. reſolut.* 2. *per tot.* vbi quòd procedit in ſententia, & in computationibus, ſeu calculationibus generalibus factis inter mercatores, & in renunciationibus, & in donatione, & *num.* 10. declarat vt procedat quando ſalua ratione recti ſermonis verba generalia poſſunt reſtringi, ſecus verò eſt ſi reſtringi non poſſint niſi offenſa ratione recti ſermonis, latè Caſtill. *controuerſ. lib.* 4. *cap.* 41. *ex num.* 71. & latiùs *cap.* 42. *à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio illicita eſt facta ſuper ſententia quæ tranſiit in rem iudicatam, ob interpoſitionem Aquilianæ ſtipulationis.*

2 *Tranſactio facta poſt ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam, nullius eſt momenti.*

3 *Tranſactio facta circa rem, circa quam lata eſt ſententia, quæ in rem iudicatam tranſiuit, ſi iuramento confirmetur in euentu, in quo iuxta hactenus explicata ſecluſo iuramento ſumus, eſſe inualida, vires ex iuramento ſumit & valet. limita vt n.* 4.

5 *Tranſactio valida eſt etiam poſt rem iudicatam, ſi interceſſit apellatio, vel appellari potuit, & ſimiliter ſi ſententia lata dicatur eſſe nulla ex defectu iuriſdictionis, citationis, mandati, vel aliàs. limita vt n.*6.

7 *Tranſactio etiam in criminibus fieri nequit poſt ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam.*

8 *Iuramentum adiectum tranſactioni de non contrauenendo, facit valere tranſactionem omni meliori modo quo poteſt.*

9 *Tranſactio facta poſt ſententiam tranſit in rem iudicatam, valet adiecta clauſula,* non obſtante re iudicata.

10 *Appellatio ſuſpendit pronunciatum.*

11 *Reſtitutio principaliter intentata habet effectum ſuſpenſiuum, quemadmodum appellatio.*

L. Si cauſa cognita. XXXII.

Iidem AA. & CC. Cyrillo.

SVper ſententia, quæ in rem iudicatam tranſiit, 1
ob interpoſitionem Aquilianæ ſtipulationis, illicita eſt tranſactio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſupr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciſcus Curtius.

Vulgò colligitur ex hoc text. quòd tranſactio fa- 2
cta poſt ſententiam quæ tranſiuit in rem iudicatam, nullius eſt momenti, vt per Iaſ. *in §. actionum, n.* 102. *in fine, & n.* 143. *Inſtit. de actionib. & in l.1. §. ſi quis ita, num.* 31. *ff. de verborum obligat.* Felin. *in cap. inter monaſterium, n.* 31. *ff. de re iudic.* Syluan. *conſ.* 71. *n.* 1. Molin. *de iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 556. *num.* 2. vbi bene, &
num. 3. poſt Padil. & Gutier. reſoluit tranſactionem 3
factam circa rem, circa quam lata eſt ſententia, quæ in rem iudicatam tranſiuit ſi iuramento confirmetur in euentu, in quo iuxta hactenus explicata ſecluſo iuramento eſſet inualida, vires ex iuramento aſſumere, validámque in conſcientiæ, & in exteriori foro reddi. Conan. *commentar. lib.* 5. *cap.* 6. *n.* 1. *col.* 4. Roman. *conſ.* 504. *incip. In caſu.* latè Caroc. *de remed. contra præiudiciales ſententias, vel damnoſas executio-*
tiones excep. 81. *ex n.* 1. vbi *n.* 2. limitat, ſi in tranſ- 4
actione apponatur clauſula, *non obſtante ſententia*; vel ſi tranſactio ſit facta ſuper re conſignata vigore ſententiæ; vel ſi facta ſit ſuper primæua actione, Surd. *deciſ.* 185. *num.* 14. Cardin. Mantic. *de tacitis &*
ambig. conuent. lib. 26. *tit.* 1. *n.* 21. vbi ſubdit quòd ſi 5
appellatio interceſſerit, vel appellari potuerit, tranſactio valebit etiam poſt rem iudicatam, & ſimiliter ſi ſententia lata dicatur eſſe nulla ex defectu iuriſdictionis, citationis mandati, vel aliàs, Donat. à Fina *tom.* 1. *comm. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 22. *pag.* 305. Gutier. *de iuram. confirmat. p.* 3. *cap.* 4. *ex num.* 1. vbi *n.* 2. li-
mitat ſupradictam text. concluſionem quando ne- 6
gatur iudicatum eſſe, vel ignorari poteſt an iudica-
tum, & *num.* 3. tenet tranſactionem etiam in crimi- 7

nalibus

nalibus fieri non posse post sententiam, quæ transi-
8 uit in rem iudicatam, & *num.6.* resoluit iuramentum in propositio adiectum à transactioni de non contrauenien do, operari vel etiam valere transa-
9 ctionem omnem meliori modo, quo potest, & *n.8.* dicit quod transactio facta post sententiam transitam in rem iudicatam valet adiecta clausula, *non obstante re iudicata.*

10 *Appellationis, vel in integrum restitutionis solemnitate adjensa*] Notatur ad hoc quod appellatio suspendit pronuntiatum, vt per Cald. Peteira *in l. si curatorem, verbo per quod, num. 55. de in integrum restit. minor.*

11 Notatur etiam ad hoc quòd restitutio principaliter & per viam actionis intentata, siue contra sententiam, siue ad appellandum, siue contra lapsum fatalium, antequam petatur sententiæ executio, habet effectum suspensiuum, quemadmodum appellatio, vt per Flores de Mena *variarum lib.1. quæst.5. num.51.*

Frustra transigi.] Id est, transactionem ipso iure non valere. Vide Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n.107.* Surd. *decis.185.* Rebell. *de obligat. iustit. p.1. lib.1. q.6. n.37.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio non rescinditur prætextu euictionis, sed agitur præscriptis verbis ad id, quod dare, non retinere quis debet, & num.2. procedit etiam in arbitramento, num.3.*
4 *Transactionis titulus ad præscribendum sufficit, quando ex eo, vel causa traditur possessio.*
5 *Transactionis titulo transfertur dominium in eum, cui res est tradita.*
6 *Alienans per viam transactionis non censetur alienasse cum retinuerit dominium.*
7 *Transactione transfertur dominium rei quando continet dari, etsi secus quando datur sola facultas retinendi.*

L. Si pro fundo. XXXIII.

Iidem AA. & CC. Euchrusio.

1 RAtione & prætextu euictionis non rescinditur transactio, sed agitur præscriptis verbis ad id, quod dare, non retinere quis debet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cremens. *singul.130.* Gozadin. *cons.94. n.40.* Cæpol *cons.153. n.81. part.1.* Canon. *comment. lib.5. cap.6. num.10. in fine,* Tiraquell. *de retractu lign. §.1. gloss.14. n.67.* Menoch. *cons.123. n.40.* vbi *n.41.* sub-
3 dit hunc textum procedere etiam in arbitramento, posteaquam arbitramentum est transactio quædam, Morl. *in emporio iuris part.1. tit.4. quæst.1. n.8.* vbi rationem præstat, Anton. Gomez *Tauri num.73. in princ.* vbi ex hoc textu infert quod si ab illo penes quem res dimittitur ex causa transactionis, res sit euicta à tertio vero domino, quòd actor, qui rem dimisit aliquo recepto, non tenetur de euictione, secus tamen est si res daretur, vel traderetur ab vno alteri etiam in causa transactionis, quia tradens teneretur de euictione; & rationem assignat, quia ita demum quis tenetur de euictione quando concedit titulum habilem ad translationem dominij, aliàs vero non: idem Anton. Gomez *variar. tom.2.*

c.2. n.38. *prope fin.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.26. tit.7. n.12. & 13.* vbi rationem assignat, quia contractus intelligitur celebratus super re, non super re. Cald. Pereira *de empt. & vend. cap.31. n.104.*

Notatur ad hoc quòd titulus transactionis sufficit ad præscribendum quando ex eo, vel causa possessio traditur, vt per Bald. *de præscript. 3. part. princip. q.5.* qui hunc textum ad hanc rem singularem dicit. Alexand. Corn. & Paris. quos refert & sequitur Menchac. *illustrium controuers. c.67. num.2.* qui omnes per hunc textum communiter tenent contrarium eo casu, quo ex causa transactionis possessio eius rei, de cuius præscriptione agitur, non esset tradita, sed tantum retenta. 4

Notatur etiam ad hoc quòd ex titulo transactionis transfertur dominium in eum, cui res est tradita, vt per Roder. Xuar. *allegat.19. n.21. in fine.* Alienans per viam transactionis non censetur alienasse cùm dominium retinuerit, vt citato hoc text. tenet Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.17. num.49.* Menoch. *cons.381. n.2.* vbi etiam per hunc textum dicit transactione transferri dominium rei quando continet dari, etsi secus quando datur sola facultas retinendi. 5 6 7

SVMMARIVM.

1 *Scienti non infertur dolus.*
2 *Pollicitatio institutionis atque successionis non obligat pollicentem, & n.3.*
4 *Liberatio facta ex causa transactionis sub spe futura successionis non potest rescindi, licet illa spes deficiat.*
5 *Scienti & volenti non committitur dolus, nec iniuria, limita vt num.6.*
7 *Volenti non fit iniuria, remissiuè.*
8 *Conditio impossibilis vitiat etiam liberationem.*
9 *Conditio impossibilis etsi vitiare contractus soleat, modus tamen impossibilis non vitiat, sed ab ipsis contractibus resciendum erit, declarat vt n.10.*

L. Cùm donationis. XXXIV.

Iidem AA. & CC. Cyrillo Ptolemaidi.

SCienti non infertur dolus; & pollicitatio institutionis atque successionis non obligat pollicentem. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius. 1 2

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Benedict. Pinel. *selecti iuris interpr. lib.1. c.10. n.9.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.13. tit.43. n.7.* vbi dicit quòd hanc legem Bald. in summa ita perstringit, quod licet pollicitatio de instituendo hærede non impleatur ab eo, cui transigitur, vel donatur, transactio tamen, vel donatio non rescinditur, & *n.16.* cum Paul. de Castro per hunc textum vult quod liberatio facta ex causa transactionis sub spe futuræ successionis non potest rescindi, licet illa spes deficiat. 3 4

Nec vnquam volentibus dolus infertur.] Notatur ad hoc quòd scienti & volenti non committitur dolus, neque iniuria, vt per Canon. *comment. lib.5. c.6. n.34.* Roder. Xuar. *in l. quoniam, ampliat.1. n.46.* Tiraquell. *de retract. lign. §.1. gloss.1. n.8. & de iure mariti gloss.8. num.143.* plures refert Brunor. à Sole *in locis communib. verbo volenti,* Surd. *decis.194. n.1.* 5

Sim. de prætis *consil.* 15. *num.* 9. & 10. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom.* 2. *lit.* D, *conclus.* 589. *num.* 1. vbi
6 *num.* 2. limitat quando calliditate fuit sciens seductus, & sollicitatus, metipsum *de axiomat. iuris vsufreq.* 2 *verbo dolus, axiom.* 76. *n.* 9.

7 Et ad aliud axioma quod probatur in hoc text. quòd volenti non fit iniuria, vide Xuar. *in l. quoniam, amplia* 10 *n.* 31. *col.* 2. *pag.* 420. cum aliis citatis per me *axiom.* 126. *n.* 1. & 2.

8 In gloss. *Astringitur*, *fin.* Notatur ad hoc quòd conditio impossibilis vitiat etiam liberationem, vt per Anton. Gom. *tom.* 1. *variar. cap.* 12. *num.* 67. *vers. item adde*, vbi dicit hanc glossam singularem, & vnicam, & ab omnibus Doctoribus summe commendatam.

9 Notatur etiam ad hoc quod licèt conditio impossibilis contractus vitiare soleat, modus autem impossibilis contractus non vitiat, sed ab ipsis contractibus reiiciendus erit, per Anton. de Padilla *hic num.* 8. Couar. *in cap. cùm tibi, num.* 13. *de testam.* Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 12 *num.* 42. vbi asserit hoc ab omnibus communiter receptum esse. Sarmient.
10 *selectar. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 7. vbi declarat quòd hæc gloss. non simpliciter vult quòd modus impossibilis à contractu reiiciatur, sed tantùm ad effectum, vt si agatur possit non obstante defectu modi impossibilis repelli actor exceptione: & ita potius vult gloss. quòd modus impossibilis impediat actionem oriri ex contractu, non tamen ita reddat inutilem vt ex eo exceptio oriri non possit.

SVMMARIVM.

1 *Transactione res est finita præsentibus, & interuenientibus amicis, metus ac dolus abfuisse præsumitur.*
2 *Contractus quando fit in præsentia propinquorum, seu amicorum, cessat omnis præsumptio fraudis, & metus. amplia vt num.* 3. & 4.
5. *Dolum passus in contractu, si velit cogit aduersarium vt ei stet.*

L. Transactionem. XXXV.

Iidem AA. & CC. *Hammon.*

1 TRansactione si res finita est præsentibus, & interuenientibus amicis, metus, ac dolus absuisse præsumitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius.

2 Vulgò colligitur ex hoc text. quòd contractus quando fit in præsentia propinquorum, seu amicorum, cessat omnis præsumptio fraudis, & metus, vt per Ias. *in* §. *quadrupli, num.* 63. *Instit. de actionib.* Hippol. *singul.* 324. & 317. Petrasancta *sing.* 57. Boër. *decis.* 150. *num.* 7. Corras. *lib.* 6. *miscell. cap.* 14. *num.* 2. Palat. *in repetit. rub. de donat. inter virum & vxorem,* §. 68. *num.* 3. Grammat. *decis.* 66. *num.* 9. Alciat. *de præsumptionib. reg.* 1 *præsumpt.* 21. Corr. *in memorabil. verbo contractus mulier.* Alphan. *collect.* 217. Donat. à Fina *tom.* 1 *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 34. Alexand. Trentacinq. *variarum resolutionum lib.* 1. *sub tit. de his quæ vi, resolut.* 1. *n.* 20. Simoncel *de decreto lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 59. *vers. item operatur*, Sanchez *de matrimonio lib.* 4. *disput.* 12. *n.* 21. Farinac. *fragm. crimin. p.* 2. *lit. M, num.* 151. Rebuff. *in auth. habita, vt filius pro patre, pag.* 578. Anton. Gom. *variar. tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 2. *in fine*, & *cap.* 14. *num.* 27. *in fine*, Tiraquell. *de iure mariti gloss.* 5. *num.* 37. Menoch. *consil.* 1. *num.* 290. & latè *de præsumptionib. lib.* 3. *præsumpt.* 128. *per tot.* vbi *num.* 6. extendit vt locum habeat non solùm quando interuenit præsentia propinquorum, sed etiam quando interuenit solus iudex, & *num.* 7. ampliat non solùm in contractibus, sed etiam in vltimis dispositionibus, & *num.* 10. limitat, vt locum non habeat hæc præsumptio quando adest enormis læsio. Sanchez *de matrimonio lib.* 4. *disp.* 12. *num.* 21. *vers. secundo*, Mascard. *de probationib. conclus.* 1055. *n.* 23. latiùs *conclus.* 437. *per tot.* vbi *num.* 4. limitat non procedere si absit præsentia plurium consanguineorum, vel saltem ad minimum duorum; hanc limitationem probat Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num.* 238. cùm text. dicat in plurali, *amicis interuenientibus.* 4

Rescindi postulantis, &c.] Ergo dolum qui passus est in contractu, si velit cogit aduersarium vt ei stet, vt per Tiraquell. *in tract. le mort p.* 7. *declar.* 1. *num.* 8. 5

SVMMARIVM.

1 *Oblatio post terminum in transactione locum habet.*
2 *in Transactione reus purgare potest moram vsque ad sententiam.*
3 *Mora purgatio etiam in transactione admittitur.*

L. Si maior annis. XXXVI.

Iidem AA. & CC. *Achillæ.*

OBlatio post terminum in transactione locum habet. Item in transactione reus purgare potest moram vsque ad sententiam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* & ex repetentibus *to.* 7. Franciscus Curtius. Vide Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 35. *pag.* 306. vbi ait per hunc text. quòd moræ purgatio etiam in transactione admittitur. 1 2 3

L. Promissis. XXXVII.

Iidem AA. & CC. *Basilissæ.*

POEna in stipulatum deducta ob non seruatam transactionem non impleta transactione exigenda est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. fin. tit.* 11 *part.* 5. *vbi gloss. fin.* Folgos. *consil.* 160. *col.* 3. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 29. *n.* 18. Rebell. *de obligat. iustitiæ p.* 2. *lib.* 16. *de transactionibus q.* 2. *n.* 3. 4

SVMMARIVM.

1 *Transactio continet facultatem dandi, retinendi, promittendi, si valida sit, & num.* 2.
3 *Transactio facta etiam pro modico super lite magni momenti valet, dummodo ex causa sit facta.*

L. Trans

L. Transactio. XXXVIII.

Iidem AA. & CC. *Theodotioni.*

1 TRansactio continet facultatem dandi, retinendi, promittendique, si valida sit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibs *tom. 7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Card. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. tom. 2. lib. 26. tit. 1. num. 23.* vbi quòd si in instrumento dictum non sit aliquid fuisse datum, vel retentum, vel promissum, non præsumitur, & ideo transactio corruit, &

3 *num. 24.* tenet quòd transactio facta etiam pro modico, super lite magni momenti valet, dummodo ex causa sit facta.

L. Quamuis. XXXIX.

Iidem AA. & CC. *Martianæ.*

1 IN contractu transactionis non est locus pœnitentiæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius,

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Corras. *lib. 1. miscel. cap. 23. numero 4.* Alciat. *lib. 5. paradox. cap. 6. col. 2.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 5. cap. 6. num. 11.* Ioan. Oros. *in l. si cùm fundum, ff. de pactis, num. 15. & 16.* Duen. *regul. 111.* Ioan. Garcian. *regul. 102. num. 8. vers. decimooctauò limitatur,* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 16. de transact. quæst. 2. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio si stipulatione, & acceptilatione est firmata, actor conueniens repellitur, & data repetuntur, pœna etiam in stipulatum deducta exigitur, & num. 2.*

3 *Transactio Aquiliana stipulatione vallata, pœnáque apposita contrauenienti, quam incurrat toties quoties contrauenerit, rato semper manente pacto, & insuper iuramento confirmata, habet plenissimum robur.*

4 *Reo ex causa transactionis ipso iure liberato, poterit pœna peti, & actor repelli exceptione transactionis.*

5 *Actor vbi sine actione experitur, potest iudex ex officio eum repellere, etiam parte non petente.*

L. Vbi pactum. XL.

Impp. GRAT. VALENT. & THEOD. AAA. *Eutropio* P. P.

1 SI stipulatione, & acceptilatione transactio est firmata, actor conueniens repellitur, & data repetuntur, pœna etiam in stipulatum deducta exigitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sub hoc tit.* & post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc legem tom. 1. pag. 69.* & ex repetentibus *tom. 7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Conan. *commentar. lib. 5. cap. 6. num. 8.* Molin. *de instit. tractat. 2. disp. 556. num. 13.* vbi etiam post

Oros. & Gutier. subdit quòd si transactio Aquilia- 3
na stipulatione valletur, pœnáque apponatur contrauenienti, quam incurrat toties quoties contrauenerit, rato semper manente pacto, & insuper iuramento confirmetur, habet plenissimum robur, ita vt maius illi apponi non possit.

Notatur ad hoc quòd quando ex causa tran- 4
sactionis reus est ipso iure liberatus, tunc poterit pœna peti, & actor repelli exceptione transactionis vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n. 424. de reuoc. donat.*

In gloss. *Pœna.* ibi, *tertia quia cum iudex,* &c. No- 5
tatur ad hoc quòd vbi actor sine actione experitur, iudex potest ex officio eum repellere, etiam parte non petente. vt per Iason. *in præsenti, num. 11.* Hippol. *in l. 1. §. fin. num. 71. ff. de quæstionibus,* Maranc. *de ordine iudic. part. 4. distinct. 10. num. 15. & part. 6. membr. 9. de except. num. 7.* Roderic. Xuar. *in l. si post rem iudicatam, super l. Regni, limit. 7. num. 1. pag. mihi 640.* Boër. *decis. 344. num. 8.* Anton. Gomez *variarum tom. 2. cap. 11. n. 24.* latè Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 16. à princip.* vbi *num. 4.* tenet iudicem non repellentem agentem, sine actione teneri ad interesse parti, Gam. *Lusitan. decis. 206. num. 7.* vbi *num. 8.* tenet iudicem qui actorem agentem sine actione non repulerit teneri in syndicatu D. Barbos. *in l. si alienam, num. 18. ff. soluto matrim.* Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 14. n. 82. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Transactionis iurata contrauenienes Deum vltorem habet, notatur infamia, pœnam soluit, sibi data reddit, & actionem perdit.*

2 *Dispositio huius leg. tanquam nimis rigorosa & dura non seruatur in practica. Contrarium vide num. 3. & amplia vt num. 4. 5. & seqq. vsque ad numerum 20. limita verò vt numero 21. vsque ad 30.*

31. *Iuramento contrauenire tribus modis dicitur ad effectum incurrendi pœnas huius leg. videlicet vel interpellando iudicem, vel supplicando Principibus, vel non adimplendo promissa.*

32 *Contractum iuratum non obseruans infamis est.*

33 *Iuramento apposito in transactione, vel alio contractu iurato contrauenienes priuatur omni iure, actione & commodo illius contractus in quo iuramentum fuit præstitum.*

34 *Iuris quæsiti priuatio pœna est.*

35 *τὸ* Mox *priuationem ipso iure inducit.*

36 *Iuramentum mora emendationem impedit.*

37 *Transactioni iurata non contrauenit, nec pœnas huius leg. incurrit, is qui Principi supplicat pro rescissione transactionis.*

38 *Periurus in casu huius leg. ipso iure infamiam currit, intellige vt n. 9.*

40. *τὸ* Priuatus existat, *importans priuationem ipso iure.*

L. Si quis maior. XLI.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Rufino* P. P.

VEniens contra transactionem iuratam Deum 1
vltorem habet, & infamia notatur, pœnam soluit, sibi data reddit, & actionem perdit. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. numero 1.*

supr. hoc tit. post omnes Hubert. Giphan *ad hanc legem tom. 1. pag.* 71. & ex repetentibus *tom.* 7. Franciscus Curtius, Thomas Parpalias, Hieronym. Cagnol. & Bertazolus.

De materia & intellectu huius legis vide Conan. *commentar. lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 8. Afflict. *in cap.* 1. *quo tempore miles lib.* 1. *fol. mihi* 84. Robert. *lib.* 2. *sentent. cap.* 20. Mantu. *lib.* 1. *locorum cap.* 15. *in princip. & lib.* 3. *cap.* 49. Alciat. *lib.* 5. *paradox. cap.* 12. Couarr. *in cap. Raynaldus* §. 3. *num.* 10. *col.* 7. *de testament. & in cap. quamuis pactum de pactis lib.* 6. *part.* 1. §. 4. *n.* 5. *col.* 1. Bertrand. *cons.* 237. *num.* 5. *vol.* 9. Fab. Turret. *cons.* 48. *num.* 12. *lib.* 1. Frideric. Brukman *in tractat. de different. vtriusque sexus part.* 2. *art.* 11. *numero* 11. Ioseph. Ludou. *decis.* 22. *num.* 12. *& sequent.* Roland. *cons.* 31. *num.* 1. *lib.* 2. Aym. *cons.* 246. *num.* 4. *in fine*, Anton. Gabr. *commun. lib.* 5. *tit. de transact. conclus.* 1. *ex num.* 1. Perez *ad lib.* 8. *Ordin. tit.* 6. *pag.* 184. Villab. & Kirchon. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *numero* 57. *&* 58. Gutier. *de iurament. confirmat. part.* 1. *cap.* 60. *num.* 10. *&* 11. *& part.* 3. *cap.* 17. *num.* 2. Fachinæ. *controuers. iuris lib.* 1. *cap.* 11. *cum duobus seqq.* Aldouin. *consil.* 5. *num.* 40. *cum seqq.* Ceual. *commun. contra commun qu.* 117. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *capite* 19. *per tot.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 4. *tit.* 31. *numero* 93. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 25. *num.* 606. *vers. quartum, in fine*, & Clar. *in* §. *periurium*, *numero* 4. Decian. *tractat. crimin. lib.* 6. *cap.* 13. *num.* 28. Farinac. *de falsitate & simulat. quæst.* 160. *ex num.* 45. latissimè idem Farinac. *fragment. crimin. part.* 2. *lit. I, n.* 1141. *cum multis sequentib.* Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 16. *de transact. quæst.* 2. *num.* 5. Mancin. *in tractat. de iurament. parte* 5. *effectu* 11. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 556. *num... vers. quando transactio.* Rot. *decis.* 583. *p.* 1. *diuersor.*

2 Dispositio huius l. tanquam nimis rigorosa & dura in practica non seruatur. Silu. nupt. *lib.* 5. *n.* 61. *vers. & propterea audiui*, Roland. *cons.* 57. *viso processu num.* 47. *lib.* 1. Bec. *cons.* 104. *num.* 9. *& cons.* 106. *num.* 24. Polid Ripa *in obseruat.* 27. Anna *sing.* 286. Seraphin. *decis.* 1059. *num.* 3. *& decis.* 1136. *num.* 6. Surd. *cons.* 103 *in fine*. Rot. *dict. decis.* 583. *numero* 3. *part.* 1. *diuers.* Gutier. *de iuram. confirm. part.* 1. *cap.* 61. *num.* 21. Azeued *l.* 1. *num.* 85. *tit.* 17. *lib.* 8. *noua Recop.* Ceual. *communium contra commun. quæst.* 117.

3 *in fine*; verùm hæc resolutio non est tuta, quia hi omnes ferè Doctores loquuntur de consuetudine suorum locorum, vnde non debent extendi ad alia loca; quare Bolognet. *in repet. huius l. num.* 107. licèt admittat eius pœnas raro practicari, non tamen per hoc subdit dispositionem huius l. esse correctam. Quod enim raro practicatur, prouenit primò, quia in multis partibus Italiæ adsunt statuta quòd admittatur purgatio moræ vsque ad certum tempus: secundò, quia contrauenire volens iuramento vtplurimum petit absolutionem ab eo: tertiò quia pœnæ prædictæ secundùm magis communem non incurruntur sine dolo, & facile probatur causa, propter quam quis excusatur à dolo, & lata culpa, sequuntur Farin. *fragment. lit. I, n.* 1908. Stephan. Gratian. *discet. forens. c.* 19. *n.* 23. *& seqq.*

4 Amplia primò dispositionem huius l. locum habere non solùm in contractu transactionis, de quo loquitur, sed etiam in omni alio contractu, ponderando verbum *pacta*, hic positum, quòd quidem omnes contractus, omnésque conuentiones comprehendit. Ita *in præsenti* Bart. *num.* 23. *vers. item quaro*, Thom Parpal. *num.* 10. *in* 3. *notab.* Cagnol. *n.* 43. *cum seqq.* Cassad. *decis.* 2. *num.* 1. *& num.* 7. *de iureiur.* Anton. Gabr. *dict. tit. de transact. concl.* 1. *num.* 5. Cephal. *cons.* 192. *num.* 17. *lib.* 2. Roland. *cons.* 57. *num.* 13. *cum seqq. lib.* 2. Fachinæ. *dict. lib.* 1. *capite* 11. *vers. ego in hac re*, Menoch. *cons.* 573. *num.* 23. Hect. Felici *in tract. de societate cap.* 39. *numero* 38. Cardin. Tusch. *pract. conclus. verbo lex, concl.* 284. *numero* 1. *cum seqq.* Farinac. *fragm. lit. I, num.* 1142. Gratian. *dict. cap.* 19. *num.* 1. *&* 3. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 1. *de rebus credit. numero* 55. *pag.* 437. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 32. *num.* 86.

Vnde idem est dicendum de emphyteuta promittente cum iuramento soluere canonem, qui cadit statim à commodo contractus, quamuis aliàs in Ecclesia debeat expectari biennium, & in priuato triennium; nisi aliquo iusto impedimento veniat excusandus, ita ex repetentibus huius legis Thom. Parpal. *num.* 11. Cagnol. *n.* 51. *cum sequent.* Bertazol. *à num.* 279. *vsque ad num.* 284. *quæst.* 18. Adden. *ad Mathesil. singul.* 50. Anton. Gabr. *d. tit. de transact. concl.* 1. *num.* 41. *&* 43. Stephan. Gratian. *d. capite* 19. *n.* 6. Azeued. *l.* 1. *n.* 34. *&* 37. *tit.* 17. *lib.* 8. *noua Recop.* Farinac. *fragment. d. lit. I, num.* 1143. vbi *num.* 1145. post Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg.* 84. distinguendos esse tres casus existimat. 5

Idem in contractu casuali, quod in eo habet locum dispositio huius legis voluit Cassad. *decis.* 2. *de iureiurand.* Anton. Gabr. *d. tit. de transact. conclus.* 1. *num.* 43. Mancin. *in tractat. de iuramento part.* 4. *effectu* 34. *num.* 1. *cum seqq.* Farinac. *fragment. dict. lit. I, num.* 1143. *vers. idem de contractu*, vbi subdit quòd licèt censuarius morosus in soluendo censum etiam per centum annos non cadat à commodo ipsius census, si tamen iurauit dictum censum soluere, cadit, si semel tantùm deficiat. 6

Idem in contractu emptionis, & venditionis, vt per Menoch. *cons.* 372. *num.* 23. Kirchou. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 4. *n.* 58. 7

Idem in locatione in qua propter iuramentum soluendi pensionem sufficit defectus vnius termini, vt locator possit expelli non expectato biennio. Ita Roland. *consil.* 6. *num.* 42. *lib.* 2. Menoch. *cons.* 572. *num.* 23. Stephan. Gratian. *dict. cap.* 19. *numero* 7. vbi *num.* 8. subdit expelli posse si non soluit pensionem etiam auctoritate propria, & quamuis de facto resisteret, & *n.* 26. *&* 27. 8

Idem in quolibet promittente, v. g. soluere centum ducatos in septem terminis, & iurauit, si cessauerit soluere in primo, vel in secundo termino, potest tunc conueniri ad integra centum, quia propter periurium priuatur iure suo, & non potest ampliùs allegare dilationem datam, vt per Bologn. *in præsenti num.* 33. Roland. *cons.* 31. *n.* 7. *lib.* 2. Cardin. Tusch. *d. verbo lex, concl.* 224. *n.* 22. 9

Idem in contractu societatis, ita vt socius incidat in pœnas huius legis, si promissa & iurata in contractu societatis non seruauerit, Castracan. *in tract. de societ. offic. cap.* 69. *num.* 3. Hect. Felician. *in tractat. de societ. cap.* 39. *num.* 38. Farinac *fragment. lit. I, num.* 1146. 10

Amplia secundò dispositionem huius legis locum habere in vniuersitate quoad priuationem commodi contractus, licèt non quantum ad pœnas periurij & infamiæ; de quo tamen vide Ias. *consil.* 118. *numero* 13. *lib.* 1. Anton. Gabr. *dict. conclus.* 1. *num.* 2. Bolognet. *num.* 19. Cagnol. *num.* 7. *& seqq.* Thom. Parpal. *numero* 83. *cum seqq.* omnes *in præsenti*, Menoch. *consil.* 709. *num.* 4. Fachinæ. *controuers. lib.* 1. *cap.* 12. Virgil. Boccac *in constitut. Marchia gloss.* 2. *num.* 89. *cum seqq.* Stephan. Gratian. *d. cap.* 11

d.cap.19.num.25. Farin.fragment.d.lit.I,n.1147.cum seqq.

12 Amplia tertiò contrauenientem iuramento incidere in pœnas huius l. siue sit masculus, siue etiam fœmina. Ita in præsenti Franc. Curt.num.6.cum seqq. Thom.Parpal.num.1.Cagnol.num.10.cum seqq. Bologn.num.18. Anton.Gabr. d.tit.de transact.concl.1. num.3. Tiraquel.de retractu lig §.1.gloss.9.num.213. Virgil.Boccac. d.gloss.2.num.87. Fachinæ.d.cap.12. vers. secunda est conclusio, Farinac. fragm. dict. lit. I, num.1152.

13 Amplia quartò etiam quòd contraueniens sit persona rustica, vt per Thom.Parpal. hic num.2. Farin. fragm.d.lit.I,num.1154.

14 Amplia quintò, siue sit actor contraueniens, siue etiam reus in illis pœnis, quæ reo adaptari possunt, vt per Thom. Parpal.num.109.in 14.quæst. Cagnol. num.192. Bolognet. num.27. in præsenti, Roland. consil.57.n.14.lib.1.Anton Gabr.d.concl.1.consil.57. Farin.fragment.d.lit.I,num.1155. Stephan.Gratian. d.cap.19.num.2.

15 Amplia sextò in hærede illius, cui fuit iuratum, qui poterit agere ad pœnas huius leg. secundùm Thom. Parpal. in præsenti num.94. Cognol. ibidem num.199. vbi loquitur quando contrauentio fuit facta viuente eo cui fuit iuratum, Anton. Gabr. d.concl.1.num.22. Farin.fragment.d.lit.I,num.1156. vbi num.seq.nunquid pœnæ huius l.transeant contra singularem successorem, & num.1158. quærit vtrum iuramento contrauenienc si fuerit non ipsemet qui iurauit, sed iuramentis hæres, nunquid incurrat pœnas huius l.

16 Amplia septimò contrauenientem iuramento incurrere pœnas huius l. etiam quòd contraueniat in modico, vt per Thom. Parpal.num.106.in 11.quæst. Cagnol.num.194.in fine,vers iuxta prædicta,& num. 196. Anton. Gabr. d.tit.de transact.concl.1. num.4. Cardin.Tusch.d.verbo lex,concl.284.num.14. Farin. fragm.lit.I, num.1159.

17 Amplia octauò in tantum contrauenientem incurrere pœnas huius l. vt purgatio moræ non admittatur, de quo an & quando sit verum, & procedat, vide Grat. resp.93.n.48.& seqq. Aym.cons.246. num.5. Gabr. d. tit. de transaction. concl.1.num.12. cum seqq. Cephal. cons.25.per tot. Sarmien. select. lib.5.cap 5.num 3. Seraphin. de priuil. iuram.priuil. 38.num.8. cum seqq. Hector Felici. in tract.de societ. cap.29.n.40.& seq. Cardin.Tusch.d.verbo lex,concl. 284.n.10.cum seqq. Farin.fragment.d.lit.I,a n.1172. vsque ad 1176.

18 Amplia nonò contrauenientem incurrere pœnas huius l.non solùm si contraueniat in committendo, sed etiam in omittendo, non adimplendo promissa, Franc. Curt.num.31.in princip.Anton. Gabr.d.conclus.1.n.1178.Farin.d.lit.I,n.1178.

19 Amplia decimò iuramento contrauenientem incurrere pœnas huius l. etiam quòd promisisset simpliciter sub sua fide, ita Thom.Parpal.num.40. Anton.Gabr. d.tit. de tran. act. concl.2.num.18.& 29. Cenall.communium contra commun.quæst.117.per tot. Bernard.Græuæ. a.l pract. Cameræ Imper. lib.2.conclus.59.consid.1.Farin.fragment.lit.I, num.1180.vbi n.1179.resoluit incidere in pœnas huius l. non solùm, qui iurauit inuocato Dei nomine, sed etiam qui iurauit per salutem Principis.

20 Amplia vndecimò omnes pœnas huius l. non alternatiuè, sed copulatiuè incurri, quia iuramentum habet vim claus. rato manente pacto. ita Franc. Curt. in repet. num.58. Bolognet. num.68. & 71. Cephal. cons.14.num.9. lib. Cardin. Tusch. d.verbo lex,conclus.285.num.1. Farinac. fragment.d.lit.I, num.1181. vbi num.1182.cum seqq. resoluit iuramento contrauenientem incurrere pœnas huius l. etiam quòd illud fuerit interpositum ex interuallo post contractum, & etiam quòd contractus, super quo iuramentum interponitur, sit nullus, dummodo validetur per iuramentum, & etiam quòd iuramentum sit nullum, vt puta quia contra bonos mores reprobatos à iure Canonico, secus à iure ciuili.

Limita primò vt dispositio huius l. non habeat 21 locum nisi contra dolosum, vide Cassad. decis.2. num.7.vers. verum est, de iureiur. Cephal. cons.24. num.14.lib.1.& cons.265.num.2.cum seqq.lib.2. Seraphin.decis.377.num.6. & 1059.n.1.& concl.617. num.1.vbi num.7. subdit quòd iste dolus debet plenè, concludenter, non autem præsumptiuè probari. Rot.decis.277. num.3. Surd. decis.234. num.3. cum seqq. Brunor. à Sole in locis commun. verbo dispositio 13.Carolin.Tusch.d.verbo lex,concl.224.num.64. Stephan. Gratian. discept.forens.cap.19. à num.13. latè Farin.fragm.d.lit.I,num.1185.vbi n.1186. subdit quòd probata contrauentione censetur probatus dolus, qui propterea præsumitur ex eo quòd quis non obseruat promissa,& non facit ea, quæ facere debet. & num.1187. declarat vt à dolo excuset quælibet causa etiam iniusta, & quælibet etiam iniusta credulitas excusat ad effectum euitandi pœnas.

Limita secundò vt non habeat locum in minore 22 iurante propter eius imbecillitatem, vt per Puteo.decis.123.aliàs 122.part.3. vbi ait quòd loquitur hæc lex in maiore iurante, Ioan. Aloys. Ricc. in collect. decis.part.4. collect.1088.vers. limita secundo, Seraphin.de priuileg iuram.priuil.83.num.34. Aldouin. cons.1.num.140. Farinac.fragm.d.lit.I.à num.1188. vbi n.1191. extendi etiam quòd veniam ætatis impetrauerit, vel ex dispositione iuris communis, vel ex dispositione statuti, & n.1192. resoluit in dubio præsumi iurasse tempore minoris ætatis,& qui contrarium dicit, maiorem ætatem probare debet, & hoc quia qualitas minoritatis requisita in hac l. probari semper debet ab eo, qui allegat.

Limita tertiò in contrauenientе & promissa non 23 adimplente iussu iudicis, vt per Thom. Parpal. hic num.33.vers tertiò limitatur,& Bologn.num.57.Anton. Gabr. d.tit. de transact. concl.1.num.65. Farin. d.lit.I, num.1194. vbi idem & multo magis procedere ait in eo, qui contrauenit ex iussione & mandato Principis.

Limita quartò in contrauenientе iuramento de 24 soluendo vsuras, secundùm Thom.Parpal. hic n 46. vbi loquitur quoad pœnam infamiæ, Bologn.n.67. in fine in 7.limit. Anton.Gabr. d.concl.1.n.71.Farin. d.lit.I,num.1195.

Limita quintò quando priùs quis obtinuit ab 25 Episcopo absolutionem à iuramento, vt per Alciat. hic num.10.vers.sed quid si antequam, Bologn.n.15. in fine, vers. quare concludendum est, Farin. d.lit.I,n. 1198. vbi num.1109. quærit nunquid Papa debeat dispensare à pœnis huius l.

Limita sextò in iurante non sponte suo libero 26 arbitrio, sed aut præcepto iudicis, aut vigore statuti cogentis partes ad faciendum compromissum, vt per Thom.Parpal.n.12.cum seqq. Cagnol.à n.63. & Bolognet. num.42. in præsenti, Anton.Gabr. d.tit. de transact.conclus.1. numero 60. Farinac. dict. lit. I, numero 1200.vbi num 1201. resoluit contrauenientem iuramento ex necessitate statuti præstito non incurrere pœnas huius l. quando statutum expressè cogit ad iurandum.

27 Limita septimò in contrauenientc iuramento per metum extorto, is enim non incurrit pœnas huius l. ita Anton. Gabr. *d. concl.* 1. *n.* 71. vbi etiam in iuramento præstito super contractu simulato, Card. Tusch. *d. verbo lex, concl.* 224. *num.* 61. *& seq.* vbi ampliat etiam metu purgato. Farin. *d. lit. I. num.* 1201. Vel si ob paupertatem promissa cum iuramento non adimpleuit, Gabr. *dict. tit. de iureiur. concl.* 7. *num.* 11. Decian. *in tract. crimin. lib.* 6. *cap.* 11. *num.* 17. *& seqq.* Seraphin. *dict. priuil.* 74. *n.* 142. & alij, quos refert & sequitur Aluarez *de priuileg. pauperum, p.* 2. *q.* 65. *num.* 27.

28 Limita octauò in Curia mercatorum, vel in foro ecclesiastico, aut alio simili, quo æquitas obseruari solet, Menoch. *cons.* 355. *n.* 2. Bonacos. *in tract. de æquitate canon. concl.* 108. vbi resoluit hanc l. non habere locum de æquitate Canonica.

29 Limita nonò pœnas huius legis locum non habere quando vterque esset in mora, & propterea agens ad pœnas prædictas debet priùs probare pro parte sua adimpleuisse, vt per Thom. Parpal. *n.* 32. *in* 8. *notab. & num.* 105. Cagnol. *num.* 195. *vers. & eodem modo*, Bologn. *num.* 99. Menoch. *cons.* 84. *n.* 74. vbi *num.* 72. resoluit debere qui asserit alium incidisse in pœnam huius leg. probare se ex latere suo impleuisse promissa. Cardin. Tusch. *d. verbo lex, conclus.* 224. *n.* 61.

30 Limita decimò quando dubium est an contrauenieus inciderit in pœnas huius l. nam tunc verius est non incidisse, quia licèt illa fauorabilis videatur ex eo quòd ad animæ nostræ salutem pertineat iusiurandum seruari, attamen videtur potiùs odiosa, & sic non extendenda ad effectum incurrendi pœnas in ea contentas. ita Anton. Gabr. *d. concl.* 1. *n.* 72. Seraphin. *decis.* 617. *num.* 6. *& decis.* 1059. *num.* 3. *& decis.* 1136. *num.* 6. Rot. *decis.* 583. *n.* 13. *p.* 1. *diuers.* Menoch. *cons.* 84. *n.* 75.

31 *Vel interpellando iudicem, vel supplicando, &c.*] Notatur ad hoc quòd tribus modis dicitur quis contrauenire iuramento ad effectum incurrendi pœnas huius legis, videlicet vel interpellando iudicem, vel supplicando Principibus, vel non adimplendo promissa, vt per Thom. Parpal. *à n.* 18. Cagnol. *num.* 170. *vers. in eadem gloss. hic* Farinac. *fragmentor. dict. lit. I. numer.* 116. vbi *num.* 1162. ampliat vt per solam interpellationem iudicis, seu supplicationem coram Principe etiam lite non contestata, & multo magis sententia non expectata, dicatur quis contrauenire ad hunc effectum, & *numero* 1163. dicit necessariam esse citationem, ita vt nisi pars fuerit citata, interpellans pœnas prædictas non incurrit, & *numero* 1164. intelligit dummodo aduersarius coram eodem iudice comparuerit, si enim aduersarius non comparuit, sola iudicis interpellatio non facit incurrere pœnas prædictas, & *num.* 1167. intelligit etiam procedere quando supplicans impetrato rescripto illo vsus est, & *numero* 1168. extendit locum habere etiam quòd pœnitentia ductus vlteriùs non processerit, & non perseuerauerit.

32 *Non solum notetur infamia, &c.*] Notatur ad hoc quòd non obseruans contractum iuratum, & sic periurus est infamis, vt per Viui. *decis.* 120. *num.* 28. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 174. *num.* 7. Molin. *de Iustit. tom.* 5. *tract.* 4. *disp.* 8. *num.* 16. Cald. Pereira *in comment. ad § soror, num.* 42. *Instit. de inoff. testam.* Menoch. *de arbitr. casu* 310. *num.* 3. Vincent. Mantic. *in tract. de iuram. part.* 5. *effectu* 1. *num.* 1. Farin. *de falsitate & simulat. quæst.* 160. *num.* 147. *cum seq.* Cardin. Tusch. *in verbo periurus, concl.* 289. *n.* 1. Soar. *de Religione tract. de iuramento lib.* 4. *capit.* 20. *num.* 15.

Actione priuatus, &c.] Notatur ad hoc quòd contrauenicns iuramento apposito in transactione, vel alio contractu iurato, priuatur omni iure, actione, & commodo illius contractus in quo fuit præstitum iuramentum, vt per Roman *sing.* 494. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 18. *n.* 48. *& n.* 71. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 24. *tit.* 5. *num.* 13. Farin. *d. q.* 170. *n.* 45. 33

Notatur etiam ad hoc quòd iuris quæsiti priuatio est pœna, vt per Socin. iun. *consil.* 27. *numero* 26. *vol.* 4. Bero. *consil.* 15. *num.* 6. *vol.* 1. Surd. *decis.* 99. *num.* 17. 34

Et rerum proprietate careat.] Vide Farin. *d. q.* 160. *num.* 45.

Mox.] Vide Pichard. *in disp. de mora, num.* 186. vbi resoluit in præsenti dictionem, *mox*, ipso iure priuationem inducere, & *num.* 187. dicit interuallum aliquando recipere, in quo mora emendare possit. Gutier. *de iurament. confirm. part.* 3. *c.* 17. *n.* 1. vbi resoluit iuramentum impedire moræ emendationem. De hac dictione dixi latè *in tract. de diction. vsufreq. dict.* 203. 35 36

In gloss. *Principibus.* Notatur ad hoc quod transactioni iuratæ contrauenire non dicitur, nec pœnas huius legis incurrit is, qui Principi supplicat pro rescissione transactionis, de quo vide Alciat. *num.* 20. *vers. sed quid.* Thom. Parpal. *numer.* 30. Cagnol. *num.* 177. *cum seqq.* Bolognet. *num.* 53. *in versic. si tamen à Principe*, Farinac. *fragment. d. lit. I, n.* 1196. *& seq.* 37

In gloss. *Infamia.* Notatur ad hoc quòd in casu huius l. periurus ipso iure infamiam incurrit, vt tenent hîc Paul. de Castro *num.* 6. Thom. Parpal. *num.* 49. *in* 15. *notab. & num.* 66. Clar. *in pract.* §. *periurium, numero* 2. *vers. sed quæro*, Anton. Gabr. *dict. tit. de transaction. concl.* 1. *ex num.* 30. Bernard. *reg.* 777. Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo reuertatur numero* 21. Salzed. *in practic. Canon. cap.* 26. *lit. E*, Cald. Pereira *de solut. emphyt. cap.* 17. *numero* 12. *& quæstionum forens. in comment. ad* §. *sed hæc, num.* 92. *Instit. de inofficioso testam.* Aluarez de Valasco *de priuil. pauperum part.* 2. *quæst.* 65. *num.* 25. Farin. *in praxi crimin. tit. de falsitate & simulat. quæst.* 160. *num.* 164. vbi *num.* 165. subdit quòd est necessaria declaratoria facti. Idem dicit *in fragm. crimin. lit. I, n.* 1169. *& seq.* vbi *n.* 1171. intelligit procedere quoad pœnam infamiæ, & priuationem actionis, non autem quoad alias pœnas, videlicet restitutiones datorum, & receptorum respectiue, & solutionem pœnæ conuentæ. 38 39

In gloss. *Priuatus.* ibi, *ipso iure in omnibus, &c.* Hanc sententiam tenent *in præsenti* Alciat. *num.* 37. Rimin. *num.* 3. Francisc. Curt. *in repet. num.* 45. *cum seqq.* Claud. Seyssel. *num.* 18. Bolognet. *num.* 89. vbi distinguit, & hoc procedere ait si pœnæ vltra infamiam & priuationem consistant in specie, secus si consistant in quantitate, refert Farinac. *dicta lit. I, num.* 1171. *in fine.* Et quòd verba illa, *priuatus existat*, importent priuationem ipso iure, dicit post multos a se citatos Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 56. *num.* 53. 40

SVMMARIVM.

1 *Transactio iurata facta prætextu falsorum instrumentorum rescinditur, & n.* 2.

3 *Testis si in vno capitulo de falso sit conuictus, an totum*

totum ipsius testimonium falsum censeatur.

4 *Sententiæ, vel transactiones ex falsis probationibus, aut instrumentis latæ non sunt nullæ ipso iure, sed per in integrum restitutionem rescindendæ.*

L. Si ex falsis. XLII.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Acrochirio P.P.*

1 TRansactio iurata facta prætextu falsorum instrumentorum rescinditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Canon. *comment. lib.5. cap.6. num.5.* Ioan. Aurpach. *lib.1. epist. c.11.* Cuiac. *lib.6. obseruat.11.* Donat. à Fina *tom.1. commun. opinion. lib.2. tit.4. num.36. pag.306.* vbi dicit quod retractatur tantum quantum ad capitula, quibus causam dederunt falsa instrumenta. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.2. lib.26. tit.9. n.43.* vbi ait locum habere etiamsi transactio iureiurando sit confirmata, nisi super eo etiam quòd falsum dicitur, transactum fuerit, nam & res iudicata ex falsis instrumentis & testimoniis comperta veritate retractatur, & *n.43.* resoluit quod si transactio plura habeat capitula, nihil prohibet vnum duntaxat posse rescindi nisi sint connexa.

Retractari præcipimus.] Nota quòd hæc verba cùm sint futuri temporis, non operantur ipso iure, sed per sententiam, vt per Curt. sen. *hic n.32.* Menoch. *de arbitr. casu 15. n.4.*

3 *Aliis capitulis firmis manentibus.*] Vtrùm si testis in vno capitulo de falso conuictus sit, totum ipsius testimonium falsum censeatur? vide Clar. *lib.5. §.fin. quæst.53.* Menoch. *de præsumpt. lib.3. præsumpt.63. num.2.* Mascard. *de probationib. conclus.743. num.2. & 3.* Farinac. *in praxi crimin. q.67. num.111.*

4 In gloss. *Præcipimus.*] Notatur ad hoc quòd sententiæ, vel transactiones ex falsis probationibus, aut instrumentis latæ, non sunt nullæ ipso iure, sed per in integrum restitutionem rescindendæ, vt per Couarr. *in cap. alma mater, p.1. §.12. col.3. & 4.* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu processus, n.134.* Sfort. *de restitut. in integrum p.2. quæst.77. art.4. num.17.* Menoch. *d. casu 15. num.6.* Valasc. *cons.51. num.12.*

L. Iubemus. XLIII. & vlt.

Imp. ANASTASIVS A. *Thomæ P.P. per Illyricum.*

1 QVæstio conditionis seruilis aut adscriptitiæ per transactionem decipi potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Franciscus Curtius.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Roman. *singul.620.* Alciat. *lib.2. paradox. cap.1. col.1.* Mod. *in emporio part.1. tit.2. in præl. num.159.*

De errore Calculi.

TIT. V.

HIc titulus est pars superioris, quatenus pertinet ad transactiones. Quemadmodum enim transactio potest rescindi propter dolum, nisi etiam de dolo sit transactum, *supr. tit. prox. l.4.* vel propter falsa instrumenta, nisi etiam de falso transactum sit, *supr. eod. l. penult.* ita etiam retractari potest propter errorem calculi, nisi de hoc quoque errore transactum sit, vt constituitur *in seq. l. vnic.* Scripserunt in hanc rubr. Angel. Fulgos. Ias. Deci. Ioan. Marc. Iacobin. Riminald. Iacob. Ayrer. Aloys. de Leo, Patr. Gilchen, Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Viui. Soar. Kirchou. & alios *tom.1. commun. opinion. tit.5.* Petr. Hiegium *in miscellan. quæst. p.1. quæst.20. n.23. 35. & 36.* Alexand. Trentacinq. *vari. tr. resolut. lib.2. tit. de confessis resolut.1. n.38. cum seqq. & lib.3. tit. de solution. resolut.71* Mascard. *de probationib. conclus.252.* Flamin. Carthar. *decis.123.* Escobar. *de ratiocin. cap.38. & 41.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom.1. tit.152. de errore calculi.*

SVMMARIVM.

1 *Calculi error non præiudicat veritati, & rationes erroneæ calculi prætextu retractari possunt.*
2 *Calculi erronei allegationi non est locus sequuta sententia.*
3 *per Calculi errorem indebitum promissum condicitur.*
4 *Confutationum error allegari semper potest.*
5 *Calculi error in causa appellationis deduci potest. declara vt n.6.*
7 *Rationes semel redditæ non solùm possunt retractari vbi error interuenerit in calculis, verùm etiam, licèt in iure citatum fuerit.*
8 *Calculi errore probato, omnia pacta, conuentiones & stipulationes in quitatione apposita, eodem errore confecta præsumuntur.*
9 *Calculatione facta per calculatores nominatos à partibus, iurata tamen, vel vallata pacto partium de stando ei, non potest reiterari.*
10 *Calculatio fraudis ratione fit irrita.*
11 *Transactio ob læsionem, quæ contingit propter errorem calculi, sine dubio rescindi potest.*
12 *Confessio geminata an reuocetur ob errorem.*
13 *Calculi error vbi allegatur non solum semel, sed bis, ter & quater calculandæ sunt rationes.*
14 *Rationibus semel redditis denuo ad iterandum calculum proceditur, si dolo redditas esse demonstretur.*
15 *Sententia vt sit nulla propter manifestam iniquitatem, requiritur conditionaliter quòd in ea notoria contineatur iniustitia.*

L. Errorem calculi. Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Aureliam quarto.*

ERror calculi veritati non præiudicat, & rationes erroneæ calculi prætextu retractari possunt. 1

 Sequuta

2 Sequuta sententia non est locus allegationi calculi
erronei. Idem indebitum per errorem calculi pro-
3 missum condicitur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart.
Salicet. Bald. Angel. Castr. Fulgos. Ias. Deci. Aloys.
de Leo, Petr. Gilchen. & Sebast. Næui. post omnes
Hubert. Giphan. ad hanc *l. tom. 1. pag. 73.* remissiuè
Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide de materia huius l. & de retractando cal-
culi errore *l. Hispan. 14. tit. 18. part. 3.* Soar. Viui. &
alios *tom. 2. commun. opin. lib. 2. tit. 5. num. 1. pag. 309.*
4 vbi firmant quòd error computationum allegari
semper potest, atque emendare perpetuò debet,
etiamsi rationes sæpe sæpiùs initæ proponantur, &
5 *num. 3.* quòd in causa appellationis error calculi de-
duci potest, siue ille error deductus fuerit in causa
principali, siue non; nisi super eo errore deducto
in prima instantia, & non obstante allegatione iu-
dicatum fuisset, & à tali sententia non fuisset ap-
6 pellatum, & *num. 7.* declarat quòd licèt calculatio, &
redditio rationum ratione erroris retractari possit,
nihilominus tamen secus erit quando vltra calcu-
lationem interuenit pactum, vel transactio de stan-
do calculo, quia tunc retractari non potest. Adden.
ad Marant. *de ordine iudic. p. 6. membr. 6. num. 68.
pag. 326.* Pinel. *in l. 2. de rescind. vendit. part. 1. cap. 4.
num. 6. & p. 3. cap. 1. num. 3.* Rebuff. *in l. cognoscere,
§. dispungere, ff. de verbor. signific. pag. mihi* 228. Paul.
Montan. *de tutelis & curis c. 38. num. 148. cum seqq.*
Escobar. *de ratiocin. administr. cap. 41.* ferè *per tot.* vbi
7 *num. 6.* resoluit quòd rationes semel redditæ non so-
lùm possint retractari vbi error interuenit in cal-
culis, verùm etiam licèt in iure erratum fuerit, vt
quia adiudicatum fuit vni quod re vera de iure ad-
iudicandum non erat, vel si collatio fuit facta cum
eo, qui non habebat ius collationis, & *num. 33.* dicit
8 quòd errore calculi probato, omnia pacta conuen-
tiones, & stipulationes in quitatione appositæ eo-
dem errore confectæ præsumuntur. Petr. Gregor.
syntagm. iuris lib. 29. cap. 4. num. 2. vbi etiam quòd
calculi error retractari potest vsque ad viginti an-
nos. Flores de Mena. *var. lib. 1. q. 15. num. 3. cum seqq.*
vbi quòd si tutor, aut curator rationes reddit mi-
nori simpliciter, & absque calculatoribus, nec sint
à iudice per sententiam approbatæ, nec ipse gene-
ralem liberationem tutori, aut curatori fecerit, nec
super eis pacti sint, & minor ipse alleget errorem,
vel errores, & petat denuo reuideri, etiamsi pluries
petat audiendus est; quo casu minor, & quiuis alius,
qui petit rationes reuideri, non tenetur errores pro-
bare, sed sufficit allegare. Mascard. *de probationib.
conclus. 252.* vbi agit calculi error qua ratione pro-
betur, & *conclus. 1256.* aliàs 1362. *num. 16. & seq.*
Bobadil. *in sua politica lib. 5. cap. 4. num. 77.* Ioseph.
de Sesse *Aragoniæ decis. 38. per tot. tom. 1.* vbi *n. 1.* te-
9 net quòd calculatio facta per calculatores nomina-
tos à partibus, iurata tamen, vel vallata pacto par-
tium de stando ei non potest reiterari, & *n. 4. citato*
10 *hoc text.* dicit quod fraudis ratione calculatio fit
irrita. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent.*
11 *lib. 26. tit. 9. num. 41. vers. item,* vbi per hunc text. te-
net quòd transactio ob læsionem, quæ contingit
propter errorem calculi sine dubio potest rescindi,
tametsi error non sit expressus, nisi super isto errore
transactum sit.
12 *Vnde rationes etiam sæpe computatas, &c.*] Facit ad
quæstionem an confessio geminata reuocetur ob
errorem, de qua vide Padil. *in l. error, num. 11. de iuris
& facti ignor.* Mantuam *dialog. 112. in princip.* Anton.
Gabr. *lib. 1. commun. tit. de confessis, conclus. 3. num. 5.*
Roman. *cons. 346. n. 10.* Mascard. *de probat. conclus.*
347. n. 45. cum seqq. Paul. Montan. *de tutel. & curis,
cap. 38. cum seqq.*

Notatur ad hoc quòd vbi error calculi allegatur 13
non solùm semel, sed bis, ter & quater calculan-
dæ, atque ineundæ sunt rationes, vt per Paul. de
Castr. *cons. 341. col. 2. lib. 1.* Socin. sen. *cons. 159. col. 3.
& consil. 190. col. 3. lib. 2.* Roland. *cons. 49. n. 62. lib. 1.*
Menoch. *consil. 22. num. 10. lib. 1.* vbi *num. 17.* dicit
quòd noua rationum redditio petenda non est
quando calculatio fuit confecta, & absolutio ac
pactum de non contraueniendo erroris causa in-
tercessit.

Notatur etiam ad hoc quòd semel redditis ra- 14
tionibus denuo ad iterandum calculum procedi po-
test, si dolo redditas esse demonstretur, vt per Socin.
sen. *consil. 159. col. 3. lib. 2.* Ias. *cons. 219. num. 2. lib. 2.
& cons. 14. col. 3. lib. 3.* Menoch. *de arbitr. casu 209.
num. 39.* vbi *num. 4.* aduertit hunc errorem dolosum
esse claris ac perspicuis probationibus detegen-
dum.

In gloss. *Vel transactio.* Notatur ad hoc quòd vt 15
sententia nulla sit propter manifestam iniquitatem,
requiritur conditionaliter quòd in ea notoria iniu-
stitia contineatur, hoc est, in tenore illius, quasi non
sufficiat eandem ex actis colligi: ita *gloss. 1. in l. ex
diuerso 18. §. 1. ff. soluto matrim.* vbi Imol. & omnes,
communis & Alciat. per text. *ibi in l. præses, num. 1.
& 2. ff. de re iudic.* Afflict. *decis. 28. num. 8.* Gulielm.
Bened. *in cap. Raynutius, verbo mortuo in 1. num. 211.*
Duen. *reg. 57. vers. tertiò fallit,* Cotta, *in memorab.
verbo sententia,* D. Barbos. *in l. maritum, num. 51. ff. so-
luto matrim.*

De Postulando.

TIT. VI.

SI pacto, seu transactione res componi nequeat, lis procedit, & inprimis apud ius dicentem postulatur. Postulare autem est desiderium suum, vel amici sui in iure, apud eum, qui iurisdictioni præest, exponere, vel alterius desiderio contradicere. Pro se postulat dominus litis, pro alio Aduocatus, qui & patronus, & causidicus, & rogatus, & orator appellatur, item tutor, & curator. Scripserunt in hanc rubr. Aloys. Leo, Petr. Gilchen. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Viui. Bonacos. Soar. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 2. sub hoc tit.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 1. tit. 86. de postulando.* Camill. Borrel. *in summ. omnium decis. tom. 1. tit. 64. de postulando.*

SVMMARIVM.

1 *Postulare non potest non appellans à sententia, per quam prohibetur causas agere.*
2 *Postulare in perpetuum iudex condemnatus crimine legis repetundarum.*
3 *non Appellans videtur consentire in sententiam iudicis à quo.*
4 *Professus Ægypti, qui & præfectus dicebatur Augustalis, quis sit.*

L. cum

L. Cum à Præfecto. I.

Imp. ANTONINVS A. *Artemidoro.*

1 NOn appellans à sententia per quam prohibetur causas agere, non potest postulare. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Castr. Cuman. Bald. Bellapert. Butrigar. Odofred. Sichard. Aloys. Leo, Petr. Gilchen. Sebast. Næui.

2 Ex hac l. colligit Gregor. Lop. *l. 11. gloss. 2. tit. 6. p. 3.* iudicem condemnatum crimine legis Iuliæ repetundarum prohiberi in perpetuum postulare, quod, crimen erat interueniente pecunia; sed aduertit in leg. 11. Hispanica indistinctè prohiberi à postulando iudex, contra quem est probatum quòd scienter fecit iniustitiam, vel omisit facere iustitiam.

3 *Non appellauerit.*] Notatur ad hoc quòd non appellans videtur in sententiam iudicis à quo consentire, vt per Bart. & Bald. *in præsenti num. 1.* Socin. *reg. 43.*

4 Aduerte quòd Præfectus Ægypti, de quo in hac lege, qui & Præfectus Augustalis dicebatur, ille erat qui omnia tributa per Ægyptiacam diœcesim in cura & prouidentia sua habebat, & iste inter medios Magistratus spectabilis est, dictus Augustalis, quia Augustus eam dignitatem primus ei Præfecto, qui Alexandriam inhabitauit, concessit. Ita Caluin. *in suo Lexic. iuridico, verbo Præfectus Ægypti.*

SVMMARIVM.

1 *Libertini aduocant, si sint eruditi & probati, vt præstent patrocinia litigantibus.*
2 *Aduocati esse non possunt illiterati.*
3 *Iudices & magistratus debent esse iuris periti.*

L. Nec cæterorum. II.

Imp. ALEXANDER A. *Polydoro.*

1 LIbertini possunt aduocare si eruditi & probati sunt, vt præstent patrocinia litigantibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 *Si ita sunt litteris eruditi*, &c. [Notatur ad hoc quòd illiterati Aduocati esse non possunt; vt per Rebuff. *de priuilegiis scolar. priuileg. 39.* Donel. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 2. col. 3. & cap. 3 col 8.*

3 *vers. diximus.* Hinc iudices & magistratus iurisperitos esse debere, resoluunt Osasch. *in l. 1. num. 16. ff. de iustit. & iure*, Bellug. *in speculo Principum rubr. 6. lit. X.* Gregor. Lop. *in l. fin. verbo conocer, tit. 10. p. 2.* Simanch. *de Republic. lib. 5. cap. 15. & lib. 9. cap. 10. num. 7.* Segura *indirect. iudic. p. 1. cap 4. num. 9. vers. hinc passim*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 47. cap. 10.* Matta *in tract. de tribunalib. Vrbis cap. 6. n. 6.* Mich. Vlcur. *de regimine mundi p. 4. quæst. 1. num. 3.* Ceruant. *in l. 2. Tauri, num. 2. & 3.* Ioan. Garc. *de expens. cap. 21. num. 20. ibi, Iniquè enim, & grauiter peccant, qui ignauos iudices creant: voco autem ignauos, viros illiteratos, etiam si ingenio vigeant, & experimento docti esse videantur, quoniam quod attinet ad decisionem causarum & iudiciorum ordinem, quæ iudicia instruere, & dirimere suis sumptibus debent domini, nihil sapiunt isti illiterati, sæpe enim dilationes protrahendæ, sæpe contrahendæ sunt, sæpe ab ordine iudiciorum constituto decedendum est, cùm sit sæpe summus ordo ordinem nullum seruasse, sæpe tamen & sæpiùs non est temere decedendum à lege, isthuc autem nouit Iurisperitus, non legis & iuris ignarus*, &c. Thesaur. *in præfat. decis. num. 25. cum seqq.* Bobadil. *in sua politica lib. 1. c. 9. n. 32.* latissimè Garc. Mastril. *de magistratib. tom. 1. lib. 2. c. 3. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Honorarium in mutuum conuersum per Aduocatũ, cautione etiam insequuta, vt debitum non liquidum negare & condicere potest cliens, si Aduocatus honorarium vt debitum liquidum exigit.*
2 *Promissum occasione salarij ex causa mutui intra tempus legitimum per exceptionem impugnatur, & liberatio condicitur.*
3 *Obligatio naturalis naturaliter oritur ex consensu agentium.*
4 *Possessio quando transeat, vel non.*
5 *Honorarij qui sint.*
6 *Honorarium, pro mercede.*

L. Si sub specie. III.

Imp. GORDIANVS A. *Flauiano.*

HOnorarium in mutuum conuersum per Aduocatum cautione etiam insequuta vt debitum non liquidum negare, & condicere potest cliens, si Aduocatus honorarium vt debitum liquidum exigit. Item occasione salarij ex causa mutui promissum intra tempus legitimum per exceptionem impugnatur, & liberatio condicitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom. 1. pag. 75.* 1 2

Allegari solet hic text. ad hoc quòd naturalis obligatio naturaliter oritur, & fit ex consensu agentium, vt per Menchac. *controuers. vsufreq. p. 2. cap. 10. num. 2. prope fin.* 3

Notatur etiam ad hoc quòd licèt in dubio ex contractu simulato sequuta traditione non transeat possessio, tamen si præcessit alius contractus; titulus, aut causa iusta, & illa non exprimatur, sed fingatur alia, tunc sequuta traditione bene transiret possessio, non virtute causæ simulatæ, sed ex vera, quæ præcessit inter partes, & possessio, & voluntas tradentis, & accipientis ab ea recipit fomentum, quia etsi titulus, contractus, vel causa, quæ fingitur, vel simulatur, sit nulla, tamen illa causa, quæ verè agitur inter partes, & in veritate præcedit, remanet valida, & firma, & habet omnes suos effectus, ac si verè illa sola, & non alia exprimeretur. Ita Anton. Gom. *l. 45 Tauri num. 28. prope fin.* vbi hunc text. ad hoc notabilem dicit. 4

Honorarij.] Illi dicuntur qui honorem tantùm, & dignitatem consularem sunt consequuti, non verò Consules fuissent. Ita Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lection. lib. 2. cap. 8. vers. hoc verò ordine sedebant in senatu.* Hic verò vsurpatur pro mercede, quæ Aduocatis, Iureconsultis, Medicis, liberalium artium Professoribus, mensoribus, & cæteris, qui operam beneficij loco præstabant, dabatur: dictum ab eo, quòd pro mercede ad honorem eis tribueretur, laboris renumerandi gratia. Mercedes enim eas dicere displicuit cùm non crederent inter huiusmodi personas locationem, & conductionem contrahi, sed in his opera beneficij loco præberi, & cùm quid datur, ad remunerandum dari. Ita Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo honorarium est merces.* 5

SVM

de quota litis parte, & illius defensionem suscipere, & num. 20. post eundem Boccac. num. 33. cum seqq. resoluit Procuratorem, seu Aduocatum litis consortem & habentem interesse in causa, qui fecerit pactum de quota litis cum alijs colitigantibus puniri ac si esset extraneus. & n. 21. cum eodem Boccac. de loco n. 33. in fine, & num. 35. & 41. extendit ad Procuratorem, seu Aduocatum consanguineum.

5 *Sub nomine honorariorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd pactum de quota litis non valet, quamuis factum fuerit sub nomine salarij, quod in iure appellatur, Honorarium, vt vel Alphons. Villag. *in pract. crimin. canon. lib. 9. tit. de Aduocatis. rubr. fin. conclus. 14. in princ. vers. neque poterit pacisci de mercede*, Virgil. Boccac. *d. part. 3. num. 41.* Farin. *dict.*
6 *q. 106. num. 23.* vbi *n. 24.* declarat procedere quando sub nomine honorarij, seu salarij fieret pactum de quota litis, videlicet rei, seu quantitatis in litem deductæ, & in casu victoriæ tantùm, secus si promitteretur salarium in certa quantitate, seu etiam re non deducta in litem moderata, & siue vincatur, siue perdatur lis, quia tunc sine dubio valet tale pactum, & conuentio salarij.

7 *Emolumenta sibi certa partis*, &c.] Etiamsi pactum non fiat de quota litis, sed de certa re in litem deducta, vt tenent Gozadin. *cons. 3. num. 25.* Guid. Pap. *dict. decis. 102. num. 1. vers. nec etiam de re certa.* Plot. *de in litem iurando* §. 16. *num. 9.* Marcabrun. ab Angul. *cons. 4. num. 1.* Franc. Marc. *decis. 19. n. 1. vers. & pariter part. 1.* Pereg. *de iure fisci lib. 4 tit. 7. num. 16.* Virgil. Boccac. *d. tract. de pactis p. 3. n. 28.* Farin. *d. quæst. 106. n. 29.*

8 Et etiamsi pactum fiat de danda certa pecuniarum quantitate Procuratori, seu Aduocato in casu victoriæ tantùm, talis namque promissio sic in pactum deducta dicitur illicita & reprobata, vt per Ioan. de Amic. *cons. 148. num. 9. vers. nisi fuisset in pactum*, Nau. *d. cons. 4. sub num. 3. de pactis*, Virgil. Boccac. *d. p. 3. num. 27. vers. nam vbicunque*, Vincent. Mancin. *in tract. de iuramenti effectu 253. num. 3. cum*
9 *seqq.* Farin. *d. quæst. 106. num. 38.* vbi *n. 39.* procedere ait etiam quòd sit promissa certa quantitas moderata, & *num. 41. & seqq.* resoluit quòd si promittatur
10 Aduocato, seu Procuratori certa pecuniarum quantitas vniformiter soluenda tam in casu victoriæ, quàm in casu non victoriæ, & sic siue vincat, siue perdat tantùm, talis promissio sic in pactum deducta valet, & tenet, dummodo quantitas promissa sit moderata habito respectu ad salarium sibi debitum,
11 secus si excessiua. Quid autem si in casu victoriæ aliquid plus promittatur? & videtur distinguendum quando illud plus esset in magno excessu, quia tunc promissio esset illicita & reprobata, secus autem si non esset in magno excessu, vt tenent Nau. *d. cons. 4. num. 4. & in man. cap. 25. n. 30. in fine*, Iacob. de Graff. *d. part. 1 lib. 3. cap. 8. n. 12.* Alphons. Villagut. *in pract. crimin. canon. lib. 9. tit. de Aduocat. rubr. fin. concl. 14. in princip. vers. poterit tamen pacisci*, latè Farin. *d. q. 106. ex num. 4.*, vbi *num. 47.* resoluit prohibitionem huius Locum habere si promissum fuerit dare quotam litis non ipsi Aduocato, seu Procuratori, sed alteri personæ, putà eius vxori, ex suppositione enim personæ maior arguitur fraus.

12 Et licet huiusmodi pactum de quota litis fuerit iuratum, nam adhuc est illicitum & reprobatum, ita quòd ex eo agi non potest, secundùm Visil. *ad Afflict. decis. 123. num. 6.* vbi testatur ita bis fuisse apud eum iudicatum in illo Consilio, sequuntur Viui. *opin. 38. num. 2.* Virgil. Boccac. *in tract. de pactis p. 3. num. 60. cum seqq.* Farin. *d. quæst. 106. n. 22.* Quamuis ex tali pacto si interueniat iuramentum data actionem tam de iure ciuili, quàm Canonico, existimauerint Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 170.* Vincent. Mancin. *de iuram. effectu 253. n. 2.*

Cum graui damno litigatoris, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocati paciscentes de quota litis parte reputantur crudeles, & deprædatores, vt per Plot. *de in litem iurando*, §. 16. *num. 8. vers. & dicuntur esse deprædatores*, Virgil. Boccac. *d. part. 3. num. 23. & n. 47. vers. tertio paciscentes, & n. 48.* vbi quòd pactum de quota litis dicitur derobatio, & furtum, refert & sequitur Farin. *d. q. 106. n. 22. & n. 66.* 13

Qui in huiusmodi sæuitate permanserint, &c.] Notatur ad hoc quòd vt Aduocati pœnas ab hac lege inflictas subeat, necesse est vt in tali sæuitia perseuerent vsque ad finem litis, & ideo si non perseuerent eo vsque, puniendi non sunt, ita Farin. *dict. quæst. 106. num. 54.* vbi *num. 55.* intelligit procedere si ante litem finitam Aduocatus pœnitentia ductus aut recedit à pacto, aut amplius litem non prosequitur: secus quando à pacto non recedendo, & litem prosequendo fuerit ab accusatore, seu fisco peruentus etiam ante litem finitam, quia tunc sine dubio erit locus pœnæ, nec poterit Aduocatus opponere quòd non perseuerarit vsque ad finem litis. 14

Ad hac professione penitus arceantur.] Notatur ad hoc quòd facientes huiusmodi pacta de quota litis aduocationis officio priuantur, vt per Grammat. *decis. 73. numero 16.* Bertaz. *cons. 91. num. 38. lib. 1.* Guid. Pap. *decis. 102. num. 2.* Roland. *cons. 36. n. 21. lib. 3.* Franc. Marc. *decis. 19. num. 3. vers. & ex pœna priuationis part. 1.* Horat. Carpan. *in comment. ad statuta Mediolanen. cap. 429. lit. O*, Peregr. *de iure fisci lib. 4. tit. 7. num. 17.* Virgil. Boccac. *in tract. de pactis part. 3. num. 47 in princ. & vers. quintò priuantur.* Menoch. *de arbitr. casu 522. num. 11.* Farin. *d. q. 106. n. 3.* vbi *num. 6.* resoluit quod est necessaria sententia declaratoria non super priuatione, sed super declaratione delicti, sequuta autem declaratione, ipso iure venit priuatio. 15

In gloss. *Immensa.* ibi, *nam appellatione partis si nulla adijciatur quota, dimidia continetur.* ita Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo omnia, vel partem num 8.* B.un. *cons. 9. num. 3. & cons. 154. num. 28.* vbi ait procedere in dubio. Surd. *decis. 102. num 1.* Sim. de prætis *de interpret. vltim. volunt. lib. 4. solut. 4. num. 8. fol. 381.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom. 6. litt. P, concl. 103.* Cardin. *in tract. de appellatiua verbor. vtriusque iuris signif.* quos refero ego ipse *in tract. de appellat. num. 2. & 3.* vbi *num. 2.* assero partis appellatione totum contineri, quando pars non applicatur magis vni parti, quam alteri, vel quando qualitas adiecta parti conuenit etiam toto. 16 17

In ead. gloss. ibi, *& sic dicit hanc legem loqui cum paciscitur de magna parte, quod non placet.* Notatur ad hoc quòd pactum de minima etiam quota litis non valet, vt per Plot. *de in litem iurando* §. 16. *n. 9.* Roland. *cons. 36. num. 5. ad med. lib. 3.* Horat. Carpan. *in comment. ad statuta Mediolanen. c. 429. lit. G, in princ.* Farin. *d. q. 106. n. 27.* 18

In ead. gloss. ibi, *Præterea nomine palmarij*, &c. Notatur ad hoc quòd pactum de aliquid dando in casu victoriæ nomine palmarij valet, (palmarium enim aliud non est, nisi victoria.) Sequuntur Visill. *in addit. ad Afflict. decis. 123. num. 6.* Nauar. *cons. 4. num. 1. de pactis*, Menoch. *de arbitr. casu 522. num. 8.* Farin. *d. q. 106. num. 48.* vbi *num. 50.* declarat procedere dummodo pactum sub nomine palmarij fiat post litem finitam, secus autem si lite pendente, & *num. 52.* vlterius declarat locum habere quando id, quod 19 20 21 22

quod promittitur, non est in magno excessu, quia tunc promissio non valeret etiam sub nomine palmarij, & n. 53. illo casu salarium dici moderatum asserit si non excedat summam centum aureorum.

23 In ead. gloss. in addit. ibi, *& ratio quòd non valeat huiusmodi pactum, est*, &c. Ratio quare pactum de quota litis factum inter Aduocatum, & clientulum in casu victoriæ est improbatum à iure, præstatur ab hac gloss. videlicet, quia sic paciscendo Aduocati inuitantur ad delictum calumniæ, & scientes se nihil habituros, nisi in casu victoriæ, facient quicquid poterunt per fas & nefas vt litem vincant. Ita Sot. *de Iustit. l. 5. quæst. 9. art. 4. vers. vnum autem*. Plot. *de in litem iurando §. 16. num. 6. vers. ne detur eis materia delinquendi*, Nau. *in man. cap. 25. num. 40. ad fin. & d. cons. 4. de pactis sub num. 3.* Iacob. de Graff. *in aureis decis. part. 1 lib. 3. c. 8. num. 12.* Alphons. Villag. *dict. concl. 14. in fine vers. probatur & tertiò*, Vincent. de Franch. *decis. 255. num. 2. p. 2.* Marcabrun. ab Anguil. *cons. 45. num. 6.* Virgil. Boccac. *in tract. de pactis p. 3. num. 25.* Menoch. *d. casu 522. num. 4.* Mancin. *in tract. de iuramento, effectu 253. num. 4* Farin. *d. q. 106. num. 2.*

24 In gloss. *Arceantur*. ibi, *ipso iure*. Notatur ad hoc quod Aduocatus paciscens de quota litis officio aduocationis priuatur ipso iure absque alia sententia iudicis vt per Plot. *de in litem iurando §. 16. n. 8. vers. & sic ipso iure*, Virgil. Boccac. *in tract. de pact. part. 3. sub n. 60.* Farin. *d. q. 106. n. 4.* vbi *num. 6.* dicit quòd est recedendum sententia non super priuatione, sed super declaratione delicti, sequuta autem declaratione ipso iure venit priuatio.

25 Notatur etiam ad hoc quòd particula, *penitus*, significat nullitatem actus ipso iure, vt per Tiraq. *in l. si vnquam. verb. reuertatur num. 105. in fine*. Nau. *in cap. si una contingat, num. 136. de rescript.* Monet. *de distribut. quotid. p. 3. quæst. 7. n. 37.* Sanch. *de matrim. lib. 8. disp. 21. num. 57.* Nicol. Garc. *de benefic. part. 8. cap. 1. num 4. & 5.* & plures alios quos citaui *de dictionib. vsufreq. dict. 249. n. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Causidicus in vno eodémque iudicio non potest esse iudex simul, & Aduocatus.*
2 *Aduocati circa litium vtilitatem in licentiam conciliandi non prorumpant, & num. 13.* Agant quod *desiderat causa, ab iniuriis sibi temperent, & probra in certamine rationi præferentes imminutionem opinionis patiantur, n. 3.*
4 *Iudex minimè conniuebit vt Aduocati negotio principali relicto in aduersarij contumeliam palam, aut subdolè pergant.*
5 *Pacta vetita, & contractus illiciti pendente lite inter Aduocatum, & clientem cessabunt.*
6 *Aduocatus arbitrio litigatoris oblatum honorarium decenter accipiat, nec illud aspernetur.*
7 *Aduocati ex industria non protrahent iurgia.*
8 *Honorati Aduocatorum munere in vrbe Romana funguntur.*
9 *Aduocati officium ob turpe compendium ac stipem non deforment.*
10 *Aduocati ob lucrum officia exercentes vt viles & abiecti inter degeneres numerandi.*
11 *Aduocatus & causidicus iudicis & Assessoris vicibus simul fungi nullo modo potest.*
12 *Iudex & Aduocatus esse nemo potest eodē tempore.*
14 *Fama & honos rebus præponitur.*
15 *Aduocati viles qui.*
16 *Iurgium nemo protrahat ex industria.*
17 *Contra Testes opponens, & non probans, non condemnatur actione iniuriarum.*

L. Quisquis vult. VI.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *ad Olybrium P. V.*

CAusidicus in vno & eodem iudicio non simul 1
iudex & Aduocatus esse potest *in prin.* Circa 2
litium vtilitatem Aduocati in licentiam conuician-
di, & maledicendi temeritatem non prorumpant, *in
vers. Ante omnia*. Aduocati agant quod desiderat 3
causa, ab iniuriis sibi temperent: probra in certami-
ne rationi præferentes imminutionem opinionis
patiantur, *in vers. Agant quod causa*. Conniuebit 4
minimè iudex vt Aduocati negotio principali reli-
cto in aduersarij contumeliam palam, aut subdolè
pergant, *in vers. Nec enim*. Pendente lite pacta ve- 5
tita, & contractus illiciti inter Aduocatum, & clien-
tem cessabunt, *in vers. Præterea nullum*. Ex arbitrio & 6
gratia litigatoris oblatum honorarium Aduocatus
decenter accipiat, nec illud aspernetur, *in vers. Ne-
mo ex his*. Aduocati ex industria non protrahent iur- 7
gia, *in vers. Nemo ex industria*. Honorati Aduocato- 8
rum munere in vrbe Romana funguntur, exerceant.
Aduocati officium non ob turpe compendium ac 9
stipem deforment. Aduocati ob lucrum & pecu- 10
niam officia exercentes vt viles & abiecti inter de-
generes numerandi, *in vers. Apud vrbem*. Aduocatus, 11
& causidicus iudicis, & Assessoris vicibus simul fun-
gi nullo modo potest, *in vers. Quisquis igitur*. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà
hoc tit.*

Non idem in eodem negotio sit Aduocatus, & iudex.] Notatur ad hoc quòd eodem tempore non potest quis esse iudex & Aduocatus, quia in iurisdictione contentiosa non licet sustinere vices plurium vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 4. n. 8.* & est incompatibile vt quis sibi ipsi consulere possit, Deci. *cons. 8. num. 3. in fine, vers. & hoc clarum*. Atque non solùm honestum, sed necessarium quoque est iudicibus abstinere ab aduocatione. Auendan. *de exequendis mandatis p. 1. cap. 2. num. 23. vers. olim*. In tantum vt iudex esse non possit in ea causa, in qua fuit priùs Aduocatus, Menoch *de arbitr. lib. 1. quæst. 73. num. 4.* Auendan. *d. num. 23. in fine*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 49. cap. 6. n. 26.* Azeued. *l. 13. num. 3. tit. 16. lib. 2. noua Recop.* Cabed. *Lusit. decis. 20. num. 2. p. 1.* vbi etiam quod poterit esse iudex in alia causa penitus separata. Garc. Mastrill. *Sicilia decis. 151. num. 35. & 41.* Camill. Borell. *in summa omnium decis. tom. 1. tit. 65. num. 125.* Stephan. Gratian. *dict. cap. 4. num. 3. & 5.* vbi id extendit, etiamsi fuisset Aduocatus in alia causa, dummodo connexa & inuicem dependente cum illa, in qua vult esse iudex. Et aduertit Azeued. *vbi proximè*, quod vltra quòd delictum committeret ille qui iudicat causam, in qua fuit Aduocatus, talis sententia esset nulla. Poterit tamen iudex, qui protulit in prima instantia sententiam, in secunda vti Aduocatus defendere sententiam suam gratis, Capell. Tholos. *decis. 277.* Azeued. *per text. ibi in d. l. 13.* Mol. *in emporio iuris p. 1. tit. 2. q. 6. in fine*, Stephan. Gratian. *dict. cap. 4. num. 7.* Bernard. Grauæ. *ad pract. Cameræ Imp. in proœmio n. 40. & seq.*

In licentiam conuiciandi, &c.] Notatur ad hoc 13
quod Aduocati vltra quam litium poscat vtilitas, in
licentiam

licentiam conuitiandi, & maledicendi temeritatem prorumpere non debere, vt per Pet. Gregor. *syntagm iuris p.3.lib.49.cap.6.num.29.* Bobadil. *in sua politica lib.3.c.14.num.65.* Surd. *decis.99 num.25.* vbi ex hoc text. colligit quod licet Aduocato conuitia dicere quantum poscit vtilitas causæ, quia non ex dolo, sed ex causa artis suæ hoc dicit. Et ratio prædictorum est, quia substantia in actione iniuriarũ est animus iniuriandi, existentia autem causæ indicat abesse animum iniuriãdi, & citat Oldrad *cons. 54.n.3.* Roman. *consl.96 n.4.vers.imo quod plus est.*

14 *Opinionis suæ imminutionem patietur.*] Notatur ad hoc quòd fama & honos præponitur rebus, vt per Surd. *decis.89.num.21.*

15 *Nemo ex ijs, quos licebit*, &c.] Notatur ad hoc quòd viles admodum fuerunt Aduocati, ij quidem abiecti, atque degeneres inter vilissimos computantur, qui vili pretio, siue turpi compendio patrocinium præstant, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.29.num.6.* vbi *num.53.* hunc text. ita intelligit. Vnde Aduocatum pro modico patrocinantem contemptibilem haberi resoluunt Viui. *Neapol. decis.123.num.1.* Monter a Cueua *Aragon. decis.14. num.62.* Bernard Græux. *ad pract. Cameræ Imper. lib.1.concl.44.consid.1.* quos refert parens meus *in remiss.ad Ordin. Reg. Lusitan. lib.1.tit.48.§.27. num.7.*

16 *Nemo ex industria protrahat iurgium.*] Vide Donel. *commentar. iuris ciuilis lib.18.cap.3.col.9.vers. præterea vniuersi.*

17 In gloss. *Vtilitas.* Notatur ad hoc quòd opponens contra testes crimen, & non probans, non potest conueniri iniuriarum actione, vt per Rebuff. *in tract. exceptionum, num.456.* vbi hoc verum dicit maxime si fuerit protestatus quando opponit quod animo iniuriandi hoc non facit, sed tantùm causa se defendendi, *& in declarat.arboris n.24.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati solertiâ, facundiâ & peritiâ pares eligendi, & partibus adiungendi sunt.*
2 *Aduocans, cui patrocinium partis per iudicem iniungitur, patrocinium recusans sine admissa excusatione, fori exercitio carebit.*
3 *Litigator cum pluribus Aduocatis tractans, &c. prodit iniqua litis prosequutionem.*
4 *Aduocati sunt nobiles.*
5 *Antiquitas nobilitat.*
6 *Fama in probanda nobilitate sufficit.*
7 *Aduocatus recusans patrocinium sibi iniunctum, foro arcetur, & patrocinandi munere amplius non fungitur. intellige vt num.8.*
9 *Aduocatum aduersario subtrahens malam causam fauere præsumitur.*
10 τò Careat *latam sententiam ipso iure importat.*

L. Prouidendum. VII.

Iidem & GRATIANVS AAA. *ad eundem P.V.*

1 ADuocati solertiâ, facundiâ & peritiâ pares eli-
2 gendi, & partibus adiungendi sunt. Aduocans, cui patrocinium partis per iudicem iniungitur, patrocinium recusans sine admissa excusatione
3 probabili ac legitima fori exercitio carebit. Litigator cum pluribus Aduocatis tractans, & aduersario idoneos & pares suo Aduocato patronos & causidicos abstrahens prodit iniquæ litis prosequutionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr hoc tit.*

Aut meritum nobilissimos fecerit.] Ergo Aduocati sunt nobiles, vt per Tiraq. *de nobilit.cap.29.à princ.* & præcipuè *num.12.* Rebuff. *de priuil. scholar. priuil.45.* Ioan Garc. *de nobilit gloss.35.n.6.cum seqq.* Azeued. *l.8.tit.7.lib.1.nouæ recop.pag.113.* 4

Aut vetustas, &c.] Ergo antiquitas nobilitat, de quo vide Tiraquell. *de nobilit.cap.19.à princip.* & eo nobilior, quo antiquior. Gam. *Lusit. decis.1. num.21.* 5

Vel plures, quorum fama, &c.] Notatur ad hoc quòd fama in probanda nobilitate sufficit, de quo vide Hippol. *in l.de minore, §.plurium, num.88.ff.de quæstion.* Cassan. *in catalogo gloriæ mundi pars.8.consid.16.vers.& ideo*, Tiraquel. *de nobilit.cap.10.n.6. & cap.11.n.7.* Duen. *reg.299.limit.3.* Couar. *practic.c.21.num.7.* Ioan. Garc. *de nobilit.gloss.7.n.11. & 12.* Mascard. *de probat.concl.1090.num.11.* Cardin. Mantic. *de coniect.vltim. volunt. lib.11.tit.10. num.36.* Cabed. *Lusit.decis.73.num.15.p.2.* 6

Si quis verò minus, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocatus recusans patrocinium sibi iniunctum aliis præstare, foro arcetur, & patrocinandi munere ampliùs non fungitur, vt per Mynsing. *cent.4. obseru.32.* Capell Thol. *decis.481.incip. Item fuit quæsitum*, Gail. *lib.1.obseruat.43. sub num.1.* quos refert & sequitur Camill. Borrell. *in summ. omnium decis.1.tom.1.tit.65.n.43.* Roman. *sing.259.* Couar. *lib.3. var.cap.14. num.1. & practic.cap.6.num.4.* Azeued. *l.16.num.3.tit.16.lib.2. nouæ Recop.* Menoch. *de arbitr. casu 369. num.4.* Et idem Camill. Borrel. *vbi supra n.44.* intelligit procedere quando excusationem aliquam iustam non habeat, veluti si cogantur patrocinari contra filios, parentes, pupillosve, quorum tutelas gerunt, vel quandoque contra amicos. Aduertit igitur Azeued. *l.15.n.19. vers. mandamos, tit.9. lib.3. nouæ Recopil.* quod in compellendo Aduocatum patrocinium præstare debere esse iudex discretus, ne faciat inimicum patrocinari, vel contra amicum postulare. Sed si Aduocatus compulsus noluerit patrocinium præstare, pro toto illo anno in illa, neque in alia aduocare poterit causa quæ non sit propria, secundum *l. Hispan.1.tit.9.lib.1.fori, l.5.tit.19.lib.3. Ord. & l.28. tit.25.lib.4.nouæ Recopil.* per quam *dicta l.13.eiusdem nouæ Recop.* declaratur, scilicet vt præcisè non compellatur Aduocatus, sed quòd si noluerit obedire mandato iudicis, incurrat illam pœnam, & detur parti alius Aduocatus, quod idem Azeued. intelligit si in loco illo essent alij Aduocati, secus verò si deficerent, vel non possent in causa illa aduocare, tunc enim esset omnino compellendus Aduocatus. 7 8

Ostendet procul dubio iniquam à se litem foueri.] Notatur ad hoc quòd præsumitur fouere malam causam, quia aduersario Aduocatum subtrahit, vt per Menoch. *de præsumption. lib.2. præsumption. 91. numer.10.* Mascard. *de probation. conclus.274. n.1.* Gregor. Lop. *per text. ibi in l.10. gloss.3.tit.6. part.3.* 9

In gloss. *Foro.* ibi, *ipso iure.* Notatur ad hoc quòd verbum, *careat*, importat latam sententiam, & ipso verbum, *careat*, importat latam sententiam, & ipso turc, vt per Tiraquell *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.161.de reuocan.donat.* Vezin. *tom.2.comtatur, num.161.de reuocan.donat.* Vezin. *tom.2.commun.opin.lib.9.tit.34.num.354.* Gam. *in tract. de sacram.præstand.vltimo supp. damnatis, quæst.5.n.17.* Sayr. *in claui Regia lib.3.cap.8.n.26.* Farin. *fragm. crimin.* 10

crimin.p.2.verbo lex,n.129. quos refero *de dictionib. vsufreq.dict.53.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Religioni Catholicæ sint addicti, & n.5.*
2 *Aduocati munus contra præscriptum Imperatoris subreptitiè impetrans, foro prohibetur.*
3 *Rectores prouinciarum Aduocatos hæreticos ad exercitia forensia impunè non admittent.*
4 *Iudæus, seu Maurus non potest esse Aduocatus pro Christiano.*
6. *Stylus, pro scientia damnationis bonorum.*

L. Nemo. VIII. & vlt.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Nicostrato P. P.*

1 Aduocati Religioni Catholicæ addicti sint,
2 Item Aduocati munus contra præscriptum
Imperatoris subreptitiè impetrans, & sustinens, foro
3 prohibetur. Prouinciarum Rectores Aduocatos hæreticos impunè ad exercitia forensia non admittent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

4 Per hunc textum tenet Bart. hic Iudæum, seu Maurum non posse pro Christiano esse Aduocatum, ita *l.11. in fin.5. in fine tit.6.part.3.* vbi Greg. Lop. *in gloss. ...* dicit quod tamen tenet processus si isti vel alij prohibiti postulare, postulent iudice fortè ignorante, Cou. *in Clem. si furi. su p.1.9.2. ad fin. in vers. sexto,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.49. c.6. n.25.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. c.3. col.7. vers. præterea,* Cardos *in praxi iudicum, verbo procurator. num.110.* Menoch. *de arbitr. casu 360. n.69.* vbi re-
5 fert Leonem Imperatorem, virum tunc Religiosissimum, *in hac l.1.* constituisse, Aduocatos non posse assumere patrocinia priusquam fuerint imbuti sacrosanctis mysteriis Catholicæ Religionis, nec posse prohibitum patrocinium assumere.

6 *Stylum præscriptionis, &c.*] Stylum hîc pro sententia damnationis bonorum ex Accursio exponit Christoph. de Paz *ad leges styli p.1. in 6 num.19.* vbi dicit in hoc significatur hanc legem communiter recepi ab omnibus iuris interpretibus.

De Aduocatis diuersorum iudiciorum.

TIT. VII.

ADVOCATVS, vel patronus, vel causidicus, vel togatus dicitur, qui pro alio postulat. Scripserunt in hanc rubricam Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli & late de Aduocatis vide *Ordin. Regiam Lusitan. lib.1. tit.48. & l. Hispan.1. cum seqq. tit.6. part.3. & tit.19. lib.3. Ord. & tit.9. lib.3. noua Recop.* Adrian. Falux. *in orat. de Aduocatorum priuilegiis,* Lanceiot. Polit. *de Aduocati officio tom.3. tract. Doct. part.1. fol.362.* Ioan. Petr. Ala *de Aduocato, & causidico Christiano,* Erasm. à Cochier *de Aduocatis seminaribus,* Martin. Magerum *de aduocatia armata, siue clientulari patronorum iure, & potestate, clientúmque officio,* Cassan. *in catalog. gloriæ mundi, p.7. consid.28.* Petr. *l.1. tit.19. lib.2. Ordinam. & l.2. tit.4. lib.3. eiusdem Ord.* Anton. Grauat. *ad Vestr. in pract. lib.2. cap.18.* Burg. de Paz *in proœm. legum Tauri ex num.476.* Tiraquell. *de nobilit. cap.29.* Menoch. *de arbitr. casu 494.* Iacob. Benni. *de priuil. Iureconsult. part.2. priuil.28. & p.3. priuil.71. ex n.3.* Azeued. *tit.16. in initio ex n.4. lib.2. noua Recopil.* Ioan. Matienz. *in dial. relator. part.1. cap.7. & 9.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap.3.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.35. num.11. cum seqq.* Sayr. *in Regia lib.12. cap.22.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. tom.2. lib.25. cap.44. a n.661.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.186. num.6. cum seqq.* Bernard. Græuæ *ad pract. Cameræ Imper. lib.1. concl.44.* Valasc. *cons.125. a princ.* Cabed. *Lusit. decis.224. p.1.* Mendez a Castro *in praxi Lusit. lib.1. c.3. n.17. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus præuaricator legitimè conuictus impunis non est.*
2 *Sententia lata intercedente præuaricatione non meretur executionem.*
3 *Præuaricationem obiiciens & non probans, de calumnia tenetur, & sententia, quæ prætextu præuaricationis impugnatur, præuaricatione non probata in rem iudicatam transit.*
4 *Aduocatus si fuerit corruptus pecunia, an sententia sit nulla.*
5 *Præuaricationis nomine contineri videtur Aduocatus, seu Procurator ille, qui visis scripturis sui clientuli, causam deserit, & ad aduersarium confugit.*

L. Si patronum. I.

Imp. ANTONINVS A. *Doloni.*

Aduocatus præuaricator legitimè conuictus 1
impunis non est. Et sententia lata intercedente 2
præuaricatione executionem non meretur. Item 3
præuaricationem obiiciens, & non probans, de calumnia tenetur, sententia, quæ prætextu præuaricationis impugnatur, præuaricatione non probata in rem iudicatam transit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Sichard. Castren. Aloys. Leo, Sebast. Næui. & remissiuè Cassal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

De materia huius text. vide Gregor. Lop. *l.13. in* 4
gloss. verbo por dineros tit.22. part.3. vbi quærit an si corruptus fuit Aduocatus pecunia, sententia sit nulla, Tiraquell. *de pœnis temper. causa 44. num.37.* vbi cum gloss. *in præsenti* dicit secundùm aliquos quod si Aduocatus alicuius præuaricatur aliquid omittendo scienter, ex ista omissione perdit causam, valet sententia mero iure, éstque opus in integrum restitutione, *l. minor autem, §.1. ff. de minorib.* si autem præuaricatur committendo, puta reuelando parti aduersæ secreta causæ, & illum instruendo, aut aliud huiusmodi, sententia est nulla. *& causa 49. n.34.* vbi ait quòd licèt propter immanitatem criminis accusator non probans non dicatur calumniari, vt qui accusationem illius facilius præsiliat; nihilominus tamen regulariter secus est, vt in *hac leg.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.32. cap.10. à princip.* Menoch. *de arbitrar. casu 325. de præuaricatorib.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap.3. col.3.*

col. 3. Maſcard. *de probat. concl.* 322. Farinac. *in praxi crimin. quæſt.* 16. *num.* 11. vbi poſt multos à ſe relatos & citato noſtro text. tenet poſſe de calumnia condemnari illum, qui vel accuſationem non probauit vel ab ea deſtitit, licèt talis non verus, ſed præſumptus dicatur calumniator, refert & ſequitur Caſtill. *quotid. lib.* 3. *cap.* 21. *n.* 9.

5 Sub præuaricationis nomine contineri videtur Aduocatus, ſeu Procurator ille qui viſis ſcripturis, ſeu inſtrumentis ſui clientuli, cauſam deſerit, & ad aduerſarium confugit, illi ſecreta ipſius cauſæ pandendo, vt per Boſſi. *in practic. titul. de præuaricat. num.* 4. Menoch. *d. caſu* 323. *num.* 4. vbi *num.* 5. ſubdit quòd talis non propriè, ſed impropriè præuaricationis crimen committere dicitur. Et aduertit Caſtrenſ. *in præſenti, prope fin.* ex noſtris Iureconſultis Oldradum hoc præuaricationis crimine notatum fuiſſe, & præ nimio dolore quòd delictum fuiſſet detectum deceſſiſſe, prout etiam refert Clar. *in pract.* §. *fin. quæſt.* 72. *verſ. tergiuerſator.* Auendan. *de exequendis mand. part.* 1. *c.* 2. *num.* 25. *in fine, verſ. conſulo.* Propriùs igitur non præuaricationis crimen, ſed falſi incurrere dicetur Procurator, ſeu Aduocatus pandens ſecreta cauſæ parti aduerſæ, vt tenent *l. Hiſpan.* 1. *verſ. eſſo miſmo tit.* 7. *part.* 7. Auendan. *vbi proximè.* Roland. *conſ.* 36. *ex num.* 23. *vol.* 3. Perez *ad leg.* 1. *quæſt.* 5. *tit.* 19. *lib.* 2. *Ordin. pag* 400. Gregor. Lop. *per text. ibi in l.* 1. *tit.* 7. *part.* 7. Auendan. *de exequen. mand. lib.* 1. *cap.* 2. *ex numer.* 24. Azeued. *l.* 17. *à princip. tit.* 16. *lib.* 2. *nouæ Recop.* Menoch. *conſ.* 323. *ex numer.* 5. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 100. *num.* 16. Cald. Pereira *ad l. vnic. ex delictis defunct. part.* 4. *numer.* 51. *cum ſeqq.* Parens meus *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſitan. lib.* 1. *tit.* 48. §. 2. *num.* 2. latè Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *quæſt.* 4. *num.* 15. vbi ponit pœnas, quas talis Aduocatus, ſeu Procurator incurrit; videlicet primò quòd incurrit infamiam; ſecundò quòd ab aduocandi, ſeu procurandi munere repellitur: tertiò erga dominum actione mandati ad damna & intereſſe tenetur: quartò punitur pœna extraordinaria iudicis arbitrio iuxta facti & perſonarum qualitatem: quintò ſententia lata ob præuaricationem Aduocati, ſeu Procuratoris eſt nulla, etſi non ipſo iure, ſaltem via reſtitutionis, & *num.* 16. cum Menoch. *d. caſu* 323. *in fine*, ſubdit poſſe Aduocatum, ſeu Procuratorem etiam poſt viſas ſui clientuli ſcripturas, illi reſtituta mercede accepta, eo quòd viderit eum minus iuſtam cauſam fouere, ſuum patrocinium tali clientulo denegare, non tamen aduerſarium adiuuare. Hac in re eſt optima *lex Hiſp.* 19. *tit.* 6. *p.* 3. dum vult quòd Aduocatus cui pars nunciauit ſecreta ſuæ cauſæ, non poſſit aduocare pro parte aduerſa ſi labori eius priùs ſatisfecerit; ſed non aperit an poſt nudata ſecreta cauſæ teneatur Aduocatus ſuperſedere expectans an ſibi velit ſoluere, vel non; in quo dubio Gregor. Lop. *ibi in gloſſ. verbo ſu ſalario*, ita concludit, ſi oſtendiſti iura tua, & requiſiuiſti Aduocatum de patrocinio, & ipſe dedit tibi ſpem; ſi poſtea non ſtet per te, quia vis eum, pro Aduocato, & ſibi ſoluere, non poterit aduerſæ parti patrocinari; ſed ſi non requiſiſti eum, vel per te ſtat quominus ipſe ſit tuus Aduocatus, vel non vis ſoluere, tunc bene poterit tibi aduerſari, & videtur de mente huius l. & non deberet Aduocatus præcipitare ſe in iuuando alteram partem, niſi probaret partem, cui conſuluit, nollè ei ſoluere, ſeu nolle eum in Aduocatum.

SVMMARIVM.

1 *Decurionibus, & patriæ officiis adiuncti fauore defenſionis vltra priora munera Aduocatorum prouinciam in patria accipiunt, & adminiſtrant.*

2 *Aduocati contra patriam non patrocinabuntur, & num.* 4.

3 *Iudices, aut correctores Aduocati officio vti non poſſunt intra ſuum territorium.*

L. Qui neceſſariò. II.

Imppp. VALENS. GRAT. & VALENT. AAA. *ad Antonium P. P.*

DEcurionibus, & patriæ officiis adiuncti fauore 1
defenſionis vltra priora munera Aduocatorum
prouinciam in patria accipiunt & adminiſtrant. Item 2
Aduocati contra patriam non patrocinabuntur
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.*

Cauſidicorum funguntur officijs.] Non ita ſi iudices ſint aut correctores, quia hi intra ſuum territorium aduocationis officio vti non poſſunt; nam licèt olim iure communi attento non imponeretur iudicibus neceſſitas abſtinendi ab aduocatione, hodie verò non ſolùm honeſtum, ſed neceſſarium quoque eſt, nam intentus officio aduocationis impediret ſe ipſum in adminiſtranda iuſtitia. Ita Auendan. *de exequendis mandat. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 23. *in princip.* 3

Vt non contra Remp. ciuitatis, &c.] Notatur, quòd Aduocati contra Remp. ſuæ patriæ patrocinari non debent, vt per Rip. *in l. fin. n.* 51. *de reuocand. donat.* Cott. *in memorab. verbo ingratitudo el* 2. Ioan. Gaſp. Hortigas *in patrocinio pro Cæſarauguſt. gymnaſio p.* 1. *ex num.* 3. Cened. *ad Decretum collectan.* 28. *num.* 22. Patriæ enim plurimum habemus, ad not. per me *in collect. ad proœm. Decretal. num.* 22. 4

SVMMARIVM.

1 *Aduocati vel ſponte, aut etiam inuiti ad munus collectarum non accedant, nec trahantur, & num.* 2.

3 *Togati, pro Aduocatis.*

L. Ne quis. III.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *ad Africanum P. P.*

ADuocati vel ſponte, aut etiam inuiti ad munus collectarum colligendarum non accedant, neque trahantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. n.* 1. *ſup. hoc tit.* 1

De Aduocatis onere aliquo collectarum non grauandis dicam commodiùs *ad l. ſancimus* 6. *infra hoc eodem tit.* Et quòd ab oneribus realibus tributorum immunes ſint, Guid. Papæ *deciſ.* 88. & 388. Matth. Stephan. *de iuriſdict. part.* 2. *cap.* 10. *num.* 16. & *ſequent.* 2

Ex corpore togatorum. Id eſt, Aduocatorum, qui præterquam vbi cauſas orabant, penula vti poterant, ob idque togati appellantur in hoc text. vt per 3

Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lectionum lib. 1. cap. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati occasione officij acquisita vt peculium castrense tenent, & iure dominij post obitum parentum vendicant, & num. 2.*
3 *Peculium quasi castrense quod sit.*
4 *Salarium ratione administrationis in officio acquisitum peculium quasi castrense dictum.*
5 *Tū Occasionis notio.*

L. Fori tui. IV.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Eustasio P. P.*

1 ADuocati occasione officij acquisiti vt castrense peculium militum tenent, & iure dominij post obitum parentum vendicant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Cacheran. *tom. 1 commun. opin. lib. 2. tit. 6 de po-*
3 *stulando num. 2. pag.* 309. vbi ait peculium quasi castrense dici illud, quod Aduocatus lucratur siue ex salario publico, siue aliàs, dum tamen ille sit Aduocatus approbatus publica auctoritate, & receptus in album Aduocatorum, propterea de illis acquisitis factis ab ipso Aduocato poterit ipse disponere, ac de illis testari, ac si esset paterfamilias. Peregrin. *de iure fisci lib. 7. tit. 2. n. 15. in fine,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 49. cap. 6. numer.* 35. Donel. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. 3.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 62. num. 18. ad*
4 *fin. & seq.* vbi dicit quòd salarium ratione administrationis in officio acquisitum dicitur peculium quasi castrense, & ponit exemplum in Aduocato fisci, vel pauperum, & similibus, quibus de publico datur salarium, Benedict. Pinel. *select. iuris interpret. lib. 1. c. 5. n. 20* Vide Doctores citatos *ad l. 8. inf. hoc eodem tit.*

5 *Vel ipsum occasione quaesierint.*] Ergo occasio illa dicitur in praesenti quae non est ordinata ad effectum de quo agitur, sed accidentaliter & fortuitò contingit, vt per Tiraq. *in tract. Cessante causa limit. 13. n. 7.* vbi *in fine,* ait Bartolum ex hoc text. notare aliud esse, aliquid esse ex aliquo, aliud eius occasione.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia quibusdam concessa possunt ad alios per Principem generalibus verbis extendi.*
2 *Priuilegia locum tenenti concessa, quando solus prius regebat sedem, & iustitiam ministrabat, ad nouos in eadem Curia Consiliarios extendi debent.*
3 *Togatis, id est, Aduocatis, & patronis causarum.*

L. Quicquid animi. V.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Cyro P. V.*

1 PRiuilegia quibusdam concessa possunt ad alios per Principem generalibus verbis transferri, & extendi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 11 num. 1 sup. hoc. tit.*

Ex hoc text. colligit Boër. *decis.* 246. *num* 4. quòd priuilegia locum tenenti concessa, quando solus prius regebat sedem, & iustitiam ministrabat, ad nouos in eadem Curia Consiliarios extendi debent. 2

Praestitimus togatis.] Id est, Aduocatis, & patronis causarum, qui in forensibus negotiis praemunientes litigatoribus suum praebent patrocinium. Ita Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo togati.* 3

SVMMARIVM.

1 *Aduocato nullum munus personale, nec iudicandi, arbitrandi, & consulendi necessitas extra patriam iniungatur, & num. 2.*
3 *Aduocati gaudent priuilegiis, quibus legum Doctores, qui actu legunt. intellige vt n. 4.*
5 *Aduocatus cogi non potest, vt subeat officium aduocationis, & postulationis, nisi vrgente necessitate.*

L. Sancimus vt Aduocati. VI.

Iidem AA. ad Florentium P. P.

ADuocato nullum munus personale, nec necessitas iudicandi, arbitrandi, & consulendi extra patriam iniungatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 8. tit. 32. part. 2. vbi gloss. fin.* Mantua *lib. 3. locorum c. 42.* Adrian. Puluae. *in orat. de Aduocator. priuilegiis fori fol. 17.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib 18. cap. 3. col. penult. versic. praeterea Aduocati.* 2

Priuilegiis itaque gaudent Aduocati, sicut & legum Doctores, qui actu legunt, vt nullum illis personale munus iniungatur, nec onere aliquo collectarum grauentur: ita Franc. Marc. *Delphin. decis.* 185. *num. 2. vol. 2.* Laurent. Syluan. *cons. 88 num. 4. & 14. vol. 1.* Nicol. Fallas. *de aestimo part. 4. cap. 3. n. 46. cum seqq.* Roland. à Valle *cons. 66. num. 36. & 38. vol. 1.* Menoch. *de arbitrar. casu 379. num. 3.* Camil. Borrel. *de compromiss. §. 4. gloss. 2. num. 10. & in summa omnium decis. tom. 1. tit. 65. de Aduocatorum officio, ex num. 22.* vbi *num. 27.* intellige in Aduocatis & Doctoribus, qui postulando optimum, & solemne nomen sibi quaerunt, non autem in illis, qui nomine tenus Doctorum, & Aduocatorum nomen sibi vsurpant, nescientes, aut docere nolentes. 3 4

Praeter arbitrium, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocatus cogi non potest ad subeundum officium aduocationis, & postulationis, & sic ad praestandum suum patrocinium, nisi vrgente necessitate, vt per Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 6. num. 19. vers. sed idem Aduocat.* vbi etiam quod eadem praeexistente necessitate cogi potest litigantibus consulere, & ad suscipiendam delegationem sibi factam vt etiam firmat Garc. Mastrill. *de magistratib. lib. 1. c. 30. n. 78.* 5

SVMMARIVM.

1 *Aduocati diuersorum locorum vni Principi subiectorum fruuntur eisdem, & consimilibus locorum priuilegiis.*
2 *Toga super alias vestes induebatur, sinistrúmque humerum tegebat, & ante pectus dimissa fibula in dextro humero nectebatur.*

3 Toga

3 *Togo praefecturæ Illyricianæ, pro collegio Aduocatorum illius fori.*

L. Iisdem priuilegium VII.

Iidem AA. *Thalassio PP. per Illyricum.*

1 ADuocati diuersorum locorum vni Principi subiectionem fruuntur eisdem, & consimilibus locorum priuilegiis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr.hoc tit.*

2 *Potiri togam*, &c.] Toga super alias vestes induebatur, sinistrúmque humerum tegebat, & ante pectus dimissa fibula in dextro humero nectebatur.
3 Et toga præfecturæ Illyricianæ pro collegio Aduocatorum eius fori accipitur *in hoc text.* tempore enim patrocinij Aduocati togati esse debebant, ita Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lection. libro 1. cap.12. de toga ciuium Romanorum insigni.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus fisci liberatur à conditione cohortalium, & quod lucratur, inter peculium quasi castrense reputabit.*

2 *Aduocati causarum ad suprema tribunalia non omnes admittebantur, sed certus constituebatur numerus, & n.3.*

4 *Aduocatus fisci liberatur à Curiali conditione, vel altera viliori.*

5 *Filiusfam. Aduocatus quidquid acquirit peculij castrensis loco habetur, & post patris mortem non tenetur illud conferre fratribus. intellige vt numero 6.*

L. Cùm aduocato VIII.

Iidem AA. *Cyro P.P.*

1 ADuocatus fisci liberatur à conditione cohortalium, & quod lucratur, inter quasi castrense peculium reputabit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr.hoc tit.*

2 *Centum quinquaginta*, &c.] Nota quòd Aduocati causas defensuri, siue pro aliis acturi, ad maiora & suprema tribunalia non omnes admittebantur, sed fiebat illorum delectus, & certus numerus constituebatur, vt in hoc text. Camill. Bortel. *in summa omnium decis. tom.1. tit.65. de Aduocatorum officio, ex num.14.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.1.*
3 *cap.184.num.18.* vbi dicit quòd Aduocatorum olim erat certus numerus, & qui ex illo erant numero, temporarij, non perpetui reputabantur, licèt deinde penuria & paucitas iurisperitorum fuerit, vt perpetuarentur. Cuiac. *obseruat. lib.16.c.22.*

4 *A cohortis, vel alterius*, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocatus fisci liberatur à Curiali conditione, vel altera viliori, vt per Pereg. *de iure fisci lib.7. tit.2.num.15.*

5 *Quasi castrense sibimet vendicare*, &c.] Notatur ad hoc quòd filiusfamilias Aduocatus quicquid acquirit, castrensis peculij loco habetur, & post patris mortem non tenetur illud cum fratribus conferre. Ita Francisc. Marc. Delphin. *decis.658. sub num.3. vol.1.* Clem. Ascan. *de patria potest. effectu 2. sub n.6. & effectu 9. num.2. cum seqq.* Cornel. Benincas. *de*
6 *paupert. spec.1. in iudic. num.8.* Clar. *in §. testamentum, quæst.17. in fine*, Ioan. Anton. Mangil. *de imputat.* *quæst.29.num.27.cum seqq.* Roland. Cauagnol. *in decretis Montisferrati decreto 41.§.2. num.12.* Anton. Scap. *de iure non scripto lib.3. cap.105. num.4.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18.cap.3. col.pen.vers. deinde Imper.* Hieron. Treutler. *disput. select. part.1. disp.8. thesi 3.* Peregrin. *d. lib.7. tit.2. num.15. prope fin.* Vincent. Carot. *in tractat. de locato tit. de fructibus & litium expens. quæst.8.d.n.49.* Camill. Bortel. *in summa omnium decis. tom.1. tit.65. de Aduocatorum officio, num.120.* vbi *num.121.* id intelligit, dum- 6
modo tales Aduocati filiifamil. in Aduocatorum matricula sint descripti. Vide citatos *ad l.4. suprà hoc eodem tit.* Vnde in testando de tali lucro, vel salario Aduocati militari potiuntur priuilegio, ac etiam post pupillarem ætatem in eo substituere possunt, Perez *verbo llamen à los auogados, vers. octauò subtiliter tit.19.lib.2.Ordin.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus finito prouinciæ munere, quod administrauit, potest redire ad munus patrocinij, vel causidici.*

2 *Aduocati ex studio, & labore patrocinandi vitæ subsidia quærere licitè possunt.*

3 *Officia ex quibus parantur vitæ subsidia, non sine graui causa alicui adimenda, & num.4. & 5. amplia vt num.6.*

L. Si quis IX.

Iidem AA. *Apollonio P.P.*

ADuocatus finito prouinciæ munere, quod ad- 1
ministrauit, redire ad patrocinij, vel causidici
munus potest. Item Aduocati ex studio, & labore 2
patrocinandi vitæ subsidia quærere licitè possunt.
Officia ex quibus parantur vitæ subsidia non sine 3
graui causa alicui sunt adimenda, & interdicenda.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr.hoc tit.*

De officio nulli sine vrgenti causa adimendo, vi- 4
de Menoch. *de arbitr. quæst.55. per tot.* Carol. Tap. *in l.fin.ff.de constit.Princip.cap.9. num.77. cum seqq.* Bobadil. *in sua politica lib.1.cap.16.num.28.* Caled. *Lusitan. decis.20.part.2.* Cald. Pereira *post quæst. forens. cons.8.num.66.* vbi attestatur Reges Lusitaniæ, 5
Castellæ, & Franciæ semel collat[illegible] officia extra mortis, vel renuntiationem, aut delictum tollere non solere, Ceual. *com mun. contra com mun. q.425. num.16. cum seqq.* Gutier. *de iuram. confirm. p.1. cap.18.n.15. & 16. & cap.30 n.19. & practic. lib.3. quæst.11.n.9.* Fontanel. *de pactis nupt. claus.4. gloss.10.p.1.n.144.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.49. cap.8. num.12.* latissimè Garc. Mastril. *in tractat. de magistratib. lib.1. cap.27. per tot.* vbi multipliciter ampliat, & in pri-
mis *à num.26.* extendit, etiamsi officij concessio fa- 6
cta fuerit ad beneplacitum, & cum clausul. *quoad placuerit*, nam absque iusta causa minimè poterit reuocari, & *num.32.* quòd nec minui poterit, & *n.33.* dicit quod officialis absque iusta causa reuocatus succurritur remediis possessoriis.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium vni officij & artis causa concessum, alteri, qui eandem artem exercet cum vtilitate publica, commune esto.*

2 *Aduocatorum fisci aucto numero, priuilegium simul auctum censetur.*
3 *Aduocatus fisci eligitur de praestantioribus.*
4 *Salarium duplex accipit, qui duplex gerit officium.*
5 *Officia duo qualiter quis habere possit in eodem loco, remissiuè.*

L. Binos qui X.

Impp. VALENT. *&* MARTIAN. AA. *Palladio P. P.*

1 PRiuilegium vni officij & artis causa concessum, alteri, qui eandem artem exercet cum vtilitate publica, commune esto.
2 Aucto Aduocatorum fisci numero priuilegium simul auctum censetur Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*
3 *Qui priores*, &c.] Notatur ad hoc quòd fisci Aduocatus eligitur de praestantioribus, vt per Peregrin. *de iure fisci, lib. 7. tit. 2. numer. 12. in principio.*
4 *Paribus dignitatis, & priuilegiorum*, &c.] Notari solet hic text. ad hoc quòd potest quis duplex salarium percipere si duplex officium gerat, vt per Lap. *allegat. 99. incip. Commune*, Gail *lib. 1. obseru. 44.* Pinel. *in l. 3. de bonis maternis part. 3. num. 73. ad finem, vers. ad idem solet notari*, Menoch. *de arbitrar. casu 233. num. 7.* Brunor. à Sole *in locis communibus verbo exercitium 1.* Guilielm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo duas habens filias, num. 63.* Capyc. *decis. 27. num. 20.* à Ponte *in tract. de potestate Proregis tit. de abundano. ciuis. §. 6. num. 11. cum seq.* Ioseph. Sesse *de inhibit. cap. 1. §. 8. n. 10. & 11. & decis. 174. num. 5 part. 2.* latè Garci. Mastrill. *in tractat. de magistrat. lib. 1. cap. 21. num. 72.* & *ibi lib. 2. cap. 11. per*
5 *tot.* ostendit qualiter quis officia duo in eodem loco habere possit.

SVMMARIVM.

1 *In Aduocatorum ordinem nemo recipiendus sub colore assidendi, nec in eorum consortium cooptandus absque examine, aut cohortali statui ac fortunae subiacens, n. 2.*
3 *In Aduocatorum numerum promouendum, Doctores olim & examinatores de peritia legum iurato testimonio commendabant, & n. 7.*
4 *Aduocatorum filij causas agentes, caeteris supernumerarijs anteferendi.*
5 *Aduocati supernumerarij apud Praefectum Augustalem, & Comitem Orientis perorare poterant.*
6 *Aduocatorum numerus olim assignari solitus, remissiuè.*
8 *Aduocati, seu patroni officio olim fungi volens, tantùm apud Praesidem prouinciae docebat se non esse cohortalem.*
9 *Aduocatus si ex ignorantia, aut imprudentia amittit causam, litem suam facit, teneturque parti resarcire damnum.*
10 *Filij remunerantur ex parentum meritis.*
11 *Duo vbi sunt aequalis scientiae, is est praeferendus, qui est de meliori sanguine.*

L. Nemini licere. XI.

Imp. LEO A. *Viuiano P. P.*

SVb colore assidendi non debet quis vltra numerum in Aduocatorum ordinem recipi, *in princ.* 1
Cohortali statui, ac fortunae subiacens, item absque 2
examine in Aduocatorum consortium cooptandus 3
nemo est, *in vers. Non aliter.* Promouendum in numerum Aduocatorum Doctores, & examinatores de peritia legum iurato testimonio commendabant
quondam *in vers. Si verò.* Filij Aduocatorum causas 4
agentes, aut qui causis adsueuerunt, caeteris supernu- 5
merariis anteferendi sunt, *in vers. Filios.* Aduocati supernumerarij apud Praefectum augustalem, & Comitem Orientis perorare poterant, *in vers. illud ita.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
Centum quinquaginta Aduocatis.] De certo Ad- 6
uocatorum numero quondam assignari solito vide Camill. Borrel. *in sum. omnium decis. tom. 1. tit. 64. ex num. 14.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 2. cap. 245. in princ.* vbi ait quòd quolibet foro certus 7
erat numerus Aduocatorum, qui ad hunc numerum non admittebantur nisi priùs eorum praeceptores Iurisperiti ipsos iuris prudentia praeditos esse iurati apud acta deposuissent.
Nisi prius in examine, &c.] Notatur quòd antiqui- 8
tus cùm quis patroni officio fungi volebat, satis erat si apud Praesidem prouinciae se cohortalem non esse docuisset, id est, Praesidis apparitioni non obnoxium tunc Antecessor, à quo eruditus in iure fuerat, illum iuris peritia instructum esse iurabat. Ita Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 23. de insignibus Doctorum.*
Peritia iuris instructum, &c.] Ergo si Aduocatus 9
ex ignorantia & imprudentia sua amisit causam, facit litem suam, teneturque parti damnum resarcire, de quo tamen vide Ioseph. Angel. *in 4. sentent. p. 2. tit. de iniustitia Aduocat. diffic. 5. dub. 3.* vbi meminit huius text. Burg. de Paz *in proœm. ad leges Tauri ex num. 213.* Perez *l. 12. in gloss. verbo pero se acacciera, tit. 19. lib. 2. Ordin. pag. 410.* Cened. *in collect. ad Decretum collect. 28. num. 18.* Motl. *in emporio iuris Canon. p. 1. tit. 2. q. 9. num. fin.* Valet. Regin. *in praxi fori poenitent. lib. 10. num. 98.*
Filios autem togatorum, &c.] Notatur ad hoc 10
quòd filij remunerantur ex parentum meritis, vt per Roman. *cons. 29. In causa maioris*, Tiraq. *de poenis temper. causa 49. num. 10. & in l. si vnquam, de renoc. donat. verbo donatione largitus n. 40.*
Hinc ex hoc text. colligit idem Tiraq. *de nobilit.* 11
cap 5. num. 7. quòd si duo sunt aequalis scientiae, is est magis honorandus, qui est de meliori sanguine de quo vide Cott. *in memorab. verb. nobiles*, Couar. *var. lib. 1. cap. 16. sub n. 11.* Simanch. *de Republ. lib. 5. c. 3.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 5. n. 66.* Perez *l. 1. vers. si tamen nobilitas, & vers. sit igitur tit. 1. lib. 4. Ordinam.* Otalor. *de nobilit. c. 4. §. 2. num. 2. & cap. vlt. §. 1. n. 9.* Ioan. Garc. *eod. tract. gloss. 35. à princ.* Capiblanc. *de Baronib. prag. 10. n. 72.* à Ponte *de potest. Proregis tit. de elect. offic. §. 5. n. 9. & seq.* latissimè Garc. Mastril. *in tract. de magistratib. lib. 2. cap. 8. per tot.*

L. Sancimus. XII.

Idem A. Eusebio P. P. Illyrici.

ADuocatus fisci biennij spatio finiebat officium 1
priuilegiis saluis cōsortorij. Colligunt ex Ord. Docto

Doctores citati *ad l.1 num.1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Peregrin. *de iure fiſci lib.7.tit.2.num.13.verſ. aurat autem,* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.18. c.4.col.1.*

SVMMARIVM.

1 *Nomina collegarum eandem artem profitentium eo tempore, quo collegæ recipiuntur in numerum collegarum, inſcribenda ſunt matriculæ.*

2 *Aduocati vrbis Alexandriæ quinquaginta collegiati fuerant, & in vacantia collegiatorum ſuper numerarijs præferebantur filij Aduocatorum.*

3 *Aduocatus fiſci poſt finitum officium exconſulis dignitate honorari, & pro vxore, liberis, collateralibus comparere poteſt.*

4 *Aduocato fiſci mortuo, eius heredibus integrum anni ſalarium debetur, & proximus huic in collegio Aduocatorum ſuccedet in officio.*

5 *Præferendus qui alium contemplatione laborum, quos ex iniuncto ſibi munere ſubiturus eſt, ſuperat.*

6 *Aduocatus fiſci cogitur patrocinari contra ſe & ſuos, ſi habet cauſam propriam filiarum parentúmve ſuorum, vel pupilli, cuius eſt tutor, cauſam illam contra fiſcum agere non prohibetur, num.7.*

8 *Statuto ſi cautum vt in locum demortui ſumatur proximus ex eiuſdem genere, & nemo ſit natus, ſed aliquis ſit in vtero, alius confeſtim aſſumendus eſt.*

9 *Aduocatus fiſci ſi mori contingat, ſalarium illius anni ad heredes transmittendum, an id procedat in Aduocatis quibuſcumque, remiſſiuè, n.10.*

L. Petitionem. XIII.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Alexandro duci Ægyptiatici limitis P.V.*

1 NOmina collegarum eandem artem profitentium eo tempore, quo collegæ recipiuntur in numerum collegarum, inſcribenda ſunt matriculæ.
2 Aduocati vrbis Alexandriæ erant quinquaginta collegiati, & in vacantia collegiatorum filij Aduocatorum ſupernumerariis præferebantur. Fiſci
3 Aduocatus poſt finitum officium ex conſulis dignitate honoratur, & pro ſua vxore, liberis, collateralibuſque aduocando comparere poteſt. Mor-
4 tuo fiſci Aduocato eius hæredibus integrum anni ſalarium debetur, & proximus huic in collegio Aduocatorum ſuccedet in officio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr. hoc tit.*

5 *Contemplatione laborum,* &c.] Notatur ad hoc quòd præferendus ille eſt, qui alium ſuperat contemplatione laborum, quos ex munere ſibi iniuncto ſubiturus eſt, vt per Nicol. Boër. *de auctorit. magni Concil.n.245.verſ.nam profecto,* Donell. *comment.iuris ciuilis lib.18.cap.3. col.vlt. verſ.preterea,* optimè Menchac. *illuſtrium controuerſ.lib.1. in præfat.n.87.*

6 *Tam pro ſe, quàm pro filiis,* &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocatus fiſci non cogitur contra ſe & ſuos patrocinari, vt per Peregrin. *de iure fiſci lib.7.tit.2. num.8.* vbi *num.6.* ſubdit quòd ſi huiuſmodi fiſci
7 Aduocatus haberet cauſam propriam, filiorum, parentúmve ſuorum, vel pupilli, cuius eſt tutor, contra fiſcum cauſam illam agere, & tueri minimè prohibetur.

Sine vlla dilatione, &c] Notatur ad hoc quòd ſi 8
ſtatuto cautum ſit vt in locum demortui ſumatur proximus, ex eiuſdem genere, & nemo ſit natus, ſed ſit aliquis in vtero, non eſt expectandum vt naſcatur, ſed alius confeſtim, & ſine vlla dilatione aſſumendus eſt, vt per Tiraquell. *de retractu lign. §.1. gloſſ.9.n.80.*

In locum eius ſubrogari, &c.] Notatur ad hoc quòd 9
ſi Aduocatus fiſci mori contingat, ſalarium illius anni ad hæredes tranſmittit, vt per Cephal *conſ.70.ſub num.4 vol.1.* Hieron. Treutler. *ſelectar.diſput.part.1. diſp.8.theſi 3.in fine,* Peregrin. *de iure fiſci lib.7.tit.2. num.14.verſ.& fiſcalis Aduocatus,* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap.3.col.vlt.in fine.* Camill. Borrell. *in ſumm.omnium deciſ.tom.1.tit.65. de Aduocatorum officio, n.122.* Viui. *tom.1.commun.opin. lib.2. tit.6.num.22.pag.312.* Sed an id procedat in Aduo- 10
catis quibuſcumque vt id anni ſalarium quo moritur ad hæredes pertineat? vide poſita *in l. poſt duos 15. infr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati ambigua facta defenſionibus ſuis erigentes, & lapſa reparantes, patriam legibus facundia, vt milites armis, & vulneribus, adiuuant.*

2 *Patroni cauſarum glorioſæ vocis confiſi munimine laborantium ſpem vitam, & poſteros defendunt.*

3 *Aduocatorum officium non minus humano generi neceſſarium, quàm ſi patriam vulneribus, ac prælijs, parentéſque ſaluarent.*

4 *Patrimonium eſt altera vita hominibus.*

5 *Pecunia anima hominis dicitur, item ſecundus ſanguis, num.6. & optimus fideiuſſor futura neceſſitatis, num.7.*

L. Aduocati. XIV.

Imp. AA. Callicrati P. P. Illyrici.

ADuocati ambigua facta defenſionibus ſuis 1
erigentes, & lapſa reparantes, patriam legibus, & facundia, vt milites armis, & vulneribus, adiuuant, Item cauſarum patroni glorioſæ vocis confiſi 2
munimine laborantium ſpem, vitam, & poſteros defendunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1 ſupr. hoc tit.*

Pulchra ſunt verba huius l. in Aduocatorum lau- 3
dem prolata, ex quibus colligitur eorum officium non minus humano generi neceſſarium, quàm ſi patriam vulneribus, ac præliis, parentéſque ſaluarent, dicuntur enim non minus militare quàm milites, quia ſicut hi armis, ita legibus illi hominum vitas defendunt atque tuentur, vide Ferrand *explicat.lib.2.cap.6.* Adrian. Pulux. *in orat.de Aduocatorum priuilegijs pag.mihi 19.* Cuiac. *lib.16.obſeruat.9.* Tiraquell. *de nobilit.cap.29.n.11.cum ſequent.* Guid. Pap. *Gratianop.deciſ.88.num.2.& deciſ.388.num.11 cum ſeqq.* Franch. Marc. *Delphin. deciſ.661. num.4. vol.1.* Bacç *de inope debit.cap.16.num.148.cum ſeqq.* Petr. Gregor. *ſyntagm.iuris lib.19.cap.1.num.8.* Donell. *commentar.iuris ciuilis lib.18.cap.3.col.1.in fine,* Ioan Garc. *de nobilit. gloſſ.35.num.10.* Caſſan. *in catal.gloria mundi p.7.conſider.28.* Anton. Scap. *de iure non ſcripto lib.5.cap.112.num.9.* Iacob. Benni. *de priuilegijs Iureconſult.p.2.priuileg.38.num.2.* Caugnol.

in decret. Montisferrati decreto 41. *num.* 10. Camill. Borrell. *in summ. omnium decis. tom.* 1. *tit.* 64. *de Aduocatorum officio, num.* 20. *&* 21.

4 In gloss. *Vitam.* ibi, *vt non perdant quod habent.* Notatur ad hoc quòd patrimonium est altera vita hominibus. Sic Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo facultatum, num.* 1. *in fine, & de nobilit. c.* 31. *num.* 364. Couarr. *de sponsalib. p.* 2. *cap.* 3. *§.* 4. *n.* 18. Gig. *cons.* 32.

5 *num.* 36. Clar. *lib.* 5. *§. homicidium, num.* 25. itavt pecunia dicatur anima hominis, iuxta illud Hesiodi carmen,

Pecunia est anima miseris mortalibus.

Referunt Baëç. *de inope debitore, cap.* 2. *num.* 31. Petr. Roizi. *Lituan. decis.* 3. *ex num.* 315. Et secundus sanguis, Gerard. *sing.* 73. *n.* 5. Tiraquell. *d. cap.* 36. *n.* 315. Ioan. Matienz. *in Dialog. relator p.* 3. *cap.* 30. *num.* 3. Menoch. *de arbitrar. casu* 110. *num.* 6. Et est optimus fideiussor futuræ necessitatis, Neuizan. *in sylua nupt. lib.* 2. *num.* 96. *in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegia patronis fisci & horum liberis indulta ad togatos numero præfinitos extendenda ex speciali Imperatoris iussu.*

2 *Patronus fisci ante annum moriens integrum salarium annuum ad hæredes transmittit.*

3 *Salarium annuum transmittit Aduocatus mortuus pro anno incepto. Ampliatur in Aduocatis quibuscumque, n.* 4. *& in Prætore moriente infra tempus sui officij, & in Doctore legente & moriente, & in Medico de publico conducto, n.* 5.

L. Post duos. XV.

Imp. LEO A. *Dioscoro P. P.*

1 PRiuilegia patronis fisci & horum liberis indulta ad togatos numero præfinitos extendenda ex

2 speciali Imperatoris iussu. Item patronus fisci ante annum moriens integrum salarium annuum ad hæredes transmittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

3 Probat hic text. quòd salarium annuum transmittit Aduocatus mortuus pro anno incepto, vt per *l. Hispan.* 9. *tit.* 8. *part.* 5. vbi Gregor. Lop. *verbo e los otros,* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *c.* 3. *col. vlt. in fine,* Azcued. *l.* 20. *num.* 4. *tit.* 16. *lib.* 2. *noua Recopil.* Cephal. *consil.* 70. *lib.* 1. latè Flores de Mena *var. lib.* 1. *q.* 8. *num.* 53. vbi *num. seq.* dubitat de validitate huius opinionis, cùm text. hic loquatur in Aduocato fisci habente dignitatem cum officio, & locum non habere videtur in Aduocato salariato ab aliquo particulari, seu ad aliquam particularem causam, quia tunc non lucrabitur salarium, nisi pro rata laboris, cùm clientes, laborem & operam Aduocati considerent, non verò eius merita.

4 Vtrùm illud quòd dicimus de Aduocato fisci, quod si moriatur, transmittat ad hæredes salarium illius anni, ampliatur procedere in Aduocatis quibuscumque, vt per Cephal. *d. consil.* 70. *sub num.* 4. *vol.* 1. Emman. Soar. *in thesauro recept. sentent. verbo Aduocatus, num.* 102. *& verbo mortui, num.* 237. Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 44. *num.* 12. Sebastian. Medic. *in tract. mors omnia soluit p.* 3. *n.* 26. Parid. de Puteo *de syndicatu, verbo si officialis, num.* 1. *&* 2. Petr. Laud. *in tract. de priuileg. Doctor. quæst.* 4. *num.* 13. *circa med.* Ioan à Capistr. *in speculo conscient. num.* 56. Hieron. Treutler. *disput. select. part.* 1. *disp.* 8. *thesi* 3. *in fine,* Camill. Borrell. *in sum. omnium decis. tom.* 1. *tit.* 65. *de Aduocat. officio, num.* 123. Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 6. *n.* 22. *pag.* 318. vbi ait quòd Doctor, vel Aduocatus, qui operas suas locauerunt casu quo moriantur pendente anno locationis, transmittunt, salarium annuum ratione illius anni ad hæredes, & consequenter eorum hæredes possunt petere integrum totius anni salarium, vbi etiam ampliat hoc 5
locum habere in Prætore moriente infra tempus sui officij, & in Doctore legente & moriente, & in Medico de publico conducto. Gabr. Aluarez *de priuileg. pauper. quæst.* 28. *num.* 5. *&* 16.

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Prætoriana præfectura quindecim numero communia habeant priuilegia cum Aduocatis fisci.*

2 *Ecclesia Romana, eiusdémque Pontifices, Aduocatos decem, quos Consistoriales appellant, constituunt.*

L. Ad similitudinem. XVI.

Impp. LEO IVNIOR, *&* ZENO AA. *Iustiniano. P. V.*

PRætorianæ præfecturæ Aduocati quindecim numero communia habeant priuilegia cum fisci Aduocatis Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr hoc tit.* 1

De hoc vide Camill. Borrell. *in summ. omn. decis. tit.* 65. *de Aduocatorum officio, num.* 16. vbi *num.* 17. subdit quòd sancta Ecclesia Romana eiúsque pro tempore existentes Summi Pontifices Aduocatos decem, quos Consistoriales appellant, constituunt, vtriusque iuris Doctores, & præuia publica disputatione, ac rigoroso examine assumptos, qui in sacro Senatu, siue Consistorio causas proponunt, tuenturque, de quo vide etiam Octauian. Vestrium *in praxi Romana Curia lib.* 2. *c.* 18. Crescent. *decis.* 8. *n.* 7. *de præbend.* 2

SVMMARIVM.

1 *Officium morte finiri, aut tempore à legibus præfinito, paria sunt.*

2 *Priuilegia anteriorum Imperatorum Aduocatis, & causidicis per superstites non sublata, confirmata censentur.*

3 *per Mortem non extare, vel per remotionem, paria sunt.*

4 *Mortis casus videtur includi sub casu remotionis.*

5 *Substitutio vulgaris facta in casum mortis trahitur ad omnem casum impotentiæ expressa in casum mortis, extenditur ad omnes casus, quibus hæres à primo institutionis gradu excludi potest, num.* 6.

7 *Donatarius, cui est concessa data officiorum quando vacauerint, potest etiam prouidere quando vacent per renuntiationem, mortem, vel alio modo.*

8 *Mortis casus comprehendit casum finiti officij.*

L. Iube

L. Iubemus. XVII. & vlt.

Imp. ZENO A. *Paulo P.P. per Illyricum.*

1 OFficium finiri morte, aut tempore à legibus
2 præfinito, paria sunt. Item priuilegia anteriorum Imperatorum Aduocatis, & causidicis per superstites non sublata confirmata censentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

3 *Vel professionis fine, vel morte*, &c. [Notatur ad hoc quòd paria sunt non exercere per mortem, vel per remotionem, gloss. *verbo mori in Clem. 1. vt lite pend.* gloss. *verbo moriatur in c. si eum, de præbend. in* 6. Ruin. *cons.* 87. *num.* 2. *vol.* 2 Riminald. iun. *cons.* 259. *num.* 11. Viui. *decis.* 2. *num.* 10. & 43. Carol. Tapia *in l. fin. ff. de constit. Princip. p.* 2. *cap.* 11. *num.* 80. Surd. *decis.* 202.
4 *num.* 1. & *seq.* vbi ait quòd casus mortis videtur includi sub casu remotionis, & *cons.* 236. *num.* 3. vbi
5 dicit quòd vulgaris substitutio facta in casum mortis trahitur ad omnem casum impotentiæ, Costa *in cap. si pater p.* 1. *verbo eidem filio, num.* 47. *de testam.*
6 vbi asserit quòd vulgaris expressa in casum mortis, extenditur ad omnes casus, quibus hæres à primo institutionis gradu excludi potest. Cabed. *Lusit.*
7 *decis.* 23. *num.* 10. *p.* 2. vbi tradit quòd donatarius, cui est concessa data officiorum quando vacauerint, potest etiam prouidere quando vacet per renunciationem, mortem, vel alio modo, Fabi. de Anna
8 *cons.* 14. *num.* 9. dicens quòd casus mortis comprehendit casum finiti officij latissimè Garc. Mastrill. *in tract. de magistratib. lib.* 2. *cap.* 26. *per totum*, vbi disputat, an concesso officio per mortem Titij censeatur concessum si vacauerit per remotionem, vel casum finiti officij.

De Aduocatis diuersorum iudicum.

TIT. VIII.

HÆc rubrica deest in vetust. libb. nec valde necessaria videtur, cùm nihil intersit, Aduocatos diuersorum iudiciorum dicas, an diuersorum iudicum, & omnes sequent. leges sunt tempore posteriores, iisque in priori titulo procedunt, adeò vt omne commodè sub vno titulo collocarentur, tam in veteribus Latinis codicibus, quam apud Græcos auctores, Scripserunt in hanc rubric. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Doctores citatos *ad rubr. tituli præcedentis.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Comitis rerum priuatarum Principis, & Proconsulis Achaia, finito officio clarissimorum titulum impetrant.*
2 *Aduocati in matricula scripti finitis officijs, quietis tempore pro fructu habitorum laborum, clarissimorum nomine ac priuilegiis digni sunt.*
3 *Aduocatus etiam deposito officio Clarissimus dicitur, n.* 5. 6. & 7.
4 *Prætor, iudex, & Aduocatus etiam finito officio vocantur prætores iudices & aduocati in memoriam pristinæ dignitatis.*

L. Suggestionem. I.

Imp. ANASTASIVS A. *Eusebio mag. offic.*

ADuocati Comitis rerum priuatarum Principis 1
& Proconsulis Achaiæ, finito officio clarissimorum titulum impetrant. Item Aduocati in ma- 2
tricula tempori finitis officiis quietis tempore pro fructu habitorum laborum clarissimorum nomine ac priuilegiis digni sunt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castrens. Angel. Cuman, Fulgos. Sichar. Sebast. Næui. temissque Calat. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vt postquam aduocationis deposuerint officium, &c.] 3
Notatur ad hoc quod qui deposuit officium aduocationis, est tamen, vt priùs, & appellatur Clarissimus, nec debet torqueri, & ad eum mitti debet vt ad egregiam personam. ita Felin. *in cap. qua in Ecclesiarum col.* 25. *vers.* & *hinc est quòd qui deposuit, de constit.* Ias. *cons.* 179. *col.* 2. *vers.* & *faciunt dicta*, Tiraquell. *in tract. cessante causa, limit.* 15. *num.* 8. Bon. io Cortil. *de nobilit. p.* 5. *n.* 9. *to.* 16. *tract. Doctor. fol.* 15. Stephan. Gratian. *disceptat. forens. tom.* 2. *cap* 291. *num.* 29. vbi *num.* 32. ait quod Prætor, iudex, & ad- 4
uocatus etiam finito officio vocantur Prætores, iudices, & Aduocati in memoriam pristinæ dignitatis. D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 7. *n.* 66. *ff. soluto matrim.* vbi colligit ex hoc text. quòd Aduocatus, qui deposuit 5
officium aduocationis, debet nihilominus gaudere priuilegiis Aduocatis concessis, subdit tamen id 6
non esse verum generaliter, sed sed specialiter procedere in eo casu, in quo Princeps id specialiter ita declarauit; nam aliàs si priuilegium concessum sit propter officium, quod quis à se assumit, & non ab alio, debet continuò se exercere in illo vt prædicto vtatur priuilegio.

Clarissimi primi ordinis, &c.] Notatur ad hoc quòd 7
Aduocati etiam deposito officio in clarissima dignitate constituti sunt, vt per Tiraquel. *de nobilit. c.* 29. *num.* 11 Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *c.* 3. *col. fin. vers. præterea.* Stephan. Gratian. *disceptat. forens. cap.* 184. *num.* 20. Peregr. *de iure fisci lib.* 7. *tit.* 2. *n.* 15. ibi, & *clarissimi appellantur.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati fisci vnà cum liberis tam natis, quàm nascituris à conditione Curialium liberantur, & immunitatem impetrant, & n.* 2.
3 *Filij quandoque geniti gaudent patris dignitate & priuilegijs.*

L. Aduocatos. II.

Idem A. Thomæ P.P. per Illyricum.

ADuocati fisci vnà cum liberis tam natis, quàm 1
nascituris a conditione Curialium liberantur, atque immunitatem impetrant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1 *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Cassan. *in catalog. gloriæ mu. de p.* 7. *considerat.* 33. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 3. *col. fin. vers. porrò*, & *cap.* 5. *col.* 1. Tiraquell. *de iure primogen. quæst.* 31. *num.* 12. vbi quòd filij quandocumque geniti, gaudent patris dignitate & priuilegiis.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Aduocatorum Comitis Orientis primus in ordine Aduocati fisci munere fungitur.*
2 *Aduocatus officio fisci deposito ad pristinum redit consortium.*
3 *Aduocati sportulas taxatas accipiunt.*
4 *Aduocatorum, & Doctorum consortio nullus dignus nisi per statuta tempora legum cognitioni probetur inhæsisse.*
5 *Filij Aduocatorum, & Doctorum eruditione & morum integritate extraneis superiores, ac pares, absque sportularum solutione in promotionibus ad Aduocatorum aliáque munera recipiendi sunt.*
6 *Sportulæ, pro mercede Aduocatis debita.*
7 *Merces Aduocatis pro labore debita, remissiuè.*
8 *Aduocati si perpetuò electi in Reip. patrocinium decedant, eorum filij superstites ac Doctores potius eligendi, quàm extranei.*
9 *Romani Senatorum filios vnà cum patribus in Curiam admittebant, vt negotijs assisterent exemplo parentis terminandis.*

L. Iubemus. III.

Idem A. Constantino. P.P.

1 Primus in ordine Aduocatorum Comitis Orien-
2 tis fisci Aduocati munere fungitur. Officio fisci deposito, Aduocatus ad pristinum consortium re-
3 dit. Item sportulas taxatas Aduocati accipiunt. Ad-
4 uocatorum, & Doctorum consortio nullus dignus nisi per statuta tempora legum cognitioni probetur
5 inhæsisse. Filij Aduocatorum, & Doctorum eruditione & morum integritate extraneis superiores, ac pares absque sportularum solutione in promotionibus ad Aduocatorum, aliáque munera recipiendi sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

6 *Pro sportulis præterea. &c.*] Sportulas in hoc text. pro mercede Aduocatis debita accipiendas esse, aduertit Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lection. lib. 2.*
7 *cap. 195. vers. Alibi in iure.* De mercede debita Aduocatis pro labore, quem patrocinando patiuntur, vide Cornel. Benincas. *de priuil. pauper. spec. 1. in indic. n. 1.* Iacob. Benni. *de priuileg. Iureconsl. p. 3. priuileg. 73.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. conclus. 44.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 257.* Camill. Borrel. *in summ. omnium decis. tom. 1. tit. 65. de Aduoc. offic. num. 103. cum seqq.* Dominum meum *in remiss. ad Ord. Reg. Lusitan. lib. 1. tit. 48. §. 27. & tit. 91. in initio*, metipsum *in collect. ad c. non licet iudici 11. quæst. 3.*

8 *Et filios Aduocatorum, &c.*] Notatur ad hoc quòd si aduocati perpetuò electi in Reipub. patrocinium decedant, eorum filij superstites ac Doctores potius eligi debent ab ipsa Republ. quàm alij extranei, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 3. col. vlt. in fine*, Petr. de Gregorio *in tract. de concessione feudi part. 1. quæst. 4. num. 18.* Valasc. *consl. 129. num. 13.* vbi subdit non esse dubitandum quod Reges Lusitani ab antiquis temporibus solent prouidere filiis officialium benemeritis de officiis parentum, immo quod transiuit iam quasi in obligationem & debitum ipsius Regis, ita vt iniuriam fecisse dicatur si alteri donauerit late Garc. Mastrill. *in tract. de magistratib. lib. 1. cap. 28. à princip.* & idem pariter seruari per Regem Catholicum testatur à Ponte *in decis. 27.*

Hinc est quòd Romani Senatorum filios vnà cum patribus in curiam admittebant, vt negotiis assisterent exemplo parentis terminandis, vt ex Gellio & aliis refert Petr. Greg. *syntagm. iuris p. 3. lib. 47. c. 9. sub num. 13. vers. bene consultum.* Et tradit Simanch. *in tract. de Republ. lib. 3. c. 5.* quòd in adipiscendis patriæ honoribus, qui parentes auos, maioréSque suos publicis honoribus honestos habuerunt, ij quasi hæreditario quondam iure Reip. curam accipiebant, in eámque amplificandam neruos omnes intendebant. 9

SVMMARIVM.

1 *Aduocati fisci Kalendis Ianuarij inter spectabiles Consistorij Comites ob laudabile officium referendi, & donis ornandi.*
2 *Filij Aduocatorum ingenui, si parentes officio functi sint, numerum clarissimorum Notariorum se conferre possunt.*
3 *Filij Aduocatorum fisci naturales legitimantur per insequentes nuptias sine dotalibus instrumentis per denunciationem factam patrono fisci.*
4 *Aduocati fisci seruos coram patronis fisci manumittere poterunt.*
5 *Imperator & Princeps concedendo noua priuilegia, priora tollere minimè censetur, & Princeps in liberalitate potius crescere, quàm decrescere præsumitur.*
6 *Aduocatorum officium, laus & prærogatiua, remissiuè.*
7 *Comites Consistorij, qui intimo Principis consilio assistebant.*
8 *Aduocati fisci coram Principe inter Comites Consistorij sedebant.*
9 *Notarius Principis dicitur Clarissimus.*
10 *Infamis non potest esse Amanuensis, seu Notarius Principis, qui vulgò Secretarius dicitur.*
11 τὸ Puncti *quid, remissiuè.*
12 τὰ Sine suffragij solutione, *id est, sine pecunia, quæ ratione honoris soluebatur.*

L. Laudabile. IV.

Idem A. Eustachio P. P.

Aduocati fisci Kalendis Ianuarij inter spectabiles Consistorij Comites ob laudabile officium referendi, & donis ornandi. Filij Aduocatorum ingenui si parentes officij functi sint, in numerum clarissimorum Notariorum se conferre possunt. Filij Aduocatorum fisci naturales legitimantur per insequentes nuptias sine dotalibus instrumentis per denunciationem factam fisci patrono. Aduocati fisci seruos coram patronis fisci manumittere poterunt. Imperator & Princeps concedendo noua priuilegia, priora tollere minimè censetur, & Princeps in liberalitate potius crescere, quàm decrescere præsumitur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1 2 3 4 5

Laudabile, vitaque hominum necessarium aduocationis officium, &c.] De officio, laude, & prærogatiuis Aduocatorum, vide Cassan. *in catalogo gloriæ mundi p. 7. consider. 28. & seq.* Gregor Lop. *l. 4. verbo por sciencia tit. 24. part. 7.* Tiraquell. *de nobilit. c. 29. num. 10. & 14.* Bacc. *de inope debitore, cap. 16. n. 148.* Simanch. *de Republ. lib. 7. cap. 21. num. 1. & 2.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 3. col. 1.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 55. num. 10. in fine, cum seq.* Bobadil. 6

badil *in politica lib. 3. cap. 14. num. 60.* Matt. *de iuriſdict. p. 4. cent. 2. caſu 115. num. 3. cum ſeqq.*

7 *Inter ſpectabiles ſacri noſtri Conſiſtorij Comites.*] Dicebantur qui intimo Principis conſilio aſſiſtebant, de quo Caluin. *in ſuo Lexic. iuridic. verbo comes*
8 *ſacri conſiſtorij.* Et aduerte hîc probari Aduocatos fiſci coram Principe inter Comites huiuſmodi ſedere, vt per Donell. *d. lib. 18. cap. 5. col. 1.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 3. num. 9. & 10.*

9 *Eos clariſſimorum Notariorum, &c.*] Ergo Notarius Principis dicitur clariſſimus. de quo vide Tiraquell. *de nobilit. c. 30. n. 8. & 9.* Et hinc colligit Cou.
10 *practic. c. 19. n. 5. verſ. prima concluſio,* quòd infamis non poteſt eſſe Amanuenſis, ſeu Notarius Principis, quem vulgò Secretarium dicimus.

11 *Punctos.*] Eleganter. D. Laurentius Ramirez de Prado *Martialem lib. 1. epigr. 26. pag. 59.*

12 *Sine quadam ſuffragij ſolutione.*] Id eſt, ſine pecunia, quæ ratione honoris ſoluebatur: antiquitus enim ante Iuſtinianũ mos obtinuerat vt magiſtratus pernicioſo exemplo emerentur, & pecunia, quæ dabatur ſuffragiũ vocabatur honeſto vocabulo. ita Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib. 2. c. 198.*

Eorum metatorum nomine, &c.] Metatores in præſenti dicuntur illi, qui præcedentes locum eligunt caſtris, item qui diuerſoriorum, & hoſpitiorum deſignant loca, quales ſunt, quos vulgo Mareſchallos hoſpitiorum, & fourerios dicimus. ita Caluin. *in ſuo Lexic. iuridico, verbo metatores.* 7

Nec de cætero quemquam, &c.] Notatur ad hoc quòd nullus in Aduocatum aſſumi poteſt niſi ſtuduerit in legibus per annos quinque, præcipitur verò tempus quinquennij *in proœm. Digeſt. §. quibus ſi bene,* vbi Hieron. Cagnol. *num. 225. & 226.* ita Horat. Luti. *de priuileg. ſcholar. c. vlt. ſub num. 30.* Anton. Gom. *l. 2. Tauri n. 5. in princip.* Peregr. *d. lib. 7. tit. 2. n. 6.* vbi tantùm loquitur in Aduocato fiſci. Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. c. 3. col. pen. v. prætereà Aduocati.* Franc. Marc. *Delphin. deciſ. 793. num. 5. col. 1.* Camill. Borrel. *in ſumm. omn. deciſ. tom. 1. tit. 65. de Aduocat. offic. n. 31.* 8

Nolentes ſubire compelli, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocatus nullum munus perſonale ſubire compellitur, aut onere aliquo collectarum grauatur, de quo vide poſita *in collect. ad l. ſancimus 6. ſup. de Aduocatis diuerſ. iudicior.* 9

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Syriæ biennium in cauſis fiſcalibus patrocinantur, & triginta numero aſſumuntur.*
2 *Aduocati fiſci in Syria finito officio pro ſe, vxoribus, liberis, ſocero, ſocru, nuru, genere, ſeruis poſtulant, & vnica ex horum ædiculis immunis à metatorum moleſtiis.*
3 *Sportulis vltra taxationem Aduocati non ſunt grauandi.*
4 *Aduocatorum filij patribus officio cedentibus, aut mortuis in officiis ſuccedunt ſine ſportularum ſolutione.*
5 *Patroni fiſci, & horum hæredes inuiti ad alia munera publica non compelluntur ſine ſpeciali Cæſaris auctoritate.*
6 *Aduocati fiſcalis officium durat per biennium de iure ſcripto.*
7 *Metatores in præſenti qui.*
8 *In Aduocatum nullus aſſumitur, niſi ſtuduerit in legibus per quinquennium.*
9 *Aduocatus nullum munus perſonale ſubire compellitur, nec aliquo onere collectarum grauatur.*

L. Petiones. V.

Idem A. Sergio.

1 ADuocati Syriæ per biennium in cauſis fiſcalibus patrocinantur, & triginta numero aſſu-
2 muntur. Aduocati fiſci in Syria finito officio pro ſe, vxoribus, liberis, ſocero, ſocru, nuru, genere, ſeruis poſtulant, & vnica ex horum ædiculis immunis
3 à metatorum moleſtiis, ſportulis vltra taxationem
4 Aduocati non ſunt grauandi. Aduocatorum filij patribus officio cedentibus, aut mortuis in officiis ſuccedunt ſine ſportularum ſolutione, præſertim ſi
5 legitimo tempore ſtuduerunt, & peritiam legum probarunt. Fiſci patroni, & horum hæredes inuiti ad alia munera publica non compelluntur ſine ſpeciali Cæſaris auctoritate. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

6 *Per biennium fiſci patroni, &c.*] Notatur ad hoc quòd Aduocati fiſcalis officium durat per biennium de iure ſcripto, vt per Peregr. *de iure fiſc. lib. 7. t. 2. n. 13.*

SVMMARIVM.

1 *Patroni fiſci 50. auri libras ſub Zenone amiſſas ex gratia Iuſtiniani recuperarunt.*
2 *Primatibus Aduocatorum priuilegia Ordini conceſſa magis inſeruient.*
3 *Approbatio Imperialis inſeruiens clariſſimis Prætorianis tribunis, & Notariis, ad filios horum, & alios inſtrandos extenditur.*
4 *Aduocati, clariſſima eloquentiæ lumina dicti à Iuſtiniano.*
5 *Libra auri quid ſit.*
6 *Aduocati aliquando clariſſimi; nonnunquam ſpectabiles nominati.*
7 *Imperatores Romani olim purpuream togam, aut chlamydem pro inſigni Regio habuerunt, quam Principes ſalutantes oſculabantur, quo actu ſacram purpuram adorare dicebantur.*
8 *Primates, id eſt Aduocati fiſci, qui præſunt aliis, hodie ex diſpoſitione legum Hiſpaniæ in foro ſedent togati cum Senatoribus.*
9 *Recepti à maiori, ſiue digniori, cæteris receptis ab inferiori præferendi ſunt.*
10 *Nobilitatus ab Imperatore, vel Rege non recognoſcente ſuperiorem, anteponitur alteri nobilitato ab inferiore, qui nobilitare poteſt.*

L. Reſtituendæ. VI.

Imp. IVSTINVS A. *Marino P. P.*

PAtroni fiſci quinquaginta auri libras ſub Zenone amiſſas ex gratia Iuſtiniani recuperarunt. 1
Primatibus Aduocatorum priuilegia Ordini con- 2
ceſſa magis inſeruient. Approbatio Imperialis in- 3
ſeruiens clariſſimis Prætorianis tribunis & Notariis, ad filios horum, & alios illuſtrandos extenditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

Clariſſimis eloquentiæ hominibus, &c. In his verbis 4
Iuſtinianum appellare Aduocatos clariſſima eloquentiæ lumina, aduertit Camil. Borrel. *in ſumm. omnium deciſ. tom. 1. tit. 65. de Aduocat. offic. n. 17.*

Sexaginta auri libræ.] De his libris vide poſita in collectan. *ad l. 2. prope fin. ſupr. de Epiſc. audient.*

Et adde Caluin. *in suo Lexic. iuridico, verbo libra auri* vbi ait quod illam constituunt septuaginta duo aurei.

6 *Viri clarissimi fisci,* &c.] Aduertit Tiraquell. *de nobilit. cap. 6. num. 22.* priores Aduocatos Principis clarissimos aliquando appellari, nonnunquam spectabiles.

7 *Nostram adoraturos purpuram,* &c.] Nota quòd olim Romani Imperatores purpuream togam, aut chlamydem pro insigni Regio habuerunt, quàm Principes salutantes osculabantur, quo actu sacram purpuram adorare dicebantur. ita Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. ion. lib. 1. c. 9.*

8 In gloss. *Primatibus.* ibi. *id est, Aduocatis fisci, qui praesunt alys,* &c. Hodie ex dispositione legum Hispaniae in foro sedent togati cum Senatoribus, Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 3. num. 10.*

9 In gloss. *Iudicati sunt, fin.* ibi, *Nota hic maiorem honorem deberi,* &c. Notatur ad hoc quod recepti a maiori, siue digniori caeteris receptis ab inferiori praeferendi sunt, etiamsi illi sint tempore posteriores, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap. 6 n. 8.* vbi hinc *n. 7.* infert nobilitatum ab Imperatore, vel Rege non recognoscente superiorem anteponi alteri nobilitato ab inferiore, qui nobilitare potest. Princeps enim nobilitat quem vult, ex late adductis per Garc. Mastril. *de magistratib. lib. 3. c. 10. ex num. 99.*

SVMMARIVM.

1 *in Togatorum triginta numerum nullus sine examine, & studiorum peritia, scientiáque legali cooptetur.*

2 *Aduocatorum promotiones secundùm seriem & ordinem temporum ac statuta procedant.*

3 *Aduocati fisci relicta Curia cui praepositi sunt, alibi degere non possunt.*

4 *Aduocati functi officio per triennium extra sua Curia locum degentes matriculam & priuilegia togatorum amittunt.*

5 *Primates Aduocatorum neligentes absentes & vagos collegas non excitantes ad muneris exercitiũ, iudices item horum ignauiae conniuentes non impunes sunto.*

6 *Aduocato fisci sexcenti aurei pro salario olim destinati Kalendis Ianuary soluebantur.*

7 *Aduocati fisci conuenti tam in causis ciuilibus, quàm criminalibus immunes sunt ab omni sportularum solutione.*

8 *Consistoriales in Romana Curia qui & quales sint.*

9 *Officiales à loco administrationis recedere non possunt.*

10 *Officialibus competens salarium debet constitui.*

11 *Iudices & magistratus, qui Principi inseruiunt quotannis summam aliquam in arca reponant, qua vel sua senectuti, vel posteritati consulant.*

12 *Aduocati fisci conuenti, tam in causis ciuilibus quàm criminalibus immunes sunt ab omni sportularum solutione.*

L. Per hanc legem. VII.

Idem A. Theodoro P. P.

1 IN numerum triginta togatorum nullus sine examine, & studiorum peritia, scientiaque legali co-
2 optetur, *in princip.* Aduocatorum promotione secundùm seriem & ordinem temporum ac statuta
3 procedat, *in vers. Interdicenda.* Aduocati fisci relicta
Curia cui praepositi sunt, alibi degere non possunt:
quatenus nunc Imperiales simul Procuratores &
Aduocati extra locum iudicij viuere, & sine venia
abesse non possint, *in vers. Hoc etiam.* Aduocati fun- 4
cti officio per triennium extra suae Curiae locum degentes
matriculam & priuilegia togatorum amittunt,
in vers. Nouerint. Primates Aduocatorum ne- 5
gligentes, absentes, & vagos collegas non excitantes
ad muneris exercitium, iudices item horum
ignauiae conniuentes non impunes sunto, *in vers.*
Quorum omnium Sexcenti aurei pro salario fisci Ad- 6
uocato olim destinati Kalendis Ianuarij soluebantur,
in vers. Sexcenti autem. Aduocati fisci conuenti 7
tam in causis ciuilibus, quàm criminalibus immunes
sunt ab omni sportularum solutione, *in vers.*
Cumque lite. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad*
l. 1. n. 1. suprà hoc tit.

Facundiae studys eruditi, &c.] His similes sunt de- 8
cem illi Aduocati, quos Consistoriales in Romana
Curia appellamus, qui iuris vtriusque Doctores
praeuia publica disputatione, & rigoroso examine
creantur, vt testantur Crescent. *decis. 8. num. 7. de*
prabend. Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 1. tit. 65.*
num. 17. & 19. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 49. c. 6.*
num. 10.

Interdicenda quoque cunctis, &c.] Notatur ad hoc 9
quod officiales loco administrationis recedere
non possunt, vt per Parid. de Puteo *de syndicatu in*
verbo licentia officiis, Viui. *dec. 356.* Garc. Mastrill. *de*
magistratib. lib. 1. cap. 24. num. 13. & cap. 29. num. 6.
& cap. 23. num. 51. in fine, vbi ait quòd officialis officium
derelinquens est grauiter puniendus, *& lib.*
4. c. 17. num. 21. & lib. 5. cap. 6. num. 136. & 258. Et
hoc in tantum est verum, vt talis officialis debeat
etiam vltra tempus sui officij exercere iurisdictionem
quovsque veniat successor in officio, ita vt si
recederet ante aduentum successoris, posset puniri,
Bobadil. *in sua politica lib. 1. cap. 1. num. 23.* idem
Mastrill. *d. lib. 1. cap. 21. num. 87.* vbi *num. 52.* resoluit
quòd officialis recedens à loco vbi officium exercet
absque licentia superioris priuatur salario, & *n. 56.*
hoc intelligit in officiali recedente, & demum redeunte,
aliàs si non fuit postmodum reuersus ad officium
priuatur salario nedum temporis futuri, quo
se absentauit, sed etiam temporis praeteriti, quo
seruiuit.

Denis singulis libris auri ferientur.] De his libris
auri vide posita *in collectan. ad l. restituenda 6. supr. à*
hoc tit.

Sexcenti autem aurei, &c.] Officialibus igitur te- 10
netur Princeps iustum & competens salarium constituere,
l. vnic. de prabend. salar. lib. 10. à Ponte *in*
tract. de potest. Proregis, tit. de abundant. ciuit. §. 6.
num. 16. Abhorret enim lex sine praemio homines
laboriosis officiis praefici, *auth. de iudicibus, §. si quis*
autem, quia alicui officium suum non debet esse
damnosum, *c. cum non deceat, de elect. in 6.* Menoch.
de arbitr. casu 514. à princip. & cons. 1047. n. 1. vol. 1.
Garc. Mastrill. *d. tract. de magistratib. lib. 1. cap. 21.*
per tot.

Ex arca tui iudicij consulatur, &c.] Notatur ad hoc 11
quod Princeps rationem habere debet vt iudices, &
magistratus, qui ei inseruiunt, quotannis summam
aliquam in arca reponant, qua vel suae senectuti, vel
posteritati consulant; nullus enim est tam vilis mercenarius
dictum operas suas locans qui praeter id,
quod in se alendo impendit, nolit etiam mercedis
partem superesse. ita Menoch. *d. cas. 514. n. 11.* Garc.
Mastrill. *d. lib. 1. c. 21. n. 14.* vbi adducit, ea, quae Princeps
considerare debet in taxandis officialiũ salariis.

Cùmque

12 *Cùmque lite quisquam,*&c.] Notatur ad hoc quòd Aduocati fisci conuenti tam in causis ciuilibus, quàm criminalibus immunes sunt ab omni sportularum solutione. Vide Donell. *comment iuris ciuilis lib.18.c.5.col.2.vers. Aduocatorum fisci,* Cuiac. *lib.13. obseru.1.*

SVMMARIVM.

1 *Beneficium per gradus, non saltum expetere, & impetrare decet, & n.2.*
3 *Officia appeti an, & quando possint, remissiuè.*

L. Nemo, excepta. VIII.

Idem A. Archelao PP.

1 BEneficia per gradus, non saltum expetere, & impetrare decet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.suprà hoc tit.*

2 Collige ex text. officia per gradus, & non per saltum expetenda, vt per Rebuff. *in tractat. nominat.*
3 *quæst.10. n.4.* Officia appeti an & quando possint, latè Garc. Mastrill. *in tract. de magistratib. lib.1.c.30. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Aduocati Illyrici sine commeatu per biennium absentes, per quinquennium matriculam amittunt.*
2 *Matricula, pro catalogo, descriptione, indicéque, & alijs iuribus.*

L. De constitutione. IX. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P.P.*

1 ADuocati Illyrici sine commeatu per biennium absentes, per quinquennium matriculam amittunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.supr. hoc tit.*

2 *De matricula penitus aboleatur.*] Vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18.cap.5 col.10.* Et matricula pro catalogo, descriptione, indicéque in præsenti & aliis iuribus ab Imperatoribus vsurpatur, Caluin. *in suo Lexic iuridic. verbo matricula,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.18.c.15.n.1.* Gail. *lib.1. obseruat. 21.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.4. à princip.*

De Aduocatis fisci.

TIT. IX.

SVPERIVS dictum est de Aduocatis fisci, prout ex singulis foris adsumuntur, vt in hisdem foris causas agant fiscales, nunc dicendum de Aduocatis fisci simpliciter, & in vniuersum. Scripserunt in hanc rubr. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Petr. Gregor. *syntagm iuris part.3. lib.49. c.7.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap.5.* Peregrin. *de iure fisci lib.7 tit.2.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.3. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Causam fiscalem Aduocatus non deserit prætextu salarij non soluti, & n.2.*
3 *Aduocatus priuati dimittere potest clientem suum ob non solutum salarium, hærereque parti aduersæ, ad non obseruari in Regno Neapolitano, n.4.*

L. Cùm te. I.

Imp. ANTONINVS A. *Claudio.*

FIscalem causam Aduocatus non deserit prætextu salarij non soluti. Colligunt ex Ordin. Doctores Salicet. Bald. remissiuè Ximen. *in concord.* & Casal. *in annot.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cassan. *in consuetud. Burgund. rub.1. §.7. n.44.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. c.5. in fine,* Pereg. *de iure fisci lib.7 tit.2. num.9.* 2

In gloss. *Præstare, fin.* ibi, *secus in patrono priuati si salarium non soluatur.* Notatur ad hoc quòd Aduocatus priuati ob non solutum sibi salarium dimittere potest clientem suum, hærereque parti aduersæ, & eam totis viribus iuuare, vt per Amanell. *sing.253.* quem refert Viui. *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.6. num.19. vers. immo Amanellus pag.311.* vbi aduertit quòd Aduocatus id agens in Regno Neapolitano certè nedum maxima reprehensione dignus foret, verùm pœna etiam non leui plectendus veniret, concludit tandem se potius suadere Aduocato, vt totum salarium sibi occasione postulationis debitum amitteret, quam cum perpetua eius infamia parti aduersæ inhæreret: bene tamen verum asserit quòd vbicunque in Regno fieret præiudicium per aliquem clientem suo Aduocato in defendo illum, & in eligendo alterum Aduocatum, consueuere aliàs Aduocati ita absque eorum culpa à patrocinio amoti conuolare, recurrereque mediantibus supplicationibus ad Regium Consilium, in quo solitum est concedere ex rationabili causa Aduocatis ita expulsis licentia & facultas aduocandi & postulandi pro contraria parte in eadem causa. Franc Marc *Delphin. decis.644 n.3. p.1.* Gabr. Aluarez *de priuileg. pauperum p.1. q.28. n.13.* 3 4

L. Potest, auctoribus. II.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Frequentio.*

SPecialis fisci Aduocatus in diuersis causis pro & contra fiscum agere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Peregrin. *in tract. de iure fisci lib.7. tit.2. num.9. vers. in aliis autem causis potest.* 2

L. Decreto. III.

Imp. CONSTANTIN. A. *Æliano P.V. Africæ post alia.*

ADuocatus fisci vigilantiam in officio ostendat, & per calumniam actiones nullas moueat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.* 1

2 Probat hic text. quòd fisci Procurator & Aduocatus cauere debet à calumnia accusando & defendendo in quantum Reip. interest, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 5. *in fine*, Petr. Gregor. *syntag. iuris lib.* 49. *cap.* 7. *num.* 1. *in fine*, *& n.* 12. Peregrin. *de iure fisci lib.* 7. *tit.* 2. *n.* 7. Surd. *decis.* 18. *num.* 4. Aliàs condemnatur in expensis de proprio, Grammat. *decis.* 60. *n.* 11. Boër. *decis.* 324. *n.* 1. Surd. & Peregr. *citatis locis.*

SVMMARIVM.

1 *Procurator fiscalis non habet causa cognitionem absente fisci Aduocato, & n.* 2.
3 *Causa fiscales non examinentur nisi præsente Aduocato fisci.*
4 *Aduocatus fisci, & Aduocatus priuati differunt.*

L. Rationales. IV. & vlt.

Imppp. Grat. Valent. *&* Theod. AAA. *ad Amianum com. R.P.*

1 Fiscalis Procurator non habet causæ cognitionem absente fisci Aduocato. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Brisson. *lib.* 3. *select. cap.* 21. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 5. *in fine*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 49. *cap.* 7. *numero* 3. *&* 8. Pereg. *in tract. de iure fisci lib.* 7. *tit.* 2. *num.* 2. vbi ait quòd debet adeò fisci Aduocatus interesse in fiscalibus causis, vt sententia aduersùs fiscum lata eo absente nulla sit, & inualida, secus si pro fisco lata fuerit, optimè Ioan. Garci. *de nobilit. gloss.* 3. *num.* 11. *cum seqq.* vbi no-
3 tat ex hoc text. emanare praxim vt causæ fiscales non examinentur nisi præsente Aduocato fisci, quòd si abesse contingat, supersedendum est; & deinde subdit quòd licèt gloss. hic verbo *suscipiat* dicat quòd sententia sequuta rescinditur si Aduocatus fisci non interfuit examini causæ, nihilominus tamen alia gloss. *in l. vn. de sentent. contra fiscum latis non retract. lib.* 10. quam *ibi* sequitur Bart. *num.* 2. dicit quòd talis sententia est nulla, & cum hac opinione remanet Ioan. Garc. *dict. gloss.* 3. *num.* 63. *&* 14.
4 constituens differentiam inter Aduocatum fisci & Aduocatum priuati, quòd causa priuati potest examinari etiamsi Aduocatus non sit præsens *à la vista de pleito*, nec sententia sequuta est nulla, sed causa fiscalis non potest examinari absente Aduocato fisci, quòd si absit *y el pleto se vea*, sententia est nulla.

De errore Aduocatorum, vel libellos, seu preces concipientium.

Tit. X.

Error Aduocatorum litigatoribus expressè, vel tacitè consentientibus, vt quia præsentes non contradicunt, nocet: ignorantibus autem, vt absentibus, non nocet. Libellus & preces differunt, quia libellus preces, vel literas dimissorias, vel rei conuentionem, vel alia acta continet: preces autem sunt desiderium, seu supplicatio quæ libello continetur, *l.* 2. *& supr. de precibus Imper. offer. l. vlt.* Scripserunt in hanc rubr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Pars ea protulisse censetur, quæ Aduocatus parte præsente proponit, & n.* 2.
3 *Confessio facta per Aduocatum lite contestata sciente clientulo, & intelligente, perinde est ac si per ipsum clientulum fieret.*

L. Ea quæ. I.

Imp. Alexander *A. Aureliæ.*

Pars protulisse ea censetur, quæ Aduocatus parte præsente proponit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Castr. Cuman. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 8. *tit.* 6. *part.* 3. Rip. *de peste, tit. de remediis præstan. contra pestem num.* 111. *pag.* 78. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 3. *col.* 3. Cardos. *in prax. iudicum, verbo confessio num.* 19. Mascard. *de probat. concl.* 381. *n.* 1. vbi ait quòd confessio facta per Aduocatum lite contestata, sciente clientulo & intelligente, perinde est ac si per ipsum clientulum fieret, subditque *n.* 2. *&* 3. reuocari posse illam confessionem vel ab Aduocato, vel à clientulo vsque ad triduum simpliciter, etiam non docto de errore, & vsque ad sententiam, priùs tamen probato errore, de quo etiam Gregor. Lopez *l.* 1. *gloss.* 2. *tit.* 13. *p.* 3. 2 3

SVMMARIVM.

1 *Error scribentium non nocet parti, si error probetur.*
2 *Error libelli culpa scribentis occurrens veritati non obest.*
3 *Error non potest probari post conclusum in causa, sed bene potest reuocari quando nihil venit probandum, & constat de errore.*

L. Errores. II.

Imp. Gordianvs *A. Rogato militi.*

Error scribentium non nocet parti si error probetur. Item error libelli culpa scribentis occurrens veritati non obest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.* 1 2

Vide circa hoc Alex. *cons.* 8. *num.* 18. *lib.* 3. Padil. *in l. error, n.* 22. *& seq. sup. de iuris, & facti ignorant.* Afflict. *decis.* 44. *num.* 2. *cum seqq.* vbi ait quod post conclusum in causa non potest probari error, sed bene potest reuocari quando nihil venit probandum, & constat de errore, & talis error in libello non nocet, & dicitur constare de errore quando constat de contrario eius quod fuit confessus.

SVMMARIVM.

1 *Error Aduocati reuocari potest vsque ad sententiã, etiam in causa appellationis & instantia, & n.* 2.
3 *Pars intra triduum potest reuocare confessionem Aduocati, etiam non docto de errore.*
4 *Incontinenti, id est, intra triduum.*

L. Senten

L. Sententiis finita. III. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Vlpiæ.*

1 ERror Aduocati reuocari potest vsque ad sententiam, etiam in appellationis causa & instantia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor.Lopez *l.8.gloss.3.tit.6.part.3.*Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18.cap.4.col.1.* Padil. *in error.num.9 & 10.supr.de iuris & facti ignorant.* Bellacomb.*tom.1.commun.opin.lib.2.tit.6.n.24.pag.312.*
3 *in fine*, vbi ait quòd pars intra triduum potest reuocare confessionem Aduocati, etiam non docto de errore, post triduum verò ita demum eam reuocabit si doceat de errore, & tunc vsque ad sententiam etiam in causa appellationis.

4 *In continenti.*] Id est, intra triduum, vt exponunt Neuizan.*cons.56.num.8.* Gregor. Lopez *l.1.gloss.2. tit.13.part.3.*Menoch.*remed.1.recuper.2.n.255.*

Vt quæ desunt Aduocatis partium, iudex suppleat.

TIT. XI.

POSTQVAM dictum est de errore Aduocatorum, & libellionum: consequenter agitur de his, quæ ab Aduocatis, vel à partibus, id est, à litigantibus sunt commissa. Scripserunt in hanc rubricam Aloys.Leo, Sebast. Næui. item Cuiac.Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Bellacomb. & Kirchou. *tom.1.commun.opin.lib.2.tit.7.sub hoc eod.tit.*

L. Non dubitandum Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *ad Honoratum.*

1 IVdex ea, quæ iuris sunt, supplere potest. Colligunt ex Ordin.Cyn. Salicet. Bart.Bald. Castrens. Fulgos.Aloys.Leo,Sebast.Næui.remissiuè Cassal.*in annot.*& Ximen *in concordat.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap.4.col. vltim.in fine*, Ioan. Aloys.Ricc.*in coll. clar.decis.p.4. collectan.1019.*Menchac.*controuers.vsufrequent.p.2. lib.2.cap.39.n.21.* vbi regulam constituit quod iudex non potest supplere de facto, & tamen probat quod vbicunque in absentem potest ferri sententia, ibi iudex ex officio suo potest quærere defensiones pro reo, Bellacomb. *tom 1.commun. opin.lib.2. tit.7. n.1.in fine.* vbi dicit quòd quando aliquid est notorium iudici vt iudici, potest ipse ex officio supplere, licèt pars non alleget.

Ex quibus causis infamia irrogetur.

TIT. XII.

CVm dictum sit Aduocatis, qui pro aliis postulant, consequenter dicendum esset de Procuratoribus, qui aliorum litem, vel aliud negotium gerendum suscipiunt; sed quia infames pro aliis postulare Prohibentur, licet Procuratores esse possint, ideo dicendum hoc loco de his qui notantur infamia. 1 Infamia autem propriè dicitur ea quam vocant infamiam iuris, cum aliquis notatur vel edicto Prætoris, vel sententia iudicis. Alia dicitur infamia facti, quæ non iure, se re tantùm & opinione hominum infamat, & pudorem dumtaxat apud bonos & honestos viros onerat. Scripserunt in hanc rubr. Cyn.Salicet. Bart. Bald. Anton. Castrens. Alex. Sichard.Cuman. Aloys.Leo,Sebast.Næui.item Cuiac. Pac.& VVesembec.

De materia tituli vide Donel. *comment iuris ciuilis lib.18.c.6.* Cald. Pereira *inter quæst.forens in comment.ad §.feror,tom.42.cum seqq.Inst.de inoff.testam.* Pradil. *in summa legum pœnal.p.2.c.43.per tot.*Farin. *in praxi crimin.q.56.à princip.* Fr. Paulin. Berti Lucens. *in praxi crimin. Regularium tit.2.c.13.* Nicol. Garc.*de benefic.p.7.c.8.* metipsum *de officio & potest. Episcopi p.2.alleg.43.* Sigism. à Bonacina *in tract.de electione dub.86.* Molin. *de Iustit.tom.5.tract.3.disp. 7.8.& 9.cum seqq.* Decian.*in tract.crimin.lib.3.c.17.*

SVMMARIVM.

1 *Carceri inclusus pro delicto inquirendo, per carcerem non infamatur.*

2 *Fama quid sit.*

L. Infamia. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Manilio.*

CArceri inclusus pro delicto inquirendo, per carcerem non infamatur. Colligunt ex Ord. Cyn.Salicet. Bart B.ld. Angel.Castr.Alex.Sichard Cuman.Aloys.Leo,Sebast.Næui.& remissiuè Cassal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* Vide ad hoc Cuiac. *lib.1.obs.cap.7.* 1

Inglos.*Vincula*.ibi,*fama autem è contra est illæsæ dignitatis status legibus, & moribus comprobatus, & in nullo diminutus.* De hac diffinitione famæ, vide Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat.verbo fama 1.* Pradil.*in sum.legum pœnalium part.2.casu 43.num.1.* Fr. Paulin. Berti Lucens. *in praxi crimin. Regular. tit.2.cap.13. num.4.* Molin.*de Iustit.tom.5.tract.4. disp.1.num.4.& disp.7.num.3.*Rebell.*de obligat.iustit. p.1.lib.4.q.1.n.4.* 2

SVMMARIVM.

1 *Tributa duplicia accipiens, & ob id per Præsidem sententia ad instar raptoris de peculatu condemnati, infamia nulla notatur.*

2 *Infamia irrogatur ex crimine priuato, nempe furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum.*

L. Nomen furti. II.

Iidem AA. Venario.

1 TRibuta duplicia accipiens, & ob id per Præsidem condemnationem sentiens, ad instar raptoris de peculatu condemnati, infamia nulla notatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 *Neque furti, neque vi bonorum raptorum,* &c.] Notatur ad hoc quòd irrogatur infamia ex crimine priuato, nempe furti, vi bonorum raptorum, & iniuriarum, vt per Gregor. Lopez *l. 5. gloss. 2. tit. 6. part. 7.* Anton. Gomez *var. tom. 1. cap. 11. num. 38. in princip.* Cald. Pereira *in comment. analyt. §. soror, Inst. de inoff. testam. n. 42. vers. irrogatur etiam, pag. 62.* Gam. *Lusit. decis. 138. num. 4.*

S V M M A R I V M.

1 *Pœna vbi causâ cognitâ minuitur, infamia simul remissa censetur, & n. 4.*

2 *Proconsul certis ex causis pœnam minuere potuit.*

3 *Ordo ad tempus remotus, finito tempore infamiæ labem non patitur.*

5 *Index, qui ex causa à pœna legis diuertit, tenetur talem causam in ipsamet sententia exprimere.*

6 *Relegatus ad tempus, seu priuatus aliqua administratione, censetur intra id tempus quoad id infamis, finito autem eo tempore remittitur infamia.*

7 *Index certam personam à iure præscriptam imponere necessariò tenetur, sine causa non potest minuere, vel augere pœnas statutas à iure, n. 8.*

L. Etsi seuerior. III.

Iidem AA. ad Metrodorum.

1 POEna vbi causa cognita minuitur, infamia re-
2 missa simul censetur. Item Proconsul certis ex
3 causis pœnam minuere potuit. Ordo ad tempus remotus finito tempore infamiæ labem non patitur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom. 1. pag. 82.* & ex repetentibus *tom. 7.* Petrus de Bellapertica.

4 Ad illud quòd pœna vbi causa cognita minuitur, infamia simul remissa censetur, vide Gam. *Lusit. decis. 139. num. 6.*

5 *Certis rationibus,* &c.] Intellige de certis quibusdam rationibus & causis delicto cohærentibus, à iuréque determinatis, & expressis, vt interpretatur Angulan. *de leg. lib. 2. controuers. 5. num. 45.* vbi *controuers. 7. n. 26.* post Innoc. Tiraquell. Clar. Mench. Menoch. & alios resoluit, iudicem, qui ex causa à pœna legis diuertit, teneri talem causam in ipsamet sententia explicare & exprimere, & respondet ad text. *in cap. sicut, de sentent. & re iudic.* ex quo vulgò traditur non debere iudicem exprimere causam in sententia, regulariter locum habere quando à pœna legibus præfinita ex causa non disceditur, & *num. 27.* subdit non requiri ita præcise præfatum causæ expressionem vt defectus illius inducat sententiæ nullitatem.

Eo quòd post biennium remisisse, &c.] Notatur ad hoc quòd ad tempus relegatus, siue priuatus ab administratione aliqua, intra id tempus censetur quoad id infamis, finito autem eo tempore omnino finitetur infamia, vt per Molin. *de Iustit. tract. 4. disput. 9. num. 20. vers. vt verò, in fine.* Facit pro opinione dicentium relegatum ad tempus, eo finito sine noua licentia posse reuertere, de qua vide Dec. *in cap. quastioni, num. 2. de appellat.* Cremens. *sing. 47.* Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num. 342. de reuocan. donat.* 6

In gloss. *Certis rationibus.* ibi, *Sed index mitigauit,* &c. Verùm iudex certam pœnam à iure præscriptam teneatur necessariò imponere? vide Boss. *in pract. tit. de pœnis, à num. 8.* Tiraquell. *de pœnis temperand. in præfat. num. 10. cum seqq.* vbi *num. 16.* resoluit non posse iudicem temerè & sine causa minuere, aut augere pœnas à iure statutas, ob causam verò vtrumque impunè facere, immo etiam remittere, Couarr. *lib. 2. variar. cap. 9. n. 8.* vbi tenet posse iudicem proprio iudicio & sententia legis pœnam vel augere, vel minuere, etiamsi lex certam pœnam statuerit, appositis dictionibus *præcise, omnimodo,* & similibus Clar. *in pract. §. fin. quæst. 85. n. 10. cum seqq.* Mench. *illustr. controuers. part. 1. lib. 1. c. 14. num. 4.* vbi *num. 5.* asserit standum esse assertioni iudicis pronuntiantis & dicentis se ex causa pœnam à lege, seu statuto impositam alicui ob eius merita minuisse, vel alterasse, Auendan. *de exequend. mand. lib. 2. cap. 16. num. 11.* Ioan. Garcian. *reg. 344.* Surd. *cons. 25. num. 10.* Morl. *in emporio iuris parte 1. tit. 1. quæst. 10. per tot.* plures refert Cened. *ad Decretal. collect. 46. num. 2.* 7

S V M M A R I V M.

1 *Pœna aucta, vel minuta cum causæ cognitione tacitam transactionem infamiæ nomine designat, & num. 2. distingue vt n. 3.*

L. Si Possidonium. IV.

Iidem AA. Venustiano.

POEna aucta, vel minuta cum causæ cognitione tacitam transactionem infamiæ nomine designat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt *l. Hispan. 6. tit. 6. part. 7.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 8. col. 10. vers. rursum,* Molin. *de Iustit. tom. 5. tract. 4. disput. 9. num. 20.* vbi loquens quando iudex ex rationabili causa auget pœnam, 2
ita distinguit. Vel id facit quia circunstantiæ concurrentes augent culpam delicti, augendóque pœnam imponit eam commensuratam delicto, & tunc non censetur commutare infamiam in id augmentum pœnæ, ac proinde punitus maiori ea pœna non excusatur ab infamia. Vel id facit in bonum commune, vt quando ob multitudinem grassatorum, aut aliter delinquentium augetur pœna, & tunc augmentum id pœnæ est in commutationem pro infamia, iuxta text. *in præsenti, & l. qui cum vna, §. ad tempus, ff. de re milit. & l. ordinem, ff. ad municip.* ac proinde ita damnatus, ac punitus infamiam non incurrit, vt rectè ait Gregor. Lop. *d. l. 6. gloss. penult.* 3

SVM

SVMMARIVM.

1 *Infamia non ex genere pœna, sed per sententiam infertur.*
2 *Condemnatus actione iniuriarum incurrit infamiam. limita vt num. 3.*
4 *Infamia ab ordine Decurionum repellit.*

L. Decuriones. V.

Iidem AA. *Ambrosio.*

1 INfamia non ex genere pœnæ, sed per sententiam infertur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 *Verum si iniuriam*, &c.] Notatur ad hoc quòd condemnatus actione iniuriarum infamiam incurrit, vt per Tiraquell. *de indicio in rebus exig. vers. sexagesi-*
3 *moquarto, num. 74.* vbi subdit hoc non obtinere cum quis pro parua, leuique iniuria est condemnatus. Cald. Pereira *post quæst. forens. in comment. analytico, ad §. soror, Instit. de inoffic. testam. num. 44. vers. addo etiam*, vbi pariter *in vers. seq.* aduertit quòd pro parua, leuique iniuria non decet infamiæ notam irrogari, quam non minus, quàm mortem graues, honestique viri formidare consueuerunt.

4 In gloss. *Prohibitum.* ibi, *sed propter decurionatum infligi non potest.* Notatur ad hoc quòd infamia ab ordine decurionum repellit, vt per Tiraquell. *dict. num. 74. in fine.*

L. Ad tempus. VI.

Iidem AA. *Iusto.*

1 IN causa famosa infertur infamia perpetua. Item
2 damnatus ad tempus in opus publicum finito tempore fit infamis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. n. 1. supr. hoc tit.*

L. Nemo ob id. VII.

Iidem AA. *Demetrio.*

1 EX eo quòd quis repudiat hæreditatem patris non fit infamis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus de furto fit infamis, secus in receptatione facta ignoranter.*
2 *pro Furto incurritur pœna infamiæ.*

L. Si furti VIII.

Iidem AA. *Vlpiæ.*

1 COndemnatus de furto infamis fit, secus in receptatione ignoranter facta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Probat hic text. pro furto incurri pœnam infamiæ, vt per Zasi. *lib. 2. singul. intellect. cap. 2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 37. cap. 2. n. 2. & 23. vers. erit tamen*, Didac. Quanteira *in quæst. crimin. cap. 8. de furtis, num. 9. vers. vlterius pœna latronum*, Molin. *de Iustit. tom. 5. tract. 4. disp. 9. num. 13. vers. licet*, vbi subdit quòd si res furtiua apud aliquem reperta sit, atque condicatur; seu vendatur ex illa conditione furtiua, & sequatur sententia, non incurritur infamia, latè Farinac. *in praxi crimin. tit. de furtis, quæst. 167. ex num. 10.* vbi *n. 14.* tenet per hunc textum hanc pœnam infamiæ non afficere illum, penes quem res furata reperta fuerit, etiam scienter, dummodo eam non contrectauerit, nec adhuc lucrandi animo habuerit.

L. Neminem. IX.

Iidem AA. *Læto.*

DEfendens patriæ negotia infamis non fit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

L. Iniuriarum. X.

Iidem AA. *Seuero.*

COndemnatus ob iniuriam illatam personæ vili, infamia notatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

L. Debitores. XI.

Imp. ALEXANDER A. *Herennio.*

CEssio bonorum infamiam non irrogat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc leg. tom. 1. pag. 83.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Strach. *de mercatura, tit. de decoctorib. parte 3. num. 2. col. 1.* Anton. Cont. *lect. successiuarum iuris ciuilis lib. 2. cap. 18. num. 2.* vbi propter illa verba huius text. ibi, *licèt ex ea causa bona eorum venierint*, sæpe se dubitasse profitetur, cur hoc casu infringeretur quasi recepta iuris regula iniuria & ignominia eum affici, cuius bona ob æs alienum vendita sunt. 2

L. Si te. XII.

Idem A. *Donato.*

DAmnatus ob crimen expilatæ hæreditatis fit infamis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lopez *l. 5. gloss. 4. ante fin. tit. 6. part. 7.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 8. col. 1.* Molin. *de Iustit. tom. 5. tract. 4. disp. 9. n. 14. vers. vndecimo.* 2

L. Ea quæ pater. XIII.

Idem A. *Iuuentio.*

INcrepatio paterno testamento inscripta filio non infamiæ maculam, sed apud viros graues notam inurit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt *l. Hispan. 2. tit. 6. p. 7. vbi gloss. 2.* Anton. Gom. *variar. tom. 1. cap. 11. num. 38. col. 1.* Emman. Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum p. 1. num. 105. & lib. 1. select. cap. 3. num. 6.* Mascard. *de probationib. conclus. 123. num. 6.* Pradil. *in summ. legum pœnal. p. 2. cap. 43. n. 3.* Molin. *de Iustit. tom. 5. tract. 4. disp. 7. num. 6.* vbi ait quod quando pater in testamento aliquid infame filio 2

lio diceret, quia ibi maturo iudicio censeretur id dicere, & non calore iracundiæ, tunc licèt is filius ea de causa non contrahat infamiam iuris, contrahit tamen infamiam facti, quia meritò apud graues, & probos viros ea de causa minoris æstimationis haberi debet, quasi prauo more sit affectus.

L. Nullam æstimationis. XIV.

Imp. GORDIANVS *A. Iouino.*

1 FVstigatus, vel tortus ad veritatem eruendam infamis non fit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.supr.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. *in repet. l. Barbarius, num.7. ff. de offic. Prætor.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap.6. col.3.* Molin. *de iustit. tom.3. tract.4. disp.9. n.19. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Mulier intra annum habitum luctuosum deponere, non autem durante luctus anno alij nubere potest, & num.2.*

3 *Vxori ratione mortis mariti competit tristior habitus.*

4 *Vidua nubens intra annum luctus, & vir eam ducens, incurrit infamiam ipso iure.*

L. Decreto XV.

Idem A. Sulpitia.

1 MVlier intra annum habitum luctuosum deponere, non autem durante luctus anno alij nubere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom.1. pag.83.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lop. *l.2. gloss.4. in fine tit.11. p.6.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib.8. cap.7. num.3.* Boër. *decis.185. num.25.* vbi ait quòd non deferre luctum ob mortem mariti non infamat, sed festinanter nubere, nisi à Principe expreßè impetretur. Molin. *de Instit. tom.5. tract.4. disp.8. n.1. vers. secundo.*

3 *Tristior habitus, &c.*] Notatur ad hoc quòd vxori ratione mortis mariti competit tristior habitus, vt per Perez *l.7. verbo vestir tit.1. lib.1. Ordin. pag.30.* vbi post Capyc. *decis.26.* & alios, quos citat, tenet etiam vxori de domo viri vidualia vestimenta tradenda esse, si consuetudo loci, & conditio personarum id sufferre possit.

4 In gloss. *Contrahat, fin.* ibi, *ipso facto, sine ipso iure non expectata sententia.* Notatur ad hoc quòd vidua nubens intra annum luctus, & vir eam ducens incurrit infamiam ipso iure, vt per Sanch. *de matr. lib.7. disp.87. num.3.* vbi subdit hanc gloss. dum ait incurri hanc infamiam non expectata aliqua iudicis sententia, intelligi debere de sententia condemnatoria, non autem declaratoria.

SVMMARIVM.

1 *Ictus fustium ex interlocutoria lata, causa cognita infamat, & n.2.*

2 *Damnatus ad pœnam fustigationis, si ex causa non vera, vel non iustè fustigaretur, non esset infamis.*

L. Fustibus cæsum. XVI.

Idem A. Domitiano.

ICtus fustium ex interlocutoria lata, causa cognita infamat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt. *l. Hispan.5. in fine tit.6. part.7. vbi gloss.14. & 13.* Gregor. Lop. *l.1. gloss. fin. tit.6. p.7.* Cuiac. *lib.13. obseru.3.* Rebuff. *de reprobat. testium, n.224.* Gam. *Lusit. decis.139. n.4.* Molin. *de iustit. tom.5. tract.1. disp.9. n.19.* Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi p.2. allegat.43. num.15.* Molses. *in sum. Theolog. moralis tract.6. c.8. n.14.* aduertens ex *lictus fustium, ff. hoc tit.* quòd damnatus ad pœnam fustigationis, si ex causa non vera, vel non iustè fustigaretur, non esset infamis. Mascard. *de probat. concl.1356. num.33.* vbi etiam addit quòd si mille annis fustigatus viueret, propter infamiam non posset esse testis, Farinac. *in praxi crimin. p.2. q.56. n.456.* 2

SVMMARIVM.

1 *Verbum iniuriosum non infamat prolatum à iudice, & num.2.*

3 *Iudex si in iudicio aliquem reprehendendo illi diceret, vt melius viueret, aut Aduocato & Procuratori vt deinceps caueret ab aliquo calumniosè accusando, facti infamia illum infamem reddit.*

L. Verbum. XIII.

Idem A. ad Magnum.

INiuriosum verbum à iudice prolatum non infamat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.4. tit.4. part.2. vbi gloss.7. in med.* Alciat. *lib.2. dispunct. cap.16.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.13. cap.6. col.3.* Molin. *de iust. tom.5. tract.4. disp.7. num.6. ante med.* vbi ait quòd si iudex in iudicio aliquem reprehendendo illi diceret vt melius viueret, aut Aduocato & Procuratori, aut alteri diceret vt caueret deinceps ab aliquo calumniosè accusando, licèt ad iuris infamiam non irroget, infamem tamen illum reddit facti infamia. 2

SVMMARIVM.

1 *Transactio in causa famosa irrogat infamiam.*

2 *Pactum gratuitum, nec purgatio, aut iuramentum infamant.*

3 *Delictum probatur transactione, limita vt n.4.*

L. Nam damnatos. XVIII.

Impp. VALERIAN. *&* GALLIEN. AA. *Antiocho.*

TRansactio in causa famosa irrogat infamiam. 1
Item pactum gratuitum, nec purgatio & iuramentum infamant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.* Vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. c.8. col. pen.* 2

Quòd

3 *Quòd si iureiurando decisa, &c.*] Notatur ad hoc quòd delictum ex transactione probatur, vt per Octauian. Vulpel. *cons.68.in princ.vol.*1. Mascard. *de probationib. concl.*501. *num.*1. vbi *num.*4. limitat 4 ex hoc text. quando transactio esset gratuita, nam tunc non induceretur confessio delicti, & citat Hippol. *in pract.* §. *diligenter num.*168.*vers. quaero vlterius an tacita confessio*, Octauian. Vulpel.*cons.*4.*n.*9. *vol.*1.& alios.

S V M M A R I V M.

1 *Verba generalia non infamant vt quis redeat ad meliorem vitam.*

2 *Admonitio Praesidis non infamat si facta sit vt ad meliorem vitam quis se reformet.*

L. Interlocutio. XIX.

Impp. Carin. & Numerian. AA. *Aristocrati.*

1 Generalia verba non infamant vt quis redeat ad meliorem vitam. *Vel sic.* Admonitio Praesidis 2 non infamat si facta sit vt ad meliorem vitam quis se reformet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*supr. hoc tit.* Vide Molin.*de Iustit.tom.*5. *tract.*4 *disp.*7 *n.*6.*vers.item si iudex.*

S V M M A R I V M.

1 *Vsurarij improbum foenus exercentes sunt infames, & num.*2.

3 *Poena infamia irroganda est.*

4 *Vsurarius est infamis, etiam quòd intra modum à iure ciuili permissum vsuras exerceat.*

L. Improbum. XX.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Furtunato.*

1 Vsurarij improbum foenus exercentes sunt infames. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*supr.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt. *l. Hispan.*4.*tit.*6.*part.*7.*vbi gloss.*15.*& l.*5.*tit.*6.*lib.*8. *noua Recopilat.* Mathesil. *singul.*49.*&* 197. Hippol.*singul.*273.*num.*2.*&* 3. Couarr.*lib.*3.*variarum cap.*3.*num.*1.*in fine*, Spin.*in speculo testam.p.*15. *rubr.num.*22. Donell. *comment. iuris ciuilis libro* 18. *cap.*7. *col.*1. *vers. qui foenus improbum*, Salon. *in* 2.2. *tom.*2.*quaest.*78.*art.*1.*controuers.*1 *numero* 2.*vers.nam opinio*, Curt.*in memoral.verbo vsurary,pag.*934. Salzed.*ad Bernard.in pract.cap.*91.*lit. A*, Geminian.*de vsuris commento* 4.*in praefat. num.*3. Campan. *in diuers. iuris Canon. rub.*11.*cap.*20.*à princip.* Bellet. *disquisit.clerical.tit.de disciplina clericali* §.10.*num.*35. Cald. Pereira *post quaest.forens. in comment.ad* §.*foror*, *num.*44.*vers.vsurarius,Instit.de inoffic.testament.* Farinac.*in praxi crimin.part.*2.*quaest.*56.*num.*352. Pradil.*in summ. legum poenalium part.*1. *cap.*30.*per tot.* Cardos. *in praxi iudicum*, *& Aduocat. verbo vsura*, *num.*22.Nicol.Garc. *de benefic.part.*7.*cap.*8.*num.*20. *cum seqq.* Ego ipse *de officio*, *& potestate Episcopi part.*2. *alleg.*43. *num.*15. Molin. *de iustit. tractat.*2. *disput.*334.*in princip.& tract.*4.*disput.*8.*num.*15.vbi subdit quòd haec poena comprehendit omnes vsurarios, qui veras vsuras naturali iure & Canonico damnatas exercent, esto iure Caesareo essent permissae, & cum Gregor. Lopez *d.*4. *verbo vsureros*, comprehendere ait etiam vsurarios occultos, esto de eorum infamia non sufficienter constet; nisi post latam sententiam, qua pronunciatur commisisse vsuras.

Poena infamia irroganda est.] Ex his verbis futuri temporis censetur ipso iure poena infamiae imposita 3 ne alioquin haec lex suo effectu frustretur, vt per Sayr. *in claui Regia lib.*4.*cap.*8. *numero* 201. Rebell. *de obligat.iustit.part.*1.*lib.*1.*quaest.*6.*sect.*6.*num.*39. Tiraq. *in l.si vnquam, verbo reuertatur*, *num.*40.*cum seqq.de reuocat. donat.* Molin. *d. tract.*4. *disputat.*8. *num.*15.*in fine*, Farinac. *d. quaest.*56. *numero* 132.*in princip.*

In gloss. *Improbum* 1.ibi, *id est, vltra legitimum modum*, &c. Haec gloss.communiter reprobatur, & 4 contra eam tenendum vsurarium esse infamem, etiam quòd intra modum à iure ciuili permissum vsuras exerceat. Ita Salicet *hic num.*2. Gemin.*consil.*77.*post num.*5. Couarr.*d.cap.*3.*num.*2. Clar.*in pract.* §.*vsura,vers.punitur etiam*, Ludou.à Peguera *criminal. decis.*31.*num.*1.quos refert & sequitur Farin.*d.q.*56. *n.*132.*in princip.*

S V M M A R I V M.

1 *Aetas minor infamiam non patitur ob artem ioculatoriam, vel alioquin ludicram.*

2 *Aetate minores puniuntur mitiùs.*

3 *Ioculatores ludentes in scenis sunt infames. intellige vt num.*4.

L. Si fratres tui. XXI.

Iidem AA. & CC. Statio.

Aetas minor infamiam non patitur ob artem ioculatoriam, vel alioquin ludicram. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*supr.hoc tit.* 1

Minores dumtaxat aetate, &c.] Notatur ad hoc quòd minores aetate mitiùs puniuntur, vt per Tiraq. *de poenis temperand.causa* 7.*num.*1.*cum seqq.*& plures citatos per Farin.*in praxi crimin.quaest.*92.*numero* 41. *cum seqq.* 2

In ludicra artis ostentatione, &c.] Notatur ad hoc quòd ioculatores ludentes in scenis sunt infames, vt per Bellet.*disquis.cleric.tit.de disciplina cleric.* §.10.*n.*17.*&* 18. vbi *n.*19. intelligit de his, qui publicè coram populo faciunt gesticulationes sui corporis, & se in illis assuefaciunt, bis saltem causa quaestus, refero ego ipse *de officio, & potest. Episcopi part.*2.*alleg.*43.*n.*10. 3 4

L. Fidem rumpens. XXII. & vlt.

Iidem AA. & CC. Domitiano.

Condemnatus in actione pro socio ob fidem ruptam infamiam incurrit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*supr.hoc tit.* 1

De Procuratoribus.

TIT. XIII.

EXPOSITIS causis infamiæ, consequenter agitur de Procuratoribus. Procurator est, qui negotia aliena vel in iudicio, vel extra iudicium mandato domini administrat. *l.1. ff. hoc tit.* dantur verò alij ad lites, seu iudicia, alij ad negotia *ff. eod l. seruum quoque, in princ.* Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Ias. Alex. Sichard. Aloys. Leo. Petr. Gilchen. Sebast. Næui. post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom. 1. pag.* 86. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Soar Viui Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit.* 8. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 11.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 2. sub hoc tit. de procuratorib.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 1. cum seqq.* Arimin. Tepat. *var. tom. 1. tit. 87. de procuratorib. ad iudicia.* Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, p. 2 c. 10. de procuratorib.*

De Procuratoris & defensoris potestate in causis criminalibus tractatum edidit Ioannes Antonius Rubeus *tom. 11. tractatuum Doctor. p. 1. fol.* 201. & de Procuratoris substantialibus alium in lucem edidit Ioannes de Grassis *tom. 3. eorumdem tractat. parte 1. fol.* 366.

SVMMARIVM.

1 *Procurator de rato tunc principaliter cauet, vbi de eius mandato emergit dubium, & n. 2.*
3 *Cautionis acceptio in iure.*

L. Cautio.

D. ANTONIN. PIVS A. *Seuero.*

1 PRocurator de rato tunc principaliter, vbi de eius mandato dubium emergit, cauet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel. Ias. Alex. Castr. Sichard. Aloys. Leo, Petr. Gilchen. Sebastian. Næui remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* & ex repetentibus Petrus de Bellapertica.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt. *l. Hisp. 21. tit 5. part. 3. vbi gloss. in summ.* Roman. *sing.* 98. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 12. col. 2. & 3. & cap. 13. col.* 10. Mench. *controuers. vsufreq. part. 2 lib. 2. c. 16. num. 3. in princip.* vbi ait quòd si dubitetur an Procurator habeat mandatum, tunc non aliter admittitur, quàm si præbeat cautionem de rato, cum qua tamen non admittitur si fatetur se non habere mandatum, Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 11. pag.* 314. Bellacomb. *ibidem num. 79. pag.* 320. vbi intelligit locum non habere quando specialiter mandatum requiritur, Aloys. Ricc. *in collect. decis. 5. 4. collect.* 1296. Cardos. *in pract. iudicum & Aduocat. verbo Procurator num.* 6. Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 2. quæst. 34. num. 2.* vbi limitat non habere locum vbi speciale mandatum requiritur, & in his negotiis quæ ardua sunt, prout est in causa matrimoniali, Rebuff. *in tract. except. n.* 306. vbi ait quòd hæc cautio de stylo curiarum non solet à Procuratoribus præstari nisi de mandato dubitetur, & *de priuileg. scholar. priuil.* 114. vbi limitat quando aliquis tanquam Procurator, seu consanguineus, vel amicus repetit libros scholastici, quia tunc non debent eidem restitui nisi plenè probet mandatum speciale ad hoc, quamuis dare cautionem sit paratus, D. Barbos. *in l. diuortio, §. interdum num. 34. ff. soluto matrim.* vbi ait quòd Procurator actoris non auditur in iudicio si constet eum non habere mandatum quantumcumque offerat cautionem de rato. Kirchou. *tom. 2. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num.* 45. vbi quòd admittitur Procurator cum cautione si dubitetur de mandato, & non aliàs.

In gloss. *Cautio.* ibi, *quia hoc est certum de manda-* 3
to, &c De particula, *cautio,* quot modis in iure accipiatur, vide D. Barbos. *in diuortio, §. interdum, n. 14. & 15. ff. soluto matrim.* Cautionis appellatione quæ veniant dixi *de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appell. 45. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Causa pecuniaria vxoris per maritum legitimè satisdantem agi potest tam in instantia à prima, quam appellationis.*
2 *Fideiussor de iudicio sisti, & iudicatum soluendo acceptus in causa principali, non tenetur in causa appellationis, nisi, &c.*
3 *Fideiussor in prima instantia non censetur repetitus in secunda, etiam in criminalibus.*
4 *Fideiussor de soluendo iudicatum per primum iudicem, si reus est absolutus in causa principali, & condemnatus in causa appellationis, non tenetur, & num. 5.*

L. Cùm rem. II.

Diui. FRATRES *Sextilæ.*

CAusa pecuniaria vxoris per maritum legitimè 1
satisdantem agi potest tam in instantia prima, quàm appellationis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. num. 1. sup. hoc tit.* Vide posita *in collect. ad l. maritus, inf. hoc tit.*

In gloss. *Appellationes.* De materia huius gloss. 2
vide Balb. *n. 2. comment. opin. lib. 8. tit. 25. de fideiuss.*
num. 70. pag. 377. vbi ait quòd fideiussor de iudicio
sisti, & iudicatum soluendo acceptus in causa prin-
cipali, non tenetur causa appellationis nisi aliud
sit actum, vel victus appellasset, & appellationem
deseruisset non prosequendo, quia tunc tenetur
etiam in casu appellationis, quia agitur ex prima
sententia, Bonacos. *ibidem n.* 86. ait quòd fideiussor 3
in prima instantia non censetur repetitus in secun-
da etiam in criminalibus, Viui. *ibid. num. 105. pag.*
380. Boër. *decis.* 315. Parlador. *lib. 5. rerum quotid.*
cap. fin. p. 5. §. 5. num. 8. Vincent. de Franch. *Neapol.*
decis. 208. *num. 1.* vbi resoluit quòd fideiussor de 4
soluendo iudicatum per primum iudicem, si reus est
absolutus in causa principali, & condemnatus in
causa appellationis, non tenetur, & *decis. 320. n. 2.*
vbi resoluit quòd fideiussor de soluendo iudicatum
si in prima sententia principalis est absolutus, & in
causa appellationis condemnatus, non tenetur, vbi
bona additio Ioan. Aloys. Riccij, Muscatel. *de fi-*
deiussorib. modo 12. Surd. *cons. 271. num. 54. lib. 1.* Ca-
ball. *resolut. crimin. casu* 109. *num.* 6. Fachin. *contro-*
uers. lib. 8. cap. 57. Cardin. Mantic. *de tacitis ambig.*
conuent.

comment. lib. 11. tit. 14. num. 6. & 12. latè & eleganter Stephan. Gratian: *discept. forens. tom. 2. cap. 348. à princip.* vbi *num. 1. cum seqq.* firmat non esse necessarium satisdationem fuisse præstitam iudici sub eius proprio nomine; sed sufficere simpliciter fuisse satisdatum, etiamsi fideiussor se obligauerit tanquam principalis, & in solidum de soluendo quicquid fuerit iudicatum, quia istæ clausulæ non debent operari vt teneantur in plus quam quòd promissum est per decretum, cuius virtute fideiussit, sed dumtaxat in casu in quo fuisset condemnatus per iudicem hoc mandantem, adeò vt neque iuramentum interpositum in huiusmodi fideiussionibus aliquid alteret vt teneantur in causa appellationis. Marta *voto... num. 10.*

SVMMARIVM.

1 *ob Minorem indefensum causa cognita, & deliberatione præcedente fit missio in possessionem.*
2 *Defensor negligens ab officio remouetur.*
3 *Procurator abutens potestate sibi commissa remouetur ab officio, & n. 4.*

L. Eum qui. III.

Impp. SEVERVS *&* ANTONINVS AA. *Pomponio.*

1 OB minorem indefensum causa cognita, & deliberatione præcedente fit missio in possessio-
2 nem. Item defensor negligens ab officio remouetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sub hoc tit.*

De materia vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 13. col. 4.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. tit...* & peruenitur aliquando per viam denunciationis,
3 *num. 193.* vbi ait quòd inquirit index de contemptu, & contumacia Procuratoris, qui administrat negotia absentis, nam potest illum ex officio remouere ab administratione, & sibi interdicere officium procurationis, Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & uxor. in princip. §. 17. num. 2. & seq.*
4 *pag. 265.* vbi dicit quòd si Procurator abutitur potestate sibi commissa, quia dominum non defendit vt debet, interdicitur ei procurationis officium à iudice.

SVMMARIVM.

1 *Defensus nullo modo, & defensus non legitimè, æquiparantur.*
2 *Mulier nisi in rem suam agere, & procurare non potest.*
3 *Mulieres procuratrices ad iudicia pro aliis esse non possunt, possunt pro re sua, num. 4.*

L. Quia absente. IV.

Iidem AA. *Saturnino.*

1 NVllo modo defensus, & non legitimè defen-
2 sus, æquiparantur. Item mulier nisi in rem suam agere, & procurare non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

3 *Cum aliena negotia per mulieres, &c.*] Notatur ad hoc quod mulieres procuratrices ad iudicia pro aliis esse non possunt, vt per Duen. *reg. 311.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 8. num. 32. pag. 317.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 11. col. 2.* vbi *col. 3.* an pro patre & filiis, Frideric. Bruckm. *in tract. de differens. inter vtrumque sexum p. 1. memb. 2. art. 2. num. 18.* Benedict. Ægyd. *in tract. de iure & priuileg. honestatis art. 2. de honestate in iis, quæ ad iudicia pertinent, num. 13.*

Nisi in rem suam. &c.] Ita Duen. *reg. 311 limit. 8.* 4

SVMMARIVM.

1 *Mandatum ad agendum, defensionem in consequentiam continet.*
2 *Procurator actoris dominum in reconuentione non defensurus ab agendo repellitur, & num. 3. contrarium vide num. 4.*

L. Actionis. V.

Imp. ANTONINVS A. *Pancratiæ.*

MAndatum ad agendum, defensionem in consequentiam continet. Item procurator actoris dominum in reconuentione non defensuris ab agendo repellitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. n. 1. sup. hoc tit.* 1 2

Probat hic text. quòd Procurator ad agendum tenetur dominum constituentem defendere in causa reconuentionis, vt per Ordin. Regiam Lusitan. *lib. 3. tit. 2. in princip. & l. Hispan. 21. tit. 4. part. 3. vbi gloss. 5.* Abb. *in cap. 1. num. 24. de mutuis petit.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 13. col. 8.* Menchac. *controuers. vsufreq. lib. 2. cap. 23. num. 5.* vbi contrarium tenet quando fuit datum mandatum ad agendum tantùm Cardos. *in praxi iudicum, verbo Procurator num. 20.* 3 4

L. Reum criminis. VI.

Imp. ALEXANDER A. *Martiano.*

ACcusatus de crimine quousque processus pendet, Procuratoris officio fungi non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. *in l. Barbarius num. 17. cum seqq. ff. de offic. Prætor.* Gregor. Lop. *l. 5. verbo algun, tit. 5. part. 3.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 19. cap. 11. col. 4.* Soar de paz *in pract. tom. 1. annot. 4. num. 27.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo Procurator numero 18.* 2

L. Militem. VII.

Idem A. *Macrino.*

MIles non potest esse Procurator alterius, etiam coniunctæ personæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 6. tit. 5. part. 3. vbi gloss. 1.* Hippol. *in l. si quis ne quæstio, num. 112. ff. de quæstion.* Additio ad Mathesil. *sing. 12. num. 17.* Gerard. *sing. 2.* Afflict. *lib. 1. constitut. rubr. 9. num. 28.* vbi de militibus nostri temporis, Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 18. cap. 11. col. 1. & 3.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat.* 2

uocat. verbo Procurator num. 15. latè Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part. 2. c. 10. num.* 15. *cum seqq.* vbi latè an extendatur hæc prohibitio ad militem cœlestis militiæ.

Vel quasi suffragatorum accedere.] Explicat Donel. *d. cap.* 11. *col.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Procurator ad litem alium ante litem contestatam constituere nequit, & num. 2. limita in Procuratore rei qui satisdedit iudicatum solui, n. 3. procedit huius text. conclusio, quando Procurator est constitutus, & non habet mandatum substituendi, sed tamen dominus promisit habere ratum quicquid gestum fuerit per Procuratorem, aut substituendum, n. 4. non autem procedit quando est Procurator in rem suam, n. 5. vel quando data esset facultas substituendi etiam non determinata persona, n. 6. vel in casibus in quibus lis contestatur, n. 7. vel quando disputatur an sit Procurator, n. 8. nec procedit in Prelato Ecclesia, nec in coniuncta persona, nec in Procuratore habente mandatum cum libera, & in Procuratore constituto ad excipiendum tantum, n. 9.*

L. Quod quis sibi. VIII.

Iidem A. Mansueto.

1 PRocurator ad litem constitutus alium ante litem contestatam constituere nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 19. tit. 5. part. 3. vbi gloss. 13. in princ.* Dominic. *in cap. 1. §. 1. num. 7. de procurat. in 6.* Roman. *sing.* 214. Socin. *reg.* 392. Boer. *decis.* 285. *num.* 1. Vanti. *de nullitat. tit. ex defectu inhabilis, numero* 129. Gail. *lib. 1. obseru. 74. num.* 11. Donell. *comment. iuris ciuil. lib. 18. cap. 12. col.* 5. Franc. Turzan. *concl.* 87. Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 12.*
3 *pag.* 314. Turzan. *ibidem num.* 69. vbi limitat in Procuratore rei qui satisdedit iudicatum solui, quia immediatè post satisdationem est effectus dominus litis, Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 38. num.* 1. latè Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 2. re-*
4 *sol. 2. per totam, sub hoc tit. pag.* 372. vbi *numero* 1. procedere ait huius text. conclusionem quando Procurator est constitutus, & non habet mandatum substituendi, sed tamen dominus promisit habere ratam quicquid gestum fuerit per Procuratorem,
5 aut substitutum, & *num.* 2. declarat non procedere quando quis est procurator in rem suam, quia tunc ipse alium substituere potest etiam ante litis conte-
6 stationem, & *num.* 3. declarat secundò quando esset data facultas substituendi etiam non determinata
7 persona, & *num.* 13. quartò declarat non procedere in casibus in quibus lis non contestatur, quia tunc post primum actum in quo incipit tractari de meri-
8 tis causæ, potest substituere, & *n.* 14. declarat quintò non procedere quando disputatur an sit Procurator, tunc enim quoad istum articulum potest ante
9 litem contestatam substituere, & *numeris seqq.* tenet huiusmodi conclusionem ex text. desumptam non procedere in Prælato Ecclesiæ, nec in coniuncta persona, nec in Procuratore habente mandatum cum libera, & in Procuratore constituto ad excipiendum tantùm.

SVMMARIVM.

1 *Miles bona fide Procurator constitutus in rem suam agere causam potest, & n.* 2.
3 *Procurator in rem suam factus quis.*

L. Qui stipendia. IX.

Idem A. Aufidio.

MIles bona fide Procurator constitutus in rem suam causam agere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* 1
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. 7. tit. 5. part. 3.* Duen *reg. 88. limit.* 9. Cachetan. *decis. 58. n.* 3. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 11. col. 2. & c. 13. col.* 5. 2
Rem suam gerere, &c.] Ex his verbis iuncta gloss. *verbo suam rem*, colligere quòd Procurator in rem suam factus ille dicitur, qui ex mandato procuræ commodum sibi applicare debet, vt per Marc. *de clausul. part. 1. claus. 188. num.* 2. Bertazol. *de clausulis instrument. claus. 29. gloss. 1. numero* 1. vbi *numero* 5. ex Bald. *in l. quæ omnia, §. fin. de procurat.* & Ias. *hic* asserit censeri constitutum Procuratorem in rem suam altero de tribus modis, quando scilicet sunt mandatæ actiones directæ, & cessæ vtiles, quo casu censetur etiam factus Procurator cessionarius in rem suam, & tertiò quando solùm sunt mandatæ actiones directæ, quod minus importat concessionem, refero ego ipse *de clausulis vsufreq. claus. 71. num.* 2. Procurator enim in rem suam non est propriè Procurator, vt per Menchac. *controuers. vsufreq. lib. 2. cap. 39. num.* 8. 3

SVMMARIVM.

1 *Procurator egrediens fines mandati domino non praiudicat, nulliter agit si mandati fines excedat, n. 2. secus si dominus sciens tacuerit, n. 3 liberam administrationem.*

L. Si procurator. X.

Idem A. Castiæ.

PRocurator egrediens fines mandati domino non præiudicat, & eius fraus, & dolus obest domino, salua tamen mandati contra Procuratorem actione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1
Officium mandati egressus, &c.] Notatur ad hoc quòd Procurator nulliter agit si mandati fines excedat, quia illi sunt à Procuratore diligenter obseruandi, vt per Socin. *reg.* 309 *l. Hispan. 19. tit. 5. part. 3. vbi gloss.* 1. Ioan. Garcian. *reg.* 305. Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo libertis num. 59. de reuocand. donat.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 17. in fine, & cap. 18. in princip.* Menoch. *cons. 134. n.* 3. Benedict. Capra *reg. 55. num.* 2. Soar. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 65. & 66. pag.* 319. Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 37. num. 5. & decis. 117. à num.* 12. Azeued. *l. 1. num. 7. titul. 6. lib. 3. & l. 5. num. 1. tit. 4. lib. 5. nouæ Recop.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo mandatum num. 7. & 8.* Camill. Borrel. *in summ. omnium decis. tom. 2. tit. 66. num.* 437. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 5. lit. M, concl. 59. per totam.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 25. tract. 8. cap. 1. sect.* 2. 2

sect.2. num.622. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.15.num.51.* vbi dicit quòd gesta per Procuratorem vltra fines mandati tenent si dominus sciens
3 tacuit, refero ego ipse *axiom.143. num.1. & 2.* vbi *num.3.* dicitur quòd non solùm tenetur Procurator seruare fines circa mandatum, sed etiam circa omnes qualitates.
4 *Quòd si plenam*, &c.] Et ita dicitur habere liberam administrationem, de quo Ias. *in l. huiusmodi, §. ades, num.1.ff. de legat.1.* Bart. *in l. alio harede, num.9. in fine.ff. de adim. leg. it.* Gregor. Lop. *l.19. in gloss. verbo libre e llenero, tit.5. part.3.* vbi dicit quòd hæc lex videtur velle quòd sufficeret si plenam haberet potestatem, quamuis non diceret, & liberam.

SVMMARIVM.

1 *Tutor, & curator ante litis contestationem ex sua persona actorem, non Procuratorem constituunt.*
2 *Pupillus, & adultus tutore interueniente Procuratorem constituunt, & n.5.*
3 *Tutor, & curator post litem contestatam Procuratorem constituere non prohibentur, & n.6.*
4 *Minor 25. annis potest cum curatoris auctoritate constituere Procuratorem ad litem.*
7 *Pater administrans bona filij aduentitia an possit constituere Procuratorem, & n.8.*
9 *Minor maior 14. annis vt Procuratorem constituat, necessaria est auctoritas sui curatoris. limita vt num.10.*
11 *Procurator ad indicia post litem contestatam potest alium Procuratorem substituere.*
12 *Sententia lata pro pupillo sine curatore valet.*

L. Neque tutores. XI.

Iidem A. Sebastiano.

1 TVtor, & curator ante litis contestationem ex sua persona actorem, non Procuratorem con-
2 stituunt. Item pupillus & adultus tutore interue-
3 niente Procuratorem constituunt. Tutor & curator post litem contestatam Procuratorem constituere non prohibentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. supr. hoc tit.*
4 Vide *l. Hispan.3. tit.5. part.3.* vbi probatur quòd minor 25. annis potest cum curatoris auctoritate constituere Procuratorem ad litem. Nam si sine curatore eum constituat, valet iudicatum pro eo, sed non contra eum: curator autem, seu tutor per se non potest nisi priùs lis per eum contestetur. Donat. à Fina *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.8. n.26. pag.317.*
5 vbi ait quòd adultus sine curatore non potest Procuratorem constituere, idem dicit Tiraq. *de iure mariti gloss.5. num.183.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap.12. col.1.* Ceuall. *commun. contra commun.*
6 *q.330. num.1.* vbi tenet quòd tutor, vel curator, nisi post litem contestatam, ad negotia pupillorum non possunt Procuratorem constituere, Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.2. concl.106. numero 5. & considerat.1.*
7 *Sed auctorem constituere debent.*] An idem sit in patre administrante bona filij aduentitia? Negant Tiraq. *in l si vnquam, in princ. num.29. de reuocan. donat. & de retractu lig. §.1. gloss.1. num.23.* Ceuall. *com-*
8 *mun. contra commun. q.330. ex num.1.* vbi *n.2.* resoluit quòd posito quod pater (vt verum est) potest ad negotia filij ante litem contestatam Procuratorem constituere, tunc non est necessarius filij consensus

Tutore, vel curatore interueniente, &c. Notatur 9
ad hoc quòd minor maior quatuordecim annorum vt procuratorem constituat necessaria est auctoritas sui curatoris, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, in princip. num.21.* vbi limitat in casibus, in quibus 10
ille minor legitimam habet personam standi in iudicio, quòd in pupillo non procedit, siquidem is nullum negotium potest sine tutoris consensu agere. At verò si minor infans sit, & omnino ignorans, qualis est mutus, furiosus, & absens, tunc eorum vicem iudex supplet, & cum eius decreto & auctoritate debet tutor agere, vel causam defendere, & citat Vanti. *de nullit. tit. de nullit. processus ex defectu mandati, n.140. & seq.*
Ipsi etiam tutores, &c.] Notatur ad hoc quòd Pro- 11
curator ad indicia post litem contestatam potest alium Procuratorem substituere, vt per D. Barbos. *in l. cùm prætor §.1. num.104. ff. de iudic. & num.107.* rationem præstat, quia in lite contestata censetur quidam quasi contractus celebratus inter partes, *l.3. idem scribit, ff. de peculio*, propter quem Procurator efficitur dominus litis, ex hoc text.
In gloss. *Interueniente.* ibi, *sed quid si citra tutoris* 12
auctoritatem Procuratorem ad litem fecerit pupillus, & non fuit repulsus? Resp. non valet iudicium contra eum prolatum, &c. Notatur ad hoc quòd sententia lata pro pupillo sine curatore valet, minoribus enim ætas in damnis subuenire, non in rebus prosperè gestis obesse consueuit, vt per Tiraq. *de retractu lig. §.1. gloss.15. n.25. & de iure mariti gloss.8. numero 68.*

SVMMARIVM.

1 *Ex parte defensoris non requiritur mandatum, sed cautio iudicij soluendi.*
2 *Defensor nemo est legitimus sine satisdatione.*
3 *Filius à iudicio repellitur ob ætatem illegitimam, sed vt defensor patris iniustè reijcitur.*
4 *Coniunctus pro coniuncto absque mandato admittitur in iudicio. intellige vt n.5. & declara vt n.9. in conuentione spirituali quid, n.10.*
6 *Affinis admittitur pro affine. procedit in transuer-* [illegible] *num.7. amplia procedere in valde amico,* [illegible]
11 *Minor 25. annis non potest esse Procurator alterius ad iudicia, ad negotia vero ille qui est 17. annorum, potest esse Procurator.*
12 *Reum conuentum absentem defendere quilibet quamuis extraneus potest, & pro eo respondere.*
13 *Coniuncta persona non potest agere sine mandato, cum cautione de rato in ijs quæ requirunt mandatum speciale.*

L. Exigendi. XII.

Idem A. Frontoni.

EX parte defensoris non requiritur mandatum, 1
sed cautio iudicati soluendi. Item defensor ne- 2
mo est legitimus sine satisdatione. Item ob ætatem 3
illegitimam filius à iudicio repellitur, sed vt defensor patris iniustè reijcitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Petrus de Bellapertica.
Probat hic text. admitti coniunctum pro con- 4
iuncto absque mandato, vt per *l. Hispan.10. tit.5. part.3* vbi extendit vsque ad quartum gradum, licèt de iure communi vsque ad decimum, Hippol. *sing.245.*

*sing.*245. Bernard. *reg.*129. Duen. *reg.*123. Ioan.
Garc.*reg.*21.Rebuff.*in tract.nominat.q.*14.*n.*106.vbi
subdit talem non esse procuratorem.Cott.*in memo-
rab.verbo coniuncta persona*, Tiraq.*de retract.lig.*§.1.
5 *gloss.*10.*n.*100.vbi intelligit dummodo consangui-
neus postea ratificet, alioquin inutile erit quòd à
coniuncto ita actum est. Flamin.Carthar. *decis* 54.
*n.*4.Ioseph.Ludouic. *Perusin.decis.*49.& 110.*n.*12.
Menchac.*controu.vsufrequent lib.*2.*cap.*23 *numero* 6.
Donel.*comment.iuris ciuilis lib.*18.*cap.*11 *col.*5.Surd.
6 *de aliment. tit.*3.*quæst.*8. *num.*10. vbi dicit regulare
quod in quacunque causa coniunctus admittitur
ad agendum pro coniuncto, siue descendens sit, siue
etiam transuersalis vsque ad decimum gradum,
D.Barbos.*in l.*3.*num.*10.*ff.soluto matrim.*Christoph.
de Paz *in schol. ad leges styli l.*10. *num.*7. & 8. vbi
*num.*69. subdit quod admittitur quoque coniun-
ctus coniunctione ciuili, vt Canonicus pro Eccle-
sia,& similes, & *num.*10. quòd affinis pro affine ad-
7 mittitur.Magon. *Lucens.decis.*6.vbi procedere ait in
transuersalibus.
8 Amplia procedere in valde amico, Balb.*decis.*92.
Bart.*in l.non solum.* §.*qui alieno,num.*1.*ff.hoc tit.* Pa-
norm. *in cap. accedens in* 2.*num.*8. *lit. A, vt lite non
contest.*Ias.*in l.Titia, num.*14.*ff.de verbor.oblig.* Gui-
lel Benedict. *in cap. Raynutius, verbo testamentum el
3.à num.*47. Tiraquel. *in l.si vnquam, verbo libertis
num.*75.*cum seqq.de reuocan.donat* Cott.*in memorab.
verbo coniuncta persona*, Alphan.*collect.*109. Mench.
*controuers.vsufrequent.lib.*2.*cap.*23.*num.*7. Amicitia
enim vera similis est consanguinitati proximiori, ad
not.per Rebuff. *de priuileg.schol.priuileg.*104. Tira-
quel.*de pœnis temper.causa* 22.Menoch.*de præsumpt.
lib.*4 *præsumpt.*89.*num.*70.*cum seqq.*Azeued.*ad l.*34.
*num.*3.*tit.*6.*lib.*3. *nouæ Recop.pag.*274 Surd. *de ali-
ment. tit.*6. *quæst.*21. *num.*4. Sanchez *de matrimon.
lib.*6.*disp.*26.*num.*2.Cardin.Mantic.*de tacitis,& am-
biguis conuentionib. tom.*2.*lib.*13.*tit.*20.*num.*2. *cum
seqq.*
9 Declara quòd licèt coniunctus pro coniuncto
agat absque mandato, interuenire debet postea rati-
ficatio per principalem, Magon. *Lucens.decis.*6.*n.*6.
Hierop.de Laurent. *Auenion.decis.*24. Tiraquel. *de
retractu lign.*§.1.*gloss.*10.*n.*97. Ioan.Garc. *d.reg.*21.
*num.*9. Et ipse coniunctus coniunctorio nomine,
non autem procuratorio debet interuenire, Iaffred.
10 Balb.*decis.*415. Caualcan.*decis.*24.*de iudic.* Limita
tamen supra positam regulam non procedere in
coniunctione spirituali, vt resoluunt Tiraquel.*in l.
si vnquam verbo susceperit liberos, num.* 30. Matiens.
*in dialog.relat.part.*3.*cap.*15.*num.*4 Ioan.Garcian.*d.
regul.*21.*num.*6.vbi *n.*11.dicit quòd iste coniunctus
licèt possit agere, non tamen poterit substituere in
alium.
11 *Sanè quòd nedum legimam ætatem*, &c.] Notatur
ad hoc quòd minor 25.annis non potest esse Procu-
rator alterius ad iudicia, ad negotia verò ille, qui est
17.annorum, potest esse Procurator, vt expressè pro-
bat text.*in cap. qui generaliter*, §.*fin.de procuratorib.*
& *l.Hispan.*19. *ad fin.tit.*5.*part.*3. Gutier. *de iuram.
confirm p.*3.*cap.*11 *num.*1. Cardos. *in praxi iudicum,
verbo Procurator,num.*16.Capra *tom.*1.*commun.opin.
lib.*2.*tit.*8.*num.*16.*pag.*314.& *num.*24.*pag.*316. Be-
nedict.Ægid.*in repet ad l.ex hoc iure,ff. de iust.& iu-
re,part.*2.*cap.*10.*num.*1. Et cum hac distinctione fa-
cili negotio componuntur Ordinat.Regiæ Lusitan.
*lib.*1.*tit.*48.§.50.& *lib.*3.*tit.*9.§.5.quæ contrariæ si-
bi extare videntur, cùm vna requirat decimum octa-
uum annum, altera vigesimum quintum, quia illa
quæ requirit 18. annum, procedit quando consti-
tuitur ad particularem causam, altera verò habet lo-
cum quando constituitur ad omnes causas; & ideo
videtur minimè audiendus. Cald. Pereira *in l.si cu-
ratorem, verbo hunc contractum, n.*36.*cum seqq.* dum
existimat ordinationes illas ex recopilatorum negli-
gentia esse diuersas: faciunt quæ Gregor.Lopez *l.*19.
*verbo desasiete,tit.*5.*part.*3. Molin. *de iustit.tract.*2.
*disp.*228.*vers.excipitur secundò,in fine.*
Ob hoc quidem depellere, &c.] Notatur ad hoc 12
quòd quilibet quantumuis extraneus, potest reum
conuentum absentem defendere, & pro eo corre-
spondere, vt per Christoph. de Paz *in schol.ad leges
styli l.*10.*num.*15.
In gloss. *Non cogitur*.ibi, *An autem coniunctus ad-* 13
*mittatur ad agendum sine mandato in casibus illis vbi
exigitur speciale mandatum? Resp.non*,&c. Notatur ad
hoc quòd coniuncta persona sine mandato agere
non potest cum cautione de rato in eis, quæ requi-
runt speciale mandatum, vt per Gregor. Lop. *l.*10.
*tit.*5.*part.*8.*vbi gloss.*3. Couar. *lib.*1. *var.cap.*6.*n.*5.
Castill. *l.*70. *Tauri num.* 2.*cum seq.* Duen.*d.reg.*123.
*limit.fin.*Tiraq.*de retractu lig.*§.1.*gloss.*13.*numero* 34.
*cum seq.*Roman.*sing.*613.Pontan.*sing.*229.Matiens.
*l.*5.*gloss.*14.*n.*13.*tit.*11.*lib.*5.*nouæ recop.* Ioan. Garc.
*d.sing.*21.*num.*7. Mench.*quæstion.vsufreq.c.*23.*n.*12.
Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum,
n.*8.*de in integ.restit.minor.*
In gloss. *Condemnatione.* ibi, *vnde hic aduersarius
inueniret se deceptum auctoritate Regis, quod esse non
debet*,&c. Hanc rationem exornat Cald.Pereira *in d.
l si curatorem, verbo hunc contractum, num.*39. *paulo
post princip.*

SVMMARIVM.

1 *Excepito procuratoria apponenda ante litem con-
testatam postmodum non admittitur, nisi inconti-
nenti n.*2.*intellige vt n.*3.
4 *Exceptio dilatoria quæ non fuit opposita in prima
sententia, non potest opponi in secunda.*

L. Ita demum. XIII.

Imp. GORDIANVS A. *Luciano militi.*

EXceptio procuratoria opponenda ante litem 1
contestatam, postmodum non admittitur. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*numero* 1.*supr.
hoc tit.*
Si cùm primùm litem contestareris, &c.] Notatur 2
ad hoc quòd exceptio procuratoria ante litem con-
testatam, vel pòst incontinenti opponi debet, vt per
*l. Hispan.*9. *tit.*3. *part.*3. vbi Gregor.Lopez *gloss.*1.
intelligit quando Procurator erat habilis ad compa- 3
rendum in iudicio pro se; si verò esset inhabilis pro
se,& pro alio, vt seruus, Monachus, furiosus, vel pu-
pillus, tunc etiam post litis contestationem posset
opponi; deinde intelligit nisi allegaretur defectus
ex parte constituentium, vt quia constituens erat
seruus, vel minor, vel Syndicus constitutus à minori
parte vniuersitatis. Vlteriùs intelligit si notitia hu-
ius exceptionis interueniret post litem contestatam,
vel opponeretur quod esset falsus Procurator; item
*l.Hispan.*7.*vers.a la terrera,tit.*5.*eadem part.*3.Chri-
stoph.de Paz *in schol.ad leges styli l.*17.*num.*12.Do-
nell.*comment.iuris ciuilis lib.*18.*cap.*13.*col.*2. Bened.
Ægid.*in repet.l.ex hoc iure, ff.de iustit.& iure part.*2.
*cap.*10.*n.*17. vbi ait quòd si aduersarius procurato-
riam exceptionem ante litem contestatam opponere
omisit,

omisit, post eam contestatam tali exceptione audiendus non erit, & *num.* 18. *per gloss.* 1. *in praesenti*, tenet parte non opponente posse iudicem ex officio suo ante litem contestatam militem à procurando remouere, & *num.* 20. intelligit de illo, qui militiae actum realiter exercet, & *num.* 21. limitat in substituto militis, cui ad substituendum data est facultas. Exceptio enim dilatoria, vt est haec procuratoria, ante litem contestatam opponenda est, post litem autem contestatam non admittitur. Duen. *reg.* 263. Bernard. *reg.* 256. Ioan. Garcian. *reg.* 170. plures Doctores refert parens meus *in comment. ad Ordin. Reg. Lusit. lib.* 3. *tit.* 49. §. 2. *n.* 2. & vide posita *ad l. fin. de except.*

4 *Quod nec, cùm appellatio agitur*, &c.] Notatur ad hoc quòd in causa appellationis exceptio dilatoria quae non fuit opposita in prima instantia, non potest opponi in secunda, cùm sit opponenda ante litis contestationem, vt per Lap. *alleg.* 82. Duen. *regul.* 48. *limit.* 3. Ioan. Garc. *reg.* 39. *n.* 1. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo appellatio* 28. Rebuff. *ad leges Galliae, in tract. de rescript. art.* 3. *gloss.* 4. *n.* 13. Mascard. *de probat. concl.* 118. *n.* 45. Valasc. *cons.* 91. *n.* 3. *in fine*, vbi dicit quòd exceptio dilatoria si non fuit opposita ante litem contestatam in causa principali, non potest postea opponi in causa appellationis, & *n.* 4. resoluit quòd generaliter & absolutè non est verum quòd appellatio reducit causam ad statutum vt possit pars ea omnia facere, quae poterat in prima instantia, sed quòd intelligitur ea traditio de eo statu in quo lis erat ante litis contestationem; & ita concludit quòd licèt appellatio suspédat pronunciatum, non tamen suspendit ea, quae ordinantur ad illud, nec ea, quae ordinata sunt ante litem contestatam, dicens ad hoc esse causam notabilem in hac lege.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata pro Procuratore minoris non legitimè constituto valet, & n.* 2. *amplia vt n.* 3. *& intellige vt n.* 4 *cum limitatione vt n.* 5. *&* 6.

L. Non eo minus. XIV.

Idem A. Sabiniano.

1 SEntentia lata per Procuratorem minoris non legitimè constituto valet, & tenet, quia minoribus aetas in damnis, non in rebus prosperè gestis, prodest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *leg. Hispan.* 11. *in fine, tit.* 2. *part.* 3. *gloss. vlt. in fine, & leg.* 2. *tit.* 5. *part.* 3. *vbi gloss.* Deci. *in cap. causam quae, num* 6. *de iudic.* Aufrer. *ad Capell. Tholos. decis.* 102. *&* 106. Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxorem*, §. 68. *num.* 6. *&* 7. Cephal. *cons.* 743. *num.* 19. *lib.* 5 Tiraquell. *de retractu lign.* §. 1. *gloss.* 13. *num.* 29. *& de iure mariti gloss.* 8. *n.* 68. *cum seqq.* Marant *de ordine iudic. part.* 4. *distinct.* 16. *num.* 44. Mynsing. *centur.* 2. *obseruat.* 36. Vanti. *de nullitat. tit. ex defectu mandati, num.* 21. *& tit. fin. num.* 81. Paul. Granut. *theorem.* 8. *num.* 23. Sarmient. *de reditibus ecclesiast. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 13. Menchac. *controuers. vsufrequent. cap* 9. *num.* 15 vbi etiam resoluit sententiam pro Ecclesia latam valere quando Procurator est minus legitimè constitutus, Rebuff. *in compendio alienat. num.* 35. Pinel. *in l.* 1. *part.* 3. *num.* 39. *de bonis matern.* Menoch. *cons.* 655. *num.* 15. Parlador. *lib.* 2. *rerum quotidian. cap. fin. part.* 3. §. 1. *num.* 9. Alphar. *de officio fisci, gloss.* 16. *num.* 211. Seraphin. *de privileg. iurament. privileg.* 83. *num.* 50. & 51. Stephan. Quarant. *in summ. Bullarij, verbo alienatio, num.* 54. *reg.* 26. Sigism. Scacc. *de iudic. lib.* 1. *c.* 101. *n.* 39. Aldouin. *consil.* 37. *n.* 10. Sanchez *de matrim. lib.* 6. *disp.* 38. *num.* 9.

Amplia supradictam conclusionem ex hoc text. desumptam procedere in fisco contra quem indefensum sententia lata in eius fauorem sustinetur, vt per Tiraq. *de iure mariti gloss.* 8. *num.* 71. Peregrin. *de iure fisci, lib.* 7. *tit.* 2. *num.* 3. Alphar. *de officio fisci, gloss.* 18. *num.* 15. Cabed. *Lusitan. decis.* 119. *num.* 5. *part.* 2. 3

Intellige procedere dummodo non sit sententia lata contra alium minorem, ad not. per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo laesis, num.* 169. Alexand. Trentacinq. *var. resol. tit. de rescript. resol.* 1. *num.* 2. 4

Limita non habere locum in infante, quia cum eo non est iudicium, caret enim omni sensu, nec potest in iudicio esse, Verall. *decis.* 153. *p.* 2. 5

Limita etiam vbicunque adest statutum prohibens obligationem minorum sine solemnitatibus in eo requisitis, quia tunc si illae solemnitates non sint adhibitae, non sustinetur actus, quamuis ipsi minori si vtilis. Ita Pinel. *in l.* 1. *part.* 3. *num.* 31. *vers. ego autem non dubito, de bonis maternis.* Tiraq. *ad leges connub. gloss.* 8. *num.* 56. Surd. *decis.* 278. *n.* 19. Ceuall. *commun. contra commun. quaest* 675. *num.* 13. Hieron. Gabr. *cons.* 67. *num.* 20. *lib* 2. quos refert & sequitur Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 27. *à princip. & ferè per totum.* 6

SVMMARIVM.

1 *Pactum de quota litis reprobatur in Procuratore, & illum ab agendo repellit, & num.* 2.
3 *cum Procuratore mitius agi, quàm cum Aduocato quantum ad infamiam. limita vt n.* 4.
5 *Mandatum nisi sit gratuitum, nullum est.*

L. Litem. XV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Cornificio.*

PActum de quota litis in procuratore reprobatur & illum ab agendo repellit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Guid. Pap. *decis.* 102. *num.* 2. *in fine*, Grammat. *decis.* 73. *num.* 16. *vers. tamen idem erit in procuratore*, Franc. Marc. *decis.* 38. *n.* 1. *vers. idem est in Procuratore*, vbi pariter secundùm Alber. subdit quòd quantum ad infamiam mitius agitur cum procuratore, quàm cum Aduocato, & *decis.* 470. *num.* 1. *part.* 2. Nat. *cons.* 4. *num.* 2. *in fine, de pactis*, Marcab. ab Anguil. *cons.* 45. *num.* 1. quos refert & sequitur Farin. *in praxi crimin. q.* 106. *num.* 16. vbi *num.* 17. post Bertrand. *cons.* 160. *num.* 1. *lib.* 4. & Horati. Carpan. *in comment. ad statuta Mediolanen cap.* 429. *lit. B, & C*, limitat procedere in Procuratore ad lites. vel, vt alij dicunt, in causidico defendente suum principalem in iudicio, secus autem in Procuratore ad negotia. De pacto verò de quota litis late inter Aduocatum & clientulum in casu victoriae latè tractaui *in collect. ad l. qui Aduocatorum, supr. de postulando.* 2 3 4

5 *Quod officium gratuitum esse debet.*] Notatur ad hoc quòd mandatum, nisi sit gratuitum, nullum est, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib.7. tit.3. n.8.*

L. Procuratorem. XVI.

Iidem AA. & CC. Paconiæ.

1 PRocurator, vel actor sine speciali mandato non potest vendere rem in præiudicium domini. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Rebuff. *in praxi benefic. tit. de forma vicarij, num.59.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum num.5. col.5.* Cardos. *in praxi iudicum & Advocat. verb. procurator num.41.* Mozz. *de contract. lib. tit. de empt. & vendit. cap. de personis quæ possunt emere, n.28. pag.356* Roland. à Valle *cons.9. num.40. lib.3.* Fabian de Monte *in tract. de empt. q.3. princip. num.22.* Bertazol. *de clausulis, claus.5. gloss.1. num.1. & claus.2. n.4.* Cald. Pereira *de empt. & vend. c.15. n.1.*

SVMMARIVM.

1 *Procuratoris officium regulariter nemo inuitus in se recipit. limita vt n.3. fallit n.4.*

2 *Procurator defensionem absentis inuitus non suscipit.*

5 *Procurator condemnatus non solùm potest, sed etiam debet appellare. limita vt n.6.*

7 *Procurator qui omisit appellare, dicitur colludere. limita vt n.8.*

L. Inuitus. XVII.

Iidem AA. & CC. Mardonio.

1 INuitus quis regulariter officium Procuratoris in
2 se non recipit. Item Procurator defensiones absentis inuitus non suscipit; fidem enim susceptam implere suffi. it. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* & ex repetentibus *tom.7.* Petrus de Bellapertica.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.2. tit.23. part.3. vbi gloss.1.* Roman. *singul.473. incip. Procurator,* Pile. *quæst.26.* Cuiac. *lib.13. obser.5.* Ioan. Garc. *regul.19. num.6.* vbi quòd non tenetur quis inuitus procurare, Matth. Coler. *decis.139. num.1.* Donell. *coment. iuris ciuilis lib.18. cap.23. concl.8. & cap.16. col.1.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.1. conclus.43. conlus.1. n.17.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo Procura-*
3 *tor, num.68.* vbi ait quòd Procuratoris officium non cogitur quis inuitus acceptare, neque pro reo, neque pro actore, nisi consueuisset operas suas locare vel postquam tenuit acceptare, pœnituisset: & sub-
4 dit fallere conclusionem huius text. respectu Reip. aut fisci, quia tunc poterit quis cogi inuitus acceptare officium Procuratoris ac, & *num.69.* resoluit quòd Procurator postquam ceperit procurationem sui clientuli, tenetur eum defendere, & agere in omnibus causis, & negotiis ad quæ ratione procurationis se astrinxit, nec sine iusta causa se excusare valet, & si non præstiterit ea, quæ in causa requiruntur, tenebitur domino ad interesse ratione mandati, & etiam de culpa leui, seu leuissima. Aduertit tamen Tiraquell. *de pœnis tempe. causa 22. num.56.* quòd coniunctus Procurator constitutus videtur tacitè non contradicendo acceptare mandatum, licèt sit secus in extraneo.

Nec eandem vltrà, nisi procurationis causa, &c.] 5
Notatur ad hoc quòd Procurator condemnatus non solùm potest, sed etiam debet appellare, vt per *l. Hispan.2. tit.23. part.3. & l.23. tit.5. ead. part.* Pute. *decis.272.* aliàs *267. in correct. lib.1.* vbi tenet quòd Procurator ad certam litem & causam constitutus potest appellare, sed non appellationem prosequi, *& decis.345.* aliàs *335. eod. lib.1.* vbi dicit quòd Procurator constitutus in vna instantia potest tantùm appellare, non autem appellationem prosequi, nisi specialiter habeat quod possit prosequi, vel habeat ad causas futuras, Boer. *decis.85. num.9.* vbi *num.11.* limitat in Procuratore constituto ad omnes 6
causas & in tutore & curatore, & in causa restitutionis in integrum. latè Menchac. *controuers. vsu freq. cap.19. à princip.* vbi *num.2.* videtur defendere opinionem illam, quòd scilicet Procurator appellationem prosequi teneatur, & *num.3. in fine* ad hoc expendit textum *in præsenti.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l.13. num.2. cum seqq.* vbi dicit quòd Procurator datus cogitur prouocare, non verò exercere inuitus, aut appellationem prosequi obstringitur, v. i. circa hoc declarat nonnullas leges Partitæ. Benedict. Capra *concl.65.* Donat. à Fina *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.8. num.114. pag.323.* vbi quòd Procurator tenetur appellare; Ioseph. Ludou. *Perus. decis.6. num 7.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.1. concl.45. num.2. cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.7. tit.22. num.18. & 19.* vbi ait quòd Procurator tenetur appellare ne alioquin sententia transeat in rem iudicatam, & subdit in sacro Auditorio Rotæ fuisse decisum quòd Procurator finita prima instantia, licèt tenetur appellare à sententia contra dominum lata, non tamen cogitur prosequi appellationem, nisi Procurator sit constitutus ad prosequendam etiam appellationem, quia tunc si mandatum sine protestatione suscepit, tenetur illam prosequi.

Nota quòd Procurator qui omisit appellare, dicitur colludere. Bart. *in l.1. §. aduersus, ff. quando appellandum sit,* Mohed. *decis.2.* aliàs *78. de appell.* Crescent. *decis.7. eod. tit.* Cassad. *decis.5. eod. tit. de appellat.* Afflict. *decis.344. n.2.* 7

Limita in appellatione ab interlocutoria quæ in- 8
termediis causæ fertur, quia tenetur eam Procurator prosequi, si in eodem loco appellatio interposita ab huiusmodi interlocutoria venire tractanda, secus si in alio loco remoto, vt per Ias. *in l. cum procurator, n.6. de non. oper. nunc.* Boer. *decis.285. n.10.* Azeued. *l.20. n.2. tit.16. lib.2. noua Recop.* vbi resoluit quòd de iure ciuili obligatus Aduocatus defendere causam, non tenebatur defendere in appellatione à diffinitiua, sed tantùm ab interlocutoria, nisi appellatio ab interlocutoria esset ventilanda in loco remoto subditque *ibidem* per *d. l.20.* esse decisum quòd si appellatio ab interlocutoria, vel diffinitiua sit tractanda in eodem loco, vbi fuit factum pactum de salario pro lite illa præstando, in omnibus instantiis debet ibidem partem adiuuare vsquequo causa finiatur, secus verò aliàs.

SVMMARIVM.

1 *Mulier ob sexum non defendit, sed tutorem petit filio, & num. 2.*

3 *Mulieri*

3 *Mulieri an agere liceat pro parentibus & filiis, remissiuè.*
4 *Mulier non potest esse procuratrix, & num.7. quòd sic num.6.*
5 *Mulier etiam pro filio pupillo in iudicio non admittitur.*
8 *contra Mulierem in iudicio procuratricem constitutam si nihil opponatur, valebit iudicium.*

L. Alienam. XVIII.

Iidem AA. & CC. *Dionysiæ.*

1 MVlier ob sexum non defendit, sed tutorem filio petit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num. supr. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Corras. *lib.4. miscel. cap.* 20. Conan. *comment. iuris ciuilis lib.6. cap.* 8. *num.*1. Gregor. López *per text. ibi in l.5. tit.5. part.*1. Duen. *regul.*311. vbi limitat diuersis modis, Donell. *comment. iuris ciuilis*
3 *lib.*18. *cap.*12. *col.*1.2. & 3. vbi an mulieri agere liceat pro parentibus & filiis Didac. del Castillo *l.*55. *Tauri ex num.*32. Donat. à Fina *tom.*1. *commun.*
4 *opin. lib.2. tit.8. num.*32. *pag.*317. vbi quòd mulier non potest esse procuratrix, Ioan. Garcian. *reg.* 210.
5 vbi quòd fœmina etiam pro filio pupillo in iudicio non admittitur, latissime Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iure, part.* 2. *cap.* 10. *num.*6.
6 *cum multis seqq.* vbi plures casus percurrit, in quibus potest mulier procuratrix constitui, Cardos. *in praxi iudicum, & aduocat. verbo mulier, num.*8. vbi per hunc textum resoluit quòd mulier non potest filium suum in iudicio defendere, cùm filius sit in pupillari ætate, quoniam hoc est officium virile, & extra sexum muliebrem, sed debet petere tutorem filio pupillo, & *verbo procurator num.*14. dicit
7 quòd mulier non potest procuratorio officio fungi in iudicio contentioso, quia sexui non decet, nisi pro se & parentibus morbo detentis, & impeditis & pro marito, D. Barbos. *in leg. cùm Prætor. §. fin.*
8 *num.*256. *ff. de iudic.* vbi ait quòd si nihil opponatur contra mulierem in iudicio procuratricem constitutam, valebit iudicium. Vide posita *ad l.2. supr. de negot. gestis, in fine.*

L. Si pretium. XIX.

Iidem AA. & CC. *Firmo.*

1 PRetium conuersum in vtilitatem domini rem vindicantis, debet emptori restitui. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad leg.1. num.1. suprà hoc tit.*

L. Nihil arbitramur. XX.

Iidem AA. *ad Verrinum Præsidem Syriæ.*

1 PRocurator potest constitui ante, & post litem contestatam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Maritus vxoris est legitimus Procurator, etiam sine mandato, præsertim si de rato caueat, & num.2. procedit in marito putatiuo, num.3. in sponso per verba de præsenti, num.4. in vero marito tempore quo celebratur actus, de quo quæritur, & non in marito post celebrationem actus, num.5. non procedit in sponso de futuro, n.6. nec quando maritus egit tanquam Procurator vxoris, cum in rei veritate non haberet mandatum, num.7. nec criminalibus, in quibus etiam cum cautione de rato, siue ad defendendum, siue ad accusandum non admittitur absque mandato, n.8. resolue vt n.9.*
10 *Mandatum est stricti iuris.*
11 *Procurator potest constitui sine scriptura.*
12 *Mandatum per testes probari potest.*

L. Maritus. XXI.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Concilium prouinciæ Africæ.*

MAritus vxoris est legitimus Procurator etiam 1
sine mandato, præsertim si de rato caueat.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num.1.*
sup. hoc tit.
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
leg. Hispan.3. tit.7. part.3. Corset. *sing.*24. Conan.
comment. iuris ciuilis lib.9. cap. 3. *num.*3. Cassan. *in*
consuetud. Burgund rub.4. §. 6. gloss.1. à princip. Ti-
raq. *de retractu lig. §.8. gloss.1. num.* 1. & 2. & §. 10.
*gloss.1. ex num.1. & ad leges connub. gloss.5. num.*212.
Anton. Gom. *l.*50 *Tauri num.*20. *col.*1. & *l.*60. *col.*2.
& *var. tom.*1. *cap.*3. *num.*10. *in fine, & tom.* 2. *cap.* 3.
*n.8. col.*2. Gail. *lib.1. obser.*133. Alphan. *collect.*648.
Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 12. *col.* 4.
Capra *tom.*1. *commun. opin. lib.2. tit.8. num.*153. &
*tom.3. earundem commun. tit de procuratorib. concl.*1.
Nicol. Mozz. *de contract. lib. tit. de mandato, cap. de di-*
*uisione mandati num.*63. Surd. *de alimentis tit.1. q.*33.
*num.*17. Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l.*10.
num.2. cum seqq. Gironda *de priuilegiorum & exempt.*
*explicat. num.*767. Bernard. Græuæ *ad practicam Ca-*
*meræ Imper. lib.1. concl.*133. *num.*5. *cum seqq.* latè
Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.2 sub hoc tit. de pro-*
*curatorib. resol.*5. *per tot. pag.*382. vbi *num.*2. proce- 3
dere ait in marito putatiuo, & *num* 3. in sponso per 4
verba de præsenti, & *num.*4. in vero m... tempo- 5
re, quo celebratur actus, de quo quæritur, & non
in marito post celebrationem actus.
Limita non procedere in sponso de futuro, Ro- 6
land. à Valle *in tract. de lucro dotis q.*12. *num.*9. Al-
phan. *collect.*648. Paul. Montan *de tutel. & curat. c.*35.
num 40. Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 1. *numer.*7.
vbi *num.*8. pariter limitat non procedere quando 7
maritus egit tanquam Procurator vxoris, cùm in rei
veritate non haberet mandatum, nam tunc proces-
sus est nullus, dato quòd potuisset agere vt maritus,
& legitimus administrator, & *num.*9. limitat etiam 8
in criminalibus, in quibus etiam cum cautione de
rato, siue ad defendendum, siue ad accusandum,
non admittitur absque mandato, & *num.*10. resoluit
quòd in bonis dotalibus certum est maritum esse do- 9
minum, & pro illis posse agere sine mandato quan-
do nomine suo proprio iudicium proponeret: in
aliis vero bonis, seu rebus mulieris, non tamen pa-
raphernalibus subdit maritum admitti absque man-
dato, cum cautione tamen de rato, & quòd in hoc
casu loquitur text. *in præsent.*. Denique in bonis pa-
raphernalibus agere poterit maritus absque eo quod
caueat de rato si mandatum habuerit expressum, vel
tacitum; quando verò nullum habuerit, tunc non
poterit agere sine cautione, cum illa verò maximè.

10 *Id solùm exequi debet,* &c.] Notatur ad hoc quòd mandatum est stricti iuris, vt per Flamin. Parif. *de resignat. lib. 9. q. 17. n. 7. cum seqq. & n. 39.*

11 In gloss. *Praescripserit, fin. ibi, sine scriptura.* &c. Notatur ad hoc quòd Procurator potest constitui sine scriptura, de quo vide Perez *l. 3. vers. vtrum autem. tit. 4. lib. 4. Ordin.* Sanch. *de matr. lib. 2. disp. 11. num. 14.*

12 Notatur etiam ad hoc quòd mandatum per testes probari potest, de quo vide etiam Bernard. *reg. 609.* Boër. *decis. 281. num. 1.* Villalob. & Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. n. 143.* Menchac. *controuers. vsufrequent. cap. 16. n. 6* Mascard. *de probat. conclus.* 1010. Perez *l. 1. tit. 3. lib. 3. Ordin. pag. 533.* Soar. de Paz *in pract. p. 1. in init. annot. 4. num. 11.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo procurator n. 8.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 3. n. 26.*

L. Procuratoribus. XXII.

Idem A. ad Bassum P. V.

1 PRocurator litem contestando fit dominus litis, nec potest sine causa remoueri, aut dominus in se litem transferre. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cuiac. *lib. 2. obser. 31.* Boër. *decis. 285. num. 1. & 4.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. c. 12. col. 7. & cap. 15. col. 6.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 8. n. 23. pag. 316.* vbi ait quòd Procurator litem contestando, cùm per hoc dominus litis effectus sit, ipse tunc, non autem dominus citandus erit, & si aliter fieret, processus non valeret, nisi procurator constitutus reperiretur absens, quia Procuratore à loco iudicij absente, vel impedito post litis contestationem, posset & deberet tunc absque dubio aliquo citari dominus: & citat Marant. *de ordine iudic. p. 4. princ. dist. 16. sub num. 35.* Vanti. *de nullitatib. tit. de nullit. & defectu citat. sub n. 85.*

SVMMARIVM.

1 *Mandatum non finitur morte domini, facta à Procuratore litis contestatione, & potest alias à Procuratore substitui.*

2 *Procurator per contestationem factus est dominus litis, itaut domino mortuo non expirauerit eius potestas, intellige vt n. 3. 4. & resolue vt n. 5.*

6 *Procurator si dominus litis effectus alium substituerit, per mortem ipsius Procuratoris soluitur mandatum in persona substituti qui sit effectus dominus litis.*

7 *Procurator qui dominus litis effectus est in prima instantia, non potest procedere in causa appellationis.*

L. Nulla dubitatio. XXIII.

Imp. IVLIANVS A. *Secundo P. P.*

1 POst contestationem factam à Procuratore, domini morte non finitur mandatum, & potest alius à Procuratore substitui. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 *Vtpote dominum litis,* &c.] Notatur ad hoc quòd Procurator per contestationem litis dominus factus est, itaut domino mortuo non expirauerit eius potestas, quia si dominus moritur lite iam contestata, Procurator iudicium prosequi potest, vt per *l. 23. tit. 5. part. 3.* Octauian. Vestr. *in praxi Romanæ Curiæ lib. 4. cap. 4. à num. 12.* Guid. Pap. *q. 119.* Cassador. *decis. 2. num. 2. de procurat.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. actu 1. §. expedita, num. 109.* Vanti. *de nullitat. tit. ex defectu iurisdict. n. 106.* Surd. *decis. 89. num. 6. & 17.*
vbi intelligit respectu litis, quam est contestatus, 3
l. Hispan. 22. & 23. tit. 5. part. 3. Boër. *decis. 285.*
num 7. & 8. Robert. *lib. 2. sentent. cap. 1. pag. 2.* Bonacos. *commun. opin. lib. 2. tit. 8. num. 144. pag. 324.*
vbi subdit hunc text. ex stylo Curiæ non habere locum, quia hæres defuncti vocandus est. Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 12. col. 7.* Flores de Mena *lib. 1. q. 5. num. 21.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 7. tit. 23. num. 25.* vbi *num. 30.* intelli- 4
git non habere locum si Prælatus, vel Rector Ecclesiæ constituerit Procuratorem ad agendum nomine Ecclesiæ, vel pro suo beneficio, quia quamuis Procurator litem sit contestatus, tamen mādatum morte ipsius Prælati, vel Rectoris intelligitur solutum. *Clem. vlt. hoc tit.* idem Card. Mantic. *d. lib. 7. tit. 21. ex num. 9.* vbi dicit quòd in mandato ad lites res desinit esse integra quando facta est litis contestatio,
& *num. 10.* resoluit Procuratorem post litem con- 5
testatam ab eo, qui illum constituit, reuocari non posse, nisi consensus ipsius & aduersarij accedat, qui etiam tacitus sufficit, veluti si ex eius scientia & taciturnitate colligatur, & *num. 12.* aduertit quòd in causis in quibus non est necessaria litis contestatio, illa tacitè intelligitur cùm primùm cœpit tractari de meritis causæ, hoc est, cùm principale negotium discuti incepit, tantundem enim operatur quasi litis contestatio, quantum vera contestatio litis. latè Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 1. tit. de procuratorib. resolut. 4. num. 1.* vbi ex hoc text. colligit quòd post contestationem litis factam à Procuratore per mortem domini non extinguitur mandatum, vbi *num. 2.* extendit ad causas in quibus lis non contestatur, itaut statim quod incipitur tractare de meritis causæ, habeatur talis actus pro litis contestatione, & operetur illos effectus, quos consueuit operari litis contestatio & *num. 3.* post Capyc. *decis. 186.* ait procedere in causis feudalibus, & *n. 4. cum seqq.* per *Clem. fin. de procurat.* limitat non procedere in Prælato, vel Rectore Ecclesiæ, hospitalis, ciuitatum, seu vniuersitatum, qui constituit Procuratorem ad agendum nomine Ecclesiæ suæ, hospitalis, ciuitatis, vniuersitatis, vel pro suo beneficio, quia quamuis Procurator sit litem contestatus, tamen per mortem naturalem, seu ciuilem illius Prælati, seu Rectoris finitur mandatum & *num. 14.* declarat quoque non procedere quando nullus existit hæres, quia nullo existente hærede mandatum Procuratoris expirat mortuo domino: & *num. 15.* declarat etiam non procedere quando hæres mortui est pupillus, nam tunc per mortem domini constituentis expirat Procuratoris mandatum.

Quippe cùm & Procuratorem posse eum instituere, 6
&c.] Notatur ad hoc quòd si Procurator dominus litis effectus alium substituerit, per mortem ipsius Procuratoris soluitur mandatum in persona substituti qui fit effectus dominus litis, Ordin. Reg. Lusit. *lib. 1. tit. 48. §. pen.* Rot. *decis. 33. de procur. in nouis,* Cardin. Mantic. *d. lib. 7. tit. 23. num. 25. & 26.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 2. collect. 351.*

In gloss. *Dñus litis ibi, idest, instantia litis,* &c. No- 7
tatur ad hoc quòd Procurator, qui dominus litis effectus est in prima instantia, non potest procedere in causa appellationis, quia nō intelligitur dominus litis, sed instātiæ, vt per Card. Mant. *d. lib. 7. t. 22. n. 22.*

SVM

SUMMARIUM.

1 *Exceptio falsi Procuratoris reddit iudicium retrò nullum, & ideo potest quandocunque opponi, & num. 2 intellige vt n. 3.*
4 *Procurator quis falsus dicatur.*
5 *Exceptio falsi Procuratoris in quacunque parte iudicij opponi potest.*
6 *Exceptio dilatoria quæ reddit iudicium retro nullum quocunque tempore opponi potest.*
7 *Mandatum cùm in facto consistat, non præsumitur.*
8 *Procurator post litem ab eo contestatam non tenetur docere de mandato, sed qui opponit; probare debet eum non esse legitimum Procuratorem.*

L. Licèt in Principio. XXIV.

Imppp. GRAT. VALENT. & THEOD. AAA. *Pancratio P. V.*

1 EXceptio falsi Procuratoris reddit iudicium retro nullum, & ideo potest quandocunque opponi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Probat hic text. exceptionem falsi Procuratoris reddere iudicium retro nullum, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 20. §. 12. l. Hispan.* 10 *tit. 5. part. 3.* Roman. *singul.* 169 Socin. *regul.* 265. *in fine*, Duen. *regul.* 264. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *c.* 12. *col.* 2. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 8. *num.* 156. *vers. factum à falso procuratore, pag.* 322.
3 Intellige quando ante oppositam exceptionem non fuit exhibitum mandatum, quia per illius exhibitionem gesta comprobarentur. Menoch. *consil.* 100. *num.* 38. *cum seqq.* postquam verò semel ab aduersario fuit allegata hæc exceptio, non licebit gesta approbare per quamcunque ratificationem, siue sufficientis mandati exhibitionem, ad tradita per Pinel. *in l. 1. part. 3. num.* 32. & 33. *de bonis mater.* Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuileg.* 56. *num.* 82. & *decis.* 108. *num.* 21. D. Barbos. *in l. aiia, §. eleganter, n. 5. ff. soluto matrim.* Falsus autem Procurator dicitur non so-
4 lùm qui nunquam habuit mandatum sed qui habuit & fuit reuocatum, vel mandatum est minus sufficiens. Bald. *in cap. nonnulli* 28. *num.* 3. *in fine, de officio delegat.* Curt. iun. *hic num.* 2. Mastril. *decis.* 179. *n.* 9. *part.* 2 Rot *decis.* 121. *n.* 3. *part.* 4. *diuers.* & fuit substitutus à non habente potestatem substituendi. Marant. *de ordine iud. p. 4. disp.* 16. *n.* 21. *pag.* 222. *in edit. Veneta* 1601.

5 *Si tamen falsus Procurator inueniatur,* &c.] Notatur ad hoc quòd exceptio falsi Procuratoris in quacunq; parte iudicij opponi potest, vt per Duen. *reg.* 264. Hippol. *sing.* 323. *in fine*, Afflict. *decis.* 345. *num.* 8. & *dec.* 368. *num.* 9. Vant. *de nullit. tit. de nullit. ex defectu mandati, num.* 59. Rebuff. *de exception. n.* 389. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 24. *num.* 36. *pag.* 612. Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo exceptio* 13. Menoch. *cons.* 345. *num.* 12. Perez *l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. pag.* 533. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst.* 17. *num.* 12. Menchac. *controuers. vsufrequent. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 5. *cum seq.* vbi asserit sæpe vidisse postquam lis per multos annos durauerat, & acta erat cum Procuratoribus, & instrumentum mandatum fortè subtractum fuit, allegari illum non fuisse Procuratorem, & talem exceptionem admitti etiam post conclusum in causa, Cardos. *in praxi iudicum, & Aduoc. verbo exceptio, n.* 7. & 8. Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap.* 5. *num.* 73. Bernard. Muscatel. *in sua praxi aurea Neapol. part.* 2. *gloss. veniens, n.* 4. Esto quòd opponens vsque ad finem litis conscius omiserit exceptionem, nec enim scientia illius redditur iudicium validum, sed consensu, & mandato domini cuius nomine agitur, vt per gloss Bart Bald. & Ias. *in præsenti*, Pinel. *d. p. 3. n.* 32.

Notatur etiam ad hoc quòd exceptio dilatoria, 6
quæ reddit iudicium retro nullum, quocunque tempore opponi potest, vt per D. Barb. *in l. cùm prætor, §. vlt. n.* 145. *ff. de iudic.*

Mandatum cùm in facto consistat, non præsumi- 7
tur, Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.* 9. *q.* 22. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 7. *tit.* 4. *à princ.* etiamsi Notarius scribat in instrumento se mandatum legisse, quia instrumentum mandati debet proferri. Cassan. *in consuet. Burgun. rubr.* 4. §. 5. *num.* 5. Auil. *ad cap.* 15. *Prætor. num.* 24. *vers. in tantum*, Flamin. *d. lib.* 9. *quæst* 8. Cardin. Mantic. *d. tit.* 4. *num.* 6. Et quamuis multum tempus etiam mille annorum transierit, Hippol. *in l. si quis ne quæst. n.* 102. *ff. de quæst.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 33. Mascard. *de probat. concl.* 1003. & *seq.* Card. Mantic. *d. tit.* 4. *n.* 13.

In gloss. *Inueniatur.* ibi, *quod asserendo permittitur* 8
aduersario probare, &c. Notatur ad hoc quòd Procurator post litem ab eo contestatam non tenetur docere de mandato, sed qui opponit, probare debet eum non esse legitimum Procuratorem, vt per Alex. *in præsenti n.* 5. Goxadin. *cons.* 96. *n.* 15. Aym. *de antiq. tempor. p.* 2. *n.* 60. Cardin. Mantic. *d. lib.* 7. *tit.* 3. *num.* 15. vbi rationem assignat, quia cùm Procurator fuerit admissus ad contestandam litem, videtur ab aduersario approbatus & positus in quasi possessione officij, quæ in eum transfert onus probandi contrarium, & *n.* 16. fatetur tamen quòd iudex officio potest ipsum compellere ad exibendum mandatum, vel cauendum de rato ne processus, sit nullus. Quamuis contrarium, immo ipsum Procuratorem allegantem se habere mandatum, teneri illud probare, post multos non improbabiliter defendat Turzan. *cons.* 1 *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 8. *n.* 90. *vers. gloss. in l. licet, p.* 321.

SUMMARIUM.

1 *Præfecti prætorio, & magistri militum per Procuratores litigant.*
2 *Personæ illustres per se non litigant, sed per Procuratores, nisi in causa criminali, n.* 4.
3 *Personæ, quibus litium persecutio in indiuiduo prohibita est, non litigantes per Procuratorem causam perdunt.*
5 *Nobiles per Procuratorem comparent in criminalibus.*
6 *Personæ illustres tenentur respondere per Procuratorem in iudicio, nec possunt, etiamsi velint, se defendere personaliter in causa ciuili, n.* 7.

L. Quicumque Prætorianæ. XXV.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Iuliano P. P.*

PRæfecti prætorio, & magistri militum per Pro- 1
curatores litigant. Item illustres personæ per se 2
non litigant, sed per Procuratores. Personæ, qui- 3
bus

bus litium persequutio in indiuiduo prohibita est, non litigantes per Procuratorem causam perdunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. & seq. desumunt *l. Hispan. 11. tit. 5. part. 3.* vbi statutum est
4 vt Rex, Episcopus, Baro, dominus militum, magister Ordinis militiæ, aut alius Regis locum tenens non litigabit pro se in sua causa, sed per Procuratorem, nisi in causa criminali contra eum mota; bene tamen potest assistere ad formandum Procuratorem, vel ad respondendum interrogationibus per iudicem factis. Cassan. *in catalogo gloriæ mundi p. 7. consid. 3.* Tiraq. *de nobilit. cap. 20. num. 141.* vbi dicit
5 quòd nobiles per Procuratorem comparent in criminalibus. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat.*
6 *verbo persona num. 4. in princip.* vbi dicit quòd personæ illustres tenentur respondere per Procuratorem in iudicio. Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 1. n. 15.*
7 *ad fin.* vbi ait quòd persona illustris in ciuili causa, etiam si velit, non potest agere, nec se defendere personaliter, sed tenetur constituere Procuratorem, licèt possit adesse causæ dum agitatur, & iudices instituere, & de suo facto & iure docere. Boër. *decis. 285. num. 3.* vbi quod personæ illustres possunt agere & conuenire per Procuratorem. Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 30. num. 10.* vbi dicit quòd illustris persona per se litigare non debet, sed vt Procuratorem nominet à ius dicente compelli potest.

SVMMARIVM.

1 *Personæ illustres per Procuratorem agunt, aliæ autem iuri communi se conformant.*

2 *τὸ Vsque, regulariter stat inclusiuè.*

3 *Personæ illustres accusati sedere, & non stare debent quando conueniuntur in prouincijs, secus si in Curijs.*

AVTH. Hoc iure.

1 Illustres per Procuratorem agunt, aliæ autem personæ iuri communi se conformant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Vide posita ad legem præcedentem, quæ cum hoc text. concordat.

2 In gloss. *Vsque* 2. ibi, *& inclusiuè*, &c. Notatur ad hoc quòd regulariter dictio, *vsque*, stat inclusiuè, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 11. num. 66.* Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tract. de sentent. prouis. gloss. 3. pag. 162. & in comment. ad l. absentem 199. vers. regula igitur, ff. de verbor. signif. pag. 633.* Menoch. *cons. 337. num. 20. & 21.* Azeued. *ad l. 1. num. 33. tit. 4. lib. 4. nouæ Recop.* Surd. *cons. 429. n. 71.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 12. §. 1. num. 2.* Bened. Ægid. *in repet. l. 1. de sacros. Eccles. part. 1. §. 5. n. 17.* quos alios refero ego ipse *in tract. de diction. vsufreq. dict. 437. n. 1. cum seqq.* vbi amplio vndecim modis, & limito sex.

3 In ead. gloss. ibi, *sed si allegarent, stare debent*, &c. Vide Boër. *decis. 222. n. 14. ad fin.* vbi resoluit quòd illustres accusati sedere, & non stare debent aliquantulum inferiùs à cognitore causæ, quando conueniuntur in prouinciis vbi non sunt magni iudices, secus si conueniatur in Curia Romana, vel Constantinopolitana, vbi sunt magni iudices, quia tunc cum illis accusatione pendente non sedebunt, & subdit sic seruari in Curiis supremis Regni Franciæ, qua tales accusati iuxta eorum Aduocatos cooperto stant capite, nisi quando Aduocati, aut Procurator Regius contra eos proponit, quia tunc capite stant discooperto.

SVMMARIVM.

1 *Reus citatus in causis pecuniariis, per Procuratorem comparere potest, & n. 3.*

2 *in Causis pecuniarijs & ciuilibus nullus est compellendus vt personaliter compareat. Vt quis personaliter veniat, causa in citatione exprimenda est, n. 4.*

5 *Causæ ad personaliter comparendum sufficientes quæ sint.*

6 *Pars quæ senserit se grauatum ex mandato generali facto in personam Procuratoris, minus instructi, potest petere vt aduersarius compareat personaliter.*

L. In pecuniariis. XXVI. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Anthemio P. P.*

Citatus in causis pecuniariis, per Procuratorem quis comparere potest. Colligunt ex Ordin. 1
Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Vide Nicol. Mil. *in repet. verb. citatio, fol. 30.* Socin. *in tract. de citat. art. 20. a num. 25.* Perez *ad l. 8. tit. 2. lib. 3 Ordin. pag. 499.* vbi de hoc text. Azeued. *l. 15. n. 1. tit. 3. lib. 4. nouæ Recop.* vbi dicit quòd in causis 2
pecuniariis & ciuilibus nullus est compellendus vt personaliter compareat. Christoph. de Paz *in scholiis ad leges styli l. 30. ex num. 1.* vbi legem illam ex hoc 3
text. desumptam asserit, probatque ait reum citatum vt per se in iudicio compareat, Procuratorem mittere posse si causa non sit de his, in quibus persona reuocari posset, aduertitque quòd quáuis nonnulli intelligant textum *in præsenti*, quando citatio simplex est, neque fuit adiectum vt vocatus, vel Procurator eius superesset, quo casu potest quis accedere, vel Procuratorem mittere, secus verò quando iubet iudex personaliter adesse, tunc enim iudici parendum est, nec distinguendum an causa sit ciuilis, vel criminalis; nihilominus tamen Bart. *in princ. huius text.* & Alex. *ibi* in eius additione hunc text. in omni casu accipiunt, nempe vt quamuis persona specialiter vocata sit si tamen causa specialis non intercedat, per Procuratorem respondere possit; omnis enim ius vocatus habet potestatem per se vel per Procuratorem respondendi, licèt in citatione dicatur vt ipsemet iudicio adsit, nisi iusta causa moueat ad astrigẽdam personã. Hactenus Christoph. de Paz.

Nonnunquam ob causas vehementiores.] Notatur 4
ad hoc quòd in citatione, vt quis personaliter veniat, debet exprimi causa, vt per Socin. *reg. 302.* Tiraq. *de pœnis temper. in præfat. n. 59.* Azeued. *d. l. 15. num. 2. tit. 3. lib. 4. nouæ Recopilat.* vbi causas ad personaliter 5
comparendum reputat sufficientes si ipsemet citatus sciret melius veritatem, quàm Procurator suus; vel si dominus est legalior, quia Procurator est rixosus, vel rabula, nisi Procurator haberet mandatum speciale ad sic & ad sic respondendum, quia tunc etsi dominus legalior esset, & Procurator rixosus, vel rabula, non teneretur personaliter comparere, & hoc nisi natura causæ domini præsentiam requireret, & *num. 3.* quærit quid erit in Procuratore in rem suam, nunquid debebit cogi cedens actiones ad personaliter

ter comparendum, si per debitorem petatur vt compareat personaliter in aliquo ex dictis casibus. In Hispania statutum est per *d. l. 15. tit. 3. lib. 4. noua Recop.* vt nullus teneatur ad citationem personaliter comparere, sed sufficiat per Procuratorem, litteræque citatoriæ iubentes personaliter comparere, sunt nullæ, & subreptitiæ, neque adimplendæ sunt, nisi vbi Regi conueniret aliter fieri, & per Regium Consilium visum approbatumque fuerit: quod intelligendum est conuenire quoties tales litteræ subscriptæ fuerint saltim à tribus ex Regio Consilio. Et aduerte quòd nec etiam tenetur personaliter comparere citatus in illis casibus, quibus ad personaliter comparendum citari potest, si ex tali comparitione timeat sibi vim inferri, de quo vide Hippol. *sing. 311.* Cassan. *in consuet. Burgund. rubr. §. 16. n. 95.*

6 In gloss. *Iustiores.* ibi, *vel tertiò, quia dominus melius scit veritatem*, &c. Notatur ad hoc quòd pars, quæ senserit se grauatam ex mandato generali facto in personam Procuratoris minus instructi potest petere vt aduersarius compareat personaliter tanquam verior, & legalior, meliusque de causa instructus vt examinetur, vt per Marant. *in repet. l. si actor. n. 63. ff. de procur.* Gutier. *pract. lib. 1. q. 62. n. 3.*

Ne liceat potentioribus patrocinium litigantibus præstare, vel actiones in se transferre.

TIT. XIV.

PERGIT conditor Codicis in tractatu de Procuratoribus, & dat hunc titulum, quo vetat potentiorum patrocinium in litem adsumi. Est autem duplex patrocinium, alterum Aduocatorum, qui etiam patroni causarum vocantur: alterum Procuratorum. Sed hic tit. est de patrocinio Procuratorum, vt titulus 18. in fin. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Bart. Angel. Fulgos. Cuman. Alex. Ias. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 39. l. Hispan. 15. tit. 7. p. 3.* Socin. *reg. 68.* Duen. *reg. 88.* Adrian Puluæ. *ad edictum de alienat. iudicij cap. 13. à princ.* Cuiac. *lib. 8. obseru. 31.* Xuar. *alleg. 19.* Rebuff. *to. 2. ad leges Galliæ, tit. de cessione iuris, art. 1. gloss. 3. & 10. & art. 2. gloss. fin. vers. vltimò non licet,* Franc. Marc. *Delphin. decis. 394. num. 3.* Auil. *ad c. 3. Prætor. gloss. procuratores, num. 26.* Auendan. *de exequen. mandatis p. 2. cap. 1. num. 1.* Menoch. *de arbitr. casu 276. num. 6. & casu 438. num. 11.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 2. tit. de postulando, res. 2. pag. 66.* Cardin. Tusch. *lit. C, concl. 208.* D. Barbos. *in l. 1. p. 7. n. 46. cum seqq. ff. soluto matrim.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 17. n. 4. cum seqq.* Matt. *de iurisd. p. 4. casu 91.* latè Farin. *fragm. crim. lit. L, ex n. 297.*

1 Potentior quis dicatur ad hunc effectum, vide Ordin. Reg. Lusit. *d. tit. 39. §. 1. & 2.* Iacob. de Arena *de pensione iuris à n. 1.* Ioan. de Grassis *eod. tract. §. 1. n. 1.* Rebuff. *d. tit. de cessione iuris, art. 1. gloss. 2. & 5.* Menoc. *de præs. lib. 3. præs. 129. n. 37.* vbi dicit in proposito potentiorem reputari, qui aduersarium terrere potest, item qui habeat merum & mixtum imperium, ac potestatem de iure & de facto. Alexand. Trentacin. *d. resol. 1. n. 6.* Cald. Pereira *de potestate nominandi c. 1. n. 6. cum seqq.* Christop. de Paz *d. l. 17. styli n. 3.* Aym. *cons. 295. n. 43.* vbi loquitur in his, qui habent merum imperium vel in militibus, qui habent potestatem perterrefaciendi. Olafc. *Pedem. decis. 144. n. 12.* vbi declarat tunc demum ratione officij quem reputari potentiorem, si talis sit qui possit metum inferre aduersario, aliàs secus, & *n. 13* declarat personam Magistratus dici potentiorem, quando iurisdictionem habet, secus si non habet. Et licèt cessionem factam Clerico contra laicum non dici factam in potentiorem, nisi Clericus habeat potestatem de iure & de facto, existimauerit Matta *d. casu 91. n. 3. cum seq.* nihilominus tamen contrarium receptius videtur, de quo vide Duen. *reg. 88. ampl. 4.* Iacob. de Aren. *vbi sup. n. 50.* Rebuff. *d. art. 1. gloss. 2.* Xuar. *alleg. 19. à princip.* Anton. Gabr. *commun. lib. 2. tit. de actionib. concl. 5. n. 52.* Matienz. *l. 11. gloss. 5. n. 1. tit. 10. lib. 5. noua Recop.* Menoc. *cons. 2. n. 32. & cons. 38. n. 48.* Surd. *cons. 22. n. 3.* Alexand. Trentac. *d. resol. n. 5.* Cald. Pereira *de potest. nomin. cap. 1. n. 11.* D. Barbos. *in l. 1. p. 7. n. 44. ff soluto matrim.* Mascard. *de probat. concl. 559. n. 19. & 20.* vbi limitat non procedere in simplici Clerico, Thom. Valasc. *alleg. iuris tom. 1. alleg. 47. n. 12.* vbi limitat in Clericis in minoribus Ordinibus constitutis, quia licèt obseruent requisita Concilij Tridentini, non mutant forum in causis ciuilibus, sed tantùm in criminalibus, & cessante hac mutatione fori non dicentur potentiores ratione fori.

SVMMARIVM.

1 *Potentiores non sunt Procuratores.*
2 *Patrocinium potentiorum ad debilioris oppressionem captans causa priuandus.*
3 *Seniores vt intercessionibus importunis potentiorum non opprimantur omnium interest.*
4 *in Oppressis miserabilibus leuandis non semper attendi gradus iurisdictionum.*
5 *Aduocantes patrocinium potentiorum, siue per viam aduocationis, siue procurationis, siue cessionis, causam perdunt, & potentiores arbitrio iudicis puniuntur ampliа vt n. 6. 7. 8. & limita vt n. 9. 10. 11. & 12.*
13 *Diuitiæ reddunt quem potentiorem.*
14 *Causa si committatur per legem certo officiali, hæc iurisdictio quasi data per legem, censebitur ordinaria.*

L. Diuinè. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Aristobulo S.*

POtentiores non sunt procuratores. Item patrocinium potentiorum ad debilioris oppressionem captans causa priuandus. Omnium interest vt seniores intercessionibus importunis potentiorum minimè opprimantur. In leuandis oppressis, & miserabilibus gradus iurisdictionum non semper attenduntur. Colligunt ex Ord. Cyn Salicet. Bart. Bald. Angel. Fulg. Cuman. Alex. Ias. Sichard Aloys. Leo. Sebastian. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1 2 3 4

5 Probat hic text. quòd aduocantes patrocinium potentiorum, siue per viam aduocationis, siue procurationis, siue cessionis, causam perdunt, & potentiores, arbitrio iudicis puniuntur, de quo *l. Hisp. 8. tit. 5. p. 3. & l. 16. tit. 7. ead. p.* Duen. *reg. 88.* Gars. *reg. 339.* Auendan. *de exequend. mandat. p. 1 c. 1. num. 1* vbi

vbi ait hanc legem facere contra procurantes litteras nullinas iudicum superiorum ad inferiores. Menoch. *de arbitr. casu* 438. *num.* 11. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *tit. de postulando resol.* 2. *a princip.* Christoph de Paz *in schol. ad leges styli l.* 17. *num.* 5. *cum sequentib.* Alphan. *collect.* 326. Farin. *frag. crim. p.* 2. *lit. L*, *n.* 300.

6 Amplia primò, suprà positam resolutionem procedere non solùm in actore, sed etiam in reo, nam licet hæc lex 1. loquatur in actore, tamen habet locum etiam in reo, cùm sint correlatiua, ita Ioan. Garcian. *d. reg.* 339. *num.* 4. Duen. *d. reg.* 88. *ampl.* 1. Farin. *fragment. crimin. p.* 2. *lit. L*, *num.* 312. Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 2. Christophor. de Paz *d. l.* 17. *num.* 7. vbi *in fine*, indubitate resoluendum ait tam actoris, quàm rei neminem aduersario ratione officij potentiorem Procuratorem esse posse.

7 Amplia secundò, siue palam, siue occultè patrocinium præstetur, & etiam per interpositam personam, Ioan. Garc. *d. reg.* 339. *num.* 5. Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 3.

8 Amplia tertiò, etiamsi quis procurauerit patrocinium familiaris potentiorum, pro vt comprobari videtur ex illis verbis huius text. ibi, *quam potentiorum domorum opibus niterentur*, quia illud verbum, *domorum* non intelligitur pro ædificio, sed accipitur pro illis de familia: ita Ioan. Garcian. *d. reg.* 339. *num.* 3. Farin. *fragment. crimin. p.* 2. *lit. L.*, *num.* 304. Alexand. Trentacinq *d. resol.* 2. *n.* 4 vbi intelligit quando domini auxilium præstant familiaribus, vel probatur quod familiaris est potens ratione familiaritatis, quam habet cum domino. Sed Greg. Lop. *l.* 6. *gloss.* 2. *tit.* 5. *par.* 3. vbi tenet quòd non punitur amissione causæ qui familiaris alicuius potentis patrocinium recepit.

9 Limità tamen non procedere suprà positam conclusionem quando ille, qui assumpsit patrocinum potentioris, seu in potentiorem facere cessionem, litigaret cum æquè potentiori, quia tunc videtur fecisse non vt metum inferat, sed vt excludat: ita Christoph. de Paz *d. l.* 17. *styli num.* 10. Alex. Trentacinq. *d. resol.* 2. *n.* 8.

10 Limita secundò quando huiusmodi personæ potentiores vellent esse Procuratores, Aduocatique pro Rege, libertate, vidua, orbo, & alia miserabili persona. & pro liberando ad mortem iniustè damnatum. ita *l. Hisp.* 7. *&* 11. *tit.* 5. *p.* 3. Christoph. de Paz *d. l.* 17. *styli n.* 9.

11 Limita tertiò quando cessio, vel alienatio fit per patrem filiis, vel descendentibus potentioribus, vel aduocat pater patrocinium filiorum, quia licèt filius sit maior & potentior patre fortè factus Marchio à Rege, non comprehenditur inter potentiores prohibitos, vt per Alex. Trentac. *d. resol.* 2. *num.* 10. D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 7. *num.* 47. *ff. soluto matrimon.* vbi tenet quòd si cessio fiat in filium, vel consanguineum potentiorem ratione officij, tunc locus erit prohibitioni huius textus, nisi clarissimè constiterit quòd non animo vexandi, sed ex iusta causa facta sit ea cessio. At verò circa cessionem factam per patrem filio scholari *in l. Hisp.* 18. *vers pero por quanto tit.* 7. *lib* 1. *Ordinam.* constitutum est quòd hæc cessio possit fieri per patrem filio scholari, dummodo iuret quod facit eam cessionem vt filius sustineat se in studio, & quòd ex ea nulla ad eum debet resultare vtilitas, vel ad alios filios, & quòd fit prædicta cessio absque vlla fraude, quod in Francia latiùs permissum est. nam non solùm pater potest facere prædictam cessionem filio scholari, sed & aliis consanguineis scholaribus præstito iuramento ab vtraque parte quòd nulla fraus, vel simulatio interuenit in illa cessione, provt attestantur Rebuff. *tom.* 2. *ad leges Galliæ tit. de cessione act. art.* 2. *gloss.* 4. *& seq. & in l. vnic. num.* 349. *de sentent. quæ pro eo, quod interest, & de priuileg. scholar. priuil.* 177. Horat. Luti. *in simili tract. priuil.* 55. quos refert D. Barbos. *d. p.* 7. *num.* 49. *in fine*, & *num.* 48. *prope fin.* ait in Regno Portugaliæ non valere cessionem factam in filium scholarem, cùm in eo Regno dispositio iuris communis obseruanda sit.

Limita quartò, non procedere in mulieribus, & maxime miserabilibus, quoad iacturam causæ & actionis, si aduocant patrocinium potentioris, vel cedant actionem, & iura in potentiorem, quia iuris ignorantia in damno euitando mulieribus prodest, & maximè miserabilibus personis, Bald. *cons.* 151. *in fine vol.* 1. Alex. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 12. Sic vice versa non procedit quoque in eo, qui petit auxilium mulieris potentis, vt intercedat pro eo: ita Balb. *cons.* 226. *lib.* 3. Ioan. Garc. *d. reg.* 339. *num.* 7. vbi de hac opinione se dubitare ait, quia magis consequimur hodie mulierum precibus, quàm aliis. 12

Quam potentiorum dominorum opibus. &c.] Notatur ad hoc quòd diuitiæ reddunt quem potentiorem, vt per Cald. Pereira *de potest. eligen. cap.* 1. *num.* 7. 13

In gloss. *Afficerentur*, ibi, *tu dic per sententiam, nam dicit, afficerentur, & non sunt affecti.* Vide *gloss. fin. l.* 6. *tit.* 5. *part.* 3. *gloss.* 4. *l.* 8. *tit.* 5. *p.* 3. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n.* 21. *&* 59.

In gloss. *Specialiter, fin.* Notatur ad hoc quòd si causa particularis committatur per legem certo officiali, hæc iurisdictio quasi data per legem censebitur ordinaria, vt per D. Barbos. *in l.* 1. *art.* 1. *num.* 221. *ff. de iudic. & in l. cùm Prætor*, §. 1. *num.* 68. *ff. eod.* vbi ait quòd si causa cognoscenda committatur habita relatione ad officium, tunc iure ordinario videtur facta commissio, & *ibi*, refert Baldum ad hoc extollere hanc gloss. Et per illam tenet Menoch. *de præsump. lib.* 2. *præs.* 16. *num.* 8. quod quando lex simpliciter constituit aliquem iudicem, & dubitatur quam iurisdictionis speciem tribuerit, præsumitur concessa ordinaria. 14

SVMMARIVM.

1 *Cedens actionem potentiori ratione officij perdit causam, & n.* 2.

3 *Actio quando transfertur in alium qui potentior sit, tunc cessio, aut translatio huiusmodi non solùm est inualida, sed etiam qui illam transfert, amittit in pœnam ius quod habebat ad tale debitum.*

L. Si cuiuscunque. II. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA *Ioanni P. P.*

CEdens actionem potentiori ratione officij perdit causam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Adrian. Pulux. *ad edictum de alienat. iudicij mutandi causa facta, cap.* 6. *prope fin.* Æmil. Verall. *decis.* 105. *n.* 2. *p.* 1. vbi ait hanc legem locum habere, quando quis vel impetrando patrocinium, vel credendo actiones id dolosè fecerit, quia tunc punitur 2

nitur iactura causæ, & crediti amissione propter dolum suum. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 340. num. 6.* vbi dicit quòd quando actio transfertur in alium, qui potentior sit, tunc cessio, aut translatio huiusmodi non solùm est inualida, sed etiam qui illam transfert, amittit in pœnam ius, quod ad tale debitum habebat. Vide etiam Doctores citatos *ad l. 1. num. 2. supra hoc eod. tit.*

De his, qui potentiorum nomine titulos prædiis affigunt, vel eorum nomina in lite prætendunt.

TIT. XV.

HOc titulo adiiciuntur alij duo modi, quibus aliquis potentiorum auctoritate aduersarium opprimere conatur. Primus modus est, si quis titulos alicuius viri potentis prædiis affigat, quasi ad virum illum potentem pertinentibus. Secundus, cùm reus conuentus viri potentis nomen, quasi ad illum causa spectet, in litem prætendit. Scripserunt in hanc rubric. Salicet. Bart. Castr. Fulgos. Cuman. Ias. Sichard. Petr. Gilchen. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Titulos, seu insignia potentiorum prædiis affigens, & potentiorum nomina in lite prætendens, iure suo priuatur.*
2 *Titulos potentiorum hisce inscijs adibus alienis affigens, in metallum damnatur.*
3 *Lite pulsatus exceptionibus potentioris, potentioris nomen inserens terrendo aduersarij nomine, causam perdit.*
4 *Litibus alienis se immiscentes absque possessionis & proprietatis titulis, vt prodigi famæ, & calumniarum redemptores notandi sunt.*
5 *Incorporalium quasi possessio, possessio dicitur.*

L. Animaduertimus. Vnic.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Messalæ P. P.*

1 TItulos, seu insignia potentiorum prædiis affigens, & potentiorum nomina in lite præten-
2 dens, iure suo priuatur. Titulos potentiorum hisce inscijs ædibus alienis affigens, in metallum damna-
3 tur, *in vers. Quod si nullum.* Lite pulsatus exceptionibus, potentioris nomen inserens terrendi & concutiendi aduersarij nomine, causam perdit, *in vers. quisquis igitur.* Litibus alienis se immiscentes absque possessionis & proprietatis titulis vt prodigi famæ, & calumniarum redemptores notandi sunt, *in vers. Eos sanè.* Colligunt ex Ordinar. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr. Alex. Fulgos. Cuman. Ias. Sichar. Petr. Gilchen. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vt affecti plumbo, &c.] Vide Strach. *de mercatura tit. de decoctorib. p. 3. num. 4.*

4 *Cùm ipse & rei sit possessor, & iuris, &c.*] Notatur ad hoc quòd incorporalium quasi possessio, possessio dicitur, vt per Padil. *in l. 1. num. 4. de seruitut.* Verum autem non dari possessionem resoluunt Couarr. *in reg. possessor p. 2. in princip. num. 6. & 8.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 1. cap. 13. n. 12. cum seqq.* Sebast. Medices *ad l. fin. ff. de legib. gloss. 1. p. 2. à n. 9.* Petr. Gilchen. *de præscript. part. 2. memb. 3. cap. 12.* Fachinæ. *controuers. lib. 3. cap. 20. num. 22. cum seqq.* Peregr. *var. lib. 3. num. 49.* Cardin. Tusch *tom. 6. lit. P. concl. 403.*

Vt nemo priuatus titulos prædiis suis, vel alienis imponat, vel vela regia suspendat.

TIT. XVI.

CVm dictum sit de titulis virorum potentium, dicendum nunc de titulis regiis, & de velis regiis. Scripserunt in hanc rubr. Castr. Bald. Angel. Cuman. Ias. Alex. Fulgos. Sichar. Petr. Gilchen. Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

L. Regiæ. I.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Flauiano P. P.*

REgis, aut Principis insignia rei suæ applicans, rem ad Regem, vel Principem transtulisse videtur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr. Angel. Cuman. Ias. Alexand. Fulgos. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

De materia vide Mascard. *de probat. concl. 806. num. 4.* vbi post Bartol. *in tract. de insig. & arm. in princip.* resoluit quòd cuius domus, vel bona Principis ipsius gentilitiis insignibus insignita fuerint, huius domum, vel bona ad fiscum pertinere ex hoc probatur.

Hinc etiam ballæ mercatorum præsumuntur esse eorum, quorum insignia ibi sunt, Boer. *decis. 105.* Rot. Genuens. *decis. 101.* Caluacan. *p. 2. decis. 7.* Rot. Auenion. *diuers. decis. 30.* 2

SVMMARIVM.

1 *Vela regia nemo bonis suis appendere potest indice inscio.*
2 *Plebeius vela regia rebus priuatis Pretore, aut iudice inscio appendens vltimo supplicio subditur, clarissimi Curiales milites hoc perpetrantes deportantur.*
3 *Verborum illicitorum, item insignium remotio cuilibet in cuius præiudicium sunt apposita, indulta.*
4 *Vela regia quæ sint.*
5 *Plebeius præsumitur, nisi nobilis probetur.*
6 *Florentini soli de iure communi nobiles.*
7 *Pœna mitior à iure imponitur constituto in dignitate, & nobilitate.*
8 *Miles inter nobiles personas connumeratur.*
9 *Clericus in maioribus Ordinibus constitutus nobilis.*

Bona

10 *Bona mobilia Clerici condemnati ad perpetuos carceres, vel ad degradationem, pertinent ad Episcopum; immobilia verò ad Regem, vel alium dominum temporalem.*

L. Ne quis vela. II. & vlt.

Impp. Valent. *&* Theod. AA. *ad Florentium* P.P.

1 Iudice inscio nemo vela regia bonis suis appen-
2 dere potest. Plebeius vela regia rebus priuatis Prætore, aut iudice inscio appendens, vltimo subditur supplicio, clarissimi Curiales milites hoc perpe-
3 trantes deportantur. Verborum illicitorum, item insignium remotio & auulsio cuilibet, in cuius præiudicium apposita, sunt indulta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

4 *Vela regia suspendere*, &c.] Quæ sint, vide Card. Cæsar. Baron. *annal. Eccles. tom. 5. anno Christi* 439. *pag.* 512. Iacob. Ræuard *var. siue de iuris ambiguitatibus lib. 5. cap. 11.* vbi ait vela regia in præsenti dici vela purpurea auro, pretiosisque lapillis, & gemmis prætextu, quibus Imperatores, aliique Reges, & Summi Pontifices in suis palatiis vti consueuerunt. Sed Menoch. *de arbitr. casu* 338. *num.* 12. post Guiliclm. Cun. *in tract. de securit. num.* 30. aliter declarat, videlicet quòd solet saluagardia per litteras patentes in priuilegij modum concedi, & in signum concessionis signa quædam apponuntur in prædiis hastæ infixa, vel si pro domo concedi contingat, valuis ianuæ affigebantur, quæ signa appellari existimat vela regia *in hoc text.*

5 *Si plebeius est*, &c.] Prout præsumitur, nisi nobilis probetur, vt per Bart. *in l. 1. n.* 10. *de dignit. lib.* 12.
6 vbi ait quòd soli Florentini de iure communi sunt nobiles, & non alij, Tiraquell. *de nobilitate, cap.* 10. *num.* 13. Couarr. *lib. 1. variar. c. 16. num. 10. circa fin.* Anton. de Padilla *in l. si ædibus, num. 5. cum seqq. de seruit. & aqua*, Mascard. *de probationib. concl.* 1090. aliàs 1094. *num.* 1. Baeç. *de inope debit. cap. 16. n.* 100. Menoch. *consil.* 321. *num.* 11. *& de præsumpt. lib. 6. præsumpt.* 60. Gam. *Lusit. decis.* 86. *num. vlt.* Ioann. Garc. *de nobilit. gloss. 10. num. 1. & gloss. 11. num. 51. & gloss. 12. num.* 15. Gutier. *practic. lib. 3. quæst. 14. num. 4. & 5.* Thom. Valasc. *allegat. Iuris tom. 1. alleg. 6. num.* 31.

7 *Si clarissimus*, &c.] Ergo constituto in dignitate, & nobilitate mitior pœna à iure imponitur, vt per Tiraquell. *de nobilit. c. 20. num.* 108. Spin. *in speculo testament. gloss. 16. princip. num.* 75.

8 *Vel miles.*] Ergo miles inter nobiles personas connumeratur, de quo Tiraquell. *de nobilitate, c. 8. num.* 2.

9 *Vel clericus.*] In maioribus scilicet, quia in minoribus Ordinibus constituti ex solo clericatu non sunt nobiles, nisi aliqua alia qualitas eis insit, quæ præstet nobilitatem, ita Thom. Valasc. *d. alleg. 6. num.* 36. sed Clericum in plebeios non esse numerandum, per hunc text. tenet Tiraquell. *de nobilit. cap. 9. num.* 4.

10 *Proscribendum, deportandúmque*, &c.] Notat Rebuff. *in comment. ad leges Galliæ tom. 1. in proœm. gl. 5. num.* 15. in hac lege fundari generalem Franciæ consuetudinem, qua habetur bona mobilia Clerici condemnati ad perpetuos carceres, vel ad degradationem, pertinere ad Episcopum; immobilia vero spectare ad Regem, vel alium dominum temporalem imperium inibi habentem.

Vt nemini liceat sine iudicis auctoritate signa imprimere rebus, quas alius detinet.

Tit. XVII.

Qvemadmodvm iura probent titulos aliis prædiis imponi, ita etiam prohibent imponi signa rebus ab alio possessis, priusquam per iudicem sint nobis adiudicatæ, etiamsi nostras esse, vel nobis obligatas concedamus. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Angel. Fulgos. Alexand. Ias. Aloys. Leo, Sichard. Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia & explicatione tituli vide Fornær. *lib. 1. selectar. c.* 24. Iacob. Ræuard. *variorum, siue de iuris ambiguitatibus, lib. 5. c.* 16. vbi *num.* 1. restituit titulum vt est scriptum, cùm antea mendosè inciperetur, *Vt nemini liceat sine iudicis auctoritate signa rebus imponere alienis.*

Svmmarivm.

1 *Insignia imposita rei meæ sine iudicis authoritate, licèt mihi propria authoritate remouere.*
2 *Signa rebus litigiosis imponere vetitum.*
3 *Ædificare non licet etiam in suo proprio solo, quando ex ædificio aliquid est immissum, vel proiectum in re, vel fundo, vel domo alterius.*
4 *Armorum & insigniorum delatione conseruatio domus ac familiæ institutoris inducitur.*

L. Sæpe rescriptum. I.

Imp. Probvs A. *Octauio.*

Insignia imposita rei meæ sine iudicis auctoritate, licet mihi propria auctoritate remouere. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Alexand. Ias. Aloys. Leo, Sichard. Sebastian. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Ante sententiam, &c.] Ex his verbis, iunctis aliis ibi, *vt amotis his, causa quæ ex officio tibi infertur, terminetur*, colligit Iacob. Ræuard. *variorum, siue de iuris ambiguitatibus lib. 5. c. 16. n. 3. & 4.* Imperatorem *in præsenti text.* rebus litigiosis signa imponi vetuisse, vt nullos ex litigatoribus rebus controuersis custodiæ, sequestrationisve causa depositis sine iudicis authoritate signa imponere tanquam propriis paterentur: nimirum quod signa rebus dumtaxat propriis paterentur potuerint imponi quarum numero non possunt res litigiosæ comprehendi. 2

Quas aliquis tenebat, &c.] Notatur ad hoc quod non potest quis ædificare etiam in suo proprio solo quando ex ædificio aliquid est immissum, vel protectum in re, vel fundo, vel domo alterius, vt per Anton. Gom. *l. 46. Tauri, num. 19. in princip.* 3

Notatur etiam ad hoc quòd ex armorum atque insigniorum delatione conseruatio domus, atque familiæ institutoris inducitur, vt per Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 14. num.* 6. 4

L. Rebus, quas alius. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Crangasio.*

1 LIte pendente in rebus ab aliis detentis nemo signa licitè apponit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* Vide posita *in rubr. & l.1. supr. hoc tit.*

Ne fiscus, vel Respublic. procurationem alicui patrocinij causa in lite præstet.

TIT. XVIII.

PROHIBITVM suprà, ne viripotentes procurationem suscipiant: nunc idem interdicitur fisco, & Reipubl. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Bart. Alex. Iaf. Angel. Fulgof. Sichard. Petr. Gilchen, Sebast. Næui. Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Adrian. Pulux. *ad edictum de alienat. iudicij mutandi causa facta, cap.6. in fine,* Peregrin. *de iure fisci lib.4. tit.6. n.42. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Fiscus non recipit in se patrocinium sub prætextu pecuniæ Reipub. debita.*

2 *Actio litigiosa, vel dubia, non debet in solutum dari fisco, & num. 3.*

L. Reipublicæ. I.

Imp. GORDIANVS A. *Legitimo & alijs.*

1 SVb prætextu pecuniæ Reipubl. debitæ fiscus in
2 se patrocinium non recipiet. Item actio litigiosa, vel dubia non debet in solutum dari fisco Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Alexand. Iaf. Castr. Angel. Fulgof. Sichard. Petr. Gilchen, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1.*

3 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Alphar. *de officio fisci gl.16. n.14 & n.144. cum seqq.* Peregr. *de iure fisci lib.4. tit.6. n.42.* vbi ait fiscum sibi oblatas actiones, vel res litigiosas non suscipere, & *n.45.* tenet cum Bart. *hic* fiscû actiones debitoris sui litigiosas, vel dubias nô suscipere, nec sub prætextu crediti illi debitori patrocinium præstare debere.

SVMMARIVM.

1 *Fiscus, vel Respubl. non potest suscipere actionem litigiosam, vel dubiam.*

2 *Fiscus, & Respubl. non paciscuntur de quota litis, resolue vt num.3. 4. & 5.*

L. Cùm allegas. II.

Iidem A. Tertullo.

1 ACtionem litigiosam, vel dubiam ex causa donationis fiscus, vel Reipubl. suscipere non potest. Item fiscus, & Respubl. non paciscuntur de quota litis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

Vide Iaf. *in l. serui electione, §. Labeo, n.14. ff. de legat.1. & in l. ex hoc iure, num.10. ff. de iustit. & iure,* Adrian. Pulux. *ad edictum de alienat. iudicij mutandi causa facta, cap.10. in princ.* Boër. *decis.320. num.10.* 2
3 vbi argum. huius text. resoluit quòd si duo fratres habêtes castrum commune, & vnus expellat alium, & frater expulsus vadat ad propinquam ciuitatem, vel Principem propinquam, & sibi vendat, vel donet, & cædat, quòd talis venditio est nulla, quia præsumitur ad æmulationem alterius facta. Peregr. *de iure fisci lib.4. tit.6. num.44.* vbi resoluit per hunc text. quòd si priuatus offerat partem rei, vel etiam relictuum, aut donatiuum fisco bona sua, vel partem eorum, vt sibi patrocinium præstet aduersùs aliquem, audiendus non est, & *tit.7. n.17.* vbi per hunc text. resoluit quòd nec fiscus cum aliquo de quota litis parte pacisci potest. 4 5

SVMMARIVM.

1 *Fiscus contra priuatum non præstat procurationem prætextu debiti.*

2 *Fiscus non debet suscipere sponte oblatas à debitore fiscali actiones, sed eas in subsidium capere.*

L. Abhorret. III.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Amphioni.*

FIscus contra priuatum prætextu debiti procurationem non præstat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num 1. supra hoc tit.* 1

Vide Peregr. *de iure fisci lib.4. tit.6. n.46.* vbi per hunc text. resoluit fiscum sponte oblatas à debitore fiscali actiones non debere suscipere, sed eas in subsidium capere posse. 2

L. Ad fraudem. IV. & vlt.

Iidem AA. *&* CC. *Achilli.*

REspublica debitorem suum non iuuabit contra alium prætextu debiti sui. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.* Vide Peregr. *de iure fisci lib.4. tit.7. n.17. in fine.* 1

De negotiis gestis.

TIT. XIX.

POSTQVAM dictum est de Procuratoribus, qui mandato domini administrant: consequenter agitur de negotiorum gestoribus, qui mandato carent. Negotiorum gestor dicitur is, qui sponte sua, non domini mandato (vt Procurator) nec ratione sibi incumbentis officij (vt tutor & curator) aliena negotia administrat. Scripserunt in hanc rubr. Cyn. Bart. Alexand. Angel. Cuman. Sichard. Aloys. Leo. Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Soar. Viui. Kirchou. & alios

illos. *tom.1.commun.opin.lib.2.tit.9.à pag.325.* Arimin. Tepat. *variar. sent. tom.1.tit.92.* Molin. *de Iustit. tract.2.disp.553.cum sequentib.* Rebello *de obligat. iustit.p.2.l.17.quæst.vnic.de negotiorum gestore.*

SVMMARIVM.

1 *Expensæ factæ ex pietate materna, vel affectione domestica, non repetuntur, dum animo repetendi non censentur factæ, & num. 2.*

3 *Expensa facta per matrem in accusando suspectum tutorem, non repetitur.*

L. Cùm tutores. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Sopatræ.*

1 EXpensæ factæ ex pietate materna, vel affectione domestica, non repetuntur dum animo repetendi factæ non censentur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Alexand. Angel. Castr. Cumen. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in eo cord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.35.tit.14. part.5. vbi gloss.2.* Cuiac. *in lib.1.quæst. Pauli ad l. Nesennius 34. de hoc tit. col. mihi 538.* vbi probat ex hoc text expensas factas pietate materna, vel affectione domestica non repeti, quia animo repetendi factæ non videntur: subditque idem non inueniri cōstitutum in patre, quia in eo hoc erat certum, cùm debeat iure naturali filiis alimenta præstare: deinde dicit in hac l. affectionem domesticam accipi etiam pro ea, quam extranei habent erga familiam, vel domum aliquam. Anton. Gom. *l.29. Tauri num.10.* vbi per hunc text. tenet quod si pater, vel mater soluit pro filio pœnam pecuniariam, in qua fuit condemnatus propter maleficium, non tenetur illam conferre, quia videtur solutum causa pietatis, præterquam si soluisset ex necessitate, quia esset fideiussor, vel nisi filius haberet bona aduentitia, in quibus pater esset legitimus administrator, quia de eis videtur soluisse. Surd. *de aliment. tit.6.q.1. à princip.* Ioan. Garc. *de expens. cap.4. num.24.* Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.2. lib.13. tit.20. num.5.* vbi citato hoc text. dicit quòd si quis pro domestica affectione aliquos sumptus fecerit, nulla ratione potest eos repetere, intelligens de eo, qui fuit amicus patris illius, pro quo expendit, quia tunc videtur id ex pietate paterna fecisse, & ideo huiusmodi expensæ tanquam à patre factæ intelliguntur. Molin. *de Iustit. tractat.2. disp.544. num.6.*

3 In gloss. *suspectos fateres.* Notatur ad hoc quòd expensa facta per matrem in accusando suspectum tutorem non repetitur, vt per Surd. *de aliment. tit.6. q.8. n.89.* vbi restringit, nisi quando esset protestata quòd faciebat animo repetendi, quæ tamen protestatio nihil operabitur si impensa sit modica.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus, nisi locupletior factus, ex negotio gesto non tenetur, & num.2.*

3 *Actio negotiorum gestorum contraria datur etiam aduersùs furiosum, & aduersùs hæreditatem iacentem.*

4 *Mulier matertera, extranea scilicet persona, admittitur in iudicio pro alio.*

L. Contra impuberes. II.

Iidem AA. Ruffinæ.

PVpillus nisi locupletior factus, ex negotio gesto non tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.28. tit.12. part.5. vbi gloss.9. in fine,* Hippol. *in l. si quis ne quæstio, num.40 ff. de quæstion.* Schrad. *in tract. de feudis, pag.9. partis 2. sect.2. n.83.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.555. num.1. in medio,* vbi dicit quòd si tertius aliquis negotium gerat circa rem pupilli, quam tutor administrabat, & fecerit expensas necessarias, quas pro munere suo facere tenebatur tutor, tam pupillus, quam ipse tutor ei teneatur actione negotiorum gestorum illas soluere, quia negotium vtriusque egit: si verò fecerit expensas, quæ à principio solùm sunt visæ vtiles ac rationabiles, tutor tenetur ad eas integras, pupillus verò quatenus ex illis effectus fuerit locupletior; subditque tempore litis contestatæ attendendum esse an minor sit tunc locupletior ex expensis supradictis, vt intelligatur quousque teneatur, vel non teneatur illas soluere, Soar. de Paz *in pract. tom.3. c.6. §.4. num.15.* vbi citat hunc text ad hoc quòd actio negotiorum gestorum contraria datur etiam aduersùs furiosum, & aduersùs hæreditatem iacentem, quamuis delatam pupillo extraneo hæredi; secus verò pupillo suo hæredi, nisi quatenus locupletior factus fuisset. 2 3

Quem Romam tutorum petendorum gratia duxisti, &c. Ergo mulier matertera, extranea scilicet persona, admittitur in iudicio pro alio, contraque text. *in l. alienam, sup de procurator.* Et quamuis Bart. Alex. & alij existimauerint hoc esse speciale fauore pupilli introductum, nihilominus tamen dicendum est specialitatis causam in eo consistere quòd mulier factum proprium docere intendebat, nempe se rem pupilli propriis suis impēdiis facere paratam fuisse; quia ergo factum proprium prætendebat, & in pupilli fauorem docere intendebat, quasi de illo bene conscia in iudicio admittitur, ita Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, c.10. ex n.8.* 4

SVMMARIVM.

1 *Actio negotiorum gestorum pro solutione nomine alieno sine iussu vtiliter facta competit.*

2 *in Actionem negotiorum gestorum venit quod cohæres pro cohærede vtiliter soluit.*

3 *Expensæ pro parte socij aliquando repetuntur.*

4 *Iudicium familiæ erciscundæ datur, si nondum inter cohæredem illud redditum sit, alioquin negotiorum gestorum tantum competit.*

L. Siue pro fratre. III.

Iidem AA. Hadriano.

PRo solutione nomine alieno sine iussu vtiliter facta negotiorum gestorum actio competit. Item illud quod cohæres pro cohærede vtiliter soluit, venit in actionem negotiorum gestorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* 1 2

Vide

Vide Bart. *in l. 2. num. 1. ad med. de actionib. & obligation. & l. 4. §. Cato, num. 15. ad med. ff. de verborum obligat.* Anton. Gom. *variarum tom. 2. cap. 10. num. 3. col. 2.* vbi ex hoc text. probari ait quòd si quis tenebatur ad certam pecuniam, vel quantitatem, & decessit relictis pluribus hæredibus, & vnus soluit totum, repetit ab aliis actione negotiorum gestorum; si verò soluisset ex necessitate, repetit iudicio familiæ herciscundæ. Cuiac. *lib. 26. obseru. 36.* Iul. Pac. *lib. 2. enant. 63.* Ioan. Garc. *de expensis, cap. 19. num. 6.* vbi
3 dicit quòd aliquando expensæ pro parte quoque socij repetuntur, scilicet actione negotiorum gestorum, & in hunc sensum accipiendam esse hanc legem asserit.

Videtur text. iste in supradicta conclusione contrariari dispositioni text. *in l. hæredes. §. si vnus, & §. non tantum ff. famil. hercisc.* dum vult negotiorum gestorum actionem cum familiæ hercisc. undæ iudicio concurrere non posse, de quorum iurium conciliatione agit Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 3. cap. 14.* quem refert Nicol. de Passeribus à Genoa *de concil. iatione cunctarum legum, prope fin. pag. 732.*
4 *num.* 178 vbi intelligit ideo in terminis *d. §. si vnus, & §. non tantum*, familiæ herciscundæ iudicium dari, si nondum inter cohæredem illud redditum sit, alioquin negotiorum gestorum tantùm competere, ad quod alludunt verba huius text. ibi, *si non est inter vos redditum*, &c. Vide latè Gregor. Lop. Madera *animaduers. iuris cap. 30. num. 1.* vbi agit de intellectu horum iurium.

L. Qui pupillæ. IV.

Iidem AA. Claudio.

1 MAndatum tutoris non impedit actionem negotiorum gestorum inter gerentem, & dominum negotiorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Officij necessitate facta impediunt actionem negotiorum gestorum.*

2 *Officij simpliciter prolati notio.*

L. Officio. V.

Iidem AA. Tryphonio.

1 OFficij necessitate facta impediunt actionem negotiorum gestorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Vide D. Barbos. *in l. 1. p. 4. num. 18. & 19.* vbi ait quòd verbum *officium* simpliciter prolatum significat illud, quod vnusquisque pro conditione sua facere debet, & ei competit & conuenit, & citat ad hoc textum *in præsenti*, & Cæsar Costa *lib. 1. de variis ambiguitatibus iuris, cap. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Curator paterno testamento datus quod expendit ante confirmationem per actionem negotiorum gestorum repetit.*

2 *Curator non datur ex testamento sicut tutor, sed per iudicem.*

L. Curatorem. VI.

Iidem AA. Gallo.

CVrator paterno testamento datus quod expendit ante confirmationem per actionem negotiorum gestorum repetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Quod non potest videri iure factum.] Ergo curator non datur ex testamento sicut tutor, sed per iudicem, vt per Bertazol. *in tract. de clausul. instrument. clausul. 8. gloss. 7. num. 2.* Aldouin. *cons. 78. num. 7.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 220. n. 24.* vbi subdit quòd si curator detur testamento ab iis, qui tutorem dare possunt, iudex debet illum confirmare, & citat *l. Hispan. 13. tit. 16. part. 6* vbi Gregor. Lopez disputat an quando à patre relictus est curator filio, ita confirmandus sit à iudice, vt filius teneatur illum suscipere etiam inuitus, & affirmatiuam partem sequitur. 2

L. Si ab eo. VII.

Imp. ANTONINVS A. *Euphratæ.*

HÆreditatis aditio debitum non confundit, nisi pro hæreditaria portione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Debitum per longum temporis spatium non exigens, ob impedimenta occupationum, minimè remisisse videtur.*

2 *Taciturnitas longi temporis non est sufficiens ad præsumendam solutionem.*

L. Aduersùs eos. VIII.

Idem A. & C. Seuero.

OB impedimenta occupationum debitum per longum temporis spatium non exigens remisisse hoc minimè videtur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Vide Rot. apud Pacificum *post tract. de Saluiano interdicto, decis. 185. num. 2.* vbi dicit quòd taciturnitas longi temporis non est sufficiens ad præsumendam solutionem, Marescot. *var. lib. 2. cap. 67. num 35.* eadem Rot. *decis. 788. num. 12. part. 1. diuers.* vbi dicit quòd sola tarditas creditoris in petendo creditum non sufficit ad præsumendam solutionem, aliàs præscriptio esset frustratoria, & debitor non solum debet probare solutionem respectu creditoris, sed etiam respectu alterius habentis causam ab eo. At verò nonnullis concurrentibus coniecturis, verum quoque est ex diuturnitate temporis præsumi solutionem, cùm non sit verisimile creditorem tandiu cessasse à petitione sui crediti, vel tandiu tacuisse si ei debitum solutum non fuisset, ad tradita per Calcan. *consil. 23. num. 5. circa med. vers. non enim est verisimile*, Paris. *cons. 137. num. 1. lib. 4.* Cephal. *consil. 240 num. 9. lib. 2.* Simon de Pretis *cons. 68. ex. num. 1.* Bertazol. *consil. 118. n. 6. cum. seqq.* Mascard. *de probation. conclus. 1324. num. 27.* Menoch. *consil. 521. num. 98. & de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 135. num. 19. cum seqq.* Afflict. *decis. 13. sub num. 21. & decis. 58. num 8.* Hect. Felici. *allegat. 41. num. 10. & alleg. 44. num. 3. lib. 3.* 2

L. Si pecuniam. IX.

Idem A. Salustio.

1 RAtihabitio insequens negotium per alium gestum, parit negotiorum gestorum actionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup.hoc tit.* Vide posita *in collect. ad reg. ratihabitionem 10.de regul.iur. lib.6.* Cuiac. *in l.semper, ff.de regul.iur.*

De intellectu huius text. cui aduersari videtur, Accursij iudicio, Vlpian. *in l. semper qui non prohibet, ff.de regul.iuris.* dum in his terminis Iurisconsultus mandati actione experiri debere ait, non ergo negotiorum gestorum, vide Gregor Lopez, Madera *animaduersionum iuris ciuilis libro vnico cap.31.* qui reiectis Accursij solutionibus à Bart. & Alex. *in præsenti* veris reputatis, & à Maixer. *in d. l. semper qui non prohibet, ad fin.* tandem concludit in casu nostræ legis tres personas esse considerandas, quæ necessariò hic interuenire debent; personæ autem sunt, dominus, seu creditor, debitor & exactor. Pone ergo quòd ego decem Salustio debeam, quæ cùm à me Iulianus exegisset, Salustius ratum habuit. Si quæras de actione, quæ est inter Iulianum, & Salustium, respondendum est cum Salustio teneri actione negotiorum gestorum, vt probatur *in isto text.* hic enim ratihabitio consideratur ad hoc vt liberetur debitor, nam aliter, nisi ea interueniat, non liberatur, vt agnouit *in præsenti* Accursius *glos.2.* argumento *l.soluendo, ff.cod.tit.* quòd & alij ex Doctoribus agnoscunt ad hoc etiam vt debitore liberato cum Iuliano exactore agere possit Salustius, non tamen hoc negotiorum gestorum actionem excludit, etsi ratihabitio hæc mandato comparetur, ad supradictos nempe effectus. Si verò quæratur de actione, quam habeo aduersùs Salustium ego debitor, tunc cum Vlpiano dicendum est Salustium actione mandati mihi esse obstrictum, vt & ne repetat, & liberationem præstet. Agitur ergo ibi de actione mandati contraria, quæ est inter creditorem & debitorem, vnde creditorem actione mandati obstringi Vlpianus ait, quæ verba hoc insinuant, non tamen quòd semper, & inter gestorum etiam & dominium illa concedatur, contra textum *in præsenti.* Hactenus Madera.

L. Si seruum. X.

Imp. ALEXANDER A. *Secundo, & aliis,*

1 CVrans seruum alienum non inutilem domino habet negotiorum gestorum actionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad lib.1. num.1. supr. hoc tit.*

2 Vide Ioan. Garc. *de expensis cap.21. num.2. & 3.* vbi dicit quòd ægrotantem curans, & ob eam rem impensas faciens, accersendo Medicum, & medicaméta adhibédo repugnante isto ægroto, poterit vel ab eo, vel ab heredibus has expensas recuperare, quia vtiliter negotiú eius gessit, idque etiamsi moriatur æger.

SVMMARIVM.

1 *Expensas alimentorum pietatis causa factas, mater iuris titulo non recuperat; iures autem alias repetendi animo factas, actione negotiorum gestorum repetit, num.2. & 3.*

2 *Alimenta à matre filio præstita præsumuntur donata, & non animo repetendi facta. ampliatur n.5. limitatur num.6. & resoluitur num.7. ampliatur etiam auia materna, seu auo materno, & aliis ascendentibus per lineam maternam, num.8 & extenditur ad filium naturalem, & spurium, num.9. restringitur autem quando mater administrabat bona filij, num.10. limitatur quando mater protestata fuisset à principio alere se filium repetendi, non donandi animo, num. 11. & quando mater super libro rationum familiarium scripsisset filium debitorem pro alimentis, quæ illi præstabat. num.12.*

13 *Protestatio declaratoria voluntatis non prodest in his, quæ non pendent à voluntate.*

14 *Mater siue legitima, siue alia quæuis, tenetur filium trimum lactare.*

L. Alimenta quidem. XI.

Idem A. Herenniæ.

ALimentorum expensas pietatis præsumptione 1
factas mater iuris titulo non recuperat iuvares 2
autem alias factas repetendi animo mater actione negotiorum gestorum repetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text desu- 3
munt *l. Hispan. 36 tit.12.part.5. vbi gloss.4. & lib. 3. vbi gloss 3. eod. tit.* Rip. *lib.2. resp.24. num 6.* Ioseph. Ludou. *Perus.decis.78. num 10. cum seqq.* Mascard *de probat. concl.76. ex num.1.* vbi firmat conclusionem
ex hoc text. quòd alimenta a matre filio præstita 4
præsumuntur donata, & non animo repetendi facta, & *num.3.* extendit ad auiam respectu nepotum, 5
& *num. sequentibus* diuersis modis limitat, idem repetit *concl.554. num.89 cum seqq.* limitans quando 6
impensæ pro alimentis essent magnæ, vel quando mater præstitisset alimenta filio, qui erat in potestate patris adhuc superstitis, & *concl.727. num.3.* vbi tenet quòd expensæ alimentorum factæ filio à matre, vel ab alio ascendente in descendentem, vel à consanguineo in consanguineum, præsumuntur factæ non animo repetendi, sed potius donandi, &
num.5. resoluit quòd expensæ alimentorum præsu- 7
muntur factæ animo repetendi si alimenta præstita fuerint cũ protestatione a matre quòd eas vellet repetere, idem si fuerunt seorsum in librum rationum descriptæ, Surd. *de aliment. tit.6. q.1 num.1.* vbi ait quòd animus repetendi præsumitur in eo, qui præstitit alimenta illi, cui non tenebatur, nisi darentur alicui pauperi, quia tunc non præsumitur data repetendi sed donandi animo, vt ipsemet probat *n.17. cum seqq.* late *tit 6.q 8 ex num.41.* vbi *num.42.* am-
pliat vt procedat in auia materna, seu in auo mater- 8
no & alijs ascendentibus per lineam maternam, &
num.44. extendit ad filium naturalem, & spurium, 9
quia si mater illum aluit, videtur ei donasse alimenta & repetere non potest, cum respectu matris nihil
prorsus differant à legitimis, & *num.46.* restringit 10
quando mater administrabat bona filij, quia tunc impendendo in illius aliméta minime videtur ei do-
nare, & *a num.64.* limitat quando mater protestata 11
fuisset a principio alere se filium repetendi, non donandi animo, quia si facta esset post aliméta iam filio
præstita non valeret protestatio, & *a num.73.* limi- 12
tat etiam quando mater super libro rationum familiarum scripsisset filium debitorem pro alimentis, quæ illi præstabat, cum talis liber probaretur scriptus post factam impensam. Ioan. Garc. *de expens. cap. 4. num.*

*num.*42 Rebell. *de obligat. instit. pag.*2. *lib.*17.*q. vnic. de negotiorum gestore, num.*6. late Molin. *de Instit. tract.*2.*disp.*554.*num.*8. vbi refert quid statuat hac in re ius Hispanicum, & Lusitanum, & demum dicit quòd quando mater, aut auia insumerent aliquid in rebus aliis necessariis filiis, aut nepotibus, quæ alimenta non essent, tunc in dubio non censerentur insumpsisse illa animo ea donandi, sed repetendi, neque enim est tanta præsumptio sumptus in aliis rebus esse factos animo donandi pietate paterna, quanta est de sumptibus factis in alimentis, maiórque est fauor alimentorum quàm aliarum rerum; additque idem Molina hæc eadem longe maiori ratione vim habere in patre, aut auo, atque ea intelligit quando non constat de mente & animo eos sumptus facientis.

13 Notatur hic text. ad hoc quòd protestatio declaratoria voluntatis non prodest in his, quæ non pendent à voluntate. Ias. *in §. fuerat, num.* 07. *Instit. de action.* vbi dicit quòd si quis tenetur ex necessitate iuris, frustrà protestatur, Cephal. *cons.*407. *num.*42. Surd. *de aliment. tit.*6.*q.*3. *num.*47. *& q.*5. *num.*23 *& decis.*62 *num.*34. Marant *de ordine iudic. p.*6. *memb.*6. *ad fin.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.*6.*lit. P, concl.*944. *num.*41. metipsum *de Axiom. iuris vsufreq. axiom.*194. *in fine.* Anton. Gom. *l.*60. *Tauri, num* 5.

In gloss. *Materna pietate* 2. ibi, *& hoc etiam si fuerit protestata quòd has expensas animo repetendi non donandi fecit.* Ita Palat. *in repet. cap. per vestras, notab.* 3.§.14 *num.*1. *cum seqq.*

14 In ead. gloss. ibi. *& tunc intra triennium*, &c. Notatur ad hoc quòd mater siue legitima, siue alia quæuis, tenetur filium trimum lactare, vt per Cordub. de Lara *in l. si mater, num.*2. *cum seqq. ff. de liber. & posthum.* Ioan. Garc. *de expens. cap.*13. *num.*29. *cum seqq.* D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. p.*2. *num.*53. Valasc. *cons.*92. *num.*1.

SVMMARIVM.

1 *Filius donandi animo soluens debitum paternum actione negotiorum gestorum solutum non repetit.*
*Sui iuris factus negotium patris gerens, & soluens, solutum condicit, num.*2.
3 *Filius si aliquid insumpsit cum patre extra alimenta ei debita, illi, seu ipsius heredibus competit actio negotiorum gestorum ad ea repetenda, nisi, &c. resolue vt num.*4.
5 *Soluens pro alio, de suo proprio soluisse censetur.*

L. Si filius. XII.

Idem A. Theophilo.

1 FIlius donandi animo soluens debitum paternum actione negotiorum gestorum solutum non repetit. Item filius sui iuris negotium patris gerens &
2 soluens solutum condicit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *d.l.*1.*num.*1.*sup. hoc tit.*

3 Vide Molin. *de Iustit. tract.*2. *disput.*554 *num.*9. vbi resoluit citato hoc text. quòd si filius aliquid cum patre extra alimenta ei debita insumpserit, illi, seu ipsius heredibus competit actio negotiorum gestorum ad ea repetenda, nisi constaret de animo liberali filij, quo gratis ea insumere intendisset. Surd. *de aliment. tit.*6. *quæst.*9. *num.*10. vbi resoluit quòd
4 filius repetit impensam, quam fecit circa rem patris, aut matris, puta quando eorum debitum exolueret, quia tunc solutum repetit.

Notari solet hic text. ad hoc quòd soluens pro alio, de suo proprio soluisse censetur, vt per Gam. *Lusit. decis.*245. *num.*2. Flores de Mena *ad eundem Gam. decis* 248. *num.*2. Crauet. *cons.*191. *num.*8. *lib.*1. *& consil.*244. *num.*6. *lib.*2. Menoch. *de præsumpt. lib.*3. *præsumpt.*46. *num.*7.

SVMMARIVM.

1 *Expensæ factæ pro curanda vxore ægra non repetuntur per maritum in expensis funerum, dote apud maritum remanente, & num.*2.
3 *Vir an & quando teneatur suis sumptibus alere vxorem, eique victum & alimenta præstare, remissiuè.*
4 *Heres mariti non tenetur dare vestes lugubres vxori defuncti, nisi adsit consuetudo patriæ.*
5 *Vir vxorem pauperum de suo funerat, & pertinet ad ipsius dignitatem.*

L. Quod in vxorem. XIII.

Idem A. Aquilæ.

EXpensæ factæ procuranda vxore ægra non repetuntur per maritum in expensis funerum dote apud maritum remanente. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1 *num.*1.*sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Palat. *in repet. rub. notab.*3. *in princip. num.*4. *& §.*1. *num.*1. *&* 2. Cassan. *in consuetud. Burgund. rub.*4. § 23. *num.*16. *fol.*193. Rot. Bononien. *decis.*22. *num.*9. Ofasc. *decis.*122. .127. Mascard. *de probat. concl* 77. *à princ.* vbi *num.* 2. subiungit non præsumi huiusmodi expensas & alimenta donata quando protestatus est se ea præstare animo repetendi cuius dictum existimat Menoch. *de præsumpt. lib.*3. *præsumpt.*33. *num.*7. procedere quando maritus vltra debitum modum, & plusquam ferant vires acceptæ dotis, ac fortè sui patrimonij exhibuit alimenta, non autem si pro dotis qualitate, & debito coniugali aluit vxorem siue sanam, siue ægram. Bellacomb. *tom.*1. *commun. opin. lib.*5. *tit.*10. *de donat. inter virum & vxori num.*23. *pag.*736. vbi quòd maritus vxori infirmæ tenetur subuenire de alimentis, medicinis, & aliis omnibus necessariis, Surd. *de aliment. tit.*1. *quæst.*33. *n.*27. vbi ait quòd si vxor habet patrem, vel fratres, maritus non tenetur eam infirmam curare vltra vires dotis, *& tit.*6. *q.*3. *num.*69. vbi tenet quòd maritus potest alimenta, quæ vxori infirmæ præstitit, repetere, & procedere ait etiam in muliere dotata, quia in secunda parte mentionem facit de dote, maximè vbi alimenta excedunt redditus dotis Ioan. Garc. *de aliment. cap.*3 *num* 44 vbi dicit quòd hæc medicamenta præstari debent per maritum vxori respectiuè, id est, ratione dotis, itaut si morbus grauissimus sit, & maximè impensæ fiant in vxore ægrotante, quæ dotis vsuras excedant, tunc vir in dotem computarè eas debet quia licet teneatur alere illam, ac subinde mederi, id tamen est respectu dotis.

Verùm autem & quando teneatur vir suis sum- 3
ptibus vxorem alere, eique victum, & alimenta præstare, vide Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, num.*19. *cum seqq. ff. de liber. agnoscend.* Surd. *de aliment. tit.*1. *quæst.*32. *num.*17. *cum seqq.* D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrimonio. part.*2. *num.*42. *& in l.*2. *in princip. part.*2. *à num.*17. Sanchez *de matrimonio, lib.*9. *disput.*4. *num.*19. *cum seqq.*

4 *In funus sanè eius*, &c.] Ex hoc text. colligit D. Barbos. *in l. qua dote* 34. ... §1. *ff. solut. matrim.* hæredem mariti non teneri vestes lugubres dare vxori defuncti, nisi adsit patriæ consuetudo, Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 78. *a num.* 1. *cum seqq.* vbi latè agit de sumptibus funeris præstitis à coniunctis an recuperentur, néc ne, vbi de matre, patruo, fratre, & administratore, latè Ioan. Garc. *de expens. cap.* 8. *n.* 24. vbi quòd vir vxorem pauperem de suo funerat, &
5 pertinet ad ipsius dignitatem, & *n.* 42. resoluit mulieres de dotibus suis esse funerandas, atque in onus funeris ad eum censet pertinere, qui dotem vel iuris beneficio, vel pacto, vel consuetudine lucratur, per *l. in eum. ff. de relig. & sumpt. funer.* & *num.* 49. intelligit textum *in præsenti*, vbi de funeris impensa erogata in vxorem à marito Imperator rogatus respondet ad eam teneri patrem, quia ad eam dos peruenit, & *n.* 50. aduertit quòd si vxor patrem habeat hodie, & ex iuris nostri Hispani dispositione marito tertiam bonorum partem relinquat, quòd potest *l.* 6. *Tauri*, secundùm iuris dispositionem ad vtrumque funeris impensa pro rata bonorum pertinebit, pater duas partes, maritus tertiam præstabit ad funus.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum tertij non impedit actionem negotiorum gestorum oriri inter gerentem, & eum cuius negotia gesta sunt, sed inter mandantem & mandatarium parit actionem mandati.*
2 *Mariti mandato negotia tam mariti, quàm vxoris vtiliter gerens, contra maritum habebit actionem mandati, & contra vxorem negotiorum gestorum.*
3 *Bonorum alienorum cura vbi alicui incumbebat, actio directa negotiorum gestorum ei competit.*

L. Mandatum. XIV.

Idem A. Mutiano Rufo.

1 MAndatum tertij non impedit actionem negotiorum gestorum oriri inter gerentem, & eum, cuius negotia gesta sunt, sed inter mandantem & mandatarium parit actionem mandati. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*
2 Vide Rebell. *de obligat. instit. part.* 2. *lib.* 17. *q. vnic. de negotiorum gestore num.* 2. *in fine*, vbi per hunc textum tenet quòd si ex mariti mandato quis negotia tam mariti, quàm vxoris vtiliter gessit, contra maritum habebit actionem mandati, & contra vxorem negotiorum gestorum. Vnde ex hoc text. colligit Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disput.* 553. *num.* 3. quòd
3 quando cura bonorum alienorum alicui incumbebat, siue tanquam mandatorio, aut Procuratori, siue tanquam tutori, aut curatori, siue quacunque alia ratione, tunc si tertius aliquis illa administret in absentia eius, cui illorum cura incumbebat, aut eo præsente, sed id ignorante, competit indifferenter actio directa negotiorum gestorum aduersùs hunc tertium administratorem, domino eorum bonorum, atque ei, cui illorum cura incumbebat, eo quòd verè negotium vtrique gesserit: è contra verò competit huic tertio administratori actio contraria negotiorum gestorum si quid vtiliter expendit, indifferenter aduersùs dominum eorum bonorum, vel aduersùs eum, cui illorum cura incumbebat.

SVMMARIVM.

1 *Vitricus in priuignum paterno affectu expendens non repetit, nisi animum negotij gerendi habuerit, & num.* 2. *&* 3.

L. Si Paterno. XV.

Imp. GORDIANVS A. Eutychiano.

VItricus in priuignum paterno affectu expendens non repetit, nisi animum negotij gerendi habuerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 2. *num.* 1. *supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2 *l. Hispan.* 37. *tit.* 12. *part.* 5. Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis, §. idem rescripsit, num.* 106. *& §. si mater, num.* 61. *cum seqq. ff. de liber. agnosc.* Menoch. *de arbitr. casu* 88. *n.* 13. vbi citato hoc textu dicit quòd quando vitricus impendit pro priuigno, donare non præsumitur, nisi affectu paterno impédat. Late Surd. *de alim. tit.* 6. *num.* 1. *à princ* vbi *n.* 4. tenet quod vitricus in dubio præsumitur aluisse priuignum animo repetendi, & *n.* 14. *&* 15. quòd vitricus repetit à priuigno quicquid impendit circa res illius, & quidquid pro eo soluit magistro, qui illum docuit Grammaticam, vel artem, & *n.* 16. *&* 19. quòd vitricus non repetit alimenta à priuigno, quando ille alendus erat à matre, vel quando eum habuit in suis seruitiis, & obsequiis, vel quādo erat illius administrator si eum habuit in obsequiis, Molin. *de Iustit. tract.* 2 *disp.* 553. *n.* 6. vbi *n.* 10. ait quòd illud, quod cum priuignis est insumptum, nisi constet animo liberali insumptum esse, sanè siue in alimentis, siue in aliis rebus sit insumptum, conceditur actio negotiorum gestorum ad id repetendum, quoniam in vitrico non est præsumendus liberalis animus, nisi in coniecturis de aliquo animo liberalis constet ac probetur, solú enim lex ista denegat actioné si paterno affectu sumptus facti sint, non tamen affirmat, aut innuit præsumendum esse factos fuisse paterno affectu; ac sanè quando vitricus tutor esset priuignorum nó dubito præsumendum non esse animum liberalem, sicut non præsumitur in matre & auia tutricibus & administratricibus bonorum filiorum ac nepotum. Rebell. *de oblig. inst. p.* 2. *lib.* 17. *q. vnic. de negot. gest. n.* 6. *in fin.* 3
Si paterno affectu priuignas tuas aluisti.] Ergo vitricus si bonis moribus imbutus sit, vt omni suspicione vacet, à priuigni educatione non excluditur, vt per Castr. *n.* 3. Alex. *n.* 1. *notab.* 2. *in præsenti*, Greg. Lop. *l.* 16 *verbo que casare, tit.* 16. *pag.* 6. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore, d.* 110. *vers. vnde quarta & vltima, de integr. restit. minor.* Sanchez *de matr. lib.* 7. *disp.* 88. *n.* 17. Guttier. *de tutel. p.* 2. *c.* 8. *n.* 22.

L. Si negotium. XVI.

Impp. GALLVS & VOLVSIAN. AA. eidem.

SOluens tributa pro fratre & sorore nullo extante mandato actione negotiorum gestorum solutum repetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad lib.* 1. *num.* 1. *hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2 Dec. *consil.* 442. *num.* 36. *&* 37. *& cons.* 628. *num.* 7. & 8. Ruin. *cons.* 161. *num.* 1. *lib.* 3. *& cons.* 100. *num.* 4. *& cons.* 145. *num.* 9. *lib.* 4. Crauet. *cons.* 86. *num.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 88. *num.* 10. vbi ex hoc text. colligit quod si frater pro fratre aliquit soluit, vt colle

collectas, vel quid simile, non præsumitur facere animo donandi, sed repetendi, Rebell. *de obligat. instit.p.2. lib. 17.q. vnic. de negotiorum gestore, num.6. prope fin.* Mascard. *de probat.concl.554.num.42.*

SVMMARIVM.

1 *Obligatio contracta ratione administrationis transit ad hæredes; contra hæredes gestoris datur vtilis negotiorum gestorum actio, num.2.*
3 *Officia industrialia non sunt ad heredem transitoria.*

L. Curatoris. XVII.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Claudiæ.*

1 OBligatio contracta ratione administrationis
2 transit ad hæredes. Item contra hæredes gestoris datur vtilis negotiorum gestorum actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.2. n.2.sup.hoc tit.*
Nec ad eos officium administrationis transire.] No-
3 tatur ad hoc quòd officia industrialia ad hæredem non sunt transitoria, vt per Gregor. Lop. *l.2.gloss.3. verbo mûriesse.tit.8.part.5.* vbi etiam resoluit in hærede artificis, qui locauit operas suas, seu promisit facere certum ædificium sub certa mercede, vel pretio dubio esse electam industriam personæ, & sic locationem huiusmodi non transire ad hæredem.

L. Ob negotium. XVIII.

Iidem AA. *&* CC. *Pomponio.*

IN actionem negotiorum gestorum, sicut in similes bonæ fidei, vsuræ computantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr.hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *pro Negotio communi gesto locum habet negotiorum gestorum actio.*
2 *Rem communem habentes ex pendentibus, aut meliorantibus, vel reficientibus, remissiuè.*
3 *Rem vendens alienam vt alienam, semper videtur res fuisse vendita, nomine alieno.*

L. Ab vno. XIX.

Iidem AA. *&* CC. *Alexandro.*

1 ETiam pro communi negotio gesto locum habet negotiorum gestorum actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1. supr.hoc tit.*
2 De his qui rem communem habent ex pendentibus, aut meliorantibus, vel reficientibus, vide Ioan. Garc. *de expensis cap.19. per totum.* Notatur ad hoc
3 quòd si quis vendit rem alienam, vt alienam, semper videtur res fuisse vendita nomine alieno, non ipsius vendentis, vt per Tiraq. *de retractu lig.§.1. gloss.2. num.20.in fine.*

SVMMARIVM.

Tutor & curator distincta officia à gestoribus habent, & tutelæ actione, non negotiorum gestorum prætextu expensas repetunt.
2 *Gratificari citra officij necessitatem paucis sufficit.*
3 *Tutor ratione administrationis tenetur de dolo, lata, & leui culpa vsqueque pupillus sui iuris sit.*
4 *Tutor, & negotiorum gestor differunt.*
5 *Negotiorum gestor regulariter de dolo, lata & leui culpa tenetur.*

L. Tutori, vel curatori. XX.

Iidem AA. *&* CC. *Octauianæ.*

TVtor & curator distincta officia à gestoribus 1
habent, & tutelæ actione, non negotiorum gestorum prætextu expensas repetunt. Item paucis gra- 2
tificari citra officij necessitatem sufficit. Tutor ratio- 3
ne administrationis tenetur de dolo, lata & leui culpa vsquequo pupillus sui iuris sit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.supr.hoc tit.*
Hunc autem propria voluntas facit, &c. Nota dis- 4
crimen inter tutorem, & negotiorũ gestorem, quia tutor, & curator compelluntur omnia gerere, negotiorum verò gestor non nisi velit, & quæ velit, vt per Rebell. *de obligat. instit.p.2. lib.17. quasi. vnic. de negotiorum gestore, num.17.* Molin. *de Iustit.tractat.2. disp.553.num.6.*
Cum non tantùm dolum, & latam culpam, &c.] 5
Notatur ad hoc quòd de dolo, lata & leui culpa tenetur regulariter negotiorum gestor, vt per Gregor. Lopez. *l.30.gloss.1 tit.12. part.5.* Molin. *de Iustit.tractat.2.disp.555.in princip.*

L. Si cognati. XXI.

Iidem AA. *&* CC. *Michræ.*

OBligatio personalis non impedit libertatem 1
serui, & liberatus non tenetur de prioribus gestis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr.hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Negotiorum gestor nisi casum fortuitum speciali pacto præstare in se recepit, de casu fortuito non tenetur, & num.2.*
3 *Negotiorum gestor, si admonitus à domino ne sua negotia in ipsius absentia agerez, nisi ea lege vt teneretur de casu fortuito, tunc si secus agat, tenetur de casu fortuito.*
4 *Expressum dicitur quod in genere dicitur.*

L. Negotium. XXII.

Iidem AA. *&* CC. *Eulogio.*

NEgotiorum gestor nisi causum fortuitum spe- 1
ciali pacto præstare in se receperit, casu fortuito neutiquam tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.supra à hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Gregor. Lop. *l.30 gloss.1. tit.12. part. 5.* Strach. *de mercatura, tit. mandati, num.36.* Molin. *de Iustit. tract.2. disput.533. num.5.* vbi subdit quòd si dominus negotiorum gestorum admonuit ne sua negotia in ipsius absẽtia ageret, nisi ea lege vt teneretur de casu

casu fortuito, tunc si ea in illius absentia agat, tenetur de casu fortuito.

4 In gloss. *Speciali* 2. ibi, *sed ipse exponit speciali, idest, expresso*, &c. Notatur ad hoc quòd expressum dicitur quod in genere dicitur, vt per Tiraq. *de iure maritis gloss. 7. num. 87. & 148.* Negulan. *de pignorib. p. 2. memb. 3. num. 21.*

L. Negotiis. XXIII.

Iidem AA. & CC. Theodoro.

1 ACtio negotiorum gestorum personalis est, non realis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Molin. *de Iustitia, tract. 2. disp. 553. num. 1. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Prohibitio domini negotiorum gestorum actionem impedit in his, quæ post prohibitionem geruntur, & num. 2 & 4. limita vt num. 5.*

3 *Socer non repetit à genero alimenta quæ filiæ præstitit contra voluntatem generi.*

6 *Medicus, vel alius, qui inuitum infirmum curauit, quod possit petere salarium, remissiuè.*

7 *Expensa facta post denuntiationem, ne illas faceret, non possunt repeti.*

8 *Fideiussor non potest repetere quod soluit pro debitore inuito & contradicente. limita vt num. 9.*

L. Si quis nolente. XXIV. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. Ioanni P. P.

1 PRohibitio domini negotiorum gestorum actionem impedit in his, quę post prohibitionem geruntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 12. tit. 22. part. 5. vbi gloss. 3. & l. 12. tit. 13. part. 1. vbi gloss. 4.* Mantu. *lib. 3. locorum cap. 56. pag. 2.* Socin. *reg. 157.* Roman. *sing. 124.* Corset. *sing. 90. verbo expensa.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 13. num. 11.* Menoch. *de arbitrar. lib. 1. quæst. 69. num. 27.* Alphan. *collect. 958.* Surd. *de aliment. tit. 6. quæst. 5. num. 16.*
3 *cum seqq.* vbi quòd socer non repetit à genero alimenta, quæ filiæ præstitit contra voluntatem generi, Ioan. Garcian. *de expens. cap. 6. num. 9.* vbi ait hunc text. rectè si proprie applicari domino, qui ab initio prohibet meliorationes fieri. Molin. *de iustit. tractat. 2. disput. 554. numer. 1.* vbi ex hoc
4 text. colligit, quòd si quis alicui expresè significauit vt nō gereret negotium aliquod, aut negotia ipsius, si post talem expressam prohibitionem ille id agat, atque aliquid expendat, etiamsi vtiliter id expenderit, non competit ei actio negotiorum gestorum aduersùs eum, cuius negotium gessit, & in cuius vtilitatem id expendit, sed id omnino amittit; secus si quid expendit ante eam prohibitionē, nam id repetit actione negotiorū gestorum: subditque Gregorium Lop. *in d. l. 12. tit. 12. part. 5. gloss. vltim.* cum Bart. & aliis, quos citat excipere nisi in eis expensis fauor publicus versetur, vt si eas faciat ad liberandum hominem, morte, mutilatione, graui morbo, aut carceribus, vel pro muliere maritanda, aut aliter publicus fauor in eis faciendis versetur, nam tunc eas repetit, esto is, cuius negotium ea in parte agitur, contradixerit, ac prohibuerit eas facere antequam fierent. In aliis verò euentibus eas amittit saltem in pœnam ex legis dispositione, ac proinde esto is, in cuius commodum factæ sunt, locupletior ex illis sit effectus, asseritque se credere in conscientiæ foro ad eas non teneri, quamuis deceat vt eas soluat, quatenus ex illis effectus fuerit locupletior. Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 17. q. vnic. de negotiorum gestore, num. 1.*

Regulam huius text. limitat D. Barbos. *in l. 3. num. 34 ff. soluto matrim.* nisi ea solutio, quæ, me inuito, facta est, ex post facto nihil quæratur, nam tunc quasi vtiliter negotium gestum fuerit, teneor illud ratum habere, *l. Pomponius 19. ff. hoc tit.* 5

De Medico, vel alio qui inuitum infirmum curauit, quòd possit petere salarium, vide Tiraq. *de nobilit. cap. 6. n. 38.* Rebuff. *de priuil. scholar. priuil. 58.* Surd. *decis. 255. num. 25.* 6

Post denuntiationem, &c.] Notatur ad hoc quòd quando dominus denuntiauit facienti ne illas impensas nimis onerosas faceret, tunc enim faciens expensas petere non potest, de quo vide Boër. *decis. 44. n. 8.* Cassan. *in consuet. Burgund. rub. 2. gloss. fin. num. 2.* Tiraq. *de retract. tit. 2. §. 7. gloss. 1. num. 5.* Pinel. *in auth. nisi, num. 16. de bonis mater.* Gam. *Lusit. decis. 74. num. 1.* Valasc. *de iure emphyteut. quæst. 25. num 9. & 10.* D. Barbos. *in l. diuortio §. fin. part. 1. n. 76. ff. soluto matrim.* 7

In gloss. *Currentem*, vlt. ibi, *item an de æquitate dabitur aliqua actio*, &c. Notatur ad hoc quòd nulla actione vel remedio ex æquitate, vel rigore poterit fideiussor repetere quod soluit pro debitore inuito & contradicente, vt per Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 13. n. 12. fine.* vbi *n. 12.* limitat & intelligit præterquam si soluat pro liberanda persona alicuius etiam eo inuito, quia tunc benè repetit, quia illa prohibitio est nulla fauore publicæ vtilitatis. 8 9

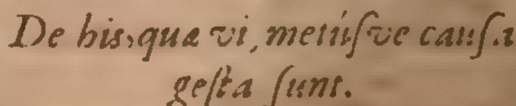

De his, quæ vi, metúsve causa gesta sunt.

TIT. XX.

POSTVLATIONE vtriusque partis audita, Prætor aut iudicem dabat, aut ipse cognoscebat, vt de restitutionibus in integrum. Primo autem loco Prætor proposuit ea, quæ per vim & metum gesta sunt, de quo hoc tit. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Bald. Fulgos. Castr. Cuman. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Mogollon. *in speciali tract.* Suar. Viui. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 9. pag. 325. cum seqq.* Gail. *de pace publica lib. 1. cap. 2.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 1. sub hoc tit.* Azor *instit. moralium part. 1. lib. 1. cap. 10.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 1. quæst. 5* metipsum *in nouis decisiuis canon. voto 1.*

SVMMARIVM.

1 *Interitus periculum fert & sustinet fur, item metum inferens.*

2 *Interitus rei semper imputatur moroso, etiam absque eius culpa contingens.*

3 de

3 *de Interitu rei plura, & num seqq.*
5 *in Participe idem est, quod in principali.*
6 *de Interitu rei quinam teneantur, vel non, remissiuè.*

L. Persecutionem. I.

Imp. ALEXANDER A. *Felici.*

1 INteritus periculum fert & sustinet fur, item metum inferens. Colligunt ex Ord. Cyn Salic. Bart. Bald Fulgos. Castrens. Cuman. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Vide Couarr. *ad reg. peccatum, de reg. iur. in 6 p. 2. §. 6. ante num. 1* vbi per hunc textum tenet quòd morosō semper imputatur rei interitus, etiam absque eius culpa contingens. Hostiens. *in summ. huius. tit.*
3 *num. 7. vers. saina tamen. pace sua*, vbi dicit quòd si res periit ante secundam sententiam, quandocunque tenetur qui metum intulit de omni interitu,
4 Mogoll. *de metu cap. 11. num. 4.* vbi dicit quòd si pereat res, perit periculo metum inferentis, & *num. 5.*
5 idem dicendum asserit contra participem quod in
6 ipso principali. De interitu rei quinam teneantur, vel non, vide Andr. Fachin. *controu. iuris lib. 2 c. 72.*

SVMMARIVM.

1 *Solutio spontanea purgat metum adhibitum in promittendo, & actionem quod metus causa, tollit. purgat vim, dolum, metum praecedentem, num. 2. limita vt num. 3.*
4 *Metus per actum voluntarium purgatur si interuenit ex interuallo.*
5 *Metus non præsumitur.*

L. Cum te. II.

Idem A. Alexandro.

1 SPontanea solutio metum in promittendo adhibitum purgat, & actionem quod metus causa, tollit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 supr. hoc tit.*

2 Vide *l. Hispan. 28. tit. 1. part. 5. & l. 48. tit. 14. ead. part.* vbi dicitur quòd solutio spontanea purgat vim, dolum, vel metum præcedentem, in qua l. 48. Gregorius Lopez *gloss. 2* hoc procedere ait, quia solutio spontanea, quæ sequitur, tendit ad excusationem actus præcedentis, neque ad aliud potest ordinari; non ergo procederet in alio actu sequenti, qui non ordinaretur ad excusationem præcedentis. Latè Vezin. & Fichard. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 10.*
3 *n. 51. pag. 328.* vbi firmat conclusionem ex hoc text. desumptam quòd metus purgatur per solutionem spontaneam subsequutam, & limitat procedere in soluto, secus in soluendo, vel vbi ageretur aliquo remedio possessorio, seu interdicto recuperandæ, & etiam in solutione, quæ tendit in præiudicium soluentis, secus est in receptione pretij, quæ tendit in fauorem: limitat quoque quando tempore factæ solutionis cessabat metus, vel quádo duraret eadem causa metus, seu etiam quando solutio facta fuit tempore coactionis, vel modicum pòst, Andr. Hail. *lib. 2. obseru. 93. num. 19.* Tiraquel. *de retract. tit. 2. §. 1. gloss. 5. num. 2. & 22.* Afflict. *decis. 336. n. 7.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 17. num. 42.* Mascard. *concl. 1055. n. 35.* Ioseph. Ludou. *Lucens. decis. 18. num. 2. & 11.* Aloys. Ricc. *collect. 878.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo metus num. 13.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 1. sup. hoc tit. resol. 1.* Camill. Borrel. *in summa. decis. tom. 3. tit. 1. num. 617. & 618* Farin. *fragm. crim. p. 2. verbo metus, num. 136. cum seqq.* Mogol. *in tract. huius tit. cap. 12. ex num. 14.* Menoch. *cons. 1. num. 396. & seq. & cons. 410. num. 7. & de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 6. num. 35.* vbi dicit quòd metum purgasse præsumitur ille, qui metu contraxisse dicitur, si sponte soluit, vel exegit, vel alio modo obseruauit, quod promisit, Adrian. Pulux. *ad l. interpositas, in princ. de transact.* Azeued. *l. 1 num. 194. & seq. tit. 21. lib. 4. noua Recop.* vbi dicit spontaneam solutionem metum purgare & dolum, Guttier *in repet. l. nemo potest. ff. de legat. 1. num. 380.* vbi *n. 381.* ait textum *in præsenti*, in interuallo temporis consistere, neque locum sibi vindicare si statim quod fuit, pecunia promissa esset & soluta.

Notari solet hic text. ad hoc quòd metus, licèt à 4
principio interueniat, tamen per actum volútarium purgatur si ex interuallo postmodum interuenit, & tempore illo non durabat metus, nec eius causa, vt per Parisi. *cons. 76. num. 2. vol. 4* Bonacos. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 10. num. 49.* Nam. præsumitur semper durare metus quandiu metum passus est in potestate, & custodia ipsius metum inferentis, ne purgant illu metum quicumque actus voluntatis spontanei per ipsum metum passum quomodocunque facti. Euerar. *cons. 4. num. 21. inter matrim.* Zilett *tom. 2.* Ego ipse *in votis decisiuis Canon. voto 1. ex num. 104.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 1. sub hoc tit. resolut. 1. num. 15.*

Nisi & in soluendo vim te passum dicas, &c. No- 5
tatur ad hoc quòd metus non præsumitur, vt per Mascard. *de probat. concl. 105. n. 1. cum seqq.* Surd. *decis. 194. n. 22.* Farin. *fragm. crim. p. 2. verb. metus, n. 167. cum seqq.* metipsum *d. voto 1. n. 97.*

SVMMARIVM.

1 *Vendens metu vtili actione repetit oblato pretio, nisi obstet præscriptionis iusta exceptio. & n. 2.*
3 *Actio quæ sequitur possessorem, non est mere personalis, sed in rem scripta.*
4 *Actio quod metus causa per tertium possessorem longo tempore præscribitur. intellige vt num. 5. & resoluitur num. 6.*
7 *Pretium quod restituendum sit.*
8 *Vsucapit dominus reuocabilis non rem ipsam, quæ iam sua est, sed actionem per quam reuocari potest.*

L. Si vi, vel metu. III.

Imp. GORDIANVS A. *Caio.*

VEndens metu fundum vtili actione repetit ob- 1
lato pretio, nisi obstet præscriptionis iusta exceptio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc leg. tom. 1. pag. 85.*

Vide *l. Hisp. 56. tit. 5. p. 5.* vbi statutum est rescindi 2
venditionem si fuit facta per vim, vel metum hoc iure probato, nec etiam valent accessoria ad firmitatem posita, etiam iuraméto firmata, Tiraq. *de retract. lign. §. 12. gloss. 1. n. 18.* vbi dicit quòd si vi, vel metu fundum venditum emptor alteri vendidit, venditor potest à secundo emptore repetere, reddito ei pretio, Boër. *decis. 76. n. 8.* Gam. *Lusit. decis. 74. num. 2.* vbi dicit quòd pretium reddendum est emptori, contra qué fertur sententiam annullationis venditioni.

3 *Postquam placuit in rem quoque dari actionem.*] Notatur ad hoc quòd actio, quæ sequitur possessorem, non est mere personalis, sed in rem scripta, vt per Tiraq. *de retractu lig.* § 8. *glos.* 5. *num* 8.

4 *Longæ possessionis præscriptione*, &c.] Notatur ad hoc quòd actio *quod metus causa*, per tertium possessorem longo tempore, scilicet decem, vel viginti annorum, præscribitur, vt per Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloss.* 10. *num.* 14. vbi aduertit quòd licèt hæc actio duret triginta annis aduersùs eum, qui metum incussit, tamen si res alteri fuit vendita, ea actio aduersùs ipsum emptorem longo tempore extinguitur, Angel. *in* §. *quadrupli*, *num.* 4. *in fine*, *Instit. de action.* Sarmient. *lib.* 2. *selecti. cap.* 11. *num.* 8. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 17. *num.* 29. *vers. nec quicquam facit*, Viui. *decis.* 707. *num.* 18. *lib.* 3. Montaneir. *in addit. ad Oliban. tit. de actionib. cap.* 9. *num.* 17. *pag.* 2. latè Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 1. *sub hoc tit. resol.* 2. *n.* 1. & 2. Pinel. *in auth. nisi tricennenale*, *num.* 35. *de bonis mat.* vbi allegato hoc text. dicit quòd tertius habens causam ab alio, etiam habente rem ab hærede, ordinarie vsucapiet.

5 Intellige hanc resolutionem locum habere, si in huiusmodi tertio possessore titulus, & bona fides interuenerit, vt tenet Alex. *in præsenti*, *num.* 6. quem sequuntur Balb. *de præscript. in* 1. *part. quartæ partis princip. in* 3. *quæst. sub. num.* 3. Octauian. Cacheran. *decis.* 172. *num.* 14. Alex. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 2.

6 vbi *num.* 3. resoluit, quòd si tertius possessor, hoc est, secundus emptor, sciebat per metum primum emptorem emisse, idest, coëgisse venditorem per metum ad vendendum, tunc in casu isto huiusmodi secundus emptor, vel alius tertius possessor non præscribit cum fuerit in mala fide.

Verùm autem text. *in præsenti*, sit correctus per *auth. malæ fidei, de præscript. long. temp.* disputat Alex. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 4. vbi resoluit, quòd non est correctus, quando ille, qui per metum compulsus fuit ad vendendum, sciuit per emptorem fuisse denuo alteri rem illam venditam, quia dicta Auth. non loquitur, nec locum habet quando dominus sciuit alienationem factam fuisse. Quando verò ille, qui per metum compulsus fuit ad vendendum, ignorauit, & iurauit, tunc non corrigitur hic text. per dictam Auth. secus si non iurauit, & citat Ruin. *cons.* 105. *num.* 16 *vol.* 1.

7 In gloss. *Reddito.* ibi, *resp. quòd præstitum est auo*, &c. Notatur ad hoc quòd restituendum est primum pretium tantùm si minus est, si maius sit primum illud pretium, quia scilicet secundus minoris emerit, & illud quidem quod minus est, idest secundum pretium, si agens volet, restituet, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. 2. *gloss. num.* 18. vbi post Petr. Cyn. & Raym. *in hoc text.* tenet illud omnino restituendum quod à primo emptore fuit datum, siue maius, siue minus sit; quia sicut illi si contra eum ageretur, illud primum pretium esset restituendum, & ita quoque secundum in quem primus totum suum ius transtulit; additque ex eisdem Doctoribus quòd si possessor rei non habeat causam à primo emptore, non est illi restituendum pretium, cùm id non ob aliud repetat quàm quòd repræsentat personam prioris.

In gloss. *Minitus fin.* ibi, *Præterea quia est dominus*, &c. Notatur quòd dominus reuocabilis potest vsucapere non rem ipsam, quæ iam sua est, sed actionem per quam reuocari potest, vt per Tiraq. *de retract. tit.* 2. §. 2. *gloss. vnic. num.* 45.

SVMMARIVM.

1 *Venditio metu iusto mortis, aut cruciatu corporis extorta, præsertim metu non purgato, nulla est.*

2 *Actio* quod metus causa, *elapso anno in simplum datur.*

3 *Contractus meticulosus si cessante causa illationis metus fuerit postea voluntario aliquo actu corroboratus, efficitur, limita vt n.* 4. & 5.

L. Si per vim. IV.

Idem A. Primo & Euthydico.

Venditio metu iusto mortis, aut cruciatu corporis extorta, præsertim metu non purgato, 1
nulla est. Item actio *quod metus causa* elapso anno in simplum datur. Colligunt ex Ordin. Doctores ci- 2
tati *d. l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Et non postea eam consensu corroborasti, &c.] No- 3
tatur ad hoc quòd si meticulosus contractus cessante causa illationis metus, fuerit postea voluntario aliquo actu corroboratus ac ratificatus, validus efficitur, vt per Doctores citato *suprà ad l.* 2. *hoc tit.* Quæ quidem conclusio limitatur vt non procedat 4
quando non fit ratificatio tempore habili, veluti si lege aliqua, vel statuto determinatum esset tempus, intra quod deberet fieri, extra illud enim tempus non valet ratificatio, Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.* 18. *num.* 2. & 11. Item limitatur in contractibus ab 5
initio nullis, quia ex actu subsequuto ex interuallo non dicitur purgatus metus ad hoc quòd actu ab initio nullus reconualidetur, & sit validus ex tunc, Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 1. *sub hoc tit. resol.* 1. *num.* 41. *vers. tertio.*

Consensu.] Idest, libero, nam si adhuc viget causa metus, consensus nihil operatur, vt per Boer. *decis.* 100. *num.* 15. & 16.

SVMMARIVM.

1. *Actio* quod metus causa *competit tam ob venditionem coactam, quam minori pretio factam, competit etiamsi metum passus rem venalem & animum vendendi haberet, si vi, vel metu compulsus fuisset rem viliori pretio vendere, num.* 2.

L. Non interest. V.

Idem A. Ruso militi.

Actio *quod metus causa* competit tam ob vendi- 1
tionem coactam, quam minori pretio factam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supra hoc tit.*

Ex hoc text. vulgò colligitur competere actio- 2
nem *quod metus causa*, etiamsi metum passus rem venalem & animum vendendi haberet, si vi, vel metu compulsus fuisset rem viliori pretio vendere, vt per Mench. *controuers. vsufreq. lib.* 3. *cap.* 65. *à num.* 4. *vsque ad finem*, vbi quatuor adducit opiniones quoad quæstionem, an in hoc casu agendum sit ad rem recuperandam, vel ad pretij supplementum. Primam Bart. & Angel. *in præsenti*, qui præcisè ad pretij supplementum actionem dari tenent, non tamen ad rem recuperandam Secundam Aretini etiam *in præsenti*, & Pinel. *in l.* 2. *de rescind. vendit. p.* 3. *c.* 1. *num.* 22.

Tertiam

Tertiam verò inferenti metum ad libitum licere rem reddere, vel pretium supplere. Quartam è contrario. Quarum primam communem dicit ex Pinel. *vbi suprà*, & pro ea allegat *gloss. fin.* Bellap. Cyn. Bald. Salicet. Alex. & Fulgos. *hic*, à qua vnà cum Pinel. idem Mench. dissentit, & secundam sequitur, videlicet ad rem consequendam præcisè agendum esse, planéque probari inquit ex hac lege quatenus dicit improbè factum in pristinum statum reponi, nonnullisque rationibus comprobat.

SVMMARIVM.

1 *Violentia non probatur ex sola dignitate contrahentis, & num. 2.*

3 *Metus reuerentialis per se solum non sufficit ad rescindendos contractus simili metu initos.*

4 *Metus reuerentialis quibus casibus videatur sufficiens ad rescindendos contractus tali metu initos.*

L. Ad inuidiam. VI.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA & CC. *Polliæ.*

1 EX dignitate sola contrahentis violentia non probatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ruin. *cons. 121. lib. 4.* Menoch. *de præsumpt. lib 3. præs. 126. n. 8. & lib. 4. præs. 11. num. 5.*

3 *Ad arguendum metum*, &c.] Ergo metus reuerentialis per se solum sufficiens non est ad rescindendos simili metu initos contractus, de quo vide Afflict. *decis. 69. num. 4.* Bernard. *reg. 532.* Hippol. *sing. 347. & cons. 124. num. 16.* Bertach. *lit. M, verbo metus non præsumitur, num. 10.* Roland. *cons. 95. à num. 28. vol. 1. & cons. 83. num. 28. vol. 1.* Cephal. *cons. 62. num. 29. & cons. 41. num. 45. vol. 1. & cons. 592. num. 11. vol. 4.* Boër. *decis. 100. num. 11.* Graminat. *decis. 150. num. 4. & decis. 262. num. 1.* Capyc. *decis. 95. & decis. 159. num. 34.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis. 18.* Xuar. *alleg. 24. ad fin.* Cou. *de sponsal. part. 2. cap. 3. §. 6. num. 7. & 8.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 17. num 11. 19. & 34.* Anton. Gom *tom. 2. variar. cap. 14. num. 27.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 3. num. 9.* Mascard. *de probat. concl. 1055. num. 17. & 22.* Paz *cons. 3. num. 53. & cons. 5. num. 11.* Ioan. Garcian. *reg. 314.* Menoch. *de arbitr. casu 136. & de præsumpt. lib. 3. præs. 126. num. 12. & præs. 127. num. 2. 8. & 9. & cons. 1. num. 493. & cons. 181. num. 88. vol. 2.* Guttier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 1. num. 15. & cons. 16. num. 16.* Azeued. *l. 1. num. 191. tit. 21. lib. 4. noua Recop.* Macienz. *in Dial. relatoris p. 4. cap. 20. num. 2. & in l. 11. gloss. 3. num. 2. tit. 1. lib. 5. noua Recop.* Mandell. *cons. 77. vol. 1.* Honded. *cons. 29. num. 42. cum seqq. lib 1.* Gam. *Lusit. decis. 250. num. 4. & decis 262. n. 1.* Fachinæ. *controuers. lib. 2. cap. 96.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num. 40. & de renouat. emphyt. q. 16. n. 59.* Ceuall. *communium contra commun. quæst. 727. num. 21. cum seqq.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 23. q. 8.* Mogoll. *in tract. de metu c. 4. §. 1.* Gabr. Pereira *Lusit. decis. 30. num. 2.* Surd. *decis. 513. num. 10.* Stephan. Gratian. *Marchia decis. 234. num. 5.* Decian. *cons. 18. num. 127. vol. 1.* Ioseph. Sesse *Arag. decis. 60. num. 11. tom. 1.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect. 154. & 1176. in fine.* Monter à Cueua *Arag. decis. 33. num. 29. 31. & 13.* Sanchez. *de matrim. lib. 4. disput. 6. num. 7.* Castill. *lib. 3. quotid. cap. 1. num 149* Thesaur. *q. 51. lib. 1.* Alex Trentacinq. *var. resol. l. b. 1. tap. hoc tit. resol. 1. num. 5. 7. & 8.* Fontanel. *de pactis nuptialib. claus. 7. gloss. 2. part. 5. num. 34* Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. M, verbo Metus conclus. 219. num. 8* Farin *fragm. crimin. part. 2. lit. M, num. 125.* Montaneir. *ad Oliban. de action. p. 2. lib. 1. cap. 9. n. 13* Rebell. *de obligat. instit. lib. 1. quæst. 5. n. 10. cum seqq* Mart. *de success. legali tom. 2. p. 4. q. 1. art 6. num 31.*

Tribus potissimum casibus huiusmodi metus reuerentialis sufficiens videri potest ad rescindendos simili metu initos contractus. 4

Primus erit si preces immodicæ, nimiæ, instantissimæ, sæpiùs inconculcatæ, ac repetitę cum reuerentiali metu concurrent, vt latè docet Sanchez *d. cto lib 4. disp. 7. per tot.* vbi postquam tres retulit opiniones *in num. 7* secundæ inhæret, dicens probabiliorem, videlicet hîc traditam, & ibi per eum citatis addo Alexand. Trentacinq *de l. eo resol. 1. n. 7. vers. idem est, & in vers. sublimiæ,* Mart. *de successione legali p. 4. q. 1. art. 6. num. 32. tom 2.* Castill. *lib. 3. cap. 1. num 105. cum seqq.*

Secundus, quando vnà cum metu reuerentiali concurrunt minæ, vel verba, gloss *verbo quolibet in l. metum autem, ff. ex quibus causis maior.* Cou. *de sponsal. p. 2 cap. 3. §. 6. num. 4.* Xuar. *allegat. 24. ad fin.* Boër. *decis. 100. num. 11. & 12.* Cacheran. *decis. 279. num. 3. & 5.* Aloys. Ricc. *d. collect. 1176. ad fin.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 14. num 7.* Menoch. *cons. 2. num. 493. & de arbitr. casu 136. num. 6. & de præsumpt. lib. 3. præs. 126. num. 24. & 25* Matienz. *in Dial. relat. p. 3. cap. 20. num. 2. & 3.* Mogolon. *de metu cap. 2. §. 6. num. 39. & cap. 8. §. 3. num. 11.* Ioan Garc. *de nobilit. gloss. 17 num. 11 18. & 19.* Thesaur. *d. quæst. 51. num. 7. lib. 1.* Castill. *d. lib. 3. cap. 1. num. 153.* Alexand. Trentacinq. *d. resol. 1. num. 7.* Marta *de success. legali tom. 2 p. 4. q. 1. art. 6. num. 29. & 31.* Gabr. Pereira *Lusit. decis. 30. n. 7.*

Tertius quando vnà cum metu reuerentiali, seu debita reuerentia concurrit in contractu, seu actu enormis vel enormissima læsio, seu vltra dimidiam, quia tunc contractus rescinditur, quamuis sit corroboratus iuramento, & nullæ probentur minæ, seu verbera, & adfuerit præsentia iudicis, seu propinquorum, vide Cou. *d. §. 6. num. 4.* Padil. *in l. interpositas, num. 21. de transact.* Sebast. Medic. *de casib. fort. par. 1. q. 7. num. 7.* Menoch. *de arbitr. casu 136. num. 9. & de præsumpt. lib. 3. præs. 126. num. 17. & præs. 127. num. 14. & lib 4. præs. 328. num. 9. & 10.* Mogoll. *dict. cap. 4. §. 1. num. 10.* Surd. *cons. 395. num. 29. & cons. 480. num. 14. cons. 433. num. 36. & decis. 194. num. 20.* Ceuall. *q. 727. num. 21. & 25.* Amatis *decis. 47. n. 10.* Flores de Mena *in addit. ad Gam. decis. 251.* Morquech. *de diuis. bonorum. lib. 1. cap. num. 42. & lib. 2. cap. 5. num. 60.* Sanch. *d. disput. 6. num. 15.* Farin. *d. lit. M, à num. 130.* Castill. *d. lib. 3. cap. 1. num. 155.* Cancer. *var. tom. 3. cap. 1. de action. & obligat. à num 86.* Alex. Trentacinq. *d. resol. 1. num. 8.* Fontan. *d. claus. 7. gloss. 2. p. 9. à n. 48.* Benechend. *ad Seraphin. de priuileg. iuramenti priuil. 110. num. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Contractus quilibet iusto metu celebratus, siue sit hinc inde obligatorius, siue ex altera tantum parte, rescinditur.*

2 *Metus contractum donationis nullum reddit, & inualidum.*

3 *Donatio*

3 *Donatio est contractus.*
4 *Transactio metu facta nulla est.*
5 *Stipulatio est contractus.*
6 *Mina capitales dicuntur periculum quo quis metuit iacturam libertatis, aut timet incurrere in pœnam legis qua ciuitas amittatur.*
7 *Contractus probabili metus suspicione initi rescinduntur.*
8 *Compulsus aliquid faciens, aut metuens ne compellatur, idem est.*

L. Si donationis. VII.

Iidem AA. & CC. Cotui.

1 QVilibet contractus celebratus iusto metu, siue sit hinc inde obligatorius, siue ex altera tantùm parte, rescinditur. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. super hoc tit.*

2 *Si donationis, &c.*] Notatur ad hoc quòd metus reddit contractum donationis nullum, & inualidum, vt per Roland. *cons. 2. num. 47. cum seqq. lib. 1.* Sebast. Medic. *de casibus fort. p. 1. q. 7. num. 30.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. M, concl. 221. num. 11.* quos refert & sequitur Farin. *fragm. crimin. part. 2. lit. M, num. 42.*

3 Et notatur ad hoc quòd donatio est contractus, de quo vide Tiraq. *de iure mariti gloss. 5. n. 43. & 44.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom. 2. lib. 13. tit. 3. à princip.*

4 *Vel transactionis, &c.*] Notatur ad hoc quòd transactio metu facta nulla & inualida est, vt per Sebast. Medic. *d. quæst. 7. num. 51.* Card. Tusch. *d. lit. M, conclus. 215. num. 13. & concl. 221. num. 14.* Farin. *d. lit. M, num. 36.* Et vide posita *in collect. ad l. interpositas, de transact.*

5 *Vel stipulationis, &c.*] Ergo est contractus. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 1. tit. 3. num. 6.*

6 *Capitales minas, &c.*] Dicuntur in hoc text. periculum, quo quis metuit libertatis iacturam, aut timet incurrere in pœnam legis, qua ciuitas amittatur, ita Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 1. c. 10. q. 8.*

7 *Pertimescendo.*] Notatur ad hoc quòd contractus probabili metus suspicione initi rescinduntur, vt per Sebast. Medic. *de casibus fortuit. p. 1. q. 7 num. 7. vers. 16.* Grammat. *decis. 5. num. 5. 7. 8 & 9.* Rebuff. *ad leges Gallia tom. 2. tract. de rescissione contractus, gloss. 22. num. 6.* Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 1. tit. 7. num. 6.* Paz *cons. 25. in fine*, Mascard. *de probat. conclus. 1055. n. 26. & 49.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 17.*
8 *num. 13. in fine, & num. 14.* vbi ait idem esse si quis faciat aliquid compulsus, aut metuens ne compellatur. Cacheran. *decis. 170. num. 3.* Gabr. Pereira *l. 11. sit. decis. 30. num. 4. & 5.* Fontanel. *de pactis nuptialib. claus. 7. gloss. 2. num. 75.* Mogollon. *de metu c. 2. §. 6. à num. 1.* Ioseph. Ludouic. *Lucensi decis. 18. n. 6. & 7.* & faciunt per me tradita *in votis decis. canon. voto 1. num. 29.*

SVMMARIVM.

1 *Venditio facta ne quis ad ciuilia trahatur munera non rescinditur per actionem* quod metus causa.
2. *Metum allegans, necessariò tenetur illum probare.*

L. Cùm te. VIII.

Iidem AA. & CC. Tryphonio.

VEnditio facta ne ad ciuilia munera quis trahatur, non rescinditur per actionem *quod metus causa.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 num. 1. supr. hoc tit.* 1

Vulgò citari solet hic text. ad hoc quòd metum allegans, necessariò illum tenetur probare, vt per Cou. *de sponsal. p. 2. cap. 3. §. 4. num. 1.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 14. num. 27. prope. fin.* Sebast. Medic. *de casibus fortuitis p. 1. quæst. 7. num. 5.* Rebuff. *ad leges Gallia tom. 2. tract. de rescis. contract. gloss. 22. num. 31.* Menoch. *cons. 1. num. 288. & de præsumpt. lib. 3. præs. 126. num. 1. & præs. 127. n. 1.* Decian. *cons. 18. num. 151. lib. 1.* Mascard. *de probat. concl. 1055. num 1.* Mogollon. *de metu cap. 10. §. 1. num. 7.* Surd. *cons. 513. num. 9. & cons. 429. num. 47. & decis. 194. num. 21.* Thesaur. *lib. 1 q. 51. num. 2. in fine*, Cacheran. *decis. 142. num. 7.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. M, conclus. 215. num. 35. & conclus. 223. num. 1. & 17. & concl. 224. ex num. 1.* Cardin. Mantic. *decis. 142. num. 1.* Montanier. *in addit. ad Oliban. de action. p. 2. lib. 1. cap. 9. num. 7.* Carol. de Grassis *de except. except. 11.* Wesembec. *in paratit. huius tit. num. 6.* Farin. *fragment. crimin. part. 1. lit. M, num. 167.* 2

SVMMARIVM.

1 *Metus non iactationibus, sed facti atrocitate probatur.*
2 *Minas iactans, at parum executioni mandans, metum non incurrit cadentem in constantem virum.*
3 *Metus non probatur sola protestatione.*
4 *ad Metus probationem leuiores sufficiunt probationes.*

L. Metum. IX.

Idem AA. & CC. Himnodæ.

MEtus non iactationibus, sed facti atrocitate probatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc. tit.* 1

Probat hic text. quòd iactans minas, facilèque ira deposita nihil, aut parum exequutioni mandans, metum non incutit cadentem in constantem virum, vt per multos, quos plena manu refert Sanchez *de matrimon. lib. 4. disp. 1. num 20.* vbi *num. 19.* dicit quòd ad metum grauem requiritur vt metum incutiens potens sit minas exequutioni mandare, nó enim est viri constantis ac fortis quibuscunque terreri minis. Hinc iactationem non probare minúsque facere indicium ad torturam contra iactantem per hunc text. probat Mascard. *de probat. conclu. 871. n. 1.* vbi *num. 1.* rationem assignat, quia sæpe minus faciunt homines, qui magna minantur, & *num. 4.* limitat quando qualitas personæ aliud indicaret, vel fuerit consuetus minas exequi. 2

Notatur etiam ad hoc quòd sola protestatio metum non probat, nisi & alia concurrant, vt minæ, verbera, læsio, & alia. Brunor a Sole *in locis commun. verbo Metus num. 2* Suard. *cons. 395. n. 26.* Mascard. *concl. 1055. num. 9.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. verbo Metus, conclus. 224. num. 18* Beneched. *in addit. ad Seraph. de privileg. iuram. privil. 110. num. 20.* Mogollon. *de metu cap. 30. §. 3. num. 16. vers. resoluto*, hanc amplectitur opinionem saltem quando sequuta est 3

est protestatio incontinenti pòst factú, & Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 1. sub hoc tit. resol. 1. num.* 38. *vers.* 2. hanc tenet, quando actus pendet à duorum voluntate, si tamen potestatio non fiat in ipso actu parte præsente.

4 Ad metus probationem cùm sæpe sæpiùs occultè, & intra domum, ac priuatos parietes inferatur, leuiores sufficiunt probationes, probatúrque coniecturis, præsumptionibus, ac indiciis. Roland. *cons.* 23. *num.* 33. *lib.* 2. Boër. *decis.* 100. *num.* 8. Alciat. *de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 7. in princip.* Couar. *de sponsal. part. 2. cap. 3. §. 5. num.* 10 Burg. de Paz *cons. 3. num.* 38. *& cons. 7. num.* 10. Surd. *cons.* 395. *num.* 25. Guttier. *cons.* 16 *num.* 4. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 17. à n.* 32. Sebast. Medic. *de casibus fortuitis p. 1. quæst. 7. num. 7. vers.* 22. Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 1. sub hoc tit. resol. 1. num. 2. &* 24. Mascard. *de probat concl.* 1056. *num.* 3. Flamin. Paris. *de resignat. benef. lib. 13. quæst. 1. num.* 99. Thesaur. *lib. 1. quæst.* 51 *num.* 22. Card. Mantic. *decis.* 112, *num.* 12. Marta *voto* 64 *num.* 5. Monter à Cueua *Aragon. decis.* 32. *num.* 32. *& decis* 45. *in resp. pro amita part. 1. num. 62. cum seq.* Cacheran. *decis.* 177. *num.* Fontanel. *de pactis nupt. claus. 7. glos. 2. part. 5. num.* 39. Cardos. *in praxi iudicum, & Aduoc. verbo metus num.* 7. Castill. *lib. 3. quotid. cap. 1. num.* 84. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Accusationi institutæ, aut instituendæ timor non prodest ad rescindendam venditionem.*
2 *Statutum ita conditum vt videatur dare licentiam occidendi alium ad priuatam vindictam, tanquam nutritiuum peccati non valebit.*
3 *Metum non dicitur pati qui est in carcere respectu iudicis.*

L. Accusationis. X.

Iidem AA. *&* CC. *Faustinæ.*

1 ACcusationi institutæ, aut instituendæ timor ad rescindendam venditionem non prodest. Colligunt ex Ordin. doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 In gloss. *Est desiderium, in fine.* ibi, *secus vbi deprehendor in adulterio*, &c. Notatur ad hoc quòd si statutum conditum sit vt videtur dare licentiam occidendi aliumad priuatam vindictam, tanquam nutritiuum peccati non valebit, vt per D. Barbos. *in l. si ad bestibus, §. fin. num. 44. vers. infertur etiam, ff. soluto matrimonio*, vbi hinc infert quòd in dubio non valebit prædictum statutum, cùm in dubio semper quis credatur occidere ob priuatum odium, & non ob publicam vindictam.

In eadem gloss. ibi, *nam ibi possum, vel non possum iure occidi.* Hanc glossam an hoc regulariter veram non esse, & debere declarari cum Castr. *hic ad fin.* aduertit D. Barbos. *loco citato sub num* 57. *vers. neque etiam obstat*, subditque ibi illud in confesso esse quòd si post auditos adulteros iudex eos condemnauit, & exequutorem mortis fecit maritum, valebit lex, neque maritus tunc occidendo peccabit, cum tunc manifestè occidat condemnatos, & auditos tanquam minister legis.

3 In eandem gloss. ibi, *item quia non est ibi minister legis vt iudex.* Notatur ab hoc quòd ille, qui est in carcere, non dicitur pati metum respectu iudicis, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 67. num.* 29. vbi subdit hoc non procedere in his iudicibus, & Potestatibus oppidorum atque villarum, qui habent vultum terribilem, & solent metum incutere.

SVMMARIVM.

1 *Venditio celebrata per impressionem officialis rescinditur, nec restituitur pretium, & num. 2. intellige et num. 3.*
4 *Subditi si timeant, & vexationem suam redimant aliquid præstando, per talem præstationem ius non acquiritur.*

L. Si per impressionem. XI.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Euagrium P. P.*

VEnditio celebrata per impressionem officialis rescinditur, nec pretium restituitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit *l. Hispan. 5. tit. 5. part. 5.* vbi Gregor. Lop. *gloss.* 6. 2
vbi intelligit etiamsi modicum sit officium, idem Greg. Lopez *l. 6. in gloss. 2. col. 3. in princ. tit. 25. part. 4.* 3
vbi ait quòd si subditi timeant, & vexationem suam redimant aliquid præstando, per talem præstationem ius non acquiritur, Ioanet *rerum quotidian. cap.* 44. Cald. Pereira *post. quæst. forens. cons.* 34. *n.* 13. Vide *ad tit. & l. 1. de contractib. iudicum*, vbi latè. 4

SVMMARIVM.

1 *Venditiones, donationes & transactiones per potentiam extortæ, nullæ sunt.*
2 *Metum grauem non inferunt preces Principis ac Superioris non soliti tractare tyrannicè.*
3 *τὸ Extorquere, significat violentiam.*
4 *Potentior quis sit.*

L. Venditiones. XII. & vlt.

Impp. HONOR. *&* THEOD. AA. *ad Populum.*

VEnditiones, donationes, & transactiones per potentiam extortæ, nullæ sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup hoc tit.* 1

Notatur hic text. à contrario sensu ad hoc quòd preces Principis ac Superioris non soliti tyrannicè tractare, sibi non acquiescentes non inferunt grauem metum ponderando dictionem, *extortæ*: nam *extorquere* violentiam significat, ex quo perspicuè apparet solam potentiam absque tali extorsione non sufficere. Ita Sanchez *de matrim. lib. 4. disp. 7. n. 1.* breuiter Castill. *lib. 4. quotid. cap. 1. num. 122. in fine.* 2 3

Quæ per potentiam, &c.] Potentior quoad hoc propositum ille dicitur, qui Reipubl. administrationi admotus, publico officio fungitur, vt per Cald. Pereira *de potestate eligendi cap. 1. num. 6.* vbi *num. 9.* vtroque loco citato hoc text. tenet quòd familiaritas etiam, seu commensalitas reddit quem potentiorem. 4

De

De dolo malo.

Tit. XXI.

SECVNDA restitutionis causa est dolus malus. Dolus malus est omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circunueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita *ff. hoc tit. l. 1. §. dolum.* Dolus bonus est, vt militare stratagema, *d. l. 1. §. non fuit.* Scripserunt in hanc rubr. Bart. Butrigar. Alberic. Bellapert. Angel. Ias. Fulgos. Alexand. Sichard. Aloys. Leo, Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tit. vide Celsum Bargalum *in speciali tract. de dolo,* Bellacomb. Suar. & alios. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 11. pag. 328. cum. seqq.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. ut. lib. 1. sub tit. de dolo pag. 190.* Mascard. *de probat. concl. 531. cum duabus seqq.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. q. 39. art. 3.* Farin. *in praxi crimin. quæst. 87. 88. & 89. fragment. crimin. part. 1. verbo dolus, a num. 147 vsque ad 192.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo dolus.* D. Barbos. *in prælud. l. si mora, num. 33. cum seqq. ff. soluto matr.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præs. 3.* Arumin. Tepat. *variar. sentent. tit. 154. de dolo malo, eius exceptione, & fraude.*

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor pignora à creditore empta, debitori oblato pretio sortis & vsurarum reddit, & num. 2.*

3 *in Fideiussore qui rem pignori obligatam emit à creditore, præsumitur dolus.*

4 *Fideiussor qui rem pignoris iure obligatam emit, à creditore conuentus, oblato omni debito, rem ipsam restituere cum fructibus cogendus est actione de dolo.*

L. Si fideiussor. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Clementinæ.*

1 FIdeiussor pignora à creditore empta, debitori oblato pretio sortis & vsurarum reddit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bartol. Butrigar. Alber. Bellapert. Bald. Angel. Ias. Castr. Fulgos. Alexand. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom. 1. pag. 89.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit *l. Hispan. 45. tit. 13. part. 5. vbi gloss. 1.* Cuiac. *lib. 5. obseru. 37. num. 20. cum seqq.* Mascard. *de probat. conclus. 532. num. 92.* vbi quòd præsumitur dolus in fi-
3 deiussore, qui rem pignori obligatam emit à creditore, Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 3. cap. 459. num. 26. cum seqq.* vbi ait quòd hic fideiussor emit rem debitoris, & magis videtur licere quam emere propter fidem debitam debitori, additque in pignoribus hoc ideo esse, quia fideiussor debet pignora releuare ne pereant, aut vendantur, non autem emere ad propriam vtilitatem.

4 *De dolo possit actio exerceri.*] Apertè probat hic text. fideiussorem, qui rem pignoris iure obligatam à creditore emit, conuentum, oblato omni debito, rem ipsam restituere cum fructibus cogendum esse actione de dolo. Paulus autem *in l. si mandato, §. Paulus respondit ff. mandati,* fideiussorem ipsum ad id actione mandati perstringendum apertissime docuit. Ad quorum iurium conciliationem multi multas exquisierunt solutiones. Imprimis tota ferè Ordinariorũ schola, & in primis Accurs. *in præsenti, vers. de dolo, & in d. §. Paulus. vers. debitoris, ad fin.* Bart. *hic,* Bald. *ibidem in fine,* & Sichard. etiam *hic num. 10.* necnon *in d. §. Paulus.* Angel. Cyn. Fulgos. Odofred. & Butrig. intelligit quòd illa verba *de dolo,* de quibus *in præsenti,* intelligenda sint quòd detur actio mandati in casu *d. §. Paulus,* propter dolum.

Cuiac. *lib. 3. obseruat. 27. ad fin.* his verbis de conciliatione horum iurium agit. Eiusdem generis est *l. 1. de dolo,* quod nisi dicamus, vehementer pugnabit cum *l. si mandato Titij, §. 1. ff. mandati,* & sanè non de prætoria, de dolo actione, quæ subsidiaria est actio, sed de mandati actio, vt & Ioanni Azoni, Accursio visum est eam *l. 1. de dolo,* accipiendam esse, illa verba indicant, *fidei ruptæ gratia,* in directis enim actionibus bonæ fidei de fide rupta agitur, *l. et apud quem, ff. depositi,* & ideo actiones de fide mala dicuntur à Marco Tullio *in 3. de natura deorum.* Hæc est igitur sententia *d. l. 1.* ob fidem mandati ruptam debitorem actione mandati (cui vt in omnibus bonæ fidei iudiciis de dolo actio inest, cum fideiussore agere, qui pignus emit à creditore. neque id omni oblato debito cum fructibus debitori restituit. Hactenus Cuiac. quem sequutus est Iul. Paci. *cent. 2. tit. de dolo, quæst. 74.*

Anton. Fab. *de erroribus pragm. decade 9. errore 4. in princip.* alio modo supradicta responsa conciliare studuit. Tradidit enim disposita in prædictis iuribus minimè esse contraria, quoniam in debitoris, eiusdemque actoris electione, & arbitrio est, vtra malit experiri, videlicet an actione mandati, an de dolo, cùm vtraque sit eiusdem potestatis, cúmque effectum habeat etiam quoad infamiam irrogandam.

Domin. Arumæus *in suis disput. in Pandectas disp. 12. thesi 14.* meliùs ad supradicta responsa quandam præstitit conciliationem, libet autem eius expressa verba transcribere. Putarem sic dici posse in specie *d. l. 1. de dolo,* fideiussorem ad tempus fideiussisse, eóque elapso pignora amisisse. quæ responsio vt facilis, ita quæstioni optime conueniens. Excipiebat etiam fideiussor se iam pignora, non vt fideiussor, sed vt alius quiuis extraneus emisse, vt sic nullimode ad eorum restitutionem vrgeri possit. Replicabat actor, idémque debitor in contractu fideiussionis, vt maximè tempore finito bonam fidem exigi vt ex re debitoris nullum lucrum capiat, *l. 2. l. 4. §. 1. ff. de distract. pign.* Huic quæstioni respondentes Imperatores rescribunt, non quidem mandati iudicium superesse, verùm consultiùs (quod verbum ponderandum est in hoc casu) fideiussorem facere, si restituat, ne videlicet eo refragante fidei ruptæ de dolo possit actio exerceri. Hactenus Arumæus.

SVMMARIVM.

1 *Actio de dolo cum alia non concurrit, & causa cognita competit. An conueniat cum præscriptis verbis, remissiue, num. 2.*

L. De

L. De dolo. II.

Imp. ANTONINVS A. *Agr pr.*

1 ACtio de dolo cum alia non concurrit,& causa cognita competit.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.*

2 Vide Bart.*in l.ciuitas,num.9. ad fin.ff si certum petatur.*Alciat.*paradox.lib.2.cap.10. col.1.* An hec actio de dolo concurrat cum præscriptis verbis, vide latè disputantem Ferdin.de Mendosa. *disputationum iuris ciuilis in difficiliores leges ff.de pactis,lib.3. cap.4.n.17.*

SVMMARIVM.

1 *Absenti Reip.causa agendi tempora ante reditum, & liberam facultatem non currunt.*
2 *Absentis tempus deducitur de tempore vtili.*

L. Non potest. III.

Imp. GORDIANVS A. *Aquilino.*

1 ABsenti Reip. causa agendi tempora ante redi-
2 tum,& liberam facultatem non currunt.Item de vtili tempore deducitur absentiæ tempus.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.,up. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *in Contractu* facio vt des, *vbi non seruatur fides facienti, & repetitioni locus non est, datur actio* de dolo *ad id quod interest eius illud factum non præstitisse, & num.5.*
2 *Actio* de dolo *datur in contractu* facio vt des
3 *Actio* præscriptis verbis, *&* de dolo *datur ad interesse.*
4 *in Contractu* facio vt des *fide non seruata auctore Præside fidem seruaturus rem retinet.*

L. Cùm proponas. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Menandræ.*

1 IN contractu *facio vt des*, vbi non seruatur fides facienti, & repetitioni locus non est,datur actio *de dolo* ad id, quod interest eius illud factum non
2 præstitisse.Item actio *de dolo* datur in contractu *facio vt des*,actio *præscriptis verbis*, & *de dolo* datur ad
3 interesse. In contractu *facio vt des* fide non seruata
4 auctore Præside fidem seruaturus rem retinet.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.sud.hoc tit.* post omnes Hubert.Giphani.*ad hanc l.tom. pag.89.*
5 Vide pro intellectu huius text.Alciat.*lib. paradox.cap.7.* vbi verè in contractu *facio vt des* actionem præscriptis verbis non competere, sed actionem *de dolo*, quod ea ratione statutum fuisse aslerit,quia cum facta,vt in plurimum, repeti non possint,lex generaliter introduxit vt ageretur de dolo, sicut probat text. *in præsenti*, vbi quia factum illud manumissionis repeti non potuit,respondit Imperator actione *de dolo* competere.Corras. *lib.2. miscel. cap.10.num.fin.* VVesemb *in paratitl. iuris ciuilis lib. 19.Digestor.tit.5. de præscript. verbis, num.5.& 6.* dicunt quòd cùm actio *præscriptis verbis* sit ciuilis,nec detur,nisi in negotiis,quę vicina & proxima sint ciuilibus habentibus nomen, non potuit cõpetere in contractu innominato *facio vt des*, quia non est reducibilis ad contractum nominatum; considerant enim quòd contractus nominatus *do vt facias* veluti do scyphos vt tabulas pingas,rectè locationi cõparatur;e contra autem tabulas pingo vt scyphos mihi des,locationi comparari non posse:quare cùm in ciuilibus nullum sit adminiculum, confugiendum est ad subsidiaria iudicia, & sic actionem *de dolo & in factum* prætoriam.Anton.de Leno *in l.cum mota. 4. sup. de transact.* existimat quòd ad hoc vt in *facio vt des* competat actio *de dolo* oportet quòd duo occurrant: primum quòd factum nequeat infectum fieri: secundum quòd implens in *facio vt des* nullam senserit ex facto suo læsionem.Post omnes doctissimus Ferdinandus à Mendosa *disputationum iuris ciuilis in difficiliores leges ff. de pactis, lib.3. cap.4. num.17.* ita concludit.Ad quintum de text. *in l.cum proponas, de dolo*, reiectis Accursij, Bartoli, Baldi, Alberici, Claudi,Decij,Iasonis, & reliquorum interpretationibus, partim negantium in casu illius textus non esse contractum *do vt des*,sed *facio vt des*, partim id affirmantium dices tu quòd siue sit contractus *facio vt des*,vel *do vt facias*,vel *facio vt facias*,ad producendam actionem *de dolo*,nihi interest, cùm ex omnibus innominatis æqualiter cùm dolus principaliter arguitur, actio nascatur,vt *supra* pictum est; quare non mirum erit si in casu illius textus,etiamsi contractus esset *do vt des* cum dolus argueretur,quod ex subiecta materia,& terminis habilibus(qui semper supponendi sunt) colligi potest, actio *de dolo* competeret.

SVMMARIVM.

1 *Transactio valet inter patrem & filium emancipatum tutel. per patrem administrata.*
2 *Dolus patris purgatur per actionem in factum.*
3 *Nouatio legitima confirmata per acceptilationem actionem pristinam perimit.*
4 *contra Nouationem & acceptilationem ob læsionem immodicam filio contra patrem non doli,sed verecundiæ causa actio in factum competit.*
5 *Pater tutor, aut curator filij tenetur reddere rationem, vt quilibet alius tutor,aut curator.*
6 *Contractus cum patre gestus rescinditur per actionem in factum.*
7 *Dolus præsumitur ex enormissima læsione.*
8 *Transactio bona fide facta à patre cum filia emancipata ex immodica læsione rescinditur. intellige vt n.9.*
10 *Læsio immodica quæ sit.*

L. Si superstite. V.

Idem AA. & CC. *Amphidrosæ.*

VAlet transactio inter patrem & filium emanci- 1
patum ratione tutelæ per patrem administratæ. Item dolus patris purgatur per actionem in fa- 2
ctum Item nouatio legitima per acceptilationem 3
confirmata perimit actionem pristinam.Item contra 4
nouationem & acceptilationem ob læsioné immodicam filio contra patrem non doli,sed verecundiæ causa in factum actio competit. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l 1.num.1.sup.hoc tit.*

Per legitimum tutorem patrem, &c.] Notatur ad 5
hoc quod pater tutor, aut curator filij tenetur reddere rationem vt quilibet alius tutor, aut curator; ita Tiraq.*l.si vnquam,de reuocand donat. in præf.n.29.*

Quod si pactum tantum,&c.] Notatur ad hoc quòd 6
per actionem in factum rescinditur contractus

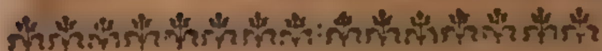

De dolo malo.

Tit. XXI.

SECVNDA restitutionis causa est dolus malus. Dolus malus est omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita *ff. hoc tit. l.1.§. dolum.* Dolus bonus est, vt militare stratagema *d.l.1.§. non fuit.* Scripserunt in hanc rubr. Bart. Butrigar. Alberic. Bellapert. Angel. Ias. Fulgos. Alexand. Sichard. Aloys. Leo, Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tit. vide Celsum Bargalum *in speciali tract. de dolo*, Bellacomb. Suar. & alios. *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.11. pag.328. cum. seqq.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.1. sub tit. de dolo pag.190.* Mascard. *de probat. concl.531. cum duabus seqq.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.2.q.59. art.3.* Farin. *in prax. crimin. quæst.87 88.& 89. fragment. crimin. part.1. verbo dolus, à num.147 vsque ad 192.* Cardos. *in praxi iudicum.& Aduocat. verbo dolus,* D. Barbos. *in prælud. l. si mora, num.33. cum seqq. ff. soluto matr.* Menoch. *de præsumpt. lib.5. præs.3.* Arumin. Tepat. *variar. sentent. tit.154. de dolo malo, eius exceptione, & fraude.*

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor pignora à creditore empta, debitori oblato pretio sortis & vsurarum reddit, & num.2.*

3 *in Fideiussore qui rem pignori obligatam emit à creditore, præsumitur dolus.*

4 *Fideiussor qui rem pignoris iure obligatam emit, à creditore conuentus, oblato omni debito, rem ipsam restituere cum fructibus cogendus est actione de dolo.*

L. Si fideiussor. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Clementinæ.*

1 FIdeiussor pignora à creditore empta, debitori oblato pretio sortis & vsurarum reddit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bartol. Butrigar. Alber. Bellapert. Bald. Angel. Ias. Castr. Fulgos. Alexand. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. post omnes Hubert. Giphan. *ad hanc l. tom.1. pag.89.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit *l. Hispan.45 tit.13. part.5. vbi gloss.1.* Cuiac. *lib.3. obseru.37. num.20. cum seqq.* Mascard. *de probat. conclus.532. num.92.* vbi quòd præsumitur dolus in fi-
3 deiussore, qui rem pignori obligatam emit à creditore, Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.3 cap.459. num.26. cum seqq.* vbi ait quòd hic fideiussor emit rem debitoris, & magis videtur licere quam emere propter fidem debitam debitori, additque in pignoribus hoc ideo esse, quia fideiussor debet pignora releuare ne pereant, aut vendantur, non autem emere ad propriam vtilitatem.

4 *De dolo possit actio exerceri.*] Apertè probat hic text. fideiussorem, qui rem pignoris iure obligatam à creditore emit, conuentum, oblato omni debito, rem ipsam restituere cum fructibus cogendum esse actione de dolo. Paulus autem *in l. si mandato, §. Paulus respondit. ff. mandati.* fideiussorem ipsum ad id actione mandati perstringendum apertissimè docuit. Ad quorum iurium conciliationem multi multas exquisierunt solutiones. Imprimis tota ferè Ordinariorũ schola, & in primis Accurs. *in præsenti, vers. de dolo, & in d. §. Paulus. vers. debitoris, ad fin.* Bart. *hic,* Bald. *ibidem in fine,* & Sichard. etiam *hic num.10.* necnon *in d. §. Paulus.* Angel. Cyn. Fulgos. Odofred. & Butrig. intelligit quòd illa verba, *de dolo,* de quibus *in præsenti,* intelligenda sint quòd detur actio mandati in casu *d. §. Paulus,* propter dolum.

Cuiac. *lib.3. obseruat.27. ad fin.* his verbis de conciliatione horum iurium agit. Eiusdem generis est *l.1. de dolo,* quod nisi dicamus, vehementer pugnabit cum *l. si mandato Titij, §.1. ff. mandati,* & sanè non de prætoria, de dolo actione, quæ subsidiaria est actio, sed de mandati actio, vt & Ioanni Azoni, Accursio visum est eam *l.1. de dolo,* accipiendam esse, illa verba indicant, *fidei ruptæ gratia,* in directis enim actionibus bonæ fidei de fide rupta agitur, *l. et apud quem, ff. depositi,* & ideo actiones de fide mala dicuntur à Marco Tullio *in 3. de natura deorum.* Hæc est igitur sententia *d. l.1.* ob fidem mandati ruptam debitorem actione mandati (cui vt in omnibus bonæ fidei iudiciis de dolo actio inest) cum fideiussore agere, qui pignus emit à creditore, neque id omni oblato debito cum fructibus debitori restituit. Hactenus Cuiac. quem sequutus est Iul. Paci. *cent.2. tit. de dolo, quæst.74.*

Anton. Fab. *de erroribus pragm. decade 9. errore 4. in princip.* alio modo supradicta responsa conciliare studuit. Tradidit enim disposita in prædictis iuribus minimè esse contraria, quoniam in debitoris, eiusdemque actoris electione, & arbitrio est, vtra malit experiri, videlicet an actione mandati, an de dolo, cùm vtraque sit eiusdem potestatis, eumque effectum habeat etiam quoad infamiam irrogandam.

Domin. Arumæus *in suis disput. in Pandectas disp.12. thesi 14* melius ad supradicta responsa quandam præstitit conciliationem, libet autem eius expressa verba transcribere. Putarem sic dici posse in specie *d.l.1 de dolo,* fideiussorem ad tempus fideiussisse, eóque elapso pignora amisisse, quæ responsio vt facilis, ita quæstioni optimè conueniens. Excipiebat etiam fideiussor se iam pignora, non vt fideiussor; sed vt alius quiuis extraneus emisse, vt sic nullimode ad eorum restitutionem vrgeri possit. Replicabat actor, idémque debitor in contractu fideiussionis, vt maximè tempore finito bonam fidem exigi vt ex re debitoris nullum lucrum capiat, *l.2. l.4. §.1. ff. de distract. pign.* Huic quæstioni respondentes Imperatores rescribunt, non quidem mandati iudicium superesse, verùm consultiùs (quod verbum ponderandum est in hoc casu) fideiussorem facere, si restituat, ne videlicet eo refragante fidei ruptæ de dolo possit actio exerceri. Hactenus Arumæus.

SVMMARIVM.

1 *Actio de dolo cum alia non concurrit, & causa cognita competit. An concurrat cum præscriptis verbis, remissiuè, num.2.*

L. De

L. De dolo. II.

Imp. ANTONINVS A. *Agrippæ.*

1 ACtio de dolo cum alia non concurrit, & causa cognita competit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1. sup. hoc tit.*

2 Vide Bart. *in l. ciuitas, num.9. ad fin. ff. si certum petatur.* Alciat. *paradox. lib.2. cap.10. col.1.* An hec actio de dolo concurrat cum præscriptis verbis, vide latè disputantem Ferdin. de Mendosa. *disputationum iuris ciuilis in difficiliores leges ff. de pactis, lib.3. cap.4. n.17.*

SVMMARIVM.

1 *Absenti Reip. causa agendi tempora ante reditum, & liberam facultatem non currunt.*
2 *Absentis tempus deducitur de tempore vtili.*

L. Non potest. III.

Imp. GORDIANVS A. *Aquilino.*

1 ABsenti Reip. causa agendi tempora ante redi-
2 tum, & liberam facultatem non currunt. Item de vtili tempore deducitur absentiæ tempus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *in Contractu* facio vt des, *vbi non seruatur fides facienti, & repetitioni locus non est, datur actio* de dolo *ad id quod interest eius illud factum non præstitisse, & num.5.*
2 *Actio* de dolo *datur in contractu* facio vt des
3 *Actio* præscriptis verbis, *& de dolo datur ad interesse.*
4 *in Contractu* facio vt des *fide non seruata auctore Præside fidem seruaturus rem retinet.*

L. Cùm proponas. IV.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Menandræ.*

1 IN contractu *facio vt des*, vbi non seruatur fides facienti, & repetitioni locus non est, datur actio *de dolo* ad id, quod interest eius illud factum non
2 præstitisse. Item actio *de dolo* datur in contractu *facio vt des*, actio *præscriptis verbis*, & *de dolo* datur ad
3 interesse. In contractu *facio vt des* fide non seruata
4 auctore Præside fidem seruaturus rem retinet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sud. hoc tit.* post omnes Hubert. Giphani. *ad hanc l. tom. pag.89.*
5 Vide pro intellectu huius text. Alciat. *lib. paradox. cap.7.* vbi verè in contractu *facio vt des* actionem præscriptis verbis non competere, sed actionem *de dolo*, quod ea ratione statutum fuisse asserit, quia cùm facta, vt in plurimum, repeti non possint, lex generaliter introduxit vt ageretur de dolo, sicut probat text. *in præsenti*, vbi quia factum illud manumissionis repeti non potuit, respondit Imperator actione *de dolo* competere. Corras. *lib.2. miscel. cap.10. num. fin.* VVesemb *in paratitl. iuris ciuilis lib. 19. Digestor. tit.5. de præscript. verbis, num.5. & 6.* dicunt quòd cùm actio *præscriptis verbis* sit ciuilis, nec detur, nisi in negotijs, quę vicina & proxima sint ciuilibus habentibus nomen, non potuit cōpetere in contractu innominato *facio vt des*, quia non est reducibilis ad contractum nominatum; considerant enim quòd contractus nominatus *do vt facias* veluti do scyphos vt tabulas pingnas, rectè locationi cōparatur; è contra autem tabulas pingo vt scyphos mihi des, locationi comparari non posse: quare cùm in ciuilibus nullum sit adiumentum, confugiendum est ad subsidiaria iudicia, & sic actionem *de dolo & in factum* prætoriam. Anton. de Leno *in l. cùm mota. 4. sup. de transact.* existimat quòd ad hoc vt in *facio vt des* competat actio *de dolo*, oportet quòd duo concurrant: primum quòd factum nequeat infectum fieri: secundum quòd impiens in *facio vt des* nullam senserit ex facto suo læsionem. Post omnes doctissimus Ferdinandus à Mendosa *disputationum iuris ciuilis in difficiliores leges ff. de pactis, lib.3. cap.4. num.27.* ita concludit. Ad quintum de text. *in l. cùm proponas, de dolo*, reiectis Accursij, Bartoli, Baldi, Alberici, Claudi, Decij, Iasonis, & reliquorum interpretationibus, partim negantium in casu illius textus non esse contractum *do vt des*, sed *facio vt des*, partim id affirmantium; dices tu quòd siue sit contractus *facio vt des*, vel *do vt facias*, vel *facio vt facias*, ad producendam actionem *de dolo*, nihil interest, cùm ex omnibus innominatis æqualiter cùm dolus principaliter arguitur, actio nascatur, vt *supra* pictum est; quare non mirum erit si in casu illius textus, etiamsi contractus esset *do vt des* cum dolus argueretur, quod ex subiecta materia, & terminis habilibus (qui semper supponendi sunt) colligi potest, actio *de dolo* competeret.

SVMMARIVM.

1 *Transactio valet inter patrem & filium emancipatum tutelæ per patrem administrata.*
2 *Dolus patris purgatur per actionem in factum.*
3 *Nouatio legitima confirmata per acceptilationem actionem pristinam perimit.*
4 *contra Nouationem & acceptilationem ob læsionem immodicam filio contra patrem non doli, sed verecundiæ causa actio in factum competit.*
5 *Pater tutor, aut curator filij tenetur reddere rationem, vt quilibet alius tutor, aut curator.*
6 *Contractus cum patre gestus rescinditur per actionem in factum.*
7 *Dolus præsumitur ex enormissima læsione.*
8 *Transactio bona fide facta à patre cum filia emācipata ex immodica læsione rescinditur. intellige vt n.9.*
10 *Læsio immodica quæ sit.*

L. Si superstite. V.

Iidem AA. & CC. Amphidrosæ.

VAlet transactio inter patrem & filium emanci- 1
patum ratione tutelæ per patrem administratæ. Item dolus patris purgatur per actionem in fa- 2
ctum. Item nouatio legitima per acceptilationem 3
confirmata perimit actionem pristinam. Item contra 4
nouationem & acceptilationem ob læsionē immodicam filio contra patrem non doli, sed verecundiæ causa in factum actio competit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

Per legitimum tutorem patrem, &c.] Notatur ad 5
hoc quod pater tutor, aut curator filij tenetur reddere rationem vt quilibet alius tutor, aut curator; ita Tiraq. *l. si vnquam, de reuocand. donat. in præf. n.29.*

Quod si pactum tantum, &c.] Notatur ad hoc quòd 6
per actionem in factum rescinditur contractus

cum patre gestus, vt per Cald Pereira *in l. si curatorum, verbo læsis, num. 156. de in integ. restit. minor.*

7 *Sanè si læsa es immodicè*, &c.] Notatur ad hoc quòd dolus præsumitur ex enormissima læsione, vt per Couar. *in cap. quamuis pactum, p. 3. §. 4. num. 5. & lib. 2. var. cap. 4. num. 5.* Crauet. *cons. 142. num. 22. & cons. 192. sub. num. 6. vers. tertiò principaliter*, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo dolus el 2. & verbo læsio* 1. vbi dicit quòd læsio demonstrat dolum. Mascard. *de probat. concl.* 531. *num.* 25. vbi ait per hunc text. quòd dolus præsumitur quando quis aliquem in pretio læserit vltra dimidiam, & *concl* 1051. alias 1055. *n.* 15. tenet quòd metus præsumitur cum ex actu gesto ingens damnum appareret, vel fieret inter personas, inter quas reuerentia præsumitur.

8 Ad intellectum vide Cardin. Mantic. *de tacitis*
9 *& ambig. conuent. tom. 2. lib. 26. tit. 9. num. 5. & 24.* vbi ait quòd in hac l. deciditur quòd transactio bona fide facta a patre cum filia emancipata ex immodica læsione rescinditur, quod intelligitur quando dolus patris ex proposito intercessit, quoniam hic dicitur non de dolo propter paternam verecundiam, sed in factum actionem filiæ, quæ læsa est immodicè, tribuendam esse; & ideo transactio intelligitur facta bona fide ex parte filiæ, non patris, quia tūc non posset dubitari an esset tribuenda actio de dolo, & consequenter in eius locum sine dubio daretur actio in factum: ex quo sequitur quòd si dolus ex proposito non intercesserit, transactio ex immodica læsione rescindi non posset. Item si filia dolo patris in trāsactione immodicè læsa est, actione in factum solummodo ei succurritur, quę subrogatur in locum actionis de dolo, quæ propter reuerentiam patri debitam non datur. *l. non debet, ff. de dolo.* ergo sequitur quòd propter immodicam lęsionem transactio non possit rescindi, ex *l. 2. de rescind. vendit.* & qui interpretantur immodicè, non tamen infra dimidiam, verbis huius l. vim facere videntur.

Ad idem consulendus est Benedict. Ægid. *in reper. l. ex hoc iure, p. 1. cap. 8. num. 109. ff. de instit. & iure,* vbi ita eleganter loquitur. Nec *l. si superstite, de dolo,*
10 loquitur in lęsione enormissima, immo immodicam læsionem, de qua *ibi*, illam intelligit gloss. *verbo immodicè*, quæ vltra duos aureos erat, in quo tamen gloss. & Doctores eam *ibi* sequentes confutat. Pinel. *in d. l. 2. pag. 1. cap. 4. num. 24.* vbi læsionem, de qua *ibi*, ad grandem refert, de qua *in d. l. 2.* ponderans vtranque legem eosdem habere auctores. Vtcunque verè circa hoc res se habeat, immodica læsio, de qua *in d. l. si superstite*, ad enormissimam tantùm sine manifesta violentia textus restringi nequit, nec eam etiam ad enormem restringo secundùm terminos *d. l. 2.* itaut non alias actio in factum, de qua *ibi*, filiæ læsæ competeret aduersùs patrem, quàm data lęsione vltra dimidiam iusti pretij, sed glossæ potiùs, verbo *si læsa*, sententiam probo, quæ tenet dolum ibi interuenisse dantem causam contractui, quo nempe dolo filia inducta fuit ad transigendum, quam receptiorem esse interpretationem fatetur Pinel *d. cap. 4. n. 22. ad fin.* Quòd verò dolus de quo *ibi*, ad hanc doli speciem pertineret, ex eo colligo, quia pater administrationis bonorū filiæ liberationem ab ea modico dato extorsit, vt text. probat. Vnde quia de præteritis præsumitur ex subsequentibus *cap. cum per bellicam, prope fin. 34. q. 2.* tradunt glossa & scribentes *in cap. scribam de præsumpt. l. sed Iulianus, §. proinde, inf. ad senatus cons. Macedon.* Deci. *cons. 283. col. 5. prope fin.* non temere præsumitur patrem filiam ad transigendum dolo induxisse, quo prętensam ab ea liberationem obtineret: atque ita dolo inducit ad transigendum, quæ aliàs de transactione non curabat, secundum gloss. communiter receptam: & dolus quidē conicitur ex immodica læsione illata filiæ, cuius ille tutelam gesserat, & bona administrauerat. Læsionem verò nec enormissimam, nec enormem tantū requiro ad doli cōiecturam eliciendam in casu illius text. sed eam iudicis arbitrio relinquo cum gloss. *ibi* dicto verbo, *immodicè*, in secunda interpretatione, sicut & aliàs sæpe relinquitur secundum receptas traditiones, quarum *supra* meminimus, itaque inspecta personarum, negotij, ac rerum qualitate æstimabit iudex an immodica lęsio sit, ex qua resultet pręsumptus dolus, qui ex perspicuis indiciis probatur, iuxta reg. *l. dolum, de dolo*, quam bene exemplificat Pinel. *d. c. 4. num. 23.* in specie *d. l. si superstite.* Hactenus Benedict. Ægidius.

SVMMARIVM.

1 *Doli ex indicijs perspicuis probatio, & num. 2. amplia vt num. 3.*
4 *Dolus non præsumitur in dubio. Ex quibus præsumptionibus arguatur, remissiuè, num. 5.*
6 *Indicia perspicua quæ sint. proponitur mens auctoris, num. 7.*
8 *Indicia arguentia verum dolum qualia esse debeant.*

L. Dolum. VI.

Iidem AA. & CC. *Hymnodæ.*

DOlus ex indiciis perspicuis probatur. Colligūt 1
ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
Hanc eandam conclus. ex hoc text. desumunt 2
Boër. *decis.* 100. *num. 2. & seq.* Anton. Gom. *l. 9. Tauri num. 25.* Herculan. *de negatiua num. 275. ad finem*, Ioan. Bapt. Lup *de vsuris, commento 2. §. 1. n. 51.* Bajard. *ad Clar. §. fin. q. 68. num. 52.* Mascard. *de probat. concl. 530. num. 1. cum. seqq.* Menoch. *remed. 3. recop. n. 617. in fine, & de arbitr. casu 116. sub num. 21. & de præsumpt. lib. 1. præs. 58. num. 10. & lib. 5. præs. 3. num. 42. cum seqq.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 17. num. 32.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 13. q. 1. num. 101. cum seqq. & q. 3. num. 16.* Valasc. *consult. 56. num. 2.* Iacob. Ayret. *in repet. l. vt vim. part. 2. num. 110. ff. de instit. & iure*, latissimè Farin. *in praxi crimin. quæst. 189. n. 16. cum multis seqq.* vbi *num. 20.* ampliat 3
quòd ad probandum dolum admittantur coniecturæ nedum iuris, sed etiam hominis, & *num. 22.* dicit quòd ad præsumēdum dolum, seu fraudem non sufficiūt præsumptiones, & *n. 39.* tenet dolum non dici ex pręsumptionibus probatum quando habet etiam contra se alias non doli præsumptiones: & à *n. 44.* plures refert præsumptiones excludentes dolum
Notatur ad hoc quòd dolus in dubio non præsu- 4
mitur vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 26. gloss. 1. n. 55.* Mascard. *de prob. concl. 532. à princ. & concl. 814. cum seq.* Perez *l. 2. col. 12. vers. quoniam in dubio non præsumitur fraus nec dolus, tit. 15. lib. 8. Ordin. pag. 299.* Menoch. *d. lib. 1. præs. 58. num. 10. & lib. 5 præs. 3. num. 42.* Cardin. Tusch. *lit. D, concl. 573.* Ex quibus autem 5
præsumptionibus dolus arguatur, late tradit Farin. *d. q. 89. num 74. cum multis seqq.*
Ex indicijs perspicuis.] Quæ autem dicantur indi- 6
cia perspicua non bene constat inter Doctores Bart. enim *num. 1.* Bald. *vers. nota quod ea*, & Albert. *num. 3. in fine, in præsenti text.* declarant indicia, perspicua, hoc est, non friuola, & iniusta, nec leuia. Alij, vt sunt gloss. *verbo perspicuis, in præsent.* & Decian. *in tract.*

tract.crim.q.1. lib.1.cap.3. num.7. intellexerunt, hoc est, manifestæ probationis. Aliqui, ex quorum numero sunt Marian Socin. *cons.37.num.2. lib.2.* Aym. *cons.8.num.1.* Roland. *cons.11. num.9.lib.3.* Mascard. *d.concl.530.n.9.* Virgil. Boccac. *in constit. Picens.gloss. 8. sub num.282. in fine*, dixerunt indicia perspicua, hoc est, aperta, manifesta, seu manifestissima. Efficacia verò pefectè quidam dixerunt, vt sunt Aym. *cons.8.post num.1.* Decian *d.cap.5.num.7.* Virgil. Boccac. *d.gloss.8. num.28:.* Nonnulli vrgentia, seu concludentia huiusmodi perspicua indicia appellarunt, vt sunt Bald. *in princ.* Alex. *num.2.* & Ioan. Sichard. *n.3.ad fin.in præsenti*, Menoch. *de præsumpt 3. num.44.*

7 Virgil. Boccac. *d.gloss.8. n.283.* Ego verò existimo esse iudicis arbitrio remissum quæ dicantur perspicua indicia, ex Mascard. *d.concl.530.n.10.* & quæ tradit Farin. *q.86.n.91.cum seqq.*

8 In gloss. *Conueniu.* Notatur ad hoc quòd indicia arguentia verum dolum debent esse talia, quæ non possint interpretari nisi in malam partem, non autem in bonam, vt per Mascard. *d.concl.530. post n.6. in 2.limit.* Virgil. Boccac. *d.gloss.8 post .285.* Suar. *decis.216.n.45.in fine* Farin. *d.q.89.n.29.* vbi meminit de fabula, quam hæc gloss. commemorat, dum refert Aldricum posuisse casum in hac lege in Hispanis, qui inuitauerunt eum ad prandium, vt fid. iuberet pro eis, vel rationes suas accommodaret, & dabant ei vinum album quasi aquam rubeo mistam vt sic inebriaretur.

L. Si maior. VII.

Iidem AA. & CC. Sebastiano.

1 Dolo inductus ad repudiandā hereditatem agit
2 contra inducentem de dolo. Repudians hæreditatem dolo substituti contra substitutū agit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.in.sup.hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Actio doli hodie durat biennio continuo à tempore doli commissi, nec habetur ratio absentis & ignorantis, & num.2.*
3 *Ignoranti tempus currit.*
4 *Actio omnis perpetuatur litis contestatione, nisi solum duæ, quæ hic excipiuntur.*

L. Optimum. VIII. & vlt.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Simmachum vicarium.*

1 Doli actio hodie durat biennio continuo à tempore doli commissi, nec habetur ratio absentis & ignorantis.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hisp.6.tit.16 p.7. vbi gloss.1.* Hippol. *in l.1.§. præterea, num.131.ff.de quæst.* Donell. *commentar.iuris ciuilis lib.21.cap.5.col.fin.*

3 *Siue absfuerit. siue præstò fit. &c.*] Ergo ignoranti currit tempus, de quo vide Tiraq. *de retract.lig.§.35. gloss.4. a princ.* vbi *n.8.* meminit huius legis.

4 In gloss. *Emienda, vlt.* Notatur ad hoc quòd omnis actio perpetuatur litis cōtestatione, nisi solùm duæ quæ hic excipiuntur, vt per Roder Xuar. *in lect. ad l.post rem iudicatam, notab.2.vers.considera num 5.pag. mihi 582.* vbi ad hoc hanc glossam singularem dicit.

Barbos. Collect.in Cod. Tom. I.

De in integrum restitutione minorum XXV. annis.

TIT. XXII.

SEQVITVR tertia restitutionis causa, quam Doctores minorennitatem appellant, cùm scil. minor 25 annis læsus est. Anni hic computantur de momento ad momentum id est, vt minor intelligatur vsque ad eam horam, ex qua incipit agere annum vicesimum sextum, *l.3.§.minorem.ff.h.tit.* Scripserunt in hanc rubr. Castr. Fulgos. Aret. Alex. Ias. Angel. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næu, item Cuiac Pac & VVesembec.

De materia vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.3. tit 41. l.Hispan. tit.12. part.6. l.5. & 6 tit.5 lib.4. noua Recopilat.* & integros tractatus de hoc tit. in lucem ediderunt Ioan. Maurit *tom.5. tractatuum Doctor. fol. 114.* Iacob. Cuiac. Sfortia Oddus. & Robertus Lancellottus: solemnem repetitionem *ad l si curatorem. infr.hoc cod. tit.* doctè admodum typis mandauit Lusitanus noster, Franciscus de Caldas Pereira, & plura cumularunt Anton. Gom. *var. tom 2. cap.14* Rebuff. *tom 2. ad leges Galliæ tit. de restitut.* Suar. Viui. Villalob & alij *commun. opin.lib 2. tit.12. pag.330. cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *var.resolut. lib.1. sub hoc tit. à pag. 160. ad 173.* Arim. Tepat. *var.sentent. tit.106.pag.208.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.21. cap.4.* Molin *de iustit. tract.2. disput.573.* Morl. *in empor.iuris part.2. tit.5. de in integ. restitut.*

SVMMARIVM.

1 *Minor læsus in renuntiando querela inofficiosi testamenti restituitur, & num.2.*
3 *Minores eo ipso quod renuntiarunt iuri suo, læsi censentur, iuuanturque ope restitutionis in integrum.*
4 *Minor an læsus in renuntiatione beneficij ecclesiastici restituatur ad illud si iam alteri est collatum.*
5 *Renuntiat qui non facit intra tempus præfinitum.*
6 *Verbum vnum eodem loco diuersis respectibus diuersimode accipitur.*

L. Illud. I.

Imp. ALEXANDER A. *Plotianæ.*

Minor læsus in renuntiando querelæ inofficiosi testamenti restituitur. Colligunt ex Ordin. Cyn Salicet Bart. Bald. Angel. Castr. Fulgos. Aretin. Ias. Alex. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, n.28. vers.ex his itaque debemus*, vbi ait restituendum esse minorem aduersùs omissam querelam palàm, hoc est, pacto, & verbis expressis, vel tacita dissimulatione, hoc est, temporis lapsu: & *n.19.* dissoluere nititur antinomiam, quæ extare videtur inter text. *in præsenti*, dum restitutionem concedit minori læso in renuntiatione querelæ inofficiosi tastamēti, & text. *in l.2. in quib.caus.restit.necess. non est*, dum habet quinquennij tempus datum ad querelandum minoribus non currere, ac proinde necessariam non esse restitu- 2

Bb 2 tionem,

tioné. & fatetur Cald. Pereira arduam ac difficilem esse horú iurium repugnantiam, commodéque pacati. & in amicitiam reduci nó posse, sed tamen sequutus Maurit. *in tract. huius tit. cap.* 149. & intellectum gloss. pen. huius text. secundo loco relatum, ait tempus quinquennij ad querelandum statutum minoribus non currere, secundùm *d. l. 2.* (quod & videtur annuere text. *in præsenti*, vt colligitur ex intellectu gloss.) & communem, per quem verbum, *cadere*, ponitur propriè, & *verb. auxilium ætatis*, ad restitutionem non refertur, sed magis priuilegium ætatis significat, quo in fauorem minorem statutum est tempus querelæ præfixum non currere, subditque illam verborum impropietatem ferendam esse vt sopiatur tanta legum contrarietas, & correctio.

3 Notatur hic text. ad hoc quòd minores eo ipso quòd renunciatunt iuri suo, læsi censentur, iuuantúrque ope restitutionis in integrum, vt per Roder. Xuar. *alleg. 20. n* 8 Franc. Sannien. *select. lib. 3. cap. 13. n. 2* vbi hunc text. notabilem dicit ad hoc quòd vbicunque minor facit actum, ex quo sibi nulla sequi vtilitas potest, sed posset sibi damnnm inferri, læsus hoc ipso est, & danda restitutio, idem dicit Suar. de Paz *in pract. tom. 1. p. 1. temp. 8. n. 124.*

4 Vtrùm autem minor læsus in renunciatione beneficij ecclesiastici restituatur ad illud si iam alteri est collatum? vide Boër. *decis. 350. n. 4.* Couar. *lib. 1. var. cap. 5. à princ.* Emman. Costa *in l. Gallus, §. quid si tantum, p. 2. n. 63.* Menoch. *remed. 10. recuper. n. 104.* Pute. *p. 1. decis. 437.* aliàs 427. in correctis, *& p. 3. decis. 63.* Cald. Pereira *in l si curatorem, verbo læsis, n. 38. & 39.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo minor, num. 48.* Peregrin. *de iure fisci, lib. 5. tit. 2. num. 46.* Flamin. Paris. *de resignat. benef. tom. 1. lib. 3. quæst. 7. n. 10. cum seqq.* Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 5. quæst. 8. per tot.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 7. cap. 20. q. 9. in fin.* Nicol. Garc. *de benef. p. 11. cap. 3. n. 61.*

5 In gloss. *Cadere, pen.* Notatur ad hoc quòd renunciat, qui intra tempus præstitutum non facit, vt per Tiraq. *de retractu, tit. 1. §. 1 gloss. 2 n. 51.*

6 In ead. gloss. ibi, *propriè. & impropriè ponitur*, &c. Notatur ad hoc quòd verbum vnum eodem loco diuersis respectibus diuersimodè accipi potest, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 18. num. 22.*

L. Eo tempore. II.

Imp. GORDIANVS A. *Alexandro.*

Liberorum numerus non supplet ætatem ad priuationem beneficij in integrum restitutionis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Minor habens curatorem, dum eo absente contrahit, contractus est nullus; si contraxit sine curatore constituto, rescinditur contractus per restitutionem, & num. 2.*

3 *Adultus habens curatorem non potest donare, aut contrahere sine auctoritate curatoris; potest tamen liberè donare causa mortis ipso curatore inconsulto insciòque.*

4 *Adultus curatorem habens æquiparatur pupillo, & non potest contrahere absque auctoritate ipsius curatoris amplia vt num. 5.*

6 *Quòd minor habens curatorem non obligetur ex contractu à se gesto absque illo, intelligendum vsque de obligatione ciuili.*

7 *Contractus celebratus inconsulto curatore, non tenet ex parte minoris, vt minor ipse non maneat obligatus, obligetur vero alter cum illo contrahens.*

8 *Venditio facta à minore sine solemnitate requisita valet, si ille suam conditionem fecerit meliorem.*

9 *Adultus rectè testatur sine licentia sui curatoris & potest donare causa mortis sine auctoritate curatoris, & eo contradicente, num. 10*

11 *contra Testamentum adulti non potest peti restitutio in integrum.*

L. Si curatorem. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Attiano.*

Minor habens curatorem, dum eo absente con- 1
trahit, cótractus est nullus, sine curatore constituto si contraxit, rescinditur contractus per restitutionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & super hunc text. insignem & doctissimam edidit repetitionem omnibus numeris absolutam noster Lusitanus Franciscus de Caldas Pereira, vir sane doctus.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l. Hisp 3. tit. 11. part. 3. vbi gloss. 1. & l. 4. tit. 11. part. 5. vbi gloss. 5. in prin c. Cottas. *lib. 6. miscel. cap. 21. n. 3.* Ias. *in l. 2. n. 13. & 14. ff. de legat. 3.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 14. n. 1.* Emman. Costa *select. lib. 2. cap. 10. num. 8.* Tiraq. *in l. si vnquã, verbo donatione largitus, num. 253.*
vbi ait quòd licèt adultus habens curatorem non 3
possit donare, aut contrahere sine auctoritate curatoris, potest tamen libere donare causa mortis inconsulto insciòque ipso curatore, Spin. *in speculo testam. gloss. rub. 9. n. 2.* vbi dicit quòd dispositio huius l. verificatur solùm in illo cui datur curator propter fragilitatem iudicij, & sic non habet locũ in muto, Donel. *in comment. ad l. 2. num. 7. de rescind. vend. & ad l. puberes 101. n. 4. ff. de verb. oblig. & comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 9. col. 5.* Montan. *de tutel. & curis c. 36. reg. 7. n. 16.* Fachinæ. *controuers. lib. 3. cap. 1. & 9.* Guttier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 13. num. 3.* vbi dicit quòd
adultus curatorem habens æquiparatur pupillo, & 4
non potest contrahere absque ipsius curatoris auctoritate, Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 9. n. 37.* vbi refert quòd æquiparatio, quæ in hac lege dicitur esse inter prodigum & minorem curatorem habentem, solùm in actibus viuentium, non autem in vltimis voluntatibus intelligenda est, Anton. Gom. *l. 3. Tauri, n. 5* vbi tenet æquiparationé huius text de adulto habente curatorem cum minore impubere tutorem habente intelligit debere quoad contractum, & obligationem, per quá ipse tenetur alteri; secus verò quo ad testamentum, quia potest liberè testari sicut maior, & bona sua etiam immobilia alienare, legare, & super eis ad libitum disponere, immo ipsum curatoré instituere, & licentiam executoribus dare vendendi bona immobilia sine decreto, Alouys. Ricc. *in collect. decis. part. 3. collect. 683.* latè Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part. 2. cap. 5.*
num. 10. vbi. *num. 19.* resolutionem illam quòd adul- 5
tus curatorem habens, & sine illo contrahens minimè obligetur, extendit tam cùm minor contrahit circa castrensia, quàm cùm circa alia aliunde conquisita.

Hunc contractum seruari non oportet.] Aduertit 6
Benedict. Ægid. *in repet. ad l. ex hoc iure, p. 2. num. 20.* illud, quod dicitur *in præsenti*, minorem scilicet habentem

bentem curatorem ex contractu à se sine illo gesto non obligari, de ciuili vtique obligatione esse intelligendum.

In gloss. *Res.* ibi, *scil. mobiles, vel hodie quæ seruando seruari non possunt*, &c. Notatur ad hoc quòd distinctio huius l. locum etiam habet quando minor alienat mobilia, quæ seruando seruari non possunt, vt per Campeg. *de dote part.2. q.10.* Menoch. *de success. creat. §.10. num.81.* Sarmient. *de reddit. eccles. pag.2. a num.14.* Contrarium tamen sustinent Cald. Pereira *in repet. huius l. verbo res.* Bened. Ægid. *vbi sup. num.10.* D. Barbos. *in l. si ante 6. num.14. in fine, ff. soluto matrim.* vbi *num.15.* respondet regulam generalem huius l. procedere in his quæ contineri possunt sub auctoritate curatoris; nam hæc tacitè videtur interdicta minori ne illa faciat sine curatoris auctoritate. Cæterùm in his ad quæ non pertinet auctoritas curatoris, nulla potest videri facta interdictio, ac ita quasi quoad illa sibi non fuerit datus curator, quod ipse solus fecerit, mero iure valebit. Et hinc nanc glossam intelligendam asserit in resolutione supra posita quando mobilia quæ seruando seruari non possunt, alienantur per minorē per tale genus alienationis, quòd cadat sub iure administrando concesso curatori, nam aliàs quasi curatorem non habere, mero iure valebit alienatio.

7 In gloss. *Absimilis.* ibi, *quantum ad hoc item quantum ad aliud vt se non obliget, sed alios sibi, sic.* Notatur ad hoc quòd contractus à pubere celebratus inconsulto curatore non tenet ex parte minoris, vt minor ipse non maneat obligatus, obligetur verò minori alter cum illo contrahens, vt per Benedict.
8 Ægid. *in repet. d. l. ex hoc iure, part.2. num.21.* Venditio enim à minore facta sine solemnitate requisita valet, si ille suam conditionem meliorem fecerit, vt resoluit Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent lib 4 tit.6. num.61.* prout etiam generale est, vt qui contrahere prohibentur, propter interdictam bonorum administrationem, possint solemnitate legis omissa, meliorē facere conditionē suam, ad tradita per Tiraq. *post leges connub. gloss 8. q.8. num.65. cum seqq.* Pinel. *in l 1 de bonis mater. pag.3. num. 0. cum seqq.* Matienz. *l.2. gloss.1. num.14. cum seqq. tit.3. lib.5 noua Recopil.*

9 In ead. gloss. ibi, *quia adultus testatur.* Notatur ad hoc quòd adultus potest testari sine licentia sui curatoris, vt per Cald. Pereira *in repet. huius l. verbo hunc contractum, num.20.* Guttier. *de iuram. confirm. part.1. cap.13. num.1. & de tutel. part.2. cap.14. num.15.*
10 vbi etiam tenet quòd potest donare causa mortis sine auctoritate curatoris, & eo contradicente, &
11 *num.17.* resoluit quòd contra testamentum adulti non potest peti in integrum restitutio.

SVMMARIVM.

1 *Restitutionem in integrum petens ratione minoris ætatis, necesse habet probare ætatem quam allegat, aduersarius verò quod tempus petendæ restitutionis sit elapsum, & num.2. & 4.*
3 *Minor probatur per dationem curatoris cum decreto.*
5 *Ætatis probatio per aspectum.*

L. Si minorem. IV.

Idem AA. & CC. *Isidoro.*

1 QVi petit restitutionem in integrum ratione minoris ætatis, necesse habet ætatem probare quā allegat; aduersarius verò qui vult ipsum excludere, necesse habet probare quòd tempus petendæ restitutionis in integrum sit elapsum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* post omnes Giphan. *ad hanc l. tom.1 pag.92.*

Cum contraheres, ostenderis, &c. Notatur ad hoc 2
quòd cùm minor debeat esse is, qui restitutionem petit, & aliter audiri nequeat, vtique cùm ætas sit fundamentum suę intentionis, debet illam probare, vt per *l. H p.4. tit.14. part.3 vbi gloss.2. & l.2. tit.19. part.6 vbi gloss. fin.* Duen. *reg.258.* Alciat. *de præsumpt. reg.2. præsumpt 14. in princip.* Hippol. *in l. si quis ne quæstio, num.50. & seqq. ff. de quæstionib.* Turzan. *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.12. num.27. pag.332.* Viui. *ibidem lib.4. tit.9 de probat. num.59. pag.480.* Ioseph Ludou. *tom.3. tit. de probation. concl. vnica corol.124. & Perusiva decis.56.* Maurit. *de in integ. restitut. cap.316.* Sfort. Odd. *eod. tract. p.1. q.37.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verb. minoribus n.10. & verbo infra legitimum, num.19.* Mascard. *de probat. conclus.666. num 2. & concl.1059. num.8.* Menoch. *de præsumpt lib.2. præsumpt.50. num.18.* Fului. Pacian. *de probation. lib.2. cap 24. num.14. & 15.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo ætas.* Sanch. *de matrim. lib.2 disp.41. num.39.* Molin. *de Iustit. tract.2 disput.573. vers. porrò*, Nicol. Garc. *de benefic. part.6. cap.2. num.185. cum seqq.*

Minor probatur per dationem curatoris cum de- 3
creto, Turzan. *d. tom.1. commun. opin. lib.2. tit.12. num 28. & 29. pag.332.* Iaffred. Balb. *decis.193.* Hieron. de Laurent *Auenion. decis.63.*

Et tempora restitutioni, &c.] Ergo aduersarius, 4
qui excipit de lapsu temporis, debet illud probare, vt per Emman. Cost. *in repet. l. si ex cautione, num.4. vers quæro igitur, de non num. pecun.* Sfort. Odd. *in d. tract. p.1. q.39. art.1. num.1.* Cald. Pereira *verbo infra legitimum, sub num.19. vers. sed contrariam sententiam,* Mascard *de probat concl.1282 num.2. in noua edit.*

In gloss. *Comprobatum.* ibi, *secus autem si ex aspectu appareat contrarium*, &c. Notatur ad hoc quòd ætas probatur per aspectum, vt per Cald Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num.24.* Mascard. *de probat. concl.1194. alias 1200. num.46.*

SVMMARIVM.

1 *Ætas minor & læsio vbi reperiuntur, ibi in integrum restitutio competit, & num.2.*
3 *Læsionem allegare quibus casibus sufficiat, absque eius probatione, remissiuè.*
4 *Negligentia sola non sufficit, sed requiritur & dolus aduersarij.*
5 *Ætas 25. annorum tam in masculis, quàm fœminis excludit restitutionem.*

L. Minoribus. V.

Idem AA. & CC. *Rufo.*

VBi reperitur minor ætas & læsio, ibi competit 1
in integrum restitutio. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

Probat hic text. ad concedendam in integrum re- 2
stitutionem nō sufficere aliquem minorem esse, nisi & læsum & circumscriptum se doceat, vt per *l. Hispan.4. in fine, tit.14. p.3. l.2. & l.6. in fin. tit.19. pag.6.* Octauian *Pedem. decis.157. n.9.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21. cap.9. & 10. in princ.* Mascard. *de probat. concl.963. & concl.1273. aliàs 1279. à princip.* vbi

resoluit quòd petens restitutionem in integrum læsionem probare debet, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, vel aduersarij dolo, n.1. cum seqq.* Pichard. *in §. extraneis. num.53, cum seqq. Instit. de hered. qualit.* Morl. *in emporio iuris, pag.1. tit 5. in prælud. num.7* vbi
3 *num.8.* sex casus enumerat in quibus sufficit tantùm læsionem allegare, absque eo quòd quis obstringatur ad eius probationem.

4 *Etiamsi sine dolo aduersarij, &c.*] Ergo non sufficit negligentia propria, sed requiritur etiam dolus aduersarij, vt per Sfort. Odd. *de in integr. restit. pag.1. quæst.4 art.2. num.8.*

5 *Ante impletum etiam quintum & vigesimum annum.*] Ergo ætas 25. annorum tam in masculis, quàm in fœminis restitutionem excludit, vt per Ordinat. Regiam Lusitan. *lib.3. tit.4. §.2.* Morl. *d. tit.5. in prælud. num 9.* Cald Pereira *in d. l. si curatorem. verbo minoribus, num.1.*

SVMMARIVM.

1 *Iudicium restitutionem in integrum non extinguitur per mortem rei, sed ad heredem transit, & num.2.*
3 *Lis quando dicatur inchoari.*

L. Si intra ætatem. VI.

Iidem AA. & CC. Sententiæ.

1 IVdicium restitutionis in integrum non extinguitur per mortem rei, sed ad hæredem transit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. *desumunt* Bart. *in l. vlt. num.3. in fine, ad Senatusconf. Velleian.* Sebast. Medic. *in tract. Mors omnia soluit, concl.97. fol. mihi 173.*

3 *Lis inchoata est.*] Quando dicatur lis inchoari, vide *l. si fundus, § in venditione ff de pignorib. l. euictis, ff. de vsuris, l. is autem 12. ff. ex quibus causis maiores,* vbi gloss. *verbo inchoata,* dicit, id est, ordinata per libellum, licèt non sit lis contestata, refert parens meus Emman. Barbosa *in comment. ad Ordin. Reg. Lusit. lib.3. tit 2. in princ. num.3.*

SVMMARIVM.

1 *Tutela assumptio, sanguinisque coniunctio præsumptionem de pupilli ætate contra tutorem, aut consanguineum excitant.*
2 *Scientia præsumitur in factis consanguineorum. limitatur, num.3. & 4 præsumitur etiam in minore coniuncto, num.5. non autem in consanguineo puero, vel infante, num.6. nisi agatur de errore iuris, num.7*
8 *Scientia præsumpta ex consanguinitate non est sufficiens ad impediendam restitutionem in integrum ex capite ignorantiæ.*
9 *Scientia præsumptio in consanguineo locum habet etiam in coniunctis remoti gradus.*
10 *Dispositio quantumcumque exorbitans ac correctoria loquens in contractu habet locum in distractu.*
11 *Contractus & distractus à pari procedunt, & eiusdem naturæ sunt.*
12 *Testis si deponat primo loco per verbum* credo, *in secundo per verbum assertiuum veritatis, eo casu standum est dicto secundo.*

L. De tutela. VII.

Iidem AA. & CC. Seueræ.

ASsumptio tutelæ, & sanguinis coniunctio præ- 1
sumptionem de pupilli ætate contra tutorem, aut consanguineum excitant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* post omnes Giphan. *ad hanc legem tom.1. pag.92.*

Quam sanguinis proximitas, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd scientia præsumitur in factis consanguineorum, vt per Duen. *reg.125.* Socin. *reg.98.* Tiraquel. *de pœnis temper. causa 23. n.2.* Menoch. *remed. 16. recuper. n.41. cum seqq. & cons.1. num.181.* Viui. *tom.1. commun. opin. lib.4. tit.9. num.351. pag.511.* Mascard. *de probat. concl.407. n.1. & concl.413. etiam n.1.* Cardin. Tusch. *pract. concl. lit C, concl.741. n.1.* latè Farin. *fragm. crim. p.2. lit. I, n.168. cum seqq.* vbi *n.195.* limitat in coniun- 3
cto qui non conuersatur cum coniuncto, & *n.196.* 4
limitat etiam in coniuncto, qui ægrotabat tempore actus gesti à consanguineo, & *n.198.* restringit quoque in coniuncto nouo.

Et nuncupatim quòd scientia præsumatur in mi- 5
nore coniuncto, resoluunt Anton. Gabr. *comm. opin. lib.1. tit. de præsumpt. concl.6. n.14.* Mascard. *d. conclus. 407. n.3. & concl.413. n.19.* vbi declarat hoc non pro- 6
cedere in consanguineo puero, vel infante. Menoch. *de præsumpt. lib 6. præsl.14. n.36.* vbi intelligit nisi de 7
iuris errore agatur. Farin *d. p.2. lit. I, n.184. & n.106. post Surd. cons.251. n.15.* & Ioan. Bapt Costa. *de facti scientia, & ignor. inspect.73. n.12.* resoluit quòd ad 8
impediendum restitutionem in integrum ex capite ignorantiæ præsumpta scientia ex consanguinitate non sufficit.

Quæ quidem scientiæ præsumptio in consangui- 9
neo locum habet etiam quoad coniunctos remoti gradus, vt per Duen *d. reg.125. limit.4.* Anton. Gabr. *d. concl.6. n.12. & 43.* Mascard. *d. concl.413. num.7.* Menoch. *d. præsump.14. n.35.* Farin. *d. lit. I, n.183.* vbi extendit vsque ad gradus iuris ciuilis.

Præstitisti liberationem, &c.] Notatur ad hoc 10
quòd dispositio quantumcunque exorbitans atque etiam correctoria, loquens in contractu habet locu in distractu, vt per Tiraq. *de iure mariti, gloss.5. num.6.* A pari enim procedunt, & eiusdem sunt naturæ con- 11
tractus, & distractus, vt per Surd. *de alim. tit.8. priuil. 22. n.6* Cald. Pereira *de potest. eligendi cap 7. num.15.* Escobar *de ratiocin. cap.14. n.42.* Stephan Gratian. *disicept. forens. cap.168. num.7. & 10. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra commun. tom 4. q.897. n.886.* Cardin. *ibi* Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.1. tit.2. n.15. cum seqq.* D. Barbos. *in l. hæres absens, § proinde, num 13. ff. de iudic.* quos refero ego ipse *de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appell.59. num 4*

In gloss. *Probata.* ibi, *vel tunc. credidit se maiorem,* 12
& nunc aliter credit, &c. Notatur ad hoc quòd quando testis primo loco deponit per verbum, *credo,* in secundo deponit per verbum assertiuum veritatis, eo casu semper standum est secundo dicto, vt per Crot. *de testib. num.343.* Clar. *lib.5. §. fin. q.53. num.16.*

L. Minoribus. VIII.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. Liciano Proconsuli Africæ.

INominissis ex certa scientia, vel sine, minor restitui- 1
tur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Minor læsus non sui facilitate, nec etiam dolo aduersarij, sed casu fortuito, non dicitur circunscriptus, & ideo non restituitur in integrum, & n. 2.*
3 *Minor non videtur deceptus iure communi vsus.*
4 *Minor vt restituatur probare debet quod aduersarij dolo, suave facilitate fuit circumuentus.*
5 *Videtur, pro præsumitur.*
6 *Læsus gerens se vt prudens paterfamilias, an teneatur probare, remissiuè.*

L. Non videtur. IX. & vlt.

Imp. ZENO A. *Æliano P.P.*

1 MInor læsus non sui facilitate, quia facit id, quod diligens paterfamilias faceret, nec etiam læsus dolo aduersarij, sed casu fortuito, non dicitur circunscriptus, & ideo non restituitur in integrum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n... supr. hoc tit.* post omnes Giphan. *ad hanc l. tom. pag. 93.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispa. 6. tit. 19. part. 6. vbi gloss. 15.* Mathesil. *pag. 58* Alciat. *de præsumption. reg. 1. præ. 42. num. 6.* Cuiac. *lib. 16. obseru. 14.* Vezin. *tom. 1. communium opin. lib. 2. tit. 12. num. 37. pag. 332.* vbi quòd minori ex accidenti læso non succurritur, Tiraquel. *ad l. si vn. §. 1. de retractu lign. num. 51.* vbi quòd non videtur deceptus minor iure communi vsus, *& n. 54. & seqq.* Mascard. *de probat. concl. 1058.* alias 1062.
3 *num. 25. in fine*, vbi quòd non videtur circunscriptus minor, qui iure sit vsus communi, Mosl *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 10. q. 4. num. 8* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num 14. in princip* vbi quòd minor non restituitur si fecerit quòd quilibet maior & prudens fecisset. Valasc. *consult. 138. num. 26* D. Barbos. *in l. 1. part. 4. num. 128. ff. soluto matrim.* vbi ait quòd minor, qui iure communi vsus est, restitutionem petere non potest.

4 Notatur ad hoc quòd minor debet probare ad hoc vt restituatur, quòd aduersarij dolo, suave fafacilitate fuit circumuentus, vt per Mandos. *de ætate min. q. 4* Rebuff. *tom. 2. ad leges Galliæ tit. de restitut. art. 1 gloss. 3. num. 26.* Menoch. *consil. 100. num 189.* Mascard *dict. conclus. 1062 num. 25. in princ.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facultate n 1.*

5 *Videtur.*] Idest, præsumitur, secundùm Innoc. *in cap. Auditis, num. 3. de restit. in integrum.*

6 In gloss. *Qui, vlt.* Vtrùm læsus gerens se vt prudens paterfamilias, teneatur probare læsionem? vide Alciat. *de præ. 42. n. 6.* Mauric. *de restitut. c. 174.* Rebuff. *d. gloss. 3 num 16.*

De filiofamilias minore.

TIT. XXIII.

CVm tractatus de restitutione minorum latè pateat, idcirco generali titulo subiiciuntur multi speciales: ex quibus hic 23. & tres qui proximè sequuntur ad personas respiciunt, idest, ad minorem, ad eius fideiussores, vel tutores, siue curatores, vel socios & consortes. Hic igitur tit. agitur de filiofam minore, quia dubitabatur, an ei succurrendum esset, ne per eum prospiciatur patri perfectæ ætatis, contra scopum edicti prætorij. Et responsum fuit ipsum filiumfam. esse restituendum: eius autem patri, si de peculio conueniatur, restitutiones denegandam, *infr. si minor se maior dix. l. vlt.* Scripserunt in hanc rubricam Angel. Fulgos. Alex. Aloys. Leo, Sebast Næuj. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Patris auctoritas non firmat contractum filiifam. vt non sit locus restitutioni in integrum.*
2 *Filiusfam. minor fideiussoribus pro patre, ex successione omissa adhuc petit restitutionem in integrum, & num. 3. fallit si fideiubeat pro liberando patre à carceribus, num. 4.*

L. Filiusfamilias. I.

Imp. GORDIANVS A. *Gaudiano militi.*

AVctoritas patris non firmat contractum filijfam. vt restitutioni in integrum non sit locus. 1
Item filiusfam. minor pro patre fideiubens ex suc- 2
cessione omissa, in integrum restitutionem adhuc petit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Angel Castr. Fulgos. Alex. Aloys. Leo, Sebastian. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide Anton. Gom. *var. tom. 2. cap 13. num. 19.* vbi 3
citato hoc text. dicit quòd si minor. 25. annis pro alio fideiubeat, licèt mero iure teneatur, potest restitui, modò sit fideiussor extranei, modò coniunctæ personæ, & modò debitor principalis sit soluendo, modò non, immo, quod magis est, hoc casu præsumitur læsio subditque hoc singulariter limitari prçterquam si fideiubeat pro patre incarcerato, quæ tunc tenetur, & efficaciter obligatur, cùm quilibet maior, & prudens hoc faceret. Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 2. tract. de restitution. art. 2. gloss. 3. num. 4.* vbi per hunc text. tenet quòd restitutio minoris non prodest fideiussori, & quamuis minor restitutus sit aduersùs principalem tamen cogetur fideiussor soluere, & postea aget contra minorem. Sfort. Odd. *de in integ. restitut. part. 2. q. 54. art. 2.* Aldouin *cons. 1. num. 23.* Gam. *Lusitan decis. 162. num. 5.* vbi tenet per hunc text. quòd fideiussio etiam pro patre de per se solum sine alia probatione læsionis læsum fideiussorem esse demonstrat, Guttier. *practic. lib 2. q. 128. num. 3. vers. in contrarium, in fine*, vbi ait quòd minor fideiubens, & intercedens pro alio, eo ipso dicitur læsus; & potest restitui aduersùs fideiussionem sine alia probatione læsionis; optimè Molin. *de iustit. tract. 2 disp. 540. num. 25. vers. minor*, vbi dicit haberi in hoc text. quòd minor 25. annis, quamuis fideiussor pro aliquo existat, non est ea obligatio ipso iure nulla, per beneficium tamen restitutionis in integrum eliditur, atque annullatur, esto sit fideiussor patris, & esto debitor principalis non sit soluendo, quia eo ipso quòd talis minor soluere debet pro debitore principali, censetur læsus ea fideiussione. Idem dicit Rebello *de obligat. iustit. part. 2. lib. 16. de contractu fideiuss. quæst vnic n. 14.*

Sed etsi pro patre, &c.] Fallit si fideiubeat pro libe- 4
rando patre à carceribus, Anton. Gom. *vbi suprà*, Molin. & Rebello *dictis locis*, Stephan. Gratian. *discept. forens. 108. num. 41. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Filius aduersùs mutuum restituitur, nisi interuenerit iussu patris,& num.2.*

3 *Minor ex ætate lapsus restitutionem in integrum postulat.*

L. Si frater tuus. II. & vlt.

Idem A. Triphoni militi.

1 Filius aduersùs mutuum restituitur, nisi iussus patris interuenerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Mathesil. *notab.58.* Sfort. Odd. *de in integr.restit. p.2.q.51. num.39. cum seqq.* Donell. *comment.iuris ciuilis lib.21. cap.7. vol.3.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.6 §.1. num.2.col.2.* vbi dicit quòd minor *in præsenti*, destitutus erat omnino omni remedio iuris ordinario, quia, vt text dicit, excipere nihil poterat, nec item agere, vnde minor læsus remedio iuris ordinario distitutus reperiebatur, quapropter vt læsio restauraretur, meritò recurrendum erat ex bono & æquo, quod in restitutione versatur ad beneficium iuris indultum minoribus, atque adeò ad restitutionis auxilium; subditque hunc text. rectissimè allegari posse ad id, vt scilicet restitutio ita demum concedatur si nullum aliud remedium subsit ordinarium.

3 *Lubricum ætatis, &c.*] Vide Donell. *dict. lib.21. cap.10.col.1.in princip.* vbi ait quòd sic per metaphoram imbecillitas consilij, qua tanquam in loco lubrico versans facilè labatur, & *ibi* notatis Osualdus Hilligetus *lit.A.*

De fideiussoribus minorum.

TIT. XXIV.

Minor cùm vendit prædium sine auctoritate curatoris, & decreto iudicis, venditio ipso iure nulla est: venditione autem rectè facta, ita vt ipso iure valeat, ac fideiussor accessit, hic casus pertinet ad hunc tit. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Angel. Aretin. Alex. Fulgos. Alous. de Leo, Sebastian. Næu. item Cuiac. Pac. & Wesembec.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio minorem liberat ab onere euictionis, & num.2. de eius fideiussore quid, num.3.*

L. Postquam. I.

Impp. SEVERVS *&* ANTONINVS AA. *Mironi.*

1 Restitutio minorem liberat ab euictionis onere, ac præstatione. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet Bart. Angel. Castr. Aretin. Bald. Alex. Fulgos. Alous. Leo, Sebast. Næu. remissiuè Catal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, illiúsque materiam latè explicant & præcipuè ad hoc quòd licèt minori læso per restitutionis in integrum beneficium succurratur, eius tamen fideiussori non 3
semper succurritur, Roman. *sing.551.* Hippol. *in repet. rubr. de fideiuss. n.267* Mynsing *cent.4. obser.n.18. & 19.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom.2. tit. de restitut. art.2. gloss.3 num.4.* Duen. *reg.330. à princip.* Canon. *commentar. iuris ciuilis lib.6. cap.7. num.8.* Mauritt. *de restitut. in integ. cap.14* Sfort. Odd. *in simili tract. q.57. art.6. num.47.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.21. cap 14. col.3. cum seqq.* Anton. Fab. *lib.8 coniectur. cap.3.* Gregor. Lop. *l.4. in gloss. por razon. tit.12. part.5.* vbi ex Bart. dicit quòd si minor vendens prædium promittat de euictione, & det fideiussorem, tunc fideiussor non tenebitur, ex quo vendens sine decreto non remansit obligatus ciuiliter, nec naturaliter; sed si extraneus promittat de euictione, & det fideiussorem tunc tenebitur fideiussor Menoch. *cons.179. n.1.* vbi citato hoc text dicit quòd minore liberato mediante restitutione in integrum, non liberari eius fideiussorem, quia huiusmodi restitutionis in integrum beneficium personæ minoris concessum non extenditur ad eius fideiussorem. Gutier. *de iuram. confirm part.3. c.15. n 16.* vbi tenet quòd minor non poterit in se suscipere iudicium habitũ contra suum fideiussorem ad vtilitatem ipsius fideiussoris, cum aduersùs suum fideiussorem competat sibi restitutio Baeza *de non meliorandis c. 5. n 11.* vbi dicit conclusionem textus procedere, quia hic minor peculiari personæ priuilegio se tuetur, si autem iure cõmuni se defenderet, etiam fideiussor eodem iure tutus esset. Gam. *Lusit. decis.79. num.2.* vbi quòd fideiussio accedens venditioni rei minoris factæ sine decreto iudicis, & curatoris auctoritate, non valet. D Barbos. *in l. quia tale, n.68 §. diuo marcum.* vbi aduertit vt fideiussor minoris videat quid sibi sit vtilius, an tueri se ex sua persona ope exceptionis, vel exspectare quòd minor impetret restitutionem, quę etiam ei proderit. *& in l. maritum, cod. tit. num 83.* vbi admonet quòd fideiussor conuentus debet denuntiare principali, vt veniat ad eius defensionem, qui veniens ex propria persona poterit opponere exceptionem personalem sibi competentem, & fauet eam prodesse fideiussori ne alias prædicta exceptio sibi competens reddatur inutilis, & *num.87.* per hunc text. resoluit fideiussorem aduersùs minorem non posse habere recursum. Cardos. *in praxi iudicum, & Aduoc. verbo fideiussor, num.6. vers. fideiussori,* vbi dicit quòd illi pro minore non competit restitutio in integrum, quamuis minori competeret, Cald. Pereira *in l. si curatorem; verbo minoribus n.42. ad fin.* vbi ait Imperatores *in præsenti* rescripsisse restitutionis beneficium minori concessum eius fideiussori nullatenus prodesse, & *quæst. forens. lib.1. q.15. num.13. ad fin.* vbi quòd fideiussor minoris contra eum non habet recursum, & *de empt. & vend. c.32. num.14.* vbi resoluit quòd licet minori læsio per restitutionis in integrũ beneficium succurratur, eius tamen fideiussori non semper succurritur, quia beneficium huiusmodi est personale, ac proinde fideiussori non prodest, & *n.15.* limitat quando remedio ordinario minori succurritur, puta quia dolo aduersarij minor fuit deceptus, quoniam tunc fideiussor etiam ex persona sua de dolo agere posset, & *n.16* limitat etiam quando creditor posset habere regressum contra alium quàm fideiussorem, tunc minoris restitutio prodesset fideiussori, & *n.17* limitat quoq; quando fideiussore conuento, qui esset habiturus regressum contra minorem debitorẽ principalem

cipalem, ipse minor compareret vt deffensor necessarius in iudicio pro ipso fideiussore, & peteret restitutionem in integrum, tunc restitutio etiã fideiussori proderit, & n.19. limitat pariter quando restitutio nullum esset allatura commodum minori, si restitutio sua non prodesset fideiussori, scilicet quia esset casus in quo minor aduersùs fideiussorem restitutionem petere non posset, tunc etiam restitutio minori concessa transiret ad eius fideiussorem & num.20 denique limitat quando fideiussor pro re minoris stipularetur, & fideiuberet, vtpote si minor rem venderet, in qua est deceptus, si aliquis fideiusserit pro eo illi fideiussori, post minoris restitutionem succurritur, idem si satisdederit.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor minoris ex persona minoris non gaudet beneficio restitutionis, excepto dolo aduersarij, & num.2.*

3 *Decretum iudicis in contractibus minorũ non supplet auctoritatẽ tutoris, vel curatoris, distingue vt n.4.*

5 *Restitutio minoris prodest fideiussori quando propter hoc creditor non remanet in damno.*

L. Si ea quæ tibi. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *Curioni.*

1 FIdeiussor minoris ex persona minoris restitutionis beneficio non gaudet, excepto aduersarij dolo. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num.1. supra hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, & præcipuè ad hoc quòd vbicumque dolo aduersarij midor fuit deceptus, tunc fideiussor etiam ex persona sua de dolo agere posset, *l. Hispan.4. tit.21. part.5. vbi gloss.2.* Duen. *reg.330. limit.2.* Tiraq. *in l. si vnquam in fine, num.6.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.27. num.10.* Sfort. Odd. *de restitut. in integrum, pag.1. q.48. art.2* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num.51.* vbi rationem præstat, quia æquius est aduersarium, qui dolum commisit damnum pati, quàm fideiussorem, qui bona fide intercessit, de proprio matrimonio soluere, *& de empt. & vendit. cap.32. n.15.* vbi subdit quòd fideiussor prohibetur tantùm agere ratione ætatis, non alia ex causa, vtpote si deceptus fuit minor vltra dimidium, vel dolo, aut metu inductus, quia hoc casu minoris restitutio etiam fideiussori proderit. D. Barbos. *in l. quia tale, num.67. ff. soluto. matrim.* vbi ait textum *in præsenti* sub distinctione decidere, quòd si minor sit læsus sua facilitate, tunc restitutio minoris non prodest fideiussori; si verò sit læsus dolo aduersarij, tunc restitutio etiam prodest fideiussori: & deinde quærit de quo dolo textus iste intelligi debeat. latè Molin. *de Iustit. tract.2. disp.540. num.26.* vbi dicit quòd quando aliquis pro minore fideiussor extitit, & minor se inuenit læsum, aut interuenit dolus in eo, in quo minor est læsus, saltem materialis, atque re ipsa, ita quòd quamuis dolus non fuerit inuentus, læsio tamen est talis vt quoad eam neque obligatio ciuilis, neque naturalis oriatur ex eo contractu ex parte minoris, vt si minor vendidit rem vltra dimidium iusti pretij, vel eam emit vltra dimidium iusti pretij, non intendente altero contrahente eum decipere; aut non interuenit dolus etiam materialis explicatus, sed minor obligatur non sit saltem naturaliter, cæterùm minor propter læsionem beneficio restitutionis in integrum rescindit contractum: tunc in priori euentu siue dolus interuenerit formaliter, siue materialiter solùm, vtique quoad id, quoad quod nec naturalis obligatio consurrexit ex parte minoris si minori subueniatur quocunque modo etiam beneficio restitutionis in integrum, fideiussor pro eo adhibitus quod id præcisè quoad quod neque naturalis obligatio consurrexerat ex parte minoris, ad nihil tenetur creditori: quoniam obligatio fideiussoris semper nititur alicui obligationi saltẽ naturali, principalis debitoris, eiúsve, pro quo fideiussor extitit; quare si illa non extitit ex parte illius, pro quo fideiussit, neque ipse quoad id tenetur. Additque idem Molina id intelligendum esse non solùm quando interuenit dolus formaliter, sed etiam quando interuenit solùm materialiter modo explicato, & non solum in obligatione fideiussoria, sed etiam in principali, vt si quis post contractum minoris debitũ illius in se suscepisset, confirmando contractum, quia enim hæc obligatio etiam nititur primæ obligationi minoris, vtique si illa nulla fuit omnio, hæc quoque nulla omnino est censenda, Rebell. *de obligat. iustit. p.2. lib.16. de contractu fideiuss. q. vnic. num.* 5. vbi resoluit quòd minoris fideiussor non tenetur si eius obligatio non fuit valida saltẽ naturaliter, semper enim obligatio fideiussoria obligationi alterius innititur, vnde si prior ita obligatio nulla est, neque etiam obligatio fideiussoris, qualis esset si dato fideiussore minor vendidisset sine decreto iudicis rem immobilẽ, vel rem pretiosam, quæ seruando seruari poterat, vt enim venditio hæc est ipso iure nulla ex parte minoris, ita etiam fideiussio exhibita pro ea.

In gloss. *Præsidis*, ibi, *item & curatoris*, &c Notatur ad hoc quòd iudicis decretum in contractibus minorum non supplet tutoris, vel curatoris auctoritatem, cuius contrarium tenere videtur gloss. *in l. si curatorem, sup. de in integ. restit. minor.* pro quarum concordia laborat Farinac. *in praxi crimin. p.1. q.15. num.37. cum seqq.* vbi *num.39.* post Simoncel. *in tract. de decretis lib.3. tit.7. inspect.2. num.25. cum seqq.* distinguit quòd scilicet si sumus in actu, qui vltra tutoris & curatoris auctoritatem, requirit etiam iudicis decretum, vt puta in alienationibus mobilium minoris, & tunc vtique concludi debet quòd iudex nec tutoris, nec curatoris defectum supplere possit, quo casu procedit resolutio huius gloss. Secus verò vbi sumus in actu, qui per solum tutorem, seu curatorem absque iudicis decreto expediri potest, tunc iudex valebit defectum tutoris, vel curatoris supplere, siue sumus in actu necessario; vtputà liberationis, & sic in solutione facienda, siue etiam in actu voluntario, & ita procedit dictum glossæ *in citata l. si curatorem.* 4

Ad gloss. *Vtrique, fin.* Notatur ad hoc quòd restitutio minoris, prodest fideiussori quando propter hoc creditor non remanet in damno, quia scilicet superest debitor principalis à quo id, quod sibi debetur, possit exigere, vt per Rebuffum *de leges Galliæ tom.2. titul. de restitut. art.2. gloss. 3. num. 11.* Duen. *reg.330. limit.2.* D. Barbos. *in l. quia tale, num.70. in princ. ff. soluto matrim.* vbi subdit ideo restitutionem minoris non prodesse fideiussori, quia si prodesset, hoc esset in necem, & manifestum damnum creditoris; & à cessante ratione infert quòd si creditor non remanet in damno, quia adhuc habet à quo suum debitum exigat, restitutio minoris non solùm illi proderit, sed & fideiussori. 5

Si

Si tutor, vel curator interuenerit.

Tit. XXV.

Tutor, vel curator tribus modis interuenire Potest, 1. si minor tutore, vel curatore auctore, vel in iudicio, vel extra iudicium aliquid gessit. 2. cùm tutor tutorio, vel curator curatorio nomine aliquid gessit. 3. cùm tutor, vel curator suo nomine contrahit, nihilominus restitutio conceditur, sed tutori, vel curatori non prodest. Scripserunt in hanc rubr. Angel. Alexand. Fulgos. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Minor aduersùs aditam hæreditatem infra legitimum tempus restituitur.*

2 *Minor si legitimam ætatem adimpleuit ob læsionem per aditionem hæreditatis factam conuenit curatorem.*

L. Si iam puberes. I.

Imp. Antoninvs A. *Martianæ, & aliis.*

1 Minor aduersùs aditam hæreditatem infra legi-
2 timũ tempus restituitur. Item minor si legitimam ætatem adimpleuit, ob læsionem per aditionem hæreditatis factam conuenit curatorem Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Castrens. Alexand. Fulgos. Bald. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concord.*

Vide Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, sub num. 50. de in integrum restitut. minor.* vbi dicit quòd Imper. *in præsenti*, filiis adeuntibus hæreditatem paternam, in integrum restitutionem pollicetur.

SVMMARIVM.

1 *Minoribus circumuentis in iudicio non obest præsentia tutoris in impetrando beneficio restitutionis.*

2 *Minoribus læsis tam in iudicialibus, quàm extraiudicialibus concedenda restitutio.*

3 *Tutoris auctoritas atque consensus licèt expresè interponi debeant in actibus extraiudicialibus, in iudicialibus tamen eius præsentia sufficiet, qui debet consentire, vel autoritatem præstare si non contradicat.*

L. Minoribus. II.

Imp. Alexander A. *eidem.*

1 Circumuentis in iudicio minoribus tutoris præsentia non obest in impetrando restitutionis beneficio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Vide Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, sub num. 50. de in integrum restitut. minor.* vbi asserit textum *in præsenti* probare minoribus læsis tam in iudicialibus, quàm extraiudicialibus concedendã esse restitutionem, nulla consideratione facta lædantur ex contractu, seu quasi, vel distractu. Sanchez *de matrim. lib. 6. disp. 38. num. 11.* vbi *per hunc text. & l. 1. supra proximam* resoluit quòd minor etsi auctoritate tutoris contrahat, si læsus sit, potest petere restitutionem; & addit idem dicendum esse quando interueniente iudicis decreto contraheret.

Notatur ad hoc quòd licèt auctoritas, aut con- 3
sensus solemnitatis debeant expresè interponi in actibus extraiudicialibus, videlicet contractibus, & similibus; at in iudicialibus sufficit eius præsentia, qui debet consentire, vel auctoritatem præstare si non contradicat, vt per Tiraquel. *de iure mariti, gloss. 7. num. 37.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutionis remedium vt extraordinarium, si sit pinguius, minor omisso ordinario, actionem tutelæ intentare potest.*

2 *Minor aduersus contractum gestum cum tutore, aut curatore, potest restitui, in quo ille malè negotium gessit, & sic quando læsio interuenit.*

3 *Remedium extraordinarium si est vtilius ordinario, omisso isto potest intentari illud.*

4 *Minori non denegatur restitutio, quoties per hanc plenius, seu pinguius illi succurritur.*

L. Ad inuidiam. III.

Impp. Diocleт. & Maximian. AA. *Nicomedi.*

Restitutionis remedium vt extraordinarium si 1
sit pinguius, minor omisso ordinario, actionem tutelæ intentare potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Malè gessisse probari possunt, &c.] His verbis in- 2
nuit Imper. eo casu aduersùs contractum cum tutore, aut curatore gestum posse minorem restitui, in quo ille male negotium gessit, & sic quando læsio interuenit. Ita textum hunc intelligunt Menchac. *controuers. vsufreq. part. 2. cap. 66. num. 4.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, de in integr. restit. min. verbo læsis, n. 61 in princ.*

Licèt personali actione, &c] Notatur ad hoc quòd 3
si remedium extraordinarium vtilius sit ordinario, omisso isto, potest illud intentari, vt per Zas. *lib. 1. respons. cap. 29. num. 20.* Pinel. *in l. 2. de rescind. vendit. part. 3. cap. 1. num. 19.* Maurit. *de restitut. in integrum. c. 11. n. 7.* Sfort. Odd. *in simili tract. p. 1. q. 17. n. 33.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 5. q. 3. n. 12.* Vnde prouenit vt minori non denegetur restitutio quoties per 4
hunc pleniùs, seu pinguiùs illi succurritur, ad not. per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo libertis, n. 114. de reuocand. donat.* Maurit. *d. cap. 11. num. 7.* Cald. Pereira *d. verbo læsis, n. 11.* quos refero ego ipse *de Axiom. iuris vsufreq. axiom. 202. n. 2.*

L. Si creditor. IV.

Iidem AA. & CC. Isidoro.

Minor non restituitur aduersus obligationem 1
quam in se recipit eiusdem curator. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

De intellectu huius text agit Donel *ad l. ei qui 7. n. 2 vers. hic nonnulli, vers. quod cum eo*, vbi citat Bart. *in princ. & num. 2.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Minor quamuis possit restitui, contra administratorem tamen potest experiri, nec eidem praiudicat electio.*
2 *Contractus & distractus à pari procedunt, & eiusdem sunt natura.*
3 *Instantia perempta, & lata sententia ab obseruatione iudicij non pereunt effectus inducti per litis contestationem.*
4 *Minor potest vel agere ad interesse contra tutorem vel etiam petere restitutionem in integrum quando fuit læsus in actu tutoris.*

L. Etiam tutoribus. V. & vlt.

Iidem AA. & CC. Valentino.

1 QVamuis minor possit restitui, tamen contra administratorem potest experiri, nec eidem præiudicat electio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr.hoc tit.*

2 *Distrahentibus, vel aliàs contrahentibus, &c.*] Ergo contractus, & distractus à pari procedunt, & eiusdem sunt naturæ, de quo vide Surd. *de alıment. tit.8.priu l.22. num.6.* Cald. Pereira *de potest. eligen. cap.7. num.15.* Escob. *de ratiocin. cap.14. numer.42.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.268. n.7. & 10. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra commun. tom.4. quæst 897.num.886.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.1. tit.2. num.15. cum seqq.* D. Barbos. *in l. hæres absens, § proinde, num.13 ff. de iudic.* quos refero *de appellatiua verbor. vtriusque iuris signif. appell.59. num.4.*

3 In gloss. *Generando, fin. ibi, sol. speciale in iudiciis, &c.* Notatur ad hoc quòd perempta instantia, & lata sententia ab obseruatione iudicij non pereunt effectus inducti per litis contestationem, vt per Anton. Gom. *var. tom.1. cap.3. n.31. vers. quartò facit.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd minor potest vel agere ad interesse contra tutorem, vel etiam petere restitutionem in integrum, quando fuit læsus in actu tutoris, vt per Roland. *cons.72. num.47. vol.3.* Surd. *decis.253.num.18.*

Si in communi, eadémque causa restitutio postuletur.

TIT. XXVI.

IN communi causa minor pro sua tantum parte restituitur, sed ea restitutio non prodest consorti. Scripserunt in hanc rubr. Fulgos. Aloys. de Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Pactum sororis natu maioris non præiudicat fratri.*
2 *Restitutio minoris non prodest maiori habenti causam communem.*
3 *Minore restituto in sua parte, non censentur restituti alij socij.*
4 *Restitutio minoris, etiam in re communi, & indiuisa consorti non prodest.*
5 *Ius sororitatis, vel fraternitatis nihil operatur, quo magis frater possit transigere in causa communi sui & fratris.*
6 *Bona minorum communia si sunt ab altero minore alienata sine suo consensu & mandato, & factus maior, qui non vendidit, ratificet, & qui vendidit restitui petat, non poterit etiam qui ratificauit, restitui.*
7 *Ratificari potest quod nostro nomine gestum est quantum ad ipsius ratificantis præiudicium.*
8 *Minor si rem propriam alienauit, obseruatis iuris solemnibus, non potest maior factus contra alienationem huiusmodi beneficio minoris ætatis amplius restitui, si illam iam ratificauit.*
9 *Res vel causa quando est indiuidua, vt seruitus, tunc restitutio concessa minori, prodest maiori.*

L. Nec si maior. Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. Aphobio, & aliis.

PActum sororis natu maioris non præiudicat fratri. Item restitutio minoris non prodest maiori communem causam habenti. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bald. Angel. Iacob. de S. Georgio, Castr. Fulgos. Alex. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiue Casal. *ap annos.* & Ximen. *in concord part.1. & 2.* 1 2

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Alex *cons.55.num.17.lib.5.* Alphan *collect.457.* Anton. Gom. *var. tom.2. cap.14 num 10.* vbi quòd restituto minore in sua parte non censentur alij socij restituti, D. Barbos. *in l.1. ff. soluto matr. p.3. n.63.* vbi ait certum esse restitutionem minoris etiam in re communi, & indiuisa, consorti nō prodesse. Menoch. *controuers. vsufreq. part.2 cap.23. num.11. in princip.* vbi ex hoc text. colligit ius sororitatis, vel fraternitatis nihil operari, quo magis frater possit transigere in causa communi sui & fratris, Menoch. *remed. 15. recup. n.129. & seqq.* vbi dicit *in præsenti* esse casum notabilem, dum probatur hic quòd si minorum bona communia sint ab altero minore alienata sine suo consensu & mandato, & factus maior, qui non vendidit, ratificet, qui vendidit restitui petat, non poterit qui ratificauit, restitui. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21. cap vlt. vers. qua de re*, vbi sic dicit: quæ si cum alio communis, pro parte sua restituitur, nec ætas eius cæteris patrocinatur. Paul. Montan. *de tutelis, & curis, cap.33 num.517.* 3 4 5 6

Notatur ad hoc quòd potest ratificari quod nostro nomine gestum est quantum ad ipsius ratificantis præiudicium, vt per Tiraquel. *de retractu lig. §.1. gloss.9. n.248.* & citatos per me *ad reg. rerum 9. de regul. iuris lib 6.* 7

Nam si cognitis, &c. Notatur ad hoc quòd si minor rem alienauit propriam, obseruatis iuris solemnibus, non potest maior factus contra alienationem huiusmodi beneficio minori ætatis amplius restitui, si illam iam confirmauit, ratámque habuit, vt per Menoch. *de remed.15 recup. num.101* Simoncel. *de decretis lib.3. tit.9. in præfat.* Sfort. *de in integ. restitut. quæst.25. num.5. cum seqq.* 8

In gloss. *Patrocinari, fin. ibi, si autem esset indiuidua, puta seruitus forte, &c.* Notatur ad hoc quando res vel causa est indiuidua, vt seruitus, tunc restitutio cōcessa minori prodest maiori, quia si plures habent ius seruitutis in fundo alieno, qui remiserunt seruitutem, & vnus eorum est minor, & restituitur, 9

eius

eius restitutio prodest aliis maioribus, vt per Gam. *Lusit. decis.* 291. *num.* 1. vbi dicit quòd in indiuiduis, & in quasi indiuiduis, restituo minorum prodest maiori consorti litis, Afflict. *decis.* 213. vbi *num.* 3. inquit fuisse per sacrum Consilium conclusum quòd in indiuiduis & connexis beneficium quod competit minori, extenditur ad consortes eiusdem litis maiores, Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 131. & *cons.* 123. *num.* 15. & *cons.* 136. *num* 23. Surd. *de aliment. tit.* 9. *q.* 14. *num.* 1. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo vel aduersary dolo, num.* 25. *cum seqq.* D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 3. *num.* 63. late Guttier. *practic. lib.* 1. *q.* 67. *per tot.* vbi *in vers. quid tenendum*, ait hanc opinionem veram esse si causa verè indiuidua, & connexa sit, ita quòd separati commodè non possit, per text. *in l. si commu:em, ff. quemadmod. seruit. amitt.* cui congruè responderi non potest. Quamuis contrariũ, immo quòd indistinctè talis restitutio tantùm prosit minori, non verò consorti maiori etiam in indiuiduis, aduersùs hanc gloss. post omnes ordinarios *in præsenti* teneat Anton Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 10. dicens hanc esse veriorem, & communiorem opinionem, quia licèt seruitus sit indiuidua, & pro parte constitui non possit, in casu tamen suprapofito non restituitur minori pro parte, sed in solidum, & si alij socij maiores vti velint seruitute, obstabit eis exceptio, & repellentur argum. text. *in l. si per fundum. ff. de seruitut. rustic. præd.*

Si aduersùs rem iudicatam restitutio postuletur.

TIT. XXVII.

HACTENVS de personis, consequenter agitur de negotiis & factis, aduersùs quæ minor restitui petit: & primùm de re iudicata *hoc tit.* Scripserunt in hanc rubr. Fulgos. Aloys. de Leo, Sebastian. Næui. item Cuiac. Pac. & Wesembec.

De materia tituli vide Ordinat. Reg. Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 41. & *l. Hispan.* 1. *cum seqq. tit.* 25. *part.* 3. Vezin. Villalob. Donat. à Fina & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 13. *pag.* 334. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 5. *vers.* 11. Mynsing. *cent.* 7. *obseruat.* 80. Octauian. *de stylo Curiæ lib* 8. *cap.* 3 *num.* 3. *cum seqq.* Zoanett. *rerum quotidian. cap.* 21. Rebuff. *ad leges Galliæ tom.* 2. *tit. de restitut. art.* 10. *num* 20. *cum seqq.* Maurit. *de in integ. restit. cap.* 192. Sfort. Odd. *eod. tract. p.* 2. *quæst.* 82. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare, num.* 46. Morl. *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 5. *q.* 4. *num.* 11. Ioan. Bapt. Costa *in tract. de ratione quota num.* 137. Flores de Mena *var. quæst. lib.* 1. *quæst* 5. *à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Minor contra sententiam condemnatoriam restitutionem petit in tantum, quantum probat grauatum.*

2 *Minori contra sententiam latam post legitimam ætatem, ætatis prætextu non competit restitutio, & num.* 3.

4 *Expensæ vbi fuerint petitæ, & iudex omiserit earum condemnationem, non censetur absoluisse ab expensis, imò iure omissa est earum condemnatio.*

5 *Sententia est stricti iuris, strictèque intelligenda est.*

6 *Solidum licèt quis intentet, si probat iustitiam habere tantum in parte, super illa parte obtinere debet.*

7 *Restitutio an competat, quoties actu de quo agitur, licèt cœptus sit in minore ætate, in maiore tamen fuerit perfectus.*

8 *Sententia tres vbi latæ fint, quarum prima condemnat in 100. secunda in 80. tertia in 60. aureis, illæ sunt conformes in summa minori.*

L. Minus ex tutelæ. I.

Imp. ALEXANDER A. *Vitalis.*

CONtra sententiam condemnatoriam minor 1
petit restitutionem in tantum, quantum se grauatum probat. Item minori contra sententiam post 2
legitimam ætatem latam ætatis prætextu non competit restitutio. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Castr. Bald. Aloys. Leo, Sebastian. Næui. post omnes Giphan. *tom.* 1 *pag.* 94. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text desu- 3
munt *l. Hispan.* 6. *tit.* 25. *part.* 3. *vbi gloss.* 2. Anton. Gom *var. tom.* 2. *cap* 14. *num.* 5. *vers. vndecimo infertur*, vbi per hunc text. tenet quòd si minor sit condemnatus per sententiam diffinitiuam in causa ciuili, vel criminali, & in ea sit læsus errore vel imperitia iudicis, vel culpa & facultate minoris, quia non opposuit, vel probatur exceptionem sibi con petentem, vel aliam iuris defensionem, potest restitui, quod tamen intelligit, & declarat isto modo: nam si minor est læsus in ipsa sententia, quia plenè de iure suo probauit, & iudex eum iniustè condemnauit, debet intentionem suam fundare in hoc, & petere vt restituatur, & iterum rectè iudicetur ex eisdem actis: si verò non est læsus in ipsa sententia, sed ex eo quòd omisit aliquam exceptionem peremptoriam, vel probationem necessariam pro victoria causæ, tunc debet restitui aduersùs sententiam, & omnia alia acta processus vsque ad illam tantum partem, in qua fuit læsus, vt reponatur in illo statu. Sfort. Odd. *de in integ. restitut. quæst.* 72. *art.* 1. *num.* 2. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 21. *cap.* 7. *col.* 2 *lit.* Garcia Mastrill. *Siciliæ decis.* 44 *per tot.*

Notatur ad hoc quòd vbi petitæ sunt expensæ, 4
& iudex omisit earum condemnationem, non censetur absoluisse ab expensis, imò iure omissa est earum condemnatio, vt per Couar. *pract. cap.* 25. *n.* 6.

Notatur etiam ad hoc quòd sententia est stricti 5
iuris, & strictè quoque est intelligenda, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 9. *num.* 184. Sigism. Scacc. *de appell. quæst.* 17. *limit.* 21. *num.* 49 Molin *de primog. lib.* 4. *cap.* 5. *num* 20. Monter. à Cueua *decis.* 36. *n.* 52. Cacheran. *decis.* 65. *n.* 11. & *decis.* 145. *n.* 10. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 214. *n.* 11.

Notatur etiam ad hoc quòd licèt quis intentet 6
solidum, si probet iustitiam habere tantum in parte, super illa parte debet obtinere, vt per Tiraq. *de retractu conuent. ad finem tit. n.* 99 *vers. verum*, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo solidum, fol.* 18.

Cæterum si post, &c.] An autem restitutio com- 7
petat, quoties actus de quo agitur licèt cœptus sit in minore ætate, in maiore tamen fuerit præfectus? vide Afflict. *decis.* 210. *num.* 2. *cum seqq.* Gouean. *var. lib.* 1. *cap.* 12. Maurit. *de in integrum restitut. cap.* 196. Sfort. Odd. *in simili tract. q.* 25. *num* 31. *cum seqq.* Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 126. *cum seqq.* Donell. *comment.*

comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 7. in fine, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare, n. 50* vbi cum aliquibus ex citatis resoluit cessare restitutionem quãdo actus gestus cum minore perficitur eodem maiore facto. inspici enim debet finis quo actus perficitur, & absoluitur, nisi dolo aduersarij actus perfectio tempus maioris ætatis fuerit producta; quod ipse intelligit procedere quãdo in minore ętate nihil omissum est, & sic quando sententia lata in maiore ætate non dependet à gestis in minore: nam si dependeret, quia scilicet minor probationes omisit, vel aliquid aliud, concedenda est restitutio.

8 In gloss. *Minus 1. ibi. vel pone quòd generalis*, &c. Notatur ad hoc quòd si latæ sint tres sententiæ, quarum prima condemnat in centum, secunda in octoginta tertia in sexaginta aureis. illæ sunt conformes in minori summa, vt per Abb. *in cap. 1. num. 22. col. 2. de re iudic.* Capell. Tholos. *decis. 178. & 215.* Couarr. *lib 1. var. cap. 2. num. 6. & pract. cap. 5. n. 6. in fine*, vbi subdit hanc opinionem tunc obtinere cùm ille, cui præiudicat diminutio quantitatis, consentit expresse aut tacite sententię latæ in minori summa, & denique omnibus quoad illam minorem quantitatem.

SVMMARIVM.

1 *Minor restituitur contra sententiam latam pro patre respectu potestatis patriæ, & num. 2.*
3 *contra Factum proprium quis venire potest, si prætendat factum fuisse minus solemniter.*
4 *Statuto si prohiberet fieri alienationem in alios, quam in consanguineos, & quis extraneo venderet, posset fortè venditor restituto pretio hanc alienationem a se factam contra prohibitionem statuti retractare.*
5 *Minor aduersùs sententiam iam latam auditur, & restituitur.*

L. Si cùm pater. II.

Imp. GORDIANVS A. *Scetenæ.*

1 Minor potest restitui contra sententiam latam pro patre respectu patriæ potestatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. désumit Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restit. p. 2. q. 55. art. 1 num. 7.*

3 *Miniméque emancipationem à se factam valere diceret*, &c.] Notatur ad hoc quòd quis potest venire contra proprium factum, si prætendat minùs solemniter fuisse factum, vt per D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrimonio, part. 5. num. 18. vers. non obstat secundum.* Et per hunc textum tenet Tiraquel. *de retract. lign. §. 1. gloss. 9. num. 42.* quòd si statutum prohiberet fieri
4 alienationem in alios, quàm in consanguineos, & quis extraneo venderet, posset fortè venditor restituto pretio hanc alienationem à se factam contra prohibitionem statuti retractare.

5 *Cum aduersùs eam sententiam*, &c.] Notatur ad hoc quòd aduersùs sententiam iam latam potest minor audiri & restitui, vt per *l. 8. in fine. ibi, fueras ende si el pleito fuesse de huerfano menor*, &c. vbi Gregor. Lopez.

SVMMARIVM.

1 *Aduersùs sententiam vicarij, & delegati Principis solus Princeps cognoscit, & restituit, num. 2.*
3 *de Nullitate sententiæ latæ a delegato Principis solus Princeps cognoscit. intellige vt num. 4.*
5 *Iudex inferior non potest se intromittere ad cognoscendum de viribus sententiæ superioris, & maxime delegati à Principe, sed solus Princeps cognoscit.*

L. Aduersùs sententiam. III.

Imp. PHILIPPVS A. & PHILIPPVS Cæs. Æliane.

Aduersùs sententiam vicarij, & delegati Principis solus Princeps cognoscit, & restituit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Maurit. *de rest. t. in integr. cap. 37.* Rebuff. *tom. ad leges Gall. tit. de litter. ciuil. lib. in præfat. num. 5.* Viger. *in methodo iuris, p. 7. lib. 24. cap. 2. §. 4.* Sfort. Odd. *in tract. de in integr. rest. p. q. 32. art. 41 num. 154.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorando, num. 29. vers. in contrarium*, vbi cum Maurit. *cit. loco* firmat hanc leg minime probare delegabilem non esse restitutionis causam, quamuis illam ad solum Principem spectare probet quando ea petitur aduersùs sententiam sui delegati; recurrendum autem fore ad principem putat, quando delegatus negat illam postulanti concedere, quo casu, inquit, Ordinarius tamquam inferior adiri non potest, per *l. minor, ff. de minorib.* & proinde necessariò est Princeps adeundus quasi superior, sibique reseruauerit. 2

Nequaquam poteris, &c.] Ex hoc text. colligit Iacob. Butrig. *in præsenti*, quòd de nullitate sententiæ latæ à delegato Principis solus Princeps cognoscit, hoc tamen procedere ait Tiraq. *in tract. res inter alios acta, in princ. n. 13.* quando principaliter de ipsa nul- 3 4
litate ageretur, quòd si incidenter agatur, poterit etiam alius quàm princeps cognoscere, quia ratione incidentium quæstionum augetur iurisdictio. Vide Flores de Mena *var. lib. 1. q. 5. num. 76.*

Et notari solet ad hoc quòd iudex inferior non 5
potest se intromittere ad cognoscendum de viribus sententiæ superioris, & maximè delegati à principe, sed solus Princeps cognoscit, vt per Marant. *disp. 1. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata aduersùs minores indefensos est ipso iure nulla, & n. 2. secus si pro eis, n. 3.*
4 *Iudicium agitatum cum pupillo sine tutoris auctoritate est nullum.*
5 *Sententia lata in causa criminali contra minorem curatore suo non vocato, nulla est. amplia etiamsi sententia sit interlocutoria, num. 6.*
7 *Confessio minori non nocet si curatore carens deliquisse fateatur.*
8 *Minor etsi litiget per Procuratorem, si damnum illi resultet, restituitur læsione probata.*
9 *Sententia lata contra minorem, non habentem curatorem, nulla est. contrarium vide n. 10*
11 *contra Sententiam aliàs nullam, vt pote latam contra minorem non habentem curatorem, non est necessaria restitutio.*

L. Cùm & minores. IV.

Imp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Vibuno*, & *alus*.

1 SEntentia lata aduersùs minores indefensos est ipso iure nulla. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 41. §. 2. ibi, sera pro d. restitui nua, &c.* Hispa. ... *tit. 25 part. 3. vbi gloss. 5.* Bernard. *reg. 119. vers. tertio fallit*, Marant. *de ordine iud. part. 6. actu 1. num. 105. vbi num. 106* secus
3 dicit si pro eis, quia tunc bene valet, & *p. 4 dist. 16.*
4 *num. 43.* vbi similiter dicit iudicium agitatum cum pupillo sine tutoris auctoritate esse nullum, Hippol. *in l. de minore, in princip. num. 55. & 56. ff. de quaestion.* Za... *lib. 2. sing. intellect. ... 16 ad fin.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 1. num. 64. cum seqq.* Clar. *§. fin. q. 50. num. 2* Menoch. *cons. 100. a num. 120.* vbi quòd si-
5 militer non valeat sententia lata in causa criminali contra minorem curatore suo non vocato, & *cons.*
6 *790. num. 3. decis. 108. num. 1.* vbi ampliat etiamsi sententia sit interlocutoria, Pereg. *cons. 75. num. 2. cum seqq lib. 4.* Sfort. Odd. *de in integ. restit. p 17. ex n. 66. & q. 72. ex num. 80.* Guttier. *in auth. Sacramenta puberum n 128. & de tutel. p. 2. cap 4 num. 11.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo lasis, num. 167.* & latiùs *in princip. eiusdem l. n. 9. cum seq* Don. Garc. Mastrill. *Sicilia decis. 44. num. 2.*

7 Notatur etiam ad hoc quòd confessio minori non nocet si curatore carens deliquisse fateatur, vt per Menoch. *de arbitr. casu 268. num 2.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, in princ. num. 10.* Soar. de Paz *in pract. tom. ... pag. 5. cap. 3. §. 4. num. 2.* Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudiciar. q. 17. art. 1. concl. 2. in fine.*

8 *Etiamsi per Procuratorem vestrum*, &c.] Notatur ad hoc quòd etsi minor litiget per Procuratorem, si tamen damnum illi resultet, restituitur minor aduersus actus gestos cum suo Procuratore probata læsione. vt per Azeued. *l. 3. n. 21. tit 8. lib. 4. noua. Recop.* Flores de Mena *var. lib. 1. q. 5. num. 10.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p. 1. q. 22. n. 71. in fine.*

9 In gloss. *Nullum 2.* ibi, *sed dic contrà secundùm omnes*, &c. Vult hæc gloss. iure non probari sententiam latam contra minorem, curatorem non habentem, nullam esse sed illam improbant Thom. Gramm. *cons. ciuil. 124 a n. 8.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, in princip n. 10. vers. facit etiam,* Surd. *de ali-*
10 *ment. tit. 8 priuileg. 8. num 1.* vbi ait omnia acta reddi nulla si gesta sint sine curatore, siue habeat, siue non.

11 In ead. gloss. ibi, *& ideo non est necessaria restitutio.* Notatur ad hoc quòd contra sententiam aliàs nullam; vt potè latam contra minorem non habentem curatorem, non est necessaria restitutio, vt per Ordinat. Reg. Lusit. *lib. 3. tit 41. §. 2* Maurit. *de restitut. in integrum cap 189* Sfort. *eod. tract. q. 17. a n. 66. & q. 72. num. 80. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia contra tutorem lata in causa pupilli prodest pupillo ad petitionem restitutionis.*

2 *Remedium ordinarium vbi detur, scil. appellationis, denegatur extraordinarium, videlicet restitutionis. limita si remedium extraordinarium vtilius sit ordinario, num. 3.*

4 *Minori non denegatur restitutio quoties per hanc pleniùs illi succurritur.*

5 *Appellandi facultas, aut nullitas etsi denegata, aut submotum iudicis officium, non est negata in integrum restitutio.*

6 *Minor potest petere restitutionem aduersus sententiam, etiamsi Procurator suus appellauerit.*

L. In rem pupilli. V. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Martiano.*

SEntentiam contra tutorem in causa pupilli lata prodest pupillo ad restitutionis petitionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

In gloss. *Constat*, vlt. ibi, *Vnde dicunt hodie non dandam restitutionem contra sententiam, cùm iure communi possit appellari.* Notatur ad hoc quòd vbi datur remedium ordinarium, scilicet appellationis denegatur extraordinarium, videlicet restitutionis, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 41. §. 2.* ibi, *por que regra geral he ad que tem remedio ordinario, &c.* Zasi. *lib. 1. resp. cap. 20.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis, num. 114. de reuocand. donat.* Marsil. *sing. 99.* Alphan. *collectan. 755.* Menoch. *remed. 15. recup. n. 12.* Maurit. *de restitut. in integrum, cap. 12.* Sfort. *eod. tract. p. 1. p. 17. & 18.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo per quod pristinum, n. 16. & verbo implorare n. 9. & verbo lesis n. 169* Morla *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 5 in praelud. n. 26. & 27. q 3. n. 2.* Christoph de Paz *in scholys. ad leges styli. l. 171. num. 1.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 5 lit. O. concl. 182.* D. Barbos. *in l. qua tale, num. 63. ff. soluto matr.* 2

Limita si remedium extraordinarium vtilius sit ordinario, secundùm Zas. *d. c. 20. n 20* Pinel *in l. 2 de rescind. vend. pag. 3. cap. 1. num. 19.* Maurit. *de cap. 11. num. 7.* Sfort. *d. q. 17. num 33.* Morla *d. q. 3. num. 12.* 3
Ex quo procedit vt minori non denegetur restitutio quoties per hanc pleniùs, seu pinguiùs illi succurritur, vt notant Doctores *in l. in prouincials, ff. de noui oper. nuntiat.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis, n. 114. de reuocand. donat.* Maurit. *dict. cap. 11. num. 7.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo lasis, num. 11.* D. Barbos. *in l. quia tale, num. 68. in fine, ff. soluto matrim.* 4

In ead. gloss. ibi, *tamen plus est restitui*, &c. Notatur ad hoc quòd etiamsi lex neget appellandi facultatem, aut nullitatem, aut officium iudicis submoueat, non est negata in integrum restitutio, vt per Maurit. *d. tract. cap. 192.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo implorare, num. 46.* qui hoc idem probant stante statuto quòd aduersus sententiam non possit quis reclamare, aut se læsum dicere. 5

In ead. gloss. ibi, *vnde etiam si appellauit curator pro adulto*, &c. Notatur ad hoc quòd minor potest petere restitutionem aduersùs sententiam, etiamsi suus Procurator appellauerit, vt per Flores de Mena *var. lib. 1. q. 5. num. 11.* 6

Si aduersùs venditionem.

TIT. XXVIII.

MInor *aduersùs venditionem.*] Id est, si minor rem suam vendidit. Regulariter autem minor aduersùs venditionem restituitur *supr. de fideiuss. min. l. 1. & 2. & ff. de minor. l. 7. §. 1.* Scripserunt in

in hanc rubr. Angel. Iaſ. Aloyſ. de Leo, Sebaſt. Næui. item Cuiac. Pac. & VVeſembec.

De materia vide Sfort. Odd. *de in integ. reſtitut. p.2.q.57*, Viui. Soar. Kitchou. & alios *tom.1. commun. opinion. lib. 2. tit.14* Xuar. *alleg.21. num.5* vbi ex doctrina Bart. ait quòd quandocunque minore eſt deceptus in eo, quòd vendidit, quia non expediebat ſibi vendere, tunc reſtituitur aduersùs venditionem per hunc tit. vt ipſe habeat rem ſicut ſi venditio facta non fuiſſet.

SVMMARIVM.

1 *Minor vbi mediante iuramento renuntiauit reſtitutioni, perfidiæ ac periurij auxilium fruſtra implorat à Cæſare, & num.2.*
3 *Reſtitutionem petere poteſt qui promiſit ſe controuerſiam non moturum.*
4 τὸ Controuerſia *comprehendit reſtitutionem in integrum.*

L. Si minor. I.

Imp. ALEXANDER A. *Florentino militi.*

1 VBi mediante iuramento minor reſtitutioni renuntiauit perfidiæ, ac periurij auxilium a Cæſare fruſtrà implorat. Colligunt ex Ord. in Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næui poſt omnes Giphan. *tom.1. pag.95.* remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen *in concordant.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Bart. *in l. omnes populi, num.32. in fine ff de iuſtit. &* iu *r.* Fortun. Garci. *de vltimo fine, num.459.* Pinel. *in l.2. de reſcind. venditione, p.3. cap.1. num.4. & 6. in fine,* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21 cap. 12. col. fi.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg.96* Guttier. *in Auth. ſacramenta puberum ; num 9* vbi quærit an illa Auth addat aliquid diſpoſitioni huius l. vbi præter reſolutionem *gloſſæ 1. in præſenti*, addit quòd illa Auth ampliùs diſponit, quia hęc lex loquitur in iuramento accedente venditioni prædij minoris. & ſic in hoc caſu ſpeciali; dicta verò Auth loquitur generaliter in contractibus rerum minorum, dum tamen puberes ſint qui iurent, non venire contra ſuam alienationem, neque eam retractare, & *n.27.* Anton. Gom. *var. tom 2 cap 14. num.1. verſ. ex quo primò*, vbi tenet quòd ſi talis minor ſit læſus in contractu emptionis, vel quolibet alio oneroſo, poteſt reſtitui, ſic declarando quòd vbi minor vendidit rem quam non debuerat, nec expediebat ſibi vendere, & ſic in tali contractu fuit læſus, reſtituitur aduersùs ipſum contractum vt habeatur pro non facto; ſi verò læſus in pretio, quia vendidit, vel locauit minori pretio quàm res valeret, vel emit, aut conduxit maiori pretio, licèt læſio non excedat dimidiam iuſti pretij, reſtituitur non aduersùs contractum, ſed aduersùs pretium, Ioan. Garc. *de expenſis cap.18. num.44.* Sanch. *de matrim. lib.6. diſput 38. num.13.* vbi ait expreſsè probari *in hac l.* venditionem prædij factam à minore firmari iuramento, Benedict. Capra *commun. opin. tom.1 lib.2. tit 14 num 6.* vbi per hunc text. tenet quòd iuramentum præſtitum ſuper contractu ſolemniter inito tollit beneficium reſtitutionis aduersùs eundem, Doard. Calderia *de errorib. pragm. lib.2. cap.4.*

Nullam de cætero te eſſe controuerſiam facturum] Notatur ad hoc quòd reſtitutionem petere poteſt qui promiſit ſe controuerſiam non moturum, vt per Rebuff. *in comment. ad l. reſtituere 5 ff. de verbo ſign. verſ. item dicitur moueri controuerſia, pag.321.* quicquid dicat Tiraq. *de retract. lign. §. 35. gloſſ.4. n.40.* vbi dicit quòd verbum, *controuerſia*, de quo *in hoc text.* 4
comprehendit etiam reſtitutionem in integrum, vt qui promiſerit nullam ſe controuerſiam moturum, non poſſit in integrum reſtitui.

SVMMARIVM.

1 *Contractus puberum confirmati iuramento non reſcinduntur per reſtitutionem, niſi vis ac metus interuenerit.*
2 *Auth. ſacramenta puberum, ſi aduersùs venditionem, non ſeruatur in Gallia, facilèque gratia iuriſiurandi Epiſcopo fit minoribus læſis.*
3 *Sacramenta. pro iuramentis, & quare ſic dicta.*
4 *Pubertas deſideratur in minore iurante vt iuramentum confirmet contractum. extende ad iuramentum Hebræi minoris, num.5. limita in prodigo, cui bonis per iudicem interdictum eſt, num.6. extenditur hæc conſtitutio ad omnes contractus minoris, num 7 8.9. & 11. niſi minor ignoraret quòd donat, vel voluit donare modicum, & donauit plus, &c. num.10. limita quoque vt num.12. locum habet etiam in iudæis, num.15. in Eccleſiæ autem contractibus quid ſtatuendum ſit vide num. 13. limitanda pariter hæc conſtitutio in confeſſione minoris iurata etiam ſine curatore, n.14.*
15 *Iuramentum vt vim habet confirmandi contractus, nihil attinet per minorem proprium præſtetur, ſed ſatis eſt ſi per Procuratorem cum ſpeciali mandato iurandi, dummodo in ea commiſſione interueniat iuramentum minoris; ſi verò minor in contractibus, ſeu conuentionibus per illum iuratis fuerit enormiſſimè læſus, poterit reſtitutionem petere aduersùs contractus, etiamſi læſioni huiuſmodi renuntiauerit, num. 16. ſatis etiam quod iuramentum præſtetur in ipſo contractu, aut antè, vel poſt, num 26.*
17 *Minor, vel alius vbi enormiſſimè læſus, an ſit neceſſaria iuramenti relaxatio, & num.18.*
19 *Abſolutio à iuramento vt obtineatur an neceſſaria citatio partis.*
20 *Iuramentum interponere in contractibus, ſub grauiſſimis pœnis interdictum, etiam in quaſi contractibus, num.21. limita tamen vt num.22. opinionem aliorum vide num.23.*
24 *Iuramentum per vim, aut metum extortum obligat relaxationéque indiget.*

AVTH. Sacramenta puberum.

COntractus puberum iuramento cõfirmati per 1
reſtitutionem non reſcinduntur, niſi vis ac metus interuenerit. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupr. hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom.1. pag.95.* ex repetentibus *tom 7.* Philippus Corneus, Franciſcus Curtius. Ioannes Igneus, Vbertus de Bonenco, Ioannes Guttiertez.

De materia & intellectu huius text. vide *l. Hiſp. 16 tit.11. p.3. vbi gloſſ.1. & l.6. tit.19. p.g.6. vbi gloſſ. 2* Iaſ. *in §. item ſi quis n.10. Inſt. de act.* Boer. *deciſ.350, n.4. col.3.* Capell. Thol. *deciſ. 45.49. & 161.* Mantu. *lib.3 locorum, cap 49.* Matheſil. *ſing.164. n.1* Afflict. *deciſ.322* Gail. *lib.2. obſeru.41. num.6. cum ſeqq. & obſeru.65. a n.5.* Marant. *de ord. iud. p.6, n.91. cum ſeqq.* Anton Gom. *tom.3. var. c.1. n.66.* Sarmient. *de reddit. eccleſ. p.1, cap.4 n.7.* Rimin. *conſ.5 lib.1. & conſ 228.*

num.18. lib.2. Honded. conf.42. à num.9. & conf.18. ex num.58. lib.1. Achil. Pedroch. conf 26. à princip. Mandel.conf.11.num.4.Turrer.conf.50.lib.1. Alphan. collect.216.Simoncel de decretis,lib 3.tit.8.inspect.18. num.133. cum seqq Donell. ad l.1.num.8. de rescind. vend.1.late comment. iuris ciuilis lib.21. cap.12.per totum,vbi Osvvaldus, Anton.Gabr. commun.tit.de minorib. concl.5. Ioseph. Ludou. Perus. decis.18.ex n.50. & num. 70. Brunor. à Sole in locis communib. verbo dispositio 4. & verbo iuramentum 22. & var. quæst.22. Cordub. de Lara in l si quis à liberis, §.parens, n.115. ff de liber agnosc. Azeued. l.6. tit.10. lib.9 nouæ Recopilat Parlad. rerum quotid. lib.2 cap.4 princip. Fachinæ.lib 3.controuers cap 10. & 11. Horat. Garpan. in stat. Mediolanen. cap.453 vol.1. Azin. de executeon. §.9 cap.125.cum seqq. & cap 326.cum seqq.Celi Bargali. lib 3 de dolo cap.14. Sfort Odd. de in integrum restitut. part.2. quæst. 6. ex num.23. Maurit. eod. tractat.cap.19.& cap.118 cum seqq. Menchac. de success. creat. lib.1. §.10. num.648. Molin. de primogen. lib.2. cap.3. ex num.14. Ioan. Botta conf.51. num.13. cum multis seqq Marc. Anton. Eugen. conf.3. num.6. cum multis seqq. lib.1 D. Barbos. in l.1.ff. soluto matrimon. part.5. num.44. Duard Caldeira de erroribus pragm. lib.2.cap.1.cum seqq. Cald. Pereira. in l. si curatorem, verbo minoribus, num.2 cum seqq.& verbo læsis,num.8. Seraphin de priuileg. iuram. priuileg.38.& 88. Paul. Montan. in tract. de tutel. cap.33. num.577. Guttier. in simile tract.part.2.cap.5. num.72.& cap.15. num.25. Alexand.Trentacinq variarum resolut.tit.de minorib. resolut 1.Burg.de Paz con.3.num.15. cum seqq. Aldouin.conf 1.per tot.Anton. Fab.in suo Codice sub hoc tit. defunt.2.num.1. Sayr.in claui Regia lib.5.cap.6.num.21. Soar. de Relig. tom.2. tractat.5. de iurament. lib.2. cap.11. num.13. cum seqq. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. conuent. tom.2. lib.21.tit.8.num.3. & lib.24. tit 5.num.11.latè Castill. quotidian.lib.3.cap.2.per tot. Bernard Græux ad practic. Cameræ Imperialis lib.2. concl.41. Sanchez de matrim. lib.1. disp.32. num.6. & lib.6. disp.38. num.13. & in præcepta Decalogi tom.1. lib.3.cap.12.Viui. Soar. & alios tom.1. commun. opin. lib.2. tit.14. à num.1. vsque ad num.9. Hermosil. ad l.4.gloss.7. num.41. tit.5. part.5. fol.34. verso, & l.56. gloss.11.& 12.ex num.60.eod.tit.5.part.5.fol.326.verso.

2 Apud Gallos hanc Authenticam non seruari, facileque gratiam iurisiurandi ab Episcopo fieri minoribus læsis, referunt Rebuff. ad leges Galliæ, tom.1. in proœm.gloss.5.n.50 Paul. Montan. de tutel. cap.33. num.477. Osvvald. ad Donell. lib.21. cap.13. lit. A, vers. ac apud Gallos.

3 Sacramenta.] Id est, iuramenta, sic dicta, quia iurisiurandi sacratione interposita geruntur, de quo vide S. Thom.2.2.pag.3. q.50.art.1. Couarr. in cap. quamuis pactum, pag.1.in initio num.2.Sayr. de sacramentis in genere,lib.1.cap.1.art.1.pag.8. & in sua claui Regia lib.5. cap.1.num.2. Et habet locum in iuramento promissorio relato ad futurum, non autem in assertorio relato ad præsens, vel præteritum, secundùm Hippol. sing.299. D. Barbos. in l.1.ff. soluto matrim. p.5. num.44. vbi subdit quòd si contractus fuerit alias nullus etiam ratione minoris ætatis, non confirmabitur per illud iuramentum assertorium, Sanchez.de cap.12.num.16.

4 Puberum.] Ergo desideratur pubertas in minore iurante vt iuramentum confirmet contractum; de quo an verum sit, sufficiatque quòd iurans huiusmodi sit pubertati proximus, aut doli capax, vide Afflict. decis.322.num 5.& ibi Vrsil. in additi.num 1. Gregor. Lop. d.l.6. verbo maior tit.19. part.6. Couar. de sponsal. part.1. cap.5. §. 1. num.3. & in cap. quamuis pactum p 3.§.1.n.3. Anton. Gabr. comm. d.tit. de minorib. concl.5 num.39. Donell d. lib 21. cap.13. vers. Air.auth. Sacramenta puberum, Pereg.conf.77.num.4. lib.1. Vicent. Mancin. de iurament. part.4. effectu 1. q.13.num.20. Fachin. controuers. lib.3. cap.10. Cardin. Tusch.practic.conclus. tom.4. lit.I, concl.528. num 50. & 51.Ioan. Garc. reg.1. num.4. Ceuall. commun. contra commun. q.121 num.8.Surd.conf.25.num 22. Seraphin.de priuil 83. num.14.& priuil.164. num.62 Corneus de absolut. iuram.q.4. cap.7. Camill. Borrell. in summ. decis.part.1. tit de iurament. num.100.Perez de Lara de vita hominis, cap.19.n.3. Sanchez de matrim. lib.6.disp.38. n.15. & 16 & in præcept. Decalogi tom. 1.lib.3.cap.12.à num 27.

Extende ad iuramentum Hebræi minoris, quia Iudæi adstringuntur constitutionibus ciuilibus disponentibus super iuramento, licèt non Canonicis, & lex ciuilis mandat iuramenta puberũ seruari, inde tamen Tiraq.de iure primogen q.66. n.14.& seqq. Mancin. de iuram.p.4. effectu 1.q.7 num.5. Stephan. Gratian. discept.forens.cap.231. num.26. & seq.Sanchez. d. lib.3.cap.12. num.14. Surd. conf.122. num.21. cum seqq.lib.1. 5

Limita in prodigo, cui bonis per iudicem interdictum est, nam eius contractum non firmari ipsius iuramento, resoluunt Anton. Gom. tom.2. var. cap. 14. num.32.Couar in cap.quamuis pactum, p 2.§.4 n.8. Anton.de Padill in l.2. num.36.de rescind. vend....quos refert & sequitur Guttier.de iuram. confirm.p.1. c.32. n.6. vbi respondet textum in præsenti non obstare, quia loquitur in adultis iurantibus, qui licèt aliquam intellectus imbecillitatẽ habeant, negari non potest, quin eo non careant sicut prodigus qui nullam habet discretionem, nec iudicium, ac proinde iuramentum in prodigo deficit in substantia sua sicut in furioso, cui æquiparatur prodigus, cui bonis interdictum est. 6

Super contractibus rerum suarum, &c.] Locum obtinet in omnibus contractibus minoris, Aldouin. conf.1.n.4.& seq.Castill.quotid. lib.3.cap.2.n.4. in princip.Stephan.Gratian.discept.forens c 233.n.8. vbi extendit ad contractus venditionum, permutationum, & similium, nec nõ ad fideiussiones, ita vt prætextu læsionis stante iuramento non detur illarum rescissio, nec restitutio Ratio est, quia hæc Auth.non est restringenda tanquam odiosa, sed tanquam fauorabilis ad quoscunque contractus debet extendi, quippe quoties lex aliqua agit de obseruantia iuramenti est fauorabilis, & extendenda, etsi sit correctoria, Anton Padil.in l.si quis maior, n.4 de transact. Sfort. Odd. de in integr.rest.p.1.q.26.art.6.num.31. Sanch. in præcepta Decalog tom 1.lib.3.cap.12.n.30. Vnde 7

Ad quasi contractus, & distractus extendunt Guilelm.Bened in cap. Raynutius, verbo testamentum 3. n.16 de testam.Anton Gom.d.cap.14. n.18 Tiraq de iure mariti gloss.5. num.7.Anton .Padil. in l. fine apud acta, n.6.& in l. si quis maior, n.73. de transact Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo læsis. n.9. vers. neque, Seraph.de priuil.iuram.priu.83.n.33. Peregr. conf.77. n.1.vol.1. Sanch. d.cap. 12.n.30 in fine. 9

Et non ad solos cõtractus onerosos, sed etiam ad gratiosos, vt donationes minorum, & fideiussiones, extendunt etiam Gregor l.6. verbo la postura. tit.18. part.6. Anton.Gomez.d. cap.14. num.18. Guttier. in præsenti num.118.& 123. Surd. conf.114.num.11. lib.1. Sanchez dict.cap.12. num.30. in med.Stephan. Gratian.discept. forens. cap.233. n.25. & 28. vbi num.29. aliud esse dicit quando minor ignoraret quòd donat, vel voluit donare modicum, & donauit plus, vel vbi adesset læsio vltra dimidiam facultatum minoris, 10

minoris, vel quando dolo patris esset seductus ad donandum, vel si non esset simplex donatio, sed ob causam, vel correspectiua, vel quando donaretur hæreditas, aut ius aliquod vniuersale, & non probaretur scientia æstimationis bonorum, de quo etiam Honded. *cons.42. num.16.21 23 & 24. lib 1.* Surd. *cons.42. à num.9. vsque ad num.17. & per tot. lib* 1. Castill. *d. lib.3. cap.12. num* 6. Et addit idem Gratian. *vbi sup. num.*31. quòd per iuramentum tollitur beneficium restitutionis in donatione simplici, ita vt neque absolutio à iuramento sit concedenda minori donandi ob læsionem, & consideretur. solùm faceret vt minor non incurreret in periurium agendo, non tamen remoueret vinculum iuramenti respectu obseruantiæ contractus iurati.

11 Et cùm dubitari posset an iuramenta huiusmodi à minoribus præstita super contractibus rerum suarum non retractandis solùm comprehendant contractus sua natura à principio validos; communis ferè omnium, maximè recentiorum sententia obtinuit in hac quæst. constitutionem huius Auth. indistinctè accipiendam esse in omnibus cotractibus etiam inualidis & ipso iure nullis. Ita Donel. *dict. lib.21. cap.13. col.5. vers. aut super,* Guttier. *in præsenti. n.11. cum seqq.* Morl. *in emporio iuris part.1. tit.5. quæst.1. num.29* Valasc. *consult.16. num.14* Quod adeò verum est vt contractus à minore gestus etsi alio respectu quàm minoris ętatis nullus sit, iuramento ab eo præstito confirmetur, & virtute iuramenti obseruandus sit, quamuis ob solemnitatis defectum aliàs inualidus esset, de quo Couar. *in cap quamuis pactum p.2.§.1 n.7.* Molin. *de primog. lib.1. c.13. n.23.* Simoncel. *lib.3 tit.8. d. inspect.18. n.117. & 225. vers.7. casus.* Anton. Gom. *d. c.14. n.18. vers. tertiò extende,* vbi quamuis sit nullus ipso iure, Maurit. *de in integ. restit. cap.309.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num.2.3. & 4.* Anchar. Regien. *lib.1. quæst. famil q.50. num.17.* Guttier. *in præsenti, num.23. cum sex seqq.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.61.* vbi Benechend. *& in addit. ad priuileg.129. num.2.* vbi contractum minoris inualidum iuramento firmari, & suppleri omnem solemnitatum defectum multis comprobat, quicquid dicant glos. *verb. sacramenta, in l.3, si minor se mai. dix.* Griuel. & ab eo citati *decis.34. à num.36.*

12 Limita quando contractus minoris alio respectu, quàm ætatis contrahentis, & defectus solemnitatis esset nullus, vt quia res erat dotalis, vel ex alia causa prohibita alienari, & tunc iuramentum non conualidat contractum; ita *in præsenti,* Ias. *num.40.* Corne. *num.30.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 83. à num.43. & ibi* Benechen. *num.8.* ex aliis hanc limitationem veram esse dicit quando minor iurauit non contrauenire contractui ratione minoris ætatis, vel quando minor solùm iurauit cõfirmando contractum; secus verò quando promisit non contrauenire ratione minoris ætatis, vel alia quacunque causa, quia tunc beneficio *l.2. rescind. vendit.* & minoris ætatis priuatur, secundum Bart. *num. 3.* Castr. *num.10.* & Ias. *num.46. in præsenti,* Gregor. Lop. *l.16. gloss.2. tit.11. part.3.* Anton. Gom. *d. cap.14. num.20.* Couar. *in cap. quamuis pactum p.3. §.4. n.6.* Guttier. *in præsenti num.32. & 88.* Simoncel *d. lib.3. tit.8. inspect.18 num.229. vers.8.* Cald. Pereira *in l. si curatorem. verbo læsus num.1.* Surd. *cons.183. à n.3.* Seraphin. *d. priuil.83. & ibi* Benechen. *num.34. & 35.*

13 In Ecclesię verò contractibus, & conuentionibus diuersum ius statuendum est; nam quamuis omnes Prælati iuramento promiserint non petere in integrum restitutionem, nihilominus vel ipse, vel eius successor poterit restitutionem petere, etiam propter modicã vel ordinariam læsionem; quia Ecclesia non iurat, & ita restitutionem petens non venit contra iuramentũ, ac proinde potest restitui, sic Anton. Gabr. *d. conc.5. n.11.* Guttier *in præsenti num.141.* Seraphin *d. priuil 88 n.76.* Morla *d. tit.5. q.1. n.51.*

Prout etiam in confessione minoris iurata etiam sine curatore limitãda venit huius text. constitutio, quippe quòd illa procedit in contractibus, non autẽ in iudiciis, & sic minor, qui promisit & iurauit nõ venire contra confessionem, potest nõ obstante iuramento contra suã confessionem venire. & annullare illam, si respectu ætatis, vel defectu alicuius solemnitatis nulla sit, ita Marian. *in cap. qualiter & quando il 2. n.998. & seqq. de accusat.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.17. 2.p.1.* Vt sil. *in addit. ad Afflict. decis. 208 post n 2.* Roland *cons.51. n.3. lib.1.* Sfort. *de restit. in integrum q.65. n.19. cum seqq.* Vulpel. *cons 34. n.1* Decian. *cons.18. num.175. lib.1* Guttier. *in præsenti num.132.* Farin *in praxi crimi. p.3. q.8. num.259.* 14

Quamuis plures Doctores petant ad contractuum confirmationem & vt iuramentum noceat ipsi minori, vt ille sit certior factus de beneficio restitutionis sibi competentis; at verius est id non requiri; sed quia in hac enodanda quæstione adeò pugnãt inter se interpretes nostri, vt vix dignosci possit vtra harũ opinionum crebrior sit, & receptior, ideo remittendum duxi bene solum lectorem ad Gregor. Lop. *d. l.6. verbo iuraste* Anton. Gom. *d. tom 2. cap.14. num.18* Antom. de Padilla. *d. l.2 num. 4. de rescind. vendit* Gail *lib 2. obser.41.* Maurit. *in tract. de restit. in integ. cap.113. per tot.* latè Achil Pedroch. *cons.26. ex num.8. vsque ad num.23.* Guttier. *in præsenti ex n.142. vsque ad num.116.* Seraphin *de priuileg. iuram. priuil.6, & 99.* Simoncel. *d. lib 3. tit.8. inspect.18. num.159.* Ceual. *commun. contra commun. quæst.723.* Paul. Montan. *d. cap.33. num.586.* Castill. *d. lib.3. cap.2. ex n 8.* Sanch. *d. lib.3. cap.12. num.29.*

Non est opus vt iuramentum vim confirmandi cõtractus habeat, id per proprium minorem præstari, sed satis est per Procuratorem cum speciali iurandi mandato, dummodo in ea commissione interueniat minoris iuramentum; si enim id non interueniat, & lædatur eo mandato, poterit aduersùs illud restitui, & consequenter rescindetur contractus, quia cum nullum sit iuramentum illi mandato adiectum, nihil est huic restitutionis beneficio implorando obstans: ita Alber *i præsenti num.6.* Anton. Gom. *d. cap 14. n.18.* Sanch *d. lib.3. cap.12. n.25.* 15

Si verò minor in contractibus, seu conuentionibus per illum iuratis fuerit enormissimè aut grauiter læsus, poterit restitutionem petere aduersùs cõtractus, etiamsi læsioni huiusmodi renuntiauerit, aut iurauerit se illos ratione cuiuscunque læsionis non impugnaturum; ratio est, quia ex nulla renunciatione quantumcunque specifica atque amplissima, non censetur exclusa ea læsio, quæ enormis, aut enormissima fuerit; tum quia tales clausulæ, quę huiusmodi renuntiationes continet, dolosæ sunt, ad faciliorémque fraudibus paradum aditum apponuntur, ac ita quemadmodum & contractus ipsi vti principalia dolosi sunt, ita & clausulę ipsę vti accessoriæ ad ipsum cõtractum eiusdem naturæ esse præsumuntur. Vide Cou. *in cap. quamuis pactum, p.3. §. vlt. n.3 & lib 2. var. cap.4. n.5.* Anton. Gom. *d. tom.2. cap 14. n.20* Molin. *de primog. lib 2. cap 3. n.19. & 20.* Ioseph. Ludou. *decis. Perus. 8. n.66.* Marc. Ant. Eug. *cons.12. n.70. lib.1.* Simoncel. *de decretis, lib.3. tit.8. insp.18 ex n.207 à fol.474.* & præcipuè *n.230. & 232.* Menoch. *cons.371. n.25. & 26.* Burgos de Paz *cons.3.* 16

 n.20.

n.20. & conf.5. n.7. Mozz. *de contract.lib. tit. de muto, cap. quomodo depesat, seu quomodo resoluatur, num.18.* Vincent. de Franchis *decis.147. in fine*, Seraphin. *de priuil. iuram. priuil.6. num.22.* Aldouin. *conf.2. n.97.* Guttier. *in repetit. huius authent. num.92. cum seqq.* Cald. pereira *in l. si curatorem, verbo lasis, num.1. in fine*, Gam. *Lusit. decis. 94 num.2. & decis.323 num.4. & decis.257. num.2.* Flores de Mena *ad eundem decis.66. in fine*, Paul. Montan. *de tutel. & curis, cap.33. num.519. cum seqq.* Peregrin *var. lib 6. num.82. vers. sed contra*, D. Barbos. *in l.1. ff. soluto matrim. p.5. n.33.* Valasc. *consult 130. num.25.* Castill. *d. lib.3. cap.2. ex num.28.*

17 Sed dubium est, an in hoc casu, quando scilicet minor, vel alius est enormiter, aut enormissime læsus, sit necessaria iuramenti absolutio, seu relaxatio? necessariam non esse, ita vt ea non obtenta absque metu periurij, possit contrauenire, tenent Roland. *cons.59. num.27. lib.1. & cons.60. num 68. vers. & ideo, lib.4.* Mascard. *de probat. concl.532. n.26.* Matienç. *l.2. gloss.8. num.49. tit.11. lib.5. noua Recopilat.* Ioseph. Ludou. *Luce. si decis 27. num.18 & 20.* Mancin. *de iuram. t. part.6. quæst.4. num 1.* Caroc. *de locato & conduct. p.2. cap de rescind. locat. num.35. & 36* Farin. *fragm. crim. lit. I, n.129.* Ceuall. *commun. contra commun. q.171. num.1 & 2.* Benechend. *in addit. ad Seraph. de priuil iuram. priuil.31. num.16. & 17. & priuil.61. num 55.*

18 Contrarium verò, immo quòd absque relaxatione & absolutione iuramenti minor, siue alius sic enormissime, seu enormiter læsus non sit audiendus sustinent Afflict. *decis.322 num.9* Capyc. *decis.159.* Pinel. *in l.2. de rescind. vend. p.3. cap.1. n.8. vers. alius quibus*, Couar. *in cap. quamuis pactum, §.3. §.4. n.3. & 5.* Guttier. *in præsenti, n.96.* Azeued. *l.4. 147. tit.11. lib.4. noua. Recopilat.* Fachin. *controuers. lib.8. cap.69. in fine.* Cancer. *var. part.1. cap. 13. de empt. num.11. vers. ex quibus*, Castill. *d. cap.2. n.26. & seq.* Marescot. *lib.2. var. cap.24. num.16.* Et secundùm hanc opinionem consulendum tutius mihi videtur ob periculum animarum, sed si relaxatione huiusmodi omissa lis cœpta fuerit ab incursu in periurium actor rectè defendi poterit. Quòd si iuramento promissum fuerit non peterem iuramenti relaxationem, & petita non vti, adhuc non obstante huiusmodi promissione eam petere, & impetrare valebit; dummodo etiam relaxationem ab hac promissione de non petendo relaxationem iuramenti. & ab aliis iuramentis, & promissionibus impetret, Molin. *d. lib 2. cap.3. num.25. in fine*, Caroc *de locato, p. cap. de rescind. locat. num.38.* Matienç. *l.1. gloss.8. num.51 in fine tit.11. lib.5. nou. Recop.* Guttier. *in præsenti, n.109. & seq.* Marescot. *lib.2. var. cap.84. num.4. cum seqq.* Parlad. *lib.2. rerum quotid. cap.4. n.49. vers. quam quidem*, Ceual. *commun. contra commun. q.171. n.3. & 4.* Seraphin. *de priuil. iuram. priuil.83. n.46.* Farinac. *d. lit. I, n.1298.* Corn *de absolut. iuram. p.4. casu 2. per tot.*

19 In illa quæst. an ad obtinendam absolutionem à iuramento sit necessaria partis citatio, ita est distinguendum Aut absolutio iuramenti simplex & plena petitur, quatenus est remotio, seu ruptio eius vinculi, & tunc non est concedenda absque partis citatione. Aut petitur ad effectum agendi, vel excipiendi, quo casu absque vlla partis citatione concedi potest: & ita distinguunt Bernard. *reg. 5.* Couar. *num.5.* Guttier. *n.11. & 12. dictis locis*, Azeued. *l.4. num.138. tit.21. lib.4. noua recop.* Rot. Genuens. *decis.192.* Caroc. *d. cap. de rescind. locat. n.38 vers. maxime*, Cardin. Tusch. *pract. concl. lit. A, concl.61.* Cacheran. *decis.25. n.7.* Ioseph Ludou. *Perus. decis.18.* Thom. Triuilan. *Venetia decis.64. p.1.* Leo *Valentina decis.94. n.6. & 9.* Stephan. Gratian. *Marchia decis.165.* Aloys. Ricc. *in collect. decis p.1. collect. 39.* Marescot. *lib.2. var. c. 84. n.19. & 20.* Verùm autem iudex secularis possit compellere laicum suscipientem iuramentum illicitum ad faciendam eius remissionem, seu relaxationem? vide Afflict. *decis.80 n.5.* Couar. *lib 1. var. cap.4. n.5.* Gutier. *in præsenti, n.16.* Bobadil *in sua politica lib.2. cap.18 num.173.* qui affirmatiuè respondent quando non dubitatur de nullitate & iniustitia iuramenti

Inuiolabiliter custodiantur.] De iure Lusitano 20 per Ordinat. Regiam *lib.4. tit.73* & apud Hispanos per *l.11. tit.1. lib 4. noua recopil.* sub grauissimis pœnis prohibitum est iuramentum in contractibus interponere, & si de facto apponantur, contractus annullantur, & executioni mandari non possunt, & tam paciscentes, quàm tabelliones grauiter puniuntur: de quarum legum validitate & intellectu multa cumulant, casque per Principes seculares de iure rogari posse defendunt ex alienigenis Azin. *de execut. §.9. n.165.* Osvvald *ad Donell. commem. iur. ciuilis lib.21 cap.13. lit. A, in fine*, Mascard. *de probat. concl. 1059. num.14.* De Ian. *in pract. crimin. lib.2. cap.34 num.6.* Fachinæ *controuers. lib. cap.13. per tot.* Ex HISPANIS Gregor. Lopez *l.6. gloss.1 tit.4. part.6.* Fortun. Garc. *de vltimo fine, illat.20. num.270.* Palac. Rub. *in repet. cap. per. vestras. §. fin. num.30. de donat. inter vir. & vxor.* Arias *in l 65. Tauri, num.64. cum seq.* Segur. *in l.1. ff. verbo vxori, num.133. ff. de acquir. poss.* Anton. Gomez *var. tom.2. cap 14. num 22.* Couarr. *in cap. quamuis pactum, p.1. §.3. num.8.* Menes. *in l.2. de rescind. vend. num.35.* Olan. *in reduct. antinom. lib.1. num.28.* Salzed. *ad Bernard. reg.386* Auend. *de exequend. mand. p.2. cap.27. num.14* Parlad *lib.2. rerum quotid. cap.4. num.52. & 53.* Azeued. *in d. l.11. num 1. cum seqq. tit.1. lib.4. noue Recop.* Matienç. *l.2. gloss.3. n.7. & 8. tit.2. & l 1. gloss.8 n.52. & l.22. gloss.8. n.1. cum seqq. tit.11. lib.5. noua. Recop.* Perez *in l 1. tit. 1. lib.3. Ordin. pag.474 & lib.1. tit.8. pag.602.* Gutier. *in præsenti, num.45. & 46. à num.151. & in l. nemo potest, ff. de legat. 1. num 46. & 47 & de iuram. confirm. p.3. cap.12. num.9.* Ceuall. *commun. contra communes, q.188. num.5.* Pradil. *in summ. legum pœnal. part.2. casu 13. & casu 54. num.10* Molin. *de iustit. tract.2. disp.271. vers. addidimus.* Azor *instit. moral. part.2. lib.10. cap.7.* Francisc. Suarez *de Religione, tom.2. tract.5. lib.2. cap. 38. num.15.*

Ex Regni ARAGONIÆ Iureconsultis, Bellug. *in speculo Principum, rubr.12. §. quadam, num.61. cum seqq.* Cened. *part.3. collect.2 num.4.* Molla *in emporio iuris part.1 tit.9. de contrahenda empt. quæst.24. num.7.* Cancer. *part.1. variarum resolut. cap 8. de donat. n.20. & part.2. cap.1. de minorib num 5. cum seq* Fontanel. *de pactis nuptialib. clausul.3. gloss.3. num.13. vers. hic nobis.*

Ex nostris LVSITANIS doctiss. Pinel. *in l.2. de rescind. vendit. part.3. cap.1. num.11.* Subtil Acosta *in l. si ex cautione, de non numerata pecunia, frequent. 10. num.4. & 9. cum sub illo. verbo agnati, num 8.* insign. D Barbos. *in l. ff. soluto matrim. part.1. num.78.* Gam. *Lusit. decis.247. num 2.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num.4 & 6. & quæst. forens. lib 1. q.23. n.12. & de empt. & vendit. cap.30. num.40.* Aluar. Valasc. *consult.16 n.14. & cons.99. & cons.132. n.7. & de partit. cap.16. n.8.* Thom. Valasc. *allegationis tom.1. alleg.72.31.* Rebello *de oblig. iustit. p.2. lib.1. q 9 à num.* Gabr. Pereira *de manu Regia, p.2. cap 19. per totum.* Emman Barbosa, quem non minus naturę, quam doctrinæ meæ repertor auctorem, *in remiss. ad Ordin. Regiam d tit.73.*

Ampliat

21 Ampliat Aluar. Valasc. *d. cons. 99. num. 11.* legem Lusitanam procedere in quasi contractibu, & Azeued. *in d. l. 11. num 26.* extendit aliam Hispanam
22 ad contractus innominatos Limitat eadem *lex Hispana 11. in fine*, in locationibus reddituum Ecclesiarum, monasteriorum Prȩlatorum, & Clericorum vt refert Guttier. *in præsenti, num. 157.* In compromissis etiam, contractibus dotium, promissionibus arrharum, venditionibus, donationibus, & alienationibus perpetuis, & cæteris cõtractibus pro quorum validitate iuramentum requiritur, vt sunt contractus minorum & mulierum nuptarum, *ex eod. l. 11.* de quibus omnibus Guttier. *in præsenti à n. 156.* Matienç. *in l. 1. gloss. 8. num. 52. in fine, tit. 11. lib 5. nouæ Recop.* Monteros. *in sua praxi de Escripturas publicas tract. 7. cap. en que casos los Escriuanos publicos* Denique in testamentis, & codicillis iũramentum interponi posse tenent Auendan. *lib. 2. cap. 19. n. 12. vers. quantò ex supradictis*, Perez *in l. 1. vers. hodie tamen, tit. 2. lib. 5. Ordin.* Guttier. *in præsenti n. 159.* D. Barbos. *in d. l. 1. soluto matrim. part. 1. n. 80.* licet de hoc dubitet Azeued. *d. l. 11. n. 20.*

23 Et quamuis praxis Hispaniæ & Lusitaniæ ita obseruet vt de illarum legum iustificatione non sit ampliùs dubitandum, nihilominus tamen contra hæc & similia statuta insurgunt Marta *de iuris. a. q. 4. cent. 1. casu 72.* Marescot. *lib. 1. var. cap. 62 à num. 10.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 66.* vbi Benedicti. *& priuil. 76. n. 18.* Sahag. *in cap. decernimus, n. 128. de iudic.* vbi addit pro bono publico huiusmodi constitutiones rectè sustineri posse quoad Notarij pœnam, sed quoad nullitatem contractus ex defectu potestatis nullas esse.

24 *Per vim autem, vel metum*, &c.] Notatũr ad hoc quòd iuramentum per vim, seu metum extortum obligat, relaxationéque indiget, nam text. *in præsenti* dum dicit huiusmodi iuramentum in contractibus maiorum, qui aliàs validi erant, esse nullius momenti, intelligitur quoad obligationem homini acquisitam, & quoad eius firmitatem, nam ratione metus potest facilè relaxari vide Cou. *de sponsal. p. 2. cap. 3. §. 5. num. 2. & in cap. quamuis pactum, p. 3. §. 4. num. 2. & lib. 1. var. cap. 4. num. 7.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 3. n. 12. & 13.* Guttier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 57. num. 19.* Tachin *controuers. lib. 8. cap. 102.* Soar. *de Relig. tom. 2. tract. de iurament. lib. 2. cap. 11. à n. 14.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 149. vers. quatuor*, Seraphin. *de priuil. iuram. priuil. 110. n. 16.* Sayr *in claui Regia lib. 5. cap. 6. n. 14. cum seqq.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 2. q. 2* Less. *de Iustitia lib. 2. c. 42. dub. 6. n. 50. & 51. & cap. 42. dub 6. num. 32.* Castill. *controuers. lib. 3. cap. 2. n. 7.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 3. cap. 12. num. 20.* Farin. *fragment. crimin. part. 2. lit. I, ex n. 120*

25 In gloss. *Contractibus.* ibi, *item quid in iudicio*, &c. Ergo locum habet etiam in iudiciis, quia in eis quasi contrahitur, ita Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 14. num. 18 vers. octauo*, Matant. *de ordine iudic. p. 6. tit. de appellat. num. 103.* Tiraq. *de iure mariti, gloss. 5. n. 208.* Vanti. *de nullitat. tit. ex defectu mandati, num. 35.* Et ita minor ratione prædicti iuramenti non potest venire contra sententiam, etiamsi indefensus proponatur, Curt. iun. *in præsenti, num. 154.* & Guttier. *num. 228.* Gerard. *sing 66.* Boer *decis. 92. num. 1.* Maurit. *de in integr. restitut. cap. 260. & 280.* Anton. Gabr. *d. tit. de minorib. concl. 5. num. 12.* Auendan. *resp. 4. num 4.* Seraphin. *priuil. 133.* Cald. Pereira *l. si curatorem, in princip. num. 35.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 27. n. 30.* Farin. *in praxi crimin. part. 1. q. 15. num. 32. cum seqq.*

In gloss. *Super.* ibi, *siue in ipso contractu, siue priùs, siue post, etiam quandocunque.* Notatur ad hoc quòd ad hoc vt locum habeat dispositio huius Auth satis est iuramentum præstari in ipso contractu, aut ante, aut pòst, vt per Gregor. Lop. *l. 6. verbo iurasse, in fine, tit. 19. part. 6* Anton. Gom. *d. cap. 14. num. 18.* Sfort. Odd. *de in integ. restit. part. 1. quæst. 14. art. 3. num. 23. in fine*, Seraphin. *priuil. 61. num. 8.* Sanches *d. lib. 3. cap. 12. num. 29.* 26

SVMMARIVM.

1 *Minor restituitur aduersùs venditiones nocuas tam sibi, quam tutori factas.*
2 *Venditio quæ pupillum lædit, præsumitur ficta, & simulata.*

L. In integrum, II. & vlt.

Impp. CONSTANTIN. CONSTANTIVS & CONSTANS AAA. *Ad populum.*

Minor restituitur aduersùs venditiones nocuas tam sibi, quam tutori factas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd venditio, quæ pupillum lædit, ficta & simulata præsumitur, vt per Alciat. *in tract. de præsumpt. reg. 1. præs. 42. n. 2.* Menoch. *in simili tract. lib. 3. præs. 82 n. 3* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. q. 2. q. 57. art. 2. à n. 8.* 2

Si aduersùs venditionem pignorum, &c.

TIT. XXIX.

SI *aduersùs venditionem pignorum.*] Id est, si creditor minoris rem sibi pignoratam, aut si rei iudicatæ executor rem minoris ex causa iudicati captam distraxerit. Scripserunt in hanc rubr. Salicet. Ias. Aloys. Leo, Sebast. Næu. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide *in l. 9. ff. de minorib.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. part. 2. quæst. 53. art. 3. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Aduersùs pignus prætorium, quod incipit à minore, si vendatur, restitutioni locus est.*
2 *per Pignoris alienationem damnum obueniens enorme, datur restitutio.*
3 *Restitutionis beneficium competit minori non solùm contra primum emptorem, sed etiam contra secundum, si sciuit rem esse minoris; si verò ignorauit, in subsidium.*
4 *Minor illæsus restituitur in bona alienata, excipe vt num. 5.*
6 *Hæredi minori licèt non succurratur ratione ætatis, subuenitur tamen propter ignorantiam.*
7 *Minoribus competit in integrum restitutio aduersùs bonorum addictionem.*

8 *Minoris damnum si sit nimis graue, datur ei restitutio in integrum contra emptorem sui pignoris, secus si sit modicum. resolue vt num.9.*
10 *Damnum paruum, seu leue, magnum, vel graue quod, iudicis arbitrio relinquitur.*
11 *Læsio modica, seu minima, item maior, seu enormis, & maxima, quæ vocatur enormissima, quæ sit.*

L. Etiam. I.

Impp. DiocLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. Sabinæ, & aliis.

1 Aduersùs pignus prætorium, quod incipit à
2 minore, si vendatur, restitutioni locus est. Ob enormé damnum minori per pignoris alienationem obueniens restitutio datur. Colligunt ex Ordinar. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. post omnes Giphan. tom. 1 pag. 99. remissiue Casal. in annot. & Ximen. in concordant.

3 Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd restitutionis beneficium competit minori non solùm contra primum emptorem, sed etiam contra secundum, si sciuit rem minoris esse; si verò ignorauerit, in subsidium; vide Fabian. de Monte in tract. de empt. & vend. quæst. 4. num. 32 Roder. Xuar. a leg. 21. num. 7. Anton. Gom. tom. 2. variar. cap. 2. num. 41. & cap. 14. num. 7. Couarr. lib. 2 var. cap. 3. a num. 10. Acosta in repet. §. & quid si tantum, part. 2. à num. 49. Sfort. Odd. de in integrum restitut. part. 1 quæst. 31. art. 17. à num. 85. Caualcan. de tutorib. & curatorib. num. 123. & 151. Cald Pereira in l. si curatorem. verbo implorare, num. 15. & de empt. & vendit. cap. 8. num. 52. vbi tradit minorem illæsum restitui aduersùs alienationem bonorum maiorum, Morl. in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 5. quæst. 2. per totum, & præcipuè num. 4.
4 vbi tenet quòd minor potest in integrum restitui in bona alienata, etiamsi ipsa alienatio transierit iam in tertios possessores quamuis cum eis minor non contraxerit, dummodo ille qui cum minore contra-
5 xit, non habet bona, quibus soluere possit. Excipit tamen duos casus, in quibus necessaria est restitutio indistinctè, & directè contra tertios possessores. Primus casus est quando minor fuit deceptus, & læsus non pretio, sed in venditione; secundus quando tertius possessor sciens, & prudens emit rem minoris.

6 Notatur etiam ad hoc hic text. quòd licèt hæredi minori non succurratur ratione minoris ætatis in casu huius text. tamen ei subuenitur propter ignorantiam, ex claus. *si qua mihi iusta causa videbitur.* vt per Tiraquell. *de retractu lignag.* §. 35. *gloss.* 4. *num.* 50.

7 Notatur denique ad hoc quòd in integrum restitutio aduersùs bonorum addictionem minoribus competit, vt per Guid. Pap. decis. 31. Parlad. rerum quot. lib. 2. cap. fin. part. 5. §. 16 num 9. vbi intelligit, modò graue damnum, aut certè non minimum exinde eos sequatur.

8 *Si tamen magno detrimento afficiantur.*] Notatur ad hoc quòd si damnum minoris sit nimis graue, & enorme, datur ei restitutio in integrum contra emptorem sui pignoris, secus si modicum sit, vt per Sfort. Odd. in tract. de in integr. rest. part. 2 q. 53.
9 ex numer. 27. vbi à num 2. idem resoluit quando pignus esset conuentionale. Idem Sfort Odd. d. tract.
10 part. 1. q. 4 art. 2. n. 97. Quod autem dicatur paruum, & leue aut magnum, & graue incommodum, siue damnum, iudicis arbitrio relinquitur, vt per Tiraq. in l. si vnquam, verbo omnia, num. 31. vbi allegat textum in præsenti. Et similiter quæ dicatur læsio 11
modica, seu minima; item maior, seu enormis, & quæ maxima, quæ vocatur enormissima, non bene constat inter Doctores, vide tamen de hoc Maurit. de in integr. restit. cap. 124 Molin. de primogen. lib. 2. cap. 3. num. 18. in fine, Ioan. Garc. de expensis cap. 18. num. 11 ad fin. Seraphin. de priuil. iuram priuileg. 83. num. 89. cum seqq. Farin. fragm. crimin. part. 2. lit. L. num. 1289. Escobar. de ratiocin. comput. 6. num. 10. Francisc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. quæst 56. num. 45. Castill. quotid. lib. 3. cap. 2. num. 13. & 42 Gratib. decis. 110. num 3. vers. consistorium. Valasc. de partit. cap. 35. num. 37. Sigism. Scacc. de appell. q. 19. n. 16. & 17. latè Sfort. Odd. de tract. de in integr. rest. p. 1. q. 4. art. 13. ex n. 110. vsque ad n. 125.

SVMMARIVM.

1 *Si Pignus, quod à maiore minor accepit, venditur, nullo modo minor restituitur.*
2 *Minor succedens extraneo in re per hæreditatem acquisita, restitutionis beneficio non gaudet, & num. 3.*
4 *Præscriptiones conuentionales à prædecessore incipiunt currere contra maiores ab que restitutionis auxilio ex capite scil. de minoribus, restitui tamen poterunt ex clausula generali.*
5 *Minor succedens maiori non restituitur aduersùs actus dependentes à facto, vel contractu maioris, etiamsi demum suo tempore acceperit perfectionem.*
6 *Restitutio minori, Ecclesiæ, & similibus, quibus de iure competit, pro modica læsione competit.*

L. Rem quam. II, & fin.

Idem AA. & CC. Seueræ, Clementinæ.

Si pignus, quod à maiore minor accepit, vendi- 1
tur, nullo modo minor restituitur. Item minor 2
succedens extraneo in re per hæreditatem acquisita restitutionis beneficio non gaudet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. . supr. hoc tit. & post omnes Giphan. tom. 1. pag. 99.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 3
munt Donell. comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 9. col. fin. Sfort. de in integ. restitut. q. 53. art. fin. Morl. in emporio iuris part. 1. tit. 5. q. 5. num. 16. vbi per l. Æmilius 39 ff. de minorib. tenet præscriptiones conuentionales à 4
prædecessore incipientes currere contra minores absque restitutionis auxilio, ex capite scilicet de minoribus, restitui tamen poterunt ex clausula generali, *si qua mihi iusta causa*, & ex cap. iustæ ignorantiæ, potuit enim minor defuncti conuentionem ignorare, & hæ causæ iustæ ignorantiæ poterunt potissimum Imperatorem mouere in d. l. Æmilius, ad restituendum minores, Flores de Mena var. lib. 1. q. 5. num. 27 & 30.

Notatur ad hoc quòd minor succedens maiori, 5
non restituitur aduersus actus dependentes, facto, vel contractu maioris, etiamsi damnum suo tempore perfectionem acceperit, vt per Afflict. decis. 212. num 1. vbi dicit quòd minor non vtitur iure suo quando succedit defuncto, cui non competebat restitutio in integrum, & Cæsar de Vrtill in addit. firmat restitutionem non dari minori quando succedit maiori, nisi aliquid fuisset gestum cum ipsis minoribus, Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 6. § 1. a num. 17. Anton.

ton. Thesaur. *Pedem. decis.* 103. *num.* 1. *cum. seqq.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, à n.* 49. Flores de Mena *d. q.* 5. *n.* 15. inducens textum *in præsenti*, dum probare dicit quòd si creditor ex pacto apposito cum defuncto ob non solutionem debiti à defuncto contracti vendat pignus, licet id accideric tempore minoris, quia minor non soluerat, non restituitur minor aduersùs ipsam venditionem.

6 In gloss. *Versatus.* ibi, *quia si ceperis conuentionale pignus à minore, restituitur pro modico damno*, &c. Notatur ad hoc quòd pro modica læsione restitutio minori, Ecclesiæ, & similibus, quibus de iure competit, concedi debet, vt per Pinel *in l.* 2. *de rescind. vendit. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 26. Acosta *in l. Gallus, §. & quid si tantum, p.* 2. *num.* 37. & 78 *ff. de liber. & posth.* Cou *lib.* 1. *var. cap.* 3. *num.* 11. Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. quæst.* 4. *num.* 105. *vers.* 3. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 21. *cap.* 9. *col. pen. & cap.* 12. *vers.* 9. Mascard. *de prob. ut concl.* 10, 8. *num.* 5. Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.* 5. *q.* 7. *num.* 27. & 28. & *lib.* 11. *q.* 4. *num* 66. & 67. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, vel aduersary dolo, num.* 7. Valasc. *consult.* 109 *num.* 10. & *de partitionib. cap.* 39 *n.* 38.

Si aduersùs donationem.

Tit. XXX.

DONATIO à minore facta quandoque ipso iure non valet: quandoque valet, sed per restitutionem rescinditur: quandoque valet, nec datur contra eam restitutio. Scripserunt in hanc rubr. Iaf. Salicet. Sebastian Næu item Curac. Pac. & Wesemb. Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restitut. p.* 2. *quæst.* 58.

SVMMARIVM.

1 *Minor non restituitur contra donationem propter nuptias congruam.*
2 *Donatio sponsalitia non inmoderata prætextu ætatis minimè reuocatur, & num.* 3.
4 *In Donatione minoris necessaria est curatoris auctoritas, procedit in donatione propter nuptias, numer.* 5.

L. Si quæ res. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Theodoræ.*

1 MInor non restituitur contra donationem propter nuptias congruam. Siue, donatio sponsalitia non inmoderata prætextu ætatis minimè reuocatur. Colligunt. ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*
2
3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lop. *l.* 14. *gloss.* 2. *ante finem tit.* 11. *part.* 4. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 1. *vers. secundo infertur*, vbi per hunc text. dicit quòd si minor faciat donationem ante nuptias, vel propter nuptias, aut sponsalitiam largitatem, attenta qualitate personarum, & consuetudine regionis, valebit talis donatio, & non potest restitui, Perez de Paz *consi.* 3. *num.* 33. Mauritt. *in tract. de in integ. restitut. cap.* 207. *cum seqq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 21. *cap.* 10. *col.* 2. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 573. *vers. si minor.* Sfort Odd. *in tract. de in integ. restitut. part.* 2. *q.* 58 *n.* 5. & *art.* 5. *à num.* 32.

Curatore præsente.] Ergo in donatione necessaria est auctoritas curatoris, vt per Cald Pereira *in l. si curatorem, verbo hunc contractum, n.* 19. *vers. infertur etiam*, vbi ait procedere in donatione propter nuptias, quæ habet separatam naturam ab aliis donationibus, cùm accedat contractui oneroso. 4
5

SVMMARIVM.

1 *Consensus patris non obest minori in re, quæ sine decreto alienari non potuit, & num.* 2.
3 *Vir & vxor si in eodem instrumento donauerunt rem viri, tantum donasse censetur.*
4 *Donatio remuneratoria facta per minorem valet, etiamsi fiat de rebus immobilibus.*
5 *Minor non habens curatorem, solus ex causa dotis bona sua alienare poterit.*

L. Si in te. II. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Medeæ.*

COnsensus patris non obest minori in re quæ sine decreto alienari non potuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, limit.* 20. *n.* 60. *vers. Et si dicas*, vbi colligit quòd qui non potest alienare sine decreto, ita nec alienanti consentire, & extendit ex Bald. hic ad statutum disponens quòd minor non possit aliquam venditionem facere sine consensu consanguineorum etiamsi iurauerit, non poterit vendenti consentire, & super declaratione *leg. Regni limit.* 5. *num.* 13. *col.* 3. *in fine*, Tiraq. *in l. si vn quam, in princip. num* 30 ibi quòd patet tutor, vel curator filij emancipati non potest sine decreto illius bona alienare, etiamsi illa à patre fuerint antea filio donata, & de iure mariti, *gloss.* 5. *n.* 54. vbi textum allegat ad hoc quòd minor potest sine decreto consentire patri alienanti rem immobilem ipsius filij minoris quam ante à patre ipse dono habuerat. Mauritt. *de in integrum restitut. cap.* 225. Burg. de Paz *consi.* 5 *num.* 58 Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 21. *cap.* 12. *col.* 8. *in fine*, Pinel. *in l.* , *de bonis matern. p.* 3. *num.* 58. *vers. sed contrarium*, vbi citato hoc text. tenet solemnitatem legis, vel statuti in alienatione mulieris, vel minoris necessarium esse, etiamsi alienatio fiat in eum, à quo res obuenerat, & *num* 60. *col.* 5. *vers. probatur sexto*, idem dicens ait eum cui res aliqua donata fuit non posse eam liberè redonare primo donatori etiam parenti, sed tunc eandem solemnitatem exigi, quæ requiritur in vera donatione. 2

Pater vester donationem fecit, &c.] Notatur ad hoc quòd si vir & vxor in eodem instrumento donauerunt rem viri, ipse vir tantùm censetur donasse, vt per Tiraquel. *de retractu l. g.* §. 30 *gloss* 1. *num.* 2. 3

Quæ etiam sine decreti recitatione, &c.] Ergo à contrario sensu interueniente decreto valebit donatio remuneratoria facta per minorem, etiamsi fiat de rebus immobilibus, & sic probat minores sine decreto non posse remunerationis causa donationem facere. 4

facere, vt per Menoch. *de successiõ. resolut. lib.* 1. §. *s. num.* 8. D. Barbos. *in l. si ante* 6. *num.* 21. *in med. ff. soluto matrim.* vbi ex Paul. de Castro *his n.* 5. aduertit textum *in praesenti* loqui de donatione remuneratoria.

5 Notatur etiam ad hoc quòd minor curatorem non habens poterit solus ex causa dotis bona sua alienare, vt per D. Barbos. *in d. l. si ante, n.* 13.

Si aduersùs libertatem.

TIT. XXXI.

ADVERSVS libertatem minor restituitur vel à Principe ex magna causa, vel per actionem de dolo aduersùs manumissum. Prætor autem non rescindit libertatem, quę semel competit, *l.* 9. §. *vlt. & ll. seqq. ff. de minorib.* Scripserunt in hanc rubr. Sebast. Næui. Cuiac Pac. & VVesemb.

De materia tituli vide Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, læsis, n.* 158. *cum seqq.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p.* 2. *q.* 55. & Pilæum *q.* 130.

SVMMARIVM.

1 *Minor restituitur contra sententiam, qua pronuntiatur aliquem liberandum, non autem restituitur aduersùs sententiam libertatis, & n.* 2.

3 *Condemnare, vel absoluere aliud, aliud condemnandum, vel absoluendum pronuntiare.*

4 *ex Rescissionis petitione contra sententiam consequitur quis rescissionem iudicij.*

5 *Restitutionem petens aduersùs sententiam non petit per beneficium restitutionis reformari sententiam.*

6 *Consultor si dicat in consilio aliquem fore condemnandum, vel absoluendum, & index in sententia dicat, Pronuntio secundùm formam consilij, non valet sententia.*

L. Si post. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Hinniæ.*

1 MInor restituitur contra sententiam, qua pronunciatur aliquem liberandum, non autem restituitur aduersùs sententiam libertatis. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Maurit. *in tract. de in integ. restitut. cap.* 250. *num.* 1. Sfort. Odd. *in simili tract. q.* 72. *num.* 26. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 21. *cap.* 12. *col.* 1. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num.* 161. *in fine,* vbi dicit citato hoc text. quòd minor aduersùs sententiam pro libertate non restituitur, quando scilicet per sententiam seruus qui erat, pronuntiatur liber; secus verò si pronuntiatur manumittendus, quoniam aduersùs eam sententiam datur restitutio; quemadmodum etiam aduersùs dandam libertatem minor restitui potest, quia adhuc mutatus status non est, ita etiam aduersus sentẽtiam quam pronuntiatur libertatem dandam esse. Morl. *in emporio iuris ciuilis p.* 1. *tit.* 5. *q.* 31. *n.* 31. *vers. non obstat sextum.* vbi dicit quòd si pronuntietur aliquem liberum esse, non restituitur minor; at si pronuntietur esse manumittendum, vel liberandum, restituitur minor, quia tunc non est data libertas.

Notatur ad hoc quòd aliud est condemnare, vel absoluere, aliud condemnandum, vel absoluendum pronuntiare, vt per Sarmien. *lib.* 1. *select. cap.* 14 *à princip.* 3

Notatur ad hoc quòd ex petitione rescissionis contra sententiam consequitur quis rescissionem iudicij, vt per Gregor. Lop. *in l.* 3. *per text. ibi gloss. vlt. tit.* 15. *part.* 3. 4

Ætas tua litis instaurationem admittit.] Vide Bart. *in l. diuus, num.* 7. *ff. de in integ. restit.* vbi sciendum aduertit, quòd ille, qui petit restitutionem in integrum aduersùs sententiam, non petit per beneficium restitutionis sententiam reformari, vt putà si fuerit reus absolutus cùm deberet condemnari, non petam restitutionem in integrum vt condemnetur, sed petam quòd per beneficium restitutionis rescindatur illa sententia, & ego reponar in eo statu, in quo eram priùs, & sic quando fui læsus solùm in ipsa sententia processus, aut ille fuit legitime factus vsque ad conclusionem, tunc restituar vt rescissa sententia iterum sententietur ex eisdem actis: secus verò quando læsio contingit non solùm in sententia, sed in toto processu, veluti quando pendente iudicio post litem contestatam incœpi esse absens, & sic non potuit producere defensiones & iura mea, quia tunc restituar vt possim vti defensionibus, & iuribus meis. 5

In gloss. *Admittit.* ibi, *vel vt soluas vtrumque dic,* &c. Notatur ad hoc quòd si consultor dicat in consilio aliquem fore condemnandum, vel absoluendum, & iudex in sententia dicat, Pronuntio secundùm formam consilij, non valet sententia, vt per Bald. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 14. *de re iudicata, num.* 4. *pag.* 260.

SVMMARIVM.

1 *Minor aduersùs libertatem manumisso ex dolo præstitam non restituitur manumissum autem conuenit ex dolo, & num.* 2.

3 *Libertas semel acquisita reuocari non debet.*

L. Etsi minor. II.

Imp. GORDIANVS A. *Soloniæ.*

MInor aduersùs libertatem manumisso ex dolo præstitam non restituitur, manumissum autem ob dolum conuenit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, n.* 159. *in princip.* vbi dicit quòd licet aduersùs libertatem restitui minor non possit, quia seruus manumissus omnino mutat statum, nouúsque efficitur homo, propter quod cessare debet restitutio, nihilominus tamen hoc casu minori succurritur per actionem de dolo, vel in factum, quod inductum ex ratione est, vt minor indemnis conseruetur: constat namque aliquando minoris plurimum interesse seruum manumissum non esse. 2

Notatur etiam ad hoc quòd libertas semel acquisita reuocari non debet, vt per Sanch. *in præcepta Decalogi tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 24 *n.* 11. 3

SVM

SVMMARIVM.

1 *de Libertatis nullitate cognitio, non rescissio nullitatis licita, & n.2. procedit in libertate iam concessa, secus in concedenda, n.3.*
4 *Minor restituitur aduersùs manumissionem quando ex magna causa Principi ita videatur.*

L. Quos retrahi. III.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Marthonæ, & Sabinillæ.*

1 De nullitate libertatis cognitio, non rescissio nullitatis licita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donell. *comment. iuris ciuilis lib.12 cap 12.col.1.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p.2.q.55 art 3.*
3 *per tot.* vbi *num.38.* ait procedere in libertate iam concessa, secus autem in concedenda & *num.40.* affert exemplũ *in l. si verum, §. quid si minor, ff. de min.* vbi si minor vendiderit seruum hac lege vt manumittatur, potest restitui minor si manumissio se-
4 quuta non sit, si verò sit sequuta, secus. Et *art.4.* resoluit quòd minor restituitur aduersùs manumissionem quando ex magna causa Principi ita videatur, vbi plura exempla huius magnæ causæ adducit.

SVMMARIVM.

1 *Contra sententiam libertatis licita est appellatio, sed non restitutio in integrum. & n.2.*
3 *in Libertate iudex aliquando pronuntiat quem liberum, aliquando manumittendum.*

L. In iudicio. IV. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Iuliano.*

1 Contra sententiam libertatis licita est appellatio, sed non in integrum restitutio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1. supr. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan.6.tit.19.part.6. vbi gloss.13.* Maurit. *de in integ. restitut. cap 102. & cap.249. cum seqq* vbi super differentiæ ratione insistit quare minor hoc casu audiatur appellans, non restitutionem petens, Sfort Odd. *in simili tract. p.2.q.15.num.41. & q.72 num.25.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num.161.* vbi aduertit minorem cauere debere cùm sententiam fertur in fauorem libertatis, vt statim suo loco & tempore appallationem ab ea interponat. Franc. *ad rubr. de appell num.2.* Sigism. Scacc. *de appell. q.17. in princ. num 11.*
3 Et obseruat per hunc text. Sarmient. *lib.1. select. cap.14. num.10.* quòd in libertate iudex aliquando pronuntiat quem liberum, quia vel est ingenuus, vel à lege, vel ab homine manumissus, aliquando manumittendum, quia ex testamento, vel contractu à domino est manumittendus, vt priori specie sententia ipsa secum executionem trahat, altera verò eius executio à domino fieri debeat.

Si aduersùs transactionem, vel diuisionem minor restitui velit.

TIT. XXXII.

Minor etiam aduersùs transactionem, vel diuisionem restituitur. Is autem cõtra quem minor restituitur, actionibus, quę sibi contra minorem competebant, vti poterit; non si nudo pacto transactum fuit, & agenti minor opponat exceptionem pacti; hæc exceptio per doli mali replicationem eliditur, atque ita actio contra minorem efficax reddetur; sin autẽ per acceptilationem actio sublata fuit à Prætore restituetur, *l.1. & 2.* Scripserunt in hanc rubr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. item Cuiac. Pac & Vvesembec.

De materia tituli, & de restitutione concedenda ex læsione in transactione contingente, vide Maurit. *in tract. de in integ. restitut. cap.210.* Rebuff. *tom.2. ad leges Galliæ tit. de rescissione contractuum art.1. gloss.11. num 18.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num. 53.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p.2.q.66. art.4. cum seqq.* & Tiraq *in tract. de legib. connub. gl. ss.3. num.216. q 22.*

SVMMARIVM.

1 *Minore restituto contra transactionem, actio pristina aduersario remanet, & num.2.*
3 *Minori transigenti restitutio concedenda est, si constet de læsione.*
4 *Restitutio in pristinum statum reponit.*
5 *Minor non potest sine decreto cedere actionem, quam ipse habet ad rem immobilem.*
6 *in Transactione rerum minoris, quæ alienationis nomine venit, necesse est iudicis decretum interueniat.*

L. Cùm in integrum. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Antonio.*

1 Minore restituto contra transactionem actio pristina aduersario remanet. Colligũt ex Ordinar. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo Sebast. Næui. remissiuè Catal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.2. tit.21. part.5. vbi gloss.4.* Tiraquel. *de retractu lig. 6.1. gloss.14. num.74.* vbi textum probare ait quòd si minor restituitur aduersùs transactionem, competunt veteres actiones quæ scilicet ante transactionem competebant, quasi scilicet partes in eundem statum reponantur, in quo erant tempore transactionis, Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap 14. col. pen.*

3 *Rescindit transactionem, &c.*] Notatur ad hoc quòd minori transigenti restitutio concedenda est si de læsione constet, vt per Maurit. *in tract. de in integr. restit. cap.210. & 233. col.1.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num.153.* vbi *num.154.* aduertit gloss. *in l. minoribus 6. ff. de minorib.* asserentem minori negandum esse restitutionem aduersùs transactionem, intelligendam esse si modica sit læsio,

læsio, quæ etsi in cæteris contractibus sufficiat, in transactione tamen non sufficit, subditque transactionem hoc speciale habere, vt rescindi à minore non debeat nisi enormis accedat læsio; ex ea ratione, quia transactio per quam minor à lite recessit sua natura est vtilis eo solo quòd litem extinguit, quæ vtilitas cum aliquo damno compensari debet, ac proinde, vt nihilominus minor læsus maneat, necessaria est grandis, & enormis læsio, non qualis qualis, late Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p.2. q.66. art.4. ex num 16* vbi *num.* 8. intelligit etiamsi ex ea transactione sequuta sit sententia contra minorem, & *num.* 10. etiam intelligit si minor probet se enormiter fuisse læsum, modica enim læsio hoc casu non sufficit, & *à n.*11. quærit quæ læsio necessaria sit, &, quanta sufficiat, & *art.5. ex num.*16. disputat an minor restituatur aduersùs transactionem à se fieri omissam.

4 *Quas pridem habuisti, veteris.*] Notatur ad hoc quòd restitutio in pristinum statum reponit, vt per Tiraquel *de retractu lig. §.32 gloss.1. num.*69. Menoch. *de arbitr. casu.*171. *num.*35. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num.*153. Sfort. Odd. *dict. part* 1. *q.*44.

5 In gloss. *Tu quoque.* ibi, *sol. hic habebat actionem.* &c. Notatur ad hoc quòd minor sine decreto non potest cedere actionem quam ipse habet ad rem immobilem, quia de actione idem est iudicandum, quod de ipsamet re, vt per Anton. Gom. *tom.2. var. cap.*14. *num.*14. *vers. quarto extende.* Pinel. *in rubr. de bonis mater. p.1. num.*33. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fecisti, num.7. in princip. & de resolut. emphyt. cap.*16. *num.*75. *& de empt. & vendit. cap.*17. *num.*11. Tiraq. *de retractu lig. §.1. gloss.*7. *num.*11. Auendan. *de censib. cap.*56. *num* 36. Gutier. *de tutel part.2. cap.5. num.*17. Montan. *in simili tract. cap.*33. *num.*150. Ratio etiam est, quia huiusmodi actio ad rem immobilem connumeratur inter bona immobilia minoris. Tiraq. *de retractu lig. §.1. gloss.*7. *num.1. &* 2. *& de iure primogen. q.*81. *n.*2. Menoch. *de præsumpt. lib.4. præs.*142. *num.*16. *cum seqq.* Coler. *de processib. execut. p.1. cap.3. a num.*236. Valasc. *consult.*77. *in princip.* Cald. Pereira *de resolut. emphyteus. cap.*12. *num.9. &* 10. *& de empt. cap.*13. *n.*11.

6 In gloss. *Veteris. fin.* ibi, *& tunc ipso iure nulla sit sine decreto.* Notatur ad hoc quòd iudicis decretum interuenire debet in transactione rerum minoris, quæ alienationis nomine venit, vt per Tiraquel. *de retractu lign. §.1 gloss.*14. *n.*70. *&* 71. *& de iure mariti, gloss.5. num.*205. Anton. Gom. *tom.2. var. c.*14 *num.*15. *vers. octauo.* Hieron. Gabr. *cons.*36. *n.*23. *vol.*1. Mench. *de success. creat. tit. de test. potent. §.10. sub num.*72. *ampl. ampl.*10. Menoch. *de arbitr. casu* 171. *num.*41. *&* 42. quos omnes & alios refert Farin. *in praxi crimin. p.1. quæst.*15. *num.*8.

SVMMARIVM.

1 *Actio per restitutionem elisa roboratur, vel denuo oritur, si prima ipso iure erat extincta.*

2 *Minor restituto aduersarius per restitutionem ius replicandi acquirit, & ex eadem restitutione, quæ conceditur minori, succurritur eius aduersario, etsi ipse etiam restitutionem non imploret.*

L. Si ex persona. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. H, *mnodæ.*

PEr restitutioné actio elisi roboratur, vel denuo oritur, si prima ipso iure extat extincta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. sup. ho. tit.* 1

Notatur ad hoc quòd restituto minore aduersarius per restitutionem ius replicandi acquirit, vt per Hieron. Magon. *Florent. decis.* 1. *num.*38. Et ex eadem restitutione, quæ cóceditur minori, succurritur eius aduersario, etsi ipse aliam restitutionem non imploret, *l. Hispan.2. tit.*25. *part.*3. ibi, *Essa missma deuen fazer y otorgar a su contendor, e tornar el pleito en aquel estado que antes era,* vbi Gregor. Lop. *gloss.4. verbo essa missma,* hunc text. allegat. Æqualitas enim (vt dicit gloss. *verbo restauratione in præsenti*) seruanda est ad not. per me *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom..*6. 2

Si aduersùs solutionem à tutore, vel à se factam.

TIT. XXXIII.

DVÆ sunt partes huius rubricæ, & sub ea duæ leges: quarum prior decidit priorem casum, posterior posteriorem: vtroque autem casu restitutio minori conceditur causâ cognita. Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Viui. & Kirch. *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.*15. Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p.2. q.*52.

SVMMARIVM.

1 *Minor causa cognita restituitur aduersùs solutionem factam eius curatori.*

2 *Debitor soluens minori cum auctoritate tutoris, vel curatoris, ipso iure remanet liberatus, sed restituitur minor si pecunia sit deperdita, vel consumpta facilitate, aut culpa ipsorum, & num.3. plura num.4. 5. & 6.*

7 *Debitor minoris plenissimam liberationem consequitur quando soluit præcedente iudicis præcepto.*

L. Exemplo. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Sotericæ.*

MInor causa cognita restituitur aduersùs solutionem factam eius curatori. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. post omnes Giphan *tom.1. pag.* 10. remissiuè Casal *in annot.* & Ximen. *in concord. tit.* 1

De materia huius text. vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*21. *cap.*11. *ad fin. & cap.*12. *§.5.* Anton. Gom. *variar. tom.2. cap* 14 *num.*4. vbi dicit quòd debitor soluens minori cum auctoritate tutoris, vel curatoris ipso iure remanet liberatus, sed restituitur minor si pecunia sit disperdita, vel consumpta facilitate, aut culpa ipsorum. Si verò debitor soluat 2

soluat cum auctoritate tutoris, vel curatoris, & etiam coactus, & compulsus per iudicem, quia allegauit creditorem esse minorem, & non esse tutum ei soluere, & hoc non obstante iudex per...pit ei soluere, tunc perfectè remanet debitor liberatus adeò vt licèt postea sit perempta, vel consumpta pecunia, culpa, aut facilitate eorum, perfectè remanet liberatus, & nulla competit restitutio, Sfort. *de in integrum restitu. part. 2. quæst. 52. art. 2* Acosta *in l. Gallus, §. & quid si tantum, part. 5. n. 26 & 27 ff. de liberis, & posth.* Maurit. *de in integ. restitu. cap. 1 6. & seqq.*

3 Vincent. de Franchis *Neapol. decis. 106. num. 11. cum seqq.* vbi dicit in hoc text probari aduersùs solutionem factam minori cum auctoritate tutoris, seu curatoris, si minor est læsus sua facilitate, dari in integrum restitutionem, subditque idem & fortiùs quando dolo curatoris, quia licèt text. *in præsenti* locatur quando est facta solutio minori cum auctoritate tutoris, vel curatoris, procedit tamen, & inde est quando est facta solutio ipsi tutori, vel curatori vt data læsione competat restitutio in integrum & *num. 19.* tenet ex hoc text vt quis plenissimam consequatur liberationem in ea solutione facienda iudicis decretu requiri, itaut simplex præceptum non sufficiat, & ... 14. tenerat quòd ... et huius text ... seruanda tamen ... quia debet imputari debitori, qui non expectat iussum iudicis post quam lex ei dat hoc remedium vt plenissime liberetur.

4 Caid. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis. num. 60. & 61.* vbi ait verba huius text. concedere posse tutori, aut curatori debita solui, salua tamen in integrum restitutione, cum pluribus per eum ibi relatis, quæ maximè conducunt ad intellectum huius text.

5 Latè Menchac. *controuers. usufreq. cap. 66. & 67. per totum,* vbi in principio adsertit ex hac l. secundùm aliquos probari soluentem minori tutore vel curatore authore, consequi plenam liberationem, nisi læsio, quæ a principio non interuenit, ex postfacto contingat quia scilicet pecunia soluta perempta fuit, vel à curatore malè consumpta. hoc enim casu concedunt isti minori, aduersùs debitorem actionem ex beneficio restitutionis in integrum, vt sic denuo soluat, semèlq; extincta liberatione actio reuiuiscat, in quo tamen asserit hanc legem irrationabilem omnio esse, & exulari iubendam ab omni Republ. puniretur enim rectè ab initio soluens ex amissione postea contingente, cùm tempus contractus an fuerit læsus necne, considerandum sit, nam emergentia post contractum contingentia ad eam rem non spectant, *l. verum 12. §. sciendum, ff. de minorib.* & videtur secundum eundem *dict. cap. 77. num. 2. & cap. 66. post num. 3.* textum hunc concedentem minori restitutionem, intelligendum esse per alia iura quando in ipsa solutione debiti, & sic ab ipso primordio solutionis receptæ læsus fuit minor quòd forte minus re, aut tempore, aut loco, aut causa, vel conditione recepit, aut iuris solemnitas seruata non fuit.

6 Guttier. *de tutel. & curis part. 2. cap. 22. per tot.* vbi latè agit de solutione debiti minoris, & quomodo sit facienda vt securè soluatur, & demum *n. 26.* Menchac & Cald. Pereira reiecto intellectu ad hanc l. tenet quòd illa aperte non disponit passim debere minorem restitui aduersùs debitorem soluentem tutori, vel curatori eiusdem minoris perdituro, sed tantùm si iusta causa accesserit, vt patet ex illis verbis ibi, *& an sit tribuendum* (scilicet beneficium restitutionis, de quo ibi in præcedentibus proximis verbis fit mentio) per cognitionē examinari potest vnde si debitor soluens tutori, vel curatori minoris præsciret eum consumpturum pecuniam, quia nouerat illius qualitatem malè versantis in re pupilli, cum eius substantiam prodigeret, ita vtique bene esse ex hoc succursum minori; tunc quidem debitor hic soluens nihilominus huiusmodi tutori, vel curatori debitum pupilli absque auctoritate iudicis in culpa prorsus esset, cum sincerius cum minore versari & iudicis mandato ad minus talem solutionem facere debuisset; meritò tunc contra ipsum aliter soluentem competit restitutio in integrum. in hoc autem causæ cognitio interuenire debet, vt sciatur an sit tribuendum beneficium restitutionis, vt cōcedatur omnino si de prędictis constiterit prçuio examine per causæ cognitionem. Si autem probetur benè impensam eam pecuniam, quę soluta fuit tutori, vel curatori, aut in minoris vtilitatem conuersam, aut curatorem soluendo esse, vel ignoratam fuisse qualitatem tutoris, vel curatoris cessare debet restitutio: & ideo consultius erit si de curatoris vel tutoris qualitate dubitetur, vt iubente Prætore fiat à debitore solutio: alias enim si ipsius fuerit minori tēpore soluens ex solutione facta ipsius tutori, vel curatori, veluti si aliquid remiserit, quod re vera minori debetur, & in præiudicium illius eam remissionem minime facere potuerat, tunc restitui quidem poterit aduersus præfatam læsionem.

In gloss. ... *vlt.* ibi, *p... ... ando cum* 7 *minori*, &c. Nota ut ad hoc quòd plenissimam debitor minoris liberationem consequatur quando soluit præcedente iudicis præcepto, cuius auctoritas efficit vt omnino liberetur, nec restitutio in integrum aduersùs eam solutionem sic factam competat, nec concedenda sit, vt per Guid. Pap. *sing. 95.* Anton Goman. ... *14. num. 4.* Mench. *d. ... num 3.* Cald. Pereira. *d. verbo læsis, num. 69.* Sfort. Od. *d. p. 2. quæ. 52. art. 3. num. 20. cum seqq.* Guttier. *d. p. 1. cap. 22. num. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Minor restituitur contra solutionem debiti naturalis quam facit ex lapsu erroris, & n. 2.*
3 *Repetitio, pro restitutione.*
4 *Minor integra legata, persoluens per errorem non deducta quarta falcidia, quam deducere poterat.*
5 *Minor soluenti legatum indebitum, quia scil. testamentum erat imperfectum, negatur repetitio iure directo per conditionem indebiti, sed magis per extraordinarium restitutionis in integrum ei succurritur.*

L. In debito legato. II. & vlt.

Idem AA & CC. *Laurinæ.*

Minor restituitur contra solutionem debiti naturalis quam facit ex erroris lapsu. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Cald. 2 Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, n. 69.* vbi colligit minori soluendi debitum tantū naturaliter concedendam esse restitutionem, asserens per hanc legem intelligenda esse alia iura negantia huic minori repetitionem. vt solum procedāt in agente remedio ordinario condictionis indebiti, quā negare oportet, & sic procedere ait *l. si pupillus, ff. ad leg. Falcid. & l. si eius, ff. ad Treb.* latè Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part. 1. cap. 10. num. 23.*

cum multis seqq. vbi dicit quod si minor, siue pupillus, siue adultus errans soluisset, tametsi quod naturaliter debeat soluisset, & errore iuris soluisset, aduersùs solutionem huiusmodi tanquàm læsus restituitur. Et rationem assignat, quia quamuis bonum & æquum sit naturale debitum persoluere, & fidem datam seruare, vnde deneganda videbatur restitutio ei, qui quod æquum, & bonum naturaliter erat, præstitit, siue sciens, siue ignorans; nihilominus tamen, quia actus agentium non debent operari vltra eorum intentionem *l. non omnis, ff. si certum petatur*; & minor, qui naturale debitum persoluit, putans se ad id efficaciter teneri, non habuit intentionem naturalis æquitatis, ac fidei seruandæ, quam iure ciuili seruare non tenebatur; sed eius intentio fuit vt liberetur à debito, quod à se inuito extorqueri posse credebat: meritò solutio, quam præstitit, naturali æquitati, ac bonæ fidei agnitioni, quam non intendit, referenda non erit, sed potiùs errori iuris, quo ductus soluit; qui error cùm non cadat in virum prudentem, non vt vir prudens censeri debet minor dum hoc errore soluit, sed potiùs vt circumscriptus siue dolo aduersarij, siue facilitate sua, idcirco tanquam læsio succurretur ei restitutionis auxilio.

3 *Repitionem ei decerni.*] Id est, restitutionem, secundùm Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 6. §. 2. num. 9. ante finem.*

4 In gloss. *Indebito* 1. ibi, *vt quia poterat per legem Falcidiam retinere.* Notatur ad hoc quòd minor integra legata persoluens per errorem, non deducta quarta Falcidia quam deducere poterat, restitui potest, vt tenent plures, quos refert Cald. Pereira *in l. curatorem, verbo læsis, num. 72.* sed *ibidem num. 73.* contrarium probabiliter defendit, per text. *in l. 1. ad legem Falcidiam*, ex cuius decisione apparet eum, qui integra legata persoluit, cùm quartam potuit detrahere, plus debito non soluisse, ac proinde si is minor sit, quasi non læso negari debet restitutionis auxilium; & respondet textum *in præsenti* non probare contrarium, cùm intelligi debeat quando minor soluit ex testamento imperfecto, quo casu de iure ciuili legata non sunt debita. & *num. 74.* admonet cauendum esse ab hac gloss. & sequacibus dum intelligunt hunc textum procedere in minore soluente legata integra absque quartæ detractione, nisi dicamus eum intellectũ defendi posse habito pro constanti hanc legem procedere in minore errante in iure, & existimante quartam sibi non licere detrahere, quo casu aduersùs integram solutionem legatorum restitui potest, vt voluit gloss. *in l. 1. ad legem Falcidiam.*

5 In eandem gloss. ibi, *vel quia non erat solemne testamentum.* Notatur ad hoc quòd minori soluenti legatum indebitum, quia scilicet testamentum erat imperfectum, negatur repetio iure directo, & ordinario per condictionem indebiti, sed magis per extraordinarium restitutionis in integrũ ei succurritur, vt per Cald. Pereira *d. verbo læsis, num. 71.* Si autem velis scire an relicta in minus solemni testamẽto debeantur naturaliter? consule Gregor. Lopez *l. 31. verbo acabadamente, tit. 14. part. 5.* Tiraquel. *post leges connub. gloss. 4. num. 20. cum seqq.* Padil. *in l. cùm quis, n. 7. cum seqq. de iuris & facti ignorant.* Menchac. *de success. creat. §. 1. n. 22. & §. 2. n. 2.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 80. n. 4.* Spin. *in speculo testament. gloss. 8. princ. n. 69* Guttier. *in l. nemo potest, n. 457. cum seqq. ff. de legat. 1.* Cardin. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib. 2. tit. 14 per tot.* Ceuall. *commun. contra communes q. 137.* Sayr. *in claui Regia lib. 3. cap. 7. num. 9.*

Si aduersùs dotem restitutio postuletur.

Tit. XXXIV.

Duersùs dotem.] A minore datam, vel promissam. Veluti si puella minor 25. annis dotem viro promiserit vltra vires patrimonij sui, restitui poterit: & si prius quàm restitutionem petat, decesserit hæres eius intra statuta tempora restitutionem rectè petet, *l. vnic. hoc tit.*

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Sfort. Odd. *de in integ. rest. q. 59.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 2. tit. 5. quæst. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Virgo minor circumuenta in dotis nimia assignatione, qua maritus est indignus, restitui potest, & beneficium restitutionis ad hæredes transmittitur, & num. 2.*

3 *In Dote constituenda nobilitas viri consideranda est, vt scil. maior dos constituatur propter ipsius nobilitatem. & num. 5.*

4 *Mulier minor contrahens matrimonium cum pari, dotem in rebus immobilibus constituere potest.*

L. Quoniam. Vnic.

Imp. ALEXANDER A. *Valenti.*

VIrgo minor circumuẽta in dotis nimia assignatione, quia maritus indignus est, potest restitui, & beneficium restitutionis ad hæredes trãsmittere. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Couarr. *lib. 2. variarum, cap. 5. num. 8. vers. rursus*, vbi dicit ex hac lege probari minorem restitui in integrum posse ac debere si circa dotem in contractu matrimonij læsus fuerit, quia licet in matrimonij contractu minor etiam enormiter læsus nequaquam sit restituendus, quoad substantiam scilicet ipsius matrimonij, propter eius indissolubile vinculum à consensu procedens; non tamen per hoc excluditur minor quin restitui in integrum iure debeat quoties in matrimonio, & aliis spiritualibus læsus fuerit, circa ea quę vel accidentalia sunt, aut semel statuta reparari per in integrum restitutionem possunt, prout est dotis nimia assignatio, in terminis huius text. Negusant. *de pignorib. part. 8. membr. 1. n. 26. & p. 2 membr. 4. num. 75.* Donell. *comment. iuris ciuil. lib. 22 cap. 10. col. 2.* Anton. Gom. *l. 59. Tauri, n. 16. in fine*, vbi postquam firmauit conclusionem quòd dos potest fieri de omnibus bonis, respondet text. *in præsenti*, in contrarium non facere, quia hic minor restituitur non ex eo quòd omnia bona dedit in dotem, sed quia maritus non fuit dignus tanta dote secundùm qualitatem suæ personæ, loci, & patrimonij, idem Anton. Gomez *variarum tom. 2. cap. 14. num. 2. in princ.* vbi per hunc textum resoluit quòd si mulier minor 25. annorum nubat, & dedit amplam dotem secundùm qualitatem & conditionem mariti, & cõsuetudinem loci, potest restitui, maximè si fecit pactum de dote, vel parte eius lucranda, vel 2

fecit

fecit aliud pactum quod sibi noceat. Roland. *de lucro dotis, quæst.46* Phanuc. *in d. rall. gloss.20. num.21.* Sfort. Odd. *de in integr. restit. quæst.59. à num.13.* Loriot. *de succel. axiom.31. & 32.* Pinel. *in l.2. de rescind. vendit. pag.1. cap.1. num.11. in fine*, Cuiac. *lib.7. obseru.1.* Surd. *de alim. tit.9. quæst.44. num.58.* vbi dicit quòd si mulier sit minor, non datur tacita hypotheca in eius bonis pro restituenda dote, additq; promissionem dotis factam à muliere minore haberi pro indiscreta, nisi priùs per iudicis solertiam discussum fuerit an in ea quantitate, vel in eis bonis dotem constituere expediret minori. idem Surd. *decis.178. num.1.* vbi citato hoc textu ex eo colligit mulierem minorem non posse sine decreto immobilia in dotem constituere, quod asserit sine dubitatione procedere quando adesset pactum de dote lucranda, vel etiam quando extaret statutum quòd maritus dotem lucretur, *& decis.287. num.8.* vbi tenet mulierē minorem, quæ maiorem dedit dotem quàm viri qualitas exigeret, vel ipsius patrimonium ferre posset restitui debere, D. Barbos. *in l. si ante 6. num.13. ff. soluto matrim. & in l. si æstimatis, num.23. cum seqq. ff. eod.* latè Morl. *in emporio iuris ciuilis p.1. tit.5. q.4.* vbi disputat an mulieri, quæ in dotis constitutione læsa fuerit, restitutionis auxilio succuri debeat, & agit de intellectu & conciliatione text. *in l. sine generalis, ff. de iure d. t.* dum probat quòd si mulier decepta vltra patrimonium dotem promiserit, ipso iure promissionem illā nullius esse ponderis, atque momenti in quo videtur cōtrariari dispositioni huius text. & *l. si ex causa, §. in dotis, ff. de minoribus*, dum fatentur mulierem in dote deceptam adiuuandam esse remedio restitutionis in integrum, ac proinde supponunt huiusmodi promissionem fuisse validam; sed *n.3. prope fin.* reiecta cōmuni interpretatione, & conciliatione ait quòd *in d. l. sine generalis*, ideo promissio dotis vltra patrimonium mulieris facta ipso iure non valeat, quia dolo malo in tam effusa dotis constitutione curator auctoritatem suam interposuit, vt ex verbis eiusdem legis constat, ibi; *quoniam lege rata non habetur auctoritas dolo malo facta*; quibus verbis planè significatur quòd si dolus curatoris nō interuenisset, promissio mero iure valeret, quamuis restitutio concedenda esset, vt *in d. §. in dotis, & in hac l.* Multipliciter hanc materiam declarat Sfort. Odd. *d. q.59. à num.13.* & resoluit puellam minorem 25. annis restitui in integrū aduersùs excessiuam quantitatem dotis marito suo datam, & *n.30.* ait dicta in dotibus, & restitutione in itegrum aduersùs illas habere locum in donationibus propter nuptias & in sponsalitiis largitatibus, & *à num.31.* tenet dicta in restitutione mulierum aduersùs dotes habere locum in hæredibus earum.

3 In gloss. *Sororem, 2.* ibi, *quia cum nobiliori, & ditiori*, &c. Notatur ad hoc quòd in constituenda dote nobilitas viri consideranda est, vt scilicet maior dos constituatur propter ipsius nobilitatem, vt per Tiraq. *de nobilit. cap.20. n.163.*

4 In gloss. *Omnia bona.* ibi, *sed an prædicta possint dari in dotem*, &c. Notatur ad hoc quòd mulier minor contrahens matrimonium cum pari, dotem in rebus immobilibus constituere potest, vt per Tiraquel. *de iure mariti, gloss.8. num.198.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fecisti, num.13.*

5 In gloss. *Pertinuit.* ibi, *cum vir non esset dignus*, &c. Ergo dignitas mariti attenditur in dote constituenda, de quo vide Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & uxor. notab.3. §.23. num.3. vers. considerabit.*

Si aduersùs delictum,

TIT. XXXV.

MINOR restituitur aduersùs delictum per ignorantiam commissum: secus, dolo malo; quia malos mores infirmitas ætatis non excusat, *l.1. hoc tit. & l. auxilium, ff. de minor.*

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesembec, Maurit. *de in integr. restitut. cap.153.* Sfort. Odd. *in simili tract. p.2. q.80.* Farin. *in praxi crimin. tit. de pœnis temper. q.92. n.171. cum multis seqq.* Duen. *reg.259. à princip.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part.1. tit.5. quæst.7. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *In Delictis non dolo, sed culpa commissis restitutio minori patrocinatur, & num.2.*

3 *Minor in criminibus non excusatur in totum: at verum est illum aliquanto mitius puniri.*

4 *In Delictis dolo commissis minor ætas non excusat, nec ei per restitutionem subuenitur.*

5 *Dolus verus, & dolus præsumptus quis, & an in delictis dolo præsumpto commissis restituatur minor, remissiuè.*

6 *Minor reus si in processu accusatus læsus fuerit, restituendus erit, & consequenter audiendus si allegandi non allegauit, aut probanda non probauit. Vel per imprudentiam, facilitatem, vel aliam causam confessus fuit delictum, num.7.*

8 *Crimen, delictum, maleficium quomodo accipiantur apud Iureconsultos, remissiuè.*

L. In criminibus. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Longino.*

IN delictis non dolo, sed culpa commissis restitutio minori patrocinatur. Colligūt ex Ordin. Bart. Salic. Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt d. *Hispan. 4. tit.19. part. 6. vbi gloss.2.* Boër. *decis.63. num.6. cum seqq.* Duen. *reg.259. à princ.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.1. cap.10. vers. in delictis*, Anton. Gom. *var. tom.3. cap.1. num.58. ad fin.* Menoch. *remed.9. recuper. num.44.* vbi quòd minor restituitur cùm dat operam rei, quam licitam credit, & quòd debet huiusmodi credulitatē probare, & ostendere se dolo carere idem Menoch. *consil.100. n.282.* dicens quòd vbi delictum est commissum per culpam, non autem dolo, vt putà si omittendo minor delinquit restituitur in integrum, & *n.287* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, vel aduersarij dolo, n.62.* vbi ait quòd in delictis sola culpa, non verò dolo perpetratis minori concedenda est restitutio, hinc inferens ad casum notabilem de minore violenter ingresso possessionem rei communis, quam ipse pro indiuiso possidebat vt excusetur saltem per restitutionem in integrum, quia potuit arbitrari id sibi licere propter partem rei, quam habebat. 2

In criminibus quidem ætatis suffragio minores non iuuantur.] Intellige vt in totum excusentur, quia ad hunc effectum non datur eis restitutio, secus vt illi 3

illi delinquentes mitiùs puniantur; vide Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 7. num. 8. verſ. nam in criminibus,* Petr. a Plaça *in epit. delict. cap. 32. num. 6. poſt. verſ. extatque hodie,* Maurit. *de in integ. reſtit. cap. 153. num. 1. cum ſeqq.* Sfort. Odd. *in ſimili tract. p. 2. q. 80. num. 57. cum ſeqq.* Farin. *in praxi crim. tit. de pœnis temp. q. 92. num. 1-2*

4 *Et enim malorum mores infirmitas animi non excuſat.*] Notatur ad hoc quòd in delictis dolo commiſſis minor ætas non excuſat, nec ei per restitutionem ſubuenitur, vt per Bonacoſ. *commun. opin. part. 1. verbo minori nunquam ſubuenitur, fol. 114.* Clar. *in pract. §. fin. ad finem princip.* ibi, *quando autem minor,* Petr. a Plaça *d. c. 32. n. 4. in fin. verſ. quibus & illud ſubiciam.* Duen. *reg. 259. in 1. limit.* Farin. *d. c. 92. n. 173.* Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 5. q. 7. per tot.* & præcipuè *n. 6.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorare n. 41. verſ. hoc tamen,* vbi ait quòd minor de dolo conuictus non reſtituitur, quamuis delictum ſit in omittendo, ſeu negligendo: ſubditque minorem de dolo conuinci ſi monitus non ſatisfaciat, vel clam quid faciat. Vnde minorem non reſtitui aduersùs dolum verum, ſcripſerunt. Maurit. *d. tract. cap. 163. in princ.* Sfort Odd. *d. p. 2. q. 83. n. 11. cum ſeqq.* Menoch.
5 *de præſ. lib. 5. præſ. 3. num. 11.* Qui autem dicatur dolus
verus, & dolus præſumptus, & an in delictis dolo
præſumpto commiſſis reſtituatur minor, vide Morlam *d. q. 7. n. 10.* Cald. Pereira *d. verbo, vel aduerſarij dolo, n. 65.* vbi tenet quòd in caſibus in quibus de iure præſumitur dolus in maioribus, in eiſdem illum in minoribus ceſſare, niſi eſſent de prohibitis ratione naturali.

6 Quamuis in delictis non excuſetur minor, quia malos mores, & facta ætatis imbecillitas non excuſat, vt probat hic text. tamẽ ſi in proceſſu reus accuſatus læſus fuerit, reſtituendus erit, & conſequenter audiendus ſi alleganda non allegauit, aut probanda non probauit, Gregor. Lop. *l. 4. gloſſ. 2. tit. 19. part. 6.* Cald. Pereira *d. verb. vel aduerſarij dolo, n. 39. in princ.*
7 Vel per imprudentiam, facilitatẽ, vel aliam cauſam confeſſa fuit delictum, de quo Afflict. *deciſ. 208. n. 5.* Sarmient. *lib. 3. ſelect. cap. 13.* Menoch. *de arbitr. caſu 268. num. 3.* Cald. Pereira *d. verbo, vel. aduerſarij dolo, num. 38. in med.* vbi tenet minori eo ipſo quòd eſt confeſſus delictum aliter non probatum, concedendam eſſe in integrum reſtitutionem aduersùs illam confeſſionẽ, etſi non errore prolapſum doceat, quia ſola confeſſione fuit læſus, Lachinæ *lib. 1. controuerſ. cap. 72.* Sfort. Odd. *de reſtitut. in integ. q. 65. n. 37.* Guttier. *in Auth. Sacramenta puberum, n. 131.* Morla *d. tit. 5. q. 7. n. 12.* Farin. *in praxi crimin. q. 91. num. 374. cum ſeqq.* Sanch. *de matrimon. lib. 7. diſp. 112. num. 17.*

8 In gloſſ. *Delictum.* Vide Cald. Pereira *in comment. ad l. vnic. ex delictis defunctor. p. 1. n. 1.* vbi citato hoc textu agit qualiter hæc nomina crimen, delictum, maleficium, accipiantur apud Iurecconſultos.

S V M M A R I V M.

1 *Mater minor non petens tutorem filio impuberi, ipſo iure illæſa conſeruanda eſt, & n. 2. reſolue vt n. 10.*

3 *Mater tutrix teſtamentaria tenetur facere inuentarium, alias non ſuccedit filio niſi eſſet minor 25. annis.*

4 *Mater minor excuſatur contrahens ſecundas nuptias non petito priùs tutore filiis primi matrimonij, non excuſatur tamen facta maior priuilegio, vel ſtatuto, num. 5 procedit etiam in maſculis, n. 6.*

7 *Minor reſtituitur aduersùs delictum quod conſiſtit in omittendo, non verò ſi in committendo, niſi eſſet in dolo, num. 8.*

9 *Pœna an, & quando minuenda minoribus ratione ætatis.*

L. Licet in delictis. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Proculæ.*

MAter minor non petens tutorem filio impu- 1
beri, ipſo iure illæſa conſeruanda. Colligunt
ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*
Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt 2
Tiraq. *ceſſante cauſa, limit. 4. num. 7. & 8.* Viui.
*tomo 2. commun. opin. lib. 6. tit. 48. num. 5. verſ. limita
niſi eſſet. pag. 297.* vbi dicit quòd mater tutrix teſta- 3
mentaria tenetur facere inuentarium, alias non ſuccedit filio niſi eſſet minor 25. annis, Anton. Gom.
var. tom. 3. cap. 1. num. 59. in princip. Azeued. *l. 2.
num. 20. tit. 1. lib. 2. nouæ Recop.* vbi quod excuſatur 4
mater minor contrahens ſecundas nuptias non petito priùs tutore filiis primi matrimonij, quia in
omittendo deliquit, Cald. Pereira *in l. ſi curatorem,
verbo contractum, n. 22. verſ. prædicta, & verbo implorare num 40. cum ſeq.* ibi *in verſ. obſtat. tamen,* vbi huius 5
text. concluſionem non procedere ait quando mater priuilegio, vel ſtatuto eſſet facta maior, quia
tunc tanquam minor non excuſabitur, & *verbo, vel
aduerſarij dolo num. 64. verſ qua iura,* vbi aſſerit hanc 6
legem etiam in maſculis procedere, Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 1. q. 7. in fin.*

Notatur ad hoc quòd reſtituitur minor aduersùs 7
delictum, quod conſiſtit in omittendo, non autem
ſi conſiſtit in committendo, vt per Corſet. *ſing. 15. in verbo pœna,* Hippol. *ſing. 628.* Menoch. *conſ. 100. num. 282.* Tiraq. *de pœnis temper. cauſa 44. num. 43.* vbi *num. 44.* addit quòd pupillus ſi omittendo deliquerit, non ſolum non eſt opus reſtitutione in integrum, ſed mero iure non punitur, Anton. Gom. *d. tom. 3. cap. 1. num. 59. in princip.* vbi tunc minor ex delicto tenetur quando delictum conſiſtit in faciendo, ſecus tamen eſt ſi conſtat in omittendo, vel negligendo, Sarmient. *ſelect. lib. 3. cap. 12. n. 9.* D. Barboſ. *in l. ſi mora n. 29. ff. ſoluto matrim.* Cald. Pereira *d. verbo, vel aduerſarij dolo, n. 64. verſ. interpretes noſtri,* vbi tenet in delicto in omittendo dolum non præſumi,
latè Sf. Odd. *de in integ. reſtit. p. 2. q. 80. ex n. 9.* vbi *n. 15.*
limita, niſi minor eſſet in dolo, & à *n. 21.* latè declarat. 8
Neminem excuſari conſtet, &c] An & quando ra- 9
tione ætatis pœna minoribus ſit minuenda? vide Tiraq *de pœnis temper. cauſa 7.* Duen. *reg. 259.* Anton. Gom. *var. tom. 3 cap. 1 num. 62. cum ſeqq.* Menoch. *de arbitr. caſu 329.* Morla. *d. q. 7. n. 7. & duobus ſeqq.* late Farin. *in praxi crimin. p. 3. q. 92 num 41. cum ſeqq.*
Cùm hoc in maioribus matribus, &c.] Aduertit 10
Cald. Pereira *d. verbo, vel aduerſarij dolo. n. 66.* quòd hæc lex, quæ matrem minorem filiis tutorem non petentem excuſat, ipſis Regnis obſeruandam non fore in matre, quæ vigeſimum annum excedit, & *n. 67.* intelligit reſolutionem illam de matre minore excuſanda non petente tutorẽ filiis procedere etiãſi infra annum, quem habet a morte viri ad petendum tutorem maior fiat, quia ſcilicet erat tempore mortis mariti ætatis 19. annorum cum dimidio, & non petiit tutorem antequam excederet annum vigeſimum, & ſic antequam eſſet per leges Regias maior facta, nihilominus enim excuſari debet, quia hoc caſu initium eſt attendendum.

Si

Si aduersùs vſucapionem.

TIT. XXXVI.

MINOR reſtituitur etiam aduersùs vſucapionem, qua alius rem eius adquiſiuit, *l. vnic. hoc tit.*

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVeſemb. Viui. Soar. & alios *tom.1. commun. opin lib.2. tit.16.* Tiraq. *de retract. tit.2. §. 1. gloſſ.2. n.56. & ſeq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21. cap.9. verſ. ad rei quæſitas,* Morl. *in emporio iuris ciuilis p.1. tit.5. q.5.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtit. p.2. q.90.*

SVMMARIVM.

1 *Minor reſtituitur aduersùs vſucapionem, & n.2.*
3 *Vſucapio non currit contra prohibitum alienare.*
4 *Res quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, quænam ſint.*
5 *Fructus ſolo triennio ſeruari poſſunt.*
6 *Præſcriptio quando incepit tempore alterius, cui minor ſucceſſit, tunc illa mero iure currit, & nocet.*
7 *Præſcriptio inchoata contra defunctum, currit contra heredem.*

L. Contra. Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Iſidoræ.*

1 CONTRA vſucapionis vſum minor reſtituitur. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næui. tenuiſſiue Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt d. *Hiſpan. 9 tit.19. part. 6. ibi gloſſ.4* Bald. *de præſcript. 1. pag.6. num.33. & ſeq.* Bernard. *reg.467.* vbi quòd minori etiam pupillo currit præſcriptio legalis inchoata cum defuncto, ſed datur reſtitutio, Anton. Gomez *variarum tom.2. c.14. n.3.* vbi dicit quòd ſi eſt impubes minor quatuordecim annorum, nulla præſcriptio, nec vſucapio contra eum currit, neque eſt opus reſtitutione, *l. bona fidei, ff. de acquirend. rerum domin.* Si verò ſit adultus, & ſic maior quatuordecim annorum, vſucapio rei mobilis currit, ſed reſtituitur ſecundum hanc leg. Menoch. *lib.1. de teſtatoris potentia, § 10. num. 41 61. & 64.* Petr. Gilchen *de præſcript. part 3. cap.1. num.7.* Flores de Mena *var. lib.1. quæſt.5. num.37.* vbi quòd præſcriptio cœpta contra prædeceſſorem currit contra minorem ſucceſſorem, licet reſtituatur aduersùs tempus, quod ſuo tempore completum eſt, affirmans hanc legem non eſſe correctam per *l. fin. in quibus cauſis in integ. reſtit.* & *num.39.* reſoluit quòd minor ſuccedens maiori reſtituitur aduersùs dilationem iudicialem, aut legalem, quæ incepit currere tempore prædeceſſoris, & finita eſt ſuo tempore, dum tamen damnum reſultet ipſi minori, & cauſa ad illum ſpectet ſaltem re ipſa Menoch. *conſ 361. num 21.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp 80 à princ.*

3 In gloſſ. *Vſucapione 1. & vnic.* ibi, *nec in prædiis adulti,* &c. Notatur ad hoc quòd vſucapio non currit contra prohibitum alienare, vt per Tiraquel. *de retractu lign. §.1. gloſſ.9. num 251.*

4 In eandem gloſſ. ibi, *quia tanto tempore,* &c. Notatur ad hoc quòd illæ dicuntur res, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, quæ non poſſunt durare triennio, vt per Tiraquell. *de retractu lign. 9.1. gloſſ.7. num.52* Anton. Gomez *var. tom.2. cap.14. num.13, col.1* Neguſant. *de pignorib.5. part. membr.5. num.12.* Viui *deciſ.22. num.3. in fine,* Montan. *de tutel. cap.33, num.166.* Pinel. *in l.1. de bonis maternis, part.2. num.43. verſ. ex prædictis,* Surd. *deciſ.81. num 1. & deciſ.287, n.12.* vbi ideo reſoluit poſſe minorem habere fructus bonorum immobilium ſine decreto, quia ſunt ex iis rebus, quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, & reputantur mobilia.

5 Notatur etiam ad hoc quòd fructus ſolo triennio ſeruari poſſunt, hoc enim elapſo conſumpti præſumuntur, vt per Geminian. *de v. ur. commento 3.9.6. num.145.* D Barboſ. *in l. diuertio, §. interdum, n.45. ff. ſolut. matrim.* Sanchez *in præcepta Decalogi, tom.1. lib.2. cap.23. num.74.*

6 In eandem gloſſ. ibi, *ſed tu dic quemlibet,* &c. Notatur ad hoc quòd quando præſcriptio incepit tempore alterius, cui minor ſucceſſit, tunc illa mero iure currit, & nocet, vt per Cald. Pereira *in d. l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, num.46. & de renouat. emphyt quæſt.9. num.17. in fine,* vbi ait quòd inchoata 7 contra defunctum præſcriptio currit contra hæredem, & *de extinct. emphyt. cap. 4. num 29.* per hanc gloſſ. tenet quòd ſi contingat minoris patrem requirit, vt conſenſu preſtet alienationi emphyteuſis, iſque intra triginta dies moriatur, nec minor illi ſuccedens quicquam reſpondeat, huiuſmodi tempus currit, quod viuo patre cœpit. illúdque ſine dubio aduersùs minorem eius ſucceſſorem continuatur.

Si aduersùs fiſcum reſtitutio poſtuletur.

TIT. XXXVII.

MINOR non tantùm contra priuatos, ſed etiam contra fiſcum reſtituitur.

De materia tit. vide Cuiac. Pac & VVeſemb. Peregrin. *de iure fiſci lib.6. tit.8. de præſcriptionibus fiſcalibus* Mautit. *de in integr. reſtitut. cap.217. cum ſeqq.* Sfort. Odd. *art.11. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Minor reſtituitur ſi læſus fuit in venditione facta per fiſcalem, & num.2.*
3 *Minori decepto vltra dimidiam iuſti pretij negandum remedium reſtitutionis. competit vero ſi læſus ſit vltra dimidiuum circa rem & pretium, num.4.*

L. Si probus. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Longino.*

MINOR reſtituitur ſi in venditione per fiſcalem facta fuit læſus. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtrenſ. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næul. tenuiſſiuè Caſal, *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt. Stort. Odd. *in tract. de in integrum rest. p. 1. quæst. 18. art. 11. ex num. 65.* Cald. Pereira. *in l. si curatorem, verbo læsis, num. 170.* vbi ait hac l. probari minori aduersus alienationem factam in fraudem fisci, concedendam esse restitutionem si læsus reperiatur quod ex eo procedere subiungit, quia minor damnum vitare, fiscus verò lucrum facere côtendit.

3 In gloss. *Minore.* ibi, *non tamen vltra dimidiam iusti pretii,* &c. Notatur ad hoc quòd minori decepto vltra dimidiam iusti pretij negandum est remedium restitutionis, quoniam ad illam venditionem rescindendam remedium sit ordinarium, *l. 2. de rescind. vendit.* ita Roland. *cons. 53. num. 3. vol. 1.* Guid. Pap. *sing. 351.* Rodoan *in tract. de rebus eccles. non alienand. in quæst. de restitut. in integrum, in princip. num. 1. & 2.* Anton. Gabr. *commun. opin. tit. de empt. & vendit. conclus. 1. num. 11.* Perez de Lara *de vita hominis cap. 25. num 98.* Contrarium tamen resoluunt Couar. *lib. 1. variarum cap. 3. num. 11. vers. tertio,* Pinel. *in l. 2. de rescind. vendit. part. 3. cap. 1. num. 19.* Mauric. *de in integrum rest. cap. 289.* Stort. Odd. *in suo d. tract. q. 17. num. 111. vers. in contrarium,* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo implorare, num. 2.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 83. num. 58.* Iacob. Cancer. *var. resolut. lib. 2. cap. 1. num. 16.* vbi ait quòd si minor sit læsus solùm in pretio, & læsio excedat dimidiam iusti æstimationis, non potest agere nisi remedio ordinario *d. l. 2.* cùm per illud omnino ei subueniatur: si verò circa rem & pretium sit læsus vltra di-
4 midiam, tunc ei competere etiam remedium restitutionis in integrum.

SVMMARIVM.

1 *Inter Priuatum ex parte vna, & fiscum ex parte altera, cognoscit Procurator Cæsaris adiuncto Præside, & num. 2. hodie contra fiscum solus Princeps restituit, num. 3. Princeps tenetur ad hoc vnire Principis, seu Cæsaris Procuratorem, & patronum fisci, nisi isti duo iudices essent in locis diuersis. num. 4. loco Procuratoris fisci hodie successerunt Præsides prouinciæ, vel iudices Cameræ summariæ, num. 5.*

6 *Aduocatus fisci non habet iurisdictionem, sed tantum proponit, & Procurator Cæsaris non debet causam dicere absente Aduocato fisci, aliàs sententia rescinditur.*

7 *Aduocatus fisci debet interesse in causis fiscalibus, adeo vt sententia lata aduersus fiscum eo absente sit nulla, & inualida.*

8 *Sententia pro fisco lata, quamuis absente eius Aduocato & Procuratore, valet.*

9 *Fisci vbi nihil interest, & lis mouetur inter priuatos, vtique competens erit Præses prouinciæ.*

10 *Fiscus quamuis sit actor, non agit nisi coram suo iudice, & multo magis si vti reus conuenitur. Eius autem index competens est Procurator Cæsaris, qui si non adsit in prouincia, eius loco cognoscit Præses prouinciæ, num. 11.*

L. Si aduersùs. II.

Imp. ALEXANDER A. *Antiocho, & aliis.*

1 INter priuatum ex parte vna, & fiscum ex parte altera, cognoscit Procurator Cæsaris, Præside adiuncto. colligunt ex Odd. n. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Sfort Odd. *in tract. de in integr. rest. p. 1. q. 18. num. 67.* vbi *num. 68.* aduertit quòd hodie contra fiscum so- 3
lus Princeps restituit, & *num. 69.* quòd Princeps te- 4
netur ad hoc vnire Principis, seu Cæsaris Procuratorem, & patronum fisci, nisi isti duo iudices essent in diuersis locis. Vrsill. *ad Afflict. decis. 4. num. 1.* vbi *num. 3.* aduertit quòd loco Procuratoris fisci hodie 5
successerunt Præsides prouinciæ, vel iudices Cameræ summariæ. & *num. 4.* quòd Aduocatus fisci non 6
habet iurisdictionem, sed tantùm proponit, & Procurator Cæsaris non debet causam dicere absente Aduocato fisci, alias sententia rescinditur idem Vrsill. *ad decis. 366 num. 2. & 3.* Peregrin. *de priuileg. fisci lib. 7. tit. 2. num. 2.* vbi citato hoc text. dicit quòd fisci 7
Aduocatus debet interesse in fiscalibus causis, adeò vt sententia aduersùs fiscum lata eo absente sit 8
nulla & inualida & *n. 3.* resoluit sententiam pro fisco latam quamuis absente eius Aduocato & procuratore, valere quia priuilegium suum sibi nocere non debet Alphar. *de offic. fiscalis, gloss. 8. num. 15. & gloss. 34. num. 29.* Cabed. *p. 2. decisionum Lusitaniæ, aresto 67.*

Notatur ad hoc quòd si fisci non intersit, & lis 9
inter priuatos moueatur, vtique competens erit Præses Prouinciæ, vt per Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 31. num. 99. in fine.*

Quòd si aduersus fiscum, &c.] Notatur ad hoc 10
quòd fiscus quamuis sit actor, non agit nisi coram suo iudice. & multo magis si vti reus conueniatur, ita Afflict. *in cap. 1. duo fratres, num. 44. de fratre de nouo inuestiendo,* Bossi. *in tit. de fisco, & eius priuil. num. 43.*
Franc. Lucan. de Parma *in tract. de fisco & eius priuil. part. 1. num. 86.* Eius autem iudex competens est Procurator Cæsaris, qui si in prouincia non adsit, eius loco cognoscit prouinciæ Præses. vide Peregrin. *de iure fisci lib. 7. tit. 1 à princip.* Farin. *fragm. crimin. p. 1. lit. F, num. 18. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Fiscus quando vendit rem minoris tanquam sui debitoris, nisi fraus intercesserit, vel solemnitas debita neglecta sit, non est locus restitutioni, & num. 2*

3 *Princeps si vendat rem alienam iure proprio, tunc emptores sunt securi.*

4 *Fiscus si vendat, sed minus solemniter, rem sui debitoris, potest debitor reuocata venditione rem suam rehabere. resolue vt num. 5.*

6 *Emptores & causam habentes fisco, pro re à fisco prouenientè petunt remissionem causæ ad iudices fiscales.*

7 *Procurator fiscalis non habet ius, nec manum potest immitere, si debita solemnitas fuit obseruata, & cessanit læsio.*

8 *Addictio non retrotrahitur nisi reddito prius pretio.*

9 *Debitor volens annullare subhastationem, debet pretium solutum per licitatorem restituere.*

10 *Minor si non peteret pretium à fisco infra quadriennium, posset elapso quadriennio adhuc illud petere.*

11 *Minor restituendus est contra dispositionem* l. bene *à Zenone, ad rem ipsam, etiam post quadriennium recuperandam. contrarium qui teneant, remissiuè num. 12.*

L. Edicto

L. Edicto quidem. III. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Laurentio.*

1 QVando fiscus vendit rem minoris tanquam sui debitoris, nisi fraus intercesserit, vel solemnitas debita neglecta sit, restitutioni nō est locus, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1 sup.hoc tit.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Deci. *cons.3*57.*num.7 in medio* Duen. *reg.338.limit.1.* & 7. Sfort. Odd. *de in integ.rest tut.q.18 num.73 cum seqq* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.21. cap.12. col.6* Mozz *de contract.lib. tit.de empt.cap. de rebus quæ emi, vel vendi possunt, num 42.vers. item limita,* Menoch. *cons.2.num 333.* Ceuall. *commun.contra commu-*
3 *nes q.822. num.29.* vbi quòd si Princeps vendat rem alienam iure proprio, tunc emptores sunt securi. Peregrin *de iure fisci lib.6.tit 4.num.18.* vbi *citato hoc*
4 *text.* tenet quòd si fiscus vendat, sed minus solemniter, rem sui debitoris, potest debitor reuocata venditione rem suam rehabere, & *lib.7 tit.1. n.5. etiam per*
5 *hunc text.* resoluit emptores & causam à fisco habentes iudices habere fiscales, & idcirco coram alio iudice conuentos pro re a fisco empta petere posse remissionem ad iudices ipsos fiscales, Surd. *decis.46. n.7.* vbi ait hunc text. mandare rem venditam non seruatis solemnitatibus restitui, ipso tamen domino & debitore satisfaciente. & *de alimētis tit.9.q.32. num.49.* vbi quòd re alienata è fisco sine debitis solemnitatibus non admittitur dominus ad eam reuocandam nisi soluto pretio pro quo facta est alienatio late Cald. Pereira *de empt.& vendit.cap.22.n.19.* vbi concludit quòd hodie emptor, vel alio modo acquirens à fisco, vel Imperatore statim securus est, nec vllam à vero domino maiore ætate controuersiam timere debet, secus quoad minorem cui etiam lapso quadriennio ad vindicandam salua actio sit petest hanc leg quæ correctionis expertem remanere asserit, & *n.30.in fine*, adiungit nouam mutationem edicti D. Marci quoad rei recuperationem tantùm, non minores rei exisse
6 *Procuratoris nostri,* &c.] Notatur ad hoc quòd emptores & causam habentes à fisco, pro re à fisco prouenientc possunt petere remissionem causæ ad iudices fiscales, vt per Martin. Lauden. *in tract. de fisco n. 19.* Franc Lucan. de Parma *in simili tract. n. 31.* Bossi. *in tit. de fisco & eius priuileg num.43.vers. & pariter inter priuatos*, Pereg. *d.lib.7.tit.1.num.5.* Farin. *fragm. crimin. part.1 lit. F, num.182.* vbi *num. 84.cum seqq.* multipliciter ampliat.
7 *Nec seruatam solemnitatem hastarum*, &c] Ergo si debita solemnitas fuit obseruata, & cessauit læsio, tunc non habet Procurator fiscalis vllum ius, nec manum immittere potest, vt per Maurit. *de in integ. restitut.119. in fine*, Cald. Pereira *de empt.& vendit. cap.21.num.99.*
8 *Fisco te satisfaciente*, &c.] Notatur ad hoc quòd addictionem retractare nemo potest nisi reddito prius pretio, vt per Gam. Lusit. *decis.46.num.1.& de-*
9 *cis.77. num.1.* Debitor enim volens annullare subhastationem, debet pretium solutum per licitatorē restituere. Bald. *hic num 3.vers.nota ex hac leg.* Nequiz. *cons.57.num.12.* Stephan. Gratian. *discept. forens.c.7. num.29.* Et post Gregor. Lop. *l.53 in gloss. verbo cosa agena, in princ.tit.5.part.5.* dicit Castill. *lib.2. quotid.*
10 *cap 5. num.22.in fine*, quòd si minor non peteret pretium à fisco infra quadriennium, posset elapso quadriennio adhuc illud petere.

In gloss. *Debiti ibi, sed neque res minoris intelligebatur excepta*, &c. Notatur ad hoc quòd minor restituendus est contra dispositionem *l.bene a Zenone,* 12
ad rem ipsam etiam post quadriennium recuperandam, vt per Duen. *reg.238. limit.10.* Castill. *lib.2. quotid.cap.5.a.num.20.* vbi *num 21.* plures refert. tenentes contrarium, immo minorem ad pretium tan- 12
tum restitutionem esse, etiam post quadriennium, & non ad rem ipsam.

Si aduersùs creditorem.

TIT. XXXVIII.

SI minor mutuum acceperit, nisi in rem eius versum sit, adeò vt inde factus sit locupletior, etiamsi te soluturum creditori caueris, in integrum restituitur, *l.1.§.2 hoc tit.*

De materia tituli vide Cuiac Pac. & VVesembec. Giphan. *super Codicem tom 1.pag.102.* Maurit *de in integrum restit.cap.221.& seqq.* Pinel. *in l.2. de rescind. vend.part.3. cap.1. num.30. cum seqq.* vbi latè disputat, an hic text. specialiter intelligatur in creditore sub vsuris mutuante, ita vt diuersum sit in alio creditore non fœneratitio.

SVMMARIVM.

1 *Minor restituitur aduersùs fœneratorem non probantem locupletiorem factum ex mutuo minorem, & num.2. intellige vt num.3.*
4 *Minor non tenetur, etiamsi ei mutuetur cum tutoris, vel curatoris scientia, seu interposita eorum auctoritate, nisi in id quod probatur versum in eius vtilitatem. nec si tutor, vel curator eius nomine recepit mutuum, etiam maior factus tenebatur ad solutionem, num.5. procedit etiamsi factum sit mutuum minori adulto, qui nullum habebat curatorem, num.6.*
7 *Minor tenetur ex mutuo sibi etiam ab alio minore facto, si in eius vtilitatem sit versum, secus verò e contra.*
8 *Probandi onus cui incumbit, mutuum versum fuisse in vtilitatem minoris, vel non.*

L. Cùm & ipse. I.

Imp. ANTONINVS PIVS A. *Priunico.*

MInor restituitur aduersùs fœneratorem non 1
probantem locupletiorem factum ex mutuo minorem. Colligunt ex Ordin. Bart Salicet Bald. Castr. Alous. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Ex eo contractu locupletiorem.] Notatur ad hoc 2
quòd minor non obligatur ex mutuo, nisi in eius vtilitatem versum fuisse probetur, vt per Ioan. Petr. Ferrar. *in prax. tit. de forma libell. in act. hypothec.45. gloss.2 num.10.* Maurit. *de in integrum restit. cap.221. 222. & 281.* Rebuff. *tom.2. ad leges Gallid, tractat. de restit.art.1. gloss.3. num.21.* Pinel. *in l.2 de rescindend. vendit.part 2.cap vlt.num.67.& part.3.cap.1.num.30.* Gregor. Lopez. *per text. ibi in l.5 gloss 2. tit.1.part.5.* vbi dicit quòd hæc lex intelligitur de mutuo fœne- 3
ratitio, Couar. *lib.2.var.cap.17. num.3.* latè Mascard. *de probat.concl.1162.* aliàs 1167 *n 1. cum multis seqq.*

Menchac. *vsufreq. cap.66. num.6.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num.30.* vbi tenet minorem aduersus mutuum esse restituendum, etsi non probet se ex illo læsum, Felician. *de censib. lib. 2. cap.2. num. 6.* Auendan. *in simili tractat. cap.64. n.4. & 7.* Nicol. Mozz. *de contract. in tract. de mutuo, tit. quomodo deficiat, resoluatur, seu fin. mutuum num.6.* Sfort. Odd. *de in integ. restitu. p.2. q.51. art.4.5. & 6.* Ioan. Matienç. *l.22. gloss.2. num.1. & 2. tit.11. lib.5. noua Recop.* Gasp. Roderic. *de annuis reddit. lib.1. quæst.14. num.33.* Bobadill. *in sua politica lib.3. cap.8. num.87.* Matth. Coler. *de processib. execut. p.1. cap.10. num.19.* Petr. Francisc. Linglois. *decis.1. quæst.1. num.6.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.1. resol.6. de actionib. num.2.* Marcel. Cala. *in tract. de modo articulandi, gloss. vnic. §.2. num.467.* Narbon. *in comment. in 2. p. nouæ Recopil. lib.4. tit.21. l.25. gloss.10 num.20.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.8. tit.6. num.3. cum seqq. & tit.13. num.14.* vbi quòd minor restituitur aduersùs creditorem, nisi probauerit versionem in eius vtilitatem. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.27. num.12* vbi quòd læsio præsumitur nisi probetur minorem factum locupletiorem, *& cap.196. num.10.* Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure p.2. cap.5. num.16.*

4 Amplia primò minorem non teneri etiamsi ei mutuetur cum tutoris vel curatoris scientia, seu interposita eorum auctoritate, nisi in id quod probetur versum in eius vtilitatem, Matienç. *in dict. l.22.*
5 *gloss.2. num.8. tit.11. lib.5. noua Recop.* Nec si tutor, vel curator eius nomine mutuum recepit, etiam maior factus tenebitur ad solutionem, Pinel. *in l.2. de resci. d. vendit. p.3. cap.1. num.32.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.300. vers. minor autem,* Less. etiam de *Iust. et iur. lib. 2. cap.20. de mutuo & vsura, dub.2. num.13.* vbi addit in hoc casu teneri tutorem, vel curatorem.

6 Amplia secundò eandem conclusionem vt procedat etiamsi factum sit mutuum minori adulto, qui nullum habebat curatorem, quia etsi mero iure valeat mutui contractus, datur tamen in minore restitutio in integrum, vt non restituere compellatur, nisi quatenus in eius emolumentum probatum fuerit mutuatum fuisse conuersum ex Pinel. *in dict. l.2. part.2. cap. vlt. num.67. & part.3. cap.1. num.32. vers. probari esse aciter,* Matienç. *dict. l.22. gloss.2. num.8.* Marcel. Cala. *d. tract. de modo articulandi & proban. gloss. vnic. §.2. num.467. cum tribus seqq.* Mantic. *d. lib 8. tit 6. num.6.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.2. tit. de minorib. resol.6. num.1* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.1. q.14. num.33* Sfort. Odd. *de in integrum restitut. part.2. q.51. art.4.* Molin. *d. disp.200. vers. quando minor,* Less. *d. dub.2. n.17.*

7 Amplia tertiò minorem teneri ex mutuo sibi etiam ab alio minore facto si in eius vtilitatem sit versum, secus verò è contra, Nicol. Vigel. *in methodo iuris ciuilis p.5. lib.17. cap.2. replicat.2. vers. huius replicationis, & replicat.3.* Azeued. *l.10. num.15. & 24. tit.3 lib.5. noua Recop. & l.2. num.247. tit.10. lib.8.* Pichard. *in §. illud propriè, num.5. in fine, Instit. quod cum eo.* Cardin. Mantic. *d. lib.8. tit.7. num.26. in posteriori,* quia est duplicatus, Morl. *in emporio iuris p.1. tit.5. in prælud. num.27. vers. neque his,* Nouar. *de elect. & variat. fori, p.21. num.5. sect.2.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.196. num 20.* vbi ponit casum in minore qui alteri minori mutuauit, & mutuum perdidit, & dicit vnum aduersùs alterum non restitui, quia vterque æquè agit de damno vitando.

8 Quæstio est in hac materia multum controuersa, cui scilicet incumbat onus probandi, an creditori mutuum fuisse versum in vtilitatem minoris, vel minori non versionem in eius vtilitatem: Vna sententia tenet quòd in mutuo fœneratitio creditor teneatur probare versionem, in mutuo verò gratuito quòd minor non versionem in eius vtilitatem: ita Anton. Gom. *var. tom.2. cap.14. num.2. vers. quintò infertur,* Sfort. Odd. *d. p.2. q.51. art.5. ex num.46. cum seqq.* Cardin. Mantic. *d. lib.8. tit.6. num.6. cum duobus seqq.* Molin. *de iustit. tract.2. disp.300. in fine, vers. quod si is,* Mascard. *de probat. concl. 1167. num.5. cum seqq.* Rebell. *de obligat iustit. lib.8. tit. de contractu mutui & vsura, quæst.1. sect.3. num.22.* Benedict. Ægid. *d. part.2. cap.5. num.16.* vbi in mutuo tantùm fœneratitio intelligit hanc l. & seq. subditque quando mutuum tenet, quia rectè factum fuit, & tamen aduersùs illud restitutionis auxilio vtitur minor, si fœneratitium fuit, onus probandi incumbere creditori, iuxta intellectum huius text. si sine fœnore mutuatum fuit, penes minorem onus probandi esse. Denique concludit quòd si mutuum non tenuit, ita vt aduersùs illud restitutionis auxilio opus non sit, in vtilitatem versum probare debet creditor, siue fœneratitium sit, siue sine fœnore datum. Et hinc dicit Menoch. *de præsumpt. lib.3. præs.82. n.22. citato hoc text.* minorem cum fœneratore contrahentem præsumi læsum, nisi probetur factus locupletior.

Altera sententia contraria tenet quòd in mutuo siue fœneratitio, siue gratuito debet creditor probare versum fuisse mutuum in vtilitatem minoris, ita Mathesil. *sing.58. incip. Nota vnum casum quotidianum.* Pinel. *in d. l.2. p.3. cap.1. ex num.30.* vbi *n.32. & 33.* resoluit hanc l. & totum tit. generaliter procedere in omni creditore ex causa mutui, non tantùm in fœneratitio sed etiam in gratuito, Rebuff. *ad leges Galliæ tom.2. in tract. de restitut. art.1. gloss. 3. num.21.* Menchac. *controu. vsufreq. lib.3. cap.66. per tot. & in num.6. in vers. quid dicendum,* inquit hanc esse longè veriorem, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num.30.* Prima est verior.

SVMMARIVM.

1 *Minor pro pecunia fœnori accepta cauens, pecunià in vtilitatem huius non conuersâ, aduersùs cautionem restituitur. quibus autem modis, & coniecturis probari possit versio mutui in vtilitatem minoris, vel similis priuilegiati, vide remissiuè num.2.*

3 *Mutuum si à principio versum sit in vtilitatem Ecclesiæ, vel minoris, Ecclesia, vel minor tenebitur, quamuis vtilitas non duret. etiamsi fortuitò pereat antequam in vtilitatem conuertatur, n.4. si probetur minorem ex pecunia mutuo data rem emisse, debet attendi tempus litis contestatæ, & sententiæ, num.5.*

L. Si (vt allegas) II. & vlt.

Imp. GORDIANVS A. *Casano.*

MInor pro pecunia fœnori accepta cauens, pecunia in vtilitatem huius non conuersa, ad- 1
uersùs cautionem restituitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

Vide notata *ad eandem l. 1. sup. hoc tit.*

Nec ea in rem tuam versa est, &c.] Quibus autem 2
modis, & coniecturis probari possit versio mutui in vtilitatem minoris, vel similis priuilegiati, vide Pinel.

Pinel. *in l.2. de rescind. vendit. p.2. cap.4. num.64. cum seqq.* vbi quærit, an sufficiat probare pretium, seu mutuum semel ad minorem peruenisse, Surd. *cons.290. num.11.* Mascard. *de probat. concl.1166. per tot.* Menoch. *de arbitr. casu 432. à num.35.* Fachinæ. *lib.2. controuers. iuris cap.46.* Paul. Montan. *de tutel. cap.33. à num.117.* Rota post tract. Ludouici Cencij *de censibus, decis. 29. num.3.* vbi dicit quòd versio in causam expressam probatur coniecturis & probationibus, Alex. Trencacinq. *var. resolut. lib.2. tit. de minorib. resol.6. num.7.* vbi dicit non sufficere probare ad minorem peruenisse pecuniam, vt dicatur locupletatus. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.8. tit.14. & 15.* Hect. Felic. *in tract. de societ. cap.31. à num. 29.* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.1. cap.14. num.31.*

3 At si à principio mutuum versum sit in vtilitatem Ecclesiæ, vel minoris, Ecclesia vel minor tenebitur, quamuis vtilitas non duret, Menoch. *dict. casu 432. num.40. & 41.* Mascard. *d. concl.1116. num.36.* id

4 ampliantes, etiamsi fortuitò pereat antequam in vtilitatem conuertatur, Alex. Trentacin. *dict. tit. de*

5 *minorib. resol.6. num.7. vers. & si probetur*, vbi docet quòd si probetur minorem ex pecunia mutuo data rem emisse, debet attendi tempus litis contestatæ, & tempus sententiæ.

Si minor ab hæreditate se abstineat.

Tit. XXXIX.

HÆc rubr. concipitur per verbum *abstineat.* quod differt à verbo *repudiare*, nam abstinere dicuntur non sui solùm, verùm & extranei qui hæredes extiterunt; repudiare verò proprium est extraneorum hæredum, ita Anton. Gouean *lectionum iuris var. lib.1. cap.25.* qui Lusitanæ genti, à qua ipse originem ducit, summa sua eruditione & mirabili ingenio, honor est summè à nostris amplectendus, sicut & ipse suos vocat Lusitanos, illosque quamuis à se distantes, & iam à propria patria exul factus, maximo semper prosequutus fuit amore, vt ex *eod. lib.1. c.24. in princ.* deprehenditur; dum ibi ait, *caput hoc meis potissimum Lusitanis scribitur*, &c. Minor autem si temere se immiscuit bonis paternis, potest impetrare restitutionem vt abstineat; & similiter, si adiuit hæreditatem extranei, potest restitui, vt eam repudiet. Eadem est ratio bonorum possessionis petitæ.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Mauric. *de in integ. restit. cap.126. cum seq.* Sfort. Odd. *in simili tract. p.2. q.62. art.2.* Morl. *in emporio iuris p.1. tit.6. q.9. per tot.*

SVMMARIVM.

1 Minor immiscens se hæreditati paternæ damnum sentiens, per restitutionem in integrum id reparat.
2 Minor læsus aduersùs hæreditatis aditionem vocatis ad hoc creditoribus hæreditariis restituendus est.
3 Filiis adeuntibus hæreditatem paternam in integrum restitutio concedenda est.
4 Minor aduersùs inconsulto aditam hæreditatem non restituitur, nisi quatenus se immiscuerit.
5 Minori propter ætatem beneficium restitutionis concedendum est, etsi non probet hæreditatem esse damnosam.
6 Heres suus potest reuocare immixtionem.
7 Aditio, vel immixtio hæreditatis non præsumitur in hærede suo ex quo est quid facti.
8 Filius, ergo heres.
9 Filius an mortuo patre conueniri possit à creditoribus hæreditariis antequam constet hæreditati paternæ se immiscuisse.

L. Si vos paternæ. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS, AA. *Florentio, & aliis.*

MInor immiscens se hæreditati paternæ damnum sentiens per restitutionem in integrum id reparat. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Vide *l. Hispan.7. tit.19 part.6.* quæ probat minorem læsum aduersùs hæreditatis aditionem vocatis ad hoc creditoribus hæreditariis esse restituendum, vbi Gregor. Lop. *gloss.1. verbo para desamparar la*, addit debere fieri causa cognita, considerato non tantùm eo, an sit lucrosa hæreditas, vel non, sed etiam eo an intersit minoris litibus & sumptibus non vexari, item an in hæreditate sint multæ mortales res, vel prædia ruinæ subiecta, Anton. Gom. *var. tom.2. cap.14. num.4. vers. octauò infertur*, vbi tenet quòd si minor solus, vel cum auctoritate tutoris, aut curatoris adiuit & acceptauit hæreditatem damnosam sibi delatam ex testamento, vel abintestato, aut lucrosam omisit, & repudiauit, potest restitui Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, n.50.* vbi ex hac l. resoluit filiis adeuntibus hæreditatem paternam in integrum restitutionem esse concedendam. 2 3

Non immiscuistis.] Ergo minor aduersùs inconsultò aditam hæreditatem non restituitur, nisi quatenus se immiscuerit, vt per Sfort. Odd. *de in integ. restit. p.2. q.62. art.2. num.45.* 4

Propter ætatem, &c.] Ergo propter ætatem minori beneficium restitutionis est concedendum, etsi non probet hæreditatem esse damnosam, de quo vide *l. Hispan.13. tit.6. part 6.* vbi Greg. Lop. *gloss. vlt. l.18. eod. tit. & part.* ibi, *fueras ende*, &c. Cam. *Lusit. decis.218. num.6.* vbi quòd satis ex ipsa abstentione præsumitur læsus minor. Menoch. *de success. resol lib.1. §.8. num.7.* vbi dicit quòd si minor annis 25. institutus adiuit hæreditatem, & postea per restitutionem in integrum eam hæreditatem omisit, testamentum huiusmodi infirmari potest; additque quòd licèt testamentum principale infirmetur, tamen pupillare testamentum, quod semel minoris ætate hæredis aditione confirmatum fuit, non euanescit, Francisc. de Batty *de successión. testati ac intestati, lib.11. tit.23. num.5.* vbi tenet quòd si hæres adierit hæreditatem cùm esset minor, licèt postea maior factus continuauerit actus hæredicos, nihilominus restitui potest aduersùs aditionem initio inspecto, per *l.3. ff. de minorib.* quòd verum esse asserit quando actus, qui in maiore ætate factus est, pendebat à primo actu aditionis factæ in minori ætate, & in eius consequentiam factus esset, secus si esset distinctus & separatus à primo. 5

Not4

6 Notatur ad hoc quòd suus hæres potest reuocare immissionem, cuius reuocatio vt valeat requiritur vt tampore reuocationis vocentur omnes, quos negotium tangebat, & reuocationi consentiant, vt per Gam. *Lusita. decis. 218. num. 5. & seq.*

7 In gloss. *Ob eam rem.* ibi, *quòd suus hæres præsumitur adiisse, & teneri statim creditoribus*, &c. Notatur ad hoc quòd aditio, vel immixtio hæreditatis non præsumitur in hærede suo, ex quo est quid facti, vt per Tiraq. *in tract. le mort. p. 7. declar. 2. ad fin.* Crauet. *cons. 33. num. 2.* Menoch. *cons. 115. num. 25. & cons. 124. num. 121. & cons. 320. num. 7.* hinc inferens quòd qui asserit hæreditatem fuisse aditam, probare debet.

8 In ead. gloss. ibi, *si filius, ergo hæres*, &c. Notatur ad illud vulgare dictum, Si filius, ergo hæres. de quo vide Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 9. num. 51. & in tract. le mort, p. 7. declar. 2.* Anton Gom. *var. tom. 1. cap. 1. numer. 2. in med.* vbi citat Apostol. *ad Galat. cap. 4.* si filius, ergo hæres per Deum, & intelligit cum Theologis quòd si quis est filius Dei per adoptionem, & facit eius voluntatem, consequetur hæreditatem cœli & gloriæ Ioseph. Ludou. *tom. 3. commun. opin. tit. de hæredibus concl. 1. corol. 82 vers. quinto modo, pag. 489.* vbi declarat illam propositionem Apostoli de hærede sanguinis, & deinceps multipliciter declarat, Menoch. *remed. 4. adipisc. n. 76. & 8c. & cons. 116. num. 41.* vbi quòd filius dicitur hæres patris, etiamsi se abstineat ab hæreditate, itaut qui asserit filium esse hæredem, probare debeat cum se hæreditati paternæ immiscuisse, *& de præsumpt. lib. 4. præs. 76. num. 17.* vbi tenet quòd est falsum, iuris esse præsumptionem quòd filius sit hæres patris, & verius asserit eum probare debere qui asserit filium esse hæredem, Mascard. *de probat. concl. 804. per tot.* vbi probat quòd qui dicit filium hæreditati paternæ se immiscuisse probare debet. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst. 7. num. 57.* vbi ex Couar. intelligit procedere vulgare illud dictum, si modò filius se dicat hæredem.

9 Notatur etiam ad hoc quòd filius mortuo patre potest conueniri à creditoribus hæreditariis antequam constet hæreditati paternæ se immiscuisse, de quo an verum sit, vide gloss. *in l. si cùm dotem 23. §. transgrediamur, ff. soluto matrim.* Socin. *in l. si filius, qui patitur, num. 2. ff. de vulgari*, & *ibi* Alciat. *num. 19.* Guilelm. *in cap. Raynutius, verbo mortuo itaque testatore in 2. num. 87.* Tiraq. *in d. tract. le mort, part. 7. declar. 2. num. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutio aduersùs hæreditatem conceditur post tres menses si citati non comparuerunt, & n. 2.*

3 *Ad Restitutionem concedendam exigitur quòd citentur ij, quorum interest restitutionem non concedi. resolue vt num 4. per quod tempus expectandi huiusmodi citati, num. 5.*

6 *In Restitutione aduersùs aditam hæreditatem citari debent omnes prætendentes, seu qui prætendere possunt interesse.*

AVTH. Si omnes.

1 Restitutio aduersùs hæreditatem conceditur post tres menses si citati non comparuerunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 7. tit. 19. part. 6. vbi gloss. 2. & 3.* Guid. Pap. *decis. 141. & 143.* Deci. *cons. 700. incip. in causa n. 2.* Alphan. *collect. 14.* Valasc. *cons. 87. num. 3.*

A iudice vocentur, &c.] Notatur ad hoc quòd 3 ad restitutionem concedendum exigitur quòd citentur ij, quorum interest restitutionem non concedi, vt per Mauric. *de in integ. restitu. cap. 134. & 137.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 14. in incip.* late Sfort. Odd. *in tractat. de in integrum restit. part. 1. quæst 34. art. 8.* vbi resoluit ci- 4 tationem huiusmodi adeò esse necessariam, vt si omittatur, iudicium sit nullum. & *art. 9.* resoluit necessariam non esse citationem quando ij, qui citari deberent, sunt præsentes, intelligens, hunc textum dum probat vt creditores si præsentes sunt, a Prætore in iudicium vocentur, vt loquatur de præsentibus in ciuitate, ad differentiam eorum, qui absunt à ciuitate, qui citari debent solemniter, vt hîc dicitur.

Quamuis intra tres menses non apparentibus, &c.] 5 Ergo tres menses assignari debent, & tanto tempore expectandi huiusmodi citati, vt per Marant *de ordine iudic. p. 6. tit. de citat. num. 103* Sfort Odd. *d. tr. q. 34. art. 12. n. 56.* vbi *n. 57.* limitat, nisi à statuto tale tempus abbreuiatum foret, vel prolongatum, & *n. 58.* limitat etiam, nisi iudici videretur hoc tempus vel breuius, vel longius assignandum esse.

In gloss. *Cuentur.* Notatur ad hoc quòd in resti- 6 tutione aduersùs aditam hæreditatem citari debent omnes prætendentes, seu qui prætendere possunt interesse, vti sunt omnes legatarij, & creditore hæreditarij, Franc. Marc. *Delphin. decis. 449. p. 1.* Borgnin. *in tract. de tutore & curat. num. 103.* Sfor. Odd. *dict. q. 34. art. 10. & 11. num. 50.* vbi intelligit procedere quando sunt certi hi, qui prætendunt interesse; at verò quando sunt incerti, tenet citationem huiusmodi fieri debere per generale proclama, siue voce præconis, siue aliter, secundùm stylum, & consuetudinem ciuitatis, vbi facienda est, per ea quæ tradunt Marant. *de ordine iudic. part. 6. memb. 1. num 89.* Boër. *decis. 255. num. 5.* Cassan. *in consuetud. Burgund. rub. 1. §. 2. gloss. 5. num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Ab Hæreditate paterna quis abstinere potest per restitutionem, & amplecti auitam, & n. 2.*

3 *Minor restituitur aduersùs inconsultò aditam hæreditatem.*

L. Si cùm aui tui. II. & vlt.

Imp. GORDIANVS A. *Herodotæ.*

Potest quis ab hæreditate paterna per restitutio- 1 nem abstinere, & auitam amplecti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit 2 Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p. 2. q 62. art. 2. num. 22.* vbi dicit restitui minorem aduersùs incon- 3 sultò aditam hæreditatem, etiam quoad separationem bonorum, id est, vt ope restitutionis in integrum liceat ipsi minori separare hodie hæreditatem paternam ab auita, & vnam amplecti, alteram verò repudiare, prout sibi magis expedierit.

Si

Si vt omissam hæreditatem, vel bonorum possessionem, vel quid aliud acquirat.

Tit. XL.

MInor restituitur, non solùm si, quod habuit, amisit: verùm etiam si, quod potuit acquirere, non acquisiuit: vt hæreditatem, *l.1.* vel bonorum possessionem *l.2.hoc tit.*

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & Wesemb. Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. part.2.q.63.* Bellacomb. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opin. lib.2.tit.17.*

SVMMARIVM.

1 *Minor contra omissam hæreditatem, & damna inde existentia regulariter restituitur, & n.2. amplia, & limita vt num.3.*

L. Minores. I.

Imp. Gordianvs A. *Protæ.*

1 MInor contra omissam hæreditatem, & damna inde existentia restituitur. Colligunt ex Ordin Bart Salicet Bald Castr. Sebast. Næui. Iacob, de S.Georgio, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit *l. Hispan 18. tit.6. part.6 vbi gloss 5.* Sfort. Odd. *de in integ.restitut.p.2.q.65. art.1.* vbi resoluit minorem regulariter restitui aduersùs omissam hæreditatem, & *numeris seqq.* diuersimode ampliat, & limitat,
3 & præcipuè *num.9* extendit vt procedat absque alia probatione læsionis, & *art.2.* disputat, an supradicta conclusio locum habeat quando res non est amplius integra; quia scilicet hæreditas distracta fuerit à substitutis, vel gradu proximis, à quibus adita fuerat, & *art.8.& 9.* an concessa restitutione in integrum aduersùs omissam hæreditatem, substitutiones, quæ expirauerant, reuiuiscant, & legata, fideicommissa, ac cætera, in testamento disposita conualescant.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio minori læso circa remedium successionis Prætoriorum succurrit cum collationis onere.*
2 *Restitutione concessa aduersùs omissam hæreditatem, an locus sit collationi bonorum.*

L. Ad bonorum. II. & vlt.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Sarapiadi.*

1 REstitutio minori læso circa remedium successionis Prætorium succurrit cum collationis onere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1.sup. hoc tit.*

2 Vide Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p.2. quæst.63.art.10.* vbi quærit an restitutione concessa aduersùs omissam hæreditatem sit locus collationi bonorum?

In quibus causis restitutio in integrum non est necessaria.

Tit. XLI.

SEqvvntvr casus, in quibus adolescentes ipso iure tuti sunt, nec egent restitutione.

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Pœna inultæ mortis defuncti non habet locum in minoribus, & n.2.amplia & resolue vt n.3.*

L. Minoribus. I.

Imp. Alexander A. *Mutato.*

POEna multæ mortis defuncti non habet locum 1 in minoribus. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet, Bald. Castr. Iacob. de S.Georgio, Aloys. Leo, Sebast. Næui remissiue Casal. *in annot.* & Ximen *in concord.*

Hanc eandem conclusionem desumunt ex illo 2 simili text. *in l.minoribus, infr. de his, quibus vt indign.* Petr. à Plaç. *in epit.delict. lib.1 cap.39. num.24. vers. secundus subiicitur casus,* Anton. Gom. *var.tom.3.c 3. num.53.& 59.* Farin. *in praxi crimin. part.1. q. 3. n 9.* qui similiter resoluunt minorem huiusmodi non 3 teneri etiam in maiori ætate accusare & vindicare mortem defuncti, cuius hæreditatem habuit absque metu illius priuatione, quia semel tale ius accusandi in eius persona fuit extinctum, quod etiam eleganter resoluit Tiraq. *in tract. cessante causa limit.4. n.6,* per gloss. quam dicit notabilem *in præsenti text. verbo vlciscamur,* latè Sfort Odd. *in tract. de in integ.restit.part.2.q.82.art.5.*

SVMMARIVM.

1 *Tempus mouendi querelam inofficiosi ipso iure non currit minoribus, & num.2.*
3 *Præscriptio quinquennij, qua repellitur quis à querele inofficiosi, non currit minoribus ipso iure.*
4 *Restitutionis in integrum definitio, remissiuè.*
5 *Minori remittenti expressè, vel tacitè querelam inofficiosi, an succurrendum sit.*

L. Adolescentiæ. II.

Impp. Valerian. & Gallien. AA. *Theodoræ.*

TEmpus mouendi querelam inofficiosi testamenti ipso iure non currit minoribus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.4.tit.8. part. 6. vbi gloss. fin.* Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo læsis, num.29.* vbi ait per hunc 2 text,

text.tempus quinquennij,per cuius lapsum à quere-
landi potestate maiores submouentur , minoribus
non currere , & consequenter necessariam non esse
restitutionem. vide Sfort.Odd. *in tract. de in integ.
restit.p.2.q.85.art.5.* vbi disputat an minor restitua-
tur aduersus renuntiationẽ querelæ inofficiosi te-
stamenti,& *q.88.art.1.num.13.* vbi quòd præscriptio
quinquennij , quia repellitur quis à querela inoffi-
ciosi testamenti,non currit minoribus ipso iure.

4 *Quia non redintegratio* , &c.] De diffinitione re-
stitutionis in integrum vide Rebuff. *tom.2. ad leges
Galliæ tit.de restitut. in præfat. num.3.* Maurit. *de in
integr. restit.cap.1. à princ.* Sfrot. Odd. *in simili tract.
p.1.q.1. num.44.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21.
cap.4.* Morl.*in emporio iuris part.1 tit.5 in prælud. n.3.*
Cald Pereira *in l.si curatorem,verbo implorare, num.3,*
Cardos.*in praxi iudicum , & Aduocat. verbo restitu-
tio num. 1.*

5 Verùm autem minori remittenti expressè, vel ta-
citè querelam inofficiosi testamenti sit succurren-
dum ? quæstio dubia , in qua pro parte affirmatiua
est text. expressus *in l.1. de in integ.restit. minor.* dum
manifestè probat aduersùs expressam, vel etiam ta-
citam renunciationem per lapsum temporis indu-
ctam succurrendum esse minori . Pro negatiua verò
extat expressa decisio textus *in præsenti* , de quorum
iurium conciliatione agunt Maurit. *in tract.de in in-
tegrum restitut. cap.149.* Cald. Pereira *d. verbo læsis,
num.29.*vbi ait arduam esse ac difficilem horum iu-
rium repugnantiam : & illa conciliare nititur.

SVMMARIVM.

1 *Mora fauore minoris ætatis re ipsa sine interpellatio-
ne committitur in bonæ fidei contractibus,fideicom-
missis,legatis,& n.2.*
3 *Minor re ipsa, & sine interpellatione constituit suos
debitores in mora;de Ecclesia quid,ibid.*
4 *Paupertas debitori nota expressæ interpellationis de-
fectum supplet.*
5 *Mora re ipsa,quæ videtur contracta fauore minoris
ætatis , operabitur eosdem effectus , quos operatur
mora regularis in contractibus bonæ fidei.*

L. In minorum. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Decimo.*

1 MOra fauore minoris ætatis re ipsa sine inter-
pellatione committitur in bonæ fidei contra-
ctibus, fideicommissis,& legatis. Colligunt ex Or-
din. Doctores citati *ad l.1. num.1.supra hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt *l. 4. Hispan.tit.19. part.2. vbi gloss. 3. in fine,*
Capell. Tholos. *decis.407. col.2.* Roman. *singul. 116.*
Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ tit. de dilation. art. 5.
gloss. vnic. num.33.* Bernard. *reg.219. vers. sextò fal-
3 lis* , vbi quòd minor re ipsa, & sine interpellatione
constituit suos debitores in mora , & addit secus
esse in Ecclesia , Cou. *var. lib. 3. cap.17. num.4. in
princip.* vbi dicit fauore Ecclesiæ sicut & minorem
constitui debitorem in mora absque interpellatio-
ne , Tiraq. *de priuileg.piæ causæ , priuil.141.*vbi tenet
minorem,cui quidquam debetur, constituere debi-
torem in mora absque interpellatione,Bauer. *tract.
de mora,p.2 num.15. vers.7.* Socin. sen. *cons.53. n.43.
lib.4.* Menoch. *de arbitr. casu 220. num.17.* vbi di-
cit quòd in hac leg.cautum est fauore minorem , vt
debitor,qui non soluit absque alia interpellatione,
sit in mora , & *cons.8. num.22. & cons. 81. num. 64.*
Baëç.*de decima tutor. cap.15. num 3.* Menchac. *contro-
uers. vsufreq. cap.9. num.5.* vbi quòd eodem modo
Ecclesiæ fit mora re ipsa , Sfort. Odd. *in tract.de in
integ. restitut. part.2. q.72. art.9. num.109* vbi asserit
quòd quādo aduersarius minoris fuit in mora,tunc
si à minore non interpelletur, fauore minoris tene-
tur ad vsuras , sed non ope restitutionis , quia non
est necessaria hoc casu,sed ipso iure minor illas cō-
sequitur , & *à num. 110.* quærit an minor restitua-
tur aduersùs moram à se commissam in non soluen-
do. Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib.3.
interp.3. dub.5. solut.2 num.20 fol.348.* aliàs *fol. 136.
verso*,vbi quòd mora ipsa fideicommissario absenti.
pupillo , vel furioso per hanc l. non est necessaria,
Surd. *decis. 579. num. 6.* vbi quòd mora ipso iure
contrahitur fauore minoris absque interpellatione
aliqua , & addit idem esse fauore Ecclesiæ , fisci,ab-
sentium , & aliarum personarum priuilegiatarum,
præcipuè pauperum , Thesaur. *decis 80. ad fin.* Vin-
cent.de Franch.*part 1. decis. 16 num.1.* vbi tenet re-
gulam huius text.limitari quando minor non habe-
ret personam legitimam,cui solueretur, vbi Amen-
dol *in addit. num 4.* limitat si ex parte minoris non
adimpletur adimplendum vt ei soluatur , Stephan.
Gratian. *discept.forens.cap.52.num.14.* vbi quòd spe- 4
ciale est in minore quòd debitor illius sit re ipsa in
mora sine interpellatione idem dicunt Hercul. Ma-
rescot. *var.resolut. lib.1 cap.124. num.16.* Muños de
Escobar. *in tract. de ratiocin. cap.15. num. 32.* Gabr.
Aluarez. *de priuil.pauperum , q 15. num.13.* vbi *n.14.*
idem in Ecclesiis dicit,& *n.11.* post Surd. *decis.240.
num.4. & decis.341 num.4.* tenet quòd paupertas de-
bitori nota expresse interpellationis defectum sup-
plet. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 23. n.46.*
vbi dicit hunc text. specialiter procedere fauore
minoris , & *num.49.*tenet hanc l. esse extendendam
ad Ecclesiam , in cuius fauorem citra vllam inter-
pellationem debitor in mora constituitur,& *cap.31.
num.68.* D Barbos. *in l.de diuisione 5. num.55 prope
fin.ff. soluto matr.* vbi asserit quòd speciale est fauor
minoris vt semper cum illo contrahens videatur es-
se in mora re ipsa.

Tarda pretij solutionis,&c.] Ergo cùm in præsen-
ti fiat mentio de pretio , satis innuitur in hoc text.
agit de venditione , ac proinde cùm addat eo casu
fauore minoris moram re ipsa videri cōtractam, si-
gnificat in eisdē terminis diuersum esse in maiore,
cuius tamen contrarium probat *l.curabit , de action.
empti.* de quo latè Barbos. *in d. l. de diuisione 5. ex
num.55.* vbi ad hanc l.tres refert intellectus, eósque
reprobat , & demum *num.57.post med.* ait veriorem
esse intellectum , quòd mora re ipsa , quæ videtur 5
contracta fauore minoris ætatis operabitur eosdem
effectus,quos operatur mora regularis in contracti-
bus bonæ fidei , vt colligitur ex generalitate huius
text & est expressum *in l. Titia Seio , §. vsuras , ff.de
legat 2.*vnde prout mora regularis obligat ad fru-
ctus perceptos & percipiendos , *l.apud Iulianum 40.
§.1.de legat.1.* pariter & ad hoc obligabit mora ir-
regularis contracta fauore minoris. Cui intellectui
nō repugnat *d.l. curabit*,dum etiam loquitur in mi-
nore.quia est aduertendum textum illum dicere illo
casu duplici ratione deberi vsuras pretij , scilicet
quia emptor percepit fructus, & quia venditor,qui
tradidit,erat minor;cùm autem certum sit ad præ-
dictum effectum alterum ex his sufficere nō debent
intelligi prædicta requiri copulatiue,sed disiunctiuè
in

in hoc sensu; vt quamuis emptor non teneatur ad vsuras pretij ratione fructuum, quia illos non percepit, tamen ad illas tenebitur si venditor erat minor; nam cùm huiusmodi mora habeat effectus moræ regularis, prout regularis obligat ad vsuras pretij & ad interesse, etsi non interueniat fructuum perceptio, per suprà tradita, idem etiam recipietur in mora contracta fauore minoris ætatis.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra tutorem, qui non habet administrationem, vel non cauet rem pupilli saluam fore, nulla per se est, & tali casu restitutionis remedium erit superfluum, & num. 2.*
3 *Iudicium est nullum quando fuit agitatum cum tutore, qui non fecit solemnia.*
4 *Satisdationis omissio inducit nullitatem tutelæ.*
5 *Tutor qui nondum satisdedit, potest obtinere sententiam pro minore.*
6 *Minor potest ratificare gesta per falsum Procuratorem, quando secuta est sententia fauorabilis.*

L. Si tutor. IV.

Iidem AA. *&* CC. *Stratonicæ.*

1 SEntentia lata contra tutorem, qui non habet administrationem, vel non cauet rem pupilli saluam fore, nulla per se est, & tali casu restitutionis remedium superfluum erit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Bart. *in l. licet 56. ff. de iudic.* Gregor. Lop. *l. 99 gloss. 1. in med. tit. 18. part. 3.* Marant. *de ordine iudic. part. 4.*
3 *dist 16. num. 52.* vbi tenet iudicium esse nullum quando fuit agitatum cum tutore, qui non fecit solemnia, vt quia non satisdedit rem pupilli saluam fore, non fecit inuentarium, non fuit sibi decreta administratio per iudicem; nam in isto casu dato quòd talis gerebat se pro tutore, si tamen fuit lata sententia contra eum, talis sententia est ipso iure nulla, & non nocet pupillo. Guttier. *de tutel. & curis*
4 *p. 1. cap. 12. num. 30. in fine*, vbi quòd omissio satisdationis inducit nullitatem tutelæ, Marc. Anton. Eugen. *tom. 1. cons. 19. num. 17.* vbi *num. 18.* hoc limitat in testamentario tutore.

Vllam firmitatem obtinere.] id est, ipso iure, vt per Tiraq *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num. 234. de reuoc. donat.*

5 In gloss. *Non potuit.* ibi, *sed si pro te*, &c. Notatur ad hoc, quòd tutor, qui nondum satisdedit, potest obinere sententiam pro minore, vt per Tiraq.
6 *de iure marit. gloss 8. num. 79* Et per hanc gloss tenet Surd. *decis. 70. num. 24.* quòd minor potest ratificare gesta per falsum Procuratorem, quando sequuta est sententia fauorablis.

SVMMARIVM.

1 *Præscriptiones temporales, quæ olim currebant minoribus cum beneficio restitutionis, hodie ipso iure non currunt, excepta præscriptione 30. annorum, & num. 2. & 4.*
3 *Præscriptio legalis, vel statutaria, aut etiam conuentionalis, an, quomodo & quando curras aduersus minores, remissiuè, & num. 5. 6.*
7 *Præscriptiones iudiciales ipso iure currunt contra minores, licèt contra illas possint restitui, amplia vt num. 8.*
9 *Præscriptio quando incepit à prædecessore minoris, quid?*
10 *Exceptionis non numeratæ pecuniæ tempus non currit minoribus.*
11 *Tempus datum ad appellandum an currat minoribus.*
12 *Axioma*, Melius est intacta iura seruare, quàm post vulneratam causam remedium quærere, *remissiuè.*
13 *Præscriptionum dispositio* in l sancimus, *non procedit in Ecclesia, quæ in hoc vice minoris non fungitur.*
14 *l. non est ignotum, quibus non obijcitur longi temp. præscr. & l. sancimus, in quib. caus. restit. conciliantur.*
15 *Actiones loco immobilium computantur.*
16 *Alienatione prohibita an prohibeatur etiam præscriptio.*

L. Sancimus. V. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni. P. P.*

PRæscriptiones temporales, quæ olim currebant 1
minoribus cũ restitutionis beneficio, hodie ipso iure non currunt, excepta præscriptione triginta annorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 103.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. 8. Hispan. tit. 29. part. 3. vbi gloss. 1. & l. 9. tit. 19. part. 6.* Balb. *de præscript. 1. part. 6. princip. quæst. 6. num. 38.* Bernard. *reg. 219. vers. limita primo*, vbi quòd præscriptiones non currunt contra minorem, *& reg. 468.* vbi quòd hodie præscriptio decem, vel viginti annorum, aut minoris temporis nõ currit cõtra minorem, latè Tiraq *de retract. lig. §. 35 gloss. 2. à princip.* vbi an, quomodo, & quando currat aduersus 3
minores vsucapio legalis, vel statutaria, vel etiam conuentionalis latè & eleganter Menoch. *lib. 1. de testatoris potentia §. 10 n. 38. in prin. cum multis seqq. & n. 44.* ait hanc l semper allegari ad hoc quòd res minoris quæ olim præscribebãtur, & ad quos dabatur restitutio, hodie non præscribuntur, & minor seruatur illæsus, & *n. 45.* ait veram esse opinionem quòd ista l. habeat locum in furioso, & prodigo, & licèt dicat ab ea non esse recedendum, subdit gratia disputationis se attentare istam legem habere locum solùm in casu, quo loquitur, puta in minoribus. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 9. col. fin* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 6. §. 1. num. 12.* vbi quòd longi 4
temporis, vel minoris præscriptio non incipit à minore, & *num. 15.* quòd præscriptio triginta annorum, & longioris temporis cõtra minorem inchoata sustinetur, & semel cœpta currit, dummodo à pupillari ætate non incipiat, quia si à defuncto incepit, dormit tuto pupillari ætate, & continuatur adueniente pubertate, & *num. 17.* quòd tempus conuentionale statuum à prædecessore minoris, currit minori sine spe restitutionis, Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 15. num. 21.* vbi intelligit huius text. conclusionem quòd minoribus non currat tempus lapsum, vt referatur ad temporales præscriptiones per antiquiora iura, non per constitutiones Iustiniani, aut nouiores stabilitas, quas comprehendere minores fatetur ex hoc text. ibi, *vetera iura currere.* latissimè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p. 2. quæst. 88. art. 2. cum seqq.*

5 An dispositio huius legis procedat in præscriptionibus statutariis, seu consuetudinariis? In quo dubio negatiuè respondo; nam vera est resolutio quòd aduersùs præscriptiones statutarias & consuetudinarias, huiusmodi etiam temporales minores non sunt ipso iure tuti, sed restitutione in integrum indigent, de quo vide Boër. *decis.* 140. *num.* 5. Balb. *de præscript.* 1. *p.* 6. *princ. num.* 42. Tiraquel. *in simili tractat. gloss.* 9. *pag.* 123. Cassan. *in consuetud. Burgund. rub* 3. §. 2. *vers. nunquid autem*, *num.* 7. Flamin. Paris. *de resign. benefic. lib.* 11 *quæst.* 4 *num.* 46 & 57. Cald. Pereira *de renouat. emp yt. quæst.* 5. *num* 22 latè Sfort. Odd. *d. q.* 88. *art.* 5.

6 Et an procedat in præscriptionibus conuentionalibus? vide Bernard. *reg.* 466. Tiraq. *de retract. conuent.* §. 1. *gloss.* 2. *num.* 56. *cum seqq.* & *in tract. de præscript.* §. 1. *gloss.* 9. Mench. *d.* § 10. *num.* 65. Cald. Pereira *in dict. l. si curatorem*, *verbo sua facilitate*, *num.* 49. qui resoluunt minori etiam pupillo currere præscriptionem conuentionalem procedentem ex contractu defuncti, sicut cucurrisset contra defunctum sine spe restitutionis. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 27. *vers. quæso*, vbi ait dispositionem huius l. procedere in præscriptione legali, non verò in conuentionali.

7 Et quid in iudicialibus? Negatiuè est respondendum, vt resoluunt Cassan. *d. rubr.* 3. §. 2. *vers. adde quando*, *num.* 10. Mench. *dict.* §. 10. *num.* 51. Flamin. *d. lib.* 11. *q.* 4. *num.* 54. Cald. Pereira *in l. si curatorem*, *verbo sua facilitate num.* 37. Sfort. Odd. *d. q.* 88. *art.* 3. *num.* 41. *cum seqq.* dicentes quòd præscriptiones iudiciales ipso iure currunt contra minores, licet contra illa possint restitui, & idem Sfort. *citato loco*,
8 *num.* 49. ampliat ad Ecclesias, pia loca, ciuitates, & alias vniuersitates.

9 Et quid quando præscriptio incepit à prædecessore minoris? Negant. Balb. *vbi sup. num.* 33. & 35. Mench. *d.* § 10. *num.* 58. Cald. Pereira *in l. si curatorem*, *verbo sua facilitate*, *num.* 48. Sfort. Odd. *dict. q* 88 *art.* 4. *num* 51. *cum seqq.* resoluentes quòd hoc casu minor ipso iure tutus non est, & *num.* 52. limitat vt non procedat quando defunctus fuisset impeditus impedimento tali, quòd neque ipsi tempora cucurrissent, vt propter bellum, vel pestem in ciuitate ius non fuit redditum.

10 *Exceptionem non numeratæ pecuniæ*, &c.] Notatur ad hoc quòd exceptionis non numeratæ pecuniæ tempus minoribus non currit vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem*, *verbo sua facilitate*, *num.* 44. vbi id sane intelligendum asserit ita procedere, vt minores elapso biennio ad probandum pecuniam non fuisse numeratam minimè adstringuntur, quod innuere videtur text. *in l. in contractibus*, ibi, *eodem auxilio*, *de non numer. pecu.* aliter enim nihil specialiter esset statutum in minoribus.

11 *Ipso iure non currere.*] Non procedit in tempore dato ad appellandum propter auctoritatem iudiciorum, vt per Sfort. Odd. *de in integ. restitut. quæst.* 69. *num.* 10 *q.* 70. 71. Cald. Pereira *in l. si curatorem*, *verbo sua facilitate num.* 36. Ceuall. *commun. contra commun. tom.* 3. *q.* 837.

12 *Quàm post causam vulneratam remedium quærere.*] Allegatur ad illud vulgare dictum quòd, *Melius est intacta iura seruare, quam post vulneratam causam remedium quærere*, vt per Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 23. *tit.* 8. *num.* 30. *in fine*, Card. Tusch. *pract. conclus. tom.* 6. *lit. P*, *concl* 648. Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit. de discipl. cleric.* §. 5 *n.* 105. quos refero *de Axiom. iuris vsufrequent. axiom.* 146. *num.* 1.

Demum aduerte huius l. dispositionem in Ecclesia non procedere, quæ in hoc vice minoris non fungitur, vt per Mench. *dict.* §. 10. *num.* 63. & *controuers. vsufreq. cap.* 9. *num.* 2. quem refert & sequitur Cald. Pereira *in l. si curatorem*, *verbo sua facilitate*, *num.* 45. 13

In gloss. *Quærere*. ibi, *vel secundùm Placentin. biberat hic Iustinianus.* Hæc gloss. ex Placentini sententia non dubitauit asserere Iustinianum vino & crapula victum nō aduertisse ad iura antiquiora, & temere à se inductum illud asseruisse; quæ quidem verba contumeliosa sunt, & digna viris cordatis, nec de Imperatore Augusto, pio & forti audiri patienter debent. ita Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 5. §. 1. *num.* 12. Tiraq. *de nobilit. cap.* 31. *num.* 536. 14

In ead. gloss. ibi, *sed quomodo Iustinianus hoc sibi attribuit*, &c. Miratur gloss. quomodo Iustinianus in hac l. asseruerit id à se nouè in fauorem minorum fuisse inductum, vt longi temporis, vel minoris præscriptio à minore non incipiat, quod omnino repugnat decisioni text. *in l. non est ignotum* 3. *quibus non obiicitur longi temporis præscriptio.* Non defuerunt qui opinarentur Iustinianum cum promulgaret hanc l. immemorem fuisse alterius decisionis *d. l.* 3. Alij verò intellexerunt *in d. l.* 3 currere præscriptionem mero iure, sed sine effectu, propter restitutionem concedendam, & hoc voluisse ibi Diocletianum, Iustinianum verò opositum disposuisse, scilicet nullo modo eam præscriptionem currere durante minori ætate. At his explosis intellectibus rectiùs dicendum arbitror decisionem *d. l.* 3. procedere quando agitur de præscribendo dominio, vt innuit littera ibi, *rei dominium*, Iustinianum verò *in præsenti* quando agitur de præscribendis actionibus prætoriis, quæ breuiori spatio circunscribuntur, anno scilicet, vel biennio ita Paul. de Castro *hic col* 2. *num.* 3. Balb. *de præscript. p.* 6. *num.* 37. Mench. *d.* §. 10. *num.* 42. *cum seq.* Greg. Lop. *l.* 9. *gloss.* 1. *in fine tit.* 19. *part.* 9. Cald. Pereira *d. verbo sua facilitate*, *num.* 47. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss* 6. §. 1. *num.* 12.

In ead. gloss. ibi, *quia actiones loco immobilium computantur.* ita Pinel. *in rubr. de bonis matern. pag.* 1. *num.* 25. 15

In ead. gloss. ibi, *dic ergo tu quòd non valet dicta argumentatio, non potest alienari, ergo nec vsucapi.* 16 Verùm prohibita alienatione prohibeatur etiam præscriptio? vide Socin. *reg.* 13. Afflict. *decis.* 13. *n.* 4. Balb. *de præscript. ff.* 5. *num.* 33. Alphan. *collect.* 814. Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri num.* 90. Pinel. *in auth. nisi*, *de bonis mat. num.* 28. Anton. Gabr. *commun. tit. de præscript. concl.* 13. *in princip.* Gam. Lusit. *decis* 344. *num.* 2. Molin. *de primog. lib.* 4. *cap.* 10. *num.* 10. D. Barbos. *in rubr. de præscript.* 30. *num.* 206. *cum seqq.* Fusar. *de substitut. q.* 528. Flores de Mena *ad Gam. decis.* 27. & 84. Castill. *controuers. tom.* 5. *cap.* 92. §. 8. *num.* 47. quo resoluunt quòd bona maioratus ac feudalia, & fideicommisso inducta tempore immemoriali non minus præscribuntur, quia initium præscriptionis contra sequentem vocatum nunquam oritur nisi à morte præcedentis, & saltem respectu eorum, qui nati sunt, fieri non debet computatio temporis iam decursi, sed omne illud deducendum est tanquam si nullo modo elapsum fuisset. Ideóque prædicta bona tempore ordinario impræscriptibilia sunt, tempore verò immemoriali præscribuntur, cum ex tanti temporis lapsu omnia ad actus confirmationem necessaria intercessisse credendum est.

Qui

Qui & aduersùs quos in integrum restitui non possunt.

TIT. XLII.

HVnc dicitur, quibus ex causis minori denegetur restitutio.

De hac rubrica vide Cuiac. Pac. & Wesembec. Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. part. 1. q. 23. art. 3. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutio minori non subuenit vbi verisimile non est minorem læsum intuitu sagacitatis, industriave, quam ostentauit in administratione rerum publicarum, & priuatarum.*
2 *Minor prudens sagax, vel industrius, non excluditur à beneficio restitutionis in integrum læsione probata.*
3 *Doctor minor annis 25. restituitur ex læsionis capite.*
4 *Iudex in notoriis supplet absque alia allegatione si petatur.*
5 *Notorium non eget probatione.*
6 *Iuramentum nunquam defertur in supplementum probationis, cùm id quod quis vult probare, non est verisimile. deferri potest plenissimè probanti in supplementum probationis, num. 7.*

L. In consilio. I.

Imp. ALEXANDER A. *Cononidi.*

1 VBi verisimile non est minorem læsum intuitu sagacitatis, industriæve quam in administratione rerum publicarum, & priuatarum ostentauit, ibi, restitutio minori non subuenit. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Sebast. Næui. Petr. de Bellap. Giphan. *tom. 1. pag. 109.* remissiue Catal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Vide Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 11. col. 1. & 2.* Sarmien. *select. lib. 3. cap. 12. num. 7. cum seqq.* vbi quòd minor prudens, sagax, vel industrius non excluditur à beneficio restitutionis in integrum læsione probata, latè Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. part. 1. quæst. 23. art. 3.* vbi resoluit quòd industria minoris simplex, & non publicè in actis redacta, non impedit beneficium restitutionis ex hoc capite, & *art. 4.* post Strach. Hippol. Roman. Alciat. Viuium & alios tenet industriam minoris puplice in actis redactam impedire beneficium restitutionis, quando scilicet minor fuit in matricula eius artis descriptus, in qua nunc se læsum sui facilitate prætendit, nisi deceptus esset enormiter, & sic præsumpto dolo aduersarij, dum tamen læsionem suam non semiplene probet, sed plene testibus, vel scripturis, & *art. 5.* post Sarmient. *citato loco*, tenet quòd si minor lapsus sit circa negotia eius artis, quam publicè profitetur, & cuius exercitium notorie & palam facit, non auditur restitutionem petens; si verò sit deceptus in alia arte quàm ea, quam profitetur, nihil impedit quin restitui possit.

3 Vtrùm autem Doctor minor annis 25. restituatur in integrum ex hoc capite læsionis? Negatiua pars verior est quoad ea quæ concernunt iuris peritiam, turpe enim est patritio viro ius in quo versatur ignorare, *l. 2. §. Quintius Mutius, ff. de origine iuris*; ita Mantu. *sing. 520.* Strach. *de mercat. part. 3. cap. 27.* Boer. *decis. 350. num. 6.* Maurit. *de restit. in integrum, cap. 223.* Iaffred. *decis. 395. cent. 4.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 5* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num. 35.* Sfort. Odd. *dict. q. 23. art. 7.*

In gloss. *In consilio 1.* ibi, *& nota quòd iudex, &c.* 4
Notatur ad hoc quòd in notoriis iudex supplet absque alia allegatione si petatur, vt per Mascard. *de probat. concl. 1104. n. 2.* alias *1109. eod. num. 2.* vbi hanc gloss. allegat, & *concl. 1108. n. 1.* ex ea colligit quòd notorium non est probandum.

In gloss. *Non sit.* ibi, *& sic sunt argumenta probabilia,* 5
&c. Notatur ad hoc quòd nunquam defertur iuramentum in supplementum probationis, cùm id, 6
quod quis vult probare, non est verisimile, vt per Tiraq. *in l. si vnquam in princ. n. 39.* Mascard. *de probat. conclus. 1402.* aliàs *1409. n. 15.*

In ead. gloss. ibi, *quo casu defertur ei iuramentum,* 7
&c. Notatur ad hoc quòd semiplenè probanti in supplementum probationis iuramentum deferri potest, vt per Doctores, quos plena manu citaui *in collect. ad cap. 2. num. 4. de probation. in Decretal.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutio non datur minori contra parentes, & patronos ob verecundiam, & reuerentiam, & num. 2. contra omnes ascendentes, quibus debita est reuerentia de iure communi, num. 3. secus quoties filius aduersus patrem nititur iuris communis remedio, non speciali ætatis auxilio, quod est de iure speciali, num. 4.*
5 *Minor restituitur contra patrem in causa status.*
6 *Minori aliquando succurritur ex tit.* quod metus causa.
7 *Contractus valet inter patrem & filium, adeò quòd non competit restitutio, nisi minor velit restitui contra contractum factum ab eo cui pater eius successerit, vel eis, quibus ipsi successerunt, n. 8.*

L. Cùm apud. II. & vlt.

Imp. IVLIANVS A. *Ioanni. P. P.*

COntra parentes, & patronos ob verecundiam 1
& reuerentiam restitutio minori non datur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 110.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Duen. *reg. 357.* Emman. Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum part. 2. num. 126.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 5. q. 1. num. 53.* latè & eleganter Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num. 155. cum seqq.*
vbi *in vers. ex quo,* ex Bald. hìc resoluit hanc l. in om- 3
nibus ascendentibus procedere, quibus debita est reuerentia de iure communi, & *in vers. infertur etiam,*
pariter resoluit hunc text. non procedere quoties fi- 4
lius aduersùs patrem nititur iuris communis remedio, non speciali ætatis auxilio, quod est de iure speciali, latè Sfort. *de in integ. restit. p. 1. q. 18. art. 1. & 2.*

Vel, aduersùs turpem. &c.] Notatur ad hoc quòd 5
in causa status minor restituitur contra patrem, vt per Sfort. Odd. *d. q. 8. art. 2. n. 24* vbi *n. 18.* resoluit audiendum esse minorem si velit restitui contra sententiam latam in fauorem patris sui super causa status inter eos vertente.

6 ¹ *Omnem eis excludit restitutionem* Poterit tamen aliquando succurri ex tit. *quod metus causa*, eo quòd in præsenti solùm negatur auxilium ætatis, & sic remedium extraordinarium, & non actio, & sic ordinarium à iure communi procedens, vt per Cald. Pereira *d. verbo læsis num. 156. vers. hinc etiam.*

7 Notatur ad hoc quòd valet, & tenet contractus inter patrem & filium, adeò quòd non competit restitutio, quia non præsumitur læsio, vt per Anton. Gom. *tom. 2. variarum cap. 14. num. 27. vers. secundo*, limitat tamen Sfort. Odd. *d. q. 18. art. 2. n. 21.* quando
8 minor velit restitui contra contractum factum ab eo, cui pater eius successerit, vel eis, quibus ipsi successerunt, quia hoc casu possunt restitutiones procedere: & *n. 31.* ait conclusionem huius text. procedere quando concurrunt ista duo copulatiuè, videlicet quòd restitutio veniat concedenda contra personam patris, vel patroni, & contra factum eorum simul: nam si contra personas, & non contra factum eorum concedenda veniret, vel è contra, non per hoc denegari debet.

Si minor se maiorem dixerit.

Tit. XLIII.

In hoc titulo non restituetur minor, cùm malitia suppleat ætatem, *l. 3. in princip. eo. tit.*

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. Kirchou. Viui. Soar. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 19.* latè Sfort. Odd. *in tract. de in integr. rest. quæst. 24.* de impedimento restitutionis in integrum, ex eo quia minor se maiorem dixit Bernard Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 65.* vbi quærit, an accedente iuramento sibi præiudicet, & vtrùm possit restitui. Ægid. Benedict. *in l. ex hoc iure, ff. de iustit. p. 2. cap. 3. ex num. 27.*

SVMMARIVM.

1 *Maiorem se asserens per errorem, nihilominus iuuatur auxilio restitutionis, & num. 3.*

2 *Minor dolo aduersarij maiorem se pronuntians, restitutionis remedium minimè amittit.*

4 *Falsum committere non dicitur qui ignoranter falsis vtitur probationibus.*

L. Si cùm minor. I.

Imp. Alexander A. *Maximianæ.*

1 Maiorem se asserens per errorem, restitutionis
2 auxilio nihilominus iuuatur. Item minor dolo aduersarij maiorem se pronuntians, restitutionis remedium minimè amittit. Colligunt ex Ordinar. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. Petr. de Bellapert. Ioan. de S. Georgio, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. 1. tit. 10. part 3. vbi gloss. 9.* Tiraquel. *de iure mariti, gloss. 8. num. 135. cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 51. num. 41* Mascard. *de probat. concl. 1141. num. 21.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num. 7. vers. diuersum*, vbi tenet restitutionem indulgendam quando minor non dolo, sed errore deceptus se maiorem asseruit, omni penitus dolo, & machinatione remota, aduertens in casu huius legis eas tabulas, quibus minor fuit deceptus, ab aduersario fuisse productas, quibus visis minor iustè potuit existimare veram esse tabularum fidem & testimonium, vnde cùm iusto errore fuerit deceptus minor, æquum est rei restitutionem impertiri, Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. p. 1. q. 24 art. 1.* vbi quòd non impeditur restitutio, vbi minor se maiorem dixit, & neque ipse, nec eius aduersarius dolum adhibuit. Benedict. Ægid. *in l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, 2. cap. 5. n. 27.*

In gloss. *Probasti.* ibi, *id est, probatum credidisti*, &c. 4
Notatur ad hoc quòd ignoráter vtens falsis probationibus falsum committere non dicitur, vt per Menoch. *de arbitr. casu 315. num. 6.* vbi hanc gloss. dicit admodum notabilem, & summopere commendatam à Baldo *num. 3* qui ob id infert non sequi, sunt falsi testes, ergo producens falsum commisit; quia produci possunt ab eo, qui credit capitula vera esse ac etiam testes.

SVMMARIVM.

1 *Maiorem se asserens per fallaciam, non potest petere restitutionem, & num. 2. Quid si minor medio iuramento asseruerit se esse maiorem, an semper & vbique impediatur propter iuramenti religionem, num. 3.*

4 *Mulier si consentiat alienationi animo decipiendi emptorem, tunc in præiudicium mulieris decipientis ea alienatio habebitur pro valida.*

5 *Axioma, Deceptis, & non decipientibus iura subueniunt, remissiuè.*

L. Si is qui. II.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Vitaliano.*

Per fallaciam se maiorem asserens non potest pe- 1
tere restitutionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l. 6. Hispan. tit. 19. part. 6. Cremens. *sing. 183.* Afflict. *decis. 393. num. 12.* Alciat. *de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 2. num. 3.* Tiraquel. *de iure mariti gloss. 8. num. 135.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 51. num. 41.* Guttier. *in authent. Sacramenta puberum, si aduersus venditionem. num. 56.* vbi quòd minor 25. annis, qui gratia decipiendi aduersarium, vt cum eo contrahere, dixit se esse maiorem, si lædatur ex eo contractu, & probet se minorem, non debet restitui, quia hoc casu malitia sua, hoc est, dolus supplet ætatem, & sibi patrocinari non debet, & *num. 57.* hoc restringit vt procedat eo casu, quo minor qui se minorem per mendacium dicit, eo tempore per suum aspectum id appareat, scilicet esse maiorem; nam si clarè constaret eum esse minorem licèt ipse se dolo maiorem diceret tunc hoc casu posset restitui, quia secum contrahens potuit id præuidere, & cum illo non contrahere. Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restitut. part 1. quæst. 24 art. 6.* vbi quòd restitutio impeditur si in hac assertione ipse minor tantùm, non etiam aduersarius eius dolum adhibuit. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num. 7. in princ.* vbi quòd minori restitutio denegatur, qui animo & intentione decipiendi aduersarium

vt

vt cum eo contraheret falsò se maiorem dixit, Benedict. Ægid. *in l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part. 2. cap. 5. num 27. in princip.* vbi ait quòd si minor alterius circunueniendi causa maiorem se esse fallaciter asseuerauerit, restitutionis beneficium in negotio illo perdit.

3 Quid autem dicendum si minor medio iuramento asseruerit se esse maiorem, an semper & vbique impediatur propter iuramenti religionem in integrum restitutionem postulare? In quo dubio est distinguédum, aut minor dolosè maiorem se esse iurauit, sciens se minorem, aut cum aduersarij dolo maiorem se dixit, hoc iureiurando corporaliter præstito affirmens: vel aduersarij dolo non interueniente, sed lubrico fragilis ætatis consilio maiorem se esse cum iuramento affirmauit. In primo casu dicendum est huiusmodi doloso iura non subuenire, & malitiam supplere ętatem iuramento non obstante, secundum Mascar. *de probat. concl.* 1059. aliàs 1063. *num.* 82 In secundo est resoluendum minori non obstare iuramentum; nam cùm dolo aduersarij inductus sit ad credendum se maiorem, cum non esset, eadem quoque facilitate inductum fuisse ad iurandum existimandum est. Ita contra Maurit *de in integrum restit. cap.* 170 defendunt Sfort. Odd. *d. q.* 24. *art.* 5. *num.* 43 Cald. Pereira *d. verbo læsis, num.* 8. Benedict. Ægid. *in d. l. ex hoc iure, p. 2 cap. 5. num. 27. in med.* In tertio verò casu recurrendum erit ad decisionem *l. si alterius* 3. *inf. hoc tit.* vbi dicemus.

4 Notatur hic text. ad hoc quòd si mulier consentiat alienationi animo decipiendi emptorem, vt quia tempore alienationis asseruit eam rem non esse dotalem, cùm tamen re vera dotalis esset, tunc in præiudicium mulieris decipientis & alienatio habebitur pro valida quia dolus mulier facit ne hoc casu illi competat fauor, de quo *in l. vnic. §. & cum lex, ff. de rei vxor. act.* de quo vide Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 5. num.* 43.

5 *Errantibus, non etiam fallentibus*, &c.] Ad illud vulgare dictum quòd deceptis, & non decipientibus iura subueniunt, vide Thom. de Thomasset. *in floribus legum reg.* 88. vbi subdit procedere quando deceptio magna est, & considerabilis. Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 78. à princip.* quos refero *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom.* 227.

SVMMARIVM.

1 *Minor alterius circumueniendi causa maiorem se venditans non restituitur. maiorem se venditans dolo aduersarij, vt malitiosus non punitur, nec priuatur remedio restitutionis, num. 2. & 3.*

4 *Ætas per aspectum probari potest.*

5 *Malitia supplet ætatem.*

6 *Restitutio non denegatur cùm dolus non interuenit ex parte minoris, tametsi aduersarius in dolo non stetisset.*

7 *Minor vbi aduersarij dolo non interueniente, sed lubrico fragilis ætatis consilio maiorem se esse cum iuramento affirmauerit, tunc ei neganda est restitutio, intellige vt num. 8. & 9. & limita vt num. 10.*

11 *Contractus nullus etiam ratione minoris ætatis confirmatur per iuramentum assertorium.*

12 *Restitutio impeditur quando tam minor, quàm aduersarius eius fuerunt in dolo. In dubio quisnam fuerit in dolo, an minor vel aduersarius, tunc præsumitur contra minorem, qui se maiorem dicit, num. 13. contrarium vide num. 14.*

L. Si alterius. III.

Iidem AA. & CC. Theodoræ.

Minor alterius circonueniendi causa maiorem 1
se aspectus prætextu venditans, dum malitia ætatem supplet, non restituitur. Item minor dolo 2
aduersarij maiorem se venditans; vt malitiosus non punitur, nec priuatur remedio restitutionis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 3
l. 6. Hispan. tit. 19. part. 6. Cremens. *sing.* 162. Tiraq. *de iure mariti gloss. 8. num. 135. cum seqq.* citati per Alphan. *collect.* 33 & Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num. 9.* Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restitut. pag. 1. q. 24. art. 5. cum seqq.* Benedict. Ægid. *in l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, p. 2. cap. 5. ex num. 17.*

Probare aspectu laboraueris.] Ergo per aspectum 4
probari potest ætas, vt Grammat. *decis. 48. num. 16.* Mandos. *in tract. de ætate minori, quæst. 2. num. 1.* Sfort. Odd. *de in integrum restitut. part. 1. quæst. 37. num. 93. & 94. cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 50. num. 38.* Mascard. *de probat. conclus. 667. num. 17. & 18.* vbi intelligit si concurrat publica vox & fama, latè Farin. *fragment. criminal. part. 1 lit. A, à num 148 vsque ad num. 165.* vbi *num. 151.* asserit hanc opinionem esse veriorem quoad transferendum onus probandi contrarium in aduersarium, & *n. 152.* post multos, quos refert, resoluit quòd sententia, seu iudicis pronuntiatio super probatione ætatis ex aspectu nunquam transit in iudicatum.

Cùm malitia suppleat ætatem.] Hoc dictum vice 5
prouerbij è nostris celebratum asserit Tiraquell. *in præfat. de iure primogen. num.* 181. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo hunc contractum, num. 46. in princip.*

Aditus itaque, &c.] Notatur ad hoc quòd re- 6
stitutio non denegatur cùm dolus ex parte minoris non interuenit, tametsi aduersarius in dolo non stetisset, vt per Benedict. Ægid. *d. p. 2. cap. 5. num. 28. in princip.*

Si tamen in instrumento per sacramenti religionem, 7
&c.] Notatur ad hoc quòd vbi minor aduersarij dolo non interueniente, sed lubrico fragilis ætatis consilio maiorem se esse cum iuramento affirmauerit, tunc ei neganda restitutio, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1059. alias 1068. *num. 63. cum seqq.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 10. vers. vt minor*, Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 83. num. 3. & 4.* D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 4. num. 44. ante med.* Surd. *de aliment. tit. 7. q. 38. num. 39.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num. 8. & verbo infra num 20* Benedict. Ægid. *d. p. 2. cap. 5. num. 27. in fine*, Sfort. Odd. *d. p. 1. q. 24. art. 2. num. 8.* vbi asserit probare hunc text. quòd si minor præstitit hoc iu- 8
ramentum corporaliter, nô amplius auditur etiamsi clarè probare vellet se esse minorem; si verò non corporaliter, sed verbo tenus præstitit, & tunc aut minor vult probare testibus se esse minorem, & pariter non auditur, aut verò scripturis, & tunc secus; & ibi rationem præstat quare velit text. quòd possit in hoc vltimo casu probari contrarium scripturis, & non testibus, quia contra scripturam non admittitur probatio in contrarium, nisi per aliam scripturam, & *art.* 3. probat dispositionem huiusmodi non procedere quando minor non quidem specificè iurauit se esse maiorem, sed tantùm generaliter omnia & singula in instrumento contenta vera esse.

Intellige procedere quando minor vult venire 9
per restitutionem in integrum, & eo respectu mino-

rem ætatem probari, secus si vellet venire contra contractum per viam nullitatis, putà ratione solemnitatis requisitæ per statuta multis in locis existentia in contractu minoris non seruatæ. Ita Mandos. *in addit. ad Lap. alleg. 24. lit. D, & in tractat. de ætate minore, quæst. 7. num. 3.* Borgnin. *in tractat. de tutor. & curat. num. 266.* Mascard. *d. concl. 1063. num. 73.* vbi
10 *num. 77* limitat quando minor iurauit se maiorem per dolū & qui secum contraxit, erat in bona fide, tunc enim excluditur minor à probatione propter nullitatem, sicut propter restitutionem in integrum, late Sfort Odd. *d. quæst 24 art. 4.* vbi probat dispositionem huius text. non procedere quando actus est nullus, vbi *num 40. & 41.* limitat hanc vltimam resolutionem, nisi vtrumque adesset iuramentum in hoc contractu, videlicet assertorium, & confirmatorium simul, & nisi minor dolosè asseruisset & iurasset se esse maiorem.
11 Per hunc textum tenet Abb. *lib. 1. cons. 71. num. 7.* quòd contractus nullus etiam ratione minoris ætatis confirmatur per istud iuramentum assertorium, cui tamen respondet Curt. iun. *cons. 119. n. 3* Socin. iun. *cons. 3. à num. 26. lib. 2.* & vide citatos à D. Barbos. *d. l. 1. ff. soluto matrimonio, part. 5. num. 44. ad finem.*
12 In gloss. *Probare.* ibi *minor volebat decipere, & eius aduersarius eum*, &c. Notatur ad hoc quòd restitutio impeditur quando tam minor, quàm aduersarius eius fuerunt in dolo, vt per Maurit. *de in integrum restit. cap 172. in fine*, Mynsing. *cent. 4. obseru. 20.* ex ea ratione quia non dicitur decipi is, cui volenti dolus infertur *l. cum donationis de transact.* Sed contrarium defendit Sfort. Odd. *d. q. 24. art. 7.* & D. Barbos. *in d. l. 1 ff. soluto matrim. p. 5. num. 46. vers. declara secundò*, ex ea ratione, quia in hoc casu dolus cum dolo compensatur.
13 In gloss. *Per testium.* ibi, *si verò non apparet, fecerit animo decipiendi, vel non*, &c. Tenet hæc gloss. quòd quando dubium est quis fuerit in dolo, an minor, vel aduersarius, tunc præsumitur contra mi-
14 norem, qui se maiorem dicit. Sed contrarium probant Gregor. Lop. *l. 6. verbo engagnosamente, vers. quid autem dicendum, tit. 19 part. 6.* Sfor. Odd. *dict. q. 24. art. 8.* Benedict. Ægid. *in d. l. ex hoc iure p. 2. cap. 5. num. 28. in fine*; vbi distinguit inter minorem astutum, ac sagacem, & non sagacem, vt in illo dolus præsumatur secundùm huius glossæ sententiam, in isto verò non, secundùm contrariam, & *num. 29. in princip.* aduertit à causæ iudice considerandum esse an tempore, quo minor se maiorem asseuerauit, eius ætatis erat, qua minor aspectu ipso apparet, tunc enim si cum præsente contraxit, qui ex aspectu illius minoris ætatis eum esse facile cognoscere potuisset, restituendus semper erit, quamuis ab aduersario dolus illi in falsa assertione opponatur, cùm nec aduersarius ipse excusari à dolo possit propter minoris ætatis notitiam aspectu ipso perceptibilem.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio non est necessaria si ipso iure sententia annullatur, & num. 2.*
3 *Probatio plena requiritur in probanda læsione.*
4 *Præsumptionibus & coniecturis locus non est, vbi constat de veritate.*

L. Cùm circa. IV. & vlt.

Iidem CC. & AA. Labio.

RΕstitutio necessaria non est si ipso iure sententia annullatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Gregor Lop. *l. 6. gloss. 10. in fine tit. 19. part. 6.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. pag. 1. q. 17. art. 7. n. 70. & p. 2. q. 78. art. 4. n. 45.* vbi ait hic dari restitutionem aduersùs sententiam latam super ætate minoris ex falsa opinione iudicis, qui errauit circa numerum annorum, vel aspectum minoris. 2
Ex probationum luce cognouerit, &c.] Ergo plena probatio regulariter requiritur in probanda læsione, de quo vide Sfort. Odd. *dict. part. 1. q. 36. art. 10. n. 65.* Mascard. *de probat concl. 1274.* alias *1280. n. 10.* 3
Notatur ad hoc quòd præsumptionibus, & coniecturis locus non est, vbi de veritate constat, de quo vide Cardin. Mantic. *de coniectur. vlt volunt. lib. 1. tit. 1. à num. 10.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs. 31. num. 2. cum seqq.* 4

Si sæpiùs in integrum restitutio postuletur.

TIT. XLIV.

RΕSTITVTIO semel petenti denegata non nisi ex nouis defensionibus iterum petenti conceditur. *l. v. hoc tit.*

De materia tituli vide Maurit. *in tract. de integr. restit. cap. 258.* Sfort. Odd. *in simili tract. p. 1. quæst. 16.* Soar Kirchou. Viui. & alios *tom. 1. commun opin. lib. 2. lit. 20.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, à num. 33.* item Cuiac. Pac. & VVesembec. Cabed. *Lusit. decis. 200. p. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutione semel denegata, quoad appellationem, denuò licitè petere & impetrare licitum est, & num. 2. amplia vt n. 3.*
4 *Restitutio non datur aduersùs sententiam, qua denegata fuit restitutio in integrum, sed appellatio, & si lapsus fuerit terminus appellandi, datur restitutio ad appellandum ab ea.*
5 *Minor quando restituatur ad appellationem omissam. Quid si Procurator non appellauit, remissiuè n. 6 & an tempus decem dierum datum ad appellandum currat minori, num. 7.*
8 *Appellari potest à denegata restitutione in integrum, & deinde ob omissam appellationem à denegata restitutione in integrum datur restitutio ipsi quidem minori ex causa iuuenilis imprudentiæ, maiori vero ex iusta causa impedimenti propter quod appellare non potuit, resolue vt num. 9.*
10 *Restitui petere ob probationem omissam, & ob iniustitiam eius, quæ constat ex eisdem actis, differunt.*

L. Si post sententiam. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Romario, & aliis.*

RΕstitutione semel denegata quoad appellationem, denuo licitè petere & impetrare licitum est 1

est. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo, Petr. de Bellaper. Ioan. de S. Georgio, Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 *Frustrà rursus*, &c.] Notatur ad hoc quòd resti-
tutio non ampliùs conceditur vbi semel denegata
fuit, vt per *l. Hispan. 6. tit. 19. part. 6. vbi gloss.* 10. Ti-
raq. *de retract. lig.* §. 8. *gloss. 7. num. 11.* Donell. *com-
ment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 12. col. 6.* Cald. Pereira
in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 34. vbi in-
telligit textum *in præsenti* procedere quando resti-
tutio implorata fuit à Præside negata, quo casu am-
pliùs concedi nequit, nisi adsit aliqua noua causa, &
ratio propter quam semel negata restitutio concedi
debeat; iuxta leges sequentes huius tit. limitantes
dispositionem nostri textus, latè Sfort. Odd. *in tract.*
3 *de in integ. restit. part. 1. q. 16. art. 2.* vbi *num. 7.* ampliat
vt procedat siue petatur restitutio contra contra-
ctum, siue contra sententiam, & *num. 8.* intellegit
locum habere quando expressè denegata fuit resti-
tutio, secus verò si non denegata, licet concessa non
fuerit, & *art. 8. ex num. 14.* disputat an restitutio in
integrum denegetur ex eo quòd semel obtenta fuit
in eadem causa & articulo. & *art. 9.* pariter quærit
an restitutio in integrum denegetur si petatur con-
tra restitutionem in integrum iam obtentam.

4 *Appellare enim debuisti*, &c.] Notatur ad hoc quòd aduersùs sententiam, qua denegata fuit restitutio in integrum, non datur restitutio, sed appellatio, & si lapsus fuerit terminus appellandi, datur restitutio ad appellandum ab ea, ita Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num 5. vers. vndecimo infertur,* Sfort. Odd. *d. tract. de integ. restitut. p. 2. q. 72. art. 1. num. 40.* vbi *num. 41.* ait procedere & loqui textum *in præsenti* quando fuit denegata restitutio propter defectum probationis læsionis, secus verò si ex defectu probationis ætatis, vt *in l. fin. sup. si minor se maiorem dixerit.*

5 Quando minor restituatur ad appellationem
omissam? vide Menoch. *de præsumt. lib. 3. præs. 82.
num. 8. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl. 960. num. 17.
cum seqq. & concl. 1273. num. 6.* Guttier. *practic. lib. 3.
q. 37. num. 17.* Sfort. Odd. *d. part. 1. q. 16. art. 3. num. 19.
vers. aut enim loquimur.* Flamin. Paris. *de resignat. be-
nefic. lib. 11. q. 4. num. 55.* Cald. Pereira *in l. si curato-
rem, verbo vel aduersarij dolo, num. 18.* Flores de Me-
6 na *lib. 1. q. 5. num. 6.* Quid si procurator non ap-
pellauit? vide Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo*
7 *sua facilitate num. 35.* Et an tempus decem dierum
datum ad appellandum currat minori? vide eundem
Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 14. num. 21.
cum seq.*

8 In gloss. *Restituimus.* ibi, *sed à qua sententia*, &c.
Notatur ad hoc quòd appellari potest à denega-
ta restitutione in integrum, & deinde ob omissam
appellationem à denegata restitutione in integrum
datur restitutio in integrum, ipsi quidem minori ex
causa iuuenilis imprudentiæ, cùm in sui præiudicium
negligenter appellare omiserit; maiori verò ex iu-
sta causa impedimenti, propter quod appellare non
potuit. ita Sfort. Odd. *dict. q. 16. art. 2. num. 13. & 14.*
9 vbi *num. 15.* resoluit quòd potest peti restitutio in
integrum ob omissam appellationem, non solùm à
sententia denegatoria restitutionis, sed etiam à sen-
tentia contra quã vt peteretur restitutio, fuit omis-
sa appellatio, quæ putà iustius, & congruentius po-
terat interponi, quàm restitutio peti, idem Sfort.
Odd. *d. tract. p. 2. q. 69. art. 2. num. 13.* aduertit quòd
quamuis minor contra ipsam sententiam priùs re-
stitutionem petiisset, & non obtinuisset, nihilomi-
nus tamen poterit adhuc restitui ad appellandum ab illa sententia, aduersùs quam restitui non potuit, etiam si interim lapsum fuit tempus appellandi.

In ead. gloss. ibi, *Item nota aliud esse restitui*, &c. 10
Notatur ad hoc quòd aliud est restitui petere ob probationem omissam, quia tunc minor non solùm restituitur aduersùs solam sententiam, sed etiam aduersùs totam causam, & processum, & poterit nouas probationes facere: aliud ob iniustitiam eius, quæ constat ex eisdem actis, & tunc retractatur ipsa sententia, & ex eisdem actis potest illa dari: vt per Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 14. num 4.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 6. §. 2. à num. 1.* Flores de Mena *var. lib. 1. q. 5. num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutio petitur ex noua causa, quæ aliàs fuit denegata, & num. 2. ampliat vt num. 3.*
4 *Vnâ viâ electâ, non potest recurri ad aliam.*
5 *Causa noua quæ, remissiuè.*

L. Quamquam. II.

Imp. ALEXANDER A. *Iusto militi.*

EX noua causa peti potest restitutio, quæ aliàs 1
fuit denegata. Colligunt ex Ordin. doctores
citati *ad l. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
mit Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. part. 1.
q. 16. art. 5. ex num 23.* vbi *num. 24.* ampliat vt præ- 3
textu huius nouæ causæ possit etiam bis, & tertiò
peti, etiamsi semel & bis denegata fuerit. Gam. *Lu-
sit. decis. 110. num. 7.*

Notatur ad illud vulgare dictum quòd via vnâ 4
electâ non potest ad aliam recurri, vt per Turret.
de effect. claus. codicil. q. 11. num 3. & q. 15. num. 2.
Surd. *cons. 273. num. 20.* Stephan. Gratian. *Marchia
decis. 4. num. 72.* inceptum *de Axiomat. iuris vsu fre-
quent. axiom. 225. n. 2*

Cùm tamen nouis defensionibus, &c.] Quæ autem 5
dicatur noua causa in hac materia, dicam *infrà l.
sequenti.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutio sæpius petitur ex noua causa defensionis, & n. 2. resolue vt n. 3.*
4 *Restitutio iterum petita dari ex causa noua, quando ex nouis probationibus super ætate, non autem super læsione petitur.*
5 *Causa noua ad restitutionem obtinendam sufficiens quæ sit.*

L. In vna. III. & vlt.

Imp. PHILIPPVS A. *Antiæ.*

EX noua defensionis causa restitutio in integrum 1
sæpiùs peti potest. Colligunt ex Ordin. Docto-
res citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Putc. *part. 3. decis. 79.* Gam. *Lusitan decis. 110.
num. 7.* Gabed. *Lusit. decis. 200. num. 4. part. 1.* vbi re- 3
soluit quòd restitutio semel tantùm concedi potest
in vna & eadem causa, seu in eisdem articulis, &

 non

non bis, secus si sint diuersæ causæ, seu articuli, quia tunc potest concedi in vno quolibet separato, dum tamen semel, & ex noua causa concedatur.

4 *Nisi noua defensiones*, &c.] Ex causa noua restitutio iterum petita dari debet, quando ex nouis probationibus super ætate, non autem super læsione petitur, ita Pute. *1. part 3. decis.* 79. quam distinctionem reprobat ipse Pute. *ead. p. 2. decis.* 278 dicens textũ in præsenti generaliter loqui de noua causa, & nõ magis super ætate quàm super probationibus.

5 Ex noua causa ad restitutionem obtinendam sufficiens in materia, de qua agimus, dicetur non solùm quæ ab initio aderat, sed allegata iudici non fuit, sed etiam, quæ de nouo penitus emersit, ita Greg. Lop. *d. l. 6. verbo razones nuenas, tit. 19. part. 6.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo implorandum, num.* 35. Sfort. Odd. *dict. quæst.* 16. *art.* 6. *à n.* 16. vbi *num.* 30. limitat vt procedat quando ista causa de nouo emergens detegit grauamen ab initio latens, secus verò si grauamen de nouo induceret, & *art.* 7. *à num.* 31. resoluit quòd noua causa dicetur, etiamsi allegata fuerit in prima petitione restitutionis, probata tamen fuerit, ex ea ratione, quia nouitas causæ consistit non in allegatione eius, sed in iustificatione illius, non enim datur restitutio ob causam simpliciter, sed ob iustam causam, vnde iustitia, vel iniustitia causæ allegatæ, prout innotuit ab initio ipsi iudici, vel non, facit causam dici veterem, vel non.

De his, qui veniam ætatis impetrauerunt.

TIT. XLV.

Impetrauerunt.) scil. à Principe, ne in iis, quæ post veniam impetratam gesserunt, restituantur. *l. 1. hoc tit.*

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit.* 42. Anton. Gom. *var. tom. 2. cap* 14. *num.* 12. Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. part. 1. quæst.* 23. *à n.* 37. *vsque ad num.* 50.

SVMMARIVM.

1 *Minores non restituuntur aduersùs gesta post impetratam veniam ætatis insinuatam iudici, & num. 2.*
3 *Minor quando veniam ætatis impetrauit, quoad omnes actus est habitus pro maiore. amplia vt num. 4. & limita vt num. 5.*
6 *Venia à solo Principe impetranda est.*
7 *Minor restituitur aduersùs ipsum actum impetrationis veniæ. intellige vt num. 8.*

L. Eos qui. I.

Imp. AVRELIANVS A. *Agathocli.*

1 Aduersùs gesta post veniam ætatis impetratam iudici insinuatam minores non restituuntur. Colligunt ex Ordin. Bart. Salic. Bald. Castr. Fulgos. Petr. de Bellap. Ioan. de S. Georgio, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 12.* Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 41. §. 1.* Donell. *comment. iuris ciuilis cap. 12. col. 10.* Fortun. Garc. *in l. Gallus, §. & quid tantum, num. 128. ff. de libr. & posthum.* Boër. *decis.* 350. *ante num.* 5. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare, num.* 47. vbi etiam quòd minor quando veniam ætatis impetrauit, quod omnis actus est habitus pro maiore, *& verbo muneribus, num. 1. in fine, & verbo infra legitimum num.* 22. Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 5. in prælud. n. 9. vers. quartò*, Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.* 224. *num.* 25. Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p. 1. quæst.* 23. *art. 9. ex num.* 37. vbi *num.* 41. ampliat vt procedat etiam quoad cursum quadriennij, nam ad petendam restitutionem eorum, quæ gessit minor ante impetrationem veniæ ætatis, incipit ei currere tempus petendi illam statim post impetrationem veniæ, id est, post 20. annum, & *num.* 42. limitat vt procedat ita demum si venia ætatis fuerit solemniter impetrata, aliàs secus. 3 4 5

A principali clementia impetratum.] Ergo venia à solo Principe impetranda, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 42. in princip.* Menoch. *de arbitr. casu* 57. *num.* 42 Gallin. *in comment. de verb. sign. lib. 5. cap. 20. num.* 125. Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. in prælud. num. 66. in fine*, Sfort. *dict. part. 1. q.* 15. *num.* 23. 6

In gloss. *Principali, vlt.* ibi, *sed si in eo quod impetrat veniam ætatis est læsus*, &c. Notatur ad hoc quòd aduersùs ipsum actum impetrationis veniæ potest minor restitui, vt per Sfort. Odd. *d. quæst.* 21. *art.* 10. *num.* 45, vbi intelligit quando impetratio veniæ facta fuit publicè & palam, & tunc cum Maurit. *de in integ. restit. cap.* 126. dicit hanc restitutionem ab impetratione veniæ non trahi ad actus factos post impetrationem, & ante restitutionem ab illa. 7

SVMMARIVM.

1 *Masculus probata ætate 20. annorum, fœmina verò 18. consequuntur veniam, immobilia tamen alienare non possunt.*
2 *Venia ætatis non conceditur masculis nisi postquam 20. annum expleuerint, & fœminis postquam impleuerint 18.*
3 *per Procuratores, vel substitutos non potest qui tenetur facere manu, voce, & persona propria.*
4 *Mulieres sunt verecundiores, easque inprimis decet verecundia.*
5 *Minor qui veniam ætatis impetrauit, non potest alienare bona immobilia.*
6 *Minores cùm non possint aspirare ad honores, ideo indigent Imperiali oraculo eis veniam ætatis concedente.*
7 *Venia impetratio non prodest ad subeunda munera publica.*
8 *Fœminas citius senescere, quàm masculos.*

L. Omnes. II.

Imp. CONSTANT. A. *ad Verrinum P. P.*

Masculus probata ætate viginti annorum, fœmina verò 18. consequuntur veniam, immobilia tamen alienare non possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

Cùm vigesimi anni metas impleuerint, &c.] Ergo huiusmodi venia non conceditur masculis, nisi postquam 20 annum expleuerint, & fœminis postquam imple

impleuerint 18. & nisi minoribus, eóque iudicio præditi iudicentur, vt idonei ad ea ministranda censeantur, tam ætas, quàm reliqua coram iudice idoneis testibus comprobentur comparente masculo per se ipsum coram iudice, & fœmina per suum Procuratorem ita Ordin. Reg. Lusit *lib. 3. tit. 42. in princip.* Anton. Gom. *tom. 2. variar. cap. 14. num. 12. in princip.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 224. num. 25. in princip.*

3 *Iidem ipsi per se*, &c.] Notatur ad hoc quòd ille, qui tenetur manu, voce, & persona propria aliquid facere, non potest mediante alio per Procuratores, vel substitutos, vt per Anton. Gom. l. 8. *Tauri n. 109. prope fin.*

4 *Fœminas quoque*, &c.] Notatur ad hoc quòd mulieres sunt verecundiores, eásque imprimis decet verecundia, vt per Tiraq. *l. 9. connub. gloss. 1. part. 9. num. 179.*

5 *Vt prædia sine decreto*, &c.] Notatur ad hoc quòd minor, qui veniam ætatis impetrauit, non potest bona immobilia alienare, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 42. §. 2* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum, num. 21. & verbo vel aduersarij dolo, n. 66.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 5. in prælud. num. 68.* Garc. Mastrill. *Sicilia decis. 13. num. 24.* Molin. *de Iustit. tract. 2 disp. 224. vers. iudicis.* Mendez de Castro *in l. cum oportet, num. 12. de bonis quæ liber.*

6 In gloss. *Indigere.* ibi, *ideo indigent Imperiali oraculo*, &c. Notatur ad hoc quòd minores cùm non possint ad honores aspirare, ideo indigent Imperiali oraculo eis ætatis veniam concedente, vt per Xu-

7 ar. *alleg. 12. num. 6.* Sed impetrationem veniæ ætatis quoad publica munera subeunda non prodesse, tenet Padil. *in l. si quis maior, num. 7. de transact.* Cald. Pereira *in dict. l. si curatorem, verbo hunc contractum num. 42. & 43.* Thom. Valasc. *alleg. iuris tom. 1. alleg. 8. num. 11.*

8 In gloss. *Octauum.* ibi, *responde, mala herba*, &c. Notatur ad hoc quòd fœminæ citius dicuntur senes quàm masculi quia sagaciores, nam mala herba citò crescit Alij dicunt quòd fœminæ tùm sunt minoris vitæ, quàm masculi, citiùs perficiuntur, & ita contingit in quolibet animali, quia quanto res est breuioris vitæ, tanto citiùs perficitur. vide gloss. *verbo completum, vers. sed quære, in l. qua ætate, ff. de testam.* Tiraq. *l. 4. connub. gloss. 1. p. 9. num. 43.* Perez *l. 2. tit. 15. lib. 8. Ordin. pag. 310.* Guttier. *in auth. sacramenta puberum, num. 2.* Surd *de aliment. tit. 8. priuil. 58. num. 1.* Gam. *Lusit. decis. 310.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, in princip. num. 2.* Mascard. *de probat. concl. 1152. num. 6 & 7.* Cabed. *Lusit. decis. 114. p. 1.* Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 32. num. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Minor impetrata ætatis venia sine decreto immobilia alienare, aut obligare non potest, & num. 2. & 4.*

3 *Statutum faciens maiorem 20 annis, non intelligitur quantum ad alienationem bonorum.*

5 *Minori, qui veniam ætatis impetrauit alienandi bona immobilia, necessarium decretum, lege Lusitana.*

6 *Minor si post veniam ætatis alienet bona immobilia cum decreto, adhuc potest restitui. limita vt numer. 7. & 8.*

L. Eos qui veniam. III.

Imp. IVSTINIANVS A *Mennæ. P.P.*

MInor impetrata venia ætatis sine decreto immobilia alienare, aut obligare non potest, 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin. Lusitana *lib. 3. tit. 42. §. 2.* Anton. Gom. 2
var. tom. 2. cap. 14. num. 12. in princip. ibi, *bona tamen immobilia non poterit alienare sine decreto, & si cum decreto alienet, potest restitui*, Garc Mastrill. *Sicilia decis. 13. num. 24.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 224. num. 25. vers. si tamen bonum immobile*, Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 2. in prælud. num. 68.* Strach. *de mercat p. 3. num 29. & 30.* Emman. Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum, p. 4. num. 47. ff. de liber. & posth.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo hunc contractum, n. 21.* Guttier. *de tutel. & curis p. 2. cap. 5. num. 71.*

Notatur etiam ad hoc quòd statutum faciens 3
maiorem 20. annis. censeri, non intelligi quantum ad alienationem bonorum, vt ex Socin. & Franc. Curt. tenet per hunc text. Tiraq. *de nobilit. cap. 20. num. 42.*

Vt hypothecæ.] Notatur ad hoc quòd minor ob- 4
tenta venia ætatis non potest bona immobilia pignori, vel hypothecæ dare, vt per Neguzant. *de pignorib. part. 2. memb. 1. n. 3.*

Qui nec dum veniam ætatis meruerunt, &c.] Ad- 5
uertit Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo hunc contractum, num. 21.* quòd attenta lege Lusitana decretum est necessarium illi qui veniam ætatis impetrauit ad alienanda bona immobilia, nisi in eadem veniæ concessione exprimatur quòd deinceps bona sua possit liberè alienare, quasi maior esset annis 25. ex dictione illa *liberè*, quæ alterius excludit consensum, & auctoritatem, & quod magis est, existimat nec etiam sufficere quòd in veniæ concessione dicatur, quòd possit deinceps bona quamuis immobilia, alienare, nisi adsit illud verbum, *liberè*, vel aliud æquipollens, per quod induci possit concedentem voluisse excludere decretum alias semper necessarium.

In gloss. *Similis.* ibi, *ergo & cum decreto alienato* 6
prædio dubitur restitutio. Notatur ad hoc quòd minor si post veniá ætatis impetratam bona immobilia cum decreto alienet, adhuc potest restitui, quia licèt *in hoc text.* nihil specialiter de restitutione dicatur, tamé habetur hic regula quòd quoad alienationem prædiorum cum decreto omnes minores similes sunt, vel impetrauerint, vel non impetrauerint veniam ætatis; atqui vbi decretum requiritur in alienatione bonorum minorum, si opponatur, & minor lædatur, ipse restituitur; ergo quoad restitutionem quoque debet procedere similitudo, de qua *in hoc text.* ita Anton. Gom *d. cap. 14. num. 12. ante med* Simoncel. *de decret. lib. 3. tit. 8. num. 23. cum seq.* Sfort. Odd. *d. q. 23 art. 11. num. 47. & 48.* vbi *num 49.* limitat vt nó procedat quando à statuto prohibere- 7
tur minor contrahere sine aliqua alia solemnitate, excepto enim casu alienationis prædiorum, si sine illa solemnitate contraheret minor, qui veniam ætatis impetrasset, non restitueretur, & *num. 50.* etiam 8
limitat quando statutum mec concederet veniam ætatis abbreuiando scilicet ætatem minorem, & redigendo ad annos, putà 20. secus si voluisset maiores 20. & minores 25. fingere maiores, quasi beneficium ætatis concedendo, vt solet facere Princeps causa cognita.

SVM

reira *in l. si curatorem, verbo implorandum, num.26. vers. in contrarium*, Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restitut. q.32. art.21. num.144.* vbi quòd contra sententiam delegati à Principe solus Princeps restituere potest, vel, vt moris est, causam restitutionis suis Processibus committere, *& art.22. à num.155.* resoluit quòd contra sententiam Vicarij Episcopi solus Episcopus restituere potest. & *ead. quæst.32. art.3 ex num.33.* vbi dicit quòd contra sententiam latam à Procuratore, vel delegato suo solus Princeps restituere potest.

4 *Princeps enim solus*, &c.] Ex his verbis iuncta gloss. *verbo solus, ibi, vel ipse qui iudicauit*, &c. colligitur per illam dict. *solus*, excludi omnes alios iudices præter illos, quibus antea competebat iurisdictio generalis in eisdem causis, vt per Dec. *cons.3. num.3.* Menoch. *de arbitr. lib.1. q.40 num.8.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.1. n.5. vers. præterea facit*, Cott. *in memorab. verbo solus, pag.764.* D. Barbos. *in l.1. artic.4. n.100. cum seqq. ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Agens in causa restitutionis forum rei sequitur, & num.2. & 5. limita vt num.6.*
3 *Minor quando petit restitutionem, debet agere in foro aduersarij.*
4 *Minor & Ecclesia differunt.*
7 *Proponuntur plures quæstiones.*
8 *in Contractus distractu, resolutione, & rescissione conueniendus est reus coram iudice domicilij, non loci vbi fuit celebratus, & ita in distractu forum rei sequimur. limita vt num.9.*

L. Quoniam ea. II.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Aquilinæ.*

1 Agens causa restitutionis forum rei sequitur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num.1 sup. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 8. tit.19 part.6.* Romen. *sing.470.* Bernard. *reg.219. vers. secundò fallit*, vbi quòd minor
3 quando petit restitutionem, debet agere in foro aduersarij, Couar. *lib.1. var. cap.4. à princip. & lib.2. etiam var. cap.12. à num.1.* Mautit. *in tract. de in integ. restitut. cap.31.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.573. vers. interrogabis*, Morl. *in emporio iuris ciuilis part.1. tit.5. prælud. num.11. vers. quarta & vltima*, vbi post Bernard. *citato loco*, & Cou. *d. cap.4 num.2.* necnon Rebuff. *ad leges Galliæ, tom 2. tit. de restitut. in præfat. num.18* ac Marant. *de ordine iudic. part.6. §. & quandoque appellatur, num.118. vers. vltimo*, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, num.32.*
4 *in princip.* resoluit discrimen in hoc esse inter minorem & Ecclesiam, quia Ecclesia censetur oppressa in illa læsione, & in oppressionis causa huiusmodi competens est etiam inter sæculares ecclesiasticus. late Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restitut. part.1.*
5 *quæst.32. art.15. ex num.105.* vbi latè probat quòd quando petitur restitutio in integrum, siue agatur ad rescissionem contractus, siue ad obseruantiam illius, actor debet sequi forum rei, & *num.114.* li-
6 mitat quando reus reperiretur in loco vbi contraxit, nam aduersùs contractum illum, vel ad illius obseruantiam restitutio peti posset coram iudice loci vbi contractus fuit celebratus, & *num.116.* limitat etiam ex consuetudine in Francia, vbi electio est actoris, vt impetret litteras Regias, vel coram iudice domicilij defensoris, vel rei petitæ vbi sita est.

Materiam prosequitur idem Sfort. Odd. *dict. p.1. q.32. art.14.* plures quæstiones disputando, an scilicet in decidenda causa restitutionis in integrum debeat attendi ius municipale ipsius actoris, vel rei, vel loci, vbi contractus fuit celebratus, vel vbi sita est res, & *art.15.* an & quando restitutio in integrum coram iudice ecclesiastico peti debeat, quando venit petenda inter Ecclesiam & priuatum sæcularem, vel inter Ecclesiam & Ecclesiam? & *art.16.* an restitutio in integrum aduersùs sententiam debeat peti coram iudice à quo, an verò coram iudice ad quem? 7

Notatur hîc text. ad hoc quòd pro distractu, resolutione, & rescissione contractus conueniendus est reus coram iudice domicilij, non loci vbi fuit celebratus, & ita in distractu forum rei sequimur, vide Tiraq. *de retractu lib.§.8. gloss.5. n.2.* Lap. *alleg.10.* Anchar. Regien. *lib.1. q.14. num.12.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.14. num.21.* vbi *n.22.* post Cou. *d. cap.4. n.1. circa med.* & Coler. *de process. execution. part.2. cap.1. n.24. & 44.* ait textum *in præsenti* procedere quando reus non adest in loco contractus, secus si ibi adsit, quia ad hoc ibi non agitur. latè Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, n.30.* vbi tenet quòd ad rescissionem ipsius contractus remedio restitutionis in integrum in loco contractus, & coram iudice illius loci, si aduersarius ibi reperiebatur, agi potest, aliter verò si in loco contractus reperiatur, quia hoc casu nihil obstat quominus ibi eo conueniri possit, & in integrum restitutio postulari, & *in vers. nec obstant*, respondet quòd hîc text. debet intelligi in casu, in quo reus non reperitur in loco contractus. 8 9

SVMMARIVM.

1 *Restitutio in integrum potest peti coram iudicibus ordinariis, & delegatis, tam ad causas speciales, quàm vniuersales, non coram arbitris, aut iudicibus chartulariis.*
2 *Restituere possunt omnes illi, qui iurisdictionem habent ordinariam cum territorio, vel administratione.*
3 *Partes possunt componere, & in aliquem compromittere vt cognoscat, & definiat an læsionem prætendens restituendus sit.*
4 *Arbiter non potest restituere, nec de causa restitutionis in integrum cognoscere.*
5 *Iurisdictio ordinaria vt dicatur competere alicui, oportet quod habeat iurisdictionem cum territorio.*
6 *Causa restitutionis in integrum omni iure delegari potest, tam antiquo, quam nouo.*
7 *Delegatus à Principe an, & qualiter possit restituere.*
8 *Delegatus qui nullam propriam iurisdictionem habet, sed tantùm beneficio alieno; non potest cognoscere de causa restitutionis in integrum.*
9 *Delegatus datus ab ordinario, & datus ab eo, cui mandata erit iurisdictio, differunt.*

L. Cùm

L. Cùm ſcimus. III. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS *A. Ioanni. P. P.*

1 RESTITUTIO in integrum poteſt peti coram iudicibus ordinariis, & delegatis, tam ad ſpeciales, quàm vniuerſales cauſas, non coram arbitris, aut iudicibus chartulariis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* poſt eos Ioan. Petr. de Monte Sperello, & Giphan. *tom. 1. pag.* 111.

2 *Sancimus non ſolùm apud iudices*, &c.] Notatur ad hoc quòd omnes illi reſtituere poſſunt, qui iuriſdictionem habent ordinariam cum territorio, vel adminiſtratione, vt per Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo implorandum n. 17. verſ. tamen in hac materia*, Sfort. Odd. *in tract. de in integ. reſtitut. p. 1. q. 32. art. 3. num. 28. verſ. ſed contrà eſt veritas, & art. 17. à num.* 131. probat quemlibet iudicem ordinarium poſſe reſtituere contra propriam ſententiam, Morla *in emporio iuris p. 1. tit. 5. in prælud num. 10. in princip.*

3 *Vt etiam apud compromiſſarios iudices*, &c.] Ex his verbis, iuncta gloſſ. *verbo compromiſſarios*, colligitur poſſe partes componere, & in aliquem compromittere vt cognoſcat, & definiat an læſionem prætendens reſtituendus ſit, vt per Cald. Pereira *d. verbo implorandum, num. 27. in princip.* & ſaltem iubente ſtatuto compromitti omnes cauſas cuiuſcunque quantitatis ſint, &c. admittit. Sfort. Odd. *dict. q. 32. art. 11. à n. 95.* Bernard. *reg. 47. limit. 3.*

4 *Vel arbitros ex communi ſententia electos.*] Notatur ad hoc quòd arbiter non poteſt reſtituere, nec de cauſa reſtitutionis in integrum cognoſcere, vt per Bernard. *reg. 47. à princip.* Alciat. *lib. 2. paradox. cap. 5. in princip.* Bapt. de S. Blaſio *in tract. de arbitr. & arbitrat. q. 20. in 2. vol. tract.* Ioan. Garcian. *reg.* 408. Mauric. *in tract. de in integ. reſtit. cap. 36.* alias 38 Morla *dict. tit. 5. in prælud. num. 10. verſ. tertia concluſio*, vbi tenet deciſionem huius text. prohibentis, nec etiam incidenter arbitros de reſtitutione cognoſcere poſſe, interpretandam eſſe ex deciſione *cap. cauſa, de in integ. reſtit.* Cald. Pereira *dict. verbo implorandum, num. 15.* vbi *num. 26.* latè agit an idem ſit ſi incidenter petatur reſtitutio, latè etiam Sfort. Odd. *dict. quæſt. 32. art. 7. ex num.* 64. vbi concludi quòd arbiter non poteſt in integrum reſtituere, & *art. 11. ex num.* 83. reſoluit arbitrum quamuis non poſſit reſtituere in integrum, poſſe ſaltem renuntiare reſtituendum, & *art. 10. à num.* 92. tractant de arbitratore, ſic diſtinguit. aut arbitrator vult in integrum reſtituere, itaut eius laudum habeat vim ſententiæ latæ ſuper hac cauſa reſtitutionis, & hoc caſu non poteſt: aut vult componere controuerſiam ortam ſuper reſtitutione in integrum, & ſuper eam laudum ſuum per viam amicabilis compoſitionis pronuntiare, & determinare illam, & tunc bene poteſt.

5 *Cui & iuriſdictio adhæret*, &c.] Ergo vt iuriſdictio ordinaria dicatur alicui competere, oportet quòd habeat iuriſdictionem cum territorio, de quo an verum ſit, vide late D. Barboſ. *in l. cum prætor. §. 1. ex num.* 41.

6 *Sed ne quid penitus dubitandum*, &c.] Ex hoc text. colligit Vacon. *lib. 6. declarat. iuris ciuilis, declar.* 80. *num. 1.* quòd omni iure tam antiquo, quàm nouo, & quomodocumque delegari poteſt cauſa reſtitutionis in integrum. Sed Morl. *dict. tit. 5. in præl. num. 10. verſ. ſecunda concluſio*, tenet quòd delegati ſiue à Principe, ſiue ab Ordinario fuerint delegati, eodem modo poſſunt reſtituere, quo poterant

ipſi Ordinarij. Cald. Pereira *in d. verbo implorandum*
n. 19. verſ. qua ratione, vbi reſoluit delegatum à Prin- 7
cipe non poſſe reſtituere, & reſpondet ad hunc text.
quòd procedit in delegato ad vniuerſitatem cauſarum vel in delegato, cui ſpecialiter commiſſa eſt in integrum reſtitutionis quæſtio: & deinde tenet delegatum ab Ordinario non habent adminiſtrationem non poſſe cognoſcere de cauſa reſtitutionis, quamuis ei ſpecialiter hæc cauſa committatur, latè Sfort. Odd. *d. q. 32. art. 6. à num.* 52. vbi firmat delegatum à Principe reſtituere poſſe, in delegato verò ab Ordinario ſic diſtinguit. Aut quærimus an incidenter poſſit cauſam reſtitutionis delegatus iſte cognoſcere, & tunc dicendum quòd ſic. Aut quærimus an poſſit principaliter, & tunc ſubdiſtinguendum. Aut quærimus, an hæc cauſa in ſpecie poſſit ab Ordinario delegari, & tunc tam de iure veteri, quàm nouo dicendum quòd ſic. Aut fuit delegata in genere, id eſt, ſub generalitate aliarum cauſarum, & tunc ab hiſce delegatis cognoſci poteſt, & poſt ea reſpondet ad text. *in præſenti.*

In gloſſ. *Non habet.* ibi, *vel dic propriam, id eſt,* 8
ordinariam non habet, ſed delegatam, &c. Notatur
ad hoc quòd delegatur, qui nullam propriam iuriſdictionem habet, ſed tantùm alieno beneficio, non poteſt cognoſcere de cauſa reſtitutionis in integrũ, vt per Longaual *in l. imperium num. 128. ff. de iuriſd. omnium iudic.* Vacon. *de declar* 81. *num. 2.* D. Barboſ. *in l. cum prætor, §. 1 ex num. 199. ff. de iudic.* vbi *n. 201.*
colligit notabilem differentiam inter delegatum 9
datum ab Ordinario, & datum ab eo, cui mandata erit iuriſdictio, nam primus poterit cognoſcere de reſtitutione in integrum, non ſic ſecundus.

De reputationibus, quæ fiunt in iudicio in integrum reſtitutionis.

TIT. XLVIII.

MINORI petenti reſtitutionem reputantur ea, quæ accepit; veluti cùm reſcindit venditionem, debet reſtituere pretium, aut compenſare cum fructibus, ab emptore perceptis.

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVeſembec.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrum reponit omnia in priſtinum ſtatum, & num. 2. niſi in læſione ex dolo, num. 3.*

4 *Minor ſi ex tranſactione aliquid recepit ab aduerſario, & illam impugnare velit ex aliqua cauſa, non aliter audietur quàm reddita quantitate quam accepit quatenus ex illa factus ſit locupletior. intellige vt num 5. & 6. & amplia vt num. 7. nec ſufficit obligatio verbalis. ſed debet eſſe actualis, & realis, aut per verum depoſitum, num. 8.*

L. Qui reſtituitur. Vnic.

Imp. ANTONINVS *A. Tatiano.*

RESTITUTIO in integrum reponit omnia in priſtinum ſtatutum. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Caſtr. Petr. de Bellap. Ioan. de S Georgio, Sebaſt. Næui. remiſſiue Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

6 *Omnem eis excludit restitutionem* Poterit tamen aliquando succurri ex tit. *quod metus causa*, eo quòd in præsenti solum negatur auxilium ætatis, & sic remedium extraordinarium, & non actio, & sic ordinarium à iure communi procedens, vt per Cald. Pereira *d. verbo læsis num. 156. vers. hinc etiam.*

7 Notatur ad hoc quòd valet, & tenet contractus inter patrem & filium, adeò quòd non competit restitutio, quia non præsumitur læsio, vt per Anton. Gom. *tom. 1. variarum cap. 14. num. 17. vers. secundo*, limitat tamen Sfort. Odd. *d. q. 18. art. 2. n. 21.* quando
8 minor velit restitui contra contractum factum ab eo, cui pater eius successerit, vel eis, quibus ipsi successerunt, quia hoc casu possunt restitutiones procedere: & *n. 31.* ait conclusionem huius text. procedere quando concurrunt ista duo copulatiuè, videlicet quòd restitutio veniat concedenda contra personam patris, vel patroni, & contra factum eorum simul: nam si contra personas, & non contra factum eorum concedenda veniret, vel è contra, non per hoc denegari debet.

Si minor se maiorem dixerit.

TIT. XLIII.

Et hoc titulo non restituetur minor, cùm malitia suppleat ætatem, *l. 3. in princip. hoc tit.*

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. Kirchou. Viui. Soar. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 19.* latè Sfort. Odd. *in tract. de in integr. rest. quæst. 24.* de impedimento restitutionis in integrum, ex eo quia minor se maiorem dixit, Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 65.* vbi quærit, an accedente iuramento sibi præiudicet, & vtrùm possit restitui. Ægid. Benedict. *in l. ex hoc iure, ff. de iust. & iur. p. 2. cap. 3. ex num. 27.*

SVMMARIVM.

1 *Maiorem se asserens per errorem, nihilominus iuuatur auxilio restitutionis, & num. 3.*
2 *Minor dolo aduersarij maiorem se pronuntians, restitutionis remedium minimè amittit.*
4 *Falsum committere non dicitur qui ignoranter falsis vtitur probationibus.*

L. Si cùm minor. I.

Imp. ALEXANDER A. *Maximianæ.*

1 Maiorem se asserens per errorem, restitutionis
2 auxilio nihilominus iuuatur. Item minor dolo aduersarij maiorem se pronuntians, restitutionis remedium minimè amittit. Colligunt ex Ordinar. Bart Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast. Næui. Petr. de Bellapert. Ioan. de S. Georgio, remissiuè Casal. *in auct.* & Ximen. *in concordant.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. 1. tit. 10. part 3. vbi gloss. 9.* Tiraquel. *de iure mariti, gloss. 8. num. 135. cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 51. num. 41.* Mascard. *de probat. concl. 1141. num. 21.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num. 7. vers. diuersum*, vbi tenet restitutionem indulgendam quando minor non dolo, sed errore deceptus se maiorem asseruit, omni penitus dolo, & machinatione semota, aduertens in casu huius legis eas tabulas, quibus minor fuit deceptus, ab aduersario fuisse productas, quibus visis minor iustè potuit existimare veram esse tabularum fidem & testimonium, vnde cùm iusto errore fuerit deceptus minor, æquum est ei restitutionem impertiri, Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. p. 1. q. 24. art. 1.* vbi quòd non impeditur restitutio, vbi minor se maiorem dixit, & neque ipse, nec eius aduersarius dolum adhibuit. Benedict. Ægid. *in l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure, 2. cap. 5 n. 27.*

In gloss. *Probasti* ibi, *id est, probatum credidisti*, &c. 4
Notatur ad hoc quòd ignoráter vtens falsis probationibus falsum committere non dicitur, vt per Menoch. *de arbitr. casu 315. num. 6.* vbi hanc gloss dicit admodum notabilem, & summopere commendatam à Baldo *num. 3* qui ob id infert non sequi, sunt falsi testes, ergo producens falsum commisit; quia produci possunt ab eo, qui credit capitula vera esse ac etiam testes.

SVMMARIVM.

1 *Maiorem se asserens per fallaciam, non potest petere restitutionem, & num. 2. Quid si minor medio iuramento asseruerit se esse maiorem, an semper & vbique impediatur propter iuramenti religionem, num. 3.*
4 *Mulier si consentiat alienationi animo decipiendi emptorem, tunc in præiudicium mulieris decipientis ea alienatio habebitur pro valida.*
5 *Axioma, Deceptis, & non decipientibus iura subueniunt, remissiuè.*

L. Si is qui. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Vitaliano.*

Per fallaciam se maiorem asserens non potest petere restitutionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. 6. Hispan. tit. 19. part. 6.* Cremens. *sing. 183.* Afflict. *decis. 393. num. 12.* Alciat. *de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 2. num. 3.* Tiraquel. *de iure mariti gloss. 8. num. 135.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2 præs. 51. num. 41.* Guttier. *in authent. Sacramenta puberum, si aduersus vendit. num. 56.* vbi quòd minor 25. annis, qui gratia decipiendi aduersarium, vt cum eo contrahere, dixit se esse maiorem, si læditur ex eo contractu, & probet se minorem, non debet restitui, quia hoc casu malitia sua, hoc est, dolus supplet ætatem, & sibi patrocinari non debet, & *num. 57.* hoc restringit vt procedat eo casu, quo minor qui se minorem per mendacium dicit, eo tempore per suum aspectum id appareat, scilicet esse maiorem; nam si clarè constaret eum esse minorem licèt ipse se dolo maiorem diceret, tunc hoc casu posset restitui, quia secum contrahens potuit id prouidere, & cum illo non contrahere. Sfort. Odd. *in tractat. de in integrum restitut. part 1. quæst. 24. art. 6.* vbi quòd restitutio impeditur si in hac assertione ipse minor tantùm, non etiam aduersarius eius dolum adhibuit. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num. 7. in princ.* vbi quòd minor restitutio denegatur, qui animo & intentione decipiendi aduersarium vt

vt cum eo contraheret falsò se maiorem dixit, Benedict. Ægid. *in l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part. 2. cap. 5. num. 27. in princip.* vbi ait quòd si minor alterius circunueniendi causa maiorem se esse fallaciter asseuerauerit, restitutionis beneficium in negotio illo perdit.

3 Quid autem dicendum si minor medio iuramento asseruerit se esse maiorem, an semper & vbique impediatur propter iuramenti religionem in integrum restitutionem postulare? In quo dubio est distinguēdum, aut minor dolosè maiorem se esse iurauit, sciens se minorem, aut cum aduersarij dolo maiorem se dixit, hoc iureiurando corpareliter pręstito affirmens: vel aduersarij dolo non interueniente, sed lubrico fragilis ætatis consilio maiorem se esse cum iuramento affirmauit. In primo casu dicendum est huiusmodi doloso iura non subuenire, & malitiam supplere ętatem iuramento non obstante, secundùm Mascar. *de probat. concl.* 1059. aliàs 1063. *num.* 82 In secundo est resoluendum minori non obstare iuramentum; nam cùm dolo aduersarij inductus sit ad credendum se maiorem, cum non esset, eadem quoque facilitate inductum fuisse ad iurandum existimandum est. Ita contra Maurit *de in integrum restit. cap.* 170 defendunt Sfort. Odd. *d. q.* 24. *art.* 5. *num.* 43 Cald. Pereira *d. verbo læsis, num.* 8. Benedict. Ægid. *in d. l. ex hoc iure, p. 2 cap. 5. num. 27. in med.* In tertio verò casu recurrendum erit ad decisionem *l. si alterius 3. inf. hoc tit.* vbi dicemus.

4 Notatur hic text. ad hoc quòd si mulier consentiat alienationi animo decipiendi emptorem, vt quia tempore alienationis asseruit eam rem non esse dotalem, cùm tamen re vera dotalis esset, tunc in præiudicium mulieris decipientis & alienatio habebitur pro valida quia dolus mulier facit ne hoc casu illi competat fauor. de quo *in l. vnic. §. & cum lex, ff. de rei vxor. act.* de quo vide Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 5. num.* 43.

5 *Errantibus, non etiam fallentibus*, &c.] Ad illud vulgare dictum quòd deceptis, & non decipientibus iura subueniunt, vide Thom. de Thomasset. *in floribus legum reg.* 88. vbi subdit procedere quando deceptio magna est, & considerabilis. Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 78. à princip.* quos refero *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom.* 227.

S V M M A R I V M.

1 *Minor alterius circumueniendi causa maiorem se venditans non restituitur. maiorem se venditans dolo aduersarij, vt malitiosus non punitur, nec priuatur remedio restitutionis, num* 2. *&* 3.
4 *Ætas per aspectum probari potest.*
5 *Malitia supplet ætatem.*
6 *Restitutio non denegatur cùm dolus non interuenit ex parte minoris, tametsi aduersarius in dolo non stetuisset.*
7 *Minor vbi aduersarij dolo non interueniente, sed lubrico fragilis ætatis consilio maiorem se esse cum iuramento affirmauerit, nunc ei neganda est restitutio, intellige vt num.* 8. *&* 9. *& limita vt num.* 10.
11 *Contractus nullus etiam ratione minoris ætatis confirmatur per iuramentum assertorium.*
12 *Restitutio impeditur quando tam minor, quàm aduersarius eius fuerunt in dolo. In dubio quisnam fuerit in dolo, an minor vel aduersarius, tunc præsumitur contra minorem, qui se maiorem dicit, num.* 13. *contrarium vide num.* 14.

Barbos. Collect. in Cod. Tom. I.

L. Si alterius. III.

Iidem AA. & CC. Theodoræ.

Minor alterius circonueniendi causa maiorem se aspectus prætextu venditans, dum malitia ætatem supplet, non restituitur. Item minor dolo aduersarij maiorem se venditans; vt malitiosus non punitur, nec priuatur remedio restitutionis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1 2

Hanc eandem conclus. ex hoc text desumunt *l. 6. Hispan. tit. 19. part. 6.* Cremens. *sing.* 162. Tiraq. *de iure mariti gloss. 8. num. 135. cum seqq.* citati per Alphan. *collect.* 33. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num.* 9. Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restitut. pag. 1. q. 24. art. 5. cum seqq.* Benedict. Ægid. *in l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, p. 2. cap. 5. ex num.* 17. 3

Probare aspectu laboraueris.] Ergo per aspectum probari potest ætas, vt Grammat. *decis. 48. num.* 16. Mandos. *in tract. de ætate minori, quæst. 2. num.* 1. Sfort. Odd. *de in integrum restitut. part. 1. quæst. 37. num. 93. & 94. cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 50. num.* 38. Mascard. *de probat. conclus.* 667. *num. 17. & 18.* vbi intelligit si concurrat publica vox & fama, latè Farin. *fragment. criminal. part. 1 lit. A, à num. 148 vsque ad num.* 165. vbi *num.* 151. asserit hanc opinionem esse veriorem quoad transferendum onus probandi contrarium in aduersarium, & *n.* 152. post multos, quos refert, resoluit quòd sententia, seu iudicis pronuntiatio super probatione ætatis ex aspectu nunquam transit in iudicatum. 4

Cum malitia suppleat ætatem.] Hoc dictum vice prouerbij è nostris celebratum asserit Tiraquell. *in præfat. de iure primogen. num.* 181. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo hunc contractum, num. 46. in princip.* 5

Aditus itaque, &c.] Notatur ad hoc quòd restitutio non denegatur cùm dolus ex parte minoris non interuenit, tametsi aduersarius in dolo non stetisset, vt per Benedict. Ægid *d. p. 2. cap. 5. num. 28. in princip.* 6

Si tamen in instrumento per sacramenti religionem, &c.] Notatur ad hoc quòd vbi minor aduersarij dolo non interueniente, sed lubrico fragilis ætatis consilio maiorem se esse cum iuramento affirmauerit, tunc ei neganda restitutio, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1059. alias 1068. *num. 63. cum seqq.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 10. vers. vt minor*, Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 83. num. 3. & 4.* D. Barbos. *in l. 2. ff. soluto matrim. p. 4. num. 44. ante med.* Surd. *de aliment. tit. 7. q. 38. num.* 39. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num. 8. & verbo infra num* 20 Benedict. Ægid. *d. p. 2. cap. 5. num. 27. in fine*, Sfort. Odd *d. p. 1. q. 24. art. 2. num.* 8. vbi asserit probare hunc text. quòd si minor præstitit hoc iuramentum corporaliter, nō amplius auditur etiamsi clarè probare vellet se esse minorem; si verò non corporaliter, sed verbo tenus præstitit, & tunc aut minor vult probare testibus se esse minorem, & pariter non auditur, aut verò scripturis, & tunc secus; & ibi rationem præstat quare velit text. quòd possit in hoc vltimo casu probari contrarium scripturis, & non testibus, quia contra scripturam non admittitur probatio in contrarium, nisi per aliam scripturam, & *art.* 3. probat dispositionem huiusmodi non procedere quando minor non quidem specifice iurauit se esse maiorem, sed tantùm generaliter omnia & singula in instrumento contenta vera esse. 7 8

Intellige procedere quando minor vult venire per restitutionem in integrum, & eo respectu mino- 9

Ee 5 rem

rem ætatem probari; secus si vellet venire contra contractum per viam nullitatis, putà ratione solemnitatis requisitæ per statuta multis in locis existentia in contractu minoris non seruatæ. Ita Mandos. *in addit. ad Lap. alleg. 24. lit. D, & in tractat. de etate minorē, quæst. 7. num. 3.* Borgnin *in tractat. de tutor. & curat. num. 266* Mascard. *d. concl. 1063. num. 73.* vbi
10 *num. 77* limitat quando minor iurauit se maiorem per dolū, & qui secum contraxit, erat in bona fide, tunc enim excluditur minor à probatione propter nullitatem, sicut propter restitutionem in integrum, late Sfort Odd. *d. quæst 24 art. 4.* vbi probat dispositionem huius text. non procedere quando actus est nullus, vbi *num 40. & 41.* limitat hanc vltimam resolutionem, nisi vtrumque adesset iuramentum in hoc contractu, videlicet assertorium, & confirmatorium simul, & nisi minor dolosè asseruisset & iurasset se esse maiorem.
11 Per hunc textum tenet Abb. *lib. 1. cons. 71. num. 7.* quòd contractus nullus etiam ratione minoris ætatis confirmatur per istud iuramentum assertorium, cui tamen respondet Curt. iun. *cons 119. n. 3* Socin. iun. *cons. 3. à num. 26. lib. 2.* & vide citatos à D. Barbos. *d. l. 1. ff. soluto matrimonio, part. 5. num. 44. ad finem.*
12 In gloss. *Probare.* ibi *minor volebat decipere, & eius aduersarius eum,* &c Notatur ad hoc quòd restitutio impeditur quando tam minor, quàm aduersarius eius fuerunt in dolo, vt per Maurit. *de in integrum restit. cap 172. in fine,* Mynsing. *cent. 4. obseru. 20.* ex ea ratione quia non dicitur decipi is, cui volenti dolus infertur *l. cum donationis de transact.* Sed contrarium defendit Sfort. Odd. *d. q. 24. art. 7.* & D. Barbos. *in d. l. 1 ff. soluto matrim. p. 5. num. 46. vers. declara secundò,* ex ea ratione, quia in hoc casu dolus cum dolo compensatur.
13 In gloss. *Per testium.* ibi, *si verò non appareat, fecerit animo decipiendi, vel non,* &c. Tenet hæc gloss. quòd quando dubium est quis fuerit in dolo, an minor, vel aduersarius, tunc præsumitur contra mi-
14 norem, qui se maiorem dicit. Sed contrarium probant Gregor. Lop. *l. 6. verbo engañosamente, vers. quid autem dicendum, tit. 19 part. 6.* Sfor. Odd. *dict. q. 24. art. 8.* Benedict. Ægid. *in d. l. ex hoc iure p. 2. cap. 5. num. 28. in fine;* vbi distinguit inter minorem astutum, ac sagacem, & non sagacem, vt in illo dolus præsumatur secundùm huius glossæ sententiam, in isto verò non, secundùm contrariam, & *num. 29. in princip.* aduertit à causæ iudice considerandum esse an tempore, quo minor se maiorem asseuerauit, eius ætatis erat, qua minor aspectu ipso apparet, tunc enim si cum præsente contraxit, qui ex aspectu illius minoris ætatis eum esse facile cognoscere potuisset, restituendus semper erit, quamuis ab aduersario dolus illi in falsa assertione opponatur, cùm nec aduersarius ipse excusari à dolo possit propter minoris ætatis notitiam aspectu ipso perceptibilem.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio non est necessaria si ipso iure sententia annullatur, & num. 2.*
3 *Probatio plena requiritur in probanda læsione.*
4 *Præsumptionibus & coniecturis locus non est, vbi constat de veritate.*

L. Cùm circa. IV. & vlt.

Iidem CC. & AA. *Labio.*

Restitutio necessaria non est si ipso iure sententia annullatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 2. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Gregor Lop. *l. 6. gloss. 10. in fine tit. 19. part. 6.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. pag. 1. q. 17. art. 7. n. 70. & p. 2. q 78. art. 4. n. 45.* vbi ait hic dari restitutionem aduersùs sententiam latam super ætate minoris ex falsa opinione iudicis, qui errauit circa numerum annorum, vel aspectum minoris. 2

Ex probationum luce cognouerit, &c.] Ergo plena probatio regulariter requiritur in probanda læsione, de quo vide Sfort. Odd. *dict. part. 1. q. 36. art. 10. n. 65.* Mascard. *de probat concl. 1174.* aliàs *1280. n. 10.* 3

Notatur ad hoc quòd præsumptionibus, & coniecturis locus non est, vbi de veritate constat, de quo vide Cardin. Mantic. *de coniectur. vlt volunt. lib. 1. tit. 1. à num. 10.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs. 31. num. 2. cum seqq.* 4

Si sæpiùs in integrum restitutio postuletur.

TIT. XLIV.

Restitutio semel petenti denegata non nisi ex nouis defensionibus iterum petenti conceditur. *l. v. hoc tit.*

De materia tituli vide Maurit. *in tract. de in integr. restit. cap. 258.* Sfort. Odd. *in simili tract. p. 1. quæst. 16.* Soar Kitchou. Viui. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. lit. 20.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, à num. 33.* item Cuiac. Pac. & VVesembec. Cabed. *Lusit. decis. 200. p. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutione semel denegata, quoad appellationem, denuò licitè petere & impetrare licitum est, & num. 2. amplia vt n. 3.*
4 *Restitutio non datur aduersùs sententiam, qua denegata fuit restitutio in integrum, sed appellatio, & si lapsus fuerit terminus appellandi, datur restitutio ad appellandum ab ea.*
5 *Minor quando restituatur ad appellationem omissam. Quid si Procurator non appellauit, remissiuè n. 6 & an tempus decem dierum datum ad appellandum currat minori, num. 7.*
8 *Appellari potest à denegata restitutione in integrum, & deinde ob omissam appellationem à denegata restitutione in integrum datur restitutio ipsi quidem minori ex causa iuuenilis imprudentiæ, maiori verò ex iusta causa impedimenti propter quod appellare non potuit, resolue vt num. 9.*
10 *Restitui petere ob probationem omissam, & ob iniustitiam eius, quæ constat ex eisdem actis, differunt.*

L. Si post sententiam. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Romatio, & aliis.*

Restitutione semel denegata quoad appellationem, denuo licitè petere & impetrare licitum est 1

est. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo, Petr. de Bellaper. Ioan. de S. Georgio, Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 *Frustrà rursus*, &c.] Notatur ad hoc quòd restitutio non ampliùs conceditur vbi semel denegata fuit, vt per *l. Hispan. 6. tit. 19. part. 6. vbi gloss.* 10. Tiraq. *de retract. lig. §. 8. gloss. 7. num.* 11. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 12. col. 6.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 34. vbi* intelligit textum *in præsenti* procedere quando restitutio implorata fuit à Præside negata, quo casu ampliùs concedi nequit, nisi adsit aliqua noua causa, & ratio propter quam semel negata restitutio concedi debeat; iuxta leges sequentes huius tit. limitantes dispositionem nostri textus, late Sfort. Odd. *in tract.*
3 *de in integ. restit. part. 1. q. 16. art. 1.* vbi *num. 7.* ampliat vt procedat siue petatur restitutio contra contractum, siue contra sententiam, & *num. 8.* intellegit locum habere quando expresè denegata fuit restitutio, secus verò si non denegata, licet concessa non fuerit, & *art. 8. ex num. 14* disputat an restitutio in integrum denegetur ex eo quòd semel obtenta fuit in eadem causa & articulo. & *art. 9* pariter quærit an restitutio in integrum denegetur si petatur contra restitutionem in integrum iam obtentam.

4 *Appellare enim debuisti*, &c.] Notatur ad hoc quòd aduersùs sententiam, qua denegata fuit restitutio in integrum, non datur restitutio, sed appellatio, & si lapsus fuerit terminus appellandi, datur restitutio ad appellandum ab ea, ita Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num 5. vers. vndecimo infertur,* Sfort. Odd. *d. tract. de integ. restitut. p. 2. q. 72 art 1. num. 40.* vbi *num. 41.* ait procedere & loqui textum *in præsenti* quando fuit denegata restitutio propter defectum probationis læsionis, secus verò si ex defectu probationis ætatis, vt *in l. fin. sup. si minor se maiorem dixerit.*

5 Quando minor restituatur ad appellationem omissam? vide Menoch. *de præsumt. lib. 3. præs. 82. num. 8. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl. 960. num. 17. cum seqq. & concl 1273. num. 6.* Guttier. *practic. lib. 3. q. 37. num. 17.* Sfort. Odd *d. part. 1. q 16. art. 3. num. 19. vers. aut enim loquimur.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 11 q 4. num. 55.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo vel aduersary dolo, num. 18.* Flores de Me-
6 na *lib. 1. q. 5. num. 6.* Quid si procurator non appellauit? vide Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo*
7 *sua facilitate num. 35.* Et an tempus decem dierum datum ad appellandum currat minori? vide eundem Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 14. num. 21. cum seq.*

8 In gloss. *Restituimus.* ibi, *sed à qua sententia*, &c. Notatur ad hoc quòd appellari potest à denegata restitutione in integrum, & deinde ob omissam appellationem à denegata restitutione in integrum datur restitutio in integrum, ipsi quidem minori ex causa iuuenilis imprudentiæ, cùm in sui præiudicium negligenter appellare omiserit; maiori verò ex iusta causa impedimenti, propter quod appellare non potuit, ita Sfort. Odd. *dict. q. 26. art. 2. num. 13. & 14.*
9 vbi *num. 15.* resoluit quòd potest peti restitutio in integrum ob omissam appellationem, non solùm à sententia denegatoria restitutionis, sed etiam à sententia contra quā vt peteretur restitutio, fuit omissa appellatio, quæ puta iustius, & congruentius poterat interponi, quàm restitutio peti, idem Sfort. Odd. *d. tract. p. 2. q. 69. art. 2. num. 13.* aduertit quòd quamuis minor contra ipsam sententiam prius restitutionem petiisset, & non obtinuisset, nihilominus tamen poterit adhuc restitui ad appellandum ab illa sententia, aduersùs quam restitui non potuit, etiam si interim lapsum fuit tempus appellandi.

In ead. gloss. ibi, *Item nota aliud esse restitui*, &c. 10
Notatur ad hoc quòd aliud est restitui petere ob probationem omissam, quia tunc minor non solùm restituitur aduersùs solam sententiam, sed etiam aduersùs totam causam, & processum, & poterit nouas probationes facere: aliud ob iniustitiam eius, quæ constat ex eisdem actis, & tunc retractatur ipsa sententia, & ex eisdem actis potest illa dari: vt per Anton. Gom. *d. tom. 2. cap 14. num. 4.* Ioan. Garc. *de nobil. t. gloss 6. §. 2. à num. 1.* Flores de Mena *var. lib. 1, q. 5. num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutio petitur ex noua causa, quæ aliàs fuit denegata. & num. 2 ampliat vt num. 3.*
4 *Vnâ viâ electâ, non potest recurri ad aliam.*
5 *Causa noua quæ, remissiuè.*

L. Quamquam. II.

Imp. ALEXANDER A. *Iusto militi.*

EX noua causa peti potest restitutio, quæ aliàs fuit denegata. Colligunt ex Ordin. doctores citati *ad l. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. part. 1. q. 16. art. 5. ex num 23.* vbi *num. 24.* ampliat vt prætextu huius nouæ causæ possit etiam bis, & tertiò peti, etiamsi semel & bis denegata fuerit. Gam. *Lusit. decis. 110 num. 7.* 2 3

Notatur ad illud vulgare dictum quòd viâ vnâ electâ non potest ad aliam recurri, vt per Turret. *de effect. lib. claus. codicil. q. 11. num 3. & q 15. num 2.* Surd. *cons. 273. num. 20.* Stephan. Gratian. *Marcina decis. 4. num. 72.* incipium *de Axiomat. iuris vsufrequent. axiom. 225. n. 2* 4

Cùm tamen nouis defensionibus, &c.] Quæ autem dicatur noua causa in hac materia, dicam *infra l. sequenti.* 5

SVMMARIVM.

1 *Restitutio sæpius petitur ex noua causa defensionis, & n. 2 resolue vt n. 3.*
4 *Restitutio iterum petita dari ex causa noua, quando ex nouis probationibus super ætate, non autem super læsione petitur.*
5 *Causa noua ad restitutionem obtinendam sufficiens quæ sit.*

L. In vna. III. & vlt.

Imp. PHILIPPVS A. *Antiæ.*

EX noua defensionis causa restitutio in integrum sæpiùs peti potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Pute. *part. 3. decis. 79.* Gam. *Lusitan decis. 110. num. 7* Gabed. *Lusit. decis. 200 num. 4. part. 1.* vbi resoluit quòd restitutio semel tantùm concedi potest in vna & eadem causa, seu in eisdem articulis, & 2 3

non bis, secus si sint diuersæ causæ, seu articuli, quia tunc potest concedi in vno quolibet separato, dum tamen semel, & ex noua causa concedatur.

4 *Nisi noua defensiones*, &c.] Ex causa noua restitutio iterum petita dari debet, quando ex nouis probationibus super ætate, non autem super læsione petitur, ita Pute. *d. pars 3. decis. 79.* quam distinctionem reprobat ipse Pute. *ead. p. 2. decis.* 278 dicens textũ in præsenti generaliter loqui de noua causa, & nõ magis super ætate quàm super probationibus.

5 Ex noua causa ad restitutionem obtinendam sufficiens in materia, de qua agimus, dicetur non solùm quæ ab initio aderat, sed allegata iudici non fuit, sed etiam, quæ de nouo penitus emerserit, ita Greg. Lop. *d. l. 6. verbo razones nueuas, tit. 19. part. 6.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo implorandum, num. 35.* Sfort. Odd. *dict. quæst. 16. art. 6. à n. 16.* vbi *num. 30.* limitat vt procedat quando ista causa de nouo emergens detegit grauamen ab initio latens, secus verò si grauamen de nouo induceret, & *art. 7. à num. 31.* resoluit quòd noua causa dicetur, etiamsi allegata fuerit in prima petitione restitutionis, probata tamen fuerit, ex ea ratione, quia nouitas causæ consistit non in allegatione eius, sed in iustificatione illius, non enim datur restitutio ob causam simpliciter, sed ob iustam causam, vnde iustitia, vel iniustitia causæ allegatæ, prout innotuit ab initio ipsi iudici, vel non, facit causam dici veterem, vel non.

De his, qui veniam ætatis impetrauerunt.

TIT. XLV.

Mpetrauerunt.) scil. à Principe, ne in iis, quæ post veniam impetratam gesserunt, restituantur. *l. 1. hoc tit.*

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 42.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap 14. num. 12.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. part. 1. quæst. 23. à n. 37. vsque ad num. 50.*

SVMMARIVM.

1 *Minores non restituuntur aduersùs gesta post impetratam veniam ætatis insinuatam iudici, & num. 2.*

3 *Minor quando veniam ætatis impetrauit, quoad omnes actus est habitus pro maiore. amplia vt num. 4. & limita vt num. 5.*

6 *Venia à solo Principe impetranda est.*

7 *Minor restituitur aduersùs ipsum actum impetrationis veniæ. intellige vt num. 8.*

L. Eos qui. I.

Imp. AVRELIANVS A. *Agathocli.*

1 Aduersùs gesta post veniam ætatis impetratam iudici insinuatam minores non restituuntur. Colligunt ex Ordin. Bart. Salic. Bald. Castr. Fulgos. Petr. de Bellap. Ioan. de S. Georgio, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 12.* Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 41. §. 1.* Donell. *comment. iuris ciuilis cap. 12. col. 10.* Fortun. Garc. *in l. Gallus, §. & quid tantùm, num. 122. ff. de lib. & posthum.* Boër. *decis.* 350. *ante num. 5.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare, num. 47.* vbi etiam quòd minor quando veniam ætatis impetrauit, quod omnis actus est habitus pro maiore, *& verbo muneribus, num. 1. in fine, & verbo infra legitimum num. 22.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 5. in prælud. n. 9. vers. quartò*, Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 224. num. 25.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p. 1. quæst. 23. art. 9. ex num. 37.* vbi *num. 41.* ampliat vt procedat etiam quoad cursum quadriennij, nam ad petendam restitutionem eorum, quæ gessit minor ante impetrationem veniæ ætatis, incipit ei currere tempus petendi illam statim post impetrationem veniæ, idest, post 20. annum, & *num. 42.* limitat vt procedat ita demum si venia ætatis fuerit solemniter impetrata, aliàs secus. 3 4 5

A principali clementia impetratum.] Ergo venia à solo Principe impetranda, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 42. in princip.* Menoch. *de arbitr. casu 57. num. 42.* Gallin. *in comment. de verb. sign. lib. 5. cap. 20. num. 125.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. in prælud. num. 66. in fine*, Sfort. *dict. part. 1. q. 15. num. 23.* 6

In gloss. *Principali, vlt.* ibi, *sed si in eo quod impetrat veniam ætatis est læsus*, &c. Notatur ad hoc quòd aduersùs ipsum actum impetrationis veniæ potest minor restitui, vt per Sfort. Odd. *d. quæst. 21. art. 10. num. 45.* vbi intelligit quando impetratio veniæ facta fuit publicè & palam, & tunc cum Maurit. *de in integ. restitut. cap. 126.* dicit hanc restitutionem ab impetratione veniæ non trahi ad actus factos post impetrationem, & ante restitutionem ab illa. 7

SVMMARIVM.

1 *Masculus probata ætate 20. annorum, fœmina verò 18. consequuntur veniam, immobilia tamen alienare non possunt.*

2 *Venia ætatis non conceditur masculis nisi postquam 20. annum expleuerint, & fœminis postquam impleuerint 18.*

3 *per Procuratores, vel substitutos non potest qui tenetur facere manu, voce, & persona propria.*

4 *Mulieres sunt verecundiores, easque inprimis decet verecundia.*

5 *Minor qui veniam ætatis impetrauit, non potest alienare bona immobilia.*

6 *Minores cùm non possint aspirare ad honores, ideo indigent Imperiali oraculo eis veniam ætatis concedente.*

7 *Venia impetratio non prodest ad subeunda munera publica.*

8 *Fœminas citius senescere, quàm masculos.*

L. Omnes. II.

Imp. CONSTANT. A. *ad Verrinum P. P.*

Masculus probata ætate viginti annorum, fœmina verò 18. consequuntur veniam, immobilia tamen alienare non possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

Cùm vigesimi anni metas impleuerint, &c.] Ergo huiusmodi venia non conceditur masculis, nisi postquam 20 annum expleuerint, & fœminis postquam imple- 2

impleuerint 18. & nisi minoribus, cóque iudicio præditi iudicentur, vt idonei ad ea ministranda censeantur, tam ætas, quàm reliqua coram iudice idoneis testibus comprobentur comparente masculo per se ipsum coram iudice, & fœmina per suum Procuratorem ita Ordin. Reg. Lusit *lib.4. tit.42.in princip.* Anton. Gom. *tom.2. variar. cap.14. num.12. in princip.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.224. num.25. in princip.*

3 *Iidem ipsi per se*, &c.] Notatur ad hoc quòd ille, qui tenetur manu, voce, & persona propria aliquid facere, non potest mediante alio per Procuratores, vel substitutos, vt per Anton.Gom.*l.8. Tauri n.109. prope fin.*

4 *Fœminas quoque*,&c.] Notatur ad hoc quòd mulieres sunt verecundiores, eásque imprimis decet verecundia, vt per Tiraq.*l.9. connub. gloss.1.part.9. num.179.*

5 *Vt prædia sine decreto*, &c.] Notatur ad hoc quòd minor, qui veniam ętatis impetrauit, non potest bona immobilia alienare, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib.3.tit.42.§.2.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum, num.21.& verbo vel aduersary dolo, n.66.* Morl. *in emporio iuris part.1. tit.5. in prælud. num.68.* Garc.Mastrill.*Sicilia decis.13.num.24.*Molin.*de Iustit. tract.2 disp 224.vers. iudicis* Mendez de Castro *in l. cùm oportet, num.121. de bonis quæ liber.*

6 In gloss. *Indigere.* ibi, *ideo indigent Imperiali oraculo*, &c. Notatur ad hoc quòd minores cùm non possint ad honores aspirare, ideo indigent Imperiali oraculo eis ætatis veniam concedente, vt per Xu-
7 ar. *alleg.12 num.6.* Sed impetrationem veniæ ætatis quoad publica munera subeunda non prodesse, tenet Padil. *in l. si quis maior, num.7. de transact.* Cald. Pereira *in dict. l. si curatorem, verbo hunc contractum num.42.& 43.* Thom. Valasc. *alleg. iuris tom.1. alleg. 8.num 11.*

8 In gloss. *Octauum.* ibi, *responde, mala herba*, &c. Notatur ad hoc quòd fœminæ citius dicuntur senes quàm masculi quia sagaciores, nam mala herba citò crescit Alij dicunt quòd fœminæ tùm sunt minoris vitæ, quàm masculi, citiùs perficiuntur, & ita contingit in quolibet animali, quia quanto res est breuioris vitæ, tanto citiùs perficitur. vide gloss. *verbo completum, vers. sed quare, in l.qua ætate, ff. de testam.* Tiraq.*l.4.connub.gloss.1.p.9. num.43.* Perez *l.2. tit.15. lib.8.Ordin. pag.310.* Gutier. *in auth.sacramenta puberum, num.2* Surd. *de aliment. tit.8. priuil.58. num.1.* Gam.*Lusit. decis.310.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, in princip. num.2.* Mascard.*de probat. concl.1152. num.6.& 7.* Cabed. *Lusit. decis.114. p.1.* Sanch. *de matrim.lib.7.disp.32.num.16.*

SVMMARIVM.

1 *Minor impetrata ætatis venia sine decreto immobilia alienare, aut obligare non potest, & num.2. & 4.*
3 *Statutum faciens maiorem 20 annis, non intelligitur quantum ad alienationem bonorum.*
5 *Minori, qui veniam ætatis impetrauit alienandi bona immobilia, necessarium decretum, lege Lusitana.*
6 *Minor si post veniam ætatis alienet bona immobilia cum decreto, adhuc potest restitui. limita vt numer.7.& 8.*

L. Eos, qui veniam. III.

Imp. IVSTINIANVS A *Mennæ. P.P.*

1 MInor impetrata venia ætatis sine decreto immobilia alienare, aut obligare non potest, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.2. num.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin Lusitana *lib.3.tit 42.§.2.* Anton. Gom. *var. tom.2. cap 14.num.12.in princip.* ibi, *venia tamen immobilia non poterit alienare sine decreto, & si cum decreto alienet, potest restitui*, Garc Mastrill. *Sicilia decis.13. num.24.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.224. num.25. vers. si tamen bonum immobile*, Morl. *in emporio iuris p.1.tit.2. in prælud. num.68.* Strach. *de mercat p.3.num 29.& 30.* Emman.Costa.*in l. Gallus,§. & quid si tantum,p.4. num.47. ff. de liber.& posth.* Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo hunc contractum, n.21.* Guttier. *de tutel.& curis p.2.cap.5.num.71.*

3 Notatur etiam ad hoc quòd statutum faciens maiorem 20. annis. censeri, non intelligi quantum ad alienationem bonorum, vt ex Socin.& Franc. Curt. tenet per hunc text. Tiraq· *de nobilit. cap.20. num.42.*

4 *Vel hypothecæ.*] Notatur ad hoc quòd minor obtenta venia ætatis non potest bona immobilia pignori, vel hypothecæ dare, vt per Neguzant. *de pignorib.part.2.memb.1.n.3.*

5 *Qui nec dum veniam ætatis meruerunt*, &c.] Aduertit Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo hunc contractum, num.21.* quòd attenta lege Lusitana decretum est necessarium illi qui veniam ętatis impetrauit ad alienanda bona immobilia, nisi in eadem veniæ concessione exprimatur quòd deinceps bona sua possit liberè alienare, quasi maior esset annis 25. ex dictione illa *liberè*, quæ alterius excludit consensum, & auctoritatem, & quod magis est, existimat nec etiam sufficere quòd in veniæ concessione dicatur, quòd possit deinceps bona quamuis immobilia, alienare, nisi adsit illud verbum, *liberè*, vel aliud æquipollens, per quod induci possit concedentem voluisse excludere decretum alias semper necessarium.

In gloss. *Similis.* ibi, *ergo & cum decreto alienato* 6
prædio dubitur restitutio. Notatur ad hoc quòd mi-
nor si post veniá ætatis impetratam bona immobi-
lia cum decreto alienet, adhuc potest restitui, quia
licèt *in hoc text.* nihil specialiter de restitutione di-
catur, tamé habetur hic regula quòd quoad aliena-
tionem prædiorum cum decreto omnes minores si-
miles sunt, vel impetrauerint, vel non impetraue-
rint veniam ætatis; atqui vbi decretum requiritur
in alienatione bonorum minorum, si opponatur, &
minor lædatur, ipse restituitur; ergo quoad restitu-
tionem quoque debet procedere similitudo, de qua
in hoc text. ita Anton. Gom *d. cap.14. num.12. ante
med* Simoncel. *de decret. lib.3.tit.8. num.23. cum.seq.*
Sfort. Odd.*d. q.23.art.11. num.47.& 48.* vbi *num.49*
limitat vt nó procedat quando à statuto prohibere- 7
tur minor contrahere sine aliqua alia solemnitate,
excepto enim casu alienationis prædiorum, si sine
illa solemnitate contraheret minor, qui veniam ęta-
tis impetrasset, non restitueretur, & *num.50.* etiam 8
limitat quando statutum met concederet veniam
ætatis abbreuiando scilicet ætatem minorem, & re-
digendo ad annos, putà 20. secus si voluisset maiores
20.& minores 25. fingere maiores, quasi beneficium
ætatis concedendo, vt solet facere Princeps causa
cognita.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Aetas legitima, & perfecta de atate 25. annorum, non de suppleta per gratiam Imperatoris, intelligenda, & num. 2.*

3 *Axioma: Verba debent intelligi naturaliter, & propriè, non ciuiliter, & fictè, remissiuè.*

L. Si quis. IV. & vlt.

Idem A. ad Senatum.

1 Legitima, & perfecta ætas intelligitur de ætate viginti quinque annorum, non de ætate per Imperatoris gratiam suppleta. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Emman. Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum, part. 5. à num. 96. ff. de liberis, & posthum. & lib. 2. select. cap. 13.* Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restit. part. 1. q. 23. num. 44.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fecisti, num. 22. vers. hinc nos sumpta, in fine.* Rebuff. *in comment. ad l. 130. vers. legitima atas, ff. de verbor. significat.* Roland. à Valle *cons. 100. num. 35. lib. 2.* Menoch. *cons. 166. num. 31.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 7. lit. V, conclus. 91. num. 6.* Molin. *de iustit. tract. 2. disput. 224. num. 25. in fine,* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 21. num. 29.* vbi apertè dicit quòd cùm de ætate legitima fit mentio, intelligitur de ætate, quæ legibus constituta est, scilicet ætas viginti quinque annorum, qui annus & veteribus, & nouioribus terminus constitutus est, & veluti finis facilitatis, qua adolescens facilè decipi potest, ego ipse *in tractat. de appellatiua verborum vtriusque iuris signif. appel. 10.*

3 Ad illud vulgare dictum de quo in summario huius text. videlicet quòd verba debent intelligi naturaliter & propriè, non ciuiliter, & fictè, vide Doctores, quos plena manu retuli *in tract. de Axiomat. iuris vsufreq. axiom. 222. num. 27.* vbi extendo procedere in contractibus, sententia, & statutis.

Si maior factus ratum habuerit.

Tit. XLVI.

Qvi post legitimam 25. annorum ætatem rata habet, quæ in minore ætate constitutus gessit, non restituetur, *l. 2. hoc tit.*

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 11.* Menoch. *remed. 15. recuper. num. 106. & 107.* Kirchou. Soar. Viui. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 21.* Maurit. *in tract. de in integ. restit. cap. 312.* Sfort. Odd. *in simili tract. p. 1. q. 25. per tot.*

Quæ autem sit differentia inter hunc tit. & alium similem libri 5. huius Codicis, *si maior factus alienationem ratam habuerit*, solet è Doctoribus in dubium reuocari. Et illa est magis communis & receptior quòd hic titulus loquatur de ratificatione minoris, quæ venit ad confirmandum contractum, itavt, non possit ope exceptionis rescindi; titulus verò libri 5. de ratificatione actus inualidi, & sic quæ venit ad confirmandum contractum, itavt non possit nec de nullitate dici, nec de læsione ope restitutionis, ita Paul. de Castro *in l. 1. hoc eod. tit. in fine,* Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 14. num. 11.* Menoch. *d. remed. 15. recup. sup. num. 106.* Simoncel. *de decretis, lib. 3. tit. 9. in. prafat. col. 3.* Sfort. Odd. *d. part. 1. quæst. 25. art. 3. num. 26.* vbi *num. 29.* addit aliam differentiam effectualem inter dictos titulos, quia ille, de quo *in libro 5.* inducit vt cursu quinquennij præscribatur remedio nullitatis, & remedio restitutionis in integrum præscribitur quadriennio tantùm, quæ autem ratio sit, potest dici, quia ad conualidandum contractum omnio nullum longius tempus requiritur, quàm ad reddendum irretractabilem contractum de se quidem validum, sed ope restitutionis retractabilem.

SVMMARIVM.

1 *Ratificatio minoris reconciliat contractum in minori atate celebratum, & ipsum efficacem reddit, & inexpugnabilem, & num. 2.*

3 *Ratificatio illa quomodo fienda.*

4 *Minor ratificans & approbans factum aliquod in minore atate celebratum, non amittit beneficium restitutionis, dolo aduersarij lasus. limita vt num 6.*

5 *in Dolo est qui emit à minore, non seruatis solemnitatibus iuris.*

7 *Dolus prasumptus sufficit.*

8 *Contractus ipso iure nullus an confirmetur ratificatione minoris maioris facti, etiam quoad beneficium restitutionis in integrum, remissiuè. Et quid si maior factus ignorauit nullitatem contractus, numer. 9.*

10 *Ratificatio, & approbatio tacita ipsius minoris inducitur ex actis subsecutis, ita vt ei auferatur beneficium restitutionis in integrum. Referuntur exempla, num. 11. 12. 13.*

L. Si inter minores. I.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Eutychiano.*

Ratificatio minoris reconciliat contractum in minori ætate celebratum, & ipsum reddit efficacem, & inexpugnabilem. Colligunt ex Ordinar. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. de Bellap. Iacob. de S. Georgio, Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 11.* vbi agit de contractu, qui mero iure valuit, sed minor fuit læsus, & poterat restitui, Donell. *in comment. ad l. 2. num. 20. de rescind. vendit. pag. 325.* Tiraq. *de iure constitut. limit. 30. num. 11.* vbi quòd sufficit tacita ratificatio, Rebuff. *in comment. ad leges Gallia in proœm. gloss. 5. num. 73.* latè Menoch. *remed. 15. recup. num. 110. cum multis seqq.* vbi declarat hanc ratihabitionem tribus modis fieri posse, vel verbis expressis, vel tacite, vel facto aliquo Caualcan. *de tutore, & curat. num. 75.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. part. 1. q. 15. art. 5. ex num. 39.* vbi *num. 47.* ampliat vt procedat etiam in hærede ipsius minoris, qui si ratificet scienter id quod minor eius author gessit, non potest nomine minoris restitutionem petere. Paul. Montan. *de iure tutel. cap. 33. à num. 516. cum seqq.* 2 3

Facta sine dolo, &c.] Notatur ad hoc quòd minor ratificans & approbans factum aliquod in minori ætate celebratum, non amittit beneficium restitutioni 4

tioni

tionis in integrum si dolo aduersarij læsus fuit, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1255. alias 1261. *n.* 56. Maurit. *de in integr. restit. cap.* 312. *in fine*, Roland. à Valle *cons.* 70. *a num.* 42. *lib.* 4. & *in num.* 44. ait
5 in dolo esse qui emit à minore, non seruatis iuris solemnitatibus, Montan. *dict. cap.* 33. *num* 519. *cum seqq* Menoch. *d. remed.* 15. *recup. num.* 132. & *seqq.* Simoncel. *de decretis lib.* 3. *tit.* 9. *num.* 32. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *tit. de minorib. resolut.* 10. *num.* 8. Mari. Antonin. *var. resolut. lib.* 2. *resol.* 3. *num.* 20. Cacher. *decis.* 58. *num.* 32. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 513. *num.* 12. Ludouic. Cenci. *de censib part.* 1. *cap.* 2. *quæst.* 1. *art* 2. *num.* 26. Perez de Lara *de vita hominis cap.* 22. *num.* 49 latè Sfort. Odd. *dict. part.* 1. *quæst.* 25. *art.* 7. *ex num.* 72.
6 vbi *num.* 63. limitat vt non procedat quando ratificatio fuit facta ab eo, qui sciebat dolose se circumuentum fuisse, nisi dolus peruenerit ad notitiam minoris post approbationem, de quo Perez de Lara *dict. cap.* 22. *num* 53. cum Cacherano ait nunquam ratificationem conualidare actum dolo initum, siue ratificatio sit tacita, siue expressa, quæ opinio intelligenda est de ratihabitione generali expressa, non verò speciali expressa, nam data plena scientia doli, potest verus dolus de præterito remitti, & ex Stephan. Gratiano *dict. cap.* 513. *num.* 27. Et
7 sufficere dolum præsumptum defendunt Roman. *consil.* 57. Simoncel. *dict. tit.* 9. *num.* 44. Stephan. Gratian. *dict. cap.* 513. *num.* 12. Sfort. Odd. *dict. q.* 25. *num.* 75.
8 An autem ratificatione minoris maioris facti confirmetur contractus ipso iure nullus, etiam quoad beneficium restitutionis in integrum, vide Simoncel *dict. tit.* 9. *inspect.* 2. *num.* 26. Caluacan. *de tutor. & curat. sub num.* 146. Montan. *d. cap.* 33. *num.* 556. Menoch *d. remed.* 15. *num.* 143. & 138. & *cons.* 13. *n.* 104. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *tit. de minorib. resol.* 10. *num.* 7 *vers. contrarium*, Grauel. *Dolana decis.* 14. *num* 63. Ludou. Cenci. *d. art.* 2. *n.* 23. Sfort. Odd. *d. p.* 1 *q.* 25 *art.* 8. Mascard. *d. concl.* 1261. *num.* 57. Et quid si maior factus ignorauit nullitatem con-
9 tractus, Menoch. *d. remed.* 15. *num.* 185. Cacheran. *decis* 79. *num.* 13. Sfort. *d. q.* 25 *num* 69. Montan. *dict. cap.* 33. *num.* 571. Mastril *Sicil. deci.* 121. *a num.* 37. Stephan Gratian. *dict. cap.* 513. *num.* 11. Muta *decis.* 105. *num.* 82. Perez de Lara *dict. cap.* 22. *num.* 43. & 53.
10 In gloss. *Ratam fecerint*, *vlt.* ibi, *vel aliquid faciendo, per quod videbantur habere ratum*, &c. Notatur ad hoc quòd ratificatio & approbatio tacita ipsius minoris inducitur ex actis subsecutis, itaut ei auferatur beneficium restitutionis in integrum. Vide Montan. *d. cap.* 33. *num.* 537. Surd. *cons* 104. *n* 1 *cum seqq.* Menoch. *d. remed.* 15. *ex num.* 150. Perez de Lara *de vita hominis cap.* 22. *num* 45. Sfort. Odd. *d. p* 1. *q* 25. *art.* 6. *ex num* 58 vbi *n.* 61. notat quòd quando illud factum subsequutum, est quædam executio necessaria actus facti in minori ætate, tunc restitutio non impeditur, secus verò quando ex voluntaria peni-
11 tus. & *n* 63. exemplificat quando minor transegit in minore ætate, & postea factus maior aliqua capitula transactionis adimpleuit, tunc enim non ampliùs restitui potest.
12 Exemplum deinde est tacitæ ratificationis, quæ in contractibus onerosis inducitur per quinquennium, in lucratiuis per decennium inter præsentes & vicennium inter absentes, postquam vigesimum sextum annum attingit, vt per Menoch. *d. remed.* 15. *recup. n.* 151. 156 *cum seq.* Gam. *Lusit decis.* 76. *num.* 1. Gasp. Anton. Thesaur. *quæst. forens. lib.* 4. *cap.* 17. *n.* 19. Alex. Trentacinq. *d. resol.* 10. *n.* 17. & 15. Montan *d. cap.* 33 *num.* 560. Garc. Mastril. *decis.* 131. *num.* 22. Cæl. Barz. *decis.* 75. *num.* 13 & *decis.* 90. *num* 47 Iacob. Cancer. *var. tom.* 1. *cap.* 1. *num.* 29 Cardin Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib.* 4. *tit.* 6. *n.* 65. Ludou. Cenc. *d. art* 2. *n.* 23. Perez de Lara *de vita hominis cap.* 22. *n.* 45. & 46.

Aliud exemplum est quando minor locauit fundum, vel domum; & postea factus maior ipse, vel 13
hæres eius censum, aut pensionem receperunt, quia tunc amittunt beneficium restitutionis in integrum, ita Tiraq. *de iure constituti limit.* 30. *num.* 12. Osasch. *decis.* 58. *num.* 11. Menoch. *d. remed.* 15. *recup. num.* 118. Caualcan. *de tut. & curat. num.* 147. Et in indiuiduo quòd per exactionem redditum minor iam maior factus videatur censum ratificare, tenent Menoch. *d. remed* 15. *num.* 120. & *cons.* 439. *num.* 34. *vers quarto*, Surd. *cons.* 60. *num.* 11. & *cons.* 331. *num.* 4. Alex. Trentacinq. *d. resol.* 10. *num.* 1. *vers. hinc infertur*, Muta *decis.* 67. *num.* 12.

L. Qui post. II. & vlt.

Iidem AA. & CC. Sortiri.

Ratihabitio post 25 ætatis annum facta tollit 1
restitutionis in integrum petitionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *C. si* *pr hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm gloss.* 5. *num* 71. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 11. *in princip.* Ioan. Garc. *de nobilit gloss.* 17. *num.* 48. Ioan. bapt. Costa *de facti scientia & ignorant. cent.* 2. *distinct.* 59. *num.* 2. & conducunt posita *ad l.* 1. *sup. hoc tit.*

Vbi & apud quem cognitio restitutionis agitanda sit.

TIT. XLVII.

Hic titulus est de foro competenti; & hic quoque obtinet ea regula, *Actor sequitur forum rei.*

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & Wesem. Bellacomb. Villalob. & Kirchou. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit* 22. late Sfort. Odd. *de in integ. restit. q.* 52. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, a num.* 17. *de in integ. restit. min.*

SVMMARIVM.

1 *Contra sententiam delegati, Vicarij, & Procuratoris, solus Princeps restituit, & num.* 2. *resolue vt num* 3.
4 τὸ Solus *omnium aliorum exclusio.*

L. Si quid. I.

Imp. ANTONINVS *A. Seuero.*

Contra sententiam delegati, Vicarij, & Procu- 1
ratoris Princeps solus restituitur. Colligunt ex Ordin. Bart. Saliect. Bald. Castr. Petr. de Bellap. Iacob. de S. Georgio, Alois. Leo, Sebast. Næui remissiuè Casal *in annot.* & Xunen. *in concord.*

Hanc eandem conclusionem tenent Cald. Pe- 2
reira

reira in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 26. vers. in contrarium, Sfort. Odd. in tract. de in integrum restitut. q. 32. art. 21. num. 144. vbi quòd contra sententiam delegati à Principe solus Princeps restituere potest; vel, vt moris est, causam restitutionis suis Proceribus committere, & art. 22. à num. 155. resoluit quòd contra sententiam Vicarij Episcopi solus Episcopus restituere potest. & ead. quaest. 32. art. 3 ex num. 53. vbi dicit quòd contra sententiam datam à Procuratore, vel delegato suo solus Princeps restituere potest.

4 *Princeps enim solus*, &c.] Ex his verbis iuncta gloss. *verbo solus*, ibi, *vel ipse qui iudicauit*, &c. colligitur per illam dict. *solus*, excludi omnes alios iudices praeter illos, quibus antea competebat iurisdictio generalis in eisdem causis, vt per Dec. *cons. 3. num. 3.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 40 num. 8.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 1. n. 5. vers. praeterea facit*, Cott. *in memorab. verbo solus, pag. 764.* D. Barbos. *in l. 1. artic. 4. n. 100. cum seqq. ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Agens in causa restitutionis forum rei sequitur, & num. 2. & 5. limita vt num. 6.*
3 *Minor quando petit restitutionem, debet agere in foro aduersarij.*
4 *Minor & Ecclesia differunt.*
7 *Proponuntur plures quaestiones.*
8 *in Contractus distractu, resolutione, & rescissione conueniendus est reus coram iudice domicilij, non loci vbi fuit celebratus, & ita in distractu forum rei sequimur. limita vt num. 9.*

L. Quoniam ea. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Aquilinae.*

1 AGens causa restitutionis forum rei sequitur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 8. tit. 19 part. 6.* Romen. *sing. 470.* Ber-
3 nard. *reg. 219. vers. secundò fallit*, vbi quòd minor quando petit restitutionem, debet agere in foro aduersarij, Couar. *lib. 1. var. cap. 4. a princip. & lib. 2. etiam var. cap. 12. à num. 1.* Maurit. *in tract. de in integ. restitut. cap. 31.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 573. vers. interrogabis*, Mori. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 5. praelud. num. 11. vers. quarta & vltima*, vbi post Bernard. *citato loco*, & Cou. *d. cap. 4 num. 2.* necnon Rebuff. *ad leges Galliae, tom 2. tit. de restitut. in praefat. num. 18* ac Marant. *de ordine iudic. part. 6. §. & quandoque appellatur, num. 118. vers. vltimo*, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 32.*
4 *in princip.* resoluit discrimen in hoc esse inter minorem & Ecclesiam, quia Ecclesia censetur oppressa in illa laesione, & in oppressionis causa huiusmodi competens est etiam inter seculares ecclesiasticus. late Sfort Odd. *in tract. de in integrum restitut. part. 1.*
5 *quaest. 32. art. 13. ex num. 105.* vbi late probat quòd quando petitur restitutio in integrum, siue agatur ad rescissionem contractus, siue ad obseruantiam illius, actor debet sequi forum rei, & *num. 114.* li-
6 mitat quando reus reperiretur in loco vbi contraxit, nam aduersùs contractum illum, vel ad illius obseruantiam restitutio peti posset coram iudice loci vbi contractus fuit celebratus, & *num. 116.* limitat etiam ex consuetudine in Francia, vbi electio est actoris, vt impetret litteras Regias, vel coram iudice domicilij defensoris, vel rei petitae vbi sita est.

Materiam prosequitur idem Sfort. Odd. *dict. p. 1.* 7
q. 32. art. 14. plures quaestiones disputando, an scilicet in decidenda causa restitutionis in integrum debeat attendi ius municipale ipsius actoris, vel rei, vel loci, vbi contractus fuit celebratus, vel vbi sita est res, & *art. 15.* an & quando restitutio in integrum coram iudice ecclesiastico peti debeat, quando venit petenda inter Ecclesiam & priuatum secularem, vel inter Ecclesiam & Ecclesiam? & *art. 16.* an restitutio in integrum aduersùs sententiam debeat peti coram iudice à quo, an verò coram iudice ad quem?

Notatur hîc text. ad hoc quòd pro distractu, re- 8
solutione, & rescissione contractus conueniendus est reus coram iudice domicilij, non loci vbi fuit celebratus, & ita in distractu forum rei sequimur, vide Tiraq. *de retractu lib. §. 8. gloss. 5. n. 2.* Lap. *alleg. 10.* Anchar. Regien. *lib. 1. q. 14. num. 12.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 14. num. 21.* vbi *n. 22.* post Cou. *d. cap 4. n. 1. circa med.* & Coler. *de processib. execution. part. 2. cap. 1. n. 24. & 44.* ait textum *in praesenti* procedere quando reus non adest in loco contractus, se- 9
cus si ibi adsit quia ad hoc ibi non agitur. latè Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, n. 30.* vbi tenet quòd ad rescissionem ipsius contractus remedio restitutionis in integrum in loco contractus, & coram iudice illius loci, si aduersarius ibi reperiebatur, agi potest, aliter verò si in loco contractus reperiatur, quia hoc casu nihil obstat quominus in eo conueniri possit, & in integrum restitutio postulari, & *in vers. nec obstant*, respondet quòd hic text. debet intelligi in casu, in quo reus non reperitur in loco contractus.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio in integrum potest peti coram iudicibus ordinariis, & delegatis, tam ad causas speciales, quàm vniuersales, non coram arbitris, aut iudicibus chartulariis.*
2 *Restituere possunt omnes illi, qui iurisdictionem habent ordinariam cum territorio, vel administratione.*
3 *Partes possunt componere, & in aliquem compromittere vt cognoscat, & definiat an laesionem praetendens restituendus sit.*
4 *Arbiter non potest restituere, nec de causa restitutionis in integrum cognoscere.*
5 *Iurisdictio ordinaria vt dicatur competere alicui, oportet quod habeat iurisdictionem cum territorio.*
6 *Causa restitutionis in integrum omni iure delegari potest, tam antiquo, quam nouo.*
7 *Delegatus à Principe an, & qualiter possit restituere*
8 *Delegatus qui nullam propriam iurisdictionem habet, sed tantum beneficio alieno; non potest cognoscere de causa restitutionis in integrum.*
9 *Delegatus datus ab ordinario, & datus ab eo, cui mandata est iurisdictio, differunt.*

L. Cùm

L. Cùm scimus. III. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni. P.P.*

1 REstitutio in integrum potest peti coram iudicibus ordinariis, & delegatis, tam ad speciales, quàm vniuersales causas, non coram arbitris, aut iudicibus chartulariis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* post eos Ioan. Petr. de Monte Sperello, & Giphan. *tom.1. pag.111.*

2 *Sancimus non solùm apud iudices*, &c.] Notatur ad hoc quòd omnes illi restituere possunt, qui iurisdictionem habent ordinariam cum territorio, vel administratione, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum n.17. vers. tamen in hac materia*, Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p.1. q.32. art.3. num.28. vers. sed contrà est veritas, & art.17. à num.131.* probat quemlibet iudicem ordinarium posse restituere contra propriam sententiam, Morla *in emporio iuris p.1. tit.5. in prælud num.20. in princip.*

3 *Vt etiam apud compromissarios iudices*, &c.] Ex his verbis, iuncta gloss. *verbo compromissarios*, colligitur posse partes componere, & in aliquem compromittere vt cognoscat, & definiat an læsionem prætendens restituendus sit, vt per Cald. Pereira *d. verbo implorandum, num.27. in princip.* & saltem iubente statuto compromitti omnes causas cuiuscunque quantitatis sint, &c. admittit. Sfort. Odd. *dict. q.32. art.11. à n.95.* Bernard. *reg.47. limit.3.*

4 *Vel arbitros ex communi sententia electos.*] Notatur ad hoc quòd arbiter non potest restituere, nec de causa restitutionis in integrum cognoscere, vt per Bernard. *reg.47. à princip.* Alciat. *lib.2. paradox. cap.5. in princip.* Bapt. de S. Blasio *in tract. de arbitr. & arbitrat. q.20. in 2. vol. tract.* Ioan. Garcian. *reg.408.* Maurit. *in tract. de in integ. restit. cap.36.* alias 38 Morla *dict. tit.5. in prælud. num.10. vers. tertia conclusio*, vbi tenet decisionem huius text. prohibentis, nec etiam incidenter arbitros de restitutione cognoscere posse, interpretandam esse ex decisione *cap. causa, de in integ. restit.* Cald. Pereira *dict. verbo implorandum, num.15.* vbi *num.26.* latè agit an idem sit si incidenter petatur restitutio, latè etiam Sfort. Odd. *dict. quæst. 32. art.7. ex num. 64.* vbi concludit quòd arbiter non potest in integrum restituere, & *art.11. ex num.83.* resoluit arbitrum quamuis non possit restituere in integrum, posse saltem renuntiare restituendum, & *art.10. à num.92.* tractant de arbitratore, sic distinguit, aut arbitrator vult in integrum restituere, itaut eius laudum habeat vim sententiæ latæ super hac causa restitutionis, & hoc casu non potest: aut vult componere controuersiam ortam super restitutione in integrum, & super eam laudum suum per viam amicabilis compositionis pronuntiare, & determinare illam, & tunc bene potest.

5 *Cui & iurisdictio adhæret*, &c.] Ergo vt iurisdictio ordinaria dicatur alicui competere, oportet quòd habeat iurisdictionem cum territorio, de quo an verum sit, vide latè D. Barbos. *in l. cum prætor. §.1. ex num.41.*

6 *Sed ne quid penitus dubitandum*, &c.] Ex hoc text. colligit Vacon *lib.6. declarat. iuris ciuilis, declar. 80. num.1.* quòd omni iure tam antiquo, quàm nouo, & quomodocumque delegari potest causa restitutionis in integrum. Sed Morl. *dict. tit.5. in prælud. num.10. vers. secunda conclusio*, tenet quòd delegati siue à Principe, siue ab Ordinario fuerint delegati, eodem modo possunt restituere, quo poterant ipsi Ordinarij. Cald. Pereira *in d. verbo implorandum n.19. vers. qua ratione*, vbi resoluit delegatum à Principe non posse restituere, & respondet ad hunc text. 7
quòd procedit in delegato ad vniuersitatem causarum vel in delegato, cui specialiter commissa est in integrum restitutionis quæstio: & deinde tenet delegatum ab Ordinario non habent administrationem non posse cognoscere de causa restitutionis, quamuis ei specialiter hæc causa committatur, latè Sfort. Odd. *d. q.32. art.6. à num.52.* vbi firmat delegatum à Principe restituere posse, in delegato verò ab Ordinario sic distinguit. Aut quærimus an incidenter possit causam restitutionis delegatus iste cognoscere, & tunc dicendum quòd sic. Aut quærimus an possit principaliter, & tunc subdistinguendum. Aut quærimus, an hæc causa in specie possit ab Ordinario delegari, & tunc tam de iure veteri, quam nouo dicendum quòd sic. Aut fuit delegata in genere, id est, sub generalitate aliarum causarum, & tunc ab hisce delegatis cognosci potest, & post ea respondet ad text. *in præsenti.*

In gloss. *Non habet.* ibi, *vel dic propriam, id est, ordinariam non habet, sed delegatam*, &c. Notatur ad hoc quòd delegatus, qui nullam propriam iurisdictionem habet, sed tantùm alieno beneficio, non potest cognoscere de causa restitutionis in integrũ, vt per Longaual. *in l. imperium num.118. ff. de. iurisd. omnium iudic.* Vacon. *de declar 81. num.2.* D. Barbos. *in l. cùm prætor, §.1. ex num.199. ff. de iudic.* vbi *n.201.* colligit notabilem differentiam inter delegatum datum ab Ordinario, & datum ab eo, cui mandata erit iurisdictio, nam primus poterit cognoscere de restitutione in integrum, non sic secundus. 8
9

De reputationibus, quæ fiunt in iudicio in integrum restitutionis.

TIT. XLVIII.

MInori petenti restitutionem reputantur ea, quæ accepit; veluti cùm rescindit venditionem, debet restituere pretium, aut compensare cum fructibus, ab emptore perceptis.

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio in integrum reponit omnia in pristinum statum, & num.2. nisi in læsione ex dolo, num.3.*

4 *Minor si ex transactione aliquid recepit ab aduersario, & illam impugnare velit ex aliqua causa, non aliter audictur quam reddita quantitate quam accepit quatenus ex illa factus sit locupletior intellige vt num 5. & 6. & amplia vt num 7. nec sufficit obligatio verbalis, sed debet esse actualis, & realis, aut per verum depositum, num.8.*

L. Qui restituitur. Vnic.

Imp. ANTONINVS A. *Tatiano.*

REstitutio in integrum reponit omnia in pristinum statutum. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. de Bellap. Ioan. de S Georgio, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen, *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. 1. tit. 25. part. 3.* Bernard. *regul. 219. vers. tertius est qui describitur*, vbi declarat. Tiraquel. *de retractu lign. §. 32. gloss. 1. num. 68.* Emman. Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum, part. 2. num. 55. ff. de liber. & posthum.* Cald. *in l. si curatorem, verbo, vel aduersa-*
3 *rij dolo, num. 2.* vbi ait regulam huius text. non habere locum in læsione ex dolo procedente, Morl. *in emporio iuris ciuilis. part. 1. tit. 4. in prælud. num. 3. vers. secundò præmittendum*, latè Sfort. Odd. *in tractat. de in integrum restitut. part. 1. quæst. 47. ex num. 1. & part. 2. quæst. 62. art. 7. num. 91.* vbi ex hoc textu colligit quòd restitutio sit repositio in pristino statu hinc inde quoad ea quæ fauent, & prosunt minori, quàm quoad ea quæ nocent; & addit hoc procedere quoad id aduersùs quod specialiter petitur restitutio, vt scilicet si petatur aduersùs venditionem à minore factam, quemadmodum prodest minori quoad rei suæ recuperationem, ita nocet quoad pretij refusionem, secus verò quoad alia quæ non sunt communia, vel connexa, aut correlatiua illi actui aduersùs quem petitur restitutio.

4 *Ita nec in lucro, &c.*] Notatur ad hoc quòd si minor ex transactione aliquid ab aduersario recepit, & illam ex aliqua causa impugnare velit, non aliter audietur quam reddita quantitate, quam accepit, quatenus locupletior ex illa factus sit, vt per Molin. *de primogen. lib. 4. cap. 9. num. 43.* Mench. *quæstion. vsufrequent. cap. 66.* Simoncel. *de decretis. lib. 3. tit. 7. num. 20.* Ripa *obseruat. 301. num. 8.* Mangon. *Florent. decis. 119. num. 8.* Pinel. *in l. 2. de rescind. vendit. p. 3.*
5 *cap. 1. num. 24.* vbi quòd hoc casu non tenetur minor pretium emptori restituere, nisi emptor probet illud versum fuisse in vtilitatem minoris, Mari. Anton. *variarum resolut. lib. 2. resolut. 17. num. 4. & 5.* Decian. *consil. 56. num. 102. vol. 4.* Honded. *consil. 34. num. 34. vol. 2.* Giurba *decis. 103. num. 10.* Menoch. *consil. 616. num. 14. & cons. 674. num. 15. & cons. 714. num. 9. & cons. 1122. num. 66. & de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 84. num. 1.* Rot. *decis. 440. num. 1. part. 1. diuers.*
6 Et quòd nullus etiam maior sit audiendus super rescissione contractus, quem prætextu læsionis, seu metus, aut ex alia quacunque causa, nisi ante omnia accepta restituerit, secundùm Afflict. *decis. 230. num. 4. & 5.* Cacheran. *decis. 160. in fine*, Cancer. *var. resolut. lib. 1. cap. 18. n. 23.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gloss. 27. n. 22. & gloss. 56. n. 104. & 105.* Mari. Anton. *variarum. resolut. lib. 1. resolut. 11. num. 26. & resol. 16. num. 5.* Surd. *cons. 34. num. 24. & cons. 181. num. 47.*
7 Giurb. *decis. 103. num. 5.* Menoch. *cons. 644. num. 2. & cons. 1111. num. 112.* vbi hoc procedere ait non so-
8 lùm in transactione, sed in quibuscumque alijs contractibus nominatis, & innominatis. Et non sufficit oblatio verbalis, sed debet esse actualis, & realis, aut per verum depositum, ad not. per Sfort. Odd. *de in integrum restitut. quæst. 47. num. 28.* Giurba. *d. decis. 103. num. 12.* Menoch. *d. cons. 674. num. 4. & 25. & cons. 111. num. 66. & 75.*

Etiam per Procuratorem causam restitutionis in integrum agi posse.

Tit. XLIX.

Procuratorio nomine restitutio peti potest, dummodo Procurator speciale mandatum habeat; quia generale non sufficit: aut si de speciali mandato dubitetur, de rato caueat.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. VVesembec. Kirchou. Barb. Chærian. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 23.* Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restit. part. 1. quæst. 31. art. 9. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutio in integrum petitur per Procuratorem habentem speciale mandatum ad eam petendam, & numer. 2. limita vt numer. 3. resolue vt numer. 7.*
4 *Coniunctus an petere possit restitutionem pro coniuncto absque mandato speciali. limita vt num. 5.*
6 *Pater an possit petere restitutionem in integrum pro filio absque speciali mandato.*

L. Causam. Vnic.

Imp. ALEXANDER A. *Licinio.*

Restitutio in integrum potest peti per Procuratorem habentem speciale mandatum ad petendam restitutionem. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. de Bellapert. Iacob. de S. Georgio, Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. 1. tit. 25. in med. tit. pa. part. 6.* Capel. Tholos. *decis. 55.* Maurit. *de in integ. restitut. cap. 23.* Cassad. *decis. 1. num. 3. de procurator.* Alciat. *cons. 267. num. 4.* Mynsing. *cent. 2. obseru. 26.* Bellam. *cons. 32. num. 2.* Roland. *cons. 26. num. 1. & 7. lib. 2.* Couar. *lib. 1. var. cap. 6. in princip.* Menoch. *cons. 100. num. 298.* Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. q. 31. art. 12.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 5. in prælud. num. 21.* Caual. *commun. contra commun. q. 135.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, num. 4. cum seqq.* 2

Limitat multipliciter Sfort. Odd. *d. art. 12. ex n. 50.* vbi *num. 51. cum seqq.* quando in mandato generali adessent hæc verba, *Ad agendum, defendendum, supplicandum. &c.* Vel, *Et possit facere ea omnia, quæ possunt facere illi, qui habent speciale mandatum.* Vel data esset Procuratori libera facultas ea omnia gerendi, quæ ipsemet dominus agere posset, & esset mandatum generale cum libera, vel Procurator de rato promittere, vel esset Procurator fisci, qui potest eius nomine petere restitutionem in integrum absque speciali mandato, vel Procurator constitutus esset potius vt Syndicus, quàm vt Procurator, videlicet ab aliqua Vniuersitate, vel petẽda esset restitutio pro minore aliquo prodigo; vel esset Procurator rei, qui sine speciali mandato auditur, vel peteretur restitutio per viam exceptionis, vel nisi restitutio incidenter peteretur; in his enim casibus Procuratori petenti restitutionem in integrum, non est necessarium speciale mandatum. 3

Verùm coniunctus pro coniuncto possit absque alio speciali mandato restitutionem petere? vide Rip. *in cap. cum M. num. 60. de constit.* Tiraquel *de retractu lign. §. 1. gloss. 10. num. 98. & gloss. 13. num. 34.* Mench. *vsufreq. cap. 24. num. 11.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum num. 8.* D. Barbos. *in l. 3. num. 13. ff. soluto matrim.* Couar. *d. lib. 1. cap. 6. num. 5.* Sfort. Odd. *d. quæst. 31. art. 9. num. 39.* vbi negatiuè respondet, & limitat *num. 38.* quando iste consanguineus puta frater, vel alius posset prætendere interesse ex huiusmodi beneficio restitutionis propter rẽ cõmunẽ inter eos, & *art. 10. à n. 40.* disputat an pater 4 5

possit

possit petere restitutionem in integrum pro filio absque speciali mandato, *& art.14. ex num.71.* post Maurit. *cap.24.* Couarr. *d. cap.6.num.2.* & alios resoluit hoc mandatum speciale, quod requiritur ad petendam restitutionem in integrum per Procuratorem non requiri in indiuiduo, de quo etiam latè Cald. Pereira *in d. verbo implorandum, n.6.*

In integrum restitutione postulatâ ne quid noui fiat.

TIT. L.

APPELLATIONE pendēte nihil innouandum est *l. vnic. ff. nihil innou. appell. interp.* quod autem appellatio maioribus, hoc restitutio minoribus præstat.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Lancel. *de attent. p.2. cap.18.* Sfort. Odd. *de in integ. restit. q.42. & 43.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutione in integrum postulata, omnia in statu suo permanebunt, donec causa finiatur per sententiam, & num.2. amplia vt num.3.*

4 *Restitutione pendente an bona subhastari possint, resolue vt num.5.*

6 *Restitutio ad appellandum petita, an impediat interim executionem sententiæ, remissiuè. resolue vt num.8. amplia vt num.9. & limita vt num.10. 11. intellige vt num.12. limita quoque vt num.13. & 14.*

7 *Restitutione pendente nihil interim alienari potest.*

L. Postulata, Vnic.

Imp. GORDIANVS A. *Secundino militi.*

1 IN integrum restitutione postulata, donec per sententiam causa finiatur, omnia in suo permanebunt statu. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Petr. de Bellapert. Iacob. de S. Georgio. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Aloys. *singul.173.* Maurit. *de in integrum restit. cap. 423.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo per quod, num.14. & 18.* Sfort. Odd. *in simili tractatu part.1. quæst.42. art.1. à num.1.* vbi *num.8.* ampliat vt procedat non solùm quando restitutionis petitio fuit à
3 iudice admissa, sed iudex stat adhuc in suspenso an velit admittere, & *num.9.* dicit vt non solùm ea, quæ à parte interim attentata fuerint, possint à minore peti vt rescindantur, & reuocentur, seu restituantur, sed iudex ex officio suo reuocare potest. & *art.3.*
4 *à num.15.* disputat an restitutione in integrum pendente bona subhastari possint. & *art.6.* post Anton. de Canar. *in tractat. de execut. instrument. quæst.21.* Lancel. *d. part.2. quæst.18. num.131. cum seqq.* resoluit
5 quòd restitutio in integrum impedit interim executionem instrumenti, & idem Sfort. Odd. *d. q.42.*
6 *art.7. ex num.32.* disputat an restitutio in integrum ad appellandum petita impediat interim executionem sententiæ.

7 In gloss. *Debere.* ibi, *vt nec fiat alienatio rei*, &c. Notatur ad hoc quòd pendente restitutione in integrum nihil interim alienari potest; vt per Sfort. Odd. *d. q.21. art.2. ex n.10.* vbi *n.11.* dicit quòd si interim ab eo contra quem restitutio petita est, aliquid alienetur, alienatio est ipso iure nulla, & à iudice vt de facto facta, reuocari potest.

In eadem gloss. ibi, *nec sententia mandetur executioni*, &c. Notatur ad hoc quòd regulariter executio sententiæ impeditur pendente restitutione in integrum aduersùs rem iudicatam, vt per Ordin. Regiam Lusitan. *lib.3. tit.41. §.4. l. Hispan.2. tit.25. part.3.* Couar. *practic. cap.23. num. 6. & 7.* Duen. *regul. 1. limitat. 6.* Cassad. *decis.13. de rescript.* Marant. *de ordine iudic. part.6. actu vlt. num.58.* Cassan. *in catalogo gloria mundi, part. 5. consid. 24. vers. 81.* Vestr. *in practic. lib.8. cap. 3. num.17.* Lancellot. *dicto cap. 18. num. 10. & seqq.* Suar. de Paz *in sua practica tom.1. part.4. cap.3. num.9* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 6. §.2. num.20.* Azeued. *l.1. num.174 cum seqq. tit.22. lib.4. noua Recopilat.* Parlador. *rerum quotid. lib.2. cap. fin part.5. §.11. à num.53.* Guttier. *practic. lib. 1. quæst.134.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo per quod, num.18.* Aloys. Ricc. *in collectan. decis. part.1. collectan. 188.* Ceuall. *communium contra commun. quæst. 930.* Flores de Mena *variarum resolut. lib.1. quæst. 5. num.49. cum seqq.* latè Sigism. Scacc. *de appellation. quæst. 19. remed. 2. num. 64. cum seqq.* vbi pluribus modis ampliat & limitat, latè etiam Sfort. Odd. *dict. part.1. quæst.42. art.1. num. 1. cum seqq.* vbi *ex num.3.* ampliat vt procedat etiam de 9
iure Canonico, & etiam quoad restitutionem in integrum, ex clausula generali, & quamuis petatur restitutio in integrum in ipsa executione sententiæ.

Limita vt non procedat quando restitutio in in- 10
tegrum petitur contra sententiam à Principe latam, ita Couarr. *practic. cap. 15. num.7. vers. item quia,* Grauat. *ad Octauian. lib. 8. cap. 1. num. 29.* Boer. *decis. 65. num.7.* Menoch. *remed. 4 adipisc. num.831.* Lancellot. *dicto cap.18. num.10. & sequent.* Afflict. *decis 356. num 3.* idem Menoch. *consil.100. num.285.* latè Sfort. Odd. *d. part. 1. quæst.43. art.2. ex num.51.*

Limita etiam quando petitur restitutio aduersùs 11
tres sententias conformes. de quo vide Couarr. *dicto cap.25. num.7.* Cassad. *decis. 1. num. 3. de restit. in integr.* Lancellot. *d. cap.18. num.15.* Anton. de Canar. *in tract. de execut. instrum. quæst. 21. sub num.50.* Bard. *in tract. de tempore vtili cap.5. num. 2. vers. sed talis,* Ioan. Garc. *d. §.2. à num.28.* Mascard. *de probat concl. 1275. num.1. & à n.17.* Sigism. Scacc. *d. q 19. remed.1. à n.96.* Guttier. *d. lib.1. tract. q.134. n.2.* Sfort. Odd. *dict. quæst.43. art. 3. n.55.* vbi *num.57.* intelligit procedere quando restitutio in integrum petita fuit eo præ- 12
textu, quia victus læsus fuit imprudentia ætatis, vel iusto errore, aut ignorantia, seu impedimento, & sic non prætextu alicuius defectus, vel iniustitiæ ipsius sententiæ.

Limita quoque si contra petentum restitutio- 13
nem sit præsumptio materiæ, quòd causa differendæ executionis hoc petat, tunc enim executio fit, præstita cautione de restituendo, si petens executionem obtinebit, ita Lancellot. *d. d. cap. 18. num. 55. cum seqq.* Ioan. Garc. *dicto §.2. num.21. & 23.* Guttier. *dict. quæstion.134. num.3.* Vestri. *dict. lib 8. cap.3. sub num. 15. vers. at visis,* Contar. *in l. vnic. limit.8, sub num. 50. vers. sed an victo, si de moment. possess.* Sigism. Scacc. *dicta quæst. 19. remed. 2. à num. 85.* Sfort. Odd. *dicta quæst. 43. artic. 5. ex numer. 66.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo per quod, num.27.*

14 Limita denique in casu singulari, nempe vbi instrumentem, vel sententia continens aliquas annuas præstationes ac solutiones, fuisset pluries, ac per multos annos demandata exequutioni, & dictæ præstationes solutæ, quia tunc non est spoliandus sua possessione possessor percipiendi dictas præstationes per restitutionem in integrum de nouo postulatam, sed ea non obstante exequutio fiet, aliàs enim diceretur attentari contra possessorem, ita Lancel. *dict. cap.*18. *num.*132. & 133. Sfort. Odd. *d.q.*42. *num.*40. Guttier. *d. q.*134. *num* 3. *vers. est tamen casus.*

De restitutione militum, & eorum, qui Reip. causa absfuerint.

TIT. LI.

CVM dictum sic de tribus restitutionum causis, nempe de metu, dolo, & minore ætate, consequenter agitur de quarta causa, quæ est absentia Reipublicæ causâ. Inter eos autem qui Reipublicæ causa absunt, etiam milites numerantur. Quapropter hæc rubrica non sic accipi debet, quasi milites Reipublicæ causâ absentibus opponantur, sed generale verbum speciali subijcitur, ita vt agendum proponatur specialiter de militibus, & generaliter de omnibus Reipubl. causa absentibus

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Garcia Mastrill. *Siciliæ decis.*167. *per tot.* latè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p.*1. *q.*6. *art.*2. *cum seqq. à num.*5. *vsque ad* 50.

SVMMARIVM.

1 *Absens læsus in bonorum possessione, præsertim si ex causa probabili, & necessaria absuit, transmittit beneficium restitutionis ad hæredes, & n.*2. *Amplia vt num.*3. *& limita vt num.*4.

5 *Restitutio in integrum an competat ipsi hæredi quando defunctus tempore mortis suæ non adhuc perfectè læsus fuerit, sed per mortem ipsam completa est eius læsio, remissiue.*

6 *Explicatur textus.*

L. Si Valerianus. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Chiloni.*

1 ABsens læsus in bonorum possessione, præsertim si ex causa probabili, & necessaria abfuit, transmittit restitutionis beneficium ad hæredes. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. de Bellap. Iacob. de S. Georgio, Sebast. Naui. Giphan *tom.*1 *pag.*112. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *var. tom.*2. *cap.*14. *num.* Afflict. *super constitut. Regni lib.*2. *rub.*40 *n.*9. Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restitut. part.*1 *quæst.*50. *ex num.*2. vbi latè probat beneficium restitutionis in integrum esse transitorium ad hæredes eius, qui poterat in integum restitui, vbi *num.* 12. ampliat vt procedat sic quòd

3 eadem instantia, quæ fuerat cœpta à minore super hoc iudicio rescindente cum suo aduersario, transeat ad hæredem minoris & *num.*13. vt procedat etiamsi ipsi hæredi non possit competere hæc restitutio, & *n.*14. tam in hærede ex testamento, quàm ad intestato, & *num.*18. limitat vt non procedat si 4 hæres ratum habuit id, quòd à minore defuncti ratum fuit, nam aduersùs illud factum amplius restitui non potest, & *art.*6. *cum seqq. a num.*52. disputat, 5 an restitutio in integrum competat ipsi hæredi quando defunctus tempore mortis suæ, non adhuc perfectè læsus fuerat, sed per mortem ipsam completa est læsio eius.

6 *Post exactos dies.*] Id est, post annum, secundùm vnam sententiam; quasi hic loquatur inter ascendentes & descendentes, non autem collaterales, quibus dantur centum dies dumtaxat Sed hæc expositio dubia est, quia non distinguit text. an de ascendentium hæreditate, an verò collateralium loquatur. Qua reiecta explicatione Sfort. Odd *dict. tract. de in integr. restitut. p.*1. *quæst.*19. *art.*4. *num* 42. existimat quòd hic text. non dicit simpliciter de petitione restitutionis, sed dicit quòd intra annum vtilem implorari debet quod ad effectualem consecutionem illius refertur.

SVMMARIVM.

1 *Absens Reipub. causa gaudet beneficio restitutionis, & num.*2. *resolue vt num.*3.

L. Si quid. II.

Imp. ALEXANDER A. *Petronio Centurioni.*

ABsens Reipubl. causa restitutionis beneficio 1 gaudet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. tenet Sfort. Odd. *in tractat. de in integ. restitut. part.*1. *quæst.* 6. *num.* 6. & 2 *art.*10 *ex num.*32. resoluit absentiam causa magistratus, vel alicuius publici muneris, esse iustam causam restitutionis in integrum expressam in edicto Prætoris, & *art.*12. *ex num.*46. resoluit non procedere in 3 iis, qui subeunt munera pro ciuitate sua in ipsamet ciuitate, nisi quando magistratus, & munus istud publicum, nimis occupatum publicis negotiis detineret eum, qui eo fungeretur.

SVMMARIVM.

1 *Absens reuersus potest restitui intra annum vtilem, computandum à die reuersionis aduersus vsucapionem tempore absentiæ, vel parum postea perfectum, licèt tempore absentiæ cœperit.*

2 *Militiæ absente causa Reipubl. eius res, vel vxoris effectualiter non præscribuntur, & à die reuersionis vsque ad quadriennium poterit implorare restitutionem.*

3 *Restitutio in integrum cùm acquiratur in primo instanti & momento læsionis consummata ob absentiam, licèt postea cesset ea absentia, ob quam competebat eadem restitutio, non tamen cessat ea restitutio iam quæsita. intellige vt num.*4.

L. Quod

L. Quod tempore. III.

Idem A. Flavio Aristodemo militi.

1 Absens reuersus potest restitui intra annum vtilem computandum à die reuersionis aduersùs vsucapionem tempore absentiæ, vel parum postea perfectam, licèt tempore absentiæ cœperit. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 114.*

2 Vide *l. Hispan. 24. in fi. tit. 21. part. 3.* vbi quòd milite absente causa Reipubl. eius res, vel vxoris effectualiter non præscribuntur, & à die reuersionis vsque ad quadriennium poterit restitutionem implorare, Mayn. *lib. 2. actionum cap. 5 pag. 2.*

3 *Postea mam is Reipubl. causa abesse desiit.*] Notatur ad hoc quòd cùm restitutio in integrum acquiratur in primo instanti, & momento læsionis consummatæ ob absentiam, licèt postea cesset ea absentia ob quam competebat eadem restitutio, non tamen cessat ea restitutio iam quæsita, vt per Tiraquell. *in tract. cessante causa, limit. 31. num. 2.* vbi *num. 3.* intel-

4 ligit si illud quæsitum fuit de iure communi, secus si quodam iure irregulari, siue extraordinario & speciali fuerit quæsitum, nam tunc illud ius cessat cessante causa ipsius.

SVMMARIVM.

1 *Absentes causa Republica patiuntur primum, non secundum decretum quoad immissionem, & num. 2. limita vt num. 3.*

4 *Restitutionis beneficium ipsis reuersis aduersùs secundum decretum competit.*

L. Ignorare. IV.

Imp. Gordianvs A. Mastriano.

1 Absentes causa Reipubl patiuntur primum, non secundum decretum quoad immissionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Hippol. *in l. patre, num. 8. l. de quæst.* Ias. *n. 9. rursus, num. 23. Instit. de actionib.* Suar. de Paz *in pract. tom. 2. partis 2. cap. vnic. num. 39.* vbi ait in hoc text. citationem præcessisse saltem ad domum, quia absens inueniri non poterat. latè Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restit. part. 2. quæst. 68. art. 3 num. 18.* vbi

3 *n. 19.* limitat quando quis arripuisset iter Romam ex aliqua iusta causa, nam cùm contra eum non possit deueniri ad missionem aliquam etiam ex primo decreto, sequitur quòd si facta fuerit missio contra eum, sit nulla, & restitutione non indigeat, & citat Abb. *in cap. meminimus, num. 4. de appellat.* dicentem

4 quòd ita limitari potest textus *in præsenti.* Et idem Sfort *d. quæst. 68. art. 5. num. 26* tenet remedium restitutionis competere ipsis reuersis aduersùs secundum decretum.

SVMMARIVM.

1 *contra Præscriptionem quadriennij currentem in alienationibus factis per fiscum, restitutio datur absenti legitimè, & num. 2. resolue vt num. 3.*

4 *Maiori aduersùs præscriptionem ope restitutionis succurritur. intellige vt n. 5.*

L. Neque. V.

Idem A. Secundo militi.

Contra præscriptionem quadriennij currentem in alienationibus per fiscum factis legitimè absenti restitutio datur. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. p. 2. q. 89. art. 8 ex num. 62.* vbi resoluit aduersùs præscriptionem huiusmodi succurri maiori aduersus fiscum tam ad pretium recuperandum, quam aduersùs emptorem ad rem recuperandam. 2 3

In gloss. *Posse, fin.* ibi, *datur enim restitutio.* Notatur ad hoc quòd maiori hoc casu ope restitutionis succurri debet, vt per Sfort. *d. quæst. 89. num. 65. & 66.* vbi *num. 67.* respondet verba huius text. ibi, *besse non posse*, intelligi inspecto effectu, quo inspecto vtique non obest absentia, vel aliud iustum impedimentum ei, qui aduersùs illud restitui potest, *l. nemo ff. de restit. in integrum.* 4 5

SVMMARIVM.

1 *Venditio pignoris facta à creditore, absente debitore Republ. causa, per restitutionem rescinditur, & num 2*

3 *Venditor si rem emptam alteri nulliter vendidit, potest illam ab emptore repetere, reddito ei secundo pretio, si minoris emerit secundus emptor, quam primus.*

4 *Miles absens iusta ex causa, aut etiam minor, non restituitur aduersùs tempus, aut pœnam conuentionalem, licet restituerentur aduersùs legalem.*

L. Si cum militaribus. VI.

Impp. Valerian. & Gallien. AA. Germano centurioni.

Venditio pignoris facta à creditore absente debitore Reipublicæ causa per restitutionem rescinditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Sfort. Odd. *in tract. de in integr. rest tut. p. 3. q. 84. art. 6. ex num 49.* 2

Vel pretio si minus debito fuisset.] Notatur ad hoc quòd si rem emptam venditor nulliter alteri vendidit, venditor potest illam ab emptore repetere reddito ei secundo pretio si minoris emerit secundus emptor quàm primus, vt per Tiraquell. *de retractu lign. §. 11. gloss. 1. num. 18.* vbi *num. 19.* citato hoc textu dicit illum locum habere quando is opponit non debere se rem restituere nisi & sibi restituatur pretium à se datum. 3

In gloss. *Distraxerunt.* Notatur ad hoc quòd miles absens iusta ex causa, aut etiam minor, non restituitur aduersùs tempus, aut pœnam conuentionalem, licèt restituerentur aduersùs legalem, de quo an verum sit, vide *gloss. 2. ad fin. & gloss. 4. per tot. l. 47. tit. 13. part. 5.* Balb. *de præscript, 1. part. 6. princip. vers. 23. & 30.* Tiraquell. *de retractu conuent, tit 3. §. 1.* 4

§. 1 *gloss.* 2. *num.* 57. *cum seqq.* latè Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, n.* 93. *cum seqq.* Sfort. Odd. *d. p.* 2. *q.* 84. *art.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Successor non potest rescindere factum legitimum prædecessoris, & num 2.*
3 *Dignitas superueniens nil operatur in iis, quæ iam sunt ordinata.*

L. Ea quæ. VII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Marinæ.*

1 SVccessor non potest rescindere factum legitimum prædecessoris Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt *l.* 1. *Hispan.* 24. *tit.* 13. *part.* 5. Balb. *de præscript.* 1. *p.* 6. *princip. vers.* 23. & 30. Tiraq. *de retract. lign.* §. 1. *gloss.* 9. *n.* 48. & *n.* 54. & *in præf. de iure primog. n.* 132.
3 vbi infert ad hoc quòd in iis, quæ iam sunt ordinata, superueniens dignitas nihil operatur.

SVMMARIVM.

1 *Miles dum est occupatus in expeditionibus, gaudet priuilegio restitutionis, & n.* 2. *resolue vt n.* 3.
4 *Priuilegia competunt priuatis militibus stipendiatis, & armigeris donec sunt in exercitio armorum, vel in bello, vel in custodia arcis, vel ciuitatis ampliâ vt num.* 5.

L. Sancimus. VIII. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS *A. Mennæ P.P.*

1 MIles dum est occupatus in expeditionibus priuilegio restitutionis in integrum gaudet, quia vbi occupatio est causa priuilegij, ibi cessante occupatione cessat priuilegium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc. tit.* & post omnes Aloys. Leo.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Bellug. *in speculo Principum, rub.* 10. *num.* 10. *fol.* 115. Maurit. *de in integ. restit. cap.* 83. *num.* 3. & *cap.* 333. *cum seq.* Viui. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 2. *tit.* 25. *quibus ex causis minores, num.* 5. *pag.* 344. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 19. *cap.* 17. *num.* 1. Ioan. Bapt. Costa *de facti scient. & igno. inspect.* 84. *num.* 11. & 15. latè Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restit. part.* 1.
3 *quæst.* 6. *art.* 5. *à num.* 14. & *art.* 6. *num.* 18. resoluit quòd si milites vel alterius, vel nostri temporis verè militant, & in expeditione sunt, & vitam propriam pro Principe, vel patria exponunt, restitutionem in integrum merentur.

4 *Qui in expeditionibus occupati sunt, &c.*] Aduerte quòd priuilegia competunt priuatis militibus stipendiatis, & armigeris, donec sunt in exercitio armorum, vel in bello, vel in custodia arcis, vel ciuitatis, vt in plerisque ciuitatibus sunt homines armati ad portas, & ad plateas ciuitatum pro custodia, de quo vide Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib.* 3. *solut.* 8. *num.* 6. *fol.* 260. aliàs *fol.* 67. *verbo, in noua impress.* Menoch. *cons.* 408. *num.* 56. & *cons.* 909. *num.* 11. Ioan. Bapt. Costa *d. inspect.* 84. *num.* 13. Bernard. Græuz. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. *cap.* 118. *consider.* 1.

Ad illos qui de Principis, vel ciuitatis mandato sequuntur exercitum, vt sunt doctores, quæstoresve militum, item Medici & iudices, qui dicuntur abesse Reip. causa, sicut milites; extendit Sfort. Odd. *d. p.* 1. *q.* 6. *ex num* 19. 5

De vxoribus militum, qui Reip. causa absunt.

TIT. LII.

QVEMADMODVM militibus, & aliis Reipubl. causa absentibus succurritur per restitutionem, vt superiùs dictum; ita etiam vxoribus, si viros secutæ per absentiam damnum passæ sint.

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVesembec. Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. part.* 1. *q.* 6. *art.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Vxores militum, qui viros militantes sequuntur, gaudent beneficio restitutionis, & num* 2.
3 *Mulieres maritorum suorum conditione tenentur.*

L. Temporalibus. I.

Imp. ALEXANDER *A. Secundinæ.*

VXores militum, qui viros militantes sequuntur, restitutionis beneficio gaudent Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. de Bellap. Iacob. de S. Georgio, Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in a* [illegible] & Ximen. *in concordan.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Capyc. *decis.* 76. D. Barbos. *in l. quia tale, num.* 27. *ff. soluto matrim.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. part* 1. *quæst.* 6. *num.* 14. vbi aduertit quòd licèt malum sit quòd vxores sequantur viros suos in bellum, tamen ad tollendam occasionem peioris mali, id est, vel desertionis militiæ, vel sterilitatis, vel adulteriorum, si quando continere nequirent absque maritis, potest dici bonum hoc. 2

Notari etiam solet hic text. ad hoc quòd mulieres maritorum suorum conditione tenentur, de quo vide plura ad *l. Hispan.* 3. *tit.* 5. *part.* 2. & *l.* 7. *tit.* 2. *part.* 4. Padil. *in l. voluntas num* 5. *de fideicom.* Tiraq. *ad leges connub. gloss.* 1. *num.* 18. & *de iure mariti gloss.* 2. *num.* 54. & *seq.* & *de nobilit. cap.* 18. Mexi. *in tract. tassa panis concl.* 2. *num.* 63. Sollorzan. *de parricid. lib.* 2. *cap.* 13 Ioan. Garc. *de nobilit gloss.* 1. §. 1. *num.* 44. Pichard. *in tract. de nobilit. communicat. num.* 17. D. Barbos. *in l. quia tale, num.* 23. *cum seqq. ff. soluto matr.* 3

SVMMARIVM.

1 *Vxores militum prababiliter cum maritis absentes & peregrinantes, restitutionis auxilio contra res in absentia venditas, pretio tamen emptionis soluto, iuuantur, & num.* 2.

3 *Resti*

3 *Restitutionem in integrum petens probare debet quod res de quo agitur, pertineat ad eum iure dominij, vel possessionis, vel alterius rationabilis interesse. limita vt num. 4.*

5 *Dominium rei, vel possessio, aut aliud interesse in causa, an plenè probandum, vel sufficiat semiplena probatio, remissiue.*

L. Ei quæ diutissimè. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Quintilianæ.*

1 VXores militum probabiliter cum maritis absentes & peregrinantes restitutionis auxilio contra res, in absentia venditas, pretio tamen emptionis soluto, iuuantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Mascard. *de probat. concl.* 1277. alias *conclus.* 1283. *num.* 1.

3 *Demum ad se pertinere monstrauerit, &c.*] Notatur ad hoc quòd ab eo, qui petit restitutionem in integrum, probari debet quòd res de qua agitur, pertineat ad eum iure dominij, vel possessionis, vel alterius rationabilis interesse. Ita Mascard. *d. conclus.* 1283. *per tot.* Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restitut. part.* 5. *quæst.* 39. *ex num.* 7. qui limitat quando esset præscriptum ius personale, vel quando vnà cum dominio rei amissa quoque fuisset possessio eius ex causa iustæ absentiæ, vel alio iusto impedimento. Et idem Sfort. *d. quæst.* 39. *art.* 3. disputat an dominium rei, vel possessio, aut aliud interesse in causa debeat probari plenè, an verò sufficiat semiplena probatio.

De temporibus in integrum restitut. tam minorum, & aliarum personarum, quæ restitui possunt, quàm etiam hæredum eorum.

TIT. LIII.

TRACTANTVR hic communia minoribus, & Reipubl. causa absentibus; nempe quando aut ipsi, aut eorum hæredes restitutionem petere possint. Restitutio autem petenda est intra quadriennium continuum, quod minori statim ac maior factus est, id est, ex prima die anni 26. currit; actio tamen de dolo datur intra biennium

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Turzan. Villalob. & Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 24.* Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restitut. p. 1. quæst. 19.* Octauian. Simoncel. *de decretis lib. 1. tit. 1. inspect. 1. n. 69.*

L. In his. I.

Imp. GORDIANVS A. *Pudenti militi.*

1 MIliti restitutionem merenti tempus petendæ restitutionis currere incipit à die missionis. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Petr. de Bellapert. Iacob. de S. Georgio, Aloys. Leo, Sebast. Næuii. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* Vide dicta *in collectan. ad l. sancimus 8. suprà de restit. milit.*

SVMMARIVM.

1 *Minor si succedit maiori causa militiæ absenti toto tempore minoris ætatis, tempus restitutionis petendæ non currit.*

2 *Hæredes minoris intra quadriennium possunt petere restitutionem in integrum.*

L. Si intra. II.

Idem A. Secundino militi.

SI minor succedit maiori causa militiæ absenti, toto tempore minoris ætatis tempus, restitutionis petendæ non currit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

Vide *l. Hispan. 8 prope finem, tit. 19 part 6.* vbi quòd hæredes minoris intra quadriennium possunt petere restitutionem in integrum, Cæs. Vrsil. ad Afflict. *decis. 29. num. 1.* 2

SVMMARIVM.

1 *Quadriennium petendæ restitutionis, quod datur minori facto maiori, non currit absenti causa Reipublicæ.*

2 *Quadriennium huiusmodi retardatur propter iustum aliquod impedimentum postquam incepit currere, contingens sicut ab initio.*

L. Si intra annos. III.

Idem A. Mutiano militi.

QVadriennium petendæ restitutionis, quod datur minori facto maiori, non currit Reipublicæ causa absenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem tenet Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restitut. part. 1. quæst. 20. num. 5 1. & art. 7. num. 70.* tenet quòd quadriennium huiusmodi ita retardatur & suspenditur propter iustum aliquod impedimentum postquam incepit currere, contingens sicut ab initio. 2

L. Ex persona. IV.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Dionysio.*

BEneficium restitutionis in integrum ex quacunque causa competens ad hæredes transmittitur. Colligunt ex Ordin. doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. minor. p. 1. q 50. art. 1. ex num. 3.* vbi *ex num. 13.* multipliciter ampliat, & deinde limitat. 2

SVMMARIVM.

1 *Tempus petendæ in integrum restitutionis in minori ætate non currit his, qui veniam ætatis non impetrarunt.*

2 *Tempus vtilis anni, quod ad restitutionem petendam supererat defuncto, currit eius hæredi minori, sed demum facto maiori.*

3 *Maior succedens minori habeat annum vtilem, hodie quadriennium continuum ad petendam restitutionem ex persona defuncti.*

4 *Minor impetrans veniam ætatis oportet ut ostendat coram iudice priuilegium & gratiam Principis, & iudex decernat administrationem.*

5 *Præscriptio non currit contra hæreditatem iacentem.*

6 *Hæredi minoris læsi tantum temporis superest ad petendam restitutionem in integrum ex persona illius, quantum supererat ipsi læso tempore mortis eius, limita vt num. 7.*

L. Ea quæ. V.

Imp. CONSTANT. A. *ad Bassum P. P.*

1 PEtendæ in integrum restitutionis tempus in minori ætate non currit his, qui veniam ætatis non
2 impetrarunt. Item tempus vtilis anni, quod ad restitutionem petendam supererat defuncto, currit
3 eius hæredi minori, sed demum facto maiori. Item maior succedens minori habet annum vtilem, hodie quadriennium continuum ad petendam restitutionem ex persona defuncti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

4 Vide Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 14. num. 12. vers. item adde*, vbi citato hoc text. ait quòd requiritur quòd prædictus minor impetrans veniam ætatis ostendat & præsenter coram iudice priuilegium & gratiam Principis, & iudex concedat & decernat administrationem, Ioseph. Ludou *communium opin. tit.*
5 *de præscriptionen. concl. vnica in princip. num. 1.* vbi post aliquos, quos refert, tenet per hunc text. præscriptionem non currere contra hæreditatem iacentem, de quo etiam Sfort. Odd. *in tract. de de in integr. restit. p. 1. quæst. 20. art. 9. ex num. 82.*

6 *Ita tamen vt nunquam minori*, &c.] Notatur ad hoc quòd tantum temporis superest hæredi ipsius læsi ad petendam restitutionem in integrum ex persona illius, quantum supererat ipsi læso tempore mortis eius, vt per Sfort. Odd. *dict. p. 1. q. 20. art. 8.*
7 *ex num. 77.* vbi *num. 78.* limitat vt non procedat quando ipse quoque hæres esset minor, nam illud residuum quadriennij, vel etiam totum quadriennium, quod competebat ipsi auctori defuncto, non currit hæredi minori in minore ætate, sed post 25. annum, adeò quòd hæres habebit quandoque plus temporis, quàm haberet defunctus tempore mortis eius, scilicet omne tempus, quo minor extiterit, deinde omne tempus, quod defuncto superfuit.

SVMMARIVM.

1 *Tempus querelæ ob dotem non numeratam ipso iure currit minoribus fauore dotis, saluo tamen beneficio restitutionis tam minori, quàm hæredibus, & num. 2.*

3 *Exceptionem numeratæ dotis, & tempus proponendi illam, currit minori, sed eidem datur restitutio.*

AVTH. Si minor.

1 TEmpus querelæ ob dotem non numeratam ipso iure currit minoribus dotis fauore, saluo tamen restitutionis beneficio tam minori, quàm hæredibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Gregor. Lop. *l. 9. gloss. 1. col. 2. post med. tit. 19. part. 6.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 41.* Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. part. 1. quæst. 19 art 3. num. 29. & 30. & q. 20. num. 81* vbi per hunc text. dicit quòd hæres habet quinquennium tantùm, licèt defunctus habuisset 12. annos si vixisset, & hoc si hæres ipse quoque sit minor, si verò sit maior, habet tantum annum vtilam ad petendam restitutionem in integrum aduersùs dotem cautam non numeratam. *& p. 2. q. 88. art. 3. num. 48.* vbi quòd exceptio non numeratæ dotis, & tempus 3
proponendi illam currit minori, sed eidem datur restitutio.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio, quæ tempus instantiæ non excedit, reo & actori æqualis esto in concessione: reo autem soli conceditur, vbi tempus concedit instantia*

2 *Maior aduersarius potest vti termino concesso minori ad faciendam probationem.*

3 *Instantia non currit actori si reus subterfugiens causam trahat, ac protelet.*

4 *Minore restitutio ad producendum testes post dicta testificata, aduersarius non priuilegiatus potest illa ineunte dilatione alios testes producere.*

5 *Dilatio vni partium concessa, alteri est communis, & ea vti potest pars aduersa, non est communis ei qui iam probationibus renuntiauit, num. 6.*

7 *Dilationi eiusmodi alter in alterius præiudicium renuntiare non potest, nisi daretur in fauorem minoris per restitutionem in integrum.*

L. Petendæ. VI.

Idem A. ad Iulianum P. V.

DIlatio, quæ tempus instantiæ non excedit, reo 1
& actori æqualis in concessione esto: reo autem soli conceditur, vbi tempus instantia concedit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo.

Vide Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 5. post* 2
princip. vbi quòd aduersarius etiam maior potest similiter vti termino concesso minori ad probationem faciendam, Tiraq. *de retractu lig. §. 12. gloss. 2. num. 1.* vbi quòd non currit instantia actori si reus 3
subterfugiens causam trahat ac protelet. Menchac. *controuers. vsufrequent. cap. 3. num. 13.* vbi quòd mi- 4
nore restituto ad testes producendos post dicta testificata, aduersarius non priuilegiatus potest illa ineunte dilatione alios testes producere. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo vel aduersarij dolo, n. 22.* vbi quòd illo casu, quo minor ad probandum est restitutus, potest aduersarius suam intentionem pariter probare, & testes producere. Bernard. Grauæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 91.* Donell. *in comment. iuris ciuilis lib 24 cap. 6. col. 2.*

Notatur hic text. ad hoc quòd dilatio vni par- 5
tium concessa, alteri est communis, & ea potest vti pars aduersa, vt per Marant. *de ordine iudic. part. 6. titul. de dilationib. num. 18.* Boër *decis. 352. num. 3.* Osasc. *Pedem. decis. 79. num. 4.* Vincent. de Franch. *decis. 269. num. 3.* Azeued. *l. 3. num. 45. tit. 8. lib. 4. nouæ Recop.*

Recop. Caualcan. *p.1. decis. 21. num. 9.* Guttier. *practic. lib. 2. q. 32. num. 2.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocator. verbo dilatio, num.* 8. Petr. Gregor. *syntagm. iuris. lib. 48. cap. 8. à num.* 18. Curia Philip. *part. 1. §. 16. num. 9.* Camill. Borrel. *in summ. omnium decis. tit 47. de dilation. num. 50.* Amat. Roderic. *in pract. cap. 7. num. 25.* Menoch. *cons. 367. num. 33.* vbi *num. 28. vers.*
6 *primo.* tenet quòd non est communis ei, qui iam probationibus renunciauit & *num* 35. & 38. idem asserit vbi verisimiliter subornationis periculum in aduersario dilationem sibi communem esse contendente timeri posset.
7 Alter in alterius inuiti præiudicium huiusmodi dilationi renuntiare non potest, nisi daretur in fauorem minoris per restitutionem in integrum, quia si tunc minor renuntiat dilationi sibi concessæ, non potest aduersarius ea vti, de quo vide Caualc. *dict. decis. 21. num. 9.* Perez *l. vlt. in fine, tit. 5. lib. 3 Ordin. pag. 578.* Soar. *in thesauro commun. lit. D, num. 76.* Guttier. *d. quæst 32. num 3.* Rurg. Ruland *de commissar. p. 1. lib. 2. cap. 9. num.* 6. Azeued. *l 3. num. 3. tit. 8. lib. 4. noua Recop* Valasc *cons. 25. num. 11.* vbi tenet quòd si altera pars, cui dilatio restituitur ex iure speciali, re integra dilationi renuntiet, tunc renuntiatio hæc obest aduersario.

SVMMARIVM.

1 *pro Anno vtili datur hodie quadriennium continuum ad petendam restitutionem, sed huic obest minor ætas, iusta absentia, & impedimentum legitimum, & num. 2.*

3 *Minorı infra quadriennium post legitimam ætatem, quod incipit ei currere à die, quo ipse incepit maior effici, & sic potest lapsum, perfectum totum 25. annum, potest implorare restitutionem in integrum.*

4 *Restitutionem in integrum petens ex edicto minorum, debet probare quòd est infra quadriennium, nec excedat 29. annum.*

5 *Minor læsus si remedio restitutionis vti velit vltra quadriennium, non est audiendus, etsi apponat per viam exceptionis. nisi læsio esset enormissima, num. 6. limita etiam vt num. 7. & 8.*

9 *Tempus assignatum debet esse continuum.*

10 *Quadriennium continuum hodie, olim annus vtilis erat.*

11 *Quadriennium solùm datur ad inchoandam litem super restitutione, non verò ad illam finiendam.*

12 *Restitutio in integrum post quadriennium conceditur ex rationabili causa.*

13 *Diuisio magistralis temporis vtilis & continui, remissiuè.*

14 *Quadriennium non incipit currere nisi à die completæ læsionis, & præscriptionis.*

15 *Restitutio infra totum quadriennium semper peti potest, etiamsi læsio sit in minori spatio temporis. contrarium vide num. 16.*

17 *Minor quando impeditus aduersarij, & vel iudicis facto non potuit liti finem imponere infra quadriennium, tunc illud non currit.*

L. Superuacuam. VII. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P.P.*

1 PRo anno vtili datur hodie quadriennium continuum ad restitutionem petendam, sed huic obest minor ætas, iusta absentia, & impedimentum legitimum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispa* 8. *tit. 19 part. 6. vo gloss. 5.* Bernard. 8
reg. 653. Balb. *de præscript. 1. part. 6. princip. num. 27.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num.* 7. Emman. Costa *in l. Gallus, §. & quid si ta tum, p. 2. num. 85.* Cou. *lib. 1. var. cap. 3. num. 11.* Menoch. *de success. creat. §. 10. à num 30* Cuiac. *lib. 16. obseruat. 12.* Turzan. & Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib 2. tit. 24. num. 2 & lib. 25. à num. 6.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 21. cap. 5. col. fin. & cap 9, er tot.* Pererg. *lib 4. cons. 102. num. 64. cum seq.* Surd *decis* 136. Thesaur. *quæst. forens. lib. 4 q 75. num. 9.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 6. § 2. num. 14.* Anphan. *consil. 75.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facultate, num. 35. cum multis seqq. & verbo infra a num. 1. & quæst. foren. lib. 1. q. 22. num. 20.* Aloys. Ric *in collect. decis. p. 4. collect* 1036. Morl. *in emporio iuris. p. 1. tit. 5. q. 6.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 2. tit. de restitut. in integ. resol. 4.* latè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. q. 19. & 29. p. 1.* Cancer. *var. resolution. tom. 2. cap. 1. de minoribus, num 233. cum seq.*

Et alijs prouincijs quadriennium, &c.] Aduertendum est quòd minor infra quadriennium post legitimam ætatem, quod incepit ei currere à die, quo ipse incepit maior effici, & sic post lapsum, perfectum totum 25. annum potest in integrum restitutionem implorare. ita Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 41 §. 6* Anton Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 6. col. 1. in fine.* Maurit. *de in integ. restitut. cap. 46.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo infra legitimum tempus, num. 1.* Giurba *decis. 106. num. 5.* 3

Et petens restitutionem in integrum ex edicto minorum debet probare quod est infra quadriennium, nec excedit 29. annum, vide Menoch. *cons. 100. num. 289* Mascard *de probat. concl. 10 8 num. 32. & conclus. 1228. num. 2.* Morla *d. p. 1. tit 5 q. 10. num. 3.* Cald Pereira *d. verbo infra, num. 19* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p. 2. q. 39. art. 1. à num. 1.* 4

Vnde minor læsus si hoc remedio vltra quadriennium vti velit, non est audiendus, etsi per viam exceptionis opponat, vt per Bernard. *reg. 653.* Matienz. *d. l. gloss. 10. num. 8. tit. 1. lib. 5 noua. Recop.* Sfort. Odd. *d. q. 1. q. 19 art. 5 num. 50* Alexand Trentacinq *dict. tit. de restit. in integrum, resol 4. num. 13.* 5

Limita si læsio esset enormissima, nam tunc vltra quadriennium datur restitutio. Bernard. *reg. 653. in vers. octauo, & in vers. decimo,* Cou. *lib. 1. var. cap 3. num. 13.* Mynsing. *cent. 1. obseruat. 51, num. 7.* Suar. *d. tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 24. num. 6.* Padil. *in l. 2. num. 48. de rescind. vendit.* Emman. Costa. *in l. Gallus, §. & quid si tantum, num. 80. ff. de liber. & posthum.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 14. num. 20* Azeued. *l. 1. num. 52. lib. 5. tit. 11. noua Recop.* & *ibi* Matienz. *gloss. 8. num. 49.* idem Matienz. *in Dial. relator. p. 3. cap. 20.* Ioan. Garc. *de expens. cap. 18. num. 36.* Guttier. *de iuram. confirmat. part. 1. cap. 26. num. 7. in fine, & practicar. lib. 2. quæst. 115. num. 33.* Parlad. *lib. 2. rerum quotidian. cap. fin. p. 1. §. 16. num. 14.* Felician. de Solis *de censib. lib. 2 cap. 1 num. 40* Sfort. Odd. *d. part. 1. q. 19. art. 7. num. 66.* Morla. *d. tit. 5. in prælud. num. 16. vers. sed restat. videre,* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 21. num. 28.* Mar. Giurba *decis. 106. num. 12.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 146. num. 20.* Castill. *lib. 3. quotid. cap. 21. num. 49.* 6

Limita etiam huiusmodi triennium non currere probabiliter ignoranti, ita Bernard. *d. reg. 653. vers. sexto fallit,* Tiraq. *de retractu lig. §. 15. gloss. num. 21.* Cou. *in reg. possessor. p. 3. §. 3. num. 3.* Fichard, *commun. opin.* 7

opin.tom.1.lib.2 tit.25. num 8. *pag.*445. Simoncel.*de decretis lib.3.tit.9.num.6.* Menoch. *remed.* 15. *recuper. num* 115.*cum seq.* Mascard. *de probat. concl.* 1276. Sfort. Odd.*d.part.1.q.20.num.37. vers.in contrarium,* Flamin. Parif *de resignat. benefic. lib.3.q.7. num.*82. Cald. Pereira *d.verbo infra legitimum num.*3.Cardin. Tusch. *lit. R, concl.*298. *num.*9.16. & 43. Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.*2. *tit.de in integ. restitut.resol.*1. *num.*5. & *resol.*4. *num.*17. Cancer. *var. resolut. lib.2.cap.1. num.*219. Ceuall. *communium contra commun. q.*48. *num.* 14. Perez de Lara *de vita hominis, cap.*25. *num.*83. & 88. Giurba *d. decis.*106. *num.*10. vbi supinam & crassam ignorantiam non sufficere ad retardandum quadriennium tradit, & præsumptam scientiam sufficere ad quod plures adducit.

Neque legitimè impeditis currit, de quo Sfort. Odd.*d.quæst.*19 *à num.*56. Cald.Pereira *d.verbo infra legitimum, num.3.cum seqq.*

8 Limita denique quando partium consensu quadriennium fuerit prorogatum, Salzed. *ad Bernard. d.reg.653.vers.& vltra decem*, Alexand. Trentacinq. *d.tit. de in integ. restit. resol.4.num.15.* & Sfort. Odd. *dict. part.1. quæst.19. art.10. num.86.* vbi *num.*88. ait procedere dummodo expressè aduersarius consentiat.

9 *Continuum tantummodo numerari*, &c.] De tempore assignato quod debeat esse continuum, vide Tiraq *de retractu lig.* §.1. *gloss.*11. *num.*21. Anton. Gom.*tom.3. var. cap.1. num.3. col.2. & cap.8. num.2.* Cald.Pereira. *de resolut.emphyt.cap.13.num.3.*

10 *Ex die ex quo annus vtilis currebat*, &c.] Olim namque erat annus vtilis, vt *in l.interdum, ff.de minor.*hodie est quadriennium continuum.Sfort.Odd. *d. part.1. q.1. num.* 18. vbi *num.*19. rationem huius mutationis,assignat, quia propter diuersum morem & stylum feriarum iste annus vtilis alicubi forte lõgior, alicubi verò breuior. Et annum cùm dicunt Iureconsulti, ferè vtilem accipiunt, hoc est, qui ex diebus 365.vtilibus constat,ita Gouean.*lection. iuris var.lib.1.cap.*10.

11 *Ad interponendam contestationem, finiendámque litem.*] Vsus & praxis contra dispositionem huius text.obseruat quòd hoc quadriennium solùm datur & assignatur ad inchoandam litem super restitutione, non verò ad illam finiendam, vt obseruarunt Moll. *d. tit.5. in prælud. num.*16. Rebuff. *tom.2. ad leges Galliæ tit.de restit. art.2. gloss.1. num.4. cum seqq.* vbi eleganter adnotauit huius.l. litteram aliter legendam esse in hunc modum, *Temporis continuatio obseruetur ad interponendam contestationem, inchoandámque litem.* optimè Cald. Pereira *in dict. verbo infra legitimum, num.1.* vbi *prope fin.* aduertit rectiùs dici posse litteram huius text.corruptam esse,& legendum, *faciendámque litem*, non *finiendam*, neque id est alienum ab oratione huius l.nam cùm Iustinianus ius antiquum corrigens (quo annus vtilis concedebatur ad implorandam restitutionem) quadriennium concederet numerandum ab eo die, & tempore,quo annus ille numerabatur,ideo quemadmodum ille annus secundùm ius vetus erat minori concessus ad inchoandam litem non finiendam, ita etiam quadriennium debet ad illam initiandam esse concessum, vt sapiat naturam eius, in cuius locum fuit subrogatus. quidquid dicat Sfort. Odd.*d.part.1.q* 19.*a num.*93.

12 *Vel alijs legitimis causis*, &c.] Nota iudicem posse ex rationabili causa restitutionem in integrum post quadriennium concedere, de quo vide Menchac. *illustr. quæst. lib.1. q.31. num.15.* Sfort.Odd.*d. p.1. q.19. ex num.* 82. vbi *num.*83. aduertit regulam certam tradi non posse ad ostendendum quæ dicatur iusta causa ex qua moueri debeat iudex,quia arbitrio eius committi debet, sed tamen dici potest quòd quoties apparebit iudici quòd læsus iusto impedimento detentus non potuit restitutionem in integrum petere, vel expedire infra quadriennium, concedit eidem etiam post quadriennium,per *l.non enim, ff ex quibus causis maior.* huiusmodi autem impedimentum sunt infirmitas,absentia, furor, paupertas,&c.

In gloss. *Supervacuam.* Magistralem diuisionem temporis vtilis, & continui, quam facit hæc gloss. tradunt Bart. *in tractat. de tempore vtili & continuo, cap.3.sub.num.7.* Sfort. Odd. *d.part.1. q.19. art.3. ex num.13.* 13

In gloss. *Illuxerit.* ibi, *& hoc si in minori ætate contingit læsio*, &c. Probat hæc gloss. quòd quadriennium non incipit currere nisi à die completæ læsionis, & præscriptionis. vt per Maurit. *de in integ.restitut. cap.44.* de cuius tamen articuli veritate vide Sfort.Odd.*d.p.1.q.20.art.2.ex num.*15. 14

In gloss. *Continuatio.* ibi, *hoc si hic absens maior lædatur tanto tempore*, &c. Probat hæc gloss. quòd restitutio intra totum quadriennium semper peti potest,etiamsi læsio sit in minori spatio temporis, vt per Tiraq. *de retractu lig. §.35. gloss.2. num.12.* & 13.Balb.*de præscript.p.6. num.27.* & 28. Afflict.*q.175. num.2.* & 3.Contrarium tamen, immo quando minor petit restitutionem aduersùs tempore lapsum minorem quadriennio, debere peti restitutionem infra tantum tempus, quantum est lapsum, minorquæ læsus, vt per Bernard.*reg.653. fallent.9.* Capell. Tholos.*decis* 178.*n.2.*Maurit.*cap.42.*Redoan.*de rebus Ecclesiæ non alienan. quæst.de restit. in integ. §.1.num.2.* Anton.Gom.*dict. tom.2. cap.13. post n.7.vers. quod intellige*,Vestr. *in praxi Romanæ Curiæ,lib.8.cap 9. n.13.* Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo infra legitimum, num.*8.Surd.*decis.236.num.2.*Sfort.Odd.*dict.p.1.q.19. art.4.num.39.*vbi *num.*40.distinguit. 15 16

In gloss. *Excipiatur.* ibi, *item excipitur tempus, quo impeditur agere*,&c Notatur ad hoc quòd quando minor impeditus aduersarij,vel iudicis facto non potuit liti finem imponere infra illud quadriennij tempus, tunc illud non currit, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib.21. cap.14. §. pen.* Sfort. Odd. *d. part.1.q.20.num.54.*Cald.Pereira *d.verbo infra legitimum, num.2.* 17

Quibus ex causis maiores in integrum restituantur.

TIT. LIV.

MAIORES restituuntur, non solùm propter Republ.causa absentiam,de qua supra,sed etiam propter alias causas hic narratas.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Bonacos Fichard. Soar. & alios *tom.1. commun.opin. lib.3.tit.25.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. part.1 quæst.27.cum tribus seqq.*

L. Si propter. I.

Imp. ANTONINVS A. *Æmiliano.*

LEgatis indefensis, & condemnatis succurritur per restitutionem in integrum. Colligunt ex Ordin. 1

Ordin. Bart. Salicet. Bald Castr. Iacob. de S. Georgio, Sebast. Naevi. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 10. *tit.* 23. *part.* 3. *vbi gloss.* 5. Cuiac. *lib.* 20. *obseru.* 14. Maurit. *de in integrum restitut. cap.* 421. Sfort. Odd. *in simili tract. part.* 1. *quaest.* 6. *art.* 10. *num.* 33.

S V M M A R I V M.

1 *Impedimentum carceris prodest laeso per sententiam ad petendam restitutionem in integrum, & num.* 2. *limita vt n.* 3. *&* 5. *amplia vt n.* 4.

6. *Restitutionem in integrum petens, & ad eam consequendam impedimentum allegans, illud probare debet. limita vt num.* 7.

L. Si idcirco. II.

Idem A. Dionysio.

1 Impedimentum carceris prodest laeso per sententiam ad petendam restitutionem in integrum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. *in tract. de carcerib. num.* 7. Gig. *de pensionib. q.* 35. *num.* 4. Flamin. Paris. *de resignat. benefic ior.*
3 *lib.* 11. *q.* 13. *num.* 122. vbi *num.* 123. limitat nisi fuisset carceratus ob delictum, latè Sfort. Odd. *in suo tract. de in integrum restitut. p.* 1. *q.* 7. *art.* 5. *à num.* 28. vbi *num.* 29 ait procedere non solùm si detineatur intra clausulam & carcerum moenia, sed etiam si sub
4 fideiussoribus dumtaxat, & *num.* 38. extendit etiamsi quis nullo alio impedimento detinetur quàm iuramento, videlicet quia iurauit non recedere de loco, nam & iste dicitur vinculis detentus, & *à n.* 40.
5 limitat in carceribus crimine falsi, vel nisi ista carceratio publica cum dolo fieret ab ipso magistratu, & ex consensu ipsius carcerati vt aduersarium eluderet, & quando quis ob delictum suum carceratus fuisset.

6 *Idque in veritate esse Praesidi prouinciae probaueris.*] Notatur ad hoc quòd restitutionem in integrum petens, & ad eam consequendam impedimentum allegans, illud debet probare, vt per Mascard. *de probat. conclus.* 1275. alias 1281. *ex n.* 1. vbi *n.* 4. aduertit non satis esse impedimentum in libello allegare, nisi postquam allegatum fuerit, offerat actor se idem probaturum, & *num.* 10. firmat quòd regulariter ab ipso allegante sit impedimentum plene probandum, latè Sfort. Odd. *in tract. de in integrum restit.*
7 *part.* 1. *q.* 38. *art.* 1. *ex n.* 1. vbi *n.* 20. *cum seqq.* limitat diuersis modis, & praecipuè si impedimentum fuit notorium, videlicet belli, pestis, transitus exercitus hostilis, vel processit à iudice, & *art.* 2. *ex n.* 23. disputat an sufficiat simpliciter probare impedimenta & causas huius restitutionis, an verò requiratur etiam probatio qualitatis ipsius impedimenti, & *art.* 3. *ex n.* 32. quaerit an plenè, vel semiplene praedicta probari debeant.

S V M M A R I V M.

1 *Maioribus in contractibus bonae fidei enormiter laesis index imploratus ex officio subuenit, & numer.* 2.

3 *Laesio enormis an sit iusta causa restitutionis etiam ipsis maioribus.*

L. In contractibus. III.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Proculo decurioni.*

Maioribus in contractibus bonae fidei enormiter laesis iudex imploratus ex officio subuenit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap* 2 *n.* 22. *vers. item adde prosequendo*, Pinel. *in l.* 2. *de rescind. vendit. p.* 1. *cap.* 1. *num.* 29 vbi reprobat eorum sententiam, qui variantes circa intellectum illius *l.* 2. applicant huius legis remedium, quod est restitutionis, vt constat ex illis verbis „*causa cognita*, & deinde ex aliis, ibi, *officio iudicis*, cùm in casu *d. l.* 2. resoluant communiter Doctores actionem ex contractu dari. latè Sfort. Odd. *in tract. de in integr. restit. p.* 1. *q.* 14. *art.* 6. *ex num.* 49. vbi disputat an enormis laesio sit iusta causa restitutionis etiam ipsis maioribus, & postquam hinc inde contrarias retulit sententias, tandem sic distinguit: Aut laesio est vltra dimidiam, & tunc ex clausula generali, *si qua mihi*, &c. dabitur restitutio ad libitum ipsius laesi si magis ei expediat quam remedium *d. l.* 2. *de rescind. vendit* & multo magis si aliqua de causa cessaret in tali casu remedium eiusdem l. Aut laesio est infra dimidiam, & tunc putat regulariter non dari restitutionem maioribus ex hoc capite, ea ratione potissimum, quia non datur restitutio minoribus aduersùs contractus nisi enormiter in eis laesi fuerint, adeò quòd laesio mediocris non sufficiat eis ad restitutionem obtinendam, ergo fatetur quòd si in hoc constituenda est differentia aliqua inter eos, propter hanc laesionem solam non detur maioribus restitutio, nisi concurreret aliqua alia iusta causa aequitatis concedendi restitutioné illam, puta si mulier in contractu laesa enormiter fuisset, vel rusticus, vel miles, aut alius in summa, in quo facilius praesumatur fragilitas consilij, quàm in caeteris hominibus, & *num.* 53. ad hunc text. respondet quòd loquitur quando laesio est enormissima vltra dimidiam, & secundum ea tempora, quibus non erat adhuc introductum remedium *dict. l.* 2 & iniquum videbatur Imperatoribus non succurrere etiam maioribus in tali casu. 2 3

S V M M A R I V M.

1 *Respublica ad instar minoris gaudet beneficio restitutionis, & num.* 2. *amplia vt num.* 3.

4 *Fisco, vel Principi an detur restitutio ex iure minorum sicut datur Respublicae.*

5 *Minor & Ecclesia aequiparantur, parique passu ambulant.*

L. Respublica. IV.

Iidem AA. Prisciano.

Respublica ad instar minoris restitutionis beneficio gaudet. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *n* 1. *sup. hoc tit.* 1

Aduerte & collige ex hoc text. Rempublicam minorum iure vti solere, idcóque auxilium restitutionis 2

tionis implorare posse, & licèt certum sit hanc legem loqui de re publica Romanorum, tamen Doctores communiter tenent cęteras quoque ciuitates eodem iure minorem frui. Vide *l. Hispan.* 10. *tit.* 19. *part.* 6. Cæpol. *caut.* 139. Afflict. *in prælud. constitut. q.* 5. *à princip.* Marant. *de ordine iudic.* 3. *p. sexta partis actu* 2. *num.* 97. Roland. *consi.* 90. *num.* 27. *lib.* 1. Alphan. *collect.* 650. Rebuff. *in l. bona ciuitas, ff. de verbor. signif. pag. mihi* 140. Boer. *decis.* 265. *num.* 1. Chætian. *tom.* 1 *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 1. *de sacros. Ecclesi. num.* 25. *pag.* 148. Bellacomb. *lib.* 2. *tit.* 25. *num.* 12. *pag.* 148. Maurit. *de in integ. restitut. q.* 317. Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 192. & *consi.* 2. *num.* 334. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 1. §. 1. *num.* 18. Guttier. *practic. lib.* 1. *quæst.* 70. *num.* 1. latè Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. p.* 1. *q.* 3. *ex num.* 58. *vsque ad num.* 65. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num.* 61. & *quæst. forens. lib.* 2. *q.* 30. *num.* 15. Morl. *in emporio iuris ciuilis p.* 1. *tit.* 5. *in prælud. num.* 9 *vers. vndecimo*, Brunor. à Sole. *in locis communib. verbo Respublica.* 1. & *verbo minor* 1. Ceuall. *commun. contra commun. q* 4. *num.* 1. Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo res, num.* 38. latè Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *titul. de in integ. restitut. resol.* 3. *à princip.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib.* 8. *tit.* 13. *num.* 14. Castill. *controuers. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 23.

3 Amplia primò in communitatibus, castris, & reliquis villis, quæ per administratores reguntur, has enim sicut ciuitates iure minori in integrum restitui resoluunt Maurit. *d. tract. cap.* 417. Roland. à Valle *consi.* 90. *num.* 27. *lib.* 1. & *consi.* 68. *num.* 22. *lib.* 2. Marant. *d. num.* 97. Bertazol. *consi. ciuili* 41. *a num.* 38. & *consi.* 124. *num.* 19. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 158. *num.* 24. & 30. vbi concludit hanc restitutionem dari villis, seu castris tam paruis, quam magnis, Sfort. Odd. *d. part.* 1. *q.* 3. *art.* 11. *ex num.* 66. vbi *num.* 71. limitat quando in huiusmodi paruis villis paucorum hominum non adsunt minores, vel pupilli, aut furiosi, seu aliæ huiusmodi personę restitutione dignæ, & *art.* 12. *a num.* 74. idem dicit de reliquis collegiis, licitis tamen, & approbatis, Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 3 *num.* 3 vbi concludit ex ea ratione, quia etiam in parua ciuitate non reperitur consensus verus, sed fictus, cùm sint multi pupilli & infantes, qui non consentiunt, nec possunt consentire, quorum fauore castra, & villæ habent restitutionem, & *n.* 4. tenet restitutionem quæ competit ciuitati, castris, & villis competere ex clausula generali, *si qua mihi iusta causa esse videbitur*, quia vniuersitates reguntur per administratores, & ideo homines repræsentantes vniuersitatem ignorant quid per administratores fiat, & ratione huius ignorantiæ ex clausula generali competit in integrum restitutio Et paulo infrà resoluit quòd ciuitates, villæ, & castra habent quadriennium ad petendam restitutionem in integrum, quæ incipit a die læsionis, quia non spectantur effici maiores; eo tamen casu etiam post quadriennium audirentur quando damnum esset eminentissimum, vel ex capite ignorantiæ restitutionem in integrum peterent.

4 An fisco, vel Principi detur restitutio ex hoc iure minorum sicut datur Reipublicæ? vide Maurit. *d. tract. cap.* 317. Gregor Lop *l.* 3. *verbo Del Rey tit.* 1. *part.* 5. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 3. §. 1. *numer.* 18. Morl. *d. tit.* 5. *in prælud. num.* 9. *vers. duodecimo*, D. Barbos. *in l. si mora, num.* 61. *ff. soluto matrim.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 2. *quæst.* 30. *numer.* 16. latè Sfort. Odd. *d. tract. q.* 3. *art.* 13. & 14. *à num.* 79. *vsque ad num.* 91.

5 In gloss. *Solet* 2. ibi, *sic & in Ecclesia sicut Reip. parificetur.* Notatur ad hoc quòd minor & Ecclesia æquiparantur, parique passu ambulant, vt per Menchac. *controuers. vsufreq. p.* 2. *cap.* 9. *per tot.* vbi 25. casus enumerat in quibus æquiparantur, & octo in quibus differunt, Sebast. Medices *in tract. de acquir. rerum domin. gloss.* 2. *part.* 3. *num.* 195. Emman. Costa *in cap. si pater.* 2. *part. verbo ipsis pauperibus, num.* 4. Cou. *var. lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 4. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num.* 60. Morl. *d. tit.* 5. *in prælud. num.* 9. *vers. sexto*, Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disp.* 574. *num.* 1. & 2 latè meipsum *de locis communibus argumentorum iuris, loco* 72.

SVMMARIVM.

1 *Captus ab hostibus cum patre & matre, reuersus illis defunctis sibi, succedere, & bona vsucapione acquisita vindicare per vtilem rescissoriam potest.*

2 *Absens captiuitatis causa an & quando in integrum possit restitui.*

3 *Iudicium rescindens, & rescissorium, remissiuè.*

L. Si ab hostibus. V. & vlt.

Iidem AA. Liciniano.

Captus ab hostibus cum patre & matre reuer- 1
sus illis defunctis sibi, succedere & bona vsucapione acquisita vindicare per vtilem rescissoriam potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom.* 1 *pag.* 114. & repetitionem super hanc leg. edidit Petrus de Bellapertica.

An & quando absens captiuitatis causa in inte- 2
grum possit restitui? vide Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restitut. p.* 1 *q* 7. *à num.* 44.

Exemplo vtilis actionis, &c.] De iudicio rescin- 3
dente, & rescissorio, vide Sfort. Odd. *d. part.* 1. *q.* 33. *art.* 1. *cum seqq.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p.* 1. *tit.* 5. *in prælud. num.* 5.

De alienatione iudicij mutandi causa facta.

TIT. LV.

Vltima restitutionis causa est, alienatio iudicij mutandi causa facta.

De materia tituli vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Adrian. Pulus. *in speciali tractat. hac de re edito.*

SVMMARIVM.

1 *Alienatione iudicij mutandi causa facta possessor potest conueniri rei vendicatione, quam paris possessio, & num.* 4.

2 *Alienans iudicij mutandi causa conuenitur actione prætoria ad interesse, & num.* 3.

L. Cùm

L. Cùm rem. Vnic.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Attalo.*

1 FActa alienatione mutandi iudicij causa pos-
sessor potest conueniri rei vendicatione, quam
2 possessio parit. Alienans causa mutandi iudicij con-
uenitur actione prætoria ad interesse. Colligunt ex
Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast.
Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in con-
cordant.*

3 . Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 30. tit 2. part. 3. vbi gloss. 3* Ias. *n §. 1. num. 60. & 78. in §. actionum. num. 195. Instit. de actionib.* Corras. *lib. 6. miscel. cap. 5.* Cuiac. *lib. 17. obseru. 6.* Negorant. *de pignor. 1. p. 3. membr. 2. num. 10. limit. 1.* Adrian. Pulux. *ad edictum de alienat. iudicij mutandi causa facta, per tot.* & præcipuè *cap. 2 in med.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 20. cap. 3. col. 1.* latè pro intellectu Nicol Bellon. *supputationum iuris lib. 1. cap. 19.* vbi colligit ex hac l. quòd possessio parit actionem in rem, & ideo requiritur quòd aduersarius possideat, vel quasi, ad hoc vt rei vendicatio habeat locum, & addit ipse Bellon. quòd etiam concurrere debet dominium ex parte agentis.

De receptis arbitris.

TIT. LVI.

HVc vsque dictum est de ius dicentibus. nunc dicitur de arbitris, non à ius dicente datis, nec iussu iudicis constitutis, sed libera partium voluntate electis.

De materia tituli vidè Cuiac. Pac. & VVesemb. & ex professo de arbitris, Lanfranc. de Oriano *tom. 3. tractat. Doctor. part. 1. fol. 206.* de arbitris & arbitrantibus Baptist. de S. Blasio *eod tom. 3. p. 1. fol 296* Petr. Iacob. à Montepessulano *eod. tom. 3. part. 1. fol. 308.* de arbitris, & compromissis, Ioan. Bapt. Perusin. *eod. tom 3. part. 1. fol. 224.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 3. sub. tit. de arbitris*, Marant. *de ordine iudic. part. 4. dist. 14.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 28 cap. 10.* Corras. *lib. 4. miscel. cap 18.* Camill. Borrel. *in speciali tract. de compromissis, & in summa decis. tom. 1. tit. 63.* de compromissis, arbitris, &c. Petr. Gregor. *syntagm. iuris tom. 2. lib. 47. cap. 39.* de arbitris, & compromissar. Alex. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 2. tit. de arbitris.* Antonin. Tepat. *var. sentent. tit. 85.* de arbitris, arbitratoribus, & laudo, Iacob. Cancer. *var resolut. lib. 1. cap. 21.* de arbitris, & arbitratoribus. Molin. *de Iustit. tom. 6. tractat. 5. à disput. 3. vsque ad 45.*

S V M M A R I V M.

1 *à Sententia arbitri, in quem partes sub pœna compromiserunt, illicita est appellatio, & num. 2. limita vt num. 3. 4. & 5.*

6 *ex Sententia arbitri non oritur actio. limita vt numero 7.*

L. Ex sententia. I.

Imp. ANTONINVS A. *Nepotianæ.*

A Sententia arbitri in quem partes sud pœna 1
compromiserunt, illicita est appellatio. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Aloys. Leo, Sebast Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desu- 2
munt *l. fin. tit. 4. p. 3 vbi gloss. 1.* Socin. *regul. 17.* Couar. *lib. 2. var. c. 12. a princip.* Roman. *cons. 400. incip. Quæritur, num. 1.* Ludou. Vital *lib. 6. var. lect. cap. 6.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo arbiter. 1.* Guttier. *in l. nemo potest. ff. de legat. 1. num. 417. cum seqq.* Guttier. *in repet. l. nemo potest, num. 418. cum seqq* Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 26. nem. 3. & 4.* late Camill. Borrell. *in summ. decis. tom. 1. tit 63. n. 253. cum multis seqq.* Sfort. Odd. *de in integr. restitut. p. 2. quæst. 72. num. 44* Doar. Cald. Pereira *variar. lect. lib. 4. cap. 1 num. 13. vers. hunc. sententia.* Molin. *de Iustit. tom. 6. tract. 5. disp. 35. num 4. & tom. 5. vers. ad legem.* Cancer. *var. resolut. lib. 1. cap. 21 a num 5.* late Sigism. Scacc. *de appell. quæst. 17. limit. 13 ex n. 1. & limit. 14.* idem resoluit in sententia, seu arbitramento arbitratoris, quia ab eo non datur appellatio, sed tantum reductio ad arbitrium boni viri, non obstante quòd sit renuntiatum huiusmodi reductioni.

Limita primò principalem text conclusionem 3
quoties ex compromisso resultat actio ad standum sententiæ arbitri, seu vt executioni mandetur, vel vi ipsius compromissi, vt quia de iure ciuili communi vallatum fuit stipulatione, vel quia statuto loci mandari sententia præcipitur executioni, tunc admittanda est appellatio à sententia arbitri, seu arbitratori, aut potiùs reclamatio vt reuideatur atque examinetur per iudicem ordinarium num æqua sit, compertóque quòd illa æqua non est, vel illá omnino rescindat, ac reuocet si omnino iniqua reperta sit, vel illi moderamen adhibeat, eámque ad æqualitatem reducat, si ex parte solum iniusta comperiatur Ita Molin. *tom. 6. tract. 5. disp. 35. sub num. 5.* vbi respondet textum *in præsenti* in dicta principali conclusione loqui quando lata sententia non resultat, nec conceditur actio de eodem iure ciuili communi, quia compromissum pacto nudo fuit celebratum, eo quòd hic text. rationem reddit quare ab ea sententia appellatio non admittatur, dicens quia neque ex tali sententia actio rei iudicatæ competit, eaque de causa pœna compromisso à partibus inuicem promittitur si sententiæ non stent, vt metu eius pœnæ ab ea sententia non recedatur.

De iure Lusitano per Ordin. Regiam *lib 3. tit. 16.* statutum est quod licet partes compromisso sub certa pœna se obligauerint sententiæ stare, & sub pœna ab illa non appellare, & quòd quamuis pœnam soluerent, sententiæ nihilominus staretur, potest pars, quæ ea sententia grauatam se senserit, his omnibus nihil impedientibus, ab ea sententia appellare, neque idcirco pœnam incurrit: atque si arbitri eam appellationem illi denegauerint, iudices ordinarij compellunt, eam illi concedere. Si tamen iudices ad quos fuerit appellatum, sententiam arbitrorum confirmauerint, tunc qui sententiæ arbitrorum non paruit, sed ab ea appellauit, soluet parti, in cuius fauorem sententia fuerat lata, pœnam, si quæ in compromisso fuerat ei apposita, qui arbitrorum sententiæ non pareret, quandoquidem sub ea pœna se obligauerat ei sententiæ non con-

trauenire: atque compertum est malè ab ea appellasse, illique male contrauenisse, iudicibus appellationis approbantibus ac confirmantibus arbitrorum sententiam. De iure autem Hispaniæ per *l. 4. tit. 21. lib. 4. noua Recopilat.* sententiæ latæ per iudices arbitros mandantur exequutioni statim ac latę sunt, esto reclamentur ac petantur reduci ad æqualitatem ad arbitrium prudentis viri, idque siue pœna reclamanti in compromisso fuerit apposita, siue non.

4 Limita secundò vt non procedat in arbitro electo ex necessitate statuti, qui dicitur arbiter necessarius, quia sententia eius dicitur propriè sententia, & ab ea appellatur. ita Sigism. Scacc. *d. q. 17. lim. 13. n. 3.*

5 Limita tertiò arbitro electo ex dispositione iuris communis, quia ab ea sententia potest appellari, vt per Socin *d. regul. 17. fallent. 3.* Marant. *de ordine iudic. part. 6. actu 2 princip. in verbo & quandoque appellatur, num. 272.* Camill. Borrel. *d. tit. 63. a n. 254.* Sigism. Scacc. *d. limit. 13. num. 5.* vbi *num. 6.* contra Socin. restringit hanc limitationem vt non procedat in tertio arbitro, qui eligitur inter alios duos discordantes, nam etsi eligatur ex necessitate & dispositione iuris communis, tamen ab eius sententia non potest appellari si compromissum sit voluntarium, & *numeris seqq* diuersis modis limitat.

6 *Quia nec iudicati actio inde præstari potest.*] Notatur ad hoc quòd regulariter ex sententia arbitri non oritur actio, vt per *l. Hispan. 17. tit. 23. part. 3.* Menchac. *de success. creat. §. 10. num. 3.* Cancer. *variarum resolut. lib. 2. cap. 21. num. 5.* vbi *num. 10.* addit quòd si per statutum prouideretur vt arbitrorum sententiæ mandarentur executioni, producerent actionem condemnatoriæ, & exceptionem si essent absolutoriæ, & *num. 30.* tenet sententias arbitrorum iuris producere actionem, vel exceptionem, cùm habeant à lege iurisdictionem, latè Guttier. *in l. nemo potest, ff.*

7 *de legat. 1 num. 417.* vbi *num. 419.* limitationes duas adducit, quando scilicet compromissum factum est sine pœna, & sententia arbitri est homologata expressè (hoc est, approbata per partes, cui se subscripserunt) item & quando tacitè, scilicet per lapsum decem dierum.

L. Si contra. II.

Imppp. CARVS, CARIN. & NVMERIAN. AAA. *Clementi.*

1 CONtumax in non comparendo coram arbitro incidit in pœnam compromissi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Vide Cancer. *variar. resolut. lib. 2. cap. 21. num. 5.* vbi quòd compromisso metu pœnę paretur, quando illi pœna esset adiecta, & Molin. *de iust. tom. 6. tract. 5. disp. 34. num. 10.* vbi addit rationem cur ita partes arbitrorum præceptis parere teneantur, quoniam in compromisso solet exprimi quòd stabitur arbitrio & sententiæ arbitrorum, & quòd compromittentes parebunt præceptis eorum quoad necessaria ad causæ expeditionem, vt traditur *in l. Hispan. 23. tit. 4. part. 3.* ibi, *e sobre todo deuen prometer de guardar y de obedecer*, &c.

L. Arbitrorum. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Petroniæ.*

1 EXceptio de dolo opponitur contra pœnam ex compromisso debitam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit *l. Hispan. 34. vers. otro sy dezimos, tit. 4. part. 3. vbi gloss. 3.* a

SVMMARIVM.

1 *Compromissa quoad iudicem hodie non fiunt mediante iuramento. intellige vt num. 2.*

3 *Lex secularis circa iuramentum præstandum potest se intromittere, scil. prohibendo ne illud interponatur, & imponendo pœnas iuranti.*

4 *in Compromisso facto in arbitros, hoc tacitè inest vt soluta pœna recedere liceat à iudicatis.*

AVTH. Decernit.

COmpromissa quoad iudicem hodie non fiunt mediante iuramento. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Vide Boër. *decis. 284. num. 26.* vbi ait conclusionē ex text. desumptam quòd hodie non fiunt arbitria cum iuramento, esse intelligendā in sacramento per arbitrum non præstando, & non profectò de sacramento partium; licet enim interuenire non debeat, tamen si interueniat per partes præstitum erit seruandum, Marant. *de ordine iudic. part. 6. actu 2.* & quandoque appellatur, *num. 264.* vbi cùm Bald. *in præsenti*, ait quòd de iure ciuili ex compromisso iurato non datur actio, nam cùm iuramentum sit reprobatum à iure ciuili; non videtur quòd in foro seculari vbi illud seruare, possit iuramentum improbatum portare clausulam, *rato manente pacto*, & sic producere actionem: nam licèt quoad obseruantiam ipsius iuramenti standu sit iuri Canonico in vtroque foro ne iurans incidat in periurium, tamen ad inducendum alium effectum, scilicet actionem quæ ad hoc prodita fuit de iure ciuili non est absonum dicere quòd quoad hoc vnumquodque ius seruetur in foro suo. Sed contrarium, immo quòd ex compromisso iurato oriatur actio in vtroque foro, seculari & Canonico, defendit Guttier. *de iuram. confirm. part. 3. cap. 14. num. 3.* probans quòd per iuramentum efficitur præcisum compromissum, cùm iuramentum etiam de iure ciuili obliget præcise ad factum, & *num 4.* multipliciter respondet ad text. *in præsenti*, primò quòd ille caret spiritu, corrigitur iure Canonico, & est iniquus, secundò quòd non annullat iuramentum, quia nec annullare posset cùm non sit de foro temporali; tertiò quòd tantùm prohibet fieri compromissum, in quo apponatur iuramentum: si igitur apponatur contra prohibitionem huius text. non datur ex eo actio, quæ a lege Codicis præcedente olim dabatur, valebit tamen iuramentum de iure Canonico, & seruandum erit in vtroque foro tam officio iudicis, quàm per viam actionis vitæ ex ipso iuramento & compromisso iureiurando confirmato, & *num. 26.* aduertit per *l. Hispan. 12. tit. 1. lib. 4. noua Recop.* statutum esse quòd hic text. est hodie correptus. 2

Notatur ad hoc quòd lex secularis circa iuramentum præstandum potest se intromittere, scilicet prohibendo ne illud interponatur; & imponendo pœnas iuranti, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 47. num. 10. & in cap. per vestras, eod. tit. notab. 6. §. 12. n. 30.* Couar. *in cap. quamuis pactum, part. 1 §. 3. n. 8.* D. Barbos. *in l. 1. ff. solut. matr. part. 1. num. 72.* 3

Quæ præstita liceat à iudicatis discedere.] Notatur 4

tatur ad hoc quòd tacitè hoc ineſt in compromiſſo facto in arbitros, vt ſoluta pœna recedere liceat à iudicatis, vt per Gregor. Lop. *l. vlt. gloſſ. 2. in verbo peche la pena tit. 4. part. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia arbitri iurantis ſe litem diremptur um ſtandum eſt.*

2 *Compromiſſum in arbitros iuramento firmatum obligat partes ad parendum ſententia arbitri: de iuramento vbi non conſtat per ſcripturam, licèt altera pars, vel arbiter aſſerat eſſe iuratum, ei non creditur, num. 3.*

4 *Subſcribens ſententia arbitrorum, ad implementum & obſeruantiam illius tenetur.*

5 *Formula verborum ſubtiles & nimis oneroſa in iudicijs, arbitrijs & ſtipulationibus ſunt abolita.*

6 *Compromiſſum iuramento confirmatum quas vires habeat, remiſſiuè.*

L. Ne in arbitris. IV.

Imp. IVSTINIANVS A. *Demoſtheni P. P.*

1 SEntentiæ arbitri iurantis ſe litem diremptur um,
2 ſtandum eſt, *in princip.* Compromiſſum in arbitros iuramento firmatum obligat partes ad paren-
3 dum ſententiæ arbitri, *in verſ. Sin autem.* Vbi de iuramento non conſtat per ſcripturam, licèt altera pars, vel arbiter aſſerat eſſe iuratum, ei non creditur, *in verſ. Sin autem in ſcriptura.* Arbiter poſtpoſita iuriſiurandi religionem malè iudicans Deum habet vlto-
4 rem, *in verſ. ſed contra.* Subſcribens ſententię arbitrorum, ad implementum & obſeruantiam illius tene-
5 tur, *in verſ. Si quis autem.* Subtiles & nimis oneroſæ verborum formulæ in iudiciis, arbitris, & ſtipulationibus abolitę ſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*
6 De compromiſſo iuramento confirmato quas vires habeat, vide Camill. Borrel. *in tract. de compromiſ. §. 2. gloſſ. 6. n. 68. & §. 7. gloſſ. 2. num. 21. cum ſeqq. & §. 8. gloſſ. 1. à num. 7 & in ſum. deciſ. tom. 1. tit. 63. num. 267. cum ſeqq.* Guttier. *de iuram. confirmat. p. 3. cap. 14. per tot.* Seraphin. *de priuil. iuram. priuileg. 98. num. 27.* Molin. *de Iuſtit. tom. 6. tract. 5. diſput. 36. per tot.* & vide poſita *in collect. ad auth. decreuit, ſuprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *ex Sententia arbitri pacto nudo, & ſine pœna aſſumpti, approbata expreſſè, vel tacitè oritur actio, & exceptio.*

2 *Subſcriptio & conſenſus in laudo arbitrorum operantur à parte actoris, & rei obligationes.*

3 *ad Compromiſſorum ſtipulationibus, aut conſenſu partium firmatorum obſeruantiam partes cogi poſſunt per locorum magiſtratus.*

4 *Compromiſſorum ſententiam ſubſcriptione partium non roboratur, laudo publicato confirmatur per tacitum conſenſum partium intra decendium non reuocatum.*

5 *Partes vbi non ſtipulatæ ſunt pœnam, ac ſententias approbauerint, curſu decendij contrauenire laudo licitè poſſunt.*

6 *Compromiſſum in ſcripturam partium conſenſu redactum interruptionem temporis non minus ac res iudicata operatur.*

7 *Acta coram iudicibus compromiſſarijs fidem faciunt, & ad teſtimonium proſunt in iudicio ordinario.*

8 *Arbiter non poteſt exequi ſuam ſententiam, nec executionem huiuſmodi ſententia arbitralis committi poteſt, ſed eſt iudicis ordinarij, num. 9.*

10 *Sententiâ ſequutâ arbitri ſi partes in illam expreſsè conſentirent, ſe illi ſubſcribendo, aut etiam tacitè conſenſiſſent, &c. ex tunc reo competere exceptio ſi pro ipſo ſententia eſſet lata, & actori actio in factum.*

11 *ad Sententiam arbitri exequendam forum rei conuenti inſpiciendum eſt.*

12 *Dicta teſtium coram arbitrio receptorum probant in iudicio ordinario, aduerſa parte non contradicente.*

13 *Calculus, pro ſententia.*

L. Cùm antea. V.

Idem A. Iuliano P. P.

EX ſententia arbitri pacto nudo, & ſine pœna aſ- 1
ſumpti approbata expreſsè, vel tacitè oritur actio & exceptio, *in princip.* Subſcriptio, & conſenſus 2
in laudo arbitrorũ operantur à parte actoris & rei obligatione, *in verſ. Sin autem pro actore.* Ad com- 3
promiſſorum ſtipulationibus, aut conſenſu partium firmatorum obſeruantiam partes cogi poſſunt per locorum magiſtratus, *in verſ. Sed in hac.* Compro- 4
miſſorum ſententia ſubſcriptione partium non roboratur, laudo puplicato confirmatur per tacitum partium conſenſum intra decendium non reuocatum, *in verſ. Sin autem poſt ſententiam.* Partes vbi 5
nõ ſtipulatæ ſunt pœnam ac ſententias approbauerint, curſu decendij contrauenire laudo licitè poſſunt, *in verſ. Altera.* Compromiſſum in ſcriptu- 6
ram partium conſenſu redactum interruptionem temporis non minus ac res iudicata operatur, *in verſ. Plenius.* Acta coram iudicibus compromiſſa- 7
riis fidem faciunt, & ad teſtimonium proſunt in iudicio ordinario, *in verſ. Ad hæc generaliter.* Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

Quatenus poſſit ſententia eius executioni mandari, 8
&c. Notatur ad hoc quòd arbiter non poteſt exequi ſuam ſententiam, vt per Morant. *de ordine iudic. part. 7 actu 3. & 4. num. 5.* Ceuall. *commun. contra communes quaſt. 633. num. 13.* nec executio huiuſmodi 9
ſententiæ arbitralis committi poteſt, ſed eſt iudicis ordinarij, & ſecundùm Cancer. *var. reſolut. lib. 1. cap. 21. n. 16.* Rei ſcilicet, vt per Roland. à Valle *conſ. 24. à num. 7. vol. 4.* Mynſing *cent. 3. obſeru. 61.* Theſaur. *deciſ. 14. n. 5. & 6.* Camill. Borrel. *in ſum. deciſ. tom. 1. tit. 63. num. 298.*

Sin autem poſt ſententiam, &c.] Notatur ad hoc 10
quòd ſi ſequuta ſententia arbitri partes in illam expreſsè conſentirent ſe illi ſubſcribendo, aut etiam tacitè conſentiſſent, quia videlicet intra decem dies poſtquam fuit lata, neque coram iudice arbitro, neque coram parte contraria dixerunt ſe nolle illi ſtare, ex tunc & reo competere exceptio ſi pro ipſo ſententia eſſet lata, & actori competeret actio in factum, ac perinde à iudice ordinario rei ea ſententia mandaretur executioni, ac ſi à iudice ordinario, aut delegato fuiſſet lata, tranſiretque in rem iudicatam, ita *l. Hiſpan. vlt. tit. 4. part. 3. Ordin. Reg. Luſitan. lib. 3. tit. 16. §. 2.* Molin. *de Iuſtit. tom. 6. tra-*

ctat. 5. disput. 34. numer. 5. Vide Marant. de ordine iudic. part. 6. actu 2. quandoquoque appellatur, num. 125. vbi ait hanc l. loqui in arbitro qui habetur instar iudicis.

11 *Vel eius, cuius forum pars sequitur.*] Ergo ad exequendam arbitri sententiam non est inspiciendus locus arbitri, sed forum rei conuenti, vt per Morl. *emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. q. 20. num. 8.* vbi *num. 9.* ampliat non solùm inter iudices eiusdem fori, sed etiam diuersi.

12 *Vel attestatum posse, &c.*] Notatur ad hoc quòd dicta testium coram arbitro receptorum probant in iudicio ordinario aduersa parte non contradicente, vt per Orian. *de arbit. part. vlt. quæst. 31.* Menoch. *cons. 366. num. 14. & cons. 367. num. 11.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1 concl. 103. consid. 1. num. 1.*

13 In gloss. *Calculus.* ibi, *id est, sententia.* Ita Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 77.*

L. Sancimus mulieres. VI. & vlt.

Idem A. Ioanni P. P.

1 MVlier arbitri munus non gerit, item lauda mulierum nullo compromisso substinentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 3. tit. 7. part. 3.* Duen. *reg. 308.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 1. cap. 8. num 4.* Lanfranc. *de arbitr. p. 2. num. 2.* Baptist. *eod. tract. lib 4. cap. 12.* Blanc. *de compromis. quæst. 2. num. 34.* Cuiac. *lib. 12. obseru. 23.* Camill. Borrel. *de compromissis §. 2 gloss. 4. num. 12. cum seqq.* vbi limitationes ad hanc l. congerit, D. Barbos. *in l. cùm Prætor, §. vlt. num. 265. ff. de iudic.* Molin. *de Iustit. tom. 6. tract. 5. disp. 39. num 4.* Benedict. Ægid. *de priuileg. honestatis art. 2. n. 4.* Mastrill. *in tract. de magistratib. tom. 1. lib. 2. cap. 4. num. 2.* Alia vide *in collect. ad cap. dilecti, de arbitris, in Decretalib.*

De satisdando.

TIT. LVII.

CVM dictum sit de iudiciis Principis, ius dicentium, & arbitrorum compromissariorũ, super est, vt dicatur de iudicijs propriè dictis, id est, iudicum padaneorum: hæc verò in sequentem librum reiiciuntur: interim in calce huius libri proponuntur quædam illorum iudiciorum præparatoria, quæ litigaturis præscribuntur, nempe vt satisdent, de quo *hic*, vt competente iudice contendant, & vt bonam fidem adhibeant, de quo *in duobus titulis seqq.*

De materia tit. vide Cuiac. Pac. & VVesembec. Ordinat. reg. Lusian. *lib. 3. tit. 31.* Valasc. *consult. 66. à num. 14.* Matienz *l. 3. gloss. 1. tit 16. lib. 5. noua Recop.* Cald. Pereira. *quæst. forens. lib. 1. q. 21.*

SVMMARIVM.

1 *Procurator actoris apud acta constitutus non tenetur satisdare, multo minus cautionem præstare de rato.*

2 *Mutatio Procuratoris non perimit instantiam, nec obest parti aduersæ.*

3 *Procurator defensurus absentem, ad instantiam partis tenetur satisdare.*

4 *Procurator rei cauebit in litis initio de iudicato soluendo.*

5 *Mandatum generale habens, cum clausul. ratihabitionis, non tenetur cauere de iudicato soluendo.*

6 *Procurator actoris constitutus apud acta non tenetur cauere de rato.*

7 *Procurator releuatur ab onere satisdandi quando fuit apud acta constitutus aduersario præsente.*

8 *contra Procuratorem si opponatur de defectu mandati, & ipse opponat idem contra Procuratorem rei, priùs debet discuti de mandato Procuratoris rei.*

9 *Actor reconuentus tenetur præstare fideiussoriam cautionem de stando iuri, & soluendo iudicatum in causa reconuentionis.*

10 *Procuratorem litis apud acta constituens, nec præsentia aduersarij, nec satisdatione opus est.*

11 *Procurator rei quamuis constituatur apud acta, satisdat de iudicato.*

12 *Procurator actoris in causa reconuentionis etiam satisdat.*

13 *Satisdatio requiritur, nisi Procurator sit releuatus.*

14 *Satisdatio necessaria qua sit, & vbi danda si non possit facilè præstari vbi quis conuenitur, remissiue.*

15 *Reuocatio Procuratoris iudici tantùm intimata, ignorante aduersario, postea gesta ipso iure reddit nulla.*

16 *Procuratoris reuocati & certiorati gesta quandiu index, vel aduersarius reuocationem ignorat, valent, ac domino præiudicant.*

17 *Mandatum probatur per litteras priuatas domini, missas ad iudicem, vel aduersarium.*

L. Non est. Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC.

PRocurator actoris apud acta constitutus satisdare non tenetur, multo minus de rato cautionem præstare, *in princip.* 1 Mutatio Procuratoris non permit instantiam, nec obest parti aduersæ, *in vers. Itaque etsi postea.* 2 Procurator absentem defensurus ad instantiam partis satisdare tenetur, *in vers. Sin autem.* 3 Procurator rei cauebit in litis initio de iudicato soluendo. 4 Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castrens. Aloys. Leo, Sebast. Naui. remissiue Catal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Vide Couar. *var. lib. 1. cap. 6. num. 4.* vbi quòd habens generale mandatum cum clausula ratihabitionis, non tenetur cauere de iudicato soluendo, Greg. Lopez *ad l. 14. gloss. 5. verbo por quanto, tit. 5. part. 3. & gloss. 6. verbo abonda*, vbi quòd Procurator actoris constitutus apud acta non tenetur cauere de rato, quia non potest de eius mandato dubitari, secus si sit Procurator rei, Socin. *regul. 390. & 391.* Hippol. *sing. 228.* Boër. *decis. 281. num. 12.* vbi quòd Procurator releuatur ab onere satisdandi quando fuit apud acta constitutus aduersario præsente, additque 5 6 7

additque quòd si opponatur contra Procuratorem
actoris de defectu mandati, & ipse opponat idem
contra Procuratorem rei, primò debet discuti de
mandato Procuratoris rei, Vincent. de Franch. *decis.*
9 311. *num.* 1 vbi quòd actor reconuentus tenetur præ-
stare fideiussoriam cautionem de stando iuri, & sol-
uendo iudicatum in causa reconuentionis, Donell.
comment. iuris ciuilis lib. 18. *cap.* 12. *col.* 7. latè Christo-
10 ph. de Paz *ad leges styli l.* 12. *à princip.* vbi dicit quòd
si quis apud acta litis Procuratorem constituat, ne-
que præsentia aduersarij, nec satisdatione est opus,
11 *num.* 8. quòd Procurator rei quamuis constituatur
apud acta, satisdat de iudicato soluendo, & *num.* 9.
12 quòd Procurator actoris in causa reconuentionis
13 etiam satisdat, & *num.* 10. quòd satisdatio requiritur,
nisi Procurator releuatus sit.
14 De satisdatione necessaria quæ sit, & vbi danda
si non possit facilè præstari vbi quis conuenitur, vi-
de Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 230. *n.* 4.
cum seqq.
15 In gloss. *Noluerit.* Notatur ad hoc quòd reuoca-
tio Procuratoris iudici tantùm intimata ignorante
aduersario, postea gesta ipso iure reddit nulla, quia
iudex scienter ferret sententiam contra personam
non legitimam, vt per Benedict. Capr. *reg.* 59. *n.* 35.
Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 2. *tit.* 8.
16 *de procuratorib. num.* 110. vbi *num.* 100. citato hoc
text. tenet quòd Procuratoris reuocati & certio-
rati gesta, quandiu iudex, vel aduersarius reuoca-
tionem ignorat, valent, & tenent, ac domino præ-
iudicant.
17 In gloss. *Præsentis.* ibi, *vel litteras*, &c. Nota-
tatur ad hoc quòd mandatum probatur, per litteras
priuatas domini missas ad iudicem, vel aduersarium,
vt per Mascard. *de probat. conclus.* 1006. alias 1009.
num. 3.

De formulis, & impetrationibus sublatis.

Tit. LVIII.

VT litigantes competente iudicio contende-
rent, olim necesse erat actiones impetrare à
Prætore, & vti formulâ ab eo præscripta.
Vnde formula pro actione accipitur sæpe.
Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Alciat. *lib.* 4. *di-
spunct. cap. fin.* Caluin. *in suo lexic. iuridico, verbo for-
mula.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 47. *cap* 6. *num.* 6.
Rhenat. Choppin. *de priuileg. rusticor. lib.* 3. *cap.* 1.
fol. 144. late Vacon. à Vacuna *iuris ciuilis declaratio-
num lib.* 6. *declarat.* 88.

L. Iuris I.

Imp. Constant. A. Marcelino *Præsid. Phœnicæ.*

1 SVperuacuæ famulæ sunt sublatæ. Colligunt ex
Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. Gilchen
tom. 1. *fol.* 586 Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in an-
not.* & Ximen. *in concordant.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Tiraq. *de iure maior. glos.* 7 *num* 95. Couar. *in
reg. possessor. part.* 2. §. 6. *num.* 4. *vers. tertio*, Valasc. *de
iure emphyt. q.* 6 *num.* 9. Petr. Gregor *syntagm. iuris*

lib. 43 *cap.* 2. *num* 9. vbi ait formulas agendi super-
stitiosas esse sublatas, potissimum hodie iure Pon-
tificio, quo vtimur, vnde addit sufficere nudam in-
tentionem agentis exponi iudici sine expressione
nominis, actionis, *& lib* 47. *cap.* 6. *num.* 6. vbi dicit
quòd olim erant formulæ agendi præscriptæ, & or-
dinatæ, à quibus discedi non licebat, & qui à sylla-
ba conceptionis aberrabat, cadebat à causa: at iure
huius text. quo vtimur, sublatę sunt omnes illæ ver-
borum aucupationes, & agendi priscæ formulæ,
D. Barbos. *in l. si debitori à num.* 1. *ff. de iudic.* vbi re-
fert quòd olim postquam actor eligebat qua formu-
la actionis vellet agere, committebatur à Prætore
causa certo iudici sub quadam verborum formula,
à qua neque iudex poterat recedere, neque partes
aliquid mutare, vel variare, itaut qui caderet à sylla-
ba, caderet etiam à causa.

SVMMARIVM.

1 *Actionem aptam rei & proposito negotio instituen-
ti exceptio quoad formulam non opponenda. oppo-
nitur si non apta fuit, n* 2.
3. *Libellus generalis & incertus minimè valiturus, re-
missiue.*

L. Nulli. II. & vlt.

Impp. Theod. *&* Valent. AA. *Hierio P. V.*

APtam rei & proposito negotio instituenti 1
actionem exceptio quoad formulam non op-
ponenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1.
n. 1. *supra hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen. *tom.* 1.
fol. 587.
Si aptam rei & proposito negotio, &c.] Ergo si non 2
apta fuerit, exceptio opponitur, de quo latè Va-
con. à Vacuna *iuris ciuilis declarationum lib.* 6. *de-
clarat.* 88 *num.* 6. *cum seqq.* vbi ait hanc esse summam
huius l. si formula est apta & consentanea negotio
gesto, non opponitur exceptio non impetratæ
actionis, & *num* 7. *in fine* pro comperto habendum
asserit quòd si nomen alterius formulæ, quæ com-
mercio gesto non est consentanea, adiiciatur for-
mulæ propositæ, quæ apertè ex negotio & com-
mercio gesto composita est, non vitiat, sed reiici-
tur, & agitur ex formula apta & negotio proposito
competenti.
De libello generali & incerto minimè valituro, 3
vide latè Camill. Borrel. *in sum. decis. tom.* 1. *tit.* 49.
de libello ex num. 65. *cum seqq.* vbi diuersis modis li-
mitat, & intelligit, parentem meum *in remiss. ad
Ordin. Reg. Lusitan. lib* 3. *tit.* 20. §. 5. *ex num.* 4. vbi
num. 14. *cum seqq.* de libello agit inepto, & articulis
impertinentibus.

De iureiurando propter calumniam dando.

Tit. LIX.

QVo magis adhibeatur à litigatoribus bona
fides, iusiurandum de calumnia ab eis exi-
gitur.

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. Francisc. Curtius de hoc tit. tractatum edidit *tom. 3. tractat. Doctor. part. 2. fol.* 130. & similiter alium nouè promulgauit Antonius del Re, Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 43. l. Hispan. 23 cum seqq. tit. 11. part. 3.* Mathesil. *sing.* 54. Viui. Kirchou. Vezin. Suar. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 8. tit. 28. pag. 359. cum seqq.* Marant. *de ordine iudic. part. 6. ad secundam iudicij partem de iuramento, pag. 359.* Perez *l. 1. verbo iuramento de calumnia, tit. 4. lib. 3. Ordinam.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 24. cap. 3.* vbi Osvvald. Menchac. *vsufrequent. lib. 2. cap. 25. per tot.* Anton. Scap. *de iure non scripto lib. 3. cap. 49.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris tom. 2. lib 48. cap. 7. de iuram. calumniæ.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo iuramentum, num. 16. cum seqq.* Camill. Borrell. *in summ. decis. tom. 1. tit. 51. de iuram. calum.* Arimin. Tepat. *var. resolut. tom. 1. tit. 231. de iuram. calumniæ, pag. 443.* Matth. Coler. *German. decis.* 117.

SVMMARIVM.

1 *in Causis per probationes diuersas deducendis iuramentum calumniæ requisitum præstandum est.*
2 *in Quæstione mota seruis actor ad instantiam rei iurabit quòd nec odio dominorum, multò minus seruorum quæstionem mouet.*
3 *Iuramentum in qualibet lite præstandum, intellige vt num. 4. in principio litis ante illam contestatam præstari debet, num. 5. sufficit fieri in continenti parum post illam, num. 6.*

L. In omnibus causis. I.

Imp. IVSTINIANVS A. *Demostheni P.P.*

1 IN causis per probationes diuersas deducendis iuramentum calumniæ requisitum præstandum
2 est. Item in quæstione mota seruis actor ad instantiam rei iurabit quòd nec odio dominorum, multò minus seruorum quæstionem mouet. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Petr. Gilchen *tom. 1. fol.* 487. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* & *tom. 7. repet.* Franciscus Curtius.

3 Vide *l. Hispan. 23. tit. 11. part. 3. in vers. & deuese fazer esta iura*, vbi quòd iuramentum calumniæ in qualibet lite præstandum, & *ibi* Gregor. Lopez *gloss.* 3. hunc textum citat. Anton. Gomez *variarum tom. 3. cap. 12. num. 5. vers. octauo, in fine*, vbi ait tex-
4 tum *in præsenti* intelligi debere in iuramento de calumnia requisito pro forma, & solemnitate iudicij respectu primi articuli, quòd scilicet iuret se fouere iustam causam, & dolum, vel calumniam in lite non committere.

5 *Nisi priùs, qui eas exposcit*, &c.] Notatus ad hoc quòd iuramentum calumniæ in principio litis ante illam contestatam præstari debet, vt per Camil. Borrell. *in sum. decis. tom. 1. tit. 51. num.* 14. vbi *num. seq.*
6 subdit quòd sufficit fieri in continenti parum post illam, nam dicitur fieri in tempore, quod fit parum post tempus.

AVTH. Hoc sacramentum.

1 VBi ab initio partes iurarunt se calumnias vitaturas, specialiter hoc calumniæ iuramentum in processibus non præstandum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit. & tom. 7. repet.* Franciscus Curtius.

Notatur ad hoc quòd iuramentum calumniæ vi- 2
detur repetitum in quolibet articulo, Donat. à Fina *commun. opin. tom. 1. lib. 2. tit. 27. n. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Litigantes, & horum patroni iuramentum calumniæ per se, vel alios præstent in iudicio, item domi parte aduersa præsente.*
2 *Iuramentum calumniæ in omnibus litibus præstandum, præstandum est lite contestata, num. 3.*
4 *in Litibus mouendis tenetur quis bonum finem agnoscere.*
5 *Tutores, curatores, aliique administratores iurabunt de calumnia secundùm credulitatem, aliis iuramentorum speciebus saluis manentibus, & num. 6.*
7 *Syndicus potest iurare de calumnia absque alio speciali mandato.*
8 *Pars iurare debens de calumnia potest petere tempus ad deliberandum quando est dubius, vel incertus de facto, super quo interrogatur. vel quando non potest esse instructa, vel factum, de quo pars interrogatur, esset antiquum, vel intricatum, num. 9.*
10 *Pars per Procuratorem litigans iuramentum calumniæ requisitum ab aduersario ob certa impedimenta in loco, vbi degit, præstare tenetur.*
11 *Domino absente potest Procurator habens speciale mandatum, calumniæ iuramentum subire.*
12 *Coniunctus agens pro coniuncto potest iurare de calumnia sine mandato quod quidem speciale mandatum ad huiusmodi iuramentum præstandum sufficiens erit, licèt in eo expressa causa non sit, in qua iurandum est, num. 13.*
14 *Procurator non solum cogitur ad iurandum nomine domini, sed etiam suo nomine.*
15 *Iuramentum calumniæ pro publica vtilitate, litium minuendarum causa introductum ad instar doli futuri per partes non remittitur, & num. 16.*
17 *Iuramentum calumniæ statuto tolli nō potest, nec consuetudine, num. 18. nec prescripto Principis, nisi expressis verbis deroget, num. 19.*
20 *Propter mandati dubium admissus, cum cautione rati, non releuat dominum a præstando iuramento calumniæ.*
21 *Cautio rati firmat personam Procuratoris, præterquam quoad iuramentum calumniæ.*
22 *Contumax in vno articulo, videtur esse contumax in qualitate cohærenti articulo.*
23 *Actor recusans delatum iuramentum calumniæ, actione cadit: reus autem recusans habetur pro confesso, & num. 24.*
25 *Pars quæ compelleretur ad iurandum de calumnia, si peteret processus copiam, compelli non posset illa non concessa.*
26 *Iudex potest ex officio in quacunque parte iudicij repellere agentem sine actione.*
27 *Confessio intelligitur cum qualitatibus in libello contentis.*

L. Cùm & iudices. II.

Idem A. Ioanni P.P.

LItigantes & horum patroni iuramentum calumniæ requisitum per se, vel alios præstent 1
in

in iudicio, item domi aduersa parte præsente. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* & *tom.7. repet* Franciscus Curtius.

2 *In omnibus litibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum calumniæ in omnibus litibus præstandum, vt per *l. Hispan. 23. vers. e deuese, titul. 11. part. 3.*

3 *Nisi post narrationem & responsionem*, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum calumniæ lite contestata præstandum est, vt per Ordinat. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 43. in princip. l. Hispan. 23. tit. 11. part 3.* Marant. *de ordine iudic. p.6. ad secundam iudicis partem, num.1.* Boër. *decis. 243. num.1.* Ronchegal *in rub. ff. de duobus reis, num.7.* Pereg. *l.1. tit 4. lib.3. Ordin. pag. 547.* Mascard. *de probat. conclus. 414.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 24. cap 3.* Seraphin *de priuileg. iuram. priuil. 12. num.2.* Anton. Del Re *de iuram. calumn. cap.1. num.19.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib.1. concl. 83. num 1.* intelligendo de vera litis contestatione, secundùm Gam. *Lusit. decis. 147. num.3* Et sufficit fieri incontinenti parum post illam, vt resoluit Camill. Borrel. *in summ. decis. tom.1. tit.51. num.14.* dicitur enim fieri in tempore quod fit parum post tempus, *l. lecta, ff si certum petatur*, Tiraq *de retractu conuent. §.1. gloss.5. num.2.* Coler. *Germania decis. 117 n.1.*

4 In gloss. *Instantia.* Notatur ad hoc quòd in litibus mouendis tenetur quis bonam fidem agnoscere, vt per Surd. *de aliment. tit. 9. q. 42. num. 31.*

§ Quod obseruari.

5 Tutores, curatores, alijque administratores iurabunt de calumnia secundùm credulitatem, alijs iuramentorum speciebus saluis manentibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* & *tom.7. repet.* Franciscus Curtius.

6 Hanc eandem conclusionem ex *hoc text. & cap. fin. de iuram. calum. in Decretalib.* desumunt Socin. *reg. 209.* Scap. *de iure non scripto lib.1. cap.15. num 2.* Cou. *lib.1. var. cap.6. in fine.* Fichar. *commun. opin. lib.2. tit. fin. n.13. pag.360.* vbi Vezin. *n.14.* quòd Syndicus
7 potest iurare de calumnia absque alio speciali mandato. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 48. cap.7. num 4.* Camill. Borrel. *in summ. decision tom.1. tit.51. de iuramento calumniæ, n.24.*

8 In gloss. *Existimant.* ibi, *& tunc debet dari tempus ad deliberandum*, &c. Notatur ad hoc quòd pars iurare debens de calumnia potest petere tempus ad deliberandum quando est dubius, vel incertus de facto, super quo interrogatur, vt per Menchac. *vsufrequent. lib.2. cap 2. cap. 15. ad fin.* latè Guttier.
9 *practic. lib.1. q.59. à princip.* vbi tenet hoc procedere quando pars non potest esse instructa, vel factum, de quo pars interrogatur, esset antiquum, vel intricatum, refert parens meus *in remiss. ad Ordinat. Reg. Lusit. lib.3. tit.43. §.1. num.6.*

§. Sin autem absfuerit.

10 Pars per Procuratorem litigans iuramentum calumniæ requisitum ab aduersario ob certa impedimenta in loco, vbi degit, præstare tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* & *tom.7. repet.* Franciscus Curtius.

11 Collige ex text. domino absente posse Procuratorem habentem speciale mandatum calumniæ iuramentum subire vt per Gail. *lib.1. obseru.83. num.1.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib.3 tit.43 §.3.* Menchac. *controuers. vsufreq. lib.2. cap.15. num.17.* Anton. Gabr. *tom.3. commun. opin. tit. de mandatato, concl vnic. vers. quarto requiritur*, Pereg. Iannin *de citat. reali. lib.3. cap 25. num.161.* Vezin. *commun. opin. tom.1. lib.2. tit.27. num.7 pag.360* vbi *num.9.* addit coniunctum 12
agentem pro coniuncto posse iurare de calumnia sine mandato. Fului. Pacian. *de probat. lib.2. cap.48. num.12* Card. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, num.6.* Ioseph Ludou. *conclu. 30. num.29.* Matth Coler *Germania decis. 115. num.1. & 2.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 11 num. 4.* Anton. Del Re Tiburtin. *de iuram. calumn. cap.16.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 105 num.21.* Camil. Borrel. *in summ. decis. tom.1. tit.51. de iuram. calum, num.16. & titul 66. de procuratorib. num 181.* Bernard Græuæ. *ad pract. Camera imper. lib.1. concl.83. consil 1.*

Quod quidem speciale mandatum ad huiusmodi 13
iuramentum præstandum sufficiens erit, licet in eo expressa non sit causa, in qua iurandum est vt aduertunt Ioseph Ludou. *d. concl 30. num.29.* Anton. Del Re *d. cap.16. num.18.* Menchac *d. cap.25. num.17,* Stephan. Gratian *d. cap. 105 num.13.*

Et aduertit Camill. Borrel. *d. tit.51. num.19.* quòd 14
Procurator non solùm cogitur ad iurandum nomine domini, sed etiam suo nomine quia posset ipse sicut dominus partem calumniis vexare: ex ea ratione, quia Procuratores hodie sunt linguosi, litigiosi, iniuriosi, & pauperum deliniatores.

§. Sed quia veremur.

Iuramentum calumniæ pro publica vtilitate & 15
litium minuendarum causa introductum ad instar doli futuri per partes non remittitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* & *tom.7, repet* Franciscus Curtius.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 16
Marant. *de ordine iudic. p.6 in secunda tit. de iurando, in princ.* Menchac. *controuers. vsufreq. p.1. cap.64. num 19.* vbi postquam pro certo tradidit iuramento calumniæ a collitigantibus nô posse renuntiari, resoluit id procedere etiamsi præteriisset decennium nec adhuc lis finita esset. Guttier. *in repet. l. nemo potest, num. 172. ff. de legat. 1.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 25. in prælud. num 31. vers. vnde* Guttier. *practic. lib.1 q. 99. num 3.* Grauat *ad Vestr. in pract. Romana Curia lib.5 cap 2. nume. 11. & 3.* Franc. Viui. *decis. 109. num.1.* Matth. Coler. *German. decis. 117, num.4 & 5* Ioseph. Cumia *in ritibus Siciliæ, in prælud. num.14* Anton. Del Re Tiburtin *in tract. de iuram. calumn. cap.7. num. 3. cum seqq* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 108. num.15,* Camill. Borrel. *in summ. decis. tom.1. tit 51 de iuram. calumniæ, à num.9.* vbi hinc infert quòd adeò necessarium est hoc iuramentum, si petitum ab aliqua parte fuerit, & omittatur, processus nullus erit, quia tunc, cùm scilicet ab altera partium exactum est, de substantia processus esse videtur, Viui. *Neapol. decis. 109. num.1.* Menchac. *illustr. controu. part.1 cap.31. num. 42.* Vezin. *commun. opin. tom.1. lib. 2 tit. 28 num.2 pag.359* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu processus, num. 29.* Vincent. Carot. *de iuram. litis decisorio, quæst. 11. num 6.* Anton. Del Re *tract. cap.7 num 7.* Remissum verò tacitè censetur hoc iuramentum, videlicet si à neutra parte petatur, & tunc nullitati processus locus non erit, secundùm, Vant. *de nullitat. tit. ex defectu processus, n. 9.* Franc. Viui. *commun. opin 258. num 5.* Mench. *de succ. creat. resolut. lib.5. §.7. numer. 14.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 20. num. 5.* Matth. Coler. *dict. decis. 117. num.4.*

Gg 4 & 5.

& 5. Camil Borrel. *d. tit. 51. de iuram. calumnia n. 11.*

17 Vnde iuramentum calumniæ statuto tolli non posse, resoluunt Viui. *d. decis. 19 n. 5.* Vincent. Carot. *d. q. 13. princ. n. 7.* Anton. Del Re *c. 13. n. 1.* Camil. Bor-
18 rel. *d. tit. 51. n. 12.* Surd. *decis. 18. n. 8.* Nec consuetudine, Viui. *d. decis. 109. n. 3.* Carot. *d. q. 13. num. 7.* Anton.
19 Del Re *c. 15. n. 4.* Camill. Borrel. *d. n. 12.* Nec Principis rescripto, nisi expressis verbis deroget, Anton. Del Re *d. cap. 13. num. 21.* Ludou. Rodolphin. *de suprema, seu absoluta principis potest. cap. 6. n. 43.*

§. Hoc etiam.

20 Qui propter dubium mandati admissus est cum cautione rati, non releuat dominum à præstando iu-
21 ramento calumniæ. Cautio rati firmat personam Procuratoris, præterquam quoad calumniæ iuramentum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & *tom. 7. repet.* Franciscus Curtius.

22 Notatur hic text. ad hoc quòd contumax in vno articulo videtur esse contumax in qualitate cohærenti articulo, vt per Boër. *decis. 64. num. 6.*

§. Quòd si actor.

23 Actor delatum calumniæ iuramentum recusans cadit actione, reus autem recusans pro confesso habetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num 1. supr. hoc tit.*

24 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 43. in princ. vers. se cada huan das partes*, &c. Menchac. *quæst. vsufreq. p. 2. c. 25. n. 24.* Cacheran *Pedem. decis. 11. num 2.* Duen. *reg. 307. l. Hispan. 23. tit. 11. part. 3. vbi gloss. 2* Donat. à Fina *tom. 1 commun. opin. lib. 2. tit. 27. n. 6. pag 360.* Matth. Coler. *German. decis. 122. & 123.* Anton. Del Re *de iuram calum. c. 21.* Mendez de Castro *in praxi Lusitana seculari lib. 3. cap. 7.* Camill. Borrel. *in sum.*
25 *decis. tom. 1. tit. 51. de iuram. calumnia, num. 29.* vbi *num. 30.* tenet quòd si pars, quæ compelleretur ad iurandum de calumnia, peteret processus copiam, illa non concessa, compelli non posset.

In gloss. *Cadat. ibi, non ipso iure, sed per sententiam,* Ita Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 42. §. 1. in fine,* Mench. *d. cap. 25. n. 25.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num. 187. de reuocand. donat.* Anton Del Re *d. tract. de iuram. calumnia, cap. 14. n. 3. & 4.* vbi *n. 167. cum seq.* disputat an possit purgari mora.

In gloss. *Rei qualitas.* ibi, *quid enim si actor fuerit confessus*, &c. Vide Marant *de ordine iudic. part. 6.*
26 *membr. 9. n. 7.* vbi ait quòd iudex ex officio potest in quacunque parte iudicij repellere agentem sine actione.

27 Notatur etiam ad hoc quòd confessio intelligitur cum qualitatibus in libello contentis, vt per Mench. *d. cap. 25. n. 26. cum seq.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum calumniæ ad exclusionem probationis non necessariæ inuentum, præstandum est. semel præstitum, iterum præstandum non est, num. 2.*
3 *Nuncius, vel officialis si semel iurauit pro toto officio sufficit.*
4 *Interrogari quis non debet amplius de eo, quod semel declarauit.*

AVTH. In Isto.

Iuramentum calumniæ ad exclusionem probationis non necessariæ inuentum præstandum est. 1
Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num 1. sup. hoc tit.* & *tom. 7. repet.* Franciscus Curtius.

Et hoc text. notat Batt. quòd calumniæ iuramen- 2
tum semel præstitum, iterum non est præstandum, de quo Ordinat. Regia Lusit. *lib. 5. tit. 43. in princ.* ibi, *sera vniuersal para todo o feito*, Anton. Del Re Tiburtin. *de iuramento calumniæ, cap. 9. à num. 1.* Et 3
facit ad nuntium, vel officialem, qui semel iurauit, vt id pro toto officio sufficiat, de quo Tiraq. *de retractu lig. §. 8. gloss. 9. n. 12.* Et ad id quòd quis 4
non est ampliùs interrogandus de eo, quod semel declarauit, Mascard. *de probat. concl. 1200.* aliàs 1106. *num. 20.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum calumniæ per principales præstatur ad suspicionem iudicis pecunia corrupti tollendam.*
2 *Iuramentum oblatum ratione litium pendentium in sacro Consistorio, in præsentia senatus præstandum est.*
3 *Litigantes si coram actis iuramentum calumniæ præstare impediuntur, coram deputatis à iudicibus hoc præstare possunt.*
4 *Mulier honesta absente aduersario coram officialibus præstat iuramentum calumniæ.*
5 *Partium alterutra absente iuramentum calumniæ apud iudicem prouinciæ, vel locorum defensorem licitè præstatur.*
6 *Litigantes omnes, & quicunque, cuiuscunque sint dignitatis, iuramentum calumniæ subire tenentur. tenetur principalis persona iurare de calumnia, num. 7.*

AVTH. Principalis.

Iuramentum calumniæ per principales præstatur 1
ad suspicionem iudicis pecunia corrupti tollendam, *in princ.* Iuramentum oblatum ratione litium 2
in sacro Consistorio pendentium in præsentia Senatus præstandum est, *in vers. Sed si in sacro.* Litigan- 3
tes si coram actis iuramentum calumniæ præstare impediuntur, coram deputatis à iudicibus hoc præstare possunt, *in vers. Sed si quis litigantium.* Mulier 4
honesta absente aduersario coram officialibus iuramentum calumniæ præstat, *in vers. Mulier.* Alteru- 5
tra partium absente iuramentum calumniæ apud iudicem prouinciæ, vel locorum defensorum licitè præstatur, *in vers. Sed si partes.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & *tom. 7. repet.* Franciscus Curtius.

Principales personæ, &c.] Notatur ad hoc quòd 6
omnes, & quicunque litigantes cuiuscunque sint dignitatis, iuramentum calumniæ subire tenentur, vt per Anton. Scap *de iure non scripto, lib. 1. cap. 15. n. 5.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris l. b. 48. cap. 7. n. 4.* Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 1 tit. 51 n. 25* Socin. *reg. 209.* Donat. à Fina *commun. opin. tom. 1. lib. 2. tit. 27. n. 4. pag. 360. in princ.* vbi quòd iurare de calumnia principa- 7
lis persona tenetur.

LIBRI SECVNDI FINIS.

COL

COLLECTANEA DOCTORVM

In librum tertium Codicis

DE IVDICIIS.

Titvlvs Primvs.

PRæmissis iis quæ ad iudiciorum præparatoria, iam de ipsis iudiciis cùm generaliter, tum specialiter agendum est. Definitur autem iudicium ab Aristotele 5. *Eth.* iusti & iniusti diiudicatio: at pleniùs definiri potest, vt dicatur iuris disceptatio apud iudicem, de causa inter actorem & reum controuersa. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Castr. Angel Fulgos. Sichard. Aloys. Leo, Petr. Gilchen. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De titulo speciales ediderunt tractatus, Ioannes Baptista Costa, Ambrosius Lucius.

De iudiciis, & iurisdictionis prorogatione, fori competentia, præuentione, iure reuocandi domum, reuocatione, & reorum transmissione, Anton. de Matthæis *tom. 3. tract. Doctor. part. 1. fol.* 135. Marian. Socin. *eod. tom. 3. p. 1. fol.* 96. Placentin. *eod. tom. 3. p. 1. fol.* 92.

Iudiciis, sententia & re iudicata, Didacus Millianus.

Iudiciis bonæ fidei, Antonius Massa Gallesius *tom. 3. tract. Doctor. p. 1. fol.* 101.

Iudiciis criminalibus, Sigismundus Scaccia.

Iudiciorum ordine, Guid. de Suzaria *tom. 3. tract. Doctor. p. 1. fol.* 54 Iacob. Gentilis *eod. tom. 3. part. 1. fol.* 41. Odofredus Beneuentanus *ibidem fol.* 32. Tancretus de Corneto *ibid fol.* 44. Robertus Maranta, Fr. Ludouicus Miranda, Guilielmus Hannatonius.

Iudiciorum ordine, & vsu, Antonius Pompæus.

Iudiciario ordine, Ioannes Andreas

Iudiciario ordine fori Ecclesiastici, Ægidius Fuscarius.

Iudiciorum arbore, Ioannes de Grassis *dict. tom. 3. p. 1. fol.* 22.

Iudiciorum publicorum accusationibus, Placentinus *tom. 11. tract. Doctor. p. 1. fol.* 2.

De materia tituli vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 20. l. Hispan. 2. cum seqq. per tot. tit. 4. part. 3.* Alciat. *lib. 6. paradox. c. 4.* Suar. de Paz *in pract. tom 1. annot. 2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 47. cap. 1.* Peregrin. *var. lib 2. num. 38 cum seqq.* Alexand Trentacinq. *variar. resolut. lib. 2. tit. de iudiciis*, Camill. Borrell. *in summa decision. tit. 42. de iudiciis tom. 1.* Bellacomb Suar. & alios *tom. 1. commun. opin. lib 3. tit. 1. pag. 360. cum seqq.* D. Petrum Barbos *in doctissimis suis commentariis, posthumis ad tit. ff de iudiciis.*

SVMMARIVM.

1 *per Litis contestationem factam super sorte, & vsurarum parte, non extinguitur stipulatio quoad vsuras ante litis contestationem debitas, vel etiam insequentes.*

2 *Creditor petendo in iudicio sortem principalem, non sibi praeiudicat in vsuris, interesse, aliisque accessionibus, nisi sortis receptione hoc faciat, & num. 3.*

4 *Nouatio necessario non purgat moram.*

5 *à Litis contestatione iudicium cœptum esse dicitur.*

L. Iudicio. I.

Impp. Severvs & Antoninvs AA. *Clementi.*

PEr litis contestationem factam super sorte, & 1
vsurarum parte non extinguitur stipulatio quoad vsuras ante litis cõtestationem debitas, vel etiam
insequentes. Item creditor petendo in iudicio sor- 2
tem principalem, non sibi præiudicat in vsuris, interesse, aliisque accessionibus, nisi sortis receptione hoc faciat. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Cyn. Angel. Aretin. Fulgos. Alexand. Ias. Zas. Sichard Fontan. Aloys. Leo, *fol.* 53. Petr. Gilchen. *tom. 1. fol.* 501. Giphan. *tom. 1. pag.* 137. Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 3
munt Donel. *comment. iuris. ciuilis lib. 23. cap. 9. col. vlt. & lib. 17. cap. 18. col. 1.* Ioan. Garcian. *regularum vtriusque iuris reg. 430. in princip.* vbi ait per hanc l. quòd sortem principalem in iudicio petens non sibi in fructibus, seu vsuris præiudicat, & addit maximè procedere in petitione hæreditatis; & etiam citato hoc eodem text. tenet, secus esse in recipiente sortem pro solutione, limitans *num.* 1. non tantùm per receptionem sortis principalis, sed etiam per transactionem factam super sorte principali, & *num.* 3. limitat etiam quando recipiens sortem principalem simpliciter, reciperet cum protestatione recipiendi, vel recuperandi fructus, & *num* 4. denique limitat è contra non procedere si creditor recipiat fructus, quia non videtur remittere sortem principalem.

Non est perempta.] Notatus ad hoc quòd no- 4
natio

uatio necessaria non purgat moram, vt per Tiraq. *ad finem tit. de retractu lig. num. 33.*

5 In gloss. *Iudicio cœpto.* ibi, *quod fit à litis contestatione.* Notatur ad hoc quòd à litis contestatione iudicium cœptum esse dicitur, vt per Soar. de Paz *in practica, tom. 1. p. 7. cap. vnic. num. 59. prope finem.* Asin. *in praxi Florent. §. 1. cap. 1. n. 14. & seqq.* Lancellot. *de attent. in præfat. n. 173. & part. 2. cap. 4. in præfat. n. 7.* Pereg. *var. lib. 2. ad rubr. de iudiciis, n. 54.* quorum plures refert parens meus *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 51. in princ. n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Prosequutio specialis restringit sententiam generalem ad prosequuta.*
2 *Verba generalia sententiarum restringuntur ad causam expressam.*
3 *Libellus generalis licet admittatur, si postea in prosecutione res aliquæ fuerint specificatæ, ad illas restringitur iudicium.*

L. Licèt iudice. II.

Iidem AA. Valerio.

1 PRosecutio specialis restringit sententiam generalem ad prosecuta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen. *tom. 1 fol. 503.* Giphan. etiam *tom. 1. pag. 127.*

2 Vide Anton Gabr. *commun. lib. 6. tit. de regul. iuris concl. 4. num. 25.* vbi quòd verba generalia sententiarum restringuntur ad causam expressam, Padil. *in l. sub prætextu, num. 6. de transaction.* D. Barbos. *ad rubr.*

3 *ff. soluto matrim. p. 3. num. 50.* vbi ait quòd licet libellus generalis admittatur, si postea in prosequutione res aliquæ fuerint specificatæ, ad illas restringetur iudicium.

SVMMARIVM.

1 *Iudex qui non est competens in causa status, de tali causa incidenter potest cognoscere, & num. 2. secus quando non solum est incompetens, sed etiam incapax causæ incidentis, num. 3.*

L. Quoties. III.

Imp. ALEXANDER A. Faustinæ.

1 IVdex, qui non est competens in causa status, de tali causa incidenter cognoscere potest. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol. 503.* & Aloys. Leo. *fol. 53.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, multisque exornant, Robert. *lib. 3. sentent. cap. 12.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 91. num. 7. cum seqq.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. p. 7. cap. vnic. num. 87.* Ioan. Garcia *de nobilit. gloss. 1. num. 17.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. q. 25. n. 12. cum seqq. & de emp. & vendit. cap. 34. num. 31* D. Barbos. *in l. Titia n. 21. cum seqq. ff. soluto matrim.* vbi ait hunc text. locum non habe-
3 re quando iudex non solùm est incompetens, sed etiam incapax causæ incidentis, Fachinæ. *controuers. lib. 1. cap. 4.* & posita *in collect. ad cap. lator, & ad c. causam, quæ, qui filij sint legit. in Decretal.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata super certa specie iudicij generalis nocet in omnibus eius accessoriis, & dependentibus, licèt super eis non fuerit disceptatum.*
2 *Sententia quamuis sit stricti iuris, nihilominus porrigitur ad omnia accessoria, & sic ad fructus, si præcipiat restitutionis rei.*

L. Si cùm tibi. IV.

Iidem AA. Popilio.

SEntentia lata super certa specie iudicij generalis 1
nocet in omnibus eius accessoriis, & dependentibus, licèt super eis non fuerit disceptatum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom. 1. fol. 104.*

Notatur ad hoc quòd quamuis sententia sit stri- 2
cti iuris, nihilominus porrigitur ad omnia accessoria, & sic ad fructus si præcipiat restitutionis rei, vt per Menoch. *de recuper. possess. in prælud. num. 6.* Surd. *decis. 112. num. 11. cum seqq.* Vincent. de Franchis *decis. 228.* vbi Amendola *in addit.* Menoch. *cons. 509. num. 18.* Stephan. Gratian. *discept. forensium, cap. 770. à num. 6.* Sigism. Scacc. *de appellat. quæst. 17. limit. 21. num. 49.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus ab alio quàm à Principe subdelegare nequit, & n. 2. intellige vt n. 4.*
3 *Ordinarius regulariter potest dare iudicem.*
5 *Delegatus Principis, vt Papæ, Regis, aut alterius supremæ potestatis, subdelegare potest, amplia in delegato à populo non recognoscente superiorem, & in delegato subdelegante extra locum sibi deputatum, num. 6. resolue vt num. 7.*
8 *Delegatus à Proconsule subdelegare potest.*
9 *Delegatus ab Ordinario ad vniuersitatem aliquam causarum, potest subdelegare hanc, vel illam causam, aut causas in particulari.*

L. A iudice. V.

Imp. GORDIANVS A. Marcello.

DElegatus ab alio quàm à Principe subdelegare 1
nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol. 504.* Giphan. etiam *tom 1. pag. 138.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hispan. 19. tit. 4. part. 3. vbi gloss. 1. & l. 21. tit. 23. part. 3.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab. 2. vers. sed est pulchra dubitatio, num. 28.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 17. cap. 25. in fine,* Pereg. Iannin. *de citat. reali lib. 1. cap. 1. num. 424 ampl. 5. & limit. 12.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 54. & de præsumpt. lib. 2. præs. 21. & con. 17. num. 2. & 3.* Ioan. Garcian. *reg. 442.* Mol. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 2. q. 15. à princip.* vbi *num. 5.* interpretatur verbo huius text. ibi, *cum ipse iudiciario munere fungitur,* quæ conueniant etiam iudici ordinario, vt debeant exponi iudicem delegatum vti ministerio, & vice iudicandi ex aliena, non ex propria iurisdictione, ideòque delegare non posse, late D. Barbos. *in l. cum Prætor 12. §. 1. n. 80. cum multis seqq. ff. de iudic.* late etiam Molin. *de Iustit. tom. 6. tract. 5.*

tract.5. disput.15. num.1. Sanchez *de matrim. lib.3. disp.31. num.1.*

3 *Iudicis dandi potestatem non habet.*] Ergo videtur præsupponere Ordinarium regulariter iudicem dare posse, quod si referatur ad magistratus ordinarios Romanos, intelligendum est id facere posse more maiorum, *l. more maiorum, ff. de iurisd. omn. iudic.* si autem referatur ad magistratus Prouinciales, vel similes, est intelligendum quando id lege illis inueniatur permissum, vt per D. Barbos. *in l. cum prætor, §.1. ex num.81. cum seqq.* præcipuè *num.93. de*

4 *iudic.* vbi *num.123.* limitat id, quod vulgò dicitur subdelegatum delegati non posse subdelegare, esse intelligendum nisi Ordinarius tempore delegationis concesserit ei facultatem subdelegandi.

5 *Nisi à Principe iudex datus fuerit.*] Notetur ad hoc quòd delegatus Principis, vt Papæ, Regis, aut alterius supremæ potestatis, subdelegare potest, vt per *l. Hispan.19. tit.4. part.3.* Marant. *de ordine iudic. part.4. dist.5. num.16.* Boër. *decis.152. num.1.* Bouer. *sing.7. num.9.* Rebuff. *in praxi benefic. tit. forma vicarij num.72.* Couar. *lib.3. var. cap. 20.* latè Ioan. Gratian. *regularum iuris reg.443.* vbi *num.2. cum seqq.*

6 ampliat in delegato à populo non recognoscente superiorem, & in delegato subdelegante extra lo-

7 cum sibi deputatum, & *a num.8. cum seqq.* resoluit quòd talis Principis delegatus non potest subdelegare cum delegandi potestate, nec causas criminales, seu iurisdictionem voluntariam, Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. q.2. art.11.* D. Barbos. *in l. quia tale, num.47. ff. soluto matr.* Sanch. *de matrim. lib.3. disp.31. n.1.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo Iudex n.75.* Morl. *d. tit. 2. in prælud. n.10* P. Molin *d. disp.15. num.* , D. Barbos. *in l.1. art.5. num 2. ff. de iudic.*

8 In gloss. *Non habet.* ibi, *sed est contrà in delegato à Proconsule*, &c. Notatur ad hoc quòd delegatus à Proconsule subdelegare potest, vt per Morl. *in emporio iuris ciuilis p.1. tit.2. q.15. n.15.* Molin. *d. disp.15. n.4. vers. item excipitur*, latè D. Barbos. *in d. l. cum prætor, §.1. n.130. cum seqq.*

9 In ead. gloss. ibi, *ad vniuersitatem causarum erat delegatus.* Notatur ad hoc quòd delegatus ab Ordinario ad vniuersitatem aliquam causarum, potest subdelegare hanc, vel illam causam; aut causas in particulari, vt per Couar. *lib.3. var. cap. vlt. num 11.* Mandos. *ad reg.4. Cancel. q.3. num.4.* Azeued. *ad rub. tit 9. num 14. lib.3. noua Recop.* Morl. *d. q.15. num.11.* Molin. *d. disput.15. num.4.* De Barbos. *in d. l. cum prætor. §.1 num.154. ff. de iudic.* Sanchez *de matrim. lib.3. disp.31. num.2.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius causæ principalis potest eam delegare, reseruata licentia ferendi sententiam. potest delegare totam causam, & sententiam sibi reseruare, dummodo audiat ter causam, num.2. potest causas suarum partium delegare in parte, aut in totum, num.3.*

4 *Delegatus etiam Principis de iure ciuili non potest sibi reseruare sententiam, sed debet totam causam, aut nihil committere.*

AVTH. Ad hæc si.

1 ORdinarius iudex causæ principalis potest eam delegare, reseruata licentia ferendi sententiam, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. suprà hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen, *tom.1. fol. 507.*

Vide Marant. *de ordine iudic. p.4. dist.5. num.44.* 2 vbi per hunc text. tenet quòd Ordinarius potest delegare totam causam, & sententiam sibi reseruare, dummodo audiat ter causam, scilicet in principio, id est, in litis contestatione, in medio, & in fine, Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo iudex n.74.* vbi quòd iudex ordinarius potest causas suarum 3 partium delegare in parte, aut in totum. Galganet. *in tract. de conu. t. & demonstrat. p.2. cap. 1. quæst.9.* latè Vacon. à Vacuna *declarationum iuris ciuilis lib.6. cap.83. per totum*, vbi latè probat textum in *præsenti* non loqui de iudice delegato, sed de Consiliariis, seu Assessoribus aut de pedariis iudicibus, hæc enim appellationes ferè idem significant; nam Consiliarij dicebantur eo quòd eorum consilio administratores, seu Præsides iudicant. Assessores eo quòd ad Præsides, hoc est, iuxta Præsides, inferiori tamen loco, assidere solent: pedarij verò, quòd non vehebantur curru, sed pedibus proficiscebantur in forum, & humiliora negotia disceptabant. Ex his iudices Pedarij, seu Consiliarij possunt audire causas, non autem de his iudicare, qui nec delegatam, nec ordinariam habent iurisdictionem. Administratores, seu Præsides occupationibus impediti possunt Consiliariis, seu pedariis iudicibus mandare causarum cognitionem dummodo ipsi audiant in principio, & in medio, & in fine sententiam ferant.

In gloss. *Delegatus.* ibi, *sed iure Canonico secus.* 4 Notatur ad hoc quòd delegatus etiam Principis de iure ciuili non potest sententiam sibi reseruare, sed debet totam causam, aut nihil committere secus de iure Canonico, vt per Bart. *in tract. de different. inter ius Canon. num.15.* Marant. *d. p.4. dist. 15. num.44. post princip.*

SVMMARIVM.

1 *cum Seruis non consistit iudicium, & n.2.*

3 *Seruus est incapax comparendi in iudicio.*

4 *Seruus si stipulatur factum, valet stipulatio, & seruo competit. intellige vt ibid.*

5 *Seruus moribus non potest esse iudex.*

L. Seruus. VI.

Idem A. Iuniæ.

CVm seruis iudicium non consistit. Colligunt 1 ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2 *l. Hispan.8. tit. 2. part.3. vbi gloss.2. & l. 12. tit. 22. part.3. vbi gloss. fin. & l. 15. tit. 14. part.6.* Hippol. *in l. si quis neque, num.123. ff. de quæstionib.* Adrian. Pulux. *ad l. interpositas, de transaction. pag. 96.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap. 11. & cap. 3. col.5.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo iudicium, num.8.* D. Barbos. *in l. si longius, §. si filius familias, num.80. ff. de iudic.* vbi quòd seruus est inca- 3 pax comparendi in iudicio, vbi *num.82.* respondet ad text. *in §. sed cum factum, Instit. de stipulat. seruor.* vt scilicet dum ille dicit quòd si seruus stipulatur 4 factum, valet stipulatio, & seruo competit, intelligatur quòd seruus non agat ad factum in iudicio, sed potius dominus aget prædicta stipulatione, vt promissor patiatur seruum ire, & agere si domini interfit:

intersit: & idem D. Barbos. *in l. cùm prætor, §. fin. ex num. 269. eod. tit. ff. de iudic.* resoluit seruum moribus non posse esse iudicem, Osvvald *ad Donell. enucleatum. lib. 17. cap. 4. lit. F.*

L. Cùm debitoris. VII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Hyrinæ.*

1 Contra seruum ex persona defuncti domini non datur actio, secus ex persona hæredit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Vide Cuiac. *lib. 12. obseru. cap. 1.* Neguzant. *de pignorib. p. 3. membr. 2. num. 27 & 28.*

SVMMARIVM.

1 *Æquitas legibus determinata rigori, & æquitati non scriptæ præfertur, & num. 2.*
3 *Æquitatis diuisio in legale, naturale, & reale.*
4 *Æquitas an stricto iuris rigori in omnibus præferenda sit, remissiuè.*

L. Placuit. VIII.

Impp. CONSTANTIN. & LICIN. AA. *ad Dionysium.*

1 Æquitas legibus determinata rigori, & æquitati non scriptæ præfertur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom. 1. fol. 506.* Giphan. etiam *tom. 1. pag. 139.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, multisque exornant, & explicant, Bernard. *reg. 245.* Mantua *lib. 2. locorum, cap. 23.* Anton. August. *lib. 4. emendat. cap. 8.* Alphan. *collect. 820.* Sebast. Medic. *ad cap. erit autem lex, dist. 4. num. 74.* Tiraq. *de retractu lig. §. 35. gloss. 1. num. 4.* Strach. *de mercat. tit. quomodo procedendum in causa mercaturæ, num. 4.* Couar. *in reg. possessor, p. 2. §. 6. à num. 12.* Mar. Salom. *lib. 1. de Iustit. & iure num. 21.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 26. cap. 2.* Hippol. *sing. 685.* Sarmien. *lib. 3. select. cap. 8. num. 4. ad fin.* Valasc. *de iure emphyt. q. 5. num. 4.* Algeric. Bollognet. *de lege, iure, & æquit. cap. 33. cum seqq.* Duaren. *disputat. anniuersar. lib. 2. cap. 18.* Ernest. Cothoman. *lib. 1. disput. iuris ciuilis disp. 1. thesi 12. coron. 1.* Marc. Anton. Delri. *in suis miscel. in annot. ad hunc text.* Treutler *select. disput. vol. 1. disput. 1. thesi 2. lit. B,* Iacob. Marchisel. *pract. quæst. cap. 1.* Angel. Matheac. *de via & ratione iuris lib. 1. cap. 13.* Ioan. Garc. *de expens. cap. 1. n. 28 & 29.* optimè Ferdinand. à Mendoça *disputat. iuris ciuilis ad tit. de pactis lib. 2. cap. 3. num. 9. cum seqq.* vbi plura adducit circa interpretationem huius text. & *l. 1. sup. de legib.* vbi dixi Fachinæ. *controuers. lib. 1. cap. 2. & lib. 11. cap. 3.* Vacon. à Vacuna *declarationum*
3 *iuris lib. 1. cap. 28. num. 5.* vbi quòd æquum diuiditur in três partes, legale, naturale, & reale, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 1. lib. 1. tit. 9. num. 13. & tit. 17. num. 13.* Ferrand. *lib. 2. declarat. c. 2.* Mosl. *in emporio iuris ciuilis part. 1, tit. 1. in prælud. num. 19. cum seqq.* latè *ead. part. 1. tit. 1. quæst. 11. per*
4 *tot.* vbi latissimè disputat, an æquitas stricto iuris rigori in omnibus sit præferenda Marta *de iurisd.* *part. 4. cent. 2. casu 162. num. 2. cum seqq.*

De æquitate vide plura per S. Thom. *2. 2. q. 120. art. 1. cum seqq.* Afflict. *in cap. 1. §. vt autem æquitas num. 3. cum seqq. de pace iuram. firman. lib. 3. feudor.* Ias. *in l. si seruum Stichum, §. 1. num. 4. ff. de verbor. obligat.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 1. cap. 11. à princ.* Bernard. *reg. 244.* Foller. *in addit. ad Marant. de ordine iudicior. p. 4. dist. 9. num. 150. cum seqq.* Tiraq. *Cessante causa, limit. 1. num. 69.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 43. num. 73. cum seqq.* Cardin. Mantic. *d. lib. 1. tit. 9. numer. 15.* Marta *d. p. 4. cent. 2. casu 162. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Iudicem cuncta rimari, & partem vtramque plenè audire conuenit.*
2 *Causa qualibet ordinariè, plenéque discutienda est.*
3 *Iudex circumstantias facti, & processus qualitatem plena inquisitione discutiat, & vtramque partem plenè audiat, num. 4.*

L. Iudices oportet. IX.

Imp. CONSTANT. A. *ad maximum.*

Iudicem cuncta rimari. & partem vtramque plenè 1
audire conuenit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom. 1. fol. 509.*

Notatur ad hoc quòd causa quælibet ordinariè, 2
plenéque est discutienda, vt per Aluarez de *priuileg. pauperum, p. 1. q. 55. num. 11.*

Rei qualitatem plena inquisitione discutere.] Nota- 3
tur ad hoc quòd iudex debet circunstantias facti, & processus qualitatem plena inquisitione discutere, vt per Bobadil. *in sua politica lib. 1. cap. 5. numer. 18.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 24. cap. 5. col. 1.*

Et tunc vtramque partem sæpiùs interrogare, &c.] 4
Notatur ad hoc quòd iudex debet vtramque partem plenè adire, vt per Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 2. num. 19 in prin. & num. 75.*

SVMMARIVM.

1 *Probaturo dilationes tres ad instantiam dandæ sunt, quibus elapsis sententiam legibus conformem iudex publicat.*
2 *Dilatio 30. dierum quando currere incipiat.*
3 *Mensis 30. diebus constans.*
4 *Pactum quo conuenitur vt solutio debiti non possit probari nisi per scripturam, non tenet.*

AVTH. Iubemus.

Probaturo dilationes tres ad instantiam dandæ 1
sunt, elapsis autem dilationibus sententiam legibus conformem iudex publicat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Petrus Gilchen *tom. 1. pag. 510.*

Compellas intra triginta dies, &c.] Quæ tamen 2
triginta dierum dilatio non curret nisi postquam fuerit assignata, intimetur parti, vel eius Aduocato, seu Procuratori, vt per Aceued. *l. 1. num. 64. tit. 18. lib. 4. nouæ Recop.* Marant. *de ordine iudic. part. 6. tit. de dilation. num. 14.* Mascard. *de probat. conc. 516. num. 6.* Gutier. *alleg. 3. num. 9. & practicar. lib. 3. q. 37. num. 10.*

num.10. Parlador. *lib.2. rerum quotid. c.fin.p.5. §.10. num.19.* Curi.Philip. *p.1.§.16.num.6.*

3 *Alius mensis indulgeatur*, &c.] Ergo mensis constat triginta diebus, vt per Tiraquel *in l.si vnquam. verbo susceperit liberos, num. 208. de reuocan. donat.* Gregor. Lopez. *l.5. tit. 6. part. 6.* Menoch. *de arbitr. casu 50. num.7. cum seqq.* Cald. Pereira. *de resolut. emphyt. cap.14. num.2. & de empt. & vendit. cap.4. num.21.* Alex Trentacinq. *var resolut.lib.2.tit. de dilation. resolut.2. num.4.* Melch. Phœbos *Lusit. decis.51.num.24.tom.1.*

In gloss. *Renuntiauerit.* ibi, *idem fortè in instrumentis, vt noceat renuntiatio*, &c. Notatur ad hoc quòd pactum, quo continetur vt solutio debiti non possit probari nisi per scripturam, non valet, nec tenet, vt per Paul.de Castro *in l. pactum inter heredem, num.5. ff. de pactis*, vbi hanc gloss. dicit singularem, &c. quod non est alibi, Hippol. *ad rub.de probation. num.33. & 34.* Padil. *in l. cum te, num. 6. de transaction.* Guttier. *de iuram. confirmat. p.1. cap.66. num.1.*

SVMMARIVM.

1 *Causa continentia non diuidenda, & super causa possessionis & proprietatis, idem iudex adeundus est, & num.2. non procedit in causis quarum pars spectat ad iurisdictionem secularem, & alia ad ecclesiasticam, sed vnusquisque procedit in sua causa, num.3.*

4 *Causæ continentes, vbi diuersi sunt fori, & diuisionem ac separationem possunt recipere, coram diuersis iudicibus trahenda sunt.*

5 *Causa tripliciter considerari potest.*

6 *de Exceptione continentia causæ non diuidendæ quòd sit dilatoria, & ante litem contestatam opponenda, remissiuè.*

7 *Clericus & laicus si simul deliquerint, vbi sint conueniendi.*

8 *Causa possessionis est vnum continens cum causa proprietatis, & ob id diuidi non potest.*

L. Nulli. X.

Idem A. ad Seuerum P. V.

1 CAusæ continentia non debet diuidi, & super causa possessionis & proprietatis idem iudex adeundus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num.1. sup.hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol.54.* & Petrus Gilchen. *tom.1 pag.516.*

2 *Qui causæ continentiam diuidet*, &c.] Notatur ad hoc quòd causæ continentia diuidi non debet, vt per Bart. *in l. eum quem temere, in fine princip. ff. hoc tit. & in l. à diuo Pio, §.1. num.2. ff. de re iudic.* Boër. *decis. 69. num. 24. & 25.* Decian. *vol. 2. respons.97. num. fin.* Viuf. *Neapol. decision.136. num.1.* Alciat. *l b.1. parerg. iuris cap.9.* Iacob. Concennat. *lib.1. quæst. iuris cap 3. num.8.* latè Menoch. *de arbitris lib.2. casu.371. per tot.* vbi plura tradit exempla huius continentiæ causæ, Cardin. Tusch. *practic. concl. tom.2. lit. C, concl.967.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 32.* Mart. *de iurisdict. part.2. cap.39. num.27.* vbi tenet hunc text. loqui in iudicibus delegatis, idem dicit *part 4.*

3 *cent.2.casu 142.n.13.& cent.1. casu 34 n.23.* ait regulam huius text. non procedere in causis quarum pars spectat ad iurisdictionē secularem, partim ad ecclesiasticam, sed vnusquisque procedit in causa sua, & *ead.p.4. casu.189.n 4.* concludit cum multis quos citat, etiam causas continentes, vbi diuersi sunt fori, & diuisionem, ac separationem recipere possunt coram diuersis iudicibus tractandas esse. 4 Lancelot. *de attent.p.2.c.4.limit.2. n.6.cum seqq.* vbi ait quòd causa tripliciter considerari potest, aut est diuersa, aut eadem, aut diuersa quidem, sed aliqualiter connexa 5 Fachinæ *controuers.lib.9.cap.31.*

Et de exceptione continentiæ causæ non diuidendæ quòd sit dilatoria, & ante litem contestatam opponenda, vide Crauet. *cons.818. num.2.* Mynsing. *cent.2. obser.97.* Bernard. Græuæ. *d. lib.1. concl.333.* Parentem meum *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib 3.tit 49.§.2.num.4.* 6

Hinc nonnulli, ex quorum numero fuit Mart. *de iurisdict.d p.4. cent.2. casu 119.* existimarunt quòd si Clericus & laicus simul delinquant, vterque erat conueniendus coram iudice ecclesiastico, itaut laicus ratione socij Clerici gaudere debeat priuilegio fori ne continentia causæ diuidatur, sed communis omnium Doctorum sententia est in contrarium, quos refero, & in vnum congero *in tract. de iure eccles.lib 1.c.39 §.2.num.94.* vbi *num.95.* aduerto quòd quamuis Clericus, & laicus simul tempore deliquerint, materia diuidua est, quia vnusquisque in solidū deliquit, crimen consummauit, vnusquisque suū habet forum diuersum in quo legitime conuenitur, & in quo diuersæ ac peculiares pœnæ in suos subditos statuuntur, & ideò in proposito nulla datur continentia causæ, quæ diuidatur contra regulam huius text. eo quòd causæ, & personæ delinquentium sunt diuersæ, & neque causa, neque persona alteri causæ, aut personæ est annexa, neque tandem de illis rebus agitur, de quibus ad eundem iudicem adeundum sit. 7

Atque alium super possessione, alium super principali, &c.] Notatur ad hoc quòd causa possessionis est vnum continens cum causa proprietatis, & ob id diuidi non potest, sed est ab eodem iudice terminanda, vt per Cuiac. *lib.2. obseru. 35.* Menoch. *de casu 371. num.8. & 9* Salgad. *ad cap.1. n.83. cum seqq. de quasi. possess* Anguian. *de legib. lib.2 controu.19. num.18.* Cabed. *Lusitan. decis.32 p.1.* & lata de hac materia dixi *in collect.ad cap.1. de causa possess. & propriet.n.4. & 5.in Decretalib.* 8

SVMMARIVM.

1 *Causa ciuiles intra triennium terminandæ sunt.*

2 *Lites omnes olim vltra triennium non pendebant in iudicio.*

3 *Iudice inuito litem protelare nemo potest, & n.4.*

5 *Instantia triennalis locum habet etiam in causis summarijs, in causis executionis, n.6. in ciuilibus, in quibus proceditur per officium iudicis, n.7. non vero Consistorio Principis, quando scilicet ventilatur coram Principe, quia coram eo instantia est perpetua, & nunquam perit, n.8. etiam quando causa est Principi referenda, n. 9. nec in iudice habente liberum arbitrium in procedendo, num. 10. secus quando iudex habet liberum arbitrium solum in sententiando, num.11. nec de iure Canonico, quia illo attento instantia est perpetua, num.12. hodie ex dispositione Concilij Trid. omnes causæ ecclesiasticæ intra biennium sunt determinandæ, & de iure ciuili etiam biennio finiuntur, num.13.*

14 *in Causis fiscalibus instantia nunquam perit secus in causa dotis, num.15.*

16 *Instantia à contestatione litis incipit. declara vt num.17.*

18 *Instantia triennij apud omnes iudices, tam ordinarios, quàm delegatos seruanda est. etiam ab arbitris, num.19. non verò ab arbitratore, quia coram eo non habet locum instantia, num.20.*

21 *Sententia lata nulla parte petente, seu instante, est ipso iure nulla.*

22 *Instantia triennium nec de consensu partium prorogari potest.*

23 *Minori an detur restitutio in integrum aduersus lapsum instantiæ, remissiuè.*

24 *Actore tergiuersante, vel fugiente, si reus nil probat, absoluitur à citatione, actore fugitiuo in expensis condemnato.*

25 *Actore absente si ex actis & gestis constat iudici reum condemnandum, sententia etiam pro actore absente ferenda, expensis reo mediante iuramento probatis adiudicatis, & num.34.*

26 *Actor per contumaciam absens condemnationem rei vt insufficientem impugnare nequit.*

27 *Executori fides adhibetur in his quæ ad illius officium pertinent.*

28 *aduersus Absentem contumacem vt procedatur, debet alia pars accusare absentiam & contumaciam partis absentis, & petere vt aduersùs eum procedatur, aduerte vt ibid. in sequenti.*

29 *vnumquodque Edictum interuallum 10. dierum continere debet vt absens compareat.*

30 *contra Sacramentum partium probatio admittenda.*

31 *Instantia perempta, latáque sententia ab obseruatione iudicij non pereunt effectus inducti per litis contestationem.*

32 *Sententia quando fertur in fauorem actoris absentis & contumacis, & contra reum præsentem, tunc fiet condemnatio expensarum in fauorem actoris, & contumacis.*

35 *Causa vel per actorem, vel reum deserta, iudex sine metu appellationis in causa pronuntiat legitimè per probationes informatus.*

36 *Citatio requiritur in receptione & productione, liquidatione & refectione instrumenti quando est amissum.*

37 *Sententia iudicis vnius territorij non poterit à iudice alterius territorij mandari executioni nisi quando iudex alterius territorij exequitur ad requisitionem alterius territorij.*

38 *Eremodicium, de litis, seu instantiæ desertione.*

39 *Iudex alterius territorij non potest mittere executioni sententiam ab alio iudice latam, nisi ad litteras & requisitionem iudicis qui eam tulit.*

40 *Absentia litigatoris, Dei repleatur præsentia.*

41 *verus Contumax appellare non potest. secus in ficto, num.42.*

43 *Contumax verus, vel fictus quis, remissiuè.*

44 *Contumax non potest mulctari amissione totius causæ.*

45 *Parte alterutra absente, aut vtraque præsente, victus victori in expensas condemnandus est, & num.46.*

47 *Expensarum condemnationem excusat victus quando habet iustam causam litigandi. secus est de expensis debitis ex expressa dispositione hominis, vt puta ex dispositione testatoris, vel contrahentis, num.48.*

49 *Iudex an teneatur condemnare victum in expensas non petitas, remissiuè.*

50 *Iudex si non condemnauit victum in expensis, ex suo tenetur eas soluere victori, intellige quando victori in libello petiit vt condemnatio fieret in expensis.*

51 *Iudex protelans per sordes & gratiam lites, & iustitiam denegans, pro qualitate officij interdum 10. auri, aliquando tribus libris punitur.*

52 *de Pœna iudicis pecunià corrupti iniustitiam facientis, differentis, vel omittentis, remissiuè.*

53 *ex Mutatione iudicis non mutari iudicium.*

54 *Pœna imposita in hac l. iudici non finienti litem infra triennium, locum habet si in officio durauerit per triennium, secus si non.*

55 *Tutorum, vel curatorum culpa si in instantia vltra triennium protelatur, tutores ad damnorum restitutionem, quæ ad soluenda sunt, tenentur. in euentum restitutio in integrum minoribus salua manet, num.56.*

57 *Minor non restituitur aduersus lapsum instantiæ triennij, nisi in subsidium eius administratore, vel Procuratore non existente soluendo minori iacturam, quæ ex lapsu instantiæ sibi sequuta fuerit. intellige vt num.58.*

59 *Instantiæ tempus præscriptum à Iustiniano, currit minoribus.*

60 *Ignorantia iuris non excusat minores, rusticos, milites, & mulieres in his quæ concernunt rigorem iudiciorum, siue formam & solemnitatem iudiciariam.*

61 *Bona curatoris, seu tutoris, illiúsque heredum, intelliguntur tacitè hypothecata ex causa administrationis.*

L. Properandum. XI.

Imp. IVSTINIANVS A. *Iuliano P.P.*

CIuiles causæ intra triennium terminandæ sunt. 1
Omnes lites vltra triennium in iudicio olim 2
non pendebant. Item inuito iudice litem nemo 3
protelare potest. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Odofred. Cyn. Alberic. Corn. Bald. Angel. Castr. Fulgos. Alexand. Ias. Zas. Sichard. Purpurat. Cuman. Aretin. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, & Giphan. *tom.1. fol.139.*

Hanc eandem conclus. quoad primam eius par- 4
tem, videlicet ciuiles causas debere à tempore litis contestatæ intra triennium terminari, aliàs instantiam perire, ex hoc text. desumunt, multíque exornant *l. H sp. 9. tit. 6. part 6. vbi glos.* 3. Vant. *de nullitat. tit. ex defectu iurisdictionis ordinariæ n 125.* Cuiac. *lib.9. obseru. 22. & lib. 17. obseruat. 23.* Iacob. Ræuard. *variorum, siue de iuris ambiguitat lib 4. cap. 14.* vbi ait hoc iure de tempore diffiniendis ciuilibus controuersiis præfinito vsos fuisse ciues Romanos, omnesque populos qui sub Romano degebant Imperio multo ante Iustinianum Roland. *consil. 21. lib. 3.* Socin. *regul.* 82. Mynsing *cent. 2. obseruat* 48. Gail. *de pace publica, lib. 1. cap. 9. num. 15.* Donel *comment. iuris ciuilis lib 26. cap. 1. pag. fin.* Marant. *de ordine iudic. part. 5. princip. verbo omnia fiant durante instantia,* Alin. *in praxi Florent. in princip. cap. 3. num 22. cum seqq.* latissimè Perez *ad rub. tit. 1. lib 3. Ordin. pag. 444. cum seqq.* Soar de Paz *in practic. in initio annot. 2 numer. 9.* Guttier. *de iuramen. confirmat. part. 3. cap. 5. per tot.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom. 4. lit. I, concl. 202. cum seqq.* Marta *de iurisdict. p. 5. cent. 1. casu 32.* latissime Sigism. Scacc. *de appellation. q 15. n. 241. cum multis seqq.*

Amplia primò relatam huius text. conclusionem 5
de instantia triennali, vt habeat locum etiam in cau-

iis

sis summariis, Afflict.decis.356.num.7 Asini. *in practic. in princ. cap.3. num.42.* Matant. *d. part.4. dist.9. num 43. & 46* Gail. *lib.1. obseru.141. num.1.* Bened. de Barz. *in tract. de garentigia part.2. quaest.5. tom.6. tract. Doctor. part.2. fol.347.* Perez *ad d. rubr. tit.1. lib.3. Ordin.ampl.4.pag.445.* Sigism.Scacc.*d.quaest.14. num.244.*

6 Amplia secundò in causis executiuis, putà quando instrumenta habent executionem paratam vel ex iure communi, vel ex municipali, Marant. *d. p.5. in verb.& omnia fiant durante instantia,ampl.3.n.8.*Bened. de Barz.*d.part.2.q.5.* Ioseph.Cumia.*super ritibus Siciliae cap.4.n.19. cum seqq. vers. quaero circa hoc*, Perez *d. amp.4. pag.445.* Sigismund. Scacc. *dict. quaest.15. num.248.* vbi distinguit inter executionem instrumenti habentis executionem paratam,& inter executionem sententiae, & rei iudicatae, vt scilicet primo casu executio non habeat instantiam nisi ageretur via ordinaria actione resultante ex instrumento, in secundo verò intrat instantia si executio sententiae petitur actione in factum.

7 Amplia tertiò vt habeat locum etiam in causis ciuilibus,in quibus proceditur per officium iudicis, Marant. *d. loco ampl.2. num.7.* Sigism. Scacc. *d.q.15. num.253.*

8 Limita primò communem conclusionem ex hoc textu desumptam de instantia vsque ad triennium duratura,vt non procedat in Consistorio Principis, quando scilicet causa ventilatur coram Principe, quia coram eo instantia est perpetua, & nunquam perit. Ita Marant. *dist.part.5. in verbo, & omnia fiant durante instantia, limit.2. num.15.* Mynsing. *cent.2. obseruat.48. & cent.3. obseru.44. num.9.* Gail *lib.1 de pace publica, cap 9. num.15.* Perez *ad dict. rubr. tit.1. lib.3.Ordin. vers.amplia etiam dispositionem, pag.445.* Sigism. Scacc. *d. quaest.15. num.266.* vbi extendit id

9 ampliat etiam quando causa est Principi referenda, quia donec habeatur responsum à Principe non currit instantia.

Vnde Consistorio Camerae Imperialis instantia non perit triennio,sed durat perpetuò,Mynsing. *cent.2.obseru.48.num.4.*Sigism Scacc.*d.q.15.num 266. post princ.*

In his Regnis Lusitaniae,& Algarbiorum quoad recepta non est dispositio huius leg.magis enim accedimus iuris Canonici dispositioni, secundùm quam instantia perempta temporis cursu non dicitur,vt infra probatur,& sic horum Regnorum vsus & praxis obseruat,de quo vide Cald.Pereira *in comment ad l.unic.ex delict. defunctor.part.3, num.24.*Cabed. *Lusit.decis.15.n.2.p.1.*

Idem in his Regnis Castellae obseruatur, vt per Gregor. Lopez *in d. l.9.in gloss.tres annos*, dicentem, quòd sic etiam vidit in Curiis Regalibus,scilicet vt non expiret instantia triennio,Cald.Pereira *d. n.24.* nam licet de iure Partitarum & Regio instantia tempore finiatur, tamen hodie illae leges per moderniores correctae sunt, instantia enim eo iure triennio non perimitur,sed seruatur ordo traditus *in l. fin tit.6. lib.4.noua Recop.*

Apud Gallos etiam locum non habere huius text. dispositionem affirmant Rebuff. *ad leges Galliae, in proaem.gloss.5.num.52.* Cald. Pereira *in l. si curatorem. verbo infra legitimum,num.2. & ad d.l.vnic. p.3. n.248.* Scacc.*d q.15. n.268.*

10 Limita secundò vt non habeat locum in iudice habente liberū arbitrium in procedendo,quia tunc instantia non perit triennio. Ita Marant. *d.part.5.in verbo, & omnia fiant durante instantia, limit.3. n.16.*

11 Sigism.Scacc. *d.q.15.n.278.* secus resoluentes quando iudex habet liberum arbitrium solùm in sententiando, quia tunc ligatur instantia.

Limita tertiò,vt non procedat de iure Canonico, 12 quia illo attento instantia est perpetua,*cap penult.de iudic.* Bernard. *regul.338.* Ioan. Garcian. *regul.242.* Marant. *vbi supra limit.5. num.14.* Hieron. Zoanet. *in tractat. de different. iuris ciuilis & Canonici, differ. 30. num.43.* Vanti. *de nullitat.tit. ex defectu iurisdict. & vnde, &c.num.126. vers.insuper. aduertas*, Soar.de Paz *in practic. tom 1. in princ. annot.2 de instantia, num.10.*Perez. *ad dict. rubr. tit.1, lib.3. Ordin.ampl.7. pag.446.*Gutier. *de iurament. confirmat. part.3.cap 5. à num.3.* Mart. *de iurisdict. part.4. centur.1. casu.32. num.11.* Sigism. Scacc. *d. quaest.15, num.275.* Hodie 13 verò ex dispositione Concilij Trident.*sess.24. de reformat.cap.20.*omnes causae ecclesiasticae intra biennium sunt determinandae, & de iure ciuili etiam biennio finiuntur,de cuius intellectu latè egi in collectan. *ad d.cap.20.* Et sic huius nostra dispositio non comprehendit Ecclesias, nec causas ecclesiasticas,secundùm Zerol.*in praxi Episcop.part.1.verbo instantia*, Marta *d.casu 32.num.8.*

Quae ad fiscale pertinent, &c.] Notatur ad hoc 14 quòd in causis fiscalibus instantia nunquam perit,vt per Hieron.Zoanet. *dict. different.30. num.44.* Marant.*vbi supra limit.6. num.20.* Franc.Lucan *tract.de priuil fisci.n.28.*Sigism.Scacc.*d.q.15.n 264.*

In causa autem dotis instantia locum habet, de 15 quo vide D.Barbos *in l.1,§.solut. matrim.p.1.num.52.* Sigism Scacc *d.q.15.n.247.* Castill.*lib.3. quotid. cap.4. n.12.in med.*Marta.*d.casu 23.n.9.*

Post litem contestatam, &c. Notatur ad hoc quòd 16 instantia incipit a contestatione litis,vt per Marant. *d. part.5. in verbo, & omnia fiant durante instantia, num.3.vers.quaero igitur primo*, Sigism. Scacc. *d. q.15. num.339.* vbi *n.340.* declarat vt in causis, in quibus 17 lis non contestatur,incipiat instantia ab eo actu qui sequeretur immediatè post contestationem litis in cognitionem meritorum,id est,cùm incipit cognosci de meritis,& *num 341.*declarat etiam vt non procedat quando à statuto praefigitur certus terminus instantiae inchoandae ante litem contestatam.

Sed omnes iudices, &c.] tam ordinarij,quam dele- 18 gati,vt per Marant.*d.p.5.in verbo, & omnia fiant durante instantia,ampl.4.n.9.* Sigism. Scacc. *d. quaest.15. n.255.* Et etiam arbitri, quia pariter in eis seruatur 19 ciuilis instantia triennij,Boer.*decis.283.n.4 cum seqq.* Mynsing *cent.3. obseru.44.* Sigism.Scacc.*d. quaest.15. n.256.*vbi *num.seq.*limitat in arbitratore,quia coram 20 eo non habet locum instantia.

In gloss. *Triennio* ibi,*item nota* &c.Notatur ad hoc 21 quòd sententia lata nulla parte petente, seu instante, est ipso iure nulla,cum iudex non possit in causis ciuilibus officium suum impertiri,vt per Vanti *de nullit.tit. de nullit.ex defectu processus, num.98.* Caes. de Grassis *decis.9 n.4 de causa possess.* Hippol.*in l. vnius, §.cognitum,n.21. ff.de quaest.* Gonzal *ad reg.8. Cancell.gloss.9.§.2.in annot.n.147.& gloss.56.n.109.*

In ead.gloss. ibi, *item an possit prorogari triennium* 22 *consensu partium*, &c. Notatur ad hoc quòd nec de consensu partium potest prorogari huiusmodi triennium,vt per Marant.*p.2. n.42. vers.quinto, & d. p.5. n.24* Tiraq.*de retractu lign. §.1.gloss.10. num.85.*Mynsing.*cent.3.obseru.48.* Capyc. *decis.11. n.4.* Gail.*lib.1. obseru.141.n 5.* Anton.Gom. *var.tom.1.cap.3.num.41. col.4* Perez *ad rubr. tit.1. lib.3. Ordinam. ampl.5.pag. 445* vbi *ampl.6.* quòd nec potest suspendi ex consensu partium,vel iudicis,Gutier. *de iuram. confirm. p.3.cap.5.n.5.* Bernard. Graeuae. *ad pract. Camera Imper.ciuil.* Gail, *d,obseru.14 consid.1.*

23 An minor detur restitutio in integrum aduersùs lapsum instantiæ? affirmant Marant. *d. p. 5. num. 31. vers. quid autem*, Perez *ad d. rub. tit. 1. lib. 3. Ordin. ampl. 3. pag. 445*. Intrigl. *Sicilia decis. 45.*

§. Et siquidem pars.

24 Actore tergiuersante, vel fugiente, si reus nil probat, absoluitur à citatione, actore fugitiuo in ex-
25 pensis condemnato. Actore absente si ex actis, & gestis constat iudici reum condemnandum, sententia etiam pro actore absente ferenda, expensis reo me-
26 diante iuramento probatis adiudicatis. Actor per contumaciam absens condemnationem rei vt insufficientem impugnare nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Vide *l. 9. Hispan. tit. 22. part. 3.* vbi statutum est, quòd si post litem contestatam actor contumaciter se absentet, potest iudex ad instantiam rei eum citare, & si non comparet, & terminos habuit competentes ad probandum, & non probet, absoluat reum à petitione per sententiam, sed probauerit, & condemnet reum deducendo à debito expensas litis per reum vsque ad sententiam factas, quia istam pœnam patitur actor propter contumaciam, Marant. *de ordine iudic. part. 5. tit. & omnia fiant durante instantia, num. 51. vers. quarto modo*, vbi per hunc text. dicit quòd quando actor lite contestata se absentat, & non prosequitur causam, tunc est in potestate rei illá prosequi, & producere suas exceptiones, vel instare quòd absoluatur ab obseruatione iudicij actore non prosequente, quo casu si reus eligit hanc viam vt absoluatur, iudex citabit actorem vt veniat ad prosequendum, qui si non venerit, poterit reum absoluere ab instantia iudicij, & actoré absentem condemnare in expensis. Si verò reus elegerit aliam viam producendi suas defensiones, & tunc si illis productis liquet iudici de causa, vt pro reo, vel actore possit diffinitiuam proferre, & tunc absoluet reum diffinitiue. Et si liquet pro actore, cõdemnadit reum diffinitiue actori & absenti, & in omné euentum actor absens condemnatur in expensis, siue vincat, siue succumbat. Si verò de causa non liquet, vt quia neque actor, neque reus produxit probationes sufficientes, tunc absoluet reum ab obseruatione iudicij. D. Barbos. *in l. ad peremptorium 68. n. 9. cum seqq. ff. de iudic.* vbi dicit ex hoc text. probari quòd si actor non solùm citauit reum, sed & contra eũ præsentauit libellum, & postea in termino non cõparet in iudicio, tunc non potest perueniri ad sententiam diffinitiuam, sed tantùm potest petere reus vt absoluatur ab illa conuentione, quod tamen hodie immutatum fuit, per *auth. qui semel, quomodo & quando iudex*, per quam constituitur quòd si actor post datũ libellum se absentauit, & citatus per modum ibi prescriptum non compareat, potest reus petere vt in causa procedatur, & in ea séntétia diffinitiua feratur.

27 *Per executores negotij actorem requirere.*] Cui fides adhibenda est in his, quæ ad illius officium pertinent, vt per Vant. *de nullitat. tit. ex defectu citat. n. 150.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 9. n. 11.* Mascard. *de probat. concl. 1119.* Menoch. *de arbitr. casu 112. n. 1.*

28 *Ex vna parte actoris absentiam, incursante.*] Notatur ad hoc quòd vt procedatur aduersùs absentem contumacem, debet alia pars accusare absentiam & contumaciam partis absentis, & petere quòd aduersùs eam procedatur, vt per Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tit. de contumacia art. 3 gloss. vnic. a num 2. & 23.* Azeued. *l. 5. n. 2. tit. 23. lib 4. noua Recop.* Octau. Cacheran. *Pedem. decis. 3. num. 2. & 4.* Iacob. Thoming. *decis. 24. tom. 10. & 11.* Anton. Grauat. *ad Vestr. in pract. lib 4. cap. 4. n. 17.* Soar. de Paz *in pract. p. 1. tom. 2. cap. 3. n. 6. cum seqq.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom. 1 tit. 46. n. 170.* D. Barbos. *in d. l. ad peremptorium, n. 149.* vbi *num. 14.* ait quòd licèt quando vtraque pars est præsens, possit iudex ferre sententiam illis non petentibus, tamen quando altera pars est absens, oportet quòd præsens accuset, & petat aduersùs absentem procedi.

Aduerte quòd huiusmodi absentia non incursata, citatio non operatur effectum aliquem, nec interrumpit præscriptionem, vt per Hippol. *sing. 191. & in l. de vnoquoque n. 125. ff. de re iudic.* Duen. *reg. 153. limit. 3.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, n. 5. col. 5.* Mascard. *de probat. concl. 449. num. 7. cum seqq.* Guttier. *pract. lib. 1. p. 47. num. 3.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 55. consid 1. & concl 59. & eod. lib. 1. concl. 29. consid. 2. num. 7.* vbi quòd nec inducit præuentionem.

Decem dierum spatio, &c.] Notatur ad hoc quòd vnumquodque edictum debet continere interuallum decem dierum vt absens compareat, vt per D. Barbos. *in d. l. ad peremptorium n. 152. ff. de iudic.* 29

Earum sacramento, &c.] Contra quod probatio admittetur, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 4. gloss. 1 n. 4.* 30

Quæ etsi remanserint, &c.] Notatur ad hoc quòd perempta instantia & lata sententia ab obseruatione iudicij non pereunt effectus inducti per litis contestationem, vt per Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 3. num 31. vers. quartò facit.* 31

Sin autem ex gestis, &c.] Notatur ad hoc quòd quando sententia fertur in fauorem actoris absentis & contumacis, & contra reum præsentem, tunc non fiet condemnatio expensarum in fauorem actoris, & contumacis, vt per D Barbos. *in l. eum qui temere, num 206 ff. de iudic.* 32

Personam eius solam, &c.] Vide Alciat. *lib. 2. paradox. cap. 4.* 33

§. Sin autem reus.

Actore absente si ex actis, & gestis constat iudici reum condemnandum, sententia etiam pro actore absente ferenda, expensis reo mediante iuramento probatis adiudicatis. Causa vel per actorem, vel reũ deserta iudex sine metu appellationis in causa pronũtiat legitimè per probationes informatus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 34 35

Hanc eand. conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 10. tit. 22. part. 3. vbi gloss. 1. & l. 8. tit. 4. p. 5. vbi gloss. 5.* Ioan. Garcian. *reg. 69 per tot.* vbi per hunc text. tenet citationem requiri in receptione & productione, liquidatione & refectione instrumenti quando est amissum, & *reg. 422.* tenet etiam per hunc text. sententiam iudicis vnius territorij non posse à iudice alterius territorij executioni mandari, vbi *n. 7.* limitat quando iudex alterius territorij exequitur ad requisitionem iudicis alterius territorij. 36 37

Eremodicium.] Litis seu instantiæ desertio est secundùm Anton. Gouean *lection. iuris var. lib. 1. cap. 39.* Cottam *in memorab. verbo Eremodicium.* Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 47. cap. 3. n. 4.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate n. 35.* Sfort. Odd. *in tract. de in integ. restit. q. 67. n. 2.* Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo Eremodicium.* 38

Siue per relationem ad maiorem, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex alterius territorij non potest mittere executioni sententiam ab illo iudice latam, nisi ad litteras & requisitionem iudicis, qui rem tulit, vt per Bernard. *reg 368.* 39

40 *Litigatoris absentia Dei præsentia repleatur.*] Vide
Tiraquel.*de iure maritis gloss.8. num.36.*
41 *Cùm ei, qui contumaciter abesse noscitur, nulla sit
prouocationis licentia.*] Notatur ad hoc quod verus
contumax appellare non potest, vt per Ordin.Reg.
Lusitan. *lib.3. tit.63.* Burg. de Paz *consl.12. num.16.*
Guttier. *practic. lib.1. quæst.50. num.1.* Soar. de Paz
in practic. tom.1. part.1. temp.6. num. 41. vbi quòd
42 procedit in vero contumace,secus in ficto.Quando
43 autem verus,vel fictus quis dicatur contumax, vide
Soar. de Paz *in pract. part.1. tom.2. cap.3. num.1.*
Cæs. Barz. *decis.150. num.10. cum seqq.* Vigel. *decis.
21.cent.6.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom.1. tit.46.
num.166.175.& 188.*
44 *Non autem tunc mors litis, &c.*] Notatur ad hoc
quòd contumax non potest mulctari amissione to-
tius causæ, vt per Duen. *regul.152.* Menoch. *de
arbitr. lib. 2. casu 280. num. 4.* Roland. *cons. 47.
num.73. vol.1.* Farinac. *in praxi crimin. part.1. q.18.
num.32.*

§. Sin autem alterutra.

45 Alterutra parte absente,aut vtraque præsente vi-
ctus victori in expensas condemnandus. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr.
hoc tit.*
46 Hanc eandem conclus. ex hoc §. desumunt *l.8.
tit.22.p.3.vbi gloss.1. & l.8. tit.3. part.3. & l.22. tit.7.
eod. part. 3.* Socin.*regul.139.* Bernard. *regul. 274.*
Ioan. Garcian. *regul.486.* Tiraquel. *de retract. con-
uent. §.1. gloss.2. num.58.* Hippol. *sing.237. & 485.*
Couar. *practic. cap.27.* Anton. Gabr. *lib.2. commun.
opin. tit. de expensis, concl.1.* Gail. *lib.1. obseruat.15.
num 14.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 52.* Mex. *in
tractat. tassa panis concl. 3. num.5. vers. ideóque in
expensis*, Mathesil. *sing .80. & 81.*Soar. de Paz *in
pract.tom.1.p.1. temp.4. num.37.* Guttier. *pract. lib. 1.
q.135. ex num.2.* Iacob. Bonni. *de. priuileg. Iurecon-
sult.p.3. priuil.82. in princ.* Menoch. *de arbitr. ca-
su 177. & de præsumpt. lib. 2. præsumpt.87.* Ioan. Se-
gura Daualos *in director. iudicum p.2. cap.12.* Sera-
phin. *de priuileg. iuram. priuil.13.* D.Barbos. *in l.eum
qui temere, ff.de iudic.*
47 Expensarum verò condemnationem excusat vi-
ctus quando habet iustam causam litigandi, vt per
Bernard. *regul.274.* vbi bona & lata addit. Salzedi,
Guid. Pap *sing.360.* Damas. *regul.140.* Ioan. Gar-
cian. *d. reg.486. num.3.* Couar. *pract. cap.17. num.3.*
Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.3. lit.E, concl.125.*
48 *à num.7.*limita in expensis debitis ex expressa dispo-
sitione hominis, vt puta ex dispositione testatoris,
vel contrahentis, Roland. *cons 62.ex n.7.vol.4.* Cre-
mens. *sing.121. n.2.* Corset. *sing.212. vers. vbi dicit.*
49 Nunquid autem iudex victum in expensis non
petitis condemnare teneatur? vide Rebuff. *tom.3.ad
leges Galliæ tit. de appellat. art.9. gloss. vnic. num.37.*
Cou. *pract. cap.27. num.5.* Marant. *de ordine iudic.
part.6. tit. de libelli oblat. num.12.* Mynsing. *cent.2,
obseru.22.* Gail. *lib.1. obseru.51. num.21.* Seraphin. *d.
priuil.13.num.37.*
50 *Quòd si hoc prætermiserint, ipsi de proprio, &c.*]
Notatur ad hoc quòd si iudex non condemnauerit
victum in expensis,ex suo tenetur eas soluere victo-
ri, vt per Lancel. *de attent. p.3. cap.31.num. 108.* D.
Barbos. *in l.eum. qui temere. num.170. ff.de.iudic.* vbi
*num.171.*intelligit quando victor in libello petiit vt
fieret condemnatio in expensis.

§. Sin autem vtraque.

Iudex protelans per sordes & gratiam lites,& iu- 51
stitiam denegans,pro qualitate officij interdum de-
cem auri,aliquando tribus libris punitur.Colligunt
ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup.
hoc tit.*
De pœna iudicis pecunia corrupti iniustitiam fa- 52
cientis,differentis,vel omittentis,vide Farin.*in pra-
xi crimin.q.112.num.138. cum multis seqq.*
Iudicium fuerit mutatum, &c.] Aduertit Morl. *in* 53
emporio iuris p.1. tit.2. q.9. num.2. per hunc text.ex
mutatione iudicis non mutari iudicium, & *num.4.*
asserit pœnam impositam in hac l iudici non finien- 54
ti litem infra triennium, locum habere, si in offi-
cio per triennium durauerit,secus autem si non du-
rauerit, & D. Barbos. *in l.proponebatur, num.9. cum
seqq. ff. de iudic.* ait hunc text. non dicere simplici-
ter, mutato iudice mutari iudicium, sed tantùm
quòd habito respectu ad personam iudicis mortui
nouum censetur iudicium;cæterùm ipsum iudicium
per se consideratum semper idem dicetur iudicium,
quantumcunque mutatus sit primus iudex.

§. Sin verò causæ, fin.

Tutorum, vel curatorum culpa si instantia vltra 55
triennium protelet ur,tutores ad damnorum restitu-
tionem, quoad soluendo sunt, tenentur. In euen- 56
tum restitutio in integrum minoribus salua rema-
net.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1. num.
1.sup.hoc tit.*
Vide Guttier. *de iuram.confirmat.p.3.cap.5.num.17.* 57
vbi per hunc text.dicit quòd minor non restitui-
tur aduersùs lapsum instantiæ triennij, nisi in sub-
sidium eius administratore, vel Procuratore non
existente soluendo minori iacturam, quæ ex lapsu
instantiæ sibi sequuta fuerit, & *num.18.* procedere 58
ait non solùm in minore in quo loquitur, sed etiam
in Ecclesia,quæ quidem vtitur iure minoris.
Notatur hic text ad hoc quòd instantiæ tempus 59
à Iustiniano præscriptum, minoribus currit,vt per
Cald.Pereira *de extinctione,seu resolut emphyt.cap.14.
num.21.*vbi subdit quòd *in l. fin.in quibus causis in in-
tegrum restit.* sancitum est minoribus non currere
temporis lapsum, necessariò referendũ esse ad tem-
porales præscriptiones per antiquiora iura,non per
constitutiones Iustiniani, aut nouiores stabilitas,
quas comprehendere minores videtur insinuare *d.
l.fin.*ibi, *vetera iura currere, &c.* & *num.22.* aduer-
tit dispositionem huius §. defendi rectè posse pro-
pter iudicij rigorem qui nemini solet indulgere.
Vnde ex hoc § vulgò colligitur ignorantiam iu- 60
ris non excusare minores,rusticos, milites, & mu-
lieres in his, quæ concernunt rigorem iudicio-
rum, siue formam, & solemnitatem iudiciariam, vt
per Tiraq. *de pœnis temper. causa 11. num.18. cum
seqq. & de retractu conuent. §.4. gloss.7. à num.14.*
Menoch. *remed.9. recup. num.80.* Sebast. Medic.
de casu fortuit.1. q.1. num.30. in fine, vers. octauo,
Sfort.Odd.*de in integr. restit.p.1. quæst.9.num.14. cum
seqq.*Ioan.Bapt.Costa *in tract.de facti scientia & igno-
rant.reg.15.per tot.*
Hæredésque, & res eorum, &c.] Notatur ad hoc 61
quòd bona curatoris,seu tutoris illiúsque hæredum
intelliguntur tacite hypothecata ex causa admini-
strationis,vt per Neguzant.*de pignorib.part.2. memb.
4.num.8 cum.seqq.* latè Cardin. Mantic. *de tacitis &
ambiguis conuent, lib.11. tit.16. num.9. cum seqq.* vbi
num.11. postquam resoluit huiusmodi hypothecam

censeri factam in bonis tutorum & curatorum, non autem eorum hæredum, respondet *num.* 14. dispositionem contrariam huius §. esse intelligendam de rebus hæredum, quæ fuerunt tutoris, vel curatoris; vel de rebus eorum, hoc est, tutorum, & curatorum, quia priùs in hoc text. hoc dictum non fuerat, & *num.* 16. tenet bona actoris, & Procuratoris pupilli non intelligi tacitè hypothecata, quia dum hic text. facit mentionem de rebus, non repetit personam Procuratoris, vel actoris, quando scilicet actor datus fuerit à iudice, secus si sit datus à tutore, vel curatore.

SVMMARIVM.

1 *Iudices se iustè indicaturos iurabunt, & memores sint diuini iudicij, cui se non subducent, & num 2. Tenentur iudicare secundum veritatem, num. 3. veritatis amatores sint, num. 4.*

5 *Aduocati post litem contestatam, & exceptiones obiectas iurabunt se veram defendere causam. si iuramentum præstiterunt, à clientibus sperni, & remoueri à prosequutione non debent, num. 6.*

7 *Aduocati plures constituti simul iuramentum præmissum præstabunt, alterutro autem horum patrocinium post iuramentum recusante, reliqui patroni ad causæ prosequutionem tenentur.*

8 *nemo Patrocinetur, nisi prius per iudices & peritos Regalis curiæ, aut illius loci, vbi velit patrocinari, iuret se fideliter patrocinaturum cui promiserit, &c.*

9 *Litis contestatio est principalis negotij apud iudicem competentem facta narratio, & ad eam sequuta responsio.*

L. Rem non nouam. XII.

Idem. A. Iuliano.

1 IVdices se iustè iudicaturos iurabunt, & memores sint diuini iudicij, cui se non subducent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.* post omnes Petr. Gilchen *tom. 1. fol.* 546. & Giphan. etiam *tom. 1. pag* 146.

2 *Nisi priùs sacramentum præstitissent, &c.*] Notatur ad hoc quòd iudices ante administrationem tenentur solitum iuramentum de bene administrando præstare, vt per Simanch. *de republ. lib. 7. cap.* 15. Auil. *ad cap. 55. Prætor.* Surd. *cons.* 261. *in fine*, Fontanel. *de pactis nupt. clausul. 4. gloss. 10. part. 1. num.* 112. Montan. *de administrat. vniuers. pragm. 2. num.* 338.

3 Et in aliquibus locis coguntur iurare eorumdem locorum priuilegia, statuta, & consuetudines obseruare, Bursat. *consil. 235. num. 101. vol. 3.* Auil. *ad cap. 2. Prætor. verbo en los casos, num. 3.* Gail. *lib. 1. obseru. 36. num. 13. & 14.* Cancer. *var. resolut. lib. 3. cap. 13 n.* 318. *& seq.*

4 *Se se cum veritate, &c.*] Notatur ad hoc quòd iudex tenetur iudicare secundùm veritatem, vt per S. Thom. 2. 2. *quæst. 67. art. 2.* Nauarr. *in man. cap. 25. num. 9. & 10.* Couarr. *lib. 1. variarum cap. 1. num. 3. in fin. vers. secundò*, Sot. *de Iustit. lib. 5. quæst. 4. art. 2.* vnde S. Augustinus scribens ad quendam Comitem dicit, *Elige tibi Consiliarios timentes Deum, & veritatem amantes*, quem refert Garc. Mastrill. *de magistrat. tom. 1. lib. 2. cap 2. num. 1. & num. 53.* ex eodem S. Augustino *in sermone de Assumptione*, dicit quòd iudices debent esse veritatis amatores.

§. Patroni autem.

Aduocati post litem contestatam & exceptiones 5
obiectas iurabunt se veram defendere causam. Si iu- 6
ramentum præstiterunt, à clientibus sperni, & remoueri à prosequutione causæ non debent. Aduocati 7
plures constitui simul iuramentum præmissum præstabunt, alterutro autem horum patrocinium post iuramentum recusante reliqui patroni ad causæ prosequutionem tenentur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 sup. hoc tit.*

Vide *l. Hispan. 13 tit 6. part. 3.* vbi statuitur quòd 8
nemo patrocinetur nisi priùs per iudices, & peritos Regalis Curiæ, aut illius loci, vbi velit patrocinari, iuret fideliter patrocinari, cui promiserit, & quòd nec scienter malam causam fouebit, nec malitiosè litem dilatabit, & nomen eius in matriculæ scribatur: aliter autem postulans non auditur, nec eum iudices postulare sinant. Item aliam *l. Hispan. 2. tit. 16. lib. 2. noua Recopil.* quæ obstringit Aduocatos antequam ingrediantur officium aduocationis iurare se seruaturos contenta in illa lege, vbi Azeued. *num.* 8. allegat Villalob. *in sua antinomia iuris ciuilis & Regij lit. A, num.* 47. & Olan. *in concordia antinomiarum lit. A, num. 69. & 70.* Et aduertit Roder. Xuar. *in proœm. fori num. 4. pag. mihi* 138. quòd licèt nunquam fuerit pretium iuramentum huiusmodi, tamen non propterea sublata fuit hæc lex, & quòd immo posset peti, non verò posset iudicium annullari propter hoc quod non fuit præstitum, nec petitum, quia inducit consuetudo quòd valeat iudicium sine eo, tamen si petatur, nihilominus debet præstari, quia non interuenit actus contrarius, qui tolleret hanc leg.

Cum lis fuerit contestata post narrationem proposi- 9
tam.] Ergo litis contestatio est principalis negotij apud iudicem competentem facta narratio, & ad eam sequuta responsio, de quo vide *l. Hispan. 19. tit 4. & l. 2. tit. 10. part. 3. l. 1. tit. 4. lib. 4. noua Recopilat.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 51. in princip.* Marant. *de ordine iudic. part. 6 membr. 10. num.* 3. Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 30. à princip.* Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 1. tit. 10. de litis contestat. à princip.* Soar. de Paz *in practic. tom. 1. part. 1. temp. 6. num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Iudices maiores hodie iurant quòd iudicabunt secundùm quod melius visum fuerit, & iustius: minores, se iudicaturos secundùm leges, remissiuè, num. 2.*

Avth. Hodie.

MAiores iudices hodie iurant quòd iudicabunt 1
secundùm quod melius visum fuerit, & iustius, minores iurant se iudicaturos secundùm leges. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Vide Doctores citatos *ad l. rem non nouam, in vers.* 2
nisi prius, supr. hoc tit. Et de huiusmodi iuramento ab officialibus ante administrationem præstando, vide Paridem de Puteo *in tractat. de syndicatu, verbo iuramentum officialis*, Hippol. *singul* 244. Boër. *decis.* 149. *num.* 10. Donel *comment. iuris ciuilis lib. 26. cap 2. col. 1.* Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 7. num.* 18. *cum seqq.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Contumax non auditur nisi refusis expensis amplia in contumace ficto, num. 4.*
2 *Iudices non condemnantes contumaces in expensas, ex propria substantia partibus obedientibus detrimenta resarcient.*
3 *tam Pedanei, quàm superiores iudices requisiti super expensis iudicabunt. 4.*
5 *Contumax non auditur resarcitis expensis, opponendo exceptiones peremptorias, vel dilatorias, nisi expensa essent liquida, vel aliàs non deberentur, num. 6. vel nisi dolo aduersarij inducta sit contumacia num. 7.*
8 *Regula, Contumax ampliùs non auditur nisi refectis expensis, an locum habeat etiam in minore & Ecclesia.*
9 *in Expensis, quæ debentur ratione contumaciæ, veniunt damna, & interesse.*
10 *in Sententia interlocutoria debet fieri condemnatio expensarum, quas victus statim soluet, etiam non expectata sententia diffinitiua, in qua an partis citatio requiratur, remissiue, num. 11.*
12 *Quantitas expensarum, & damnorum passorum in litigando, probatur iuramento.*

L. Sancimus. XIII.

Idem A. eidem.

1 Contumax non auditur nisi refusis expensis. Iu-
2 dices non condemnantes contumaces in expensas ex propria substantia partibus obedientibus
3 determinata resarcient. Tam pedanei, quàm superiores iudices requisiti super expensis iudicabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup hoc tit.* & post omnes Giphan *tom. 1. pag.* 148.

4 Hanc eandem conclusionem quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 7. tit. 8 p. 1.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. cap. de contumacia, n. 14.* Quintil. Mandos. *de monitor. q. 32. num. 2.* Octau. Vestr. *in pract. lib. 4. cap. 4. de dolo & contumacia, n. 9.* Soar. de Paz *p. 1. tom. 2. cap. 3. num. 5. prope fin.* Ioan. de Grassis *in tract. de substantial. procurat. §. ad exigendum, num. 2.* Camill. Borrell *in summ. decis. tom. 1. tit. 45. num. 54.* late Ioan. Garcian. *reg. 103. per tot.* vbi
5 *num. 2.* ampliat in contumace ficto, & *num. 6.* tenet non audiri contumacem resarcitis expensis opponendo exceptiones peremptorias, vel dilatorias, &
6 *num. 9.* limitat quando expensæ non essent liquidæ, vel aliàs non deberentur, Pereg. Iannin. *de citat. reali lib. 1. cap. 2. num. 133.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. q. 36. in princip.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 32.* Bernard. Græuæ *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. conclus. 60. consid. 1.*

7 Limita nisi dolo aduersarij inducta sit contumacia, de quo vide Boër. *decis. 247. n. 11.* Menoch. *d. q. 36. num. 154.*

8 Sed an illa regula, quòd scilicet contumax ampliùs non auditur nisi refectis expensis, habeat locum etiam in minore & Ecclesia, solet in dubium reuocari, sed locum habere resoluunt Menchac. *controuers. vsufrequent. part. 2. c. 9. n. 19.* Burg. de Paz *cons. 11. n. 12.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 36. n. 1.* Anton. Thesaur. *Pedem. decis. 9. n. 10. vers. postremò pro clariori omnium responsione.*

9 *Nisi priùs omnia damna restituat*, &c.] Notatur ad hoc quòd in expensis, quæ debentur ratione contumaciæ, veniunt damna, & interesse, de quo Asin. *in praxi §. 32. cap. 3. num. 10.* Hippol. *sing. 377.* Boër. *decis. 52. num. 3. & 5.* Gail. *lib. 1. obseru. 51. num. 14.* Menoch. *de arbitr. casu 154. num 5.* Thesaur. *Pedem. decis. 67. num. 4.* Azeued. *ad l. 5. num. 17. tit. ; lib. 4. noua Recop.* D. Barbos. *in l. eum qui temere ff. de iudic. num. 236.* vbi *num. seq.* cum Bart. dicit tutius esse tenere in expensis victoriæ venire damnum quod ratione propriæ personæ victor passus est, sed si damnum datum sit in rebus, huiusmodi damnum non veniet & *numeris seqq.* aliter atque aliter distinguit. Quod in tantum verum est, vt si denarius deficiat vnus ante realem integramque solutionem, audiri contumax non debeat, Cornel. Benincas. *de paupert. spec. 10. in indic. num. 2.* Franc. Viui. *decis. 11. n. 2.* Bernard. Græuæ. *d. concl. 60. consid. 1. n. 2.*

Siue circa ingressus, &c.] Notatur ad hoc quòd in sententia interlocutoria debet fieri condemnatio expensarum, quas victus statim soluet etiam, non expectata sententia diffinitiua, vt pet Couar. *pract. cap. 27. n. 2.* Asin. *in praxi §. 32. ampl. 18.* Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tit. de expensis artic. 2. gloss. vnic. à n. 3.* D. Barbos. *in d. l. eum qui temere, num. 152.* 10

Æstimatione iudicis quantitate eorum definienda.] In qua an partis citatio requiratur, vide Marant. *de ordine iudic. p. 6 memb. 1. num. 34.* Boër. *decis.* 285. *num. 6.* D. Barbos. *in d. l. eum qui temere, num.* 267. vbi resoluit ad hanc taxationem faciendam victum esse citandum, sed ad istarum expensarum solutionem non requiritur citatio, Hippol. *sing. 377.* Ioan. Garcian. *reg. 103. num. 1.* Iacob Philipp. Port. *commun. lib. 1. concl. 43. limit. 56. & 57.* Camill. Borrel. *d. tit. 46. num. 59. 131. & 132.* 11

Postquam iuratum ab eo fuerit, &c.] Notatur ad hoc quòd quantitas expensarum, & damnorum passorum in litigando probatur iuramento, vt per Afflict. *decis. 70. num. 2.* Hippol. *in rubr. de probation. num. 141. & 152.* Mascard. *de probat. conc. 1150.* alias *1256. num. 2.* 12

SVMMARIVM.

1 *Expensa litis à parte petita, & æstimata hodie taxantur à iudice, & postea iuratur à parte.*
2 *Expensa taxandi modus, vt scil. iudex designet certam quantitatem, vsque ad quam victor possit iurare nomine expensarum de suo soluisse, & sequuto iuramento partis in ea quantitate debet fieri condemnatio.*
3 *Iudex debet priùs taxare expensarum quantitatem, & postea iubere partem iurare quòd illas ex suo expendit, & tunc in illis condemnabit.*

Avth. Post iusiurandum.

Hodie litis expensæ à parte petitæ, & æstimatæ taxantur à iudice, & postea iuratur à parte. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.* & post omnes Petrus Gilchen *tom. 1. fol. 575.* 1

Hic ponitur modus taxandi expensas, vt scilicet iudex designet certam quantitatem vsque ad quam victor possit iurare nomine expensarum de suo soluisse, & sequuto iuramento partis in ea quantitate debet fieri condemnatio, de quo vide Cou. *pract. cap. 27. num. 6.* Asin. *in praxi §. 36. cap. 6. num. 1. & 2.* Gail. *lib. 1. obseru. 151. à num 11.* Carauit. *ritu 298. à num. 5.* & probat *l. Hispan. 5. tit. 3. lib. 4. noua Recop.* vbi Azeued. *num. 20.* notat quòd iudex debet priùs taxare expensarum quantitatem, & postea iubere 2

partem iurare quòd illas ex suo expendit, & tunc in illis condemnabit; subdit tamen idem Azeued. quòd licèt prædicta practica videatur de mente iuris, tamen practica moderna aliter hanc taxationem facit; nam victor dat petitionem iudici, in qua quantitatem expensarum exprimit, & iudex iubet dari copiam parti victæ, & postea examinat si iniuste sint, & iubet solui victori, aliàs eas moderatur, neque requiritur quòd pars iterum iuret, quæ praxis satis videtur concordari cum alia, quam in hac materia obseruari in Francia asserit Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ tit. de expens. art. 8. gloss. vnica num.* 10. In Lusitania verò per Ordin. Reg. *lib. 1. tit.* 90. ad hanc taxationem expensarum creatus est officialis, qui de earum taxatione specialiter cognoscit.

SVMMARIVM.

1 *Iudices delegati ante litem inchoatam recusari possunt, porrecto suspicionis libello.*
2 *Ordinario ob suspicionem recusato adiungitur Episcopus.*
3 *Recusatio iudicis ante litis contestationem apponenda est. nisi post litis contestationem causa recusationis de nouo superueniat, num. 4. amplia etiam post conclusum in causa, dummodo causa recusationis habuerit ortum post conclusionem, n. 5.*
6 *Delegatus recusatus cogere debet litigantes vt intra triduum eligant arbitrum, aut arbitros, qui eam causam tanquam iudices delegati definiant.*
7 *Lites omnes procedant sine suspicione.*
8 *sub Iudice suspecto litigare durum.*
9 *Iudex quicunque delegatus, etiam à Principe, potest, vt suspectus recusari.*
10 *Recusatio in scriptis proponi debet.*
11 *Appellatio & recusatio à pari procedunt.*
12 *Argumentum ab appellatione ad recusationem validum.*
13 *Executor, pro iudice delegato.*
14 *Iurisdictio arbitrorum electorum, iudice recusato suspecto, delegata dicitur.*
15 *Iudex ordinarius non potest recusari vt suspectus.*
16 *Princeps remouet suspicionem, & committit causam eà remotâ.*
17 *Iudex quando recusatur suspectu, de iure ciuili causa in recusatione nec allegari debet, nec etiam probari contrarium, vide num. 18.*
19 *Iudex suspectus recusari potest non solùm à reo, sed etiam ab actore.*
20 *Communitas si dederit aliquibus potestatem eligendi Rectorem, ille qui electus est, censetur electus ab vniuersitate.*

L. Apertissimi. XIV.

Id m A. idem.

1 IVdices delegati ante litem inchoatam recusari
2 possunt porrecto suspicionis libello. Ordinario ob suspicionem recusato adiungitur Episcopus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo, Petrus Gilchen, & Giphan. *tom. 1. pag.* 149.

De materia huius text. & de recusationibus iudici proponendis, vide Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 41. l. Hispan. 22. tit. 4. part. 3.* Cou *pract. cap. 26. a princip.* Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tract. de recusation.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. temp. 5. num. 21. & tom. 2. cap. 6. num. 2.* Menoch. *de arbitr. casu* 152. Cuiac. *lib. 6. obseru.* 10. Curt. Philip. *part. 1. §. 7.* Alphan. *col. lit.* 72. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 133. Ludou. Miranda *de ordine iudic. q. 20. art. 2. concl. 1. & 2.* Molin. *de Iustit. tom. 6. tract. 5. disp.* 23. Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 2. in præl. num. 184. cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 100. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 1. collect.* 83. Paulin. Bert. Lucens. *in praxi crimin. Regul. tit. 3. cap. vnic.* Amat. Roderic. *in tract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 10. n. 36. cum sequentib.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl.* 33.

Antequam lis inchoetur.] Notatur ad hoc quòd 3
recusatio opponenda ante litis contestationem, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 21. in princip. & tit. 49. §. 1.* Rebuff. *in tract. de except. num.* 254. vbi cum Baldo, quem citat, dicit recusationem iudicis, esse ianuam defensionis, & si non compareat reus, potest postea recusare iudicem procedentem ad vlteriora, licèt facta valeant, *& tom. 3. ad leges Galliæ, tract. de recusat. art. 1. gloss. 2.* Ruland. *de commissar. lib. 2. cap. 15. ante num. 9. part. 1.* Perez *l. 1. vers. ista exceptio tit. 5. lib. 3. Ordin. pag.* 572. Bonacos. *tom. 1. commun. opinion. lib. 3. tit. 1. num. 187. pag.* 373. Soar. de Paz *in pract. p. 1. tom. 1. temp. 10. n.* 18. Cou *pract. cap. 26. num. 2.* Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 2. in prælud. num.* 199. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo recusatio, num. 1. & verbo iudex num.* 22. Amat. Roderic. *in practic. cap. 10. num.* 70. Pacian. *de probat. lib. 2. cap 45. num.* 6. Iacob. Laurent. *de iudice suspecto, cap. 14. n. 1. vers. primóque loco*, Farin. *fragment. crimin. part. 2. lit. I, ex num.* 897.

Limita, nisi post litis contestationem causa recu- 4
sationis de nouo superueniat, vt per Ordin. Reg. *d. lib. 3. tit. 21. in princip. vers. saluo se ouuer*, &c. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 7. numer.* 19. Sigism. Scacc. *de iudic. lib. 1. cap.* 101. *num.* 10. Iacob. Laurent. *d. cap. 14. num.* 17. Mascard. *de probat. concl. 952. numer.* 35. Bernard. Muscatel. *in sua praxi aurea ciuili Neapol. p. 2. gloss. competens, num.* 55. Amat. Roderic. *d. cap. 10. num.* 70. Stephan. Gratian. *discept. forens.*
cap. 100. n. 31. vbi *n. 32.* ampliat etiam post conclu- 5
sum in causa, dummodo causa recusationis habuerit
ortum post conclusionem. Farin. *dict. lit. I, num. 19. cum seqq.*

Partibus ad eligendos arbitros, &c.] Notatur ad 6
hoc quòd delegatus recusatus cogere debet litigantes vt intra triduum eligant arbitrum, aut arbitros, qui eam causam tanquam iudices delegati ab eo, à quo ipse fuerat delegatus, definiant, non secus atque ipse eam erat definiturus, vide Cuiac. *lib. 9. obseru. 23. vers. est & alia*, Sigism. Scacc. *d. lib. 1. c. 101. n. 23. cum seqq.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 17. c. 25. § causam, cum seq.* Molin. *de Iustit. tract. 5. disp. 23. n. 1.* Farin. *fragm. crimin. p. 2. lit. I, ex n.* 915.

Sine suspicione omnes lites procedere nobis cordi est.] 7
Quia durum est suspecto sub iudice litigare, Greg. 8
l. 22. tit. 4. part. 3. Decian. *resp. 26. n. 12. vol. 1. & resp. 118. n. 6. vol. 3.* Pacian *de probat. lib. 2. c. 45. n. 1. cum seqq.* Perez *l. 1. in princip. tit. 5. lib. 3. Ordinam.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 7. num.* 1.

Licèt enim ex Imperiali nomine iudex delegatus, 9
&c.] Notatur ad hoc quòd iudex quicunque delegatus etiam à Principe, potest vt suspectus recusari, vt per Farin. *fragment. crimin. part. 2. lit. I, num. 731. in princ.*

Libello recusationis ei porrecto, &c.] Notatur ad 19
hoc quòd recusatio in scriptis proponi debet, vt per Auendan. *de exequend. mandat. p. 2 cap. 23. num. 12. in fine*, Perez *l. 1. vers. 14. tit. 5. lib. 3 Ordinam.* Soar. de Paz *in pract. tom. 2. part. 1. cap. 6. num.* 26. Gail. *lib. 1. obseru.* 33.

obseru. 33. num. 13. Sigism. Scacc. de iudic. lib. 1. cap. 101. num. 22. Pacian. d. lib. 2. cap. 45. num. 9. & 10. Treutler vol. 1. disp. 12. thesi 11. fol. 103. Molin. de Iustit. tom. 6. tract. 5. disp. 23. vers. recusationem. Cardos. in praxi iudicum & Aduocat. verbo recusatio, num. 5. Farin. d. lit. I, num. 703.

11 Cùm post litem contestatam, &c.] Notatur ad hoc quòd appellatio & recusatio à pari procedunt, vt per Brunor. à Sole in locis communib. verbo appella-
12 tio 30. Vnde ab appellatione ad recusationem valere argumentum, asserunt Boër. decis. 269. num. 3. Guttier. pract. lib. 1. q. 94. num. 4. Morl. in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 2. q. 11. num. 4. quos refero de locis communib. argum. iuris loco 9. num. 2.

13 Eodem scilicet executore.] Idest, iudice delegato, secundùm Guid. Pancirol. in thesauro variar. lection. lib. 1. cap. 77.

14 Quasi arbitri fuerint, &c.] Notatur ad hoc quòd iurisdictio arbitrorum electorum iudice recusato suspecto, dicitur delegata, vt per Mich. Grass. commun. opin. lib. 2, cap. 8. q. 15. Iacob. Laurent. de iudice suspecto cap. 7. num. 14. & 15. Farin. d. lit. I, n. 928.

15 In gloss. Iudices, ibi, sed an ordinarius possit recusari, &c. Notatur ad hoc quòd iudex ordinarius non potest suspectus recusari, vt per Iacob. Laurent. de iudice suspecto cap. 5. n. 1. Farin. d. lit. I, n. 731. Cou. practic. cap. 26. num. 1. Marant. de ordine iudic. p. 4. disp. 5. num. 41. Secus est de iure Canonico, iuxta text. in cap. cùm speciali, de appellat. vbi dixi.

16 In gloss. Recusare, ibi, nisi à Principe fuerit inhibita recusatio, &c. Ergo potest Princeps remouere suspicionem, & committere causam ea remota, de quo vide Rebuff. d. tit. de recusation. in præfat. quæst. 3. num. 9. Lancellot. de attent. in præfat. num. 67. Azeued. l. 1. num. 2. tit. 16. lib. 4. nouæ Recop. Petr. Anton. de Petra in tract. de absoluta Principis potest. cap. 6. n. 35. Morl. in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. in prælud. num. 186. cum seqq. Iacob. Laurent. de iudice suspecto, cap. 2, num. 15. Farin. fragm. crimin. p. 2. lit. I, n. 954. cum seqq. Melch. Phœb. Lusit. decis. 77. num. 7. cum seqq. tom. 1. metipsum in tract. de clausul. vsufrequent. claus. 131. per. tot.

17 In ead. gloss. ibi, & nota hic secundùm Ioan. &c. Secundùm hanc opinionem Ioan. Glossatoris probatur hic quòd quando iudex recusatur suspectus de iure ciuili causa in recusatione nec allegari debet, nec etiam probari, cùm in hoc sola recusantis voluntas sufficiat: ita Marant. de ordine iudic. part. 4. dist. 5. num. 40. vers. dummodo causa legitima, Gail. lib. 1. obseru. 33. num. 14. Mynsing. cent. 3. obseru. 63. in princip. Cou. pract. cap. 25. num. 1. Nauar. in cap. cùm contingat. causa. 10. nullitatis, num. 1. Paulin. Berti Lucens. in praxi crimin. Regul. titul. 3. cap. vnic. num. 46. Seraphin. de priuil. iuram. priuil. 7. num. 7. Sigism. Scacc. de iudic. cap. 66. num. 15. Iacob. Laurent. de iudice suspecto, cap. 5. num. 9. Molin. de Iustit. tract. 5. tom. 6. disp. 23. num. 2. Accedente tamen recusantis iuramento quod Calumniæ causa non recusat, ita Tiraq. de iudicio in rebus exig. pag. 47. vers. quid. cùm tractatur, Bursat. cons. 21. à num. 34. Osasc. Pedem. decis. 84. num. 6. Cou. d. cap. 26. num. 1. vers. eodem iure ciuili, Lancellot. de attent. p. 2. cap. 6. n. 24. Morl. in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. in prælud. num. 199. Seraphin. de priuil. 7. num. 7. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 45. num. 56. cum seqq. Iacob. Laurent. d. cap. 5. num. 9. Farin. fragm. crimin. p. 2. lit. I, n. 882. cum seqq. & cons. 17. num. 16. lib. 1. vbi addit. lit. G, Ludou. Miranda de ordine iudiciario quæst. 10. art. 2. conclus. 5. Stephan Gratian. discept. forens. cap. 100. num. 11. Sanchez de matrim. lib. 7. disput. 313. num. 8, & saltem ante litem inchoatam, Valasc. de partit. cap. 9. num. 30.

In ead. gloss. ibi, alij vt Py. dicunt, &c. Refert aliorum opinionem volentium non solùm causam suspicionis esse allegandam, sed etiam probandam, si de ea dubitetur, hanc partem sequuntur Gail. dict. obseru. 33. num. 16. Pacian. d. cap. 45. num. 9. & 89. Rebuff. d. tit. de recusat. art. 1. gloss. 5. Ordin. Regia Lusit. lib. 3. tit. 21 § 3. 18

In gloss. Litigantibus. ibi, etiam actori, &c. Notatur ad hoc quòd iudex suspectus recusari potest non solùm à reo, sed etiam ab actore, vt per Farin. d. lit. I, num. 688. 19

In gloss. Delegati, fin. ibi, & nota hic argumentum, &c. Notatur ad hoc quòd si communitas dederit aliquibus potestatem eligendi Rectorem, ille, qui electus est, censetur electus ab vniuersitate, vt per Mascard. de probat. concl. 594. n. 4. 20

SVMMARIVM.

1 Ordinario ob suspicionem recusato adiungitur Episcopus; hodie adiungitur quilibet alius bonus vir non suspectus, qui cum recusato iudice insimul causam cognoscat, num. 2 de iure Hispanico in seculari foro neque iudex ordinarius, neque delegatus desinunt esse iudices in causa, circa quam recusantur; sed in causis ciuilibus assumunt adiunctum, quem ipsi eligunt; in causis verò criminalibus, quos huiusmodi leges Hispanæ aliquantulum acutè illis præscribunt, num. 3 de iure Lusitano quid, num. 4.

5 Ordinarius potest esse arbitrator, non arbiter, de iure ciuili.

6 Compromissio, & transactio æquiparantur.

AVTH. Si verò contigerit.

ORdinario ob suspicionem recusato adiungitur Episcopus. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit. 1

Quamuis statuatur in hoc text. quòd ordinario recusato associetur Episcopus, qui causam amicabiliter componat; hodie tamen non est in vsu, quòd adiungatur Episcopus vt amicabilis compositor, sed adiungitur quilibet alius bonus vir non suspectus, qui insimul cum recusato iudice causam cognoscat ita Bald. hic ante num. 1. Paul. de Castro num. 1. cum. seqq. Ias. num. 4. & Ioan. Sichard. num. 7. Cou. pract. cap. 26. num. 1. vbi testatur hanc esse communem totius orbis Christiani interpretationem, Marant. de ordine iudic. p. 4. dist. 5. num. 40. Auendan. ad capita Prætor. p. 3. cap. 23 num. 23. Soar. de Paz in practic. tom. 1. part. 1. temp. 10. num. 24. Valasc. de partit. cap. 9. num. 31. Ludou. Miranda de ordine iudic. p. 20 art. 2. concl. Morla in emporio iuris part. 1. tit. 2. in prælud. num. 175. & seqq. Iacob. Laurent. de iudice suspecto, cap. 5. num. 1. & 2. Molin. de Iustit. tom. 6. tractat. 5. disput. 23. num. 4. Farin. fragment. crimin. part. 2. lit. I, num. 736. 2

De iure Hispan. per l. 22. tit. 4. part. 3. vbi gloss. & 9. 5
& l. 1. & 2. tit. 5. lib. 3. Ordin. quæ est l. 1. & 2. tit. 16. lib. 4. nouæ Recop. in seculari foro neque iudex ordinarius, neque iudex delegatus desinunt esse iudices in causa circa quam recusantur, sed in causis ciuilibus assumunt adiunctum, quem ipsi eligunt, in causis verò criminalibus, quos huiusmodi leges Hispanæ aliquantulum acute illis præscribunt.

De iure verò Lusitano per Ordin. Regiam lib. 4. tit. 96, 4

tit.96.§.25. ipse iudex qui recusatur, eligit vnum alium similem iudicem in eodem loco ibi nominatum, qui secum eam causam definiat.

5 *Aut per amicabilem compositionem*, &c.] Notatur ad hoc quòd de iure ciuili iudex ordinarius potest esse arbitrator, non arbiter, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.66. num.1.* D. Barbos. *in l.1. ff. de iudic. art.1. num.241.*

6 Notatur ad hoc quòd compromissio, & transactio æquiparantur, de quo vide Alexand. *cons.22. num.3. lib.1.* Tiraq. *ad leges connub. gloss.5. num.205. q.20.* Cæpol. *cons.25. num.11. lib.2.* Molin. *de primog. lib.4. cap.9. num.1.*

SVMMARIVM.

1 *Milites, item illiterati peritiam rerum habentes, iudices esse possunt, intellige vt num.2. & 3.*
4 *Iudices non debent esse iuris periti.*

L. Certi iuris. XV.

Idem A. Ioanni P.P.

1 Milites, item illiterati peritiam rerum habentes, iudices esse possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

2 *Concessa est etiam militaribus hominibus iudicandi facultas*, &c.] Probat hic text militem iudicem esse posse, quod intelligendum est inter suos commilitones, cùm de rebus militaribus habeant peritiam, vt ostendunt illa clara verba, *pro sui, & legis scientia*, ita Corras. *lib.5. miscel. iuris cap.19.* Robert. Aurel. *lib.3. sententiar. iuris cap.3. prope med.* Franc. Hottoman. *lib. quæst. illud. cap.27.* Menoch. *de arbitr. cent.5. casu 237. num.16.*

3 *Qui alicuius rei peritiam habent*, &c.] Ergo iudi-
4 ces non debent esse iuris periti, de quo vide *l. Hispan. 18. tit.9. part.2.* Segura Daualos *in direct. iudicum, cap 3. num.10.* Donel. *commentar. iuris ciuilis lib.17. cap.24. col.2.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part.2. tit.2. quæst 6. num.5.* latissimè Garc. Mastrill. *in tract. de magistratib. lib.2. cap.3. per. tot.*

SVMMARIVM.

1 *Libellus recusationis offerendus coram iudice recusato si est præsens.*
2 *Absente coram quo actus in ciuitate expediri debet, item si ordinarius copiam sui non facit, talis actus coram alio expediri potest.*
3 *Arbiter cogniturus super causis recusati indicis illico, & intra triduum proximum à recusante eligendus est, aut partibus dissentientibus arbiter litem diremptnrus à competenti superiore constituitur.*
4 *Recusatio in scriptis proponi debet.*
5 *Incontinenti quod fieri debet satis est si fiat intra triduum.*
6 *Appellatur ab arbitris.*
7 *Delegatus ad aduniuersitatem causarum, qui habet se ad instar ordinarij, recusari non potest, sed ei dandus adiunctus.*

L. Cùm specialis. XVI. & vlt.

Idem A. eidem.

1 Libellus recusationis offerendus coram iudice
2 recusato si est præsens. Absente eo coram quo actus in ciuitate expediri debet, item si Ordinarius copiam sui non facit, talis actus coram alio expediri potest. Item arbiter cogniturus super causis re- 3
cusati iudicis illico, & intra triduum proximum à recusante eligendus est, aut partibus dissentientibus arbiter litem diremptnrus à competenti superiore constituitur. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1. num.1. supra hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom.1. fol.581.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Molin. *de Iustit. tom.6. tractat.5. disputat.23. num.3. & 4.*

Ab angusta fortuna.] Vide Alciat. *lib.4. paradox. cap.5. col.2.*

Recusationis libellum, &c.] Ergo recusatio in scri- 4
ptis proponi debet, vt per citatos *ad l. apertissimi, supra hoc tit. in vers. libello recusationis*, &c.

Illico autem, id est, intra triduum, &c.] Notatur ad 5
hoc quòd satis fieri videtur incontinenti, quod fit intra triduum, de quo vide Afflict. *in constit. Regul. tit.96. num.21. lib.1. & decis.79. num.3.* Tiraq. *de retractu lig. §.8. gloss.2. num.9. & de iudicio in rebus exig. vers 48.* Gam. *Lusit. decis.211. num.2.* Mascard. *de probat. conclus.1084. num.10.* Gonzal. *ad reg. & Cancel. gloss.43. n.61.* metipsum *de dictionib. vsufreq. dict.149. num.2.*

Nisi fuerit prouocatum, &c.] Quia cùm sint arbi- 6
tri iuris, appellatur ab eis vt per Cuiac. *lib.1. obseru. 23. ad fin.* Menoch. *de arb. tr. q.2 num.23.* Pacian. *de probat. lib.2. cap.45. num 25.* vbi quòd ab ista arbitrorum sententia appellatur ad Principem, qui delegauit causam iudici delegato, Sigism. Scacc. *de appellat. q.7. num.109. & seqq.* Farin. *fragment. crimin. part.2. lit. l. num.927.*

In gloss. *Cum specialis.* ibi, *sed quid si ad vniuer-* 7
sitatem causarum sit delegatus, &c. Notatur ad hoc quòd delegatus ad vniuersitatem causarum qui habet se ad instar ordinarij, potest recusari, sed ei dandus adiunctus, vt per Marant. *de ordine iudic. p.4. dist.5. num.40.* Mandos. *in praxi commission. tit.8. formula, in verbo Adiunctum, vers. amplia vt non solum,* Vanti. *de nullitat. tit. coram quo poss. & debeat nullit. prop. n.17.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.1. cap.100. num.3.* Farin. *d. lit. l. num.738. & seq.*

De sportulis, & sumptibus in diuersis iudiciis faciendis, & executoribus litium.

TIT. II.

SPORTVLA propriè significat causam pecuniæ condendæ causa paratam; sed vsu recepto accipitur pro ipsa pecunia. Sportulas igitur vocat honoraria, vel salaria, quæ præstantur personis forensibus. Executores sunt iudicum ministri, qui & apparitores, & viatores appellantur.

Vide Cuiac. Pac. & Vvesemb. De sportulis Ordin. Reg. Lusit. *lib.3 tit.97* Villalob. Soar. & alios *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.2. pag.397.* Alciat. *lib.3. dispunct. cap.13.* Cuiac. *lib.17. obseruat.12.* Viui. *commun. opin. lib.2. in verbo sportula,* Petr. Gregor *de Republ. lib.2. cap.6. à num.16.* Caroc. *de locato tit. de sportulis,* Matt. *de iurisdict. p 4. cent 2 casu 103.* Cald. Pereira *in commentar. ad l. vnic. ex delict. defunct. p.4. num.22. cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.3.*

tom.3.cap.561 Ioan.Bapt. Costa. *de portione rata q.87.* Cardin.Tulch.*lit.S,concl.13.& 14.* Roman.*sing.297. incip.sportulæ*,Garc.Mastrill.*de magistratib. lib.1.c.22. de sportulis*, Guid Pancirol. *in thesauro var.lect. lib 2. cap.195*.vbi dicit quòd in hoc tit. sportulæ pro mercede accipiuntur, quæ viatoribus, nunciis, seu exequutoribus soluitur.

SVMMARIVM.

1 *Executor datus in principio litis ad finem vsque in ea persistet.*
2 *Apparitores, vel nuncios contra imperiale praceptum in praeiudicium instantia & partis mutnans, quinque liberatum auri mulctam metuat.*
3 *Iudex nuncium habens potest constituere quem vult ad citandum.*
4 *Primiscrinius, pro Primicerio, & is dat apparitores.*

L. Quisquis. I.

Imppp. GRAT. VALENT. *&* CHEOD. AAA. *ad Politum vicarium.*

1 Executor datus in principio litis ad finem vsque
2 in ea persistet. Apparitores, vel nuntios contra imperiale præceptum in præiudicium instantiæ & partis mutans,quinque librarum auri mulctam metuat Colligunt ex Ordin. Bart Salicet. Bald. Castr. Cyn. Aretin. Sebastian. Næui. Petr. Gilchen *tom.1. fol.586.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

3 *Quisquis fuerit exhibitus*, &c.] Ergo iudex nuncium habens potest constituere quem vult ad citandum,vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, notab.1. num.2. pag.313.* Marant. *de ordine iudic.part.6. tit.de citat membr 1.num.44.* Marant. *de citat. art.20 q.20. vers. secundo principaliter.* Cassan. *in consuet. Burgund. rubr.1. §.6. in princip. num 2.* quos refert parens meus *in remiss. ad Ordinat.Regias Lusitan.lib.3.tit.1 §.1.n.3.*

4 *Primiscrinio.*] Dicitur Primicerius, & is dat apparitores, secundùm Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo Primiscrinius, pag.741.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.3. cap.188. vers. scrinium verò est arca,in fine*,vbi dicit quòd Primiscrinij homines litibus inseruiebant iussa Præsidis exequentes, & *cap. 195.* latè agit de intellectu, & multiplici sportularum significatione.

SVMMARIVM.

1 *Executores minus idonei ab officiis remoueri, alij autem subrogari possunt.*
2 *Executores negligentes, aut morosi vltra remotionem ab officiis, per iudices superiores mulctis, interdum etiam corporalibus pœnis cogi possunt ad executionis, & officij necessitatem.*
3 *Delegatus Principis mulctam indicere non potest de iure ciuili nisi officiali sibi subdito, & qui in officio deliquit.*
4 *Executores & iudices inferiorum non possunt indicere mulctas, nisi vsque ad summam sex solidorum pro defensione sua iurisdictionis.*
5 *Solidorum æstimatio, remissiuè.*
6 *Pœna competens delicto, quando imponi nequit ex defectu iurisdictionis, imposita pœna minori recurritur ad alium iudicem, qui potest imponere competentem & condignam pœnam.*
7 *Iudex qui alioquin nullam in testem iurisdictionem habet, potest ipsum punire qui verius est, aut falsum dicit in testimonio coram se.*
8 *Pœna maior per impositionem aliarum minorum non tollitur.*
9 *Iudex negligens in administranda iustitia potest & debet reuocari ab officio. & quando & quomodo puniendus, vel officialis negligens in faciendo iustitiam, seu alias, remissiuè n.10.*
11 *Iudex delegatus tam causæ particularis, quàm etiam datus ad vniuersitatem causarum, non potest imponere mulctam.*

L. Omnibus iudicibus. II. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS *A. Iuliano P. P.*

Executores minus idonei ab officiis remoueri, 1
alij autem subrogari possunt. Executores ne- 2
gligentes, aut morosi vltra remotionem ab officiis per iudices superiores mulctis, interdum etiam corporalibus pœnis cogi possunt ad executionis & officij necessitatem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1 num.1. cap. hoc tit.* & post omnes Petr.Gilchen *tom.1.f.1.58?.*

Vel etiam mulctis afficere, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd de iure ciuili delegatus Principis mulctam indicere non potest,nisi officiali sibi subdito,& qui in officio deliquit, vt per Kirchon. *tom.1. commun. opinion. lib.1.tit.24.de modo mulctarum, num.2. pag 27.* & D.Barbos. *in l.2 3. col. num.94 ff. de iud c.*

Vsque ad sex solidorum summam.] Notatur ad hoc 4
quòd executores & iudices inferiorum non possunt mulctas indicere, nisi vsque ad sex solidorum summam pro defensione suæ iurisdictionis, vt per Bobadil. *in sua politica lib.2 cap.16. num 143.*

De solidorum æstimatione vide Cou. *lib 1. var.* 5
cap.11. num.3. in princ. & de veter. num fin. cap.3. in princip. num.3. in fine.

Et aa iudices quorum inter. st, referre.] Notatur ad 6
hoc quòd quando ex defectu iurisdictionis non potest imponi pœna competens delicto, tunc postquam sit imposita prædicta minor pœna, recurritur ad alium iudicem, qui potest competentem, & condignam pœnam imponere, vt per Anton. Gom. *var. tom.3. cap.1. num.4. vers. primo facit.* Anguian. *de legibus lib.2 controu.32.num 6.& num.7.*

Notatur etiam ad hoc quòd iudex qui nullam in 7
testem iurisdictionem alioquin habet, potest ipsum punire qui varius est, aut falsum dicit in testimonio coram se, vt per Cou. *practic.cap 18.num 8 in princ.*

Et maiores pœnas, & corporales, &c.] Notatur ad 8
hoc quòd maior pœna per impositionem aliarum minorum non tollitur, vt per Soar. de Paz *in pract. tom.2.prælud.2 num.51.*

Si male fuerint circa lites versati] Notatur ad 9
hoc quòd iudex negligens in administranda iustitia potest & debet ab officio reuocari, vt per D Barbos. *in l. si filiusfamilias 15. num.75 ff. de iudic.* Et latè 10
quando & quomodo puniatur iudex, seu officialis negligens in faciendo iustitiam seu alias, vide Farin. *in praxi crimin.q.111.q.396.cum seqq.*

In gloss. *Supponere. ibi, & fortè lex ista de delega-* 11
tis ad vniuersitatem causarum, &c. Notatur ad hoc quòd iudex delegatus tam causæ particularis, quàm etiam datus ad vniuersitatem causarum, non potest mulctam imponere, vt per Capell. Tholos. *q.274.*

Gasp.

Gasp. Valasc. *in l. imperium, ff. de iurisdict. omn. iudic. n. 221.* lassed. Balb. *decis. 155.* quos refert, licèt non sequatur, D. Barbos. *in l. 2. §. vlt. n. 87. ff. de iudic.*

De pedaneis iudicibus.

Tit. III.

IVDEX pedaneus est iudex ab eo, qui ius dandi iudices habet, delegatus. hic tantùm notionem habet, non iurisdictionem, proinde nec sententiam suam potest exequi, sed eam exequitur, qui ipsum iudicem dedit.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. *l. Hispan. 18 tit 4. part 3.* Brisson. *lib. 3. select. cap. 18.* Alciat. *lib. 1. parerg. cap. 5.* Aul. Gell. *lib. 14. noct. Atticar. cap. 2.* Petr. Crinit. *lib. 15. honest. disciplin. cap. 5.* Corras. *epistol. quæst. cap. 2.* Rainald. Cors. *lib. 2. indagat. cap. 21.* Robert. Valteri. *lib. 8. de re militari cap. 1. verbo Ædilei,* Orozco *emblem. moral. lib. 3. emblem. 10.* Rebuff. *in comment. ad l. 38. ff. de verbor. signif. pag. mihi 208.* Guid. Pancirol. *in thesaro var. lection. lib. 2. cap. 196.* Anton. Goucan. *lib. 2. de iurisdict. cap. 1. num 26.* D. Barbos. *in l. cum prætor, ff. de iudic. in princip. num. 16. & 17. cum seqq.* qui de hac rub. agentes mirificè explicant qui dicantur huiusmodi iudices pedanei, & vnde sic dicti.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata à delegato incompetentis iudicis est ipso iure nulla.*
2 *Procurator Cæsaris non habet potestatem delegandi in causis priuatorum.*
3 *Vicanis, id est, qui habitant in vico, vel castro, apud quos Præsides, pedaneos iudices constituebant.*
4 *Procurator fisci non potest esse competens iudex inter priuatos.*
5 *Procurator Cæsaris tunc potest dare iudices litigantibus, quando gerit vices Præsidis.*
6 *Prorogatio vt valeat, oportet quod ille, cuius prorogatur iurisdictio, illam habeat, alias impossibilis est prorogatio.*

L. Procuratori. I.

Imp. GORDIANVS A. Vicanis.

1 SEntentia lata à delegato incompetentis iudicis
2 est ipso iure nulla. Item Procurator Cæsaris non habet potestatem delegandi in causis priuatorum. Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Anton. Cam. Sebast. Næui. Petr. Gilchen *tom. 1 fol. 588.* remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

3 In superscript. text. ibi, *Vicanis.* Id est, qui habitant in vico, vel castro, apud quos Præsides, pedaneos iudices constituebant. Ita Guid. Panciról. *var. lection. lib. 1. cap. 77.*

4 Collige ex text. Procuratorem fisci inter priuatos competentem iudicem esse non posse, vt per D. Barbos. *in l. 1. art. 1. n. 83. ff. de iudic.*

5 *Non vice Præsidis agenti,* &c.] Notatur ad hoc quòd Procurator Cæsaris tunc potest dare iudices litigantibus, quando gerit vices Præsidis, vt per eundem D. Barbos. *in l. cum prætor, §. 1. n. 242. ff. de iud.*

Sententia ab eis prolata, &c.] Notatur ad hoc 6
quòd vt valeat prorogatio, oportet quòd ille, cuius prorogatur iurisdictio, illam habeat, aliàs impossibilis est prorogatio, cùm id, quod nullum est, extensionem minime recipiat, vt per Menchac. *quæst. vsufreq. cap. 14. num. 1. & 2.* D. Barbos. *in d. l. 1. ff. de iudic. art. 1 n. 20. & 21.*

In gloss. *Agenti 2.* ibi, *sed tunc agit vice Præsidis, cùm in eum priuati consentiunt,* &c. Ita D. Barbos. *ad d. l. cum prætor §. 1 num. 244.*

SVMMARIVM.

1 *Causas medias ipsimet Præsides audient, aut occupationes delegabunt, reseruato iure sententiam ferendi.*
2 *Causæ meri imperij non delegantur, excepta ingenuitatis, & libertatis causa.*
3 *Causæ mediæ (quæ scil. excedebant decem aureos) olim indistinctè poterant delegari per Prætorem; hodie autem non possunt delegari nisi in duobus casibus.*
4 *Præsides non possunt hodie delegare causas meri, vel mixti imperij, quas solebant antea, & n. 5.*
6 *Causæ meri & mixti imperij an delegari possint.*

L. Placet. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. Vicanis.

CAusas medias ipsimet Præsides audient, aut ob 1
occupationes delegabunt, reseruato iure sententiam ferendi. Item causæ meri imperij non dele- 2
gantur, excepta ingenuitatis, & libertatis causa. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* post omnes Petr. Gilchen *tom. 1 fol. 589.*

De materia & intellectu huius l. quæ difficilis ab aliquibus reputatur, vide Bart. *in l. imperium num. 5. 24. & 26. ff. de iurisdict. omni. iudic. & in l. nec quicquam, §. vbi decretum, num. 5. in princ. ff. de offic. procons.* Roman. *sing. 775.* Alciat. *lib. 9. parerg. cap. 23. & lib. 2. paradox. cap. 2.* Guibert. *lib. quæstion. cap. 9. num. 2.* Longouall. *ad d. l. imperium n. 10. & 35.* vbi Cagnol. *n. 152.* Vaud. *lib. 1. quæst. iuris cap. 10.* Vaconi. a Vacuna *declarat. iuris lib. 6. declar. 81. num. 3. & declar. 82. per tot.* Anton. Goucan. *lection. iuris var. lib. 1. cap. 53.* remissiue Alphan. *collectan. 388* Genoa *in concil. at. legum ciuilium pag. 85. n. 31.* Guid Pancirol. *in notitia Imperij Orientalis cap. 99. & var. lection. lib. 2. cap. 196.* ibi, *nec delegabat,* Mol. *in compo- rio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. q. 17. n. 21.* vbi dicit hunc text. loqui de omnibus causis, quæ ad Præsides deferebantur, de quibus cognoscere non poterant, non propter impedimentum facti, vt falsò Accurs. existimauit, sed propter impedimentum iuris, saltem attenta consuetudine, & more ordinario, secundùm quem Præsides, & Prætores iudices dabant, qui de causa cognoscerent. latè D. Barbos. *in l. cum prætor, §. 1. n. 293. cum seqq. ff. de iudic.* vbi ex Bart. asserit hanc legem esse difficiliorem quàm in hoc libro reperiatur, & ibi latè explicat, qui vnus pro millibus sufficit videndus.

Ita tamen vt si vel per occupationes, &c.] Nota- 3
tur ad hoc quòd causæ mediæ (quæ scilicet excedebant decem aureos) olim distinctè poterant delegari per Prætorẽ, hodie autem non possunt delegari nisi in duobus casibus, vel quando propter occupatio

pationes publicas Prætor, vel Præses est impeditus, vel quando propter multitudinem causarum Præses per se eas facile expedire non potest, vt per D. Barb. *in d. l. cùm prætor 12. §. 1. num. 301.* vbi *num. 304.* subdit quòd si adsit alia iusta causa, propter quam Præses non possit per se causas determinare, tunc potest etiam eas delegare quoad cognitionem, non autem quoad diffinitionem, quam Præses tenetur sibi reseruare, & quòd hoc casu tenebitur etiam obseruare formam præscriptam *in auth. ad hæc, sup. de iud.*

4 *Quod non ita accipi conuenit*, &c.] Notatur ad hoc, & communiter intelligitur non posse hodie Præsides delegare causas meri, vel mixti imperij, quas antea solebant delegare, etiamsi impediti sint propter publicas occupationes, vel causarum multitudinem, vt per D. Barbos. *dict. §. 1. à num. 307.* & *num. 336.* aduertit in hac l. non fieri mentionem de causis meri, vel mixti imperij, sed tantum dici quòd causæ, de quibus antea eam legem Præsides per se cognoscebant, hodie etiam debeant de illis per se cognoscere, eo prætextu quòd propter publicas occupationes, vel multitudinem causarum de illis non possent commodè cognoscere; quæ autem illæ causæ fuerint, in hac l. non exprimitur, & ideo posse exemplificari ait in causis de quibus *in tit. ff. de variis & extraord. cogn.*

5 *Quod vsque adeo*, &c.] Aduertit D. Barbos. *d. §. 1. num. 339.* verum intellectum horum verborum esse prædictas causas ita esse retinendas in cognitione Præsidum, vt propter publicas occupationes, vel multitudinem causarum non diminuantur eorum iudicia circa prædictas causas, hoc est, non desinant in illis per se cognitionem adhibere, neque illas vlla ratione aliis delegent cognoscendas, quinimò licèt de causis ingenuitatis, vel libertinitatis possent Præsides antea per se cognoscere, vel iudices dare, hodie oportet quòd Præsides de illis per se cognoscant.

In gloss. 1. An causæ meri & mixti imperij delegari possint? vide *l. Hispan. 18. tit. 4. part. 3.* Couarr. *lib. 3. var. cap. 5.* Menoch. *de arbitr. casu 54. & casu 74. num. 36.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. q. 16. per tot.* Peregr. Iannin. *de citat. reali lib. 1. capite 1. num. 424.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices delegati iudicare debent de qua causa cognouerint, nec possunt remittere ad delegantem, ab iisque appellari potest.*
2 *Ordo quis seruetur hodie in appellationibus à sententiis delegatorum.*

L. Placet vt iudicibus. III.

Exemplum sacrarum litterarum eorundem AA. & CC. ad Serapionem.

1 IVdices delegati iudicare debent de qua causa cognouerint, nec possunt ad delegantem remittere, & ab eis potest appellari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Vide Bart. *in l. à diuo Pio, in princ. num. 11. ff. de re iud.* Alciat. *lib. 2. paradox. cap. 2.* Iason *in l. 1. ff. de off. eius, n. 61. vers. capio, & n. 70.*

2 *Interponendæ prouocationis*, &c.] Qualis ordo seruetur hodie in appellationibus à sententiis delegatorum, vide Sigism. Scacc. *in tract. de appell. q. 8. art. 2. n. 14. cum seq.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices delegati si impediantur, causa vel per Ordinarium est expedienda, aut alij deleganda.*
2 *Lis dicitur magis verè pendere postquam fuit contestata.*

L. Placuit quoties. IV.

Iidem AA. & CC. Firmino.

IVdices delegati si impediantur, causa vel per Ordinarium est expedienda, aut alij deleganda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Post litem contestatam, &c.] Notatur ad hoc quòd lis dicitur magis verè pendere postquam fuit contestata, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 66. num. 29.* 2

SVMMARIVM.

1 *Causa minima iurisdictionis delegari indistinctè possunt, & num. 2.*
3 *Iudices pedanei erant, qui humiliora negotia iudicabant sibi à Principe demandata.*

L. Quædam. V. & vlt.

Imp. IVLIANVS A. Secundo P. P.

CAusæ minimæ iurisdictionis possunt indistinctè delegari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Vide Boër. *decis. 152. num. 3. & 4.* vbi ait textum loqui in Præside, qui potest creare iudicem pedaneum in subleuamen maiorum iudicum. D. Barbos. *in l. cum prætor, § 1. num. 299. ff. de iudic.* vbi probat textus conclusionem. 2

Qui negotia humiliora disceptant.] Notatur ad hoc quòd pedanei iudices erant, qui humiliora negotia sibi à Præside demandata iudicabant, vt per Guid. Pancirol. *in thesaur. var. lect. lib. 2. cap. 196.* 3

Qui pro sua iurisdictione iudices dare, darive possint.

TIT. IV.

HIc quoque titulus ad iudices pedaneos pertinet: donec enim, in quibus dari possint, vel non.

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. item Vacon. à Vacuna *declar. iuris lib. 6. declar. 84.* & Fachin. *controu. lib. 1. cap. 47.*

SVMMARIVM.

1 *Delegari non potest causa quæ ad potestatem, & iurisdictionem delegantis non pertinet, ob nullitatis insequentis occasionem, & num. 2.*
3 *Iudicare certas causas nequiens, nequit etiam facere statuta super modo procedi, & decidendi causas easdem.*

4 *Iudex delegatus quis esse potest in sua prouincia.*

5 *Delegatus Principis subdelegare potest.*

6 *Sententia delegati inualida, ferentis illam inualidè, etiamsi partes nihil opponant.*

7 *Delegatio vt fieri possit per aliquem iudicem, debet delegari in hominem deleganti subiectum, & de suo territorio valeret tamen commissio, etiamsi non sit subditus qui illum acceptat, numero* 8.

9 *Causa criminales possunt delegari.*

10 τὸ Specialiter *æquipellet dictioni* expressè.

L. In causarum. Vnic.

Impp. THEOD. *&* VALENT. AA. *Cyro P. P.*

1 DElegari causa non potest si ad potestatem, & iuridictionem delegantis causa non pertinet ob nullitatis insequentis occasionem. Colligunt ex Ord. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Castr. Fulgos. Sebast. Næui. Anton. Caimus, Pet. Gilchen. *tom.1. pag.*595. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eand. conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp.* 17. *vers. casi ellos, tit.*4. *part.*3. Gaspar. Valasc. *ad l. imperium, ff. de iurisdict. omn. iudic. num.* 212. vbi Longouall. *num.*28. Ias. *in rubric. de officio eius num.*8. *& in l.*1. *num.*63. *eod. tit. & in l. à diuo Pio, num.*22. vbi Alex. *num.*4. *ff. de re iudic.* Cuiac. *lib.*1. *obseru.*6. remissiuè Alphan. *collect.*823. Molin. *de Iustit. tract.*5. *disp.* 16. *num.*3. *in princip.* vbi ait vt aliquis causam aliquam alteri validè delegare possit, necesse esse vt causa sit talis, de qua delegans ipse cognoscere posset, alioquin inualida esset talis delegatio.

3 *Si ad iurisdictionem pertineant delegantis*, &c.] Notatur ad hoc quòd qui non potest iudicare certas causas, non potest etiam facere statuta super modo procedendi, & decidendi easdem causas, vt per D. Barbos. *in l. Titia, num.*49. *vers. denique infertur, ff. soluto matrim.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd potest quis esse iudex delegatus in sua prouincia, vt per Morlam *in emporio iuris ciuilis p.*1. *tit.*1. *q.*6. *num.*25.

Patientiam accommodare censemus.] Lege *parentiam*, vt legendum admonui *in meo diction. Lusitanicolatino, verbo obedientia, col.*777. Vel, si mauis, *parentiam*, vt in nonnullis excusis, & manuscriptis legitur, deduceretúrque à *pareo* eo modo, quo obedientia ab *obedio.*

Iudices à nobis specialiter delegantibus dati.] Loqui de Principis delegato tenet Menoch. *de arbitr. lib.*1. 5 *q.*37. *num.*33. Et sic probat delegatum Principis posse subdelegare, vt per *l. Hispan.*21. *tit.*23. *part.*3. Ioan. Garcian. *reg.*443. Decian. *tract. criminali lib.*4. *cap.*25. *num.*4. Bobadil. *in sua politica lib.*2. *cap.*20. *num.*34. Morl. *in emporio iuris part.*1. *tit.*2. *quæst.*15. *num.*10.

Ad eos iure, &c.] Lege *ad nos*, non verò *ad eos*, vt latè probat, rationibúsque confirmat Vacon. à Vacuna *declarationum iuris ciuilis lib.* 6. *declarat.*84. *num.*8. sed eum ingeniosè reprobat Narbona *de appellat. à Vicario ad Episcop. part.* 3. *à num.*49.

In gloss. *Patientiam.* ibi, *Sed quid si hic cognitor delegatus*, &c. Contra hanc gloss. tenet Greg. Lop. *d. l.*17. *gloss.*2. *tit.*4. *part.*3. & Molin. *d. tract.*5. *disp.*16. 6 *n.*3. inualidam esse sententiam iudicis delegati illam inualidè ferentis, etiamsi partes nihil opponant.

In gloss. *Resedissent.* ibi, *Item quòd delegatus sit de iurisdictione delegantis*, &c. Notatur ad hoc quòd vel delegatio fieri possit per iudicem aliquem, debet delegari in hominem deleganti subiectum, & de suo territorio, vt possit cogi acceptare delegationem. vt per *l. Hispan.* 17. *&* 18. *tit.*4. *part.*3. Azeued. *l.*3. *num.*1. *tit.*9. *lib.*3. *nouæ Recop. pag.*330. vbi subdit quòd valeret commissio, quamuis non sit subditus si ille acceptat. 8

In gloss. *Iudicandas.* ibi, *quid ergo si delegatus à Principe*, &c. Notatur ad hoc quòd causæ criminales delegari possunt Guid. Papæ *decis.* 624. Clar. *§. fin. q.*41. *num.*3. Bernard. *reg.*181. Curti. *in l.*1. *ff. de officio eius, num.*74. Menoch. *de arbitr. lib.*1. *q.*54. *num.*16. Marant. *de ordine iudic. p.*4. *dist.*5. *num.*63. Ceuall. *commun. opin. q.*387. *in fine.* 9

In gloss. *Specialiter.* ibi, *id est, ad vnam speciem*, &c. Notatur ad hoc quòd dictio *specialiter* æquipollet dictioni *expresse*, vt per Tiraq. *de iure mariti, gloss.*7. *n.*148. Ceuall. *commun. contra commun. q.*780. *n.*240. metipsum *de diction. vsufreq. dict.*381. 10

In gloss. *Ad eos fin.* in addit. ibi, *aduertas quòd de iure Canonico si delegatus commisit in totum vices suas, tunc à subdelegato appellatur ad primum delegantem*, &c. Vide Cou. *pract. c.*4. *r.*8. Petr. Gregor. *part. iuris Canon. lib.*5. *tit.*5. *cap.*8. *num.*2. Fachinæ. *lib.*1. *controuers. c.*78. Cuiac. *ad Papin. lib.*1. *quæst. in l. aliquando §. ff. de offic. proconf.* Duaren. *de iurisd. cap.*8. Morl. *d. tit.*2. *in præl. à num.*89. Molin. *de Iustit. tom.*6. *tract.*5. *disp.*21. *num.*5. *&* 6. D. Barbos. *in l. cùm prætor, §.*1. *à num.*217. *ff. de iudic.* Sigism. Scacc. *de appellat. quæst.*7. *num.*63. *& q.*8. *à num.*34. latè & eleganter Narbona *d. p.*1. *n.*48. *vsque ad* 57.

Ne quis in sua causa iudicet, vel ius sibi dicat.

TIT. V

IVDICAT iudex pedaneus, ius dicit magistratus, velis, cui à magistratu mandata est iurisdictio: in iurisdictione est aliqua coërcitio, in iudicio nulla est coërcitio, sed tantum notio, & pronuntiatio.

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. item Balb & Vezin. *tom.*1. *commun. opin. lib.*3. *tit.*3. *pag.*381. & cæteros *infra ad l. vnic.* citatos.

SVMMARIVM.

1 *Iudex priuatus non iudicet in propria causa, & num.* 2. *quando scil. causa ita est sua, vt in ea proprium protendat commodum, num.* 3. *secus in Principe non recognoscente superiorem, puta summo Pontifice, Imperatore, Rege, seu alio Principe vel ciuitate superiorem non recognoscente, num.*4. *vel in iis quæ sunt iurisdictionis voluntariæ, non autem quæ contentiosæ, num.*5. *vel in arbitratore, num.* 6. *vel Episcopo in causis suæ Ecclesiæ, non verò in personalibus, n.*7. *declaratur vt num.*8. *vel quando extaret consuetudo quòd posset esse iudex in facto proprio, n.*9. *vel quando persona iudicis esset talis qualitatis, quòd omnis suspicio verisimiliter cessaret, n.* 10. *vel in facto notorio, n.*11. *vel quando offensio facta fuit iudici* præter

praetextu dignitatis, secus si ratione odij particularis, n.12. vel si non opponatur à parte, n.14.

13 *Alapam si quis dederit iudici, propter illam magnam causam iudex potest cognoscere de tali crimine.*

15 *Indicare, & ius dicere in quo differant.*

L. Generali. Vnic.

Imppp. VALENS, GRAT. *&* VALENT. AAA. *ad Gracchum P.V.*

1 IVdex priuatus in propria causa iudicare non debet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Castr. Fulgos. Sebast. Naeui. Aloys. Leo *pag.* 55. Petr. Gilchen. *tom.1. pag.* 598. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 24. Greg. Lopez *l.* 10 *verbo sobre, tit.*4. *p.*3. *& l.*5. *verbo amigos, tit.*24. *part.*4. *& l.* 14. *verbo no deuen, tit.* 14. *part.* 5. Bernard. *regul.* 581. Socin. *regul.*196. Duen. *regul.* 67. Franc. Marc. *qu.*39. Hippol. *sing* 405. Corras. *lib.*4. *miscel. capite* 9. Capyc. *decis.* 124. Marant. *de ordine indic. part.* 6. *actu* 2. *princ. numero* 32. Gibert. *lib. quaestionum cap.*9. Alphan. *collect.* 203. Cassan. *in catalogo gloriae mundi p.*5. *consid.*24 *vers.*136. Vanti. *de nullitat. tit. ex defectu iurisdict. ordin. numero* 93. Viui. *Neapol. decis.* 223 *numero* 1. *&* 3. Fachinae. *cons.* 59. *lib.*2. Menoch. *remed* 2. *adipisc. & cons.*2. *num.*22. Surd. *cons.*47. *num.*1. *&* 2. *& cons.*50. *num.*9. *& cons.*193. *n.* 3. *&* 6. Valasc. *cons.*173. *num.* 19. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo recusatio num.* 13. Bernard. Graeuae. *ad pract. Camerae Imper. lib.* 1. *concl.*39. *num.* 3. Alexand. Trentacinq.

3 *var. resolut. lib.*2. *tit. de indic. resol.*5. D. Barbosa *in l. si quis ex aliena, numero* 114. *ff. de iudic.* vbi ait prohibitionem ne quis in sua causa iudicet, procedere quando causa ita est sua, vt in ea proprium commodum praetendat.

4 Primo limita conclusionem non procedere in Principe non recognoscente superiorem, puta summo Pontifice, Imperatore, Rege seu alio Principe, seu ciuitate superiorem non recognoscente, hoc enim in causa propria iudicare posse resoluunt Socin. *cons.*121. *numero* 16. *vol.*1. Marant. *de ordine indic. part.*6. *in* 2. *actu, de appellat. num.*34. Castald. *de Imperat. quaest* 91. Nauar. *in cap. nouit, de iudic. not.* 3. *num.*47. Balb. *tom.*1. *commun. opin. lib.*3 *tit.*3. *num.*6. *pag.* 381. vbi aduertit de honestate debere causam alicui delegare, vel in arbitros compromittere, aut se submittere aliquibus subditis, vt fecit Imperator Federicus, qui in causa contra Longobardos se submisit arbitris, & inde facta est pax Constantiae, Menoch. *consil.*2. *num.*28 Sebast. Medic. *in tract. de legibus part.*1. *q.*19 *num.*10. Surd. *cons.*47 *num* 14. *& cons.*50. *num.*28. Pereg. *de iure fisci lib.*1. *tit.*2. *num.*33. Alexand. Trentacinq. *d. tit. de indic. resol.*5. *num.*1. vbi *num.*2. ait procedere quoad subditos & subiectos, & non quoad alios Cabed *Lusit. decis.*76 *p* 2.

5 Secundò limita in iis, quae sunt iurisdictionis voluntariae, secus autem in iurisdictione contentiosa, Ias. *in l. qui iurisdictioni, num.*8. *vers. quartò, ff. de iurisdict. omn. iudic.* Socin *regul.*203. *incip. Iudex in causa sua, vers. primò fallit,* Rebuff. *in tract. nominat. quaest.*12. *num.*24 Alex. Trentacinq. *d. tit. de iudic. res.*5 *num.*16. D. Barbos. *in l. si quis ex aliena, à num.*113. *ff. de iudic.* vbi *num.*119. distinguit quòd quando sportulae sunt modicae, bene potest iudex cognoscere vtrùm sua sit iurisdictio, secus si fuerint maximae quantitatis & excessiuae.

Tertiò limita in arbitratore, quia ipse iudex esse 6
potest in causa propria, *l. si libertus, ff. de operis libert.* Molin. *de iustit. tom.*6. *tract.*5. *disp.*39. *num.*9. vbi secus dicit in arbitro, Alex. Trentacinq. *d. tit. de iudic. res.*5. *num.*10.

Quartò limita in Episcopo in causis suae Eccle- 7
siae, secus in personalibus, Surd. *cons.*50. Zerol. *in praxi Episc. p.*1. *verbo Episcopus, vers.*34. *pag.*155. Marta 8
in votis nouissim. decisionum, voto 57. *n.*23. Alex. Trentacinq. *d. tit. de iudic. resol.*5. *n.*7. vbi declarat non habere locum in his, quae sunt de mensa Praelati, quia tunc causa propria videtur: declarat etiam non habere locum si Praelatus vti suspectus recusetur, & citat Capyc. *dec.* 137.

Quintò limita quando extaret consuetudo quòd 9
posset esse iudex in facto proprio, per text. notab. *in cap.* 1. *de poenis in* 6. resoluunt. Auendan. *de exequendis mand. part.*1. *cap.*11. *numero* 5. Surd. *cons.*465. *numero* 10. Stephan. Gratian. *discept. forens. capite* 4. *num.*19. Alexand. Trentacinq. *dict. resol.*5. *numero* 11. *&* 22.

Sextò limita non procedere vbi persona iudicis 10
esset talis qualitatis quod omnis suspicio verisimiliter cessaret, vt per Soc. *dict. regul.*203. *n.*7. Alexand. Trentacinq *dict. res* 5. *n* 12. *&* 20.

Septimò limita in facto notorio, quia tunc vide- 11
tur cessare causa suspicionis, cùm in tali casu potius videatur executor, quàm iudex, vt per Capyc. *decis.* 124. Kirchou. *tom.*2. *commun. opin. lib.*9. *tit.* 25. *num.*8. *&* 18. *pag.*517. Baiard. *ad Clar. §. fin. quaest.* 35. *num.*31. Bernard. Graeuae. *dict. lib.*1. *conclus.*39. *num.*16. *& seqq.* Roland. à Valle *cons.* 48. *numero* 2. *vol.* 2. D. Barbosa *in l. si de vi, num.* 143. *ff. de iudic.* Alexand. Trentacinq. *dict. tit. de iudic. resol.*5. *numero* 6. vbi quatuor requisita exigit vt procedat haec limitatio, primò quòd poena, quae imponitur pro delicto, sit certa, & determinata, non verò arbitraria: secundò quòd sit notorium factum, id est, publicè, & sub praesentia populi factum: tertiò quòd delictum notorium sit notorietate facti permanentis: quartò quòd poena non veniat imponenda ratione proprij interesse.

Octauò limita quando offensio facta fuit iudici 12
praetextu dignitatis, secus si ratione odij particularis, de iniuriis enim sibi illatis potest iudex ipse cognoscere & punire inferentem, vbi probabiliter constat sibi intuitu officij fuisse illatas, Capyc. *decis.*124. Roland. *cons.*47. *num.*7. *vol.*2. vbi *num.*2. tradit quando dicatur iniuria facta ratione dignitatis. Menoch. *de arbitrar. casu* 163. *num.*7. Bonacos. *commun. crimin. part.* 1. *verbo iniuria quando facta est officiali, fol.* 91. *verso*, Tiberian. Decian. *tract. crimin. lib.* 4. *cap.* 42. *num.*1. *& lib.*6. *cap.*38. *num.*15. Franc. Viui. *Neapol. dec.* 278. *num.*2. Hippol *in l.*1. *§. cum quis latrones, num.*6. *ff. de quaestion* Gail. *lib.*1. *obseruat.*39. *num.*2. Farinac. *in praxi crimin. p.*1. *q* 17. *num.*46. Alex. Raudens. *resp.*50. *num.*81. *vol.*1 Ludou. Schrader. *de feudis p* 10. *sect.*1. *num.*110. Martin Monter. à Cueua *Aragon. decis.*14. *sub num.*32. Surd. *cons.*50. *num.*17. *& cons.*286. *num.*14. Bernard. Graeuae. *ad practicam Camerae Imper. lib.* 1. *concl.*39.

Hinc Bald. *in cap.*1. *§. iniuria, de pace iuram. fir-* 13
man. tenet quòd si aliquis dederit alapam iudici, propter illam magnam causam iudex potest cognoscere de tali crimine, quod intelligit Ias. *in l. qui iurisdictioni*, vbi Dec. *num.* 11. *ff. de iurisdict. omn. iud.* quando iniuria facta iudici est notoria, & habet poenam iure determinatam.

Nonò limita, si non opponatur à parte, quia ante 14
huiusmodi oppositionem potest quis iudex esse tam in

in causa sua, quàm in causa suorum, vt per Alex. Trentacinq. *d. tit. de iudic. resol. 5. n. 25.*

15 In gloss. *Debere* In quo differat iudicare, & ius dicere, vide Duaren. *lib. 1 disp. c. 53.* Cuiac. *in l. qui iurisdictioni, in princ. ff. de iurisd. omn. iud.* Gouean. *in l. 1. à n. 1. ff. eod. tit.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib 17. cap. 6. vers. sunt ergo, cap. 21. vers. nisi,* Quintanad. *de iurisd. et. & imperio lib. 1. tit. 6. n. 2. cum seqq.*

Qui legitimam personam standi in iudiciis habeant, vel non.

TIT. VI.

NON valet iudicium eo litigante, qui legitimam personam standi in iudicio non habet, vt pupillo sine tutore, adolescente sine curatore. Idcirco adolescens etiam inuitus curatorem accipit ad litem. Tutor autem, vel curator pro minore in iudicio stare, & agere, vel conueniri potest.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. item Vezin. Viui. Bonacos. & alios *tom. 1. comm. opin. lib. 3. tit. 4. pag. 381. cum seqq.* Angel. *in § penult. Iustit. de exception.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra pupillum indefensum est ipso iure nulla, & num. 2. lata pro pupillo qui fuit in iudicio sine tutore, valet, num. 3.*

L. Si cùm esses. I.

Imp. GORDIANVS A. *Candidæ.*

1 SEntentia lata contra pupillum indefensum est ipso iure nulla. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Bald. Castr. Angel. Petr. Gilchen *tom. 1. pag. 599.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 11. tit. 2. p. 3. vbi gloss. 1. & l. 7. eod. tit. & l. 2. tit 25. p. 3. vbi gloss. 1.* Franc. Marc. *decis. 132. n. 2.* Capel. Tholos. *decis. 113.* Gerard. *sing. 66.* Boër. *decis. 92. n. 1.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 4. n. 1. pag. 381.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, in princ. num. 10. de integr. restit. minor.*

3 In gloss. *Aduersùs.* ibi, *secus si pro te,* &c. Notatur ad hoc quòd sententia lata pro populo qui fuit in iudicio sine tutore, valet, vt per Balb. *decis. 343. & tom. 1. commun. opin.*

L. In rebus. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Gemachæ.*

1 PVpillus, & adultus in iudicio esse possunt cum tutoris auctoritate. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.* Petrus Gilchen *tom. 1 fol. 589.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumit Vant *de nullit. tit. ex defectu inhabilitatis comparentium, num. 35.*

SVMMARIVM.

1 *Minor sine auctoritate curatoris agere & comparere potest in iudicio possessorio, & n. 2.*

3 *in Causa possessionis momentanea audiri potest qui alias non habet legitimam personam standi in iudicio.*

4 *Minor an possit restitui in causa possessionis, remissiuè.*

L. Momentaneæ. III. & vlt.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Iuliano proconsuli Afric.*

IN iudicio possessorio minor sine auctoritate curatoris agere & comparere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom. 1. pag. 600.* Giphan. *tom. 1. pag. 151.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Tiraquel. *de retractu lign. §. 1. gloss. 7. num. 24.* Cuiac. *lib. 1. obseru. 20.* Couar. *lib. 1. var. cap. 5. num. 8.* Sarmient. *de reddit. eccl. p. 1. cap. 4. num. 3. col. 2.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 4. num 4. pag. 381.* Menoch. *remed. 15. recup. possess. num. 294.* 2

Per quamcunque personam, &c.] Notatur ad hoc quòd quicumque aliàs non habens legitimam personam standi in iudicio, in causa possessionis momentaneæ audiri potest, vt per Menoch. *remed. 6. recup. n. 33.* Et ita filius famil. sine patris consensu in hoc iudicio esse potest, vt per eundem Menoch. *remed. recup. n. 427.* 3

Vtrùm autem minor in causa possessionis possit restitui? vide Couar. *practic. cap. 17. n. 4. vers. sexto,* Menoch. *remed 3. recup. n. 851.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare, n. 38.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1 tit. 5 q. 8. n. 4.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 2. tit. de iudic. resol. 6. n. 12.* 4

Vt nemo inuitus agere, vel accusare teneatur.

TIT. VII.

AGIMVS ciuiliter, & accusamus criminaliter.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Boër. *decis. 255. à num. 2.* Socin. *reg 4. & 24. lit. A,* latè Ariminn. Tepat. *lib. 1. var. sentent. sub hoc tit. pag. 147.* Sarmient. *lib. 1. select. cap. 2. n. 1.* Visconte *in addit. ad Vincent. de Franch. decis. 41.* Menoch. *de arbitrar. casu 34. num. 3.* Brunor. à Sole *in locis communib. verb. compellere,* Cald. Pereira *recept. sentent. in comment. ad l. vnic. ex delictis defuncti. p. 3. n. 20. in fine,* vbi ait hunc titulum non agere de eo, qui semel cœpit agere, quia desistere ante finem litis non potest.

SVMMARIVM.

1 *Inuitus nemo agere, vel accusare tenetur, & n. 2.*

3 *Sciens delictum committendum an teneatur illud reuelare in foro exteriori & interiori, & an non faciendo possit puniri. resolue vt num 4.*

5 *Index*

5 *Iudex an possit cogere offensum vt accuset de homicidio.*
6 *Primogenitus habens actionem, & agere recusans, an possit compelli à secundogenitis ad agendum.*
7 *Iudex potest statuere & mandare vt praetendentes aliquid contra me, agant petántque infra certum tempus, hoc adiecto eos alioquin non esse audiendos.*

L. Inuitus. Vnic.

Imp. DIOCLET. A. *Camerio.*

1 INuitus nemo agere, vel accusare tenetur. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Aloys. Leo *fol.* 55. Petr. Gilchen *tom.* 1 *pag.* 601. Sebast. Naeui. remissiuè, Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp.* 46. *&* 47. *tit.* 2. *part.* 3. Boër. *decis.* 255. Paris de Puteo *in tract. de syndicatu, in verbo accusatus, n.* 8. Sot. *de Iustit. lib.* 5. *quaest.* 5. *art.* 1. *& in lib. de ratione tegendi, membr.* 2. *q.* 5. Anton. Gom. *var. tom.* 3. *c.* 1. *n.* 17. *cum seqq.* Alphan. *collect.* 414. Cou. *lib.* 1. *var. cap.* 11. *in fine*, Rebuff. *de priuileg. scholarium, priuil.* 17. Soar. de Paz *in practica tom.* 2. *p.* 2. *cap. vnic. num.* 1. *cum seqq.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo agere, num.* 3. *& verbo accusatio, n.* 10. Morl. *in emporio iuris ciuilis p.* 1. *tit.* 2. *q.* 3. *n.* 44 *vers. secundo.*

3 Vtrùm sciens delictum committendum teneatur illud reuelare in foro exteriori, & interiori, & an non faciendo possit puniri? Vide S. Thom. 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. *in corpore*, Sot. *in tractat. de ratione tegendi secretum q.* 4. *&* 5. Nau. *in cap. inter verba* 11. *q.* 3. *concl.* 6. *corol.* 58. Anton. Gabr. *commun. lib.* 7. *tit. de criminalib. concl.* 37. *n.* 1. Menoch. *de arbitrar. casu* 355. *n.* 10. Menchac. *illustrium controu. part.* 1. *q.* 16. *à princip.* Guttier. *Canon lib.* 1. *q.* 11. Morla *d. tit.* 2. *q.* 3. *num.* 44. *cum seqq.* Anton. Gom. *var. tom.* 3. *cap.* 2. *n.* 8. *in fine*, late Flores
4 de Mena *var. lib.* 1. *q.* 18. *per tot.* vbi *n.* 57. accedendo ad materiam tituli resoluit quòd potest quis delictum publicum denuntiare iudici vt iudici, non tamen tenetur accusare, vel denuntiare, nisi id expresse bono publico, aut emendationi alterius conueniat, si iudex sit negligens, & non inquirat, nec sit aliquis qui accuset, nec velit, aut debeat accusare.

5 Quòd possit iudex cogere offensum vt accuset de homicidio, ex Bart. resoluit Marant. *de ordine iudic. part.* 6. *tit. & praeuenitur aliquando per viam inquisit. n* 91. *pag.* 232. dicens hunc esse casum specialem in quo iudex potest quem compellere ad accusandum. Sed contra eos communis opinio, vt testatur Fichard. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 1. *tit.* 5. *n.* 1.

6 Sic etiam in alio casu limitatur text. *in praesenti*, videlicet quando primogenitus actionem habet, & agere recusat, quia tunc potest à secundogenitis compelli ad agendum, ita Vincent. de Franchis *decis.* 41. *n* 2. vbi allegat Nat *in repet. Clem. saepe. in princ. col.* 31. *&* 32. *vers. primò fallit, cum seqq. de verbor, signif.* vbi limitat in aliis casibus.

7 In gloss. *Inuitus, vnic. ibi, magis tamen puto iudicem debere ei statuere tempus intra quod agat, & postea eum non audiri.* Notatur ad hoc quòd potest iudex statuere & mandare vt volentes & praetendentes aliquid petere contra me agant & petant infra certum tempus, hoc adiecto eos alioquin non esse audiendos, vt per Anton. Gom. *var. tom.* 3. *c.* 1. *n.* 23. *in fine*, Couar. *lib.* 2. *var. cap* 18. *n.* 1. *in princip.*

De ordine iudiciorum.

TIT. VIII.

CONSIDERATVR iudiciorum concursus. Exempli gratia de possessione prius iudicandum est, quàm de proprietate; & de statu prius, quàm de haereditate; & de haereditate prius, quàm de re singulari.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Vezin. *tom.* 1. *comm. opin. lib.* 3. *tit.* 6. & Doctores citatos *sup. ad rub. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Quaestio status si incidit quaestioni bonorum, de ea plene cognoscitur, licèt iudex alias cognitionem de statu non habeat, vel de principali tantùm expressim pronuntiatur, & num.* 2.
3 *per Pronuntiationem expressam in causa principali, dicitur tacite pronuntiatum in incidenti.*

L. Adite Praesidem. I.

Impp. SEVERVS *&* ANTONINVS AA. *Marcellinae & aliis.*

SI quaestio status incidit quaestioni bonorũ, de ea plene cognoscitur, licet iudex aliàs cognitionem de statu non habeat, sed de principali tãtum expressim pronuntiatur. Colligũt ex Ord. Cyn Bald. Salic. Bald. Castr. Angel. Sebast. Naeui. Aloys. Leo *fol.* 55. *verso*, Petr. Gilchen *tom.* 1. *pag.* 602. Giphan. *tom.* 1. *pag.* 152. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

De materia & intellectu huius L. vide Anton. Gouean. *lib.* 1. *var. cap.* 33. vbi concordare nititur hunc text. cum *l. si pater, ne statu def. & l. iam dudum, vbi causa status*, cum similibus, & concludit quòd is, quem Seuerus & Antoninus in praesenti aiunt non posse de causa status cognoscere, non est Praeses, sed à Praeside iudex datus, additque in verbo, *docete*, subaudiendum esse iudicem a Praeside datum. Ioan. Robert. *lib.* 1 *sentent. iuris c.* 12. Menoch. *de arbitr. lib* 2. *casu* 167 Hieron. Magon. *Florent. decis.* 3 *num.* 1. Guid. Pancirol. *var. lection. lib* 2. *cap.* 33 *vers. igitur Praetor*, Morl. *in emporio iuris ciuilis p.* 1. *tit.* 2 *in praelud. n.* 148. vbi aduertit quòd in hoc text haereditatis causa agitata fuit corã Praeside prouinciae, in qua maior pars haereditatis erat, vel domicilium habebat, qui pro haerede possidebat, iuxta *l.* 1. *vbi de hared. agi oporteat*; pupillus verò actor alterius erat fori, idque innuunt illa verba, *Adite Praesidem prouinciae*, etatque pupillus quasi in possessione libertatis. Si quidem tutores habebat, & si sic principaliter de eius status causa ageretur, eius cognitio non ad eum Praesidem prouinciae, sed ad Magistratum sui fori spectaret, *l.* 3. vbi omnes, *vbi caus. stat.* quia tamen incidenter ea causa concurrebat cum causa haereditatis, de qua Praeses iure cognoscebat, ratione incidentiae etiam de ea cognoscere potuit, & hoc est quod in hac lege dicitur, & sic super status causa cognoscere non poterat, id est principaliter, quia pupillus ipsius fori non erat. Vide etiam latè Ioan. Garcian. *de nobilitat. gloss.* 1. *num.* 16. *cum seqq.* vbi *n.* 19. *vers. ex quibus*, adducit duplicem limitationem ad regulã huius legis,

quatenus habet pronuntiationem super principali inducere de se absolutionem, vel condemnationem incidenti, quæ fuerit opposita. Prima est nisi incidens illa causa eius esset naturæ & rationis, & vt omnino sese compatiatur cum principali causa, quia principalem nec destruit de se, nec labefactat, vt exceptio expensarum, inuentarij non confecti, pacti de non petendo, & ne quis teneatur nisi quatenus facere possit, & aliis id genus. Secunda, vt determinatio principalis inducat determinationem super incidenti, quæ erat præiudicialis ad illam, & cum qua sese minimè compatiebatur, nisi iudex aliàs incompetens, ratione incidentiæ si principaliter deduceretur in iudicium, omnino sit incópetens, tunc enim ex hac ratione incompetentiæ sententia lata super principali non inducit pronuntiationem super incidenti: & idem Garc. *d. gloss. 1. n. 25. vers. vnde nota*, addit quòd iudex, qui aliàs de nobilitate, aut matrimonio non potest principaliter cognoscere, cognoscit incidenter, quia de principali solùm pronuntiat, & quòd sententia lata in principali non patit exceptionem rei iudicatæ super incidenti, nec quicquam iuuat, nec nocet quominus in alio iudicio possit principaliter de istis agi, Anguian. *de legib. lib. 2. controuers. 22. num. 28.*

3 *Quoniam non de ea, sed de hæreditate*, &c.] Notatur ad hoc quòd per expressam pronuntiationem in causa principali, dicitur tacitè pronuntiatum in incidenti, vt per Farinac. *in praxi crimin. q. 100. n. 89.*

SVMMARIVM.

1 *Quæstio generis inter patrueles si non refertur, hæreditas æquo iure diuiditur, aliàs si quæstio refertur, prius hæc discutitur, antequam de principali sententia feratur.*

2 *Quæstio status si incidit in iudicio diuisorio, prius de statu cognoscitur, quàm sententia diffinitiua proferatur. distinguendum vt num. 3.*

L. Si quæstio. II.

Imp. ANTONINVS A. *Magnillæ.*

1 SI quæstio generis inter patrueles non refertur, hæreditas æquo iure diuiditur, aliàs si quæstio refertur, priùs hæc discutitur, antequam de princi-
2 pali sententia feratur. Item si quæstio status incidit in iudicio diuisorio priùs de statu cognoscitur quam sententia diffinitiua proferatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

3 Vide Menoch. *de arbitrar. casu 167. num. 7. & 16.* Mol. *in emporio iuris part. 1. tit. 2. in prælud. n. 134.* vbi distinguit quòd si agatur de matrimonio quatenus est contractus ciuilis tantùm, quale est illud quod contrahitur apud infideles, vt *in cap. quanto, de diuort.* de eo poterit iudex secularis cognoscere etiam principaliter siue tractetur quæstio facti, siue quæstio iuris, quia in hoc matrimonio nulla datur spiritualitas, quæ impediat illam cognitionem. Sed si agatur de matrimonio quatenus est sacramentum, quale est apud fideles, non poterit secularis cognoscere de quæstione iuris principaliter, nec incidenter, vt *in cap. tuam, de ordine cognit.* sed poterit accessoriè & incidenter cognoscere de matrimonij facto, vt *in hoc text.*

SVMMARIVM.

1 *Quæstio ciuilis quando est principaliter mota, & incidens criminalis est, eadem sententia terminantur. declaratur textus, n. 2. intelligendúmque est vt num. 3.*

L. Cùm ciuili. III.

Impp. VALERIAN. & GALIEN. AA. *Demetrio.*

QVando ciuilis quæstio est principaliter mota, 1
& incidens criminalis est, eádem sententia terminantur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Cald. Pereira *in comment. ad l. vnic. ex delictis defunct. p. 1. n. 70.* vbi ait textum loqui quando causa criminalis incidit, & incidenter ciuili accedit. Farinac. *in praxi crimin. q. 100. n. 86.* vbi illam conclus. de cau- 3
sa criminali faciente supersedere ciuilem, & è contra, intelligit quando secunda causa principaliter intentatur, secus si incidenter, & per viam exceptionis, quia tunc in prima non supersedetur.

SVMMARIVM.

1 *Causa criminalis principaliter a intentata post ciuilem, facit ciuilem supersedere, & num. 2.*

3 *Causa ciuilis intentata post criminalem quando est illi præiudicialis, tunc de ea prius est cognoscendum, quam de criminali primo loco intentata ratione præiudicialitatis.*

4 *Causa criminalis quando non est præiudicialis ciuili, & vna alteram compatiatur, tunc in neutra supersedendum est, sed in vtraque simul proceditur.*

5 *post Crimen commissum quamuis non prohibeatur quis agere contra suum debitorem, debet tamen hæc actio differri donec criminalis terminetur.*

L. Quoniam ciuili. IV. & vlt.

Imp. CONSTANT. A. *ad Calphurnium.*

CAusa criminalis principaliter intentata post ci- 1
uilem, facit ciuilem supersedere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Clar. *§. fin. quæst. 92. num. 4. vers. sed quæro nunquid,* Cæs. de Grassis *decis. 3. de except.* aliàs 92. *num. 1.* Alphan. *collect. 81.* Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. lib. 2. resolut. 7.* late Farin. *in praxi crimin. quæst. 100. num. 59. cum multis seqq.* vbi *num. 60.* asserit absque dubio procedere quando causa criminalis est præiudicialis ciuili, vel vt alij dicunt, quando non compatitur cum ciuili, seu quando absorbet ciuilem, & *num. 64* addit quòd si vtraque causa fuerit criminalis, & secunda maior, supersedetur in prima minori, donec discutitur de secunda, & *n. 101.* limitat principalem textus conclusionem, quando quis diu post actionem ciuilem contra ipsum intentatam criminalem intentauerit, & sic quando quis fuit negligēs, nimiumque se arctauit ad proponendum causam principali causę præiudicialē, præsumitur enim tunc calumniose agere, & *n. 105.* subdit quòd dicitur quis negli

negligens & nimium se arctasse, quando criminalis causa proponitur post conclusionem in causa ciuili, & *n.*111. intelligit eandem principalem concl. quando interest conuenti & accusati criminaliter supersederi in ciuili, aliter secus. & *n.*112. intelligit etiam quando vtraque causa introducta coram eodem iudice, vel quando causa criminalis introducta est coram iudice superiore, ciuilis autem coram inferiore, vnde secus è contra si causa ciuilis fuit primo introducta contra iudice superiore, criminalis autem coram inferiore, vel etiam vtraque causa fuit intentata coram diuersis iudicibus æqualem iurisdictionem habentibus, & *n.*114. limitat quando causa criminalis proposita, & intentata fuerit non per reum conuentum, aut accusatum, sed per tertium, vide eundem Farin. *cons.*21. *per tot.* vbi bona adest additio Famiani Centolini, & Alex. Trentacinq. *de resol.*7. *per tot.* vbi multipliciter declarat.

3 In gloss. *Sæpe.* ibi, *vt cum ciuilis est præiudicialis,* &c. Notatur ad hoc quòd quando causa ciuilis intentata post criminalem est illi præiudicialis, tunc de ea prius est cognoscendum, quàm de criminali primo loco intentata ratione præiudicialitatis, vt per Natt. *cons.*138. *num.*3. *lib.* 1. Hieron. Giaccar. *in addit. ad Clar.* §. *fin.* q.1. *in princip. lit. A, vers. & è contra.* Farin. *d. p.*100. *num.*61.

4 In gloss. *de crimine.* ibi, *aliàs non,* &c. Notatur ad hoc quòd quando causa criminalis non est præiudicialis ciuili, & vna alteram compatiatur, tunc in neutra supersedendum est, sed in vtraque insimul proceditur, vt per Farinac. *dict. quæst.* 100. *num.*75. quamuis *num* 76. dicat hanc gloss. *in fine,* reprobata opinione Giunei tenuisse contrarium, quia *ibid. num.*77. asserit primam eius opinionem in omnibus vbis Tribunalibus & in signatura iustitiæ passim receptam fuisse.

5 In ead. gloss. ibi, *Sed certè,* &c. Notatur ad hoc quòd quamuis post crimen commissum non prohibeatur quis agere contra suum debitorem, debet tamen hæc actio differri donec criminalis terminetur, vt per Farin. *d. q.*100. *num.*83. vbi *num.*84 asserit posse hanc opinionem sustineri quando crimen obiectum agenti, seu accusatori est præiudiciale causæ principali, quia tunc supersedendum.

De litis contestatione.

TIT. IX.

LITIS contestatio est principium, quod oritur ex primo litigantium aqud audientem iudicem conflictu. quare litis contestatio tribus partibus constat, intentione actoris, contradictione rei, & audientia iudicis.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 51. *l. Hispan.* 3. *tit.* 10. *part.*3. Marant. *de ordine iudic. part.*6. *memb.*10. Villalob. Kirchou. Vezin. & alios *tom.* 1. *commun. opinion. lib.*3. *tit.*7. *pag.*383. *cum seqq.* Rebuff. *in tract. de effe. libus litis contestationis,* Perez *l.*1. *tit.*3. *lib* 3. *Ordin. pag.* 383. *cum seq.* Mascard. *de probat. concl.* 434. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*24. *cap.*1. vbi Oivval. *in notatis,* Obrecht. *in tract. de litis contest.* Vigil. *in similitrall.* Alin. *in praxi iudic.* §.17 Gail. *lib.*1. *obseru.*63. *cum seqq.* Zoan. *rerum quotid c.*52. Colet. *decis.*188. & *cons.*44. *n.*51. *cum seqq.* Parlad. *rerum quotidian. lib.*1. *cap* 14. Soar. de Paz. *in practic. tom.*1. *p.*1. *temp.*6. Zerol. *in praxi Episcop. verbo litis contestatio,* Curi. Philip. *p.*1. §.14. Ludou Miranda *de ordine iudic. q.*20. *art.*5. Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l.*1. Mendez de Castro *in praxi seculari Lusitan. lib.*3. *cap.*6. *per tot.* Amat. Roderic. *in pratica de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap.*6. *de litis contest.* Camill. Borrel. *in summa decis. tom.*1. *tit.*50. *de litis contestat.* D. Barbos. *in l. si debitori n.*21. *cum seqq. ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Narratio actoris cum contradictione rei, & iudicis cognitione, litis contestationem inducunt.*
2 *Litis contestatio est negotij hinc inde narratio.*

L. Res. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Valenti.*

NArratio actoris cum contradictione rei, & iudicis cognitione litis contestationem inducunt. 1
Colligunt ex Ordin. Bart. Salicet. Bald. Castr. Cyn. Angel. Sichard. Aloys. Leo *fol.*56. Petr. Gilchen *tom.*1. *pag.* 611. Giphan. *tom.*1. *pag* 156. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Per narrationem negotij, &c.] Ergo litis contestatio est negotij hinc inde narratio apud iudicem, vt 2
per Placentin. *in sum. huius tit.* Iodoc. Damhauder. *in praxi causarum ciuilium. cap.* 120. *n.*1. & *cap.*140. *n.*1. Marant. *de ordine iudic. p.*1. *memb.*10. *n.*2. Hieron. Treutler. *disputat. select. part.* 1. *disp.*12 *thesi* Camill Borrel. *in sum. decis. tom.*1 *tit.*50. *a num.*1. Et ita verè fit litis contestatio affirmatione vnius, & contradictione alterius litigantis, Ordin. Reg. Lusitan. *lib.*3. *tit.*51 *in princip.* Menoch. *de præs. lib.*2. *præs.*30. *à n.*1. Mascard. *de probation. concl.*434. *à princip.* Gam. *Lusit. decis.* 147. *num.* 3. Viui. *Neapol. decis.* 310. *num* 1. Camill. Borrel. *d. tit.*51 *num.*6. & *seqq.* Melch. Phœbos. *Lusit. decis.* 84. *tom.*1. Mendez à Castro *in praxi seculari Lusitan. lib.*3. *cap* 6. Etiamsi reus in iudicio negaret simpliciter narrata actoris, ex Mascard. *d. concl.*434 *n.*1 vbi *n.*5. asserit nihil referre an simul vnico tempore, vel ex interuallo illa responsio accedat narrationi actoris, Perez. *l.*1. *gloss.*1. *vers. quæro secundò, tit.* 3. *lib.*3. *Ordinam.* Amat. Roderic. *dict. cap.*6. *num.*2. Nisi responsio esset conditionalis, Franc Viui. *d. decis.*110. *n.*3. Camill Borrel *d. tit.*50. *n.*9. vel respondens protestaretur se citra animum contestandi litem respondere, Viui. *d. decis.* 110. *n.*4. Decian *resp.*10. *n.*6. *vol.*5. Menoch. *d. præs.*30. *n.*4. Fallit si iudex mandaret vt seruata protestatione litem contestetur, ex Mascard. *dict. conclus.*434. *num.*20. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Vocato in iudicium libellus offerendus est, data dilatione ad respondendum* 20. *dies ad minimum continente. Breuius spatium hodiè, n.*5.
2 *Libellus in iudicio offerendus, remissiuè.*
3 *Sportula, remissiuè.*
4 *Lex posterior generaliter, & indistinctè loquens limitanda est per specialem antiquiorem, & iuxta illam intelligenda.*
6 *Copia libelli danda aduersario.*

7 *Fideiussorem dans de iudicio sisti, vel faciens sibi caueri de refundendis expensis, non per hoc consensit in iudicem.*
8 *Iudicem quem quis elegit, recusare non potest, nisi tempore imprecationis impetrans suspicionis causam ignorasset, quando ignorantia fuit probabilis, aliàs secus, num.9.*
10 *Libellus in scriptis offerendus.*
11 *Sportularum exactionem consuetudo excusat approbatque.*
12 *Possidens immobilia non tenetur satisdare quamuis sint litigiosa, num.13. Qualia esse debeant, num.14. resolue vt num.15.*
16 *Dies 20 dati ad respondendum minorari non possunt sine causa.*
17 *Praescriptio 10. aut 20. annorum cum titulo interrumpitur per litis contestationem, non vero per solam citationem.*

AVTH. Offeratur.

1 VOcato in iudicium libellus est offerendus, data dilatione ad respondendum viginti dies ad minimum continente. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. sup. hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol.56.*

2 De libello in iudicio offerendo, vide Marant. *de ordine iudic. part.6. tit. de libelli oblat.* Soar. de Paz in *pract. part.1. tom.1. temp.4. per tot.* Rebuff. *de except. num.335. cum seqq.* Curi. Philip. *p.1. §.11.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo libellus*. Camill. Borrel. *in summ. decis. tom.1. tit.49. de libello.*

3 *Inde prebitis sportulis.*] De sportulis vide Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.55. num.38. cum seqq.* & citatos *ad rubr. & tit. supra de sportulis.*

Et data fideiussione, &c.] Vidè Roder. Xuar. *in declarat. leg. Regni, post l. quoniam in prioribus, in princ. num.3. pag. mihi 479.* vbi ait quòd hæc Auth. venit correctiue *ad l.1. huius tit.* & tamen recipit interpre-
4 tationem à *l. sciendum, ff. qui satisdare cog.* Vnde aduertunt Doctores per hunc text. quòd lex posterior generaliter, & indistinctè loquens limitanda est per specialem antiquiorem, & iuxta illam intelligenda, nisi expressis verbis illi contradicat, vt per Nau. *in man. cap.27. num.260. & in cap. placuit. de pœnitent. dist.6. num.148* Anton. Gabr. *commun. tit. de legib. concl.1. num.2.* D. Barbos. *in l.1. ff. soluto matr. part.1. num.8.* bene Nicol. Garc. *de benefic. part.3. cap.2. num.346.* Sanch *de matrim. lib.2. disp.24. num.6.* vbi aduertit hanc Auth. multo posteriorem restringi per *d. l. sciendum antiquiorem.*

5 *Viginti dierum.*] Breuius tamen hodie, vt per Soar. de Paz *in d. pract. tom.1. p.1. temp.4. num.63. fol.40. verso, & temp.6. num 23. fol.51.*

6 *Quibus deliberet*, &c.] Ergo copia libelli aduersario dari debet, vt per Soar. de Paz *in pract. tom.1. p.1. cap.5. num.42.*

7 *Vel recuset*, &c.] Notatur ad hoc quòd qui dat fideiussorem de iudicio sisti, vel facit sibi cauere de refundendis expensis, non per hoc in iudicem consentit, vt per Capell. Tholos. *decis.180.* Hippol *sing. 227.* Tiraq. *de retract. lig. §.1. gloss.10. num.82.* Cou. *pract. cap.26. num.2.*

8 *Nisi ille sit is*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudicem quem quis elegit, recusare non potest, vt per Marant. *de ordine iudic. part 6. act. 2. num.76.* Guid. Pap. *decis.364.* Quintil. Mandos. *de commission. in form.8. in verbo ad instantiam*, Perez *l.1. tit.5. lib.3. Ordin. pag.567.* Pacian. *de probat lib.2. cap.45. num.54.* Mascard. *in simil. tract. conclus.952. num.42. & 43.* Azeued. *l.7. num.62. tit.18. lib.4. noua Recop.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.7. num.9.* Iacob. Laurent. *de iudic. suspecto, cap.5. num.22.* Farin. *fragment. crimin. p.2. lit. I, num.692.* Valasc. *de partit. cap.9. num.23. & 24.* dominum meum *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib.3. tit.21. in princ. num.5.* Quod quidem de- 9
claratur, nisi tempore impetrationis impetrans suspicionis causam ignorallet quando ignorantia fuit probabilis, aliàs secus, Seraph. *dict. priuil.7. num.10.* Farinac. *dict. lit. I, num.693.* vbi *num.694.* idem dicit si causa suspicionis post impetrationem superuenerit.

Et libelli subscriptione, &c.] Ergo in scriptis libel- 10
lus est offerendus, *l. Hispan.3. tit.2. lib.4. noua Recop.* Soar. de Paz *in pract. tom.1. part.1. temp.4. num.2. fol.37.* eleganter Perez *l.11. verbo la demanda no fue dada en escrito, tit.1. lib.3. ordinam.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo libellus, num.6.* Matth. Coler. *German. decis.111. n.5.* Cur. Philip. *p.1. §.11. num.3* Amat. Roderic. *in prattic. cap.5. de libello actoris, cum.4.* Camill. Borrel. *in summa decis. titul.49. de libello, num.33.*

In gloss. *Prabitis sportulis.* ibi, *secundùm consuetu-* 11
dinem terra, &c. Notatur ad hoc quòd sportularum exactionem consuetudo excusat, & approbat, vt per Cald. Pereira *in comment. ad l. vnic. ex delict. defunct. p.5. num.37. in fine.* Garc. Mastrill. *de magistrat. lib 1. cap.22. ex num.2.*

In gloss. *Fideiussione.* ibi, *scilicet iudicio sisti, nisi pos-* 12
sideat immobilia, &c. Notatur ad hoc quòd possidens immobilia non tenetur satisdare, vt per Anton. Gom. *l.66. Tauri*, Matienz. *l.3. gloss.1. num.4. tit.16. lib. 5. noua Recop.* vbi *n.5.* ampliat, quamuis sint litigiosa 13
& *num.6* quòd debeat esse tanta, quæ fugæ suspi- 14
cionem tollant, vsque ad executionem sententiæ, & iudicis arbitrio relinquendum quot immobilia possidere quis debeat ad euitandam satisdationem, tradit Menoch. *de arbitr. casu 142. & remed.1. adipisc. num.91.* sufficit si habet possessionem rei immobilis, super qua litigatur, ex Valasc. *cons.66. à num.8. & num.29.* post longan disputationem resoluit haben- 15
tem solum vsumfructum in re immobili euitare huiusmodi satisdationem. Si verò quis possideat mobilia magna, quæ de facili occultari, vel moueri non possint, & quæ faciant cessare fugæ suspicionem, non potest cogi satisdationem præstare, secundùm Xuar. *in l.2. tit.3. de los emp'azamientos num.14. lib.2. fors*, Matienz. *d. l.3. gloss.1. num.6.* precipuè si sint sufficientia absoluendum debitum, ex Valasc. *d. cons.66. num.31. vers. item.*

In gloss. *Viginti dierum.* ibi, *sed dic quòd non possunt* 16
minorari, &c. Notatur ad hoc quòd huiusmodi viginti dies obseruari sine causa non possunt, vt per Cald. Pereira. *quæst. forens. q.33. num 4.*

In gloss. *Pro nihilo, fin.* Notatur ad hoc quòd 17
præscriptio decem, aut viginti annorum cum titulo interrumpitur per litis contestationem, non verò per solam citationem, vt per Tiraq. *de retractu lig. §.8. gloss.2. num.3.* Couar. *in reg. possessor part.2. §.12. num.4. vers. secunda conclusio*, Molin. *de Iustit. tract.3. disp.78. num.13.*

SVMMARIVM.

1 *Libellus actoris aliter non admittitur nisi præstita prius cautione 36. aureorum de lite contestanda intra duos menses, & damno reo illato restituendo. hodie tamen non viget, num.2.*

Auth.

AVTH. Libellum.

1 Libellus actoris aliter non admittitur nisi præstita priùs cautione 36. aureorum de lite contestanda intra duos menses, & damno reo illato restituendo. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

2 De abolita huius text. obseruatione testatur Alban. *ad Bart. in præsenti*, & ideo de eius materia nihil. dicere conuenit.

De plus petitionibus.

TIT. X.

PLVS petitur quatuor modis, re, tempore, loco, & causa, vt Iustinianus dilucidè explicat *in 9. plus autem, Instit. de actionibus.*

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. eundem Cuiac. *lib.12. obseru.21. & lib.7. obseru.27.* Kirchou. Vezin. & alios *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.8.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo plus petere*, Pradil. *in sum. legum pœnal. p.2. casu 45.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.4. collect.1389.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.2. tit. de plus petitionibus, pag.69.* Ordin. Regia Lusitan. *lib.3. tit.34. & 35. l. Hispan. 44. titul.2. part.3.* vbi Greg. Lopez.

SVMMARIVM.

1 *Cautionem qui pluries exegit per dolum; & plus petiit, litem contestando debitum perdit; pœnitentia autem ante litem contestatam incompetentem cautionem, & debiti nimiam petitionem abolet.*

2 *Plus petens post litem contestatam, si perseuerat in nimia postulatione, conuictus de falsa quantitate debiti, tam quantitatem, quam ipsum debitum amittit.*

3 *per Cautiones nimias, & incompetentes petitiones, transactiones non impugnatur.*

4 *Principalis vbi non comparet in iudicio ad petendum debitum, sed eius Procurator, tunc pœna huius l. locum non habeat. declara vt num.5.*

6 *Plus petitur re quando quis pro decem debitis, petit 20. aut quando petit maiorem partem rei quam sibi debetur.*

7 *Creditor si minus petere, quàm sibi deberetur, nihil sibi praiudicaret, nisi pro residuo, vel cum particula, tantùm, aliquam summam peteret, quia tunc nihil posset petere, num.8.*

9 *Plus tempore petet, qui ante diem, vel conditionem petit. limita vt num.10.11.12.13.*

14 *de Debitore debitum iam semel solutum iterum petente, remissiuè.*

15 *Lex in præsenti vt locum habeant debet quis esse conuictus quòd dolo cautionem, seu obligationem à debitore plus debito exegerit, ita quod promissionem extorserit debito ampliorem.*

16 *Petens plus debito non incurrit pœnam si ante litem contestatam pœnitentia ductus veritatem fassus fuerit, & se à petitione retraxerit.*

17 *Pœna, quæ à lege plus petenti infligitur, mortuo actore ante illius condemnationem ad hæredes non transit.*

18 *per Cautionem dolosam plus petens litem contestando, debitum perdit. secus si reus in iudicio, seu extra spontè confessus sit, se totum illud debitum debere, nisi in ea confessione interuenerit dolus creditoris, num.19. vel in libello apposita esset clausula*, saluo iure superflui, &c. *ibidem. vel adesset alia clausula*, omni meliori iuris modo &c. *num.20. vel diceretur in libello quòd petit ducentos aureos, paratus deducere eam partem, quæ apparebit legitimè soluta, num.21. vel hæres reperiens cautionem plus debito extortam per testatorem compareret in iudicio illud debitum petendo, num.22.*

23 *Transactione facta inter actorem & reum post litem contestatam, & actorem conuictum, transactio illa attendenda est.*

24 *Transactio, etiamsi quis læsus fuerit, rescindi non potest.*

25 *Actore creditore petente plus debito, an licitum sit reo totum negare, cùm partem tantùm haberet, præsertim sine incursu periurij.*

Iudicium tunc cœptum esse dicitur, quando est facta contestatio litis.

L. Odiosas. Vnic.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P.P.*

QVi per dolum cautionem pluries exegit, & plus petiit, litem contestando, debitum perdit; pœnitentia autem ante litem contestatam incompetentem cautionem, & debiti nimiam petitionem abolet, *in princip.* Plus petens post litem contesta- 2
tam si perseuerat in nimia postulatione, conuictus de falsa quantitate debiti tam quantitatem, quàm ipsum debitum amittit, *in vers. Sin autem.* Per nimias 3
cautiones, & incompetentes petitiones, transactiones non impugnantur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Castr. Bald. Angel. Sichard. Sebastian. Næui Petr. Gilchen. *tom.1. pag.659.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vt si quis, &c.] Principalis scilicet, quando enim 4
non ille, sed eius Procurator comparet in iudicio ad petendum debitum, tunc pœna huius l. locum non habet, vt per Roland. à Valle *cons.71. in fine, vol.1.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.2. tit. de plus petition. resol.1. num.8.* vbi declarat hoc non procede- 5
re si post motam litem per Procuratorem dominus ratificet tacitè, vel expresè, vel quando sciebat dictam litem motam fuisse per eius Procuratorem, & non prohibuit, quia tunc Procurator facit incidere dominum in pœnam.

Super ampliore pecunia, &c.] Plus enim petitur 6
re quando quis pro decem debitis, petit viginti, aut quando petit maiorem partem rei, quam sibi debetur, vt per Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo plus petere, num.2.* Si verò creditor minus peteret 7
cùm plus sibi debitum esset, nihi sibi præiudicaret, vt tenet Vezin *tom.1. commun. opin. lib.3. tit 8. num.6.* vbi limitat nisi pro residuo, vel cum particula, *tan-* 8
tùm, aliquam summam peteret, quia tunc nihil aliud posset petere.

Plures petere *tempore*, etiam dicitur, quia ante 9
diem, vel conditionem petit, de quo Azeudan. *tit. de las excepciones, num.22. vers. quarta qualitas*, Azeued. *l.2. num 5. tit.1. lib.4. noua Recop.* Franc. Mazar *in tract. de fideicom. q.61.* Ioseph. Ludou. *concl.8 per totam*, Osasc. *Pedem. decis.130. per tot.* Surd. *decis.120. num.1. & decis.151. num.2. & 3.* Ludou. Rodolphin. *var. quæst. lib.2. q.40. ex num.1.* Cardos. *in d. verbo plus petere, n.2. & 5.* Farin. *fragm. crimin. p.1. lit. C, num.545.*
Gabriel

Gabriel Aluarez *de priuileg. pauper. q.43. à princip.*
10 Quod quadrupliciter limitari solet. Primò si superueniat causa de nouo, veluti quia debitor aufugiat, vel fallitus fiat. ex gloss. *in l. quæsitum, ff. de pignor.* Padill. *in l. cùm proponas, num.8. de transact.* Surd. *de alim. tit.8. priuil.26. num.9.* Cardos. *d. verbo plus petere, num.7.* vel bannitus fiat, Ludou. Rodolphin. *dict.*
11 *q.40. per totam.* Secundò si quis egerit ante diem, vt adueniente die sibi soluatur, Afflict. *decis.279. in fine*, Greg Lop. *l.45. tit.2. part.3.* Osasc. *Pedem. decis. 130. à num.9.* Nicol. Mozz. *de contractib. tit.6. de naturalibus contractibus, num.11.* late Ioseph. Ludou. *tom.3. commun. opinion. tit. de solution. concl. vnic. per tot. pag. mihi 456. & Perus. decis.8.* Viui. *Neapol. decis.403.* Surd. *decis.120. num.13. & decis.151. num.6.*
12 *& de aliment. tit.8. priuil.26. num.9.* Tertiò si debitum de futuro adiunctum sit debito de præsenti, vt in legato annuo, quod potest peti vt soluatur debitis temporibus ne cogatur singulòs annos agere. vide Anton. Gom. *var. tom.2. cap.11. num.47.* Surd. *decis.120. num 14. & decis.151. num.12.* Gasp. Roder. *de annuis redditib. lib.1. q.16. num.104.* Stephan. Gra-
13 tian. *discept. forens. cap.151. à num.35.* Quartò fauore paupertatis licet quandoque creditori ante diem debitum petere, vt probat Gabr. Aluarez. *dict. q.43. ex num.8.*

14 De creditore debitum iam semel solutum iterum petere, vide *l. si fideiussor, §. in omnibus, in fine. ff. mandati*, Ordin. Reg. Lusitan. *lib.3. tit.36.* Pert. Caball. *resolut. crimin. casu.169.* Cardos. *in praxi iudicum verbo plus petere, num.4.* latè Farin. *fragm. crimin. p.1. lit. C, num.725. cum seqq.* Mendez de Castro *in praxi Lusitana, lib.3. cap.8.*

15 *Per dolum, & machinationem*, &c.] Ergo vt habeat locum hæc lex, debet quis esse conuictus quòd dolo cautionem, seu obligationem à debitore plus debito exegerit, ita quòd promissionem extorserit debito ampliorem, vt per Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.2. tit. de plus petit. resol.1. num.2.* Et ita vt hæc lex procedat duo copulatiuè requiruntur, primum quòd cautionem, seu obligationem à debitore plus debito exegerit; secundum quòd plus debito dolosè exegerit, Aym. Crauet. *cons.325. num.1. vers. tertiò principaliter, in 2. p.* Roland. à Valle *cons.71. num.37. vol.1.* Kirchou. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.8. num.1. pag.385.* Alex. Trentacinq. *d. resol.1. num.1.*

16 *Si quidem ante inchoatam litem*, &c.] Notatur ad hoc quòd petens plus debito pœnam non incurrit si ante litem contestatam pœnitentia ductus veritatem fassus fuerit, & se à petitione retraxerit, vt per Ordin. Reg. Lusitan *d. lib.3. tit.34. in princip.* Bonacos. *commun. crimin. verbo statutum, fol.159.* Farinac. *fragm. crimin. p.1. lit. C, num.733.* Pereg. *de iure fisci*
17 *lib.2. tit.1. num.13* vbi etiam resoluit quòd pœna, quæ à lege qlus petenti infligitur, mortuo actore ante illius condemnationem ad hæredes non transit, Alex. Trentacinq. *d. resol.1. num.4.* vbi *in fine*, addit quòd cùm in hac lege requiratur quòd conuincatur post litem contestatam ad hoc vt debito illo priuetur, sequitur quòd ad hoc vt pœna illa locum habeat necesse est vt post exordium litis permanens in certaminibus negotij, arguatur de adiecta falsa quantitate, sed qui confitetur non arguitur, nec conuincitur, sed semetipsum arguit, & conuincit, igitur non habet locum dispositio huius l.

18 *Sed etiam toto debito eum fraudari*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando quis per dolosam cautionem plus exigit, & plus petit litem contestando, debitum perdit, vt per Kirchou. *dict. lib.3. tit.8. num.1.* Alexand. Trentacinq. *d. resol.1. num.1.* Farin. *d. lit. C, num.744.* vbi *num.794.* testatur se nunquam in practica vidisse hanc pœnam indictam, & *num.750.* addit quòd licèt per *§. tripli, Instit. de actionib.* creditor petens plus debito re, causa, aut loco, de iure condemnandus sit ad triplicatas expensas, tamen asserit se nunquam vidisse, nec audiuisse fuisse factam hanc condemnationem expensarum in triplum, sed simpliciter.

Aliquibus modis limitatur hæc resolutio, qrimò 19
vt non procedat quando reus in iudicio, seu extrà sponte confessus est se totum illud debitum debere, nisi in ea confessione interuenerit dolus creditori, ita Alex. Trentacinq. *d. resol.1. num.6.*

Secundò quando in libello esset apposita clausula, *saluo iure superflui*, &c. nam tunc hæc lex lòcum non habet, quia illa clausula addita libello saluat petenten plus debito à pœna & expensis, Neuizan. *cons.94. num.14. & seqq.* Honded. *cons.109. num.36. tom.1.* Marta *de clausulis, p.1. claus.351. in vlt. impress.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.51.* Alexand. Trentacinq. *d. resol.1. num.7.* ego ipse *de clausulis vsufrcq. claus.144. num.6.*

Tertiò quando adesset alia clausula, *omni meliori* 20
iuris modo, &c. quæ similiter cessare facit pœnam petentium plus debito, vt per Ioseph. Ludou. *Perus. decis 117. num.4. & 5.* quem refero *d. tract. de claus. vsufreq. claus.95. num.21.*

Quartò quando in libello dicitur quòd petit du- 21
centos aureos paratus deducere eam partem, quæ apparebit legitimè soluta, quæ clausula operatur vt reus in mora constituatur si non offert quod prætendit debere, quam oblationem si non facit, animus ipsius demonstratur quòd omnino erat litigaturus, etiam respectu partis verè debitæ, Aym. *d. cons.325. num.2.* Roland. a Valle. *d. cons.71. num 41.* Alex. Trentacinq. *d. resol.1. num.9.*

Quintò quando hæres reperiens cautionem plus 22
debito extortam per testatorem in iudicio comparet illud debitum petendo, nam in hærede præsumitur iusta causa ignorantiæ, igitur non cadit in pœnam huius l. ita Alex Trentacinq. *d. resol.1. num.11.*

Transactionibus scilicet, &c.] Notatur ad hoc 23
quòd quádo etiam post litem contestatam, & actorem conuictum fuit facta inter actorem & reum transactio, tunc illa transactio est attendenda, vt per Alex. Trentacinq. *d. resolut. 1. num. 9.* vbi intelligit quando transactio bona fide fuit facta; & distinguit duos casus, primum quando reus non potuit probare quòd cautio esse de pluri quàm deberetur, ideo transegit pro certa quantitate, nam tunc non potest probare ad hoc vt agere possit ad pœnam, quia per transactionem decisus est ille articulus: secundum quando reus probauit eius intentionem, & dum esset conuictus actor, inter eos fuit facta transactio super cautione extorta per dolum, & in hoc casu transactio est attendenda.

Notatur etiam ad hoc quòd transactio etiamsi 24
quis læsus fuerit, rescindi non potest, vt per Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.2. lib.26. tit.9. num.9.*

Verùm autem actore creditore petente plus de- 25
bito licitum sit reo totum negare cùm partem tantùm deberet, & præsertim sine incursu periurij: vide Bernard. *reg.564.* Hippol. *in rubr. de fideius. n.359.* Cou. *var. lib.1. cap.2. ex num. 5.* Asin. *in pract. §.32. ampl.63. & 79. & limit.10.* Menoch. *de arbitrar. casu 177. n.15.* Decin *in tract. crimin. lib.6. cap.11. n.57. post med. vers. sed & id notandum est.*

In gloss. *Inchoatam*. ibi, *per litis contestationem*, &c. 26
Notatur ad hoc quòd tunc dicitur esse cœptum iudicium

iudicium quando est facta litis contestatio, vt per Marant. *de ordine iudic. p.6.in princ. tom.2.* propriè enim dicitur iudicium post litem contestatam, Afin. *in pract. Florent. §.1. cap.1. num.14. & seq.* Lancel. *de attentat. in praefat. num.173. & p.2. cap.4. in praefat. num.7.* Pereg. *var. lib.1. ad rubr. de iudic. n.54.*

De dilationibus.

TIT. XI.

DILATIO est totius litis, vel alicuius articuli prorogatio.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. item Ordinat. Reg. Lusitan. *lib 3. titul. 54. l. Hispan. titul. 15. part. 3.* Specul. *rubr. de dilationib.* Dambaud. *in praxi ciuili cap.1 4. cum seqq.* Socin. *reg.126. & seq.* Duen. *reg 200.* Bauer. *in si g. verbo dilatio,* Soar. Vezin. Crass. & alios *tom 1. commun. opin. lib.3. tit.9.* Marant. *de ordine iudicior. p.6. tit. de dilation.* Anton. Gabr. *commun. lib.2. tit. de dilatio.* Rebuff. *tom.3. ad leges Galliae, tit. de dilationib.* Perez. *ad tit.6. lib.3 Ordinam. pag.577. cum seqq.* Menoch. *de arbitr. casu 52. & consi.367. a num.18.* Octau. Vestr. *in pract. Roman. Curia lib.5. cap.3. cum seqq.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.48. cap.8.* Mascard. *de probat. conclus.516.* Curi. Philip. *p.1. §.16 16.* Pacian. *in suo tract. de probat. lib.1. cap.12.* Camill. Borrell. *in tractat. de compromiss §.2. gloss.2. num.6. cum seqq. & in summ. decis. tom.1. tit.4 . de dilation.* Cardos *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo dilatio,* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.2. tit. de dilationib. pag.128.* Amat. Roderic. *in practica de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap.7. num.24. cum seqq.* Mandez à Castro. *in praxi Lusitana lib.3. cap.12.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tit.150. de dilationib.*

SVMMARIVM.

1 *Dilationes congruas ad probandum dare conuenit.*
2 *Dilationes iudici arbitrariae pro ratione documentorum, causarum, & personarum litigantium coarctari, aut extendi possunt interdum ad tres, nonnunquam ad sex menses.*
3 *Dilationum materia iudici arbitraria est. resolue vt num.4.*
5 *Dilatio ad probandum à iudice danda est, maximè si petatur à parte.*
6 *Terminus probationis in Regno Portugaliae, & Castellae quis, & num.7.*
8 *Dilatio semel concedenda est, & peremptoria intelligitur, etiamsi non exprimatur, ex causa tamen potest iudex dare aliam dilationem, num.9.*

L. Quoniam. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *dicunt.*

1 Dilationes congruas ad probandum dare conuenit.
2 Dilationes iudici arbitrariae pro ratione documentorum, causarum, & personarum litigantium coarctari, aut extendi possunt interdum ad tres, nonnunquam ad sex menses. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Castr. Bald. Angel. Sichard. Sebast. Naeui. Aloys. Leo *fol.56. verso,* Petr. Gilchen *tom.1. pag.671.* remissiue Ximen. *in concord. & Casal. in annot.*

Dilationem dare rerum necessitate cogatur.] Notatur ad hoc quòd dilationum materia iudici arbitraria est, vt per Anton. Grauat. *ad Vestr. in practic. lib.4. cap.1. num.4.* Menoch. *d. casu 52. num.2. cum seqq.* Franc. Viui. *deci.11. num.9.* Osasc. *Pedem. decis.22. à num.13.* Marant. *de ordine iudic. p.6. tit. de dilationib. num. 15.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.24. cap.6. col.2.* Treutler. *disput. select. p.1. disput. 5. thesi 10* Camill. Borrel. *in sum. decis. tit.47. de dilation. num.52. tom.1.* Amat Roderic. *in practica & forma videndi, seu examinandi processum, cap.7. n.29. in fine,* vbi resoluit quòd licèt termini probatorij sint arbitrarij, coarctari, restringi, aut prorogari à iudice valent, veluti attenta conditione & qualitate personarum, & causae, & locorum distantia. 3 4

Notatur etiam ad hoc quòd dilatio ad probandum à iudice danda est, maximè si à parte petatur, vt per Boer. *decis.294. à num.3.* vbi quòd non potest prorogatio fieri nisi parte petente, Prosp Carauit. *ritu 6 num 4.* Matth. Coler. *German. decis.121. num 1.* Verall. *decis.238. num.4. lib.1.* 5

Non amplius quam tres menses indulgeantur.] In Regno Portugaliae per Ordin Reg *lib 3. t.54. § 5.* indulgentur tres menses ad probationes in Regno Castellae faciendas, nisi locus maximè distet, quia arbitrio iudicis relinquitur qualis terminus vltra tres menses sit assignandus. 6

Si vero ex cont mentibus prouinciis, sex menses, &c.] Idem terminus assignatur in Regno Castellae ad probationes extra illud faciendas, ex *l.2. tit.11. l.3.* *Ordinam.* vbi Perez *in gloss.1.* In Regno Portugaliae per Ordin. Reg. *d. lib.3. tit.54. §.6.* sex menses constituuntur cùm probationes in Regnis Aragoniae & Franciae erunt faciendae. 7

Non facilè amplius quàm semel, &c.] Notatur ad hoc quòd dilatio semel est concedenda, & peremptoria intelligitur etiamsi non exprimatur, vt per Marant. *d p.6. tit. de dilat. num.2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.48. cap.8. num.10* Thom. Triuis. *Venet. decis.37. num 1. & decis.59 num.3. & 4. lib.1.* Mynsing. *cent. 1. obseru.71. & in cap. vltra tertiam.55. num.23. de restib.* Cornazan. *Lucensi decis. 5. num.1.* Aym. *consi.197. sub num.2.* Franc. Viui. *Neapol. decis.289. num.33.* Mascard *de probation. conclus.517. num.3* Surd. *consi.97. à num.16.* Rutg. Ruland. *in tract. de commissar, part.1. lib.2. cap.11. num.10.* Perez. *l.1. gloss. tit.6 lib.4. Ordin.* Camill. Borrel. *d. tit.47. d. dilation. num 20.* 8

Ex causa tamen, veluti si iustum impedimentum adfuerit, quin probationes fieri potuerint in prima dilatione, potest iudex dare aliam dilationem, ad not. per Paul. *in l. fin. num.7. ff. de ferijs,* Panor. *in cap. licèt causam, num.4. de probat.* Franc. *in cap. quoniam contra, verbo dilationes, num.5. de probation.* Duen. *reg.200.* Afflict. *decis.50.* Tiraq. *de retractu tit.2. §.1. gloss.3. num.30. & 31.* Nauar. *in cap. cùm contingat, quarta causa nullit. in princ. de rescript.* Crass. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.9. num.3 pag.385* Camill. Borrel *d. tit.47. de dilationib. num.22* vbi *num.23* asserit debere huiusmodi impedimentum aliter probari quàm per iuramentum, & *n.25. cum seqq.* pro iusto impedimento reputat si litiganti post lapsam primam dilationem superuenissent nouae probationes, vel impeditus fuerit qui petit nouam dilationem impedimēto aduersarij, vel quando in iudicio emergeret noua exceptio, nouúmve aliud incidens, vel quando fieret noua additio ad libellum, vel quando secunda, 9

secunda, aut vlterior dilatio daretur, vtraque parte præsente, & non contradicente: & quòd dilationis tempus non currat, si ille qui eam petiit impeditus fuit facto aduersarij, tenent etiam Marant. *part.5. num.30. pag.22.* Benedict. Capra *tom. 1. commun. opin.lib.4 tit.9. num.272.* Gonzal. *ad reg. Cancel.§.3. proœm.num.40. cum seq.* Vel facto iudicis, Mascard. *de probat.concl.1229.num.89.cum seqq. & concl.1236. num.40.* vel partes steterunt in compromisso, Boer. *decis.294. num.17.* Robert. Lancel. *de attent. part.2. cap.15. à num.34.*

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum impetrans non impetrat dilationem, sed is, contra quem aduersarius rescriptum impetrauit.*

2 *Iudex delegatus dicitur iudex extraordinarius.*

3 *Dilatio hæc deliberatoria cum sit solius rei, non sit communis actori.*

4 *Executio quamuis committatur in rescripto, pars obiiciens vitium aliquod precum, seu informationis, ita vt executio impediatur, audiri debet, & iudex, cui committebatur executio, cognoscit etiam de impedimentis & obiectionibus aduersùs rescriptum.*

5 *Dilatio aliqua dilatoria non detur actori, quia instructus venire tenetur ad causam.*

L. Si quando. II.

Imp. CONSTANTIN. *ad Vrsum Vicarium.*

1 RESCRIPTUM impetrans non impetrat dilationem, sed is, contra quem rescriptum aduersarius impetrauit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup hoc tit.*

2 *Ad extraordinarium iudicem*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex delegatus dicitur iudex extraordinarius, vt per Ias. *in l. ait prætor, in princip. num.1. ff. de re iudic.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 16. num.11.*

3 *Illi autem, qui in iudicium*, &c.] Aduerte quòd hæc dilatio deliberatoria cùm sit solius rei, actori communis non sit, secundum Petr. Gregor. *syntagm. lib.48. cap.8. num.18.* Borrel. *in summ. decis. tom.1. tit.47. num.140.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd quamuis in rescripto committatur executio, audiri debet pars obiiciens vitium aliquod precum, seu informationis, vt ita executio impediatur, & iudex, cui committebatur executio, cognoscit etiam de impedimentis, & obiectionibus aduersùs rescriptum, vt per Pinel. *in rub. de rescind. vendit. p.1. cap.2. num.28. vers. hoc autem generalius.*

5 *Quoniam instructus esse non potuit.*] E conuerso autem actori dilatio aliena deliberatoria dari non debet, quia instructus ad causam venire tenetur, Verall. *decis.15. par.1.* Borrel. *in summ. decis.tom.1. tit.47.num.17.*

SVMMARIVM.

1 *Actor non debet quem trahere ad extraordinarium iudicium; & nisi intra decendium satisdet de litis prosecutione, & euentuali solutione damnorum, & expensarum, reus ab obseruatione iudicij absoluitur, num.2.*

3 *ab Actore quandocunque petitum fuerit reum satisdare de solutione expensarum, iudex ad satisdationem huiusmodi illum cogere poterit, & si id adimplere noluerit, hoc non obstante ad vlteriora procedet in lite.*

4 *Actor si fuerit exterus, vel à iurisdictione seculari exemptus, & satisdare recusauerit, pro expensarum solutione in casu succumbentiæ, tunc reus ab obseruatione iudicij absoluendus erit. an sufficiat cautio iuratoria, num.5.*

6 *Fideiussio pro expensis præstanda à Clerico litigante coram iudice laico, & à laico coram ecclesiastico iudice, potéstque contra talem fideiussorem fieri executio non discusso principali. de habentibus præceptorias militares quid, n.7.*

8 *Actor satisdet in loco iudicij.*

9 *Fideiussio data in prima instantia non extenditur ad expensas factas in secunda.*

AVTH. Quod fieri.

ACtor non debet quem trahere ad extraordi- 1
narium iudicium; & nisi intra decendium sa- 2
tisdet de litis prosecutione, & euentuali solutione damnorum, & expensarum, reus ab obseruatione iudicij absoluitur. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.*

Vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.3. tit.20. §.6.* vbi 3
statutum est quòd quandocunque ab actore petitum fuerit reum satisdare de solutione expensarum, iudex ad satisdationem huiusmodi illum cogere poterit, & si id adimplere noluerit, hoc non ob-
stante ad vlteriora in lite procedet. At verò si actor 4
fuerit exterus, vel à iurisdictione seculari exemptus, & satisdare pro expensarum solutione in casu succumbentiæ recusauerit, tunc & hoc casu reus ab obseruatione iudicij absoluetur. Vnde Barbos. *in l. diuortio, §. interdum, num.30. vers. cæterùm, ff. soluto ma-*
trim. tenet non sufficere cautionem iuratoriam, 5
quia lex illa ideò iubet eo casu præstari quia forensis semper est suspectus, quod absit; quare processus non præstita prius huiusmodi cautione erit nullus; quicquid dicat Bernard. Muscatel. *in sua praxi aurea ciuili, p.3. gloss. expensis à num.4.*

6 Sic etiam fideiussio pro expensis præstanda est à Clerico coram iudice laico litigante, & à laico coram iudice ecclesiastico, & potest contra talem fideiussorem executio fieri non discusso principali: ita Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.33. à num.38.*

7 Et præceptorias militares habentes cum non soleant esse tenues in redditibus, & ad vitam durent, tenentur de iudicio sisti, cùm in his redditibus possit fieri pignoratio ab eisdem iudicibus secularibus: ita Valasc. *consult.66. num.31. in fine.*

8 *Nisi actor satisdederit*, &c.] In loco scilicet iudicij iuxta notata per Surd *decis.195. num.12.* Farinac. *in praxi crimin. q.33. num.41. & 42.*

9 Quæ quidem fideiussio data in prima instantia non extenditur ad expensas, factas in secunda, ex Bart. per text. *ibi in l. cum apud Sempronium, ff. iudicatum solui*, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.348. num.1. cum seqq.* Farinac. *in praxi crimin. quæst.34. num.111.*

SVMMARIVM.

1 *Dilatione pendente iudicis conquiescit officium, & num.2. etiam in causis criminalibus, num.3. secus quando iudex indicet tumultum in populo ab-*

retar

retardatam punitionem delinquentis, num.4. vel expressè reuocanis dilationem, num.5.
6 *Dilatione pendente nihil innouari debet, etiam fauore libertatis, licèt persona, cuius causa sit dilatio, de medio subducatur, num.7. secus quando actus, qui fiunt post dilationem, sunt in praeiud cium dilationis pendentis, aliàs non, num.8. vel iudex in dilatione concessa reseruauit sibi potestatem ad vlteriora procedendi, n.9. vel cessante causa dilationis, quia cessat & ipsa dilatio, n.10. aut si causa dilationis sit finita, num.11.*
12 *Dilatio regulariter intelligitur continua, diésque feriati currunt, nisi feria totam dilationem, vel maiorem illius partem absorberent, num.13.*

L. Siue pars. III.

Idem A. Profaturo præfecto Pannoniæ.

1 Dilatione pendente iudicis officium conquiescit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.a. num.1. sup. eoc tit.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text desumunt Ordin. Reg *lib 5. tit 54. §.15. l. Hysp.4 . . . fi . . . fin. tit.18. p.2. & 1.2. tit. 5 p 3. vbi glos 2. in fine*, Lap. *alleg.* 81. Socin. *reg.*127. Crot. *de testib. n.*410. Marant. *de ord. iud.* 3. *p.6. n.93. fol.*529. *verbo, & demum fertur sententia, pag.*177. secundùm nouam impress. & *p.4. dist 2. n 68 cum seqq. pag.*205. aliàs 188 Donell *comment. iuris ciuilis lib.*24. *cap.6 . . . fin.* Anton. Gabr. *commun. opin. lib.2. de dilation. concl.1. . . .* Lancellot. *de attentat. p.2. cap.7.* late Menchac. *controuers. vsufreq. p 2. cap 27. per tot.* Farin. *in praxi crimin. p.1. quaest.39. num* 8.
3 Amplia primò regulam huius text. procedere in criminalibus causis, in eis enim pendente dilatione nihil est innouandum, vt tenet Farinac. *d.q.39. a n.7.*
4 vbi *n.9.* restringit non procedere quando iudex videret tumultum in populo ob retardatam punitionem delinquentis, nam tunc ne sequatur tumultus, potest ad eam exequutionem, etiam capitalem, deuenire, termino, seu dilatione concessa, & *n.10.* post
5 Lancel. *d.c.7. n.9. & seq.* pariter restringit quando iudex expressè dilationem reuocauit, quia tunc illa reuocatà nihil est quod impediat processum ad vlteriora, de quo tamen ipse dubitat Farinacius.
6 Amplia secundò conclusionem procedere etiam fauore libertatis, vt probat Menchac. *d.c 27. num* 21.
7 Amplia tertiò procedere, licèt persona, cuius causa dilatio sit, de medio subducatur, ex eodem Menchac. *d. cap.27. n* 16.
8 Limita primò non procedere quando actus, qui fiunt post dilationem pendentem, sunt in praeiudicium dilationis pendentis, aliàs non, vt tenet Marant. *d.p.4. dist.16. n.70. pag.* 188.
9 Limita secundò quando iudex in dilatione concessa reseruauit sibi potestatem ad vlteriora procedendi, quod solent facere iudices quando suspicantur dilationem peti ex calumnia, tunc enim vigore dictae reseruationis potest ipse iudex non obstante dilatione concessa, ad vlteriora procedere, Lancel. *d. cap.7. n* 18. & *seq* Farin. *d.q.39. n.*11.
10 Limita tertiò cessante causa dilationis, quia cessat & ipsa dilatio, vt per Anchar. *cons.*394. *Dubium, n.3.* Card. Tusch. *pract. concl. tom.1. lit. C, conc.*137. *num.*18. & *concl.*102. *n.9.* & 17. quos refero *de Axiom. iuris vsufreq axiom.*11. *n.*11 addo Menchac. *d.c.*17. *num.*21. vbi *n.*18. & 19. dissoluit an dilatione pendente cùm cessat causa finalis ipsius, cesset etiā virtus dilationis.
11 Limita quartò si causa dilationis sit finita, ex *Barbos. Collect. in Cod. Tom. I.* Menchac. *d. cap.27. in fine, vers. ex qua si aduertis*, vbi etiam limitat quando ius repugnat, vel esset inutile, & nullius effectus, expectare dilationem.

Feriæ autem, &c.] Notatur ad hoc quòd dilatio regulariter intelligitur continua, diésque feriati currunt, vt per Franc. Marc. *Delph. decis.*55. Bellacomb. *tom.1. commun opin. l.b. . tit.8. . 6. vers. quam commu-nem*, vbi intelligit nisi feriæ totam dilationem, vel ipsius maiorem parte absorberent. 12 13

SVMMARIVM.

1 *Dilatio iudice sedente, non ambulante, cum causa cognitione petenda, ac decernenda est.*
2 *Iudex tacitè pronuntiasse dicitur, interlocutúmque fuisse, cùm processerit ad vlteriora.*
3 *ad Dilationes concedendas causa requiritur cognitio.*

L. A procedente. IV.

Idem A. . . . anum procons. Africæ.

Dilatio iudice sedente, non ambulante, cum causæ cognitione petenda ac decernenda est. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* 1

A procedente iudice dilatione, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex dicitur tacitè pronunciasse, & interloqu. tum fuisse cùm processerit ad vlteriora, vt per Dec. *cons.*2. . . . *lal. cons.* 05. *num.2. lib.1.* Menoch. . . . 153. . . . *vers. non obstant.* 2

Cum non aliàs nisi causa cognita, &c.] Ergo ad dilationes concedendas causæ cognitio requiritur, vt per Robert. *lib.1. sentent. cap.12. . . . & . . .* Nauar. *in cap. cum contingat, causa 4 nullit.* latè Camil. Borrel. *in sum. decis. tom.1. tit.47. de dilat. num .41.* vbi quòd prima dilatio dari debet cum modica causæ cognitione ac leui, & *n.43* quòd ad secundam, tertiam & quartam dilationem maior causæ cognitio exigitur, & in quarta non nisi iuris solemnitate seruata. 3

SVMMARIVM.

1 *Dilatio ab eo, cuius consilium requisitum fuit, frustrà petitur. non danda post conclusionem in causa, siue praecesserunt dilationes, siue non, num.2.*
3 *Dilationes ad probandū non sunt de substātia iudicij.*
4 *Iudex inquirere potest ex officio valorem rei, etiam post conclusum in causa.*
5 *Dilatione finita probatio facta nulla est.*

L. Cùm à nobis. V.

Idem A. ad Maximium P. V.

Dilatio ab eo, cuius consilium requisitum fuit, 1
frustrà petitur. Item post conclusionem in causa, 2
siue praecesserant dilationes, siue non, nulla est danda dilatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

Et ea tributa non sit, &c.] Ergo dilationes ad probandum non sunt de iudicij substantia, de quo vide Flamin. Chartar. *German. decis.*22. *n.7.* Camil. Borrel. *in sum. decis. tom.1. tit 47. de dilat. ex num.*168. 3

Eam dare cuiquam non licebit, &c.] Excipe casum singularem, videlicet quando pars nihil probauit, vel non plenè probauit in dilationibus, quæ dantur partibus ad probandam læsionem vltra dimidiam iusti pretij in alienationibus, aut transactionibus re- 4

rum suarum, quia tunc poterit iudex inquirere ex officio verum valorem ipsius rei, etiam post conclusum in causa, vt per Menchac. *in l. si quis in suo, § legis, in fine, num. 35. de inoffic. testam.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 258 num. 44.*

5 Et aduerte quòd dilatione finita probatio facta est nulla, vt per Boër. *decis. 352.* Mascard. *de probat. concl. 149. num. 25. & concl. 1229.* Amat. Roderic. *in practic. de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 7. num. 32.* nam cùm quid faciendum est in termino, factum post terminum non releuat, Flamin. Chartar. *decis. 85. num. 5.* Camill. Borrel. *d. tit. 47. de dilation. num. 116.* nisi post terminum admissæ fuerint huiusmodi probationes parte non opponente, vt ex Hippol. *in l. si quis ne quæstio, num. 91. ff. de quæstion.* resoluit Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 17 num. 10. vers. infero septimo.*

SVMMARIVM.

1 *Fiscus in dilationibus iure communi vtitur, nisi in casu, de quo agitur, reperiatur specialiter priuilegiatus, num. 2. si dubitetur an in aliquo casu fiscus sit priuilegiatus, néche, in dubio iudicandum est cum non esse priuilegiatum.*

L. Inter priuatos. VI.

Imppp. CONSTANT. CONSTANTINVS & CONSTANS AAA. *ad Petronium vicarium Africæ.*

1 Fiscus in dilationibus vtitur iure commun. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Aduerte quòd fiscus vtitur iure priuati, & sic iure communi, nisi in casu, de quo agitur, reperiatur specialiter priuilegiatus, *l. quod placuit, ff. de iure fisci, l. 1. de petit. hered.* cum similibus. Martin. Laudens. *in tract. de fisco, in princ. q. 14.* Menoch *consil. 142. n. 9. lib. 3.*

3 Pereg. *de iure fisci lib. 6. tit. 1. n. 1.* Farin. *fragm. crimin. p. 1. lit. F, n. 150. & n. 155.* subdit quòd quando dubitatur an in aliquo casu fiscus sit priuilegiatus, necne, in dubio iudicandum est eum non esse priuilegiatum.

SVMMARIVM.

1 *Dilationes in causis statum concernentibus non sunt denegandæ.*

2 *Dilatio hæc prorogatur ex causa iusta.*

3 *Dilatio, seu eius prorogatio concessa vni partium, alteri est communis, non est communis ei, qui iam probationibus renuntiauit, n. 4. idem vbi verisimiliter subornationis periculum in aduersario dilationem sibi communem esse contendente, timeri posset, n. 5.*

6 *huiusmodi Dilationi alter in alterius inuiti præiudicium renuntiare non potest, nisi daretur in fauorem minoris per restitutionem in integrum.*

L. Nec de statu. VII & vlt.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Messalæ P. P.*

1 Dilationes in causis statutum concernentibus nó sunt denegandæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup hoc tit.*

2 *Mensium nouem spatia egredi, &c.*] Ex hoc text. iuncta gloss. *verbo egredi*, colligitur iudicem ex iusta causa posse hanc dilationem legis prorogare, vt per Perez *l. 3. gloss. 1. tit. 11. lib. 3. Ordin. p. 672. in fine*, quæ quidem prorogatio non dicitur noua dilatio, sed præcedentis prorogatio, dum tamen antequam labatur prima, concedatur, Petr. Gregor *syntag. iur. lib. 48 c. 8. & num. 11.* Thom. Treuisan. *Venet. decis. 59. n. 3. & 4. lib. 1.* Ioan. Vincent. de Anna *alleg. 11. n. 5.* Garc. Mastrill. *Siciliæ decis. 35. n. 2.* & licèt intra primam assignetur, non currit tempus secundæ, nisi finita prima, ad not. per Tiraq. *de retractu tit 2. § 2. gloss. 1. num. 23. & num. 67. ad fin.* Gregor. Lop. *l. 2. verbo cosa, tit. 15. part. 3.* & debet parti notificari huiusmodi prorogatio, Garc. Mastrill. *d. decis 35 num 5.* non currit enim dilatio, nisi, postquam fuerit assignata, intimetur parti, vel eius Aduocato, seu Procuratori, vt per Marant. *de ordine iudic. part. 6. tit. de dilat. num. 14.* Azeued. *l. 1. num. 64. tit. 18. lib. 4. noua Recop.* Mascard. *de probat concl. 516. num. 6.* Guttier. *alleg. 7. num. 9. & practic. lib. 3. q. 37. num. 10.* Parlad *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. p. 5. § 19. num. 19.* Curi Philip *p. 1. § 16. num. 6.*

Dilatio, seu eius prorogatio vni partium concessa alteri est communis, quamuis sit concessa minori iure speciali per restitutionem in integrum, Marant. *dict. tit de dilat. num. 18.* Osasc. *Pedem. decis. 97. num. 4.* Petr Gregor *syntagm. iuris. l. l. 48. c. 8. num. 18.* Vincent. de Franch. *decis. 169. num. 3* Caualcan. *p. 1. decis. 21. num. 9.* Guttier. *pract. lib. 2. q. 32. num. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo dilation. n. 8.* Curi. Philip. *d. § 16. n. 9.* Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum cap. 7. num. 25.* Cald. Pereira *in l si curatorem, verbo vel aduersarij dolo num. 22.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom. 1. tit. 47. num. 50.* Menoch. *cons. 367. num. 33.* vbi *num. 28. vers. primo*, tenet quòd non est communis ei, qui iam probationibus renuntiauit, & *num. 35. & 38.* idem asserit vbi verisimiliter subornationis periculum in aduersario dilationem sibi communem esse contendente, timeri posset. 3 4 5

Alter in alterius inuiti præiudicium huiusmodi dilationi renuntiare non potest, nisi daretur in fauorem minoris per restitutionem in integrum, quia si tunc minor renuntiat dilationi sibi concessæ, non potest aduersarius ea vti, vide Caualcan. *d. decis. 21. num. 9.* Perez *l. vlt. in fine tit. 5. lib. 3. Ordin. pag. 578.* Soar. *in thesauro commun. lit. D, num. 76.* Azeued. *l. 3. num. 3. tit. 8. lib. 4. noua Recopil.* Rutg. Ruland. *de commissar. p. 1. lib. 2. cap. 9. num. 6.* Guttier. *dict. q. 42. num 3.* Valasc. *consult. 25. num. 11.* vbi tenet quòd si altera pars, cui dilatio restituitur ex iure speciali, re integra dilationi renuntiet, tunc renuntiatio hæc obest aduersario. 6

De feriis.

TIT. XII.

FERIÆ cùm in dilationum tempore cónumerentur *l. 3. sup. tit. prox.* meritò postquam dictum est de dilationibus, agitur de feriis: quæ nihil aliud sunt quàm forensium negotiorum vacationes, *l. pen. ff. h. t.*

Vide Cuiac. & VVesembec. item Ordinar. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 18. l. Hispan. 33. cum seqq. tit. 2. part. 3.* Viui. Kirchou. & alios *tom. 1. commun. opinion. lib. 3. tit. 16.* Damhaud. *in praxi ciuili cap.*

cap.119.de feriis. Cott. in memorab. verbo feria, Couar. variar.lib.4.cap.19.Menoch.de arbitr. lib.1.q.30. Donell.comment.iuris ciuilis lib.24.cap.7.Aloys.Ricc. in collect.decis.par.1.collect.124. Christoph. de Paz in schol.ad leges styli, 156. à num.3.Cardos.in praxi iudicum, verbo feria, Azot. instit. moral. part.2. lib.1. cap.27. Camill. Borrel. in sum. decis.tom.2. tit.38. de feriis, Arimin. Tepat. var.sentent. tom.1.tit.149. de feriis Petr. Gregor. syntag. iuris lib.2. cap. 16. de feriis, festisque & profestis diebus, & cap.17.de vigiliis ecclesiasticis.

SVMMARIVM.

1 *Appellationis tempora sunt continua, & in ea computantur feriæ repentinæ.*
2 *Appellare licet tempore feriarum repentinarum inductarum ob rem feliciter gestam.*
3 *Appellatio die festo interponi potest, licèt tunc eam prosequi non liceat.*

L. Quoniam. I.

Impp. CONSTANT. & MAXIMIAN. AA. SEVERVS & MAXIMIN. *Nobb. CC. Verino.*

1 APpellationis tempora sunt continua, & in ea computantur feriæ repentinæ. Colligunt ex Ordin.Cyn.Bart.Salicet.Castr.Bald.Angel.Sichard. Sebast.Næui.remissiue Catal. in annot. & Ximen. in concordant.

2 Vide Petr.Greg. syntagm.iuris p.1.lib.2.c.16. n.20. vbi per hunc text.tenet quòd tempore feriarum repentinarum ob gestam rem feliciter indictarum appellare licet, P.Soar. de Relig. tom 1. tract.2.lib.2. de diebus festis cap.30 num.13. vbi quòd in hac l.solùm dicitur ita esse seruandas quoad appellationem ferias repentinas sicut solemnes sine vlla adiectione. Bernard. Græuæ. ad practicam Cameræ Imper. lib.1. conclus.53.consider. 1.num.4.

3 In gloss. Quoniam consulis. ibi, item tempore feriarum solemnium non exercetur causa appellationis, &c. Notatur ad hoc quòd appellatio potest in die festo interponi, licèt eam prosequi tunc non liceat, vt per Sigism. Scacc. de appellat. quæst.12. num.51.P. Soar. d.cap.30.num.12. cum seqq. vbi num.13. in fine, ait, ex iuribus hic citatis videtur posse colligi libitum esse appellare in die festo quando necessitas vrget, vel præfinitus numerus dierum finitur, nisi ita fiat ex quacunque causa id accidat:nam cum appellatio sit quædam naturalis defensio,meritò tùc conceditur,ne homo illa priuetur.Si verò cómodissimè potest interponi, vel postponi ad diem festum, nec ratio naturalis defensionis postulat vt id fiat tali die, nec iura hic citata id permittunt,nec si permitterent extendenda viderentur ad festa religiosa;& tandem concludit quòd licèt non auderet id damnare, nec videretur excessus grauis, quia sine magno strepitu fieri potest, & est res fauorabilis,nihilominus consulit vt in die profesto fiat quoties commodè possit.

SVMMARIVM.

1 *Die Dominico actus voluntariæ iurisdictionis, vt manumissio, exerceri possunt.*
2 *Feriæ olim dari solitæ.*
3 *de Die Dominico, remissiuè.*
4 *in Causis piis (vt est libertatis datio) proceditur etiam diebus feriatis.*
6 *Messis & vindemiæ tempus olim apud Romanos, apud Hispanos quod, num.6.*
7 *Feriis rusticalibus gaudent etiam homines, qui non habent prædia. illis expressè, vel tacitè renunciari potest, num.8.*
9 *Pascha festiuitas, remissiuè.*
10 *L. vt in die, de feriis, enucleatur.*

L. Vt in die. II.

Imp. THEODOS. A *Viceno.*

DIe Dominico actus voluntariæ iurisdictionis, 1 vt manumissio, exerceri possunt. Olim feriæ 2 debantur ab 8. Kal. Iulij in Kalen. Augusti ratione messis: à 10. Kalen. Septembris in Idus Octobris vindemiales. Sancti Paschatis dies cum aliis pro feriatis habebantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l.1.n.1 sup.hoc tit.

Die Dominico.] De die Dominico dixi in collect. 3 ad cap.1.num.2.hoc tit. in Decretalib.

Ac manumittere liceat.] Notatur ad hoc quòd 4 in piis causis (prout est libertatis datio) proceditur etiam feriatis diebus, vt per Tiraq. de priuileg.piæ causæ, priuil.156.

Et à die octauo Kalendarum, &c.] Olim apud Ro- 5 manos incipiebat tempus messis ab octauo Kalédis Iulij vsque ad Kalendas Augusti, & vindemia à 10. Kalendis Septembris, vsque ad Idus Octobris, vt ex Plini. lib.18. naturalis historiæ cap.31. & Duaren. asserit D. Barbos. in l. diuersio, in princ. p.1. num.9. ff. soluto matrim. Et per l. Hisp 37. tit.2. part.3. statu- 6 tum est feriatos dies ob publicam vtilitatem esse vnum mensem pro blandis colligendis, alium pro vindemiis fiendis secundùm terræ consuetudinem.

Quibus rusticalibus feriis gaudent etiam homi- 7 nes, qui non habent prædia, ex quibus panem, aut vinum colligant, l.tigni appellatio,§.tignorum.ff.de leg. 3.vbi inquit Bald.quòd homines,qui non colligunt nisi castaneas, vtuntur his feriis, Montalu in foro leg. l.1.verbo in de Iulio tit.5. lib.2. Greg.Lop. d.l.3. verbo pane vino tit.2. part.3. Cott. in memorab. verbo Feria. Vezin.tom.1. commun. opin. lib.3. tit.10.n.1. pag.38.

Et possunt illis expresse, vel tacitè partes renun- 8 tiare, l.1. & l. si feriatis, ff. hoc tit. Ant. in praxi §.3. cap.7. num.2. Cald. Pereira de resolut.emphyt.cap.17. num.10. col.5. Camill. Borrell. in sum. decis. tom.2. tit.42. de iudic.n.86 Azor. instit. moral.p.2.lib.1. c.27. quæst.18. & vide ad l.omnes dies 7 hoc eod.tit.1.in fine.

Sanctum quoque diem Pascha, &c.] De his festi- 9 uitatibus dixi in collect. ad cap. vlt. hoc tit. in Decretalib.num.5.11.& 16.

Quod contra hoc factum fuerit, omnibus modis irritatur.] Id est, ipso iure, quia verba illa, omnibus modis, 10 multum ampliant verbum irritatur, irritari enim debet non solùm factum tollendo, sed etiam declarando validum non fuisse. Ita Soar. de Relig. tom. 1. tract. 2. lib.2. de diebus festis cap. 30.n.1. Cardos. in praxi iudicum, verbo processus num.11.

SVMMARIVM.

1 *Die Dominica indices, & officia artium quiescant, opera tamen ruralia vrgente necessitate non intermittenda.*
2 *Diebus feriatis licitè fiunt quæ pertinent ad agricul*

culturam, & vinearum putationem. hodie non licet nisi sacris peractis, & vrgente necessitate, ex quadam dispensatione, num. 3.
4 *Studium an sit licitum scholaribus diebus Dominicis, & festiuis, remissiuè.*

L. Omnes iudices. III.

Imp. Constantin. A. *Elpidio.*

1 Die Dominica iudices, & officia artium quiescent, opera tamen ruralia vrgente necessitate non intermittenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 *Omnes iudices, vrbanaque plebes,* &c.] De his omnibus vide notata *in collect. ad cap. 1. hoc tit. in Decretalib. num. 6. & ad cap. vlt. n. 31. eod. tit.*

3 *Ruri tamen positi,* &c.] Notatur ad hoc quòd diebus feriatis licitè fieri possunt ea, quæ pertinent ad agriculturam & vinearum putationem, vt per Renat. Choppin. *de priuileg. rusticor. lib. 2. cap. 7.* Camill. Borrell *in sum. decis. tom. 2. tit. 28. de feriis, ex num. 94.* Et aduertit. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 2. cap. 16. à num. 24.* quòd licèt Columel. *lib. 2. de re rustica, cap. fin.* permittat plura rusticis in sacris feriis, nihilominus tamen addit hodie id non licere nisi sacris peractis, & necessitate vrgente, atque ex dispensatione quadam. Vnde si immineat tempestas, vel magna pluuia, licitum erit in festis vuas colligere ne pereant, & segetes iacentes in agris ad locum securum deferre, vt tenent citati per me *in collect. ad c. 3. hoc tit. in Decretal. num. 6.*

In gloss. *Et artium. in addit* ibi, *an studium sit licitum scholaribus diebus Dominicis, & festiuis,* &c. Vide notata *in collect. ad d. cap. 3. num. 3. cum. seqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Ferias repentinas solus Princeps indicit, & num. 2.*
3 *Feriæ repentinæ quæ sint.*

L. A nullo iudice. IV.

Idem A *ad Seuerum.*

1 Ferias generales repentinas solus Princeps indicit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 2. cap. 16. num. 12. & 20.* Perez *ad l. 1. vers. præterea sunt, tit. 7. lib. 3. Ordin.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib. 1. conclus. 53. consid. 2. num. 3.* Camill. Borrell *in summ. decis. tom. 2. tit. 38. num. 46.* Garc. Mastrill. *in tract. de magistratib. lib. 3. cap. 4. à num. 187. & præcipuè num. 192.*
3 vbi ferias repentinas ait illas esse, quæ à Principe propter inaugurationem, triumphum, rem prosperè gestam, natalem alicuius magni Principis, vel filiorum, aut alias causas extra ordinem indicuntur, & ideo repentinæ appellatæ, quia nulla earum certa lex, aut tempus esse potest.

S V M M A R I V M.

1 *Messium, & vindemiarum feriæ non attenduntur in publicis, & fiscalibus causis, & num. 2. & principaliter, vel secundariò accedentibus vtilitati publicæ, num. 3.*

L. Publicas. V.

Imppp. Valent. Valens & Grat. AAA. *ad Olybrium.*

Messium & vindemiarum feriæ non attenduntur in publicis, & fiscalibus causis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Martin. Laudens. *in tract. de fisco quæst. 36.* Franc. Lucan. de Parma *in tract. de priuileg. fisci, part.* [illegible] *num. 67.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 24. cap. 7. col. fin.* Farinac. *fragm. crimin. part. 1. lit. F, num. 202.* eleganter D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. part. 1. num. 51.* vbi procedere ait in causis publicis, scilicet principaliter, vel secundariò accedentibus vtilitati publicæ, vt quia pertinent ad regimen, siue conseruationẽ Reipubl. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 2. c. 16. sub n. 7.* 2 3

S V M M A R I V M.

1 *Quadragesimæ tempore quondam criminalium causarum cessabat executio, & num. 2. de consuetudine non seruari, num. 3.*

L. Quadraginta diebus. VI.

Iidem AAA. *Luciano Vicario Macedoniæ.*

Tempore Quadragesimæ criminalium causarum executio quondam cessabat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Franc. Marc. *Delphin. decis. 409. incip. Quæritur in festis, post num. 1.* Clar. *in pract. §. fin. q. 50. n. 3.* vbi asserunt hanc legem quatenus prohibet cognitionem causarum criminalium diebus Quadragesimalibus, de consuetudine non seruari, Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 24. cap. 7.* Ludou. Rodolphin. *in tract. de modo viuendi diebus Quadrages. num. 37.* 2 3

S V M M A R I V M.

1 *Omnis dies est iuridica, nisi constet quòd sit feriata.*
2 *Executio sententiæ fieri potest diebus feriatis in vtilitatem hominum, & num. 6.*
3 *Kalendas Ianuarias colere, vt olim, prohibitum.*
4 *Strenas dandi mos apud Ethnicos.*
5 *de Pascha sacris diebus, remissiuè.*
7 *Epiphaniarum etymon.*
8 *de Festiuitatibus B. Virginis, remissiuè.*
9 *Feriis inductis licèt ob necessitatem hominum possint renuntiare partes, non tamen impedit quin testes allegent ferias.*
10 *Partes possunt renuntiare feriis inductis pro necessitate & fauore hominum, non autem feriis ad honorem Dei, & Sanctorum, etiamsi cum iuramento renuntiatum esset feriis introductis ad honorem Diuinum. 11.*

L. Omnes dies. VII.

Imppp. Valent. Theod. & Arcad. AAA. *Albino P. V.*

Omnis dies est iuridica, nisi constet quòd sit feriata. Item executio sententiæ fieri potest die- 1 2
bus

bus feriatis in vtilitatem hominum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 *Kalendarum quoque Ianuariarum*, &c.] Vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 2. cap. 16. num. 28. & 29.* vbi ait prohibitum fuisse in Concilio Turonensi ne secundum errorem antiquum quispiam coleret Ka-
4 lendas Ianuarij; solebant enim veteres Ethnici strenas Kalendis Ianuarij dare, inaugurandi anni causa.

5 *Sacros quoque Paschæ dies*, &c.] De his festiuitatibus dixi *in collect. ad c. vlt. in Decretalib. n. 5. 11. & 16.*

6 *Differatur exactio.*] Nisi debitor sit suspectus de fuga, quia hoc casu etiam diebus festiuis in carcerem detrudi potest, vt per Socin. *reg. 78.* Alphan. *collect. 24.* Roder. Xuar. *ad l. post rem iudicatam, in declar. legum Regni, extens. 4. num. vlt. in tit. de los emplazamientos, §. sed attende, num. 23.* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. p. 5. §. 4. num. 9.* Cuall. *commun. q. 760. num. 25.* Quæ autem suspicio sit sufficiens in his terminis relinquitur arbitrio Iudicis, Menoch. *remed. 2. adipisc. num. 9. & de arbitr. cas. 124. num. 4.* Matienz. *l. 10. gloss. 1. n. 7. lib. 5. nouæ Recop.*

7 In gloss. *Epiphaniarum.* ibi, *ab i vi quod est supra. & onos quod est sonus. quia sonum de super acceperunt Magi, vt per aliam viam redirent*, &c. Vide Durand. *in ration. diuinor. offic. lib. 6. cap. 16.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 1. cap. 11.* Filliuc. *in quæst. moralib. tractat. 37. cap. 3. num. 32.*

8 In gloss. *Apostolica.* ibi, *an in die B. Virginis*, &c. De festiuitatibus B. Virginis late agunt Doctores per me citati *in collect. ad cap. vlt. num. 18. hoc tit. in Decretalib.*

9 In gloss. *Vel ortus, fin.* ibi, *An autem ab omnibus prædictis possit consensu partium recedi*, &c. Vide Doctores citati *in collect. ad l. 2. prope fin. sup. hoc eo tit.*

In ead. gloss. ibi, *Sed quia in vtates renuntiari ito an testes cogantur*, &c. Notatur ad hoc quòd licet feriis inductis ob necessitatem hominum possint partes renuntiare, tamen non impedit testes allegare ferias, vt per Ias. *in l. 1. num 9. ff. hoc tit.* Men. *hac. controuers. vsufreq. p. 2. cap. 23. num. 15. post princip.*

10 In ead. gloss. ibi. *in iisque ob necessitatem hominum sunt* &c. Notatur ad hoc quòd partes renuntiare possunt feriis inductis pro necessitate & fauore hominum; secus verò feriis ad honorem Dei & Sanctorum, vt per Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 16. n. 8. vers. trigesimo dicitur*, Lanfranc. Balb. *decis. 313. incip. feriis ob necessitatem*, Cened. *ad Decretal. collect. 142. sub num. 1.* Camill. Borrel. *de compromiss. §. 2. gloss. 6. num. 19. & §. 3. gloss. 4. num. 68. & sum. decis. tom. 2.*
11 *tit. 38. de feriis num 90.* vbi *num. 91.* extendit etiam si cum iuramento renuntiatum esset feriis introductis ad honorem Dei.

SVMMARIVM.

1 *Actus voluntariæ iurisdictionis perfici possunt quolibet tempore, etiam feriato.*

2 *Actus legitimi, ac voluntarij in mero facto consistentes, & qui causæ cognitionem non desiderant, celebrari possunt diebus etiam feriatis in honorem Dei.*

3 *Pignoratio, quæ ad sententiæ executionem conceditur, cum nullam causæ cognitionem desideret, ferialibus diebus concedi potest.*

4 *Absolutio ab excommunicatione ad cautelam fieri potest diebus feriatis.*

5 *Absolutio in iuramento impetrari, & concedi potest diebus feriatis, id tamen an, & quando vti ... sit, remissiuè.*

6 *Tutores & curatores dari, amoueri, allegationésque allegari possunt diebus festiuis, dummodo non tractetur de tutela ex inquisitione, vel requirente causæ cognitionem.*

7 *Arbitratores possunt ferre laudum suum diebus feriatis, cum sint amicabiles compositores, nec causæ cognitio apud eos desideretur. Vel etiam quia arbitramentum hoc est instar transactionis, quæ diebus his celebrari potest, num. 8.*

9 *Donationis insinuatio fieri potest diebus feriatis, quia nulla causæ cognitio ibi requiritur.*

L. Actus omnes. VIII.

Idem AAA. Tatiano P. P.

Actus voluntariæ iurisdictionis perfici possunt quolibet tempore, etiam feriato. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup hoc tit.* 1

Probat hic text. actus legitimos, ac voluntarios in mero facto consistentes, & qui causæ cognitionem non desiderant, diebus feriatis etiam in honorem Dei celebrari posse, vt per Tiraq. *de retract. lig. § 36. gloss. 2. n. 55. & in fine tract. n 82. & 83* vbi inter ea, quæ nihil ad iudicia pertinēt, enumerat protestationem, denuntiationem, interpellationem, & id genus cætera, Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 10. n. 5. & 6.* hinc tenet feriata die capi posse fideiussionem à carcerato de se repræsentando, Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 16. num. 68* vnde infert posse Notarium facere instrumentum in die feriato, quia est voluntariæ iurisdictionis, Menoch. *de arbit. q 30. n. 14.* vbi hinc etiam infert fieri posse emancipationes ac manumissiones, Camill. Borrel. *in sum. decis. tom 2. tit. 38. de feriis num. 93.* vbi exemplificat in adoptione, emancipatione, & manumissione; Cardos. *in praxi iudic. verbo feriæ. num. 3.* vbi exemplificat in partitionibus, transactionibus, donationibus, venditionibus, & similibus. 2

Ex quibus primò infertur pignorationem, quę ad sententiæ executionē conceditur, cùm nullam causæ cognitionem desideret, his ferialibus diebus concedi posse. Ita Menoch. *d. q. 30. num. 16.* Camill. Borrel. *d. tit. 38. de feriis n. 82.* vbi *n. 85.* tenet quòd pignoratio, quæ fit in executione sententiæ, potest fieri in festis diebus etiam ad honorem Dei, & Sanctorum. 3

Secundò infertur absolutionem ab excommunicatione ad cautelam fieri posse diebus feriatis, vt per Franc. Viu. *Neapol. decis. 93. lib. num. 9.* Menoch. *d. q 30. n. 14 in fine.* Camill. Borrel. *d. tit 38. num. 114.* 4

Tertiò infertur absolutionem in iuramento impetrari & concedi posse diebus feriatis, de quo, an, & quando verū sit, vide Anton Corneum *in tract. de absolutione à iuramento §. 3. q. 20. per tot.* quem refert Camill. Borrel. *d. tit. 38. num. 112. & seqq.* 5

Quartò infertur posse dari tutores & curatores, illósque amoueri, & excusationes allegari diebus feriatis, dummodo non tractetur de tutela ex inquisitione, vel requirente causæ cognitionem, Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 18. §. 5.* Anton. Piagg. *de tutor. & curat. quæst 6. num 2.* Paul. Montan. *de tutel. & iuris cap. 25. num. 1. & 2.* Cardos. *in praxi iud. cum, & Aduocat. verb. feriæ num. 5.* Camill. Borrel. *d. tit. 38. à num. 102.* 6

Quintò infertur posse in huiusmodi feriatis diebus arbitratores suum laudum ferre, cum sint amicabiles compositores, nec causæ cognitio apud eos desideretur, vt per Menoch. *d. q. 30. n. 17.* vbi eam etiam præstat rationem, quia arbitramentum hoc est instar transactionis, quę diebus his celebrari potest. 7

9 Sextò infertur donationis insinuationem posse fieri his diebus, quia nulla causæ cognitio ibi requiritur, vt per Rebuff. *tom. 2 ad leges Galli., tract. de donat. insin. art. 3. gloss.* 8. *in fine*. Burg. *cons. 3. n. 70. in fine* Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 10. num. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Latro insignis potest quolibet die mitti ad furcam, & num. 2. declara vt n. 3. executio cuiuslibet sententia an & quando fieri possit die feriato, n. 4.*
5 *Isauri piratæ insignes.*

L. Prouinciarum. IX.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Anthemio. P. P.*

1 Latro insignis potest quolibet die ad furcam mitti. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. 35. tit. 2. part. 3.* Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 2. cap. 16. num. 8.* Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 21. num. 212.* Decian. *in tract. crimin. tom. 2. lib. 9. cap 29. num. 20.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo feria num. 7.* & Anast. Germon. *de sacrorum immunit. lib. 2. cap. 18. à num. 12.*

3 Declarando procedere casu quo periculum esset in mora executionis, veluti si spectaretur magnum scandalum in populo, vel timeretur delinquentis carcerati fuga, vel quodlibet aliud imminens periculum, propter quod euitandum conueniens visum fuisset sententiæ executionem accelerare, & illam etiam festo die executioni mandare; ad not. per Gregor. Lop. *d. l. 35. verbo, de los ladrones.* Perez *in l. vnic. tit. 7. lib. 3. Ordin. pag. 991.* Clar. *in pract. §. fin. q. 64. n. 34. & q. 97. n. 6. & 7.* Bobadil. *d. cap. 21. num. 212.*

4 An autem & quando executio cuiuslibet alterius sententiæ die feriato fieri possit? vide Hippol. *in l. vnius, §. cogniturum, num. 85. ff. de quæstion.* Guid. Pap. *decis. 215. num. 5.* Tiraq. *in tract. de pœnis temper. causa 49. num. 31.* Clar. *d. §. fin. q. 97. num. 6* Thesaur. *Pedem. decis. 95.* Mascard. *de probat. concl. 1311. num. 30.* Parlard. *rerum quotid. lib. 2. cap. fin. p. 5. §. 4. per tot.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. q. 34. art. 9.* Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 2. cap. 38. num. 11.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo feria num. 4. & verbo sententia num. 20.* Camill Borrel *tom. 2 tit. 38. a num. 78.*

5 *Isaurorum.*] Piratas esse insignes magis communiter asserunt Doctores, de quibus meminerunt Alciat. *lib. 3. dispunct. cap. 20.* Forcatul. *Necyomantia dial. 97. n. 12* Caluin. *in suo lexic. iurid. verbo Isauros, pag. 465.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 233.*

SVMMARIVM.

1 *nullus Actus iudiciarius die feriato, vel sacrato in honorem Dei exercendus est, pacta tamen, & transactiones feriatus dies non suspendit.*
2 *τὸ* Nullis volumus voluptatibus occupari, *l. 10. de feriis, enodantur.*
3 *Capi & carcerari nemo potest pro debito ciuili in diebus feriatis, propter honorem Dei.*
4 *Citatio non potest fieri die feriata.*
5 *Pacta conferri possunt diebus feriatis.*
6 *Scenis theatralibus interesse non licet diebus festiuis.*
7 *Certamen circense, pro consictu equestri.*
8 *Ferarum lacrymosa spectacula, ad sanguinolentam taurorum exagitationem extenditur à Parlador.*
P *Debitor iussi ictus de fuga carcerari potest die feriato.*

L. Dies festos. X. & vlt.

Impp. LEO & ANTHEM. AA *Armasio P. P.*

In die feriato, vel sacrato in honorem Dei nullus actus iudiciarius exercendus est, pacta tamen & transactiones feriatus dies non suspendit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Nullis volumus voluptatibus occupari.] Intellige si ex illis nascatur aliquod scandalum, vel detur occasio violandi ecclesiasticum præceptum audiendi sacrum: nam extra hos casus nó videtur prohibitum venari, siue piscari recreationis gratia, quippe quòd inter opera, quę suapte natura vel liberalia, vel seruilia sunt, videntur medium locum habere, hoc est, nec omnino libera, nec omnino seruilia esse, Vide Rebel. *de obligat iustit p. 2. lib. 1. q. 14. sect. 3. num. 14.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 10. r. 14. pag. 388.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 1. cap. 27. q. 7.* Illiuc. *in quæst. morali tom. 2. tract. 27. cap. 9. à num. 172.* 2

Et à cunctis executionibus excusetur.] Notatur ad hoc quòd capi ac carcerari nemo potest pro debito ciuili in diebus feriatis in honorem Dei, vt per Bald. *in tract. de carcer. cap. 1. num. 6.* Farin. *in praxi crimin. quæst. 28. n. 106.* vbi refert decreuisse sanctæ mem. Pium Papam V. exequutiones nec reales, nec personales pro ciuili debito posse in vrbe fieri in diebus feriatis, & quos Ecclesia iubet seruari in honorem Dei, Virginis, & Sanctorum, & sic reuocauit dispositionem huius text. quæ iam in desuetudinem abierat, & *num. 109* limitat si quis caperetur pro delicto, præsertim graui & enormi, secus pro leui, nisi esset periculum ne reus aufugeret, qui tunc potest capi in die feriato etiam quòd delictum, pro quo capitur, esset leue. 3

Taceat apparitio, &c.] Notatur ad hoc quod citatio non potest fieri die feriata, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 1. §. 17. l. Hispan 34. tit. 2. part. 3.* Bart. *in l. 1. §. nunciatio, num. 30. ff. de noui oper. nunc.* Tiraq. *de retractu lig. §. 36. gloss. 2. n. 54. & seq. & ad fin. tit. num 58. cum seqq.* Gail. *lib. 1. obseru. 55. num 16.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. memb. 1. num 119.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit 9. n 9. pag. 587.* Azeued. *l. 4. num. 5. tit. 1. lib. 1. noue Recop.* Curi. Philip. *p. 1. §. 8. num. 6.* Soar. *de Relig. tom. 1. tract. 2. lib. 2. cap. 38. num. 4.* Valer. Reginald. *in praxi fori pænit. lib. 19. num. 45.* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu citat. num. 45. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 366. num. 1.* Bernard Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 53 consid. 1 num. 4. & consid. 2.* 4

Pacta conferant.] Notatur ad hoc quòd diebus feriatis pacta conferri possunt, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 24. cap. 7. col. fin.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo feriæ. num 3.* 5

Scena theatralis, &c.] Notatur ad hoc quòd diebus festiuis non licet scenis theatralibus interesse, de quo vide Paul. Comitol. *respons. moral. l. 5. q. 11. n 5.* 6

Circense certamen.] Pro equestri consictu accipi tenet Caluin. *in suo lexic. iuridico, verbo certamen circense.* 7

Aut ferarum lachrymosa spectacula] Ad immanem & sanguinolentam taurorum exagitationem, de 8

de qua in Hispania, extendit Parlador. *lib. 2. rerum quotid. cap. 7. num. 2. & seq.* Cui adesse prohibuit Clericis sacris Ordinibus initiatis Gregorius XIII. quadam sua constitutione, cuius tenorem recensent Salzed. *ad Bernard. in pract. cap. 72.* aliàs 75 *in nouiss. edit.* Stephan. Quarant. *in summ. Bullar. verbo torneamenta.* Postea Clemens VIII. pro Regnis Hispaniarum pœnas & censuras contra Clericos supradictos impositas sustulit, & amouit (exceptis Monachis & Fratribus Mendicantibus, cæterisque Regularibus cuiuscunque Ordinis & instituti) ad terminos iuris communis reducendo. Monet tamen sua Sanctitas, ac in Domino hortatur Clericos seculares beneficia ecclesiastica obtinentes, vel in sacris Ordinibus, seu ecclesiastica dignitate constitutos existentes ne paterna hac eius benignitate abutantur, prout pleniùs in suis litteris sub Dat. Romæ *die 13 Ianuarij* 1596. pleniùs continetur, quarum litterarum contextum referunt Quarant. *vbi suprà*, & Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. q. 68. art. 2.* & de illis meminere Guttier. *canon. lib. 1. cap. 7.* Azor. *instit. moral. p. 3. lib. 2. cap. 15. à princip.* D. Roder. à Cunha *in comment. ad cap. Presbyteri, num. 3. & 4. distinct. 19.* sub quibus non contineri Milites D. Iacobi, Alcantaræ, si similes, tenent Aragon. *2. 2. q. 88. art. 21. ad vlt. argum.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 13. cap. 4. q. 4. in fine.*

9 In gloss. *fideiussionis.* ibi, *nisi timeatur de recessu, &c.* Notatur ad hoc quòd debitor suspectus de fuga potest carcerari in die feriato, vt Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 1. §. 17.* Cott. *in memoralib. verb. fugitiuus.* Viui. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. titul. 33. de reuocan. his, quæ in fraudem credit. n. 24. pag. 334.* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. p. 5. § 4. n. 9.* Perez *l. 1. tit. 7. lib. 3. Ordin. pag. 582.* Surd. *de aliment. tit. 8. q. 1. n. 12.* Soar. de Paz *in practic. tom. 1. part. 5. cap. 3. §. 3. n. 149. in medio*, Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. 25. n. 6* Farin. *d. q. 27. n. 107* vbi *n. 108* dixit quòd licet debitor suspectus de fuga possit in die feriato capi & carcerari, non tamen potest tanquam suspectus de fuga idem debitor aliàs captus arestari, seu sequestrari in die feriato.

De iurisdictione omnium iudicum, & de foro competenti.

TIT. XIII.

IVRISDICTIO nihil aliud est quam notio, *ff. de re iudic. l. 5. in princ.* cum aliqua coërcitione, *ff. de offic. eius l. 1. in fin. & l. vlt. in fin.* Forum competens est, vbi quis agere, vel conueniri debet *ff. lib. 5. tit. 1. in rubr.*

Vide Azor. Goffred. de Trano, Hostiens. & Placentinum *in summ. huius tit.* Cuiac. Pac. & VVesembec. item Brisson. *lib. 3. select. cap. 18.* Iacob. Galiard. *in speciali tractat. huius tit.* Quintanad. *in tract. de iurisdict. & imperio*, Soar. de Paz *in pract. tom. 1. temp. 1.* Soar. Kirchou. Donat. à Fina, Viui. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 11.* Mori. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. de iurisdict. omn. iudic.* Francisc. de Claperiis *in tract. de iurisdict. & imperio*, Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 1. tit. 41.* etiam *de iurisdict. & imperio*, & *tit. 43. de foro compet.* Arimin. Tepat. *recept. sentent. tom. 1. tit. 71. cum seqq.* Ludouic. Molin. *in tract. de iurisdict. & variis generibus potestatum publicarum, iudiciumve.*

De iurisdictione peculiares ediderunt tractatus Hieronymus Muscorni *tom. 3. tract. Doctor. part. 2. fol. 15.* & Ioannes Gillorus *eodem tom. 3. p. 1 fol. 2.* D. Marta, Scipio Gentilis, Io. Longoualli, M. Ant. Muretus, Georg. Obrecht, Tob. Paurmeister, Conr. Princierus, Antonius Goueanus, Ioannes Zanardus, Iacobus Menochius, & Henricus Bocerus.

De iurisdictionis origine Petr. Bertrand. *d. tom. 3. p. 1. fol. 29.* Durand. de S. Portiano.

SVMMARIVM.

1 *Iudex incompetens partium consensu, ac prorogatione, non obstante impedimento incompetentiæ iudicat.*
2 *Iurisdictionis prorogatio, remissiuè.*
3 *Procurator fisci partium consensu index competens esse potest inter priuatos.*
4 *Iudex, qui habebat limitatam iurisdictionem ad causas certæ qualitatis, potest ex prorogatione cognoscere de causis diuersæ qualitatis. proponitur opinio Authoris, num. 5.*
6 *L. non quibus, de iurisd. omn. iud. explicitur, & numer. 7. 8.*
9 *Prorogatio vt valeat, oportet quòd ille, cuius prorogatur iurisdictio, illam habeat, aliàs impossibilis est prorogatio, cum id quod nullum est, extensionem minime recipiat.*
10 *Iurisdictio delegati an possit prorogari consensu partium, non prorogatur post tempus finitum, n. 11. non de persona ad personam, n. 12.*
13 *Iurisdictio prorogatur de persona ad personam, de tempore ad tempus, de loco ad locum, de re ad rem, de casu ad casum, de causa ad causam an autem in causis meri, vel mixti imperij, remissiuè n. 14.*

L. Non quidem. I.

Imp. ANTONINVS A. *Seuero & aliis.*

IVdex incompetens partium consensu, ac prorogatione, non obstante impedimento incompetentiæ iudicat. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Fulgos. Angel. Sichard. Aloys. Leo *fol. 57.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

De prorogatione iurisdictionis vide Marant. *de ordin. iudic. p. 4. dist. 12.* Menchac. *controuers. vsufr. eq. p. 2. cap. 13 per tot.* latè D. Barbos. *in l. 1. ff. de iudic. art. 1. per tot.* 2

Probat hic text. quòd Procurator fisci, qui habet iurisdictionem limitatam cognoscendi de causis inter fiscum & priuatos, iuxta text. *in l. 1. si aduersus fiscum*, & hac ratione inter priuatos, iudex esse non possit, *l. 1. de pedan. iudicib.* de consensu tamen partium iudex competens etiam inter priuatos esse potest; vnde videtur colligi iudicem, qui habebat limitatam iurisdictionem ad causas certæ qualitatis, posse ex prorogatione cognoscere de causis diuersæ qualitatis, vt per Paul. de Castro *in l. testamenta omnia, num. 5.* & *ibi* Ias. *n. 1. de testam.* 3

Sed vt certa ab incertis separemus, distinguendum est maximam differentiam existere inter iurisdictionem ordinariam ad certum genus causarum, seu certum genus personarum limitatam, & inter iurisdictionem ordinariam vniuersalem in quascunque causas & personas ciuitatis vnius, & territorij; illa quidem prorogationem non recipit ad causas alias 4

alias, vel personas diuersas, quia cùm limitata sit, limitatum parit effectum, *l. in agris, ff. de acquir. rerum domin.* & extra causas & personas sub sua iurisdictione contentas nulla iurisdictio ad causas aut personas alias reperitur in iudice, ideirco prorogabilis non est partium consensu, *l. 1. ff. de iudic. l. priuatorum, inf. hoc eod. tit.* & de hac intelligitur communis Doctorum traditio *in l. testamenta omnia*, quòd iurisdictio super certo causarum genere concessa ad causas alias diuersæ speciei prorogabilis non est, vt alios referens tradit Marta *de iurisdict. p. 4. cas. 184. num. 5.* At verò iurisdictio ordinaria vniuersalis, quamuis ad certum locum, & territorium illius restricta sit, restricta tamen non est, nec limitata ad certum genus personarum, vnde nil est quod impediat prorogationē illius in eodem territorio fieri à personis aliis alieni territorij. Ita distinguit eleganter Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, p. 2. cap. 13. claus. 5. num. 6.* & materiam per conclusiones explicare nititur D. Barbos. *in l. 2. ff. de iudic. art. 1. à num. 79. cum seqq.* & præcipuè *à num. 115.* vbi primam constituit conclusionē quòd prorogatio non admittitur de causis vnius speciei ad causas diuersæ speciei, & *num. 118.* secundam firmat quòd si iurisdictio sit limitata quoad personas, non autem causas, indistinctè admittenda est progatio ad alias causas, nam aliàs nunquam esset licita prorogatio, cùm semper iurisdictio sit limitata ad personas subditorum, *l. fin. ff. hoc tit.* & *num 121.* tertiam conclusionem ponit, quòd si iurisdictio sit æque principaliter restricta & quoad personas, & quoad causas, tunc non admittitur prorogatio ad causas diuersas.

6 Remanet nunc vt videamus qualiter intelligendus veniat text. *in præsenti*, & de qua loquatur prorogatione; in primis D. Barbos. *in d. l. 1. art. 1. n. 120.* ait in hac l. iurisdictionē Procuratoris Cæsaris principaliter limitatam fuisse ad personas eorum, qui controuersiam haberent cum fisco, non autem quoad eorum causas, & ideo permissam fuisse prorogationem per eos, qui controuersias causas non haberent cum fisco, sed essent personæ priuatæ, iuxta eius secundam conclusionem, subditque idem D. Barbos. id non satis percepisse Cuiac. *lib. 19. obseru. 15.*

7 Hac de re latiùs Benedict. Ægid. *loco citato num. 7.* agens, respondet suam resolutionem non destruere textum *in præsenti*, quia licèt procurator Cæsaris iudicandi potestatem habeat inter personas, hæc tamen potestas illi data non est propter personas inter quas iudicat, sed propter causas de quibus iudicat, quando enim eiusmodi sunt, quæ fiscum, seu Cæsaris patrimonium quouis modo tangunt, etsi principaliter inter priuatos controuertantur, iudicandi potestatem habet inter eos, & sic quod hîc dicitur de iudicandi potestate inter certas personas, accipiendum est de personis propter causas atque ita apparet iurisdictionem quam habet Cæsaris Procurator, non esse restrictam ad certum genus personarum, cuiusmodi est illa, quam habent iudices scholarium, pupillorum, & alij huiusmodi, qui habent iudicandi potestatem inter certas personas, non propter causas, sed propter personas principaliter, & priuilegia earum; ideirco iurisdictio talis tanquam ad certum genus personarum deputata, prorogabilis non est ad alia, ex ratione, quam diximus, quæ cessat in procuratore Cæsaris, cuius iurisdictio non est indulta propter personas, sed propter causas principaliter, ac proinde prorogabilis est, vt in hac l. quam sic intelligendam putat.

8 Additque idem Benedict. Ægid. adhuc non obstare si quis dicat iurisdictionem Procuratoris Cæsaris datam esse propter causas ad fiscum, seu patrimonium Cæsaris quoquo modo spectantes, & sic videri quòd sit iurisdictio ad certum genus causarum data, quæ ex hoc multo minus prorogabilis est, quia illa dicitur iurisdictio ad certum genus causarum deputata, quæ data est in causas certæ alicuius speciei, putà in causas mercantiæ, aut gabellarum, istorum enim iudicum iurisdictio versatur circa causas speciei certæ, ac determinatæ, & ideo prorogabilis non est ad causas alterius generis, iuxta communem sententiam. At verò iurisdictio Procuratoris Cæsaris non sic se habet, nec enim ad certæ alicuius speciei causas est deputata, sed ad omnes omnigenas, dummodo fiscum tangant, siue ex hoc, siue ex illo fonte prodeant, idest, siue testamento, siue ex contractu, aut quasi contractu, & siue ex delicto, aut quasi delicto proficiscantur; & denique de quacunque re, quæ quocunque modo spectet ad fiscum, illius notio est; atque ita apparet quòd iurisdictio illius nec est restricta ad certum genus personarum, nec ad certum ac determinatum genus causarum, ideirco prorogari potuit ex consensu litigantium, vt in iudicibus alias traditum extat. Et ad hæc reducendus Cabed. *Lus. 1. decis. 22. num. 5. p. 1.* vbi quòd si iudex sit datus ad vniuersitatem causarum etiam inter certas personas, puta pupillos, germanos, vel monetarios, potest eius iurisdictio prorogari de partium consensu.

Notari etiam solet hic text. ad hoc quòd vt valeat prorogatio, oportet quòd ille, cuius prorogatur iurisdictio, illam habeat, aliàs impossibilis est prorogatio, cùm id quod nullum est, extensionem minime recipiat, vt per Fulgos. *in præsenti*, D. Barbos. *in d. l. 1. art. 1. num. 21. ff. de iudic.* 9

In gloss. *Iudicibus, pu. ibi vel delegatum,* &c. Vtrùm iurisdictio delegati consensu partium prorogari possit? vide Afflict. *decis. 227.* Vanti. *de nullitat. tit. quibus modis sententia nullitas,* &c. *num. 65.* Menchac. *controuers. vsufreq. p. 2. cap. 14. num. 12.* vbi quòd iurisdictio delegati consensu partium non prorogatur post tempus finitum, & *num. 16.* vbi quòd non prorogatur de persona ad personam, D. Barbos. *in d. l. 1. art. 1. num. 199. de iudic.* vbi quòd iurisdictio delegata faciliùs prorogatur de loco ad locum, quàm de persona ad personam, & *num. 204. cum multis seqq.* late disputat Benedict. Ægid. *d. cap. 13. claus. 5. n. 5.* late ad vtranque partem Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 2. q. 21. per tot.* 10 11 12

In ead. gloss. ibi, *& sic fit prorogatio de persona ad personam, secundò de re ad rem,* &c. Iurisdictionem prorogari de persona ad personam, de tempore ad tempus, de loco ad locum, de re ad rem, de casu ad casum, de causa ad causam, probant Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 12. ex num. 2.* Menchac. *d. cap. 14. à num. 14. vsque ad 23.* 13

In ead. gloss. ibi, *an autem in causis meri, vel mixti imperij,* &c. Vide D. Barbos. *in d. l. 1. art. 1. num. 164. ff. de iudic.* Perez *ad l. 1. col. 4. vers. quia tit. 4. lib. 3. Ordinam.* 14

SVMMARIVM.

1 *Actor sequitur forum domicilij rei, non reus forum actoris; & potest reus conueniri in domicilio quod habebat tempore contractus, vel in eo quod acquisiuit postea, & num. 2.*

3 *ratione Domicilij sortitur quis forum, & ibi conueniri potest.*

4 *ratione Contractus contrahens sortitur forum in loco*

loco in quo contraxit, limita vt num. 5.6.7.

8 *Contractus tempore habens domicilium in certo loco, si illud postea mutauit, poterit nihilominus conueniri in loco domicilij antiqui, vbi contraxerit.*

L. Iuris ordinem. II.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. *Alexandro.*

1 Actor sequitur forum domicilij rei, non reus forum actoris, & potest reus conueniri in domicilio quod habebat tempore contractus, vel in eo quod postea acquisiuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 *Sed reus actoris sequatur, &c.*] Ad vulgarem regulam quòd actor forum rei sequi debet, plures citaui Doctores *in tract. de Axiomat. iuris vsufrequent. axiom. 10. num. 1.* quibus addo Guttier. *de iuram. confirm. p. 3. cap. 12. num. 1.* Alphan. *collect. 83.* Castill. *controuers. lib. 3. cap. 25. num. 8.* Cened. *practic. quaest. lib. 1. q. 14. num. 1.* Gabriel Aluarez *in tract. de priuileg. paupertatis, p. 1. q. 52. à num. 1.*

3 *Nam vbi domicilium reus habet, &c.*] Notatur ad hoc quòd ratione domicilij sortitur quis forum, & ibi potest conuenire, de quo vide notata *in collect. ad cap. vlt. num. 7. de foro comp. in Decretalib.*

4 *Vel tempore contractus habuerit, &c.*] Notatur ad hoc quòd ratione contractus contrahens sortitur forum in loco in quo contraxit, ad quod de iure Canonico est text. *in cap. Romana, §. contrahens, de foro compet. lib. 6.* vbi hoc probat cùm debitor in loco contractus inuenitur, & non alias, vt per Paul. de Castro *in l. hares absens, ff. de iudic. num. 8. & cons. 413. à num. 4. vers. & posito, vol. 2.* Bernard. *reg. 642.* Greg. Lop. *l. 32. gloss. 5. tit. 2. part. 3.* Anton de Matthaeis *in tract. de prorogat. iurisdict. num. 75. vers. que omnia procedunt, tom. 3. tract. Doctor. p. 1. fol. 225.* Boër. *decis. 114. num. 1.* Auil. *ad cap. 27. Praetor. gloss. entreguen num. 16. cum seqq.* Gail. *lib. 2. obseru. 36. num. 14.* Cou. *practic. cap. 10. num. 3. cum seqq.* Guttier. *de iuram. confirmat. p. 3. cap. 16. à princip.* D. Barbos. *in d. l. hares absens, §. proinde, ff. de iudic.* Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, p. 2. cap. 21. conuenientia 8. de foro in loco contractus, ex num. 1. cum multis seqq.* latissime disputaui ego ipse *in praxi exigendi pensiones q. 5. à princip.*

5 Licèt iuxta supradicta in loco contractus non possit quis conueniri nisi in illo reperiatur, nihilominus tamen aliquas patitur hæc resolutio limitationes. Et prima est quando debitor in contractu proprio foro renuntiauit, & maximè cum iuraméto, quia tunc etsi non inueniatur in loco contractus, conueniri ibi poterit, iuxta traditionem gloss. *in l. 1. ff. si quis in ius vocatus, in verbo pro non dato, vers. su potes,* quam gloss. singularem vocant, & valde commendant plures ex infrà citandis. Bernard. *dict. reg. 642. fallent. 1.* Abb. *in cap. 1. col. 12. num. 22. de iudic.* Couar. *pract. cap. 19. num. 5. in princip.* Dec. *in cap. 1. num. 65.* & *ibi* Alciat. *num. 63. de iudic.* Roman. *sing. 285.* Guttier. *de iuram. confirmat. p. 3. cap. 16. num. 4. & 5.* Colet. *de processibus execut. p. 2. cap. 1. num. 59.* Antonin. de Amato *resol. 33. num. 19.* Iacob. Gall. *cons. 35. ferè per tot. & præcipuè num. 8. cum seqq.* Ripol. *var. resolut. tom. 1. cap. 1. de iurisdict. omn. iudic. num. 404.* D. Barbos. *in l. 1. ff. de iudic. art. 3. n. 224.* Benedict. Ægid. *in d. l. ex hoc iure p. 2. cap. 11. conuen. 8. num. 6.* cuius glossæ traditionem etiam locum habere in clerico contrahente, & renuntiante proprio foro, defendit post alios idem D. Barbos. *in l. hares absens, ff. de iudic. §. 1. num. 60.* quem refero *dict. q. 5. num. 5.* nec hanc tanti viri resolutionem infringit obiectio quædam præstita à moderno quodam seueriori Romanorum Pontificum censura notato in opere periculosæ plenoa lex, dum existimat posse Clericum simpliciter contrahere, ita vt tacitè ex huiusmodi contractu inducatur prorogatio: at non posse contrahendo expressè prorogare iurisdictionem iudicis loci contractus cum renuntiatione proprij fori sine sui Episcopi consensu, iuxta *cap. significasti, de foro comp.* & notata per me in dicta praxi exigendi pensiones *q. 3. à princip.* vbi *num. 2. & 3.* cum multis, quos refero, probauit dispositionem illius cap. non procedere in Clerico, qui contrahendo, vel delinquendo renuntiat proprio foro. Ratio est, quia hæc renuntiatio non est extrinseca à contractu, sed illi accessoria & intrinseca independenter ad corroborationem fori inducti per legem, quo casu vt aliquid operetur renuntiatio, habebit suum effectum etsi non accesserit voluntas proprij Episcopi, vt in propriis terminis tenet D. Barbos. *in l. 1. art. 3. num 224.*

Secunda limitatio est quòd etsi in loco contractus non possit quis conueniri, nisi in illo reperiatur poterit tamen fieri missio in possessionem bonorum, quæ ibi habet ex primo decreto, & si bona non habeat debitor in loco contractus, & latiter, decernenda est missio in possessionem bonorum, quæ alibi habet, secundùm Bened. Ægid. *ad d. l. ex hoc iure, p. 2. cap. 11 conuenientia 8. num. 3.* 6

Tertia limitatio est in casu reddendæ rationis de administratione suscepta, tunc enim in loco illius erit debitor conueniendus, etsi ibi non inueniatur, & remittendus erit, per *l. 1. & 2. vbi de ratiocin. agi oport.* Greg. Lop. *l. 32. gloss. vlt. in fine, tit. 2. part. 3.* Bernard. *de reg. 642. fallent. 9.* Auiles *d. cap. 27. Praetor. verbo intregruen, num. 22.* Muñoz de Escobar *tract. de ratiocin. administ. cap. 7. num. 2.* Benedict. Ægid. *d. conuenientia 8. num. 7.* 7

Licèt hoc postea transtulerit, &c.] Notatur ad hoc quòd si quis tempore contractus habebat domicilium in certo loco & postea illud mutauit, poterit nihilominus conueniri in loco domicilij antiqui in quo contraxit, vt per D. Barbos. *in d. l. hares absens, §. proinde, num. 8. ff. de iudic.* 8

L. Priuatorum consensus. III.

Iidem AA. *Iudaeæ.*

Priuati iurisdictionem conferre non possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Alous. Leo *fol. 57. vers. 5.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text desumunt *l. Hispan. 12. tit. 22. part. 3. vbi gloss. 3.* Bart. *in l. nemo potest, num. 14. post princip. ff. de legat. 1.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. §. 11. n. 9. pag. 258* Duaren. *lib. 1. disp. cap. 51.* Anton. Gom. *l. 22. Tauri num. 5. col. 2.* Menchac. *de success. creat. §. 1. num. 4.* Donell. *comment. iuris lib. 17. cap. 10. col. 3.* Peregr. *variar. tit. de officio Ordin. num. 26.* D. Barbos. *in l. 1. art. 1. num. 48. ff. de iudic.* Franc. Marc. *Delphin. decis. 610. num. 1. vol. 1. & decis. 426. num. 2. p. 2.* Verall. *decis. 97. num 4. p. 1. & decis 162. num. 5. vol. 2.* Vincent. de Franch. *decis. 551. num. 10.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom. 1. tit. 41. de iurisd. & imper. num. 74.* 2

EIM

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictionem ordinariam nemo declinat lite contestata, nec recurritur ad superiorem per querelam simplicem, sed demum per appellationem, & num. 2.*
3 *Exceptio fori declinatoria, seu incompentia iudicis ante litem contestatam opponenda, l[illegible]sita vt num. 4.*

L. Nemo Post. IV.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad vniuersos prouinciales.*

1 ORdinariam iurisdictionem post litem contestatam nemo declinare potest, nec recurritur ad superiorem per simplicem querelam, sed demum per appellationem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. *in l. 1. num. 7. opposit. fin. ff. de officio eius, cui mandata est iurisd. & l. iurisdictioni, num. 4. ff. hoc tit.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli, l. 31. schol. 1. num. 1. & l. 37. num. 1.* Castill. *quotid. lib. 3. cap. 25. num. 8. in fine,* Alexand. Trentacinq. *variarum resol. 1. lib. 2. tit. de citat. resol. 2. num. 4* vbi quòd quis non potest adire superiorem per viam querelę omisso inferiore, sed debet coram illo inferiore litem primò mouere, & si grauauerit, poterit appellare ad superiorem.

3 Vnde exceptionem fori declinatoriam, seu incompetentiam iudicis ante litem contestatam opponendam, quia post eam nemo declinare potest, resoluunt Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 49* §. 3. Rebuff. *in tract. de exception. num. 3-8.* Matant. *de ordine iudic. p. 1. memb. 9. sup. num. 1.* Horat. Luti. *de priuileg. schol. priuil. 64. limit. 4.* Camill. Borrel *in summ.*
4 *decisi. tom. 1. tit. 43. num. 78.* vbi *num. 79.* limitat si huiusmodi exceptio orta fuisset post contestationem litis, vel si contestationis litis tempore nota non erat, sed postea notitiam habuit, de quo etiam idem Borrel. *tit. 48. de except. num. 146.*

SVMMARIVM.

1 *Actor forum rei sequitur etiam in criminalibus.*
2 *Trahens aliquem in vetito examine perdit causam, & puniuntur officiales, qui prastant milites suos executoribus iudicum incompetentium.*
3 *Trahi potest aduersarius cum rescripto Principalis ad extraordinarium iudicem, etiam extra proprium domicilium.*
4 *Iudex punire potest illum, qui citauit coram se compariturum eum, qui erat sub alterius iurisdictione, etiamsi iurisdictio cum effectu non fuerit impedita.*
5 *Executio sententia, seu instrumenti, si peteretur coram iudice prorsus vetito, tunc amittitur causa, & fit reuocatio attentatorum.*
6 *Iudex requisitus cautus sit, vt videat an iudex requirens sit competens, & habuerit potestatem.*
7 *In Causa criminali an & quando sit locus prorogationi.*
8 *Purgatio mora admittitur vbi pœna legalis est.*
9 *Verbum & participium futuri temporis est canon ferenda sententia, non lata.*

L. In criminali. V.

Imppp. ARCAD. & HONOR. AA. *Vincentio P. P. Galliarum.*

IN criminalibus actor forum rei etiam sequitur. 1
Item trahens aliquem in vetito examine perdit 2
causam, & puniuntur officiales, qui præstant milites suos executoribus iudicum incompetentium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd cum rescripto Principis po- 3
test quis trahere aduersarium suum ad extraordinarium iudicem, etiam extra proprium domicilium, vt per Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 2. tit. de citat. resol. 2. num. 2.*

Ex hoc text. colligitur posse iudicem punire il- 4
lum, qui citauit coram se compariturum eum, qui erat sub alterius iurisdictione, etiamsi iurisdictio cum effectu non fuerit impedita, vt per Surd. *de aliment. tit. 9. q. 26. num. 94* Stephan. gratian. *discept. forens. cap. 154. num. 2.* vbi *num. 3.* post Hier. Gabr. *cons. 167. num. 22. 23 24. & 67. lib. 2.* intelligit dummodo reus comparuerit coram iudice incompetente, cùm delictum consummetur comparitione, & litis contestatione.

Aut executionem poposcerit, &c.] Notatur ad hoc 5
quòd si peteretur executio sententiæ, seu instrumenti coram iudice prorsus vetito, ad quem non pertineret executio, tunc amittitur causa, & fit reuocatio attentatorum, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 157. num. 27.* dicentem ex hoc inferre Bald. quòd si habeo sententiam, cuius executio pertineat ad Potestatem, non ad Capitaneum, si petatur coram Capitaneo, est locus priuationis ab ista causa executionis, sequitur Roder. Xuar. *in l. post rem iudicatam, in declar. leg. Regni ad fin. vers. circa iudicem videndum breuiter restat, num. 32 ff. de re iudic. fol. 584.*

Vnde per hunc text. aduertunt. Hippol. *sing. 138.* 6
Donat. à Fina. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 15. de execut. rei iudic. num. 36.* quòd iudex requisitus debet esse cautus vt videat si iudex requirens sit competens & habuerit potestatem, & addit vltimo loco citatus quòd quando nullitas est notoria, potest denegare executionem absque eo quòd aliquid rescribat iudici à quo requiritur.

Et esse hunc text. expressum ad probandum quòd 7
in causa criminali non sit locus prorogationi, asserit D. Barbos. *in l. 1. art. 1. num. 4. ff. de iudic.* sed ipse contrariam sequitur sententiam *ibid.* ex *num. 6.* respondetque *num. 13.* hunc text. apertè loqui quando in casu criminali quis inuitus trahitur ad iudicem incompetentem, cùm secus sit quando de consensu partium facta si prorogatio.

In gloss. *Habeatur.* ibi, *sed quid erit si postea,* 8
&c. Notatur ad hoc quòd purgatio moræ admittitur vbi pœna legalis est, vt per Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst. 11. num. 15.* vbi saltem procedere ait quando iuris partis non est factum deterius.

In ead. gloss. ibi, *& dic. mulctetur non ipso iure,* 9
sed per sententiam, &c. Notatur ad hoc quòd verbum & participium futuri temporis est canon ferendæ sententię, non latę, vt per Roman. *sing. 2.* Cremen. *sing. 90.* Cott. *in memorab. verbo verbum futuri temporis*, Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n. 22. 144. & 148.* Perez *ad titul. 1. lib. 5. Ordin. pag. 32.* Farin. *fragm. crimin. part. 2. lit. L. num. 74. cum seqq.*

Azeued.

Azeued. *l. 1. num. 83. tit. 13. lib. 4. noua Recop.* Alphan. *codicil. 7. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Magiſtri militum, habent iuriſdictionem inter milites, & inter eos ſummariè cognoſcunt.*
2 *Miles in crimine militari delinquens non poteſt capi niſi de Regis, vel Ducis belli mandato, quando dubitatur ſit ne miles, vel non, cognitio ſpectat ad Magiſtrum militum, num. 3. de milite intellige vt num 4.*
5 *Imperitus, & illiteratus poſt obtinere munus iudicandi inter milites.*
6 *De intellectu huius gloſſa, remiſſiuè.*

L. Magiſteriæ. VI.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Anthemio P. P.*

1 MAgiſtri militum habent iuriſdidictionem inter milites, & inter eos ſummariè cognoſcunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit* & poſt omnes Aloyſ. Leo *fol. 58.*

2 Vide *l. Hiſpan. 3. tit. 29. part. 7.* vbi quòd miles in crimine militari delinquens non poteſt capi niſi de Regis, vel Ducis belli mandato, & Gregor. Lop.
3 *ibidem gloſſ.* 2. reſoluit Magiſtrum militum cognoſcere quando dubitatur ſit miles, vel non, Guiliel. Benedict. *in cap. Raynutius, de teſtament. verbo & vxorem, deciſ. 2. num. 166.* Iul. Clar. *in pract. §. fin. q. 35. num. 24.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib. 47. cap 36. n. 6. in med.* Moſquet *de militari diſcipl lib. 4. fol. 122.* latè Bobaldil. *in ſua politica lib. 4 cap. 2. n. 67.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 17. cap. 10. col. 1.* Azeued. *ad l. 1. num. 70. tit. 16. lib. 8. noua Recop.* vbi quòd pro quolibet delicto à milite commiſſo data eſt iuriſdictio eius capitaneo, Cæpol. *in tract. de imper. à milite eligen. in capitulo, & ratione dignitatis col. 1. verſ.*
4 *& ita poteſt*, Vicent. de Franchis *part. 1. deciſ. 88. ferè per totam*, vbi *n. 1.* dicit quòd Magiſter militum merum habet imperium ſuper milites, & *num. 6* tenet textum *in præſenti* debere intelligi quando milites ſunt in actu expeditionis, Bellug. *in ſpeculo Principum, fol. 123. & 137. in nouis*, Viu. *deciſ. 254. part. 2.* qui aſſerit deciſum milites delinquentes non militantes, nec actu militari exiſtentes, cognoſci debere à iudice loci vbi deliquerunt.

5 Notatur ad hoc quòd imperitus & illiteratus, poteſt obtinere munus iudicandi inter milites, vt per Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 186. n. 47.*

6 In gloſſ. *Etiam ciuilium quæſtionum.* ibi, *vel dic verius, & plenius quod in militari crimine, puta ſi vendidit arma*, &c. Ad hanc diſtinctionem vide Greg. Lop. *in d. l. 1.* Albenſ. *de re militari p. 7. tit. 3. fol 81. poſt n. 17.* Bobadil. *citato loco.*

SVMMARIVM.

1 *Collegæ, & participes collegij ob communem profeſſionem iuriſdictionem eius, qui collegio præeſt, declinare non poſſunt.*
2 *Miles, & alia perſona priuilegio fori munita, ratione poſſeſſionis extra militiam collegio, & eiuſdem Præſidi parere tenetur.*
3 *Miles ob militare delictum, vel cauſam cinguli ademptionem merentem, coram iudice militari conueniendus eſt.*
4 *Collegia artificum an ſint à lege approbata.*
5 *Clericus exercens aliquod commercium, vel munus, ſi deliquerit circa illud, puniendus eſt ab eo iudice, cui ratione muneris ſubiicitur. ſed contrarium verius, & receptius, num. 6.*
7 *Reus quando duos, vel plures habet iudices, non iure ſpeciali, ſed communi, actor poterit ex illis vnum eligere ad actionem ſuam proſequendam, nec tenetur præciſè ſequi forum rei.*
8 *Iuriſdictio quando datur rei, qui non eſt Ordinarius, aut ei, qui eſt inferior in eodem loco tunc cenſetur data cumulatiuè, non priuatiuè.*

L. Periniquum. VII. & vlt.

Imp. ANASTAS. A *Conſtantino P. P.*

COllegæ, & participes collegij ob communem 1
profeſſionem, iuriſdictionem eius, cui collegio
præeſt, declinare non poſſunt Miles, & alia perſona 2
priuilegio fori munita, ratione profeſſionis extra
militiam collegio, & eiuſdem Præſidi parere tenetur. Miles ob militare delictum, vel cauſam cinguli 3
ademptionem merentem coram iudice militari conueniendus eſt. Colligunt ex Ordinar Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Aloyſ. Leo *fol. 58.*

Ex hoc text. vulgò colligitur artificum collegia 4
cenſeri à lege approbata, vt per *l. Hiſpan. 1. titul. 4. part. 3.* vbi Gregor. Lop. *verbo meneſteres*, aſſerit hodie ceſſare huiuſmodi collegia in Regno Caſtellæ per *l. 17. tit. 15. lib. 2. Ordin.* quæ reuocat officia iudicum, Medicorum, & chirurgorum, atque aliorum officiorum ſpecialem, quia tendunt in præiudicium aliorum iudicum ordinariorum, & præcipit ne illis vtantur abſque ſpeciali mandato Regis, Strach. *de mercat. p. 3. num. 9.* Azeued. *ad tit. 13. lib. 3. noua Recop. à num. 1. pag 369.* Mexi. *in tract. taſſæ panis concl. 5. à num. 25.*

Vnde poſt Bald. Greg. Lop. Ioan. Gall. & alios ar- 5
gumento huius text. reſoluit Salaed. *ad Bernard. in pract. cap. 55. prope fin. verſ. notabis etiam*, quòd ſi
Clericus prohibitum aliquod commercium, vel mu-
nus exercuerit, & circa illud delinquat, puniri debet ab eo iudice, cui ratione muneris ſubiicitur. Sed 6
contrarium verius & receptius eſt vt conſtat ex adductis per me *de iure eccleſ. vniuerſo lib. 1. cap. 39. §. 2. num. 127.*

Notatur hic text ad hoc quòd quando reus duos, 7
vel plures habet iudices, non iure ſpeciali, ſed communi, actor poterit ex illis vnum eligere ad actionem ſuam proſequendam, neque tenetur præciſè ſequi rei forum, vt per Afflict. *deciſ 257.* Marant. *in l. ſi actor, n. 33. ff. de procurator.* Cou *var. lib. 1. cap. 10. n. 6.* Soar de Paz *in practica tom. 1. temp. 1. num. 67. pag. 26.* Gabed. *l. uſit. deciſ. 54. num. 2. p. 1.*

Notatur etiam ad hoc quòd quando iuriſdictio 8
datur ei, qui non eſt Ordinarius, aut ei, qui eſt inferior in eodem loco, tunc cenſetur data cumulatiuè, non priuatiuè, & ad hoc dicit expreſſum hunc text. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 1. n. 5.*

Quando

Quando Imperator inter pupillos, & viduas, vel miserabiles personas (vt valetudinarios, debiles) *cognoscat, & ne exhibeantur.*

TIT. XIV.

HÆ personæ possunt aduersarios vocare ad Principem: non etiam ipsæ inuitæ exhiberi Principi, idest, auocari è suo foro. Id permissum est, ne aduersariorum potentia opprimantur: hoc vetitum, ne sumptibus onerentur.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. item Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 1. tit. 157. pag. 258.* Kirchou. Vezin. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. titul. 12. pag. 399.*

SVMMARIVM.

1 *Personæ miserabiles, vt viduæ, & pupilli, vel diuturno morbo fatigati, ex gratia non possunt trahi extra proprium domicilium, etiam per rescriptum Principis, sed in proprio domicilio conueniendi sunt: ipsæ tamen possunt trahere eorum aduersarios extra domicilium coram Principe, etiam per viam simplicis querelæ, & num. 2. amplia id procedere in virginibus, & aliis mulieribus vitam cælibem agentibus, num. 5. in virgine patrem habente, num. 6. in virgine per vim stuprata, honestè tamen viuente, num. 7. in muliere, quæ diuortium fecit cum marito, dummodo non sua culpa diuerterit, num. 8. in fœminis, quæ maritum habent eis inutilem, nempe quia esset captus ab hostibus, exul, vel damnatus ad triremes Regias, num. 9. in meretrice, quæ tanquam miserabilis persona, licèt ex delicto suo, gaudet hoc priuilegio, num. 10. si iudicium esset cœptum coram iudice inferiore, & sic post litis contestationem, num. 11. secus si cum ipsa persona priuilegiata esset admixta alia non priuilegiata, numer. 12. intellige vt numer. 13. etiamsi vidua, aut pupillus, seu alia miserabilis persona velit forum variare, numer. 14. vel agant de iure cesso, siue cessio sit ex causa necessaria, siue lucratiua, dummodo sit facta bona fide, & cum causa, num. 15. limita tamen numer. 16. vel etiam si isti habeant causam communem cum aliis personis non miserabilibus, numer. 17. tam in prima, quàm in secunda, vel alia vlteriori instantia, num. 18. item in vidua quæ facta auocatione, seu exposita querela transiuit ad secundas nuptias, num. 19. & in viduis, & orphanis diuitibus, num. 20. in causis criminalibus, sicut in ciuilibus, numer. 21. vel cùm quis inferioris conditionis acturus est aduersus aliquem potentem, cuius ipse potentiam timet, adeò vt præ eius potentia coram Ordinario ius suum consequi desperet, num. 21. limita tamen in vidua, quæ maritum occidit, ex quo commodum non potest percipere, num. 23. in vidua inhonesta num. 24. quando lis est super iuribus Regalibus, vel pertinentibus ad Regum, num. 25. intellige vt num. 26. item quando vidua habet iurisdictionem, num. 27. vel reus habet plures iudices de iure communi, & alium ex priuilegio sibi & actori tributum, vt in miserabilibus personis, num. 27. vel si huiusmodi miserabiles personæ sint Iudææ, n. 28 vel agant contra alias similes viduas, siue orphanos, num. 29. in causis parui valoris, in quibus plus expenditur, quàm commodi percipitur, n. 30. in causis spolij nouæ, depositi, & rerum consignatarum, & super mercede famulorum, num. 31*

3 *Priuilegio hîc viduis, pupillis & aliis miserabilibus personis concesso non videtur derogatum per Principem, nisi expressè de illo fiat mentio huic priuilegio an renuntiare valeant dictæ personæ miserabiles, remissiuè num. 4.*

32 *Pupillus, & orphanus habent priuilegium vt possint reos ad Curiam trahere, etiam in prima instantia, ipsi vero extra proprium domicilium trahi non possint.*

33 *Pupillus quis sit.*

34 *Senes & decrepiti, ac diuturno morbo fatigati, & debiles, & cæteri omnes, de quibus natura mouetur ad miserandum, gaudent priuilegio huius leg.*

35 *Pauperes idem ius habent quod viduæ ac pupilli ad vtendum priuilegio huius leg. vt possint reos ad Curiam trahere, ipsi verò trahi non possint etiamsi culpa sua in paupertatem inciderint, n. 36.*

37 *Mercatores dum sunt in mercimoniis, & peregrinantur, connumerantur inter personas, quibus priuilegium huius leg. competit.*

38 *Ecclesia connumeratur inter personas, quibus competit priuilegium huius leg. vacandi quemquam ad Curiam Principis quoad primam causarum cognitionem.*

39 *Vniuersitati priuilegium huius leg. competit.*

40 *Miserabiles qui dicantur iudicis arbitrio relinquitur.*

31 *Priuilegio huius leg. cùm sit concessum miserationis intuitu, non potest renuntiari.*

L. Si contra. Vnic.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Andromicum.*

MIserabiles personæ, vt viduæ, & pupilli, vel diuturno morbo fatigati, & debiles, & gratia non possunt extra proprium domicilium trahi, etiam per rescriptum Principalis, sed in proprio domicilio sunt conueniendi, ipsæ tamen possunt trahere coram aduersarios extra domicilium coram Principe, etiam per viam simplicis querelæ. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Bald Salicet. Alber. Fulgos. Castr. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, & multis exornant Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 5. §. 3. l. Hispan. 3. tit. 10. part. 2. vbi gloss. 6. & l. 41. tit. 18. part. 3. vbi gloss. 1. 2. & 3. & l. 20. tit. 23. part. 3. & l. 8. tit. 3. lib. 4. noua Recop.* Afflict. *decis.* 257. Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab. 2. num. 12* Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tit. de sentent. prouis. art. 3. gloss. vlt.* Tiraquel *in l. si vnquam, de reuocand. donat. in princ. num. 120. & seq. & de constituto limit. 30. num. 3. & de pia causa, in præfat. pag.* 6. Petr. Bellug. *in speculo Principum rubr.* 38. §. *consequenter*, Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 9. num. 77. & seq.* Roman. *sing.* 240. Fusc. *sing.* 20. Corset *sing.* 144. Fab Anna *sing.* 401. Silu. nupt. *lib 5. tit quomodo in dubio iudicandum sit pro communi opinione, num. 27. cum seqq.* Marc Anton. Natta *cons. 590. lib. 5.* Roland. à Valle *cons. 76. ex num. 35. lib. 1. cons. 20. per tot. lib. 2.* 2

lib.2. Villalob. *commun. opin.lit. I. num.269. cum seqq.* latè Prosper Carauita *super ritibus magna Curia, ritu 219. & seq. & 230. cum seqq.* Cott. *in memorabil. verbo vidua,* Anton. Grauat. *ad Vestrium in pract. Romana Curia lib.3. cap.9. in 1. additione,* Couar. *practicar. cap.6. & 7.* Soar. de Paz *in pract. part.1. tom.1. temp.1. num.19. cum duobus seqq.* Andr. Gail. *lib.1. obseru.1. n.40. & 41.* Menoch. *de arbitr. casu 65. & 65.* Mascard. *de probat. concl.1065.* Monteros. *in praxi crimin. & ciuili tract.5. de los casos de Corte, fol.75. cum seq.* Vincent. de Franchis *decis.100. 187. 188. & 232.* Anton. Thesaur. *Pedem decis.177.* Franc. Viui. *decis.65. lib.1. & decis.521. lib.4.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 17. cap. 20. pag. 87.* Fului. Pacian. *cons.84. & 85.* Perez *in l.1. tit.1. lib.3. Ordin. pag.764. & seq.* Sola *in decretis antiq. Sabaud. tit. de causis miserabilium personar.* Azeued. *l. 8. tit.3. lib.4. noua Recopil.* Escobar *de ration. cap.7. num.56. cum seqq.* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.3. quast.4. num.42. cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. tom.1. lib.2. tit. de citationib. resolut.2. per tot.* Stephan. Gratian. *disceptat. forens. cap.182. ex num.1.* & aliis locis in discursu citandis, Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.1. collect.* latè & eleganter Castill. *lib. 3. quotid. quast. cap.25. per tot.* Anguian. *de legib. lib. 3. controuers. 22. num. 41.* Canceri. *var. resolut. lib.2. cap.2. num.1 cum multis seqq.* Garc. Mastrill. *Sicilia decis.127. lib.2. & de magistratib. lib.3. cap.4. num.158. cum seqq.* Nouar. *in praxi electionis, & variation. fori q.7. sect.1,* Carol. Tapia *in constit. statuimus, de officio magistri iustitiary,* Ex nostris LVSITANIS, Cald. Peteir. Regius Senator *in l. si curatorem, in princip. num.24.* Aluar. Valasc. pariter Regius Senator *cons.57. & 136.* Georg. de Cabedo Palatij Senator *decis. 54. 173. 213. num. 3. part.1. aresto.6. 31. & seq. p.2.* D. Barbos. Cancellarius Maximus *in l.1. ff. soluto matr. part.1. num 50.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom.1. alleg. 65. per tot,* Benedict. Ægid *de priuileg. honestatis art.4.*

3 Priuilegio hîc viduis, pupillis & miserabilibus personis concesso non videtur derogatum per Principem, nisi expresse de illo mentio fiat, Anton. Thesaur. *Pedem. decis.177. num.9.* Castill. *d.lib.2. cap.25. num.7.* Mich. Ferrer. *p.1. obseru. cap.12.* Vincent. de Franch. *decis.187. & 192. part.1.* Peregrin. *variar. tract. lib.1. tit. de iurisdict. Ordin. num.18.* D. Barbos. *in l.1. ff. de iudic. tract.4. num.72* Cancer. *d. lib.2. cap.2. ex n.14.* vbi hinc infert quòd prædicti viduæ, pupillus & reliquę miserabiles personæ, habent hoc priuilegium aduersus habétem priuilegium expressum quòd eius causæ non possint euocari in prima causæ cognitione ad Curiam Principis, nisi expresse in dicto priuilegio fiat mentio de miserabilibus personis, & *n.26* post eundem Vincent. de Franch. *d. decis.192. num.2.* & Thesaur. *d. decis.177. num.12.* subdit quòd in terris Baronum priuilegium huius l. habet locum, cùm ei non censeatur derogatum per concessionem iurisdictionis primarum & secundarum causarum in omnes habitantes in castro, de quo etiam Thom. Valasc. *d. alleg.65. num.59.* vbi secus dicit seruari apud Lusitanos *ex Ordin. lib.2. tit.45. §.46.* Et quòd per facultates concessas per Papam Auditori Cameræ sit derogatum priuilegio huius l. respectu obligationum Cameralium & executionum, dicit Steph. Grat. *discept. forens. c.421. n.3.* vbi *à n.7.* quærit an priuilegium huius l. potius sit attendendum, quàm Eugeniana ad fauorem Curialium.

4 An huic priuilegio renuntiare valeant dictæ miserabiles personæ, vide *in gloss. verbo excedere, hac eadem l.*

Principalis conclusio multipliciter ampliatur, & 5 primò quatenus de viduis loquitur, vt procedat in virginibus, & aliis mulieribus vitam cælibem agentibus. Ita Palat. *in repet. cap. per vestras, notab.2. n.13.* Vezin. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.12. n.3. pag.399.* Greg. Lop. *l.5. verbo e son estos, vers. sed an dicatur vidua, tit.3. part.5.* Vincent. de Franchis *decis.100. per tot.* Fului. Pacian. *cons. 85. per tot.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.2. tit. de citat. resolut.2. num.16. vers. hac conclusio,* Bernard. Græuæ. *ad practicam Camera Imper. 1. concl. 1. consid. 1. num.11. cum seqq.* Menoch. *de arbitr. casu 66. num.8. & in addit. num.15.* Viui. *decis 63. num 3.* Thom Valasc. *d. alleg.65. n.20.* Cancer. *d. lib.2. cap.2. n.10.* Bened. Ægid. *in tract. de iure & priuileg. honestatis, art.4. n.5. & 13.* licèt contrarium velint Cou. *pract. c.7. n.2.* & Castill. *d. lib.3. cap.25. n.16.*

Secundò amplia etiam in virgine patrem haben- 6 te, quia licèt sit sub pátria potestate, tamen ratione sexus fœminei eis competit posse trahere suos aduersarios ad Curiam, vt per Vincent. de Franchis *d. decis.100. n.4. in fine,* Bened. Ægid. *d. num.5. in fine,* Thom. Valasc. *d. alleg.65. n 22.* Alexand. Tentac. *d. resol.2. n.16. sub vers. hac conclusio,* quicquid dicat Stephan. Gratian. *d. cap.421. n.69.*

Tertiò amplia in virgine per vim stuprata, hone- 7 stè tamen viuente, ex Carauit. *ritu 19. num.25.* Alex. Trentacinq. *d. §. hac conclusio, vers. procedit ipsa conclusio.* Bened. Ægid. *d. art.4. n.6.*

Quartò amplia in muliere, quæ diuortium fecit 8 cum marito, dummodo non sua culpa diuerterit, Carau. *d. ritu 19. num.23.* Stephan. Gratian *discept. forens. cap. 406. num. 6.* Alexand. Trentacinq. *loco proxime citato.*

Quintò amplia in fœminis, quæ maritũ habent, 9 si is sit eis inutilis, nempe quia esset captus ab hostibus, exul, vel damnatus ad triremes Regias, Rebuff. *ad leges Gallia tom.3. tit. de sentent. prouis. art.3. gloss. vlt. col.* Couar. *d. cap.7. num. 2. vers. & in hoc,* Azeued. *d. l.9. n.10. tit.3. lib. 4. & l.1. num.7. tit.3. lib.6. noua Recop.* Tiraq. *l.6. connub. num 12.* Surd *de aliment. tit.1. q.44. n.67.* Vincent. de Franch. *d. decis.100. n.18.* D Barbos. *in d. l.1. ff. soluto matrim. p.1. num. 47.* Perez de Lara *de anniuer. & capellan. lib.1. cap. 11 num.36.* Menoch. *dict. casu 66. num.13. in addit.* Bobadill. *in sua politica lib.1, cap.11. num.7.* Alex. Trentacinq. *d. n.16. §. hac conclusio, vers. procedit etiam,* Bernard, Græuæ. *d. concl.1. n.8.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo priuilegium num.12.* Thom. Valasc. *d. alleg 65. num.19,* Cancer. *d. lib.2. cap.2. n.9.* Curi. Philip. *p.3. §.9. n.13.* Muscatel. *in praxi aurea gloss. competentes n.71.* Stephan Gratian. *discept. forens. cap 666. num.9.*

Sextò amplia in meretrice, quæ tanquam misera- 10 bilis persona, licet ex delicto suo, gaudet hoc priuilegio, Vincent. de Franchis *decis.233.* Francis. Viui. *decis.521. n.5. lib.4.* Menoch. *d. casu 66. num.25.* Nouar. *in praxi de variat. fori q.7. num.5.* Gabr. Aluarez *de priuileg pauperum q.54. num.9.*

Septimò amplia huiusmodi priuilegium compe- 11 tere, quamuis iudicium esset cœptum coram iudice inferiore, & sic post litem contestatam, ita Bellug. *in speculo Principium rub.23 vers. sed pone, num.9. & 10.* Natt. *cons.590. num.16. lib.3.* Anton. Thesaur. *decis.177. num.6.* Franc. Viui. *commun. lib.1. opin.368, n.6.* Vincent. de Franch. *d. decis.100. 21. in fine,* Azeued. *l 8. n.5. tit.5. lib.4. noua Recop.* Fului. Pacian. *cons. 84 n 28.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de citat. resol.2. n.7.* vbi restringit non procedere quando cum ipsa per- 12 sona priuilegiata esset admixta alia non priuilegiata, nam tunc ratione connexitatis causæ coram primo iudice

iudice deberet terminari, Cardos. *in praxi iudic. verb. priuilegium, num.*14. Cabed. *Lusit. decis.*25. *n.*4.*p.*1.
Castill. *dict. lib.*1. *cap.*25. *num.*34. *cum seqq.* Cancer.
13 *d. lib.*2.*c.*2.*n.*27. vbi intelligi quando cum istis mise-
rabilibus personis lis fuisset incepta, secus vbi ipsi in
lite aliis successissent, quia tūc non possent iudicium
illud declinare, immo ibi tenerentur se defendere;
de quo vide Castill. *d. cap.*25. *num.*50 Aluar. Valasc.
*consult.*126. Thom. Valasc. *d. alleg.*65. *à num.*22.

14 Octauò amplia etiamsi vidua, aut pupillus, seu
alia miserabilis persona velit forum variare, vt pu-
ta si vidua egit, vel accusauit coram Capitaneo ter-
ræ suæ quendam & processit ad nonnullos actus, &
demum videns quòd secretè Capitaneus fauet par-
ti aduersæ, dicta vidua vadit ad iudicē Curiæ, & ibi
vult prosequi causam, vtique potest etiam post litem
contestatam, & conclusum in causa, ita Carauit. *ritu*
233. *n.*9. *&* 10. Alex. Trentacinq. *d. resol.*2. *num.*10.
vbi limitat post concordiam factam inter partes. Et
in orphano saltem priuilegio restitutionis in inte-
grum, tenet Thom. Valasc. *d. alleg.*65. *num.*57. In tan-
tum quòd sententia lata post auocationem esset nul-
la. Garc. Mastril. *Sicil. decis.*127. *lib.*2. *& de magistr.*
*lib.*3 *cap.*4. *num.*160.

15 Nonò amplia, etiamsi miserabiles personæ agant
de iure cesso, siue cessio sit ex causa necessaria, siue
ex causa lucratiua, dummodo sit facta bona fide &
sine fraude & cum causa, ita Carau. *ritu* 228. *in* 3. *no-*
*tab & num.*14. Alex. Trentacinq. *d. tit. de citation. re-*
16 *sol.*2. *num.*12. qui id limitant quando cedens est pri-
uilegiatus, cessionatius verò non, Cancer. *d. c.*2. *n.*29.

17 Decimò amplia etiamsi isti habeant causam com-
munem cum aliis personis non miserabilibus, nam
tunc omnes gaudēt eodem priuilegio, Marc Anton.
Natt. *d. cons.*590. *n* 16. *vol* 3. Gasp. Roderic. *de annuis*
*reddit. lib.*3. *q.*4. *n.*43. Castill. *d. lib.*3. *c.*25. *n.*29. Alex.
Trentacinq. *d. tit de citationib. resol.*2. *num.*9. Cancer. *d.*
*lib.*2. *cap.*2. *n.*28. Thom. Valasc. *d. alleg.*65. *num.*29.

18 Vndecimò amplia procedere tam in prima, quàm
in secunda, & alia vlteriori instantia, vt per Matthe-
san. *de commission. p.*2. *pag.*310. Stephan. Gratian. *dis-*
cept forens. cap 565. *à num.*74.

19 Duodecimò amplia in vidua, quæ facta inuocatio-
ne, seu exposita querela transiuit ad secundas nu-
ptias, quia non est causa remittenda, sed remanere
debet in Curia Principis. Ita Cumia *super ritu* 45.
*num.*2. Vincent. de Franchis *decis.*257. *num.*7. Va-
lasc. *consult.*57. Anton. Thesaur. *d. decis.*177. *num.*4.
Menoch. *in addit. ad cas.*66. *n.*35. *&* 36. Mastril. *Sici-*
*liæ decis.*127. *n.*12. *& de magistratib. lib.*3. *c.*4. *num.*165.
Nouarr. *in praxi elect. & variat. fori quæst.*7. *sect.*1. *n.*4.

20 Decimotertiò amplia etiam in viduis, & orphanis
in diuitibus, nam & isti propter amissionem marito-
rum, siue parentum respectiuè dicuntur fortunæ in-
iuria miserabiles eo quòd neuter sibi possit in causis
opem ferre, vidua propter sexum, pupillus propter
ætatem, hoc enim miseratione est dignum vxores &
filios videre maritorum, & patrum subsidio orbatos;
quæ consideratio habet locum etiamsi vidua, siue
orphanus sit diues. Ita Nouell. *de dote p.*9. *priuil.*12.
Roland. *cons.*79 *vol.*1. Marc. Anton. Natta *d. cons.*
690. *n.*3. Cou. *pract. cap.*6. *num.*2. Greg. Lop. *l.*5. *in*
gloss. magna, verbo e son estos, ante fin. ibi., vnde etiam in
*fœmina diuite, tit.*3. *p.*3. Vincent. de Franchis *d. de-*
*cis.*100. *à n.*19. Thesaur. *d. decis.*177. *n.*3. Menoch. *d.*
casu 66. *n.*4. *&* 5. Azeued. *d. l.*8. *num.*9. *tit.*3. *lib.*4. *no-*
uæ Recop. Fului. Pacian. *cons.*84. *num.*25. Alexand.
Trentacinq. *d. lib* 1. *tit. de citat. resolut.*2. *num.*16.
Bernard Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.*1 *concl.*1.
consid. 1. *num.*4. *cum seqq.* D. Barbos. *in l.*1. *ff. so uto*
*matrim. à num.*50. *p.*1. Stephan. Gratian. *d. cap.*182.
*num.*3. Franc. Milanens. *decis.*5. *num.*2. *lib.*2. Paul.
Fusch. *lit. V. sing.*29. Ioan. Mart. Nouar. *in praxi elect.*
& variat. fori quæst. 5. *num.* 3. *& quæst.* 7. *num.*2.
Thom. Valasc. *dict. allegat.*65. *num.*28. Castill. *dict.*
*lib.*3. *cap.*25. *n.*25. Mart. *de iurisdict. p.*2. *cap.*22. *n.*6.
Muscatel. *in praxi aureat gloss. competentes num.*73.
Cancer. *dict. lib.*2. *cap.*2. *num* 5. Gabr. Aluarez. *de*
priuileg. pauperum quæst. 51. *num.* 35. Bened. Ægid.
*d. art.*4. *sub num.*10.

Decimoquartò amplia priuilegium huius text. 21
procedere in causis criminalibus, sicut in ciuilibus,
Carauita *ritu* 230. *num.*1. *&* 2. Alex. Trentacinq. *d.*
tit de citation. resol. 2. *n.*13. Stephan. Gratian. *d. c.*182.
*num.*5. Castill. *d. lib.*3 *cap.*25. *à num.*20.

Decimoquintò amplia cùm quis inferioris con- 22
ditionis acturus est aduersùs aliquem potentem, cu-
ius ipse potentiam timet, adeò vt præ eius potentia
coram Ordinario ius suum consequi desperet, quia
& huiusmodi à iure communi conceditur vt dictum
suum aduersarium apud Curiam Principis vocet
etiam quoad primam causæ cognitionem; quæ per-
horrescentia de iure communi probatur iuramento
dictam perhorrescentiam, & timorem allegantis Ita
Cancer. *d. lib.*2. *cap.*2. *à num.*18.

Limita primò in vidua, quæ maritum occidit, ex 23
quo commodum non potest percipere, Couar. *dict.*
*cap.*6. *num.*3. Mexia *in tract. taxsa panis concl.*1. *num.*10.
ad fin. Azeued. *l.*9. *num.*11. *tit.*3. *lib.*4. *noua Recopil.*
Thom. Valasc. *d. alleg.*65. *num.*30.

Limita secundò in vidua inhonesta, quia hoc pri- 24
uilegium competit ratione viduitatis, viduam au-
tem quæ sit inhonesta, & luxuriosè viuat, viduitatis
priuilegia à iure communi & municipali concessa
amittere certum est, *l. his solis, de reuocan. donat.* Ita
Cou *pract. cap.*7. *num.*1. Azeued. *d l.*9. *num.*11. *&* 12.
Curi. Philipp. *p.*1. *§* 9. *num.*13. Thom. Valasc. *d. al-*
*leg.*65. *num.*31. Cancer. *d. lib* 2. *cap.*2. *num.*8. Alex.
Trentac. *d. resol.*3. *n.*16. *prope fin.* iunctis traditis per
Bened. Ægid. *de iure & priuileg. honestatis art.*5. *de*
viduis.

Limita tertiò quando lis est super iuribus Rega- 25
libus, vel pertinentibus ad Regem. Ordin. Reg. Lu-
sit. *lib.* 3. *tit.*5. §.5. Afflict. *tom.*1. *constitution. rub.*37.
*num.*33. Thom. Valasc. *d. alleg.*65. *num.*32. vbi *num.*33.
hoc intelligit quando orphani, viduæ & miserabiles
conueniuntur pro illis iuribus, non autem quando
ipsi volunt conuenire aduersarios super iuribus Re-
galibus, quia tunc poterunt vel eligere iudices præ-
positos in municipibus ad cognoscendum de talibus
iuribus, Menoch. *in addit. ad cas.*66. *super n.*52. Can-
cer. *d. lib.*2. *cap.*2. *n.*26. *in fine,* vbi quòd contra fiscum
non habent miserabiles personæ fori priuilegium. 26

Limita quartò quando vidua habet iurisdictio-
nem, quia non potest trahere ad Curiam, Ordin.
Reg. Lusit. *lib.*3. *tit.*5. §.5. Cou. *pract. cap.*7. *num.*8. *vers.*
octauo, Thom. Valasc. *d. alleg.*65. *num.*34.

Limita quintò quando reus habet plures iudices 27
de iure communi & alium ex priuilegio sibi & acto-
ri tributum, vt in miserabilibus personis, nam ille
qui eligit forum secundùm ius commune, præfertur
eligendi forum secundum priuilegium, quia fortior
est causa vtentis iure communi, quam eius, qui eligit
forum secundùm priuilegium, Ita Alex. Trentacinq.
*d. tit. de citat resol.*2. *num.*22.

Limita sextò quando viduæ, orphani & aliæ mi- 28
serabiles personæ sunt Iudææ, nam illæ non gaudent
priuilegio huius l. Ita Carauit. *ritu* 219. *in princ.* Ale-
xand. Trentacinq. *d. tit. de citation. resol.*2. *num* 19. vbi
num 36. sublimitat in Iudæis nouiter conuersis.

Limita

29 Limita septimò quando viduæ, orphani, & aliæ miserabiles personæ agunt contra alias similes viduas, siue orphanos, quia tunc non possunt inuicem vti hoc priuilegio, sed quilibet seruabit ius commune, cùm vnus non sit potentior altero. Ita Carau. *ritu* 228.*n.*3. Greg. Lop. *d.l* 5. *in gloss. magna, vers. sed quid si vnus priuilegiatus, tit.*3. *p.*3. Couar. *d.c.*7. *n.*4. Vincent. de Franchis *decis.*188. Thesaur. *d. decis.*177. *n.*9. *vers. limitatur tamen*, Cur. Philip. *p.*2. §. 17. *n.*32. Azeued. *l.*8 *num.*7. *tit.*3. *lib.*4. *noua Recopil.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de citation. resol.*2. *num.*18. Castill. *d. lib.*3. *cap* 25. *num.*17. Cancer. *dict. lib.*2. *cap.*2. *num.*22. & 23. vbi dicit se credere aliud seruaturum quando ex hoc persona priuilegiata aliquo incommodo afficeretur, Cabed. *Lusit. decis.*54. *n.*12. *p.*1. Thom. Valasc. *d. alleg.*65. *n.*38. Benedict. Ægid. *d. tract. de iure, & priuileg. honest. art.*4. *num.*11.

30 Limita octauò in causis parui valoris, quibus plus expenditur, quàm commodi percipitur, & ideo in aliquibus Regnis statuta est quantitas, infra quam non datur hoc priuilegium trahendi ad Curiam vide Cou. *d. cap.*7. *num.*2. *vers. ex hoc tamen*, Peguera *in pract. ciuili tit. de reuocatione causarum ad Regiam audientiam num.*3. Thom. Valasc. *d. alleg.*65. *num.*39.

31 Limita nonò in causis spolij noui depositi, & rerum consignatarum, & super mercede famulorum, ex Ordin. Reg. Lusit. *lib.*3. *tit.*12. §. 1. & *eod. lib.*3. *tit.*6 *ad finem principij*, Thom. Valasc. *dict. alleg.*65 *ex num.*40.

32 *Contra pupillos.*] Notatur ad hoc quòd pupillus & orphanus habent priuilegium vt possint reos ad Curiam trahere etiam in prima instantia, ipsi verò extra proprium domicilium trahi non possunt. Ita Castill. *d. lib.*3. *c.*25. *n.*17 *in princip.* Dicuntur enim miserabiles personæ, & inter illas connumerantur, vt fori huiusmodi priuilegia habeant, Menoch. *d. casu.* 66. *n.*3. Cou. *d. cap.*6. *n* 2. Thesaur. *d. decis.*177. *n.*1. Mascard. *de probat. concl.*1061. *num* 2. Azeued. *d. l.*8 *n.*7. *tit.*3. *lib.*4. *noua Recop.* Alexand. Trentacinq *d. tit. de citat. resol.*2. *n* 30. Mart. *de iurisdict part.*2. *cap.*21. *n.*5. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.*34. *num.*4.

33 Appellatione pupilli in proposito quidam intelligunt illum, qui est patre orbatus, & versatur in annis pupillaris ætatis. Ita gloss. *verbo contra pupillos, l. i. præsenti*, Cou. *practic c.*6. *num.*2. Menoch. *d. casu* 66. *n.*4. Stephan. Gratian. *d. cap.*182. *num.*1. Quod in regnis Hispaniarum videtur verum, cùm leges Castellæ & Lusitaniæ loquantur per verbum *orphanos*, quod verificatur in eo, qui est orbatus patre, vt aduertunt post Azeued. Cabed. *Lusit. decis.*99. *num.*12. *part* 1. Thom Valasc. *de alleg.*65. *num.*11. Sed verius est hoc casu iure communi attento pupillum dici qui vel morte patris, vel emancipatione egressus est patriam potestatem, idque intra annos quatuordecim, cùm adhuc est impubes, vt per Natt. *d. cons.*590. *num.*3. Vincent. de Franchis *d. decis* 100. *num.*17. Castill. *lib.*3. *cap.*25. *num.*17. Cancer. *d. lib.*2. *cap.*2. *num.*23. Thom. Valasc. *d. allegat.*65. *ex num.*9. vbi *num.*13. dicit non priuilegium competere tutori dato illi qui in vtero est, agenti nomine partus futuri.

34 *Vel diuturno morbo fatigatos, &c.*] Notatur ad hoc quòd senes & decrepiti, ac diuturno morbo fatigati & debiles, & cæteri omnes de quibus natura mouetur ad miserandum, gaudent priuilegio huius leg. vide Menoch. *d. casu* 66. *num.*13. *cum multis seqq.* vbi de debili diuturno morbo, peregrino, cæco, captiuo, & mutilato membris, Alex. Trentacinq. *d. tit. de citat. resol.*2. *num.*31. Castill. *d. lib.*3. *cap.*25. *num* 10. Mart. *de iurisd. p.*1. *cap.*11. *num.*5.

35 *Aliique fortunæ iniuria miserabiles.*] Notatur ad hoc quòd pauperes idem ius habent quod viduæ ac pupilli ad vtendum priuilegio huius leg. vt possint reos ad Curiam trahere, ipsi verò trahi non possunt vt per Cou. *pract. cap.*6. *num.*3. Alex. Trentacinq. *de resol.*2. *num.*32. Castill. *dict. lib.*3. *cap.*25. *num.*18. etiamsi culpa sua in paupertatem inciderint, ex eod. 36 Cou. *d. cap.*6. *num* 2. *vers sed si quis in paupertatem*, Nouar. *in praxi electionis, & variat. fori quæst.*16. *sect.*1. *num.*4. & *seq.* Gabr. Aluarez. *de priuileg pauperum p.*1. *quæst.*54. *num.*8. Ad idque summariam per vnum testem, & etiam parte non citata sufficere probationem resoluunt Castill. *dict. cap* 25. *num.*18. *in med.* Gabr. Aluarez. *d. p.*1. *q.*5. *num.*16.

37 Item mercatores dum sunt in mercimoniis, & peregrinantur, inter personas, quibus competit priuilegium huius leg. connumerantur, vt per Menoch. *d. casu* 66. *n.*18. Alex. Trentacinq. *d. tit. de citat. resol.*2. *num.*33.

38 Ecclesia quoque connumeratur inter personas, quibus competit priuilegiũ huius l. vocandi quemquam ad Curiam Principis quoad primam causarũ cognitionem. Ita Afflict. *decis.*257. *n.*1. Thesaur. *d. decis.*177. *n.*9. Couar. *pract. c.*7. *num.*2. Carau. *ritu* 219. Azeued. *d. l.*8. *n.*8. *tit.*3. *lib.*4. *noua Recop.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de citat. resol.*2. *num.*34. & *seq.* Marta *de iurisdict. p.*1. *c.*21. *n.*5. & *p.*4. *cent.*1. *casu* 49. *num.*14. Cabed. *Lusit. decis.*54. *n.*9. *p.*1. Cancer. *d. lib.*2. *c.*2. *num.*15. vbi id admittit si sit pauper, cùm tunc aliorum pauperum iure fungatur, & *n.*16. post Mich. Ferrer. *p.*1. *obseru. c.*8. asserit statutum esse in Catalonia per Regiam pragmaticam, vt omnia monasteria, & cæteri Religiosi, vt sunt Commendatarij, quoad dictum priuilegium habeantur pro pauperibus, Castill. *d. lib.*3. *cap* 25. *n.*30. Gabr. Aluarez. *de priuileg. pauperum p.*1. *q.*52. *n.*33. vbi post Cou. asserit in Castellæ Regno hoc iam obtinuisse, ibique receptum quatuor Mendicantes Ordines, sancti scilicet Francisci, sancti Dominici, sancti Augustini, & Carmelitarum, Monialiumve monasteria omnia cuiuscunque Ordinis & instituti, ac pauperum hospitalia etiamsi Ecclesiæ huiusmodi diuites sint, posse in prima instantia laicum ad Curiam Regis euocare, idem dicit Thom. Valasc. *d. tom* 1. *alleg.*66. *n.*6. & parens meus *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib.*3. *tit.*5. §. 3. *n.*15 attestatur Senatum Portugalliensem id ad solos Mendicátes in communi bona non habentes, veluti Franciscanos, restrinxisse. Et quoad monasteria Monialium res expedita est, nemoque dubitat ea, licèt magnis facultatibus abundent, habere priuilegium trahendi aduersarios ad Curiam, vel eligendi iudicem municipij, ad quem de iure pertinuerit causarum cognitio in prima instantia, resoluunt Cabed. *Lusit. decis.*54. *ferè per tot. p.*1. Thom. Valasc. *d. tom.*1. *alleg.*66. *num.*1. & 2. vbi *n.*3. limitat nisi ea monasteria habeant iurisdictionem ex donationibus Regiis, Benedict Ægid. *d. tract. de iure & priuilegio honestatis, art.*4. *num.*10.

39 Vniuersitati dictum priuilegium competit, quia sub se comprehendit viduas, pupillos, aliásque personas miserabiles, Carauit. *ritu* 219. *sub n.*3. Menoch. *d casu* 66. *n.*23 Alexand. Trentacinq. *d. tit. de citation. resol.*2. *num.*35.

40 *Miserabiles.*] Iudicis arbitrio relinquitur, qui tales dicantur, de quo Palat. *in repet. cap. per vestras notab.*2. *num.*12. Tiraq. *de pia causa, in præfat. pag.*5. & *seq.* & *in l. si vnquam, verbo omnia n.*31. Bened. Capra *reg* 30. *n.*21. Rebuff. *tom.*1. *ad leges Galliæ tit. de sentent. prouis. art.*3. *gloss. vlt.* Cou. *pract. cap.*6. *num.*3. *vers. relinquendum*, Mich. Crass. *tom.*1. *commun. opin. lib.*3. *tit.*11. *n.*7. *pag.*399. Menoch. *cons.*479. *n.*5. & *de arbitrar. casu* 66. *a princip.* Perez *in l.*1. *tit.*1. *lib.*3. Or-

din.& l.13.tit.3.lib.2.pag 212. Azeued. *l.9.num.12.tit.3. lib.4. noua Recop.* Mascard. *de probat. conclus.*1061. & 1065. Nicol. Intrigl. *lit. I. sing.*16. Sebast. Medic. *in tract. Mors omnia soluit,n.*103. Flamin. Parisi. *de resign. benef. lib.5. q.6. n.* 139. Bobadil. *in sua politica lib.3. cap.14. n.75.* Alex. Trentacinq. *d.lib.2. tit.de citation. resol.2. n.25.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.1. concl.1. consid.1. n.2.* Castill. *d.lib.3.cap.25.n.18.* Mart. *de iurisdict.p.2. cap.21. n.5.* Cancer. *var. resolut. lib.2.cap.2.n.14.* Gabr. Aluarez *de priuileg. pauperum p.1.q.52.n.31.* D. Barbos. *in l.1.ff. resolut. matrim.p.1. n.50.* Cebed. *Lusit.decis.54.n.8.part.1.* Thom. Valasc. *d.tom.1. alleg.65. n.35.*

41 In gloss. *Excedere.* ibi, *quid autem si huiusmodi misera persona consenserunt*, &c. Notatur ad hoc quòd priuilegio huius l. cũ sit concessum miserationis intuitu, renuntiari non potest, vt per Azeued. *d.l.9.n.8. & 12.tit.3. lib.4. noua Recop.* Vincent. de Franch. *decis.192.n.7.* Mexi. *in tract. tassa panis, concl.5. num.139.* Marchesan. *de commiss.p.1.tit. de commiss. auocat. causarum §.2.n.20.* D. Barbos. *in l.alia. §.eleganter, n.50. & in l. quia tale, n.20. ff.solut. matrim. & in l.1. art.4. n.69. & 77. ff.de iud.* Alex. Trentacinq. *d.lib.2.tit. de citation. resol.2.n.37.* Castill. *d.lib 3 cap.25.n.7.* Benedict. Ægid. *in d. tract. de iure & priuilegio honestatis, art.4.num.12* Thom. Valasc. *d.tom.1.alleg.65.num.48.* Cancer. *d.lib.2.cap.2.n.30.* Gabr. Aluarez. *d.tract. de priuileg. pauperum q.47.n.10.*

Vbi de criminibus agi oporteat.

TIT. XV.

AGITVR vbi delictum est commissum, vel vbi reus habet domicilium, vel vbi est deprehensus.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. item Chærian. Suarez & alios *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.13.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib.17. cap.16. per tot.* Farinac. *in praxi crimin. p.1.q.7.per tot.* D. Barbos. *in l.heres absens, §. proinde, ff.de iud.in art.de foro delicti.*

SVMMARIVM.

1 *Rei causarum criminalium forum sortiuntur in altero de tribus locis, scil. vbi crimen est commissum, vel causa est inchoata, vel vbi fit apprehensio, & n.2. horum fororum differentia quæ n 3.*

4 *Forum ratione delicti contrahitur in eo loco vbi delictum est commissum.*

5 *Remissio an, & quando facienda ad locum delicti. & quæ fieri debeant à iudice requisito vt delinquentem remittat, remissiue num.6.*

7 *Delictum si sit commissum in duobus locis, putà in vno inchoatum, in alio autem perfectum, quisnam isto casu sit iudex competens, & vtrùm qui inchoat delictum in hoc territorio? & illud consummat in alio, incurrat excommunicationem latam per statutum huius territorij, num.8.*

9 *Iudex domicilij delinquentis, vel originis, si cœpit cognoscere de delicto per subditum alibi commisso, tunc non tenebitur remittere ad forum delicti, nisi sit res integra.*

10 *Vagabundus punitur vbique potest ex delicto vbicunque commisso.*

11 *Vagabundus quis sit.*

12 *Iudex requisitus pro remissione delinquentis an debeat cognoscere quòd deliquerit, antequam remittat.*

L. Quæstiones. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Laurinæ.*

REi causarum criminalium forum sortiuntur in 1
altero de tribus locis, scilicet vbi crimen est
commissum, vel causa est inchoata, vel vbi fit apprehensio: Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel Fulgos. Sebast. Næui. Aloys Leo *fol.* 59. Petr. Gilchen, remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l. Hispan. 5.*tit.1. p.7. vbi gloss.5.* Couar. *pract.c.11.n.6.* Decian. *tract.crim. lib.4. c.16.n.1.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib.17.cap.16.col.1.* D. Barbos. *in l. heres absens, §.proinde, in art.de foro delicti, ff.de iudic.n.1.cum multis seqq.* vbi *n.9.* ait quòd pro delicto potest quis accusari in loco delicti commissi, item & in loco domicilij, & propterea in loco propriæ originis & pa-
ternæ si ibi inuenitur, & *n.10.* quòd inter hoc foros 3
ea existit differentia quod in loco delicti, vel originis propriæ, aut paternæ non potest accusari nisi ibi reperiatur, in foro autem domicilij potest accusari etsi ibi non inueniatur, latè Farin. *in praxi crimin.p.1. q.7.à n.1.* vbi dicit delinquentem tribus modis supponi iurisdictioni iudicis inquirentis, primò ratione loci delicti, secundò ratione originis, tertiò ratione loci domicilij, & *n.5.* tenet quòd ratione conuersationis decennalis in aliqua ciuitate potest quis è iudice illius ciuitatis puniri de delictis commissis alibi tẽpore quo conuersatus fuit in illo loco, quamuis illi iudici non sit subiectus ratione delicti, originis seu domicilij, & *n 7.* limitat in fure, qui si in loco reperiatur cum re furata, potest ratione cõtrectationis rei furatæ ibidem puniri, licèt illi foro non sit subditus, & *n.8.cum seqq.* limitat quoque in raptore, assassino, & publico latrone, ac stractarum disrobatore.

Vbi commissa.] Ergo ratione delicti forum contra- 4
hitur in eo loco vbi delictum commissum fuit, de quo vide Doctores *in auth. qua in prouincia, infr. hoc
eod.tit.* Et an & quando ad locum delicti sit facienda 5
remissio, vide D. Barbos. *in l.heres absens, §. proinde, in art.de foro delicti, ex n.66.* vbi *à n.* 103. remissionem esse faciendam ait in delictis grauibus, & pro quibus venit imponenda pœna corporalis, secus verò in delictis grauioribus, & *à n.107.* tenet quòd si iudex domicilij delinquentis, vel originis cœpit cognoscere de delicto per viam accusationis, non tenebitur facere remissionem ad locum delicti, cum declarationibus *ibid.* adductis *n.115.cum seqq.* Cald. Pereira
post quæst.forens.cons.23.n.5. Et quę teneatur iudex re- 6
quisitus priùs videre & examinare, vt delinquentem remittat, vide Farinac. *d.q.7.à n.34.*

Vel inchoata sunt.] Quæstio est controuersa, vtrùm 7
si delictum commissum sit in duobus locis, in vno putà inchoatum, in alio autem perfectum, & consummatum, quisnam erit isto casu competens iudex, an scilicet iudex loci vbi inchoatum est delictum, an verò vbi finitum? vide Hippol. *in tract. crim. §. vlterius, n.1.cum seqq. & sing.225.incip. In delictis,* Azeued. *l.1. n.71. tit.16. lib.8. noua Recop.* Abb. *in cap.fin. n.25.* vbi. Felin. *n.13. de foro comp.* Bossi *in pract. eod. tit de foro compet.à n.59. & à n.109.* Clar. *§.fin.q.38, vers.item pone, & vers.item quæro,* Placa *in epit. delict. lib.1.c.15.n.16.* Farin. *d.p.1.q.7. n.44. cum multis seqq.*

Vtrùm

8 Verùm etiam qui inchoat delictum in hoc territorio, & illud consummat in alio, incurrat excommunicationem latam per statutum huius territorij, vide Vgolin. *de censur. tab.1. cap.9. §.3.* Soar. *tom.5. etiam de censur. disp.5. sect.5. n.9.* Azor. *instit. moral. p.1. lib.5. cap.25. q.2.*

Vel vbi reperiuntur, qui rei esse, &c.] Vide eleganter Donell. *comment. iuris ciuilis lib.17. cap.16. col.3. vers. alterum, prope fin.*

9 *Perfici debere,* &c.] Notatur ad hoc quòd si iudex domicilij delinquentis, vel originis cœpit cognoscere de delicto, per subditum alibi commisso, tunc non tenebitur remittere ad forum delicti, nisi sit res integra, vt per Gig. *cons.108. num.6. & 11.* Vincent. de Franchis. *decis.31. p.1.* D. Barbos. *d. art. de foro delicti, ex num.107.*

10 In gloss. *Reperiuntur.* ibi, *vel dic quod loquitur ibi de vagabundis, vt illi vbilibet possint conueniri,* &c. Notatur ad hoc quòd vagabundus potest vbique puniri de delicto vbicunque commisso, de quo vide Abb. *in cap. vlt. num.13. de foro compet.* vbi Marian. *num.57.* Bossi. *sub eod. tit. num.79.* Tiraq. *de retract. lig. §.9. gloss.2. num.34.* Duen. *reg.378.* limit.4. Clar. *in §. fin q.39. vers. cæterùm.* Couar. *pract. cap.11. num.7.* Decian. *tract. crimin. lib.4. cap.3. à num.3.* Azeued. *ad l.1. num.3. tit.11. lib.8. & l.1. num.33. cum seqq. tit.16. eod. lib.8. nouæ Recop.* Morl. *in emporio iuris p.1. tit.2. q.20. n.15. vers. quintus casus,* D. Barbos. *in l. hæres absens, §. proinde, ff. de iudic. in art. de foro delicti. num.149.* late

11 Farin. *cons.64. n.3. & ibi addit. lit. B, & in praxi crim. p.1. q.7. n.13. cum multis seqq.* vbi *num.15.* quoad hoc propositum vagabundum dicit illum qui per mundum vagatur, nec certum habet domicilium.

12 In gloss. *commissa.* ibi, *verùm primò cognoscet iudex,* &c. An iudex requisitus pro remissione delinquentis debeat cognoscere an deliquerit, antequam remittat: vide Duen. *regul.378. ampl.2* Socin. *regul.415.* Peña *in direct. Inquisitor. p.3. commento 33. vers. his ita.* Clar. *lib.5. §. fin. quæst.38. num.19.* Perez *ad lib.8. Ordin. pag.335.* Azeued. *ad l.1. tit.16 lib.8. noua Recop.*

SVMMARIVM.

1 *Super Plagij crimine cognoscit iudex conuenti, & num 2.*
3 *Plagium quibus modis committatur, remissiuè.*
4 *Delinquens tunc accusari potest in loco propriæ originis, vel paternæ, si pars læsa velit in tali loco eum accusare.*
5 *Iudex domicilij, seu originis an cognoscere possit de delicto commisso per suum subditum extra suum territorium, an verò teneatur illum remittere ad iudicem loci, remissiuè.*
6 *Citandus non habens aliquam habitationem propriam, potest citari in eo hospitio, in quo consueuit frequentius conseruari.*
7 *Scholaris frequentiùs conuersari debet in scholis.*

L. Sciens II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Niceæ.*

1 SVper crimine plagij cognoscit iudex conuenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num.1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donell *comment. iuris ciuilis lib.17. cap.56. col.2. vers. huc usque,* Thoming. *decis.5.* Plagij crimen qui- 3 bus modis committatur, vide Bonifac. de Vitalin. *in rubr. de pœna plagiarij ex num.1.* Didac. Cantera *in quæst. criminal. cap 8. rubr. de furtis num.13.* Menoch *de arbitr. casu 536. per tot.* Farin. *in praxi crimin. q.166. num.45. cum seqq.*

Ab eo itaque, &c.] Notatur ad hoc quòd tunc 4 delinquens accusari potest in loco propriæ originis, vel paternæ, si pars læsa velit in tali loco eum accusare, vt per D. Barbos. *in l. hæres absens, §. proinde, ff. de iudic. in art. de foro delicti, num.26.* Et de ista quæ- 5 stione an iudex domicilij, seu originis cognoscere possit de delicto per suum subditum commisso extra suum territorium, an verò teneatur illum ad iudicem loci delicti remittere, late tractat Farinac. *in praxi crimin. part.1. quæst.7. num 19. cum seqq.* & *à num.26* disputat an absolutus, condemnatus, seu aggratiatus in loco delicti possit iterum inquiri, & molestari in loco originis, vel è contra?

Ibi degit, &c. Notatur ad hoc quòd si is, qui citari 6 debet, non habet aliquam habitationem propriam, tunc posset citari in eo hospitio, in quo frequentiùs conuersari consueuit, vt per Tiraquel. *de retractu lign. §.9 gloss.2. num.32.*

In gloss. *Degit.* ibi. *vt scholaris in scholis,* &c. De- 7 bet enim scholaris frequentiùs in scholis conuersari, Barthol. Bolognet. *in repet. auth. habita, ne filius pro parte, num.320.*

SVMMARIVM.

1 *Delicti, possessionis, proprietatis & hypothecæ ratione quis forum sortitur.*
2 *Partibus litigantibus in prouincia præsentibus, controuersia apud iudicem, ac prouinciæ Præsidem terminari debet.*
3 *Domino domus absente ex domo, quid iniquè sentiens aut delinquentem, vel curatorem domus conuenit & domino absentem in res præsentatas fit condemnatio, n.4.*
5 *Damnum ratione bonorum conuentus dominus ac curator si non respondeant, ad præconis vocationem condemnatio nihilominus procedit.*
6 *Contumacia conuenti pro præsentia eiusdem habetur.*
7 *Reus comparens actore absente, nec actionem prosequente, absoluendus est cum adiudicatione damnorum.*
8 *aliqui Rei ex forma pragmatica ad principales comitatus sunt remittendi.*
9 *Induciæ in delictorum cognitionibus partibus ad nouem menses extendi ac prorogari possunt.*
10 *ratione Delicti forum contrahitur eo loci, quo delictum commissum est. Amplia in illo qui dum existeret in aliena ciuitate, vel Episcopatu; violauit statutum illius, num.11. etiamsi in confinibus duorum territoriorum factum sit delictum, num.12.*
13 *Delictum commissum in mari adiacente territorio suo, poterit iudex illius territorij punire, etiamsi actus cœptus in vno territorio, fuisset consummatus in alio, num.14. resolue vt num.15.*
16 *Mandatum quando de per se, non sequuto effectu est punibile, vel non tractetur de puniendo mandantem pœna, qua puniendus est mandatarius, qui exequutus est, sed extraordinaria, tunc in vtroque mandans puniri poterit. Limita in fure, si in loco reperiatur cum re furata, potest ratione*

contrectationis rei futura ibidem puniri, licèt illi foro non sit subditus nec ratione delicti, nec ratione domicilij, num. 17. in raptore, qui vbique puniri potest, num. 18. in hæretico, qui ab inquisitoribus iustè potest puniri in quocunque loco, in quo ab eisdem fuerit repertus, quatenus nihil impium ibi fecerit, num. 19. bannitis, n. 20.

21 *Claus.* Non obstantib. quibuscunque priuilegiis; *remissiuè.*

22 *Reuocatio omnium priuilegiorum non intelligitur resecare inserta in corpore iuris.*

23 *Priuilegia clausa in corpore iuris non sunt priuilegia sed ius commune.*

AVTH. Quia in prouincia.

1 Ratione delicti, possessionis, proprietatis, & hy-
2 pothecæ quis sortitur forum, *in princ.* Partibus
litigantibus in prouincia præsentibus controuersia
3 apud iudicem, ac prouinciæ Præsidem terminari debet, *in vers. Si ergo ambo.* Domino domus absente ex
4 domo quid iniquè sentiens aut delinquentem, vel
5 curatorem domus conuenit. Et domino absente in
res præsentes fit condemnatio, *in vers. Eo autem.* Ob
damnum ratione bonorum conuentus dominus ac
6 curator si non respondeant ad præconis vocatio-
7 nem condemnatio nihilominus procedit, contumacia conuenti pro præsentia eiusdem habetur *in vers. Sed si.* Reus comparens actore absente, nec actionem
8 prosequente, absoluendus est cum adiudicatione
damnorum, *in vers. Quod si desit.* Aliqui rei ex forma
pragmatica ad principales comitatus sunt remitten-
9 di *in vers. Excipitur.* Induciæ in delictorum cognitionibus partibus ad nouem menses extendi ac prorogari possunt *in vers. Induciarum vero.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

10 *Qua in prouincia quis deliquit, &c.*] Notatur ad hoc quòd ratione delicti forum contrahitur eo loci, quo delictum commissum est, vt per Bossi. *sub tit. de foro comp. n. 46.* Afflict. *lib. 1. constit. rubr. 41. n. 12.* Duen. *reg. 378.* Clar. *in pract. §. fin. quæst. 38. & 39. & 85.* Gregor. Lopez *ad l. 1. gloss. vlt. tit. 29. part. 7.* Couar. *practic. cap. 11. num. 3.* Auiles. *ad cap. 27. Prætorum,* Perez *ad l. 1. tit. 16. lib. 8. Ordinam.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 17. cap. 1. col. 2.* Farin. *in praxi crimin. part. 1. quæst. 7. à princip.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. quæst. 20. num. 10. vers. sed vera,* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 9. à princip.* Cald. Pereira *post quæst forens. cons. 23. num. 5.* D. Barbos. *in l. hæres absens, §. proinde, ff. de iudic. in art. de foro delicti,* Azeued. *l. 1. num. 62. cum multis seqq. tit. 16. lib. 8. noua Recop.*

11 Amplia primò in illo qui dum existeret in aliena ciuitate, vel Episcopatu, violauit statutum illius, qui ratione huius delicti subijcitur iudicio ordinario illius diœcesis, & incurrit pœnas latas contra transgressores, siue illæ sunt spirituales, siue temporales. Ita Abb. *in cap. à nobis num. 7. & in cap. vlt. num. 39. de foro compet.* Couar. *in cap. alma mater p. 1. §. 10.* Iacob. de Graff. *in aureis decis. p. 1. lib. 4. cap. 8. num. 39.* Vgolin. *de censur. tab. 1. cap. 9. §. 2.* Azor. *instit. moral. lib. 5. c. 25. quæst. 3.*

12 Amplia secundò vt procedat etiamsi in confinibus duorum territoriorum factum delictum, nam si ignoratur, cui territorio locus sit applicandus, ambo iudices illorum territoriorum de rigore poterunt cognoscere, vt per Bos. *in pract. tit. de for. comp. n. 62.* Gregor. Lop. *l. 15. verbo dolo, tit. 1. p. 7.* Clar. *in pract. §. fin. q. 38. vers. præterea quæro,* Tiraq. *de primog. q. 17. opin. 4. num. 16.* Crass. *commun. tom. 2. lib. 1. cap 5. quæst 9.* Azeued. *d. l. 1. num. 79. tit. 16. lib. 8. noua Recop.* Farin. *d. q. 7. num. 51.*

Amplia tertiò quòd etiam delictum commissum in mari adiacente territorio suo poterit iudex illius territorij punire, quia mare, seu particula maris, dicitur esse de territorio illius ciuitatis, vel loci, cui magis appropinquat Ita Gregor. Lop. *l. 2. verbo ouiere tit. 9. part. 5.* Rebuff. *in commentar. ad l. 59. ff. de verb. signif. pag. 303.* Hieron. de Monte *in tractat. finium regund. cap. 7. num. 9. cum seqq.* Azeued *ad d. l. 1. num 102. tit. 16. lib. 8. noua Recop.* Vincent. de Franchis *decis. 142. num. 6.* Cald. Pereira *post. quæst. forens. cons. 23. num. 7.* 13

Amplia quartò etiamsi actus cœptus in vno territorio fuisset consummatus in alio, nam si delictum erit diuisibile, poterit in vtroque loco puniri, licèt enim propter actus successiui continuationem vnicum reputetur delictum, vtroque tamen loco commissum videtur, & vtrique iudici facta fuit iniuria, vt per Felin. *in cap. fin. num. 13. de foro comp.* Hippol. *in l. vnic. num. 150. de raptu virginum.* Azeued. *d. l. 1. n. 81. tit. 16. lib. 8. noua Recop.* Farin. *d. q. 7. ex num. 44.* vbi *n. 46.* resoluit quòd contra illum, qui existens in vno territorio emissa sagitta, seu sclopo aliquem in alio territorio occidit, vterque iudex procedere potest. 14 15

Vnde quoad mandantem quando mandatum de per se non sequuto effectu est punibile, vel quando non tractatur de puniendo mandantem pœna, qua puniendus est mandatarius, qui exequutus est, sed extraordinaria, tunc in vtroque loco puniri poterit, de quo vide Duen. *reg. 378. in 3. ampl.* Plac. *in epit. delictor. lib. 1. c. 15. num. 16. & 17.* late Azeued. *d. l. 1. n. 71. cum seqq. tit. 16. lib. 8. noua Recop.* Farin. *d. q. 7. ex n. 47.* 16

Limita in fure, qui si in loco reperiatur cum re furata, potest ratione contrectationis rei furatæ ibidem puniri, licèt illi foro non sit subditus ratione delicti, nec ratione originis, nec ratione domicilij, Duen. *reg. 378. limit. 5.* Vinn. *commem. lib. 1. verbo iudex domicilij, in fine num. 11.* Ludou. Peguera *decis. crimin. 28.* P. Molin. *de iustit. tract. 2. disput. 696. num. 3.* Farin. *d. q. 7. num. 7.* 17

Limita secundò in raptero, qui vbique puniri potest, Socin. *reg. 87. fallent. 3.* Duen. *reg. 378. limit. 6.* Farin. *d. q. 7. num. 8.* 18

Limita tertiò in hæretico, qui ab inquisitoribus iustè potest puniri in quocunque loco in quo ab eisdem fuerit repertus, quamuis ibi nihil impium fecerit, Duen. *reg. 378. limit. 7.* Socin. *reg. 87. fallent. 1.* Simanch *de cathol. instit. cap. 2.* Viladieg. *de hæret. q. 8. ad fin.* Morl. *in emporio iuris p. 1. tit. 2. q. 20. n. 15. vers. sextus casus,* Farin. *d. q. 7. num. 17.* 19

Limita quartò in bannitis, vt per Decian. *tractat. crimin. tom. 1. lib. 4. cap. 13. num. 3. in fine,* Clar. *in §. fin. q. 39. vers. fui interrogatus,* Soar. *commun. opin. verbo bannitus num. 5.* Farin. *d. q. 7. num. 16.* 20

Omni priuilegio cessante.] De clausula, *non obstantibus quibuscunque priuilegiariis, &c.* Vide notata in *tractat. de clausulis vsufreq. claus. 81. per tot.* 21

In gloss. *Illic omni priuilegio.* ibi, *sed non indulta per legem redactam in corpore iuris.* Notatur ad hoc quòd reuocatio omnium priuilegiorum non intelligitur reuocare inserta in corpore iuris, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 40. num 13.* D. Barbos. *in l. 1. p. 2. num. 12. ff. soluto matrim. & in l. 2. §. legat. 1. num. 116. ff. de iudic.* & citatos per me *d. claus. 83. num. 1.* ex ea ratione, quia priuilegia clausa in corpore iuris non sunt priuilegia, sed ius commune & facilius tolluntur ea, quæ iure speciali, quàm quæ iure communi valent, vt *ibidem* adnotaui *num. 5. & 6.* 22 23

Ibi

Vbi de possessione agi oporteat.

Tit. XVI.

Postulatur momentaria possessio vbi res sita est, vel vbi vis facta.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. Menoch. *remed. retinend. num. 316. cum seqq.*

Summarium.

1 *Vis vbi facta, & vbi adest possessio, ibi iudicium de possessione intentari, & exerceri potest, & num. 2.*

3 *Index competens manutentionis est ille, in cuius territorio est, vel turbatio contingit, seu fieri dubitatur etiam quando possessio sita est in confinio duorum territoriorum, atque diœcesum, num 4.*

5 *Spoliator conueniendus est coram suo iudice laico, vel ecclesiastico respectiuè; potest etiam conueniri coram iudice ordinario competenti illius loci, vbi commissum est spolium.*

6 *Laicus an sit competens iudex cùm in possessione rei beneficiary Ecclesiæ, atque ita spiritualis vis facta est.*

7 *in remedio Recuperandæ quis sit iudex competens, remissiuè.*

8 *Executio delicti quando se habet ad inchoationem per modum continuationis, tunc attenditur inchoatio.*

L. Vbi autem vis. Vnic.

Impp. Valent. *&* Valens AA. *ad Festum procons. Africæ.*

1 Vbi facta est vis, & vbi adest possessio, ibi iudicium de possessione intentari & exerceri potest. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Alberic. Fulgos. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Xinnen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Tiraq. *de retract. lig. §. 8. gloss. 5. num. 10.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 17. cap. 17. col. 3.* nouissimè Ludou. Post. *in tract. mandati de manutenendo, obseru. 6. num. 30.* vbi quòd iudex competens manutentionis est ille, in cuius territorio res est, vel turbatio contingit, seu fieri dubitatur, Menoch. *remed. 3. retin. à num. 316.* vbi resoluit in iudicio possessorio retinendæ cùm de possessione rei prophanæ contenditur, illum esse iudicem in cuius territorio res sita est, vel illum in cuius territorio vis turbatiua facta est, & *num. 321.* extendit procedere etiam quando possessio sita est in confinio duorum territoriorum, vel vis in itinere illata, fuisset illata in cōfinio duorum territoriorum atque diœcesum, nam & tunc vtriusque territorij iudex adiri potest. Gutier. *canon. lib. 1. q. 34. num. 5.* vbi quòd spoliator conueniendus est coram suo iudice laico, vel ecclesiastico respectiuè, & etiam potest conueniri coram iudice ordinario competenti illius loci, vbi commissum spolium est, id probans ex Menoch. quoniam ratione rei, & ob commissam violentiam duæ actiones moueri possunt, realis, & personalis, vt suam vnusquisque iudex tueatur iurisdictionem. D. Barbos. *in l. hæres absens, §. proinde, in art. de foro ratione rei sitæ, num. 10. ff. de iudic.* vbi quòd propter vim, vel turbationem factam circa possessionem rei conueniatur turbator in loco in quo res erat, quia occasione rei agitur. 5

Verum autem laicus competens iudex sit cùm in possessione rei beneficiariæ Ecclesiæ, atque ita spiritualis vis facta est? quæstio est dubia, & pro vtraque parte Doctores & fundamenta plura adduxi *in tract. de iure ecclesiast. vniuerso, lib. 1. c. 39. §. 2. à n. 160. vsque ad 179.* 6

Et quis competens iudex sit in remedio recuperandæ possessionis? vide Menoch. *remed. 15. recuper. num. 203. cum seqq.* 7

In gloss. *Vbi aut. vnic.* ibi, *nam non potest alibi fieri vis*, &c. Notatur ad hoc quòd quando executio delicti habet se ad inchoationem per modum continuationis, tunc attenditur inchoatio, vt per Anton. de Matthæis *de prorogat. iurisdict. num. 72. vers. sed vbi*, Clari. §. *fin. q. 38. num. 9.* D. Barbos. *in l. hæres absens, §. apud Labeonem, num. 28. ff. de iudic.* vbi *num. 29.* asserit in his terminis procedere traditionem huius glossæ. 8

Vbi fideicommissum peti oporteat.

Tit. XVII.

Fideicommissvm ibi petitur, vbi est hæreditas. *l. vnic. hoc tit.*

Vide Cuiac. Pac & VVesemb. item Zoanett. *rerū quotidian. c. 15.* Peregrin. *de fideicom. art. 53. à princ.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 17. cap. 15.* vbi Osvvald.

L. Fideicommissum. Vnic.

Impp. Severvs *&* Antoninvs AA. *Demetrio.*

Fideicommissum petendum est in foro hæreditatis relictæ. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Alber. Fulgos. Sebastian. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Xinnen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 12. num. 8 4. per tot.* Hottoman. *lib. 3. obseru. 7.* vbi accipit hanc l. de fideicommisso vniuersali, quod solùm loco hæreditatis peti debere sentit, reliquas verò leges de particulari, refert Osvvald. *in Donel. enucleat. lib. 17. cap. 15. lit. B, in fine*, Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 195. vers. vltimò dicendum*, D. Barbos. *in l. hæres absens in princip. num. 39 cum seqq ff. de iudic.* Peregrin *de fideicom. art 53. num. 1.* vbi quærens quo loco fideicommissa petenda sint, resoluit quòd si fideicommissarius personali ex testamento agat aduersùs hæredem grauatūm, vel hæredem hæredis, in duobus locis illum conuenire potest, scilicet in loco domicilij ipsius hæredis, & in loco vbi maior pars hæreditatis reperitur; si verò reali agat aduersùs hæredem, aut tertium possessorem, similiter in duobus locis forus est, scilicet in loco domicilij possessoris, & in loco, vbi res est. Zoanet. *rerum quotid. cap. 15.* vbi ait ita demum in loco maioris partis hæreditatis conueniri hæredem, si & ibi reperiatur. 2

Vbi conueniatur qui certo loco dare promisit.

Tit. XVIII.

QVo loco dare debuit, eo simpliciter; alibi verò, facta mentione loci conueniri potest §. *si quis agens, Instit. de act.*

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. item Villalob. Viui. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 14.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 1. tit. 138. pag. 258.*

SVMMARIVM.

1 *Solutio si in certum locum est collata, & alibi agitur, actio est arbitraria ratione loci, & in talem actionem venit interesse pro iudicis arbitrio.*

2 *Si Contractum sit in certo loco, & in alium destinetur solutio, non sortitur promissor forum in loco contractus, nec in illo conueniri potest, etiamsi in eo reperiatur.*

3 *Debitor non soluens in loco destinato solutioni, contra eum cessantem soluere, poterit agi veluti contra contumacem, & dolosum ad interesse, quod solo iuramento creditoris probatur.*

4 *Actioni arbitraria in qua venit interesse, tunc locus est, quando exprimitur certus locus, in quo debet fieri solutio.*

L. Qui certo loco. Vnic.

Imp. ALEXANDER A. *Heraclidæ.*

1 SI solutio in certum locum est collata, & alibi agitur, actio est arbitraria ratione loci, & in talem actionem venit interesse pro iudicis arbitrio. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Alber. Fulgos. Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Aduerte quòd si contractum sit in certo loco & in alium destinetur solutio, non sortietur promissor forum in loco contractus, nec in illo conueniri poterit, etiamsi in eo reperiatur, ita Balb. *decis. 216.* Petr. Gregor. *in cap. 1. num. 92. de sponsal.* Anton. de Matth. *de prorogat. iurisdictionis, num. 64.* Bapt. Boui. *in tract. de statutaria vrbi prascript. gloss. 19. à num. 15.* Villalob. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 14.*
3 *num. 1.* vbi Vezin. *num. 5.* tenet quòd debitor non soluens in loco destinato solutioni, contra eum cessantem soluere poterit agi veluti contra contumacem, & dolosum ad interesse, quod solo iuramento creditoris probabitur, latè D. Barbos. *in l. hæres absens, §. proinde, in princ. num. 57. ff. de iudic.* vbi *num. 58.* hanc conclusionem veram dicit quando quæstio est in quo loco contrahens forum sortiatur, nam tunc verum est quòd eum sortitur, non in loco in quo verba contractus fuerunt prolata, sed potiùs in loco in quem fuit collata solutio; sed quoad omnes alios effectus attendetur potius locus in quo verba contractus fuerunt prolata, quam locus in quem collata fuerit solutio. idem D. Barbos. *in d. l. hæres absens §. fin. à num. 5.*

4 *Arbitraria actione, &c.*] Aduertit idem D. Barbos. *in d. l. hæres absens. §. fin. num. 28.* quòd actioni arbitrariæ in qua venit interesse, tunc locus est, quandò exprimitur certus locus, in quo debeat fieri solutio, nam si quis simpliciter contrahat in certo loco, & cogitur in alio soluere, non est locus arbitrariæ, & consequenter non habebitur ratio interesse, quia quando contrahitur in certo loco, & non exprimitur quòd in eo fiat solutio, tacitè videtur permissum vt soluat in quocunque loco congruo in quo reperiatur: de quo vide Magon. *Lucensi decis. 78. num 17.* Rot. Genuens.

Vbi in rem actio exerceri debeat.

Tit. XIX.

EXERCENDA vbi res est, vel vbi reus domicilium habet.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. item Turzan. Kirchou. Bonacos. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 15.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 1. tit. 136. pag. 258.*

SVMMARIVM.

1 *Actio in rem datur contra possidentem, & ob personam actoris non fit mutatio iudicis.*

2 *verus Possessor quando se offert liti, tunc rei vendicatio cessat contra detentorem.*

3 *verus Possessor se offerens liti, tenetur causam prosequi coram iudice vbi prius fuit cœpta quando comparet pro defensione vtilis dominij nominantis eum, secus si pro defensione sui directi dominij.*

4 *Venditor, seu author laudatus veniens ad emptorem, seu nominantem defendendum, forum, seu iudicium laudantis, aut nominantis subire tenetur, nec iudicium declinare potest, quamuis alterius fori sit, & iurisdictionis.*

5 *Venditor tenetur iura sua deducere coram iudice, coram quo fuit emptor primo loco citatus.*

6 *Clericus, cui lis est denuntiata, vt emptorem laicum defendat, an teneatur id facere coram sæculari, an vero trahere possit causam ad forum ecclesiasticum, remissiue.*

7 *Clericus hæres laici an cœpta iam lite cum defuncto ligetur instantia, teneatúrque coram sæculari iudice subire iudicium, & prosequi, remissiuè.*

L. In rem actio. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Pancratio.*

ACtio in rem datur contra possidentem, & ob personam actoris non fit mutatio iudicis. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castren. Angel. Albe. Fulgos. Sebast. Næui. Alois. I eo *fol. 59. verso,* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Notatur ad hoc quòd quando verus possessor se 2
offert liti, tunc rei vendicatio cessat contra detentorem, ex *l. 11. spar. 29 tit. 2. part. 3.* Soar. de Paz *in practi. tom 3. cap. 1. §. 3. num. 13.* vbi *num. 14.* *post l. H. span. 57. tit. 6. part. 1.* & Cou. *practic. cap. 8. num. 2.*
subdit quòd verus possessor se offerens liti tenetur 3
causam prosequi coram iudice vbi priùs fuit cœpta quando comparet pro defensione vtilis dominij

nomi-

nominantis eum, secus si pro defensione sui directi dominij.

4 Notatur etiam ad hoc quòd venditor, seu author laudatus veniens ad emptorem, seu nominantem defendendum, forum, seu iudicium laudantis, aut nominantis subire tenetur, nec iudicium declinare potest, quamuis alterius fori & iurisdictionis, sit, vt per Gregor. Lop. *l. 33. tit. H. tit. 5. part. 5.* Decian.
5 *resp. 118. num. 5. vol. 3.* vbi ait quòd venditor tenetur iura sua deducere coram iudice coram quo fuit emptor primo loco citatus, & *num. 26.* dicit hunc text. loqui quando quis agebat contra eum, qui verè possidebat cùm esset emptor, in quem translatum erat & dominium, & possessio, secus si translata esset simplex detentatio. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 31. à num. 82.*

6 Vtrùm Clericus, cui lis est denuntiata, vt emptorem laicum defendat, teneatur id facere coram seculari, an verò trahere possit causam ad forum ecclesiasticum? quæstio est dubia, quam ad partes disputaui *in meo tract. de iure eccles. vniuerso, lib. 1. cap. 39. §. 2. n. 115. cum seqq.*

7 Vtrùm etiam Clericus hæres laici cœpta iam lite cum defuncto ligetur instantia, teneatúrque coram seculari iudice subire iudicium & prosequi disputaui similiter *eodem cap. 39. §. 2. à num. 100. vsque ad num. 104.* & ideo ad ibi tradita & citatos Doctores remitto lectorem ne dicta repetamus.

SVMMARIVM.

1 *Possidens alterius nomine potest dominum in iudicio palam facere.*
2 *Possidens alieno nomine si conuentus verum dominum non nominat intra data dilationis tempus, & dominus si denuntiatione prauia non comparet, lis pro contestata habetur quoad præscriptionis interruptionem.*
3 *Colonus nominans quem in dominum, statim ipse venit absoluendus ab obseruatione iudicij.*
4 *Nominatio domini quando fieri debeat in iudicio, quid operetur, & in quo differat à laudatione authoris, an habeat locum in possessorio, & in rebus mobilibus, & incorporalibus, remissiuè.*
5 *Dies ad comparendum apponendus in citatione.*
6 *Terminus in citatione debet esse congruus.*
7 *ad interrumpendam Præscriptionem paria sunt litem esse contestatam, & quod non possit contestari propter partis contumaciam.*
8 *Impediens citari pro citato habetur.*
9 *ad primum Decretum non deuenitur nisi citatio per edictum præcesserit.*
10 *Cognitio de debito requisita antequam iudex pronuntiet aliquem mittendum ex primo decreto.*
11 *Rei vendicatio an detur contra ciuiliter tantùm possidentem.*

L. Si quis alterius. II.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad vniuersos prouinciales.*

1 POssidens alterius nomine potest dominum in
2 iudicio palam facere. Item possidens alieno nomine si conuentus verum dominum non nominara intra datæ dilationis tempus, & dominus si denuntiatione præuia non comparet, lis pro contestata habetur quoad præscriptionis interruptionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1 pag. 156.*

Vide Decian. *resp. 118. num. 8. vol. 3.* vbi quòd colonus nominans quem in dominum, statim ipse venit absoluendus ab obseruatione iudicij, Alphan. *collect. 68.* ad hoc an conuentus in causa possessorij recuperan. possit in iudicio nominare dominum, Boër *decis. 207. num. 8. & 9.* item quòd possessor semper est citandus. Anton. Gom. *l. 45. Tauri n. 79. prope fin.* vbi quòd ille tantùm; qui ciuiliter possidet animo, in absentia potest conueniri rei vendicatione. 3

Debet statim in iudicio dominum nominare, &c.] Quando autem nominatio domini in iudicio fieri debeat, quid operetur, & in quo differat à laudatione authoris, an habeat locum in possessorio, & in rebus mobilibus, incorporalibus, vide Marant. *de ordine indic. part. 6. membr. 6. per totum pag. 279. cum seq.* 4

Certo dierum spatio, &c] Ergo dies ad comparandum debet in citatione apponi, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 1. §. 5 num. 13.* Marant. *de ordine indic. p. 6 de citat. num. 65.* Menoch. *cons. 230. num. 11.* Tiber. Decian. *tract. crimin. lib. 1. cap. 21. num 17.* Azeued. *l. 40. num. 30. tit. 18. lib. 4. noua Recop.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 809. à principio.* Et terminus in citatione congruus esse debet, itavt citatus congruè, & opportunè ad locum destinatum venire possit, ex Bart. *in l. aut qualiter, num. 2. ff. quod vi, aut clam,* Marant. *d. tit. de citat. num. 67.* Asin. *in pract. §. 21. cap. 1. num. 6. & 7.* Vanti. *de nullitat. tit. ex defectu citat. num. 67.* Ceuall. *d. q. 809. num 23. cum seqq.* Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 1. tit. 44. num 52. cum sequentib.* 5 6

Si verò post huiusmodi indultum, &c.] Notatur ad hoc quòd ad interrumpendam præscriptionem paria sunt litem esse contestatam, & quòd non possit contestari propter partis contumaciam, vt per Tiraq. *de retractu lig. § 15. gloss. 2. n. 5. in fine.* Quia impediens citari habetur pro citato, vt Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 66. num. 32.* Seraph. *decis. 1094. n. 3.* & alios quos retuli *in praxi exigendi pensionem, q. 10. num. 26.* 7 8

Edictis legitimis. &c.] Notatur ad hoc quòd ad primum decretum non deuenitur nisi citatio per edictum præcesserit, vt per Menoch. *de arbitr. casu 74. n. 33.* vbi *n. 34.* asserit hanc l. loqui in Ordinario, in quo necessaria est citatio per edictum, at in delegato cautum hoc non esse, quinimmo ob solam contumaciam primæ citationis, illam missionem in possessionem ex primo decreto concedi. 9

Et tunc in eadem voluntate, &c.] Notatur ad hoc quòd requiritur cognitio de debito antequam iudex pronuntiet aliquem mittendum ex primo decreto, vt per Perez *l. 1. vers. quaro 15. titul. 9. lib. 3. Ordinar. pag 653.* 10

In gloss. *Quolibet modo,* 1 ibi. *sed an contra ciuiliter tantùm possidentem detur rei vendicatio? quidam dicunt quòd sic, &c.* Vide Valasc. *de iure emphyt. q. 18. num. 21.* 11

SVMMARIVM.

1 *Actor ad rem agit vbi res sita est, & n. 2. intellige vt num. 8. 9. 10. 11.*
3 *Actio realis, & in rem scripta, & in loco rerum, & in domicilio rei intentari potest, & numer. 4. 5. 6.*
7 *Iudex loci competens quis reputari debeat.*

12 *Littera*

12 *Littera requisitoria vt iudex vnius prouinciæ possit executioni mandare sententiam latam in alia prouincia, remissiuè.*

L. Actor rei. III. & vlt.

Impp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA.

1 ACtor ad rem agit ibi vbi res sita est. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit *lib. 3. tit. 11. §. 5. l. Hispan. 32. tit. 2. part. 3. vbi gloss. 9.* Bernard. *reg. 299* Socin. *reg. 15. vers. quintò fallit.* Ioan. Garcian. *reg. 115.* Roland. *de lucro dotis, q. 15. num 5.* Cephal. *consil. 263. num. 9.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 17. cap. 17. col 2. & 4.* Surd. *consil. 168. num 11.* Farin. *cons. 71. num. 7. lib. 1.* latè cum ampliationibus, & limitat. Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 2. tit. de actionib. resol. 4. per*
3 *tot.* Tiraq. *de retractu lig. §. 8. gloss. 5. num 9.* vbi quòd actio realis, & in rem scripta, & in lòco rerum, & in domicilio rei intentari potest, *& de iure primog. q. 48.*
4 *num. 7.* vbi quòd in actione reali potest reus conueniri coram iudice rei contentiosæ, Kicchou. *tom. 1.*
5 *commun. opin. lib. 3. tit. 15. num. 3. pag. 405.* vbi quòd rei mobilis ratione sortitur quis forum, Vincent. de
6 Franchis *decis. 177. num. 1.* vbi quòd potest iudicium moueri contra possessorem in loco, vbi res sita est, tam iudicio rei vendicationis, quàm iudicio mixto reali, & personali, & *num. 6.* asserit hanc l. cum similibus procedere, etiamsi ex scripturis, vel probationibus appareret de non iure actoris. Cabed. *Lusit. decis. 86. num. 6. cum seqq. p. 2.* latè D. Barbos. *in l. hæres absens, §. proinde, ff. de iudic. in art. de foro ratione rei*
7 *sitæ, num. 1. cum seqq* vbi *num. 19.* aduertit non quemlibet iudicem illius loci reputari competentem, sed tantùm illud, qui attenta qualitate rei & personæ competens sit, & *num. 21.* hinc infert quòd si Clericus possideat rem, & conueniatur ratione rei sitæ, decet conueniri coram iudice ecclesiastico illius loci.

8 Intellige principalem conclusionem, dum habet ratione rei sitæ posse quem in loco vbi res sita est, conueniri, intelligi in bonis stabilibus, secus in bonis mobilibus perpetuò in loco non mansuris, vide Boër. *decis. 118. num 1.* vbi ait quòd si quis transiens per hanc ciuitatem ducat equum, aut mulum, vel aliam rem mobilem mihi pertinentem, & furto subtractam quam recognoui per signum meum, quod deferebat, non possum eum capere, & vendicare, sed sequi debeo forum eius; tenebitur tamen prius satisdare, & si non potest satisdare, fiet sequestrum cùm sit suspectus de recessu Alexand. Trentacinq. *resolut. 4. num. 9.* Olvvald. *in Donell. enucl. lib. 17. cap. 17. lit. M* Caualcan. *decis. 3. num. 8. p 1.* Tiraquel. *de iure primog. q. 48. num. 7.* Milanen. *decis. 11. num. 24.* D. Barbos *d. art. de foro ratione rei sitæ, num 4.* vbi requirit quòd huiusmodi res mobiles, vel se mouentes sint in loco saltem ad tempus, neque debeant ab eo statim recedere.

9 Idem esse accipiendum in actione personali in rem scripta, tenent Tiraq. *de retractu lig. §. 8. gloss. 5. num. 9.* Anton. de Matth. *de prorogatione iurisdict. num. 75.* D. Barbos. *d. articul. de foro ratione rei sitæ, ex num. 8.* vbi *num. 11.* aduertit quòd si mera actione personali agatur ad rem, vt scilicet actori tradatur, non est facienda conuentio in loco, in quo res tradenda existit, sed mouenda est actio in domicilio rei, vide Vincent. de Anna *alleg. 59. n. 2. & alleg. 74. n. 4.* Alex. Trentacinq. *d. resolut. 4. n. 5.*

Aduertit etiam circa hunc forum ratione rei sitæ 10
D. Barbos. *vbi suprà num. 13.* quòd in Regno Portugaliæ per dictam Ordin. Regiam *lib. tit. 11. §. 5.* statutum reperitur quòd quis potest conueniri in loco, vbi res sita est, etiamsi alibi habeat domicilium, ita vt in electione actoris sit vel reum conuenire in proprio domicilio, vel in loco rei sitæ, quod satis conuenit cum cómuni Doctorum resolutione, quæ idem tenet, vt per Anton. de Matth. *de prorogat. iurisdict. num. 75.* Mich. Grass. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 15. num. 8 pag. 405.*

In gloss. *Res.* ibi, *idest, immobiles,* &c Probat hæc 11
gloss. prædictam regulam, nempe vt sortiatur quis forum ratione alicuius rei, sitæ in aliquo loco, accipi debere in re immobili, secus si mobilis sit res, quo casu ait sufficere satisdare iudicio sisti in foro rei, ita Panor. *in cap. fin. num. 43. de foro comp.* Ioan Garcian. *de reg. 115. n. 1.* Paz *ad leges styli l. 5. num. 3.*

In ead. gloss. ibi, *respondeo iudex illius loci,* &c. 12
De litteris requisitoriis necessariò exhibendis, vt iudex vnius prouinciæ possit executioni mandare sententiam latam in alia prouincia, vide Roder. Xuar. *in l. post rem iudicatam, q. 5.* Rebuff. *tom. 2. ad leges Galliæ, tit. de litteris requisitor.* Soar. de Paz. *in pract. tom. 1. temp. 4. num. 5. cum seqq.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 2. q. 20. per tot.*

Vbi de hæreditate agatur, vel vbi hæredes scripti in possessionem mitti postulare debeant.

TIT. XX.

HÆREDITAS petitur, vbi possessor domicilium habet: vel vbi sunt res hæreditariæ, si ibi reperiatur possessor. Hæres quoque in possessioné mitti postulat, vbi sunt res hæreditariæ.

Vide Cuiac. Pac & VVesemb.

SUMMARIUM.

1 *Actio intentanda vbi res sita est, siue agatur ex edicto diui Adriani, siue petitione hæreditatis.*
2 *Hæredes testamento scripti immissionem in bona exigunt, & impetrant, vbi res sitæ sunt.*
3 *Hæreditatis controuersia reo in loco domicilij, aut, si ibi reus, vbi res sitæ sunt, degit, in loco bonorum mouenda, & num. 4. si plures res sunt diuersi fori, id sequi debemus in omni petitione, in quo maior pars eorum habetur, num. 5.*
6 *Causa proprietatis maioratus ad illum Regium conuentum remittenda, vbi maior pars maioratus est.*
7 Degit, *idest, domicilium habet,*

L. Illic. Vnic.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Messale.*

SIue agatur ex edicto diui Adriani, siue petitio- 1
ne hæreditatis, ibi est intentanda actio, vbi res sita

2 sita est. Item hæredes testamento scripti ibi vbi res sitæ sunt, immissionem in bona exigunt, & impe-
3 trant. Hæreditatis controuersia reo in loco domicilij, aut si ibi reus, vbi res sitæ sunt, degit, in loco bonorum mouenda Colligunt ex Ordinar. Bart. Cyn. Salicet Bald. Castr. Sichard Sebast. Næui, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

4 Vide Morl. *in emporio iuris ciuilis tom.1. tit.2. in prælud.n.148.prope fin.* vbi quòd hæreditatis causa est agitanda coram Præside prouinciæ, in qua maior pars hæreditatis erat, vel domicilium habebat, qui se pro hærede possidebat. Tiraq. *de retractu lig.§.36.*
5 *gloss.3.num.6.* vbi quòd si plures res sint diuersi fori, id sequi debemus in omnium petitione, in quo
6 maior pars earum habetur, Molin. *de primog.lib.3. cap.13.num.73.* vbi quòd causa proprietatis maioratus ad illum Regium conuentum remittenda est, vbi maior bonorum maioratus pars est, quem refert Parlador. *differ.11.num.6.* Cuiac.*lib.5.obseru.19.* Donell.*commentar.iuris ciuilis lib.17.cap.17.per tot.& cap.19.col.1.*

7 *Vbi degit.*] Idest, vbi domicilium habet, vt per Donell.*d.lib.17.cap.16.col.2.*

Vbi de ratiociniis tam publicis, quàm priuatis agi oporteat.

Tit. XXI.

Agatvr vbi negotia gesta sunt.

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. item Pereg. Iannin. *de citat. reali lib.3.cap.1.* Muñoz de Escobar *de ratiocin. administr. cap.7. à princ.*

Svmmarivm.

1 *Administrationis priuata causa ibi ratio est reddenda, vbi quis administrationi præfuit, & n.2. an procedat licèt in loco administrationis repertus non sit, remissiuè num.3. intellige vt num.4.*

5 *Clericus qui aliquam publicam administrationem secularem coram seculari iudice sponte acceptauit, an possit ab ipso seculari iudice pro ratione talis administrationis reddenda, adstringi.*

L. Eum qui. I.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Geruntio.*

1 Administrationis priuatæ causa ibi ratio est reddenda, vbi quis administrationi præfuit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart Salicet. Bald. Castr. Angel. Alber. Fulgos. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* post omnes Aloys. Leo *fol.60.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.32.tit.2.part.3. vbi gloss. fin. & l.61, titul.5. part.1. vbi gloss.3.* Auiles *ad cap.27. Prætor. verbo entreguen. num.12.* Bernard. *reg.642. limit.9.* Cou.*practic.cap.10.num.4.* vbi asserit communi omnium Doctorum suffragio receptum esse tam in publico, quàm in priuato administratore locum esse remissioni ad eum locũ vbi administratio facta fuit, Franc. Bursat. *cons.74.n.5.* Roland. à Valle *cons.49, n.67.vol.1.* Bæç *de decima tutor.cap.2.n.186.* Castill. *lib.27. Tauri gloss. de restitution. col.4. ad med.* Rot. Genuens. *decis.98.n.3.& 4.* Guttier. *de tutel.p.3.cap.1. n.125.* Surd. *de alimentis tit.1.q.47.n.9. & 10.* Pichard. *in §.igitur, n.23. cum seq. Instit. de obligat. quæ ex contractu,* Morl. *in emporio iuris ciuilis p.1 tit.3.q.20.n.18, vers. sunt tamen*, Gomez de Leon. *in sua cent.cap.69.* Garc. Gironda *de priuilegiis exemptorum, n.922.* D. Barbos. *in l.hæres absens, §.1. à n.66.ff.de indic.* vbi dis- 3
putat an procedat conclusio textus, licèt in eo loco administrationis repertus non sit, latè Muñoz de Escobar *de ratiocin.cap.7. à princip.* Osvvald. *in Donell.enucl.lib.16.capite15.lit.K,* vbi intelligit in priua- 4
tis in actione negotiorum gestorum mandati, & pro socio, cõtra nonnullos, qui restringunt ad ea negotia, quæ ad magistratum loci spectant, vel primariò si administratio publica, vel secundariò in tutela, seu cura.

Vtrùm Clericus, qui aliquam publicam admini- 5
strationem secularem coram seculari iudice sponte acceptauit, possit ab ipso seculari iudice pro ratione talis administrationis reddenda adstringi? vide Muñoz de Escobar *d.c.7.à n.7.vsque ad fin.*

Svmmarivm.

1 *Rationes publicas quis reddere tenetur vbi administrauit.*

2 *Apparitores Magistrorum militum tanquam milites & ipsi olim cingulo honestati, cuius præscriptione in foro se tuebantur, functi verò officio vt alij cingulum deponebant.*

3 *Probationes, & instrumenta rationum meliùs inueniri in loco administrationis, & in negotiorum gestore, num.4.*

L. Nemo post depositum. II. & vlt.

Impp. Honor. & Theod. AA. *Macedonio mag. mil.*

Rationes publicas, quis ibi vbi administrauit, 1
reddere tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.supr.hoc tit.*

Vide Doctores citatos *ad l.1.hoc tit.num.2.* Strach. *de mercatura tit.quomodo procedendum, n.16.* D. Barbos. *in l.hæres absens, §.1.n.77.ff.de iudic.*

Post depositum cingulum.] Olim apparitores Ma- 2
gistrorum militum tanquam milites & ipsi cingulo honestabantur, cuius præscriptione in foro se tuebantur, functi verò officio vt alij cingulum deponebant, ita Pancirol. *in thesauro var.lect.lib.2.cap.11.*

In quo & instructio sufficiens,&c.] Notatur ad hoc 3
quòd in loco administrationis probationes, & instrumenta rationum melius inueniri possunt, vt per Muñoz de Escobar *de ratiocin.admin.cap.7.n.2.* & in negotiorum gestore, Rot. Genuens. *decis.16.n.1.*

Vbi causa status agi debeat.

Tit. XXII.

Via magni momenti est, de hac causa nec arbitri compromissarij, nec iudices pedanei cognoscunt, sed maiores iudices, vt Consul

Consul in vrbe, Præses in prouincia.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. item Menoch. *remed.* 16. *recup. possess. num.* 38. *cum seqq.* Morl. *in emporio iuris ciuilis tom.* 1. *tit.* 2. *in prælud. num.* 146. vbi quòd in hoc tit. status nomen ad causam libertatis refertur.

SVMMARIVM.

1 *Possessionis causa quoad seruum fugitiuum in loco vbi fugitiuus reperitur, tractanda est: proprietatis autem causa coram iudice loci, ex quo seruus aufugit, ventilari debet.*

2 *in Præscriptionibus bona fides orta etiam ex iniusta causa sufficit.*

3 *bona Fides oriri potest ex quibuscunque causis, etiam temerariis.*

L. Ea quæ. I.

Imp. ALEXANDER A. *Aurelio Aristocrati.*

1 POssessionis causa quoad seruum fugitiuum in loco vbi fugitiuus reperitur, tractanda est; proprietatis autem causa coram iudice loci, ex quo seruus aufugit, ventilari debet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Alber. Fulgos. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 In gloss. *Recessis.* ibi, *vel institutis rationibus ducta,* &c. Notatur ad hoc quòd in præscriptionibus bona fides orta etiam ex iniusta causa sufficit, vt per Alex. *cons.* 127. *col.* 3. *lib.* 4. Menchac. *lib.* 1. *de testatoris potentia*, §. 10. *num.* 13. Burg. de Paz *con.* 3. *n.* 101. & *cons.* 4. *num.* 17. Bec. *cons.* 95. *num.* 10. Surd. *de-*
3 *cis.* 281. *num.* 6. vbi quòd bona fides oriri potest ex quibuscunque causis, etiam temerariis, idem tenet per hanc gloss. Stephan. Gratian. *discep. forens. cap.* 17. *num.* 15.

L. Procuratores. II.

Imp. DECIVS A. *Felici.*

1 CÆsaris Procuratores status causas examinare non possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 2. *in prælud. n.* 147. *vers.* & *sic nec ad Cæsaris Procuratorem.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus in foro, vbi libertatem asserit, conueniendus. intellige vt num.* 3.

2 *in Status causa actor sequitur forum rei, licèt sit senator.*

L. Si in possessione. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Zenoniæ.*

1 SEruus in foro, vbi libertatem asserit, conuenien-
2 dus. In causa status actor sequitur forum rei, licèt sit senator. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

Vide Menoch. *remed.* 10. *recup. num.* 38. vbi dicit 3
hunc text. esse intelligendum quando seruus priuauit dominum possessione seruitutis, & diu stetit in possessione libertatis, quia tunc conuenietur vbi erit. Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 2. *in prælud. num.* 148. *in fine.*

SVMMARIVM.

1 *ex Possessione seruitutis ad libertatem proclamans forum domini sequitur.*

2 *Serua vendicans se in libertatem, forum domini excipientis sequitur; è contra verò dominus seruum in seruitutem redigere cupiens, forum serui.*

L. Si ex possessione. IV.

Idem AA. & *CC. Sisinniæ.*

EX possessione seruitutis ad libertatem procla- 1
mans forum domini sequitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Vide Menoch. *remed.* 10. *recuper. possess. numer.* 41. 2
cum seqq. vbi ex hoc text. colligit quòd serua vendicans se in libertatem forum domini excipientis sequitur; si verò è contra dominus vult se dominum ostendere, & quem seruum dicit in seruitutem redigere, actoris partes sustinebit, reique forum, idest, serui, sequetur.

SVMMARIVM.

1 *Causa seruitutis & libertatis pendens inter fiscum, & priuatum, per Procuratorem Cæsaris examinari potest.*

2 *Causa verò ingenuorum pertinet ad iurisdictionem Præsidis.*

3 *Præses non potest cognoscere super causa status.*

L. Iam dudum. V.

Iidem AA. & *CC. Diogeni præsidi insularum.*

CAusa seruitutis, & libertatis pendens inter fis- 1
cum, & priuatum per Procuratorem Cæsaris examinari potest. Causa verò ingenuorum ad iuris- 2
dictionem Præsidis pertinet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *supr. hoc tit.*

Vide Anton. Gouean. *lectionum iuris var. lib.* 1. 3
c. 33. vbi quòd Præses super causa status cognoscere non potest.

SVMMARIVM.

1 *Præscriptio quinquennij prodest libertatem allegantibus, non seruitutem asserentibus.*

2 *Libertatis causa cognitio ad Prætores Romæ Præsides, & Præfectos prouinciarum spectabat.*

L. In litibus. VI. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Mennæ. P. P.*

QVinquennij præscriptio prodest libertatem 1
allegantibus, non seruitutem asserentibus.

Col

Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

5 *Vel in hac alma vrbe apud competentes maximos iudices*, &c.] Notatur ad hoc quòd libertatis causæ cognitio ad Prætores Romæ Præsides,& Præfectos prouinciarum spectabat,vt per Morl. *in emporio iuris ciuilis part.1. tit.2. in prelud. num.147. vers. sed ad Pratores.*

Vbi quis de curiali, vel cohortali, aliáve conditione conueniatur.

TIT. XXIII.

IVDEX ordinarius,nempe Rector prouinciæ,est iudex competens, denegata in his iudiciis. fori præscriptione, etiamsi quis nouam militiam susceperit, & ad ius militiæ iudicem reuocari velit.

Vide Cuiac.Pac.& VVesemb.de Curialibus Petr. Gregor. *syntagm.iuris p.1.lib.3.c.18. a princ.* Caluin. *in suo Lexic.iuridic.verbo Curiales.* Et de cohortalibus vide eundem Petr.Gregor.*part.2. lib.47.cap.40.n.2.* Caluin. *in suo Lexic.iurid.verb.cohortales.*

SVMMARIVM.

1 *Curialis, vel cohortalis si à Curia aufugerit propria auctoritate, per eos à quibus fugit,capi potest, & possessionis controuersia in loco apprehensionis,proprietatis in loco,vbi aufugit,examinatur.*

2 *Capiendi ius an possit cedi, vel exerceri per alium, remissiuè.*

3 *Captura de persona sui debitoris fugitiui permissa creditori propria auctoritate,non solum est permissa creditori, sed etiam eius Procuratori.*

4 *Maritus potest vxorem vbicumque eam inuenit, propria auctoritate apprehendere.*

5 *ius Capiendi alterum propria auctoritate cedi, & demandari potest alteri.*

L. Si quis. I.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Floro P. P.*

1 SI curialis,vel cohortalis à Curiali aufugerit propria auctoritate,per eos à quibus fugit, capi potest, & possessionis controuersia in loco apprehensionis.proprietatis in loco,vbi aufugit,examinatur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald.Castr. Fulgos. Alber.Sichard. Sebast.Nqui.remissiue.Casal. *in annot.*& Ximen.*in concord.*

2 Vide Boër. *decis.275. num.5.* vbi remissiuè citato hoc textu an ius capiendi possit cedi, vel exerceri per alium,Roder.Xuar. *in declar.l.2. for. lib.2. tit. de los emplazamiemos*,id est,de comperendinationibus, *§. sed attende, num.24. pag.211. in noua impress.* vbi

3 quòd captura de persona sui debitoris fugitiui permissa creditori propria auctoritate, non solùm est

4 permissa creditori, sed etiam eius Procuratori,Anton.Gomez *l.80.Tauri num.39.*vbi per hunc textum tenet quòd ratione subiectionis, & quasi possessionis, quam habet maritus in vxorem suam, potest eam vbicunque inuenerit, propria auctoritate apprehendere.

In gloss. *Ab iis* 2.ibi *vel Procuratoribus eorum*,&c. 5 Notatur ad hoc quòd ius capiendi alterum propria auctoritate,vt ius illud,quod habet creditor capiendi debitorem fugientem, cedi & demandari alteri potest,vt per Boër.& Xuar.*citatis locis*, Tiraq *de retractu lig.§.26.gloss.3.n.25.* Hippol.*sing.243.* Azeued. *ad l.4. n.7.tit.4. lib.8. noua Recop. & ad l.2. num.203. tit.13.eod.lib.8.*

SVMMARIVM.

1 *pro Exactionibus, & concussionibus conuenti, fori exceptione & praescriptione se non excusant.*

2 *pro Functionibus publicis conuentus, in istiusmodi contumacem sententia definitiua proferri potest.*

3 *Statutum generale non intelligitur de personis nominatim è superiore priuilegiatis.*

4 *in Debitorem fugientem, qui militaret in armata militia,non est licita manus iniectio.*

5 *Debitor si in fuga effectus est Clericus, non poterit capi auctoritate propria,nec per Clericum,nec per laicum.*

6 *Militia cœlestis maior est militiâ mundanâ.*

L. Hac perpetua. II. & vlt.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Cyro P. P.*

QVi pro exactionibus,& concussionibus conueniuntur, fori exceptione & præscriptione se 1
non excusant. Item quando quis conuenitur pro 2
publicis functionibus, in istiusmodi contumacem sententia difinitiua proferri potest.Colligunt ex Ordinat Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

Exceptis videlicet iis, &c. Notatur ad hoc quòd 3
generale statutum non intelligitur de personis nominatim à superiore priuilegiatis, vt per Tiraq. *de praescript. §.1.gloss.11.n.1.*

Qui armata militia, &c.] Notatur ad hoc,iuncta 4
gloss. *verbo armata*, quòd in debitorem fugientem, qui militaret in armata militia,manus iniectio licita non est; vt per Roder.Xuar.*in declar.l.2.for.lib.2.tit. de los emplazamientos*,id est,de cōperendinationibus, *§.sed attende,num.31.pag 214.in noua impress.* vbi addit cum Angel. eadem ratione quòd si in fuga debitor 5
effectus est Clericus, non poterit capi auctoritate 6
propria,nec per Clericum,nec per laicum,quia maior est militia cœlestis,quam militia mundana.

Vbi Senatores,vel Clarißimi ciuiliter,aut criminaliter conueniantur.

TIT. XXIV.

CONVENIVNTVR Senatores & Clarissimi ciuiliter in vrbe apud Præfectū prætorio,vel Præf vrbi, vel Magistrum officiorum, absente Principe. In prouinciis conueniuntur iure communi,apud Præsidem eius prouinciæ,in qua domicilium habent, criminaliter autem Clarissimi apud Præsidem eius prouinciæ in qua deliquerant.

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. De Clarissimis, Petr. Gregor. *syntagmatis p. 1. lib. 47. cap. 12. n. 15. & 17.* Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo clarissimorum nomen.*

SVMMARIVM.

1 *Dignitas non illustris fori exceptionem in criminalibus minime tribuit.*
2 *Reatus, & delictum excludunt dignitatem, & honorem, ac priuilegia adimunt.*
3 *Persona clarissima, & alia quacunque dignitate insignes, infra tamen illustres, sortiuntur forum in loco, in quo deliquerunt, etiamsi aliàs non sint suppositi iurisdictioni illius loci.*
4 *Clarissimi ab illustribus distinguuntur.*
5 *Priuilegium amittitur propter delictum.*
6 *Crimen omnem honorem adimit.*
7 *Inuentus non dicitur, nisi qui est inuentus, & captus.*

L. Quicumque. I.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Octauianum comit. Hispaniæ.*

1 Dignitas non illustris fori exceptionem in cri-
2 minalibus minimè tribuit Reatus, & delictum excludunt dignitatem, & honorem, atque adimunt priuilegia. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Alber. Fulgos. Sichard. Sebast. Neui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide Bart. *in repet. l. de quibus, num. 26. ff. de legib.* Gueuar. *ad l. 3. ff. de offic. præsid. num.* 8. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 17. cap. 20. col. vlt.* Cardin. Cæs. Baron. *annal. Eccles. tom. 3. anno Christi* 317. *n.* 130. Azeued. *ad l. 1. n. 70. tit. 16. lib. 8. noua Recopilat.* vbi
3 quòd personæ clarissimæ, & aliæ quacunque dignitate insignes, infra tamen illustres, sortiuntur forum in loco in quo deliquerunt, etiamsi aliàs non sint suppositi iurisdictioni illius loci.

4 *Non illustri, sed clarissima dignitate, &c.*] Ergo clarissimi ab illustribus distinguuntur, vt per Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo clarissimos tamen.*

5 *Omnem enim huiusmodi honorem reatus excludit, &c.*] Notatur ad hoc quòd propter delictum amit-
6 titur priuilegium, quia crimen adimit omnem honorem, vt per Decian. *resp. 118. n. 17. vol. 5.*

7 In gloss. *Deprehensus.* ibi, *secus si conuictus, sed non deprehensus, &c.* Notatur ad hoc quòd inuentus non dicitur, nisi qui est inuentus, & captus, *l. si Barsatorem, de fideiuss. & mand. l.* Hispar. 7. *tit. 6. lib. 6. noua Recop.* ibi, *tomado con ellas,* Palat. *in repet. rubr. cap. per vestras, de donat. inter. §. 21. num.* 12. Couar. *pract. cap. 33. num. 21. vers. vtcunque tamen sis,* Viui. *opin.* 763. *num.* 8. Brunor. à Sole *in suis quæst. legal. lib. q. 35. num. 8. & 9.* Anton. Gom. *l. 45. Tauri num.* 48. Clar. *in pract. §. fin. quæst.* 82 *statuto 6. num.* 25. Guttier. *practic. lib. 1. quæst. 12. num.* 5. Bobadil. *in sua politica lib. 1. cap. 13 num.* 108. Farin. *in praxi crimin. tom. 3. q. 108. num. 136. & seq.*

SVMMARIVM.

1 *Senatores in ciuilibus causis conueniuntur vbi habent domicilium, vel maiorem partem bonorum, & num. 2.*
3 *Suburbana quæ, remissiuè.*
4 *Maritus censetur habere domicilium ea in domo, in qua vxor & familia ipsius habitant.*
5 *Domicilium dicitur contractum in loco, eo quòd quis transfert illum in locum maiorem partem bonorum suorum.*
6 *Possessio maioris partis bonorum non sufficit, nisi concurrat assidua conuersatio, & contra non sufficit assidua conuersatio, seu habitatio, nisi etiam concurrat possessio maioris partis bonorum; contrarium, num. 7.*

L. Senatores. II.

Imppp. VALENS. GRAT. & VALENT. AAA. *ad Senatum.*

Senatores in ciuilibus causis conueniuntur vbi 1
habent domicilium, vel maiorem bonorum partem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supra hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
mit Guid. Pancirol. *in thesauro, var. lect. lib. 2. cap. 8. vers. Itaque Constantinopoli, aut Romæ forum semper habebant.*

Siue in suburbanis, &c.] Quæ dicantur vide Card. 3
Cæsar. Baron. *tom. 3. annal. Eccles. anno Christi* 325. *pag. mihi* 236. Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo suburbana.*

Vbi larem fouent.] Notatur ad hoc quòd mari- 4
tus censetur habere domicilium ea in domo, in qua vxor & familia ipsius habitant, vt per Tiraq. *de retract. lign. §. 9. gloss. 1. n. 7.*

Aut vbi maiorem partem bonorum possident.] No- 5
tatur ad hoc quòd domicilium dicitur contractum in loco, ex eo quòd quis transfert in illum locum maiorem partem suorum Bonorum, vt per Paris. *cons. 12. num. 16. lib. 3.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 86. num. 28. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 534. *num.* 21. Card. Tusch *pract. concl. lit. D, concl.* 596. *num. 7. & 21.* Farinac. *fragment. crimin. part. 1. verbo domicilium, numer.* 208.

Et assiduè versatur.] Ergo non sufficit possessio 6
maioris partis bonorum, nisi etiam concurrat assidua conuersatio, & è contra nec etiam sufficit assidua conuersatio, seu habitatio, nisi etiam concurrat possessio maioris partis bonorum, vt per Maria. Socin. *in l. n. num. 26. de foro compet.* Auiles *ad cap. 1. prætor. verbo tales, num* 5. Menoch. *de arbit. lib. 2. casu* 86. *à num.* 19. Contrariam tamen opinionem, im- 7
mò quem conueniri non posse in loco assiduæ conuersationis, aliàs nisi in eo domicilium habeat, tenent Anton de Matthæ *de prorogat. iurisdict. num.* 28. Farin. *d. verbo domicilium, num.* 210. latè D Barbos. *in l. hæres absens, §. fin. à num.* 112. *ff. de iudic.* vbi *num.* 116. ait litteram huius text. dupliciter haberi, quosdam enim subdit libros habere alternatiuam *aut vbi maiorem partem bonorum possidet, aut vbi assiduè conuersatur,* quam litteram tanquam in se veram admittit Bart *in præsenti,* & eam in antiquissimo libro reperiri asserit Menoch. *d. casu* 86. *n.* 12. & 19. & secundùm hanc litteram videtur probare suam opinionem. Sed omnes alios libros non habere alternatiuam, sed copulatiuam, asserit idem D. Barbos. *citato loco n.* 118. in hunc modum, *Aut vbi maiorem bonorum partem possidet, & assiduè conuersatur* & iuxta hanc litteram tenet non sufficere quem dici conuersari in loco vt conueniri possit, nisi in eo quoq; habeat maiorẽ partem bonorum, & *n.* 123. colligit text. probare iuxta dicta quòd

quòd in prouincia Senator conueniri potest in loco, in quo larem constituit, quia tunc constat ibi domicilium habere; vel si de hoc non constet, vbi habet maiorem partem bonorum, & assiduè conuersatur, quia præsumitur domicilium tunc ibi constituisse, quantumcunque in alio diuerso loco habeat habitationem.

SVMMARIVM.

1 *Viri habentes dignitatem illustrem ex administratione in causis criminalibus, coram Principe, vel eiusdem mandatario conueniri possunt.*
2 *Accusationes contra illustres, non obstantibus fatalibus, celerrimè audiendæ.*
3 *Illustres accusati in iudicio sedendi locum habeant.*
4 *Cognoscens ex mandato Principis super delato illustri, Principe inscio condemnandi potestatem minimè habet.*
5 *per Calumniam illustrem accusans pœnam non euadit.*
6 *in Pœna calumniæ & talionis non attenditur priuilegium accusati, nisi reus & accusator sint in æquali dignitate constituti.*
7 *Illustres in vrbe Constantinopolitana accusandi coram Præfectis vrbis, & Magistris officiorum; sed si administratione carent delati, dum accusantur, sedendi in iudicio locum amittentes stando respondent.*
8 *Præfecti prætorio, & Magistri officiorum super criminibus illustrium sine relatione ad Principem præcedente, & absque insecuto Principis speciali mandato iudicare non possunt, nec debent.*
9 *Illustribus accusatis sedendi ius non adimendum, nec dicendum antequam ad Præfectorum relationem Princeps, aut Imperator respondit, & sessionis ius adimi, pœnámque hisce irrogari iussit.*
10 *Thesaurarius Principis, remissiuè.*
11 *Illustres non debent condemnari aliqua pœna, nisi consulto Principe, non seruatur in Gallia, num.12.*
13 *Illustris si committere delictum contra alium pariter illustrem, tunc condemnaretur à iudice ordinario.*
14 *Nobiles Romæ nunquam condemnantur, præsertim in pœnam corporalem, nisi consulto Principe.*
15 *Illustris licèt non possit condemnari inconsulto Principe, potest tamen absolui.*
16 *Apices sacri, id est, litteræ.*
17 *Solemnia, id est, acta iudiciorum.*
18 *Secretarium, pro tribunali Præsidis, seu causarum auditoris.*
19 *Nobiles quando eorum causæ agitantur, sedere debent cum ipso iudice, etiam in causa criminali, num.20.*

L. Quoties. III. & vlt.

Imp. ZENO. A. *Arcadio P. P.*

1 VIri habentes dignitatem illustrem ex administratione in causis criminalibus solùm coram
Principe, vel eiusdem mandatario conueniri possunt,
2 *in princip.* Accusationes contra illustres non obstantibus fatalibus, celerrimè audiendæ. *in vers. ita tamen.*
3 Illustres accusati in iudicio sedendi locum habent, *in*
4 *vers. Sedendi.* Cognoscens ex mandato Principis super delato illustri, Principe inscio condemnandi po-
5 testatem minimè habet, *in vers. Adeo*, per calumniam
illustrem accusans pœnam non euadit. Item in pœna 6
calumniæ & talionis non attenditur priuilegium accusati, nisi reus, & accusator sint in æquali dignitate
constituti, *in vers. Visionis autem.* Illustres in vrbe 7
Constantinopolitana accusandi coram Præfectis vrbis, & Magistris officiorum, sed si administratione carent delati, dum accusantur, sedendi in iudicio locū amittentes stando respondent, *in vers. Viros autem*
Præfecti prętorio & Magistri officiorum super cri- 8
minibus illustrium sine relatione ad Principem pręcedente, & absque insecuto Principis speciali mãdato iudicare non possunt, nec debent, *in vers. Sciant*
autem. Illustribus accusatis sedendi ius non adimen- 9
dum, nec dicendum antequam ad Pręfectorum relationem Princeps, aut Imperator respondit, & sessionis ius adimi, pœnámq; hisce irrogari iussit, *in vers. Quoties.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.*

Vel vrbicariæ.] Vide Cardin. Cæs. Baron. *annalium Eccles. tom.3. anno Christi 325. pag. mihi 136.*

Cuiue sacros nostri numinis thesauros, &c.] De The- 10
saurario Principis Cassan. *in catalogo gloriæ mundi p.6. consid.18.*

Nisi nostræ pietatis, &c.] Notatur ad hoc quòd il- 11
lustres personæ non debent condemnari aliqua pœna, nisi consulto Principe, vt per Tiraquel. *de pœnis*
temper. causa 31. num.40. vbi dicit in Gallia hoc 12
non seruari, Anton. Gomez *variar. tom. 3. cap.3.*
num.2. ad med. vers. adde tamen, vbi addit, præter- 13
quam si illustris committeret delictum cõtra alium, pariter illustrem, quia tunc potest condemnari à iudice ordinario, Farin. *in praxi crimin. q.98. num.109.*
vbi attestatur Romę Nobiles nunquam condemna- 14
ri, præsertim in pœnam corporalem, nisi Principe consulto, Frec. *de subfeudis tit. quis dicatur Marchio, num.9.* vbi testatur ita seruari in M.C.V. Bobadil. *in sua politica lib.3. cap 16. num.126.* vbi ex aliis *in*
gloss. lit. G, quòd licèt illustris non possit condemnari 15
inconsulto Principe, potest tamen absolui. Surd de Neapolit *illust. cap.23. num.3. & 25.* Garc. Mastrill. *de magistrat. lib.4. cap.13. a num.51.*

Sacris apicibus mittendis, &c.] Id est, litteris, vt per 16
Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.1. cap.77. lit. C,*

Solemnia.] Id est, acta iudiciorum, vt per Guid. 17
Pancirol. *eod. lib.1. cap.77.*

In aliqua secretarij parte.] Id est, Præsidis tri- 18
bunali, seu causarum Auditori, vt per Cassiodor. *variar. lib.6. form.8.* Guid. Pancirol. *dict. lib.7. cap.77.*

Sedendi quoque, &c.] Notatur ad hoc quòd nobi- 19
les quando eorum causæ agitantur, sedere debent cum iudice ipso, vt per Anton. Gom. *var. tom.3. cap.2. num.2. in fine*, Tiraq. *de nobilit. cap.20. n.51.* Azeued. *ad Curiam Pisanam lib.2. cap.2. num.8.* Marc. An-
ton. Surg. *illustr. cap.23. num.21.* vbi id extendit in 20
causa criminali, Garc. Mastrill. *de magistrat. lib.4. cap.18. num 134.*

In quibus causis militantes fori præscriptione vti non possunt.

TIT. XXV.

ILITIA alia est armata, Inermis alia: huiúsque species sunt, militia togata, vt Aduocatorum: & religiosi, quam Doctores

cœlestem vocant, vt sacerdotum: & palatina, eorum qui aulæ & palatio inseruiunt, *in l. vnic. hoc tit.* Hic autem agitur de militia togata.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. item Gail. *lib. 2. obseru. 118. n. 6.* Alber. Leonin. *de compend. subsist. q. 13.* Cacheran. *decis. 100. num. 46.*

SVMMARIVM.

1 *Militantes in Curiis publicis ob publicas functiones conuenti fori præscriptionem non habent, nec eâ gaudent.*

2 *Milites negotiatores vt tales conuenti fori priuilegio se non muniunt nisi prætextu commeatus.*

L. Omnes. Vnic.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Florentio P. P.*

1 MIlitantes in Curiis publicis ob publicas functiones conuenti fori præscriptionem non habent, nec ea gaudent. Item milites negotiatores
2 tales conuenti fori priuilegio se non muniunt nisi prætextu commeatus. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Fulgos. Angel. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vbi causæ fiscales, vel diuinæ domus, hominúmque eius agantur.

TIT. XXVI.

FIscvs est patrimonium publicum Principis, vel potius Imperij. Ad diuinam domũ pertinent ea, quæ sunt in proprio patrimonio Principis, éstque hic vltimus titulus de foro cõpetenti.

Vide Cuiac. Pac. & VVesemb. *l. Hisp. 4. tit. 2. p. 3.* Peregr. *de iure fisci lib. 7. tit. 1.* Farin. *fragm. crim. p. 1. lit. F. n. 180 cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Fiscus ad bona caduca ob necem interempti per hæredem non vlctam antequam reus conuictus sit, non agit.*

2 *Fiscus siue conueniatur, siue agat, non potest conueniri, nec agere, nisi coram suo iudice.*

3 *Hæres qui defuncti necem non vindicauit, tunc hæreditatem amittit, quando occisor ab alio accusatus, de crimine fuit conuictus, & condemnatus. Delictum autem constare debet, defunctique corpus, num. 4. & quomodo delictum est commissum ab vno principaliter, & pœna bonorum peruenit ad alium, in consequentiam, sententia & condemnatio principalis nocet alteri, qui tenetur in consequentia, num. 5.*

6 *Sententia lata contra occisores alicuius defuncti nocet & præiudicat hæredibus, qui mortem non vindicarunt.*

L. Non defensæ. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Dioscoro.*

FIscus ad bona caduca ob necem interempti per 1
hæredem non vlctam antequam reus conuictus sit, non agit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Bald. Castr. Fulgos. Alber. Sicard. Sebastian. Næui. remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant.*

Allegari solet hic text. & titulus ad hoc quòd fi- 2
scus siue conueniatur, siue etiam agat, non potest conueniri, nec agere, nisi coram suo iudice, vt per Bossi. *In tit. de fisco & eius priuileg. num. 43.* Franc. Lucan. de Parma *in tractat. de fisco, & eius priuileg. part. 1. num. 86.* Farinac. *fragm. crimin. part. 1. lit. F. num. 180.*

Priusquam si de crimine constiterit, &c.] Notatur 3
ad hoc quòd tunc hæres, qui necem defuncti non vendicauit, hæreditatem amittit, quando ab alio occisor accusatus, fuit de crimine conuictus, & condemnatus, vt per Cald. Pereira *post. quæst. forens. consil. 35 num. 3* vbi ex verbis huius text. significari ait tunc demum priuari hæredem hæreditatis commodo, quando interficiens fuerit de homicidio taliter conuictus, quòd illi pœna irrogari possit.

Notatur etiam ad hoc quòd delictum constare 4
debet, defunctique corpus ante omnem personæ inquisitionem, vt per multos quos plena manu refert Brunor. à Sole *in locis communib. verbo delictum 5.* Hippol *in l. 1. n. 5. cum seqq. ff. de quæst.*

Notatur etiam ad hoc quòd quando delictum est 5
commissum ab vno principaliter, & pœna bonorum peruenit ad alium, in consequentiam, sententia & condemnatio principalis nocet alteri, qui tenetur in consequentia, vt per Anton. Gom. *variarum tom. 3. cap. 1. num. 90. in princ.* hinc inferentem quod senten- 6
tia lata contra occisores alicuius defuncti nocet & præiudicat hæredibus, qui mortem non vindicauerunt.

SVMMARIVM.

1 *Causæ cognitio ad Procuratorem Cæsaris pertinens non est tractanda coram iudice incompetenti.*

2 *de Bonis fisco vendicandis vbi est quæstio propter illatam sibi mortem Procurator Cæsaris, & sic fiscales iudices sunt adeundi. idem est de illo, qui laqueo se suspendit, & desperata vita obiit, num. 3.*

L. Non aduertimus. II.

Iidem AA. Aristæ.

CAusæ cognitio ad Procuratorem Cæsaris per- 1
tinens coram incompetenti iudice non est tractanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

Probat hic text quòd quando non de crimine 2
quæritur, sed de bonis fisco vendicandis propter illatam sibi mortem Procurator Cęsaris, & sic fiscales iudices sunt adeundi, vt per Pereg. *de iure fisci lib. 4. tit. 4. num. 12.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 3. in princ. n. 4.* vbi ait hunc text. esse elegantissimum & memoria 3
tenendum ad casum quotidianum de illo, qui laqueo

se

se suspendit, & desperata vita obiit, agenti fiscali Aduocato de bonis, dubitari solet an quæstio hæc criminalis sit, au ciuilis; an pertineat ad rerum capitalium iudices, vulgo *à los Alcades del crimen*, an verò ad Senatores Regios?

SVMMARIVM.

1 *Executio cui denegatur, eidem & pronuntiatio prohibita censetur.*

2 *Executori non licet super validitate sententiæ, cuius executioni additus est, pronunciare, limita vt num. 3.*

L. Procuratores. III.

Imp. ANTONINVS A. *Heliodoro.*

1 Executio cui denegatur, eidem & pronuntiatio prohibita censetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

2 Executori non licet super validitate sententiæ, cuius executioni additus est, pronunciare, de quo vide Cou. *practi. cap. 16. num. 5.* Menoch. *de arbitr. l. b. 1. quæst. 38.* Surd. *cons. 405. num. 15.* & alios, quos refero *in praxi exigendi pensiones quæst. 8 num. 29* D. Barbos. *in l. ad peremptorium 68. num. 46. ff. de iudic.* vbi dicit quòd si executor credat sententiam re vera esse nullam, vel dubitet, nihil debet pronuntiare super nullitate, sed tantùm supersedere in executione, & exceptionem remittere ad iudicem, qui tulit sententiam, vt ille super nullitate diffinitiuè
3 pronuntiet; sed *num. 47.* limitat nisi nullitas euidens sit ex ipso tenore sententiæ, nam cùm tunc ipsa sententia videatur se infringere, poterit super ea pronuntiare.

SVMMARIVM

1 *Officium illud, quo quis compellitur pro alio soluere, potest is, qui soluit, implorare.*

2 *Procurator nomine domini emens tenetur ad pretium.*

3 *Mandatarius priuati, qui emit rem à fisco, & soluit fisco pretium, potest agere contra mandantem ad pretium coram Procuratore Cæsaris.*

4 *Fideiussor soluens fisco creditori pro suo debitore, consequitur priuilegium fisci vt possit pro sua releuatione conuenire coram iudice fiscali.*

5 *Dominium non transfertur in emptorem nisi integro soluto pretio.*

L. Cùm vendente. IV.

Imp. ALEXANDER A. *Maximo.*

1 Officium illud, quo quis compellitur pro alio soluere, potest is, qui soluit, implorare Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 *Pretium eorum necessariò soluere debes, &c.*] Notatur ad hoc quòd Procurator nomine domini emens tenetur ad pretium, vt per Boër. *decis. 273. num. 5. vers. quinimo etiam*, vbi subdit hoc non esse speciale in fisco, sed habere etiam locum quando cum priuato Procurator contrahit, D. Barbos. *in l. maritum, num. 86. ff. soluto matrim.*

3 *Procurator meus, si eius audientiam elegeris, &c.*]

Notatur ad hoc quòd mandatarius priuati, qui emit rem à fisco, & soluit fisco pretium, potest agere contra mandantem ad pretium coram procuratore Cæsaris, vt per Franc. de Pal. *in tractat. de priuileg. fisci, priuileg. 24.* Capyc. *decis. 197. num. 2.* vbi reddit rationem, quia licet Procurator Cæsaris non sit competens iudex inter duos priuatos, *l. 1. de iurisd. omn. iudic.* tamen hic cognoscit ipse Procurator Cæsaris de causa in consequentiam, & accessoriè ad causam fiscalem, Roder. Xuar. *in declarat. l. 2. for. lib. 2. tit. de los emplaz. amentos*, id est de comperendinationibus, *§. 5. num. 23.* Peregrin. *de iure fisci lib. 7. tit. 1. num. 4. 7. & 8* Farinac. *fragment. crimin. p. 1. lit. F, num. 186.* vbi per hunc text. tenet quòd fideiussor soluens fisco creditori pro suo debitore, consequitur priuilegium fisci, vt possit pro sua releuatione coram iudice fiscali conueniri. optimè D. Barbos. *in l. venditor 49. à num 184. ff. de iudic.* vbi *num. 185.* reddit rationem, quia hæ causæ sunt connexæ & inuicem dependentes, & iudex, qui fuit competens ad cognoscendum de causa principali, efficitur etiam competens ad cognoscendum de connexis, & dependentibus à causa principali, & *num. 186.* cauendum ait ab Imol. *cons. 140. ad fin.* dum intellexit hunc text. ea ratione procedere, quia partes prorogarunt iurisdictionem Procuratoris fisci, & dum dicit hanc leg. specialiter procedere in fisco, cùm totum contrarium sit in iure verius 4

In gloss. *Debes* ibi, *nec potest fides haberi de pretio vt transeat dominium.* Notatur ad hoc quòd dominium non transfertur in emptorem nisi integro pretio soluto, vt per Fabian. de Monte *de empt. & vendit. q. 3. princ. num. 42* Peregr. *de iure fisci lib. 6. tit. 4. num. 9.* Bertazol. *de claus. instrum. claus. 38. gloss. 1. num. 16.* Cardin. Mantic. *de contract. lib. 4. tit. 21. n. 7. & 8.* 5

SVMMARIVM.

1 *Fiscum inter, & priuatum cognoscit Procurator Cæsaris, & num. 2.*

3 *Causæ fiscales sunt cùm de crimine non quæritur, sed de bonis fisco applicandis ex causa criminis commissi, vel aliter.*

4 *Rationalis, id est, Procurator Cæsaris.*

5 *Iudices fiscales non recipiunt sportulas pro cognitione & expeditione causarum, ex quo sunt salariati de publico.*

L. Ad fiscum. V.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Vrsum.*

Inter fiscum, & priuatum Procurator Cæsaris cognoscit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Padil. *in l. præses, num. 5. de transact.* Cenal *commun. contra commun. tom. 4. q. 897. num. 629* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 3. in princip. n. 3.* vbi quòd Procurator Cæsaris decidebat vniuersas causas ad patrimonium & fiscum Cæsaris pertinentes, Peregr. *de iure fisci lib. 7. tit. 1. num. 2.* vbi quòd causæ fiscales sunt cùm de crimine non quæritur, sed de bonis fisco applicandis ex causa criminis commissi, vel aliter. 2 3

Rationalis) Id est, Procurator Cæsaris, ita dictus, quia rationes rerum principalium inibat, & vniuersi patrimonij curam, & solicitudinem gerebat, vt per Ioan. Garc. *d. gloss. 3. in princ. num. 2.* 4

In gloss. *Concussionibus* ibi, *quia non debet exigere à partibus* 5

partibus, &c. Notatur ad hoc quòd fiscales iudices non recipiunt sportulas pro cognitione & expeditione causarum, ex quo sunt salariati de publico, vt per Peregrin. *d. lib. 7. tit. 1. n. 14.*

SVMMARIVM.

1 *Procurator Cæsaris cognoscit inter duos priuatos quando ambo, vel alter ipsorum sunt conductores bonorum Cæsaris.*
2 *Procurator Cæsaris, & Procurator fisci in quo differant, remissiuè.*
3 *Aduocatus fisci in quo differat à Procuratore Cæsaris.*
4 *Conductores fiscales vtuntur priuilegiis fisci.*

L. Si quis aduersùs VI.

Idem A. ad Italicum.

1 CÆsaris Procurator cognoscit inter duos priuatos quando ambo, vel alter ipsorum sunt conductores bonorum Cæsaris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*
2 Procurator Cæsaris, & Procurator fisci in quo differant, vide Peregr. *de iure fisci lib. 1. tit. 1. num. 7.*
3 *pag. 2.* Et in quo differat Aduocatus fisci à Procuratore Cæsaris, vide Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 3. n. 7.*
4 *Conductorem nostrum*, &c.] Ergo fiscales conductores priuilegiis fisci vtuntur, de quo vide Peregr. *de iure fisci lib. 7. tit. 3. n. 33.*

SVMMARIVM.

1 *Inter Colonos dominicos & patrimoniales cognoscit Procurator Cæsaris.*
2 *Coloni non sunt euocandi per Rectores prouinciarum, & Duces militum.*

L. Dominicis. VII.

Idem A. ad Bulephor. rationalem summæ rei.

1 INter dominicos & patrimoniales colonos co-
2 gnoscit Procurator Cæsaris, Item coloni per prouinciarum Rectores & duces militum euocandi non sunt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Colonus Principis in causa criminali coram Præside conuenitur, præsente Procuratore Cæsaris.*
2 *Procurator Cæsaris nec de crimine, nec etiam de furto commisso contra Principem cognoscebat.*
3 *Rector prouinciæ quando possit cognoscere: quando Præpositus sacri cubiculi, & Comes domorum, n. 4.*

L. Cùm aliquid VIII.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Taurum P. P.*

1 COlonus Principis in causa criminali coram Præside conuenitur præsente Cæsaris Procuratore. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*
2 Notatur ad hoc quòd Procurator Cæsaris, nec de crimine, nec etiam de furto commisso contra Principem cognoscebat, vt per Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 3. in princ. n. 3. vers. nec de crimine.*

Ad iudicium Rectoris Prouinciæ, &c.] Aduertit 3 Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 18. n. 28. vers. quarto*, in hac l. ideo cognoscere Rectorem prouinciæ, quia erat contentio inter colonum Cæsaris ac Cæsarem ipsum: at verò *in l. vlt. infr. hoc eod. tit.* cognoscere Præpositum sacri Cubiculi, & Comitem domorum, & nullum alium, quia contentio erat inter colonum Cæsaris, & priuatum. 4

SVMMARIVM.

1 *Familiares Principum iniuriam subditis, ac prouincialibus non inferens.*
2 *Procurator fisci indebitas concussiones exercens, ignis, vel incendij pœnam metuat.*
3 *Procurator Cæsaris si delinquebat in officio suo, tunc ad Præsidem prouinciæ pertinebat coertio.*
4 *Ministri iustitiæ, malè in administratione suorum officiorum versantes, quàm grauiter olim puniebantur, remissiuè.*

L. Vniuersi. IX.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *ad Philippum V. C.*

FAmiliares Principum iniuriam subditis, ac prouincialibus non inferent. Item Procurator fisci indebitas concussiones exercens ignis, vel incendij pœnam metuat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1 2

Vel Rectoris prouinciæ, &c.] Notatur ad hoc quòd si in officio suo delinquebat Procurator Cæsaris, tunc ad Præsidem prouinciæ pertinebat coërtio, vt per Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 3. in princ. n. 3. vers. qui si in officio.* 3

Publicè viuus concremetur.] De hac graui pœna, quam olim patiebantur iustitiæ ministri, qui male in administratione suorum officiorum versabantur, faciendo concussiones indebitas, vide Pute. *de syndicatu, verbo resistentia, cap. 2. n. 2. in fine, fol. 280.* Simanch. *de Republ. lib. 8. cap. 5. n. 5.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. q. 34. art. 8. lit. S*, Bobadil. *in sua politica lib. 1. cap. 13. num. 45.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 90. consid. 1.* 4

L. Nullum ex officio. X.

Imppp. GRAT. THEOD & VALENT. AAA. *ad Polemium P. P.*

OFficiales Procuratoris Cæsaris in causa ciuili debent conueniri coram ipso Procuratores, secus in causa criminali, tunc enim coram Præside accusatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 3. in princ. n. 3.* 2

SVMMARIVM.

1 *Colonus, vel inquilinus rerum Principis in causa ciuili, vel criminali, conuenitur coram Procuratore Cæsaris.*

2 *Iurisdi*

2 *Iurisdictio vbi taxatiuè vni magistratui est concessa circa aliquod genus causarum, tunc priuatiuè collata præsumitur.*
3 *Seruus Principis agit super re domini, aut sua personæ.*
4 *Cognitio cur hic Præposito sacri Cubiculi, & Comiti domorum, ac nulli alteri concessa, Rectori verò prouinciæ in l. cum aliquid, hoc tit.*

L. Hac lege. XI. & vlt.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Artaxi Præposito sacri cubiculi.*

1 Colonus, vel inquilinus rerum Principis in causa ciuili, vel criminali conuenitur coram Procuratore Cæsaris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Solet allegari hic text. ad hoc quòd quando taxatiuè vni magistratui concessa est iurisdictio circa aliquod genus causarum, tunc priuatiuè collata præsumitur, vt per Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 1. n. 5. vers. pro qua,* Brunor. à Sole *in locis comm, verbo iurisdictio 3.* Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 31. à num. 56.* D. Barbos. *in l. 1. art. 4. ex num. 99.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs. 18. num. 13.*

3 *Aut seruus, &c.*] Ergo Principis seruus agit super re domini, aut suæ personæ, vt per *l. Hispan. 9. in fine, tit. 2. part. 3. vbi gloss. fin. & l. 5. in fine, tit. 5. part. 3. vbi gloss. fin.*

4 *Non alterius quàm tui culminis, &c.*] Aduertit Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 18. num. 28. vers. quartò consideratur,* ideo in hoc text. cognitionem tribui Præposito sacri Cubiculi, & Comiti domorum, ac nulli alteri, quia contentio erat inter colonum Cæsaris, & priuatum, necnon emanarat decisio huius text. fauore ipsorum colonorum, & inquilinorum Imperialium: at verò *l. cùm aliquid, sup. hoc tit.* cognoscere Rectorem prouinciæ, quia contentio erat inter colonum Cæsaris, & Cæsarem ipsum.

Quando liceat vnicuique sine iudice se vendicare, vel publicam deuotionem.

TIT. XXVII.

VINDICAT, qui à latrone, aut alio aggressore petitus est. Vendicat publicam deuotionem, qui latronem, aut militiæ desertorem petit.

Vide Cuiac. Pac. & VVesembec. item Farin. *in praxi crimin. titul. de homicidio, quæst. 125. num. 168. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Populatores, nocturnos aggressores, & mortem minantes, si aliter se defendere nequit, quilibet impunè occidit, & num. 2. distingue vt num. 3.*
4 *Miles, & priuati vt diuersi, & separati ponuntur.*
5 *Hominibus improbi in tempore, occurrere cautius, quàm post exitum vindicare.*

L. Liberam. I.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *ad Prouinciales.*

Populatores, nocturnos aggressores, & mortem minantes quilibet, si aliter defendere se non potest, impunè occidit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Sebast. Næui. remissiuè, Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 3. tit. 8. part. 3.* vbi statutum est non teneri accidentem publicam latronem, seu prædonem, necnon suarum domorum, prædiorum, messium, vel arborum combustorem nocturnum in ipso actu, seu diurnum defendendo res suas, quas ei auferebat violenter raptor. & *ibi* Gregor. Lop. *gloss. 9.* colligit differentiam inter nocturnum depopulatorem agrorum, & furem nocturnum, nam fur nocturnus ita demum potest occidi si armis se defendat vt non possit comprehendi; nocturnus verò depopulator agrorum indistinctè potest occidi, quamuis comprehendi possit sine occisione. Anton. Gom. *l. 76. Tauri n. 15.* vbi ex hoc text. colligit de iure communi ex iusta causa & ratione bene posse legem humanam positiuam permittere vt quis possit liberè alium occidere, Tiraq. *de pœnis temper. causa 49. n. 32.* vbi quòd propter grauitatem sceleris licet alterum propria auctoritate impunè interimere, Cardos. *in praxi iudicum, verbo furtum, num. 26.* vbi quòd fur publicus stratarum, aut nocturnus depopulator agrorum potest quocunque impunè interfici, Rip. *in tract. de nocturno tempore, cap. 24. tit. de furt. à n. 5. & cap. 31. tit. de homicidio ex num. 1.* latè Farin. *in praxi crimin. tit. de homicidio q. 125. à num. 199.* vbi *num. 104.* resoluit impunè posse occidi agrorum nocturnum depopulatorem, & stratarum latrones. 2 3

4 *Quicunque militum, vel priuatorum, &c.*] Ergo miles & priuati vt diuersi & separati ponuntur, de quo Tiraq. *de nobilit. cap. 8 num. 5.*

5 *Melius est enim occurrere in tempore, &c.*] Notatur ad hoc quòd hominibus improbis cautius est in tempore occurrere, quam post exitum vindicare, vt per Oldrad. *cons. 161. Orta materia, num. 1.* Brunor à Sole *in locis communib. verbo homo 4.* Vnde vulgare axioma, *Melius est occurrere in tempore, quàm post illatum vulnus remedium quærere,* vt per Beller. *disquisit. clerical. p. 1. tit. de discipl. cleric. §. 5. n. 105.* Card. Tusch. *practic. conclus. tom. 6. lit. P. concl. 648.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib. 21. tit. 8. n. 30. in fine,* quos refero *de Axiom. iuris vsufreq. axion. 146. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Milites desertores vt latrones publici pro publica quiete tuenda per quoscunque opprimi, ac deleri possunt, & num. 2.*
3 *Statutum de bannitis impunè offendendis censetur fauorabile, & extendendum.*

L. Opprimendorum. II. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Hadriano P. P.*

Milites desertores vt latrones publici pro publica quiete tuenda per quoscunque opprimi ac

ac deleri possunt. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hispa.1.3.tit.7.part.7.* vbi statutum est quòd non tenetur qui militem ab acie fugientem domino derelicto, cùm non potuit capere, occidat, & *ibi* Greg Lop. *gloss.7. & 11.* & alia *l. Hisp.2 vers.la segunda es, tit.29 part.7.* vbi quòd sine iudicis mandato potest quis capere militiæ desertorem.

3 *Pro quiete communi*, &c.] Notatur ad hoc quòd statutum de bannitis impunè offendendis censetur fauorabile, & extendendum, quia inductum pro communi quiete, & ad publicam vtilitatem, vt per Viui. *commun. opin. lib. 1. opin. 290.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo statutum de bannitis fol.185. verso.*

De inofficioso testamento.

TIT. XXVIII.

ACTENVS generalia, & iudiciis omnibus communia. Sequitur nunc iudiciorum diuisio in realia, personalia, & mixta, ac primùm dicendum de realibus, quorum nonnulla vocantur vniuersalia; quia sunt de aliqua vniuersitate, vt petitio hæreditatis; alia specialia, quæ sunt de re speciali, vt rei vindicatio. Testamentum autem inofficiosum est, quod contra officium pietatis factum est eâ personâ, cui legitima quædam portio ex bonis testatoris debetur, indignè exhæredata, vel ita præterita, vt pro exhæredata habeatur.

Vide *l.Hispan.1.cum seq tit.8. part.6.* Cuiac. Pac. & VVesembec. item Villalob. Suar. Bellacom. & alios *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.16.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.19.cap.3. per tot.* Franc. de Barty *de successionib. testati ac intestati, lib.10. tit.8. & 9.* Petr. Gregor. *syntagm.iuris lib.44. cap.4.* Cald. Pereira *post quasi. forens. ad Instit. hoc tit.* Ariminn. Tepat. *var. sentent. tom.1. tit.608.* Giphan. *super Cod. tom.1. ad hanc rubr. pag.158.* Ferdinan. Vasq. Menchac. *de success. resolut. lib.3. ad rubr. huius tit.*

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficiosi primò, & subsequenter petitio hereditatis contra fideiussorem instituitur, & num.5.*
2 *Intellectus l.1. de inoffic. test.*
3 *contra Particularem, vt legatarium, non datur iudicium vniuersale.*
4 *contra Fideicommissarium datur querela inofficiosi.*

L. Cùm de inofficioso. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Victorino.*

1 QVerela inofficiosi primò, & subsequenter petitio hæreditatis potest contra fideicommissarium institui. Colligunt ex Ordin. Cyn Salicet. Bart. Bald. Castr. Aretin. Petr. de Bellapert. Ias. Angel. Sichard. Sebastian Naui. Petr. Gilchen. *tom.1. fol.673.* Menchac. *de success. resolut. lib.3. in princ. pag.165.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

De intellectu huius text. eleganter tractat noster 2 Lusitanus Antonius Goueanus *lectionum iuris var. lib.1. cap.5. per tot.* vbi latè facti speciem narrat, & veram ac genuinam restituit litteram.

Hanc eandem text. conclusionem ex eo desumunt Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.19. cap.8. col.1.* vbi Osvvald. *lit. E*, intelligit textum loqui de fideicommissario vniuersali, & subdit contra particularem 3, vt legatarium, non dari hoc iudicium vniuersale Anton. Gom. *var. tom.1. cap.11. num.15.* quem refert de Barty *de successionib. testati ac intestati, lib 10. tit.8 n.23.* ad hoc quòd aduersùs fideicommissarium 4 datur querela inofficiosi; & hoc intelligit etiam hodie extante auth. *ex causa, de liber. prater.* idque vt quartam detrahat ex fideicommisso. Spin. *in speculo testam. gloss.20. princip. num.91.* vbi ait iuxta 5 hanc l. in eodem iudicio peti & proponi posse querelam & petitionem hæreditatis, cùm hic filius egerit querela & petitione hæreditatis simul; additque quod licet Accursij sententiam tenuerit Gouean. *citato cap.5.* dum noluit quòd in præsenti filius exhæredatus solùm proposuit petitionem hæreditatis, & non querelam, nihilominus tamen contrarium existimat, cùm petitio hæreditatis ex causa querelæ non possit intentari sine querela, quæ est causa petitionis hæreditatis: de quo etiam Petr. Greg. *syntag. iuris lib.44. cap 4. num.2.* vbi dicit quòd licet inofficiosi querela remedium sit extraordinarium, quod non datur si ordinarium aliud sit vel alia actio, tamen huic actioni adiungi solet, veluti ad effectum eius, petitio hæreditatis, vt quis rescisso testamento petat se hæredem declarari, sibique adiudicari hæreditatem.

SVMMARIVM.

1 *Bonorum possessio causa litis agnoscendæ non tribuit ius, & huius virtute scriptis hæredibus non potest auferri possessio.*
2 *Filio emancipato, si sit exhæredatus modò cum causa, modò sine causa, de iure antiquo competebat bonorum possessio gratia litis agnoscendæ.*

L. Quamuis. II.

Iidem AA. *Lucretio.*

BOnorum possessio causa litis agnoscendæ non 1 tribuit ius, & huius virtute scriptis hæredibus auferri non potest possessio. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num.1. supra hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen. *tom.1. fol.676.* Menchac. *de success. resolut. lib.3. pag.167.* vbi particulariter de hoc text.

Vide Anton Gom *var. tom.1. cap.11. num.34* vbi 2 hunc text. dicit valde notabilem & expressum ad probandum quòd si filio emancipato, si sit exhæredatus modò cùm causa, modò sine causa, de iure antiquo competebat bonorum possessio gratia litis agnoscendæ, per quam præparabatur sibi querela, & efficiebatur habilis ad querelam intentandam, sicut si esset in potestate, Menchac. *illustr. controuers. part.1. cap.106. num.12.* vbi fabulari sibi videri asserit gloss. & Doctores *in præsenti*, dum aiunt quòd emancipatus exhæredatus non aliter querelam institueret, postquam si quodpiam signum à Prætore annulum forte, vel quidpiam simile accepecit gratia litis agnoscendæ. Conan *comment. lib.9. cap.8. num.6.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Posthumus præteritus à matre, quæ mutandi testamenti non habebat facultatem, præsertim si mater in puerperio decessit, videtur cum alus viriliter institutus.*
2 *Filio posthumo vti instituto virilis portio debetur.*
3 *Extraneis scriptis hæredibus posthumus querelam inofficiosi testamenti habet, & num.4.*
5 *Dispositio legis, vel principis, aut cuiuslibet personæ priuatæ collata in vno casu expresso, & determinato, habet etiam locum in alio omisso, quando verisimiliter idem disposuisset si de illo cogitaret, & esset interrogatus.*

L. Si mater. III.

Iidem AA. Ianuario.

1 POsthumus præteritus à matre, quæ mutandi testamenti non habebat facultatem, præsertim si mater in puerperio decessit, videtur cum aliis virili-
2 ter institutus. Filio posthumo vti instituto virilis
3 portio debetur. Scriptis hæredibus extraneis posthumus querelam inofficiosi testamenti habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.* post omnes Menchac. *de success. resolut. lib.3. pag.*170 vbi hanc legem singularem esse, & nullam aliam habere sociam in iure, dicit Petr. Gilchen *tom.1.fol.*678.

4 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Petr. Gregor *syntagm.iuris lib.44 cap.4.num.21. in fine*, Anton. Gom. *variar. tom.1. cap.5. num.24. in princip.* vbi dicit textum in suo casu singularem & vnicum, & extendit etiamsi toto tempore quo esset prægnans, habuit tempus mutandi testamentum, quia non nocet cùm nesciret an deberet mori in puerperio, vel non, & quo paritura esset, vel masculum, vel fœminam, & deinde declarat quòd si tempore, quo fecit testamentum, sciebat se prægnantem, non procedet hic text. sed testamentum esset nullum ratione præteritionis: pòst intelligit vt talis posthumus censeatur viriliter institutus secundùm numerum aliorum filiorum, modò alij filij sint æqualiter instituti, modò non, & vtroque casu posthumus habebit suam partem virilem, alij verò filij diuident alias partes inter se proportionibus sibi relictis; & tandem declarat vt hic text. solùm locum habeat & procedat in casu speciali, quo loquitur, vnde secus esset in patre, qui fecit testamentum antequam posthumus esset conceptus, & postea nascatur, & mortuus sit incontinenti antequam pater posset mutare testamentum. Sarmient. *lib.4.select. ad l. commodissimè.ff. de liber. & posthum. num.2.vers. item oppono, fol. mihi 35. verso*, Emman. Acosta *in repet.§.posthumus, paulo post princ. Instit. de legat. & in l. Gallus. §. & quid si tantum, p.1. num.23. ff. de liberis, & posthum.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib.9.cap.9. num.1.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.4.tit.2.num.5.* Gam. *Lusit. decis.173. num.5.* Menoch. *cons.40. num.22.* vbi aduertit quòd licet post Ias. *hic num.6.vers. ista lex*, dicat Alba *cons.85. num.9.* dispositionem huius l. non procedere in patre, attamen si rectè Iasonis verba considerentur, non ait ille hanc leg. non procedere in patre cùm ignoranter id facit, sed cùm scienter, idem Menoch. *de præsumpt. lib.3. præs.26. num. 20.* vbi dicit ita Imperatores in præsenti constituisse, propterea quòd fuit quidem in animo testatricis illi testamento ad dere filij, deinde nati institutionem expressam, quod cùm morte præuenta, facere non potuerit, satis voluisse dicitur eam scriptam institutionem, & hunc filium continere, Ioan. Marc. Aquilin. *in l. Gallus, §. & quid si tantum, in verbo sed ex sententia, num.63.* Cald. Pereira *de potest. eligendi, cap.13. sub num.27.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo testamentum, num 61.* Castill *quotid. lib.4.cap.15.n.80.*

Sed cùm eam, &c.] Examinat Tiraq. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num.22.* ad illam quæst. an confirmentur legata si testator cùm posset non mutauerit testamentum.

Notatur ad hoc quòd dispositio legis, vel Principis, aut cuiuslibet personæ priuatæ collata in vno 5
casu expresso, & determinato, habet etiam locum in alio omisso, quando verisimiliter eidem disposuisset si de illo cogitaret, & esset interrogatus, vt per Anton. Gom. *l.40. Tauri num.64. in fine, vers. & hoc tali fundamento*, vbi dicit hunc text. esse, vnicum in suo casu.

SVMMARIVM.

1 *Testamento rescisso ob causam, non corruunt libertates.*
2 *Libertas relicta per fideicommissum, & semel data, non rescinditur per inofficiosi querelam.*

L. Cùm ex causa. IV.

Iidem AA. Soterico & aliis.

REscisso testamento ob causam, non corruunt 1
libertates. Siue, Libertas relicta per fideicom- 2
missum, & semel data non rescinditur per inofficiosi querelam. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num 1.sup.hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom.1.fol.679.* Menchac. *super hanc l. tom.2 pag.175.* vbi late quomodo intelligitur libertatem non reuocari testamento rescisso.

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficiosi testamenti cœpta & interposita ad hæredes transmittitur.*
2 *Querela non præparata non transmittitur nisi ad liberos agentes contra testamentum parentum, præparata contra.*

L. Si pater tuus. V.

Imp. ANTONINVS A. Helio.

QVerela inofficiosi testamenti cœpta & inter- 1
posita ad hæredes transmittitur. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *tom.1.fol.680.* Menchac. *tom.2. super hanc l. pag.176.*

Vide Petr. Gregor. *syntag. iuris q.3.} lib.44. cap.4.* 2
num.20. vers. in aliis, vbi ait quòd in aliis personis quàm liberorum agentium contra testamentum parentum, querela non præparata non transmittitur, præparata contrà, vt si agatur de testamento fratris per querelam impugnando. Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, ampl.16. num.8.* Menchac. *de success. tom.1. lib.1.§.10. n.587.* vbi subdit quòd licèt ad liberos transmittatur hodie querela non præparata, tamen procedit quando is, qui ad querelam inuitabatus

batur, erat de liberis eius, cuius de successione agitur & etiam agebatur, vt ad liberos suos transmitteret alias secus. Duen. *reg.*346. *limit.*4. Anton. Gom. *var. tom.*1. *cap.*11. *num.*17. Anton. Padil. *in l. cum mota, de transact.* Bernard. Diaz *reg.*635. *per tot.* vbi firmat regulam quòd querela etiam non præparata transmittitur ad liberos, & limitat multis modis, & præcipuè in ascendentibus exhæredatis, qui non transmittunt querelam non præparatam. Donat. à Fina *tom.*1. *commun. opin. lib.*3. *tit.*16. *num.*85. vbi quòd querela etiam non præparata transmittitur ad liberos.

SVMMARIVM.

1 *Filius cui est relicta legitima, quæ erat olim quarta, non habet querelam inofficiosi, & num.*2.

3 *Pars quarta bonorum dicitur quæ à testatore relinquenda est.*

4 *Legitima quanta esse debeat, tempus mortis inspicitur, nec curatur an aliis temporibus parens habuerit facultates ampliores.*

5 *Hæreditas defuncti si aucta post mortem, an censeatur aucta legitima.*

6 *Fructus legitimæ debentur etiam à tempore mortis patris, etiamsi nulla interuenerit interpellatio.*

7 *Legitima filiis debetur post mortem patris, non autem eo viuente. filiæ debetur in vita patris quando nubit in vita sua, specialiter in regno, in quo dos filiæ succedit loco legitimæ, num.*8.

9 *Fructus veniunt cum legitima à dicto die mortis testatoris, & num.*11.

10 *Pater, si velit, potest assignare filio etiam inuito legitimam in vita.*

12 *Ius rumpendi testamentum regulatur à iure succedendi ab intestato.*

L. Cùm quæritur. I.

Idem A. Ingenuo.

1 Filius, cui est relicta legitima, quæ erat olim quarta, non habet querelam inofficiosi testamenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *sup. hoc tit.* & ex modernis Petr. Gilchen. *tom.*1. *fol.* 681. Menchac. *tom.*2. *super hanc leg. pag.*179.

2 Vide Anton. Gom. *l.*9. *Tauri num.*11. vbi allegato hoc textu dicit quòd regula vera est quòd in casibus in quibus filio debetur aliqua legitima, vel portio ab intestato, si in testamento sub illa non relinquatur, potest rumpere testamentum, & remedio competenti contra eum agere, Spin. *in speculo testam. gloss.*20. *princip. num.*83. vbi quòd filius habens quartam portionis partem ab intestato, excluditur è querela inofficiosi testamenti, Duaren. *in tract. huius tit. cap.*17. *ad fin. vers.*6. Valdes. *ad Xuar. ad l. quoniam in prioribus in euidentia l. lit. F. pag.*371.

3 *Si quartam bonorum partem.*] Et dicitur quarta bonorum pars, quæ à testatore relinquenda est, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris ciuilis lib.*44 *cap.*4. *num.*8.

4 *Mortis tempore*, &c. Notatur ad hoc quòd legitima quanta esse debeat inspicitur tempus mortis patris, nec curatur an aliis temporibus parens habuerit ampliores facultates, vt per Cassan. *in consuet. Burgund. rubr.*7. §.2. *verbo du trespasse, num.*1. *cum*
5 *seqq.* Boër. *decis.*62. *num.*2. *cum seqq.* vbi quærit quid si sit aucta hæreditas defuncti post mortem, & legitima aucta censeatur, Bernard. *reg.*411. Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, super decl. leg. Regni, limit.*4. *num.*3 Gregor. Lop. *l.*17. *tit.*1. *part.*6. *gloss. pen. prope fin.* Matant. *disp.*10. *num.*12. Anton. Gom. *l.*23. *Tauri num.*1. & *l.*29. *num.*35. *in princip.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo legitima* 9. Cald Pereira *de empt. cap.*10. *num.*6. & *post. quæst. forens. ad* §. *sed hæc, Instit. hoc tit. num.*14. vbi rationem reddit, quia illo tempore legitima portio debetur, non antea. Cancer. *var. lib.*1. *tit.*3. *de legitima num.*23. Cou. *in cap. Raynutius*, §.1. *num.*7. *de testam.* vbi extendit, etiamsi legitima esset filio in vita patris assignata, quia etiam tunc tempus mortis inspicitur, ita quòd si facultates patris excreuerint, poterit & illud augmentum peti, Matienz. *l.*3. *gloss.*4. *n.*1. & *l.*7. *gloss.*42. *num.*6. *tit.*6. *lib.*5. *noua Recop.* Menchac. *de successionum creat.* §.20. *num.*7. & §.10. *num.*407. *lib.*1. *tom.*1. Ioan. Garcian. *reg.*452. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo legitima* 9. Gam. *Lusit. decis.*103. *num.*1. latè Merlin. *de legitima lib.*5. *titul.*3. *q.*7. Rota *apud eund. decis.*90. Valasc. *de partit. cap.*10. *num.*6. & *cap.*21. *num.*21. & *cons.*189. *num.*2.

Vnde fructus legitimæ debentur etiam à tempore mortis patris, etsi nulla interpellatio interuenerit, vt per Ranchin. *part.*3. *decis.*209. Charond. *resp. lib.*4. *cap.*91. Pereg. *de fideicom. art.*36. *num.*69. Barry *de success. testati, & intestati, lib.*16. *tit.*12. 6

Notatur etiam ad hoc quòd legitima post mortem patris filij debetur, non autem eo viuente, vt per Segur. *in repet. l.*3. §. *fin. ff. de liber. & posthum.* Duen. *reg.*356. *num.*2. Cott. *in memorab. verbo legitima.* Ascan. Clement. *de patria potest. effectu* 16. *n.*56. Franc. Bec *cons.*23. Petr. Bening. *Bonon. decis.*89. Octau Cacheran. *Pedem. decis.*172. *num.*15. Tell. Fernandez *l.*23. *Tauri num.*11. Pinel. *in l.*2. *de bonis mater. p.*3. *num.*75. Morlheq. *de diuisione bonorum, liber.*3. *cap.*3. *num.*4. Caualcan. *decis.*172. *num.*15. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.*11. *num.*24. Vincent. de Franchis *decis.*133. *num.*1. Angul. *de meliorationib. l.*1. *gloss.*2. *num.*7. *tit.*6. *lib.*5. *noua Recop.* Menoch. *cons.*77. *num.*6. *vol.*1. Paschal. *de viribus patriæ potest. part.*2. *cap* 4. *num.*20 Morl *in emporio iuris ciuilis p.*1. *tit.*3. *q.* 5. *num.*10. *vers. ex eadem.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo legitima, num* 6. latè. Merlin. *de legitima lib.*5 *tit.*3. *q.*1. Camill. Borrel. *in sum. decis. lib.*3. *tit.*16. *de legitima, num* 52. vbi *num.*53. quòd statim debetur subsequuta patris morte absque aliqua mora, & *n.*54. quòd filiæ debetur in vita patris quando nubit in vita sua, specialiter in Regno, in quo dos filię succedit loco legitimæ, & *num.* 55. quòd fructus veniunt cum legitima à dicto die mortis testatoris, & *num.*56. tenet quòd potest pater, si velit, assignare in vita filio etiam inuito legitimam, quia in fauorem patris introductum est vt legitima seruetur in vita penes patrem, Castill. *controuers. lib.*1. *de vsufructu cap.*64 *num.*11. plures quos retuli *in votis decisiuis Canon. voto* 6. *à num.*32. Et cui debetur legitima, debentur & fructus legitimæ à die mortis patris, & similiter cui debetur legitimæ supplementum, debentur & fructus à die etiam mortis patris, Cancer. *d. lib.*1. *tit.*3. *de legitima num.*51. 7 8 9 10 11

Reliquit.] Qualitercunque scilicet, vt per Emman. à Costa *in cap. si pater, de testament. lib.*6. *part.*1. *verbo instituit, num.*21.

Notatur etiam ad hoc quòd ius rumpendi testamentum regulatur à iure succedendi ab intestato, vt per Anton. Gom. *l* 22. *Tauri num.*9. *vers. vnde meritò*, Menoch. *cons* 8 *num.*3. 12

SVM

SVMMARIVM.

1 *Legitima liberorum quatuor & pauciorum numero est tertia pars, si plures quatuor dimidia pars assis, & num.2. sub hac dispositione non comprehendi filios naturales, adhuc minus spurios, num.5. an in hoc filiorum numero computentur exhæredatus, deportatus, exclusus per statutum, renuntians hæreditati, & frater Ordinis Minorum, remissiuè num.6. in Regnis Castellæ legitima filiorum sunt omnia patris bona, excepto quinto, de quo pater disponit ad libitum, & excepto tertio bonorum, in quo pater potest meliorare vnum ex filiis, num.2. in Regno Lusitaniæ duæ partes bonorum sunt legitima filiorum, siue sit vnus tantùm, siue plures, & solum patri permittitur liberè disponere de tertia bonorum, num.4.*

7 *Legitima sicuti in liberorum persona est aucta hoc iure nouissimo, an ita etiam legitima parentibus à liberis debita intelligitur aucta.*

8 *Ligitima non est commensuranda secundùm determinationem huius textus, quando à fisco persoluitur, sed seruari debet modus traditus in l. quando, de bonis damnat.*

9 *Legitima quæ filio debetur arrogato, non est aucta per hunc text.*

10 *Legitima fratrum est aucta per hanc Auth.*

11 *Fructus legitimæ debentur filiis à tempore mortis patris, aut matris, & non solùm fructus legitimæ ab eo tempore debentur, sed etiam fructus supplementi eiusdem legitimæ.*

12 *in Detractione legitimæ attendi debet quantum valuerint facultates tempore mortis eius, de cuius bonis venit detrahenda, licèt alio tempore postea plus, vel minus valuerint.*

13 *Legitima filiorum honorabili institutionis titulo relinqui debet. amplia in legitimato, & in ficto filio, prout est monasterium, num.14. etiamsi per statutum aucta sit, num.15. sufficit tamen vt videatur relinqui titulo institutionis, si pater relinquat filio decem pro sua legitima, nec adiecit quod in illis decem eum hæredem instituebat, num. 16. nec est necesse vt tota legitima relinquatur liberis titulo institutionis; sed sufficit quod aliqua res, etiam minima, institutionis titulo relinquatur, num.17.*

18 *Legitima ascendentium titulo institutionis relinqui debet.*

19 *Fructus legitimæ augent legitimam, & debentur à tempore mortis patris, etsi nulla interpellatio interuenerit, num.20.*

21 *in Vsufructu legitimæ filius grauari non potest.*

22 *in Testamento inter liberos hodie est necesse relinqui legitimam titulo institutionis, non secus quam in reliquis testamentis.*

23 *Portio in qua ex testamento ascendentes erant necessariò instituendi, quæ.*

24 *Portio legitima fratribus debita, turpi persona instituta, non est aucta. Contrà, auctam esse, vt si sint quatuor fratres si treins, sin quinque, semis, num.25.*

AVTH. Nouissima.

1 Legitima liberorum quatuor & pauciorum numero est tertia pars, si plures quatuor liberi extent, dimidia pars assis est. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati. *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol.* 69. Petr. Gilchen. *tom. 1. fol.683.* & inter repetentes Fabian. de Biochis.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.17. tit.1. part.6.* ibi, *E la legitima parte que deuen auer los fijos es esta, que si fueren quatro, o dende ayuso, deuen auer de las tres partes la vna de todos los bienes de aquel a quien heredan. E si fueren cinco o mas, deuen auer la maytad*, Gregor. Lop. *l.12. gloss.10. verbo la tercera parte, tit.5. part.6. & l.4. gloss.9. verbo quarta parte, col. in medio tit.13. part.6.* Conan. *commentar. iuris ciuilis lib.9. cap.10. num.2.* Menoch. *de success. creat. tom. 1. lib.1. § 1. num.283. cum seqq.* Rojas *in epitome success. cap.12. num.6.* Emman. à Costa. *in cap. si pater, verbo instituit, à num.5.* Valdes. *ad Xuar. ad l. quoniam in prioribus, in princ. vers. tertio casu, pag.363. & in declar. leg. Reg. in prælud. pag.477. in nouiss. impress.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.158. num.6.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom.3. tit.16. de legitima, num.1.* Merlin. *de legitima lib.3. tit.3. q.1. num.2.* Rota apud eundem *decis.97. num.1.* Rot. *decis.424. num.1. p.4. diuers.* aliàs *in nouiss. Farin.* Aluar. Valasc. *de partition. cap.17. ex num.1.* Harprecht. *in addit. ad Clar. verbo testament. q.38. n.13.* 2

In Regnis Castellæ legitima filiorum sunt omnia patris bona, excepto quinto, de quo potest pater disponere ad libitum, & excepto tertio bonorum, in quo pater potest meliorare vnum ex filiis, *l.9. tit.5. lib.3. fori, l.7. & 13. tit.6. lib.5. noua Recop.* Gregor. Lop. *gloss.10. l.17. tit.1. part.6.* Valdes. *ad Xuar. dict. vers. tertio casu*, Aluar. Valasc. *d. cap.17. num.2.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom.2. lib.7. cap.9. num.27. & 32.* Molin. *d. disp.158. num.8. & 9.* vbi magistraliter docet parentes inter solos descendentes posse ad libitum disponere de quinto, illúdque nepotibus, aut pronepotibus relinquere, esto superstites sint parentes, aut aui talium nepotum, aut pronepotum filij testatoris. Itaque si bona vtriusque parentis (deducto ære alieno) diuidantur in quindecim partes, solæ octo, quæ remanent, detracto tertio & quinto, sunt portio legitima necessariò diuidenda æqualiter inter filios, si superstites sint. Etenim tres partes sunt quinta pars omnium quindecim, quæ ante tertium est detrahenda iuxta *l.114. styli.* quintum namque omnium vniuersum bonorum est de quo omnino liberè potest disponere, vel in opera pia, ac in subsidium animæ suæ, vel in quodcunque aliud voluerit: deinde verò de quatuor partibus aliis, quæ sunt tertium duodecim remanentium, disponere potest ad libitum, sed solùm inter descendentes; quo fit vt solum remaneant octo partes ex omnibus quindecim, quæ sint legitima portio necessariò diuidenda æqualiter inter filios, si superstites sint. Possunt verò parentes disponere inter descendentes de tertio & quinto suorum bonorum, vel per vltimam voluntatem, vel contractu, aut donatione inter viuos; sed tertium, & quintum computanda sunt habita quantitate bonorum, quæ habuerint tempore mortis, non verò alio tempore, in quo de illis disponant. Possunt etiam eligere, ac deputare partem suorum bonorum, quam maluerint in tertium & quintum, dummodo valorem tertij & quinti non excedat, eámque is, aut ij obtinebunt, quos in eis meliorauerint. 3

Apud nos in regno Lusitaniæ duæ partes bonorum sunt legitima filiorum, siue sit vnus tantùm, siue plures, & solùm patri permittitur liberè disponere de tertia bonorum, vt statutum est in Ordin. Regia *lib.4. tit.82.* Molin. *d. disp.158. num.7.* Aluar. Valasc. *d. cap.17. num.2. prope fin.* vbi aduertit quòd in hoc nostro Regno parentes sunt in maiori summa filiis obnoxij, quàm in aliqua parte orbis Christiani, 4

stiani, vt meritò dictum sit ab antiquis quòd Hispani, præsertim Lusitani, sunt serui filiorum suorum, quia ferè omnem substātiam filiis parant. & acquirunt. & de modico tantum possunt disponere.

5 *Vt si quatuor sint filij*, &c.] Sub hac dispositione non comprehendi filios naturales, nec minus spurios, resoluit Merlin. *de legitima lib. 1. tit. 3. quæst. 2.*
6 *num. 1.* & *ibi* limitat in legitimatis. An in hoc filiorum numero computentur exhæredatus, deportatus, exclusus per statutum, renuncians hæreditati, & frater Ordinis Minorum? vide Boër. *decis. 104. per totum*, vbi de renunciante, Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 8. num. 15.* vbi de excluso, & exhæredato, Surd. *de aliment. tit. 3. q. 1. num. 44.* Cancer. *lib. 1. tit. 3. de legit. num. 50.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 122. consid. 2.* Merlin. *d. lib. 1. tit. 4. q. 3.*
7 Vtrùm etiam sicuti legitima in liberorum persona est aucta, hoc nouissimo iure, de quo in hoc text. ita & legitima parentibus à liberis debita aucta intelligatur? Affirmatiuam tenent sententiam Crauet. *cons. 110. num. 3.* Menchac. *de success. creat. lib. 2. § 20. num. 182.* Petr. Anton. de Petra *de fideicom. cap. 35. num. 75.* Matheac. *in tract. de legat. & fideicom. lib. 4. cap. 8. num. 9.* Crass. *d. §. legitima, q. 9.* Hænon *disp. 9. controu. 15.* Camill. Borrel. *d. tit. 16. de legitima, n. 27.*
8 Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 16. num. 7. in fine.* Surd. *cons. 404. num. 1.* Et quòd legitima non sit commensuranda secundùm determinationem huius text. quàndo à fisco persoluitur, sed seruari debere modum traditum *in l. quando, de bonis damnat.* resoluit Merlin. *de legitima lib. 3. titul. 1. q. 29. per tot.*
9 Legitima, quæ filio arrogato debetur, secundùm text. *in l. arrogator, ff. de adopt.* non est aucta per hunc text. *vt in d. l. arrogator*, tenet Ias. *num. 53.* & resoluit Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 24.*
10 vbi *in fine*, subdit etiam quòd legitima fratrum sit aucta per hanc Auth.
11 Notatur ad hoc quòd fructus legitimæ debentur filiis à tempore mortis patris, aut matris, & non solùm fructus legitimæ ab eo tempore debentur, sed etiam fructus supplementi eiusdem legitimæ, vt per Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. titul. 16. num. 93. pag. 414.*
12 *Ex substantia deficientis triens*, &c.] Notatur ad hoc quòd in detractione legitimæ attendi debent quantum valuerint facultates tempore mortis eius, de cuius bonis venit detrahenda, licet alio tempore postea, plus, vel minus valuerint, vt per Brunor. à Sole *in locis communib. verbo legitima 9.*
13 *Quoque relicto titulo*, &c.] Ergo legitima filiorum honorabili institutionis titulo relinqui debet, de quo vide Clar. *§. testamentum, q. 38. num. 1.* Duaren. *ad ff. hoc tit. cap. 17. circa fin.* Valdes. *ad Xuar. in l. quoniam in euidential. lit. F. pag. 371.* vbi quòd verbum, *relicto*, referendum est ad vltimam voluntatem, Cou. *in cap. Raynutius, §. 4. num. 1. de testament.* Emman. Costa *in cap. si pater; de testam. lib. 6. p. 1. verbo instituit, à num. 12.* Menoch. *de arbitr. casu 149. num. 29.* Fachinæ. *controu. lib. 4. cap. 24. & 30.* Anton. Gom. *l. 17. Tauri num. 5.* Surd. *de alimentis tit. 9. quæst. 21. à num. 2.* Villalob. *tom. 1. commun. opin. lib. 3 titul. 16.*
14 *num. 71.* vbi ampliat in legitimato, & in ficto filio, prout est monasterium, Valasc. *cons. 61. num. 3.* Roland. Passag. *in tract. de testament. & vltim. volunt. rub. 27. n. 22.* Roias *in epit. success. c. 8. à n. 2. & cap. 31. n. 8.* Crass. *§. legitima, q. 42. & §. testamentum, q. 35. à n. 3.* Pereg. *de fideicom. art. 36. num 55.* Thaddæ. Pis. *lib. 2. var. resolut. cap. 8. num. 1.* Merlin. *de legitima, lib. 5. tit. 2. q. 1. cum seqq.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom. 5. lit. L. concl. 198.* Matth. Berlich. *conclus. practicabil. part. 3. conclus. 15. num. 8.* Etiamsi per 15
statutum aucta sit, quia adhuc titulo institutionis relinquenda est, Menchac. *dict. lib. 2. §. 20. num. 240.* Crass. *d. §. testamentum, q. 35. num. 7.* Surd. *d. q. 21. num. 5. cum seqq.* Sufficit tamen vt videatur relinqui 16
titulo institutionis, si pater relinquat filio decem pro sua legitima, nec adiecit quòd in illis decem eum hæredem instituebat, vt tenent Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 4. tit. 3. num. 22.* Menchac. *de success. creat. lib. 2. §. 20. num. 254.* Crass. *d. § testamentum, q. 35. à num. 14.* Piso *d. lib. 3. cap. 8. num. 11.* quicquid teneat Fachinæ *d. lib. 4. cap 25.* Nec est ne- 17
cesse vt tota legitima relinquatur liberis titulo institutionis, sed sufficit quòd aliqua res, etiam minima, institutionis titulo relinquatur; tunc enim poterit filius agere ad supplementum, vt scilicet ex bonis patris sibi integra legitima suppleatur, non autem poterit dicere testamentum nullum, neque querela inofficiosi agere, Crass. *d. §. legitima, q. 32. num 3. & d. §. testamentum, q. 36. n. 20.* Thaddæ. Piso *d. lib. 3. cap. 8. num. 5. & 6.* Merlin. *d. lib. 5. tit. 2. q 21.*

Quòd etiam legitima ascendentium titulo insti- 18
tutionis relinqui debeat, tenent Vigl. *num. 3* & Mynsing. *num. 5. ad §. vlt. Instit. hoc tit.* Roland. Passager. *d. tract. de testament. rubr. 17. num. 22. & rubr. 28. num. 5.* Fachinæ. *d. lib. 4. cap. 30.* Thaddæ. Piso *d. lib. 3. cap. 8. num. 4.* Berlich. *d. p. 3. concl. 15. num. 67.* Aluar. Valasc. *de partit. cap. 17. num. 32.* Barry *de success. testati & intestati, lib 16. tit. 2 num. 3.*

Nec vsufructu defraudari, &c.] Notatur ad hoc 19
quòd fructus legitimæ augent legitimam, vt per Tiraq *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num. 116. de reuoc. donat.* Camill. Borrel. *in summ. decis. lib. 3. tit. 16. de legitima, num. 55.* & debentur à tempore 20
mortis patris, etsi nulla interpellatio interuenerit, Barry *de successionibus testati ac intestati, lib. 16. tit. 12. à num. 1.*

Notatur etiam ad hoc quòd in vsufructu legitimæ 21
filius grauari non potest, vt per Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 3. in princip.*

In gloss. *Titulo.* ibi, *puta inter liberos.* Notatur 22
ad hoc quòd in testamento inter liberos hodie est necesse legitimam relinqui titulo institutionis, non secus quam in reliquis testamentis, vt per Guilielm. *in cap. Raynutius, verbo in eodem testamento reliquit 1. num. 132.* Anton. Gom. *l. 4. Tauri num. 5.* Menchac. *d. lib. 2. §. 20. num. 218.* Fachin. *controu. lib. 4. cap. 24.* Cou. *in cap. Raynutius §. 1. num. 2. de testam.* Surd. *de alimentis tit. 9. q. 21. num. 4.* Molin. *de Instit. tract. 2. disput. 175. num. 13, vers. vtrùm idem etiam*, Berlich. *d. concl. 15. num. 20* Quicquid teneant in contrarium Boër. *decis. 267. num. 1. & seq.* Mathesil. *sing. 140. n. 1.* Ioan. Papon. *in tract. de arest. lib. 20 tit. de testament. sent. 7.* Bertrand. *cons. 187. num. 1. & seq. vol. 4.* Aluar. Valasc. *cons. 23. num. 2.* Villalob. *d. lib. 3. tit. 16 n. 71. vers. fallit.*

In ead. gloss. ibi, *Idem intelligo etiam in ascendenti-* 23
bus, &c. Aduerte quòd portio in qua ex testamento ascendentes erant necessariò instituendi, quondam solùm erat quarta pars bonorum testatoris, postea verò fuit aucta vt esset tertia pars, quod augmentum fuit factum in legitima, in qua descendentes succedere debebant ascendentibus, ita factum censetur in legitima, in qua è contrario ascendentes debent succedere descendentibus. Ita citati *supra in vers. Vtrum autem sicut*, quibus addo Aluar. Valasc. *de partit. cap. 17. num. 33.* vbi *num. 34.* subdit quòd regulariter istæ successiones descendentium, & ascendentium æquiparantur. Merlin. *de legitima lib. 1. tit. 2.*

tit. 2. quæst. 12. num. 7. Molin. de Iustit. tract. 2. disp. 159. num. 3. vbi num. 4 subdit quòd de iure Lusitano, & Castellæ portio debita ex testamento ascendentibus sunt duæ partes bonorũ testatoris, & solùm de tertia reliqua disponere potest testator ad libitũ suum.

24 In eadem gloss. ibi, *alij tamen dicunt in fratribus augeri*, &c. Notatur ad hoc quòd legitima portio fratribus debita, turpi persona instituta, non est aucta, vt per Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, in euidentiali b. num. 12. in fine, pag.* 367. Berlich. *d. concl.*

25 *15. num.* 70. Contrà, auctam esse, vt si sint quatuor fratres sit, triens, sin quinque, semis, tenent Mench. *d. §. 10. num.* 268. Fachin. *controuers. lib. 4. cap.* 28. Matheac. *de legat. & fideicom. lib. 4. cap. 8. num.* 13. quos refert & sequitur Batry *de success. testati & intestati lib. 17. tit. 2. num. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio inofficiosa facta vni ex liberis reuocatur per alios liberos in legitima læsos vsque ad legitima quantitatem debitam.*

2 *Filius donatarius licèt velit abstinere ab hæreditate, & retinere donationem, non propterea euadit quominus fratribus suis teneatur supplere legitimam, si eam integram non habent, inspecta quantitate bonorum, quæ erat ante donationem.*

3 *propter Donationem sororum alij filij non debent carere legitima.*

4 *Donatio inofficiosa, quæ scil. excederet legitimam ipsius recipientis, & tertium, & quintum bonorum patris, vel matris, secundùm leges Hispaniæ, venit conferenda, resolue vt num. 5. & 6.*

7 *ex Donationibus à patre factis inter viuos, detrahitur legitima, etiamsi donatio sit facta vni ex filiis, vel aliis descendentibus.*

8 *Naturales plebleiorum vt aduocant (iuxta Ord. reg. Lusitan.) portionem legitimam ex hæreditate patris, prout alij filij legitimi post patris obitum, an sic quoque reuocare possint per querelam inofficiosæ donationis donata à patre in vita sua in fraudem suarum legitimarum.*

9 *Donatio, seu dos data vt inofficiosa dicatur, tempus quo fuit facta, inspicitur, & secundùm illud regulari debet idem in dote promissa, mortuo patre ante solutionem totius dotis, vel partis, n.* 10.

11 *Filius impunè abstinet, vel repudiat hæreditatem paternam, & manet cum bonis à parentibus donatis, vel dotatis in vita, dummodo non excedant legitimam, quòd si in aliquo excesserint, illud reliquum tenebuntur aliis filiis hæredibus restituere.*

12 *Repudians debitoris hæreditatem, non tenetur ad onera hæreditaria, nec propter id tenetur cedere bis, quæ ex bonis testatoris alio titulo percepit.*

13 *Donatio remuneratoria patris in filiumfam. ad diminuendas aliorum filiorum legitimas, inualida est.*

14 *quæcunque Seruitia, obsequia, curationes in infirmitatibus, totum id quicquid vel maius excogitari queat parentibus debetur.*

15 *Donati facta inter patrem & filium ob benemerita, valet.*

AVTH. Vnde & si parens.

1 DOnatio inofficiosè facta vni ex liberis reuocatur per alios liberos in legitima læsos vsque

2 ad legitimæ quantitatem debitam. Et filius donatarius licèt velit abstinere ab hæreditate, & retinere donationem, non propterea euadit quominus fratribus suis teneatur supplere legitimam, si eam integram non habent, inspecta quantitate bonorum, quæ erat ante donationem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* post omnes Menchac. *tom. 2. pag.* 180.

Vide Palat. *in repet. cap. per vestras de donat. inter virum, notab 3. §. 22. n. 10. pag. mihi* 388. ad hoc quòd 3 propter donationẽ sororum alij filij non debent carere legitima, Duen. *reg. 349. limit.* 2. bene Ant. Gom. *l. 29 Tauri n.* 33 vbi quòd inofficiosa donatio, quæ 4 scilicet excederet legitimã ipsius recipientis, & tertium, & quintum bonorum patris, vel matris, secundùm leges Hispaniæ, venit conferenda, & licet talis donatarius vellet abstinere, & renuntiare successioni eorum tenetur restituere illud residuum, quod tangit legitimam aliorum filiorum, & *n.* 34. resoluit 5 quòd si pater, vel mater dedit filiæ immensam & inofficiosam dotem, quæ excedat tertium, & quintum, & legitimam ipsius filiæ dotatæ, & tangat legitimam aliorum filiorum, talis filia dotata tenetur restituere illud residuum, quod tangit legitimam aliorum filiorum, licèt vellet abstinere à successione parentum tam constante matrimonio, quam eo soluto, & *num.* 5. resoluit quòd si tempore factæ do- 6 nationis donatio fuit inofficiosa, & postea non crescunt bona & facultates patris, vel matris, illa donatio reuocabitur habito respectu ad tempus mortis, computando bona, quæ erant tempore donationis, vt fiat eorum vnus cumulus, & valebit donatio in quinto bonorum si fuit facta extraneo; vel in tertio & quinto, & legitima, si fuit facta filio, vel descendenti. & residuum erit legitima aliorum, & subdit ita probare textum formalem, & expressum in præsenti. Gasp. Baeç. *de non meliorandis cap. 2. n.* 12. vbi ait quòd pater donare non potest in præiudicium legitimæ filiorum Merlin. *de legitima lib. 2. tit. 1. q. 21. num.* 1. vbi dicit quòd ex donationibus a patre 7 factis inter viuos legitima detrahitur & hoc procedit etiamsi donatio sit facta vni ex filiis, vel aliis descendentibus, ad not. per Hieron. Gabr. *cons* 157. *n.* 20. *lib.* 1 Surd. *cons.* 332. *sub n. 13. in fine*, Rota post tract. Merlin. *de legitima decis.* 86. *n.* 3.

An sicuti naturales plebleiorum filij iuxta Ordin. 8 Reg. Lusitan. aduocant portionem legitimã ex hæreditate patris, prout alij filij legitimi post patris obitum, ita quoque reuocare per querelam inofficiosę donationis possint donata à patre in vita sua in fraudem & læsionem suarum legitimarũ? Affirmatiuè attenta eadem Lusitana Ordin. resoluit Valasc. *cons* 94 *n.* 15 subdens quòd si huiusmodi naturalibus liberis fraudatis parens aliquid relinquat, non tamen sufficiens ad legitimam inspecto tempore donationis, agere poterunt contra alios filios quibus inofficiose donatum est ad supplementum.

Quantum poterat ante donationem deberi.] Nota- 9 tur ad hoc quòd donatio, seu dos data vt inofficiosa dicatur, tempus, quo fuit facta, inspicitur, & secundùm illud regulari debet, vt per Valasc. *consil.* 189. *per tot.* & præcipuè à *num.* 16. vbi ad hoc probandum dicit textum *in præsenti* expressum & apertum, & reprobat Tiraq. *in l. si vnquam, verbo omnia, vel partem, num.* 25. Anton. Gom. *d. l. 29. Tauri n.* 32. asserentes inspiciendum esse tempus mortis, vt si donatio olim facta reperiatur inofficiosa habito respectu ad bona quæ tempore mortis in hæreditate supersunt, competat querela. Attenta Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 97. §.* 4 ad cognoscendum vtrùm donatio ex causa dotis fuerit inofficiosa, néne, & exce-

dat legitimam & tertiam bonorum dotantis, inspiciendum est vel tempus quo dos fuit donata, vel promissa, vel tempus mortis donantis, seu promittentis ad donatarij arbitrium; quoad alias verò donationes factas filiis præter dotem, semper debet regulari tertia secundùm bona defuncti tempore mortis, de quo vide Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo lapis, num. 96. & de empt. & vendit. cap. 10. num. 7. cum*
10 *seqq.* Valasc. *cons. 188. ex num. 13.* vbi probat locum habere etiam in dote promissa & mortuo patre ante solutionem totius dotis, vel partis, *& de partit. c. 15. n. 83. & cap. 19. n. 5. & cap. 24. n. 20.*

11 *Licèt autem ei*, &c.] Notatur ad hoc quòd filius potest impunè abstinere, vel repudiare hæreditatem paternam & manere cum bonis à parentibus donatis, vel dotatis in vita, dummodo non excedant legitimam (& tertiam quoad Lusitanos, necnon tertiam & quintam quoad Castellanos, quòd si in aliquo excesserint, illud reliquum tenebuntur aliis filiis hæredibus restituere, ita Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4. tit. 97. §. 3. & 5. l. Hisp. 5. tit. 8. lib. 5. nouæ Recop.* Aluar. Valasc. *de part. cap. 15. n. 1. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 238. n. 7.*

12 *Abstinere ab hæreditate*, &c.] Notatur ad hoc quòd repudians debitoris hæreditatem, non tenetur ad onera hereditaria, nec propter id tenetur cedere his, quæ ex bonis testatoris alio titulo percepit, vt per Tiraquel. *de priuileg. piæ causæ, priuil. 89.* vbi in repudiante hæreditatem debitoris fisci, vel Ecclesiæ, propter onera fiscalia hereditatis, quia nihilominus tenetur aut ea onera & tributa fiscalia soluere; aut cedere his omnibus, quæ ab ipso debitore quocunque titulo adeptus est.

13 In gloss. *Falcidiæ.* Notatur ad hoc quòd non valet donatio remuneratoria patris in filiumfamil. ad diminuendas aliorum filiorum legitimas, vt per Corr. *in memorab. verbo donatio 3.* Pinel. *in l. 1. p. 3. n. 62.*
14 *vers. infertur 11. de bonis matern.* vbi ait quæcunque seruitia, obsequia, curationes in infirmitatibus, totũ id, quicquidve maius excogitari queat, parentibus debetur, Couarr. *in cap. cum in officiis, n. 11. de testam.* Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo totum, num. 4. & verbo donatione largitus, num. 200.* Fachin. *lib. 3. controuers. cap. 47.* Menoch. *de arbitr. casu 132. num. 4.* Mart. *de success. legali tom. 1. part. 1. quæst. 25. part. 11. n. 13. & 14.* Baëc. *de non meioran. cap. 17. num. 3.* Mieres *de maior part. 1. quæstion. 22. num. 19. & num. 166. in noua edit.* Matienz. *l. 12. gloss. 2. numer 4. tit. 6. lib. 5. nouæ Recop.* Azeued. *ad d. l. 12. num. 5. & 20. & l. 6. num. 22. eod. tit. 6.* Perez. *l. 1. §. præterea relictum, tit. 3. lib. 5. Ordin. fol. 73.* Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 5. num. 24. & seq. & pract. lib. 3. quæst. 43. num. 16.* Ioan. Garc. *de donat. remuner. num 41.* Mangil. *de imput. q. 29. n. 14. & 40. & q. 45. n. 24.* Seraphin. *de priuil. iuram. priuil. 72. num 1.*

15 Notatur etiam ad hoc quòd donatio facta inter patrem & filium ob benemerita tenet & valet, vt per Bernard. *reg. 214.* Socin. *reg. 140. vers. quinto,* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 50. num 1.* Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, numer. 20.*

L. Neptem defuncti. VII.

Idem A. secundo.

1 NEptis exhæredata etiam ex filio emancipato nata, querelam inofficiosi habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Menchac. *tom. 3. super hanc l. pag. 184.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Aquilin. *in l. Gallus, num. 115. fol. 80. ff. de lib. & posth.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 44. cap. 4. num. 18.* Menchac. *super hanc l. n. 4.* vbi *n. 15.* post gloss. intelligit neptem, de qua *hic*, fuisse exhæredatam.

SVMMARIVM.

1 *Pater hæreditatem inter liberos diuidere inæqualiter potest, salua tamen legitima liberis debita.*
2 *Filius agnoscens voluntatem defuncti, eandémque approbans, inofficiosi querelam amittit, & n. 3.*
4 *Legitima debita si detur filiis, vel aliis, quibus debetur, totum reliquum patrimonium est relictum liberæ testatoris dispositioni.*
5 *Pater potest, cui ex filiis velit, gratificare, dum tamen aliis relinquat legitimam.*
6 *Patris iudicium seruandum à filiis in bonis diuidendis inter eos.*
7 *pro Liberis nemo melius consilium capit, quàm pater.*
8 *Legitima non debetur ei, qui non succedit abintestato.*
9 *Exhæredatus qualitercunque consentiat testamento, ab inofficiosi querela excluditur.*
10 *Institutus si soluat totum, vel pro portione hæreditaria, semper animo hæredis soluisse videtur, & ex hoc inducitur aditio pro hærede, limita vt n. 11. & distingue vt num. 12.*
13 *si qui Hæres necessariò instituendus erat, institutus quidem fuit, at in minori portione quàm esset legitima ei debita, testamentum poterat querela inofficiosi expugnare, attento iure antiquo. Verum per nouum ius iam ita instituto non conceditur actio inofficiosi, sed tantùm permittitur illi actio ad supplementum vsque ad integram legitimam, num. 14.*
15 *Casus, in quibus cessat querela, & filius per tacitum consensum ab illa excluditur, remissiue.*

L. Parentibus. VIII.

Imp. ALEXANDER A. *Florentino.*

PAter hæreditatẽ inter liberos diuidere inæqualiter potest, salua tamen legitima liberis debita. 1
Filius agnoscens voluntatem defuncti, eandémque 2
approbans, inofficiosi querelam amittit. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Menchac. *lib. 3. super hanc l. pag. 185.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 3
l. Hisp. 5. tit. 8. part. 6. vbi gloss. 7. Petr. Gregor. *syntag. iuris p. 3. lib. 44. cap. 4. num. 23. in fine*, vbi quòd si le- 4
gitima debita detur filiis, vel aliis, quibus debetur, totum reliquum patrimonium est relictum liberæ testatoris dispositioni, Anton. Gom. *l. 40. Tauri n. 58.* vbi quòd pater potest, cui ex filiis velit, gratificare, 5
dum tamen aliis relinquat legitimam.

Arbitrium diuidendæ hæreditatis, &c.] Notatur 6
ad hoc quòd patris iudicium seruandum est à filiis in bonis diuidendis inter eos, vt per Duen. *regul. 249.* Ayòra *de partit. p. 1. cap. 1. num. 9.* Aluar. Valasc. *in simili tract. cap 25. n. 25.* vbi *num. 26.* rationem præstat, quia 7
nemo melius consilium pro liberis capit, quam pater, *l. furioso puberi, ff. de curat. furiosi.*

Quæ intestato defuncto, &c.] Notatur ad hoc 8
quòd legitima non debetur ei, qui non succedit abintestato, vt per Tiraq. *de iure primog. q. 35. n. 9.* Menoch *cons. 8. n. 3. & cons. 346. n. 1.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 33. n. 1.*

Qui

9 *Qui autem agnouit*, &c.] Vide *l. Hisp. 6. tit. 8. part. 6.* vbi statuitur quòd qualitercunque exhæredatus consentiat testamento, ab inofficiosi querela excluditur, & *ibi* Greg. Lop. *gloss. 5. vers. querellarse.* aduertit quòd illud quod dicitur de agnoscēte iudicium defuncti, quòd non præiudicet sibi in legitima, vt habetur *in l. si quando, §. & generaliter, inf. hoc eod. tit.* procedit, vt *ibi* habetur, quando filius fuit in aliquo institutus, tunc enim etsi recipiat, quod fuit relictum sine aliqua protestatione, remanet sibi saluum ius legitimæ.

10 *Debitum paternum pro hæreditaria parte persoluit*, &c.] Notatur ad hoc quòd si institutus soluat totum, vel pro portione hæreditaria, semper animo hæredis videtur soluisse, & ex hoc inducitur aditio pro hærede, vt per Socin. *cons. 295. num. 2. lib. 2.* Paris. *cons. 16. ex num. 40. lib. 2.* Ias. *in l. pro hærede, §. Papinianus, num. 9. ff. de acquir. hæred.* Marant. *in l. is potest, num. 69. ff. eod. tit. de acquir. hæred.* Duen. *reg. 277. ad fin.* Mathesil. *sing. 15.* Mascard. *de probat.*
11 *concl. 44. num. 29. cum seqq.* vbi *num. 38.* limitat non procedere in solutione alicuius modici debiti hæreditarij, præsertim quando hæreditas adeunda esset damnosa, bene Menchac. *de succession. lib. 1. §. 10.*
12 *num. 534.* vbi ad hoc propositum distinguit, aut expressit se soluere hæreditario nomine, & indistinctè cessat querela: aut expressit se soluere non vt hæres, & tunc etiam poterit mouere querelam non secus, quàm si solueret nihil; aut soluit simpliciter, nec appareat quòd ex alia causa esset debitor, tunc ex causa hæreditaria soluisse videtur, & per hoc hæreditatem adiisse.

13 *Si minus quàm eis debebatur*, &c.] Notatur ad hoc quòd qui hæres necessariò instituendus erat, institutus quidem fuit, at in minori portione quàm esset legitima ei debita, testamentum poterat querela inofficiosi expugnare, attento iure antiquo, de quo *in præsenti*, vt per Menchac. *de successian. tom. 1. lib. 2. §. 30. à num. 78.* Emman. à Costa *in cap. si pater, de testam. lib. 6. verbo in re certa à num. 19.* Cou. *in cap. Raynutius §. 1. num. 7. de testam. in Decretal.* Valdes. *in addit. ad Roder. Xuar. in l. quoniam in priorib. in euidential. num. 1.* Verùm per nouum ius, de quo *in*
14 *l. omnimodo, inf. h. t.* iam ita instituto non conceditur actio inofficiosi, sed tantùm permittitur illi actio ad supplementum vsque ad integram legitimam portionem.

15 In gloss. *Legitimo.* Hîc notantur sex casus in quibus cessat querela, & filius per tacitum consensum ab illa excluditur, sed viginti nouem commemorat Menchac. *d. lib. 1. §. 10. num. 535. cum multis seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Militis centurionis, vel tribuni testamentum iure ciuilis, & militari conditum filius vt inofficiosum impugnare nequit, & num. 2. idem de testamento Clerici quòd non subiiciatur querela, num. 3. intellige vt num. 4. 5.*

L. De inofficioso. IX.

Idem A. Romanæ.

1 Militis centurionis, vel tribuni testamentum iure ciuili, & militari conditum filius vt inofficiosum impugnare nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Menchac. *lib. 3. super hanc l. pag. 186.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Perez *l. 1. vers. aliud etiam hinc resultat, tit. 3. lib. 2. Ordin. pag. 63.* vbi extendit ad testamentum Clerici 3 quòd etiam non subiiciatur querelæ, latè Menchac. *de successian. tom. 1. lib. 2. §. 20. num. 171.* vbi intelligit 4 & cùm fit à patrefam. milite, & à milite filiosfam. in- 5 telligit etiam non solùm cùm à militante fit, quòd is in militia decessit, sed & cùm miles domi decessit, infra annum tamen missionis.

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficiosi datur contra fiscum, ad quem bona testatoris vniuersaliter peruenerunt, non solùm, quando hæredis scripti bona peruenerunt ad fiscum, sed etiam quando ipse Princeps hæres scriptus fuisset, & num. 2. & quòd in testamentis & vltimis voluntatibus fiscus iure communi capit, nec quid speciale in eo constitutum reperitur, num. 3. idem de querelante testamentum de falso, num. 4.*

5 *Fiscus vtitur iure priuati & sic iure communi, nisi in casu, de quo agitur, reperiatur specialiter priuilegiatus.*

L. Si hæredum. X.

Idem A. Quintiniano.

Querela inofficiosi datur cõtra fiscum, ad quem 1 bona testatoris vniuersaliter peruenerunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Menchac. *lib. 3. super hanc l. pag. 186.*

Intelligit Menchac. *citato loco n. 2.* vt procedat non 2 solùm quando hæredis scripti bona peruenerunt ad fiscum, sed etiam quãdo ipse Princeps heres scriptus fuisset. Et quod in testamentis, & vltimis voluntati- 3 bus fiscus iure communi capit, nec quid speciale in eo constitutum reperitur, tenet Pereg. *de iure fisci lib. 6 tit. 1. num. 30.* & de querelante testamentum de 4 falso, idem Pereg. *lib. 2. tit. 7.*

Notatur ad hoc quòd fiscus vtitur iure priuati, & 5 sic iure communi, nisi in casu, de quo agitur, reperiatur specialiter priuilegiatus, ita Martin. Lauden. *in tract. de fisco, in princ. q. 14.* Menoch. *cons. 142. num. 9. lib. 3.* Pereg. *de iure fisci lib. 6. titul. 1. ex num. 1.* latè Farin. *fragment. crimin. lit. F, verbo fiscus, ex num. 149. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Collaterales testamenta fratrum non impugnant vbi honesta persona sunt instituta.*
2 *Arena, in præsenti pro amphitheatro, quo in loco bestiæ conspiciebantur.*
3 *Arenarius, qui cum bestiis pugnandi causa in amphitheatrum prodibat.*
4 *Successiones legitima propriè de illis, quæ deferuntur abintestato, largè verò quæ ex testamento.*
5 *Infamis potest hæres institui.*
6 *Frater querelat turpi persona instituta, nisi ipse querelans sit etiam persona turpis.*
7 *Mater meretrix non potest exhæredare filiam etiam meretricem. secus est de patre, qui licèt sit impudicus, potest nihilominus exhæredare filiam, num. 8. & de matre meretrice & impudica quæ anteacta vita pœnitens sit, & emendata, num. 9. & 10.*

L. In arenam. XI.

Idem A. Ingenuo.

1 Collaterales testamenta fratrum non impugnant vbi honestæ personæ sunt institutæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

De materia huius text. & de hac concl. ex illo desumpta dicam commodiùs *ad l. fratres 27. infr. hoc tit.* De intellectu vide Mench. *de success. lib.2. §.10. num.163. cum multis seqq.* Gallin. *in comment. ad tit. ff. de verb. sing. lib.10. cap.18. num.25.*

2 *In arenam.*] Arena *in præsenti* sumitur pro amphitheatro, quo in loco bestiæ conficiebantur, sic appellatus, quòd arena eo in loco spargebatur, quæ sanguinem siue hominum siue ferarum effusum ebi-
3 beret, vnde arenarius ille dicitur, qui cum bestiis pugnandi causa in amphitheatrum prodibat, siue in his in hoc operas suas locaret, siue virtutis exercendæ causa sui spectaculum præberet. Ita Menchac. *d. lib.3. §.30. n.163. & 164.*

4 *Legitima successiones integra sunt*, &c.] Aduertit Menchac. *d. lib.3. §.30. num.165.* successiones legitimas proprie de illis esse intelligendas, quæ deferuntur ab intestato, cùm tamen & illę quę ex testamento deferuntur, large sumpto vocabulo dicantur legitimæ; vnde infert quòd appellatione successionis legitimæ, in quibus casibus fit stricta interpretatio, sicut in contractibus, non continetur testamentaria successio.

5 Notatur ad hoc quòd infamis potest hæres institui, vt per Ioan. de Garron. *in l.1. num.37. de secundis nuptiis*, Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 13. num.11.*

6 *Nisi & ipse similis conditionis sit.*] Notatur ad hoc quòd frater querelat turpi persona instituta, nisi ipse querelans sit etiam persona turpis, vt per Menchac. *de succession. tom.1. lib.1. §.10. num.585. & 603.* Thesaur. *decis.126. num.5.* Decian. *cons.3. num.95. lib.1.* Merlin. *de legitim. lib.2. tit.2. quæst.13. num.36.* Cald. Pereira *ad §. soror, Instit. hoc tit. de inoffic. testam. num.30.* nullus enim potest alteri obiicere turpitudinem, quam ipse patitur, vt citato hoc textu dicit Cardos. *in praxi iudicum, verbo testamentum, num.89. in fine*, Cald. Pereira *post quæst. forens. ad §. fauor, Instit. hoc tit. num.31. in fine.*

7 Hinc inferunt Doctores matrem meretricem filiam etiam meretricem exhæredare non posse, vt per
Tiraq. *ad leges connub. gloss.1. p.1. num.45.* Menchac.
d. lib.3. §.30. num.172. in fine, Surd. *de aliment. tit.7.*
quæst.4. num.1. cum seqq. Henriq. *in sum. lib.11. de ma-*
trim. cap.7. num.3. Molin. *de Iustit. tract.2. num.176.*
num.16. D. Barbos. *in l. viro atque vxore, num 16 ff. so-*
luto matrim. Merlin. *de legitim. lib.4. tit.1. quæst.5. num.7.*
Cald. Pereira *ad d. § soror, Instit. hoc tit. num.31.* vbi
8 limitat in patre, qui licèt sit impudicus, potest filiam
nihilominus exhæredare, Sanchez *de matrim. lib.4.*
9 *disp.24. num.6.* nisi mater ipsa meretrix, & impudica
anteactæ vitæ pœnitens & emendata sit, Peregrin.
de fideicommiss. art.36. num.51. Cald. Pereira *in d. §.*
soror, num 31. in med. vers. imò & mater, Benedict.
Ægid. *ad l. Titia, ff. de condit. & demonstr. part.3. num.4.*
& de iure & priuileg. honest. art.7. num.11. vbi limitat
10 in matre, quæ tempore condicti testamenti emen-
data iam erat, & *num.12.* resoluit quòd patre mere-
tricatore filia meretrix non excusatur à pœna exhę-
redationis, nisi quando ille turpitudine sua occasio-
nem filiæ præbuit, iunctis his, quæ Surd. *d. quæst.4. à num.24.* Merlin. *d. quæst.13. num.36. vers. nisi, & d. quæst.5. à n.9.*

SVMMARIVM.

1 *Filij reciprocè in legitima substituti grauati nullatenus censentur, vt ob hoc grauamen inofficiosi querelam habeant; & num.2.*
3 *Fideicommissum reciprocum reputatur fauorabile.*
4 *Text. in præsenti an corrigatur per l. quoniam in prioribus, infr. hoc tit. & num.5.*

L. Si pater puellæ. XII.

Idem A. Liciniano & Diogeni.

Filij reciprocè in legitima substituti grauati nul- 1
latenus censentur, vt ob hoc grauamen inofficiosi querelam habeant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* Mench. *lib.3. super hanc l. pag.187.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desu- 2
munt Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §.50. num.11. vers. ad cuius confirmationem, pag.123. in nouiss. impress.* vbi quòd propter reciprocum fideicommissum inter filios factum non censentur filij grauati, vt eis querela competat, quia habent æqualem spem, & dubius est euentus. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num.126.* vbi in hoc text. caueri ait non grauari filios ob reciprocum fideicommissum inter filios à patre iniunctum, neque illis ob id competere querelam propter æqualem spem, dubiumque rei euentum. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.19. cap.4. col. antepen.* Baëc. *de non meliorandis, cap. 25. num.5.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.3. lib.44. cap.5. n.28.* Menchac. *de success. tom.1. lib.1. § 19. n.174 181. 250. 435.* Roder. Xuar. *in l. quoniã in prioribus, ampl.6. à n.4.* vbi Valdes. *in addit. lit. C*, Ratio est, quia reci-
procum fideicommissum reputatur fauorabile, Petr. 3
de fideicom. quæst.9. n.12. in fine, Hieron Gabr. *cons.123. n.25. lib.2.* Rustic. *in l. cùm auus, ff. de condit. & demonstr. lib.6. cap 12. num.67.* Fusar. *de substit. quæst.291. num.8.*

Quæstio est admodum controuersa, an text. *in* 4
præsenti corrigatur per *l. quoniam in prioribus, infr. hoc cod. tit.* Sunt duæ sententiæ adinuicem contrariæ. nam vna tenet non esse correctum, sed posse patrem constituere fideicommissum reciprocum super legitima filiorum, quia illud non affert onus, sed commodum, & dicitur fauorabile. Ita Capilistius *inter consilia vltim. volunt. cons.79. n.22.* Nett. *in cap. quamuis pactum, de pact. lib.6. n.98.* Peralta *in l. cum patronus, num.24. ff. de legat.2.* Menoch. *cons.196. num.16.* vbi *numeris seqq.* suam probat sententiam.

Alia sententia tenet esse correctum, ac proinde 5
non posse fideicommissum reciprocum super legitima descendentibus imponi, quia *d. l. quoniam in prioribus* disponit generaliter legitimam esse filio relinquendam absque aliqua conditione, onere, vel grauamine: fideicommissum autem reciprocum, licèt sit vtile fratri superuenienti, est tamé onerosum respectu fratris præmorientis, qui de sua legitima nó potest disponere, & ideo sic docent Roder. Xuar. *in d. l. quoniam in prioribus, ampl.6. à n.5* vbi Valdes. *in addit. lit. C, vers. contrarium*, Mench. *d. lib.1. §.10. à n.174.* Petr. Greg. *d. lib.44. c.5 n.28.* Cephal. *cons. 89. num.7. lib.2.* Hieron. Gabr. *cons.116. n.23. in fine, lib.1.* Honded. *cons.42. num.13. lib.2.* Anton. Gabr. *commun. tit. de legitima concl.1. n.6.* Crass. *in §. legitima q.38. num.19.* Fusar. *de substit. q.296. n.23. cum seqq.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Testamento rescisso legata diuidua pro parte præstantur, indiuidua autem pro solido sunt præstanda.*

2 *Testamento infirmato an, & quando infirmentur & corruant etiam legata, & fideicommissa, remissiuè.*

L. Cùm duobus. XIII.

Imp. GORDIANVS A. Prisciano.

1 TEstamento rescisso legata diuidua pro parte præstantur, indiuidua autem pro solido sunt præstanda Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.n.1.suprà hoc tit.* Mench. *lib.3.super hanc l.pag.*190.

2 An & quando testamento infirmato infirmentur etiam, & corruant legata & fideicommissa, vide latè Fusar. *de substit.q.57.tot.* Francis. de Barry *de successionib testati ac intestati lib.10.tit.10.*& commodiùs dicemus *in collect. ad auth. ex causa, infr. de liber. praterit.*

SVMMARIVM.

1 *Succumbens in querela inofficiosi, testamentum nihilominus vt falsum impugnare potest.*

2 *qui Testamentum cœpit dicere nullum, poterit transuolare ad querelam inofficiosi, & n.3.*

4 *Remedia contraria non possunt cumulari simul.*

5 *Testamentum falsum nullum est.*

L. Eum qui. XIV.

Idem A. Prisco.

1 SVccumbens in querela inofficiosi, testamentum
2 nihilominus vt falsum impugnare potest. Et similiter qui testamentum nullum dicere cœpit, ad querelam inofficiosi testamenti poterit transuolare. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1. supr. hoc tit.* Menchac. *lib.3. super hanc l. pag.*194.

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Conan. *comment. iuris ciuilis lib.9 cap.8. num* 8.

4 & rationem præstat Menchac. *citato loco*, quia remedia contraria non possunt simul cumulari; vnde citato hoc text. dicit Tiraq. *in l.boues, §. hoc sermone, limit.1.n.30.ff.de verb.sign.* quòd scienter eligens viam incompetentem sibi ita præiudicat, vt variare ei non liceat.

5 *Et si e contrario falsi crimine, &c.*] Ergo testamentum falsum nullum est, vt per Menchac. *de successionib.tom 1.§.17.n.65.*

SVMMARIVM.

1 *Filia à matre præterita contra testamentum matris, nullum habet remedium præter querelam inofficiosi.*

2 *Præteritio matris erga filios habetur pro exhæredatione, & num.3.*

4 *si Filius, vel descendens respectu matris, & eius lineæ præteritus erat sine causa, vel cum causa, iure antiquo habebatur pro exhæredato, & agebat querela inofficiosi: de iure nouo non ita, n.5.*

L. Filiam. XV.

Imp. PHILIPPVS A. Aphrodisiæ.

FIlia à matre præterita contra testamentum ma- 1
tris nullum habet remedium præter querelam 2
inofficiosi testamenti, quia præteritio matris erga filios habetur pro exhæredatione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup. hoc tit.* Menchac. *lib.3.super hanc l. pag.*194.

3 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Conan. *comment. iuris ciuilis lib.9. cap.9. num.1.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.44. cap.4. num.*8. Menchac. *de successionib.tom.1. lib.2. §.20. num.172. vers. quarto amplia*, vbi ex Bart. Ias. & aliis dicit hanc legem esse singularem in iure. Anton. Gom. *var.tom.1. cap.11. num.35.vers.item quæro filius*, vbi dicit quòd de iure 4 antiquo huius text. si filius, vel descendens respectu matris, & eius lineæ præteritus erat sine causa, vel cum causa, habebatur pro exhæredato, agebat querela inofficiosi testamenti, sed de iure nouo *Au- 5 thent. vt cùm de appellatione cogn. §.aliud quoque capitulum, collat.8. & auth.licet, de liber. præter.* si filius est præteritus, vel exhæredatus à matre, vel ascendente ex linea materna sine causa, dicit testamentum nullum, si verò cum causa, competit ei querela inofficiosi testamenti, Aluar. Valasc. *cons.61.n.2.in princ.*

SVMMARIVM

1 *Quæstio donec durat super nullitate testamenti non currit tempus quinquennij, quod præfixum est querelæ intentandæ, & num.2.*

3 *Querela inofficiosi excluditur quinquennio.*

4 *Decendij terminus non currit pendente causa super nullitate sententiæ, quando videlicet nullitas deducitur.*

L. Contra maiores. XVI.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALERIAN. N. Cæs. Theodoræ.

DOnec durat quæstio super nullitate testamen- 1
ti, non currit tempus quinquennij, quod præfixum est querelæ intentandæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. supr. hoc tit.* Mench. *lib.3. super hanc l.pag* 196.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l.Hisp.8.tit.19.p.3. Ias. *in §.sed ista, n.61. & 62. Instit. de action.* Don. à Fina *tom.1.commun. opin.lib.3. tit. 16.n.86 pag.*414. vbi quòd querela excluditur quin- 3
quennio. Cardos. *in praxi iudic. & Aduocat. verbo testamentum, num* 87. vbi quòd querela inofficiosi testamenti durat quinquennium, Matt. *in votis nouiss. decis.voto 211.n.18.* Cald. Pereira *in §. sed hac, n.108. Instit. hoc tit.*

Notari solet hic text. ad hoc quòd terminus de- 4
cendij ad appellandum non currit pedente causa super nullitate sententiæ, quando videlicet nullitas principaliter deducitur, de quo vide Alex. *cons.68. num.3.vol.7.* Afflict. *in cap.sancimus, quo tempore miles, n.52.* Tiraquel. *de retractu lign.§ 4. gloss 2. num.2. & §. 1. gloss. 10. num.40. & 41.* Bellacomb. *tom.2. commun.opin.lib.7 tit.15. de execut.rei iudic. num.132. pag.* 184. Perez *ad tit. 15. lib. 3. Ordin. pag.*737. Suar. de Paz *in practic. part.1. tom.1. tem.12. num.9.*

Bobadil. *in sua politica lib.3. cap.8. num.198.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst.7. num.14.* Ignat. del Villar. *in sylua responsor. lib.1. resp.15. quæst.4. num.12.* quorum plures refert parens meus Emman. Barbos. *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusit. lib.3. tit.70. in princip. num.14.*

SVMMARIVM.

1 *Mater à filio præterita habet querelam inofficiosi. & num.2. de iure Authenticorum quid n.3.*

L. Cùm filium tuum. XVII.

Impp. CARINVS *&* NVMERIANVS AA. *Floræ.*

1 MAter à filio præterita habet inofficiosi querelam, quia præteritio filij erga matrem habebatur pro exhæredatione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supra hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.3. lib.44. cap.4. num.8. ad fin.* Viui. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.16. num.12.* Menchac. *de success. creat. lib.3. §.30. n.156.* & latiùs *lib.2. §.20. num.164.* vbi aduertit quòd licèt secundùm communem per iura nouiora hodie mater præterita à filio non habeat querelam, seu ius dicendi testamentum nullum, ipse tamen credit quòd querelam habeat, hodie non secus quàm olim, Anton Gom. *var. tom.1. cap.11. num.36. in princip.* vbi ait quòd de iure antiquo huius textus, si mater vel ascendens ex eius linea erat præterita sine causa, vel cum causa, competebat sine querela inofficiosi testamenti, quia talis præteritio habebat vim exhæ-
3 redationis? subditque quòd hodie de iure nouo Authenticorum, si talis mater, vel ascendens ex eius linea sit præterita sine causa, dicit testamentum nullum, si verò cum causa, habetur pro exhæredata, & competit querela, item si sit exhæredata sine causa, dicit testamentum nullum, si verò cum causa, competit querela; per *auth. vt cùm de appellatione cognoscitur §. iustum, collat.7.* refert Aluar. Valasc. *consult.61. num.1.*

L. Cùm te pietatis. XVIII.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *Faustinæ.*

1 NOn est iusta causa exhæredandi filiam quòd ipsa noluerit à marito diuertere, vnde si propter hanc causam exhæredata fuerit, inofficiosi querelam habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supra hoc tit.* Menchac. *lib.3. super hanc l. pag.198.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Guilielm. *in cap. Raynutius, verbo in testamento el 1. num.252.* Spin. *in speculo testament. part.2. rubrica num.14.*

SVMMARIVM.

1 *Filia turpiter viuens à patre exhæredari potest, & num.2. 4. 5. secus si ab huiusmodi crimine abstineat per aliquot, num.6. idem est de filia naturali, & vidua in minori ætate constituta, & coniugata, num.7. non procedit in filio, n.8.*
3 *Filia turpem vitam agens quæ.*
9 *Pater, qui potuit exhæredare filiam, an possit illi etiam denegare alimenta, & dotem.*
10 *Exhæredatio facta calore iracundiæ non valet.*
11 *Iracundiæ calore dicta, facta, irrita sunt, & nulla.*

L. Si filiam. XIX.

Iidem AA. Appollinari.

FIlia turpiter viuens à patre exhæredari potest. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supra hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
exornantque Ordin. Reg. Lusitan. *lib.4. tit.88. §.1.* Tiraquel. *l.1. connub. part.1. gloss.1. numer.25.* Viui. *tom.2. commun. opinion. lib.6. tit.17. de liberis præter. pag.114.* Viui. *commun. verbo filia quæ peccauit,* Surd. *de aliment. tit.7. q.4. in princ.* Cald. Pereira *de potest. nomin. cap.1. cap.42. & 44.* Menchac. *de successión. lib.1. §.10. n.609. cum seqq. & lib.2. §.20. n.152.* latè Steph. Grat. *discept. forens. tom.2. cap.213. num.29. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract.2. disput.176. num.11. cum seqq.* Valdes. *ad Xuar. in l.2. tit. de matrimon. lit. A, vers. sed si filia, pag.178.* Gasp. Anton. Thesaur. *lib.1. quæst. forens. q.70. n.1.* Gasp. Baeç. *de non meliorandis cap.18. num.11.* Sanch. *de matrim. lib.4. disput.24. ex num.6.* Bened. Ægid. Lusit. *de priuileg. honest. art.7. num.4. cum seqq.* Gabr. Aluarez. *de priuil. paupertatis quæst.17. à princip.* latè. Merlin. *de legitima lib.4. tit.1. quæst.5.*

Eo quòd turpiter, &c. Ergo in hac materia ex- 3
hæredationis luxuriosè viuere, turpemve vitam elegisse intelligitur ea, non quæ semel, aut bis in corpus suum peccauit sed quæ sæpius; ita Guilielm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo dotem quam es declarat, num.36. & 37.* Palat. *in repet. cap. per vestras notab.3. §.20. incip. Et tenendo istam conclus. num.15. de donat. inter virum & vxor.* Bursat. *cons.215. ex num.8. lib.2.* Cou. *in dict. cap. Raynutius, in princip. col.6. in fin. num.15. vers. octauum.* Fab. *in authent. nonfgima num.158. sup. hoc cod. tit.* Emman. Cost. *in l. Gallus §. & quid si tantum, part.3. num.142. de liber. & posth.* Valdes. *vbi supra,* Menchac. *de success. lib.1. §.10. num.610. & lib.2. §.20. num.152. cum seqq.* Molin. *d. disp.176. numer.13.* Sanch. *d. lib.4. disput.24. num.6.* Stephan. Gratian. *d. cap.213. num.31.* Benedict. Ægid. *in repet. l. Titia, ff. de cond. & demonst. part.3. num.42.* Gabr. Aluarez. *d. quæst.17. num.5.* Quamuis Surd. *aliment. tit.7. q.4. n.34.* existimet patrem posse exhære- 4
dare filium si ab vno tantùm esset carnaliter cognita, & vni soli se subiecerit; & quamuis alij requirant vt pater illam priùs moneat, vt sit locus exhæredationi, vel quòd istam vitam luxuriosam eligat in lupanari, quia hoc tutum non est, cum nullo iure probetur illam admonitionem procedere debere, nec etiam requiratur ista qualitas quod commoretur in lupanari, vt aduertit Stephan. Gratian. *d. cap.213. num.28. cum seq.*

Adde tamen quod ad effectum exhæredationis 5
sufficeret etiam vita luxuriosa filiæ, quamuis non fuerit ab aliquo cognita, vt quia erat arcta, cùm etiam sine corporalis commistionis contractu possit interueniente vita luxuriosa, indecens, turpis, & inhonesta, ita Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.3. lit. F, concl.577. n.13.* Stephan. Gratian. *d. cap.213. ex n.50.* Parens meus *in remission. ad Ordin. reg. Lusitan. lib.4. tit.88. §.1. num.9.*

6 Si verò filia ab huiusmodi crimine abstineat, pœniteatque, nec in luxuriosa vita perseueret, post pœnitentiam exhæredari non poterit, de quo vide Emman. a Costa *in d. §. & quid si tantum, p. 3. num. 192.* Surd. *de aliment. tit. 7. q. 1. num. 28.* Gasp. Baëc. *dict. cap. 18. num. 11.* D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 4. num 45.* Gasp. Anton. Thesaur. *quæst. forens. lib. 1. q. 70. num 2.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 12. tit. 16. num. 13. & 14.* Valdes. *vbi suprà pag. 177.* vbi quòd dicitur emendata per triennium honeste viuendo, Merlin *d. lib. 4. tit. 1. q. 5. num. 9. cum seqq.* Giurb. *ad consuet. Massanens. cap. 3. gloss. 3. n. 38. p. 1.* Rebell. *de obligat. instit. part. 2. lib. 3. q. 14. sect. 2. num. 17.* Benedict. Ægid. *in repet. d. l. Titia, p. 3. num. 42. & de priuileg. honest. art. 7. num. 17.* Cald Pereira *quæstion. forens. lib. 1. q. 8. num. 8. in med.* Gabr. Aluarez *d. q. 17. num. 7.* veluti si monasterium ingrediatur, quia talis ingressus purgat infamiam anteactæ vitæ, vt per Surd. *dict. tit. 7. q. 4. n. 30* Marr. *de iurisdict. p. 4. casu 26. n. 18. & 19* Merlin. *d. q. 5 num 20.*

7 *Filiam tuam.*] Etiam naturalem, vt per Perez *in l. 1. verbo con la figa, tit. 15. lib. 8. Ordin.* Benedict. Ægid. *in repet. d. l. Titia, p. 3. à num. 35.* Et etiam viduam in minori ætate constitutam, ac coniugatam, vt probat idem Benedict. Ægid. *d. tract. de iure & priuileg. honest. art. 7. num. 9. & 10.* dum tenet leges pœna exhæredationis mulctantes filias in corpus suum peccantes, etiam viduas in minore ætate constitutas, & coniugatas comprehendere, Merlin. *d. q. 5. n. 5.* vbi de filia vidua.

8 Sed non procedit in filio, de quo vide Menoch. *cons 69. num. 9* Sanch. *d. lib 4. disp 24. num. 11.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num. 32. & quæst. forens. lib. 1. q. 18. num. 8.* D. Barbos. *in d. l. 1. ff. soluto matr. p 4. num. 31. cum seqq.* Benedict. Ægid. *in repet. d. l. Titia, p. 3 1. vers. quia vero.*

9 Vtrùm autem pater, qui potuit exhæredare filiam, possit etiam alimenta, & dotem illi denegare? vide Menchac. *de success. creat. lib. 1. §. 10. num. 613. & 625.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num. 12.* Cou. *de sponsal. part. 2. cap. 8. §. 6. num. 17.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 16. num. 3.* Spin. *in speculo testam. gloss. 10 in princip. num. 66.* Menoch. *præsumpt. lib. 4. præs. 189 num. 30* Sanch. *de matrim. lib. 4 disp. 26. num. 1.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib. 12. tit. 16. num 16.* Rebell. *de obligat. instit. p. 2. lib. 2. q. 14. sect. fin. num 22.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. q. 18 num 9.* Merlin. *de legitima, lib. 4 tit. 1. q 6. num. 9. & ante q. 5. n 3.*

10 *Inconsulto calore, &c.*] Notatur ad hoc quòd iracundiæ calore facta exhæredatio non valet, vt per Cagnol *in l. quicquid, num. 3 vers. exemplifi. an etiam potest, ff. de regul. iuris,* Duen. *reg. 292 in 4 ampl.* Farin. *in praxi crimin. p. 3. de pœnis temper. q. 91. num 27.*

11 quæ enim dicuntur, fiúntque iracundiæ calore, irrita sunt. Duen. *reg. 292. à princip.* Tiraq. *de pœnis temper. causa 1. num. 24.* Merl. *in emporia meis omnis p. 1. tit. 12. q. 11. à princip.* & præcipue *num. 4.* Farin. *d. q. 91. à num. 1. cum seqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Filia post 25. ætatis annum in corpus suum peccans, & citra patris consensum nubens, exhæredari non potest, & n. 2. 3. & 4.*

5 *Post, complementum postulat, & exclusiuè stat quando apponitur in dispositione in qua tempus statuitur.*

6 *Vidua minor ad secundas nuptias inuitis parentibus conuolans exhæredari potest: secus est de filio, num. 7.*

8 *Filia ante 25. annum seruo nubens exhæredari potest. quid si nupserit indigno, seu ignominioso, num. 9. si fatuulo suo quid, num. 10.*

11 *Filia ante 25. annum nubens citra patris consensum exhæredari potest.*

12 *Exhæredatio filiæ per reuocationem patris cum filia tollitur, dummodo non fiat post factam exhæredationem.*

13 *Pater non tenetur dotare filiam quæ nupsit ante 25. ætatis annum, illo non consentiente, intellige vt num. 14.*

AVTH. Sed si post.

Filia post vigesimumquintum ætatis annum in 1
corpus suum peccans, & citra patris consensum nubens, exhæredari non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hoc idem statuit Ordin Regia Lusit. *lib 4. tit. 88.* 2
§. 1. dum habet quòd si filia ante 25. suæ ætatis annum fornicetur cum aliquo, aut nubat sine consensu patris, vel matris, ipso facto exhæredata manet. similem legem apud Gallos extare refert Anton. Guibert. Costan. *quæst. iuris lib. 1. cap. 12. in fine* De filiabus turpiter viuentibus à patre exhæredari valentibus, dixi *in collect. ad l. si filiam 19. sup. hoc eod. tit.* Vtrùm autem (quod attinet ad secundum caput nostri textus) fas sit exhæredare filias nubentes sine consensus parentum, & an validæ sint leges tam Cæsareæ, quam Regiæ Lusitanæ de exhæredatione filiarum sine consensu paterno matrimonium contrahentium? vide Cou. *de sponsal. p. 2. cap. 3. § 8. n. 6.* Olan. *in concordia legem Regni, lit. E, verbo exhæredatio, num. 10.* Roder. Xuar. *lib. 2. titul. de matrimon. à princip.* vbi Valdes. *in ad lit. lit. A, pag. 178.* Molin. *de primog. lib. 2. cap 16. num. 2.* Gasp. Baec. *de non meliorandis ratione dotis filiabus, cap. 18.* Gregor. Lop. *l. 5. verbo que no quería, tit. 7. part. 6. & l. 10. verbo puede la desheredar, tit. 1. part 4.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab. 3. §. 3. cum seqq.* Matienz. *in l 2 gloss 4. num. 49. tit. 1. lib. 5. noua Recop.* Perez *l. 1. verbo e si qualquier destos, vers. neo filia contrahens, tit. 15. lib. 8. Ordin.* Menoch. *de arbitr. causa 453. à num. 10 & de præsumpt. lib. 4 præs. 189. num. 58. 76. & 28. cum seqq.* Ioan. Garcian. *reg. 199. num. 13.* Guttier. *canon. lib. 1 cap. 20. & practic. lib. 2. q. 1.* Menchac. *de successsion. lib. 1. §. 10. à num. 623.* Mastril. *Sicilia decis. 163.* Gasp. Thesaur. *quæst. forens. lib 1. q. 70. num. 3. & 10.* Cancer. *var. resolut. lib. 1. cap. 24. num. 2* Pichard. *in princip. Instit. de nupt. num. 6. & 11.* Ceuall. *commun. contra communes, q. 5.* Castill. *controuers. iuris lib. 1. cap. 3. num. 83.* Sanchez *de matrim. lib. 4. disp. 24. & 25.* vbi *dict. disp. 24. à num. 14.* probat contra Perez & Spin. quòd attento iure Regio Castellæ non potest filia inuitis parentibus nubens non clandestinè exhæredari, Marr. *de iurisdict. p. 4. cent 1. casu 70.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imp. lib. 2. concl. 95* Ægid. de Conink *de sacram. & censur. tom. 2. disp. 28. num. 48. cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 19. num. 19. vers. quod verò attinet,* D. Barbos *in l. 1. ff. soluto matrim. p. 4. n. 35. & 36.* vbi de dicta lege Galliæ & Lusitaniæ agit, Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 2. differ 7. num. 9. cum seqq* late Merlin. *de legitima lib 3. tit. 1. q 25 per tot.* & melius *lib. 4. tit. 1. q. 6.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 170. ex num. 11.* vbi *num 14. cum duobus seqq.* obseruat quid attento iure communi sit statutum, & *à num. 16.* quid attento iure Regio Castellæ, &

*num.*19. & 20. de Lusitana lege eiúsque validitate agit Rebell. *de oblígat. instit. p.2. lib.2. q.14. sect.2.* vbi *sect* 3. pariter agit de dicta ordinatione Regia Lusitana, Benedict. Ægid. *in repet. l. Titia p.3. ex num.30. ff. de condit. & demonstr. & de iure & priulegio honestatis. art.7. a princip* metipsum *in collect ad Concil. Trid. sess.24.de reformat. matrim. cap.1. num.2. 3. & 4.*

3 *Post vigintiquinque annos*, &c.] Notatur ad hoc quòd filia post.25 annum nubens citra patris licentiam exhæredari non potest, vt per Rebell. *de obligat. instit. p.2. lib.2. q.14. sect.2. num.14.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib.1. q.18. num.7.* Benedict. Ægid. *d.tract. de iure & priuileg. honest. art.7. num.2.* D. Barbos. *in d.l.1. p.4. num.31. in fine*, vbi *num.32.* reprobat quendam existimantem idem esse si post vigesimum annum nubat sine consensu patris, dummodo ex consuetudine regionis filiæ soleant nubere intra vigesimum annum, qua textus *in præsenti* ad conuincendam patris negligentiam exigit quòd filia expectet vsque ad vigesimumquintum annum quam consuetudo minimè corrigere potest.

4 Intellige vt talis filia complere debeat 25. annum, ne ex ea ratione exhæredari valeat, vt resoluunt Sanchez *d. lib.4. disp.24. num 9.* Benedict. Ægid. *in*
5 *repet. d.l. Titia, p.3. à num.32. vers. legem igitur.* dictio enim, *post*, complementum postulat, & exclusiue stat quando apponitur in dispositione in qua tempus statuitur, vt per citatos *de diction. vsufreq. dict.170. num.2.*

6 *Differente filiam*, &c.] Etiam viduam minorem ad secundas nuptias inuitis parentibus conuolantem, vt per D. Barbos. *in l.1. ff. soluto matrim. part.4. num.42. in fine*, Rebello. *d. q.14. num.30. vers. tertio.* Benedict. Ægid. *dict. tract. de iure & priuileg. honest.*
7 *art.7. num.9.* Et cùm de filia solùm mentionem faciat, & res sit odiosa, multòque grauius sit delictum in fœmina, non debet extendi ad filium, vt tenet Sanchez *d.lib.4. disp.24. num.11.* contra Menchac. *de successión. lib.1. §.10. num.634.*

8 *Libero tamen.*] Ergo à contrario sensu, si seruo nubat, potest exheredari, vt per Roder. Xuar. *d. tit. de matrim. num.29.* Molin. *d. disp.176. num.14.* benè addentem posse exhæredari filiam ante 25. annum absque parentum consensu mancipio nubentem, D. Barbos. *in d l.1. p.4. num.32.* Sanchez *d. lib.4. disp.24. num.10.* Rebell. *d. p.2. lib.2. q.14. sect.2. num.15. in fine*, Benedict Ægid. *d. tract. de iure & priuileg. honest. art. 7. num.7. prope fin.*

9 Non sic sufficit ad hunc effectum exhæredationis illam nupsisse indigno, seu ignominioso viro, vt resoluit Surd. *de aliment. tit.7. q.1. num.10. & 11.* & Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.213. num.45.* vbi *num.46.* subdit quòd hæc ratio indignitatis hodie non est iusta causa exhæredationis.

10 At verò si nuptias turpes contraxerit, accipiendo scilicet famulum suum in matrimonium, poterit exhæredari, Bart. *in l. liberum, de nupt.* Stephan. Gratian. *d. cap.213. num.42.* quasi à pari procedant inhonesta vita & matrimonium cum vili persona, Rimin. iun. *conf.133. num.17.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.3. verbo Exhæredatio, concl.577. num.14.* In Regno Castellæ per *l.2. tit.1. lib 5. noua Recop.* ab Alphonso Rege sancitum est vt famulus quicunque, qui durante tempore famulatus, sponsalia, vel matrimonium contraxerit cum filia eius, cuius est famulus, aut cum propinqua, quæ in heri domo habitet, sine heri consensu, exulet a Regno in perpetuum, capitéque plectatur, nisi exilium seruauerit. Item vt quæ ita sponsalia, aut matrimonium contraxerit, exhæredatur, bona quæ illius ad propinquiores consanguineos deueniant, refert Molin. *d. disp.176. num.18.*

Eam exhæredare non potes.] Ergo filia ante 25. annum nubens citra patris consensum exhæredari potest, de cuius conclusionis iure & validitate agunt Doctores *suprà num.2.* citati. Sed aduerte quòd per 11
reconciliationem patris cum filia tollitur exhæredatio huiusmodi, dummodo non fiat post factam exhæredationem, D. Barbos. *in d. l.1. p.4. num.47.* Rebell. *d. q.14. num.27.* 12

Notatur etiam ad hoc quòd pater non tenetur dotare filiam quæ ante 25. ætatis annum nupsit sine eius consensu, de quo vide Cou. *de sponsal. part.2. cap.3. §. num.7.* Gasp. Baéc. *de non meliorandis filiabus, cap.18. num.2.* Molin. *de primogen. lib.2. cap.16. n.7.* Menoch. *de præsumpt. lib.4. præs.189. num.60.* Guttier. *lib.1. practic. q.1. num.4.* Sanchez *de matrim. lib.4. disp.26. num.16.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.1. lib.12. tit.3. à num.12.* vbi subdit quòd si filia nupsit viro non indigno, ex iure Canonico non potest exhæredari, & consequenter nec dos debet denegari. 13
14

SVMMARIVM.

1 *Filia non dicitur ingrata si contra voluntatem matris cum marito viuit pacificè, & num.2.*
3 *Mulieres inconstantes, & mutabiles, remissiuè.*

L. Filia in orbitate. XX.

Iidem AA. & CC. Sauiano.

NOn dicitur filia ingrata si contra voluntatem matris cum marito pacificè viuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supra hoc tit.* Menchac. *lib.3. super hanc l. pag.198.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Spin. *in speculo testament. p.4. rubrica, n.14.* 2

Nec ex momentariis voluntatibus matris, &c.] De mulierum inconstantia vide Alciat. *de præsumpt. rubr.1. præs.47.* Tiraq. *l. 9. connub. gloss.1. p.9 à n.129.* vbi multis Poetarum & iurium auctoritatibus probat mulieres inconstantes, varias, leues, mobiles, & mutabiles esse. Burg. *in proœm. ad leges Tauri n.39. cum seqq.* 3

SVMMARIVM.

1 *Auunculi, amitæ, materteræ, patrui, fratrum liberi, non vt inofficiosa, sed falsa oppugnant.*
2 *Transuersales regulariter non habent querelam inofficiosi, & num.3. intellige vt n.4. resolue vt n.5.*

L. Fratris. XXI.

Iidem AA. & CC. eidem.

AVunculi, amitæ, materteræ, patrui, fratrum liberi, non vt inofficiosa, sed falsa oppugnant. Seu, Transuersales regulariter non habent querelam inofficiosi testamenti. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num 1. sup hoc tit.* 1
2

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt *l. Hispan. 2. tit.8. par.6. & l.2. vbi gloss. fin. & l.12. vbi gloss. cum seqq. tit.7. ead. part.6.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.3. lib.44. cap.4. num.9.* Emman. à Costa 3

à Costa *in cap. si pater, de testam. lib. 6. part. 3. verbo primare num. 4.* Menchac. *de success. tom. 1. lib. 1. §. 10.*
4 *à num. 553.* vbi *num. 554.* intelligit in transuersis qui cognati tantùm sunt, & *num. 556.* intelligit pariter in trãsuersis etiam agnatis, Peralta *in prælect. rubricæ ff. de hæred. instit. num. 11. pag. 10.* vbi quòd omnes non attinentes per ascendentiam, neque per descendentiam ipsi testatoris, vt sunt fratres, & sorores etiam vtrinque copulati eidem testanti, potest si
5 vult instituere, non tamen tenetur, & *num. 13.* resoluit quòd carens liberis, & ascendentibus, & habens consanguineos transuersales proximos, vel remotos constitutos in manifesta indigentia, qui non sunt indigni, neque demeriti, tenetur in foro conscientiæ eisdem relinquere subuentionem necessariorum, id est, alimenta decentia, non tamen tenetur relinquere hæreditatem si omnia bona deducti impensis funeris non sunt necessaria ad præstationem talium alimentorum, vel subuentionem, sed supersunt aliqua bona, de quibus velit aliquem extra consanguineos hæredem constituere, id enim potest facere.

SVMMARIVM.

1 *Aditione hæreditatis rescissa per querelam, reuiuiscunt actiones per aditionem confusæ, & n. 2.*
3 *Vsufructuarius si acquirat proprietatem, an perdat vsumfructum, remissiuè.*

L. Si maritus. XXII.

Iidem. AA. & CC. Tantillæ.

1 Rescissa aditione hereditatis per querelam, reuiuiscunt actiones per aditionem confusæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* Mench. *lib. 3. super hanc l. pag. 198.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 44. cap. 4. num. 21. lit. C,* Menchac. *de success. tom. 1. lib. 1. §. 10. num 586.* Tiraquel. *de retract. lign. §. 1. gloss. 7. ex num. 62. cum*
3 *seqq.* vbi hunc text. inducit ad illam quæstionem, si vsufructuarius acquirat proprietatem, an perdat vsumfructum.

SVMMARIVM.

1 *Testari quem prohibens à testatore prohibito, iustè exhæredari potest, & num. 2. intellige vt num. 3. & limita vt num. 4.*

L. Testamenti. XXIII.

Iidem AA. & CC. Philippo, & aliis.

1 Prohibens aliquem testari, iustè à testatore prohibito potest exhæredari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Menchac. *lib. 3. super hanc l. pag. 200.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 26. tit. 1. part. 6.* vbi Gregor. Lop. *gloss. 2. citato hoc text.* dicit quòd sit grauis offensa ei, qui vult testari si prohibeatur, Bossi. *in praxi crimin. tit. de his qui aliquem testari prohibuerit,* Menoch. *de ar-*
3 *bitrar. casu 395. num. 13.* vbi quòd impediens testari si proximior est, hæreditatem perdit. Mench. *citato loco num. 3.* vbi intelligit quando prohibitio habuit effectum, impediuitque tunc vt testamentum non fieret, licèt postea ex interuallo factum fuerit; secus autem si tunc non habuit effectũ, quia non obstante eius prohibitione, testamentum fuit factum etiam tunc, quia tali casu cessat huius l. decisio, & *n. 4.* limi- 4
tat vt non procedat quãdo hic filius pœnituit huius prohibitionis, & patri offensã remisisse probetur.

SVMMARIVM.

1 *Filij militis testamentum super castrensibus bonis conditum nec pater, multo minus frater per inofficiosi querelam impugnant, & num. 2. intellige vt num. 3.*

L. Testamentum militis. XXIV.

Iidem AA. & CC. Successo.

Filij militis testamentum super castrensibus bonis 1
conditum nec pater, multo minus frater per inofficiosi querelam impugnant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Men- 2
chac. *de successionib. lib. 2. §. 20. num. 171.* vbi intelligit 3
cùm fit à patrefamil. milite, & cùm fit à milite filiofamil. in militia decedentibus, vel domi, infra annum tamen missionis.

SVMMARIVM.

1 *Conditio respiciens fauorem filij tollit querelam inofficiosi.*
2 *Filio non datur querela inofficiosi, contra ea quæ sunt prouisionis, & num. 3.*
4 *Pater si in suo testamento prohibuit filio alienationem suæ legitimæ donec haberet ætatem 23. annorum, valebit ista conditio vti apposita in fauorem filij, & credetur patri super hoc, nec dicitur grauamen legitimæ impositum.*
5 *Conditio legitima filij apposita per patrem in fauorem & prouisionem ipsius filij, valida est.*
6 *Mater, si de mariti moribus secus suspicata filios suos hæredes instituit, sub conditione, si à patre emancipati fuerint, tunc pater hic filios emancipans non erit tutor eorum.*

L. Filiis matrem. XXV.

Iidem AA. & CC. Menedoto.

Conditio respiciens fauorem filij tollit quere- 1
lam inofficiosi. Item contra ea, quæ sunt pro- 2
uisionis, non datur filio inofficiosi querela. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* Mench. *lib. 3. per hanc l. pag. 201.*
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 3
Boër. *decis. 87. n. 4. decis. 194. n. 6.* vbi dicit quòd quando est certum quòd conditio apponitur in fauorem liberorum, testamentum non est nullum, Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab. 3. §. 3. num. 3.* vbi per hunc text. tenet quòd si 4
pater in suo testamento prohibuit filio alienationem suæ legitimæ donec haberet ætatem 25. annorum, quia non reputabat eum integri sensus, vel aliàs, valebit ista cõditio vti apposita in filij fauoré, & credetur patri super hoc, nec dicetur grauamen legitimæ impositum, refert alios additio *lit. B,* Roder. Xuar. *ad l. quoniam in prioribus, ampl. 1. ex num. 1.* vbi

4 vbi quòd valet conditio legitimæ filij apposita per patrem quando in fauorem & prouisionem ipsius filij ac in eius commodum apposita fuerit. Cuiac. *lib. 4. obseru.24.* latè Menchac. *de succession. tom. 1. lib.1. §.10. num. 232. cum multis seqq.* vbi *num. 234.* ait textum *in præsenti* videri procedere inspecta sui generalitate, etiamsi mater non haberet legitimam causam male suspicandi de marito, & *num. 204. cum seqq.* disputat an hic text. procedat etiam in patre qui sub conditione simili, quæ mixta est, & filij vtilitatem respiceret, eam instituere possit? Galganet. *in tract. de condition. & demonstrat. p. 1. cap. 42.*

5 Sed an hodie post *l. quoniam in prioribus, inf. hoc eod. tit.* lex nostra procedat, cum per illam legem omnis conditio reiiciatur de legitima filij? vide præter citatos Gom. Arias *l. 4. Tauri n. 119.* latè Valdes. *in addit. ad Roder. Xuar. d. ampl. 1. lit. A, pag. 467.* vbi *num. 10.* agit etiam an corrigatur text. *in præsenti* per *auth. excipitur, de bonis quæ liberis*, Castil. *controuers. lib. 5. cap. 64. num. 16.*

6 Aduerte quòd vbi in terminis huius l. mater quæ de mariti moribus secus suspicata filios suos sub ea instituit conditione hæredes, si à patre emancipati fuerint, tunc pater hic filios emancipans non erit eorum tutor, vt post Greg. Lop. resoluit Gutier. *de tutelis p. 1. cap. 13. num. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Substitutio pupillaris non reputatur onus, & consequenter potest fieri in legitima liberorum, & numer. 2.*
3 *Substitutio pupillaris est fauorabilis.*
4 *Fideicōmissa an sint odiosa, vel fauorabilia, remissiuè.*

L. Ex tribus vnciis. XXVI.

Iidem AA. & CC. Serapioni suo S. D.

1 SVbstitutio pupillaris non reputatur onus, & consequenter potest fieri in legitima liberorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supra hoc tit.* Menchac. *lib. 3. super hanc l. pag. 203.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, limit. 1. num. 13. pag. 462. & limit. 3. numer. 1. pag. 471.* Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 3. num. 22.* Menchac. *de successsion. lib. 1. §. 10. numer. 407. & 409.* Emman. Costa *in cap. si pater, de testam. in 6. p. 2. verbo debita, n. 5. & 14. & l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de liber. & posthum. part. 3. num. 142.* Aquilin. *in l. centurio, ff. de vulgari p. 4. num. 11. & 119. cum seqq.* Ratio est quia substitutio pupillaris dicitur commodum & fauor filij, vt per Ascan. Clem. *de patria potest. cap. 4. n. 14. & effectu 15. num. 14.* Polit. *in tract. de pupillari substit. num. 7.* Alex. Trentacinq. *de substit. part. 2. cap. 3. num. 1.* Intrigl. *eod. tract. cent. 1. q. 60. num. 6.* Fusar. *in simili tract. q. 89.*

3 Notatur ad hoc quòd substitutio pupillaris est fauorabilis, vt per Gall. *in tract. de except. success. tit. 4. except. 19. num. 23. cum seqq. p. art. 2* Fusar. *d. tract. de substitut.*

4 In gloss. 1. Vtrùm fideicommissa sint odiosa, vel fauorabilia? latè Fusar. *de substitut. q. 290. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Fratres, vel sorores vterini à querela inofficiosi omnino arceantur, consanguinei verò admittuntur instituta persona infami, vel turpitudinis, aut leuis notæ macula aspersa.*
2 *Sororibus competit ius querelandi, ac remedium huius leg. amplia vt num. 3.*
4 *Frater non potest succedere contra testamentum fratris.*
5 *Frater extraneum instituere, & fratrem exhæredare, vel præterire liberè potest. amplia vt num 6.*
7 *Frater potest mouere querelam contra testamentum fratris turpi persona instituta, etiamsi frater præteritus, vel exhæredatus non esset agnatus fratri testantis, num. 8.*
9 *Testamentum in totum rumpi, etiamsi frater instituat in legitima, quæ est quarta pars bonorum, si in residuo instituerit personam turpem. contrarium, num. 10.*
11 *Frater si rumpat testamentum fratris per querelam, quia in eo fuit instituta turpis persona, an teneatur ad omnia legata & fideicommissa, etiam vniuersalia relicta in testamento fratris, & sic an text. in auth. ex causa, de lib. præter. habet locum etiam inter fratres instituta turpi persona.*
12 *Clausula codicillaris an operetur fideicommissum deberi hæredi scripto retenta quarta, etiam fratre prætertio, & turpi persona instituta.*
13 *Persona infames, turpes, vel inhonestæ quæ in proposito, remissiuè.*
14 *in Hærede scripto sufficit quòd sit vel infamis, vel turpis persona, aut leui notetur macula.*
15 *Frater, aut soror vtrinque coniuncti, vel saltem consanguinei, possunt querelare testamentum fratris in quo est institutus filius Sacerdotis, vel alius spurius, quamuis sit institutus filius Episcopi, num. 16. limita vt num. 17. resolue num. 18. limita etiam in filiis spuriis legitimatis, num. 19. de exposito Hospitali quid, num. 20. quid de apostata, vel desciscente à religione Christiana ad Iudaismum quod infamis reputetur, etiam postea imposita pœnitentia ab Inquisitoribus Ecclesiæ reconcilietur, num. 21. de concubinario, quòd etiam turpis & infamis persona reputetur, & de habente vxorem & concubinam, num. 22. de meretrice, n. 23. quod tamen limita vt num. 24. de lenone, num. 25. de habente duas vxores, num. 26. de vsurario, num. 27. de aleatore, seu lusore publico, num. 28. de ebrio, num. 29. de mulionibus, num. 30. de sodomitis, num. 31.*
32 *Infamis & turpis persona, si occasione moris deprauati, seu turpis modi viuendi, deueneris ad meliorem frugem, ducendo honestam vitam, desinit esse talis, perindéque habetur, ac si non deliquisset, ex quo non poterit exhæredari.*
33 *Testamentum fratris instituentis turpem personam, sustinetur quæ pœnitentiam agit honestè viuendo.*
34 *Turpitudo superueniens post mortem fratris, testamento non nocet.*
35 *Frater exhæredatus, aut præteritus, quando ita fuerit vilis, seu turpis, vt ille, quem frater hæredem instituit, tunc non poterit querelare testamentum fratris.*
36 *Libertus ingratus domino, idest, patrono, turpis persona est, & propterea testamentum, in quo sit hæres scriptus, per querelam euerti potest.*
37 *Seruo hærede instituto querelā fratris testamentum euerti non potest.*
38 *Agnationis & cognationis differentia non est sublata hodie quoad successiones testamentarias.*

39 non

39 *non omnibus Fratribus de inofficioſo dicere licet, niſi agnati ſint ab eodem patre nati.*
40 *Vterini querelantes teſtamentum non audiuntur.*
41 *Frater præteritus ſi eſſet ingratus, tunc contra turpem hæredem querelam mouere non poterit.*

L. Fratres, vel ſorores. XXVII.

Imp. CONSTANTINVS. *Verino.*

1 FRatres, vel ſorores vterini à querela inofficioſi omnino arceantur, conſanguinei verò admittuntur inſtituta perſona infami, vel turpitudinis, aut leuis notæ macula aſperſa. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſupra hoc tit.*

2 *Vel ſorores.*] Notatur ad hoc quòd ſororibus competit ius querelandi, ac remedium huius l. vt per Menchac. *de ſucceſſ. creat. lib.1. §.10. n.579.* Honded. *conſ.47. num.11. lib.2.* Merlin. *de legitima, lib.1. tit.2.*
3 *q.23 num.2.* vbi ampliat etiam ad caſum, quo à ſtatuto eſſent excluſæ ſtantibus maſculis.

4 *Contra teſtamentum fratris, &c.*] Notatur ad hoc
5 quòd frater contra teſtamentum fratris ſuccedere non poteſt, quia frater liberè extraneum inſtituere, & fratrem exhæredare, vel præterire poteſt, Anton. Gom. *var. tom.1. cap.11. num.37. in princip.* Suar. *in theſauro commun. verbo frater, num.336.* Graſſ. *recept. ſentent. §. teſtamentum, q.46. num.1.* Caſtill. *quo-*
6 *tidian. controuerſ. iuris tom.2. cap.19. num.4.* Et extende etiam ad hoc quòd donatio facta per fratrem alicui turpi perſonæ ita in totum reuocatur, ſicut teſtamentum, Mangil. *in tract. de imput. q.112. num.9. in fine.* Merlin. *dict. lib.1. num.2 q.13. num.5.* vbi *n.39.* quòd diſpoſitio huius text procedit fauore fratrum fictorum, & qui iurati dicuntur.

7 *Conſanguinei autem, &c.*] Notatur ad hoc quòd frater contra teſtamentum fratris turpi perſona inſtituta querelam mouere poteſt, ad quod ſunt plerique vtriuſque ſcholæ Doctores hanc concluſionem ex hoc text. deſumentes, multiſque latè exornantes, & præcipuè Ordin. Reg. Luſit. *lib. 4. tit.90. §.1.* Bernard. *reg.634.* Matheſil *ſing. ſiue notab.49.* Cremenſ. *ſing. 90.* Cuiac. *lib.17. obſeru. 40. l. Hiſpan.12. tit.7. part.6. & l 3. tit.8 ead. part.* Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus in euidential. ex n.12.* Palat. Rub. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §.10. num.9. cum ſeqq.* Guilelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo Raynutius de Clera, num. 28. & verbo in eodem teſtamento el 2. num.23. & verbo & vxorem, deciſ.5. num.157.* Anton. Gom. *var. tom.1. cap.11. num.38. cum duobus ſeqq.* Menchac. *de ſucceſſion. lib.1. §.10. num.568. cum ſeqq. tom.1* Emman à Coſta *in l. Gallus, §. & quid ſit tantum, ff. de liberis, & poſthum. p.2. num.151. & in cap. ſi pater, de teſtament. lib.6. p.3. verbo poteſt, num.4. & 5.* Beroi. *conſ.19. lib.2.* Pariſ. *conſ. 64. lib. 3.* Natt. *conſ.478. lib. 3.* Roland. *conſ.87. per tot. lib.3.* Hieron. Gabr. *conſ 37. lib.2.* Achil. Pedrocha *conſ.19. num.51.* Ioan. Franciſc. de Ponte *conſ.66. num 1. & conſ 68. num.11.* plenè Tiber. Decian. *reſp.31 per tot. lib.4.* latè Anton. Galeat. Maluaſ. *conſ.24. per tot. lib.1.* & Ioan. Vincent. Honded. *conſ.47. per tot. lib.2.* Afflict. *deciſ.125. & 204.* Franc. Viui. *deciſ.162. à num.9. lib.1.* Anton. Theſaur. *Pedem. deciſ.126. cum tribus ſeqq.* Anton. Gam. *Luſit. deciſ.142.* Clar. *in praxi §. teſtamentum, q.50. & q.52. num.5.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris part.3. lib.44. cap 4. num.9.* Maſtrill. *Sicilia deciſ.132. per tot.* Anchar. Regien. *quæſt. famil. lib.1. q.13. per tot. & lib.2. q.60. per tot.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap.6. col.1. & lib.19. cap.4. col.1.* Graſſ. *in §. teſtamentum, q.46. & 47.* Simon de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib.5. interp.1. dub.1. num.69. & 70.* Queſada *diuerſ. quæſt. iuris cap.6. num.11.* Anton. Pichard. *in §. ſoror, Inſtit. hoc tit.* Andr. Fachin. *controuerſ. iuris lib.4. cap.91. & 93.* Angel. Matheac. *de legatis & fideicom. lib.4. cap 9.* Thaddæ. Piſo *lib.2. var. reſolut. cap 13. à num.19.* Ceuall. *communium contra commun. q. 566.* Guttier. *practic. lib.4. q.73. num.12.* Perez *l.1. tit.2. rub. de inſtitut. hæredis, verſ. dubitatur vtrum, lib 5. Ordin. pag.68.* Caſtill. *quotid. controuerſ. iuris lib.2. cap.19. per tot.* Molin. *de Inſtit. tract.2. diſp.159. num 8.* Mart. *in votis nouiſſim. deciſ. voto 211. num.11. cum ſeqq.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p.1. collect.169. & p.2. collect.675.* Surd. *de aliment. tit 8. priuil.95.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.5. cap.936. n.2. 10. & 14* Fuſar. *de ſubſtitution. q 570. & q.571. n.8.* Mich. Graſſ. *commun. opin. tom.1. lib.2. tit.16. num.19. pag 417.* Camill. Borrel. *in ſumm. deciſ. lib.3. tit.16. num.32.* Barry *de ſucceſſion. teſtati ac inteſtati, lib.16. tit.1. num.14.* D. Barboſ. *in l. 1. ff. ſoluto matrim. p.4. num.128. in princip.* Valaſc. *conſ.17.* Cardoſ *in praxi iudicum, verbo teſtamentum, num.89.* Negreiros *in introduct. vltim. volunt. lib.2. cap.11. num.6. cum ſeqq.* Cald. Pereira *quæſtion. forenſ. ad l. vnic. ex delictis defunct. p.2. num.44. & ad §. ſoror, num.1. Inſtit. hoc eod. tit. & conſ.13. num.4* Benedict. Ægid. *de iure & priuilegio honeſtatis, art. 8. num.8. in fine.* latiſſimè Merlin. *de legitima lib.1. tit.2. q.13. per tot.*

Durante, vel non, agnatione.] Ergo procedit etiam- 8
ſi frater præteritus, vel exheredatus non eſſet agnatus fratri teſtanti, vt per Menchac. *dict. lib.1. §.10. num.584.*

De inofficioſo quæſtionem mouere poſſunt.] Vnde te- 9
ſtamentum in totum rumpi, etiamſi frater inſtituat fratrem in legitima, quæ eſt quarta pars bonorum, ſi in reſiduo turpem perſonam inſtituerit, tenent Clar. *d. §. teſtamentum, q.50. num.3.* Anton. Gom. *tom.1. var. cap.11. ex n.37. in verſ. quintò intellige, & in verſ. ſextò intellige,* Menchac. *d. lib.1. §.10. n.586.* vbi quòd teſtamentum rumpitur ex toto, & non vſque ad legitimam tantùm fratris præteriti, *& num. 590. & 601.*

Contrarium tamen, immo teſtamentum in totum 10
non rumpi, ſed tantummodo agi poſſe vſque ad legitimam, reſoluunt Afflict *deciſ 204.* Menchac. *dict. lib.1. §.10. num 589.* Anton. Pichard. *in d. §. ſoror, num.86.* Angel. Matheac. *d. lib 4. cap.9. num.8.* Anton. Theſaur. *deciſ.128 num.11. & 12.* Graſſ. *d. §. teſtamentum, 46. num.4* Ceuall. *d. q.566. ex num.7.* Negreiros *in introduct. vltim. volunt. lib.2. c.5. n.14. & 29.* Mart. *in votis nouiſſ. deciſ. voto 211. à n.16.* Vincent. de Anna *ſing.125. & 506.* Stephan. Gratian. *diſceptat. forenſ. cap.135. num.25. cum ſeqq.* vbi reprobat opinionem contrarium tenentium, & aſſerentium in odium infamis, & fauorem fratris teſtamentum corruere in totum, etiam quando aliquid eſſet relictum fratri, quia illud odium non debet plus operari quàm fauor filij, Surd. *de aliment. tit.8. priuil.95. num.10.* Caſtill. late *à tom 2 cap.19. ex num.19.* vbi *num.25.* primò conſtituit quòd ſi frater inſtituta turpi perſona à fratre ſuo præteritus fuit, vel exheredatus, nec aliquid ei teſtamento relictum eſt, tunc per querelam rumpet teſtamentum in totum, vt in vniuerſam eius ſubſtantiam ſuccedat, *& num.26.* deinde conſtituit quòd ſi frater inſtituta turpi perſona neque præteriit fratrem, neque etiam exhæredauit illum, immo potius titulo inſtitutionis, aut titulo etiam particulari (in hoc differentia non eſt) integram legitimam, hoc eſt, quartam partem ei reliquit, & tunc fratri querela non com-

peti

petit vllo modo, quia non est in hoc casu cur frater ipse conqueri debeat, & *num.*29. tertiò constituit quòd si frater instituta turpi persona fratri præterito, vel exhæredato, hoc est, heredi non instituto aliquid reliquit, sed minus legitima, titulo tamen institutionis, tunc equidem dumtaxat competit ei ius agendi ad supplementum, neque querelare potest testametum fratris, & *num.*30. quartò constituit quòd si frater instituta turpi persona fratri præterito, vel exhæredato, hoc est, hæredi non instituto reliquit aliquid, sed non titulo institutionis, tunc ius agendi ad supplementum fratri dumtaxat competet.

11 Verùm si frater rumpat testamentum fratris per querelam, quia in eo fuit instituta turpis persona, teneatur ad omnia legata & fideicommissa, etiam vniuersalia relicta in testamento fratris, & sic an text. *in auth. ex causa de liberis præter.* habet locum etiam inter fratres instituta turpi persona? vide Menchac. *d. lib.*1. §.10. *num.*581. latè Castill. *dict. tom.*2. *cap.*19. *ex num.* 32. Fusar. *de substitut.* 571. *num.*8. *&* 9. Mich. Graff. *com.*1. *commun. opin. lib.*3. *titul.*16. *num.*20. *pag.*407. Surd. *d. tit.*8. *priuil.*95. *num.*4. *&* 11. Bernard. Græuæ *ad pract. Cameræ Imper. lib.*2. *conclus.*113. *num.*9.

12 Verùm etiam fratre præterito, & turpi persona instituta, clausula codicillaris operetur fideicommissum deberi hæredi scripto retenta quarta? latè Fusar. *de substitut. q.*570. vbi duas opiniones refert, & pro vtraque plures citat Doctores.

13 *Si scripsi haredes infamae*, &c.] Quæ dicantur in proposito personæ infames, turpes, vel inhonestæ? vide *l. Hispan.*12. *tit.*7. *part.*6. ibi, *So establecieße por su heredero a tal home que fueße de mala vida, o enfamado*, vbi Greg. Lop. *de mala vida*, Mench. *de success. lib.*1. §. 10. *num.*569. *cum quatuor seqq. &* *n.*608. vbi dicit quoad hoc propositum infamem multipliciter dici: primò si persona instituta sit infamis de iure & de facto: secundò etiamsi sit infamis de facto tantùm: tertiò etiamsi nec sit infamis de iure nec de facto, sed tantùm sit turpis eius quæstus, & modus viuendi: quartò etiamsi nec sit infamis de iure, nec de facto, nec etiam habeat turpem modum viuendi, si tamen est homo sinistræ, aut malæ opinionis, Anton. Gom. *var. tom.*1. *cap.*11. *num.*38 vbi tandem concludit iudicis arbitrio relinqui quis dicatur turpis persona, vel non. Guttier. *practic. lib.*4. *q.*73. *n.*13. Cald. Pereira *ad* §. *soror, ex num.*40. latè Merlin. *de legitim. lib.*1. *tit.*2. *q.*13. *à num.*16.

14 *Vel turpitudinis, vel leuis notæ macula.*] Notatur ad hoc quòd cùm loquatur hic text. alternatiuè, sufficit quòd vna qualitas ex illis tribus concurrat in hærede scripto, & sic vel quòd sit infamis, vel turpis persona, aut leui macula notetur, vt per Vincent. Honded. *cons.*47. *ex num.* 1. *vol.*2. Anton. Galeat Maluas. *cons.*24. *à n.*32. Castill. *d. tom.*2. *cap.*19. *n.*48. Merlin. *d. q.*13. *num.*16.

15 Cùm bastardi sint infames de facto, vtpote quia infamia facti est quòd quis non sit natus ex legitimo matrimonio, secundùm *l. Hispan.*2. *tit.*6. *part.*7. ibi, *Infamado es de hecho aquel que no nasce de casamiento derecho segun manda la santa Iglesia*, Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.*1. *num.*4. *& gloss.*21. *num.*9. Guttier. *practic. lib.* 4. *q.*73. *num.* 15 Tiraq. *de nobilit. cap.*15. *num.*16. Spin. *in speculo testam. gloss.*16. *princ. num.*8. Cald. Pereira. *in d.* §. *soror*, *num.*44. *vers. spurius*, vbi idem dicit in naturali Negreiros *in tract. ad vltimas volunt. lib.*2. *cap.*21. *num.*1. Merlin *de legitima lib* 1. *tit.*2. *q.* 13. *num.*21. Rota apud eundem Merlin. *decis.* 26. Ideo frater, aut soror vtrinque coniuncti, vel saltem consanguinei, possunt querelare testamentū fratris in quo est institutus filius Sacerdotis vel alius spurius, vt per Menchac. *d. lib.*1. §.10. *num.*594. Anton. Gom. *var. tom.*1. *cap.*11 *n.*38. *vers. ex quibus*, tametsi aliud velit in alio simpliciter naturali, Rota *decis.*505. *p.*1. *diuers.* Decian. *d. cons.*31. *ex num.*15. Gam. *Lusitan. decis.* 143. Gregor. XV. *decis.*271. *num* 17 Matt *voto* 211. *num.*12. vbi quamuis sit institutus filius Episcopi, Aluar. Valasc. *consult* 17. *à princip.* Guttier. *dict. lib.*4. *q.*73. *ex num.*11. Garc. Mastrill. *Siciliæ decis.* 152. *num.*3. *in fine*, Castill. *d. tom.*2. *cap.*19. *num.*52. quicquid dicat Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.*5. *cap.*936. *num.* 1. & antea *cap.*155. *num.*37. existimauerit spurium illo tantùm casu capere non posse ex testamento fratris ad exclusionem sui, si ei relinquatur contemplatione patris. 16 17

Verùm si proponas filium Sacerdotis virum probum & honoratum, non furem, non vinolentum, non luxuriosum, aut aliquo notabili vitio coinquinatum, sed ad honores, & magistratus admissum, absque dubio non censebitur turpis persona, vt querelari testamentum propter eius institutionem, relicto fratre, possit, ita Anton. Thesaur. *Pedem. decis.* 126. *num.*6. dicens quòd si iste spurius aliis virtutibus esset illustratus, & decoratus, ita vt fratre prætermisso dignior esset, tunc non haberet locum querela, Aluar. Valasc. *d. consult.*17. *num.*3. Negreiros *d. lib.*2. *cap.*21. *num.*7. Merlin. *de legitima, lib.*1. *tit.*2. *q.* 13. *num* 22. *in fine*. Flores de Mena *in addit. ad Gam. decis.*143. *vers. fallit etiamsi talis bastardus*, quamuis Decian. *de cons.*31. *vol.*4. quem refert & sequitur Castill. *d. cap.*19. *num.*55. contrarium multis defendere conetur. 18

Item quæ de bastardo ad hunc effectum *suprà* diximus, vt si instituatur præteritis fratribus & sororibus, faciat testamentum subiacere querelæ inofficiosi, limitantur in filiis spuriis legitimatis, quia dispositio huius text. est fundata in macula hæredum institutorum, quæ non adest in istis filiis legitimatis; ita Guttier. *pract. lib.*3. *q.*73. *à num.*18. late Stephan. Gratian. *discept. forens. q.*936. *num.*2. *cum seqq.* vbi *num.*10. subdit non esse faciendam vim in hoc text. cùm illius dispositio est sublata per derogationes amplissimas quas facit Pontifex in huiusmodi dispensationibus, de omnibus constitutionibus, legibus, & statutis, quouis modo in contrarium facientibus, & etiam habentibus decreta irritantia, &c. Cald. Pereira *d.* §. *soror*, *num.*36. Barry *de successsion. testati, & intestati, lib.*16. *tit.*1. *num.*14. 19

De exposito hospitali, vt si non probetur legitimus, quòd dicatur turpis persona in proposito, resoluunt Maluas. *cons.*24. *per tot.* Honded *d. cons.*47. *num.*13. *lib.*2. quos refert & sequitur Castill. *d. tom.*2. *cap.*19. *num.*51. 20

De Apostata, vel desciscente à Religione Christiana ad Iudaismum quòd infamis reputetur, etiamsi postea imposita pœnitentia ab Inquisitoribus Ecclesiæ reconcilietur, vt optimè dicit Cald. Pereira *post. quæst forens. cons.*13. *num.*6. 21

De concubinario, quòd etiam turpis & infamis persona reputetur, Perez *l.*24. *tit.*3. *lib.*1. *Ordin. pag.*107. *&* *l.*4. *in fine tit.* 7. *lib.*8. *pag.*103. Cald. Pereira *in d.* §. *soror, num.*44 *vers. ad hoc etiam*, vbi de habente vxorem & concubinam, Benedict. Ægid. *de iure & priuileg. honest. art* 8. *num.*6. Vnde si quis suam, vel alterius concubinam hæredem instituat, turpem quidem instituisse personam respondendum est, querelæque locum esse; vt per Anton. Gom. *var. tom.*1. *cap.*11. *num.*38. *vers. ex quibus*, Mench. *d.* §.10. *n.*595. 22

*num.*595. Cald. Pereira *in d.§.soror, num.*44. *in princip.* Stephan. Gratian. *Marchia decis.*216. *num.*3. *in fine*, vbi, *num.*4 restringit quando nupta fuisset, quia desinit esse turpis persona, refert Merlin *d. lib.*1. *tit.*1.*q.*13.*num.*18.

23 De meretrice quòd dicatur turpis persona, & non possit capere ex testamento fratris ad exclusionem fratris, vide Anton. Gom. *d. cap.*11.*num.*38. *vers. ex quibus*, Rebuff. *ad l.*42.*ff. de verbor. signif. pag.*230. Bonacos. *commun. crimin.p.*2. *verbo meretrix*, *fol.*49. Crass. §. *testamentum*, *q.*46.*num.*8. Benedict. Ægid. *in d. tract. de iure & privileg. honest. art.*9. *de meretrice, num.*13. Stephan. Gratian. *Marchia decis.*216.*num.*3.

24 Quod quidem dupliciter limitatur, primò in virgine quæ amoris œstro percita amenti copiam sui fecit, hæc enim meretrix, aut turpis, siue infamis persona non est, ac proinde à testore institui potest, etiam eius fratre, sororeve preteritis, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 328 *num.*4. *cum seqq.* Harprecht *ad Clar. in §.testamentum*, *q.*50.*num.*18.*cum seqq.* Farin. *in praxi crimin. quæst.*96. *num* 86. Giurba *consil.crim.* 47. *num* 12. Vincent. Caroc. *de is.* 124.*num.*1. *cum seqq.* Secundò in muliere matrimonio coniuncta, quæ licèt sit meretrix, tamen potest institui hæres excluso fratre, nam attenditur vltima consuetudo vt quis dicatur habilis ad succedendum, ita Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit.F, conclus.*454.*n.*17. Stephan. Gratian. *d. Marchia decis.*216. *num.*6. *&* *discept. forens. tom.*1.*cap.*135.*n.*17.

25 De lenone quòd sit turpis & infamis, dicit Cald. Pereira *d.§.soror, n.*44.*vers. Leno.*

26 De habente duas vxores quòd etiam sit turpis & infamis, tenent Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.*3. *collect.*675.*vers. secundò*, Cald. Pereir. *in d.§.soror, n.*44. *vers. addo etiam.*

27 De vsurario quòd simili morbo laboret, per tex. *in l. improbum, ex quibus causis infam.* tenent ibi citati per me, & *ibi* citatis addo Menchac. *d. lib.*1. § 10. *num.*592.*& seq.* vbi ait ideo contra eum fratri dari querelam. Merlin. *de legitima*, *lib.*1. *tit* 2 *quæst.*13. *num.*10.

28 De aleatore, seu lusore publico quòd etiam infamis reputetur, & turpis persona, resoluunt Viui. *tom.*1 *commun. opin. lib* 3.*tit.*29. *n.*4. *vers. vbi Andreas, pag.*431. Rebuff. *de reprobat. testium, n.*331. Mascard. *de probat. concl.*995. Cald. Pereira *in d* §.*soror, num* 44. *vers. Cinadi.*

29 De ebrio quòd sit infamis, & turpis persona, tenent Anton Gom. *tom.*1. *var. cap.*11. *num. pen. vers. tertium*, Peret. *l.*1. *in fine*, *in addit. vltim. tit.*8. *lib.*8. Ordin. Molin. *d. tract.*2. *disput.*159. *in fine*, *vers. nihilominus*, Cald. Pereira *ad d.§.soror, num.* 44. *vers. ebrius.*

30 De mulionibus quòd inter turpes & infames personas connumerentur tenent Anton. Gom *d. tom.*1. *cap.*11. *num.*38. *vers. quartum*, Cald. Pereira *in d. §. soror, n.*44.*vers. muliones.*

31 De sodomitis quòd turpes, & infames sint, resoluunt Pinel. *commentar. iuris ciuilis*, *lib.* 18. *cap.*7. *col.*1. Farinac. *in praxi crimin. quæstion.*148. *numer.* 11. Cardos. *in praxi iudicum*, *verbo sodomia*, *numer.* 8. quos refero *de officio*, *& potest. Episcopi*, *part.*2 *allegat.*44. *num.*8. & idem de cinædis, qui muliebria patiuntur, tradit Cald. Pereira *in d.§.soror*, *num.*44. *vers. cinedi.*

32 Verùm si infamis, & turpis persona occasione moris depravati, seu turpis modi viuendi, deuenerit ad meliorem frugem, ducendo honestā vitam, desinit esse talis, perindeque habetur ac si non deliquisset, ex quo nec poterit exhæredari, vt per Surd. *tit.*7. *quæst.*1. *n.*34. *& seq.* vbi quòd sustinetur testamentum fratris instituentis turpem personam, quæ pœnitentiam egit honestè viuendo, Menchac. *d. lib.*1. § 10. *n.*600. vbi dicit quòd quando hæres, qui tempore testamenti, vel antea erat turpis persona, sed tamen postea viuo etiam testatore redactus fuit ad frugem melioris vitæ, tunc frater præteritus non potest aduersùs talem, qui iam emendatus est, querelam mouere, Cardin. Tusch. *d. lit. F, concl.* 454. *num.*17. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.*135.*n.*17. Cald. Pereira *in d.§.soror, n.*31.*&* 38. vbi, *num.*40. ait quòd superueniens turpitudo post mortem fratris, testamento non nocet. 33 34

Sed quando frater exhæredatus, aut præteritus ita fuerit vilis, & turpis, seu infamis, sicut ille, quem frater hæredem instituit, tunc non poterit querelare testamentum fratris, quoniam nullus potest alteri obiicere turpitudinem quam ipse patitur, ita Menchac. *d.l.*1.§.10. *num.*604 vbi, *num.*585. quòd cessat querela quando omnes tres tam testator, quam hæres, & etiam frater præteritus essent turpes, vel infames. Cardos. *in praxi iudicum*, *verbo testamentum*, *num.*89. *in fine.* Cald. Pereira. *in dict.* §. *soror, num.*30. 35

Vel liberti, &c.] Notatur ad hoc quòd libertus ingratus domino, id est, patrono, turpis persona est, & propterea testamentum, in quo sit hęres scriptus, per querelam euerti potest, vt per Cald. Pereira *in d.* §. *soror*, *num.*45. *vers. alter*, & paulo infrà subdit quòd Salicet. *hic col.*1. restringit hunc text. ad libertum proprium ipsius testatoris hæredem institutum; sed idem Cald. Pereira *in d.* §. *soror*, *num.*46. *vers. denique*, cum Baldo verius credit hunc text. procedere generaliter in quouis liberto tam proprio, quam alieno, quem placuit ingratum domino turpem personam reputari, quo testamentum querela labefactari queat, etiamsi a patrono fuerit institutus, qui licèt videatur remitere iniuriam, non tamen potuit purgare infamiam, & contemptum à liberto per ingratitudinem perpetratum, nisi suus sit seruus, & necessarius futurus hæres. 36

Excepto seruo necessario, &c.] Nota quòd seruo hærede instituto querela fratris testamentum euerti non potest, quia serui capacitas regulatur à capacitate domini, ita Cald. Pereira *in d.* §. *soror*, *num.*45. *vers. quibus tamen non obstantibus*, vbi *in vers. nec moueri*, ait textum *in præsenti* in contrarium non facere, quia specialiter procedit & loquitur in seruo necessario, quem oportuit exprimere, & nominatim decidere quòd illo instituto cessat querela, quia nisi hoc ita fuisset nominatim decisū, nulla ratione posset quis dubitare, & incautè firmare querelæ locum esse, quia post mortem domini testatoris non extabat persona ex cuius honestate iustificari serui habilitas, & honestas posset, quod ne contingeret, oportuit Imperatorē hanc promulagare decisionem, per quam sanciret contrarium fore obseruādum: quamobrem hic Imperator vim vllam non constituit in necessitate serui hæredis instituti, quo possimus inde argumentum sumere à contrario sensu, vt oppositum; proinde respondendum in seruis non suis, id est, alienis contra notissima iuris principia: sed vt decideret casum magis dubitabilem, in quo dicta principia cessare videbantur propter non existentiam domini, ex cuius capacitate, serui posset capacitas regulari, ac metiri. 37

In gloss. *Arceantur.* ibi, *vbi tollitur differentia agnationis*, &c. Notatur ad hoc quòd hodie quoad successiones testamentarias non est sublata differentia agnationis, & cognationis; vt per D. Barbos. 38

Barbos. Collect. in Cod. Tom. I. Oo

Barbos. *in l.1. ff. soluto matrim. part.4. num. 128. in princip.*

39 In gloss. *Consanguinei.* ibi, *qui sunt ex eodem patre, sed matre eadem, vel non.* Notatur ad hoc quòd om-
40 nibus fratribus de inofficioso dicere licet, nisi agnati sint ab eodem scilicet patre nati, vterini enim querelantes non audiuntur, vt per Menchac. *d. lib. 1. §. 10. num. 577. & 596.* Anton. Gom. *var. tom. 1. capite 11. num. 37 limit. 1.* Cald. Pereira *in d. §. soror, numer. 29. vers. Imò nec.* Vnde Castill. *d. tom. 2. cap. 19. num. 12. & 13.* addit quòd licèt ex generali traditione *l. 1. ff. hoc tit. & l. fratris, hoc eod. tit.* frater quicunque etiam vterinus querelare posset fratris testamentum turpi persona instituta, tamen post decisionem huius l. solus frater ex vtroque latere coniunctus, vel saltem consanguineus ex parte patris de inofficioso testamento potest experiri, nec vterinus poterit, qui tantùm ex parte matris coniunctus est, & sic legem istam in sui materia esse notabilem & singularem, secundùm Bartol. & alios *hic* ait idem Castill. *d. num. 13.*

41 In gloss. *Infamia.* ibi, *vel nisi sit ingratus, &c.* Notatur ad hoc quòd si frater præteritus esset ingratus, tunc contra turpem hæredem querelam mouere non poterit, vt per Menchac. *dict. lib. 1. §. 10. num. 605. limit. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Liberi exhæredati quondam innocentiam suam probando, gratitudinem & obsequium deducebant.*

2 *Filius matri luctuosam portionem per exhæredationem iniustam auferre nequit sine periculo rescindendi testamenti.*

3 *Mater indignam se filij hæreditate reddit per indecentes machinationes atque insidias contra filium, coniunctionémque cum filij inimicis.*

4 *Filius suus, & in potestate, si exhæredetur à patre, cum causa inserta, vel sine ea, de iure antiquo huius text. valebat testamentum, nisi filius probaret se gratum, de iure medio Codicis debebat pater filium exhæredare, dicendo filium fuisse ingratum, & hæredes tenebantur ingratitudinem aliquam probare, n. 5. sed quod de iure nouissimo requiritur quòd pater filium exhæredet, & causam ingratitudinis ponat in testamento, illa postea probetur per hæredem, & causa debet esse vna de 14. quas ponit text. Authentica,* vt cùm, de appell. cognosc. *n. 6.*

7 *Mater aduersus testamentum filij inofficiosi actionem instituere potest.*

8 *Inimicus meus dicitur ille, qui inimicis mei familiaritate vtitur, eique amicus est.*

9 *Vasallus confœderationem faciens cum domini inimicis, dicitur inimicus domini, & perdit feudum.*

L. Liberi. XXVIII.

Idem A. ad Claudium præsidem prouinciæ Daciæ.

1 Liberi exhæredati quondam innocentiam suam probando, gratitudinem & obsequium deduce-
2 bant. Filius matri luctuosam portionem per exhæredationem iniustam auferre nequit sine periculo
3 rescindendi testamenti. Mater indignam se filij hæreditate reddit per indecentes machinationes atque insidias contra filium, coniunctionémque cum filij

inimicis. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Menchac. *lib. 3. super hanc l. pag. 203.*

Probationem debent præstare, &c.] Notatur ad hoc 4
quòd de iure antiquo huius text. si filius suus & in potestate exhæredetur à patre, cum causa inserta, vel sine ea, valebat testamentum nisi filius probaret se gratum, quia lex tantum confidebat de patre quòd præsumebat non exhæredasse eum sine iusta causa, vt per Anton. Gom. *tom. 1. var. cap. 11. n. 10. à princip.* vbi aduertit quòd de iure medio Codicis, de quo *in* 5
l. omnimodo, hoc eod. tit. debebat pater filium exhæredare, dicendo filium fuisse ingratum, & hæredes tenebantur ingratitudinem aliquam probare: sed quòd de iure nouissimo Authenticorum requiritur 6
quòd pater filium exhæredet, & causam ingratitudinis ponat, & inserat in testamento, & illa postea per hæredem probetur, & causa debet esse vna de 14. quas ponit text. *in auth. vt cum de appellat. cognosc. §. causas, collat 8* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 9. c. 10. n. 4* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib 4. tit. fin. n. 33.* vbi dicit quòd causa ingratitudinis etiamsi fuerit testamento expressa, non præsumitur vera, sed probari debet, quòd onus probandi hæredi scripto incumbit.

Sin autem mater, &c.] Notatur ad hoc quòd ma- 7
ter aduersùs testamentum filij inofficiosi actionem instituere potest, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 44. cap. 4. num. 20. tit. l.*

Vel inimicis eius suas amicitias copulauit.] Notatur 8
ad hoc quòd inimicus meus dicitur ille, qui inimici mei familiaritate vtitur, eique amicus est vt per Hippol. *in l. 1. §. præterea, num. 10. vers. modò redeundo, & num. 41.* Emman. à Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de liber. & posthum. p. 3. num. 178.* Mascard. *de probat. concl. 899. num. 31.* Tiber Decian. *in tract. crimin. p. 1 lib. 5. cap. 25. sub num. 13.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo inimicitia 2.* vbi dicit quòd inimicus meus dicitur ille, qui in meam perniciem contraxit amicitiam cum inimico meo, Farin. *in praxi crimin. p. 2. tit. de oppositione contra personas testium, q. 53. à n. 36.* vbi *num. 42.* resoluit quòd valde amici inimici mei non probant contra me quando amicitia & familiaritas testis cum inimico est magna, ac talis vt verisimiliter possit ipsum testem ad deponendum falsum inducere, aliàs secus, Menoch. *cons. 102. n. 17.* vbi dicit in hoc text iudicari ingratam matrem erga filium, quæ cum inimicis filij amicitiam iniuit.

In gloss. *Amicitias.* ibi, *& nota hic argum. ad feu-* 9
dum, &c. Notatur ad hoc quòd vasallus confœderationem faciens cum domini inimicis dicitur inimicus domini, & perdit feudum, vt per Rebuff. *de probat. testium, num. 244.* Menoch. *cons. 102 num. 17.* vbi ait quòd vasallus contrahens amicitiam cum inimicis domini, ingratus iudicari poterit.

SVMMARIVM.

1 *Dos & donatio propter nuptias legitimæ imputantur ad excludendam inofficiosi testamenti querelam, & num. 2.*

3 *ex Obligatione præstandi alimenta vt plurimum subsequitur obligatio præstandi dotem.*

L. Quo

L. Quoniam nouella. XXIX.

Imp. ZENO A. *Sebaſtiano. P. P.*

1 DOs & donatio propter nuptias legitimæ imputantur ad excludendam inofficioſi teſtamenti querelam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. ſuprà hoc tit.* Menchac. *lib.3. ſuper hanc l. pag.* 205.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Anton.Gom. *l.29. Tauri, num.7.& num.38.& num.40. verſ.tertia*, Auendan. *ad eandem l.39. Tauri gloſſ.1.* Donat.à Fina *tom.1. commun. opin.lib.3.tit.16. num.14. & 35.* Gaſp. Baëc. *de non meliorandis, cap.1. num.8.* D.Barboſ. *in l. ſi poſt dotem, num.51. ff. ſoluto matrim.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſput.200. num.17. verſ. ſecunda concluſio*, Aluar.Valaſc. *de partit. c.12. à num.12.*

3 *Ad ſimilitudinem dotis*, &c.] Notatur ad hoc quòd ex obligatione præſtandi alimenta vtplurimum ſubſequitur obligatio præſtandi dotem, de quo vide Bart. *in l.Titio, §. Titio verò, ff. de condit. & demonſtr* Molin. *de primog. lib. 2. cap.15. num.2.* Pencl. *in l.1. ff. de bonis mater. p.2. à num.12.* iunctis his, quæ adducit.D. Barboſ. *in l.1. ff. ſoluto matrim. p.4.n.11. ad med.*

S V M M A R I V M.

1 *Querelam inofficioſi non habet cui aliquid in teſtamento relictum eſt, ſed agit ad implementum.*

2 *Liberis ſi nihil relictum, non agitur ad ſupplementum, ſed inofficioſi querela locus eſt, & n.3.*

4 *ad Teſtamenti validitatem ſufficit quòd filius ſit inſtitutus in vno nummo, licèt poſſit agere ad ſupplementum legitimæ.*

5 *Mater cui minus relictum legitima, poteſt agere ad ſupplementum.*

6 *Filiis competit ſupplementum legitimæ, amplia vt n.7.*

8 *Fratribus querela inofficioſi competit, turpi perſona inſtituta.*

9 *Teſtamentis ſubuentum non ſolùm quando querela inofficioſi poterant ſubuerti, ſed etiam ſi alio quouis modo ſubuerti poſſunt; & de qua ſubuerſione intelligatur, remiſſiuè num.10.*

11 *Actio ad ſupplementum quandiu duret, & quanto tempore præſcribatur iuri agendi ad ſupplementum legitimæ, remiſſiuè n.13. reſolue vt n.14.*

12 *Supplementum legitimæ petendum conditione ex lege non tollitur niſi ſpatio 30. annorum.*

15 *Ius petendi ſupplementum legitimæ filius tranſmittit ad quoſcunque hæredes, ſi filius priuſquam legitimam ſuam habuerit, vel eam petierit, aut eius ſupplementum, moriatur.*

16 *Ingratitudo non excludit ab inteſtato illum cui ius ſuccedendi debetur.*

17 *Ingratitudinis cauſa adeò eſt exprimenda in exhæredatione, quam fecit teſtator, quòd ſi non exprimatur, redditur teſtamentum nullum, licèt filium fuiſſe ingratum patri conſtet.*

18 *Ingratus filius poteſt exhæredari à parente, dummodo ille viuens ingratitudinis cauſam exprimat, & opponat, ſublata omnino hæredi facultate querimoniæ.*

19 *Legitima in pecunia relinqui poteſt, etſi quis eam in pecunia recipere non teneatur, n.20.*

21 *Legitimæ ſupplementi petitio conditione ex hac lege ſienda non petitur aduerſus legatarios, & fideicommiſſarios, ſed aduerſus ipſos hæredes, numer.22. intellige vt numer. 23.*

24 *Hæredes domini non poſſunt auferre feudum, propter feloniam commiſſam domino, ſi dominus nihil dixit, dum vixit.*

25 *in Legitimam imputat ſibi filius emptam militiam à patre.*

26 *Militia officium quoddam, ſeu imaginarium munus dicitur.*

27 *Tabellionatus, ſeu notariatus officium militiæ nomine contentum, & computandum in legitimam, ſi à patre emptum fuerit.*

28 *Legatum relictum à patre filio, imputatur in legitima eidem debita non imputantur quæ pater fiſco ſoluit pro filio ſponte, & ex pietate, n.29.*

L. Omnimodo. XXX.

Imp. IVSTINIANVS A. *Mennæ.*

CVi aliquid in teſtamento relictum eſt, is querelam inofficioſi non habet, ſed ad implementum 1
agit. Si verò liberis nihil ſit relictum, non agitur ad 2
ſupplementum, ſed inofficioſi querelæ locus eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſuprà hoc tit.* & poſt omnes Petr. Gilchen *tom.1. fol.699.* Mench. *de ſucceſſ. creat. lib.3 §.30. ſuper hanc l.*

3 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 5. tit.8 part.6. vbi gloſſ.9.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib.9. cap 10 col.4.* Menchac. *de ſucceſſionib. tom.1.§.18.n.37.* vbi dicit hanc l. procedere quando aliquid fuiſſet relictum in teſtamento, ſecus ſi inter viuos datum, & *num.38.* reſpondet ad text. *in l. ſcimus, in princip. hoc cod. tit.* ibi illud inter viuos datum fuiſſe in vltima voluntate repertum, idem Mench. §.10. *num* 400. Alphan. *collect.*438. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.17. princ. num.32.* vbi ait Imperatorem *in præſenti* ſolum intendere ſubuenire teſtamentis, quæ impugnabantur ex eo quòd minus legitima portione relinquebatur, non verò teſtamentis quæ impugnabantur ex vitio præteritionis, vel exhæredationis Anton.Gom. *var. tom. 1. cap 11. n.23.* Emman. à Coſta *in cap. ſi pater, de teſtament. in 6. p.1. verbo inſtituit, num.15.& 18.& in l. Gallus, §.& quid ſi tantum, ff. de liber. & poſth. p.1. num.6.* Aquilin. *ad d. l. Gallus, n.41.* Muſcul. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.16. n.6.* vbi *n.7.* quòd ad validitatem teſtamenti ſufficit 5
quòd filius ſit inſtitutus in vno nummo, licèt poſſit agere ad ſupplementum legitimæ, & *ibi* Vezin. *n.10. ampl 3.* extendit ad matrem, cui minus legitima reli- 6
ctum eſt, quia poteſt agere ad ſupplementum, Brunot. à Sole *in locis communib. verbo filius* 53. Vincent. de Franchis *deciſ.133 n.2.* latè Cald. Pereira *in §. ſed hæc, per tot. Inſtit. hoc tit.* vbi *n.48. verſ. non obſtat*, ait hanc l. loqui & procedere quando titulo inſtitutionis filio eſt minus legitima relictum, in qua ſpecie ante Iuſtinianum *in præſenti* teſtamẽtum infirmabatur, quocirca vbi filius eſt inſtitutus, licèt in minore quantitate quàm ſit legitima, vel exhæredatus, vtique teſtamentum per hanc l. conſeruatur conceſſo filio iure petendi ſupplementũ, aliter ſi titulo legati, aut fideicommiſſi aliquid illi relinquatur, teſtamẽtum ex præteritione eſt nullum, & *n.50.* concludit hodie diſpoſitionem huius l. eo tantùm caſu admittendam fore, quo filius à patre fuerit inſtitutus, etiam in exiguo, quoniam hodie de iure Authenticorum exigitur in filiis titulus hic honorabilis inſtitutionis, in quo hanc l. correctam eſſe dicit. Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.177. in princ.* Ceuall. *commun. contra commun. q.566. n.2.* vbi quòd hæc lex ſolùm loquitur de aſcendentibus, Luſit. Negreiros *in introduct.*

[illegible] lib.2.cap.5. num.16. Caldin. Man-
tic. *de tacit. & ambig. convent. lib.11. tit.13. num.47.*
cum seqq. late Merlin. *de legitima, lib.3. tit.3. quaest.1.*
cum seq.

6 *Quam liberis eorum*, &c.] Ergo filiis competit
supplementum legitimæ, vt per Merlin. *d. lib.3. tit.3.*
7 *q.2. num.1.* vbi *num.2.* amplia ad nepotes, & *num.7.*
ad parentes extendit, & *num.10.* ad filios adoptiuos.
& *num.11.* ad emancipatos.

8 *Vel aliis personis.*] Ergo fratribus instituta turpi
persona, vt per Roderic. Xuar. *ad l. quoniam in priori-
bus in princ. num.12. & ampl.16.* Afflict. *decis.293.*
Menoch. *de success. creat. tom.2. lib.3. §.30. p.2 num.86.*
Merlin. *d. lib.3. tit.3. q.2 num.8.* Cald. Pereira *ad §.
soror, Instit. hoc tit. num.7. in fin.*

9 *Vel alio modo subuertendis.*] Ex his verbis colligit
Menchac. *d. lib.1. §.10. num.197. tom.1.* per hanc le-
gem subuentum esse testamentis non solum quan-
do querela inofficiosi poterant subuerti, sed etiamsi
10 alio quouis modo subuerti possent: & de qua sub-
uertione intelligatur idem Menchac. *d. tom.1. lib.3.
§.30 p.2. num.112.*

11 *Adimplendam non sine granamine*, &c.] Quanto
tempore duret hæc actio ad supplementum, vide
Emman. à Costa *in d. cap. si pater p.1. verbo in re certa,
num.20. cum seqq.* Kirchou. *tom.1. commun. opin.*
12 *lib.3. tit.16. num 95. vers. & huiusmodi*, vbi quòd le-
gitimæ supplementum petendum condictione ex
lege non tollitur nisi spatio 30. annorum. Menchac.
d. p.2. num.95. & tom.1. lib.1 §.10. num.460. Et quan-
13 to tempore præscribatur iuri agendi ad supplemen-
tum legitimæ, vide Balb. *de praescript. 4. p.4. princip.
q.23.* Rot. *decis.419. num.1. & 2 p.2. recentior.* vbi re-
14 soluit quòd legitimę supplementu non præscribitur
minori spatio quàm triginta annorum, siue compe-
tat condictio ex lege, siue petitio hæreditatis, &
num.4. amplhat quòd nec habet locum præscriptio
statutaria minoris temporis. Cephal. *cons.667. num.9.*
Decian. *cons.6. num.8 lib.1.* Merlin. *d. lib.3. tit.3. q.7.
num.5.* vbi *num 6.* aduertit quòd nec etiam triginta
annis præscribitur vbi ex parte eius, qui allegat præ-
scriptionem, non concurrit possessio, & magis in
terminis idem Merlin. *lib.5. tit.3. q.10. per tot.* dispu-
tat quanto tempore præscribatur legitima, & sup-
plementum.

15 Notatur ad hoc quòd vis petendi supplementum
legitimæ filius transmittit ad quoscunque hæredes
si filius priusquà legitima suam habuerit, vel eam
petierit, aut eius supplementum, moriatur, competit
enim illud ius petendi supplementum legitimæ ex
beneficio huius l. & sic actione personali, quæ actio
ad quoscunque hæredes transmittitur, sicut & quæ-
libet actio personalis, vt per Vezin. *tom.1. commun.
opin. lib.3. tit.16. num.104. pag.144.*

16 *Nam si nullam eorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd
ingratitudo non excludit ab intestato illum, cui ius
succedendi debetur, de quo vide Ias. *in l. in arenam
col.1. sup. hoc eod. tit.* Bart. *in l. fratres, num.6. eod. tit.*
Aretin. *in l.5. filius, num.8. ff. de liber. & posthum.*
Guillelm Bened. *in cap. Raynutius, verbo in eodem te-
stamento el 2. num.48.*

17 Notatur etiam ad hoc quòd vsque adeò ingra-
titudinis causa est exprimenda in exhæredatione,
quam fecit testator, quòd si non exprimatur, reddi-
tur testamentum nullum, licet filium fuisset ingra-
tum patri constet; vt per Anton. Gom. *var. tom.1.
cap.11. num.11.* Spin. *in Speculo testament. gloss.20.
princ. num 60. vers. hinc.*

18 *Non licebit eius heredibus*, &c.] Notatur ad hoc
quòd ingratus filius potest à parente exhæredari,
dummodo ille viuens causam ingratitudinis expri-
mat, & opponat, sublata omnino hæredi facultate
querimoniæ, vt per Cald. Pereira *de resolut. emphyt.
cap.18. num.14. & post. quaest. forens. in comment. ad l.
vnic. ex delictis defunct. part.1. numer.50. vers. à con-*
[illegible]

Et aliquam eis quantitatem, &c.] Ergo legitima in 19
pecunia relinqui potest, vt per Roderic. Xuar. *in re-
pet. l. quoniam in prioribus, ampl.11. num.2.* Mench.
d. tom.1. lib.1. §.10. num.256. Menoch. *de arbitr. ca-
su 163. num.4.* Attamen eam quis in pecunia recipe- 20
re non tenetur, Paris. *cons.16. num.70. lib.2.* Cephal.
cons.42. num.8. lib.1. Cuch. *de legitima, tit. quibus in
rebus, num.6. & 7.* Crass. *§. legitima q.15. num.1* Rot
decis.235. num.13. p.2 in posthum. Osvvald. *ad Do-
nell. lib.19. c.4. lit. Ty. in fine.*

In gloss. *Exigere.* ibi, *conditione ex hac l.* Nota- 21
tur ad hoc quòd legitimæ supplementi petitio fieri
debet condictione ex hac lege, vt per Kirchou. &
Vezin. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.16. n.95. & 66.
pag.414.* Emman. Costa. *in cap. si pater, de testam.
lib.6. p.1. verbo in certa, num.22.* Pute *decis.137.*
aliàs 133. *in nouis, lib.2.* Crass. *in § legitima, quaest.48.*
Peregrin. *de fideicom. art.36. numer.151.* Et aduerte 22
quod supplementum legitimæ non petitur aduersùs
legatarios, & fideicommissarios, sed aduersùs ipsos
hæredes, vt per Marescot. *var. resol. lib.2. cap.8. n.5.
cum seq.* Mangil. *de imputat. quaest.11. n.25. cum seq.*
Merlin. *d. lib.3. tit.3. q.6 a princip.* vbi *num.5.* intel- 23
ligit quando ex hæreditate legitima suppleri potest,
secus quando suppletio non potest fieri ex dicta hæ-
reditate, quia tunc legatarij & fideicommissarij ex-
cuti possunt. Et addit idem Merlin. *ibidem q. seq.*
supplementum legitimæ transmitti ad hæredes, de
quo late Gratian *decis 4. n.2. & 3.* Mangil *de imputat.
q.10. n.37. & 38.*

In gloss. *Non licebit.* ibi, *arg. quòd heredes domi- 24
ni non possunt auferre feudum, propter feloniam domino
commissum, si dominus nihil dixit dum vixit.* ita Gig.
de pension. quaest.74. num.3. Duen. *reg.346. vers. fallit.
quartò*, Tiraq. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos,
num.215.* Franc. Curt. *in tract. de feudis, in 4. part.
num.156. vers. secunda principalis dubitatio restat.* Ca-
chetan. *Pedem. decis. 77. num.11.* Kirchou. *tom.2. com-
mun. opin. post lib.9. tract. de feudis, tit.7. num.123. pag.
631. & tit.8. num.143. pag.640.* Mascard. *de probat.
concl.1262. aliàs 1268. num.23.* vbi intelligit dum-
modo dominus scruerit delictum à vasallo commis-
sum, & spatium habuerit, quo si voluisset, priuare
potuerit.

§. Imputari.

In legitimam imputat sibi filius emptam mili- 25
tiam a patre. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l.1. n.1. suprà hoc tit. Menchac. *tom.1. lib.3 §.30. p.5.
super hunc §. à pag.758.*

Cùm militia in hoc text. dicatur quoddam offi- 26
cium, seu imaginarium munus vnde redditus & pé-
sitationes annuę percipiebantur, dictum ex eo quòd
militet & exerceat se quis in eo, seu quòd huiusmo-
di officia ad milites premiandos inuenta fuerunt, se-
cundum Rebuffd. *lib.3. commen. cap.2.* Conan. *lib.4.
commentar. cap.15.* Charond. *lib.1. verisimil.14.* Men-
chac *d. p.3. num 202.* Molin. *de Iustit. tract.2. di-
sput.241. num.1.* Ideo ex hoc text. meritò colligunt
Doctores quòd filius teneatur in legitimam imputare
officium emptum ex pecunia patris, licèt non sit
ad hæredes transmissibile, quia tamen est alienabile,
vt per Ias. *in l. illud, num.6. ff. de collation.* Ripa in l.

in

in quartam, *num.*163. *ff. ad leg. falcid.* & *ibi* Frumag. *num.*463. Boer *decis* 14. *num.*3. *cum seqq.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.2. tit. de legitima*, *resolut.*5. *n.*8. Osvvald. *ad Donell. lib.*19. *cap.*4. *lit. Xx.* latè Merlin. *de legitima*, *lib.*2. *tit.*2. *q.*21. *per tot.* & *q.*24. *de officiis Curiæ Romanæ*, *an alterius*, *an imputentur in legitimam.* Rota apud eundem, *decis.*122. *num.*7. Menchac. *vbi proximè à num.*203. Tell. Fernandez *in l.*29. *Tauri numer.*12. & *ibidem* Anton. Gom. *num.*21. Cou. *lib.*3. *variarum cap.*19. *num. fin.* Auendan. *resp.*9. *num.*3. & *l.*46. *Tauri gloss.*4. *num.*4. Guttier. *practic. lib.* 2. *q.*64. *à num.*4. Ioan Garc. *de expens. cap.*2. *num.*14. Gam. *Lusit. decis.*29. *num.*2. *cum seqq.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo collatio num.*32. Baëc *de non meliorandis*, *cap.*6. *num.*14. latè Cald. Pereira *ad §. ad hæc*, *Instit. hoc tit. cap.*2. *num.*1. *cum multis seqq.* vbi *n.*7.
27 dicit quòd militiæ nomine continetur tabellionatus, seu notariatus officium, & imputandum in legitimam si à patre emptum fuerit, & *n.*25 resoluit quòd officia ista ex substantia parentum ad filios profecta, Imperiali seu Regali auctoritate confirmata, imputanda illis sunt in legitimã, late Molin. *de iustit. tract.*2 *disp.*241. *a princip.* vbi *n.*3. in hunc modum distinguit. Vel id de quo agitur vendibile est, saltem quia licentia dari consueuit, vt vendatur; aut transmissibile ad hæredes. vel neque vendibile est, nec ad hæredes transmissibile. In priori illo euentu, nempe quando vendibile aut transmissibile ad hæredes est, dicit si militia, officium, aut dignitas data sint à parentibus filio, saltem quia precibus, intuitúque parentum ab aliquo ei collata sunt, conferendam esse æstimationem illius, quantum valet tempore mortis parentum. Si verò non hæc ipsa à parentibus filio data sint, sed pecunia, aut aliquid aliud, quo ea filius consequatur, tunc non æstimationem militiæ, officij, aut dignitatis esse conferendam, sed pecuniam, aut valorem illius alterius rei, quæ à parentibus est data, conferenda esse tempore mortis parentum, & *num.* 8. quod ad posteriorem euentum attinet resoluit neque illud, neque æstimationem illius, neque sumptus, si quos parentes in acquirendo illo filiofam. fecerint, teneri filium conferre, aut computare in suam legitimam portionem, sed habere id præcipuum, per argumentum à contrario sensu desumptum ex hoc text. latè etiam Aluar Valasc. *de partition. cap.*14. *à numer* 69. vbi dicit quòd erant olim quædam publica munia, seu officia, quæ dabantur de publico, propter quæ exercentibus illas pendebantur certi redditus, seu aliquod emolumentum annuatim, & vocabant militias, & in iis militiis emptis a patre pro filiis, vel à filio ex pecunia data à patre, si est militia vendibilis, vel ad hæredes transmissibilis, aut cessibilis, confertur omnino & computatur in legitimam, non quidem ipsa, quia est indiuisibilis, & munus mere personale, sed eius æstimatio, non quanti fuit empta, sed quatenus reputatur valere secundùm redditus, qui percipiuntur ex ea tempore mortis; secus si non sit talis militia, quę possit vendi, cedi, aut transmitti, quia tunc non confertur, aut imputatur, & *num.*63. resoluit quòd huiusmodi officia si talia sunt, ad quorum venditionem soleat Princeps de facili licentiam concedere, conferendã sunt, & imputanda quoad eorum valorem, licèt non dentur in dotem, vel donationem propter nuptias, sed simpliciter, & hinc infert ad scripturas Romanæ Curiæ, & ad illa quæ ibi appellantur *Caualeiratos*, quæ solent vendi, & *num.*64. subdit in nostro Portugaliæ Regno huiusmodi officia siue empta à patre pro filio, siue empta à filio ex pecunia paterna, seu data è patre, siue emptio facta sit cum expressa licentia Regis concessa expressè ad vendendum, vel tacita ad renuntiandum, vt solet fieri sub honestiori nomine renuntiationis, vel etiamsi Rex cum magna difficultate in hoc dispenset, omnibus his casibus æstimationem à filio esse conferendam fratribus. Ego ipse *in votis decisiuis Canon. tom.*1. *voto* 6. *dub.*3 *d. n.*22. Rot. *decis.* 506. *n.*6. *part.*2. *in posth.*

Notatur etiam ad hoc quòd legatum relictum à patre filio, computatur in legitima eidem debita, vt per Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.*10. *tit.*2. *n.*6. Surd. *cons.*112. *n.*3. Guttier. *de tutel. part.*3. *c.*5. *n.*22. legitimæ enim imputatur quicquid filius iudicio defuncti de illius bonis capit. Rot. *decis.*230. *numer.*1. *part.*2. *in posthum.* & censetur consumpta per alienationem factam à filio post mortem patris, ead. 28
Rot. *decis.*462. *n.*6. *de posthum.* Non verò imputantur ea quæ pater fisco soluit pro filio sponte, & ex pietate, Hieron. Gabr. *cons.* 109. *num.*10. *vers. quia quamuis*, *lib.*1. Surd. *decis.* 167. *num.* 11. Pereg. *de fideicom. art.*36. *numer.* 137. Rot. *decis.*255. *numer.*19. *part.*2. *in posthum.* de quo latè Merlin. *de legitima lib.*2. *tit.*2. *quæst.* 28. & eadem Rota apud eundem *decis.*55. *num.*27. & 28. vbi decidit solutum à patre fisco pro fisco condemnationis causa eidem imputari in legitimam, nisi quando sponte pater, & ex pietate soluisset, eadem Rota apud eundem *decis.*59. *à princ.* 29

SVMMARIVM.

1 *in Testamento nuncupatiuo si nihil liberis relictum sit, exhæredati habent querelam inofficiosi: grauati autem per modicam institutionem ad legitimæ supplementum agunt.*
2 *Legitima ea portio dicitur quæ excludit querelam.*
3 *Legitima an sit quota bonorum, an verò hæreditatis.*
4 *pro Legitima datur portio hæreditatis etiam quoad supplementum ipsius legitimæ.*

L. Quæ nuper. XXXI.

Idem A. Mennæ P. P.

IN testamento nuncupatiuo si nihil liberis relictum sit exhæredati habent inofficiosi querelam, grauati autem per modicam institutionem ad legitimæ supplementum agunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *suprà hoc tit.* Menchac. *tom.*3. *ad hanc l. pag.*206. 1

Vide Roder Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus*, 2
in euidential. num 16. vel dicit hanc l. venire declaratiuè, seu suppletiuè, *ad l. omnimodo*, *sub hoc tit.* quæ prouidebat solummodo, vbi testamentum erat in scriptis, & deinde textus *in præsenti* declarauit etiam habeat locum in testamento nuncupatiuo, & sine scriptis. Anton. Gouean. Lusit. vir apprimè doctus, *lectionum var. iuris lib.*2. *cap.*2. putat conijci posse ex hac l. legitimam dici eam portionem, quæ querelam excludit, quia sit Falcidia, hoc est, quarta portionis abintestato contingentis, quia filium institutum contentum esse oportet.

Scilicet ab intestato successionis, &c.] Vtrùm legiti- 3
ma sit quota bonorum, an verò hæreditatis? vide Menoch. *de successión. tom.*1. *lib.*2 §.20. *numer.* 211. *cum seqq.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltimar volunt. lib.*7. *tit.*8. *num.*5. Fachinæ. *controuers. iuris lib.*7. *tit.*8. *num.*5. Menoch. *de præsumpt. lib.*4. *præs.*168. *num.*59.

& eodem lib. 4. præs. 196. num. 21. Fusar. *de substitution. q. 296. num. 30.* Rot. *decis. 368. num. 11. p. 2. in posthum.* Stephan. Gratian. *discep. forens. cap. 843. num. 6.* laté Merlin. *de legitima quæst. 2. lib. 1. tit. 1.* Rota apud eundem Mellin. *decis. 66. numer. 3.* vbi quòd legitima est quota bonorum, non hæreditatis, & *decis. 67. num. 2.* idem dicit. Vnde pro legitima dari petitionem hæreditatis resoluunt Crass. *in §. legitima, quæst. vlt. num. 1. vers. contrarium,* Pereg. *de fideicom. art. 36. num. 152.* Valasc. *de partit. cap. 18. num. 42.* Merlin. *de legitima lib. 5. tit. 4. q. 4. a princ.* vbi *num. 4.* amplia vt etiam procedat quoad ipsius legitimæ supplementum.

SVMMARIVM.

1 *Legitima reiicit omne grauamen conditionis & temporis, & num. 2. etiam in conditione potestatiua, num. 3. nec imponi potest grauamen in portione legitima aucta ab statuto, num. 4. nec fauore piæ causæ, nec legitima impediatur detractio, num. 5. nec in testatore milite, num. 6. etiam in onere reciproco, num. 7. etsi filius sit institutus in maiore portione quàm sit eius legitima, & adierit hæreditatem paternam, num. 8. & etiamsi tota hæreditas sit relicta cum onere, num. 9. quamuis filius adeundo approbauerit patris dispositionem, num. 10. & quamuis dictum sit quòd plus petere non possit, etiam occasione legitimæ, & filius simpliciter acceptet, & etiam quietet hæredem absque aliqua protestatione, num. 11. quamuis pater relinquat rem minorem legitima pro sua legitima, & in ea imponat grauamen, num. 12.* Amplia *vt num. 13. 14. 15. quamuis filius expressè approbauerit testamentum patris, in quo super legitima est impositum grauamen, num. 16. nec etiam fideicommissi onus super legitima descendentibus imponi possit, num. 17. nec conditio, si nupserit, in legitima, num. 18* Limita, *quando onus conditionis legitimæ appositum respiciebat ipsius filij vtilitatem, num. 19. quando prælegatum est factum filio, adiecta conditione expressa quòd si filius vult prælegatum, non deducat aliquam legitimam, & filius acceptauit prælegatum, num. 20. quando pater reliquit filio certa bona, & cum fideicommisso grauauit, num. 21. quando filius institutus vltra legitimam grauatus est restituere vel legitimam, vel fructus perceptos vltra legitimam, numer. 22. quando filius expressè grauatus in legitima approbauerit omnia & singula disposita in testamento paterno, vel approbatio facta esset in omnibus, & per omnia, vel in singulis suis partibus, num. 23. quando filius consentit expressè atque specificè grauamini, siue oneri imposito per partem in legitima, n. 24. contrarium, num. 25. 26. conuentiones obseruandæ, num. 27. 28. notabilia duo, num. 29. limita etiam vbi regia facultas interuenit, n. 30. & in tertio habente causam à filio, num. 31. quando filius cum iuramento approbauit testamentum patris, in quo est expressè in legitima grauatus, num. 32. in pupillari substitutione, quæ legitimam grauare potest, num. 33. quando plures filij essent instituti, & grauati restituere hæreditatem, & vnus repudiauit hæreditatem paternam, num. 34. quando filius ante agnitionem transmisit ius adeundi, num. 35. in substitutione vulgari, cuius onus etiam filij apponi potest, nec reiicitur, num. 36. quando pater filio minus idoneo, seu parum apto ad bonorum administrationem, interdicit ne legitimam alienet vsque ad ætatem 25. annorum, n. 37. in dote, quæ licet loco legitimæ succedat, tamen patitur id onus, vt pater stipuletur soluto matrimonio ad se reuerti, num. 38.*

39 *Grauamen ipso iure reiicitur à legitima, eo plus quando grauamen non consistit in quantitate, sed in modo, aut conditione, vel onere vinculi, seu fideicommissi.*

L. Quoniam in prioribus. XXXII.

Iidem A. eidem.

Legitima reiicit omne grauamen conditionis, & temporis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* elegantem repetitionem super hanc l. edidit Roderic. Suarez. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, multisque exornant, & ad plures quæstiones conducunt, *l. Hispan. 11. tit. 4. part. 6.* vbi *gloss. 3. & fin.* Socin. *reg. 350.* Alciat. *in l. cum proponas, gloss. 1. C. de pactis, & de præsumpt. reg. 1. præs. 2. n. 3.* Nicol. Bellon. *cons. 53 num. 19.* Alphan. *collect. 422.* Zoanett. *rerum quotid. cap. 14.* Bernard. *reg. 112.* Duen. *reg. 368.* Mantu. *lib. 2. locorum cap. 33. pag. 2.* Anton. Gabr. *commun. opin. tit. de legitima concl. 1.* Anton. Gom. *l. 29. Tauri n. 9. & var. tom. 1. cap. 3. n. 17. col. 3. & cap. 4. num. 7. & cap. 11. n. 24. 26 & 29* Viui *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 16. num. 42. pag. 309* Donat à Fina *ibidem num. 59. pag. 312.* Port. *lib. 1. reg. 42.* Cou. *in cap. Raynaldus, de testam. §. 2 num. 3. cum seq.* Menchac. *de successio. tom. 1. lib. 1. §. 10. a num. 168 cum multis seqq.* vbi ad hanc l. repetitionem ponit, & à *n. 196.* de conclusione huius l. tractare incipit. Matheſil. *sing. 164* Ioan. Garcian. *reg. 194.* Emman. à Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum part. 4. n. 46. & 47 & p. 5. n. 45. & select. lat. lib. 1. cap. 1. num. 3. cum seq. & lib. 4. se ect. l. 3. §. pure n. 17. in med. ff. de liber. & posth.* Anton. Cuch. *in tract. de legitima, tit. legitima nullum grauamen admittit, & in cap. si pater, de testam. lib. 6. verbo contrahens num. 4.* Clar. *lib. 5. §. fin. q. 78. num. 10. ad fin* Molin. *de prim. lib. 2. cap. 1. num. 32. cum seqq.* Spin. *in speculo testam. gloss. 9. princ. num 22.* Hieron. de Laurent. *Auenion. decis.* Stephan. Gratian. *Marchia. decis. 162. a num. 1.* Crass. *in §. legitima q. 39 cum seqq.* Surd. *de aliment. tit. 2 q. 15. num 179. cum seqq.* Gutier. *practic. lib. 3 q. 55. num. 7. & 8. & q. 57. num. 9.* Ludou. Schrad. *de feudis p. 10. sect. 19 n. 226.* Pereg. *de fideicom. art. 30. num. 61. cum seqq.* Surd. *cons. 215. per tot.* Andr. Fachinæ. *cons. 27. ex n. 3. lib. 2.* Burg. de Paz *quæst. titulo 1 num. 9.* Quesada *in suis quæst. cap. 4. num. 7 in fine.* Hect. Felic. *decis. 12. p. 3.* Pedrocha *cons. 6. per tot.* Iacob. Cancer. *var. resolut. lib. 1. tit. 3. de legitima, num. 31. cum seqq.* Rot. *decis. 249. num. 4 & decis. 381. num. 4. p. 2. recentior. & decis. 204. num. 3. & decis. 514. num. 5. part. 1. recentiss. alias posthum. & decis. 534. num. 1 & decis. 543. num. 4. & decis. 588. num. 3. & 4.* Ceuall. *communium contra communes, quæst. 122.* vbi quòd hæc lex corrigit leges iuris communis Digestorum, *& q. 711. num. 4. cum seqq.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. quæst. 25. num. 4. cum seqq.* Castill. *quotidian. lib. 3. cap. 12. num. 14. & lib. 5. cap. 64. à princip.* & maximè *num. 29. & 38. & lib. 6. cap. 107. ex num. 30* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 177. vers. legitima,* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, num. 149. de in integ. restit. min. & quæst. forens. lib. 2 q. 23. num. 75.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocator. verbo filius, num. 26. & verbo legitima, num. 4. cum seqq.* Azor. *institut. moral. part. 2. lib. 2. cap. 29 quæst. 5.* Bernard. Græuæus *practic.* Camera

Imper.

Imper. lib. 2. concl. 119. Camill. Borrel. *in summ. decis. lib. 3. tit. 16. num. 46.* Candin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 11. tit. 13. num. 4.* Valasc. *de partition. cap. 16. num. 4.* Leand. Galgan. *de condit. & demonst. p. 1. c. 7. 3. 26. & cap. 5. num. 7.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 983. *num 24 & cap.* 731. *n. 5.* Fusar. *de substit. q. 296. a princip.* late Merlin. *de legitima, lib 3. tit. 2. q. 1. cum seqq.*

3 Amplia primò hanc legem procedere etiam in conditione potestatiua, quam hodie de legitima reiiciendam tenent Roder. Xuar. *in præsenti ampl. 5.* vbi Valdes. *in addit. lit. A. num. 1.* Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 11. num. 29.* Menchac. *d. §. 10. num. 246. & 418.* Aluarad. *de coniectur. mente defuncti. lib. 1. cap 2. §. 1. num. 101. & 102.* Angul *in. l. 11. melioration. gloss. 3. num. 4.* Castill. *d. p. 5. cap. 64. num. 35. & 36.* vbi *num. 37* agit de conditione casuali vel mixta.

4 Amplia secundò quòd nec in portione legitimæ aucta ab statuto potest grauamen imponi, Roderic. Xuar. *hic ampl.* 14. Menchac. *d. §. 10. num. 263.* Crass. *in d. §. legitima q. 40. num. 12* Hieron. Gabr *cons.* 116. *num 1. lib. 1.* Anton. Gabr. *d. tit. de legitima concl. 1. num. 18.* Fusar. *d. q. 296. num. 11.*

5 Amplia tertiò vt nec fauore, & priuilegio piæ causæ, legitimæ detractio impediatur, vt per Menchac. *tom. 1. lib. 1. §. 10. num. 451. cum seq.* Cou. *in cap. hæredes n. 2. col. 2. de testam.* Emman a Costa *in d. cap. si pater, verbo Trebellianica n. 7.* Anton. Gabr. *d. tit. de legitima, concl. 1. n. 20.* Tiraq. *de pia causa, in præfat. n. 28.* Crass. *in §. legitima quæst. 8.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præs. 196. num. 17.* Intrigl. *de subst. cent. 3. q. 74. n 19.* Magon. *Lucens. decis. 85. n. 5.* Fusar. *d. q. 296. n. 21.* Aluar. Valasc. *de partition. cap. 39. n. 38.* Cancer. *d. lib. 1. tit 3. num. 35.* Merlin. *de legitima lib. 3. tit. 2. q. 5. per tot.*

6 Amplia quartò in testatore milite, ita Cou. *in d. cap. si quidem num. 7. de testam.* Clar. *§. testamentum, q. 2.* Menoch. *d. lib. 4. præs. 196. num. 18.* Stott. *O. d. l. de comm. ed. part. 5. q. 3. p. cap. 6. n. 7.* Pereg. *de fideicom. art 36. n. 82* Intrigl. *de subst. cent. 3. q. 74. num. 20.* Alexand Trentacinq. *cod. tract part. 4. c. 8. n. 15 & 16.* Gall. *de except. success. tit. 3. except. 14 n. 11. p. 2.*

7 Amplia quintò etiam in onere reciproco, de quo vide posita *in collect. ad l. si pater puellæ, sup. hoc eodem. tit.*

8 Amplia sextò etsi filius sit institutus in maiori portione quàm sit eius legitima, & adierit hæreditatem paternam, quia adhuc potest legitimam deducere, vt per Mench *d. §. 10. n 244.* Eugen. *tom. 1. cons. 38. n. 4 & seq.* Menoch *d. lib. 4 præs. 196 n. 20.* Pereg. *cons. 67. n. 1. l. 1.* Magon. *Lucensi decis. 81 n. 3. & 4.* Fusar. *d. q. 296. n. 27.* intelligendo tamen prout *in limit.*

9 Amplia septimò etiamsi tota hæreditas sit relicta cum onere, quia adhuc quantum ad legitimam tale onus tenetur, vt per Anton Gom *var. tom. 1. cap. 11. n. 25.* Anton. Gab. *d. tit. de legitima concl. 1. num. 4.* Cardin. Mantic. *de coniect. lib. 7. tit. 8. n. 3. cum seqq.* Pereg. *de fideicom. q. 15. num. 19.* Crass. *d. §. legitima q. 38. num. 4.* Fusar. *d. q. 296. n. 28.* vbi *n. 35* refert Natt. Cephal. Pettram, Surd. & alios contrarium tenen-

10 tes, & *n 41.* subampliat, quamuis hi us adeundo approbauerit patris dispositionem, quia adhuc non erit exclusus à beneficio deducendi legitimam.

11 Amplia octauò quamuis dictum sit quòd plus peteræ non possit etiam occasione legitimæ, & filius simpliciter accepter, & etiam quietet hæredem absque aliqua protestatione, nam sibi in legitima non erit præiudicatum quin illam habere possit, de quo vide posito *in collect. ad l. si quis ad. §. & generaliter inf. hoc eod. tit.*

Amplia nonò quamuis pater relinquat rem minorem legitima pro sua legitima, & in ea imponat grauamen, nam non tenet etsi filius agnoscat rem relictam quia filius non censetur renuntiare legitimæ, nisi adsit expressa, & specifica renuntiatio, post multos ita resoluit Fusar. *d. q. 296. num. 48.* vbi *n. 50.* extendit etsi filius acceptando relictum fecit liberationem hæredi absque aliqua reseruatione supplementi legitimæ, & *n. 51.* etsi vltra quietationem dixit, quòd renuntiabat hæreditati, & bonis paternis, quia adhuc poterit habere supplementum legitimæ absque alio grauamine, & *n. 52.* quamuis vltra quietationem & renuntiationem hæreditatis & bonorum paternorū filius promittit amplius non petere. 12 13 14 15

Amplia decimò quamuis filius expresse approbauerit testamentum patris, in quo super legitima est impositum grauamen, nam per hoc non diceretur renuntiasse legitimæ, quæ, vt dixi, requirit specialem renuntiationem, nec per approbationem testamenti fit extensio cum filius sciat iura sua sibi esse salua, Eugen. *d. tom. 1. cons. 38. n 4. & 5.* Pereg. *de fideicom. art. 36. n. 31. & seq. & 87.* Crass. *d. §. legitima q. 18. n. 21.* Magon. *Lucensi decis. 85. n. 6. cum seq. &* Florent. *decis. 35 n. 7. & 10.* Fusar. *d. q. 296 n. 91.* vbi intelligit quando approbatio testament. esset facta ex interuallo post testamentum, non in ipso actu testandi. 16

Amplia vndecimò, vt nec etiam fideicommissi onus super legitima descendentibus imponi possit, vt per Menchac. *d. lib. 1. §. 10. num. 418.* Rot. *decis. 477. n. 5. & decis. 373. n. 2. p. 2. recent. & decis. 704. part. 1. in post. lib.* Alex. Raudens. *in noua decis. 14.* Menoch *de præsumpt. lib. 4. præs. 72. num. 1. cum seqq. & præs. 196. num. 14* Fusar. *d. q. 296. a num. 1.* vbi *num. 7.* extendit vt procedat etiam in fidei commisso constituto in contractu. 17

Amplia duodecimò, vt non possit imponi conditio *si nupserit*, in legitima, ita Anton. Gabr. *d. tit. de legitima concl. 1 num. 17.* Galganet. *de condit. & demonstrat. p. 1. c. 8. n. 8.* 18

Limita primò quando onus conditionis legitimæ appositum, respiciebat ipsius filij vtilitatem, tunc enim id onus non reiiciunt post hanc l. non magis, quam si hæc lex facta non foret, vt per Alciat. *d. præsumpt. reg. 1. præs. 1. n. 3.* Menchac. *d. tom. 1. lib. 1. §. 10. num. 406. & 407.* Clar. *lib. 3. §. fin. q. 78. n. 10.* Mexi. *in tract. leg. pauis concl 2. n. 15.* Anton. Gabr. *d. tit. de legitima concl. 1. num. 20.* Menoch. *cons. 57 n. 6. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 177. vers. grauamen,* Castill *d. tom. 5. c. 64. n. 16.* Surd *cons 676. n. 2.* Mastrill. *decis. 18. n. 21* Cancer. *var. resol. lib. 1. tit. 3. de legitima num. 40* late Merlin. *de legitima lib. 2. tit. 2. q 4. per tot.* etiam quæ dicantur onera fauorabilia, Rota apud eundem *decis 61. n. 4.* 19

Limita secundò, vt non procedat quando prælegatum est factum filio, adiecta conditione expressa, quòd si filius vult prælegatum, non deducat aliquam legitimam, & filius acceptauit prælegatum, ita Menoch *cons. 71. n. 22. & cons. 206. n. 5 cum seqq. & cons 681. num. 36. & cons. 686. n. 29 & d. lib. 4. præs 196. num. 23.* Anton. Gabr. *d. tit. de legitima concl. 1. num. 58.* Card Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 7. titul. 8. num. 11.* Pereg. *de fideicomm. artic. 36. num. 97.* Fusar. *d. q. 296. num. 58.* 20

Limita tertiò quando pater reliquit filio certa bona, & eum fideicommisso grauauit, & dixit quòd si filius nollet ea bona habere cum fideicommisso, habeat suam legitimam alio hærede instituto, vel substituto, nam si filius accepter relictum, non poterit de fideicommisso legitimam deducere. Ratio est, quia filius potest etiam in legitima grauari quando 21

vel multo plus legitima fuit relictum, ita Bursat. cons. 385. lib. 3. Surd. decis. 21. num. 20. de aliment. tit. 2. q. 5. num. 184. Card. Mantic d. lib. 7. tit. 8. num. 11. Pereg. d. art. 36. num. 62. & 97. Magon Lucensi decis. 83. num. 15. cum seqq. Fachinæ. controuers. lib. 5. cap. 96. Ioseph Ludou. Lucensi decis. 28. num. 41. cum seqq. Gall. de exception. success. tit. 2. except. 4. num. 18. cum seqq. p. 3. Fusar. d. q. 296. num. 61. cum seqq. Facit quia filius grauatus in legitima non potest conqueri si pater ei plus, vel tantundem reliquit, liberum quantum valet legitima, Surd. d. tit. 2. quæst. 15. num. 179. Vincent. de Franchis decis. 193. in fine, p. 2. tum etiam, quia filius non dicitur grauatus in legitima quando habuit compensationem, Menoch. cons. 196. num. 15. vers. & his accedit, potest enim in re propria grauari quando ei vltra legitimam, vel æquiualens compensatio relinquitur, l. filiusfam. §. apud Marcellum. ff. de legat. 1. Surd. d. tit. 2. quæst. 15. num. 162. cum. seqq. & præcipuè num. 181. Menoch. cons. 1141. lib. 12. Mastrill. decis. 181. num. 2. nam hoc casu non dicitur filius grauari in legitima, cùm si ipse magis velit legitimam, quàm relictum, in manu sua est, Menoch. d. cons. 1141. num. 5. Gall. de except. tit. 2. except. 4. p. 3. num. 54. Cancer. d. lib. 1. tit. 3. num. 37. & ideo vt grauamen legitimæ subsistat, necessarius est expressus eius consensus, Castill. lib. 5. cap. 107. num. 46.

22 Limita quartò quando filius institutus vltra legitimam grauatus est restituere vel legitimam, vel fructus perceptos vltra legitimam, nam filius, qui adiuit hæreditatem, non poterit aliquam deducere legitimam, si fructus percepti ascendunt ad legitimæ quantitatem, ita Pedrocha cons. 6. lib. 1. Laderch. Imola cons. 26. num. 2. & 3. Peregr. cons. 66. n. 2. cum seqq. lib. 4. Menoch. d. lib. 3. præs. 196. n. 23. ad med. & cons. 533. dub. 2. & cons. 672. num. 13. & cons. 1141. num. 1. cum seqq. Ioseph. Ludou. Lucensi decis. 18. num. 105. cum seqq. Surd. de aliment. tit. 2. quæst. 15. num. 179. cum seqq. & decis. 21. per tot. Fachin. controu. lib. 5. cap. 96. Fusar. cons. 52. num. 1. & d. q. 296. ex num. 65. cum seqq. vbi pro vtraque opinione refert Doctores & fundamenta, & tandem num. 87. dicit in praxi recipi opinionem pro filio, quòd scilicet non teneat hoc grauamen quoad compensationem fructuum cum legitima, sed teneat quoad fructuum restitutionem.

23 Limita quintò quando filius expresè grauatus in legitima approbauit omnia & singula disposita in testamento paterno, vel approbatio facta esset in omnibus, & per omnia, vel in singulis suis partibus, vt per Menoch. d. lib. 4. præs. 196. num. 24. Cardin. Mantic. de coniect. vltim. volunt. lib. 7. tit. 8. num. 11. circa fin. Pereg. d. art. 36. num. 88. & seq. & cons. 67. num. 13. lib. 1. & cons. 66. num. 4. lib. 4. Intrigl. de substitut. cent. 3. q. 74. num. 27. latè Merlin. de legitima lib. 5. tit. 2. q. 9. per tot. vbi disputat quando filius acceptando testamentum patris, & adeundo illius hæreditatem agnoscere censeatur onus prohibitionis legitimæ, & q. 10. quando filius, qui non est hæres vniuersalis, sed particularis, agnoscere & acceptare intelligatur onus in legitima. Fusar. d. q. 286. num. 93. cum seqq. vbi num. 97. idem tenet quando expresè fuit prohibita legitimæ detractio, & filius approbauit testamentum patris in eo capitulo, & num. 98. idem dicit quando in capitulo prohibitionis legitimæ testator requisiuit approbationem filij, & ille postea approbet simpliciter, quia censetur approbare specialiter illud capitulum: & num. 99. hoc ipsum resoluit quando filius expresè renuntiauit omni iuri suo, nec aliud ius habebat præterquam in legitima.

Limita sextò quando filius consentit expresè atquè specificè grauamini, siue oneri imposito per patrem in legitima, vt per Palat. in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 47. n. 2. Anton. Gom. var. tom. 1. cap. 11. post num. 25. Anton. Gabr. d. tit. de legitima concl. 1. num. 55. Molin. de primog. lib. 2. cap. 3. num. 7. cum seqq. Gam. Lusit. decis. 218. num. 4. Gutier. in repet. cap. quamuis pactum, de pactis lib. 6. p. 1. num. 27. Surd decis. 21. num. 20. Brunor. à Sole in locis communib. verbo pater 19. Cald Pereira de potest. eligendi, cap. 16. num. 29. Cou. in pract. Raynaldus, §. 2. num. 2. de testament. Galganet. d. tract. de condit. & demonstr. p. 1. cap. 5. num. 7. Castill. lib. 3. quotid. cap. 19. num. 124. & d. tom. 5. cap. 67. n. 52. & cap. 107. num. 46. in princ. Amator. Ferrar. decis. 46. num. 12. Cancer. var. resol. lib. 1. tit. 3. de legitima, n. 15. Vasquez in opusc. tit. de testam. cap. 6. §. 4. dub. 2. Intellige vt iste filius prout suprà, consentiens habeat ætatem & personam legitimam ad se obligandum, & consentiendum, vt dixi ad l. si quando 35. §. illud etiam, in hoc tit. Aluar. Valasc. de partition. cap. 16. num. 40. Et non solùm ad hoc sufficiens reputatur expressus filij consensus, sed etiam tacitus resultans ex his, quæ resoluunt Roderic. Xuar. in repet. huius l. ampl. 10. num. 24. Gasp. Baeç. de non meliorand. cap. 9. num. 10. Anton. Gom. var. tom. 1. cap. 11. num. 25. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 11. num. 7. dum tenent quòd quando filius à grauamine maioratus non reclamauerit, sed per totum tempus vitæ suæ tacuerit, & eadem bona filius eius primogenitus iure maioratus per tempus 30. annorum possederit, tunc namque ex eius temporis lapsu a grauaminis impugnatione filij excluduntur, bonáque ipsa perpetuò maioratui subiecta remanebunt. 24

25 Sed hæc sententia sustineri non potest, immo potius concludendum est quòd si filius appositum sibi grauamen in legitima tacuit toto tempore vitæ suæ, & non reclamauit, neque aliquid contra id allegauit, imò iudicium patris simpliciter agnouisset, bonáque à patre sibi relicta possedisset, adhuc ad filios suos transmittet legitimam liberam, & sine vllo grauamine, ita vt grauamen insertum debeat reputari ac si in testamento appositum non fuisset: ita Roderic. Xuar. d. ampl. 10. num. 14. in fine, in vers. per quæ teneo, & meliùs num. 8. ibi, Ex prædictis ergo mihi videtur veritas concludendo quod grauamen appositum in legitima ipso iure reiicitur, & tollitur de medio, & habetur pro non apposito, in tantum quòd si filius taceat in tota vita sua, nullum actum contradictionis faciens, nihilominus transmittit liberam legitimam ad posteros grauamine reiecto, optimè Christoph de Paz schol. ad leges styl. l. 200. num. 36. & 60. ibi, Illud tamen silentio prætermittendum non est, an consensus tacitus filiorum illis præiudicet, & sanè Paul. in l. filio præterito, num. 7. ff. de iniusto, rupto, testatur similem consensum filiis præiudicium non afferre, licèt pluribus annis tacuerint: ratio autem secundum eum est, quia à lege submouetur grauamen pro iure, l. quoniam, C. de inoffic. testam. simplex itaque consensus non sufficiet, cùm reperiatur super quo cadere queat, &c. late Castill controuers. tom. 5. cap. 107. num. 41. vbi in vers. itaque, concludit quòd si integra legitima filio relicta fuerit, vel etiam aliquid vltra relinquatur, & in legitima ipsa grauamen apponatur, qualitatis scilicet, puta vinculi, fideicommissi, restitutionis, vel aliud onus, tunc quidem grauamen reiicitur ipso iure, nec habet filius necesse petere quòd tollatur, idque etiam filius iudicium patris simpliciter agnouisset, & per mille annos tacuisset; vbi verò

in

in quantitate esset grauamen, quia scilicet filio minus legitima relictum fuisset, tunc quidem procederet Molinæ & aliorum post eum citatorum resolutio, quòd scilicet filius tacendo per spatium triginta annorum sibi & hæredibus suis præiudicium generaret, iuxta quæ accipiendus est Stephan. Gratian. *Marchna decis. 4. a num. 12.* dum tenet tam legitimam, quam eius supplementum posse præscribi spatio 30. annorum. Et idem Castill. *ibidem in vers. secundum est*, aduenit vt tempus, quo filius in legitima gradatus possedit, non numeretur in his triginta annis, cùm in eo ipse bona vt libera possederit, & incipiat præscriptio ex quo ipse decessit, & filij cœperunt habere ius petendi legitimam in dictis bonis, aliúmque ea possidentem viderunt, & velut agnouisse videntur, ex quo tacent, & *in vers. tertium denique*, requirit vt triginta anni prædicti incipiant currere post pupillarem filiorum ætatem; qui legitimam prætendunt, partésve ad eos pertinentes ab alio possideri dicunt. Item huiusmodi tempus debet esse vtile, quod non currit aduersùs ignorantes, sed tantum scientes, vt soluunt Menoch. *cons. 411. n. 41.* Mangil. *in tract. de imputat. quæst. 92. n. 9.* Merlin. *in tract. de legitima lib. 5. tit. 3. q. 10. n. 6.* vbi, *n. 8.* ait legitimam præscribi spatio triginta annorum, irreuocabiliter, & absque spe restitutionis in integrum, à die tamen mortis ipsius patris.

26 Et quamuis non defuerint, qui putauerint legitimæ supplementum præscribi posse spatio quinque annorum, neque esse necessarium cursum triginta, prout in legitima, quia ius petendi supplementum successit loco querelæ, *l. omnimodo, hoc eod. tit.* querela autem præscribitur spatio quinquennij, *l. si quis filiam, hoc eod. tit.* nihilominus tamen tenendum est non nisi per spatium triginta annorum supplementum præscribi, neque illud est introductum loco querelæ, cùm hæc tendat ad rescissionem testamenti, illud verò ad confirmationem, & ideo cùm subrogatio in hoc casu eueniat ad diuersum effectum, non potest sapere naturam eius, in cuius locum subrogatur: quare ita tenent Hondèd. *cons. 83. n. 25. lib. 1.* Menoch. *cons. 411. à n. 36. lib. 5.* Peria *de fideicom. q. 15. n. 108.* Hieron. Gabr. *cons. 196. lib. 1. & cons. 137. num. 14. lib. 2.* Fachin. *controuers. lib. 12. cap. 9.* Mangil. *de imputat. q. 92. n. 6. & 10.* Surd. *cons. 148. num. 15. & cons. 185. num. 22.* Greg. XV. *decis. 489.* latè Merlin. *d. lib. 5. tit. 3. q. 10. à num. 10.* vbi *n. 17.* ampliat in filia quæ tacuit, & dotem suam non petiit à patre spatio triginta annorum, quòd adhuc non nisi de tempore lapso excludatur, & *n. 18.* ampliat etiam stante statuto quòd si vltra viginti annos quis debitum non petat, remaneat exclusus, nam statuto hoc non obstante audiri potest filius pro sua legitima, & *n. 20.* declarat hanc ampliationem minimè procedere quando præscriptio hæc statutaria esset semel interrupta per litis contestationem cum hærede, vide apud illum.

Verùm redeundo ad materiam sextæ limitationis, vnde ingressi sumus, pro illius coronide duas principales conclusiones sunt firmandæ.

27 Prima quòd si filius tantùm instituatur in legitima, & in ea apponatur grauamen, necesse est quòd specialiter, & expressè, non verò tacitè consensum præstet, in qua specie ita tenent Menoch. *cons. 411. num. 30. & 31.* Angul. *in l. 1. gloss. 10. num. 11.* Gutier. *de iuram. confir. part. 1. cap. 19. ex num. 3.* D. Barbos. *in l. si cum dotem, n. 22. §. soluto matr.* Ala Valasc. *de partit. c. 16. num. 34.* Amat. *d. Ferraria decis. 46. num. 23.*

28 Secunda conclusio est quòd vbicumque vltra legitimam aliquid à patre relinquitur in recompensationem grauaminis, actus taciti approbationis & consensus sufficiunt, ita Mieres *de maioratu, part. 2. q. 15. n. 3.* Menoch. *cons. 196. num. 11. vers. & his accedit*, Valdes. *in addit. ad Xuar. in hac l. ampl. 10. n. 48.* Garc. Mastrill. *Sicilia decis. 181. ex n. 8.* Fusar. *d. q. 296. n. 63. & 70. vers. octauò facit.* Castill. *controuers. tom. 5. c. 107. num. 63.*

His duo notabilia adstipulantur. Primum est, si pater in testamento reliquit legatum filio, vt non possit petere legitimam, subdens quòd si eam peteret, eo ipso priuabat legato, & petito legato priuabat legitima, si filius petiit legatum, potest amplius petere legitimam, ita Curt. iun. *cons. 159.* Dec. *cons. 687.* Paul. Paris. *cons. 9. lib. 3.* Secundum, quòd filius consentiens patri facienti maioratum ex legitima, dicitur ipse filius facere, & ideo pro debito filij potest fieri executio in legitima, vt singulariter tenet Gam. *Lusitan decis. 208. num 4.* 29

Limita septimò vbi Regia facultas intercedit, quo casu etiam renitente filio potest in eius legitima grauamen apponi, vt per Menoch. *de successione. tom. 1. lib. 1. §. 10. n. 458.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 1. num. 10. cum seq.* Merlin *de legitima lib. 2. tit. 1. q. 3. à n. 13.* 30

Limita octauò in tertio habente causam a filio: nam licet filius possit impugnare grauamen, tertius verò non potest, vt per Surd. *cons. 394. num. 34. & cons. 412. num. 48. & cons. 570. num. 6. cum seqq.* vbi de filio viuente, qui non impugnauit testamentum patris, nam eius hæres non habebit priuilegium deducendi legitimam contra expressam voluntatem testatoris, Fusar *d. quæst. 296. a num. 11.* vbi *n. 12.* idem resoluit, Cancer. *d. lib. 1. tit. 3. num. 41.* latè Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 5. cap. 983. n. 13. cum seqq.* vbi reprobat Farin. *cons. 159. n. 40. 41. & 56. cum seq. & in addit. ad q. 15. num. 45. vers. posset autem*, cuius fundamentum in eo nititur, quia petitio legitimæ, seu eius supplementum transmittitur ad hæredes etiam extraneos, quod nihil concludit quoad reiectionem oneris, aliud enim est quòd transmittatur petitio legitimæ ad hæredes, aliud quòd hæres non cogatur agnoscere grauamen iniunctum filio in legitima, nam est priuilegium personale filij vt illud onus possit reiicere, quod non egreditur eius personam, ideo non transit ad hæredem, quia habebit quidem legitimam, sed cum oneri ei annexo tanquam in eum non transeat tale priuilegium, licet transeat ius deducendi legitimam, ita Cancer. *d. tit. 3. de legitima, num. 41.* 31

Limita nonò quando filius cum iuramento approbauit testamentum patris, in quo expressè in legitima est grauatus, nam iuramentum habet vim specialis expressionis, & perinde est ac si specialiter approbasset quoad grauamen impositum super legitima, ita Roland à Valle *cons. 99. num. 19. lib. 4.* Ant. Gabr. *d. tit. de legitima, concl. 9. num. 8.* Menoch. *cons. 71. num. 24.* Pereg. *cons. 67. num. 13. circa fin. lib. 4. & cons. 66. n. 5. lib. 4. & de fideicom. art. 16. n. 90.* Ioseph. Ludouic. *Lucensi decis. 18. num 21.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 101. num. 13.* Fusar. *d. q. 296. num. 100. cum seqq.* Cancer. *var. resolut. lib. tit. 3. de legitima. n. 36. & 74.* 32

Limita decimò in pupillari substitutione, quæ legitimam grauare potest, vt per Crass. *§. legitima quæst. 38. num. 8.* Hieron. Gabr. *cons. 36. num. 13. lib. 2.* Pereg. *de fideicom. art. 8. n. 25.* Mangil. *de imput. q. 124. n. 2. cum seqq.* Merlin. *de legitima lib. 3. tit. 2. q. 13. à princ.* vbi, *n. 3.* ampliat vt procedat in directa pupillari. 33

Limita vndecimò quando plures filij essent instituti, & grauati restituere hæreditatem, & vnus repudiauit hæreditatem paternam, nam eueniente ca- 34

su restitutionis faciendæ ab aliis filiis, qui adiuerunt, in restitutione veniet portio legitimæ fratris, qui repudiauit, Surd. *consi.* 458. *num.* 27. & *consi.* 541 *num.* 27. *vers. tertio*, Fusar. *d. tract. q.* 654. *num.* 2.

35 Limita duodecimò quando filius ante agnitionem transmisit ius adeundi, Surd. *consil.* 541. *num.* 28. Fusar. *d. q.* 296. *num.* 110.

36 Limita decimotertio in substitutione vulgari, cuius onus in legitima etiam filij apponi potest, nec reiicitur per hanc l. vt per Menchac. *d. tom.* 1. *lib.* 1. §. 20. *num* 421. Crass. *d. verbo legitima*, q 38. *num.* 8. & 9. Anton. Gabr. *d. tit. de legitima, concl.* 1. *num.* 48. Emman. à Costa *in cap. si pater, de testam. lib.* 6. *p.* 2. *verbo debita, num.* 4 Mantienz *l.* 11. *gloss.* 9. *num* 2. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua Recop.* Spin. *in speculo testam. gloss.* 22. *princip. num.* 30. Guttier. *practic. lib.* 3. *q.* 51. *num* 14. Merlin. *de legitima lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 4. *num.* 12. & latiùs *quæst.* 13. *à num.* 16. Castill. *lib.* 3. *quotid. q.* 4. *cap.* 14. *num.* 1. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp* 177 *vers. illud obserua.*

37 Limita decimoquartò quando pater filio minus industrioso, seu parum apto ad bonorū administrationem, interdicat ne legitimam alienet vsque ad ætatem 25. annorum, quia talis prohibitio valet, cùm non onerosa, sed fauorabilis à iure iudicetur, vt per Guilielm. *in cap. Raynutius, verbo reliquit, num.* 32. Alciat. *de præsumpt. reg.* 1. *præs.* 1. *n.* 5. Crass. *d.* §. *legitima*, q. 38. *n.* 16. Hippol. Riminald. *cons.* 131. *num* 58. *cum seqq. lib.* 2. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 18. *num.* 6. *cons.* 57. *num.* 6. *cum seqq.* Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib* 3 *tit.* 16. *num.* 42. *ad med. pag.* 409. Mascard. *de probat. concl* 1236. *num* 74. Surd. *de aliment. tit.* 2. *q.* 15. *num.* 179. *cum seqq. & decis.* 21. *num.* 8. & 20. Valdes. *in addit. ad Roder. Xuar. in repet. huius text. fallent.* 1. *num.* 3. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo lasis, num.* 146. Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *q.* 25. *à num.* 44 Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 2. *q.* 11. *per tot. & ibi*, q. 12. disputat an onus huiusmodi ad tempus in vltima voluntate resoluatur. Rota apud eundem Merlin. *decis.* 61. *num.* 5.

38 Limita decimoquintò vt non procedat in dote, quæ licèt loco legitimæ succedat, tamen patitur id onus, vt pater stipuletur soluto matrimonio ad se reuerti, nec tale onus per hanc l. reiicietur, vt per Mench. *d. lib.* 1. §. 10. *n.* 465. Fusar. *d. tract. de substit.* 1. *q.* 296 Merlin *de legitima lib.* 3 *tit.* 2. *q* 20. *num.* 37.

39 *Vel quodcunque onus introducens tollatur*, &c.] Notatur ad hoc quòd grauamen ipso iure reiicitur à legitima, de quo vide Anton. Gom. *var. tom.* 1. *cap.* 11. *num.* 24. Peregr. *de fideicom. art.* 10. *à num.* 61. Molin. *de primogen lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 29 Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 9. *cum seqq.* Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 29. *p.* 5. Fusar. *dict. q.* 296. *num.* 78. Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib* 1. *tit. de legitima, resolut.* 4. *num.* 2. Fachinæ. *controuers. lib* 12. *cap.* 10. vbi quòd onus reiicitur de legitima ipso iure, itavt non sit necessaria petitio, & declaratio filij, Castill. *controuers. tom.* 5. *cap.* 107. *num.* 39. *in fine*, & *num.* 40. *princ.* vbi ait id fortiùs procedere quando grauamen non consistit in quantitate, sed in modo, aut conditione, vel onere vinculi, seu fideicommissi.

SVMMARIVM.

1 *Contumax in solutione legitimæ ad duplicatam solutionem postea tenetur.*

2 *Hæres qui legitimam filio relictam non soluit, à iudice coactus demum numerat.*

3 *Filius in iudicio suam hæreditatem petat, intellige vt ibid.*

4 *Filius institutus in legitima, debet capere de manu hæredis, nec propria auctoritate eam occupare potest.*

5 *in legitima petenda requiritur libellus.*

6 *in Legitimæ petitione & solutione procedendum secundum ordinem iudiciorum.*

7 *Testator cùm vocat stirpem, vel statuit bona debere conseruari in stirpe, tunc solum continentur à se descendentes, non autem collaterales. limitas vt num.* 8.

9 *Minuscula pro legitima pro minima parte relicta vni filiorum, num.* 10.

11 *Liberi in singulari numero reperitur pro filio, sed latinius consueuit declinari in numero plurali.*

12 *Infans odio patris sui non potest exhæredari quoad institiam rectitudinémque, exhæredationis, sicque quoad impediendam testamenti rescissionem, excludendamque querelam inofficiosi.*

13 *Declaratur l. fin.* §. *fin. de liber. prater.*

L. Si quis suo. XXXIII.

Idem. A. Demostheni P. P.

Contumax in solutione legitimæ ad duplicatam 1 solutionem postea tenetur. Hæres, qui legiti- 2 mam filio relictam non soluit, à iudice coactus demum numerat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supra. hoc tit.* Menchac. *tom.* 3. *super hanc leg. pag.* 107.

Filius in iudicio suam hæreditatem petat, &c.] In- 3 telligit Spin. *in speculo testament. gloss.* 17. *princ. n.* 18. quando hæres vniuersalis erat in possessione totius hæreditatis, non verò quando hæreditas erat iacens, vel certa re institutus, quia tunc ille hæres institutus in re certa, qui loco legatarij habetur, tenetur illam petere coram iudice, secus verò in hærede vniuersali, vel in sua legitima institutus, quia hæres in sua legitima institutus potest propria auctoritate capere hæreditatem.

Vnde per hunc text tenet Roder. Xuar. *in repet.* 4 *huius text. in declar. leg. regni, quæst.* 7. *numer.* 12. *pag.* 554. quòd filius institutus in legitima debet capere de manu hæredis, nec propria auctoritate potest occupare eam cùm sit incerta, & quia non est institutio vniuersalis, cùm intelligitur deducto ære alieno.

Sed expectato iudiciorum strepitu.] Ergo in peten- 5 da legitima requiritur libellus, vt per Surd. *de aliment. tit* 8. *priuil* 2. *num* 4 & quòd via ordinaria in 6 petitione, & solutione legitimæ debeat iudex procedere secundùm ordinem iudiciorum, per hunc text. tenet Aluar. Valasc. *de partit. cap.* 18. *num.* 37. & 38. vbi respondet ad illud in contrarium allegari solitum, quòd scilicet in causa alimentorum filiorum iubetur procedi summatim, & legitima loco alimentorum succedit, quia argumentum hoc de alimentis ad legitimam non est perpetuò verum, vt multis *ibi* probat idem Valascus.

Vel aliis de stirpe sua, &c.] Notatur ad hoc quòd 7 cùm testator vocat stirpem, vel statuit bona debere conseruari in stirpe, tunc solùm continentur à se descendentes, non autem collaterales, cùm stirps propriè dicatur incipere ab ipsomet patre testatore, vt per Menoch. *d. præsumpt. lib.* 4. *præs.* 88. *num.* 9. & *cons.* 317. *num.* 31. & *cons.* 376. *num.* 33. Peregr. *de fideicom. art* 22. *num.* 23. Intrigl *de substitut. cent.* 3. *q.* 81. *num.* 8. Fusar *de substitut. q.* 337. *num.* 1. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom.* 7. *lit.* S. *concl.* 504. *num.* 1. quos refero *in tract. de appellat. verbor. vtriusque*

iuris

8 *iuris signif. appell.* 250. *num.*1. vbi *numer.*2. limito si testator vocauit omnes de stirpe, & non extant descendentes, quia tunc veniunt transuersales.

9 In gloss. *Legitimam*. ibi, *ergo legitimam hîc appellat minusculam.* Sed verius est minusculam hîc pro
10 minima parte accipi vni filiorum relicta, cùm maxima alij data esset, non autem id nomen legitimam significat, ita Guid. Pancirol. *lib.*1. *var. lection. cap.*39. *de legitima, & eius origine.*

11 In gloss. *Libera*. ibi, *plurali numero tantùm consueuit declinari.* Notatur ad hoc quòd liber in singulari numero pro filio reperitur, sed latiniùs in plurali numero consueuit declinari, vt per Cott. *in memorab. verbo liberum pro filio*, Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo susceperis liberos, num.*243. *de reuocan. donat.*

§. Legis autem.

12 Infans odio patris sui non potest exhæredari quoad iustitiam rectitudinémque exhæredationis, sicque quoad impediendam testamenti rescissionem, excludendámque querelam inofficiosi testamenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *supr. hoc tit.* Menchac. *tom.*3. *super hunc §. pag.*210.

13 Huic textui ex aduerso contrariatur *l. fin. §. fin. de liber. præteritis*, dum admittit vt posthumus exhæredari possit, in quo non est causa, nec reperiri ingratitudo potest; antinomiam asserit, & vt talem insolutam reliquit Ias. *in l. posthumo, de bon. possess. contra tabul. num.*11. Gomez Arias *l.*4. *Tauri num.*11. Ideo gloss. *verbo posthumis, in eod. §. fin.* soluit quòd corrigitur text. ille per hunc §. & ita cùm olim posset exhæredari posthumus. *§. posthumi, Instit. de exhæred. liber.* hodie non potest, ex text. *in præsenti.* vt existimarunt gloss. *verbo posthumis, in §. tam autem, Instit. hoc tit.* Porti *in d. §. posthumi, num.*9. Riminald. *num.*457. Sed hoc esse non potest iuxta temporum chronologiam, quia text. *in præsenti* fuit editus anno Imperij tertio Iustiniani, & à Christo nato 530. multo antea quàm text. *in d. l. fin. §. fin.* qui fuit editus anno quinto Imperij eiusdem, & à Christo nato 532. Vnde videtur dicendum quòd textus iste probat posthumum, & infantem exhæredari non posse, non tamen dicit quòd si exhæredatur, non valeat testamentum, nam in principio valet, vt *d. l. fin. §. fin.* sed dum non valere, refertur ad effectum, quia rescindi potest facile ex text. ibi, *repelli*, & ibi *prægrauetur*, quia necesse est vt repellatur, ita Corras. *in l. fin. num.*7. *ff. de posthum. hæred. instit.* Cuiac. *l.*4. *ff. de liber. & posthum.* Conan. *comment. iuris ciuilis. lib.*9. *cap.*10. *num.*4. Pichard. *ad §. igitur quartam, num.*28. *Instit. hoc tit.* dicit verum esse posthumum & publicum infantiæ proximum non posse exhæredari, quia causam ingratitudinis committere non possunt, sic vt per exhæredationem à successione paternorum bonorum excludatur, iuxta text. *in præsenti*, rectè tamen posse exhæredari, exhæredationémque valere quod ad primordialem attinet testamenti valorem, cùm sit eius obseruata formula, & possit posthumus aut non nasci, aut natus querelam non instituere, natus si eam instituat testamentum statim subuertet, quomodo quod de posthumi interpretatione dicitur, esse interpretandum concludit.

SVMMARIVM.

1 *Querela competens licèt non sit præparata, ad filios, vel hæredes transmittitur, & n.*3.
2 *Ius petendi legitimam, aut legitimæ supplementum, ingratitudinis causa ab hærede non probata, ad nepotes transmissionis iure pertinet.*
4 *Nepos non admittitur ad querelam inofficiosi per patrem repudiatam vel expresse, vel tacitè per lapsum temporis, ex persona patris, & sic ex iure transmissionis.*
5 *Querela inofficiosi transmittitur ad liberos si non fuerit extincta.*
6 *Declaratur l. si quis filium, §. omne adiutorium, de inoffic. testam.*
7 *Legitima in pecunia relinqui potest.*
8 *Querela inoffiociosi infra quinquennium, & non vlterà intentanda.*
9 *Nepos conceptus post mortem aui, ei non succedit.*
10 *Querela repudiatio non valeret ante aditam hæreditatem.*

L. Si quis filium. XXXIV.

Idem A. Ioanni P.P.

Querela competens licèt non sit præparata, ad 1 filios, vel hæredes transmittitur. Item ius pe- 2 tendi legitimam aut legitimæ supplementum ingratitudinis causa ab hærede non probata, ad nepotes transmissionis iure pertinet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *suprà hoc tit.* Menchac. *tom.*3. *super hanc l. pag.*218.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, 3 Conan. *commentar. iuris ciuilis lib* 9. *cap.*8. *num.*5. Roman. *sing.*299. Alciat. *lib.*4. *paradox. cap.*18. *col.*2. & *cap. fin.* Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.*10. *num.*55. vbi ait quòd filius exhæredatus, querelam non præparatam transmittit ad filios quando ad eum illa competebat, & sic nepotes isto casu ex persona patris sui habent querelam inofficiosi testamenti contra testamentum aui. Sed si filio non competebat querela, putà quia post mortem aui repudiauit vel ratione ingratitudinis, vel quia quinquennium tacuit post aditam hæreditatem, vel ratione relicti, quia sibi aliquid relictum fuit, quo casu non competebat querela, sed ius supplementi, vt *l. omnimodo, isto tit.* tunc quia illis casibus filio non competebat querela, nec etiam competet nepoti ex eius patris persona, Emman. à Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum, part.*3. *num.*202. *ff. de liber. & posth.* Aquilin. *in eod. §. & quid si tantùm. vers. quid si nepos, num.*103. Sarmien. *select. lib.*4. *ad l. si quis posthumos, §. filium, a num.*2. *ff. de liber. & posthum.* vbi quando transmittatur querela, & de successorio edicto in querela inofficiosi testamenti, & in contra tabulas bonorum possessione, Mench. *de success. tom.*1, *lib.*2. §.20. *num.*231. *cum seqq.* vbi etiam de successorio edicto in contra tabulas bonorum possessione, & in querela inofficiosi testamenti. Tiraq. *de iure primog. q.*40. *num.*32. vbi quòd si filius moriatur ante aditam hæreditatem ab hærede instituto, transmittit in filium querelam, licèt nondum natam, neque præparatam, & *num.*113. per hunc text. similiter tenet quòd cuilibet gradui defertur successio à lege, & seducto primo gradu per expressam, vel tacitam repudiationem ius illius non transmittitur ad gradum sequentem, quia ius repudiatum non transmittitur, & *num.*114. quòd nepos non ad- 4 mittitur ad querelam inofficiosi testamenti per patrem repudiatam vel expressè, vel tacitè per lapsum temporis, ex persona patris, & sic ex iure transmissionis. Menoch. *cons.*105. *num.*83. vbi dicit quòd text.

text. iste loquitur de iure competenti, idest. de querela, quæ filio competebat, sed quæ nondum erat præparata, & dicitur transmittit ex quo ius quæsitum erat, licèt à filio modum esset deductum in iudicio, subditque idem Menoch. quòd hic filius exhæredatus ideo non mouit querelam inofficiosi testamenti, quia hæres scriptus distulit adire hæreditatem, & querela intentari non potest ante aditam hæreditatem; nisi ergo hic filius fuisset impeditus facto hæredis, eam querelam non transmisisset. Cardos. *in praxi iudicum*, *verbo testamentum*, *num*. 88.
5 vbi quòd querela inofficiosi testamenti transmittitur ad liberos si non fuerit extincta, Baëç. *de non meliorandis filiab. cap*. 34. *num*. 12. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib*. 3. *tit. de donat. resol*. 4. *num*. 14. Mangil. *de imputat*. q. 10. *num*. 10. *cum seqq*. Merlin. *de legitima, lib*. 3. *tit*. 1. *q*. 4. *num*. 11. vbi quòd hic text. loquitur de iure competenti, idest de querela, quæ filio competebat, sed quæ nondum erat præparata, & dicitur hic transmitti, ex quo ius quæsitum erat, licèt à filio nondum in iudicio esset deductum.

6 *Omne adiutorium nepotem derelinquit.*] Bene Spin. *in speculo testam. gloss*. 20. *in princ. num* 99. postquam tanquam verissimum firmauit quòd in querela inofficio si sit locus successorio edicto, dicit non obstare textum *in præsenti*, duplicem enim sensum habere affirmat, primum quòd loquatur quando nepos volebat venire ad querelam ex persona filij exheredati iure transmissionis, id enim iuxta hanc l. facere non poterat, quia querela non præparata non transmittebatur; non autem loquitur text. quando nepos vult admitti ad querelam ex persona propria per successorium edictum. Secundus sensus non ita restringit litteram text. & est quòd propterea hic nepos non potuit admitti ad querelam ex successorio edicto, quia querela nunquam habuit initium in persona filij, quia decessit filius ante aditam hæreditatem ab hærede scripto, quo tempore non erat nata querela; est autem principium in materia successorij edicti, quòd non habet locum nisi in iure iam delato, & in iure iam nato priori, *l*. 1. *vers. detulit, ff. de success. edicto*, & sic meritò in hac l. inquit Imperator nepotem omne adiutorium dereliquisse, quia neque ex persona filij iure transmissionis ante hanc l. poterat agere querela, neque ex sua persona per successorium edictum, cùm filius decesserit antequam hæres scriptus deliberaret. Pichard. *ad princ. Instit. de inoffic. testam. à num*. 70. vbi *num*. 73. constituit in specie huius nostri text. nunquam patri delatam hæreditatem, aut ius agendi contra testamentum, eo quòd decessit deliberante hærede scripto de adeunda hæreditate, atque ita non potuit esse certus ex qua causa sibi hæreditas deferretur, & inde nepos non potuit admitti iure transmissionis quod nunquam fuit patri delatum, nec iure proprio ex successorio edicto, quòd non habet locum nisi in iure iam delato, Guttier. *in repet. l. pater filium*, *ff. hoc tit. num*. 30. vbi dicit quòd hic text. si rectè inspiciatur, intelligitur ex persona patris, quia olim querela non præparata non transmittebatur. *l* 3. §. *fin. cum l. seq. ff. hoc tit*. non verò loquitur text. iste ex persona propria; quod constat *ex seqq*. primò dum dicit quòd est agendum de meritis patris; ergo patet quòd tractatur de querela suæ personæ; secundò, quia text. *in fine*, dicit quòd si pater superstes tacuit per quinquennium ab adita hæreditate, vel repudiauit expresse, non fit transmissio dictæ querelæ ad nepotem; ergo loquitur in querela patris, nam si esset querela nepotis per successorium edictum non excluderetur prædicta querela repudiatione tacita, vel expressa, immò successorium edictum tunc propriè locum habet, quando præcedens est exclusus tacitè, vel expressè, vel per sententiam. Deinde secundò, optimè, vt ait idem Guttier. intelligitur text. quòd hic de nouo hoc inducitur, vt querela, licèt non fuerit præparata, transmittatur, quamuis nondum cœperit competere, cum illa demum competat adita hæreditate, & non antea, & in hac l. pater nepotis decesserat deliberante adhunc hærede scripto, & sic nunquam incepit competere dicta querela, cùm non esset adita hæreditas & nihilominus hoc dicitur *in præsenti*, vt etiam nondum competens patri, & non præparata transmittatur, & sic ante hanc l. non potuit in illo casu habere locum successorium edictum quia illud habet locum in iure iam delato. Cald Pereira *post quæst. forens. ad princip. Instit. hoc tit. num*. 45. *vers. quarto*, *& num*. 46. vbi interpretationem huiusmodi Guttier. refert, & declarat.

Nisi certa quantitas, &c.] Notatur ad hoc quòd 7
legitima in pecunia relinqui potest, vt per Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus*, *ampl*. 11. *num*. 2. Menchac. *de success. tom*. 1. *lib*. 1. §. 10. *num*. 258. Menoch. *de arbitr. casu* 163. *à num*. 5. vbi *num*. 4. subdit quòd euitari hic text. potest cùm eius verba citata referri possint ad certam quantitatem bonorum immobilium.

Vel Quinquennium tacuit, &c.] Notatur ad hoc 8
quòd infra quinque annos, & non vlteriùs debet intentari querela inofficiosi testamenti, vt per Bart. *in l. si constante*, §. 2. *num*. 3. *ff. soluto matrim*. Anton. Gom. *var. tom*. 1. *cap*. 11. *num*. 16. Boer. *decis*. 250. *in princ*. Corduba de Lara *in l. si quis à liberis*, §. *vtrùm*, *n*. 54. *cum seqq. ff*. de liber. agnosc. Donell. *comment. iuris ciuilis*, *lib*. 19. *cap*. 6. *col. antep*. Cald. Pereira. *in l. si curatorem*, *verbo implorare*, *num*. 39. Cardos. *in praxi iudicum, verbo testamentum*, *num*. 87. Rota post tract. Merlin. *de legitima. decis*. 65. *num*. 12.

In gloss. *Constitutum*. ibi, *si enim viuo auo non sit* 6
conceptus, *nullo iure ad hæreditatem eius admittitur*. Notatur ad hoc quòd nepos post mortem aui conceptus, ei non succedit, vt per Tiraq. *de retract. lig*. §. 1. *gloss*. 9. *num*. 85. & 93. Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus*, *ampl*. 10. *num*. 56. Guilielm. *in cap. Raynutius*, *verbo & sobolem*, *num*. 42. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap*. 10. *num*. 14.

In gloss. *Hereditatem*, *fin*. ibi, *nam neque ante adi-* 9
tam hæreditatem, *repudiatio querelæ valeret*. ita Roder. Xuar. *in repet. d. l. quoniam in prioribus*, *ampl*. 10. *n*. 39. Duen. *reg*. 349 *vers. limita primo*.

SVMMARIVM.

1 *Princeps concedens liberam testandi facultatem, concessisse legitimam & consuetam præsumitur*, & *num*. 2.

3 *Statutum permittens filiumfam. testari, intelligitur sine præiudicio vsusfructus, quem pater habet in aduentitiis.*

4 *Priuilegium concessum alicui, vt liberè testetur, intelligendum est seruatis regulis, ac solemnitatibus iuris.*

5 *Licentia patri concessa vt possit alienare bona filij, intelligitur, seruatis seruandis*, &c.

6 *Priuilegium est strictè interpretandum.*

7 *Pacto pater non tollit filio querelam inofficiosi*, & *num*. 8.

9 *Renuntians successioni potest nihilominus petere supplementum legitimæ, nisi iuret renuntiationem.*

vel

vel post mortem patris consentiat, vel fiat inter fratres cum consensu patris pactum de non succedendo.

10 *Filius consentiens expressè, vel specificè grauamini, habeat ætatem & personam legitimam ad se obligandum, & consentiendum.*

11 *Filius post mortem patris poterit consentire grauamini apposito in legitima. Quid si assignata fuerit legitima vita patris, & postmodum facultates augeantur, an deceat augeri, vel suppleri legitima, num.12. resolue vt num.13.*

14 *Pacta futuræ successionis non confirmantur iuramento.*

15 *Accipiens simpliciter id quòd sibi est donatum, aut relictum pro legitima, non perdit ius agendi ad supplementum absque speciali renuntiatione, & num.16. non solum quando nulla legitima relinquitur, aut minus legitimâ relictum est, sed etiam quando integra legitima relicta fuerit, si onus, conditio, grauamen, aut modus ei apponatur, num.17. nisi in generali renuntiatione interuenisset iuramentum, num.18. vel filius promiserit se non plus petiturum, aut nihil plus petiturum, aut nihil petiturum de cuncta substantia patris, num.19. vel filius, aut filia renuntiauerit omnibus bonis paternis integraliter, & sine diminutione num.20. vel renuntiatio facta à filio nihil aliud significare, & operari poterit quam remissionem, atque renuntiationem legitimæ, & eius supplementi, num.21. vel adhibita sit clausula, non obstante dispositione requirente specialem renuntiationem, num.22. vel aliter quàm per expressum consensum constaret de voluntate filij, quòd legitimæ supplemento antè grauaminis imposito legitimæ consentire vellet, num.23.*

24 *Filius in ipso actu testandi bene potest consentire vt non instituatur, sed prætereatur, vel exhæredatur, & priuetur sua legitima; secus si ante, vel post testamentum, num.25.*

26 *Onus adiectum legitimæ ipso iure pro non adiecto habetur vbi non adhibetur consensus filij.*

L. Si quando talis. XXXV.

Idem A. Iuliano P.P.

1 PRinceps concedens liberam testādi facultatem, concessisse legitimam & consuetam presumitur, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* Menchac. *tom.1. super hanc l. pag.224.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.5. tit.1. part.6.* vbi Greg. Lop. *in gloss.1.* Tiraq *in l. si vnquam, in præfat. num.33.* vbi dicit quòd quando alicui conceditur facultas conficiendi aliquem actum, quem antè facere non poterat, intelligitur, seruata solemnitate, Mench. *de successio. tom.1. lib.1. §.10. n.335.* Cremens. *sing.154.* Pinel *ad l.1. de*
3 *bonis matern. p.1. n.44.* vnde infert quòd si statutum permittat filiúfam. testari, intelligitur sine præiudicio vsusfructus, quem pater habet in aduentitiis, Molin *de primog. lib.1. c.14. n.19.* vbi quòd priuilegium
4 concessum alicui, vt liberè testetur, intelligendū est seruatis regulis, ac solemnitatibus iuris, idem Molin. *lib.2. numer.11. vers. tertio.* Hippol. *sing.318.* Boër. *de-*
5 *cis.244. n.3. & 4.* Iaf. *in l. Præses, num.6. de transact.* vbi quòd licentia patri concessa vt possit alienare bona filij, intelligitur seruatis solemnitatibus, interueniétéque iudicis decreto, vt fieri consueuit, Gozadin. *cons.4. num.29.* vbi quòd data facultate alienandi fundum, intelligitur cęteris solemnitatibus obseruatis, optimè Menoch. *remed.6. recuperand. possess. num.23. cum seqq.* vbi quòd inhabilis ad actum celebrandum dispensatus, sub ea forma dispensatus dicitur vt seruare habeat, quæ aliàs postmodum regulariter, & necessariò ad celebrationem, explicationémque actus exiguntur. Guttier. *in repetit. l. nemo potest, ff. de legatis 1. num.7.* vbi *num.8.* ait textum *in præsenti* esse intelligendum præterquam si aliàs talis concessio nihil operaretur, quia tunc censetur remissa omnis solemnitas, & derogatum iuri communi, vt putà quando concessa est facultas alicui aliàs inhabili ad testandum, quia aliàs nihil operatur illa facultas, & *num.9.* refert elegantem Cyni declarationem in proposito. Cald. Pereira *de extinct. siue resolut. emphyt. cap.7. num.23.* vbi quòd omnis licentia, seu simplex concessio intelligitur facta secundùm naturam rei, de qua agitur, dummodo forma & necessaria solemnitas obseruetur, Valasc. *de iure emphyt. q.38. num.23.* Surd. *de aliment. tit.9. q.30 num 46. & cons.245. num.42.* idem Guttier. *practic. lib.1. q.67. num.1. in vers. tertiò quia facultas, & numer.2. vers. tertium etiam fundamentum,* idem Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, n.129.* Castill. *controuers. lib.4. cap.36. num.44. & num.69.* vbi post Guttier. *in d. vers. tertium etiā fundamentum,* ait textum *in præsenti* procedere respectu solemnitatis actus testandi, secus verò respectu voluntatis circa dispositionem, quando ipsa libera conceditur, & citat Menoch. *de arbitrar. lib.1. quæst.7. numer.40.* in illis verbis ibi, & clariùs Ruin. *in cons.100. num.2. lib.1.* declarando *d. l. si quando*, dicebat eo casu concessionem simpliciter tantùm fuisse factam vt posset testari, secus si duo respiceret, ac contineret quòd testari, posset & liberè, &c.

Notari solet hic text. ad hoc quòd priuilegium est strictè interpretandum, vt per Bernard. *reg.579. pag.153.* 6

In gloss. *Conceditur* 1. Hanc gloss. sequitur, & ab aliis communiter sequi affirmat Clar. *in §. testamentum, q.34. n.3* dum ita distinguit, aut ille, cui princeps concedit facultatem testandi, est aliàs de iure cómuni inhabilis ad testandū, & tunc facultas intelligitur seruata solemnitate iuris cómunis; aut verò talis facultas est concessa alicui, qui sit habilis ad testādum, & hoc casu concessò quòd aliquid operetur, intelligitur absque solemnitatibus iuris communis.

§ Illud etiam sancimus.

Pacto pater non tollit filio inofficiosi querelam. 7 Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* Menchac. *tom.3. super hunc §. pag.237.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit 8 Aluar. Valasc. *de partimon. cap.16. num.35. cum seqq.* Anton. Gom. *var. tom.1. cap.11. numer.14. prope fin.* Castill. *quotidian. tom.5. cap.107. n.75. vers. secundo,* vbi ait hoc text. probari quòd pactum factum per filium patri de non agendo querela inofficiosi, vel de non petendo supplementum legitimæ, seu legitimam, non nocere filio, adeò, vt mortuo patre legimam petere possit.

Et hinc Doctores inferunt renuntiantem successioni posse nihilominus petere supplementum legitimæ, nisi iuret renuntiationem, vel post mortem patris consentiat, vel fiat inter fratres cum consensu patris pactum de non succedendo, de quo vide Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.10. n.28.* Boër. *decis.14. & 62. à princip.* Menes *in l. donationis, num.3. & 4. de transaction.* Couar. *in cap. Raynutius §.1. num.7. de testam.* Anton. Gom. *tom.1. var. cap.11.* 9

cap.11. n.14. vers. vel aliter, & n.31. & l.22. Tauri n.5. col.4 & n.12. cum seqq. vbi Tell. Fernand. *n.26. ad fin.* Menchac. *de success. creat. tom.1. lib.1. §.10 n.527.* Aquilin. *in l. Gallus, §. & quid si tantum, p.1. n.247. ff. de lib. & posth.* Guttier. *de iuram. confirm. p.1. cap.19 & in cap. quamuis pactum, in initio, n.27.32.39. & 40.* Cened. *ad Sextum collect.10. n.2.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.163.* Cald Pereira *post quæst. f rens. ad §. sed hæc, n.19. cum seqq. Iustit. hoc tit.* Castill. *controu. tom 5. cap.107. sub n.46* Cancer. *var. tom 1. cap.3. de legitima, n.23.* vbi ait procedere hunc §. vbi filius ante testamentum consensit vt apponatur grauamen suæ legitimæ, quia tunc per pactum sibi in legitima præiudicare non potest nisi sit iuratum.

10 Notandum est valde in hac materia quòd filius, qui expresse atque specifice grauamini consenserit, habeat ætatem, & personam legitimam ad se obligandum, & consentiendum; nam si in ea ætate consentiret, in qua se obligare non posset, aut se efficaciter obligare non valeret, posset postmodum aduersùs consensum, & obligationem reclamare, iurisque remediis sibi consulere intra tempora à iure ipso constituta, & declarare se velle legitimam liberam, vt lotè probat Castill. *d. tom.5. cap.107. ex num.47.* vbi in contrarium adductis respondet.

11 *Post obitum patris, &c.*] Ergo post mortem patris poterit filius grauamini appotito in legitima consentire, de quo vide Roder. Xuar. *in repetit. d. l. quoniam in prioribus, ampl.10. num.31.* Guilhelm. *in cap. Raynutius, verbo relinquens, el 2. num.18.* Couarr. *in cap. Raynutius, §.2 num.2. de testament.* Molin. *de primogen. lib.2. cap.3. num.36. & cap.11. num.9.* Anton. Gom. *variarum tom.1. cap.11. num.31.* Surd. *decis.21. n.20.* Aluar. Valasc. *de partit. cap.16 n.40.*

12 Quid si assignata fuerit legitima in vita patris, & postmodum facultates augeantur, an debeat augeri, vel suppleri legitima? vide Menchac. *de succession. creat. tom.1. lib.1. § 10. num.462. & lib.2. §.18. num.43. cum seqq. & num.80. & §.20. num.291.* Couar. *in cap. Raynutius, § 1. num.8. de testam. & in cap. quamuis pactum, de pactis lib.6. part.3. §.3. num.2.* vbi Guttier. *verbo a filia, num.7.* Aluarad. *de coniect. mente defuncti lib.2. cap.2. §.1. num.92.* Menoch. *cons.72 num.28. & 29.* Roderic. Xuar. *in repetit. l. quoniam in prioribus, limit.4 leg. Regni, num.40.* Castill. *l.23. Tauri, col.2.* vbi Tell. Fernandez *num.16.* Mietes *de maioratu, part.1. quæst.10. num.7.* Baëç. *de non meliorandis filiab. cap.5. num.24. & cap.31. per tot.* Molin. *de primogen. lib.4 cap.2. num.38.* Grass. *in §. legitima, quæst. 13.* Matienz. *l.7. gloss 2. ex num.9. tit.6. lib.5 noua Recop* Alexand. Raudens. *de analog. lib 1. cap.19. num.54.* Peregrin. *de fideicommiss. art. 36 num.17. cum seqq.* Spin *in speculo testament. gloss 18 princip. num.8. cum seqq.* Angul. *ad leges meliorat. l.7. gloss.5. per tot.* Flores *ad Gam. decis.206. num 5.* Morl. *in emporio iuris part.1. tit.3. quæst 5. num.11.* Viui. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.16. num.56.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst.204. per tot.* Aluar. Valasc. *de partitionib cap.21. num 19. cum seqq.* vbi *num.15.*

13 resoluit quòd partitio bonorum facta a patre inter filios, & assignatio legitimarum, ac traditio facta à patre in vita cum clausula quòd ampliùs non petent de bonis parentis, etiamsi postea augeatur paterna substantia, adiecto in tali partitione iuramento, adeò valebit, vt auctis postea facultatibus, vel diminutis, neque filius aduersùs bona paterna, neque pater aduersùs bona filij ampliùs audiendi sint propter vim iuramenti, & *num 16* affirmat quòd ad hoc vt in Regno Portugaliæ valeat diuisio facta à patre in vita inter filios, & vt sit irreuocabilis, etiamsi postea bona patris augeantur, necessum est vt si fuerint filij in potestate, vel minores ætate, impetretur à Rege ætatis supplementum vt habeat eos pro maioribus quoad illum actum partitionum, & vt interponatur in eo actu partitionum iuramentum, quod aliàs in illo Regno interponere non licèt, propter prohibitionem Ordinat. Regiæ *lib.4. tit.73.* & his adhibitis cum adiecto pacto de vlteriùs non succedendo, manebunt partitiones in vita factæ irreuocabiles, & neque etiam auctis postea paternis facultatibus licebit filiis amplius ex illis legitimã petere.

In gloss. *Prægrauari sibi, etiamsi iureiur, &c.* Notatur ad hoc quòd pacta futuræ successionis iuramento non confirmatur, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, in princ. num.152. & de iure primogen. quæst.6. num.18.* Menoch. *cons.1. num.148.* Molin. *de primogen. lib.2. cap.3. num.3.* 14

§. Et generaliter.

Simpliciter accipiens id, quod est sibi donatum, aut relictum pro legitima, non perdit ius agendi ad supplementum absque speciali renuntiatione, cùm in generali renuntiatione, quam facit filius de bonis paternis, non censeatur repuntiatum supplementum legitimæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supra hoc tit.* Menchac. *tom.3. super hanc leg. pag.258.* 15

Hanc eandem conclusionem ex hoc text desumunt Bernard. *reg.212* Socin *reg.287.* Alphan. *collect.235.* Gregor. Lopez. *l.6. gloss fin. tit.8. part.6. & gloss. fin. col 8. quæst.15. post princip. l.32. tit.9. ead. part.6.* Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.9. a princip. & ampl.10. num.4. col.3. & num 47. & super declar. leg Regni quæst.5. num.5.* Tiraq. *de iure primogen. quæst 55 num.2. cum seqq & num.15.* Cou. *in cap. quamuis pactum, de pactis lib.6. p.3. §.3. n.3.* Auendan. *ad l.29. Tauri gloss.3. num.1.* Belliacomb. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.16. n.66. pag.412.* Guttier. *practic. lib.3. cap.83. num.2.* Ceuall. *commun. contra commun. q.779. n.139. cum seqq.* Ancil. Amat. *cons.n.113.* vbi dicit procedere in eo, cui ex necessitate, non verò ex voluntate tantum legitima debetur, Anguian. *de legib. lib.3 contrau.20. n.42. cum seqq.*

Pro absoluta huius text. & eius materiæ explicatione videndi sunt.

Ex consulentibus Ioan. de Anania *cons 99.* Dec. *cons.26. n.3. & cons.8. in princ. & cons.218. num.3. cum seqq. & cons.235. n.7. & cons.228 n.3. & cons 304. n 9. & cons.505. n 9. & cons 687. per tot.* Anchar. *cons.101. ferè per tot. & cons.152.* A.ex. *cons.89. lib.4. & cons. 69. ex num.3. lib.1. & cons.180. lib.5.* Raph. Cuman. *cons.25 52. & 188.* Beroi. *cons.92 ex n 53. & cons.31. lib.2.* Paris. *cons.17.26. & 43. lib.2. cons.9 num.5. & cons. 43. n.31. lib.3.* Natt. *cons.321. n 5 lib.2.* Curt. *cons.159. 191. & 315.* Socin. iun. *cons.122 per tot & 136. lib.1.* Curt. sen. *cons.75. per tot.* Ruin. *cons.56. lib.2* Capra *consil.165. ex num.20.* Ruin. *cons.56. lib 2.* Galcan. *cons 47. col. fin.* Cardin. Alban. *con.37. ex num.3.* Ioan. Cephal. *cons.43.153.188.191.337. & 563.* Roland. *cons.62. ex num.11. & cons.78. num.5. & 13. cum seqq. vol.1. & cons.97 num. 3. vol.4. & cons.99. ex num.3. & num 21. cum seq. lib.4.* Bertazol. *cons.75. num. 9. & 22. in ciuilib.* Francisc. Capilestius *cons.178. ex num.11. inter consilia vltim. volunt. vol.2.* Laderch. Inmolens. *consil.16. ex num.2* Tiber. Decian. *consil.32. num 40. & 102. cum seqq. lib 2.* Alciat. *resp.497. ex num. 2.* secundùm impress antiquam Ludunens. alias *resp.48. num.4 lib.9.* secundùm impress. nouam Venetam, Mari, Anguis. *consil.66. ex num.16* Beret. *cons.*

*conf.*133. *num* 7. & *conf.*144. *num.*3. Franc. Bursat. *consf.*44.*num.*17.& *conf.*92.*num.*10.& *conf.*102.*num.*11. *lib.*1.& *conf.* 355. *n.*71. & *conf.*385.*lib.*3. Achil. Pedrocha *conf.*6. *ferè per tot.* Burg de Paz *conf.*14. *ex num.*55. Hieron. Gabr. *conf.*96. & 124. *lib.*1. Marc. Anton. Eugen. *tom.*1.*conf.*38.*ex num.*7.8. & 18. Anton. Galeat. Malvas. *conf.*114. *n.*3. & *conf.*117. *ex num.*2. Menoch. *consil.*71.*per tot. lib.*1. & *conf.*196. *ex num.*14. *lib.*2.& *conf.*206. *num.*95.& 97. *lib.*3.& *conf.*603. *num.*51.*lib.*5. & *conf.*403.*ex num.*10.& *consil.*411.*num.*28. *eodem lib.*5.& *conf.*681. *num.*35.*lib.*7. & *conf.*903. *num.*2. *cum seq. lib.*10.& *conf.*1041. *per tot.lib.*12. Ludov. Morot. *resp.*9 *ex num.*20. Vincent. Honded. *conf.*59. *num.*40. Surd. *conf.*215. *à num.*1. *vsque ad* 25. *lib.*2.& *conf.*357. *ex num.*51. *lib.*3. & *conf.*512. *num.*20. *cum seqq. eodem lib.* & *conf.*541. *num.*28. & *conf.*570. *lib.*4. Cald. Pereira *in resp. pro Ferdinando Pereira, num.*4. Aldouin. *conf.*104. *num.*4. Aluar. Valasc. *conf.*130.*num.*4.

Ex decidentibus Milanens. *decis.*11. *num.*57. *lib.*1. *decis. Dolana* 61.& 134. Hieron. Magon. *Florent. decis.*35.& *Lucensi decis.*85. Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.*28. *ex num.*2. *vsque ad num.*33. & *à num* 41.*vsque ad num.*75. Anglois *decis.*32. *quæst.*1. Rot. Roman. *decis.*200.206.& 449. *p.*1.*recentior.* & *decis.*419. *n.*5. & *decis.*463.*num.*4.*p.*2.*recentior*, & *decis.*541.*num.*2. & 3.*p.*10.*recentissim.* aliàs *p.*1.*in posthum.*& *decis.*130. *num.*15. & *decis.*420. *num.*2. *cum seq.p.*2.*in posthum.* & post tract. Merlini *de legitima decis.*85. *à princ.* vbi quòd legitimæ supplementum debetur filiis & aliis descendentibus.

Ex repetentibus Roder. Xuar. *ad l. quoniam in prioribus, ampl.*2. & 3. & *ampl.*10. *ex num.*1. *vsque ad num.*12. & *num.*48. & *seq.* vbi Valdes. *in addit.* Cagnol. *in l. Papinianus, §. meminisse, num.*17.*ff. hoc tit.* Paul. Pic. *in l. in quartam, num.*128 *ff. ad legem Falcid.* Couar. *in cap. Raynaldus, de testam.* §.2.*n.*3. & 4. & *in cap. quamuis pactum, de pactis lib.*3. *part.*3.§.1.*num.*2. Guttier. *in d. cap. quamuis pactum, in initio*, & *num.* 32. *vsque ad* 44. Petr. de Peralta *in l. cum patronus, §. si legat* 2. *cum multis seqq.*

Ex scribentibus Phanut. *in tractat. de inventar. part.*7. *num.*127. Tiraquel. *de iure primogen. quæst.* 55. *num.*6. Anton. Gom. *var. tom.*1. *cap.*11. *num.*2. 26. & 31. Cuch. *in tractat. de legitima, tit. nec vsufructu defraudari, num.*35.*cum seq.* & *tit. legitima nullum grauamen admittit, ex num.*27. & *tit. institutus in portione excedente legitimam, ex num.*40. Anton. Gabr. *commun. lib.*6. *tit. de legitima, concl.*8. Menchac. *de success. creat. tom.*1.*lib.*1.§.10. *numm.*144 241.255.271. *cum seq.*345. *cum seq.*532. *cum seq.* & 442. *cum seqq.* Surd. *de aliment. tit.*2.*quæst.*15.*ex num.*179. Alexand. Raudens. *de analog. lib.*1. *cap.*19. *num.*21. & *seq.* & *var. cap.*7.*ex num.*19. Menoch. *de præsumpt. lib.*4 *præsumpt.*196. *ex num.*14. Marzari. *in epit. fideicommiss. quæst.*50. Angel. Matheac. *de legat.* & *fideicom. lib.*4. *cap.*15. Peregr. *de fideicom. art.*36. *ex num.*61. *cum multis seqq.* Molin. *de primogen. lib.*2. *cap.*1.*ex num.*50. & *cap.*11. *num.*9. Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib.*7. *tit.*8. *ex num.*8. Morquech. *de diuis. bonor. lib.*4. *cap.*5. *ex num.*21. Sim. de Prætis *de interp. vltim. volunt. lib.*3. *dubit.*5. *solut.*6. *num.*7. Angul. *ad leges meliorat. l.*11. *gloss.*3. Seraphin. *de privileg. iuramment. privil.*70. Crass. *§. legitima, quæst.*3. *ex num.*9.& *quæst.*38.& 47. Iacob. Cancer. *var. resolut. tom.*1. *cap.*3. *de legitima, num. fin.* & *tom.*2. *cap.*2. *de inuent. num.* 203. *cum seqq.* & *cap.* 21. *de transmissionib. ex num.*128. Fachin. *controuers. lib.*5. *cap.*96. Fontanel. *de pactis nupt. tom.*1.*claus.*4. *gloss.*24.*ex num.*39. *vsque ad num.*51.& *gloss.*21. *num* 41 *part.*1.& *tom.*2.*gloss.*10. *claus.*5.*q.*2 *ex num.*30. Cardos. *in praxi iudicum, verbo legitima, num.*5. Cardin. Tusch. *practic. conclusion. tom.*5 *lit. L, concl.*214 Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.*2. *cap.*247. *ex num.*28. & *cap.*249. & *tom.*3. *cap.* 594. *ex num.*11.& *tom.*4. *cap.*731.*ex num.*5. & *cap.* 743. *ex num.*1. Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib.*1. *tit. de legitima, resolut.*4. *per tot.* vbi latè & eleganter de materia huius text. Mari. Giurb. *ad consuetudin. Messanens. cap.*6. *gloss.*9. *part.*1. *ex num.*24. *vsque ad num.*9. latissime & eleganter Castill. *controuers. tom.*5. *cap.*107. *ex num.*53. *vers præterea, cum multis seqq.* Merlin. *de legitima, lib.*3. *tit.*2. *quæst.*26. *cum seqq.*

Amplia huius text. decisionem procedere non 17
solùm quando nulla legitima relinquitur, aut minus legitima relictum est, sed etiam quando integra legitima relicta fuerit, si onus, conditio, grauamen, aut modus apponatur, vt scilicet quietatio, aut renuntiatio generalis, siue etiam approbatio generaliter facta, aut quòd filius simpliciter agnouerit iudicium parentis non impediat petitionem legitimæ, aut eius supplementum, aut etiam ius habendi legitimam ipsam (quæ integra relicta est) absque vllo onere, vel grauamine, vt resoluit Castill. *d. c.*107. *num.* 56. & *à num.*63. disputat an decisio huius §. procedat etiam quando aliquam legitima relictum est, siue in recompensationem grauaminis legitimæ, melioratio tertij & quinti bonorum facta: & *à num.*66. quærit etiam an similiter procedat, vel non, quando filio plusquam legitima relictum est, siue in his Hispaniarum Regnis ipse vltra legitimá melioratus, vt tunc adeundo simpliciter hæreditatem, siue etiam testamentum, aut dispositionem approbando generaliter, siue de bonis immiscendo, videatur grauamini legitimæ consentisse, nec possit eam detrahere; aut disponere de ipsa, quando dies fideicommissi, aut primogenij instituti cesserit? de quo etiam Alexand. Trentacinq. *d. tit. de legitima, resol.*4. *à num* 1. Et optimæ Rota apud Merlin. *de legitima decis.*75. *num.*1. vbi quòd supplementum legitimæ debetur quamuis fuerit filius prohibitus plus petere, cum talis prohibitio vti lege reiecta & reprobata habeatur pro non scripta.

Limita primò principalem huius text. conclusio- 18
nem vt non procedat quando in generali renuntiatione interuenisset iuramentum; nam tunc in generali hæreditatis renuntiatione dicitur renuntiatum legitimæ, seu eius supplemento, de quo tamen an verum sit, vide Menoch. *conf.*71. *num.*14. & *conf.*81. *num* 29. Tiraquel. *in l. si vnquam, in præfat. num.*144. & *num.*160. & *de iure maritis gloss.*7. *num.*159.& 178. Couar. *in cap. quamuis pactum, de pactis lib.*6.*part.*3. §.1.*num* 2. Vezin *tom.*2.*communium opin. lib.*6.*tit.*20. *de repud. num.*26.*pag.*136. Mascard. *de probat. concl.* 1252. *num.*3. Guttier. *de iuram. confirm. part.*1.*cap.*19. *num.*3. Peregrin. *de fideicommiss. art* 36. *num.*90. Seraphin. *de privileg. iuram. privil.* 79 Surd. *de aliment. tit.*9. *quæst.*15 *num.*4. Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.*1. *tit. de legitima, resol.*4. *num.*3. *per tot.* vbi casus nonnullos distinguit, Castill. *d. tom.*5. *cap.*107.*n.*57. *vers. at primum.* Cald. Pereira *in resp. pro Ferdinando Pereira, num.*4.*ad fin.*

Limita secundò vt etiam non procedat decisio 19
huius text. ac proinde legitimæ, & supplemento eius, vel etiam grauamini, aut oneri censeri renuntiatum, cùm filius promisit plus non petere, aut nihil plus petere, aut de cuncta substantia patris nihil petere, vt per Menoch. *dicto consil.*71. *ex num.*13. *vsque ad num.*19. Alexand. Trentacinq. *d. resolut.*4. *num.*5.

20 Limita tertiò non procedere quando filius, seu filia renuntiat omnibus bonis paternis integraliter, & sine diminutione; nam hæc renuntiatio excludit etiam à petitione legitimæ, seu eius supplementi, vt per Menoch. *d. conf. 71. n. 11.* Alexand. Trentacinq. *d. resolut. 4. numer. 7.* Castill. *d. cap.* 107. *numer.* 57. *vers. quarto.*

21 Limita quartò non procedere quando renunciatio facta à filio nihil aliud significare, & operari potest quam remissionem, atque renuntiationem legitimæ, & eius supplementi, Menoch. *d. conf. 71. n. 23.* Alexand. Trentacinq. *d. resol. 4. n. 9.* Castill. *d. cap.* 107. *num. 57. vers. sexto.*

22 Limita quartò non procedere quando adhibita est clausula, non obstante dispositione requirente specialem renuntiationem, ex Menoch. *d. conf. 71. n. 19.* Alex. Trentacinq. *d. resol. 4. n. 8.* Castill. *d. cap.* 107. *num. 57. vers. tertio.*

23 Limita sextò non procedere vbi aliter quàm per expressum consensum constaret de voluntate filij, quòd legitimæ supplemento, aut grauamini imposito legitimæ consentire vellet, quasi nõ sit pro forma requisitum in hoc text. quòd specialis expressáque agnitio voluntatis, aut iudicij parentis interueniat, sed sufficiat quomodolibet constare de voluntate filij, etiam per coniecturas & præsumptiones. & sic tacitum consensum induci, ad quod vide Petr. de Peralta *in l. cum patronus, ff. de legat. 2. num* 8. *in princ. & num. 16. in vers. ex quibus patet,* Seraphin. *d. priuileg. 70. num. 10.* Surd. *conf. 421. numer. 29. & 30.* Alex. Trentacinq *d. tit. de legitima, resol. 4. sub num. 2. vers. & pro resolutione huius casus, & vers. quod igitur in casu nostro,* Fontanell. *de pactis nupt. claus. 4. gloss. 24. num. 44. cum seqq.* Iacob. Cancer. *variarum resolut. tom. 2 cap 2 de inuentario, num. 203.* bene Castill. *d. cap. 107. num. 75. vers. tertiò verissimum,* vbi dicit quòd licèt ex eo solùm quòd iudicium parentis simpliciter filius agnouerit, siue etiam se bonis immiscuerit, & illa possederit, aut testamentum, vel dispositionem generaliter approbauerit, non videatur grauamini legitimæ consentire, nihilominus tamen non excludi videtur quin vltra agnitionem simplicem iudicij parentis, aut approbationem generalem dispositionis eius, quæ sola non sufficit, ex alijs coniecturis, & præsumptionibus de voluntate constare possit, aut de voluntate apparere id sufficiat, nec quando euidenter per actum facti de voluntate constare videatur, expressus, atque specificus consensus pro forma requiratur: & ideo solam simplicem agnitionem hæreditatis non sufficere firmauit Rot. *decis. 266. n. 6. p. 1. recent.* & idem de generali approbatione testamenti censuit *decis. 449. n. 4. & decis. 653. num. 9 ead. p. 1.* Mangil. *de imputat. q 90. num. 14. & q. 7. num. 41. & 42.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 731. num. 7.*

24 In gloss. *Iudicium, fin.* Notatur ad hoc quòd in ipso actu testanid bene potest filius consentire vt non instituatur, sed prætereatur, vel exhæredetur, &
25 priuetur sua legitima, secus si ante, vel post testamentum; tunc enim non posset, quia est pactum de non succedendo, vt per. Anton. Gom. *var. tom. 1. c. 12. num. 31. prope fin. vers. sed his non obstantibus,* Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, ampl. 10. n. 32. 37. & 38.* Couar. *in cap. Raynaldus, §. 2. num. 2. de testam.* Auendan. *ad l. 40. Tauri gloss. 1. ad fin.* Gutier. *ad cap. quamuis pactum, de pactis, lib. 6. in princ. num. 27. cum seqq. & practic. lib 3. quest. 76. num. 2.* Sanchez *de matrim. lib 6. disp. 4. num. 19* Cald. Pereira *in resp. pro Ferdinando Pereira, num. 6. & de potestate eligendi, cap. 16. num. 30.*

26 In ead. gloss. ibi, *aliàs ipso iure esset nullum,* &c. Notatur ad hoc quòd onus adiectum legitimæ ipso iure pro non adiecto habetur vbi filij consensus non adhibetur, vt per Guilielm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo in eodem testamento relinquens el 2. n. 18.* Gutier. *in repet. l. nemo potest, ff. de legat. 1. notab. 2. num. 144.* Cald. Pereira *de potest. eligen. cap. 16. num. 29.* vbi refert plures hanc gloss. in hoc sequentes.

SVMMARIVM.

1 *quod Legitima decedit per euictionem, huic per repletionem petitam adiicitur, & replendum omnì cessante falcidia.*

2 *Repletio accedens legitima imminuta fit ex rebus substantia patris, & pro iure quasi aduentitio habetur.*

3 *Grauamen si filio apponatur circa quantitatem legitima, ipso iure reiicitur, & suppletur filio integra legitima.*

4 *Filius quando rem, in qua à patre fuit institutus, agnouit, & pro sua legitima habuit, illáque tantum contentus fuit, si ea postea euicta fuerit, vsque ad illius rei mensuram repletio induci debet.*

5 *Pater quando in vita per viam donationis donauit filio aliquam rem, qua veniat imputanda in sua legitima, si fuerit euicta, poterit filius agere de euictione contra alios fratres, vel cohæredes.*

6 *Filij debent habere, seu recipere legitimam ex bonis & substantia patris defuncti, & ita in rebus hæreditarijs.*

8 *Legitima iudicis arbitrio eligenda est de rebus nec melioribus, nec deterioribus.*

9 *Filius cogi non potest suam legitimam accipere in pecunia, sed in re, qua fructus producat.*

10 *Legitima non potest relinqui in fructibus, cùm debeatur ex rebus patrimonij.*

11 *in Legitima debita descendentibus non imputantur fructus in legitima. tam in filiis primi gradus quam in reliquis descendentibus, num. 12.*

13 *Fructus non compensari etiam volente testatore. nisi sint percepti viuente testatore, num. 14.*

15 *Legitima filij non minuitur propter legata.*

16 *Legitima supplementum vt fiat, necesse est petatur à iudice.*

17 *Testamentum patris, in quo filiusfamil. fuit præteritus, ita demum est nullum si filius id voluerit.*

18 *Legitima compensatio non fit ipso iure, sed ita demum si ab homine obijciatur exceptio compensationis.*

19 *de Fideicommisso vniuersali filio sub conditione relicto, vel in diem, ad legitimam vsque detrahitur conditio & dies.*

20 *Grauamen conditionis de legitima reiiciendum est, in residuo verò soluendum. declara vt n. 21.*

22 *Querela inofficiosi ab adita hereditate intra quinquennium intentari.*

23 *Legitima procedit à iure naturali. quod an verum sit, vide in seqq.*

24 *Declarantur verba text. l. 36. de inoffic. testam.*

25 *Querela inofficiosi transmittitur ad liberos & descendentes iure sanguinis, licèt in vita non fuerit proposita, nec intentata per filium; ad extraneos verò non transmittitur nisi in vita filij saltem fuerit præparata.*

26 *Posteriorum appellatione qui veniant, remissiuè.*

L. Sci

L. Scimus. XXXVI.

Idem A. Ioanni P.P.

1 ID quod per euictionem legitimæ decedit, per repletionem petitam adiicitur huic, & replendum
2 omni falcidia cessante. Item repletio accedens legitimæ imminutæ fit ex rebus substantiæ patris, & pro iure quasi aduentitio habetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol.61.* Menchac. *tom.3. super hanc l. pag.260.*

3 *Filio attamen ipso iure inesse*, &c.] Notatur ad hoc quòd si apponatur filio grauamen circa quantitatem legitimæ, ipso iure reiicitur tale grauamen, & suppletur filio integra legitima, vt per Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl 10. num.2.* Menoch. *cons.77. num.4. cum seqq. & cons.153. num.17.* Menchac. *quæst. frequent. p.2. cap.64. num 9.* Emman. à Costa *in cap. si pater, de testam. lib.6. part.1. verbo in re certa, num 20. & seq.*

4 *Vel in testamento relictam agnouerit, & pro parte sua habuerit*, &c.] Nota Menchac. *de success. tom.1. lib.1. §.10. num.373. vers. quod sano intelligendum*, quòd quando filius rem in qua à patre fuit institutus, agnouit, & pro sua legitima habuit, illáque tantùm contentus fuit, si ea postea euicta fuerit, vsque ad illius rei mensuram repletio induci debet, siue illa nec plus, nec minus valeret quàm ipsa legitima: siue minus valeret, quia tunc ex suo consensu post patris mortem præstito sibi præiudicauit, siue etiam plus valeret quàm ipsa legitima, vsque ad vires ipsius rei supplementum fieri debet.

5 *Deinde eadem res euicta*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando pater in vita per viam donationis donauit filio aliquam rem, quæ veniat imputanda in sua legitima, si fuerit euicta, poterit filius agere de euictione contra alios fratres, vel cohæredes, vt per Anton. Gom. *var. tom.2. cap.2. n.34. in fine,* Aluar. Valasc. *de partit. cap.27. n.6.*

6 *Religionem autem fieri*, &c.] Notatur ad hoc quòd filij debent habere, seu recipere legitima ex bonis & substantia patris defuncti, & ita in rebus hæreditariis, vt per Roder. Xuar. *in repet l. quoniam in prioribus, ampl. 11. num.1.* Menoch. *de arbitr. casu 163. num.8* Vin. *tom.1. commun. opin lib.3. tit.16. n.52. pag 410.* Anton. Gom. *var. tom.1. cap 12. num.21. vers. item adde.* Emman. à Costa *in cap. si pater, de testam. lib.6. part.1. verbo in re certa, num.25.* Surd. *de alimentis tit.9 quæst.34. num.16. cum seqq. & decis.21. num.2.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.11. tit.13. num.6.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo legitima, num.7.* latè Aluar. Valasc. *de partit. cap.19. per tot.* Merlin. *de legitima lib.3. tit.2. q.24. à num.4. & lib.5. tit.3. quæst.11. à princ.* Rota apud eundem Merlin. *decis.55 n.1.* Rot *decis.528. n 3. p.2. recentior.* vbi quòd in corporibus hæreditariis vna cum fructibus à die mortis debetur, & *decis.514. num.4. p.1. in posthum. Farin.* vbi quòd legitima debetur de singulis corporibus bonorum, & *decis.230. num.12. p.2. in posthum. & decis.368. n.7. cum seqq. ead. p.2.* vbi quòd legitima est portio totius substantiæ paternæ.

7 *Vel substitutione.*] Intellige fideicommissaria, vt per Menchac. *de success. tom.1. lib.1. §.10 n.374 vers. ad l scimus.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib 19 cap.4. col. antep.* iunctis his, quæ adducit Alphan. *collect.* 110.

8 Nota quòd in potestate filiorum positum non est eligere pro sua legitima rem quam maluerint, sed eligenda erit legitima iudicis arbitrio de rebus nec melioribus, nec deterioribus. Vide Ruin. *cons.57. num. 25. lib.2.* Couar. *in cap. Raynaldus, de testam. §.2. vers. portiones,* Ant. Gabr. *commun. opin. tit. de legitim 1, concl. 4. n.6.* Menoch. *de arbitr. casu 163. num.21.* Petra *de fideicom. q.15 n 90. & seq.* Pereg. *eod. tract. art.36 n.28. & art.39. n.11.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.1. collect. 201.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.2. concl.116. consid.1. a num.1.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib.2. q.41. per tot.* Merlin. *d. lib.5. tit.3. q.11. ex num.2. & tit.4. q.10.* vbi quòd filius non potest pro legitima sibi rem aliquam eligere, sed iudex eam debet assignare. Fusar. *de substitut. q.543. num.18.* latè Aluar. Valasc. *partit. cap.19. n.23.* Rot. *decis.124. num.4. p.1. in posthum.* quicquid dicat Vezin. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit. 16. n.80 pag.413.*

In pecunia tamen cogi non potest filius accipere 9
suam legitimam, sed in re, quæ fructus producat. vt per Guilielm. *in cap. Raynutius, verbo relinquit, n.29.* Menchac. *d.§.10. n.258.* Menoch. *d. casu 163. n.3. & 23.* Valdes. *ad Xuar. in d. l. quoniam in prioribus, ampl. 11. lit. B, pag.448.* Aluar. Valasc. *de partit. cap.19. à n.15.* Rot. *decis.235. n.13. p.2. in posth. Farin.* etiamsi pater iubeat in testamento dari in pecunia, nisi aliter commodè diuidi non possit, vel vinculata essent bona, vt declarauit Valdes. *loco proximè cit.* & idem tradit Merlin *d. lib.5. tit.3. q.11 num.16. cum seqq.* vbi per plures casus materiam declarat Rota apud eundem Merlin. *decis.55. n.21. & 24. & decis.59. num.15, & 16.*

Nec potest relinqui in fructibus, cùm debeatur ex 10
rebus patrimonij, secundùm Xuar. *in repet. d. l. quoniam in prioribus, ampl.3. n.3.* Cephal. *cons.479. n.43. cum seqq.* Cardin. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.7. tit.10. num 18. ante fin.* Menoch. *cons.476. num 1.* Fusar. *de substitut. quæst.296. num.74.*

Notatur etiam ad hoc quòd in legitima debita 12
descendentibus fructus in legitima non sunt imputandi, vt per Ioan. Garcian. *reg.201.* Cephal. *cons.398. n.20 lib 3. & cons.777. lib.5.* Menoch. *cons.183. n.48.* Pereg. *de fideicom. art.49. n.39. cum seqq* Ioseph. Ludou. *l. necessi decis.28 n.100. cum seqq.* Merlin *de legitima lib.2 tit.2. q.32. per tot.* Fusar. *de substit. q 660. n.10.* vbi *n.11.* ampliat vt procedat tam in filiis primi gradus, quam in reliquis descendentibus, & *n.12.*
subdit non compensari etiam volente testatore, Li- 11
mitatur tamen hæc resolutio in fructibus perceptis
viuente testatore, quia isti erunt vel restituendi, vel 13
imputandi in legitimam, vt per Roder. Xuar. *in repet. d. l. quoniam in prioribus, ampl.10.* Peregr. *d. art.49. n.4. & 5.* Fusar. *d. q.660. n.14.* vbi *n.15.* cum eodem
Peregr. *d. n.5.* intelligit, nisi sint consumpti in neces- 14
sarium vsum filiorum.

Notatur etiam ad hoc quòd legitima filij non mi- 15
nuitur propter legata, vt per Bornign. *in tract. de vsufruct. num.45.* Petra *in tract. de fideicom. quæst.15. num.66.* late Merlin. *d. lib.2. tit.1. quæst.10. per tot.* vbi *num.2.* extendit vt procedat ne dum in legatis profanis, sed etiam in legatis piis, Rot. post eundem Merlin. *decis.38. n.1.* Surd. *de aliment. tit 8. priuil.95. num.6.* vbi *num.8. & 9.* extendi vt procedat etiamsi legata facta sint pro restitutione malè ablatorum, aut recompensationem seruitiorum, si aliter non apparet de malè ablatis, vel de seruitiis.

In gloss. *Ipso iure.* ibi, *id est, etiamsi nihil dicat te-* 16
stator, si tamen filius hoc allegat. Notatur ad hoc quòd necesse est quòd filius petat supplementum legitimæ vt à iudice fieri possit, vt per Boër. *decis. 201. num 7.* Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.14.* Gregor Lopez *l.5. tit.8. p.6.* Rot. Bononiens. *decis.*

decis.37.num 9.& 16 Menoch. *cons.77.num.23.* Surd. *decis.25. numer. 26.* Viui. *tom.1. commun. opinion. lib.3. tit. 16. num. 39. pag.* 408. Kirchou. *ibidem num.94. pag.* 414. Ceuall. *commun contra commun. q.240.* Cald. Pereira *de resol. siue extinct. emphyt.c.17. n.9. & 13. & quæst.forens. ad §. sed hæc, num.88.& 96. Instit. de inoffic. testamento*, Gonzal. *ad reg.8. Cancel. gloss.56 num.61.*

17 Notatur etiam ad hoc quòd testamentum patris, in quo filius familias præteritus fuit, ita demum est nullum ipso iure, si filius id voluerit, vt per Menchac. *illustr. controuers. p.1. cap.99. num.1.* vbi per totum cap. latè disputat.

18 Notatur etiam ad hoc quòd compensatio non fit ipso iure, sed ita demum si ab homine obiiciatur exceptio compensationis, vt per Menchac. *controuers. vsufreq. part.2. cap.64. num.7.* Cald. Pereira *de resolut. siue extinct. emphyt. cap.17. num.10. & 13. in fine.*

§. Cum autem.

19 De fideicommisso vniuersali filio sub conditione relicto, vel in diem, ad legitimam vsque detrahitur conditio & dies. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad. l.1. num.1. supra hoc tit.* Menchac. *tom.3. pag.264.*

20 Ex hoc text. vulgò colligitur grauamen conditionis de legitima reiiciendum esse, in residuo verò tolerandum, ita quòd filius residuū consequatur cum onere, vel expectata conditione, legitimam verò purè, & statim absque vllo onere, de quo vide Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.3. num.2. & ampl.6. in princip.* Hippol. Riminald. *cons.50.n.76. cum seqq. lib.1. & cons.510. n.15. cum seqq. lib.5.* vbi inquit quòd text. *in præsenti* venit ad ampliationem *l. quoniam in prioribus, sup. hoc tit.* Menchac *de success. tom.1. lib.1. §.10. num.200. & 218. & 144. & 358.* Anton. Gom. *var. tom.1. cap.3. n.18. & cap.11. n.24.* Molin. *de primog. lib.2. cap.1. num.31. & 33.* Emman. à Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum, part.1. num.72. & part.3. num.105. & in cap. si pater, de testam. lib.6. part.1. verbo in re certa, num.24. & 29.* Gasp. Baëç *de non meliorat. cap.8. num.9. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.177. num 9.* Castill. *quotid. lib.3. cap.19. num.124. vers. grauamen namque, lib.5. cap.64. à num.39 & lib.6. cap.107. à num.36. & 62.* Valasc. *consult.153. num.22.* Guttier. *pract. lib.3. quæst.58. num.5. & 17.*

21 Et quamuis Anton. Gom. *d. cap.3. sub. num. 18. vers. pro qua sententia*, intellexerit loqui textum *in præsenti* in filio vniuersaliter instituto, & grauato restituere hæreditatem post aliquod tempus, vel sub conditione, vt tunc scilicet non teneat grauamen in legitima, sed ipso iure reiiciatur, in cæteris tamen bonis sustineatur; & in fideicommisso à filio relicto similiter intellexerit Molin. *dict. cap.1. num.33.* nihilominus tamen Castill. *dict. cap.64. num.41.* tenet quòd non loquitur quando filius grauatus est fideicommisso (filius namque hîc non fuit institutus,) sed potiùs cum hærede extraneo instituto restituere cum filio suo hæreditatem suam cum morietur, parens disposuit, vel in tempus certum restitutionem distulit, & tunc quidem, quia *d. l. quoniam in prioribus*, constitutio omnem dilationem, omnémque moram censuit esse subtrahendam, vt legitima (quarta scilicet pars) pura mox filio restituatur, quando in legitima tantum filius fuit institutus, ita pariter in casu de quo hîc, legitimæ quidem, id est, quartæ partis restitutionem statim faciendam, non expectata nec morte hæredis, nec temporis interuallo, reliquum autem, quod post legitimam portionem restat, sic restitui quando testator disposuit. Sic etenim filius suam habebit legitimam integram, & scriptus hæres commodum, quod ei testator dereliquit, &c.

§. Illud.

Inofficiosi querela ab adita hęreditate intra quinquennium intentari debet Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* 22

Vide Doctores citatos *ad l. contra maiores 16. n.2. sup. hoc eod. tit.*

Debito naturali, &c.] Ergo legitima à iure naturali procedit, de quo an verum sit simpliciter, seu procedat tantùm quoad substantiam, non verò quoad quotam, & quo casu princeps possit in totum illam tollere? vide Roder. Xuar *in l. quoniam in prioribus, super leg. fori, limit.2.* Guilielm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo & vxorem, à n.176. & decis.3. à n.41.* Menchac. *de success. creat. tom.1. lib.2. §.20. num.297. cum seqq.* Mathesilan. *in tract. de success. abintestato memb.3. art.1.* Sot. *de Iustitia lib.4. quæst.5. art.1.* Couar. *de sponsalib. p.2. cap.8 §.6. à n.4.* Anton. Gabr. *var. tom.1. cap.1. à num.2.* Rojas *in epit. success. cap.7. à princ.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.7. tit.8. num.2. & 7.* Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, §. idem rescripsit, num.146. cum seqq.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.11. num.11. & decis.21. num.37. & num.50. cum seq.* Molin. *de primog. lib.2. cap.1. n.14. cum seqq.* Emman. à Costa *in cap. si pater, de testam. lib.6. part.3. verbo priuare, num.41. & 42.* Crass. *in §. legitima q.43.* Stort. Perusin. *cons.9. num.3.* Spin *in speculo testam. gloss.17. ex num.19. & gloss.18. num.3. & 4.* Sim. de Prætis *de interpretat. vltim. volunt. lib.5. dubit.1 num 140.* Ioan. Garc. *de expensis cap.3. num.7. cum seqq.* Fachinæ. *lib.4. controuers. cap.32.* Matheat. *de legat. lib.4. cap.12. num.5.* Ioan. Garcian. *reg.436.* Matienz. *l.2. gloss.1. num.3. & 4. tit.7. lib.5. noua Recop.* Parlad. *differ.3. num 6. lib 3* Morl. *in emporio iuris p.2. tit.1. de legib. num.35. & 36.* Menoch. *cons.250. n.109* Guttier. *practic. lib.3. q.82. num.12. cum seqq.* Pichard. *in rub. Instit. de hæredit. quæ abint. num.60. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra communes q.112.* Aldouin. *cons.104. num.10.* Alex. Trentacinq. *de substit. p.1. cap.9. num.21.* Aluar. Valasc. *cons.153. num.20. cum seq. & de partition. cap.17. num.26.* Castill. *lib.3. controuers. cap.5. num.30. cum seqq.* 23

Licèt se non præparauerit.] Declara cum Alciat. *lib.3. paradox. cap.16. col.4.* 24

Ad suam posteritatem, &c.] Notatur ad hoc quòd querela inofficiosi testamenti transmittitur ad liberos & descendentes iure sanguinis, licet in vita non fuerit proposita, nec intentata per filium, ad extraneos verò non transmittitur nisi in vita filij saltem fuit præparata vt per Anton. Gom. *var. tom.1. cap.11. num.17.* Posterorum appellatione qui veniant, dixi *in meo tract. de appellatiua verbo. vtrum, quæ iuris signif. appellat. 208.* 25 26

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficiosi locum non habet in peculio filijfam. castrensi, vel quasi, dum quis manet filius, non autem si sit paterfamil. & numer.2.*

3 *Peculium castrense quod sit.*

4 *Bona quasi castrensia quæ.*

5 *Filiusfam*

5 *Filiusfam. testari potest de peculio castrensi, vel quasi.*
6 *In sacris parentum suorum, idest, familia, & potestate patris.*
7 *Memoriales, id est, Notarij qui scribunt causam memoriæ.*
8 *Lucrum tabellionum quasi castrense dicitur.*
9 *Filijsfam. duo priuilegia data.*

L. Cum antiquis. XXXVII. & vlt.

Idem A. eidem.

1 IN peculio filijsfam. castrensi, vel quasi, dum quis manet filius, non autem si sit paterfamil. querela inofficiosi locum non habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.* Menchac. *tom.3. super hanc leg. pag.*264.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp.6. in fine, tit.17. part.4.* Menchac. *de success. tom.1. lib.1.* § 10. *num.*606. vbi extendit ad Clericos testatos de suo peculio, quod quasi castrensi assimiletur, Cuiac. *lib.8. obseruat.*31. optimè Molin. *de Iustit. tract.2. disp.*231. *num* 5. Benedict. Pinel. *select. iuris interpret. lib.1. cap.5. num.8. cum seqq.* vbi de intellectu Mendez de Castro *in l. cum oportet, de bonis quæ lib. part.3. num.*157. *effectu* 3. Merlin. *de legitima, lib.3. tit.2. q.6. per tot.*

3 *In castrensibus etenim peculiis*, &c.] Castrense peculium dicitur quod filiusfam. in castris, vel aliter militando acquisiuit, vel quod intuitu militiæ donatum est, siue sint præmia, siue prædæ ex hostibus reportatæ, ita per *l. castrense, ff. de castrensi peculio, & l.1. C. eod. tit. lib.12.* resoluunt Spin. *in speculo testam. gloss.6. princ. num.*24. Surd. *de alimentis tit.4. q.11. per tot.* Azor. *instit. moral. part.2. lib.2. cap* 23. *q.1.* Molin. *de Iustit. tract 2. disp.*230. *à princip.* qui deinceps subdunt quòd inter milites habentur quicunque militare munus obeunt, & qui castri, aut alterius loci curam habent, quamuis nullum immineat bellum, & qui nauibus, aut triremibus ad pugnam destinati præfecti sunt, & remiges, & nautæ.

4 Bona verò quasi castrensia in primis sunt quæ acquiruntur ex officio publico, vt Doctores, vel Aduocati, iudicis, tabellionis, Medici, Professoris alicuius ex septem artibus liberalibus, & longè maiori cum ratione, scientiæ alicuius superioris, vt Theologiæ, iuris Pontificij, Cæsarei, aut medicinæ, aut ex quauis alia administratione publica, propter quam publicum stipendium sit statutum, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo litis, num.*99. Quesad. *diuersar. quæst. cap.*7. Spin. *in speculo testam. gloss.4. rubr. num.13. & gloss.6 num.*24. Mendez de Castro *in l. cum oportet, num.*140. *de bonis quæ liber.* Molin. *de Iustit. tract 2. disp.*231. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.56. num.33. cum multis seqq. & cap.186. num 4. & 22 & cap.221. num.18. cum seqq.* Azor *d. p.2. lib.2. cap.13. q.2.* Cabed. *Lusitania decis. fin. n* 16. *p.1* Surd. *de aliment. tit* 4 *q* 11.

5 Notatur ad hoc quòd filiusfam. potest testari de peculio castrensi, vel quasi, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib.4. tit.81 §.3. in fine*, Clar. *in § testamentum, q.18. num.6. & 7.* Viui. *tom.2. commun. opin. lib.6. titul.13. num 345. vers. interpretatio quarta*, Surd. *de aliment. tit 4 q.11. num.11. cum seqq.* Crass. *in §. testamentum, q.6. num.3.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo cùm non absimilis, num.34. & verbo læsus, num.*98. Quesada *vbi suprà*, Bened. Ægid. *in repet. l.1. de sacros. Eccles. p.1. §.7. à num.*3. Benedict. Pinel. *d. cap.5. à n.8. & n.*43. Et de filiofam. Clerico Spin *in specul. testam. gloss.4. rubr. num.*22. Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §.42. num.*7. Perez *ad l.1. titul.3. lib.1. Ordin. pag.*63. Valasc. *consul.*108. *n.*14. Benedict. Pinel. *d. cap.5. num.*19.

Donec in sacris parentum suorum, &c.] Idest, familia, 6
& potestate patris, vt declarat Guid. Pancirol. *lib.1. var. lectionum, cap.*77.

In gloss. *Memorialibus.* ibi, *idest, Notariis, qui scri-* 7
bunt causam memoriæ. Notatur ad hoc quòd lucrum 8
tabellionum dicitur quasi castrense, vt per Capell. Tholos. q.20. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.56. num.*57.

In gloss. *Testamenta.* ibi, *duo priuilegia dat filiisfam. vt & testentur in quasi castrensi, & non timeant querelam.* Vide Cou. *in cap. quia nos, num.7. de testam.* Clar. *§. testamentum, q.40. num.6.* Molin. *d. tract.2. disput* 231. *num.5. cum seqq.* Benedict. Ægid. *d. part.1. §.7. num* 4.

De inofficiosis donationibus.

TIT. XXIX.

INOFFICIOSA donatio est quæ inter viuos fit in fraudem legitimæ portionis alicui debitæ, vel quæ inter viuos fit neglecto officio pietatis alij personæ debito, *l.2. & 3.* Est autem querela inofficiosæ donationis introducta exemplo querelæ inofficiosi testamenti *l. vlt.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia vide *l. Hispan.3. tit.4. part.4.* Viui. Vezin. Soar. & alios *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.17.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap.4. num. 13. & in l.29. Tauri numer.33. & 34.* Cuiac. *comment. iuris ciuilis lib.19. cap.11.* vbi Osvvald. Clar. *§. donatio, quæst.24.* Nicol. Mozz. *in tract. de donation. tit. vlt. à num.91.* Gutier *practic. lib.3. q.40. & 41.* Fontanell. *de pactis nupt. claus.5 gloss.8. part.2. num.11. cum seqq.* vbi tradit ideo separatim introductos fuisse duos titulos de inofficiosis donationibus, & de inofficiosis dotibus, cùm dare in dotem, & pro dote donare idem sit, quia posset contingere quòd mulier se ipsam dotaret immodicè, & inofficiosè fraudando filios. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.3. tit. de donation. resol* 4. Anton. Fab *in suo Codice lib 3. tit. de inofficios. donat.* Stephan Gratian. *discept forens. cap.*729. *à princip.* Merlin. *de legitima, lib.2. tit.2. quæst.21. numer.21. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *ob Legitima læsionem existentem intuitu immensæ donationis locus est querela inofficiosi, & num.2. etiam in donatione remuneratoria, num.7. nisi benemerita essent eius generis vt actionem facientis præstarent ad repetendum iudicialiter, num.8. in promissione arrharum facta à viro, qui filios prioris matrimonij habebat, num.9. in renunciatione, vel remissione, num.10. in confessione debiti facta à patre, fauore cuius ex filiis, vel de pretio venditionis soluto à filio, &c. num.11. etsi iuramentum interueniat, num.12. in alienatione à patre etiam titulo oneroso facta in fraudem legitimæ, num.13. in bonis quæ pater ludendo, vel luxuriosè, & malè aliter viuendo amisit, & sine causa*

causa alienauit, numer. 14. quamuis filius, qui de reuocatione donationis inofficiosæ agit, sit patri hæres, numer. 15. etsi pater cuius hæres est filius, iurauerit donationem, numer. 16. quamuis donatio tempore, quo facta fuit, non esset inofficiosa, numer. 17.

3 *Donatio inofficiosa an & quando reuocetur per querelam inofficiosæ donationis in totum, seu vsque ad legitimam tantum filiorum. distingue vt num. 4.*

5 *Donatio inofficiosa quæ re, & consilio.*

6 *Donatio facta extraneo.*

18 *Parentes in vita sua de rebus suis liberè disponunt, etiam proiiciendo in mare, dum ne id in fraudem faciant. attamen filius, viuente patre, qui bona dissipat, petet vt ei assignentur bona aliqua patris pro alimentis, numer. 19. verior opinio quòd in hoc casu filiis debetur legitima, sed quòd non exigitur, à patre ante diem, vel mortem illius, numer. 20.*

21 *Donatio, si à principio fuerit inofficiosa, postea autem adeo crescat, vt tempore mortis facta comparatione donatio desinat esse inofficiosa, cessat ista querela. intellige vt num. 22.*

23 *Donatio si non fuit inofficiosa ab initio, licèt postea talis efficiatur ex aliqua clade, querela non ideo competet.*

24 *Filius non reuocat alienata per patrem titulo oneroso, & licèt ex titulo & traditione simul iunctis transferatur dominium, etsi postea titulus annulletur, aut rescindatur, non transfertur dominium ipso iure absque traditione.*

L. Si vt allegatis. I.

Imp. PHILIPPVS A. *Nicanori, & Paptanæ.*

1 OB læsionem legitimæ intuitu immensæ donationis existentem locus est quærelæ inofficiosi. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Angel. Ias. Sichard. Petr. Gilchen. Aloys. Leo *fol. 61. verso*, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt exornántque Bart. *in l. Titia Seio* 86. §. *Imper. num. 1. in fine, ff. de legat. 2.* vbi Sarmiento, Ias. *in §. item si quis in fraudem, num. 1. prope fin. & num. 2. Instit. de actionib.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 4. num. 13.* Clar. *verbo donatio, q. 24.* Tiraq. *in l. si vnquam, in præfat. numer. 92.* Emman. à Costa *in cap. si pater, de testam. lib. 6. p. 3. verbo priuare, num. 20. cum seqq.* Pinel. *in l. 1 de bonis mater. p. 3. num. 76. in princip.* Alphan. *collect. 88.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 44. c. 3. num. 13.* Cuiac. *lib. 5. obseru. 14.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 19. cap. 11. col. 1.* Cald. Pereira *post quæst. forens. ad rubr. tit. Inst. de inoffic. testam. num. 35. & 37.* Bocer. *in commentar. de donat. cap. 3. à num. 105. edit. 2.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 283. n. 7.* Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 18. q. 11. num. 2.*

3 An & quomodo donatio inofficiosa reuocetur per querelam inofficiosæ donationis in totum, seu vsque ad legitimam tantùm filiorum? Hanc quæst. mouet gloss. magna *hic in quæst.* 6. Sed magis com-
4 muniter Doctores sic distinguunt. Aut donatio facta fuit filio, aut extraneo: si filio, aut est inofficiosa re tantùm, aut re & consilio, & in vtroque casu non reuocari vltra legitimam, resoluunt Cou. *lib. 1 var. cap. 19. num. 17.* Clar. *d. verbo donatio, q. 24. numer. 2.* Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 4. num. 13.* Emman. à Costa *in d. cap. si pater, p. 3. verbo priuare non possit, num. 16. vers. his tamen non obstantibus, & num. 17.* Honded. *cons. 42. numer. 19. cum seqq. vol. 1.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de donation. resolut. 4. à numer. 1.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 9 numer. 11.* Mangil. *de imputat. q. 93. num. 25.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo totum, num. 5.* Ioseph. Sesse *Aragon. decis. 26. n. 74. & 75.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 283 num. 8.* Fontanel. *de pactis nupt. claus. 5. gloss. 8. p. 2. à numer. 22.* quicquid contrarium, idest, quando re & consilio est inofficiosa, reuocari in totum tradat Mart. *de success. legali p. 1. q. 25. art. 7. num. 3.* Dicitur autem donatio 5
inofficiosa re & consilio quando pater habens filios nihil eis relinquit, vel si de omnibus bonis fecerit donationem, seu si ex proposito ad læsionem filiorum, vt tenent Mangil. *dict. quæst. 93. num. 56.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 729. num. 30. cum seqq.*

Si verò extraneo fiat, & donatio est inofficiosa 6
re tantùm, reuocatur vsque ad legitimam, si re & consilio, in totum, Bart. Bald. & alij *in d. l. Titia Seio, §. Imperator*, Tiraq. *d. verbo totum num. 5.* Alexand. Trentacinq. *d. resol. 4. num. 2.* Mart. *d. q. 25. art. 7. n. 2.* Mangil. *d. q. 93. num. 21.* Stephan. Gratian. *d. cap. 729. num. 1. cum seqq.* Cou. Clar. Gom. Gutier. & Fontanel. *citatis locis.* Merlin. *de legitima, lib. 2 tit. 1. quæst. 21. num. 25.* Intellige hoc dictum de reuocatione donationis inofficiosæ re & consilio factæ extraneo, quando filio, vel filiis non fuit aliquid relictum, secus verò si aliquid à patre relinquatur, quia tunc in vltimo casu nec querela inofficiosæ donationis dabitur, sed solummodo actio ad supplementum legitimæ, Ioan. Bapt. Lup. *de illegit. & natural. liber. commento 4. §. 2. num. 18.* Emman. à Costa *d. verbo priuare non possit, num. 14* Alex. Trentacinq. *d. resol. 4. num. 2.* Fontanel. *d. claus. 5. gloss. 8. p. 2. n. 26.* Mangil. *d. q. 93 numer. 23. & 43.* Stephan. Gratian. *d. c. 729 n. 12.* Marta *d. art. 7. num. 3.*

Amplia primò principalem textus conclusionem 7
procedere etiam in donatione remuneratoria, nam in præiudicium legitimæ filiorum pater etiam remunerando donare non potest, vt per Cou. *in cap. cum in officiis, n. 11. de testam.* Aluarad. *de conject. mente testatoris, lib. 2. cap. 2. §. 1. n. 115.* Baeç. *de non meliorandis filiab. cap. 17 n. 3.* Salzed. *ad Bernard. reg. 214. vers. amplia tamen*, Tell. *l. 28 Tauri n. 3.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 5. n. 24. & 25.* Parlador. *quotid. quæst. lib. 3. q. 15. n. 2 & 3.* vbi secus dicit quando benemerita essent 8
eius generis vt actionem facienti præstarent ad repetendum iudicialiter.

Amplia secundò procedere etiam in promissione 9
arrharum facta à viro qui filios prioris matrimonij habebat, nam huiusmodi arrhæ de quinto, & non de aceruo & corpore hæreditatis sunt extrahendæ, vt contra Ajoram *de partit. p. 2. q. 44.* & Azeued. *l. 4. n. 30 tit. 2. lib. 5. nouæ Recop.* qui de corpore totius patrimonij viri deducendas esse scripserunt, docent Spin. *d. gloss. 18. n. 94. & 95.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 14. n. 7. & pract. lib. 3. q. 45.* Angul. *l. 12. tit. 6. de melioration. gloss. 1. n. 21.* Ioan. Garc. *in tract. de donat. remunerat. n. 42* Castill. *quotid. lib. 1. cap. 2. n. 47.* Parlad. *d. differ. 125. n. 11.* Sanch. *de matrim. lib. 6. disput. 46. n. 14. & 15.*

Amplia tertiò in renuntiatione, vel remissione, vt 10
per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus n. 178. in princip. & verbo totum, n. 3. & 4. & verbo omnia, n. 33. & 34.*

Amplia quartò in confessione debiti facta à patre 11
fauore vnius ex filiis, vel de pretio venditionis soluto

to à filio, vel de tali re empta ex pecunia filij si tertium & quintum excedat, vel si excedit quintum quando est facta in fauorem extranei, quia vbicunque potest esse præsumptio fraudis, prout est inter personas prohibitas, non valet assertio, vel confessio patris, sed requiritur vera & actualis solutio, *l. qui testamentum, ff. de probat.* Couar. *in cap. Raynutius, de testament.* §.10. *num.*9. *col.*2. *vers. tertiò eadem conditio.* Soar. *tom.*1. *commun. opin. lib.*3. *tit.*17. *num.*1. *pag.*415. vbi quòd hoc casu quòd appareat de vera numeratione pretij, vnde non sufficeret patrem in instrumento confiteri se pretium recepisse quoad præiudicium filiorum. Anton. Gom. *l. Tauri num.* 36 Menoch. *remed.* 9 *recuper. num.* 179. & 180 Surd. *de alim. tit.*1. *q.*50. *num.*3. qui idem resoluunt, Spin. *dict. gloss.* 18. *princ. num.* 110. Auendan. *de exequendis mandat. part.*2. *cap.*19. *num.*10. *cum seq.* Matienz. *l.*15. *gloss.*12. *num.*7. *tit.*6. *lib.*5. *noua Recop.* Alex. Trentacinq. *d. resol.*4. *num.*7. Guttier. *de iuram. confirm. p.*1.
12 *cap.*5. *num.*21. & 22. vbi ampliat etsi iuramentum interueniat, Mart. *de success. legali, p.*1. *q.*23. *art.*3. *num.*20 Mangil. *d. tract. de imputat. q* 93. *a num.* 19. & 36. *cum tribus seqq.* vbi etiam quòd dolus præsumitur ex magna quantitate.

13 Amplia quintò in alienatione à patre etiam titulo oneroso in fraudem legitimæ facta, quæ vltra quintum non valet, & potest à filiis reuocari constito de fraude si emptor fraudis particeps esset, licèt pretium soluisset. Ita Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl.*16. *num.*9. vbi Valdes. *in ad lit. lit. E,* Pinel. *in l.*1. *de bonis maternis part.*1. *num.*76. & 77. Emman. à Costa *in dict. cap. si. pater p.*3. *verbo priuare non possit, num.*23. & 29. Clar. *d.* §. *testamentum q.*24. *num.*5. Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab.*2. §.17. *num.*14. Menchac. *illustr. lib.*1. *cap.*37. vbi *num.*2. pro hac opinione plures refert, sed ipse ab ea discedit Menoch. *remed* 9. *recuper. num.*173. vbi quòd pater non potest in fraudem filiorum alienare omnia bona, & *cons.*334. *num.*30. vbi ait quòd licet liberum sit patrifam. de rebus suis disponere, etiã in præiudicium filiorum, attamen permissum non est cùm in fraudẽ id agit, Ceruant *l.* 6. *Tauri num.*36. vbi veriorem dicit quando constat quòd titulus onorosus est instrumentum defraudandi legitimam, Pichard. *in* §. *item. si quis in fraudem* 6. *num.*15. *Instit. de action.* Mart. *d. art.*7. *à num.*12. & *à num.*18. vbi tenet filium posse reuocare alienata à patre titulo onoroso vsque ad legitimam, Peguer. *decis.*271. *n.*15. *vers. si verò alienatio est,* Cancer. *var. resolut. p.*1. *cap. de donation. num.* 86. Mangil. *de imputat. q.* 93. *num.*16. 17. 18. 36. & 38. & *q.*198. *num.*8. vbi hanc opinionem veram dicit quando pater omnia bona, vel maiorem partem vendiderit sine causa fraudulanter, & animo excludendi filium.

14 Amplia sextò posse filium reuocare vsque ad legitimam bona, quæ pater ludendo, vel luxuriosè, & malè aliter viuendo amisit, & sine causa alienauit, vt per Palat. *in cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab.* 3. §.22. *num.* 15. Peguer. *decis.* 271. *num.*15. *vers. & adeò prædicta,* vbi hoc procedere dicunt quando ludus esset illicitus, quia acquirens in ludo illicito restitutioni est obnoxius, Alexand. Trentacinq *d. resol.*4. *num* 15. Mart. *d. quæst.*25. *art.*7. *num.*25. vbi ideo ad petionem filij vsque ad legitimam reuocari tradit, quia etsi ludus sit licitus, cùm sit in magna quantitate, censetur esse prohibitus, quia solum pro recreatione permittitur, Mangil. *de imputat. quæst.* 94. *num.*20. & 21. & *quæst.*108. *numer.*13.

Amplia septimò quamuis filius, qui de reuocatione donationis inofficiosæ agit, sit patri hæres, 15
quia cùm in eius fraudem donatio facta fuerit, ei obiici non poterit quòd ei hæres sit, qui donauit, & sic contra factum defuncti venire non posse, ita Alex. Trentacinq. *d. resolut.*4. *num.*11. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.*729. *num.*17. Pinel. Socin. Menoch. Gabr. Cephal. Deci. Rimnald. Phanut Sim de Prætis, & Surd. quos refert & sequitur Mangil. *d. tract. de imputation. q.*93. *num.*26. & 27. vbi *tribus numeris seqq.* tres rationes quoque tradit ad probandum quòd in hoc casu filius non dicitur venire contra factum defuncti.

Amplia octauò etsi pater, cuius hæres est filius, 16
iurauerit donationem, quia iuramentum est personale ex parte iurantis, *cap. veritatis, de iureiur.* nec dicitur incidere in pœnam hæres, qui contrauenit iuramento. Azeued *l.*3. *num.*4. & 5. *tit.*19. *lib.*5. *noua Recop.* & ideo ita tenent Clar. *d.* §. *donatio q.*24. *n.*3. Alex. Trentacinq. *d. resol.*4. *num.*11. Stephan. Gratian. *d. cap.*729. *num.*4. & 5. Fontanel. *dict. claus.*5. *gloss.*8. *p* 2. *num* 39. Mangil. *d. q.*93. *num* 46.

Amplia nonò quamuis donatio tempore, quo fa- 17
cta fuit, non esset inofficiosa, quia patris superearant alia bona, quæ pro legitima filius sufficiebant, si donator deinde disponat de reliquis bonis in alium quàm in filium, nam & tunc reuocabitur donatio tanquam si ab initio inofficiosa extitisset, ita Anton. Gom. *l.*29. *Tauri num.*35. *vers.*2. *in fine,* vbi tradit tempus mortis esse inspiciendum, etsi eo tempore appareat donationem esse inofficiosam, vsque ad legitimam esse reuocandam, Fontan. *d. claus.*5. *gloss.*8. *p.*2. *num.*40 Cancer. *var. resolut. p.*1. *cap.*8. *de donat. num.*78. *vers. quod adeò verum est,* Mangil. *d. tract. de imputat. q* 94. *num.*9.

In gloss. *Ex duabus, quæ magna aliàs dicitur.* ibi, 18
quid enim si in mare omnia proiiciat, &c. Notatur ad hoc quòd parentes in vita sua possunt de rebus suis libere disponere etiam proiiciendo in mare, dum ne id in fraudem faciant, vt per Roland. *cons.*61. *n.*25. *vol.*1. Caualcan. *de tutor. num.*89. & *seq.* Surd. *decis.* 279. *num.*12. vbi addit quòd nec filius de eis conqueri potest, ex quo sunt rerum suarum domini, & moderatores, Alphan. *collect.*88. *vers. ad gloss.* Aduertas tamen posse filium viuente etiam patre, qui dissipat bona, petere, vt ei assignentur bona aliqua pa- 19
tris pro alimentis, de quo vide Vrsill. *ad Afflict decis.*86. *num.*3. Molin. *de primog. lib.*1. *cap.*16. *num* 9. Surd *de aliment. tit.*8 *priuil.*26. *n.*5. & 6. & *priuil.*77. *n.*7. & *priuil.*88. *num.*3 Amendol. *in add. ad Vincent. de Franchis decis.*133. *num.*6 Peguer. *decis.*271. *num.*15. *vers. aut denique pater alienat,* Ceuall. *commun. contra commun. q.*506. Pichard. *in* §. *item si quis in fraudem, Instit. de actionib. num.*15. *in fine,* Mangil. *d. tract. de imputat. q.*93. *n.*11. *cum tribus seqq* & *q.*46. *n.*5. *cum aliis tribus seqq.* vbi veriorum opinionem esse dicit quòd in hoc casu filiis debetur legitima, sed quòd non exi- 20
gitur à patre ante diem, vel mortem illius, sed fit interdictio administratoris, seu quædam assignatio in certis bonis patris, vt seruiant pro alimentis, & deinceps pater non poterit alianare, & *q.*108. *num.* 17. & 18. vbi tradit emptores bonorum patris teneri ad alimenta vbi penes patrem tot non remanserunt, quæ sufficiant ad ea, quando alienatio facta fuit sine causa, dolosè, & fraudulenter, ad excludendum filios. Et notant Ceual. *dict. quæst.*106. *vers.* & *licèt hoc verum sit,* & Mangil. *d. quæst.*44. *num.*6. hoc priuilegium non competere patri aduersùs filium dissipantem.

In ead. gloss. ibi, *item octauò quæro, &c.* Notatur 21
ad

ad hoc quòd si donatio à principio fuit inofficiosa, postea autem bona adeò crescant, vt tempore mortis facta computatione donatio desinat iam esse inofficiosa, cessat omnino ista querela, vt per Merlin. *d. lib. 1 tit. 1. q. 21 num.* 47. Aluar. Valasc. *consult.* 189.
22 *num.* 5. vbi *num.* 23. intelligit nisi à principio donatio fuisset inofficiosa re, & consilio, quia tunc licèt bona postea augerentur, querela non cessaret in odium impij consilij. & quoniam deficit eo casu æquitas retrotrahendi bona postea quęsita ad tempus donationis, qua deficiente lex nihil fingit: idem Aluar. Valasc. *de partit. cap.* 19. *num.* 5. vbi quòd inofficiositas donationis consideratur iuxta tempus, in quo fit, & non ex postfacto, licèt postea facultates minuantur. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo omnia, à n.* 35. vbi quòd si quis ab initio donauit totum suum patrimonium, sed postea locupletius acquisiuit, & totum filio relinquit, non datur tali filio querela inofficiosæ donationis.

23 In ead. gloss. ibi, *nonò quaro*, &c. Notatur ad hoc quòd si donatio à principio non fuit inofficiosa, licèt postea ex aliqua clade talis efficiatur, non ideo competet querela, quia satis est, quòd tempore factæ donationis non erat donatio inofficiosa, vt per Aluar. Valasc. *d. consult.* 189. *num.* 11. & 19. Pereg. *de fideicom. art.* 36. *numer.* 35. Menoch. *de arbitr. casu* 149. *numer.* 20 Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 1. *quæst* 21. *num.* 46.

24 In ead. gloss. ibi, *quia hic sola donata*, &c. Notatur ad hoc quòd filius non reuocat alienata per patrem titulo oneroso, etiamsi alienatio facta sit minori pretio, quàm res valeat, nisi aliter constet de donandi animo, vt per Emman. a Costa *in d. cap. si pater, p.* 3. *verbo priuare non possit*, *num.* 23. D. Barbos. *in l.* 2. *in princ. p.* 1. *n.* 173. *in princ. ff. soluto matrim.*

25 In ead. gloss. ibi, *idcòque licèt infirmetur voluntas*, &c. Notatur ad hoc quòd licèt ex titulo & traditione simul iunctis transferatur dominium, etsi postea titulus annulletur, siue resoluatur aut rescindatur, non tamen transfertur dominium ipso iure absque traditione, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur*, *num.* 17. & 19. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 4. *num.* 20 vbi quòd in casibus in quibus ex solo titulo & contractu transit dominium in aliquem ipso iure sine traditione, in eisdem facta reuocatione & resolutione contractus re transfertur ipso iure dominium in alienantem idem repetit *l.* 40. *Tauri n.* 25. *col.* 2. & *num.* 27. & 28. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 28. *num.* 22. *vers. quare nisi*, & *de resolut. siue extinct. emphyt. cap.* 17. *numer.* 32. vbi ait etiamsi ipso iure ex dispositione legis, vel statuti contractus annullaretur.

SVMMARIVM.

1 *Donatio patris immoderata erga filium morte patris non confirmatur*, & *num.* 2.
3 *Donatio facta filio emancipato valet.*
4 *Pater ex causa dotis, vel donationis propter nuptias potest dare filio existenti in potestate.*
5 *Dominium dotis promissæ transfertur absque traditione.*
6 *Pater donare potest filio patiendo ipsum habere vsumfructum bonorum aduentitiorum, donare ei potest pro eius legitima, n.* 8. *potest ex causa castrensis, vel quasi castrensis peculij, n.* 9.
1 *Pater cum donat filio in sua potestate constituto, perinde habetur ac si sibi ipsi donaret, vnde merito talis donatio inutilis censetur.*
11 *Donatio facta filio, confirmatur morte patris donantis, si res donata fuit tradita.*

L. Si pater omne. II.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Acriæ.*

IMmoderata patris donatio erga filium morte patris non confirmatur. Colligunt ex Ord. n. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Camill. Borrel. *in sum. decis. tom* 3 *tit.* 10. *de donat. inter*, *n.* 122. Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disp.* 243. *in princip.* Mendez de Castro *ad l. cum oportet, de bonis quæ liberis, p.* 1. *num.* 65. 2

Siue antè emancipatus is fuerit, &c.] Notatur ad hoc quòd donatio facta filio emancipato valet, vt per Socin. *reg.* 103. Duen. *reg.* 223. Anton. Gom. *l.* 17. *Tauri num.* 5. & 8. & *l.* 29. *num.* 26. & *tom.* 2. *var. cap.* 4. *in fine*, Burg de Paz *cons.* 14. *num.* 14. Franc. Marc. *Delphin. decis.* 326. *à num.* 1. Angul. *l.* 1. *tit.* 6. *de meliorat. lib.* 5. *noua Recop. gloss.* 1. *num.* 26. & 27. Franc. Milanens. *Siciliæ decis.* 3. *num.* 79. Magon. *Florent. decis.* 77. *num.* 7. Morquech. *de diuis. bonor. lib.* 3. *cap.* 3. *à num.* 13. Anton. Fab. *de errorib. pragmat. decad.* 42. *errore* 2. *p.* 2. & *coniect. lib.* 7. *cap.* 11. *col. pen. vers. plene.* Mangil. *de imputat. q.* 29. *num.* 33. Camill. Borrell. *d. tit.* 10. *num.* 105. Alois. Ricc. *in collect. decis. collect.* 196. Molin. *d. disp.* 243. *vers. de eodem iure*, Less. *de Iustit. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *dub.* 12. *num.* 90. Cardos. *in praxi iudicum, verbo donatio, num.* 86. Franc. de Sousa *in repet.* §. *actionum*, *Instit. de actionib. num.* 67. & 108. Menoch. *de præsumption. lib.* 3. *præs* 29. *num* 67. 3

In gloss. *In potestate*. 1. ibi, *in dote & donatione propter nuptias*, &c. Notatur ad hoc quòd pater ex causa dotis, vel donationis propter nuptias potest dare filio in potestate existenti, vt per Socin. *reg.* 103. *num.* 6. Menoch. *de præsumpt. lib* 3. *præs.* 29. *num.* 74. Cardin. Tusch. *practic. conclus. verbo donatio conclus.* 673. *num.* 41. D. Barbos. *in l.* 2. *in princ. p.* 1. *n.* 171. *cum seq. ff. soluto matr.* Franc. Hieron. Leo *Valent. decis.* 12. *num.* 8. *lib.* 1. vbi *num.* 9. post Menoch. *dict. præs.* 29. *num.* 89. subdit quòd vt valeat dicta donatio à patre filiæ facta, debeat interpretari vt censeatur facta contemplatione matrimonij, vt ipsa filia, quæ statim nupsit, se dotare posset. Matienz. *l.* 1. *gloss.* 8. *num.* 2. & 3. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua Recop.* Nam fauore matrimonij, quod de proximo est contrahendum, donatio à patre facta filio in potestate est valida, vt per Boer. *decis.* 169. *num.* 10. Roland. *cons.* 44. *num.* 1 & *cons* 7.. *n.* 3. *vol.* 4. Surd. *cons.* 457. *à num.* 55. & *cons.* 206. *num.* 21. Tiber Decian. *cons.* 31. *num.* 69. & *cons.* 41. *num.* 22, *vol.* 1. Vincent. de Franchis *decis.* 436. *num.* 5. Morquech. *de diuis. bonorum, lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 81. Angul. *in gloss.* 3. *l.* 9. *à num.* 13. *tit.* 6. *lib.* 5. D. Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto matrim. part.* 7. *num.* 30. *vers. pro qua sententia*, & *num.* 31. *vers. pro concordia*, vbi loquitur quando donatio est respectu certi matrimonij, quod de proximo est contrahendum. Fachinæ. *controuers. lib.* 13. *cap* 60. Cardos. *in praxi iudic. verbo donatio, num.* 86. Fontanel. *de pactis nuptial. claus.* 4. *in prin. num.* 6. Matt. Muta *decis.* 15. *num.* 5. & 6. Camill. Borrel. *in sum. decision. tom.* 3. *tit.* 5. *num.* 216. & *tit.* 10. *num.* 107. Mangil *de imputat. q.* 15. *num.* 27. Ioan Feder Solis *de dote q.* 21. *pag* 53. vbi de eo, qui simulatam donationem alicui fecit, vt diues appareret, & sic aliquam in vxorem con- 4

sequi

sequi posset. Intellige procedere etsi fauore certi matrimonij donatio fiat, & matrimonium minimè sequatur, D. Barbos. *in d.l.1. p.p.7. num.33.* Borrel. *d. tit.5.n.216.& tit.9.num.179. & tit.10. num.107.* Rot. apud Ludou. Cenci. *de censibus decis. 16.num.2.* poterit tamen matrimonio non sequuto donatio reuocari, ad tradita per Tell. *l.17. Tauri num.76.& 77,* Matienz. *l.1. gloss.8. numer.9. tit.6. lib. 5. noua Recop.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.3. cap.6.num.61.* Morquech. *d.cap.6. num.82.* Fontanel. *dict.claus.4.gloss.1. num.54.*

5 Notatur etiam ad hoc quòd dominium dotis promissæ absque traditione transfertur, vt per Bald. Nouell *de dote p.7.priuil.10.* Anton. Thesaur. *decis.48. numer.1.* Gabr. Aluarez *de priuileg.paupertatis, q.23. numer.11.*

6 In ead. gloss. ibi, *vel remittere vsumfructum in aduentitiis.* Notatur ad hoc quòd pater donare potest filio patiendo ipsum habere vsumfructum bonorũ aduentitiorum, vt per Duen. *reg.223.limit.3.* Boër. *decis.196* Gom. Arias *l.17. Tauri numer 34.* Anton. Gom *l.48.Tauri num.9 col.2.* late Menoch. *cons.182. num.32. lib.3. & d. præs. 19.num. 87. cum nouem seqq.* vbi quinque casus distinguit, Tell. Fernandez *dict. leg.17.Tauri à num.57.* Surd. *de aliment.tit. 2. quæst. 1. num.45.* Mangil. *d.tract.de imputation.q.45.num.4. cum multis seqq.*

7 In ead. gloss. ibi, *item aliquad diurnum pro alimentis.* Ergo dum dicit patrem validè filio donare aliquid diuturnum in causam alimentorum, excludere videtur donationem, cuius emolumentum longiori tempore potest durare, sed hanc glossæ opinionem non videri sibi tutam asserit Surd. *de aliment. titul.9. quæst.2.num.14.*

8 Notatur etiam ad hoc quod pater donare potest filio pro eius legitima, potest enim in legitimæ assignatione mortem suam præuenire, vt per Duen. *d. reg.223.limit.5.* Menoch. *d. præs. 29. numero 102.cum seqq.* Anton. Gom. *l.17. Tauri num. 5. vers. & donatio, vel assignatio legitimæ,* Gom. Arias *ibidem, num. 45.* Azeued *l. 1. n 12. tit.6. lib.6. noua Recop.* Morquech. *de diuis.bonor.l.b.3.cap.3.num.7. & 10.* Mangil. *dict. q.45.n.25.*

9 In ead. gloss. ibi, *idem videtur hodie ex qualibet causa, &c.* Notatur ad hoc quod pater potest filio donare ex causa castrensis, vel quasi castrensis peculij, vt per Ioan. Garc. *de expens. cap.4. num.1.* Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo læsis, numer.103.vers. in his autem,* D. Barbos. *in dict. l.1. ff. soluto matrim. part.7. numer.30. & 34.* Cardos. *dict. verbo donatio, num.86.*

10 In ead. gloss. ibi, *vnde perinde est ac si filio ipsi donaret.* Notatur ad hoc quòd cùm pater donat filio in sua potestate constituto, perinde habetur ac si sibi ipsi donaret, vnde meritò talis donatio inutilis cẽsetur, vt per Aretin. *cons.17.num.4.* Anton. Gom. *l.17. Tauri num.4.* D. Barbos. *in l.1.§. quòd si in patris, n. 1, ff. soluto matrim.*

11 In ead. gloss. ibi, *nisi morte confirmaretur, &c.* Notatur ad hoc quòd morte patris donantis confirmatur donatio facta filio si res donata fuit tradita, vt per Anton. Gom. *l.17.Tauri num.3.* Angul. *de meliorat.1. gloss.1. numer. 2. 3. & 7.* Auend. *l.44. Tauri gloss 9. numer.1.cum seqq.* Anton. Fab. *de erroribus pragm. decad 42.errore 2. num.6.vers.alioquin, part.2.* Menoch. *d. præs.29.à num.66.* Camill. Borrell. *d.tom.3. tit.10. n.122.* Fachinæ. *controuers. lib.3. cap.7.* Cancer. *var. resol.p 1.cap.8. de alienat. num.52.& 53.* vbi ad confirmationem huius traditionis tria requiri asserit, scilicet traditionem rei donatæ, perseuerantiam patris vsque ad mortem, & quòd filius donatarius superuiuat patri donanti.

In gloss. *Familiæ herciscundæ.* ibi, *non quantum d. dominium, &c.* Refert Anton. Gom. *var. tom.2.cap.11. n.30.col.4.vers.tertiò & principaliter limita.*

L. Precibus quidem. III.

Idem, AA. Æliano.

Querela inofficiosæ donationis habet locum si abintestato successio procedit, quia dispositum in causa testati per rationem æquitatis ad intestati causam extenditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Petr. Gregor. *syntagm.iuris p.3.lib.44.c.3. num.14. vers.& ita datur, lit.V.* 2

SVMMARIVM.

1 *Querelæ inofficiosi vbi præstò est, non datur locus remedio restitutionis, & n.2.*

3 *Remedium magis extraordinarium cessat ob minus extraordinarium.*

4 *Donatio inofficiosa datur comparatione ascendentium, sicut datur comparatione descendentium, & eo modo reuocatur vsque ad portionem ascendentibus debitam in bonis descendentium, vt parentibus in bonis filiorum quando non habent descendentibus.*

L. Si filius tuus. IV.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Aristinæ.

Querela inofficiosi vbi præstò est, restitutionis remedium non habet locum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1, num. 1. suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Donel. *commentar. iuris ciuilis lib.19.c.11. col.8.* Petr. Gregor. *syntagm.iuris p.3.lib.44.cap.3.n.14.lit.A,* Tiraq. *in l.si vnquam, verbo libertis, n.114. de reuocandis donat.* vbi ex Bald. & Socin. expendit hunc text. ad hoc quòd remedium magis extraordinarium cessat ob minus extraordinarium. Molin. *de Iustit.tract.2. disp 283.n.11.* vbi citato hoc text. ait quòd datur donatio inofficiosa comparatione ascendentium, sicut datur comparatione descendentium, & eo modo reuocatur vsque ad portionem ascendentibus debitam in bonis descendentium vt parentibus in bonis filiorum quando filij descendentes non habent. 2 3 4

SVMMARIVM.

1 *Donatio immoderata facta in vnum ex filiis, per natiuitatem reliquorum reuocatur vsque ad legitimam, & n.2. de iure regni Castellæ quid, n.3.*

4 *Donatio inofficiosa non reuocatur à naturalibus liberis tantùm.*

5 *Naturales legitimati per rescriptum Principis quamuis habeantur pro verè legitimis, attamen non possunt dici ex legitimo matrimonio nati,*

L. Si

L. Si totas. V.

Iidem AA. Cottabeo.

1 IMmoderata donatio in vnum ex filiis facta per natiuitatem reliquorum reuocatur ad legitimam vsque. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.8. tit.4. part.5. & l.3. tit.8. lib.5. noua Recop.* Tiraq. *in l. si vnquam, de reuocand. donat. verbo libertis, num 75. cum seqq. & verbo reuertatur, num.3.* Alphan. *collect.932.* Cou. *lib.1. var. cap.19. num.1. & num.4. vers. caterum* Clar. *in §. donatio, q.24. num.1. vers. scire debes, in fine,* vbi tenet per hunc text. quòd si pater habens vnum filium, illi donauit omnia bona, vel eorum partem, quam verisimiliter non donasset si alios filios suscipere cogitasset, tunc si alij superuiuant, reuocatur vsque ad legitimam tantùm. Raynald. Corsi. *indagation. iuris lib.2. cap.26.* Conan. *commen. iuris ciuilis lib.5. cap.10. num 3.* Bernard. *reg. 213. limit. 4.* vbi quòd donatio facta proprio filio non reuocatur in totum, sed vsque ad legitimam supernascentium liberorum. Soar. *tom.1. communium opin. lib.3. tit.17. num.1. pag.415.* Molin. *in tract. de inoffic donation. num.33. & de donat. factis in contractu matrimonij, num.48. & 58.* vbi ait donationem valere, & ratam manere, vsque ad virilem filij, cui facta est donatio, Gasp. Baëc. *de non meliorand. dotis ratione filiabus, cap.9. ex num.33.* vbi ait Doctores communiter consentire quòd donatio etiam amplissima filio non reuocatur nisi vsque ad legitimam recenter nati, & *num.48.* fatetur dispositionem huius l. procedere, etiamsi pater de aliis filiis cogitauerit. Anton. Gom. *var. tom.2. cap.4. n.11. col.1. vers. si verò fiat,* Molin. *de primog. lib.4. cap.2. num.81.* Guttier. *de iuram. confirm. p.1. cap.9. num.11.* Fachinæ. *controuers. lib.3. cap 89* Cardos. *in praxi iudicum, verbo donatio, n.41.* D. Barbos. *in l.2. in princ. p.1. num.168. in fine, ff. soluto matr.* vbi dicit quòd si donatio sit facta filio, aliis postea susceptis non reuocatur donatio in totum, sed tantùm pro legitima competenti filiis postea natis, & *num. 171. vers. & tenebis,* dicit menti tenendumquòd In reuocatione legitimæ, quæ fit iuxta hanc l. filius, qui postea nascitur, debet considerari, quasi natus tempore, quo facta fuit donatio fratri per patrem, quo tempore attento reuocata censebitur donatio quatenus eius legitima tunc valeret. latè Molin. *de Iustit. tract.2. disp.283. à princ.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.3. tit. de donation. resol.4. num.12.* latè etiam Castill. *quotid. controuers. lib.2. cap.13. num.40. in princ.* vbi ait hunc text. communiter interpretari, vt scilicet donatio facta à patre filio, quem vnicum habebat, reuocari quoad legitimam bonorum portionem filiis postea natis competentem.

3 De iure Regni Castellæ quid resoluendum, magna est altercatio, si ponamus quod pater, qui vnicum tantùm filium legitimum habebat, donauit ei omnia bona sua, vel magnam partẽ eorum, & postea nati sunt alij filij legitimi, pro qua parte reuocari debeat donatio, an in totum vt omnia bona patris diuidi debeant æqualiter inter omnes filios donatoris, an verò quoad legitimam tantùm, quæ filiis natis competere debet, vt inde remanere debeat penes filium, cui facta fuit donatio, tertium & quintum bonorum, in quibus potuit vltra legitimam meliorari per patrem attento iure Regio? Et quamuis Gregor. Lop. *l.8. in verbo à vero, vers. & quid si donatio facta iam nato, tit.4 part.5.* & D. Barbos. *d.l.2. in princip. part.1. num 196.* existimauerint prædictam donationem reuocari aliorum filiorum natiuitate quoad integram parentis substantiam excepta quinta & tertia bonorum parte. Contrarium tamen, immo præfatam donationem simpliciter factam reuocari quoad legitimam filiis natis competentem, detractis tamen priùs quinta & tertia partibus, quarum respectu non reuocatur donatio, tenent Anton. Gòm. *d. tom.2. cap.4. num.11. vers. & per consequens hodie in nostro Regno,* Couar. *d. lib.1. var. cap.19. num.4. vers. caterum ad institutum,* Meres *de maioratu part.1. q.21. num.30.* Molin. *de primog. lib.4. cap.2. num.81.* Gasp. Baëc. *d. cap.9. num.48.* Guttier. *d.p.1. cap.9. ex num 14 vsque ad num.17.* Molin. *de Iustit. tract.2. disputat.283. ex num.3. vsque ad num.10.* Castill. *vbi supra.*

Ex quocunque legitimo matrimonio nati] Notatur ad hoc quòd donatio inofficiosa non reuocatur è naturalibus liberis tantùm, vt per Aluar. Valasc. *consult.94. num.7.* 4

Quamuis legitimati per Principis rescriptum, habantur quoad omnoem effectum pro verè legitimis, ad notata per Surd. *de aliment. tit.1. q.8. per tot. & q.11. num.12. cum seqq.* Flores de Mena *in addit. ad Gam. decis.2. num.7.* Cald. Pereira *in resp. pro Sebastiano Limpo, num.43* Cabed. *Lusit. decis.69. num.2. p.2.* nihilominus tamen non possunt dici ex legitimo matrimonio nati, ac proinde non comprehenduntur sub hac dispositione, ex Paul. *in l. fin. num.6. de his, qui veniam atat. impetr.* Dec. *consil.155. col. fin.* Fusar. *de substitut. q.408. num.71.* 5

L. Cùm donatiouibus. VI.

Iidem AA. Demetrianæ.

IVdicium patris agnoscens, querelam inofficiosæ donationis amittit. Colligunt ex Ordin, Doctores citati *ad l.1. num.1. sup hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Tiraquel. *de retractu lig. §.1. gloss.9. num.136.* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.19. cap.11. col.5.* Emman à Costa *in cap. si pater. de testam. lib.6. part.3. verbo priuare, num.21. vers. itaque.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.3. tit. de donation. resolut.4. num.11. vers. contra hanc.* 2

SVMMARIVM.

1 *Donatio matris immodica reuocatur per querelam inofficiosi, & num.2.*

3 *Dos filia excedens legitimam non potest reuocari ab aliis fratribus in eo quod excedit legitimam patre viuente.*

L. Si mater tua. VII.

Iidem AA. Ammiano.

DOnatio matris immodica per inofficiosi querelam reuocatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cuiac. *lib.5. obseru.14.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.19. cap.11. col.5.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab.3. §.22. n.4. pag.387.* vbi quòd dotem filiç, quç excedit legitimam, non possunt alij fratres reuocare in eo, quòd excedit, patre viuente. 2

SVM

SVMMARIVM.

1 *Donatio inofficiosa collata in vnum ex liberis, reuocatur ad quantitatem legitimam, & num. 2.*
3 *Consentiens alij donanti, rem ipsam donare videtur.*
4 *Dominus, pro marito.*

L. Si liqueat, VIII.

Iidem AA. Auxanoni.

1 DOnatio inofficiosa in vnum ex liberis collata reuocatur ad legitimæ quantitatem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *l. 1. num. 1. supra hoc tit.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Clar. *in §. donatio, quæst. 24. num. 2.* Alexan. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de donat. resolut. 4. num. 1.* Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo totum, num. 4* Stephan. Grat. *discept. forens. cap. 751. num. 14.* Gregor. XV. *decis. 539. num. 2. cum seqq.* Merlin *de legit. lib. 2. tit. 1. quæst. 21. num. 25.*
3 Notatur ad hoc quòd qui consentit alij donanti, rem ipsam donare videtur, vt per Tiraquel. *de iure mariti gloss. 5. num. 149. & in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 349.* & è contra qui non potest donare inofficiose in præiudicium filiorum, eodem modo non potest consentire in tali actu, in quo ex eius consensu resultet donatio, Roder. Xuar. *in repetit. l. quoniam in prioribus, ampl. 10. numer. 69. in medio.*
4 *Consentiente domino.*] Id est, marito, vt per Tiraq. *ad l. 1. connub. gloss. 1. part. 1. num. 14.* vbi tamen affirmat dominum hic dici respectu rerum donatarum, quarum scilicet maritus erat dominus, non autem respectu vxoris. Cassan. *in catalog. gloriæ mundi p. 2. consider. 28.*

SVMMARIVM.

1 *Querela inofficiosa donationis, æquiparatur querelæ inofficiosi testamenti, & vltra quinquennium non durat, & num. 2.*
3 *Actio ad reuocandum donationem inofficiosam durat solum quinquennio.*
4 *Querela inofficiosa donationis ad instar querelæ inofficiosi testamenti introducta est.*
5 *Ius dandi de inofficiositate præscribitur spatio quinque annorum.*

L. Non conuenit. IX. & vlt.

Imp. CONSTANT. A. & IVLIANVS C. *Olybrio.*

1 QVerela inofficiosæ donationis, æquiparatur querelæ inofficiosi testamenti, & vltra quinquennium illa non durat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 19. cap. 12. col. 5. vers. sed huic sententiæ,* Emman. à Costa *in cap. si pater, de testam. lib. 6. p. 3. verbo priuare, num. 14. 20 21. vers. 3.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de donat. resol. 4. n. 14.* vbi quòd querela inofficiosæ donationis quinquennio durat, vti querela inofficiosi testamenti, Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp. 183. n. 11.*
3 vbi quòd actio ad reuocandam donationem inofficiosam durat solùm quinquennio, & *num. 13.* quòd querela inofficiosæ donationis ad instar querelæ inofficiosi testamenti introducta est. Rota apud Merlin. *de legitima decis. 65. num. 12.* vbi quòd ius dandi de inofficiositate præscribitur spatio quinque annorum. 4 5

De inofficiosis dotibus.

TIT. XXX.

QVEMADMODVM querela inofficiosæ donationis exemplo querelæ inofficiosi testamenti introducta est; ita etiam querela inofficiosæ dotis, quæ eandem vim habet, id est, tantum ex dote detrahit, quantum legitimam conficiat iis, quibus legitima debetur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia vide Campeg. *de dote part. 1. quæst. 55.* Vincent. de Franchis *Neapol. decis. 170.* Grammat. *decis. 90.* Viui. *decis. 434. n. 9. cum seqq.* Merlin. *de legitima lib. 2. tit. 1. q. 20. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Dos immodica in vnam filiam collata lædens aliorum filiorum legitimam, per inofficiosi querelam reuocatur ad iustam legitimæ quantitatem, & numer. 2.*
3 *Actio inofficiosa dotis est ad instar querelæ de inofficioso testamento.*
4 *Mulier omnia bona sua potest dare in dotem & primo, & secundo viro.*
5 *Parens promittens filiæ dotem inofficiosam, & vltra metam legis Regiæ, an possit aduersus proprium factum venire agendo, vel excipiendo.*
6 *Dos inofficiosa an repeti possit cum fructibus excessus constante matrimonio.*
7 *ex Donatione inofficiosa facta à patre detrabitur pro portionabiliter legitima liberorum.*
8 *Dos si reuocatur quia est inofficiosa, socer dum viuit non potest eam facere reuocationem.*
9 *Dotis reuocatio an possit fieri viuo marito, mortuo patre.*
10 *Legum correctio in dubio vitanda est.*

L. Cùm omnia. Vnic.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Maximum præsidem Ciliciæ.*

DOs immodica in vnam filiam collata lædens aliorum liberorum legitimam per inofficiosi querelam reuocatur ad legitimæ iustam quantitatem. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Castr. Sichard. Aloys. Leo *fol. 62* Sebast. Neui. remissiue Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Anton Gom. *ad l. 29. Tauri n. 34. in med.* vbi iuxta secundam lecturam veram & communiter approbatã huius text. ex eo colligit quòd sicut donatio mera & pura reuocatur quando est inofficiosa in fraudem legitimæ filiorum, ita etiam quando est inofficiosa dos, & licèt text. non dicat, nec aperiat an intelliga 2

telligatur constante matrimonio, vel eo soluto, tamen cùm text. & Doctores loquantur simpliciter, & indistinctè, vtroque casu debet intelligi. idem An-
3 ton. Gom. *l. 50. Tauri n. 16.* vbi reddit rationem ideo non reuocari hic dotem immodicam ex eo quòd omnia bona data fuerunt in dotem, sed quia tendit dos in præiudicium legitimæ filiorum. Donel. *comment. iur. ciuilis lib. 19. c. 11. in fin.* Alphan. *collect. 43.* Vincent. de Franch. *decis. 170. n. 1.* vbi quòd actio in-
4 officiosæ dotis est ad instar querelæ de inofficioso testamento, Boër. *decis. 200. n. 4. & decis. 201. n. 1.* vbi quòd mulier omnia bona sua in dotem dare potest, primo & secundo viro, Ceuall. *commun. contra commun. q. 779. n. 127.* vbi dicit quòd secundùm veriorem huius text. intellectum mater dederat in dotem secundo viro bona sua in præiudicium filiorum primi matrimonij, & sic titulo oneroso, & nihilominus constante dicto matrimonio, ac matre viuente filij admittuntur ad querelam inofficiosæ dotis. Gutier.
5 *pract. lib. 3. q. 41. per tot.* vbi ex professo agit an parens promittens filiç dotem inofficiosam, & vltra metam legis Regiæ possit aduersùs proprium factũ venire
6 agendo, vel excipiendo, & *à n. 13.* disputat, ad dos inofficiosa cum fructibus excessus reperi possit etiam constante matrimonio Ioan. Bapt. à Costa *de portione rata q. 152. n. 14. & de remed. subsid. remed. 108. n. 5.* la-
7 tè Merlin. *de legitima lib. 2. tit. 1. q. 20. n. 1.* vbi quòd ex inofficiosa donatione à patre facta detrahitur proportionabiliter legitima liberorum. Cald. Pereira *ad rubr. tit. Inst. de inoff. test. n. 35.* vbi *n. 37. in pr.* ait quòd in hac l. solùm datur querela ad rescindendas dotes immensas respectu legitimæ, cui nocere non licet; at verò *in l. hac edictali, de secund. nupt.* datur actio ex lege ad reuocationem eius, quod mater secundo marito donauit, aut ex causa dotis debet, etiamsi legitimæ non nocuerit, & sic ad diuersa sunt illa remedia inuenta, scilicet querela respectu legitimæ, & remedium *d. l. hac edictali*, respectu residui, si forte quid maius legitima mater marito dedit, quod excedat filio relicta, Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 2. cap. 69.* Campeg. *de dote, p. 1. q. 55.* D. Barbos. *in l. 2. in princ. p. 1. n. 174. in med. ff. solut. matrim.* vbi ait hunc text. generaliter constituere quòd dos inofficiosa reuocetur quatenus opus est vt legitima aliorum filiorum suppleatur.

8 Eleganter, vt solet, pro materiæ notitia aduertit D. Barbos. *loco proxime cit. n. 171.* quòd si dos reuocatur quia inofficiosa est, socer dum viuit non potest eam facere reuocationem, quia non facilè debet audire contra proprium factum, quinimo neque filij viuo patre, vt ibi aliorum auctoritatibus cóprobat.
9 Mortuo autem patre controuersum est, vtrùm hæc reuocatio dotis possit fieri viuo marito & quamuis constante matrimonio prædictam reuocationem non esse concedendam existimauerint Bernard. *regul. 215.* Afflict. *decis. 86. ad fin.* Thom. Grammat. *decis. 90. num. 3.* Contrarium tamen, immo alios filios posse reuocare dotem inofficiosam, etiam constante matrimonio, meliùs tuentur Cęs. de Vrsill *ad Afflict. d. decis. 86* Matienz. *l. 3. gloss. 6. num. 3. tit. 8. lib. 5. noua Recop.* D. Barbos *d. loco n. 171.* vbi dicit pro hac parte facere textum *in præsenti* in sua generalitate, & illam probare in Regno Castellæ expressè *l. 29. Tauri*, quæ hodie est *l. 3. tit. 8 lib. 5. noua Recop.*

10 *Leges legibus concordare promptum est.*] Notatur ad hoc quòd correctio legum in dubio est vitanda, vt per Cephal. *cons. 323. à num. 18. vol. 3.* Menoch. *remed. 4 adipisc. n. 21.* Franc. Bec. *cons. 1. num. 13.* Surd. *decis. 21. n. 19* Monet. *de distrib. quotid part. 2. q. 11. n. 29.* Cardin. Tusch. *pract. concl. tom. 2. tit. C, concl. 1046. n. 4. cum seqq.* quos & alios refero ego ipse *axiom. 60. n. 5.* Merlin. *de legitima lib. 1. tit. 1. q. 2. n. 4.*

De petitione hæreditatis.

TIT. XXXI.

CVM dictum sit de inofficiosi testamenti querela, & de querelis inofficiosæ donationis, vel dotis, quæ ad illius similitudinem sunt introductæ; nunc sequẽter agitur de petitione hæreditatis, quæ est actio, qua quis petit se declarari hæredem, hæreditatémque ad se pertinentem sibi restitui ab eo, qui pro hærede, vel possessore possidet, vnà cum personalibus præstationibus, veluti si possessor rem hæreditariam deteriorauerit, aut eius fructibus potitus sit. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. & VVesembec.

De materia vide Bellacomb. Viui. Vezin. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 18.* Rebuff. *in tract. except. n. 1015. cum seqq.* Donell. *comment. iuris ciuil. lib. 19. cap. 12.* Arimin. Tepat. *var. sent. tom. 1. tit. 514.* Franc. de Barry *de success. testati, ac intest. lib. 21. tit. 14. per tot.* Petr. Greg. *syntag. iur. p. 3. lib. 46. cap. 7. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Hæreditas à quo tempore euicta, restituenda, non attento discrimine an ad fiscum, vel priuatum pertineat.*
2 *Fisci & extranei idem quoad hæreditates, priuilegium.*
3 *Bonæ fidei possessores rerum hæreditariarum vsuras ante litem contestatam perceptas non reddunt post litem contestatam.*
4 *quoad Vsurarum restitutionem eadem est conditio possessorum bonæ, & malæ fidei.*
5 *Fiscus vtitur iure priuati, & sic iure communi, nisi casu de quo agitur, reperiatur specialiter priuilegiatus.*
6 *Possessor bonæ fidei tenetur in petitione hæreditatis quatenus ex fructibus factus est locupletior: malæ fidei tenetur à tempore malæ fidei, & litis contestatæ de perceptis, consumptis, & percipiendis, n. 7.*
8 *qui Fide bona possidebat, & ipsius hæres, tenentur restituere legitimo hæredi tum res omnes hæreditarias, quæ tempore litis contestatæ extabant, tum etiam fructus omnes, si quos commode inde poterunt percipere, & sua negligentia, aut culpa non perceperunt, &c.*

L. Senatusconsultum. I.

Imp. M. ÆLIVS ANTONINVS A.
Augurino proconsuli Africæ.

HÆreditas à quo tẽpore euicta restituenda, non 1
attento discrimine, an ad fiscum, vel priuatum
pertineat. Fisci & extranei idem quoad hæreditates 2
est priuilegium Item bonæ fidei possessores rerum 3
hæreditariarum vsuras ante litem contestatam per-
ceptas non reddunt post litem contestatam quoad 4
vsurarum restitutioné eadem est conditio bonæ, &
malæ fidei possessorum. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Castr. Bald. Sichard. Angel. Petr. Gilchen. Sebast.

Sebast. Nævi. remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant.*

5 *Non solùm ad fisci causas*, &c.] Notatur ad hoc quòd fiscus vtitur iure priuati, & sic iure communi, nisi in casu, de quo agitur, reperiatur specialiter priuilegiatus, vt per Martin. Laudens. *in tract. de fisco, in princ. quæst.* 14. Menoch. *cons.* 242. *n.* 9. *lib.* 3. Farinac. *fragm. crim. p.* 1. *lit. F, num.* 150.

6 *Nisi ex his locupletiores extiterint*, &c.] Notatur ad hoc quòd bonæ fidei possessor in petitione hæreditatis tenetur quatenus ex fructibus factus est locupletior, vt per Pinel. *in l.* 2. *de rescind. vend. p.* 2. *c.* 4. *n.* 61. Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.* 3. *lib.* 46. *c.* 7. *n.* 21.

7 *in fin.* vbi addit quòd malæ fidei possessor, qui sine titulo possedit, vel qui post litem contestatam suum titulum sufficientem nō potuit ostendere, à tempore malæ fidei, & litis cōtestatæ de perceptis, & consumptis, & de percipiendis, id est, qui per alium percipi potuissent, tenetur: subditque quòd post petitam hæreditatē quilibet possessor contestatus litem incipit esse malæ fidei, vel ex quo scire potuit, & denuntiatum ei fuit, Molin. *d. disp.* 246. *n.* 9. vbi agens de possidente bona fide, ait in vtroque foro solùm teneri restituere id, quod ex fructibus perceptis extat, & quantum ex consumptis factus est locupletior.

8 *Post litem autem contestatam*, &c.] Notatur ad hoc quòd qui bona fide possidebat, & hæres ipsius, restituere tenentur legitimo hæredi tum res omnes hæreditarias quæ tempore litis contestatæ extabant, tum etiam fructus omnes, si quos commodè inde poterant percipere, & sua negligentia, aut culpa non perceperunt; eodémque modo tenentur ad res eiusmodi hæreditarias & fructus earum emptores, qui post litem contestatam eas scienter emerunt, aut alio titulo acceperunt, vt per Molin. *de Iust. tract.* 2. *disp.* 246. *num.* 12.

SVMMARIVM.

1 *Fidei malæ emptor hæreditatis tenetur de fructibus, bonæ fidei post litem contest. ata fructus soluit, & n.* 2.
3 *Fructibus augetur hæreditas.*
4 *Actus vbi se habet ad prohibitum, & permissum, in dubio trahendus est ad permissum.*

L. Si post motam. II.

Imp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Marcello militi.*

1 Malæ fidei emptor hæreditatis tenetur de fructibus, bonę fidei post litem contestatam fructus soluit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Rot. Bonon. *decis.* 35. *n.* 2. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 19. *cap.* 12. *col. antep.* vbi de intellectu, Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.* 246. *n.* 15. Parlad. *lib.* 1. *rer. quotid. cap.* 5. *n.* 11. vbi dicit quòd idcirco hîc negat Imperator fructibus hæreditatem augeri, quia ab illo Museo hæreditatis peti non poterat, rationem reddit è vestigio Imperator, quia ille Museus neque hæreditatem, neque partem hæreditatis possidebat, sed res hæreditarias singulari iure, seu titulo, atque ita quia vniuersitatem possidebat, singulari rerū iure, id est, specialibus in rem actionibus conuenitur, in quibus quidem fructus post litem contestatam tantùm veniunt: verùm si petitio hæreditatis locum haberet, etiam ante litem contestatam, fructus restituendi 3 sent, quoniam fructibus augetur hæreditas, *l. pecunia verbum, §.* 1 *ff. de verb. sign.*

In gloss. *Probaretur.* Notatur ad hoc quòd vbi actus se habet ad prohibitum & permissum, in dubio trahendus est ad permissum, vt per Tiraq. *de retract. lign. §.* 30. *gloss.* 2. *n.* 34. & per hanc gloss. notat Mascard. *de probat. concl.* 1224. aliàs 1250. *n.* 51. quòd si præsumendo aliquid certa diei, vel temporis parte esset delictum, præsumendo autem alia parte non esset, debemus præsumere, ex illa parte, ex qua non resultat delictum. 4

SVMMARIVM

1 *Exclusus ab hæreditate vna actione proposita, aliam, & quidem diuersam actionem non amittit, siue actum sit petitione hæreditatis, siue querela absolutoria, non nocet agenti ex alia persona, vel causa.*
2 *Propter diuersitatem personarum rem petere diuersis modis possumus.*

L. Hæreditas. III.

Iidem AA. Epictesi.

Exclusus ab hæreditate vna actione proposita aliam, & quidem diuersam actionem non amittit, siue actum sit petitione hæreditatis, siue querela absolutoria, non nocet agenti ex alia persona, vel causa. Item propter diuersitatem personarum rem diuersis modis petere possumus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supra hoc tit.* 1 2

SVMMARIVM.

1 *Possessor à quo euincitur hæreditas, deducit sumptus, quos se fecisse probauerit in infirmitate, & funere defuncti, & num.* 2.
3 *Funeris impensa præferatúrne creditoribus habentibus hypothecam expressam.*
4 *Funeris sumptus, est omne id quod ante humatum corpus expenditur.*
5 *Meliorationes semper priùs probandæ sunt, vt de illis habeatur consideratio.*

L. In restituenda. IV.

Imp. ANTONINVS A. *Vitaliano.*

Possessor à quo euincitur hæreditas, deducit sumptus, quos se fecisse probauerit in infirmitate, & funere defuncti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Greg. Lop. *l.* 9. *verb. despues, tit.* 2. *p.* 5. vbi quòd potest quis retinere rem defuncti quousque sibi soluantur expensæ factæ in eius funere, vel infirmitate. Caualcan. *decis.* 32. *n.* 4. *p.* 1. vbi quòd in restituenda hæreditate potest quis retinere expensas funeris, & infirmitatis, Surd. *decis.* 255. Garc. Mastrill. *Sicil. decis.* 10. *n.* 10. Merlin. *de legitima lib.* 2. *tit.* 1. *q.* 15. *n.* 13. 2

Vtrùm autem impensa funeris præferatur creditoribus habentibus hypothecam expressam? vide Surd. *decis.* 112. & 255. Vincent. de Franch. *decis.* 51. Garc. Mastrill. *d. decis.* 10. Marta *voto* 8. *n.* 56. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 78. *p.* 2. Ioann. Garc. *de expensis cap.* 3

cap.8.num.23. Aloys.Ricc. *in collect. decis. collect.473.* Acti.*de infirmitate part.2.in verbo creditor funeris.*

4 *Sumptum funeris.*] Dicitur omne quod ante humatum corpus expenditur,& ad id necessarium est, *l.Hispan.12.tit.13.part.2.* Azeued.*l.13. à num.9.tit.6. lib. 5. noua Recopil.* Garc. Gironda *de privileg. seu exempt. explicat.n.417.* Gam. *Lusit. decis.308.* Garc. Mastril. *Sicil. decis.203.* Lauor. *var. lucubrat.tom.1. tit.2.cap.16.*quos refero *de appellatiua vers. vtriusque iuris signif.appell.107.num.1.*

5 *Erogasse probaueris.*] Notatur ad hoc quòd meliorationes semper prius probandæ sunt, vt de illis habeatur consideratio, vt per D. Barbos. *in l. diuortio,§.fin.p.2.n.33.ff.soluto matr.*

L. De hæreditate. V.

Idem A. Posthumianæ.

1 POssessor, qui hæreditatem restituit, deducit quod creditoribus hæreditariis hæreditario nomine soluit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1.suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.Hispan.36. tit.14. part.5.* vbi deciditur quòd hæreditatis bonæ fidei possessor hæreditate euicta retinet de bonis hæredis debita hæreditaria,quæ de suo iam soluit nomine defuncti,eleganter D. Barbos. *in l.diuortio.§ fin.part.2.num.5.ff. soluto matrim.* vbi refert veram concordiam inter *l. si pœna §.1.ff.de condict.indeb.*& textum *in præsenti,* nam *d.l.si pœna §.1.* procedit quando quis soluit nomine proprio, & quasi hæres verus, cùm re vera ipse non deberet, quia hæres non erat, & ideo condicit à creditoribus: at verò text. iste procedit quando putatiuus hæres soluit nomine hæreditario, & ideo non condicitur,quod colligitur ex verbis illis ibi, *creditoribus,eiusdem hæreditatis,* & sic constabat hæreditario nomine fuisse solutum,& etiam colligitur ex ratione ibi *suum receperunt*;illa enim ratio non concludit nisi intelligas nomine hæreditario factam fuisse solutionem. Donell.*commentar.iuris ciuilis lib.14. c.13.* vbi Osvvald. latè Gregor. Lopez Madeira *animaduersionum iuris ciuilis cap.13.per tot.*vbi de concordia huius text.cum *d.l.si pœne,§.1.*

SVMMARIVM.

1 *Iudicium cum minus legitimo tutore tenet inter auum & nepotem in eius potestate constitutum ratione dubitationis.*

2 *Declaratur text.l.si putes 6. de inoffic.dotib.*

L. Si putas. VI.

Imp. ALEXANDER A. *Firmino.*

1 RAtione dubitationis tenet iudicium cum minus legitimo tutore inter auum & nepotem in eius potestate constitutum. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.num.1. suprà hoc tit.*

2 Vide Hector. Rodriguez *in priuatis scholiis ad l. qui in aliena, ff. de acquir. hæred.* vbi docuit textum *in præsenti* necessariò debere intelligi in filio emancipato mortuo,cuius filij acceperunt bonorum possessionem post mortem eius, quam habuit ratam auus eorum, quod potuit facere secundùm dispositionem *d.l.qui in aliena, post princip.* & illi qui non sunt in potestate,non succedunt nisi de iure Prætorio, vt sunt liberi ex filio emancipato,vt probat *l si retentus,& l.fin.ff.de contra tabul.*

SVMMARIVM.

1 *Petitio hæreditatis non datur contra titulo possidentem, & ideo non excluditur per præscriptionem longi temporis,& num.2.*

3 *Petitio hæreditatis est actio mixta, quòd sit realis, num.4.*

5 *τò* Autem *ponderatur.*

6 *τò* Cæteris *ponderatur.*

7 *Petitio hæreditatis non conceditur hæredi contra titulo possidentem.*

L. Hæreditatis petitionem. VII.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Restitutæ.*

PEtitio hæreditatis non datur contra titulo possidentem,& ideo non excluditur per præscriptionem longi temporis.Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1 supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.Hispan.fin.tit.14.part.6.vbi gloss.3.*Tiraq. *de retractu lig.§ 1.gloss.10. num.14.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.19.cap. 12.col.10.* Petr. Gregor. *syntagm.iuris p.3. lib 46.cap.8 n.20.* Cacheran. *Pedem.decis. 56. num.1.* Gallin.*in comment.ad tit.de verbor. signif.lib 9 cap.24. num.8.* Molin.*de Iustit.tract.2 disp.246.num.14.*Cou. *practic.cap.12.n.2.vers. erit equidem.*latè Parlador.*rer. quotid.lib.1.c.4.§.11.per tot.*& maximè *à num.9.* vbi de intellectu. 2

Cùm mixta personalis actionis ratio, &c.] Ergo petitio hæreditatis est actio mixta,de quo vide Couarr.*practic.cap.12. in princip.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.19.cap.12.col.1.* Ias. *in §. sed ista,num.41.Instit.de actionib.*Parlador.*d.lib.1.cap.1 §.11. num.7.* vbi affirmat hanc actionem habere actionem personalem mixtam cum reali,late Nicol.Bellon.*supputationum iuris lib.2.cap.3.*vbi ait sibi semper visum fuisse legem hanc non modò probare quòd petitio hæreditatis sit mixta,sed potiùs quòd sit realis; nam dicitur *in hoc text.*petitioni hæreditatis non præscribi longo tempore, cæteris autem in rem specialibus actionibus sic; pondera aduersatiuam,*autem*,cuius natura est aduersari his,quæ sunt eiusdẽ generis;ergo petitio hæreditatis est realis:põdera rursus illam dictionem,*cæteris*,quæ est similium repetitiua, & in effectu *in hoc text.* videtur poni regula quòd in rem actionibus præscribitur longo tempore,vt *in vers.* *cæteris autem*; fallit in petitione hæreditatis, vt in principio l.& fallentia,seu exceptio debet esse de regula. Non obstare dicit verba textus suprà relata, quia non dicunt quòd petitio hæreditatis sit mixta, sed quòd ratio,id est, consideratio, quæ militat in personali mixta,puta *communi diuidundo*, seu *familiæ herciscundæ*, quæ licèt participent & de personali,& de reali, tamen respectu præscriptionis attenditur, quatenus participant de personali,vt scilicet tollantur spatio triginta annorum,similiter militat in petitione hæreditatis, quæ quamuis sit realis, ex quo tamen habet præstationes personales. *l. sed etsi lege. §.petitio,ff de petit.hæred.* respectu præscriptionis attendatur personalitas non realitas. 3 4 5 6

Notatur ad hoc quòd hæreditatis petitio non conceditur hæredi contra titulo possidentum,vt per 7

Cou.

Couarr. *practic.cap.12.num.2.* Menoch. *remed.1.adipisc.num.61.*

SVMMARIVM.

1 *de Persona defuncti prius inquirendum in iudicio an liber sit, nécne, quàm processus dirigatur ad hæreditatis petitionem.*

2 *Seruus non potest facere testamentum.*

L. Liber nécne. VIII.

Iidem AA. *&* CC. *Hasterio.*

1 DE persona defuncti prius inquirendum est in indicio, an liber sit, nécne, quàm ad hæreditatis petitionem processus dirigatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.*

2 . Ratio est, quia seruus non potest facere testamentum, Ordinat. Reg. Lusitan. *lib.4.tit.81.§.4.* Anton. Gom. *l.3. Tauri n.12.* Molin. *de Iustit.tract.2.disp.137. n.2.vers.seruus,* & vide posita *in collect.ad l.qui testamento, de testam.*

SVMMARIVM.

1 *Repudiantibus scriptis hæredibus, succedentibus ab intestato de iure ciuili, vel prætorio competit petitio hæreditatis.*

2 *pro Hæreditariis repetendis contra quemcunque detinentem datur actio.*

3 *Petitio fideicommissaria hæreditatis non datur aduersùs restituentem hæreditatem, datur eis qui intendunt se esse hæredes, seruato succedendi ordine, num.4.*

L. Si scripti. IX.

Iidem AA. *&* CC. *Demophile.*

1 REpudiantibus scriptis hæredibus succedentibus ab intestato de iure ciuili, vel prætorio competit hæreditatis petitio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 Vide Petr. Gregor. *syntagm.iuris p.3. lib.46. cap.7. n.9.lit.C,* vbi quòd pro istis hæreditariis repetendis datur actio contra quemcunque detinentem, & *n.12.*

3 *lit.T,* quòd fideicommissaria hæreditatis petitio non datur aduersùs restituentem hæreditatem, & *n.19.in*

4 *princ.* quòd datur hæc petitio hæreditatis eis, qui intendunt se esse hæredes, seruato ordine succedendi, vt primùm scriptis, & testamentariis, &, iis locum non habentibus, legitimis ab intestato.

SVMMARIVM.

1 *ex Possessione diutina præsumimus solemnitatem intercessisse extrinsecam, & n.2.limita vt n.4.*

3 *Solemnitas extrinseca non præsumitur quando est talis, cui partes renuntiare non possunt.*

L. Si filiusfam. X.

Iidem AA. *&* CC. *Theodosiano.*

1 EX diutina possessione præsumimus solemnitatem extrinsecam intercessisse. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1, n.1. supr. hoc tit.* Aloys. Leq *fol.62. verso.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. colligunt 2 Hippol. *singul.325.* Mantu. *lib.1.locorum cap.5.* Balb. *de præscript.3. part.princip.quæst.10.n.19.& 22.* Aym. *de antiq.tempor.part.3. in princip. n.1. cum seqq.* Boër. *decis.281 n.16.cum seqq.* Anton. Gom. *variarum tom.2. cap.11.num.17.col.2.* Tiraquell. *de iure mariti gloss 7. n.40 cum seqq.* Menchac. *de success creat. tom.1. lib.1. §.5.à n.24.& n.31.& controuers.illustr.part.1.c.61 n.8. cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib.3. præsumpt. 132, n.54. & con.189.n.9* Cacheran. *Pedem. decis.173.n.1.* Gam *Lusit.decis.49.* Mascard. *de probation.concl.238. n.5.vers.sequendo,& concl.1316.* aliàs *1322. in non. & conclus.1362.* Surd. *Mantuana decis.231. num.19.* latè Ioan. Garcian. *regul.144.* Marc. Anton. Eugen. *cons.8, ex n.7.tom.1* Burg. de Paz *cons.15. num.28.* Quarant. *in summ. Bullary, verbo alienatio, pag.34* latè Flores de Mena *var. lib.3. q.23.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo antiquitas 2.& verbo factum 18.& verbo bayres 13.* Cardin. Mantic. *de coniect.vltim.volunt.lib.12. tit.12.n.20.& tit.13.num.11.& de tacitis & ambig.conuent.lib.7 tit.12.num.2.* Nicol. Garc. *de benefic. part.12. cap.2.n.178.* Castill. *controuers. lib.4.cap.33. num.57.* Gonzal. *ad regul.8. Cancell.gloss.12.in princip.num.78.* Surd. *de aliment.tit.8.priuil.58. à n.112.* vbi quòd so- 3 lemnitas extrinseca non præsumitur quando est talis, cui partes renuntiare non possunt.

Limita quando ex ipso instrumento apparet so- 4 lemnitatem non interuenisse, Alex. *cons.1.n.n.4.* Bellacomb. *tom.2 commun.opin.lib 7 tit.14.num.229. pag.274.* Ioann. Garcian. *d.regul.144. n.22.* Auendan. *ad l.41. Tauri gloss 3. num.5.* Molin. *de primogen. lib.2, cap.6.num.74.* Anton. Gabr. *commun. lib.1.tit.de præsumpt.concl.1.num.57.* Mascard. *de probat.concl.1140, num.25. & concl.1316. num.33.cum seqq.* Menoch. *de præsumpt.lib.3. præsumpt.132.n.79.* Peregrin. *de iure fisci lib 6 tit 8.num.25.* Valasc. *consult. 162. numer.20.* Flamin. Paris. *de resignatione benefic. lib. 10. quæst.4. num.27.& 28.*

SVMMARIVM.

1 *Qualitatem possessionis non tenetur dicere conuentus in possessione hæreditatis.*

2 *Titulum possessionis, seu rei, quam possidet, nullus tenetur ostendere, procedit tam in prophanis, quàm ecclesiasticis, in omni actu, num.3. in beneficialibus quid, remissiuè, num.4. procedit eo magis, si possessio esset antiqua, num. 5. etiam respectu fisci, & Regis, seu Principis supremi, non recognoscentis superiorem, num.6. secus quando ius commune possidenti, & eius possessioni resistit, num.7. aut titulus necessarius est ad fundandam intentionem, vel exceptionem; tunc enim tenetur quis ostendere titulum suæ possessionis, num.8. aut res est talis, quòd sine titulo possideri non potest, num.9. vel possessor habet præsumptionem contra se, & actor in sui fauorem, num.10. vel quis possidet regalia, aut super regalibus agitur, num. 11. vel contenditur super iurisdictione, num.12.*

L. Cogi possessorem. XI.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA.
Æternali procon.suli Asiæ.

1 QValitatem possessionis conuentus non tenetur dicere in possessione hæreditatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup. hoc tit.*

2 Allegari vulgò solet hic text. ad hoc quòd titulum suæ possessionis, siue rei, quam possidet, nullus tenetur ostendere de qua regula late tractant, illamque multis exornant & declarant Nouell. *reg.217.* Socin.*reg.525.* Ioan. Garc *reg.465.* Bernard. *reg.136.* Gregor.Lop per text.*ibi in l.1.tit.10.part.3.* Guilielm. Benedict.*in cap.Raynutius, verbo, & vxorem nomine Adelasiam,decis.2.n.21.* Palat *in rep.cap.per vestras, de donat.inter virum & vxor.notab.2.§.1.num.45* Ias.*in §. actionum,n.201.Instit.de action.b.* Anton. de Padil. *in l.altius,de seruit.& aqua,ex num.4.* Menchac.*de success. resolut.lib 1.§.7.n.19.& 20.* Boër. *decis.313.n.1.& 3.* Afflict.*decis.265.n.87.* Marant. *de ordine iudic. part.4. dist.13.n.4.* Roland.*cons.89.num.21.& 26.lib.2.* Tiraq. *ad leges connub. l.11.n.11.& gloss 1.p.11.n.11.* Albert. Brun.*cons.108.* Cou. *in reg.possessor.p.2.§.10.n.6. versic. hinc.* Bellacomb. *tom.1.commun.opin.lib.4.tit.44 de iure emphyt.n.18.pag.682.& tom.2.lib.7.tit.2.de vsucap. n.54.pag.225.* Azeued.*l.2.à princip.tit.1.lib.4.noue Recop.* Aluar.Valasc.*de iure emphyt.quæst.8.num.6 & 20. cum seqq.* Achil.Pedrocha *consil.3.n.123.* Ioann.Garc. *de nobilitat.gloss.2 §.1.n.17.* Donell.*comment.iuris ciuilis lib.19 c.12.col.11.* Mascard. *de probat. conclus.590.* & latius *concl.1373.* Pereg.*de iure fisci lib.7.tit.3.n.17. cum seqq.* Zerol.*in praxi Episcop.p.1.verbo bulla, pag. 56.vers.ad 5.* Tiber Decian.*consil.7.n.21. vol.3.* Fului. Pacian.*de probation.lib.1.cap.7. ex n.82. & cap.61. ex n 7. vsque ad n.48.* Anton. Fab. *ad tit.de petit. hæred. defin.8.* Bobadil. *in sua politica lib.2. cap. 16. n.92.* Aloys.Ricc. *in collect. decis.part.3. collect.192. num.4.* Ceual. *commun.contra commun. quæst.820 n.27.* Cardin. Tusch. *practicar. conclus. tom 6. lit.P,concl.539.* Cardin.Mantic *de tacitis & ambig.conuent.lib.23 tit.6. num.4.* Bernard.Græuæ.*ad pract.Cameræ Imper.lib.2. concl.69 in consid* Garc Mastrill. *de magistratib. lib.3. cap.2.n.12.cum seqq.* latè Castill. *controuers. tom.7. de tertiis,cap.16.n.3.cum multis seqq.*

3 Quæ quidem regula procedit tam in prophanis, quàm in ecclesiasticis, & in omni actu, vt adnota-
4 uit Mascard *d.concl.1373.n.1.in fine.* Sed quid in beneficialibus, vide Ioann.Selu.*in tract.de benefic.p.2.q 25.* Fului.Pacian.*d.cap.61.ex n.36.* vbi notabiliter declarat, atque distinguit, Aloys.Ricc.*d.collect.192. num.4.* Cou *d.n 9.* Azeued.*d.l.2.n.5.* vbi etiam distinguit.

5 Et tanto magis dicta regula procedit, si possessio esset antiqua, tunc enim præsumitur pro titulo, ob idque sic possidens non cogitur illum probare, ex Mascard.*d.conclus.1373.ex num 2.*

6 Procedit etiam regula nostri textus respectu fisci, & Regis, seu Principis supremi non recognoscentis superiorem, qui non potest citare vasallos, vt ostendant titulos. quibus possident bona, aut terras suas, vt per Anton. de Padil. *in dict. l. altius, num. 3.* Aluar. Valasc. *dict. quæst. 8. num. 20.* Pereg. *dict. lib. 7. tit. 3. ex num. 13.* vbi inquit quòd possessor à fisco conuentus non cogitur docere titulum suæ possessionis, sed fiscus actor tenetur implere suam intentionem.

7 Limita primò regulam huius text. non procedere quando ius commune posidendi & eius possessioni resistit, tunc enim tenetur possessor ostendere titulum suæ possessionis, siue rei quam possidet, vt per Curt.iun.*consil 50.num.2.lib.2.* Palat.*vbi sup.num.46. & 47.* Anton.de Padil. *in d.l.altius num.6.& 7.* Azeued. *in d.l.2. num.2.* Aluar. Valasc. *dict. q.8. num.6.* Fului Pacian.*d. lib.1.cap.61. num.26.* vbi huius limitationi exemplum esse dicit quando laici possident Ecclesiam, decimas, vel quid aliud spirituale, quod de iure communi possidere non possunt, & *num.27.* exemplificat etiam in omnibus, qui possident rem, quam de iure communi non possunt habere sine assensu superioris, & ideo cùm feudum, & emphyteusis requirant consensum alienum, vasallus, & emphyteuta domino requirenti obstendere debent titulum suę possessionis, Cened.*ad Decretal.collect.144. num 70.*

Limita secundò quando titulus necessarius est 8
ad fundandam intentionem, vel exceptionem, tunc enim tenetur quis ostendere titulum suæ possessionis, vt per Cardin.Tusch. *d.tom.6.lit.P,concl.539. num.4.*

Limita tertiò quando res est talis, quòd sine titu- 9
lo possideri non potest, vt per Pereg. *dict. lib.7. tit.3. num.21.* vbi subdit id esse generale in eo, qui possidet quod ad se de iure communi non spectat, sed ad alium, Fului. Pacian. *d.cl. cap.61. num.36.* vbi latiùs explicat.

Limita quartò quando possessor habet præsum- 10
ptionem contra se, actor in sui fauorem, tenetur enim tunc ostendere titulum suæ possessionis, Achil. Pedrocha.*cons. 3.num.124.* Card.Thusch. *d.cons.539. num.5.*

Limita quintò quando quis Regalia possidet aut 11
super Regalibus agitur, tunc enim possessor, tenetur ostendere titulum suæ possessionis, alioquin ad fiscum Regij instantiam, & eius Procuratoris fiscalis rectè priuari poterit, vt per Anton. de Padil *in dict.l.altius, num.6. & 7.* Aluar.Valasc. *d.q.8.ex n.22. & num.36.* Pereg.*d.lib.7.tit.3.num.21.*

Limita sextò quando etiam super iurisdictione 12
contenditur, tunc enim tenetur possessor ostendere titulum suę possessionis, & manifestissime de suo iure docere, nam & iuris communis decisio, & præsumptio ei resistit, & regulæ omnes in fauorem Regis assistunt, Roder.Xuar. *alleg.7. num.7.* Anton. de Padill. *in l.aquam, num.7.* Cou. *pract. cap.1. num.11.* Aluar. Valasc. *d.quæst.8. num.22.* Garc. Mastrill. *de magistrat. lib.3. cap.2. num.12. & 17.* Et addit ideo Valasc. *citato loco ad fin. vers. adde septimam conclus.* quòd adstringi possunt Duces, Comites, & Marchiones ostendere titulos suarum dignitatum.

SVMMARIVM.

1 *in Hereditatis controuersia legatarij possunt agere contra haredem scriptum.*

2 *Creditores defuncti, item legatarij possunt agere contra honorem, non obstante pendentia hereditatis, & num.3.*

4 *Res litigiosa alienari potest ex causa necessaria.*

5 *Heres putatiuus si probabiliter dubitabat vtrùm esset hæres, in dubio videtur soluisse nomine hereditario, vel nomine veri heredis.*

6 *Iudicium centumuirale pro querela inofficiosi, & hereditatis petitione.*

L. Cùm

L. Cùm hæreditatis. XII. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Iuliano. P. P.*

1 IN controuersiis hæreditatis legatarij possunt age-
2 re contra hæreden scriptum Creditores defuncti, vel legatarij possunt agere contra hæredem, non obstante pendentia hæreditatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Lancel. *de attent. p. 2. cap. 4. limit. 26.* Cuiac. *lib. 9 obseru. 27.* Alual. Valasc. *consult. 90. num. 3.* vbi aduertit quòd quando tertius est, qui mouet quæstionem particularem siue debiti, siue legati, siue libertatis, non supersedetur in particulari propter iudicium vniuersale, & subdit in hoc discriminari textum *in præsenti a l. si quis libertatem, ff. hoc tit.* quia hîc agit tertius contra vnum ex collitigantibus, & quia non datur præiudicium, non supersederetur in iudicio particulari; at illic agit vnus ex collitigantibus contra tertium, & supersedetur propter præiudicium, *& consil. 128. num. 11.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst. 7. num. 9.* latè Rebuff. *in tract. exception. num 58 cum multis seqq.* vbi *num 588. & seq* resoluit iudicium singulare ante petitionem hæreditatis posse intentari quando alias, qui vindicaret rem sibi debitam quam ex testamento peteret, vel vbi tertius pendente iudicio petitionis hæreditatis mouere singulare iudicium contra petitorem, vel possessorem.

4 Notatur ad hoc quòd res litigiosa ex causa necessaria potest alienari, vt per Tiraq. *de retractu lign. § fin. num. 2* Benintend. *Bonon. decis. 48. n. 15.* Lancel. *de attent. p. 2. cap. 4. limit. 8. num. 2. & 10. cum seqq.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. verbo litigiosi vitium, concl. 386. num. 12* Farin. *fragment. crimin. p. 2. lit. L. num. 259.* vbi *num. 260.* refert dici alienationem necessariam primò per confiscationem bonorum; secundò, quæ fit ex causa retractus. tertiò quæ fit ex causa de præterito; quartò quando debitor suo creditori dat in solutum rem litigiosam

5 *Sin autem ex contractibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd si hæres putatiuus probabiliter dubitabat verû esset hæres vt quia sibi iam mota erat controuersia super hæreditate, in dubio videtur soluisse nomine hæreditario, id est, suo si esset hæres, vel nomine veri hæredis, nam & pendente lite soluere potest, vt per D. Barbos. *in l. diuortio, §. fin. num. 5. in princ. ff. soluto matrimonio.*

Omnimodo bona fidei, &c.] Vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 19. cap. 14. col. 2.*

6 In gloss. *Centumuiralis.* ibi, *qui erant centum numero*, &c. Notatur ad hoc quod centumuiralia iudicia erant grauiora, quæ à centumuiris iudiciabantur, de quo latè Guid. Pancirol. *in thesauro var lect. lib. 1. cap. 35. de centumuiralibus iudiciis & hasta.* latè Caluin *in suo Lexic. iuridico, verb. centumuirale iudicium,* vbi ait in hoc text. accipi pro inofficiosi testamenti querela & petitione hæreditatis.

De rei vendicatione.

TIT. XXXII.

AB actione de vniuersitate id est, de hæreditate, transit ad singularum rerum petitionem, hæc actio vocatur rei vindicatio, & est species vendicationis, nam res hîc accipitur pro certa specie. *ff. eod. l 6.* id est, pro corpore. Non solùm autem corpora vindicantur, sed etiam res incorporales. Omnis autem actio in rem appellatur vindicatio, *Instit. eod. appellamus.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. VVesemb. item Petr. Gilchen, Sichard Giphan. *tom. 1 pag 158.*

De materia tituli vide Viui. Soar. & Villalob. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 19.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 20. cap. 1.*

L. Etiam per alienum. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS. AA. *Ceciliæ.*

PEr seruum bona fide possessum possessio acqui- 1
ritur ex re ipsius possessi, & opera possidentis Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concordant.*

SVMMARIVM.

1 *Ædificium cedit solo, & soluto ædificio materia ad pristinum reddit dominum, & num. 3. intellige vt num. 2.*

4 *Proponuntur intellectus diuersorum, & num. seqq. vsque ad fin.*

L. Si inferiorem. II.

Imp. ANTONINVS. A. *Aristeneto.*

ÆDificium cedit solo, & soluto ædificio materia 1
ad pristinum dominum redit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* post omnes Petr. Gilchen. *tom. 1. fol. 705.*

Vide *l. Hispan 42. tit. 28. part. 3.* vbi statuitur ce- 2
dere solo quod ædificatur, vel seritur mala fide in solo alieno, Socin. *regul. 111.* Riminald. *consil. 238. num. 12.* Francisc. Vegg. *consil. 53. num. 36.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo ædificare, num. 3.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 4. cap. 33.* Donat. à Fina *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 1. de acquir. possess. num. 179. pag. 210.* vbi quòd dominus soli est dominus ædificij superpositi, Surd. *decis. 40. num. 6.* vbi quòd ædificium mala fide factum in re aliena cedit solo, secus quando factum est à domino rei, *& dec. 78. num. 10. & decis. 168 num 3.*

Eius materia ad pristinum dominum redit.] Pro- 3
bat hic text. quòd si quis sua materia in alieno solo sciens ædificauerit, & ædificium postea conuenerit, ędificij dissoluti materia ad pristinum dominum reuertit: cui ex diametro aduersari videtur I. C. *in l. adeò quidem, §. ex diuerso, ff. de acquir. rerum domin.* qui aperte respondit materiam illam ad eum spectare, qui quidem sit dominus soli.

Ad quæ iura concilianda plures intellectus Do- 4
ctores excogitarunt, & in primis Accurs. *in d. l. adeo quidem, §. ex diuerso, in verb. competit*, ita distinctionis fœdere componere nititur. Aut enim, inquit, quis ex propria materia in alieno solo ædificauit, aut ex aliena materia: priori casu, quia tunc animo donandi ædificare videtur, cessat vendicatio materiæ etiam diruto ædificio, & ita procedit textus

in d. §. ex diuerso. Secundo verò casu, quia non præsumitur donare, cùm res non sit sua, habet locum vendicatio, & ita procedit text. *in præsenti*, sequuntur Barthol. & Odofred. *hic*. Balduin. *in d. §. ex diuerso, num. 3. & 4.* Ioann. Garc. *de expensis, cap. 5. num. 22. per tot.* Pichard. *in §. cùm in suo solo, num. 8. Instit. de rerum diuis.* Menoch. *de arbitr. casu 258. num. 83.* vbi subdit in casu *d. §. ex diuerso*, illum ædificantem non tollere, nec abradere materiam etiam diruto ædificio, quia ibi concurrunt tria, ex quibus colligitur prædictum ędificantem voluisse materiam illam donare domino fundi, hoc est, quod in fundo alieno ædificauerit: secundò scienter, & sic mala fide ædificauerit? deinum tertiò ædificauerit ex propria materia. hoc sanè casu coniecturam faciunt ædificantem illum voluisse donare ipsam materiam, cùm alia præsumptio, quàm donationis capi nó possit, & subdit idem Menoch. in casu huius text. diuersum esse, quia hoc non constat ædificatum ex propria materia, sed potiùs ex aliena, ibi, *si non donandi animo* non enim verba hæc protulisset Imper. si materia fuisset propria ędificantis, quia satis diceretur donasse ex *d. §. ex diuerso*. Vtrùm hæc conciliatio nullo modo recipienda est, nullum enim verbum adest in hoc text. quo significetur Imperatorem loqui, cùm quis ædificat ex aliena materia, immo verba illa *si non donandi animo*, magis propriè conueniunt ei, qui est dominus materiæ, quàm ei, qui non est, Item quia est absurdum vt magis succurratur ad recuperandum materiam alienam, quàm propiam tum denique quia text. iste apertè probat dominium materiæ redire etiam ad malæ fidei possessorem, nisi probetur animo donandi ædificasse.

5 Secundo loco Eguinar. Baro *in dict. §. ex diuerso*, aliter sensit. Tradidit enim malæ fidei possessorem censeri animo donandi ædificasse in alieno solo, & ideo materiam vendicare non posse, vt *in d. §. ex diuerso*; probare tamen potest se non animo donandi impendisse, & tunc materiam vendicare potest. quo casu accipi debere textum *in præsenti*, asserit idem Eguinar. eum sequuntur Hubert. Giphan. *ad §. nec tamen ideo is, in versic. quia voluntate eius, Instit. de rerum diuis.* Iul. Pacius *cent. 6. de acquir. rerum dominio, quæst. 9.* Sed iste intellectus non videtur admittendus, nam repugnat decisioni huius text. in quo ponitur regula pro malæ fidei possessore, vt re separata possit materiam regulariter auferre, & limitat si animo donandi id fecit, ergo probatio huius limitationis non spectat ad istum malæ fidei possessorem, maximè quia in dubio nunquam præsumitur donatio, ex vulgatis iuribus.

6 Tertio loco Sarmient. *lib. 1. select. cap. 10. num. 10. ad fin.* existimauit textum *in præsenti*, dum probat dominium materiæ redire ad malæ fidei possessorem, debere intelligi iure retentionis, argum. *l. plane 41. ff. de petit. hæred.* Sed neque hæc responsio placet, quia hic text. *in fine*, sentit dominium redire ad malæ fidei possessorem, & qui tantùm habet ius retentionis, non dicitur habere rei dominium, vt colligitur *ex d. l. adeò, §. ex diuerso*; item hic agitur de malæ fidei possessore, cui minimè competit ius retinendi, sed tantùm abradendi, *l. domum, ad fin. infr. hoc eodem tit.*

7 Quarto loco Cyn. *num. 1. in præsenti*, credidit textum *in præsenti* intelligi debere in colono, vel inquilino, qui rem alienam possidet volente domino; nam quamuis is non, possit dici possessor bonę fidei, quia non possidet animo domini. *l. apud antiquos, vers. cum igitur, de furtis*, quia tamen ex iusta causa rem alienam detinet, ædificando ex sua materia in alieno non amittit proprietatem materiæ, & ideo diruto ædificio illam vindicare potest, vt est expressum *in l. habitator, 59. hoc tit.* Probant hunc intellectum, & Cyn. eius auctorem sequuntur Bald. *num. 2. in fine*, Albert. & Fulgos. *ad finem*, Sichard. *num. 7. in præsenti*, Mynsing. *in d. §. ex diuerso*, vbi Thom. Lini & VVesemb. *num. 1.* Redoan. *de rebus Eccles. non alien. pag. mihi 413. num. 6.* Sed hic intellectus, quamuis in se verus sit, tamen non conuenit finalibus verbis huius text. qui loquitur in possessore bonæ & malæ fidei; inquilinus autem, vel colonus non possident, sed detinent, vt aduertit Bart. *l. in fundo, num. 11. ff. hoc tit.* nequem in illis potest considerari mala fides cùm voluntate domini possideant, & ideo animum obligandi dominium videantur meliorationes fecisse, qua ratione competit eis actio ad eas petendas, *l. dominus 57. §. 1. ff. locati, l. in hoc iudicium 14. §. diuersum, ff. commun. diuid.*

Quinto loco Iul. Capra *in d. §. ex diuerso*, ad supradicta iura acutissimam quidem attulit interpretationem; tradidit enim quod dicitur in hoc text. dissoluto ædificio eius materiam ad pristinum dominum redire, eo casu verum esse, quando idem ille, qui ædificium construxit, illud dissoluit, id enim iuris rationem dictitare, vt quemadmodum soli dominus ædificij dominium acquisiuit, ob id, quòd suo solo impositum id fuit; ita etiam contrario casu, quia ab ædificante dissolutum fuit, eius ædificij dominium amitti, & sic etiam is, qui ædificauit, si dominium materiæ amisit, ea ratione, quia in alieno solo ædificauit, materia recepta post dissolutum ædificium eius, vt possessionem, ita & dominium recipiat, iisdem enim modis, quibus dominium amittimus, iisdem quoque ipsummet dissolui, adeò notum est quàm quod notissimum, *ad l. ferè, ff. de regul. iuris*, cum concordantibus: quamuis enim mala fide fuerit ædificatum, tamen dissolutio ab ipso ædificante facta rem in pristinam causam restituit, text. *in præsenti*, vbi notandum non dici quòd prior dominus vendicare possit, sed quòd sicut materia discessit alieno loco imposita, ita & ab eo exempta ad ipsum dominium redit, *ad l. qui res, §. vlt. ff. de solut.* Quòd si verò soli dominus postquam possederit ædificium id dissoluerit, obtinere quod *in d. §. ex diuerso*, dicitur, putat Iulius Cap. *d. loco*, videlicet materiam vendicari ab eo, qui ædificauit, non posse. Cui interpretationi adhæsisse visus est Petr. Heig. *in d. §. ex diuerso, num. 6. & 7.* Sed neque illa, licèt subtilis, recipienda est, cùm enim quis in alieno solo sciènter ex suæ materia ædificat, vtique voluntate sua amisisse proprietatem ipsiusmet materiæ intelligitur, eámque donasse, *d. §. ex diuerso*; cùm itaque semel alienauerit, seu donauerit, consilium suum mutare, & donationem postea reuocare ampliùs non potest, ad not. *in cap. mutare, de regul. iuris lib. 6.* Tum etiam, quia nulla esset pœna considerabilis in alieno solo ædificantis si quandocunque ædificium constructum destruendo materiam illam, quam semel amiserat, iterum reacquireret ac adipisceretur. 8

Sexto loco Herman. Vult. *in §. cùm in suo solo, num. 2. Instit. de rerum diuis.* vbi Bercholten. *in fine*, & Thaddæ. Piso *in comment. ad d. §. ex diuerso, num. 4.* ita distinguunt. Aut loquimur inspecto iuris rigore, aut æquitate inspecta. Primo casu procedit decisio *in d. §. ex diuerso*; secundo verò hic text. noster. Et ratio est secundùm eos, quia non debet quis ex aliena iactura lucrum facere, vt Paulus loquitur de eo, in cuius fundum quis sciens & mala fide quid impendit, *in l. plane, ff. de petit. hæred.* Sed contrà apponitur *l. sumptus, ff. hoc tit.* vbi Papinianus scribit, 9

sumptus

sumptus in prædium alienum factos, peti quidem non posse, sed exceptione doli opposita per officium iudicis æquitatis ratione seruari, si à bonæ fidei possessore facti sint. Ergo à contrario si à malæ fidei possessore facti sint, æquitatis ratione seruari non debent.

10 Septimo loco Fachinæ. *lib.1. controuers. cap.55.* alium attulit sensum pro supradictis responsis conciliandis. Inquit enim quòd text. *in d. §. ex diuerso,* loquitur de ędificatione in alieno solo, is enim materiam vendicare non potest, quia voluntate eius intelligitur esse alienata, siue donata ei, qui dominus est soli, vt ibi loquitur Iureconsl. textus verò *in præsenti*, vbi totum contrarium deciditur, procedit cùm aliquis in alieno solo ædificat sciente & patiente domino, talis enim scientia, & patientia operatur vt materia vendicari possit: nam considerat quòd hìc Imperator loquitur de eo, qui in superiori parte domus habitabat, & simul dominus erat partis inferioris; quamobrem præsumitur non ignorasse ædificium fieri in parte inferiori: meritò Imp. considerata postea facti specie, & circonstantiis omnibus declarat dissoluto ædificio materiam vendicari posse, nisi animo donãdi fuerit imposita, de qua quidem specie non loquitur Iureconsl. *in d. §. ex diuerso.* Quòd autem patientia operetur repetitionem materiæ, probat text. *in l. plures, §. si donauit, ff. de doli mali except.* Sed iste intellectus stare non potest, quia in hoc text. non bene probatur quòd hic dominus sciret, & pateretur ædificari in suo solo, prout autumauit Fachinæus; hoc enim dumtaxat hic deciditur. Si inferiorem partem, idest, fundamentum, prout explicat gloss. *verbo ædificij*, ad te pertinere probas illud, quod vicinus tuus imposuit, domino tuo accrescit, &c. Ex his verbis non video colligi quod Imp. hìc loquitur de eo, qui in superiori domus parte habitabat.

11 Octauò & vltimò doctissimus D. Barbos. *in l. diuortio, §. fin. p. 1. num* 84. pro vera responsione aduertit quòd malæ fidei possessor ædificans in alieno, habet donandi animum quando consistente ædificio impensa abradi commodè non potest, alias donandi animum non videtur habuisse, sed magis abradendi: si igitur diruto ædificio velit in prædicto secundo casu abradere, dominium materiæ ad eum redibit, quia in hunc casum non videtur animum donandi habuisse, vt expressè tenet Loriot. *in tract. de fructibus, axiom. 14. in fine*, & in his terminis accipi debere textum *in præsenti* asserit idem D. meus, expendendo illius verba dum dicit dominium materię reuerti ad dominum, siue sit possessor bonæ fidei, siue malæ fidei, si non donandi animo fuerit ædificatú, sed possessor malæ fidei tantùm videtur habere animum donandi, quando consistente ædificio impensa abradi commodè non potest, aliàs secus, vt *supra* dictum est; ergo prædicta interpretatio apertè colligitur ex mente huius text. Vnde vera infertur explicatio *ad §. ex diuerso*, dú probat quòd qui scienter ex sua materia ædificat in alieno, sua voluntate videtur alienare proprietatem, adeò quòd nec diruto ædificio possit illam vendicare, quia debet intelligi quando consistente ædificio materia abradi non poterat, sine detrimento rei; cùm enim tunc videatur habere animum donandi, vendicare poterit, quantumcunque postea ex accidenti diruto ædificio materia potuerit abradi: cæterùm si, à principio abradi potuit, quia tunc cessat animus donandi, vt *suprà* diximus, diruto ædificio vendicari potest: text. hic *in fine*; & facit ratio *d. l. habitator 59. in fine. ff. hoc tit.* quam interpretationem vti veram sequimur, & amplectendam proponimus.

SVMMARIVM.

1 *Rem meam non meo nomine venditam vendicare possum.*
2 *Vendicatio rei alienæ consentienti, non inuito præiudicat.*
3 *Pretium soluens actione negotiorum gestorum hoc recuperat.*
4 *Consentiens alienationi rei suæ, aut sibi obnoxiæ, non potest repetere amplius, nec eam venditionem infringere.*
5 *Dominus rei post vsucapionem ipsius potest repetere pretium venditionis factæ ab illo non domino, tanquam ipsemet vendiderit.*
6 *Re mea ab alio vendita, vel præscripta, aut perempta, possum agere contra tertium, & num. 8.*
7 *Si Consentio rem meam vendi per alium, valet venditio.*
8 *Venditio vbi facta fuit ignorante domino, & sic verisimile est quod tertius eam vendidit, tanquam propriam, nomine suo vendicari potest.*

L. Mater. III.

Imp. ALEXANDER. A. *Dominæ.*

REm meam non nomine meo venditam vendi- 1
care possum. Venditio rei alienæ consentienti, 2
non inuito pręiudicat. Pretium autem soluens actio- 3
ne negotiorum gestorum hoc recuperat. Colligunt
ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*
& post omnes Aloys. Leo *fol. 63.*
Vide *l. Hispan. 54. tit. 5. part. 5.* Tiraq. *de retractu* 4
lig. §. 1. gloss. 9. num. 119 vbi quòd consentiens alienationi rei suæ, aut sibi obnoxiæ, non potest amplius repetere, nec eam venditionem infringere, &
num. 254. per hunc text. tenet quòd ipse dominus 5
rei post vsucapionem ipsius potest repetere pretium venditionis factæ ab illo non domino, tanquam scilicet ipsemet vendiderit. Negusant. *de pignorib. p. 5. membr. 1. num. 40. vers. præterea, & membr. 2. num. 43. vers. 5.* Capell. Tholos. & *ibi* addit *decis. 102.* Roder. Xuar. *allegat. 28. num. 23. & 24.* Burg. de Paz. *cons. 4.*
num. 6. Gam. *Lusit. decis. 21. num. 3.* vbi quòd re mea 6
ab alio vendita, vel præscripta, aut perempta, possum agere contra tertium. latè & eleganter D. Barbos. *in l. quæ dotis 34. ff. soluto matrim. num. 140.* vbi 7
per hanc l. tenet quòd si consentio rem meam vendi per alium, valeat venditio propter consensum meũ, non tamen videor consentire donandi animo, ac proinde pretium, quod habuit venditor, ab eo repetere possum. subdens quòd licèt lex ista loquatur in eo, qui post venditionem consensit alienationi rei suæ, tamen idem recipiendum est quando à principio prædictum consensum abhibuit, iuxta reg. *l. fin. ad Macedon.* & propter suam generalitatem semper consentiens pretium reperet, siue venditor vendat rem meam nomine meo, siue etiam suo tan-
quam propriam, & *in num. 141.* expendit hunc text. 8
vbi venditio facta fuit ignorante domino, & sic verisimiliter est quòd tertius eam vendidit tanquam propriam nomine suo, & dicit text. dominum eam vendicare posse ab emptore etiam non restituto pretio, subdens quòd si dominus postea ratam habuit venditionem illam, vel etiam à vendicatione rei repulsus est, quia scilicet res præscripta, vel perempta est, tunc potest pretium repetere à venditore; Expendit igitur quòd text. iste æquiparat hos duos casus quando dominus ratam habuit venditionem,

vel

vel quando res perempta fuit: sed in hoc casu certum est domino in subsidium competere actionem negotiorum gestorum ad pretium aduersùs vendentem; ergo idem in primo recipiendum est, iuxta reg. *l. qui neque, §. 1. ff. de rebus eorum*, per quam inductionem constat veriorem esse opinionem Martini, quam retulit gloss. *verbo non prohiberis, in hoc text.* quòd etiam re extante si dominus ratam habeat venditionem, habet actionem negotiorum gestorum ad repetendum pretium.

L. Aduersùs eos. IV.

Imp. GORDIANVS. A. *Muntano militi Africa.*

A Malæ fidei possessore præscriptionis titulo non munito res vendicari potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Possessor malæ fidei tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis, omnique causa damni. item necessarias dumtaxat impensas repetit, & vtiles expensas sine prioris status læsione detrahit, num. 2. & 3.*

4 *Fructus percepti, & qui percipi potuerunt, iubentur restitui à malæ fidei possessore, distinguendum. vt num. 5. limitatur num. 6. & 7. resoluitur, num. 8.*

9 *Possessor malæ fidei tenetur de omni causa damni dati.*

10 *Emptor bonæ fidei rei subiectæ restitutioni, recuperat pretium à venditore si ab eo prædicta res euincatur, & meliorationes ab eo factas ad eius euidentem vtilitatem à successore eiusdem rei.*

11 *Possessor malæ fidei consequitur expensas necessarias, easque deducere potest, & petere. Contrarium vrgetur, num. 12. difficultati occurritur, num. 13. proponitur mens auctoris & aliorum, num. 13. 14.*

15 *Impensæ vtiles non iubentur solui malæ fidei possessori, sed solum ei permittitur abradere, sine læsione status prioris.*

16 *Possessori malæ fidei licèt in foro externo denegentur expensæ vtiles, eas tamen deduci in foro conscientiæ.*

17 *Impensæ necessariæ non possunt deduci per malæ fidei possessorem iure retentionis, sed implorato tantùm iudicis officio. deduci possunt iure retentionis, & opposita doli mali exceptione, n. 18.*

L. Domum. V.

Idem A. Herusiano.

1 POssessor malæ fidei tenetur de fructibus perceptis; & percipiendis, omnique causa damni.
2 Item necessarias dumtaxat impensas repetit & recuperat, & vtiles expensas sine prioris status læsione detrahit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt. *l. Hispan. 44. tit. 28. par. 3. vbi gloss. 1.* Roman. *sing. 337.* Cop. *de fructib. lib. 7. tit. 3. cap. 9.* Boër. *decis. 44. num. 6. in fine*, vbi quòd malæ fidei possessor necessarias expensas deducere potest, Ioann. Bapt. à Costa *in tract. de facti scient. & ignor. distinct. 34. à n. 17.* Spin. *in speculo testament. gloss. 2. princip. n. 22.* vbi quòd malæ fidei possessor tenetur deducere expensas ex fructibus, Sarmient. *lib. 1. select. cap. 10. in princip.* Anton. Gom. *l. 46. Tauri, num. 2.* Petr. Gilchen. *in tract. de impensis, p. 1. cap. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo expensa, num. 2. & 4. & verbo melioramenta, num. 1. cum seqq.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 27. à num. 15. & num. 56. & 58.* Rebello. *de obligat. iustit. p. 1. lib. 2. q. 5. num. 2. cum seqq.* latè Sanch. *in præcepta. Decalogi lib. 2. cap. 23. numer. 97. cum multis seqq.* De conciliatione huius *l. cum l. planè, ff. de petit. hæred.* Marc. Anton. Delri *in suis miscel. in annot. ad hanc l.* Cuiac. *lib. 10. obseru. 1.* Euerard. Bronchrost. *cent. 3. assert. 17.* Petr. Gilchen. & Ioann. Bapt. Costa. *citatis locis.*

Cum pensionibus, quas percipit, aut percipere poterat, &c. Notatur ad hoc quòd fructus percepti, & qui percipi potuerunt, iubentur restitui à malæ fidei possessore, vt per Ias. *in l. apud Iulianum, fructus, num. 1. & 2. ff. de legat. 1.* Bart. *in l. ex diuerso, num. 4. ff. hoc tit.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 19. num. 14. pag. 417.* Ceuall. *commun. contra communes, q. 499. à princip.* Cabed. *Lusit. decis. 69. num. 1. p. 1.* vbi *à num. 2.* disputat cuius persona attendi debeat, petitoris, an possessoris, id est, an quos petitor percipere potuit, an verò quos possessor? Gonzal. *ad reg 8. Cancel. §. 7. proœm. num. 161.* vbi ait condemnationem de fructibus qui percipi potuerunt, solere fieri à Rota in tribus casibus. Primo contra violentem spoliatorem etiam sine armis, & possessorem; secundo quando agit pupillus minor, vel Ecclesia; tertio contra attentantem. 4

In hac quæstione verior Doctorum sententia sub 5 distinctione eam resoluit, vt scilicet possessor malæ fidei carens titulo, vt quia rem alienam vsurpauit, tenetur de fructibus, qui percipi poterant si; verò habeat titulum, vt quia emptione aut donatione accepit scienter à non domino, excusatur à fructibus, qui percipi poterant. ita Siluest. *in summ. verbo restitutio 3. q. 9. l. Reg 40. tit. 28. part. 3.* Ludou. Lopez *in instruct. conscient. p. 1. cap. 238 paulo post princip.* Spin. *in speculo testam. gloss. 13. princ. num. 54.* Ioann. Garc. *de expens. cap. 23. num 43.* latè Sanchez *d. lib. 2. cap. 23. num. 98.* vbi *num. 99.* limitat, nisi titulos ille 6 sit lite pendente procuratus, tunc enim non liberabit malæ fidei possessorem à restitutione fructuum, qui percipi poterant, & *n. 100.* limitat etiam in qua- 7 tuor casibus, in quibus possessor malæ fidei, quantumuis titulo munitus, tenetur ad fructus, qui percipi poterant. Primus est in eo, qui in fraudem creditorum emit *l. ait prætor, §. per hanc, ff. quæ in fraudem credit.* Secundus est in emente contra interdicta legum, *l. quemadmodum, de agricol. & censit. lib. 11.* tertius in eo, qui emit à fisco non solemniter, *l. 1. de fide instrum. & iure hasta, lib. 10.* Et addit alios duos, quando scilicet quis quocunque titulo munitus, possideret rem minoris, & quando quis fructus maturos patiatur studiosè corrumpi. & idem Sanchez *d. cap. 23. num. 119.* resoluit quòd possessor iste malæ 8 fidei tenetur in foro conscientiæ ad fructus restituendos, quos dominus rei ex illa apud se habita percepisset, quamuis possessor eos non perceperit, & *numeris seqq.* multipliciter ampliat, & declarat.

Et omni causa damni dati, &c.] Notatur ad hoc 9 quòd possessor malæ fidei tenetur de omni causa damni dati, vt per Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 20. cap. 5. col. 1.*

Eius quod in rem alienam impendunt, &c.] Notatur ad hoc quòd emptor bonæ fidei rei subiectæ resti

restitutioni recuperat pretium à venditore si ab eo prædicta res euincatur, & meliorationes ab eo factas ad eius euidentem vtilitatem à successore eiusdem rei, vt per Neguzant. *de pignorib. p.5. memb.4. num.19.* Pinel. *in l.2. de rescind. vendit. part.2. cap.3. num.1. in fine*, Cou. *lib.5. var. cap.17. num.1.* Molin. *de primog. lib.1. cap.26. num.14.* Menoch. *consil.454. num.4.* Burg. de Paz *q.7. ciuili num.34.* Pelaez *de maior. p.4. q.32. num.2.* Valasc. *de iure emphyt. q.23. n.4.*

11 *Nisi necessarios sumptus fecerint*, &c.] Notatur ad hoc quòd malæ fidei possessor consequitur expensas necessarias, eásque deducere & petere potest, vt per Ordin. Reg Lusit. *lib.4. tit.48. §.7.* Ioan. Garcia *de expensis cap.1. num.24.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. fin. ff. soluto matrim. p.1. num.58. vers. & quoad primum, & num.69.* Pinel. *in l.2. de rescind. vendit. p.2. cap.3. num.2. ad fin.* Burgos de Paz *quæst. ciuili 7. num.41.* Valasc. *de iure emphyt. q.25. num.4. & consult.83. num.18.* Guttier. *lib.3. practic. quæst.8. num.23. & q.69. num.11.* Rebell. *de obligat. iustit p.2. lib.7. q.2. num 8.* Sanch. *in præcepta Decalogi dict. tom.1. lib.2. cap.23. num.136.* Cald. Pereira *de empt. & vend. cap.17. num.15. & 53.*

12 Sed in contrarium vrguet *l.1. de infantibus exposit.* vbi quòd impensa alimentorum facta per furem, & sic malæ fidei possessorem, per eum non deducitur cùm sit expensa necessaria eo quòd sine ea seruus vel periret, vel deterior fieret *l. pen. ff. de impensis*, cui difficultati occurrit *gloss. in præsenti, verbo sumptus*, distinguens furem à cæteris malæ fidei possessoribus, nam quamuis alij malæ fidei possessores impensas necessarias deducant, vt *supra* ex hoc text colligimus, tamen fur illas deducere nó potest quia in eo abundat mala fides propter dolum & rapinam, ita etiam *gloss.2. in d. l.1. de infant. expos.* Gregor. Lopez

13 *l.44 gloss 1. tit.18. part 3.* Menoch. *remed.15. recuper. num.516. & 538* Ioan Garc. *dict. tract. de expensis cap.2. num.17.* Hæc tamen solutio non videtur tuta per hanc nostram l. vbi agitur de domo per iniuriam occupata, & sic per vim inuasa, vt hic exponit *gloss.1.* & tamen huic permittitur deductio necessariæ impensæ; ergo idem debet dici in fure, vel prædone, quia omnes hi æquiparantur, *§. pen. ad fin. Instit. de vi bonor. rapt.* Nec satisfacit responsio Menoch. *dict. remed.15. num.516.* quòd text *in præsenti* procedat in occupatione rei immobilis sine violentia, iuxta *§. quod autem, Instit. de vsucap.* cuius delictum minus est quàm furis. Minus satisfaciunt aliæ responsiones quas tradunt Sarmient. *lib.1. select. cap.10. n 3. & 4.* & Ioan. Garc. *d. cap.2. à num.10.* ac D. Barbos. *in d. l. diuortio §. fin. p.1. num.60. cum seqq.* vbi *n.61.* pro vera solutione aduertit quòd quicquid sit in alijs malæ fidei possessoribus, tamen fur deducere non potest impensam necessariam, dummodo talis sit, quæ non sit in rerum natura, ac proinde à re separari non possit, sed certum est vtilem meliorationem tantùm abradi posse, vt habetur *in hac l.* ergo idem dicendum est in necessaria, vt si abradi possit, tunc deducatur, aliàs secus, saltem quando iam non extet in rerum natura: & addit idem dominus meus hunc text. loqui in re immobili, in qua non committitur furtum, *§. quod autem, Instit de vsucap.* & sic non competit conditio furtiua, sed quando res mobilis aufertur siue clam, siue palàm, & siue cum vi siue sine vi furtum committitur, & competit condictio furtiua.

14 In foro conscientiæ integrum est cuique malefidei possessori deducere impensas necessarias, quippe etiam in foro externo illi debentur, vt *supr.* diximus: quamuis autem denegentur hę in foro externo quando in alieno seruo furtiuo alendo sunt factæ ex dictis, nihilominus tamen in foro conscientiæ debentur quatenus seruitij valorem excedunt, quia dominus eas facturus erat, atque forum externum eas denegat in furti pœnam. ita Cou *in reg. peccatum p.2. §.6 num.3.* Sayr. *in claui Reg. lib.10. tract 2. cap.3. num.4* Menoch. *consil.2 num.377. & d. remed.15. recup. num.538.* Guttier. *d. lib.3. q.69. num.12.* Ioan. Garc. *d. 23. num.54. in tract. de expens.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.725. in fine*, remissiuè D. Barbos. *d. §. diuortio p.1. num.63 in medio*, Sanch. *d. cap.23. num.137.* Necessariæ autem expensæ quæ sint, tradit Cald Pereira *de empt. cap.27. num.50.*

Sunt autem vtiles, &c.] Notatur ad hoc quòd impensæ vtiles non iubentur solui malæ fidei possessori, sed solùm ei permittitur abradere, seu separare sine læsione prioris status, vt per Ioan. Garc. *de expensis cap.5. num.1.* Aluar. Valasc. *consult.83. num.19* D. Barbos. *in d. §. diuortio part.1. num 88.* vbi subdit quòd in Regno Portugaliæ non solet tractari de abrasione cùm permittatur retentio, & *num.107. in fine*, quòd cùm malæ fidei possessori non consulatur circa vtiles expensas, nisi per abrasionem, iuxta hunc text. & plantata & ædificata abradi non possint, ideo meliorationes huius qualitatis amittet. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.17. num.58.* vbi ex hoc text. colligit malæ fidei possessorem vtiles expensas non deducere, sed ei permittit tantùm huiusmodi meliotamenta abradi, citca tamen læsionem status rei, dummodo huiusmodi impensæ auferri commodè possint. Attamen eo casu, quo tolli possunt & abradi, dominus auferri potest quantum valent abrasæ non affixæ & impedire ne tollantur, *l. in fundo, ff de rei vendic.* Tiraq. *de retractu conuent. §.7. gloss.1. num.6.* etiamsi addit pactum, quòd possit abradere, Hippol. de Marsil. *de fideiussor. num.21.* Valasc *de iure emphyt. quæst.25. post num.16.* quos refert & sequitur Cald. Pereira *d. cap 27. num 58. in fine.* 15

Licet in foro externo malæ fidei possessori denegentur vtiles expensæ, eas tamen deducit in foro conscientiæ, quia hæc deductio pertinet ad indemnem seruandum hunc, & ne suis expensis dominus rei euadat ditior, quippe quòd cedunt in maiorem rei æstimationem, ac domini vtilitatem: ita Couar. *d. §.6. num.3.* Petr Nauar. *de restitut. lib.4. cap.1. dub.4. num.23.* in noua edit. Sayr. *dict. lib.10. tract.1. cap.3. num.3. & 4* Molin *d. disp.725. in fine* Rebell. *d part.1. lib.2 q 8. num.3.* Lessi. *d. Instit. lib.2. cap.12. dub.17. num.111.* quos & alios refert & sequitur Sanch. *d. lib. 2. cap.23. num.1, 8.* 16

In gloss. *Sumptus fecerint, fin.* ibi, *quos seruant officio iudicis, non exceptione doli*, &c. Notatur ad hoc quòd necessariæ impensæ deduci non possunt per malæ fidei possessorem iure retentionis, sed tantùm implorato iudicis officio, per *l. planè 41. ad med. ff. de petit. hered.* vt per Bald Nouell. *de dote part.11. in princ. num.16.* Caualcan. *decis.28. num.5. in 1. edit.* 17

Sed necessarias huiusmodi expensas deduci posse per malæ fidei possessorem iure retentionis, & apposita doli mali exceptione, resoluit D. Barbos. *in d. l. diuortio, §. fin. p.2. num.8.* vbi *num.9.* respondet ad *d. l. planè*, vide apud eum. 18

SVMMARIVM.

1 *Res empta ex pecunia mea non est mea, ideòque vt rem meam talem vendicare non possum, & num.2. & cur, num.3. secus est in pecunia Ecclesiæ, num.4. intellige tamen vt num.5.*

6 *Res acquisita & empta ex pecunia vsuraria efficiuntur ipsius ementis, & eidem acquiruntur.*

L. Si ex ea pecunia. VI.

Idem A. Vstronio.

1 RES empta ex pecunia mea non est mea, ideóque & rem meam talem vendicare non possum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* omnes Alovs. l. 1 co. *fol 63. verso.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 49. tit. 5. part. 5. vbi gloss. 1. in princip. & l. 21. tit. 14. part. 5. vbi gloss. 3.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4 cap 17. num. 10. & 11.* Anton. Gom. *l. 50.* Tauri, *num. 36. in princip.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 35. num. 1. in princ. pag. 643.* Menoch. *cons. 80. num. 1.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 3. num. 17. & de potest. eligendi, cap. 4. num. 13. & de empt. & vendit. cap. 20. num. 13.* Molin. *de primog. lib. 4. cap. 4. num. 35. vers. nihil tamen*, vbi loquitur de pecunia deposita vt ex illa in locum alterius rei venditæ alia emeretur, & subrogaretur in maioratu, Rebell. *de obligat. instit. p. 2. lib. 8. q. 15. num. 4.* Tiraquell. *de retractu lig. §. 1. gloss. 9. num. 60. & 64. cum seqq.* meliùs *§. 32. gloss. 16. cum seqq.*

3 Res enim empta ex pecunia aliena efficitur ementis, & ei dominium acquiritur, & non domino pecuniæ, vt per Socin. *reg. 343.* Anton. Gom. *l. 53. Tauri, num. 36.* Molin. *d. cap. 4. num. 35.* Menoch. *de præsumption. lib. 3. præs. 51. num. 43.* Escobar. *de ratiocin. cap 14. num. 35.* Matienz. *l. 8. gloss. 4. tit. 11. lib 5. noua Recop.* Marta *voto 127. num. 3.* Anton. Monach. *Lucensi decis. 25. num. 58.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de empt. & vendit. resol. 1. num. 1.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. E, concl. 38. à num. 1.* Fontonel. *de pactis nupt. claus. 7. gloss 3. p. 13. num. 27. tom. 2.* Rot. post. tract. Ludouici Cenci. *de censib. decis. 149. num. 1.* Nam in dubio præsumitur res pro emente empta, & non pro eo, cuius est pecunia, Paris. *cons. 84. num 9. lib. 1.* Crauet. *cons. 129 num. 2.* Matienz. *l. 2. gloss. 1. num. 15. & 38. tit. 9 lib. 5. noua Recop.* Escobar *d. cap. 14. num. 33.*

4 Et illud quòd dicitur emptum ex pecunia mea non effici meum, in Ecclesiæ pecunia non procedit, vt per Sarmient. *de redd. lib. eccle. part. 3. cap. 2. sub num. 4.* Cou. *in cap. 1. num. 5. de testam.* Tiraq. *de priuileg. pia causa, priuil. 120. num. 1.* vbi *num. 2.* intel-
5 ligit quando res empta est ab administratore ipsius Ecclesiæ, aut piæ causæ, secus si ab alio, quia tunc non esset ipsius Ecclesiæ, aut piæ causæ quod ex sua pecunia esset emptum, Azor. *instit. moral. part. 2. lib 8. cap. 3 q. 5.*

6 *Ab inuito eo in te transferri iniuriosum est.*] Notatur ad hoc quòd res acquisitæ, & emptæ ex pecunia vsuraria ipsius ementis efficiuntur, & eidem acquiruntur, vt per Cou. *lib. 3. var. cap. 3. num. 6 vers. sed ad huius* Rebell. *de obligat. instit. p. 2. lib. 8. quæst. 15. per tot.* Sanchez *d. lib. 2. cap. 23. num. 46.*

SVMMARIVM.

1 *Partus sequitur matrem quoad conditionem status; quoad dignitatem, familiam, & honorem imitatur patrem, & num. 2.*

3 *Axioma, Partus ventrem sequitur, qui intelligendum sit.*

4 *Nobilitatem paternam filius sequitur, non maternam.*

L. Partum ancillæ. VII

PHILIPPVS A. & PHILIPPVS *N. C. Antonio.*

PArtus sequitur matrem quoad status conditionem: quoad dignitatem, familiam, & honorem patrem imitatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 2. tit. 21. part. 4. vbi gloss. 1.* Tiraquel. *de nobilit. cap. 18. num. 20. cum seqq.* Anton. Gom. *l. 79. Tauri, num. 6. col. 1.* Perez *l. 1. vers. vel est dicendum, in med. tit. 2. lib. 5. Ordin. pag. 8.* Cald. Pereira *in resp. pro D. Ioanne de Tassis, incip. Præmissa facti specie, num. 2.* Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 24 num. 5.* Pichard *in tract. de nobilit. communicatiua, num. 12.* vbi addit vulgare axioma *vt partus ventris conditio-* 2
nem sequatur, interpretandum esse quoad statum, & dominium; contra verò esse quoad honores, & dignitates, quia ad eas filij paternam conditionem habent, & *n. 93.* ait partum matrem potius, quàm patrem sequi, quia mater quod ad statum ingenuitatis, vel seruitutis causam attinet, partui pluribus temporibus accommodari potest in nanciscenda partui libertate, quam patre ipse: si enim mater vel partus vel conceptionis, vel medio tempore, dum ventrem tulit, libera fuerit, partus quoque fit liber, vt Martianus probat *in l. & seruorum 5. §. ingenui, ff. de statu homin.* id quod non est in patre, in quo vnicum tantùm tempus, nempe generationis considerari poterat, quia illo solo tempore pater est causa potentior & effectiua. 3

In gloss. *In hac specie, vnic,* ibi. *secus autem in honoribus*, &c. Notatur ad hoc quòd nobilitatem paternam filius sequitur, non maternam, ita vt si ex nobili matre, obscuro autem & infimo patre ille natus sit, ignobilis vtique censebitur. ita Palat. Rub. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 31. & 32.* vbi Barahona *in addit. lit. B,* Tiraq. *dict. cap. 18. num. 20.* Padil. *in l. naturalis, in princ. num. 7. ff. de præscript. verb.* Otalor. *de nobilit. part. 2. ex num. 4.* & expressè probat *l. Hispan. 3. tit. 21. part. 2.* 4

SVMMARIVM

1 *Res ex pecunia militis empta militi acquiritur, & num. 2.*

3 *Priuilegiis militaribus qui gaudeant milites.*

4 *Res empta per tutorem, curatorem, seu administratorem nomine proprio ex pecunia minoris, efficitur minoris, si minor eam velit vendicare. etiam res empta ex pecunia furiosi, vel prodigi, cui bonis interdictum est, vel alterius, qui sit sub cura. num 5.*

6 *Pecunia non præsumitur soluentis quando quis vt administrator vniuersitatis emit aliquid, simpliciter pro dicta vniuersitate.*

7 *Res empta ex pecunia Ecclesiæ per Prælatum, œconomum, administratorem, syndicum nomine proprio, acquiritur Ecclesiæ.*

8 *Emptum per maritum nomine proprio ex pecunia dotali de consensu vxoris, efficitur vxoris, & ei dominium acquiritur, resolue vt num. 9.*

L. Si

L. Si vt proponis. VIII.

Idem A. & C. Philippo militi.

1 Res ex pecunia militis empta militi acquiritur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan.49. tit.5. part.5. vbi gloss.2.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib.4. cap.17. num.10.* Socin. *reg.343. limit.1.* Burg.de Paz *cons.3.num.79. cum seqq.* Menoch. *cons.106.n.236.* ad hoc quòd meum est quod est, vel nascitur ex mea, Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.3. tit.de empt. & vend. resol.1. num.4. vers.primò*, Ayala *de iure belli lib.3.cap.7 n.7.*

3 Nota quòd priuilegium huius legis, & alia iura militibus concessa non competunt omnibus militibus, sed tantùm illis, qui dant operam rei militari, & vacant armis & non illis, qui stant in domibus inermes, & in delitiis, Gregor. Lopez *d.l. 49. gloss.2.vers. similiter & de iure.* Perez *in l.1.tit.1.lib.4. Ordin.pag. 763.vers.ex quibus infertur,* Auendan. *in diction.verbo caualleros, vers.item milites,* Neguzan. *de pignorib.2. membr.p.5. n.20.* Card. Mantic. *de coniect. vlt.volunt. lib.6.tit.1.à num.34.* Thesaur. *Pedem decis.112.num.5.* Vincent. Carot. *de locato p.2. tit. quibus non est permissum conductores esse, num.3.* Anton.Gom. *l.53.Tauri n.98 vers.vnum tamen est,* Gam. *Lusit.decis.366.* Guttier. *de iuram.confirm.p.1.cap 6.num.9.* Sfor. Odd. *de in integ.restit.p.1.q.6 art.6.n.18.* Farin. *fragm crim.part.1. lit.C, n.568.& seqq.* Staphil. Pacif. *de Saluiano interdicto,insp 3.cap.2.n.634.* Hering. *de fideiuss.cap.7 n.161. cum seqq.* Aluar. Valasc. *consult.104.num.29.cum seqq.* vbi *n.30.* tradit quòd vt milites hodierni gaudeant priuilegiis militaribus nō requiritur quòd habeant illa insignia & requisita, de quibus per gloss. *in l.pen. ff. ex quib. causis mai.* quia hæc in desuetudinem abierunt, & *num.31.* ait illa priuilegia non solùm esse concessa militibus equestribus, sed etiam peditibus, quia etiam hi militare dicuntur, & *num.33.* in praxi receptum esse asserit non solum eos, qui sunt in castris statim dimicaturi, sed etiam illos, qui sunt in arcibus in terris hostium, prout sunt nostris in terris Mauritaniæ, & apud Indos, habente stipendia Principis, potiri etiam huiusmodi priuilegiis, idem resoluit Fontanell. *de pactis nupt.claus.3.gl.5.p.2.à n.17.*

4 *Idem mandati quoque, seu negotiorum gestorum, &c.*] Notatur ad hoc quòd res empta per tutorem, curatorem, seu administratorem nomine proprio ex pecunia minoris, efficitur minoris, si minor eam velit vendicare, vt per Anton.Gom. *d.l.53.Tauri, num.36.* Gasp.Baëc. *de decima tutoris, cap.18. n.24.* Mascard. *de probat. concl.612. num.7.* Petr. *in addit. ad Grammat. decis.103. num.112 & 113.* Escob. *de ratiocin. cap.14.num.34.* Alex. Trentacinq. *d.lib.3 tit. de empt. & vendit.resol.1.* Guttier. *de tutel. part.3. cap.1.n.83.* D.Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. part.3. num.84.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.11. tit.14.num.1.*

5 Amplia primò procedere etiam in re empta ex pecunia furiosi, vel prodigi, cui bonis interdictum est, vel alterius, qui sub cura sit, vt per Anton.Gom. *d.num.36.vers.secundus casus,* Guttier. & Alex.Trentacinq. *citatis locis.*

6 Amplia secundò vt tunc pecunia non præsumatur soluentis quando quis vt administrator vniuersitatis emeret aliquid simpliciter pro dicta vniuersitate, nam præsumetur emisse de pecunia vniuersitatis, vt per Socin. *reg.343. fallen.2.* Menoch. *cons.* 80.*num.2. vers. quinimo*, Masc. *de probat.concl.1159. aliàs 1164.num.9.*

In gloss. *Non negabit.* ibi, *& eadem ratione in Ecclesia,* &c. Nota ad hoc quòd res empta ex pecunia Ecclesiæ per prælatum, œconomum, administratorem, vel syndicum nomine proprio, acquiritur Ecclesiæ, vt per Socin. *reg.343.in 6. faller.* Tiraq. *de retractu lig. §.32. gloss. vnic. num.16. & de priuileg. piæ causæ, priuil.120.* Anton. Gom. *l.53. Tauri, num.36. vers.tertius casus est,* Sarmient. *de redd.it. eccles.part.3. cap.2. à num.5.* & præcipue *num.10.* Roder. Xuar. *alleg.28. num.25. in princip.* Couar. *in cap.1. num.5. de testam.* Cardin. Tusch. *pract. conclus.lit. E, conclus.139.à num.1.* 7

In ead.gloss.ibi, *idem in vxore & viro,* &c. Aduerte quòd emptum per maritum nomine proprio ex pecunia dotali de consensu vxoris, efficitur vxoris, & ei dominium acquiritur, vt per Socin. *reg.343. vers.fallit in re empta,* Anton. Gom. *dict.l.53. Tauri num.36. vers. quid autem iure,* Honded. *consil.41. num.27 vol.1.* vbi dicit quòd copulatiuè requiritur consensus vxoris, & vtilitas, Roland. *cons.86.n.15. lib.4.* Guttier. *pract.lib 3.quæst.87 num.4.& 18.& de tutel. part.3. cap.1. num.87.* latè D. Barbos. *in rub ff. soluto matrim.part.2.num.78. & 79.* vbi resoluit consensum vxoris, & eius vtilitatem requiri, aliàs consensum de per se non sufficere ad liberationem mariti si ei vtilis non sit, Giurba *decis.111. num.16.* Matienz. *l.2.gloss.2.num 4.tit.9.lib.5. noua Recop.* Alexan. Raudens. *Pisan. decis.postfeud.1. num.24.* vbi quòd si pecunia non est dotalis, etsi vxor consentiat, res empta non efficitur vxoris. 8 9

SVMMARIVM.

1 *Dominium rei dotalis est mariti, & ideo constante matrimonio rei vendicatio non competit vxori, & n.2.contrarium, quòd scil. verum & naturale dominium rerum dotalium maneat apud vxorem n.3. recte tamen cum marito causa agitur super re dotali, validumque erit iudicium etsi mulier citata non fuerit, num.4.*

L. Doce ancillam. IX.

Imppp. CARVS, CARIN. & NVMERIAN. AAA. *Antonio.*

Dominium rei dotalis est mariti, & ideo constante matrimonio rei vendicatio non competit vxori. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1 sup.hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol.36.versò.* 1

Quamuis non defuerint, qui per hunc text. & *l. dotale prædium, vers.dotale prædium, ff.de fundo dot. & l.si prædium, de iure dot.* ac similia iura, existimauerint indistinctè dominium rei dotalis apud maritum esse, ex quorum numero sunt Bald. Nouell. *de dot. p.8.priuil.6. n.1.* Segura *de bonis lucrati constante matrim.n.56.* Palat. *in reper.cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. in princ. §.43.n.2.* Pinel. *in l.2.de bonis mat.p.3. à n.12.* Quesada *quæst. iuris cap.14. num.18.* Sahag. *in cap.quanto, de iud.à n.18.* 2

Nihilominus tamen alij propter iura in contrarium allegari solita docent verum & naturale dominium rerum dotalium apud vxorem manere, in quibus terminis procedere aiunt. textum *in l. in rebus, de iure dot.l.3. §. sed verum, in fine, ff. de minorib.* cum similibus; secundùm verò iuris subtilitatem & 3

& figmentum res dotales ad dominium viri peruenisse videri, & sic dotalium ciuile dominiũ viri esse, in quo casu intelligendus textus *in præsenti, & d. l. si prædium*, cum aliis. Alij intelligunt iura secundo loco citata locum habere quando dos datur æstimata ea æstimatione, quæ faciat emptionem; dotalium rerum huiusmodi (quæ æstimatæ in dotem dantur) dominium in maritum transire, ipsúmque effectum dominium ad libitũ de illis disponere posse existimant. Quare qui huiusmodi resolutiones videre mauult, consulat Robert. *lib. 3. sentent. cap. 18. pag. 3.* Corras. *lib. 5. miscel. c. 14.* Zas. *lib. 2. sing. c. 5.* Costan. *de dotib. cap. 5. num. 3. & 4.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 8. c. 9.* Roch. *de iure patron. verbo ipse velis, q. 28. num. 62.* Lambert. *eod. tract. p. 1. lib. 1. q. 5. art. 8. num. 50 & p. 3. lib. 2. q. 6. art. 3. n. 7 & 8. in fine*, Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, n. 249. cum seqq. ff. de liber. ag.* Molin. *de primog. lib. 1. cap. 23. num. 6.* Spin. *in speculo testam. gloss. 10. princ. à num. 71.* Ioan. Garc. *de expens. cap. 13. num 6.* Ioan. Vaudi. *var. quæst. iuris lib. 2. q. 3. in princip.* vbi ait mulierem aperto iure intelligi dominam dotis, licet dos in bonis mariti esse videatur, Iacob. Cuiac. *in recitationibus solemnibus ad libros Codicis ad tit. de iure dotium, in princip.* vbi expresse probat verum dominium cum effectu & re ipsa vxoris esse dum constat matrimonium, maritum tamẽ iuris subtilitate & sine re per dotis constitutionem dominum effici, Pichard. *ad tit. Instit. quibus alienare licet vel non, in princip. 10.* vbi resoluit verius videri maritum dominum esse, postea verò *n. 11.* vt satisfaciat iuribus pro vxore adductis animaduertit maritum constante matrimonio subtili quadam iuris fictione rerum dotalium dominum esse, quamuis re vera, & naturaliter earum dominium vxori pertineat, D. Barbos. *in l. dotalem, à n. 7. ff. soluto matrim.* vbi ait quòd quando traduntur bona ex causa dotis, non videntur tradi ea mente vt dominium quoad omnes effectus transeat in maritum, sed tantùm quoad ius administrandi & recipiendi fructus pro oneribus, & ideo non transfertur dominium naturale in maritum, scilicet quoad omnes effectus, Ceuall. *commun. contra communes q. 5. à num. 38. vsque ad num. 62.* vbi distinguit inter dominium ciuile & naturale; ciuile marito tribuit, naturale autem vxori, Surd. *cons. 330. numer. 13.* Cald. Pereira *post quæst. forens. cons. 14. num. 14. in fine.*, Aluar. Valasc. *de partit. cap. 36. num 7.* vbi dicit in puncto iuris verum esse dominium rerũ dotalium naturaliter permansisse in dominio vxoris, ex legum verò subtilitate transire in maritum quoad exercitium actionum, & res vendicandas, Gutier. *de tutel. p. 3. cap. 16. numer. 16.* latè Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 426. à num. 3.* vbi ait quòd quando marito in dotem dantur inæstimatæ res, quæ in pondere, numero, aut mensura consistunt, tunc dominium transferri omnino videtur in maritum, eo modo quo transferri *supr.* diximus, quando res illi æstimatę dantur æstimatione, quæ facit venditionem. Castill. *lib. 1. de vsufructu cap. 4. num. 20. cum multis seqq.* vbi *numer. 36.* dicit quòd dos licèt in bonis mariti sit mulieris, tamen est verum dominium illius dum constat matrimonium, nam sæpe in iure tribuitur illud marito, siue ipse maritus dominus nuncupetur rerum dotalium fictione quadam, & subtilitate iuris ciuilis, siue propter commodum fructuum & administrationem illi competentem, propter quod non domini rerum aliquando domini vocantur, siue de iure subtilitatis id est, ex illo quasi, siue improprio emptionis contractu, qui consideratur in dote respectu mariti propter onera matrimonij sustinenda, &c. Pett. Gregor. *syntagm. iuris lib. 1. cap. 12. de dominio, num 7.* vbi tradit vxorem constante matrimonio verum dominium dotis habere; maritum autem propter commodum fructuum, fictione quadam & subtilitate iuris dominũ nuncupari, late Nicol. Garc. *de benefic. p. 5. cap. 9. ex n. 149. vsque ad n. 176.* vbi *num. 164.* dicit longè veriorem sibi videri opinionem quæ dictat virum esse verè, & propriè dominum rerum dotalium, & *numeris seqq.* respondet ad omnia contraria fundamenta.

Notatur etiam ad hoc text. ille quòd rectè cum marito causa agitur super re dotali, validumque erit iudicium etsi mulier citata non fuerit, vt per Parlad. *rerum quotid. lib. 2. cap. fin. p. 5. §. 9. num 23. in princ.* 4

L. Cùm super. X.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Ianuario.*

Dominium per testes & instrumenta probatur 1 Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

De hac materia commodiùs dicemus *in collect. ad l. cum res, de probat.* vbi sedet propriè materia probationi dominij.

SVMMARIVM.

1 *Plantatum & seminatum solo cedit, radices autem vbi planta in alieno solo cepit, plantans si possidet sumptus deducit.*

2 *Pretium vtilium expensarum in plantatis factarum debetur possessori bonæ fidei cum abradi non possint.*

3 *Arbores plantatæ, quæ iam terram radicibus sunt amplexæ, non debent eradicari per possessorem, sed earum peti æstimatio potest.*

L. Si quis sciens. XI.

Iidem AA. & CC. *Galliano.*

Plantatum & seminatum solo cedit, radices autem vbi planta in alieno solo cepit, plantans si possidet, sumptus deducit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 10 cap. 5. col. 16.* D. Barbos. *in l. diuortio, § fin. p. 1. num. 107. ff. soluto matrim* vbi quòd pretium vtilium expensarum in plantatis factarum debetur bonæ fidei possessori, cùm abradi non possint, & *num. 106 in princip.* ideo tenet quòd si dominus sit diues, prout cogitur præcisè soluere pretium ædificij, sic etiam præcisè cogetur soluere pretium plantatorum; si verò dominus sit pauper, & nihilominus esset facturus, vel rem habet venalem, prout ius ciuibus, cogitur soluere æstimationem ædificij, *in fundo 39. ff. hoc tit.* pariter & æstimationem plantatorum, quia eandem militat ratio. Cæterùm si dominus pauper sit, & simus extra prædictos casus, quantumuis tunc permittatur melioranti ædificium auferre, *d. l. in fundo*, non tamen idem ei permittitur in plantatis, *l. si fundi possessor 53. ff. hoc tit.* tunc enim incipit militare diuersa ratio inter ædificata, & plantata quia ædificium non vnitur cum terra, sed solo cohæret, & ab eo separari potest per abrasionem, sed plantata vniuntur cum ipsa terra, & vnum cum ea efficiuntur, 2

tur, vnde non permittitur plantatorum abrasio. 1 Vnde bene Gam. *Lusit. decis.* 310. *num.* 3. tenet arbores plantatas, quæ iam terram radicibus amplexæ sunt, non debere deduci, seu eradicari per possessorem, sed earum æstimationem peti posse.

SVMMARIVM.

1 *In Contractibus nominatis licèt altera pars non obseruet, pœnitentiæ locus non est. Item licèt non soluatur pretium, res vendita & tradita vindicari, vel condici non potest, num.* 2.

3 *Rem venditam emptori tradere tenetur venditor. limita vt num.* 4.

5 *Debitor si rem tradidit non soluto pretio, videtur habita fides de pretio, ac ita per prædictam traditionem censetur dominium translatum in emptorem.*

6 *Venditor qui tradidit rem quando permittit emptori illam asportare, nec nuntium suum misit cum re, tunc fidem habuisse de pretio creditur.*

7 *Vendens emptori ignoto, & mox recessuro, non præsumitur habuisse fidem de pretio.*

8 *Emptor si dixisset se ad manus habere pretium, non præsumitur sibi datam fidem de pretio.*

9 *Fides non præsumitur habita quando venditor rem venditam adhuc non tradidisset.*

10 *Venditor si rem tradidit assignato termino intra quem solueretur pretium, licèt pretium non soluatur in tempore constituto, non ob id resolueretur venditio.*

11 *Venditores non patiantur dominium transferri in emptores interim dum pretium sibi non fuerit persolutum integrè.*

12 *Venditor emptori rem tradit sub pacto quòd non transeat dominium donec pretium integre soluatur.*

13 *Pretio non soluto quibus remediis venditori contra emptorem vti liceat.*

14 *Venditor si rem tradidit non habita fide de pretio, eo adhuc non soluto poterit rem vendicare ab emptore alias cautelas vide in sequentib.*

15 *Fiscus an alienata a die criminis indistinctè reuocare possit a possessoribus remedio rei vendicationis, pretio non soluto, remissiuè.*

L. Inciuile. XII.

Iidem AA. & CC. Alexandro.

1 IN contractibus nominatis licèt altera pars non 2 obseruet, pœnitentiæ locus non est. Item licèt non soluatur pretium, res vendita & tradita vendicari, vel condici non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. *sup. hoc. tit.*

3 *Vt mancipium, quod tradidisti, &c.*] Ergo venditor rem venditam emptori tradere tenetur, qui ex natura contractus venit vt res tradatur, *l. si ita, in fine, ff. de contrah. em. t.* Surd. *consil.* 13. *num.* 12. 4 Patientia tamen & scientia venditoris vidêtis emptorem rem venditam possidere, habet vim traditionis, quando venditor tenebatur tradere & præcessit titulus, Menoch. *remed.* 1. 19. *recup. num.* 19. Seraph. *decis.* 264 *n.* 12. Stephan Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap* 318 *à n.* 15. latè Cald. Pereira *de empt. & vend. cap.* 25. *numer.* 12. vbi tradit venditorem eo ipso quòd pretium recipit, licentiam videri dedisse ingrediendi possessionem. Et si venditor in instrumento venditionis constituit se pro emptore possidere, potest ille actione ex empto compelli ad tradendam realiter rem venditam emptori, Roland. *cons* 53. *a num.* 5. Tiraq. *de iure constituti, in princ. n.* 10. Anton. Gom. *l.* 45. *Tauri, n.* 118. *in fine*, Cacheran. *decis.* 36. *n.* 3. *cum seqq.* Matienz. *l.* 8. *gloss.* 2. *num.* 5. *tit.* 7. *lib* 5. *noua Recep.* Surd. *d. cons.* 13. *n.* 13. & 14. Fachin. *controu. lib.* 1 *cap.* 31.

Et eo modo dominium eius transtulisti, &c.] Notatur ad hoc quòd si debitor rem tradidit non soluto 5 pretio, videtur habita fides de pretio, ac ita per prædictam traditionem censetur dominium translatum in emptorem, vt per Tiraq. *de retract. conuent. ad fin. tit. n.* 78. Gregor. Lop *l.* 46. *in gloss. fin tit.* 28. *p.* 3. D. Barbos. *in l. si cum dotem* 23. *§. fin. n* 35. *ff. de soluto matrim.* vbi subdit quòd in regno Portugaliæ in dubio si res simpliciter tradatur, non videtur habita fides de pretio, per Ordin Reg. *lib.* 4. *tit.* 5. *§.* 1. Giurbal. *Neapol. decis.* 40. *n.* 6. vbi quòd quando venditor, qui tradidit 6 rem, permisit emptori illam asportare, nec nuntium suum misit cum re, tunc fidem habuisse de pretio creditur, paria enim existimantur ad finem transferendi dominium, & contractus perfectionem; solutum esse pretium; vel fidem de pretio habitam, de quo Menoch. *cons.* 579. *à n.* 26. & *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 79. *n.* 3 Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 5. *n.* 2. & 3. vbi *consid.* 1. *num.* 11. tenet quòd 7 vendens emptori ignoto, & mox recessuro, non præsumitur fidem habuisse de pretio. & *num.* 12. idem ait si emptor dixisset se ad manus habere pretium, seu 8 statim numeraturum, & *num* 14. resoluit quòd fides 9 de pretio non præsumitur habita quando venditor rem venditam adhuc non tradidisset.

Notatur etiam ad hoc quòd si venditor rem tra- 10 didit assignato termino, intra quem solueretur pretium, licet pretium non soluatur in tempore constituto, non ob id resolueretur venditio, sed agendum est elapso termino ad pretium, neque res vendicari potest, vt per Afflict. *decis.* 280. D. Barbos. *in d. l. si cum dotem, §. fin. n.* 26. *ff. soluto matrim.* vbi subdit id non obseruari in regno Portugaliæ ex *d. Ordin. Reg. lib* 4. *tit.* 5. *§.* [illegible] qua constitutum est quod si res tradatur adiecto pacto vt pretium soluatur intra certum tempus, si eo tempore non soluatur, resoluitur traditio, & dominus rem venditam vendicare poterit, ac si à principio tradidisset non habita fide de pretio, Rebel. *de oblig. iustit. p.* 2. *lib.* 9. *q.* 16. *n.* 7. Surd. *decis.* 220. *n.* 17 vbi quòd venditio contractus est nominatus, qui vbi semel ab vna parte executionem habuit, vt quia sequuta sit traditio, non potest de cætero resolui, etsi pretium non soluatur, & *cons.* 38. *num.* 26. Marescot *lib.* 1 *var. cap* 89. & 90. vbi latè agit quando ex causa non implementi possit discedi à contractu nominato, Fachinæ. *controuers. lib.* 2. *cap.* 4. *in fine*, Casanat. *consil.* 8. *num.* 48 Rot. *decis.* [illegible]7. *num.* 2. *part.* 2. *recentior.* vbi quòd in contractibus nominatis propter non implementum non est locus pœnitentiæ.

Caueât venditores ne patiantur dominium trans- 11 ferri in emptores interim dum pretium sibi non fuerit integre persolutum, quod vt assequi possint, & aliis interioribus creditoribus præferantur, erit cautela vt precario res vendita penes emptorem sit, donec integrum pretium soluatur, quæ est tantæ efficaciæ vt ex ea dominium & possessio penes venditorem maneat, & emptore non soluente poterit venditor reuocato precario per rei vendicationem, vel per interdicta possessoria rem venditam recuperare, ita Parlador. *rerum quotid. lib.* 1. *cap* 8. *a num.* 3. Fontanel. *de pactis nupt. clausul.* 7. *gloss.* 2. *p.* 9. *num* 21. & 22. *num.* 2. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 315 *num.* 12.

Re · s · Amplia

12 Alia cautela est quòd venditor emptori rem tradat hoc pacto quòd non transeat dominium donec pretium integrè soluatur, quod pactum valere & dominij translationem impedire, tenent Tiraquell. *de retractu lign. §.1.gloss.2.à numer.36.* Anton. Gom. *tom.2. variar. cap.2. num 30.vers. item etiam*, Afflict. *decis.338. numer.2. cum seqq.* vbi Vrsill. Vincent. de Franchis *decis.506. ex num.2.* Magon. *Lucensi decis. 31. & Florent.decis.91. numer.8. & 9.* Surd. *decis.220. num.13.& decis.344. à num.12.* Marta. *in votis nouiss. decis.voto 43.à num.2.* Ioseph. Sesse *Arag. decis.42. à num.13.* Stephan. Gratian. *Marchia decis.13 numer.1.* vbi per illam decisionem agit an valeat alienatio, & census impositio quando per venditionem reseruatur dominium ob non solutionem pretij. & an agatur ad pretij restitutionem, *& disp. forens. tom.3. cap.523. num.12. & 3.* Palad. *d.cap.8. num.7.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.4. tit.27. num 4.& 5.* Ioan. Baptist. Valenz. *cons.59 numer.35.* Cald. Pereira. *de empt.& vendit. cap.22. num.31.in fine* Bernard. Græuæ. *d. lib.2. concl.15. num.14. & 15.* Si verò stante hoc pacto succedat rem venditam incendio, alluuione, vel casu perire antequam pretium soluatur, emptoris periculo peribit, Surd. *decis.198. num.28.* Cardin. Mantic. *d.tit. 27. numer.18.* Stephan. Gratian. *tom.2.discept. cap.354.à num 48.& tom.3.cap.523.num.17.*

13 Pretio non soluto quibus remediis venditori contra emptorem vti licebit, vtilis inuestigatio, ad quam assequendam est sciendum quòd si ipse venditor rem adhuc retinet, tunc eam alteri licitè, & citra pœnam falsi vendere poterit si tempore statuto emptor cessauit in solutione pretij, Surd. *decis.220. num.16. & decis.344. num.16. & 17.* Stephan. Gratian. *d.decis.13. in addit. numer.2. & 3.& d.cap.523. num.5.* Et etiam per viam exceptionis datur ei rescissio contractus, nam quando pactum, seu conuentio non seruatur, contractus nominatus resoluitur, Crauet.*consil.192 num.12.* Bec.*cons.45.numer.38.* Surd. *d.decis.220. num 12.& decis.344. num.171. & cons.13. num.32.& cons.52.à numer.36.& cons.563.num.3.& 5.* Menoch.*cons.1178.num.11.* Fachin.*controuers.lib.2.cap. 4.in fine,* Cartoc.*decis.76. num.11.* Stephan. Gratian. *discept.forens.cap.255.n.3.16.& 23.* Giurba *decis.100. num.23.*

14 Si verò rem iam tradit venditor non habita fide de pretio, eo adhuc non soluto, poterit rem vendicare ab emptore, Menoch.*lib.3. contrau. vsufrequent. cap.50. in princip.* D Barbos.*in d.l. si cùm dotem,§.fin. num.32. in fine, & num.36.ff. solut. matrim.* Cald. Pereira *de empt & vendit. cap.23. num.18* nisi emptor venditori rem repetenti pretium offerat, gloss. *verbo vendicare, in l. procuratoris, & §.planè, ff. de tributor. action.* Cald. Pereira *d. cap.23. num.18. vers. sed si emptor.* Vel pars pretij esset soluta quia tunc ita perficitur venditio vt ab ea recedi non liceat, Surd.*cons. 104. num.10.& decis.97. num.5. & decis.345.num.27.* Giurba *decis.113. numer.5.* Vel denique esse pactum de non contraueniendo, Ioseph. Sesse *Arag. decis. 24. numer.2* Fontan. *de pactis nupt. claus.4. gloss 28. num.3.& 4.* Si habita fuisset fides de pretio ex pacto reseruationis dominij, non posset contractus resolui, maximè in viam actionis Stephan. Gratian. *dicto cap.523.à numer.13. & 23.* Quando denique res tradita fuisset habita fide de pretio, nullo ex dictis pactis interueniente, datur venditori actio ad rescindendam traditionem quasi indebitè factam, si id deficiat, quoad principaliter mouit ad contrahendum; nam etiam nominatus contractus corruit ob defectum finalis causæ, vt per Crauet.*cons.192. num.21.* Roland. *cons.69. à n.37 lib.4.* Surd. *decis.210.num.18. & 19.* Stephan. Gratian. *Marchia decis.13.num.3. & decis 26.num.22.& discept.forens. cap.307. & cap.326. num.2.* D. Barbos. *in l. de diuisione 5. num.50. vers. ex quo.ff.soluto matrim.* Cald. Pereira *d.cap.23.numer.22.* Franc. de Sousa *in repet.§.actionum, Instit.de actionib. num.33.* Giurba *decis.115.num.10.* vbi per viam actionis ad rescissionem contractus agere posse venditorem ait quando deficit illud, quod principaliter mouit.

Verùm fiscus alienata à die criminis indistinctè 15
reuocare possit à possessoribus remedio rei vendicationis pretio non soluto: vide Couar. *de sponsalib. part.2.cap.6.§.8.* Clar. *in §. fin.quæst.78.num.18.* Azeued. *ad l 1. n.187.tit.3. lib.8 noua Recopilat.* Surd. *de aliment.tit.8.priuil.35.& decis.247.n.11.*

SVMMARIVM.

1 *Possessorium retinendæ prius examinandum, & excutiendum, antequam cognitioni in petitorio sit locus. & num.2.*

3 *Causa ab eodem iudice decidenda.*

L. Ordinarij. XIII.

Iidem AA. & CC. Eutychio.

POssessorium retinendæ prius examinandum, & 1
excutiendum antequam cognitioni in petitorio sit locus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l 1. num.. supr hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol.64* Petr. Gilchen *tom.1 fol.707.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Gerard. *sing.88.* Cott. *in memorab. verbo Iudex*, Vacon. à Vacuna *declarationum iuris ciuilis lib.2. declar.44.per tot.&* præcipue *à numer.9.* Menoch. *de arbitr.casu 371.* latè, & eleganter Ioan. Garc. *de nobilit.gloss.11.num.6.in princ.* vbi refert Bartolum audacter asserere quòd in cumulatione petitorij & possessorij retinendæ est aperta repugnantia, quia qui vendicationem intentat, facit ex aduerso reum conuentum possessorem, vt per hunc text. *& in l.fin.inf. hoc eod. tit.* at verè possessorio retinendæ contrà facit se possessorem, & *num. seqq.* materiam optimè declarat, vide apud illum.

Causa ab eodem iudice decidatur.] Vide Cuiac.*lib.2.* 3
obseruat.35. qui in ea fuit opinione causam possessionis, & proprietatis posse quidem ab eodem iudice diffiniri, sed necessariò omnino id non contingere: ob id, ait, iudices si volunt cognoscere possunt, sed non coguntur, Menoch.*d. casu 371.num.7.* vbi dicit *in hoc text.* fuisse responsum quòd orta mancipiorum quæstione illis exhibitis prius de possessione iudicetur, ac tunc demum proprietatis causa ab eodem iudice decidatur, vnde colligunt nonnulli quòd iudex causæ præparatoriæ sit, & iudex præparatæ, ex quo *in hoc text.* is iudex, qui mancipia exhibere iubet, atque ita qui cognoscit super actione ad exhibendum, quæ rei vendicationis præparatoria est, *l.1.ff. ad exhibendum*, cognoscit etiam super rei vendicatione. Aduertit idem Menoch.*ibid.* se aliquando dixisse apud Imperatores *in præsenti text.* non fuisse hæsitatum super exhibitione, sed præsupponi quòd mancipia exhibita fuerint, atque ita non diffiniri apud quem iudicem mancipia exhiberi debuerint, sed dubitandi rationem hic esse super causa possessionis & proprietatis, an index vnius esse iudex, & alterius,

SVM

SVMMARIVM.

1 *Filius venit contra factum matris, nisi quatenus eius sit hæres, & numer.2. intellige vt num.3. vel factum sit contra legis dispositionem, & sic nullum, numer.4.5. procedit etiam in fideicommissario hærede alienante, qui non potest vendicare bona à defuncto alienata veniendo contra eius factum, numer.6. in bonis primogenituræ, num.7. in emphyteusi etiam non hæreditaria, numer. 8. in feudo ex facto, & prouidentia, numer.9. etiam in hærede hæredis, num.10. & in hærede consentientis, num.28.* Limita *in succedente ex alia persona, num.12. item quando testator sibi non reliquit illud, quod relinquere tenebatur, num.13. in legatario, n.14. & quando factum defuncti est nullum & inualidum, n.15.*

16 *Filius etiam hæres patris potest vendicare bona maioratus alienata à patre, repetere emphyteusim acceptam pro se & filiis, si pater extraneum quendam inutiliter nominauerit, numer. 18. contrarium, num. 20. limita tamen vt num. 21. 22. 23.24.25.*

17 *Hæredes mulieris possunt vendicare alienationem rei dotalis, non obstante quòd acceptauerit eius hæreditatem.*

19 *Pater bona filij aduentitia à se vendita ab emptore vendicat.*

26 *Hæres non repræsentat defunctum nisi pro portione hæreditaria.*

27 *Hæres cum beneficio legis, & inuentarij solùm tenetur stare alienationi pro ea tantùm quantitate, quæ ad eius manus peruenit.*

29 *Filius in sola legitima institutus non potest repetere rem propriam, quam pater alienauit facto inuentario.*

30 *Hæres non vniuersalis, pro quota pro qua est hæres, non poterit reuocare alienata si fecit inuentarium, etsi illa quota sit minoris valoris; pro reliqua verò parte poterit etiam non confecto inuentario contrauenire, licèt quota relicta excedat valorem bonorum alienatorum.*

31 *Hæres tenetur seruare factum defuncti, quatenus vires hæreditatis suppetunt.*

L. Cùm à matre. XIV.

Iidem. AA. & CC. Septianæ.

1 Filius venit contra factum matris, nisi quatenus eius sit hæres, quia pro parte hæreditaria hæres defuncti facto non contrauenit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol.64. verso.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit & multipliciter declarant, exornántque, Roder. Xuar. *in repetit. l.quoniam in prioribus, super l.Regni quæst. 8. num.7.* Gregor. Lopez *l.24. verbo entonse, tit.23. part.5.* Pinel. *ad l.1. de bonis maternis, part.3. num.79 cum seqq.* Alphan. *collect.62.* Tiraquel. *de retractu lign. §.1. gloss.9. num. 48. cum seqq.* Grammat. *decis.93. à num.8.* Alciat. *resp.556. num.6. & 7.* Anton. Gabr. *commun. opin. lib.6. tit. de regul. iur. concl.11. num.8. cum seq.* Ioseph. Ludouic. *tom.3. commun. opin. tit. de hæredib. concl.1. vers. infertur 82. pag.486.* Molin. *de primogen. lib.4. cap.1. ex num.16.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo hæres 23.* Decian. *cons.117. num.37. vol. 3. & cons. 121. num.33. vol.3.* Marant. *disput.10. num.2.* Menoch. *cons.1. num.102. cum seqq.* vbi intelligit regulam huius textus in contractibus 3 onerosis, non autem in lucratiuis, vel quando antecessor potuit ad libitum disponere, aliàs non, & *cons. 2. num.283. & cons.11. num.25.* vbi ait regulam hu- 4 ius textus cessare quando factum est contra legis dispositionem & sit nullum, & *cons.81. num.9. cum seqq.* vbi ait textum procedere etiam cùm quis non est hæres immediatus alienantis, sed mediatus, & quando testator disponit de re peruentura ad suum hæredem, vt puta de re ex fideicommisso illi restituenda, & *cons.87. num.99. cum seqq. & cons.347. num.7. & num.21. cum seqq. & cons.89. num.110.* vbi quòd hæres matris contrauenire non potest renuntiationi à matre factæ, & *cons.129. num.23. & cons. 155. num.5. & cons.196. num.9. & cons.203. num.25.* ad hoc quòd hæres non potest impugnare factum defuncti, & *cons.818. num.26. & cons.404. num.10. & cons.563. num.7. & seq. & cons.713. num.17. cum seqq.* Surd. *decis.99. à num.6.* vbi quòd potest contraue- 5 nire facto defuncti quando est nullum, & contra legis prohibentis dispositionem, & *decis.161. num.20. & decis.11. num.15.* vbi quòd hæres venire potest contra factum defuncti quando defunctus non est pro illo facto obligatus, idem Surd. *cons.577.* Ioan. Baptist. Costa *de facti scientia & ignorantia, inspect. 14. num.2.* Gam. *Lusit. decis.67. & decis.222. num.4.* Cardos. *in praxi iudicum verbo filius, num.25. & verbo hæres, num 42.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst.9 numer.23. & quæst 24. numer.19. cum sequent.* D. Barbos. *in l.2 in princ. part.1. num.145. ff. soluto matrim.* Aluar. Valasc. *consult.52. num.44. cum seqq. & cons.69. per tot.* Cæs. Barz. *Bonon. decis.64.* Peregrin. *de fideicommiss. art. 83.* Vincent de Franchis *Neapol. decis.355. num.7.* Garc. Mastrill. *Siciliæ decis. 56. num.34. cum seqq.* Benedict. Pinell. *select. iuris interpret. lib.2. cap 8. per tot.* Fusar. *de substitut. q.557. à princ. & quæst.717. num.7.* Rota *decis.430. numer.3. in fin. p.2 recentissim. in posthum.*

Amplia primò prædictam textus conclusionem 6 procedere etiam in fideicommissario hærede alienante, qui non potest vendicare bona à defuncto alienata veniendo contra ius factum, ita Pinel. *in d.l.1. part.3. num.81.* Peregrin. *de fideicommiss. art.33.* Mazar. *in epit. fideicomm. quæst 46.* Anton. Gabr. *d.tit. de regulis iuris concl.11. num.6.* Petr. *de fideicom. quæst.4. num.315. cum seqq. & numer.323. cum seqq.* Hieron. Gabr. *cons.125. num.2. cum seqq. vol.1.* Menoch. *cons 81. num.10. & cons.87. num.99. cum seqq. & cons.89. per tot. & cons.904. n.38. & cons.1196. dub.2. & cons.1204. num.8. cum seqq.* Surd. *cons.73. num.34. & cons.559. num.2.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.64. num.25.* Cæs. Barz. *Bonon. decis.42 & 64.* Gall. *de except. success. tit.2. except.4. num.141. cum seqq. par.3.* plures alios refert & sequitur Fusar. *dict. quæst.557. num.1.*

Amplia secundò in bonis primogenituræ; nam 7 filius hæres alienantis, qui successit in primogenitura, non poterit alienata reuocare, Melch. Pelaëz *in tractat. de maior. part.4. quæst.16. col.2. vers. quibus tamen non obstantibus,* Molin. *de primogen. lib.4. cap.2. num. 21. & seq.* Menoch. *cons. 196. num.11. & cons. 1204. ante num.14.* Contrarium tamen tenent Pinell. *in d.l.1. part.3. num.99. vers. sed pro successore,* & alij in prima limitatione citati, vbi vide.

Amplia tertiò in emphyteusi etiam non hæredi- 8 taria, quia filius hæres patris alienantis, eam alienatam, aut alij prælegatam petere non poterit, ita per regulam huius text. resoluunt Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q.19. num.3.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. cap.24. num.19.*

9 Amplia quartò in fundo ex pacto & prouidentia, quod alienari, aut renuntiari non potest in præiudicium filiorum, & tamen si sint hæredes patris, non poterunt contrauenire, Bald. *in l. qui se patris, num. 9. vnde vi.* & alij, quos refert & sequitur Menoch. *consil. 1204. num. 10. & seq.* Sed contrarium non immeritò tuentur Pinel. *d. num. 99. vers. pro eodem.* Peralta *in rub. ff. de hered. inst. n. 100. vers. preterea*, Cald. Pereira *de renou. emphyt. q. 6. n. 27.* & vide *in limit. 1.*

10 Amplia quintò etiam in hærede hæredis. que eodem modo non poterit impugnare factum defuncti, & bona per eum alienata reuocare, ita Pinel. *in dict. l. 1. p. 3. n. 81. vers. ampliatur quartò*, Decian. *cons. 55. lib. 3.* Anton. Gabr. *dict. tit. de regul. iuris concl. 11. num. 7.* Menoch. *cons. 89. num. 126. & cons. 443. num. 86.* Decian. *cons. 55. lib. 3* Pereg *d. art. 33. n. 14.* Cæs. Barz. *Bonon. decis. 64. num. 50.*

11 Amplia sextò vt sit in libertate conuenti vel à principio repellere agentem, vel postea contra eum de euictione agere, Alciat. *cons. 600. in fine*, Ioseph. Ludou. *commun. concl. 16. illat. 82. vers. & est in potestate* Marzar. *in epit. de fideicom q. 46.*

12 Limita primò in succedente ex alia persona vt tenuit Rot. *apud. Merlin de legitima decis. 75. num. 5.*

13 Limita secundò quando testator sibi non reliquit illud quod relinquere tenebatur, qui tunc potest res venire contra factum defuncti, Anton. Gom. *de reg. iuris, concl. 11. num. 25.* & alij citati per Rot. *d. decis. 75. num. 3.*

14 Limita tertiò in legatario, quia licèt agnouisset legatum relictum in testamento, non propterea cogeretur habere ratum factum defuncti in separatis à suo legato, ex eadem Rot. *decis. 75. num. 6.*

15 Limita quartò quando factum defuncti est nullum & inualidum, veluti quando res alienata erat prohibita alienari, nam tunc hæres poterit cõtra illud factum venire, ac tali alienationi contrauenire, ita. Gramm. *decis. 93. per tot.* Pinel. *in d. l. 1. part. 3. num. 96. ad fin.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss 9. num. 58.* Cæs. Barz. *Bonon. decis. 64. num. 18. & 57.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 16. n. 26.* Peralt *in rub. ff de hered. instit. num. 94.* Couar. *var. lib. 2. cap. 18. n. 4. vers. 8.* Gam. *Lusit. decis. 222 num. 4* Mich. Grassi. *§. hæreditas, q. 12. n. 6* Gutier. *pract. lib. 3. q. 41 n. 4.* Ioseph. Ludou. *d. concl. 16. illat. 82. vers. quando tamen defunctus, & vers. sed hac limitatio*, Menoch. *cons. 11. num. 25.* Surd. *decis. 99. num. 6.* Marzar. *d. q. 46. vers. postremo*, Valasc. *de iure emphyt. quæst. 49. num. 5. & consult. 190. num. 7.* Alex. Raudens *cons 38 num. 39. cum seqq. lib 2.* Benedict. Pinel. *select. iuris interpretat. lib. 2 cap. 8. à num. 1.* latissime Rot. *decis. 117. part. 2. diuersor.* vbi contrariis omnibus respondet, quamuis de eius veritate dubitet Menoch. parum sibi constans *cons. 1196. num 8. cum seqq.*

16 Vnde iam hodie nouiores ferè omnes contendunt filium etiam hæredem patris posse vendicare bona maioratus à patre alienata, ea precipuè ratione, quia si non admitteretur filius etiam hæres ad vendicanda bona maioratus a patre antecessore alienata, modico tempore dilaberentur, cùm plerumque filij parentum hæredes sint; ita Pinel. *in d l. 1. p. 3. numer. 99. vers. sed pro successore*, Gam. *dict. decis. 222. num. 3* Cald. Pereira *d. q. 16 num 26.* vbi subdit quòd cùm honorem & gloriam magis augeri quàm minui defunctus maioriç cõditor sedulò procurauerit, bona vinculauit. & ne quo modo alienarentur, interdixerit, quare vt ista conditoris voluntas inuiolabiliter obseruetur, concedenda videtur successori etiam hæredi eius, qui alienauit, vendicandi potestas non obstante dispositione huius l. quæ ad hunc casum trahi non debet, in quo nisi filius hæres possit bona sic alienata vendicare, exiguo quidem tempore maioratus corruet; quoniam secundùm ea quæ frequenter vsu eueniunt, maioratus successor plerumque filius possessoris est, qui alienauit, & hæres, qui si non est audiendus, vendicare alienata contendens, neque eius filius, si cętera ipse bona alienauerit, vtrique per indirectum maioria ad nihil redigatur; vt igitur hęc fraus prorsus amputetur, dicendum est dispositionem huius text in maioratus successore, eodémque alienantis hærede non procedere. late etiam Aluar. Valasc. *cons. 69. ex num. 19.* vbi his & aliis rationibus hanc partem tuetur, & respondet ad hunc text quòd in bonis maioratus alienatis à patre antecessore non procedat quominus filius etiam hæres patris alienantis possit ea ad maioratum reducere, quia in illis censetur esse alia persona, & vbicunque quis agit, & vendicat tanquam alia persona, non est locus huic l.

Hinc etiam hæredes mulieris non obstante quòd acceptauerint eius hæreditatem, possunt vendicare alienationem rei dotalis, non obstante reg. huius text. quia sicut ipsa mulier poterat agere contra alienationem à se factam, vel à marito ea consentiente, vt *in toto titul. ff. de fundo dot.* ita poterunt etiam agere eius hæredes, quia hæres est eius conditionis, cuius defunctus, *l. hæredem, ff. de regul. iuris.* ita Aluar. Valasc. *consult. 190. num. 6.* 17

Hinc quoque fit vt si in emphyteusi accepta pro se & filiis pater extraneum quendam inutiliter nominauerit, potest filius etiam hæres patris tanquam ab eo tacitè nominatus ex dispositione iuris Lusitani repetere; huiusmodi emphyteusim, eo quòd illud à principio actui resistens illum reddit omnino nullum & inualidum, in quo casu cessat dispositio huius text. vt resoluit Cald. Pereira *de potest. eligendi, c. 13. n. 6.* Hinc etiam infertur patrem bona filij aduentitia à se vendita posse ab emptore, in quem alienauit, vendicare, cùm enim alienatio contra formam & prohibitionem *l. 1. de bonis mat.* facta sit, ex ea vtique admittendus est ad reuocandam alienationem, eamque irritandam, & rem venditam nomine filij vendicandam. ita Cald Pereira *post quæst. forens. cons. 47. num. 4. & de empt. & vendit. cap. 26. n 18.* Pinel. *in d. l. 1. p. 3. num. 73.* D. Barbos. *in l. Lucius Titius 39. num. 20. vers. item pater, ff. soluto matrim.* 18 19

Verùm quamuis principalis doctrina huius limitationis videatur communiter recepta, tamen si iuris rigor attendatur, non est verum absolutè quòd filius hæres potest venire contra factum patris nullum, nec sustineri potest quòd hæres venire possit contra factum defuncti quando illud est nullum propter legis prohibitionem, in tantum quòd nec saluari possit quando actus defuncti est nullus, vt ipsemet defunctus, qui illum fecit, posset contra illum venire, quia nec tunc pariter hæres contra illum venire poterit, vt colligitur ex *l. si ab eo, de liberali causa*, vbi minor viginti annis seruum manumisit, contra quam manumissionem certum est venire potuisse, *l. si minor, ff. de seruis export.* & tamen hæres contra eam audire non potest. Sic etiam pater alienans bona aduentitia filij potest venire contra factum suum, & rem vendicare ab emptore nomine filij, iuxta citatos *suprà*, & tamen filius hæres patris contra hanc alienationem venire non potest, vt per hunc text tenet D. Barbos. *in d. l. Lucius Titius, n. 20. paulo post princ.* Quare ipse D. Barbosa solita maxima sui ingenij facundia *ibidem* regulam in hac materia constituit post Menoch. *cons. 89. à num. 60.* & Phanut. *in tract. de inuentario, p. 7. à num. 150.* hæredem scilicet non posse venire contra factum de- 20

functi

functi etiam nullum propter legis resistentiam. Eam
tamen limitat aliquibus modis, & primò nisi actus
fuerit nullus, propter defectum consensus, quia
tunc hęres adiens, contra illum venire potest, vt col-
ligunt ex *d. l. Lutius Titius*, vnde posse hærèdem ve-
nire contra factum defuncti simulatum. & ab vèdi-
candum feudum, siue emphyteusim, sine domini
22 consensu alienatam. Secundò limitat vt non proce-
dat quando actus est nullus propter eam dispositio-
nem legis, cui hæres non possit renuntiare, nam
quemadmodum expressim illi renuntiare non po-
test, ita etiam neque fictè poterit renuntiare, scilicet
per aditionem, iuxta reg. *l. qui ad certum ff. locati*, cum
23 vulgaribus. Tertiò limitat, vt licèt hæres succedat
alienanti, tamen nó cófirmetur ea alienatio, sed tan-
tùm paretur exceptio possessoris aduersùs hæredem
si vendicet, *l. si seruo 20. ff. qui, & quibus*, vbi libertas
datā per non dominum nó confirmatur, licèt is suc-
cedat domino, & tamen si is velit seruum in seruitu-
tem reuocare, repelletur per eum ope exceptionis,
l. fi. n. 23. ff. de liberali causa. Sed falsum dicit D. Bar-
bos. *ibidem num. 23*. quia in venditione cùm intersit
vendentis cófirmari alienationem ne aliàs teneatur
de euictione, censetur confirmata venditio non so-
lùm quod præstandam exceptionem possidenti, sed
etiam quoad præstandam actionem si non possideat,
l. si quis alienam 47. ff. de action. empti; & tamen in spe-
cie *d. l. si seruo*, cùm non intersit manumittentis ma-
numissionem confirmari, tantùm confirmabitur ope
24 exceptionis. Quartò limitat idem D. Barbos. *in l. 2. in
princ. p. 1. n. 145. in fine, ff. soluto matrim.* vbi hæres ex
proprio iure venire possit contra factum defuncti,
quando erat tale factum, cui non poterat consen-
sum expressum præstare propter legis resistentiam.
25 Quintò limitat in filio solam legitimam habente,
qui potest reuocare alienationem rei suæ factam
per patrem, ita idem D. Barbos. *in l. si cum dotem. §. si
pater, num. 32. ff. soluto matrim* Ioseph. Ludou. *d. tom.
3. commun. opin. tit. de hæred. conclus. 1. vers. diciturque.
pag* 493. Aluar. Valasc. *de partit. cap. 17. num. 21. cum
seqq.*

26 *Pro qua portione*, &c.] Notatur ad hoc quòd hæres
non repræsentat defunctum nisi pro hæreditaria
portione, vt per Tiraquel. *de retractu lig. §. 32. gloss. 1.
num. 40. & in tractat. le morte, part. 2. declar. 12. num. 4.
& 9.* Pinel. *in d. l. 1. de bonis maternis, part. 3 num. 79.
vers. eadem conclusio*, Surd. *decis. 224. num. 21.* vbi etiam
quòd hæres pro ea parte, pro qua non est hæres, ve-
nire potest contra defuncti factum. Menoch. *consil.
1204. num. 14.* vbi etiam quòd hæres non tenetur nisi
pro parte, pro qua est hæres, licèt defunctus pro-
miserit de euictione, & sic defendere, & manutene-
re alienationem. & *cons. 125. num. 3.* vbi quòd pro ea
portione pro qua fuit à testatore institutus, & non
plus, repræsentat testatorem.

27 Vnde hæres cum beneficio legis & inuentarij so-
lùm tenetur stare alienationi pro ea tantùm quanti-
tate, quæ ad eius manus peruenit, ita Cephal. *consil.
291. num. 16. lib. 2.* Crauet. *cons. 225. num. 12.* Anton.
Gabr. *d. tit. de regulis iuris concl 11. num. 9.* Hieron.
Gabr. *cons. 125. num. 10. cum seqq. lib. 1.* Menoch. *cons.
89. num. 15. & cons. 125. num 6. & seq.* Honded. *cons.
3. num. 53. lib. 1.* Marzar. *in epit. de fideicommiss q. 46.*
Petr. *de fideicomm. quæst. 14. num. 302. & 315. cum seq.*
Ioseph. Ludou. *d. cons. 16. illat. 82. vers. & prædicta
procedunt*, Ioseph. Ludou. *Lucensi decis. 64. num. 28.
cum seqq.* Caualcan. *decis. 36. num. 29. part. 1.* Cæs.
Barz. *Bonon. decis. 42.* Peregrin *de fideicomm. art 33.
num. 13.* Gall. *de except. success. tit. 4. except. 26. num. 16.
& seq. p. 2.*

Conclusionem huius text. amplia in hærede con- 28
sentiens, qui non poterit contrauenire, Cephal.
cons. 393. num. 168. Menoch. *cons. 58. in fine, lib. 1.* nisi
hæres veniret ex persona & iure proprio, illi enim
non noceret consensus præstitus à defuncto, qui
consensit, *l. 1. §. quod ait, ff. quor. legatorum*, Roland.
à Valle *cons. 70. num. 35. lib. 1.* Cephal. *consil. 393.
num. 168. 169. & 189 lib. 3.* Hieron. Gabr. *d cons. 125.
num. 1.* Tiraquel. *de retractu lig. § 1. gloss. 9. num. 134.*
Petr. *de fideicommiss. quæst. 14. num. 320. vers. primus
est, & num. 301. in fine*, Peregrin. *de fideicómm. art. 52.
à num 91.* Gall. *d. tit. 4. except. 26. n. 67. part. 2.* Ratio
est, quia consentiens, & renuntians censetur renun-
tiare iuri in eius fauorem introducto, non autem iuri
spectanti suo hæredi ex persona propria, gloss. *verbo
renuntiant, in l. iubemus §. scientes, de sacros. Eccles.*
Alba *cons. 74 num. 1.* Hieron. Gabr. *d. cons. 125. num. 1.*
Decian. *cons. 33. n. 109. lib. 1.*

In gloss. *Non prohiberis*. ibi, *item quod si in debito* 29
bonorum subsidio, &c Notatur ad hoc quòd filius in
sola legitima institutus non potest repetere rem
propriam, quam pater alienauit facto inuentario, vt
per Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus limit. 7.
num 11. & 12.* Monticul. *de inuentar. cap. 10. num. 101.*
Rojas *de success. cap. 9. num 9.* Molin. *de primogen. lib. 4.
cap 1. num. 26.* Burg. de Paz *cons. 14. n. 25.*

In ead. gloss. ibi, *instituatur hæres in quota portione*, 30
&c. Notatur ad hoc quòd hæres non vniuersalis
pro quota pro qua est hæres, non poterit reuocare
alienata si fecit inuentariū, etsi illa quota sit mino-
ris valoris; pro reliqua verò parte poterit etiam non
confecto inuentario contrauenire, licet quota reli-
cta excedat valorem bonorum alienatorum, Ioan.
de Anan. *cons. 3.* Pinel. *in d. l. 1. part. 3. numer. 79. pro-
pe fin.* Crauet. *cons. 131. numer. 7.* Anton. Gabr. *d. tit.
de regul. iuris, concl. 1. num. 8.* Menoch. *cons. 105. in 2.
casu, & cons. 1204. num. 12.* Pereg. *cons. 19. numer. 15.
lib. 4.* Raudens. *cons 38. num. 57. cum seqq. lib. 2.*

Notatur etiam ad hoc quòd hæres tenetur serua- 31
re factum defuncti quatenus vires hæreditatis sup-
petant, nec potest vendicare rem, & soluere æstima-
tionem illius cum interesse, Crauat *cons. 225. num. 12.*
Hieron. Gabr. *d. cons. 125. numer. 11. cum seqq. lib. 1.*
Marzar. *d. q 46 vers. aduertendum*, Ioseph Ludou. *Lu-
censi decis 64. num. 31.* Caualcan. *decis. 36. num. 29 p. 1.*
Petra *de fideicomm. q. 14. n. 321. vers. sextus casus.*

SVMMARIVM.

---

1 *in Dominio ille est potior, cui priùs res traditur, li-
cèt alius in titulo præuenerit, & num. 2. procedit
in omnibus contractibus tam onerosis, quam lu-
cratiuis, num. 3. in donationibus, num. 4. in re em-
phyteutica duobus in emphyteusim concessa, num. 5.
in feudis, num. 6. in contractibus locationis. num. 7.
contrarium, num. 8. in Ecclesiis, Clericis & per-
sonis ecclesiasticis vendentibus, num. 9. etsi prior
venditio esset iuramento confirmata, n. 10. quam-
uis traditio rei esset facta vni ex pluribus empto-
ribus, num. 11. declarat tamen vt num. 12.* Limita
*in venditionibus, aut donationibus factis Eccle-
siis, monasteriis, hospitalibus, & aliis piis locis,
quibus absque traditione transfertur dominium.
num. 13. in quacunque concessione iurium spiri-
tualium, num. 14. in pauperibus, num. 15. in ces-
sione iurium incorporalium, num. 16. in donatio-
nibus, & venditionibus factis per Principes,
num. 17. si secundus emptor conscius venditionis
alteri facta rem emerit, n. 18. si primus emptionis*

titulum, vel alium onerosum habeat, posterior verò, cui res fuit tradita, donationis, vel alium lucratiuum, num.19. quando in alienatione esset necessaria licentia alterius, num.20 si primus emptor pro obseruatione contractus haberet rem venditam specialiter hypothecam cum pacto de non alienando, num.21. quando eadem res pluribus obligetur, num.24. si primus emptor pretium rei empta & sibi tradita non soluit venditori, nec de eo fuit fides, num 25. vbi res tradita fuerit conditionaliter primo, & pendente conditione purè secundo, num.26.

22 *Prior in hypoheca, praferendus cateris, quibus posteriùs ea res tradita intellige vt num.23.*

27 *Intellectus verborum*, duobus in solidum, *l.15. de rei vendic.*

28 *Pœna illius, qui eandem rem duobus in solidum diuersis contractibus vendidit, remissiuè.*

29 *primus Emptor effectus dominus rem non retinendo repetit pretium & vsuras, factâ compensatione impensarum, & fructum.*

30 *Agens actione personali pro re sibi priùs vendita, non tamen tradita, potest pratendere interesse, si habeat alium fundum iuxtà, vel si fuit maiorum suorum.*

31 *Prioritas traditionis vbi ignoretur, prasumendum pro eo, qui prior emerit, & soluerit, si alius priùs emisse, alius priùs soluisse probetur, pro eo, qui pretium priùs soluerit.*

L. Quotiens. XV.

Iidem AA. & CC. *Aureliæ Philoxonæ.*

1 IN dominio ille est potior, cui priùs res traditur, licèt alius in titulo præuenerit: itaut si duobus sit res vendita, præferendus veniat, cui fuit priùs tradita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol.65.* & *tom.7.repet.* Hieronym. Marlianus.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, exornántque Ordin. Reg. Lusit. *lib.4. tit 7. l. Hisp.50. tit.5. part.5. & l.7. tit.7. part.7. vbi gloss.7.* Bernard. Diaz *reg.152.* Socin. *reg.155.* Ioan. Garcian. *reg.471.* Alphan. *collect.189.* Roman. *singul.382.* Gerard. *singul.98.* Hippol. de Marsil. *sing.82.* Capyc. *decis.182. num.8. & 9.* Tiraq. *de priuileg. pia causa, priuil.107. & de iure primogen. q.17. opin.12.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §.81. num.11. vers. ad cuius.* Ferrar. *cautel.48.* Anton. Gom. *tom.2. var. cap.2. de empt. & vendit. num.20.* Cou. *lib.2. var. cap.19. num.1.* Girunda. *de gabell. p.5. §. vnic. num.11.* Clar. *in §. donatio q.133. num.3.* Marant. *disp.8. num.22.* Cacheran. *decis.133. num.4.* Anton. Gabr. *commun. lib.3. tit. de empt. & vendit. conclus.2.* Fusch. *lit. V, sing.4.* Decian. *resp.29. num.70. vol.2.* Roder. Xuar. *alleg.37.* Soar. *tom.1. commun. opinion. lib.3. tit.19. numer.7. pag. 417.* Bellacomb. *eodem tom.1. lib.4. tit. 26. de contract. empt. n.130. in pr. pag.626.* Menoch. *cons 84. num.29. & cons.122. num.77. cum seqq.* Ioan. Aurpach. *lib.2. epistolar. iurid. cap.8.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo dominium 4. & 8. & verbo emptio num.11.* Guttier. *de iuram. confirm. part.1 cap.30. per tot. & in l. nemo potest, num.40. ff. de legat.1. & in §. fui, num.197. Instit. de hered. qual. & differ.* Fachinæ. *lib.2. controuers. cap 33.* Mozz. *de contractib. tract. de empt. tit. de naturalibus emptionis, num.33. cum seqq.* Anton. Fab. *decad. 24. errore* 10. Perez *l. 2. gloss.1. vers. non obstat, tit.7. lib 5. Ordin. pag.189.* Azeued. *l.2. num.60. tit.3. lib.5. noua Recop. & in l.3. n.8. in med tit.8. lib.8. noua Recop.* Castill. *l.74. Tauri gloss. parte en ella, post princ.* Mantienz. *l.7. gloss.6. n.24. tit.11. lib.6. noua Recop.* Cabellin. *in milleloq. iuris p.1. milleloq.124.* Pichar. *in princip. Instit. de empt. & vendit. num.25.* Laxarte *de decima vendit. cap.3. num.9.* Honded. *cons. 51. num.1. & 12. lib.2.* Thesaur. *quæst. forens. lib.4. q.54. num.1.* Ceual. *commun. contra commun. q.756. num.41.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel. gloss.15. §.1. num.16* Morl. *in emporio iuris p.1. tit.9. in prelud. num.48.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. E, concl.64. num.1. cum seqq. & concl.144. num.1.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocator. verbo emptio num.17. & 18.* Gam. *Lusit. decis.116. num.1. & decis.130.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo prohiberis n.14. & quæst. forens. lib.1. quæst.23. num.14. & de empt. & vend. cap.26. num.30. & 37.* Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæst.14. num.4. & seq. & cons.172. num.5. cum seqq.* D. Barbos. *ad rubr. ff. soluto matrim. part.2. numer.85.* Cabed. *Lusit. decis.30. num.9. part.2.* Rebell. *de oblig. iustit. lib.9. cap.17. sect.3.* Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de Iustit. & iure, part.2. differ.4. n.24.* Benedict. Pinel. *select. iuris interpr. lib.1. cap.18.* vbi conciliat *l. si à Titio, ff. hoc tit* cum hac nostra lege, Valer. Reginal. *in praxi fori pœnit. tom.3. lib.25. n.364. cum seqq.* Molin. *de iustit. tract.2. disp.369* Leon. Less. *in simili tract. lib.2. cap.21. dubit.20. per tot.* Ioan. Salas. *de empt. dub.46. n.2. cum seqq.* Castill *controuers. lib.5. cap.80. num.12. & n.25. cum seqq. & à num.44.* Gabr. Aluarez *de priuileg. pauper. q.23. à princip.*

Amplia primò huius text. conclusionem procedere in omnibus contractibus tam onerosis, quàm lucratiuis, vt per Anton. Gom. *d. tom.2. cap.1. n.20. col.2. in princip.* Ioan. de Salas *d. tit. de empt. dub.46. num.3.* Molin. *d. disput.369. num.6.* Gabr. Aluarez *d. q.23. num.8.* 3

Amplia secundò in donationibus, vt scilicet re donata pluribus ille prævaleat, cui primò est tradita. Hippol. *sing.82.* Clar. *d. §. donatio, q.23. num.3 vers. Ego verò,* Anton. Gabr. *d. tit. empt. concl.2. num.8.* Mozz. *d. tit. de naturalibus empt. num.32. vers. amplia etiam.* Caualcan. Fiuil. *decis.42. num.31. part.1.* Less. *d. lib.2. cap.21. dubit.20. num.140.* Azor. *instit. moral. part.3. lib.8. cap.18. q.7.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.34. num.7.* Limita tamen in donationibus Principis & factis Ecclesiæ, provt inferiùs. 4

Amplia tertiò in re emphyteutica duobus in emphyteusim concessa, vt per Tiraquel. *de constituto, limit. 3. à princip.* Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q.14. num.7.* Gam. *Lusit. decis.116.* vbi Flores de Mena *in addit.* Cald Pereira *de potest. eligendi, cap.6. n.22. & d. resol. emphyt. cap.10. num.32. cum seqq.* Castill. *dict. lib.5. cap 80. num 44.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.1. concl.152.* & faciunt quæ Surd. *decis.188. num.19.* 5

Amplia quartò in feudis, Afflict. *in cap.1. num 5. qui success. ten. lib.1. fol. 61. & in cap. quid sit inuest. num.11. lib.2. fol.6.* Hippol. *sing.82.* Valasc. *d. num.7.* Cardin. Tusch. *d. lit. V, concl.64. num.5.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo lex, num.52.* 6

Amplia quintò in contractu locationis, nam si quis locauit rem suam duobus, vel pluribus, præfertur ille, cui res priùs fuerit tradita. ita Cott. *in memorabil. verbo locatio, vers. tamen. adde, pag.556.* Gregor. Lop *l.50. verbo dos veses, tit.5 part.5* Anton. Gom. *d. tom.3. cap.2. num.20. vers. secundò principaliter,* Cou. *d. cap.19. n.8.* Vrsil. *ad Afflict. decis.238. numer.* Cornel. Benincas. *de paupertate, spec.6. in contractib. num.4.* Aluar. Valasc. *d. q.14. numer.7.* Flores de Mena *in addit. ad Gam. decis.130.* Vincent. Carot. *tract. de locato, tit. de locatione duob. facta, part.4. num.* 8

*num.*5. Molin. *d.disp.* 369. *num.*6. Matta *in votis nouiss. decis. voto* 25. *a num.* 12. Mar. Giurba *decis.*59. *num.*4 Anton. Fab. *decad.*24.*errore* 10.*num* 24 *&* 25. Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect.* 439. *vers.*2 Mar. Muta *decis.*35. *num.*11. Rebell. *de obligat. iustit. p.*2. *lib.*1.*q.*8. *num.*17. *&* *lib.*9.*quaest.*17. *sect.*3.*n.*22. Gabr.
8 Aluarez *d.q.*23.*num.*7. Contrarium verò, imò quòd prior locator præferatur etsi, secundo res locata sit tradita, cum Ias. sequitur Gama *d.decis.* 130. *num.*1. vbi pro hac opinione Senatum Lusitanum iudicasse testatur Ceuall. *commun. contra commun. quaestion* 756. *num.*52. vbi etiam si secundus conductor possessioni incumbat, primum præferendum esse dicit, saltem in foro seculari, quia talis conductor non dicitur possidere proprio nomine, sed nomine ipsius locatoris, quia in locatione ad modicum tempus, semper dominium remanet apud locatorem, idem tenent Mozz. *de contract. tract. de locat. & conduct. tit. de naturalib. location. num.* 11. Cardos. *in praxi iudicum, verbo emptio num.*17. *&* *verbo lex, n.*32. *&* *verbo locatio. num.*29. Cardin. Tusch. *lit. L. conclus.*429.*num.*2. qui componunt has contrarias opiniones, vt scilicet prima procedat in locatione ad longum tempus, vltra decennium, & secunda in locatione ad modicum tempus.

9 Amplia sextò vt nostri text. conclusio procedat in Ecclesiis, Clericis & personis ecclesiasticis vendentibus, vt semper præferatur emptor, cui priùs res sit tradita, vt per Anton. Gom. *d. cap.* 2. *n.*20. *vers. se vrò principaliter,* Capyc. *decis.*182. *num.*20. Cou. *d. lib.*2. *cap.*19. *n* 4. Anton. Gabr. *dict. tit. de empt. conclus.* 2. *n.*34. Fachinæ. *controuers. lib.*2. *cap* 33.

10 Amplia septimò etsi prior venditio esset iuramento confirmata, vt per Cou. *de sponsal. part.*1. *cap.*5. *in princ. num* 9. *&* 11. *&* *in cap. quamuis pactum, part.*1. §.4. *num.*2. Anton. Gom. *d cap.*2. *num.*20. *vers. septimo,* Cephal. *cons.*41. *lib.*1. Anton. Gabr. *dict. tit. de empt. concl.*2. *num.*3. Menoch. *cons.*84. *num.*29. Gutier. *de iuram. confirm. part.*1. *cap.*30. *num.*4. Ludouic. de Torres *de Iustit. disp.*59. *dub. de iniustitia empt. numer.*3. *vers. tertio,* D. Barbos. *ad rub. ff. soluto matrim. p.*2. *num.*85. Molin. *d. disp.* 359. *vers. octauum,* Ioan. de Salas *d. tract. de empt. dub* 46. *num.*3. *ad fin.* Morl. *d.p.*1. *tit.*9. *in prælud. num.*48. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.*4. *tit.*2. *num.*7. Azor. *instit. moral. p.*3. *lib.*8. *cap.*10. *q.*2. Rebell *de obligat. iustit. lib.*9 *q.*17. *sect.*3. *n.*22 Gabr. Aluarez *de priuileg pauperum, q.*23. *num.*4.

11 Amplia octauò procedere quamuis traditio rei facta esset vni ex pluribus emptoribus, primo per actum fictum & alteri postea per actum verum, nam adhuc præfertur, cui primùm per actum fictum, putà per clausulam Constituti, fuit res tradita. ita Rolan. *cons* 19. *à num.*19. Bernard *reg.*229. Ioan. Garcian *reg.*471. *num.*1. Tiraq. *de clausula Constituti p.*1. *n.*21. Cott. *in memorab. verbo possessio, pag.*605. Viui. *tom.*2. *commun. opin. lib.*7. *tit.*1. *de acquir. possess. num.*67. *pag.*206. Anton Gabr. *d. tit. de empt. concl.*2. *numer.*19. Gutier. *d.p.*2. *cap.*30. *num.*5. Gom. *d. cap.*2. *num.*20. *vers. quartò principaliter, &* *l.*45. *Tauri, n.*22. Cacheran. *decis.* 36. *num.*1. Brunor. à Sole *in locis comm verbo dominium, n* 4. Donat. à Fina *tom.*1. *commun. opin. lib.*4. *tit.*26 *de contrah. empt. n.*65. *pag.* 621. Mozz. *d. tract. de empt. tit. de naturalibus emptionis, num.*33. *&* 34 Cald. Pereira *de potest. eligen. cap.*8. *num* 4. *&* *de resolut. emphyt. cap.*10. *num.*32. Menoch. *cons.* 1153. *num.* 62. *lib.*12. Thesaur. *quæstion. forens. lib.*4. *c.*64. *n.*3. Cardos. *d. verbo emptio, n.*18. Cancer. *var. resol. p* 1. *tit. de donat. num.*13. Fontanel *de pactis nupt. claus.*5. *gloss.*12. *n.*130. Castill. *d. lib.*5. *c.*80. *n.*24.

Multipliciter declaratur hæc octaua ampliatio, 12
& primò vt locum habeat quando venditio conditionalis est cum clausula Constituti, nam si pendente conditione venditor rem alij vendat, & tradat, & postea conditio veniat, præfertur ille, cui postea res tradita fuit per actum verum quia ad hoc vt fictio translatiua locum habeat, & actus conditionalis retrotrahatur, requiritur habilitas in vtroque extremo, scilicet in tempore, quo actus fuit celebratus, & in tempore quo verificatur, & purificatur conditio, Anton Gom. *l.*45. *Tauri, n.*93. *&* *tom.*2. *var. cap.*11. *num.*30. *vers. attamen,* Gutier. *in repet.* §. *sui, Instit. de suis & legit hæred. num.*197. Secundò non procedit in venditione facta ad mensuram, nam donec res vendita mensuretur, non transfertur dominium per clausulam constituti, & ideo secundus emptor, cui traditio facta fuit præfertur: ita Paris. *cons.*59. *num.*10 *&* *seq. &* *num.*17. *lib.*1. Card. Tusch. *lit. E, concl.*144. *num.*17. Cardin. Mantic. *de tacitis conuent lib.*4. *tit.*17. *n.*5. Tertiò nec habet locum quando venditio, in qua adest clausula Constituti, esset incerta, vt putà de tribus iugeribus ex tali fundo ad electionem, & res alteri vendatur, & tradatur, nam is præfertur, Card. Tusch. *d. concl.*144. *num.* 6. Quartò restringitur si traditio facta sit per Constituti clausulam à venditore positam cùm emptor esset absens, cuius nomine Notarius rem agnouerit, ac receperit, si antequam emptor gesta rata habuerit, venditor alij eandem rem vendiderit, & verè tradiderit, nam tunc posterior, cui verè res tradita fuit, primo præferri debet. ita Bertrand. *cons.*304. *lib. lib.*3. Anton. Gom *l.*45. *Tauri, num* 83. *&* 92. *cum seq.* Aluar. Valasc. *con.*55. *num.*2. Cald Pereira *de empt. cap.* 24. *num.*7. *cum seqq.*

Limita primò principalem huius text. conclusionem in venditionibus, aut donationibus factis Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, & aliis piis locis, quibus absque traditione transfertur dominium, *l. vlt. de sacros. Eccles.* & sic præferuntur aliis, quibus postea res vendita, vel donata traditur virtute primæ aut posterioris venditionis. ita Afflict. *ad constit. lib.*3 *rubr.*31. §. *vlt. numer.*9. Tiraq. *de retract. lig.* §.1. *gloss.*2. *numer.*43. *&* *de priuileg. pia causa, priuil.*107. Socin *reg.*148. *fallent.*1. Surd *tom.*1. *commun. opin. lib.*5. *tit.*19 *numer* 7 *pag.*417. *vers. nec item,* vbi idem de ciuitate emptrice, Cou. *d. lib.*2. *c.*19. *numer.*2. *vers. secundò deducitur,* Gom. *d. cap.*2. *numer.*20. *vers. nunc vero. &* *l.*45. *Tauri, num.*16. *vers. ex quo,* Anton. Gabr. *d. tit. de empt. concl* 2. *numer.*16. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap* 6. *num.*20. Morl *de emporio iuris ciuilis p.*1. *tit.*9. *in prælud numer.*51. Mozz. *d. tit. de natural. empt. numer.*34. Mart. *de iurisdict. p.*4. *cent.*1. *casu.*19. *numer.*5 & latiùs *cent.*2. *casu* 172. *numer.*1. *cum seqq.* Molin. *d. disp.*369 *vers. quintum,* Valer. Reginald. *d. lib.*25. *num.*364. Rebello *d. lib.*9. *q.*17. *sect.*9. *num.*23. Less. *d. lib.*2. *cap.*21. *dub* 20. *numer.*141. Ioan. Salas *d. tract. de empt. dub* 49. *num.*4.

Limita secundò in quacunque concessione iurium spiritualium, quia in eis transfertur ius absque aliqua traditione, vt per Anton. Gabr. *d. conclus.*2. *num.*33. vbi *num.*38. loquitur de matrimonio priùs contracto, Gail. *lib.*2. *obseru.*55. *numer.*9. vbi de beneficiis. & *num.*12. de causis matrimonialibus, Mieres *de maioratu p.*1. *q.*26. *num.*18 D Barbos. *ad rubr. ff. soluto matrim p* 2. *num.*85. vbi de matrimonio, Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel. gloss.*15. *num.*17. vbi de beneficiis loquitur. 14

Limita tertiò in pauperibus, quos non comprehendere dispositionem huius text. resoluunt Benincas. *de priuileg. paupertat. spec.*6. *numer.* 16. Hippol. *sing* 82, 15

sing.81. num.5. Gabr. Aluarez. *de priuileg. pauperum, q.23. num.9.*

16 Limita quartò in cessione iurium incorporalium, nam is potior est, cui priùs cessio facta fuit, quia res incorporales propriè non possidentur, cùm non recipiant traditionem, *l. seruus, §. incorporales, ff. de acquir. rer. domin.* & in his iuribus patientia habetur loco traditionis, *l. si ergo, §.1. ff. de public. l.3. §. dare, ff. de vsufructu.*

17 Limita quintò in donationibus & venditionibus factis per Principes, nam tunc prior venditio, vel donatio gratiosa secundæ alteri factæ cum traditione possessionis potior est. Gail. *lib.2 obseru.55.* Cou. *d. lib.2 cap.9. num.9.* vbi procedere ait quando ex Principis voluntate constat quòd voluit dominium transferre, vel quando est concessio gratiosa, secus verò si Princeps contraxisset, Anton. Gabr. *d. conclus.2. num.39. cum seqq.* Mozz. *d. tit. de naturalib. emptionis, num 33. in fine*, Mieres *de maioratu part.1. q.26 num.13. 16. & 27.* Heting. *de fideiussorib 27. num.15. num.49. & num.53. & 300.* Narbona *ad l.11. glo.1. num.7. tit. lib.7. noua Recop.* Tiraq. *de nobil. cap.37. num.56. & 57.* Bellacomb. *tom.1. commun. opin. lib.4. tit.26. de contrah. empt. num.130. vers. tertio resp. pag.627.* Burg. de Paz. *cons.25. numer.* Cabed. *Lusit. dec.150. num.9. p.2.* Cald. Pereira *post quæst forens. cons.28. numer.23. & de emptione cap.12. num.10.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.2. concl.55.* Valasc. *consult.72. num.1.*

18 Limita sextò si secundus empor conscius venditionis alteri factæ rem emerit, nam licet secundo res tradita sit, & emptio valeat, licèt dicat, Trado tibi, saluo iure tertij cui primò vendidi, tamen primo datur actio reuocatoria ad reuocandam emptionem in fraudem factam. ita Palat *in repet. rubr. de donat. inter virum, §.81. num 11.* Gail. *d. lib.1. obser 55. num.11.* Gom. *d. lib.1. cap.2. num 20. vers. secundo principaliter*, Surd. *tom.1. commun. opin. lib.3. tit.19. num.6. vers. nec rursus, pag.416.* Mozz. *d. tit. de naturalib. empt. num.33. vers. tertium*, Honded. *cons.92. num.2. vol.1.* Anton. Gabr. *d. concl.2. num 30* Gutt. *de iuram. confirm. p.1. cap.30. num.8* Ceuall. *commun. contra commun. q.756 num.48. cum seqq* Molin. *dict. disput.369. num 9* Rebell *d. lib.9. q.17. sect 3 num.26. cum seqq* Castill. *d. lib.5. cap 80. num.24. vers. secundo requir*, Cald Pereira *de empt. cap.27 num. 10.*

19 Limita septimò si primus emptionis titulum. vel alium onerosum habeat, posterior verò, cui res fuit tradita donationis, vel alium lucratiuum, nam tunc licet donatarius prioris emptionis inscius sit, ac bona fide se gesserit, primus emptor eam ab eo reuocare poterit, ita Palat. *in d rubr. §.81. num.12.* Couar. *d. lib.2. var. cap.19. num.5. in fine*, Anton. Gom. *dict. cap.2. num.20. vers. ex quo deducitur*, Anton. Gabr. *d. concl.2. num.32.* Azor. *d. p.3. lib.2. cap.8. quæst.5.* quicquid dicat Anton. Fab. *de errorib. decad 85. errore 9. part.4.*

20 Limita octauò quando in alienatione esset necessaria licentia alterius, nam tunc si virtute licentiæ alienat, primus emptor potior erit secundo emptori cui res fuit tradita; ita Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q.14. numer.9* Cald Pereira *de extinct. emphyt. cap.10 numer 36. & 37* Thesaur. *quæst. forens. lib.4. q 64 num 4.* vbi ampliat etsi alteri emptori res per constitutum esset tradita, nam præfertur prior a domino inuestitus.

21 Limita nonò si primus emptor pro obseruatione contractus haberet rem venditam specialiter hypothecatam cum pacto de non alienando, nam virtute huius pacti secunda venditio est nulla, & sic prima emptio præualet. ita Tiraq. *de retract. conuent. §.3. gloss. vnic num.5.* Menoch. *de success. creat. lib.1. §.10. num.84. vers. secundo ex hoc*, Anton. Gom. *d. tom 2. cap.2. num.20. vers. limita quartò*, Cou. *d. lib.2. cap.19. num.7.* Mol. *d. tit.9. in prælud. n.49* Castill. *d. lib.5. cap.80. num.24. vers respondetur, & num.25.* Guttier. *in l. nemo potest, num.40. & 41. ff. de legat.1.*

Cùm ergo eo ipso quòd res hypothecæ subiiciatur alicui, compareat quòd is ius habeat in ea re, cōsequens est vt qui prior fuerit in hypotheca ad contractus impletionem, is præferendus sit cæteris, quibus posteriùs ea res tradita sit: quo fit vt si res vendatur vni, simulque ei subiiciatur hypothecæ in contractus securitatem, esto postea vendatur, & tradatur alteri, atque is pretium soluat, præferendus sit prior ille emptor, cui res subiecta hypothecæ fuit, ita Rebuff. *tom.2. ad leges Galliæ tit. de constit. redit. art 1. glos.8. n.5.* Negusant. *de pignorib. memb.2. part.1. num 5.* Mudæ *de pignorib. tit. quibus modis pignus, num. 91.* Gam. *Lusit. decis.130. num 2.* Felician *lib.3. de censib. cap 5. num.15* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib.11. tit.22 num.3.* Valer. Reginald. *d num. 364.* Molin. *d. disp 369 num.8.* 22

Intellige generalem hypothecam rei venditę sufficere, vt primus emptor secundo, cui res fuit tradita præferatur, ita Ias. *cons 5. num.1. col.5. vers. sexto pro ista, vol.3.* vbi per hypothecam generalem fauore primi donatarij impediri dominij translationem in alium dicit, Magon. *Lucensi decis.21. num.4. & 5.* Mozz. *d. tit. de naturalib. empt. num.33.* Thesaur. *d. lib. 4. quæst. 64. num 1.* vbi primum emptorem habentem hypothecam in contractu potiorem esse affirmat, Molin *d disp 369. num.6.* Quamuis ex sola hypotheca dominij translationem non impediri asserant Tiraquell. *de retractu conuent. §.3. gloss. vnic. num 6.* Anton Fab *d. decad. 24 errore 12. num.19. & 20.* Castill. *d. cap 80. num.24. vers. remanet*, vbi dicit quòd pactum de non alienando solum de per se absque hypotheca non impedit dominij translationem, neque sola hypotheca, aut bonorum obligatio absque pacto de non alienando, vel absque constituto sufficit. 23

Limita decimò quando eadem res pluribus pignoretur & obligetur, quia primus præfertur, licet secundo sit priùs tradita cùm in hypotheca solo titulo & contractu constituitur ius in re, *l.1. ff. de pignorat. actione.* ita Mantua *lib.3. locorum, cap.45. a princ.* Negusant. *de pignor. p.5. num 1. num.46.* Anton. Gom. *l.40. Tauri num.16. col.2. in fine.* 24

Limita vndecimò si primus emptor pretium rei emptæ & sibi traditæ non soluit venditori, nec de eo fuit habita fides, nam tunc secundus, qui pretium soluit, præfertur, Guid. Pap. *decis 112 vers. & hoc verum*, Tiraq. *de constituto, p.1. num.27.* Anton. Gabr. *d. concl.2. in fine*, Honded. *cons.52. numer.41. vol.1.* Carot. *de excuss bonor. q.13. quæst.10 princip. numer 43.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap 529. numer.9.* ad quod facit hic text *ac pretium exoluisset.* 25

Limita duodecimò vbi res tradita fuerit conditionaliter primo, & pendente conditione purè secundum, quia secundus primo præferri debet, secus si quando huiusmodi secundo tradita fuit, impleta & verificata iam erat conditio, sub qua primo fuerat tradita, ita Anton. Gom. *var. tom.2. cap 11. n.30. vers. attende, & nota.* 26

Duobus in solidum. &c.] Intellige procedere quando eadem res diuersis temporibus duobus emptoribus vendita est, vel in vno instrumento cuilibet in solidum, vt per Anton Fab. *de errorib. pragm. decad. 85. errore 2 & 5. ad fin. p.4.* 27

De

28 De pœna illius, qui eandem rem duobus in solidum diuersis contractibus vendidit, vnde Menoch. *de arbitr. casu* 381. *num.* 10. *cum seqq.* Farinac. *in praxi crimin. part.* 5. *quæst.* 150. *num.* 219. *cum multis seqq.* vbi ampliationes, & limitationes tradit, *ibi n.* 230. limitat quando primus emptor non soluit pretium conuentum; nam tunc impunè potest venditor eandem rem alteri vendere, de quo etiam Menoch. *dicto casu* 381. *numer.* 18. Surd. *decis.* 220. *&* 344. *duplicata numer.* 16. *&* 17. *& cons.* 15. *num.* 16. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 523. *num.* 5. *cum seqq.* vbi reddit rationem, quia postquam primus emptor non seruat fidem soluendo pretium, potest venditor alteri vendere, & primo emptori fidem impunè non seruare.

29 *Ac sumptuum ratio habeatur*, &c.] Notatur ad hoc quòd primus emptor effectus dominus rem non retinendo repetit pretium & vsuras, facta compensatione impensarū & fructuum, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4. *tit.* 7. §. 3. Pinel. *in l.* 2. *de rescind. vendit. p.* 2. *cap.* 4. *num.* 63. D. Barbos. *in l. diuortio*, § *fin. p.* 1. *n.* 46. *in fine, ff. solut. matrim.* vbi ait quòd in odium vendentis eandem rem duobus constitutum est, vt primus, cui res tradita fuit possit, si velit recedere à venditione, & pretium repetere cum vsuris, quo tamen casu fructus tenetur compensare cum meliorationibus; & est ratio, quia tunc contractus rescinditur quasi nunquam factus, neque impletus, & consequenter incipit considerari emptor tanquam bonæ fidei possessor, vnde locus est compensationi.

30 Nota quòd ille, qui agit actione personali pro re sibi priùs vendita, non tamen tradita, potest prætendere interesse si habeat alium fundum iuxta, vel si fuit maiorum suorum, iuxta notata per Tiraquel. *de retract. lign. in præfat. n.* 37. Duen. *reg.* 355. *vers. limita secundò*, Anton. Gom. *l.* 70. *Tauri n.* 1. *col.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 381. *num.* 9. *& de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 83. *num.* 5. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num.* 4.

31 *Eum, cui priori possessio soli tradita est*, &c.] Vbi de prioritate traditionis non constiterit, quia probatum est eodem die & eadem hora vtrique emptori rem fuisse traditam, vel quia de traditione constat, sed non de prioritate; tunc præsumendum est pro eo, qui prior emerit & soluerit: aut si alius priùs emisse, alius priùs soluisse probetur, pro eo qui pretium priùs soluerit, vt ex eo, quod iure fieri debuit, facti coniectura sumatur; ita Anton. Gom. *d. tom* 2. *var. cap.* 2. *num.* 20. *vers. tertiò principaliter*, Couarr. *d. lib.* 2. *var. cap.* 19. *num.* 6. Anton. Gabr. *d. conclus.* 2. *n* 51. Mozz. *d. tit. de naturalib. empt. n.* 34. *in fine*, Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 8. *cap.* 8. *q* 9. Less. *de Iustit. lib.* 2. *cap.* 21. *dub.* 20. *num.* 140. *&* 143. Ioan. Salas *d. tract. de empt. dub.* 46. *num.* 10 Stephan Gratian. *discept. forens. cap.* 523. *num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Ædificatum in communi, commune efficitur.*
2 *Ædificanti bona fide in solo alieno expensæ restituendæ sunt, & num.* 4 *resolue vt num* 5.
3 *Ædificare in communi non potest socius inuito socio.*

L. Si in area. XVI.

Iidem AA. & CC. Ianuario.

1 QVod in communi ædificatur, id commune efficitur.
2 Ædificanti autem bona fide expensæ sunt restituendæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *suprà hoc tit.*

Vide posita *in collect. ad l.* 1. *supr. hoc eod. tit.*

Hanc vobis communem, &c.] Notatur ad hoc quòd 3 ædificare in re communi non potest socius inuito socio, vt per Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo ædificare, num* 13.

Sumptus offerre debes, &c.] Notatur ad hoc quòd 4 ædificanti bona fide in solo alieno expensæ sunt restituendæ, vt per Albert. Brun. *in tract. de augmento, concl.* 20. *n.* 3. *cum seq.* Molin. *de primogen. lib.* 1. *cap.* 26. 5 *num.* 14. vbi resoluit quòd ædificia in solo maioratus facta maioratui accrescunt, soluta priùs maioratus possessori vera ac iusta æstimatione; subditque in hoc casu non esse fructus cum ædificiis, seu melioramentis compensandi, sed æstimationem soluendam, non habita fructuum ratione.

SVMMARIVM.

1 *Denunciatio facta emptori à vero domino constituit vltra denunciationem ementem in mala fide, & num.* 2. *nisi denunciatio facta post cœptam præscriptionem, num.* 3.
4 *Denunciatio, seu notificatio facta ab eo, qui nullum ius habet in re, de qua agitur, eum non adstringit, cui facta est.*
5 *Emens postquam sibi fuerit denuntiatum à vero domino ne emat a non domino, non dicitur habere bonam fidem.*
6 *Possessor malæ fidei regulariter non tenetur de non perceptis, non excusatur à fructibus percipiendis ratione tituli num.* 7.
8 *Fructus sunt restituendi, non à tempore factæ denunciationis; sed à tempore malæ fidei. fieri potest eorum restitutio non ex die contestationis, sed ex eo die, quo reus petitus ex documentis adductis, & sibi exhibitis potuit compertum habere rem ad se non pertinere, num.* 9.
10 *Dolus præsumitur contra illum, qui spreta prohibitione, seu denuntiatione sibi facta ne quid faceret; illud fecit: vel si sciuerit futuram sibi prohibitionem, aut denuntiationem, & tamen illum fecit, num.* 11.
12 *Fides mala probatur quando emptori fuit denuntiatum à vero rei domino vt rem illam emeret, quoniam vendentis non est, sed sua, & tamen emit, etiamsi talis denuntiatio facta fuerit non à domino, sed ab alio tertio eius nomine, etiamsi non haberet mandatum, num.* 13. *& etiamsi à nemine fuerit talis denuntiatio facta, sed tamen erat fama in vicinia rem illam alterius, quam venditoris esse, nisi emens emeret ab eo, qui habet titulum, & possedit longissimo tempore, num.* 14. *intellige si huiusmodi denuntiatio facta fuerit ante emptionem, & sic antequam haberet titulum, secus si post, nisi, &c. num.* 15.
16 *inter Possessorem malæ fidei cum titulo, & sine titulo distinguitur.*

L. Si fiendum. XVII.

Iidem AA. & CC. Sabino & aliis. 1

DEnunciatio facta emptori à vero domino 1 constituit vltra denuntiationem ementem in mala fide. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol.* 69.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp. in 10. tit 29. part. 3 vbi gloss. 1. & l. 8. tit. 15. part. 5* Roman. *sing. 339.* Balb. *in repet l. Celsus*, *n. 87. & 111. ff. de vsucap. & de præscript. p. tertia part. q. 2.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 19. n. 12. pag. 417.* vbi per hunc text. dicit quòd si quis denuntiauerit alicui, qui rem aliquam erat empturus à quodam tertio, quòd ea res est sua, protestando illi quod non emat, quia est sua, & quia non est illius, qui eam rem vult vendere, si ille emat non obstante tali protesta-
3 tione, reddetur in mala fide. Boër. *decis. 333. num. 4.* vbi limitat in denuntiatione facta post præscriptionem cœptam, quæ non constituit quem in mala fi-
4 de, Tiraq. *de retractu lig. §. 36. gloss. 2. n. 10.* vbi quòd denuntiatio, seu notificatio facta ab eo, qui nullum ius habet in re, de qua agitur, eum non adstringit, cui facta est, Mayn. *lib. 1. action. cap 11.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 20. cap. 5. col. 10. vers. tertio loco, & col 11. vers. quæ sententia*, Menoch. *cons 2. num. 343.* vbi quòd denuntiatio malam fidem causat, Cardos.
5 *in praxi iudicum, & Aduocatorum, verbo, emptio, num 4.* vbi ait quòd emens postquam sibi fuerit denuntiatum à vero domino ne emat à non domino, non dicitur habere bonam fidem, quia illa denuntiatio constituit emptorem in mala fide, latè Ioan. Garc. *de expensis, cap. 6. num. 10.* vbi ex Paulo de Castro *in præsenti*, ait quòd non teneor credere tibi, qui dicis fundum, quem ego emi, ad te pertinere, nisi aliquid ostendas, quòd id mihi verisimile fiat, nisi denuntiatio fuerit facta re integra antequã acquireretur res emptori, debebam tibi credere, & perquirere veritatem antequam emerem, quia de facili poteram abstinere ab emendo; deinde ait, postquam autem emisses per illam simplicem denuntiationem, non constituerem te in mala fide si non ostenderem esse dominum, ex *l. si quis inficiatus, ff. depositi.* Denique ex Pauli Castrensis interpretatione ideo hîc denuntiatio operatur effectus malæ fidei, quia emptori nullum ius erat adhuc in re emenda, qui diuersum ius constituit in casu contrario, vbi alicui ius quæsitum sit, vt denuntiatio illa possessori nihil noceat; cùm expensæ autem fiant à possessore, qui ius habet in re, & qui contendit se dominum respectu expensarum, illa protestatio parum efficiet Pinel. *in auth. nisi tricennale, n. 14. de bonis mat.* vbi per hunc text. tenet malam fidem probari si quis ante venditionem denuntiet emptori ne emat, asserens post emptionem & possessionem non procedere hanc l. nec induci malam fidem, per *l. pen. ff. de vsucap.* etiamsi dominus rei denuntians ante emptionem nihil ostendat de iure suo, Menchac. *illustr. controuers. p. 1. cap. 80 num. 1.* vbi resoluit quòd malæ fidei emptor est, qui altero denuntiante ante contractum celebratum se dominum esse, nihilominus emit, & *num. 2.* ampliat, etiamsi non statim ius suum ostenderet, & *num 5.* limitat vt non procedat quando post rem emptam & traditam fieret talis denuntiatio, tunc enim possessor, idémque emptor non videretur mala fide constitutus per solius denuntiationis interuentum.

6 *Fructus quos cum mala fide percepisse fuerit probatum.*] Notatur ad hoc quòd possessor malæ fidei regulariter non tenetur de non perceptis, vt per Cop. *de fruct. lib. 2. tit. 4. cap. 2.* Menoch. *remed. 15. recuper n 608.* Ceuall. *commun. cont. a commun. quæst. 120.*
7 vbi quòd possessor malæ fidei ratione tituli non excusatur à fructibus percipiendis, Ioan. Garc. *de expen-*
8 *sis, cap. 26. num. 46.* vbi quòd fructus sunt restituendi, non à tempore factæ denuntiationis, sed à tem-
9 pore malæ fidei. & *cap. 23. num. 13. in fine*, vbi tenet in his terminis posse restitutionem fructuum fieri quidem non ex die contestationis, sed ex eo die, quo reus petitus ex documentis adductis, & sibi exhibitis, potuit compertum habere rem ad se non pertinere Valasc. *cons. 83. num. 7.*

Notatur etiam ad hoc quòd dolus præsumitur 10
contra illum, qui spreta prohibitione, seu denuntiatione sibi facta ne quid faceret, illud fecit, vt per Crauet. *cons. 193. n. 2.* Mascard. *de probat. concl. 532. num. 53.* vbi *num. 54.* extendit etiam contra scientes 11
futuram sibi prohibitionem, vel denuntiationem, & tamen illud fecerunt. latissimè idem Mascard. *decis. 1000.* alias 1003. *num. 24* vbi per hunc text. te- 12
net probari malam fidem quando emptori fuit denuntiatum à vero rei domino, ne rem illam emeret, quoniam vendentis non est, sed sua, & tamen emit, & *a num. 25.* præcipuè *num 29.* ampliat procedere 13
etiamsi talis denuntiatio facta fuerit non à domino, sed ab alio tertio eius nomine etiamsi non haberet mandatũ, eo quòd talis notificatio fit ad notificandum tantùm, & constituendum aliquem in mala fide, in quo quælibet denuntiatio à quocunque & quomodocunque facta, dummodo veniat in notitiam, sufficit, & *num. 34.* ampliat, etiamsi à nemine 14
fuerit talis denuntiatio facta, sed tamen erat fama in vicinia rem illam alterius quam venditoris esse, nisi emens emeret ab eo, qui habet titulum, & possedit longissimo tempore, & *num. 41.* intelligit procedere 15
si huiusmodi denuntiatio facta fuerit ante emptionem, & sic antequam haberet titulum, secus si post, nisi fiat talis denuntiatio in defectum, quo casu etiam post contractum fieri poterit.

In gloss. *Percepisse.* Distinguere videtur hæc gloss. 16
inter possessorem malæ fidei cum titulo, & sine titulo, illum excusat à percipiendis fructibus, hunc verò minimè, nisi titulus sit vnus ex quatuor, de quibus *in hac gloss* fit mentio, quia illi non excusant, ita *l. Hispan 40. tit. 28 part. 3.* quæ ad litteram desumpta fuit ab hac gloss. Ioan. Garcia *d. cap. 24. n. 42. vers. de percipiendis*, Aluarad. Valasc *consult. 83. n. 17.*

SVMMARIVM.

1 *Errans in proprietate non præiudicat sibi in dominio & num. 3.*

2 *Dominus si aliquid facit in re sua tanquam aliena per errorem iuris, non præiudicat sibi in proprietate rei.*

L. Re tua. XVIII.

Iidem AA. CC. *Claro.*

ERrans in proprietate non præiudicat sibi in do- 1
minio. Item si dominus aliquid facit in re sua 2
tanquam aliena per errorem iuris, non præiudicat sibi in proprietate rei. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

Error nihil tibi nocere potuit.] Notatur ad hoc 3
quòd errans non amittit rem suam, vt per Tiraquel. *de retractu lig §. 1. gloss 2. num. 10.* Menoch. *cons 162. num. 28. cum seqq.* quos refero ego ipse *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom. num. 3.*

L. Incidit

L. Indicia certa. XIX.

Iidem AA. & CC. Callistrato.

1 DOminium probatur per indicia & argumenta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ias.*in §.1.num.71.cum seqq.Instit.de actionib.* Mantu *lib.6.paralip.c.30.pag.1.*Verall. *decis.* 280. *num.4.part.1.* Afflict. *decis.7. n.2.*Boër. *decis.* 42. *num.25.*Cassad.*decis.2.num.2.& 3.de probat.*Paris. *cons.104.n.102.& seq.lib.1.*Beroi.*cons.79. num.* 6. *lib.3.*Bellacomb.*tom.1.communium opin. lib.3. tit.* 19.*n.17.pag.*417 Azeued. *cons.28.num.* 94. Surd. *Mantuana decis.10.num.5.*Rot. *decis.12. num.* 2. *part.2.recent.& decis.449.n.1.part.1.recentissim.in posthum.*

L. Non seruum. XX.

Iidem AA. & CC. Quartillæ.

1 SEruus licèt rem teneat, rei tamen vendicatione non conuenitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

L. A possidentibus. XXI.

Iidem AA. & CC. Hierocli.

1 COntra non restituentem in rei vendicatione iuratur in litem. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.1.n.1.sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Possessor malæ fidei omnes fructus cum re restituit, bonæ fidei restituit fructus perceptos post litem contestatam. & n.2. intellige vt n.5.*
3 τὰ Malæ fidei, *propriè de vera mala fide intelligenda.*
4 τὸ Post litis contestationem, *intellectus.*
6 *Fructuum diuisio, remissiuè.*
7 *Possessor bonæ fidei tenetur fructus perceptos post litem contestatam indistinctè restituere.*

L. Certum. XXII.

Iidem AA & CC. Diodoræ.

1 MAlæ fidei possessor omnes fructus cum re restituit, bonæ fidei possessor restituit fructus post litem contestatam perceptos. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.* post omnes Aloys.Leo *fol.65.verso,*Petr.Gilchen.*tom.1. à fol.*707.vbi per nouem capitula materiam huius text exponit, exornátque.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. assu-
munt *l.Hispan.39.tit.28.part.3. vbi gloss.1.* Mayn.
*lib.1.action.cap.11.pag.pen.*Donell. *comment. iuris*
ciuilis lib.20.cap.5.col.10.& 15. Pinel.*in l. 2. de*
3 *rescind.vendit.part.2.cap.4.num.* 60. Ioan.Garc.*de*
expens.cap.23. num.45. & 46.vbi dicit quòd hîc
verbum, *malæ fidei*, propriè de vera mala fide est in-
telligendum, & verbum, *post litis contestationem*,
4 intelligendum est de contestatione legitimè facta,
quæ possit & debeat malam fidem veram inducere,
cum qua vix consistere possit vera bona fides; non
verò intelligendum est de ea contestatione, cum
qua vera bona fides consistere possit; quia tunc
proculdubio quicquid sit de perceptis, de quibus
iudex bonus, & prudens variè iudicare poterit ex
circunstantiis causarum, rerum, & personarum, cer-
tè de percipiendis securus erit talis possessor, quia
durat fides bona. D.Barbos.*in l.diuortio, §.fin.part.*
1.num.41. vbi conclusionem illam quòd bonæ fi- 5
dei possessor fructus extantes tenetur restituere do-
mino rei, consumptos autem minime, si ex illis fru-
ctus est locupletior, intelligit procedere quando
nullæ factæ sunt meliorationes per bonæ fidei pos-
sessorem. nam alias tenebitur fructus consumptos
cum meliorationibus compensare, etsi ex hoc in ef-
fectu videatur resultare quod fructus consumptos
non facit suos, quòd procedere ait etiamsi ex fru-
ctibus consumptis non sit factus locupletior, nam
adhuc prædicta compensatio inducenda est. Et de-
inde idem D.Barbos.*in d.l.diuortio, in princip. p.* 2.
*n.*48. idem Pinel. *vbi supra n.47. & 60. ad fin.* ait
communem praxim iudiciorum non obligare bonæ
fidei possessorem ad restituendos fructus con-
sumptos quantumcunque ex illis factus sit locuple-
tior, neque similiter bonæ fidei possessorem fructus
extantes iuberi restituere, cùm non soleat condem-
nari nisi ad fructus perceptos post litem contestatã,
quia ab eo tempore incipit considerari tanquam ma-
læ fidei possessor, Rebell.*de obligat.iustit.p.1. lib. 2.*
*q.4.n.8.*vbi dicit quod siue sit possessor malæ, siue
bonæ fidei, tenetur restituere cum re aliena omnes
fructus naturales non tantum pendentes, cùm sint
partes rei, sed etiam perceptos, si extant, & *n.10.*con-
cludit teneri quem restituere fructus naturales ex
re aliena bona fide perceptos, si extant, in quantum
factus est ex illis locupletior ante præscriptionem, &
*p.2.lib.7.q.3.n.6.*latè Sanchez *in præcepta Decalogi*
tom.1.lib.2.c.23.n.66.cum seqq.

Omnes fructus &c.] Fructus in quas species di- 6
uidantur, vide per Conan.*comment. iuris ciuilis lib.*
*4.cap.1.n.2.*Afflict.*decis.44.num.6.& 7.*Pinel.*in l.2.*
de rescind.vendit.part.2.cap.4. num.52. cum seqq.
Vacon.à Vacuna *declarat. iuris lib. 2. declar.* 41.
Cop.*in tract.de fructib.lib.1.cap.3.*Couar.*lib.1.var.*
*c.3.n.6.cum seqq.*Baëç *de decima tutor.cap.22. n.3.*
Menoch.*remed.15.recuper.n.577.& de arbitrar ca-*
su 210.n.2.cum seqq latè Castill.*lib.1.de vsufructu,*
*c.36.n.50 cum seqq.*Rebell.*de obligat.iustit p.1.lib.*
2.q.4.à princ Cardos.*in praxi iudicum & aduocat.*
verbo fructus, à n.1.

Post litis autem contestationem, &c.] Notatur ad 7
hoc quòd bonæ fidei possessor perceptos fructus
post litem contestatam indistinctè restituere tene-
tur, quia exinde consideratur tanquam possessor
malæ fidei, vt per Capyc. *decis.93.in fin.* Siluan.
*consil.49.n.75.ad med.*Abb.*n.15.*& Bero. *n.17.&*
18.in c.grauis.de restit spol D.Barbos.*in d.l.diuortio,*
§.fin.p.1.n.42.vers.nam perceptos. Verùm Sanch. *in*
*præcepta Decalogi,tom.1.lib.2.c.23.n.193.*post Ioã.
Garc.*citatu locus*, probat bonæ fidei possessorem non
esse damnandum ad hanc fructuum restitutionem,
quasi esset possessor malæ fidei, à tempore litis con-
testatæ, aut denuntiationis, per quæ sola mala fides
præsumpta inducitur, sed à solo malæ fidei veræ tẽ-
pore, quæ inducitur quoties eas denuntiatio, aut li-
tis contestatio ita fiunt vt veram malam fidem in-
ducant, quod ait contingere quando aduersarius
talia documenta exhibet vt prudẽtis arbitrio debeat
possessor existimare rem esse alienam; ita intelligens
textum *in præsenti*, vt verbum *malæ fidei*, sit de vera

mala fide intelligendum, & verbum, *post litis contestationem*, quando ea ita fit vt veram malam fidem debeat meritò inducere. Additque eundem Ioann. Garc. *d. tractat. de expens. c. 6. n.* 8. Affirmare se vidisse semel in Regio Senatu Vallisoletano iudicatum vt possessor bonæ fidei non restituat fructus à tempore litis contestatæ, sed à tempore, quo mala fides vera potuit inde suboriri.

SVMMARIVM.

1 2 *Vendicanti rem propriam non incumbit necessitas offerendi pretij.*

2 *Emptori non restituitur pretium non conuersum in vtilitatem vendicantis.*

3 *Possessor bonæ fidei tenetur rem alienam apud se extantem integrè restituere domino, vbi norit rem esse alienam, nullum ab eo pretiũ exigendo, quo bona fide illam à latrone emerat. resolue vt num. 4.*

5 *Emens rem furtiuam, tenetur illam restituere domino etiam sibi non restituto pretio. amplia vt n. 6. 7. & limita vt n. 8. 9.*

L. Si mancipium. XXIII.

Iidem AA. & CC. *Magnifero.*

1 VEndicanti rem propriam necessitas offerendi
2 pretij non incumbit. Item emptori non restituitur pretium in vtilitatem vendicantis non conuersum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

3 Probat hic text. possessorem bonæ fidei teneri rem alienam apud se extantem integrè domino restituere, vbi rem alienam esse norit, nullum ab eo pretium exigendo, quo bona fide illam à latrone emerat, quia cùm rem esse alienam norit, nullum eius retinendæ, aut pretij à vero domino, sed à latrone exigendi ius habet, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 4. §. fin. l. Hisp. 33. tit. 5. part. 5.* Socin.
4 *reg. 534.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 2. c. 23. n. 2.* vbi *n. 4.* resoluit possessorem bonæ fidei, si res aliena apud illum non extat, nullatenus teneri restituere, nisi quatenus ex illa factus est locupletior, qualitercunque illam consumpserit; quare si in nihilo factus est locupletior, nil prorsus tenetur restituere, Sayr. *in clauis Regia lib. 10. tract. 2. c. 2. n. 15. cum seqq.*

5 Vnde regula in hac materia certa est quòd emens rem furtiuam tenetur illam restituere domino, etiã sibi non restituto pretio, vt per *l. incivilem, de furtis*, resoluunt Clar. *§. furtum, n. 27. vers. sed hic incidenter quæro*, vbi Baiard. *num. 106. & 107.* Mascard. *de probat. concl. 831. num. 18.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 37. cap. 1. de furtis, n. 34.* Petr. Caball. *resol. crimin. casu 292. num. 1. & 5.* Menoch. *de præsumpt.*
6 *lib. 5. præsumpt. 29. num. 9. vers. & pro regula, & n. 10. cum seq.* vbi amplia non solùm in emente, sed etiam in fœneratore pignori accipiente vestes alienas, latè Farin. *in praxi crimin. tract. de furtis, q. 177.*
7 *n. 29. cum seqq.* vbi *n. 31.* ampliat etiam quòd emerit
8 in nundinis, & in publico mercatu, & *n. 40.* limitat in emente rem furtiuam à latronibus, vel prædonibus, qui tenetur eam domino restituere pretio ipsi non soluto, & *n. 49.* limitat etiam quando res furata
9 empta ab aliquo non reperitur, quia bona fide consumpta est, nam licèt emptor teneatur illius valorem domino restituere, secundùm Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 65. n. 63.* Couarr. *in reg. peccatum, p. 3. n. 12. vers. qui certò sciens*; hoc tamen procedit quatenus ipse rei fuerit factus locupletior, aliàs secus, vt per Clar. *d. §. furtum, n. 27. in fine*, Menoch. *lib. 5. præsumpt. 29. n. 18. & 19.*

SVMMARIVM.

1 *Vsucapio, vel præscriptio non procedit sine iusto titulo, & n. 3.*

2 *Restitutio datur absenti aduersùs vsucapionem.*

4 *In Præscriptione 10. vel 20. annorum, quæ ordinaria, tituli allegatio, & probatio iure exigitur.*

5 *Titulus licèt regulariter non præsumatur, tamen bene præsumitur quando agitur de leuiore præiudicio. non præsumitur habitus à vero domino, nisi probetur, n. 6. postulatur in vsucapione, n. 7.*

8 *Consensus non inducitur ex temporis antiquitate in ijs, quæ sunt magni præiudicij.*

9 *Titulus an præsumatur ex longa possessione, vel non, remissiuè. præsumitur ex possessione decennali accedente præstatione diuturna, & sic cùm interuenit traditio, aut factum eius, contra quem præscribitur, n. 10.*

L. Nullo iusto. XXIV.

Idem AA. & CC. *Iuliano.*

SIne iusto titulo vsucapio, vel præscriptio non 1
procedit. Item restitutio datur absenti aduersùs 2
vsucapionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem quoad primam eius 3
partem desumunt *l. Hispan 6. post princ. tit. 29. p. 3.* Gregor. Lopez *l. 18. gloss. 3. eod. tit.* Bart. *in auth. at qui semel, n. 24. in princ. de probat.* Ias. *in §. quadam, num. 27. Instit. de actionib.* Boër. *decis. 42. n. 5.* vbi quòd allegatus titulus cum cursu temporis non sufficit quando respicit magnum damnum patientis, Couarr. *in reg. possessor, part. 2. §. 5. n. 1.* vbi *n. 2.*
per hunc text. tenet quòd in præscriptione decem, 4
vel viginti annorum, quæ ordinaria est, tituli allegatio, & probatio iure exigitur, Menchac *illustr. controuers. p. 1. c. 87. à princip.* vbi *n. 2.* citato hoc textu dicit quòd licèt regulariter titulus non præsumatur, tamen quando agitur de leuiore præiudicio,
bene præsumitur, & *cap. 84. num. 19.* vbi tenet non 5
præsumi titulum habitum à vero domino, nisi probetur, non magis quàm si ab alio habitus allegare- 6
tur Aym. *de antiquit. temp. part. 2. in princ. num. 22.* vbi quod titulus non præsumitur, Mascard. *de probat. concl. 1213. aliàs 1219. num. 2.* vbi quòd titulus ab eo, qui præscriptione se tueri vult, probandus est, & *numeris seqq* multipliciter declarat, Parlador. *rerum quotidian lib. 1. cap. 1. §. 9. num. 1.* vbi
quòd in vsucapione titulus postulatur. Fachinæ. 7
controuers. lib. 8. c. 30. Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo consensus, col. 2.* vbi quòd ex temporis
antiquitate consensus non inducitur ijs, quæ sunt 8
magni præiudicij. Cald. Pereira *q. forens. lib. 1. q. 11. n. 7. in med.*

Etsi latiùs inquirere velis, an ex longa possessio- 9
ne, decẽ scilicet annorum præsumatur titulus, vel non, & de intellectu *l. cùm de in rem verso, ff. de vsuris, & l. si certis annis, de pactis*, vide Tiraquel. *de præscript. §. 1. ex n. 13.* Balb. *eodẽ tractat. 2. part. tertiæ princip. q. 10.* Paris. *consil. 77. ex n. 41. lib. 3.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 132. ex num. 51.* Alex.

Raudens

Raudens. *cons.* 10. *num.* 129. Aluar. Valasc. *de iure emphyt.q.*8.*n.*18.D.Barbo.*in l. qua dotis* 34.*n.* 53. *ff. soluto matr.*Pereg.*de iure fisci lib.*7.*tit.*3.*num.*22. Roderic.*de annuis reddit.lib.*1.*quaest.*15.*n.*5. *cum seqq.*Auendan.*de censib.cap.*5.*&* 6.Felician. de Solis *eod. tract.lib.*2.*cap.*5.*num.* 24 Flores de Mena *variar.lib.*1 *q.*2.*per tot* & maximè *ex n.*9.*& lib.*2. *quaest.* 23. *à n.*17. Garc. Mastril. *Sicilia decis.* 227. Perez de Lara *de capellan.& anniuers.lib.*2.*cap.*12. *per tot.* Cald. Pereira *de renouat. empyt. cap.* 15.
10 *numero* 12.*cum seqq.*vbi asserit quòd ex possessione decennali praesumitur titulus allegatus accedente praestatione diuturna, & sic cùm interuenit traditio, aut factum eius, contra quem praescribitur, Ioan de Balboa *ad cap.si diligenti.de praescrit.quaest.* 3.Stephan.Gratian.*disc.ept.forens. cap.* 208. *ex num.* 2. vbi quatuor praecipuas fecit conclusiones in hac materia.

SVMMARIVM.

1 *Pensionis solutione non acquiritur dominium.*
2 *Censuum descriptio, censuum non reddit aliquem dominum.*
3 *Catastrum probat contra tertium, dummodo adfuerit scriptura catastri.*
4 *Canonis solutio facta proprietario continuè arguit dominium illius, cui fit solutio.*
5 *Dominium praesumitur ex solutione collectarum. non probatur ex registratione bonorum catastratorum sine consensu eorum, de quorum praeiudicio agitur, n.*6.

L. Solemnibus. XXV.

Iidem AA. *&* CC. *Eugnomio.*

1 SOlutione pensionis dominium quis non acquirit. Item censuum descriptio, censuum aliquem
2 dominum non reddit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1.*n.*1. *sup.hoc tit.*
3 Vide Mascard.*de probat.concl.*273. *num.* 18. vbi per hunc text.tenet quòd catastrum probat contra tertium, dummodo adfuerit scripturae catastri. Rot. *decis.* 400. *num.*3. *part.*1. *recentior.* vbi quòd solu-
4 tio canonis facta proprietario continua arguit dominium illius, cui fit solutio, eadem Rot.*decis.*449. *num* 5 *part.*1. *recentiss. in posthum.* vbi quòd domi-
5 nium praesumitur ex solutione collectarum. Et licèt dominium ad rei vendicationem concludenter probari debeat, Roland.*cons.*82. *num.*17. *lib.*2. Caputaq. *decis.* 280. *part.*1. Menoch. *de arbitr. casu* 554.*n.*7.*vers.caeterum*,& ex libro catastri sufficienter non probetur, nihilominus tamen vbi cum huiusmodi libri registratione concurrerit canonis solutio, illud rectè probabitur, Castr.*cons.* 105.*n.* 1. *in fine,lib.*1. Afflict. *decis.*83.*num.*12. *& decis.*264. *n.*7.*&* 8.Rot.*decis.*181. *n.* 3.*p.*2. *in posth. & decis.*
6 501.*n.*3.*ead.p.*2. ex registratione bonorum catastratorum sine consensu eorum, de quorum praeiudicio agitur, non probatur dominium, Crauet. *de antiquit.temp.part.*1.§. *quantò limitatur*, *n.*71. *in fine*, Paris.*cons.*104.*n.*169.*lib.*1 Rot.*decis.*430.*n.*5. *part.* 1.*recentiss.in posth.*

SVMMARIVM.

1 *Litis contestatio interrumpit longi temporis praescriptionem, & num.* 2. *intellige vt num.* 3.
4 *Praescriptio iam perfecta non interrumpitur per litis contestationem. non interrumpitur per litem, quando litem intentans succubuit, n.* 5.

L. Motae litis. XXVI.

Iidem AA. *&* CC. *Heliodoro.*

LItis contestatio praescriptionem longi temporis interrumpit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n* 1.*sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluf. ex hoc text. desumunt Conan.*commentar.iuris ciuilis lib.*3.*cap.*14.*num.*7. 2
Cremens.*sing.*101.Boër.*decis.*42.*num.*38.*col.*2.latè Couar.*in reg.possessor, part.*2.§.12. *num.*4. *concl.*2. vbi intelligit cùm litis contestatio fiat apud iudicem competentem, & habentem causae, & litis eiusdem cognitionem; deinde intelligit modò ipse agens in causa non succubuerit, eo enim succumbente non interrumpitur praescriptio per litis contestationem, quasi eam vim, quam semel habuit, amiserit actore victo; Balb. *de praescript.* 3. *parte* 6. *numero* 52.Petr.Gilchen *in simili tractat. parte* 2. *memb.*2.*num* 45.*& parte* 2. *princip cap.*6. *num.*43. Rot.*decis.*208.*n.*4. *part.*1.*recentior. & decis.* 445. *n.*9.*ead. part.*1. vbi quòd praescriptio iam perfecta non interrumpitur per litis contestationem, *& decis.*726. *numero* 6. *part.* 2. *recentior.* vbi quòd praescriptio non interrumpitur per litem quando litem intentans succubuit. *& decis.*245.*n.*3.*p.*1.*recentiss.*aliàs *in posth.* Ad illud autem quòd praescriptio non interrumpitur per litem in qua quis obtinuit, vide Felic.*in cap. illud num.* 17. *de praescript.* Balb.*d.*3.*p.*6.*partis q.*4.*n.*37. Cassan. *cons* 47. *n.* 7. Menoch.*cons.*307.*n.*55.Sfort.Odd.*cons.* 20.*n.* 11. Burg.de Paz *cons.*58.*n.*19. Monter.*Arag. decis.* 21. *num.* 16. 3 4 5

SVMMARIVM.

1 *Titulus sine traditione non est causa transferendi dominium, & n.*2.
3 *Dominium transfert non sola voluntas, nec traditio sola, sed vtriusque quasi concursus.*
4 *Dominium non probatur per sententiam, nec per confessiones, non sequuta traditione, nisi acquiratur Ecclesia. transfertur absque traditione quando quis est iam in possessione, n.*5.

L. Seruum. XXVII.

Iidem AA. *&* CC. *Phyladelphio.*

TItulus sine traditione non est causa transferendi dominium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1 *sup.hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus ex hoc textu desumunt Conan.*comment.iuris ciuilis lib.*3.*cap.*7.*num.*1. vbi quòd non sola voluntas nec sola traditio transfert dominium, sed vtriusque quasi concursus, Rot *decis.*673.*n.*4.*p.*2. *recent.* vbi quòd dominium non probatur nec per sententiam, nec per confessiones non sequuta traditione, nisi Ecclesiae acquiratur, *& decis.*725.*n.*6.*ead.p.*2. vbi quod dominiũ transfertur absque 2 3 4 5

absque traditione quando quis est iam in possessione,& decis.326.n.1.p.2.recentiss.in posthum. Ioan. Garc.de expensis c.23.n.37.cum seqq.

SVMMARIVM.

1 *ius Possessoris nemo attendit, vbi non constat de iure petitorio,& n.2.*
3 *Possidentis melior est conditio.*
4 *Possessionis sua titulum nemo probare tenetur.*

L. Res alienas. XXVIII. & vlt.

Iidem AA. *&* CC. *Sopatro.*

1 VBi non constat de iure petitoris,ibi ius possessoris nemo attendit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hispan.28.tit.2.p.3.vbi gloss.fin* Bart. *in l. naturaliter,n.17 post princ.ff.de acquir.possess.*Felin. *in c.olim, n.10. de rescript.* Aluar. Valasc. *de iure emph.q.9.n.12.*Ioan.Bapt. Costa *in tract. de quota, q.135.*Aldouin.*cons.80.n.28.*Castill.*controuers.lib.7.de tertijs,c.7.n.4.*

3 Notari solet ad hoc quòd possidentis melior est conditio,vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor.§.75.in princ.* Tiraq. *de iure primogen.q.17.opin.11.ex n.1.* Osasch. *decis.108. n.18.* Vincent.de Franch.*decis.167.n.13.* Honded. *cons.49.in fine,vol.2.*Menoch.*de praesumpt.lib.6.praes.66. n. 7.* quos & alios refero *de axiom. iuris vsufreq. axiom.182.n.5.*

4 *Licèt iustam tenendi causam, &c.*] Ergo quis non tenetur probare titulum suæ possessionis, de quo vide Bonacos.*tom.2.commun.opin.lib.8.tit.20. de except.num.96.pag.353* Mascard.*de probat. conclus.1372.*Surd. *decis. 280. n.5.* D. Barbos.*in l. si alienam,n.3.cum seq.ff.solut. matrim.*

De vsufructu,& habitatione,& ministerio seruorum.

TIT. XXXIII.

AVindicatione corporum transit ad vindicationem iurium incorporalium,id est, seruitutum: quæ vel sunt personales, vt vsusfructus; vel reales, vt seruitutes prædiorum vrbanorum,aut rusticorum. Vsusfructui ædium similis est habitatio, in fructu autem serui sunt eius ministeria, siue operæ Scripserunt in hanc rubr. Bart. Aloys. Leo, Sichard.Petr.Gilchen,Sebast.Neui.item Cuiac. Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Suar. Villalobos & alios *to.1.commun.opin.lib.3.tit.20.* Bornignum Caualcan *de vsufructu mulieri relicto*, Ioan. del Castillo *in speciali tract.de vsufructu*,qui est tomus primus suarum controuersiarum & quotidianarum quæstionum. Anton Gabr.*commun.opin.tit.de vsufructu*, Armin.Tepat.*variar.iuris sentent.tit.564. de vsufructu in genere, & tit. 565.de vsu. & habitatione* Petr.Gregor.*syntagm.iuris,lib.4.c.3.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Cautio vsufructuaria per testatorem remitti nequit, & ante cautionem non competit actio pro vsufructu, & n.2.*
3 *Testator vti nequit cautionem vsufructuario remittere. ita nec etiam potest ex licentia sibi concessa à Principe.*
4 *Cautio vsufructuaria non potest remitti vsufructuario per testatorem, etiam per viam conditionis pœna,vel translationis.etiam in vsufructu improprio,siue earum rerum,quæ vsu consumuntur,aut minuuntur,n.5.*
6 *Bonorum descriptio, sine qua non potest præstari cautio, remitti nequit.*
7 *Cautio vsufructuaria remitti potest,si vsufructus constituatur inter viuos.si hæres postquam successit,eam cautionem,& inuentarij confectionem vsufructuario remiserit,n.8.*
9 *Verborum*,quàm oblata secundùm formam Senatusconsulti cautione,*l.1.de vsufructu*, *intellectus.*
10 *Vsufructuarius si ob paupertatem,vel aliam difficultatem idoneos fideiussores inuenire nequit, an idcirco vsufructu priuandus sit,hæresve qui exigit cautionem, ab eo contentus esse debeat iuratoria cautione,remissiuè.*
11 *Maritus,cui ab vxore relictus est vsusfructus omnium bonorum,vel alicuius partis eorũ, an alio hærede instituto in proprietate,cauere teneatur, vt alij fructuarij,etiã respectu dotis, remissiuè.*
12 *Cauere non tenetur de vtendo arbitrio boni viri, qui omnia bona donauit, solo vsufructu retento.*
13 *Vsufructuarius rem possidens facit fructus suos etiam ante satisdationem,nisi malitiosè distulerit præstare. nisi possidente proprietario cautionem non offerat,nec proprietarium interpellet,n.14.*
15 *Fideicommissarius potest petere cautionem ab hærede de fideicommisso præstando eueniente conditione. ita vt etiã prius fideicõmissarius teneatur cauere posterioribus,ibid.idem in legatarijs & fideicommissarijs particularibus, ibid. siue grauatus dissipet bona,siue non,n.16.etiam quòd nulla suspicio extet contra grauatos, n. 17. secus quando frater fratri est grauatus restituere ex substitutione paterna, n.18.*

L. Si vsusfructus. I.

Impp. SEVERVS *&* ANTONINVS AA. *Polidonio.*

CAutio vsufructuaria per testatorem remitti nequit,& ante cautionem non competit actio pro vsufructu Colligunt ex Ordin Bart. Cyn. Salicet.Bald Angel Castr.Sichard.Aloys.Leo.Petr.Gilchen,Sebast. Neui remissiuè Casal.*in annotat.* & Ximen.*in concordant.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt exornántque Alciat.*lib.7.parerg.c.2.* Conan. *comment.iuris ciuilis lib.5. c.5. rum.4.* Cassan. *in consuetud.Burgund.rub.6.§.6.* Mynsing.*cent. 6. obseru. 48.*Gail.*lib.2.obseru.47.*Alphan.*collect. 439.*Pinel. *in l.1.p.2.n.75 ad fin.de bonis maternis*,Couarr. *lib 2.variarum c.14.n.5.vers.quinto, & in c.relatum, il 2.n.1.de testament.*Anton.Gom.*tom.2.var. cap 1*[illegible] *n.3.post princ.*Anton. Gabr.*commun.tit. de vsufruct.* 2

concl. 1. num. 28. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 13. n. 27. Sim. de Prætis de interpret. vltim. volunt. lib 4. interpr. 1. solut. 5 dub. 10. num. 74. cum seqq. Canalcan de vsufructu mulieri relicto, n. 148. Ioseph. Ludou. Perus. decis. 62. n. 18. cum seqq. part. 2. Pechi. de testam. coniug lib 5. cap. 9. n. 4 Pedroch. cons. 7. n. 17. cum seqq. Guttier. in l. nemo potest, n. 276. cum seqq. ff. de legat. 1 Matienz. ad tit. 8. gloss. 1 num. 6. lib. 5. nouæ Recop. Azeued. l. 4. n. 48. tit. 1. eod. lib. 5. Fachinæ. controuers. lib. 8. c. 42. Ceuall. commun. contra commun. q. 408. n. 1 Petr. Gregor. syntagm. iuris lib. 4. cap. 3. n. 11. Surd. decis. 194 n. 3. Menchac de success. creat. lib. 1. §. 7. n. 22. & 23. Parlador. part. 3. differ. 29. n. 21. Molin de Iustit. tract. 2. disp. 7. n. 14. Cabed. Lusit. decis. 136. n. 2. part. 1. Bernard. Græuæ. ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl 145. Cald. Pereira de empt. & vend. c. 23. n. 42. Rebell. de oblig. iustit. part. 1. lib. 1. q 7. sect. 2. n. 13. latè Castill. de vsufructu c. 15. per tot.

3 Amplia primò vt sicut testator non potest cautionem huiusmodi vsufructuario remittere, ita nec etiam potest ex licentia à Principe sibi concessa, ita Petr. Pechi. de testament. coniug lib. 5. cap 9. n. 4. Sim. de Prætis lib. 4. interpret. 1. solut. 5. dub. 10. n. 77. & 78. Castill. d. cap. 15. n. 2. vbi num. 3. ampliat, etiam vt nec tacitè & per indirectum possit remittere.

4 Amplia secundò vt cautio huiusmodi remitti non possit vsufructuario per testatorem, etiam per viam conditionis, pœnæ, vel translationis, vt putà si prohibuit testator ne hæres prædictam cautionem exigeret, & pœnam adiiceret superiorem si cautio petita fuerit; nam talis adiectio pœnæ nullius erit momenti, poteritque impunè hæres cautionem ab vsufructuario exigere, ac si vlla pœna adiecta non fuisset. Ita Pinel. in d. l. 1. de bonis matern. num 76. Mench. d. tom. 1. lib. 1. §. 7. n. 35. Anton. Gabr. d. tit. de vsufruct. concl. 1. n 23. Achill. Pedrocha consil. 7. num. 70. vol. 1. Sim. de Prætis d. dub. 10. ex num 83. Castill. d. cap. 15. num. 4. vbi num. 6. post multos, quos refert, resoluit hæredes non prohiberi ab vsufructuario cautionem vsusfructus petere, etiamsi testator disposuerit quòd ipsi hæredes vsufructuarium nulla molestia afficiant, siue nullo modo inquietent, & n. 7. cum seq. eadem ratione ait vsufructuarium cauere teneri, non obstante quòd hæres siue proprietarius promiserit ei, quòd liberè vti fruique possit, & quod nullam molestiam inferet; nam prohibitio testatoris, aut promissio hæredis, quòd hæredes ipsi non inferant molestiam aliquam vsufructuario, intelligitur de molestia iniusta, non autem de iusta & legitima, & de illa quæ ex ipsa natura rei proficiscitur. de quo latè Surd. de aliment. tit. 9. q. 26. ex n. 13. cum multis seqq.

5 Amplia tertiò etiam in vsufructu improprio, siue earum rerum, quæ vsu consumuntur, aut minuuntur, cautionem de vtendo & fruendo arbitrio boni viri non posse per testatorem remitti, vt per Roland. de confectione inuentarij quæst. vlt. numero 8. Clar §. testamentum quæst. 64. num. 1. Pinel. in d. l. 1. de bonis matern. p. 2. n. 74. vers. ampliatur etiam vt testator hanc cautionem, Sim. de Prætis d. dub. 10. n. 79 Verùm contrarium defendit Castill. d. c. 15. n. vlt. ex ea ratione, quia in hoc casu remissio huiusmodi frustratoria est, aut inanis, quia etsi remissa cautio non sit, præstari eam nihil hæredis interest cùm non solùm in prædicto vsufructu necessaria non sit, sed etiam impossibilis, aut ipsi vsufructui contraria, cuius natura est, vt prædictarum rerum substantia minimè per fructuarium salua reseruari debeat, sed potiùs vt consumatur. vnde cautionem hanc vsus & fruitionis arbitrio boni viri in hoc vsufructu considerabilem non esse, sed alteram cautionem de restituendo tantundem, aut æstimatis rebus de reddenda æstimatione omnino necessariam esse hæredi, non immeritò tenet Mench. d. § 7. n. 24. & idem Castill in fine eiusdem c. 15 respondit ad obiectionem ex hoc textu desumptam.

Amplia quartò vt nec etiam possit remitti bonorum descriptio, sine qua non potest præstari cautio, Crauet. cons. 187. in fine, Plot. in tractat. de in litem iurando, §. 26. n. 7. vbi quòd etsi testator remiserit sub pœna priuationis, tamen hæres impunè poterit petere quod fiat inuentarium. Anton. Gabr. d. tit. de vsufruct. concl. 5. n. 31. Pinel. d. l. 1. p. 2. n. 22 Surd. decis. 194. à n. 4. 6

Limita primò si vsusfructus inter viuos constituatur, quia constituens illum prædictam cautionem remittere potest, vt per Menchac. dicto lib. 1. §. 7. num. 34. Pinel. in dict. l. 1. part. 2. num. 75. vers. at illa iura, Surd de aliment. tit. 9. quæst. 26. num. 23. latè Guttier. in repetit. dict. l. nemo potest, num. 287. ff. de legat. 1 vbi num 90. respondet textum in præsenti loqui in vsufructu simpliciter constituto, non facta mentione cautionis, nam is siue constituatur in testamento, siue in contractu voluntario, præstanda est cautio hæc de vtendo & fruendo arbitrio boni viri salua rerum substantia; non verò loquitur eo casu, quo contrahens expressè remittit hanc cautionem, quo casu textus hic non loquitur, Castill. d. c. 15. n. 14. & 15. 7

Limita secundò si hæres postquam successit, eam cautionem, & inuentarij confectionem vsufructuario remiserit, quia bene potest, vt resoluunt Crauet. cons. 187. ad fin. Borgnin. Caualcan de vsufr. mulieri relicto, n. 149. Guttier. in d. l. nemo potest, n. 280. & 285. Castill d. c. 15. n. 16. 8

Quam oblata secundum formam Senatusconsulti cautione. intellige non de nuda, sed cum fideiussoribus, vt per Guid. Papæ decis. 149. Cassan. in consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 6. verbo e fera, in princip. Gregor. Lopez per text. ibi in l. 20. verb. a recabdo, tit. 31. part 3 Mynsing. centur 6. obseruat. 48. n. 2. Gail. lib. 2. obseruat. 47. num. 2. Pinel. in d. l. 1. part. 2. num. 79. Anton. Gom. tom. 2. var. cap 15. num. 2. in fine, & num. 2. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 13. n. 29. Guttier. in d. l. nemo potest, n. 293. Ioan. Garc. de expens. cap 11. in princip. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg 18. n. 41. vers. quintimo, Ceuall. communium contra commun. q. 408 n. 5. Cald. Pereira de potestate eligendi, c. 16. num. 34. Castill. dicto tractat. de vsufruct. cap. 18. per tot. vbi à num. 9. an vsufructuarius si ob paupertatem, vel aliam difficultatem idoneos fideiussores inuenire non possit, idcirco vsufructu priuandus sit. hæresve qui exigit cautionem, ab eo contentus esse debeat iuratoria cautione, ita vt ea præstita fructuarius vti frui possit, & fructus suos faciat, de quo etiam Gabr. Aluarez de priuil. pauperum, q. 53. n. 5. 9 10

Verùm autem maritus, cui ab vxore relictus est vsusfructus omnium bonorum, vel alicuius partis eorum, alio hærede instituto in proprietate, cauere teneatur, vt alij fructuarij tenentur etiam respectu dotis? vide Castill. dicto tractat. de vsufruct. cap. 19. 11

Qui omnia bona donauit, solo vsufructu retento, non tenetur cauere de vtendo arbitrio boni viri. decis. Pedem. decis. 153. n. 2. Caualcan. de vsufr. mulieri relicto, n. 153. Pinel. in d. l. 1. p. 2. n. 80. Surd. de aliment. tit. 9. q. 41. n. 7. 12

13 Vsufructuarius rem possidens facit fructus suos etiam ante satisdationem, nisi malitiosè distulerit præstare, de quo vide Hippol. *in practic. §. nunc videndum, n. 5. & l. vnius, §. cognitorum, n. 9. ff. de quæstion.* Syluan. *cons.* 37. *n.* 7. & 8. Soar. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 3. *tit.* 19. *n.* 29. *pag.* 419. & 420. Caualcan *de vsuf. mulieri relicto, num.* 90 Anton. Galeat. Maluas. *cons.* 52. *n.* 54. *lib.* 1. Anton Gabr. *tit. de vsufructu, concl.* 2. *n.* 40. Ioseph. Ludou. *decis.* 31. *ex n.* 7. Thesaur. *Pedem. decis.* 80. *n.* 3. Pinel. *in d. l.* 1. *part.* 2. *n.* 71. Ceuall. *d. q.* 408. *n.* 4. latè Castill. *d. tract. de vsufructu cap.* 16. *n.* 9. *cum seqq.* vbi *n.* 10. & 11. limi-
14 tat si vsufructuarius possidente proprietario cautionem non offerat, nec proprietarium interpellet, quia fructus suos non faciet, cùm non possideat, nec prædicta adimpleat, & *n.* 12. limitat etiam, nisi cautio, vel satisdatio petatur per hæredem, vel proprietarium, tunc enim vsufructuarius non satisdans, etiamsi rem possideat, non facit fructus suos quia eo ipso, quòd satisdationem petitam non præstat, in mala fide constituitur, & consequenter commodo fructuum gaudere non debet.

15 Fideicommissarius potest petere ab hærede cautionem de fideicommisso præstando euueniente conditione. Ita Plot. *de in litem iurando, §.* 26. *num.* 4. Bardell. *cons.* 6. *num.* 3. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 63. *num.* 2. Soar. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 3. *tit.* 19. *pag.* 410. Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 13. & *seqq.* Marzar. *in epit. de fideicom. q.* 5. Petra *de fideicom. quæst.* 10. *n.* 13. Pereg. *eod. tract. art.* 40. *num.* 10. Gall. *de except. success. tit.* 4. *except.* 23. *n.* 8. *cum seqq. part.* 2. latè Fusar. *de substitut. quæst.* 515. *à princip.* vbi *num.* 3. ampliat vt etiam primus fideicommissa-
16 rius teneatur cauere posterioribus, & idem in legatariis & fideicommissariis particularibus, & *n.* 7. ampliat etiam siue grauatus dissipet bona, siue non, quia vtroque casu tenetur cauere, & *n.* 6. ampliat
17 denique etiam quòd nulla suspicio extet contra
18 grauatum, & *n.* 11. limitat quando frater fratri est grauatus restituere ex substitutione paterna, per *l. iubemus, ad Trebell.*

In gloss. *Vsufructus* ibi. *est ius vtendi fruendi, salua rerum substantia.* Vide de hac definitione Anton. Gom. *tom.* 2. *variar. cap. fin. num.* 3. Conan. *comment. iuris ciuilis lib.* 4. *cap.* 1. Sebast. Medices *de definit. parte* 2. *definit.* 70. *vsusfructus, & vsus, num.* 6. Petr. Gregor. *syntag. iuris part.* 1. *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 2. *cum seqq.* Bursat. *cons.* 360. *num.* 16. *lib.* 4. Mosl. *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 6. *q.* 1. *n.* 3. Castill. *d. tract. de vsufructu c.* 4. *à princip.* Molin. *de Iust. tract.* 2. *disp.* 7. *in princip.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo fructus n.* 15. Rebell. *de obligat. iustit. lib.* 1. *q.* 7. *sect.* 2. *n.* 8. *cum seqq. part.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Dominus proprietatem suam obligat, licèt alius habeat vsumfructum, & n.* 2. *secus in casibus, in quibus pater habet vsumfructum, n.* 3.

L. Verbis testamenti. II.

Idem A. Felici.

1 Dominus proprietatem suam potest obligare, licèt alius habeat vsumfructum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *variar. tom.* 2. *cap.* 15. *numero* 9. vbi *n.* 10. intelligit præterquam in casibus, in quibus pater habet vsumfructum in bonis filij, quia tunc filius non potest vendere, vel alienare proprietatem sine voluntate, & consensu patris. Pinel. *in l.* 1. *de bonis mat. p.* 2. *num.* 51. Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.* 1. *lib.* 4. *c.* 3. *n.* 23. vbi quòd proprietarius potest pignori dare proprietatem, licèt alius habeat vsumfructum. Surd. *de aliment. tit.* 9. *q.* 26. *n.* 60. *cum seqq.* vbi postquam firmauit proprietarium posse rem vendere, ex quo vsufructuario nullum infertur præiudicium, addit quòd si iam vendat pleno iure, non reseruato iure vsusfructus dicatur turbare, & molestare vsufructuarium; si tamen possessionem non tradidit, nec emptor eam capere tentauit, non poterit conqueri ex huiusmodi venditione, aut alienatione, cùm inde sibi nullum sequatur damnum Molin. *de Iust. tract.* 2. *disp.* 7. *n.* 19. latè Castill. *tract. de vsufructu, c.* 38. *n.* 8. *cum seqq.* vbi *n.* 11. reprobat Caualcan. *in tract. de vsufructu mulieri relicto, n.* 141. *vers. sequitur verò*, dum contra hanc l. existimauit hæredem, siue proprietarium non posse inuito vsufructuario, siue eo irrequisito, aliquid de proprietate disponere, nec illam alienare. 3

SVMMARIVM.

1 *Vsusfructus patris non transit, ad filium.*

2 *in Vsufructu pendendo mors vsufructuarij attenditur.*

3 *Vsusfructus morte proprietarij non finitur, sed durat quousque vsufructuarius viuit.*

L. Si patri suo. III.

Imp. ANTONINVS A. *Antoniano.*

VSusfructus patris non transit ad filium: in vsufructu perdendo attenditur mors vsufructuarij. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Vsufructuario autem superstite, &c.] Notatur ad hoc quòd vsusfructus morte proprietarij non finitur, sed durat quousque vsufructuarius viuit, vt per Suchard. *in præsenti, n.* 4. & 5. Anton. Gom. *l.* 6. *Tauri n.* 11. *in princip.* Castill. *in tract. de vsufructu c.* 61. *n.* 14. D Barbos. *in l. vsufructu* 58. *n.* 7. *in princ. ff. soluto matr.* 2

In gloss. *Non tollitur.* ibi, *sed fallit cum pater,* &c. Videtur sentire gloss. quòd *in l. pen. § quod si nepotes, de bonis mater.* agitur de patre, qui habebat vsumfructum in bonis filij emancipati, vt moriente cum liberis filio proprietario pater amittat vsumfructum, succedatque in virilem eiusdem vsusfructus cum nepotibus ex filio; sed hunc intellectum reprobat Pinel. *ad dict. l. pen.* quæ est 3. *n.* 8. dicens textum illum *in d. vers. quod si nepotes,* non tantùm de filio emancipato, sed etiam de filia loqui, nec agere de vsufructu quem pater habebat viuo filio, sed de acquirenda virili portione nouè cum nepotibus. 3

SVMMARIVM.

1 *Vsusfructus ex quacunque causa debeatur, fructuarius cauebit quod velit vti arbitrio boni viri, & num.* 2.

3 *Satisdatio pro ea accipitur, quæ est suffulta fideiussoribus, vel pignore.*

4 *Cautio, siue fideiussio respectu rerum, & bonorum, quæ*

qua vsu non consumuntur, intelligitur de vtendo & fruendo arbitrio boni viri salua rerum substantia quid si vsusfructus consisteret in rebus, qua vsu consumuntur, n. 6.

5 *Fideiussio, siue satisdatio danda de illis bonis finito vsufructu restituendis.*

7 *Donans retento sibi vsufructu non excusatur à satisdatione.*

8 *Cautio cum requiritur pro substantia vsusfructus constituendi, non sufficit iuratoria, sed necessario praestanda est satisdatio.*

L. Vsufructu constituto. IV.

Imp. ALEXANDER A. *Verlicio.*

1 EX quacunque causa debetur vsusfructus, vsufructuarius cauebit quòd velit vti arbitrio boni viri. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt *l. Hispan. 20. in fine, tit. 30. part. 3.* Boër. *decis. 60. numero 10.* Ioseph Ludouic. *Perus. decis. 61. num. 13. cum sequentib.* Thesaur. *Pedem. decis. 80.* Achil Pedrocha *consil. 7. à princip.* Surd. *decis. 67. & de aliment. tit. 9. quaestione 26. num. 17.* Viui. *tom. 1. communi opinion. lib. 3. tit. 20. numero 31. pag. 419.* Syluan. *consil. 37. num. 2. & 3.* Pinel. *in l. 1. part. 2. numero 75. de bonis maternis*, Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto. num. 89. & 146. cum sequentib.* Cornel. Benincas. *de priuileg. paupert. specul. 7. vltim. volunt. num. 13. cum sequentib.* Franc. Marc. *Delphinali decis. 817 num. 3. & 4 & decis. 818. per tot. solut. 5. dub. 10. n. 79.* Anton. Galeat. Maluas. *consil. 110. vol. 1.* Sim. de Praetis *de interpret. vltim. volunt. lib. 4. consil. 110. vol. 1.* Cald. Pereira *de potestate eligendi, c. 16. n. 35.* Camill. Borrell. *in summ. decis. to. 3. tit. 13. n. 228.* Castill *in tractat. de vsufruct. cap. 17. per tot.*

3 *Vt satisdatio,* &c.] Satisdationem accipi pro ea, quae est suffulta fideiussoribus, vel pignore, ait Castill *dicto tractatu de vsufructu, capite 18. numero 4.*

4 *Boni viri arbitratu,* &c.] Aduerte quòd respectu rerum, & bonorum, quae vsu non consumuntur, cautio, siue fideiussio intelligitur de vtendo & fruendo arbitrio boni viri, salua rerum substantia: ita Francisc. Marc. *dicta decis. 817. numero 4. & 5. volum. 1.* Roland. *consil. 92. num. 22. vol. 1. & consil. 37. num. 3. lib. 1.* Castill. *dicto tractatu de vsufructu, cap. 17. num. 4.* Camill Borrel. *d. tom. 3. tit. 13. n. 231.* vbi *n. 232.* intelligit dandam fideiussionem, siue
5 satisdationem de illis bonis finito vsufructu restituendis.

6 Si verò vsusfructus consisteret in rebus quae vsu consumuntur, putà in vino, oleo, frumento, lana, lino, & similibus, in his ante omnia fit aestimatio de illorum pretio, & valore. & cautio praestatur de aestimatione finito vsufructu reddenda; si verò praedictae res aestimatae non fuerint, tenetur fructuarius praestare cautionem de aliis rebus eiusdem qualitatis, & bonitatis, & in eodem genere finito vsufructu restituendis, de quo vide Paris. *consil. 96. numero 1. vol. 2.* Caualcan. *dicto tractatu numero 146* Roland. *consil. 92. num 23. libro 1.* Pedrocha *consil. 7. numero 1. cum seqq.* Camill. Borrel. *d. titulo 13. n. 233.* Castill. *d. tractat. de vsufruct. cap. 27. n. 9. cum seqq.*

7 *Siue ex testamento, siue ex voluntario contractu,* &c.] Ergo donans retento sibi vsufructu non excusatur à satisdatione; de quo tamen vide Pinel. *in d. l. 1. part. 2. n. 80. vers. sed de Agere*, Hieron. de Leon. *Valentia decis. 39. n. 12. tom. 1.*

In gloss. *Boni viri* 1. ibi, *sed eo casu quando debet satisdare, quid erit, si non potest, & velit iurare,* &c.] Notatur ad hoc quòd cùm cautio pro substantia vsusfructus constituendi requiratur, non sufficit iuratoria, sed necessariò praestanda est satisdatio, de quo tamen vide Ias. *in leg. 1. numero 13. versic. decimò limita, si qui satisdare cogantur,* Hippol *in l. 1. §. praeterea, num. 114. & 115. ff. de quaest. & in rubr. de fideiussorib. numero 166.* Tiraquell. *de retractu lignag. §. 1. gloss. 10. n. 124.* Gregor. Lopez *l. 19. verbo que la cosa, tit. 31. parte 3.* Mynsing. *centur. 6. obseruat. 48.* Gail. *lib. 2. obseruat. 47.* Bellon. *consil. 54. num. 6.* Roland. *consil 92. numero 11. lib. 1.* Caballin. *milleloq. 526.* Sim. de Praetis *de interpret. vltim volunt lib. 5. interpret. 1. solut. 5. dub. 10 num. 81.* Pinel. *in d. l. prima, part. 2. n. 79. versic. quid ergo*, Ioan. Garci. *de nobilit. gloss. 3. num. 15.* Peregrin. *de iure fisci lib. 1. tit. 1. num. 35.* Surd. *decis. 141. & decis. 183 num. 9.* Azeued. *l. 3. numero 7. tit. 16. lib. 5. noua Recopilat.* Cuall. *commun. contrà commun. quaest. 69. num. 8. & quaest. 408. num. 5.* Castill. *dict. tractat. de vsufruct. cap. 18. num. 6. cum seqq.* Molin *de Iustit tractat. 2. disput. 7. vers. vsufructuarius, in fine*, D. Barbos. *in l. diuortio, §. interdum, num. 28. ff. soluto matrim.* vbi subdit hoc casu rem esse deponendam penes tertium, qui vsufructuario respondeat de fructibus; & paulo infrà distinguit vtrùm persona sit suspecta de lapidatione, & tunc verum existimat quòd necessariò sit praestanda satisdatio; si verò sit persona honesta, & non inueniat fideiussorem, dicit sufficere iuratoriam cautionem.

8

SVMMARIVM.

1 *Vsufructuarius tenetur fructus perceptos post tempus vsufructui adiectum restituere, finito vsufructu non facit amplius fructus suos, n. 2.*

3 *Haeres fructuarij iniustè retinens vsumfructum, tenetur proprietario restituere fructus quos percepit.*

4 *Vsufructuario decedente si fructus iam sunt percepti, benè percepti censentur, & ad haeredem eius pertinent: nondum autem percepti etiam maturi, & proximi perceptioni, spectant ad proprietarium.*

L. Si pater. V.

Idem A. Euocato & aliis.

VSufructuarius fructus perceptos post tempus vsufructui adiectum tenetur restituere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Finito vsufructu, &c. Notatur ad hoc quòd vsufructuarius finito vsufructu non amplius facit fructus suos, vt per Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q. 20. num. 13. & 14.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 10. n. 7.* D. Barbos. *in l. diuortio 8. in princip. part. 2. n. 34.* vbi quòd haeres fructuarij iniustè retinens vsumfructum, tenetur proprietario restituere fructus, quos percepit. 2 3

Quando vsufructuarius decedit si fructus iam percepti sunt, benè percepti censentur, & ad haeredem eius pertinent, sed nondum percepti etiam maturi 4

maturi, & proximi perceptioni ad proprietarium spectant, de quo vide Tiraq. *de retract. connent. §. 5. gloss. 4. num.* 1 Baëç. *de decima tutor. cap.* 28. *num.* 2. *in fine, & num.* 16. Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto, num.* 242. Iacob. Mandell. *cons.* 639. *num.* 1. *vol.* 4 Cephal. *cons.* 181. *num.* 10. & 11. *lib.* 2. Molin. *de primog. lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 5 alt. Molin. Theolog. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 635. *num.* 2. Auendan. *resp.* 5. *num.* 5. Spin. *in speculo testam. gloss.* 12. *princip. n.* 30. Vincent. Caroc. *de locato & conducto, gradu* 3. *personarum, q.* 23. *n.* 4. Martin. Monter. à Cueua *Arag. decis.* 17. *n.* 11. *cum seqq.* latè Castill. *in tractat. de vsufructu, c.* 77. *per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Maritus vsumfructum in dotē recipiens proprietatem obligare non potest, rem verò æstimatam sic.*
2 *Vsufructuarius proprietatem pignorare non potest.*
3 *Vsusfructus pignoris datus tandiu durabit, quandiu vsufructuarius viuit, eòque mortuo pignus extinguitur.*
4 *Maritus res æstimatas, quæ in dotem datæ, tanquam suas liberè alienare potest.*
5 *Maritus hypothecare potest fundum æstimatum, sibi per vxorem datum, apposito pacto vt post mortem mariti idem fundus redderetur. quomodo id verum, n. 6.*

L. Intereſt. VI.

Idem A. Stratonica.

1 MAritus vsumfructum in dotem recipiens proprietatem obligare non potest. Rem verò
2 æstimatam in dotem accipiens, eam obligare potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *suprà hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 160.

Nam vsufructuarius quidem proprietatem pignorare non potuit.] Ita Negusant *de pignor.* 3. *membro* 1. *part. n.* 9. *cum seqq.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.* 1. *lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 22. latè Castill. *in tract. de vsufructu, cap.* 70. *n.* 6. *cum seqq.* vbi *n.* . addit quòd
3 tandiu durabit vsusfructus pignori datus, quandiu vsufructuarius viuit, eòque mortuo pignus extinguitur.

4 *Qui autem proprietatem æstimatam, &c.*] Notatur ad hoc quòd maritus res æstimatas, quæ in dotem datæ fuerunt, tanquam suas liberè alienare potest, vt per Roland. *cons.* 92. *n.* 12. *lib.* 2. D. Barbos. *in l. æstimatis* 51. *ff. solut. matr. n.* 25. *in fine.*

5 Aduertit idem D. Barbos. *in citato loco, n.* 30. *in princip.* hunc text. probare maritum potuisse hypothecare fundum æstimatum sibi per vxorem datum, apposito pacto vt post mortem mariti idem fundus redderetur, quod non esse verum videtur dicere si propter prædictum pactum fundus censeretur dotalis, & non æstimatus, tunc enim etiam consentiente vxore hypothecari non posset, *princip. Instit. quibus alienare licet.* sed ipsemet D. Barbos. *ibid.* respondet proposito casui Imperatorē hîc explicitè nō respondere, sed tantùm implicitè, nam cum in fine dicat quòd maritus potest hypothecare fundū quando post solutum matrimonium non fundus, sed eius æstimatio reddenda est, implicitè significat quòd vbi ratione pacti non æstimatio, sed fundus reddendus est, non poterit hypothecari per maritum.

SVMMARIVM.

1 *Expensæ tectorum, & alia modica ad fructuarium pertinent, magnæ verò ad proprietarium redeunt, & n. 2. intellige vt n. 6.*
3 *Expensæ modicæ quæ, quæ magnæ, indicis arbitrio relinquendum est.*
4 *Vsufructuarius non tenetur ad eas impensas, quæ perpetuam rei vtilitatem continere videntur, quin potiùs incumbunt proprietario, & facta per vsufructuarium repeti possunt, dummodo non sint modica.*
5 *Expensæ factæ gratiâ fructuum quæ.*
7 *Vsufructuarius à proprietario repetit si quid vltra modicam impensam impendit, vel magnam impensam facit, resolue vt n. 8.*

L. Eum ad quem VII.

Imp. GORDIANVS A. *Vlpiano militi.*

EXpensæ tectorum, & aliæ modicæ ad fructuarium pertinent, magnæ expensæ ad proprietarium redeunt Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp.* 22. *tit.* 31. *part.* 3. Gail. *lib.* 2. *obseru.* 146. Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap. fin. n.* 7. & *l.* 46. *Tauri, n.* 5. Guilielm Rodoan. *de rebus Ecclesiæ non alienan. q.* 72. *cap.* 10. *per tot.* Pinel. *in l.* 1. *de bonis matern. p.* 2. *n* 72 *in princip* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.* 1. *lib.* 4. *cap.* 3. *n.* 20. *lit. A*, Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 27. *n.* 11. Caualcan. *decis.* 44. *parte* 1. Menoch. *de arbitrar. casu* 215. Sarmient. *select. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 4. Gam. *Lusit. decis.* 312. Ioan. Garc. *de expens. cap.* 10. *cum seq.* Ricciard. *ad § fin. n.* 35. *Instit. hoc tit.* Surd. *cons.* 155. *n.* 9. D. Barbos. *in l. fructus, n.* 12 & *in l. diuortio, § fin part.* 1. *num.* 16. *ad fin. ff. soluto matr.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo fructu, n.* 19. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 7. *n.* 18. Rebell. *de obligat. iustit. part.* 1. *lib.* 2. *q.* 7. *sect.* 2. *num.* 12. latè Castill. *de vsufructu, cap.* 56. *per tot.* 2

Quæ autem dicatur modica, quæ magna expensa, non est in iure definitum; nec certa regula de hoc constitui potest, ideo totum hoc iudicis arbitrio esse relinquendum tenent gloss. *verbo pertinere, in l. hactenus, ff. hoc tit.* Menoch. *de arbitr. casu* 225. *ad fin.* Molin *d. lib.* 1. *c.* 27. *n.* 6. Ioan. Garc. *de expens. c.* 11. *n.* 16. Valasc. *de iure emphyt. q.* 15. *n.* 13. & *quæst.* 26. *num.* 6. Surd. *cons.* 155. *num.* 9. D. Barbos. *in d. l. diuortio, § fin. n.* 36. Rebell. *de obligat. iustit. lib.* 13. *q.* 2. *num* 6. Castill. *d. cap.* 56 *num.* 6. *cum seqq.* vbi *num.* 12. resoluit vsufructuarium non teneri ad eas impensas quæ perpetuam rei vtilitatem continere videantur, eas potiùs proprietario incumbere, & factas per vsufructuarium repeti posse, dummodo modicæ impensæ non sint: & ex Iacob. Mandel. de Alba *cons.* 363. *num.* 6. *lib.* 2. cùm impensæ tendunt ad vtilitatem non perpetuam, sed temporalem, sic distinguit. Aut vtilitas est temporalis ad modicum tempus, putà biennij, vel triennij, ita quòd verisimiliter hæc talis impensa propter fructus, veluti sarta tecta habere, purgare fossas, & alia similia, & tales expensæ pertinent indistinctè ad vsufructuarium. Aut istæ impensæ temporales concernunt vtilitatē multorum annorum, putà decem, quindecim, vel viginti, & tunc certa doctrina, aut responsio dari non poterat, sed per mortem ipsius vsufructuarij 3 4

dec...

determinabitur negotium, quia ſi ipſe vixerit per
tot annos, quot erant anni in quos porrigebatur
vtilitas impenſarum, vel melioramentorum, nihil
poterunt petere hæredes vſufructuarij, ſed ſi vixerit
per pauciores annos, habenda erit cum hæredibus
vſufructuarij ratio annorum reſtantium, ideo rectè
facere vſufructuarium concludit ſi proteſtetur pro
ſe, & ſuis hæredibus quòd facit impenſas tempo-
rales, vel melioramenta animo repetendi, quatenus
5 de iure repeti poſſunt. Vnde D. Barboſ. *in d. l. diuor-
tio, §. fin. ex n. 9.* & Caſtill. *d. c. 57. n. 13.* verius exi-
ſtimat impenſam factam gratia fructuum illam di-
ci, quæ attentata principali intentione facientis ad
illum finem facta eſt vt fructus colligantur; addúnt-
que quòd ſi maritus impenſa facta fructuum vſus
eſt vſque ad tempus, pro quo facta eſt, nihil repe-
tere poterit, ſed ea cum fructibus perceptis compu-
tabitur; ſi verò impenſa facta gratia fructuum du-
rauit pluſquam ius mariti impendentis, tunc pro
rata repetere poterit.
9 Intellige principalem huius text. concluſionem
procedere tantum in reficiendo, non autem in aliis
expenſis, atque oneribus, quæ ratione poſſeſſionis,
vel fructuum ſoluuntur, hæc enim etiamſi modi-
ca non ſint, ab ipſo vſufructuario ſolui debent: vnde
vſufructuarium ipſum onera quamplurima, colle-
ctas ſcilicet, gabellas, penſiones, canones tributa, &
alias præſtationes temporales ſubiturum, reſoluunt
Iacob. Mandel. Alba *conſ. 745. n. 10. lib. 4.* Caual-
can. *de vſufructu mulieri relicto, num. 160. verſ. hinc
eſt, & deciſ. 44 num. 54. & 55 p. 1.* Aluar. Valaſc. *de
iure emphyt. q. 17.* Mich. Graſſ. *§. legatum. q. 37.* Ioan.
Garc. *dict. cap. 11. de expenſ. à num. 45.* Molin. *d. lib.
1. cap. 27. n. 8.* alt. Molin. Theolog. *de Iuſtit. tract. 2.
diſput. 7. verſ. vſufructuarius tenetur ad expenſas,*
Achil. Pedrocha *conſ. 2. n. 73. cum ſeqq.* Cardoſ. *in
praxi iudicum, verbo fructus, n. 14.* Caſtill. *d. c. 56. n.
14. cum ſeqq.*
7 *Proinde ſi quid vltra, &c.*] Notatur ad hoc quòd
ſi quid vltra modicam impenſam impendit, vſu-
fructuarius ipſe, vel magnam impenſam facit, re-
petit à proprietario, vt per Cabal. *milleloq. 13. n. 1.*
Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 11. n. 26* Pinel. *in l. 1. de
bonis mater. p. 2. n. 72. verſ. tandem,* Surd. *de aliment.
tit. 6. q. 3. n. 73. in fine, & n. 74. & conſ. 155. n. 9. 17.
&* 18. latè & Caſtill. *dict. tract. de vſufructu, cap.
8 57. à princip.* vbi *n. 2. cum ſeqq.* reſoluit quòd vſu-
fructuarius quando impenſa magna neceſſaria eſt,
non tenetur à principio impendere, & poſtea repe-
tere, ſed antequam impendat poſſit petere pecuniam
pro futura impenſa à proprietario, vel eundem
aſtringere ad impenſam ſua manu faciendam ſi fru-
ctuario pecuniam dare noluerit.

SVMMARIVM.

1 *Vſufructuarius, vel eius hæres non præſcribunt
proprietatem, & n. 2. intellige vt n. 3.*
4 *Vſufructuarius non poſſidet ciuiliter, nec merè na-
turaliter, nec merè ciuiliter, n. 5.*

L. Neque fructuarium. VIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Etheroni.*

1 VSufructuarius, vel eius hæres non præſcri-
bunt proprietatem. Colligunt ex Ordin. Do-
ctores citati *ad lib. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*
Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt *l. Hiſpan. 5. in med. tit. 30. p. 3.* Balb. *de præſ-
cript. 4. p. quartæ, p. 11. n. 38. & p. 1. ſextæ, caſu 26. n.
51.* Tiraq. *de conſtituto, p. 2. amp. 13. n. 5. & 6.* Anton.
Gom. *l. 45. Tauri, n. 106. col. 2 in princip.* Cou. *in reg.
poſſeſſor. p. 2. §. 9. n. 2.* Menchac. *illuſtr. controuerſ. p. 1.
c. 65. num. 18.* Menoch. *conſ. 201. n. 124.* vbi *n. 125.*
id intelligit quando quis conſtitutus eſt, vel reli-
ctus ſimpliciter vſufructuarius, cùm nullum habeat
ius, quod præſcribere poſſit, ſecus quando vſusfru-
ctus eſt conſtitutus adiecto pacto liberationis, ſeu 3
recuperationis, ſoluta aliqua ſumma, ſicuti in pi-
gnore contingit, hoc enim caſu aduersùs actionem
illam, illúdve ius recuperationis currit præſcriptio;
quo iure & actione ſublatis vſufructuarius extin-
cto vſufructu manet proprietarius, Cald. Pereira
de renouat. emphyt. q. 15. n. 45. Caſtill. *in tract. de
vſufructu, c. 68. n. 19.*
In gloſſ. *Præſcripto munit.* ibi, *quia non poſſidet 4
ciuiliter.* &c. Notatur ad hoc quòd vſufructuarius
non poſſidet ciuiliter, vt per Cuiac. *in recit. ſolem-
nib. in lib. Digeſt. ad l. naturaliter, in princip ff. de
acquir. poſſeſſ.* Franc. Hottoman. *obſeruat. lib. 9. c. 1.
col. 2. ad med.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 3. c.
10. de poſſeſſione naturali & ciuili, n. 2.* Cou. *in reg.
poſſeſſor. p. 2. in initio, n. 5.* Vacon. à Vacuna *iuris ci-
uilis declarationum lib. 2. cap. 38. per tot.* & præci-
puè *n. 4* vbi probat vſufructuarium nec merè na- 5
turaliter, nec merè ciuiliter poſſidere, Donell. *com-
ment. iuris ciuilis lib. 5 c. 6. col. 2. verſ. ex omnibus,*
Fachinæ. *controuerſ. lib. 8. c. 18.* Caſtill. *d. tract. de
vſufructu c. 6. n. 36. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Vſufructuarius, vel is, cui relictæ ſunt operæ, ſerui
alienandi poteſtatem non habet.*
2 *Vſufructuarius non poteſt alienare, nec cedere
vſumfructum. intellige vt n. 3. & conclude vt
num. 4.*
5 *Vſusfructus non poteſt transferri in alium cùm
cohæreat perſonæ. nec conſtitui nouum per fru-
ctuarium, qui rei dominus non eſt, n. 6. contra-
rium, n. 7. componitur, n. 8.*

L. Vſufructu matri. IX.

Iidem AA. & CC. *Auxanuſæ.*

VSufructuarius, vel is, cui relictæ ſunt operæ; 1
ſerui alienandi poteſtatem non habet. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſuprà
hoc tit.*
Ex hoc text. vulgò colligitur, vſufructuarium 2
alienare non poſſe, nec cedere vſumfructum, vt per
l. 20. Hiſpan. in fine, tit. 31. part. 3. Petr. Gregor. *ſyn-
tagm. iuris p. 1. lib. 4. cap. 3. n. 22.* vbi videtur tex-
tum intelligere in venditione proprietatis, Mench. 3
de ſucceſſ. creat. tom. 1. lib. 1. §. 7. n. 40. verſ. ſed quam,
Anton. Gom. *variar. tom. 2. capite 14. numero 15. in
princip.* Caualcan *de vſufructu mulieri relicto, n. 65.
in fine,* Cald. Pereira *de reſolut. ſeu extinct. emphyt.
c. 7. num. 46.* Hieron. Gabr. *conſ. 191. num. 11. & 14.* 4
vol. 2. Mendez à Caſtro *in l. cùm oportet de bonis quæ
liber. p. 2. n. 119.* & concludit vſumfructum extra-
neo cedi nullo modo poſſe, vendi verò, aut locari
rectè poſſe. D. Barboſ. *in l. vſufructu, n. 2. ff. ſoluto* 5
matrim. vbi ait vſumfructum eundem non poſſe in
alium

alium transferri cùm personæ cohæreat, *l.4.ff.de nomat.* item nec posse nouum constitui per fructuarium, qui rei dominus non est.

7 Contrarium tamen, immo vsufructuarium impunè posse, ac iure ipso vsumfructum, quem habet, siue ius vsusfructus alienare, per text. *in l. arboribus 13.§.vsufructuarius, & in l.non vtitur 45.ff. hoc tit.* resoluunt Pinel. *in l.1.de bon.mat. part.3. n. 39.* vbi *n.40.vers.inde simul*, respondet ad hunc text. & similes, vt scilicet in illis dicatur vsumfructum in aliam personam alienari non posse, quia effectus, & tempus, quo vsusfructus durare debet, non attenditur nisi ex persona fructuarij alienantis, & ita negotium & ius manet, etsi alienatio non fieret, Cordub. de Lara *in l.si quis à liberis,§.parens,n.60. ff.de liber.agnosc.* Felician. *de censib.lib.2.c.4.num.4. tom.1.* vbi ex eo vendi vsusfructus, vel pignori dari posse ait, quia ea non est propria rerum incorporalium alienatio, sed fructuum tantùm, aut corporum, quæ in vsufructu continentur, ideóque ius illud incorporeum non amittitur ex venditione, sed fructuum perceptio competit, Morl. *in emporio iuris ciuilis p.1.tit.6.q.1.n.14.& 15.* Castill. *tract. de vsufructu cap.69 n.15.* vbi *num. 16.* respondet ad textum *in præsenti.*

8 Verùm magis communiter Doctores has contrarias opiniones sub distinctione componere nituntur, distinguentes inter ius vsusfructus, & commoditatem percipiendi fructus, itavt ius vsusfructus nequeat alienari, ipsa verò commoditas, aut facultas percipiendi fructus maximè, & sic iura contraria conciliando tradunt gloss. *verbo vel donet, in fine in l.arboribus,§.1.ff.hoc tit.* Anton. Gom. Caualcan. & Hieron. Gabr. *citatis locis*, Sarmient. *select. lib.3.cap.9.num.2.* Matienz. *l.13. gloss.3. num. 14. tit.11.lib.5.noua Recop.* Ioan. Garc. *de expensis, c.20. ex n.28.* Quesada *diuers.cap.fin. num. 16.* Spin. *in speculo testam.gloss.13.princ.num.61.* Peteg. *de fideicom.art.40.num.117.* Monter à Cueua *Aragon.decis.46.n.9.22.& 55.* Mozz. *de contractib. tract. de emptione, tit. de rebus, quæ emi, vel vendi possunt, numero 39* Surd. *de aliment. tit 9.q 22.n.9.* D. Barbos. *in d.l.vsufructu,n.2.ff.soluto matr.* vbi *n.3.* respondet ad adducta in contrarium, & dicit quòd si fructuarius posset vendere ius suum, emptor censeretur fructuarius, & consequenter tantùm per illius mortem extingueretur vsusfructus, non autem per mortem vendentis, quod non est dicendum, Gardos. *in praxi iudicum, verbo fructus, n.18.* Molin. *de Iustit tract.2.disp.7.vers.licèt proprietarius*, Rebell. *de obligat iustit p.1.lib. 1.q. 17.sect. 2. n.16. cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit.tom.2. lib. 15.cap.15.n.267.*

L. Si domina. X.

Iidem AA. & CC. *Pomponio.*

1 MOrte domini non extinguitur locatio vsusfructus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.* post omnes Giphan. *tom. 1 pag. 159.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cremens. *sing.170.l.Hispan.3.tit. 8. part.5. vbi gloss.2.* Gregor. Lopez *l.24. verbo tuuiere, titul.31.part.2.* D. Barbos. *in l.diuortio, in princip. part.2.num.34.& in l.vsufructu, num. 7. ff. soluto matrimon.*

L. Habitatio. XI.

Iidem AA. & CC. *Theodoro.*

HAbitatio morte finitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hispan.fin.tit. 31. part.3. vbi gloss. 1. post princ* Hottoman. & Pichard. *in §. vlt. Instit. de vsu & habit.* Ricciard. *ad rubr. Instit. hoc titul. n. 135. vers. primò quia vsusfructus*, Castill. *in tract. de vsufructu c.28.31.* Rebell. *de obligat instit.p.1. lib. 1.q. 7.sect.3.n.29.* 2

SVMMARIVM.

1 *Tempus certæ ætatis appositum iuri iam quæsito non inducit conditionem.*

2 *Vsusfructus relictus vsque ad tempus certæ ætatis, aut qualitatis, non perit illius morte, sed cum temporis euentu. relictus vsque ad tempus conditionis incertæ, finitur eueniente conditione: conditio autem si sit impossibilis, aut non eueniat, ad vitam relictus censetur, numero 3. & 4.*

5 *Legatum transmittitur ad hæredes, & quando.*

L. Ambiguitatem. XII.

Impp. IVSTINIANVS A. *Iuliano P. P.*

TEmpus certæ ætatis appositum iuri iam quæsito conditionem non inducit. Item vsusfru- 1
ctus relictus vsque ad tempus certæ ætatis, aut 2
qualitatis, non perit illius morte, sed cum temporis euentu. Item relictus vsusfructus vsque ad tempus conditionis incertæ finitur conditione eueniente: 3
conditio autem si sit impossibilis, aut si non eueniat, ad vitam relictus censetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup. hoc tit.*

Vide Conan *comment. iuris ciuilis.lib.4. cap.6. num.2.col.2.* Roman. *sing.144. & 287.* Castill. *in tract. de vsufructu, cap.62.num. 13.* vbi ait quòd si vsusfructus relinquatur alicui donec hæres, vel alius ad certam ætatem peruenerit, & veniat quod hæres, vel alter ante dictam ætatem, vel tempus moriatur, legatarius consequetur vsumfructum vsque ad ætatem præfinitam, quia persona potius quàm tempus considerauit principaliter testator, & ex Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto.n. 137.* rectè probat contra esse cùm vsusfructus relinquitur ad certum tempus, quia mortuo vsufructuario ante tempus finitur statim, nec pro tempore deficiente ad hæredes transit. 4

Non est penitus possibile, &c.] Ergo si non fuerit vita functus legatum transmittetur ad hæredes, quia in dictam relictum, de quo vide Ias. *in l. si cui legetur,§.hoc autem,n.1.ff. de legat.2.* Tiraquell. *in l.si vnquam, verbo reuertatur, n.106. de reuocan. donat.* 5

SVMMARIVM.

1 *Sine habitatio legetur, siue vsusfructus habitationis ius habitandi legatũ videtur, & per me possũ habitare, & locare alij, & n.2.intelli ge vt n.3.4.5.*

2 *Habitatio, vsus, & vsusfructus in quo differant, remissiuè.*

L. Cùm

L. Cùm antiquitas. XIII.

Idem A. eidem.

1 Siue legetur habitatio, siue vsusfructus habitationis, ius habitandi legatum videtur & per me possum habitare, & alij locare. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 27. tit. 31. part. 3.* ibi, *E puede morar en ella este a quien otorgaron la morada con la compañia que tuuiere, y a vn se la quisiere arrendar a alogar puedelo facer*, Cremen. *sing. 120.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. c. 5. n. 6.* vbi argumentationibus quibusdam hanc decisionem ausus est impugnare, inferens deinde quòd si hodie apud nos legeretur alicui alicuius domus habitatio, non concessuros iudices vt aliis eam locaret. Afflict. *decis. 401.* Chartian. *tom. 2. commun. opin. lib. 6. tit. 29. n. 56. pag. 159.* Cardin. Mantic. *de coniectur. lib. 3. tit. 4. n. 8. & de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 32. n. 23.* Surd. *de alimentis, tit. 4. q. 4. n. 17.* Francisc. Hieron. Leo *Valentina decis. 59. n. 6.* vbi *n. 7.* dicit text. *in praesenti*

3 loqui vbi habitatio est legata, vel concessa, non vbi facultas vt possit habitare. Pichard. *ad §. sed si cui habitatio, numero 2. Instit. de vsu & habit.* Castill. *in tract. de vsufructu cap. 28. num. 23.* vbi quòd is, qui habitationem habet, locare, & gratis concedere alteri potest, & *n. 24* post Afflict. *d. decis. 401. n. 7.* & Vincent. Carot. *tract. de locato & conducto, tit. de vsu, & habitat. q. 3. num. 3.* ait textum *in praesenti* &

4 eius dispositionem procedere indifferenter, siue habitatio relinquatur in vltima voluntate, siue inter viuos, siue per viam reseruationis, siue alio quouis modo, & *n. 26.* ait quòd si domus fuerit legata ad habitandum, plena proprietas intelligitur legata; si verò habitatio fuerit legata, hoc est ius habitandi, tunc seruitus & ius habitandi, censetur relictum, & consequenter vtroque casu iuri locandi locus erit indubitanter, ex decisione huius text. Idem Castill.

5 *in eod. tract. c. 73. ex n. 21.* per hunc text. tenet quòd is, cui habitatio relicta est, potest illam alteri locare, contra quam decisionem *num. 23. & 24.* sic argumentatur. Habitatio re ipsa & effectu idem est cum vsu. *l. si habitatio 10. ff. de vsu & habit.* & tamen vsus locari non potest, *l. sed neque, ff. eod. tit. & princ. Instit. eod.* ergo nec is, qui habitationem habet, poterit eam locare. Propter quae ibi ait aliquos existimasse Iustinianum *in praesenti* correxisse ius antiquum; sed verius est attento iure Digestorum non ita certum fuisse habitationem locari non potuisse, nam inter Iureconsultos valde hoc controuersum erat, vt colligitur ex verbis huius l. & §. *sed si cui habitatio, Instit. de vsu & habit.* nonnulli enim crediderunt nec locari, nec donari posse habitationem, cuius opinionis videtur fuisse Papinianus, vt constat ex *d. l. si habitatio*; alij verò existimarunt habitationem locari posse, cuius sententiae fuit Marcellus, quem refert Imper. *in d. §. sed si cui habitatio*; alij denique in hac disputatione inter se dissentiebant, vt significat hic text. ibi, *aliorum iurgium decidentes*; quare Iustinianus, vt praedictam altercationem tolleret, Marcelli sequaciúmque opinionem sequutus praefatam controuersiam decidit, & habitationem locari posse propter rerum vtilitatem statuit, vt *in d. §. si cui habitatio*.

6 In gloss. *Habitatio.* In quo autem differant habitatio, vsus, & vsusfructus? vide Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. c. 5. n. 4. cum seqq.* Pichard. *ad §. fin. num. 2. Instit. de vsu & habit.* Ricciard. *ad rub. Instit. hoc tit. n. 235.* Castill. *dict. tract. de vsufructu cap. 28. num. 21.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 5. in fin.* Rebell. *de oblig. iustit. part. 1. lib. 1. q. 7. sect. 3. num. 29.*

SVMMARIVM.

1 *Appellatio haeredis relata ad id, quod sui natura non est transmissibile ad haeredes, in persona primi haeredis finitur.*
2 *Testator si legat proprietatem deducto vsufructu, mortuo primo haerede finitur vsusfructus, & consolidatur cum proprietate.*
3 *Priuilegium cuipiam, & haeredi suo concessum, intelligitur de primo haerede tantùm, non etiam de caeteris.*
4 *Proponuntur opiniones nonnullorum, & n. 5.*
6 *Haeredum mentione facta siue in plurali, siue singulari numero, semper veniunt haeredes haeredum.*

L. Antiquitas. XIV.

Idem A. eidem.

Appellatio haeredis relata ad id, quod sui natura non est transmissibile ad haeredes, in persona primi haeredis finitur. Item testator si legat 1
proprietatem deducto vsufructu, mortuo primo 2
haerede finitur vsusfructus, & consolidatur cum proprietate. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Quoad primam partem conclusionis vide Tiraq. *in tract. le mort, p. 2. declar. 5. n. 6.* vbi quòd priuilegium cuipiam & haeredi suo concessum intelligitur de primo haerede tantùm, non etiam de caeteris, Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. c. 6. n. 2. col. 2.* Anton. Gom. *tom. 2. var. c. 11. n. 14. & c. 15. n. 18. in princip.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 8. tit. 14. n. 21.* Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 48. n. 8. & 9.* Alex. Raudens. *de analog. lib. 1. c. 15. n. 78. & 80.* Sim. de Praetis *de interpretat. vltim. volunt. lib. 1. solut. 2. n. 10.* Pichard. *ad §. finitur n. 6. Instit. de vsufructu,* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 9. n. 1. in fine,* latè Castill. *in tract. de vsufructu. c. 61. n. 24. cum seqq.* 3

Huius textus decisionem existimant nonnulli ex *suprà* relatis fundatam esse ex natura ipsa vsusfructus, secundùm quam morte finitur, quod non videtur admittendum, cùm iuxta eam nec ad primum haeredem deberet transire. Alij putant ex eo procedere, quia in hoc text. facta fuit mentio de haerede in numero singulari, vt per Palat. *in repet. rub. de don. inter virum, § 69. n. 19.* Tiraq. *in tract. le mort. p. 2. declar. 5. n. 6.* & citatos ab Anton. Gabr. *lib. 6. commun. tit. de legib. concl. 2. n. 3.* Sed id regulariter verum non est, quia siue in numero plurali, siue in singulari facta sit mentio haeredum, semper veniunt haeredes haeredum, Cardin. Mantic. *dict. lib. 8. tit. 14. n. 21.* Peregrin. *de fideicommiss. art. 32. num. 61.* Fusar. *de substitut. q. 343. n. 4.* Alij magis communiter eam rationem praestant, quia sumus in re, quae sui natura non transit ad haeredes, & tunc vbi appellatio haeredis refertur ad id, quod de sui natura non est transmissibile ad haeredes in persona primi haeredis finitur; ita Alphan. *collect. 469.* Tiraq. *in tract. le mort. q. 4. declar. 4. n. 42.* Cardin. Mantic. *d. lib. 8 tit. 14. num. 21.* Ioseph Ludou. *concl. 16. illat. 44. vers. tertio limitatur,* Menoch. *de praesump. lib. 4. praes. 130. n. 6.* D. Barbos. *in l. quia tale 14. num. 34. prope fin.* 4 5 6

fin.ff.soluto matr. Fusar *d.q.343.n.5.* ego ipse *de appellat.verborum vtriusque iur.signif.appel.113.n.34.* qui omnes citant hunc text.ad probandum quòd vbi verbum, *heres,* profertur in materia non transmissibili ad hæredes, intelligitur de primo hærede. Denique Castill.*d.c.61.n.28.* præter omnes asserit rationem in eo fundari ne aliàs proprietas remaneat prorsus, atque perpetuò inutilis semper abscedente vsufructu, quapropter cùm vsusfructus sic relinquitur, mediam viam eligendam antiqui putarunt, vt scilicet valeat legatum, atque vt mentio hæredis sine effectu non sit, nec etiam proprietas inutilis perpetuò remaneat, ad primum dumtaxat legatarij hæredem extendatur legatum.

SVMMARIVM.

1 *Vsusfructus vbi per seruum acquisitus, alienatio eius non tollit iam factam acquisitionem.*
2 *Vsusfructus seruo relictus per alienationem partis serui extinguitur.*

L. Inter antiquam. XV.

Idem A. eidem.

1 SI per seruum fuit vsusfructus acquisitus, alie-
2 natio eius non tollit acquisitionem iam factam. Per alienationem partis serui non extinguitur vsusfructus seruo relictus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Mendez à Castro *in repet.l.cùm oportet,de bonis quæ liber.part.1.n.117.vers.unde nec eius emancipatione,*& Castill.*in tract.de vsufructu cap.74.n.1.vers.difficultas.*

SVMMARIVM.

1 *Vsusfructus non petendo, & personalis actio pro eo, seu pro patientia competens, spatio longi temporis, non minori, finitur. non finitur minima, sed media capitis diminutione, n.2.3. amittitur si vsufructuarius rei mobilis olim anno, vel hodie in triennio vsufructu vsus non est, aut rei immobilis olim biennio, & hodie decennio inter præsentes, aut vicennio inter absentes, n.4. amplia vt n.5.6.& limita vt n.7.8.9.*
10 *Actio pro vsufructu constituendo competens, eodem temporis spatio, quo vsusfructus iam constitutus, tollitur.*
11 *Declaratur text.l.16. de vsufruct.*
12 *Vsusfructus morte naturali vsufructuarij finitur, & cum proprietate consolidatur. finitur maxima & media capitis diminutione vsufructuarij, n.13. mutatione rei extinguitur, & cum proprietate consolidatur, n.14.*
15 *Intellectus verborum,* nisi talis exceptio vsufructuario oponatur, *l.16. de vsufruct.*
16 *Vsusfructus computatur inter immobilia.*
17 *in Seruitutibus requiritur patientia successiua ex parte debitoris, & dicitur impedire seruitutem, & in pœnā incidere, si aliquo tēpore resistat.*

L. Corruptionem. XVI.

Idem A. eidem.

1 VSusfructus non petendo, & personalis actio pro eo, seu pro patientia competens, spatio
longi temporis, non minori finitur. Item vsusfru- 2
ctus non finitur minima, sed media capitis diminutione. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.1. num.1.supra hoc tit.*& post omnes Giphan.*tom.1. pag.162.*

Hanc eandem conclusionem quoad primam 3
eius partem ex hoc text. deducunt *l.Hispan.24. vers.otrosy dezimos,tit.71.part.3.* vbi *gloss.3.* Eguinar.Baro *ad tit.Instit.hoc tit.vers.quod verò per modum.* Curiac.*recitat.solemnium in libros Digest.ad l.2.ff.de vsuf.legato,vers.& ideo si fructuarius,* Cou.*var.lib.1.c.17.n.11.* Padil.*in l.sicut,n.1.de seruitut.* Petr.Ricciard.*ad §.finitur,n.9.& 23.*& *ibidem* Pichard.*n.10. Instit.hoc tit.* Caualcan.*de vsufructu mulieri relicto,n.168.cum seq.* Balb.*de præscript.2.p.4.q.7.& 3.p.1.q.5.* Molin.*de Iustit.tract.2.disp.9.n.1.vers.item si vsufructuarius eo non vtatur,* Castill.
in tractat.de vsufructu,cap.67.ex num.1, vbi quòd 4
si vsufructuarius rei mobilis olim anno, vel hodie in triennio vsufructu vsus non est, aut si rei immobilis vsufructu olim biennio, & hodie decennio inter præsentes, aut vicennio inter absentes vsus non est, vsusfructus amittitur, & *n.24.* ampliat vt pro-
cedat non solùm in totum, verum etiam pro parte, 5
vt pro parte amittatur vsusfructus, & pro parte non, si vsufructuarius pro parte non vtatur, & pro
parte sic, & *num.25.* amplius etiam non solùm in 6
vsufructus relicto in vltima voluntate, verùm etiam inter viuos, & *n.28.* limitat vt minimè procedat in vsufructu ciuitati, aut Ecclesiæ relicto, qui cen-
tum annorum spatio per non vsum amitti, aut fi- 7
niri debebit, cum centum annorum spatio durare
debeat, *l.an vsusfructus,ff.de vsufructu,* & *n.29.* li- 8
mitat in operibus seruorum, quæ non vtendo, aut capitis diminutione non amittuntur, & *à n.30.* li-
mitat denique cùm vsusfructus alternis annis lega- 9
tur, vt *ibid* latè explicat.

De personali autem actione,&c.] Probare vide- 10
tur text. iuxta communem omnium intellectum quòd actio pro vsufructu constituendo competens tollitur eodem temporis spatio, quo vsusfructus iam constitutus tollitur, in quo contrariari videbantur *l.sicut,& l.omnes,de præscr.30.* dum decidunt actio-
nes personales minori tempore quàm triginta an- 11
norum non præscribi, nec extingui Propter quæ iura receptior & communior solutio tenet textū *in præsenti* non loqui, nec intelligendū esse in actione personali primordiali, quæ pro vsufructu constituendo, aut nondum constituto competit; sed de ea, quæ post vsumfructum constitutum datur, vt is, qui constituit, patiatur vsufructuarium vti frui liberè posse. Ratio distinctionis est, quia actio personalis cùm sit accessoria ad ipsum ius vsusfructus, extincto eo per non vsum legitimi temporis ampliùs durare non debet, quod secus est in actione primordiali, quæ non amittitur minori tempore quàm 30. vel 40. annorum. ita Bald. *de præscript.3. part. quartæ partis princip.q.5.n.2.& 3.* Franc.Marc.*Delphinalis decis.831.part.1.* Caualcan.*de vsufructu mulieri relicto,n.169. in fine.* Sed his & aliis interpretandi modis reiectis Castill. *d.c.67. ex n.10.* intelligit principalem resolutionem ex text. desumptam de præscribenda actione personali huiusmodi decem, vel viginti annorum spatio procedere titulo & bona fide interuenientibus, iuxta decisionem *l. fin.de præscript.longi temp.* aliam verò decisionem, quæ dictat has personales actiones non præscribi minori tempore quàm triginta annorum, intelligendam cùm absque titulo, & bona fide præscriptio procedit, iuxta *ad l.sicut,& l.omnes,de præscript.30.*

Nisi

12 *Niſi tantummodo morte vſufructuarij, &c.*] Notatur ad hoc quòd morte naturali vſufructuarij finitur vſusfructus, & cum proprietate conſolidatur, vt per *l. Hiſpan. 24. tit. 31. part. 3.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 15. num. 19.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſput. 9. num. 1. verſ. item morte*, latè Caſtill. *d. tract. de vſufructu, cap. 61. à princ.* Et an ſi vſufructus pluribus relinquatur, mortuo vno illius pars ſocio accreſcat? vide Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 10. de iure accreſcendi num. 41.* Rebell. *de oblig. iuſtit. part. 2. lib. 1. q. 7. ſect. 2. num. 24.*

13 *Vel capitis diminutione, &c.*] Notatur ad hoc quòd vſusfructus maxima, & media capitis diminutione vſufructuarij finitur, vt per *l. Hiſp. 24. verſ. E dezimoique ſi aquel. tit. 31. p. 3.* Pichard. *ad § finitur, Inſtit. hoc tit. num. 8. & 9.* Petr. Ricciard. *ad §. fin. num. 19. & 20. Inſtit. eod.* latè Caſtill. *dict. tractat. de vſufructu cap. 66. per tot.* Molin. *de Iuſtitia tractat. 2. diſput. 9. num. 2.* Rebell. *de obligat. iuſtit. part. 1. lib. 1. quæſt. 7. ſect. 2. num. 16.* Quæ autem dicatur maxima & media capitis diminutio, vide apud illos.

14 *Et ipſius rei interitu, &c.*] Notatur ad hoc quòd vſusfructus mutatione rei extinguitur, & cum proprietate conſolidatur, vt per Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. cap. 7. n. 7. verſ. rei etiam peremptione, & n. 8. & 9. l. Hiſpan. 25. tit. 31. part. 3.* Anton. Gouean. *lectionum iuris var. lib. 1. cap. 38.* Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 11. num. 18. & 19.* Surd. *conſ. 155. num. 5.* Caſtill. *d. tract. de vſufructu cap. 72.* Rebell. *d. part. 1. lib. 2. q. 7. ſect. 2. num. 16.* Quod adeò verum eſt, vt nec reuiuiſcat vſusfructus ſemel extinctus etiam rebus fructuariis denuo erectis; hoc eſt, etiamſi ſemel exuſtas & collapſas ſoloque dirutas ædes ex integro hæres, aut proprietarius refecerit Cephal. *conſ. 20. n. 16. cum ſeqq. lib. 1.* Surd. *d. conſ. 155. à n. 5.* Ioan. Garc. *d. c. 11. n. 19.* Caſtill. *d. c. 72. n. 6.* vbi *n. 7.* per *d. l. Hiſp. 25.* ait quòd nec etiam poteſt fructuarius opus dirutum, aut deſtructum reficere, vt vſufructu vtatur, fruatur, quia ſemel extincto vſufructu, ius eius in perpetuum perit, & *num. 11.* intelligit procedere in legato particulari vſusfructus, veluti cum domus, aut fundus legatur, quo caſu rei mutatione ſic extinguitur vſusfructus, vt nec areæ vſusfructus debeatur, ſecus in legato generali vſusfructus, veluti cùm vniuerſorum, aut omnium bonorum vſusfructus relinquitur, tunc enim areæ vſusfructus retinetur, aut peti poteſt, per text. *in l. quoties 41. §. vniuerſorum, ff. hoc tit.* & *num. 15.* procedere etiam ait in vſufructu, & ſeruitutibus perſonarum, in ſeruitutibus verò rerum, vel prædiorum minimè obtinere & conſequenter ſeruitutes reales, aut prædiales mutatione rei non perire, ſiue peremptas ſemel ex æquitate reſtitui reſtituto ædificio.

15 *Niſi talis exceptio vſufructuario opponatur, &c.*] Aduertit Caſtill. *d. tract. de vſufructu cap. 67. n. 10.* verum ſenſum horum verborum in eo conſiſtere vt neceſſario intelligere debeamus Iuſtinianum ipſum nouè ſtatuiſſe, nec actionem perſonalem pro vſufructu competentem, nec vſumfructum ipſum iam conſtitutum ex ſola negligentia non vtentis amitti, niſi talis præſcriptio. ſiue exceptio opponatur, quæ ſufficeret ad præſcribendam proprietatem, & integrale dominium, cuius pars vſusfructus dicitur *l. 4. ff. hoc tit.* hoc eſt, decem, vel viginti annorum præſcriptio cum titulo, vel bona fide, iuxta deciſionem *l. fin. de præſcript. longi temp.* aut ſine his 30. annorum præſcriptio, iuxta text. *in l. ſicut, & in l. omnes, de præſcript. 30.*

16 *Quæ etiamſi dominium, &c.*] Notatur ad hoc quòd vſusfructus inter immobilia computatur, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 7. n. 57.* Gutierr. *pract. lib. 2. q. 147. n. 1. in princ.*

Notatur etiam ad hoc quòd in ſeruitutibus ex eo quòd non poteſt dari perfecta traditio requiritur patientia ſucceſſiua ex parte debitoris, & dicitur impedire ſeruitutem, & in pœnam incidere ſi aliquo tempore reſiſtat, vt per Anton. Gomez *l. 45. Tauri num. 76. in fine.* 17

SVMMARIVM.

1 *Vſusfructus filiofam. vel ſeruo alieno relictus acquiritur patri & domino; qui moriente filio, aut ſeruo reſidet apud patrem & dominum, & num. 2.*

3 *Declaratur lex vlt. de vſufr. & num. 4.*

5 *Legatum filio in poteſtate relictum, eius contemplatione, non patris, relictum videtur, & n. 6. limita vt num. 7.*

Ex libris XVII. & vlt.

Idem A. Ioanni P. P.

Vſusfructus filiofam. vel ſeruo alieno relictus acquiritur patri & domino, qui moriente filio, aut ſeruo reſidet apud patrem & dominum: Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom. 1. pag. 165.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text deſumunt, de eiúſque intellectu latè agunt Conan. *comment. iuris ciuilis l. 4. cap. 6. n. 4.* Roder. Xuar. *ſuper quæſt. maioratus q. 6. n. 1.* Pinel. *in l. 1. de bonis mat. part. 1. num. 41.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris part. 1. lib. 4. cap. 5. n. 8. 12. & 20.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 8. tit. 16. num. 9.* Petr. Ricciard. *ad § finitur num. 5. Inſtit. hoc tit.* Pichard. *ad §. finitur num. 4. & 5. Inſtit. hoc tit.* Mocl. *in emporio iuris part. 1. tit. 6. quæſt. 1. num. 6.* Mendez à Caſtro *in l. cum oportet, de bonis quæ liber. part. 2. num. 114. cum ſeqq.* latè Caſtill. *in tractat. de vſufructu cap. 63. per tot.* 2

Difficilis reputatur hic text. difficultas autē conſiſtit in hoc quòd Iuſtinianus *in præſenti* expreſsè probat morte vſufructuarij non finiri vſumfructu, dum dicit vſumfructum relictum ſeruo, vel filiofam. & per ipſos acquiſitum patri, vel domino, eorundem morte non finiri, neque etiam morte domini, aut patris, vtriuſque potiùs mortem & patris, & filij ſimul ſpectandum eſſe; id quod iure procedere non poſſe videbatur: nam aut ille vſusfructus filij erat, & tunc morte ipſius finiri debebat, *ex reg. §. finitur*, cum ſimilibus, *Inſtit. hoc tit.* aut per alium mediante diſpoſitione legis acquiſitus fuerat patri, itaut pater eſſet verus vſufructuarius, & tunc mors filij in conſideratione habenda non erat, ſed mors patris, ex qua vſusfructus finiri debebat, ſi verum eſt vſufructuarij morte vſumfructum extingui & ad proprietatem reuerti: & augetur dubium, nam hodie ex noua Iuſtiniani conſtitutione *in d. l. cum oportet*, aduentitiorum omnium reſeruata eſt proprietas filiis ſolo vſufructu reſeruato parentibus. 3

In propoſita difficultate ſunt qui exſtiment verum eſſe vſumfructum finiri morte eius, cuius contemplatione relictus eſt; quòd ſi non appareat cuius contemplatione relictus fuerit, & ſic verſemur in dubio, id ex futuro euentu declarandum; nam ſi 4

filius decedat viuo patre; hic euentus declarat vsumfructum fuisse relictum contemplatione patris, ipsique patri intelligi acquisitum, & consequenter mortem eius spectandam: sed si pater decedat superstite filio, iste euentus declarat contemplatione filij vsumfructum fuisse relictum, & consequenter etiam mortem eius, non patris extingui. Ita Bart. *in præsenti*, Anton. Gom. *l. 48. Tauri, numero 2. in fine*, Padill. *in l. quamuis simpliciter num. 10. de fideicommiss.* Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto, num. 179. versic. quod autem debeat habere, & num. 234.* Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 8. tit. 16. num. 9* Petr. Ricciard. *in dicto §. finitur, num. 5.* Sed hæc interpretatio verè non tollit difficultatem propositam, éstque maximum absurdum dicere voluntatem testatoris in hoc casu certum aliquid non continere, sed ex futuro euentu pendere, ex illóque, & non certa iuris doctrina, vel ipsius testatoris dispositione declarandum hanc, vel illam fuisse testatoris voluntatem. Aliter igitur declarat Cuiac. *tractat. 5. ad Africanum ad l. 17. ff. de vsu & habitat.* ex eo scilicet procedere decisionem huius text. quia pater & filius censetur vna & eadem persona per legem, indeque est quòd vsusfructus quæsitus patri per filium, absque interpretatione remaneat penes filium, quia altero mortuo si alter superest, quasi superesse videtur eadem persona: sed meritò improbat Mendez à Castro *dict. part. 2. num. 115.* Tertio loco affirmant alij, textum *in præsenti* procedere non posse hodie de iure nouo, indéque inferunt quòd si vsusfructus tantum alicuius rei filiofamil. relinquatur hodie, morte eiusdem filij vsusfructus ipse extingui debebit, nec viuente eo poterit esse penes patrẽ, ex quorum numero sunt Ferdin. Arias *l. 46. Tauri, num. 5. ad finem*, Matienz. *l. 9. gloss. 1. num. 9. tit. 1. lib. 5. nouæ Recopilat.* Mendez à Castro *dicta part. 2. num. 118.* Sed istum intellectum improbat Castill. *dicto cap. 63. num. 25. cum seq.* qui tamen *ibid. n. 14.* pluribus aliis interpretationibus reiectis dicit verum sensum huius textus esse posse quòd Imperator *in præsenti* interpretatus fuerit *dict. l. cùm oportet, de bonis quæ liber.* & totum ius antiquum: nam cùm in quæstione hîc proposita, quæ difficilis erat, & ardua, ex vna parte dicendum videretur vsumfructum per filium patri quæsitum non posse remanere penes filium post mortem patris, ex iuris principiis vulgatissimis mutatione rei, & morte vsufructuarij vsumfructum extingui: ex alia autem parte videretur contrarium, nam *in d. l. cùm oportet*, defertur filio proprietas cuiuslibet rei per ipsum acquisitæ, & sic iuris etiam vsusfructus deberet penes filium remanere, & non fraudari vsufructu, maximè cùm regulariter stet pro eo præsumptio testatorem contemplatione magis filij, quàm patris vsumfructum reliquisse: in eo igitur dubio constitutus Iustinianus decidit in specie huius text. verum vsumfructum patri acquisitum penes ipsum etiam mortuo filio mansurum secundùm antiqua iura & nouiora, & post mortem patris eundem etiam intactum, & nunquam extinctum apud filium remanere debere, tum ob rationem *dicta l. cum oportet*; tum etiam, quia pro filio stat iuris præsumptio quod magis ipsius, quàm patris contemplatione vsusfructus fuerit relictus, & sic mortuo patre penes ipsum remanet nunquam extinctus.

Cùm plerunque verisimile sit testatorem, &c.] Notatur ad hoc quòd in dubio legatum filio in pote- 5
state relictum, eius contemplatione, non patris, relictum videtur, vt per Afflict. *decis. 393. num. 3. cum seqq.* Padill. *in l. quamuis, num. 10. de fideicommiss.* Anton. Gom. *l. 48. Tauri n. 2.* Emman à Costa *selectarum lib. 2. cap. 17. num. 4.* Aluarad. *de coniect. mente defuncti, lib. 3. cap. 1. num. 3. vers. & quando,* Cardin Mantic. *de coniecturis vltim. volunt. lib. 8. tit. 16. n. 4.* Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib. 1. interp. 2. solut. 6. n. 14 & 15.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 28. num. 17. & lib. 4. præsumpt. 22. num. 1. cum seq.* Surd. *decis. 322. num. 46.* vbi per hunc textum tenet regulariter filio relictum non patris, sed sui ipsius contemplatione relictum videri; sed *num. 47.* limitat quando est relictum sub 6
commemoratione patris, & patriæ potestatis, quia tunc patris contemplatione, non filij, datum videtur, & eo magis quando datur filiis nondum natis, & ita incognitis, quia ad eos non potest applicari dilectio, Cald Pereira *de nominat. emphyteut quæst. 19. num. 44.* Sanchez *de matrim. lib. 6. disp. 26 num. 10.* Castill. *dicto tractat. de vsufructu, cap. 64 num. 6.* 7

De seruitutibus, & aqua.

TIT. XXXIV.

SERVITVTIBVS personalibus subiiciuntur seruitutes reales, seu prædiales, quæ simplici seruitutum appellatione sæpe significantur. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Sichard. Aloys. Leo, item Cuiac. Pac. & VVesembec. & *tom. 7 reper.* Anton. de Padilla. De seruitutibus peculiariter egit Petrus Rebuffus; & de seruitutibus prædiorum rusticorum, & vrbanorum, Barthol. Cæpolla *tom. 6. tractat. Doctor. part. 2. fol. 109.* & de seruitutum controuersa materia Petrus Casenius.

De materia tit. vide *l. Hispan. 1. tit. 31. part. 3.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. cap. 7. & 13.* Anton. Gouean. *lectionum iuris var. lib. 1. cap. 15. & 16.* Anton Gom. *var tom. 2. cap. 15*, Robert. *lib. 4. sentent. cap. 5* Menoch. *remed. 6. retinenda.* Kirchou. Bellacomb. Vezin. Suar & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 29.* Mendoç. *disp. iuris ciuilis in difficiliores leges tit. ff. de pactis, lib. 2. cap. 4. à num. 1.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 6. de seruitutib.* Couarr. *in regul. possessor. part. 2. §. 4. num. 5.* Arimin. Tepat *var. sentent. tit. 566. cum duobus seq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 11. cap. 1. cum seqq* Petr. Gregor. *syntagmat. iuris part. 1. lib. 4. cap. 17. cum sequentibus.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp. 11. cum sequentib.* Rebell. *de obligation. iustit. part. 1. lib. 1. quæst. 8 sect. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Seruitus habens continuam causam præscribitur longo tempore.*

2 *Libertas contra seruitutem altius non tollendi præscribitur longo tempore ab eo, qui bona fide fuit in possessione.*

3 *Actiones pro seruitutibus more solito intentandæ.*

in

4 *in Seruitutibus præscribendis bona fides requiritur.*

5 *in Præscriptione rerum incorporalium requiritur quòd necessariò probari debet bona fides, quæ in incorporalibus non præsumitur nisi probetur.*

9 *in Seruitutibus negatiuis, vt altiùs non tollendi, vel non ædificandi, & similibus, præscriptio non incipit currere nisi in tempore quo interuenit prohibitio ex parte præscribentis contra vicinum volentem ædificare*

7 *Consuetudo vim pacti habet.*

L. Si quas actiones. I.

Imp. ANTONIVS A. *Calpurniæ.*

1 SEruitus habens continuã causam præscribitur
2 longo tempore. Item libertas contra seruitutem
altiùs non tollendi præscribitur longo tempore ab
3 eo, qui bona fide fuit in possessione. Actiones pro
seruitutibus more solito intentandæ. Colligunt ex Ord Cyn. Batt. Salicet Angel. Bald. Castr. Sichard. Aloys. Leo *fol* 67. Sebast Næui remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* & *tom* 7. *tractat Doctor.* Anton. de Padilla, & post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag* 167.

Circa materiam præscriptionum seruitutum vide Palat *in repet cap. per vestras. de donat inter virum, notab.* 2. §. 1. *num.* 34. Corral *ad l. seruitutes* 4. *in princip. num.* 46. *ff hoc tit.* Thesaur *Pedem decis.* 16. *num.* 2. Couarr. *in regul. possessor. part.* 2. *in initio num.* 7. *in fine,* & *num* 8 Surd. *decis.* 256 *num.* 1. Cald. Pereira *quæst forens. lib* 1. *quæst.* 4 & 5. Cardos. *in praxi iudicium,* & *Aduocat verbo præscriptio, num.* 73. *cum seqq.*

4 *Bona fide fuit,* &c.] Notatur ad hoc quòd in seruitutibus præscribendis bona fides requiritur, vt per Aym. *de antiquit temporum. part.* 4 *num.* 19. *fol* 135. Cæpol. *in tractat de seruitut rustic. prædior. cap.* 4. *num* 55 *vers. secundum requiritur.* Menoch. *remed.* 6. *retinen. num.* 132. Padil *hic num.* 28. Corral. *in d. l. seruitutes prædiorum, ff hoc tit num.* 34. Cald. Pereira *d. l quæst* 5 *num.* 65. vbi subdit quòd ad eam sufficit præscribentem credidisse ea seruitute sibi vti licere Mascard. *de probat conclus.* 1215. *ex num.* 15 vbi
5 ex communi Doctorum sententia resoluit quòd in
præscriptione rerum corporalium est requisitum quòd necessariò probari debet bona fides, quæ in incorporalibus non præsumitur nisi probetur, quoniam præscribens seruitutem habet præsumptionem iuris contra se, Ioan. de Balboa *in cap.* 1. *de præscript num* 32. Castill. *controuers. tom.* 7. *de tertijs, cap.* 25. *num.* 5.

6 In gloss. 1. ibi, *& incipit ab eo tempore, quo vicinus meus fuit aliquando à me prohibitus ædificare,* &c. Notatur ad hoc quòd in seruitutibus negatiuis, vt altiùs non tollendi, vel non ædificandi, & similibus, præscriptio non incipit currere nisi à tempore quo interuenit prohibitio ex parte præscribentis contra vicinum volentem ædificare, vt per Anton Gom. *tom.* 2. *var cap fin n.* 27 *col.* 2. *vers item,* Kirchou. *tom.* 2. *commun. opin lib* 7. *tit.* 2. *de vsucap. n.* 126. *pag* 231.

7 In ead. gloss. ibi, *& sic consuetudo æquiualet veritati,* &c. Notatur ad hoc quòd consuetudo habet vim pacti, vt per D. Barbos. *in l si constante, in princ. n.* 134. *ff soluto matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Seruitus habens causam continuam adquiritur longo tempore, nisi fuerit interrupta*

2 *in Seruitute præscribenda requiritur scientia & patientia aduersarij.*

3 *Libertatem præscribi etiam domino ignorante. limita vt num.* 4. 5. 6.

7 *Seruitus in fundo vrbano, vel rustico ab initio legitimè constituta, an augeri & ampliari possit inuito patiente*

8 *Scientia quotiescunque desideratur in aliquo casu, probari debet nedum simplex scientia, sed quòd fuerit legitimà, certa & plena, non in genere, sed in specie.*

9 *in Iuribus incorporalibus præscribendis necessarius est vsus cum scientia & patientia domini, & num.* 10. *contrarium qui teneant, num.* 11. *refelluntur, numer.* 12.

13 *Seruitutes an & quando præscribi possint*

14 *in Seruitute præscribenda non desiderari titulum.*

15 *Aqua quando ducitur è flumine, & loco priuato, ius acquiritur decennio inter præsentes, vicennio inter absentes; quando verò ducitur è flumine publico, tunc tantum tempus requiritur, cuius initij memoria non sit in contrarium.*

L. Si aquam. II.

Idem A. Martiali.

SEruitus habens causam continuam acquiritur 1
longo tempore, nisi fuerit interrupta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num* 1 *sup hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol* 67. *verso*, Giphan. *tom.* 1. *pag* 169. & *tom.* 7 *repet.* Anton. de Padilla.

Eo sciente duxisti seruitutem, &c.] Notatur ad 2
hoc quòd in præscribenda seruitute requiruntur sciẽtia & patientia aduersarij, vt per Corral *in l. seruitutes* 14 *ff hoc tit num* 41 *in fine,* Surd. *decis* 236. *num* 16. Balb. *de præscript in* 2. *part* 4 *partis, quæst* 1. *num.* 12. *vers. quartò requiritur,* Cæpol *de seruit vrban prædior. cap.* 20 *sub num* 4 *vers. quartum quod requiritur,* Couarr *in reg possessor. part.* 2 *in initio, num.* 8. *vers. sed præter hæc,* Ioan. Baptist. Pontan. *de spolijs, lib.* 2. *cap.* 16 *num.* 169. *vers eorum verò iurium,* Surd. *decis* 236 *num.* 16. Cald. Pereira *quæst. forens lib.* 1.
quæst 4. *num.* 18. vbi etiam resoluit libertatem præ- 3
scribi posse etiam domino ignorante. Arim. Tepat. *variarum sentent. tit.* 566. *cap.* 14. Mascard. *de probat. concl.* 1214. aliàs 1220. *ex num* 38. vbi *num.* 40. rationem præstat quare requiratur scientia & patientia aduersarij in præscribendis seruitutibus, & *num* 42.
limitat vt locum non habeat quando probaretur 4
de tanti tẽporis vsu seruitutis quod hominum memoriam excederet, non enim tunc requiritur pro-
bari de scientia & patientia aduersarij, & *n.* 56. limi- 5
tat etiam vt verum sit cùm quis solùm probaret de vsu longi tẽporis 10. vel 20. annorum, secus si probaret de vsu longissimi temporis, 30. vel 40. anno-
rum, nam tunc non requiritur quòd probetur de
scientia & patientia aduersarij, & *num.* 57. limitat 6
etiam nõ habere locum cùm quis haberet titulum seruitutis à quodam tertio non domino, qui putabatur dominus fundi, & constituit seruitutem in ipso fundo, quem fortè possidebat, licèt esset alienus, quia tunc non exigitur quòd probetur de sciẽ-

Tt tia

tia & patientia domini , sed præscribitur seruitus exemplo immobilium contra ignorantem , per text.ind.vlt.in fine de præscript. longi temporis, & n.38. limitat denique quando ageretur de probanda liberatione à seruitute. Verùm autem seruitus in

7 fundo vrbano , vel rustico ab initio legitimè constituta, possit inuito patiente augeri & ampliari, vide Gasp. Thesaur. quæst.forens.lib.1.q.81. Et aduerte

8 quòd quotiescunque scientia in aliquo casu desideratur , probari quidem debet non dum simplex scientia, sed quòd fuerit legitima, certa, & plena, non in genere, sed in specie. gloss. verbo sciuerit in c.concertationis de appell lib.6. Alex. cons.114. n.4.vol.1. Tiraq de retractu lign. §.36.gl.2.n.31. Hieron. Gabr.consil.56.num.6.& consil.40.num.19.vol.1. Cæl. Barz decis.61.num.19.& decis.48. num.23. vsque ad num.27.

9 Notatur ad hoc quòd in corporalibus iuribus præscribendus necessarius est vsus cum scientia & patientia domini , vt per Corras.in l seruitutes 14. ff.de seruitut. num.34.& 40. Rebuff.tom.1. ad leges Galliæ , tit.de mater.possessorũ , num.125. Bart.in d. l. seruitutes, num.3. in princip.& num 6. Mayn. lib.1. actionum.cap.14.pag.2. Corras. lib.5. miscell. cap.5. cum seqq. Caputaq. decis.418.part.2. Balb. de præscript. 2.part. quartæ partis , quæst.8. & 2.part. quintæ part. quæst Palat. in repet. rubr de donat. inter virum & vxor.notab.2. §.44. vers sed est pulchra dubitatio num.35. Anton. Gom. var.tom.2.cap.15.num 25. & 26.& l.45.Taur.num.37. Mol.in emporio iuris, part.1 tit.2. in prælud.num.62. vers. neque , Mascard. de probat concl.1215. num. 18. Octauian.Cacheran. Pedem.decis.101.num.10.cum seqq. Ioann. Garc. de nobilit gloss.7.num.7. Gregor Lopez l.15. verbo no lo contradiziendo, tit.31. part.3. Menoch. de arbitr. casu 161.num.4. Fachinæus controuers.iuris lib.8. cap.20. Sixtin.de Regal.lib 1.cap.5.num 146.vbi inquit certi

10 ti iuris esse possessionem in incorporalibus sine scientia & patientia aduersarij non acquiri. Petr. Gilchen de præscript parte 2.membr 3. cap. 12. numero 4.8.9.& 10. Fontanel. de pactis nuptial.lib.tom.1. claus. 4 gloss 17.ex num.61. Gonzal. ad reg.8. Cancell. gloss. 45.§.2 numero 32. Cald.Pereira de empt. & vendit. cap.11.num.11.cum seqq.Nicol. Garc.de benefic.part.5. cap.5.num.109. Castill.tom.1. de vsufructu, cap 22.ex num.27.& tom.7. de tertiis , cap.28.num. 1. cum seqq.

11 Quamuis Ioan.Longauall.Cuiac. & Reuardus, quos refert & sequitur Ioan. de Balboa ad cap. de quarta,de præscript.q.2.ad l seruitutes, n 38.contenderint pluribus rationibus hanc sententiam falsam esse, respondentes in hoc textu referri aquam ductam fuisse per fundum Martialis eo sciente, non quia scientia illius esset necessaria, sed quia eo modo significauit Imperator non vi, non clam, non precario possedisse,& inde quòd ex hoc non statuitur scientiam præcisè requiri ex hypothesi

12 non proposita: quæ quidem responsio non potest adaptari verbis huius text. conuincitur enim apertè ex illis verbis, eo sciente, quæ non ex eo quòd ita factum esset, aut ita contigisse, apposita fuere, sed velit conditionaliter (prout de gerundio, & ablatiuo absoluto dici solet) & vt demonstrarent seruitutẽ per possessionem Martialis ductam non aliter tempore quæri potuisse , quam si eo sciente ducta esset;& meritò quidem, cùm in iuribus incorporalibus, in quibus etiam quasi possessio requiritur, cùm sine possessione vlla præscriptio nõ procedat, & quasi possessio ipsa non ex alio quàm ex scientia & patientia aduersarij inducatur, & subsistat. Vnde vt præscriptio horum iurium incorporalium interrumpatur, sola impatientia , & resistentia verbalis sufficit, Ioan.Philip.consil. 42.n. 27.volum 2.Crauet.cons.973.n 23.lib.5 Anton.Faber. in suo Cod.tit.de longi temporis præscript.diffic.2. Aldouin.cons.47.n.10.& 11 ver sola impatientia , Ofasch. decis 101.n.22 & 23. Andr.Alt.1 cons.38. n.22.

An & quando seruitutes præscribi possint, vide Balb.de præscript.2.part.tertia , n.3. Cæpol. de seruitut. vrban.cap. 9. n.4 Padil. in præsenti numero 26. Anton.Gom variarum tom.1.cap fin. à num.26. Couarr.in regul.possessor,part.2.§.3.num.3 & lib.1. variarum capite 17.numero 11.Aurel lib.4. sentent. capite 8. Corras.lib.4.miscel cap.5. Duaren.lib.1. disp. cap. 34. Anton.Gouean.lection.iuris variar. lib.1 cap.14. Carond.lib.1.verosimil. cap. 21. Menchac. illustr. controuers part.1.cap 84.num.7. Oncíac academic. quæst. lib. 3 quæst.82. Menoch.remed. 6. retin. numero 126. cum seqq.Cardos.in praxi iudicum,verbo præscriptio, à num. 73.Molin.de iustit. tractat.2. disput.70. num.7. vers. porrò. 13

In gloss.Sciente.ibi , & nota non desiderari titulum in præscribenda seruitute.Ita Menoch.remed.6.retinen. num.135. Mascard. de probat. concl. 1215. aliàs 1230. n.18.Arimin.Tepat.dict.tit.566.cap.14.Cald. Pereira recept.sentent lib.1 q.5. n.58. 14

In gloss. Quæsitis. ibi , & sic decem annis inter præsentes, & 20. inter absentes. Notatur ad hoc quòd quando aqua è flumine, & loco priuato ducitur, ius acquiritur decennio inter præsentes, & vicennio inter absentes, quemadmodùm tanto tempore immobilia , quibus hæc seruitus quoad hoc æquiparatur, acquiruntur , vt per Bald. de præscript. 2 part.quartæ partis princip.q.4.Cæpol. de seruitut. rusticor præd.cap.4.num.55.vers. tertium requiritur , & in tractat.de seruit.vrban. prædior.cap.19. n.4. Menoch. remed.6.retin. num.126. vbi num. 127. subdit quòd quando aqua ducitur è flumine publico, tunc requiritur tantum tempus, cuius initij memoria non sit in contrarium. 15

SVMMARIVM.

1 *Prouinciales licèt eorum prædia sint tributaria , habent dominium,& ideo seruitutem constituunt, & acquirunt.*

2 *Vasallus & emphyteuta potest constituere seruitutem, & valet constitutio.*

3 *Seruitus non extinguitur in persona eius , qui successit illam constituenti.*

L. Et in prouinciali. III.

Imp. ALEXANDER A. *Ricariæ.*

PRouinciales licèt eorum prædia sint tributaria habent dominium,& ideo seruitutem constituunt, & acquirunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l.1.n.1.sup.hoc tit.& tom.7 repet. Anton.de Padilla. 1

Notatur ad hoc quòd vasallus & emphyteuta potest constituere seruitutem,& valet constitutio, l.Hispan.12.tit.31.part.3. Boër.decis. 181. num.1. Roman singul 314.Capell. Tholos decis. 461. Ranchin. p.3.decis. 65.& 206. Hieron. de Laurent. Auenion. decis.28.n.1. Cald . Pereira de renouat. emphyt.q.16. n. 22.vbi dicit quòd non extinguitur seruitus in persona eius , qui successit illam constituenti. 2

3

SVM

SVMMARIVM.

1 *Aquaeductus vni concessus potest concedi & alteri, dummodo non noceat.*
2 *Aqua non solùm illa dicitur mea, quae spontè sua in meo fundo nascitur; sed etiam illa, quae nascitur alibi postquam meum fundum ingressa est, n. 3.*
4 *Aqua postquam est in meo fundo, possum eâ facere quod volo quando exiuit de fundo meo, & est ingressa tuum, non possum ego alteri concedere, nisi cùm seruitus à fundi domino constituitur, vicino inferiore volente, antequam aqua ad fundum inferiorem perueniat, n. 5.*
6 *Aqua cùm sufficere potest tam pro vsu illius primi, cui iam quaesitum est ius ducendi eam, quam etiam pro secundo; tunc huic secundo concedere licet ius ducendi aquam, etiam inuito illo primo.*
7 *Dominus fontis, de quo aquam ad meum fundum duco, non potest seruitutis iure illam alij dare me inuito, nisi tanta sit aqua quòd abundet omnibus.*
8 *Aquam ducendi alteri facultate concessa, postquam est effecta illius concedentis per ingressum fundi, tunc alij etiam licet concedere.*

L. Aquam quae. IV.

Idem A. Corneliano.

1 AQuaeductus vni concessus, alteri etiam concedi potest, dummodo non noceat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 179.* & *tom. 7 repet.* Anton. de Padilla.

2 Singularis est hic text. ad probandum quòd non solùm illa aqua dicitur mea, quae sponte sua, & natura ipsa in meo fundo nascitur, vt per Cou. *practic. cap. 37. num. 3.* Mascard. *de probat. concl. 123. n. 1.* sed etiam illa, quae alibi nascitur postquam meum
3 fundum ingressa est, *gloss. vlt. ad fin. in l. cum essent. 33. §. fin.* & ibi Bart. *ff. de seruitut. rust. praed.* Dec. *cons. 244. n. 5. & cons 377. n. 3.* Boer. *decis. 352. ex n. 4.* Vezin. *tom 1. commun. opin. lib. 3. tit. 29. num. 15. pag. 422.* vbi post Baldum tenet quod de aqua post-
4 quam est in meo fundo possum facere quod volo. Et ideo meritò ait Bald. *in l. item lapilli n. 21. ff. de rerum diuis.* flumen dici meum, dum decurrit per meum fundum, sequuntur Alexand. *cons. 195. n. 3. lib. 2.* Mascard. *d. concl. 123. n. 3.* Surd. *decis. 9. n. 11.* D. Barbos. *in l. 2. in princip. part. 2. n. 41. ff. soluto matrim.*

5 Aduertit Caepol. *in tract. de seruit. rustic. praed. cap. 4. num. 31. vers. quartus, & vltimus, & vers. sed ista regula,* Menoch. *remed. 6. retin. num. 118. vers. quartus est casus,* quòd quando aqua exiuit de fundo meo, & est ingressa fundum tuum, non possum ego alteri concedere, nisi cùm seruitus à fundi domino constituitur, vicino inferiore volente, antequam aqua ad fundum inferiorem perueniat; quocirca admonet fundi dominum, qui aquam exeuntem per proprium fundum potest deriuari facere in fundos plurium vicinorum, vt cum altero eorum paciscatur quòd in illius fundo deriuari faciet, eo tamen pacto vt deinde is patiatur quòd possit concedi alteri sita voluntate.

6 In gloss. *Pertinet.* ibi, *si autem dominus soli velit alij concedere,* &c. Notatur ad hoc quòd cùm aqua sufficere potest tam pro vsu illius primi, cui iam quaesitum est ius ducendi eam, quàm etiam pro secundo; tunc huic secundo concedere licet ius ducendi aquam etiam inuito atque reluctante illo primo, vt per *l. Hisp. 5. tit. 31. p. 3.* vbi statuitur quòd 7
non potest dominus fontis, de quo aquam ad fundum meum duco, seruitutis iure alij illam me inuito dare, nisi tanta sit aqua quòd ambobus abundet. Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. c. 9. n. 6.* Caepol. *d. c. 4. n. 30. vers. aut istam,* Menoch. *de remed. 6. retin. n. 114.* vbi *num. 115.* refert ita ex facto quandoque fuisse iudicatum Bononiae controuersiam illam, quae olim fuit inter Franciscanos, & Dominicanos, concessum quippe primùm fuerat Franciscanis vt aquam ducere ex flumine publico possent, deinde idem concessum Dominicanis, in quo Franciscani contendebant, posteriorem concessionem valere negantes: tandem pro Dominicanis meritò fuit iudicatum, cùm vtrisque aqua sufficeret.

Notatur etiam ad hoc quòd cùm alteri conceditur facultas ducendi aquam, quae iam est per ingressum fundi effecta illius concedentis, tunc alij 8
licet concedere, vt per Menoch. *de remed. 6. retin. n. 118. vers. tertius est casus.*

SVMMARIVM.

1 *per Confessoriam res in pristinum statum reponitur, & damnum resarcitur.*
2 *de Actione confessoria remissiuè.*

L. Si quid pars. V.

Imp. PHILIPPVS A. & PHILIPP. C *Luciano militi.*

PEr confessoriam res in pristinum statum reponitur, & damnum resarcitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.* & *tom. 7. repet.* Anton. de Padilla. 1

De actione confessoria vide Ariminn. Tepat. *var. sent. tom. 2. tit. 166.* 2

SVMMARIVM.

1 *Charitas ordinata à semetipso proficiscitur, & n. 8.*
2 *nemo per Aquam ex fundo suo vicino seruit, cùm sit propriorum agrorum.*
3 *Ius, vel seruitus pascendi mutatur propter propriam vicinorum necessitatem.*
4 *Negotia propria quilibet prius curare praesumitur, quàm aliena.*
5 *Prouidendum sibi prius, quàm alteri, & numero 6. 7.*

L. Praeses prouinciae. VI.

Imp. CLAVDIVS A. *Prisco.*

ORdinata charitas à semetipso proficiscitur; & 1
nemo per aquam ex fundo suo vicino seruit 2
cùm sit propriorum agrorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol. 68.* & inter repetentes *tom. 7.* Anton. de Padilla.

Notari solet hic text. ad hoc quòd propter propriam vicinorum necessitatem mutatur ius, vel seruitus pascendi, vt per Rodet. Xuar. *allegat. 5. n. 10.* 3

Auendan. *de exequendis mandat. p. 1. c. 12. n. 29. vers. quod procedit.*

4 *Cum sit durum,* &c.] Notatur ad hoc quòd quilibet præsumitur prius curare propria negotia, quàm aliena, vt per Alciat. *in tract. de præs. reg. 1.*
5 *præs.* 52. Calcan. *cons.* 7. *n.* 19. vbi quòd quis magis sibi, quàm alteri prouidere debet, Roman. *cons.* 364.
6 *Dum secundò, in princ. n.* 2. vbi quòd quis priùs sibi, postea aliis prouidere debet. Petr. Greg. *syntag. iuris part. 1. lib. 4. cap. 15. n. 1.* vbi quòd durum est &
7 crudelitati proximum agris nostris sitientibus aquã nostram ad aliorum vicinorum agrorum vsum propagari. Cald. Pereira *de empt. & vendit. c. 7. n. 5.* & iurans defendere non tenetur contra se, Tiraq. *de pœnis temper. causa 51. n. 79.*
8 Allegatur communiter ad hoc quòd charitas bene ordinata incipit à se ipsa, vt per Duen. *reg.* 33. Fusc. *lit. C. sing.* 60. Surd. *de aliment. tit. 1. q. 94. n. 2. & tit. 7. q. 8. & decis. 236. n. 21. & cons. 205. n. 12. & cons. 345. num.* 28. Guttier. *de tutel. part. 3. c. 12. num. 1. in fine.* Flamin Paril. *de resignat. benefic. tom. 2. lib. 9. q. 17. n.* 117. Cald. Pereira *quasi forens. ad tit. Instit. de inoff. testam. in princip. n.* 21. Bellet. *disquis. clerical. p. 1. tit. de discipl. cleric. §. 27. num. 8. & tit. de bonis clericorum §. 13. numero 3.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom. 1. lit. C. concl.* 220. *à princip.* Ioseph Sesse. *Arag. decis. 36. n.* 6. Pichard. *ad §. iuris præcepta, num. 29. Instit. de instit. & iure,* Mari Antonin. *var. resolut. 42. n.* 9. quos refero *in tract. de Axiom. iuris vsufrequent. axiom.* 41.

SVMMARIVM.

1 *In Aquaductu antiquam consuetudinem obseruare decet, & n.* 2.
3 *Commodum quod principaliter, non quod secundariò venit, considerandum est.*
4 *Aquam ex flumine ita demum dari permittitur, si sine iniuria alterius id fiat, non si cum damno alterius.*
5 *Molendinum fabricans in parte superioris fluminis publici, itavt decursus aquarum ab inferiore vicino auertat in suum, prohiberi ab eo poterit.*

L. Si manifestè. VII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Iuliano P. P.*

1 IN aquæductu antequam consuetudinem obseruare decet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ias. *in l. quoniam, num. 95 ff. de fluminib.* Cremens. *sing.* 150. Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. titul. 21. num. 25. vers. præterea antiqua consuetudo, pag.* 422. Menoch. *cons. 136. n. 4. & 24.* vbi dictũ
3 illud vulgare quòd commodum, quod principaliter, non quod secundariò venit, considerandum est, procedit quando is, qui ad sui commodum aliquid facit, non impeditur ex aliquo iure sui aduersarij quominus ita facere possit; exempli gratia, si è meo fonte in tuum fundum deriuant aquæ absque nulla seruitutis constitutione; etsi ea facultate irrigandi fundum tuum hactenus vsus es, attamen possum ego nunc mei commodi gratia eas fontis venas præcidere, & aliò aquas vertere, nec conqueri hoc casu potes, cùm nullum tibi ius competat prohibendi me meo iure vti, ita procedit *l. Proculus, ff. de damno infecto*, cum similib. Si verò è fonte meo in fundum tuum iure seruitutis deriuant aquæ, non possum ego meæ vtilitatis gratia aquas alio vertere, cùm seruitutis tibi debitæ gratia ius habeas me prohibendi, ita loquitur *l. Trebatius, ff. illo tit. de damno infecto.*

Notatur etiam ad hoc quòd aquam ex flumine ita demum duci permittitur, si sine iniuria alterius id fiat, non si cum alterius damno, vt per Cabed. *Lusit. decis. 119. n. 2. p. 1.* 4

In gloss. *Procurator, fi*. ibi, *quod si quis habeat molendinum*, &c. Aduerte contra hanc gloss. quòd fabricans molendinum in parte superioris fluminis publici itavt decursus aquarum ab inferiore vicino aduertat in suum, prohiberi ab eo poterit, vt per Gom. *l. 46. Tauri, n.* 12. Benedict. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de instit. p. 1. c. 6. n.* 22. 5

SVMMARIVM

1 *Ædificare ad cœlum vsque quilibet potest, nisi prohibeatur per seruitutem, aut alium prætextum, & n. 2. 4. & in parte inferiore sub terra vsque ad inferos, n. 6. secus est in ædificiis quæ sunt prope aliqua monasteria Monialium, seu Monachorum, n. 7. quod declaraui num. 8. vel quando quis acquirit partem adium ab eo, qui in sua parte habet fenestras respicientes in domo vendita, n. 9. & quando consuetudo certum modum ædificandi præscribit, n. 10. vel vbi ædificatio intendatur fieri ad æmulationem, inuidiam, aut iniuriam, n. 11. ad æmulationem quando fieri dicatur, n. 12.*
3 *Ædificia non extolli vltra certam formam, & modum, lege, statuto, vel consuetudine induci potest.*
5 *de nouo Ædificare portas, vel fenestras directè aduersus ianuas, vel fenestras vicini, non licet.*
13 *Res quælibet præsumitur libera à seruitute, & allodialis.*

L. Altius. VIII.

Iidem AA. & CC. Aniceto.

ÆDificare ad cœlum vsque quilibet potest, nisi prohibeatur per seruitutem, aut alium prætextum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol. 68. verso*, & *tom. 7. repet.* Anton. de Padilla. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib. 1. tit. 68. §* 24. Gregor. Lop. *l. 25. verbo mucho, tit. 32. part. 3.* Hippol. *sing.* 154. Cæpol. *in tract. de seruitut. tit. de seruitut. altius tollendi, & est c.* 16. Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. cap. 10. n.* 2. Cotras. *lib. 3. miscel. cap. 24. in princ.* Alphan. *collect.* 184. Beët. *decis. 320. n. 4. cum seqq.* Roder. Xuares *in proœm. legum fori, n. 4. & 5.* Gail *lib. 2. obser.* 69. Hieron. Magon. *Lucensi decis.* 29. Arimin. Tepat. *var. sent. tit. 566. c. 6.* & latiùs cum ampl. & limitationibus *tit. 576. c. 4.* Anton. Gom. *l. 46 Tauri, n. 6. cum seqq.* vbi subdit per legẽ, statutum, vel consuetudinem posse induci vt vltra certam formam & modum ædificia non extollantur, Thesaur. *Pedem. decis. 216. num.* 1 Menoch. *de arbitr. casu 156. n. 4. & de præsumpt. lib. 6. præs. 29. n.* 10. Soar. de Paz *in pract. tom. 3. cap. 1. §. 4. n.* 39. *cons. 154. n.* 11. Brunor. à Sole *in locis communib.* 2 3

verbo

verbo ædificare, & verbo factum 2. *& verbo res* 4. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo ædificare, n.* 1. *verbo seruitus, n.* 34. Aldouin. *conf.* 10. *n.* 5. *cum seqq.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper lib.* 2. *concl.* 69. Molin. *de Iustit. tom.* 3. *tract.* 2. *disp.* 709.
4 *n.* 1. *cum seqq.* vbi latè probat fas esse vnicuique se attollere in suo solo, ac area vsque ad cœlum, & aperire in suo ædificio fenestram, aut fenestras, quas voluerit, quando neque est seruitus in contrarium, neque loci statutum, quod in commune bonum id
5 prohibeat. Aduertit tamen Melch Phœbos *Lusit. decis.* 73. *n.* 6. *cum seqq. tom.* 1. quod vicinus non potest de nouo ædificare portas, vel fenestras directò aduersùs ianuas, vel vicini fenestras.

6 Amplia procedere in parte inferiore sub terra, quia sicut illud, quòd superiùs respondet superficiei fundi mei, censetur meum vsque ad cœlum, sic etiam quod est subtus fundum meum debet censeri meum vsque ad inferos, vt per Bellacomb. *tomo* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 21. *num.* 22 *pag.* 423. Cæpol. *de seruit. rustic. præd. cap.* 22. *n.* 4. Gregor. *l.* 27. *verbo pedrera tit.* 21. *part.* 4. D. Barbos. *in l. diuortio, §. si vir, n.* 2 *ff. soluto matr.*

7 Limita primò non procedere supradictam conclus. in ædificiis, quæ sunt prope aliqua monasteria Monialium, seu Monachorum, quia ædificans potest prohiberi ne altiùs tollat, vt per Anton. Gom. *dict. l.* 46. *Tauri n.* 6 vbi dicit posse ministrum monasterij cogi ad tollendum aspectum quem habet in monasterium Monialium, & ad vendendam hanc seruitutem, etiamsi sit via publica intermedia, & *n.* 9. idem esse ait si noceret Ecclesiæ, vel pio loco, nam cogi posse seruitutem eis vendere, & si vult ædificare, & parietem altius tollere, ad æmulationem facere præsumitur, Padill *in præsenti, num.* 20. qui *num.* 19. tradit posse prohiberi religionis fauore ne quis fenestras apertas, ex quibus possint Moniales intra proprias domos videri, etiamsi via sit intermedia, & in Monachis non procedere nisi ædifi-
8 cium fiat in eorum æmulationem, & *n.* 21. declarat quando ad æmulationem quis ædificare præsumatur, Vincent. de Franchis *decis.* 123. *per tot.* vbi Amendol. *in addit.* tradit ex Bulla Pontificia, cuius meminit. Quarant. prohibitum esse Monialibus fenestras habere correspondentes ad fenestras vicinorum. Giurba *decis.* 86. *n.* 8 *vers. imino cogi potest*, Cabed. *Lusit. decis.* 105 *n.* 4. *& decis.* 152. *part.* 1. vbi ait quòd si ex nouo ædificio grauissimum imminet monasterio præiudicium, etsi ad eius æmulationem non fiat, potest cogere dominus vendere seruitutem altiùs non tollendi; Mascard. *de proba. concl.* 621. *num.* 9. Cou. *lib.* 3. *var. c.* 14. *num.* 7. *&* 8. Molin. *d. disp.* 709. *num.* 6. vbi dicit quòd si aliquem se attollere in suo ædificio, aut aperire fenestram cedat in præiudicium monasterij Religiosorum, aut Religiosarum, quia inde secreta monasterij conspiciuntur, aut aliud præiudicium in damnum communis boni sequitur, potest is cogi vendere seruitutem tali monasterio, ne se tollat, aut aperiat fenestrã cum eius monasterij præiudicio, idque intelligit modò iustum pretium talis seruitutis domino talis ædificij soluatur, neque enim priuandus est gratis suo illo iure: præterea intelligit dummodo non maior seruitus ei imponatur ipso inuito, quàm sit necesse ad euitandum præiudicium talis monasterij. Benedict. Ægid *ad l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure, p.* 1 *cap.* 6. *num.* 13. D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 7. *num.* 52. *ff. soluto matr.* vbi dicit quòd quemadmodum quis fauore publico, vel Religionis prohibetur altiùs tollere ædes suas, si ex hoc præiudicatur loco publico, vel Religioso, ita etiam neque quis poterit tollere ædes si per hoc præiudicatur luminibus scholarium, de quo etiam Bened. Ægid. *d. c.* 6. *n.* 16.

Limita secundò quando quis acquirit partem 9
ædium ab eo, qui in sua parte habet fenestras respicientes in domo vendita, vt per Thesaur. *decis.* 216. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 567. *c.* 2. *in fine.*
Et quando consuetudo certum modum ædificandi 10
præscribit, Surd. *decis.* 168 *n.* 6.

Limita tertiò vbi ad æmulationem, inuidiam, aut 11
iniuriam vicini ædificatio fieri intendatur, quia tunc permissa non est, vt per Viui. Neapol. *decis.* 306. *num.* 6. *& decis.* 494. Gail *d. obseruat.* 69. *n.* 18. Arimin. Tepat. *tit.* 576. *cap.* 4 Menoch. *a casu* 156. *n.* 3. *& de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 29. *n.* 18. Bened. Ægid. *ad l. ex hoc iure, ff. de iustit. part.* 1. *cap.* 7. *n.* 11. Ma-
scard. *d. concl.* 620. *n.* 15. Dicitur autem fieri ad 12
æmulationem quando ædificans nullam vtilitatem ex eo ædificio percipit, vt per Melch. Phœbos *Lusit. decis.* 73. *n.* 6. *cum seqq. tom.* 1. vel ædificat ad occupandum solem, ventum, vel aërem, Magon. Florent. *decis.* 6.

Dominus eius minimè prohibetur] Ergo quælibet 13
res præsumitur libera à seruitute, & allodialis, de quo vide Ias. *in l. quominus, n.* 1-9 *ff. de fluminib. & in l. si prius, n.* 40. *ff. de noui operis nunc.* Mynsing. *cent.* 5. *obseru.* 25. Thesaur. *Pedem. decis.* 216. Brunor, à Sole *in locis communib. verbo res* 4. Bonacos. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 21. *communia seruitutum, n.* 56. *pag.* 425. Viui. *tom.* 2. *tract. de feudis, tit. de materia feudor. num.* 13. *pag.* 625. Rebuff. *in tract. congruæ portionis, num.* 127. Bertazol. *de clausul. instrum. claus.* 21. *gloss.* 1. *n.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 156. *& de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 89. *num.* 1. vbi *num.* 6. ampliat etiam stante quasi possessione seruitutis, *& præs.* 91. *& lib.* 6. *præs.* 29. *& cons.* 2. *num.* 43. *& cons.* 127. *n.* 17. *& cons.* 75. *num.* 4. *& cons.* 395. *num.* 2. *cum seqq.* Mascard. *de prob. concl.* 79. *&* 209. *& concl.* 1194. aliàs 1200. *num.* 49. Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q.* 51. *& consult* 82. *n.* 6. Surd. *dec.* 117. *num.* 1. Mari. Antonin. *var. resolut. lib.* 1. *resol.* 95. *num.* 8. Arimin. Tepat. *var. sentent. tit.* 566. *cap.* 5. *vers. libera*, Ioseph Ludou. *Lucensi decis.* 14 *num.* 6. *&* 8. Castill. *in tract. de vsufructu, cap.* 7. *num.* 10. Cald. Pereira *quæstion. forens. lib.* 1. *q.* 5. *num.* 59. quorum plures refero ego ipse *de Axiom. iuris vsufr. eq. axiom.* 137.

SVMMARIVM.

1 *Ædificans contra debitam seruitutem, ædificium tenetur tollere.*
2 *Destruere non potest quod quis in suo ædificauit sine auctoritate Prætoris.*
3 *Ædificia non destrui publicè interest.*

L. Si in ædibus. IX.

Iidem AA. *&* CC. *Zosimo.*

ÆDificans contra debitam seruitutem, ædifi- 1
cium tollere tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad lib.* 1. *n.* 1. *suprà hoc tit.* & *tom.* 7. *repet.* Anton. de Padilla.

Per Præsidem prouinciæ, &c.] Ergo non potest 2
quis destruere quod in suo ædificauit sine Prætoris auctoritate, de quo vide Vaud. *variar. quæst. lib.* 29. *cap.* 30. Arimin. Tepat. *variar. sent. tom.* 2. *tit.* 576.
cap. 5. Publicè enim interest ædificia non destrui, 3

pertinent enim ad decus vrbis. *l. prætor, §. hoc interdictum prohibiterum, ff. de noui oper. nunciat.* Surd. *decis.* 168. *n.* 9.

SVMMARIVM.

1 *Seruitus aquæductus probanda est, eáque probata per non vsum congruo tempore amittitur.*
2 *In Suo quilibet facit, quod vult, nisi faciat contra seruitutem.*
3 *Seruitutis constitutio vbi non docetur, dominus feudi, in quo aqua est, facto in proprio loco opere, continere aquam potest, ne fluat alibi.*
4 *Aqua si naturaliter fluit tempore etiam immemoriali, nulla potest prætendi præscriptio, & ideo dominus aquæ eius cursum mutat ad libitum.*

L. Si tibi seruitutem. X.

Iidem AA. & CC. *Nemphydio.*

1 SEruitus aquæductus debet probari, ac etiam probata per non vsum congruo tempore amittitur.
2 Item in suo quilibet id facit quod vult, nisi faciat contra debitam seruitutem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.* & *tom. 7. repet.* Anton. de Padilla.

3 Vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 1. lib. 4. cap. 15. num. 2.* vbi per hunc textum tenet quòd si constitutio seruitutis non doceatur, dominus fundi, in quo aqua est, facto in loco proprio opere, continere aquam potest, ne alibi fluat, Menoch. *remed. 6. retin. n. 85.* vbi ex Baldo dicit quòd si duco aquam à flumine publico ad prædium meum, & ex meo prædio fluat ad prædium mei vicini, possum eam aquam in meo prædio retinere, cùm semel fundum meum ingressa mea sit & de ea ad libitum disponere possim, cùm ambo, scilicet vicinus superior & inferior, sunt in pari conditione quoad possessionē, secus superiori non licebit eam diuertere, aut siccare, tunc superiori non licebit eam diuertere, aut siccare, D. Barbos. *in l. 2. in princip. part. 2. n. 41. post princ. ff. soluto matrim.* vbi tradit quòd quis potest diuertere aquam à solito cursu postquam ingressa est suum fundum, licèt ex hoc sequatur damnum vicini, quando auertens aquam illi non debet seruitutem, nam si illam deberet, non posset auertere aquam à solito cursu.

4 Hinc colligitur quod si aqua naturaliter fluit etiam tempore immemoriali, nulla potest prætendi præscriptio, & ideo dominus aquæ ad libitum eius cursum mutare potest, de quo vide Ias. *in l. quominus, ex n. 171. ff. de flumin. & in l. 1. in princ. ex n. 77. ff. de acquir. possess.* Balb. *de præscript. 2. p. quarta princip. q. 4. n. 3.* Paris. *cons. 112. n. 29. & 30. vol. 1.* Greg Lop. *l. 15. verbo regnando tit. 31. p. 3.* Ant. Gom. *var. tom. 2. c. 15. n. 28.* Menoch. *de arbitr. casu 160. num. 7.* Anton. Th[illegible] *Pedem. decis. 245. num. 1. & 2.* Vnde vt præscriptio prætendi posset, oportet interuenisse factum hominis, quo mediante aqua fluit eo modo, quo nunc fluit, nam ex illo facto requiritur qu[i] si possessio ducendi aquam, & aqua licèt non possit inchoare præscriptionem, potest tamen inchoatam perficere *l. qui fundum, ff. quemadmodum seruit. amit. & l. 1 §. quæsitum est, ff. de aqua quot.* & ita obtinuisse asserit Rip. *inc. cùm Ecclesia n. 52. de causa possess. & in l. 1. in princ. n. 42. ff. de acquir. possess.* & in his terminis loquitur hic text. dum dicit antiq[uum] [aq]uæ cursum mutari non posse, *l. si manifestè, sup. hoc eod. tit.* explicat eleganter Rip. *in d. l. quominus num. 95.* Deci. *cons. 244. n. 9.* Ruminald. *cons. 197. ex num. 25 lib. 1.* Menoch. *consil. 136. num. 24.*

SVMMARIVM.

1 *per Agrum nemo it, inuito eius domino, & n. 2.*
3 *Vicinus viam præstet per suum fundum, si per viam publicam non potest transire commodè.*
4 *Dominus potest cuicunque prohibere sui prædij ingressum.*
5 *Metalla an possint inquiri in fundo alieno, inuito domino, remissiuè.*

L. Per agrum. XI.

Iidem AA. & CC. *Aureliano.*

INuito domino nemo it per eius agrum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 3. tit. 31. part. 3. vbi gloss. 1.* Roman. *singul. 611.* Boër. *decis. 322. num. 9.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 21. n. 10 pag. 422.* vbi quòd vicinus debet viam præstare per suum fundum, si per viam publicam non possit commodè transire, Bertrand. *cons. 61. n. 5. & 6. vol. 1.* Surd. *decis. 236. n. 5.* vbi quòd dominus potest cuicunque prohibere sui prædij ingressum. 2 3 4
An metalla in fundo alieno inuito domino possint inquiri? vide Roman. *dict. singul. 611.* Afflict. *in cap. 1. verbo argentaria, n. 13. quæ sint Regalia lib. 3. feudorum,* Greg. Lop. *l. 27. verbo pedrera, tit. 11. p. 4.* Paul. de Castro *consil. 23. lib. 2. & in l. diuortio. §. fin. n. 4. ff. soluto matrim.* vbi D. Barbos. *n. 21.* Peregr. *de iure fisci, lib. 4. tit. 2. n. 14. pag. mihi 194.* 5

SVMMARIVM.

1 *Seruitus aquæ ducendæ modum prædiis facit.*
2 *Prædia quibus debetur aquæ seruitus, licèt fuerint aucta, non tamen augetur modus aquæ ducendæ limitatus à principio.*
3 *Exemptio villæ, aut concessio iurisdictionis, si fiat certis expressim definitis, aut constitutis limitibus, tunc quicquid extra limites illos villæ, castro, veteribusque finibus accederet, non esset eiusdem iurisdictionis, vel exemptionis censendum.*
4 *Seruitutis impositio non extenditur ad futurum ædificium, seu prædium.*
5 *Priuilegia constituta ad certos agros irrigandos, non extenduntur ad agros, qui accesserunt per alluuionem, vel per emptionem aliorum.*
6 *Intellectus l. 12. de seruitutib.*
7 *Declaratur text. in l. si seruitus, ff. de seruit. vrbam. prædior.*
8 *Pistor, furnarius, vel barbitonsor, & similes, si conueniant pro parua pensione coquere panes, vel tondere pro tota familia, & postea nimium creuerit, non tenentur nisi pro modo familiæ, quæ extabant tempore conuentionis.*
9 *Oblatio de soluendo cuilibet Canonico decem quolibet anno, si tunc non erant nisi sex Canonici, & postea auctus est numerus, non tenditur ad augmentum.*

L. Non

L. Non modus. XII.

Iidem AA. & CC. Valeriæ.

1 SEruitus aquæ ducendæ modum prædiis facit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol. 68. verso*, & *tom 7. repet.* Anton. de Padilla.

2 Vide Alphan. *collect.* 503. vbi per hunc text. dicit quòd licèt prædia, quibus debetur seruitus aquæ, fuerint aucta, non tamen augetur modus aquæ ducendæ à principio limitatus, Alber. Brun. *in tract. de augmento, & diminut. in 6. concl. princ.* Cou.
3 *practic. c. 2. n. 1. vers. cæterùm*, vbi dicit quòd si exemptio villæ, aut concessio iurisdictionis fiat certis expressim definitis, aut constitutis limitibus, tunc quicquid extra limites illos villæ, castro, veteribúsque ciuibus accederet, non esset eiusdem iurisdictionis, vel exemptionis censendum, Gonzal.
4 *ad reg. 8. Cancel. gloss. 9. § 5. n. 35.* vbi quòd seruitutis impositio non extenditur ad futurum ædificium, seu prædium, Aluar. Valasc. *consult. 58. n. 7.* vbi citato hoc text. tenet quòd priuilegia constituta ad certos agros, irrigandos, non extēduntur ad agros,
5 qui per alluuionem, vel per emptionem aliorum
6 accesserunt, & *n. 13. vers. tertio*, agit de intellectu huius text. & asserit illum procedere in constitutione seruitutis, quæ est materia odiosa, necnon in seruitute certo modo constituta, nouissimè Castill. *controuers. lib. 7. de tertiis, c. 14. n. 29.* vbi *n. 37.* ait ideo *in hoc text.* licèt prædia, quibus debetur seruitus, fuerint aucta, non augeri aquæ ducendæ modum, ratione subiectæ materiæ, constitutionis scilicet seruitutis, quæ est materia odiosa, atque ex verosimili mente constituentis seruitutem, qui in dubio non est censendus de futuris cogitasse, neque de his, de quibus expressè actum non fuit.

7 Vnde colligitur vera decidendi ratio ad text. *in l. si seruitus, ff. de seruit. vrban. præd.* vbi constituta seruitute ita vt ne luminibus officiatur, intelligitur in vniuersum ne officiatur luminibus præsentibus, nec futuris; quam interpretationem aduersùs propriam in se sim æ orationis significationem admisit subiecta materia, mens, & intentio contrahentium, non enim videtur is, qui ita sibi cauet, viam sibi præcludere, quin possit fenestras alias, vel ampliores facere; de qua interpretatione, aliisque ac multiplici conciliatione nostri textus cum *d. l. si seruitus*, vide Alciat. *in l. verbum erit*, *n. 8. ff. de verb. signif.* Bald *cons. 112. n. 4. lib. 1.* Angel. *cons. 116. n. 2. in fine.* Anton. de Padill. *in præsenti, n. 2.* Rip. *in l. 1. n. 3. ff. de pignorib.* Corras *in l. 1. n. 33. sup. hoc eod. tit.* Albert. Brun. *in tract. de augmento, concl. 10. n. 2.* Cou. *lib. 1. var. c. 13. n. 9. vers. septimo.*

8 Notatur hic text. ad hoc quòd si pistor, furnarius, vel barbitonsor, & similes conueniant pro parua pensione coquere panes, vel tondere pro tota familia, & postea nimium creuerit, non tenentur nisi pro modo familiæ, quæ extabant tempore conuentionis, de quo vide Ias. *in l. quominus à n. 136. ff. de fluminib.* Pilan. *q. 48.* Alb. Brun. *de augmento, con l. 10* Bell. comb. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 2. de seruit. & aqua n. 29. pag. 424.* Thesaur. *decis. 216.* Boër. *decis. 113. n. 9.* Rodrigue. *de annuis redditib. lib. 2. q. 15 n. 95.* Aluar. Valasc. *de consult. 58. n. 4.* Perez de Lara *de ann. ueris. & capellan. c. 16. à num. 7.* Cardin. Tusch. *practic. conclusione tom. 3. lit. E, conclus. 431.* Mostl *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. q. 9. num. 2.*

9 Hinc obligatio de soluendo cuilibet Canonico, v. g. Sancti Laurentij, decem quolibet anno, si tunc non erant nisi sex Canonici, & postea auctus est numerus, non extenditur ad augmentum, vt per Dyn. Alberic. Bald. & Salicet. *in præsenti*, Menoch. *de arbitur. casu 223.* Gonzal. *dist. gloss. 9. § 1. num. 36.* Aluar. Valasc. *d. consult. 58. num. 4. vers. sexto.*

SVMMARIVM.

1 *Seruitutes reales non vtendo præscribuntur longi temporis spatio, scil. 10 annorum inter præsentes, 20. inter absentes, ad instar vsus, & vsufructus, & num. 2.*
3 *Præscriptio non inducitur per non vsum quando quis pro parte iure suo vsus est.*
4 *Vsus in parte conseruat ius in totum.*

L. Sicut. XIII.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P. P.*

SEruitutes reales non vtendo præscribuntur longi temporis spatio, scilicet decem annorum inter præsentes, viginti inter absentes, ad instar vsus, & vsusfructus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num 1 sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 16 tit. 31. part. 3 vbi gloss. 1* Balb. *de præscript. 3. part. quarta, quæst. 1. & 6* Mayn. *lib. 1 action. cap. 14. col. fin.* Duaren. *lib. 1. disp. cap. 32.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. cap. 12. num. 11* Corras *lib. 5 miscel. cap. 5* Anton. Gom. *var. tom. 2 cap. 15. num. 26* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo præscriptio, num 76* Crauet. *cons. 124.* vbi quòd præscriptio non inducitur per non vsum quando quis pro parte iure suo vsus est, quia vsus in parte conseruat ius in totum, refert Armin. Tepat. *variar. sentent. tom. 2. tit. 566. cap. 13.* 2 3 4

SVMMARIVM.

1 *Seruitus habens vsum discontinuum perditur tempore duplicato, & num 2.*
3 *Præscriptio seruitutis habentis causam discontinuam requirit tantum tempus, cuius initij non extat memoria.*
4 *Id Penitus, nullitatem actus ipso iure denotat.*
5 *Area si non potest habere ventum nisi ex vna parte, prædio vicino ipso iure seruitus est imposita ne altiùs tollatur, & ventum impediat, & numero 6.*
7 *Prædia rustica siue in areis, siue in ædificiis consistant, principaliter ac natura sua rusticorum fructuum causa instituta sunt.*

L. Cùm talis quæstio. XIV. & vlt.

Idem A. eidem.

SEruitus habens vsum discontinuum perditur tempore duplicato. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num 1. suprà hoc tit.* & *tom. 7. repet.* Anton. de Padilla. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 16. tit. 31 part. 3. vbi gloss. 1* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 4. cap. 19. col. 2.* Cou. *lib. 1. var. cap. 17. num. 11* Wesemb. *cons. de præscript.* Honded. *cons. 81. num. 20. libro 1.* Cardos. *in praxi* 2

iudicum

iudicum & Aduocat. verbo priuilegium, *num*.74. Arimin. Tepat. *var sentent tom*.2. *tit*.566. *cap*.14. *in princip*. vbi post Capyc. *decis*. 117. *num* 9. & 10. Natt.
3 *consil*. 69. *tom*. 1. tenet præscriptionem seruitutis habentis causam discontinuam requirere tantum tempus, cuius initij memoria non extat.
4 *Penitus amittat*] Id est, ipso iure, de quo Tiraq. *in l si vnquam*, *verbo reuertatur*, *num*.87. & *seq* & *num*.153. & alij, quos plena manu citaui *de dictionib. vsufreq. dict* 249. *num*.6.

§. Cùm autem apertissimi.

5 Si area non potest habere ventum nisi ex vna parte, prædio vicino ipso iure seruitus est imposita ne altiùs tollatur, & ventum impediat. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l*. 1. *num*. 1. *suprà hoc tit*.
6 Hanc eandem conclusionem ex hoc §. colligũt Gibert *lib*. *quæst*. *cap* 17. *num* 21. Conan. *comment. iuris ciuilis lib*. 4. *cap*. 10. *num*. 11. Corras. *lib* 3 *miscel*. *cap* 24. *num*. 4. Duen. *reg* 33. *vers*. *sextò fallit*, Boër. *decis* 310. *num*. 14. & *decis* 322. *num*. 11. Cæpol. *in tract*. *de seruitut*. *vrban*. *cap*. 39. *num* 3. Viui. *opin* 69. & *in tom* 1. *commun*. *opin*. *lib*. 3. *tit*. 21 *de seruitut* & *aqua*, *num*. 5 *pag*. 422. vbi subdit quòd etiam quando area nõ posset habere ventum ad triturandum nisi ab vno latere, seu parte, tunc quippe vicinus minimè posset in illa parte, licèt sua interesset, ædificando tollere, impedireque ventum, quamuis nulla debita reperiatur seruitus, Cardos. *in praxi iudicum*, & *Aduocator verbo seruitus*, *num*. 33. Anton. Gom. *l*. 46. *Tauri*, *num*. 7. & *tom*. 1. *var*. *cap*. 2. *in fine*, latè Benedict. Ægid. *in repet*. *ad l ex hoc iure*, *ff de iu-*
7 *stit*. & *iure*, *tom* 1. *cap*. 6. *num* 17. vbi pro vera huius ratione aduertit rustica prædia siue in areis, siue in ædificiis consistant, principaliter, ac natura sua rusticorum fructuum causa restituta esse, ita vt in rusticis prædiis fructus vicem principalis subeant, ædificia verò vicem accessorij ad illos, vnde quia non conuenit, vt accessorium principale tollat, & extinguat, meritò constitutum est ab Imper. *in præsenti*, vt vicinus prædium suum rusticum extollere ita nequeat, vt trituratio frugum in area vicina, & commoditas impediatur, quæ ratio cessat in prædiis vrbanis, in quibus idcirco decisio huius text. recipienda non est, quæ cùm solummodo publici commodi causa in agricultura consistentis procedat, vt singularis ad casum de quo hic, & exorbitans ad similes alios casus publicæ vtilitatis extendi non debet, iuxta vulgares traditiones.

De lege Aquilia.

TIT. XXXV.

ACTIONIBVS realibus subiicitur personalis ex lege Aquilia. Constat legem hic accipi pro plebiscito: atque hac lege actionem de damno, quod iniuria, idest, dolo, aut culpâ datum est, introductam esse. In hanc rubr. scripserunt Bart. Castr. Sichard. item Cuiac. Pac. & Wesembec.

De materia titul. vide Vezin. & Fichard. *tom*. 1. *commun*. *opin*. *lib*. 3. *tit*. 22. *pag*. 416. Petr. Gregor. *syntagm*. *iuris lib*. 38. *cap*. 9. Menchac. *illust*. *controuers*. *part* 1. *cap*. 48. *num*. 35. & *cap*. 55. *num*. 14. Hartman. *cap*. 4. *tit*. *miscellanea*, *lib*. 1. Ioseph. Ludou. *commun*. *sub hoc tit*. *concl*. *vnic*. *tom*. 2. *commun*. *opin*. *pag*. 528. Molin. *de Iustit*. *tract*. 2. *tom*. 3. *disp* 697. Arimin. Tepat. *var*. *sentent tom* 2. *tit*. 535. Soar. de Paz *in pract*. *tom*. 3 *cap*. 5. § 1. *ex num*. 34.

SVMMARIVM.

1 *Damnum illatum sylua per ignis immissionem, resarciendum si legis Aquiliæ actio sit instituta.*
2 *ob Mortem serui, ciuilis & criminalis actio competit.*
3 *Actio l. Aquiliæ competit quando quis dolo, culpa, vel iniuria vulnerauit, fregit, rupit, aut læsit seruum quadrupedem, vel alias res, ad hoc quòd resarciat damnum, & æstimationem.*

L. Damnum. I.

Imp. ALEXANDER A. *Glyconidi.*

DAmnum illatum sylux per ignis immissionem resarciendum si legis Aquiliæ actio sit 1
instituta. Item ob mortem serui ciuilis & crimina- 2
lis actio competit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castren. Fulgos. Sichard. Aloys. Leo *fol*. 69. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annotat*. & Ximen. *in concordant*.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 3
Bonifac. *tit*. *de damno dato*, *num*. 41 Iai. *in* §. *ex maleficijs* 18. *num*. 104. *Instit*. *de action* Auendan. *de exequendis mandat*. *lib*. 1 *cap* 4. *num* 25. *vers in secunda quæstione*, vbi de scindentibus arbores frugiferas, Soar. de Paz *in pract*. *tom*. 3. *cap* 5. §. 4. *num*. 43. vbi de actione huius l. Aquiliæ aduersùs eum, qui dolo, culpa, vel iniuria vulnerauit, fregit, rupit, aut læsit seruum quadrupedem, vel alias res, ad hoc quòd resarciat damnum, & æstimationem.

SVMMARIVM.

1 *Damnum illatum per demolitionem, aut domus concremationem, & destructionem aquæductus, per legis Aquiliæ petitionem repetitur.*
2 *Occidens animal de sui natura mansuetum, tenetur de eius æstimatione quanti plus vno anno à die mortis retro valuit iuxta l. Hisp.*
3 *Vulnerans animal sui natura mansuetum, aut rumpens, destruens, vel comburens alias res, tenetur quanti plurimi valuit 30. diebus retro, à die damni numerandis, l. Aquiliæ dispositione.*
4 *Incendiarius quas pœnas incurrat, & qualiter ad damna & interesse damnum passo teneatur, remissiuè.*

L. Legis Aquiliæ. II.

Imp. GORDIANVS A. *Mutiano.*

DAmnum illatum per demolitionem, aut domus concremationem, & destructionem 1
aquæductus, per legis Aquiliæ petitionem repetitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l*. 1. *n*. 1. *sup*. *hoc tit*.

Vide *l Hisp*. 18 *tit*. 5. *part* 7. vbi statuitur quòd oc- 2
cidens animal de sui natura mansuetum, vt equum, porcum, vitulum, elephantem, tenetur de eius æstimatione

matione quanti plus vno anno à die mortis retro
3 valuit; si autem vulneret eos, aut rumpat, destruat, aut comburat alias res, tenetur quanti plurimi valuit id triginta diebus retro à die damni numerandis legis Aquiliæ dispositione, & probato damno fiet æstimatio cum iuramento damnum passi, Ias. in §. ex maleficiis, n. 102 cum seqq. Instit. de actionib.

4 *Vel incendio incremasse*, &c.] De incendiario, & quas pœnas incurrat, & qualiter ad damna & interesse damnum passo teneatur? vide Clar. lib. 5. §. fin. q. 68. n. 20. Menoch. de arbitr. casu 390. n. 27. cum seqq. Iosep. Ludou. Perus. decis. 25. num. 4 cum seq. p. 1. Azeued. l. 6. num. 9. cum seqq. tit. 12. lib 8. noua Recop. Vincent. Carot. de locato, & conducto p. 4. rub. de incendio, latè Farin. in praxi crimin p. 3 q. 110. à princip.

SVMMARIVM.

1 *Occidens alienam ancillam tenetur ciuiliter actione l. Aquiliæ, & criminaliter l. Cornelia de sicariis.*

2 *Actione l. Aquilia tantum ciuiliter agi ad damnum, non considerari delictum mortis.*

3 *Damnum quomodo in foro conscientiæ, & exteriori sarciendum ex percussione, vel mutilatione quoad operas propter infirmitatem, seu talem mutilationem amissas, remissiuè.*

4 *Occidens, vel vulnerans aliquem, etiam seruum, equum, oues, aut alia animalia, qua teneatur pœna.*

L. Ex morte. III.

Idem A. Dolenti.

1 Occidens alienam ancillam tenetur ciuiliter actione legis Aquiliæ, & criminaliter lege Cornelia de sicariis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1 sup hoc tit.

2 Vide Soar. de Paz in pract. tom. 5. cap. 5. §. 1. n. 36. vbi quòd actione legis Aquiliæ agitur tantùm ciuiliter ad damnum, nec delictum mortis consideratur, vbi ad hoc citat hanc legem Bellacomb tom. 2. commun. opin lib 9. tit 25 num. 94. pag. 521. vbi quòd licèt liberum corpus æstimationem non recipiat, potest tamen agi ad expensas si aliquis ex vulnere allato debilitatus remaneat, & tale interesse potest probari per iuramentum iniuriam passi taxatione iudicis præambula. Marant. disp. 6 n 5 vbi per hunc text. tenet quòd quando ex eodem facto oritur duplex modus agendi, vnus ciuiliter, & alius criminaliter, non ad vindictam principaliter, sed circa persecutionem rei familiaris, tunc intentata via ciuili, potest etiam agi via criminali, quia vna per aliam non tollitur.

3 *Damni sarciendi gratia*, &c.] Damnum quomodo in foro conscientiæ & exteriori faciendum ex percussione, vel mutilatione quoad operas propter infirmitatem, seu talem mutilationem amissas, vide Martin. de Ledesma in 2. 2. quarti, quæst. 18. art. 2. fol. 241. col. 3. Sot. de Iustit. lib. 4. quæst. 6. art. 3. vers at verò, Nau. in manuali cap. 15. num. 21. latè Ioseph. Ludou. commun. tit. ad legem Aquil conclus vnica per
6 tot. tom. 4. commun. opin. pag. 528. vbi resoluit quòd occidens, vel vulnerans aliquem, tenetur ad expēsas factas in curatione, & Medicis, & medicinis, & resarcire hæredibus defuncti, vel ipsimet vulnerato, si fuerit redditus mancus, omne id, quod ipse occisus potuisset superlucrari, absque eo quòd fuerit redditus inhabilis propter vulnera, vel quantum potuisset occisus superlucrari habita ratione ad vitam, si verò quis vulnerasset seruum, equum, oues, seu alia animalia, tenebitur talia committens resarcire domino expensas curationis, & ipsorum pretium, & damnum extrinsecum, & intrinsecum, & lucrum cessans ad æstimationem operarum amissarum, ac amittendarum, & ad interesse cicatricum, & deformitatum, pro quibus damnis, expensis, & interesse poterit iurari in litem, Cou. lib. 2. var c. 10. n. 7. vers 4. Anton. Gom. tom. 3. var. c. 3. n. 9. cum seqq. Pute. decis. 280. aliàs 279. in nouis p. 3. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præs. 114. n 2. Sayr in claui Regia lib. 11. c. 2. Paul. Comitol. respons. moral. lib. 4. q. 11. num. 2. Molin. de Iustit. tom. 4. tract. 3. disp. 83. à princip. latissimè Farin. in praxi crimin. tit. de homicidio q 119. num. 93. cum multis seqq.

L. Contra negantem. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIANI AA. & CC. *Zoilo.*

Actio legis Aquiliæ vt pœnalis datur in duplum contra negantem. Colligunt ex Ord. Doctores citati ad l. 1. n 1. supr. hoc tit.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt l. Hispan. 16. tit. 15. part. 7. vbi gloss 1. Ias. in l. cum qui, in princip. num. 16. ff. de iure iur. & in §. ex maleficiis, num. 10. Instit. de actionib. Tiraq. de retractu tit. 2. §. 1. gloss. 5. num. 20. vbi intelligit, nisi incontinenti se corrigat, & confiteatur, Molin. de Iustit. tract. 2. tom. 3. disp. 697. num. 56. vbi subdit quòd duplicatur in pœnam non solùm damnum datum, sed etiam quicquid lege Aquilia cogendus erat soluere, si non negasset se dedisse id damnum. deinde ait tunc solùm cogi soluere duplum quando postquā damnum in iudicio negauit, ei sufficiēter per testes, aut aliunde probatur damnum id dedisse: secus autem quando id postea constat ex sua confessione, siue adhibitum fuerit ei iuramentum, siue non; si minor neget se dedisse damnum, restituitur in integrum, vt non cogatur soluere duplum, sed solum simplum, ac si delictum fuisset confessus, l. si ex causa, §. nunc in minoribus, ff. de minorib.

SVMMARIVM.

1 *Damnum vbi non est illatum corpori à corpore, ibi cessat legis Aquiliæ actio.*

2 *Animal in suo prædio inueniens, illud includere non potest nisi ignoretur cuius sit, num. 3. & tunc quid agendum, num. 4*

5 *Interficiens alienum animal in suo fundo, aut ei aliud malum inferens, tenetur compensare damnum ita datum, cum accepto ex tali animali; si verò quod ipse dat acceptum superet, tenetur domino animalis de incremento.*

6 *Animal in suo inueniens, illud per statutum impunè interficit.*

L. De pecoribus. V.

Iidem AA. & CC. Claudio.

Vbi damnum non est illatum corpori à corpore, ibi cessat legis Aquiliæ actio. Colli- 1
gunt

gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.*

2 *Quæ per iniuriam inclusa, &c.*] Notatur ad hoc quòd animal in suo prædio inueniens, illud includere non potest, vt statuitur *in l. Hisp. 24. tit. 15. p. 7.* vbi Gregor. Lop. *verbo inciarre*, cum aliis, quos re-
3 fert, limitat nisi ignoretur, cuius sit id animal, nam tunc ait licitum esse illud includere, vt dominus sciatur, ac soluat damnum, Corras. *in l. 1. n. 118. ff. de seruitut.* Capyc. *decis. 45.* Cassan. *de consuet. Burgund rubr. 1. § 3. fol. 28. num. 1. & fol. 71. verso, num. 1. & fol. 72. num 11. & 13.* Menoch. *remed 9. recuper. num. 282.* Molin. *de Iustit. tract. 2. tom. 3. disput. 697.*
4 *num. 23.* vbi aduertit quòd est dominus admonendus si non occurrat ad liberandum suum animal, ad illique prouidendum de cibo, & potu, animal detineri inclusum quousque damnum, aut pœnam soluat, & vt de illo curet; quòd si neque ipse, neque alius de sua familia reperiatur, quia admoneri sufficienter possit vt tali animali succurratur, tunc expensis domini eius animalis prouideri illi debet de cibo, vel pastu, ac potu necessario, alioquin includens tenebitur domino animalis de damno sequuto, iuxta *§. vlt Instit. hoc tit.*

5 *Vel interfecta, &c.*] Aduertit Molin. *d. disp. 697. num. 22.* quòd interficiens alienum animal repertum in suo fundo, aut ei aliud malum inferẽs, tenetur compensare damnum ita datum cum accepto ex tali animali; si verò quod ipse dat superet acceptum, tenetur domino animalis soluere incrementum, & citat *ad l. Hispan. 24. & ibi* Gregor. Lop. *verbo que lomare* ac deinde subdit post eundem Greg.
6 Lop. & Nau. *in man. cap. 17. num. 120.* validum esse ac licitum statutum, quo permitteretur vt qui animal alienum in suo prædio inueniret, posset illud impunè, & absque vlla culpa interficere.

SVMMARIVM.

1 *Pratum alienum depascens tenetur lege Aquilia, & num. 2*
3 *Animalia depascentes in territorio alieno, qua pœna teneantur.*
4 *Pœna contra depascentes ligat Clericos.*
5 *Pecora aliena si damnum dent in vinea, horto, prato, aut in alia re aliena, quid.*
6 *Iudex secularis an competens sit aduersùs Clericos circa pœnarum condemnationem, exactionémque quando ipsorum pecora damnum dederunt in fructibus, vel in pascuis vetitis fuerunt inuenta.*

L. De his quæ. VI. & vlt.

Iidem AA. *&* CC. *Plenio.*

1 PRatum alienum depascens Aquilia tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
2 Hanc eandẽ conclusionem ex hoc text. desumunt Cassan. *de consuet. Burgund. rubr. 1. § 6. verbo en me fugage, num. 11. vers. vide,* vbi de Gallinis inuentis in hortis, *& rubr. 13. § 3. gloss. 1. num. 1.* Auen-
3 dan. *de exequend. mandat p. 1. cap. 13. à princip.* vbi latè agit qua pœna teneantur animalia depascen-
4 tes in alieno territorio, & *n. 7.* resoluit, quòd pœna contra depascentes ligat Clericos, latè Molin *de Iustit tract. 2. tom 3. disp. 697. num. 20.* vbi post Gregor.
5 Lop. *l. 24. verbo doblado, tit 13. part. 7.* tenet quòd si aliena pecora damnum dent in vinea, horto, prato, aut in alia re aliena, tunc si missa ad id sint à domino eorum animalium, aut à custode illorum, etiam domino inscio, neque id volente, soluendum est damnum simplum de iure communi, duplum verò de iure Hispaniæ, per *d. l. 24.* & circa hoc disponit etiam Ordin. Reg. Lusit *lib. 5. tit. 87.* Disputat deinde idem Molin. *citato loco n. 21.* vtrùm quando sine culpa domini custos eorum animalium ea immisit, teneatur dominus ad pœnam dupli ea lege Hispaniæ attenta?

Vtrum iudex secularis competens sit aduersùs Clericos circa pœnarum condemnationem; exactionémque quando ipsorum pecora damnum dederunt in fructibus, vel in pascuis vetitis fuerunt inuenta; vide Ordin. Reg. Lusit. *lib. 2. tit. 1. § 20 l. Hispan. 12. tit. 3. lib. 1. noua Recop.* Gutier. *pract. lib. 1. q. 4. à prin ip.* Ceuall. *commun. contra commun. q 897. num. 620. cum seqq. tom. 3.* Squillante *de priuileg. cleric cap. 7. sub num. 94. sed dubitatur,* latè metipsum *de iure Eccles. vniuerso lib. 1. cap. 39 § 2. à num. 121.* vbi *num 123.* refero decretum S. Congreg. negotiis iurisdictionalibus propositæ *in vna Terracinen.* vbi fuit resolutum causas damnorum datorum per Clericos, & Ecclesiasticos, seu per eorum animalia, necnon per familiares ministros, & colonos Episcoporum, & mensæ Episcopalis, etiam laicos, seu eorum animalia in bonis quibuscunque, tã Ecclesiarum, & personarũ ecclesiasticarum, quam etiam laicorum, spectare ad Curiam Episcopalem priuatiuè. Si verò laici eorúmve ministri, & animalia damnificent bona Ecclesiarum, & personarum ecclesiasticarum, curiam Episcopalem procedere posse tanquã in causis mixti fori: at quando coloni & ministri Ecclesiarum, Clericorum, ac Ecclesiasticorum, ac cum animalibus propriis bona laicorum damnificant, cognitionem tam quoad bona, quàm quoad personas laicorum & eorum animalia, spectare ad iudicem laicum priuatiuè; sed si cum animalibus Ecclesiasticorum, vel Ecclesiarum quoad personas, spectare ad laicum, quoad verò animalia, spectare ad Curiam ecclesiasticam. 6

Familiæ erciscundæ.

TIT. XXXVI.

SEQVVNTVR actiones mixtæ, inter quas primus locus meritò datur actioni familiæ erciscundæ: quia est de vniuersitate, id est, de hæreditate diuidẽda. nam *erciscere*, est vetustum vocabulum, quod significat *diuidere*; familia verò hîc accipitur pro hæreditate, id est, pro rebus hæreditariis. Scripserunt in hanc rubr. Bart. Salicet. Bald. Sichar. Cuiac. Pac. & Wesemb.

De materia tituli vide *l. Hispan. 1. cum seqq. tit. 15. part. 6.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4 tit. 96. de partitionib* Anton. Ayerbe de Ayora, & Aluar. Valasc. *in specialibus tract. de portionib.* Petr. Sanz Morquechum *in tract. de bonorum diuisione,* Bellacomb. Vezin. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 23.* Suar. de Paz *tom. 3 cap. 1. § 6.* Arimin. Tepat. *var sentent. tom. 2. tit. 551.*

SVM

SVMMARIVM

1 *Hæreditatis pars vbi extat indiuiſa, ibi iudicio familiæ erciſcundæ locus eſt.*
2 *Filius poteſt nunc rem petere, de qua antea in diuiſione bonorum nihil dictum fuerat.*
3 *Actum ſi ſemel fuit iudicio familiæ erciſcundæ, an poſſit iterum agi eodem iudicio & actione pro rebus, quæ manſerunt indiuiſæ.*

L. Si omnem. I.

Impp. SEVERVS *&* ANTONINVS. AA. *Martiano.*

1 VBi hæreditatis pars indiuiſa extat, ibi iudicio familiæ erciſcundæ locus eſt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Fulgoſ. Bald. Caſtrenſ. Angel. Sichard. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næui. & remiſſiuè Caſal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant.*

2 Per hunc textum tenet Gam. *Luſitan. deciſ.* 233. *num.* 16. *in fine*, quòd filius poteſt petere nunc rem, de qua antea in diuiſione bonorum nihil fuerat dictum. Et ad illam quæſit. an ſi ſemel fuit actum iudicio familiæ erciſcundæ, poſſit iterum agi eodem iudicio & actione pro rebus, quæ indiuiſæ manſerunt, ponderat hunc textum Aluar. Valaſc. *de partit. cap.* 2. *num.* 35. poſt. Padill. *in l. ſi poſt diuiſionem, num.* 4. *de iuris & facti ignorant.* & reſoluit quòd ſi ſemel actum eſt hoc iudicio iudicialiter, non poteſt iterum eodem iudicio, & actione agi pro rebus indiuiſis, *l. ſi filia nupta*, §. *fi. ff. hoc tit.* ſed agendum eſt communi diuidundo, vt inſinuat gloſſ. *in præſenti*; ſi verò extraiudicialiter res diuiſæ ſunt, tunc pro rebus, quæ non fuerunt diuiſæ, poteſt agi actione, & iudicio vniuerſali familiæ erciſcundæ, & ita procedit, & communiter intelligitur text. *in præſenti*; quod etiam repetit *in eod. tractat. de partit. c.* 39. *num.* 65.

SVMMARIVM.

1 *Filius poſt mortem patris dotem vxoris viuentis, vel defunctæ percipit iudicio familiæ erciſcundæ.*
2 *Lucrum dotis, quod filius acquirit vel ratione pacti, vel ſtatuti, mortuo patre, cùm illi iam quæri non poſſit, non eſt communicandum cum fratribus.*
3 Τὸ Etiam *caſum magis dubitabilem exprimit.*

L. Vxor tua. II.

Imp. ANTONINVS A. *Vitiano.*

1 FIlius poſt mortem patris dotem vxoris viuentis, vel defunctæ percipit iudicio familiæ erciſcundæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

2 Probat hic text. lucrum dotis, quod acquirit filius vel ratione pacti, vel ſtatuti, mortuo patre, cùm illi iam quæri non poſſit, non eſt cum fratribus communicandum, vt per Roland *de lucro dotis, q.* 100. *num.* 3. *verſ. quartus caſus*, Phanut. *eod. tractat. gloſſ.* 8. *n.* 30. D. Barboſ. *in l. ſi cùm dotem* 23. §. *tranſgrediamur, n.* 40 *in princip. ff. ſoluto matrim.* vbi etiam totam eſſe controuerſiam ait quando pater ex bonis propriis ſubſtituit onera matrimonij, vtrùm tunc lucrum ei acquiratur, & veniat communicandum inter filios.

3 *Etiamſi poſtea*, &c.] Notatur ad hoc quòd dictio, *etiam*, caſum magis dubitabilem exprimit, vt per Guid. Pancirol. *variarum lectionum lib.* 1. *cap.* 174. vbi citat hunc textum, de quo plures citaui Doctores *in tractat. de dictionib. vſufrequent. dict.* 112. *n.* 1. *cum ſequentib.* multipliciter limito & amplio.

SVMMARIVM.

1 *Rebus expilatis poſt aditam hæreditatem à cohærede familiæ erciſcundæ, non expilatæ hæreditatis agendum eſt, & num.* 2.
3 *Partitiones iam factæ ſi impugnentur ob collationem alicuius rei per errorem, vel deceptionem omiſſam quid.*

L. Aduersùs. III.

Idem A. *& Ruſo.*

REbus expilatis poſt aditam hæreditatem à cohærede agendum familiæ erciſcundæ, non de crimine expilatæ hæreditatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſumpt.* 18. *n.* 3. vbi rationem reddit, quia lex præſumit, quòd accepetit bona hæreditaria ratione partis ſuæ, non autem malo animo ſubtrahendi. Ioan. Martins à Coſta *in addit. ad Camin. circa formam libellorum, annot.* 18. *n.* 4. 2

Si quid à cohærede ſublatum probatum fuerit, &c.] Notatur ad hoc quòd quando impugnantur partitiones iam factæ ob collationem alicuius rei per errorem, vel deceptionem omiſſam, tunc officio iudicis compellendus eſt aduerſarius non collata conferre, & quæ manſerunt indiuiſa diuidere: vt per Aluar. Valaſc. *de partit. c.* 10. *n.* 18. vbi *n.* 59. aduertit quòd tamen per hoc non debent reſcindi diuiſiones iam factæ, quia iure nihil tale cauetur, ſed ſolum illud plus, quod apud hæredem reperitur; reſtitui debet, & iubet *l. ſi vxor, de collation.* 3

SVMMARIVM.

1 *Caſtrenſia & quaſi, non veniunt in diuiſionem hæreditatis paternæ: at donata in peculium ſic, & n.* 2. *in regno Portugalliæ conferuntur aliquando, n.* 3.
4 *Peculium caſtrenſe quod ſit.*

L. Si filiusfamiliâs. IV.

Imp. ALEXANDER A. *Antonio.*

CAſtrenſia & quaſi non veniunt in diuiſionem hæreditatis paternæ, ſed donata in peculium veniunt in diuiſionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* 1

Probat hic text. bona caſtrenſia mortuo priùs patre eximi à iure collationis, vt per Azor. *inſtitutionum moralium part.* 2. *lib.* 1. *c.* 22. *q.* 2. *in princip.* Mendez à Caſtro *in l. cùm oportet, de bonis quæ liberis, part.* 3. *num.* 153. vbi aduertit quòd in regno 2

Castellæ per *l.3.tit.4.part.3.l.5.tit.15.part.6.* hodie indistinctè castrensia non sunt conferenda, &
3 in Regno Portugaliæ castrensia aliquando conferuntur.

4 *Quæ ex occasione militiæ,&c.*] Notatur ad hoc quòd sicut peculium castrense dicitur illud, quod pater tradit filio iam militi existenti in castris, ita illud, quod tradit filio eunti ad castra, vt per Anton. Gom *l.29.Tauri n.17. vers. sed salua pace tantorum virorum.*

SVMMARIVM.

1 *Dispositio fauorabilis vrget recessum ab odiosa.*
2 *vltima Voluntas præualet sine scriptura.*
3 *Merita faciunt præsumi remissionem iniuriæ præcedentis.*
4 *Inimicitia finita repellit ab accusando.*
5 *Præcepta defunctorum non impediuntur per iracundiam.*
6 *Calor inconsultus exhæredationem, iniustam scilicet, vitiat.*
7 *Inimicus olim, talis etiam hodie præsumitur.*
8 *Qualis olim, talis præsumitur & hodie.*

L. In ipsius mariti. V.

Idem A. Statiliæ.

1 FAuorabilis dispositio vrget recessum ab odiosa.
2 Et vltima voluntas præualet sine scriptura. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 Text. iste ad plures conclusiones per Doctores notatur, in primis ad probandum quòd merita faciunt præsumi remissionem iniuriæ præcedentis, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, n.51. de reuocand. donat.* D. Barbos. *ad l.1. p.4.n. 44 ff. soluto matrim.*

4 Et ad hoc quòd inimicitia finita repellit ab accusando, vt per Couarr. *lib.2. variar. c.10. num. 1. in princip.*

5 Et ad hoc quòd præcepta defunctorum non impediuntur per iracundiam, ita Cald. Pereira *de potestate eligendi, c.1. n.44.* vbi citat in contrarium
6 *l. si filiam 19. de inoffic. testam.* quatenus probare videtur inconsultum calorem vitiare exhæredationem, iniustam scilicet.

7 Et ad hoc quòd olim inimicus, hodie talis præsumitur, vt per Alciat. *de præsumpt. reg.2. præsumpt. 11.* Ranchin. *p.3. concl. 208.* Menoch. *de præsumpt. lib.5. præsumpt.43. n.8.*

8 Et quòd olim talis, hodie talis præsumitur, vt per Morl. *in emporio iuris ciuilis part.1. tit. 5. q.10. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Diuisum ipso iure per legem, iudicis ministerio amplius diuidi non debet.*
2 *Nomina debitorum per hominis iudicium diuidenda non sunt, dum extant diuisa ipso iure.*
3 *Pacta hæredum non valent in præiudicium creditorum, vel debitorum, bene tamen ipsorum hæredum.*
4 *Nomina ipso iure, & sine diuisione diuidi, licèt aliàs non recipiant diuisionem, & numero 5.6. & 7.*

L. Ea quæ. VI.

Imp. GORDIANVS A. *Pomponio militi.*

DIuisum ipso iure per legem, iudicis ministerio diuidendum amplius non est. Item nomina debitorum per hominis iudicium diuidenda non sunt, dum ipso iure diuisa extant. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* 1 2

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. *in l. cui fundus, num.4. in princip. ff. de condit. & demonstr. & in l.4. §. Cato, n.27. ff. de verborum signific.* Ias. *in §. quadam, num.47. Instit. de action.* Boër *decis.57. num.3.* ad hoc quòd hæredum pacta non valent in præiudicium creditorum, vel debitorum, bene tamen ipsorum hæredum, Tiraquel. *de retractu lingn §.1. gloss.21. n.16.* vbi quòd ipso iure & ex lege & sine diuisione nomina diuiduntur, licèt aliàs non recipiant diuisionem, Rebuff. *in tractat. de except. num.956.* vbi quòd quæ in nominibus consistunt, non recipiunt diuisionem, cùm ipso iure in portiones hæreditarias ex lege duodecim tabularum diuisa sint. Ioan. Martius à Costa *in addition. ad formam libellorum Caminæ, annot.18. num.9.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.18. cap.15. col.2.* Morquech *de diuisione bonorum lib.1. cap.10. num.7.* vbi etiam citato hoc textu tenet quòd ea, quæ sunt in nominibus, in hæreditate non recipiunt diuisionem, quia per legem duodecim tabularum diuisa sunt, Aluar. Valasc. *de partit. c.2. num.39.* vbi quòd in hoc iudicium familiæ erciscundæ non veniunt nomina debitorum, quia lege duodecim tabularum diuiduntur ipso iure. 3 4 5 6 7

SVMMARIVM.

1 *in Iudicio familiæ erciscundæ habetur ratio fideicommissorum, & prælegatorum, & n.3.*
2 *Iudex aditus super hæreditate diuidenda de prælegatis cognoscit, & eo, cui debentur, adiudicat.*

L. Si qua. VII.

Idem A. Æliano.

IN iudicio familiæ erciscundæ habetur ratio fideicommissorum & prælegatorum. Item iudex aditus super hæreditate diuidenda de prælegatis cognoscit, & ea cui debentur, adiudicat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad leg. 1. numero 1. sup. hoc tit.* 1 2

Probat hic text. quòd in iudicium familiæ erciscundæ veniunt prælegata, vt per Ayerbe de Ayora *in tract. de partitionib. part.1. c.5. n.11.* Aluar. Valasc. *in simili tract. c.8. n.52.* 3

SVMMARIVM.

1 *Bona ex hæreditate communia iudicio familiæ erciscundæ rectè petuntur, & adiudicantur. de malè acquisitis hæreditate inuentis quid, num.2.*
3 *turpe Lucrum non venit in iudicio familiæ erciscundæ, & n.4*

L. Bona

L. Bona quæcunque. VIII.

Idem A. Telesphoro.

1 Bona ex hæreditate communia iudicio familiæ erciſcundæ rectè petuntur, & adiudicantur. Colligunt ex Ordin. doctores citati *ad l. 1. n. 1 ſup. hoc tit.*

2 In gloſſ. *Imperialis, vnic.* ibi, *item mala medicamenta*, &c. Vide *l. Hiſpan. 2. tit. 15. parte 6.* vbi ſtatuitur quòd non debent diuidi malæ herbæ, ſeu potiones, aut libri incantationum, ſed comburantur, nec etiam malè acquiſita hæreditate inuenta, ſed dominis, aut eorum hæredibus reſtituantur, aut eis non inuentis amore Dei dentur, Palat. *in repet. rub. de donation. inter virum & uxor. §. 65. numero 9.* Mendez à Caſtro *in leg. cum oportet, de bonis quæ liber part. 1. num. 29.* vbi aſſerit veram &
3 receptam ſententiam quòd turpe lucrum non venit in iudicio familiæ erciſcundæ, Morquech *in tract. de diuiſione bonorum, lib. 4. c. 13. num. 28.* vbi
4 quòd lucra illicita non veniunt in iudicio familiæ erciſcundæ.

SVMMARIVM.

1 *Fructus, aliaque incrementa in actionem familiæ erciſcundæ veniunt, & n. 2.*
3 *Hæredes tenentur communicare cohæredibus fructus perceptos bona fide, & conſumptos.*

L. Non eſt ambiguum. IX.

Idem A. Verino.

1 Fructus, aliaque incrementa in actionem familiæ erciſcundæ veniunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 4. tit. 96. §. 1. cum ſeqq. l. Hiſpan. 6. tit. 15. part. 6. vbi gloſſ. 4.* Roder. Xuar. *in tit. de las herancias*, id eſt, *de actione hæreditatis, n. 38. pag. mihi 351.* Aluar. Valaſc. *de partit. cap. 13 n. 15.*

3 In gloſſ. *Augeri, ſiu.* ibi, *ſed tu dic quòd tenetur vtili actione*, &c Notatur ad hoc quòd hæredes tenétur communicare cohæredibus fructus perceptos bona fide, & conſumptos, vt per Cyn & Caſtr. *in præſenti*, Alex. *conſ. 7. numero 8. libro 2.* Roder. Xuar. *citato loco*; licèt enim conuentus rei vendicatione non teneatur reſtituere fructus bona fide perceptos, & conſumptos, *l. 4. ad fin. principij, ff. finium regund* & reſoluit Pinel *in l. 2. de reſcind. vendit. part. 2. cap. 4. num 47.* nihilominus tamen quando agit actione vniuerſali, vt eſt petitio hæreditatis, & actio familiæ erciſcundæ, huiuſmodi fructus ſunt reſtituendi quatenus ex illis poſſeſſor locupletior factus eſt, *l. illud. 43. ad fin principij, ff. de petit. hæred. l. 2. ff. hoc noſtro tit.* Cou. *var. lib. 2. cap. 3. num. 6. ad fin.*

SVMMARIVM.

1 *Pater & teſtator poſſunt res inter hæredes diuidere, & n. 2.*
3 *Quota, quid ſit.*
4 *Clauſula generalis refertur ad antecedentia.*
5 *Patris iudicium ſeruandum eſt à filijs in bonis inter eos diuidendis.*
6 *Teſtator ſi in ſolemni teſtamento diuiſit bona inter filios, & aſſignando cuilibet certam portionem, id pro inſtitutione habetur.*
7 *Diuiſio bonorum à patre inter filios facta vim habet vltimæ voluntatis, & non ſimplicis donationis. facta filijs conſentientibus, & approbantibus, videtur habere naturam contractus; n. 8.*
9 *Tò Relinquo, an & quando importet hæredis inſtitutionem, remiſſiuè.*

L. Quotiens inter. X.

Idem A. Teleſphoro.

Pater & teſtator poſſunt res inter hæredes diuidere, ſalua Falcidia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. 10. tit. 26. part. 4.* Greg. Lop. *l. 3. gloſſ. 1. col. 3. in princ. tit. 10. part. 6.* Bart. *in repet. l. 1. num 9. ad med. ff de offic. Proconſ.* Caſ. Palat. *in repet. rub. de donation. inter virum, & vxor. § 69 num. 10. verſ. in contrarium tamen*, vbi hîc probari ait quòd ſi teſtator inter ſuos hæredes bona ſua diuiſit, & cuilibet certa bona cum mancipijs, quæ ibi erant, reliquit, nòn videtur voluntatem mutare, quamuis poſtea eadem mancipia vniuerſa, non facta eorum diſcretione; commendanda putauerit hæredibus, Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, in declarat. leges Regniq. 7. n. 8.* vbi refert caſum huius text. & inde infert quòd ſi filius hæredibus inſtituit s dicat pater, & talem filium melioro in tertia parte bonorum meorum quòd in illa tertia non dicitur hæres, ſed prælegatarius. Menoch. *remed. 4. adipiſc. n. 115.* vbi quòd quota eſt ius vniuerſale, & *de præſum. 11. lib. 4. præſumpt. 167. n. 46.* vbi quòd teſtator hæredem faciens aliquem in omnibus bonis dicitur reuocaſſe rem legatam in codicillis, vel iam antea donatam. 2 3

In gloſſ. *Hæredes* ibi *nota generalem clauſulam referri ad antecedentia.* Hanc concluſionem cum ampliationibus, & limitationibus exornaui *in meo tract. de clauſulis vſup eq. clauſ. 70. per tot.* 4

In gloſſ *Diuidit*, ibi, *& ſic dico quòd ſi pater inter filios*, &c. Notatur ad hoc quòd patris iudicium ſeruandum eſt à filiis in bonis diuidendis intra eos, vt per Duen. *reg. 249* Ayora *de partitionib. part. 5. cap. 1. num. 9.* Aluar. Valaſc. *in ſimili tract. cap. 25. num. 25.* 5

In ead. gloſſ. ibi, *pro eo habeo ac ſi dixiſſet, Hæredes inſtituo*, &c Notatur ad hoc quòd ſi teſtator inter filios ſuos in ſolemni voluntate diuiſit bona ſua, aſſignando cuilibet certam portionem, vel certam rem, quòd hoc habetur pro inſtitutione, vt per Roder. Xuar. *dict. quæſt. 7. num. 3.* Tiraq *in tract. le mort. part. 2. declar. 4. num. 1.* Cou. *in cap. Raynutius, §. 1. num. 3. prope fin. de teſtament.* Morquech *de diuiſione bonorum, lib. 4. c. 3. n. 5.* vbi quod diuiſio bonorum à patre facta inter filios habet vim vltimæ voluntatis, ſiue prælegati, & non ſimplicis donationis, & *num. 11.* ſubdit quod ſi fiat filiis conſentientibus & approbantibus, videtur ſumere naturam contractus, verbum *relinquo*, an & quando importet hæredis inſtitutionem? vide per me citatos *in tract. de dictionib. vſup eq. dict. 346.* 6 7 8 9

SVMMARIVM.

1 *Intestatorum bona inter liberos æqualiter diuidenda sunt, & n. 2.*
3 *Pater filijs alimenta æqualiter præstet, nisi sit filius primogenitus, cui dare debet alimenta pinguiora, & vberiora.*
4 *Diuisio inæqualiter facta non retractanda est, sed arbitrio iudicis parti. læsæ satisfaciendum.*

L. Inter filios. XI.

Imp. PHILIPPVS A. & PHILIPP. C. *Antonio.*

1 INtestatorum bona inter liberos æqualiter sunt diuidenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Boër. *decis. 46. num. 7.* Anton. Gom. *variarum tom. 1. cap. 1. num. 2.* Mynsing. *centur. 4. obseruat. 37.* Surd. *de aliment. tit. 4. quæst. 18. num. 21.* vbi per ar-
3 gumentum desumit ex hoc text. quòd pater æqualiter alimenta filiis tenetur præstare, nisi sit filius primogenitus, cui dare debet pinguiora & vberiore alimenta, Morquech *de diuisione bonorum, lib. 1. c. 8.* vbi latè de diuisione inter filios facta, & *eod.*
4 *lib. 1. c. 11. n. 28.* quòd diuisio non æqualiter facta non est retractanda, sed arbitrio iudicis est parti læsæ satisfaciendum.

SVMMARIVM.

1 *Diuisio valet sine scriptura, & n. 2.*
3 *Scriptura requisita casus, remissiuè.*
4 *Scriptura ad probandam diuisionem quando requiratur in Regno Lusitaniæ, & quando non.*

L. Non ideo. XII.

Impp. GALLIEN. & VALERIAN. AA. *Rufo.*

1 DIuisio valet sine scriptura. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo diuisio, num. 9.* Scripturæ autem requisitæ multos casus re-
3 fert gloss. *in c. 1. §. postquam, de censib. lib. 6.* Afflict. *decis. 498.* Boër. *decis. 49. num. 18.* Bibius *decis. 22. 90. 174. & 240.* Thesaur. *Pedem. decis. 179.* Anton. Gom. *variarum tom. 2. cap. 2. num. 17.* Anton Fab. *in suo Codice, tit. de probat. diffinit. 11. & 30.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo diuisio, n. 9.* vbi subbit in no-
4 stra Lusitania requiri scripturam ad probandam diuisionem, nisi fiat inter patrem, & filium naturalem aut matrem & filium, aut inter socrum & nurum durante matrimonio.

SVMMARIVM.

1 *Bona profectitia diuidenda sunt, & debitum vnius fratris non onerat alios, nisi de eius peculio profectitio, & n. 2.*
3 *Peculium profectitium quod respectiuè patrem spectat, atque filium, non confiscatur ob delictum filij, nec è contra.*

L. Certum est. XIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Saturnino.*

PRofectitia bona diuidenda sunt, & debitum vnius fratris non onerat alios nisi de eius peculio profectitio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Probat hic text. quòd mortuo patre peculium profectitium venit diuidendum, vel conferendum inter liberos, vt per Corras. *in expositione l. frater à fratre, n. 43. ff. de cond. indebit.* vbi Bart. *num. 10. post med.* Mendez à Castro *in l. cum oportet, de bonis, quæ lib. n. 60.* Segur. *in l. 1. §. si cui vxori, ff. de acquirend. possess. n. 91.* Rimin. *in l. 1. qui admitt. ex n. 454.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, n. 118. vers. quibus explicatis.* 2

Notatur etiam ad hoc quòd cùm peculium profectitium pertineat solùm patri in proprietate, & vsufructu. & solam administrationem habeat filius, si ipse filius committat delictum per quod bona eius veniant confiscanda, nullo modo huiusmodi peculium esset confiscandum, vt per Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 15. de seruit. num. 14. in princ.* Et an è contrario huiusmodi peculium profectitium ex patris delicto confiscetur, si patris bona publicentur, latè disputat Cald Pereira *d. verbo læsis, n. 118. in fine & n. 119.* 3

SVMMARIVM.

1 *ex Diuisione iudicis obligatur quis de euictione, vti ex diuisione contrahentium, nisi vnusquisque receperit in se rei euentum, & numero 2. non procedit quando promissum est de euictione, numero 5. vel inter fratres actum sit, vt de euictione alter alteri non teneatur, numero 6. vel res de sui natura euincatur, numero 7. quod intellige vt numero 8. vel si à testatore bona fuerunt diuisa inter hæredes, numero 9. quod etiam intellige vt numero 10. 11. vel quando eadem res, aut fundus male effectus inter fratres diuideretur seruata æqualitate, n. 12. vel res vni ex filiis hæredibus instituti prælegata euincatur, num. 13.*
3 *Diuisione facta à iudice, sequutáque euictione, adhuc datur actio contra cohæredem, limita vt num. 4.*
14 *Diuisio censetur quædam permutatio.*
15 *Traditio vbi est mutua, & ita conuentum, ve euicta non tenetur aliquis etiam ad pretium.*

L. Si familiæ. XIV.

Iidem AA. Hermiano.

EX diuisione iudicis obligatur quis de euictione vti ex diuisione contrahentium, nisi vnusquisque receperit in se rei euentum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt *l. Hispan. 80. tit. 18. part. 3.* vbi *gloss. 2.* Ias. *in §. quadam, n. 50. Instit. de action.* Anton. Gom. *var. tom.* 2

*tom.2.cap.2.num.33.*latè Menoch.*de præſumpt. lib. 3.præſumpt.118.à numero 1.cum ſeqq.*vbi *num.* 19.
3 dicit quòd etiam ex facta diuiſione à iudice ſequuta euictione adhuc datur actio contra cohæredem,
4 & *numero* 20. limitat vt locum non habeat quando portio alterius cohæredis eſt in eadem euictionis cauſa, Cardoſ.*in praxi iudicum,verbo,diuiſio,num.*15. Decian.*reſp.*55.*numero* 93.*vol.*3. vbi dicit regulam
5 huius text.non habere locum quando promiſſum eſt de euictione, Gail.*lib.2.obſeruat.*14.*numero* 6.Caballin.*de euict.§.4.numero.*51.*verſ.cohæres tenetur*, Peregrin.*de fideicommiſſ.artic.*52.*num.* 54. Mañet. *deciſ.* 13.*n.*1.Barz.*deciſione* 96.*n.*41.Surd.*conſ.*67.. *num.*7. & *conſ.*411.*num.*26,Fachinæ.*controuerſ.lib.* 6.*c.*68. Amatis Ferrar.*deciſ.*3.*num.*2.& 3. Aluar. Valaſc. *de partit.cap.*37.*à princip.*Cald.Pereira *de empt. & vendit.cap.*31.*n.*9.Molin.*de Iuſtit.tractat.*2.*diſputatione* 245.*verſic. facta bonorum partitione*,latè Morquech *in tractat.de diuiſione bonorum, libro* 1.*capite* 8. *numero* 3. *cum ſeqq.* latè etiam Guzman. *de euiction. quæſt.* 33.

6 Primò limita,niſi inter fratres actum ſit,vt de euictione alter alteri non teneatur, nam tunc mutuum periculum ſubeunt,& re euicta vnus contra alium non poterit de euictione agere,vt per gloſſ. *verbo pro patre,verſic ſic ergo diſtingue in præſenti*, Iaſ *in leg. ſtipulatio iſta,numero* 11.*ff.de verbor.obligat.* Padil. *in l ſi pro fundo.numero*15.*de tranſact.*Vezin. *tom.*2. *commun.opin.lib.8.titulo* 29.*de euict.num.*75.*pag.*75. Cald.Pereira *d.cap.*31.*num.*11.Ayora *de partit. q.*9. *num.*19.& 20.Menoch.*de præſumpt.lib.*3.*præſumpt.* 118.*num.*13. Anton.Gom. *variarum tom.*2. *cap.*2. *num.*34.Aluar. Valaſc. *de partit. cap.*37. *numero* 7. Morquech.*d.lib.*1.*cap.*8.*num.*4.Guzman.*d.quæſt.*33 *num.* 9.

7 Secundò limita, niſi res de ſui natura euincatur, veluti quando vni fratri feudum adiudicatum fuit, quo mortuo relicta filia, quæ non poterat feudum obtinere,ab ea euictum fuit, nam non poterit contra pattum de euictione agere, ita gloſſ. *dicto verbo pro patre,verſic.item quid ſi vni aſſignetur*, &c.quam ſequuntur Ruin *conſil.*11.*num* 11. & *conſil* 14. *num.* 5.*lib.*1.& *conſil.*137.*numero* 12.*libro* 2.Tiraquell.*de retractu lign.§.*1.*gloſſ.*9. *numero* 34.& 55. & §. 12. *gloſſ.*1.*numero* 10.& *de iure primogen. quæſt.*4. *num.* 46.Menoch.*conſil.*87.*num.*78.*lib.*1 vbi *num.* 2. intelligit quando ratione euentus fideicommiſſi, vel feudi,quod euinci poterat, iuſtum pretium interuenit,puta quia attento periculo,& grauamine minori pretio æſtimatum fuit, latè Morquech *dicto lib.* 1.
8 *cap.*8.*num.*5.vbi *numeris ſequentib.* bene declarat, Caballin.*de euict.§.*5.*num.*33.Surd.*de aliment. tit.*9. *quæſt.*11.*numero* 25. vbi diuidentium data ſcientia qualitatis rei,ſcilicet quòd erat fideicommiſſo ſubiecta ſequuta euictione Senatum Mantuanum euctioni locum eſſe propter inæqualitatem declaraſſe teſtatur,& *conſil.*67.*n.*53.& 54.& *conſil.*311.*n.*27. vbi explicat & totam vim euictionis conſiſtere dicit in ſcientia eius, qui rem feudalem recipit, Anton. Monach.*Lucenſi deciſ.*60.*n.*7.& 8.Mari.Muta *deciſ.* 57.*n.*29.Amatis *Ferraria deciſ.*3.*n.*3.*cum ſeqq* Guzman *d.q.*33.*n.* 10.

9 Tertiò limita ſi à teſtatore fuerunt bona diuiſa inter hæredes, nam tunc non debetur euictio, quia talis diuiſio habet vim prælegati.*l.cùm pater*, §. *euictis,ff.de legat.*2.*l.Hiſpan* 9.*tit.*15.*part.*6.Peregrin. *de fideicommiſſ.art.*52.*num.*72.Anton Gom. *tom.*2. *var.cap.*2.*num.*34.*verſ.ſecus tamen eſt*, Surd. *conſil.* 517.*n.*25.Ayora *de partit.part.*3. *quæſt.*9. *num.* 21. Queſada *quæſt.*10.*n.*7. *verſ.*15.Morquech *d. lib.*1. *cap.*8.*n.*13.Cald. Pereira *dicto c.*31.*n.*12. Guzman. *dict.q.*33.*n.*16.vbi *n.*20.intelligit; niſi de voluntate
10 teſtatoris conſtaret voluiſſe quòd æqualitas inter hæredes ſeruaretur,nam tunc hæres,à quo res fuit euicta, poterit aduersùs alios cohæredes de euictione agere,& *n.*19. intelligit etiam niſi ex euictione rei 11 minueretur filij legitima, nam tunc poterit filius de euictione agere aduersùs cohæredes etſi à teſtatore diuiſio facta ſit,de quo etiam Morquech *d.c.*8.*n.*14. Valaſc *d.c.*36.*n.*5.

Quartò limita, quando eadem res vel fundus malè affectus inter fratres diuideretur æqualitate inter 12 eos ſeruata, & quilibet æqualem partem habuerit, nam tunc vnius parte euicta, non erit euictioni locus,quia in eodem periculo ſunt cæteri fratres, & propter mutuum periculum æqualitas inter illos in diuiſione fuit ſeruata,vt per Ayor. *de partit. part.*3. *quæſt* 9.*num.*10 *cum ſeqq.*Morquech.*d. cap.*8. *n.*12. Surd.*de aliment.tit.*9.*quæſt.*11.*n.*24 Guzman.*d q.*33. *num.*15.

Quintò limita ſi res vni ex filiis hæredibus inſti- 13 tutis prælegata euincatur, quoniam tunc euictio non præſtatur à cohærede,*l.cum pater,§.euictis, ff.de legat.*2.Roder.Xuar.*in l quoniam in prioribus,in declarat.legis Regni.§.tertiò quære*,Caballin *de euict.§.*4. *n.*23.Valaſc.*dict.q.*37.*à n.*10.Queſada *dict.q.*10. *n.* 7.*verſ* 14.Morquech.*dicto c.*8.*n.*17. Guzman. *dicta q.*33.*n.*22

In gloſſ. *Pro parte.*ibi,*eſt enim in diuiſione quadam* 14 *permutatio*,&c Notatur ad hoc quòd diuiſio cenſetur quædam permutatio,vt per Tiraquell *de retractu lign.§.*32 *gloſſ.*1.*n.*88. Valaſc. *de iure emphyteut. q.* 38.*n.*18.& *de partition.q.*37.*n.*2.

In eadem gloſſ.ibi,*ſed magis puto*, &c. Notatur 15 ad hoc quòd vbi eſt mutua traditio, & ita conuentum re euicta non tenetur aliquis etiam ad pretium, vt per Palat.*in repet.rubr.de donat.inter virum.§* 50. *num.*14.*ad fin.*vbi dicit hanc gloſſ.ſingularem, Iaſ. *in l.pater puella,de inoffic.teſtament.*Tiraquell *in l.ſi vnquam,verbo donatione largitus,n.*112.*de reuocand. donat.*Menchac.*controuerſ.vſuſ frequent.part.*2. *c.* 68 *num.* 12.

SVMMARIVM.

1 *ex Diuiſionis nudo pacto non oritur actio, nec transfertur dominium, niſi traditio inſequatur.de actione huius diuiſionis, remiſſiuè, numero* 2.

L. Si diuiſionem. XV.

Iidem AA. Theophilo.

Ex pacto nudo diuiſionis non oritur actio, nec 1 transfertur dominium niſi traditio inſequatur. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*n.*1. *ſup. hoc tit.*

De huiuſmodi actione familiæ erciſcundæ latè 2 agit Aluar.Valaſc.*de partitionib.cap.*2.*à princip.*vbi *num.*6.dicit ſingulare eſſe in omnibus iudiciis diuiſoriis quòd per adiudicationem dominium transfertur ſtatim ſine alia traditione, & dicit valde notandum,quia in iſtis receditur à regul. *l. traditionibus, de pactis.*

SUMMARIUM.

1 *Iudex in diuisione, defuncti voluntatem sequetur etiam non solemnem.*
2 *ex Voluntate parentis minus solemni non succedi nisi ab intestato, minus placet.*
3 *Testamenti etymon.*
4 *Testamentum conditum inter liberos non adhibita solemnitate iuris positiui, erit perfectum testamentum, & non codicillus, & per consequens liberi succedent ex testamento, & non ab intestato.*
5 *in Testamento condito inter liberos, subintelligitur apposita clausula codicillaris.*

L. Filij patris. XVI.

Iidem AA. *Heraclio.*

1 IUdex in diuisione, defuncti voluntatem sequetur etiam non solemnem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 In gloss. *Ab intestato.* ibi, *ex hoc dicunt quidam quòd ex minus solemni voluntate parentis non succeditur nisi ab intestato, quod non placet*, &c. Ita Tiraquel *de priuileg.pia causa, priuil.*8. Clar. §. *testamentum, q.*13. Mich. Crass. *recept.sent.* §. *testamentum. q.*11 *n.*2. Hartman. Pist *lib.*1. *n.*2. Thaddæ. Piso *var. resol.lib.*1.*c.*7. *n.*21.

3 In eadem gloss. ibi, *est enim testamentum testatio mentis*, &c. Vide Menchac. *de success.creat.in praefat. n.*28 Molin. *de Iustitia, & iure, tract.*2. *disp.*124. *col.* 2. *in fine.*

4 In eadem gloss. ibi, *referas ad casum cum fecit codicillos*, &c. Notatur ad hoc quòd testamentum conditum inter liberos non adhibita solemnitate de iure positiuo requisita, erit perfectum testamentum, & non codicillus, & per consequens liberi succedent ex testamento, & non ab intestato, quando scilicet pater vsus est verbis directis denotantibus institutionem, vel diuisit inter filios hæreditatem per quotas; secus verò si particulariter per singulas res, quia tunc illa est quædam diuisio, & successio ab intestato, & non testamentum. Ita Anton. Gom. *l.*3. *Tauri n.*55. & 56.

5 Notatur etiam ad hoc quòd in testamento condito inter liberos subintelligitur & censetur apposita clausula codicillaris, vt per Boër *decis.*240. *n.*6. Anton. Gom *d.l.*3 *Tauri n.*62 & citatos per me *de clausul.vsufreq.claus.*21.*n.*5.

SUMMARIUM.

1 *Diuisio facta inter præsentes iuribus absentium nil derogat, & n.*2.
3 *Factum vnius non debet nocere alteri.*
4 *pro Debito vnius non debet molestari alius.*
5 *Hæredes absentes an & qualiter citandi sint per edicta ad familiæ erciscundæ iudicium.*
6 *Fructuum incremento bona hæreditaria augentur.*

L. Cohæredibus. XVII.

Iidem AA. & CC. *Commodiano.*

1 DIuisio facta inter præsentes iuribus absentium nil derogat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.* 1. *sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionẽ ex hoc textu desumunt *l.Hispan.*12.*titulo* 2.*parte* 3. Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4.*tit.*96.§.2. Socin. *consil.* 195. *numero* 6. *lib.*2. Morquech *in tractat.de diuisione bonorum lib.*1.*cap.n.*41. *cum seqq.* latè Aluar. Valasc. *de partition. capite* 7. *à princip.* vbi *numero* 7. ait iure communi, de quo *in hoc text.* attento, si quidam ex hæredibus sint absentes, & alius, vel alij præsentes velint hæreditatem partiri, posse hoc ritè facere, iure absentium & ignorantium minime de rogato, & omnino illæso manente, & *num.*8. addit legem Regiam Lusitanam *in d.* §.2. requirere ad citationem hæredis absentis quòd si in loco certo, in quo bene possit citari, hoc est facile, & sine periculo, & *n.*18. ait quod si hanc partitiones nōn facta mentione alicuius hæredis absentis quia forsan ignoratur quòd defunctus habebat talem hæredem, vel quod eum instituerat quia non reperitur defuncti testamentum, vel quia ab intestato decessit, non valent quatenus in præiudicium illius absentis, qui ignorabatur, vel fuit habitus pro mortuo latè etiam Ayora *eod.tractat.de partit.p* 1.*c.*5. *n.*15. *cum seqq.*

Notatur ad hoc quòd factum vnius non debet alteri nocere, vt per Surd. *decis.*102. *num.*1. & *consil.*22 *num* 29. Menoch *cons.*349. *num.* 26. & alios per me citatos *de axiom.iuris vsufrequent. axiom.*93. *num.*21. Et ad hæc quòd pro debito vnius non debet alius molestari, Surd. *de aliment.tit.*8 *priuil.* 54. *num.*1. 3 4

Hæredes absentes an & qualiter citandi sint per edicta ad iudicium familiæ erciscundæ? vide Ayor. *de partit.part.*1.*cap.*5.*num.*17. Aluar. Valasc. *eod. tractat.capite* 7. *a numero* 13. Morquech *de diuision. bonorum lib.*1.*cap.*2.*num.* 41. *cum seqq.* vbi resoluit quod si aliquis ex hæredibus absens fuerit, & citari non possit, quia domum certam non habet, nec scitur vbi sit, curator bonis est à iudice creandus, cum quo diuisio fiat, præcedente informatione de supradictis, quæ vim proclamatis habet, & *num.*42. disputat an si dicta solemnitas non seruetur, & absque curatore bonis dato fratres præsentes diuisionem bonorum fecerint, & suam partem fratri absenti adiudicauerint, & vsusfructus præsentium promisit absentem ratam d etiam diuisionem habiturum, an dicta diuisio sic facta valeat, si frater absens veniat, & contradicat. 5

Absentis, & ignorantis.] *Ignorati* debere dicere putat Aluar. Valasc. *d.c.*7.*n.*18. *in princ.*

Portionem cum redditibus, &c.] Notatur ad hoc quòd fructuum incremento bona hæreditaria augentur, vt per Aluar. Valasc. *dict tractat. de partition. c.*13. *num.*5. 6

SUMMARIUM.

1 *Emptum & traditum nomine filij, eidem in diuisione est adiudicandum, & n.*3.
2 *Sumptus à cohærede facti pro communis hæreditatis commodo, titulo familiæ erciscundæ, aut negotiorum gestorum actione retineri ac peti non possunt.*
4 *Pater emens nomine filij censetur ei donare, si emit, & nomen filij in instrumento apponi iubet; non tamen filij nomine vt donet ei, emisse præsumitur, nisi re ipsa subsequuta sit traditio, num.* 5. *quando emit fundum aliamve rem nomine filij emancipati, vel existentis in potestate, sed eam illi non tradidit, non præsumitur donatio, num.*6. *secus quando rem illam ei tradidit, etiamsi pater dedisse pecuniã ipsi filio vt suo nomine emeret, num.*

num.7.niſi inter filios magna reſultaret inæqualitas,vel extent coniectura, quæ ſignificare poſſunt patrem donare noluiſſe, n.8.

9 *Adſignantur intellectus l. filia cuius, familia erciſcunda.*

10 *Diuiſio bonorum patris inter filios morte patris confirmata, facit valere donationem, quæ aliàs eſſet inualida.*

11 *Res empta ex pecunia aliena efficitur ementis, & ei dominium acquiritur, & non domino pecuniæ.*

12 *Filius non tenetur conferre libros à patre donatos, niſi magna inter fratres reſultaret inæqualitas, num.13.& vt illi donati præſumantur, & non veniant conferendi, emptio librorum nomine filij ? & traditio ſimul concurrere debent numero 16. ſi conferantur, ſufficiet conferre eorum æſtimationem, habito reſpectu ad tempus collationis, num. 20. an autem donatio librorum, vel alia facta filio cauſa ſtudij poſſit reuocari à patre, diuersè ſentiunt, num. 22. concordantur, num. 23.*

14 *Filius non tenetur conferre expenſas, quas pater cum eo fecit in ſtudijs, etſi non ſit Doctor, Licentiatus, vel Aduocatus, nec ſtudia compleuerit in vita patris, num.15. niſi pater tempore, quo expenſa ſubminiſtrauit, credendi animo facere, & non donandi, fuerit proteſtatus, num.17. aut filius habebat penes patrem bona materna, vel alia, numero 18. vel in ſtudio negligenter ſe geſſerit, & à patre præſtita in malos vſus erogarit, num.19. & quidem in caſibus quibus expenſa facta in ſtudio conferendæ ſunt, detrahi in primis debet quod filius in domo patris in alimentis potuiſſet expendere, n.21.*

25 *Donatio quam facit pater filio, ad ſui confirmationem non requirit aditionem hæreditatis.*

L. Filiæ cuius. XVIII.

Iidem AA. & CC. *Domnæ.*

1 EMptum & traditum nomine filij, eidem in diui-
2 ſione eſt adiudicandum. Item ſumptus à cohærede facti pro communi hæreditatis commodo titulo familiæ erciſcundæ, aut negotiorum geſtorum actione retineri ac peti poſſunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 179.*

3 Hanc eandem concluſ. quoad primam eius partem ex hoc text. deſumunt Duen. *reg. 371.* Cuiac. *lib. 9. obſeruat. 16.* Soar. à Ribera *lib. 1. obſeruat. cap. 35.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 9. numero 63.* vbi
4 quòd pater emens nomine filij cenſetur ei donare, Menoch. *de arbitr. caſu 88. num. 11.* vbi quòd ſi
5 pater rem aliquam emit, & nomen filij in inſtrumento apponi iubet, non tamen filij nomine, vt donet ei, emiſſe præſumitur, niſi re ipſa ſubſequuta traditio
6 ſit, & *de præſumpt. lib. 3. præſ. 30. numero 7.* vbi dicit quòd quando pater emit fundum aliamve rem nomine filij emancipati, vel exiſtentis in poteſtate, ſed eam illi non tradidit, non præſumitur donatio, &
7 *num. 8. cum ſeqq.* ſecus tenendum aſſerit quando rem illam ei tradidit, etiamſi pater dediſſet pecuniam ipſi
8 filio vt ſuo nomine emeret, & *num. 12. & 13.* limitat quando inter filios reſultaret magna inæqualitas, vel extent coniecturæ, quæ ſignificare poſſunt patrem donare noluiſſe, Surd. *de aliment. tit. 6 q. 13. n. 13. cum ſeqq.* vbi ait quòd ſi pater non emat nomine filij, non videtur illi donare, & idem eſſe aſſerit in quocunque aſcendente erga deſcendentem ſuum. D. Barboſ. *in l. 2. §. quod ſi in patris, num. 9. ff. ſoluto matrim.* vbi probari in hoc text. ait quòd licèt donatio facta filiofam. morte patris non confirmetur, tamen illum operabitur effectum, vt in diuiſione hæreditatis donatum adiudicatur filio, & ex alijs bonis hæreditarijs aliorum fratrum ſupplebuntur portiones: vnde licèt donatum filiofam. & non traditum non 8
confirmetur morte patris, *l. 2. ſi quis alteri, vel ſibi,* tamen in diuiſione donatum applicabitur illi filio, cui donatum eſt, ex reliquis bonis alijs fratribus ſatisfiet. De intellectu late idem D. Barbos. *in leg. quæ dotis 34. numero 139. & ſeq. ff. ſoluto matr.* ibi, *Eſt ta-* 9
men verum quod immo ex ſolo contractu ſine traditione præſumatur donatum filia, videtur probare text. *in l. filiæ cuius 18. fam. erciſc.* & licèt Bart. *hic num. 12.* reſpondeat textum eſſe intelligendum quando etiam interuenit traditio nomine filiæ, & defendat Iaſ. *hic numero 58.* tamen prædictus intellectus apertè diuinat, & ex multis eum reprehendit Andr. Angul. *tract. de meliorat. l. 3. gloſſ. 4. à numero 68.* Alij igitur varij intellectus aſſignantur *d. l. filiæ cuius*, quos hîc referunt Alex. *num. 19.* Vincent *num. 35.* Iaſ. *in l. pro-actione, col. 2. & ſeq. de collat.* Sed verus intellectus eſt quòd *in d. l. filiæ cuius*, non agitur de præſumenda donatione, ſed tantum de rebus emptis per patrem nomine filiæ, quæ reperiuntur in hæreditate patris, & ideo veniunt mero iure diuidendæ inter cohæredes, *l. 1. de caſtrenſi peculio lib. 12.* in ſpecie Roman. *conſ. 291. num. 10. ad finem*, & inquit nihilominus Imper. *in d. l. filiæ cuius*, quòd voluntas patris, quæ colligitur ex emptione facta per patrem nomine filiæ, illum effectum operabitur, vt filiæ hæc res debeat præcipua adiudicari per arbitrum familiæ erciſcundæ, & alijs cohæredibus ex reliqua hæreditate tantundem compenſabitur; quia licet filij ex ſingulis rebus hæreditariis debeant legitimam deducere, *l. Plautius, inf. ad leg. Falcid.* tamen voluntas patris expreſſa, vel tacita efficiat, vt quis legitimam habeat in certa re, & alij in alijs rebus hæreditarijs, vt reſoluit Rip. *in leg. in quartam, numero 93. infrà ad legem Falcid.* quid intellectus eſt de mente Salicet. *in dict. leg. filiæ cuius. num. 1.* Imol. *l. continuus, §. fin. col. 2. ad finem, infrà de verb. obligat.* Lancel. Deci. *hic, col. penult. ad medium.* Corn. *in authent. ex teſtamento, num. 39. de collation.* & tanquam nouum intellectum ſibi arrogat Andr. Angul. *de meliorat. l. 3. gloſſ. 4. num. 71.* Hactenus D. Barboſa.

Notatur ad hoc hic text. quòd diuiſio bonorum 10
patris inter filios morte patris confirmata, facit donationem valere, quæ alias eſſet inualida, vt per Aym. *conſ. 19. num. 2* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ tom. 1. cap. 82. num. 12.* vbi *num. 13.* intelligit quando facta traditio bonorum donatorum vere, vel ficte per clauſulam.

In gloſſ. *Res comparauit*, ibi: *vnde quia nomine eius* 11
emit &c. Aduerte quòd res empta ex pecunia aliena efficitur ementis, & ei dominium acquiritur, & non domino pecuniæ de quo Tiraq. *de retractu lig. §. 32. gloſſ. vnic. numero 16.* Socin. *reg. 343* Anton. Gom. *lege 53. Tauri, numero 36.* Molin. *de primog. lib. 4. cap. 4. num. 35.* Eſcobar *de ratiocin. cap. 14. num. 35.* Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſ. 51. numero 43.* Matienz. *l. 8 gloſſ. 4. tit. 11. lib. 5. noua Recop.* Anton Monach *Lucenſi deciſ. 25. numero 58.* Alex. Trentacinq. *var. reſol. libro 3. titulo de empt. & vendit. reſol. 1. numero 1.* Mart. *in votis nouiſſ. deciſione voto 127. numero 3.* Fontanel. *de pactis nupt. clauſ. 7 gloſſ. 3. part. 13. numero 27. tom. 2.* Rot. apud Cenc. *poſt tract. de cenſibus deciſ. 149. numero 1.*

12 In ead.gloss.ibi, *quod facit pro filio, cuius nomine pater emit libros*, &c. Regula est quòd filius non tenetur conferre libros à patre donatos, de qua & eius exornatione, vide Duen.*reg.222.limit.3.& reg.371.*Abb.*in cap.in præsentia, numero 56. de probat.* Afflict.*in cap.1.§.præterea, num.76. de prohibita feudi alienat.lib.3.feudor* Gregor.Lop.*l.3.verbo valdria, tit.4.part 5.*Anton.Gom.*l.29.Tauri,num.16.& 17.* Auendan *ibi gloss.3 num. 5.* & Menchac. *de success. resol.lib.2.§.19. num. 30.* Iul. Clar.*§.donatio, q. 8. num.6.*Kirchou.*tom.2.commun.opin.lib.6. tit.10.de collation.num.26 pag.31.*Horat.Luc.*de priuileg.scholar.priuil.22.*Rebuff. *in simili tract. priuil. 55.cum seqq.* Perez *l.8. tit.1.lib.1.Ordin pag.46.col. 2. vers. quæritur vlterius*, vbi septem conclusiones in hac materia facit, Matienz *l.3.gloss.2.num.3.tit.8.lib.5.noua Recop* Petr.Gilchen *ad auth.ex testamento, n.29. de*
13 *collationib.*Ioan.Garc.*de expensis,cap.4. n.6.* Anton. Amat.*in l si emancipati, de collation. num. 300.cum seqq.* vbi *num.315* limitat si magna inter fratres resultet inæqualitas, Menoch.*de præsumpt lib.3.q. 30. num.16.& de arbitrar. casu 131.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig.conuent.lib.13.tit.14.ex n.8.*D. Barbos.*in l.1.part.7.n.36.ff.soluto matrim.* Valasc. *de partit.c.13.n.159.cum seqq* Parlad.*differ. 50.§.4.n.40.*Pichard.*ad §.quadam actiones, in tract. de collat. bonorum art.3.n 60* Stephan.Gratian *discept. forens. c.50.a n 24.*Franc.à Sousa *in repet.§.actionum, part. 4.num.10.cum multis seqq. Instit.de actionib.* Molin. *de Iustitia tract 2.disp.239.in fine,*Mangil.*de imputat.q 30.n.15.*

14 Hinc etiam filius non tenetur conferre expensas, quas pater cum eo fecit in studiis, quas in dubio non animo credendi, sed ex debita pietate, & donandi animo videtur facere, ita Duen.*reg.87.* Auendan *d.l.29. Tauri gloss. 3.n.5.* Mendez à Castro *in l. cùm oporteat, de bonis quæ lib.num 173.*Matienz.*l.3. gloss.2.num.6.tit.8.lib.5.noua Recop* Parlad.*d. differ.50.§.4.num.3.*Ioan.Garc.*d.tract.de expens.c.4. n. 1.*Ayor. *de partit.part.2.q.13.n. 29. vers. primò item quarò,* Valasc *in simili tract.cap.13.n.151* D. Barbos *in d.l.1.ff.soluto matr.part.7.num.48.cum seqq.* Pichard.*in d.tract.de collat.bonorum art.3.n.54.* Franch à Sousa *in repet.de §.actionum,p.4.n.80.vers item si filio, & n.101.cum seqq.*

15 Amplia etsi filius non sit Doctor, Licentiatus, vel Aduocatus, nec studia compleuerit in vita patris, nam adhuc libros sibi à patre donatos conferre non tenetur, gloss.per text.*ibi in l.qua pater 50.ff.hoc tit.* Anton.Gom.*l.29.Tauri,n.16.cum seqq.* Duen. *reg. 371.*D.Barbos.*in d.l.1.part.7.n.35. 37.& 38.* Matienz.*d.gloss.2.num.5.* Franc. à Sousa *d. p. 4.n.107.* Stephan.Gratian.*discept.forens.tom.2 c.231.n 18.*

16 Et aduertas quòd emptio librorum nomine filij & traditio simul concurrere debent, ad hoc vt illi donati præsumantur, & non veniant conferendi ita vt ex sola librorum traditione donatio non præsumatur, nec ex sola emptione pro filio. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis, n.102.vers.ex quo,* Menoch.*d.lib.3.præs.30.n.22.*Pichard *d.art.3.n.60. vers. quæ tamen nostra gloss.* Franc.à Sousa *d. part. 4. n. 108.* Mangil.*de imput.q.30.a n.9.*Stephan. Gratian.*d cap.231.n.15.*

17 Limita primò si pater tempore quo expensas subministrauit, credendi animo facere, & non donandi fuerit protestatus, *l qua pater 50.ff hoc tit* Anton. Gom.*l.29.Tauri, n.16. vers. secundò limita,* Ioann. Garc. *d tr.cap 4.num.1.*Matienz.*l.13.gloss.2. num.6. tit.8.lib.5.noua Recop.*Ayora *de partit p.2. q.13.n.29.col.3.vers.fin.*Mendez à Castro *in l. cùm oportet, num.177.de bonis quæ liber.*Amat.*in d. l. si emancipati, de collation. n.305. 316.& 317.* Franc. à Sousa *d.part.4.num.105.* vbi quòd non præsumitur donare si expensas scripsit in libro suorum debitorum. Aluar. Valasc.*de partit.cap.13.num.164 vers. vel pater tempore,* vbi etiam quòd eo ipso colligitur animus credendi si pater expensas contulit in libris rationum, Intellige si ipso tempore, quo expensæ præstantur, & non ex interuallo, interuenit animus credendi, & non donandi, *l. illud 20. in fine de collat.* Anton.Gom.*d.l.29.Tauri, num.16.in fine, & n.17.* Mendez à Castro *in ead.l.cum oportet, num. 177.* Pichard.*in d.art.3.num.58.* asserentes ideo non nocere filio declarationem tempore mortis factam quòd animo credendi dedit. Quod quidem locum habere mihi videtur nisi filius studium non compleuerit, nam tunc ex interuallo poterit animum suum patefacere & filio nocebit, Anton. Gom. *d.l. 29. Tauri, numero 17 in fine,* Ayora *de partit.p.2.q.13. n. 29. col.4.vers.casu tamen quòd filius*, Mendez à Castro *in d.l.cum oportet, n.177. vers. quæ declaratio fieri debet.*

Limita secundò si filius habebat penes patrem bona materna, vel alia, quia tunc de illis pater ad istas causas videbitur expendere, & non de suo, ita per text.*in l fin.ff de petit.hæred.& in l.Nesennius, ff.de negot.gestis* resoluunt, Gregor.Lop.*l.5.gloss.6.tit. 15. part.6.*Anton.Gom *l.29. Tauri, num.16. vers. quod tamen limita, & intellige,* Ayora *d.q.3. num.29. vers. item limitatur,*Ioan.Garc. *d.tract. de expens. cap. 4. num.1* Matienz *l.3.glo.2.num.7. tit. 8. lib. 5. noua Recop.*Escobar *de ratiocin.cap.22.num.31.*Aluar. Valasc.*d.cap.13.num.164.vers.& primo.*Mangil.*de imputat.quæst.30.vers. vbi verò, & quæst.32. num. 6.* Franc.à Sousa *d.part.4.n.105.* Etsi bona huiusmodi apud patrem existentia non consistant in pecunia numerata, sed in bonis immobilibus, Anton. Gom. *d.l.16.vers aduerte,* Ioan.Garc *d.c.4.vers.quod est verum,* Ayora *d.num.29.vers.est tamen aduertendum.* Quamuis contrarium huius limitationis, immo quòd etsi habeant bona filij pater non præsumatur animo compensandi expendisse, resoluunt Menoch. *de præsumpt.lib.3 præs.30.n.19.*D.Barbos.*in dict. l.1. ff soluto matr.p.7.n.28* Stephan.Gratian. *dict. cap. 231. num 10.* 18

Limita tertiò si filius in studio negligenter se gessit, & à patre præstita in malos vsus erogauit, nam datio patris habet tacitam conditionem si filius proficiat, & in optimos vsus expendat, & sic tanquam causa non sequuta repetitioni erit locus, ita Auendan *resp.17.n.2.*Ioan.Garc.*d.c 4 n.3.*Aluar. Valasc. *d.c.13.n.164.vers & tandem.*Matienz.*l 3. gloss.2.n.6.tit.8 lib.5.noua Recop* D.Barbos.*in d l.1.p 7.n 64. vers.vnde dixit,*Pichard.*d.art.3.n.59.*Franc. à Sousa *d.p 4.n.105.* 19

Duo in hac materia sunt aduertenda, vnum quòd si libri conferantur, sufficiet conferre eorum æstimationem, habito respectu ad tempus collationis, Anton Gom.*d l.29.num.17.* Aluar. Valasc *d.cap. 13. num.166.*Card.Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.13.tit 14. num.11* vbi tenet quòd in casibus, in quibus non præsumitur facta donatio, & filius tenetur libros in commune conferre, tunc iudex debet eos in eius portione imputare ne aliquod detrimentum patiatur propter singularem affectionem, & memoriam localem, quam illis habere consueuit. Alterum quòd in casibus, quibus expensæ factæ in studio conferendæ sunt, detrahi in primis debet quòd filius in domo patris in alimentis potuisset expendere, ita Perez *l.1.titul.10.lib.1.Ordin. pag.383.* 20 21

Duen.

Duen. *reg.* 222. *limit.* 2. *ad fin.* Anton. Gom. *d. l.* 29. *Tauri, num.* 17. *verſ. vnum tamen eſt*, Auendan. *dict. reſp.* 27. *num.* 2. *ad finem*, Ayora *d. part.* 3. *quæſt.* 23. *num.* 29. *col.* 4. Matienz. *d. l.* 3. *gloſſ.* 2. *num.* 6. Anton. amat. *in dict. l. ſi emancipati, num.* 322. Pichard. *d. art.* 3. *num.* 59. Franc. à Souſa *d. part.* 4. *num.* 105. Aluar. Valaſc. *d. cap.* 13. *num.* 165. Mangil. *de imput. quæſt.* 32. *n.* 2.

22 Verùm autem hæc donatio librorum, vel alia facta filio cauſâ ſtudij poſſit à patre reuocari? Negatiuam partem tuentur Gom. Arias *in l.* 17. *Tauri, num* 34. Ciſuentes *d. l. limit.* 3. Palac. Rub. *n.* 67. Caſtill. *verbo ſemeiante*, Segura *in l. vnum ex familia*, §. *ſed. ſi fundum, n.* 128. & 151. *ff. de legat.* 2. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 245. *n.* 9. cuius contrariū ſequuntur Tell. *in d. l.* 17. *n.* 113. Auendan *l.* 44. *Tauri gloſſ.* 15. *n.* 6. Sed quælibet opinio facile ad

23 concordiam reduci poteſt, vt ſcilicet prima procedat in bonis neceſſariis ad alimenta, & ad diſcendum: ſecunda in donatione bonorum, quæ ad ſtudium neceſſaria non ſunt, ita Azeued. *l.* 1. *n.* 45. & 46. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua Recop.* Morquech *in tract. de diuiſione bonorum, lib.* 3. *c.* 6. *n.* 89.

24 In ead. gloſſ. ibi, *ſed hic*, &c Notatur ad hoc quòd donatio quàm facit pater filio, ad ſui confirmationem non requirit aditionem hæreditatis, vt per Palar. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor.* §. 69. *n.* 2. *in fine*, Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo libertis, num.* 222. *verſ. tertiò*, Hippol. *ſing.* 63. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *c.* 4. *n.* 16. *col.* 3. *in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Res ex hæreditate ſubtractæ repetuntur familiæ erciſcundæ iudicio, & n. 2 intellige vt n. 3.*

L. Incerti iuris. XIX.

Idem AA. & CC. *Lyſicrati.*

1 Res hæreditate ſubtractæ iudicio familiæ erciſcundæ repetuntur. Colliguntex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Ayor. *de partitione, part.* 1. *cap.* 3. *num.* 37. vbi intelligit de re ſubtracta, vel deteriorata poſt mor-

3 tem defuncti addens quòd ſi ante mortem patris, vel defuncti, id factum eſſet, non veniet in hoc iudicio diuiſorio, ſed alio iudicio ordinario agendum eſſet, Aluar Valaſc. *in ſimili tractat. de partition. cap.* 8. *num.* 56.

SVMMARIVM.

1 *Res ſi communi nomine diſtrahitur, communi nomine pretium venit in actione mandati, vel negotiorum geſtorum; ſi verò proprio nomine, venit in petitionem hæreditatis.*

2 *Fratres præſentes quando hæreditatem diuiſerunt, & partes ſuas vendiderunt, poterit frater, qui abſens fuit, & diuiſioni non conſenſit, in iudicio fam. erciſcundæ partem pretij rerum venditarum à fratribus petere.*

3 *Vendens rem alienam, ſemper nomine alieno vendere creditur.*

L. In familiæ. XX.

Idem AA. & CC. *Paciuela.*

Si res communi nomine diſtrahitur, communi nomine pretium venit in actione mandati, vel negotiorum geſtorum; ſi verò proprio nomine, venit in petitionem hæreditatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.* 1

Vide Morquech. *in tract. de diuiſione bonorum, lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 45. *cum ſeqq.* vbi citato hoc text. ait quòd quando fratres præſentes hæreditatem diuiſerunt, ſi partes ſuas diuiſas vendiderunt, poterit alius frater, qui abſens fuit, & diuiſioni non conſenſit, in iudicio familiæ erciſcundæ partem pretij rerum venditarum à fratribus petere, & *num.* 46. ſubdit quòd ſi commodè expediti poterant, & communi nomine vendiderunt, actione negotiorum geſtorum pretium communicatur, & diuidendum erit: Cabed *Luſit. deciſ.* 146. *n.* 3. *part.* 1. ad hoc quòd vbi hæreditas iacet indiuiſa, ſi hæres ſuo nomine rem aliquam hæreditariam alienat, non reuocatur alienatio, etiamſi alij hæredes non conſenſerint, ſed repetitur pretium ab eo vt conferat inter hæredes diuidendum. 2

Notat hîc Bartol. quòd vendens rem alienam ſemper nomine alieno cenſetur vendere, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloſſ.* 2. *n.* 20. 3

SVMMARIVM.

1 *In Rebus à patre diuiſis iudex patris voluntatem inter liberos ſequetur; vbi verò non apparent à patre diuiſa, iuris ordinem attendet.*

2 *de Diuiſione à parente facienda inter liberos, remiſſiuè.*

3 *in Diuidendo voluntas teſtatoris non ſolùm expreſſa, ſed & coniecturata, ſequenda eſt.*

4 *Diuiſio bonorum communium quando facta fuit ab ipſomet teſtatore, qui in bonis hæredes fecit, cohæres non tenetur cohæredi pro re euicta, quam quidem ob conditionis euentum tenetur reſtituere.*

L. Si cogitatione. XXI.

Iidem AA. & CC. *Fortunato.*

In rebus à patre diuiſis iudex patris voluntatem inter liberos ſequetur, vbi res non diuiſæ à patre apparent, iuris ordinem iudex attendet. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupr. hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 181. 1

De diuiſione à parente inter liberos facienda, vide latè Aluar. Valaſc. *in tract. de partition. c.* 21. *per tot.* Morq. *in tract. de diuiſione bonorum, lib.* 4. *cap.* 3. 2

Ex hoc text. colligit Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampliat.* 11 *n.* 20. *verſ. ad propoſitum*, quòd iudex in diuidendo debet ſequi voluntatē teſtatoris nō ſolùm expreſſam, ſed coniecturatā. 3

In gloſſ. *Voluntatem, pen.* ibi, & *nota quòd pro huiuſmodi diuiſione non agitur de euictione*, &c. Notatur ad hoc quòd quando diuiſio bonorum communium facta fuit ab ipſomet teſtatore, qui in bonis ſuis hæredes fecit, cohæres non tenetur cohæredi pro re euicta, quam quidem ob conditionis euentum tenetur reſtituere, vt per Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 118. *num.* 2. 4

SVM

SVMMARIVM.

1 *Errore cohæredum alteri non acquiritur dominium.*
2 *Possidens rem alienam sine titulo, domino etiam sciente & patiente, non acquirit dominium.*
3 *Actio familiæ ercifcundæ, an & quo tempore præscribatur iuri agendi ad diuidendum rem communem familiæ ercifcundæ, aut communi diuidendo actione, remissiuè.*

L. Seruum. XXII.

Iidem AA. & CC. Dionysio.

1 2 ERrore cohæredum alteri non acquiritur dominium. Item possidens rem alienam sine titulo, domino etiam sciente & patiente dominium non acquirit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.*

3 An & quo tempore præscribatur actio familiæ ercifcundæ, seu præscribatur iuri agendi ad diuidendum rem communem familiæ ercifcundæ, aut communi diuidundo actione? vide Ayoram *in tract. de partition. p. 3. q. 30. num. 106.* vbi per hunc text. tenet quòd hæc actio non præscribitur longo tempore decem vel viginti annorum, sed triginta annis, cum is, qui possidet rem communem, non habeat titulum in actione reali, quæ continetur in mixta actione familiæ ercifcundæ, vel communi diuidundo, & intelligit procedere quando socius possidebat nomine suo tantùm, credens rem esse diuisam, vel suam bona fide ex aliqua iusta causa, secus si socius possidebat communi nomine suo, & cohæredis, vel socij, quia tunc nullo tempore præscribit: & *num. 111.* subdit tunc esse necessariam præscriptionem triginta annorum, quando cohæres, aut socius defenditur præscriptione temporis lapsi, sed si allegaret, & prætenderet factam fuisse diuisionem, & pro diuiso possedisse illam rem, aut res, de quibus petitur diuisio, & cohæres possedisset alias res hæreditarias pro diuiso, tunc ex sola possessione decem annorum præsumetur facta diuisio, & hoc tempore lapso defendetur à diuisione petita, per gloss. *verbo si maior, in l. si maior, communi diuid.* latè etiam hanc eandem materiam pertractat Aluar. Valasc. *in simili tract. de partitionibus c. 38. per tot.*

L. Licet pactio. XXIII.

Iidem AA. & CC. Hermogeni.

1 PActum cohæredum non præiudicat creditoribus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Fideicommissum vniuersale adueniente conditione restituendum, quarta priùs deducta, & n. 2.*
3 *Intellectus diuinatorius in dotis causa vitandus est.*

L. Filium quem. XXIV.

Iidem AA. & CC. Socrati.

1 FIdeicommissum vniuersale conditione adueniente restituendum, quarta priùs deducta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol. 70.* Giphan. *tom. 1. pag. 185.* & *tom. 7. reper.* Petrus Mathesilan. Vincent. à Sala, Lancell. Politus, Hieron. Torniellus, & Ioan. Corrasius.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt, & pro illius intellectu ac conciliatione *cum l. in quartam, ff. ad leg. falcidiam*, multa cumulant Alciat. *lib. 6. paradox. c. 5.* Vacon. à Vacuna *iuris ciuilis declarat. lib. 4. declar. 59.* Bereng. Fernandez *in l. in quartam, ff. ad leg. falcid. cap. 4. n. 40.* Fachinæ. *controuers. lib. 7. cap. 70.* Alphan. *collect. 342.* Iul. Pac. *lib. 6. enant. 51* Turret. *in tract. de effectib. clausul. codicill. q. 114. n. 3.* Charond *lib. 2. verisim. c. 4. fol. mihi 119. verso,* Corral. *lib. 2. miscel. c. 17.* Duaren. *lib. 2. disput. anniuers. c. 10* Conti. *lib. 1. disput. subcess. cap. 15.* H[illegible]oman. *lib. 2. var. disput. cap. 3. & lib. 9. cap. 5. & lib. [illegible] cap. 5. & 7.* Ventid. Tamberlan *in suo iuris Dialogo in d. l. in quartam,* M. Ant. Delri. *in suis miscel. ad hanc l. & ad d. l. in quartam,* Anton. Fab. *lib. 6. coniect. iuris c. 4. & 5* Nicol à Salis *in suis fiscelmentis iuris ciuilis, pag. mihi 247.* Lotiot. *in suis axiomat. ex tract. legatorum, axiom. 22. cum sequentib.* Menoch. *de arbitr. casu 164.*

In gloss. *Hæreditaria* ibi, *sed hoc refugium est mi-* 3
serorum, &c. Limitant in causa dotis quòd intellectus diuinatorius est vitandus Paul. de Castro *in l. 2. n. 2 ff. soluto matr.* Surd *d. decis. 298. n. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Repudians hæreditatem non tenetur ad collationem, & num. 2.*
3 *Filius, vel descendens, qui vult se abstinere, vel renuntiari successioni patris, vel matris, vel ascendentis, non tenetur conferre, sed potest retinere quod est sibi datum.*
4 *Filius non tenetur conferre sibi donata à patre in eius vita.*

L. Ex causa. XXV.

Iidem AA. & CC. Diocli.

REpudians hæreditatem non tenetur ad colla- 1
tionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Cuiac. *lib. 17. obseru. 33.* Anton. Gom. *leg. 29. Tauri, numero 32. in princip.* vbi quòd filius, vel des- 3
cendens, qui vult se abstinere, vel renuntiare successioni patris, vel matris, vel ascendentis, non tenetur conferre, sed potest retinere quod est sibi datum, & antea *num. 5. vers. verum tamen*, subdit per
hunc text. filium non teneri conferre sibi donata à 4
patre in eius vita, quia non succedit titulo vniuersali, sed particulari.

SVMMARIVM.

1 *Diuisio, vel dispositio etiam imperfectè facta à patre valet inter liberos, & n. 2.*
3 *Liberi, non verò extranei capiunt legata ex testamento minus solemni.*
4 *Testamentum inter liberos eandem contineat solemnitatem, quam inter extraneos.*
5 *Testamentum inter liberos minus solemniter factum valet, etsi non fuerint æqualiter instituti.*

6 *Testa*

6 *Teſtamentum imperfectum inter liberos ratione voluntatis non magis valet, quàm inter extraneos.*

7 *ex Actu nullo, ſicut ex valido declaratur voluntas.*

8 *Teſtamentum imperfectum ratione ſolemnitatis inter liberos etiam emancipatos valet. & inter liberos gradus vlterioris, num. 9. ſiue deſcendant ex filio, ſiue ex filia, num. 10. & inter liberos excluſos per ſtatutum à ſucceſſione ab inteſtato, num. 11. item inter filias cùm renuntiarunt ſucceſſioni, num. 12. ſimiliter inter legitimatos, n. 13. & denique inter naturales non legitimatos in eo quod capere poſſunt à patre, vel matre, n. 14. diſtinguitur inter patrem, & matrem, n. 15. & limitatur opinio, n. 16.*

17 *Teſtamentum cœptum inter liberos ſufficienti numero teſtium, & ſolemnitate legitima, non tamen perfectum mortis præuentione, valet in dubio ſi non conſtiterit quòd teſtator vlteriùs volebat procedere.*

18 *Teſtamentum minus ſolemne inter liberos valet quoad ipſos liberos tantùm, non verò quoad extraneos, principaliter cum ipſis liberis ſimul heredes inſtitutos, vel admiſſos.*

19 *Teſtamentum inter liberos quibuſcunque indiciis probari poteſt. modò duobus comprobetur teſtibus, n. 20. ſi nutu factum quid, n. 21.*

22 *Teſtamentum imperfectum defectu voluntatis etiam inter liberos non valet.*

23 *Melioratio à patre facta vni ex filijs in teſtamento imperfecto ratione voluntatis, an & quando valeat.*

24 *Indicium quodlibet duobus probatur teſtibus.*

L. Inter omnes. XXVI. & vlt.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Baſſum P.P.*

1 Diuiſio, vel diſpoſitio etiam imperfectè à patre facta valet inter liberos Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 7. tit. 1. part. 6. vbi gloſſ. 4. & 5. & l. 5. tit. 8. p. 6. vbi gloſſ. 7.* Socin. iun *conſ. 147. num. 33. vol 2.* Boër. *deciſ. 240. à princip* Marc. Anton. *in princip. Inſtit. de teſtam. num. 32.* Paul. Montan. *in tract. de tutel. cap. 8. num. 14.* Emman. à Coſta *in l Gallus, §. & quid ſi tantum, p. 1. num 4;* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 12. num. 25.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 6. tit. 2. per tot.* Menoch. *de præſumpt. lib. 4 præſ. 7. & 9. & 19. num. 11.* Tiraq. *de iure primogen. q. 4 num. 4.* vbi intelligit ſi pater æqualiter inter fi-
3 lios diſponat. & *in l. ſi vnquam, verb. libertis, n. 103. de reuoc. donat.* vbi ait quòd liberi, non verò extranei, capiunt legata ex teſtamentum minus ſolemni, Valaſc. *conſult. 23. num 4.* vbi quòd ſufficit diſponere inter liberos per quemcunque modum ſcripturæ, & quæcunque verba, vel indicia, Morquech *in tract. de diuiſione bonor. lib. 4. c. 8. n. 3.* vbi *n. 4.*
4 ſubdit de iure Regio Hiſpanor per *l. 3. Tauri.* teſtamentum inter liberos debere continere eandem ſo-
5 lemnitatem quam inter extraneos. latè Franciſc de Barry *de ſucceſſ. teſtati ac inteſtati lib. 1. tit. 3. per tot.* vbi *num. 5.* reſoluit teſtamentum factum inter
6 liberos minus ſolemniter, valere etſi non fuerint æqualiter inſtituti, & *num 12.* quòd teſtamentum imperfectum inter liberos ratione voluntatis non magis valet quàm inter extraneos. latè Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 128.*
7 Solet allegari hic text. ad hoc quòd ex actu nullo voluntas ſicut ex valido declaratur, vt per Crauet. *conſ. 113. n. 6.* Bec. *conſ. 76. n. 22.* Menoch. *de arbit. caſu. 131. n. 30.* Surd. *de aliment. tit. 9. q. 25. n. 92.*

Vel emancipatos, &c. Notatur ad hoc quod te- 8
ſtamentum imperfectum ratione ſolemnitatis inter liberos etiam emancipatos valet, vt per Ant. Gom. *l. 3. Tauri num. 54. verſ. ſecundo.* Obtinet etiam in- 9
ter liberos vlterioris gradus, Clar. *§. teſtamentum q. 12.* ſiue ex filio, ſiue ex filia deſcendant, Menchac. *de ſucceſſ. creat. lib. 3. §. 21. n. 82.* Craſſ. *§. teſtamen-* 10
tum. q. 15. num. 5. Molin. *d. diſp. 128. num. 3.* & inter liberos excluſos per ſtatutum à ſucceſſione ab inte-
ſtato, Clar. *d. q. 12.* Mench. *d. §. 21. num. 52.* Sim. de 11
Prætis *de interp. vltim. voluntat lib. 4 interp. 3. dub. 2. n. 20.* Menoch *remed. 4. adipiſc. num. 321. & 326.* Item inter filias, quæ renuntiauerunt ſucceſſioni,
Craſſ. *dict. q. 15. num. 3.* Similiter inter legitimatos, 12
Clar. *d. q. 12.* Menchac *d. § 21, num. 56.* Petr. Greg. 13
ſyntagm iuris p. 3. lib. 42. cap. 5. num. Gail. *lib. 2. obſer. 112. num. 21.* Fachinæ. *controuerſ. lib. 4. cap. 3.* Cardin. Mantic. *d. lib. 6 tit. 2. num. 24.* Et denique inter naturales non legitimatos in eo quod capere
poſſunt à patre, vel matre, ſecundùm Anton. Gom 4
d. l. 3. Tauri num. 54. in princip verſ tertio, Molin. *dict. diſp. 128. num. 4.* Sed communis opinio diſtinguit inter patrem & matrem, & vult teſtamentum
patris imperfectum non valere, illud verò matris 5
ſic, de quo Clar. *d. q. 12* Menchac. *d. §. 21. n. 53.* Gail. *d. lib. 2. obſeru. 112. n. 18.* Capicol. *de ſucceſſ. ab inteſtato lib. 1. num. 86* Andr. Fachinæ. *d. cap. 3.* Craſſ. *d. q. 15. & §. inſtitutio q. 7. num. 4.* Surd. *deciſ. 95.* Cæterùm quidam hanc communem opinionem limitant vt procedat ſi pater legitimos filios habeat; & deinde iſti volunt, vt patris teſtamentum imperfe-
ctum valeat inter liberos naturales ſi careat legiti- 16
mis, quam ſententiam ſequitur Boër *deciſ. 150. n. 12.* vbi id reſtringit in ſpuriis, licèt pater careat legitimis, quod ſecus eſt in matre, niſi illa ſit illuſtris, vel filius natus ſit ex damnato coitu, ſiue mater ſit illuſtris, ſiue non, vt obſeruant Clar. *d. q. 12.* Menchac. *dict. §. n. 55.* Craſſ. *d. q. 15.*

Siue cœptum, neque impletum teſtamentum, &c.] 7
Notatur ad hoc quòd ſi quis cœpit facere inter liberos teſtamentum ſufficienti numero teſtium & ſolemnitate legitima, tamen non potuit perficere, nec conſummare morte præuentus, valet in dubio, ſi non conſtiterit quòd teſtator vlteriùs volebat procedere, vt per Anton. Gom *d. l. 3 Tauri n. 18.* Boer. *deciſ. 240. num. 5.* Tiraq. *de pia cauſa, priuil. 7. n. 2* Burg. de Paz *conſ. 1 n 1.* Vnde ſi pater inſtituit filios hæredes. & vni ex filiis meliorationem fecit, & cùm vellet plura legata facere mortem obiit, melioratio non valet, vt per Clar. *§. Teſtamentum, q. 9. n. 2.* Morquech *d. tract. de diuiſ bonor. lib. 4. cap 8. n. 2. verſ. vtrumque;* quicquid teneat Ayora *de partition. p. 3. q. 24 n. 70. cum ſeqq.*

Notatur ad hoc quòd teſtamentum inter libe- 8
ros minus ſolemne valet quoad ipſos liberos tantùm, non verò quoad extraneos, principaliter cum ipſis liberis ſimul hæredes inſtitutos. vel admiſſos, vt per Cou. *in cap. relatum el 1. n. 3. de teſtam.* Menchac. *de ſucceſſ. creat. lib. 3. §. 21. n. 120. & §. 22. in princ.* Craſſ *in §. teſtamentum, q 6* Franc. de Barry *de ſucceſſion. teſtati ac inteſtati lib. 1. tit. 3 n. 6.*

Vel indicijs, &c.] Notatur ad hoc quòd teſtamen- 19
tum inter liberos quibuſcunque indiciis probari poteſt. vt per Card. Mantic. *de coniecturis vltim voluntat. lib 6. tit. 2. num. 2.* vbi tamen intelligit dummo- 20
do duobus teſtibus comprobetur. Tiraq *de pia cauſa priuil. 4. in fine.*

21 An autem nutu factum valeat: vide Tiraq. *de pia causa, priuil.* 8. *vers. sed prima*, Clar. *in* §. *testamentum, q.* 8. Card Mantic. *d. lib.* 6. *tit.* 6. *n.* 4. Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 19. *n.* 12. Franc. de Barry *d. lib.* 1. *tit.* 3. *n.* 4. *in princip.*

22 In gloss. *Neque impleratum*, ibi, *quantum ad solemnitatem, sed bene completum quoad voluntatem.* Notatur ad hoc quòd testamentum imperfectum defectu voluntatis etiam inter liberos non valet, vt per Menchac. *de success. creat. lib.* 3. §. 22. *n.* 6. Padil. *in l. ex testamento, n.* 8. *de fideicom.* Anton. Gom. *d. l. Tauri, n.* 106. Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, super declar. legis Regni quæst.* 4. *à num.* 1. Aluar. Valasc. *consult.* 74. *n. vlt.* Molin. *d. disp.* 118. *n.* 6. Morquech *d. tract. de diuis. bonor. lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 2. & 3. vbi resoluit meliorationem à patre factam vni ex filiis in testamento imperfecto ratione voluntatis non valere, nisi huiusmodi melioratio, siue bonorum diuisio esset æqualis, quia tunc valeret.

23

24 In gloss. *Vel indiciis*, ibi, *dummodo tamen duobus testibus probatur*, &c. Notatur ad hoc quòd quodlibet iudicium probatur per duos testes, vt per Corras. *in l. quamuis, num.* 10. *de impuberum & aliis*, Hippol. de Marcil. *sing.* 476. & *in l.* 1. §. *idem Cornelio, n.* 2. *ff. de quæstion.* & *in l. de minore*, §. *plurium, num.* 10. & *in l. vnius*, §. *testes, n.* 2. & *in l. fin. n.* 12. & 13. *ff. de quæst.* & *cons.* 8. *num.* 9. & *cons.* 12. *n.* 16. & *cons.* 15. *n.* 13. & *cons.* 20. *n.* 44. & *cons.* 22. *num.* 12. & *cons.* 51. *num.* 5. & *cons.* 52. *num.* 29. & *cons.* 59. *num.* 6. & *cons.* 72. *num.* 10. & *cons.* 88. *num.* 15. & *cons.* 130. *num.* 33. Afflict. *decis.* 364. *num.* 3. *cum seqq.* Anton. Gom. *tom.* 1. *var. cap.* 5. *num.* 24. *col.* 3. & *tom.* 3. *cap.* 13. *num.* 18. Clar. *lib.* 5. *fin. quæst.* 22. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 9. *num.* 1. Ranchin. *p.* 5. *concl.* 46. Mascard. *de probat. concl.* 22. & *concl.* 347. *n.* 19. & *concl.* 379. & *concl.* 894. *n.* 1. & *concl.* 1223. *num.* 37. *cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præs.* 51. *n.* 3. Perez *l.* 8. *tit.* 15. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 360. Valasc. *consult.* 154. *n.* 21.

SVMMARIVM.

1 *Scripturam imperfectam à patre, aut hæredibus, inter quos debet diuidi hæreditas, subscriptam, seruabunt hæredes, & n.* 2.

3 *Testamentum in scriptis conditum inter liberos cum duobus testibus vt sit validum, necesse, vt subscribatur à testatore, vel liberis in eo restitutis.*

4 *Subscribens scripturam ab altero scriptam, præsumitur illam approbasse.*

AVTH. Si modò.

1 Scripturam imperfectam à patre, aut hæredibus inter quos debet diuidi hæreditas, subscriptam, hæredes seruabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Tiraq. *de pia causa priuil.* 4. Molin. *de Instit. tom.* 1 *tract.* 2. *disp.* 128. *n.* 1. *vers. obserua tamen*, vbi hîc probari asserit, vt testamentum in scriptis conditum inter liberos cum duobus testibus sit validum, necessarium vt subscribatur à testatore, vel à liberis in eo institutis.

3

4 *Liberorum subscriptio.*] Notatur ad hoc quòd supscribens scripturam ab altero scriptam præsumitur illam approbasse, vt per Hippol. *in rubr. de probat. num.* 75. Anton. Gabr. *commun. lib.* 1 *tit. de præsumpt. concl.* 3. *n.* 1. latè Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 66. *n.* 7. *cum sequentib.*

Communi diuidundo.

TIT. XXXVII.

IVDICIO familiæ erciscundæ rectè subiicitur iudicium communi diuidundo: quoniam vt illo diuiditur vniuersitas, idest, tota hæreditas, ita hoc diuiduntur res singulæ. Vide Bart. Aloys. Leo, Sebast. Næui. Item Cuiac Pac. & VVesemb.

De materia tit. Bellacomb. *commun. opin. tom.* 1. *lib.* 3. *tit.* 24. Soar. de Paz *in pract. tom.* 3. *c.* 1. § 7. Morquech *in tract. de diuis. bonorum, lib.* 1. *c.* 3. *cum seqq.* & *lib.* 4. *cap.* 1. *cum seqq.* Aluar. Valasc. *de partit. cap.* 12. *cum seqq.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 552.

SVMMARIVM.

1 *Actio communi diuidundo datur contra singularem successorem, & n.* 2.

3 *Pars rei communis non potest vendi extraneo intentato iudicio communi diuidundo, nisi de voluntate omnium sociorum.*

4 *de Re vna tantùm diuidenda vbi agitur, si patiatur commodam diuisionem, tunc per regiones, & partes æquales, vel prout quenquam hæredum contigerit, diuidi debet, quid autem si non patitur commodam diuisionem, n.* 5.

6 *Res quando non potest commodè diuidi sine iniuria, & partes contendant rem sibi adiudicari, tunc iudex debet aperire licitationẽ, & totã dabit socio plus licitanti. quid si nullus sociorũ voluerit licitari, vel omnes idẽ offerant pretium, nec inter se conueniãt, cui potius res tota adiudicetur, n.* 7.

8 *Æstimatio totius rei non per partes, sed integraliter fieri debet.*

L. Frater tuus. I.

Imp. ANTONINVS A. *Lucano.*

Actio communi diuidundo datur contra singularem successorem. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet Angel. Bald. Castren. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 55. *tit.* 5. *part.* 5. vbi statuitur vt non possit rei communis pars vendi extraneo intentato iudicio communi diuidundo, nisi de sociorum omnium voluntate, Ias. *in* §. *quadam num.* 59. *Instit. de actionib.* Et notatur ad hoc quòd si de vna re tantùm diuidenda agatur, si patiatur commodam diuisionem, tunc per regiones, & partes æquales, vel prout quemquam hæredum contigerit, diuidi debet, vt per Bart. *in l. stipulationes, num.* 18 *prope fin. ff. de verborum obligat.* Greg. Lop. *l.* 10. *tit.* 15. *part.* 6. Tiraq. *de iure primog. q.* 60. *n.* 16 Nau. *de redditib. ecclesiast. q.* 1. §. 51. *in princip.* latè Aluar. Valasc. 2 3 4

in

5 *in tract.de partit.cap.22.à num.6.vbi num.7.* aduertit quòd quando res non patitur commodam diuisionem, permittitur iudici alteri cohæredum rem totam adiudicare,atque eundem alteri æstimatione iusta rei facta per æstimatores adinuicem condemnare;& sic quando subest iusta causa, putà difficultas diuisionis, potest iudex facere iustam adiudicationem totius rei vni, aliàs hoc facere non potest.

6 *Aut vniuersum prædium si licitatione viceris,&c.*] Aduerte quòd quando res non potest commodè diuidi sine iniuria,& partes contendant, vnusquisque rem sibi adiudicari, tunc iudex debet aperire licitationem, & socio plus licitanti dabit totam, vt per Gasp.Caballin.*milleloq.*817. Antonin. Tepat *variar. sent.tom.1.tit.*552.*cap.9.in princ.*Aluar.Valasc. *dict. cap.22.num.9.*vbi subdit hunc text. suppleri & declarari debere per alium *in l. ad officium,in vers.ad licitationem,infr.hoc eod.tit.*vt videlicet priùs admittatur licitatio inter ipsos socios,seu cohæredes, & al-

7 teri socio plus licitanti res tota adiudicetur;quòd si nullus ex sociis voluerit licitari, vel omnes idem pretium offerunt, nec inter se conueniant, cui potiùs res tota adiudicetur, tunc extraneus licitator admittendus est; vel etiam si contingat quòd qui plus licitatur, non offert adhuc iustum rei pretium, & alter socius se non sufficere ad iustum pretium ob paupertatem fortè asserat,tunc enim etiam admittetur extraneus licitator,vt expressè disponitur *in d. l. ad officium*, vbi dicimus.

8 In gloss. *Parte pretij* 2. ibi, *imò totus fundus æstimatur*, &c. Notatur ad hoc quòd æstimatio totius rei non per partes, sed integraliter fieri debet, nam per partes minuitur valor rei, vt per Tiraq. *de retract.lig.§.23 gloss.1.num.17.*Roland.*cons.71. num.16. vol.3* Pinel.*in l.2.de rescind.vend.p.3.cap.4.num.36.* Menoch.*cons.358.num.29.& 30.* Surd. *decis.* 155. *num.4.cum seqq.*Ioann.Garciam *de expens. cap.* 24. *numero* 6.

SVMMARIVM.

1 *Possessionem nactus iure pignoris, familiæ erciscundæ iudicio conuenitur,& num.2.*

3 *Societas præsumitur contracta,si conuentum sit inter aliquos,vt communi nomine quid ematur.*

4 *Bona fuisse communia,per instrumentum diuisionis probari poterit.*

5 *Æqualitas in bonis diuidendis non solùm quoad numerum consideranda est,sed etiam quoad valorem & æstimationem bonitatis rerum diuisarum.*

L. Si Probatum. II.

Imp. ALEXANDER A. *Auito militi.*

1 POssessionem qui nactus est iure pignoris, familiæ erciscundæ iudicio conuenitur, Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1 num. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text desumunt Neguzant.*de pignorib.p.2. membr.3. num. 40. & 41.*Valasc.*in tract. de partitionib.cap.2. num.* 34. vbi dicit hîc referri quòd frater vineas communes pignori dedit, & tradidit cuidam creditori; & tamen ait text quòd licèt hypotheca pro parte fratris non valuerit,& illi sit restitutio suæ partis facienda cum fructibus, poterit tamen creditor, qui reperitur in possessione, prouocari ad diuisionem, in qua iudex procedet diuidendo; vel per licitationem prout æquitas iudicantis dictauerit, vnde ipse Valasc. resoluit huiusmodi actiones familiæ erciscundæ dari etiam contra tertios,per rei possessores, quoniam mixtæ sunt tam in rem, quàm in personam.

Notatur ad hoc quòd si conuentum sit inter ali- 3 quos,vt communi nomine aliquid ematur, societas præsumitur contracta,vt per Tiber.Decian. *cons.97. n.33.vol.2.*Mascard.*de probat.concl.*1309.aliàs 1315. *num.* 10.

Notatur etiam ad hoc quòd bona fuisse commu- 4 nia probari per instrumentum diuisionis poterit, nam alioquin non fuissent diuisa, vt per Mascard.*de probat.concl.* 218.

Idem Præses prouinciæ,&c. Notatur ad hoc quòd 5 non solùm quoad numerum æqualitas in diuidendis bonis considerari debet, sed etiam quoad valorem & æstimationem bonitatis rerum diuisarum, aliàs non diceretur æqualiter fieri si vni meliores res, & fertiliores hæreditatis darentur, & alteri steriles & infertiles,vt per Boër. *decis.46. n.7.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex diuisionem instituet per assignationem partium,& possessionum diuersarum, & num.2.*

3 *Filio non est assignanda legitima in singulis rebus patris,sed in vna, vel duabus arbitrio boni viri.*

4 *Pretium ab æstimatoribus in rebus diuidendis taxatum potest quilibet ex cohæredibus illud offerendo augere,vel augendo taxationem petere.*

5 *Castrum vni adiudicatum, si sit maioris valoris quàm alterum,ad officium iudicis spectat alterum alteri ad certam pecuniam dandam condemnare.*

6 *de Arbitris,siue æstimatoribus bonorum,& partitoribus,remissiuè.*

7 *in Iudicio diuisorio familiæ erciscundæ totum pendet ab officio iudicis,& eius arbitrio,& n.10.11.*

8 *Res diuidua quæ.*

9 *Res diuidua & indiuidua differunt.*

12 *Licitator extraneus an & quando audiendus sit.*

L. Ad officium. III.

Idem A. Verecundiano.

IVdex diuisionem instituet per assignationem par- 1 tium & possessionum diuersarum. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc.tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2 munt,pluraque circa illius materiam tradunt *l.4.ff. fin.tit. 15. part. 6.* vbi statuitur quod iudex tenetur interponere vices suas inter cohæredes discordantes adinuicem, vt commodè, & sine damno fiat diuisio,vbi Gregor.Lopez *gloss.4 per tot.*Roder Xuar. *in repet.l.quoniam in prioribus,ampl.11. n. 9.in fine.* vbi quòd iudex debet diuidere. Tumagiol. *in l.in quartam, num. 296.ff. ad leg. falcid.* Anton. Gabr. 3 *comm lib.6 tit.de legitima,concl.3.*vbi quod filio non est assignanda legitima in singulis rebus patris, sed in vna,vel duabus arbitrio boni viri,Ayora *de partitionib.p.1.cap. 1.à num.11.* Morquech. *de diuisione bonorum,lib.4 cap. 4. num 16.* vbi per hunc text. 4 tenet quòd pretium ab æstimatoribus in rebus diuidendis taxatum potest quilibet ex cohæredibus illud offerendo augere, vel augendo taxationem petere quòd talis res ab æstimatoribus taxata ipsi pro tanto

tanto pluri adiudicetur, & *cap. 5 num. 5.* tenet quòd si castrum quod vni adiudicatur, sit maioris valoris quàm alterum, ad officium iudicis spectat alterum alteri ad certam pecuniam dandam condemnare, & *lib. 2. cap. 10. à n. 3.* idem dicit.

6 *Ad officium arbitri*, &c. De his arbitris, siue æstimatoribus bonorum, & partitoribus, vide Aluar. Valasc. *d. tract. de partitionib. c. 9. per tot.* Morquech. *d. tract. de diuisione bonorum lib. 1. cap. 11.* Et quòd

7 in iudicio diuisorio familiæ erciscundæ totum pendeat ab officio iudicis & eius arbitrio, colligitur ex *l. Hispan. 10. tit. 15 part. 6.* & asserit Valasc. *d. tract. cap. 9. num. 16.*

8 *Cum autem regionibus diuidi commodè*, &c.] Dicitur diuidua illa res, quæ tantæ vtilitatis separata, quantæ vnita est, *l. quod autem, §. fin. cum l. seq. ff. de in diem addict. l. si quis aliam ff. ac solut.* è conuerso autem dicitur res commodè diuidi non posse quando si diuideretur facit minus valeret, Decian. *resp. 15. n. 38. vol. 1.* Gattier *de iuram. corpor. p. 1. cap. 58. num. 6.* Cabed. *Lusit. decis. 108. num. 8. p. 1.* Vel quando diuidendo fit ad iniuriam alterius ex consortibus, Iason *§. quadam, n. 59 Instit. de action.* Cæs. Barz. *Bonon. decis. 100. num. 11.* Angul *l. 4. gloss. 8. n.* de *meliorationib.* vbi ait quòd dicentur conuenienter non posse diuidi ea, quæ à natura habent fines destinatos, sine quibus indiuiduum, seu subiectum subsistere non potest, vt equus, seruus; idem si res diuidi sine damno non possit, vt furnus, molendinum, & similia.

9 Inter rem diuiduam, & indiuiduam magna quoad propositum versatur differentia, nam si sumus in diuiduis, semota consuetudine diuisio facienda erit per partes, non per partitum, quasi in re communi quilibet habeat suam portionem, *l. item Labeo 23. ff. famil. ercisc.* maximè quando sumus in paupere, cui esset difficile reperire pecuniam, vt aduertit Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 160 n. 26.* Si verò simus in re indiuidua, tunc erit diuidenda per partitum, seu æstimationem, aut alium modum congruentem viri boni arbitrio, Morquech. *de diuisione bonorum, lib. 2. cap. 10.* Menoch. *de arbitr. cas. 123. n. 3* Capyc. *decis. 36.* Bernard. Græzar. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2 concl. 116. consid. 1* Cabed *dict. Lusit. decis. 108. n. 8. & 9. p. 1.* Stephan. Gratian. *d. cap. 160. n. 27. cum seq.*

10 Arbitrabitur autem vir bonus legitimè si duobus contendentibus circa præferentiam in æstimatione soluenda, perquirat an socij rem habeant communem non æqualiter, sed imò inæqualiter, putà vnus pro vna parte, & alius pro duabus, vel tribus, quia hoc casu æstimatione ritè & rectè facta per expertos, & appretiatores cum interuentu iudicis, electionem, & optionem dandam fore ei qui maiorem partem possideret, tradunt Doctores per text. expressum *in l. sancimus, §. vt autem, de donation.* Capyc. *d. decis. 36. n. 2.* Vrsill. *ad Affl. decis. 13. n. 6. cum seqq.* Tiraq. *de iure primogen. q. 60. n. 15.* Crauet. *cons. 377. n. 8.* Morquech *d. lib 2. c. 10. n. 7.* Valasc. *de partit. c. 22. n. 3.* Cæs. Barz *decis. 100. n. 10 & 12.* Aluar. Valasc. *cons 114 n. 7.* qui duo vltimo loco citati dicunt non licere hæredibus licitare in rebus hæreditariis vt rem habeat qui plus licitauerit.

11 Si verò isti socij rem possident communiter, & pro indiuiso æqualiter tunc id totum relinquendum est arbitrio iudicis qui qualitate facti, & eius circumstantiis optimè perspectis arbitrabitur, quis cui sit præferendus; itaut si res sit diuisibilis, tunc vel maior frater diuidat, & minor eligat. Tiraq *de iure primog. c. 60 à princip.* Ias. *in §. omnes, ex num. 62. Instit. de act.* Tepat. *tit. 551. cap. 10.* Bolognin. *in repet. auth habita, num. 371 ne filius pro patre.* Ayor. *de partit. p. 1. cap. 1. n. 24.* vbi ait istum modum non seruari in practica, Morquech *lib. 1. cap. 2. num. 55.* vel si partes æquales factæ fuerint, sorte dirimi poterit, quæ pars singulis danda sit, de quo Menoch. *de arbit. casu 123.* Morquech *dict. lib. 2. cap. 10. num. 6. & lib. 1. cap. 2. num. 56* Aluar. Valasc. *d. tract. de partitionib. cap. 22. n. 2.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 1. collect. 201 in prin.* Bolognin *in rep auth. habita num 371.* Bernard Græzar. *lib 2. concl 116. consid. 1. a num. 2.* latè Cald Pereira *quæst. forens. lib. 2. q. 41.* Stracch *de mercat. tit. de sponsion. p. 1. vers quare igitur, n. 8.* Anton Tepat. *var. sent. tom. 2 tit. 551. cap. 17.* At vbi res fuerit indiuisibilis, tunc poterit esse licitatio, in qua præferatur is, qui vicerit in licitando, id est, qui maius pretium obtulerit, ita per hunc text. tenet Morquech *d. lib. 2. cap. 10. num. 4.* vbi *num. 5.* resoluit quòd pretium rei indiuisibilis per æstimatores à partibus electos taxatum, potest à quolibet socio augeri & offerre statim post factam taxationem, & si volens offerre sit pauper, potest supponere personam, quæ faciat & *num 13.* ait quòd in licitatione præfertur, qui statim pretium soluendum offert, etiamsi alius plus cum dilatione offerat, nisi partes dilationi assentiant, Aluar. Valasc. *d. cap. 22. num. 9.* vbi quòd licitatio debet fieri inter cohæredes si vnusquisque contendit rem sibi adiudicari, & *num. 19.* asserit in diuisionibus præferri illum, qui postulat sibi adiudicari ea, quæ sunt contigua in rebus suis, melius idem Valasc. *d. tract. cap. 18. ex n. 1.* vbi *n. 3.* dicit quòd inter socios rei communis non est admittenda à iudice licitatio, nisi quando alter ex sociis offert minus, & alius iusto pretio, intelligendo verbum illud, *valoris*, comparatiuè ad iustum pretium rei, non verò ad animositatem licitantis, quia qui volebat vincere offerendo, non offerebat pretium condignum & iustum.

Nonnunquam etiam extraneo emptore admisso, &c.] Aduerte extraneum licitatorem etiam plus offerentem non audiri, nisi alterum duorum eueniat; vel quòd socius non offerat iustum pretium, vel quòd non habeat pecuniam paratam, ita Bald. *in præsenti n. 4* Salicet. *n. 2* Ias. *in §. quadam n. 60. Instit. de action. & in l. qui Romæ, §. cohæredes, n. 20. ff. de verb. oblig.* Capyc. *decis. 36* Tiraq *de retractu lig. §. 1 gloss. 18 n. 2.* vbi quod non admittitur animosior licitator ad impediendam adiudicationem fieri consorti, Mexia *in tract. tassa panis concl. 5. n. 99.* Cald. Pereira *de resol. emphyt. cap. 8. num. 13.* Cabed. *Lusit. decis. 108. num. 8. p. 1.* Aluar. Valasc. *cons. 114. num. 8. & dict. tractat. de partit. cap. 11. ex num. 5.* vbi ait quòd si vnus ex sociis offert iustum pretium, non potest alter socius submittere tertium extraneum licitatorem animosum plus iusto pretio offerentem, nec iudex debet illum admittere, & *cap. 22. num. 9. & 10.* vbi quòd si nullus ex sociis voluerit licitari, vel omnes idem pretium offerunt, nec inter se conueniant, cui potiùs res tota adiudicetur, tunc extraneus licitator admittendus est, vel etiam si contingat quòd qui plus licitatur, non offert adhuc iustum rei pretium, & alter socius se non sufficere ad iustum pretium ob paupertatem fortè asserat, tunc enim etiam admittetur extraneus licitator, aliàs si vnus ex sociis qui plus licitatur offerat iustum pretium, nullatenus est admittendus extraneus licitator animosus, etiamsi vnus ex sociis cum suo loco submittet quia videtur hoc fieri per æmulationem, & si hoc admitteretur, obiret res in infinitum. 12

SVMMARIVM.

1 *Diuisio facta inter fratres & sorores persistit, & non rescinditur absque beneficio restitutionis.*
2 *Diuisio cùm sit facti non præsumitur, sed est probanda ab eo qui allegat.*
3 *Partitiones iam factæ impugnari possunt per restitutionem in integrum ex auxilio ætatis si fortè cohæres læsus sit minor.*
4 *Æqualitas seruanda inter liberos.*
5 *Partitio quare introducta.*
6 *Diuisio paternæ hæreditatis facta præsumitur, si fratres habitauerint seorsum post mortem patris per 10. aut 20. annos, licèt aliter non probetur. nisi esset inæqualitas, n. 7. & 8.*

L. Si maior. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Herodæ.*

1 DIuisio facta inter fratres & sorores persistit, & absque beneficio restitutionis non rescinditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Notari solet hic text. ad hoc quòd diuisio cùm sit facti non præsumitur, sed est probanda ab eo qui allegat, vt per Mascard. *de probat. concl.* 527. *per tot.* Morquech *in tract. de diuisione bonor. lib. 1. c. 12. ex n. 1.* vbi addit potius præsumi fratres possidere gratia commodioris vsus, quàm diuisionis.

3 *Quòd si minor fuit, &c.*] Notatur ad hoc quòd petitiones iam factæ impugnari possunt per restitutionem in integrum ex auxilio ætatis si fortè cohæres læsus, sit minor annis, vt per Tiraq. *de retr. lig. §. 1. gloss. 14. ex n. 74.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, n. 31.* Valasc. *de partit. c. 33. n. 37.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 245. in fin.* Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 96. §. 21.*

4 *Vt in omnibus æquabilitas seruetur, &c.*]Notatur ad hoc quòd æqualitas debet seruari inter liberos, vt per Tiraq *de iure primog. q. 4. n. 1. & q. 60. n. 10.*
5 Surd *de aliment. tit. 4 q. 18. n. 21.* Et sic partitio introducta fuit vt æqualitas seruetur inter fratres, Menoch. *cons. 346. num. 3 cum seqq* Pereg *ad tit. 2. lib. 5. Ordin. pag. 129.* Cald. Pereira *de nomin. emphyt. quæst. 18. num. 3; & de empt. & vendit. cap. 9. n. 22. & cap. 27. n. 28.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 116. consid. 1. n. 1.* æqualis enim in patre consideratur amor erga filios, vt dicit idem Cald Pereira *de potest. elig. c. 13. n. 27.*

6 In gloss. *Si mater 1. ibi, se possedisse rem vt propriam, &c.* Notatur ad hoc quòd fratres habitauerint seorsum post mortem patris per decennium inter præsentes, vel per viginti annos inter absentes, præsumitur facta diuisio paternæ hæreditatis, licèt aliter non probetur; de quo vide Felin. *in cap. sicut num. 29. de re iudic.* Ias. *in §. quadam, n. 40. Instit. de action.* Socin. *cons. 166. n. 22. vol. 1.* Cæpol. *cons. 22. num. 7.* Bald. *de præscript. 1. p. tertiæ par. q. 10. num 39.* Tiraq *eod. tract §. 1. gloss. 4 vers. 14* Ayor. *de partit. p. 3. q 30. n 111.* Matth. Coler. *de process. execut. p. 1. cap. 3. n. 40. & 41.* Dan Moller *lib. 2. semest. cap. 27.*
7 Crauet. *cons. 318.* Anton. Trigon. *sing. 123.* vbi limitat quando adesset inæqualitas, Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 552. cap 3. §. 2* Boer. *decis. 42. num. 32. & seq. & decis. 58. num. 1. & seq.* Anton. Gom *variarum tom. 2 cap. 11. num. 17. ad fin* Men-

cha. *illustr. controuers. p. 1. cap. 61. num. 27. & cap. 66. & cap. 87. num. 1. in fine,* Brunor à Sole *in locis communib. verbo diuisio 2. & 4.* Gam. *Lusit. decis. 146. & decis. 322. num. 5.* Mascard *de probat. concl. 526. aliàs 527. num. 1.* Perez *l. 5. tit. 13. lib. 2. Ordin. pag. 716.* Soat. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 15. num. 5. pag. 427.* Guttier. *in l. nemo potest, n. 209 ff. de legat. 1.* Azeued *l. 5. tit. 15. lib. 4. nouæ Recopil.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 60. n. 3. cum seqq. & præs. 131. n. 93* Flores de Mena *var. q. 23. num. 44.* Aluar. Valasc. *de partit. cap. 38. à num 6.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocator. verbo diuisio, n. 14. & verbo frater, n. 2.* Morquech. *in tract. de diuisione bonorum lib. 1. cap. 12. per tot.*

Nonnulli Doctores hanc glossæ resolutionem intelligunt procedere quando partes æquales fratres 8
possederunt, aliàs stante inæqualitate dicunt diuisionem non præsumi, ex quorum numero sunt Boer. *d. decis. 58. n. 3.* Guttier. *in d. l. nemo potest, ex n. 209.* Menoch. *dict. lib. 3 præs. 60. n. 6.* Sed contrariam opinionem, imò quòd etiamsi frater possideat dispariter, adhuc sit locus præfatæ præsumptioni; tenent Ayora *q. 30. n. 112.* Gam. *Lusit decis. 146.* Aluar. Valasc. *dict. tract. de partit. c. 38. n 7.* vbi dicit ita vidisse non semel iudicatum in Lusitano Senatu; addit tamen ex coniectura magnæ inæqualitatis, vt quia vnus frater possidet totum, & alius rem modicam, debere talem præsumptionem cessare, Morquech *d. lib. 1. cap. 12. n. 2. & 3.*

SVMMARIVM.

1 *In Communione nemo inuitus permanet, & n. 2. 4.*
3 *Diuisio bonorum suorum ne fiat inter hæredes, & eius successores in perpetuum, non potest prohiberi à testatore; secus si ad tempus, & n. 5.*
6 *Præscriptio 30. annorum an & quando locum habeat in communione bonorum.*

L. In communione. V. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Secundino militi.*

INuitus in communione permanere nemo cogitur. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Hippol. *sing. 9.* Neguzant. *de pignorib. part. 2. membr. 3. num. 42.* Roland. *cons. 84. num. 1.* Macagnan *tom. 1. commun. opinion. in princip. lib. 2. cap. 7. num. 1.* vbi *num. 3.* tenet quòd conuentio, seu pactum semper stando in communione non valet, Menoch. *cons. 87. num. 77* Brunor à Sole *in locis communib. verbo pactum 7.* Morquech *in tract. de diuis. bonorum lib. 1. c. 2. ex num. 19.* vbi tenet contra Ayoram 3
non posse testatorem prohibere ne diuisio bonorum suorum inter hæredes, & eius successores in perpetuum fiat, secus si ad tempus, de hoc latè Fusar. *in tractat. de substitut. quæst. 707.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo diuisio, numero 11.* vbi quòd nullus cogitur esse in communi, quamuis per mille
annos antea voluntariè in communi stetisset, & quòd 4
non valet pactum initum inter alias personas habentes res communes ne in perpetuum diuidantur. Guttier *de iuram. confirmat. part. 1. cap. 58. per tot.*
vbi *num. 2.* ait quòd sicut non valet pactum de stan- 5
do perpetuò in communione, ita etiam nec præceptum testatoris super hoc emanans, & *n. 3.* subdit quòd si pactum fiat de stando in communione, & de

non recendendo intra certum terminum, & tempus, valet huiusmodi pactum, & seruandum est, sicut etiam valet præceptum testatoris iubentis hæredi vt ad certum tempus perseueret in societate Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 24. n. 2.*

6 In gloss. *In communione.* ibi, *item ratione temporis,* &c. Vult hæc gloss. quòd text. *in præsenti*, fallit ratione temporis triginta annorum, per *l. 1. §. ad hæc, de annali except.* Sed contrariam opinionem, imò quòd licèt ei, qui non possidet, præscribatur hæc actio, vt *in d. §. ad hæc,* tamen si ambo possideant, qui habent rem communem, non possit præscribi quin diuisio peti & fieri debeat, post Bart. & alios tenet Guttier. *dict. cap. 58. num. 9.* vbi ait non obstare *dict. l. 1. §. ad hæc,* quia loquitur, & procedit prout ex eius littera & contextura constat, quoties vnus tantùm possidet, & alius, qui habet communionem non possidet; nam tunc actio illa personalis competens illi, qui non possidet, ad petendum dictam dimidietatem, vel partem, quam habet in re communi, bene præscribitur triginta annis, & hoc est quod probat, & dicit *d. §. ad hæc*; non verò loquitur, nec procedit in pluribus possidentibus rem communem, nam illis non currit præscriptio, quominus quilibet eorum quocunque tempore possit petere diuisionem.

Nota valere conditionem quòd vnus ex hæredibus teneatur perpetuò stare in communione cum aliis cohæredibus sub pœna priuationis suæ portionis, applicandæ aliis cohæredibus, licèt secus in pacto, ita post Roland. *cons. 84.* tenet Arim. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 551. cap. 16. in princip.*

Communia vtriusque iudicij, tam familiæ erciscundæ, quàm communi diuidundo.

TIT. XXXVIII.

IVRIS competitoribus familiare est quædam communia specialibus tractatibus subiicere; sic igitur in hac parte post speciales titulos familiæ erciscundæ & communi diuidundo, datur hic titulus vtrique illi iudicio communis.

Vide Bart. Castr. Bald. Sebast. Næui. item Cuiac. Pac. & VVesemb. & de materia tit. M. Chæriag. Bened. Capram *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 25.*

SVMMARIVM.

1 *Diuisio prædiorum emptionis vicem obtinet, & n. 2.*
3 *Diuisio est quædam alienatio, & permutatio: vtrùm autem sit prohibita, prohibita alienatione, & diuisionis perpetua prohibitio, vel ad tempus facta sustineatur, remissiuè, n. 4.*

L. Diuisio. I.

Imp. ANTONIVS A. *Maro.*

1 DIuisio prædiorum emptionis vicem obtinet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Sichard. Aloys. Leo, Sebast. Næui, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Dec. *cons. 88. num. 4.* Alex. *cons. 46. vol. 1.* Donel. *ad l. 2. n. 21. de rescind. vendit.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 14. num. 77. & de iure mariti gloss. 5. num. 216.* Sarmient. *de reddit. eccles. p. 4. cap. 1. num. 4.* Gam. *Lusit. decis. 242. num. 6.* Bald *de prescript. 3. p. princip. quæst. 4. in princip.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 61.* Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 5. num. 34. & cap. 8. numero 7.* Aluar. Valasc. *cons. 53. num. 4.*

Notatur etiam ad hoc quòd diuisio est quædam alienatio, & permutatio, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 32. gloss. 1. num. 88.* Lazarte *de decima vendit. & permut. cap. 20. num. 45* Morquech *in tract. de diuisione bonorum lib. 1. cap. 2. num. 14. & 37.* Verùm autem diuisio bonorum sit prohibita, alienatione prohibita, & an diuisionis perpetua prohibitio, vel ad tempus sustineatur, latè Fusar. *in tract. de substitut. q. 707. per tot.* 3 4

SVMMARIVM.

1 *Diuisio facta à iudice incompetenti, consensu partium confirmari potest, & n. 2.*
3 *Partes si confirment sententiam ipso iure nullam, talis confirmatio licet non validet sententiam, tamen inducit obligationem de nouo, vt obseruetur vi pacti, vel contractus.*
4 *Partitiones factæ coram iudice improrogabili, & omnino incompetenti, possunt annullari, & hæc nullitas omni tempore allegatur.*
5 *Nullitas ratione incompetentiæ iudicis impedit executionem trium sententiarum conformium, nec tollitur per rescriptum Principis.*
6 *Diuisio bonorum hæreditatis vbi petenda sit.*
7 *per Diuisionem rei diuersæ transfertur dominium.*
8 *Sententia, processus, siue actus nullus, factus ab incompetenti iudice, consensu partium conualidari potest intellige vt n. 9.*

L. Etiamsi. II.

Imp. ALEXANDER A. *Euphratæ.*

DIuisio facta à iudice incompetenti, partium consensu confirmari potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol. 71.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt ad plura inferentes Anton. Gom. *l. 45. Tauri num. 41. col. 2.* vbi ab hoc notat quòd si partes confirmant sententiam ipso iure nullam, talis confirmatio licèt non validet sententiam, tamen inducit obligationem de nouo, vt obseruetur vi pacti, vel contractus, & subdit quòd hic text. in suo casu est singularis in iure, Mozz. *de contract. tit. de societate, cap. de naturalib. societatis, num. 16.* Alphan. *collectan. 440.* Matt *de iurisdict. part. 4. casu 150. num. 7.* vbi post Bald. *in l. si diuersa, num. 3. de transact.* dicit quòd factum partium in præsenti bene valebat, quia partes ipsæ processerunt ad facti executionem, ideo concludit non tenere diuisionem tanquam ex sententia, sed quia potest fieri per pactum vt diuisio teneat. Amatis *Marchia decis. 58. n. 18.* 2 3

Cui dandi ius non fuit, &c.] Aduertit Aluar. Valasc. *in tract. de partition. cap. 39. à princip.* quòd partitiones factæ coram iudice improrogabili, & omnino incompetenti, possunt annullari, & hæc nullitas omni tempore allegatur; & quòd nullitas ratione incompetentiæ iudicis impedit executionem 4

trium

trium sententiarum conformium, nec tollitur per rescriptum Principis. Diuisio autem bonorum hæreditatis est petenda coram iudice vbi maior pars hæreditatis sita est; & si petatur à Clerico contra laicum cohæredem, est coram iudice laico petenda, & è contra coram iudice ecclesiastico si cohæres laicus illam contra clericum petat: ita Morquech *de diuisione bonorum lib. 1. c. 3. per tot.*

7 *Dominium nactus est.*] Notatur ad hoc quòd per diuisionem rei diuisæ dominium transfertur, vt per Rebuff. *in l. alienationis verbum, vers. nonò diuisio, ff. de verb. signif.* Cald. Pereira *de resol. emphyt. cap. 7. num. 7.*

8 In gloss. *Non fuit.* ibi, *potius tenuit auctoritate pacti, quàm arbitri.* Notatur ad hoc quòd sententia, processus, siue actus nullus factus ab incompetenti iudice consensu partium potest in vim pacti conualidari, vt per Deci. *in capite prudentiam, in princip. numero 20. de offic. delegat. & in capite examinata, numero 3. de confirm. vtili,* Felin. *in cap. significasti, col. 3. numero 7. de foro comp.* Cottas. *in repet. l. admonendi, num. 47. ff. de iureiur.* Hippol. *in l. 1. §. 1. num. 29 ff. de quæst.* Anton. Gomez *l. 45. Tauri, n. 42. col. 2.* Vanti *de nullitat. tit. quibus modis sent. nullit. num. 18.* Perez *l. 1. col. 3. in fine, vers. dubitari tamen solet, tit. 7. libro 3. Ordin. pag. 584.* Menoch. *cons. 1. num. 260.* Viui. *tom. 2. commun. opinion. lib. 7. tit. 8. de sentent. omn. iudic. numero 28.* Bellacomb *eod. tom. 2. libro 7. titulo 14. de re iudic. num. 89. pag. 264.* Surd. *decis. 53. num. 22. & cons. 398. num. 26.* Mol. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. in prælud. numero 98.* Azeued. *cons.*
9 *4 numero 84.* Intellige quando ipsæ partes habent potestatem disponendi, vt declarant Abb. *in dict. capite examinata, notab. 2.* Vrsil. *ad Afflict. decisione 117. sub numero 3.* Riminald. iun. *cons. 239. numero 22. vol. 3.* vbi dicit quòd quando vitium nullitatis non pendet à consensu partium, eo casu non potest valere in vim pacti, vel transactionis, refert Marta *dict. casu 150. n. 9.* vbi asserit sic debere intelligi hanc gloss.

SVMMARIVM.

1 *per Diuisionem dolo aduersarij læsus, restitutionem impetrat aduersus diuisionem si minor sit.*

2 *Diuisio rescindenda venit enormissima læsione, potest peti rem reformari in melius, n. 3. 4. 5.*

6 *Diuisiones an valeant facta per dolum, qui causam dedit contractui.*

7 *Diuisio quando fit secundùm conuentionem partium, requiritur quòd læsio sit vltra dimidiam. si per arbitratores, sufficit læsio in sexta parte, num. 8.*

L. Maioribus. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Aureliæ Septimiæ.*

1 DOlo aduersarij qui læsus est per diuisionem, restitutionem aduersùs diuisionem si minor sit impetrat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num 1. sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 202.*

2 Vide Roder. Xuar. *alleg. 22. num. 3.* vbi dicit quòd ex enormissima læsione rescindenda venit diuisio. Cuiac *lib. 13. obseruat 24.* Fachin. *controuers. lib. 8. cap. 3.* Pinel. *in l. 2. de rescind. vendit. part. 2. cap. 1.*

num. 1. vbi per hunc text ait decisionem *dict. l. 2.* habere locum in diuisione bonorum, Tiraquell. *de iure*
primog. quæst. 17. opin. 1. num. 97. vbi ait quòd si into- 3
lerabilis deceptio ex diuisione insurgat, potest peti
rem in melius reformari, & *quæst. 60. n. 8.* vbi quod si 4
diuisio sit fraudulenta, potest peti rem aliter diuidi,
Aluar. Valasc. *in tract. de partit. c. 39. ex n. 23.* vbi 5
quòd partitiones possunt annullari prætextu læsionis enormissimæ.

Solet subueniri, &c.] Ergo valent diuisiones per dolum factæ, qui contractui causam dedit, & reformari iubentur, cuius contrarium resoluit Mol. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 3. in prælud. n. 37. & tit. 9. in prælud. ex num. 92.* qui in primo loco *num. 40.* & in secundo *numero 95.* ait non obstare textum *in præsenti*, quia dolus hîc non dedit causam contractui, sed incidit in contractum, vt sentit & probat text. iste *in vers. quod inæqualiter.* qui ostendit dolum interuenisse inæqualitate diuisionum, non in facienda diuisione: rursus quia hic non potuit esse dolus dans causam contractui, quia in persuasione vt fiat diuisio, non potest dari dolus, cùm nemo cogatur stare in communione, *l. cum pater, §. dulcissimis, ff. de legat. 1.* 6

In gloss. *Vel perperam.* ibi, *cùm vltra dimidiam sit* 7
alter deceptus, &c. Notatur ad hoc quòd quando diuisio fit secundùm conuentionem partium, requiritur quòd læsio sit vltra dimidiam, vt per Hieron. Cagnol. *in l. 2. de rescind. vendit. num. 59.* & Pinel. *ibidem part. 2. cap. 1. numero 3.* Aluar. Valasc. *dict. cap.*
39. numero 9. vbi *num. 10.* subdit sufficere læsionem 8
in sexta parte quando diuisio facta est per arbitratores.

SVMMARIVM.

1 *Res empta communi pecunia, aut redacta ex pecunia communi, non est communis, nec inter socios communicanda, excepta societate omnium bonorum, & num. 2. empta per socium etiam omnium bonorum, non acquiritur ipso iure consocio, sed agit ad communicandum, num. 3. empta ex pecunia communi nomine alterius tantùm, non est communis, sed eius solius, cuius nomine empta est, numero 4. empta nomine proprio ex pecunia aliena, est propria emptoris, non autem communis cum pecuniæ domino, numero 5. à me quæsita nomine meo ex tua pecunia, mea efficitur quantum ad speciem ipsam, attamen teneor restituere pecuniam illam, qua rem emi, numero 6. quæsita ex pecunia mea, etiam mala fide possessa, nec est mea, nec mihi restituenda, numero 7. quid, si sint quatuor socij omnium bonorum, & vnus ex eis emat prædia, & faciat concipi instrumenta pro se tantùm, num. 8.*

9 *Res empta ex alterius pecunia, non efficitur eius, cuius erat pecunia, sed ementis.*

L. Si patruus. IV.

Iidem AA. & CC. *ad Maximianum.*

RES empta communi pecunia, aut redacta ex communi pecunia, non est communis, nec est inter socios communicanda, excepta societate omnium bonorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 205.* 1

2 .Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cofset.*sing*.112.Alphan.*collect*.1000.aliàs *vlt*.Bart. *in leg.Imp.§.fin.numero* 2.*post princip.ff.de legat.* 2. Palat.*in repet.rubric.de donat.inter virum & uxor.*
3 §.65.*numero* 12. vbi quòd res empta per socium etiam omnium bonorum non acquiritur ipso iure consocio,sed agit ad communicandum, Tiraq.
4 *de retract.lig.§.*32.*gloss.*1.*numero* 17.vbi quòd res empta ex pecunia communi, nomine alterius tantùm,non est communis,sed eius solius, cuius nomine empta est,Menoch. *consil.* 121. *numero* 23. vbi quòd res nomine proprio empta ex pecunia aliena, est propria emptoris, non autem communis cum pecuniæ domino, & *numero* 31. tenet quòd res
5 à me quæsita nomine meo ex tua pecunia,mea efficitur quantum ad speciem ipsam, attamen teneor restituere pecuniam illam,qua emi rem, Cald. Pereira
6 *de potest.eligendi capite* 4. *numero* 13.*in fine*, vbi quòd res quæsita ex pecunia mea, etiam mala fide possessa,nec est mea,nec est mihi restituenda,D.Barbos.*in l.*1.*ff.soluto matrim.parte* 1. *numero* 37 *prope*
7 *fin*.vbi dicit eleganter decisionem huius textus, & *in l.si ab hostibus,§ fin.numero* 68.*ff.eod tit.* Perez *l.* 1 *col.*5 *tit.*4.*lib.*5. *Ordin.pag.* 158. vbi ait quòd si
8 sunt quatuor socij omnium bonorum, & vnus ex eis emat prædia, & faciat concipi instrumenta pro se tantùm, licèt illa prædia efficiantur de dominio ementis,tamen iure societatis tenebitur ea communicare.
9 Notatur ad hoc quòd res empta ex pecunia alterius non efficitur eius,cuius erat pecunia,sed ementis,vt per Anton.Gom.*l.*50.*Tauri num.*36.*in princ.* Molin.*de primogen.lib.*4.*cap.*5.*num.* 35.Escobar. *de ratiocin.cap.*14.*num.*35.Menoch.*de præsumpt.lib.*3. *præsumpt.*51.*num.*43.Ant.Monach.*Lucensi decision.* 25.*n.*58.Matienz.*l.*8.*gloss.*4. *tit.*11.*lib.*5. *nouæ Recopil.*Alexand.Trentacinq.*variar.resolution.lib.*3.*tit. de empt.& vendit.resolution.*1.*n.*1. Marta *voto* 127. *n.*3.Fontanel.*de pactis nupt.clausul.*7.*gloss.*3.*parte* 13.*n.*27.*tom.*2.Rota *post tractat.de censib. Ludouici Cency decis.*149. *n.*1.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentorum communium custodia vni ex fratribus per iudicem assignanda.*
2 *Instrumenta communia quod debent esse apud digniorem,vel antiquiorem,remissiuè.*

L. De instrumentis. V.

Iidem AA. & CC. *Frontino & Gasirioni.*

1 INstrumentorum communium custodia vni ex fratribus per iudicem assignanda. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*supr.hoc tit.*
2 De illo quòd instrumenta communia debent esse apud digniorem,vel antiquiorem, vide Guid Papæ *decis.*289.Arimin.Tepat.*variar.sent.tom.*2. *tit.* 551. *cap.*28.§.1.

L. Si eum patruo. VI.

Iidem AA. & CC. *Thesidianæ & alys.*

1 COnditio iuramenti apposita in diuisione adimplenda.Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*sup.hoc tit.*
2 Vtrùm melioratio, prælegatum, seu diuisio facta cum iuramento sit irreuocabilis?vide Morquech & ab eo citatos *in tract.de diuisione bonorum lib.*3.*c.*6. *ex n.*54. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *ex Contractu diuisionis tenetur quis de euictione, nisi aduersarius sciens res alienas,vel aliy obligatos accipiat.*
2 *Diuisio facta extra iudicium inducit actionem de euictione, nisi inter scientes facta sit.*
3 *Emptor sciens rem alienam non agit de euictione.*
4 *Hæredes si inter se diuidant hæreditatem sua voluntate,vel iudicis auctoritate,& postea euincatur ab aliquo hærede res aliqua ex his,quæ ei in sua portione fuerint abiudicata, datur illi actio euictionis contra cohæredes pro portionibus suis, vt rem euictam satisfaciant, & sic de qualibet alia diuisione facta inter socios,n.*5 *nisi actum sit inter cohæredes vt non teneantur de euictione,n.* 6.*vel bona fuerint diuisa inter hæredes à testatore,n.*7.
8 *Emens scienter rem alienam, potest sibi per stipulationem expressam cauere de dupla vltra restitutionem precij.*

L. Si Fratres. VII.

Iidem AA. & CC. *Seueriano & Flauiano.*

EX contractu diuisionis tenetur quis de euictione,nisi aduersarius sciens res alienas, vel alij obligatas accipiat. Item diuisio facta extra iudi- 1
cium inducit actionem de euictione,nisi inter scientes facta sit Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*sup.hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.*106. 2

De materia huius text.dixi latè *in collect. ad c. si familia* 14.*sup. familiæ ercisc.*

Notatur ad hoc quòd emptor rem sciens alienam non agit de euictione,vt per Tiraq.*de retractu lig.§.* 3
12.*gloss.*1.*n.*7.*cum seqq.*Cou *lib.*3.*var.c.*17.*n.*2.*vers. ad eam*,Surd.*decis.*243. *n.*1.

Euictis partibus, &c.] Notatur ad hoc quòd si 4
hæredes inter se diuidant hæreditatem sua voluntate,vel iudicis auctoritate,& postea euincatur ab aliquo hærede res aliqua ex his, quæ ei in sua portione fuerint adiudicatæ, datur illi actio euictionis contra cohæredes pro portionibus suis, vt rem euictam satisfaciant, vt per Gregor. Lop.*l.pen. tit.*15. *part.*6.Alciat *resp.*138.Roland.*cons.*51. *num.*5. Caballin.*de euiction.§.*4 *num.*51. *vers. cohæres tenetur*, Anton.Gom.*var.tom.*2.*capite* 2. *num.* 33.*vers. sextò infertur*,Gail.*lib.* 2 *obseru.*14.*num.*6. Pereg. *de fideicom.art.*52.*num.*54.Viui.*tom.* 2.*commun. opin. lib.*8. *tit.*28.*de euiction.num.*10.*pag.*328. Ayora *de partit. p.*3.*q.*9 Surd.*cons.*67.*num* 7. & *cons.*411. *num.* 26. Manent.*decis.*13.*num.*1 Aluar. Valasc. *de partit.cap.* 37.*à princ.* Morquech *de diuisione bonorum lib.*1. *cap* 8.*num.*3.Fachin.*controuers. lib.*6.*cap.* 68. Guzman *in nouissimo tract.de euiction.q.*33.Cald. Pereira *de empt.& vendit. cap.*31.*num.* 9. Et ad quamlibet 5
aliam diuisonem factam inter socios extendi solet hæc resolutio, nam si ex portione vnius aliqua res fuerit euicta, alter socius de euictione respectu suæ portionis tenetur, vt in diuisione, quæ fit inter virum & vxorem soluto matrimonio de ductis acquisitis,secundùm Ant Gom.*d.c.*2.*n.*33.*in fine*,Cald Pereira *d.c.*31.*v.*10.*in fine*, Guzman *d.q.*33. *num.* 37.

Limita

6 Limita tamen si actum sit inter cohæredes vt non teneantur de euictione, nam licèt in aliis contractibus, in quibus debetur euictio, hoc pacto non obstante venditor teneatur ad restitutionem pretij, at in diuisione hæreditatis neque ad pretium tenentur, vt per gloss. *verbo pro parte in d.l. si familia*, Socin. *reg.* 437. *fallent.* 2. Anton. Gom *d. cap.* 2. *n.* 34. Caballin. *d.* §. 4. *n.* 51. Gail. *lib.* 2. *obseru.* 139. *n.* 15. Quesada *q.* 10. *n.* 6. Ayora *d. q.* 9. *n.* 19. & 20. Aluar. Valasc. *de partit. c.* 37. *n.* 7. Morquech. *d. c.* 3. *n.* 4. Cald. Pereira *d. c.* 31. *n.* 11. vbi sublimitat, nisi is, à quo fuit res euicta, sit in bona fide, cæteri verò in mala. Guzman *d. q.* 33. *num* 9.

7 Limita deinde si à testatore fuerint bona diuisa inter hæredes, nam tunc non debetur euictio, quia talis diuisio habet vim prælegati, *l. cum pater*, §. *euictis, de legat.* 2. *l. Hispan.* 9. *titulo* 15. *parte* 6. Anton. Gom. *d. capite* 2. *num.* 34. Peregr. *d. art.* 52. *n.* 72. Ayora *d. part.* 3. *quæst.* 9. *num.* 21. Surd. *cons.* 517. *num.* 25. Quesada *d. quæst.* 10. *n.* 7. *vers.* 25. Morquech. *d. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 13. Cald. Pereira *d. cap.* 31. *num.* 12. Guzman *d. quæst.* 33. *num.* 16. nisi de voluntate testatoris constaret voluisse quòd æqualitas inter hæredes seruaretur, nam tunc hæres, à quo res fuit euicta, poterit aduersùs alios cohæredes de euictione agere, Morquech *dict. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 15. Cald. Pereira *d. capite* 31. *à num.* 13. Guzman *d. quæst.* 33. *num.* 20. Vel nisi ex euictione rei minueretur filij legitima, nam tunc poterit filius de euictione agere aduersùs cohæredes, quamuis à testatore diuisio facta sit, Anton. Gom. *d. cap.* 2. *n.* 33. *vers. quod tamen*, Morquech *d. cap.* 8 *n.* 14. Aluar. Valasc. *d. tract. de partit. c.* 37. *n.* 5. & 6 Cald. Pereira *d. c.* 31. *n.* 17. Guzman *d. q.* 33. *num.* 19.

8 Notatur etiam hic text. ad hoc quòd emens scienter rem alienam, potest sibi per stipulationem expressam & specialem cauere de dupla vltra restitutionem pretij, vt per Caballin. *de euict.* §. 3. *numero* 166. & §. 5. *num.* 31. Menoch. *cons.* 87. *num.* 79. & 86. Bec. *cons.* 24. *n.* 34. & *cons.* 106. *n.* 23. Surd. *dic.* 208. *n.* 14.

SVMMARIVM.

1 *à Diuisione facta per traditionem, & possessionis dimissionem recedendum non est.*
2 *à Diuisione an, & quando recedi possit.*

L. Si inter vos. VIII.

Iidem AA. & CC. *Nicomacho & alijs.*

1 A Diuisione facta per traditionem, & possessionis dimissionem recedendum non est Hanc eandé conclusionem ex hoc textu desumunt Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

2 A diuisione facta an & quando possit recedi? vide Aluar. Valasc. *in tractat. de partit. c.* 39. Morquech *de diuisione bonorum, lib.* 1. *c.* 11. Chætian. *to.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 25. *num.* 2. *cum. sequentib.*

SVMMARIVM.

1 *Communione non extante locum non habet diuisio.*
2 *Communio potest esse sine societate.*

L. Familiæ erciscundæ. IX.

Iidem AA. & CC. *Demetriano.*

COmmunione non extante diuisio locum etiam non habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Aduertit communionem posse esse sine societate, vt dicit Aluar. Valasc. *in tract. de partit. c.* 5. *num.* 21. dum ait posse contingere communionem absque nostro consensu, vt quia res mihi & alteri est legata, vel donata, incidimus enim in communione non nostro consensu, sed re ipsa, & ideo vocatur ista societas incidens, quæ non est propriè societas, sed veriùs appellabitur communio. 2

SVMMARIVM.

1 *Verba enunciatiua in vllius præiudicium emissa non disponunt, qualiter probent, remissiuè, n.* 2. *regulariter operari modicum, n.* 3.

L. Scriptura. X.

Iidem AA. & CC. *Gallicano.*

VErba enunciatiua in vllius præiudicium emissa non disponunt: Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

De verbis enunciatiuis qualiter probent, vide Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 3. *tit.* 12. & *de tacitis & ambig. convent. lib.* 1. *tit.* 9. *per tot.* vbi *n.* 2. *in princip.* citato hoc text. dicit verba enunciatiua regulariter modicum operari. 2

SVMMARIVM.

1 *Officium iudicis est familias non separare, & separatas coniungere.*
2 *Separatio inter parentes & filios, valdéque coniunctas personas, permittenda non est.*
3 *Diuisio debet fieri mandato iudicis.*
4 *Vxor à marito, vel pater à filio, separandi non sunt.*
5 *Seruum an possit venundari vbique locorum, quamuis inde vsus impediatur matrimony.*
6 *Familiarum pacta pro barum conseruatione fauorabili confirmatione digna, remissiuè.*

L. Possessionem. XI.

Imp. CONSTANTINVS A. *Cerulo rationali trium prouinciarum.*

OFficium iudicis in diuisione est familias non separare, & separatas coniungere Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Vide Conan. *comment. iuris ciuilis lib.* 2. *capite* 10. *num.* 5. & *lib.* 10. *cap.* 1. *n.* 5. Anton. Gom. *variarum tom.* 2 *cap.* 2. *num.* 14. vbi quòd separatio inter parentes & filios, & valde coniunctas personas, non est permittenda. Cardol. *in praxi iudicum, verbo diuisio, num.* 10. vbi quòd diuisio debet fieri mandato iudicis. 2 3

Notatur ad hoc quòd non debet vxor à marito, nec pater à filio separari, vt per Surd. *de aliment.* 4

tit.4.quæstione 15.numero 37. Vnde inferunt ad decisionem illius quæstionis, an seruus possit venundari vbique locorum, quamuis inde vsus matrimonij impediatur, quam latè disputat Sanch. *de matrim. lib. 7. disput. 22. à princip.* vbi sex opiniones refert, & eas totidem conclusionibus componit, Henriq. *in summ. lib. 11. de matrim. cap. 10. num. 4. vers. 6. iuncta lit. O,* Tolet. *in instit. Sacerd. lib. 7. cap. 3. n. 3.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 3. quæst. 3. num. 6. cum sequentib.*

6 *Quis enim ferat,* &c.] De familiarum pactis pro harum conseruatione fauorabili confirmatione digna, vide Anton. Gabr. *commun. tit. de pactis, concl. 1. n. 7. & 8.* Henric. à Rosenth. *in tract. de feudis p. 1. c. 2. concl. 38.* Petr. Pech. *in tract. de testam. coniug. lib. 4. c. 44 pag. 425.*

SVMMARIVM.

1 *Dos, vel donatio ante nuptias ad patrem reuersa, debet esse percipua illius filiæ, pro qua data fuit, extraneis institutis.*
2 *Institutionis tenor ante omnia attendendus est.*
3 *Declaratur l. vlt. vers. hunc omnimodo, &c. communia vtriusque iudicij.*
4 *Pactum de dote patri restituenda, licèt secundùm receptam sententiam impediat dotem in filia consolidari, tamen si cum extraneis instituitur, non obstante pacto consolidatur in eius persona.*
5 *Collatio cessat inter hæredes extraneos in testamento institutos, & inter filios & extraneos simul institutos in testamento.*

L. Illud. æquitatis. XII. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *ad Senatum*

1 DOs, vel donatio ante nuptias ad patrem reuersa, debet esse præcipua illius filiæ, pro qua data fuit, extraneis institutis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Vide Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, in declarat. legis Regni, quæst. 4.* vbi intelligit textum *in præsenti,* de imperfectione respectu solemnitatis circa testamentum requisitæ, non de imperfectione consensus. Anton. Gom. *l. 50. Tauri, num. 10. prope fin. vers. octauo.* vbi hunc text. dicit singularem & vnicum in suo casu, & notat ad hoc quòd sicut dos confertur & computatur à filia succedente patri, vel matri, vel ascendentibus, ita etiam donatio ante nuptias, vel propter nuptias confertur, & computatur à filio.

2 *Institutionis tenorem* &c.] Qui ante omnia attendendus, ex traditis per Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo libertis, n. 6.*

3 *Hunc omnimodo præcipuum habeat,* &c.] Probat hic text. quòd si dos filiæ data ad patrem quacunque ratione fuerit reuersa, ipséque postea eandem filiam cum extraneis instituat hæredem, habet filia dotem præcipuam, & etiam illud, in quo à patre fuit instituta; cui sanè decisioni repugnat, quod pro constanti scripsit Iureconsl. *in l. si cum dotem, § si pater, ff solutomatrim.* vbi pater debitor necessarius instituendo filiam videtur animo compensandi instituisse Roman *in d. §. si pater, num. 13.* & Ias. *ibid. num. 3.* aiunt Iurisconsulti responsum per hanc l. limitari, quasi non procedat si filia cum extraneis fuerit hæres instituta: quæ tamen resolutio non placet, quia per eam nimis restringitur generalitas, *d. §. si pater,* quare Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. q. 16. num. 4.* sentit Imperatorem loqui *in præsenti text.* quando pater iure dotem exegit, & non videri procedere in terminis *d. §. si pater;* cùm enim gener semel dotem soluisset, iniquum esset cogi iterum soluere, *l. bona fides, ff. de regul. iur.* æquitas autem in dotibus maximè consideratur, *l. iure succursum, ff. de iure dotium.* Clariùs respondet D. Barbos *in d. §. si pater, n. 22. vers. sexto principaliter,* procedere illum §. quando dos patri non fuit ritè soluta, ac ob id adhuc tanquam debita potest peti per filiam, nam si sit hæres instituta, repellitur à petitione dotis, iuxta regulam eiusdem §. *si pater;* si verò dos ritè sit exacta, & incorporata in patrimonio patris, & dubitatio sit inter cohæredes, qualiter ea dos sit diuidenda, tunc procedit distinctio huius l. vt tanquam patrimonium patris veniat diuidenda inter cohæredes nisi in duobus casibus, scilicet quando filia instituitur cum fratribus, qui similem donationem ex bonis paternis habuerunt, vel filia instituitur cum extraneis.

Vnde notatur hic text ad hoc quod licèt secundùm receptam sententiam pactum de dote patri restituenda impediat dotem in filia consolidari, tamen si cum extraneis instituitur, non obstante pacto consolidatur in eius persona, vt per Alex. *in l. post dotem, n. 19. ff. soluto matrim.* Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 15 n. 5.* Cald. Pereira *d. q. 16. n. 4. in fine.* 4

In gloss. *Omnimodo.* Notatur ad hoc quòd inter hæredes extraneos in testamento institutos, & inter filios & extraneos simul in testamento institutos cessat collatio, vt per Anton Gom. *l. 29. Tauri, n. 9. in fine, vers. decimoquinto, & ibidem* Castill. *n. 10.* Aluar. Valasc. *de partit. c. 12. n. 32.* vbi tamen declarat quòd licèt in isto secundo casu non detur collatio quoad extraneos, datur tamen inter filios. 5

Finium regundorum.

TIT. XXXIX.

CVM sit dictum sit de rerum communium diuisione, dicitur hîc de agrorum confinium distinctione: quoniam diuidere & distinguere sunt affinia. Vocatur iudicium finium regundorum id est, dirigendorum, vel finalis quæstio, vel finale iurgium, quoniam ad fines agrorum constituendos pertinet. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac Pac. & VVesembec.

De materia tituli vide Hieron de Monte *in speciali tract. de finibus regundis,* Cuiac. *lib. 10. obseru. 2.* Crass. Viui. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 26.* Soar. de Paz *in pract. tom. 3. c. 1. §. 8.* Arimin. Tepat. *var. sent. tom. 2. tit. 553.*

SVMMARIVM.

1 *Vendens partem fundi, iuxta pactum venditionis terminos potest apponere.*
2 *Fines antiqui non inspiciuntur in propriis agris venditis, sed in venditione expressi.*
3 *de Finibus antiquis, & probandis, remissiuè.*

L. Regio

L. Regionem. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Nicephoro.*

1 VEndens partem fundi iuxta venditionis pactum terminos adponere potest. Item fines antiqui
2 in propriis agris venditis non inspiciuntur, sed in venditione expressi. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Aloys. Leo *fol.* 71. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

3 De finibus antiquis attendendis, & probandis, vide Hieron. de Monte *in tractat. de finibus regundis, cap.* 21. Mich. Grass. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 26. *num.* 2. *pag.* 428.

SVMMARIVM.

1 *Fines mutari possunt varietate successorum, & dominorum consensu.*
2 *Finium quæstio quomodo determinanda sit.*
3 *Finium mutatio non præsumitur, & vbi olim fuerunt termini, ibi & nunc esse censentur: ab huiusmodi præsumptione receditur per contrarias præsumptiones, quibus fines ipsi probari solent, n.* 4.

L. Successionum. II.

Iidem AA. & CC. *Tatiano.*

1 VArietate successorum, & consensu dominorum fines mutari possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Vide *l. Hispan. fin. tit.* 15. *part.* 5. vbi statuit vt orta quæstione de confinibus, iudex, si potest, per antiquos limites determinet; alios nouos limites fieri mandet & *ibi* Gregor. Lopez *gloss.* 8. *verbo majones antigos*, vbi ait, quòd standum est finibus antiquis, nisi noui probentur, & quando antiquiores tanto sunt efficaciores. idem Gregor. Lopez *l. fin. gloss.* 17. *in med. tit.* 15 *p.* 11.7.

3 Notari solet ad hoc quòd finium mutatio non præsumitur, & vbi olim fuerunt termini, ibi & nunc esse censentur, vt per Hieron de Monte *de finibus regundis, cap* 15. *num.* 5. & *cap.* 21. *num.* 1. Mascard. *de probat. concl.* 393 *num.* 8. & *concl.* 403. *n.* 7. & *concl.* 1078 *n.* 6. Menoch. *consil.* 147. *num.* 36. & *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 43. *per tot.* vbi *n.* 4. aduertit ab huiusmodi præsumptione recedi per contrarias præ-
4 sumptiones, & coniecturas, quibus fines ipsi solent probari.

SVMMARIVM.

1 *Finiorum regundorum indicio, & controuersa proprietate, possessionéve, mensura committitur agrimensori, ad cuius relationem iudex in causa iudicat.*
2 *ad Finium controuersorum mensuram partibus citatis agrimensor vna absente potest procedere in contumaciam.*
3 *in Finium controuersia possessorium iudicium ante petitorium expediri debet.*
4 *Agrimensores, & periti rem melius percipiunt præsentibus litigantibus, quàm eis absentibus.*
5 *Reus si neget actorem habere prædium in illo termino, quid actori faciendum: quid si prædiorum diuisio est facienda per agrimensores, n.* 6.7
8 *Dominium & possessio quomodo probari debeat.*
9 *Litem non contestari quando quæstio est de finibus agri tantum, & non de proprietate.*

L. Si quis super. III.

Imp. CONSTANTINVS A. *ad Tertullian. V. P. comitem diœceseos Asianæ.*

IN iudicio finium regundorum, & controuersa proprietate, possessionéve, mensura committitur agrimensori, ad cuius relationem iudex in causa iudicat. 1
Item partibus citatis ad mensuram finium controuersorum agrimensor vna absente in contumaciam procedere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1 *supr. hoc tit.* 2

Vide Hieron. de Monte *in. tractat. de finibus regundis, cap.* 30. *num.* 1 vbi an possessorium iudicium in finium controuersia ante petitorium expediri debet, & *cap.* 52. *num.* 3. *de agrimensorum officio in tali controuersia*, Couarr. *lib.* 2. *var. cap.* 13. *num.* 5. *vers. nona conclusio*, vbi tenet per hunc textum posse agrimensores, & peritos melius rem percipere præsentibus litigantibus, quàm eis absentibus. Soar. de Paz *in pract. tom.* 3. *cap.* 1. §. 8. *num.* 14. *cum seqq.* vbi ait quòd si reus neget actorem habere prædium in illo termino, actor ante omnia ostendat se prædium habere, & deinde probare intendat mensuram prædiorum. & supradictis probatis iudex mittere debet agrimensorem, qui tenetur facere iuramentum de bene se gerendo in illa agrimensura, quod iuramentum debet esse de credulitate, non vero de assertione veritatis. Et facta relatione per agrimensorem iudex tunc profert sententiam, qua præcipit mensuram, & declarationem agrimensoris seruari. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo diuisio, num.* 7. vbi dicit quòd diuisio prædiorum quando est facienda per agrimensores, debent partes citari vt tali die, seu hora sint præsentes tempore mensurationis, & *numero* 8. subdit quòd agrimensores visu proprio sunt facturi diuisionem, & terminos ac limites constituere debent. 3 4 5 6 7

In gloss. *Finiatur*. ibi, *quia feci seminare terram, & arari, &c.* Notatur ad hoc quòd dominium & possessio probatur ex eo quod quis fecit terram seminari, arari, coli, & similia, vt per Tiraq. *de præscript.* §. 1. *gloss.* 5. Menchac. *illustr. controuers. cap.* 58. *n.* 8. vbi *numero* 10 intelligit, nisi fortè cùm vnus terram coleret, alius fructus perciperet, nam tunc is potius quàm ille possidere videretur, Campeg. *de testibus, reg.* 340. *vers.* 4. & 6. Paris. *cons.* 107. *num.* 19. *lib.* 1. vbi extendit procedere etiam cùm quis manu aliena, suo tamen nomine, coli fecit. Menoch. *remed.* 3. *retinen. n.* 563. vbi ex aliis subdit quòd si vnus probat se arasse & coluisse, & alter probet se fructus collegisse, vterque dicitur æqualiter probasse possessionē in illo interdicto, & ob id erit deferendum illi, qui melioribus probationibus, & testibus actum suæ possessionis probauit, latè Mascard. *de prob. concl.* 1182. aliàs 1187. *in nouis, per tot.* vbi *num.* 7. resoluit quòd si vnus probauit se arasse & seminasse, & alius de eodem principio temporis & fine probauit se fructus percepisse, præfertur ille, qui probauit fructuum perceptionem; secus data inæqualitate temporis & *num.* 9. tenet quòd cultura agrorum etiamsi per alium quis coluerit, probat possessionem, & quòd 8

testis

testis dicens se vidisse col agrum nomine meo, possessionem meam probat.

7 In gloss. *Quaestio.ibi.quia non erat ibi lis contestata.* Notatur ad hoc quòd lis non contestatur quando quaestio est de finibus agri tantùm, & non de proprietate, vt per Hieron. de Monte *dict. tractat. cap.44.num.* 2. Cardos. *in praxi iudicum, verb. lis, num.17.*

SVMMARIVM.

1 *Lite contestata super finium controuersia, inuadens & occupans fines indebitè punitur.*
2 *Fines euellens diuidentes praedia de vicini praedio sine mandato Regis, aut iudicis, perdit ius, si quod habebat in eo, si non habebat, restituet duplicatum.*
3 *Occupans post litem contestatam in causa finium regundorum aliquam partem fundi alterius propria auctoritate, & ibi ponens confinia, amittit illam partem, & tantundem de suo tenetur dare aduersario.*
4 *Attentatorum causa non impedit quominus non procedatur in causa principali.*
5 *vnum Iudicium non suspendit aliud.*
6 *qui Terminos corrumpere tentauit, & amouere, sed non perficit, minimè puniendus.*

L. Si constiterit. IV.

Idem A. ad Bassum P. V.

1 Lite contestata super finium controuersia inuadens & occupans fines indebitè punitur, non saltem in rei restitutione, sed de propriis finibus amissione portionis, quam alij ademit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.supr.hoc tit.*

2 Vide *l.Hisp.fin.tit.14.part.7.* vbi statuitur quòd euellens fines praedia diuidentes de vicini praedio sine mandato Regis, aut iudicis, perdit ius, si quod habebat in eo, quod sibi ex mutatione appropriauit, & si ius non habebat, restituet duplicatum. &c. Ias. *in l. naturaliter, §. nihil commune, num.130. ff. de acquirend. possess. & in §. quaedam, num.73. Instit. de actionib.* Hieron. de Monte *de finibus regund. cap.34. num.1.* Anton. Gom. *variarum tom.3.cap.4. casu 7.*

3 *vers. aliquando*, vbi ex hoc texto colligit quòd occupans post litem contestatam in causa finium regundorum aliquam partem fundi alterius propria auctoritate, & ibi ponens confinia, amittit illam partem, & tantundem de suo tenetur dare aduersario, Menoch. *de recuper. possess. in prælud. num.53* vbi dicit quòd per constitutionem *l. si quis in tantam, vnde vi*, prouisum est plenius quàm constitutione huius *l. & de arbitrar. casu 393. num.* 19. Soar. de Paz *in pract. tom.3.c.1.§ 8 n.11.* Molin. *de Iustit. tom.3. disp. 695. num.* 10. vbi subdit quòd licèt lex ista solùm loquatur quando post litem contestatam ante sententiam latam eam partem occupauit, eadem tamen est ratio quando nulla mota lite id propria auctoritate fecit.

4 Notatur etiam ad hoc quòd attentatorum causa non impedit quominus non procedatur in causa

5 principali; vnum enim iudicium non suspendit aliud, vt per Afflict. *Neapol. decis.131. n.2.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd non punitur qui terminos corrumpere, & amouere tentauit, sed non profecit, vt per Bonif. de Vitalin. *in tit. de termino cap.9. num.10.* Hieron. de Monte *de finibus regund. cap.34. num.11.* Farinac. *in praxi crimin. quaest. 178. num. 115.*

Lecta apud acta.] Quia tunc publicari dicebatur, secundùm Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. cap.26. vers. Constantinopoli.*

SVMMARIVM.

1 *Exemptio antiqua quinque pedum iudicium finium regundorum non impedit.*
2 *Iudicium finium regundorum datur etiam pro re modica & vili cespite.*
3 *inter Agros vicinos olim relinqui debebant quinque pedes à satione liberi.*
4 *Proponitur opinio auctoris. & Guid. Pancirola, num.5.*
6 *Petrus Baylardus quis.*

L. Quinque pedum. X.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Neotherio P.P.*

Exemptio antiqua quinque pedum hoc iudicium non impedit. Item etiam pro re modica, & vili 1
cespite datur finium regundorum iudicium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.* 2
& post omnes Giphan. *tom.1.pag.208.* & *tom.7. repet.* Ludou. Catus, & Andr. Alciatus.

De materia & intellectu huius text. vide Aymar. Riuard. *lib.1. historiae ciuilis, fol.11.* Crinit. *lib.25. de honest. disciplin. cap.* 4. Charon. *lib.3. verosimil. pag.163.* Cuiac. *l.4. ff. de vsucap. & lib.10. obseruat.* 2. Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.3. lib.20. cap.9. num.6.* vbi dicit quòd inter vicinos agros 3
olim, relinqui debebant quinque pedes à satione liberi, siue ad vertendum aratrum, siue ad viam vicinalem, siue ad radices arborum, siue ne ramis impendentibus sata laederentur vmbrâ, & deinde attestatur nullo modo sentiri huiusmodi officere text. *in praesenti*, copiosiùs idem Petr. Gregor. *lib. 39. cap.13. num.15. cum seq.* vbi sic ait: Neque nos à sententia dimouet *quinque pedum*, C. *finium regund.* cuius verba videntur inhibere praescriptionem omnem. Quinque pedum, inquit, praescriptione summota, finalis iurgij, vel locorum libera peragatur intentio. quibus verbis quidam rati sunt ibi post Accurs. olim non potuisse agi pro praescriptione quinque pedum, circa fines agri, hodie contrà. Explicant illam l. Cuiacius, Conanus. Agenus Vrbicus refert legem Maniliam, quinque, aut sex pedum latitudinem constituisse pro fine agrorum, quòd haec latitudo reseruaretur itineri ad culturam, vt ad eam iretur, & ad circum actum aratri, ideo imprascriptibile esse spatium. VVolphgangus Luzius aliter explicat quatuor pedum interstitium fuisse relictum ad sepeliendos milites, & successores dominorum, ibique fuisse cippos, & tumulos militares, probat ex quibusqam vetustis inscriptionibus Capuae inuentis. Mortui nanque olim more Graecorum extra oppidum sepeliebantur, & si intrò ferrentur, id honori summo concedebatur, vt notat Cicero, vnde Polybius ait illud fuisse singulare ex oraculo contra morem communem, vt Tarentini intra vrbem in parte, quae Solis ortum versùs esset, mortuos concederent. Cùm Graeci contra obseruarent, imò & Libertinarios, qui eos sepelirent, vrbe habitare non sinerent. Existimarem autem ego *l. quinque pedum*

pedum, etsi præscriptionem submoueat, tamen antiquatam vt admittatur præscriptio, si longius tempus adsit, quàm viginti annorum; nam Theodosij, Arcadij & Valent. lex est quinque pedum, lex autem finalis eius tit. finium regund. quæ illam sequitur, & præscriptionem inducit. Iustiniani est, qui 57. Imperator fuit, illi autem 49. ordine imperarunt. &c. Hactenus Petrus Gregor.

5 Nouè Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lection. lib. 2. cap. 197. in vers. Ego.* vbi sic loquitur. Ego quandoque existimaui hanc L. velle vt libera finium quæstio terminetur, vt veri fines cognoscantur reiecta quinque pedum exceptione, nam etsi quinque pedes circa fines relinquantur, non ideo minus de finibus est cognoscendum, poterat enim alter vicinorum prætendere superfluam esse terminorum inspectionem, quoniam quinque pedes ad eundem, & agendum relinquebantur; nihilominus mandatur vt veri fines noscantur ne quinque pedes vltra quàm par sit quandoque proferantur, sed postea ex sequenti auctoritate sum opinatus intelligendum vt eodem modo & tempore præscribantur quinque pedes, & agrorum limites, cùm priùs diuersis temporibus præscriberentur &c.

6 In gloss. *Præscriptione.* ibi, *sed Petrus Baylardus,* &c Is fuit genere Anglus, à quibusdam Abelardus, ab aliis Bailardus vocatus, professione peripateticus Philosophus, non autem, vt aliqui opinantur, Iureconsultus ex Parisiensi Academia prodiit, adeóque confidentis ingenij fuit, vt ex quauis vel difficillima littera aliquem sanum sensum se exacturum polliceretur, sed dum nimium sibi tribuit in hæresim lapsus aliud æternum præter Deum inueniri credidit; negauit præterea filium Dei esse factum hominem, vt hominem liberaret. & Christum spiritum timoris Domini habuisse non credebat, & hominis liberum arbitrium omnino ademit; quare ab Innocent. II. aduersùs eum in Gallus coacta Synodo circa annum 1140 de hæresi condemnatus est, sed errore agnito factus Monachus in eremo paucis cum discipulis piè vitam egit. Ita Guid. Pancirol. *citat. loco.*

SVMMARIVM.

1 *Quæstio finium regundorum 30. annorum spatio finitur, & n. 2.*

3 *Confinia quomodo probanda, remissiuè.*

L. Cunctis. VI. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Rufino P. P.*

1 QVæstio finium regundorum triginta annorum spatio finitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supra hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 208.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Balb. *de præscript. 4. part. 4. princip. q. 14. n. 67.* Hieron. de Monte *in tract. de finibus regund. cap. 74. per tot.* & præcipuè *n. 7.* Menoch. *cons. 21. n. 21.* Amatus *decis. 19. n. 3.*

3 Confinia quomodo probentur, latè ostendimus *in collect. ad cap. cum causam 13. de probat. in Decretalib.*

De consortibus eiusdem litis.

TIT. XL.

SVPERIORIBVS iudiciis mixtis, familiæ erciscundæ, communi diuidundo, finium regundorum, commune est, vt sæpe multi eiusdem litis consortes sint: veluti si hæreditas inter hæredem & cohæredis successores diuidatur. hi sunt consortes eiusdem litis. Similiter si agatur de duobus feudis disterminandis, & eorum vnus duobus dominis communis sit; hi sunt consortes eiusdem litis Scripserunt in hanc rubr. Curac. Pac. & VVesembec & de materia Peregr. Iannin. *in tract. de citatione reali lib. 3. c. 8.* Arimin. Tepat. *var. sent. tom. 1. tit. 190.*

SVMMARIVM.

1 *Consortes eiusdem rei si plures, quilibet pro parte sua agere potest.*

2 *Iudex non patiatur litigantes ad inuicem rationes perpendere, teneatúrque Procuratorum, Aduocatorum, ac partium clamosam garrulitatem reprimere.*

L. Explosis. I.

Imp. IVLIANVS A. *Secundo P. P.*

INter plures eiusdem rei consortes quilibet pro parte agere potest. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Castrens. Bald. Angel. Sichard. Aloys. Leo *fol. 71. verso*, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concord.* 1

Ex hoc textu colligitur iudicem non debere pati litigantes ad inuicem rationes perpendere, teneatúrque Procuratorum, Aduocatorum, ac partium clamosam garrulitatem reprimere, de quo eleganter Bobadil. *in sua politica, libro 3. cap. 14. numero 14.* 2

SVMMARIVM.

1 *pro Consorte absente, facta litis contestatione, actio & defensio licita est, modò satisfactio interueniat, & n. 2.*

3 *Exceptio vtcunque dilatoria, si oriatur post litem contestatam, admittenda est, & opponi potest.*

L. Commune. II. & vlt.

Impp. VALENT. & VALENS AA. *Sallustio. P. P.*

PRo consorte absente post litis contestationem actio, & defensio licita est, modò satisfactio interueniat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 10. vers. esto mismo, tit. 5. part. 3.* vbi Gregor. Lopez *gloss. 7.* quid ante litem contestatam, Gelin. *in cap. cum M. n. 8.* vbi Ripa *num. 52. cum seqq.* de 2

de constitut. Bernard. reg. 136. vbi additio, Socin. reg. 160. Duen. reg. 132. Cou. lib. 1. var. cap. 6. num. 6. vbi quòd ante litem contestatam consors litis pro consorte agere nequit, Padil. in l. error, num. 34. col. 3. de iuris & facti ignor. Christoph. de Paz ad leges styli l. 10. num. 12. vbi quòd consors litis potest agere sine mandato pro consorte, & quidem ante litis contestationem, attenta dicta l. Hisp. 19 quæ sine distinctione loquitur.

3 Bald. in præsenti authoritate huius text. tenet quòd exceptio vtcunque dilatoria, si oriatur post litem contestatam, admittenda tunc est, & opponi potest, vt per Marant. de ordine iudic. p. 7. membr. 9. num. 8. Cou. lib. 1. var. cap. 16. num. 13. & practic. cap. 26 n. 2. vers. huius autem. Rebuff. de except. num. 378. Parentem meum in remiss. ad Ordin. Reg. Lusit. lib. 4. tit. 49. §. 2. n. 8.

De noxalibus actionibus.

TIT. XLI.

SEQUITUR alia actio mixta, id est, noxalis. quatenus enim est ex delicto, est in personam: sed quatenus certæ personæ non cohæret unò caput, id est, possessorem sequitur, in rem esse videtur. Scripserunt ad rub. Cuiac. Pac. & VVesemb.

De materia tit. Bellacomb. tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 27. Petr. Gregor. syntagm. iuris p. 3. lib. 38. cap. 11. Decian tract. crimin. lib. 1. cap. 15. Molin. de Iustit. tom. 3. tract. 2. disp. 711. Cald. Pereira quæst. forens. lib. 1. q. 7 per tot. Arimin. Tepat. var. sentent. tom. 2. tit. 530.

SVMMARIVM.

1 *ex Furto admisso in seruitute, non tenetur liber factus, nisi ex noua contrectatione.*

2 *Seruus si deliquit aduersus extraneum, noxa liberum factum sequitur.*

L. Si extat. I.

Imp. ALEXANDER A. *Marcello.*

1 EX furto admisso in seruitute non tenetur liber factus nisi ex noua contrectatione. Item si ser-
2 uus deliquit aduersùs extraneum, noxa liberum factum sequitur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Barr. Salicet. Bald. Angel. Castr. Fulgos. Sichard. Aleys. Leo fol. 72. Sebast. Neui. remissiuè Casal. in annot. & Ximen. in concord.

SVMMARIVM.

1 *ex Delictis seruorum factis in saltibus, dominis ignorantibus, domini inuiti non conueniuntur, sed seruorum traditione liberantur.*

2 *Statutum disponens super eo, super quo disponit ius commune, interpretatur secundùm ius commune.*

3 *Testator videtur se conformare cum dispositione iuris.*

4 *Damnum ne quis indebitè patiatur, verba statuti accipiunt interpretationem restrictiuam.*

5 *Mancipium vbi delictum commisisse probetur, tunc dominus per sententiam in eo iudicio ad alterum duorum ipsius optione condemnandus.*

L. Si serui. II.

Imp. GORDIANVS A. *Quintiliano & alijs.*

EX delictis seruorum in saltibus ignorantibus dominis factis domini inuiti non conueniuntur, sed seruorum traditione liberantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. supra hoc tit. 1

Allegari solet hic text. ad hoc quòd statutum disponens super eo, super quo disponit ius commune, interpretatur secundùm ius commune, vt per summar. Iasl. in repet. leg. omnes populi, numero 60. cum seqq. ff. de iust. & iure, & in l. fin. numero 12. de iure emphyt. Ludou. Gom. in cap. 1. n. 216 de constit. lib. 6. Tiraq. de retractu lig. §. 2. gloss. 9. num. 55. Cott. in memor. verbo statutum, pag. 789. Menoch. cons. 187. n. 29. cum seqq. Kirchou tom. 1. commun. opinion. lib. 1. tit. 17. de legib. n. 225. pag. 231. Surd. de alimentis, tit. 1. q. 45. n. 66. & decis. 281. num. 24. Gonzal. ad reg. 8 Cancel. § 7. proœm. num. 139 & gloss. 4. num. 135. Aluar. Valasc. cons. 66. n. 17. Farin. in praxi crimin. p. 1. q. 19. num. 5. Et hinc etiam testator videtur se conformare cum dispositione iuris, de quo Menoch. cons. 112. numero 17 Gam. Lusit. decis. 16. n. 4. & decis. 193. n. 6. Mascard. de probat. concl. 1415. n. 2. Gutier. practic. lib. 3. q. 70. n. 29. & q. 101. n. 3. & cons. 18. n. 7. cum seqq. 2 3

In summar. text. ibi, *ne aliquis indebitè damnum patiatur*, verba statuti accipiunt interpretationem restrictiuam, de quo Tiraq. de iure primog. q. 40. n. 88. Roder. Xuar. in repet. quoniam in prioribus, super declarat. legis Regni, in princ. n. 3. col. 3 Menoch. cons. 5. n. 3 & cons. 100. n. 123. & cons. 134. n. 13. & cons. 187. n. 29. cum seqq. 4

Vt aut noxæ dedere, &c.] Notatur ad hoc quòd vbi probatum fuerit mancipium commisisse delictum, tunc dominus per sententiam in eo iudicio ad alterum duorum ipsius optione est condemnandus, nempe vt vel mancipium tradat, vel soluat damnum totum, ac pœnam loco illius, vt per Donell. comment. iuris ciuilis lib. 15. c. 50. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 5 a n. 13. Pichard. ad princ. Instit. hoc tit. n. 2. Molin. de Iustit. tom. 3. tract. 2. disputatione 711. n. 3. vbi in fine, subdit quòd si sine defensione velit dominus mancipium noxæ dedere, vt liberet se à sumptibus & à molestijs litis, poterit id efficere. Et ideo sic debere concipere sententiæ verba, asserit Cald. Pereira q. forens. lib. 1. quæstione 7. num. 2. *Lucium Titium in decem aureos condemno, aut seruum noxæ dedere.* 5

SVMMARIVM.

1 *Seruus ob plagij crimen criminaliter accusari potest; dominus verò ignorans delicti ciuiliter ad exhibitionem serui pro noxa tenetur, & num. 2.*

L. Siue seruum. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Eutycho.*

SEruus ob plagij crimen criminaliter accusari potest, dominus ignorans delicti ciuiliter ad exhibitionem 1

bitionem serui pro noxa tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l.1. n.1. sup. hoc tit.

2 Vide Molin, de Iustit.tom.3.tract.2.disp.711.n.1.in fine, vbi per hunc text tenet quòd quando criminaliter est agendum ad mortis, aut ad aliam corporalem pœnam mancipij, tunc locum habet iudicium cum mancipio ipso, intentarique proinde aduersùs ipsum, & non aduersùs illius dominium debet, & n.5. subdit quòd si dominus ignorauit mancipij delictum, quando mancipium illud commisit, vel esto illud sciuerit, prohibere tamen delictum non potuit, tunc liberatur mancipium noxæ dedendo.

SVMMARIVM.

1 *Serui rapinâ dominus ignorans pro noxa conuenitur, sciens verò, nec prohibens, beneficium serui pro noxa tradendi amittit, & num.3.*

2 *Accusatio criminalis ex delicto serui contra dominum non protenditur.*

L. Si seruus ignorante. IV.

Iidem AA. & CC. *Sabino.*

1 EX rapinâ serui dominus ignorans pro noxa conuenitur, sciens verò nec prohibens, beneficium
2 serui pro noxa tradendi amittit. Item criminalis accusatio ex delicto serui contra dominum non protenditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l.1. n.1 sup. hoc tit.

3 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt l. Hispan. 6. tit. 13 part. 7. vbi statuitur quod dominus non tenetur de malefició serui absque sui culpa facto si vetare nequiuit, sed si seruus aliquid rapuit, tenetur dominus de eo, quod ad eum peruenit, de alio autem faciat emendam, aut dabit seruum pro noxa Molin. de Iust. tom.3. tract.2. disp.711. n.5. vbi ait quòd si domino iubente, consulente, aut sciente, nec prohibente, quando prohibere potuit, mancipium commisit delictum, tunc non liberatur dominus, noxæ mancipium dedendo, sed tenetur ad damna omnia & ad pœnas omnes pro eo delicto, esto mancipium alienauerit, aut manumiserit post tale delictum commissum, vel mancipium moriatur: secus autem si vel dominus ignorauit mancipij delictum, quando mancipium illud commisit, vel esto illud sciuerit, prohibere tamen delictum non potuit, tunc liberatur mancipium noxæ dedendo.

SVMMARIVM.

1 *Iudicium ciuile cum seruo non consistit, sed cum domino ex eo agendum.*

2 *Serui delicto dominus ciuiliter conueniendus, & n.3.*

L. Si sibi. V. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Menophilo.*

1 CIuile iudicium cum seruo non consistit, sed cum
2 domino ex eo agendum. Item ex delicto serui dominus ciuiliter conueniendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l.1. n.1. sup. hoc tit.

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt l. Hispan. 10. tit. 1. part. 7. dum statuit seruum posse ex delicto, ex quo pœna apponitur corporalis, accusari, ac à domino defendendum esse, de pecuniaria autem pœna nequaquam, quia nihil habet. Molin. de Iustit. tom.3. tract. 2. disp.711. num 1. vbi dicit quòd quando mancipium delictum aliquod absque domini culpa commisit, ratione cuius agendum est ciuiliter, saltem ad pœnam pecuniariam, vt si furtum commisit, rapuit, damnum dedit, vel aliam iniuriam intulit, ita quòd locum habeat condictio aliqua, vel pœna pecuniaria, iudicium illud non cum seruo esse intentandum, qui bonis externis caret, vnde soluat, ineptúsque est, vt aduersùs illum eo modo agatur, &c.

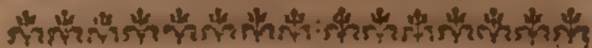

Ad exhibendum.

TIT. XLII.

ACtio quoque ad exhibendum mixta dici potest: quia cùm in personam sit, tamen possessorem, seu detentorem sequitur; & potissimum propter actiones in rem introducta est. Scripserunt in rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb item Bellacomb. tom.1. commun. opinion. lib.3. titul.28. pag.429.

SVMMARIVM.

1 *Actio ad exhibendum est praeparatoria rei vendicationis.*

2 *Vendicaturus rem ratione dominij, ad illius exhibitionem agere potest.*

3 *Res mobilis, vel se mouens, si petatur ab actore exhiberi, exhibenda est in iudicio, vt actori paretur sua probatio.*

4 *Rem exhiberi iubetur à Preside Prouinciæ, & eâ exhibita apud aliam iudicem principalis caussa tractatur.*

L. Si dominium. I.

Imp. ALEXANDER A. *Crescenti militi.*

AD exhibendum actio est præparatoria rei ven- 1
dicationis. Item vendicaturus rem ratione do- 2
minij, ad illius exhibitionem agere potest. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bartol. Salic. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Sichard. Aloys. Leo fol. 72. Sebast Næui remissiue Catal. in annot. & Ximenez in concord.

Vide l. Hispan. 16. tit. 2. part. 3. vbi statuitur quòd 3
si res mobilis, vel se mouens exhiberi petatur ab actore, exhibenda est in iudicio, vt actori paretur sua probatio. Dec. in rubr. de iudic. n.2 vers. sed tamen,
Cou. lib.1. var. cap.4. n.8. vbi dicit quòd Præses pro- 4
uinciæ iubet hic rem exhiberi, & ea exhibita apud aliam iudicem principalis causa tractatur.

SVMMARIVM.

1 *ob Criminis accusationem persona exhibenda est.*

2 *Pars exhiberi debet quando testes dicunt quòd cognoscerent si viderent.*

L. Si criminis. II.

Idem A. Syro.

1 OB criminis accusationem persona exhibenda est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. suprà hoc tit.*

2 Vide Bellacomb. *tom.1. commun.opin. lib.3. tit.18. num.1. pag.429.* vbi per hunc text. dicit quòd pars exhiberi debet quando testes dicunt quòd cognoscerent si viderent.

SVMMARIVM.

1 *Sententia absolutoria non nocet agenti de nouo ex causa super qua fuit pronuntiatum, non præiudicat quin possit agi ex noua, n.2.3.*

4 *Reus si fuerit absolutus, quia rem petitam non possidebat, tenetur ad exhibendum si postea res in eius potestatem redierit, secus si ideo fuerat absolutus, quia actor nullum ius habebat.*

5 *Actor si petens rem aliquam, ideo victus est, quòd reus rem ipsam non possideret, si postea reus possidere cœperit, poterit idem actor iterum agere, nec submouebitur actione iudicata.*

L. Neque ad exhibendum. III.

Idem A. Felicissimæ.

1 SEntentia absolutoria non nocet agenti de nouo
2 ex causa super qua non fuit pronuntiatum Item sententia absolutoria quòd reus non possidet, minimè præiudicat quin ex noua possit agi. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1.num.1. supr. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
4 mit *l. Hisp.24.tit.2.part.3.* vbi statuitur quòd si reus fuerit absolutus, quia rem petitam non possidebat, tenetur ad exhibendum si postea res in eius potestatem, redierit, secus si ideo fuerat absolutus, quia actor nullum ius habebat. Et per hunc text. notat
5 Tiraq. *de retractu lig. §.8. gloss.7. num 4.* quòd si actor petens rem aliquam, ideo victus est, quòd reus rem ipsam non possideret, si postea reus possidere cœperit, poterit idem actor iterum agere, nec submouebitur actione rei iudicatæ.

SVMMARIVM.

1 *contra non exhibentem Instrumenta iuratur in litem, & num.4. quid, si probatum, instrumenta fuisse apud aduersarium ab initio litis, num.3. amplia vt num.5.*

2 *in Actione ad exhibendum iuramento in litem locus est.*

6 *qui semel Possedit, & hodie possidere præsumitur. etiam in re mobili, num.7.*

L. Non ignorabit. IV.

Idem A. Flacillæ.

1 COntra non exhibentem instrumenta iuratur
2 in litem. Item in actione ad exhibendum iuramento in litem locus est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.*

Vide *l. Hispan.19. post princip. tit.2. part.3.* Me- 3
noch. *de præsump. lib.6. præs.64. num.4.* vbi dicit quòd ille probauit instrumenta fuisse apud aduersarium ab initio litis, cogere eum potest ad exhibendum, quia præsumitur quòd adhuc ea instrumenta habeat: additque non repugnare quòd dicit gloss. *in præsenti*, id eo in casu contigisse, quia paulo antè ea instrumenta habebat, respondet enim idem esse etiam quando iam diu possedit, quando quidem amissione non probata adhuc ea habere & possidere præsumitur, cùm hæc sint de his, quæ custodiri solent. Idem Menoch. *de arbitr. casu 267. num.19.* vbi quòd in actione ad exhibendum contra non exhibentem in litem iuratur. Mancin. *in tract. de iuram. p.2. artic.8 num.7.* vbi ait quòd obligatus ad 4
exhibendum instrumentum, si recusat illud exhibere, asserens non habere, datur contra illum iuramentum in litem, propter præsumptam occultationem, refert Farin. *in praxi crimin. quæst. 176. num.46.*

Nota decisionem huius text. statuentem iura- 5
mentum in litem deferri posse si publicum instrumentum non exhibeatur, extendi ad priuatam scripturam non posse, quia hæc instrumenti, seu publicæ scripturæ appellatione non continetur, ita Iacob. Machelius *patrocinio 30. num.3 & 4.* Cald. Pereira *de potest. eligendi cap.7. numer.17. & de empt cap.1. num.18.*

Notari solet hic text ad hoc quòd qui semel pos- 6
sedit, & hodie possidere præsumitur, vt per Mascard. *de probat concl 1195.* alias 1201. *per tot.* vbi *numer.21.*
per hunc text. tenet procedere etiam in re mobili, 7
plures citaui Doctores *de Axiom. iuris vsufrequent. axiom.182 à num.1.* & commodiùs tractabo *in collect. ad l. siue possideris, de probat.* adde magis in proposito Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.2. §.1. num.41.* vbi dicit gloss. *verbo fuisse, in præsenti,* & dicit receptam esse à Bart. & reliquis *hîc.*

L. Ad exhibendum. V.

Imp. GORDIANVS *Sabiniano milit.*

DOlo qui desiit possidere, actione ad exhiben- 1
dum tenetur Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1 num.1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Instrumenta violenter rapiens criminaliter accusari potest. quòd ciuiliter, num.2.*

L. Instrumenta. VI.

Imp. PHILIPPVS *A. Palemonidi.*

INstrumenta violenter rapiens criminaliter ac- 1
cusari potest. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. numer.1. supra hoc tit.* ex quibus Bald. & Salic. tenent. illum ciuiliter ad exhibendum cogi posse.

De surripientibus instrumenta, & scripturas, 2
vide Farinac. & ab eo citatos *in praxi criminal. part.5. quæst.150. num.154 cum seqq. & cap 6. q.158. num.19.*

L. Ex

L. Exhibitionis. VII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Vitaliano.*

1 REm deteriorem sua culpa exhibens actione in factum tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc.tit.* & post omnes Giphan. *tom.1.pag.211.*

2 Vide l. *Hispan.19. vers. mas si por auentura, tit.2. part.3.* vbi statuitur quòd si rem, quæ petitur exhiberi, possidens deterioratam exhibeat, tunc tenetur vincenti ad eius restitutionem, & deteriorationis æstimationem, & *ibi* Gregor. Lop. *gloss.3.* hunc text. citat.

SVMMARIVM.

1 *ex Pacto apposito per alium in contractu commodati, vel depositi rei meæ, acquiritur hæredi paciscentis directa actio ad exhibendum, alij autem quam hæredi paciscentis, vtilis actio.*

2 *ex Pacto apposito super re mea, quæ debet durare mea, regulariter bene quæritur actio tertio, secus quando non debet durare mea.*

3 *Stipulatio vel promissio quando interponitur super re mea, quæ debet durare mea, vt si deposui, vel commodaui res penes te, hoc pacto, vt restituas tertio, tunc illi tertio quæritur vtilis actio, & quamuis vtilitas contractus ad tertium, non ad stipulantem pertineat, tamen actio & obligatio acquiruntur stipulanti, cedenda postea per eum illi, pro quo stipulatus est, num.4.*

5 *Procurator si stipuletur rem domini, quæ in eius dominio permaneat, tunc licèt stricto iure actio ipsi domino non competat, tamen ex æquitate ei vtilis datur.*

L. Si res tuas. VIII.

Idem AA. & CC. *Photino.*

1 EX pacto apposito per alium in contractu commodati, vel depositi rei meæ, acquiritur hæredi paciscentis directa actio ad exhibendum, alij autem quam hæredi paciscentis, vtilis actio Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.*

2 Vide Anton. Gom. *l.40. Tauri, num.26.* vbi per hunc text. dicit quòd regulariter ex pacto apposito super re mea, quæ debet durare mea, bene quæritur actio tertio, secus quando non debet durare mea, *& variarum tom.2.cap.11.num.18. in med. vers.*

3 *quintus casus*, vbi ait quòd quando stipulatio, vel promissio interponitur super re mea, quæ debet durare mea, vt si deposui, vel commodaui res penes te, hoc pacto, vt restituas tertio, tunc illi tertio

4 quæritur vtilis actio, Surd. *decis.229.num.14.* vbi refert quòd quamuis vtilitas contractus ad tertium, non ad stipulantem pertineat, tamen actio, & obligatio stipulanti acquiritur, cedenda postea per eum illi, pro quo stipulatus est. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. connent. lib.14. tit.14. num.6.* vbi per hunc

5 text. dicit quòd si Procurator stipuletur rem domini, quæ in eius dominio permaneat, tunc licet stricto iure actio ipsi domino non competat, tamen ex æquitate vtilis ei datur.

SVMMARIVM.

1 *naturaliter Liberatus potest condicere instrumentum debiti.*

2 *Debitor solutione facta agit ad instrumenti exhibitionem.*

3 *Res restitutionem volens petere, potest agere tam ad exhibendum, quàm rei vendicatione eodem libello, amba tamen actiones regulariter coniunguntur, num.4.*

L. Si ex quocunque. IX. & vlt.

Idem AA. & CC, *Faustino.*

NAturaliter liberatus potest condicere instrumentum debiti. 1 Item debitor solutione facta 2 agit ad instrumenti exhibitionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1 sup.hoc tit.*

In gloss. *Reddi, fin.* ibi, *agit ad exhibendum, & rei vindicatione*, &c. 3 Notatur ad hoc quòd volens petere restitutionem rei, potest agere tam ad exhibendum, quàm rei vendicatione in eodem libello, vt per Gregor. Lop. *l.16. in gloss.3. verbo ciertamente, tit.2. part.3.* vbi tamen dicit quòd regulariter possunt 4 ambæ actiones coniungi, licet super prima actione, scilicet ad exhibendum primò sit procedendum, nisi res, quæ petitur exhiberi, sit coniuncta vel inclusa alij rei, vel quando ipsa actio ad exhibendum induceret restitutionem rei, nam tunc non posse simul proponi asserit.

De religiosis, & sumptibus funerum, & aleæ lusu, & aleatoribus.

TIT. XLIII.

T ex aleæ lusu aliæ actiones adimuntur, aliæ tribuuntur, ita etiam ex funeratione mortui, qua locus religiosus fit, denegari loci vindicationem, & dari actionem personalem ad funeris impensam repetendam, tractatur hoc titulo. Scripserant in rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. item Viui. Bellacomb. & alij *tom.1.comm.opin.lib.3.tit.29.* Aumin. Tepat. *var. sentent. tom.1.tit.31. de funeralibus, & sumptibus eorum.* Spin. *in speculo testam. gloss.2. princip. ex num.46. cum seqq.* Ioan. Garc. *in tract. de expensis, c.8 de expensis & sumptibus funerum.*

De ludo, aleæ lusu, & aleatoribus; vide Ioan. Bapt. Caccialup. *in speciali tract. de ludo, tom.7 tract. Doctor. fol.155.* Paridem de Puteo *in simili tract. eodem tom.7. fol.151.* Stephan. Costa *ibidem fol.161.* & post omnes Ioannem de Salas *Ordin. Reg. Lusitan. lib.5. tit.82.* & apud Hispanos *l.6. tit.14. part.7. & l.8. & 9. tit.7 lib. 8. nouæ Recop.* Alciat. *lib 8. parerg. cap.16.* Cæpol. *cautel. 55.* Clar. *in practica, verbo ludus*, Bernard. & Salzed. *in pra. l. cap.70.* Corrad. *in pract. tit. de lusorib.* Ioan. Vela *in tract. de pœnis delictor. cap.12.* Auiles *ad cap.29. Prætorum, verbo inegos*, Cou. *in reg. peccatum, p.2.§.4 num 5. cum seqq.* Auendan. *de exequend. mandat. p 1. cap.9* Perez *l.37. in addit. tit.19. lib.8. Ordin, pag.385.* Petr. Gregor. *syntag. iuris p 3. lib.30. cap.2.* Azeued. *l.2. n.68. & 90 & l.8. tit.7. lib 8. nouæ Recop.* Menoch. *de arbitr. casu 399.* Mascard. *de probat, concl 995.* Guttier. *de iuram. confirmat.*

part.1.cap.93 Amatis *Prouinciæ Marchiæ decis.*137. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.2. tit.*539. Henriq. *in summ. lib.*8. *cap.*56. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.2. quæst.37. art.1.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, tom.3. tit.7. de aleatorib.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo ludus*, Pradil. *in summ. legum pœnal. part.1. cap.*35. Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lectionum, lib.1. cap.*48. Farin. *in praxi crimin. part.3. quæst.*109. *per tot.* Molin. *de Iustit. tom.* 3. *tract.2. disput.* 510. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.3. quæst.7. num.3. & quæst.8. cum duabus seqq.* Rebell. *de obligat. iustit. part.2. lib.* 12. *de contractu ludi*, Sayr. *in claui Regia, lib.*11. *cap.*13. Less. *de Iustit. tom.1. lib.4. cap.4. dub.*13. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.*10. *num.*384. *cum seqq.* Iacob. de Graffis *tom.1. consil. lib.3. tit. de voto, cons.*3.

SVMMARIVM.

1 *Corpus humanum sepultum in vno loco, potest transferri in alium iusta subsistente causa, & interueniente superioris consensu, & num.*2.

3 *Referuntur opiniones aliquorum.*

L. Si vi fluminis. I.

Imp. ANTONINVS A. *Doritæ.*

1 CORpus humanum sepultum in vno loco potest in alium transferri subsistente iusta causa, & interueniente superioris consensu. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Sichard. Aloys. Leo *fol.*72. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 11. *tit.*13. *part.*1. *vbi gloss.*2. Molin. *de primog. lib.1. cap.24. num.* 36. Sanchez *in præcepta Decalogi, tom.1. lib.2. cap.43. num.* 25. Et hinc Paul. de Castro *in præsenti*, tenet quòd si testator iussit hæredibus suis vt postquam corpus suum sepulturæ traditum esset, tunc à tempore illius funeris vsque ad vnum annum corpus suum transferrent, & reportarent in patriam suam, talis testatoris dispositio non est necesse quòd obseruetur, quia cadauer semel sepultum non potest aliò transferri, nisi de licentia, & permissione Principis, & ea quæ pendēt à solius Principis voluntate, reputantur impossibilia, & hæredes non obligant, ex text. *in l. apud*
3 *Iulianum, §. constat, ff. de legat.*1. Sed contrarium sustinent. Menchac. *de success. creat. tom.1. lib.1. §.7. num.*10. Spin. *in speculo testam. gloss.2. princip. num.*8. quia quæ pendent à voluntate Principis, si solita sunt concedi, non reputantur impossibilia, nec reiiciuntur de testamento, sed implenda sunt per hæredes, vnde cùm corpus semel sepultum, præsertim cùm custodiæ causa humatum sit, atque depositum, solitus sit Princeps permittere vt aliò transferatur sepeliendum, superest vt id & testator possit præcipere, & hæredes teneantur parere, & ita obseruat consuetudo.

SVMMARIVM.

1 *Locus in quo sepelitur corpus humanum domini voluntate fit religiosus, & ex commercio hominum recedit, & num.2. hodie secus de iure Canonico, num.*3.

L. Inuito. II.

Idem A. Hilariano.

LOcus in quo sepelitur corpus humanum domini voluntate fit religiosus, & ex commercio hominum recedit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Matth. Matthesil. *sing.* 75. Molin. *de primog. lib.1. cap.24. num.* 38. Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom.1. tit.31. cap.*6. Gonzal. *ad reg.7. Cancellar. gloss.5. num.38. & 39.* qui omnes aduertunt hodie de iure Canonico, quod est obseruandum, secus esse, cùm nullus locus nisi præuia Episcopi licentia religiosus efficiatur, *cap. ad hæc, de relig. domib.* vbi diximus. 2 3

SVMMARIVM.

1 *Legatarius non prohibetur cum legato simul petere funeris expensas pro testatore expositas, & num* 2.

3 *Expensæ funeris quæ.*

4 *Expensæ funeris & infirmitatis æquiparantur.*

5 *Expensarum funeris appellatione veniunt medicinæ.*

L. Legatum à defuncto. III.

Imp. ALEXANDER A. *Rimo.*

LEgatarius non prohibetur cum legato simul petere funeris impensas pro testatore expósitas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Cardos. *in praxi iudicum & Aduocator. verbo legatum, num.*38. 2

Et quod in funus, &c.] Quæ autem dicantur funeris expensæ, vide Anton Gom. *l.30. Tauri, num.2.* Tell. *num.3.* Valasc. *gloss. vnica, num.7.* Cou. *in cap. Raynaldus, §.3. de testam.* Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib 3. dubit.5. interpret.3. solut.4.* Sebast. Medices *in tract. de sepultur. p.2. q.5. num.*18. Azeued. *l.13. à princip. tit.6. lib.5. noua Recop.* Surd. *decis.255. num.29.* Guttier. *in l. nemo potest, num.9. cum seqq. ff. de legat.1. & practic. lib.2. q.72.* Garc. Mastrill. *Sicilia decis. 10. num.* 11. Molin. *de Iustit. tract.2. disput.* 235. Ioan. Garc. *de expensis, cap.8. num.15. cum seqq.* Spin. *in speculo testam. gloss.2. princip. n.49. cum seqq.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.1. tit.31. cap.2.* Aluar. Valasc. *de partition. cap.19. num.46. cum seqq.* qui attento iure communi magis communiter resoluunt expensas funeris propriè illas dici, quæ ad humandum corpus defuncti requiruntur, Apud Hispanos extat circa hoc particularis dispositio *l.30. Tauri*, ibi, *la cera, Missas, gastos dell enterramiento se saquen con las otras mandas graciosas del quinto de la hazienda del testator, y no del cuerpo de la hazienda aun que el testador mande el contrario*, & ita solùm respicit ad necessaria ad corpus Christianè humanum dummodo intra quintum. Apud Lusitanos nulla lex habetur, quæ disponat in hac materia, tamen in illo Regno de consuetudine generali non solùm veniunt illa, quæ pertinent ad funerandum corpus, scilicet habitus, quo inuoluitur cadauer, & locus in quo defunctus humetur, sarcophagi vectura cadaueris, & quicquid 5

corporis

corporis causa antequam sepeliatur necessariò consumitur, & ad deferendum corpus ad sepulturam, sed etiam eleemosynæ Missarum, & orationum, quæ dicuntur eo die, quo corpus sepeliretur, & quæ dantur pro sacrificiis Missarum & confraternitatibus, Clericis, & Monachis ferentibus, & comitantibus corpus quod defertur, & quod datur pro cereis illuminantibus eadem die, & ita tam quæ pertinent ad corpus humandum, quàm quæ ad animæ subsidium illa die. Vnde vestes lugubres non dici funeris expensas, resoluunt Gregor. Lopez *l.12. gloss. 8. titul. 13. part. 1.* Gam. *Lusitan. decis.* 308. *n.* 5. Molin. *dict. disput.* 235. *vers. consentit*, Surd. *dict. decis.* 255. *num.* 28. vbi intelligit, nisi detur consuetudo in contrarium, Perez de Lara *de capellan. & anniuers. lib. 1. cap. 25. n. 24.* Aluar. Valasc. *d. cap. 19. n. 53.*

4 *Vel morbum.*] Ergo expensæ funeris, & infirmitatis æquiparantur, vt per Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tractat. de sentent. prouision. in præfat. n. 95.* &
5 ideo appellatione funeris expensarum veniunt medicinæ, vt per addition. *ad Anton. Gom. l. 30. Tauri, n. 22.* Roder. Xuar. *alleg. 7. num. 17.* Surd. *d. decis. 225. num. 25.*

SVMMARIVM.

1 *Sepulchrum vt monumentum nemo iure dominij vendicat.*
2 *Sepulchra familiarum vt indiuidua ad omnes hæredes pertinent, nec per diuisionem vni accedunt.*
3 *Locus prophanus iuxta religiosum non fit religiosus.*
4 *Monumentum & sepulchrum differunt.*
5 *Sepulchrorum ius in nullius bonis atque extra hominum commercium est.*

L. Si sepulchrum. IV.

Idem A. Luciano.

1 SEpulchrum vt monumentum nemo iure domi-
2 nij vendicat. Sepulchra familiarum vt indiuidua ad omnes hæredes pertinent, nec per diuisio-
3 nem vni accedunt. Locus prophanus iuxta religiosum non fit religiosus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

4 *Si sepulchrum monumenti appellatione significas.*] Diuersa enim sunt monumentum & sepulchrum, nam monumentum dicitur quandiu in eo corpus non infertur, postquam autem illud illatum est, monumentum esse desiit, & sepulchrum factum est, ita Ioan. Garc. *in tract. de expensis, cap 8. num. 4. post princ. vers. ex quibus.*

5 *Scire debes iure dominii, &c.*] Notatur ad hoc quòd ius sepulchrorum in nullius bonis, atque extra hominum commercium est, nec potest ab aliquo acquiri, nec possideri, vt per Molin. *de primog. lib. 1. cap. 24. sub. num. 36.*

SVMMARIVM.

1 *Voluntas defuncti obseruanda, & illæsa conscientia non violanda.*
2 *ad Monumentum construendum ex ordinatione defuncti coguntur hæredes per iudicis officium.*

L. Militis voluntate. V.

Idem A. Cassio militi.

VOluntas defuncti obseruanda, & illæsa con- 1
scientia non violatur. Ad construendum ex 2
ordinatione defuncti monumentum coguntur hæredes per iudicis officium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Scripturæ, quæ fiunt in lapide monumenti, non inducunt fidem omnimodam.*
2 *in Monumento hæreditario liberti hæredes non instituti absque longi temporis præscriptione ius sepeliendi non habent.*
3 *Scripta in monumentis & lapidibus, quando dicantur facere plenam probationem.*

L. Monumentorum. VI.

Idem A. Primitiuo & aliis.

SCripturæ, quæ fiunt in lapide monumenti, om- 1
nimodam non inducunt fidem. In monumento 2
hæreditario liberti hæredes non instituti absque longi temporis præscriptione ius sepeliendi non habent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Scripta in monumentis & lapidibus quando ple- 3
nam probationem facere dicantur, vide Hieron. de Monte *de finibus regundis, cap. 65. n. 4.* Kirchou. *tom. 1. commun. opinio. lib. 4. tit 9. de probation. n. 188. pag. 498.* Ioseph. Ludouic. *tom. 3. de libris mercator. conclus. unic. ampl. 32. n. 511.* Menoch. *de præsumpt. lib 2. præs 59. per tot.* metipsum *in collect. ad cap. cum causam, de probat. ex num. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Ædificare quilibet potest pro libito, modò non aduersetur prohibitioni, & num. 3.*
2 *Sepulchrum ornare non est illicitum.*

L. Status. VII.

Imp. GORDIANVS A. Claudio.

ÆDificare pro libito, modò probationi non ad- 1
uersetur, quilibet potest. Item ornare sepul- 2
chrum non est illicitum. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem quoad primam eius 3
partem tenent Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo ædificare, num. 1. & 2.* vbi *in fine huius text.* meminit, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo facere 1. & 3.*

SVMMARIVM.

1 *Familia appellatione non continentur cognati iuncti per lineam fœmineam.*
2 *Sepulchrum familiæ non transit ad cognatos ex linea fœminea, nisi hæredis institutio hisce tale ius conferat.*

3 *Familia appellatione qui contineantur, remissiuè.*

L. Ius familiarum. VIII.

Imp. PHILIPPVS. A. *Iuliæ.*

1 FAmiliæ appellatione non continentur cognati
2 iuncti per lineam fœmineam. Item sepulchrum familiæ non transit ad cognatos ex linea fœminea nisi hæredis institutio ius tale hisce conferat Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

3 Familiæ appellatione qui contineantur, dixi latè *in tractat. de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appell. 94. per tot.*

De sepulchris familiaribus, & hæreditariis, dicam commodius *infra in collect. ad l. ius sepulchri 13. hoc cod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Locus religiosus scienter non venditur, sed cohærens agit licitè.*
2 *Sepulchrum habens proprium, suis sumptibus emptum, vel ædificatum pro se, aut suis, non prohibetur illud vendere quoad proprietatem, iuxta valorem fundi, & respectu habito ad solas expensas factas in eo ædificando.*
3 *Simoniacum an sit aliquid tanquam pretium pro iure sepulturæ accipere.*

L. Locum quidem. IX.

Idem A. & PHILIPPVS C. Faustinæ.

1 LOcus religiosus scienter vendi non potest, sed cohærens magis licite venditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supra hoc tit.*

2 Quamuis pro iure sepulturæ non sit licitum aliquid recipere, nihilominus tamen si quis habeat sepulchrum proprium, suis sumptibus emptum, vel ædificatum pro se, aut suis, non est prohibitum illud vendere quoad proprietatem iuxta valorem fundi, & respectu habito ad solas expensas in eo ædificando factas. ita Soar. *de Relig. tom. 1. tractat. 3. lib. 4. de simonia, cap. 14. num. 18* ego ipse *de officio, & potest. parochi, cap. 26. num. 18. in fine,* vbi *à num. 16.* an sit si-
3 moniacum aliquid tanquam pretium pro iure sepulturæ accipere, & ad hoc propemodum infinitos refero Doctores.

L. Si nec dum. X.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Aquilianæ.*

1 COrpus depositum sine licentia aliò exportari
2 potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 11. titul. 13. part. 1. vbi gloss. fin. & l. 14. tit. 28. part. 3. vbi gloss. 2.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 2. cap. 43. num. 25.* & vide posita *in collect. ad l. 1. sup. hoc cod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Reus criminis non prohibetur sepeliri, & n. 2.*
3 *Cadauera punitorum olim insepulta relicta, & cur.*
4 *Corpora punitorum non solent sepeliri nisi petatur.*
5 *Cadauer delinquentis in Gallia non potest tradi sepulturæ inconsulto Principe, seu Curia suprema, & ex consuetudine in patibulis dimittuntur ad terrorem & exemplum, quod obseruatur etiam in Lusitania.*
6 *Sepultura quinam priuentur loco pœnæ, remissiuè. & an aliquis possit iubere ne corpus suum sepulturæ mandetur, etiam remissiuè, num. 7.*

L. Obnoxios. XI.

Idem AA. & CC. Gaudentio.

REus criminis non prohibetur sepeliri. Colli- 1
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. 11. par. 7. tit. 13. part. 1. vbi gloss. 3.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 3. lib. 31. cap. 27. num. 10.* vbi refert olim cadauera punitorum relicta insepulta, 3
& quare, *& lib. 32. cap. 29. numer. vnic.* vbi dicit 4
quòd corpora punitorum non solent sepeliri nisi petantur, at si petantur, facilè conceduntur, nisi in grauioribus sceleribus, quibus opus est exemplo. Cassan. *in consuet. Burgund. in rubr. des confiscations, §. 1. in gloss. il est, num. 6.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 1. in prouem. gloss. 5. num. 54.* vbi ait quòd seruant Galli delinquentis cadauer non posse tradi se- 5
pulturæ inconsulto Principe, seu Curia suprema, & ex consuetudine in patibulis dimitti ad terrorem & exemplum asserit, quod in nostra Lusitania obseruatur, at alibi non vidi. Gam. *de sacramentis præstandis, q. 8. num. 1.*

Quinam sepultura priuentur loco pœnæ, vide ci- 6
tatos per me *de officio, & potest. parochi, cap. 26. n. 39. cum seqq.*

Et an aliquis possit iubere ne suum corpus sepul- 7
turæ mandetur? vide Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 2. titul. 5. à numer. 6. & lib. 3. titul. 2. numer. 15.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 45. numer. 41. cum seqq.* Mascard. *de probation. concl. 826. num. 25.*

SVMMARIVM.

1 *Reliquiæ mortuorum quondam non sepeliebantur intra ciuitatem, & num. 2 causa quæ, num. 3.*

L. Mortuorum. XII.

Idem AA. & CC. Victorino

MOrtuorum reliquiæ quondam intra ciuitatem 1
tem non sepeliebantur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 3. lib. 33. cap. 21. numer. 4.* Stephan. Durant. *de ritibus Eccles. lib. 1. cap. 23. à princip.* Petr. Gilken. *ad l. 2. numer. 1. de sacros. Eccles.* Guid. Pancirol. *in thes. aure. var. lection. lib. 2. cap. 19.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 2. cap. 210. numer. 4.* Spin. *in speculo testament. gloss. 2. princip.*

princip. à num. 30. vbi refert, id sanctorum Patrum plura extare testimenta. Ego ipse *de inoffic. & potest. parochi, cap.* 26. *num.* 5. vbi refero causas duas fuisse sepeliendi extra vrbem, vnam diuinam ad cauendam pollutionem sacrorum publicorum, quæ contaminatum iri existimabant si intra vrbis mœnia mortui sepelirentur, alteram ciuilem, ne aër putresieret.

SVMMARIVM.

1 *Heredes extranei habent ius sepeliendi in sepulchro omnibus communi, in familiarum sepulchra non humantur, & num.* 2.
3 *Intelligitur text. in l. ius sepulchri, & in l. ius familiarum, de relig. & sumpt. fun.*
4 *Sepulchri ius non potest transire ad alium quàm ad heredem etiam extraneum.*

L. Ius sepulchri. XIII.

Iidem AA. & CC. Dionysio.

1 HÆrede extranei habent ius sepeliendi in sepulchro omnibus communi, in familiarum sepulchra non humantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1 *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Vide Tiraquel. *de retractu lig.* 26. *gloss.* 1. *numer.* 55. vbi quòd iura sepulchrorum extraneis cedi non possunt. Spin. *in speculo testam. gloss.* 2. *princ. num.* 36.
3 ibi, Ex qua sententia infertur intellectus ad text. *in l. ius sepulchri, & text. in l. ius familiarum, de relig. & sumpt. fun.* vbi dicunt illa iura quòd possunt sepeliri hæredes in sepulchro eius, cui succedunt, vt intelligantur etiamsi sint hæredes extranei, possunt in illo sepulchro sepeliri, secus verò quando solùm ad eos, qui sunt de familia, fuit factum, vt solùm hi qui de familia sunt, speliantur, tunc omnes illi, qui indistinctè sunt de familia siue sint hæredes fundatoris sepulchri, siue abstinuerint, dum tamen sint de eius familia: at verò si ius sepulchri non iure familiæ, sed hæreditario prouenit, tunc etiamsi hæres non sit de familia institutoris, sed sit extraneus, succedit in illud ius sepulchri, sic intelligo opinionem Ludouic. Molin. *de primogen. Hispan. lib.* 1. *cap.* 24 *num* 52 Hactenus Spino. Agit etiam de intellectu huius text. *& dict. l. ius familiarum.* Ioan Garc. *de expens. cap.* 8. *num.* 4 *vers. quibus præmissis,* Stephan. Gratian. *discept forens. tom.* 1. *cap* 210. *n* 36. *cum seq.* vbi dicit quòd ius sepulchrorum transit ad hæredes extraneos, dummodo non simus in iuribus sepulchrorum filiorum, & sic sanguinis, Molin *de Iustit.*
4 *tract.* 2 *disputat* 188. *num.* 6. vbi quòd ius sepulchri non ad alium transire potest, quàm ad hæredem etiam extraneum.

L. Nemo humanum. XIV.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Cynegio. P.P.*

1 CAdauer humanum inconsulto Principe à loco in locum non est transferendum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1 *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Vide posita *in collect. ad l.* 1. *&* 10. *suprà hoc eod. titul.*

SVMMARIVM.

1 *Alearum lusus prohibitus ob iacturam substantiæ, vel per ignorantiam huius, aut infelicitatem, non exercetur sine blasphemia, num* 2.
3 *Ludi ob publicam vtilitatem sunt prohibiti, super his cessant condemnationes, solutum in ludo condicitur, nisi præscriptio* 50. *annorum interuenerit.*
4 *Ludi liciti, & legibus approbati ab Episcopis & Præsidibus concedendi.*
5 *in Ludis approbatis nemo vltra solidum Imperiali permissu licitè perdit.*
6 *in Ludentes Episcopi Cæsaris permissu inquirunt, & hosce sedant.*
7 *Ludus per equos ligneos inter prohibitos refertur, & amissa in tali ludo repetuntur, domus autem in quibus ludi habiti, publicantur.*
8 *in Ludo illicito amitens non repetens amissum, procuratori fisci ad illius reuocationem & conuersionem ad vsus publicos viam sternit.*
9 *Ludi fiunt sine Blasphemiis, & ob blasphemias iudex ludos prohibere, & lusores blasphemantes coercere potest.*
10 *Ludere non licet nec in publicis, nec in priuatis domibus.*
11 *non solùm Ludere, sed etiam ludo præsentes esse prohibetur. vel facere ad partem, vel societatem cum lusore, præsertim Clericis, num.* 12.
13 *vincens in Ludo si victam pecuniam non habuit, ad illam habendam actionem non habet, & numer.* 14.
15 *pecuniam in Ludo perditam, & promissam soluere nemo tenetur in conscientia, maximè in Hispania, num.* 16. *contrarium extra regnum Castellæ, num.* 17, *& in Lusitania, num.* 18.
19 *Victo datur à vincente repetitio amissæ pecuniæ, secus in foro conscientiæ, num.* 20.
21 *Filiusfam. aut seruus, quando amisit in ludo, sine prohibito, siue permisso, datur parentibus, ac patronis repetitio aduersus victores.*
22 *Lucratus à minoribus, an teneatur restituere lucrum.*
23 *in Ludo si is, qui pecuniam amissam soluit, vel pater, Procurator, aut defensor eius fuerit negligens in illam repetendo, tunc fiscus eam repetit tam Ecclesiasticus Episcopi, quam sæcularis, num.* 24.
25 *in Ludo aduersus repetitionem amissæ pecuniæ & solutæ non datur præscriptio nisi* 50. *annorum, non obseruatur ex consuetudine generali totius regni Franciæ, nec etiam totius mundi, num.* 26. *limitatum est ad octo dies tantummodo ex lege Hisp. n.* 27.
28 *punitio Ludi, huiusque criminis cognitio videtur spectare ad Episcopum inuocato, quatenus opus sit iudicis sæcularis præsidio, mixti fori est, n.* 29.
30 *Ludi virtutis, consistentes scil. in corporis exercitatione, non sunt prohibiti, etiam quod in pecunia ludatur.*
31 *Ludere non licet in magna quantitate etiam in Ludo permisso, quantitas magna quid, num.* 32.
33 *Canon belon, Comon diaulomolon, &c. ludi species, remissiue.*
34 *Solidus, eiusque valor, remissiuè.*
35 *Domus, in qua luditur, etiam fisco applicanda est. quamuis non spectet aliquo modo ad susceptorem ludi, n.* 36. *intellige vt n.* 37. *quin & sella, & sedes, & mensæ, super quibus luditur, confiscandæ, num.* 38,

L. Alearum vſus. XV.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P.P.*

1 LVſus alearum prohibitus ob iacturam ſubſtantię, vel per ignorantiam huius, aut infelicitatem,
2 *in princ.* Alearum luſus ſine blaſphemiis non exer-
3 cetur, *in verſ. conſequenter.* Ob publicam vtilitatem ludi ſunt prohibiti, ſuper his ceſſant condemnationes, ſolutum in ludo condicitur, niſi præſcriptio annorum quinquaginta interuenerit, *in verſ. commodis.*
4 Epiſcopi & Præſides licitos ludos & legibus approbatos locorum ſubditis concedent, *in verſ. Epiſcopi*
5 *verò.* in ludis approbatis nemo vltra ſolidum Impe-
6 riali permiſſu licitè perdit, *in verſ. ſed &* Epiſcopi Cæſaris permiſſu in ludentes inquirent, & hoſce ſe-
7 dant, *in verſ. ſed iſtam.* Luſus per equos lineos inter prohibitos refertur, & amiſſa in tali ludo repetuntur, domunus autẽ in quibus ludus habiti, publican-
8 tur, *in verſ. prohibemus etiam.* Amittens in ludo illicito non repetens amiſſum, Procuratori fiſci ad illius reuocationem & controuerſionem ad vſus publicos
9 viam ſternit, *in verſ. ſi autem.* Ludi fiant ſine blaſphemiis, & ob blaſphemias iudex ludos prohibere. & luſores blaſphemantes coërcere poteſt *in verſ. ſimiliter.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

10 *Vt nulli liceat in publicis, vel priuatis domibus,* &c.] Notatur ad hoc quòd ludere non licet tam in publicis, quàm in priuatis domibus, vt per Corrad. *in pract. tit. de luſorib. ſub num. 20.* Farin. *in praxi crim. quæſt. 109. n. 33.*

11 *Neque inſpicere,* &c. Notatur ad hoc quòd non ſolùm ludere, ſed etiam ludo præſentes eſſe prohibetur, ita vt pari pœna puniendi & inſpectatores, & luſores ſint. vt per Paridem de Puteo *in tract. de ludo, poſt num. 44.* Caccialup. *in eod tractat. n. 9. ante fin. & num. 32.* Stephan. Coſta *in ſimili tractat. de ludo, num. 25. art. 2.* Hippol. *ſing. 552.* Auil. *ad cap. 29 prætor, verbo ni tableros, num. 2.* Azeued. *l. 2. num. 42. cum ſeqq. tit. 7. lib. 8. noua Recop.* Rebell. *de obligat. iuſtit. p. 2. lib. 12. q. fin. n. 6.* Farin. *d. q. 109. num 34.* vbi *n. 36.*
12 extendit vt non ſolùm ſit prohibitum ludere, ſed etiam facere, prout vulgò dicitur, ad partem, vel ſocietatem cum luſore, præſertim Clericis.

13 *Nulla ſequatur condemnatio,* &c.] Notatur ad hoc quòd ſi vincens in ludo victam pecuniam non habuit, ad illam habendam actionem non habet, vt per Par. de Puteo *dict. tractat. de ludo, numer. 15. & num. 45. verſ. pœna ludentis,* Caccialup. *eodem tractat. num. 73. verſ. punitur etiam,* Farinac. *dict. quæſt. 109. num. 176* Molin. *de iuſtit tract. 2. diſp. 516. numer 8.*
14 vbi ait quòd ſtando in ſolo iure communi, neque in exteriori, nec in conſcientiæ foro, tenetur quis ſoluere, quod ludo prohibito amiſit, & nondum ſoluit, ſed ante latam ſententiam quin & antequam res in iudicium deferatur, poterit excipere, ſeu obiicere ei, qui lucratus illud eſt, ſe ad id non teneri, lege ipſum ab ea obligatione eximente.

15 Vnde non teneri quem in conſcientia pecuniam perditam in ludo, & promiſſam ſoluere, reſoluunt Couarr. *in regul. peccatum, p. 2. §. 4. numer. 8.* Sot. *de Iuſtit. lib. 4. quæſt. 5. art. 2. in fine;* Nouarr. *in man. cap. 20. numer. 17* Barth Medina *lib. 1. inſtr. Confeſſ. cap. 14. §. 29.* Tolet. *in ſumm. lib. 5. cap. 27.* Morl. *in emporio iuris ciuilis par. 1. tit. 7. quæſt. fin. num. 5.* Guttier. *de iuram. confirm part. 1 cap. 53. num. 1.* maximè in Hi-
16 ſpania, iuxta *l. 8. & 9. tit. 7. lib. 8. noua Recop* ex quibus colligitur illum, qui aliquid creditò amiſit ludo etiam aliàs licito ac permiſſo, non teneri illud ſoluere non ſolùm in exteriori, ſed etiam in conſcientiæ foro Contrarium verò extra Caſtellæ regnum, 17
imò hunc teneri in conſcientia pecuniam perditam in ludo & promiſſam ſoluere, verius mihi videtur, ſequeretur enim abſurdum, nam deterioris conditionis eſſet ille, qui præſentem habet pecuniam, quàm qui data fide ludit; & ideo hanc partem tenent Caſtr. *de lege pœ. alı cap. 2. corol. 3* Cordub. *in ſum. caſuum conſcientiæ, quæſt. 94.* Gregor. de Valentia *tom. 3. diſp. 5. quæſt. 6. puncto 5. dub. 8* Sayr. *in claui Regia lib. 11 cap. 13. num. 21.* Molin. *diſp 515. num 5.* vbi *num. 6.* ſubdit quòd in Luſitania qui aliquid creditò amittit ludo, tenetur in foro conſcientiæ illud 18
ſoluere. Rebell. *de obligat. iuſtit. part. 2. lib. 12 q. 2. num. 7.*

Sed ſolutum reddatur, & actoribus competentibus 19
repetatur.] Notatur ad hoc quòd victo datur à vincente repetitio amiſſæ pecuniæ, vt per Paridem de Puteo *in tract. de ludo numer. 20. verſ. & communis concluſio,* Caccialup. *in ſimili tractat. num. 40. verſ. quando vero,* Stephan. Coſta *eod tractat. de ludo art. 3. numer. 1. & 9.* Capra *concil. 86 poſt num. 53* Menoch. *de arbitrar. caſu 399. numer. 4.* Anton. Scap. *in tract. de iure non ſcripto, cap. 167. num 8.* In conſcientiæ au- 20
tem foro non tenetur vincens ad reddendum quod lucratus eſt, antequam ad id faciendum à iudice condemnatus ſit, de quo vide Mich. Solen. *2. 2. q. 5. de dominio, art. 6. dub. 2. concl. 4.* Sayr. *in claui Regia lib. 11. cap 18. numer. 14. & ſeq.* Rebell. *de obligat. iuſtit. p. 2. lib. 12. q. 2. num. 2.*

Vel patribus, ſeu defenſoribus, &c.] Notatur ad 21
hoc quòd quando aliquis filiusfam. aut ſeruus amiſit in ludo ſiue prohibito ſiue etiam permiſſo, datur parentibus, ac patronis repetitio, aduersùs victores, vt per Par. de Puteo *in tract. de ludo numer. 20. verſ. quod eſt verum,* Caccialup. *in eod. tractat. de ludo, num. 28. verſ. & hoc verum,* Steph. Coſta *d. art. 3. num. 4. verſ quod tamen intelligo, & numer. 6. in fine, & num. 7.* Farin. *d. q. 109 à num. 177.*

Vtrùm autem qui lucratus fuerit à minoribus, 22
teneatur lucrum reſtituere? vide Cou. *in reg. peccatum p. 2. § 4. num. 4. verſ. deinde illud* Sarmient. *de reddit. eccleſ part. 1. cap. 2. n. 5* Guid. Pancirol. *in theſauro var. lection. lib. 1. cap. 48. verſ. primus eſt,* Azeued. *lib. 2. num 88. tit. 7 lib. 8. noua Recop.* Ludou. Beja *reſponſ. caſuum conſcient. part. 1. caſu 61.* Paul. Comitol. *reſponſ. moral. lib. 3. quæſt. 9.* Sanch. *de matrim. lib 6. quæſt. 38. numer. 30 33. & 34.* Molin. *dict. tract. 2. diſp. 519.* Leonard. Leſſi *de Iuſtit. lib. 2. cap. 16. dubit. 5. numer. 34.* Rebell. *de obligat. iuſtit. p. 2. lib. 12. q. 4. ſect. 1. à num. 3.*

Repetit fiſcus, &c.] Notatur ad hoc quòd ſi is, 23
qui pecuniam in ludo amiſſam perſoluit, vel pater, Procurator, aut defenſor eius fuerit negligens in illam repetendo, tunc fiſcus eam repetit, vt per Farinac. *dict. quæſt. 109. numer. 189.* vbi *numer. 191.* ſubdit quòd vterque fiſcus tam eccleſiaſticus Epiſ- 24
copi, quàm ſecularis poteſt repetere pecuniam amiſſam in ludo.

Niſi quinquaginta annorum, &c.] Notatur ad 25
hoc quòd aduersùs repetitionem pecuniæ in ludo amiſſæ & ſolutæ non datur præſcriptio niſi 50. annorum, vt per Caccialup. *de ludo, n. 42* Rebuff. *tom 1. ad leges Galliæ, in proœm. gloſſ. 5. numer. 56.* vbi ait ex conſuetudine generali totius Regni Franciæ, nec non totius mundi non obſeruari, Farinac. *dict. quæſt. 109. numer. 193.* In Regno Caſtellæ limitatum eſt ad octo dies tantummodo, *ex l. 2. tit. 10. lib. 8. Ordin.* vbi Perez.

Epiſco

28 *Episcopis locorum hoc prouidentibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd punitio ludi, huiusque criminis cognitio spectare videtur ad Episcopum, inuocato quatenus opus sit iudicis secularis præsidio, vt per
29 Farinac. *dict. quest.* 109. *num.* 78. vbi *num.* 79. subdit quòd huius criminis cognitio est mixti fori, & quòd tam iudex secularis quam etiam ecclesiasticus possit criminaliter procedere, de quo, vide Menoch. *de arbitr. casu* 399. *num.* 5 Azeued. *l.* 4 *num.* 2 *tit.* 1. *lib.* 4. *& l.* 2. *n* 51. *cum seqq. & l.* 5. *n.* 11. *&* 12. *tit.* 7. *lib.* 8. *noua Recop.*

30 *Deinde verò ordinem quinque ludos*, &c.] Notatur ad hoc quòd ludi virtutis, consistentes scilicet in corporis exercitatione, prohibiti non sunt, etiam quòd in pecunia ludatur, vt per Par. de Puteo *de ludo num.* 8. *in fine, vers. ludus honoris, & n.* 11. Caccialup. *eod. tract. n.* 8. *vers. item ludi, & num.* 26. *vers. ludi autem permissi*, Stephan Costa *art.* 2. *num.* 22. Farinac. *d. q.* 109 *n.* 107.

31 *Sed nec permittimus*, &c.] Notatur ad hoc quòd non licet ludere in magna quantitate, etiam in ludo
32 permisso; & magna dicitur quantitas si ludatur in toto tempore in quo quis ponit se ad ludendum, & ludum continuat vltra vnum aureum, vt per Par. de Puteo *in tract. de ludo, sub num.* 1. *&* 4 *& n.* 37. *vers. dummodo lusum sit in parua quantitate*, Stephan. Costa *d. art.* 2. *num.* 23. *&* 28. *& art* 3. *num.* 3. *vers. quod tamen procedit*, Farinac. *d. quest.* 109 *num.* 130. Clar. §. *ludus, vers. scias tamen*, Sigism. Scacc *de commerc.* §. 2. *quest.* 1. *num.* 123. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 39 *cap.* 4. *num.* 3. Azeued. *l.* 2. *n.* 36. *tit.* 7. *lib.* 8. *noua Recop.*

33 *Comon belon, Comon diaulomolon*, &c. De his quatuor ludi speciebus, vide Alciat *lib.* 1. *pretermiss. verb. ludus* Petr. Gregor *syntagm. iuris p.* 3. *lib.* 39 *c.* 4.

Vnum solidum.] De valore huius solidi vide Cac- 34
cialup. *d. tractat. de ludo, quest.* 6 Bertazol. *de clausul. instrum. clausul.* 30. *gloss.* 7. *num.* 4. *cum seq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap* 51. *num.* 16. Sigism. Scacc. *d. tractat. de commerc* §. 2. *gloss.* 3 *num.* 1, *cum seqq.*

Domibus eorum publicatis, &c.] Notatur ad hoc 35
quòd domus in qua luditur, etiam fisco applicatur, vt per Caccialup. *in tract. de ludo, num.* 64. *vers. alia*, *ona*. Paridem de Puteo *eod. tractat. n.* 45. *in fine, vers. licèt dicatur*, Farin *d. quest.* 109 *num.* 149. vbi *num* 150.
ampliat procedere quamuis domus, in qua quis reti- 36
net ludum, non spectet aliquo pacto ad susceptorem ludi, adhuc tamen leges contra eundem ludi susceptorem locum habere videntur, & procedere, ex
quo sufficit sola habitatio, & *n.* 151. intelligit quando 37
ludus retinetur lucri & emolumenti causa; secus autem si recreationis absque vlla prorsus lucri & emolumenti spe. Azeued. *ad rubr. tit.* 7. *num.* 15. *lib* 8. *noua Recop.* Perez. *l.* 1. *gloss.* 1. *post. princip. tit.* 10. *lib.* 8. *Ordin. & l.* 37. *gloss.* *tit* 29. *eod lib* 8. *pag.* 386 vbi
quòd non solùm domus, verùm etiam sellæ & se- 38
des, & mensæ, super quibus luditur, sunt cõfiscandæ.

Hic, diuino adiutus auxilio finem huic primo Tomo imposui in oppido Matriti die 23. Iunij, anno Domini 1636. ætatis meæ quadragesimo sexto incirca; si quid in eo componendo omisi, id totum peruersæ tribue liti, quæ in causa etiam erit vt hinc inde sine otio & absque libris peruagans, aliquantulum à studio meo segregatus, in aliis voluminibus promulgandis plus æquo inuitus detinear.

F I N I S.

LAVS DEO.

INDEX

INDEX VI. RERVM, ET VERBORVM NOTABILIVM.

Primus numerus paginam, alter columnam signat; tertius est marginalis.

Actore

Aduo

A M

C E

C H

Confinia

Corpora

DE

proba

procedit

FA

FE

Filia

F L

F O

F R

Codi

Iudicem

Lega

nec

Lex

LI

Magistri

vel

possunt

Ordo

Pars

in

PR

Prio

Procu

Sententia

Similis

Statutum

Transactio

INDICIS RERVM FINIS.